

כתנות אור
אור כולל ומוסיף על ספר

עין יעקב

חלק שני עם הירושית קהלת שלמה

ספר מאסף לכל אנדרות ומדרשים המפורשים בכל ששה סדרים עם פירש"י וזילתוספית רבותינו חכמי צרפת וחירושי הרמב"ן והריטב"א והר"ן והרשב"א ז"ל :
הן כל אלה פעולות איש צדיק תמים התבס רבי יעקב בר שלמה ן חביב הנצב"ה :
דעור תוסף עליו כל אגדות הירושלמי כאשר נדפסו בספר יפה מראה גם פירוש על המלות חמורות מספר הערוך אשר לא ערכוס קראבני :

ואחריו יאיר נחיצות האורה המחדש בעבור חידוש אגדות על כל שיטת התלמוד אף מה שהשמיט המחבר עין יעקב אשר אינו חוקר וחוקן ה"ה הגאון כמוהרר שמואל זלה"ה ר"מ ואב"ד דק"ק אושערה אשר כרוב חריפותו ופילפולו חידש פלאי על כל שיטת הש"ס והוסיף על המאורות להאיר על הארץ מאור עינים השאיר לארץ ולחידושי"ם במילי דאגדת ה"ה הרב המוסמך כמוהר"ר יאשיהו פינטו זלה"ה בן הר"ר יוסף פינטו נ"ע לאורו יקר אור - כל קורא ותמינה עיניו דברים נעימים :

כל אלה חנצרו אל עמק הסודות הוא יס המלך מלכו של עולם על ידי הרב המאור הגדול החכם הכולל נ"י ע"ה פ"ה כמוהרר יצחק מאיר פרענקל בן ה"ה כמוהר"ר יונה זלה"ה בעל קיקיון דיונה :
ועתה נדפס מהדש בחוספות מרובה על העיקר הספר בית יהודא מהרב ה"ה כמוהר"ר יהודא במודינא ה"ה מאמרים מהש"ס מה שהשמיט בעל המחבר ספר עין יעקב כל מאמר במקומו עם פירש"י וחוספות ופירושו הנקרא בזונה ומהרש"א ז"ל :
ואלה מוסיף על הראשונים הר"ף על חלק שני וחלק שלישי וחירושי קהלת שלמה אשר חיבר הרבני מוהר"ר זלמן דיין דק"ק גלוני יע"א בן מוהר"ר יעקב בן מוהר"ר איכל דיין מפוזנא ז"ל :

וואליטשען גיבערנמעאט מיט
העכטע פערדענסן קייזערליכ
שנת תת"ל למספרם ודאקדעמיא
חתי"ו למספרם מהתכס וכו'
מהו' מענדל ראשען בארד :
מ"ה ספירא אסאווטא

28224

גרוזקט אין סלאווא אין
באויליגיטב איינר
זעמז אין רעז יוס ג' אפריל
דוויילא יוס כ"א אנוסט אלף
ע"י הרב וכו' מוהר"ר

בסלאווימא

הספר מלא כליוניו הקיסר אוסט פריסאוטיליוסי דערזאווישע וויליקי האסידאר אימפיראטאר אלכסנדר פאוולאוויש
סאמיע דערזעט אוסט ראסיסקי האסידאר אוסט מילעסעווישע יר"ה :

בשנת וישכון ישראל צמח צדק עין יעקב לפי

ist zum gebrauch gestattet
Mittau 1870

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

פרק ראשון

ב כי נח נפשיה דארון אכתי היה סיחון קיים דכתיב
 *וישמע הכנעני מלך ערד מה שמעיה שמע שמת
 אררן ונסחלקו עניי כבוד כסבור נתנה רשות להלחם
 עם ישראל והיינו דכתיב *ויראו כל העדה כי גוע אררן
 וא"ר אברו אל תקרי ויראו אלא וייראו כדל"ל דאמר
 ד"ל כי משמך ב"ר לשונות אי דילמא אלא דהא מי דמי
 החם כנען הבא סיחון תנא הוא סיחון הוא ערד הוא
 כנען סיחון שדומה לסייח במדבר כנען ע"ש מלכותו
 ומה שמו ערד שמו א"ר ערד שדומה לערוד במדבר
 כנען ע"ש מלכותו ומה שמו סיחון שמו :
אלא וייראו נתגלו : וכדל"ל כי גוע כתיב טעם הוא לדבר שלפניו
 נתגלו העדה לפי שגוע אררן שלחן כי ב"ר לשונות משמע וכו' :
 סיחון עיר זו סוס * ערוד עמור הכר :
חוספות וישמע הכנעני מלך ערד במדרש אמרין דהיינו עמלק כמו
 ש"סד הפייס כפומון של פרשת זכור כסות ולשון סינה היות
 כמלך ערד אכל מ"מ דייק דהוא סיחון קיים מדרשניה עמלק עמון אלא
 בדמותו ודלא דמהותא דמסעי קריש דלי משהוא חוקת הא מפרש
 דשמו כי נח ישראל דרך האחרים וכו' לא דק בפירוש החומש :
מהרש"א מה שמעיה שמע שמת אררן וכו' לפי סדר
 המקראות ודאי מוכח להדיא דכי נח נפשיה דאררן
 אכתי הוה סיחון קיים אלא דאיכא למיגזר אין מוקדם ומאוחר
 צחורה מיהו לפי החסענות שפ' מסעי מוכח שפיר דכמה מסעות
 היו וזה הכר שמת אררן עד מלחמת סיחון וכו' : מה שמעיה
 ב"ר נתנו הקוף *וגר' כו' ע"ש זכר"ג כחז הרמב"ן בפ"ה החומש
 ורצונו מאמר מה שמעיה שמע כו' כי הוקשה להם הכתוב בפרש'
 מסעי וישמע הכנעני וגו' שלא הוזהר שם כו' ע"ש וכו' קשה גם
 לדבריהם כיון דהך דפ' מסעי אינה גופיה מעשה דפרשת חקת
 בדמוכתי קראי ונפרשה חקת מפורש ששם כי נח דרך האחרים
 אם כן דרש כחמים שמע כתיבת אררן סוגר זה וגר'ה לקיים
 פרש"י דמתוך פתיכות וישמע הכנעני וגומר בין בפרשת חקת ובין
 בפרשת מסעי למיתת אררן דרשו דו"ק וישמע מוסיף על ענין
 דאררן ששם כתיבת אררן דלעיל וכי נח ישראל דרך האחרים לא
 נח להורות לא מתקום שכל להלח' על ישראל דהיינו דרך האחרים:
 אלא וייראו בו' דלפי פשוטה דקרא שרלו שגוע אררן הוא קשה
 דכתי' לעיל מיהו ויחם שם בראש הכר ויכר משה ואלעז' מן אהרן

דמשמע שלא ראו כל ישראל כתיבתו שם צהר הכר וצמח' פהניו
 רש"י כחומש סהר'הו להם מלכתי הכר' צמח' והדרש דכ"י ימאן
 זה אלא וייראו על ידי סילוק הענין : הוא סידון וכו' נראה לפרש
 דהכא פריך ע"פ מ"ס פ' השלש סימון ועוד בני אחי צר שמתחיל
 סו"ו וא"כ לא הוה כנעני ואם סיחון הוה לא הוה קרי ליה כנען
 וזהו משי צ"ח חקוקים דלא קרי ליה כנען אלא ע"ש מלכותו
 שארץ כנען הוה ע"ש שיושבים מצני כנען מז' אותיות והוא
 נקרא מלך האמורי בכל המקרא שהיה מצני כנען צ"ס כן ע"ש
 יושבים מצני האמורי ומה שהכריחם לומר כן דכנעני מלך ערד
 דהכא הוא סיחון לפי שכל ערד נחמה לא נכנס עד מלחמתו וכנס
 יהושע דחסיב ליה מלך ערד אחר מל"א מלכים שכנסם יהושע
 והקרא דהכא משמע דנינוי משה נעשה מלחמה זו דמלך ערד
 ונעשה חרמה צהרי וע"כ אמרו דהיינו סיחון סינו מלך ערד
 דהכא דחמלק כיוצא של משה היה בסימון :

אמר רבי אברו כורש מלך כשר היה לפיכך מנו לו
 כמלכי ישראל מתקף לה רב יוסף אם כן קשו
 קרא אהררי דכתיב *ושציא ביתא דנא עד יום תלחא ע"כ
 לירח ארר די היא שנת שית וגו' ביונת הקושיא להוכיח עורף
 מן הכתו' כי בשעלה עזר' מנו לו מתשרי במלכי עכו"ם י"א
 ל"ק כאן קודם שחמץ כאן לאחר שחמץ * מתקף
 לה רב כהנא ומי דחמץ והכתיב *ומה חשחן ובני תורין שם
 ודכרין ואימרין לעלוך לאלה שמי' חיוני' מלח חמר ומשח
 כמימר כרניא דבירושלם די להוי מתידיה דהון ויום
 ביום די לא שלו אמר ליה רבי יצחק משונך די לחון
 מהקרבין ניהוחין לאלה שמיא ומצלין לחיי מלכא ובונהי
 ומאן דעביד הכי לאו מעליותא היא והתניא האומר תנו
 סלע זה (לפלוגי) לצדקה בשביל שיחיה בני ובשביל
 שאובה לחיי העולם הבא הרי זה צדיק גמור לא קשיא
 כאן בישראל כאן בעכו"ם ואי בעי' אימא מנא לן דאחמץ
 מהבא *נדכרין די אבן גלל תלחא ונדרבך די אעא חרת
 וגו' למה ליה למעבר הכי סבר אי מרדי בי יהודאי
 איקליה בגורא אמי שלמה לא עבר הכי והכתיב
 *ויעש שלמה שלש טורי גוית וטור כרתו ארזים שלם
 עבר מלמלא ואיהו עבר מלמשה שלמה שקיעה בבנינא
 ואיהו לא שקיעה בבנינא ואב"א שלמה סדייה
 בסידא איהו לא סדייה בסידא אמר רב יצחק אמר רב
 יוסף ואי ח"מא רבי יצחק ואי ח"מא רב נחמן סנא לן
 דאחמץ מרבא *ויאמר לי המלך והשגל וישב' אצלו מאי
 שגל אמר רבא בר לימא משמיה דרב כלבת' אלא מעתה
 הא דכתיב *ועל מרי שמיא התרוממת ולמאניא די
 ביתיה היתיו קדמך ואנת ורברבךך שגלחך ולחנתך
 חמרא שתיון ברוי ואי שגל כלבת' היא כלבת' בת שתיא
 חמרא היא אמר ליה ר' אב' קשי' דמלפ' לא ושתיא אלא
 מעתה דכתי' *בנות מלכים ביקרותיך נצבה שגל לימינך

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה ב

אכל האם דמטעם כליון גמור ולהפליג הדבר אחר כן לפני המלך:
 *יין לפני ואשא וגומר לפי פסונו כמו הזיוו יין לפני וואו
 מקרא חסר וגורא לפרש ע"מ"ס צירושמי הזיוו רש"י פ"י
 יוחסין דלכך נקרא נחמיה הדרשן ע"מ"ס שהיה משקה למלך והיה
 רריך לשחוק מקודם שלא יתחדשו שהגל סם במשקה ולכן הזיוו
 לו יין של עכו"ם כו' ע"מ"ס והפ' אחרי שחמם נחמיה דברי הרעים
 מירושלים היה מטער והוא את עצמו מן היין ו"ס יין לפני
 דהיינו לפני המלך וכבר נחמך צמגע עכו"ם עד היום לא נהר
 מלשחוק ממנו מקודם לפי דהיינו לו כמ"ס צירובל' וציוס היה
 אחר השמועה רעה היה יין לפני המלך ולא שהיה מקודם ממנו
 ואשא אותו מתחלה ואחנה למלך ולא הייה רע לפניו כהיינה רגיל
 לשחוק יין לפני המלך כי שוחה יין ונקרא לב טוב כמ"ס כטוב לב
 המלך ביין והנהג לב רע ו"ס לו המלך מדוע פניו רעים וגומר
 דהיינו שאיך שוחה יין ואיך חולה אין זה כ"ל לב רע עלי ואירא
 הרבה מאד מן יתחדשי שחתי סם המוח במשקה ולכן לא שחתי
 מקודם ואומר למלך וגומר מדוע לא ידעו פני וגומר להור את
 עצמי מן היין אחר העיר וגומר ויאמר לי מה וגומר ואחפלה
 אל ה' וגומר מקודם אשר דבר למלך הפסוק צחפלה לאל השמים
 שחפלה בקחו מן המלך כפרס"י ועי"ל ואומר למלך מוסב
 למעלה דר"ל ואחפלה אל אלהי השמים ואומר למלך וגומר שלא
 היה כוונתי למלך ארתחששאל אלא לאלהי השמים התפללתי ואומר
 לו אם על המלך מלכי המלכים טוב וגומר וכהא גוונא אמרו
 במסכת שזעונו בני דניאל את מלכא מלך וגו' שהיה קודם ודו"ק:
 בורש מלך בשר היה בו ממותו הפוכות כש כש שמלה שלמה
 וארתחששאל ע"מ"ס מלכותו דהיינו סם המדינה וצסויא דהא קרא
 מלך פרס ע"מ"ס האומה כדארמיון צפ"ק דיומא תירס זו פרס:
 מי החמיץ והא בתיב ומה חשון וגומר ומהא דכתיב לעיל
 מיניה ומני שם טעם וגומר למנצח בית אלהא דך וגומר לא פריך
 כיון דכבר מימי כורש הראשון נותן רשות למנצי צ"מ כדכתיב לעיל
 מיניה ונקרא צבית ספריא וגו' משנת מלא לפרש מלכא סם טעם
 ציחא אלהא דצירושלים ציחא יתצנה וגומר אבל אלו הקרבנות
 להקריב לא הוזכרו סם צבור מלך הראשון: וגורבך די אעא גוי
 פרס"י קב ששלם ביד עזרא כחז כו' עי"ל ולא נמצא כן בנחז
 אף מקודם שעלה כתיב וצפנז שנמצא מלך כורש הראשון אלא
 דמסתמא גם כורש הארמיון לו אסתר זיה לבנותו כן לפי שהחמיץ
 דאלו לא החמיץ היה משנה לבנותו גם צבית רביעית צאנן גלל;
 במקום שגל בו ר"ל צמקום שגל הוזכר צקרא להעמיה מומין
 כמ"ס נצח שגל לימיוק וואו הושיב את הכלבא לימין כדכתיב
 והשגל יושבת וגו' :

בכחם אופיר ואי שגל בלבחא הוא מאי קא מבשר להו
 נביא ישראל הכי קאמר בשכר שחביבה חור' לישראל
 בשגל זו לעכו"ם וכו' לבחם אופיר ואי בעית איבא
 לעולם שגל מלכת' הוא ורבא בר לימא גמרא במיר לה
 ואמאי קרי לה שגל שהיתה חביבה עליו כשגל אי נמי
 שהושיבה במקום שגל :
 בורש מלך בשר היה כלומר על שם שהי' כשר קראוהו פורש
 ושמו מעיד עליו לפיכך מנו לו כמלכי ישראל מניסן ולא
 כמלכי עכו"ם מתארי : החמיץ נעשה רעע כשעלה עזרא כבר
 החמיץ : ובי החמיץ כשעלה עזרא והכתיב צאנר ששלם ציד
 עזרא למתות שהיו לו צאנר יהודה : ומה חשון כל מה שיחפלו
 הכהנים חנו להם משלי : משנין מתשך שהנח להטיל עליו
 להביטנו אני משנין חשון' ראש מלך כחז ביד ד' להון וגו' ומללין
 לחיי מלכא למדח שלא לשם שמים עכב כי אם להנאחו : דרי' זה
 צדיק גמור אם רגיל בכך : כאן בישראל לבס לשמים ואם
 מרעיטו לו צמיו אינו קורא חגר אלא חולה היסורין צעונו אבל
 עכו"ם אם אין משיבין לו כגמולו קורא חגר * וצפ"ק דפסחים
 הביאו ואח הדרייתא וכתבו עלה בחפס' והדקניא אל חיוו כעבד'
 התמשין את הרב על מנח לקבל פרס היינו כגון שאם לא תנא לו
 טובה שהוא מלכא חוקה ומתחרט על הדק' שעה אבל מי שאינו
 חוקה ומתחרט הרי זה לריק גמור וכן נחמט נמי צרים מסכ' ר"ה
 וצפ"ק דצ"ב ע"ב : * ורבינן די אבן גלל ככתב ששלם ציד עזרא
 כחז בן כן שורות של אבני שם שלם צממות הדיח שורה רביעית
 של עץ בלבחא למשכב וצני נח היו מוזהרין עליה שגל' והיו לבשר
 אח' יאלו צמ' ומיה שאינן נעשין צמר אחד שאין יולדין מן האדם:
 בנות מלכים ביקרותיך מיקרות אוקר לעתיד לבא : לעולם
 שגל דעלמא מלכתא היא : ורבא בר לימא לאוי שגל דהכא
 גמרא גמיר לה מן רביה דכלבחא היא :

תוספות שלמה עבר מלמעלה ואיך מלמעלה לאו מקרא דריש אלא
 קבלה היתה בידם : הרשב"א ור"ל מנח לן דאחמץ מהכא
 בדכין די אבן גלל וכו' חומא דהוא לאו כורש זה לוח עליו כן אלא דוכרין
 פתחמא די אשכנז דאחמץ במגלה דכתב כורש קדמא כוונדכתיב בלדיו
 דריש מלכא סם טעם ונקרא וגומר וכן כתיב בנה' דכונא בשנת הרא'
 לכורש מלכא כורש מלכא סם טעם וגו' בדכין די אבן גלל תלחא וגו' וי"ל
 דמיון שסמך הוא על אוסם דברים ולא לוח לבנות כמו שירא אלא
 שיהיה החמיץ לאחר שהיו כשרים והחיתה הגדולה שא"כ מתי היה כשר
 דריש וה מתי החמיץ : שהיה הכח הראשון שלא תחלת הענין היה
 א' וא"כ מתי מנו לו כמלכי ישראל ומתי חזר וי"ל שחפלה לא תחלה
 להם הענין הזה אלא מכיון שחמם שמה שלא לנצל המלכה ונחן רשות
 לבנות חפזות למלך כשר ומנו לו מניסן כמלכי ישראל ונחמיו וראו שלא
 נחן רשות לבנות אלא בדכין די אבן גלל תלחא ונכר די אשח חדת
 שחזרה שחמץ בכך וחזר ומנו לו מתארי :

מהרש"א * אשר נשאר מן השבי ב' מאס דשני טולו
 איתנהו ציה כדאמר' פ"ק דצ"ב אחר למוח למוח
 ואשר למרד למרד ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי וכל המאוח'
 בצפוק קסא מחזירו כו' ע"מ"ס והיינו שגלו מן השבי דאית ציה
 כולו : * ושעריה נצחו באש כו' והוא שיהיה צלשונו לומר לפני
 המלך ושעריה אכלו צח' דהנה לא חמט כליון של אם כמו

הרי"ף והחתיא האומר פלע זה לזכרה וזה דתנן אל חיוו כעבדים
 המשתמשים וכו' הוא נעמי"ס וקסא כיון דלא מתראא ב"מ
 עם מחזיקין דאל חזו כעבדים אלא כהא דמוקיעין למחזי' נעמי"ס
 וצרייתא בישראל א"כ נמי חוקי נמי הואו דלחיו מהקריבין לחיי מלכא
 דע"כ אית לן לאוקימא האי צרייתא כישראל והוא דמתקדיבין לחיי מלכא
 הי נעמי"ס * וי"ל דקלין אדעתא דמפלגין בין עכו"ם לישראל צענין
 משמש

ח"ב בית

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

משמש ע"מ לקבל פרס ואם לא יחול לו הפרס יסיה שועט בעבודה שזין גרעון גמור אבל כאומר בשביל שיחיו בני הוא כאומר שזכות זה יחיו בניו אבל אינו כל עולם להיות משמש אבל השחף דאמר' כדורם שהחמין על שאמר די להו מהקרן לחיי מלכה וזכונה וזע"פ סלה אחר על מנת שיחיה מלכה וזכונה מכל מקום חסד לרשע שמתין אל"ף הכי אמרין בברייתא בשביל שיחיה בני הרי זה לדיק גמור ומשי' בנמרח דגם האומר בשביל שיחיו בני ולא אחר על מנת י' חלק בין ישראל לעכו"ם דעכו"ם האומר בשביל הוא כאומר על מנת כי בודאי יבעט **ס** לא יתמלא רטנו אבל בישראל לא ועדיין י' חלק דא"ל להם חילול תחום' האל דאל תהיו בעבדים עכו"ם ולקוחם בני ישראל דלמך כפירות דהא עובד על מנת לקבל פרס הדינו עובד על תנאי ולדין גומר דבישראל אע"פ שאמר על מנת אינו כלל לבעט והכי משמע תסם כ"פ"ו עיין תוספות פס' ולכך אקדמה הכא עכו"ם דוקא :

ו ת"ר *מוצא שפתיך זו מצות עשה תשמור זו מצות לא תעשה ועשית אזהרה לכ"ד שיעשוך כאשר נדרת זה נדר לה' אליך אלו המצוות ואשמות עולות ושלמים נמכל כמשמעה אשר רברת אלו קרשי בדק הבית בפך זו צדקה :

מוצא שפתיך זו מצות עשה דתסתמך הכי אחר קרא מוצא שפתיך קיים' תשמור זו מצות לא תעשה לא חולת כדכרי אפי' אר"ל כל מקום שנאמר השמר פן ואל וכו' : ועשית על כרחך מכלן אזהרה לפ"ד לטוב : לה' אליך קרא יתירה הוא לדרשא לרבות דבר שבחובה : בפך זו דקה קרא יתירה דריש :

ח וקדשתם את שנת המעשים למלמד שמתקדשת והולכת מתחלתה מכאן אמר רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה מר"ה ועד י"ה לא היו עבדים נפטרים לבתיהם ולא משתעבדים לאדוניהם אלא אוכלים ושותים ושמיחים ועשרותיהם בראשיתם כיון שהגיע יום הכפורים תקעו ב"ד בשופר נפטרו עבדים לבתיהן ושדות חוזרות לבעליהן :

וקדשתם את שנת המעשים מח"ל מניין שנאמר שבע שבתות שנים והשבת שופר חרובת כדכרי' וידע א"י שהיא שנת המעשים : לא נפטרים לבתיהם דכתיב תעבירו שופר וקדחתם דדור : ולא משתעבדים דכתיב וקדשתם את שנת המעשים : ועשרותיהם בראשיתם אם ר"ה לשם עשרה בראשו להראות שיהא חפשי :

אזה"ב שנת היובל נאמר להשקיע דמותה וללמה לישראל בגאולה העתידה : וכל מה שאמר פה שחלת המנוחה האמתית חתיה כאשר יתקדשו משומאוחם לפני ה' וילאו משעבוד מלכות ותחזור עשרה ליושנה ונבא עת הכפרה שנקאר יקובץ ארץ עון ישראל ואינו ואל תמאס יהודה ולא תמאליץ כי אסלם לאמר אשאר יאשונו בתיים בתי ערי אחוזתם ושדות לעוליהן שדי הארץ הנחמרת :

י תניא רבי אליעזר אומר בתשרי נברא עולם בתשרי נולדו אבות בתשרי מתו אבות בפסח נולד יצחק ב"ר הנפקה שרה ורחל והנה ב"ר יצא יוסף מבית האסורין ב"ר בטלה עבודה מאבותינו במצרים בנין נגאלו ישראל ובתשרי עתידין ליגאל רבי יהושע אומר בנין נברא העולם בנין נולדו אבות בנין מתו אבות בפסח נולד יצחק ב"ר הנפקה שרה ורחל והנה ב"ר יצא יוסף מבית האסורין ב"ר בטלה עבודה מאבותינו במצרים בנין נגאלו ובנין עתידין ליגאל : דאשית תניא ר' אליעזר אומר מנין שבתשרי נברא העולם שנה *ואמר אלדורם תרשא הארץ דשא עשב מזריע וזרע עץ

פרי וגו' איהו חרש שהארץ מוציאה דשאים ואילן מלא פירות הוי אומר זה תשרי ואותו הפרק זמן רביעה היה וירדו גשמים עליהם וצמחו שנאמר *נאד יעלה מן הארץ **ס** : וגו' רבי יהושע אומר מנין שבנין נברא העולם שנאמר *ותוצא הארץ דשא עשב מזריע וזרע למינה ועץ עושה **ס** : פרי וגו' וזה חרש שהארץ מוציאה דשאי ואילן מוציא פירות הוי אומר זה ניסן ואותו הפרק זמן בהמ' חיה ועוף שמזדווגין זה עס' זה שנאמר *לבשו כרים הצאן וגומר ואידך נמי הא כתיב *ועץ עושה פרי ההוא לכרם לדורו' ראשית הוא דכתיב ואידך נמי הכתיב עץ פרי ההוא כרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע : בן לוי כל מעשה בראשית בקומתו נבראו לדעתן נבראו לצביונם נבראו שני' וכל השמים והארץ וכל צבאם אל תקרי צבאם אלא צביונם רבי אליעזר אומר מנין שבתשרי נולדו אבות שנאמר *ויקראו אל המלך שלמה כל איש ישראל בירה האיתנים כהן וגו' ירח שנולדו בו איתני עולם מאי משמע דהאי איתן ליטנא דתקיפא הוא דכתיב *איתן מושבך וגומר ואומר *שמעו הרים את ריב ה' והאיתנים מוסרי ארץ כד וגו' ואומר *קול דודי הנה זה בא גומר מרגל על ההרים בזכות אבות מקפץ על הגבעות בזכות אמהות :

תניא רבי אליעזר אומר וכו' מן קראו ילוף ליה לקמיה : נולדו אבות אחרים וכו' : נפקדה שרה כל זכרונם לטובה וגומר עליהם הרינו : בטלה עבודה מאבותינו ו' חדשי' לשני גאולתן פסק השעבוד מהם : תרשא הארץ תתלבש ותחמם' דשאים : ועץ פרי' שגמרו כריו : ואותו הפרק זמן רביעה הוי כלומר ורואים לדבריו שבתשרי נברא העולם שהרי לגמשים היו לריכוין וחסרי זמן רביעה הוא : ותוצא הארץ ולא כתיב ותדשא : ועץ עושה פרי ולא עץ גמור : ואותו הפרק זמן הוא לבהמה וחיה ליוקא זה לזה ולכן היו לריכוין ורואים הוא שבנין נברא העולם : לבשו כרים בזמן שיתרעעו השנלים בניסן וגבי צריא' עולם כתיב דכתיב לעיל מיניה מכין הרים ככחו אלמא ניסן זמן ויווג בהמה הוי : ברכה לדורות שיעשה פרי לדורו מיהו השאף עץ פרי הוי : בקומתו נבראו והיוני עץ פרי ראוי הוי לעטון פרי מיד : לדרעהם נבראו שסאל להם אם חשלים להצדקות אם לא ואמר הן : לצביונם צעטם כל אחר ואח' וצדפוס כל אחר : שמעו הרים וגו' ואיתני' מוסרי ארץ אלמא הם איתני' הם הרים ואשכחן דאיקרו אבות הרים שנאמר מדלג על ההרים דילג קץ בשביל ההרים :

תוספות ב"ר בטלה העבודה רבי יהושע נמי מורה כהא ואל על פי שחלתו המכות מיסין דמשפט המזריים י"ב חגם כדכין בעדות מ"ל פסקה עבודה עד חשרי : לצביון לדעתן לקומתן לציונם לשון יופי כמו לעשרת צי : דרך בהמה חיה ועוף כשגדלים גדלים בנין ככח וצדעתם וצוקיהם וכל זה הוא כמעשה בראשית תחילת בריאתן וכולו נפקי מדכתיב לצבאם ע"כ :

מדרש"א בתשרי נברא עולם בו יא' לנו מאלו דברים כי לכך נקבע ראש השנה בליל שבת בשרי לפי שהעולם נברא בו דהיינו האדם ובו כל האדם לדין על ששאל וסב' אדם בראשון

חולין
פא"ע
וע"פ
רש"א
מלכים
ח
מדר
כד
מכא
שיר
הש"ר

דברים
כ
ויקרא
כ

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה ג

הראשון והשני ב' דרממים שצרא העולם מחל לו וע"כ צו ציוס
פצרו אצלו אצרה ויעקב ע"ס מדה חסד ורחמים והוא סימן
לציוסם לצד עמדם דרממים צדון ציוס הזה אצל ימחק סהא מדה
הדין וצרא בפסח שבו היה שולט מה"ד על המלריוס בצמח
בנורות וישראל נגאלו בו ע"י מ"ה הקשה על המלריוס והאמר
בתשרי עתידין ליגאל כי צעיס יצואו הרממים הגמורים
לישראל כמה שפזנ דרממים גדולים אקצץ גומר ומייתי ליה
מדכתיב יתקע צפור המזקיעה מורה על הרממים ע"ס ימחק
פסוטה וגומר וואתו הפרק זמן רביעה בו ע"י פרס"י
לכאורה הוא מגומאם דאדרבה ציוסם אית לן למימר דלא הולכר
לגממים דהוא זמן רביעה שנייה אצל רביעה ראשונה לאו בתשרי
היא אלא בתשון כדאיתא פ"ק דתענית וי"ל דציוס דה"ק ציוס
דציוס זמן רביעה הוא לעולם לא הולך למימר ואז יעלה מן
הארץ אצל אס בתשרי וצרא עולם ועדן זמן רביעה לא צא הולך
למימר ואז יעלה וגומר שהקדים זמן הרביעה אז שהיה בתשרי
מסוס הדשאים שנבראו אז שפחמו וק"ל : שנאמר ותוצא
הארץ דשא וגומר פרס"י ותוצא הארץ ולא כתיב ותדשא עכ"ל
מפירושו נראה דכתיב ותוצא הארץ ולא כתיב ותדשא הוא ראה
סהא ניסן ולא ידעתי משמעו גם קשה אס צעסיה כתיב ותוצא
הרי ציוס לא כתיב הרי אלא ותדשא גם קשה דלעיל דציוס ר"א
גרס"י שהארץ מוציא דשאי והכא דציוס ר"י גרס"י מלא דשאי ולפי
דקדוק לשון ותוצא דכתיב הכא כפרס"י הכא הל"ל מוציא דשאים
מיוסו בילקוט גרס"י בפתיהם מלא דשאי ותלמודי נמי לא צא ליישב
אי למר עץ עוש פרי ולמר עץ פרי אכל ותדשא למר ותוצא למר
כפרס"י לא הריגס זו התלמוד ליישב וי"ל דציוס דמשמע לי' למ"ד
ותוצא הארץ קאי נמי אעץ עושה פרי דהיינו שאז הוציאה פירות
כדאמרין ולת"ד ותדשא קאי נמי אעץ פרי דהיינו שצד נגדל
הצרי כדאמר והארץ מלאה פירות ודו"ק : בירח האיתנים
וגומר והאיתנים מוסרי ארץ וגו' שנולדו בו איתני עולם
בו ר"ל תקיפי עולם שהעולם עומד עליהם צונקס כדמייתי
והאיתני מוסרי ארץ ולכן נולד ציוס הזה שבו נצ"ל עולם לר"א :
והאיתנים מוסרי וכו' ר"ל שימטנו האצות ויכוח וריב שיש לו
להקצ"ה עם ישראל כדמסיים ועם ישראל יתחב :
רבי יהושע אומר מנין שבניסן נולדו אבות שנא' ויהי
בשמוני' שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל

מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זיו וגו' ירח שנולדו
בו ויוחני עולם והכתיב בירח האיתנים התם דתקיפי
במצות ואירך הכתיב נמי בחדש זיו ההוא משום דאית
ביה זיוא לאילנא דאמר רב יהודה האי מאן דנפיק ביומי
דניסן והזוי לאילני דמלבלי אומר ברוך שלא חיסר
בעולמו כלום וזכרא בו בריות טובות ואילנות טובות
להתנאות בהם בני אדם מ"ד בניסן נולדו אבות בניסן
מתו מ"ד בתשרי נולדו בתשרי מתו שנא' וכן מאז
ועשרים שנה אנכי היום וגו' שאין תלמוד לומר היום ומה

סס
מלכים
א

דברים
נ

ת"ל היום היום מלאו ימי ושנתי ללמדך שהקב"ה יושב
ובמלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום דמהדרש להדרש
שנאמר : אה מספר ימים אמלא בפסח נולד יצחק מנ"ל פ"ק
דכתיב : למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן איתמ'
קאי אילמא בפסח וקא' לבעצרת בני יומין מי קאי ילדה
אלא דקאי בעצרת וקא' לכתשרי אכתי בתמישה ירח'
מי קאי ילדה אלא דקאי בחנוקא' לה בניסן ואכתי בשיתא
ירחי מי קאי ילדה תנא אואתה שנה מעובר' היתה סוף סוף
כי מדלי מר ימי טומאה בציר לזו אמר מר זוטרא אפילו
למ"ד יולדת לפ' אינה יולדת למקושעין יולדת לשבעה
יולדת למקושעין שנאמר : ויהי לתקופות הימים וגומר
מיעוט תקופות שתיים מיעוט ימים שנים בר"ה נפקדה
שרה ורחל וזנה מנא לן אמר ר"א אתיא זכירה וזכרה
ואתיא פקידה פקידה אתיא זכירה וזכירה כתי' בה ברחל
ויזכור אלהים את רחל וכתיב בה בנהנא *ויזכרה ה'
ואתיא זכירה וזכרה מר"ה דכתיב *וכרן תרועה מקרא
קדש ואתיא פקידה פקידה כתי' בה בשרה *והפקד את
שרה כאשר אמר וכתוב בה בנהנא *כי פקד ה' את חנה
בר' ה' יצא יוסף מבית האסורים מנא לן דכתיב *תקעו
בחדש שופר בפסח ליום חגנו וכתיב *כי תק לישראל
הוא משפט לאלהי יעקב וכתיב *עדות ביהוסף שמו
בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע : בריה תליס
בטלה עברה מאבותינו במצרים מנא לן אתיא סבילה
סבילה כתיב רבא *מתחת סבילות מצרים וכתיב התם
*הסירותי מסבל שכמו וגו' בניסן נגאלו כדאית' ובתשרי
עתידין ליגאל מנא לן אתיא שופר שופר כתיב הכא
תקעו בחדש שופר ובכתיב התם : ויהי ביום ההוא יתקע
בשופר גדול ר' יהושע אומר בניסן נגאלו ובניסן עתידין
ליגאל מנא לן דכתי' *ליל שמורים הוא לה' לילה המשומ'
ובא מששת ימי בראשית שמורים לכל בני ישראל
לדורות' לילה המשומר לעתיד לבא ואירך ההוא לילה
המשומר ובא מן המזיקין ואזרו לשעמיהו דתנא *בשני'
שש מאות שנה לחיי נח רבי אליעזר אומר וכו' הסוגיא
ארוכה כזה ובמנין התקופות :

בחדש זיו הוא אייר : שנולדו בו יווי העולם כשחמש אייר
נולדו כזר ציוסם איירי זמנין דתקופות ניסן נמשך צחוק
אייר של צנה וקרי ליה זיו ע"ס ניסן של כמה שנולדו בו ויוחני
עולם : להתנאות ולסונו : דתקף צמח שופר וי"ה ולולב
וסוכה וערבה וזיסוד המים : למועד אשוב אליך ל"ט ספא
ראשון ולשרה בכול מה שאספה יכול להרחיק יוס דהשורה מיוס
הלידה הרמיקה כדי למנוח עיבור הולד ציון שניהם ואי אספ
יכול להרחיק : אלא תמועד למועד כשהאמר שנתצרה במצד ז' ו
סחלר למועד ספא כי מדלי מר ימי טומא' טומאה נדה דקיימא
לן שיה אגזן איתו היום שנתצרה פירסה נדה לעיך ויקח ממנה

קדש
סין
פ"ק
וע"ס
שמות
כג
רש"י
שמות
א
פ"ק
כח
רש"י
שמות
ל
שמות
א
א
ויקרא
כג
רש"י
כא
שמות
א
כג
תליס
פ"ק
סס
סס
שמות
ו
תליס
פ"ק
שמות
י
רש"י

ארכעא ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

והנה נון העקר חל לא אח העונות שלשה אותם נעומתה שחזרה
 אצונו חובל חוליו נעברה היה : אפי' למ"ד נסמכת נדה : אינה
 יולדת למקושעין דהיינו מדשים חסרים אלא לחדשים שלמים
 כל ל' יום : עדות בירוסף שבמו חקרים דהוא : קרא דכי חק
 לישראל כתיב : הירדותי מסבל שכמו ציוסף כתיב : המשובר
 ובא לגלות :
תוספות
 אלא דקאי בתנא דקא' ציוס מובא דשמעון מוכח דנחשתי
 ניומול צברה אצונו ובפר' הפועלים אמר' צב' של מילה בלו
 אלו מלאכים ואז נאמר לו למועד אשוב אליך וגומר : ובפרק רבי אלעזר
 נמי אמרין דצ"ה ניומול צברה אצונו והשתא הא דאמר בתנא לאו דווקא
 דצ"ה ימים לפני התנא היה כיון דנימול ציוס הכתובים : ואף על גב דמשמע
 הכא למועד ראשון ה"ק למועד ראשון אחר חג זה דקיימין ניה דכאלו
 קיימא בתנא דמי כיון ולא היה אלא כ' ימים לפניו : ולמאי דמסקין
 דיוולדת לו' יולדת למקושעין לא הוה לך לשנוי שנה מעוברת היכה דכי
 מדליח נמי ימי טומאה עולה נמי בליל ה' לתנא ואפשר דילדה ציוס אחרון
 של פסח אלא משום דאמרין בסדר עולם ונמכילא דננו : ציוס נולד
 יצחק ורבי מאיר ש"ק וס' במעבר של פסח ומזרח אפה ויאלכו בלילי חג
 פסח ואמרין צב' ל' יום ועשי עמך הדא אחרת שפסח היה וכל הני לא
 ס' ל' למועד אשוב אליך אמועד ראשון אלא כלומר למועד כזה שהוא פסח
 וכן חרגום : אונקלוס כעידן דלחון קיימין והשתא הא דכתיב נפרשח מילה
 אכן חל לך שנה למועד היה בשנה אחרת והשתא הא דכתיב נפרשח מילה
 בנחל לשנה אחרת ע"כ צב' ציוס נאמר וצ' ציוס ניומול ציוס בלו
 מלאכים בשנה זו ותימא דכל הני דאמרין בתשרי הוא היכי מקיימי קרא
 דלמועד הוא בשנה אחרת ואף יתכן לומר שנלטה בפסח ולא ניומול עד
 חשוונה : וריון מקדמין למזות ועוד הכתוב הכא בעלם היום הוא בו
 ציוס שניה מל ואומר ר"ח ז' ל' דהני דאמרין בתשרי סבירא להו כרבי
 יהושע דאמר ציוס נראה העולם ולהכי הדר לפסח שנה אחרת למועד
 הוא היינו למועד אחר דצ"ה (ה"ב) וקרוק לסוכות כלומר למועד הוא
 ראשון של שנה האחרת :

מדרש'א יותני עולם כי האי ליטא זיו נאמר על

התשיבנות כמ"ס לדיו ליה כרצ צהיה כי קרן עור
 פניו וגו' חרגום כי בני זיו יקרא בו' : למקושעין שנאמר ויהי
 וגו' בו' כחצו חסום : דהשתא דמסיק בו' ע"ס והוא דחוק דהל"ל
 אלא יולדת לו' בו' ועוד דהא בצכייא תנא דשנה מעוברת היכה
 אצונו נק' דבעשות נשית וגר' לומר דיוולד לו' דיוולדת למקושעין
 היינו דוקא בשנייה חס' : דהקפוח צו' ימים וההקפוח צב' מ' לשי
 גרסי חמא והו' להו' : חקופות צו' ימים קפ' ד' וחלי יום ונמלא
 חף אכ עולה צה' ימים צתק כלו ימי עבודה שהן קפ' ד' ימים
 ונמי יום ה' ימי אחר הפסח שהמועדי הולכי צב' צב' חדשי הלכנ'
 ואין בו' חדשי הלכנ' צו' ימים כ"א קע"ט ימים ומ"ה הולך
 הלתורה למימר שנה מעוברת היכה והא דאמרין מ"ק דנהג לר'
 דשפורה גרים וקיינו חדשי הלכנ' היינו דוק דיוולדת לו' למקושעין
 חל הכא דיוולדת לו' למקושעין חקופות כתיב דהיינו חדשי החמה
 והא דאמרין ההס אין אשה יולדת אלא לרע"א ימים והיינו ט'
 חדשי החמה היינו לת"ל דהינה יולדת למקושעין חל למ"ד יולד'
 למקושעין שפורה גרים לפי חדשי הלכנ' וע"כ צב' ד' דנהג
 בתוספות : ובתנא דתוספות עוד וכן ח"א כעת חיה כעידן דאמרין
 קיימין בו' ולנ' דמ"ד דתשרי היה ע"כ יתפרש כעת חיה כעת
 הואת שפחה חי שהיה חי ג' ל' לזמן שהיה לשרה צו' וא"כ אין
 קצרי חרגום רחוק שנכתב היה שש לפרש דצריחרגום כעין

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה ד

בזמן נולד לא למועד אבד הוא המועד הראשון שקבעתי לך אחת
למועד הזה בשנה וגו' והיינו פסח ואע"ג דהיה זה חגי שנה לפני
הבא קאמר אחת ללוא דוקא אחת ליום אחד אלא קודם זה כמו

תניא * בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני סס
בשבעה עשר יום לחדש ש' ירושע אומר אותו ע"ב
היום י"ז באייר היה יום שמול כימה שוקע ביום ומעיינות ראש
מתמעטין ומתוך ששינו מעשרין שינה הקב"ה עליהם
מעשה בראשית והעלה מול כימה ביום ונטל ב' ככבים
מכימה והביא מבול לעולם * ר"א אומר אותו היום י"ז
בחדשון היה יום שמול כימה עולה ביום ומעיינות מתגברין
ומתוך ששינו מעשרין שינה הקב"ה עליהן מעשה
בראשית והעלה מול כימה ביום ונטל ב' ככבים והביא
מבול לעולם :

גרסינן בסדר עולם דבי ירושע גריסא והדר ר' אליעזר ר"י אומר
אותו היום י"ז באייר היה יום שמול כימה שוקע ביום * ר"א
אומר אותו היום י"ז בשחון היה יום שמול כימה שוקע ביום בגלגל חמה
עגול חזיו למעלה מן הקרקע וחזיו למטה מן הקרקע וי"ב חולות קבועים
בו וזה סדרן עלה שור האומים סרטן ארזים בחולה מאזנים עקרב קשת
בדי דלי דגים וס' ט"ז סא"ב מע"ק גד"ר ו' מתן למטה וי' מתן
למעלה וכשהגלגל מבגלל זה עולה מלך וההראשון שנצד האחר שוקע וכן
לעולם וכו' שעות שוהה המול בעלייתו וכן שבגדו בשיקועו שיהי סגן
משמשין כד"ל שער' של יום וזניסין לעולם עלה החמול לעלות לאור הבקר
מע"ק גד"ד למעלה בגולה ט"ז סא"ב למטה עולה החמול עלה
לעלות ומאזנים לשקוע לסוף שתי שעות עלה כולו עולה ומאזנים כולו
שוקע אחר ב' שעות החמול שור לעלות ועקרב לשקוע וכן כל חמול
ניסן באייר שור החמול לשמש יום כל ימי אייר וכו' שעות הראשונות
גומר עלייתו שניות האומים שלישית סרטן רביעית ארזים וחמשית בחולה
וששית מאזני' וכן נמל עלה עולה בב' שעות אחרונות בגולה ובכל היום
הוא שוקע וכמה הוא וכו' סלח והמבול ביום ירד ודרך נקב שתי
ככבים שעתל מבימה שהוא מול ש"ב צו ככבים ארבעה ומיני שהמבול החמול
לירד ביום שנאמר בעצם היום הזה בא נח והוא מקטני אמהים היה ולא
נכנס לחיבה עד שירד מים והמבול ליכנס שנאמר מפני מי המבול והולך
לשנות סדר בראשית והעלה מול כימה ביום ונטל ב' ככבים חמול ומעיינות
מתמעטין בחמה ימות החמה ופסקו הבשמים ושינה סדר בראשית והתגבר
המעיינות ושטפום : יום שמול כימה עולה ביום שחמון עולה עקרב
בתחלת היום ואחריו קשת נמל עלה עולה בסוף היום שנה עליהם וכו' *
תוספות היום יוסחון ושינה הקב"ה עליהן מעשה בראשית והעלה
ביה ביום ובתחלת דרכי ירושע בני י"ז באייר גרסינן יום שמול כימה
עולה ובקיערם גרים איפכא ואין הסדר כן דניסין עלה עולה בתחלת
היום ושינה ב' שעות ע"ס חלק א' חל' בשעה ואחריו שור ב' שעות סגן
דרך כל מול שוהה ב' שעות וכו' :

מהרש"א ואודו לטעמיהו בו * י"ז באייר היה יום
שמול כימה בו * מה שיש לדקדק בכל זה דשרש"י
ובדברי החס"ד עיין בחידושי הלכות והרא"ס ו"ל לא הביא פריש"י
דפוגין וכתב אהרן פלוגתא דר"א ור"י א"ל דטעמיה דר"א כי
וי"מ דטעמי' דס"ל דנחשתי נכדא עולם וע"כ שיהיה ג"ג ראש
למנין שנות עולם ושנות הדרות ולפיכך בו' ושינוס הוא בידים
בו' והגנון בעיני שר"א סובר שמיני שנות דורות מתחשבי ולפיכך
פי' חדש השני הוא מרחשון ומאי שני שני לרין סא"ב שהוא אייר
ושני למדשים ה"ל למקתן נקתא התינה בחדש ור"י שיה' בחדש
הזה

בזמן נולד לא למועד אבד הוא המועד הראשון שקבעתי לך אחת
למועד הזה בשנה וגו' והיינו פסח ואע"ג דהיה זה חגי שנה לפני
הבא קאמר אחת ללוא דוקא אחת ליום אחד אלא קודם זה כמו
תמול אכתנו ולא נדע כמ"ס גס הרא"ו ודברים הללו דבריו' הס
לפי שיטתו לייש פרס' י' שחמוןם אלא שהוא מפרש בשמעתין הא
דפריך כי מלית מר ומי עומתה בו ד'קשיאיתו מההוא דאפרים
מקשה ולשיטתו א"א לפרש כן כמ"ס לליל ובשיטה זו סכתנו
תמלא קלח דבגה"ה תוספות בשמעתין גס בחס"ד דפ' הפועלים
גס בחוקני וק"ל לפי שיטה זו כיון דביאת המלאכים היה
בניסן גס השיבת סדום על ידי המלאכים לא ה"ל להקדים מאח'
למה זה חקקה שנה וגו' ולמועד אבד שיהי חמ"ב בזה וי"ל דה"ל
כחרי עניני ואמרין ביה דאין מוקדם ומאוחר בחור' : נפקדה
שרה בו' לפי סוגיא דשמעתין דבזמן נתעברה וקודם זה דר"ה
גמר עליה כן שחמסר בזמן בשנה זו ואע"ג דהמלאכים נצרו
אזה כזר בפסח כשיטתו דלעיל מ"מ לא נגזר עליה הריון מפי
הס"ע עד ר"ה אבל החוספת כתבו דפרק החמול דלוא דהריון
משחתי בו' אלא שחלל בריון בו' ע"ס גס בחידושינו : **אחיא**
זכירה זכירה וגומר זאת הג' מלשון זכירה דלכך נקרא ר"ה
יום הזכרון דבו ביום זכרון כל המעשי' צא למצו ולרע ואלו הנשי'
שהיו יקרות מלך טבעס ומולם ועלה זכרונם לטובה דר"ה לשנות
טבעס מערכה שלהם : **בר"ה יצא יוסף כולי שנאמר עדות**
בידיוסף וגו' אחה' ה' שעתה משרה שנפקדה דר"ה תוספת צו
דר"ה ואח' לזרעו יקועס כמפורש במדרשות וע"ה הסוד כי הנה'
אחרונה בשנים הוא מורה על מרח המלכות בציור ר"ה והוא
נתוספה ליוסף ונעשה מלך בלואו על וגו' ו.י ליהושע : **בר"ה**
בטלה עבודה בו' הסיורתי גומר פרס' י' ביוסף כתיב דתח
עדות ביהוסף עכ"ל משמע ליה דגס לפי זה הדרש על עדות
ביהוסף קאי דלעיל מיניה ומג"ל דסגלות יליף ליה עבודה
אבותית מעבודה יוסף שבעה דר"ה ולולי פירושו נראה דההוא
קרא דהסיורתי מסגל שכתו יליף ליה מתך ג"ס דלא מיירי
ביוסף כפשיטה אלא בישראל דלא מצינו ביוסף שבד עבודה
סגלות וכל המקראות שאחריו בישראל משחתי בזה קראת אעק
בסתר רעס וגומר שמו עמי וגומר וכתבו תוספות דר"ה בעלה
עבודה בו' ר"י מודה בזה ברוב ספרים ואע"פ שהחמול המכות
מניסן דמשפט המלרים י"ב חדש דתניא בעדיות מ"מ לא פסקה
עבודה עד חשירי עכ"ל ועיין בפירוט הרא"ד לעדיות ודברים אלו
אינן סותרין להא דאמרין בדר"ב דכל מכה ומכה היתה משחתי
עם היתרחה חמ"ד ואס' כן לכל עשר מכות רק' י' חדשים דאיכא
למיתר שהיו ימים מופסקים ביניהן בלי מכה והיתרחה כלל ומשחתי
מחרי' י"ב חדש דקאמ' היינו מתחלת מכותן והתרחקו וק"ל זכתי'
התם יתקע בשופר גדול בו' דהשופר מורה על הסיור
והגאולה כענין היובל ולכך דר"ה שהוא יום הסיור מהשן
כדאית' במדרשות בלע היות וגומר ויהי ביום ההוא יתקע וגו' כי
שמו קול שופר חמ"ד וימנא ביהל בו' והוא טעם גס כן שבעה
עבודה מאזנתו דר"ה דהשופר מורה הסיור : לילה הששומר
בו' נראה דאפי' דקרא קסמן דכתיב לדורות דיינין משחתי ימי

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

הוא כעבר נכנסה שנה האחרת בו עכ"ל"ס צאור ולפירושו
מסביר קאמר דמונין שנות עולם מחשבי צלאו טעמא דלעיל
בדחשרי נכרה עולם חבל לשנה דאזא לשעמייהו לא משמע
כדבריו דמשמע דה"ט דס"ל נמי דמחשבי מונין שנות עולם וכן
ל"ה מניין וגרסה לקיים פי"ה וכן גרס' מפרש"י שכת' דלר"א
בדחשרי נכרה עולם דמחשבי מחמילין מנין שנות דוכות לפיכך
מבול ע"כ בו ומה שפסקה הר"א לפי זה מדלקמן שהרי חכמי
ישראל מונין למצול כר"א ולתקופ' כר"י ופרש"י שנות נח וצריכות
עולם בו ע"ס לאו קשיא הלא דתלמודא דהכא דקאמר ואזלו
לעממיהו לית ליה האי סברא אלא דאלו לא היתה הצריכה
בדחשרי און סברא שהיו שנות דורות מחשבי אלא ששנות דורות
בין לר"א בין לר"י נמשכין אחר הצריכה וסברא זו נכרס בפרש"י
בכולה מונין ודו"ק :

הוספות בפסח על התבואה כפרק מי שמחזי כד' חסד' שהקניטו
אסחו משמע דבר"ה שמע רוחות מספרות זו עם זו ששעשו
מחזורי הפרוד סבל הורע בדפיה ראשונה בדר מלקה אחוה ושחא
בשמים היו מזכירים כר"ה דין הנגזר בפסח אי נמי כרבי יהודה דאמר
בשמות ההכל ידיונים כר"ה וגזר דין נחתם בפסח על התבואה שאירע זה
קרי מקרה מלשון אולי יקרה ה' אי נמי לשון קושי כמו כל חלכו עמי קרי:
מהרש"א בפסח בו' לקמן בצריכה מקרי ליה מדאמרה
תורה הביאו לפני עומר בפסח וכן צעורה על
פירות אילן מדאמר תורה הביאו לפני דהלכס וכן בחג על המים
מדאמרה תורה נסכו לפני מים בחג וכ"כ הר"ן והא דתנן בראש
השנה כל דאי עולם בו' כהן הר"ן דמפיק ליה מהא דאמרין
בכס' ליום חגנו וגו' איזה חג שהחג מתקם בו' הוי אומר זה ר"ה
וכתבו כי משפט אלהים הוא וגו' אבל מתוך כוונת משמע דסמך
נמי צהא אהא דאית' לקמן בשמעתין אמרו לפני מלכיו' שמעליכוני
עליכס וזכרונת שעלה וזכרונ' לטובה כו' מלכא דבעי ציוס הדיון
שע"כ נקרא צכרון חרועה צכרון כל דאי עולם צל לפניו ית' והא
דהכל נידון בראש השנה היינו כל אדם יחיד ויחיד בכל דבר כמ"ס
בראש השנה מי צרע ומי צמא אלא דככל אחד מוג' ומניס הללו
נידון כלל העולם צמח מג' דברים שזכר וכן הוכח דברי הר"ן
צוה ע"ס: עיבורים בו' בשאר ג' זמנים דקתני במתני' נקט צהו
לשון נידון וכאן סינה ונקט לשון עוברין ולתקופא דלקמן דמתני'
כר"י דגזר דין שלו נחתם צו"ה וכי קצי מתני' אחתלת דין נחא
כיון דלא נחתם צו"ה לא נקט צו"ה רק לשון עוברין :

מנ"י מתני' דא רבי מאיר ולא רבי יהודה ולא רבי יוסי ה
ולא רבי נחן דתניא הכל נדונין בראש השנה וגזר
דין שלהם נחתם בי"ה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר
הכל נידונין בראש השנה וגזר דין שלהם נחתם כל אחר
ואחר בזמנו בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן
ובחג על המים ואדם נידון בראש השנה וגזר דין שלו
נחתם בי"ה רבי יוסי אומר אדם נידון בכל יום שנאמר
*ותפקדנו לבקרים רבי נחן אומר אדם נידון בכל שעה אינו
שנאמר לרגעים תבחננו וכי תימא לעולם ר' יהודה היא
וכי קתני מתני' אומר דין אי הכי קשיא אדם אומר רבא
האי תנא תנא דבי רבי ישמעאל הוא דתנא דבי רבי
ישמעאל בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה
ובעצרת על פירות האילן ובחג על המים ואדם נידון
בראש השנה וגזר דין שלו נחתם בי"ה וכי קתני מתני'
אחתלת דין אומר רב חסדא מאי טעמא דר' יוסי כדקאמר
טעמא דתפקדנו לבקרים און הכי קאמרין כר' נחן מאי
טעמא לא קאמר בחינה עיוני בעלמא היא פקידה נמי
עיוני בעלמא היא אלא אומר רב חסדא טעמא דרבי יוסי
מהבא *לעשות משפט עבדו ומשפט עמי ישראל דבר ר' יוס

ד משנה בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה
בעצרת על פירות האילן בראש השנה כל באי
עולם עוברין לפני כבני מרון שנאמר *היוצר יחד לבם
המבין אל כל מעשיהם ובחג נידונין על המים גמ' הא
תבואה ראימת אלימ'הך תבואה דקיימ' כל הני הרפתקי
דערו עלה ועריין קיימא אימת איתרן אלא תבואה דמזרע
למיטרא דחר דינא מיתרנא והתניא תבואה שאירע בה
קרי או אולם קודם הפסח נידונה לשעבר אחר הפסח
נידונה להבא אדם שאירע בו קרי או אונס קוד"ה נידון
לשעבר אחר י"ה נידון להבא אחר רבא שמע מינה תרי
דיני מיתרנ' (שחא) אחר אבוי הילכך כי חוי אינש דמצלח
זרעא אפלא ליקרים ולזרע חרפא דעד דמשי למידייניה
קדים וסליק :

אילמא הך תבואה דקיימא אשחא צמחור ומובנה ליקר' :
הרפתקי מקרים : דערו עלה שעריו עליה : דמזרע
שעמידה לזרוע צמחמון הצא : דחד דינא פעט אחד : קרי
כגון שדפון או צר : או אונס ע"י אדם כגון חילול : נידונית
לשעבר קודם שזרעה דהיינו בפסח של אשחקד : נידונית
להבא בפסח של אחר זריעה : נידון לשעבר צו"ה של אשחקד
נגזר עליו : להבא צו"ה זה שער עכשיו צקרוז וכן לשון משנה
צמחכת נדרים קונס יין שאינו עושה חדש זה אסור כל החדש כולו
ור"ל להצא הוא ר"מ שער עשה צקרוז ומשום דקרי ליה להקיא
דאשחקד לשער קרי ליה להאי דלקמיה להצא ומשני אמ' רבא
ש"מ תרי דיני מתרנא מתניסין דקתני בפסח על התבואה הכי
קתני תבואה זו דקיימא אשחא נידונית מפסח של אשחקד ושל אחר
הפסח כלו' תבואה שזרע אחר הפסח נידוע שידונית מפסח זה
גרבא מתוך ש"מ תרי דיני מתרנא שחא מתני' קאי קודם
לזריעה וסמוך לקריחה : כי חוי אינש דמצלח זרעא
אפלא חסא ומכוסח שזרעו צמחמון שאינם ממחרים להתבטל
לזמון לאחר הפסח : ליקרים ולזרע חרפא השעורה שמתהרת
לחצבטל וזרעין אותה שזרע ואחר דביון דלשאי מלח שמע מינה

מלכ' א

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה ה

יום ביומו * אמר רב חסדא מלך וצבור מלך נכנס תחלה לדין דכתיב לעשות משפט עבדו והדר משפט עמו מאי טעמא איבעית אימא דלא אורח ארעא למיתב מלכא מאבראי ואי בעית אימא מקמי דליפוש חרון אף * אמר רב יוסף כמאן מצליג האידנא אקצירי ואמרעי כמאן כרבי יוסי ואי בעית אימא לעולם כרבנן וכרבי יצחק דאמר רבי יצחק יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין :

וכי קתני מתניתין ארבעה פרקים : אגור דין קתני לדידון משמע תחלת דין וגזר דין הוא סוף דין : קשיא אדם דקתני מתניתין צרא השנה ור' יהודה ציוס הכפורים קאמר : וכי קתני מתני' ארבעה פרקים : אתחלת דין אבל גמר דין דאדם ציוס : אגור דין קאמרין הכי קשיא לן : כרבי נתן מ"ט לא אמר משום דקסבר בחינה אין זה דין לא בודק צמעות הילכך לדידה נמי קשיא ליה פקידה עיניו צעמא הוא : אקצירי ואמרעי מפרש מסכת נדרים קצירי חולים מרועי ט"ה שסא תשמי כח : כרבי יוסי דלמר אדם נידון בכל יום ויחלל שידון אותו לזכות ולא יקנסו מיתה : דא' כרבנן דלמרי אין נידון אלא צרא השנה הרי כבר נקנסה עליו מיתה :

תוספות

אקצירי ואמרעי כרבי יוסי ואם תאמר ולרבנן נמי מילא מצליג רפאנו וברכת השני' ועוד רבי יהודה דלמר הכא אדם נדון צרא השנה וגזר דין נכנס ציוס האמר ר' יהודה כפ"ק דשבת הנכנס לבקר את החולה אומר המקום ירחם עליך ועל כל חולי עמו וישראל ואומר ד"ת דשלא יחלה ודאי לא מצליג אלא לרבי יוסי אבל שיתרפא מצליג לר' דמתי ויחלה גזר אבל מתי ויתרפא לא גזר ואמרין דריס הנדר מן המוסס אף דרב יוסף קצירי קצירי ממש מרועי רבין והסחא מצליג אקצירי שיתרפאו ואמרעי דהיינו רבין שלא ימלו ומה שיתרפאו ברכת השני' היינו בדלקמן בפרקין שסא שפוק להם גשמים מועטים שיוירס המקום בומן ועוד י"ל דתפלה דריס שחיי גזר דין שלהם נקרא כולקמן והיה דרבי יהודה דשבת נמי יש ליישב כהאי גוונא דדמיא לרביס דהוא מצליג בהדיא על כל החולים עד כאן :

וכי קתני מתניתין ארבעה פרקים : אגור דין קתני לדידון משמע תחלת דין וגזר דין הוא סוף דין : קשיא אדם דקתני מתניתין צרא השנה ור' יהודה ציוס הכפורים קאמר : וכי קתני מתני' ארבעה פרקים : אתחלת דין אבל גמר דין דאדם ציוס : אגור דין קאמרין הכי קשיא לן : כרבי נתן מ"ט לא אמר משום דקסבר בחינה אין זה דין לא בודק צמעות הילכך לדידה נמי קשיא ליה פקידה עיניו צעמא הוא : אקצירי ואמרעי מפרש מסכת נדרים קצירי חולים מרועי ט"ה שסא תשמי כח : כרבי יוסי דלמר אדם נידון בכל יום ויחלל שידון אותו לזכות ולא יקנסו מיתה : דא' כרבנן דלמרי אין נידון אלא צרא השנה הרי כבר נקנסה עליו מיתה :

תוספות

אקצירי ואמרעי כרבי יוסי ואם תאמר ולרבנן נמי מילא מצליג רפאנו וברכת השני' ועוד רבי יהודה דלמר הכא אדם נדון צרא השנה וגזר דין נכנס ציוס האמר ר' יהודה כפ"ק דשבת הנכנס לבקר את החולה אומר המקום ירחם עליך ועל כל חולי עמו וישראל ואומר ד"ת דשלא יחלה ודאי לא מצליג אלא לרבי יוסי אבל שיתרפא מצליג לר' דמתי ויחלה גזר אבל מתי ויתרפא לא גזר ואמרין דריס הנדר מן המוסס אף דרב יוסף קצירי קצירי ממש מרועי רבין והסחא מצליג אקצירי שיתרפאו ואמרעי דהיינו רבין שלא ימלו ומה שיתרפאו ברכת השני' היינו בדלקמן בפרקין שסא שפוק להם גשמים מועטים שיוירס המקום בומן ועוד י"ל דתפלה דריס שחיי גזר דין שלהם נקרא כולקמן והיה דרבי יהודה דשבת נמי יש ליישב כהאי גוונא דדמיא לרביס דהוא מצליג בהדיא על כל החולים עד כאן :

מהרש"א תנא דבי ר' ר' הוא בר' פרקים כו' כתב הר"ן דיש לשאול למה אדם נידון צר"ה דשכלמא שאר דברים קצוה ופירות כ"א בומן נידון כו' אבל אדם למה נידון צר"ה כו' דבר זה למדנו כו' דתניא צר"ה צאלול נצרא העולם כו' ואדם הראשון נצרא ציוס ו' דהיינו צאחר צתשרי כו' ציוס נידון כו' א"ל הקצ"ה זה ס' לנציד כסס כו' כך צניק טהרין שיעורא לפני דין ציוס זה כו' ואכתי מתיבא ל' דהינה לר"ה דצתשרי נצרא העולם אבל לר' צאמר צניק נצרא עולם כו' למה אדם נידון צר"ה ונ"ל שרצה המקום כו' ע"ס צאזרד ואין זה מספיק דלא ידענא אכתי למה נקבע ר"ה צאמר למד לרבי יחושע והגרסה דר"י דאי מודה דכמה דברים נעשו צר"ה שבו נפקדה שר ה רחל ומנה ויאל יוסף מצינו האסורין ונשלח עבודה מאבותינו צמארים כדלמך דהיה לעיל בפירקין ולכן נקבע א"ח כו' ר"ה ליום הדין וזכרון כל מעשה אדם צא לפניו דה"ל נקבע ר"ה לגמר הדין והסתיומה לפי שבו נצרא הקצ"ה לשרא ללכפר להם על

מהרש"א תנא דבי ר' ר' הוא בר' פרקים כו' כתב הר"ן דיש לשאול למה אדם נידון צר"ה דשכלמא שאר דברים קצוה ופירות כ"א בומן נידון כו' אבל אדם למה נידון צר"ה כו' דבר זה למדנו כו' דתניא צר"ה צאלול נצרא העולם כו' ואדם הראשון נצרא ציוס ו' דהיינו צאחר צתשרי כו' ציוס נידון כו' א"ל הקצ"ה זה ס' לנציד כסס כו' כך צניק טהרין שיעורא לפני דין ציוס זה כו' ואכתי מתיבא ל' דהינה לר"ה דצתשרי נצרא העולם אבל לר' צאמר צניק נצרא עולם כו' למה אדם נידון צר"ה ונ"ל שרצה המקום כו' ע"ס צאזרד ואין זה מספיק דלא ידענא אכתי למה נקבע ר"ה צאמר למד לרבי יחושע והגרסה דר"י דאי מודה דכמה דברים נעשו צר"ה שבו נפקדה שר ה רחל ומנה ויאל יוסף מצינו האסורין ונשלח עבודה מאבותינו צמארים כדלמך דהיה לעיל בפירקין ולכן נקבע א"ח כו' ר"ה ליום הדין וזכרון כל מעשה אדם צא לפניו דה"ל נקבע ר"ה לגמר הדין והסתיומה לפי שבו נצרא הקצ"ה לשרא ללכפר להם על

ח"ב בית

תניא ר' יהודה ואמר משום ר' עקיבא מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפת מפני שהפסח זמן תבואה הוא אמר הקב"ה הקריבו לפני עומר בפסח כדי שיתברך לכם תבואה בעשדות ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת מפני שעצרת זמן פירות אילן הוא אמר הקב"ה הקריבו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שיתברכו לכם פירות שבאילן ומפני מה אמרה תורה נסכו לפני מים בחג מפני שהחג זמן גשמי שנה אמר הקב"ה נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה ואמר הקב"ה אמרו לפני מלכיות וזכויות ושופרות ברה"מ מלכיות כדי שתמליכונו עליכם וזכויות כדי שתבא זכויותכם לפני למובה ובמה בשופר :

שהפסח זמן תבואה הוא זמן שהקצוה נידויות צו : שתי הלחם ירלו על פירות האילן שכן מתירין להביא צבורים שאין שמתירין דרבי יהודה לעשות דכתיב צבורי קצר חטים ואין שמתירין דרבי יהודה לעשות דהא אולא כמאן דלמר כמנהגיה דין ע"ז שאל אדם הראשון מהם היתה :

מהרש"א הביאו עומר כו' שהפסח זמן קצוה כו' חזיו כמאן ג"ד שסא חזיו ג' נפשות שצולס שסא נפש האומות ונפש הצהמה ונפש האדם כי המים בחג הם חיי נפש האומות והעומר של שעורים הוא חיי נפש הצהמה כדלמרינן פ"ק דפסחים שעורים נעשו יפות א"ל לא נבשר לחמורים ובתמן

סוגיא

עיון
רש"א
פרק
כ"ה
סדר
הענין

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

*ויאמר ה' אל אברהם לך לך וגו' והדר ואעשך לגוי גדול נרמ' ואיך ההוא וזכור דארץ ישראל הוא דאדני ליה ואמר רבי יצחק חייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנאמר ***ויאמר** מרוע את זולתך אליו היום לא חדש ולא שבת מכלל בחדש ושבת איבעי לה למיול **שרשה** בתחלתה ששאל עושן שלום רשעים בראש השנה לדבר תחנונים ותפלה כענין שנאמר תחנונים ידבר רש' של אותה שעה ואפי' עתיד להרשיע לאחר זמן שנאמר באשר הוא שם ומלני צדקאית רבה אמרו מלאכי השם לפני הקב"ה רבש"ע מי שעתידין בניו להמית בניך בלמא אחת מעלה לו את הצדק שנא' משא צדק וגו' לקראת למא היו מים כהיו מולאיים לקראת הגולים מיני מאכל מלוחים ודורות נכוחים כדליתא ההם אמר להם השעה הזאת לדיק או רשע אמרו לו לדיק אמר להם באשר הוא שם איני דן את האדם אלא בשעתו : קיר נטוי ועובר תחזיו מוזכרין עונותיו שאומרים כלום ראוי זה לעשות לו גם ומתוך כך נדק : ועין תפלה סומך על תפלתו וצננות שחלה נשמעת ומתאמץ לכוון לבו : ומוסר דין כמו ישפוט ה' ביני וביניך אומרים כלום ראוי הוא זה שינעם חזרו על ידו : **ויבא אברהם וגו'** הוא קצר אותה : שינוי מעשה שזמר מעות : **מהרשיא שנאמר מרשית** גו' ויהיה מלת מרשית מוספת עממה ואחרת עמה דהיינו כמשמעה מראשית ומתחלת השנה ומדכתיב מרשית חסד דרשוהו מלשון רש כפרש"י ע"ש תחנונים ידבר רש והוא מזכיר ע"מ מ"ש לקמן עיני ה' אלהיו וגו' עתים לטובה הרי שפיו יסעיד רשעים גמורים צד"ה כו' : אלא לפי מעשיו באותה שעה כו' שנאמר באשר גו' מפורש צד"ה כפרש"י דלפי פשוטו הוא יתורא דקרא וע"כ דרשו דכמו דמלת שם מורה על המקום שצא הסיפור ממנו כדן כן הוא מורה כאן על הזמן ההוא שאנו קיימין בו יחא נידון ולא על העתיד והא דזן סורר נידון ע"ש סופו עיין על תירומו צד"ה וע"ל דזן סורר נידון ע"ש סופו של ענינו מה שאין כן בישמעאל על שם סופו של בניו לא נידון : ג' דברים מוזכרין עונותיו כו' ודאי צד"ה זכרון כל בני אדם צא לפניו יצחק צד"ה צנור דינו אצל אלו ג' דברים גם ככל השנה מוזכרין לו עונותיו לפקוד עליו דין אחר קיר נטוי לפי שהוא מקום סכנה וכדאמרין פ"ק דפסחים דאפי' צד"ה אחר שמואל ושמע שאלו וסרגי וכן המעיין בחפלתו וסומך שזכותו ודאי תהא נשמע כמ"ש החוסס מציא לו סיכורו עונותיו אם וציותיו שזכותו כהן אין מכריעין וכן צומסר דין שזכותו גם כן צד"ה שינעם חזרו מן השמים על ידו מציא לו להזכיר לו עונותיו להכריע זכותו נגד חזרו ומייתי ליה משרה וגם אם היה זכות שרה גדול אפשר דזכות אברהם היה מכריע וכמפורש צד"ה החובל בדיקא ליה דיינא בארעא ומה שיש לדקדק צד"ה שם מפורש ד' דברים מקרעין גור דין כו' צדקה צעקה כו' נראה דר"י לעיתים דאמר לעיל יפה נעקד לאדם ב"ן

פועה אמרו חז"ל מנחת שעורים שהוא מאכל בהמה ושתי הלחם של חטין היו והוא חיי נפש האדם כפרש"י בשמעתין דר"י לטעמיה דס"ל צדקה בן סורר ומורה דעך הדעת שאלו אדם הראשון מנה היה שאין התניק יודע כו' וע"ש בחידושינו והוא מזכיר שאמר הכחש מהלל חרמם גו' שהוא קציר שעורים תהל לפסור ו' שזננות שהוא יוס קציר חטים שהם צ' הלחם והכונה בו כי בלחם מתמרים שנקראו חמורים והיו ישראל גם כן בלא מלוח לא היו ראויים רק למאכל בהמה שהן שעורים כמ"ש לא ובשר לחמורים עד שפירת ו' שזננות ע"ש וכמחמורים תחפשה שהכונה אז לדעה שציא מאכל חטים שאין קבלו החורה וע"כ מציא צ' הלחם מחטים שציא הדעת כדאמרין פ' בן סורר וע"כ אמרו פרק מי שמע י"ט של ערצת צנור ורעו חטין כמפורש שם וע"כ אמר מהלל חרמם צדקה שהיא קציר שעורים מאכל בהמה תספור ג' יוס עד הצלת צ' הלחם שצא מן החטין לקבל דעה ותחמת החורה אמרו לפני מלכיות בו' צספרי מפרש ליה מקרא ותקעסם וגומר הרי שופרות והיו לכס לזכרון אלו וזכונות אני ה' אלהים זו מלכיות וא"כ למה מלכיות תחלה כו' : למה חוקעין בשופר של איל בו' מפ"ה הר"ן אמנהגא בעלמא דחוקעין בשופר של איל קאמר הכי למה ול"כ תהא דתנן פרק ראובו צד"ה ר"י אומר צ"ה חוקעים בשל זכרים כו' וק"ל כוונתו קאמר הכי וע"ש המדרש שפרש"י צחומם צמחך היוכל שופר של איל שכן צערי קורין לדכרא יוצלל כו' ואין ילפינן לקמן צפ"ד שופר של ר"ה משופר של יוצלל ומה שיש לדקדק צד"ה פ' ראובו צד"ה ומוסר ק"ל לפי מדרש זה דהא ציוכל גופיה ס"ל לר"י לקמן דחוקעין בשל יעל ולא בשל איל דודק :

אמר רבי יצחק כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה מאי טעמא דכתיב ***מראשית** השנה ועד אחרית שנה * מרשית כתיב ועד אחרית השנה מכלל ראית ליה אחרית * ואמר רבי יצחק אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותו שעה שנאמר ***כי שמע אלהים** כא אל קול הנער באשר הוא שם * ואמר רבי יצחק שלשה דברים מוזכרין עונותיו של אדם אלו הן קיר נטוי ועין תפלה ומוסר דין על חברו דאמר רבי חנן כל המוסר דין על חברו הוא נענש תחלה שנאמר ***ותאמר שרי אל אברהם חממי** עליך וגומר וכתיב ***ויבא אברהם** לספור לשרה וגומר * ואמר רבי יצחק ארבעה דברים מקרעין גור דינו של אדם אלו הן צדקה צעקה שינוי השם ושינוי מעשה צדקה דכתיב ***וצדקה תציל ממות** צעקה דכתיב ***ויצעקו אל ה'** בצר להם נו' ושינוי השם דכתיב ***ויאמר ה' אל אברהם שרי** אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה ולכסף וברכת אהה וגם נתתי ממנה וגו' * שינוי מעשה דכתיב ***ורא האלהים את מעשרים כי** שבו מדרבם הרעה וגומר : וי"א אף שינוי מקום שנאמר

יב
היינו
יחזיק
צב
יחזק
נולד
משינוי
הס
מלכים
73

ז
ס
ע"כ
דברי
יח
צד"ה
ס
עקרי
מ"ד
פ"ה
משלי
חללים
צד"ה
יונה

9

בזר דיו של אדם ובהלערץ שחים מן כגון לעקף וחסונה יש בזה חסד
 שהיא חסונה שיקרע בזר דיו ובחפלה מועילה להטיב לו בזה חסד וזה
 מה שאמר קודם כל שנה שרשה בחלתו חסונה שרשה בזה שנה שנה להיות
 לו חסד וחסד :

אמר רבי יצחק חייב אדם לשחרר עצמו ברגל שנאמר
 *ובנבלתם לא תגעו יכול יהו ישראל מזהרים
 במגע ונבילה תל* אמור אל הכהנים בני אהרן בני
 אהרן מזהרין בני ישראל אין מזהרין והלא דברים קו
 ומה שומא חמורה כהנים מזהרין ישראל אין מזהרין
 שומא קלה לא כ"ש אלא מת"ל ובנבלתם לא תגעו ברגל
 ובנבלתם לא תגעו וברגל משחית קרא כדפרש ואולי לקחיה
 בנבילתם

אח"כ לא נתנו אישועדים לישראל לאכול ולשת' ויבאנו גוסס כחמ' ע"ג
 חסדים ויפועידים חסד' ויחזינו כל יאחר כי אם חסדים לבד
 כסם בעבודת קום ביות' וכן לקחו ורעלו ע"ג כס עלייתם לראש לראות
 את מי האדון ס' בראות ביני לביןו לחזון ולתבטל בעולמו וכן לא הפזן
 לו עליהם ויורו כחמ' דבר' חסד' ומצורב חסדים חסד' וס' חסד' וס'
 אס כי חסד אדם לעזמו דברג' וס' רחם חמה חסד' ובגלותם לא
 נתנו חסדינו כעולמו דברג' ומשפיע קרן יאמר כי חסדו כחמ' חסד' וס'
 לש' חסד בעולמו ק' חסדים חסד' רחליו חסד' חסד' בעול' וס'

אמר ר' כרספדאי א"ר יוחנן ג' ספרים נפתחים בר"ה
אחד של צדיקים גמורים ואחד של רשעים גמורים
ואחד של בינונים של צדיקים גמורים ונכתבים ונחתמים
לאלתר לחיים של רשעים גמורים נכתבים ונחתמים
לאלתר למיתה ובינונים תלויים ועומדים מר"ה עד י"ב
זכו ונכתבו לחיים ואילו נכתבים למיתה אמר רבי אבהו
מאי קראה *ימחו מספר חיים ועם צדיקים אל יכתבו
ימחו מספר זה ספרן של רשעים גמורים חיים זה ספרן
של צדיקים גמורים ועם צדיקים אל יכתבו זה ספרן של
בינונים רב נחמן בר יצחק אמר מהכא *ואם אין מחני
נא מספרך אשר כתבת מחני זה ספרן של רשעים גמורים
מספרך זה ספרן של צדיקים גמורים אשר כתבת זה
ספרן של בינונים :

שלושה ספרים ספרי זכרון של מעשה הנביות • וכתובות
נחתמין לאלתר לחיים מדקא חשיב ציגונים משמע

לדריקים גמורים קרי למי שזכותיו מרובים ורשעי' גמורים למי
שעונותיו מרובין ופעמים לדריקים נחתמים למיתה ורשעים
למים דכתיב ומשלם לשונאיו וגו' ואמרי' בס"פ קמא דקדושין
מי שעונותיו מרובים מזכותיו דומה כמי ששרף את כל הקורה
ולא שייר ממנה אף אחד ומי שזכותיו מרובים מעונותיו דומה
כמי שקיים כל הקורה ולא חסר ממנה אף אחד וכל זה דקרי
הכא גבי רשעים מיתה וגבי דריקים חיים כלומר לחיי העולם
הבא ע"כ :

מדרש"א ג'ספרים נפתחין ליום הדין כו"ט לדקדק בדברי
המתא' הזה חדא דלא קאמר גבי ציונים כדאמח'סין
גבי דריקים ורשעי' ועוד דלא מייחי' מקראי' דרשעי' אלא דנחמקים

ב' קודם גור דין ציון לאחר גור דין ומייתיב גבי לדהק מדכחי
 ולדהק תליל ממות דהיינו גם אם נגזר לאדם מיתה לדהק תלילנו
 ממנו וכן בלעהק מדכחי ממזקוהיהם ילילם מזוקה משמע גור
 דין וכן שינוי מעשה היינו תשובה מדכחי וירא להם את מעשיהם
 כי שבו וגו' וחלו בה' יסדו הפייט חסוד תפלה לדהק מעבירין
 את רוע הגזרה אבל שינוי השם ושינוי מקום לדברי י"א לא זכרן
 הפייטן שהם גם כן מעבירין הגזרה כדקאמר הכא ולפוס ריהטא
 איכא למימר בזה דלא זכר הפייטן אלא חלו ג' רוע הגזרה שצאו
 בלפניהם על הגזרה שצויל חטא משא"כ שינוי השם ושינוי
 מקום דלא צויל בלפניהם הגזרה שצאה על חטא דלא שינוי השם
 משרה וליף ושינוי המקום מאברהם דודאי לאו משום חטא כזה
 לשנות שם שרה ומקום דאברהם וכ"כ בעל י"מ ו"ל מיהו שינוי
 השם ושינוי המקום לא מינין לאוקמיה אלא צמי שגורתו בלי חטא
 כי בהשתנות בו דלאו משום חטא מה יועילנו שינוי הוה בו עכ"ל
 ע"ש באורק אבל הסמ"ג עיין י"א בתב שטעם בשינוי השם בלומר
 ואני אחר ואני אותו האים שעשה אותו מעשה עכ"ל וכה"ג
 בתב הר"ן והסופר בשינוי המקום היינו טעם לפי כשאדם גולה
 ממקומו לבו נכנע עכ"ל ולפי זה שפיר נמי צאו על חטא וכן נראה
 דאין סברא לשינוי השם שבלמא צאל לוי הש"י ביטל הגזרה ויורר
 מזה קשה בשינוי המקום שבלמא הגזרה צולת לוי הש"י דא"כ
 שרה למה לא נשתנה הגזרה בשינוי המקום עד שמינה שמה צולו
 ש"י ע"כ נראה לקיים דברי סמ"ג וסר"ן וה"ק בשנותנין לאדם
 שם אחר כמו בשרה ויחזק אף בשערה נשתנה מולה ע"י שינוי
 שמה לפי שלא היה שם שום מעבד כי לא היה זה שום חטא אבל
 אני שחטאתי מה יועיל צי שינוי שמי בהוראת שמי למזל אחר שהרי
 החטא מעבד צי וע"י כן ישים אל לבו לשזב בתשובה שלמה ושהוא
 רוצה להעשות איש אחר וזריך אני לתקן מעשי וכן תפרס הענין
 בשינוי מקום מאברהם: אף שינוי מקום עיין בפרש"י בפרשת
 לך לך ועיין בזה טענות הרמב"ן ודברי הרא"ם ואין להאריך בזה
 דמחזק שמעתינו משמע שדרכו כן מדכחי לך לך מהלך והדר
 בתב ואשעך לגוי גדול וגו' דמשמע שהלכיה ממלך הקדש כדי
 שאלעך לגוי גדול:

ה'ר"ף אחר רבי יצחק כל שנה וכו' ואחר רבי יצחק און דנין וכו' וכו' לדרוש סמיכות דשרוש וכו' רבי יצחק לפי שהיה דורש ווארכל כהנה שנה שנתאמר בפרש"י וכו' שרשה בחתולה דברי חסידים וזמנא רבא ש' לו אחריית וחקור טובה בואות שנה וכו' מה הוועיל תפלתו של זה אה הוא תלמוד לטעם בזה וכו' והקבלה ענין דרשונים אחריתו אהא ההינבזבזת תפסוק ענין ה' מרמיצא שנה וכל מה שמתיר ליהוי לעשות עד אחריית השנה וא"כ אע"פ שיסתכל חסידיו כרש עדין מתקדם לו תמא' כל השנ' לוא' רבי יצחק און' פ' שהקבלה יודע מה שעתיד תמא' הדרום און' קבלה' הן אלא לפי מעשי' של אותה שנה וכו' ומה שכתב רבי בחתולת השנה שחשבונו ה' מרמיתו מעיין בחתולתו לומר כיון שהתפללתי בחתול' אלה ה' בודאי שימנעו ה' בקול תפלתו כי ראו עיניו פתלה וגם ידו בחתולת מה שיהי' יסבור ידיו תפלה כיון הוא בורס אהה לעצמו להוכיח עין עולמו וכו' וזמנא רבא מה יועיל לו יתרון התפלה אלא לדרב חסידים כרס א"ס' עין דבר עבדים שגורו ענין דבר ככו' לוא' רבי יצחק ד' דברים וקורעין גור דנין של דרס' וכו' מהם הוא העניקה והתפלה והתשובה ואחר' דברים לומר שכל אחת מארבעתן יש לו לקרוע

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

דלא מייית נכתבין ונחתמין גם מה שהרגישו הפוסקים בזה ענינא שהרי ראונו דמנה לדיקים שמחו וכמה רשעים שמחו בשנה הזאת ומפרשי לה דזוחק דרשעים ולדיקים דדין זה קאמר ולא הוי דומיא דדין לעיתא דבסמוך דאייירי דרשעים ולדיקים גמורים דהתוספות כתבו גם כן בזה אבל אין דבריהם מבוררים וע"כ הנהגה בזה דוראי בלדיקים הרשע' גמורים קאייירי והיינו לדיקי' פלין בהן רק שוגג שנקרא חטא כמפורש ביומא' וכנאמ' כי אין לדיק בדרך אשר יעשה טוב ולא יחטא ר"ל דאפי' הלדיק יש בו חטא שוגג ורשעים היינו שיש בהן חטא פשע ומרד ובינונים היינו שיש בהן חטא מורד אבל לא מרד והוא מבורר כמ"ס פ' מי שנתנו דהלדיקי' במיתתן נקראו חיים וההפך הרשע' בחייהו קרוין מתים שהלדיק שמת הוא חיותו לעולם הבא ומיתתו בעולם הזה כמ"ס אדם כי ימות בזהל וגומר ואינו רק במתהו וההפך הרשעים חיותו בעולם הזה אינה אלא במתהו והוא מיתתו מוחלטת לעולם הבא והטעם כי חטא דהלדיק ממש בין אם נגזר עליו שיחיה בשנה זו בין שנגזר עליו שימות בשנה זו על מיעוט חטאו שבעולם הזה וקרא חיותו בע"כ וההפך דרשעים בין שנגזר עליו שימות בשנה זו ובין שנגזר עליו שיחיה בשנה זו כדי לקבל שכרו בעולם הזה זו היא מיתתו לע"כ ולזה כוונת התוספות שכתבו וכל זה דקרי הכא גבי רשעים מיתתו וגבי לדיקים חיים כלומר לחיי עולם הבא ע"כ והטעם תימצא מה שיש לדרקק דרשעים דקאמר גמירי נכתבין ונחתמין לאחר למיתה ולא סגי לה במתהו כדכתיב וימתו מספר חיים משום דבעי מתכתב בהו כמפורש מיתת' אם למיתה מקרי בעולם הזה ואם לחיים בעולם הזה דהיינו מיתתם לעולם הבא זוכין בלדיק קאמר נכתבין ונחתמין לחיים דבעי לפרושי אם לחיים מקריים שבעולם הזה ואם למיתה בעולם הזה על מיעוט חטאם והוא מיתתם לעולם הבא ואמר בינונים שהם שיש להם עון מורד תלויים ועומדין בימים שבין ראש השנה ליום זכו נכתבין לחיים באותן ימים אבל לא נחתמין עד יום שהוא יום חתימתם של בינונים ומייית כולוהו מקרא וימתו מספר חיים זו ספרן של רשעים כמ"ס לעיל ומיזבז הכתובים בענין שאמר כי אחת אשר הכית רשעו גומר כי האדם סתם נחשב לבינוני כמ"ס פ"ק דקידושין וז"ל דוד על עמנו כי אחת אשר הכית אותי ביסורין על המזיד והם הוסיפו לרודפי ואל מכלבז ביסורין שלי הם חלליך יספרו תנה עון וגומר ר"ל אותן עון שהם רודפים אותי על מחל' טונות שיש להם כבר עד שיהיו רוצ עונות ועי"ז יומחו מספר חיים כשאר רשעים גמורים' ואמר חיים זה ספרן של לדיקים כמ"ס דין אם נגזר עליהם שיחיו בשנה זו או ימותו היא חיותו לעולם הבא ואמר ועם לדיקים אל יכתבו דהיינו הבינונים שלא נכתבו בראש השנה עד ימי תשובה ובה"ג יש לפרש למאן דדרים ליה מקרא דמתיב נא וגומר' ואמר ג' בחתת ליום הדין ב' לדיקים ורשעים מתח' קאמר דומיא דלעיל מיתו לחיים דקאמ' הכא לאו דומי' דלעיל דהבא בחיים דמיתו לחיים קאמ' דהיינו לחיי עולם כדכתי' ורצוים מיימי וגומר ודלעיל לחיים אם בעולם הזה בשנה זאת אם לחיים בעולם השמות והכא קאמר בנק

בינונים סוירדין לקבל עונשן בגיהנם דהכא אי אפשר שיזכו עול כמ"ס מי שטרח בע"ס כו' והיום לעשותו גו' וכמ"ס גם התוספות שיש ב' דינין האחד בנן עדן לו בגיהנם והב' דין אחר בחיית המתים ע"ס דין יקנה גם דרשעים גמורים יש בו חילוק דיש מהן עומדין לת' לחרפות ולדראון עולם ויש מהן סוירדין לגיהנם כו' וגופן כלה ונשמתן נשפכת כו' ויש מהן המינין כו' דיוורדין לגיהנם ונזונין לדורי דורות כו' ולא יצאו כלל לחיית המתים כמפורש בסוגין ולפי גודל החטא יהיה דין בגיהנם והוא שדקדק בקרא ורצוים מיימי אדמת וגומר אבל לא כלם כי יש מהם שלא יזכו לת' אלא שיהיו נזונין לעולם בגיהנם כדלקמן ואמר בינונים יורדין לגיהנם ומתפללים כו' פרש"י מתפללים אנטקיס וזוכין מחזק יסורין כו' ע"ס ולשון פלפול לא משמע כן ולא אמרו בפרק י"ט זין פסין שזוכין אלא ביורדין לגיהנם והכא בעלין מגיהנם קאמר שמתפללין דהיינו שמשבחים לשמו בתפלתן וכן נראה מפ' הערוך ע"ס וכדמייתי מקרא הוא יקרא בשמי וגומר דהיינו תפלה :

הר"י ב' פסרים נחתמין בראש חתום בספר כסף מווקא ח"ל ויש להקשות מה שדקדק בחוס' שהרי אמר רשעים כמה לדיקים נחתמין למיתה וכמה רשעים חיים וס' מיתו דלמי עשה"כ קאמר קרא דוחק הוא שכל ר"ה יהיה דומי עשה"כ שיהיה אחר המות וליום הדין ופי' הרמב"ם לנאמרים בדין ומיידין בדין קאמר' ויש מפרשים שהחיים הוא כנוי אל הנלחם והרודף והכ"ס והמיתת הוא כנוי אל הסורין כמחז"ל ארבעים חסודים בחת סומא וכו' וע"כ בינונים נמה אחר שהם תלויים עד יום אס' וזהו הק"ב רב חסד ומעט כלפי חסד כדכתי' ב"ה לו' הדין לעתיד ולמה לא יעשה בן גס עתה וס' שאמר לא זכו משמע שלא עשו חוסדות וכו' וגם לא הטאו עוד ולמה יכתבו למיתה כיון ששקולים הם במעשיהם וז"ל לא זכו היינו לא שבו בתשובה וכיון שאלו חזרו בתשובה אין לה חטא גדול עדין מרביע על השאר שהרי התשובה הוא אחד ממדות עשה וכיון שלא שרר זה חוטא' ומרביע עמנו לחובה' וע"כ למת הולרנו שלשה פסרים כי די בשנים והבינונים אם יזכו יהיו נכתבים בספר לדיקים ואם לאו יהיו נכתבים בספר הרשעים וג' פסרים נמה לי' וע"כ דלא יצטרך היות בינונים ב' בחתם הללו למיתה והללו לחיים וא"כ לבינונים לר"ב ב' פסרים אחרים ספר חיים וספר מתים כיון שאינן ככללים בספרי הלדיקים ורשעים' ועוד לר"ב ללאר מ"ס יומחו מספר זה ספרן של רשעים וכי היה רואה דוד שימחו איובו ומספר הרשע' והלא טוב לו שיכתבו ס' כי נחתמין למיתה הם' ובידועלמי אומר יומחו מספר אל הרשעים' ולפי גירסא זו ינחה אבל לגירסת הגמרא קשה טובה' וכן קשה ב' ואם אין מחני לא מספרך זה ספרן של רשעים כי אין לו הנהגה שהי ספרן של רשעים הוא למיתה והוא היה שואל מחני לא' ועוד נראה מ"ס בגמרא ספרי חיים ומתים נחתמי' ביום הזה דמשמע שיש פסרים רבים' ונראה לעניות דעתי עם מ"ס בגמרא פ' החולך תניא את מספר ימיו אמלא אלו שני דורות וזה משלימין לו לא וזה פותחין לו דברי ר' עקיבא והמתים אומרים וזה מוסיפין לו לא וזה פותחין לו' ויש בלאר מאמרנו של רבי כרוספדאי לטובתו הגלוי' לספרת ר"ע דספר משלימין לו מלא כי מנעת ספר תולדות אדם קרב הקב"ה שנותנו לו כל אדם ואדם ובכל יום ר"ה יעמיד במשפט כל יצורי עולמים שנתקבלו שנותיהם ואם הם לדיקים גמורים מנת הקב"ה עד כדי קצת ימיהם שנקבל ומוסלימין לו שנותיו ונכתבים לחיים כשאלה רואה' אשר יש לדיקים שנותיהם הוא שנעלמי קצתם וימחו ימיהם וכיון שנתמלאו שיעור ימיהם הם מתים כי מי גבר ימיה ולא יראה

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה ז

של צדיקים גמורים ואחד של בינונים ואחד של רשעים גמורים של צדיקים גמורים נכתבין ונחתבין לאלתר לחיי העולם הבא של רשעים גמורים נכתבין ונחתבין לאלתר לניהנם שנא' *רובים מישיני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה להרפות לדראון עולם בינוני י יורדי לניהנם ומצפצפי ועולים שנא' *והבאתי השלישי באש וגומר ועלירם אמרה חנה *ה' ממות ומחיה וגומר וב' *אומרים ורב חסד מטה כלפי חסד ועלירם אמר דוד *אבהתי כי ישמע ה' את קולי ועלירם נאמרה כל הפרש' כולה *דלותי ולי והושיע' פושעי ישראל בגופם ופושעי עכו"ם בגופם יורדין לניהנם ונידונין בגיהנם ונידונין בה' *ב' חדש לאחר י"ב חדש נופל כלה ונשמתה נשרפת ורחה מפורת ונעשים אפר תחת כפות רגלי הצדיקים שנא' *ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגלי אבן אבן המינין והמסורות והמזמרים והאפיקורסים ושכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים ושפירשו מדרכי צבור ושנתנו חיתית' בארץ החיים ושחטאו ושהחטאו את הרבים בנוי ירבעם בן נבט ותרבי יורדין לניהנם ונידונין בה לדורי דורות שנאמר *ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים וגומר גיהנם בלא ורם אינם כלים שנא' *וצורם לבלות שאול מזוב לו' וכל כך למה לפי שפשטו ירידם צובול שנאמר מזוב לו ואין צובול אלא בית המדקדש שנאמר *בנה בניתי בית זבול לך וגו' אמר רבי ועלירם אמרה חנה ה' ממות ומחיה * אמר רבי יצחק בר אבין ופניהם דומין לשולי קדרה אמר רבא ואינה משפירי שפירי בני מחווא ומקריין בני גיהנם * אמר רב בית הלל אומרים ורב חסד מטה כלפי חסד והכתוב והבאתי את השלישית באש התם עון רפושעי ישראל בגופם והאמרת ליה להו תקנה התם ברובא עונות הבא במחצה עונות ומחצה זכות וה' קא' הוי במחצה עונות ואית ביה עון רפושעי ישראל בגופם לא סגיאל דלאו והבאתי את השלישי' באש ואם לאו ורב חסד מטה כלפי חסד ועלירם אמר דוד *אבהתי כי ישמע ה' וגומר :

ליום הדין כשיתו המתיס וכן צחוספות כשיתו המתי' כדמוכתי קראי ואף על פי שכבר נידונין לאחר מיתתם לנן עדן או לגיהנם מפני תפס עדן יהיה דין אחר אס יזכו לחיי העולם הבא שהוא קיים לעולם (הב') ויש שמחזק שקבלו כבר דינם לגיהנם אפשר שיזכו : ועלירם אמר דוד אבהתי דכחזו ביה אפסויה חזלי מות וכתוב ודלותי ולי והושיע כשאו' דל צמזאת רב חסד מטה ומחיה כדדרשינן לקמן * אי נמי משלשן דלה דלה לנו שמעלנו מזבז עמוק וכתוב צחריה שזי נפשי למנוחתי וגומר וסדר אלהך צחריה חיים * יכ' לית להו חתקתא דרובא שנות ואית בהו עון רפושעי ישראל בגופם וסד דחמירין לעיל רשעים גמורים דהיינו רובא עונות נכתבין ונחתבין לאלתר לגיהנם אע"ג דכתבין דקראן לדראון עולם לא שלא וקא לקס תקנה אלא נידוניס

מזל וכל כחם של נדיקי' הוא להשלים מספר ימותיה ואם חסד רשעים גמור' הם נחתבין למיתה כי לא זכו פוחתים להם וכשחזרה רשעים גמור' מיום הוא שדמין להם ליום היוז מנהם שוכרעת כנגד כמה עונו' ואל דעות ה' אל הרשעי' גמורים שאין נמצא להם שום זכות שיש בו כדי להכריע נכתבין למיתה והבינוני' שנקל מנהלם מה מחלה הם חלוי' עד י"א חס וכו נחתבין לחיים ונשפתי' ליום מרת ימותיהם ולא זכו פוחתין להם והא דלין הקב"ה משה כלפי חסד כמו נב' כחות של יום הדין י"א דלין אור' להטות כלפי חסד רק ליום הדין שהוא עונם הכפ' אל לעיין חיל הנוק' אל יטערך לעשו' חסד עד שחזר' ל' להסדר המרה- חסד' להסדר מועיל כל חסד' עוד פירא שנים הדין אין ביד האדם לתקן כי אין תעשה וחשבון שמה לכך עושה עמו חסד אלב בעני' ו' סודו לתקן עד י"א מיתין אותו לתימיהו ואם לא נתן לך לעלמו חסד להסדר חסד' * ועוד ל' סמיון שנים הדין הוא אחר שנענש בניהם ונפא חסדו לו עוד והקב"ה חסד חסד חסד חסד ידח ממנו נדח לך מטה כלפי חסד להביאו לחיי העוה' * אלב בעני' שערדין לא קבל עושו' חסד הקב"ה עות' לדיקו וישר הוא ואם לא זכר נכתב למית' ומ"מ יש הפרש בין הרשע הגמור הנכתב למיתה לבינוני שלא זכר עד י"א ונכתב למיתה כי הרשע הגמור אע"פ שצדק שיה' ו' יסוד בחסדו שז' אין לו תקנה ונאחזה שנה הוא מת' לפי שכבר נחתק שמו מספר חולדות אדם שקצונים סם מרת ימיו' * ולזה דקדק רשעים לומר נכתבין ונחתבין לאלתר למיתה שאין אחר מיהם גור דין כלום : אלב בינונים אמר נכתבין למיתה ולא אחר נחתבין * ליון כן אע"פ שנכתב למית' ומ"מ לא נחתקו מספ חולדות אדם שקצונים סם מרת ימותיה ואם באותה שנה הם זוכים כמעט ומחיר' בחסדו או קורעו ויגור דינם ועלירם אמר רבי יוסף בנמרה אדם ידון בכל שם וכן אותם בינונים שזכו ונכתבו לחיים אם יתחילו עוד בתוך השנה הם נידוניס בכל יום משה' לדיקים שנכתבו ונחתמו לחיים כי אע"פ שיתחילו אחר' ל' אינם נידוניס עד י"א הב' שני' וכן הרשע' הגמור' שנחתמו למית' ונחתמו מספ' ח' אע"פ שיזכו עוד בזר' דיו' איוו נקרה ולכן הבינוני' שזכו ונכתבו לחיים אינם נכתבים בספר רשעים גמורים הנכתבים לחיים כי לא ראי' זה כרחי' זה כמו שכתבנו וכן אותם שלא זכו ונכתבו למיתה אינם נכתבים בספר הרשע' שחלוו' אין להם תקנה ולאלי' יש תקנה כמו שכתבתי לעיל' ומנחתי סעד לדברי בספר הוי"ה פרשת ויחי דף ר"צ ו'ל' בהארת לילוח דמח' צחריה שפירין * ויזכור ויזכור חתקין בן דנעלון לון נולגין מתעברין ולא משכבין וכו' ו"מ כד לא אהרר כל האדם וימנא בתויה' אלב אז אהרר עממא דמוחא יעסס ויחסי הוי' שלאחר שנכתבו הפתקין למיתה יש להם תקנה כלאומר * וכיון שספר זה של בינונים בין למית' בין לחיים עדין הוא חלוי בכל ימות השנה כפי שינוי מעשיהם * לכן יתד הקב"ה ספר אחד לנכתבים למיתה ולנכתבים לחיים והביא ראייה מסוק ימותו מספר חיים הכונה בספר של אדם שסם קצונים מרת ימיו של אדם של כל אחד ואחד כשהרשע נכתב למית' חסדו מספר זה שנים ימיו והאמרת רשעים למיתה וו"ש ימותו מספר זה ספרן של רשעים כלומר מיד שמתו באותה שנה נכתבים בספר רשעים ונמצא כי ספרן של רשעי' הוא נחתב שמו ומרת ימיו מספרו של אדם ודו"ל לנפא' בלא אחר ימותו מספר זה ספרן של רשעי' כי האמורה עליהם הוא הרשע' שנכתבו מיד למיתה ועם החיים שהם הנדיקים וגם עם הבינונים אל יכתבו אע"פ שנכתב הבינונים הוא חלוי עדין בשאר ימות השנה עכ"ל אל יכתבו אפי' לפי שעה * וכן פירוש חמני נא שאמר משה מחיי מספר ח' א"ל שיש לי קצנה ומרת ימי' ק"כ שנה ימותי * מאחרי ספר זה הוא ספר של רשעים שנכתב' למיתה שמיכון שמחא מספר ח' א"ל הוא נכתב בספר הרשעים החיים ומספר אר' בחבתם הם הנדיקים והבינונים שזכו לבינונים הכותבים אינם מתקנים מספר ח' א"ל שקצונים ימיו וע"ל יש לנו לצאר מ"ג א' ספרים נפתחים וסם אחר ספר חיים וספרי חיים רשעים ספרים הרבה לפי שבינונים שנכתבו למיתה ובתוך השנה השינוי מעשיהם וחזרו בחסותה יחיו הם הבינונים שנכתבו לחיים ויתחילו עוד ופתחו וימיהם כל אלו הספרים שם השלש ספרים גמורים לפני יונו בראשית כד' :

תגיא בית שמאי אומרים ג' כתות הן ליום הדין אחר

דניאל
יב
זכריה
יב
שמואל
אב
תלים
קין
כס
עדיות
וע"ס
רב"א
מלכא
ג
נכתיב
סו
תלים
מע
מלכים
ח"ט
תלים
קין

ט
ס

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

וזהו ש' אקרא כלום' צומן שגם חפלת היחיד מקובלת לה' וע"ל
 ע"פ מ"ש פרק הספינה ג' נקראים ע"ש הקב"ה כו' ומשי
 לדיקים שגא' כל הנקרא בשמי גו' ומפורסם בספרי כל אשר יקרא
 בשם ה' ימלט וכי אפשר לו ללמד לקרא בשם ה' לא נקרא המקו'
 רחום ומנון אף אלה עשה מחנת חנם נקרא המקום חסיד כו'
 לכך כל אשר יקרא בשם ה' ימלט וז"ל כאן אלה ה' מלטה נפשי
 מאמר שאני נקראתי בשמן ומפרסם לה שאל חתמה לקרא בשמו של
 הקב"ה אבל חנון ה' ולדיק גו' אף אני לעשה כן וזוהי אלה
 נקרא בשם ה' ומסיים אלה ה' מלטה נפשי וגומר דהאי ענינא
 הזכיר ג' פ' נפשי ים לכוון זה על ג' נפשות שיש באלה כמ"ש
 הרמז'ם צח"פ ולפי דרכנו ים לפרש על ג' כחות הללו שכן
 לדיקים רשעי' וציונים והחליל בכת הציוני ואמר אלה ה' מלטה
 נפשי להיליני מיסורי הצליל על המיזר בציוני כי חנון ורחום
 ולדיק וגו' שלא לענוש הציוני במיתה כי שומר פתאים ה' דלוחי
 וגומר ע"פ מ"ש צמחך ורב חסד היכי עמיד נוסח עון שמציה
 כף מאזנים של עון שזכרנו הזכיות וה"ק דלוחי מלשן זלה
 דלה בגדה ודלה עוני כדי שזכרנו זכיותיו וזוהי לי להושיע ורצא
 נמי דקאמר דלוחי צמחך ים לפרש כן דלוחי צמחך העון על ידי
 המלות ואמר על כת הלדיקים שזכי נפשי למנוחיה גם אם ימות
 תשוב הנפש לעה"צ שכולו מנוחה ואמר כי חללת נפשי ממות
 וגומר כגד כת הרשעים דהיינו שחללת נפשי ממת הרשעים
 דמיתה ממרתק בהם ומסיים ואמר אלהיך לפני ה' באלוה
 החיים ע"פ מ"ש צמחך ע"פ דאמרינו הלל מפני שיש זה החיות
 המתיים שגא' אלהיך לפני ה' באלוה החיים ודרשו כן משום
 דכתיב באלוה לשון רבים שהרמז צו על עה"צ כדאמרינו צמח
 צ"צ לעתיד יהיה לכ"א מישאל צמחך וזהו וצפלה דהיינו כל
 מיני אלוה ומסיים האמנתי כי אדבר אני עניתי מאד וגומר לפי
 שהמינים כופרים צח"ה אומר אני האמנתי כי אדבר הא שזכר
 לעיל צעני אלוה החיים דהיינו ת"ה שהי עניתי מאד צה"ו
 כדי לקבל שכרי משלם לעה"צ כדרך הלדיקים ואמתי צמחי כל
 אדם ים להם חלק לעה"צ כמו צה"ו והוא כחז דלא אמרו כן
 אלא כל ישראל ים להם חלק לעה"צ : פושעי ישראל בגופן
 בו' מוקי לה בקרקפתא דלא מנח חפילין דהיינו בגופן שזכרין
 גוף נקי כאלוה צל כנפים והכוונה צו שהתפילין מורים שהרחם
 מתדבק בנשמה בזוכה לכך כי חפילין של ראש הם נגד המוח
 אשר הם הנשמה ושל יד נגד הלז אשר שט רוח החיוני וזה שלא
 מניחן מוצל וזה הכוונה בצפך שידבקן מלמעלה למטה הנשמה
 ברוח והרוח צנפס וז"ל כי לפי פעולתן הגוף כלה והנשמה שדבקה
 בה נידונה שרפה והרוח שמתחבר מפזרן תחת כפות רגלי לדיקים
 ופושעי עכו"ם בגופן מ"ל צה"ו דהיינו צה"ו זנות שמטמאין
 גופן צונית : נשמחן נשרפת בו' גם כי הנשמה היא דבר רוחני
 מלינו צה לשון שרפה אבל מה שאמר שזכר רוח החיוני בו' ומייתי
 ליה כי יהיה אפר וגו' אינו נראה שיהיה כוונה על שריפת הנשמה

וזהו ש' אקרא כלום' צומן שגם חפלת היחיד מקובלת לה' וע"ל
 ע"פ מ"ש פרק הספינה ג' נקראים ע"ש הקב"ה כו' ומשי
 לדיקים שגא' כל הנקרא בשמי גו' ומפורסם בספרי כל אשר יקרא
 בשם ה' ימלט וכי אפשר לו ללמד לקרא בשם ה' לא נקרא המקו'
 רחום ומנון אף אלה עשה מחנת חנם נקרא המקום חסיד כו'
 לכך כל אשר יקרא בשם ה' ימלט וז"ל כאן אלה ה' מלטה נפשי
 מאמר שאני נקראתי בשמן ומפרסם לה שאל חתמה לקרא בשמו של
 הקב"ה אבל חנון ה' ולדיק גו' אף אני לעשה כן וזוהי אלה
 נקרא בשם ה' ומסיים אלה ה' מלטה נפשי וגומר דהאי ענינא
 הזכיר ג' פ' נפשי ים לכוון זה על ג' נפשות שיש באלה כמ"ש
 הרמז'ם צח"פ ולפי דרכנו ים לפרש על ג' כחות הללו שכן
 לדיקים רשעי' וציונים והחליל בכת הציוני ואמר אלה ה' מלטה
 נפשי להיליני מיסורי הצליל על המיזר בציוני כי חנון ורחום
 ולדיק וגו' שלא לענוש הציוני במיתה כי שומר פתאים ה' דלוחי
 וגומר ע"פ מ"ש צמחך ורב חסד היכי עמיד נוסח עון שמציה
 כף מאזנים של עון שזכרנו הזכיות וה"ק דלוחי מלשן זלה
 דלה בגדה ודלה עוני כדי שזכרנו זכיותיו וזוהי לי להושיע ורצא
 נמי דקאמר דלוחי צמחך ים לפרש כן דלוחי צמחך העון על ידי
 המלות ואמר על כת הלדיקים שזכי נפשי למנוחיה גם אם ימות
 תשוב הנפש לעה"צ שכולו מנוחה ואמר כי חללת נפשי ממות
 וגומר כגד כת הרשעים דהיינו שחללת נפשי ממת הרשעים
 דמיתה ממרתק בהם ומסיים ואמר אלהיך לפני ה' באלוה
 החיים ע"פ מ"ש צמחך ע"פ דאמרינו הלל מפני שיש זה החיות
 המתיים שגא' אלהיך לפני ה' באלוה החיים ודרשו כן משום
 דכתיב באלוה לשון רבים שהרמז צו על עה"צ כדאמרינו צמח
 צ"צ לעתיד יהיה לכ"א מישאל צמחך וזהו וצפלה דהיינו כל
 מיני אלוה ומסיים האמנתי כי אדבר אני עניתי מאד וגומר לפי
 שהמינים כופרים צח"ה אומר אני האמנתי כי אדבר הא שזכר
 לעיל צעני אלוה החיים דהיינו ת"ה שהי עניתי מאד צה"ו
 כדי לקבל שכרי משלם לעה"צ כדרך הלדיקים ואמתי צמחי כל
 אדם ים להם חלק לעה"צ כמו צה"ו והוא כחז דלא אמרו כן
 אלא כל ישראל ים להם חלק לעה"צ : פושעי ישראל בגופן
 בו' מוקי לה בקרקפתא דלא מנח חפילין דהיינו בגופן שזכרין
 גוף נקי כאלוה צל כנפים והכוונה צו שהתפילין מורים שהרחם
 מתדבק בנשמה בזוכה לכך כי חפילין של ראש הם נגד המוח
 אשר הם הנשמה ושל יד נגד הלז אשר שט רוח החיוני וזה שלא
 מניחן מוצל וזה הכוונה בצפך שידבקן מלמעלה למטה הנשמה
 ברוח והרוח צנפס וז"ל כי לפי פעולתן הגוף כלה והנשמה שדבקה
 בה נידונה שרפה והרוח שמתחבר מפזרן תחת כפות רגלי לדיקים
 ופושעי עכו"ם בגופן מ"ל צה"ו דהיינו צה"ו זנות שמטמאין
 גופן צונית : נשמחן נשרפת בו' גם כי הנשמה היא דבר רוחני
 מלינו צה לשון שרפה אבל מה שאמר שזכר רוח החיוני בו' ומייתי
 ליה כי יהיה אפר וגו' אינו נראה שיהיה כוונה על שריפת הנשמה

ואפילו
 אומר
 חז
 חפסוק
 אחד
 בראית
 בחלק
 אף
 שם
 פו"ם
 החרי
 צוה
 מ"ח
 הם
 דרמו
 צענים
 רש"ע

ארבעה ראשי פרק ראשון ראש השנה ח

דלעויל לדראון עולם האז דלית להו חקתא לעולם כיון סהס רשעי רובס עונות ואית דכו עון פושעי ישראל בגופו דהרי אמרין שהתא כי לית להו חקתא ברובא עונות וכו' וא"כ קרא לדראון עולם האז דלית להו חקתא וגרלה לפרש דליכא לאומין קרא לדראון עולם ברוב עונות ואית דכו עון פושעי ישראל בגופו דהא כתיב דהו ועסותם רשעים כי יהיו אפר דהיינו גופו כלה ונשמתן נשפחת ונעשים אפר וכאז כתיב ואלה יקומו לחרפות ולדראון עולם ואם הם אחות שרובס עונות ופושעי ישראל בגופו כדר כלה גופן ונשפחת נשמתן וליה דכו עוד חרפות קרא לדראון עולם כי נשכח ואכזר זכרם ולא שייך דראון עולם אלא בדבר שזכרנו עומד והוא נכאס היינו חרפי ודראון לכל בשר אלא ע"כ מוקמינן לי ברוב עונו' וליה דכו עון פושעי ישראל בגופו שאין גופן כלה ונשמתן נשפחת ונעשים אפר אלא יקומו לחרפות ולדראון עולם וזהו הקושי בדפוסות כיון דלית להו חקתא לא אכרסה נעשות אפר אלא האז אמר לדראון עולם לזה אמר לא שלא יהיה להם חקתא אלא נידונים שנים עשר חדש ועולים ולחרפות ולדראון עולם הוא בתוך י' ב' חדש' עוד תוספות והאז דלמר ר"ל בסוף הביא פושעי ישראל אין אור של גיהנם שולט בהם האז אמרין ברוב עונות פסוק דלמית אברהם ומסית להו' וקשה דלמא האז דאין אור של גיהנם שולט הוא במיעוט עונות ורוב זכויות והאז איירי ברוב עונות' אי נמי הכס במחלה עונו' וליה דכו עון פושעי ישראל בגופו וכן מיתנו שם התו' ואפשר דהוקא' לבעלי התו' דהכא משמע דלמא דלמא יורדים לגיהנם במיעוט עונות וכן מחלה עונות וליה דכו פושעי ישראל בגופו רב חסד משה כפי חסד ואין יורדין כלל לגיהנם והסא אמר אין אור של גיהנם שולט דמשמע יורדין אכל אפי' אור של גיהנם שולט' לכך חזירי דלמא דלמא חסד ואין ומסית להו' והכס דמחנה החסות דלית דכו פושעי ישראל בגופו אפר דמיייר ברוב עונות וליכא פושעי ישראל בגופו שירדין לגיהנם ואין אור של גיהנם שולט דלמא אברהם ומסית להו ויכנסו חגיגה בתנאי מזה עיין ס' :

דרש רבא מאי דכתיב *אברהם י' ישמע' ה' אברה

כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אימתי אני אהובה לפניך בזמן שאהב שומע בקול תחנוני דלותי ולי יהושע אע"פ שדלה אני במצות לי נאה לדושיעי' פושעי ישראל בגופו מאי נירו אמר רב קרקפתא דלא מנח תפילין' פושעי עכו"ם בגופו אמר רב בעבירה' ושנחנו חיתיתם בארץ הדיים אמר רב חסדא זה פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים' אמ' רב יהוד' אמר רב כל פרנס שמטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים אינו רואה בן ת"ת שנאמר *לכן יראוהו לו אנשים לא יראה כל חנניא לב' :

שדלה אני במצות גבון צינונים שאין זכויותם מכריעים לחלות להם בזכותם : לי ידושיעי להטות כלמי חסד : אמר רב יהודה גרסין ולא גרסין דלמר :

תוספות דלא מנח תפילין' אם עוסק בתורה במניח תפילין דמי אמרין העוסק בתורה עטור מן תפילין ור"ל מפרש דהכא כשהמנו' דביום ראשון עטור עליו רעשנות על תפילין שבראש אלא אם ירא להניח משום דנעבי גוף נקי כאלו שבעל כנפים כדאיתא ברבי במה עומינן והוא דהא כל שעה שחא לא יוכל להוציא למשרע בקהוש נטעה' הא ודאי דאין עליו דין פושעי ישראל בגופו וכל הני דשמעתין בשלש עשרה קטוב' אכל בשר דלמא אמרי' בפ' ד' דיומא דתשוב' חולע ויחית' ממש' : עבירה דעריית שכן נח מוחרר עליו כדאיתא דפרק ארבע מיתות ע"כ :

מהרש"א ושנחנו חיתיתם בארץ כו' זה המטיל אימה כו' והיינו דכרך החיים שמטיל אימה על כל החיים שנאריך גם צעקוס שאין צריך להטיל דהיינו שלא לשם שמים : **אימה יתירה כו'** שלא לשם שמים דודאי יש לפרנס להטיל אימה כמ"ס

אלא דלעיל אפרס של הגוף וכלה שאמר דו אינו ממס לא שיהיה אפר : גיהנם כלה ויהא אין בליס כו' בפ' דסוטה אמרין לגבי פורעניות ישראל דהא בליס וסא אינו בליס כו' והיינו למעלותא הוא כפרס' ציחומס אכל הכא דדין רשעי' גמורים או ציחומס אינו נראה דה"ל למעלותא קאמר דגיהנם כלה וסא כו' וי"ל דה"ק דהסס אינו בליס כו' נח פושעי ישראל כו' דכלין בגופו הוא לגריונותא הכא גבי המינין כו' דאינו בליס לחרפות עולם וכדכתיב ונראה שמתחכסס וסא יבואו מיהו הא דלמר דכו דנזנין לדורי דורות לר"ך ציור דגיהנם כלה האז קאמר ינדונין לדורי דורות ודו"ק : ובר' דהו דובין לשולי קררה כו' לפי נוסח' גמרות שלפנינו קא' חלק כחות המינין כו' אכל בעי' גרס ועליהם חמרה חנה ה' ומיתא גו' אר"י דר אבין ופנייה דומין לשולי קדיר' ור"ל צעת שעולין מניה' כלרף הכסף פניהם הושחרו כשולי קררה ע"י שאם של גיהנם היה שולט' בהם ואמר דלמיהו משפירי שפירי כו' כפל לשון בהם סהס שמע נגיס עולם ציור מתאווה עה"ז וקחא ויפי פניהם סהס להם צע' ה"ז הושחרו לעה"ז צ' גיהנם : לית לרו חקתא כו' הא דלמר לעיל רשעים דרובן עונות ומשמע אפי' אין צדק עון פושעי ישראל בגופו יפיו לדראון עולם לא ודאק לעולם לא י"ל חדש ועולים כ"כ דהחוספס וסא"ן ע"ש' ומה' עולם לא משמע בן וי"ל לפי דבריהם דר"ל שיהיו לדראון ולמאוס צעניי העולם וכת"ס רש"י בספר ישעיה וי"ס במין שני תיבות די ראה עד דיימרן דליקא מיתא חזינא דהיינו שיהיו מאוסים צענייהם :

הרי"ף תינא צ"ס אמרין ב' תיבות הן ליום הדין וכו' וקשה כיון שלאמר מיתא את הדיקין וחת הרשע יפוטס האליהם מה עשה צדק החסיד' להביא צמחשט את הרשעים לדונם בגיהנם והכוס' פירשו ואע"פ שכבר נדונו לאחר מיתא' לה ע"א לגיהנ' מפני הכסף עדין יהיה להם דין אחר אם יבאו לחיי ענה' צ"ע כ' ודעדין קשה לי דתינא מ"ס דליק' נכתבים לאחר לחיי ענה' צ"ל אכל מ"ס הרשעים נכתבים לגיהנם והאז כבר נדונו עד זמן החיים' וכ' שמתחירין אותן לגיהנם כיון שהיו רשעים גמורים ברוב עונות וכללם עון פושעי ישראל בגופו דלוקח' מ"מ קשה על הבינונים שכבר נדונו קודם החיים' למא יחזרו לידון שעה אחת בגיהנם אחר החיים' וישאל איך דין זה של גיהנם אלא לרפ' כמערך כסף שזימ' ליכנס בג' ודין גיהנם של קודם החיים' היה עונם על עונם ועליהם אמר' חנה ה' מיתא ומתיה וגו' הכונה שבה יש ליישב מ"ס מה מוריד שאלו ויעל עס מ"ס אינו כן יורד שאלו לא יעלה שאינן מדבר רשעים' אמרין וחתה אמרה מוריד שאלו ויעל על הבינונים אחר לחתיה חיים' הקב"ה לגיהנם שעה אח' לעולם ולפרנס כספך ואח"כ יועל אותם לג' וכו' דרשין שלבינוני' אין גיהנם כלל אחר החיים' כי רב חסד משה כלפי חסד להכריע זכות ועליהם אמר דוד אהבתי כי ישמע' ה' כשם שטעה חזו לי להטות כלפי חסד להלילי מתיבה כן ישמעתי אלהי נבוכד איתי לחתיה' בחרות חיים' כיון שאפסות חבלי מות למרע עונותי' אע"פ שאני דלה במלות שאין בידי מלות להטעות במתי' לג' מ"מ לי יהושע להטות' להטות' לפני ה' בחרות חיים' מאלא שעליהם על הבינונים אמר כל הפרשה כולה וכשים לבנוני' מחלה עונות וכללם עון פושעי ישראל בגופו או נכנסים לגיהנם' ודלמא חת השלישי' בלש ורשמי' וגו' ואם סס רשעים ברוב עונות ואין דו עון פושעי ישראל בגופו לית להו חקתא אלא נעשים אפר שגדונים בגיהנם' י"ל חדש לאחר החיים' ואח"כ גופן כלה ונשמתן נשפחת ונעשים אפר ורוח מפרתו וכו' דהו פי' השמיעה לב' ושמעתה חזו לריבין לנאר דברי התו' כי לית להו חקתא ברוב עונות ואית דכו פושעי ישראל בגופו והאז דלמא' לעיל רשעי' דהיינו רובא עונות נכתבים ונחתין לאחר לגיהנם אע"פ דכתיב בקרא לדראון עולם לא שלא יאל להם חקתא אלא דנזנין י"ל חדש ועולים' וקשה

ארבעה ראשי שנים

מדרש"א אלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו כו' ולא

הר"י כתב ור' חסד וכתב ואמת בתחלה ואמת ולבסוף ור' חסד וכו' תימא כיון שבתחלה אמת ולבסוף ור' חסד אס' כו' ה"ל ארץ

ח"ב   גימל   א   סין

הר"ף רבי אליעזר אומר כיצד רבי יוסי אומר נושא וכו' כ"ל דלויבא
בינייהו דכובש שהא מעמין העונות הם שמורים דורש לנתנא

*ויעבור ה' על פניו ויקרא אר"י אלמלא מקרא כתוב
אי אפ"ר לאומרנו מלמד מנחם מנדל ז"ל

אמחול לדם עונותיה' *ה' ה'אני הוא קודם שיחטא אדם
אני הוא לאחר שיחטא אדם ויעשה תשובה * אל רחום

והנזון ארך אפים ורב חסד ואמת אמר רב יהודה ברית
הרומית ל"י מדרום שאני סוחרות ריבם שווא' * בזה איננו

בורת ברית וגומר * אילפא רמי כתיב * ורב חסד וכתיב

* ואמת בתהלה אמת ולבסוף ורב חסד * רבי אלעזר רמי
בתיב * ולך ה' חסד ובתיב * כי אתה תשלם לאיש

במעשורו בתחלה כי אתה תשלם לאיש כמעשורו ולבסוף
 שלם ב' חסד ' רב רונא רמז חסיד * יצירה ב' רב רבני

ובחסידינו * ובחסידינו בכל מעשיו בתחלה צדיק ולבסוף חסיד :

ד'ה' מדת רחמים הוא אני מרחם קודם שיחט' וחני מרחם לאחר שיחטא אם ישוב : ברית כרותה לי"ג מדות הללו שאם

מכירות ישראל בתפלת תעניתם אינם חוזרות ריקם: הנה אנכי

מתקיים דין: צדיק במשפט אמת: הסייד נכנס לפני'מן השור':

תוספות י"ג מדות אומר ר"ח ד' שמות הראשונים הם ב' מדות כדדרשין בבא א"י הוא קודם שיחטא לרחם עליו ואני

מרחם לאחר שיהיה הם ישובו למדת הרחמים הוא ולא יאי כאלהים שהוא

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

אין שם חסד ואם הוא עושה חסד אינו משלם לאים מעשהו : לזה חירונו
תהיה השלם לאים מעשהו והטוב וכן ה' חסד ואמ"ל דכתיב אומ' תחל'
וזה ה' חסד ואמ"ל חסד לאים מעשהו מ"מ וכן ה' חסד חסדה
בדעת החסד כאשר משלם לאים מעשהו חסדה וכל ה' לעמוד אל
חדינהו כמעשהו ותחל חסדיק עמו אז לו ה' חסד ומה שבא רבי אלעזר
לחומק' ענ דרשא אילנא הוא אילנא דרבי על ישראל הנצור בשנים חסדיק
ורבי אלעזר דסוף גס על היחיד שסברא שאינו מתקיים אמר חסד
עמו נצרת חסדי :

אמר ר' יוחנן גדולה תשובה שמקדעת גזר דינו של אדם שנאמר *השמן לב העם הזה וגומר א"ל רב פפא לאביי ודלמא קודם גזר דין אמר ליה ושב ורפא לו כתיב אי זהו דבר שצריך רפואה הוי אומר זה גזר דין * מיתביי השב בנתיים מוחלין לו לא שב בנתיים אפילו הביא כל אילי נביות שבעולם אין מוחלין לו לא קשיא לה ביחיד אלא בצבור * מיתבי * חמיד עיני ה' אלדך בה מראשית וגו' עתים לטובה ועתים לרעה עתים לטובה כיצד הרי שהיו ישראל רשעים גמורים בראש השנה ופסקו עליהם גשמים מועטים לסוף חזרו בהם לתוסף עליהם א"א שכבר נזרה גזרה אלא הקב"ה מורידן בזמן על הארץ שצריכה להם הכל לפי הארץ * עתים לרעה כיצד הרי שהיו ישראל צדיקים גמורים בה"ה ופסקו להם גשמים מרובין לסוף סרחו לפחות מהן א"א שכבר נזרה גזרה אלא הקב"ה מורידן שלא בזמן על הארץ שאינה צריכה להם לטובה מיהא ליקרע לגזר דיניהו ולסוף לה ששני ההם דאפשר בהבי' * ת"ש * יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים המה ראו מעשה ה' וגומר ונפלאותיו במצולה ויאמר ויעמר רוח סערה וגומר יעלו שמים ירדו תרומות וגומר וחגו וינועו כשכור ויצעקו אל ה' בצר להם וגומר יידו לה' חסרו ונפלאותיו לבני אדם הקב"ה עשה להם סימננות כאבן ורקן שבתורה לומר לך צעקו קודם גזר דין נענו לאחר גזר דין לא נענו הנך נמי כיחידים דמו * ת"ש שאל * בלוראה הניזרת את ר"ג כתוב בתורתכם * אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד * ובתיב * ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום * מטפל לה רבי יוסי הכהן א"ל אמשול לך משל למה"ד לאדם שנושה בחברו מנה וקבע לו זמן בפני המלך ונשבע לו בחיי המלך הגיע זמן ולא נתן לו כלום בא לפייס המלך אמר לו עלכוני מחול לך לך ופייס את חברך אף הכא נמי כאן בעבירות שבין אדם לחברו כאן בעבירות שבין אדם למקום עד שבא ר"ע ולימד כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין הכא נמי ביחיד * וגזר דין דיהי נופיה תנאי היא דתנאי היה ר"מ אומר שנים שעולין למטה וחולין שהוכן שנים שעולין לגרדום לדין ודינם שוה זה ירד וזה לא ירד זה נצול וזה לא נצול מפני מה זה ירד וזה לא

ירד זה נצול וזה לא נצול זה התפלל ונענה וזה
 התפלל ולא נענה ומפני מה זה התפלל ונענה וזה לא
 נענה זה התפלל תפלה שלמה נענה וזה שלא התפלל
 תפלה שלמה לא ^{נה ר'} אליעזר אומר כאן קודם גזר
 בין כאן לאחר גזר דין רבי יצחק אומר יפה צעקה לאדם
 בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין וגזר דין דצבור
 מי מקרע והכתוב *ככסי מרעה לבך ירושלים למען
 וגומר וכתוב *אם תכבסי בנתר ותרבי לך בורית וגומר
 מאי לאו כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין לא אידי
 ואידי לאחר גזר דין ולא קשיא כאן בגזר דין שיש עמו
 שבועה כאן בגזר דין שאין עמו שבועה כדבר שמואל
 בר אמי דאמר רב שמואל בר אמי ואמרי לה רבי שמואל
 בר נחמני אמר רבי יוחנן מנין לגזר דין שיש עמו
 שבועה שאינו מתקדש שנאמר *לכן נשבעתי לבית עלי
 אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה וגומר אמר רבא
 בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בדבריו
 תורה אביי אמר בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל
 מתכפר הוא בתורה ובגמילות חסדים כי הא
 דרבא ואביי תרווייהו מדבית עלי קאתו רבא דעסק
 בתורה חיי מ' שנין אביי דעסק בתורה ובג' חיי שתי
 שנין תנו רבנן משפחה אחת היתה בירושלים שהיו
 מתיה מתים בן י"ח שנה ובאו יהודיעו את רבן יוחנן בן
 זכאי אמר להם שמה משפחת בית עלי אחס דכתיב
 *כל מרבית בתוך ימותא נאשם לכו ועסקו בתורה וחיו
 הלכו ועסקו בתורה וחיו וחיו קוראין אותה משפחת
 יוחנן על שמו :

בנתיים בין ר"ה לז"כ : ועתים לשוּבָה פעמים שעתים
הנחמנים למוֹף השנה לעוֹבָה היא להקל מעליהם מן
הפורענו' הנגזר עליהם ב"ה : ופעמים שהיא לרעה לפחות מן
העוֹבָה שפסקו לה : על הארץ שצריכה להם על השדות ועל
הכרמים ועל הגנות : שלא בזמנן לפני הוריעה : ועל הארץ
שאינה צריכה להם צינורות ובתחדות : סימניוֹת בין פסוק
לפסוק יש סימניוֹת הפוכין כזה (c) : כאכין ורקין צאין לרדפה
למעט הדבור כאכין ורקין שהן מיעוטין לומר לא בכל שעה
שיצטקו אל ה' צָר להם ויֵצֵאוּ ממאֻקוֹתיהם אלא אם כן יצטקו
קודם גזר דין : לגדרוֹם בית הועד שדינן זו נפשות להריגה :
ורגים שוים שניהם נתקפו על דבר אחד : זה ירר מן המטה
וזה ניצול מן הטעד : תפלה שלמה לתכונן : אבי ורב מרבית
עלי קאתו כן מעתה ונבטולן : צפרק הורוע עלהמיס אשכנן
דרבא לאו כהן הוה אלא שםא אמו מדבית עלי קאתית וי"ג רבה
ואציי ומפרשי לה בדבבה דר נחמני :

היוספות וכן ורפא לו סליחת העון קורא רפואה כדאית' ב"פ ד' דמגלה
אשר לא ישא פנים פסעטי דקרא אפני אדם קאי שאין נושא
פניו כשנזיל גדולתו ועשרו או כדאם זקן ונשוא פנים כדרכיב אשר לא ישא
פנים

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

וה'ק' : כאן בעבירות 'שבין אדם למקום בו' והשמיים
לפרש אשר לא ישא פנים לפני אדם שהוא פשעיה דקרא 'כמ'ס
החום' דעבירות 'שבין אדם למקום כחיו ישא ה' פניו דקיוני פניו
של שניה אצל עבירות שבין אדם לחבירו לא ישא פנים של אדם
חברו עד שחברו נושא לו פניו ומוחלו לו : כאן קודם גזר דין בו'
להאי שנויא דרומיא דקראי י"ל שניו הלשון דנקודם גזר דין
דעדיין ליכא הסתרת פני השכינה כחיו ישא ה' פניו אצל לאח' גזר
דין דכבר איכא הסתרת פני שכינה לא קאמר אלא דלא ישא פנים
של אדם : שנים שעלו למטה בו' וכן שנים שעלו לגדרום
בו' וכה'ג דממה להו בפ' ז"מ שאמרם שם עלה למטה ונפל יהא
דומה דענינו כמו שהעלוהו לגדרום בו' ומסיק התם אלו הן
פרקליטין של אדם תשובה ומעשים טובים בו' וה' תפלה
כדאמרין הכא דזה התפלל ונענה וזה התפלל ולא נענה
וכו' וה'ה דהמ'ל' וזה לא התפלל כלל אלא דקאמר גם אם
התפלל אם לא היחה שלמה לא נענה : גזר דין רצבור מי
מקרב בו' נקט במלתא דלכזור למאן דפרים ליה דמחיד אינו
מקרב לאחר גזר דין אצל לר' דסבירא ליה דפסיע לטקה לאדם
בין בו' : אגזר דין דמחיד נמי תפסה מכל שכן :

דרי"ף אחר ר' יוחנן גדולה תשובה וכו' ויש לדקדק היכי וליף מקרא
דקשמן לב העם הזה דמנעלת גזרת דיוני דלי' משום דכתיב וזכ
ורפא לו ודל' רפא לו הוא מחיל' העון שלא יהיה חקוק בענינו אצל מ"מ
אם גבור אינו עומד עליו א"ו הוא תחלוטו כי אין אחר גזר דין כלום : ויגזר
נדקדק למה הביא מחלת הפסוק השמן : ונומר הל' דכתיב ושב רפא לו'
ואגב אורחין נבאר מ"ס התוספות דבדור קטן : ושב רפא סליחת העון קרי
רפואה כדאיתא פקוד קורא את המגילה וקשה לי עובד דאדרבה פירשו
החום פירש זה לעורר ולהחיות דמי שהקפתי' לבין רפואה חיוא סליחת
העון מ"ל דמקרת גזר דין ובשלמא אם היינו אומרי 'ומפשי' רפואה הוא
רפואת תחולאים יוחא שהחלי' שגבור עליו התשובה מקרעת הגזר דין
שעליו ורפא לו מחוליו אצל להאי פירושא קשיא ונמלאו דברי החום' כאן
לריבין עיין : וע' ז"ל בהלכות תשובה דילמא קודם גזר דין היכי סלק' דעתין
לומר הכי דא"כ שהרפוא' אינה מועיל' אלא לקדם גזר דין ולאחר גזר דין
אינה מועילה למה הוצרך לומר השמן לב העם הזה ואזינו הכבר שלא יראה
בעיניו ולכזו יצין ושב ורפא לו השמן לב העם הזה ואזינו הכבר שלא יראה
לרפא לו יגזור הגזר דין ואז א"כ שיעשה תשובה לא יבעל הגזרה ובהו לא
יהיה לר' להשמן לב העם הזה ולהכביר אומיו וכו' אלא ודאי שבין קודם
הגזר וכן לאחר הגזר' אם ישוב התבטל הגזר דין ורפא לו ולכן ר'ר' להשא
לבו ולהכביר אומיו פן יראה דענינו לפי שחטא בדברים המעבבי' את החשוב'
כח'ס הרמב"ם : וז"ל בהלכות תשובה ביחוד הכותב הזה כי : וז"ל מה
שמירך ורפא לו כחיו איזוהו דבר שגורר רפואה זה גזר דין ודל' רפואה היא
סליחת העון כמו שאמרנו במגילה ואינו רפואת תחולאים שהוא עונם וגזר
דין ונדקדק מ"ס ורפא לו כחיו דהי' מספיק לומר איזוהו דבר שגורר רפואה
זה גזר דין : וע' ז"ל מה שהקשה שחטא השב בנתיים מחולין לו וכו' דאשט
אכן בסליח' העון קיימין והא פשיטא דתשובה' יכפר העון ויש כמה כחיו'
בעיני התשובה ושבת עד ה' אלהיך שובה ישראל עד ה' אלהיך שבת
המחילה וזדוות נעשות לו כחיו' וכן דוד הדויע מעלת התשובה' ולא הוצרך
הראי' מפסוק ורפא לו אלא להודיע שמתלבד מחיל' העון גם מה שגזר עליו
לעשה מצותת התשובה וא"כ מה הקשה ממחילת העון וכו' דקדון דאין
מחיל' אלא בשב בנתיים בין ר'ה לא אצל אחר' אין לו מחילה מיל' משמע
ד"ס דאין התשובה מקרעת גזר דין של אדם : ואין עיקר קושיותיו וכו' רבי
יוחנן דגם לאומרים שאינה מקרעת גזר דין אצל מחילה היא מכפרת

פנים לזקן אצל ישא הפניו אלקי אפני שכינה קאי שיראה לך פנים שוחקות
ולא פנים של כעס : והא דלא פריך הכא מהא דכתיב וישא ה' את פני איוב
וכתיב כי אם פניו אשח משום דהתם בשביל לזקן : דכאן קודם גזר דין בפ'
בחרת נדדה משני נמי הכי מזה הוה מצינו כדל' הקב"ה למלאכי השרת
צפרק בינך מזרקיך ולא אשח להם פנים לישראל שאני אחריתי להם ואכלת
ושבעת והם דקדקו על עמלן עד כות עד כנייה' : ומיהו גם זה אמת שאף
לישראל אין נושא פנים אלא קודם גזר דין : רבא דעסק בחור' וכו' משמע
הכא דרפא לא היה לו זכות של גמילות חסדים והא בפ' חלק ח"ל אביי לרבא
מר הא תורה הא גמילות חסדים : וי"ל דמ"מ אפני עסק עפי מיניה :

מרהשי"א גדולה תשובה שמקרת גזר דינו כולי רבי
יחא תשיב לעול ד' דברים מקרעין גזר דינו בו'
ושנינו מעשה והיינו תשובה ואינו נראה דרבי יוחנן הכא פליג
אלעול אלא דנקיף ליה התשובה כח'ס החסדות דכז' ורפא לו
ורפואה דהכא היינו סליחת עון כח'ס החסדות דכז' איחא
במסכת מגילה וכינה הסליחה ע"ס רפואה במפורש דבדברי
הרמב"ם נח' פרקים פ"ג דיש לנפש צריאות וחוליו כמו שיש לגוף
צריאות וחוליו בו' ע"ס צאורך : אפילו הביא כל אילי בו' ר"ל
עם התשובה דשום קרבן אינו מכפר אלא עם התשובה' כדאמרין
פ' י"ה וא"ה הכז דוקא בנתי' בין ר'ה וי"ה קודם תחימת הגזר'
שז"ה : עתים לתובה בו' מסיפיה דהאי קרא דכתיב מראשית
השנה ועד אחרית השנה ניליף דמתשרי צר"ה נידון מה יהא
צופה כדאמר' לעיל והיינו מחלת גזר דין צר"ה מיהו משמע
נמי דכל השנה יש עתים נתינים לעונה להקל מן הפרענות
הנגזר כבר צר"ה ובי"ה כפרש' : להרסוף להקל א"כ צורש' למי
מפרש צאורך : ומסיק ומסיק ליה מקרא דכתיב תלמיה רוח נחם
גדוליה וגו' למחה בדרך וגבי לפחות מהו א"כ בו' אלא הקב"ה
מורידן שלא בזמנן על הארץ שאינה בו' מייחית ליה מקרא דכתיב
להגשיר על ארץ לא איש מדבר לא אדם צו' עשה להם סימניו'
באבין ורקין בו' צפרק כל כחיו אחרין כה'ג צפסוק
ויהי בנסוע ששעה לה סימניות למעלה ולמטה לומר
שאי זה מקומה בו' ושם פירשו הסימנים כעין גוני' הפוכין
כמפורש שם אצל סימניו' דהכא אל מפורש מה הם ורליתו צפס'
ערוך צפרק א"כ וי"ל ה"נ עשה בתהלים גוני' : הפוכין כדון א"כ
ורק עכ' ל' נראה שבתוכן סימניות דהכא שצפסר תהלים אצל
לא ידענא מאי משמע בגוני' הפוכין כאבין ורקין שכן מיעוטין
ווי"ל דהפסך גוני' מורה על מיעוט ענין ומשמעו דוילעקו וגומ'
וממלוקותיהם ויוליאם אינו רק קודם גזר דין אצל לאחר גזר דין
לא יועיל לטקה וה"נ התם כעין זה גוני' הפוכין מורה למעט
מקומה של פ' ויהי בנסוע דאינה שייך שם רק במקום אחר ויש
לדקדק דבהאי פירושא לעיל מיניה גבי הולכי מדבריות ציונאלי
בצית האסורים ובחולה שנתרפא כחיו נמי וילעקו אל ה' וגומ'
אמאי לא נעשה צהם סימניות ואם נעשה גם צהם סימניות
אמאי נקט כהם צהם צריחא ציורדי' היס להו נקט הכי דלעיל
מיניה צהם פסח' ולפי המסקנא דיורדי' היס כיחידו' דמו נוחא
קא' דאפשר דהנך דלעיל לאו כיחידין דמו אלא כרבים ולהכי לא
בא צהם סימניות למעט משום דלאחר גזר דין נמי נענין צלעקה

ארכבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

ויענס היינו קודם גזר דין ועוד יראה לי והחס יס ללחות דבחימ' מיי"ח
 ובתי דירדי הים סלקא דעתי' ומיהדר קרא לומר ויעקב וזר לעשות
 סימניו הפסוק אין זה כי ללמד גם על הלכור שעשע קודם גזר דין
 בלבד ומשי הכני ימי כימיר' דלמו בלומר ההלוק גם יושב מוסר דין נמי
 בולח כימיר' דמו אלל הלמו קורעים גזר דינס ונענים : כתיב אשר לא
 ישא פנים כו' עד שכה יבי עקיבא וימיר כאן קודם גזר דין וכו' הוה מלא'
 לשני' כפסטי' דקרא לא יסא פני אדם אלל אלא : פניו פני כפני' המלא'
 לק מני' שמוקות ואל מניס לא זעס והימיה שחלו' מירבו כן כפסטי' דקרא'
 מנו שכתבתי והס הקשו דהוה מני' לשני' כדלמ' הקב' למלאכי השר' ולא'
 שאל פנים לישראל שמדקדקי' עד מות עד כינלס ונמל לא הקשו ג"כ
 מני' לשני' כפסטי' דקרא כמו שכתבתי ויש לישב דלח מנו התי' שחזרתי
 סמוך לפסטי' דקרא כתיב דלא פריך מרובות וישא ה' את פני אויב שהוה
 נקשר עם מה שכתב קודם פסטי' דקרא וכו' כלומ' דלע"ג דילכב לאקשני'
 אמרו לא פריך מחיי קרא ודשא ה' את פני אויב שחוס' נתיחל ליה למרשי'
 דקרא דכתיב כאורייחא כי כ' כהונסי' אלו לא יסא פנים וישא ה' פניו מיידי'
 שניהם כתובים בתורה וינחא ליה מהאור קרא דכיוצא בל כן דהאי קרא'
 דלא יסא פנים פסטי' דקרא מדבר בפני אדם וקרא ודשא ה' פניו מיידי'
 בפניו של הקב"ה וכפי פסטי' לא קשיא מיידי והשאל נתיחל לאקשוי מיידי'
 דכיוצא ליה יתביסא מקרא על חורש שיש לדחוסו כפסטי' דקרא ומשני'
 ההם כן שבייל ללדקו ומ' מ' ליכא לשני' שיש' לא יסא פנים לא אדם אלל
 יסא ה' פניו של פנינה דהא מלניו שנס מנ' פני אדם בלדק' אלכ' משני כאן
 קודם גזר דין : וגזר דין אל ציורו מי מקרע וכו' תימנה דהוה ליה למרשי'
 קראי אלהדי כתיבשג ורפא לו אויבו דבר שחור רפואה לו גזר דין וכתבי'
 כי את הכספי' בנתר בכנס עובד היינו אחר גזר דין ואי הוינא מוקשי' קרא'
 דזבג ורפא לו ג"כ קשיא טע' ומשעני דהשאר מוקמינן ליה בגזר דין
 דלכור קשוי ליה ומקשי' הלא : וישאל הוה סלקא דעתי' לדחות דלדור
 ורפא לו את כתביו' ורפא ליה מלניו קרית' מלניו בלכות גענו' קודם גזר דין
 והשאל דמוקי ליה ברפואה' שהוה לאחר גזר דין קשיא : בזבגה ומנחה אינו
 מתכספ' מו' תנח' לשכר כסף בחר דבס רלא דק' וי' וי' ויש לדרקק בל
 שהיה מקום להחשכר עון בית עלי בתור גב' וכו' שלה' ליקרע א"כ ללה'
 הקיץ הקיץ' שלה' ליספירו בזה ומנח' וטבעל נל כשעני' ליה יתכספ' בזה'
 ומנח' וע"ק מנח' להו לרבותינו ז"ל ללימד האי דיוקא שבזה ומנחה אינו
 מתכסר אבל מתכסר בתורה ובגמילו' שחסי' וכו' תימנ' דרייקי' קרא דלא'
 קאמר אס יתכספ' עון בית עלי וכו' מיד דהוה מתכספ' שאין לה שום
 כפרה ומקדמי' עון בזה ומנח' וטע' לדינקי' קשיא בזה אינו מתכסר
 אבל מתכספ' בתורה מ"מ אחתי קשיא דאינו אלא דה' דמתכספ' בכל מלות
 מנחת' חור' אשר עשו אותה דלא קרא לא קאמר אלא שבזה ומנח' אינו
 מתכסר ונחל' לא למרש' דיוקא דקרא אלא בתורה וכו' מתכסר' ונלע"ז
 שיהיו עון בני עלי עון עון שיהיה הם אלוים כדכתיב לא חסיני כי לא'
 טובה השמוע' ולא שמעו לו בניו לכך אין מקום לקרנתי' לכפר עליה' שאין
 עון בית ומנח' מכפיר' אלא על השבט וכו' א"כ יתכספ' עון בית עלי בזה עון
 עון בית עלי אקרי מיד בודור והתראה עשו ואל אקרי שחאל' לא יתכסר
 בזה ומנח' ותיב שמדקדקי' דלא לומר דלא מתכסר בתורה וכו' אלא הוה לפי
 שהקשו בפסוק שאמר אס יתכספ' בזה ומנחה דתתי' למח לי והא' מספיק
 מתכסר בתור' וכו' שמינו שהחור' גדולה ממנחה כמח' שאל זאת החור'
 לעולם למנח' דרשי' לא עלול לא מנחה וכו' וכן מלניו שהשדר גדול הימנח'
 דכתיב עשה דקדק ומשפט נבחר לה' מנחח וזהני נקט הכא אס יתכסר
 בזה לדיקא שבגמילו' שחסי' שהוא נבחר והנחת מתכסר' ונקט מני' אס
 מתכסר בזה' לדיקא דתורה דכתיב פה זאת החוריה למנחח' למנח' וכו' שאל
 שהמנחה אינו מפתח אלא בתור' שחסי' גדולה ממנחה ויתכסר וכו' שאל
 זאת האכזה גבי גמילות שחסי' עשה דקדק נבחר מנחח' וכו' מנחה הנבחרת
 גבי תורה וזאת החוריה למנחח' להכי נקט ימי תתרי' לנבחר מכל חור' וכו'
 גבי דייני אס יתכסר בזה אלל כדלמ' דכתיב כי נבחר מנחח' ויתכסר וכו'
 אס יתכסר בזה' אלא בתורה דכתיב פה זאת החוריה למנחח' לא מנח' שהיא

[illegible]

ארכעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה יא

במעלות בית חורון אמר רב יהודה אמר שמואל בחיילי של בית דוד אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן וכולן נסקרין בסקירה אחת אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינן *היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם מאי קאמר אילימא דהכי קאמר דבריניהו לכ"ע ללבייהו לנ מייחד כי הרדי הא קא חזינן דלאו הכי אלא ה"ק היוצר רואה יחד לבם והוא מבין אל כל מעשיהם :

בבני איטרינא ככשנים שמונין אותן לעשרן ויולאין זה אחר זה בשפת קטן שאין שנים יכולין ללכת צבת אחת : במעלות בית חורון הדרך קצר ואין שנים יכולין ללכת לילך זה צד זה שהעמק עמוק משני ילידי הדרך : ה"ג ורב יהודה אחר שמואל כחילות של בית דוד ובבני מרון כבני חילות של מלך מרון לשון מרתן ואדמות וכך היו מונין אותם זה אחר זה צלחם למלחמה : וכולן נסקרין וכו' ואף על פי שזבצין זה אחר זה : אף אנן נמי תנינן דכולנו נסקרין בסקירה אחת מדנסיב חנא דידן גמרא למלחמה מהאי קרא היולר יחד לבם : ללבייהו מייחד להו כי הרדי כלנו של זה קר לבו של זה : ה"ק היוצר רואה יחד את לבם ואקרא דלעיל מנינה קא מהדר השגית אל כל יושבי הארץ היולר אותם השגית יחד את לבם :

מהרש"א במעלות בית חורון כו' בחילות כו' כך היא הגמרא לפנינו צלל הנוסחא' של הגמרא וי"ל דלא פליגי אלא דכל הקד מירסי לפני מרון כולו איקנהו ציה וכוונו ציה על ג' כתוב ציה ארס שהם לדיקים ורשעים וציונים שדונין צר"ה ומאן דמפרש כבני איטרינא נהכוון על כת הרשעים כמו שהלא נמנה לעצת כן נמנו הרשעי' למיתה ומאן דמפרש במעלן בית חורון נהכוון על כת הציונים כמו שהם במעלות בית חורון נימנין במקום מילוט מצ' הלארין כן נמנו הציונים צו ציוס אס להשמאלו אס להימין ומאן דמפרש ליה כחילות של בית דוד שהם נימנים צלחם למלחמה לדיקים כמפורש צפ' יוחסין כחילות של בית דוד כו' מאי קרא התיבזו שם צלחמה ועטמא מאי אמר רב יודא אמר רב כדי שתהא זכותן וזכות אבותן מסייעין ע"ש : וכולן נסקרין בסקירה אחת כו' עיין פרש"י והוא דמוק דהאי קרא דנקיט לא נסיב ליה אמלתא דקאמר התנא עוברין לפניו כבני מרון אלא אמלתא דמבחין שלא הוזכר כלל במלתא דתנא וכולן נסקרין כו' ולולי פירושו נראה לפרש דרבה צב"ח אמר ר' יוחנן צא לפרש דלפי מוש קאמר דעוברין לפניו זה אחר זה כמו מרון אלא דלפיא דמנה ליה לבני מרון דלכולהו הרבה ציחא א"א לארס להיות רואה כולם בפעם אחד אבל עוברין לפניו כבני מרון זה אחר זה אפשר גס לארס להיות רואה את כולם בפעם אחד בעומד ורואה אותם מן הדרך כו' הקצ"ה רואה את כולם צפ"א ובסקירה אחת להשגית צפרטס צפ"א והשפא שפיר קאמר אף אנן נמי תנינא דכונת עוברין לפניו כבני מרון אל אחא לגמושטי אלא דהקצ"ה הוא רואה אותם בפעם אחד ובסקירה אחת מדנסיב ליה מהאי קרא ודמסיק היולר יחד לבם וגומר דכתיב לעיל

מניין

בדולה מן המנה יתכפר לך לא דרשו אבל במלחמה מלחמת התור יתכפ"ו דלא תתפרש צה שהיא גדולה מזה ומזה זולת התורה וכו' כמו שכתבו וי"ל זה נכון במנה ר"ל ע"כ : ויש קצת חילוק לר' דאמר אבל מתכפר הוא בתורה א"כ להו דבא דעסק בחורה לא היה אלא מ' שנה ואביו היה ס' שנה נאמן לומר דכפיל ב"ח מיה יוחר דבא דרע לא סבר מתכפר צב"ח וצח"ח דמול גרס לרעא דלא הניח התורה אלא לחיות מ' שנה כמו שכתבו החוס' ולאכ"י לא היה המול מוגדר ועסק בתורה וחיה ס' שנה א"כ קשה לאכ"י מנא ליה דלדק ב"ח התורה ודילמא בתור' לחד סגי כשאין המול מוגדר וכן קשה לכתמי' דגמרא דאמר אביו דעסק בתור' א"כ חיה ס' שנים ודילמא לא היה מפני ב"ח אלא המול היה מוגדר לרעא ולא לאכ"י שפא אביו עסק בתור' יוחר מרבא כדמשי בחוס' בני ב"ח והיחזק כיון הוא שהזכיר היהיה וכל מריבית ביתך ימותו אנשי' דהיינו בני י"ח שנים ואביו סבר דבכת התור' א"כ מתכפר וזוכה לאורך ימים ורעא סבר שכלעל הגמרא סגי בתורה והיינו דרעא חי מ' שנה וכתבנא הגמרא בתורה לחד ולא ימות לו חיים מלמעל' יוחר מיה' שנה ומיור קשה דכיון דחזיון לרעא דמיה מ' שנה צומת התורה וכתבנא צומת ימותו אנשים א"כ נדחית סגי' אביו שפאמר אלא מתכפר בתורה וכו' אלא חורה לחד אינה מעל' גזיר' ימותו אנשים והלא רעא יוכיה שבתור' לחד נכתבנא הגמרא ונרץ לומר דלעולם היו ביד רעא חורה וכו' דמשי' בפרק מלק ורעא סבר דהתורה לחד הגמרא עליו לנעל הגמרא ואביו סבר דשתיין תורה ונמילות שפדים הביו עליו :

יד אמר רב שמואל בר אבויא משמיה דרב מנין לגור דין של צבור שאינו נחתם שאינו נחתם והכתיב *נכתם עונך לפני אלא מנין שאף על פי שנחתם מתקדש שנאמר *כה' אלהינו בכל קראנו אליו והכתיב *דרשו' בהמצאו התם ביחיד הכא בצבור *ויחיד אימת אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה אלו י' ימים שמואל שמואל השנה ועד י"ח *ויחיד כעשרת הימים ויגוף ה' סה נבל עשרה ימים מאי עבדתיהו אמר רבי ודייק יהודה אמר רב כנגד עשר לגימות שנתן נבל לעברי דכתיב רוד אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה אלו עשרת ימי תשובה שמואל ועד י"ח :

ויחיד אימת מאי לו דכתיב בהמלאן כנגד עשר לגימות עשרה עבדים שלח לו דוד כמו שפירש בקרא ונתן להם סעודא אחת לתי' תתלו לו עשר' ויניס' רב נחמן אמ' אלו עשרת ימי תשובה שהמחין לו הקדוש צדק הוא שישב צו ולא שב : **מהרש"א** כנגד עשר לגימות שנתן נבל לעברי כו' מתקדש כעשרת צכ"ף הדמיון דרשו כנגד עשרה נערים דמפורש בקרא דכתיב וישלח דוד עשרה נערים אצל מה שאמר שנתן להם נבל לגימה לא תלניו בקרא אלא אחר שאל' נבל מי דוד וגומר כתיב והשבו נערי דוד לדרסו וגומר ולא כתיב שאלו שם כלל ואפשר מדכתי' לעיל מנינה ויבואו נערי דוד ויגזרו שהוא יסור' דקר' לומר לך שחמוסס דהיינו שנתלהם לאכול כמ"ס למען ימות שורק וגומר תן לו נוח שהיא תולס ואוכל כו' :

הר"ה מנין לגור דין של צבור שאפ"ס שבת' קציר וכו' וקשה דלמא מהאי קרא דהמלאן וגומר ורשע לו איחור דבר שזרין רשואה האי אומר לו גור דין דהכי אמרינן לעיל ושמא יש לקדש צבור דין של צבור שהוא על פי גור דין של צבור שכתב ונחתם ונכחי מייחיה הכא קרא דככל קראטו אליו אפשר דרב לא דרש כר' ורשע על הגור דין אלא דרש ליה על רשאות הגור :

פיסקא בר"ה כל באי עולם וכו' מאי כבני מרון הכא תרגמו כבני איטרינא ר"ש בן לקיש אמר

סס

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

שומר אלא לאו ה"ק מאי אלא נקט דהיה לומר ל"ק כאן שיש גזירה באין שיש שלום ועוד נדקדק שאם הקושי הוא מאי דקרי ליה נוס וקרי ליה ששון מהו זה שאמר ר"ם חסידא מ"ד כה אחר ה'אוס דמשמ' דהוקס' לו קושיא אחר ככתוב וכך הו"ל כתיב לוס הרביעי' לוס וכו' ונראה שאמר מ"ד לפי שאי אפשר לו ככתוב זה דהו"ל לוס הד' לוס ה' וה' וה' יהיו לששון ואין פתח כד' ומו' ואמר יהיה לבית ישראל כל יחיד ולחירוץ זה הקשה קושי' אחר דקרי ליה לוס וקרי ליה ששון דאם הוא לוס אלו ששון וכך הו"ל לוס לוס הד' יהיה לבית ישראל לששון דהיינו יוס זה אלו עכשיו לוס יהיה יוס ששון ושמחה אבל לא יזקק לומר לוס הד' יהיה לששון שאם יהיה לששון שוב אינו נקרא לוס אי יאמר לוס הרביעי' וכו' והפך לבני ישראל לששון ובחירוץ קושי' זה יתבאר מ"ם יהיה בלשון יחיד והו' שאמר אלא מאי אלא ק' לומר דקרי ליה לוס ששון ששון ששון וקרי ליה ששון בזמן שיש שלום וחסד' אחי שפיר לוס הרביעי' לוס החמישי' וכו' שאין שלום ולכן הם נאמרים כהם יהיה שלום על ישראל שמחוק כד' יהיה ששון ושמחה לבית ישראל וכיון דקאי אשלוש שפיר קאמר יהיה כלומר יהיה שלום : ולרב פפא נמי הכי איחוקס לוס הד' החמישי' בזמן שאין גזירה ואין שלום רלו מתענים רלו אינם מתענים ולזה רמז לוס הד' וה' יהיה ג"כ לוס בזמן שאין גזירה ואין שלום שאם רלו מתענים וגם ששון ושמחה אם רלו שפיר כנחיתתם הוא רלו אינם מתענים : ועוד רמז לומר יהיה בלשון יחיד לפי שהאחד מד' הנומרים הוא לוס הד' : וכן נאמר לוס הד' בלשון נכחיה לוס רלו מתענים כי כולם מתענים בו לפי שהכולם בו נרות ולזה רמז לומר יהיה ל' יחיד על לוס החמישי' שהיה לוס אחי' : בזמן שאין גזירה ואין שלום וכלומר הנאמרים תלוים בדברו רלו לוס רלו לששון ולשמחה :

תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר ארבעה דברים היה ר' עקיבא דורש ואין אני דורש כמותו וזו אחד מהן צום הרביעי' זה *י"ז בתמוז שבו חובקה העיר שנאמר *ברביעי' בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר ובחיי *וחבקק העיר ותניא בראשונה בט' ובשניה ב"ז לחדש ואמאי קרי ל' רביעי' רביעי' לחדש' צום החמישי' זה ט' באב שבו נשרף בית אלהינו אמאי קרי ליה ה' לחדשים' צום השביעי זה ג' בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם ומי הרגו ישמעאל בן נתניה הרגו ללמדך ששקולה מיתתו של צדיקים כשרפת בית אלהינו אמאי קרי ליה שביעי' שביעי' לחדש' צום העשירי זה י' בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושלים שנאמר *ויחי דבר ה' יחזקאל אלי לאמר בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר ובחיי *בן אדם כתוב לך את שם היום את עצם היום הזה סמך מלך בבל על ירושלים ואמאי קרי ליה עשירי עשירי לחדשים והלא היה ראוי זה לכת' ראשון ולמה נכתב כאן כרי להסדיר חדשים כתקן ואני איני אומר כן אלא צום העשירי זה ה' בטבת שבו באת שמועה לגולה שהוכתה העיר שנאמר *ויחי בשנים עשרה שנה בעשירי בחמשה לחדש לגלותינו בא אלי הבלתי מירושלים לאמר הוכתה העיר ועשו יום שמועה כיום שרפה וראין דברי מדבריי' שאני אומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון והוא אומר על אחרון ראשון ועל ראשון אחרון ועוד שאני מונה לסדר פורעניות ולסדר חדשים והוא אינו מונה אלא לסדר חדשי' בלבד' ארבעה

מנייה השנים על כל הארץ שאל קאמר שכלל רואה ומשגיח את הארץ אלא היורד רואה יחד לבס' דהיינו צפ"א כאלו בני מרון שהולכים זה אחר זה שובל הרואה לראות צפ"א ומצין אל כל מעשיהם צפ"טו של כל אחד ואחד :

י' משנה על ו' חדשים שלוחין יוצאין בו וליפוק נמי אחמו ואטבת דאמר רב חנא בר בינא אמר ר"ש חסידא מאי דכתיב *כה אמר ה' צבאות צום הרביעי' וצום החמישי' וצום ה' וצום ה' יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה וגומר קרי להו צום וקרי להו ששון ושמחה אלא לאו ה"ק בזמן שיש שלום יהיה לששון ולשמחה אין שלום צום א"ר פפא ה"ק בזמן שיש שלום יהיה לששון ולשמחה יש גזירה צום אין גזירה ואין שלום רצו מתענין רצו אין מתענין אי הבי ט' באב נמי אמר רב פפא שאני ט' באב הואיל והוכפלו בו צרות דאמר מר בו חרב הבית בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר :

דאמר רב חנא בר בינא וכו' דכולו יומי תענית ויגו בזמן שאין צום צ"ה קיים ומתני' בזמן הזה קא מיירי מדקאני וכשהמקדש קיים וכו' : שיש שלום שאין יד עוב"ס תקיפה על ישראל : לששון ולשמחה לאסור בהספד ובתענית : יש גזירה צום מוצה להתענות צום : רצו אין מתענין וכיון דרשות היא אין מערימים שלומים עליהו :

הרשב"א י"ל בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה פירוש שיש שלום שישראל שריון על אדמתו אין גזירה ואין שלום שישראל בארץ האויב אלא קרי לוס מתענין לא רלו אין מתענין : עד כאן : **מהרש"א** שאין קרי ליה צום וקרי ליה שמחה בו' יש לדקדק ומאי קאי ליה הא יהיה לששון ולשמחה כתיב והנציח זכריה בגלות צבל ניבא שאלו הזמנות שהיו מתענין צבל על חורבן מקדש ראשון יהיו לששון ולשמחה כשיצא צית שני והכי מוכיחי קראי וי"ל דה"ק קרי ליה מעיקר' לוס שהיה צבל וקרי ליה לבתר הכי שמחה דמשמע דכן יהיה לעולם דלא יהיה עוד לוס אח"כ והרי חזרנו ללוס בחורבן צית שני וקאמ' בזמן שיש שלום' בו' נקט במלתיה שלום ואין שלום ר"ל דוק צסיפא דהאי קרא והאמת והשלום אהבו ר"ל דלא יהיה לששון ולשמחה רק עד זמן שאמת ושל' אהבו אבל באין עמב' אמת ושלום תחזור ללוס דהיינו צית שני בזמן החורבן כמ"ס צפ"ק דיומא צית שני שהיה בו תורה וג"ח מפני מה חרב מפני שהיה בו שנאת חנם וז"ל מסיפא דקרא בזמן שיש ציינים שלום יהיה לששון ולשמחה אין שלום דהיינו בחורבן צית שני שהיה בו שנאת חנם תחזור ללוס : ה"ק בזמן בו' יש גזירה צום בו' צבל ציינו זכריה היה לוס לפי שהיה לו ג"כ גזר' ציינו המן גם צמעה דמניה מישאל ועזריה שגזר נכבד נלך להשחית ללם וצמעה דניאל שג' המלך שלא להתפלל לשמים : **בט"ז נקרב הבית בראשונה בו'** מפורש בספ"ז דמס' תענית : **דרי"ף** קרי להו וקרי ליה לוס ששון וכו' לרד לבין מה שהקשה קרי להו לוס וקרי להו ששון כיון דכתיב לוס יהיה לששון א"כ אינו אס' וששון כא' אלא מה שהוא עכשיו לוס יהיה לששון וכן נדקדק בדברי

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה יב

הג' ימינו החשובה שבו נהרג גדליה שהיה לנו נפילה זו ציוס יס לנו לדאוג ביותר ולבצע רחמי שמיא בחרתי דהיינו שיקיימו מאוסה נפילה וגם שמיא שיגזור עלינו חיים : ואמאי ק"ל עשירי עשירי לחדשים בו"ו וז"ל דהמ"ל הכא עשירי עשירי במדש אלא קרא ודאי דומיא דליך דבדאי קרא רביעי ותמימי ושצניי דע"כ למדשים הוא :

כתוב במגל' תענית בתלחא בתשרי בטילת אדכרתא יח
מן שטרייא שפעם אחת גזרה מלכות עכו"ם שס גזרה על ישראל שלא להוכיר שם שמים על פירם וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום התקינו שיהו מזכירין שם שמים ואפי' בשטרות וכך היו מונין בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול שהוא כהן לאל עליו וכששמעו חכמים בדבר אמרו למחר פורע זה את חובו ונמצא שטר מוטל באשפה וביטלו ואתו יום עשאוהו י"ט : בתלחא בתשרי וכו'. כך כתיב במגלה לשון ארמי בטלה אדכרתא ציטלו הזכרת שם שמים מן השטרות וצוקי יבוליס לצטל שכבר נהגו העם : וכששמעו חכמים שציטלוהו הוכשר הדבר ציעיניהם ונחשבו להם לנס ועשאוהו יום טוב :

מהרש"א כך וכך ליוחנן כהן גדול לאל עליון בו' צדים ומכילתין אמריא ראש השנה למכיס למאי הלכתא לשטרות בו' אלא דצדיק שני לא היה להם מלך אלא מבית חשמונאי שהיו כהנים וזה יומתן כהן גדול הוא ינאי המלך כמפורש צפ' האומר דינאי המלך היה ג"כ כהן גדול וזהכי ניחא דנחש להם הדבר שצטלו מלכתו כן לנס שעשאוהו י"ט לפי שזה ינאי הרג ת"ח על שא"ל הנה כתר כהונה בו' כמפורש שם והיו יראים גם עתה שיחשוב המלך שלכן צטלו החכמים דבר זה כהן גדול לאל עליון מן השטרות לפי שהוא פסול לכהונה לפי דעתן ונעשה להם נס שלא כעם עליהם בדבר זה וע"כ עשאוהו יום טוב :

בעשרים ותמיניא באדר אתא בשורתא שבתא יט
לידוראי דלא יעידון מן אורייתא שפעם אחת גזרה על ישראל שלא יעסקו בתורה ושלא ימולו את בניהם ושיחללו שבת מה עשה יהודה בן שמוע וחבריו הלכו ונטלו עצה ממטרוניתא אחת שכל גדולי רומי מצוין אצלה אמרה להן בואו והפנינו בלילה דלכו והפנינו בלילה אמרו אי שמים לא אחיכם אנחנו לא בני אב אחד אנחנו ולא בני אם אח' אנחנו מה נשתנינו מכל אומה ולשון שאתם גזורין עלינו גזרות קשות וביטלום ואתו יום עשאוהו יום טוב :

דלא יעידון מן אורייתא שלא יעזרכו לנתק עמלון מן התורה : הפנינו נעקו צדוקים וזרחות כדי שישמעו הסרים וירמאו עליהם : אי שמים כלומר למען הקצרה : שלח

ארבעה דברים וכו' וזהו אחד מהם : והג' שנויים בחספסח דסועה ובספרי ואילו הן בני אדם יושבי המדברות האלה וגו' האלו ובקר ישמע להם וגו' : וחרא שרה את צון הבר המלרית וגו' : בתשרי שבו נהרג גמרא ולא קרא : ללמדך מדקא חשיב לוס שבו נהרג גדליה עם לוס של חורבן הצית : סמך מלך בבל החמיל לזור עליה שמועה לגולה לגלות וכניה שגלו לצבל י"א שנה לפני חורבן הצית : שאני אומר על ראשון לוס הד' שנסדר המקרא ראשון לפורענות בתלחא הוצקעה העיר ואח"כ נשרף הצית צט' צאב ובתשרי שלאחריו נהרג גדליה צן אחיקם וצבעת שלאחריו צתה השמועה והוא אומר על ראשון שצפסוק לאחרון לפורעניות שהיו חתלה סמך ואחר כך דצוקעה נמצאת ציקוע העיר י"ז צתמו שהוא ראשון שצמקרא אחרון לסמיכת מלך צבל שהוא מאוחר צמקרא אלא שהוא מנה לסדר המדשים אומר שלא הקציד המקרא אלא על סדר המדשים לכך מנה תמוז קודם לטבת (ואני מונה לסדר פורעניות אף לסדר פורעניות) :

הרשב"א ו"ל גירסת רוב הספרים זה ט' בתמוז שבו הוצקעה העיר וקרא נמי בתשעה לחדש כתיב אכל צירושלמי גרסינן זה י"ז בתמוז ואקפו והא ט' לחדש כתיב ותרצו לקלול חצונות הים הים כלומר ודאי צ"ו היה גם בראשונה כמו בשניה אלא תפי רוב הארץ טעו בחשבון ותקלקלו צו וחסכו שהיה בתשעה לחדש וקרא כי כתיב לחשבון העם כתיב עד כאן :

מהרש"א זה ט' בתמוז בו' שנא' ברביעי בט' לחדש בו' וכתבו החסם' אכל צנינה הוצקעה צ"ו ומ"ה עדינן צ"ו תענית וצירושלמי גרסינן צ"ו צתמוז בו' וקלקול חצונות היו שם בו' ע"ט : ואיתא עוד צירושלמי דלכ"ט יס צין לוס הרביעי וצין לוס החמישי צ"א יום מדכתיב מקל סקד אני רואה אלא דלמ"ד שצקעה העיר צט' במדש תמוז חרב הצית צא' צאב ומיייתי ליה מקרא דכתיב ויהי צעשתי עשר' שנה צאחד למדש וגו' ע"ט ועיין צזה עוד צמידושינו פרק ג' פריקס : צום השביעי' זה ג' בתשרי בו' שהי' במדש השצניי מפורש צקרא צצוק ספר מלכים גם צספר ירמיה אכל שהיה צג' צו אינו מפורש שם צקרא ואפשר שהיה קצלה צידם כן : ומי הרגו ישמעאל בו' ר"ל שלא יקשה לכ כיון דמיתת דליקים' שקולה בו' כדמסיק מדחשיב ליה צהנך צומו' ולכן קצנו צו לוס א"כ גם צאאר דליקים שמתו יקצנו צו לוס וא"כ אין לכ יום צצנה שלא יהיה צו לוס שמת צו דליק וקאמ' דע"כ ילא יום הריגת גדליה מן הכלל לפי שהרגו ישמעאל צן נתינה שעל ידי כן ילאו כל העם מא"י למלרים ועברו על צנאות ירמיה כמפורש צקרא ומכל מקום כיון דחשיב האי לוס ד הריגת גדליה צדיי הנה צומו' דחורבן הצית למדש ששקולה מיתת דליקים בו' אלא דא"כ לקצנו לוס על כל מיתת דליקים במ"ט לעיל ועוד יס לבנון צזה לפי שזה נעש' צי' ימי חסכו' והיה לו לישמעאל שהרגו להצטרור צתשובה והוא לא היה מושב צכך וקוסיף צרה לישראל צהריגתו לגדליה שהיה האלה לכלל ישראל כמפורש צירמיה וע"ז אחר הכתוב וימינו מימינו גומ' לפי צצנימ' אלו לנו מתפללים על החיים ע"כ אחר וימינו מימינו דהיינו כצ' וימינו ראשונים מימינו התשובה שמתפללים על החיים אכל צצין

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

בלא התראה דמויד הוה והצת קול שלא הביא רק קרא דעל פ
שנים עדים וגומר סמך עלמו להתראה תלויה בעדים ודו"ק :

אם אינן מכירין פרק ב

בראשונה היו משיאין משואות משקללו הכותים
התקינו שיהיו שלוחין יוצאין כיצד היו
משיאין משואות מביאין כלונסאות של ארז ארוכין
וקנים ועצי שמן ונעורת של פשתן וכזה במשיחה
ועולה לראש הדר ומצית בהן את האור ומוליך ומביא
מעלה ומוריד עד שהוא רואה את הבורו שהוא עושה
כן בראש הדר השני וכן בראש הדר השלישי :

בראשונה היו משיחין משוחות לאחר שקדשו את החדש ולא היו
לירושלם לשכור שוחים ויחיום לנשות לנשים לנשים לנשים
מודיעין אותן ומקבליהם המחים ויחיום גם הם משוחות כל זמן הקדוש
להטעות וישראל וד' לא היו משיחין משוחות אלא החדש שנתקדש ביום
כהמריגין ופירקן ופסקו וכלו היו משיחין ועברו יום ב' הכל וידעין את החדש
מעבר ויבסס אחד עברו ב' ה' החדש היו משיחין משוחות לערב ב'
והכותם שוחין בירושלם ויבסס ויבסס יום הכולל לשכור חסר : כלום
פירעו"ק בלעז : הרוכס כדי שיראו למרחוק : וקטס ועלי שמו ונעורת
של פסח כל אלו מורים בלשונם : ויבסס ויבסס יום ב' בלעז קורסם ביום
של מחרת בירושלם בלשונותיהם ומימי היו משיחין משוחות מהיום השם הרים :
מחרת המסחר מחליין הוא כדי הויתים שעל פני ירושלים :

תוכנות מליך ומליך מעלה ומוריד בירושלמי משעו כדי שלא יעשו
לומר שהוא כוכב דא"ר חסי-מינה כוכב נדחים וסליק חזינה
כוכב דאזיל וחתה :

בְּתִיב * וְצִי אֲדִיר לֹא יַעֲבֹרֵנוּ אִמֵּר רַב יְהוּדָה אִמֵּר רַב כָּא
זו בורני גדולה הוכי עבדי מיתין שיתא אלפי יסעי

גברי בתריסר ירהי שתא ואמרי לה תריסר אלפי גברי
 וישתבא גרמי ומיחמי הפניחא ומשניין לה חלא יחד דשיבוי

נחית בר אמורא וקבר אטווי דכיתנא בכיסתא וקבר
 להו בספינתא ונשלו חלא ושדו אבראי וכמא דמידלה
 עקרא ומיתייא ומחליף על חד תרין בכספא .
 פרוותא הוויין תרתי בי רומאי וחדא כי פרסאי . דבי
 רומאי מסקן כיסתא דבי פרסאי מסקן מרגלייתא
 מקרייא פרוותא דמשמיהו . אמר רבי יוחנן כל שיטא
 שיטא שנשלו עכו"ם מירושלים עתיד הקב"ה להחזיר
 כל שיטא . א"תו במדרב ארזו שיטא ודרסו גזא שמן ונימר

אין מדבר אלא ירושלים שנאמר *ציון מדבר דותה
ירושלים שממה ואמר רבי יוחנן כל הלומד תורה ואינו
גלמדה דומה להדם במדבר דליכא דליתנהי מיניה
איכא דאמרי אמר רבי יוחנן כל הלומד תורה ומלמד
מקום שאין תלמיד חכם דומה להדם במדבר דחביב
כל וזמן דשקיל מיניה שקיל ואמר רבי יוחנן אוי לדם
עכו"ם שאין לדם תקנה שנאמר *תחת הנחשת
אביא זהב ותחת הברזל אביא כסף ותחת עצים נחשת

(וגו')

מדרש"א של"א יעסקו בתורה כו' זמן לבטל אלו ג'
מנחת ישראל מוזהלים הבדל גדול מן העכו"ם
בתורה כתיב כי היא חממהכם וזינקהם לעיני העמים ונצבת
ובמילה כתיב אות היא זיני וזיניכם וכה"ג איתא בזמ"ם מעילה
שגורו כו' ותפסעו ע"י רבי ראובן ע"ס' הדפנינו בלילה כו'
לדעקו ונצניח צלילה יותר נשעקו לרחם דחפזינן גבי צנה
צנה צלילה : לא אחיכם כו' ולא בני אב ולא בני אם כו'
קטני שלשה לשונות נגד ג' הגזרות וע"ס מה שכתבנו דמלכות
ארם נקרא ע"ס' עשו צמח דובחין וז"ל לא אחיכם כו' ע"ס' כי
אחך הוא כתיב בתורה שבת לבטלה ולא בני אב אחד מיצחק
שנינו לבטלה ולא בני אם אש כו' מרזקה שמירה השבת
בז"ס ויביאה יצחק האלה וומר רב דלוק תלוי שבת לילי
שבת כו' וק"ל :

כתיב * אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל
לארץ ונו' * רב ושמואל חד אמר נ' שערי בינה

גבראו בעולם וכולם ניתנו למשה בסיוי וזר אחת שניא
*ותחסדרו מעט מאלוים בקש קהלת להיות כמשה
שנאמר *בקש קהלת למצוא דברי חפץ יצאת בת קול
ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת *ולא קם נביא עוד
בישראל כמשה וזר אמר נביאים לא קם אבל כמלכים
קם אלא מה אני מקיים בקש קהלת למצוא דברי חפץ
בקש קהלת לרין דינון שכלב שלא בעדים ושלא
בהתראה יצתה בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי
אמת על פי שנים עד'או על פי שלשה עדים יקום דבר :
מוקק שבעתים *אזס יכול להרוס כל דבר ודבר צמ"ט
ענינים ו' צניעות וזס חתמים חסר אחת שנחסרו לו
אשר יתנו לך ואלו הן המצות אשר צוה ה' את משה ואת

מִהַרְשֵׁי'א בָּקֶשׁ קִדְלָת לַמִּצּוֹת דְּבָרֵי הַפֶּן כו' וְהֵס

שערי שכל וציונה שמחץ זהם הקל'ם מיטכל'ם צהן
האדם כח'ם השכל וידוע אורי כי באלה פתחיו וגומר ואל'
צ"ק וכחצו יוסר ע"פ מ"ם פרח א"מ הלא היא כחצוה אספר
הסר הוא מנסה תורה שנאמר ועתים הסר והעז ה"ל'
כחצו יוסר דהיינו מה שכתוב במשנה תורה ולא קם נציב וגומר
דברי אמת הוא: בקש קהלת לרצון דנין שבלב בו' ור"ל
דברי חזק כפי פתחו ועת' לבו שלא בעדים בו' יתק' צת קול
וא"ל וכחצו יוסר וגו' ע"ד דלעיל דמה שכתוב במשנה תורה על
פי שנים עדים וגומר דברי אמת הוא ומיזה הא דחזר נמי שלא
בהתראה הוא קשה לכאורה מה שיד דנין שכל אס לא התירו צו
ובת קול נמי לא היה נזהיר לו אלא מלתא דבעי עדים ולא אהא
דבעי התראה גם דדברי התרעוה אס ספר קהל לא הוזכר אלא
דבעי למידן דנין בו' בלא ספקין ולא הוזכר לא התראה וס'
לויש' סוגין דהתלמוד דעיקר עמו של התראה שלא יאמר שובג
הייקו וספיר הוה צעי למידן דנין - שכלז לפי עדות העדים גם

אם אינן מכירין פרק שני ראש השנה

ע

ע"י רבי עקיבא מחלמדיא אלא ר"מ כדאמרין פ"ק דסנהדרין ואמר ואזנו דומה לגדי הס הקלמדי' שבאחת תלמידים המקבלי' בהאזנה ע"י גזירתם דומים לגדי דהיינו תלמידים כדאמרין ורשי גדושתך וגו' ואמרין נמי בפרק הראש לבי עיבור שנים גדיים נעשו חיישי' ואמר וקרניו דומה ללבי כו' ר"ל גם הנשיא' שיש להם קרן וממשלה קצת בגלות דומה לקרן לבי הכולל ואין זו כח אלא ליופי ואמ' וזנבו מונחת לו בין וכו' ר"ל הנה לומר שאר המון עם הנקרא' זנב כמו יכרת וגו' ראש זנב דומין כמונח בין יריכותיו דהיינו שאינו נראה כלל ונדמה כאילו אינו כלל ואמר והללתי כו' ר"ל לומר כן הסתכלתי בשכלי והייתי נרעע וחמד עד שפלתיו לאחרי מלחחור ולהעיד כרזון בצייתוס' : וצי' אדיר לא גומר לשון אדיר יכול על הנצור ולזה קאמר היכי עבדי שחיה הצורני עושה גבורה וקאמר מיייתי כו' וכמה דמלית עקרא והיינו גבורתם דא"ל עקור אלא על ידי הספינה : שנא' אתון במדבר וגומר דלפי פשטו ה"ל למכתב אטע ארז שיעה וגומר כמו ישים מדבר לאדם וגומר ויעטו כרמים וגומר אבל אתון משמע נתונים ממק' אחר למדבר שהיא לזון תורצות' ולא ה"ל למכתב כן לאו לאשמועינן שאותן שנטלו עכו"ס כו' יחזיקו ונקט שיעה שהוא עץ השייך לבנין בכל מקום : ואינו מלמדה כו' לפי שההם בריחו הוא רמז על בעלי תור' כדלית' במדרשו' גם בשיטת דמג הסוכות וזה הלמד ואין ריח תורתו יולאת לאחרי' ה"ו הוא כהדם שהוא במדבר שאין שם מי שיהיה מריחו וא"ל כל הלומד תורה ומלמדה במקום שאין תלמידי חכמים אחר שיכולין ליהנות מריח תורתו ה"ו דומה להדם אחד במדבר שאין ההדסים מזוים שם והבאים לשם חצוב להם זה ההדם יותר מציבוצ שההדסים שכימין ומזוים שם והנך מילי לאו אקרא דמיייתי קאי דלא אשתעי דכתיב : ואתחית עצים נחשת כו' מיהו העלים גופיהו נמי יציא דר"י גופיהו אקמר לעיל כל שיעה כו' טעיד להחזיר לה וקרא כתיב כבוד הלצנון אליך יצא ברום דתהר וחאשו' וגומר : ועליהם אומר ונקתי וגו' כלומר כי אנוקא אחכם על כל מה שנטלתם מירושלים שאפשר לכם לפרוע מדבר היותר חשוב כגון תחת הנחשת וזהו וגו' אבל דמס שהוא דס' ר' עקיבא וחבריו לא נקיטי דא"ל שאנוקא אחכם ע"י שתפרעו דבר החשוב גם השה חתח נפסם ואין נפש האויז שזה צנוק הריגת ר' עקיבא וחבריו : * אסתחובי להו דרבי' דכתיב הגני סך את דרכך וגומר י"ל על פי מ"ס צמוד העיבור פ"ק דסנהדרין בסק עוזדא דווג צא מרקת כו' ולא הניחו הארמי הלו כו' וכלכות עכו"ס מקפדת שלא יעשו ישראל חסידות בקדוש חתם ובעיבור שנים צמזרש שם והוא הסירים סך את דרכך :

וגומר חתח ר' עקיבא וחבריו מאי מביאין ועליהם נאמר * ונקתי דמס לא נקתי וה' שוכן בציון : וצי' אדיר לא יעברנו לנחל שטחיד ללאת מצית קדשי הקדשים : זה בורני גדולה ספינה שקרין דרומ' לט : היכי עבדי אותה צורני גדולה למאי עבדא : חלא חול : עד דשבנא עוליה שוכנים בקרקעי' הים ועודנה נראית למעל' מן המים כי במקום שאלמוגים גדולים צים אין הים עמוק כל כך : בר אמוראי מלומד לפוט גהרות : וקשר אמאי דביחנא חצילי פשטן סק קשין ליתק וקשר ראש האחד בשנים האילן ששמו כיסא' פי' קור' וראש אחד בצורני וסקלי הק' גברי' חלא דספינה וסדו לאצרא' והיא עולה מתוך המים ועוקרת שרשי האילן : פרוותא פורטא בלע"ז ובלשון משנה נמל : במסן מרגליתא מרקעית הים על ידי צר אמוראי : ומקרייא פרוותא דמששדיג אותה של פרסיה נקראת נמל של מלוכה : ונקתי דמס לא נקתי אם צאז' לנקות את העכו"ס משאר עונות לא אנוקא אותם מדמין של ישראל :

מהרש"א * א"ל עולה הייתי במעלה אדומים כו' אינו נראה שהיו כל דבריו של עד זה דרך היחול בלי כוונת מה וכבר כתב בעל העקידה בזה שער ס"ו ואעני חלקי גם אי' והוא מהידוע בכמה דוכתין דמלכות צ"ד בשה"ו ודמה ללבנה בכמה ענינים והלדיוקים בשה"ו ונקראים ע"ש מפור הקטן יעקב הקטן ואמרין כן על כלל ישראל שסם מונין ללבנה ועכו"ס מונין לחמה ע"ש כוונת זו ולפי הנראה שהיה זה המעשה צדית שני צומן שהחיל מלכות ארם לחשול שהוא מלכות אדום כמ"ס בכמה דוכתין ועל ידי גזירתו צביטול המלכות והחזרה הושעלו הלדיוקים וצימוד צמוד קידוש הלבנה וסוד העיצור כמפור' באורך פ"ק דסנהדרין עוזדא דווג צא מרקת כו' ולא הניחו הארמי הלו כו' ע"ש בחסדונו ור"ל הכא אלו הצייתוסים רלו לזטל סוד העיצור בגזירת ממשלת ארם שהוא אדומים ור"ס הייתי עולה צמעה אדומים וממשלה לקיים גזרותם ע"ש הצייתוסים ששכרו אותי וראיתי את חכמי ישראל שהם דמיון הלבנה להקשינם ולהשפילם בדור הזה שלא להיות סמוכים ור"ס וראיתיו שהוא רבין בין ב' סלעים כו' על פי מ"ס פ"ק דסנהדרין כשראה מלכות עכו"ס דבעינן סמוכין בקדוש החודש גזרו שהסומך יהרג והסומך יהרג כו' מה עשה ר"י צ"צ הלך לו ויש צין צ' הרים גדולים כו' וסמך ה' וקנים ר"מ ור"י ור"ס ור"י ור"ס : בין שהבירו ארבי' כו' והיינו שרצן צין צ' סלעי' דקאמר הכא ואמר עוד בזה וראשו דומה בו' ע"ש מ"ס צר' ערבי פתחים שאמר ר"ס לרבי עקיבא למדי תורה כו' וא"ל יותר ממה שהעגל רוצה לניק פרה כו' א"ל ומי בסנה כו' הרי שגרס מלכות עכו"ס שלא למד ר"ס תורה ודיומוהו לעגל כמו שאמר עגל לא למד וגו' וזה שאמר וראשו שהוא ר"ס סומך ע"י ר"י צ"צ דומה לעגל גדי ר"ע שהיה ירא למלון ולסומכו דלא נסמך

חלל

אמר אביי פנימחה לפני החמה או לאחר החמה אם סם אמר לפני החמה לא אמר כלום דאמר רבי יוחנן ע"כ מ"ר * המשל ופחד עמו עושה שלום במרומו מעולם לא חיוב ראתה חמה פנימחה של לבנה ולא פנימחה של קשת סם

פנימחה

ר א

ח"כ

אם אינן מכירין פרק שני ראש השנה

לפני במרום כנון אופנים ושרפים וחיות הקודש ומלאכי השרת אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמי' שבמרום העליון ושכמרום התחתון מי שרי והתניא אשר בשמים לרבות חמה ולבנה ככבים ומזלות ממעל לרבות מלאכי השרת כי תניא האי לעובדה אי לעובדה אפילו שלשול קטן נמי אה"נ דתניא אשר בארץ וכו' * אב"א דפרקים הוה ואב"א להתלמד עבד וכתוב לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות :

רמות נורות לבנות של לבנה : לא תעשון אחי נורת העומדים אחי : שבמרום העליון דנקיע * דייקין אחי אבל חמה ולבנה ככבים ומזלות במדור התחתון הן נרקיע השני כדאמרינן במסכת מגילה : שלשול תולעת :

פנימיה של לבנה דחלשה דעתה פנימיה של קשת דלא לימרו עובדי חמה גירי קא משדיא :

פנימיה לפני החמה פניה נלד אחד ונלד קטני סופא' אם אמר לפני החמה לא אמר כלום דמעולם לא ראתה חמה פנימיה של לבנה : דלא לימרון עובדיה דעובדין החמה * גירי קא משדי' החמה הוהח מניס' היא יורה להלכות ככוסרים בה שחורה בקשת מותן פנימיה הקשת נלד פניו :

תוספות גירי קא משדיא כלבנה אין לחוש אם הוהח פנימיה הקשת דאין קשת אלא כיום וזו הלכנה כשרגא כעירא' ולא אמרי עובדיה גירי קא משדיא :

כר מתני' ראש ב"ד אומר מקודש וכל העם עונים אחריו מקודש מקודש וכו' :

גמרא מה"מ א"ר חייא בר גמרא א"ר יוסי בן שאול אמר רב אמר קרא *וידרב משה את מועדי ה' מכאן שראש ב"ד אומר מקודש וכל העם עונים אחריו מקודש מקודש מ"ל א"ר פפא אמר קרא *אשר תקראו אותם קרי ביה אחם ר"נ בר יצחק אמר אלה הם מועדי ה' ואמרו מועדי מקודש מקודש תרי וזמני למה לי דכתיב מקראי קודש :

מקראי קדש תרי זמני משמע :

איה"ב נאמר ביצירת המאורות והיו לאותות ולמועדים ולמנוסות ונפיל' החושם כתב רס"י *ל' ולמועדים שפירסם ישראל להלכות על המועדות וכו' * אמר קודם זה לאותות פי' כשהמאורות נוקטין סימן רע לעולם וכו' * ונראה לפרש זה וזה על חלות ישראל במועדות היינו שהמאורות במהלך ובהקבלתם זה לזה יהיו לאותות על מועדי ישראל שיעשו אותם לכ"כ ימים בשנה אף ע"פ מהאומות' אלה יקראו ב"ד את החמש אחר חקירת' העדים אם ראוהו לפני החמה או אחריה ובעמות האורות שהיו לו לר"ג כמו שיבא בשני המאמרי' שאחר זה * והיה מתכמת נותן התורה יתברר להשא' גזרת ראשי החדשים שמות תלא מורת ומעבד' לב"ד הגדול בכלל דור ודור והם יודעו כחו שאמר אשר תקראו אותם רונה לומר תכריזו ותקראו אותם אחס למען יהיה זה לזכרון על צורך ואמתת תורה שב"פ כמו שהאריך בזה בעל ספ' הגבור מאמר ג' סי' ל"ח בטענותיו נגד הקראים יע"ש : ולכן היו משאילים תשובות ושלוחין שלוח' כמאמר שלפניו על בקדש' את החודש להגדיר הדבר בשמחה ובעצב לבב ורוב קול מהכת היתון להם מאשר נתן לנו את תורתנו :

מהרש"א *מאי דכתיב רמשל ופחד עמו עושה שלום וגו' מעולם לא ראתה חמה בו' ויהיה המשל

ופחד עמו קאי על לא ראתה חמה פנימיה של קשת דאל"כ יאמרו עובדי חמה דיש ממשלה ופחד לחמה לישדות גירא ועושה שלום במרומו קאי על לא ראתה חמה פנימיה של לבנה שלא תחלש דעתה בפני החמה על שמתעטע' בשביל' דלמרי' פר"א טרפוח : **סס מתני' דמות צורות לבנות היו לו לר"ג בטבלא ובכתובל בעלייתו שבהן מראה את ההדיוטות ואומר הכזה ראתה או כזה :**

פסוק *גמרא ומי שרי והכתוב *לא תעשון אחי לא תעשון בדמות שמי אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמיים שאפשר לעשות כמותן דתניא לא יעשה אדם בית הכנית היכל וכו' ושאר שמשין מי שרי והתניא לא תעשון אחי לא תעשון בדמות שמי המשמשין

משנה מעשה שבאו שנים ואמרו ראינוהו שחריה כב במורה ערבי' במערב א"ר יוחנן בן נורי עירי כה שקר הן וכשבאו ליבנה קיבלן ר"ג * ועוד באו שנים ואמרו ראינוהו בזמנו וליי עיבורו לא נראה וקיבלן ר"ג א"ר דוסא בן הרכינס עירי שקר הן היאך מעידים על האשה שילדה ולמחר כריסה בין שיניה' אמר לו רבי יהושע רואה אני את דברך שלח ליה רבן גמליאל ר"נ לרבי יהושע גזור אני עליך שתבא אצלי במקלך ובמעותיך ביום שחל י"ה להיות בחשבונך הלך ומצאו ר' עקיבא מיצר אמר לו יש לי ללמד שכל מה שעשה ר"ג עשוי * שנאמר אלה מועדי ה' מקראי קודש וגומר ויקרא בין בזמן ובין שלא בזמן אין לי מועדות אלא אלו בא * לאצל רבי דוסא בן הרכינס א"ר אס' באין אנו לדון אחר בית דינו של ר' צריבין אנו לדון אחר כל ב"ד וב"ד שעמד להן לישראל מימות משה עד עכשיו * שנא' *ויעל משה ואהרן נבד ואבידוא ושבעים מזקני ישראל למה לא נתפרשו שמותן של זקנים אלא ללמדך שכל ג' * וג' שנתמנו ב"ד על ישראל הרי הן כב"ד של משה נטל מקלו ומעיתו בידו והלך ליבנה אצל ר"ג ביום שחל י"ה להיות בחשבונו עמד ר"ג ונשקו על ראשו אמר לו בא בשלום ר' ותלמידי רבי בחכמה ותלמידי שקיימת את דברי :

רואה אני את דבריי לעבר את החמה : הלך ומצאו ר"ע לרבי יהושע מילר על שהשגיח גזר עליו לחלל י"ה אשר תקראו בקרא' צית דין תלאו הכתוב : בא לו ר' יהושע אלל' ר' דוסא : ולמה לא נתפרשו שמותן וכו' * שאס' כל אדם לדון אחר ב"ד שציינו ולומר וכי ב"ד זה כמשה ואהרן הוא או כאלד ומייד אומרים לו שמא חשבו כג' מן השאר שלא נתפרשו שמותם : **מהרש"א** שתבוא אצלי במקלך ובמעותיך ביה"ב בו' ובפרק תפלת השחר אמרינן אהך עובדא דבר"ה לעריה בו' לא דוקא אלא אעדות קידוש שמים דר"ה לעריה ב"ה וקיס' חושש ציחור על ר"י ולא על ר' דוסא משום שהיה ר' יהושע

ה ר"נ דר"ס

ויקרא

שמות כד

ויקרא

סס

סס

מקראי קדש

איה"ב

מהרש"א

פסוק

כ

אם אינן מכירין פרק שני ראש השנה

יד

ס'א אפטר שיהו אחרונים כראשונים :

מהרש"א שלא יאמר אדם בו' עיין פרש"י אין ר"ל

שיהיה האמת כן ז"ד שצימיו מי חסד כז"ד

הוקנים שהרי הם היו נביאים דכתיב ויתנצלו ולא יספו ובמה

גריעי מאלדד ומידד שנתפרשו שמוין דלא נאמר זמעתון אלא

שהיו גם כן נביאים אלא זמה שלא נתפרש שמוין ללמד זא

שיהיה חסד זעינין ז"ד כל דור ודור כמ"ס לעיל: ולמה נקרא

שמו ירובעל בו' זקרא מפורש כן ו"ל דהס קראו לו ירובעל

לגריעותא שהזעל ינקוס זו ויריב ריבו זו על שנתן מוצחו ו"כ

הכא דשמואל קרא לו כן אינו נראה דלגנאי ולגריעותא לא קראו

זשמו דגדון רק ירובעל אלא אדרבה למעלחו קראו כן ע"ס

שהוא עשה מריבה עס הזעל : בדרן זה שמשון בו' יס לעיין

זזה שהקדים הכא זקרא שמשון קודם יפתח ולפי סדר הכחוצי'

זספר שופטים היה יפתח קודם שמשון ויס ליישב דלכך שינה

הכחוצ ג"כ לקרא שמשון בדרן ע"ס מעלתו דקאחי מדרן שיינא

עליו יעקב זכרכו דן ידיו עמו כאחד וגו' יהי דן נחש וגו'

שכולו נדרש זפ"ק דסוטה על שמשון משא"כ יפתח שלא הוזכר

מעשיו זכנזואה זחורה ולכך הקדים הכא שמשון ליפתח משום

דסדר זשינזויהו חציב להו וכמ"ס זכ"כ כן סוחר לגבי עס וחס

ויפת : כאביר שבאבירים בו' נראה מהאי ליטנא לפרש

דקאי יפתח זדורו כשמואל בו' דישתח הוא הקל זנקלים דלא

נמלא צו שום זכואה כמו זגדטון וזשמשון שנתמנו מן השמים

זכנזואה גס סהיה צן אשה זונה ואפ"ה הוא נחש זדורו כלציר

זכנזאזירי שהוא שמואל סהיה שקול כמשה ואהרן שנאמר משה

ואהרן זכנהיו ושמואל וגומר כמפורש פרק אין עומדין ולכך

יתיבס נמי דכתיב יפתח זכחר שמשון זקרא להיות יפתח שהוא

קל זנקלים נגד שמואל שהוא כלציר זכנזאזירי ולכך פורטון

זכרייתא ירובעל כמשה ושמשון זכאחרן ויפתח כשמואל ולא כללן

דכמו משה ואהרן ושמואל זדורן כך ירובעל ושמשון ויפתח

זדורן ודו"ק : שהימים הרא'ונים היו טובים וגו' ויהיה לפי

דרשה דהכא טובים קאי על השופטים דאל תאמר שצימים

הראשונים היו השופטים טובים מאלה שזמון הזה אלא דיש לך

לשמוע לאחרונים כמו לראשונים דאין לך אלא שופט שצימים :

ופרש"י הכא אינו מתייבס לפי הדרש דהכא אלא לפי פשוטו :

הרי"ק למה לא נתפרשו שמוין של זקני' בו' ואומר ה' אשר עשה וגו'

לכאורה יס לפרש מאי ואומר חסום שבתחילה הניא שחזיק

הדיין זכדורו שהוא כאחד מן הוקני' שלא נתפרשו שמוין ואם הדיין הוא קל

יש לך לומר שגם זכאחם הוקני' היה כמות הדיין הוא אכל' מנין לנו שיהי'

חסד הקל זכדורו אלא כמו החמור זכדורו של חסד' הוא לא' ה' אשר עשה את

משה וגו' שקל שלשה קלי עולם לג' חמורי עולם ללמדך וכו' ועי"ל דמהת'

למדנו שיתקון לו זכור חק ע"פ שאינו כמשה ואהרן שזא הוא כח' משאר

הוקנים אכל אס הדיין הוא קל לא שמענו לזה הניא כשמואל שקל' ב' קלי

עולם כג' חמורי' ללמדך חוספ' מעלה שאינו חסד הקל כח' משאר הוקני'

אלא חסד כאהרן ומשה ו"ס ללמדך שאפי' קל זכנקי' שנתמנה ימים על

הזכור שהוא כחמור זכחמורי' אכל קשה דכפי זה למה לא נתפרש שמויח' :

סל

יהושע אכ"ד זכא לזעל קציעות המועדים שטסה ר"ג ולמה לא

נתפרשו בו' סהיה ראוי לפרש שמוין לכדורן כיוון שהיו זכאיים

לעולם זכרגומו ויתנצלו ולא יספו ולא פסקו וקאמר אלא לומר

בו' דאמר' לו שזא חסד זכ"ד זה כג' מן השאר שלא נתפרשו

בו' זכפרש"י ואפ"ה זכולם זכאיים הוו אשמועיין זזה שלא נתפרשו

שמוין סהיה חסד זענינו ז"ד של כל דור ודור זכ"ד של הוקני'

זעיני משה * א"ל רבי עקיבא ראוי לי בו' ואל יגזור עלי

בו' ז"ל ר' יהושע אמר כן לר"ט וזכספרים שלפנינו גרמיון ראוי

לו כו' ואל יגזור עלי כו' ודאי נמי דר"י קאמ' לה זכאלו חול' קללחו

זכדורו ונרא' לומר דנקט קללה זו סהיה נופל למטה י"ב חודש כו'

כדי שלא יוכל לילך לפני ר"ג זכמקלו וזמעתיו ולא יתלל המועדי :

* נחמתי נחמתי בו' כפל זכדורו ואפ"ה שנתקין לומר נחמתי עלי

דאסם אפי' מוידים ונחמתי על ר"ג גופה דאסם אפילו מוטעים :

כג' תלנו רבנן ושבעים איש מזקני ישראל למה לא נתפרשו

סס שמוחם של זקנים שלא יאמר אדם לחברו פלוני

כמשה ואהרן פלוני כאלדד ומידד פלוני

זכנרב ואבירוא * ואומר * ויאמר שמואל אל העם ה'

אשר עשה את משה ואת אהרן וגו' (ואו') * וישלח ה' את

ירובעל ואת ברוך ואת יפתח ואת שמואל ירובעל זה

גדעון ולמה נקרא שמו ירובעל שעשה מריבה עם הבעלי

ברוך זה שמשון ולמה נקרא שמו ברוך דאתי מרן יפתח

כמשמעו ואומר * משה ואהרן זכנהיו ושמואל זכקראי

טט שמו שקל הכתוב ג' קלי עולם כג' חמורי עולם לומר לך

ירובעל זכדורו כמשה זכדורו * ברוך זכדורו כאהרן זכדורו

יפתח זכדורו כשמואל זכדורו ללמדך שאפילו קל

שכנקלים ונתמנה פורנס על הצבור הרי הוא כאביר

זכדורים שבאבירי' ואומר * זכואת אל הכהנים הלויים ואל השופט

י אשר יהיה בימים ההם וכי תעלה על דעתך שאדם הולך

אצל שופט שלא היה בימיו הא אין לך אלא שופט שהיה

בימיו ואומר אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו

טובים מאלה :

שלא יאמר אדם על ז"ד שצימיו וכי פלוני כמשה ואהרן הוא

או כאלדד ומידד שאזעזע לו עכשיו שלא נתפרשו אמור

לו אס אינו כמשה ואהרן שזא הרי הוא כאחד מן שאר זקנים

שאין יודע מי הם : ואומר ה' אשר עשה את משה ואת

אהרן וגומר שמואל זכניהו אמר לישראל הקצ'ה עשה לכם

נסים ע"י ו' זקנים הללו משה ואהרן ירובעל ברוך יפתח שמואל

ואומר זכספר תלמי משה ואהרן וגומר הרי שקל הכתוב שמואל

כמשה ואהרן וכחזבים הראשונים כתבו ירובעל וזכדן ויפתח עס

משה ואהרן ושמואל ג' קלים עס ג' חמורים : הא אין לך וכו'

הא לימדך הכתוב כאן שאין לך זכקם אלא שופט שהוא זימור :

אל תאמר מה היה זה שהימים הראשונים היו טובים

מאלה כי לא מתמנה שאלת על זה שלפי שהזכורות היו טובים

וזקיקים מן אחרונים לפיכך היו הימים הראשונים טובים מאלה

זכ

אם אינן מכירין פרק שני ראש השנה

על זקנים שלא יאמר אדם לחברו וכי פלוניז במשה וזהרן ועבשו ויש
תפרשו חורו לו שמה הוא כחמד ממס אלף הוא קל שנקיים מ"מ רחוי
להשבינו גדולים שבתות הדורו" וע"ל דלא רישתו סיפ' שקד' אמר שאם
בשר האדם שגל איז תשוב' וכו' דאז אמר שאם הקל הוא חשוב
במשה וכן יש להקשות במש' שאמר' ומה לא תתפרשו שמונת של זקנים
אמר ק' כל ב' ששמונו על שפאלה הרי הוא כבוד דיוט על משה ויהי כיון
שדענו שהדין איז אינו במשה ומ' אזי לך קל להשבינו במשה א' חע"פ
שיחפרשו שמונת של זקנים ולא יהיה דומה לזקנים מי לנו בדור כמש' שמי
דומה לו ועכ"ל הוא שקל כמורו וכו' ב' לשאר חוקי' ויש לפרש דלאו תתפרשו
שמונת של זקנים ויבדלוהו אל היה אמר' שמואל א' קלי עולם עולם
ואשרן וישאל ח' יורענו ואלו יפתחו וכו' ב' שקל' ק' קלי עולם תתפרשו עולם
אלף הכל לפי גדולתו והרי ג' שקל שמואל א' קלי עולם עס ב' חמורי עולם
אלף אמה עלה תתפרשו שמונת של שאר זקנים לפי גרסה הקב"ה שחלקו
שפאלה כבוד לדיוט שמה הם כלת' משהו זקנים שחידק יודע מי הם וכלק
ריח לבד לכל בניו שמה הוא כשר הוקיעו ויבין שהיה שמואל א' שקל ב'
א' קלים עס ב' חמורי' שהוא הדרגה אחרת לומר ק' יפתח בדורו כשמואל
דורו ודענו דורו משה דורו ושמונת שאר חלקיו דדורו וכו' המנה
יש לפרש עס שמה' הרי הוא כבוד דיוט על משה אינו ר"ל במש' ממש אלא
בשאר חוקי' הוא לא תתפרשו שמונת שמי צניט דיוט על משה ויחזק וזאת
אל הכהני וכו' ואומר אל תאמר מה היה וכו' יש לנקדק מצי ואומר דקאמר
הכל ע"מ ח' וכו' תעל' על דעתך שהם הולך אלף השופט שלא היה צימיו
אין חורו ח' וכו' אלף שופט שצימץ שעדין הקושיא במקומו
תאמר לו לך אלף לשופט היה צימיו שפוטו אלף יבקש לשופט שלא היה
צימיו א' אשר שקדם למנוי שיאמר כבוד דיוט כדבורו וכו' וכן צימץ צמין
אין דבורו גדול ממנו אלף כשם גדול ממנו יש לו חתחלקן מלדון לפני
אחיו דיוט ח' וכו' שנתחנה על היסוד לך היות פאור וזאת אל הכהני' ואל
השופט ח' וכו' תעלה על דעתך הולך אלף שופט שלא היה צימיו אלא
לגמור שאע"פ שהיה דורך הס גדול המס' היה אלף של תנצל' לשופט
דיוט ממנו אין לך בקש תורה אלף מפי השופט שנתחנה צימץ חע"פ' שיש
הוא צניט ח' אלף צימץ אלף לעשות מעשה לך לרדום לגדול חלף חלף
לשופט שנתחנה צימיו אלף מנין שלא יאמר חניי הולך אלף השופט שבימי
הכל על דברדיון ולא שנתחנן בוכן הכהני' שפוטו ח' קודם אלה היה אמר
אל תאמר מה היה שהיה הרשעונים היו עושים מאלף שאי אשש שיהיו
האחרונים כראשונים :

כד פיסקא נטל מקלו ומענותיו בידו וכו' * ת"ר כיון שראה
 סט אותו ר' ג' עמד על רגליו מכסאו ונשקן על
 ט"ז ראשו א"ל שלום עליך רבי וחלמידי רבי שלמדתני

תורה ברכים ותלמידי שאני גזור עליך גזרה ואתה
מקיימה עליך בתלמוד אשרי הדור שהגדולים נשמעין
לקטנים ק"ץ קטנים נשמעין לגדולים ק"ץ היובא הוא
אלא מתוך שהגדולים נשמעין לקטנים נשאו קטנים
ק"ץ בעצמן :

מהרש"י: נושאים קטנים ק"ו בעצמן כו' לפי דרשין
שקול קטן לזיר ר' יהושע היה לו לר"ג ליטמן לר"י
וי"ל דלא קאמר הכי. אלא מדרך ענוה ועי"ל דלפי הענין י
דרשין שניהן ביד הקטנים ליטמן להם וגם זה הדרש קידוש
האדם ביד ר"ג היה שקול הגשמי א"ס שפיה קטן לזכיר ר' יהושע :

ראוהו בית דין פרק ג

בו תניא אמר רבי עקיבא כשהלכתי לערבים היו קורים

לדכרא יובלא ואמר רבי עקיבא כשהלכתי
לגליא היו קורין לנדה גלמודה מאי גלמודה גמולה דא
מבעלה ואמר ר"ע כשהלכתי לאפריקי היו קורין למעה
קשיטתא למנ"מ לפרושי *מאה קשיטתא דאורייתא מאה
דנקי אמר רב כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה
כירה למנ"מ לפרושי *אשר כריתי לי' אמר רבי שמעון
בן לקיש כשהלכתי לתחום קן נשרייתא היו קורין לכלה
ניפוי ולתרגול שכויו כלכלה ניפוי אמר ר' קראה *פה נוף
משוש כל הארץ לתרגול שכויו מאי רבי יהודה אמר
רב אי בעית אימא רבי שמעון בן לקיש מאי קראה *מי
שת בטוחות חכמה או מי נתן לשכויו בינה זה תרגול :

גמולה דא מוֹדֵלֶת : במוֹדֵת לִשׁוֹן חֲלָקוֹת :
תוֹסֵפוֹת לַגֵּד בַּמִּדֶּה וּכ"מ לַבִּי"ק דְּיוֹמָא אִין מַחֲבִילִין אֹתוֹ
דְּכֵרִים הַמְּבִיאִים לִידֵי עוֹמָה כְּגוֹן חֲלָבוֹת :

אח"כ לא אמרו כל אלה להראות שלבן הקודש מעורב במאכל לבנות
 וליולדו בביתו ומאס' אלא בספק לרדוף בדלות לבן הקודש
 וכלל בו את אחד ואת אחר לקח ממנו 'כאז"ל ג' בנות קרא אבי
 המלך וקרא ואת מלך' נהגה תורה בלבן הקדש כלל' סוף שלבן המעול'
 בקדמתו וזמן ובקדמת מעלה' וזה אפשר ללמוד משמות אדם מלות דמות
 ללבוש הסהם מלבושיו אחרים

מהרש"א קורין לנה גלמודא מאי גלמודא גמולה
ראב"ו צרוב המקרא כתיב גלמוד בלשון זכר
בלא ה' אשרונה וי"ל ב"כ בלשון זכר גמול דא ע"פ יחיד המופשט
ומוזבל כנדה מכל כח"ס כצנן ובחסר גלמוד מיהו בצ"ר דריש
ליות נמי בלשון נקבה בחסר דהיינו כנדה :

לוי איקלע להרוא אתרא אתא גברא לקמיה א"ל קבען פס
פלניא לא היה ידע מאי א"ל אתא שאיל בי
מרשא א"ל גזלן אמר לך דכתיב *היבקע אדם אלהים
גו' א"ל רבא מברניש לרב אשי אי הוא היה אמני²
ליה היכי קבעך סברך ואמאי קבעך וחסמלא היה
ידעינן ואידו סבר מילתא דאימרא קא"ל :

קבען פלגיא גולני פלוגי : במה קבען המעשר והתרומה אתם
קובעים אותי :

מדרש יצא במאי קבעך כו' וממילא הוה ידענא כו' ר"צ
דמחזק חסותו של ההוא גברא אהגך שאלות היית
מצינן מה כוונתו לשלשן קבעך וקאמר דאיתו לוי הוה סבר דמילת
דאיסורא קח"ל ולא שייך לשאל דאיסורא במאי קבעך כו' :

מתיב רב שמן בר אבא מנין לכהן שעולה לזבחן שלא כח
יאמר הואיל ונתנה לי תורה רשות לברך ע"כ
ישראל אוסף ברכה אחת משלי כגון ה' אלהי אבותיכם וי"ס
יוסף עליכם ת"ל * לא תוסיפו על הדבר: 7

משנה * והיה כאשר ירים משה ידו ונבר ישראל גומר
וכי ידיו של משה עיושות מלחמה או שוברות
מלחמה אלא לומר לך בזמן שמסתכלין ישראל כלפי
מעלה ומשעברין זאת לכן לאביהם שבשמים ירו מתגברין י'
ואם

ראוהו בית דין פרק שלישי ראש השנה מו

ואם לאו היו נופלין כיוצא בדבר אתה אומר *ויאמר
ה' אל משה עשה לך שרף וגומר וכי נחש ממית או מחיה
אלא בזמן שישראל מסתבלין כלפי מעלה ומשעבדין
את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאין ואם *לאו היו
נמוקין :

מהרשי"א *לא היו רבנן יודעין כו' שמעוה לאמרה כו'
דאשכחון דרבנן לא היו משתמשין לפעמי' לא בלשנא
דקרא ולא בלשנא דשאר אינשי ולפעמים אפי' בלשנא דרבנן לא
היו משתמשים כדאיתא בפ' עשרה יוחסין דא"ל ר"ן לרז יודא
פורתא דגונדרא קטבדנא וא"ל מי כני מעקה דכתיב באורייתא
או מחיה דאמרי רבנן כו' ומי מני פסל כו' או אינשנא דאמרי
אינשי כו' ע"ש בכה"ג אפטר דהיא מצית ר' הוית ידיעי חס
בכל הע' לשיני דנקט בשמעתין ולא הו' ידיעי ביה רבנן : *כמאן
מצלינן האידנא זה היום תחלת מעשיך כו' כר"א דאמר
בתשרי נברא עולם כו' וכבר כתבנו דפסקי ר"א מפורש
דחלת הצריה ביום אחד היה ככ"ה באלול וביום ו' הוא נברא
אדם וע"ש זה נקרא ר"ה תחלת מעשיך שהאדם היה תכלית של
כל הצריה וכלא לא נברא שום דבר קודם בריאת אדם ונקרא
ר"ה תחלת מעשיך שהאדם הוא עיקר התעשים ומסיים זכרון
ליום ראשון ע"כ נקרא יום ו' ר"ה שבו נברא האדם וזכרון שהוא
זכרון ליום ראשון שהיה יום זה ראשון של השנה אבל יום כ"ה
באלול לא נקרא יום ראשון אלא יום א' מטעם המפורש במדרשות
שבו היה ה' אח' יהודה באשר ירים וגו' ומשעבדין את לבם
כו' מיייתי להך דרשה אדתי לעיל אם כיון לבו יא ואם לאו כו'
ומיייתי בכה"ג מקרא דבכונת הלב תליא נילתא דכתיב והיה כאשר
ירים וגו' והוא מוזכר דבפרשיות הקודמות הוזכר שלא היה לבם
לשמים בזמן כתיב עד אנה מלונתם וצפ' מי מריבה על נסותם ה'
לאמר היה ה' בקרבנו ובחטאם זאת ויצא מעלך וגו' כדאמרינן
דלולי חטא' דלעיל כל שלטה בהן כל אומה ולשון ולזה הראה להם
הש"י בתפלת משה זאת אשר ידיו פרוצות לשמים שבכונת לבם
תליא מלתא שאם מסתכלין למעלה לכוון לבם לשמי' כמו שהרים
משה ידיו הם מתגברים ואם לאו דאין כוונתן לשמים למעלה גס
ידי משה נחרש ונפלי' ישרא ח"ו וזוהי יתייבש דמדבר המתפללי
צ"ת לעמוד במקום עומק כח"ש ממעמקים קראתיך אבל משה
עלה לראש הגבעה כדי שירא ישראל בתמימות את ידי משה
על פי כוונה זו לכוון לבם לשמים וכן הענין בעשה לך שרף לפי
שתאזן טוב בזמן שאמרו ונפשו קנה בלשם וגומר והולך משה
לתפלת עליהם ובשימת שרף על הנס הראה להם שלמי רוע
כוונתם שלא לש"ש נעשו ואם מסתכלין כו' :

יום טוב של ר"ה פרק ד

תניא רבי יהודה אומר משום רבי עקיבא בראשון
מה אומר *לה' הארץ ומלואה תכל יישובי

בה על שום שקנה והקנה ושלט בעולמו * בשני מהו
אומר * גדול ה' ומחולל מאד וגומר על שם שחילק
מעשיו ומלך עליהם ונתעלה וישב במרו' * בג' מהו אומר
*אלהים נצב בעדת אל על שום שגילה ארץ בחכמתו ^{ספ} ^{ספ}
והכין תבל לעדתו * בד' מהו אומר *אל נקמות ה' אל ^{ספ} ^{ספ}
נקמות הופיע על שום שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע
מעובדיה' * בה' מהו אומר *הרנינו לאלהים עוזנו הרנינו ^{ספ} ^{ספ}
לאלהי יעקב על שום שברא עופות ודגים לשבח לשמו *
בו' מהו אומר *ה' מלך גאות וכבר על שום שגמר ^{ספ} ^{ספ}
מעשיו ומלך עליהם * בז' מהו אומר *מזמור שיר ליום ^{ספ} ^{ספ}
השבת ליום שכולו שבת : אמר רבי נחמיה וכי מה ראה
ר' עקיבא לחלק בין הפרקים הללו אלא בראשון שקנה
והקנה ושלט בעולמו * בב' שחילק מעשיו ומלך עליהם
ונתעלה וישב במרו' * בג' שגילה ארץ בחכמתו והכין
תבל לעדתו * בד' שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע
מעובדיהם * בה' שברא עופות ודגים לשבח לשמו * בו'
שגמר מעשיו ומלך עליהם * בז' על שום ששבת וקמפלגי
בדרב קטינא דאמר רב קטינא שיתאלפי שנין היו עלמא
וחד חרוב שנאמר *ונשגב ה' לבדו וגומר * אביי אמר

חרי חרוב שנאמר *יחינו מיומים *
לה' הארץ וכל המזמור : שקנה שמים וארץ : והקנה תכל ^{ספ} ^{ספ}
ליושבי צה כלומר קנה כדי להקנות : ושלט בעולמו יחיד' ^{ספ}
שלא נבראו המלאכים עד יום שני : שחילק מעשיו והכדיל ^{ספ}
רקיע בין עליונים לתחתונים ונתעלה וישב במרו' דוגמת סכנו
בעירו וזכר קדשו : שגילה ארץ מקום מלך עדתו שנאמר ויחמר
אלהים יקונו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה
צג' נאמר : שברא חמה וד' : שברא עופות ודגים לשבח
לשמו כשאל' וראה עופו' משמים זה מזה נותן שבת למי שצראם :
ליום שכולו שבת שעתיד העולם לבדו חרוב וזכר אדם וכל
המלאכות שזכות על אותו יום אומר שיר של שבת : מה ראה ר'
עקיבא לחלק בין הפרשיות הללו שכל ששת ימים נאמרים
הפרקי' הללו ע"ש שער ושל יום שבת נאמ' ע"ש להצא וקמפלגי
בדרב קטינא ר' נחמיה לית ליה דרז קטינא אלא דאבוי הילכך
ליכא לומר על של יום אחד שכולו שבת דהא הרי ניכח :

מהרשי"א בראשון היו אומרים לה' הארץ וגומר ע"ש
שקנה וכתיב מי יעלה צהר ה' וגו' נקי כפים וגו'
היינו שהקנה וכתיב ביה ויצא מלך הכבוד ומי וגו' היינו השליט
בעולמו ביחודי' : ב' היו אומרים גדול ה' ומחולל וגו' שחילק
מעשיו בין עליונים לתחתונים וכן חילק מעשיו בתחתונים גופי'
יפה נוף משום כל הארץ וגו' ומלך עליה כמ"ש ביה קרית מלך
רז : בג' היו אומרים אלהים נצב בעדת אל וגו' ע"ש
שגילה בו' כפרס"ק מקום מלך עדתו שנא' ותראה היבשה וגומר
ע"ש שהמשפט הוא לקיומו של עולם מלהצו' מנול לכסות הארץ
ו"ש עד מתי תשפט עול וגו' להציץ שום מנול לעולם שמתחם על

יום טוב פרק רביעי ראש השנה

דאס כתיב מעל חוך העיר גומ' (מחש' 6) וזמרעיר לרר הוסיס
וכל סלוקין הללו לפי שזקשוי היה מסתלק ומנפה שישבו : ויירכב
על כרוב ל"ג דההוא ציציאת מזרים קאמר וז'א מכסרות לכרוב
ומכרוב למשחן דכתיב ונועדתי לך גו' ובתיב ובכוד אלהי ישראל
נעלה מעל הכרוב אשר היה עליו אל משחן הבית למדנו שחלת
עיקר שכינה היתה על הככרות ובימי יוחקאל נסתלקה משם
לכרוב ושהתה שם כמה ימים כדכתי' מעל הכרוב אשר היה עליו
ומשם למשחן ויילא היה גומרי ונחזקאל כתיב אשר אחר סילוקו מן
הכרוב אל המשחן : נצב על המזבח ואנע' דהאי קרא עמוס
קאמר ליה ועמוס מקמי יחוקא דורות רציס היה מתנבא היה על
העמיד ועל כרחק סילוקה כסדרן היא דרך זיציאת חוך : טוב
לשבת על פנת גג וגו' על השכיני'אמר שלמה עוב לה להסתלק
א הגג משבת עם אשת מדנים כנסת ישראל שהעמידה אלם דהיכל
ובית חצר בית שחצו דו ארת אללם עם השכינים : טוב לשבת
בארץ מדבר סיני' דקרא מאסת מדנים וזיצי חצר (ואינו כן
אלא סיני'ה דהאי קרא מאסת מדנים וכעס ר"א חסד מדנים כ"י
וכעס ר"ל ע"ס הכעיסוני דהכלה'מחש' 6) עד אשר יאשמו

הרי"ף ומחזר למוצח ראיית אח' ה' נצב על המוצח וכו' אין להקשות
דמאן לו דמחזר נסעה למוצח דילמא מוצח נסעה לגב היכול
ומהגב למוצח וכו' מנ"ל דמגב למוצח המוצח נסעה דל לא
מייחתי ראי' אלא שנסעה שניה למוצח ולגב היכול וכו' והוא דלמחיני
מהחזר למוצח הוא מסבך' שהחזר היה קדוש והמוצח קדוש אבל הגב לא היה
קדוש בדמיניו בני העוילת לא ידקדשו ואיך יתכן שנעלמה לגב שאיז מקום
קדוש ומוצה לא הוציאו שום מקום קדוש וכן מן הגב למוצה מהסתברא
דקאמה הוה פחות מן לא היכול אף על פי שגם הגב לא נקדשו

אמר רבי יוחנן ו' חרשים נחטעבנה כבינה לירשלא
 כמדבר שמא יחזרו בחטובנה ולא חזרו אמרה
 תיפה *נפשן שנאמר *ועיני רשעים תבלונה ומנוס אבר
 מנוס ותקומוס מפה נפש וכננדן גלתה סנהדרי גדולה
 גמרא מלשכת הנוזית לחנויות ומחנויות לירושלים
 ומירושלים ליבנה ומיבנה לאושא ומאושא ליבנה
 ומיבנה לאושא ומאושא לשפרעס ומשפרעס
 לבית שערים ומבית שערים לציפורי ומציפורי
 לטבריא וטבריא עמקה מכול שנאמר *ושפלת
 מארץ תרברו ומעפר טשא אמרתך ' רבי אלעזר אומר
 שש גליות גלו שנאמר *כי השח יושבי מרום קריה
 שנשבה ישפילנה ישפילה עד ארץ יגיענה עד עפר וכתבי
 *תרמסנה רגל רגלי עני פעמי דלים אמר ' יוחנן ומשם
 עתדיו ליגאט שוא *התעורר מעפר קומי שבי ירושלים
 ומנוס אבר מנוס מנוס מנוס סתלק מוס : מלשכת הנוזית
 לחנויות חנויות עשו לסס כזר הנוזית וישבו סס לומ' סלא
 דנו דיני נפשות דחזו דנפישו רוחים כדאמרינן בסנהדרין וכל
 סקן גליות דסנהדרין דזית שני קאמר ומסעות דשכינה דזית
 סאסון : ומיבנה לאושא כסוקס סקסא דר דו סוקס סנהדרין

כך דכתיב כי מלאה הארץ חמס וגו' ואמר בד' היו אומרים
אל נקמות בו' ועתיד ליפרע מעובדיהן וזה המזמור אמרוהו
ביום ד' אל צעט החורבן אליה ופל צפוניהו ביום ד' כדאמרין
ערכין ולפי שמזמור זה מפורש על שורענות שבזדין לחמה
ולבנה וכן היו ישראל צלותו וזמן צעטת החורבן ואמר בד' אמרו
הדיינו לאלהים עווינו וגומר ע"ש שברא עופות ורגלים
לשבת לשמוכו' דצלותו יום ה' נצראו צתמלה צעלי חיים
לצבדו ולספר צמחו ואמר בו' היו אומרים ה' מלך גאות
לבש ע"ש שנמר מלאכתו בו' כמ"ס צו אף כסו תצל לים
תמוט' ואמר ביום השבת היו אומרים מזמור שיר ליום
השבת ליום שכולו שבת בו' דנו משתעי צעה"צ כמ"ס צו
עלי עשור וכו' כדאמרין צערכין ומסיק כדצב קטינא וכו' : וחד
חרוב שנא' ונשגב ה' לצדו ביום ההוא וגו' דהיינו יום אח' מיומו
של הקצ"ה שהוא אף שנים וכן לאצוי תרי חרוב מיומו של הקצ"ה
והוא מפורש פ' חלק : *במוספי רשבת בו' הו"ו ל"ך בו'
במנחה בו' אז ישיר בו' והס כלל שירות שצתורה וקצעו אותן
שירות ביום השבת לפי הקדושה וצומימחול קצעו שירות של דוד
שאין צהן קדושה כ"כ ולסיומו טוב חלקו פ' האזינו לו' חלקים
בר"ה הו"ו ל"ך שיר של שבת על יו דהיינו משני משה שקרן
עור פניו וחרגומו זיו :

אמר רבי יהודה בר אידי א"ר יוחנן עשר מסעות
נסעה שכינה וכולהו מקראי וכנגדן גלתה
סהררי מנמרא * ו'מסעות נסעה שכינה מקראי מכפורת
לכרוב ומכרוב למפתן וממפתן לחצר ומחצר למוזב
וממוזב לגג ומגג לחומה ומחומה לעיר ומעיר להר ומהר
למדבר וממדבר עלתה וישבה במקומה שנאמר *אלך
אשובה אל מקומי מכפור ללכרוב ומכרוב למפתן דכתיב
*ונועדתי לך שמו ודברתי אתך מעל הכפור *וגו' וכתיב
*כבוד אלהי ישראל נעל' מעל הכרוב אשר היה עליו אל
מפתן הבית וממפתן לחצר דכתיב *וירם כבוד ה' על
הכרוב על מפתן הבית וימלא הבית את הענן והחצר
מלאה את נוגה כבוד ה'ומחצר למוזב דכתיב *ראיתי
את ה' נצב על המזבח וממוזב לגג דכתיב *טוב שבת
על פנת גג ומגג לחומה דכתיב *הנה ה'נצב על חומת
אנך ומחומה לעיר דכתיב *קול ה' לעיר יקרא ומעיר
להר דכתיב *ויעל כבוד ה' מעל תוך העיר ויעמוד על
ההר ומהר למדבר דכתיב *טוב לשבת בארץ מדבר
וממדבר עלתה וישבה במקומה שנאמר *אלך אשובה
אל מקומי עד אשר יאשמו :

נצח שכינת ה' ונצח ישראל מעט מעט כשחזרו מבפורת
היתה רביאל לשכון עם נפתלקם על א' מהכרובים שעם
שלוה הטרודין צדק א' אלון הארון וא' לדרום ומפתח הים:
ומפתח החצר העזרה הין האולם מנוח: ומחצר למזבח
המזין: ומזבח לגג העזרה ומעל לחומת העזרה: ומחומת
העזרה: לעיר לירושלים (אבל על חומת העיר לא היתה השכינ'

יום טוב פרק רביעי ראש השנה מז

עמו וכשמסתלק הוא אז בנו במקום אחר גולה הישיבה אחריו :
יבנה צימני ריב"ז : אושא צימני ר"ג הזקן וחזרו מאושא
ליבנה וצימני רש"ג חזרו לאושא כדתינו לקמן בפרקין ובשקדשו
 צ"ד את החדש וכו' : בית שערים וציפורי ושבריא כולן צימני
 רבי היו כדאמרין בסנהדרין הלך אחר רבי לבית שערים ושבו
 כשתלה הוליכוהו ללשורי כדאמרין בכתובות ובתנאים היה צימני
 אצטונינוס : וטבריא עמוקה מכולם שפלים היו מכל המסעות
 שגלו : ו' גליות השח חדא ישפילנה תרי ישפילה תלת
 עד ארץ ד' גיענה חמש עד עפר ש' דמלי למימר ישפילה
 עד ארץ לעפר :

מהרש"א ששה חרשים נתעכבה בו' הני ששה חדשים
 אינו מפורש בשם מקום מאי נינהו ונראה לפרש
 דמינוס שמך מלך צל על ירושלים דהיינו מ"י צבצת עד ט' צתמוז
 שבזקע העיר כמפורש בפר' חס ו' חדשים וצאוקו ו' חדשים
 הרחיקה השכינה עלמה מעיר עד למדבר ונתעכבה שם שמה
 יחזרו צתשובה וכשלא חזרו צאוקו ו' חדשים עד ט' צתמוז עלהה
 השכינה וישבה במקומה דבו ציוס צטל גס התמיד וזהו פי' הכתוב
 שאגו צורריך בקרב מועדך שמו אותה וגו' ע"כ מ"ס חמה לוקה
 סימן רע לעכו"ס שהם מונין לתמה כמפורש פי' היסן דמתשלחן של
 העכו"ס צבה" כמתשלחן חמה והם אותות שלהם שנה' ומאותות
 השמים אל תתקו וגו' וע"ז אמר שאגו צורריך שצרו על ירושלים
 צערה צבצת עד ט' צתמוז שכן ה' חדשים שבקרב מועדיך
 שהלמות קרין מועדים כמפורש פי' צזון שש שלום שמה' וי"ט
 הם ושמו אותות ו' חדשים אותות להללית צכן כי צאוקו ששה
 חדשים מתקופת טבת עד תקופת תמוז שבזקע העיר הם ימים
 שבצרה חמה מיום ליום שהוא אות על הללית העכו"ס שהם
 מונין לה והסדך אמר צאוקו אותותינו לא ראינו שהרי
 צבצת צי' לתדש שצו וסמך האויב על העיר : וגם צט' לתדש תמוז
 שבזקע העיר וכן צט' צאז שחרצ הצית הלצנה מוספת ממשתל'
 ואורה עד ט"ו צחד ואעפ"כ אנו לא ראינו שום הללית צאוקו
 ימים : ותקוחם וגו' כלומר שבקצ"ה היה מקום ומלכה צמדבר
 שיחזרו צתשובה צכל עיני רשעים וגומר תולה הקללה צהם שאין
 להם תקוה רק מפני נפש : ובגנדרן גלתה סנהדרין בו' פרש"י
 כל היך גליות דסנהדרין צדית שני קאמר ומסעות דשכינה צצית
 ראשון קאמר עכ"ל ומיהו צגליות דסנהדרין צצית ראשון נמי הכי
 הוה דהא כנגדן קאמר ועוד דאם כן מאי פליג ר"א קאמר דש
 גליות גלו צצית ראשון וכן הא קאמר נמי שגלו מלשנת הגזית
 למניות משום דנפיש רוחא' ודאי צצית ראשון נמי גלו מטעם זה
 דהוו שכיני רוחאם טפי מצבית שני כדמוכח צצ"ק דיומא צצית
 ראשון חרצ צעונועכו"ס ג"ע ש"ד צצית שני לא חרצ לא מפני שנה'
 חס : שיש גליות גלו שנה' כי השח יושבי מרום וגו' בו'
 האי קרא לפי פשטיה קאי על גלות אור והצרותיה וכן מוכח קרא
 צצתריה חרמסנה רגל רגלי עני וגו' שהוא מלך המשיח שנה' צו
 עני ורוכב על חמור וגו' עש"ה ועלו מושעים צציר ציון לשפט את

הר עשו ולפי הדרש דהכ' השפלות דהאי קרא על גליות דסנהדרין
 צצירושלים קאי וקרא צצתריה חרמסנה רגל רגלי עני וגו' אורח
 לצדיק וגומר נמי על גליות דסנהדרין שחמיר העטרה ליוסנה
 כסתרמסנה רגלי עני שהוא משיח אז אורח לצדיק וגו' אף אורח
 משפטין ה' וגו' צהיה צצלכח הגזית קיינוד לשמך וגו' וכתיב כאשר
 משפטין לארץ צדק למדו וגו' : ומשם עתידין ליגאל שנה'
 התנערי מעפר וגו' נראה דר"י ודאי לא קאי אקרא דמייח
 ר"א לעיל מיינה דהא ר"י קאמר לעיל די' גליות גלו ומייח ליה
 וטבריא עמוקה מכולן שנה' ושפלת מארץ צצדריה וגו' לא דההוא
 קרא נמי קאי דכתיב ציה צסיפיה דהאי קרא ומעפר חסח
 אמתקין וגומר :

תנו רבנן מנין שאומרים אבות שנאמר *הבו לה' בני
 אלים ומנין שאומרים גבורות שנאמר הבו לה' כבוד
 כבוד ועוז' ומנין שאומרים קדושת השם שנאמר הבו כבוד
 לה' כבוד שמו' ומנין שאומרים מלכויות זכרונות
 ושופרות תניא רבי אליעזר אומר דכתיב *שבחון זכרון
 תרועה מקרא קדש שבחון זה קדושת היום' זכרון אלו
 זכרונות' תרועה אלו שופרות' מקרא קדש קדשו
 בעשיית מלאכה ומנין שאומרים מלכויות תניא רבי אומר
 *אני ה' אלהיכם וכתיב בחדש השביעי' אין פוחתין מי'
 מלכויות וכו' הני' מלכויות כנגד מי אמר רבי לוי כנגד
 ה' הלולים שאמר דוד בספר תהלים הלולים טובא הוו
 הנך דכתיב ברו' *הללוהו בתקע שופר' רב יוסף אמר
 כנגד עשרת הדברות שנאמרו לו למשה בסניני רבי יוחנן
 אמר כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם מאי
 נידו אילימא ויאמר דבראשית הני ט' הוו בראשית נבי'
 מאמר הוא דכתיב *ברבר ה' שמים נעשו כר"ה אין
 אומרים בו הלל מאי טעמא אמר רבי אבהו אמרו מלאכי
 השרת לפני הקב"ה רבש"ע מפני מה אין אומרים לפניך
 ישראל שירה בר"ה ובי"ה אמר להם אפשר מלך יושב
 על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו
 וישראל אומרים שירה :

תניא כל שנותיו של ריב"ז ק"כ שנה היו' מ' שנה עסק אין
 בפרקמטיא מ' שנה למד' מ' שנה לימד' כתוב
 במקומות אחרים שדלל גם כן היו שנותיו ק"כ וגם רבי
 עקיבא ארבעים שנה עסק בפרקמטיא וכולי' ובסוף ק"כ ר"א
 נדרג על קדוש השם יתברך :
מהרש"א שאומרים אבות שנאמר לה' בני אלים וגו'
 האבות קריים אלים ע"כ תקיפים כפרס' ומלת
 צני נמשך דלעיל כלומר הצו וסוכרו צני לה' אלים האבות
 ונראה שקראו במקום הוה אלים ע"כ אל וכן אלקים שנתקיים
 צאבות כמ"ס צפרק ע"כ ואעפ"כ לבוי גדול ז"ס אלהי אצו"ס
 ואצרכך ז"ס אלהי יצחק ואגדלה שמך ז"ס אלהי יעקב כו' כמפורש
 שם : ומנין שאומרים גבורות בו' שנה הבו גו' ומנין כנ'

יום טוב פרק רביעי ראש השנה

ואלו ג' זכרות ראשונות שהן שצמח של מקום נאמרוש צמח צרכו וע"כ שניה הלשון צהן צבולם הצו ולא לשון חפלה והוא גימטרי אחד ולכן הג' ראשונות כחצר נחשבו שהם מורים על אחדותו : *ירד ר"ח בו' ועשה בר' ע"כ בו' שניה לבד אחד נחשבונו לפי שהמלכות מורים על אחדותו ולכן שמוע וגומר ה' אחד אומרים צמקום ונלכות כדלקמן וע"כ מאן דאמר שאומר מלכות צדקושת השם שהוא מורה על שמו אחד ולכן אמרין צו המלך הקדוש ומ"ד שאומר מלכות צדקושת היום שהוא מורה על אחדות כי הוא יום אחד שצמחה שבו נברא העולם כמפרש פ"ק : הגי' מלכות כנגד מי בו' ובפרק הקורא עומד קאמר עוד כנגד י' צלטנין בו' דהם שייכא משום דקריאת התורה צי"מא"כ הכא צתפת ר"ה דכל יחיד ויחיד חייב כדלקמן ציתניתא : נמי מאמר הוא בו' לכאורה שזו כדברי הפרשן צפרש"י צחומש דבראשית צרא גו' סדר הבריאה קחציב צתפתה צרא שמים וארץ בו' ע"כ אצל לפי מה שפרש"י צחומש דלא הוזכר כאן ר"ה צריאת שמים וארץ אלא שהכל נמשך אל ויאמר אלהים יהי אור וגו' ולא הוזכר צבראשית בריאת אחרת אלא שהכל נמשך אל ויאמר אלהים יהי אור וא"כ אין צבראשית כלל מאמר וולת ע' ויאמר דכתיב בהריו וי"ל אע"ג דבראשית צרא וגו' נמשך אל האור מ"מ בכה היצאמר דבראשית נשמע נמי בריאת שמים וארץ וולת ע' ויאמר דכתיב צהריו ונראה צוה מה שלא הוזכר נמי לשון אמירה צראשונה כמו צו' האחרים ע"כ מ"מ את השמים ואת הארץ לרבות תולדותיהן וכמו שפרש"י צחומש שהכל נברא ביום ראשון וצמאמר ראשון וכ"ל נקבע ציומו והענין כי מומר הראשון אשר ממנו נקדחו כל הנורות נברא ביום ראשון וצמאמר הראשון יש מאין צמאמר הש"י כמ"ס דצהר ה' שמים נעשו אצל צימים אחרים לא היה הבריאה יש מאין אלא מן החומר הראשון נקבע לכל אחד נורתו היחודית לו ציומו צמאמר השם יתברך והיה יש מיש והשתא ביום הראשון שהיה אמירה ראשונה צראשי' וגו' לבריאת יש מאין לא הוצרך להזכיר צו שהיה צמאמר דודאי צמאמר צעלמא לחוד נברא חומר הראשון צים מאין ולא תפול עשייה צדבר שאין צו ממש אצל אחרי אמירה ראשונה שהיה ביום הראשון שכבר נברא חומר הראשון היה ח"ו לצעל דין לחלוק ולומ' כאן שיה"י מיש דצעשי' נעשה הכל צימים אחרות ע"י הרכבות החומרים השפועים עד שנגשו לורות אחרות כמעשה ידי אדם ולהוליא זאת הדעת מלב הטועה הזכיר בכל הבריאות צימים אחרים נמי אמירה לומר שעל ידי אמירה צעלמא לחוד נקדחו הכל בלי שום מעשה כלל והענין מצוהר אלו נברא העולם צעשיה לא היה אפשר צאדם לשנות צמחירות עשייתו ית' צ"ה כמ"ס ומי יצא אחר המלך את אשר כבר עשוהו אצל ניהן ביד אדם לשנות מעשיו כפי צחירתו וע"כ לא נברא ר"ק צמאמר שאפשר לשנות מאמר כמ"ס לדיק מושל ביראה ה' גומר הקב"ה גזור והצדיק מצעלה ע"י מעשיו וע"ז כוונת צצות בעשרה מאמרות נברא בו' והלא צמאמר אחד בו' אלא להפרש מן הרשעים וליתן בו' ר"ל דודאי מה שנברא

העולם צמאמר ולא צעשיה הוא משום צמירת אדם ושיהיה לו שבר או עונש כפי מעשיו אצל הלא צמאמר אחד יכול דהוי כל הבריאה יש מאין להצריאות וכ"ס דהוי ניהן הצמירה לאדם לשנות רק מאמר אח' ואמר אלא להפרש מן הרשעים שמאצדים דבר גדול שצברא צי' מאמרות והפך צלדיקים שמקיימין דבר גדול שנברא בעשרה מאמרות וק"ל : הנה דכתי' בהו הללוהו בתקע וגו' בו' ריש פירקא הללויה וגו' וסוף פירקא תהליה הללויה לא קחציב : *אם אומר ו' כנגד ו' רקיעין בו' צפ"ק דסנהדרין גבי עיצור מה דאמר ו' כנגד ו' רואי פני המלך וכן צפרק הקורא עומד דאמרין צצת קורין ו' כנגד ו' רואי פני המלך דהם שייך ו' אנשים הקורין וו' יושבין צעיצור נגד צצת אנשים הרואין פני המלך מחשובין צישאל כמ"ס החום' שם אצל צצת לגבי ו' פסוקים לא שייכא דהם אלא כנגד ו' רקיעים לרמוז שהקב"ה מלך ורוכב צערצות צריקע ו' לשפוט עולמו צר"ה וכמ"ס עלה אלהים צתרועה ועוד נראה דלא שייך טעמא כנגד שומרי הסף אלא כי הם צג' וצה' וצו' ולא הכא צג' לחוד וצו' לחוד : *ונגד בהנים בו' ה"ק קאמרין הכי צפרק הקורא עומד לגבי קריאת ס"ח צג' צמנחה וצו' וה' ואמרין נמי הם ג' נגד שומרי הסף ולא שייך הכא כמ"ס לעיל ומה"ע נמי לא קאמר נמי הכא ג' נגד צרכת כהנים כדאמרין צפ"ק דסנהדרין ובפרק הקורא עומד דלא שייך אלא צג' וצה' וצו' כי הם : *ר"א אומר אינן בזבירות בו' יש לדרקק מ"ע דר"י אי משום דצעני כדכתיב לשון וצרון הא גבי מלכות דרשנין ליה מאני ה' אלהים לא הוה ממש כדכתיב וי"ל אף שלשון זכירה ופקידה נאצרו צמד לישאל וענין משמעות אחד מ"מ הם משתנים קלח שמלת פקידה הונח צפקידו' ענין מה צומן מה כמו וצוים פקדי וגו' ומה תעשו ליום פקודה וגו' והרבה כמוהו שפירוש כולם על ענין השמור ופקוד צומן מה אצל מלת זכירה צדבר שזכר תמיד צלי שיקצע לו זמן כמו וזה זכרו לדור וגומר לזכרון לפני ה' תמיד וגו' זכור ואל תשכח וגו' ולזה א"ר יודא אין לנו לומר צתפת ר"ה כ"ל וצרות צלשון מתקרא זכירה כדי שיעלה וצרותותיו לטובה ולרצון לפני ה' תמיד כדאמרין וצרותו' שיעלה וצרותותיו לטוב וק"ל * ראשונה ב' שנייה ג' בו' צפרק תהלים שלפניו ראשונה הם צ' פסוקים ושנייה ג"כ צ' פסוקים וקראה ראשונה ושניה צלשון יחיד וצ"ל דשאו שגרים וגומר קמא עס הנמשך לו פסוק מי הוא זה מלך וגו' קחציב כחצר וכן שאלו שגרים וגומר שנית עס פסוק מי הוא זה מלך וגו' הנמשך לו חציב נמי כחצר ומיהו ק"ק לרבי יודא דמי הוא זה מלך וגו' לא קחציב מומינא צין צראשונה צין צשניה לא ה"ל למפלגי אלא צמי הוא זה מלך הכבוד וגו' דלאו מומינא דעשרה מלכות הן ומה להם להזכיר דהוי שהים ושלש לו אחד ושלש עס המלכות דכתיב בהנה קראי וי"ל דמי הוא זה מלך הכבוד וגו' לחוד ודאי דהני נמי מומינן מלכות הוא אפילו לרבי יודא אם אמרו עס שאר פסוקי מלכות דכתיב צתצוים אלא צאמר ויצא מלך הכבוד ואומר צתקיה

נצטוהו מי הוא זה מלך וגומר הוא היה מירושלם דיבא מלך הכבוד
 שהזכיר לעיל ומ"ה לאו ממנינא הוא דר"ל דמלך הכבוד
 שהזכיר לא תימא דהיינו שלמה שזא לפתוח השערים כמפורש
 במסכת מכות אבל מי זה מלך הכבוד? עזוז וגומר וכן בשניה
 מי הוא זה וגומר ה' נצטוהו וגומר ומ"ה לא פליגי אלא בהכי
 שצטוהו ושלם או אחז ושמים ודו"ק: * ושיון במלך אלהים
 ישוב על כסא וגומר שהוא אחד בו' נראה משום דהאי
 מוזמור משפיר כולם במעשים דר"ה כתיב' עלה אלהים תרועה
 ה' בקול שופר אמר גבי תרועה לשון אלהים שהוא מדת הקין
 וגבי קול שופר שהיא תקיעה השאטה אמר מדת הרחמים ה'
 ואמר רמז בר"ה עלה אלהים גם צוה דככל הגנה זמרו לאלהינו
 ובר"ה זמרו למלכנו דבמקום האל הקדוש אמר המלך הקדוש
 ובמקום האל השאטט אמר המלך השאטטט ומפרש לה ללאו מלכנו
 כלומר הוי בר"ה אלא מלך הוא על כל הארץ לדון כל העולם
 ולהכי אמר רבי יהודה זמרו למלכנו לא תשיב מהמלכנו' כפרש"י
 דבר"ה הוא מלך על כל העולם והסופר צוה מלך על כל גוים
 יש על כסא וגו' לדון העכו"ם ולהכי ה"א דצוה על כסא ג' הוא
 במקום מלך: * שבתון זכרון תרועה בו' ד"א אינו אומרה אלא
 עם הזכרונות בו' ותרועת מלך זו בכל הוי ג' פלוגתא פרש"י
 דעמא דר' דתרועה לאו לשון שופר הוא בו' ע"ש וק"ל דא"כ
 לא ה"ל למפלג אלא בזה חדא דשיקר מלחא ציוס תרועה יהיה
 לבס אי הוה תרועה כמו שופר ולולא פרש"י נראה דגבי זכרון
 תרועה שזא פליג רבי יהודה מטעמא כיון דבבר אמר שפוק זה
 בזכרונות אינו עולה לשפירות וכן גבי ותרועת מלך זו פליג
 נמי מהאי טעמא כיון דבבר אומריו במלכותו אינו עולה לו שבתון
 משיב ק"ל בזה דתריעות תרועה יהיה וגו' אמאי סבר רבי
 יודא דלא הוי כשופר דהא בקרא גבי ר"ה לאו שופר כתיב אלא
 תרועה וי"ל כיון דמג"ש מיובל ילשין לקמן דבשי ר"ה שופר יש
 להזכיר שופר ולא תרועה כדכתיב דמלת תרועה מורה על מדת
 הקין משלש שבר ואיברי רחמא בר"ה לא מדרגין כדאמרין
 לעיל: * ותרועת מלך בו ויהי בישורן מלך ה' ימלוך לעולם
 וגו' כ"ה בכל הספרים וכחז' הר"ן התלמודא לא קפיד למנקט
 בסדר שבתיון צהורה אבל בתפלה לריד להזכיר בסדר שבתיון
 צהורה ה' ימלוך לעולם ועד וגו' מקודש מיהו יע' שבת עולם
 ה' תלמוד מנקט ה' ימלוך לעולם בסוף ונראה על פי הכוונת
 שחזק מורה על האחדות כב"מ ולכן לדעת רבי יודא לעיל מלכנו
 לא קפיד דלא אמליכתי' רק על אומה אחת ובר"ה יש לנו לומר
 בי הוא מל' אחד מלך מלכי המלכים ומלך על כל הארץ וזאת
 הכוונה מפורש טפי בזה' ימלוך לעולם ועד ולכן מסיים בזה
 ואין דמסיימין במלכות בשמע ישראל וגו' ה' אחד שהוא במקום
 מלכות לר' יוסף ע"ש כוונה שאמרנו דמפורש בזה אחדות מלכותו
 ואין לריד לסיים בזה' ימלוך לעולם ועד ולכן הקדמנו בסדר
 הפלות שלנו ועוד נראה שג' ע"ש בצינומה פ' ההלך אקרא
 ויגבהו' נצטוהו במשפט והאל גו' ע"ש: * כי ה' הוא האלהים

תענית פרק א

שאלו כנמרא על מה ששנינו מוכירין גבורות גשמים
בחהית המתים מנ"ל דמרכר לה בתפלה
והשיב דתניא *לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו זה תפלה
אתה אומר זו תפלה או אינו אלא עבודה תלמוד לומר
בכל לבבכם או זו היא עבודה שבלב הוי אומר זו תפלה
ובתיב בתריה *ונתתי משך וגומר ומאי איריא דתניא
גבורות גשמים ליתני מוכירין על הגשמים אמר רבי
יוחנן מפני שיוודין בגבורה תני לה גבורות שנאמר
ח"ב הא א עשה

מאימתי פרק ראשון תענית

כ"ט ע"ש גדולות עד אין חקר וכתיב "הנחת מטר על פני ארץ וגומר מאי משמע אתאי חקר הקד מבריות עולם שכתוב שם חקר וגבורה וכו' :

שיורדין בגבורה אחד מגבורותיו של הקד"ה הוא כדיליק חקר חקר שכל העולם נזון ע"י גשמים ואגב אורחיה אורי לנו כמה גדול כח הגשמים כדי לשבח להקד"ה ולפיקר קצוטה בחיית המתים ששקל יום הגשמים בחיית המת' ע"כ :

מהרש"א שנאמר עושה גדולות ואין חקר גפלאות וגומר כ"ל והיינו האי קרא דכתיב צאיז סימן ה' גצי האי קרא דמיתאי הנותן מטר גומר אבל קרא דבספרים שלפנינו עושה גדולות עד אין חקר וגפלאות גומר כתיב שם סימן ג' ולא כתיב לגביז מטר ונראה לפרש לגבי מטר על פי מה שכתב פ"ק דבבא דברא מי פלג לשקף חטלה הרבה טיפין דבראי צעזים כו' שאלמלא ד' בדפוס אחד מעטטות הארץ בו' ודרך לחזיון קולות הרבה קולות דבראי צעזים כו' שאם יהיו ד' ויאלצין צעזיל אחד מחריצין העולם כו' כמפורש שם ועל דרך זה כיון ה"ל דהאי קרא לגבי מטר עושה גדולות גומר צעזי המטר נפלאות עד אין מספר דקולות שחזוהו צעזי וק"ל :

כתיב הכא עושה גדולות ואין חקר וכתיב החם הלא ידעת וגו' ואין חקר לתבונתו בר' זה הג"ש מאין חקר לאין חקר ע"פ מ"ש בגם שיש לאדם להשיג ולחקור צמלאות העולם דבריהם מתוך טבעיהי מ"מ מה שלא ישיג יתלה בקוצר הבנתו וזהו כי הוא עמוק ומי ימלאו וכמ"ס פרק אין דורשין צמכוסה מתוך כל חקור צמח שרשיה התבונן וז"ל הלא ידעת אם לא שמעת וגו' צורא וגו' ר"ל גם בלאו שמיטת מתוך החורק צראת צרא גו' הלא אפשר שידעת מתוך החקירה וזה ומסיים אע"פ שרשיה להתבונן וזה מ"מ אין חקר לתבונתו ומה שלא חשיב חטלה בקוצר הבנתו ועמוק המושג מתוך :

כתיב מבין הרים בכוחו נאור בגבורה בר' עיני מ"ש היום ואני מוסיף וזה ע"פ מ"ס דב"ט שם בא מאין חקר שזכרת חטית המת' מיוסד וזה דלין חקר לגבורתו דגבורת האדם שהוא ממית החיים ואתה גבור בצפך זה שאדם מחיה מתים וכן הגשמים שזאים בגבורות ומצינו רחמי' לעולם דברקמן דפרקין ועד' אמרין לקמן גדול יום הגשמים בחיית המתים : ומגל דבתפלה בר' וכתיב בתריה ונתתי מטר וגומר וא"ת ומהי קצעי ליה וזמנן דבתפלה הא מפורש בתפלה שלמה דהערך השמים ולא יהיה מטר גזר וזהפלו וגומר וי"ל דקרא לא איירי אלא דהערך כבר השמים צעי חטלה ע"י צעת ארס אבל הכא צעי בלאו עת ארס אלא בתפלה קצוץ שכל יום מ"ל ומייתי לה מעבדו בכל לצדכס

גו' איהו עזרסו לו דאיירי צעזוד' ותפלה קצוטה שכל יום וק"ל : אמר רבי יוחנן ג' מפתחות בידו של הקב"ה שלא נמסרו ביד שליח ואלו של חיה ושל גשמים ושל תחית המתים של חיה ודבר' וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה' של גשמים דכתיב *יפתח ה' לך את

אצרו טוב וגו' ושל תחית המתים דכתיב *יידעתם כי אני ה' בפחתי את קברותיכם במערבא אמרי אף מפתח של פרנסה דכתיב *פותח את ידך וגומר ורבי יוחנן מאי טעמא לא קאמר לה להאי אמר לך רבי יוחנן גשמים נמי היינו פרנסה :

שלש מפתחות לא נמסרו ציד שליח שלא מיהה עליהן שר כנוון יורקמי שר הצדד וגזיראל שר של אש ולינה שר הריון אלא הוא עצמו פותח דכתיב יפתח ה' הוא צעזמו ולא ע"י שליח ומציעאל לי דמלי חשיב נמי מפתח כלי ועמו של הקב"ה דכתיב פתח ה' את אורזו ויו"ל כלי ועמו ואת דמפרשי שלא נמסרו לשליח צידד ומצינו ר'איה מהבדה שכן מצינו בצ"ר כשאל איהו מפתח של גשמים צימיו אחאב אמר הקב"ה הן לי מפתחות של תחית המתים שהחית בן הכרפית שיש ליה' מפתחות שלא מסרתים ציד השליח ואין נהא שיהו ד' ציד תלמיד ואחד ציד הרב וקא מפרשי' הכי ג' מפתחות הן שאפילו שנים מהם לא נמסרו ציד שליח צידד שכן מצינו ציאוהו כו' ואיכא למפרך דלא משמעניי הני קראי להאי לישנ' ובכחו צחוס' הקשה הראב"ד אמאי לא חשיב פורענותן של רשעים דכתיב יפתח ה' את אורזו ויו"ל אס כלי ועמו ותירך מוסס דאשכחן פורענותן של רשעים ע"י שליח דכתיב ויאל מלך ה' ויך צממנה אשור והאי דכתיב פתח ה' את אורזו לכלותם קאמר ואפשר שאין כלותם ע"י שליח כי אס ציד הצורר כי אז יהיה המשפט החוק וי"ל לפי שאלם אלא ליום הדין ואינו הווה תמיד לא חשיב ליה ויש מקשים והלא מצינו שגמסר מפתח של גשמים לאליהו ומתרחץ שמפתח אחד נמסר לשליח ולא ד' ולכך כשצדק הקב"ה לתת מטר המית צנה של צרפית וכשצדק אליהו מהקב"ה שחייבוהו א"ל מג' מפתחות שיש בידי יהוה ד' ציד תלמיד ואחד ציד הרב ולשנא דגמסר משמע שאף אחד מהם אינו נמסר ציד שליח ונראה דלא קשי' מידי בלא מצינו שגמסר לאליהו מפתח של גשמי' אלא בקראתו לשי"ת עזר את הגשמים וקרא מוכח הכי דכשרה הקב"ה לתת מטר אחר לאליהו לך הראה אל אחאב ואחנה מטר אלמלא מפתח של תחית מטר ציד הקב"ה אלא שאליהו עזר את המטר וכן מפתח של תחית המתים לא נמסר לאליהו ולאלישע אלא שבתפלה החיה הקב"ה את המת ע"ב תוספות פרש"י אני ה' ולא שליח : פותח את ידך ולא שליח : גשמים היינו פרנסה שורשים ופירות גדילין מהם לפרנסת העולם מלאכי תכוז צסס הראב"ד ו"ל ציפוס לא נמסרו ציד שליח שליח הוא שר העולם הצורא לגביאים מושל בצמרכה נאלץ מן הסוכה העליונה וכן העליון צו והוא אמרו נעשה אדם בללנו והואו לית ליה ג' מפתחות וכו' ע"כ :

מהרש"א *הואיל דר' מינין הללו אינן באין אלא לרצות על המים וכשם כו"א בלא מים כו' צירושמי מפורש טעמיה דר"ל ע"י שרצב מינין אלו גדילין על המים לפיכך צאין פרקליטין על המים : *בשני ונסכים כו' ונסכיה כמשתעס

חלום
קמה
ויסיתו
חפ"ח
חט"ר
פר"ג
סה
מח"ה
ח"ה

ש"ס

ש"ס

ש"ס
צ"ה
דכ"ה
כח
יחזקאל
כו

מאימתי פרק ראשון תענית יח

מפתח בשמים ותחיה לך אמרו בחירון התוספו דהא דקאמר שלא נמסרו
 אינו ר"ל שלא נמסרו לעולם דהא נמסרו רבי' אם כוונת רבי' יוחנן הוא
 לומר ששלשון יחד לא נמסרו ביד שליח הא דמאי דאמר רבי יוחנן ג'
 מפתחות הם ביד הקב"ה משתמע ששלשון יחד הם ביד הקב"ה בלבד ואם
 רוצה לפרש עוד הדבר הי"ל ששלשון ביד הקב"ה בלבד ולא ביד שליח
 מדקאמר לא נמסרו הוא משמע דאפי' על של' אסס או שחיס הוא אומר
 לא נמסרו ואינו מילת נמסרו א' ושחיס מהם לכך נרדף לפרש לא נמסרו
 לעולם וה"ק ששלשון ביד הקב"ה ולא ביד שליח אפי' לפי שעה וגם א' ושחיס'
 מהם לא נמסרו מסירת עולם אלא לפי שעה. ועדיין אנו נרדפין לנאר מה
 שהקשו מהגשמי' שנמסרו שרי' עזירות גשמיים היותם על פי אליהו
 ולעולם מפתח הגשמיים דכתיב יפתח ה' לך את אוזניו הטוב את השמי' לא
 נפתח ע"י אליהו אלא ע"י הקב"ה דכתיב לך הראה אל אחזק ואחזה מער
 וענין העזרה אינו מפתח אלא עזירות מפתח שלא יפתח הקב"ה אוזניו שזע
 ה' שחלו של אליהו שלא לפתוח אלא ע"פ דבר אליהו וגם מהתמי' שהיה
 אליהו והלשע לובא לאקשוני דילמא לא נמסר להם מפתח אלא נענו מזה
 חתלתא ואיברא דנמס' סנהדרין פ' חלק אמרו בעא רחמי אלקינא דמיא
 יתן ליה שקל אלקינא דמיעקרא ש' ואלו אכל גם שם קשה מנ"ל דנעני רחמי
 אלקינא ויהיב ליה דילמא בעא רחמי מעיקר קב"ה דלא ליתות מעטרא אלא
 לפי דבריו. אפשר דחשש אליהו פן תפלה הריבוי השואלים מער מחת ה'
 תדמה תפלתו ששאל שלא יהא מער ויחלל שם שמים שנשבע חי' ה' אם
 יהיה מער לכך שאל ששאל בידו המפתח ושוכן לא תועיל תפלת הריבוי
 לומר ולקח המפתח מידו :

תנא בטל וברוחות לא חייבו חכמים להוכיח ואם בא
להוכיח מוכיח מאי טעמא אמר רב הנינא טל
 ורוחות אינן נעצרין טל מנ"ל דלא מעצר דכתיב *ויאמר
 אליהו התשבי וגו' חי' ה' אם ידעה השנים האלה טל ומטר
 וגומר וכתיב *לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני
 האדמה ואלו טל לא קאמר ליה למימרא דלא מעצר
 וכי מאחר דלא מעצר אליהו ואשתבועי' למה ליה חי' ה' ק'
 ליה אפי' טל דברכה נמי לא אתי ולהדריה למל' דברכה
 משום דלא מינבא מילתא רוחות מנ"ל אמר רבי יוחנן
 בן לוי דאמר קרא *כי בארבע רוחות השמים פרשתי
 אתכם נאם ה' מאי קאמר להו קב"ה לישראל אלימא
 ה"ק דברדרתניבו בד' רוחי דעלמא האי כארבע בארבע
 מיביעי ליה אלא דמכניפנא לכו מד' רוחי עלמא מארבע וע'
 מיביעי ליה אלא הכי קאמר כשם שאי אפשר לעולם
 בלא רוחות כך אי אפשר לעולם בלא ישראל :

אינם נעצרין שאלמלא הן נעצרין אין העולם קיים והא דאמרינן
משיב דרום ומוריד הגשם לאו משום חיוז דרום אלא מיוז
 דגשם הוא מוכיח דכל רוחות מועילין לארץ לנגב ולתקפה
 כדבסמוך זיקא דמטר מטרא כמשע' : ואילו טל לא קאמר
 ואחנה על ומטר אלא מטר בלבד : דלא מעצר על לעולם ואפי'
 בצותן שנים : אשתבועי' למה ליה דקאמר אס יהיה השנים
 האלה על ומטר גו' דהא לא נעצר : אפי' מל' דברכה שיצא
 שום צמח : ולהדריה למל' דברכה וליומא (ואתנה) על ומטר :
 דלא מנכר' מילתא דהא על הוה מעיקרא ולא היה אחזק דרשע
 מודה בחזרת העל דברכה : דאי הוה אמר ואתנה על ומטר
 אחזק הוה מקטגרו ואומר לו שלא נעצר ע"כ : לא לתוס' הארין
 הרצ לשונו צפירות הקושיא והתירוצ' :

הא ב

במשפטם הרי כאן מים בו' ז"ל הרמוז ביום שני וביום שני
 צמלת ונסכה לרמוז על ניסוך המים אבל ביום שביעי ז"ל הרמוז
 צמלת משפט ע"פ מ"ס ב"ק דר"ה דבגת יודיוני על המי' ונסכו
 לפני מים צמח בו' ולפי שזיו' שביעי של תג הוא גמר דיו ומשפטו
 וע"כ ז"ל גמר הרמוז צמלת כמשפט לכחזר כמשפט דר"ל היום
 הוא גמר משפט ודיו המים וע"כ נסכו לפני מים בו' ודוק :
 שלא נמסרו לשליח ר"י עיין מ"ה התוספות ונראה דר"י
 הרגיש בזה שפיר שלא נמסרו לשליח אחד ביחד עכ"ל וכיוצא בזה
 כתב צ"ע ע"פ צ"ר כשצדק הקב"ה לתת מטר בימי יאיר היות
 בזה של צרפת וכשצדק אליהו מהקב"ה שחיהו אל"ג. מפתחות
 שיש בידי און נהא שיהיו שנים ביד התלמוד וא' ביד הרב וכחז
 צ"ע' ולישנא דגמרא לא משמע כן אלא שזק אחד לא נמסר ביד
 שליח ונראה דל"ק' שלא נמסר המפתח על גשמים לאליהו בו'
 לא שאליו ועזר את המטר וכן מפתח של ת"ה לא נמסר לאליהו
 ולאישע אלא שנתפלה היות הקב"ה את המט עכ"ל ועלם ממנו
 היות אגדה דפרק חלק דאיתא כדריש נמסר לאליהו אלקינא
 דמטר וכיון דחזא הקב"ה דאיתא כערא בעלמא בו' חלה בן האשה
 בעא אליהו רחמי למיתן לו אלקינא דת"ה בו' ע"ס : וכחז
 עוד התוספות והא כתיב פתח ה' אוזניו ויוצא כלי זמנו בו' אחאי
 לא חשיב לי' הכא וי"ל דלא חשיב אלא מפתחות של טובה בו' ואם
 האמר הא אמרינן יורקמי שר של צרד בו' ע"ס ולא ידענא מאי
 קשיא ליה מער של צרד דהפא לאו כלי זמנו הוא דה' לעונה זא
 כמפורש פרק ע"פ אמר יורקמי שר הצרד בו' ארד ואלנן הכנשן
 ואילן ללדקוים בו' ובעיקר קושייתם עיין לעיל צס הראב"ד
 תירוצ' לזה' של מיה דכתיב ויזכור וגו' יש לדרקק אחאי לא מיייתי
 קרא דלעיל מייניה גבי לאה דכתיב וירא ה' כי שונוה לאה ויפתח
 רחמי וי"ל דמיא ליה לאתויי קרא דחלל שנמסך מלת ויפתח
 לשם וישמע אליה אלהים ויפתח וגומר וכן צלל גשמים
 יפתח ה' לך וגומר ונתחית המים כי אני ה' צפתה
 את וגומר אבל האי קרא דלאה לא נסמכה הפתיחה
 לשם אינא לפרושי דכיוני ויפתח לא קאי אשם אלא אחי
 שזירו לפתוח שנתן הקב"ה המפתח בידו ומיהו צפותא את ידיו
 אע"ג דלא נסמך לשם דרשו צו כן לפי שפותח ומשניע הס צלשון
 נסתר ושינה לכחז ידך צלשון נוכח ולא כתיב ידו צלשון נסתר
 נדרוש מייניה ידך ולא ע"י שליח וצוה יתיישב למח לא הניח קרא
 דלעיל מייניה פתח ידך וצבטון וגו' דכיון דאיתו נסמך לשם וגם
 כוליה צלשון נוכח יש לפרשו אשליח שניהן צידו המפתח ודוק :
הרי"ף שלש מפתח' לא נמסרו וכו' בחוס וז"ל והא אמרינן דמפתח
 בשמים נמסר לאליהו וי"ל דהא דקאמר שלא נמסרו אינו ר"ל
 שלא נמסרו לעולם דהא על רעב ועל גשמים נמסרו וכו' וקשה כיון שעיקר
 הקושיא היא מתחית המים וגשמים ועל משני שלא נמסרו הוא להיות
 לעולם למח חור לומר בחירון הכרת דהא גשמים ותחיה שנמסרו דהא היא
 הקושיא הראשונה. ונראה דצלו התוס' לדחות תירוצ' אחר שיש לתרץ שלא
 נמסרו שלשון יחד אלא פעם נמסר מפתח אחד של גשמים : וכשחזר מפתח
 של גשמים נמסר לו מפתח של תחיה אבל לא שתייה יחד כמ"ס ב"ק חלק שלא
 יאמרו שנים ביד התלמוד וא' ביד הרב וכו' פרש"י ו"ל מפתח' היינו שלא
 נמסרו לשליח א' ביחד וביון רש"י לתרץ קושיא התוס' שרי' נמסר לאליהו

מלכות
פ"ה

ס"ח

זכרון

פ"ק

דעכו"ס

וע"פ

רש"י

מאימתי פרק ראשון תענית

תוספות לא מנכר מילתא פי' הראשון י"ל כשאלו לו הקב"ה לאליהו
לך הראה אל אחאב ושרה ששולמו שבעתו ויהיה מער
אם יאמר לו ואחריה כן על ומער ואחאב אחאב שאלו נשבע על על ומער
והנבעת שבעתו כי העל לא פסק ולא מנכר ליה שכל של ברכה פסקינן
בחוס' ויאמר אליהו החשבי מחשבי בגלגל לך קראח כן לפי שחרגו ישראל
אנשי יבש בגלגל על מעשה פלגם בנבע' ולא נשאר ביבש בגלגל כי אם שבע
אנשים מן החושבים בעיר כי כל השאר היו עם אשפסוף לכך מעיד כי
אליהו מן החושבים ואלו טל לא מיער וי"ה נראה דבני בדעון כשאמר
על הארץ יהיה על ועל הגוה יהיה חורב כחיי ויעש כן . אבל כשאמר על
הארץ יהיה חורב ועל הגוה יהיה על כחיי ויהי כן כלומר דעל הגוה היה
העל אבל לא כחיי ויעש כן משמע דעל כל הארץ היה על דעל לא מיער
ועוד מלאתי כשאמר על כל הארץ יהיה על כחיי ויעש אלהים כן וכשאמר
על יהיה על הגוה לגדה ועל כל הארץ יהיה חורב כחיי ויעש כן ולא
הוכיח בזה הש"י . והענין כי חיי הש"י מוכיח שמו על הרע כי אם יהיה
חורב על כל הארץ היתה רעת יושבי בה וכחיי בכל מקום אשר אזכיר את
שמי אבל אליך וברכתך אבל כשאמר ועל כל הארץ יהיה על כחיי ויעש
אלהים כן וכדומה לאו וקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה דבני חסד
לא הוכיח הש"י וכן בה' דברות אחרונות שבה מלא חרל"ה ואיך לא הוכיח
הש"י משל למחך שבה דירה נאה וזהו לומר מנינו לפני כל הדרי הבית
אלתי לפני בית הכסא מקום העיון עד כאן :

הרי"ף מחאר דלא מיער אשכנזי למה ליה הכי קאמר ליה וכו' עיין
פרש"י י"ל . וקשה למרובה דא"כ אפי' כשנבע אפי' על
ומער דהיינו טל דברכה ורואה אחאב יורד העל לא היה מודה שכל של
ברכה אינו יורד ויהי מקטערו אחאב ואחרי ששבע לשון שהרי לא נעמר :
וי"ל דכיון שכל של ברכה הוא המזמין שום נמח כמו שפרש י"ל . א"כ
אפי' שפי' רואה אחאב העל יורד לא היה מקטער לאליהו לומר ששבע לשון
שהרי יורד העל כי יראו עיניו שלא נמח שום נמח אלא ודאי שנתקיימ'
קללתו של אליהו בעל של ברכה . אבל בחזרה כיון שירד המער ינמחו
מחיים יאמר אחאב אליו המזמין לא נמחו מהעל של ברכה אלא מהמער
ויקטער ששבע לשון לא נעמר לא של ברכה אלא של חסד ולא נתקיים דברו
של אליהו בעל . ומה שלא נמח מקדש שום נמח הוא שפגעה קללתו של
אליהו כי לא ינמח שפי' על של ברכה אפי' שירד העל ולא נתקיים דברו
ולא קללתו אבל בזהו הענינה לאו כל הימנ' להאמינו שירד העל של ברכה
ומה שלא נמח שום נמח מפני קללתו של אליהו אלא יאמרו שגודל לא ירד
על של ברכה אבל כשירדו בשמים ונמח ונמח או יאמרו שגם מחסלה ירד
על של ברכה ומפני קללתו לא ינמחו :

אמר רב יהודה ויקא דבתר מישרא כמיטרא עיבא
דבתר מיטרא כמיטרא שמשא דבתר מיטרא
כתרי מיטרא למעוטי מאי למעוטי גילוי דליליא ושמשא
דביני קרתי :

כמיטרא שניות למער כדקתני כחוספא למעוטי מאי מחאר דכולאו
כמיטרא מאי ממעטין דהוי בחרוה ולא הוי כמיטרא : גילוי
דליליא אילוש' טרא בלעו בגוליה הוי קאי במסכת מכוח ורוב גוליה בגילויא
שכוח : וזימנא שמשא דביני קרתי שפין העבים שגראה במקום א' ארר
ובמקום א' מעוין בקרחה שיש לו שערות במקום א' וקרחה במקום א' :
אור"ב טעם הנאמרים וסוגולות ופרשיות טעם בכל מחארי פר' ז' וז' חלגד
טעם עדות על קמת ר"ל במער וטעם המזמין ממנו לעבודת
האדמה ומלמד היוצא מס לעוין דינא אם להשפנות על עזרתו או לא :
בית נבון וחכמת חכם ויכל להביא דברו השפע האלקי שירד וזכור כשי
הבית המקדש' כח"ס ונדרש נדרסה לדעת את א' כשחר נכון ומלא ויבא
בגשם לנו ובתקלות יורה חרד : ונס' לעשות לומר ומער החכמים לבט
דורס כח"ס אם ימלאו העבים בגש על הארץ ירקו ויבואו בגש :

אמר רבא מעלי תלגא לשורי בה' מיטרי לארעא
שואמר כ'י לשלג יאמר הוה ארץ וגשם מטר
וגשם מטרות עוו .

לשורי וכו' לבעקת אל הרים אין להם גשמים אלא שלג
שהגשמים יורדים למטה ואין הסר שוקם מהם : **דה'**
מטרי דהכי משמע קרא כי לשלג יאמר הוה ארץ כשיאמר לשלג
הוה ארץ הרי הוה בגשם מער וגשם מטרות והרי יס כאן ה' :
שואמר

הרד"ש ובי מאחר דלא מיער אישתכובי למה ליה קשיא
לן אדרבה שפי קשיא הא כימי משתבע לטעלה דהא לא
אפשר דמיער ואיכא למפרעי הכי כלומר למה ליה להשבע שהרי
נשבע לשק' דלא מיער ולא מהני ליה שבעותקין דכיון דלא מהניא
שבעותקיה אמאי משתבע לשק' והיינו דשני ל' דלא משתבע לשקרא
דהכי קאמ' על דברכה לא הוי דאפשר דלא הוי ואית דמחארי דהכי
משתבע אם יהיה טל ומער טל עם מער קאמר והשבעה לא
היתה לא מהמער דמכיון דלא הוי מער טל עם מער ליכ' והילכך
לא משתבע לשקרא דמכל מקום על לחודיה מיהא אית' דהא לא
מיער אישתכובי למה ליה שלא יהיה טל עם מער פשיטא מכיון
דנשבע דמער ליהיה וטל לא מיער פשיטא יהיה בלא מער ושני
ליה היינו הוה דאליטרא ל' אישתכובי מעל דאף ע"ג דלא מיער
והוי בלא מער כל' מ"ט על דברכה לא הוי ע"כ :

מהרש"א ויאמר אליהו החשבי מחשבי בגלגל גומר
כחצו תוספות לך נקרא מחשבי בגלגל לפי כו'
ע"ס וגראה דמעט זה נמי קראוהו בכמה כתובים חשבי ע"ס
קושץ אבל רש"י פי' כשפר מלכים חשבי ע"ס מקומו ע"ס : **אליהו**
אישתכובי למה ליה כו' עיין בחדושיך ואענה חלקי גס אני
דלפי מאי דס' דהשתא הגס אם טל אינו נעמר ומ"מ בזהו קאי שני
אליהו היה נעמר מכת שבעתו דליתיה וע' ד' וחגורו אומר ויקס
לך מה שה' דיקים גוריון הקב"ה מקיים . צה' שהוא כנגד
הטעם ולעיל דקאמר ואלו טל לא קאמר ליה דלא מיער הקב"ה
כיון דודאי אפי' לא חשבי אשכנזיתא ויחא"כ אמר הקב"ה ואחריה
מער לא הוהרד לומר הקב"ה ואחריה על וגו' כיון דהטל לא מיער'
מחילא ירד העל מיד דאחשל אשכנזי' והשתא שפיר הוי מחקיי'
שבעת אליהו בין במער בין בטל ולא חקיי ליה אלא כיון דלא
מיער' הטל אשכנזי על הטל למה ליה דלא הוה ליה לאישכנזי
אלא אמר דהוי כפי ליה בזהו ולא הוה ליה לאשכנזי אלא
לשנות גזירת שמים דעל לא מיערל ומשי דקושטא הוה דלעל

ר
ס
א"כ

למחול ולזה כיון רש"י: "ל שפיר" שיש לו רוחם לב מתוך תורתו ומשם ללבו
 יותר משאר בני אדם וקמ"ל דחיובם לדנו לכך זכות פני' כדל' קפדני'
 וקשים כדל' והשאל' חתי שפיר' אכן והבא' מתנינו לה אשר בניהו אלו ת"ח
 הם כדל' שאינו מתחרך בן גס הם ה"ח' אולם מתחככים להעביר על
 מדותיהם וכן פרש"י כדל' קפדנים וקשים כדל' וז"ל אל תקרי אבניה
 למאורה ה"ל לומר שדקדק בכחופ' שאמר אבניה כדל' דהיה לו לומר אבניה
 כדל' ולכן דרש בניהו שהם כדל' כדל' ויד' וגרר' שדקדק שרבי
 מנינו בקלותו של משה תורה' דכתיב ויהי שפיר' אשר על ראשך נחשת
 והאריך אשר תחזיקו כדל' קפדני' וקשים כדל' ולא חזק' וז"ל אל תקרי אבניה
 ישראל ארך' אשר אבניה כדל' שבהיות הארך כדל' אינה מולאה פירות
 ואין לחלק בין האבנים לשאר הארך' שכיון כדל' הוא ס' קלה הם כי לא
 להוסיף שבהם של ארך' ישראל' לזה דרש אל תקרי אבניה אלא בניהו
 שתלמידי חכמי' שבהם קפדנים וקשים כדל' ולא חזק' וז"ל אל תקרי אבניה
 על פסוק ואקח שני מקלות אחד קראתי' ונעם' ואלחד קראתי' חזק' ונעם
 אלו תלמידי חכמים' שבארץ ישראל' שזוהי זה לזה כדל' וזכרנו אלו
 ת"ח שכל שקשים' זה לזה כדל' דרש לומר' דלעולם שתלמידי חכמים
 שבארץ ישראל' הם נוחים' זה לזה אבל ת"ח' הם קפדנים' וקשים כדל' עם
 שאר העם שאינם ת"ח' אלא קשה דכיון שרבי אבא' מתי' מהבא' לדרבנא'
 מרבנן דרבתא אורייתא' מרתחא' ליה אף' תלה הכחוש כאן ב"ל' והלא גס ככל
 שאר ארצות אורייתא' מרתחא' ליה' ועוד מה שכתב ה"ל' שמונים הם
 כדל' ולא נח היה להוסיף רבים כהנה' וגם כזה י"ל דכיון' שח"ל של א"י
 הם מעשייתם זה לזה ונחשים כדל' והם קשים כדל' לגבי שאר העם א"כ
 שזה הוא שמקפדי' על כבוד תורתם שלא יחולו בה אבל ב"ל' הם חובלים
 זה לזה א"כ' אין קפדנות' בשביל כבוד התורה אלא לכבוד עצמם הם חובלים
 זה לזה ונחמא' שכן ב"ל' וכן ב"ל' הם קשים כדל' אלא שזה' אין בהם
 זולת קשים כדל' אבל ב"ל' הן קפדי' כדל' וחובלים זה לזה' :

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן שלשה
שאלו שלא כהוגן לב' השיבוהו כהוגן כהוגן לאחר
השיבוהו שלא כהוגן ואילו הן אליעזר עבד אברה' ושאלו
בן קיש ויפתח הגלעדי' אליעזר עבד אברהם דכתיב
* ובנות אנשי העיר יוצאות לשאוב מים והיה הנערה נראת'
אשר אומר אליה וגומר יכול אפילו חגרת או סומא
השיבוהו כהוגן וגזרמנה לו רבקה שאלו בן קיש דכתיב
* והיה האיש אשר יבנו יעשרנו המלך עושר גדול ואת
בתיהן לו לאשה ואת בית אביו יעשה חפשי יכול אפילו
עבד או ממזר השיבוהו כהוגן וגזרמן לו דוד' יפתח
הגלעדי דכתיב * והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי
לקראתי בשובי בשלום מבני עמון והיה לה' והעליתיו
עולה יכול אפילו דבר טמא והשיבוהו שלא כהוגן
וגזרמנה לו בתו' והיינו דקאמר' להו בביא לישראל
* הערי אין בלעל אס רופא אין שם ובתיב * אשר לא
צויתי ולא דברתי ולא עלתה על לבי אשר לא צויתי זה
בנו של מישע מלך מואב שנאמר * ויקח את בנו הבכור
אשר ימלך תחתיו ויעלהו עולה על החומה ויהי קצף
גדול על ישראל ויסע מעל' וישיבו לא' ולא דברתי זו
בתו של יפתח הגלעדי' ולא עלתה על לבי זה יצחק בן
אברהם אמר רבי ברכיה אף כנסת ישראל שאל' שלא
כהוגן והשיבה הקדוש ברוך הוא כהוגן דכתיב * ונרעה
נרעה לדעת אתה' בשחר נכון מוצאו ויבא כניסם לנו
ובבלקוש

מהרש"א שנאמר כי לשלג ואמר הוה ארץ וגו' כלומר
 כי לשלג גס כזה ואמר לו הוה מועיל כאלו
 לארץ גס מעט וגו' עזו וכינוי דעזו על השלג שכתו כה' מערי
 שוכר וק"ל :

אמר רבא תלמא לשורא מטרא רויא לאילני מיטרא
 נוחא לפירי עורפילא אפילו לפרציא דתותי
 קלא מהניא ליה מאי עורפילא עורי פילי :
 מיטרי נוחא שויר צנח : עורפילא גשמים דקים כך שמש :
 אפילו לפרציא דתית קלא הגרעין שחתה גושה
 של קרקע : מהניא שמתחיל ללכד' ולעלות מיד : עורי פילי
 שסותר סדקי הארך' : ל"א שגדלת ומלמח' הגרעינין העומדין
 צדקי קרקע :

אמר רבא האי צורבא מרבנן דמי לפרציא דתותי
קלא דכיון דנבט נבט' ואמר רבא האי צורבא
מרבנן דרתח אורייתא' הוא דקא' מרתחא ליה שנאמר
* הלא כה דברי כאש נאם ה'אמר ליה ר' אבא לרב אשי
אתון מהתם מתניתו לה אנו מהבא מתנינו לה דכתיב
* ארץ אשר אבניה ברזל אל תקרי אבניה אלא בניהו' :
אמר רבינא אפילו הכי מבעי ליה לאינש למילף נפשיה
בניחוחא שנאמר * והסר כעס מלבך והעבר רעה
מבשרך :

צורבא מרבנן צמור חריף ת"ח זקן לא קרי צורבא אלא ההוא
 מרבנן קרו ליה : פרציא דתותי קלא גרעין הורע
 שחתה גושה של קרקע : כיון דנבט נבט' שמתחיל ללכד'
 ולעלות עולה למעלה כך תלמידי חכמים כיון שילא שמו הולך וגדל
 למעלה אורייתא' מרתחא' ליה שיש לו רוחם לב מתוך תורתו
 ומשם ללבו יותר משאר בני אדם וקמ"ל דחיובם לדנו לכך
 זכות : בא"ש שמתחמת כל גופו : בניהו תלמידי חכמים מקיימי
 עולם צנינו : ברזל קפדנים וקשים כדל' ע"כ :

מהרש"א דרתח וכו' לפי שהעם הוא ממדות הגרועות
 כמפורש צנח' נדרים אמר דרש' לזון ה"ח לכך
 נכות דלורייתא' כו' שהתורה היא דבר רחמי דומה לאש כח"ס
 אש דת' למו שהיה כחזב' לפניו בלא שחורה על גבי אש לזנה
 וכשהא' חמורה צנח' ה"ח היא מרתחא' את הגוף ומציאו
 צנעט' לידו כעס שהוא מרתחא' הלז ומסדק' דעמי למילף נפשיה
 כו' דהיינו להרגיל עצמו כדי להחזיק עצמו ממדה רעה זו גס
 שהוא ת"ח כח"ס שהרגיל על כל דבר שלטון : אל תקרי אבניה
 בר' משום דלפי פשוטו של פסוק ה"ל למחכז אשר אבניה כדל'
 דא"ל לומר אבניה כדל' דא"כ לא אבנים הם וע"כ דרשו וניניה
 אבניה בונים כדמארין נמי אל תקרי צנח' אלא צונח' כו' וע"כ
 זה קרי לת"ח צנח' צמסכת שכת' :

הרי"ף אמר רבא ה"ל צורבא מרבנן דרתח וכו' וקשה מה שאמר אתון
 מהתם מתניתו לה אנו מהבא וכו' מ"ס ה"ח שזהו שחלמי' חכמים
 מתחמם כאש ונעם והבא לא הוכרז ממיתות אש לכעוס אלא שהם קשים
 כדל' וכן מנין ע"ס לוח' אל תקרי אבניה אלא וכו' יראה דמתי' דמתי' מרתח'
 א"ש אע"פ כעס אלא לענין שמתחמם כאש ואינו מעביר על מדותיו

ס

ה

ד

ד

ח

ק

פ

ד

ח

ח

ח

ח

ח

ח

ח

ח

מאימתי פרק ראשון תענית

שנויתו לו לשמור תורה ומצוות מזהו זו לא צויתו עליו ולא דברתי זה צנו של מיטע והלא מיטע עכו"ם הוא וחולין הוא לה' לדבר עמו אפי' דבור בעלמא ודבריה הגדה חשיב כלל דבריה דכתיב אשר יכה את קרי' ספר ולכדה גו' ור' יוחנן דלא חשיב ליה בגמ' פשיט ליה להאי קרא דהלכות שנתכחו בימי אבול של משה רבינו וכך אמר כלל כל מי שיחזור אלו ההלכות לתקונן אתן לו עכסא בתי' כדדרשין ליה דמסכת תמורה ואין לחוש שספרה רוח הקדש על עבד ועל ממזר כדאמרינן במסכת נדרים שאין השכינה שורה וכו' : וצגדעון שאל למנוע על מעל הארץ וצגויה לצד יהיה אמן זה שלא כהוגן : דמה תקלה יש אם יחסר עולם בטל לילה אחת לצדה מפי רבי' : ויבא כנשם לנו פעמים אינו מתבקש שמיטע סימן קללה בדיק ועל דבר המתבקש לעולם ואפילו בימות החמה : פעמים נראה כשהוא ערס נראה זורעו ונראה כגוד לבו ואינו נרא' כשהוא לבוש וכך נראה כל שעה שהיה נרא' לעיני' וי"ל על כפיס המים צורת אדם שזכא : וכן נשא לצננו א' כפי' : **מהרש"א** יכול אפילו חגרת בו כתבו התוספות' חומה וכו' ע"ש ומיהו למאי דאמרי' בומא דלבושיו קיימו כל האזנה ה"מ פירך נמי ממוזרת ושפחה אך קשה אמאי לא קאמר ששאל שלא כהוגן דשאל לא חסיה מתשפחה אצרהם והוא אמר ליה אל בית אבי תלך ואל משפחתי ולקחת אשה לבני משע וי"ל דעל זה התמן דתפלה שנאמר וזה ארע לשון תמנה הודע לי זה כי עשית מסד אם חסיה מתשפחה גו' כפי' רש"י דתומס ולפ"י יש לתרץ גם כן קושית התוס' כיון שהתמן שתקיה מתשפחה אצרהם לא חסיה ג"כ ממוזרת או שפחה דמשפח' אצרהם דתוקת מיוחסין הוא ועי"ל שלא נתן האמידים על ידיה עד שהגיעו לו צח מי היא שלא סמך עמו על הניחוש שאל' השקניו מים מנגד וגו' ואפי' דכתיב ויקח האים מים וגומר וצבר הכי כתיב ויאמר צח מי את וגו' אין מוקד' ומאומר דחורה וכך מוכח מתוך פשוטו של איעזר דכתיב ואשאל צח מי את ואח"כ ואשים את הנזם על אשה דודאי לא סמך איעזר על ניחושו וכ"כ התוספות צפ"ג ג"ה דאל"כ למ"ד צפ"ד' מיתות בן נח מוזהר על כישוף וכל האומר צח איך נישא אליעזר וא"כ אחר ששאל צח מי את לירש מתשפח' אצרהם ידע נמי דלאו ממוזרת היא אבל על ניחושו לא סמך כלל ואין להקשות דאם כן בחגרת וסומא נמי אמר שיראה אותה חגרת וסומא לא יתן לה האמידים כבר כתבו התוספות צוה דבמגרת כאשר שיהיה לה רגל של עץ וסומא נמי דאפשר שיהיה לה עינים ופיה ולא חראה כלל ולא יתן אפילו אליעזר וכפירוש רש"י : שאול שאל שלא כהוגן בו' יש לדקדק הכא אמאי שאל שלא כהוגן דהא אם יראה שממזר או עבד יהיה לא יתן לו צחו ואין לומר דמיד שיהרג את גליית התקדש לו ויעזור אלו דלא יבא ממזר וגו' דהא צעזד ליכא למימר הכי דאין קידושין תופסין ועוד דאף לדוד ה"א לא נתקדש' בהריגת גליית דהוה ליה המקדש במלוא דאין' מקדשת כדאמרינן בסנהדרין פרק כ"ג וי"ל דמ"מ כיון שסתם שאלו דבריו והיה האים אשר יכנו וגו' ולא פירש והאים הכשר אשר יכנו וגו' מקרי שפיר

ובמלקוש יורה ארץ' אמר לה הקדוש ברוך הוא בתי את שואלת דבר שפעמים מתבקש פעמי' אינו מתבקש אבל אני אהיה לך דבר דמתבקש לעולם שנאמר * אהיה כמל לישראל ועוד שאלה שלא כהוגן אמרה לפניו רבנו של עולם * שימיני כחותם על לבך כחותם על ורועך אמר לה הקדוש ב"ה בתי את שואלת דבר שפעמים נראה ופעמים אינו נראה אבל אני אעשה לך דבר שנראה לעולם שנאמר * ין על כפים תקוהיך :

שלושה שאלו וכו' ובעת אנשי העיר והיה הנערה משמע הנערה היוצאת תחלה מן העיר ואומר לה השקני נא צה היה מנחם : אפי' היא חגרת או סומא לפי שלא פירש שאלתו והיה אפשר הדבר שהיא צעלה מוס ולא יצין צה אליעזר ויקחנה אלא השנייה כהוגן והזמין לו רצקה : וכתבו דחידושים והא דלא אמר ממוזרת או שפחה כמו שאמר ששאל משום דאיעזר היה לו ליקח דכחך לקיים שזעוהו מתשפחה אצרהם אבל חגרת או סומא איה ליה למיחש ע"כ : ויש מי שחירך דלא שייך עדין ממוזרת דהא לא ניתנה חורה : או נמי דגבי אשה לא דייק עלמא אלא ליופי ויש מקשים היכי קאמר ששאל אליעזר שלא כהוגן והא לא אמר אלא אשר אומר אליה הטי נא כדך : ואם יראה שתהא חגרת או סומא לא יאמר לה * ויש לומר דהכי פירוש' אפילו היתה חגרת שיהיה לה רגל של עץ : והוא לא יבא רואה או סומא כגון שיש לה עינים ופיה ואינו רואה כלל ע"כ : דבר טמא כלב או חזיר : והיינו דקאמר ליה גביא וכו' מדמגני ציה קרא דאמר הגרי אין צגלעד וכו' : אלא דלא הוה ניחא קמי שמי' כדאמרן : **הצרי אין בגלעד** פתחם היה צגלעד והיה יכול להתיר את נדרו אלא שלא ראה יפתח לילך אללו מתוך גסות רוחו אמר לא אלך אללו שפני שופט ונציא פתחם לא היה רואה לבא אללו שהוא נציא : **וכתיב אשר לא צויתי וגו'** צירמיה כתיב צפרשא צקצוק וצנו את צמות התופת אשר צגיא בן הנס לשדוף את צניהם צאם אשר לא צויתי ולא דברתי וגו' : שלא תאמרו הלא לזה כמו כן הקצ"ה למיטע וישתח' ואצרהם כי מעולם לא צויתי את מיטע לשדוף את צנו דכתיב ויקח את צנו הצבור וגומר ויעלהו עולה על החומה ולשמים נחבון כצבור היה לצרות להקצ"ה : והא דכתיב על שרפו עמונת מלך אדום לסוד מלתא אחרינה הוה : **ולא דברתי ליפתח** שנאמ' ימימים ימימה וקחי חק בישראל וצתרגוס מזכיר לגנאי פתחם ויפתח אלאם שלא היה צבור הקצ"ה צצחו שהרי מזכירם לגנאי לפי שלא הלכו זה אלל זה לצעל הגדר : ה"ג לא עלתה על לבי זה יתחב בן אצרהם כלומר אע"פ שנויתו לו מעולם לא עלתה על לבי לשחוט את צנו אלא כדי לנסותו מפני קטיגורו היינו שטן כדאמרינן בסנהדרין ויהי אחר הדברים האלה אחר דבורו של שטן לומר ואית דלא גרבי האי ולא עלתה על לבי משו' דשטן צקרא אחרינה דלא כתיב אלא אשר לא צויתי ולא דברתי וצפרשה צקצוק כתיבין כל הני שלשה אשר לא צויתי ולא דברתי ולא עלתה על לבי : צתנתומא אשר לא צויתי זה צחו של יפתח אע"פ

שפיעים פס

3

הגדה

דרייף אהר רש"ן א"ר יונתן שלשה שאלו זמ"י ז"ל לוקדק דלא שייך
לומר שגון סאלה אלז דבדר תפלה למני יתבדך וכאלז לא סאל
אליעזר כי אס' אלהי אדוני אברהם הקרה לא לפני היום וגו' ואח"כ נתמס'
לעידע מי מואות השמים קרע ליהא זכר ואח"כ הוה העברה וגו' א"ע
שיס דבדריס אלו סאל כהגון סמא חסיה ומרס סומא וז"ל לנחתי

מאימתי פרק ראשון תענית

ואמרי לה במתניתא תנא אותה שנה קנה זרת ושכולת זרתיים היתה :

א"ל ר' לר' יצחק יורה בניסן הוא דכתיב ויורד לכם גשם יורה ומלקוש בדרשון דתמיני והא דבמתחשון הוא דכתיב לקמן : יורה ומלקוש מפרש לקמן : אמר ליה ודמי במתחשון הוא ויזקרא זה זימני ויאל בן פתואל נתיקיים סיורה ומלקוש היה בראשון ע"י נס שהיה רעב ז' שנים דכתיב כי קרא ה' לרעב וגם זא אל הארץ שבע שנים וכתיב יתר הגזם אלל הארצה וגומר : ה"ג יאל אדר ולא ירדו גשמים ולא זרעו רוב אדר ל"ג : רביעיה ראשונה החלת גשמים : ולקמן מפרש רביעיה שמרביעיה את הארץ : או יורענו וימות דרעב קודם שחגל התבואה חדשה של יאל לו מה לאכול : נעשה ליה נס וכו' והיינו דכתיב ושלמתי לכם את השנים אשר אלל הארצה וגומר : נתגלה ליה תבואה שכלבורי נמלים ומה שבבבולאים שאלרו העכברים : דרך נמלים שגשמי' חורים בשדות ואוגרים בשדות : יצאו וזרעו מה שצידם : שני בניסן ושלשי ורביעי ומה שמאלו אכלו : ולאחר שזרעו ירדו להם גשמים ז' בניסן והקריבו את עומר נשפה עשר בניסן באותה הצואה חדשה : הגדלה בו' חרשים מתשרי ועד ניסן : ב"א יום מה' בניסן עד י"ו זו : הוורעים בדמעה של היה להם מה לאכול : מאי הולך ילך ובכה אם לפני אדם הרי כבר נאמר הוורעים בדמעה גו' אלל על השור הכחוש מדבר : בהליכתו למרסו הצלם : ובחזירתו אוכל חזיון וסחך מן התלם שזרע בשליכתו כשזרע מיד מתחיל לגדל : מאי בא יבא ברנה נושא אלובותיו אם מפני התבואה שיש להם לאכול הרי כבר אמור ברנה יקצרו : שבלת זרתיים זה נס גדול הי' מה שאין כן דרך כל התבואה שהקנה פי ג' וד' כשכולת :

תוספות
מאי טעם אלובותיו אות' שנים הית' קנה זרת ושכול' זרתיים' וקשרו האלומות כמו שרגילים בכל שנה והיה משא כדו בשלל כוד השללים והיינו דכתיב טעם אלובותיו' אלומה אחת שדרך בני אדם לישא היה בה תבואה כ' אלומות : עוד בחסם' ובחזרתו אוכל חזיון מן התלם וקשרו את הארץ לעיל נמלא הגדלה ב' חדשים גדלה ב"א יום ה' למימר גדלה ב"א וצ"ד יומי שחרי' מיד מתחלת לגדל ושחרי יס לומר דלכל המאחרת שזרע בשליכות קאמר נמלא גדלה ב"א יום וצ"ע ע"כ : מהרש"א שנאמר ויורד לכם גשם מורה ומלקוש גומר מ"ס מורה דמקום יו"ד יורה ואמרינן לקמן יורה שמורה את הצדיות בו' ואולי עוד דנקט ליה צהאי לישנא מורה דומה דכתיב לשלל מנייה את המורה לדקה : בימי יואל בן פתואל נתיקיים בו' הוא אמרו וזימניו נתיקיים ופרש"י ע"י נס שהיה רעב ז' שנים דכתיב כי קרא ה' גו' וגם זא אל הארץ שבעה שנים גו' והוא קרא אלישע אמרו זימני יסורם בן אחאב וכפרש"י צהאי עשר דיואל בן פתואל זימני יסורם ניצא ונראה דמשמע להו דהוא רעב ז' שנים דזימני יסורם היה ע"י הארצה דכתיב : זימני יואל לפי שאמר אלישע קרא ה' לרעב וגם זא אל הארץ גו' לפי פשיטה ה"ל למכתב וגם היה צריך שבעה שנים גומר דכתיב רעב כי יהיה צורך וגו' וע"כ אמרו וגם זא אל הארץ גו' היינו אותה הארצה שזכר זימני יואל הוא זא אל הארץ שבעה שנים כללות הכל

אעפ"ה אשר אמר אליה היה היתוס לומר היה דכר חסד לכל העוור היואלת לשאש וימי מכולן שחשבו שזהו ה"ה השלש וגומר ר"ל היה כנות העיר וינאלת לשאש מיס ואומר אל הענקת העיר נא כדך והיה העיר אשר חזאמר שהה וגומר אלל ודמי שנס הוא לא היה רוצה לדבר כך לכל העוורות וזלת לנערה היואלת תתלה ולכך אמר היתה הנערה אשר אמר אליה כי זה היה מנאש וזכר לה ולא גולתה וזכר הוא ע"י ח"כ נס זה ה' האמור בשאלו ויפתח הוא שאלה ותפלה למקום כדוד ע"י ד' בדרש' גיורות שוות בצינוח נחשוות ועיקר השאלה שלא כהונן היתה : שאם באולי היתה מנחת או כוונת צדורא' שלא יקשה אלישע' ונמלא חסד היותו גורם שלא יחזור עוד אחר זוגו של יואל : והיו שלא כהונן שאם לא תלה הדבר בכך היה מחזיר לבקש בת זוגו : וגם בדרך רש"י ז"ל יתבאר שלא אמר יכול ממורת או שפח' כי אין לספק בזה דק"ל אין הקב"ה מצינו תקלה ע"י הגדקי' ואלישע' היה נדיק שהיה חקיקותו של דומה לאברהם הוא דמקש אלישע' שדולה ומסקה מורת רבו לאחרים וכיון שכן אין לחוש לפסול משפחה ע"י אלישע' רק מומין של מנחת או כוונת שאין היה פסול : ורע"ז שהשינו' לשנים אלה כהונן ולא ליפתח רחיתי כחוד : סיפתח' נגע בכבוד שמים לומר והעליתינו לה' עולה עוד אפסר לע"ז מהשני' הית' שאלת' בדרה היותו וכיון שזוהי הוא מהקב"ה ולא גבור לינח בת זוג בחרת וסומא לכן הסיבות כהונן שהמליאו לו בת זוג וכן לבחור של שאלו לא היה בן זוגה עבד או מחזיר כי אלהים מושב יחודים שם הממזרים ביהם ולכך היתה תשובתם כהונן : אלל שאלת יפתח לא היה חסד דבר מנגד כדו' שחשבו לו כהונן : לפי השינו' לו שלא כהונן : וה"ל בדרה כנ"י שאלה שלא כהונן ויבא כנעם לנו וכו' עיין רש"י ז"ל : ול"ג שנס הגשמים כשירדו רוב גשמים הגשמים מקלקלין והטל הוא מתבקש לעולם אפי' כשירד על לרוב : וכן היתוס על הג' ועל כדודע פעמים יראה וחס כן אין הקב"ה משנית בחדם אלל כשעוסה מלות נסתרת בזמני אדם : אלל מה שנגלה לפני' שבר וחס שוב אין הקב"ה משל' לו שפך ליה אמר הן על כפיס חקיקתך לשלם שכר המל' בין כסתר בין בגלוי :

ז משנה עד איתרישואלינת הגשמים רבי יהודה אמר עד שיעבור הפסח רבי יוסי אמר עד שיצא ניסן שנאמר יורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון גמ' אמר ליה רב נחמן לרב יצחק יורה בניסן הוא יורה במתחשון הוא דתנן יורה במתחשון ומלקוש בניסן אמר ליה הכי : אמר רבי יוחנן בימי יואל בן פתואל נתיקיים מקרא זה דכתיב ביה *יתר הנוס אבל הארבה * ויתר הארבה אבל הילק ויתר הילק אבל החסיל : אותה שנה יצא אדר ולא ירדו גשמים יורה להם רביעיה ראשונה באחד בניסן : אמר להם נביא לישראל צאו וזרעו : אמרו לו מי שיש לו קב חיטין או קבים שעורין יאכלנו ויתיה : צאו וזרעו בקרקע וימות : אמר להם אפ"כ * צאו וזרעו יצאו וזרעו : ונעשה להם נס ונתגלה להם מה שבבבולאים ומה שבבבולאים ומה שכלבורי נמלים יצאו וזרעו בשני ובשלישי וברביעי יורה להם רביעיה שניה בחמשה בניסן והקריבו עומר בששה עשר ונמצאת התבואה הגדולה בששה חרשים גדולה באחד עשר יום : ונמצא עומר הקרב מתבואה של ששה חרשים קרב מתבואה של י"א יום ועל אותו הדור הוא אמר * הוורעים בדמעה ברנה יקצרו הלך ילך ובכה נושא משך הורע מאי הלך ילך ובכה נושא משך גומר אמר רב שור : בשריה חורש בלית : ביבה ובחזרתו אוכל חזיון מן התלם וזה בא יבא ברנה מאי נושא אלובותיו אמר רב חסדא

יואל

ס"א

פ"ס ק"ו

מציאת

ח"ב וא"ו א

דריק אַז ער נעמט ל' יתכן יורה בניסן יורה במרחשון הוא ויפרש
היה לדרק דמיון ויורד גסם גסם ויפוקים יורד דמיון
אשר לתוך האלקות סמיון יורה יורה דמיון ויורד דמיון ויורד דמיון
נראה כן ויתמה דגם אקרא נמצא הכי דמיון ויורד גסם גסם יורה גסם
ותפוקים דמיון וי'ם פשוט וי'ם יורה גסם גסם וי'ם גסם גסם וי'ם גסם
אשר דמיון יעד ו'ם אשאל ער נאמר יד וי'ם גסם האו האו הכי כזה
דוקא בימי וי'ם נאמר וגם יס לדרק בתום' שאמר דמיון' אשר לתוך
ואלקות סמיון ויעקרא לנא קושא לתת' שאמר ר' אחי' עד וי'ם
שאלין הגמשים ע'ם' שיעבר אקרא א'ם' סידר גסם גסם וי'ם גסם
עד שיעבר גסם שאלו ו'ם תפוק גסם גסם יורה גסם גסם וי'ם גסם
הוא בקרא וי'ם דמיון גסם' הוא שאל אקרא עד הארץ פשוט
שבתו כן יורה ויתפוק א'ם' יורה גסם גסם וי'ם גסם וי'ם גסם
גסם גסם גסם וי'ם גסם וי'ם גסם וי'ם גסם וי'ם גסם וי'ם גסם
קסא דמיון גסם וי'ם דמיון גסם וי'ם גסם וי'ם גסם וי'ם גסם
יורה גסם גסם וי'ם גסם וי'ם גסם וי'ם גסם וי'ם גסם וי'ם גסם
גסם גסם גסם וי'ם גסם וי'ם גסם וי'ם גסם וי'ם גסם וי'ם גסם

מאימתי פרק

ראשון תענית

בא יבא ברה אחרת מוסק על הראשונה להיות נושא אלומותיו שיש באלומ' אחד תבואה כשיעור כמה אלומות * והביא הרב בעל עין יעקב מהתוס' שכתבו מאי נושא אלומותיו אותה שנה היתה קנה ורת ושפלה זרתים וקשרו האלומות כמו שרגילים בכל שנה יהיה משא כבד בשביל כובד השכלים והיינו דכתיב נושא אלומותיו אלומה א' שדרך בני אדם לישא היה זה תבואה כשתי אלומות ע"כ * וז"ל שרלו לדקדק כפי זה מ"ס בא יבא ברה לאחר שכתבו קודם ברה יקלדו ולומר שמדבר הנושא משא כבד להיות מלמעלה עד כובד משאו ועכשיו בא יבא ברה עם היותו נושא משא כבד בשביל כובד השכלים מ"מ ירון וסמח להיותו מביא לביחו באלומה א' תבואה יותר ממה שרגיל להיות כשתי אלומות :

ה אמר ליה רב נחמן לרב יצחק מאי דכתיב * כי קרא
ה' לרעב וגם בא אל הארץ שבע שנים בהנך ו'
מאי אכלו א"ל הכי אמר רבי יוחנן שנה ראשונה אכלו
מה שבכתיב' שניה אכלו מה שבשדות ובכרמים'
שלישית בשר ברמה טהורה רביעי' בשר ברמה טמאה'
חמישית בשר שקצים ורמשים' ששית בשר בנידם
ובנותיהם' שביעית בשר זרועותיהם לקיים מה שנאמר
* איש בשר זרועו יאכלו :

ע כי קרא ה' לרעב צימיו יתורס צן אחזק נאמר : **מה שבשדות**
מה שנתחיר בשדות : אכלו בשר בנידם קצת מהס' א"נ
מה שבשדות פסחים שעלו מן התבואה כשחזק ע"כ :
מהרש"א בהנך שבעה שנים בו' ר"ל דכמה שני רעב
היו כמפורש בפרגום רות אלא מהס' לא היו שבע
שנים כמו רעב צימיו יעקב שגורו שבעה שנים אכל לא
נתקיימו ז' שנים ל"ח בהנך ז' שנים רעב צימיו יתורס דכתיב
כי קרא ה' לרעב גו' שגורו לו' שנים וכתבו וגם בא אל הארץ
שבע גו' דקיימו שנתקיימה הגזרה : מאי אכלו בו' ששית
בשר בנידם וכו' פרש"י מקלסם עכ"ל דודאי כמה מהס' דלא
באו לידו קד לפי' כסוף שבע שנים היה למקלס לאכול כדאמר
לעיל מן שיש לו קב חמישין בו' ור"ל :

הרי"ף מאי דכתיב כי קרא ה' לרעב וכו' וקשה דמ"ד הוא קושי' בעלמו של הכתוב ואח"כ יבא בשאלת מאי אכלו בהנך שנים שאינה נוגעת שאלה לעלמיו של כתוב * ואפשר שהוקשה מאי דכתיב כי קרא ה' לרעב וכו' ואמר וגם בא אל הארץ ז' שנים דהו"ל כי קרא ה' לרעב ז' שנים ומאי גס בא : ועוד שכיון שהיה משלה לאשה אשר החיה את בנה מפני חשש הרעב הלא והל"ל ויבא ז' שנים לזה אמר לא ולמד בהנך ז' שנים מאי אכלו ומשם תנן פי' הכתוב דנהי דשנה ראשון' אכלו מה שבכתיב ושניה מה שבשתי' בשדות וא"כ ארץ ולומר קרא ה' לרעב שבע שנים שגרי אכלו לשבעה שנה ראשונה מה שבכתיב ושניה מה שהיה ממה שבשדות ובשלישית בשר בהמה טהורה וכו' ולקד אמר קרא ה' לרעב וכפי מעשיהם יהיה זמן הרעב אם ישיעו ויטעו יסתכל הרעב ואם יתדלו מלגזוב חכרת הארץ מפני שבשתי' בשדות וא"כ ארץ ולומר קרא ה' לרעב שבע שנים ולא אמר רעב שבע שנים כ"א היה רעב של מומה כי אם ג' שנים האחרונ' שאכלו שקלים וכשר בנידם וכשר זרועותיהם :

ואמר ליה רב נחמן לרב יצחק מאי דכתיב * בקרבך
קדוש ולא אבא בעיר משום דבקרבך קדוש לא
אבא בעיר אמר ליה רבי אמר ר' יוחנן אמר הקדוש
יה ברוך הוא לא אבא בירושלים של מעלה עד שאבא
בירושלים של מטה ומי איבא ירושלים למעלה אין דכתיב' :

*ירושלים הבנויה כעיר שחבורה לה יחדיו : תלם
משום דבקרבך קדוש בתמיה משום דבקרבך קדוש דהיינו קב
שאתה מטיב מעשיך לא יבא הקב"ה צעיר : לא אבא
בירושלים וכו' והכי אמר קרא עד שיהא בקרבך קדוש למטה
דהיינו ירושלים לא אבא צעיר של מעלה ירושלים הבנויה כעיר
שחברה לה יחדיו ירושלים של מטה תהא צנויה כעיר שהיא
כיוכל בה חברה וזוגמה מכלל דליכא ירושלים אחריתי והיכן
אם לא למעלה :

תיספות לא אבא בעיר פי' עיר ממש * וי"מ פסטיה דקרא בעיר בשבחה כל' לא אבא בשבחה ועיר לשון שבחה כמו ומלאו פני חבל ערים :

והרשב"א כתב בפ' האדרתו וז"ל : יש בזה סוד ודע שירושלים של מטה זצ"ן וזית המקדש כולם נצורים לעניים שכלים דקום מאד גם כל ארץ ישראל וע"כ נקראת הארץ ארצות החיים ונתלת השם וע"כ תלויות בארץ כמה מלות התורה וע"כ אמרו כל הדור בחזונו לארץ כמו שאין לו אלוה ור"ל המקדש נצורים לעניים רוחני' והוא אמרו ורחם ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בשר ע"כ :

מהרש"א לא אבא בירושלים של מעלה בו' פרש"י דהכי
קאמר עד שיהא בקרבך קדוש ישראל דהיינו
ירושלים לא בו' עכ"ל וק"ו לפירושו דאם נפרס קרא בלשון עד מי הכריחו לדרש' זו ואימ' כדס"ד מעיקרא לפי פסטיה וכו"ק עד דבקרבך קדוש דהיינו עד שאתה מטיב מעשיך לא אבא צעיר ירושלים ויש לפרש לפי הדרש בלשון תמיה אם קדוש בקרבך בירושלים שלמטה וכי לא יבא צעיר בירושלים דלמעלה דאם משרה שכניחו למטה אף על גב דהארץ לבני אדם כ"ס דמשרה שכניחו למעלה שהשמים לה' ויקיישם לפי' זה וי"ל דולא אבא וגו' משא"כ לפרש"י ומיהו ר"י דתנ' לא אבא בירושלי' של מעלה עד שאבא בו' לא מנח הך קושיא משום דבקרבך קדוש לא אבא בו' דריש ליה לא דמפיק ליה מתיקדים בקרבך קדוש דהיינו ירושלים שלמטה לולא אבא צעיר דהיינו ירושלים שלמעלה דה"מ למתקב ולא אבא צעיר בקרבך קדוש ובלשון חמיה ודו"ק : **ירושלים הבנויה כעיר שחבורה לה' כלומר ירושלים הבנויה למטה היא כעיר ירושלי' שחבורה לה' כו' דהיינו שהי' למעלה בשמים נגד ירושלי' שלמטה שהיא ממונת כנגד שער השמים וכעין זה אמרו צ"ח אין דורשין צ"ח ריקיעים זבול שבו ירושלים ובה"מ מוצת בו' ע"ס :**

הרי"ף מאי דכתיב בקרבך קדוש ולא אבא בעיר וכו' עיין פרש"י וקשה מנ"ל לר"י לאקשויי בתמיה דהא פסטיה דקרא קאמר כי אל אנכי ולא איש שדרך האיש כשהוא בקרב מחנין הוא נכנס בעיר שאתה בה אבא הקב"ה אל ולא איש ואע"פ שבקרבך קדוש אני שוכן בקרב מחנין עכ"ל לא אבא בעיר שאתה בה כי הלאהם בשמים ממעל ועל השמים כבודו והוא פשט מתיישב לעינינו של מקרא או ואמר אל אנכי בקרבך קדוש אני שוכן ולא אבא בעיר ומהם בני אדם כי אל אנכי ולא איש ומאין ולאין נדרוש משום דבקרבך קדוש לקלף אבוא בעיר כדי לתמוה על זה * ונראה דהוקש' לו מ"מ דכתיב בקרבך קדוש שאם הוא כמו שבכתיב והל"ל כי אל קדוש אנכי ולא איש בקרבך ולא בעיר * או יאמר כי אני קדוש בקרבך ולא בעיר ומאין ז"ל ש בקרבך קדוש ולא פירש מי הוא הקדוש וכן יתיר ולא אבא בעיר ומנח דקדוקים אלו היה אפשר לדרוש הכתוב כך לא אבא לשחח אפרים אם תשוב בתשוב' שאע"פ שבכתיב הן יטלה איש את אשתו והל"ל ויהיה לאיש אחר הישוב אל' עוד מ"מ אני אקבל אתכם בתשוב' כי אל אנכי ולא איש כמו שרשאו :

לגיהנם מלשון צוטר באש ואהא מיייתי גמרא כתיב הכא כו' וכתיב התם כו' מה התם יאצדו בשביל עכו"ם צביהם דמסויס ציה ציוס פקודתם יאצדו דהיינו ציוס הדין להצא יאצדו צביהם ק"צ הכא בשביל עכו"ם יעצרו צביהם: תרתין הוא דהוין כ"ב עיין פרש"י ועי' תרתין הוא דהוין וכי לא עצרו רק על שקי עצירות וכי כ"ב דהיינו עצברו על כל החור' שנתנה צ"כ אותי' שציקא להו: וצא ינרו עכו"ם: בגדול עון עכו"ם כדכר אחר שהיא שקולה ככל החורה אבל הכא לענין דחשיבה לשני עצירות שיש בה שקים רעות ופי' רש"י דמיייתי ליה מכותיים וקדריים כו' אע"פ שיראתן פחותה כו' ע"ש אבל א"כ לא ה"ל לאתויי דכתיב כי שמים רעות עשה גו' דהא עליה קאי וגררה לומר דמיייתי נמי האי קרא דציה נמי מפורש הנהו שמים רעות שהוא מתחבר למטה והיינו צ' רעות דאותי עזבו מקור מים חיים ולא עוד שחלוצים להם צירות גו' שהוא כפול ובלשון רבים שאינו דהיינו שכלל פחותים ביותר ומיייתי ציה"ג כי עצרו גומא:

הרי"ן מתי דכתיב ונחמתי יעצרו ויכסלו וכו' עיין פרש"י וליך להצין כונת רש"י צוה ואם היה משמע כן קודם שידע הג"ס מה הוקשה לו שאמר מתי דכתיב ונחמתי יעצרו וכו' ונראה שהוקשה לו בכתוב מ"ס ונחמתי יעצרו ויכסלו שאם הוא מלשון איש צער לא ידע וגומר מתי צאחת יעצרו והלא בכל המלות של מורה אם אינו מקיימן הוא צער לא ידע וכסלו וכן קשה אם יעצרו הוא מלשון בעירה ושריפה צביהם הלא זו בכל המלות והיאך הוא אומר ונחמתי דמשמע צאחת מיוחד צלצר ועוד דאם מדבר בצעירות אש צביהם לא שייך לומר אחר בעירות צביהם ויכסלו בשאל אשר הולך שם ופי' שלא הוקף"ל סיפיה דקרא דאמר מוסר הפלים ע"ך הוא מתי קאמר להבי אחר רש"י אי לאו גזירה שהיה משמע אטומים כעך וכו' כלומר כל המוסר שמיסרים אותו הוא הנלים ושוא לפי שהוא אטום כעך ולא ימנע לקול מורים ולמוסר לא הוה אנו וליכא לאקשויי בכתוב אלא רישא דקרא דכתיב ונחמתי יעצרו ויכסלו כדאמר ומשני הביא א"ר יוחנן אחת היא שמעברת רשעים לגיהנם זו עכו"ם וכפי זה אמר יעצרו באש גיהנם אותם שנקראים כסילים רשעים שהם עובדים כו"ס שעבו"ם היא הכל מעשה תעבותים והמוסר של עובדי כו"ס ממשע ע"ך הוא להויר יידון צביהם מדורת אש ועלם בעורה כו' וכפי זה יש לנו לדרוש מ"ס ונחמתי יעצרו כלומר שמדרכי עונו של הקד"ש הוא להעצי' עון ראשון ושני דכתיב פעמי' שלש עם גבר אצל עון עכו"ם אינו מתחיל לב' אלא צאחת יעצרו בא' עצירה ששעה פעם אחת שעבר כו"ס יעצר באש גיהנם לפי שזה היחוס"ר של עובדי כו"ס שהיא הנלים מעשה ע"ך ואכן דכתיב הכל המה מעשה תעבותי' וי"ל עוד בא' עכו"ם ששקולה בכל המלות אינו מתחיל עד פעם ב' אלא בפעם הא' יעצרו באש גיה' ומעל' עליו תק"כ כאלו יכסלו שעבר בכל המלות שבתורה ששבו"ם בכל המלות שבתורה: מתי דכתיב כי שמים רעות עשה עמי וכו' י"ל למה הביא צ' כתובי' הללו ונראה שהוקשה לו שאם מדבר בעכו"ם ה"ל כי רעה אחת עשה עמי שעבו"ם היא עצירה אחת ששקולה ככל המלות ואם שמים רעות הם הכתובים כאן אותי עזבו מקור מים חיים ונחמתי יעצרו ויכסלו דהיינו עזבה צ' וצביקה בעכו"ם אם כן ה"ל אותי עזבו ונחמתי להם צירות נשכח וכו' ומתחבצ עזבו לחצוב להם צירות משמע שאין כאן אלא העצירה ובעצמה הוא לחצוב להם צירות נשכח' וא"כ ה"ל אומר שמים רעות עשה עמי ואם מדבר בצירות הכתובות צירימה הם כ"ד רעות וכי כ"ב שציק להם א"ל הבי אחר ר"י אחת שהיא שקולה ככ' עכו"ם וכו' וכו' וכו' למה פרט לעכו"ם שהיא שקולה ככ' והרי שקולה עכו"ם בכל המלות שבתורה למה הביא צ' כתובים האחד דכתיב כי שמים רעות עשה עמי ולמה לא היה השת"י רעות הביא הכתוב ואו

שדרשהו חז"ל ויצארחי הואמר כספק נבחר פ' האזינו ע"ש וכיון שאל אנכי ולא איש אם אחת בקרבך חתיה קדוש ומטיב מעשך מקרב לבך ולא לפנים אז אקבל תשובתך ולא אבא בעיר להשתחית ולזה הקשו מ"ס ולא אבא בעיר דמשמע לא אבא להט' וכי משום דבקרנך קדוש שהעבד מעשך לא אבא בעיר אדרבא ראי' היא כיון שבקרנך ק"צ אבא בעיר להטיבך באחריתך לא ר"י עד שהיה בקרבך למטה קדוש דהיינו בירושל' שנתנה לא אבא בעיר ירושלים: וכתוס' לא אבא בעיר פירוש עקבו וכו' ונראה להבין ליש מפרשי בעיר לשון שנה' מתי מקשי משום דבקרנך קדוש לא אבא בעיר ה"ל שביון שחתה מעיב מעשך לא אבא בשנאה ואפשר דמקשי דכיון דבקרנך קדוש שהעבד מעשך ראי' לא ולקרב את ההבדל וא"כ הוא אומר לא אבא בשנאה דמשמע דליכא שנאה אבל לא הגיעה לידו אהבה והיה ליה למימר אבא בהבדל ותירצו לא אבא בירושלים של מעלה וכו' :

וואמר ליה רב נחמן לרבי יצחק מאי דכתיב *ובאחת יבערו ויכסלו מוסר הבלים ע"ך הוא אמר ליה הכי ירמיה אמר רבי יוחנן אחת היא שמעברת רשעים בגיהנם מאי דכתיב *הכל המה תעבותים: ואמר ליה רב נחמן לרבי יצחק מאי דכתיב *כי שמים רעות עשה עמי תרתין הוא דהו עשרין ותרתין שביק להו א"ל הבי אמר רבי יוחנן אחת היא ששקולה כשמים ומאי נירו עכו"ם דכתיב כי שמים רעות עשה עמי אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בורות בורות נשברים וכתיב *כי עברו איי כתיים וראו הן היתה כזאת ההמיר גוי אלהים והמה לא אלהים ועמי המיר כבודו בלא יועיל חנא כותיים עובדים לאש וקדריים עובדין למים ואף ע"פ שיועיל שדמים מכבים את האש לא המירן אלהיהם ועמי המיר כבודו בלא יועיל :

ובאחת יבערו ויכסלו מוסר הבלים ע"ך הוא אי לאו גזירה שזה היה משמע אטומים כעך לקבל מוסר ולשוא היו לוקין צאחת עצירה שהם עושים יתעצרו הכסילים רשעים: כ"ב שביק להו צמתי' צפרשת החששות כ"ד עצירות שעברו א"צ שעברו על כ"ד סגרים: ששקול' בשמים דכותיים וקדריים כדמפרש שהרעו מעניהם לא הציוו מהן דקדריים (וכותיים) אע"פ שיראתם פחותה לא רצו להמיר ועמי המירו כבודם ולא עוד אלא צלל יועיל ע"כ:

מהרש"א כתיב הבא מוסר הבלים גו' מפרש"י נראה דאלעזר ג' ע"ס דמייירי עכו"ם ואי לאו ג"ס הוה משמע אטומים כעך כו' ע"ש אבל א"כ מתוך האי ענינא גופיה ה"ל למילף צג"ס דכתיב לעיל מיינה כי חוקה העמים הכל הוא כי ע"ך מיער כרתו גו' דמפרש דמשמע צעכו"ם ועוד לפירוש דר"ג לא ידע הג"ס דאיירי צעכו"ם אחאי' לא מתפרש ליה לענין מוסר אטומים כעך כו' כפרש"י וע"כ הנראה דידע ר"ג נמי שפיר דצעכו"ם מתחצי כולה ענינ' לא דמשמע ליה ויעצרו מלשון צער וכסלו וה"ק מ"ד ונחמתי יעצרו ויכסלו גו' דמשמע דצעכו"ם אחת הם יעצרו ויכסלו והלא הרצ"עכו"ם היה להם כמ"ס כי מספר עריך היו אלקיך ומשני ליה דודאי לאו צעכו"ם אחת הם קטנים אלא דה"ק דצוהת עצירה אחת הקשה מכלל הם יעצרו

מאימתי פרק ראשון תענית

שנת י"ג לסוף ח' חדשים: מי מירדה גברא וכו' דאירתי שאל
מקמי דוד: במעשריהם לא נאמר דנשמע בעבור חטא: אלא
באבריו פי משני דבר שגורתי כגון האי מעשה דשמואל ע"כ:

תוספות ומי סיב: שמואל והא בר י"ב שנין רור וכו' ועתה אפרש חיי
שמואל י"ב שנה שהרי בשנה הראשונה שהיה עלי ממונה לכ"ג
נולד שמואל כדכתיב ועלי יושב כלומ' אותו יום נתיישב ונחתם ועלי היה
נביא ושושע מ' שנה דמפרש בקרא שמואל היה נביא ושושע י' שנים קודם
מלכו: שאלו כדאיתא בסדר עולם שנה נמצא שהיה שמואל בן מ"ט שנה כשפסק
מלכות שופט וחלי שנה כשפסקה הראשונה שהיה עלי נביא נולד וחרתי שנין
ופלגא דשאלו המלך הרי י"ב שנין ולהכי קא פריך ומי סיב: ומורי שיתיה
חשיב הני מ' שנה דעלי קודם שפסק הארון ונחתו יום שפסקה מת כדכתיב
ויחי בזהבירו הארון והאליס ויפול אחורית ותשבר מפרקתו וגו' והארון היה
בבית אבינעד בגבעה כ' שנים כדכתיב וירבו הימים ויהי כ' שנה וינחה
כל בית ישראל אחרי הכס וימך כשמואל דוד בירושלים דהיינו לאחר שחלך
בחדרון ששנה שנים ומחלה הביאו לשם לא וחשוב מ' שהיה עלי עם כ'
שנה שהיה הארון בבית אבינעד היינו כ' שנה נמצא שהיה כ' שנה משנולד
שמואל עד שבה הארון בירושלים אע"ג דנולד בשנה הראשונה אל"כ נבי
לפחות חלי שנה דהיינו אותו ז' חדשים שהיה הארון בשנה מלכותו ולא
קא חשיב ונולד להכיר דשנה הריון נמצא שהיו מ' שנים ממיתות שמואל עד
שבה הארון בירושלים שהרי היו ח' חדשים ממיתות שמואל קודם שמשחו
דוד למלך בחדרון ומלך ש' שנים ומחלה וימך מלך בירושלים והביא
הארון ועתה חסר מ' שנים מן ס' שנים שהיה משנולד שמואל עד הבאת
הארון ויפאר י"ב שנים ע"כ:

מהרש"א משה ואהרן לא במלול מעשה ידיהם כו' עיין
פי' רש"י וגראה לפרש שלא נעלו מעשה ידיהם
היינו שנמשח אליעזר להיות כ"ג ע"י משה ואהרן קודם שמתו
ודמויא דהכי מעשה ידיו של שמואל שנמשח שאלו על ידי שמואל
וקרא דמייחיה הכי מפורש ושהי וזהו דכתיבו של אליעזר שנמשח
ע"י ושמואל בקוראי שמו דהיינו שנמשח שאלו ע"י שהוא בקוראי
שמו כי שאלו נקרא ע"ש מה' שאלתיו: אמר הקב"ה אקפוץ
עליו וקנה בו' אבל בקרא מוקדם פסוק ויהי כי זקן שמואל וגו'
לפסוק נחמתי כי המלכתי וגו' וז"ל דלין מוקדם ומאחר גם
בנביאים מיהו מתוך ענינה לא משמע כן דבהאי קרא ויהי כי זקן
שמואל מסיים וישם בניו שופטים גומר ומתוך זה נחמנה שאלו
למלך כמ"ס אשה זקן ובניד לא הלכו גומר שמה לנו מלך גומר
וז"ל: אקפוץ עליו וקנה בו' והא דלמרינן ספ"ק דסוטה את
מספר ימין אמלא מלמד שהקב"ה ממלא שנותיהם של לדיקים
מיום ליום וז"ל דשאי שמואל שהוא בקש על זה שלא יעלו מעשה
ידיו נחמיו וז"ל דענין אחר: ב' שנים ומחצה תפלתו בו'
ופירוש הכתוב ושאל וישב בגבע' תחת זכות של אשל הגדול שהוא
שמואל שהיה דר ברמה וז"ל הא דנחמתי כו' המלכתי את שאלו
היה צחלתו מלכותו ונולד חלפתו של שמואל היה שאלו מת מיד
אלא שחלפתו היה מאריך לו שתי שנים ומחלה עד שיגיעה מלכותו
של דוד ודו"ק: הצבתי בנביאים הרגתים בו' כלומר י"ב
חלצתי וגורתי וגם את הנביאים הרגתים דהיינו הריגה שמתו
קודם הגעת זמנם כמו הכא גבי שמואל שמת קודם זמנו משום
גזירת הגעת מלכות דוד:

הר"ה ויהי פי זקן שמואל אחר הקב"ה אקפוץ וקנה וכו' וקשה איך היה
אחר קודם ששאלו ישראל מלך ויהי פי זקן שמואל שדעין לא היה
זקן

הא' לו עצרו א"י כתיב וגו' וכונת הדברים הוא שהקדרי' עובדים למס
וכותיים עובדים לאש ועמי המיר כעודו' והוא ביאור משה' והוא לא
אלהים כלומר נביות המה וידיו שתיים חגלה חרפתם שהיה לא אלהים
כיון שהינם מכנים האש ואמר כמו העובד כו"ס מעלים עליו כאלו עבד
לאש ולמים והוא עבירה אחת של עכו"ם ששקלה כשתיים שמי עשוד לאש
צידו עבירה אחת וכן העובד למים יש צידו רעה אח' אבל העובד כו"ס יש
צידו שתיים רעות שהוא שקול כאלו עבד לשתיים לאש ולמים וז"ל כי
שתיים רעות של האש ושל המים ששה עמי כיון שאלות עשו מקור מים
חיים למנוח להם בורות של עכו"ם והרי הוא שקול כשתי הבורות נבשרים
שהוא האש ששכר מפני המים' והמים שהם נבשרים מפני האש' ועי"ל
שתיים רעות שהעובדים לאש שקול כאלו עבדו גם למים כיון שהם ממשיכים
האש ואש עשו עכו"ם לאש בודאי שהעובדים גם למים הגדולים על האש

ס' א ואמר ליה רב נחמן רב יצחק מאי דכתיב *ויהי כי
זקן שמואל ומי סיב שמואל כולי האי והא בר
נ"ב הוה דאמר מר מת בנ"ב שנה זהו מיתתו של
שמואל דכתיב: אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן וקנה קפצה
עליו דכתיב *נחמתי כי המלכתי את שאלו אמר לפניו
רביש"ע שקלתי במש"איהרן דכתיב *משה ואהרן בכהניו
ושמואל בקוראי שמו מה משה ואהרן לא במלול מעשה
ידיהם בתייהם אף אני לא יתבטלו מעשה ידי בתיי אמר
הקדוש ברוך הוא הויכא אעביר לימות שאלו לא קא
שביק שמואל לימות שמואל אדרוואת מרגנו אבתריה
לא לימות שאלו ולא לימות שמואל כבר הגיעה מלכות
דוד ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא
אמר הקב"ה אקפוץ עליו וקנה היינו דכתיב *ושאלו
יושב בגבעה תחת האשל ברמה וכו' מה ענין גבעה אצל
רמה אלא לומר לך מי גרם לשאלו שישב בגבעה שתי
שנים ומחצה תפלתו של שמואל הרמתי ומי מירחי
גברא מקמי גברא אין דאמ' רבי שמואל בר נחמני אמר
רבי יוחנן מ"ד *על כן הצבתי בנביאים הרגתם באמרי
פי במעשריהם לא נאמר אלא באמרי פי אלמא מירחי
גברא מקמי גברא

(בן שנים לזקנה): והאמר ר' זוטא דקטן: זו מיתתו של
שמואל הרמתי ולא מיתת כרת היא דמשכח שמחות מפרש
מת צדק שנים זה הוא מיתת כרת צדק וכך זו היא מיתת
אסכרה ימיו של שמואל י"ב שנה דכתיב עד יגמל הנער וגו'
דיוסב"ר י' זלע"ו וכ' חדשים נקרא תנן וכתיב וישב שם עד
עולם עולמו של לוי חמשים שנה שנאמר ומנן חמשים שנה ישוב
מזבא העבודה בצבורות ירושלמי ובסדר עולם תמלא בשני דפין
תוספות על זה: קפצה הלזין שער: נחמתי ורלה הקב"ה
להורגו מיד: שקלתי במש"איהרן דכתיב משה ואהרן
צכהניו ושאלו בקוראי שמו וגו' והוא מעשי ידיהם יהושע שאף הוא
חלליהו של אהרן כדלמרינן צעירובין ילא משה ושנה לכן אהרן
פירקו כי וזמר צמר: מרגנו כולי עלמא אבתריה דלמרי
מדמית וזמר שמה ח"ו עבירי הית' בנזכרי מה ענין גבעת בנימין
אצל רמה צד אפרי: שישב ב' שני' ומחצה כדמפרש בסדר
עולם שחלך מחלי' שנת עשתי עשרה י"ב י"ג וי"ד ושמואל מת צחין

מאימתי פרק

ראשון תענית

כג

זמן למנות בניו שופטים וגם לא קשה עליו וזהו יום למר בדוחק שאמר ויהי כי זמן שמואל שהרגים בעלמא מולאם כחיש וכן שלא היה יכול עוד לסבוב אל כל הארלות לעשות משפט כמנהגו וכן אמר בניו שופט ואח"כ כשיחם הקד"ה ממלכות שאלו קשה עליו וזהו ויבין שער וי"ל עוד בדקדוק הכתוב שאמר כאשר זמן שמואל ולא אמר כי זמן לומר לנו שכונות הכתוב לומר ששם שכאשר זמן שמואל שקשה עליו וזהו כדי שלא תדמה מלכות דוד שהגיעה עומת מלכותו וגם לא יתבעלו מעשה ידיו של שמואל בחייו כך בגלגל הקד"ה להביא מלכות שאלו בעונות שנתן כלל שמואל למנות לבניו שופטי ולא רלו כס בני ישראל ושאלו להם מלך באופן שנתקיימה מלכות שאלו שהגיע בעונות ועוד קשה בענין שהקשה ומי מדחי גברא מקמי גברא ופירס רש"י דאדחי שמואל מקמי דוד והרי יש לדמות ולומר דשמואל לא נדחה מפני דוד אלא מפני תפלות של שמואל שא"ל לא יתבעלו מעשה ידי בניי שא"למלא כן היה מת שאלו ומוקד דוד שכבר הגיעה מלכות של דוד ואין לדמות לדוד מפני שמואל וא"כ נמצא שנדחה שמואל מפני תפלות עמו וכו' וזהו שהיה אפשר להתקבל תפלת שמואל ואחריו שאלו ימים על מלכותו ולא יתבעלו מעשה ידיו של שמואל בחייו וגם שמואל יאריך ימים ויהי נדחה מלכות דוד מ"מ לא נדחה שמואל מפני דוד כי דוד בשעתו כל לטוב מלכותו כדא"ל לו ואינו מהרהריו שילך דוד להיות נדחה מלכותו כדי שלא יתבעלו מעשה ידיו בחייו ויהי נדחה דוד מפני שמואל ועכשיו אם נדחה שמואל ומת הוא גרם לעצמו תפלתו ולע"ד נראה לפרש נדחי גברא מקמי גברא שהיה שדחה מלכות דוד מפני תפלות של שמואל שאמר לא יתבעלו מעשה ידי בניי וביאור הענין כך הוא שאמר למעלה אמר הקד"ה אקפון עליו וזהו שדחה בחייו ושאלו יוסב בגבעה תחת האל בדרמה וכו' הרי משמע מהכא שא"למלא תפלתו של שמואל היה מת שאלו ומוקד דוד מהרהר ועל זה סומך והקשו לשאלו וכי מדחי גברא מקמי גברא שנדחה דוד מהיות מלך ב' שנים ומחלה מפני גברא שהוא שמואל והסביר בגמרא אין נדחיו ע"כ ונחביו כנבואים הרבנים מאמר פי שהיה מפני גורת דבר שגור וכן הכא ידחה מלכות דוד ב' שנים ומחלה ויבש שאלו בגבעה מפני תפלות של שמואל שיושב בדרמה ויש לרמוז התפלה בכחבו במ"ם תחת האל כלומר תחת האלה שאלו תפלות שדחה שהוא שמואל שאלו ואמר אל יתבעלו מעשה ידי בניי :

יב רב נחמן ורבי יצחק הוו יתבי בסעודתא אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק לימא מר מלתא אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לו שט ויבא לירי סכנה בתר דסעיד אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן יעקב אבינו לא מת אמר ליה ובי בכדי ספרו פסדניא וחננו אנשיא וקברו קבריא אמר ליה מקרא אני ירמיה דרש בשמער * ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל כי הנני משיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבסמ מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים * אמר רבי יצחק כל האומר רחב רחב מיד נקרי אמר ליה רב נחמן אנא אמינא ולא איכפת לי אמר ליה כי קא אמינא ביריעה ובמכירה ובמכור את שמה קא אמינא כי הוה מפטר אמר ליה ליברכן מר * אמר ליה אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שהיה מהלך במדבר והיה רעב ויפך וצמא מצא אילן שפירותיו מתוקין וצלו נאה ואמת המים עוברת תחתיו אכל מפירותיו ושתה במימיו וישב בצלו וכשבשקש לילך אמר לו אילן אילן במה אברכך אם אומר שיהיה פירותיך מתוקין הרי פירותיך מתוקין שיהיה צלך נאה הרי צלך נאה שתהא אמת המים עוברת תחתיו הרי אמת המים עוברת

מדרש י"א ובי בכדי ספרו ספריא בו מתיחה לא מריק דלא מפרש ביה מתיחה אלא ויגוע כיו"ם תסום ודלמפר * במעשה ע"כ לשנון ויהיין אמת שאמר שני דפתימין וט

מאימתי פרק ראשון תענית

כיון שהקדש לו מספדינו וחגיגתו וקדשיא מה הציב לו מהמקרא דאל תירא עבדי יעקב דהתם נמי חילא לאקשוי וכו' בכדי חטעו חטעינא וכו' : ונראה דרבי ינאח הכותב לר"ז על שאלו בחור השעורה ואין כוונתו לומר לו חילי יכול לדרר עכשיו לפי שאין מסמיחין אלל כיון לאכילתו שלא היה לו לדרר ולשאל בחור השעורה שאין מסמיחין בסעודה וכוון שאל להוכיחו הוא סילק עמו מלפסוד כדי להשיבו אלל השאל שהיה שאלו והוא עומד בסעודה היה לו לחוש על עמו שלא יסיה בחור השעורה בשאלתו ונס יחוש על ההשיבו לו שאם הוא עוסק בסעודה יש חשש שאל יקדים קדם וכו' ואם כוונתו שפסקו מהאכילה להשיבו על שאלתו גם זה חילי הלכות דרך ארץ לומר לאכול עמו מושר ידן ולא תאכל : אמר הכי אמר ר' יוחנן יעקב חילי לא מת דהא לא בחי' מיתה ויוגע וימת כדכתיב באברהם וינאח אלל ויוגע וינאח לומר שבה הנפש נשאר בגופו של יעקב ולא נפרדה הנפש מעל הגוף ואף ע"פ שהוא אמר חילי מת ואחלים פקד יפקוד וגומר לא ידע מה היה' וחשב שם הוא וימות ותפרד הנפש ממנו כדרך כל הארץ והקשו לו א"כ בכדי חטעו חטעינא שבוו שהנפש היתה נדונה בגופו אין לחוש מרמה ותולעה כי הנפש משמרתו כמו שפס' הוי משמר את בשרו שלא ירחוש וכן למה נספד ונקבר דהא עיקר הקבורה הוא כדי שיתעבל הבשר אלל בהיות הנפש חרוקה עם הגוף אינו עס עיטול בשר א"ל מקרא חילי דורש הגני מושיעך מרחוק ואי לא היקאס היה חילי דאף ע"פ שמת יעקב אמר הגני מושיעך מרחוק לפי שפס' עבר לשראל האבות מושיעך בקבר ובעת גאולתם היה חשונה מולאח ליעקב אלל מושיעך דמקס הוא לורעו ולפיין דלף הוא בחיים כי כל עוד נפשו בו קשור בגופו ומה שנקבר ונספד הוא כי נתעבלו כחות התנועה ויאסוף רגליו אלל המטה ויוגע כאיש שנתעלף וימותו כאדם שאין לו תפוחין והם לא ייעבו כי כל עוד נפשו בו ולכן חטעו ונספדו ונקברו אחותו מ"כ" בשעת הגאולה קריון היה הגני מושיעך מרחוק באחרית הימים לך חשונה מולאח בגאולת בניך שהרי אלה

יעקב לעיני' ואחרי' ב' ופרש' למאי דמשי וא"ל מקרא חילי דורש כו' ודחטעו חטעינא כו' נדמה להם שמת אלל מי היה עד כאן לשונו והענין דחוק וניקר סינויא חסר מן הספר ושמעתי לפרש בסוגיא זו משום דאיכא לפרש הא דיעקב חילי לא מת בשיני פנים אם שלא מת כלל גם בגוף אם שלא מת בגופו כשאר דאיק' אלל בגוף היה מת ואחא שלא מת בגופו לא חש להקשות דמפורסמת היא דאמאי נקטי יעקב עמי מאברהם וינאח דודלי גם הם לא מתו בגופם ואי שלא מת אף בגוף קאמר וכי בכדי ספדו ספדינו כו' ומשיני ליה דודלי בגופו קאמרי דלא מת ודקסי אמאי נקטי יעקב עמי דמקרא חילי דורש כו' מקסי הוא לורעו ומ"ה נקטי יעקב כמו שהוצרך בקרא דבקים' דלא שייך אלל בשיקב להקישו לורעו משא"כ באברהם וינאח משום זרעו ישמעאל ועשו ויוחיתא ליה מדכתיב אל תירא עבדי יעקב גומר מקסי הוא כו' בצמה כחוצים קרי ליה לכלל ישראל בשם יעקב ומיהו הקל דכתיב ביה ואת זרעך גומר משמע דעבדי יעקב היינו יעקב עצמו ועי"ל בזה ע"פ מ"ש פ"ב דכחוצות מקים שח"ל אינן חיים שנאמר גומר נשמה לעם עליה גומר כי א"י נקרא ארץ החיים מיתת דאיקים שח"ל אינה רק מיתה מקריה משא"כ בח"ל דהמיתה היא טבעית וע"כ לרבינו נלגלוג מחילי' ח"ש יעקב חילי לא מת דודלי אברהם וינאח שמתו ח"ל חיים הם גם כן במיתתן כיון שמתו בח"ל אלל יעקב חילי שמת בח"ל היה לבעל דין לומר דאינו חי כמותו ולזה אמר דלף הוא חי וכללו מת בח"ל וא"ל ובי' בכדי חטעו כו' ומיהו' חילי לך שהוא חי יותר משאר מקים שח"ל וא"ל מקסי כו' הגני מושיעך מארץ רחוק דהיינו ממלרים בחיים כאלו אלה מת בח"ל כמו זרעך יוסף שח' ממלרים ארץ שביו בחיים לשם : שפירותיו מתוקין כו' כי האדם עד השנה כח"ש פ"ק דב"ב היה זה עץ גומר שהוא חיוו ע"ש כמו שהאילו עושה פירות עונות כך מעשיהם הם פירותיהם וכח"ש לקמן דפרקין שאים כשר וי"ח דומה לעץ מאכל שנאמר בו ואתו לא תכרות אלל הרשע דומה לאילן סרק כי לא עץ מאכל הוא אחרת השמיה וכתה גומר ולזה לפי הארץ לא הספדים גמרות שליו דומה הכא את הת"ח הדאיק בג' מעלות טובות בחורה בעושר ובגנים לאילן הטוב הזה בג' מעלות שזכר פירות המחקין שבו הם משל התורה ומעשים טובים כח"ש ומחוקים מדגש ונופת גו' כל הנאה שבו הוא משל לעושר כח"ש כלל החכמה אל הכסף ואחמם המים העוזרת תחתיו הוא משל בגנים והורע כח"ש וזרעו בחיים רבי' ולקמן גבי שהא' כאלו מעיד כמותו פרש' בחורה בעושר וכבוד עכ"ל ולא ידענו למה הוציא בגנים והכנים וכבוד תחתיו דלמי המשל שיהו כאלוהיו זוכי' א"כ להניי ג' שזכר הוא דהיינו תורה ועושר ובגנים

ואפשר דענין נפל בפירות רש"י וכבוד במקום חיים : דר"י יעקב חילי לא מת וכו' וקשה למה השיבו אין מסמיחין בסעודה והלא גם דברים אלו יש בהם איסור שלא יקדים וכו' ואברהם אם היה מדבר עכשיו מה שדבר בסוף הסעודה יעקב חילי לא מת הוא דבור מועט ומדיבור הוא שאמר אין מסמיחין בסעודה שאל יקדים קנה לוסט' וע"ק מ"ש מקרא חילי דורש וכו' מקסי הוא לורעו למה חילי עריך האי היקאס דמנוסא דקרא דאמר הגני מושיעך מרחוק ואת זרעך משמע שם ליעקב ישמעאל מהגלות ואם יעקב מת מה לו עוד לחשונה וע"ק

ת"ר יורה שמורה את הבריות להציח גנותיהן ולהכניסו את פירותיהם ולעשות כל צרכיהן ד"א שמורה את הארץ ומשקה את התהום שנאמר *תלמיה רוח נחת תמים גדוריה ברכיבים תמנוגה צמחה תברך ד"א שיויר ^ס בנחת ואינו יורד בזוף או אינו אלא יורה שמשיר את הפירות ומשטף את הורעים ומשבר את האילנות ת"ל מלקוש מה מלקוש לברכה אף יורה לברכה או אינו אלא מלקוש שמפלי' בהתים ומשבר את האילנות ומעלה סקאין ת"ל יורה ומלקוש מה יורה לברכה אף מלקוש לברכה יורה גופיה מנ"ל דכתיב *ובני ציון גילו ושמחו ^{י"א} בה' אלהיכם כי נתן לכם רמורה לצדקה ויורד לכם גשם ^ב יורה ומלקוש בראשון :

יורה ונחתי מער ארלכם בעתו יורה ומלקוש יורה רביעה ראשונה היורדת בחשון : ולהכניס פירותיהן שנתנו בשדות ליבון עד עכשיו וכל דברים הלריון ביומת הגשמים : שירד בנחת והכי משמע יורה כלום שמונה לתלמידיו בנחת דכתיב דברי חכמים בנחת נשמעו אי כמי לשון חן יורה ההולך ביושר ואינו נוטל לכאן ולכאן ל"א שמתקין ארץ ואינו יורד בזוף : תלמידי רוח כשאתה מרום תלמידי חרשים כח"ש נחת הוא לגדולי בני אדם היינו פטע המקרא לקמן דרבי שאפי' יוסות מוסקות בו : או חילי אלל שוטף את הורעים כלומר דעד השתא אמרי' יורה לברכה או אינו אלל יורה לשון קללה כמו ירה יורה ששבר הכל כחן היורה והכי משמע קרא והיה אם שמוע תשמעו אל מלותי וגו' ואם לאו ונחתי מער ארלכם יורה לרעה : מילאח בעלמא הוא ואברהם דבריהתו בו האי גוואלמאסי פירותיה' שעור' דאילן כגון ארחתו' או רמוני' או סופי חילי' ולא גרסינן שוטף את הגרנות דגרנות בחשון לנאח' מיה' מלקוש לברכה שא' לורעו לשבר גרנות ולהשיר פירות שאינם מוויים באחרותיה' ואי חילי ומה לדרוש אלל לעונם ^ס יורה

מאימתי פרק ראשון תענית כד

משם ולא מרובות וכמו כי בנסתבה אל מלך גדול משופחות אל ההודאות:

אמר רבי אבהו גדול יום הנשמים מתחיית המתים

דאלו תחיית המתים לצדיקים ואלו הבא בין

לצדיקים בין לרשעים ופליגא דרב יוסף דאמר רב יוסף

מתוך שהיא שקולה כתחיית המתים קבעוה בתחיית

המתים אמר רב יהודה גדול יום הנשמים כיום שנתנה

בו תורה שנאמר *יערוף כמטר לקחי ואין לקח אלא

תורה שנאמר *כי לקח טוב נתתי לכם תורתא אל

תעובבו * רבא אמר יותר מיום שנתנה בו תורה שנאמר

יערוף כמטר לקחי מן נתלה במי הוי אומר קטן נתלה

בגדול * רבא רמי כתיב *יערוף כמטר לקחי וכתיב

*תול כטל אמרתי אם תלמיד חכם גזון הוא כטל ואם

לא עורפרו כמטר תניא היה רבי בנאה אומר כל

העוסק בתור' לשמה תורתו נעש' לו סם חיים שנאמר *עץ

חיים דא למחויק' בה ואומ' *רפאות תחי לשרך ואומ' כי

מוציא מצא חיים וכל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית

לו סם המות שנאמר *יערוף כמטר לקחי ואין עריפה אלא

הריגה שנאמר *וערפו שם את העגלה בנחל :

רשעים אינן חיים שנא' כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה :

ופליגא דרב יוסף דאילו אמר כתחיית המתים ולא

יותר שזה חיים בני אדם שהנפשות גדילה זו : כמטר לקחי

השם לקח למטר : *יערוף כמו אף שמיני יערפו טל ושחקים

יערפו טל שהוא מרבה השירות : כתיב תול כטל דמשמע נחם :

עורפרו כמטר הורגו : לשמה משום כאשר זוני ה' אלקי ולא

כדי להקרות רבי :

תוספות וכל העוסק בתורה שלא לשמה תורתו נעשית לו סם המות

וקשה והלא אמרין לעולם יעסוק אדם בתורה חנ"ג שלא

לשמה שמתוך שלא לשמה כל תורה וי' דתרי שלא לשמ' היו דמה שאמר

לעולם יעסוק אדם בתורה חנ"ג שלא לשמה היינו נלמד כדי שיקרא רבי

או כדי שיכבדוהו ומה שאמרין הא כל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית

לו סם המות היינו מי שזוהר לקטר ע"כ :

מהרש"א *שמל קשיותיהן בו' ויש לפי זה לתת טעם

אמאי הגשם דנניסן קרוי כן ולא הגשם דתתרי

ומיהו לעיל ציור' לנולדו טעמי ניה' אהסוה דתתרי : *הולידה

והצמיחה בו' הולידה הוא לשון מורכב וזכר ונקבה משמע שהגם'

הוליד והצמיח שהארץ ילדה ונמת' כמו אחרי הולידו גו' אצל בלידת

הארץ ה"ל למכתב ילדה ולמחה ומיהו צמח הלשון נמי דהארץ

אחתה דמטרא הוא והכי אמרינן לקמן טבא לשתא דטבת ארמלת'

וק"ל : כיום שנתנה בו תורה בו' לענין טובה לעולם קאמר

דכמו שהתורה טובה לנפשות ה"ל המטר טובה לנפשות ומייתי

בה דכתיב כי לקח טוב ע"ש שהיא טובה לנפשות ופי' הפסוק כי

לקח טוב מה שראוי ליקח אותה בשביל שהיא לקיחה טובה *אנכי

נתתי לכם צמת' ואמר תורתא אל תעזבו וגו' ע"פ מ"ס בגררים

משה היה לומד תורה ומסכתה עד שחנה לו צמתה וה"ל ה"ק

שע"י שנתנה אותה לכם צמתה אל תעזבו ותסבחו אותה : ויתר

מיום שנתנה בו' משום כלעיל שטובת הגשמים היא לגופות

שירד על המלילות ועל הקשין וממלא את החבואה בקשים : הדר אחר

דילמא מלקוש קללה הוא והכי משמע שכל וקשה כלומר מל את הבתים

והאלילות שמפילן ומשכרן וקשה לתבואה : שמעלה ספקין וזכרה דקרא

למלי מים בורות שזיזן ומעורר : שמפיל את הבתים ומשמע דלקיזן

שכל קשיותן של ישראל נגמא שכל דבר הקשה חומר ומשכר את הבתים

כלומר אין בו תקלה ברנות והסודות פירות לפי שא"ל ה' *פקדים וזין

ארכה כדמחרימין הללל ספק' ומלקוש לשון ארכה כמו והנה לקח אחר

בני העיר : את המורה ללדקא אלמא יורה לעובה :

תוספות מלקוש לפרעה או אינו אלא שמפיל הבתים ומשכר פירות כלעיל :

מהרש"א אלא יורה שמשיב בו' פרש' לשון קללה בו'

והכי משמע קרא והיה אם שמוע גו' ואם לאו ונתתי

מטר ארכסם יורה לרעה בו' ע"ש וסוד דחוק אלא דיע לפרש

דה"ק קרא ונתתי מטר ארכסם צעתו אותן יורה ומלקוש דבשלא

צעתו הוא לקללה ולא לזכרה אינו מציא אותן לכס צעתו שלא

היה לקללה ומיהו משום שלא צעתו נקרא יורה ומלקוש וקאמר

דמה מלקוש בו' ומה יורה בו' וע"כ יורה ומלקוש לזכרה קאמר

דהיינו צעתו : דכתיב ובני ציון גו' צילקט ל' הכי אלא וכן

הוא אומר ובני ציון יגילו גומר וחתרוניו מייתי ליה דצין יורה

וצין מלקוש כתיב ציה :

אמר רב חסדא נשמים שירדו על מקצת מדינה ועל

מקצת מדינה לא ירדו אין בהם משום ועצר

אינו והכתיב *וגם אנכי מנעתי מכם את הנשם בעוד ג'

ימים לקציר והמטרי על עיר אחת ועל עיר אחת לא

אמטיר והלקה אותה תמטר והלקה אשר לא תמטיר

עליה תיבש ואמר רב יהודה אמר רב שתיהן לקללה לא

קשיא הא דאתא טובא הא דאתא כרמיבעי ליה אמר

רב אסי דיקא נמי דכתיב תמטר תהא מקום מטר

שמע מינה :

אין בהם משום ועצר דאיתן על קצת מדינה שירדו להם גשמים ומוכרין

לאחרים ואמר ר' יהודה אמר רב שתיהן לקללה אותן שירדו ואתן

שלא ירדו מפני שרוב גשמים קלקלו את תבואתם : הא דאיכא מטרא טובא

יותר מדאי שתיהן לקלל' : כדמיבעי ליה אין בהם משום ועצר שקלת מדינה

תסתפק לקצת מדינה : תמטר תהא מקום מטר כלומר יותר מדאי :

א"ר אבהו מאימתי מברכין על הגשמים משיצא חתן

לבראת כלה מאי מברך א"ר יורא א"ר מוריס

אנחנו לך ה' אלקינו על כל מיפה וגיפה שזוררת לנו

ורבי יוחנן מסיים ואלו פינו מלא שירה כים ולשונו רנה

כדמון גליו וכו' אל יעזובנו רחמך ה' אלקינו ולא עזבונו

ברוך רוב ההודאות רוב ההודאות ולא כל ההודאות

אמר רבא אימא אל ההודאות :

מאימתי מברכין על הגשמים כפ' הוראה אמרי' על הגשמים אומר

הטוב והמטיב והחס פרכין הן ברכה דחקון לה רבנן

ומשינן הא דתנא מיתוס וזה דשיע משמע : חתן לקראת כלה יונאה

כ"כ כשכשהטפה נופלת ונזלה אחת ונולעות כנגדה מפי מורי ל"א

שהשוקין מקלחין מים שוק מקלה וזה מקלה כנגדו : רוב ההודאות כלומר

ברוב ההודאות אחת קורא להקל' : ולא כל ההודאות והכי משמע ברוך

אתה רוב ההודאות ולא בכל אלא כד תוס' ברוך א"י אלא כל ההודאות

דמשמע כל ההודאות לומרנה לתרוניה ברוך אתה ברוב ההודאות

מברכיה ההודאות האל של כל ההודאות משמע ומתחילה היה משמע רוב

סס

ע"כ

צמח

7

סס

מאימתי פרק ראשון תענית כה

אח"כ לאו חכמות ואם לאו אחרות תשחית וברית ולמה הולך לומר אם ח"ה
הגון הוא ממנו תחלל ועוד שם מ"ה שאינו הגון י"ס ללמוד ממנו הגדול
כח"ס בגמרא מסכת חגיגה פ"ב ור"ה הוכיח תורה ממומיה דאחר
התורה לא בגדול לא בקטן וכו' ונראה דהקשה לו מ"ד כי האדם עץ
השד' שהכחו' מדבר ענין ואינו מדבר כאלו באלים לז"כ האדם וכו' שנתנה
התורה פעם שלא להשחית האילנות לפי שאין האילן יכול להכניס ענמו
לשמן במזליו תפיק כמו שפירש האדם וכן ברש"י וז"ל בפ' התורה עדין
יקשה לפי' זה דה"ל כי עץ השדה האדם כלומר וכו' מה השדה הוא הוא
דומה לאדם כדי שיכנס אבל לא יעקד לומר כי האדם עץ השדה לזה תירץ
אלא משום דכתיב כי ממנו תאכל שנה להקדים אדם לעץ השדה ואמר
בשם שעץ השדה שהוא עץ מאכל ממנו תאכלו ואחריו לא תכרות כח"ה
הגון הדבר כי ללמוד ממנו אבל אין להקדים אדם לאדם בנתינת עץ שאינו
תאכל אחרות תשחית וברית וכן נת' דהא אע"פ שלא היה ח"ה שאינו
הגון לא הותר לך להכריחו ולהשחיתו אלא לפיכך ממנו ופלא לידבק בו
ולא דקדק רש"י בפירושו שפירש אלא לאו אחרות תשחית סוד מעליו כלומר
כי הוקש אלא לענין לומר מעליו אלא להכריחו לא לתקנם והשתא אחי
שפיר שאע"פ שר"מ למד מאחר מ"מ פירש ממנו שלא להדבק בו כי ח"ה
שאינו הגון אחרות תשחית סוד מעליו והוא פירשו של ברכת כלומר תחיה
נפסק מתכונתו י' ועם זה אני אפרש דיבור התו' אם ח"ה הגון ממנו תאכל
פירש לומר לפנינו וכו' ונרדף לומר קר שר"מ אלא להדמיון דלומדים אף
ע"פ שאינו הגון אף נחתם זה עם מה שהקדמנו לפרש אם ח"ה הגון
למוד לפנינו ואם לאו לא תלמד לפנינו אלא נראה דהתוס' פליגי על פרש"י
ו"ל שרש"י פי' אם ח"ה הגון הוא ללמוד ממנו ואם לאו אחרות תשחית סוד
מעליו דמשמע לא תשכח אלא ע"פ שתלמוד ממנו וכו' ואין להקשות
תיר"מ דגמר מאחר לפי שלא היה לו ללמוד מת"מ שאינו הגון אלא הוסיף
שלא יקבע ישיבה עמו אלא יסור מעליו י' והתוס' פירשו שאפי' הלמוד
לא ללמוד מת"מ שאינו הגון דהוקא אם ח"ה הגון הוא ללמוד לפנינו ולא
חפד ממנו אבל אם אינו הגון לא תלמוד לפנינו משמע כולל כלל לא והשתא
קשה מה שלמד תורה ר"מ מאחר ויתירנו שכל מי שאינו ח"ה אינו ראוי
ללמוד ממנו אבל ח"ה כר"מ יכול ללמוד ממנו לפנינו שלא ללמוד ממשעיו י'
מ"ד ברזל בברזל יחד נראה דהוקשה לו דה"ל ברזל בברזל יחדו דהיינו
מתחדדים שניהם דהכי משמע שמתחדד הברזל הוא והאחר למה אמר יחד
בשני יחד י' וע"פ שברזל אחד ברזל בברזל יחד הכיור החדוד בסוף
ובאיש פני רעיו הכיור החדוד בתלמי' ודל"ל ואיש פני רעיו יחד או יאמר
ברזל יחד בברזל י' ונראה דברזל יחד כח קוץ שברזל יחד מתחדד את חברו
ולא אמר מתחדד זה את זה כמו שאמר בתלמודי חכמים מתחדד זה את זה י'
אמנם נראה דברזל אחד ברזל יחד קדקוקים שדוקקתו בכתוב ואמר לומר לך
מה ברזל זה אחד מתחדד פני חברו שאין הסבין נשחו אלא בירך חצרתה
ונמלא האחד בשתי שמשותיו יחד ברזל דהוקשה לו דה"ל ברזל בברזל יחד
פני חברו ולכן אמר הכתוב ברזל בברזל יחד לרמוז שגלת יחד נדרשת עם
הברזל האחד ולא קאי לשניהם ונמלא מתחדד האחד ולא השני שאע"פ שנגע
ברזל בברזל יחד מתחדדו שניהם אלא יחד מתחדד האחד בלבד ונת' ח"ה י'
התועלת שהגיע שם ברזל ונתוספת שבת בברזל אינו מתחדד כי אם הא'
ובא' איש יחד פני רעיו כלומר האיש מתחדד וגם יחד פני רעיו שמתחדד
חברו ונמלא שניהם מתחדדים זה את זה ולכן נאמר איש יחד ואח"כ אמר
פני רעיו לומר שגלת יחד נדרשת עם האיש הנזכר קודם וגם שגלת יחד
נדרשת עם מה שאמר הלא כ"י פני רעיו י' אמר דבר בר זה מה למה נמשל
דברי תורה לאש וכו' י' ויש לדקדוק והלא בשניהם דברים נמשלה תורה לאש
למדבר ולמים מה אלו בהם ק"ד בהם י' ונראה דהוקשה לו כיון
שנמשלה תורה בנ' דברים למה נאסר הוא אומר נאסר י' יותר חכמים
ובתנאים שאמר הלא כ"י פני רעיו י' ויתירן שכל נאסר יותר
משאר הדברים שנמשלה בהם לומר מה אם אינו דולק יחיד וכו' למה
חשלו דברי תורה לעץ וכו' כ"ל דהוק' י' כיון שנמשלה התורה לאש שאינו
דולק יחיד יא"כ למה נמשלה לעץ דהא עץ אחר אינו דולק והיה לו להמשלה
לעצים שהם שנים או שלשה דוקלים בירך לומר לך וכו' :

רבי חנינא בר פפא רמי כתיב *לקראת צמא התיו
מים וכתיב *היו כל צמא לכו למים אם תלמיד
חכם הגון הוא לקראת צמא התיו מים ואם לאו הוי כ

תפלים
שמים
ללמוד
התלמיד
הוא
הוא
הוא

יבטי'
כה

פרק
הדור
ש"ט
רש"י

התיו משמע להולך לו מים: וכתיב לכו למים ילך הוא עמו
אם ח"ה הגון שרואה ללמוד מזה מזה לרצ' ללך אללו
במקומו: ואם לאו ילך הוא אלל הרב: יפוצו מעינותיך הוצה
אם הגון הוא לומר לו דברי תורה: ואם לאו יהיו לך לבדך ואין
לזרים אף: שלשה משקין הללו מים ויין ומלח וזו התורה
שאין נותן זה כלום ויודע' ולומדה: בפחות שבכלים בנותן
דפח' בשוק אחר ודברנו מה אף אומרת לי והלא אצד נותן
יין בכלי' מכושרי של חרס: ואלא במאי נירמי אם לא בשל
חרס הא כולה עזדי הכי: ותקף החמץ: כי היכי דאמרה
לי אי חכמ' משארה בכלי מכושר: הכי אמרי לה דין משתמר
בכלי מכושר אף התורה מתקיימ' כי יותר משאלו הייתי נאם:
אי הוה סנו אחר נאם שהם חכמים עמי הוה גמירי ש"א
לנאה להשפיל דעתו ונא לירי נכחה: בהיסת' דעת שם לא
ישמרם יפה יח נשפכו או נופל לתוכן דבר נאם ונפסקין
מלשחוק בדבר קל יותר משמן ודגש שמתוך שהם עזיזי לפס
הפסולת למעלה ואפשר אדם נוטל העליון וזורקו למח' והתחתון
בר ונקי מה שאין לו במשקה ללול שאינו עז: בהיסת' דעת
אם אינו מחזיר תמיד ע"ד כן:

תוספות כמי שדעתו שפלה וכו' וכן נמי אמר' בעירובין פרק כ"ד
מערבין לא כל שמים ולא מערב לים הוא כלומר לא תמלא
התורה כמי שגזירה עמו כשמים שדעתו בזה ולא כשמים האלוים
במדינת הים בערי הים דלמי שפלה לא ישיפוף ואין ישיפוף לא שפלה י' וכו'
ח"ב זיין א

יב
שס
ישיעיה
נא
סס כה

מאימתי פרק ראשון תענית

חזקתא הוה לא בשחרית ולא בתערין ולא בארבע עשרה בלומר באות שראוין
עכבדים אמר ליה לשמואל והאמר איסורנוגוס הוא אמר ליה מימי דלא
מעיינא בה אלא בעתק דנפקא למוא פ' ה' הטל מ' ולא אני מבטל לעמי
אם הוה סנו הוה חכמי עפי פ' א' אם שוגא' היופי הוה חכמי בותר ע"כ
מהרשיא כתיב די כל צמא גר לאו צמא ממש קאמר
צנזרה זו אלא כמ"ל ולא צמא לחים כ"א לשמוע
דבר ה' וקאמר בתלמיד הגון החיו מים עם רבו מדבר שלא
תמוע ללמדו תורה אכל בתלמיד שאינו הגון וימנע הרב מללמדו
תורה כמ"ל צמון יהי לך לבדך אכל הצניא קרא לו הוי כל
צמא לכו גר' שישב וילך אל רב ללמדו : לומר לך וכו' לפי שם
תלמיד שמוע עצמו מליך אל רב ללמדו לפי שהוא חושב שאין
זה כבודו לך המשיל התורה למים צמון זה מה מים מניחין
מקום גבוה כו' אף איה תניח מקומך והשכל עצמך לגבי רבך
ליך שם כדי ללמוד שם לך מכריו הכחז הוי כל צמא גר' ולהכי
מייחא ליה הוי קרא צננין זה ולא מייחא ליה קרא דלקמיה בספר
ישעיה לקראת צמא החיו מים : לג' משקין כו' לטיל לענין מה
מים מניחין גבוה כו' ה"ן וין וחלב אם שופכין אותן לארץ מניחין
גבוה כו' אלא שאין דרכן לשופכן על הארץ כמו מים גס אינו
שיך ביין וחלב מניחין מקום גבוה כו' מתענינות ונהרות אכל
הכל לענין פתוחים צננין שיך לנאות התורה לכל הג' משקין :
הרי"ף רבי תינא רמי וכו' וקשה דילמא ה"ק לקראת צמא החיו מים
ושפאין מניחין המים לקראתו אינו הוי ואיני על המא שאל
בדומנו לפני מים עד שהוא צמנו הולך למקום המים לשחות : ושאל כך
שיקשה כיון שנקראת צמא רחוי : והבין הוא להביא לפני מים לקדוה בזה
למה יעשו שלא כהוגן שלא יביאו לו המים : וע"כ שאם אינו תלמיד חכם
הגון אף הוא אומר יך למקום תורה : והכל אם אינו הגון לא יראה לך
שלי להריך לומר הוי כל צמא לא למים לך תירך דמיידי תבור : שה"ל
הגון מנה על הרב לך למקומו אלא למקום ואם יכיר הוא אלא כלומר
אם הוא ח"ח הגון ולא בא אלא הרב ללמדו יך הוא אל הרב וזה לב
למים : וגם י' לפרש ואם לאו שאינו הגון הוי כל צמא שאינו הגון ורובה
ללמוד יך למים : והתורה מחזירתו למעט : רבי תינא רמי כחדי יפוני
זכו : וקשה שאין אלא אומר שם אינו תלמיד חכם ויך לבדך דסיני
שאל ללמדו ולמעלה דרשו צננין הגון הוא יך למים ללמוד חורם הרי
כיון שאינו הגון גם כי יך אליהם לא ילמדו כי אין לורים אתו ולפירוש
אין שפירשתי לעיל ואם לאו הוי כל צמא שמדבר בתלמיד הגון ולא בא הרב
אלו יך הוא אלא למים ואלו אכל שירוש הארץ קשה ואפשר שלדבר הזה
צא רבי תינא ואמר למה נמשל ד"ל למים שיקשה שמנינו שנמשלה בג'
דברים בלא ובמדבר ובמים לומר מה אלו בנים אכל נראה שאל רבי תינא
למה נמשל למים שאין מה שדקדקתי למעלה בדברי שם רבי תינא
שדרש אם אינו הגון יהי לך לבדך הגון יך נמשל דברי תורה למים דכתיב הוי
כל צמא לכו למים ואוקמיה רבי תינא להאי קרא בתלמיד שאינו הגון שילך
למים ולפי שהדרש עכשיו אם אינו הגון יהי לך לבדך אם כן למה נמשלה
למים דמשתא אפילו צמיו הגון יך למים : התורה תירך דלעולם בני
שאין הגון יהי לך לבדך שאל יך הרב אללו לומר ומי"א אם התלמיד
יפסיל עצמו כג' שמתניח מקום גבוה והולכים למקום מדרון אף ד"ל
אין מתקיימים אלא חסד שדעתו שפלה וזה שלא היה הגון והפסיל עצמו
לילך : הרי"ף רבי תינא רמי הגון יך לתקיימן כי כל צמא ד"ל למים :
למה נמשל ד"ל למים לין לחז ומ' נראה : שאוקשה על כיון שד"ל הם
הם מים ובמדבר ובאם למה נמשל צמא בן מים : וליין : וחלב שהם
דברים הפכים המים הם בנים וליין : והחלב הם בנים לומר לך מה ג'
משקין הללו אינם מתקיימין אלא בפתות צננין אף ד"ל אינם מתקיימין
אלא בני שדעתו שפלה ואע"פ שדברנינו הוי לבדך למדנו למעט : שמה המים
מניחים המקום גבוה והולכים ללמוד כך ד"ל מ"מ הצניא לין וחלב לומר
שמתקיימן בפתות צננין בלומר באשמים הפעורים קורם מהאשים כמו

היו מתקיימים בפתות צננין : ד"ל שפסילים : ד"ל צמא הדעת אם
אין לב עולם תמיד לחזור אחסם בלא ישתכח ממנו : ובתוספות אמרו כך
ד"ל וכן נמי אמרו בערוך פ' ה' הטל מ' ולא אני מבטל לעמי
וכ' וזונות החוס' היו שוקשה להם שאין הוא לומר מהאשים שמתניחם
מקום גבוה והולכים למדרון וברי נמשל ד"ל צמא פסוק עצמו לין וחלב
למה אלא קמ"ל : דלרש נמי שאינם מתקיימין ד"ל חסד שדעתו גבוה אלא
דעתו שפלה לך הצניא החוס' שכן אמר בערוך לך צמאם הוי לא חסד
בני שדעתו גבוה ולכן דרשי מהכא חרמי מתקיימין בני שדעתו שפלה וגם
שמתקיימין בפתות צננין : עוד צמא : אי הוה סנו הוה חכמי עפי פ' ה'
אם היו שוגא' היופי הוה חכמי וכו' : דקדקו לשון סנו דלפרש : ו"ל
הי"ל אי הוה בעידי הוה גמרי עפי ולמה קרא לבעור' סנו לך פירשו סנו
לשון שגא' אם היו שוגא' היופי הוה גמרי עפי : ועוד אפשר דלפרש :
קשה מה שאינו שוגא' היופי הוה לרי כבעור' ולכן נתקיימו בזה : אלא בכלי
חרס שהוא הפמות צננין ואין נתקיימו התורה צננין ומה חירך צמא
אם היו בעידי הוה גמרי עפי שאל המעט דגמרי הנאים י' להקשות
ממשל היין שנמשל צו התורה ליה פ' : אם היו שוגא' היופי בלו' שאלוה
הנאים כיון שאינו שוגא' היופי הוה לרי כבעור' ולכן נתקיימו בזה ד"ל :
אמר רבי חמא בר חנינא גדול יום הנשמים כיום
שנברא בו שמים וארץ שנ' *הרעיפו שמים ממעל
וישחקים וילו צדק תפתח ארץ ויפרו ישע וצדק תצמיח
יחד אני ה' בראתי בראתים לא נאמר אלא בראתי
אמר רבי אשעיא גדול יום הנשמים שאפילו ישועה
פרה ורבה בו דכתיב *תפתח ארץ ויפרו ישע אמר רבי
נחתי' בר חילאי אף הנשמים יורדים אלא אם כן נמשלו
עונותיהן של ישראל שנאמר *רצית ה' ארצך שבת
שבת יעקב נשאתה עין עמך כסית כל השמים סלה
א"ל ועירי מדיהבת לרבינא אתון מהבא מתניתו לה אנן
מה' *מתנין לה *ואתה תשמע השמים וסלחת לחטאת
וגומר אמר רבי תנחום בריה דרבי חיאי איש כפר עכו
אין הנשמים נעצרון אלא אם כן נתחייבו עב"ם שונאיהן
של ישראל כלה שנאמר *ציה גם היום גיגול מימי של
שאל חטא א"ל ועירי מדיהבת לרבינא אתון מהבא
מתניתו לה אנן מהבא מתנין לה *ועצור את השמים ולא
יהיה מטר ואברתם מדרה :

בראתים לא נאמר דמשמע אשחקים וילקו קלי אלא אני כ'
בראתי לו ומטר ש"מ שמתכנס ומתפאר בו הקב"ה :
ישועה פרה ורבה בו מלני וזכו נכנסין לפניו ביום הגשמים
שנזכר לישועה מתוך עת רצון הוא ליס' קרא ויפרו ישע ואימתי
בזמן ששחקי' יליו לזכ' : דצית ה' ארצך צמית : נשאת עין עמך
מיר : כ"ג א"ל מר ועירי מדיהבת לרבינא כו' ועירי ססס מן
הראשונים ורבינא סוף הוראה ולא ראו זה את זה : ואתה תשמע
השמים וגומר ואומר ונתת מטר על ארצך בתפלה דשמים : ציה
גם היום גיגול מימי של כסיה גם היום גיגול מימות העל
שאין יורדין מטר במשעטן בידוע ששאל חטא : ולא יהיה מטר
וסמך ליה ואלצדקת :

הרי"ף גדול יום הגשמים כיום : לך לבדך היום משמע ששקול
שניהם וכי משום דכתיב בראתו למטר יהיו שקולים כבריאות
שמים וארץ : והרי כל הדברים נבראו מחמת ית' ואינו מוכרח שבריאות יתוש
א' יהיה שקול כבריאות שמים כי כל דבר יש לו ערך בפני עצמו ונראה' לפי
גדול יום הגשמים כי ביום א' נבראו שמים וארץ וכל מעשה בראש' לא ילא
לפועל

מז
שם
ע"כ
טעם
מה
לשון
ברא'
נאמר
על י'
מלון
כיו
ברא'
ט"ו
יעקב
מה
תלים
פס
תלים
ח' פ
איוב
כר
דברים

פס
איוב
כ"ג
פס
פס
פס
פס
פס

מאימתי פרק ראשון תענית כו

לעולם עד שירד המטר צום ו' כמ"ס וכל שח השדה קרס יהיה בדרך
 וגומר כי לא המטר ה' וגו' וימלא יום ירדה הגשמים ששאו יום ה' שכול
 כיום ביראת שמים וארץ שבו נבראו והדאשין כמ"ס ח' ולא
 למהו עד שירדו הגשמים ויליק לה מדכתי קרא אנו ה' ברחמי למטר
 ייחד שמו על המטר וימלא שיהיה שמו הקדש על ביראתם שגאל' אפי ה'
 עושה כל אפי ידיו שמו שמים גומר ואפי עשיתי ארץ וחדס וגו' הרי
 שסקולים שמים: אין הגשמים יורדים אלא"כ ממלא עונותיהם של ישראל
 נכו' חיותה דלא נקט בלשנה דר' מתא גדול יום הגשמים שנמחלים בו
 עונותיהם של ישראל ואמר בלשון שלילה אין הגשמים יורדים וט' וע"ק
 דמאי איכא אי יליקין מקרא דרנתי ה' ארץ ארץ מקרא דשמי' וחתה חשמע
 בשמים וסלחת ויחל למליך מקרא דרוד שוא אפי' של עליה ולמה אמר
 און ומכא מתניין לה וכו' וע"ק דמאי קרא דשמי' לא חשמע
 שנמחלין העונות מכא הגשמים אלא מכא החשוב דכתיב בהעבר מער
 וישוב אל ה' מחנאם וחתה חשמע וסלחת וינראה דייק לומר אין
 הגשמים יורדים לא אחר גדול יום הגשמים לפי שאין מחילת העון חלוי
 אלא בחסותה וכל עוד שלא היה החסות גמורה ליחל אינם יורדים
 הגשמים אלא מכיון שנמחלו העונות אז יורדים הגשמים וימלא ירדה
 גשמים קיומן טוב לישראל שנמחלו עונותיהם שנאמר רנתי ה' ארץ גשמי'
 זו הורה שבשחתה עון עמר וכו' אחר זעירי ארון מהם מתניין לה
 דמכא חשמע שקודם רנתי ארץ בגשמים ואל"כ בא מחילת העון: און
 מהכא מתניין לה דקודם הי מחילת העון ואל"כ ירדה הגשמים שנאמר
 וחתה חשמע השמים וסלחת ואל"כ וחתה מטר ווי יגיד לנו שעשו חסותה
 גמורה ונמחלו עונותיהם היו אומר הגשמים לפי שאין הגשמים יורדים
 אלא"כ כבר נמחלו עונותיהם של ישראל: אין הגשמים נעלמי' אלא"כ נחתיבו
 עינא' שונאיהם של ישראל כליו: רנתי דרנתי' בר' חייא פליג איהי' דר'
 תנחום בר חינאי שחמר אין הגשמים יורדים אלא"כ ממלא עונותיהם ואם
 כן אע"פ שלא יהיו עונות חמורים שראויים לכליה נעלמי' הגשמים
 עד שנמחלו עונותיהם ור' תנחום בר' חייא דריש שאל"פ שלא יהיו
 נמחלים העונות ויאלו הגשמים דדוקא עד עומת של כליו ח' הם נעלמי'
 הגשמים אלא על עונות חמורים ואזכרם מזהר ה' בחסותה אחרת אע"פ
 מתניין לה שבכל עונות שראויים לכליה דהיינו שאלו חמור נעלמי' הגשמים
 און מהכא מתניין לה ועלר השמים ואזכרם מזהר דמיידי בשון עינא' ש'
 שחייבים עליה כליו דכתיב חמור לכן פן יפחה לבכנס וסרחה ועבדחה
 אלהים אחרים ועלר חת השמים ואזכרם מזהר ה' בחסותה אחרת אע"פ
 שחייבים עליהם כליו אין הגשמים נעלמי' עליהם:

אמר רב חסדא אין הגשמים נעצרים אלא בשביל
בטול תרומות ומעשרות שנאמר *ציה גם חום
יגולו מימי שלג מאי משמע תנא דבי רבי ישמעאל
בשביל דברים שצוית אהכם בימות החמה ולא עשית
יגולו מכא מימי שלג בימות הגשמים אמר רבי שמעון
בן פוי אין הגשמים נעצרים אלא בשביל מכסרי לה
שנאמר *רוח צפון תחולל גשם ופנים נועמים לשון סתר
אמר רב סלא אמר רב המנונא אין הגשמים נעצרים אלא
בשביל עוי פנים שנאמר *וימנעו רביבים ומלקוש לא
היה ומצח אשה וזה היה לך וגומר ואמר רב סלא אמר
רב המנונא כל אדם שיש לו עוות פנים סוף נכשל
בעצירה שנאמר *ומצח אשה וזה היה לך רב נחמן בר
יצחק אמר בידוע שנכשל בעצירה שנאמר *היה לך ולא
יהיה לך ואמר רבה בר רונא כל אדם שיש לו עוות פנים
מותר לקרורו רשע שנאמר *העו איש רשע בפניו רב
נחמן בר יצחק אמר מותר לשנאותו שנאמר *ועו פנים
ישנאו אל תקרי *ישנאו אלא ישנא' אמר רב קטינא אין

הגשמים נעצרים אלא בשביל בטול תורה שנאמר
 *בעצלתים ימך המקרה בשביל עצלות שהיה בישראל
 שלא עסקו בתורה נעשה שונאו של הקב"ה מך ואין מך
 אלא עני שנאמר *ואם מך הוא מערכך ואין מקרה
 אלא הקב"ה שנאמר *המקרה במים עליותיו רב יוסף
 אמר מרבא *ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים רוח
 עברה וחמרהם ואין אור אלא תורה שנאמר *כי נר מצוה
 ותורה אור בהיר הוא בשחקים תני דבי רבי ישמעאל
 אפי' בשעה שרקע נעשה בבורין להוריד טל ומטר רוח
 עברה וחמרהם:

ציה דריש לשון לווי דברים שצוית אהכם בימות החמה חרומות
ומעשרות: יגולו מימי שלג את המטר: רוח צפון תחולל
גשם ופנים נועמים לשון סתר תחולל חטטל כמו לא יחל דברו
כדלמרינן ציממות דרוח לפון דברו הוא ומציא אורה לעולם מה
שגשמים נעצרים ופנים נועמים שמראה הקדוש צדוק הוא שאינו
מציא מטר לעולם מפני לשון סתר רכילות ופשת המקרא כסס
שרוח לפון תחולל גשם כך פנים נועמים מפני לשון סתר: וימנעו
רביבים משום דמלאת הכלל שהיה כך עוון: היה משמע כבר
נכשל: העו איש רשע פנים: רשע בפניו ואין בו משום
מלקוש כדלמרי' במסכת קדושין משו' דבר זה כלבד מותר לקראתו
רשע: מותר לשנאותו אע"ג דכתיב וזהבך לרעך כמוך: ועו
פנים ישנאו ועו כתיב חסר ואפי' מי שהוא עו פנים ישנא צי"ן
ואל"ף: מך כמו שאין בו כח להוריד טל ומטר: ועתה לא
ראו אור מפני שלא ראו אור תורה: אפילו כשהשמים צהורים
כמו צהרת מנומר צעדים ורננה להוריד גשמים רוח עברה
ותקטרהם מפורת העצים:

חוספות ופנים נועמים לשון סתר פי' בשביל לשון סתר שאומר לשון
 הרע הרוח לפון מבעל הגשם והיינו פנים נועמים: מותר
 לקראתו רשע אע"ג דלמרי' בקדושין הקורא חסר רשע יורד עמו עד
 לחיי ליה מותר דודאי נכשל בעצירה ועומד צמורו דהכרת פנים עתה
 בו: צהורים לשון צהרות עד כאן:
מהרש"א שצוית אהכם בימות החמה כו' וטפי ה"ל
 למנקט לקט שכתה ופאה שהם חמם צימות החמה
 צדה אצל חרומות ומעשרות ניתן יותר צימות הגשמים אחר
 הדיעה ומירוח וז"ל מה"ט גופיה מדכתיב ליה גם חום דמשמע
 דבר שצוית גם בחום ע"כ דהיינו חרומות ומעשרות שנקטנו צימות
 הגשמים אחרי הדיש ומירוח וגם בחום צימות החמה משא"כ לקט
 שכתה ופאה לא שייך לווי כו' רק צימות החמה ומאי גם חום:
 ומצח אשה וזהו כו' פרש"י מסיפא דקרא וימנעו רביבים משום
 דמלאת הכלל כו' ע"ש ומרש"א דקרא ומלא אזה נמי מורה על
 העוות בזמא כתובים וה"ל אמרי' במסכת נחמיה ל"ז מכפר על
 עוות פנים שנא' והיה על מלא אהרן גו' ע"ש: ועו פנים ישנאו
 פרש"י ועו כתיב חסר ו' מי שהוא עו פנים ישנא צי"ן ואל"ף עכ"ל
 בכל הספרים בקהלת צי"ן ואל"ף ומה שכתב שקוא צאל"ף י"ל
 דכונתו מדכתיב צאל"ף דריש ליה מלשון שאלה ולא מלשון שמוי
 כפרש"י ובתרגומו שם אל"ף ה"ל למכתב צה"א ישנא אצל מה
 שכתב שקוא צי"ן לא ידעתי כמא דהא צין שהיה מלשון שאלה
 ופי' ב זי"ן

סס
 יקרא
 כו
 חלים
 קד
 איוג
 לג
 חסתי
 פ"ס
 פנים
 נועמי'
 סג
 דל
 אדם
 שאל
 טער
 נכד

מאימתי פרק ראשון תענית

צין מלשון שנינו ב"ה ש"ן זו ואפשר לומר דכונתו לפי הדרג
מלשון שאלה יהיה הש"ן בשמאל כמו ס"ן וק"ל : ואין מקרה
אלא הקב"ה בר קרלו הכל מקרה הגם שהוא מקרה במים
עליותיו דהיינו צין מים עליונים למים תחתונים מכל אופן הוא
מך שואלם של כו' : ואין אור אלא תורה בר' ר"ל אין אור
במקום הזה אלא תורה דלפי פסטיה ולא ראו אור השמש והלכנה
לא יתכן להדרגה מתוך שרוע עברה צהם ותטהרם דהיינו
שהריקע הוא טהור ונהור יותר המאורות מאירים :

הדר"ף אין הגשמים נעלמים אלא בשביל מספרי לשון הרע וכו' נרדף
לכח לפרש"י ו"ל ספירם פנים נועמים מראה הקב"ה שאינו
מביא מעד דמלוא פנים נועמים מראה הקב"ה שפירא ח"ו דבר או רעב או
אכילה בשביל לשון סתר : ואפשר שזה רמז רש"י לומר ופסע המקרא כסם
שרות לשון תחולל גסם כך פנים נועמים מפני לשון סתר שהמנון לדרוש רוח
לשון מונע הגשמים ופנים נועמים של הקב"ה ב"ה הם מונעים הגשמים ולמה
הפנים של הקב"ה נועמים למונע הגשמים מפני לשון סתר : ובתוס' פ"ו
בשביל לשון סתר שאומר לשון הרע הרוח לשון תחולל גסם והיינו פנים
נועמים : ובתוס' הרוח"ה לפרש"י אחר מפש"י היך נרמזו על ער הגשמים
בפנים נועמים וזה פירש רוח לשון כחמנע ירידת הגשמים אינו במקרה
אלא בהשגחה לפי שפיר של הקב"ה הם נועמים : על לשון סתר ולכן שלח
רוח לשון מונע הגשמים : אין הגשמים נעלמים אלא בשביל עזי פנים שאל
ומלא אשה וזה וכו' ופרש"י ו"ל וימנעו רבינים משום דמאזת הכלם שיהיה
בך עוזה : ותימה דחשוק ליה דכתיב וימנעו רבינים משום דמלא אשה וזה
ולמה הולך רש"י ו"ל לפרש משום דמאזת הכלם שיהיה בך עוזה ואין לומר
דמלא אשה : וזה אינו עוזה אלא אפקירוחא דהא העוזה הוא במנה שלבך
היה ה"ן על מלחו של כהן גדול לכפר על עוזה פנים : ו"ל דרך שלא חזל
לשפתי דדרים אח"כ כל אדם שיש לו עוזה פנים סוף ככל בעצירה
שנאמר ומלא אשה וזה כלומר כיון שיש בך עוזה מלא בודאי שאלה
וזה יהיה לך לא ה"ן לך ולכן לית לך למרעם וימנעו רבינים משום דמלא
של אשה וזה היה לך אלא וימנעו רבינים משום דמאזת הכלם שיהיה בך עוזה
מלא בורס לו לא על אשה וזה ויתקן העוזה שפאזת הכלם על העוזה
לכן בך וימנעו רבינים : בעצמות עצלות של ישראל שאל עסקי בתורה
ימך המקרה נעשה שווא של קדוש ברוך הוא קדו וינרד לדיקדק מה זו
היה שצפון פועל תורה אמר נעשה קדוש ברוך הוא מך חס ושלוס מה
שאל אמרו בשאר הדברים אלא הגשמים נעלמים ובזאן אמר ימך המקרה
במים וכו' ואפשר לפי ש' מתנות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל התורה
והגשמים והמאורות וכשאלה הקב"ה שהתורה שנתן להם במתנה לא
קבלה מאהבה שאינם עוסקים בה ונתעללו בקריאתה גם מתנות הגשמים
נעשה שווא של הקב"ה מך כמו שהעני אינו נותן מתנה לזולת כך הקב"ה
אינו נותן מתנה הגשמים לעולם וזהו הענין גם כן לרבי יוסף דרד"ס
קרא ועתה לא ראו הוריהם לפיכך רש"י שבהר הוא בשחקים כסם
צבורים מנומרים כהדרת בעצים רוח עברה ויטהרם משלל העצים ואינו
נותן להם מתנת השמים כיון שאל קבלו עליהם מתנת התורה :

יה אמר רבי אמי אין הגשמים נעצרים אלא בעון גזל שנא'
* על כפים כסה אור בעון כפים כסה אור ואין כפים
אלא חטם שווא * ומן החטם אשר בכפידם ואין אור
אלא חטם שנאמר * ופיץ ענן אורו מאי תקנתיה ירבה
בתפלה שנאמר * ויצו עליה במפניע ואין פניעה אלא
תפלה שנאמר * ואחיה אל תתפלל בעד העם הזה ואל
תפגע בי : ואמר רבי אמי מאי דכתיב * אם קרה הברזל
והוא לא פנים קלקל אם ראיית ריקע שקרה בברזל
מלהוריד מל נמטר כשביל מעשה הדרך שון מקלקל

שנאמר והוא לא פנים קלקל מה תקנתו יתנברו
ברחמים שנאמר * וחיללים יגבר ויתרון הכשר חכמה כל
שכן אם הוכשרו מעשיהם מעיקרא ר"ל אמר אם ראיית
תלמיד שתלמדו קשה עליו כברול בשביל משנתו
שאינה סדורה עליו שנאמר והוא לא פנים קלקל מאי
תקנתיה ירבה בישיבה שנאמר וחיללים יגבר ויתרון
הכשר חכמה כ"ש אם משנתו סדורה לו מעיקרא כי הא
דריש לקיש הוא מסדר מתניתא ארבעים זימנין כנגד מ'
יום שנתנה תורה ועייל לקמיה דרבי יוחנן רב אדא בר
אבהה מסדר מתניתא עשרין וארבע זימנין כנגד תורה
נביאים ובתובים ועייל לקמיה דרבא רבא אמר אם ראיית
תלמיד שתלמדו קשה עליו כברול בשביל רבו שאינו
מסביר לו פנים שנאמר והוא לא פנים קלקל מאי תקנתיה
ירבה עליו רעים שנאמר וחיללים יגבר ויתרון הכשר
חכמה כל שכן אם הכשרו מעשיו בפני רבו מעיקרא :
המלאך אף ברי שמו יפיץ ענן אורו גסם שלו : ויצו הקב"ה
עליה צמנע על הגסם שחרר צמנע כשיתפלל עליה

כמו אל תפגע בי : קרה בברזל כמו הקה אף שנינו ושני צנים
תקנה : והוא לא פנים קלקל שקלקלו הדורות : הוכשרו
מעשיו קודם לכן וכל שכן וכו' והכי משמע ויתרון הכשר
ויתרון הסכר לחכמה אם הכשרו מעשה מתחלה שיצאו הגשמי
יותר מבחיללים יגבר שכן מגבירין חיללים ועומדין בחפלה צומן
שקלקלו : שתלמדו קשה עליו כברול שקה הוא לו מרוב
קטניות בשביל משנתו שאינה סדורה לו ואינו זוכר מה כתוב
זה ולפיכך אינו יודע לפרק אי נמי שגורסה בטעות פועל על החיוב
ומחייב על הסטור ומקשי עלה מדוכתא אחריתי והכי משמע קרא
והוא לא פנים שאינו יודע שמונתו מפני שפנים קלקל שקלקל
במשנה שהיא קודם לגמרא : ירבה בישיבה שידעתי צני הסיבה
משנתם שנא' וחיללים צין תלמידים סהם חיללות : ויתרון הכשר
כסדר משנתו מתחלה : כנגד מ' יום שנתנה התורה שתקני
צידו : והדר עייל קמיה דרבי יוחנן למיגמר גמרא : כנגד
תור' נביאים ובתובים שם כ"ד ספרי : שפנים קלקל שהראה
לו פנים רעו' ירבה רעים לפנים היינון שיקציר לו פנים עד כאן
מהרש"א בשביל גזל שנא' על כפים גז' לעיל מהאי קרא
דבר כי הקב"ה עושה עם הצדיקים והמים דבר והסנו
עונם לרשעים ושכר טוב ללדיקים דהיינו צם ידיו עמים דור
האצול לצדיקם בהפוך יתן צהם אוכל למכזר מוונות ללדיקים
כמ"ס במדעם משל לחזקת כו' עיין צילקוט וע"ו אמר גם כן כי
במצול על החסם דן אותם צמים כמ"ס כי מלאה הארץ חמם גז'
לא נחם גזר דינם אלא על הגזל ומלא שצבע שלא יצא מבוזרן
אותם על החסם צהם זה דהיינו צהער המים כמ"ס על גבול
חמם שצביס כסם אור ומער ער שיתפללו עליו : שני' והוא
לא פנים קלקל כו' לשון ריהטא והוא לא פנים אף שמונעות
לפי דרשה זו לפרש כדברי המדרגם שסביב גז' כו' דרשה זו
והוא לא פנים גומר פית' והקדא דר' לא ללא ג' ס' ט"ע"ס :

וכמ"ס
ונתקני
שמיכ'
כברול

סס
אין לו
יוצ'
אין לו
סס לו
ירמיי'
קבלתי

מאימתי פרק

ראשון תענית

כו

שנא וחילים יבגר גו' דתפלת רבים יותר מקובלת וכן לקמן לענין תורה לימוד הרבים יותר מועיל וכמ' בספ"כ דברכות אקרא דילכו מחיל א חיל' מ' ומנן כנגד מ' כ' דהא איכ' טעמא דמנא נמי סדרן בזהות מ'ים ולכל הפחו' פעם אח' כגל יוס אצל כנגד כ"ד תורה ביבליים וכחוצים אין כאן טעם מצורר :

הרי"ף מאי תקנתיה ירבה בחפלה * אפשר שאמר ירבה בחפלה ולא אמר יתפלל לפי שמרוב עשוקים יגיעו על החכם ויעשוק אשר עשוקי אוחס וזהו מחסוק קול זה לקול החפל' ולכן ירבה בחפלה כי הריבוי בקול החפלה מכריח שמוקדש לקול העוקד זה יבא מש"ה וגם כי חרבו חפלה איננו שומע ידיכם דמים מלאו לומר אע"פ שזקוק זקקת החסם מועיל ריבוי החפלה מ"מ בעזקת פנימות דמים דכתיב קול דמי אחיך זעקים אלי דעו ודס זרעוהו גס כי חרבו חפלה מריני שומע לפי שירידים דמים מלאו דעמי אדם ודס זרעוהו גס דמים מריני ומה יועיל כי יפגע בריבוי חפלה כי אוחס הקולות של הדמים מונעים קול ריבוי החפלות : אם קרה הכרזל אם ראות ריקע השמים שקרה בכרזל מלהוריד טל ומטר מפני קלקול מעשים שדורש שנאמר והוא לא פנים קלקל מה חקתיה יתגבר בחכמים * ובכנסת הגמורה גרס יתגברו ברחמים : שנאמר וחילים יבגר ויתרון הכשר חכמה וכל שכן אם הכושר מעשים מעיקר' ומגדלים קהלת חכוב אם נתקרא שמים שער ראשונים בכרזל כמ"ל ונתתי את שמיים בכרזל ואין הקדוש ברוך הוא משביר פנים קלקול מעשים * ש בדור מה יעשו יגורו תעניות והקדוש ברוך הוא משביר פנים * עוד בגמ' אם ישו' הנחש אם ראות דור שהשמים משתכין עליו כנחושת * והוריד טל ומטר וכו' : ויגרין אינו לבאר דרשות הללו בספוקים ולמה אמרו כאן קשה בכרזל וכאן משתכין כנחושת * ונלע"ד עם מה שדרשו חז"ל על מה שכתב בפי' בחוקתי ונתתי את שמיים בכרזל ואת ארצם כנחושת ובפי' תנא כחוב לאמר והי' שמיך אשר על ראשך נחשט והאדן אשר תחתך ברזל והס' דרשו שהקל מרע"ה בקללות שאמר מפני עמון * שיהיו השמים מויעין בנחשת ומירות יהיו * עומדים בדרך הקשה בכרזל שאין לה להחליט לירק הפירות אבל בקללות שהם מפני הקד' ההמיר להיות השמים קשים בכרזל שאין השמים נושטין כלל ועיקר חוב ששכיל קלקול מעשים שדור דכתיב ועזר את השמים ולא יהיה מער ומפני כך * אינו משביר פנים לגדיקים שדור להוריד בורות מטר כיון שקלקל הדור * אין מיוחד בזה ומה תקנתם יתגברו בחילים שהם החכמים שיהיו מתקשים להוכיח בני דורם פועלים יתנו לשבר מתלונות עול * אשר לא יצטע קול מוריו וחילים יבגר יתנו בבורה וכן לחכמים להיות שכן בידם להוכיח בני דורם * ויתרון היה לדור אם מתח' הכושר מעשים להיות אחרים לת"ח המוכיחים אותם ומגדלין אותם יתרון גדול היה להם אם מתחלה הכשר חכמה הוכשרו לגבר את החכמים ולשמוע בקולם שמתחלה היו נעניין ולא הורכו לכלום : וכפי נוסחת המדרש יאמר וחילים יבגר בצורת תענית לשבר לב העם בהכנסה ועיקר חקיקון כיום התענית הוא ללמוד בנחמית התורה וזה שאמר ויתרון הכשר עיקר היתרון בהכשר ובחקיקון הוא חכמה מה להם שרבים ויתכנו בחור : וכפי גירסת הגמרא שאמר יתגברו ברחמים אפשר שרבו שאם שמים הם בכרזל מלהוריד טל * ומטר וכבר החללו ולא נעם כי הוא יורה שיש קלקול מעשי' בדור ולא תקנו מעשיהם בחכמה * ומה גם בהיות עון גול בדור שחוקל' אשר ישועו מורעו רבים הם מונעים קול החפלה שלא תחשב דכתיב : גס כי חרבו חפלה איננו שומע ידיכם דמים מלאו חסם דמי חסם והקול של הצעק' מעכב קול החפלה ולכן אמר למעלה רבי אחי מאי תקנתיה ירבה בחפלה * אפשר שהעמים אפשר שיתבשר קולם על קול הנושק חסם ואם עד אלה לא נעם יתגברו ברחמים והוא מחז"ל במד"ר על פסוק טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו שמרחמיו נוחן לבדיוחן שירחמו אלו על אלו בשבת בצורת ויבקר' * מתחלה עליהם רחמים והיבא מעשה דרבי תנחומי בדור תעניתא וירא אחד שחן נדקת לגרושתו וכו' * ו"ס כאן יתגברו ברחמים לעשות רחמים אלו עם אלו והקד' מתחלה עליהם רחמים כי זהו מ"ס הקד' * עשו לפני כסדר הזה * דייקו מה הוא רחום אף אחת רחום כו' * ו"ס וחילים יבגר דייקו כל הדינים העומדים שם יבגר לרחם

עליהם * ויתרון חוספות טובה היתה להם בחיקון מעשיהם אשר העמ דהיינו הכשר וכמה על פי התורה אשר יורו אותם החכמים :

אמר רבי אמי מאי דכתיב * אם ישוך הנחש בלא לחש יט ואין יתרון לבעל הלשון אם ראות דור שהשמים שם

משתכין עליו כנחושת מלהוריד טל ומטר בשביל לחשי' קהלת

לחישות שאין באותו הדור מאי תקנתו ילכו אצל מי שיוודע ללחוש וילחוש דכתיב * יוגיד עליו רעו ואין יתרון

לבעל הלשון וכל מי שיוודע ללחוש ואינו לוחש מה הנחש לו יש לו ואם לחש לאל נענה מה תקנתיה ילך אצל הנחש

שכדור וירבה עליו בחפלה שנאמר * יוצו עליה במפניו ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר * ואתה אל תתפלל בעד

העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי ואם לחש ונענה והגנים דעתו עליו מביא אף לעולם שנאמר

* מקנה אף על עולה רבא אמר ב' תלמידי חכמים שיושבין בעיר אחת ואין נוחין זה לזה בהלכה מתקנאין

באף ומעלין אותו שנאמר מקנה אף על עולה :

משחכין עליו כנחושת מאדומים פנים כעין ירדליו"כ דאמרי' ויו

צ"מ דשחך טפי שהעלו חלודה שנעלרין מלהוריד טל עליו

ומטר : לוחשי לחישות ששכיל שאין מתפללין חפלה כלום : ואין יגיד עליו רעו יתפלל עליו חצרו וגבי גשמים כתיב צליו : ואין

יתרון לבעל הלשון כלומר מה הנחש יס לבעל הלשון שיוודע ללחוש ואינו לוחש :

מקנה אף על עולה מקנה אף על מי שעולה ומגים דעתו : ואין נוחין זה לזה וכו' והכי משמע ששכיל שחך להגיד זה לזה ולהיות נוחין זה לזה :

ואינם עושים : מקנה אף על עולה מקנה אף על מי שעולה ומתקנאין צדק ומעלין אותו ומציאים אותו עליהם : לישנא אחרונה

גרסינן ונחמין זה לזה בהלכה מתקנאין צדק והכי משמע מי שיגיד עליו רעו שנחמין זה לזה מתקנאין צדק ומעלין אותו מעליהם :

תוספות ואם לאם ועתה יבדוק והגנים דעתו אף לעולם שנאמר יגיד עליו רעו כלומר אם יגיד עליו רעו שעל ידו צאו

הגשמים והוא מניס דעתו מקנה אף על עולה כלומר הוא קונה אף ועולה כלומר אם עולה שמוגים דעתו עליו הוא מקנה אף על :

אמר רבי לוי מאי דכתיב * אם ישוך הנחש בלא לחש כ ואין יתרון לבעל הלשון לעתיד לבא מתקבצות

ובאות כל דחיות אצל הנחש ואומרות לו ארי דורס ואוכל ואב טורף ואוכל * אתה מה הנחש יש לך אמר

להם ואין יתרון לבעל הלשון * אמר רבי אמי אין תפילתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו שנאמר

* נשא לבבנו אל כפים אוקים רבי שמואל בר נחמני אמר

אמרא עליה ודרש * ויפתחו בפיהם ובלשונם יכובו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בכריתו ואעפ"כ * והוא רחום

יכפר עון וגו' קשין אהרדי לא קשיא הא יחיד הא בצבור :

ארי דורס ואוכל מיד ואינו מתירא : טורף ואוכל שמוקד

לתוריו ואוכל שם שמשחד מן הדחיות ולכלל יס לזה הנחש ולך מה הנחש יש לך שאף נוסך בני אדם וסורגן והוא אומר

אין יתרון לבעל הלשון שמשחד לשון אדם אף על פי שאין לו הנחש ולפיכך מצינו הקד' שדני אלל נחש כדי שיהיה משני

שהשיא אדם הראשון ומתביישין עמו מקפרי לשון הרע : ולבם

מאימתי פרק ראשון תענית

ולא נכון עמי ע"ס הקצ"ה ואעפ"כ כחזר בסמוך והוא רחום יכפר
עון וטומאת חפלתם והיכי אמרת שאין חפלתם נשמעת אל"כ משיס
נפשו בכפו כלומר שנפשו חנונית בכפו מנחון : בצבור חפלתו
נשמעת אל"כ שאין לב כלם שלם כדרכיו ויפתחו צדיקם
צדדיהם לשון רבים: ביהיר אינו נשמע אל"כ לבו מכוון עד כאן:
מהרש"א מאי בכתובים אם ישוך הנפש בלא לחש בו
גם שמימיה שמימיה הוא מקלל את אדם הראשון
ח"מ אינה מוכרחת לישוך אלא שניתן לה כח לישוך ולהמית וזוהי
יחייב מה שכתוב בלא לחש דלכאורה לא אילטרק לפי הדרשה
דכ"ס אם היא ממימיה ולא יועיל הלחש מה הנאה יש לה אבל
הנורא לכך בלא חימה גם שאין לה הנאה היא מוכרחת לכך מחוץ
הקלה וע"ז אמר דאין כן שהרי אינה ממימיה אלא ע"י לחש אבל
בלא לחש אינה ממימיה וע"כ דאינה מוכרחת על כך וק"ל : **אא"כ**
מש"ס נפשו בו' צפר"ש שנפשו חנונית בכפו דהיינו בלבו שלם
בכמה מקדשות מלינו דרחמנא לבא נפש וכו' ועצרתם את ה'
אלהים בכל לבכם גו' ונראה דמש"ס נפשו בכפו הוא דבר נוסף
דלבו מכוון כ"כ לשמי' שיהיו פיו ולבו שוים כלא הם במקו' א' בכפו:
הרי"ף לעמוד לבא מתקבלות כל החיות וכו' להיון יסכן רמיו' הא דמה
הנאה יש לך וכו' נראה דרבים הכי אם יסוך הנפש בלא כלומר
אם יסכן שישוך הנפש בלא דבר של הנאה ותשובת הנפש נרומה במלת לחש
שלוש הנפש ואמר אתם אומרים לי שאני נוסך בלא הנאה ואין יחרון לבשל
לשון הרע עלי שחזר לשון הרע הורג שלש הנפשות עליו והמקבלו והאומרו
מה שאני הורג אלא אחד : ועוד הנפש הורג בסמך לו ובעל לשון הרע
הורג בכוף העולם בלי שום הנאה : ואין חפלתו של אדם וכו' הא ביהיר הא
בצבור וק' דמ"ס הא קרא דאפחותו בלבו' מהאי קרא דנשא לבניו אל כפים
דמוקמת ביהיר שהרי הוא מדבר ב"כ בלשון רבים נשא לבניו : ואפשר מהאי
קרא אמר מה יתאון אדם חי גבר על חטאיו שמדבר בלשון יחיד ועל כל אה'
מהחטאים כחיו נחש' דרבים ונחקר' וגו' שאל לבניו וגו' וכיון שהוא יחיד
גבר על חטאיו לכך לרד להיות חפלתו על כפים שנפשו חנונית בכפו מנחון :
אמר רבי אמי אין גשמים יורדים אלא בשביל בעלי
אמנה שנאמר *אמת מארץ תצמח וצדק משמים
נשקף ואמר רבי אמי בא וראה כמה גדולים בעלי אמנה
מנין מחולד' ובור ומה המאמין בחולדה ובור כך המאמין
בהקדוש ברוך הוא על אהת כמה וכמה : **אמר רבי כל**
המצריק את עצמו מלמטה מצריקין עליו את הדין
נשקף ר' חייא בר אבין אמר רב הונא מרבא וביראתך
עברתך ר"ל אמר מרבא *פגעת את שש ועושה צדק
בדרכך יוכרוך הן אתה קצפת ונחמא בהם עולם ונושע'
א"ר יהושע בן לקיש כל השמח ביסורין שבאים עליו
מביא ישועה לעולם שנאמר בהם עולם ונושע' :

וזהו ונעמה בדרך והלכה בלא יסוד כשהגיע חלי היום למאה ולא
היה לה ליום רחוק בלא וחבל עלי קשור שנחשלה וירדה לצור
לאחר שחפלה בקשה לעלות ולא היה יכולה בכתה ולעקבה עבר
עליה אדם ושמע קולה עמד על פי הבאר והלך ולא היה יכול
להבחין לה אמר לה מן בני אדם אחת או מן מזיקים אמרה מצני
אדם השניני לי שחזקתי עמי כשעלה לו אמר מה טיבך לבאן
ספרה המעשה אמר אם אני מעלך הנשאל לי אמרה הן העלה
וראה להדוקק לה מיד אמרה לו מחיה עם אהת אמר לה ממקום
פלוגי וכתן אני אמרה אף אני ממקו' פלוגי ממשפחה פלוגי אמרה
לו עם קדוש כמחזק שמר כך הקצ"ה מכל ישראל ואהת מנכס
לעשות כהמזה בלא קדושין וכחובה בא אלל אבי ואמי ואני
מתארת לך נחמו בדות זה לזה אמר מי יהיה עד והיתה חולדה
נגדן אמר לה השמים וחולדה זו ובור עד שאין אנו מכוזין זה בזה
והלכו כל אחד לדרכו הגערה עמדה באמונה וכל מי שתוצעה
היתה ממאנת עליו כיון שהחזיקו בה נהגה עמיה כשטה וקרעה
גדיה וצדי נוגע בה עד שממנו בני אדם מנוה' : והוא כיון
שעבר מפניה שכהה ונשא אשה ונחשבר' וילדה מחקו חולדה ועוד
נחשבר' וילדה בן ונפל לצור אמרה אשתו אם בדרך בני אדם
היו מחים הייתי אומר לדון הדיו עכשיו שתחו מיתה משונה אין
זה בלא עון ספר לי מעשיך גלה לה המעש' ונאמר בה ממנו אמרה
לך אלל חלקך שנתן לך הקצ"ה הלך ושאל צעירה אמרו לו נכפית
היא הלך אלל אביה פירש לו כל המעשה א"ל אני מקבל מומיה בלא
אלל החמלה לעשות במנהגה ספר לה המעשה חולדה ובור אמרה
לו עתה צדדיתי מיד נחיישנה דעתה ופרו ורבו צדינים ונכסים
ועליהם ככתוב אמר שני צלמני ארץ וגו' ע"כ לשון הערוך :
נחזו' לפרש' י' המאמין בקצ"ה שמשו עד ציון לצין חזרו עכ"ל :
המצדיק לעצמו שמכשיר ומקטש מעשיו : מצדיקים עליו
מדקדקים עליו כחוט השערה יותר משאלו מקלקל מעשיו כדי
למקד עונותיו : אמת מארץ תצמח או צדיק גו' דקדק אין
כחיו כלא אלא דקדק דמשמע דין : וביראתך עברתך על מי
שהוא ירא אותך אתה מחזיר עזרתך למקד עונותיו ופשיטה דקרא
מיוודע עו וכן למלוא אותו ליום מפניך ציוס אפך וביראתך
עזרתך כשם שאתה יראו ומתפתח כך יס להירא ולהתפתח
מעזרתך : פגעת את שש ועושה צדק *הסם העושים כך :
בדרכך יוכרוך ונושע פוגע בו הוא פגעת את שש ועושה צדק
וימח כהם עולם ונושע קרא הכי הוא פגעת את שש ועושה צדק
והם העושים בדרכך יוכרוך בזהו דרכים שאתה מיסרן ביסורין
יוכרוך לעושה : ואומרים הן אתה קלפת ונחמא בשלל שנחמא כהם
עולם ונושע לע"ה ע"כ :

מהרש"א מרבא וביראתך עברתך בו' מרבא פגעת בו
רש"י פי' כל הני מילי ע"פ מ"ס שהקצ"ה מדקדק עס
סביציו כחוט השער' ע"ס אלל א"כ ה"ל לאתווי כל הכך היל' והכי
נמי תס' צפ"ד ציצות ופרק השעה ונראה לפרש י"פ גירס'
חלקות דה"צ כל המצדיק עליו הדין מלמטה מצריקין כן
וע"פ

בא
סס
חלום
פה
חלום
עה
פס נ
יסעיה
סד
או
ע"ס
מלמעלה
חול
דק
סחול
מור'
על
גשמים
בדלות'
סוף
שבה
דחול
דק
מחזק
כס"א

מאימתי פרק ראשון תענית כח

גשמים יוצאים אמר רבי שמאל בר נחמני מאי דכתיב
 *אם לשבת אם לארצו אם לחסד ימציארו אם לשבת איוב
 בדרים וגבעות אם לחסד ימציארו בארצות בשרות
 ובכרמים אם לשבת לאילנות אם לארצו לזרעים אם
 לחסד ימציארו בורות שיחין ומערות :

שמחבלת כמו חזלי וילדה אף השמים עושין כן וקשה לעולם
 ועל טעם הוא : נאמרה עצירה באשה וכו' כלומר
 על כולן מתקרבין רחמים : פלג דביקה : כמין קובה
 אכל מלא מים : אם לשבת (אם גזר) הקב"ה רוב גשמים
 לרעה או יורדים צמח כשצט שמחה צמח וחורו צמחוס הקב"ה
 מורידן על הרים וגבעות מקום שאין שם אש * אבל אם לחסד
 שורדין צמח ומיטאחו לארצו לארץ ישראל :

מהרש"א שהשמים נעצרים מלהוריד טל ומטר בו הטל
 ודאי אינו נעדר אלא לדברכה קאמר הוא נעדר
 ובקרא דמייתי נמי לא הוזכר רק מטר וצילוקו מפני הכבוד
 בשעה שהשמים מתקשרים בצבים ואין גשמים יורדים דומה לאשה
 שמתחזקת ואינה יולדת בו ע"ש : ונאמר לירה באשה בו לא
 שומעה לידת הבשמים ללידת האשה שרי אחרה לעיל דמטרא
 בעלם דארעא מהאי קרא והולידה והלמיחה ולידת הגשמים
 דומה ללידת הומר כמ"ס לעיל דלשון והולידה הכי משמע אלא
 דה"ק דיש צלידת הגשמים דומה ללידת אשה דהיינו שש"ה הגשמים
 הארץ הולידה דמטרא בעלם דארעא וכן לגבי פקידה שיש לגבי
 גשמים פקידה שהארץ נפקד ע"י הגשמים כמ"ס ופקדה הארץ
 וגו' ונ"מ דבעי רחמי שמים צמח כמו באשה : כמין קובה בו
 אחיבא כמ"ס לקמן דהעולם ממים עליונים שוקה : אם לחסד
 ימציארו לשרות ובכרמים בו כמ"ס וכו' צילוקו ולא פי' צחק
 כלום אלא לארצו דמטרא שיהי חלוקה שלישית כמו שפירש
 לה באידי דרשה דרשא' ולפום כך דרשה קמייחא לא הולך לפרש
 אם לארצו דמחשתי לפי הגזירה דמעיקרא שהיו ישראל ציונוס
 וכפרש"י בדיקא צמ' איוב אם לשבת לפורענות בו בזהים וגבעות
 שאין מקום זריעה ואם לארצו לפורענה כאשר גזר בתחלת דין
 לא לשבת ולא לגשם משורת הדין אלא ציונוס ואם לחסד
 שגשמו הדור עכשיו יותר לדיקים כו' אלוהים גשמים שגזרו ציונוס
 מהפך בו לירד צמח צמחם ועל ארץ הצריכה להם שלא תורח
 טעם מהן לאיצור עכ"ל עיין סס :

הר"ף בשעה ששמים נעלים וכו' יראה ששם שיש לער לעולם על
 עזרת הגשמים גם השמים מתערים כשהם נעלים כמו אשה
 תקריב ללדת שאלו מתעורר כשהוא נעדר ברחם אלו וגם האשה מתעוררת
 כשהיא נעדרת וכשם שפלידת האשה היא מתרווחת כך יורדת הגשמים
 כשמים הם מתרווחים וכשם שיש פקידה אשה קודמת ללידה
 שמתוך הפקידה נולד הלידה כך מתוך הפקידה שפוקד' לארץ לראות
 מעשיהם העושים ותפלתם ותשובתם מוריד הגשם והוליד' דכתיב
 פקדה הארץ כלומר פקדה בעשיהם העושים ותפלתם ותשובתם הקב"ה
 מתאזר לתפלתם בדכתיב שמימי את קולך : יצור י"ל שהפקידה בגשמים
 היא מ"ס המער יורד כשכל יומך שנאמר לאיש עשב שהדיו הוא הפקיד
 שפוקד לארץ כשכל יומך ומוריד הגשם לעולם :

בימי רבי שמאל בר נחמני היה כפוא ומתאמר אמר סס
 דיבי

ד"ע מ"ס פ"ק דתכונות רבים שח' לימא רבים ישח' לא לימא
 משח' אחרוני' לא לימ' משום דא' ופתח אדם פיו לשטן וכמפורש
 שם שהדבור גם בדרך הדמיון מעורר את מדה הדיון על אדם עד
 שהשטן מקטרג להיות המושא מודה בדבר שראוי לכך כו' עיין סס
 והא' ודאי שכל העונש העצר וכו' על האדם ודאי יהיה האדם מלדיק
 עליו הדין אבל להבא שראוי לבא עליו עונש אם יהא האדם מלדיק
 עליו הדין שהוא ראוי לעונש כזה שזה פותח פיו לשטן אלא
 יבקש רחמים אולי יעשה לו הקב"ה ולזה אמר כאן המלדיק עליו
 הדין להבא הרי מושך ומעורר מדה הדיון עליו מלמעלה להלדיק
 עליו הדין מלמעלה ומייתי שנאמר אמת מארץ חלמת דהיינו
 שמלדיק עליו הדין מלמעלה לפי האמת דזו המדה מנגדת בריאת
 אדם כמ"ס אמת אמר אל יברא וכמפורש פרק חלק גבי וימחר
 משה ויקור גו' מה ראה משה אמת ראה ע"ס גם מלמעלה מדה
 הדין מלדיק עליו לעונשו לפי האמת ולא ברחמים דהיינו ולדק
 משמים נשקף גו' דאין השקף' אלא לרעה ודאמר מהכא וכיראתך
 דהיינו שירא האדם מלמעלה ומלדיק עליו הדין כן הוא עברתך
 למשך עליו שלמעלה דהיינו עברתך ודאמר מהכא
 פגעת את גומר ועשה צדק בדרכיך גומר שמלדיק מלמעלה
 דרכי השם ומדתו עליו לעונשו הן גם אתה קלפת ותחטא בע"ה
 עליו מלמעלה כך עולם ומושע על ידי שיחמקו כל עונותיו
 בעולם הזה הוא נושע לע"ה בשכרו משלם ועלה מייתי צכה"ב
 הא דריב"ל כל השמח ציוסרין דה שמלדיק עליו הדין לקבל
 יסורין עליו מציא יסועה לעולם שנאמר צהם עולם ונושע :
הר"ף המלדיק את עמו מלמעלה וכו' נראה לי דלפי' אלא דרבי אמי
 דאמר אין הגשמים יורדים אלא כשכל בעלי אמה דהיינו
 המאמין בהקב"ה כשהוא זורע עשוד הקב"ה להנחית מולד דשא גם ה'יתן
 העוב ונדקה שם הגשמים כדכתיב תפתח ארץ ויפירו יסע ונדקה תלמיח יתן
 משמים נשקף להמטיר בשמי בדכ"ה וכן יתן דרש' דאופכא הוא שהמלדיק
 עמו מלמעלה מדקדקים עמו מלמעלה לעורר הגשמים כדי למרק עונותיו
 אבל לדור שאינו וכו' שאינו מלדיק עמו למטה אף מדקדקים עמו למעלה
 והקב"ה ברחמי מוריד להם גשמים להחיות נפשם ויהיו דכתיב אמת מארץ
 חלמת או לך שאלו דין משמים נשקף ודרשין לך לשון דין דלא כתיב
 לזקק' ר' חיילא אמר מהכא וכיראתך עברתך כפי היראה שיש לאדם מהקב"ה
 מראה עליו הקב"ה כח דינו ועברתו למרק עונותיו :

כב אמר ריש לקיש מאי דכתיב *ועצר את השמים בשעה
סס שהשמים נעצרים מלהוריד טל ומטר דומה לאשה
דכר' יא שמחבלת ואינה יולדת והיינו דאמר ריש לקיש משום
כ בר קפרא נאמרה עצירה בגשמים ונאמרה עצירה באשה
נאמרה עצירה באשה שנאמר *כי עצור עצר ה' בער כל
כר' כ רחם ונאמרה עצירה בגשמים דכתיב ועצר את השמים
נאמר לירה באשה ונאמר לירה בגשמים נאמר לירה
באשה דכתיב ותהר ותלד בן ונאמר לירה בגשמים
דכתי' *והולידה ויצמיחה נאמר' פקידה באשה ונאמרה
נה פקידה בגשמים נאמרה פקידה באשה דכתיב *וה' פקד
כח את שרה ונאמרה פקידה בגשמים דכתיב *פקדת הארץ
פליס ותשוקקה רבת תעשרנה פלג אלהים מלא מים מאי פלג
סא אלהים מלא מים דנא כמין קובה יש ברקיע שממנה

מאימתי פרק ראשון תענית

ויבטלינן ליהוא"ר יצחק שמש בשבת צדקה לעניים ומלאי
שנאמר *וורחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא *
וא"ר יצחק גדול יום הגשמים שאפילו פרוטה שבכיס
מתברכת בו שנאמר *לחת מטר ארצך בעתו ולברך את
כל מעשה ידך * ואמר רבי יצחק אין הברכה מצויה אלא
בדבר הסמי מן העין שנאמר *יצו ה' אתך את הברכה
באסמך * תנא דבי רבי ישימעאל אין הברכה מצויה
אלא בדבר שאין העין שולטת בו שנאמר יצו ה' אתך
את הברכה באסמך : תנו רבנן הנכנס למדור את גרנו
אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשלח ברכה במעשה
ידינו התחיל למדור ואמר ברוך השולח ברכה בכרי הזה
מדור ואח"כ בירך הרי זו תפלת שוא לפי שאין הברכה
מצויה לא בדבר השקול ולא בדבר המדור ולא בדבר
המנוי אלא בדבר הסמי מן העין * אמר רבי יוחנן גדול
יום הגשמים כיום קבוץ גלויות שנאמר *שובה ה' את
שביתנו באפיקים בנגב ואין אפיקים אלא מטר שנאמר
*ויראו אפיקי מים וא"ר יוחנן גדול יום הגשמים שאפי'
גייסות פוסקות בו שנאמר *תלמיה רזה נחת נדודיה גו'
כשני אליהו זימי אחאז שרינין למטר : סימן קללה שני
אדם לריבין לחור בשוקים לקנות סעודת שבת : קשה
יומא דמטרא שאין בני אדם יכולין לעשות לרכיהן : כיומא
דרינא שני וחמישי שמקבלין בני אדם לרזן עס מחזיקין בפקת
עזרא שיש הומיות וקולות ואזושות ביום הגשמים כיום קדון
וצער שבת כ"ש דקשה מטרא והיינו דאמר ר' שילא : ומבטלינן
לרזן לירידת גשמים שטורחן בני אדם ואין יכולין ללחץ ולחץ :
צדק לעניים שמחזיקים בה ונוח להם יום צדור ומתחממים
בה ביום הגשם : יראי שמי שומרי שבת : פרוטה שבכיס אפי'
מעשה ידיהם שאין לריבין לגשמים מחזקין : ברוך השולח
ברכה ושפע ומזכיר בה מלכות ואברהם ככל הצרכות כלן : הרי
זה תפלת שוא ושז' אין צרכה נכנס : בה בדבר הסמי שאינו
יודע הסכס : באפיקים אפיקי נחלים : בנגב לשון יובש :
גייסות חילות כשאתה מרה הארץ בגשם מיד גדודים נוחים :
מהרש"א כיומא דרינא בו עיין פרש"י וק"ל דמה ענינא
לע"ש דהסע עעמא אחרינא אית ביה מוסס שאין
יכולין לעשות לרכיהן גם הדמיון בקולות ואזושו' הוא רחוק וגרסה
דגרסי' ציומא דרינא צ"ו' ור"ל קשה יומא דמטרא ציומא דדינ'
הסכל מתקבלין מן הכפרים לעיירות שיושבים שם בתי דינין צ"ו
ובה' וטורח להם לילך שם ביום שהגשמים מורחין כמ"ס דר"ז צ"ו
דוסא כשהלך בדרך ביום גשם שאמר מנינא צלעך וכל העולם
צנחת והשתא נוחא דכ"ש צ"ע' שכל עולם לריבין לחור אמר
לרכיהן בשוק לקנות סעודת שבת ועלה מייתי' שפיר אי לאו דלרזין
כוליה כפרס"י גופיה ודו"ק : שמש בשבת צדקה בו יראי
שמי בו פרש"י יראי שמי שומרי שבת עכ"ל ועוד י"ל דמשמ' לי'
דאריי בשבת מקאי ליגנא דשמש דקסא והוא מוצא כי מהלך

היכי נעביר נבעי רחמי אתרתי לא אפשר אלא
נבעי רחמי אמותא וכפנא נסכול אחר רבי שמואל
בר נחמני נבעי רחמי אכפנא דבי ירוב רחמנא שובעא
לחיי הוא דירוב דכתיב *פותח את ידך ומשביע לכל חי
רצון ומנא לן דלא מצלינן אתרתי דכתיב *ונצומה
ונבקש' מאלהינו על זאת מכלל דאיכא אחריתי' במעברא
אמר' משמיה דרבי חני מרבא *ורחמי למבעי מן קדם
אלה שמיא על רוא דנא מכלל דאיכא אחריתי' בימי
רבי זירא גזירא וגזירא דלא למיתב בתעניתא אמר
לרז' רבי זירא נקבליניה עלוון ולכי בשיל גזירה ליתביה
אמר' ליה מנא לך הא אמר להו דכתיב *יראמר אלי אל
תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת לך להבין
להתענות לפני אלהיך נשמעו דברך :
אתרתי לא צעינן רחמי אהדי כלקמן : נבעי רחמי
אכפנא דליתיה שובעא ומותנא ליצטיל ממילא :
דכי ירוב רחמנא שובעא לחיי הוא דירוב לחיי ולא לחיים
דאנו מציא שובע כדי להמית בני אדם אלא כדי שחיי : משביע
לכל חי רצון שובע ניתן לבני אדם חיים : על זאת על חזק
משמע בעזרא כתיב : על רוא דנא דניאל כתיב : דלא ליתבו
בתענית' דלא צעו דליתיה צרכה לעולם בשבילן : נקבל עלוון
יומי תעניתא דמסוס קבלה מהני לן כתעניתא וכי בשיל גזירה
עבדינן להו : ומנא לן דעבדינן הכי כלומר דמאי אי עבדינן
הכי : אשר נתת לך להתענות לפני אלהיך נשמעו
דברך אלמא משקבל עליו נשמעו דצרי :
מהרש"א נבעי רחמי בו כבר כתבנו צ"ו דכתובות
דכא חייירי ברעז של כליה ואע"ג דצנורת כפנא
נמי מתים ברעז של כליה מ"ק ק"ל נסכול כפנא דלא מתים כ"כ
כפנא כמו בצנורת : על זאת מכלל דאיכא אחריתי' בו על
זאת מפורש שם שבקשו להיות להם שלום מאויבים בדרך ומדייקא
דואת מכלל דאיכא אחריתי' שאינו מפורש שם וכן דניאל על רוא
דנא מפורש שם ופסרה להחיות למלכא ומכלל דאיכא אחריתי'
שאנו מפורש' : דלא ליתבו בתענית' פרש"י דלא צעו דלית'
צרכה לעולם בשבילן עכ"ל לפי מירושו הא מלחא באנפא נפשיה
היא דלא תלי' בגזירא גזירה לא דגזרו דלא ליתבו בתענית' על הגשמי'
דלא יבא צרכה לעולם בשביל תענית ויותר נראה לפרש דגז' דלא
ליתב בתענית' היינו לבטל גזירת הגזירה דגזירא : מנא לך הא בו'
מן היום אשר נתת לך וגומר כבר אמרנו צ"ו דקדושין מחשבה
טובה הקצ"ה מפרש' למעשה מיהו אפשר דהיינו מעת שנתעשה
המעשה הטוב דהרף גם המחשבה טובה אבל הכא קאמר דבר
לשמענו דצריך גם מיום המחשבה צ"ו :
אמר' רבי יצחק אפילו שנים כשני אליהו וירדו גשמים
בערבי שבתות אינן אלא סימן קללה היינו דאמר
רבה בר שילא קשה יומא דמטרא כיומא דרינא אמר
אמימר אי לאו דצריך לבריייתא בעינן רחמי עליה

מליס
קפה
עזרה
ח
דניאל
ס

ב"ח
פ"ב
חולין
פ"כ
וע"ס
רש"י
תלים
קפה
סע"ת
עיקרי'
חד פח
סע"ה

והנחל דבר ר' ישמעאל נריך שלא יהיה העין שולטת בו לאפקיו כשהעין שולט דאע"פ שאינו יודע סמויו וכן אם אין העין שולט אע"פ שיועד סמוי המנין מ"ו יש בו ברכה: בדול יום הגשמים קצקון גליות שנאמר שובה ה' וכו' בתום וזאת אחזי לכל אחזי וכו' וז"ל דה"פ אנו מתפללין וכו' הנני דברי החסד קשה להלכות וזלי ספק שיש קלה ענות בלשון התוספות אבל אנו נרמזין לבאר איך מתחיל קשייתים וכו' שאע"פ שקצן נחלה בדבול וכאן אמר שביטנו כאפיקס בנגז' שאפיקס בנגז' הוא יותר גדול מ"ו גדולת האפיקס על קצקון גליות הוא בנחמיה שהגשמים הם מתחדשים חמיר בכל יום וקצקון גליות הוא פעם אחת ואזיה גדול הגשמים שהם פעמים רבות או הקצקון גליות שהוא פעם אחת היו אותם הגשמים אבל אם באנו להעריך הגשמים פעם אחת עם קצקון גליות הרינו יום אחד של ירידת הגשמים עם יום אחד של קצקון גליות הם שקולים זה כזה ולא יורד ואנו מתפללים להקב"ה שישיב את שביטנו שהוא שקול כיום אחד של אפיקס בנגז' זה ז"ל בבואו הדבור והענין יבחר דברי כי הוא תירוק נכון לקשיית החסד ואם ראית ויש בדברי התוספות אחזי בנחמיה בלשון נריך לתוך שרץ הענין ותו לא מירי

ואמר רבי יוחנן אין הגשמים נעצרים אלא בשביל פוסקי צדקה ברחמים ואין נותנים שנאמר *נשיאים רוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר ואמר רבי יוחנן מאי דכתי' *עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר אשכחיה רבי יוחנן ליונא דר"ל אמר ליה אימא לי פסוקיך אמר ליה עשר תעשר אל' ומאי עשר תעשר אמר ליה עשר בשביל שתתעשר אל' מ"ל אמר ליה זיל נסי אמר ליה ומי שתי לנסי לקב"ה ורואי כתיב *לא תנוס את ה' אמר ליה רבי אמר רבי אושעיא חזין מו" שנאמר *הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי מרץ בבית ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריוקתי לכם ברכה עד בלי די מאי עד בלי די אמר רמי בר חמא אמר רב עד שיבולו שפתותיכם מלומד די אמר ליה אי רואי משינא חסם להאי פסוקא לא הוינא צריכנא לך ולרבי אושעיא רבך:

פוסקי צדק ברחמים ללס ולפנים ואורח' במלתא נקט שאין אדם עשוי לספק דקדק דינו לצון עמלו ואינו נותן נשיאים רוח צאין לעולם כאלו גשמים יורדין ואין יורדין בשביל האם המתהלל במתת שקר דכשם שהוא עושה לפני' ומחניף את העניים חף שמים מחניפין את הארץ שמראים נשיאים רוח וגשם אין אי נמי אין קאי אשלת' דמכל אלו נעריין: ליונא דר"ל בן אחותו של רבי יוחנן ולאחר מיתתו של ר"ל כדמוכח לקמן: אמר יונא קרא לרבי יוחנן מאי עשר תעשר: אל' יונא והא כתיב לא תנסו: שיבולו שיגעו: אי רואי משינא להחם להאי קרא דהביאו את כל המעשר ודעינא ליה ממילא: ולרבי אושעיא רבך דאמר לי משמים:

תוספות עשר תעשר הכי איחא בספרי עשר תעשר את כל תבואת זרעך היות שזה אין לי אלא תבואת זרעך וצבת בעשר רבית ופרקטע יא וכל שאר רוחים מנין ת"ל את כל דהוא מני' עניינא את תבואת מאי כל לרבות רבית ופרקטע וכל דבר שמרמז בו והכי נמי איכא בהגדה היותא מן הגדה שם כלל' אם לא תעשר שוך כהוון לא יך ק' לאל היותא מן הגדה שם כלל' לא יעשה שוך אלא כפי מעשרות שהיה קודם לכן

היינו **חב חית א**

שבעה המזלות סדרן הוא ש"ס חכ"ל ותחלת הלילות של שבעה ימי השבוע כלל' חל"ס ותחלת הימים חל"ס כלל' נמצא בשבת בתחלת הלילה מתחיל מאדים ובתחלת היום מתחיל שבתאי וב' מזלות אלו מאדים ושבתאי מורים על הרע כמפורש ב' מפנין ובפרק מי שהשקיף ובזכר דקם שהוא מורה על הטוב כדאיתא שם הוא משמש אותה שעה שקודם ליל שבת קודם מול מאדים וגם הוא מתחיל שעה אחת על יום שבת אחר מול שבתאי ומטעם זה לונגו הקב"ה לקבל שבת בחוספ' שעה אחת קודם הלילה שמתחיל מאדי' שערין דקד בלוחה שעה שקודם לילה וכן ביום השבת לא כתיב בו שבתאי שם לשה' שעה אחת כל היום לפי שבאותה שעה משמש מול שבתאי עד שיתחיל לשמש אח"כ מול דקד ולפי שבאותה שעה שקודם לילה עדיין הוא יום והשמש זורחת במול דקד וכן שעה אחת ביום מתחיל כך החמה במול דקד על כן אמר שמש דקדק שהשמש היא במול דקד בסוף ערב שבת בתחלת שבת קודם מאדים וגם היא במול דקד בתחילת זריחת' ביום שבת אחר שבתאי והיינו וזרחה לכס יראי שמי בקבלת שבת בין ביום ובין בלילה שתיקה השמש במול דקד מרפא כנפיה' הפרוטה שזכים מתברכת בו עיין פירש רש"י לפירושו לא הוה לי' למימר לא שפ"י מעשה דיו מתברכין וגראה דמלתא יתירא נקט דאפי' שאין בו מעשה ידים ממש כגון עסקא חלילה בפרוטה שזכים הוא מתברך וזרחה ליה מריבון' דכל מעשה ועוד וג' לומר דפרוטה שזכים מתברכין ע"י הגשמים שהצבחה ופירות בול ואין נריך לחסר מפרוטה שזכים כמו בזמן היוקר וגמלא הפרוטה שזכים מתברכה לו עתה בזמן הול: כאפיקס' בנגז' כו' כחצו התוספת ואם האמר אחזי לא קאמר בו' יותר כו' דמי נתלה במי כו' ע"ש מיהו רב יצחק לעיל דמשהו להו על כרמו לא חס לה' דמי נתלה במי כו' והכא נמי איכא למימר ר' יוחנן הכא לא חס ליה ועוד נראה לרצא כמי דקאמר לעיל דמי נתלה במי כו' היינו משום כיון דשראל ראו נתינת התורה כמו שראו המטר לא הוה ליה לתלות נתינת התורה במטר אי הו' שיהיה שוים דמאי אולמיה האו מהאי וע"כ לאשמוזינא דמטר יותר גדול דמי נתלה כו' אבל קצקון גליות דלא ידענו ולא ראינו עדיין אותו שפיר איכא למימר דשם הוא לדבר שנתלה בו אלא שאנו מבקשים ותולים דבר שלא ראינו והיינו קצקון גליות במטר שראינו במעלתו: שאפילו גייסות פוסקות כו' גייסות דקאמר הכא היינו חילול צעלי מלחמות שנות לעולם כשפוסקין והיינו גדודיה דמשמע גדודיה היותאם למלחמה כמו גד גדוד גומר:

הרי"ף וזרחה ללס יראי שמי וכו' נריך לבקש איכא רמיחא הכא שבת ואפשר שרמז כאן במ"י יראי שמי וזכרנו שבת הגלוי' על ה' לשמרו ולאזהרה את ה' ס' כל שומר שבת הרי שיראי שמי הוא בשמירת שבת: ועוד יש לרמוז דרשנין סמוכין דכתיב לעיל מהאי קרא וזרחה ללס כי הנה היום כל שומר שבת שרמזו ש"ס ש"ב היום בענין שבת וג' היום בניה' והמשמר שבת יוולא מ' פורעני' של גיהנם והיינו דסדק לענין היום שהוא רמז לשמירת שבת וזרחה ללס יראי שמי שם דקדק וגו' בדבר הסמוי מן העין נריך לבאר מה בין הסמוי ובין חל' דבר' ישמעאל שאמר שאין עין שולטת ויראה שלא דקדק רש"י ז"ל שאמר דבר הסמוי שאין יודע הסמוי שהכוונה לפיה אע"פ שהיה העין שולטת יש בו ברכה דבין שהסמוי אינו יודע בו הרי הוא נקרא סמוי מן העין

מאימתי פרק ראשון תענית

פ' דהיינו הוציא מן השדה כלום מה שהיה דבילה להוציא למעשר מן השדה
פ' מעשה בחדש אחד שהיה עשיר וזהו לו שדה עשועה אלף כור וזהו אורח
עשר עשיר מוטל ק' כורין למעשר ומפרים כל שנה ושנה וכן עשה כ' ימיו כשכל
מעשר לחמך קרא לבגד ואמר לו בני עד כך ששורש שאלו שנים קר עשועה עשיר
ספר שנה ושנה אלף כורין הוהר שחפרים ק' כורין כאשר עשיתי ומת אורח
מטל האיש ועמד הכן בתקומו ונעשה השדה אלף כורין כאשר היה עשועה בני
ומוכ' הבז והפרים ממנה ק' כורין כשנה שנה נסחכל וזרחה הכן שהמעשר היה
בזה דבר גדול ואמר אל פיהם כ' לשנה אחת ומתעשר עשיר ואל עשה כי
לעשר אם מזה כורין נטער עליו ושמעו קרוביו שכן מיעט ולא הפרים מעשר
עוד בזה כולם אללו מלוכסס לבנים ושחמים אמר במדומה לי אחתם שחמים
שאל נקלקלתי אמרו לו לא נטער עליך כי ברמת כל כל הרעה הואת מפני מה
וענין לא הפרת מעשר כראוי בזה ורחה כי בחתמה כשאל השדה ליד היית בעל
פרק הכית והקב"ה כהן שהיה המעשר חלקו ליתן לעניים ועכשו שלם הפרשת
ספני חלקו לו היה הקב"ה בעל הכית ואת הכן שאין שך עשועה עתה מה שהיה
רש" עשועה מתחלה אלף כורין והפרים לו כמזה כורין עשועה וזהו שאל
רש" קדשיו לו יהיו כלום כשאני מפרים כהנון לא יהיה לו אלא הקדש' כלומר
רש" המעשר וע' אמרו חכמים המעבד מעשרותיו לטוף בזה שלא יהיה לו אלא
רש" אחד ממעשר כדכתיב ורוע חומר ועשה אויב דהיינו המעשר דאופה ב'
רש" פאים והחומר ש' לו' שאין וכן כתיב כי עשרת למדי כרם יעשו בית אחת'
רש" והר' האופניאל פירש הינאל מן השדה כלומר ואם לאו שאין אחת מפרים
רש" העשיר יהיה לחומר הינאל לשדה דהיינו עשו כלומר שיקחוהו העכו"ם :

מהרש"א פוסקי צדק ברבי' כ' עינין פרש' ואין לזרז די' ז'
 דוקא נקט ככה"ג שהוא עשועה לשם ולתקלה לו כפני
 עניים שמתניף להם כמ"ס אים מתחלל במתח גומר דמשמע שהוא
 עשועה כן למיט ולשם ופכרש' בספר משלי נשאים ורוח גו' כאשר
 יהיה חומלת מן השעמים ומקשרי' כ' ולא בזה והם מגטערים
 וכלות עיניהם כך אים מתפאר כו' והוא מעקר וכלות עיני עניים
 כו' ע"ס : מ"ד עשר תעשר ואפי' ל' דברה תורה כלשון ז"א
 היכי דאיכא למדרש דרשינן : ובהגונו נא בואת כו' משום דבזו
 יצא אדם לנסיון ע"י דהיאך אפשר שמתוך שאלם מחסר ממונו
 ליתן מעשר יצא להפיק לו עושר ואמר אל תחמה על כך ובחגוני
 נא בואת בדבר גדול כזה אם לא אפתח לכם ארצות השונים שמהם
 צאה הקלה לעולם כמבול כמ"ס וארצות' השמי' נפתחו ומחוכן ע"י
 מעש' שחתנו והריקיותי לכם צדק' עד בלי די כו' עד שילכו שחתותיכם
 כו' מפרש פ"ב דמכות :

הרי"ף מאי דכתיב עשר תעשר וכו' וראוי לדקדק מאי קאי בזהאי קרא
 דעשר תעשר שאם הוא הכל כבר דרשו בו כפני מעשר' הכתוב
 מדבר אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה' וכן נבאר מה שאמר ר' יוחנן
 עשר בשביל שחברתו ע"י ואלו יתקן מ"ל הא ואל' זיל נסי דקשה
 עובד כמזי און אי אשכחנא דכל המעשר מתעשר א"כ מה שאל היוקא
 מ"ל הא' ה"ל ליה פוק מזי בכל העשועים מתעשרים ולמה יאמר לו
 שיעסא ע"י דכבר ואם כל בני אדם אינם מתעשרים אע"פ שגוערים א"כ
 היכי א"ל זיל נסי והרי אומר מכל מה אדם מתעשרים שאינם מתעשרים
 ואין יכסה בדבר שהוא נראה לעין שאינו כן : וע"ל דל' יוחנן א"כ כל
 בני אדם יהיו עשירים מין שם עשירים והתורה אומה שאם לא יעשר
 הוא מתחסר כהוא אבדא דהנינו לו אפי' שר וכו' ופיתח המע' ופיתח
 השדה וכו' אבל כעשרה מכל מה אדם מתעשרים שאינם מתעשרים
 א"כ הא' ה"ל להשיבו מדכתיב הביאו את המעשר וגו' והריקיותי לכם
 ברכה עד בלי די ולמה הבינו קודם זיל נסי ואח"כ כשאמר לו מי שרי
 לבסוי ביחא הוא קרא דהביאו את המעשר וגו' ומתחלה היה ראוי
 להביא ראיה שמתעשר מדכתיב ברכה עד בלי די וכן נבאר מה שאמר
 היוקא אלו שמיא להם לא לברכה וגו' שאין זו מלכות דרך ארץ ולמה
 הביא לנו בעל הגמרא דבר זה שיש בו מעוון דרך ארץ : ונלל' שחז"ל
 הקפלה לא כחמו שאל אלא המעשר עשר תעשר כי אם בשביל שני גדרות
 ה"ל עשר עשר את תעשר תעשר ולמה שיהיה למר עשר עשר אלא לגדרות

עשר בשביל שחתעשר וד"ק ודלא קאמר עשר ותעשר אלא בשביל
 שחתעשר לפי שרוב בני אדם מעשרין ואינם מתעשרים אמנם בזה הכתוב
 התחיר שאל' פ' שאין רשות לאדם לקרוא בתורה בשביל שחתעשר או
 שיקראוהו רבו וכן בכל השמות ולא יאמר אולם מלואו : ובשביל שיהיה עשיר
 או בשביל שאחיה דהוא ליה עונד ע"מ לקבל פרס אבל בניין המעשר יש
 לק רשות לעשר בשביל שחתעשר ולכן אמר היוקא מ"ל הא' שחומר לעשר
 בשביל בחינות העושר מאלו ככל המלות' א"ל זיל נסי שאם תעשר בשביל
 שחתעשר הקב"ה משלים שאלתך ואלה לא יקשה לו מעט אלא
 נתעשרו דהנה לא עשור בשביל שחתעשר' אלא הקשה לו ומי שרי
 לבסוי להקב"ה ואמר לו חזן מזה' ומה שאל הביא קודם ראיה מכח זה
 לפי שהם קאמר שביאור את המעשר אל בית האוצר והקב"ה מלית
 להם וכו' וירק להם שילכו ולא פירש שם שמדבר בניו שמעשר בשביל
 שחתעשר וכיון שמדבר בסתם מוציא מעשרות לא ידע' פירושא דההוא
 קרא שהרי ראינו כמה יצא אדם שם מעשרין ואינם מתעשרים ליתק
 להם כדכא אלבי ראיה לעינין שחומר לנסות בהו דברו : ומדכתיב
 ובחגוני נא בואת ואם הוא מוכר כסו' מוציא מעשרות אפ"ן הסיק
 עולה יפה שהרי לא נתעשר כל מוציא' מעשרות אלא ודאי שהענין הוא
 למעשר בשביל שחתעשר ומי שלא ראה לעשר אלא בשביל העושר הקב"ה
 מומל שאלתו עד שילכו שחתו מלומר די ואפשר שלא על ריבוי ההמונ
 יאמר די כי אורב כסף לא ישבע כסף ואמר די שלא לנסות עוד את
 ה' כי אם להאמין בו' עוד יאמר עד שילכו שחתותיכם מלומר די ידמות
 על הגשמים שריבוי הגשמים הוא קשה לעולם כמו שהיה בניו שמעון כן
 שטח שאמר התפלל עליכם שילכו להם' ובשרא היוקא שכתוב אומר
 ובחגוני נא בואת ואינו מתייבש כי אם בפירות זה שהוא מנסה לעשר
 בשביל שחתעשר אמר לרבי יוחנן למה תתלה הדבר ברבי ואשעי' והרי כיון
 שלמדת הכתוב הואו בודא' שם נעלם מתוך ביאורו שהרי גם אי עמי היות
 שכל הערך אלו מעליה כתיב כל הנה לייבנל ד' וכו' ואשעי' רבן שביאור
 לי הכתוב וכו' אים גדול הערך כיוון שמעליך ידעת ביאורו ולמה תלית
 הדבר ב' ואשעי' ואמרת הכי אמר רבי ואשעי' וכו' מ"ל רבי יוחנן רזה
 לומר הדבר כס' אמרו שמיא גאולה לעולם ועוד תירתיא הקס' שהקשתי
 למעלה וגדולה הוא ענין כיון שהאומר מעשרותו חתקס' ואינו שאני
 מעשר הוא מתחסר כמו שדרשו ב' א"ל עשר כדי שלא תחסר א"כ כל
 המון העם הבינונים שאינם לא עשירים ולא עניים היכי משכחת להו
 שהרי אם עשירי וכו' ראויים להוועת עשירים ואם לא עשירי היו ראויים
 להתחסר ולהיות עניים לכן אי אמר שלא אמרו שהמעשר הוא מתעשר
 אלא בחדש שלא הוציא את מעשרותיו כראוי לו וירד מנכסו כהוא עובדא
 שהיה לו אפי' שדה עשועה אלף כור וכיון שלא הוציא מעשרותיו כראוי
 הוציא השדה מאה כורין וכו' ויבטלוהו קרוביו כי נעשה הקב"ה ע"כ ואל
 נעשה כהן עד שקבל עליו להוציא מעשרותיו כראוי בזה הוא לשלם
 מה שפיתח מעשרותיו וגם ה' יתן האוצר וישיב את שנותיו ויברך אחריתו
 מראשיתו ועל כל אדם כיונאל בזה אמר שאם עשיר וכו' ויבטלוהו קרוביו
 ורואיה לדבר מ"ס הביאו את המעשר שקדם לזה אמר ואותי אחס קובע'
 הכי מלו ואחרתם מזה קבענך העשר והתרומה דהיינו שלא הוציא
 מעשרותיו כראוי ועליהם אמר הביאו את המעשר אל בית האוצר כלומר
 כל ארצם המעשרות קבענך ואלו בלחנם עכשו בשביל אחרת לא אורח
 המעשר אל בית האוצר וכיון שאם שאלתם מה שפיתחתם אותם השנים
 גם אני אפתח ארצותיכם ויבטלוהו קרוביו לנס ברכה עד בלי די :

וזהו אשכחיה רבי יוחנן ליתקא דריש לקיש דיתבי
 ואמר *אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יועף לבו'
 יתיב רבי יוחנן קמי מתמה אמר מי איכא מירי דכתיבי
 בכתובים דלא רמיין באורייתא' א"ל אטו דמי לא ע'
 רמיזי וזה כתיב *ויצא לבם ויהררו איש אל אחיו לאמ'
 מה ואת עשה אלהים לנו דל עיניה חמוא ביה אתיא אימיה
 אפיקתיה אמה ליה תא מקמיה דלא ליעבר לך כדעכב'
 לאבך :

פר
ספ
משני
בראש
עב

מליאה מלאו עוד נבחר וכי ר"י קרא פסוק זה של אילת אדם חסלק דרכו
 עד שקראו ינוקא דר"ל ומה נחמד לו עבשיו' אמנם כ"ל דההוא ינוקא
 הוא פשוט וקרא האי קרא וקשיא ליה דאם כפשוטו מר: אילת אדם חסלק
 דרכו ועל ה' ינוקא לבו דהיל"ל ועל ה' ינוקא דקאי על האדם המזכיר בחתלה
 הפסוק מאי לבו דנקיז ורזה לפרש פ' אחר המודש בפסוק: עס פסוק זה
 דכתיב וילא לבס ויחרדו איש אל אחיו לאחר שלא חרדו על מניחת הכסף
 אבל חרדו על שלא לבס אחריו מה זאת עשה אלהים לנו לאלת לבנו כי לא
 האדם ביד ה' וכיון שילא לבנו נראה שמאח' היה זה וו"ש ויחרדו איש
 אל אחיו לאחר על שילא לבס היתה החרדה בשביל שאחריו אינו יולא איש
 אלא מאח' ומה זאת עשה אלהים לנו וזוהו כיון שלמה ע"ה שאמר אולת
 אדם חסלק דרכו כגון השננים במצירת יוסף חסלק דרכם בעלילת מרגלי
 ונאלו במאמר ועם כל זה לא זעק לבס על ה' כי הם גרמו באלותם ואם
 מניש שעל ה' ינוקא לאחר מה זאת עשה אלהים לנו היה על לבס שלא
 דכתיב וילא לבס ועל ה' ינוקא נבחינו לבו שהלכ ביד ה' ועליו אחריו מה
 זאת עשה אלהים לנו וזה הנלע"ד :

אמר רבי יוחנן מטר בשביל יחיד דכתיב יפתח ה' כו
לך את אוצרו הטוב וגו' לתת מטר ארצך פ' פרנסה שם
בשביל רבים דכתיב ה' הגני ממשיך לכם לחם מן השמים :
מטר בשביל יחיד שם אין לך מטר אלא ללמד אחד כגון
שורע אחר מן שורעני בני אדם או שרד בעיר שכול' מוטאלי
וכרין למטר צא בזכותו ופרנסה נשע עוזה ומחיה לכל העולם
אינו צא לעולם בזכות אחד אלא בשביל רבים שאם רבים לריכין
שובע שחשלה זכרה בחזקה הקצ"ה עושה אם וכו' אצל יחיד
הכרין שיחזקו חזקאותיו אין הקצ"ה משה צעזערו דין השנה לא
כפי זכרונותיה וקף על פי שמוריד בשביל זה להשניח חזקאותיו
שלא יקו גרושות משל אחרים אצל לעשות שדכו כשדע שובע לא :
מטר ארצך שם אחד משמע : ממשיך לכם לשון רבים :
מהרש"א מטר בשביל יחיד פרנסה כו' עיי' פרש"י ועול
י"ל מטר ששם אינו אלא לורד הפרנסה והוא ניתן
בשבע מן השמים אם יש צה לורד ליחיד ניתן לו בזכותו אצל
פרנסה גופיה בעיני שחבא מן השמים כגון המן והנזר הוא דבר
ניסיו ולא צא רק בשביל רבים : דכתיב יפתח ה' לך את אוצרו
וגו' הגם שכל זכרות וקללות שצ"ב לכלל ישראל נאמר מ"מ כיון
שנאמר בלשון יחיד בשביל יחיד מן מני נאמר :

מיתבי רבי יוסי ברבי יהודה אומר ג' פרנסים טובים
עמדו לישראל אלוהן משה אהרן ומרים ושלשה
מתנות מרים נתנו על ידם ואלו הן באר וענן ומן באר
בזכות מרים עמדו על ידם ואלו הן באר וענן ומן באר
מתה מרים נסתלק הבאר שנאמר ותמת שם מרים
וכתיב בתריה ולא היה מים לעדה וחזרה בזכות שניהם :
מת אהרן נסתלקו ענני כבוד שנאמר וישמע הכנעני
מלך ערד מה שמועה שמע שמע שמת אהרן ונסתלקו
ענני כבוד ובסבור נתנו לו רשות להחלם לישראל והיינו
דכתיב ויראו כל העדה כי נוע אהרן אמר רבי יצחקו אל
תקרי ויראו אלא ויראו כדריש לקיש דאמר ריש לקיש
כי משמש בר' לשונות אי דילמא אלא דהא חזרו שניהם
בזכות משה מת משה נסתלקו כולן שנאמר ואביחיד את
חית שלשת

אילת אדם חסלק דרכו ועל ה' ינוקא לבו כשאדם מוטא חסלק
דרכו שצאין עליו פגעים ועל ה' ינוקא לבו שנוטע ואומר
מפני מה ארע לי שבע זה יולא במשה באוריייתא שהחומם
הוא יסוד לנביאים וכתובים ונבולו יש למלא סמך מן התורה :
דל עיניה רבי יוחנן שהיו עפעפיו מכסין את עיניו ונגזיהו
נמדליו דכספ' צצצא קמא צפרק אחרון שהיה רוצה לראותו מפני
שהוא חריק : דלא ליעביד לך כדעביד לאבוב שלא יתן עיניו
בך כמו שנתן צאצ"ק והמיתו צצצא מלישע ע"כ :

מהרש"א אילת אדם חסלק דרכו גו' יתיב ר"י וקמחמה
כו' נראה לפרש דודאי ר"י ידע זה המקרא שצמטלי
קודם ששמע מהינוקא אלא שלפי ענינו שם היה דעת ר"י לפרש
האי קרא הכי כי ע"י אולת ושעות של אדם חסלק ומקלקל דרכו
ומעשיו גם על ה' ינוקא לבו שמהרה על ה' צדבר אמוני ודבר
זה ודאי רמז בחזרה במ"ס כי תשעה אשחו איין אדם עושה עזירה
אח"כ נכנסה צו רוח שעות והיה נראה לו דמוק לפרש דרכו על
פגעי אדם עד אחר ששמע זה המקרא מפי ינוקא כפי המצוקה
ממנו שאמר ליה פסוק לי פסוקיך כנראה מריש המאמר ולפי
הענין אשר בקשר ר"י ממנו פסוק לי פסוקיך ואמר ליה הינוקא זה
הפסוק הצי"ר ממנו שהוא מפרש זה המקרא צענין זה ודרכו על
פגעי אדם ויועף מלשון תרעומת והרהור האדם על ה' ומדת
דינו ועל זה הוה ר"י מתמה מי איכא מידי כו' ודו"ק : ראמר
בה זאת עשה וגו' הגם שאחריו והאידו על עונם ואחריו אצל
אשמים אנתו על אחיו וגומר מ"ו מלשון מה זה עשה לנו אלהים
נראה שהתרעמו על מדותיו כאלו צא עליהם מ"ו צעקיפס
והנראה צענין זה דודאי תלו הדבר במצירת יוסף כמ"ס אצל
אשמים וגו' על אחיו וגו' כי ראוי שנפרשו צמדה כנגד מדה כמו
שקם חסדו אחריו שהוא כמרגל ומוליא דבה עליהם נגד אציהם
וע"כ השליכוהו לצור כן נחשדו הם כמרגלים להשליכם לצור
במאמר גם ראוי מתחלה שאמר שלחו מכם אחד שהיה כונתו על
ראובן שלא היה חייב צדבר וצסוק אמר להו אחד יאמר וגומר
שכוונתו על שמעון שהיה העיקר במצירתו גם אח"כ יפתח האח'
את שקו וגומר : שהוא לוי שצדק שחבא את כספו צמלון שהיה מונח
למעלה צק כדי שימלא בדרך ללעור שכל לוי היה עיקר במצירה
משא"כ צבאר האחים שלא מלאו כספם עד ציתם לפי שהיה מונח
בצורר למטה צק בכל זה רמז שאלקים יסרע להם צמדה כנגד
מדה ואחריו אצל אשמים וגומר על אחיו אצל ממה שאחריו מה זה
עשה וגומר נראה כאלו התרעמו על מדותיו ונבולו צוה ולא ידעו
מה נבולו דהיינו שכל זה עשה לנו אלהים לצבזב ציאתם למארים
כמ"ס וישלחוהו מעמק חצרנו וגומר :

הרי"ף יוחנן לינוקא דר"ל דהוה יתיב ואמר כו' ויש להקדק
 שאם הדברים כפשוטן שחאדם מוטא חסלק דרכו ועל ה'
 גומר מה זאת עשה ה' לו א"כ היה לבס אחרי יוסף לומר כך מה זאת עשה
 אלקים לנו כשנתנים בנות הסודר או כשנביאים צמזור לומר מרגלי' אחם
 ואז היה צורך לומר אולתם שטעורו עס יוסף חסלק דרכם לצא בעלילת
 מרגלים ולחלם במשער ועל ה' ינוקא לבס לומר מה זאת עשה אלהים לנו
 ולא פעל ה' כל זאת כי אם עוונותיה' גרמו להם אצל כשנאלו הכסף איין
 כפא אולת אדם חסלק דרכו לא חלש יש כאלו יתבולק דת' כי יאן כי

נמדע
 כ
 פ
 הפוס
 י"ס
 ע"ס
 רש"י
 סס כ"ה
 ר"ס
 פ"ק
 ע"ס
 ע"ס
 נח"ס
 פ"ק
 ר"ס
 זכריה
 ט"ז

מאימתי פרק ראשון תענית

שלושת הרועים בירח אחד וכי בירח אחד מתו והלא פרים מתה בניסן ואחריו באב ומושה באדר אלא מלמד שנחתלקו כולם בירח אחר אלא אשכנח פרנסה בשביל יחיד שאמר משה כיון דאליה וכותיה כרבים דמי :

בארה של מרים סלע וזין ממנו מים והיה מתגלגל והולך ע"ס ישראל והוא הסלע שבו הכה משה שלא היה רואה לזוז מימיו לפי שמתה מרים : ונחתלקו ענני כבוד ענני רקיע וענני עשן ושאר עננים אינן של כבוד : הורה בזכות שניהם שכן קצבו ודברתם שיתכם אל הסלע ונתן מימיו : כי משמש בר' לשונות אי דילמא אלא דהא כל מקום שצריך לדרוש כי צין לענין דרשה צין למשמעות המקרא הכולל לשונות בלחם מהני ד' לשונות דלשון כי משמש בכלל וכן (וכד' וצדק וארי בכלל הני ד' הן והאי דכי גוע אהרן משמש בלשון דהא שמעי' מיניה טעמא דקרא דמה טעם נקראו דהא מית שהרי מת אהרן ור"ל לא אחי למימר דלא מתרגמין שום כי בעולם אלא בלחם מתקן ד' לשון' אלא אפי' מתרגמין דילמא ארי דרשנין משמעותי' כמשמעות דהא ומאן דמתרגס וחזיאלו כל כנישתא דהא מית טועה הוא (דל"כ) וליחתחזילו מיצעי ליה ויראו כל העדה במשקל ויראו ראשי הדדים וירפו המים ויעלו מעל משכן קרח : חזרו שניהם בזכות משה מדכתיב ואכחיד את שלשת הרועים פשיטא לן דדדידהו משמעי' שלא מלינו פרנסין לישראל שלשה בלחם אלא הם : מתה בניסן ויבאו צני ישראל כל העדה מדבר סין בחדש הראשון וישב האם בקדש וחתם סס מרי' ותקצר סס בפרשת פרה אדומה : אהרן מת באח' בחדש החמישי שכן כתוב בפרשת אלה מסעי ע"כ :

מהרש"א חזרה בזכות שניהם בר' כיון שחזרה בזכות שניהם כ"ש שלא היה להסתלק כלל בזכותו אלא שנחתלק להורות ולהגיד לישראל שזכותה היה עד היום וכן שחזרו שניהם בשביל משה ולא נחתלקו אלא להגיד ששביל זכות אהרן היה עד היום וענין שלשה פרנסים בלחם ג' דברים שיעקב לא בקש אלא על ג' כמה שאמר ושמרני בדרך הוא וגו' ונתן לי לחם לאכול ובגד וגו' דהיינו הענין לשמירה ומאויצ' המים לשחות ולגהך מלבושיהם הן במקום לחם לאכול כי הדקיקים מסתפקים במועט : בירח אחד בר' פי' צו' בלחם שבו מת משה ופסק הן והא דכתיב וישבנא הן ממחרת בלחם מעורר הארץ דהיינו ציו' בניסן מפורש במתלתא דל' יום אחרי שמת משה נסתפקו ממנו שזכליהם שלקטו בו ביום שמת משה : שאני' משה בר' מדלא נקט בשניו רק שאני' משה כו' משמע דמושה בלחם הוא פריך דלשכתן פרנס' גופה שהוא הן הוא בשביל יחיד אבל מנאר שהיה בשביל מרים לא פריך ליה ואפשר דמשום דאיכא למימר דלאו בזכותה לחוד היה הנאר אלא דגם זכות משה היה עמה ומיהו מענין שהיה בזכות אהרן ניתא בלחם הכי דלא פריך ליה משום דלאו בכלל פרנסה הוא אלא הכלה מאויצים :

דרי"ק מיתקני שלשה פרנסים וכו' יש לדקדק למה הוצרך להביא כל הכריתות דהא מרישא דאמר הן ירד בזכות משה הוא הקושיא וע"ק דמאי מותיב לר' יוחנן שאמר פרנסה בשביל רבים כיון שמקרא היה

דורם הגני ממעורר-לכם לחם ואדרבה יש להשיב לר' יוסף שאמר בזכות משה ירד הן והא כתיב קני ממעורר לכם דמשמע שירד בזכות ישראל : ונראה דאע"פ דכתיב בקרא הגני ממעורר לכם לחם איכא למימר עיקר הזכות שירד הן בשביל משה וזכותו ירד שיעור מספיק לכל ישראל אבל לרבי יוחנן קשה דאמר פרנסה בשביל רבים ויהי מלינו כהן שהפרנסה של הן בשביל משה בזכותו פרנסה לרבים ומרישא דכריתות שאמרה הן בשביל משה ליכא ללקושי משום דנימא הן חמת שירד בזכות משה אבל בנינו של משה היה להפרנס לכל ישראל ולכן ירד הן בשביל משה ולעולם שאלו בקש משה הן בשביל עצמו בלבד לא היה יורד לזה הביא כל הכריתות שג' מתנות טונות ניתנו ע"י משה אהרן ומרים ומרישא דכריתות וחזר הנאר בזכות שניהם וכן מת אהרן וחזרו ענני הכבוד והנאר בזכות משה וחזרו השתי מתנות שהם הנאר וענני כבוד שחזרו וירדו בשביל משה לפד שהרי לא כתיב צו להם וינתנו על מנת הן שהיה בשביל משה בלבד ומ"ס הגני ממעורר לכם הוא שחזר להם מן משקל לכל ישראל :

רב הונא בר מנחם ורב שמואל בר אידי ורב חייה כט מוסתניא הוו שביחי קמיה דרבא כי נת נפשיה סס דרבא אתו לקמיה דרב פפא כל אימת דהוה אמר להו שמעתא ולא הוה מסתברא להו הוו מרמיז אהרדי הלש דעתיה אקרייהו בחלמיה ואבחיז את שלשת הרועים למחר כי הוו מפטרי מיניה אמר להו לזילו רבנן לשלמא רב שימי בר אשי הוה שכיח קמיה דרב פפא הוה מקשי ליה טובא יומא חד חזיה דנפל על אפיה שמעיה דאמר רחמנא ליצלן מכיוספא דשימי קביל עליה שתיקתא ותו לא אקשיה ליה :

מוסתניא מאורו מקום : אחוה להרדי מראין ומצנין זה לזה דלא סלקא שמעתא כרבא : אקרייהו היו מקרין אותו מקרא זה בתלום ואכחיד את שלשת הרועים בירח אחד שרונים לעונש בשמים משום דמכספין ליה : קבל עליו רב שימי : שתיקתא מלהקשות טוד ע"כ :

מהרש"א ואבחיז את ג' גו' נראה דודאי כן הוא שהראו לו בתלום שרונים לעונש משמים על דמכספי ליה כפרש"י ולחמר כי הוו מפטרי ליה בדרך התלמיד הנפטר מרצו א"ל שילכו מכאן למקומם לשלום וכדי שיתקיים התלום בזה להכחידם צעונם מיתה כמשמעות הכתוב :

ואף ריש לקיש סבר במר בשביל יחיד דאמר ריש ל לקיש מנין לממר בשביל יחיד דכתיב *שאלו סס מה' מטר בעת מלקושה' עושה חזיונים ומטר גשם יתן לס' להם לאיש עשב בשדה יכול לכל ת"ל לאיש וחינא אי זכיוס לאיש יכול לכל שדותיו ת"ל שדה אי שדה יכול לכל ' השדה תלמוד לומר עשב כי הא דרב גיאל בר רב קמינא הוה ליה האי גנתא כל יומא הוה אויל וסייר לה אמר הא מישרא בעיא מיא והא מישרא לא בעיא מיא * ואתא מטרא וקמשקי כל היכי דמבעי ליה מיא * מאי עושה חזיונים אמר רבי יוסי בר חנינא מלמד שכל צדיק וצדיק הקב"ה עושה לו חזיו בפני עצמו * מאי חזיונים אמר רבי יוחנן פורחת * אמר רבי פורחות

לא

פסחים
: פ"א
וע"ס
ר"ל"א

וע"ש
רע"א

!

לֹא
שָׁם
בְּרַחֲמֶיךָ
ד'
עִירֻכְךָ
פֶּה
דְּבָרֶיךָ
וְיָא
חֲנֻנֶיךָ
פֶּה
עַ"ש
רַחֲמֶיךָ
אֵינוֹ
לוֹ
שְׂמוֹאל
ז' כב
אֵינוֹ
יִשְׁעֵיךָ
תָּלִים
סָח
ו'
וּכְפָרֶיךָ
נְחוּמָה
ע"פ
הִיא
רַקִּיעַ
תָּלִים
קד
שָׁם
דְּבָרֶיךָ
ז'

תנ"א רבי אליעזר אומר כל העולם כלו ממזמי אוקינוס
הוא שותה שנאמר * ואד יעלה מן הארץ והשקה
את כל פני האדמה * אמר לה רבי יהושע והלא מימי
אוקינוס מלווין הם אמר ליה מתמתקין קו בעבים רבי
יהושע אומר כל העולם כלו ממים העליונים הוא שותה
ונאמר * למטר השמים תשתה מים * אלא מה אני מקיים
ואד יעלה מן הארץ * מלמד שהעננים מתגברין ועולין עד
לרקיע ופותחין פיהם כנאד ומקבלין מן מטר שנאמר
* ויוק מטר * לאירו והם נקובות ככברה ומחשורות מים
על גבי קרקע שנאמר * חשרת מים עבי שחקים ואין בין
טיפה לטיפה אלא כמלא גימא ללמדך שגדול יום הגשמי
כיום שנבראו בו שמים וארץ שנאמר * עושה גדולות
עד אין חקר וכתבי הנותן מטר על פני ארץ וכתבי להלן
* הלא ידעת אם לא שמעת אלהי עולם וגומר עד אין חקר
לתבונתו וכתבי * מכין נהרם בבתו וגומר * אמר רבי
אמר ליה רבי אליעזר מתמתקים הם בעבים כמאן אולא
הא דאמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן כתיב
השכח וכתבי חשרת שקול ב'ף שדי ארי"ש קרי ביה
החשרת * הוא כיצד מתמתקים הם בעבים כמאן כרבי
אליעזר ואיך הדיא מביעי ליה לכרדי דמי דאמר אמרי
במערבא חשון ענני סגיאן מהו נהור ענני ועירין מהו
כמאן אולא הא דתנינא מים העליונים במאמר קו תלום
ופירותיהן מי גשמים שנאמר * מפרי מעשך תשבע
הארץ כמאן כרבי יהושע ורבי אליעזר אמר לך ההוא
במעשה ידיו של הקב"ה כתיב כמאן אולא הא דכתיב
* משקה הרים מעלותיו ואמר ר"מ מעלותיו של הקב"ה
כמאן כר' יהושע ור"א אמר לך כיון דקא סליק להתם
כמאן דאתו מהתם רמי דאל"ת הכי הא דכתיב * מטר
ארצך אבק ועפר מן השמים וגו' אבק ועפר מן השמים
הכי משבתה לך אלא כיון דכרמי להתם מן השמים קרי
ליה הכי נמי כיון דסליק להתם מעלותיו קרי ליה כמאן
אולא

מאימתי פרק ראשון תענית

דאס ודאי ידע לפרש חשבת מים ע"ש חשך ענני ולא קשיא לא
אלא רומיא ושינויא דקראי ואסא לא משני מידי ונראה דודאי ידע
לפרש דחשבת מים ע"ש חשך ענני ומשרת מלשון כנר כדמרינן
לעיל אלא למה שניה הכתובים וקאמר דאיידי בתרי ענני דהיינו
חשבת מים דסגין מיומאי לאוריד טיפות גדולות ומשרת מים
דעירין מיומאי טיפות קטנות כוונת דרך הכברה ואסא מייחזי לי
נמי האי קרא לעיל שמקבילן המים כוונת ומוקבין ככברה כו'
שנא' חשבת מים גו' : במעשה ידיו של הקב"ה כו' רש"י לא
פירש כלום בזה וגם דילקוט ג' ל"ג ליה אלא דגרסין נמי הכי ההוא
בזרייתו של עולם הוא ויש לפרש דה"ק דקרא משתעי בצרייתו של
עולם מפרי של מעשה ידיו חשבת הארץ דהיינו שזרחת המים
כדי שתשבי את הארץ וכן יש לפרש לגרסין' הפסיר' שלנו דגרסין
ההוא במעשה ידיו של הקב"ה והיא היא : כמאן אלא הא
דכתי' משקה הרים מעליותיו ואר"י כו' פרש"י דאי לאו ר"י
ה"א דה"ק מעליות שהקב"ה עומד הוא משק' אותן למטה ולעול'
המים מאוקינס עכ"ל אמר'ם לך דקדק כיון דהשקא אכתי לא הוה
ס"ד כיון דספקי להסם כו' ה"ל למפרך לר"א מפשטיה דקרא
למטר השמים חשבת גו' קרא שהציא ר' יהושע וע"כ נראה לומר
דאי לאו ר"י ה"א דה"ק דמשקה הרים מעליותיו של כל הר וסר
כמ"ש צ"ר דנשניל ד' דברים חור הקב"ה שלא תהא הארץ שותה
אלא מלמעלה כו' ושיהא הנבזה שותה כמנוח ע"כ אבל ר' יוחנן
דאמר מעליותיו הוא כינוי להקב"ה ודאי דתא' לשמועין
דמעליותיו שלו משקה הרים דהיינו מים עליונים פריך שפיר
ומש"ל לא פריך נמי מדכתיב למטר השמים גומר כיון דהאי קרא
אח"י כתיב שהוא בזה מכל הארצות לרוב גובהה א"א שלא תהא
שותה אלא מלמעלה כמ"ש דבר הכתוב לשון הפה וכלו המים בזה
מן השמים כמבואר בכתוב ערים גדולות וצלוות בשמים ודו"ק :
מי גרם לאוצרות שימלאו בר תרומות כו' יש לדקדק
דאימא דר' יהושע ודאי נמי מודה בזה דהארץ שותה נמי מלמעלה
כדאמר' ספ"ג ארשב"ג אין לך טפה וטפה שזרחת מלמעלה
שאין תהום ויולא לקראתה ג' טפחים מלמעלה כו' ע"ש י"ל דלר"י
כיון דהארץ שותה נמי מלמעלה לא ה"ל בזה קרא לתלות מילוי
אוצרות תהומות למד אלא בשניהם תהומות וצמים עליונים :
הוא בברייתו של עולם כו' קד דרבי מינא מי גרם לאוצרות
כו' דמוק לאוקימא כרבי יהושע אלא דה"ק דודאי קד דר"מ כר"א
אחיא אלא רבי יהושע אוקי ליה לקרא בצרייתו כו' ויש לדקדק
דא"כ למאי דלא אסיק אדעתיה לאוקימא האי קרא בצרייתו של
עולם אמאי לא פריך ליה מגופיה דקרא בלאו ר"ח ולפי מ"ש לעיל
דרבי יהושע נמי מודה דהארץ שותה נמי מלמעלה נחא בלא ר"ח
וה"ק קרא דע"י תהומות שלמעלה נמי יתמלאו אוצרות דר אבל
לר"מ דקאמר מי גרם כו' משמע דחולו מילוי אוצרות תהומות
למוד ועי"ל דכולה מילתא תלמודא מסיק לה כמאן אולא הא
דאר"ת כו' כר"א אבל ר"י לא מפרש לה הכי אלא בצקיותא של
עולם וכי"ל לקמן כמ"ש לעיל ודו"ק :

נהל

א"ת אלא הא דאמר רבי חנינא *כונס כנר מי הים נוהן
לע באוצרות תהומות מי גרם לאוצרות שימלאו בר
תהומות כמאן כרבי אליעזר ורבי יהושע הוא בברייתו
של עולם כתיב :

כמימי אוקינס כלומר תמים שלמעלה ולא תמים של מעלה
שלאמר ולא יעלה מן הארץ שסחה צרף ועלה :
מלוחין הן ואין תצוה גדולה מהן : יונוק מטר לאידו רקעים
מואלים מים לעבים : יונוק כמו יונוקא קל נלס ויאלכו : חשרת
מים עבי שחקים העבים מתעירין כלומר משירין המים לארץ :
ללמך אקראי דלקמן קאי * ואומר מכין הרים בכח לא גרסין
הנא : חשרת מים וחשבת מים ב' מקראות הן אחד בשמואל
צפרח וידבר דוד ופ' חללים הכי גרסין : שקל כ"ף ושרי
אר"י ש קח כ"ף דכתיב בחשבת ואוקמי' בזה קיבץ דכתיב רי"ש
וקרי חכשרת ולהכי נקט רי"ש ולא נקט שי"ן דשי"ן הכא והכא כתי'
ומכשרת שמכשירים וממתקין בעצים : חשך ענני סניא מורי
והיינו דכתיב חשבת מים : נהור ענני כשהענן קלוש זעיר מוהי
ומכלל חשך סגיא אהא למד אבל נהור זעיר ומשרת לשון השרה
דדדים ליה רבי יהושע לעיל אבל חשבת מציני ליה להכי ולהכי :
במאמר הן תלויין אינן נחות על שום דבר לא מכוונות ועומדות
בצריכה ותליות במאמר של הקב"ה : ופירותיהן מי גשמים
משם לישא דקרא נקט הכי משום דכתיב משרי יושעך חשבת
הארץ ופירותיהם כלו' מושיע המים שאינן נחשרין כלום כדכתיב
פלג אלהים מלא מים כל שעה והקדן קיימת ופירותיהן מי גשמים
וכן מפורש בצראות רבה כדרכי יהושע דאמר תמים העליונים
הוא שותה : ואמר רבי יוחנן מעליותיו של מעלה כלו' תמים
העליונים (ור"י מים העליונים) אחא העליונים דאי לאו ר"י
הוה אמר דהכי קאמר מעליות שהקב"ה עומד בזה הוא משקה
אותן למטה ולעולם המים מאוקינס * ור' אליעזר אמר לעולם
מעליותיו של הקב"ה כרבי יוחנן וכו' : תרומות (מים) של מטה
כדכתיב תהומות יכסימו : בברייתו של עולם כתיב שהיה כל
העולם כולו שטוף צמים והקב"ה הכניס צמקום אחד כמכניס
מים צנאד ונחנס באוצרות מול שם בצול ואור לים :

מהרש"א ככברה כו' פרש"י בם' שמואל חשרת לשון כברה
שהוא נופל על הארץ דקדק וכו' צאגדה הינה
חשרין אותו ככברה : ובין טפה לטפה כו' שזרחת קהל מים
ליה מלשון שחקים שהם שוחקות את המים לטיפות דקים וענין
זה מפורש פ"ק דצ"צ אקרא דמי פלג לטף מים ע"ש : וקרי
הכשרת כו' כפרש"י מלשון הכשר וה' מתחלף במ"ח צאחה"ע
אבל התוספות כתבו ויהי' חכשרת כלו' שהמים צענים מתקשרים
כו' ע"ש לא ידענא משמעו חכשרת לפי הדרש מלשון קישור אבל
לפי פשטיה דקרא חשרת פירושו צו מלשון קישור כמו וחשוריהם
הכל מואק דמ' : מימיה חשך כו' פרש"י נהור ענני זעירין
כו' מדיוקן דחשבת מים סגין מיומאי יליף ליה ומלא חשרת
מתפרש צ"ל מלשון שרייה וכל זה דמוק דסיק חשרת ע"ן הפסר

ושאר ארצו' שהם תחת ומערי' השמי' כאלו הם שמים בדרך משל מן התמית' ^ה בשמים הם : גם א"י שותה תמלה על דהו כי היא תמקלת מן הכרכס העליונה ולכל העולם מן השפע הנשפע על הכרכס ההוא שהם שמים להסיר העולם ולהשקטו :

מורה"א א"י נבראת בו ונ"ל והוא שהשמי' תתברך הוא בכל דבר יוסר בל"י מנשאר ארצות כי הוא אלהי הארץ וע"כ נקראה שם ארץ כי תפלו ורולו זה וע"כ אמר נבראת תמלה שהיא העיקר ושאר הארצות עפלים ולכן נקראו תולות והאסיף בהשגחת א"י צענין מעט שמסקה א"י בעלמיו כי הוא נחלתו ותכלו ושאר ארצות משקע ע"י שליח דהיינו שרי אמונתו שלמעלה ומולות שלהם אותם חלק ה' לכל העמים ועוד האסיף בהשגחת א"י שהיא שותה מי בשמים בו ומפיק ליה מדשיה בל"י לכחוד לשון מעט ובחולות לשון מים כאלו אינן מי בשמים רק מים בעלמא והאסיף עוד דא"י שותה תמלה בו היינו נמי שהיא עיקר ושאר ארצות עפלים לה וכ"ש ש"י נבראת תמלה בו ומימי' תשל לאדם שמגבין בו והוא משל לב' דברים שזכר במעלת הגשמי' שבל"י הוא משל שנוטל האוכל תמלה הוא משל ששותה תמלה בו ומניח הפסולת הוא משל ללקיח שמנית תמלתו לאתרים דהיינו התמלית ע"י שליח :

אמר רבי יהושע בן לוי כל העולם כולו תמצית של גן עדן הוא שותה שנאמר *ונר יוצא מעדן להשק' ^ס את הגן ומשם יפרד ויהי לארבעה ראשים' תנא מי ^נ תמצית בית כור שותה חרקב' תנו רבנן מצרים היא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה ומצרי' אחד מששים בכוש וכוש אחד מששים בעולם ועולם אחד מששים בגן וגן אחד מששים בעדן ועדן אחד מששים בניהם נמצא כל העולם כולו בכמיו קדרה לגידנם וגיהנם אין לו שיעור ויש אומרים עדן אין לו שיעור :
ונר יוצא מעדן וגו' כלומר סימן לדבר שגן עדן שותה מי בשמים תמלה דכתיב קרא ונר יוצא מעדן להשקות את הגן תמלה : תנא מי תמצית בית כור כלי שמסקין במימיה צית כור יכולין להשקות בתמליתו שדה שיעור זריעת תרקב שהוא אחד מששים צבית כור והכי נמי עולם אחד מששים בגן עדן ודי לו בתמלית העננים המשקין את הגן וגו' לפני כל העולם כולו כעדן לגן : בכסיו קדרה הקטן כנגד הקדרה :

מורה"א שנאמר ונר יוצא מעדן וגו' פרש"י סימן לדבר שג"ע שותה מן בו ע"י שר"ל דודאי העולם אינו שותה מעדן אלא מגן של עדן והוא ס' ממנו כדלקמן וזהו קרא דמייתי יוצא מעדן כתיב אלא לסימן בעלמא מייחז ליה מהאי קרא שגן של עדן שותה מי בשמים תמלה בו : וגי'הם אין לו שיעור בו הוא גופיה ודאי דיש לו שיעור כיון דעדן ס' ממנו הרי הוא ס' בעדן אלא דה"ק שאין לו שיעור לשער דדבר אלא ^ההיה גדול ס' כמו גיהנם וכן ל"א דעדן אין לו שיעור יש לפרש כן שאין לו שיעור בדבר אחר דהיינו שהיה גיהנם גדול ס' בעדן ודו"ק :
*שוכנת על מים רבים רבה ארצות וסיק' דקרא בל' קי"ח אמת

נלעך

הר"ה והלא מימי אוקיעוס מלוחין הם פרש"י ל' מלוחין הם ואין תבוא' גדילה מהם כל דלא פי' כפשוטו מלוחין הם ואין ראוי לשתייה והשינוי מן מתמקל' הם צענים ורואים לשתייה' אפשר למד דר' אליעזר לא פליג על רבי יהושע שאינו שותה ממים העליוני' כלל והא קרא דכתיב למטר השמים מאי עובד ליה אלא כדכר דממים העליונים וגם ממימי אוקיעוס שותה ולפיכך אין להקשות על שהבשמים ראוים לשתייה דלילמא כיון שנתערבו מי אוקיעוס עם שלמעלה הם ראוים לשתייה אכל מ"מ אינם ראוים לנתינת תבואה ומימי' יש לתרץ אמאי לא אקשי לר' אליעזר מפסוק למטר השמים תשקה מים שעינינו מדרב בבבא שג' א"י דכתיב לא כלרץ המים הוא אשר תורע והשקות וברגליך כנן ויהאך ארס אדם עובדים שמה למטר השמים תשקה מים :

לכ תנו רבנן ארץ ישראל נבראת תחלה וכל העולם כולו נברא לכסוף שנאמר *עד לא עשה ארץ והוצות :
תנו רבנן ארץ ישראל שותה בתחלה וכל העולם כולו שותה בסוף ארץ ישראל שותה מי בשמים וכל העולם כולו שותה מתמלית משל לאדם שמגבין את הגבינה נוטל את האוכל ומניח את הפסולות ארץ ישראל משקה הקב"ה בעצמו וכל העולם כולו משקה ע"י שליח שנאמר *גרותן מטר על פני ארץ וישלח מים על פני הוצות :
בתחילה שותה בשמים יורדו שם תמלה כך שמעתי : משיוירי תמצית מה שנשאר צענים אחר שקייה : על פני ארץ

ארץ ישראל :
הרשב"א חסדס היה סבר כי ארץ ישראל שהיא העיקר נקרא ארץ סתם כי היא תכלית הכונה בארץ וגם שהיא טפל לה נקראת מנות מלשון חוץ ר"ל דבר הסוף חוץ לעיקר : וגם על דרך האמת נקראת ארצנו ארץ כי הוא ארץ חמדו ורעו' ית' בה וכבר ידעת שכל' נחלת הש"י ועליו הוא אמר הרי חמד' כן לשבתו על כן נקט לשם בחר נחלה לו ואחר שהוא נחלתו ויתברך לו חסד' ארץ ויהא נחלתו לו לשם חסד' אחר חלק אותם לכל העמים כי חלק ה' עמו והוא אלהי הארץ כאמרו ויורש משפט אלהי הארץ ואין עשויים נעשים לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח והוא משארו"ל בבבא מרע"ה ביה יודע ארסה כי מלאכיו מן צענים כי ועוד הלא בלכתך עמו ונפלינו אליו ועוד מכל העם אשר על פני האדמה על עניני הארץ בהשגחה מלאכו תמידית כאמרו עיני ה' אלהיך בה מראשית ^ההוא ועד אחרית השנה וגם נרמז כי אין משק אמות ית' ע"י שליח כן בעלמא ר"ל בהשגחה תחת ית' כאמרו לא כלרץ המים הוא אשר תורע את ועד והשקות ברגלך כנן ויהאך ארס אדם עובדים שמה למטר השמים תשקה מים : וממה שאתה לרד לדעת כי לא כל האתרים הם בגנות הארץ רק בשבחה שאינה צריכה כלרץ מוצרים שהיא כולה משקת וזו מעלה הגדולה שבארצות שהוא משקת כ"ש ארץ מוצרים שאינה משקת אותה אלא שהתורה תבד ותתנוח והשמים האמרי' שם רמז לשמים העליונים כאמרו ואהתשפע על כל הארץ ורגלך רמו לסבות מל' ויברך ה' אותך לרגלי וכלאו אמרו והשקות בסבותיהם ולשבת הארץ בתכלית הבחב הזכיר ארץ מוצרים ששבה הנבחרת שבסבות ענינים עולה ומשקת אותה ואמרו עוד כי ארצנו נבחרת שאינה מבורה ללתי רק להבחה מלאכו ית' כי תמיד עיניו בה לא תסור השגחתו ממנה ועל כן הוא אמר למטר השמים תשקה מים והוא שאלמר כלן שכל הארצות שותות ע"י שליח וז"ל לבדה הוא בעלמא ית' משקת אותה וכל המוצרים האחרים שהמלאך כלן א"י שותה מי בשמים וכל העולם כולו מתמלית וא"י שותה תמלה ולכסוף כל העולם כולו הכל רמו למה שאמרנו : ואם תתבונן בזה שמאמרתי כנינו וז"ל כל השלטים ומולות השמים שם ס"ה מטעם בארץ אין פסולות רק מן השפע עליהם מן הקבלה המסבה עליהם בדרך הא' ואחר היות א"י שותה בהשגחה מלאכו בלי אנוני' שליח ומולות השמים א"י בלחמ' בשמים שירדים שם הם העיקר בשמי' רצון וצרכה להרבות השירות וע"כ היתה א"י בומן שהיו ישראל עובדים רצונו של מקום מולות רוב תבולות ופירות ומרבין ומגין מלא כל בדרה שאר ארצות כמו שידעת בתאמס ו"ל בכתובות שאלר' מי שם לזה ה' את הכרכס

מאימתי פרק ראשון תענית

מדרש"א א"ל יעקב אל תראו כו' עיין צפור"י בחומש
 והכא ופי' הרא"ם דצדיו דלפי דבחי רז"ל יהיה פי'
 תתראו תתרוו מלשון שביעה ומ"ם אל תראו עלמכם כו' איני פי'
 של תתראו אלא כו' אף כאן אל תתראו אל תראו עלמכם שביעים
 כו' ע"ש בצלור"ך ולפי דרכו כתב ג"כ מה שפרש"י בחומש בסוף
 דצדיו ודומה לו ומורה גם הוא יורה הוא שז' אלסון ראשון שפרש"י
 בחומש והוא דברי רז"ל וא"ל מתחלף צו' וזה הוא דומה גדול
 שפרש"י לומר שביציא ודומה לו אלפני פניו אלסון ראשון ולא
 אלפניו לסון שני מפי אחרים שהוא מלשון כמישה ועוד מה דר"ך
 לראיה שהוא מלשון שביעה שהתקרא מלא ממנו ובתורה כתיב
 למען ספות הרוה וגומר וא"ל הוא זר צא' תתראו מלשון שביעה
 והולך להציא ודומה לו גם הוא יורה שהוא ג"כ צא' ויתר זר
 בלשון שני מלשון כמישה אצל הנכון לדרש רז"ל בחומש שתתראו
 מלשון ראיה וכמ"ם אל תראו עלמכם כו' שהוא המתחייב בכת
 מאמר מהתפעל למה תתראו בפני עשו כו' וכן איתא בזהר
 בתקומתו שפי' תתראו מלשון ראיה אמר יעקב לבנים אחים גבורים
 אחים נאים אל תכנסו בשער אחד כו' שלא יטלו בכם עין הרע
 ע"ם גם מה שהביא בשם התנחומא שזמרו למה תתראו אל תולילו
 בידכ' פרוסת לחם לא מלאנוכו שם אצל הוא צד' ואין זה מוכרע
 כלל לפירושו מלשון שביעה אלא שפירשו מלשון ראיה שאל תתראו
 פרוסת לחם בידכם והשתא ניתא רש"י צפי' החומש שכתב ודומה
 לו אלסון אחרון אלפניו קאי שכתב מפי אחרים שהוא לשון כמישה
 כי תתראו צא' אינו לשון ראיה דצדיו רז"ל אלא שהוא מלשון
 כמישה ודומה לו גם הוא יורה שהוא ג"כ צא' ופי' התקרא
 דמילי נפש ברכה שהוא וולחן צמיונו תדון נפשו גם מורה
 ומשביע הוא היורה שהוא העני : לא בפני עשו כו' הא דנקט
 צני עשו וישמעאל שלא היו אז בצד' כנען ולא אמר צפני בני כנען
 עלמין תירך הרמז צ"ן ואולי היו צאים צני עשו וישמעאל דרך ארץ
 כנען כו' ע"ש וצדיו מוכח כו' דמה דצדיו ע"ש תירך מפני שכל צני
 כנען היה להם תצואה כמותם כו' ע"ש ואין זה מוכרח גם אם
 היה להם תצואה מי נוימא שהיה לכל צני כנען תצואה ועוד דלכתי
 תקשי למה לא אמרו נמי עמון ומואב שהיו ג"כ צפני ארץ כנען
 אצל נראה כי הקנאה שנאמרה הכא לא שייכא רק בצאים קרובים
 ומשום שהיה האדם עם אחיו בצרה כדמוכח כל הסוגיא ודבר
 זה אין לחוש רק בצרה אחים וקרובים ולהניק צני עשו וישמעאל
 שהיו מזרע אברהם נחשנים או כחמים וקרובים לבני יעקב אצל
 שאר עכו"ם לא שייך ציה קנאה זו להיות בצרה עמהם וכך מטיין
 דברי הר"ן בזה שכתב בצוגין צענין איסור תשמיש דיועף שלא ידע
 שהיו שביעים היה אוסר עליו תשמיש שביעים אצל חת עלמם
 כו' עכ"ל מדבריו מוכח שלא היה להם לחוש לאסור את עלמם
 בתשמיש משום דשאר עכו"ם היו שריון בצער ואפי' משום צני עשו
 וישמעאל דלא שייך בתשמיש קנאה אלא בצאכליה שהיה בנגלה כו' ע"ש
 למה תתראו ואל תולילו פרוסו' לחם בידכם וכתב הרמז צ"ן לדרש
 רז"ל א תראו עלמכם שביעים כו' דמשמע שהיה להם עדיין תצואה

צלעך והוא כפרש"י ונראה לפרשו אחת מלשון אחת המים וצלעך
 מלשון צלעי מים ור"ל שצא קוץ שלא יהיו לך עוד כ"כ מים
 רבים בצמח מים וצלעי המים וכמו שכתוב שם והתרחצתי את
 ימיה וכו' צפני מקרה :

*ויאמר יעקב לבניו למה תתראו אמר להם יעקב לבניו
 אל תראו עצמיכם כשאתם שבעים לא בפני
 עשו ולא בפני ישמעאל כרי שלא יתקנאו בכם *אל
 תרגו ברך אמר רבי אלעזר אבר להם יוסף לאחיו
 אל תתעסקו בדבר הלכה שמא תרגו עליכם הדרך איני
 ורא אמר אלעאי ברבי ברכיה שני תלמידי חכמים
 שמהלכין בדרך ואין ביניהם דברי תורה ראויין לישרף
 שנאמר *יהי הזה הולכים הלך ודבר והזה רכב אש
 וסוסי אש ויפרידו בין שניהם *מעמא דאיכא דבורה הא
 ליכא דבור ראויין לישרף *לא קשיא הא למיגרם הא
 לעיוני *במתניתא תנא אל תפסיעו פסיעה גסה והבניו
 חמה לעיר אל תפסיעו פסיעה גסה דאמר מר פסיעה גסה
 נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם והבניו
 חמה לעיר כדבר יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר
 רב לעולם יצא אדם כבי טוב ויכנס כבי טוב שנאמר
 *הבקר אור והאנשים שולחו :

אל תראו עצמיכם שם לכס חשום הרבה ולא הלכו אלא צנעלו
 דבר זה שלא להתראות בפני עשו שהיו לעורים ורעבים :
 תרגו עליכם הדרך תתעו : לישרף באש דכתיב ודנה סוסי
 אש וכתיב בזהר ענינא הלך ודבר ואהכי בחזים לאשמועין דאי
 לאו שהיו הולכין ומדברי' בדרך הלכה לא היו נזולין : הא לפגורם
 מצני ליה בצורמא אצל צמלת' דמצני ליה לעיוני לא : במתניתא
 תנא מאי אל תרגו בדרך אל *תחקו עלמיכם בפסיעה גסה :
 והבניו חמה לעיר כשאתם לנין וסוכתם בדרך צעירות הכניסו
 לעיר צעוד שהחמה זורחת : יצא אדם כבי טוב מימתין עד
 שיאור כמו וירא אלהים את האור כי טוב : ויכנס כבי טוב צער
 צעוד שהחמה זורחת שאין לסעים מנויין אי נמי שלא יפול בצור'
 ונקעים שבעיר ושלא יעלילו עליו עלילות מרגל אתה או גנב :
 הבקר אור והאנשים שולחו המה ותמורהם מכלן שילאו צני
 טוב והוא הדיון ליכנס כבי טוב : ים ספרים דלא כתב זהו הא' קרא
 אלא מילתא דרב יהודה סברא הוא ולא עביד קרא עד כאן :
תוספות אל תרגו בדרך ויש מדרש אל תפסיעו מדבר הלכה : ואין
 צינים *אל תראו לישרף דכתיב ויהי הס הולכים הלך ודבר
 וגו' עממא דאיכא דבר וכו' ויש מדרש שם היו מדברים בדברים בטלים
 ומ"ם ראויין לישרף : פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו
 של אדם פי' ואין להקשות א"כ בתשמיש מאות פסיעות בסוף יהיה נוטל כל
 מאור עיניו ויהיה חסר וא"כ הויין דלאו הכי הוא אלא נראה לפרש דהפסיע'
 הראשונה נוטלת א' מחמש מאות הפסיע' שניה נוטלת פחות מן הראשונה ששניה
 אינה נוטלת אלא אחד מחמש מאות הנשארים כמו בעישוריתא דבי ר' ר' צ'
 העשר ממה שנשאר אצל עדיין קשה דמ"ם פסיעה ראשונה דנוטל ויתר מן
 השנייה אלא ו"ל דלא נוטלת אלא פסיעה ראשונה דוקא ומכאן ואילך כיון
 דדש קט' א"כ פסיעה ראשונה נוטלת עמי משום דכל התחלות קשות ע"כ

לד
 שם
 ע"כ
 בראשית
 שם
 מלכים
 כ"כ
 סנהדרין
 פס'
 פסחים
 פס'
 צ"ק
 פרק
 הנוגעים
 וע"ס
 רש"י
 בראשית
 מר
 גי'
 רש"י
 בנח
 תויק

מאימתי פרק ראשון תענית לג

הא דכתי' ונמיה זרע ולא נמוח היינו שלא ונמוח כח' יתום הלחם
אשר בידם: שבא תרגו עליכם הדרך פרש"י תשבו עכ"ל ר"ל
שע"י עיון צחורה כדמסיק תבואו לתענות ותתעבדו בדרך ויוסף
מיהר הליכתם כמ"ס מהרז ועלו וגומר ורש"י בחומש הציא דרש
ר"ל דשמעתין: אל הרבנו אל התעסקו בו ד"א אל תפסיעו
בו"ע"ם אבל הר"ם כתב על פרש"י שבתומם אבל בצ"ד שלפניו
כתבז אל תרגו א תפסיעו בו"ע"ם בצורך ומדבריו נראה שנטעם
מענינו סוגיא דשמעתין דדברי רש"י בחומש תוספים על פי
סוגיא דשמעתין והצ"ח חולק ופירש אל תרגו בהפך דהיינו
אל תפסיקו מדבר הלכה וכמ"ס התוספת שיש מדרש החולק על
תלמוד שלנו ונראה לפי דרש דשמעתין פירוש הכתוב אל תרגו
כדמסיק לעיוני כי עיון התורה מציא התכמים לידי רוגז
כמ"ס צפרקין אורייתא דקא מרתחא ליה וזהו אמר ליה אל
תרגו ותענינו בדבר שלטעמים צורך דהיינו דבר תורה שהולכי
דרכים פטורים מן המלוא אבל חייבים בד"ת כמ"ס ודברת צם
גו' ובלכתך בדרך גו' היינו לפי המסקנא והר"ם פ"י הכתוב
בענין אחר לפי הדרש כי נעלם ממנו סוגיא דשמעתין ודו"ק:
שני תלמידי חכמים שמהלכין בדרך בו' ציחיד המהלך
בדרך יחיד גמי אמר פ"ג דלצות המהלך בדרך יחיד ומפנה לבו
לצטלה הרי זה מתחייב צנפסו אלא דהכא הוסיף שצנפי ח"ח
המהלכים בדרך יסאו ויתנו בדבר הלכה ציחיד שפסיה התורה
יוצאת מצנייהם ואם לאו ראויין הן לישרק כי אם השכינה השרויה
ציניהם על עסקם צחורה כמ"ס צ' שישצוים ויש ציניהם דברי
תורה ה"ז שניה שרויה ציניהם וצניטול ודבר מצנייהם האם
שורפת אותם דקלאמר עומא דלייבא דדור בו' פ"י דבור של תורה
ודברו כן מיתורא תולך הולכים שדברו בדבר הלכה א"צ בדבר
שמאנה צו גם צהליבה כמ"ס ודברת צם צניחך ובלכתך בדרך גו'
אבל אי ליתא דבור צהליבה דהיינו ד"ת לא היה האם מפריד
ציניהם אלא שהיו ראויין לישרק וצמדרש ילקוט ספר מלכים ודבר
אין דבור אלא תורה שנאמר הלא בה דברי באש גו' וכשנשתלח
מנאך אל אליהו ואליהם צא ומלאך עוסקים בד"ת ולא היה יכול
לשלוט בהן שנאמר והנה רכב אש או דברי תורה נציאים וכחוצים
ווסויו אם אלו משנה הלכות ואגדות בו"ע"ם לפי זה דרשו ודבר
דבור של תורה לפי שהוא נסמך לאש כדכתיב ודבר והנה רכב אש
גו' רמז על דבור של אש שהיא תורה ורכב וסוס הוא רמז על
מלחמה של תורה בשמים שנוצאים ונוחתים בה: אל תפסיעו
וכו' והבנינו חמה בו' נופל זה לשון רוגז כי הממהר צהליכו
צפסיעות גסות ולילך צערז אחר שקיעת החמה הוא מצוהל
מתרגז צהליכו וכן פי' מהרר"י ויש דקדק אמאי לא נקט אלא
והבנינו חמה לעיר ולא נקט גמי יציאת חמה מעיר ומרז יודא
דמיתניקט הציאה דרישא וסקרא דמיתני צבוקר אור וגומר גמי
ציציאה איירי והבנינו מסבא דה"ה כפרס"י והגראש שנקדים
צוה דיש להקשות למה לא הוהיר אותם יעקב צבר על כל זה
צהליכתם למצרים ועוד קשה דהא צבר הוהירו ע"כ
ליך צבי עוז כדכתי' הדיקר אור והאשנים שולחו גומר אלא ד"ל

הא דכתי' ונמיה זרע ולא נמוח היינו שלא ונמוח כח' יתום הלחם
אשר בידם: שבא תרגו עליכם הדרך פרש"י תשבו עכ"ל ר"ל
שע"י עיון צחורה כדמסיק תבואו לתענות ותתעבדו בדרך ויוסף
מיהר הליכתם כמ"ס מהרז ועלו וגומר ורש"י בחומש הציא דרש
ר"ל דשמעתין: אל הרבנו אל התעסקו בו ד"א אל תפסיעו
בו"ע"ם אבל הר"ם כתב על פרש"י שבתומם אבל בצ"ד שלפניו
כתבז אל תרגו א תפסיעו בו"ע"ם בצורך ומדבריו נראה שנטעם
מענינו סוגיא דשמעתין דדברי רש"י בחומש תוספים על פי
סוגיא דשמעתין והצ"ח חולק ופירש אל תרגו בהפך דהיינו
אל תפסיקו מדבר הלכה וכמ"ס התוספת שיש מדרש החולק על
תלמוד שלנו ונראה לפי דרש דשמעתין פירוש הכתוב אל תרגו
כדמסיק לעיוני כי עיון התורה מציא התכמים לידי רוגז
כמ"ס צפרקין אורייתא דקא מרתחא ליה וזהו אמר ליה אל
תרגו ותענינו בדבר שלטעמים צורך דהיינו דבר תורה שהולכי
דרכים פטורים מן המלוא אבל חייבים בד"ת כמ"ס ודברת צם
גו' ובלכתך בדרך גו' היינו לפי המסקנא והר"ם פ"י הכתוב
בענין אחר לפי הדרש כי נעלם ממנו סוגיא דשמעתין ודו"ק:
שני תלמידי חכמים שמהלכין בדרך בו' ציחיד המהלך
בדרך יחיד גמי אמר פ"ג דלצות המהלך בדרך יחיד ומפנה לבו
לצטלה הרי זה מתחייב צנפסו אלא דהכא הוסיף שצנפי ח"ח
המהלכים בדרך יסאו ויתנו בדבר הלכה ציחיד שפסיה התורה
יוצאת מצנייהם ואם לאו ראויין הן לישרק כי אם השכינה השרויה
ציניהם על עסקם צחורה כמ"ס צ' שישצוים ויש ציניהם דברי
תורה ה"ז שניה שרויה ציניהם וצניטול ודבר מצנייהם האם
שורפת אותם דקלאמר עומא דלייבא דדור בו' פ"י דבור של תורה
ודברו כן מיתורא תולך הולכים שדברו בדבר הלכה א"צ בדבר
שמאנה צו גם צהליבה כמ"ס ודברת צם צניחך ובלכתך בדרך גו'
אבל אי ליתא דבור צהליבה דהיינו ד"ת לא היה האם מפריד
ציניהם אלא שהיו ראויין לישרק וצמדרש ילקוט ספר מלכים ודבר
אין דבור אלא תורה שנאמר הלא בה דברי באש גו' וכשנשתלח
מנאך אל אליהו ואליהם צא ומלאך עוסקים בד"ת ולא היה יכול
לשלוט בהן שנאמר והנה רכב אש או דברי תורה נציאים וכחוצים
ווסויו אם אלו משנה הלכות ואגדות בו"ע"ם לפי זה דרשו ודבר
דבור של תורה לפי שהוא נסמך לאש כדכתיב ודבר והנה רכב אש
גו' רמז על דבור של אש שהיא תורה ורכב וסוס הוא רמז על
מלחמה של תורה בשמים שנוצאים ונוחתים בה: אל תפסיעו
וכו' והבנינו חמה בו' נופל זה לשון רוגז כי הממהר צהליכו
צפסיעות גסות ולילך צערז אחר שקיעת החמה הוא מצוהל
מתרגז צהליכו וכן פי' מהרר"י ויש דקדק אמאי לא נקט אלא
והבנינו חמה לעיר ולא נקט גמי יציאת חמה מעיר ומרז יודא
דמיתניקט הציאה דרישא וסקרא דמיתני צבוקר אור וגומר גמי
ציציאה איירי והבנינו מסבא דה"ה כפרס"י והגראש שנקדים
צוה דיש להקשות למה לא הוהיר אותם יעקב צבר על כל זה
צהליכתם למצרים ועוד קשה דהא צבר הוהירו ע"כ
ליך צבי עוז כדכתי' הדיקר אור והאשנים שולחו גומר אלא ד"ל

מפני שמהיר הליכתם וציאתם כמ"ס מהרז ועלו וגו' :
הרי"ף אל תרגו בדרך אל תתעסקו בדבר הלכה כפי פשוטו י"ל לדרוש
עם מה שדרשו חו"י במקום אחר שפרש עגלה ערופה נתן להם
לסימן שנאמרו פרק מרש יוסף מאלל יעקב שהיה תלמודו פרש עגלה
ערופה וו"ש וירא את העגלות אשר שלח שהוא הסימן של עגלה ערופה
ותחי רוח יעקב צביה כי האמין להם וזהו מתוישב הענין כי כיון שמסר
להם פרשת עגלה ערופה לתח סימן לאצו חשש שאל יבאו להתעסק בדרך
בהלכ"ל של עגלה ומתוך היותם עוסקים בחזרה פרשה וידעו כמה לריבה
כפרה ענין דם הגפס הנקי או יתעוררו ציניה' אך מלאך לבס להרוב את
הנקי אחיהם יוסף ויאלץ איש אל אחיו אחיה הית הסב להבט בעון חמור
הוא של דם הנקי עוד יתעוררו ויאלצו ראו כמה כפרה היו לריבין על
שפערותו בלי מנוח וכלי לוייה אע"פ שלא שפכו דם ולא ראו וכו' אהנו
שנחמנו להרוב דם נמלא כי בהיותם עוסקים בחזרה הלכה של עגלה
ערופה שמסר להם לפי צדלי' שיתחרחר הריב ציניהם וירגזו בדרך לכך זה
אוחס אל תתעסקו בדבר הלכה הוא על ההלכה שמסר להם לסימן: שני
תלמידי חכמים שמהלכים בדרך וכו' כתבו בחוס' עומא דלייבא דדור ויש
מדרש שם היו מדברים בדברים צנלים וזהו ראויים לישרק וקשה לחזות
מדרש שלא היו ראויים לישרק אלא על שהיו עוסקים בדברים צנלים א"כ
ליקשי מהכא לר' אלעזר שאמר צ' ח"ח שאין ציניהם ד"ת ראויים לישרק
שהרי הכא לא היו ראויים לישרק אלא על דברים צנלים הוי אס לא ידברו
דברים צנלי' וגם לא ידברו ד"ת אין רעה ואין אומה ושמא י"ל דלא דרש
רבי אלעזר הכי אלא לפי דרשה זו דהלך ודבור הוא דבדרי תורה אבל
לדעת המדרש לא קאמר רבי אלעזר כך דראויים לישרק:

אמר רב יהודה אמר רבי חייא המהלך בדרך אל יאכל סם
יותר משני רעבון מ"ט הכא תרגמו משום
מעיינא • במערבא אמרי משום מזוני מאי ביניירו איכא
ביניירו ריחב בארמא א"נ דקאול מאווא לאווא רב
פפא כל פרסה ופרסה אבל הוירא ריפתא קסבר משום
מעיינא: אמר רב יהודה אמר רב כל המרעיב עצמו
בשני רעבון ניצול ממיתה משונה אמר ריש לקיש אסור
לאדם לשמש מטתו בשני רעבון שנאמר *וליוסף יולד בנאש'
שני בנים בטרם חבא שנת הרעב תנא ויניירו בנים
משמשין משותרין בשני רעבון:

לא יאכל יותר ממה שאוכל בשני רעבון דאמרי לקמן שאריך
להרעיב עצמו צנתי רעבון: משום מעיינא שלא יתחללו מעיו
של אדם צרוז אכילתו מפני הדרך יש אומרים יהו מעיו של אדם
שופטין זה לזה כעין מעיון: משום מזוני שמא אין לו לאחור כך:

ח"כ ט דיתק

מאימתי פרק ראשון תענית

יִיחִיב בְּאֵרֶבָּא מִשּׁוּם תַּחֲנִי אִיכָא מִשּׁוּם מַעֲיָא לִיכָא :
מִאֲוֹנָא לְאֲוֹנָא מְקוֹם חֲלוֹן הֶהָרִים מִכְפָּר לְכַפֵּר דְּמִשְׁחָכְהוּ
מִזְוִי וְלִיכָא לְמִיחָא לְמִזְוִי וְלִמְעִינָא אִיכָא לְמִיחָא: כֵּל פֶּרֶסָא אֲבָל
רִיפְתָא כְּסָבֵר רַב פֶּפֶּא הָא דְלִמְדוֹר רִבְנָן לֵא כִּיכּוֹל טַיִי מִשּׁוּם
מַעֲיָא וְאִיכָא לָא מִמְּקָמִי מַעֲיָנָא דְעָדֵל בְּטֵן הוּא : מַעֲמָא דְכִרְיוֹ
רַחֲמֵי בְּדִלְתָא צ"מ דְּהָא קָדִישׁ אִיבִירֵד דְּרֵן פֶּפֶּא וְנִלְאִים צְבֻרוֹת
וְלִפְיֵךְ יִכּוֹל לֵאכּוֹל הֶרֶבָּה וְאִינוּ מִזִּיק לוֹ : מִיֵּרָה מְשׁוּנָה מֵת
הֶרֶבָּה וְרַעֲבָ וְכָל מִיָּה שְׂאִינָה צִידִי מֵלָךְ הַמּוֹה בְּדֶרֶךְ כָּל אִדָּם
עַל מַטְקוֹ קְרִי מִיָּהָ מַשׁוּנָה צִבְכֵּר שְׂמֵאֲנֵר עֲלִמּוֹ כְּשִׁישְׁרָאֵל צִעֲנֵר:
אִסּוּר לְשִׁמֵּשׁ מִטְּהוֹר בְּשֵׁנִי רַעֲבֻן דְּלִרְדִּיק אִדָּם לְהִגּוֹ לְעֵר
צִעֲלָנוּ : חֲשׁוּבִי בְּנִים חֲמִירֵי בְנִים דְּגֵרִים' מַעֲמָא דְגִבְזִי מְנֹרָה
וּמִי חֲשׁוּבִי כּוֹלֵי הָאֵי שְׁלָא קִיּוּמִי :

תוספות מעיינא פירוש שהבני תעיס הוה קשה לא :

[illegible]

מהרש"א בשני רעבון בו' וכתבו הסוס' וא"ת והרי יוכבד
שולדה בין החמות בו' ע"ס ועיין תירולים צזה

[illegible]

מלשמה איה' כהן המזקוני ע"ס' וכבד הרא"ם עוד בזה וליכא
לאקבוי מילחמא דכתיב ויהי יצחק מלחמ' גו' משום דנאחזו מקום
סהיה עומד שם לא היה רעב בו' ומשום הכי ההיר' אלימלך לבניו
לישא נשים מנקום שהלך לשם בו' עיין שם והנראה דאין מקום
קושייתו מילחמא סהיה זה אחר שפסק הרעב בדוכחי קרא
דכתיב ויהי בו' רעב לו' שם הכימים גומר וירא והנה יצחק מלחמ'
ומבני אלימלך לא קשה הכי ראינו בהם שלא משו לאיסור זה
ההרי הם פירשו עמם מן הצדור והלכו מא"י לח"ל למקום שזע
וחזי מה עליהם בזה' כדאמרינן פרק הספינה שלכך נעגבו מפני
שהלכו מארץ ישראל לחוץ לארץ צרעו ופירשו עמם מן הצדור:
תנו ברבנן בזמן שישאראל שרוין בצעור ופירש א' ההור'
באים שני מלאכי השרת ומנחין לו' וירדם על

ראשו ואומרים פלוני זה שפירש מן הצבור אל יראה
בנחמת צבור : תניא איך בזמן שהצבור שרוי בצער
אל יאמר אדם אלך לביתי ואוכל ואשתה ושולם עליך
נפשי ואם עושה כן עליו הכתוב אומר *הנה ששון
ושמחה הרגו בקר ושחטו צאן אכול בשר ושתה יין אכול
ושתה כי מחר נמות מה כתיב בתריה ונשתה באוני
צבאות כי אס' יכופר העון הוה לכם עד תמונת ע"כ מרת
בינונים אבל מרת רשעים מה כתיב *אתיוקנה יין
ונסכאה שכר וגו' מה כתיב בתריה *הצדיק אבד ואי
איש שם על לב כי מפני הרעה נאסף הצדיק אלא יצער
אדם עם הצבור שכן מצינו במשה רבינו שציער עצמו
עם הצבור שנאמר *ידי משה כבדים ויקחו אבן וישלימו
תחתיו וישב עלי' וכי לא היה לו למש' כר אה' וא"כ כסת א'
היה ילידה עליו בן צאק משה העל ויהיה ילידה

בצער אף אני אהיה עמם בצער וכל המצער עצמו עם הצבור וזהו רוראה בנחמת צבור ושמה יאמר אדם מי מעיד בו אנכי ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו שנאמר * כי אכן מקיר תזעק וכפים מעץ יענה: רבי ר' שניאל אמר ב' מלאכי השרת המלוך לו לאדם רס מעידים עליו שנאמר * כי מלאכיו יצוה לך רבי חדקא אומר נשמתו של אדם היא מעידה עליו שנאמר * משוכבת חיך שמור פתחי פיך ' וי"א איברי של אדם מעידים בו שנאמר * אתם עדי נאסה ' אמר שמואל כל היושב בתענית נקרא חוטא שנאמר * וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וכי באי' זו נפש חטא אל שציער נפשו מן היין ' ותניא רבי אליעזר הקפדן אומר מה ת"ל מאשר חטא על הנפש וכי באי' זו נפש חטא ד' אלא שציער עצמו מן היין והלא דברים ק"ו ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא רמזער עצמו מבד בר על אחת כמה וכמה רבי אליעזר אומר נקרא קדוש שנאמר * קדוש יהיה גדר פרע שער ראשו והלא דברים ק"ו ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא קדוש שציער עצמו מכל דבר ומה זה שלא ציער עצמו מכל דבר ומה זה שלא ציער עצמו מכל דבר ומה זה שלא ציער עצמו מכל דבר ומה זה שלא ציער עצמו מכל דבר

גל שמחאל

מאימתי פרק ראשון תענית לר

ועוד שאלו המעשים ומכשירי בשר וקרא אבר : שמעט בתלכת חסות חלש הוא ואינו יכול ללמוד : שריותו סעודתו : כלל לכול סעודתו ולכל המעטת אינו מועיל לו אלא כמי במעטת מפני שאין לו מה יאכל :

מהרש"א *מרעב מבטי ליה בר' ואין לפרש דה"ק ברעב מרעב מצטי ליה דהא ספיר מתפרש ברעב דהיינו צעת רעב צעולס פדך ממות וכן צסיפא דה"ק קרא ובתלמחה מדי חרד דהיינו צעת תלמחה צעולס פדך מתרד וגם מתרד במ"ס לא יתכן גבי פדך ממות אלא ד"ל כפי גרסת הר"ק דגרסינן ממות מרעב מצטי ליה דה"ק כיון דקאמר קרא דו' לרוא יאליג'ו וחשיב להו מ'רת הרעב לא ה"ל למכתב ברעב פדך ממות דמשמע שלא היה ניצול מ'רת רעב אלא מיתקה של רעב אלא דה"ל למכתב ברעב פדך מרעב ולא לכחז ממות דמ'רת רעב גופה פדך צעת רעב וקאמר דלכך כתיב ממות למידע בשביל שמרעבי עולמו כו' ובסיפיה דקרא ובתלמחה מדי חרד ניחא ליה ד'רת מלמחה הוא החרד גופיה גם בלא מיתקה א"כ דה"ק ה"ל למכתב ברעב פדך מרעב דמשמע מיתקה רעב אבל ממות סתם לא משמע מיתקה רעב וכן בתלמחה מדי חרד דהיינו מיתקה חרד וקאמר למידע בשביל שמרעבי כו' וממנו לא מתייחס רעב אלא מיתקה משונה ודו"ק : ואובל ואשתה ושלום עליך בר' נרא' דאיידי צמי שיש לו שלום ורואה צ'רת אחרים ועל זה מייחז והנה שון גומר שאומר מה לי ל'רת אחרים כיון שיש לי שמחה ושון הרעב צק' גו' ולפי שהיה לו לחוש שגם עליו יעצור בוס פורענות אומר כי מתר נמות ומהר ולא יראה צ'רה וע"כ ישמע עכשו גם כשיצ' לרה לאחרים ואמר שזו מדה ציונית שמתכפר במיתה אבל בעדת רשעים כו' והיה כזה יום מתר גו' שאינו ירא כלל מפורענו' שאומר שיהיה לו שלום וצכל יום אומר לעשות ג"כ יום מתר ועיין מה שכתבנו בצפון דה"ק פ"י שאלו וצ"כ פ"י חלק' שצ"ע **עצמו עם הציבור** כו' אבל הסוגיא משמע שילמד אדם עם אחרים גם שהוא אינו צ'רה זו דומיא דיוסף בשני רעבון שהוא ודאי לא היה צ'רותו צ'רה וה"נ י"ל במשה שהוא ודאי יודע היה צ'רהוה שבהרמת ידו ונלחו ישראל אלא שהיה מלעב עם ישראל שהיו צ'רה צמעת המלמחה : מי מעיד בי בר' עיקר הא מילתא בפרק אין דורשין דדריש שם אל תאמינו ברע גו' ושם תאמר מי מעיד כו' ולגבי כל בעירות קאמר לה התם לא דהכא לגבי שייער אדם עולמו עם הצ'ור שייכא עפי לאתווי משום דדריש ליה אמלת' תתראו גומר שלא יתראה אדם בפני הציבור ולא יתגה עידוין כו' שם תאמר מ'ת"ע כיון דלאו איבורא הוא אלא מקום מראית עין א"כ מי מעיד כי אם אכאלו ואשתה צ'יתי שלא צ'ניהם ולא אעבר עולמי וקאמר דלמי כן כי : **אבני ביתו בר' שנאמר כי אבן גו'** אכן צ'פנים צקיר הבית יעקב ועידע עליו ממוך לקיר וכפ"ס צ'פנים צ'ית מעד ולמוך יענה עליו שאלל ושתה ולא יעבר עולמו עומס דהיינו דודאי ותפרסם הדבר מצ'נים ולמוך : באלו הקיר שרואה מצ'נים צ'ית תעיד עליו בחור שלא יעבר עולמו עם הצ'ור וקרוצ לזה פירש הרשב"א בחידושו מיהו כל הנהו דמייחזי למר שני מה"ש מעידין עליו ולמר הנשמי' ולמר איצור' לא שייכא הכא

ולשמואל דא איקרי קדוש הוא אנדל פרע קאי ורבי אלעזר דא איקרי חומא הדוא רמסאב נפשיה וכו' אמר רבי אלעזר הכי והא אמר רבי אלעזר לעולם יראה אדם קדוש לא קשיא דא רמצי לצעורי נפשיה הא דלא מצי לצעורי נפשיה ריש לקיש אמר נקרא חסיד שנאמר *גומל נפשו איש חסד א"ר ירמיה אמר ריש לקיש אין תלמיד חכם רשאי לישב בתעני מפני שמעט ממלאכת שמים אמר רב ששת האי בר' בי רב דיתבי בתעניתא כלבא ליכול שירותיה :

שני מלאכי השרת מליין לאדם א' מיימין וא' שמאל דכתיב כי מלאכיו יאזק לך : הנה שון ושמחה הרעב צק' ושחוט לאן אכול צ'ר ושתה יין כי מתר נמות ונגלה לאוני' לא צ'נאו'אס יכוסר העון הזה לכל עד תמותו : זו מרת בינונים שיראש מן המיתה כדכתיב צה כי מתר נמות : אתיו נקחה יין נסבאה שבר והיה כזה יום מתר גדול יותר מחר : הצדיק אבר ואין איש שם על לב מפני מה הוא מת מפני שלא יעטר הוא ברעם אחר שהיה בזירה מלפניו כי מפני הרעה נאסף הצדיק ל"א מפני רעות של אלו הוא נאסף שאין הקצ"ה רולה שיעקב עליהם רחמים : בפ"ס ת"י צ'ניה ורגילין לתרה צין צ' נרביה העלים : ה"ג איצוריו של אדם מעידין שנא' ואלהם עדי לאון רבים ע"כ : **ד"ר ש"ב** א"כ צ'כ צ'פירוס המדות מלה עדות ומשאלת המדה הראשונה מי שמתפרסם דבר העולם בפני אחר והוא לל דבר המתפרסם תאמר ד"א אצילו לא מתפרסם פירוס מוכרח רק סביר ממנו : באלו הדעות שהוא בלא מלמחה סבה לאמר וקס כי כתבי בפני יענה : וזה סבב בלאו' הוא מן הענין הכ' ר"ל המקרים שמיגורו ותפרסמו מעשו ומה שאמר כי רשעיו אדם וקדומו מעידין בו ר'ה פ' שם ידועו אכול ומתעב בהלע א"א שלא להתפרסם בלמחה כפינו וכיוצא בזה ודכ"א סופי כי מתוך המקרים שמיגורו לעין כל יתפרסם ענינו ר'ה לומר שוכסל במעשו ויוצו למקרי' אלו אין עליו שחירה ובענין והסתרתי פני מהס והיה לאכול והוא לכולס המתפרסם אותו יסתלקו ממנו כלו' ההצ'חה תסלק ולא יתמרנו מן הקוס' : ורבי חדק אחר שם לא יציגורו מקרים בע"ה כי יש רשעים שמיגע אליהם במעשה הצדיקים על מנ' קלות שעשו בע"ה ועל כרחו תעבו' נשתחו בע"ה ר"ל שיענה ודאי בעדות שמעיד בו ותפרסמת ענינו ו"א שצ'ריו כל אדם מעידים בו כי לעתים יענה בנפשו וזה המעיד'על מעלו כיבשות ידו של ירבעם וסווינו עינו של צדיק וככה צדיק יעודי הורא : פתעם הוהר ביעודי מקרי האלמחות באלומו כלל משל ידך אחר תעשה ופתעם בתקרי הגוף בשחפת ובקדחת ושאר מה שכל צ'פרת הכרעת והקלות בעינים צ'ידוי השמות באלומו למען יענה לך והארכת יומים וכן בפרוסס למען יענה לך לעולם סבולו טוב ולמען יאצוריו יעיד לעולם סבולו ארוך ע"כ : (רס"י) לשמאל קדוש יהיה אנדל פרע קאי שצ'ור אומר כהנא אלא הוא עולמי לא כהנא קדוש ור' אלעזר חושא דאצ"ב כתרונמו מאבר חשע על הנפס פסט המקרא על שמועא בנת : וכי צ'רי וזה נפס חשע זה למי הרב שנקרא חושא שאין מזהל לצ'ר עולמו כדאמר' לדקי' אי אכלי פאי עולמו ואדון מן סמ' להו בנפס' מריות' נקרא קדוש רשעה דקרא קא דריש צ'ביל שמתוך כך מתחזק עונותיו שמתענה : באלו קדוש שריו בחור מעיו אלו כל מעיו קדוש ואמר להחסיך דהכי שמוע בקרבן קדוש כלו' דאמר להענות בקרבן קדוש רשעה דקרא קדוש צ'ביל שקדוש שריו (צ'ער) לא אצ"ב צ'ער שלמעה עד שאלנה ירושלים של מטה וירחא עולמו הוא : הא דמלי מעבר נפשיה שכול לצ'ול התענית ומשכח דהקצ"ה אכל מי שאינו יכול להענות נקרא חושא : נקרא חסיד המתענה דכתיב גומל נפשו איש חסד מפני עולמו מתאבל ומשתה כתיב ביום הגמול את יתק' צ'ר'ר' בלעזי מפי מורי אי נמי גומל לען תמול שמשלם נפשו לקונו :

הפס' 6

הפס' 6

מאימת פרק ראשון תענית

עמי אלא בדין לעתיד בכל עבירות שיחטא האדם צעה"ו ולא
מיייתי לה הכא אלא אגב דאיידי צעדות של קורות ואצני ביתו
צעה"ו מיייתי נמי העדים שמעידים על האדם בדין לעתיד וחשיב
ג' חלוקי עדות מלאכי' ונשמה ואצרו נראה לפי שיש שלשה חלוקי
עבירות הא' שעובר בלאו במקום עשה 'וכו' שעובר בטעם צדק
ולא תעשה והשלישי העובר בעירה בדבור בעלמא ועל עבירות
הלאוין אמר שני מלאכי השרת מעידין עליו לעתיד כי האדם בורא
לו מלאכים כפי מעשיו שכל יום יומי השנה שהם שם"ה כמנין
הלאוין כדאמרין סוף מסכת מכות הלאוין שם"ה כמנין
ימי השנה והם מגודל' מלאך המות שהוא שטן גימטריא שם"ד חוץ
מז"ה שאין לו רשות לקטרג בו במפורש במסכת יומא ומיייתי לה
דכתיב כי מלאכיו שבורא לו האדם בכל יום לפי מעשיו ילוה אותו
הקב"ה לשמור אותו בכל דרכיו ולהעיד על כך וכן אמרו בסמוך
דנשעת פטירתו של אדם כו' כל מעשיו כו' א"ל כך וכך עשית ציוס
פלוגי כו' והם מלאכיו שנבראו ע"י מעשיו והעובר בעירה בדבור
הנשמה שהוא כח הדבור שנא' ויפח בנפשו נשמת חיים וחרגומו
לרות ממלל תעיד עליו הנשמה ומיייתי שנא' משוכבת חיקך שהיא
הנשמה השוכבת בגוף האדם היא שומרת להעיד על פתחי פיה
שהוא הדבור והעובר בעשה ולא עשהא איצרי מעידין עליו כי
הם כח העששים שהאברים של אדם רמ"ח כמנין העששים שהם
רמ"ח כדאמרין בסיף והשבת מכות ומיייתי ליה דכתיב ואחס עדי
גו' דלעיל מנייה כתיב יתנו עדיהן ויגדו וימפרש בריש פר' קמא
דעכו"ם דכל מלות שישראל עושין צעה"ו בלות ומעידות עליהן
לעה"ו והאח קאמר קרא ואחס דעמיכם שהם אצרי הגוף עדי
לקיים העששים והוא ממש כמ"ם דעששים' משמתי שהם רמ"ח
במנין האברים שעושין העששים ומה ששינו בפרקי אבות שהוא עד
הוא הדיין הא ודאי שהקב"ה הוא היוצר ועד אלא עדות דהכא
הוא כעין הודאה שהמלאכים שנבראו ע"י מעשיו דנשמתו ואיצרי
כולם מעידים ומגידים על מעשיו של אדם ואחך דהוא עד ודיין
כו' יש לפרש מש"ה וקרצתי אליכם למשפט והיייתי עד ממחר גו'
ור"ל וקרצתי אליכם למשפט שאני בעל הדין והדיין וגם אני עד
ממחר כיון שאני בעלמא עד הריאה משא"כ בעד המעיד לפני דיין
אחר שאינו ממחר כ"כ צעדוהו ומסיים צענין אני ה' לא שנית
דהיינו שאל תחשבו כיון שאני בעל דין וגם דיין ועד הריאה שאצא
עליכם בחדה הדין לעשותיכם בלה שחרי בני יעקב לא כליות
כמ"ם פ"י ג' גמירי דלא כלה שבעה ע"ס: **הדיא אנדרול בוי"כ**
צפרי וצפרש"י בחומש קדוש יהיה השער כו' ע"ס ומיור ר"א
פליג הכא ומפרש קדוש יהיה אגור גושא שלייער עלמא מן היין
לא שדרך רש"י בחומש לפרש הפסוקה של מקרא דקאי קדוש יהיה
אגידול פרע ומיור הא דכתיב קדוש הוא לה' מפרש לה צפרי ו
קדושת הגוף אבל לכו"נ אינו מפרש שיקרא קדוש על שלייער כו'
אלא שלא יעשה למתים וצפרש"י בחומש: **אלא שציער כו'** מוקי
ליה גם בצור טעור והא דכתיב קרא צנור עמא משום שגינה
בחתא הכי אמרין פ"ק דנדרים ודע דבפרק החובל מוכח צ"ס
דאף שיקרא טעא מ"מ מלוה קעביר דומת ח"ת בשבץ: **בחוץ**
מעיו כו' עיין פרש"י ותוספות ועי"ל ע"ס שקילתא שפודה הוא

נקרא קדושה כמ"ם פ"ק דעכו"ם ג' ציה טהרה מציא ליה קדושה
שליך אדם לקדש עצמו באצילות דכן כתיב באצוריו מחללות
והתקדשתם והייחס קדושים גו' ע"ס באורך ומשני דודאי כן הוא
בלא מצי לעוריה נפשים דיש לקדש עצמו באצילות כמ"ם קדש
עלמך במותר לך כמזכר שם אצל היכא דמצי לעוריה נפשו:
עמי נקרא קדוש שלא יאכל כלל: **נקרא חסיד שנאמר גומל גו'**
עיין פרש"י ויש לקיים שגינה לפיפושו שאינו סותרין גומל נפשו
איש חסיד היכא דמצי מאער נפשו וסובר שארז אצוריי היכא דלא
מצי מאער נפשו יהיה לפי"ה ה"ל לתלמודא למימר כדר"ל נקרא
חסיד ונקרא עובר שנא' גומל נפשו איש חסיד ועובר שארז אצוריי
ודר"ק: **ליכול בלבא לשרותיה כו'** עיין פרש"י והיינו היכא
דלא מצי מאער נפשו וי"ל בהפך דהיי' דמצי מאער נפשו שפולה
לו התענית ופה שהרי לא נהנה בתעניתו כל מה שהי' אוכל ושהם
אם לא התעני' שהרי אכלו כלל'א וגם עתה לא נהני' מתעניתו כלום:
הרי"ף ציון אצור שריים בנער כו' קדש דכתיב אחר אש עשה כן
עליו הכבוד ואמר והנה הרוב וגו' ונגלה באוני' אם יספור העון
וגו' וצריכ' למעלה אחר שיש שיעור מהצור אל יראה בנחת צור אצל
לא עשה בצפרת עון אם יספור עד מות' ואפשר לפרש דאם יספור העון
דכתי' הכא אינו עון הפורש מהצור אלא עון הקדש הנצור דלת צור אינו
מכוסר עד שימות זה הפורש מלרע צור וגמלא שימות ממחר קוד'
הצור כדי שלא יראה בנחת צור כסילוק הצור מעליהם וזו היא מדה
לכוננים שזכרים יום המות ואמורים למה לנו להצער כיון שמחר נמות
ולפיכך ממחר הקב"ה יתחכם קוד' סילוק הצור ובפרט עון בית ישראל כדי
שלא יראה זה בנחת צור וימות כאשר חרף משפטו ואמר ממחר נמות אצל
ביתך הרשעים ששומרים בלרע הצור ובנחת הצוריק הם שומרים כי לא
יהיה להם מוכיח בנער וגם מתקיים בלדקיקים והם אינם יודעים כי הם
גרמו ברעתם הצוריק וזמני רעת חטאיהם נאסף הצוריק וגמלא
הרשע' שמח' על עונ' צבורו להאסף הצוריק ולרשעים אלא כיון שמעשים'
ליוורם ושומרים על מה שמעשים' הצוריק שמת בעוים יבא שלום ימות עד
משכנו והרשעים שני עונא יסלנו בהם הכלבים יבא נפש בניהם הם
נידונים שם' באופן שיש כאן שתי מדות רעות הא' מדת הרשעים והא'
מדת הנימוס שאינם שומרים בלרע הצור אלא אינם מלעצמים עצמם
בלרעם ועיקר המדה היא להצער בלרע צור כמשה וזכה לראות בנחת
צור' ושם חאמר א"כ אצטער לפי' הצור אבל בני לבין עצמי לא לזה
אמר אצני ביהו מעידים עליו על שלא נצטר בפתח וכן א"כ ש' שלטער
עומה לר' ש' נצטר בקרב לבו ונפשו עליו תצטר מלרע הצור כי לדבר
הזה יעידון יגידון שני המלאכים שהם בקרב איש ורבי חזקא אמר אפי'
שמתו שהיו גדול' מהפסד לריב להצער והיו מעידים בו כללו של דבר
שכל עצמו של אדם בגוף ונפש ונשמה צריכין להצער בלרע צור ואז זוכה
לראות בנחת' וזכותו וצמוד להסיוע בתענית נקרא חוטא כ"ל כשפס
הסגור' שלייער עצמו מהיין לא נקרא חוטא כשפס ומירתו בטירה אלא
כשנעמא וסתר ימי מירתו חוטא על הויס' ודכתיב' וסלואר למחמ
מירות אחר בטירה ועל הימים הראשונים שנענה וליער עצמו מהיין בלי
חוטא אחר הכבוד וכפר עליו מאח' שפא על הפסד על היין כיון שלא עלו
לו לימי מירתו א"כ גם היושב בתענית על חטאיו ולא שב ממנה יש בידו
עוד חטא אחר שנקרא חוטא על שלייער עצמו מהחובל ומכל דבר אצל
החוטא שהתענה וחזר בתשובה מתעטאו ולא ישוב עוד לכסלה או נקרא
קדוש כיון שחזר שבתענה מתמקד ענותו: במדר' ר"ל אחר נקרא חסיד
שנא' גומל נפשו איש חסד' ופי' חסד' גומל נפשו פי' בגמול חסד לנפשו
שאינו מתענה נקרא חסיד וקסא היכא רמזתו מן שאינו מתענה דהיי'
לעיל קאמר היושב בתענית וכו' ואמר ר"ל נקרא חסיד דמשמע היושב
בתענית נקרא חסיד וזה גומל נפשו ולא עס גו': **וב' דלתי דר"ל**
כר'

מאימתי פרק ראשון תענית לה

כר' כמ"ט לעיל שהם שני מלאכים שנבראו לו על עבירות הללו
שעושה צמעה הוא מודה בדבר ואומר הן וא' החום והחום
שנא' ביר' כל אדם יתחום וסיפא דקרא לדעת כל אנשי מעשה
דהיונו מה שעבר צמעה ואמר שחום צד שפ' עיקר כלי
המעשה שעבר צו צמעה את הללו ומיית' ליה מאין עול כפי
גירסת הילקוט דהיינו שמודה החוטא שאין עול : ואמר ולא עוד
אלא שמצדיק בו' מלשון זה נראה כפי גירסת הילקוט דמפיק
ליה מלדיק וישר וכפיר' צחומס ח"ל לדיק וישר הוא הכל
מלדיקים עליהם את דינו וכך ראו וישר להם לדיק מפי דבריות
וישר הוא וראוי להלדיק עד כך לאו לשון אצל רש"י בצמעתין פי'
צ"א ולפי גירסת הספרים שלפנינו ודו"ק :

הר"ף אל אמונה וכו' נראה שהקשה בכתוב מ"ד אל אמונה ואין עול
שלא נזכר דינו באמונה היה לו להדיק לדיק לחת עכ"ל דקדוקו
ולרשע רע יעשה לו ומיניו שמיט עם הרשעים ולדיק ירש אף ירש
על לרחו ויש לדיק אובד ברעתו ומלא עול מ"ד דינו לו' אל האמת
אל אמונה הוא ליפרע מהלדיקים צעה"ו על עבירה קלה שעשה כדי שיהיה
כל שברו לעה"ב וכן לרשע משלם לו צעה"ו שבר מזה קלה כדי להפרע
ממנו צעה"ב עדי אובד וכו' יש כאן אמונה ואין עול : ואם נא אדם
להרעם על יסוריו של עולם הזה בשעת פטירתו כל מעשיו מוסריים
לפניו ואומרים לו כך וכך עשית ואז מלדיק עליו דין שמי' ששפטו צעה"ו
ושמא על שנתמקרו עונותיו צעה"ו ואומר ישר הוא משפטו של הקד' והוא
עול בו וזהו שאלמר יפה דתתנו וצדקה עשה עמי להענישני בעולם הזה
כדי לאכול שכרי משלם צעה"ב :

מר עוקבא איקלע ליניוק בעו מיניה במה שמש משה
כל שבעת ימי המלוואים לא היה בידיה אול ושאל
בי מדרשא אמר ליה בחלוק לבן רב כהנא מתני בחלוק
לבן שאין לו אימרא : אמר רבי אלעזר אין אדם חשוב
רשאי לחזור שק על בשרו אלא אם כן נענה כידורם בן
אחאב שנאמר *ויהי כשמוע המלך את דברי האשה
ויקרא את בגדיו והיה עובר על הדימה וירא העם והנה
השק על בשרו מבית ואמר רבי אלעזר לא הכל בנפילה
לא הכל בקריעה משה ואהרן בנפילה יהושע וכלב
בקריעה משה ואהרן בנפילה שנאמר *ויפול משה ואהרן
ונומר ידושע וכלב בקריעה דכתיב *ויהושע בן נון
וכלב בן יפנה מן התרים את הארץ קרעו בגדיהם :
מתקף לה רבי יורא ואי תימא רבי שמואל בר נחמני
אי כתיב ידושע בדקאמרת השתא דכתיב ויהושע הא
והא עבוד :

במה שמש משה דאן צאהרן כתיב צגדי כהני דכתיב והלצתם
שצעה שהיה עובד אהרן היה לצד צגדי כהנים ועבודה
דמשה גורא ככתוב הוא אצל צגדי כהנים לא מצינו צו ומסתמא
הדבר קשה אם עבד צגדו של מלך שאל צהם לשוק : בחלוק לבן
של פסח עשוי לשם כך : שאין בו אימרא שפה מתקדמין אימרא
*כלי חצוצה היה מחוט אחד כל החלוק ולא כצגדי *שלי שפתי הדי'
מדובקים צגד הגוף בחפירה כדי שלא יתסדוהו שמה צלוחו שפה
הוא צמח מעות הקדש משום שאל' והייחוס נקיים מה' ומישראל ע"כ :
אלא אם כן נענה כידורם כלומר שידעין הן שפניהם כיהורם
יהורם

כר' אלעזר שאלר לעול' יראה אדם כאלו קדוש שהיו בחור מעיו ופי' רש"י
ו'ל ואסור להחמיר כלומר אסור להענות ופי' אחר ר"ל מי שחזר שנקרבו
קדוש ואינו מוכיח ומתענה נקרא חסיד אצל קשה לדברי החוספית שפי'
קדוש שרי בחור מעיו שהיו צמעות נקרא קדוש לא יתכן עוד פירושם
שפירשו גומל נפשו שאינו מתענה חסיד היכא רמזו מי שאינו מתענה
*אל אמונה ואין עול אל אמונה כשם שנפרעין מן

הרשעים לעולם הבא אפילו על עברה קלה
שעושין כך נפרעין מן הצדיקים בעולם הזה על עברה
קלה שעושין ואין עול כשם שמשלמים שכר לצדיקים
בעולם הבא אפילו על מצוה קלה שעושין כך משלמים
שכר לרשעים בעולם הזה אפילו על מצוה קלה שעושין
צדיק וישר דא אמרו בשעת פטירתו של אדם לבית
עולמו כל מעשיו נפרטין לפניו ואומרים לו כך וכך
עשית במקום פלוני ביום פלוני והוא אומר הן ואומרים
לו לו החום והחום שנאמר *ביר' כל אדם יתחום ולא עוד
אלא שמצדיק עליו את הדין ואומר להם יפה דתתנו
לקיים מה שנאמר *למען תצדק בדברך ונומר :

כשם שמשלם לצדיקים בו' כך משלם לרשעים בעולם
הזה כדי לעוררם מן העולם הזה כדכתיב ומשלם לשונאיו
אל פניו להצדיקו ואין עול שאין עוש' דבר בלא דין אתה ולדק :
צדיק וישר מלדיק דין על הצדיקים לפרוע מהם ועושה טובה
וישרת עם הרשעים לפרוע על זכותם צבולם הזה כדי לעורר :
יתחום כותב מעשה כל אדם ומתח' יד כל אדם על כל מעשיו :
למען תצדק בדברך שהוא מלדיק עליו צדדיק שאלה מראה לו
עד כאן :

מהרש"א כך נפרעים מצדיקים בו' לכאורה תלה תניא
דלא תניא דנפרעין מן הצדיקים צעה"ו אלו רואין
ודנפרעין מן הרשעים צבולם הזה אין אנו רואין עשוי וצדק
הנ"ל כשם שאנו רואין שנפרעין מן הצדיקים צבולם הזה כך
נפרעין מן הרשעים צעה"ב וכה"ג יש לדקדק צגדי ואין עול כשם
שמשלם שכר בו' ונראה לפרס' משום דאנו רואין לדליק ורע לו
צבולם הזה וקאמר דאל תתמה על כך דאל אמונה הוא דכשם
שנפרעין מרשעים לעולם הבא אפילו על עבירה קלה כך נפרעין
מהלדיקים צעה"ו אפילו על עבירה קלה דאין אדם לדיק צדק
בו' ולא יתח' וכה"ג אחר ואין עול כשם שמשלמים בו' שאל תתמה
על רשע ועוד לו צבולם הזה דכשם שמשלמים שכר טוב לצדיקים
לעולם הבא אפילו על מצוה קלה כך משלמים שכר לרשעים צעה"ו
על מצוה קלה ששמו הכל בצמעתין דרש' העונם לשניהם מאל
אמונה ושכר לשניהם מאין עול ולא ידעתי שמשעו ורש"י צחומס
לקח לו ד"א משרם שניהם לענין שכר אל אמונה לשלם לצדיקים
שכרם לעולם הבא בו' ואין עול לשלם לרשעים לדקדק צבולם
הזה והוא תנא דר' א"ס ע"כ ויותר נכון גירסת הילקוט צמוגא
דשעמתיין דדין שכר לצדיקים ודין לרשעים ודין עונם לצדיקים
ודין עונם לרשעים כולה מיתח' וליה מאל אמונה אצל מאין עול
דרש' הא דכל מעשיו נפרטין בו' והוא אומר הן בו' ומלדיק וישר
דרש' הא דאמר לקחן ולא עוד אלא שמלדיק דאין בו' והוא לא מדי
ונו"ק : כל מעשיו נפרטין לפניו ואומרים לו כך וכך עשית

לו
סס
צדיק
נב
לו
סס
צדיק
נב

ל
סס
ע"כ
יך
ע"כ
מלבי
כ

נדחבר
סס

ג'
רש"י
נחמ'
כלומר
מחוב
סס

תענית

מאימתי פרק ראשון תענית לו

וידענו ולא היה להם תקומה לקום בגדס אבל המלכס יראו וקמו
לפניהם להסידור לישראל ומ' עדין הם בקומתם עומדים ולא ישתחו:
מחקיק לה ר' יורא חי הוא כתיב שרים ישתחו בקדמית אבל השתח
דאמרת שרים וישתחו אין לומר השני נדדים כי אם הזד האחד שלא הכל
בקמה לפי שהשרים לא יקומו לעמוד על עמודם אלא חמיר יהיו שמונים
משתחיים אפים אלה אבל הזד השני שלא הכל בהשתחיה זה אינו כיוון
דכתיב וישתחו הוא חורג מן אל המלכס קמו וישתחו לפי שעה אבל
השרים יהיו בהשתחיה בהחלט בלי קומה וגם אפשר שהמלכס ישרים יהיו
שנים בשתחיים לקים ולהשתחו לפי שעה ויחזור לעמוד בקומתם כלבנים:
לא הכל לאורה ולא הכל לשמחה פרס' ישרים לשמחה דשרים עדיפ
מזדקיקים משמע דשמחה היא גדולה מהאור: והשכ"א פירש דהאור גדול
משמחה וקשה לכל הפירושים דככלל השכר הגדול הוא הקצון ואין הוא
אומר לא הכל לאורה לפרס' שרי ישרים ש"ס שעה שחיה השכר
הגדול יש להם האור כי בכלל מאתים מנה וכן להרשב"א שהאור הוא גדול
אין הוא אומר לא הכל לשמחה שרי בכלל האור הגדול יש השמחה והרשב"א
רצה לתקן קושא זו ואמר ולפי פסוקו וכו' אבל מ' אין דעתי נומה בזה
החידוש שאם הוא אומר לא הכל לשמחה כלל אלא חמיר וכו' כ"ס לשמחה
א"כ לא הי"ל אלא הזד האחד לא הכל לאורה אבל הכל לשמחה: ואפשר לנו
לומר מתוך הדוקה דלענוס יש בישרים מה שאין בדקיקים ויש בדקיקים מה
שאין בישרים שאף ע"פ שהשכר האחד גדול מחברו מ' הוא זוכה לתענוג
הגדול אבל אותו התענוג האחר אף ע"פ שהוא קצון ממנו אינו דומה הנהגה
בתענוג אחד לנהנה משני מני תענוגים מחולקים זה מזה כגון האור שה'
מין אחד מתענוג ובהשמחה יחד מין תענוג שני ובהקפדת אור זרוע וכו'
ואין לומר כדלעיל וכו' ונריך להבין דלדקיק דכסס שהכריחו אור זרוע דליכא
למימר אור זרוע לדקיק ולשירי לב וכן לדקיק ולשירי לב שמהם כאן דליכא
ליעריבניה ולתכחו לדקיקים ולשירי לב אור ושמחה כ"כ לעיל נכוח שחם
אחה דורש מלכס יראו וקמו וכן יראו וקמו שרים ואמ' אחר וישתחו על
המלכס והשרים א"כ ליעריבניה ולכסו מלכס ושרים יראו וקמו וישתחו
ומאי שנה הלא מדלעיל וביאור דכריס' הוא כן דכיון דכתיב מלכס בריס קרא
ושרים לכסוק והסוקין בין מלכס ו בין שרים ביראו וקמו משמע שניה כיון
מלכס יראו וקמו וכן יראו וקמו שרים דמהא משמחה שפיר כללו עריבניה
ובתח מלכס ושרים וכן וקמו אבל כדאי קרא דאור זרוע דסמך הדקיק
לשירי לב וקודם הדקיק הכיר אור ואחר ישרי לב הכיר שמה דמוכח
דרצה לתקן זה מה שלא הכירו אור ושמחה סמוכין ליה ויש הוכחה שרונה
להפריד אחת לכל אחד דאם שום סמך ליעריבניה לדקיקים ולשירי לב
אור ושמחה ומאי דכתיב אור קודם סמוכין חזית דקיק והפסיק להוכיח
ישרי לב קודם שמה דהשת' לא משמע שהיה אור לשירי לב כיון שהוכיחו
קודם שהיה חזית הדקיק שמפסיק בין אור ובין ישרי לב וכן לא משמחה
שהיה לדקיק שמה כיון שהוכיחו אחר ישרי לב ויש הפסק בין מלת דקיק
למלת שמה. הא ודאי וכוף סמוכין להפרידם זה מזה דאל"כ למה תפוס
לשון מוקל ליעריבניה וכו' והוא הדיון אם היה כחוב לדקיק אור ושמחה
לשירי לב דכיון דאור ושמחה הם סמוכין היקו אמרין שיש לדרשה לדקיק
אור ושמחה וכן אור ושמחה לשירי לב ויהא לב כאלו כתוב אור ושמחה
לדקיק ולשירי לב ולכן אין לומר כאן כדלעיל:

סדר תענית פרק שני

כיצד מציאין את התיבה לרחובה של עיר ונותן אפר
מקלה על גבי תיבה: גמ' ובראש הנשיא והדר
תני כל אחד ואחד נוטל ונתן ובראשו אינו והא תנן רבי
אומר בגדולה מתחילין מן הגדול ובקלקלה מתחילין מן
הקטן בגדולה מתחילין מן הגדול ושאמר *וידבר משה
אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר ובקלקלה מתחילין מן
הקטן ראמר מר בתחילה נתקללה נחש ואח"כ נתקללה
חיה ואח"כ נתקלל אדם הא חשיבות ליהודי דאמר ליה
אהרן חשיבותו למכבי עלן דחמי אכולי עלמא: למה

לט
סס
ע"כ
ויקרא:
פרק
הרואה
ע"ס
רש"י

מ"ס
ס"א
ישיא
ס"ב

ס"ד
דנוס

אפר מקלה אפר שרפ: בגדולה מלות צעלמא שלא למורענו:
הא נמי דיהינן דרישיהו ואכז צ"ד דרשא משנינחא הוא
דאמרין לכו אתון חשיביתו עמי כו': בצנעה צנית הכנסת: גלינ
שלאנו מכניסנחא גלותהו ההא מכפרת עלינו: דגלו מבי
בנישתא לבי בנישתא אהריתי גלות איכא פרהסיא ליכא:
נתבזה בעונינו וידנו: הוגרין שקין תנין צירושלמי סני
מורגין שקין יולאין לבית הקצרות ותוקעין צקרות וצני ליה
מיצביא שקין למת ובית הקצרות למת ותקיעת סופר למת: כבהמה
דמשער בהמה יניחו מנולת של עוים: עפר סתם שאינו אפר
מקלה זכירת אפרו של יחמך ליכא סתם לא גרסין אלא איכא
בינייהו עפר: קברי עוב' צמקס שאין קברי ישראל לבק
רמחים אפי' על עמלן ליכא כ"ס עליון: מאין הר המוריה וכו'
אידי דלדירי בפלוגא דר' לוי ורבי חמא תנא נמי הא פלוגא:
מאי הר המוריה דאצרהס קרא למקום העקידה' יראה וכתיב
אל הר המוריה איכא דאמרי הר סיני הוראה תורה לישראל כי
מליון סאל תורה יורו משפטין לעקב ולשפת הגזית שבה עמדו
הנביאים המוכיחים לישראל: מורא לעב' ש' שמועין גדולתן של
ישראל ומתפתחין עליה כך שמעתי: ל"א הר המוריה הר סיני
מורא לעב' צמחן תורה דכתיב ארץ יראה ונקטה ע"כ:
מהרש"א *מסין עזרין עוד שיש ואלו הן זכרונות
ושופרות וכו' כונו בחפלת התעניות שאלו ששה
צרכות וזכל אחד מהם אנו מוזכרין דקיקים אלו שיעטרו צרכות
כמו שנה אוחס הקצ"ס ע"ה תפלתם צמקס נגלים לשנות העצב
ומעשה דראש' שבעה ע"ה שבעה מולות של ס' חכ"ל המתנגדים
לכל ישראל פני' אין מול לישראל ובאצרהס אחר ויולא ארץ
הרואה

ס"ג

החולה גומר מאי דעמי' דקאי' לך במערב והחמיל בצורה' שהוא
ראש המלמדים שנענה דבר המוריה לא שנענה במה שלא נשחט
יחזק אלא על שפק' ומנו ית' אלהים יראה לו' השם לעולה גו'
ובאולי חטא במחשב' עולה בזה על המחשבה ונחיימ' מחשבתו
והנה איל אחר נאמר גומר ויעלה לעולה והיה האיל שנברא מימי
בראשית והיינו דכחיד איל אחר דבולח האיל שנבר' בימי בראשית'
לקיום המין נבר' זה האיל אחר שהיה תמורה יחזק ואשרו שמור
לדורות וזה שסיים בו ברכת גואל ישראל דהיינו בכל דור ודור ועל
השנייה אומר מ"ש את אבותינו על ים סוף כו' שניה הקב"ה
מעשה בראשית בקריעת ים סוף ע"י תפלתם שנאמר וילעקו בני
ישראל גומ' ואומר בו זכרונות כמו ברה"ש שיעלה זכרונות לעובד
וכמ"ס וזכרתי להם ברית ראשונה אשר הוציא גומ' ומסיים ביה
בא"י וזכר הנשכחות כי בלרוע נאמר נשכחתי כח מלב גו' אבל
אחרי זכר' הנשכחות וכן נאמר אל השכח ענינו ולחזינו רמז
לאבותינו במלרים שאל' וירא את ענינו ולחזנו וגו' ועל הג' אומר
מ"ס ליהושע כו' דהיינו ביריתו שנפלו ו' חומותיה שלא בעצב והם
היו כח' ז' כוכבי לכת וע"כ אומר בה שופרות דשופרות נענה
יחשבו כן יהיו נענין בתענית בשופרו' וכלקחין חוקק ומרע כו'
ויש רמז לחקוק בשופרות בתענית כמו שכתו' ותקעם בחלוצרות
קרי ביה חלוצרות שנינו שנינו חלוצרות כמו שכתב חז"ל אכלה גו'
כי חלץ נחז' כי גומר ומסיים ביה והיה לכס זכרון גומ' דהיינו
זכרונות אבל מלכות לא שייך ביה אלא ברה"ש שהקב"ה מלך לדון
בו את העולם ומליאת השם שגדמו ברה"ש במלכות בתענית נרמז
בברכת גואל ישראל שבו נזכר מה שנא' לאברהם דבר המוריה כו'
שהוא פרסם מלאותו ית' כמ"ס ואת הנפש אשר עשו גומר ואמר
על הדיניות מי שנענה את שמואל במנהל כו' שנענה הקב"ה
בתפלתו לננות הטבע כדכתיב ויזעק שמואל גומר ויענהו ה' גו'
ופלשתי' נגשו גו' וירעם ה' בקול גדול גו' ואומר בזה הברכה שיר
המעלות אל ה' בברכה לי גו' הילנה נפשי משפת שקר וגומר
כמ"ס דבימי שאל האל היו דלטורין ונפלו במלחמה בימי אחאב כו'
שנא' חבור עבדים אשרים גו' אבל שמואל בתפלתו הילל דימיו
וכמ"ס צענין תפלתו זו והיה יד ה' בפלשתי' כל ימי שמואל ומסיים
בזה אני שלום וכי גומ' ר"ל כשהייתי אני שופט עליהם היה להם
שלום ממלחמת פלשתיים או שעשיתי שלום ביניהם במשפט והמה
מאסו בי בקשו להם מלך למלחמה כמ"ס כ"א מלך יהיה עלינו
גומר ולחם את מלחמותינו ועל התחשבות אומר מ"ס אליהו דבר
הכרמל שנתפלתו עניי ה' עניי יהיה הש"י הטבע שגפל את מן
השמים ותאכל גו' ואת האבנים ואת העפר ואת המים גו' ואומר
כו' תזמור אש עיני אל ההרים גומר ר"ל אש עיני אל ההרים
דהיינו בזכות אבות שנקראו ההרים אבל מאין יבא עורי מהם כי
תמה וזאת אבות אצל אבות עורי מהם ה' וגומר כי אין להשען רק על
אביו שבעשית ואומר הנה לא ינוח ולא יישן גומר דלגני נביא
הנצל כחיד שם ויהיה צם אליהו קראו בקול גדול גומר אולי יסן
בוא ויקן' לך נאמר כאן אבל שומר ישראל לא יישן ואמר ה'

ועושי אלא שהם חרפוני כל היום על כך. ואמר כי נאחשי
והשליכנו כמ"ש השליך משמים ארץ וגומר ואמ' ימי כלל נטוי וגו'
שהם לללי ערב ור"ה לומר שעת וזמן הגאולה הגיע כמ"ש והיה
לעת ערב ויהי אור וגו' דהיינו כשהיו בתכלית השפלות כמ"ש כי
אזלת יד ואפס עזר וגומר ואמר ואהיה' וגו' ע"פ מ"ש צה"ו
נקרא צה"ד ובעה"ז נקרא צ"ה שנה' זה שמי לעול' וזה זכרי לדור
דור וגומר וז"ש שעת היום בגלות ה' לעולם תשד דהיינו בעולם
עליון ואיך נגלה למטה רק וזכר שהוא א"ד לדור דור למטה
הנה צה העת שאתה תקום ממלמלה למטה ותרחם ליון שש
הז"ה שהוא שם הרחמים כי צה עת לתנוה וכמ"ש ולכן יתכה ה'
לתנכם וגו' כי צה מועד שאמר דניאל עד עת מועד וגומר ולפי
שאתה אז תראה הארץ וגו' אמר כי כבר ראו עבדיך בגלות המר
גם אצניה ואת עפרה הוסיפו לתנוה לא כדור המדבר שחאסו זה
שע"כ נגזר עליהם הגלות ממנה ואז כשתגלה שנייתך שש
הרחמים אז יראו גויס שם ה' וגו' גם יראו כי בנה ה' ליון ונראה
שהוא צונה בעלמו ובצבדו כמ"ש ואני אהיה לה חומת אש ואמר
דבעת ההיא פנה אל תפלת ערער גומר ובמדרש פנה אל תפלת
ערערים מעבדי ליה בלשון רבים כדכתיב ולא בזה את תפלתם
אמר ר"י כלפי הדורות אמר שאין להם כהן ולא צ"ה שיכפר אלא
התפלה שמתפלל ברה"ו וציוס הכפורים ונראה דר"ה לומר
שהערער דנקט בלשון יחיד הוא הש"ך שמתעמיד הקהל צ"ה
במקום כ"ג ברה"ו וע"י תפלתו שמתפלל עליהם לא בזה
את תפלתם כמו שנגה לדוד ושלמה ואמר וכתב זאת לדור אחרון
וגו' ע"פ מ"ש כתוב זאת וזכרון וגו' אחמה זכר עמלק כי יד על כס
י"ה וגו' מתור דור שאין הכסא וההם שלום עד שימחה לעתיד
זכר עמלק ואמר פרק עושין פסין דיו לעולם הזה שימחם צ"ה
אותיות ו"ה שנה' כל הנשמה ההלל י"ה והוא מוצא שם ע"פ מ"ש
אין בן דוד צה עד שיכלו נשמות שבגופו"ש כל הנשמה כל' כל זמן
שיש נשמה להבדלות תהלי י"ה בשני אותיות וז"ל כאן תכתב זאת
מה שנה' כתוב זאת וגו' היינו לדור אחרון מאותן דור דור וכל זמן
שעדיין עש נכרה מהנשמות שבגופו תהלי י"ה ואמר כי אז השקיף
שם ה' וגילוי שכינתו מתרום קדשו על הארץ לשמוע אקפת אסיר
וגומר שהם בני הגולה ולפתח בני תומחה שכל ישראל נקראו על
שם יוסף שהוא בן רחל נקראת תומחה שמצבה על בניה ואמר אז
יספרו ויודעו ביוון שם ה' מלא מה שהיה אסור עד עתה וגם
תהלכו בירושלים שעל זה הגם יאמרו הלל דככל זמן שהם בגולה
גם אם נעש' להם ניסים לא יאמרו בדאמרינן במגיל' דאין אומרי'
הלל על נס שבחן לארץ וזה יהיה הנס גדול כ"כ בהקדק וגומר
וממלכו לעבוד את ה' צה מלא ואמ' ענה בדרך כותי וגו' ע"פ מה
שאתה שמתנו כימות ענינות וגו' ידרש' שחלק שהיה מבזק שיהיה
ימות ושנות המשיח שנות ענינות וראינו רעה שהם ימי הגלות ועל
זה התפלל שלא יד לו בכך ועל זה אמר ענה בדרך כתי קרי ימי
אומר אל תעלני מזה וגומר בהליכתי בגלות וקצתי כמי ימי בגלו'
ואל תעלני בגאולה לירושל' בחצי ימי שלא יהיו רק כשעת ראינו

✎

ח"ב

יור

א

ממח

תענית

מפגי

סדר תענית פרק שני תענית לח

מפני רשע : אם אחרי מרחם וכו' כלומר כשם שאתה רואה שרשע על אלו דכתיב ורחמינו על כל מעשיו כן תרחם עלינו : מריש קורה : בירה מגדל : (שם צו עצור גול ואינו חו' לשל) : חוספות אומר לפניהם דברי כנסין דברים שנוכחים ודומקין אח הכ לעשות חסודע ענין אחר שמגלה להם סחרי מעשיה כמו שהדי כשני דרמנחא כן פר"ח : אדם של אורח וכו' ולא גמיר כחם בדאמרינן כיוצא קטן הללו בני אדם של אורח וכו' לנבייהו לליכרמך ח"ו ראו למנוח פרנס על הצדור בדאמרינן לעיל ב"ק איהו יחיד כל שראוי למנוח פרנס על הצדור ובירושלמי פירש מכיון שהוא תמנה על הצדור היה בלא שם כד : והא דמללי ומתענה דכיון שהוא נאמן בשליחות הקהל ומסר נפשו לעמוד בפרץ ולהגן בעדם כדי הוא שיענה מן השמים בעד" ובחוספתא תניא איהו יחיד כל שמיטתו רבוס פרנס בדבר גער אבי העזרי בתום אחרים : פרקו נאה פי' דאפי' ששעמד על פרקו כשהיה בחור היה בלא שם כד : ומחזיר מריש לבעלי חמסין דמי ולא רלו לפרט בדמים חסודין לדיק ורשע מי נדחה מפני מי פי' דור אי אפשר שלא יהיה שם לדיק וא"כ היך נדחין מפני הרשעים הדברים ידמין מפני הדיקים לפי שמרחם מה טובה והיינו בחוקה מפני שהיא חסודת נלחח : כוהרש"א אדם של צורה הכי פירש רש"י בעל קומה שיטמנה כו' ע"ש ובמ"ק פרק משקין פרש"י חס

וצשמעתינו ליכא לפרושי הכי דהא קאמר אומר חס ואם לאו אומר אדם של ורה מיהו פירושו הכא בעל קומה דחוק וני משום שהוא בעל קומה נשמעו דבריו ביותר ולפי מה שכתבנו במסכת דברים הא דאמרו אין הגבולה שורה אלא על חס כו' דהיינו חס במיילי דעלמא הכי נמי ויש לפרש כן הכא אומר חס היינו חס בחורה ואם לאו אומר אדם של אורח במיילי דעלמא : צדיק ורשע מי נדחה מפני מי כו' עיין ברש"י ובחדושי אבא הא קאמר עליו ושאינו עליו כו' דעליו היינו חלוק משמע כפרש"י גם לשון בחוקה אל משמע חסודת נלחח באמת אלא נלחח בזה שאינו טענת אמת וכמו שפירש רש"י בפרק חלק גבי שלשה באו דעלמא כו' וכו' לשון הירושלמי מהו בחוקה חוספא נלח לכשירה כ"ש לטובתו של עולם : אפי' גול מריש כו' דהיינו כפיהם שנאלו צדק יד צדיקה ולקמן גבי נשא לנבינו אל כפיה פרש"י אריך לישא הלך לשמים כו' ע"ש נראה שמפרש לה מלשון עננים וכו' צמחם צפרק א"ע דהתחפלל אריך שיכוון לבו למעלה שנאמר נשא לנבינו אל כפיה אבא הדרש דלקמן אינו סובל פירושו ויותר נכון פירושו בספר איכה דלפי הדרש דלקמן נמי יהיה כפיה מל"ק ויד ממוש וכו' ומדרש רבותינו נשא לנבינו באמת להקצ"ה כדאם הרומח בנקיון כפיו שמלך מידיו כל טיפוך כי מורה ועוד ירוחם והמנוח ואינו עוז כעול וסך צידו עכ"ל : וכו' ובא אומר דרעיו כו' והיו הצרות הקיעה לפני התרועה ותקיעה לאחר התרועה כמו דר"ה דפשוטה לפניה ולאחריה ותרועה באמצע כי הקיעה היא מורה על הרחמים והתרועה על מדה הדין והסדר שהיה לו מדה הרחמים מצ' דרדים : *תפלה לשמואל כו' עיין פרש"י והוא דחוק דמנין לנו לומר דמאפה היה הך דומה לשמואל ויזקק גומר דפרש"י אחרת כתיב רחוקה מפרשה דויקצלו כל ישראל המאפה גומר והתתיה ממנו דהא בפרש"י מפרשה גופה דויקצלו כל ישראל המאפה גומר מפרש זעקה לשמואל דכתיב ויאמרו בני ישראל א שמואל אחרת משום זעקה א שמואל ויזקק שמואל א' גו' ואין לומר משום דלשון נא לא כתיב בפר

פרש"י לא זעקה צו' הא בפרש"י דנחמתי גו' נמי כתיב לשון זעקה א"ע כ"ז דזעקה היינו זעקה והיא היא דור"ק : *מכדי יונה בתר דוד ושלמה הוה מ"ט מקדים כו' אליהו נמי בפר דוד ושלמה הוה ולא חקשי ליה מ"ט אדקמייהו ולמ"ד דליהו הוא פנחם ניהא דאקדמי' מקמייהו דוד ושלמה ובכתיב ניהא הא דפסיקא ליה חפלה לאליהו דכתיב גבי פנחם ויעמוד ויפלל ורש"י נדחק לפרש דענין ה' משמע ליה מלשון בקשה ותפלה מיהו בנמה מדרשים מוכח דלאו כהן הוא כמ"ש כל זה החסודות פ' המקבל ויש לשב דגבי אליהו ניהא ליה דרמז רמזו דאליהו וכו' קודם משיח צדק דוד :

*רבי אמר אומר אני אסור כו' שתקנתו קלקלתו כו' עיין פירוש רש"י ולולי פירושו נראה דלא פליג אלא בדלא מכיר כלל וס"ק שתקנתו להחיר לשתות לו יין הוא קלקלתו שלא ידע והכיר משמרתו ובית אב שלו כלל ושמה אינו כהן כלל דהשתא לשמא הוא כהן ולשמא יבנה לא מיישנין אבא במכיר מיישנין לשמא יבנה וכן מיינו דעולו בבל אשר לא הייאסו נגאלו מן הכסודת דור"ק : הר"ף ויחכמו שקיס האדם וכו' לדרק מה ששאלו מאי עבוד כי מפרש הוא בכתוב ועוד הלא נמיהא הא דאמרי ההמונה לחוד וכו' וגר' דקדק' כיון שכתב ויאמניו אנשי ימיהו ויקראו לום וילבש שקיס מגדלים ועד קטנים מה הוסיף חס"כ מלך ניהו בהכרזות ויחכמו שקיס האדם והבמה שקודם הכרזות לבשו שקיס כל האדם ואם ההכרזה היחה על הבמה שיתכנסו שקיס לא היה לו הכיר אלא האדם ויחכמו שקיס האדם וכו' מאי עבוד שאם הוא לניש שקיס כנר עשו קודם ההכרזה וע"כ שלא מלינו הלבש שק בבמה כי האדם שגיל לננו מלשון נאה ולענות נפש לנכשים שקיס להלעטר אבא הבמה אין להם הפרש בין לבוש שק למלבוש אחר לזה דרשו ויחכמו שקיס שהוא לשם הכרזה האדם והאלו והבקר אל יעשו מאומה וגם הכריזו על הולדות של האדם והבמה שיוק' משדי אמונת ומנא שבע"פ ששמואל לא יעשו מאומה מ"מ הולדות וינקין משדי אדם לזה אמר ויחכמו שקיס במקום חסודת מ"מ דדי השם ודי הבמה יחכמו שקיס כד שלא ינקין ולקחו כי לא יוכלו יבנו במקום השק הסודר דדין וזה לא יעשו גם הולדות באופן דאמרי הבמה לחוד והולדות לחוד והעטם להאחרת על הולדות שאין בהם דעת הוא שמתוך כך יקראו אל הלוים לומר : אם אין אחת מוחס עלינו : אין אנו מרחמים על אלו ואתה ניהונו ורחמינו על כל מעשיו : ויקראו אל אליהם בחוקה מאי אמר וכו' עתה דקדקו מאי בחוקה ופירושו צו שעלוב ודוק נדחה מפני החוק ואנו מעלה עלינו כאלו אנו חוקים וכפול תחיה מדה הדין הדקתה מפנינו : א"כ ע"כ שיש שם זקן וחכם וכו' ויש לחלק בין כשאומרים דברי כנושים שהן נאים לאומה מפני זקן ובין כשעמדו בחפלה שהרביל ויש לו כל אלו התנאים נוח לבריות ומסמיך לתפלתו וא"כ על פי שיש שם זקן וחכם הרביל קודם :

עמדו בחפלה מורידין זקן לפני התיבה וכו' : ת"ר שם עמדו בחפלה אע"פ שיש שם זקן וחכם אין מורידין לפני התיבה אלא אדם הרגיל איהו רגיל רבי יהודה אומר מיטפל ואין לו ויש לו יגיעה בשדה וביתו ריקם ופרקו נאה ושפל ברך ומרועה לעם ויש לו נעימה וקולו ערב ובקי לקרות בתורה ונביאים וכתובים ולשונות במדרש הלכות והגדות ובקי בכל הברכות כולן ויהבו ביה רבנן עינייהו בר' יצחק בר אמי היינו מיטפל ואין לו היינו ביתו ריקם אחר רב חסד' זהו שביתו ריקם מן העבירה : זקן ופרקו נאה אמר אביי זה שלא יצא לו שם רע בילדותו : *היתה לי תהלתא באריה ביער רמיא יורב

רמיא
ב
מנה

סדר תענית פרק שני תענית

87

מה שלבי חפץ וכשגברו בית חשמונאי ונצחו נכסו לחילות שלן וקיצצו בהונות ידיו ורגליו ותלאום בשערי ירושלים אמרו פה שהיה מדבר בגאון וידים שהיו מניפות על יהודה וירושלים (וגלים שהיה מחשב בהם) תעשה בהם נקמה זו מאי טוריינא אמרו כשהרג טוריינא את לוליאנא ואת פפוס אחיו בלודקיא אמר להם אם מעמנו של חנניה מישאל ועזריה אתם יבא אליהם ויצילכם מידי בדרך שהציל לחנניה מישאל ועזריה מיד נבוכד נאצר אמרו לו חנניה מישאל ועזריה צדיקים גמורים היו וראוי לעשות להם גם ונבוכד נאצר מלך הגון היה וראוי לעשות גם על ידו ואותו רשע הדינא הוא ואינו ראוי לעשות גם על ידו ואנחנו נתחייבו הריגה למקום ואם אין אתה הורגנו הרבה דורגים יש ביד המקום הרבה רובים יש הרבה אריות יש הרבה נמרים יש שפוגעין בנו ולא מסרנו הקב"ה בידך אלא שעתיד ליפרע דמינו מידך אף על פי כן הרגם מיד אמרו לא זו משם עד שבאת דיובלי מרומי ופצעו את מחו בנירין : הפנינו בלילה לשון עקב : אי שמים גרסין כלומר אלה ה' להקב"ה היו לו עקים על אותם גזרו עליהם גזירות קשות והיו דומים להם לפני הקב"ה וכו' לא אחים וכו' אפרכי דוכ"ס : לוליאנא ופפוס אחיו צדיקים גמורים היו : בלודקיא זו היא לוד והיינו דאמרין בעלמא הרגו לוד אין כל צריה יכולה לעמוד במחלוקת : וי"א שנהרגו ע"י צה"ל של מלך ממלכת הרומים ואמרו יהודאים הרגו וגזרו גזירה על עכו"ס שנהאיים של ישראל ועמדו חלו ופדו את ישראל ואמרו אנו הרגנו והרג לאלו בלבד : נתחייבנו הריגה על חטא של חייבי מיתות צד דין : דיובלי שני שנים ולשון יוני הוא וכן דיופלי של מלכים לשון שרים : בנירין מקלות כמו שני גזרי ע"כ :

מהרש"א *והרגנו בו שמעיה ואחיה ב' מי רש"י חסיד' היו ולא פירש מי הם דאחיה שאלו אריה עידו היה ולא שמעיה ע"כ ולא ידענא אחיה נסתפק טפי דאחיה שאלו אריה שהוא היה אחד מהנהרגי' ונשאר כמה חסידים שנהרגו גם על קידוש השם גם קשה להם נסתפק שהיה שמו לא אחיה שאלו אריה שמעיה על שהולך לומר שעידו היה ויש לישב צוה משום דאחיה ענין למעלה ממנו כחייב ויהי דבר זה אל שמעיה איש האלהים גומר וכחייב ויהי איש האלהים צא מיהודה ג' דהוה משמע דהיינו איש אלהים הנזכר לעיל ששמו שמעיה ולזה הולך לומר דע"כ אינו כן דהא זה איש האלהים הצא מיהודה שאלו אריה עידו היה ולא שמעיה כמפורש פ' הנחמין ע"ש אך קשה היאך צעו למימר שהוא שאלו אריה שהרי זה נעשה כבר צווי ירצעם ואם ראו לקצוץ תענית זו ציוס היאך חקנו מעיקרא יום טוריינא דקאמ' בטוליה דעליה משום זה : קיצצו בהונות ידיו ורגליו ותלאום ב' ידיו ע"ש שהניף ידו על יהודה ב' ורגליו ע"ש שאמר וארמנסה דמשמעו ברגל ובזר' הוספו חתכו ראשו ונח' עפי' דהיינו פה שהיה מדבר ב' ואמר שאלום בשערי ירושלים :

בגזנא

נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה מאי נתנה עלי בקולה אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רבי חמא אמר רבי אלעזר זה שליח צבור היודר לפני הריבה שאינו הגון :

מיטפל ואין לו ים לו טעמים ואין לו כמה להסתפרם שלבו דואג עלינו ויש לו יגיעה שמתכוין יותר בחפלה רבשמי' : ופרקי נאה וספל דרך עניו : ומרובה לעם נוח לבדיות ומסכימין לתפלתו נעימה בסומי קלא שמושך הלכ' ורגלי לקרות ב' סיהו הספוקים של חפלה סדורי' : פסיו היינו מיטפל ואין לו היינו ביתו היקם היינו כמו זהו : ביתו היקם מן העבירה שאין חסם וגול בביתו : ופרקי נאה אפי' כשעמד על בחרותו היה נאה בלי שם רע : והו' שליח צבור שאינו הגון רעע שהקב"ה שונא אותו יותר מכלן והוא נוחם בקולו לפנינו :

מהרש"א ביתו היקם מן העבירה ב' פרש"י שאין חסם וגול בביתו עכ"ל פרט צו הגול כי היא העבירה הנכונה כמ"ש צ"צ ורובן צלול וצמחים שדור הזה נתקיימו צוראי דצריקס לפי שאין החנונים רואין להם שום ממיה רק קומינן עומן לילך מסעודה לסעודה גם כסעודה הרשות לבקש צפה אובלס משכר נגינתם כשמיטת קולס כמסתקין ויין ונחמנים להם צ"כ : כשכירות בדרך כופין עד שיאמרו : אני וזו גזילה היא ולא מתנה : מאי נתנה עלי בקולה ב' זה ה"פ כו' כלומר כל מדה טובה כשזכרו לגיל דהיינו מרקי נאה וספל בדרך כו' לא נתנה לי רק נתנה עלי בקולה ממנה זו כמה סיבה קולו ערב והיינו שאינו הגון כיון שאין בו שר מדות הטובות :

יו ת"ר מלך מסתפר בכל יום כהן גדול מערב שבת לערב שבת כהן דריוש אחד ל' יום מלך מסתפר בכל

יפשי יום מאי טעמא אמר רבי אבא בר זבדא אמר קרא *מלך ביופיו תחוינה עיניך כהן גדול מערב שבת לערב שבת מאי טעמא אמר רבי שמואל בר יצחק הואיל ומשמרות מתחדשות כהן הדיוש אחד ל' יום מנא לן אתיא פרע פרע מניר כת' רבא *וראש' לא יגלוה ופרע לא ישלחו וכתוב בהם *קרוש יהיה גדל פרע וכו' :

מסתפר בכל יום מנחה : מע ש"ע ו' ולא ישהה מלגלג יותר ומשמרות מתחדשות בכל שבת ומשמרת שלא ראהו עד עכשיו וכל לראותו הנכר נאה שמתראה ביופיו :

תניא בעשרים ותמניא ביה אחת בשורתא טבתא ליהוראי דלא יעידון מן אוריתא שפעם אחת נגזרה נזרה על ישראל שלא יעסקו בחטורה ושלא ימולו את בניהם וישלחו שבתות מה עשה יהושע בן שמע וחבריו הלכו ונטלו עצה ממשרוניתא אחת שכל גדולי העיר מצויין אצלם אמרה להם בואו והפנינו בלילה עמדו והפנינו בלילה ואמרו אי שמים לא אחיכם אנחנו לא בני אב אחד אנחנו לא בני אם אחת אנחנו מה נשתנינו מכל אומה ולשון שאהם נזרין עלינו גזירות קשות ובטלים ואותו היום עשאוהו יום טוב תניא ניקנור אחד מאפרכי עכו"ם היה ובכל יום ויום היה מניף ידו על יהודה וירושלים ואמר אימתי תפול בידו *ואעשה בה

יחזקאל
מד
בסדר'

מא
יח
פ"ק
י"ח
ע"כ
ר"פ

שם
ע"כ
גירסת
ספרה
וא"ת
סנה

סדר תענית אלו פרק שלישי תענית לט

בגובה המעשרים לפרסם הקמה ואין זה שער גיקור היוזכר
בכמה מקומות בחלמוד שהם שער המורח שבעורה דהוא נקנור
מוזכר לשון ע"ס הנם כדאמרין בפרק אמר להם הממונה :
אמר להם אם מעמם של חנניה ב' יבא אלהיכם ויציל ב'
נר"ו גם שדורו שהם הרגו את צח המלך וזה הרשע טוריינוס ידע
שבעלילה צא עליהן ולא הודו אלא להלל הכלל וז"ל כשם שצאו
שם על חנניה מישאל ושעריהם בעלילה עליהם להשתחוו לאללם ואם
לאו יצליכו אותן לכבשן האש ולאיהם האללם אם מעמם של חנניה
ב' יציל אתכם מיד ואל"ל חנניה ב' ואנו גם שאנחנו לדיקים
בדבר זה שבעלילה צא עלינו אבל אם אנחנו נחמיצנו כליה
למקום מלך אחר גם אם אין אלה הורגנו הרבה הורגים ב'
שהי הורגים אותנו על אותן עבירות שאנו חייבים הרבה למקום
והקב"ה לא מסר אותנו בידך להרוג על דבר שקר אלא כדי ליפרע
מתך דמינו שהרגת אותנו בעלילה וז"ל אעפ"כ ב' ר"ל אע"פ
שא"ל שבעלילה צא להורגנו והק"ו יקב"דמן ממנו אעפ"כ לא השגיח
בכך והרגו שם : ונ"ל מלך האל היה וראוי ב' ואתו רשע
ב' בכמה מקומות נקרא גם נ"ל כן אבל מלך האל היה צאוו
דבר שלא בעלילה צא הוא עליהם כמ"ס קרינו גובראין כשדאין
ואבלו קוראין די יהודאי ענו ואמרו לנ"ל אבל טוריינוס הרשע
הוא צעלמו ידע שלא הרגו הם את צח המלך :

עשרה מעיינות מים לעולי רגלים ואני אתן לך שתם
עשרה מעיינות מים ואם לאו הרנינו נותן לך שתים עשרה
בכרי כסף וקבע לו זמן כיון שהניעו ממנו ולא ירדו גשמים
בשחר' שלח לו שגר לי או מים או מעות שלח לו ערדין
יש לי שהות ביום וכן בצהרים וכן במנחה שלח לו שגר
לי או מים או מעות שלח לו ערדין יש לי שעות ביום לגלב
עליו אותו הגמון אמר אפשר כל השנה בלה לא ירדו ב'
גשמים ועכשיו ירדו גשמים מיד נכנס לבית המרחץ
בשמחה ובעוד שאותו הגמון בבית המרחץ נכנס נקדימון
בן גוריון לבית המקדש ונתעטף ועמד בתפלה ואמר
לפניו רבש"ע גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא
לכבוד בית אבא עשיתי אלא לכבודיך עשיתי כדי שיהיו
מים מצויין לעולי רגלים מיד עלו עבים וירדו להם גשמים
עד שהיו מלאות כל המעיינות והותירו יצא אותו הגמון
מן המרחץ ונקדימון בן גוריון יצא מבית המקדש
כשפגעו זה בזה אל"ל הן לי דמי מים יותר שיש לי בידך
אמר ליה יודע אני שאלריך לא ררעיש את העולם אלא
בשבילך אלא עדיין יש לי פתחון פה עליך שאוציא ממך
מעותי שכבר שקעה חמה ומים ברשותי ירדו חור ונכנס
נקדימון בן גוריון לב' והנתעטף ועמד בתפלה אמ' לפניו
רכינו של עולם הודע שיש לך אהובים בעולמך וכשם
שעשית לי גם בראשונה כן עשה לי גם באחרונה מיד
נשבה הרוח ונתפורו העבים וזרחת החמה אמר אותו
הגמון אלמלא שנקדה חמה היה לי פתחון פה עליך
שאוציא ממך את מעותי : תנא לא נקדימון שמו אלא
בוני שמו ולמה נקרא שמו נקדימון שנקדה חמה
בעבור :

ואני אתן לך י"ב מעיינות מים כלומר שירדו גשמים ויתמלא
כל המעיינות מים אותן מעיינות לא היו נוצעין מימיהם
כ"כ ואין מתמלאין מאליהן כל כך כשאר מעיינות ועכשיו ירדו
גשמים בתמים : נקדה ורמה לשון מקדש שהיה מקדש רקיע
וזורת ונחוספת פירשו מנקד הרקיע כמו מקדש דהרים ע"כ :
מהרש"א *מעות ביוקר ב' מתריעין ב' מרל"א איסור
ב' לא שייך הכא מתריעין על הגשמים כיון
דהצירות צוול אלא דמתריעין עליהן כיון דהמעות אינו מזויות
וע"כ דן נפמי כפן כמו שמתריעין על שאר דברים : *מיום שהחבר
ב' ה' דבזמן שז"ה קיים היה הג"מ מתפלל צ"ה על הגשמים
שהיו יורדין בחקונו כמ"ס פ' הוצילו לו היה מתפלל תפלה קלה
בבית החינוך מאי מתפלל תפלה שזה זמן שחונה וגשומה ב' ע"כ :
*נמצא רחיים טוחנים מן הכור מה שטוחנות מן הקב ב'
ר"ל דלא נחמר מטומון כור צדף אחת ע"י מה שנסחיר צדפים
רק מה שנחמר מן הקב וזה ע"י מי שטוחן הכור בכמה פעמים
קב וקב נמצא שנחמר לו מכל קב וקב שצנור כמו שנחמר לו טוחן
קב א' וכן צעיסה מה שסעריציה לזבלת ונחמרת העיסה אינה
לזבלת

בגובה המעשרים לפרסם הקמה ואין זה שער גיקור היוזכר
בכמה מקומות בחלמוד שהם שער המורח שבעורה דהוא נקנור
מוזכר לשון ע"ס הנם כדאמרין בפרק אמר להם הממונה :
אמר להם אם מעמם של חנניה ב' יבא אלהיכם ויציל ב'
נר"ו גם שדורו שהם הרגו את צח המלך וזה הרשע טוריינוס ידע
שבעלילה צא עליהן ולא הודו אלא להלל הכלל וז"ל כשם שצאו
שם על חנניה מישאל ושעריהם בעלילה עליהם להשתחוו לאללם ואם
לאו יצליכו אותן לכבשן האש ולאיהם האללם אם מעמם של חנניה
ב' יציל אתכם מיד ואל"ל חנניה ב' ואנו גם שאנחנו לדיקים
בדבר זה שבעלילה צא עלינו אבל אם אנחנו נחמיצנו כליה
למקום מלך אחר גם אם אין אלה הורגנו הרבה הורגים ב'
שהי הורגים אותנו על אותן עבירות שאנו חייבים הרבה למקום
והקב"ה לא מסר אותנו בידך להרוג על דבר שקר אלא כדי ליפרע
מתך דמינו שהרגת אותנו בעלילה וז"ל אעפ"כ ב' ר"ל אע"פ
שא"ל שבעלילה צא להורגנו והק"ו יקב"דמן ממנו אעפ"כ לא השגיח
בכך והרגו שם : ונ"ל מלך האל היה וראוי ב' ואתו רשע
ב' בכמה מקומות נקרא גם נ"ל כן אבל מלך האל היה צאוו
דבר שלא בעלילה צא הוא עליהם כמ"ס קרינו גובראין כשדאין
ואבלו קוראין די יהודאי ענו ואמרו לנ"ל אבל טוריינוס הרשע
הוא צעלמו ידע שלא הרגו הם את צח המלך :

סדר תענית אלו פרק ג

יט מעשה שירדו זקנים מירושלים לעריהם וגזרו
תענית על שנראה כמלא פי תנור שדפון
באשקלון ועוד גזרו תענית על שאכלו ואכזים ב' תנוקות
בעבר הירדן רבי יוסי אומר לא על שאכלו אלא על
שנראו על אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפוח עכו"ם
או נהר ועל הספינה הנטרפת בים רבי יוסי אומר לעזרה
ולא לצעקה שמעון התימני אומר אף על הדבר אלא
הודו לו בחמים :

לעריהם ב' : באשקלון ב' : באשקלון ב' : באשקלון ב' : באשקלון ב' :
רעה ומכה מהלכת היא : שנראו ובזו בעיר : מתריעין
צענים : המתרחפת מלפון טרף אכזב ומלפון צילה ערופה וכו' :
אח"כ אמרו חז"ל לעולם יקדים דם תפלה לזרה כי האיד כסופה יאחז
ואין להחמין עד דא עליו זרה וקופה ורואה או כמתפלל מתחת
דחוקי ע"ד אחריו ובעת לרשם יאחזו קומה וכושיעו רק כאשר יבחנו את
לרעה יתהלל להראות שהוא מוכיר את גורלו וירא מתחבטותיו וז"ל תפלתו
תקדמו קדמיה בנפך קדמו עמי אחרות ויקדים תפלה והתפלה מדרגתי
הרעים וזה אומר נ"ל אם רואה דם יסורין צדיק עליו יפספס במעצמו
שלא אחרי אם יש לו יסורין אלא אם רואה ספורין ב'ין כלומר כיון שרואה
ומרגי' שהיסורין ימשיך לדרר פעמים' לנא עליו יפספס ויחזור ומה גם כאשר
יתח' סיון רע לרעים שייך לעצור כן כמו ש"ד נקמה פניו בנחמה הוא
שפספס שהיו ראוין זה ונחמיות נרע לו מתפלל וע"כ אמרו כן שאין
גזרין תענית שלא תסבך ותפלה תפן להחלוק וס' : לרועת ב' : אחר בואו
פב תנו רבנן פסע אחר עליו ב' ישראל לרגל לירושלים
שם לא היה להם מים לשותות : הלך נקדימון בן
נ"ל גוריון אצל הגמון אחד שהיה שם אמר ליה הלוני שתים

סדר תענית אלו פרק שלישי תענית

תנו רבנן ג' נקדה להם חמה ואלו הן משה וירושע
ונקדימון בן גוריון נקדימון בן גוריון הא דאמרן
(ויש גירסא אחרת בשלמא נקדימון בן גוריון אמר
ירושע נמי קרא דכתיב וכו') ירושע דכתיב *יידוס
השמש וירח עמד אלא משה מנ"ל א"א אתיא אהל אהל
כתיב רבא *אהל תת פחדר וכתי' ה"א *אהל גדלך אמר
רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן אתיא תת תת
כתיב הכא תת וכתיב ההם *ביום תת ה' את האמורי
וגו' רבי יוחנן אמר אתיא מנפיה דקרא *אשר ישמעון
שמעך ורגו ואלו מפניך *איתי ורגו ואלו מפניך בשעה
שעמדה לו חמה למשה :

הבי גרסינן נקדימון בן גוריון הא דאמרן : אתיא אהל אהל
כתיב במלחמת ירושע אהל וכתיב במלחמת משה אהל מה
ירושע עמדה לו חמה במלחמתו אף משה וכו' שכן דרך הכתובים
לימד תכוס מן המפורש כדמו כדזכר דומה לחזירו וגו' אהל
מ"ג מדות שכתבו לו לתשע חסוני וכתחלת ספרא מפורש :
תוספות א"ל הלוי י"ב מעיינות מים לאו דוקא דמעין נובע אלא
ברכות מים המתמלאת מן המעיין ועל כן קרא שמן
מעיינות : שנקדה לו חמה שעמדה בנקודתה ולא הלכה למקום שקיעתה
שלא נקדה להם חמה הא דלא חשיב חזקיהו משום דמעשה חזקיהו חזרה
השמש וכו' עמד בנקודה לא הלך ולא חזר כדכתיב יידוס השמש : שמש
בגבעון דום גם זה היה גדול יותר מהגלגל תמיד סובב ונחלתה שעה בגלגל
חמה עמד ושמימי עמידת השמש של חזקיהו היתה השמש לירידת
השמש שירד מים מים ויחזק אלו אלו הילכך לא חשיב ליה יום מקשים והא
כחיו בעמידת השמש של ירושע ולא היה כיום הוא לפניו ולאחריו וגו'
ו"ל שלא היה יום ארוך כמוהו אבל ודאי נקדה לאחרים כמוהו ע"כ חו' :
מצאתי כהן צדודי חכם מעיר גרונדה ד"ל שנקדה חמה
בצנורו פירוש שנקדה שעתה השמש ולא זו ממקומו או
שלא הלך כ"כ בגלגל השמש כגון ולא אף לצד כיום המים דכתיב
גבי ירושע וא"ר דהא ודאי לא אפשר שהעולם מתקיים אפילו
שעם אחת בלא סבוב הגלגל שהארץ כנקודה בתוך העגולה או
כגרגור באמצע כלי שכל זמן שהכלי מהגלגל הגרגור פומד
באמצעיותו באויר וכשקוף נח הגרגור נח עמו ודאי הקב"ה לא
שנה הטבע שאין זה טבע העולם אלא ודאי ה"פ שעמוד של האור
עומד באמצע רקיע והאור נדמה כי הוא השמש וא"פ שסבב
הגלגל והיה לילה אפ"ה עמד אורו עמוד של האור אבל הגלגל
ודאי מסבב היה והארץ לעולם עומדת ע"כ :

*היתה ירושלים לנדה ביהמים אמר רב יהודה לברכה מר
בנדה מה נדה יש לה יתיר אף ירושלים יש לה
חקת *היתה כאלמה אמר רב יהודה לברכה כאלמה
ולא אלמה ממש אלא באשה שהלך בעלה למדינת הים
ודעתו לחזור אליה *וגם אני נתתי אתכם נבנים ושפלים
אמר רב יהודה לברכה רלא מוקמי מינן לא רישי נדרי
ולא נזיריפטי *הבה ה' את ישראל כאשר ינוד הקנה
במים אמר רב יהודה אמר רב לברכה דאמר ר' שמואל
בך

אובלת ומחמרת מכור א' טילוס מפ"א טפי מנילוס צו קצ אחר
ואובלת מלשון חוסרת ומפרס"י נראה דנבי רחיים נמי גרסינן
אובלת : הלך נקדימון בן גוריון אצל הגמון א' כו' שהיה זה
קרוז למורבן הבית שהי' ידם של עכו"ם תקיפה וא"י שהלכו ממנו
י"ב מעיינות מים כו' נקט מספר הזה שהיה מוקד על זכות כלל
ישראל י"ב שטטים כמ"ש דה"ס וס' י"ב שטטים מים גומר וא"ס שלא
יהיה זכות יועיל דזה יתן לו י"ב ככרי כסף פדיון נפס י"ב שטטי'
ואמר שקבעו לו זמן כו' בשחרית שלח לו שגר לי או מים
כו' כשהתנו מתחלה היו קובעים להם זמן להחזיר ההלוואה עד
אחר יום שקבעו והיה ההגמון אומר דעד אותו יום ולא עד
בכלל ולכן שגר לו בשחרית של אותו יום ולא שגר לו בלילה שלפניו
שלמי דעת העכו"ם הלילה הולך אחר יום העבר והשיב לו נקדימון
דגם כל היום שלי הוא משום דעד ועד בכלל קאמר והמע"ה
ושבז שלח לו בזהרים כו' אפשר דלפי דעתו כיון דהדבר מוכרע אם
הוא יום בכלל דעד ועד בכלל וא"ס עד אילו בכלל יהיה עד
חלי היום בכלל ומאחרים ואליך אותו בכלל והשיב לו עדן יש לי
שהוא דעד ועד בכלל כל היום והמע"ה ושבו במנחה שגר לו כו'
בדקאמר כל השנה לא ירדו גשמים ועכשיו בזמן קטן כזה ירדו
ואמר שנכנס לבית המרחץ כו' אפשר שעשה זה דרך לגלוג שהם
לא היה להם מים לשתות שהורכבו לתח לו י"ב ככרי כסף והוא
יש לו גם היום מים למרחץ וכיוצא בזה שא"ל נקדימון חן לי רמי
מים יותר שיש לי בידך כו' גם שמעולם לא הטיח ההגמון
מעולם ע"כ דרך לגלוג א"ל כן כשם שאהיה היית מבזק ממני
דמי המים גם אני מבזק ממך דמי מים יותר כו' : וא"ל יודע
אני שלא הרעיש הקדוש ברוך הוא כו' יש לי פתחון פה
כו' שכבר שקעה חמה ב' דבריו וסותרין לכאורה שאמר בשבילך
הרעים הקדוש ברוך הוא כדי שיהא פטור מלשלם דמי המים
ושבו קאמר שכבר שקעה חמה וגשמים בדרשותי ואין אתה פטור
מדמי המים וי"ל דה"ק דודאי נתקבלה תפלתך שירדו הגשמים
למלאות הנוצות מיהו לא בלא בדרשותך בעוד יום רק בדרשותי אחר
ששקעה החמה שלא אפשר דמי המים שהלוייתך ולטובתי גם כן
ירדו למלא צורות שלי ודקאמר ההגמון שכבר שקעה החמה אף
ע"ג דלפי דעת העכו"ם הלילה הולכת אחר יום שלפניו מ"מ בא
בטענה דממ"נ הוא דלפי דעתו אין אותו יום כלל בכלל וא"ס לפי
דעתך עד ועד בכלל הרי כבר שקעה חמה ולפי דעתך הדיוס הולך
אחר הלילה וזה יום אחר הוא כיון ששקעה חמה וי"ש בפתחו
שנייה דודע שיש לך ארובי' בעולמך ובשם שעשית לי גם
בראשונה כך עשה לי גם באחרונה כו' ר"ל דגם הראשון
עדיין לא הודעת שיש לך אהבה עמנו כי ההגמון אומר שכבר
שקעה חמה ובדרשותי ירדו ולא יפסדו דמי מימיו ועתה תעשה לי
גם בשניה שחרית החמה ואז יודע שיש לך אהבה עמנו ובדרשותי
ירדו ונראה דהיינו גם שעתה לו חמה ולא שקעה בזמנה דומיא
דמשה וירושע בזמנן דלולי תפלתו היתה שוקע' קוד' פיאר ענני'
גלגל הית' שיהא ב' יתרה אצל פיור עננים גופי' לא היה גם כ"כ :

שיאו מוטולמלים וגולים אצל לנדה ביניהם לא משמע לפרש מלשון
נד ועלטול אלא לנדה ומש וכו' בחרגוס ור"י סס : היתה
כאלמנה לברכה כאלמנה ולא בו' מפורש בחדש כאלמנה
ולא אלמנה גמורה שחלך וקנשא לאחר ולא א"ל שחקת מנכסי
בעלה והיינו כאשה שהלך בעלה למדינת הים בו' ועיין בפ' חלק
זכר : וגם אנכי נתתי אותם נבזים גומר לברכה דלא
מוקמינן בו' בסיפא דקרא מסיים ופליג לל העם גו' ר"ל
דודאי צעני המלכים והזרים לא יהיו שפלים ונבזים גם בגלות
כדמנמי קראי אלא צעני כלל העם והמון גוים יהיו שפלים
ונבזים וע"כ המלכים והזרים לא מוקמינן מנייהו גזיריפטי וריסי
נהרא דלא ילייחו המון גוים לדבריהם כיון דשפליהם גם צענייהם
וזכו לעונתן של ישראל דלאו המנויים גזיריפטי וריסי נהרא שהם
אומנות מצוים מאד :

הר"ף היתה ירושלים לנדה וכו' נקשה שאם הוא לנדה איך היה
אומרה במגיל קינות וכן קשה במ"ס היתה כאלמנה זונא דמחור
קלה של הקב"ה לישאל יונא ברכה דהא קראם נדה לרמון שמוך כל דבר
יהיה להם עבר וחקנה ומ"מ מקוננות על זמן ריחוקה אפי' שעה וכן היתה
כאלמנה יש לה חקנה ואע"פ"כ היתה נוכח על היותה אותם הימי' כאלמנות
חיות וכן נמי קלה ונתתי אותם נבזים ושפלים בכללה ברכה דלא מוקמינן
מיין בו' וכן כאשר יטען הקנה במים יש לו נד ברכה כדלקמן כי אפי' בשעת
בעסו של הקב"ה עם ישראל זכר אותם לרחמים כדכתיב אם הוגה
ורחם כרוך חסדיו : מ"מ נאמנים פלעי אוהב וכו' נראה דהוקשה בנחוב
שאינו מקבל נאמנים לנעדרות והי"ל נאמני פלעי אוהב ומכונים נשיות
סוג' או יאמר נאמנים פלעי אוהב ונעדרות שהוא לשון מרובים נשיות
סוג' לזה דריש נאמנים פלעי אוהב שהקלה שקלס אחיה השלוני בקנה
הוא ברכה בנדר מה לפי שהוא יחד נאמן עומד במקומו וכן ישראל אף
על פי שבולים הם עומדים במקום נאמן ובעתים מתפלים כזכות תהיה
ואין מוויין אותם כח המורה ונכרת השנה לא בנדר אלא
שמתקן מוקם למקום כמו בעת המהפך הנחוצה :

תנן רבנן לעולם ירי אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז מה
מעשה שבא רבי אלעזר ברבי שמעון ממגדול סס
גדור מבית רבו והיה רוכב על חמור ומטייל על שפת
הנהר ושמש שמחה גדולה והיה רחוק גסה עליו מפני
שלמד תורה הרבה מרמון לו אדם אחד שהיה מבוער
ביותר אמר לו שלום עליך רבי ולא החזיר לו אמר לו
ריקא כמה מבוער אותו האיש שמא כל בני עירך
מבוערין כמותך אמר לו איני יודע אלא לך ואמר
לאומן שעשאני כמה מבוער כלי זה שעשית כיון שירע
בעצמו שחטא ירד מן החמור ונשתחפת לפניו ואמר לו
נענית לך מחול לי אמר לו איני מחל לך עד שתחלך
לאומן שעשאני ואמר לו כמה מבוער כלי זה שעשית
וזה מטייל אחריו עד שהגיע לעירו יצאו בני עירו
לקראתו והיו אומרים לו שלום עליך רבי רבי מרי מרי
אמר להם למי אומרים קורין רבי רבי אמרו לו לזה שמטייל
אחרך אמר להם אם זה רבי אל ירבו כמותו בישראל
אמרו לו מפני מה אמר להם כך וכך עשה לי אמרו לו
אעפ"כ מחול לו שאדם גדול הוא בתורה אל בשבילכם
דבריו :

בר נחמני אמר רבי יוחנן מ"ד *נאמנים פלעי אוהב
ונעדרות נשיות שונא טובה קלה שקלל אוהב השלוני
את ישראל יותר מברכה שברכן בלעם הרשע אוהב
השלוני קללן בקנה אמר להן לישראל והכה ה' את ישראל
כאשר יטען הקנה מה קנה זה עומד במקום מים וגזעו
מחליף ושרשיו מרובין ואפילו כל הרוחות שבעולם
באות ונושבות בו אין מוויין אותו ממקומו אלא הולך
ובא עמך דמנו הרוחות עמד הקנה במקומו כך ישראל
עומדין במים התור' אם הם גולין גזעיהן מחליפין ועוסקין
בתורה ושרשיו מרובין ואפילו כל גליות שבר' רוחות
השמים אין מוויין אותן מנו התובה אבל בלעם הרשע
ברכן בארז שנאמר *בארים עלי מים מה ארז זה אינו
כי עומד במקום מים ואין גזעו מחליף ואין שרשיו מרובין
ואפילו כל הרוחות שבעולם נושבות בו אינו הולך ובא
עמך כיון שנשבה בו רוח דרומית עוקרתו ורופכתו על
פניו ולא עוד אלא שבה קנה ליטול הימנו קולמוס לכתוב
בו ספר תורה נביאים וכתובים :

ולא אלמנה גמורה דהא לא כתיב אלמנה אלא היתה כאלמנה
כאשה שעומדת כאלמנות חיות על בעלה שהלך ועקיד לחזור
דלא מוקמי מיין רישי נהרי מוכסין : גזיריפטי סרדיוטין
ונעדרות נשיות שונא נעדרות לשון
הפך כדאמרין בנסכת סוכה מה עתה זה מהפך את הסנפלה
פור"ק בלע"ז : אי נמי נעדרות לשון ריבוי ויחיד אינקרי"י
בלע"ז כמו הפתחת עלי דזרינס : ברבם בארו בארים עלי
מים ארז זה אינו עומד במקום מים וכו' ואע"ג דכתיב דקרא
בארים עלי מים ההוא לאו בלעם קאמר ליה דבלעם אמר
בארים והמלאך השיבו עלי מים וכן כולו דבלעם קאמר כנחלים
דומיין מתיבסין וקאמר ליה המלאך נטיו דאין יבסין לעולם והיינו
דכתיב והסוף ה' אלהיך לך את הקלה לנדה על ידי מלאך
שהצינו ע"י מלאך : ואפילו כל הרוחות שאינם קשות : רוח
דרומית היא קשה כדאמר' אמלא כן נן שמעמיד' אין צריה יכול'
לעמוד מפניה שנאמר המצינך יאבך נך יפרוש כנפיו לחימן :
תוספות גזיריפטי סרדיוטין ושוערים הרודים העם במקל : נשיות
שונא מ' כל' נאמנים פלעי אוהב וחילופין בשונה ונעדרות
לשון הסוד בעת פורק"א בלע"ז שמתקין את הסנפלה עמה והכי פלעי
דקרא פלעי אוהב נאמנים שהוא עשה לטובה אפי' כשמתה חדרו מחיבין
לטובה ונשיות שונא הם להפך שעושה הכל לרעה וי"מ פסטיה דקרא הכי
נאמנים פלעי אוהב ונעדרות נשיות שונא כלומר ונעדר' לשון רבוי בלע"ז
נשיות שונא דומים הם למשא כלומר הם מרובות ולמשא לעולם וי"מ הכי
כשאוהבים עושים מריבה ושונא' זה תו זה השאה נאמנת והכי פלעי נאמני'
פלעי אוהב הפלעים שנין אוהבים הם נאמנים שהשאה נאמנת ונעדרות
נשיות שונא פלעי נאמנים עושים שלום זה לזה השלום והפירה צניניהם
אמנה וקיימת והיינו נעדרות נשיות שונא כלומר נשיות שונא נעדרות
מדרש' איה היתה ירושלים לנדה ביניהם כו' לברכה
בנדה כו' לעיל מיינה בנך פרשתא כתיב כה"ג
חשא תעלה ירושלים ע"כ לנדה היתה גמור ולא דרשו כן משום
דהקוה איבא לפרש מלשון נע ונד וכפרס' והקרגוס סס דהיינו

סדר תענית אלו פרק שלישי תענית

הרבי מוחל לו ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן מיד
בנסח ר' א בר רבי שמעון ודרש לעולם יהא אדם רך
בקנה ואל יהא קשה כארז:

משויל לסמוח : נודמן לו אדם יס ספרים שכתוב בהן אלוהו
ז"ל והוא נחמין להוכיחו שלא ירגיל בדבר :

תוספות נודמן לו אדם אחד שהיה מכוער ביותר במס' דרך ארץ מפרס
דלותו אדם היינו אלוהו ולטוב נחמין כדי שלא ירגיל בדבר :

מהרש"א א"ל ריק כמה מכוער בו מה שקראו ריק אפשר
שהיה נדמ' לו עכו"ם מצני כוס לפי שהיה מכוער

ושחור ביותר וז"ל שמואל כל בני עירך מכוערין בו דהיינו
מאריך כוס וז"ל איני יודע בו ר"ל שאינו יודע לומר לך שהם

מכוערין כדאמרינן פ' י"ג אפי' בגנות בהמה טמאה לא בצד הכבוד
והשטם שמוס שחרון צליירה אבל אהה שאמרת עלי כמה

מכוער בו אהה נותן חסרון צליירה לך לאומן שעשאני כי
זה גם כן חסרון הוא לאומן שעושה כלי מכוער ושאל נענתי

לך מחול לי בו היינו שאני מתודה שלא יפה דברתי והוא מחל
לו גם חלק היותו והאומן שחטא נגדו גם כן מחול ובלבד שלא

יהא רגיל לעשות בו לכאורה דהכי הל"ל ובלבד שלא יעשה
עוד כן אבל מלשון שלא יהא רגיל בו משמע דלפעמים יעשה כן

י"ל דה"ק ובלבד שלא יהא עושה דבר המרגיל אותו לעשות כן
דהיינו שלא יהא דעתו גסה שהוא מרגילו לעשות כן לספר בגנות

צני אדם כמו שעשה ואמר כמה מכוער כולי וק"ל :
לעולם יהא אדם רך בקנה וכו' לכאורה משמע שאמר על אותו

אדם שיתרה למחול ולתפוס שהיה רך בקנה ולא היה קשה
לאחר לעמוד על מדותיו שלא להתפוס ואפשר שאמר כן על ר"ס בן

אלעזר שהיה גם כן רחב כחצו ואמר לו שראוי להיות רך כינה להיות הולך
ובא עם כל הרמות ומתקבל על כל הדברות ולא קשה כחצו להיות עומד

בגובה כחצו ואינו מתקבל על הדברות להלך ובלבד עם כל רוח :
היה אשיתא רעיעתא דרות בהררעא ולא היה

חלף רב ושמואל תותא אע"ג דקיימה באחרת
תליסר שני ולא נפלה יומא חד איקלע רב אדא בר

אהבה להתם אמר שמואל לרב ניתי מר ונקיף א"ל לא
צריכנא האירנא דהא איבא בר אדא בר אהבה בהרן

דנפישיה וכתא ולא מסתפינא רב הונא הוה ליה חמרא
בהרוא ביתא דהוה רעיעא בעא לפנויי עייליה לרב אדא

בר אהבה להתם משיכה לרב אדא בר אהבה בשמעת'
הם עד דפנייה בחר דנפקו נפל ביתא ארגיש רב

אדא בר אהבה ואיקפר סבר לה כי דא דרבי ינאי דאמר
רבי ינאי לעולם אל יעמיד אדם עצמו במקום הסכנה

ויואמר שעושין לו גם שמואל אין עושין לו גם ואם עושין
לו גם מנכין לו מוכיותיו אמר רב חנן מאי קרא דכתיב

*קטונתי מכל החסדים וגומר אמר יעקב לפני הקב"ה
לכ' מתירא אני שמואל עד הגם שאתה עושה לי אתה מנכה

מוכותיו ונמצאתי קצן מכל החסדים ומכל האמת מאי
דוה עובדיה דרב אדא בר אהבה כי דא דאיתמר שאלו

מו
סס
ע"ג

בראש
לכ'
ב"ס
וע"ס
רש"י

תלמידיו את רב אדא בר אהבה כמה הארכת ימים
אמר להם מימי לא הקפדתי בחוך ביתי ולא צערתי

בפני מי שגדול ממני בחכמה ולא הדרתני במבואות
המשונפות ולא הלכתי ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין

ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת
ערא ולא ששיתי בתקלת חברי ולא קראתי לחברי

בחבינתו ואמרי לה בחניכתו :

באתרה במקומה חף ע"ג דאינה דרויה ליפול דהא קמח באתרה
כולי האי אפי' כיון דרעיטה היא לא הוו חלפי תוסה

אלא היה מקיף סביבות אותה חומה מנכין ממעטין : ה"ג לא
הקפדתי בחוך ביתי : ולא הלכ' בלא תורה דכל שעמא הוה

גרים : בחבינתו צנינו שמענו אותו צני אדם לגנאי כגון שם
לנוי : בחניכתו שם משפחתו דיש משפחה שכל צני המשפחה

נקראין בחניכת שם לנוי כמתיבתא אבות צנינו עד עשרה דורות
כגון ר' אבהו ר' עזרא שכל צני משפחתו היו נקראים כך ודוקא

לגנאי אבל לשבח מותר כן איתא בתוספות :
מהרש"א שמואל אין עושין לו גם כן דשמואל יגרום החטא

כדאמרין פרק קמא דברכות דלא היה מחזיק עצמו
לדריק אבל רב הונא לא היה חס לכך שהיה מחשיצו לדריק גמור :

מימי לא הקפדתי בו כדאמרין אל יטול אדם אומה ויתירה
בחוך ביתו : ולא צערתי בפני בו ר"ל דאפילו כשהלכתי צלידי

הגדול ממני כדאמרין ציומא צ"ה לכן שהגדול באמלע ואח"כ
הגדול בשנים מימיו והג' הקטן מכלם ששמאל מ"ח אמר ראיתי

שלא הקדמתי אפי' צלע אחד לפני הגדול ממני כדאמרין דצעי
אזדודי ללד : ולא הדרתני במבואות בו כדאמרין פרק מי

שמות דה"ח אסור לעמוד במבואות המעונות לפי שא"ל לעמוד
בלא הרהור ומשום דהילוך שרי זה כדמשמע הים דאפשר להלך

בלא הרהור אמר דאעפ"כ נזהרתי מליילך זה משום דלא הלכתי
ד' אמות בלא תורה ואלו הלכתי שם הייתי מוכרח להלך ד' אמות

בלא תורה ואמר ולא ישנתי בב"ה בו כדאמרין וקרעו
קלצו נומה זה הוה צ"ה תורתו נעשית קרעו : ולא ששיתי

בתקלת חברי בו כמ"ס צנפול אויבך אל תשמח בו : ולא
קראתי לחברי בו עיין פרש"י ובערוך גרים ולא קראתי לחברי

בחניכתי וא"ל בחניכתי שלא כניתי לו שם ולא
בחניכתי שאפילו שם סנינו לו אחרים לא קראתי עכ"ל וצפרק

הוה צני המכנה שם לחברו שהוא אחד מיורדי גינסג ורובן
דחשיב חצי עברות גדולות אלא משום דרובא דלעמא נכשלי צ"ה

דברים הצפוא הוא צני שלא נכשל בהם :
אמר ליה רבא לרפרם בר פפא לימא לן מר מהני מילי שם

מעליותא דהוה עביד רב הונא א"ל בינקותיה לא
דכירנא בסיבותיה דכירנא דכל יומא דעיבא הוה מפקין

ליה כהנדרקא דדהבא וסייר לה לכולה מתא וכל אשיתא
דהוה רעיעתא דהה סתר לה אם אפשר למרה באני לה

ואם לא באני לה איתו מדנפשיה וכל פניא דמעלי שבתא
היה

מו
סס
ע"ג

סדר תענית אלו פרק שלישי תענית מא

הוא משהר שלוחא לשוקא וכל ירקא דהוה יתיר לנינא
 זבין להו ושדי להו בנהרא וניתבוה לעניים אמר זימנין
 דסמכא דעתייהו ולא אתו למיזבן ולשדייה לבהמה סבר
 מאכל אדם אין מאכילין אותו לבהמה ולא לזבנן כלל
 נמצאת אתה מבשיל לעתיד לבא כד הוה ליה מילתא
 דאסחא דהוה מלי כוזא מיניה ותלי ליה בסופא דביתא
 ואמר כל דצריך ליתי ולישקול א"ר מילתא דשיבתא
 הוה גמיר והוה מנה ליה כוזא דפיא ותלי ליה אעברא
 לרשא ואמר כל מאן דצריך ליעול וליתי כי היכי דלא
 ליסתכן כי הוה כריך ריפתא ליה פתח ליה ושאמר כל
 מאן דצריך ליתי וליכל אמר רבא כולרו מצניא
 מקיימנא לבר מהא דלא מצניא למעבר משום דנפיש
 בני חילא דמחזא :

עין
 בעיר
 עיר
 שית

כא

ביומא דעיבא יום המעונן דהוא רות מנסה ומספא דלא
 יפלו החומות : בגוהרקא חיצה תלויא צעגלה ושרות
 יושבות זה צריך אשכנז : ס"ר צודק תרגום פוקד מסער כמו
 הלי עמחא דלא סר סכינא קמיה תכס : כי ה"ל מלתא דאסחא
 רמי ליה כוזא דמאי וכו' לא גרסינן ליה : זבין להו ושדי ליה
 בנהרא משום הכי זבין להו דלי הוה משייר מידי לגינאי אול
 לאיזיד דמכמא צצת : ונמצאת מבשיל לעתיד לבא דלא
 מייטי ירקי לסעודת שבת : דסמכא דעתייהו סממנין עניים
 לחותו ירק ואומרים אין אנו צריכים לקנות ושאמר לא ישחיר שם
 כלום ואין להם מה לאכול צצת : אין מאכילין אותן לבהמה
 משום ציווי אורכלין ומחוי כזועט צטוצה שהפיע הקצ"ה צעולם
 א"ר משום דחשא תורה על מתנות של ישראל וזורקם לנהר והולכין
 למקום אחר ומולאין אותן בני אדם ואורכלין אותן כך שמעתי :
 מילתא דשיבתא מנהג שדים שמייקין למי שאלכ ואינו נוטל
 ידיו לשיבתא כהך דגרסינן צמסכת יומא אמר אבוי משום שיבתא
 והוה תלי ליה לההוא כוזא דמאי כי היכי דלימחו ידיהו מיניה :
 בר מהא חזן מוז דכל מאן דצעי הוה עייל ואלל : משום
 דנפיש בני מחזא דאיכא עניים עפי וקא מיכלי קרנא :

מחרש"א וכל אשיתא דהוה רעיעתא בו' נראה אם הוה
 רעיעתא ממס אינו נראה שיהא צונה למאן דלא
 אפשר ליה דעבא ליה הוה עבדא שיהא סותר לו שלא ישב העני
 צצית רעוב כ"כ שראוי ליפול אלא מיירי צאינו רעוב כ"כ אלא
 דהוה אפשר שיעמוד הצית זמן מה כההיא דלעיל דקיימא צאתה
 י"ג גנין דהשתא העני היה מתרעם על סותרו וכשיו ואפשר עוד
 דמזר דקדק גנחן לעני הוה צני לא שלא הוה לו מקום דירה :
 זימנא דשמב' דעתייהו בו' עיין פרש"י ועי'ל דסמכא דעתייהו
 של כל עניים ולא יקנו כלל וגם מאן דאפשר לו לקנות יעשה עצמו
 עני לסמוך על רב הונא : דנפיש בני חילא בו' פירש"י דאיכ'
 עניים עפי כו' ע"כ ולשון צני חילא ד"ב דקאמר דהם דכצלי
 מחזא עשירים הוו כדאמרין ספ"ב ד"ב דקאמר דהם דכצלי
 ושירי לצני מחזא דבר מועט הוא ואראה לפרש דצני חילא הם
 חיל המלך כשישמעו שאומר כל מאן דצריך ליתי וליכול יצואו גם
 ח"א יא א

חיל המלך :

הרי"ף ולשניהם לכהנה וכו' אין להקשות וימנן דסמכא דעתיא דמחא
 דבהמה ולא אחי לחזן לכהמתי' ונמצא שגורס לער בעלי חיים
 והאדם מזהר להאכיל בהמותו קודם אכילת עצמו דשאני עניים דסמיכי
 על הירק למאכל אבל בעל הבהמה לא סריך על הירק להאכיל בהמתו
 שעיקר אכילת בהמה אינה ירק כי השעורים ונחמן לסוסים ולרפס ונהי
 דאכלת הבהמה הירק ועוד לשליך הירק לבהמה ולהשליכו לנהר שהוא
 מקום איבוד וגם י"ל שבעל הבהמה אינו סומך על אחרים כי כמה בהמות
 יש בעיר ומי יודע אלו ירק אל בהמתו : ואין להקשות על אחרים אלו
 שמא יש לו בהמה לרד הונא שקנה הירק והאכילה לבהמתו צאופן שכל אח'
 יקנה מאכל לבהמתו ולא יסמוך על הספק אבל העניים שאין צידם מה
 לקנות הם מציים לשלוח אחרים כיון שחורשים שפעם אחד נתן הירק להם
 סתם : אין מאכילין אותם לבהמה פרש"י לש' שני משום דחשא וכו' ואין
 לומר לפי' דה"ב איכא למחש נמי שמא יסמכו עליהם חותם בני אדם
 היושבים אלו הנהר שירצו לו למנוח הירק בנהר ויעשו על זה ולא אחו
 למזון ושאר לא יסחיר כלום ולא ישליכו בנהר ואין להם לאכול כסכת
 כדאמר לעיל גבי עניים דסמכא דעתייהו ולא אחו למזון דהא לאו מלתא
 היא דלעולם לא אחו למסמך על זה שלא לקנות לפי שיחושו שמא ימצאו
 הירק עכ"ס היושבים עלי נהר או וליכנו הנהר למקום אחר וע"מ היה
 רב הונא משליך הירק לנהר שמו ימצאו ויודו אחד ע"כ הנהר ויזכה בו :
 אילפא ורבי יוחנן הוו גרסי באורייתא דחיקא להו
 מלתא טובא אמרו נקום וניזול וניעביד עיסקא
 ונקיים בנפשין* אפס כי לא יהיה בך אביון אולו איתבו
 תותי גודא רעועא הוו קא כרכי ריפתא אתו מ"ה
 שמעיה רבי יוחנן דקאמר חד לחברה נישדי עלייה
 האי גודא ונקמליהו שמעיהו חי עולם ועוסקין בחיי
 שעה אמר ליה אירך שבקניהו דאיכא ברו חד דקיימא
 ליה שעתיא רבי יוחנן שמע אילפא לא שמע אמר
 ליה רבי יוחנן לאילפא שמע מר מירא א"ל לא אמר
 מרשמעי אנא ואילפא לא שמע שמע מינה לדירי קיימא
 לי שעתיא א"ל רבי יוחנן איהדר ואקיים בנפשאי כי לא
 יחדל אביון מקרב מלך רבי יוחנן הדר אילפא לא הדר
 עד דאתא אילפא מלך רבי יוחנן אמרו לו אי יתיב מר
 וגרים לא הוה מלך מר אול תלא נפשיה באסקריא
 דספינתא אמר אי איכא דשאל לי במתניתא דרבי
 חייא ורבי אושעיא ולא פשטינא ליה במתניתין נפילנא
 מאסקריא דספינתא וטבענא אתא ההוא סבא תנא ליה
 האמר תנו שקל לבני וכו' :

דחיקא להו עניות : כי לא יהיה בך אביון צעמך צעמך :
 חיי העולם הבא תורה : חיי שעה העולם הזה זה
 סחורה : דקיימא ליה שעתיא עמיד להקדל ואין זמנו לחות
 ש"מ מלאכה שמעית : איהדר קיזיל לתורתא : עד דאתא
 אילפא ממקום שקלר שם לסחורה : מלך ר' יוחנן מינוהו ראש
 ושיבה עליהם מקרב הוא מי שהוא ראש ושיבה היו מגדלין אותו
 משלהם ומעשרין אותו כדאמרין לגבי כהן גדול בספרא וציומא
 והכהן הגדול מאחיו גדלוהו משל אחיו : אמרו לו אנשי המקום
 לאילפא : אי יתיב מר וגרים אם היית יושב ועוסק בתורה היינו
 ממליכים אותך כמו שעשנו לר' יוחנן דאילפי' הוה גמיר עפי מר'
 יוחנן

מת
 סס
 דברי
 ע

סדר תענית אלו פרק שרישי תענית

חז"ל: וי"מ צניעותא דמר קאי אר' יומאן כלומר אי יחיד מר לא
הוה מליך רבי יומאן: תלא נפשיה באסקרי' כלונס עץ ארוך
תקוע בלב הספינה שמימין עלים מכוחא וילון בלע"ז: רשאל
לי בר' כלומר אע"ג דעבדיה עסקא גריסא לא טפי מיניה:
דבר' חייא ורבי ר' אושעיא דהו מוסרי מתניתא על פי
דבני הקדוש שהיה רבם: ולא פשיטנא ליה במתני' דמשכחא
מסא כוונתיה דהיא: תנא ליה סגל לפניו כלומר בעל
מניה:

מהרש"א ונקיים בנפשין אפס כי לא יהיה בך גו' ע"פ
מ"ס פר' אילו מילאית אבידתו ואבידת אבי אבידתו
קודמת שגא' אפס כי לא יהיה גו' ופרש"י שם: הוה עמלן שלא
חל ליה עניות ומאפס דרש ליה הס' ולבסוף שאמר ר' ואקיים
בי פי לא יחרל גומ' כדי לעסוק בצורה אחר כן ומ"ס מ"ה
שמינחין חיי עולם ועוסקים צמי' שעה: אחו מלאכי השרת ב'
והיינו שני כתות מלאכי השרת המיימינים והמשמאלים כמ"ס
צמח מקומות שני מ"ה המלון לו לאדם אח' עוב מלך המיימינים
ואח' רע מלך המשמאלים ולזה החלחל מלאך רע כשישנו אילפא
ור"י חתא גודא רעוה הזכיר עונותם שמינחים חיי עולם ב'
ואירך א"ל בו' חר דקיימא ליה שעתא ר"ל דקיימא ליה
שעתא צמי' עולם שהיה ראש ישיבה בצורה: תלא נפשיה
באסקרי' דספינתא בו' ע"פ מ"ס צמח ערובין לא מעבר
ליס הוא לא צמחנים היא ולזה רמז להס גם שהייתי סוחר לא
שכחתי גרסתא:

אמרו עליו על נחום איש גם זו שדיה סומא מב' עיניו
וגדם משתי ידיו וקישע מב' רגליו וכל גופו מלא
שחין והיה מוטל בבית רעוה ורגלי משתו מונחין בספלן
של מים כדי שלא יעלו עליו נמלים פעם אחד בקשו
תלמידיו לפנות משתו ואח"כ לפנות את הכלים אמר
לדם בני פנו את הכלים ואחר כך פנו את משתי
שמוכסא לכס כל זמן שאני בבית איהבית נופל פיגו את
הכלים ואחר כך פיגו את משתו ונפל הבית אמרו לו
תלמידיו רבי וכי מאחר שצדיק גמור אחא למה עלתה
לך כך אמר לדם בני אני גרמתי לעצמי שפעם אחת
הייתי מהלך בדרך לבית חמי והיה עמי משוי' ג' חמורים
אחד של מאכל ואחד של משחה ואחד של מיני מגדים
בא עני אחד ועמד לי בדרך ואמר לי רבי פרנסני
אמרתי לו המתן עד שאפרק מן החמור לא הספקתי
לפרוק מן החמור עד שיצתה נשמתו הלכתי ונפלתי על
פניו ואמרתי עיני שלא חסו על עיניך יסומי ידי שלא
חסו על ידיך יתגרמו רגלי שלא חסו על רגליך יתקטעו
ולא נתקדדו דעתי עד שאמרתי כל גופי היא מלא שחין
אמרו לו אי לנו שראינוך בכך אמר לדם אי לי אם לא
ראינוני בכך ואמאי קרו ליה נחום איש גם זו וכל
מילתא דהוה סלקא ליה אמר גם זו לפיכך וימנא חדא

מש
סס

בעו לשדורי ישראל דורון לבי קיסר אמרו מאן זייל יזיל
נחום איש גם זו דמלומד בניסין הוא שדרו בדיה מלא
סיפטא דאבנים טובות ומרגליות אול ובת בדרוא דירה
בליליא קמו הנך דיוראי ושקלינהו לסיפטא ומלינהו
עפרא למחר כי חזינהו אמר גם זו לטובה כי מטא התם
בעא מלכא לקטלינהו לכולהו אמר קא מריבו בי
יהוראי אחא אליהו ארמי ליה כחרא מינייהו א"ל דילמא
הא עפרא מעפרא דאברדם אברון הוא דבי דוה שרי
עפרא הוה סיפוי גילי דוה גירי דכתיב *יהן כעפר חרבו
כקש נרף קשתו הוה חדא מדינתא דלא מצו למיכבשה
בדקן מיניה וכבשה עיילורו לבי גזייה ומלורו לסיפטא
דאבנים טובות ומרגליות ושדרהו ביקרא רבא כי אחא
ביתו בדרוא דיורא אמרו ליה מאי אייתית בדרך
דעבדי לך יקרא כולי האי אמר להו מאי דשקלי מהבא
חתרו דלירייהו ואמשינהו לבי מלכא אמרו ליה האי
עפרא דאייתי הבא מדין דוה בדרקו ולא אשכחון
וקטלינהו להנך דיוראי:

ורגלי משתו מונחים וכו' רגלי המטה מונחים בספלים מלאים
מים שלא יעלו אליו נמלים דרך רגלי המטה מפני שהיה
גדם ואם היו עולים איתו יכול לטעם צידיו ולזורקן: דסלקי ליה
כל המאורע לו אפילו רעה: בת בדרוא דיורא לן לילה אח'
אחתו המלון: ספטיה ארגז שלו: לכולהו עכו"ס שנוהגים של
ישראל: בחד מינייהו כא' משרי קסר: מעפרא דאברדם
היה כסלחם עם המלכים: גילי קסין: ביתו לו צמלון עד כאן:
מהרש"א א"ל בני פנו הכלים בו' שמוכסא בו' ולא היה
הוא חס להא דרב אלא דלעיל דשמא און עושין לו
נס בו' דהיינו משום שמא יגרסו החטא כמ"ס לעיל אצל נחום
הוא מתשיב עמנו לזדיק גמור כדקאמרו וכי מאחר שזדיק גמור
כו"א"ל כן ע"פ מ"ס צמח דברנו לדיק ורע לו היינו לדיק שאינו
גמור לדיק ועוד לו היינו לדיק גמור וכיון שאתה לדיק גמור למה
עלתה לך רע כ"כ והסב בני אני גרמתי בו' דודאי גם משום
זה שאמרתי לו המתן בו' לא הייתי חייב לעונם כ"כ דמי ידעתי
שימות צומן מועט כ"כ אצל אני צמתי גרמתי לקבל עונם כזה
עלי דכן דרך המלכים לקבל עליהם ויכורין: צמח"ז סי' שפ"ז
משל' לעה"צ ואמרו לי אינו לנו שראינוך בכך בו' ע"פ מ"ס צמ'
מ"ק א"כ בלחם מה יעשו יצבים אם כך עונם צא לך על עצירה
קלה אינו לנו על עונותינו הרבי' וא"ל אי לי אם לא ראינוני
ר"ל אם לא הייתי מקבל עונשי צמח"ז: גם זו לטובה בו' כה"ג
אמרי' פרק הרנאה לעולם יהא אדם רגיל לומר כל מה דעדין
מן שמיא לעב הוא ונתיי ליה הסס מקראי ור"ל גם זה כהנאה
צעניו אדם לרעה הוא צא אפשר דמן שמים עדין ליה לעב והסס
מיייתי עובדא דרבי עקיבא צדיק וע"ס צמח"ז שם וצחק ח'
אמרו ליה רב נחמן בר רב חסדא לרב נחמן בר צחק
ליקום מר ליחוב לגבן אמר ליה תנינא רבי יוסי

אמר
ע"ז

סדר תענית אלו פרק שרישי תענית מב

לאהליכס גו' דכתיב דאחרונות דלתי למלות עונה וקאמר דליכא למימר הכי מדכתיב וס האלו והזכר אל ירעו גו' מסתמא גס דראשונות דמשוך היוכל המה יעלו גו' אלף וזכר נמי קאי ולא סיך דכו למימר למלות שעלו דכר אלף ש"ת דלא אחי קרא אלף למנין אחר דלרץ להקטיר ודו"ק: לא מקומו של אדם מכבדו אלא בו' והענין כלפי הקדש"ה אע"ג דכתיב מלא כל הארץ כבודו וע"ש שהוא מקומו מיהו גילוי שכינתו דמקום שהוא נכבד דמקום יותר מכל שאר העולם כמ"ש בסני' והוא משל לאדם דכפי מעלת השכליות שבו שהיא הנשמה שאל"ה מתחת כסא כבודו נכבד המקום דיותר דכמו כן דיק' הנשמה דה' דצריס להקב"ה פ"ק דזרבות :

הר"ה אי הכי איקום אנה ואיזיל לגבי דמר וקס' דמיון דא"ל לא המקום מכבד לאדם איך א"ר נחמן בר רב חסדא איזיל אנה לגבי דמר והרי אין מקומו של ר"ב בר יוחנן מכבד אלא האדם מכבד מקומו בכל מקו' שהוא וכן ר"ב בר חסדא מכבד המקום שהוא בו ולמה לו ללכת למקו' אחר מוכבד מזה המקום כיון שלא יקבל ממנו כבוד ושלא לי שראה לר"ב בר יוחנן יושב אהל אנשים דלא חשיבו כולי האי כדי לכבדו אמר ב"ר ר"ב בר חסדא איזיל אנה לגבי דמר לכבד ג"כ אותו המקו' ואחוס אנשי' שאינם חשובים והשינו מושב שיבא מנה כן פרס וכו' כלום שאינו ראוי לערוה כדי לכבד אחרים מושב לי ללכת אני לגבי דמר להחבד יותר עמו :

בסורא הות דברתא בשיבבותיה דרב לא הות דברתא סבור מינה משום זכותיה דרב דנפיש איתחיו להו בחלמא רב נפישא זכותיה טובא והא מילתא זוטרא היא לרב אלא משום הווא גברא דקא משייל מרא וזבילא לבי קבורה' בדרוקרת הות דליקא ובשיבבותיה דרב הונא לא הות דליקא סבור מינה משום זכותיה דרב הונא הוא איתחיו להו בחלמא רב הונא נפישא זכותיה טובא והאי זוטרא הוא לרב הונא אלא משום ההיא איתתא דמחמא תנורא מערב שבת לע"ש ומשיילא לשיבבותה :

דברתא דרב : ובשיבבותיה דשכונתו : איתחיו להו בחלמ' להנך אינשי דסברי דמשום זכותיה דרב הוא : הא זוטרא ליה לרב נס זה קטן הוא לפי גודלו של רב: **מרא** פישור' דע"ז : זבולא פל"ג דע"ז : לקבורה ומשום זכותיה דקבורה מדדלו מדה כנגד מדה : ומשיילא לשיבבותה ומשאלתו לשכינותיה לאחר שהסיקתו משלה לפיכך נמדד' הסכר לה דמדה : **מהרש"א** רב דנפיש זכותו' בו' נראה לפרש אע"ג דדאי מנ"ש דזכותו' דרב היו ניזולין דכנל מאחי' מנה מ"ה הראו להו כן דכלאו זכותו' דרב נמי היו ניזולין בזכות דההוא גברא בו' א"ר דאי בזכותיה דרב הו' מנכין לו מוניתיו כדאמר' לעיל דענין נס הוא דרב זה דכנל העיר היה דבר ולא היה דצבצותיה דרב וכן תפרש גבי דליקא : *א"ל וזוראי איתיה בהדיהו בו' עיין פרש"י ואוסף על דבריו דא"ל דברך לחות דוודא אייתי בהדיהו כיון שאין אדם רוצין להשתנות אכלו אדם המונות שסביו עמה : *ליכא מעברא דפסיק ליה בו' עיין פרש"י ולפי המסקנא דמרחק מפסיק ליה אלא משום דליכא שיירתא

אמר לא מקומו של אדם מכבדו אלא הוא מכבד את מקומו שכן מצינו בסני' שכל זמן שהשכינה שרויה עליו אמרה תורה * גם הצאן והבקר אל ירעו וגו' נסתלקה שכינה ממנו אמרה תורה במשוך היוכל המה יעלו בחר' וכן מצינו באהל מועד שבמדבר שכל זמן שאהל מועד נטוי אמרה תורה * וישלחו מן המחנה כל צרע וכל זב וגומר' והגללו הפרוכות מיד הותרו זבין ומצורעין ליכנס שם א"ל איהבי אקום אנא ואיזיל לגבי דמר אמר ליה מוטב שיבא מנה בן פרס אצל מנה בן מנה ואל יבא מנה בן מנה אצל מנה בן פרס :

ליקום מר להבא דרב נחמן בר יוחנן הו' יחזי צין גברי דלא חשיבו כולי האי וקאמר ליה רב נחמן בר רב חסדא ליקום מר מהתם וליתי לתיב גבאי' **תנינא** תני אנה שונה אני דרייתא זו רבי יוסי אומר בו' : לא מקומו של אדם מכבדו ואם ארץ ואשכ שם אין המקום מכבדני : גם הצאן והבקר אל ירעו דמשום שכינה היה הר סיני מוכבד ומקודש: אל מול ההר ההו' מדכתיב שהוא משמע כל זמן שהוא בגדולתו שהשכינה עליו : נסתלק השכינה במשוך היוכל וגומר ואע"ג דהאי קרא צלומות הראשונות כתיב לא נסתלקה שכינה עד צלומות האחרונות' שניתנו צ"ה וגם כל ימות החורף שטסקו במלכות המשכן שהיה שכינה דהר ומשם ניתנו כל המלות בקולו קולות ולפידים כיוס קצלת עשרת הדברות עד אחד צניסן שטסקו המשכן ונסעם וזה שכינה מן ההר וישעה לה על הכפורת ושם צאהל מועד נשנית התור' כללוחיה ופרטותיה ועל אוחה שנה היה מתיר להם צלומות הראשונות לעלות כדאמרין דמשכח צ"ה כל דבר שמינין לרץ מנין אחר להקטיר : וצראס קונטרס' חסונת רומי אחת מולא ס"ה חסונת רבינו * כנך דמשוך היוכל צניס' השופר כשנסתלק השכינה דרך הוא להאריך ולמשוך התקיע' צעשע' סיוס: הוגללו הכרובי' שהיו נגללין צעשע' נסיעתו והיו נוסעין כולן וצניסן זבין ומלורעיס ונכנסין צמחנה שכינה : פרס חאי מנה ולשון פרוסה' כנו פרס פריסת מלכותך שאביו של רב נחמן בר רב חסדא גדול מילחך אביו של רב נחמן מדאיתקרי בר רב חסדא ואידך רב נחמן בר יוחנן מכלל שלא נסמך :

מהרש"א נסתלקה שכינה ממנו אמרה תורה במשוך היוכל בו' עיין פרש"י וצפ"ק דביה הוסק צוה והלא לא נסתלקה שכינה ממנו מיום מתן תורה עד אחד צניסן והיתה שם עד עשרים צבירי שנעלה הענין בו' עכ"ל שם והתוס' דחו שם פירוש ע"ש צבור ויש להקדק דמיתיה סיפא דקרא גס האלו והזכר אל ירעו גו' אמאי לא מיתיה רישא דהקרא קרא ואיש לא יעלה עמך גו' ולשיפת הווס' שכתבו שם דמסבירא יס להקטיר דהא לא אסר להם אלא משום שכינה והא דקאמר מכדי בו' ע"ש והשפא ה"ב ניתא משו' שלא תאמר דמשוך היוכל גו' אחא למלות עלי' דאחר משוך היוכל מזה שעלו להר שילמדו שם תורה כמו משע' שהיה שם ע' יוס' ולילה דלומאי דהיי קאמר גבי שבו

שמות
לר

דמכבד
ה

נא
סס

י

י

סדר תענית אלו פרק שלישי תענית

והלשא דעתיה דרבא אדאבוי דלרנא לא אחי שלמא לאא
ממעלי יומא דכפורי למעלי יומא דכפורי ולאזני כל מעלי שבתא :
אכולא ברכא על כל בני עיר :

רב ברוקא חזאיה קאי בשוקא רבי לפט אתא אנ
אלידו ו"ל איתחוי ליה א"ל מי איבא בדאי שוקא
בר עלמא דאתי אמר ליה ליבא אדרכי וחבי אתא ההוא
גברא דהוה מסים סאני אוכמא ולא רמי חושי דתבלת
בגלימיה א"ל האי בר עלמא דאתי הוא קרא ליה ולא
אתא לגביה אויל איהו אבתריה אמר ליה מאי עובדך
אמר ליה ויל האידנא ותא למחר כי אתא למחר אמר
ליה מאי עובדך אמר ליה זנורקא אנא ואסרנא גברי
לחוד נשי לחוד ובליילא רמינא פגרייא בין גברי לנשי
כי היכי דלא ליעברו איסור וכי חזינא בת ישראל דיהבו
עכו"ם עינייהו עלה מסרנא נפשאי ומצילנא לה זינא
דאא איתרמי נערה מאורסה גבן ויהבו בה עכו"ם
עינייהו ובעו למנסה אתא דורדיא דחמרא ושראיה
בשיפולה ואמינא להו דיסתנא דוא מ"ט סימט מסאני
אוכמי אמר מתאכל אנא על ירושלים מאי עממא לא
רמית חושי דאוילנא ביני עכו"ם כי היכי דלא לידעו
דיהודאי אנא דכי הוה מילתא דצינעא ובעו למינר
גזירתא מגלו לי ואמינא להו לרבנן ובעו רחמי ומבטלו
לה ו"מ"ט כי אמינא לך אנא מאי עובדך אמרת לי ויל
האידנא ותא למחר א"ל רבא דהוה שעתא הוה גזיר
גזירתא ואמינא אויל ברישא ואשמעה להו לרבנן כי
היכי דליבעו רחמי עלה דמלתא ויבטלונה אדרכי וחבי
אתו תרי אחריני א"ל הני נמי בני עלמא דאתי נינור
אול לגבייהו א"ל מאי עובדיכו א"ל אנשי בדיחי אנן
כי חזינן אינש דעציבא דעתיה מבדחינן ליה א"ל כי
חזינן בי תשרי דאית להו תגרא בהדי הדדי טרחינן
ועבדינן להו שלמא בהדי הדדי :

רב ברוקא חזאיה סהים מני חזאי דבי לפט מקום א"ל
רב צרוקא לאליהו מי איבא וכו' : מסאני אוכמי מעליס רב
שחוריס שלא כמנהג היסודיס : ולא רמי חושי ולא הטיל לציית
צטליה : א"ל אליהו לרב צרוקא האי בר עלמא דאף הוא קרי
ליה רב צרוקא להסא גברא : זנורקא שומר צית האסורין של
מלך : רמינא פגרייא וכו' מעלי חזי מעטי צין אנשס ונשס :
דיהבי עכו"ם עינייהו צטלי צית האסורין : איתרמי נערה
מאורסה דהוא צית האסורין : דורדיא שמריס של יין האסורין
כס : בשיפולה צטלי צנדיס : דיסתנא דרך נשים לה וסא
לשון פרסי : א"ל אליהו לרב צרוקא הני נמי בני עלמא דאף נינור
בדיחי שמחיס ומשמחיס בני ארס : טרחינא צמילי דצדיותא
צינייהו עד דעבדי שלמא דהצנא שלום צין ארס לחזרו סא אחד
מקדצריס שארס אוכל פירותיהן צט"ו והקרן קיימת לטה"כ :
שינו

שירק"ה ה"ק לנכא מעצרא דפסקי ליה וסמיני שירק"ה דאולי
כו' : אס גבירה לוקה שפחה לכ"ש בו"ח י מקרי גביר' לגבי
ח"ל כמפרש פ"ק צנמה דברים א"ל גברא דתלה כו' וסב"ס
צעלמו שוקא חזאיה וסוקא תחלה מי גשמים עיין סס :

אבא אומנא הוה אתי ליה שלמא כל יומא ממתיבתא
דרקיעא ולאביי ממעלי שבחא למעלי שבתא
ולרבא ממעלי יומא דכפורי למעלי יומ' דכפורי הוה קא
חלשא דעתיה דאביי על דאבא אומנא אמרו ליה לא
מצית למיעבד כעובדיה דאבא אומנא מאי עובדיה
דאבא אומנא דכי הוה עבד רפואה הוה עבד ליה
דוכתא דגברי לחודייהו ודנשי לחודייהו וה"ל לבושא
דאית ביה קרנא ודוות בזעי כי כוסילתא דכי הוה אתיא
איתחא מלביש לה כי היכי דלא ליסתכל בה וה"ל
דוכתא מאבראי למרמי ביה פרישי דאית ליה רמי ביה
דלית ליה הוה אתי ויתבי ולא מיכסף וכי הוה מתרמי
ליה צורבא מרבנן אגרא מיניה ליה שקיל וכד הוה חזי
אינש דלא אפשר ליה הוה יחיב ליה פרישי ואמר ליה
זיל איברי נפשך זינא דאא שדר אביי זוגא דרבנן
למברקיה אול לביתיה אותבינהו ואוכלינהו ואשקינהו
ומך להו ביסתרקי בליילא לצפרא כרכינהו ואיתחינהו
לשוקא למחר סליק ליה לשוקא ואשכחינהו אמרו ליה
לישימינהו מר היכי שו אמר להו הכי והכי שו אמרו
ליה דילמא שו טפי אמר להו ברכי שקלי לה ואמרו ליה
דידך גינהו ושקלינהו מינך אמרו ליה במשותא מינך
במאי חשרתינן אמר להו אמינא דילמא פדיון שבויס
איכלע להו לרבנן וכסיפא להו מילתא למימר אמרו ליה
שעתא נשקליה מר אמר להו מהדרא שעתא אסתחיה
לדעתאי לצדקיה הלש דעתיה דרבא על דאביי
איתחוי ליה בחלמא ואמרו ליה מסתיך דקא מגני
זכותך אכולא ברכא :

אבא אומנא מקין דס הים צת קול אומר' שלום עליך כי הוה
עבד מילתא כשהו מקין דס לצני ארס ודנשי לחודייהו
ללניעות : דאית ביה קרנא וינטע"ל צלע"ו סהים תקוע צו
הקרן שנקין צו הוה מלגים לה וסיה מקין אות' דרך אותס נקדים
צצנגד : דלא מיכסף דלאחר שהקין לא הוה ידע מאן רמי
להסס פשיעו ומאן לא רמי : איברי נפשך הצריא עלמך :
למברקיה לצדקין צמעטו : ומך להו בסתרקי קל תחזיקו
תכשיו אמר לשון עליהם : לצפרא כרכינהו רצנן לצסתרקי
דאבא אומנא ואיתחינהו לקאב לזנזינהו : א"ל לאבא אומנא :
לישימינהו מר וסב לן דמיייהו וסיו צודקיס אותו אס יאגוס
ויגול מהס אס שלו לחסדן צגולנין או יסא שמן פחות מדמיון :
במאי חזירתינו דשקלן בסתרקי דידך : וכסיפא לכו מילתא
למימרא לי לאלקר ליתן אותס ואהבא אתו למגנו גצאי ולמעצד
פני סאי : לישיקלינהו מר שאין אנו לריבין אלא לנסותך צאנן :

נב
סס
הים
ממעלי
ורלי
לססוס
חשט'
סל
צבא
אומל'
ואל'
לא
מלית
דלחה
רלס'
פליס'
רס"ס
צפי
סיה
פחיר
צמור
אכול'
כרכא
כדא'
כסיר'
וכדאי
פא צב'
צא לו
פצרכו
רב
יוסף
רס"ס

הקליר כו' עיין פרש"י. וזה אצל אלהים אשר עומדי לא משמע
אלא עכו"ם מיהו ים לדקדק לקמן. ומצי קאמר ממני מה נענש
יאשיהו כו' הא מפורסם בזה שלא שמע אל דברי נבו מפי אלהים
דהיינו נבזות יאשיהו וי"ל כיון דמשמע מיהו דפרעה דבקעת
זעכו"ם אמר יכילנא ליה ותצטל נבזא יאשיהו וינחא נמי הו' דהולך
לומר הנהל וקצת זעכו"ם ולא סגי ליה דברס דלפניו חרז של
סלום דאי לאן שנתם פרעה זעכו"ם לא הוה זא יאשיהו לעשות
מלחמה עמו כנבזא יאשיהו ועוד כיון דלא מזוה היה אל צברכות
הוא דכתיב ודו"ק: *וידי אדם לנפש היה נשמה שנתתי
בך החיה בו משום דלא כתיב כן בשאר כל הנבראים כגון צהמה
חיה ועוף דים צהם ג"כ נפש חיה כמו בצדס. דרשו כן בצדס וכבר
נמי דרשו צהאי קרא כמה דרשות ורבוני נמי דלגיי. הכא אדר"י
דרסי ביה הגך דרשות צדס צ"ה ופרש"י שמה יאטרך לצריות כי אין
כח להריות בו ועוד נראה לפרש שמה יאטרך לצריות כי לא
יתכל צציון גומר ואין הצריות מרחמין עליו שסוף עמלו גרס לו
חולי ע"י סינור :

הר"י מפי מה נענש יאשיהו וכו' וחזקא דהיל' מפני שלא היה דורו
יפה וע"ק מצי משני שהיה לו לימלך דהא כיון שדרש כהנא אפי'
חרב של שלום וזהו לא היה יודע שדורו אינו יפה מה לו עוד לשאל
לירמיהו וע"ק שחז"ל דרשו צמר"י איכה ששלט לו פרעה נכה ואלהים אמר
לבהלני מפי הקב"ה אני עולה ולא הסב יאשיהו פניו ולא שמע אל דברי
נכה מפי אלהים זה ירמיהו שחז"ל יאשיהו כן מקובלני מישעיהו ר' אסכסכתי
מזרים צמר"יס ולא שמע לו אלא אמר לו משה רביה דרשך לא כך אמר
ואחר לא תעבור וכו' והשטח קשה כששאלו ליה נענש היל' לפי שערב
על דברי נבזא ירמיהו ונראה שטון שירמיהו לא אמר ליאשיהו מפי הקב"ה
בנבואה אלא אמר כן מקובלני מפי יאשיהו ר' אסכסכתי צמר"יס ים
לחסיב יתקיים דבר ה' ולא יעבור דרך גבוליו כמ"ש משה ואחר לא תעבור
בארצם ולכן אמר מפי מה נענש וגם אין להוסיף מפני שלא היה דורו
יפה שזה הוא טעם לפרעה נכה שערך דרך ארצם של ישראל ולא עבר על
דבריו של מקום שאמר ואחר לא תעבור בארצם לפי שלא גור כן הקב"ה
אלא כיוון שכל ישראל וכאן אכל כיוון שאין ישראל ואין יש לעבור חרב
של שלום דרך ארצם אכל דעיינן לא היה ראוי לענש יאשיהו להיות נהרב
בידם ולנעוץ בו ש' לנביאות ולעשות גופו ככברה כיון שהיה דיק יעבור
כא פרעה דרך ארצו ולא ירבה יאשיהו ליה אחרו מפני שהיה לו לימלך
בירמיהו לפי שפרעה שלט לומר לו מפי הקב"ה אני עולה היה לו לחוש
וליומלך בירמיהו וזהו דרש שבהק"ה אחר חרב של של' לא תעבור בארצם
ומתוך כך לא חשב דברי פרעה שאמר מפי אלהים אני עולה כדי שימלך כי
אחר שקרא הוה ועוד כיון שראה לפרעה אומר חללך מן מלכיה אשר
עמדי שנתם זעכו"ם לקי ולא להלחם בו וי"ל ולא הסב יאשיהו ממנו מאי
ממנו אלא לרמוז שנתם שלא הסב יאשיהו היה ממנו מחמת העכו"ם
שבעת בה פרעה נכה וגם לא שמע אל דברי נבו שאמר לו הקב"ה אמר לי
לפי שגם הוא יאשיהו בא מפי אלהים מחת דבר ה' אשר דבר פיו ומחתי
סלום בנאך ואחר לא סלום לא תעבור ומתוך כך אמר את לבנו וינחא
להלחם נבדו ו' ועדיין קשה מ"ש יאשיהו דיק חוה"ה כי יסור מריותי כי
מרה פי ית' שארבה הוא נלחם ע"פ ה' אשר דבר ואחר לא תעבור
בארצם ונראה שאמר פירו מריותי על מה שאמר הקב"ה אמר לי וכן אמר
לו ירמיהו מפי ישעיהו וזהו פירו מריותי ופוס סרסוריה :

רבי יוסי אומר אין יאשיהו רשאי לטקף עצמו בתענית עליו
שמה יאטרך לצריות ואין הצריות מרחמות עליו
אר"י א"ר מ"ט דרבי יוסי דכתיב *וידי האדם לנפש
חיה נשמה שנתתי בך החיה :

שנינו מתריעין על החרב מפני שהיא מכה מהלכת
גמרא ת"ר חרב שאמרו אין צ"ל חרב שאינה
של שלום אלא אפילו חרב של שלום שאין לך חרב של
שלום יותר מפרע נכה ואעפ"כ נכשל בה יאשיהו המלך
שנאמר *ושלח אליו מלאכים לאמר ה' לי ולך מלך
ד"ה יודעה לא עליך אתה היום כי אל בית מלחמתי ואלהים
נ"ה אמר לבהלני חלל לך מאלהים אשר עמי ואל ישתתך
מאן אלהים א"ר יודעה אמר רב זו עכו"ם אמר הואיל
וקא בטח בעכו"ם יכילנא ליה וכתיב *ויורו המורים
למלך יאשיהו ויאמ' המלך לעבדיו העבירוני א"ר יהוד'
אמר רב מלמד שעשאוהו לכל גופו ככברה אמר רב יהוד'
א"ר מפני מה נענש יאשיהו שהיה לו לימלך בירמיהו
ויקרא ולא נמלך מאי דרש *ואחר לא תעבור בארצם
כו מאי חרב אי נימא חרב שאינה חרב של שלום והכתיב
ס"ה ונתתי שלום בארץ וגו' אלא אפי' חרב של שלום והוא
אינו יודע שאין דורו דומה יפה כי הוה קא ניהא נפשיה
אתא ירמיהו לשיולי ביה חזייה דהוה קא מרחשן
שפותיה אמר דילמא ח"ו אנכ צעריה קאמר מלתא
כלפי שמיא גחין עליה שמעיה דהוה קא מצדיק דינא
על נפשיה וקאמר *צדיק הוא ה' כי פירו מריתי פתח
עליה ירמיהו ואמר *רוח אפינו משיח ה' וגו' :
אין צ"ל חרב שאינה של שלום שמתריעין עליה: אלא אפי'
חרב של שלום העוזרת דרך אותו מלכות לילך להלחם
במקום אחר : מאן אלהים דקא"ל פרעה דקאמר חלל לך מלכים
אשר עמי: אמר יאשיהו: הואיל וקא בטח פרעה זעכו"ם יכילנא
ליה ויטעו דכתיב ולא הסב יאשיהו לא הסבז כלום : כל גופו
מדכתיב ויורו המורים למשמע וירות צרות יורו המורים : ה"ג א"ר
כל גופו עשו ככבר ו"ל ג' מלמד : נענש יאשיהו שנהרג: שהיה
לו להמלך אס ילחם אס לאו : מאי דרש שנתם זא ענה :
דא כתיב ונתתי שלום ולמאי הלכתא כתיבה רחמנא לאידך
קרא ואחר לא תעבור בארצם אלא למרז של שלום וכיון דאמר
הקב"ה שלא יעבור נמלכו עוזרים על דבורו של מקום אלך ואסם
זהם : שאין דורו דומה יפה אין דורו זכאי ויתמא למה
נענש והלא דרש את המקרא והסכים להלכה וי"ל שהיה ירמיהו
מתנבא רעות על ישראל צימיו והוכיחן על עונותיהם והיה לו
לידע כי היו ציראל תעשות נסחרות וכיון שלא חש לכך ה"ל
לחזיו מלחין צדרי הנביא :

מהרש"א נכשל בה יאשיהו כו' ר"ל דאי לאו קפידא אפי'
בחרב של שלום לא היה נכשל יאשיהו לעשות מלחמה
אצל דרים דאפי' בחרב של שלום איכה קפידא כדלקמן מיהו נענש
על שלא שאל את ירמיהו שדאי היה מוחה בו כיון שאין דורו היה
יפה וההוא קרא ואחר לא תעבור גומר צברכות הוא דכתיב צומן
שישראל ערש"מ : זו עכו"ם כו' מיהו הא דכתיב בחר ה' הכי ולא
שמע אל דברי נבו מפי אלהים גו' משמע שהוא קודם והכי איתא
במדרש שכן אמר יאשיהו וסכסכתי מזרים צמר"יס וזה שסד

ס

ויקרא

ס

אין

ס

אפי' חרב

ס

היינו

מה

סל

נעל

ענה

חירמי

תחדש

סל

שמע

נבזות

ישעיה

ועיין

בפרו

איכה

ס

ע"כ

נראה

ב

סדר תענית אלו

לסוף לענות נפש מתרגמין לסבא נפש * יערך לבריות כי אין זו כח
להרויח ולהתפרנס מביעו דכתיב לנפש חיה החייה :

ת"ר* נתתי גשמים בעתם לא שכורה ולא צמא
שם אלא בינונית שכ"ו שהגשמים מרובין ממשמשין
ויקרא את הארץ ואינה עושה פיר' ד"א בעתם כלילי רביעיות
בג וכלילי שבתות ככל מצינו בימי שמעון כן שטח שיררו
 להם גשמים בכלי רביעיות וכלילי שבתות עד שהיו
 חמים ככליות ושעורים כנרעיני זתים ועדשים כדגברי
 זהב וציררו מהם חכמים דוגמא לדרות להודיע כמה
 חטא גורם שנאמר *עוונותיכם הטו אלה וחטאתיכם
 מנעו הטוב מכם וכן מצינו בימי הורדוס בזמן שהיו
 מלכים וכלי חייבים וז"ל שיררו להם גשמים כלילות למחר
 נשבת בביתו ונתפזרו העבים וזרחה החמה וכל אחד
 משכים למלאכתו להודיע שמלאכת שמים בידים :

לא שבורה לא תסח הארץ יותר מדלי מעשטסין את הארץ :
 בלילי רביעיות שאין טורח על בני אדם דאין הולכין
 בדרמים מפני אגרת צח ממלח דכפרטין במס' פסחים : שכן
 מצאו כלומר וא"ת אין ספק בגמשים של צ' לילות (בשנה) מצינו
 צימי שמעון בן שטח וכו' : וצדדו וקשרו : הורדוס סתר בנין
 דעורא ובה יפה ממנו צ' : הוהפסין : וחסד נמי י"ל שרדו צימי
 הורדוס בלילי רביעיות וטבתו ובה רבויטעו סחיוש שלמחר
 בשנה הרות וכו' : (הרי"ף :

מדרש"א בלילי רביעיות ב' פרס"י דלוקין ב' אצל בלילי
שבתות לא הולך להאי טעמא דאיבא טעמא
דאיסור מלאכה של הולכי דרך ורש"י בחומש נמי פ' צעמס בלילי
שבתות ולא הויכר בלילי רביעיות מלחא דפסיקא נקט בלילי שבתות
משום איסור מלאכה מיהו ים לחדק זה האין קאמר דכתיב
צעמס בלילי רביעיות ובלילי שבתות למעוטי שאר לילות והא
פארנין צע"פ מעיקר"הו שכיחי כל יומא ויומא חדא פגע' צר"ח
אין דוסא א"ל גורניי טליך שאל תעבור ציינש לעולם וי"ל דודאי
התנזר צעמס לא משמעט אלא שעתא שזין צני אדם הולכין צדדריס
וקודם דלתי ר"ח בן דוסא דשמעט קען צעמס בכל לילות מפני
אגרת צת מחלת ולמעט הימים וכפרס"י צפ' עקב צעמו בלילות
שלא יעריחו אחסם והוא גרס בלילות וצרייתא דהבא דקאני
בלילי רביעיות ושבתות למעט שאר לילות מחגיגה לבתר דלתי ר"ח
בן דוסא שגזר עליה שפאר לילות והך דשמעון צן שעת דמייתי
שירדו להם שמיים לילי רביעיות ושבתות לאו דוקא נקט הני דא
מקמי ר"ח בן דוסא הוה תך דשמעון צן שעת אלא משום דצריט
דצרייתא נקט הכי נקט נמי בצופא הכי והשפא נמי ינחא מה
שפרס"י בחומס בלילי שבתות ולא נקט נמי לילי רביעיות משום
דמסיק פר"ע פ' דלציגור צעמס עליה בכל לילות וא"כ לא אחי למעט
בכל הלילות ובעסם לא משמעט אלא לילי שבתות משום איסור
מלאכה ואע"ג דימי שבת נמי הס באיסור הולכי דרך מ"מ הולכין
לצתי נכסיות ומדרשות בתוך התפא' כמ"ס הרא"ס ועי"ל דגשמי'
שבת ציוס לאו צעמס מקרי כדאמרין פ"ק שום שבת לחדק

לעניים שנא' שמח לדקה וגו' ע"ש
משנה מעשה שאמרו לחוני ה
גשמים וכו' מעשה זה

בברייתא זאת ת"ר פעם אחת יצא רוב אדר ולא ירדו
גשמים אמרו לו לחוני המענל התפלל וירדו גשמים
התפלל ולא ירדו ענ עונה ועמר כתוכה כדרך שעשה
הבקוק הנביא שנאמר * על משמרתו אעמוד וגומר
אמר לפני רבש"ע בניך שמו פוירם עלי שאני ככן בית
לפניך נשבע אני בשמך הגדול שאני זו מבוא עד
שתרחם על בניך התחילו הגשמים מטפין אמרו לו
תלמידיו רבי ראינוך ולא נמות כמדומין אנו שאין
הגשמים יורדין אלא להתיר שבועתך אמר להם לא
תמותו אמר לפניו לא כך שאלתי אלא גשמי בורות
שיחיו ומעורות ירדו בזעף עד שכל טפה וטפה כמלא פי
חביות ושיערו חכמים שאין כל טפה פתוחה מלוג אמרו
תלמידיו רבי ראינוך ולא נמות כמדומין אנו שאין
הגשמים יורדין אלא לשחת העולם אמר להם לא תמותו
אמר לפניו לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונרכה
ירדו כתקנן עד שיצאו ישראל מירושלים להר הבית
מפני הגשמים אמרו לו רבי כשם שהתפללת עליהם
שירדו כך התפלל עליהם וילכו להם עוד כתוב במשנה
אמר להם צאו וראו אם נמיתו אבן הטומים ובברייתא
לא נזכר זה אלא אמר להם כך מקובלני שאין שמתפללין
על רוב הטובה אעפ"כ הביאו לי פר הוראה הבניא לו
פר וכמך שתי דיוו עלי' אמ' לפניו רבש"ע עמך ישראל
שהוצאת ממצרים אינן יכולין לקבל לא רוב טובה ולא
רוב פורענות כעסת עליהם אינן יכולין לקבל השפעת
להם רוב טובתך אינם יכול' לקבל י"ר מלפניך שיפסקו
הגשמים ויהא ריוח בעולם מיד נשבה הרוח ונתפורו
העבים וזרחה חמה יצאו וראו הר הבית שמלא כמרין
ונפטירות שלח לו שמעון בן שטח אלמלא חוני אתה
וזרני עליך נדיו שאלו היו שני' כשני אליהו שמתפחות
גול גשמים בידו אליהו לא נמצא שם גשמים שמתחלל על
ידיך אבל מה אעשה שאתה שמתחמא לפני המקום
ועושה לך רצונך ככן שמתחמא לפני אביו ועושה לו
רצונו א"ל תוליכני לרחצני בחמין מוליכו * שטפני בצונן
מוליכו * תן לי אנוחם שקדים אפרסקים ורמונים ונותן
לו עליך הכתוב אומ' * ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך *
ת"ר כך שלחו לי בני לשכת הגזית לחוני המענל * ותגור
אומר ויקם לך אתה גורת מלמשה ורקב"ה מקיים אמריך
מלמעלה ועל דרכיך ננה אור דור שהיה אפל הארתו
בתפלתך * כי השפילו ותאמר גיוה דור שהיה שפל
הנבחתו בתפלתך ושה עינים יושיע דור שהיה שח
בעוני הושעתו בתפלתך ימלט אי נקי דור שהיה נקי
מלעול

18

סדר תענית אלו פרק שלישי תענית מדר

מלכותו בתפלתו ונמלט בכור כפיך במה נמלט במעשה ידיך הברורים:

עונה גומא עגולה: בדרך שעשה חבוקוק כדמפרס בתרגום של תפלה לחבוקוק: על משמרתו אעמדה כמין בית אסורים עשה ויש: ראיוןך ולא נמות נראה אורך ולא נמות בניחוח: השתדל שלא נמות ברעב מפני עלירת גשמים: אכן מויעים שהמולא מילאה עומד עליו ומכריו: ואם נמות אם נתכבדו מים: פר הודאה להודות עליו ויעשה עליו סמיכה ויציאה לשלמים חונו צומן היות היה: במהרין ופטריות בול"רין בלע"ז שאלו מלחמות הגשמים וידעו שלכרם ירדו: ואני שמעתי לעז ש"מאס פוגג"ם: אלמלא חוני אתה ואדם גדול אתה: גדוי שמגדן לכבוד הרב שהעמך דברים לא כך שלחתי אלא כך: בשני אליהו גירות עליו גשמים: ומפאת גשמים צידו של אליהו גרסנין: לא נמצא שם שמים מתחלל בתפלה שאם אלו היה נשבע חי ה' אם יהיה על ומטר כי אם לפי דברי ואחרי נשבעת שאין אתה זו משם עד שירדו גשמים נמצא שם שמים מתחלל על ידיך דוד אה זה צאן לידו שנועת שוא: מהחמא לשון חוטא מהלך וחוטא: בני לשכת הגזית סנהדרין: דור שדיה אפל מרוב לער שלא ירדו גשמים: ודעשת בתפלתך מן המית' שהצלת עליהם שובע:

מהרש"א בדרך שעשה חבוקוק בו: דכל התפלה עומד על מקום אחד אבל מדכתיב ביה בל' כפול אעמדה ואחריכזה וגו' דמשמע ליה דעג עונה במקום שהתפלל שלא יהא זו משם עד שיהא נענה ועונה שורה עגולה בו' כפרש"י וע"ס זה נקרא חוני המעגל ר"ל שהיה מעגל עליו שזורה עגולה: כבן בית בו' ר"ל לא מפני גדולתי שמו פניהם עלי לא שאני כבן בית רגיל לפניך כמ"ס ריב"ז לאשתו על ר"מ בן דוסא בפי"א וע"ס: אלא להחיר שבועתך בו' אע"ג שאמר שנועתו עד שתרחס על בנין בו' אפשר שהתלמידים לא שמעו ומתנו אלא לשון השנוע' שאני זו מכאן ולא שמעו סוף דבריו שאמר עד שתרחס בו' וחסנו שלא התפלל אלא שירד הגשם וזה נקטיה גשמי רצון ברכ' נרב' בו' כלומר ראון מלפניך כמ"ס יחי ראון מלפני בו' וגם סיהי' ראון ישראל שלא ירדו צורך וזכרה היינו צרכה מלפניך וזכרה מלפנינו והיינו שאמרנו צרכה הגשמים וזכרה מלפניך שלא מדרך החיון וזכרה מלפנינו כמו שאמר צרכה אונתה לך אורה שמך ה' כי טוב גו' לכן הביא פר הודאה: על רוב טובה בו' הביאו לי פר בו' נראה לפרש דעמס הדבר שאין מתפללין על רוב טובה אע"ג דטובה זו רוב גשמים רעה היא כמ"ס לעיל שמשעשין את הארץ ואינה מוילאה פירות מ"מ הוי בכפיו טובה כיון שמתחלה היה מתפלל ומצדק על הגשמים שהם טובה לעולם אבל אמר הביאו פר הודאה להודות עליו כפרש"י דהיינו להודות שלא יפה עשה שצדק ביעול על רוב טובה אבל ישראל שהולאת ממלכתי בו' תלה הדבר בהולאת ממלכתי דעמס עליהם לא היו יכולין לעמוד כגון צניעות דמיס ומי מרס לא היו יכולין לעמוד השפס' עליה'

רוב טובה כגון צמין וצסלו לא היו יכולין לעמוד כמ"ס זו הצפ"ח עודנו צון שניהם גו' ואף ה' מרה גומא: לא נמצא שם שמים מתחלל על י"י בו' עיין פרש"י אבל מלשון מתחלל ע"י נרא' לפרש ע"י דאחרי כל לידו שנועת שוא כיון שמתחלל צידו של אליהו לעמוד הגשמים: דור שדיה אפל הארת כי השפילו בו' נקטו בזה ד' דברים ע"פ הפסוקים שהם ענין א' לכאורה וי"ל שספרו כל מעשיו בזה כסדר שזכר לעיל ואחרי בתחלה שלא ראו גשמים כלל היה דור אפל והארת אחרת בתפלת' שראו התחלת הגשמי' ועדיין היה דור שפל כמ"ס שלא צא מעט הגשם אלא להחיר שנועתך עד שהגבהו בתפלתך לצא גשמים ברוב טובה ועדיין היה שם צנוע' כמ"ס כמדומה שאין גשמים יורדין לא לצד העול' עד שהושעחו בתפלתך שירדו כחקנו ועדיין לא פסקו עד שעלו להר היות מפני הגשמים מפני שלא היה הדור נקי עד שמתלחן בתפלתך שפסקו הגשמים וסוים ונמלט צבור כפיך צמעה ידיך הצורחין רמו על פר הודאה שהציא וסמך ידיו עליו כפרש"י:

אמר רבי יוחנן כל ימיו של אותו הצדיק היה מצטער על המקרא הזה *שיר המעלות בשבוע ה' את שיבת ציון היינו בחולמים אמר אפשר ע' שנים בחלמא דמי מי איבא דניים ע' שנים יומא חד הוא קאזיל באורח' חזייה להדוא גברא דקא נטע חרובא אמר ליה מכדי חרובא עד שבעין שנים לא טעין פשיטא לך דחית ע' שנים ואכלת מיניה א"ל אנא עלמא בחרובא אשכחתיה כי היכי דשתלו לי אברתי אנא נמי אשתול לבנאי יתוב וקא כריך ריפתא אמיא ליה שינתא ונינים הדרא עליה משוניתא ואיכסי מעינא ונינים ע' שנים כי קם איתער חזייה להדוא גברא דאכיל מהדוא חרובא א"ל ידעת מאן שתליה להאי חרובא א"ל אבוא דאבא אמר ודאי ניימי לי ע' שנים הוא לחמריה דקא ילדה לה רמבי רמבי אול לביתיה אמר להו בריה דחוני המעגל היבא אמרו ליה בריה ליתיה בר בריה איתא אמר להו אנא הוא לא הימנוה אול לבי מדרשא שמעינהו לרבנן דאמרי נהירא לן הא שמעתא האידנא כבשני דחוני המעגל דכר הוא עייל לבי מדרשא כל קושיא דהו להו לרבנן הוה מפרק להו אמר להו אנא הוא לא הימנוה ולא נהנו ביה יקרא בדמיבעי ליה'לש דעתיה בעא רחמי דלימות ונח נפשיה אמר רבא היינו דאמרי אינשי או חברותא או מיתותא: של אותו צדיק חוני המעגל היה מצטער על התקרא היה: שיר המעלות לשון עליו: היינו בחולמים כחלוס דמי גלות צלל שהיה ע' שנה: ע' שנים בחלמא בו' בתקוה מי איבא דנאים ע' שנים כלומר יס אדם יסן ע' שנים צנינה אחת: עד ע' שנים לא טעין פירי בטעניה קמיתא: יתוב חוני המעגל וקא כריך ריפתא: ה"ג אלא עלמא בחרובא אשכחתיה כי היכי דשתלו לי אברתי אנא נמי אישכיל לצריא: אהדרא ליה משונית' עלמא סביבין שן סלע: איכסי מעינא דלויס ולא אשכחיה סהס:

נב
סס
תמים
קס

עיו
צבור
ס"פ

המעגל שהיה צמורצן בית ראשון והיה יסן ומחורצן בית ראשון ע' שנים עד סגנונה בית שני אבל זה המעשה דמתי' היה אח' כ' וזמן רב צומן שמעון בן שטח וכחצ' בעל יפה מראה דמי חוני המעגל היו וזה דמיתותיו הוא בר בריה הוה ע"ס ובספר יוסטין כתוב בשם יוסף בן גוריון שנהרג חוני המעגל מחורצן לירושלים במלחמת בני חמנאזי וזה מסכים עם תלמודינו לפי שאלמד מן העולם ע' שנה בשנה אמרו עליו שנהרג במלחמת האלים ולכן כשצא אפילו בר בריה לא האמין לו :

אבא חלקיה בר בריה דחוני המעגל הוה והוה קא אולי רבנן גביה בר הוה צריכי עלמא למיטרא זימנא חדא איצטריך עלמא למיטרא שדרו רבנן זוגא דרבנן לקמיה למיבעי רחמי ותיתי מיטרא אולו לביתיה ולא אשכחיה אולו לגביה לדברא אשכחיה דהוה קא רפיק יהבו ליה שלמא ולא אסבר להו אפיה בפניא הוה מנקט ציבי כי אחא דרא ציבי אחר כתפא וגלימיה אחר כתפא כל אורחא לא סיים מסאני כי משא מייא סיים מסאני כי משא ביני הוימי ודוני דלינאו למאניה כי איסתלק מהתם אחתינהו למאניה כי משא למתא נפקא דביתיהו לאפיה כי מקשטא כי משא לביתא עיילא דביתיהו ברישא והדר עייל איהו אבתרן והדר עיילי רבנן יתיב כריך ריפתא ולא אמר להו לרבנן איתו כריכו פליג ריפתא ליוניקי יריבו ליה לקשישא חדא ולוטרטא תרתיה אמר לרבייתיהו ידענא דרבנן אמטול מיטרא אתו ניקום ניסוק לאיגרא למיבעי רחמי אפשר דמיטרי הקב"ה ואתי מיטרא ולא בחוקי שיבותא לנפשין מקו לאיגרא קם איהו בחד זיתא ורבייתיהו בחד זיתא ובעי רחמי קדים סליק עננא מזויתא דרבייתיהו כי נחית אמר להו אמאי אתו דרבנן אמרו ליה שדרו רבנן לגביה דמר למיבעי רחמי ומייתי מיטרא אמר להו ברנך המקום שלא הצריך אתכם לאבא חלקיה אמרי ליה ידענא דמיטרא מחמת מר הוא דאתא אלא לימא לן מר הני מילי דתמיה לן מ"ט כי יהבינן ליה שלמא למר לא אסבר לן אפיה אמר להו איגרא יומא הוויא אמינא לא איפגר מ"ט דרא מר ציבי אחד כתפיה וגלימא אחד כתפיה א"ל טלית שאלה הוה להבי שאילה לי ולהבי לא שאילה לי מ"ט כל אורחא לא סיים מר מסאני וכי משא למיא סיים מסאני כולי אורחא קא חוויא במיא לא קא חוויא מ"ט כי משא מר ברוימי ודוני דלייה ללבושיה אמינא מעלה ארוכה וזה אין מעלה ארוכה מ"ט נפקא דביתיהו דמר לאפיה כי מקשטא אמר להו כרי שלא אתן עיני באשה אחרת מ"ט עיילה היא ברישא ומר עייל אבתרהו והדר עיילין אנן אמללו משום דלא בדיקיתו לי כי כרך ריפתא ואחזוקי לרבנן מר כרכו ריפת' דלא הוה נפישא ריפתא ואחזוקי לרבנן טובת חנם לא בעינא מ"ט ירב מר ליונקא קשישא חדא ולוטרטא

בני רמבי רמבי ולדו ולדות צאלו הקנים (דנייס) מעוצרת זכר היחה וחור זכא עליה והולידה : אמר להם של מהס צנו של חוני המעגל קיים הוא : נהירא הך שמעיהא ונוגהה לנו שמועה זו כאלו למדנהו בחייו של חוני המעגל שהיה מפרקה לנו ומגיה לנו יפה : לא נהנו בו יקרא ברמבעי ככל האורח : או חברתא או מיתרתא ול"ג הכא כחברי דלויז אלא בצצא צתא גבי מעשה דלויז אם אין תצריז של אדם ונהנינו צו כבוד כפתח' נוח לו שימות אי נניי משום צריזיו לא כתיב בספרים (כ"ע מהיכי חיקי דנגרם א"י ויס לייצב דצירושלמי איתא בעוצדא דרב כהנא קשמת ומיה ואח"כ חמתי' צריזיו והלעיגו עליו מה קלא צשמיא וכו' כמו כן הלעיגו על חוני שמת ע' שנים ומיה אחר כך וע"ז פרס"י דל"ג והגנון דשייך בפרק סי' זה וסם מקומו דא"כ ורש"י פי' דל"ג ואף דכתב ודוגמתו מלינו סס"י ו"ע"ס : ונצטער מי איבא דנייס וכו' לפי שהפסקו אומר בשב"ה' את שיבת ציון שהיה זמן הגלות כחולס חלוס והיה ע' שנה ולא נקייס ומיה נעשה לגלות המר שאין למסוך על התנחומין של זמן הגלות וכשידע דנייס ע' שנים ונחקייס הכתוב קבל נחמה שיחקיימו התנחומי הנציאים (הרי"ף) : **מהרש"א** היינו כחולמים אמר מי איבא דנייס ע' שנים בו' דלויז חלוס בלא שנה ופרס"י ע' שנים בשנה א' עכ"ל ואע"ז דחולמים צלשון רבים מ"מ חולמים משמע צלי הפסק וא"כ ע"כ שנה אח' הוא והשנים שמדמה שני הגלות כאלו אינו רק בחלוס הזה וכו' צ' מדמי שנות אדם שכן ע' שנים כחולמי' כמ"ס צלויז כחלוס יעוף וגומר ועד"ז יס לפרס דתתוך קושיא זו ומי איבא דנייס ע' שנים בו' הוה מפרס לקרא דהיינו כחולמים בלן' שהיינו צללות צל כחולמים כשנות אדם ע' שנים שאינו רק בחלו' יעוף וע"ז היה מלשער שהי' נחש' עולמו של אדם רק בחלו' שאין צו משא ואמר אויל כחולמי' חוויא להדרא גברא דנטע חרובא בו' דהיינו שהראו לו כמו שהחרוב הזה כל ע' שנים לא נחשב לכלום אבל נוטעין אותו לעשות פירות לאחר ע' שנים כן האדם נברא צערב שנת שיהיה טורח צמעשו עד ע' שנים ואכילת פירות ושכרו הוא לאחר ע' שנים צעה"צ וז"ס האי עלמא צחרוב' אשכחתי' בו' שעה"ז דמיון חרוב' וגם אם השתדל לפעמי' לא יוכה לאכול ממנו להיות חי אחר ע' שנים מ"מ צנו זוכה לאכול ממנו כן הוא צמעשה הדיק צעה"ז וגם אם הוא עולם עובר לו מ"מ צנו אוכל פירותיו כמותו כמ"ס ועושה חסד לאלף דור ואמר אתת ליה שנות' בו' צייס ע' שנים בו' שהראו לו עוד כזה דודאי דלשפיה דקרא היינו כחולמים הוויא דבר אפשר וכמ"ס ש"מ דניימי ע' שנים ורמב"ם שבר בריה אכל פירות חרוב' לאמת לו ענין דלעיל שיקר הצירוף לאדם צמעשו צעה"ז לאכול מהם אחר ע' שנים : ולא עברו ליה יקר' ברבעי בו' גס שראו צו שהוה בעל חורה ונהירין ליה שמעתייהם ככני דחוני המעגל מ"מ לא ראו צו שהיה בעל מעשים כחוני ולכן לא עבדי ליה יקרא כדכעי ואמר דבעי רחמי ומת בו' שלא הגיע עדיין זמנו למות דאיתן ע' שנים שהיה יסן לא נחשב לו לכלום וצירושלמי מייתי עוצדא דחוני

נח
סס

פ"ד
לכת
אש"ז
כשי'
נחמס

לא היה
לך להב
ציהס
שא
יוניקי
לנופר
דח"צ
נחמס
דנופס
ערפי

סדר תענית אלו פרק שלישי תענית מה

הכסא כלו מתחבא כי הוה צעי מטרא מטמר נפשיה מרוב ענוה :
ומאן דגרים מתבאז את עלמו צבית הכסא כלומר מתחבא צבגדין
כסאו נכנס להסך את רגליו מרוב לניעות וצמודשין גרים מתבאז
עלמו צבית הכסא ומי שנתן דינר לעני ולא רלה שיראכו העני
ויחביש ממנו והחביא את עלמו צבית הכסא ורש"י גרים צבגדי
אנשי עד כאן לשונו המדושין :

מהרש"א ינוקי רבי רב כו' מפני שהיה מחביא עצמו
בבית הכסא כו' ופרש"י ו"ל ג' סקיה מחבא עלמו
צב"ה כל כלומר מתחבא עלמו כי הוה צעי רחמי אמאי הוה מחבא
עלמו מרוב ענוה ומאן דגרים כו' ע"ש פי' סקיה דמוק ואינו סייך
לכאן גם צמודשין דמפרש ליה דמחבא עלמו מפני עניי הוה
דמוק ועיקר חסר מן הספר וע"כ נראה לקיים הגירסא כפי פי'
ראשון שפרש"י דקאמר מה של שדרו ווגא דרצנן לגביה למצעי
רחמי כו' ע"ש לעיל צמוני המעגל וצבא חלקיה עד שהולכו הרצנן
לישר ליה ינוקי דבי רב וקאמר דודאי גם לו שדרו ווגא דרצנן
אלא משום דכשהגרים שצלו אליו רצנן הוה מיטמר ומחבא עלמו
צבית הכסא של ימאלו אותו רצנן וכדי שלא יחזיק טובה לעלמו
כדאמר' לעיל צבא חלקיה ולכן הולכו אותו רצנן לישר ליה
ינוקי דבי רב לגביה שילכו אחריו גם צמוק' הנחבא צב"ה כו' ויאמרו
כך אבא אבא כו' ולהכי סמוך ליה הך עובדא דרבי יונה דעבד
נמי הכי צנעה כדי שלא יחזיק טובה לעלמו ואפילו מאנשי ציתו
הוה מיטמר :

ולוטרא תרתי האי קאי בביתא והאי קאי בבי בנישאת
מ"ט קדים סליק עניי מהאי זויתא דהוה קיימה דביתא
למר לענא דיריה משום דאתחא שכיחא בבית' ומקרה
הנייתא לעני יותר מרגברי אי נמי בריוני שכיח
בשכיכותא אנא קבעינא רחמי עליהו דנימותו ' ואיהו
הוה קא בעיא רחמי עליהו דלהדר בתשובה ואהדר :
רפי' כדברא טורר צדק : לא סבר ליה אפיה לא התוי להס
פניו : בפניא לפנות ערב כשהלך לציתו : דלינא למאני'
הגזיה צבדיו אחד כחפא שלא יקראו : כי מקשטא צחכשטין :
אמטול מיטרא כצבול מטר צאו : לאיגרא לעליה : זויתא
זוית : מזויתא דרביהו מאותו רוח ששטו שם עלו העצים
תחלה שנונית תחלה : אגיר יומא דהאי שכיר יום הייתי : אמינא
לא איפגר לא אהבנא ממלאכתי כמו יומא דמיספרי רבנן. (אע"ג
דאלת שלום מזה הוה וכו' לא למצול ממלאכתי דהא פועל חוזר
אפי' צחאי יום י"ל סקיה עני וצריך לפרנסת צניו הקטנים שהוא
ג"כ מזהו כמ"ס צחכשטין עושה דקדק צכל עת וכו' מהרש"א) :
מ"ט דארי מר נטא הטלית על הכתף אחת ולא נתנו תחת המשוני :
שאלה היא להבי שאלה לי להעטף צה : להבי לא אושלחהו
לי דמירי עליה צני ולמקדעי' : במיא לא חוינא מאי אית צהו
ושמא ישכנו דג אז נחש : דלא בדיקיתו אחון אם כשרים אחס
או פרזים דאמר מר לעולם יבא צעניך כל אדם כליוסטים :
כחצו צמודשין ואף ע"ש סקיה הולך אחר אשתו ואסור אפילו הכי
מוטב סייך אחריה כדי שלא תלך אחריה צהדי התלמידים דשמא
יבואו לידי עבירה ע"כ (ועי"ל דהם איירי אחר אשה צבוק משו'
חדא שדקדק צפסיעותיה והא צכניססת לצית אין לדקדק שלא
תהלך אשה צפני צעלה הרי"ף) (ולא תקשי להו שילכו הם צרישא
והדר איהו ואמר כך הוה דרך צעל צנית לעול צרישא ואמר כך
האורח מהרש"א) : צבובת חנם דאניהו לא הוה אכלי דליכא ריפתא
וקא מחזיקא צה טובת חנם : זוטרא קאי בבי בנישאת קמיה
רביה ולא אחי כל יומא : דאיתחא שכיחא בביתא כל שעתא
וכי מלך עניא מירי אולא ויהב' ועוד דמקרב הנאתה הנאות
סהיה עושה לעני קרובות ומנומנות כגון לחם וקמח וקטניות שאין
לעני טורח צה אכל אינו נותן להם משות : אי נמי להכי קדים
ענא מזויתא דידה : משום הנך בריוני צורים עס הארץ :
חנני הנחבא בר ברתיה רחמי המענל הוה כי הוה
מצטריך עלמא למיטרא משרדו רבני ינוקי רבי
רב לגביה וקטי' ליה בשפולי גלימיה ואמרי ליה אבא
אבא הב לן מיטרא אמר לפני הקב"ה רבש"ע עשה
בשביל אלו שאין מכירין בין אבא דיהוב מיטרא לאבא
דלא יהוב מיטרא ' ואמאי קרי ליה חנני הנחבא שהיה
מחבא את עצמו בבית הכסא :

ינוקי רבי רב חנוקת של צית רבן כדי להמריך לצו ולכוין
תפלתו : בשיפולי צבולי צבדיו : אבא אבא כך רגילין
לקרותו כיחוס שאומר אבי אבי : שאינן מכירין צין חנין לאציון
צנשים כסבורין עלי שאני אציון : ה"ג סקיה מחבא ו"ל ג' צבית

נש
סס
ע"כ

א"ל רבי זוריקא לרב ספרא תא חזי מה בין תקיפי
ארעא דישראל לחסירי דבבל חסירי דבבל רב
הוא רב חסדא כי הוה מצטריך עלמא למטרא הוה א"ל סס
חד לחבריה ליכנוף לגבי הדרי ולבעי רחמי אפשר
דמתרצי הקב"ה ואיתי מיטרא תקיפי דארעא דישראל
כגון רבי יונה אבוא דרבי מני כי הוה מצטריך עלמא
למטרא שקיל גולקא ואמר לאינשי ביתיה איזיל ואיתי
בוזא עיבורא אול וקאי בדוכתא עמיקתא דכתיב
*ממעמקים קראתך ה' וקאי בדוכתא צניעה והוה מיכסי
שקא ובעי רחמי ואיתי משרא כי הוה אתא לביתיה א"ל ת"ס
איתי מר עיבורא אמר ליה אמינא הואיל ואתא מטרא קי
רוח עלמא אותו רבי מני בריה הוה קא מצערו ליה רבי
נשיאא אול אשתחא אמערתא דאבוא א"ל אבא אבא
הני מצטערו לי יומא חד הוה קא חלפי החם אקושי
ברעיו דסוכותיהו עד דקבילו עליהו דלא קא מצטערי
ליה ותו רבי מני יומא חד הוה שכיח קמיה דרב יצחק
בן אלישיב א"ל עתירי רבי חמא קא מצערי לי אמר
ליענו ואיענו אמר קא דחקו לי ליעתרו איעתרו אמר לא
מקבלא דביתאי עלאי א"ל מה שמה חנה תתיפה חנה
נתיפתה אמר קא מרדה עלי אמר תחזור חנה
לשחרירותה וחזרה חנה לשחרירותה : רב
ח"ב יב א

סדר תענית אלו פרק שלישי תענית מו

אליעזר איש ברתותא כד חזו ליה גבאי צדקה משו
מנייה בבל דבדו ובימי דבר ודבר לבו וומא חד

משל מחזקאים ממנו: ביתוס ויתומה לזונן זה לו: העבודה
שנועה: (ולף ע"ג דק"ל עניי קרובד קדומין וכ"ס צה"ל
סה"ה לו צביתו להפציו דנתיא גם לצחו מינה עני היה שלא היה
לו מחזקין וזו דקאמר לא פש גביה אלא חד וזו היינו אללו צוק
וזנין ביה מיני להפציו דנתיא צה ודו"ק משרס"א:) פ"ש חד
וזהו דהו לא לרין לאעסוקי יתוס ויתומה: באכלבא אור
תמיס: מה עשה לך אוהבך הקב"ה: אלא באחר מעני
ישראל תסוד דמשה נסיס הוא ואסור להיות ממשה נסיס
דאחרתו לעיל ואם עושין לו נס נכסיו לו מזכיותו:

סג רבי יהודה נשיאה גזר תעניתא בעי רחמי ולא אתא
סס משא אמר כמה איכא בן שמאל הרמתי ליהודה
סז בן גמליאל אוי לרור שנתקע בכך אוי לו למי שעלתה
סח בימיו כך חלש רעתיה ואתא משא רבי יהודה נשיאה
סח גזר תענית ולא אורעינהו לר"י ולר"ל לצפר אורעינהו
סד א"ל ר"ל לר"י יוחנן הא לא קבלינן עלן מאורת א"ל אנן
סז בתרייהו גרדינן רבי נשיאה גזר תענית בעי רחמי ולא
סח את' מטר' תנו להו הושע' ועירא דמן חבריא * והיה אם
סז מעיני העדה נשעשה לשגגה משל לכלה בזמן שעניינות
סח אין כל גופה צריך בדיקה ריבואן שאין עיניה פיות כל
סח גופה צריך בדיקה * אתו עובדיה רמל ליה אצואריה
סח מדרא וקא מצערי ליה אמרו להו הנך ריבויין שבקה
סח ראנן נמי הוה קא מצערי ליה וכד חזינן דכל מיליה לשום

בין שמואל הרמתי ליהודה בן גמליאל דאפילו זאחד צניסן
 שהיה סימן קללה הוה צעי אמטרא דכתיב הלא קציר חטים
 היום אקרא אל ה' ויחן קולות ומטר וגומר עשכו בדורו של רבי
 יהודה בן גמליאל שהוא שריו צהובו צעי רחמי ולא משגחי ביה :
 ובתוספות צין שמואל הרמתי ליהודה הוא התפלה על הגשמים
 שלא צנחם וצאו ואני צנחם ולא צאו הוא המנהג ואני התענית :
 שדחקה הקושה : רמא לא קבלינן עילון מאתמול דאחריו
 לעיל מאימתי מקבל רב אמר צנחנה ושמואל אמר צתפלה מנחה :
 אגן בחריייה גרירן כלומר עלייהו דצי נשיאה סמכין וגרירין
 גפסין בחרייהו וכדמקבלינן מאתמול דמי : ועזירא דמן חברייה
 נעיר שניסיה והאי דקרי ליה הכי משום דאושעיא אחריוה הוה
 תס : מעיני העדה הנשואים המאירים לעיני העם : והא דלא
 מייתי קרא דפרש ויקרא ונחש מעיני הקהל דהס : ו"ל דקאי
 אהעלמא דרב דלא הוה כחל וכו' לשי' דלא שיך צניסין עיני לכך
 דרשו דעיני הס הנשיאים וכחל וכו' מהרש"א : בזמן שעיניה

יפות אין כל גופה צריך בריקה ודואל כל גופה יפה היא משל
גרועותא לבי נשיאה כלומר בזמן שהגרנסין הגונין כל הדור עוצי'
נינהו ואם אינן הגונין ודואל כל הדור אינו יפה כלומר דמטאים
דבי נשיאה שסם עין העדה : מ"כ צפי' אחר בואול והנהו דבי
נשיאה דהוו עיני העדה רשעים דלת העם אין לריכין לצדוק
מנשיא' לכך לא מתבחי זהו מן השמי' : אחו עברי רבי נשיאה
הוו מצערי ליה לר' אושעיא לבי שהסית דצרים כנגד נשיאה :
בריוני גברי תקיפי הוו אמרי להני דבי רים גלותא שצקוב ולא
תטערוה דאון נמי מצערין ליה ואמאי שצקין ליה דלא מצערינן
ליה דכין דחונין דכל מילי דאומרי וטביד לשום שמים להכי לא
אמרינן ליה ולא מדידי ואיכא נוסחא אחרתא צנמרא אל' צני
מאתיה שצקוב דהא נמי מצער לו פירש מצער לו מתוך ומבדק
אוחנו: נחית קמיה לפני הציבה: בקטא דחוקה. צנפר שדריס

סדר תענית אלו פרק שלישי תענית

צו דמוקים שהם עניים : פירא דכוורי מחלות על דגים ויצי"ר
 זלע"ז : מאן דפשע בינוקא מי שהיה פושע דלא צעי מיקרי
 שהחניק לא רצה ללמו : משחינא ליה בכוורי כי הני דגמי :
 משרלנא ליה צהדי כוורי דגים : כי אול לביתיה ה"ג שדוה
 מגולא לגוד' כלומ' שדוה מכותל זה שהו עומד צלדו לכותל אחר :
סד רבא נור תענית' בעא רחמי ולא אתא מטרא' אמרי ליה
סס והא רב יהודה בעא רחמי ואתא מטרא אבר להו
 ומה אעביר אי משום תנויי אנן עדיפנ מינייהו דבשני
 דרב יהודה כולו תנויי בניקין הוה ואנן קא מתני בש"ס
 וכד הוה מטי רב יהודה בעוקצין האשה שכובשת ירק
 בקררה ואמרי לה זתים שבכשן בטרפיהן טהורין אמר
 היות דרב ושמואל קא חזיו' הבא ואנן מתנינ בעוקצין
 תליסר מתיבת' ואלו רב יהודה כי הוה שליף חד מסאנ'
 אתא מטרא ואנן קא צוחין כולי יומא ולוי' דמשגח בן
 אי משום עובדא אי איכא דחוא מירי לימא אבל מה יעשו
 פרנסי הורו שאין דורן דומה יפה' רב יהודה חזוהו לבי
 תרי דקא פרצי ברית' אמר ש"מ איכא שבועא בעלמא
 יהיב עיניה והוה כפא אמרי ליה רבנן לרב כהנא בריה
 דרבי נחוני' שמעיה דמר דשביח קמיה בשמעת' ניעשיו'
 דליפוק לשוקא וניחו מאי האי דאיכא בעלמא משכח
 ועשיו' ואפקיה לשוקא הוא כנופי' אמר מאי האי אמרי
 ליה אכסופא דתמרי קיימי דקא מודבן אמר ש"מ איכא
 כפי' בעלמא אמר לשמיעה שלוף לי מסאני שלף ליה חד
 מסאנא ואתא מיטרא כי מטא למשלף אחרינא אתא
 אליהו וא"ל אי שלפת אחרינא מהריבנ' ליה לעלמ' אמר
 דבי מרי בריה דבת שמואל קאימנא אנודא דנור פפא
 וחזינא לה להנוי מלאכי דרמו למלחי דקא מייתי חלא
 ומלינויה לארבי יהודה קימחא דסמירא ואחי כולי עלמא
 למזבן מיניה ואמינא להו מהאי לא תובנו דמעשה נסים
 הוא השתא אתו חייט מפרזני' למחר אייתו חייט מפרזני'
 חזבון כ"ע' רבא איקלע להגרוני' נור תענית' בעו רחמי
 ולא אחי מטרא אמר להו ביהו כ"ע בתעניתכו ביתו
 למחר אמר להו מי איכא דחיו' מירי בתלמיה לימא א"ל
 רבי אליעזר מהגרוני' לדידי אקרוין בחלמא שלם טב לרב
 טב מרבן טב דמטוביה אויבי לעמיה אמר ש"מ עת
 רצון הוא בעא רחמי ואתא מטרא :
 ה"ג בניקים הוה תלמודס לא היה גדול אלא צסדר נזיקים :
 האשה שכובשת ירק וכו' מפורש צמכת צרכו : זתים
 שבכשן בטרפיהן צפרק שני דטהרו : כי הוה שליף חד
 מסאנא משום עיניו : תליסר מתיבתא בעוקצין י"ג ישיבה
 וכלומר י"ג פנים איכא צהך מתא דגמרי מסכת עוקצין : דחוא
 מירי ח"ו צעודי צעי : דומה יפה שלא היה דומה לדור יפה
 כלומ' דורו של דקדיש וק"ל מהרס"ל : דקא פרצי בריפתא
 שורקים הסת זה לזה כמתקין זה עם זה : שמעיה דמר כלומר

פמי' פטוק' שחוק סוף פס"ס פומר חת' הארץ פרא' פכח' יפה פס"ס

אתה ששמת למר לרב יהודה : גיעשייה דליפוק לשוקא יחוקא
 כהדס האומר לחזרו צא ונטיל צבוק : חוא כולי עלמא דמיקפין
 למיזבן תמרי צוקר : אכיספא דתמרי פסולת של תמרים :
 מהריב כולי עלמא מרוב גשמים : מתלחי כחוב פי' אחר שלוף
 לי מסאני כלומר אשך בתענית' מחרצת לעלמא מרוב צער שאתה
 רוצה ליבש בתענית' לדידי חיו לי מלאכים בשניה דרב יהודה
 ר"ל צלוחה פסע דעמד רב יהודה הכי : חלא חול : דסמירא
 סולת וכן עלמו מוכרין אפות : אבר להו מעשה נסים כו' וכמה
 דאפשר להחרק מנעשה נסים יותר טוב וזכון : דפרזניא
 מצינן מאורו מקום :
מהרש"א שלף ליה חד מסאנא ואתא מטרא כולי שלפת
 סנדל אחד מה' עיניו דחצי פ"ה והכא צבוק
 הוה קאי רב יהודה לא היה ניכר צבוס אחד מהעיניוים להחיל
 צבוק ולקבל עליו תענית כ"א בשליפת סנדל וקאמר דמיד שהחיל
 גם צוה בשליפת סנדל אחד היה נענה ואתא מטרא ואמר דאמר
 ליה הקצ"ה אי שלפת אחרינא חריבנא לעלמא אפשר משו' שהעריח
 כ"כ קונו מעיקרא כי הוי עיניה להיות כפא' צעלמא והשתא
 הדר לצקש צבוע צבדי הלורך ומויטו יש לצקש מאי הוה קיבול
 אחד לחזר צבוע צבדי הלורך ומויטו יש לצקש מאי הוה קיבול
 תענית זה בשליפת סנדל צבוק כיון שלא קבלו מאתמול כדקאמר
 לעיל וצ"ל דערא צעלמא קבל עליו בשליפת סנדל : חוא לבלאכי
 בו' גט שהיה רב יהודה מתפלל ואחי מערס מ"מ לפי אותה שעה
 עדיין לא היה שובע עד שהמלאכים הביאו קמחא צמשה נסים
 וכסא"ל לא חזבון מכן צמשה נסים הן ולא היה ע"י שובע הקרה
 ה' למחר דאחיין ארצי דחיו מפרזנא צלא מעשה נסים והיה
 שובע : שלם טב כולי וצפרק הרווא אחרינן דחד ע' נמי הרוא'
 אותה צמלוס סימן יפה לו וקיינו שראה הו' צכצכא כדמשמע
 חסם גבי הרווא הספד צמלוס אכל הכא צקריאס קאמר דאפשר
 דלא כגי צמד ע' אלא צהאי תלמא דאתא ליה שלמא טבא משמיה
 צמלוס ונראה לרב טב היינו על רצא שהוה היה ראש הישיבה
 וגור התענית ומטוביה מטיב לעמיה יש לסר' נמי על רצא דמטוני'
 של רצא וצוכותיו מטיב רצון טב שהוה הקצ"ה גם לעמיה :
 דהרוא גברא דאחיביב נגידא בבי דינא דרבא משום
 דבעל כותית נגדי' רבא ומית אישתמע מלחא כי
 שבור מלכ' בעי' לצעורי לרבא א"ל איפרא הורמנו אימיה
 דשבור מלכא לברה לא ליהוי לך עסק בהדי יהודאי דכל
 דבעון ממריהו עביר להו א"ל מאי האי אמרה ליה דבעו
 רחמי ואתא מטרא אמר לה הווא משום יזמנא דמטרא
 הוה לבעי דארינא בתקופת חממו וליתו מוטרא שלתה
 ליה לרבא כיון דעתיד ובעי רחמי וייתי מטרא' בעא
 רחמי ולא אתא מטרא : אמר לפניו רבונו של עולם
 *באונינו שמענו אבותינו ספרו לנו פעל פעלת וגומר
 ובעינינו לא ראינו אתא מטרא עד דשפור מרובי
 דמחזנו לרגלא אתחוי לית אבוה בחלמא אמר מי איכא
 דמטרא

סד סס ע"ג ס"ה ס"ז

סדר תענית אלו פרק שלישי תענית

מו

שתהא שנה זו שחונה וגשומה שחונה למימרא דמעליה
 דא אדרבה הא גרעיתא דא אלא אם שחונה תהא
 גשומה ואל תכנס לפניך תפלת עובדי דרכים ורב אפא
 בר אבהו מסים בה משמיה דרב יהודה ולא יעדי עביד
 שולטן מרבית יהודה ואל יהו עמך ישראל צריבין
 להתפרנס זה מזה א"ר יהודה א"ר בכל יום ויום בת קול
 יוצאת ואומרת כל העולם כולו אינו נזון אלא בשביל
 חנינא בני חנינא בני דיו בקב חרובין מערב שבת
 לערב שבת כל מעלי שבתא הוה רגילה דביתא

דמחממת תנורא ושדיא קטרא בתנורא משום כסיפא
 הויה לה הדיא שבבת' בישתא אמרה מכרי ידענא דמידי
 לית לה איזיל ואחוי מאי היא אולה ושרפה אכבא
 איכספא ועיילה לאידרונא איתעביד לה ניסא דאשכחת'
 לתנורא דמליא ריפתא ואננא דמליא לישא אמרה לה
 פלנינא פלנינא ייתי מרדיך דחרך לך ריפתוך אמרה
 לה אף אנא להביא עיילי תנא אף היא להביא מרה
 נכנסה מפני שמלמדת בנסים היתה א"ל דביתא עד
 אימת נזייל ונצטער כולי האי אמר לה מאי נעביד אמרה
 ליה משיבותא דגניזא לצדיק לעלמא דאתי בעי רחמי
 דליתבו לך מידי בעא רחמי יצתה כמין פסת יד ויהבו
 ליה חד כרעא רפתורא דרהבא חזי בתלמי עתידין
 דכולהו צריקי אכלי אפתורא דתלתא כרעי ואירו
 דתרתין כרעיה אמר לה ניהא לך דכולהו צריקי אכלו
 אפתורא דתלתא כרעי ואנן אכלנן אפתורא דשקיל חד
 מינייהו אמרה ליה בעי רחמי נשקלה בעא רחמי
 ושקלה תנא גדול נס האחרון יותר מן הראשון דגמרי
 מן שמיא מיהב יחבי משקל לא שקלי יומא חד בי שמי
 חזייה לברתיה הוות עציבא אמר לה בתי אמאי עציבת
 אמרה ליה דאיחליף לי מנא דמשחא במנא דחלא ורמאי
 בשרגא אמר לה מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ
 וידליק תנא היה דולק והולך כל היום כלו עד שנשלו

אמר
 החי
 בבת
 יוס
 נכתב
 כח
 על אל
 רוס
 פסח
 תח
 טח
 סדר
 תח
 וק
 חז

ממנו אור להבדלה רבי חנינא בן דוסא הוה ליה הנך
 עזיז אמרו ליה קא מפסדן עזיז אמר להו אי קא מפסדן
 ליכלינהו דובי ואי לא כל חרא וחורא ליתני דובא
 לאורתא בקרנא לאורתא כל חרא וחורא אייתני דובא
 בקרנא הווי ליה הדיא שככתא דבנתה ביתא ולא קא
 משין כשורי אמרה ליה בנאי ביתא ולא משין כשורא
 אמר לה מה שמך אמרה ליה איכנא אמר איכו לימטו
 כשורין משו כשורתא תנא פלימו אומר אני ראיתי את
 הבית (שקירה רבי חנינא בן דוסא בתפלתו) והווי לבאן
 אמה ולבאן אמה והווי אומרים זה הבית שקירה ר' חנינא
 בן דוסא בתפלתו וי"א סינפן עשאן :

רבי חנינא בן דוסא תנא הוא : כל העולם כצער שצדקים
 מים לשותיהם : בנחת סאני יושב צניני ואינו נרץ לגשמי

לפי

דמטרח קמי שמיא כולי האי קום ואשני מרובךך
 דרתתי עליך מן שמיא שני דוכתיה למחר אשכחיה
 לפורייה דמירשם בסביני רב פפא גזר תעניתא חלש
 ליביה שרף פינכא דרייסא (פי' טעם מיר) בעי רחמי ולא
 אתא מטרא אמר ליה רב נחמן בר אשעאי אי שריף
 מר פינכא אחריתי דרייסא וזה אחי מטרא אכסוף
 וחלש רעתיא בעא רחמי ואתא מטרא :

נגידא מלקות : אפרא דורמין כך סתם אפרא מן יופי שדים
 היה לה : בעי שזור מלכא ללעזריא מאי האי מאי עבד
 לכו : א"ל דכל אימת דבעי אחי מיטרא : וימנא דמיטרא הוה
 ואפילו לא בעו נמי אחי מיטרא : שלחה ליה לרבא דרמחא לוי
 לרבא (בעי שזור מלכא ללעזריא לרבא) : אבותינו ספרו לנו אכל
 צענינו לא ראינו כלום עכשיו הראה לנו נפלאותך : דשפור
 מרובא דמחזא שקלתו מים מן המרוצות עד שטעפין צמלות
 ויורדין : לרגלא לנכר חקל : אשני משתך אל תסב צמטך
 הלילה : דמי' שם בסביני שיהיה המטה מחומכת בסביני
 דבעי מלכא חל' למקטליה וכן משמע פרק הזרוע : פינכא קערה
 (פינכא קערה רחבה) : אי שריף מר כלומר צדיותא אוכל כמו
 שורפה חיה אי אכל מר חדא פינכא כך אחת תדיים כלומר גורת
 תענית ואכלת והדר בעי רחמי לא עשית יפה חלש דעתיה :
 מהרש"א פועל פועלת בימיהם בו קרא הוא כספר תהלים :

על כל נסים שפעל הקד"ה מימי קדם ורבא נחמין
 הכא בתפלתו על שמואל הנביא שפעל כזה להביא מטר שלא צומנו
 צימי קליר חמים ואזני אמר ליה מי איכא דטרט קמים שמיא כולי
 האי להבי' מטרא שלא צומנו דלא דמי לשמואל שעשה כן נגד ישרא
 ואזה עושה כן בשביל שזור מלכא צדקות תמונא שלא ללורך שני
 דוכתיך בו נראה כי ה' נזיין שנית להם רשות להזיק מיחד להם
 מקום הזיק ואין להם רשות להזיק במקום אחר ואפשר שזהו הוא
 בכלל שאמרו צמט' עכו"ם חל"ם רע' ונאמני' היינו רע' צלמיותן
 נאמנים בשזועות : שרף פינכא דרייסא ובעי רחמי בו' הא
 ודאי כיון דגזר רב פפא תענית צו צום לא הוה אכל צו אי לאו
 דחליט לידיה כדאמרינן ורב נחמן דאמיר עליה היינו על שטעם
 ואכל קודם דבעי רחמי והתפלל כפרס' אינימי דהוה ליה למטעם
 לצר מוטע כדון חולה שנותנין לו לאכול צום הכפורים ולא ה"ל
 לשרף פינכא דרייסא שדא מרובא :

רבי חנינא בן דוסא הוה קא אויל באורחא וזהו דארי
 צנא דמילתא ארישיה אתא מיטרא אמר לפניו
 רבש"ע כל העולם כולו בנחת חנינא כצער פסק מיטרא
 כי מטא לכיתיה אמר כל העולם כולו כצער חנינא
 בנחת אתא מטרא אמר רב יוסף מאי אהניא ליה
 צלותיה דרבה גדול לגבי רבי חנינא בן דוסא דתנן כהן
 גדול מתפלל תפלה קצרה בבית החיצון שלא להבעית
 את ישראל מאי מצלי רבין בר רב אדא ורבא בר רב
 אדא תרוייהו משמיה דרב יהודה אמרי' יר"מ ה' אלהינו

ס
 יק
 כי מט
 בנחת
 פק
 כל וכל
 פרק
 י
 וט
 רט

סדר תענית אלו פרק שלישי תענית

ר' דכל צי שמאי אחא לציחיה היינו שעה דהכנס' שבת והיינו צעור
יוס ושמש קיים דלרר' להוסוף מחול על הקדש ולכן מקרי אחיה
שעה צי שמאי וכמ"ס שמש בשבת דקדק לענייני כמפורש לעיל
וגרסה דה"ר הא דקרינן ליום שבי ערב שבת היינו נמי מכו' אחיה
שעה דהכנ' שבת דערב של יום הא נחש' לשבת משום הכהנ' חול
על הקדש: ריה דלרר' כל היום בו' לא היה צריך לה לדלוק לא
בליל שבת משום שלום אבל היה דולק כל היום לפרסם האם
לרבים ציום גם שאלו להקליק ממנו נר למנוח הדלה: אי קא
מפסין בו' הוא ידע האמת דלא קא מפסין דל' לא הוי מקפיד
העיוס לדושים כיון שלא היו שלו אלא ה"ל לנטרן שלא ויקרי כיון
ששומר אצורה הו': עד שיצאו אמה לבאין בו' גם זה לפרסם
האם דגם מי שלא ידע ולא שמע מאה האם כשראה צבית זה
שנשחנה מצחיס אחרים להיות צו אמה מכאן בו' יגא עליו ויגידו
לו האם והכי שמעו דמייתי עלה הא דפלוני חני ראייתו וכו' וא"ל
ציום זה שקרה בו':

הרי"ף ר' חנינא בן דוסא ה"ל עיני וכו' צנמרא שלנו לא באו דברי
התוס' כפי הראיה דלגאונים הנזכר לא הו' גרסי צנמרא ורבי
חנינא מהיבא הו' ליה עיני והא עני היה וכו' משני מעשה ועבר אדם א'
כו' ולכן אמרו הגאונים מציאה היו אבל קשה היכי היה מותר רבי חנינא
לומר אי מפסין ליכליה דובי והא אין לרבי חנינא להפסיד המציאה כיון
שאין צעורו של המציאה שם כ"א בעל המציאה ויעמוד על שו' וכן קשה
לגירסא הגמרא כמעשה בנאות שהיית חרנגולים ומכרן וקנה בדמיה' עיוס
אין קנה עיוס דהא אין מגדלין בנמיה דק' בשמא י"ל לאין מגדלין בנמיה
דק' דה"ל הוא לבדל ולמות אבל הבא שקנה עיוס שכבר היו מגדלים ביד
אחרים ודעתו לא לעשות חסד עם הכנענים לא חשש' ואין להקשות
כאן היכי קאמר אי מפסין ליכליה דובים והכניסם בשפק אצור דכיון
שרבי חנינא קנה אותם להפסיד הכנענים ולעשות חסד עיוס היה צעור
שלא תלא חקלא מתחת ידו ומעטם זה לא חשש לקנות בנמיה דק' דה"ל לפי
שהיה צעור שלא יפסידו ורעיס' של אחרים כמו שהיה אה"כ שאמר אי
מפסין ליכליה דובי ואי לא מפסין ליתו דובי בקרייתו' אבל ל"ס שהיו
לעטר על אין מגדלין בנמיה דק' מפני שהיה קומך על האם ומונעם
שלא יפסידו:

רבי אלעזר בן פרדת ריה דחוקא ליה מלחא טובא עבר
מלחא ולא היה ליה מדי למשעם אשבח ברא
דחומא שרא לפומיה חלש ליביה ונייט' עיילו רבנן לשיולו
ביה חזיוה דבכי וחייך ונפיק צוציתא דנורא מאפותי' בי
אתער אמרי ליה מ"ט בכה מר וחייך ונפק צוציתא דנורא
מאפותי' אמר להו דחזאי שכניה ואמרי' קמי' עד אימתי
איבר ואיול בהאי דחוקא ואמר לי אלעזר בני ניהא לך
דאחרביה לעלם והדר אבריה ואפשר דמכרי' בשעתא
דמווני אמרי קמיה רבונ' דעלמא כולי האי ואפשר אמרי
ליה שני דחיי' נפישו או דחיינא אמר לי דחייית אמרי
לקמיה אי הבי' לא בעינא ואמר לי בהאי אגרא דאמרת
לא בעינא ידבנא לך לעלמא דאתי רבונ' נדרי דמשכי
אפרסמא דמענות' ברו אמרי קמיה רבונ' דעלמא כולי
האי ותו לא א"ל ולחברך מאי ניתיב לכו אמרי קמיה
רבונא דעלמא ומנכרא דלית ליה קא בעינא ומחייך
באקטול' אפותאי ואמר לי אלעזר ברי אגרי בך גירי:

צ"י שאין לי שדות: מאי אהניא וכו' שהיה מחפץ לא יכנס
חפלה טוברי דרכים ואע"פ כן שמע הקב"ה חפלה רבי חנינא
וספק מיטרא: שחונה חמה ומאי מעליותא הוי וכו': ושריא
קיסר' שהיה מטלת בחנור דבר שמעלה עשן כדי שיהיו סבורין
הצננים שחונה בחנור מתחת כסופא שלא היה לה מה לאפות
בחנור: אגנא עריבה מוליט' צלע' וכו': ריה דהיינו כעין רחף
שחודה פ"ט מן החזור: אף היא להביא מרא ובנסה שלא
היתה שואלת משבצת' שכנתה דידעה דנסין אחתבדא לפי שהיתה
מלומדת: מרא צלע' וכו' פ"י ר': ה"ג דמחליף לי מנא
דמשחא צנמא דחמרא וכו': אמרו ליה קא מפסדי עיורן שהן
אולתא מן הירק שנגזתו של אחרים: א"ל אם עוי קא מפסדי
בבליהו דובי ואצנים ואם לא קא מפסדי כל מלא ותרא
לייתא דובא בקרנאה:

תוספות הו' ליה הק' עיני אמרו הגאונים מציאה היו ולא נודעו
לכנעני' והיה שומר אכדה והעטם שאמרן כן משום דאמרי'
לעיל די לו בך חרובין אלא דלא היה ליה מיד אחריו ע"כ מלחתי כתוב
בספר דהא ור' חנינא מהיבא הו' ליה עיוס והא עני היה ועבר אמרו חכמי'
אין מגדלין בנמיה דק' דה"ל אמר רב פנחס מעשה ועבר אדם על פתח
ציחו והניח שם חרנגולים ומלאן אשתי של רבי חנינא ואמר לה אל תחלי
מציאה ורבי צלילס וחרנגולים ודיו מעלרין אותן ומכרן וקנה בדמיהן
עיוס: פעם אחת עבר אחיה אדם שאכדו ממנו חרנגולים ואמר לחברו
בבלי' אחתי חרנגולים ור"ח א"ל י"ל שך כהן פ"י וכו' וכן לו
סימן ונעל אח העיוס והן עוי דאיתיי דובי בקרייתו (מכאן נראה שאין
זה לשון החלמוד אלא מפירוש' נכח צנעם הגמ' וגם קשה היך קנה עיוס
הא אין מגדלין בנמיה דק' דה"ל לך יותר נכון גרסא תהו' ודו"ק
מהר"א) סיפין עשאן שלא נחשו וקוחות אלא חזיקו' פתחור לאותן
קירות כדי שיהיו קירות ארוכות כל רכס' לישא אחריו סניפי דעד
המותל הו' כסדר ולא יותר: ל"א סיפין היו קירות של מליות היו כמעשה
נס דנקבו להם חציכות קטנות לארכן:

מהרש"א להביא מרה ובנסה מפני בו' עיון פ"י רש"י
נראה פירוש לפירושו דר"ל דמפני שמלומדה צניס'
הוא הע"י למה לה כלל מרה צבית כיון שלא היה לה כלום לאפות
וקאמ' מפני שמלומד' צניס' ולכ"י היה לה אגנא שלא תעטרך לשאלו
משכניה ודקאמר דחזיא אגנא מלא לישא בו' אשכח שלא היה לה
אגנא צבית אלא דכל זה צנעם היה שלא חרגים חברה שאין כאן
אגנא ולישא אבל צנמרא גופא שמעט' דבלאו האם היה אלא שהיה
לה צנמרה: חד כרעא דפתורא בו' נראה הרמז צום כמ"ס
צ"י עמודי עולם על הקורה ועל העמודה ועל גמילות חסדים
העולם עמוד דצביל' אלו שלשה עמודים צנמרא העולם כדי שיזכה
בהן לעולם הבא ואלו הן ג' כרעי ורגלא דפסיהו שהיה לאדריקס
לעמוד צנמרא הטוב ואמר דבעי רחמי ליתן לו משכרו בעולם הזה
ויהיו חד כרעא דיינו שר החפלה שהיא העמודה שהיה מחפץ
עקשו וקיה בגיל להפסל כן על כל ארה שלא תבא כמפורש בנמיה
דוכיין חו' לה תלמא שהיה חסד בעולם הבא מזה הכרעא שהוא
שר החפלה והעמודה צנמרא רחמי בו' ושקלאו שוקיה לו שכו
משלם צנמ"צ ואמר גדול נס בו' דמשקל לא שקלי בו' וסוף
בענין שאמרו פרק צנמא בנמיה מעולם לא יתחם מדה עונה מפי
הקב"ה וקור צו בו' ע"ס: חד בי שמשי פס"י קיינו ע"ס ולא
שמעתי נעם עכ"ל ונראה דבי שמשי דקבא ודמיק' כמשה לגבים

סו
סס

סדר תענית אלו פרק שלישי תענית מח

אין מדרגותיהם שוק וכל אחד נכוה מחוספשו מן חצירו לאחר מן משה פטח חמה ופני יהושע כפני לבנה אוי לה לאותה כדש אוי לה לאותו כליות ופל כן שאל עוד מדרגה למעלה מן המדרגה שיעיר לו והיתה התשובה לחברך מאי אישכיר ארמו לתי שאל למעלה כי כל אחד יש לו מדרגה מיוחדת לפי מעשיו ואחר לו ומחלן דלית ליה בעינא :

מהרש"א רחואי שכינה ואמרי בו' והא דכתיב כי לא יראנו האדם וחי מוקמין לה ס"פ החולץ היינו באספקלריא המאירה : **דאריב לעלמא בו'** לנאורה אנו (דומה) להמריב כל העולם משום שיסתנה שעתו של ר"א ונוסחתו הישנות יותר מדוקדק נוחא לך דאפניה לעלמא מרישא בו' דאיכא לפרוש על ר"א קאמ' להסך ועלמו ולצוראו שנית ואולי שכונו כבאן על גלגול הגשמי : **אפשר דמתיליד בשעתא דמווני בו' כמ"ש מול** שעה גורם דהיינו שעת הלידה וכמ"ש חיי וצני ומווני לאו בזכותא תליא מילתא לא בזכותא גס שאפשר לבטל המול כמ"ש פ"ב דשנא מכל מקום מוכין לאדם מוכיחו וזה שאמר בהאי אגרא דאמרת לא בעינא רחא לומר דלא בעינא לטול משכר בהאי עלמא והיבנא לך שדרך משל לעלמא דלתי שלשה עשר הכרות דאפרסמון בו' מדמה תענוגי עולם הזה בעולם הגשמי דאפרסמון שהוא מלחא דריחני שהוא המוש הקרוב לדבר רוחני כמ"ש כל הנשמה תהלל יה איהו דבר שהנשמה והנה בו' הוי אומר זה הרינו ומספר י"ג דנקט על שם מדות טובות שהם שלש עשר וראיתי בספר יצן דגרס שנים עשר נהרוותא בו' וכך צוה ע"ש י"ג גבולי האכסון שהם גבולות עמים למספר שצני בני ישראל הקצושים צ"ב צ"ב מולות וכנגד י"ב מעיינות מים הנמשכים ויואלים משם של י"ב אותיות בו' עכ"ל :

דלית ליה בעינא בו' ופרש"י בגמרא ל"ג בספר רבי וצפסר שלי כחזר עכ"ל ונראה לפרוש שא"ל הקב"ה מה שאלה מצקס יותר וגם מחלק עולם הזה של חכר חתן גס לך ואמר ליה דודאי מה שמוכן לחצירי הנדיקים איני מצקס כמה שאמר דאין אדם נוגע כמה שמוכן לחברו אבל אלא מצקס מגבירא דלית ליה זכות ליתן לו חלק בעולם הזה שתתן לי חלקי וכמה שאמר צפרק אין דורשין דהלדיק נוטל חלק הרשע שצ"ק עדן והרשע נוטל חלקו של לדיק כצגינהם ומויני ליה שם מקראי ק"ל : **אריב כך גירי בו'** עיין פרש"י ובערוך פירש גירי כך גירי כך שונה הגאון ופירוש צרכה היא וכך אמר ליה לעמיד לבא גרים שיגורו כך כמ"ש גירי כך נדמי עכ"ל :

רבי תמא בר חנינא נזיר תעניתא בעי רחמי ולא אחא מטרא א"ל והא ריב"ל נזיר תענית' ואתא מטרא אמר להו הא אנא והא בר לויא אמרו ליה נתיי ובבין דעתין אפשר דתבני צבורא לביירו ובעי רחמי ואתי מטרא בעון רחמי ולא אחא מטרא א"ל הן אמר רקיע כמי פריק לא כמי אמר כמה עזין פני רקיע כפיא בעיבא ואת' מטרא' לוי נזיר תעניתא בעי רחמי ולא אחא מטרא' אמר לפני רבש"ע עלית וישבת במרום ואין אתה מרחם על בניך אחא מטרא ואטלי' אמר ר' אליעזר לעולם אל תיט' ארס

רבי אלעזר בן פרח אמורא הוה והוא הנקרא מרד דארעא דישיראל במסכת נדה בעל הוראות היה והוא שמש ר' יוחנן אחרי מות ר"ל והיה דחוק ורשע : **עבר מלחא הקיז דם :** ברא דתומא טלה של שום : **ולתי ליביה נחלף :** צוציחא נילוך : **מאפותיה** מחוטט שלו ואית דמרשמי ממלחו : **כולי האי ואפשי** בתמיה : **לחצרבי כולי** עלמא צעית עלי ועדין אפשר אמר ואכתי הך סמיקא דלמא לא מתרמינא בשעתא דמווני : **החית נפיש** או דחיינא ימי שמייתי כבר הם רבים ממה שאני עתיד לחיות : **אמר החית** מה שכבר חיות מרובים ממה שאני עתיד לחיות : **ותו לא וני אין** אתה נותן לי דברים אחרים : **אמר לי** ולחברך מה יהיבנא וא"ל ממאן דלית ליה קא צעני : **ומחין באסקוטלא** בגודל כלומר באצבעו גירי תלי אשלח כך וצדיקתא בעלמא אכה אותך מעט צאצבע והיינו לוויאל דנפך מחלפותי שמדריק אצבע צרכה עם הגודל ומכה בצפרון האצבע וזה פירוש אסקוטלא : **וטעמא דקא צני מפני** שא"ל שכנים שמיו מרובין שכבר חי ממה שעתיד לחיות וטעמא דחייך משום י"ג נהרוותא לרמוך כהן ולעילי כהן מזה לזה : **זה מלתי צפרש"י מוגה :**

הרשב"א אחי רחא שיקא בעינא אומר הקב"ה יתיב גבאי ולא מה שאמר אריב"ל עם היות מחלן בצבורא או ברות הקודש ואם רחא חסיד היה מלכות אלהים במדרגה ממדרגות הצבור וזו מרות הקודש אפשר ורואי ליות כחיוכו ובענין שחיוכו הנבואים ונראה את ה' ואמר לא ה' ואמר נחא לך דאצבעיה לעלמא ואכריחו מרישא אפשר דמחליותא בשעתא דמוני לאורתא שבריתא העולם בסדירו לחכמית הכיון שחייב החכמה להיות העולם במסדירו השמים ובסליהם עד שאם יספיק ויבט ויבנה על הסדר זה בעלמא יבנה שיתנה על המול בעיניו ובפנים והחיים ובענין שחיוכו במועד קטן בני חיי ומוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא בתליא תליא מלחא ואחר לו הש"י ונלה לו הענין ברמז בזה הסדר אם יוקסין בו חסידו לעמיד ומתרחמים לו האדה כד חייב המתנה עד שהוא ע"ה ואם הוא בשלימות החסידו ורואי להסך כלו בצבילו כלו לא נברא העולם אלא בצבילו עכ"ל לא יצא מן הגמייק רק מה שחיוכו אלו מדרס סדור הגלגלים וקחול וכאמרם דברי היטול כל העולם כלו לא נברא אלא בצביל חיינא בני וחיינא בני די לו צדק חרובין מע"ש לפ"ש וכאמרם דברי עקיבא שהראה לו למשה תורו וספי שוקלין בשרו בתקול ואמר משה לו תורה וזו סברה א"ל משה שפוק כד עלה בתתתה והמתחבה זו רמז לדבר האנאל לא ידענו רק בעל המתחבה : **ואתמס התוצב** אם יבט מזה האות או ההפך שלא יתאזה דבר למע עיקרים שאין להם קיום ויעברו ויתחלפו התחלפות האמן ומה שאין לו קיום אין לו ענין וחבור עם דבר הקיים המתמיד וא"ל החסידים בעלי הקיום אין להם נדברים הגשמיים אם יבט מזה האות או ההפך שלא יתאזה דבר למע הוא הפני נא"ל אין הדבר קיים מחלוא לדברים הנפשיים כהן הפכו והוא אומר דחיינא טפי א"ל היתחא א"ל אי הכי לא בעינא רוחא למע שאמרנו ולומר העובות המוצבות בעולם יבואו אל תכלית ויכלו כללות האמן ויעברו כמו שערב האמן הקודש בטובותיו א"ל איני רוצה בהם שאין בהם תהלות האמת' למי שתתבאר אל הקיום רק לדברים הקיימים לא לנפשיים ואמר בהאי אגרא דאמר לו לא בעינא רחא כד נהר שפירסמו נפשו מן החלואת הפניות עד שלא רצה בו ונדבק בצבילות האדם בתפלתו וישג לתענוג נפשי וסבר הרבה יותר ממה שהיה בזה תוספת וכות כמו ארץ בתלות הכליות ומה שיעד י"ג נהרות דאפרסמון רחמי לעילי הכות ופני האפרסמון האנגד צדדיו הגשמיים רחמי לעילי התענוג הוא הפני מצורף עוד לזה תענוג האפרסמון דריחו וריח דק בטחנותים עד שידמו אותו ר"ל לנפש ואחר שהוא דבר שהנפש נהנית ממנו וע"כ יתקו תענוג השתנה לית האפרסמון שהוא תענוג הדק המעט את הפניס והוא הענין הגרמז צדד היםים לית שמדך טובים ומנין י"ג נהרות אפשר שאינו מכוין רק מנין מקרי כעין שבע יכול לדיק וקס"ה עשרת מוני' ויפס ה' עליהם כהם אלף פעמים כולו אלו האשנות אל תכלית מחוון כמתח טובין ורחמיים שם י"ג מות' ואחרו ופי' ופי' דעמ' הנהדיק'

מח
ספ

סדר תענית אלו פרק שלישי תענית

ר"ל פר
מחלק
תחת
על
הגם
וקרא
אף
כרי
וכס"ג
כחנ
המ'
וכי
גלי
נראה
בחולין
רש"ף

אדם דברים כלפי מעלה שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה ואטלע ומנו לוי גרמא ליה והא לוי אחוי קירה קמיה דרבי ואטלע הא והא גרמא ליה ר' חייא בר לוליאני אמר אנא שבעיהו להנך עניי דקא ארזן נייל ונשדי משרא בעמון ומואב א"ל כשהחזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון ולא קבלוה עד שבאו ישראל וקבלוה ואתון שבקתו ישראל ותשדו משר' בעמון ומואב שדו אדוכתייהו שרין אדוכתייהו הא אנא והא בר לויא הוא איש אחד ואני איש אחד הוא עדיף מיניא : דתבר' סוברים : שיבא משר בשבילנו מקבלים אהם עלינו ומסכימין לדעת אחד: כמה עוין דלא כס' מלבורא: לוי אחוי קירה נועך שני גודליו צורך וסושה ונושק את הרפסה:

הא והא גרמא ליה התא גרס לו שיעטל צקידה : הרשב"א ח"ל מתי שפסחה לרזן איננה וולתי צמירה ובמיעה ובכרואי האולא ב' אלה לשפחה ולדיעה ולהשגחה הרזון כמו השמע עקס קלחים כחאס הסיו ויחמרה' לג' ולכי ראה הרבה חמיה ודעת וכו' ראה הגנים וייע שרזות מנכס ומולך אותן להחמיר לגד ארץ עמון ומואב ומתפורים מעל אלי' וכאלו שמע מהם שהיו אומרים להוריד מטר לעמון ומואב :

מקורש"א אמרו ליה והא ריב"ל גזר בו' נראה לפרש במעשה הזה דתפילה גזר תענית והיו היחידים מתעניין בו כמו ששנינו פ"ק דצ"ק ראשונות מתעניין היחידים ולא אחא מער' ואמרי ליה אותן היחידים הא ריב"ל גזר תענית עס היחידים ונענה דתא' מער' וא"ל הא אנא והא בר לויא ר"ל אשכר דשוין ושקולין אכן הגוהרים הצענית אצל היחידים המתעניין עמי אינן שקולין כיחיד' שהענין עס ריב"ל וא"ל דא"כ שמיין ראיון לכך נראה לבנין דעתיין בתפלה ונלך צבורא עמנו בתעניות האצרות ששנינו שם בצע רחמי עס צבורא ועדין לא אחא מער' וא"ל רבי חמא לאותן היחידים דא"כ כיון שאלו רואין לעצירת הגשמים בשביל צבורא הוא אס נחא לכו שיבא מער בשבילם כפרס' שחקים מסמיים עמי דליינו שיבא מער גם בלא זכות צבורא אלא בשבילנו ע"כ שאמר הכתוב וחקור אומר ויקם לך שהדיקים גוהרים והקב"ה מקיים וא"ל הן להסכים על כך ואמר דרך גזירה ריקע כסי בו' לעצירת הגשמים תולין צגס השמים כמ"ס ועלך את השמים ולא יהיה מער וגו' ועדיין לא השגיתו בגזירה זו עד שהוסף לגזור בהן כמה עוין הן בו' שלא להשגית בגזירת הדיקים עליה וישבת במרום ואי אחא מרחס בו' מלינו במדרס בזמן שישראל עושין ראונו של מקום שוכן בערבות ואינו מתרחק מהם שנאמר מצין שני הכרובים מדבר אליו וזמון שאין עושין ראונו של מקו' מתעלה ויושב בשמי מרום והכל לוועקן ואין קולם לשמע ע"ו ואין נענין ע"כ יס לנו להתפלל שלא יתרחק מאתנו וישמע בקראינו אצל לוי שער עליה וישבת במרום במתרחס וכן אי אחא מרחס על בניך האי לינא הוא כמתרעס נגדו יתצרך ברוך הוא אצל ה"ל להתפלל רחמי' כרחס אב על בני' :

הרי"ף רבי חמא בר חנינא גזר תעניתא ולא אחא מער' וכו' וזריך לבנין מה זה היה שלא עשה בתחלה בר חמא מה שעשה לבסוף שאמר ריקע כסי פלי' וכו' כמה עוים פני ריקע ועוד מה שאמר להו נחא לכו שירד מער בשבילנו מה זו שאלה שאלו להם כי בודאי שיחא להו

כיון ששלחו בחר ריב"ל לדיכויא רחמי תריוו הו' ונראה שרצ חמא גזר תעניתא ולא אחא מער' לא עזר כח לבנו לומר לריקע כסי פיך וכמה עוים פני ריקע עד שנחמדר עמו זכות ריב"ל וכשראה של נענה בתפלתו אמר להו נחא לכו שיבא מער בשבילנו כל' שבעיה' פיהם של גזר שילחמו שהם אינם ראוים לענות כי אס מחזר זכות שמיס' יהיו נענים אח"כ בזכות ענינם ע"ד שאמרו כל המתפלל על חטאו הוא נענה בתפלה וכן כשהגדור הפסילו ענינם לומר אין בנו מעשים ויבא נא הגשם בזכות שני הדיקים הללו לא עזר כח רב חמא לומר לריקע כסי פיך נענים מפני כבוד גבור וכשראו דלא כסו אמר כמה עוים פני ריקע דלא כסוף מלבורא כלומר אע"פ שאין איתנו ראויים לענות מדי' עצמנו מפני כבוד גבור יס להם לניסן ולכנס וכן היה ששביל לגזור אכסי ריקע ונחא מער' :

דרש רבי חייא בר לוליאני מ' צדיק בתמר יפרח
בארז בלבנון ישנה אם נאמר תמר למה נאמר תמר ואם נאמר ארז למה נאמר תמר אלו נאמ' תמר ולא נאמר ארז הייתי אומר מה תמר ארז נזעו מחליף תמר ארז נזעו מחליף אף צדיק ואומר מה ארז אין עושה פירות אף צדיק אין עושה פירות' לכך נאמר תמר וארז :

ואין נזעו מחליף אס נפקס : אף צדיק אין לו זכר לדיק ואין גזעו מחליף אינו קס בתמית המתים : ולדיק אינו עושה פירות אין לו שכר לעתיד :

הרי"ף מאי דכתיב לדיק בתמר יפרח בו' יס לדקדק דלכאורה הוק' לו בכחוז זה קושיא אחרת וזוהי מה שאמר אח"כ אס נאמר תמר למה נאמר ארז ונדקדק מ"ס בשלן הוה אס נאמר תמר למה נאמר ארז דהו"ל למה נאמר בתמר ובארז' וע"כ דכיון שיש בתמר שאין גזעו מחליף והדיק גזעו מחליף ככרו ויש בארז שאינו עושה פרי והמשילו לתמר עושה פירות ו"ס היה לו להשוילין שאלו אחר עץ עושה פרי וגזעו מחליף כגון אגוז או רימון או כיונא דחרהי איננהו ביה ולמה לו להמשילו לתמר ולארז' ונראה דהוקס לו בכחוז דיקע בתמר יפרח וככרו ישנה והו"ל בשניהם לדיק בתמר וככרו יפרח או בשניהם יאמר ישנה או יאמר בתמר וככרו יפרח וישנה ויתרצו הוקס לו עוד למה המשילו לתמר ולארז והא' מספיק וכו' אלו נאמר תמר וכו' שיש בתמר חדא לעצמותא שקוא עושה פירות ויש בארז חדא לעצמותא שגזעו מחליף' ואית בהו חדא לגרעיותא בתמר שאין גזעו מחליף וחדא לגרעיותא בארז שאינו עושה פירות והדיק הוא דומה לתמר בענין הפהרה והפירות שעושה פירות ו"ס לדיק בתמר יפרח לענין הפרס שהוא מנעם הפירות כדכתיב וינא פרס וינך לין דומה לארז בענין ההתלפס שגזעו מחליף ו"ס ככרו בלבנון ישנה שהוא לשון רבים שגזעו מחליף ומרבה הלילה כל היונא ממנו ומ"מ לא המשילו לדיק לעץ א' עושה פרי ומרבה הלילה וכן התאנים לפי שם לו בלדיקים אין גזעו מחליף ואינו עושה פירות והיינו כי בשעת מיתת הדיק אין גזעו מחליף מיד להוציא לדיק אחר כמורו רק ברוב הימים כי עד שלא שקנה שמא של לדיק אין זרע שמא של לדיק אחר אצל בלחותו פרק ואותו שעה עדיין אותו לדיק שורה לא יקום לתמר כמיונותו אס שיש לו פירות דייטין לעוה' וגם בכתבת הפירות שהמשילו לתמר מ"מ נמשל ב"כ לארז' שאין עושה פירות כגון הדיק אינו עושה פירות נעה' והפירות אלו עושה' ונמשל ב"כ להדיק דומה לתמר כמיונותו אס שיש לו פירות דייטין לעוה' וגם כשמת אין גזעו מחליף מיד לפי שעה ודומה לארז בנחיתו שגזעו מחליף כי יחליף הדיק לאורר ימים וזרע שמא וכל השמש וכן אינו עושה פירות לפי שעה דייטין נעה' ולכן לא המשילו לעץ אחר עושה פרי וגזעו מחליף לפי שאינו נחלס ללמוד לדיק שיש זמן שאינו אכול הפירות וגם אין גזעו מחליף מיד עד לאחר זמן ו"ס אס נאמר תמר למה נאמר ארז כלומר כיון שמשל לתמר בכל פרטיו למה נאמר ארז וכן אס נאמר ארז למה נאמר ארז למה נאמר תמר וזכרנו אס נאמר תמר ולא נאמר ארז הייתי מושל

סדר תענית אלו פרק שלישי תענית מט

הנצינים וגו' כלומר בשמנאסכין מים צמח שהניסוכין נראו צריך
שאינם צאים אלא משנה לחצרהה ככך זה שאינו יוצא אלא משנה
לשנה ועת הומיר הגיע וזמירות חג (אז) קול החור נולד דומה
לשור חרגופ שור חור ששפעה שמנאסכין מים הוא אומר כן ל"א
כמשמעו הנצינים נראו והומיר הגיע בשעה שקול החור נשמע
מהרש"א בשמנאסכין מים בחג תהום בו קול שני רעים
בו ה"ס ז' נסכים שהיו צמח ניסוך היין שכל שנה
וניסוך המים שנתוסף צמח כדי שיחברכו להם גשמי שנה כדלמרי
פ"ק דר"ה וינינו ז' רעים צמח ואמר קול על שם שצעת ניסוכין
צמחם שהיו אומרים עליהם שירה צקול ומייתו ליה שנא' תהום
אל תהום קורא לקול צנורין דהיינו תהום עילאה ותהום תתאה
כל אחד קורא לחצרו שישמע לקול צנורין דהיינו לקול שיר שהיה
צמחם על יין והמים שנסכו צמח צמח ספלים שהם צנורין של
השחקין : האי ריריא דמיא לעילאה בו צ"ק דיומא חשיב ליה
צ"ק דקולן הולך מסוף עולם ועד סופו ושם מפורש ודמיא לעילאה
כולי נראה לפרש על מול שור שהוא צמוד אייר שבו סוף הגשמים
כדלמרינו צ"ק מלקוט צנים וכיון שילא ניסן וירדו גשמים אינו
סומן צרכה ואמר פרישט שפוטותה בו כמו שפ' הערוך אהיה
דפרק הגזול דרב כהנא פרישט שפוטותה הוא פי' נראין שפוטות
כמשחק שכל שנה בו עיין סס והכי נמי הכא הכי קאמר שאותו
מול שור נראה כמשחק צמולו שערב הורה בשעתו על דרך שאמר
מול שנה משחקת לו וקאמר דקאים צין התומא עילאה צין תהום
תתאה דהיינו צמול שור הוא עומד צמחים העליון צין מים
עליונים שהוא תהום עילאה וצין מים תחתונים שהוא תהום
תתאה כמו שנאמר ויעש אלהים את הרקיע ויבדל צין המים וגו'
והוא מול שור אשר ממוצע צניהם ואמר למים עליונים חבור
מימין למטה לארץ וכן צנים קוד' אייר מולו אומ' למים תחתונים
אצט מימין למעלה על הארץ ומימין מקרא שנאמר הנצינים נראו
צריך וגומר דלעיל מיניה כתב הגשם חלק הך לו אחר שכלו ימי
הגשמים כבר צנים וכלו גשם צינות תתאה צמול עלה צנים על
ידי נללים שבראו צמח דהיינו נכחי החג שנתנו כבר צנים ספלים
שצריך ואמר שנת הארץ הגיע דהיינו שיר וזמר של מקדש ואמר
ועל ידי זה זוכין להיות קול החור שהוא מול שור נשמע צלצלו
וכת"ס פ"ק דיומא שקולן הולך מסוף עול' ועד סופו כמפור' סס :

שמואל הקטן גזר תעניתא וירדו לרם גשמים קודם
הנץ החמה כסבורין העם לומר שבחו של
צבור הוא אמ' אמשול לכם משל למח' ד לעבר שמבקש
פרס מרבו אמר לרם תנו לו ואל אשמע קולו שוב
שמואל הקטן גזר תעניתא וירדו לרם גשמים לאחר
שקיעת החמה כסבורים העם לומר שבחו של צבור הוא
אמר לרם שמואל לא שבו של צבור הוא אלא אמשול
לכם משל למח' ד לעבר שמבקש פרס מרבו ואמר לרם
המתינו לו עד שיתמקק ויצטער ואח"כ תנו לו
ולשמואל הקטן שבחו של צבור היכי דמי אמר משיב
רווח ונשב ויקא אפי' פאריד תגשם ואחא מטרא :

הא יג א פשה

אמשול לחמר שאין גשמי מחליף לא מיד ולא אחר זמן וכן אם נאמר אחר
ולא נאמר חמר היינו מושל לארו שאינו עושה פירות לא מיד ולא לאחר
זמן ואנחנו מדמים הדיוק לשהם כמו שכתבנו שדומה לחמר בכל פרטיו
בכחית מיד ודומה לארו בכל פרטיו בכחית שאינו אוכל פירותיהם
כע"ז ועם זה שכתבתי ויבאר שנתמדרס רבה ספר בדבר ד' ק"ט אחר
דיוק קאמר מה תמרה אם יעקרה אין לה חלופים כך הדיוק אין להם
חלופין בשעה שהם מתים שאח' והכחית אין חלופין וקס' ע"ז אחר
כך הדיוק אין להם חלופים והרי המשויל ג"כ לארו שגשמי מחליף וא"כ
גם י"ז חלופים ללדיוק' ועם מ"ס הוא מחבאר בדיוק לטון חו"ל שאמר
אין להם חלופים בשעה שמתים כלומר בדבר זה הם שנים לחמר אבל
לאחר זמן מחליף כדור :

ע תנו רבנן מעשה ברבי אלעזר שנזר י"ג תעניות על
הצבור ולא ירדו גשמים באחרונה התחילו הצבור
לצאת אמר להם תקנתם קברים לעצמכם געו בבכיה
וירדו גשמים שוב מעשה ברבי אלעזר שירר לפני
התיבה ואמר ארבעה ועשרים ברכות ולא נענה ירר
ר"ע אחריו ואמר אבינו מלכנו אבינו אתה אבינו מלכנו
אין לנו מלך אלא אתה אבינו מלכנו חטאנו לפניך אבינו
מלכנו רחם עלינו אבינו מלכנו עשה עמנו למען שמך
מיד נענה כסבורין העם שזה גדול מזה יצאת בת קול
ואמרה לא מפני שזה גדול מזה אלא שזה מעביר על
מדותיו וזה אינו מעביר על מדותיו :

מעשה ברבי אלעזר בן הורקנוס י"ג תעניות שהתענו והלכו
עד שגמרו י"ג כחנן עזרו ולא נענו וכו' : הרחילו
הציבור לצאת מצות הכנסת קברים תקנתם צמחיה אין
לכם אלא לנו קצור עלמיתם מפני הרעב פ"א קברים תקנתם
לעלמיתם על שחכם יוצאין שאינם מתפללין על הרעב שלא יצא
געו זקנו כמו אם יגעה שור ירר ר' עקיבא אחריו ה"ג והוא
מרנני רבנן כלומר על ר"א שלא נענה ואמר שלפי שאינו צריך
כרבי עקיבא לא נענה :

אמר רבי אלעזר בשמנאסכין את המים בחג תהום אומ'
לחבירו אבע מימך קול שני רעים אני שומע שנ'
*תהום אל תהום קורא לקול צנורין וגו' : אמר רבה
לרירי חוי לי האי ריריא דמיא לעילאה תילתא ופרישט
שפוטותה וקיימי בין תרומא תתאה לתרומא עילאה
לתרומא עילאה א"ל חשור מימך לתרומא תתאה א"ל
אבע מימך שנאמר *הנצינים נראו בארץ עת הומיר
הגיע וקול החור נשמע בארצנו :

אבע לטון נחל נוצע : קול שני רעים שני שחקין שחמת המזבח
דהיינו צמח ספלים אחד של מים ואחד של יין ונונקים
כשני מוטעין אחד ענה ואחד דק כדי שיהיו כלים צבת אחת :
תהום אל תהום קורא מים עליונים ומים תחתונים : צנורין
אופן ז' ספלים : האי ריריא מלקח המזבח על הגשמים כך
סמו ואין דלמרי מול שור דמי לעל ול"ג תילתא : בין תרומא
עילאה לתתאה בין הרקיע לאוקנוס סוף דנקא ארע' ורקיעא :
תרומא עילאה מים עליונים : אבע מימך משה לקעלות
מימך : לעילא אמר ליה חשור מימך השך מימך לארץ :

עב
סס

ע
סס
ע"ז
נעו
דור
סמ"ד
ר"ס

עא
סס
סנים
תנ

ס"ד

בשלשה פרקים פרק רביעי תענית

יט משנה מעשה שנזרו תעני' בלוד וירדו להם גשמים קודם חצות אמר להם ר"ט צאו ואכלו ושתו ועשו אותו יום טוב יצאו ואכלו ושתו ואותו היום עשאוהו י"ט ובאו בין הערבים ואמרו הלל הגדול אומר וי"ט וי"ט וי"ט לה' כי טוב כי לעולם חסדו הורו לארזי הארונים כי כו לעולם חסדו : גמרא ולימרו הלל מעיקרא אביי ורבא דאמרי תרומיהו לפי שאין אומרים הלל הגדול אלא בנפש שבעה וכרם מלאה איני והא רב פפא איקלע לבי כנשתא דאבי גובר וירדו גשמים להם קודם חצות ואמ' להם אמרו הלל הגדול והרר אכלו ושתו שאני בני מחווא דשכיחא בהו שכרות :

דש"י ז"ל לא כתב דבר צפי' זה ודמנו מכאן חועלת גדול וקודם שהסידים כשמואל הקטן לא היו מחזיקין עונם לעצמן והיו יראי חסד וחולין בעצמן כל דושי שאסר לחשוב כמו בענין זה שא"ע ע"פ סיראף מלשון המשנה האחרונה שפרק זה שהוא שבת לצור אם ירדו גשמים ביום התענית בתמלתו או בסופו הלא כמפתח תמיד חסד ואמר שאם היו מרזיין לפני הקב"ה לא היו לריכין לתענית אלא חקף ומיד כשיתפללו מוריד הגשם יצא מער : (וכתב מהרש"א וז"ל משמע דלא בתענית יחידים קא משקעו והיו לריכין להטעות גם בלילה שמשפיקין מצע"י ומ"מ סבורים היו דשבת הוא לצור שלא התחילו עדיין עיקר התענית שהוא ביום וק"ל) ה"ג לימרו הלל הגדול מעיקרא : אלא בנפש שבעה מחוץ שכתוב בו נותן לחם לכל בשר הלא להאמר על הצנע : דאבי גובר שם אדם שם מקום : דשכיחא ברו שכרות ופשעי ולא יאמרו הלל הגדול משום הכי אמרין הלל קודם שיאכלו וישתו :

תוספות שאני בני מחווא דשכיח בה שכרות ולכא הוו אומרים הלל הגדול קודם שיאכלו וישתו ונפסקי חזרא נוסבין אומר שגריה ודוקא בנפסקי דומרא קודם התפלה אכל בשעת התפלה אין אומרין אותו אלא בנפש שבעה וכרם מלאה :

בג' פרקים בשנה פרק ד

משנה אלו הן מעמדות לפי שנא' *צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי היאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו התקינו נביאים כה הראשונים כ"ד משמרות על כל משמר ומשמר היו מעמד בירושלים של כהנים ליום וישראלים הגיע זמן המשמרה לעלות כהנים ליום עולין לירושלים וישראל שבאותו משמר מתכנסים לעריות וקורין במעשה י בראשית ביום הא' *בראשית ויהי רקיע בב' יהי רקיע ויקו המים בג' יקו המים ויהי מאורות בד' יהי מאורות וישרצו המים בה' ישרצו המים ותוצא הארץ בו' תוצא כולם הארץ ויכלו השמים והארץ וכל צבאם פרשה גדולה קורין אותה בשנים והקטנה ביחיד בשחרית במקף ובמנחה נכנסין וקורין אותם על פה בקורין ק"ש ע"ש

במנחה לא היו נכנסין מפני כבוד השבת *גמ' מנא ה"מ כז א"ר יעקב בר אחא אמר רב אסי אלמלא מעמדות לא ע"ז נחקיימו שמים וארץ שנאמר *ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה אמר אברם לפני הקב"ה רבש"ע שמא ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה א"ל לאו אמר לפניו רבש"ע הודיעני במה אירשנה אמר לו קחה לי עגלה משולשת גומר אמר לפניו רבש"ע תניח בזמן שבה"מ קיים בזמן שאין ב"ה קיים מה תהא עליהם א"ל בני כבר תקנתי להם סדר קרבנות בזמן שקורין בהם לפני מעלה אני עליהם כאלו הקריבום לפני ואני מתחל להם על כל עונותיהם :

מנא הני מילי שזממדות קורין בתעשה בראשית : אלמלא מעמדות עסקי קרבנות ישראל עושין הם היו כלן בתחל ומשם כלן שמים וארץ והעומדין בזכותם אין מחזיקימן : כאנשי דור המבול שחמך שם כלן אין העולם מתקיי' והואיל שגל עסקי קרבן העולם עומד לכך קורין אנשי מעמד בעריה' בתעשה בראשית : עגלה משולשת לצטן רמזו לו שהקריבו פר ושעיר חורים ובני יונה : חדשין כמה אדע כי אירשנה ובי היאך אפשר שאברהם יהיה קורא תגר לעצמו שיסאל אות מהבורא אלא ה"ק באינו זכות אדע שירשנו בני שמה כשחטאו לפניך אלה עושה להם וכו' :

מהרש"א *בא דוד והעמידו על כ"ד שנא' בשנת מ' למלכות כו' מיימי ליה מהאי קרא דדבר דחציב שם מיימי כ"ד משמרות כתיב בשנת מ' למלכות דוד וגומר דמשמע דאז קבע הכ"ד משמרות וכבר היה שמואל מתואהא פריך מהא דבא דוד ושמואל כו' דמשמע דתרווייהו תקנינהו : *ד' משמרות עליו כו' פשוט ואמר כו' מפרש"י מצע"י מפשור לא כתיב גבי כ"ד משמרות כו' עכ"ל ויש לישב דמצינו פשטור בן אומר הכהן צייתי ירמיה ואומר כתיב גבי כ"ד משמרות כד"ה אלא דבצית שני נעשו בני פשטור למשפחה גדולה כדמשמע פ"י יוחסין שאתרו שם ד' אלפים עבדים היו לו לפשטור ונעמטו וע"כ נתקן פשטור משאר בני אומר למשמר אחר אצל קסא לי בענין זה שאתרו הכה' דלא עלו רק אלו ד' משמרות ונפסק"ה דסוכה אמרין בתעשה ב' דילגה כו' שהיה ציית שני צייתי עכו"ם ואמרו שם דפתחו חלונה של משמרה דציילגה וי"א דנכנס וישב כו' משמע מכל זה דמשמרו' דציילגה וישב שבו מנ"ד משמרות היו קיימים עדיין ציית שני : במה אדע כי אירשנה כו' אמר אברם כו' דלפי פשטי' דקרא כפרש"י בחומש ששאל אות על צורת הארץ והכי יאסא כפ"ד דהרד"ס דאיכא לת"ד דנענש על זאת כמפורש שם חקשי הא כתיב (האמין צה' וגו') דאם האמין על צורת פורע לתה לא האמין על צורת הארץ ולכן דרשו הכה' דמהא אדע וגו' לא כקורא תגר הוא לשאל אות אלא ששאל לידע באינו זכות ותקיימו שלא יעשו כלם כדור המבול כו' ויהיה מקרא מפורש אדע כמה אירשנה והשחת

ב"מ
פ"ב
דף
רס"א
שם
ל

מתענין מפני כבוד השבת וכ"ש בשבת עצמה באחד
בשבת מ"ט לא א"ר יוחנן מפני העכו"ם רבי שמאל בר
נחמני אמר מפני שהיא שלישי ליצירה אי נמי משום
נשמה יתירה דאמר ר' שמעון בן לקיש נשמה יתירה
ניתנה בו בארם בע"ש ובמוצאי שבת נטלת ממנו וט"ס
שנא *שבת וינפש כיון ששבת וי אברה נפש:

אנשי משמר אותן (כ"כ) שהיו צעירים מתפללין על קרבן
אחיהם תמידים שכל יום : בב' על יורדי הים דכתיב
ציה ויאמר אלהים יהי רקיע צחק המים ויקומו המים שלא יזיקו
ליורדי הים : בג' לדולבי מדברות דכתיב ציה ותראה היצפה
כלומ' שיתאלו הדרכים נקיי' בד' על אסברה שקרין אשטרולוגי"ך
צלע"ו דכתיב צי' יהי מארת צרקה השמים ופירוש צירוס' משום
דכתיב ציה יהי מארת וכיון שהוא חסר משמע מארת וכדי שלא
תשול המארה על הציונות אל"ץ כיון דלסברה צאה על לשון הרע
ולשון הרע אצטביד ציוס ד' שגבראו מאורות ואמרה הלבנה לפני
הקב"ה א"ה לב' מלכים וכו' וא"ל הקב"ה לצי ומעטית את עמך
והיינו לשון הרע והילכך איכא למיחש לאסכר ומתפללין עליה שלא
תזא : (והרי"ף נתן טעם לפי שהמאור הקטן נחשטט ולכן נכתב
מארת חסר שגז' מאורות גדולים נעשה אחד קטן ולכן אסברה
נופל בקטנים וק"ל) : עוברות וכו' משום דכתיב ישרנו
המים שרץ נפש חיה : מפני העכו"ם שעושים אותן יום חגס וכי
חוז דמתענים ציוס חגס אחו ליד סכנה כך פרש"י ז"ל ובחדושי
הקשה עליו דהא ודאי ציוי דוד ושלמה תקנו אותן מעטדות ואז
ודאי יד ישראל היחה תקופה על עכו"ם ומה סכנה איכא חגס
דלא היו מתענין אלא ה"ג מפני הנזירים כלומר מפני הנצירים
שהוא ג' ליצירה ויזולו ועצבו חלוש והא דרבי שמאל בר נחמני
פירוש לדברי רבי יוחנן ע"כ : (והמחש"א פירש שאנשי משמר לא
היו עושים תלכזה ציוס מתענים ויאמרו העכו"ם שאנשי משמר
מחזיקים אותו א"כ א"כ שלא לעשות בו מלאכה : ג' ליצירה
שבע"ס נצרא אדם וכל יום ג' מליש טפי דכתיב ויהי ציוס השלישי
בהיותם כואבים : נשמה יתירה דעת רחבה ומתאז לאכול
ולשחות (וכשנוטלין אותה ממנו הוה חלש) וכדי ליפז דעתו שניטלה
ממנו אותה תאבון מצרכין על ההסס במוצאי שבתות ואין מצרכין
במוצאי שבת שחל צ"ע שלא ינטלה ממנו תאורתו : כיון ששבת
שנת ושמר את הקצת : וי אברה נפש דורש צנוטריקון וינפש ווי
נפש ע"כ :

והרשב"א ז"ל כתב בזה נעלם וגילה וכבר ידעת שאע"פ שהיה יכול
הנזיר ית' לבראות את העולם במאמר א' חייבה הכמות
לברא אותו בששה ימים ולא היה העולם מלא עד יום ז' וציוס ה' היה עולם
מלא ע"כ נחבר דכתיב ויברך אלהים את יום השביעי לפי שאותו היה יום
ראשון שנתברך ונתמלא העולם וברכה לשון רבויו ותוס' מלבין וברך את לחמד
ואת מיוחד לפי שבו ציוס היה תלוי ורבויו יתר על הימים הראשונים שעדין לא
היה עולם מלא וע"כ נתקשר לפי שהיה עומד על השלמות ועל החלוי וראוי
שצוה בו כבודו ותפארתו ית' וסוף אמרו וינתן ציוס השביעי על כן נצרך ה'
את יום השבת ויקדשוהו וינתן מלבין ונתן עליהם הרוח והיו ימי הברואים
יסוד ודומה לכל ימי העולם האוויר אחיהם לקיות כל יום פועל לזריות
כפי הפעולה שמתקיי בו בבעת ציוס

ג

והשתא נראה והאמין צה' וגו' היינו שלא ציקס אות כלל לא נול
צורת הארץ ולא על צבור הורע : א"ל קדח לי עגלה משולשת
בו' היא תשובה לו שצוכות הקרנות שהיו מצויין מאלו המינים
שהם כלל כל הקרנות שור וכשז' ועזו חורים וצני יונה יתקיימו
וצצ"ר נשורם כי זכר נכאן כל הקרנות הצאים לכפרה ג' פרים
כו' ע"ס והצואו רש"י בנחום ואין כאן להאריך על דברי התלמוד
שלא זכר אלא כלל כל המינים המצויים לקרנות : כבר תתנתי
בו' בזמן שקוראין בו' פרש"י צגמרא מהיכא יליף ליה גמגום
עכ"ל ונראה שזאל להם זה הדרש שאלו ג' צמון הגלות היאך
יתקיימו מדכתיב לשון כי אירשנה ולא כתיב צמה אדע כי תתנה
לי צלישנא סא"ל הקב"ה לך איתנה וגו' ולחת לך וגו' גם שכתב
צלשון קחה לי וגו' ויקח לי וגו' וה"ל למכתב קרב לי וגו' ויקרב לו
ומ"ה דרשו דשאל לו גם צגלות היאך יתקיימו והיינו כי אירשנה
מלשון גרוש וגלות כמו כי אירשני גויים משניך גו' והרבה כמוהו
צדומן שאירשנה מן הארץ צגלות אדע צמה יתקיימו וא"ל הקב"ה
קחה לי וגומר דכלא הקרצזם של אלו ה' המינים אלא צקריאה
צעלמא צדברים צהם כמ"ס קחו עמכם דברים יתקיימו צגלות
ורמו צה הכתוב כי קרוב אליך הדבר מאד צפיק וצלצבך לעשותו
לפי פשוטו ה"ל למכתב ובעשייתך אצל ענין כל השרש אירי
צגלות דהיינו שקרוב אליך הדבר צקריאה צפה וצבונות הלימוד
צלצ ציהיה לעשותו צהם שיהיה צמקום הקרצת קרנות צמעשה :
(והרי"ף יליף ליה מדכתיב ויהי השמש לצב דהיינו שקיעת שמשן
של ישראל צחורצין ציה וע"י תרדמה נפלה על אברה' והנה אומה
חשבה וגומר שדר"ל על ד' מלכויות היאך יתקיימו צלא קרנות
וע"י נאמר והנה תגור וגומר ציוס הוא כרת ה' ברית עם אברהם
לאמר ר"ל צצביל אצירת הקרנות מעלה אני עליהם כאלו
הקריצום ומומל להם עונותיהם) וכתוב הרא"ס לפי דרך זה
תתלת הפ' סא"ל הקב"ה כי כל הארץ וגומר לך איתנה וגומר
לתה לא חשג לשאלו כן היאך יתקיימו צציו וכות כשיהיו חוטאין
כו' וע"ס וצ"ל צעיקר הקוביא דלא קשה מידי דע"כ צוה הפ' צין
הצתרים היא שלא כסדרה דצן ע"ה שנה היה אברהם כשהכה אצ'
המלכים וכשנדבר עינן צין הצתרים היה אברהם צן ע' שנה כדאי'
צסדר עולם כמפורש צחו' פ"ק דשבת ע"ס ועיין צרא"ס פ' הצע"י
ונתאל שפ' זו ברית צין הצתרים מוקדמת לתתלת הפ' שנאמר
צה כי את כל הארץ וגומר וע"פ הדרש דהכא יתשרש הכתוב לולי
תורתך שעשעי וגומר שאני לומד וקורא צה צסדר הקרנות או
אצדתי צעניי דהיינו צגלות כי לא היה לי קיוס צגלות לולי
הקריאה צהם דר"ק :

ס"ה
צקה

עד
ס

תלנו רבנן אנשי משמר היו מתפללין על קרבן אחיהם
שיתקבל בריצון ואנשי מעמד נכנסין לבית הבנסת
ויושבין ארבע תעניות בשבת בשני על יורדי הים : בנ'
על הולכי המדברות : בד' על אסברה שלא תפול
בתינוקות : בחמישי על עוברות ומניקות : עוברות
שלא יפילו ומניקות שיתגדלו את בניהם : ובע"ש לא היו

הראשונים

בשלושה פרקים פרק רביעי

חז"ל
DE

מהרש"א בני גונבי עלי בו' מפי' הרע"צ צמחגי' נראה
 דע"ס שהיה גונזין לב' השומרים ע"י העלי להביא
 בכורים היו קורין אותם גונבי עלי ודחשיב להו ככלל מתעסקים
 בעלי קרבן משו' שהם צעמין בני סלמתי שהציאו סולמות בו' ע"כ
 חוכן דבריו ואין נראה מפרש"י אלא דמה שאמרו הן הן בני
 סלמתי דענין מעשה זה עשו ונראה לפרש דאלו בני גונבי עלי
 נחשבו ככלל גונזי עליים משום מעשה זה גופיה שהיו גונזי עלי
 דהיינו לשאת גם העלי לירושלים לבקעו שם לגזרי עליים למערכה
 כן משמע מדקאמר בהך עובדא גופיה שלא יביאו עליים בו' ולא
 יביאו ציבורים בו' דהיינו דקדתי עבדי בהם שהם הביאו בכורים
 וגם העלי לקרבן עליים ולכך נמין נקט בהאי עובדא קחא לשון
 פסול כשרון וצאחות דור ויראי משא' דהיינו כשרין להביא בכורים
 ויראי משא' להביא עליים שלא חיצטל עבודת קרבנות המזכרים על
 המעט אבל צאידק עובדא ר' קאמר אלא יראי משא' דלא חיציר ק'
 קרבן עליים : פעם אחת נגזרה בו' שלא יביאו עליים
 בו' ושלא יביאו בכורים בו' יס' חתת טעם שגזרו על צ'
 דברים אלו לפי ששני דברים האלו היו מציאים בשמחה
 בקרבן עליים כ"א עשה ציומן יום שמחה וי"ט וכן בכורים היו

一

כח

בשלשה פרקים פרק רביעי תענית

לגורחא יצאתה בת קול ואמרה אותו הגמון מוזמן לחיי העולם הבא :

ובמל התמיד לפי שגזרה מלכות גזרה מלהקריב עוד: והעמיר צלם בהיכל שהעמידה מנשה כדמפורש בפרגוס ירושלמי זמר' השמים כסא' וגומר: על אבותינו דור המדבר אם יראה אדם בלגלים האלה הדור הרע הזה את הארץ: ביתר עיר גדולה והיו ישראל דרין זה: בו' בסיון נתנו סבירה ליה שצו' בסיון שהוא לתחרת ממחן הדבור עלה מנשה לקבל הלוחות ויורד וסבר הלוחות ביום י"ז בחמון דמז' בסיון וז' בכלל עד י"ז בחמון איכא מ' יום שעמד משה בהר כ"ד בסיון וי"ז דחמון הרי מ' יום וצ"ז בחמון דהיינו מ' יום יורד ושבר את הלוחות: גמרא לא אשכחן קרא אלא למדנו מרבותינו: בראשונה בגלות צלל שניה בגלות ארם: ובעת שהסר ונחצטל החמיד בו ביום נתן שקדן שומם דהיינו הועמד אלם בהיכל: וחד הדו וכו' חד שקדן הוא וחו לא והכחיו על כנף שקלים משומם ושקלים טובא משמע: תרי הדו שהעמיד מנשה בהיכל: ונפל חר על חבריה וקטעה לידיה והקטע לא חשיב והיינו דכתי' שקדן אחד: אשכחו עילויה דללם דכתיב הני: אושרת לאון שאלת כלים ולינחת והיינו דכתיב חד כנף: ויהי בחדש השני וגו' משמע מהני קראי דכ' באייר בעלה הענן פשו להו' נ' באייר דלעולם הוא חסר וכתיב וילכו שלשת ימים וגומר יום אחד מג' ימים הללו לא חשיב שאותו יום היה יום כ' לעלייה הענן הולך כ"ב מאייר אכתי צרי להו' ימים מאייר וכשתחשוב חדש של כ"ט יום שהיה לסם הבשר מכ"ב באייר בלה חשונם כ"ב בסיון וכתיב ותסגר מרים שבעת ימים הרי כ"ט בסיון ובו ביום נשתלחו מרגלים ומיום שלוח עד ט' באב חמור הולכת למזלז' מ' יום שחרו את הארץ מד בסיון דהוי מלא וכו' דחמון דהוי חסר וכו' באב הרי ל"ט: ופרקי הני נבי חד הון: קרא עלי מועד לשבור בחורי נקיענא שחדש תשרי שאל אחר חדש מלא עזדינן ד' ימים ר"ח והיינו יום ראשון השלמ' לר"ח שלמעלה ממנו לעשותו מלא וגמלאו כ' ימים טובים בחודש מלא אחר' בחמון ואחד בסיון וה"ק זמן עלי מועד לשבירת בחורי צט' באב שמגלגלין מזה ליום חייב: מוצאי' שביעית שנה שמינית: דוכן עשוי כעין איצטבא ועומד עליו הלוי לשורר: וישב עליהם את אונם פריך בערכין האי בחמון של יום ד' הוא שהוא אל נקמות ומאי האי דקאמרי ליה ביו' ראשון ופריך הסם חילויא הוא דנפיל לשומיהו פי' חילויא קינה: בעל הדלמם מה חוטם מיפה את הפריון כך הוא מיפה את דורו כלומר: קלן שדדורו מתבקש ליקרר ודברו אחר לו שלא יכירו בו אנשי המלך: טשא החביא: אצל ההגמון לבניה ר"ש צלנע' וראש חונן מתרגמי' שלטון והגמון: ומית חד מינייהו מן היועלים וסבורי' שאורע לסם בצביל שהרעו לגזור: מלאזי' צפירות אחר לשון זה: אול לבניהו ההוא הגמון צלנע' ארבי' גורו גורח' שרי עכו"ם ומית חד מינייהו מצני העלם צביל גורחא שוחטין סימן בדבר שרעה תבא עליהם בדבר זה: מהרש"א *כ"ב בסיון וי' דחמון מלו להו' מ' בשבסר

בו' דהיינו מ' יום ולילו עמו וזוה עמו ישראל שהם חסדו מ' יום ואין לילו עמו וכלו להו' צחשק וע"כ אמרו כי צושם משה כפרס' בחומם: בראשון הובקעו בט' ובשניה ב"י' בו' ולפי שהנייה הוא הביא לנו רעה ביותר כמ"ס צומא צירא חוכית ע"כ מתענין כשנייה וצירושלמי חירך בע"א דקילקול חשונות היו שם וגרחה למרש לפי שעכנו"ם מונין לחמה וישראל ללכנה וע"י אויביה עכו"ם שגזרו על חמון הלכנה וקידום החודש כמ"ס בחמסר ר"ה נעשה זה הקילקול וצורא ב"י' בחמון בחודש הלכנה נבקעה העיר גם בראשונה כמפורש בקרא צירמיה מקל שקד אני רואה כה"א ימים שבין י"ז בחמון לע"ב אצל לפי קילקול חשונות של האויבי' שמונין לחמה לא היה רק כ' בחמון דשנת החמה מוסיף על שנת הלכנה י"א ימים נמלא שבג' תקופות מתקרי עד חמון מוסיף מ' ימים שבין חמון לחמון לחמה וצין י"ז ללכנה ועל כוונה זו אמר שמו איתותא איתותא וגו' ע"פ מ"ס והיו לאותו' וגו' דהיינו שישראל המונין ללכנה יהיה אות שלהם הלכנה כשהיא לוקה סימן לעכו"ם לשואיהם של ישראל עכו"ם המונין לחמה כשהיא לוקה סימן ואות להם שהיו לוקים וכן בהפך וזהו כשאר מלך צלל על ירושלים היה צ' בעצת עד שהוללם ונבקעה העיר צ"י' בחמון ללכנה וע"י לחמה והם שני תקופות השנה שהחמה עולה ומוסיף מיום ליום וזה שם ונתן לו האויב אות וסימן להללחורו להחריב ירושלי' ובהפך אמר איתותינו לא ראלנו גוצר לטובה דהיינו שהובקעה העיר צ"י' בחמון ללכנה שהיא דנונית חסר' או סימן ואות על חסרון עכו"ם שונאיהם של ישראל על כנף שיקצי' בו' ונפל ביו' בחבריה ליריה בו' היו לורות עכו"ם אלו כעופות תמאים שנאמר צהם כי שקד הם לכס וכנף עוף הוא בתקום יד של מין צהמה ומדכתיב כנף לשון יחיד גבי שני שקלים רמו שאחד מהם היה חסר כנף אחד ע"י דחד הצריה לחצריה ופרש' מנשה העמדין צהיכל והסם נמי בלשון יחיד דכתיב וישם אף פסל האשפה וגו' והיינו מני מיה"ט וקראו שומם ע"ש לצבית לחרוב ציתא כו': ויהי בחדש הראשון וגו' מיייתי כל הני קראי דמטיקרא לא מיייתי אלא שלא נשתלחו מרגלים אלא עד שנה שנייה שהרי בראשונה נעשה החשקן אחר מעשה העגל ולא הוקם עד תחלת שנה שנייה ושבו מיייתי מקראי דע"כ לפי ענינו לא נשתלחו מרגלים אלא עד כ"ט בסיון ולא מקודם לו בשנה שנייה וכלו מ' יום צט' . אמר אביי תמוז דההוא שותא מלאי' בו' פירשו צתום' עשו אותו מלא מל' יום כדי שיקלו מ' יום צט' באב ל' דחמון ואחד בסיון דכ"ט שאל המרגלים וט' באב בו' ע"ש לכאורה דצריהם אינן מוזנים דחשיב אחד בסיון והרי סיון ודאי מלא וה"ל ב' מסיון יום כ"ט ויום ל' יום ליישב דיום כ"ט מסיון לא חשיב ליה כיון שאין לילו עמו גם שהוא בכלל ז' של הסגרת מרים אך קשה לדצריהם דא"כ כלו המ' יום צט' באב עלמון כמ"ס צהדיא וצט' צט' המרגלים כו' וכן משמע דלילה שלאחריו היה ט"ז שבו צו ונקבע צו בכייה לדורות ופרש' לכאורה צוה יותר מכון חמש ב' מסיון ול' תמוז דמלוי מלויא וח' דאז הרי צברט ע"כ שנו המרגלים דנלילה שלאחריו

בשלשה פרקים פרק רביעי תענית נב

צ"ט צ"ב ויום כ"ט דמיון גם שאין לילוי עמו חשיב ליה דלא כחצי הכא לא מקח' יום לא אמרו מ' יום ולילו עמו לא גבי מ' יום בשנה ראשונה שהיה משה בזה דהא חציב מ' יום ומ' לילה וצ"ל לדברי הסופר דערב ט"ז לאו היינו בח' צאצ' לא צ"ט צאצ' דערב ט"ז קדאמר לקמן לגבי צ"ט צ"ב מורנן סמוך לחשכה היתו ומלינו קרוב ללשון זה בקרא גבי י"ה צ"ט לחשך דערב ג' צללי י' שלחמין צ"ט ומקשה צ"ט צ"ב ליה ליה ליה דרובו נשקף צ"י בלדקמן ודו"ק : אתם בכיתם בבית של חנם ואני בו' י"ה לישב בכהן בשניו סיפור מועשה מרגלים שצפר' דברים ומסיפורו צפר' שלח דש חציב שאלמו המרגלים אשכ כי עו העם ג' ותשא כל העדה וילוו גומר וצפ' דברים חציב ויאמרו עונה הארץ ג' ולא אביטם לעלות ותאמרו ג' ולא נתן טעם למה ועוד דצפ' שלח חציב וילכו ויצאו אל משה ג' דמשמע שהיה כל זה לפני אהל מועד וצפ' דברי' חציב ותרגו דצלהים וע"ק שאמר כאן ותאמרו צנאח' הא' חתו גומר ולא הוזכר כן צפ' שלח : וע"ק שא' צפ' דברים ותקרבון אלי כולכם ג' כיון שהיה צנאח' מ' שכבר נאמר כל דור המדבר ואלו היו צניהם מחוץ מנ' כ' שזכו ליכנס לא' מה הוכיחן בך ויש לישב צבל זה לפי שהאבות היו מציין שגם צניהם צאלה' היו מתלונני' כמ"ס צמד' ותרגו דצלהים תלמד שהיו יושבין צמשכניהם ומכדיין את צניהם ואל' אוי לבס למחר יהיו צולבים מהם וכו' וז"ל שאם לא יזכו צניהם יהיו להם כ"כ עונם וצניהם לדורות אש לא ייטבו מעשיהם ועמהם ידבר משה כאן צפר' דברים ומוכיחן שגם אהם תקרבון אלי צעלה' אביטם וזה שזכר כאן שהצנים המורו ומתלוננים צלי טעם קודם ששמעו ממרגלים עם גדול ורס ממנו ג' וז"ל משה להם כי אמרתם צנאח' ג' וזה אינו כמ"ס עונה הארץ ג' אבל הוא אהב אתכם ואתם שונאים אותו כמ"ס משל אומרים מה צבלך על רחמך מה דלציהם עלך כפרש' צחומם וזאת שנאח' חנם שהיה להם צנים לגביהם צ"י צמשה המרגלים הציא להם צניהם לדורות צניהם שני שהיה להם שנאח' חנם כמ"ס פ"ק דיומא וז"ל צכאן אחם צכיתם צניהם של חנם דו' דהיינו שנאח' חנם למקם צ"ה עוד מפורש צוה צמסכת סוטה פרק א' ע"ס ומייתי ליה מקרא קרא עלי מועד לשפור צחורי ר"ל כי כל חודש מלא ים צו מועד ומודם חמוו שאין צו מועד והוא חסר קרא עלי צמעשה מרגלים להיות מלא כלא ים צו מועד שהיה הוא משלים למ' יום לשפור צחורי שלא היו צני כ' אז שיקבלו עונשם לדורות צחורי יום וכלקמן שמגלגלים חונה ליום חייב : בו' צבנר עבר' להיכל בו' צ"ט סמוך לחשכה היתו צו ההוא קרא דצמער לחשך ג' וישרוף ג' מצדש כפשיה דרובו של היכל צשרף צ"י וההוא קרא דצ"י לחשך לא קאי וישרוף איום ו' לחשך לא דהכי מתפרש דצ"י לחשך צא צנוראדן להיכל וקלקל צו עד יום י' ואז וישרוף גומר ומייתי ליה מקרא אוי נא לנו כי פנה היום הוא הצמלת הצרפה צערד יום ט' כי יענו צללי ערב של יום י' שהיה הולך ודולק כל צו היום כלו עד כי צו יענו צללי ערב לא קבעתי אלא בי' מפני שרובו בו' ים לדרקך צוה דשא חיהו גופא

תנו רבנן כשחבר הבית בראשונה נתקבצו כתות כתות של פרחי כהונה ומפתחות *העורה בידיהם ועלו לגגו של היכל ואמרו לפניו רבש"ע הואיל ולא זכרנו לדורות גוברים נאמנים לפניך הרי המפתחות מסורין לך וזרקום כלפי מעלה יצאתה כמין פסת יד ולקחתם והם קפצו ונפלו לתוך האור ועליהם קונן ישעיה *משא גיא חיוון מה לך איפה בעלית כלך לנגות תשואות מלאה עיר דומיה קריה עליה וגומר ואף הקב"ה מקרקר עליהם בחרנגולים שנאמר *כי יום מרומה ומבוסה ומבוכה לה' אלהים בניא חיוון מקרקר קיר ושועאל הדר :

ולא זכינו להיות גוברים שחנה ממריצ ציתך : משא גיא חיוון הגיא שהיו מתנצחין : צו מה לך איפה כלומר על מה אירע לך דבר זה שעלית כלך אל הגגות : תשואות מלאה את שהיית תשואות מלאה וגו' תשואות מלאה עיר דומיה קריה עליה חלליך לא חללי חרב ולא חתי מלחמה אלא צאם נפלו ומתו : מקרקר עליהם מתאחז עליהם : בחרנגולין שמתרעמין וזועקין על צניהם : שנאמר מקרקר קיר אדון וחברו סך קירי פלסתר צמסכת עכו"ס ושוע עכו"ס אדון : מדאמר לשון יחיד אהבך"ה קאי : פ"א מקרקר לשון יללה : ושועאל הדר אל ירושלים צנאח' מן הארצות : צצבלה דר ציון ששם :

מהרש"א ומפתחות ההיכל בידו ועלו בו' כצד אמרו צמדרש צערי היכל שלא שלטו צהן האויצים כמ"ס טצבו צצרך שער' ולאו אמרו שראו אלו פרמי כהונה שמתפתחות שלהן ג"כ לא יהיו נאמרים ציד אויבים והיו מוסרין ומפתחות לקונם כמ"ס צ"ה קנין א' שנא' זה קנה ימין ר"ל גם כשהוא צחורצנה כמו הר הוא קנינו של הקב"ה דמספיים צצאי קרא ושוע אל ההר דהיינו כשהוא צחורצנו כדאמרין צמסכת פסחים לא באצרכם שקראו הר בו' אלא כיצק שקראו צית כמפ"ס ומייתי ליה מקרא מה לך איפה שעלית לגגות משום מסירות מפתחות לשמים

עו
ש
הנח
הסיד
שעית
כ
ס

בשלושה פרקים פרק רביעי תענית

לשמים שהיה יכול לעשות כן למטה אבל משה' לערף עליה לגנות
 ליפול משם לארץ חללק לא חללי תרצ' אלא חללי נפילה :
אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה
 דרב כשם שמשכונם אב ממעטין בשמחה כך
 משכונם אדר ממעטין באבל ומרבין בשמחה אמר רב
 פפא הילכך האי בר ישראל דאית ליה דינא בהדי עכו"ם
 באב לשחמיט מיניה דריע מוליה דישיראל באדר ליוזיל
 בהדי דבריא מוליה דישיראל * לתת לכם אחרית ותקוה
 אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה
 דרב אלו דקלים וכלי פשתן * כריה שדה אשר ברכו ה'
 א"ר יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב
 כריה שדה של תפוחים :

ליוזיל בהדיה צערבאנא שלהם : לתת לכם אחרית ותקוה
 אידי דלירי רב יהודה לעיל קטו ואזיל דקלי' להפרינס
 צהם כלי פשתן לנזקן :

מהרש"א באב דריע מוליה כו' באדר דבריא מוליה
 גם שאמר אין מזל לישראל מ"מ מגלגלין זכות ליום
 זכאי וחזו' ליום חובה כדא' לעיל אחר' ותקוה כו' אלו דקלי'
 וכלי פשתן כו' שהם דברים המתקיימים כדאמר' פרק י"ה
 יעשו לו סגולה דקלא מיני חמרים וכו' כלי פשתן הם כלים
 שמתקיימים יותר משאר חמרים והיינו אחרית גו' : בריה
 שדה של תפוחים וכתבו החסידים י"א תפוחים כריה אחרונים
 עכ"ל וכתבו כחפזו צעלי היער כאתרונ' ציני אולני ואולי שדקדקו
 לפרש אתרונ' ע"פ מ"ס צמדות כי רוח ג"ע שנכנס עס יעקב
 היה מהצגדים כדכתיב וירח את רוח צגדיו שאלו הצגדים עמדו
 בצר צג"ע כי של אדם' היו וצלו ליד נמרוד ואל"כ גזלן וחמיר
 עשו ממנו שע"כ נקראו החמודות כדאמרין צמדות ואית ליה
 דאין שאכל ממנו אדם הראשון אזרזו היה כדאמר' פ' בן סורר
 ומאותן אתרונ' קבלו צגדיו רוח אתרונ' של ג"ע וקל"ת יש סמך
 לדבריהם אלו מספר הוזהר וז' ותר"ה האשה כי טוב הטען גומר
 מה חמת אר' ההוא אילנה הוא סליק ריחו כד"א כריה שדה אשר
 ברכו ה' וצגין ההוא רוח דהוא סליק חמת ליה למיכל מיניה
 אבל צג"ר לא שמעו כן סיבה הריח מג"ע בא"ע ה' הצגדים של
 עשו אלא שצומות יעקב נכנס עמו רוח של ג"ע והספיק צעשו על
 ידי השטות נכנס גיהסם ודוק : * משורשה חנה גו' מ"ד מר"ח
 כו' מחנה כו' יש לדקדק דא"כ למאי נכתב חדשה ושבתה וכן
 לאיך חנא למאן דדרים חדשה א"כ חנה ושבתה למאן נכתב וחנא
 דדרים שבתה א"כ חנה וחדש' ל"ל ויש ליישב דהני חנאי לא פליגי
 אלא לענין שמת' סיפור וכיכוס צאיה זיון שהם אסורים מיהו
 לנולדו חנאי כתיבי כוללן למילי אחרני דלית בהו נמי שמתה למר
 כדאית ליה ולמר כדאית לי' חדע דהא חנא דמתני' ס"ל דאין אסור'
 סיפור וכיכוס אלא בשבת שחל ע"צ שבתה וצרישא קחני משכונם
 אב ממעטין בשמחה דהיינו מר"ח ודוק : * ואמר לקרות בתור'
 כו' עין פרש' וגולי פירושו נראה דלאו משום שמתה נגעו צה
 דלא מייתי האי קרא דמשמיה לב' אלא כפישא גבי תפוקות של צית

עח
סס

ירמיה
כע
פראסי
כו

יח

יח

רצו אבל בשאר כל אדם איכא טעמא אחריא משום שלא יטכח
 אצלו כל יום ובשאר עסקים נמי אסור מה"ע ולרצותא נקט דאפי'
 ללמוד תורה אסור צו אבל צהצצ"ר קט' ליה מקרא דאסור מיהת
 משום שמתה : * כל המתאבל על ירושלים וזכה ורואה
 בשמחה' כו' ושאינו מתאבל כו' עדיפא מיניה מפורש צהאי
 קרא דליהו גופיה נמי שום אלא מכאן אמר' קאי אשאי מתאבל
 דאינו מפורש מה עונשו וקאמר דמכאן אמרו כו' דמכלל הן אהס
 שומע לאו וכל שאינו מתאבל כו' מיהו ק"ק דליכא לדיוקי מקרא
 דמכלל הן אהס שומע לאו אלא דהמתאבל הוא גופי' שמת' ושאינו
 מתאבל אינו שמת ומנא ליה לדיוק דאינו מתאבל אינו רוא' בשמחה
 וי"ל דהרואה בשמחה א"א שלא יהיה גם הוא שמת : * ותרי
 עונותם על עצמותם כו' ר"ל גם כשיכלה הצער הנרקב לאחר
 מיתה ועדיין העצמות קיימים נרשם עליהם שתיית היין כדאמר'
 פרק המעלה השניה יין עלמותיו שרופים כולי וכל שתייתו
 מרובה כו' :

משנה אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים עט
 לישראל כט"ו באב וכי' שבהם בנות ישראל בו
 יוצאות בכלי לבן שאולים כדי שלא לבייש את שאין לו ע"ב
 וכל הבלים טעונין טבילה ובנות ירושלים יוצאות וחולות
 בברמים ומה הן אומרות בחור שא נא עניך וראה מה
 אתה בורר לך אל תתן עניך בנוי תן עניך במשפחה
 * שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל
 ואומר תנו לה מפרי ידיה ויהללה בשערים מעשיה *
 וכן הוא אומר * צאנה וראנה בנות ציון במלך שלמה
 בעשרה שעשרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת
 לבו ביום חתונתו זה מתן תורה וביום שמחת לבו זה
 בנין ב"ה שיבנה במהרה בימינו :

שאולין שכולן שאלות זו מוז' אפילו עשירות כדי שלא לבייש את
 מי שאין לו : כל אותן צגדים טעונין טבילה קודם
 לזינה לפי שכל אחת צקאה צחצקה שח' נדה היתה וכדי
 שלא לבייש נדות ה'ריכו להטביל את כליות : וחולות בברמים
 לשון מחוללות : * צאנה וראנה בנות ציון דמשמע שיואלות
 וחולות : מתן תורה שנתנו לוחות אחרונות ציוס הכפורים :
 בנין בית המקדש שנתקד צ"ה כדאיתא צמודע קטן :
 מהרש"א ובר"א צאנה וראנה וגומר ביום חתונתו זה
 מתן תורה פרש' י"ה שנתנו צו לוחות אחרונות
 ע"ס והספיק פרש' צ' וציוס שנתנו לבו זה צגין צ"ה שנתקד צ"ה
 עכ"ל ולא ידענא חכוכו צ"ה ולפי ענינו נראה דאט' צאק קאי
 שטעמי שמתה אחר' צמירא תלויס צגנין המקדש :
 ר"ע אומר כל העושה מלאכה בט"ב אינו רואה סימן
 ברכה לעולם והחכם אומרים כל העושה מלאכה
 בט"ב ואינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחה
 תניא נמי הכי כל האוכל בשר ושותה יין בט"ב עליו
 הכתוב אומר * ותהי עונתם על עצמותם :
 אינו

יח
ע

בשלשה פרקים פרק רביעי תענית נג

אינן רואים סימן ברכה מאותה מלאכה : כל האוכל בשר ושומה יין בע"ב עליו הכתוב אומר ויהי עונותם על עונותם * בע"ב

כלומר כשעודה המספקת :

פ גמרא בשלמא ית"כ יום סליחה ומחילה יום שנתנו בו לחות אחרונות לישראל אלא ט"ו באב מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל יום שהותרו שבטים לבא זה בזה מאי דרוש * זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד ונזמר דבר זה לא יהא נהג אלא בדור זה בלבד רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן יום שהותר שבט בנימין לבא בקהל שנאמר * ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימין לאשה מאי דרוש ממנו ולא מבנינו * רב אידי בר אבין אמר רב יוסף יום שכלו בו מתי מרבך דאמר מר עד שלא כלו מתי מרבך לא היה דבור עם משה שנאמר * ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם וידבר ה' אלי לאמר אלי היה הדבור * עולא אמר יום שבטל בו הושע בן אלה לא פרדסאות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים שלא יעלו ישראל להרג ואמר לא זה שירצו יעלי * רב מתנא אמר יום שניתנו בו הרוגי ביתר לקבורה דאמר רב מתנה יום שנתנו בו הרוגי ביתר לקבורה תקנו כיבנה הטוב והמטיב הטוב שלא הסריחו והמטיב שניתנו לקבורה רבה ורב יוסף דאמר תרונתו יום שהיו פוסקין בו מלכרות עצים למערכה * דתניא ר"א הגדול אומר מט"ו באב ואילך תשש כחה של חמה ולא היו כורתינן עצים למערכה לפי שאין יבשים אמר רב מנשיא וקרו ליה יום חבד מגל מכאן ואילך דמוסיף יוסף ודלא מוסיף יאסף * חני רב יוסף מאי יאסף אמר רב יוסף תקבריה אמיה : פיסקא שבהם בנות ישראל ויצאות וכו' ת"ר בת מלך שואל מכת כהן גדול בת כ"ג שואלת מכת סגן בת סגן שואלת מכת משה מלחמה בת משה מלחמה שואלת מכת כהן הדיוט וכל ישראל שואלין זה מזה כדי שלא לבייש את מי שאין לה כל הכלים מעוניין טבילה אמר רבי זריקא אמר ר"א אפילו מקופלין ומגנתינן בקופסא : פיסקא ובנות ישראל יוצאת וחולות בכרמים תנא מי שאין לו אשה נפנה לשם ומה הן אומרות בחור וכו' תנו רבנן ארבע משפחות היו בא"י יפיות שבהן אומרות תנו עיניכם ביופי שאין אשה אלא ליופי פיוחסות שבהן אומרות תנו עיניכם במשפחה שאין אשה אלא לבנים עשירות שבהן אומרות תנו עיניכם כבעלי ממון * בינוניות ועניות שבהם אומרות קחו מקחכם לש"ש ובלבד שתעשרנו כוהבים :

דברים היה דבור עם משה שנאמר * ויהי כאשר תמו כל אנשי

המלחמה למות מקרב העם וידבר ה' אלי לאמר אלי היה

הדבור * עולא אמר יום שבטל בו הושע בן אלה

לא פרדסאות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים שלא

יעלו ישראל להרג ואמר לא זה שירצו יעלי * רב מתנא

אמר יום שניתנו בו הרוגי ביתר לקבורה דאמר רב

מתנה יום שנתנו בו הרוגי ביתר לקבורה תקנו כיבנה

הטוב והמטיב הטוב שלא הסריחו והמטיב שניתנו

לקבורה רבה ורב יוסף דאמר תרונתו יום שהיו פוסקין

בו מלכרות עצים למערכה * דתניא ר"א הגדול אומר

מט"ו באב ואילך תשש כחה של חמה ולא היו כורתינן

עצים למערכה לפי שאין יבשים אמר רב מנשיא וקרו

ליה יום חבד מגל מכאן ואילך דמוסיף יוסף ודלא מוסיף

יאסף * חני רב יוסף מאי יאסף אמר רב יוסף תקבריה

אמיה : פיסקא שבהם בנות ישראל ויצאות וכו' ת"ר

בת מלך שואל מכת כהן גדול בת כ"ג שואלת מכת סגן

בת סגן שואלת מכת משה מלחמה בת משה מלחמה

שואלת מכת כהן הדיוט וכל ישראל שואלין זה מזה כדי

שלא לבייש את מי שאין לה כל הכלים מעוניין טבילה

אמר רבי זריקא אמר ר"א אפילו מקופלין ומגנתינן

בקופסא : פיסקא ובנות ישראל יוצאת וחולות בכרמים

תנא מי שאין לו אשה נפנה לשם ומה הן אומרות בחור

וכו' תנו רבנן ארבע משפחות היו בא"י יפיות שבהן

אומרות תנו עיניכם ביופי שאין אשה אלא ליופי

פיוחסות שבהן אומרות תנו עיניכם במשפחה שאין

אשה אלא לבנים עשירות שבהן אומרות תנו עיניכם

כבעלי ממון * בינוניות ועניות שבהם אומרות קחו

מקחכם לש"ש ובלבד שתעשרנו כוהבים :

שנתנו בו לחות אחרונות ט"ו בתמו ירד משה מן ההר

בתמלה וסדר הלוחות וזכום ו"ח טחן את העגל וזכום

י"ט עלה למרום לקבל לחות אחרונות ונסתפה שם שמונים יום

ארבעים עמד בתפלה דקניז ואחזקל לפני ה' אל ארבעים היס

שנתנו בו לחות אחרונות ט"ו בתמו ירד משה מן ההר

בתמלה וסדר הלוחות וזכום ו"ח טחן את העגל וזכום

י"ט עלה למרום לקבל לחות אחרונות ונסתפה שם שמונים יום

ארבעים עמד בתפלה דקניז ואחזקל לפני ה' אל ארבעים היס

שנתנו בו לחות אחרונות ט"ו בתמו ירד משה מן ההר

בתמלה וסדר הלוחות וזכום ו"ח טחן את העגל וזכום

י"ט עלה למרום לקבל לחות אחרונות ונסתפה שם שמונים יום

ארבעים עמד בתפלה דקניז ואחזקל לפני ה' אל ארבעים היס

שנתנו בו לחות אחרונות ט"ו בתמו ירד משה מן ההר

בתמלה וסדר הלוחות וזכום ו"ח טחן את העגל וזכום

י"ט עלה למרום לקבל לחות אחרונות ונסתפה שם שמונים יום

ארבעים עמד בתפלה דקניז ואחזקל לפני ה' אל ארבעים היס

שנתנו בו לחות אחרונות ט"ו בתמו ירד משה מן ההר

בתמלה וסדר הלוחות וזכום ו"ח טחן את העגל וזכום

י"ט עלה למרום לקבל לחות אחרונות ונסתפה שם שמונים יום

ארבעים עמד בתפלה דקניז ואחזקל לפני ה' אל ארבעים היס

וגומר וארבעים יום עמד שם לחזור וללמוד תורה כצראשונה חסד מתעשה עשר בתמו שנים עשר מתקמו דההיא שחא מליוה ושליש דאז הרי שנים וארבעים ותשעה ועשרים דלול הרי אחד ושבעים ותשעה דחשרי הרי שמונים וי"ה ירד : שהותרו שבטים לבא זה בזה דרמחנא אמר כל בת יורשת נחלה וגומר וכתב לא חסד נחלה גומר והתירו ט"ו זכא : זה הדבר אשר צוה ה' דבר זה של הסבת נחלה : לבא בקהל שנשצנו השבטים מליתן בנותיהם לשבט בנימין טעום פלגש בנצעה ממנו מעט הוא : ולא מבנינו כלומר ממנו דקניז דקניז נשצנו אים ממנו אל יתן להם בתו אבל מצניהם לא נשצנו : שכלו בו מתי מרבך דאמרין דירושלמי כל אותן מ' שנה שהיו ישראל צמדצד היה כרוז ויאל לפני משה כל ערצ ט' זכא ומכרח ואומר לאו הכל לחפור והיה כל אחד משראל יעל וחומר לו קצר שמה ימות קודם שיחפור בערצ היה כל אחד לן בקצרה למחר היה הכרוז ויאל וסכריו ואומר הצדלו החיים מן המתים וכל מי שהיה צו נפש חיים היה עומד ויאל ומי שהיה עתיד למות היה תולע ויאל מעטצור ונכנס לתוך פיו ומת והיו קוצרים אותו וכן כל שנה ושנה לסוף מ' שנה היה הכרוז ויאל ומכרח ויאל הכל לחפור וכו' ועמדו כולן תי"י כיון שראו כך חמה ואמרו שמה טענינו בחסדן החודש חורז ושכנו בקצריהן צלילות עד ליל חמשה עשר וכיון שראו שנחמלאה הלצנה בחמשה עשר ולא נראית הלצנה עוד חסרה ולא מת אח' מהן ידעו שחצונו החדש מכונן ושצטלה הגזרה וקצבו אותו הדור לאותו יום ועשאוהו י"ט : לא היה הרבדור עם משה פה אל פה בחציה אלא בחציון לילה : הרוגי ביתר דלאחר חורבן היתה אותה גזר ומפרש בתלמוד שטעו כעין חומה סביב העיר ז' שנים ועמדו המתים על הארץ עד ט"ו זכא :

מלכרות עצים למערכה שעד אותו יום עלים יצטין וראוין

לשריפה ומכאן ואילך לא היו מצטקין שחש כחה של חמה ליצטן

וקרו ליה ליום ט"ו זכא יום חבד מגל כלומר נחצר הגרון שפסקו

מלכרות עוד עלים : מכאן ואילך מניסין ואילך עד ט"ו זכא אי

צעי עסיק צלילות אצל מט"ו זכא ואילך מאן דמוסיף צלילות על

הימים ועוסק בחסרה מוסיף הקצ"ה שנים על שנותיו : תקבריה

אמיה כלומר ימות זלא עתה : סגן הנעמונה תחת כהן גדול

לשמש תחזין אם אירע צו פסול : משה מלחמה הוא הכהן

שמכריו ואומר מי האיש הירא ורך הלצן : אפילו מקופלים

ומגנתינן בקופסא כלומר צאצא לריכין טעילה שלא לציית את

השומא : שאין אשה אלא לבנים הטעם אזה שאלה הוגנת

לו פסל את זרעו ואם צדיק יהיו מיוחסין הכל קופלין עליהו צין

זכרים צין נקבות : שתעטרונו בזהובים שלאחר נשואין תתנו לה

תקשיטין * ומילתא צעלמא קוא דאמרן כלומר וצלצד שתתנו לנו

מלבושים נאים :

מהרש"א ובת"כ מכת סגן כ"ג כל אחת שואלת משל

למשה חממה היינו גמיי מה"ט שלא יפיו להן בנדים

תשוצים כל כך לגדי העניים ועוד דאז צת כהן גדול שואלת ג"כ

ה"ב יר א

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

מנצ

בשלשה פרקים פרק רביעי תענית

הרי"ף כרמו ככאן המחול מדכתיב שיתו לבכס לחולה לחולה כתיב וכתיב
החם כי זה אלהים אלהינו עולם ועד וכן נאמר ואמר ביום
ההוא הנה אלהינו זה כלומר ביום ההוא של החולה (ומראה כאלבנו ונאמר
הנה אלהינו זה קונו לו נגילה ונשמחה בישועתו בנ"א :

הרן עלך מסכת תענית

מגירה פרק א

אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא מצפ"ך
צופים אמרו ותסברא צופים ולא משה והכתיב
*אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ועד
דאמר רב חסדא מ"ס ומ"ך שבלוחות בנס היו עומדין
אין מהוה דיה מידע הוא דלא הוה ידעי הי באמצע תיבה
והי בסוף תיבה ואתו צופים ותיקנו פתוחים באמצע
תיבה סתומים בסוף תיבה סוף סוף והכתיב אלה המצות
שאין נביא רשאי לחדש ברם דבר מעתה אלא שכחם
וחזרו צופים ויסרום :

מצפ"ך כפל אחריות : צופים אמרום נביאי הדורות : בנס
היו עומדין שהיה מקיקון עוברת משני עבריהם
הולך שר האחריות יש להם מקום דבק אבל אלו אין להם
מקום דבק שהיו צאוד לאמ"ט סקומה היתה בלוחות * ואפשר
הוא לתרזי הא דרז מסדא בסקאמן וכי לחמר דרז ירמיה
בפתוחין והכי מוכח במסכת שבת בפרק הצננה אלא פריק ליה
מילתא דשויא לתרזיהו מיכיו הוה וכו' ואנרמא דסוגיא דקלמוד'
להקשות דבר שאינו עד דטרמ ומעמיד' על צוריה *מפי רבי ע"כ:
תוספות מנפ"ך סינה סדר האחריות לגסוחו געטריקון מן נופך פי'
צופים נביאים וכן פי' הסערי"קון מן נופך ובידו שלמי מפרש
שאותם צופים בשאי דרדקי דרשו מנפ"ך ורבי אלעזר ורבי יהושע היו
מהם עוד מלאתי כחוס בנס הריט"א והאי צופים אמרו לאחר יאשוה
דאלו קודם לכן כרי היו שם הארון והלוחות והכי מסקינן דשכחום וחזרו
ויסדום אלא ודאי לאחר שנגנו הארון בימי יאשוה הדברים אמורים ששכח'
וחזרו ויסדום : (וכתב מהרש"א ששכחום לפי שהם כפלים בדבור ונדלוי
לענין המספר כי נסח לזרך) :

ואמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא תרגום
של תורה ואנוקלים הגר אמרו מפי רבי אלעזר
ורבי יהושע ושל נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו מפי חגי
זכריה ומלאכי ובאותה יעשה נודעוזה ארץ ישראל ת'
פרסי על ת'פרסי יצתה בת קול ואמרה מי הוא זה שגלה
את סורי לבני אדם עמד יונתן בן עוזיאל על רגליו ואמר

אני

מצח מלך ה"ל כאלו ממליצים בגדיהם ויתבזים מי שאין לו להחליף
ומה"ט נמי תני במתני' שאין לובשין רק לבנים שלא לבגדים העניות
שאין להם לבשונן רק לבנים : מי שאין לו אישה נכנס לשם בו
וכ"ה במתניתא דחור שא עיניך בו אל תתן וכו"ם בפרק האים
מקדש שאסור לאדם לקדש אשה עד שיראה ולא תשום יופי דהא
קאמר אל תתן עיניך בזוי בו' אלא דמ"י יראה שלא יהא זה מוס
ודבר מנוער : י'פיות בו' מיוחסות בו' מכיוערות שבהן
בו' כי הפעולות הם שלשה תלויות שהם הטוב והעבד והמועיל *
היפיות הם מכת האומרות להלך אחר העבד והמיוחסות
אומרות למשוך אחר הטוב והמכוערות אחר המועיל כמ"ם ובלבד
שקטעונו בזהבנים ובמתני' לא תשיב רק בת האומרים למשוך
ולבדור את הטוב וכו' תשיב דכת אחת עשר' שבהן אומרות תנו
עיניך בממון והוא כת להלך אחר המועיל וע"י ים לפרש בפרשת
רות מפרש"י שם שבה פה פלוגי אלמוני גו' שהיה שם הגואל
טוב אלא שלא כתב שמו לפי שלא אזה לגאול והרי דבר הכי כתיב
ויאמר אנכי אגאל ועדין לא הודיע שלא ראה לייבם את רות גם
קשה אחר שהודיע לו בזהו שהוא הראש שציראל וסופט להם
במ"ם אבלן זה בזהו ואם לא אגאל אנכי אגא וקא מותרת ציראל
דעמוני ולא עמונית הילך טוב אמר לא אגאל פן אשחית נחלתי
גו' בפשטי' אבל הנראה כי עיקר מלות ייבום להקים שם המת
דאל"כ אסור לייבם דמלות תלילה קודמת מעטם זה וז"ם לה אם
אגאל פוז דהיינו מזד הטוב לשם מלות ייבום יגא ואם לא יגאלך
מזד זה רק לשם ערב שהוא יופיך או לשם מועיל דהיינו לשם
נחל' לא תראה בו רק לשם מלות ייבום שהוא הטוב ולכן כשא"ל
לגואל חלקי כהיה גו' נקראה גם בזה הגואל מזד המועיל שהיא
היחלה וזמר אגאל עד שא"ל קנית להקים שם המת גומר דהיינו
לשם מלות ייבום ויאמר לא אוכל לגאול פן אשחית גומר ר"ל
כמ"ם און כי לא לי יהיה הורע גו' כפרש"י שם וז"ם בזהו צסוף
אשת מתלון קנייה לי לשם להקים שם המת גו' דהיינו לשם ייבום
וענין זה בחימושו פרק הערל : אלא לבנים בו' פרש"י אם
בנין מיוחסים הכל קופץ בו' ע"ם ומשום דאין השכינה שורה
אלא על מיוחסין ציראל :

פא **אמר רבי חלבו אמר עולא א"ר אלעזר עתיד הקב"ה**
לעשות מחול לצדיקים בן ערן ודוא יושב
בנינים וכל אחד ואחד מראה עליו באצבעו שנאמר
*ואמר ביום הוה הנה אלהינו זה קונו לו ויושיענו וגו' :
מהרש"א הנה אלהינו זה וגו' וכ"ם דרש גבי זה לי ואנוהו
ומייתי ליה הכא מאלהינו זה וגו' זה גו' והלשון
כפול כמ"ם שם לאדם לצדך במדת הדון עליו כמו במדת הרחמי'
נח' באלהים אכלל דבר וז"ם כשהוא אלקינו במדת הדון קונו לו
שיושיענו וזה ה' במה"ר עליו קונו לו ונגיל' ונשמח' בישועתו לא
אמר ונשמחה בישועתנו כמ"ם ויושיענו אבל כינוי ישועתו עליו
תצדק ברוך הוא ע"ד עמו אנכי בצרה וכשהוא יושענו גם הוא
יושע עמנו וע"י נגילה ונשמחה על שהוא יושענו בנ"י :

נד

פ' א' כ
ח
פ' א' כ
בין
המור
וע"ס
רש"א

זכריה
יב
ח"ק
פ"ב
וע"ס
רש"א

שלא ירבו מחלוקת לפרש ומקראות הסתומות: קץ המשורש
 צספר דניאל: ויקראו בספר תורת האלהים וגו' צספ'
 שורא כתיב: זו מקרא לשון עברי של חומש: הפאקית היכן
 הם נפסקין: פסקי המעשים הגנינות קריון עמוס: ארמלא
 תרגומיה דהאי קרא וכו' מפני של מליון בכל המקרא מספר
 להדרימון 13 עבירמון 33 בקעת מגדו ויונתן מתרגם 33' הספדות
 להדרימון 37 רמות גלעד ובקעת מגדו: ליאסיה כדמפרס 35
 מלכוס:

הריטב"א אמר רב יוסף אַמלָא תַרְגוּם וכו' הוּא דַּלְשַׁחָן לַרְבִּי יוֹסֵף
 לְעִסְקֵי אִמְרֵי תַרְגוּם עוֹשֵׁה בְּכָל דְּחֻלָּתָא תְּחִיבָא דְּהוּא סְבִיב
 וְהוּא וְלֵא הֵי יָכֹל לְגַלְּמֵי דְּבִרְיָא בְּחִבְּתָא עַל שֶׁ לְמַחֲרֵי הֵי קוֹרֵא אֲמָתִיקָא
 בְּתַרְגוּם סְהוּא דְּבַר סְבַעַל פֶּה: עוֹד מְחַלְתִּי כְּתוּב בְּסֵם הִרְעִיב'א עַל אֲמָתִיקָא
 הַכְּאוּבֵן לְרַבִּי יוֹחֵאָנָן דְּבִירָא וְהִסְתִּיב עַל הַסְּיוּתָא פִּינָא בִּינָא רַחֵל לְהַסֵּד דְּמֵי
 אֲשֶׁתִּיבָא קֶסֶם יוֹחֵאָנָן דְּרַחֵל אֵלֶּיָּהּ כִּי: בְּסִטְהִירָא דְּשׁוּרָא סִינָא אֵלֶּיָּהּ הִתְבַּר דְּמֵי
 אֲשֶׁתִּיבָא עַלֵּה עֵתִיקָא מְחַלָּא: וְיִתְרֵלָא דַּחֲסִי קֶרֶא אֲמָתִיקָא לְרֵוֹשׁ דְּמֵיבִיב וְכַח

והנאמר עם פירושו: האפרסם הראשנים והאחרונים כהנכם וכלבכם
יבולו: להחליף ולחזק בזה הספר אתכם במתן מלחכם קלת במקום
זה ענין דרוש חומיני גדול שערך את למתי' המדובר על מנזר ה'ריעט'
ו'ל יוארז עיני ולבי לעיני קיום ב' אמונות אמתיות חוברות אה' אל אחותם
אל אלה' האחד שתרומתו מותרת וזהו' הרא' נתיח קיימת על תנאי' ב'ה'
ותקום וסוף' מן כל מהתכלל בשני גמור עלום: ואח' הדקדוק המומחית
מושלמת בדברי ו'ל וכן הקשה בשנו בעל התלמוד' ואח' הכתוב אלה המנות
שאין בזה ראי' חלד וב' * ומנחת' הקדמות תחמי' תולדה נוקדת וסוף
המס' ב' שה' הכתב שאר' לאמנו כותבין בו היום ספר תורה וכל דבר שברקדו
אחיה' כתב אשור' וזהו' ענין אלה' הכתב שכלותם שערות ו'ל' המונח
ארון בית' ה' ואבסחום על המראה כשיעניתי בהם שכתב ה'י' אלו' ב'פ'
ט' * ומתאר' ב' אשר ש' על משכול ואסב לקיים שבתו וזהו' מצרייתא שבת'
סמדיה על דרוש ו'ל וסוף' לשון ואח' שחמרי' דבר בכזה ו'ל' תיחל' שבת'
תורה ס' דברי יחיד ואין אלה' כמותו ורומח' ללן ולתור' כן בו הלא ואח'
סמ' נמשכו ממנה כמה גזולים כמו שראינו בדבור הריעט' אל אחרתו וזהו'
ביתם גדול שיה' הכתב ו'ל ד' לנו על הענין אלה' שכן מקום
ולעשות כנגד האשמה הראשונה הבלמה ומסבס' אלה' המנות וב' * שחמרי'
כן חור' להעמיד שבעותיו שפרקים שביסס אלה' הדרד' שיון אור' שחמרי'
דרכו בו ו'ל אשר חזירו ענינו במהות ומלמוד ובעבור שבינה ראי' לדברי'
מסופסת' שבמסכת' סנהדרין פרק כהן גדול ראי' לבתיה' כאן ואיני עני'
הראות לכל' אל המסבדות ועל כהן אחת חזיר לענין דבורי הריעט'
ו'ל * ו'ל מסופסת' תנאי' * ואח' ראי' ענין שחמרי מורה על
לישראל אלה' לא קדמו תש' במשה הוא אומר ומשה עלה אל האלה' * בעור'
הוא אומר הוא עור' עלה חבבל את עליהם שאומר' כן תורה על עלי' כן'
ואע"פ' ש' לא יתנה תורה על ד' נסתה על ד' הכתב שאל' וכתב הגאון חזקוני'
אריתיו ומתורגס אריתיו: * וכןכ' וכל' הכתב שאל' וכתב חזקוני' שכלותו
היום יתן וכתב את תש' התורה היות כתב האלה' באבסחום לתש' קדמית'
אין שגלה מזהם מחזור: * תני' דבי אומר דבי אלה' ו'ל יתנה תורה למשכ' שחמרי'
אין שחמרי' נכתב להם ו'ל יתן קדמות אשורית שחמרי' בכתב: * רבי'
שחמון בן אלעזר אומר כתב על לא נסתה על עיקר וב' * ו'ל פסח' * ו'ל וכתב

מגילה נקראת

[illegible]

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה נה

ואלו מקום התמורה והטעות בהבנת לשון הרשב"י ודקדוק פשוטו לומר
 בהתמורה לא היה לירא'ל לחידוש שום כוונה רק היו רמזים בתוך הארץ
 ש'כו' נכללו ונכלל והספיקו בידים שמו' חתום הכתוב אשר שם אצל כל הנכלל
 שם התורה הוא מובן מלפני הרב' בלחצור ובכר הכתוב ר"ל' והענין ואחריו
 שמו' הדשים עליו עמו' נכלל כי המתלהל לא היה שמו' אלא ע"י כיתוב'אשר
 היה היות כוונתו הרב' לומר בהתמורה שיתקופ' בקריאת' שמו' אצל כל היות
 כוונתו לומר ונכלל' המתין הראשון הוא ש'חשבה' הני' "אשר שרואי אחריו
 תמסוק' ורמיה ולא יאחריו עוד אשר שאלה' וגומר כל' כי בדרך דרך שכל
 בדרות' פ"ל ובכר כתבתי שם בענין כי דברי הרשב"י' ו"ל' כנגד הענין שכל
 חזמו' והבונה לומר' כי לעולם וכתר' יצא'ת' מזה'ר' נלחם שם אל' כי וורה
 נכלול' מה' בנלות' התורה' "והכס' הוא עליו' דרו' מי' פסוק ורמיה בדרך
 בפרקים הקלים ובפרק' אל' השב' עליו' דבריו' ומדברי הרשב"י' ודי' צוה'
 בכתבתי' הקלים ומה' שמתחתי' כי כל הכתוב' פ"ל' נגד' נלחם' התורה' הוא דבר
 שאין בו ממש' "אל' חשב' לקיים' כוונתו' מ' ראות' סן' הנה' דמיו'ת' ובעל' מל'ר'
 עומן' אכל' האמת' העיד' לעלמה' כי י'ו' הנה' קלקל' התמונה' אשריו' וספרי'
 ורמיה' נכסבים' בו' אל' הכתב' עליו' שהיו' הכתוב' הכתוב' וספ' "ת' בשר'ה' בו' וספ'
 שמו' הראשון' הוא' לכל' מלחמי' השנה' עומן' בחקוק' ובקיומו' בלי' שום' כוונה'
 והשמות' פרטים' יוני' איר' וכו' אל' חס' ב'ואר' ב'ואר' מ'תקדש' אל' ארנס'
 נכלל' ע'ת' שמתוך' הלוכדים' מתוך' כונו' ר"ל' "אלו' חייבין' ליה' חזק' וזהו' מנין'
 ללאת' בני' ישראל' מ'ר'ץ' מזה'ר' ולא' לפי' מנין' התחלת' שנות' העולם' מ'תקדש'
 וזהו' הסכל' אחריו' התני' בידיו' עמו' אל' שמתחתי' עמוד' וספרי' ראות'
 בפרקים הקלים אשר' אל' מלחמי' שכל' דברים' שאל' נלחמו' ליתכ' העולם' ומתוס'
 ש'השכם' הוא' עליו' היה' פסוק' על' שמי' השמיים' בדרוש' היה' כתב' בתחלת' פ"ע'
 וכו' נכלל' זו' אשר'תו' ויתאר' ש"ל' ש'תשחית' התורה' נ"ל' העיקרים' הנכללים'
 בכתבתי' "היו' כי' בכתבתי' אכ"י' ולא' ית' מ'ל' ב'גבורה' וכו' עד' שאחריו'
 אפשר' שיהיה' הביא' רשאי' לשנות' שאל' המלות' אפי' שאל' בהוראת' לשון' וזהו'
 הטעם' הוא' שכלל' ביות' שם' מנין' מ'תקדש' ומנין' ע"י' ורמיה' וכו' ור"ל' מזה'
 המתין' מנין' הדשים' נכסבים' עמו' ע"י' ורמיה' עמו' כשב' עליו' כל' וזהו'
 שמשעו' ישראל' לרמיה' נכלל' מנין' הדשים' ומנין' אפשר' שכל' כי לפי' כל'
 היות' הנה' הנה' הוא' אחד' מ' הדברים' וזהו' שאל' היות' העולם' היה' נכלל' דבר'
 אשר' אלא' לעשות' וכו' נכלל' הדברים' וכו' וגם' חס' שנה' עמו' הכתב' מ'תקדש'
 ודקדק' אכסב' דבר' ובכסב' לו' אל' מ'תקדש' התורה' הוא' כתב' העיד' ש'התני' וכו'
 אלא' כי' אכל' לה'תקדש' ולכסב' לו' מנין' נכלל' בדבריו' אלא' "אל' בכתבתי'
 ובספוק' מזה'ר' להקדים' מ'תקדש' ש'רמיה' קוד' נכלל' מלות' מנין' תחלת' מנין'
 הב' מ"ס' לפי' שאל' היות' המלות' אחר' ה' הדברים' ורמיה' לל' ול'ה'כרי'
 התקנו' זה' אפי' על' מלות' היתר' קלה' שכתבתי' מלות' "וגם' בזה' שכתב' כאן'
 לענין' שני' כתיבת' התורה' קרא' אכסב' דבר' יראה' דמיו'ת' מסירה' למה' שכתב'
 שני' עשר' כי' מנין' ככתבתי' חס' ורמיה' שאל' דבר' כדמות' ספירה' למה' סוגיא' אלא'
 ש'תקדש' מזה'ר' ויכתב' "ומפרק' זו' ראה' ש'יהיה' לפניו' כגלגל' עור' וזהו'
 שכתבתי' בו' התוס' לת' טעם' אחר' והרבה' לשנות' הכתב' וזהו' תחלת' ראות'
 חזמו' הכתב' שכתב' בפ"ל' אצל' כל' אל' נכללו'שים' יצאו' אל' ש'התקדש' לקלקל'
 ב'ב' האמונות' האמונות' אשר' וכתרו' והכניסו' והעמידו' בתחלת' דברי' אלא' ומי' יתן'
 אלא' נכתב' הפרק' אלא' אשר' חס' בו' תלמוד' וספוק' דרש' אמוני' גדול' וזהו'
 ורמיה' שם' בזהו' תולד' על' ראש' דקות' מניקות' חסות' שגשרה' וזהו' ענין' ענין'
 ש'התקדש' ויחידו' מה' שכתבתי' ראה' בסוף' הפרק' מיוחד' תמחול' ה' מתיר'
 ש'התקדש' וכו' על' מדרש' כס' ראו' לספוק' ענין' ודרשו' זו' ומתקיים' ש'התקדש'
 ורשות' נתנה' לדרוש' הפרק' אלא' חס' מ'תקדש' בתורה' אלא' הדברים' וזהו' ר"ל'
 ה' מתיר' אחריו' אלא' ישראל' כולד' רצוני' אחר' דברים' אשר' לל' הכתב' ה'
 המתיר' וכו' כי' כיוצא' חס' אחר' אק"ה' המתיר' כל' תלכל' המתיר' כל' אחר'
 וכו' ע"י' המתיר' כל' ששנה' המתיר' כל' מדון' נכלל' היות' ה' מתיר'
 אחריו' ע"כ' "ואפילו' אל' נאמר' שר' תמחול' חולק' על' פירוש' זה' ויתר' ראו'
 לספוק' על' מדרש' שאל' בדרת' הרבים' כי' רצוני' כי' המתיר' ענין'
 והדרת' ה' ה' "ועוד' כי' אפי' אחר' מזה'ר' בתלמוד' ב'פסוק' חולק' ועליו'
 ראו' לספוק' עוד' חסב' בסוף' הפרק' לגנוב' כל' התלמידי' והראשון' חולק' כי' הרני'
 שהראי' ר"ל' הוא' מ'תקדש' בזה' אל' מנין' ובתוס' זה' עשאו' בו' ואלו'
 דברים' עזבים' מ'תקדש' מ'תקדש' כהנסי' בפרק' א' כי' בסוד' הרב' אל' וזהו'
 אלא' כולו' דבר' ב'ס' אחריו' אל' תמחול' אל' עשמו' לה'תלמוד' כתב' הענין'
 היות' חס' הוא' מ'תקדש' לפני' תמו' "וגם' בתוס' הוא' כתב' למה' דמיו'ת' ב'ואר'
 ש'בו' אצל' אחר' שאל' אחריו' ראו' ש'תקדש' כל' בעל' תורת' מ'תקדש' ע"כ'

[illegible]

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

תניא כהנים בעבודתם ולוים ברוכנס וישראל במעמדן ד
וכול מבטלין עבודתם ובאין לשמוע מקרא מגלה סס

מבאן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגלה וק"ו מעבודה ומה עבודה שהוא תמורה מבטלין תלמוד תורה לא כ"ש' ועבודה עדיפא

מתלמוד תורה והכתוב * יהי בהיות יהושע ביריחו יספ
וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וחרבו שלופה

בִּידוֹ וַיִּלֶךְ יְהוֹשֻעַ אֵלָיו וְנוֹמֵר וַיֹּאמֶר לֹא כִי אֲנִי שָׂר צִבְעָא
ה'עֲתָה בָאתִי וַיְפֹל יְהוֹשֻעַ עַל פְּנֵיו אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ וְהִכִּי קוֹרָה
וַיִּדְבַּח דָּבָר הַדְּמָה דָּבָר וְהוֹשָׁע בֶּן לֹא אֶמְרֵה לוֹ לֵאמֹר וְיִשְׁתַּחוּ

שיתן שלום לחברו בלילה חיישינן שמא שר הוא שאני

משקרי ליה אמר אביי גמירי דלא מפיק שם שמים
לבתלה אמר לו אמש בטלתם תמיד של בין הערבים

ועבשיו בטלמם תלמוד תורה אמר ליה על אי זה מהם
בבאת אמר ליה עתה באתי על שבעתה באתי מיד

* יולן יהושע בלילה ההוא בתוך העם וכתוב אחד אומר
* בתוך העמק אמר רבי יוחנן מלמד שלן בתוך עומקה

של הכה וגמירי שכל זמן שארון ושכינה של במקום
 ישראל אסורין בתשמיש המטה ואמר רבי שמואל גדול
 הלמה חובר וסב מדרבנן חסידו שואמב וסב ראשו

לא קשיא הא דרבים הא דיהודי :

כדחתן במסכת תענית השתמרו להקריב לי צמועדו וכו' :

ישתחו: חיישינן שמא שד הוא וסד הוקס לענו"ס דכתיב
לא יזנחו עוד את זמיהם לשעירים: אמר ליה אמש בטלחם

בר' לא אהרש היכא לא מחסובה שהשיבו אנו למדין חמלת דזרי
המלאך שהשימו צב' דזרים אמש צטלתם וכו' כשהעריב היום

ויהי לכם להקריב תמיד על צד הערצים ובעתם חזונו ונשתהיה
ומאשר העיר חס האין זמן מלחמה משתחשך ועכשיו שהוא לילה
ויהי לכם לומר דבורה שרבו אבות ולחמים בלילה ועתה

באתי על סם עכשו: ה"ג מיד וילן יהושע בלילה ההוא
מתוך העמק לאן באונו לילה בחיז אלא בלילה שזר על פני

ה"ק מיד למד יאושע מדבריו וכשנא לילה אחרת במאור עסקו
במורה: הוא דרבים דהזם כל ישראל הוו:

תוספות שם ש' הוא פריז"ל דוקא הובא דשכיחי מתיקין כגון בלילה
וכדדה כה"נ דיבושע שהיה נר על ירכיו והיה בלילה בשדה
ישראל אבל במקום שני אדם מזוין אינו לחוש שם ש' ש' הוא

אז לא חיו' הכי אדם שאמר בליל' צעיר כחבו גט לאשתי היכי כחבנינוחם
מאז לא הוא ולא נחוב עד דנחיה צנוה (דצנוה) ולא אשכחן דפריך

אמנם בעתהם תמיד של צדן הערבים חיימה למה בעלותה ובי לא היו הכהנים
ועליו להקריבו אף על פי שהיו ישראל לרים על העיר וי"ל דודאי הכהנים

הקריבוהו אל לא היה להם מעמדות של ישראל לפי שזרו על העיר
פי שהם מעבדים חת הקרבן לכתחלה קרי ליה ביטול תמיד ולא נהרס
הרי ביטול תמיד לגמרי משמע וביטול מעמדות לא מעבדי הקרבן דיעבד

וְחִקְרֵי בִשְׁעוֹ לֹכַךְ נִרְאָה שֶׁנֶּעֱלָו לְגִמְרֵי שֶׁהָיָה לֹא הָיָה הָאֵרוֹן בִּמְקוֹמוֹ
כְּדֹאִתָּה

וְלֹאמָה לֹא הַשְׁלִים כָּל דְּבָרֵי הַרֶגֶז הַזֶּה שֶׁנֶּכְנִיס זֶת הָאַמוּנָה תַּחַת סוּג כּוֹלָם

עס האמונות אחרות גענוכרות בכל אדם און דעת האמונה. * עודו אמר
ויעברא מין רבנים באסמך רבון אסמך רבא דענין לבל מדיבור ח"ל

אחרי שפירוש חומר הכרח חלוקות המקרה. כוכב הרב ע"פ דרכו ליחד
המחבר הקדוש לזה פניות חריות שם שם עליונה ועל"י ד' פ' שהיה
לפי המורה שם שם חרית. ונאמר שם שם חרית. ונאמר שם שם חרית.

לכך זכות להר"י אלבו ולומר שבדאי היה נכון לבו קיים בואת האמונה בחכם תורני תלמידו. אבל ספורי הא דכניסו בדוחק זה בדרומו לדרקדק שם ודבריו יאמרם דבריהם אלה חשבו. ואכן במונח זה שם

בדולות ונפלאות ואשית לראשי עשרת פז משנת רבינו הקדוש ע"ה הו זכיר
במחנה קלה וכו' כל אחד אחד מתרי"ג מנות היא שקולה אחד עלמה וחמין רי"ך

פרק חלק הביאו ליה הכרח סברות נפסדות הנמצאות בקצת אנשי דורו והיתה
בדונתו לבעל מהמון אותן הדעות נפסידות האמונה וכבר נאספנו י"ב

בְּחֵרְתִי מִשְׁפָּטָיִךְ שׁוֹתִי :

מחר ש"א תרגום של תורה אונקלוס בו תרגום הוא
לשון ארמית ותורה ודאי ניתנה בלשון הקדש הוא

בשמן עזרי מחזותינו מעבר הנהר חנא פירושה משיני היה תרגום
שבדלקמן תפוש זה תרגום שהוא לשון ארמית שהיה להם ומורגלי
לפי מזה אנו אמת לדני הכתוב במפורש חנא ב"י ומחבר דמחבר

ההודש עד דאָס אָנהאַנג וויסן: תרגום של נביאים יונתן

אמרו מפי חגי בו' ונתן הגדול מחלמיו של הלל היה כמפורש
ברק היסן והלל ק' שנה קודם שנחרב הבית שני הוה וצורדי דלא

יאלו את הנביאים חגי וזריה ומלאכי שהיו בתחלת בית שני אלא בקבלה היחה לו מפיחם ע"י רבותיו ומקמיה דאונקלוס הוה

ונתן שהוא היה תלמיד ר' חוריי שהיו מתלמידיו של ריב"ז שהיה
לומדו של הלל אלא שלא היה יונתן חס לפרש ההורה אז מטעמא
לדמיא דהרבא מילא לא היה חסדא דה דנאליה דאבא מילא

דמסתמן עד שכל הנקלום ופירש לדורו גם הסורק :

היו עמי לא ראו את המראה אבל חררה גדולה
פלה עליהם ויברחו בהחבא מאן ניהו אנשים אמר רבי

רמיה ואי תימאר' חייא בר אבא זה חגי זכריה ומלאכי
אינהו עדיפי מיניה ואיהו עדיף מיניהו אינהו עדיפי

מנייה דאיהו נביאי ואיהו לאו נביא הוא ואיהו עדיף
מנייהו דאיהו הוא ואיהו לא חזו וכי מאחר דלא חזו

אֶתְּ מַעֲמָה אִיבְעֵיהוּ אֶף עַל גַּב דְּאַנְחוּ לֹא חָדָר
יִירִי אֲבָל מוֹלִייתוֹ מִיָּהָ קָא חֲזִיא אַמֵּר רַבִּינָא שְׁמַע

זוהי חזי מאי תקנתיה לקרי ק"ש ואי קאי במקום
מינופת לגשופ מדוכתיה ד' אמות ואי קאי בדוכתא

מנוולתא לימא הכי עיזי רבי טבחא שמיני מינאי:
יגרוו נביאי שקרי נתנבאו לישראל בשליחות של הקצ"ה והנא

לא נשתלח לישראל לשם נבואות: מ"ט איבעריתו דכתיב
רא חבל חרדה גדולה נפלה עליהם: מזליהו שר שיש לכל אדם

למעלה: דינשף ידלג:

נ

ה'תק"ף ועצרת עדיפה מתמלח מורה והכניס ויהי ציוות יואשע ציריח
וקשה להם היה אפשר בעמק בחזרה ציוקס המנהג למה לא
עשה כן יואשע הלה שאכילו והמחין עד מלחמת
המלן שם ציוקס על הלה" ואלס המעורר עד שובס מהמלחמה מה
היה הכוח המלחן ואמר עכשי צעלס ח"ת" ורש"י פירש ועכשי שוא
צילה היה להם לעמק בחזרה שהי ציוקס נלחמס צילה שדער דענש
עד ציוול חזר צילה ואל" היה יואשע לחקן מיד כשנשע צד המלחן
צילה שאלחרי שהי יסנו וייסס לקוק חזר העיר וכל למחנן עד
מלחמת העי ב"ס נלמר וילן ורש"י צעמק של הלה ועוד קשה למאי
אחינו כהא ציר וילן יואשע צעמק של הלה דהיי דרש שהי ציריח
ש"ס ציוקס אל" גבי שקלו וערש דגרמר שנה לעיבס ח"ת גדול מעבוד
ש"ס הלאי ציוקס ורש"י דהיי צעמק של ח"ת וילן צדדי חתום" קשקש
אלחמס צעלס וכו' אמיא צעלור בשלמא ח"ת צעלור לפי שהיו כל
ישאל צירן על העיר כהא ציוקס אמיא לא היה מקריצין חמד" ויל"ן
ההארון לא היה במקומו כדאמר" פר"ה ורהנני" נושא" ח"ת הארון
קשה לנרמס ח"ת דאמי צעלמא ח"ת צעלור לפי שהי ישאל צירן על
העיר דא"ו דהיי שפיר מה צעלור חזרה למה נא העלך להוכיחו על
ציוול חזרה והלא צעלור שם" ואין לקשות עוד לנרמס למה לא צעל
ח"ת צעלמא העי לפי שמלחמת העי לא הלכו ב"ל ישראל כ"ל אלא איס
ש"ס קשה קמיחא" ועוד נצי"ב ח"ת המחסום מלחמ של צעמק
של הלה וכו' ויל"ן דמה שנעמס שלא היה לו כן זכר היה על צעלור ישראל
ושמיסו וכו' צירן להבין לנח"א חתום" לומר ויל"ן דמה שנעמס וכו'
ציון דלא קשה קמיחא ויל"ן לא נרמס חתום" הא דאסורין צעלמא העירה
לנח"ב" צ"ל שנו מה שצעלמא עטורס ח"ת ודכיתו יואשע ציריח הוליכו

תוספות ש"ח ה"ו ו' נבואה הנם פרש"ס שיעקר האדם על ידוֹבִּנְפִּיִּס
ע' ו' לַסֶּחֶר חֲבֻבָה ע"י יְהוּדִים פֶּסַח פֶּסַח וְלִפְרִיזוֹת הָיָה
נִבְאָוֹת הַדּוֹר נִבְאָוֹת לְדָשֵׁן אֶחָד עַם מִצְרַיִם עֲלִיזוֹת וְלִפְרִיזוֹת הָיָה
לְעֹרֵם שֶׁהָ לֶכֶר רָקָה לֵב אֶחָד וְכֵן בִּסְמֵךְ לִהְיוֹת לְעֹרֵם וְכֵן בִּסְמֵךְ
מִשְׁבָּדוֹת לְפָרֶעֶה בְּמִלְרִים וְכֵן בְּחֻבּוֹת הַבּוֹרֵה הִיטָה מֵאֵל עֲלִיזוֹת גְּבִי מֵאֵל
וְכֵן מִשְׁמֵל לֵחַם לִי קִיּוּם אֶחָד בִּסְמֵךְ נִחְלָל מִחַץ שִׁמּוֹ בָּקוּם אִמּוֹל מֵאֵל
חִשּׁוֹק לֵב מִצְעַם שֶׁהָ לֵב בְּדֹת הָאֵל וְכֵן לְדָשֵׁן אֶחָד עַם מִצְרַיִם אֶחָד מִתִּיב
אֶל מִדְּבָרֵי אֵל לֹא קִיּוּם וְרִבְנוֹת אֶחָד אֵלִים וְחֻבּוֹת מִדְּבָרֵי לֵב
לְמִצְרַיִם מֵאֵל דָּשֵׁן ע' ו' דָּשֵׁן הַבּוֹרֵה כְּדִפְרֵשׁ פֶּרֶק אֶלֶּו עֲוִרִין

אקרא בתנזור למנחם על אילת השחר הוא שנאמר על אסתר כדלמדי
 במס' יומא למי נמשלה אסתר כאילת : כבוד מינה בני ישיבה
 ששמו שמועה וז' נשקן כקדש : ולשמהם ביס סו כפורים : הכי ולשמהם
 לשו

חבריו שלמה על ביעוט החורב ולא יכול יבאש לחקן במלחמה וליפ
מלגותה לקחין את העיר : ימים וכדור שנה יום הראשון שילא הארון
כל עמם כן הכו בעיר הויים עד מלחמת שנה שלא הויין הארון שבו
למחות רק הארון שבינו דברי הלוחם : ים ראה לדבר זה המחוסמות
הדר שבתו שחארו שבו הלוחות לא היו מוצאין לחבר על הויים הויים
יריחו ע"פ הדור ויריכוו אז לומר ש"ה שבעים יבאש על ביעוט חורב
יושע על פידור הויכו יבאש : הוא על שאלה הקב"ה שיוכלו עמם
יושע שואו זמן מלחמה ויחזירוהו לחקונו בליה ייבאש ייחיו במלך גם
בליה וזכר נענש וימד נתן לו לבו לחקן ליוון שבעקם על הכלם הרשעלם
מלחמה הארון על הוי הכה מיד ירי יבאש לומר שש"ה שלא היה יבא
חקן כל ימן מלחמת יריחו לפי שכשם שלן הארון בליה הרשעונה לרד
הבאבן עד הום המלחמה מיד מיד חוקן משכבש שחקן כל לבו ליוון
שבעקם על הכלם כשילן מלחמה אחרת דליינו שלא חקן עמו ארון על
למחות : ובה תחארו דברי תוס' : שבעקם בשלחא ח"מ בעלות מפני שח
רין וכו' : שכוונה לומר שא"ע ע"פ שבעש על ביעוט חורב היה מפני שלא
יחזירו הארון בליה לקומו : ששכן לא בעוד הארון עמו חקן מיד יבאש
בעל אכל למח לא הויים החמיר : במשכן מקום הארון ויחזירו שכיין שהים
עמם יום יום הכהים על שחקן לפי שכהנים הם : נושאין הארון
מ"ה היום : כאן ל"ה דעה שבעש שלא היה לו בן זכר וכו' אפשר דקאי למאי
ואחרי נענש על שביעל פריה וז"ה ש"ה קושיא בזה דכא הארון : דיענש
על ביעוט חורב וחסה : חר הארץ : דיענש על ביעוט פריה וז"ה חר
על לומר חורב וסא איחיהו שבעש על ביעוט פ' שלא היה לו בנים : חר
נגד חורב : ומ"ה כאן שבעש על ביעוט ח"מ הוא שנה אחר דיינו חרבו
מלפיה : עוד נבמדא חר רבה רב הונא א"ר מועד בפני ח"מ לא שכן
הכונה ופורים שנה חורב עדין : ובתנו היום : א"ר מועד בפני ח"מ ויחיו
שמועס בבנינו דמי : וב"ה חוכה ופורים שמוח להספדה חע"ה דעבאל

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

כדי לשכר את האזן כמלך כשר ודס ואמר דגס שאומדך בקריאתה
 כלילה מ'מולא ידוס בקריאתה גס כיום שבו עיקר שמחה
 כדלעיל ג'מסוס ה' לעולם אודך זין שזאת עליון צמדה'ר זין
 צמ'הד כמ'ס בכל מדה שמועד לך או יס לכוון שאמר לעולם
 אודך על נס פורים ע'מ'ס אס כל הל המועדים יהיו צטלים ימי
 פורים לא נצטלים והיונו אודך על נס זה לעולם שאתה עשית לי
 גס שלא נזכר שמך זן :

אמר רבי יוחנן נדורנא כי הוינא שליא אמרינא מיליא ה
 ושאינא לסביא ואישתכח מילתא כוותנא חמת ה
 זו טבריא ולמה נקרא חמת על שם חמי טבריא אמר
 זעירי קטרון זה צפורי ולמה נקרא שמה צפורי שיושבת
 בראש ההר כצפור וקטרון צפורי היא והא קטרון בחלקי
 של זבולן דיה דכתיב *זבולן לא הוריש את יושבי סטט
 קטרון וזבולן מתרעם על מדותיו הוה דכתיב *זבולן סס
 עם חרף נפשו למות מהמעם משום דנפתלי על מרומי
 שדה אמר זבולן לפני הקב"ה רבש"ע לאוי נתת להם
 ארצות ולי נתת ימים ונהרות לאחי נתת להם שדות
 וכרמים ולי נתת הרים וגבעות אמר לו כולן צריכין לך
 על ידי חלוון שנאמר *עמים הר יקראו וגו' ושפוני טמוני
 חול וחנא רב יוסף שפוני זו חלוון טמוני זו טרית חול זו
 זכוכית לבנה אמר לפניו רבש"ע מי מודיעני על זאת
 ואמר לו *שם יובדו ובהי צדק סימן זה יהיה לך שכל
 הנושל מן בלא דמים אינו מועיל בפרקמטיא שלו כלום
 ואי ס'ד קטרון זו צפורי אמאי התרעם על מדותיו והא
 הוה ליה צפורי דעדיפא טובא וכ' דלית בה ארץ זבת
 חלב ודבש והאמר ריש לקיש לדידי חזי לי ארץ זבת
 חלב ודבש דצפורי דהויא שיתסר מיל על שיתסר מיל
 וכי תימא דלא נפיש ידיה כדאדוהו והאמר רבה בר בר
 חנה לדידי חזי לי ארץ זבת חלב ודבש דכל ארץ ישראל
 הוה כמבי כובי ועד אקרא דתולבנקי והויא עשרין
 ותרתין פרסי באורכא ובפוחתה שית עשר פרסי אפילו
 הכי שדות וכרמים הוו עדיפי לרו דיקא נמי דכתיב
 *ונפתלי על מרומי שדה ש'מ' אמר רבי אבהו *עקרון
 תעקד זו קסרי בת ארם שיושבת בין החולות והיא היתה
 יתד תקועה לישראל בימי עכו' וכשגברו מלכי בית
 השמונאי לכדוהו והיו קורין אותה אחידת מגדל צור :

כי הוינא שליא כשהייתי חנוק : ואשתכח כוונתי גרסון : לא
 דוריש את יושבי קטרון שזאת עליון צמדה'ר זין
 שאמר הקב"ה לא חתיה כל נשמה והעומס לגור צניעס ולעלות
 להם מם : על מדותיו על מזלו שנמדד לו מן השמים מדה שאין
 חסך צה : אמר לו כולם צריכים לך כל אחך יהיו זריכין לך :
 על ידי חלוון חלוון עולה מן הים להרים ולזבועין דמזו חללת
 ונמכר דמים יקרים : עמים הר יקראו מכל הסבטס יתקבצו
 לגמור קטנות שפוני מול : שפוני זו חלוון שהוא דבר חסד
 שפוני לשון דריסקא : שפוני זו טרית מין דג שקורין טוני"א :

אסן שנה משנה הוא ליוחתי אחי' דיה משינת של חס' מגילה : אעבוד
 פרשתא דא וחתימה אסיים פרשה זו ואשנה אותה פעם שניה : ביראה דמן
 פירי : יומרך כבוד כיום ולא ידוס כלילה והאי קרא במחזור ארוממך ה' כי
 דליתני דרש' דפסיקת' ומרדכי ואסתר והמן ותחשורוס וקריאת המגילה
 שבה הוא שמתרמק את הסם והכל מקלסין לקב"ה :

תוספות חייב לקרוא את המגילה ולשנותה כיום או ר"י דאע"ג דמנכר
 זמן כלילה חזיר ומנכר כיום דעקר פסוקיני יוסף הוי בקריאת'
 דיוממא וקרא נמי משמע דכתיב כלילה ולא דוניה לי כלומר אע"ג שקורא
 כיום חייב לקרוא כלילה והעיקר הוי ביממא כיון שמתרמק הכבוד חתלה וגם
 עיקר הסעודה ביממא הוא כדאמרינן לקמן דאס חללה כלילה לא ינא ידי
 חובתו והכי נמי משמע מדכתיב מרדכי ועשס וליהקס זמירה לעשייה מה
 עיקר עשייה ביממא אף זמירה כן :

אה"כ יסוד ההיזון לקרוא המגילה כלילה ולשנותה כיום אפטר סיה' מבני
 עשמים : אפטר שלום אסתר הוי כלילה ויום כמו שאמר ואל תאכלו
 ואל תשתו בליל ימים כלילה ויום וגם אס' וגומר : הכ' עיקר ההלכה החזית
 כלילה כמ'ס כלילה הוא דהה שנת האלן וגו' ונגמרה אח' כ' כיום סא' סכרת
 ריב' ולכן הכוה ראיס חמ'ס אקרא יומס וגו' ססס דכרי אסתר לפי ודדסס
 שנקראת חילת השחר : הכ' סכרת עולה ולה ראיסי חמ'ס למען ויומך כבוד
 וגו' סכרתיל הסס כלילה חמס שאל מה נעשס יקר וגדולה למרדכי ולא ידוס
 כיום כמות' לחמן מה לעשות ציפס אסר המלך חסך בקרו וזהו לעשות כל הכבוד
 סהא למרדכי : והסס סח'ס ולשנותה כיום אינו כמו ססכר רבי חייא בר
 אבא לון שנה משנה אלא לקרוא פעם שניה מ"מ ומאפקוס כל' ולכנותה
 ולא אמר ולקור ולקרוא יס למען סכסחור וקורא' כיום יהיה בדקדוק ועיון
 וסדר כמי ששנה הלכה ולא יאמר כיון שכבר קראתיה כלילה אקרא בדרך
 העברה אלא יהיה כאלו הדינים צביארו חתים בקריאתה :

מדרש'א חייב אדם לקרוא המגילה בלילה ולשנותה
 כיום שנאמר כו' הכי משמע ליה מקרא סאי אקרא
 יומס דהיינו שאקרא את המגילה כיום לצד סהא במקום הלל
 כדאמרינן לקמן איך זה ראוי כיון שלא תענה להם לישראל בתחלת
 גאולתן סס כיום רק כלילה כמ'ס כלילה הוא דדה שנת המלך
 וגו' ואמר וליה ר"ל אקרא אותה כלילה לצד מטעם זה מ"מ לא
 דוניה לי מלהכזיר הנס גס כיום במקום הלל סהיזס עיקר לקרוא
 הלל ולסעודת פורים כדאמרינן לקמן מדכתיב ימי משקה ושמחה
 ומאן דמייתי ליה מקרא למען ויומך וגו' כהכוא מוזמר נמי רמו
 זו מעשה אסתר שצורו סס סכרת פניך הייתי נצלה כזומן אסתר
 נתקיים הסתר אסתר אל פני יומך מ"מ ס' שלוח הקן אסתר מן
 סחורק מנין סנא' ססתר אסתר וגומר כמכוסר סס ואמר אליך ה'
 אקרא וגומר היא ספלת מרדכי ואסתר ואמרו דחפלתס מה צלע
 דמני וגומר ר"ל סקלי כסך סנהנו ישראל כדדתי אל ססת ע"י סקלי
 כסך על המן כדאמרינן לקמן ואמר שמע ה' וחנני וגומר סהיו
 סקלי כסך על ישראל דומין סקלי כסך על המן ואמר סעלתה
 ספלתס סהפגת ומספדי למחול ספחח סקי וגו' סל מרדכי שנאמר
 זו וליצס סק וגו' ותאורני ססתה כמ'ס ליהודים היתה וגו' וססתה
 ומסיים ואמר למען ויומך כבוד וגומר לפי שלא נזכר סוס סס
 צמגילה מן השעס סכסכו סמסרסס סנכסכס מעיקר' כלסון
 פרסי ומ"מ נזכר סינן על הקב"ה סתחלת הסס סהיה כלילה סנא'
 כלילה הוא דדה שנת המלך ודדשו מנייה לקמן כפירקין סהוא
 רמו דרך כבוד דדה שנת המלך סנא' מלכו של עולם וז'ס למען ססתה
 ססתת סקי וגומר אומרך בקריאת מגילה כלילה להכזיר סמך דרך
 כבוד על גס ככלילה שאין סניה לסני נכסך כן דדה שנת וגומר

כתוב'
 י"ב
 ע"ס
 רס"א

אפסוס
 נפסוס

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה נ

ואלו זכויות לבנה זכויות תחת זריחה מן החול כדאמרין בפ"ק דשבת וחול של זבולן חשיב משאר חולות (וראוי) לזכויות לבנה: מי מודיעני על זאת לתת לי דמים המולא חלוני ושמה אלה הקומם בלא דמים: אמר לו שם יזבחו זבחי צדק כשם שאסור גזל בעולה כך לא יעול ממך כלום פאם יעלו שזה פרוטה בלא דמים יתקלקל הצנע והחול ולא יועיל כללום: וזבת הלב ורבש העזים אוכלים תאנים והדשם נוטף מהם והחלב נוטף מן העזים ונעסה כמין נחל: ששה עשר מיל ד' פרסאות: לדירי חזי לי וזבת הלב ורבש רכל ארץ ישראל בכל מקומות שהיא שם ואם זאת לצרם כאלהד הוי כמצי כוזי עד אקרא דחולצנכי שם מקומות: אקרא מקום מעבר הגהר ובלע"ו פורט"ו: עדיפי ליה תציניו הוי עליו: יתד תקועה לרעה: אחרית מגדל צור

כנישת מגדל צור: עקרון עקרו עקרו וז קשרי בת ארס ואע"ו דעקרון היתה מחמשת סרני פלשתים וצלפניה כתיב כי עזה עזבה היתה ואשקלון וגו' ועקרון עקרו שמה שוב כנשה מלכות ארס: מהרש"א חמת זו טבריא בו' רקת בו' כנרת בו' צמק' חד כתיבי הוי ג' ערים בספי' יהושע צגורל של בני נפתלי והכי אמרין פרק מרובה ימות של טבריה בחלקו של נפתלי היתה בו' ור"י מפרש להן לפי השמות ששנתנה צומנו: *בקלא דבנרי בו' פירש צערוך שם חילן דפירותיו מתקוין או פירוש מתוך קקול כנור: *כי שכיב אינש הבא כולי ובי מסקי בו' כי נח נפשיה בו' ג' מיני הספד זכר כאן על ת"ח מי שלא זכה כלל אף צגורו לאחר מיתה בלא ל"י ספרו עליה גדול בו' וסם לו בו' דים להספיד עליו שלא זכה צגורו לבא לא"י ת"ח זכה צסם טוב לבא החס דשם לו ברכת וע"ד טוב שם משמן וגו' ומי שלא זכה למות שם צא"י אבל זכה לאחר מיתה דמסקי ארונה להחם יש להספיד עליו שלא זכה בחייו לבא לשם דהשתא הרוגי עומק מקרי כאלו אינו מת צומנו ונרגר בחטא זה שהיה דר בח"ל וכהאי לישנא איכא בסוף כתובות על ששאל אשה בח"ל ונתת שם ברוך המקום שהרגו ורבי יורא זוכה בחייו ליכנס לא"י קאמ' דת"ח יש להספיד עליו על שצדקה כלי חמדה שהלדיק ודאי אינו אצד צמיחתו שם לו השארית הנפש אבל יש לכלל ישראל להספיד על זה שצדקה מהם כלי חמדה שהלדיק הוא דמיון כלי חסד שע"י פועלים דברים חסודים וטובים: *רקת שאפילו ריקנים שבך מלאים מצות בו' לכאורה דמלת רקת לא משמע אלא ריקנין ומיהא משמע דמלאים מצות כרימון וי"ל דנקרא רקת על שם הכתוב כפלה הרמון רקתו וכמפורש בפ' זה צור: *שירושבת בטבורה של א"י בו' אבל לא בעבור של עולם דלא אמרין פרק זה צורר אלצת הגזית שרר אגן הספר וגו' שהיא יושבת בעצורה של עולם וכ"כ היום' צדק אלו מציאות דירושלים לא היה רק מהלך יום אח' מגדול א"י מלך אחד וארץ ישראל ד' מאות פרסה הוא ע"ש: *ששוברת ראייתה בו' עיני חסופת ועוד י"ל טובה ראיתהה בחמשים שהיו יושבים שם מנהדרין צימ' רבי כדאמרין ספ"ז דר"ה: ובולון עם חרף וגו' בו' דלפי פשוטו שמשפח

כנישת מגדל צור: עקרון עקרו עקרו וז קשרי בת ארס ואע"ו דעקרון היתה מחמשת סרני פלשתים וצלפניה כתיב כי עזה עזבה היתה ואשקלון וגו' ועקרון עקרו שמה שוב כנשה מלכות ארס: מהרש"א חמת זו טבריא בו' רקת בו' כנרת בו' צמק' חד כתיבי הוי ג' ערים בספי' יהושע צגורל של בני נפתלי והכי אמרין פרק מרובה ימות של טבריה בחלקו של נפתלי היתה בו' ור"י מפרש להן לפי השמות ששנתנה צומנו: *בקלא דבנרי בו' פירש צערוך שם חילן דפירותיו מתקוין או פירוש מתוך קקול כנור: *כי שכיב אינש הבא כולי ובי מסקי בו' כי נח נפשיה בו' ג' מיני הספד זכר כאן על ת"ח מי שלא זכה כלל אף צגורו לאחר מיתה בלא ל"י ספרו עליה גדול בו' וסם לו בו' דים להספיד עליו שלא זכה צגורו לבא לא"י ת"ח זכה צסם טוב לבא החס דשם לו ברכת וע"ד טוב שם משמן וגו' ומי שלא זכה למות שם צא"י אבל זכה לאחר מיתה דמסקי ארונה להחם יש להספיד עליו שלא זכה בחייו לבא לשם דהשתא הרוגי עומק מקרי כאלו אינו מת צומנו ונרגר בחטא זה שהיה דר בח"ל וכהאי לישנא איכא בסוף כתובות על ששאל אשה בח"ל ונתת שם ברוך המקום שהרגו ורבי יורא זוכה בחייו ליכנס לא"י קאמ' דת"ח יש להספיד עליו על שצדקה כלי חמדה שהלדיק ודאי אינו אצד צמיחתו שם לו השארית הנפש אבל יש לכלל ישראל להספיד על זה שצדקה מהם כלי חמדה שהלדיק הוא דמיון כלי חסד שע"י פועלים דברים חסודים וטובים: *רקת שאפילו ריקנים שבך מלאים מצות בו' לכאורה דמלת רקת לא משמע אלא ריקנין ומיהא משמע דמלאים מצות כרימון וי"ל דנקרא רקת על שם הכתוב כפלה הרמון רקתו וכמפורש בפ' זה צור: *שירושבת בטבורה של א"י בו' אבל לא בעבור של עולם דלא אמרין פרק זה צורר אלצת הגזית שרר אגן הספר וגו' שהיא יושבת בעצורה של עולם וכ"כ היום' צדק אלו מציאות דירושלים לא היה רק מהלך יום אח' מגדול א"י מלך אחד וארץ ישראל ד' מאות פרסה הוא ע"ש: *ששוברת ראייתה בו' עיני חסופת ועוד י"ל טובה ראיתהה בחמשים שהיו יושבים שם מנהדרין צימ' רבי כדאמרין ספ"ז דר"ה: ובולון עם חרף וגו' בו' דלפי פשוטו שמשפח

כדאמר לקמן יבדו שניהם אל תאמין והיו קורין אותה אז על שם חורבנה כנישת מגדל שד כ"ה גורסת הערוך דהיינו שנתרבה שם ודרים היו זה שדים: אמר רבי יוחי בר חנינא מאי דרביב *היסירותי דמיו מפי' זו בית *כריא שלום ושקציו מבין שניו זו הבית

ח"ב מו א בית

בית

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

שם מלכות ואף הוא מלאך : מרובני דוכים : יגעתי צורה
לאוקמי גירסא של תשחבא ממנו : סיעתא דשמיא הוא
דיש סיגא ואינו מולא :

מהרש"א בית במיא עיין צ"י רש"י : ושיקציו מבין
שינוי וגו' זו בית גליא שיהיה בו' כמה שאמר

פרק כל הלמים ואדחתם את שמם שלא לכתוב להם שם שבה אלף
שם גמלי היו קורין אות' בית גליא לשון גובה קורין אות' בית כריא
לשון תפירה וספלות כפרש"י שם ועיין צערוך עוד פירושו וז"ש
ושיקציו מבין שינוי שלא יקרא להם עוד ממו ומבין שינוי דכס
שבה זה : שעתידיים שרי יהודה וצפ"י זכריה פי' רש"י הלוק מלכות
אדם יהיו אלופי ושרי יהודה וצפ"י זכריה פי' רש"י הלוק מלכות
לימוד כמו ואלפיהם חכמה : חרבו שתיהן בו' בחרבו שתיהן
וביטבו שתיהן אחר ככל חלוקה מהן אל תחמין חבל גבי חרבה
קסרי ויטבו ירושלים וחרבה ירושלים ויטבו קסרי אחר דשני
החלוקות פי' אל תחמין ויש לומר שאלו היה אומר נמי כן ככל חלוקה
האמין היה המזון ממנו שאפשר לפרש להאמין דבא משני החלוקות
אם לעולם יטבו ירושלים וחרבה קסרי או לעולם יטבו קסרי
וחרבה ירושלים ואינו כן אלף שם להאמין שבה החלוקות אמת כי
לפעמים יטבו קסרי וחרבה ירושלים ולפעמים יטבו ירושלים
וחרבה קסרי ומייתי ליה הכי מקרא דאמלחא החרבה דנור אחר
על ירושלים אחרמלחא מחורבה כפרש"י ומשמע נמי אינא את
נור שהיא חריבה מירושלים שהיתה מלאה וכן ולאום מלאום יאמץ
שסתם הכתוב איזה מהם יאמץ על חצרו ע"כ פירושו שאלף מהם
יאמץ על חצרו לפעמים זה וזה פעמי' : זה 'וחזן עשו בו' ר"ל גם
שלינו ראוי לכך יוחז בתחת חסם כמ' שחזן את אש אחר אחר גו'
אחר ליה הקצ"ה רשע גמור הוא ואין ראוי לחטואו אל' יחזק כל
למד דודק גו' כמ' ששגגת תלמוד עולה דודן וזה שלא למד דדק
שוגג הוא דמעטיו הרעים אל' הקצ"ה צרף נכוחות יעול דהיינו
להחריז ש"י והמקדש צוה מיד ורשע גמור הוא כמ' שער ערו
עד היסוד גו' : זו גרממא של אדם בו' צפ"ק דיומא אמרינן
גומר זו גרממא כו' וגומר מבני יפת היה ואפשר דמ' קאמר זו
גרממא של אדם כו' ולא אותה גרממא דהיינו גומר דמבני יפת
היה וצאוקה דשל אדם שאלמלא כו' : איכא בארמי בו' והוא
כמיני ימות החמה שס"ה ימים כי עשו מונה לחמה וכדלקמן
דשס"ה שווקים וכ"א ממרזני שס"ה שס"ה הוא מושל ביומא מימי
השנה שס"ה ודקטיל ככל יומא חד מנייהו הוא רמו על חסרונם
לעתידי דוגמא שאלמו צפרי החג ואמר דע"כ מטרדי לאוקמי
מלכא דהיינו וממם שאלין ויולאין להחריז העולם : יגעתי גו' ועד"ז
פירשו בקרא האמנתי כי חגי עניתי מאד גו' האמנתי שמלכתי כי
אדבר שעניתי וגעתי מאד צוה אבל כשאמרתי בחפזי צלי יגיעה
כל אדם כוזב ולא תאמינו :

הר"ן מאי דכתיב יוחן רשע כל למד דדק וכו' : יש לדקדק מה הוקשה
לו בכתוב ודינא כפשיטא שהחפץ להניח ואמר יוחן וירוחם
הרשע שחטא בשגגה כי לא למד דק וחרבה ומתוך כך חטא אצל מי שלמד
והרשע

בית גליא שלהם ונשאר גם הוא לאלהינו אלו בתי
בנסיות ובתי מדרשות שבארם והיה כאלוף ביהודה
ועקרון כיבוס אלטרטסיות וקרקסיות שלהן
שעתידין שרי יהודה ללמד בהם תורה ברבים אמר רבי
יצחק לשם זו פמיא עקרון זו קסרי בת אדם שהיא
היתה מטופולין של מלכים איכא דאמרי דמרבי בה
מלכי ואיכא דאמרי דמוקמי מניה מלכי : קיסרי
וירושלים אם יאמר לך אדם שחרבו שתיהן אל תאמין
ישבו שתיהן אל תאמין חרבה קיסרי וישבה ירושלים
(האמין) חרבה ירושלים וישבה קיסרי האמין שנאמר
*אמלאה החרבי' אמלאה זו חרבה זו רב נחמן בר יצחק
אמר מהבא *ולאום מלאום יאמץ * וא"ר יצחק מ"ד
*יוחן רשע כל למד צדק בארץ נכוחות יעול ובל יראה
נאות ה' אמר יצחק לפני הקב"ה רבש"ע יוחן עשו * אל'
רשע הוא * אמר לו כל למד צדק * אל' בארץ נכוחות
יעול * אמר לו אם כן כל יראה נאות ה' וגומר' ואמר ר'
יצחק מאי דכתיב *אל תתן ה'מאויי רשע זממו אל תפק
ירומו סלה * אמר יעקב לפני הקב"ה רבש"ע אל תתן
לעשו תאות לבו * זממו אל תפק ירומו סלה זו גרמומא
של אדם שאלמלא הן יוצאין מחריבין את העולם כולו
דאמר רבי חמא בר חנינא ש' מלכי קטרי תאני איכא
בגרמומא של ארמי ושס"ה מרובני איכא בארמי כל
יומא נפקי הני לאפי הני והני לאפי הני ומקטיל או חד
מהני או חד מהני ומטרדי לאוקמי מלכא אחריני ואמר
ר"א אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמין
מצאתי ולא יגעתי אל תאמין יגעתי ומצאתי תאמין והני
מלי בדברי תורה אבל במשא ומתן סיעתא דשמיא
היא ובדברי תורה לא אמרן אלא לאיחודי אבל לאוקמי
גירסא סיעתא דשמיא היא ואמר רבי יצחק אם ראתי
רשע שהשעה משתקת לו אל תתגרה בו שנאמר *אל
תתחר במרעים וגומר :

והסירותי דמיו מפיו גבי נור כתוב שהיה רשע לאדם : כריא
וגליא ראשי עכו"ם הן לאדם : כיבוס זו ירושלים :
והיה אדם לאפי יהודה ועקרון תהיה בית למד לירושלים :
לשם עיר שכתוב בני דן : פמיא שמשם יולא ירדן ממער' פמיא :
מטרפולין לשון יוני אמת של מלכות מטרי אס פולין לשון שרה :
דמרבי בה מלכי מגדלים שם בני מלכים : אמלאה החרבה
רשיה דקרא יען אחרת נור על ירושלים האת אמלאה החרבה
עכשיו אחרמלחא חורבנה : רשע זה עשו הרשע אחר יצחק להקצ"ה
יוחן עשו אל' הקצ"ה רשע הוא : אל' יצחק : כל למד צדק
לומר אין אדם יכול ללמד עליו דק : אל' הקצ"ה : בארץ
נכוחות יעול זה ירושלים שחריב כלומר עתיד להחריב ארץ
ישראל : אמר יצחק א"כ כל יראה וגו' : זממו אל תפק א תולאנו
מחריזי זמם כמין טבעת של צרול שנותנין בחוטמה של נאקה
ומשכתו צו ומתוך חוקה אינה משתמרת כי אס צו : גרממא

יחזקאל
כו
בראש
כה
יפס
כו

חלום
קח

סס לו
פרס
פ"ק
וע"ס
רש"י

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

הענין שאלו שמעו להזכיר מפלתו : כבר בתורה אני נשם
הם רואים מה שאירע להם על ידי שראל : רב ורבי חנינא
ובו' מתנו הו' דאמרין לקמן שלמה להם וכו' : ובבבליה סדר
מועד מקום שגזבר שם זוג זה של ד' חכמים הללו הלופי
רבי יוחנן וכו' ים מחלופין ר' יוחנן ומכניסין ר' יונתן : שלישים
בשלמה מקומות ים לנו להזכיר מהיות עמלק : בספר ואלה שמות
וזמנשנה תורה ובספר שמואל : וחו' שאמר שלמה דבר שלשתי לך
אי אתה רשאי לרצו : זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה
דכל מה שכתוב בתורה קורא כתיבה אחת : ויאמר המן בלבו
מנא ידעי כותבי המגילה שכן אתה בלבו אלא ש"מ ברוח הקדש
נגלה להם : ויודע הרבר למרדכי מי גלה לו אלא ברוח הקדש
נגלה אליו : וכתוב בתוספות ויודע הדבר למרדכי אלא מרדכי
גביא היה דמהימן נודע לו אלא ברוח הקדש אם כן המגילה אמר
ברוח הקדש כיון דנביא היה ע"כ : ובבבליה לא שאלו גומר מנא
ידעי מה עשו הרחוקים : לא יעברו מנא ידעי את העתיד :
דלא כבר נאמר וכו' וכיון דלא כתב את כלן למדת שמה שכתב
רוח הקדש היה : דאי בעי איכתיב וכו' ולעולם מה שכתב
משלות בעלמא נינהו ולא מפי הקדוש ברוך הוא : ש"א אל תוסיף
על דבריו מדקאשר להוסיף עליהן ש"מ ברוח הקדש נאמרו :
מהרש"א קבעני בו' כל דבר זה קלם מפורש בקרא דכתיב
מעיקרא ויכתוב מרדכי גומר לקיים עליהם להיות
עושים גומר ולא רלו לקבל משום קבלה את מעוררת בו' עד
והכתוב אסתר גו' לקיים את אגרת פורים שנית ושלח ספרים גו'
ומסיים ביה דלין לחוש לקבלה רק דברי שלום ולחמה גומר הלא
הם כותבי' על דברי הימים למלכי מדי ופרס : כתבנו לרדורות
בו' פירוש שנקרא אסתר שהיה המגילה מכלל הכתובים וכפרש"י
בספר ונאמר אסתר קיים גומר וכתב בספר גומר אסתר נקרא
משכמי הדור לקבועה ולכתוב בספר זה עס שאר כתובים וזהו
נכתב בספר עכ"ל והשינו לה דהכתוב מיעט את המגיל' מהיותה
מכלל הכתוב דכתיב הלא כתיבתי לך וגו' : שאמר הכתוב בתחלה
הע אונן ושעט לדברי חכמים גומר פירוש שהיה המגילה מכלל
המלות שאינן אלא דברי חכמים כמו מלות נר מנוכה לא מכלל
מלות הכתובים הנאמרים ברוח הקדש כדכתיב בחר הכי הלא
בכתבתי לך שלישים גומר אין לך לרצו עד ששאלו להם סמך מן
הקרא המגילה היא מכלל השלשה כמאן דס"ל הכי דכתיב כתוב
זאת מ"ש כאן ובמסנה תורה הוא מקום אחת זכרון מ"ש בנביאי'
הוא מקום שני בספר מ"ש במגילה הוא מקום שלישי וכתבתי לך
שלישים יתפרש התא עמי אצורה נביאים וכתובים והכי מפרש
צירושלמי כתוב בתורה כמה דתימא וזאת התורה זכרון אלו נביאי'
דכתיב ויכתב בספר זכרון לפניו וגומר בספר אלו כתובים דכתיב
ומאמר אסתר גומר ונכתב בספר גומר ועוד אמרו צירושלמי
שהשינו לה משום דלין נביא רשאי למדש דבר מעתה עד
שאמר הקדוש ברוך הוא עניינה ומלאו כתובה בתורה ונביאים
וכתובים ואיכא למימר דתלמודנו לא חש ששינו לה כן דלין כאן
מאס דלין נביא רשאי למדש דהא איכא קל ומומר דלקמן ומה

מעצדות לחירות אמרו שירה מתיחה לחיים לא כ"ש ומיהו לא
כני לן כהאי קל ומומר ואלעריך קראי דהא דמשום האי קל
ומומר ראוי לאותרה בנלות חכמים כמו השירה אבל לקבועה בין
הכתובים ליכא למילף מק"י אי לאו הכי קראי ורבי יהושע נמי
דפליג הכא היינו שלא ניתנה לקבועה בין הכתובים להיות מטמא
*קמפיש טובא ואמר בו' היינו שאמר מתחלה ואשר ניתן בחר
המלכות בראשו ששאל גם על בחר המלכות ולסוף שראש שעיני
המלך רעה זו ששאל גם על בחר מלוכה לא אמר רק ונתון את
הלבוש והסוס גו' כפרש"י במגילה ע"כ אית לן למימר מסביר
דלא שאל כל כך גם על בחר מלוכה לאו אלא דכלבו אדעתיה דנפשיה
קאמר : ש"א ואח' גרמיה לו בו' לפי שמדרך שהיה נוסף
מן ביותר בעיני אומתו וגבי אסתר כתיב לא הגידה אסתר את
עמה גו' כי מרדכי היה גומר אפשר שהיה עשה כן כדי שלא תהיה
נושאת חן וישלחם אבל מאלהים היה בזהפך זה כיון שלא הזכירו
את עמה כ"א ואחר דמסקה לו כאלו היא מאומתו ולכך נובאת חן
בעיני כל רואיה : דלמא פרהתקי שדרר בו' ים לדרקק מעיקרא
דדייק ליה וצדוה לא שלחו וגו' הויאך ידעו מה עשו הרחוקים אי
לא ברה"ק עמי ה"ל לדייק כן מרישא דהאי קרא דכתיב ושאר
היהודים גומר והרגו בשונאיהם חמשה ונשעים אלף גו' הויאך
ידעו מספר הרגים של הרחוקים אי לאו ברה"ק וי"ל משום
דבכתב המלך נתן רשות ליהודים גם צדוה דכתיב אשר נתן
המלך ליהודים אשר בכל עיר גו' להשמיד ולהרוג גו' ושללם
לבו גו' אלא שהם מעלמם הרחוקו מהביוה שלא יח' עין המלך
רה צמון כפרש"י במגילה והשאר בדבר שנתקיים כתב המלך
להרוג בשונאיהם ידע לתימ' שהיה הקול יולא לידע גם ממרחקי'
את מספר ההרגים אבל דבר שלא קיימו מלות כח המלך שלא
שלחו ידם צדוה לא הוו ידעו בקלא בעלמ' לאו ברה"ק והמדת'
קאמר דע"י שליח הודיע להם כן וכדי שלא יח' עין המלך רה
צמון : וזכרם לא יסוף מורעם בו' כתוב בתוס' דצריש דקרא
לא חזין אלא היהודים שצאוה דור עכ"ל ולא משמע כן דצריש
דקרא נמי כתיב בכל דור ודור גומר אל נראה דריש דקרא איכא
לפרושי שכן קבלו עליהם שלא יעבדו אבל מיתורא דלא יסוף
מורעם משמע לי' למדרש דרה"ק אומרת כן בל' הצטעה דלא יסוף
מורעם וכה"ג דרשו מנייה צירושלמי דומי פורים לא יתבעלו גם
לעמיד : שחכמתו של שלמה היא בו' ר"ל שחכמת החור' היא
חכמה העלמית שניתנה ליכתב אבל חכמה שלח' שחכמת החור' היא
כעין דברים שבעל מלא ניתנו ליכתוב ולא שייכא בין הכתובים
וא"ל וכי זו בלבד נאמרה והלא כבר נאמ' וידבר שלש אלפים גו'
ולמה נכתב קהלת עמי מהשאר לא שהיא שייכא בין הכתובים ואמ'
וב"ח דאי בעי איכתיב בו' וקהל' איכתיב והשאר עד ג' אלפים
משל גומר לא איכתיב : ח"ש אל תוסיף על דבריו ע"כ לא
דברים ממש קאמר דדברים שצ"פ אין להם שיעור אלא ע"כ על
דברים שנקב נאמר כן וכיון שקבלת ויתן ליכתב ע"כ דבין
הכתובים היא :

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה נט

[illegible]

אמר רבא מחייב אינוש לבסומי בפורייא עד דלא ידע בין ארור המן לבין מרדכי רבה ורבי יוירא עברו סעודת פורים בהדי הדרי איבסום קם רבא שחמיה לר' יורא למחר בעי רחמי ואחיה לשנה א"ל ניתי מרזעלידך סעודת פורים בהדי הדרי א"ל לאן בכל שעתא ושעתא איתרחיש ניסא : —

לאבסומי להסתגר ציון : ואיבסום נסתגר :
משנה אין בין ספרים לתפילין ומוזות אלא שהספרים
 נכתבים בכל לשון ותפילין ומוזות אין נכתבים
 אלא אשורית רבי שמעון בן גמליאל אומר אף בספרים
 לא התירו שיכתבו אלא בלשון יוונית : גמ' אמר רב
 יהודה אף כשהתירו אבותינו יוונית לא התירו אלא
 בספר תורה ומשום מעשה דתלמי המלך מאי היא דתנ'
 מעשה בתלמי המלך שכנס ע"ב וקנים ורושיבים בע"ב
 בתים ולא גילה להם על מה כנסם וכנסם אצל כל אחד
 ואחד ואמר להם כתבו לי : תורת משה רבכם נתן הקב"ה

דרייץ שנהא אסתר לחמיס קענען דורות פו' ויש להו לבקש ד' אסמכתא * ואספר דרשינן פסוק וואמאר אסתר קייט דברי הפורים האלה ונכתב בספר אסתר מיוחד געבנד כחז' קודם קייט וקבלו היהודים עליהם ועל זרע' אסתר' כאלו זרע' אסתר' האמינים שיקבעו לדורות קריאת אסתר' לבד שא"פ קייטו וקבלו היהודים הוא געשי'ט וסמחה וסמחה וכן כבוד להיות עושים בכל שנה וסנה אל' עינן קריאת המגילה אסתר' וסתלה בכל שנה וזה מה ששאלה אסתר לחתני' וגרמו כבודו וואמאר אסתר פו' אסתר אסתר ואלה היום קייט דברי הפורים קייטו קריאת דברי הפורים אסתר קריאת המגילה ו"ש א"ח כל חוקק לקיים את דברי הפורים' אסתר המגיל' סגקראת' כאברת' ולא יהיה שאלת' פ' קייט' משה וסמחה רק עד עסקי קריאת המגילה שאלה' כאברת' * וכשהיטוה שמואל אסתר ויתעורר ויזהר וקאה' עליו אז חזרה להשיב' וואמאר אסתר וחשובה יהיה שיש לקיים דברי הפורים שסם הדברים הנקרא' 'מגיל' כי א"ח לחם קמח העמ'ס' לפי שבז' נכתב בספר הלל היא כתובה בס' אמרי' ופרס' ומוס'ט יראו וידעו מה שיער' עלם ע"י יסראל' שלהא אסתר' חספ'ס' כחבניו וכו' ה"א היבא רמיוא מקרא' מגילה בפקסוק הלל כתבתי' לך שלשים שנה' פסוק זה אז תרמו' המניין לבחנה' דלשליש' כתוב' חזי' וזר רביעין' ועוד שאל' דמייר' במקרא' מגילה' ובמדרש' דרשו שלשים תורה נזיאל' 'אסכובי'ס' וע"י' דבדליא' אל' נעלם אסתר' החמיס' פסוק כתוב' וזכרון' בפרס' כי ממנו דרשו השלשה מקומו' וזכרון' שכן איך אמר א"ח' עד שמואל' מקרא' כתוב' כתוב' זאת זכרון' ובהא' סקלינן' * וגם נבקש' ד' אסמכתא' למגילה' בדרשה' זו' ועוד נדקק' שלמעלה' אמר' שלהא אסתר' קענען' ור' אבהו' אסתר' כבוד' וסנה' ובהא' כתובו' ונראה' דבתולה' אסתר' קענען' לקרות' פסוק זה אסתר' כבוד' וסנה' שלהא' בספרי' הקדש' שחיה' המגיל' ככלל' ספרי' הקדש' אף ע"פ' שה' ס'פור' משה' שהיה מ"מ' מה מקספר' מפקד' כתבי' הקדש' מהב' ספרי' * מלחו' לה' אסתר' כתבתי' לך שלשים' יומי' מלח' לך' דלא אמר' הלל' כתבתי' שלשים' אצל' ב"א לרמו' עד' מלחתי' עמלק' דכתי' וכו' יהיה' בניהו' ה' וזכרון' תמחה' את' עמ' עמלק' וז"ש' כאלו' הלל' כתבתי' לך' שהיה' מחיית' עמלק' בדרמה' בניהו' ה' כי' לך' כל' לבחוז' את' מחיית' עמלק' ב' מקומו' ולא' דר' אסתר' כתוב' זאת' פסח' ויבא' עמלק' דכתי' ע"י' ב' מה' תמחה' את' רכז' עמלק' * ועוד' אחרת' פרש' וזר' שהיה' זכרון' וסגלישית' בספ' שמואל' והתרחת' את' העמא'ס' את' עמלק' ואין' בידיו' להסוק' עוד' רביעית' עד' שמואל' כתוב' בתורה' כתוב' זאת' כלומר' שדקדק' בפקסוק' תור' זאת' הכתובה' אסתר' דמספיק' לומר' כתוב' וזכרון' בספר' וימי' דורשים' שלהא' לז' חרבעה' כאבור' ומצבתי' זאת' חזי' לכלל' שהן' הכתובות' בואת' התור' שסם' פרשה' ויבא' עמלק' ופרס' זכור' שחיה' נאסבו' לאחת' ורמזו' בכללות' כתוב' אסתר' שכל' הכתוב' בואת' התורה' הוא' תחב' נואח' וזכרון' היא' רמז' על' הכתוב' בניצוי' אסתר' ובספר' הוא' על' זמן' מה' ככתוב' מביא' אסתר' ונכתב' בספ' הזה' הגרל' שמואל' כתבתי' לך' בעיני' מחיית' עמלק' שלשים' שנה'ס' פעמים' שסם' הכתובים' אסתר' ונראה' ובספר' שמואל' לשתי' אסמכתא' אסתר' לב' וזה' פ' של' ספר' מוצאות' לדעת' כל' חזנה' המ' ודעת' לבנין' עלות' ותבניות' וז' בנין' קט' אמרי' אסתר' ששאלה' בבתורה' נאסבו' לאחת' ויש' להשיב' אמרים' אחת' לשולחן' היא' אסתר' ששאלה' ב'ס' כתבתי' את' הים' ס'פור' אמרים' על' שכן' ס' ב'ל'ל' ארבעה' יוני' הששתי' פרש' אסתר' עמלק' ששאלה' תורה' נאסבות' לאחת' והאמיס' אחרות' ס' מ"ש' בניצוי'ס' ובמגילה' אסתר' ונכתב' בספ' * וכל' דרשו' ז' רמזיה' בכתובי' מגילה' דכתיב' ותכתבו' אסתר' המלכ' את' כל' חוקק' לבחוז' את' אגרת' הפורים' מעט'ס' שאלות' הכתוב' בתור' כתוב' זאת' זכרון' ואממר' עד' אוחה' שפ' יושב' עמלק' שאלה' אל'ס' ב'ל'ל' ארבע' שנים' שמכרה' בניהו' * תורה' היא' ככלל' זאת' ונמצא' כי' הוצא' הרמז' ככלל' עס' הא' * ואספר' עוד' באחרות' והם' בניצוי'ס' שמואל' ובמגילה' אסתר' וז"ש' א"ח' * וואמאר' אסתר' קייט' דברי' הפור' * שנכתבו' פעם' אחרת' בספר' ז' מקרא' אסתר' אשירה' רביעית' ע"י' שלשים' וכדאמרי' : אסתר' דר'ל' אסתר' * ב' כתב' תוס' * שמע' דספר' דמאסר' ע"י' דבזור' וז' נתחבטו' הררי' קדם' * ואסר' אני' אחוה' לי' ששקט' על' מה' שפירסו' וסגלאל' דמ"א' לא' מיתה' ליכתב' אסתר' קדש' מ"מ' ספר' דמדרבין' ליכתב' דמגיל' * יומא' אחרו' אסתר' סוף' הענין' * ליכתב' כלומר' דחשבה' לא' ייתנה' ליכתב' דמגיל' אסתר' וז"ש' ואין' סוף' דמגיל' * ליכתב' עס' שמיין' ליכתב' מדרבין' לפי' שאל' אסתר' אומר' לך' אז' חזינו' דגמור' מלוג' ביה' אסתר' ליין' וליכתב' קמח' דהדלל'

מגילה נקראת

פרק ראשון

מגילה

שם לפ
פרק
קמח
דפוט'
וע"ש
רמ"א
ישעי'

שם יד

5 55

105

שמות ל

192

הגת'
(הגת')

רפ"ד
ו' פ'

ש"ה ב

אסתר

3
BIBLIOTHECA

זכריה
'א

דברים

כח

ד"ר

צ צ
חנה'

7"

ע"ש

ה"ע

מתוך

1

ה'תש"ב

10

ספר

דמשמע ז' גופים צרף כל אחד ואחד זכר ונקבה ז' פרופון לפי
כתבו צראו שך צרף אדם צ' פרופים : בקרוביה של יאמר
על אברהם לא הקפיד דכתיב היה ויפול אברהם על פניו וילחק
ויאמר בלבו ועל שרי הקפיד לכך כתבו צרובים לומר אברהם
לחך בלבו והיא אמה צרובים : על נושא אדם דמשמע נמי
גמל של יאמר וכי לא היה לו למשה צרכם סוס או גמל :
הרגו שור של יאמר רמזים היו אבותיהם שהרי אברהם העיד
עליהם שהרגו אים לכך כתבו שור של היו תשובים לפניהם לא
כשהמות ולא הקפיד על הזהמות : ובשאר ארצות של יאמר
שקר כתבו צורה שהרי קצת מיוצרי המרים היה וכשהיה מונה
שנותיו של קצת ושנותיו של עמרם ושנותיו של משה כולן אינן
מגיעין לר' מאות שנה וכ"ש שהיה משנות הנשים מוצלעין בחור
שנות האבות חלף שמהם הכתוב מיום שגורה גורפת גלות המרים
צין הכתוב ומשם עד שגולד ילחך שלשים שנה ומשגולד ילחך
עד שיאלו ישראל ממרים ד' מאות שנה לא מהם ס' לילחך וק"ל
שנה שהיו ליעקב כשצא למרים נסאחר ר"י וכן היתה גורה כי גר
היה זרעך צרף לא להם ולא נאמר במרים חלף צרף לא
להם וכשגולד ילחך היה גר אברהם צרף : פלתיים ויאלו עד
שיאלו ממרים נמלא ילחך ובניו הם מורשו של אברהם גרים
ושלשים של קודם לכן לא נמנו מגורה דהא זרעך כתיב :
זאמשי לשון תשובות אבל נערי לשון קטנות ויאמר גרושים
שנהם שלחו להקציל פני מלכם : ואל זאמשי בני ישראל
צאיתה פרשה עליהם ולפי שקראום תמלה זאמשי חורו וכתבו
שמהם הראשון ולא כתבו ולא חלף בני ישראל : לא חמר אחר
מדם שלא יאמר חמר לא לקח אבל תתן אחר לקח : להאיר
לכל העמים שהם לא יכתבו להאיר ויאמרו בני נח מותרין לעבוד
כו"ס ומדרשו שהחליקו צדריה כדי לטורדן מן העולם : אשר לא
צויתו לעובדם שהם לא כתבו לעובדם משמע אשר לא צויתו
שהיו ויאמר א"כ אלהות הם שהרי על כרמו נצראו : צעירת
הרגלים לפי שידים קצרים וקטנים מרגלים : מפייתו של יפת
לשון יון הוא לשון יפה משל כל בני יפת : ויהי דור לכל דרכיו
משביל וגו' וכתוב הם ויהי שאלו עוין את דוד בשביל הלאהתו :
אמין ואמציה חמוץ אצו של ישעיה ואמליה מלך יהודה :
מלמד שכסתה פניה בבית המיה לכך לא הכירה עכשו שאף
צבית לא ראה פניה שהיא מכירה : פתח פתחא להאי פרשתא
מהבא כשהיה רוצה לדרוש באגדת פורים היה מתחיל לדרוש
במקרא הזה : וקמתי עליהם צרוענות צלל כתיב : שם זה
הכתב אין להם כח אלא מאומה אחרת : ונזין לשון מתעלה הוא
וכן ינון שמו יתאל וכן אמרו בלשם ניסם יחד וכן אמריתו
היה מנון : בצאת לפני החלון ציוהשפט כתיב צדריה הימים
כשיאלו להלחם עם העמונים כשצאו עליו : הדור לה' כי טוב
משמע טוב לנו שנקלם לפניו על זאת : אחרים משיש ששנתמיינו
כליהם ביש המן היו אוציהם שמתי להם : ושמתי כסאי בעיל'
שמן הצירה היה צעלם המדינה דפקיז כספ' דניאל ואלי בשמן

הציר

את מרדכי על בית המן : רבי אבא בר עופרן פתח לה
פתחא להאי פרשתא מהבא *ושמתי כסאי בעילם
והאברתי משם מלך ושרים נאום ה' מלך זו ושתי שרים
זה המן ועשרת בניו : רב דימי בר יצחק פתח לה פתחא
להאי פרשתא מהבא *כי עבדים אנטנו ובעברותינו לא
עזבנו אלהינו ויט אלינו חסד לפני מלכי פרס אימתי ויט
עלינו חסד בימי מרדכי : ר"ח בר פפא פתח לה פתחא
להאי פרשתא מהבא *הרכבת אנוש לראשינו באנו
באש ובמים ותוציאנו לרויה באנו באש בימי נ"נ ובמים
בימי פרעה ותוציאנו לרויה בימי המן : רבי יוחנן פתח
לה פתחא להאי פרשתא מהבא *זכר חסדו ואמונתו
לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו
אימתי ראו כל אפסי וגו' זה בימי מרדכי ואסתר : ריש
מסלי קיש פתח לה פתחא להאי פרשתא מהבא *ארי נודם
כח רוב שוקק מושל רשע על עם דל : ארי נודם זה נבוכד
נאצר דכתיב ביה *עלה אריה מסובכו : ורוב שוקק זה
אחשוורוש דכתיב ביה במלכות פרס *וארו חויה אחרי
דניאל תנינא דמיה לרוב וחני רב יוסףאלו פרסים שאוכלין
ושותין כרוב ומסורבלין בשר כרוב ומגדלין שער כרוב
ואין להם מנוחה כרוב מושל רשע זה המן על עם דל אלו
ישראל שהם דלים מן המצות : רבי אלעזר פתח לה
קמתי פתחא להאי פרשתא מהבא *בעצלותי ימך המקרה
בשביל עצלות שהיה בהם בישראל שלא עסקו בתורה
בימי המן נעשה שונאי של מקום מך ואין מך אלא עני
שנאמר *ואם מך הוא מערכך ואין מקרה אלא הקב"ה
שנאמר *המקרה במים עליותיו רב נחמן בר יצחק פתח
לה פתחא להאי פרשתא מהבא *שיר המעלות לדוד לולי
ה' שהיה לנו בק' עלינו אדם ארם ולא מלך רבא פתח לה
פתחא להאי פרשתא מהבא *ברכות צדיקים ישמח העם
ובמשול רשע יאנה עם ברבות צדיקים זה מרדכי ואסתר
ישמח העם כדכתיב *ומרדכי יצא מלפני המלך וכתוב
ליהודים היתה אורה ושמהם וששון ויקר ובמשול רשע
יאנה עם זה המן וכן הוא אומר *והמלך והמן ישבו
לשחות והעיר שושן נבוכה : רב מתנא אמר מהבא *כי
מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אלו כה' אלהינו
שם בכל קראנו אלו : רב אשי אמר מהבא *או הנסה
אלהים לבאוגי :

חלמי המלך מלך מרים היה : אלהים ברא בראשית את
השמים שלא יאמר בראשית שם הוא וז' רשויות הן האחד
צרף את השני : אעשה אדם שמשלך אומרים ב' רשויות הן דכתיב
נעשה : ויכל ביום הששי שלא יאמר א"כ עשה מלאכה ציוס
השבת דהא כתיב ויכל אלהים ציוס השביעי והוא לא יקבל עליו
מדרש חכמים שדרש צו מה היה העולם חסר מנוחה צלל שבת
צאת מנוחה ויהי גמרו : זכר ונקבה צראו ולא כתבו צראם

ירמיה
מט
יא
עורה
ט

מלכים
טו

ס

מסלי
כח

ירמיה
ד

דניאל

קמתי

ויקרא
טו

מלכים
טו

קד

מסלי
כט

אסתר
ח

שם
ד

דברים
ד

שם

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

הצורה אשר צוילם המדינה: כי עברים אנהנו ובעברותינו לא עזבונו אלהינו פסוק זה בס' עזר וספיה דקרא ויע עלינו חסד לפני מלכי פרס וגו' : באנו באש בימי נבוכד נצר שהפילנו כחן כנשן האש : אימתי וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו בימי מרדכי ואסתר שהצדד הזה נגלה לכל העכו"ם שהלכו האגרי לכל העולם : ומסורבלין מלוכשין בצצר : נעש' שונאו את הקב"ה מן שם שלא יוכל להושיע: אדם ולא מלך זה המון רב מתנא אצל מהב' פתח ליה פתח מהבא כו': תוספות אלהים ברא בראשית משום דמסתבר להו למינש שהפסוק הזכיר הנורא ראשון הילכך אל כתבו בראשית ברא אלהים היה טועה תלמי לומר בראשית הוא הנורא של עולם יש להכיר הנורא מתחלה ולכן היה אומר דשמי ראשית הם ותיבה הראשונה היו בורא אחד ואלהים היו השמי מ"ה הפסוק : וזכר ונקבה בראו ה"ב בירושלמי דמשמע בריה אחת שהיה בה זכר ונקבה וזכר חלקן בנשים אבל בראש משמע שחתלה ברייתם היו ב' גופים : ולא זאטוטי וגו' כבאל לא היו לריכס לשנות כי אצילי לשון גדולה הוא כדכתיב ומאציליה קראחיה אלף במקום עברי לא רצו לכתוב אצילי לפי שמשמע לשון וקדו ולא רצו לכתוב שר וכתבו זאטוטי הילכך הוצרכו לכתוב במקום אצילי זאטוטי : ושאר זה הלשון חימא והלא עדין משפטים ככל לשון ארמית ונראה דמיידי לשון מלכות שהמלכים משמשים בו שכל אותה חצובה יש למלכות לשון שמשתמשים בו כמו חכמת יונת והיינו דאמרינן הנה קטן נחמיה בנשים שאין להם לא כתב ולא לשון כלומר כתב ולשון של מלכות :

מהרש"א כתבו לו אלהים ברא בראשית כו' עיין פרש"י והקשו תוס' לפירושו שהרי בראשית אינו שם כלל כו' וא"כ אלו כתבו בראשית קודם כו' הוצי' הראשון הוא בורא אחד כו' ע"ש ולכאורה לא יאכלו מידי קושיותם כיון שכתבו לו כלשון יון שחתלה איך יפרשו להוויא משמעו כלשון אלהות כיון דאינו שם כלל בלשונם וכי מפני הקדמונה ישנו משמעות הלשון כקושייתם ונראה דודאי המני' יאמרו להסתכל בשמו ולהוויא זא' הדעת אמרו במדרש וענוך חרצני מלך ב'ו' חתלה מוכיר שמו ואח"כ בשמו פלן אגוסטל' כו' אבל הקב"ה אינו כן אלא חתלה מוכיר שצד עולמו ואחר כך הוכיר שמו שנאמר בראשית ברא ואח"כ אלהים כו' ובספ' פננת רוי בשם שר לקח טוב נתן טעם לענין כדאמרינן שלא יאמר אדם לה' קרבן אלא קרבן לה' דשעא יתהרע בתוך דבורו ולא יסיים ונמלא שגויה ש"ש לבעלה ה"ו הכא אם היה אומר אלהים ברא והיה פוסק ולכן החתיל בראשית עכ"ל ולפי שהמנינים יכתשו כל זה ויאמרו דראוי להסתכל בשמו ולא כתבו בראשית ברא אלהים יצא זה להכריחם שיאמרו דלכך לא פתח' התורה בשמו על שם השרון בתוך ח'ו וכפי דעות המופסדו' אשר למינים שיהיה פי' בראשית שחתלה ברא מי שצדק אלהים שהאזן ברא אז ה' ושי ראשית הן ח'ו והמקרא קר וחמר ממנו אלהים השועל שאלהים הכתוב בקרא הוא אלהים השועל ומצינו במקראות שחמר מהם השועל או שיפרשו כי שחתלה ברא אלהים ולבסוף ברא אלהים אמר ו' ראשית הן או שיפרשו כי שחתלה וראשית הבריאה ששה אבל כל החולדות אח"כ אינן צידו ונתן ציד המערכות כי עזב את הארץ ומ"ה הפסוק לו לכתוב אלהים ברא בראשית כדי שלא יקרא להם שם מפרץ' לפרש הכתוב: ככל

דעות המוסדות הללו אלא כפשיטה אלים ברא בראשית ולכאמים דעות אלו המנינים אנו אומרים ככל יום וצטונו מתחדש ככל יום חמיר מעשה בראשית : בתצו לו אעשה אדם כו' כפרש"י שלא יאמרו ב' ראשיות הויהו לא יקבל מ"ש ר"י פ"ד דסנהדרין כ"ו שצותן צלידן נעשה אדם וגומר ויצר אלהים וגומר וצדק נרדה וגומר וירד אלהים וגו' ונכתבו מעיקרא כלשון רבים דאר' אין הקב"ה עשה דבר אלא כ' נמלך בפמליא של מעלה כו' וענינו כפירו' רש"י בחומש שהוא מתחדש העונה שיהא הגדול נמלך בקטן והוא ע"פ ב"ר ע"ש אך מה שהוסף רש"י בחומש ולפי שאדם צדמות המלאכים ויחקקאו בו לפיכך נמלך צדק כו' הוא ע"פ מ"ש צמסכת סנהדרין בשעה שצדק הקב"ה לבראות האדם כולי ח"ל רלונסך נעשה אדם אמרו מה אנוש כי תוכירו כו' ע"ש מזה ונראה כי מפני קצת המלאכים נמלך עמהם לפי שנברא כדמותו' ורש"י הרכיב בפירוש החומש דברי החלמוד ודברי הכ"ר לענין אחד לפי שב' העשמי' קרוב' לענין אחד : ויכל אלהים ביום הששי ובר' כי הוא לא יאמין בזה מדרש חכמים מה היה העולם חסר מנוחה בא שבת באת מנוחה ועוד שאר דרשות : זכר ונקבה בראו ולא כתבו בראם כו' פרש"י דבראם משמע שני גופים ברא כ"א זכר ונקבה ב' פרוצין כו' עכ"ל ר"ל דאיך קראי לא משמעי כן בכתוב ויצר אלהים את האדם כללנו וגומר כללם אלים ברא אותם דמשמע דגוף אחד האדם נברא מתחלה כדאמרי' בפרק היראה ובפרק קמא דכתובו' ולפי זה נראה לפרש בפשיטות טפי דבראם משמע שני גופין ואיך קראי משמס דגוף אחד נבראו מתחלה וכדאמרינן קראי בפרק היראה ובפרק עושין פסין ובספ' דכתובות כתיב כללם אלהים ברא אותם וכתבו זכר ונקבה בראם וכו' ותלמי לא יקבל מדרש חכמים שם כיצד שחתלה עלה במחשבה לבראות שנים ולבסוף נברא אחד ולכך שני לו לכתוב בראו דמשמע נמי דנברא גוף אחד וקרוצ לזה פי' בעי' צדק התי' וכתב צדל יפה מראה מ"ש דקשיא להו זכר ונקבה בראם דבסוף הפרשה ולא קשיא להו זכר ונקבה ברא אותם וגו' דכתיב בריש הס' ב' ע"ש באורך אבל זו הקושיא צלמה י"ל גם צג' מקומות בפרק היראה ובספ' עושין פסין ופ"ק דכתובות דבטלוהו מייחתי ליה מהאי קרא דסוף הפרש' זכר ונקבה בראם : ולא ליסתמיט באתי מהם לאצוי קרא דובר גקבה ברא אותם דריש הפרש' והנראה בזה דמקרא דריש הפרש' זכר ונקבה ברא אותם : לק"מ כיון דכתיב אחריו ויקח אחת מלעלתיו וגו' ה"ל הסוד דזכר ונקבה ברא אותם אינו אלא כלל ואל"כ דהיאך ברא אותם ויילד ה' מן האדמה וגו' ויפת גו' ויקח אחת מלעלתיו וגו' והכי משמע שיהיו לא הווצרה הנקבה כלל ביום הששי אלא בדרך כלל ברא אותם וגו' וכה"ג איתא בל"ב מדוח דר' אב"י הגלילי מכלל שאתריו מעש' ואינו אלא פרטו של ראשון כיצד ויצר אדם אלים את האדם וגו' ה"ל כלל ואח"כ פרט מעשיו שנאמר ויילד ה' וגו' ויפת וגו' ויבן את ה'לל השומע סבור שהוא מעשה אחר ואינו אלא פרטו של ראשון עכ"ל אבל בזה"ל דזכר ונקבה בראם אין בו פרט אחריו ויש לפרש כמשמעו דבראם

שני גופים וע"כ שני אותם לתלמי לכתוב דבריו כי הוא לא יאמין
לדבר חכמים דרך עלה במחשבה לברוא ד' גופים ודו"ק : הבה
אדרה ואבלה וגו' כענין שמפרש לעיל גבי אשה אדם וגו' :
ותצחק שרה בקרוביה בו' דלפי פסוקו בקרבה דהיינו בקרב
לבה למה הקפיד הקצ"ה על שרה וית' מעל אברהם שהוא נמי לחק
בלבו דכתיב ביה וילחם וילחם בלבו גו' וכפרש"י והוא לא יאמין
למדרש חכמים דוילחם וילחם בלבו גו' הוא מלשון שמת' כתרדמו
והדי וילחם שרה הוא לשון לגלוג כת"א ומייכת : כי באפס הרגו
שור וברצונם וגו' כפרש"י דלפי שינוי נמי ודאי דלא נתכוונו
נמי רק על שם ואפסי עירו דודאי לא כתבו לו דבר שקר שלא
היה כמ"ס החכם לקמן גבי ואל זאטוטי בו' ויש לדקדק גם שמעט'
זה כפרש"י שני רישא דקרא מ"מ סיפא דקרא שנינו ובראונס
עקרו אצום מי הכריחם לכך וע"כ דרישא דקרא שנינו על שם
למה שנינו לקרות שור ולא בהמה סמס והנראה בזה כי פי' הכתוב
לדעתם כולו על שם ושירו כפי' החכמים ברוגזיהן קטלו קטול
וברעוניהן חרבו שור סמס' א"כ שפיר הכתוב הוא כי באפס הרגו
איש הוא שם שהיה מושל עיר הרגו באף על שממא דינה אחותם
ובראונס שלא באף עקרו שור דהיינו אנשי עירו שלא פשעו וכך
נראה לפר' דפר' הוילא גבי ארור דאין לו הכרע שפרש"י ובראונס
עקרו שור ארור שור על שם שהוא מארור כענין אומר בו' ע"ס
והשתא נישא דלפי מה שנינו לו נמי יתפרש כן כי באפס הרגו
שור הוא שם דנחש כשור ובראונס עקרו אצום הוא מקום השור
שם אנשי עירו וכדי שלא לשנות הרבה מלשון הכתוב דכתי'
בסיפיה דקרא שור כתבוהו לו מלת שור דרישא דקרא ולא לשון
בהמה וענינו שלא יאמר רחמנים הם בו' כפרש"י דודאי לא היו
רוחני' על הריגת' שהיו כולם חייבי' כדברי הרמב"ן שהיו עובדי
בו"ס אלא דאי הוו כתבו לא הרגו איש היה לו לבעל דין לחלוק
ולומר שע"כ היה יעקב מקפיד על הריגתם כאלו הרגו איש וע"כ
שנינו לו הרגו שור גומר שלא היה מקפיד רק כאלו הרגו בהמה
ועקרו אצום בהמה ויקח משה וגו' נושא בני אדם בו' פרש"י
דמשמע גמל שלא יאמר בו' ע"ס פי' דמשמע נמי גמל דאי הוה
דוקא משמע גמל ולא חמור א"כ הוו כתבו לו שקר והחכם' כתבו
לקמן גבי ואל זאטוטי גו' שלא ראו לשקר לו דאי הוו ראו לשקר
לו ה"ל לכתוב וירכיבם על הגמל ובמדרש'ים הלכך כתיב החמור
בה' הידוע שזה החמור שחש אברהם לעקידת יצחק והוא שעתיד
להגלות עליו מלך המשיח אבל חלמי לא יקבל זה : ומושב בני
ישראל וגו' ובשאר ארצות בו' מפרש כפרש"י אשמעיה
ובחומש ולפי תלמודינו שחם שנינו לו דהיינו לכתוב גם בשאר
ארצות כיון שלא היו במצרים דק' ר"י שנה ועוד שנינו לו שלא
לכתוב שלשים כי הוא חמור קרא דף' לך דלא כתיב שם רק ד'
מאות שנה ולא כתיב שלשים שם והוא לא יאמין לכתוב כאן שלשים
מעת שגגה גזירה זו צדין הבתרים כפרש"י ולפי זה גם לקמן
דקרא ויהי מקץ ד' מאות שנה וגומר לא נכתבו שלשים אבל
צירושלמי איתא דכתבו לו שלשים לא שנינו לו רק בשאר ארצות
כי הוא יאמין שפיר דמאות צדין הבתרים ה"ל ת"ל שנים ויש

לעיון בזה היאך יהיה החשבון מיום שנולד יצחק הא ומושב בני
ישראל כתיב ובעל י"מ כבד דליתא צב"ד דאברהם נקרא שמו
ישראל כמו יצחק דכתיב ואלה שמות בני ישראל ומ"מ הוא דמוק
לפרש כן לחלמי אבל יש ליישב כפרש"י בחומש ומושב בני ישראל
אשר ישבו במצרים אחר שאר ישיבות של האבות היות צדין הכל ת'
שנה וחלמי יאמין שפיר בזה וצ"ל לפי הכתוב ת"ל שנים ומגזירת
צדין הבתרים שאברהם היה צדיק צדין הבתרים צד' ע' שנה ושבו
חזר לחזן ושהה שם ה' שנים שנאמר ואברהם צד' ע"ה שנה בלאתו
מתו ודאי איתא דסדר עולם : וישלח את זאטוטי בני
ישראל וגומר דלפי ענינו נעריהם הבתורות כתרדמו שני
היתה העבודה בצבורות וכתב הרמב"ן ולמה יכנה הבתורות בלשון
נערי אולי צבור בו' ירמוז כי לא למעל' בחכמה שלחם רק מפני
הבטחה בו' ע"ס ועד"ה נערי צבורי שלא טעמו טעם חטא כו'
ע"ס ולפי שחלמי לא יקבל כל זה הולכרז לשנות לו ולכתוב לו
זאטוטי שלא יאמר גרועים שבם שלחם לקבל פני שכי' בקרבנות
וכתבו החכם' וקשה אמאי לא כתבו אולי בני ישראל כדכתיב
בסמוך והוה לשון גדולה וצ"ל שלא ראו לשקר בו' עכ"ל ע"ס ויש
לדקדק על דבריהם כיון דודאי בלשון עבו"ס העתיקו לו ההורה
וא"כ מאי קשיא להו מעיקרא ואימא דקושטא הוא דזאטוטי הוא
בלעבו"ס פי' דאולי דבל"ה וצ"ל דל"כ מאי מיתתי שנינו לו
ג"כ לכתו' גבי ואל אולי בני ישראל וגו' ואל זאטוטי וגו' דאין
כאן שינוי כיון שהוא פירוש של אולי א"ל ע"כ שאין זאטוטי בלשון
עבו"ס פירוש של אולי אלא לפי הבנת חלמי הוא מלשון חשיבות
בעלמא כיון שהולכרז לשנות גבי וישלח את נערי הולכרז ג"כ
לשנות גבי ואל אולי כפרש"י ודוק : לא חמור אחד בו' דלפי
ענינו נקט ופרט חמור כפרש"י בחומש כשהלכתי ממדין למצרים
והרכבתי את אשתי וצני על החמור לא היה החמור משלם
אע"פ שלכרם הלכתי וכן ת"א לא חמרי' וחלמי לא יקבל זה וע"כ
שנינו לו לכתוב חמור במקום חמר שהוא קרוב באותיות כמ"ס שלא
יכתוב דלחין רישון רישון דלחין : אשר חלק וגו' דהאידר בבל
וגו' ופרש"י שאל"כ יאמר בו' ומדרשו להחליקן בדברים כדי בו'
ע"ס והכי אמרי' בפ"ב דעבו"ס כמפרש שם אלא שחלמי לא יקבל
דרש זה לכן שנינו לכתוב לו להאיר : אשר לא צויתי לעוברם
בו' פרש"י שאם לא כתבו לעובדם הוה משמע ליה אשר לא צויתי
שהיו בו' ע"ס דמצינו ל' צויו גבי דריש' דכתי' כי הוא צוה ונצטרך
ובירושלמי איתא הגירס' אשר לא צויתי לעבו"ס לעובד' ולפי זה
יש לפרש דאם לא שנינו לכתוב מלת לעבו"ס היה קשיא ליה מאי
אשר לא צויתי לעובדם הא ישראל דרצ' מוני' שוה להם בצמה
כתבו' באזהרה גם שלא לעובדם ולכן שנינו לו לכתוב לעבו"ס
שלא צוה להם לעובדם ומיאו שאם לעובדם נמי אינו מפרש
עבו"ס דחלמי לא יאמין שהעבו"ס מלווה על כו"ס : והדילול
שם אשתי בתור' בו' ר"ל שהטילו שמה בשם הטמאים בחורה
ובמדרשות ד' הטמאי' המפורשים בקרא נגד ד' מלכיות וארבעת
נגד מלכות עכו"ם :

ופינהו

דיב מו א

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

יפיתו של יפת יאה באהלי שם כו' וה"נ אמר' צמק סוטה
 וצ"ס מרובה צ"ל לשון טורקי להא לא אי ל"ה ק"י לשון עכו"ס
 כו' ולמלי דפריך ה"ס מתקמת עכו"ס דאסירא ולא ידע לפלוגי
 בין חכמת עכו"ס ובין לשון עכו"ס ה"ל למפרך ממחיתין דהכא
 דמוכחא דלשון עכו"ס שרי : אינו אלא לשון צער בו' השתא
 משנע ליה מלת ויהי מורה על כך ויהי שניה' מלשון ארה כדלקמן
 ולמלי דמסיק כל ויהי איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אלא
 כל מקום שנאמר ויהי בימי מסורת הוא שהוא לשון וי כו' דמשמע
 להו כהנהיג' ויהי בימי דמלת ויהי מיותרת בהו למדרש וי הי :
 וירי בגמסעם מקדם וגומר לאורה ה"ל לאתויי קרא לעיל מיניה
 ויהי כל הארץ שפה אחת וגומר אלא משום דההוא לא מוכחא כ"כ
 דאיכא לפרושי למעלה קאמר שהיה להם שפה אחת כעין עה"כ
 ומיהו ליכא לאקשויי מיניה דאיכא לפרושי ביה נמי לשון לער לפי
 שהיה להם שפה אחת צאל לעלה אחת הדעה נכנה לנו עיר וגו'
 וצ"ר פלוגי ביה אמוראי : וירי שמוחה ה' והכי איכא במדרש
 מת"ל ויהי מלמד שהיה שמה לפניו כיום שנצרך בו העולם
 במעשה בראשית נאמר ויהי ערב וגו' וכאן אומר ויהי ביום וגו'
 ויש לדקדק בזה כיון דמסיק דאיכא הכי ואיכא הכי מאי אולמיה
 למילף ה"ל ויהי ביום השמיני וגומ' מוהי ערב ואימא דנילף ליה
 מכל הנהו ויהי דהם לשון לער וי"ל דהא פשטא ליה דאותו יום יום
 שמוחה היה שעליו נאמר ביום שמוחה לבו גו' אלא שצא ללמוד
 דהיתה השמחה גדולה כ"כ כיום שנצראו בו דמינין השמחה כי
 כמו שהשמחה שביום שנצראו שנים וארץ היא השמחה הראוין
 והקוים לפניו כן בהקמת המשכן נתייחד שמו שם בראון וקוים
 אשר לפניו ואמרו במדרש הלן בהקמת המשכן נאמר ויהי
 במקריב ביום הראשון וגומר בראון לברייתו של עולם אמר
 הקב"ה כללו בזהו יום בראתי עולם עשרה עשרו' נעל אותו יום
 ראשון למעשה בראשית כו' ע"ש : והבחי' ויהי באשר ראה
 יעקב את רחל בו' ק"ק ואימא דנדרשים מלשון לער ויהי כאש'
 ראה וגומ' ורחל עקרה דכ"ג דרשו בסמוך במנהיג' איש אחד
 וגו' וה' סגר רחמה וגו' וי"ל דבני רחל איכא השקק בעניני' משא"כ
 גבי מנה דעינא חד : ה' ויהי בימי הו' בו' ד' מהם מפורשים
 בתרגום דמגילה מה היה הנרע ע"ש אבל ה' ויהי בימי הויקיים
 וגומר אינו מפורש שם מה היה הנרע לפי שהוא פסוק דבימי
 הצחילה הגלות והחורבן ובמדרש ליקוט מפורש מה לרה הית' שם
 יקרענה בתער הסופר והשלך אל האש כיון שאלו כך ההחילו הכל
 כוונתו ווי וי' : ומלכים מדרו' נביאים בו' ובתיב חוק ישעיהו
 בו' דוד ושלמה נמי בכלל מ"מ נביאים קחשיב להו לקמן ואפשר
 בהוצרך לאתויי ליטעיה דהוה נציא קבוע ביומא : שאר זה לשון
 בו' נראה לפרש ע"פ מה שכתבו ממה שחנן הש"י את האדם ויחר
 מכל צ"ח שבעולם הא' שיוכל האדם להודיע לחצרו הרחוק ממנו
 שלא ידעו בו שאר כל אדם כל מצוקתו ע"י כחז וחתימתו בו הכ'
 ע"י לשון שהוא דבור בקרוב לו שישמע דבורו וקאמר דאלו צ'
 התניינו חסר וכרת הש"י מנצל דהיינו שידוע לחצרו ע"י שם
 זה הכתוב דהכל הולך אחר התניינה שהוא שם של אדם אחר

הכתיבה ושאר שהוא מלשון קירוב דהיינו לשון הדבור שה' הודיע'
 בקרוב לחצרו שמדבר עמו בלשון שהמלכות משתמשין בו שאין שאר
 כל אדם מכירין בו כמ"ס תהום' דלשון כל אדם היה שם ארמית
 לא נכרת מהם : ואמר בין זה מלכות בו' פרש"י ל' ממשלה כו'
 ע"ש ויש לפרש מלשון בן ממש כי מצוי בשלש' ואילך נכרת מלכות
 בצל ואמר ונכד זו ושי' שהיתה צד בלש' שגם ממנה נכרת
 מלכות : ראש לכל הבשמים בו' כמפורש בצוק מסכת חולין
 שהיו למרדכי שמות אחר' בלשן פתחיה בצל נקרא במגילה מרדכי
 ע"ש השמיצות והגדולה שהי' ראש לגדולה כמו מר דרור שפרגומן
 מר דכיה שהיה ראש לבשמים וז"ש יעלה צרוס' שיעלה לגדולה
 דוגמת הראש לבשמים מר דרור שהוא ג"כ ודאי למעלהו :
 ששרף רפירות בית ה' בו' כי שם היה מקום שבינה רפידתו
 והב' הוא כמרת הזכב אשר עליו היה השכינה שרויה כפרס' שם
 ואמר יעלה הדס כו' דהיינו שפעלה לגדולה ולשם עוז ולא תהא
 קרויה עוד אסתר כו' הגלות ואנכי הסתר אסתיר וגו' כמפורש
 בצוק חולין : וז' בקרא בו' לפי שאין שם שמים נזכר מפור' במגיל'
 קאמר שש"י קריאת מגיל' בברכותיה נקרא' השם של הקב"ה ואמר
 לאות עולם לא יכרת אלו ימי פורים דכתיב וזכרם לא יסוף
 מורעם : נתן חכמה ודעת' ושמוחה וגומר זה מרדכי בו'
 שמלינו בו שהיה חכם גדול כמפורש במסכת מנחות ע"כ נקרא
 פתחיה ובלשן ונחקקים ע"י השמחה לכלל ישראל כמ"ס ליהודים
 וגו' שמוחה ויקר' ואמר ולחוטא נתן כו' זה הוה כדאמרין פ"ק
 דסוטה הוה נתענינו צמה שאין ראוי לו גס מה שצדו נטלו ממנו :
 ושמותי וגו' והאברתי ממנה מלך זהו ושתי בו' לפי הנראה
 זאת הנוואה שאל' זה הגוי שזכר קטת עולם וגו' נאמר על איבוד
 מלכות פרס ע"י אלכסנדרוס אחר שגנבה הצית שני אל' דהאי קרא
 ושתי כסאי בעולם וגו' משמע ע"י דלאמר בימי הגלות קודם
 שגנב צית שני שהי' אז כסא של הקב"ה בעולם כמ"ס בגלות עולם
 שכינה עמהם ולא מלינו אז שנאצדו שם אז מלך ושרים במלחמה
 אלא שעל ושתי שהיתה מלכה בת מלך ועל הוה נתן שתי שריס
 נאמ' כן : באש בימי נבוכד נצר בו' פרש"י שהפילו לחוד כצנן
 אש ע"ש ואפשר לפרש על חורבן הצית שאל' וישרוף את בית ה' וגו'
 ואמר ותוילאנו לרויה בימי הוה כו' מלת רויה נופל על המשכה
 כמו כוסי רויה שהולאת מורה לגאולה היה כולו בסבת השמחה
 במעשה ושתי וצמעה אסתר : וזכר חסדו ואמונתו לבית וגו'
 לפי שהיו רצי' מהם בלחות דור שנתחייבו כליה לפי שנהנו מסעודת
 אחשורוש לולי מרדכי וסיעתו הדיוקים שצאוו הדור לזה אחר
 זכר חסדו לאותן שאינן ראויין לגאולה ואמונתו לראויין לגאולה ולפי
 שהיתה הגאולה ע"י אשה שהיא אסתר אחר לבית ישראל כמ"ס כה
 תאמר לבית יעקב אלו הגושים כו' ואמר וראו כל אספי ארץ את
 ישועת וגו' שהיתה הגאולה בכל העולם כמה שאמר לקמן דמלך
 אחשורוש כתיב : ארי נורם וגו' זה נבוכד נאצר בו' נקט
 דהאי קרא המושעים על ישראל בע' שנים גדולות בצל ארי וזה
 זה נ"ל כו' שהחריב הצית דכתיב עלה אריה וצחק נצואה דניאל
 דמיתיה בסמוך דכתיב קדמיתא ככריה וגומ' נמי על ג"י ומלכות

קִיבֹּץ גְּלוֹת כּוֹס שֶׁנִּבְרָאוּ בְּזוֹ שְׁמִים וְאֵרֶץ לְהַכּוֹנֶה בּוֹ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן
שֶׁנִּבְרָאוּ בְּזוֹ שְׁמִים וְאֵרֶץ שֶׁהִיא הִוא וְשִׁמּוֹ אֶחָד שֶׁ"כ נִאֲמַר בְּזוֹ יוֹם
אֶחָד וְלֹא רֵאשׁוֹן שֶׁבּוֹ בְּיוֹם שִׁתְּףָה הִקְבִּ"ה שְׁמוֹ הַמְּיוֹחַד לְמַדַּת הַדִּין
בְּת"ם בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם כֵּן בְּקִיבּוּץ גְּלוֹת וַיִּתְּיַחַד
שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כְּמ"ם בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד וּ"ו שְׁוֹרֵנו
בְּקִיבּוּץ גְּלוֹת בִּשְׁם ה' דִּהְיוּנוּ בִּשְׁם הַמְּיוֹחַד שֶׁהוּא הַשֵּׁם שִׁתְּףָה
מִמֶּנּוּ שְׁמִים וְאֵרֶץ וְעַיִן עוֹד בְּזֶה פ'ר' הַשֵּׁם וְקֹאמֶר הַכֹּל דָּגִם
מִמֶּנּוּ הָמֵן שֶׁכָּא מִכְחוֹ לֵב עָשׂוּ וּמִלֵּק מִכּוֹן כֹּאן מִדְּכִיבֵי בָּקִים
עַלְיוֹן אֶדָם וְלֵב מִלֵּךְ וְק"ל : בְּרִבּוּת צִירִיקִים יִשְׁמַח הָעַם וְ
מִרְדְּכִי ב"ה אֵל מִקְדָּו דּוֹר בְּגִלּוֹת לְדִיקִים וְרַעְשִׁים אֲמֵר
מֵה שֶׁנִּלְוֹ הוּא לְפִי שֶׁהָעוֹלָם נִדּוֹן אֶחָד רִבּוֹ כְּדֹאמְרֵינוּ סִפ'ק
קִדְּוִישׁוֹן וְע"כ אֶחָד בְּרִבּוּת לְדִיקִים עַל הַרְשָׁעִים דִּהְיוּנוּ מִרְדְּכִי
וְאֶסְתֵּר וְסִימְתִּיהוּ אִזּוּ יִשְׁמַח הָעַם אִזּוּ שֶׁלֶשׁוֹן בְּרִבּוּת הוּא מִלֶּשׁוֹן
חֲשִׁיבּוֹת לְפִי הַחֲרָגוֹס וְרִבּוֹ מִלֶּשׁוֹן חֲשִׁיבּוֹת כִּשְׁמַעֲשֵׂה מִרְדְּכִי וְאֶסְתֵּר
חֲשִׁיבּוֹת יִשְׁמַח הָעַם וּבְמִשְׁכּוֹל וְגוֹמ' יֵאָמֵר עַם מִיָּה הַקְּבוֹץ לִיכְתּוֹב
יִשְׁמַח הָעַם בְּהִידוּעוֹ וַיֵּאָמֵר עַם בִּלְאָה ה' ע"מ מ"ם הַמִּשְׁפָּרִים לְפִי
שֶׁהָמֵן בָּקָם יִשְׁמַח עַם אֶחָד וְגו' וְלֹא הַיּוֹדִיעַ אִיזוֹהֵר עַם וְהוּי בְּשׁוֹן לֵב
הַעֲבוֹר"ם בְּשִׁפְקוֹ ע"כ אֲמ' וְהִשְׁתִּי שְׁוֹנֵן בְּכִבּוֹד שְׁכּוֹלֵה הַיּוֹ מִלְּטֵרֵסִים
וְדוֹרְאִים שֶׁמֶל עַלְיוֹ בָּקָם עַלֵּי בִּלְאָד מִשְׁכָּ"כ בְּכָל מִדְּיָה וְמוֹנִיָּה
לְדְכִיבֵי בְּזֶה אֲבָל גָּדוֹל יִהְיֶה לְפִי שֶׁס יִדְעוּ כּוֹנֶנְתּוֹ עַל הַיּוֹדִיעַ ע"י
הַכְּתִיבִים כְּדְכִיבֵי וּנְסֻלוֹת סִפְרִים וְגוֹמֵר וְלֹאֲבָד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים
וְגוֹמֵר וּ"ם כֹּאן בְּרִבּוּת לְדִיקִים בְּשׁוֹן זֶה מִרְדְּכִי וְאֶסְתֵּר בַּעֲת
גְּלוּלָתָן יִשְׁמַח הָעַם הַמְּיוֹחַד שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל שֶׁאִזּוּ יִדְעוּ גַם בְּשׁוֹן
וּמִשְׁכָּב הָיָן עֲלֵיהֶם הִיָּה אֲבָל בְּמִשְׁכּוֹל רַעַי זֶה הָמֵן שֶׁאִזּוּ עַדִּין לֹא
יִדְעוּ בְּשׁוֹן עַל אִיזֵה עַם קוֹנֵנֵה אִזּוּ אֲנִי עַם דִּהְיוּנוּ כָּל עַם וְעַם
וְכּוֹלֵם הִיָּה בְּסִפְק' : אֲשֶׁר לֹא אֱלֹהִים קְרִיבִים בּו' יִשְׁמַח אֲמֵר
וְכִבֵּר הַרְמִיקִים אֱלֹהִים מַעַל פִּנּוֹ וּ"ם עַם אֶחָד יִשְׁמַח מִשְׁכּוֹר
מִשְׁכּוֹר בְּזוֹ הַעֲמִים בְּכָל מִדְּיוֹתָיו וְגו' ע"כ אֲמֵר כִּי לֹא אֱלֹהִים קְרִיבִים
כָּל קִרְאָנוּ וְגו' דִּהְיוּנוּ בְּכ"מ שֶׁקִּרְאָנוּ אֱלֹוֹ הוּא קִרְבֵּנוּ לֹנוּ וְאִין כֹּאן
וְרַחֲמֵה כִּי מֵאֵל כָּל הָאֵרֶץ כְּבוֹדוֹ : אִזּוּ הַנִּסָּה אֱלֹהִים וְגו' דִּימָה
אֲוֹלָתָן צִינֵי מִרְדְּכִי וְאֶסְתֵּר לְגִאֲוֹלָתָן בְּצִרִים כְּמ"ם שֵׁם עֲשֵׂה
דְּעִיָּה כִּי גָדוֹל ה' כִּי בְּדָר אֲשֶׁר זָדוּ גו' שֶׁהִפְלִיג בְּגִאֲוֹלָתָן מִזֵּרִי' כִּי
בְּדָר אֲשֶׁר חֲשָׁנוּ לִירוֹן יִשְׂרָאֵל בְּצִיִּים כְּמ"ם כָּל הַכֵּן הַיּוֹדֵעַ הַיּוֹדֵעַ
ו' הֵם נִדְּוֵנוּ בְּצִיִּים בְּזִים סוּף כֵּן הִיָּה גְּלוּלָתָן אִזּוּ כִּי נִהְפָּךְ הַשּׁוֹר
פּוֹרְנוּ שֶׁס חֲשָׁנוּ לְהַשְׁמִיעַ גו' אֶת כָּל הַיְּהוּדִים בּוֹ בְּדָר נִדְּוֵנוּ
כִּי הַיְּהוּדִים בְּכָל אֲוִיבִים אֶחָד מִכָּת מִרְבֵּי וְהִגֵּד וְגוֹמֵר' וְהִיָּינוּ הַנִּסָּה
לֵהִים לְקַחַת גּוֹי מִקִּדְּוִישׁוֹן גּוֹי גו' לִפְנוֹת גּוֹי הַחַת הַעֲבוֹר"ם אֲשֶׁר
חֲשָׁנוּ עֲלֵיהֶם רַעַי :

דרי"ף חמת הענף יעלה ברום וכו' כנסם נחמר מדר פקודי הרחבתי
ניאורו וכל הדברים שבאו לחת עטם לקריאת המילה מהפך
בימי האשורם ופחתו פסוקו זה חמת הענף ששים רעות עש' ישר אף
שעננו בזה ורא' פחתו האן עזנו עמ' והסתחלו ו' והרענו חמת
הענף שזה עמ' כדכתיב בכל הענפים וחקק הלש על כדיו והי'
ככל כורעים ושחחמים לאחור לם ולא חלעו אים מה אלת הדרכי לצד
והתו בדר פחתו וזו"ש יעלה ברום זה מרדכי שהוא חקק אחרו וזהו
האדם ראש ישרא' כדכתיב אחר דרור ועתר גימין מ"ר דכ"י והוא
יחזק ש"ה כפרסא' זה עמד כבוד אחרו עז גס היה בדי' עון אחר

צבא ויבא אלף דבקה קרא עלה אהרה גוי' מפורש טפי דעל ג' ניב"א
 ואמר דוב שוקק וגו' זה אחריות שהרשע ג' כ' על ישראל צמעה
 המן גם הוא סתכב שטנה שלא יבנה הבית צימיו ודימו לדוב כו'
 מפורש פרק י' יוחסין ע"ש ואמר מושל רשע זה המן כו' שהיו
 דלים מן המלות כו' טע"כ נחמיצו כלים: בשביל עצלות כו'
 דהיינו בשביל ציטול חורה שהיה צלוחו דור נחמיצו כלים וזה"ל
 דרשו האי קרא לענין במזים צפ"ק דתענית שנעלמים בשביל ציטול
 חורה ולכן כינה את הקב"ה מקרה ע"ש המקרה במים וגומר
 שנעשה מת מאותן מים כמה שנאמר כשאין ישראל עושין רצונו
 מחכימין פתילא של מעל: (לולי' ר' גו'ה המומזר איחא צמרדשו'
 שנינו בו על עשו וזרעו שהרשעו והרשעו עליו כל הדורות ויתר
 מכל שאר עכו"ם וכו' וכו' צמרדשו צמרדש יאמר לא יאמר סבא כחב
 וישכב במקום ההוא אריב"ל כאן שבב הא' כל עשרים שנה שהיה
 צבית לבן לא שבב ומהו אמר כו' כל ספר תהלים כו' והיינו
 שהפגלל שיהיה ניוול מפני עשו שבשצילו צרם לבית לבן ואמר
 שהוא סימן לבניו בגלות ארם מלכות העכו"ם שתפשו אותמות
 אצותיוו שחפלה בן לולי' ה' שהיה לנו בקום עליונו אדם אל הקרי
 אדם אלא ארם כמ"ס ואחזן ארם תחזיק ואמר שצכל דבר ודור
 עומדים עליונו לכלותיונו לולי' ה' שהיה לנו ולפי שהגזירות צבלות
 ארם נתקרות לג' חקים במדרגה מרעה לרעה הא' שגזרו' שלא
 יהיה לבר ישראל מחיה לחיות נפשו וצני ציתו השנייה שגזורים
 הריגה ממשנו ג' גזירות הגזרה ה' אוי חיים צללנונו היא הגזירה
 לצלע ממנו המחיה כמ"ס ראה חיים עם האשה שלא יהיה לישראל
 שום מחיה בחרות אפס צנו לבקש תואנה ועלילה ע"ו ועל גזירה
 שניה גזירת כלים ממנו אמר אזי החיים שטפנו נחלה עבר על
 נפשונו כפל הענין על גזירת הריגה שהוא לגוף ולנפש ועל גזירה
 הג' שהוא גזירת הגזירה אמר אוי עבר על נפשונו החיים הדוניים
 וגו' דהיינו לנפש לבד אבל אמר שהועילה תפלות של ישראל וצורך
 ה' אשר לא נתנונו טרף לשיניהם ע"ש מ"ס דראה דניאל רמיות
 סימן לה' מלכותו דרביעי לא מפורש שמה אלא דלורת שניו צרול
 לא חללה ומדקה ושארית צר גלה רפסה שזה סימן למלכות עכו"ם
 שנדמה לחיור מלכות דכחו צבינו ואחרי' ומדקה שהיה של העכו"ם
 צמח שנינו שהיה סימן עומאה חלול' אבל בצארה שהיה אחרית
 ישראל אין לו כח צבינו שהוא סי' עומאה לו אבל יש לו כח על
 ישראל דברגליה שהוא סי' טהרה לחיור רפסה ואין לו כח לכלות
 ישראל צבינו וז"ל צורך ה' אשר לא נתן לו כח לטרוף צבינו
 לכלותיונו כמו על שאר העכו"ם וז"ל הקול קול יעקב והידים ידי
 עמר ר"ל כפשוטו דאי לאו קול קול יעקב צתפלה ולימוד חורה היה
 שולט על ישראל גם צבינו לכלות' אבל כיון קול קול יעקב צתפלה
 וחורה אין כמו אלא ידיים ידי עשו שהוא סימן טהרה שלא צדרים'
 צעלמא ואמר נפשונו כפשוטו נחלטה וגומר על שלפי הגזרה שצכל
 דור הקץ שאמר עבר על נפשונו החיים וגומר ודימה ישראל לצפור
 שהוא עוף קטן וצפור ופקל אותו נחלטה צצדן קטן צפח מ' שאין
 בו העכו"ם שנתנו לעופות עמאים גדולים שלא יוכלו להמלט
 מהם ונתנו טרף לשיניהם ומסיים ציה עזרנו צצס ה' וגו' היינו
 קצוצו גלות צצ"ו וע"פ מ"ס פרק האשה אר"י גדול יוס

מגילה נקראת

ובזירתו

פסגתו מפעוהת האחרות שפשה לביטול בה"א אשר עמלו וסתי ולחיקו
 עון זה שהוא תחת הפרסד ו' וסתי תח נבוכד נאור שפרעה רעית בית
 אלניו נפחמה מחלה לביטול צינו ונתנו ישראל ממנו וסתי עילה הדם
 זה וכות פסחה שפחה כנגד עון זה ואחריו נטלו על פסח ימים שהיקו
 הלום אותה הגאל על האכילה וסתייה במסחה האחרות וזה התיקון אותו
 עון והיה לה' לשם זה מקרה עמלה שפחה מנחת אכרמי כי הוא כיתה
 עיקר נם ההללנו ונעשו ימי הפורים לתוך עולל לא יכרת : ריב"ל דקח
 וזהו כאשר שם ה' וגו' ים לרקדק פתיחה זו מה עמיה : וי"ק מ"ם פסח
 נמי דכתיב ימים ולא כתיב יסוה והרי כמיה מקומות כתיב ימים והוא שם
 דכתיב ימים ע"לן הלקיך וכתיב ימים ע"לן כמיהה והענין ליכא למירא
 הוא כימי שם האחרים משים שדא ריב"ל לדרוש מה ענין קריא המגילה
 חוהי דימי האחרות הנזכר ענין המעשה שפחה הדם הוא מנחתל המן
 והשפלתו לזה פסח כהאי קרא דכתיב כן ימים ה' שאין הקב"ה חפץ באכדן
 של רשעים ואין הוא אומר ימים ה' לא תהייד חרסם ויחיד קב"ה במחלתו
 של רשעים אינו שם צנור"ם כי ב"מפסח ישראל ודרשניו קרא הקב"ה שם במחלת
 שם חלל האחרים שפחה ונזכרו הענין הוא שנין שאין הקב"ה שם במחלת
 ישראל הוא חפץ להביי אפו על העב"ם הנזכרים בהם ומה הוא עושה
 לעב"ם הרודים בישראל כיון שהעב"ם הם שמים וסמחים נפתחלן של
 ישראל הכפר הקב"ה מחמו ומנחת עליהם כמו שנאמר בנפול חזיקי אל
 משמח ולא יגל לכן שן יראה ה' ורע צנינו והביי עמלו ויחיד ונתנה זה
 ונמלא שמי גרם להם ללקוח היו אומר השמחה ושסון שהיו שמים וזהו
 שפחה הקב"ה ימים ע"לן העב"ם כדי שמחורן שמחה יתקון אפו מעל
 ישראל וישליכ' ע"ל"כזה ימים ה' כיין שרור צנקה"ם וס"ם ה' ימים ה'
 ימים אל נאמר לפי שאין הקב"ה חפץ במחלתן של רשעים ולכן חמ"שים
 שים בו צ' משמעות ימים האחרים וגם כמשמע ימים עמלו דהיינו מחור
 שים"ם לאחרים במחלת ישראל ימים הקב"ה שמלא מקום לגנות חטוי
 במעמיה"ם לפקד נפחם כל רעסח ואלו לא יסוה ופסח לא היה לקח' להפוך
 עליהם רעסח אבל מחורן שמחה אשר ימים ה' להם ימים הקב"ה להפוך
 הרעה עליהם וס"ם הכתוב והיה כאשר שם ה' עליהם להביי אחרם כי ימים
 ה' ימים ה' האחרים מאזכירם שמחורן כן ימים ה' ויקבל שמחה כיון שם
 הדנה לשם לאוהביה כדעתם ונמלא מחורן קלות ישראל וזכר הרמזי כי לא
 יזנה לעול"ם וכתיב יחאל פתיחת המנהל שפחה כי מה גרם ומפלת המן
 אלא שמחה שמחה במסחה זה על עינון כיון בה"מ כי נמלא ע' שנה
 שפסגתו ולא אפרוק אחריו עוד אין להם תשועה וכיון שהקב"ה
 שפסגתו על רעסח של ישראל הביי מעמיה"ם אפסדק ויפסדק להישראל להל"ל יחיד
 ארזיב ונמלא שפיקר הדם הוא משמחת העב"ם ודמיתה זה כי ממנו פנה
 הדייתם וגרם להם של ישראל ר' אלא פסח לה' שפסגתו לפני וס"ם
 להדין פתיחה זו כי אין על הענין ע"ם המעשה ומה הוא חכמה ודעת שנתן
 למרדכי ומה הענין שנתן למרדכי עוד נבאר שקד' אלא שפסגתו וס"ם מרדכי
 ואח"כ אומר לתת ללוח זה מרדכי ואחרת ויראה לו שרצה לתת פתיחה
 קריאה אחרת מרדכי כימי האחרות נאמר שפיקר הדם היה ממה שנתן
 מרדכי שאל ליעזר קריאה וסתי והמן יעזר להרגם כי בלילה היה שהיה
 האחרות וזכר הריגה וסתי וסתי על מה כנסה היה המן הרע היה
 גרם הריגה וגדולת מרדכי ויחנך עס מח"ל כי כשאמר המלך להכניסם
 יודעה העת' מרדכי וסתי דיו כת מה לעשו במחלה וסתי ה' הסיפור
 בזה על ממנו מו"ם : יחיד קדשנו וגלניו מרדכי אל נא ממנו שפחין
 מרדכי ומרדכי שפסגתו : וי"ו ומה לא נחמ לו עלה כי ידעוהו שהיה
 מלך הפסחן וסופו להלך ה' הריגה של וסתי ו"ם להלך שפסגתו מרדכי
 לפני קודש הדם נתן לו הקב"ה חכמה ודעת לפדוש עמלו מעלת הריגה
 וסתי ומה האחרות נתן ענין שיעזר בלילה וסתי כי אמר בדעתו שאל
 להכניס לו נתן חכמה וסתי וכוונתו בלילה ענין שנתן המן הרע כי
 לאסוף ולכנסו מניין כסביח היותו חותן המלך ועמיקו מחשבתו : שכל
 עובר של המן היה שחור לתת לעוב לפני האלויים זה מרדכי ואחרת כי
 וסתי נתנה מרדכי על בית המן וכל זה נאמר בעמלו כי לא להיחל אלא
 וסתי על הדיה ד מרדכי שהריגתו ומלומתו לא אסר כי הכל היה גוריה
 לפני האלויים וס"ם כאלו ע"ם מרדכי ואחרת שפחה לעזר נאמר על

מן

מה שכתוב בתורה ואין קונה גור המצן שלא יהא חסד רשאי לקנות מהם לעבד: ושמואל פתח פתחה חסדא לא מאסרסא וגו': ואם לא תורישינו גר' קף אלו נענוס על שמל שכול עב עמלק ואף לא נעשה להם כחמט כל: אחיו של ראש כלומר

פרשתא מהבא *ואם לא תורישו את יושבי הארץ * רב
 חייא בר אבא א"ר יוחנן מהבא *והיה כאשר דמיתי
 לעשות להם אעשה לכם * וירי בימי אחשוורוש * א"ר לוי
 אחיו של ראש וכן גילו של ראש אחיו של ראש אחיו
 של נבוכד נאצר שנקרא ראש שנאמר *אנת הוא רישא
 די דהבא וכן גילו של ראש נבוכד נאצר הרג והוא בקש
 להרוג *ג"ה החריב והוא בקש להחריב וכן הוא אומר
 *ובמלכות אחשוורוש בתחלת מלכותו כתבו שמה
 על יושבי יודיה וירושלים ושמואל אמר שהושחרו
 פניהם של ישראל בימינ' כשולי קרה רבי חנינא אמר
 שכל הווכרו ואמר את לראשו ר' יוחנן אמר שהכל
 נעשין בימיו רשים שנאמר וישם המלך אחשוורוש מס
 על הארץ הוא אחשוורוש הוא כרשעו מתחלתו ועד
 סופו * הוא עשו אבי אדום הוא כרשעו מתחלתו ועד
 סופו *הוא המלך אחז הוא כרשעו מתחלתו ועד סופו

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

הרשב"א
סנה' דעס

הכא לא היה צהן גאולה שלימות רק ע"י חמשי כדאמרינן לא מאסתים צימי כשדים ע"י דניאל כולי צימי עכו"ם ע"י שמעון כו' ומסיים כי אני ה' להם לעתיד שאין כל עכו"ם ולשון יכולה לשלוט צהן כי כל אלה ד' גאולות עדיין היו תחת משמלת עכו"ם משא"כ לעתיד תהיה הגאולה שלימה ע"י הקד"ה כמ"ש אני ה' ולא מלאך כמו ציויאת מזרים כמ"ש ימי מזרים ארצו ופלאת וע"כ אין כל עכו"ם ולשון יכולין לשלוט צהן או ובכן צ"ל א"ס : ואם לא חורישו את יושבי הארץ גו' עיין פרש"י ונראה דאסיפא דקרא סתם דכתיב ונרדו אתכם על הארץ אשר אתם יושבים צה אשר אתם יושבים צה יתורא הוא דודאי צא"ך כנען מדבר כל הענין לעיל מיניה חזל על הארץ אשר אתם יושבים צה לאו צא"ך ישראל מדבר אלא צא"ך של כל עולם אשר אתם יושבים צה מרנו צימי המן שאמר עם את' מתורד בין העמים ואו ונרדו אתכם כמפורש ציה נורר היהודים : אעשה לכם כו' פרש"י אף אלו כמעט כלו עכ"ל ועי"ל דהפסוק זה שאין לו הכרע אם לרעה אם לטובה ורמזיא חמשה דהמן אם לרעה לפי המתחנה כאשר דמיתיה להם לאצד אני מדמה לעשות לכם ואם לטובה לפי המעשה כאשר דמיתיה להם שישלעו ככם מעשה לכם שאתם תשלעו צהם ולקיים מ"ש ציום אשר צברו אויבי היהודים לשלעו צהם ונהפך אשר ישלעו היהודים המה צאנאיהם : אחיו של ראש כו' גם צחורה נתנו טעם לכמה שמות וע"כ ראו התנאים ז"ל ג"כ צדרשוהיהם לתק טעם לקלף שמות וע"פ מ"ש רמ"ז דייק צשנא וקאמר אחיו של ראש וכו' גילו כו' דודאי לאו אחיו ממש היה אלא פירוש צן גילו כי האחים על הרוב דומים זה לזה והיונו שהיו דומים צון מולו שזה הרג כו' מולו מאדים כדאמרינן ספ"צ דשנת האי מאן צנמאריס יהא גבר דאשד דמא כולי ומאן דאמר שרושורו פניהם כו' בשוריי קררה כו' ומלת אחשורוש אוקיות שח"ר א"ס דבר השחור מן האש דהיינו שולי קדרה ומ"ד כל שזוברו אמר אח לראשו כו' יש לפרש כל שזוכר מעטע ואומר על ראש עצמו אח ונראה וכו' אומר דרך קללה על ראש המלך אח ונראה ומ"ד שדכל בעשו רשין כו' דהיינו נמי אח רש שכל לוטקין אח ונראה על שטעין רשין צימיו : דא ברשעו מתחלתו ועד סופו כו' תחיל צהא אחשורוש שהוא צנין אב לכולם שבו מפרש עפי כמ"ש צתחלת מלכותו כחצו שטנה גומר וקאמר קרא הוא אחשורוש כמו שהיה רשע מתחלתו צננין הצית כן היה צסופו צמעשה המן וכן צדתו ואצירים הן צרשען מתחלתו צעוד שהיו צמארים כשא"ל משה רשע למה תהר רעך כו' כמו צן היו צסופו צמעשה קרן וכן צהא עשו צרשעו מתחלתו כשחבר הצנורה שהיה נער צן ע"ו שנה כן היה צסופו כדמפ"מ"ק דסוטה כשהיה מערער על קבורת יעקב וכן הוא המלך אחו פסוק הוא צד"ה ורשע הפסוק וצעת הילר לו ויוסף למעול צה' הוא המלך אחו דהיינו שכבר רשיע צתחילתו והוסף צסופו למעול צה' ולא חזיר"ך ד' הלא וצמדרש חשיב חמשה לרעה דהיינו הוא צנור צידי אברהם הוא אברהם הוא בצדק מתחלתו כו' כמ"ש כו' ג' ע"ש

כלומר דומה לו : בן גילו צן מולו שניהם * מול אחד להם : בקש להחריב יסוד סיסד ורובצל צ"ה צימי כורס לפני אשורוס שיהא אסור צספר עזרה : אברהם שטנה כדמ"ט צלע"ו צנמנה לשון אלה שלא יעצור : אח אף : אברהם הוא אברהם פסוק הוא צצדרי הימים : שמלך מעצמו ולא היה מורע המלוכה : כי הוא רודה צשלמה כתיב : בשם שמלך על הפסח ועל עזה וכו' וה"ק קרא צכל עבר הנהר כמו מתפסח ועד עזה : מלכו בכפה תחת כל כפת הרקיע : וצחוס' הא דלא חשיב לאלכסנדרוס מוקדון ומסו דלא אמרי הלא אלא צאנאיהם הכתובים להדיא : הא דאמרן מהודו ועד נוס : לא סליק מלכותיה לא השלים מלכותו שטרדו אשמדאי כדאמרינן צצמכת גיטין צפרק מי אשחו : על העליונים על השדים : הרשב"א ז"ל כבר כינו התנאים שהיו נכבדים לכסא יתבר' נאמר השמים כסאי וגו' בשמים הכין כסאו והכונה צה לרוממות יתבר' על הכל כי השמי' וצחוס' הרומים גם העליונים ואם הם מנהיגי העולם השפל צפחם הוא יתבר' רובכ עליהם ומנהיגם כאשר יתבר' רובכ את הסוס וסוף אמרו רובכ צמים צעור צאין העור מההנהגה השמים אלא מן הרובכ עליהם ומנהיגם צברונו יתבר' ואומר הם כסאו להורות כי הוא המולך עליהם והם סובלים כסאו ומפני שהיה צלמה חכם מכל האדם עד שהיה מצתמש גם צרוחנים כענין שאמרו צגיטין צמעשה של אשמדאי וכיוצא בו ועלה צה למדרגה שלאעלה מלך וזלזלו ושאין לשלעו בעליוני' רק לשם יתבר' לצדו כלאמרו השמים שמים לה' ואף צן מן לני אדם על כן אמרו כי שלמה היה יודע סוד' ומשתמש צהם כלאו מלך עליהם כמו שמלך צתחתים ויבש מושב אלהי' צענין זה : ואפשר עוד שהיה הכונה להם צמאריס היה שאמר המלך' האלה שהוא מורה כן אס מלכו צכסיה לא היתה להם המתחלה רק מלך מתחלת התחתונים ר"ל צצנברת מתחמות ונלוחי בני אדם המתנ"ל קתם את קתם אכל שלמה לא שלט עליהם מלך התחתונים כי אים מנחה היה רק מלך חמיתו שנתחכם צהם ועמד על סוד העליוני' ואם שמו צעולם וכל העלמים צלם לשעור חמיתו כמו שידעת השעיר עליהם הכתוב וצחילכו עליהם וסוף אמרו כן שלמה חילתא אחרימי היה ציה שמלך על העליונים ועל התחתונים ר"ל כי צסכת מלכו בעליונים מלך צתחתים שכל חכם גדול צענין' התורה וצסודה יקרא מלך שהמלך רמו לכל בולט ומתנבז דבר וע"כ נקראים כל החכמים מלכים וכמו שאמרו שלמה עליהם מלכי' חמיתא חילתא דלא חמרה צבור מלכא ומנו שמואל ועל כן אמרו כי שלמה מלך בעליונים ויבש על כסא' :

מורשיא והתמדתם שם לעבדים גומר כפל הירה דלעבדים : אשפחות אין קונה ולהריגה יש קונה כמ"ש כי נמצאו אני ועמי להשמיד גומר ואלו לעבדים ולשפחו' גו' : לבלותם בימי המן כו' אין זה כסדר הגליות ושעבוד המלכויות דימי המן קדמי טובא ואפשר דלכלותם משמע ליה טפי על המן שצא להשמיד ולהרג ולאצד גו' אצל גירס' הילקוט חשיב להו לשעבוד ד' מלכויות כסדרן לא מאסתים צימי כשדים כו' לא געלתיים צימי מדי כו' לבלותם צימי עכו"ם כו' להפך צריקי צימי ארמי' כו' וצחילא דחשיב הכא צימי אספסיונים וצימי ארמי' צתקרי' צ"ל צימי אספסיונים על ימי חורבן וצימי ארמיים היינו צאריכות הגלות דורות כמ"ש רבי וחמתי הדורות וחשיב צימי עכו"ם אע"ג דצדאי קרא צא"ך אויביה' כתיב י"ל כיון דהי' או מתחלת עכו"ם צ"ל עליהם ג"ס צא"ך אויביים מקרי והוא צמורא דגאולה מזרים לא חשיב לפי שהיה גאולה שלימה ע"י הקד"ה כמ"ש אני ולא מלאך כו' אצל צד' אלו הגאולות דחשיב

כן לכל העו"ם גם לאותן שבע שלא היו כצוין תחתיו שהל

הקצ' צנח את דניאל כמפורש בקרא :

הרי"ף ר"ליו פתח ואל תורישו וכו' פירש"י ח"ף אלו נעשו על שחמל
שאלו על עמלק נרא' שרלה לפר"ה שאז כמו דבר הלמד מענינו
כשם שאמר הקב"ה וישיניי אחר שאלו תוריש' יהיו חס"ב ללגיני' וגו'
כך על שחמל שאלו על עמלק ועבר על דבריו יתחבר שניה ואמ' לא תחמל
היה חס"ב לשני' בעניני ישראל שאמר להשמיד להרוג ולחפור וכו' ומתחבר זה
הוא באור צמד' אחר רבה וקשה ליישבו שם ועיני' בבסוף נבחר פ' פקודי
כי שם נרחבו ציבור : הוא אחר שאלו' הוא אחר חמשה האז
לעולם וחמשה לרעה הוא היה גבור ליד האז עשו הוא דתן ואבירם הוא
המלך אחר הוא החשורם ה' לעולם אבירם הוא אבירם הוא משה ואהרן
ודוד הוא הקטן הוא יחזקיהו הוא עזרא עלה ענבל וי"ל מה באו לחדש
שם חמשה הוא לרעה וחמשה הוא לטובה אבירם הכוונה כי גם תחת זה לעומת
זה עשה האלהים ונמרוד שהמרוד העולם על וישיני' וימרוד בקצ' ה' עמד
כנגדו אברהם שהקרא שמו של הקצ' ונכבד עשו הרשע שחבר בו ויאל
הראשון אדמוני עמד דוד הוא הקטן שנאמר בו והוא אדמוני עם יסא
ענינם וכנגד דתן ואבירם עמדו משה ואהרן בלדקום וכנגד אחר הרשע
שאלו נתי' כנסיות ומדרשות עמד חזקיהו שהיה מרכיץ חורב ואלו היה
חזקיהו ותנוקות שאלו היו בקיאים בעומאיה ונעברה וכנגד אחר שחמל
בנין צה"מ עמד עזרא כסנה צה"מ ודוד הוא הקטן כשם שבקטנותו הקטין
עליו אלל מי שגדול ממנו וכו' נר' לתת רוח הוכן מלינו שבנינו עטותיו היה
מקטין עליו אלל מי שגדול ממנו ולא עוד אלא שאע"פ שמינו שהיה
מקטין עליו דילמא בשביל שהיה קטן שבכולם ולא מחמת עוהו ודקיות וכן
מנין שלאחר מלכותו היה מקטין עליו אלל מי שגדול ממנו והיכי מחמי
ז"ש ודוד הוא הקטן היה קודם שחלך ואפשר דרביש מלת הוא שהוא מיותר
שהל"ל ודוד ועוד כיון דכתיב אלס השעניי היל"ל ודוד השמעי ומיניאל
שהיה הקטן שבכולם אלא ללמד שהיה מקטין עליו אפי' במקום שאין אחיו
עמו והיה עומד אלל אחרים קטנים ממנו בשנים אלו והוא רואה בהם דבר
של חממה שגדולים ממנו בחממה היה מקטין עליו אלל לכן קראוהו קטן
ואמר הוא הקטן שגם לאחר מלכותו דיינו שברך נמשך למלך היה הולך
אלל אחיו כקטן כדי ללמוד מהם איזה דבר של חממה וזה יורה על נדקיותו
חד אמר תפסה וטעה וכו' פירוש הרשעים : דמה הוא איתכסר ולא נחלק
במליכות כי העולם עבול כדור ותפסה וטעה הם זה בלד זה ואם נאמ
לכסב העיגול מלך חס"פ עד שחביע לעוה ומלאת כל אחת מהן בסוף העול'
והן הם סמוכות זו לזו וכן תחת אומר בהודו וכוס דלא פליגי במליכות
דגבי הדדי קיימי ומזה תגורת העיגול תהיה הודו בסוף העול' וכוס בסופו :

בימים חרם כשבת המלך וכתוב בתריה בשנת שלש יא

למלכו אמר רבא מאי כשבת לאחר שנתיישבה סס

דעתו אמר בלשאצר מנה וטעה אנה מנינא ולא טעינא ע"כ

מאי הוא דכתיב *כה אמר ה' כי לפי מלאת לבבל יתייה

שבועים שנה אפקוד אתכם גומ' וכתוב *למלאות לחברו' כע

ירושלים שבועי' שנה חשיב ארבעין וחמש שנין דנבוכד דניאל

נאצר וכו' ג' דאזיל מרודך ותתרי דידהו שבעי' אפיק ע

מאני דבי מקדש' ואשתמש בהון ומנא לן דנבוכד נאצר

מ"ה מלך דאמר מר גלו בשבעה גלו בשמונה גלו ב"ח

גלו בחשעה עשר וכו' ג' גליות גלו וראו ב' גליות גלו אלא

גלו בו' לכבוש יהויקים גליות יהויכין שהיא שנת ח' לנ"ג

גלו ב"ח לכבוש יהויקים גלות צדקיהו שהיא שנת י"ז

למלכות נ"ג דאמר מר שנה ראשונה כבש גינה שנה

שניה כיבש יהויקים מלך יהודה וכתוב *יהוי בשלשים מלכס

ושבע שנה לגלות יריבין מלך יהודה בשנים עשר הריש' כס

בכ"ן

בימים הכיר אברהם את צוראן שנאמר עקב אשר שמע אברהם
וגו' כמנין עקב וסופו מפורש למען אשר יזכה את צוראן ואת בניו
אחריו לשבת דקה וגומר וכן במשה ואהרן שהיו לדיקים מתחלתן
כו' שלא נמצא בהם שום מעשה צדקות רק מי מריבה וכן דוד הוא
הקטן בו' דע"כ לאו ממש קטן היה דכתיב צענינו כי נער אתה
וגו' ואס' ר"ל שהוא קטן מאדיו שנוכרו שם ה"ל למכתב הקטן מהם
וגו' דרשו כשם שבקטנותו קודם שנעשה מלך הקטין עליו אלל
מי שגדול ממנו בצורה דהיינו מפינוש כדאמר' דריש צרכות
שנקרא מפינוש ע"ש שהיה צדיק פני דוד בהלכה כך במלכותו
הקטין עליו אלל מי שגדול ממנו בחממה דהיינו אחיזקפל שקראו
אלופי ומיודעי שקבל ממנו דבר חממה כדמפורש פ' החליל צענין
כשחפר יסוד המקדש ובמדרש חשיב עוד צ' הוא חזקיהו המלך הוא
עזרא עלה וגו' ע"ש : גבי הדרי בו' ר"ל וא"כ לאו כשמשו
קאמר דהא כתיב שבע ועשרים ומאה מדינה אלא כשם בו' :
בתחלה מלך על י' כולי אלא מעתה ושני חיי עמרם וגו'
ולא תקפי ליה משני חיי אברהם מאה שנה וע' שנה וה' שנה דהתם
ודאי איכא למדרש ציה כיון דתפי' שנה ככל כלל כמו שפרש"י
גבי שני חיי מרר וכו' שהאריך צו צוה הרמז"ל והרא"ם ע"ש
משא"כ הכא דלא כתיב מדינה בכל כלל ודומיא דכתי' בשני חיי
עמרם דלא כתיב שנה בכל כלל וכלל ולכן פריך מנינה ועוד נראה
דכחא דריש ליה מדינה לכתוב מספר קטן קודם דהיינו ז' ואח"כ
כ' ואח"כ ק' ולא כן דרך הכתובים בשני חיי אברהם ושרה וישמעאל
דכתיב בזה המספר גדול קודם ולכן פריך אהבה דשני חיי עמרם
נמי צכה"ג המספר קטן קוד' וק' אלא לא פריך מקראי דלעיל
מנינה בשני חיי לוי ושני חיי קהת דכתיבי נמי צכה"ג המספר קטן
קודם : דקרא יתירה בו' ש"מ לדרשה בו' ולכן הקדים
מספר קטן לאשמושי' דמעיקרא צומן ושתי המלכה לא מלך רק על
ז' מדינות כשנשא אסתר וכה למלך עוד על ק' ועוד על ק' ואיכא
במדרש קכ' מדינות צדקות שרה שהיו שני חיייה קכ' שנים וגו' ג'
דבתי' ויהי הגוי והממלכה אשר לא יעברו וגו' בקרא דלעיל
מנינה כתיב ועודו אותו כל הגוים ואת צנו ואת צן צנו ג' דהיינו
אזיל מרודך וצבלאזר ולא חשיב ליה ואפשר דכ"ג וזרעו קאמר
ומיהו ק' אלא לא קא מנייה הכא ההוא קרא דלעיל מנינה :
שמלך על העליונים בו' פירש"י על העליונים על השמים עכ"ל
דלא ניחא ליה למימר שהיה שולט על המלאכים העליונים אלל
על השמים מלינו דשלט כדאמר' פרק מי שאלחו דהיינו דכתיב
עשיני ליה שדה ושדות וקרוין עליונים שהם שמים צלוי' תחת
השמים הנקרא כסא ה' כח"ש השמים כסא גומר והיינו ששכ
על כסא ה' כלו יצא על השמים שהם למעלה מן השמים אלל
המלאכים הם למעלה מן השמים ולא מלך עליהן שלמה : הא
איכא ירושלים דלא בו' ודקאמר מי צכל אלהי הארצות גומר
ע"כ שפאר ארצות קאמר וכן מפורש מי צכל גו' אשר הילינו גו'
כי וילי ה' את ירושלים גו' אלל איכא למימר הכא דקא משתבח
נפשיה כדאמר בסמוך דהא עם אנשי ירושלים היה מדבר שידעו
שלא כצפה : הא איכא שבע דלא מלך דכתיב בו' ודכתיב
בב' לכל עממיה ולישני' די אדרין צכל ארעא גו' היינו שאדרי

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

ישראל מתחת ידו כשנשלמו ע' שנה לגלות צל ועשיו נחישם
דעו: מאי היא חשניה דלשאר טעויה: לפי מלאת
לבבל כסבור שהו למלכות צל מיום שנעלה צל מלכות זהו
נ"ג שנה מלכו מאחר חזון מלך אשר מלך מלך דנ"ג
וכ"ג דאזיל מרודך וחרתו דידיו דאשכח דלשאר חל שני מלך
דכתיב בספר דניאל שנת שלם למלכות שלשאר המלך חזון נראה
אלי וגו': גלו בשבעה גלו בשמונה חז גלות הוא וקראי הוא
דקא דריש כתיב בגלות יהויכין שנת ח' למלכות נ"ג צסוק ספר
מלכים ובספר ירמיה צסוק הס' אשר הגלה נצור ארן שנת ז'
אלא ש"ח ח' למלכות נ"ג ושנע לכינס יהויקים שכנסו חתניו
שנה שניה למלכותו כדאמר לקמן ולא הגלה אותו ויהי לו עבד
שלם שנים: י"ח ו"ט כתיב בגלות דקראי צסוק ספר ירמיה
דחינו מרצות ירושלים דהו אחת עשרה שנה אחר גלות יהויכין
כדכתיב ויהי צעשתי עשרה שנה למלך דקראי ומאז י"ח ו"ט ח'
לכנס יהויקים שהי י"ט למלכות נ"ג כדאמר מר שנה ראשונה
למלכות כינס נעום שהי ראש למלכו אשר שהי מולך ציננה
שנה עלה וכנס יהויקים קראי קא דריש צסוק עול' כתיב צראש
ספר דניאל שנת שלם למלכות יהויקים מלך יהודה צא נצוד
נאצר מלך צל לירושלים וגו' ואי אפשר לומר כן שהוא לא מלך
אלא שנת ד' ליהויקים שנאמר צסוק ירמיה דכרז אשר היה אל
ירמיהו שנה הרביעי ליהויקים היא השנה ראשונה לנצוד נאצר
מלך צל אלא מה ח' צ' שנת שלם ליהויקים שנת שלם למרדו
שלאחר שכנסו צדו צאמנה ג' שנים ומרד צו דכתיב ויהי לו
יהויקים עבד ג' צעשתי וימרד צו ולמחר כאן שמע צמרד צו
שנים הרי י' שנים לכנסו ופעם צו נאמר צידו והרגו ונתקיים צו
קצורת חמור סחצו והסלך וגומר והמלך יהויכין צנו חתניו וצא
לצל אמר לו ויעלו השב מרד צד ואתה המלכת את צנו מחלף
אמר מכלבא ציבא גוריא טבא לא נפיק חור עליו לחסודת השנה
והגלה: והמלך את דקראי דודו חתניו וכן כתיב בספר מלכים
נחלא גלות יהויכין שנת ז' לכנסו אביו הרי הכתוב קורא אותה
שנה ח' למלכותו של נ"ג צסוק ספר מלכים למדנו ששנה שניה
למלכותו כנסו: נשא אויל מרודך מלך בבל בשנת מלכותו
למדנו שמלך אויל מרודך צסוק צ' למלכו יהויכין וכבר מלך נ"ג
לשני מלכות יהויכין ח' שנים ח' ח' הרי מ"ח וכ"ג דאזיל מרודך
וחרתו דידיו דלשאר: אפיק מאני דבית מקדשא צסוק ג'
אמר אחשורוש אויל צלשאר מנה וטעה אלא מצינא וגו' לגלות
בבל תחלת גולה שהגלה אותה דהוה גלות יכניה: כמא בצירן
משצין משנת שנים צלשאר: תמניא אותן שמונה שמלך נ"ג
לשני הגלותו את יכניה מלך יהודה שלא היה לו צלשאר למנוח
ומנחם: חשב אחשורוש משנת צלשאר עד שנת שלם שלו:
ועייל הק' תמניא חילופיהו חדא צלשאר סהרי שנה שנים
שלו שלמו ע' לשני מניינו וסוד *מלך שנה שלש: וה' דדריש המדי גירסת
וכורש שגרסי כדכתיב ודריש מדא קביל מלכותא וחרתו מלך
כורש הראשון שנתן רשות לצני אבול' לגלות שנאמר כה אמר כורש
מלך

בב' לחדש נשא אויל מרודך מלך בבל בשנת מלכותו
את ראש יהויכין מלך יהודה ל"ח ו' הרי מ"ח שנים
דנצוד נאצר וב"ג דאזיל מרודך מרמא וחרתו דידיו
דבלשאר הא שבעים כיון דחזא דמלו שבעין ולא
איפרוק אמר תו לא איפרקי אפיק ואייתי מאני דבי
מקדשא ואשתמש בהון והיינו דקאמר ליה דניאל
לבבלשאר *ועל מאני שמיא התרוממת ולמאניה די
ביתיה היתיו קרמך וכתיב *ביה בלילא קביל בלשאר
מלכא כשדארה וכתיב *ודריש מדארה קביל מלכותא
בבר שנין שיתין וחרתין אמר איהו מנה וטעה אלא
מנינא ולא טעינא מי כתיב למלכות בבל לפי מלאת
לבבל כתיב מאי לבבל לגלות בבל שהוא יהויכין סוף
סוף כמה בצירן תמני חשיב ועייל תמני חילופיהו חדא
דבלשאר וחרתו דדריש ותלתא דכורש וחרתו דידיו
הא שבעין כיון דחזא דמלו שבעין ולא איפרוק אמר
מדלא איפרוק השת' ודאי לא מיפרקי אפיק ואייתי מנא
דבי מקדשא ואשתמש בהון אתא שמן ורקד ביניהם
והרג את ושתיו והא שפיר חשיב איהו נמי מיטעה טעה
דהוה ליה למינני מחרבות ירושלים סוף סוף כמה בצירן
חד סרי איהו כמה מלך ארביסר ובארביסר דיליה איבעי
ליה לאיבנויי מקדש אלמה כתיב *בארין בטילת עבדות
בית אלהא דירושלם והוה בטלה עד שנת חרתין
למלכות דריש מלך פרס: אמר רבא שנים מקושעות
הו' תניא נמי הכי עוד שנה אחרת יש לבבל ועמר
דריש והשלימה אמר רבא ואף דניאל בהוה מנינא מנה
וטעה דכתיב *בשנת אחת למלכו אני דניאל בינותי
בספרים מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיהו
הנביא למלאות לחרבות ירושלים ע' שנה מדקאמר אני
בינותי בספרים מכלל דאיהו נמי טעה מכל מקום קשו
קראי אחרדי כתיב *לפי מלאת לבבל שבעים שנה וכתב'
*לחרבות ירושלים לפקידה בעלמא והיינו דכתיב
*בשנת אחת לכורש מלך פרס וכתב' *לגלות דבר ה'
מפי ירמיה וכתב' כה אמר כורש מלך פרס גומר וכתב'
כה אמר מלך פרס וכתב' מי בכס מכל עמו יהי אלהיו
עמו ויעל ירש רב נחמן בר יצחק מאי דכתיב כה אמר
ה' למשיחו לכורש וכי כורש משיח הוא אלא אמר
הקב"ה למשיח קובל אני אליך על כורש אני אמרתי
ה' הוא יבנה *עירי ויקבץ גלויות והוא אמר מי בכס מכל
עמו יהי אלהיו עמו ויעל כתיב חיל פרס ומדי הפרתמים
וכתיב למלכו מדי ופרס אמר רב חסדא אחנוני אתנו
בהרי הדרי אי מניינו מלכי מינא אפרכי ואי מינא מלכי
מניינו אפרכי:

בשבת המלך משמע בתחלת מלכותו והדר כתיב שנת שלם
למלכו: כשנתייבשה דעתו שנתחל' היה דוא שאלא

גירסת
הנח'
מנח'
מלך

ומדי הפרתמים סמך פרתמים אלל מדי ופרס וקניז למלמי
 מדי ופרס כאן סמך מלכות אלל מדי :
והרשב"א ו"ל כתב ו"ל הכונה להם ביחצור היה שאמרו שהוא יתברך
 קובל למשיח על כורס לומר שלא היה נאולת כורס נאולה
 שלמה ועוד נלות ככל נחשב' שלא נתקבצו כולם רק מקצת' וכחצור כורס מי
 כסם מכל עמו ולא היה הבנין שלם ולא תהי' הנאולה שלמה עד וזמן המשיח כי
 הוא יקבצו הכל ויבנה הבית בנין שלם מה שלא עשה כורס ואחזר קובל אני על
 כורס משל שלא יגמור הענין ע"י כורס רק ע"י מלך המשיח וכלאו היה כורס
 ראוי לעשות כן ולא עשה ובשפלים הוא מה שלא הפלים כורס ואולי אלו טרח
 כורס וקבד הכל וזנה את המקדש בכתנו לא גלו פעם שניה ולא יחבר עוד
 הבית וכעין מאמרו בסק הקדוש ברוך הוא לעשות חוקיו וזמן המשיח :
מהרש"א ונ"ג מנלך דמ"ה כו' דאמר מר גלו בח' כו'
 דאמ' מר שנה ראשונה כו' לא היה אינעריך ליה
 לאחיו ככל ע"י דמלך מ"ה שנה לא היה קרא דסוף ספר מלכים
 דבחי' ויאל יהויכין גו' ויוקח אותו מלך בבל בשנת ח' למלכו ובחי' שם
 בסופו ויהי בל' מ"ה ללגלו' יהויכין גו' בשא אויל מרודך גו' את ראש
 יהויכין גו' תמני ול' הרי מ"ה דנ"ג כו' לא דלגב גר' בל' לישב
 רומי' דקראי ככל זה: ובתיב ביה בליליא קטיל בלשאצר
 גו' ובתיב ודריוש מראה גומר הני קראי נמי לכאורה לא היה
 לרוך ליה לאחיו הכל אלא לישב הוא קרא דלמי מלאת ע' שנה
 גומר שודאי נתקיים אז שנתבטל מלכות בבל ודריוש מראה קביל
 מלכותא ודכתיב ביה אפקוד אחסב היינו בפקידה בעלמא כולי
 דכתיב והוא פקד עלי גו' כדלקמן ובלשאר טעה לומר דלגלו' ממש
 קאמר קרא כדקאמר קו לא מפריק אפיקו כו' רש"י פי' לטול
 לפי מלאת בבל כסבור הוא למלכות בבל מיום שנתה מלכות
 בבל וזה נ"ג כו' ע"ש משמע משרשו דזה היה עשיתו ולא ודענ' מי
 הכריחו לכך דודאי לפי האמת נמי כן הוא מיום שמשלה מלכות
 בבל קאמ' לפי מלאת בבל ע' שנה גו' לא דטעה בין פקידה בעלמא'
 לגאולה ממש כדמוכח הסוגיא ולקמן לפי סדר עולם יתיישב זה :
 מאי לבבל לגלות בבל כו' דהיינו מגלות יהויכין שהיה שמונה
 למלכות כ"ג ועשו ליה לממני ע' שנין מחורבן ירושל' דהיינו מגלו'
 דקדיקו שהיה י"א שנה אחרי זה ומשמע מזה דהוא ידע אחשורוש
 נמי נבואה זו למלכות לחורבן ירושלים גו' ואפשר דהוא טעי לומר
 נמי אפשר דהוא ידע נמי ואח נבואה למלכות לחורבן ירושל' גו'
 אלא דהוא טעי לומר דהיינו מיום שכבש את יהויקים שהיה שנה
 שניה למלכות נ"ג דהוא כמו תחלת החורבן של ירושל' ועוד אפשר
 דבלשאר וכן אחשורוש כפרו נבואה זו משום דהך נבואה לפי
 מלאת בבל ע' שנה גו' סותר לפי דעתם הך נבואה דלמלכות
 לחורבן ירושלים דלא היה ידעני ליה למימר דהך לפי מלאת בבל
 לענין פקידה בעלמא קאמר כדלקמן : אלמא כתיב בארין
 בטילת עבירות כו' אסיפא דקרא סמך עד תרתי למלכו' דריוש
 גו' ופרש"י שנקראו לו ג' שנות דריוש כורס ארתחשסתא כו' הכי
 משורש דרש"ק דר"ה כורס שמלך כשר היה ארתחשסתא ע"ש
 מלכותו ומה שמו דריוש כו' וע"ש בתוספות ופרש"י בד"ה תנ"ה
 דבשנת כו' למדנו מצרייתא ו' בשנת בלשאר כו' אלא ע' חסר א'
 ע'

מלך פרס וגו' וקס"ד השתא שמלכו בין שניהם ה' שנים אף על גב
 דליתיה בקרא ותרתי ידיה דאחשורוש כבר עברו עליו ז' שנים :
 וחרבות ירושלים גלות דקדיקו במספרה העור ובהדיא כתיב
 דלחרבות ירושל' בני לוחמי דכתיב בספר דניאל למלאות לחרבות
 ירושלים ע' שנה : חר סרי סך עמד הבית אחר גלות יכניה :
 איהו כמה מלך ארביסר דכתיב בשנת שנים עשרה שנה למלך
 אחשורוש הפיל פור הוא הגורל ובאדר לשנה ה' געשה הנס הרי
 שלשה עשר דהא למלכי עכו"ם מתשרי תנינ' ונתחדשה השנה
 בתשרי וכתיב בשנה האחרת לקיים אגרת השורים הולא השנה
 הרי ארבע' עשר : בארין אז בימי כורס בטילת עבודת בית אהינו
 שיהו כורס לבנות וחורבן על ידי לרי יהודה ובינתיין כמו שכתוב
 בספר עזרא עד שנת תרתין למלכות דריוש השני שמלך אחר
 אחשורוש ונקרא לו שלשה שנות דריוש כורס ארתחשסתא : שנים
 בקישועות היו אותן שנים שנינו למעלה יז כהן שנבטלו משל
 אחרון בשל ראשון כגון לדריוש המדי וכורס הפרסי דמנינ' להו
 ה' שנים ולא תמלא כהן אלא ארבע דכתיב בשנת אחת לדריוש בן
 אחשורוש מורע מדי ולא זהו אחשורוש המלך שזה קדמו שנים
 הרבה מורע מדי וגו' ותניא בסדר עולם בהדיא לא מצינו שנה
 למדי בכתובים אלא זו בלבד ולכורס מצינו שלש שנים בספר דניאל
 בשנת ג' למלכות * פרס ותניא בסדר עולם כורס מלך ג' שנים
 מקוטעות הרי שנה יתירה וגם בשנות נ"ג ואויל מרודך נכלע' שנה
 וכגודו נסתתא הבנין שתי שנים של דריוש האחרון : דניאל נמי
 רבי דבשנות נ"ג ואויל מרודך נכלע' שנה : עוד שנה אחת
 לבבל וכו' רישא דצרייתא הכי איתא בסדר עולם ביה בליליא
 קטיל בלשאצר וגו' : ודריוש מראה קביל מלכותא וגו' הרי
 ע' שנים משמלך נ"ג ע' שנה חסר אחת משכנס יהויקים ועוד שנה
 אחת למלאת לבבל ע' שנה משפס' על ישראל ועמד דריוש והסלימ'
 אחריו בשנה האחרת מלך כורס בבל ונפקדו ישראל פקידה בעלמא
 קאמ' יאטעה שאמר מי כסם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל למדנו
 מצרייתא וזו כשמלך דריוש לא היה לכבש יהויקים אלא ע' חסר
 אחת' ואנחנו מנינו למעלה שבע' מ"ה דנבוכד נאלר וכ"ג דאויל
 מרודך וז' של בלשאצר שבעים ש"מ שנים מקוטעות היו : בינתיין
 בספרים לשון ספירה ותשנון : כתיב לפי מלאות לבבל ע'
 שנה אפקוד אתכם בספר ירמיה ובספר דניאל כתיב למלאות
 לחרבות ירושלים ע' שנה מספר הימים אשר היה דבר ה' אירמיה
 הנביא : לפקידה בעלמא דאמר האי לפי מלאת לבבל ע' דהא
 אפקוד אחסב כתיב וכן היה שפקדו שנה אחת לכורס שהיא שנת
 ע"א לכבש יהויקים שפסטה יד בבל על ישראל : משיח הוא כל'י
 נמשח בשמן השמחה : קובל אני עליך וכו' וה"ק כה אמר ה'
 למשיחו על כורס אני קובל עליך אחר החוקי' בימינו וגו' הוא יבנה
 פיירי קראי דסמיכי אהדדי ונקוד טעם המקרא מוכיח על דרשה
 זו שאין לך טעם זורקא במקרא שאין סגול באחריו וכן נקוד
 למשיחו זורקא ולכורס נקוד במאריך להפסיק ולנתק מעם
 למשיחו מי כסם מכל עמו והוא עמו לא נשתדל בדבר : חיל פרס
 ח"ב יז א

ג'
 רש"י
 כנח
 כורס

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

במחניתא תנא הושיבין בחצר ופתח להם שני פתחים אחד לגינה ואחד לביתן חור כרפס וחכלת מאי חור רב ושמואל חד אמר חורי חורי וח' מילת לבנה הציע להם כרפס א"ר יוסי בר חנינא כרים של פסים משות זרב וכסף תניא אמר רבי יהודה הראוי לכסף לכסף הראוי לזהב לזהב אמר לו רבי נחמיה א"כ קנאה אתה מטיל בסעודה אלא חל כסף ורגלים של זהב רצפת ברזל ושש מאי בהא א"ר יוסי בר חנינא אבנים שמחוטטות על בעליהן ויש אומרים אבנים דמחוטטות לעינים במקומן וכן הוא אומר *כי אבני נזר מתנוססות על אדמתו ודר וסוחרת רב אמר דארי דארי ושמואל אמר אבן טובה יש בכרכי הים ודרה שמה והניחה להם בסעודה והאירה להם כזהרים לכל בעלי סעודה רבי ר' ישמעאל תנא שקרא דרור לכל בעלי סוחרה :

זכרית ט

בגדי כהונה שהיו צידו צדי כן גדול שהציל נצוד נאלץ מירושלים : פקח היה שהקים משקה הרמוקס למשתה בני עירו : שהשתחוו לצלם צימו נצוד נאלץ : משוא פנים יש בדבר האך וכו' לנס : הם עשו לפנים מיראה : חורי חורי תלכית המלכות היתה עשויה נקצים נקצים : מילת לבנה חור לשון חור : הראוי לכסף וכו' משות זרב וכסף קא דריש שר הראוי לזהב לזהב והגרוע לכסף : שמחוטטות על בעליהן רצפה עשה להם כזהבים מחוטטות כלומר שלא צא לידו אדם אלא על ידי טורח שמחטטים ומחזירים צעליהם אחריהם עד שמוצאין אותן בדמים יקרים וכן הוא אומר שהמקרא משבח אבנים יקרות ואומר שעל ידי נסיונות הרבה צדוק : כי אבני נזר מתנוססות על אדמתו הכתוב מדבר בישראל לעמוד לצבא שיהו יקרים ומשובין צין העכו"ם כאלני נזר המתנוססות : דרי דרי שורות שורות סביב סוחרות לשון סחור סחור : בצדדים והאי סוחרות לשון סוחר : שקרא דרור עשה נח רוח לכל בני מלכותו להעביר מהם ומכס הסוחרים :

תוספות קנאה אתה מטיל וח' למ' לעיל הראוי לגינה לגינה הראוי לחצר לחצר א"כ קנאה אתה מטיל בסעודה י"ל דס"ל דכין שלא היו רואים זה את זה ליכא קנאה :

מהרש"א וכתב החכם לכבוד ולתפארת ג' חזל מילת לכבוד דכתיב הכא כבוד מלגותו וכתיב החכם לכבוד ולתפארת לא משמע ליה למדרש הכי דלא משמע ליה ויחזק כמו תפארת : ח' א"כ פקח היה בו דקריב רחיקא בו י"ל ע"פ מ"ש הקדוש מטיל מה עמד משקיל את דאמרין דמרדו עליה אפרכיו ואלו וכשינינו בו ועמד להו משקיל בו ע"ש הדיינו שהיה סעודה זו דרך פיוס ולהכי פליגי דמ"ר פקח היה דבני מאתיה כל אימת דבני מסיים להו ומ"ד עשה הוה דלי הים חורין הן רחוקי למרדו זו הוה הן קיימי צדקיה : מפני מה נתייבנו עכו"ם שונאיה' בר' שייחא הן מלקח אהאי קרא דכתי' ציה עשה המלך לכל העם גמלא' בשון גו' משתגבו' דמשת' צלל כל העם גומר גס ישראל שהיו שס וכן הוא בקדקודם עמד מלכא לכל עמא

צ"ח

בו ולאנחו מנינו למעלה בו וג' דבלשאלר בו ע"ל ל"ע בדבריו דהא לא מנינו לעיל לא תרתי דבלשאלר דבג' נהרג ושבעי' דמנינו לעיל היינו מיום שמלך נ"ג צננוה אכל מכיזם יהויקים שהיה צמא שנייה דהי' ע' חסר אחת ויש ליישב פירושו לפי מה שהביא מלישאל דסדר עולם דלא חשיב ליה ע' שנין אלא מיום שכיבש את יהויקים ששלט על ישראל וס"ל חסר אחת לפי מה שמה לעיל תרתי דבלשאלר ויש להגיה צפירושו תרתי דבלשאלר וע"פ דברים א"כ נמשך גס פי' דלקמן דד"ה לפקידה בו' שהוא שנת ע"ל לכיזם יהויקים שפסקה צב על ישראל : לפקידה בעלמא בו' והוא פקד עלי לבנו גו' גס שמתפלל הצנין י"ת שנה עד מרחיקו לדיוס מ"ת היתה אז פקידה שהיטבנו ישראל קצת מאלו צא"י וכמ"ס שס מי צבס גו' ויעל לירושלים גו' וכדאמרי' צעלמא מעוף השמים עד צמא נדלו נ"צ שנה כמנין צמא היה א"י חרב דהיינו נ"צ שנה מגלות דלקיה עד שנה שמלך כורש הראשון : הוא יבנה ביתי ויקבץ גלותי בו' דכתיב צההיו עניניו בסמוך הוא יבנה עירי וגלותי ישלח גו' ותחלת הענין אשר החזיק צימיו יס רמו על כורש שני צן אסתר שני יתקיים יבנה עירי שהוא יבנה צה"ת וירושלים והיינו צימיו שהיה צן אסתר ממשתכחת ימיני כדכתיב א"כ ימיני אכל קוצל על כורש הראשון אני אמרתי בו' והוא אמר מי צבס מכל עמו גומר וציעל א"כ הצנין ע"י צרי יהודה : כתיב חיל פרס ומדי וכתיב למלכי מדי בו' עיין פרש"י וע"ל מדקדקים פעם אחד את מדי לפרס ופ"ל הקדים את פרס למדי דרשו כן דפ"ל זה תשוב ופ"ל זה תשוב :

נב בהראותו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר וגומר א"ר יוסי ברבי חנינא מלמד שלבש בגדי

סס

כהונה מתעטף ועמד כתי' הבא את יקר תפארת גדולתו וכתב החכם *לכבוד ולתפארת ימים רבים שמונים כח ומאת יום וכתב ובמלאת הימים האלה גו' רב ושמואל חר אמר מלך פקח היה וחר אמר טפש היה למ"ד פקח היה שפיר עביר דקריב רחיקי ברישא דבני מאתיה מיכא כייפי ליה כל אימת דבעי להו מקרב להו ומ"ד טפש היה בני מאתיה איבעי ברישא לקרובי דאי מרדו הן קיימי הני והוה בהדיה שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתייבנו עכו"ם שונאיה' של ישראל שבאותו הדור כליה אמר להם אמרו לי אתם אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אהשורוש אמר להם אם כן של שושן יתרגו של כל העולם כלו לא יתרגו אמרו לו אמר לנו אתה אמר להם מפני שהשתחוו לצלם אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר אמר להם דס א"כ עשו אלא לפנים אף סינה הקב"ה לא עשה אלא לפנים והיינו דכתיב כי לא ענה מלכו וינה בני איש בחצר גינת ביתן המלך רב ושמואל חר אמר הראוי לחצר לחצר הראוי לגינה הראוי לביתן לביתן וחר אמר הושיבין בחצר ולא החזיקתן בגינה לא החזיקתן ער שהבינים לביתן והחזיקתן :

מחזירים בכל מדינות העיר אחרים ולמה נזכרה גזירה על אותם שלא
השתחו להם? וע"ל לדרשת תלמידיו אך יתכן שכל עון הנאחז סעודה
אחרים יעשו הרבה מות ואכזרין סעודה וברי האוכל ככל אין זו כרת ועל
לאו אחר שנתורה היחה כל החרדה הזאת והנה נדרוש הקוד' הארמית בזה
שליהות שבעל אחרים בין ב"מ ומשחה זה עשאו כמשה כפי דעתו
שנמלאו ע' אפרוח אחר מדבשתה לא אפרוחו תו לא מפרק ועשה משחה
על גיטול בין המקדש ובין מי שבהם אחרים סעודה ככל אין זו כרת ועל
על חורבן המקדש ואע"פ סעודה זו היחה בשנת שלשה למלכותו כשנזכרה
הגזירה היחה בשנת שבע לאחרים ולמה נחשבה הגזירה ד' שנים היה
נדרוש הא' כתנתי עטם מספיק לה' ועוד אני אומר שאע"פ שעיניק
העונם היה על שנתו מסעודה אחרים עב"ל לא היה בזה כדי שיעור
גזירה להשמיר להרוב ולאכל אכל כשהשתחו להמן שגם גיטול הכנין נתגלגל
הכל ונתעורר עון ראשון וזה שנקשה רשב"י לתלמידיו שגינו שעיניק העון
היחה סעודת ששן של ששן יהרגו ושל שאר מדינות לא יהרגו כי אין
לכם עון במשחה וגם על שנתו מסעודה אחרים לכן חירץ רשב"י שעיניק העונם
היה על ללם כ"ג והאריך הקד' אלו עטם אכל עכשיו ששן נאולתם
להשתחו לללם הין הכיור עון ראשון ולכן שאר בני המדינות אף
על פי שלא חטאו כללם זה של הין מכל מקום בעיניק העון שהוא
כללם של ל"ג כולם שנים ארבע ועשיו שחטאו בני ששן נתגלגל
העון הראשון שהיה לו שיה כללם וגם לרשב"י ל"ג שיש בידם עון ההנאה
שנתי מסעודתו של אחרים אלא שלא נתעוררה הגזירה לכל ישראל
במקומות מושבותיהם אלא על עון חטאו שחטאו בני ל"ג : הראוי לכסף
א"ר נתמיה וזה איכא קנאה אין לומר דלא קשאו מידי דהא חירצו החופ'
בהנאה דהראוי לגינה דליכא קנאה כיון שלא היו רואים זה לזה וז"ל יומא
הכי שלא היו רואים זה את זה לפי שניגה וניתן הם כ' מקומות ומי שיש
כאן אינו רואה לושבים במקום האחר אלא נמנות וזה היה במקום סעודה:
והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים משונים מיבעי

בית ישראל להשתחו בששן מייצא כו"ו"ס להם א"כ שששן יהרגו
שכל עולם כו"ו: מפני שהשתחו לצלם כו' פרש"י לללם בימי
ג' עב"ל דמשמע מפרק דמנייה מישאל ועוריה לא השתחו אכל
השאר השתחו ולא ינחא ליה לפרש שהשתחו להמן דמשמע מרדכי
לא השתחוה לו אכל השאר השתחו לו דהמן לא עשאו אלוה אלא
המלך כוה להשתחוה לו מפני הכבוד וק"ל לפי ר"ת צר"ל אלו
נעזרת אהא דאחלא נגדוהו למנייה כו' דאחלו לללם לא היה עכו"ס
ממם אלא היה עשוי כבוד המלך ואע"פ כ' היה זו קידוש השם
ולכן מסרו עטמם כו"ע"ס וא"כ דקאמר נמי שנתמייצו כליה היינו
שהיה להם למסור עטמם כמו שמסרו עטמן תנניה וחזיריו
א"כ ה"נ י"ל אהא שהשתחו להמן ואע"פ שלא היו משתחיים לו
רק מפני הכבוד היה להם למסור עטמן מפני קידוש השם ויותר
קשה לפרש"י במגילה אסתר ששעה המן עטמו אלוה וכו' לקמן
צ"כ הוה לפרש אהא בפשיטות שהשתחו להמן וגוראם שהשתחו
לללם לא משמע להמן אלא לללם ששעה נ"ז צנבקעת דורא והיינו
משום דהשתחוה להמן לא היה רק בששן וא"כ הדרן קושין
לדוכחין שששן יהרגו שכל העולם כו' אכל לללם שצנבקעת דורא
משמע לכלל העול' היה נעשה: אף הקב"ה עשה עמם לפנים
היינו כו' ראה לומ' שהם עשו כן רק מירש' הריגה כמפורש צספר
דינאל ולא עשו כן כללם לעצור עכו"ס אף הקב"ה לא עשה עמה'
רק לפנים לייראם שראויים לכליה שידאגו שיעשו תשובה ע"י כך
והיינו כי לא ענה האדם מלבו אם נעשה עבירה צלי לז ויגה
הקב"ה בני איש שמציא לו תוגה כדי שיעש' תשובה וינלל מן החרה:
בחדר גינת ביתן ב' ג' מקומות הן דחלר מקום פנוי ששמשחין
זו וגינה מקום זרעה וניתן מקום נטוע אילנות כפרש"י שם ואי
מלשון בית ממש כפי' המפרשים ופליגי בזה מר כדלית ליה ומר
כדלית ליה: מאי וחדר כו' חרי חרי כו' מפי' הערוך וירשיות
מנוקצין שהיו רואין אלו את אלו פ"א בגדים הראוין לבני מורין
כו' ע"ס: אלא הם של כסף ורגילים של זהב כו' וכדכתיב
לעיל מיניה גילוי כסף ועמודי שם לא קאי על המעות אלא על
היריעות שהיו מפסיקים ציניהם כפירוש הערוך וכן הוא בפרגום
ומן אילנא לאילנא הוו פריסן ירשין כו' דליין עלי אונקלוון דכסף
כו' ע"ס ולכאורה מהצבא דכסף הל"ל דהמעות גופייהו
של זהב ורגילין של כסף ואפשר דהמעות גופייהו ומכוסים צמלעו'
יפוט דרכן לעשות רגילין הגראים ויתר חסונים ויקרים: ברט
גו' אבנים שמשחחין על כו' ה' מתחלפ' צמ' צאחיות אחת"ע
ונכ"ג דרש' א תקרי מוסוך כו' וכה"ג פרש"י לפי הדרג' דצמסון
ודר אכן עובד כו' ודרש' שמה כו' ומאירה להם כללם וסומרת
מלשון סיקרא ה' מתחלפ' צמ' אכל צמרגום מפרש ג"כ ודר
ודורא דכרכי ימא' אכל וסומרת מפרש צענין אחר מלשון היקף:
הרי"ף שאלו תלמידיו לרשב"י מפני מה נתמייצו עכו"ס שונאי ישראל
וכו' : היה רבו דורש' מאמר זה ואני קשה לי עוד מ"ס רשב"י
על שהשתחו לללם שאם הוא על הללם שערבו ציני נכודי נאמר קשה להם
האריך להם הקב"ה עד ימי אחרים ואם הוא על ששן כורעים להמן
ששעה עטמו עכו"ס הדרא קושית לדוכחין של ששן יהרגו הן אחת שאם
מא על הללם של ל"ג ליכא למפרד של כלל יהרגו כי צאחיות פרק כל ישראל
יושבים שם כי מקרב צא מיושלים בגולה עם ל"ג אלא עכשיו היו ישראל

מנחם
פ"ק

ליה אמר רבה יצתה בת קול ואמרה להם י' **י**
ראשונים כלו מפני כלים ואחם שונים ושוחים בהם' ויין שס'
מלכות רב אמר רבא מלמד שכל אחד ואחד השקו
יין שהוא גרול ממנו בשנים' והשתיה כדת אמר רב ענן
משום ר' מאיר כדת של תורה מה דת של תורה אכילה
מרובה משתייה אף סעודתו של אותו אחשורוש אכילה
מרוב' משתייה אין אונם אמר רבא מלמד שכל אה' ואחד
השקו יין של מדינתו' כי כן יסר המלך על כל רב ביתו
לעשות כרצון איש ואיש לעשות כרצון מרדכי והמן
מרדכי דכתיב איש יהודי היה המן דכתיב איש צר ואויב:
גם ושתי המלכה עשתה משחה נשים בית המלכות בית
הנשים מיבעי ליה א"ר אבא בר כהנא מלמד ששניהם
לרבר עבירה נתכוונו היינו דאמרי אינשי איהו ב' קרי
ואיתתיה ב' ביצני' ביום השביעי כסוב לב המלך ביין
אטו עד יום השביעי לא טב לביה ביין אמר רבא יום ז'
שבת היה שישאל אוכלין ושוחין מתחילין בדבריה תורה
ובדבריה תושבחו אבל עכו"ס שאוכלין ושוחין מתחילין
אלא דברי תפלות וכן בסעודתו של אותו אחשורוש
הללו אמרים מריות נאות והללו אמרים פרסיות נאות
אמר להם אחשורוש כלי שאני משתמש בו אינו לא רב
ולא פרסי אלא בשדי רצונם לראותה אמרו ליה אין
ובלבד שתהא ערומה שבמדה שאדם מורד בה מורדין
לי מלמד שהיתה ושתי דרשעה מביאה את בנות ישראל
י **ב** **י**

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

ומפשיטין ערומות והיתה עושה בהן מלאכה בשבת
לפיכך נגזר עליה שתשחט בשבת ערומה והיינו דכתיב
זכר את ושותי ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה
כאשר עשתה כן נגזר עליה ותמאן המלכה ושותי מכרי
פריצתא הויה דאמר מר שנירסא דלבר עבירה נתכונו
אמאי לא אתאי אמר רבי יוסי בר חנינא מלמד שפרחה
בה צרעת במתני' תנא בא גבריאל ועשה לה זנב ויקצוף
המלך מאד והמתו בערה בו מאי שלחה ליה דלקה ביה
חמתיה ואולה אמר רבא שלחה ליה אהוריריה דאבא
אבא לקבל אלפא חמרא שתי ולא רוי והאי גברא
אשתמי ליה מהמרא מיד וחמתו בערה בו :

ג'
פנ'
אח'
דלק'
זו כולי'
פנ'

ראשונים כלו מפני כלים בלשאלר וחזרתו : שהשקרו יין
שגדל ממנו שהיון היה גדול מן השותה שנים
שהיה יין הרצנ : רב גדול : כדת של תורה אכילת מוצח מרוב'
משתייתו * פר לששה שטרונים סולת לאכילת מוצח ונסך חלי
הסין יין : יין מרינתו יין שרגיל בו ולא ישכרו ולא ישחקו אלא
רס'י לפי רגונו : כרצון מרדכי והמן הם היו צ' שרים * המשחקים
בנח' במשקה : איהו בי קרי קרי דלעות גדולות : בוציני קטנות
שירי כלומר בלחות מין עלמנו זה נוףף וזו נושפת הוא אומר להראות
ופיה וגם היא לכך נתכוונה שהיו מסתכלין ביופיה :

תוספות אחרי כי קרי וכו' ולא נסורא דנלויני תרגום של קשואין וקרי
הן ללועות כדאיתא בגדרים וכו' ונראה לפרש הוא נחבא בין
הדלועים שיש להם עלים גדולים ומזהם תחתיהם ואשחרו נחבאת תחת
נלויני שיש להם עלים קטנים בלו' שהיו בפרהסיא ויתר ממנו ובערך
פ' האים אם לא ימצא אשה לזנות נקב בקרי נקב קטן לזנות וכן האשה
אם לא תמצא חשש מקיפות מקום זכרות לזנות ממנו : פריית' הויה
פרוה היתה כדאמר' : שהיה לדבר עבירה נתכונו : אהוריריה שומר
הסוסים : לקבל אלפא כך העיד המקרא עליו בס' דניאל : שפרחה בה
ארעת בירושלמי מפיך לה מגורה שהו כחיו הכא אשר נגזר עליה וגבי
עווייה כשנתנגע כחיו נגזר מכות ה' מה להלן נרעת אף כאלו נרעת :
בא גבריאל ועשה לה זנב בירושלמי דרש לה מגור' שהו כחיו הכא אשר נגזר
עליה וכתיב בשמואל וירוס השוק והעלי' ואמר' בנחם' עכו'ס היינו אליה :

והרשב"א ז"ל כתב וז"ל במתניתא תנא בא גבריאל ועשה לה זנב כבר
ידעת מני הכתובי' בכל מקום גם בדברי חכמים ז"ל הראש
לכל קאה הדבר החשוב וקובץ הקצו הגדוע בכו מפני שהראש האבר הראשון
והחשוב בכל בעלי חיים וקצתם האחרון בשמיני בעלי חיים אונב יחלש ותשמישו
מועט והוא אחרו הוא יהיה לראש ואחש תהיה לזנב ותרגומו הוא יהיה תחקי
ואת תחל חל ואז"ל והיו זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים ותכלית החלש
כאשר אחר צ' וזכות האודים ושאול עוד לכל דבר יולד בלודם שאין בו צורך
כינולת המתגדלת בלודם ונעשות כיתדות וצנירונים כפר' עושין פסון וזין
ה' את הלל רב ושמאל חד אמר פרוץ וחד אמר זנב רועה בו דבר אחד שאין
בו פרוץ ולא צורך וזו נפילת עליה לעושה כינולת גדול והוא לה דבר של
כיעור ושל גנאי תחת ופי' והוא הוב' שחבר כלן ובתאמרם ז"ל בא גבריאל
ומעטן בקדקע בא גבריאל להפוך את סודם וכאלה רבים ומלה נגזר' מגבור' :

מהרש"א ראשונים כלו מפני כלים והוא את ושותי דלעיל והתרגום נמי
נראה לפרש לפי זה הדרכה הכפול וכלים מכלים
חד מהם מתפרש מלשון כליון דהיינו שכלו בלשאלר וחזרתו ע"י
כלי המקדש שהיה משתמש בזה ואחש אחשורוס וחזרתו שניין
להשתמש בזה ובא השמן כר' והוא את ושותי דלעיל והתרגום נמי

מפרש ליה על כלי המקדש והיה כפול כלים כפשוטו שכלי
אחשורוס היו משוני' ככלי המקדש דומים לאחר כנגדם אבל שונים
לא ותייבש דהול' משונים : שב"א ואח' השקרו יין בו' דלפי
פשוטו הל' הרצנ : מה דת של תורה אכילה מרובה כולי
משום שלא הוזכר בכל הענין אכילה אלא עשה משמה אל האמר
שהשחיה היה עיקר לכך נכתב דת של חורה שהאכילה מרובה
ועיקר מן השחיה אלא שכלל הסעודה נקראו בכל מקום ע"ש משקה
וג"ל דאשמעי' קרא דלחות אחשורוס משב שלא נהרג בלש"על ששת'
בכלי המקדש אלא על שהיה משתכר בזה ביותר כמפורס' צי' לקבל
אלפא חמרא שתי ואמר נעטם חמרא להיתיה למאני דהנא וגו' מן
היכלא די בירושלים וגו' לכך הוזכר אחשורוס על כך שלא ישחקו
בזה אלא ישמו בזה כדת של חורה אכילה מרוב' משחיה ומזה כיון
שהיה סעודתו אכילה מרובה משחיה לא הל' דהיתה השחיה
באין אונס אלא דאשמועינן מילתא יתירתא דהשחיה המועטת
מאכילה נמי היתה באין אונס לשחות מין שלא הורגל אלא מין
מדינתו וכדי שלא ישחקר : כרצון מרדכי ורמן בו' פרש"י שהם
היו שרי המשקים במשחה עכ"ל ואין פירושו מזכור לי דלדרכה
משמע דידס המלך את שרי המשקי' שעשו כרצון אים ואים השותה
וגראה כפירוש התרגום למעבד כרעות גברא דבית ישראל וכרעות
גברא דכל אומה ולשון ומדכתיב אים אים בלשון יתר אמרו כי
שחלה הכחוב כלל ישראל במרדכי דהיינו כרצונו שלא להאכילן
ולשתותן דבר איסור דמרדכי בופיה ודאי' דלא היה נראה כלל
מאותה סעודה וכן חלה כלל העכו"ס בהמן שרצונו בכל אכילות :
בית הנשים מבועי ליה בו' בית הנשים הוא מקום לנוע דלא
רגילי' ביה אנשי' אצל עש' משקה בית המלכות הוא מקום שהמלך
מלוי בו דרגילים ביה אנשים כדי להראות ופיה נהבונה לזנות
כפרש"י : יום השביעי שבת היה בו' דלא הל' למכתב ציוס
השביעי אלא דאחי למימר דציוס השבת היה שנקרא שביעי דעב
ליציה בחמרא מה שאין כן ישראל דלא היה אז עב לבס בחמרא
אלא שחמרא שאוכלין ושוקה ומתחילין דד"ס בו' ועכו"ס מתחילין
בדברי תפלות כולי : א"ל ובלבד שתהא ערומה בו' מפורס'
במדר' אחשורוס שהיה טעם אמר אין נאה כהשתי ולא חמרו מפני
שהיא לבושה בגדי מלכות ומקושטת א"ל א"כ תבא ערומה בו'
ע"ש וקא' שבמורה שאדם מורד בו' ר"ל דלהכי אשמועי' דשבת
היה וגזר עליה שחבא ערומה ע"ש שצמדה בו' שהיתה ושתי כולי
היה וגזר עליה שחבא ערומה ע"ש שצמדה בו' שהיתה ושתי כולי
מלכא בו' לאחיא ושתי מלכא ערשילא בגין דהות מפלמא בנת
ישראל ערשילאין ומנפנן עמר וכיתן ביומא דשבתא בו' ע"ש ואפשר
שהודיע רשעותה שהיפוך מלער גוף הערומים : זכר את ושותי
ואת אשר עשתה וגו' דלפי ענינו שזכר אורה ועלז על הריגת'
בזמנה לא היה להזכיר את אשר עשתה אלא על אשר גזר עליה
הריגה עלז ולכן דרשו אשר עשתה דהיינו לשעבד' כך צונו ישראל
כן נגזר עליה : אמאי דלקה ביה כולי האי בו' דענין כפול
ויקוף וגומר ומתנו נזרה בו ואפשר שדקדק כן מל' זו דמשמע
שחממו

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה סז

אנחתו זה אשורוש דכתיב ביה ויפקד המלך פקידים
 רמאן דהוה ליה ברתא אמטרה מיניה :
 מפכה ליה חמרא ויפג וממנו יינו : על דורדיה על שמרו :
 ושעמא אמרו ליה ויפס אמרי ליה דודאי כן הוה
 שחוק שחרס שלו חממתו מיוספת עליו : שנאמר שאנן מואב
 מנעוריו וגו' סיפיה דקרא על כן עמד טעמו צו וריתו לא נמר :
 פסוק זה על שם קרבנות נאמר והקרוז אליו לשון הקרבנות
 קרצן מלאכי הסדר הזכירו לפני הקצ"ה את הקרבנות שהיו ישראל
 מקריצין לפניו לעשות להם נקמה בנשתי וקצא חסתר ותמלוק
 תחתיה : שתר לשון שתי תורים : מרס מרסו ברס שלא יקרוס
 כדי שיהא ראוי לזריקה : מרסו לפניך במנחות לצוללן עס השמן :
 ממרס לשון מגיס : ממוכן מוכן לפרענות עומד להיות חלוי :
 מכאן שההדיוט קופץ בראש שסרי מנה אותו הכתוב לצסוק
 אלמא גרוע היה מכולן וקפץ צראס : וכתבו בתוספות יש מדרס
 שמתוכן היה דניאל ולפי שהיה נשוי לשרים שהיתה גדולה ממנו
 שלא היה יכול לנפס לדבר בלשון יעד לעשות כן : אלמלא
 אנרות ראשונות שהסוק זהו שוטט צעתי העכו"ם : לא
 נשתתיר מישאל שריר ופליט שהיו ממחרין להרגס כדבר
 המלך בצגרות האמאטיות ולא היו ממחנין ליום המועד :
 דאמרי מאי האי דשרד לן אמרו העכו"ם מה זה שולח לנו שיה'
 ארס שורר צנחון פשיטא שאף הגרס צנחון שר הוא : פרדשכ'
 פקיד ונגיד : נערה דוד לא בקש אלא אחת לפיכך כל ארס הראה
 לשלוחו אח צהו אולי חישב צעיתיהם ואחשורוס היה כסיל זנה
 לקצן את כולם הכל יודעין שלא ישא אלא אחת ואת כולם יצעול
 מאן דהוה ליה ברתא אמטרה :
מהרש"א מאן חכמים רבנן כו' מצינו לשון חכמים צעכו"ם
 כמו ויקרא פרעה לחמיו וגו' אבל יודעי עתים לא
 מצינו רק בחכמי ישראל כו' ומצינו ישכר יודעי צינה לעתים
 וגומר וסס מכלל מנהדרין שהיו דנין דיני נפשות בזמן צב"ה קייס
 ולכך ק"ל דיינוה ומדלא מצינו שדנו זה אלא תמוכן פסק דינה
 כדכתיב לא על המלך גומר ש"ת דלא רצו לדונה מטעם דהיכי
 דיינו כו' ק"ל זיל לגבי עמון ומואב דיחבי כו' ואפשר דאלו השרים
 דחשיב היה מהם מעמון ומואב כמו שהיה ממוכן והן מעמלק :
 כל הפסוק ע"ש הקרבנות כו' כפרש"י והקרוז מלשון הקרבנות
 קרצן עכ"ל והיינו משום דלפי פסוקו ה"ל למכתב והקרוזים אליו
 בלשון רבים ואמר שמה"ש שאמרו לפני הקצ"ה כו' וכתרגו' איתא
 נמי קד דרשם וצני ישכר דהזכיר לעיל שלא רצו לדונה הס היו
 מתפללים כך והזכיר בחמל"ו כלל הקרבנות הנאים לכפרה וצאיהם
 מקום וע"י מי כרשנא ע"ש כרים צני שנה שהם שני הכרים וכבש'
 שנקרצו צתמין של שחרית ושל מנחה שהיו קרצן עשיר שהיה
 לכל ישראל חלק צו ואמר שתר ע"ש שני תור' שהוא קרצן עני
 שכל אלו נקרצו על אדמתם שנאמר מוצא אדמה וקאמר ע"י מי
 ע"י כ"ג ששינו צצדי כהונה שזו אחד מאנשים טובות הקרא
 תרשים ואמר מרס כלום מרסו ברס שטעמו ע"י שאר כהנים
 שהיו עבדות דקס השיינה לזריקה ומקפת ומרסנא כלום
 מרסו

ממנו צורה דבר שחליו צו דיינו שולח צדורה לקרותו
 אהוריי' דלכא כו' והסו' צבא אשתי כו' ולא קראתו אותו מלכ' :
הר"ן אין אונם מלמד וכו' יש לפרש למה הוציאו הכתוב מידו פשוטו
 שאין אונם לשמות שלה כדלנו שהענין הוא עם מה שדרשו בסמוך
 והשתי' כדת של תורה אכילה מרובה משתי' אכילה מרובה משתי'
 מרובה מאכילתו ולא נתנו לו כי אם כדת של תורה אכילה מרובה משתי'
 פני הוא נאסם בך לזה דרש רבא אין אונם מלמד שכל אחד השקרו יין
 ממדינתו כלום אע"פ ששכיעור השתי' שהוא רגיל לא עשו כדלנו מ"מ
 באכילת היין שהוא חולה ממדינתו אין אונם להשקרו מנין של מדינה אחרת
 לעשות כדלנו איס ואיס זה מרדכי והמן הכונה שמרדכי היה רולה שלא
 יאסרו ישראל בשתיית יין וכך שלא יאסרו ישראל הוצא את דבר ה' לא
 יאסרו והמן רגל שלא יאסרו לישראל לפי שהשקה באונם אלו ראו לעצמם
 שד ינימו אותם לנאסם וזהו הכונה בלשון אלא ראו לעצמם וזהו כדלנו
 מרדכי והמן :
י' ואמר המלך לחכמים יודעי העתים מאן חכמים רבנן
 יודעי העתים שיודעים לעבר שנים ולקבוע
 חדשים' כדת מה לעשות אמר להו דיינוה ניהלה אמרי
 היכי נעביד נימא דליקטל' לשחר מפכה ליה חמרא ודכרי'
 לה ובעי לה מינ' נימא לה לשבקה השתא לימא לא
 איכפת להו בזילותא דליה ומלכותיה אלא מוטב ניסלק
 נפשין אמרו לו מיום שחבר בית המקדש וגלינו מארצנו
 גיטלה עצה ממנו ואין אנו יודעין לדון דיני נפשות אלא
 ויל לגבי עמון ומואב דיתבי אדוכתייהו כחמרא דיתבי
 על דורדיה ולא פנ טעמיה ושעמא אמרו ליה דכתיב
 *שאנן מואב מנעוריו ושקט הוא אל שמרי' ולא הורק
 מבלי אל כלי ובגולה לא הלך על כן עמד טעמו בו וריתו
 לא נמר מיד והקרוז אליו כרשנא שתר אדמחא תרשיש
 מרס מרסנא ממוכן א"ר לוי פסוק זה כולו על שם קרבנו'
 נאמר כרשנא אמרו מלאכי השרת לפני הקצ"ה ברש"ע
 כלום הקריבו לפניך עכו"ם *פרים בן שנה בדרך
 שהקריבו ישראל שתר כלום הקריבו לפניך שתי תורים
 ובני יונה' אדמחא כלום בנו לפניך עכו"ם מובח של
 אדמחא כדכתיב *מובח אדמחא תעשה לי' תרשיש כלום
 שימשו לפניך בכגדי כהונה דכתיב בהו *תרשיש שרם
 וישפה' מרס כלום מרסו לפניך ברס' מרסנא כלום
 מרסו לפניך במנחות ממוכן כלום הכינו לפניך שולחן
 של לחם הפנים מיד ויאמר ממוכן תנא ממוכן זה המן
 ולמה נקרא שמו ממוכן שמוכן לפרענות א"ר אבא בר
 כהנא מכאן שההדיוט קופץ בראש' להיות כל איש שורר
 בביתו אמר רבא אלמלא אנרות ראשונות לא נשתתיר
 מעכו"ם שונאיה של ישראל שריר ופליט אמרי מאי האי
 דשרר לן להיות כל איש שורר בביתו פשיטא דאפילו
 קרחה בכית' פררשכא ליהויויפקד המלך פקידים אר"ג
 אמר רבא מ"ר *כל ערום יעשה ברעת ובסיל יפרוש
 אולת כל ערום יעשה ברעת זה רוח מלך ישראל דכתי'
 ביה *ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדוני המלך נער' בתולה
 וכל מאן דהוה ליה ברתא איתתה נהליה : ובסיל יפרוש

ירמיה
 ח
 נ
 הבת'
 פרים
 שמות
 כ
 סס נח
 חסדי
 י
 מלכים
 פס

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

תרגומו כו' שהיו קרנן דליל דלות ממוכן כלום הכינו שלחן
בו' שהיו עזרת החמירי בלחם הפנים וכענין זה בחרגו' וי'אמר
ממוכן זה המן כו' יש רמז צמחור אילת השחר דכתיב ביה
ה' לילה מ' חרצו נ' פשי מ' ד' כ' צ' וגומר שזו ר"ת המן ממ"כן
מלקמן מיייתי ליה אהלי קרא ע"ס ואמר שנקרא שמו ממוכן
שמוכן לפורענות כו' פרש"י לפורענו' עומד להיות הלוי עכ"ל
וה' שמוכן לפורענות להציל פורענות לאחרים מחמלה צמחשה
ושתי להורגו וסוד אחר כך להרוג ולאבד את כל היהודים וגומר :
אפילו קרחה כו' קרחה שפל אנשים נקרא צלשון גנאי קרחה
צמ"ס החוסמת פ' צ' דכורות דכתיב עלה קרח גומ' וצפרק שואל
מהכא לקרחיאל כמה כו' פרש"י שפי' טאף הגרדן שר צדיק עכ"ל
אין זה פי' של קרחה אלא דר"ל אדם צווי וספל כמו הגרדי :
ויפקד גו' ערום יעשה ברעתו זה דוד כו' יפרשו גומר זה
אחשוורוש כו' מפורש צפרס' ואוסף על פירושו לשון המקרא
ערום יעשה צדעת היינו שדוד לא פי' כלום לא שאמר קרא שטדיו
אמרו כן וגם צקשו לו נערה אכל הכסיל זה אחשוורוש הוא פירש
צמלמו האולת ויקד המלך פקידים גומר ויקצלו כל נערה וגומר
וצוה יתייבש שלא הביא קרא דלעיל מנייה ויחמרו נערי גו' יצקשו
למלך נערות צחלות גו' אלא דמיייתי קרא דצקריה ויפקד המלך
פקידים גומר ויקצלו את כל נערה גו' דהיינו שחא פירש והסכים
צאולת שאל נערו :

מאיש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי גומר מה
פושך אי ליחוסיה קא אתא ליחסיה וליזיל עד
בנימין בר יעקב מאי שנה הני תלתי ותולא * חנא
בולן על שמו נקראו בן יאיר כו' שדארי עיניהם של
ישראל בתפלתו בן שמעי בן ששמע אל תפלתו בוקש
שנקש על דלתי החמים ופתחו לו * קרי ליה יהודי וקרי
ליה ימיני קרי ליה יהודי אלמא מיהודה קאתי וקרי ליה
ימיני אלמא מבנימין קאתי אמר רב נחמן מרדכי מוכתר
בנימין היה רבה בר רב הונא ורבה בר בר חנה
משמיה דר' יהושע בן לוי אמרו אביו מבנימין ואמו
מיהודה ורבנן אמרי משפחות מתגרות זו בזו משפחת
יהודה אומרת אנא גרמי דמתיליד מרדכי דלא קטליה
דוד לשמעין בן גרא ומשפחת בנימין אופרת מיני קאתי
רבא אמר כנסת ישראל היא דקאמר להך גיסא ולחך
גיסא ראו מה עשה לי יהודה ומה שלם לי ימיני * מה
עשה לי יהודה דלא קטליה דוד לשמעין בן גרא שאלמלא
לא היה שמעי בן גרא וקטליה דוד לא היה מתיליד מרדכי
דמקני ביה המן וגרם ליה צער לישראל ומה שלם לי
ימיני דלא קטליה שאלו לאנג שאלמלא לא היה אנג
וקטליה שאלו לא היה מתיליד המן דמקני ביה מרדכי
וגרם ליה צערא לישראל * ור' אמר לעולם מבנימין
קאתי ואמאי קרי ליה יהודי על שם שכפר בעכו"ם שכל
הכופר בעכו"ם נקרא יהודי שנאמר * איתי גוברין
יהודאי די מנית יתרון וגו' כד"ש בן פון דא"ש בן פון

גמל

(נ"א ר"ש בן פון כי היה פתח בדברי הימים אמר וכן ירא
מפרש"י שאינו גורם כד"ש וכו') דכי היה פתח אבא
פון בדברי הימים אמר כל דברך אחד הם ואנו יודעין
לדורשן * ואשתו היהודיה ילדה את ירד אביגדור ואת
חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי זנוח ואלה בני בחוה
בת פרעה אשר לקח מרדכי יהודיה שמה והלא בתיה
שמה ולמה נקרא שמה יהודיה על שכפרה בעכו"ם
דכתיב * ותדר בת פרעה לרחוץ על היאור וא"ר יוחנן
משום ר"ש בן יוחאי מלמד שירדה לרחוץ מגלולי בית
אביה ילדה והא רבויי דכתיב' אלא לומר לך שכל המגדל
יתום בתוך ביתו מעלה עליו הבתוב כאלו ילדו ירד זה
משה ולמה נקרא שמו ירד שירד להם לישראל מן בימיו
ובשבילו גורר שגדר פרצותיהן של ישראל' חבר שחבר
את ישראל לאביהם שבשמים * סוכו שנעשה להם
לישראל כסוכה יקותיאל שקוו ישראל לאביה' שבשמים
בימיו זנוח שהזנוח עונותיהם של ישראל' אבי אבי
אב בחכמה אב בתורה אביבניאואת אלה בני בתיה בת
פרעה אשר לקח מרדכי וכו' מרדכי שמו והלא כלב שמו
אמר הקב"ה יבא כלב שמרד בעצת מרגלים וישא בתיה
בת פרעה שמרדה בגלולי בית אביה' אשר הגלה
מירושלים אמר רבא שגלה מעצמו * ויהי אומן את הדסה
היא אסתר קרי לה אסתר וקרי לה הדסה * תניא רבי
מאיר אומר אסתר שמה ולמה נקרא שמה הדסה על שם
הצדיקים שנקראו הדסים וכן הוא אומר * והוא עומד בין
ההדסים אשר במצולה * רבי יהודה אומר הדסה שמה
ולמה נקרא שמה אסתר כפני שהיתה מכתרת את
דבריה וכו' * אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה * ר'
נחמיה אומר הדסה שמה ולמה נקרא שמה אסתר * וכו'
שעכו"ם היו קורין אותה על שם אסתה' בן עזאי
אומר אסתר שמה ולמה נקרא שמה הדסה מפני שהיתה
בינונית לא ארוכה ולא קצרה אלא בינונית כהרם רבי
יהושע בן קרחא אומר אסתר ירקרקת היתה וחוט של
חסד משוך עליה * כי אין לה אב ואם וכתוב ובמות אביה
ואמה למע' לי אמר רב חסדא עיבירתה אמה מת אביה
ילדתה אמה מתה אמה * לקחה מרדכי לו לבת * תנא דבי
ר"מ אל תקרי לבת אלא * לבית וכן הוא אומר * ולרש פ'
אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה ותגדל
עמו ועם בניו יחדו מפיתו תאכל ומכוסו תשתה ובחיקו
תשכב ותהי לו כבת משום דמפתו תאכל ותהי לו כבת
אלא ככית הכא נמי לבית * ואת שבע הנערות הראויות
לתת לה * אמר רבא מלמד שהיתה מונה בהן שבעת
ימי שבת :

ר"מ
כ

שמות

כ

סוסיס

פ"ק

וע"ס

רש"י

זכרית

כ

וכ"ס

חכס

זרע

אש"ס

כו'

ט"ן

גרמס

לחש

שחול

כ"ב

עכ"ל ולשון מה שילם לי ימיונו כו' אינו מדויק לקראת לכאורה דלא
תשלומים שייך זו ונראה לפרש משום דלפוס ריהטא עשה יהודה
דשינוי דור מעשה טוב שלא הרג את שמעי שנולד ממנו מרדכי
שהניח הגולה בחפלתו וימיונו שהוא מרדכי שילם ותיקון מה
שקלקל שאל דלא קטלי' לאגב דכה"א אמרי רבנן לעיל וקאמ' דאינו
כן דמה עשה יהודה שלא תיקון כלום צמה שגרס שנולד מרדכי
דאי לא הוה מרדכי לא היה כאן תקלה דהמון לא היה מקנה אלא
במרדכי וכן בימיונו לא שילם מה שקלקל שאל דאלו הרג את אגב
לא היה נולד המון: כל הבורר בעכו"ם נקרא יהודי כו' וע"פ
מ"ש פ"ק דסוטה יהודה כו' ע"ש של הקב"ה דיש בו ד' אותיות
השם ומייטי ליה מדכתיב אחי גוברין יהודאין וגו' אע"ג דקושטא
הוא דמצינו יהודה הו' כמפורש בריש ספר דניאל מ"מ לא ה"ל
למקריין הכא יהודאין אי לאו דכתיב שם ולא לקבל לאו וגו' והתוס'
כתבו דצפרק חלק אחת דלא היו משמע יהודה עכ"ל אבל צפ"ק
דסוטה מוכח דהו' מיהודה שאמר שם דהקב"ה ח"ל ליהודה חני
מזיל שלשה מנצין מן האש ומאן נינהו חנניה מישאל ועזריה: כל
דברין אחרים ברלי וכולם שמות משה הם ונראה דדרשו כן
משום דאלו היו ממש צניה לא ה"ל ליתח' אחרים כמ"ש ואלה בני
ביתיה אשר לקח גו' אלא ה"ל ליחסה ע"ש משפחה אף אלה בני מרד
אשר ילדה לו בתי' בת פרעה וע"כ אמר דלאו בני מרד היו שנולדו
ממנה ולא נקראו על שמה אלא שהיו גדלן בדמסקין ומשום דלא
מצינו שהיו גדלה רק את משה ע"כ כולן שמות משה הן מרד
שירד להם לישראל מן כו' כדאמרין במס' תענית מן צונות משה
גדור שגדר פרטותיהן כו' היינו החורג שנחמה ע"י חצר שמיצר
ישראל כולי היינו שהיה משה כמו פרסור בין הקב"ה ובין ישראל
סוכו שנעשה להם כסוכה כולי היינו להגין עליהם בחפלתו מן
הפורעניות במעשה עגל ובמעשה מרגלים יקווי' שקו' לאל בימיו
כו' דהיינו דור המדבר שקו' בכל יום ויום ליתן מן ושליו ואזני זנות
שהניח עונותיהן כו' ש"ע תפלתו היה הקב"ה סולח להן עונותיהן
כמ"ש ויאמר ה' פלחתי כדצדיק אני אני אני היינו שלשה אני
דכתיבי דהאי דכתיב גבי אציגדור היינו שהיה אף צבורה לגדור
פרצות של ישראל במעשיהם הרעים שהיה להן כבר במצרים ואני
סוכו דהיינו אף בצמתי' יודע להתפלל על ישראל להגין עליהם מן
הלחות כמ"ש מי כהחכם יודע פשר וגו' זה משה ואני זנות אף
בצינאי' שידע לבס הרע ואעפ"כ בקש על כפרתו: שגלה מעצמו
כו' דלא ה"ל למחבצ אלא אשר הגלה מירושלים עם יכניה וגו' עם
הגולה וגו' אשר הגלתה יאמר דקרא הוא אלא לומר לך דהם גלו
עם יכניה בע"כ ע"י נ"ל אבל הוא גלה עמהם מעצמו: שנקרא
הדסים כו' כי האדם עץ השדה הוא ואדם הרע דומה לאילן מדק
עשומד לשרפה וכמ"ש ס"פ החולין אלו דיקל' בישא אלל קו' דשרכי
ובהפך אדם הטוב דומה לאילן טוב כמ"ש לדיק כחמר יפרח וגומר
שנשא פירות טובים וכן הדסים צריחו הטוב: מסתרת דברים
שנא' אין גו' עשה כן שלא יתגלו צו וז"ש וספיה אסתר נושאת
חן צניני כל רואיה דכ"א ואל' נדמעה לו כמותו ועיין בפרגום
ע"א: שהיו' במנה ברוך מי' שבת ומדכתי' הראיו' לה דרים לה
דהיינו שהיו ראויים לה ליעד ימי השענו ובפרגום מפורש שהיו
לס'

הוא מוכתר בנימונו שהיו קורין בר בר משום יקרות כעדי כמו כעדי
כמו שאל אמר הדא אמרה ואינו מפי מורי: דלא קטליה דוד
לשמעי שהיה חייב מיתה: לאריך גיטא לנעקב ולא לשבח אדם
יהודי ואיש ימיונו ברמו לי לער הזה: איתי גוברין יהודאין וגו'
וספיה דקרא לאלקל לא פלחין: כל דברין אחת הן כנגד
הספר היה מדבר כל דברין דברי הימים אחת הן הרבה שמות
אחת מוכיר פלוני ופלוני וכלם אדם אח' הן: ואנו יודעין לדרשן
אף ע"פ שמהם סתמת אותם אלו נותנין את לבנו עד שאנו יודעין
לדרשן ומשום דאיידי לעיל בכל הכופר בעכו"ם נקרא יהודי נקט
להאי קרא הכא: ואשמו היהודיה לעיל מנייה משמע קרא
בכלל ובני כלל בן ישנה עידו אלה ונועם ואשמו היהודיה וגומר:
והלא בתייה שמה דכתיב בנתי' אלה בני בתי' וגומר: לדרוץ
לעבול לשם ירידת: דלא כלב שמו דהא בכלל משמע קרא:
ה"א וישא בתי: שברמה בגילולי בית אביה ולכן נשת' שמה
בליקוניה הללו: שגלה מעצמו מדלא כתיב אשר היה מן הגולה
אשר הגלתה וכתיב אשר הגלה עם הגולה משמע שלא היה מהם
שאר הגולים גלו על כרחם והוא גלה מעצמו כמו שהיה ירמיה
גולה עלצמו עד שאמר לו הקב"ה חזור: בין הדרכים אשר
במצולה בין הדיקי' שגלו לבבול ובכניהם משמע קרא: אסתדר
ירמ יפה כלבנה: דירקות היתה כהדם אלא חוט של חסד משוך
עליה מאת הקב"ה ולכן היתה נראית יפה לעכו"ם ולאחריו:
ובמות אביה למה לי מאחר דכתיב כי אין לה אב ואם אלא
ללמדנו דא שאליו יוס אדם לא היה לה אב ואם כיוון שהורתה
אמה מת אביה נמאלה שלא היה לה אב משעה שנראה לקרותי אף
וכשילדתה אמה מתה ולא נראית לקרות אס: ולרש אין כל
צאורי' החתי משמע קרא: כבשה אחת זו בת שבע: את שבע
הנערות שהיתה מונה בהן ימי השבת אחת מהן קראה אחד בשבת
לשאתה דא' בשבת ואחת צ' וכן לכולם ובהביע יוס שפחה של
שבת יודעת שאותו יוס שבת הוא:

תוספות יש פסחים דגרסי איש יהודי היה כשולן הצירחוכו' אמר רב
נחמן מוכתר בנימונו היה פירוש שמות נאים והגונים כדדרים
שכולם על שמו נקראים: וי"ש דגרסי קרי ליה יהודי וקרי ליה ימיונו
יהודי אלא מיהודה קאמי ימיונו אלא מנחמין קאמי: אמר רב נחמן
מרדכי מוכתר בנימונו היה ולא הירא דמה ענין זה ליה' ומיהו יש לישבו
מוכתר בנימונו מוכתר בשמות נאים כמבשע' נאים ובכנסקים מלכות ולכן
קורא על שם יהודה שהיה חשוב מכל השבטים וילאו ממנו מלכים: כל
הכופר בעכו"ם נקרא אשמו שנאמר אחי גוברין יהודאין: תימא אימא
שקראם יהודאין לפי שהיו משמע יהודה כדכתיב ויהי בשם מבני יהודה
דניאל חנניה מישאל ועזרי' וי"ל דאחאי כרבי שמואל בר נחמני דאמרי' בפ'
חלק דנאל מבני יהודה חנניה מישאל ועזריה משאר שבטים:

מהרש"א ליחסיה עד בנימין כו' ובכלל קושיא זו נמי דדורו'
דציני צוני נמי לא הוכיר דהא שמעי לאו בן קיש
הוא אלא בן גרא הוא כדלקמן: בן שהארע עיניהם כולי כמ"ש
ליהודים היתה אורה וגומר וכן שמעי ע"ש שמעי הקב"ה כי הקים
בחפלתו על שער רחמים כו' כי כבר נגעלו שער רחמים כדאמר'
במדרשות שגור עליהם כלים לולי חפלתו של מרדכי ואדיקים
שצאורו דור שנפתחו להם שער רחמים הונעלו: בנסת ישראל
אברה לאריך גיטא כו' בפ"ק לנעקב כו' הס גרמו לי הנער

מגילה

לומר כי אין לה אב ואם לך דרש שהאמת הוא שפסולתה אחרת ונאלץ
לגלות לא היה לה אב ואם ונפקא מינה אם היו לה אב ואם לאחר שנולדה
ומתו או שנחשברה אמה ויתא אמה ויולדת ומזה אמה הוא כדי לרשום
לקחה מרדכי לו לבת שהיה מפקד אחות כסף לבת ואילו היה לה אב או מרדכי
או אב ה'רך לנסה לו ועוד אחרים שלהיות כיוון של אחרת אפילו לך דוד מרדכי
וגרמאות מרדכי כשנשתכברה אמה מת אחיה מאותה שעה נתן לבו מרדכי
לקחתה לו להיות מפרנסה כחולת ונשכרה שם אמה מזה שעת לקחה
או לקחה מרדכי לבת להניק אחיה כלל לבת ובהו ידוקקת כפל לקחה מרדכי
לו לבת דררה לו לזמור לקחה מרדכי לבת אלא כאן רמז שתי לקוחות האחת
בשעת עינויה לקחה לו להיות לה לאב ואח"כ כשילדהה אמה ומזה לקחה
לבת להניק אחיה עשה כלם לבת נזהר דיוק קראש שהספיק בין און לה
ואם ובין ובמות אחיה ואמה לבת נעשה עותב מראה ללמדו שכן נשא
אמה מרדכי ומד יופיע כי הגערה יתן תואר ונכות מראה אלה שמה אלה
לה מלאוהו ומד יופיע כי הגערה יתן תואר ונכות מראה אלה שמה אלה
נתן אל לבו לקחתה לבית ובמות אחיה לקחה לו על עמלו מפרנסה ובמות
אחיה לקחה לבת : דהא דרבי מרדכי אל תהי לבת אלא לבית נראה
לקחה לר"מ דה"ל אחרת למרדכי לבת לקחה מרדכי להיות לו לבת אל
יאמר נשאה בל אלא י'רדק לומר לקחה לבת לקחה מרדכי להיות לו לבת אל
בין און בית אלא אהיוכן הוא אומר בדר וזהו : בנת דה"ל ובקווי תשכב
בנת און אל י'רדק לומר וזהו לו בנת מלך שחזכל פסחו ובקווי תשכב כי
בנת ובמה אורכיס מפת לא אחרים וסובכין בחקק און מפקד כך יהיו לבת
אלה ה"ק וזהו לו אחרים מלך אורכיס וסובכין בחקק און מפקד כך יהיו לבת
אשה : ואם שבע הגערה וכו' מלמד שהיתה מונח בהם ימי השבת
נראה דרדיק מזה : הראיות לחת לה כי חספיק לומר ואח"כ גערות מצינו
ומה : און יאמר הראיות לחת מצינו המין ומא' לו דכתיב הכא לו "אל מלמד
שם שכל האדם יתן : גערות לחספיהה אהם לו לבת חתו למזני יתן
השבת שכל אחת קראה שם יום אחד מימות השבוע ולשביעית קראה
שבת כי היתה נשחמח"ס יום שבת ומומנה ידעה שהוא יום שבת הנה
גערות אלו הראיות לה לבדד ראיות אלה השמות : לשמור אה שהיה
אומר : קראה לחת :

וַיִּשְׁנֶה וְאֵת נַעֲרוֹתָיָה לְטוֹב אָמַר רַב שְׂדֵאכִילָה מֵאֵכֶל מִן
יְהוּדִי: וְשִׁמְוָאל אָמַר שְׂהֵאכִילָה קְדִילֵי דְחֹזִירֵי

ורבי יוחנן אמר שהאכילה זרעונים וכן הוא אומר *ויחי המלצר נושא את פת בגס ויין משתיהם ונותן להם זרעונים ששה חרשים בשמן המור מאי שמן המור רב וינא בר חיאי אמר טטבת ורב ירמיה בר אבא אמר שמן וית שלא הביא שליש תניא רבי יהודה אומר אנפקינן שמן וית שלא הביא שליש ולמה סכין אותו שמשיר את השער ומערן את הבשר : בערב הוא באה ובבקר היא שבה א"ר יוחנן מננתו של אחשוורוש למדנו צניעות שלו שלא שמש משתו ביום אלא בלילה : ותתי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה : א"ר אלעזר מלמד שלכל אחד ואחד מרואיה נדמתה לו מאומתו : ותלקח אסתר וגו' הוא חדש טבת אמר רב אסתר איתר שהגוף נהנה מן הגוף : ויאחב המלך את אסתר מכל הגושים : ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות קרי לה אשה וקרי לה בתולה אמר רב חסדא בקש למעום טעם בתולה טעום : טעם בעולה טעום : ויעש המלך משתה גדול ערב משתאי ולא גליא ליה והנחה למדינות עשה דלי כרגא ולא גליא ליה ויתן משאת כיד המלך שדר פדרשני ולא גליא ליה : קדלי

[illegible]

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה סס

יעלו כן שאפשר שאמרת מהבזבזות תמלא חן צעניו וישלח את אסתר דמטעם זה לזה לא שלא תגיד כדי שיאמר דממשפחה צויה היא וישלחה כפי רש"י במגילה :

הר"י וישנה אמת נערוותה לעזב אחר רב שהכילה מאכל יהודי ושמואל אחר קרלי דחזירי כחבו דחוס' וחי' הוא לא היה אוכלת נראה דייקו החוס' שבדברי רב אחר האכילה מאכל יהודי וכן בדברי ר"י שהכילה ורעונים ודברי שמואל אחר קרלי דחזירי ולא אחר האכילה קרלי דחזירי שהכילה נערוותה היו קרלי דחזירי ולא היו וישנה אמת נערוותה דה"ל וישנה לעזב וזה לנו להוכיח נערוותה כי בודאי ברבות המזהב לה יעזב לנערוותה אלא ה"ק וישנה ואח נערוותה שנים שנה לה נערוותה לעזב צענין קרלי דחזירי שהיא מאכל טוב הנערוות היו אוכלות ולא לה וגם אפשר שהיא היהת משונה מנערוותה לעזב שלא תחלל קרלי דחזירי : וזהו אסתר נוסחת חן מלאך של אחר דמיתו חן כאומרו וירד לפאר הכא רמזא דילמא נשאת חן צענין כל רואיה אע"פ שהיו יודעים שאינה מאומתת ונראה דייק מצי וזהו אסתר נוסחת חן ה"ל וחסד אסתר חן צענין כל רואיה ועוד וס' דהקדק שלמלה אחר ותיטע הנערה צעניו וחסד נוסחת חן צענין כל רואיה ולא תביט לפני כל רואיה לו"א מלאך של אה' דמיתו לו כאומרו וזהו אסתר נוסחת חן שעליה נוסחת ונחת צענין כל רואיה שהיו אומרים : זו היא אסתר מבני אומותינו ומלכה היא מה נענו עליהם שכל מכבדים אותה משא אסתר שהיו מבני אומותינו ומלאך הן שהיה לה נוסחת אותה ונחתו צענין כל רואיה שעליהם היה הן של רואיהם יכוחם לחלוק להם כבוד מזה הן שעליה כי הם קרובים לאסתר :

ובהקבץ בחולות שניתנו אל שכל עצה ממדברי
אמר ליה אין אשה מתקנאת אלא בירך

חברתה ואפילו ה"ב אין אסתר מנדה מולדתה ואת עצה

אמר ר' חמא מאי דכתיב *לא יגרע מצדיק עינו בשכר צניעות שרה ברחל וזכה ויצא ממנה שאול ובשכר צניעות שרה בשאול וזה ויצאה ממנו אסתר * ומאי צניעותא הוויא ברחל דכתיב *ויגר לרחל כי אחי אביה

הוא וכי אחי אביה הוא והלא בן אחות אביה הוא אלא כיון דאתא ואמר בן רבקה : אנא אמרה אמאי אתית אחר לה מנסכת לי אמרה ליה אין מנסכינא לך אמא אכא

רמאי הוא ולא מצית למקם ביה אמר לה אי רמאי הוא אחוה אנא ברמאותא אמרה ליה ומי שרי לצדיקי לסגרי ברמיותא אמר לה אין דכתיב *עם נבר תחברר ועם עקש תתפתל * אמר לה ומאי רמאותה אמרה ליה אית לי אחתא דקשישא מנאי ולא מנסבי לי מקמה וכי משא

ההוא יומא מעייל לה לבגד מה עשה יעקב מסר לה סימנים לרחל כי משא ההוא יומא ועייל ליה ללאה אמרה רחל השתא מכספא אחתאי מיד אותן סימנין שנתן יעקב לרחל מסרתן רחל ללאה והיינו דכתיב *ויהי בבקר והנה היא לאה מבלל דעד השתא לאו לאה היא אלא פתח סימנין שמסר יעקב לרחל ורחל מסרתן ללאה לא

היה ידע עד השתא לפיכך וזכה ויצא ממנה שאול ומאי צניעותא דשאול דכתיב *ויאמר שאול אל דודו הגד הנד לנו כי נמצאו האתונות ואת דבר המלוכה לא הנד לו אשר אמר שמואל לפיכך וזה ויצאה ממנה

ח"ב יח א

קרלי דחזירי צבוק' ש' בלע"ז שמים ומחור אונסה לא נענשה וכתבו בחספות וחם ושלום היא לא היה אוכלת ע"כ :

וכן הוא אומר שהרעונים טובים ללדיקים המתאווים להבדיל עלמם ממאכל טמא : ויהי המלצר נושא גו' צדניאל וחזרין משתעי קרא וכחזר צהריא ענייא ולמקלה ימים עשרה נראה מראיהם טוב וצדניאל צהר :

אנפקינון שמן וית שלא הביא שלישי גבי מנחות חן אין מצינו אנפקינון ואם הביא פסול ועלה קאי ר"י ואחזי מאי אנפקינון : וזמירא מהיבז ומחלל אנפקינון ר' צלע"ז :

גנוותו הוא שהיה צועל גסים ומשלקן : שהנף נגדה מן דגון' ומפני הנהגה נר' הכח' שמתכווין מן המצי' להצבה על צעלה :

בקש למעום מעם בחולה מעום בעולה מעום ולכך נאמר מכל הגסים ומכל הצחלות : עבר משתי' וכו' חזר צהר ענינים לפייסה שגלה לו מולדתה ולא הועיל מדמיון ליה להאי קרא ובהקבץ בחולות שניתן אין אסתר מנדה וכו' ועוד משתא לסס סעודתא לכבודיה מה שלא עשה לכל שאר הנשים :

דלי כרגא אחר בשביל אסתר אני מניח לכם כסף גולגולתיכם והיינו דכתיב והנחה למדינות עשה : שרר פדרשני' דורונו לשרים צמה היינו דכתיב ויתן משאת גומר' :

ואם תאמר היאך אסתר יכול לומר שלא היה יודע לחפורות מאיזהו עמ' היה והלא כמה דלטורין היו שהיו אומרים שהיא ישראל' אלא בשביל שהיה נוסחת חן צענין כל רואיה והיו האומות מתגרות ואומרות זו מאשפתהי וזאת אומרת כמו כן לפיכך לא היה לו לעמוד על הצד :

מהרש"א שהאכילה מאכל יהודי והיינו שזנה לה מאכל עס נערוותה משאר הנשים ומפורש בפרקו דגס נערוות' דקניית היו שלא לאכול דבר איסור ומ"ד שהכילה קרלי כו' היינו שזנה ליתן לה מאכלה משאר יהודים או שזנה ליתן לה מאכל שמן טוב ומחור אונסה אכלה כפרס' ומו"ד שזנה להן לאכול צרעונים כמו שזנינו צלדיקים : סבת ב' מפ' הערוך מירא דכא וכן הוא בפרקו אונקלוס מר דרור מירא דכא ועיין באורן צוה דרמב"ן פ"ח ט"ז תש' ואנפקינון שמן וית ב' שמייר את השער כו' ובערוך צס רבי מלליה שמשחיה השער ובשמיטת משמח דפליגי אצל בפרקו פירש את שניהם שזמן המור וכו' וירחיץ צסטני' ואנפקינון דמנחת ית סערא כולי ע"כ :

למדנו שבחו ב' דודאי לא לא הכחזר לספר שזמן של לחפורות אלא גנוותו כפרס' לא דמחזר גנוותו למדנו כו' ירח שהנף נגדה כו' עיין פרש"י ויס' לפרס צהר צהר הכחזר על גנוותו שהיה צעל הנאה ונחמנו כן להנאחו : עבר משתי' כו' מדכתיב טוב את משתא אסתר וגו' דמירא הוא דקרא לומר דשצילה עשה המשתא והנחה וגומר שכל המפורש שצילה עשה כדי לגלות לו ואמר אל שקל עמך חזרדכי אחר כולי מדכתיב ובהקבץ בחולות שניתן כיון דכבר כתיב שהמליכה חת וסתי למאי קבץ בחולות שניתן גס סמך לו ומרדכי יושב גו' שאין עיניו זה לזה אלא לשמעינון שטעל עמך ממרדכי היאך יעשה שגלה לו ואח' ליה לחפורות שיקבץ בחול' שנית ואין אשה מתקנאת כו' וע"ז זה אפשר שגלה וקאמר דעשה כן וא"כ לא גליא ליה מדכתיב צהר הכי אין אסתר מנדה וגו' והוא

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

הדרס וע"כ נראה לפרש לפי דרכה וז'אס שיעשו אמורים דיינין דבר האסור כמו שטעם שאלו שמל על חגג והרג נז עיר הכהני כל ליד זיקים ואס כמו או דהיינו שגזבו או שיעשו אמורים : שהיתה מראה דם כולי מאמר מרדכי אינו מפורש מה הוא ובתרגום מפורש בזמה דברים הות אסתר עזדה שבתא כולי וכל פקודיא דמחמיצין נשיא הות נערא ע"פ מרדכי כו' ע"ש והכא לא הזכיר רק לענין דם נדוהיה שזה היה מפורסם ביותר על ידי שהיתה מראה דם נדוהיה לנחמין : כאשר היתה באמנה וגו' וטובלת ויושבת בחיקו של מרדכי כו' לכאורה קשה מהינא משמע ליה מהאי קרא שהיתה יושבת עתה בחיקו של מרדכי דכאש' היתה צאמ' וגומר לא משמע אלא דקאי אחתמר מרדכי אסתר עושה ועוד דטובלת פר"י מתחמת נקיות והל"ל רוחא ונרא' דודא קאי אלעיל אחתמר מרדכי וגו' שהיתה עושה כמו שהיתה עושה באמנה אחר ולענין שהיתה מראה דם דרה כמו שהיתה כבר קודם שלקחה לבית המלך אלא משום דודאי כדי שלא תשמע בנידוהיה עם המלך לא היתה יכולה ליחזר מדם נדוהיה כו"ש החוס' שכל יום היה אחשוורוס מזוי חלה ואונם היה לה כדאמרי' פר"בן סורר וא"כ ע"כ הו' דהיתה מראה דם נדוהיה לנחמין כמו שהיתה באמנה אחר משום דהיתה יושבת בס' אז בחיקו של מרדכי וניחא דקאמר אחר שהיתה עומדת מחיקו של אחשוורוס בכל יום צעת נידוהיה אח"כ כשצאת לישב בחיקו של מרדכי מקודם זה היתה עובלת ממנו לנדוהיה אחר ספירת ימי נידוהיה :

הרי"ף

וכתבך בחזות שנית וכו' ויש לדקדק כיון שהוא ז"ל לא שאל תמיד והוא היה רגלו בך אף מן ענה למלך שיקרא אותה בדרך מצות' כדי שתגיד ואם הוא נהרגה שתגיד יתן לה רשות להגיד ממלי שם איום וגיוסם המלך או קל מרדכי ויגיד למלך את שפחתה ואת בית אביה האמ' הענין ז"ל מבוחר' שמרדכי יען לפי דרכו ענה ההגונה לאסתר שהיא בוראי תשמת שמה גדולה אם יקח המלך אשה אחרת כי היא נלקחה בעל כרחו וכיון שהיה יודע רגונה של אסתר יען ענה שגראית לפנים בעיני אחשוורוס כי הגונה ואיום גדול לכל אסתר הנדוהיה שכל רגונה היתה לפרוש עממה מאותו ערל ועמא' אינו איום כי לרגו יושב לה ולפי שהשב מרדכי פן יאיימהו בדברים קשים ותהיה מוכרחת להגיד האמת לכך אמר להם זה האיום כדי להפיק דעתם ולא יאיימהו בדברים אחרים' ואת חזונו המלך או קל מרדכי ויגיד למלך את שפחתה ואת עובלת וכו' נראה דהאקשה בכחוש שאמר אין אסתר מגדת מולדתה כאשר זה עליה מרדכי א"כ אין צורך לומר ואת מאמר מרדכי אסתר עושה ולא עוד אלא שהל"ל ואת' גויי מרדכי אסתר עושה כמו שאמר קודם כאשר זה עליה מרדכי : וע"כ מאי כבאש היתה צאמנה אחר מאי אכר היתה ולפחות היל"ל כאשר היתה עושה באמנה אחר וע"כ מאי צאמנה אחר כי באמנה היא שמרדכי אומר אותה א"כ מאי צאמנה אחר וע"כ באמנה אותה מנעאל ליה ליה דרשו מלמד שהיתה מראה דם לנחמין ומאמר מרדכי בענין הדמים כי הוא דם טמא או טהור כי היתה עושה אסתר ולכן אמר מאמר שהוא אמירתו דם טמא או טהור וגם בענין יושבת בחיקו של אחשוורוס כאשר היתה היות משכב אישות כאשר היתה צומן שהיה אומר אותה שהיתה אחר עס מרדכי במשכב אישות כך גם עתה היתה אחר שוכנת בחיקו אחר טמא' שהיה מאמר מרדכי לעובל מעומתה ואח"כ היתה אחר שוכנת בחיקו כך היתה אחר אחר שלקחה אחשוורוס היתה עובלת ויושבת בחיקו של מרדכי :

ב'ימים דה' ומרדכי יושב בשער המלך קצר בגדו

תרגו

מגילה : אסתר ואסתר מאי היא דכתיב * אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה' א"ר אלעזר א"ר חנינא כשהקב"ה פוסק לו גדולה לאדם פוסק לו ולבניו ולבניו בניו עד סוף ימיו לו כל הדורות שנאמר * ויושיבם לצדק ויגביתו' ואם הגים דעתו הקב"ה משפילו שנאמר * ואם אמרים בזיקים ילכדו בחבלי עוני' ואת מאמר מרדכי אסתר עושה א"ר חנינא בר אבא מלמד שהיתה מראה דם לנחמין' כאשר היתה באמנה אחר א"ר אבא בר לימא מלמד שהיתה עומדת מחיקו של אחשוורוס וטובלת ויושבת בחיקו של מרדכי :

לא יגרע מצדיק עניו נותן עין זכחה לאלוהים לשלם גמולו אף לימים רבים מדה צדקה : זכחה ויצא ממנה שאלו שהיה לנו : ויצאה ממנו אסתר בתרגום של מגילה מיתם מרדכי ועושהו עשירי לשאל' ומשאל עד בנימין וכתיב היא אסתר בת דודו ואין לו ראה אחרת בכתובים שיהיה משאל' : משרתן ללאה וזה לניעות שלא יתפרסם הדבר שמסר לה סימני' שלא להקציט' שאל' לא יגרע מזדיק עניו וסופיה דקרא ויושיבם לגלג ויגביתו והיינו גדולה לדורות : ואם הגים דעתו הכי סמיכי קראי ויושיבם לגלג ויגביתו : ואם אמרים בזיקים וגומר ע"י שהיו מגביהין עמלן צאין לידי יסורין ועניות : וטובלת מחמת נקיות שלא חסא ממונה לו :

חוספות ויושבת בחיקו של מרדכי' ואע"פ שלא היה הכונה בשלש הדשים כיון שהיתה אשתו כבר ולא היתה יכולה להמתין בכל פעם שלש חדשים וזמן הכתה אינו מתחייב בשלש זה לפרוש מאשתו וע"כ היתה משמשת כיוך עד כאן :

מרש"א לא יגרע מצדיק עניו בשבר כולי ענין פרש"י

וע"כ עניו מלשון כעין הדבולה של יגרע לזדיק שבר כעין מעשיו שבר לניעות שהיתה בה צדקה ויאלא ממנה שאלו שהיה לנו כדלקמן ואמר בסיפיה דהאי קרא שוכה בזה למלוכה שנאמר ואת' מלכיה לכסא וזכה הוא שילא ממנו אסתר שהיתה לנועה כמפורש בזמה ענינים וזהניע תור אסתר לא בקשה דבר וגומ' ואין אסתר מגדת וגומר שכל זה מכלל לניעות כעין דלקמן בני שאלו וזכחה בזה גם כן למלוכה ופרש"י דאסתר יאלא משאלו בתרגום דמגילה מיתם מרדכי ועושהו עשירי לשאלו כו' ע"כ אכל מתוך שמעתין דלעיל דקאמר דהיה מרדכי מורע שמעי שקלל דוד והסוא שמעי מוכח מתוך התקראות דלאו מורע שאלו היה אלא מתשפחה שאלו מיימי היה מורע קים אבי שאלו : רכתיב ואת דבר המלוכה לא הגיד גומר מכלל לניעות הוא שלא יודיע אדם מעלתו כנאמר יהללך זר ולא פיה וכו' לאחוי לניעות ממש שהיה בו כשהלך לנערה להסד רגליו אלא שהיה זה אחר שנמלך : שנא' ויושיבם לצדק וגו' סיפיה דקרא דלעיל לא יגרע מזדיק עניו הוא ובשרה המנוח מקדם מיתחי ליה נמי כי דרש על משק שאלו דסקסין לו גדולה לעולם מעיקרא אלא שנטלה ממנו ע"י שהגביה עמלן כו"ש ואם אמרי' בזיקי' ומירש"י על ידי שהגביהו עמלן צאין לידי עניות ויסורין עכ"ל נראה שפירושו אמורים מלשון יסורי אכל מלת ואם אינו גוסל צו לפי

והרש אמר רבי אחא בר אבא אמר רבי יוחנן הקצין הקדוש ברוך הוא ארונים על עבדים לעשו רצון עבדים ועבדים על אדונייהם לעשות רצון צדיק אדונים על צדיק דכתיב *פרעה קצף על עבדיו לעשו רצון צדיק ומנו יוסף דכתיב *ישע אתנו נער עבדיו וגו' עבדים על אדונייהם דכתיב קצף בנתן וחרש שני סריס המלך משומרי הסף לעשות רצון צדיק ומנו מרדכי דכתיב ויודע הדבר למרדכי אמר רבי חייא בר אבא בנתן וחרש סריסים הוו והיו מספרים לשון טורס ואומרים זה לזה מיום שבאת זו לא ראינו שינה בעינינו בוא ונטיל ארס של סם מיתה בספל של מים כדי שימות ודס לא ידעו שמרדכי מיושבי לשכת הגזית היה והיה יודע שבעים לשונות אמר ליה והלא אין משמרת ומשמרתך שוה אמר ליה אני אימאר משמרת ומשמרתך ודיינו דכתיב ויבוצה הדבר וישמא שלא נמצא במשמרתו : אדונים על עבדים ויקלף פרעה על שני סריסו : לשון טורס סם מקוס : לא ראינו שינה מתוך שהיה חביבה עליו מרצה חשמים המטה ומלא לשכות : והלא אין משמרת וכולי אני ממונה על עבדי אחת ואתה ממונה על עבדך אחת :

מהרש"א לעשות רצון צדיק בו' הכא קאמר רלון לדיק שיוסף נקם על כך כמ"ס כי אם זכרתי אתך וגו' והוא אפתי מן הבית הזה אלל מרדכי לא נקם ע"כ. אלא שהב"ה עשה לו זה שידע לו הדבר ולעשות לו נס כמ"ס בלילה הוא נדדה שנת וגומר וענינו שהב"ה סבב הפניות לזדקוק פסע להקצין האדון על העבד ופעם לעבד על האדון : לא ראינו שינה בו' נראה שיהא להם זה הדרס ממה שקראס שומרי הסף שיש צוה שני משמעות כדעת המפרשים אם שומרים צית המלך מצדון במקוס סף הבית כי כן דרך המלכים שלא ילך אדם לבית המלך שלא ברשות וכמוהו וידה על הסף והוא צאה בצק הבית ושומרי הספים לאהל ואם מלשון מוצק וכמוהו מן הדס אשר בצק ועוד הרבה וליה קאמר ע"י שהיו משומרי הסף שומרי פלטנין של מלך וכו' בחרגוס היו שומעין דבר שבינו לבינה ואמרו שלא ראינו שינה בעינינו בא ונטיל ארס בספל כולי דהיינו שומרי הסף שהיו ממונים גם על ספלי ומזרק המלך שהיה רוחם צק או שותה צק ואמר ואל' והלא אין משמרת רבי' ר"ל שלא היה משמרתם שוה כגון שאלה מהס היה שומר צפתה המלך מצי היום צשמרת וכו' מצי השנית של היום וכן בלילה וכדי שיצא אחד מהם ארס מקוס שהיה שם לרדק לשהות כל היום או לילה ויחר מכדי משמרתו שאל היה משמרתן שוה שלא היה לכל אחד שיעור קבועה לו לשמירה אלא שהיו שומרין צימד היה יכול אחד מהן לשמור שם ושני היה יכול לילך להביא סם הארס ממקום שהיה וכיון דאין משמרת ומשמרתך שוה קאמר כי כשאני אלך להשהות יום אחד תהא משמרת ומשמרתך לי בטלה בלא משמר ויגרשו דבר ואל' חזרו שלא יהיה משמרתך

בטלה שאני אשמור משמרת ומשמרתך וקאמ' והיונו דכתיב ויבוצה הדבר וימלא דמ' הרגישו דבר לפי שאלוהי שלא היו במשמרתן שידעו משמרתן הקבועה וס' שלא במשמרתם שיהיו ואלוהי שהיה משמרתו קבועה או לא היה שם וצקסו דבר והנהיה להם שהיה להביא ארס להם ורס' פירש אחת ממונה על עבדך אחת ואני ממונה על עבדך אחר ע"כ ולכאן אין משמרת ומשמרת שלי שוה אינו משמע כן שהרי שניהם שומרי הסף היו ודרכו לא ידעתי :

הר"ף בנתן וחרש טורסיו היו וכו' אל' לא אשמור משמרת ומשמרתך וכו' פירש' והלא אין משמרת ומשמרתך שוה עבדך אחת ואתה ממונה על עבדך אחת ואתה ממונה על עבדך אחר וכו' אל' לא פירש' כי ונראה שדקדק שכולם היו עוסקים בעבדך אחת לשמור ולהשקות למלך וכל א' היה שומר ציון אחד ולכן אמר לו אין משמרת ומשמרתך שוה עדין אומרי שומרים כא' אלא כל א' ציון אחד אל' אני אשמור משמרת ציוני וגם במשמרתך אשמור וזה החמישה דפי' בהגדה אצל רס' לא פירש' כי ונראה שדקדק רס' שאל חילוף המשמרת הוא צומט שוה שומר למלך לילה אחת וזה שומר בלילה אחרת אל' כשנא האחד לשמור משמרתו בלילה שלו וגם שומר במשמרת האחרת שהוא שומר חזרו אל' כי הוא אומר ויבוצה הדבר וימלא שלא נמצא במשמרתו והלא נמצא במשמרת' של חזרו מבעד ליה למשמרת ומנו זה שאמר שלא נמצא במשמרתו כיון ששניהם נמצאו במשמרת אחת לכך פירש' שלא היה משמרתם שוה הכונה שכל אחד היה ממונה על עבדך אחרת והשואל ניחא שלא נמצא במשמרתו בעבדך שלו לפי שהלך אלל חזרו להשקות סם המות למלך ועדיין רדק לבלא לפרש' מים לו והלא אין משמרת ומשמרתך שוה שיש לכל א' מנו עבדך מיוחדת כי מה צדק והלא אע"פ שכל אחד עסקו בעבדו לא יצטר מוס כל אשר יאמר לעשות להשקות למלך סם המות רועז וע"כ שאל כל אחד עוסק בעבדך אחרת אדך אחר האחד לחברו מיום שנאלו לא ראוינו שינה בעינינו לפי שהיו צריכין לשמור בלילה להשקותו פעמים רבות מפני ריבוי תשמיש שהיה נמצא למים כפרס' והלא אין עבדונו שוה וא' מי שיהא חסדק למלך יפה ואמר שלא ראה שינה בעיני מיום שנאלה אחרת לפי שהלך למלך מרוב תשמיש ורדק להשקותו אלא האחר שאין עבדונו צדק אדך הוא אומר מיום שנאלה זו לא ראינו שינה בעיני : ויהא לו לומר דמי הסריסים הכלו היו משקיף כל א' לילה אחת למלך והאחד עוסק בעבדך אחרת ואחרו לו זה מיום שנאלה זו לא ראינו שינה כלומר כל אחד בלילה שהוא משמרתו להשקות למלך אינו יכול לישן כל כך ואשקנו סם המות אל' הא' והלא אין משמרת ומשמרתך שוה כי להשקות הסם צריכין להיות שנים עומדים צומעם אל' כדי שישנה שישאל המלך מים לשחות חתך יחן לו חזרו הסם להשליך אל המים כי מקודם לכן אי אפשר להשליך אל המים הסם כי יתבלה הדבר וגם הראשון להיות הסם בידו פן ירגישו צו אלל כשישאל המלך מים וזה מציא המים בא חזרו והשליך אל המים סם המות וכיון שבלילה שה' משקה ימלא את חזרו עוסק בעבדונו אחרת אל' אל' אני אשמור משמרת ומשמרתך כלומר איני אעבד עבדונו : וגם אללה לנגד לעמוד אתך במשמרתך ואמין לך הסם להשליך אל המים כשישאל המלך מים לשחות : ויודע הדבר למרדכי וימלא שלא היה האחד במשמרתו בעבדונו לפי שהלך לו לישע עם צוית ומס' יודע שלא הלך ממקום משמרת עבדונו אלא כדי להשקות למלך סם המות ומס' נודע האמת :

צ"ל
ח"ה
ס

אחר הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש אחר מאי יא' אחר שבארה הקב"ה והקדים רפואה לכמה דאמר ר"ש בן לקיש אין הקב"ה מכה את ישראל אלא אי' מקדים ובורא להם רפואה בתחלה שואמר *ברפאי לישראל ואחר כך ונגלה עון אפרים אבל העב"ס אינו כן אלא מכה אותך ואח"כ רופא אותך שנאמר *ונגה ה' את מצרים נגף ורפוא בתחלה נגף ואח"כ רפאי ויבן

יח ב
פעיני

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

וענינו לשלוח יד במרדכי לברו אמר רבא בתחלה במרדכי ואח"כ בעם מרדכי מאן ניהו רבנן ולבסוף להשמד ולהרוג ולאבר את כל היהודים הפיל פור הוא הגורל תנא כיון שנפל פור בחודש אדר שמח שמחה גדולה אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה רבן והוא לא ידע שבו באדר מת משה רבינו וכו' באדר נולד משה רבינו ויאמר המן למלך אחשורוש ישנו עם אחד אמר רבא ליכא רידע לישנא בישא כהמן אמר ליה תא ואיגרי בהו אמר ליה מתירא אני שכל המתגרה בתוך אלהיהם עושה עמו דין אמר ליה ישנו מן המצות א"ל אית רבנן בגווייהו דמכבי עלייהו רחמי א"ל עם אחד הן ושמא תאמר אעשה קרחה במלכות מפורד ומפורד מפורד הם בין העמים ושמא תאמר איכא מינייהו פירי ומפורד כפררה זו שאינה עושה פירות ושמא תאמר דאיכא חדא מדינתא מינייהו או אסקרתא חדא מינייהו בין פעמים או שמא תאמר חוץ למלכות הם ואי אתה יכול להם ת"ל בכל מדינות מלכותך ודתייהם שונות מכל עם ולא אכלי בהרן ולא שתו בהרן ולא מינסבי לן מינייהו ואת דתי המלך אינם עושים דמפקי לה לכולא שתא בשה"י פה"י ולא יהבי כרנא למלכא ולמלך אין שוה להניחם דאכלו ושתו ורוו ונפקי ויתבי בשוקא ומכוז ליה למלכא דבר אחר ולמלך אין עזה להניחם שאם נפל זבוב בכוסו של אחר מהם זורקי ושותרו ואם אדוני המלך נוגע בכוסו של אחר מהם חובטו בקרקע ואינו שותרו אם על המלך טוב יכתב לאברם ועשרת אלפים כבר כסף וגומר אמר ר"ל גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקלירם לשקלי המן והיינו דתנן באחר באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים ויאמר המלך להמן הכסף נתן לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך אמר רבי אבא בר כהנא משל דאחשורוש והמן למה"ד לשני בני אדם אחד יש לו תל בשדהו ואחד יש חריץ בתוך שדהו אמר בעל התל מי יתן לי חריץ זה בתוך שדי ובעל חריץ אומר מי יתן לי תל זה בתוך שדי לימים נודונו שניהם אמר ליה בעל החריץ לבעל התל מכור לי תלך אמר ליה הלואי טול אותו בחנם ויטר המלך את טבעתו אמר רבי אבא בר כהנא גדולה הסרת הטבעת יותר ממ"ח נביאים וזו נביאות שנתבאו להם לישראל לא שמו"ח נביאים וזו נביאות שנתבאו להם לישראל לא דחורין למטב ואלו הסרת טבעת התזיתן למטב:

אחר הדברים האלה גרל ג' צמר צמון ומרס כחצי קמחמה גמרל אתר ומאי (מה) העיר לנו הכחז של גדלו עד שזא המעסה הזה : אחת שברא הקב"ה המעסה הזה (לרפואה למכה העתידה ללך על ידי המן) : ברפאי לישראל ונגלה

עין אפרים על ידי מכה שאני מציא עליהם : הפיל פור זאז זה יום יפול לו הגורל וכן מתחדש לחדש הגורל של כולם הטיל ציום אחד ונפל לו הגורל צאדר : בו באדר מת שנאמר והעם עלו מן הירדן צעטור לחדש הראשון אל מהם למפרע ל' של ימיו אכלו של משה וג' ימים שהכינו להם לה' שנאמר צעוד ג' ימים אתם עובדי הרי צו' צאדר מת משה צו' צאדר נולד משה שנא' צן משה וכו' שנה אנכי היום היום מלאו ימי ושנותי צמס קידושין כדאי הוא יום הלידה סיפקר על המיתה : אית בהו רבנן מתצנחו של המן אנו למדין סך היה אחשורוש מצינו : קרחה אני עושה סמלכות אחת מלא מהם : מדינתא מדינה קטנה : ומכוז ליה למלכא דאמריה' מלך שולס ועד אכלו גוים מלארל דאפילו מלכא לא קרו לך : ולא נסבי מינן נסים : ואת דתי המלך אנגרויות מס המלך וגולגליות וארגוניות אינן נחמין : דמפקי לשתא בשה"י פה"י שנת היום פסח היום ואנו אסורין צמלכא : אין שוה אין כלה ואין חסס להניחם : משמיעין צ"ד מכריון צעירות סיבילו שקליס למקדש : ועל הכלאים סכנר גדלו הזרעים וזילן ניכר ועוקרין אותן משדותיהם צהכרת צ"ד : משל של אחשורוש ורבן כלומר ים ללמוד שחשורוש צעטור היה להשמד : דחזרתן למטב סגורו עליהם תענית לחסוד כדכתיב וזוס וצכי ומספד וגומה :

מהרש"א מאי אחר בו וכה"ג אמרין צמוף פרק הנחמקים מאי אחר אחר דצריז של שטן כו"ע ש"ד דברי הרא"ם צמחם וכנר כחצנו סס דלמ"י נמי דלח" מוסלג הוא מ"מ משמעו סצכסת דצרים סוכר לעיל מיינה צא הענין סוכר כאן וכה"ג ים לפרס כאן אחר סברא הקב"ה להם רפואה כו' אכל עכו"ס אינו כן מכה כולי וענינו כי כבר הצטיינו הקדוש ברוך הוא כי אעשה כלה ככל הנשים גומר אך אוחך לא אעשה כלה ויסתחך למספט גומר דהיינו הסורין הצאין על ישראל לא צא כללותם רק למרס מלסן והיינו רפואתן מוכי קודם למכה דודאי ירפאו משא"כ צעכו"ס דלמסר שיעשו כלה ללא יפואו לירי רפואה אך אם יסובו אספר סיבאו אח"כ לרפואה כמ"ס צלו גוף ורפוא וסזו עד ה' גו' : בתחילה במרדכי לבדו כו' דלא הו"ל למכסר רק כי הציוו לו כי הוא יהודי וינכס גומר וע"כ דרשו עס מרדכי מנו רצון מלסון עמיתי צמורה הוא : אמר נפל לי פור בירח כו' דלפי פסוקו כפרס"י צמגילה סהכחז משרי מהו ספור הוא הגורל לא היה אינטרדיק ליה לכחז אלא הפיל גורל גו' ולכך דרשו כשהפיל פור שמח צעטור על גורל זה שהוא יתר סמל צו משה ולא היה יודע כו' וצו' צאדר נולד כו' דמיתתו מפורס צקסת מחור הכחזים : שבו באדר מת מדאמרינן ספ"ק דקידושין מדכתיב וימת סס משה עבד גומ' וכתיב ויכנר גו' לא מוסר ל"ג למפרע ה' למחר סצו' צאדר מת משה אכל סטורל צו' צאדר אינו מפורס אלא מדרס חממים הוא סס מדכתיב ק"ך שנה אנכי היום מח"ל היום מלמד סהק"ס מהלל סעתיסס של דריקיס מיוס ליוס

נ"י
רש"י
בנחלת
ס"ה
ס"ה
ס"ה
ר"ח

שער
אלפים
כ"י
כסף
ענין
מאי
סקל
לכ"ה
ס"ה
ס"ה

פ"י
ג'
ס'
מ'מ

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה עא

הר"י ויבז בעיניו לשלוח יד וכו' אמר רבה כחלה במרדכי בו' ונראה שהוקשה בזה מ"ש ויבז בעיניו לשלוח יד וכו' כי הנידו לו את מרדכי כינר הוא מותן עמוס לניצוי לשלוח יד במרדכי מפני שהנידו לו את עם מרדכי לכך את דורשים מ"ש כי הנידו לו את עם מרדכי מל' כאשר וז"ל אע"פ שמתחלה חשב לשלוח יד במרדכי לבדו אח"כ ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו כאשר הנידו לו את עם מרדכי שהם רגלו אתו אל לו מה זו אעשה להמית מרדכי לבדו כיון שעדין נשארו עמו עם מרדכי שהם רבין צריך אמי להשקות את כולם ואח"כ יצא להשמיד את כל היהודים :

נחנ' רבנן מ"ה נביאים וז' נביאות שנתנבאו להם **ל** **ישראל** אפרלו אות אחת חזין ממקרא מגילה מאי דרש

א"ר חייא בר אבין א"ר יהושע בן קרחה קל וחומר ומה מעבדות לחירות אומרים שירה ממות לחיים על אחת כמה וכמה אי הכי הלילא נמי נימא א"ר יצחק לפי שאין אומרים הלל על הנסים שבחוצה לארץ מתקין לה רב נחמן בר יצחק דרבי ציאת מצרים דרסים שבחוץ לארץ וקאמרין הלילא החם כרתניא עד שלא נכנסו לארץ הוכשרו כל הארצות לומר שירה משנכנסו לארץ לא הוכשרו לומר שירה רב נחמן בר יצחק אמר קריאתה זה הוא הלילא מתקין לה רבא מי דמי

החם הללו עבדי ד' ולא עבדי פרעה רבא נימא הללו עבדי ד' ולא עבדי אשורוש אכתי עבדי אשורוש אנן בין לרבא ובין לרב נחמן בר יצחק קשיא הא תניא משנכנסו ישראל לארץ לא הוכשרו שאר ארצות לומר שירה כיון שגלו חזרו להכשרן הראשון ותו ליכא והאיכא * ויהי איש אחד מן הרמתיים צופים וא"ר אבהו ממאתים צופים שנתנבאו לישראל אין אתנבויי טובא אתנבו כרתניא רב' נביא' נתנבאו להם לישראל כיוצאי מצרי' ואמרי לה כפלים כיוצאי מצרים אלא מיהו נבואה שנצרכה לדורות נכתבה שלא הוצרכה לדורות לא נכתבה רב שמואל בר נחמני אמר מאי מן הרמתיים הבא משתי רמות שצופות ורואות זה את זה רבני יוחנן אמר רבי אבא איש אחד הבא משני בני אדם שעומדים

ברומי של עולם ומאן ניהו בני קרח דכתיב * וכני קרח לא מתו ונחא משורדי אמרו מקום נתבצר להם בניהם וישבו עליו שבע נביאות נתנבאו להם לישראל מאן ניהו שרה מרים דבורה חנה אביגיל חולדה אחת' שרה

דכתיב * אבי מלכה ואבי יסכה וא"ר יצחק יסכה זו שרה ולמה נקרא שמה יסכה שסכה ברות הקודש והיינו דכתיב * כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה * דבר אחר יסכה שרבל סוכין בייפיה והיינו דכתיב * ויראו אותה שרי פרעה * מרים דכתיב * ותקח מרים הנביאה אחות אהרן אחות אהרן ולא אחות משה אמר רב נחמן אמר רב מלמד שהיתה מתנבאה כשהיא אחות אהרן ואמרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל כיון שגולה משה נתמלא כל הבית כולו אנרה עמר אביה ונשקה

כו' חס הדרס לא היה יודע המן ונראה נמי מה שדקדק לומר שז' צאדך מת ששמת נמי כיום המיתה שהפיל גורל מיום ליום דהיינו באיורו יום צדקת נפל הגורל צ"ג צאדך שהוא בחוץ שבעה ימי אצילות של משה שהיה מיתתו שבעה צאדך : ליכא דידע לישנא בינא בו' משה דיקרא ונאמרו כפולים איכא צהאי קרא יסנו לא ה"ל למכתב רק יס' וי"ל דרשו שאל' שישנו מן המצות מלשון שנינו שמשני מוצין א"ל מלשון סינה שסינים מן המלות וכן הוא צילקוט ומלחא א' שהוא מיותר דרשו דל' כו' : אית בדי רבנן שינוי עליהם צמטתיהם הטובים : א"ל עם אחד כמו ששאר העם אינן צמטות כך הרבנן שכלם אינן מקיימין מצות ואמר מפני שמה תאמר קרחה בו' דמדינה אחת קרחה ומדינה מדינה גם לשאר מדינות משה מורבה שצניקה מפורין בו' ואמר ובמפורד מלה מיותרת לדרוש שמה דאיכא לצריות הגאה מנייהו וטובה הוא סיהו מפורין להשיב לרבים ה"ל ומפורד שאינן עושין פירות כפרדה זו בו' און לבירות הגאה מהן דלענין הגאה למלכות הא אמר ואת דתי המלך אינן עושין דמסקי בו' כפרס' וי' ואמר ושמה תאמר איכא מדינתא בו' כפרס' מדינה קטנה עכ"ל והוא דמוק דלכתי ככלל מפורד גומר הוא וי"ל דשמה תאמר איכא מדינה מנייהו לקבל למקום אחד ולישנס שם תלמוד לומר בכל מדינות מלכותך שהם קב' מדינות שמלך צדקה הם מפורים ואי אפשר לקבל למקום אחד ואמר ודתיקה שונות מכל עם לפי פסונו הו"ל ודתיקה שונות מכל דת וע"כ דרשו ודתיקה שונות לפרש מכל עם : דלא אבדלי בו' ולא נסביו בו' ואמר ואת דתי המלך אינן עושין דהיינו מלאכי המלך אינן עושין צדקה כאלו הוא צדק דאמרוין בכל מלכא ונכאלו הוא פסח שילאו למירות פטורין מכל עבודת המלך ואמר ולמלך אין שום בו' לפי פשטיה לא היה ליה למימר רק ואין שום להניחם ומדכתיב ולמלך ה"ק דלפי למלך מצוי ואם אדוני המלך נוגע בו' ואין ראוי להניח : באח' באדר משמיעין על השקלים בו' זמן נחית השקלים קודם ראש חדש ניסן כדי שיצאו קרצנות מתרומה חדשה וזה מפורסם בתורה אצל שמשמיעין עליהם צאדך צאדך אינו מפורסם בתורה אלא דכתיב' שיערו להכריז עליהם שלשים יום מקודם דהיינו צאדך צאדך ודתיקה שקליהן דקאמר הכא היינו להכריז עליהן : לאחד שהיה לו תל בו' דמה שהיו ראה ליהן לו עשרת אלפים גו' והוא ח"ל כהפך נחון לך והעם לעשות וגומר הוא ממש כמשל חסור ל' תלך והוא אמר ליה עול צחנס ודימה את אחרונם לבעל התל שהוא צדמיון ישראל שלא היה חפץ בהם אחרונם ודימה את המן לבעל התרין ונבואה שהוא חפץ בתל להשליכו צדמיון וצו נתקיים חופר גומץ צו יפול : ואלו השרות טבעת בו' תלה גזירת המלך בהסרת טבעת שזו נחסרו ליהן כמ"ס והעם לעשות כטוב צעניך ובמדרש אחרונם היה שונה ישראל צדקת מנהגו של עולם דרבו של לוקח תלך ערצון למוכר צדק הכא כתיב ויסר המלך את עצמו גומר וז"ל הכא להסרת טבעת שראו צו שנת אחרונם צדקת היה החסורן למוטב שעשו תשובה צלל לנס :

מ"ה ק"ב

שחולף א

במדרש מ

כ"ה

מ"ה

מ"ה

מ"ה

מ"ה

מ"ה

מ"ה

מ"ה

מ"ה

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

ונביא מתנבא עליו שיבטל אלא מלמד שהחזיר ירמיה
 ויאשיה מלך עליהם מנ"ל דכתיב *מה הציון הלז אשר מלכ
 אני רואה ג' וכי מה טיבו של יאשיהו על המזבח בבית *
 אל אלא מלמד שירמי' החזיר ויאשיהו מלך עליהם רב
 נחמן בר יצחק אמר מהכא *גם יהודה שת קציר לך *
 בשובי שבות עמי: אסתר דכתיב *ויהי ביום השלישי
 ותלבש אסתר מלכות: מלכות בגדי מלכות מיבעי ליה *
 א"ר חנינא מלמד שלבשתה רוח הקדש כתיב הבא
 ותלבש אסתר מלכות וכתוב התם *ורוח לבשה את ד'ה
 עמשיא: *
 6 ט

ולא הותירו מנזח: הו"ן ממקרא מגילה ונ"ח נר מנוכה
 כבר פסקו הגנאים אבל צימי מרדכי היו חגי וזכריה
 ומלכאי: מעבודות לחירות צליחת מזרים אמרו סירה על
 הים: הלל נמי נימא שהוא סירה: ה"ג אמר רבא דשלמא חסס
 הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה שהרי למרות יאלו: אבתי עבדי
 אחשוורוש אנן דלא נגאלו אלא מן המיתא: בין לרבא דאמר
 להכי לא חמרינן הלל דאבתי עבדי אחשוורוש הו"ו ה"ל לאו הכי
 הו"ו חמרינן וזין להב נחמן דאמר קריאת מגלה במקום הלל ה"ל
 תניא לא הוכשרו שאר ארצות: לומר סירה על נס המאורע להס:
 כיון שגלו חזרו להתירוראשון חירו' הו"ו ונ"ח ליכא נביאי:
 שהוצרכו לדורות ללמוד ממנו תשובה או הוראה וכל הק' מ"ח
 הוצרכו וצוללות גדולות הן מנזח ורובן יש ללמוד: מסדר עולם
 אברהם יצחק ויעקב משה ונחמן: יהושע' ופנחס ויטן מלך ה'
 מן הגלגל אל הצננים וה' הים: פנחס' ויצחק אלה האלהים אל
 עלי זה חלקה עלי וצמחאל: גד נחן ודוד ושלמה עדו קרא על
 המזבח צבית א מיכיהו בן ימלא צימי אחאב עבדיה אחיה השילוני
 ויחזק בן דודו ממריסה כולם צימי: יהושע' דצברי הוימס
 וצימי ירבעם בן יואש: הושע עמוס וצימי יוחס מיהא המורשת
 וצימי אמליה אמוך: אמוך אמר ליה לאמליה מדוע דרש את אהי
 ארס אליהו אלישע וזנה בן אמיטי יעשיה צימי מנשה ויאל נחום
 חזקיהו צימי יאשיהו צפניה וירמיה: ואוריה מקרית יוערים
 ליהויקים בגולה ויחזקאל דניאל צננת: שנים לדיוס ברוך גריה
 שריה מתסיה חגי וזכריה ומלכאי ומרדכי: גלגל בסדר עולם: ועל
 דניאל חמרינן לעיל דאיהו לא נביא אלא חשק דניאל ועייל שמעיה
 שאמר לרחבעם אל תעלו ואל תלחמו: עס חמיס בני ישראל ב' *
 לא ידעתי: נחבצר להם לשון גזרה כמו גדולות וצלוות צמשי: *
 בשויתא אהות אידן ועדין לא נולך משה: פתילות למקדש *
 לחשן שילי: צמשי: צמשי: אדם צאן לטול עזה ממנה יושב
 חתח חומר שלא תפס עצם צמשי: משום שחזק שחזק צמשי ואין
 לו כל ואין אדם יכול להצמח: שס עמה כמו צבית וחתח שאר
 אילנות יש לו שם להם ענפים סמוך לשקרון: לב אח' שרף יש לו
 בחוד חלל שקרון מדולי' כמו שם לחלון אגון אבל אין לו צמשי
 אלא צמשי על פני גבשו: רמה קרני ולא רמה פכ' וז' ה"ל
 נבואתם

על ראשה אמר לה בתי נתקיים נבואתך וכיון שהטילוהו
 ביאר עמדה אמה וטפחה על ראשה אמרה לה היכן
 נבואתך והיינו דכתיב *ותחצב אהותו מרחוק לדעה מה
 יעשה לו מה יהא בסוף נביאותה: רבויה דכתיב
 *ורבויה אשה נביאה: אשת לפידות א"ר יצחק מלמד
 שהיתה עושה פתילות למקדש: *והיא יושבת תחת
 תומר מאי שנא תחת תומר א"ר שמעון בן אבשלום
 משום יהודי ד"א מה תמר זה אין לו אלא לב אחד אף
 ישראל שבאותו הדור אין להם אלא לב אחד לאבירם
 שבשמים חנה דכתיב *ותחלל חנה ותאמר עלן לבי
 בך: רמה קרני ולא רמה פכ' דוד ושלמה שנמשחו בקרן
 נמשכה מלכותן שאול ויהוא שנמשחו בפך לא נמשכה
 מלכותן: אין קדוש כה' כי אין בלחך ואין צור כאלהינו
 אמר ר' יהודה בן מנשיא אל תקרי בלחך אלא לבלתיך
 בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת ב"ו
 מעשה ידיו מבלין אותו אבל הקב"ה מבלה את מעשה
 ידיו ואין צור אל תקרי אין צור אלא אין צייר מנהגו של
 עולם אדם צר צורה כחותל ואין יכול להטיל בה רוח
 ונשמה קרבים ובני מעים: אבל הקב"ה צר צורה בחוך
 צורה ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים: אביגיל
 דכתיב *והנה היא רוכבת על החמור ויורדת בסתר הדר
 בסתר הדר מן הדר מיבעי ליה אמר רבא בר שמואל
 מלמד שבאה על עסקי הדרם הבא מן הסתרים מלמד
 שנמלה דם בחיקה והראתה לו אמר לה וכי רואין דם
 בלילה אמרה ליה וכי דנין דיני נפשות בלילה: א"ל מורד
 במלכות הוא ולא היה צריך למדייניה ונגמר דיניה וקאי
 אמרה ליה עדיין שואל קיים הוא ולא יצא טבעך בעולם
 א"ל ברוך טעמך בארובה את אשר בליתני היום הזה
 מבוא ברמים אמר רב חרי דמים דם נידה ודם שפיכות
 דמים מלמד שגלתה שוקה והלך דוד לאורה ג' פרסאות
 ואמר לה השמעי לי אמרה לו ולא תהיה זאת לך לפוקה
 ולמכשול זאת מבלל דאיכא אחריתי ומאי ניהי דבת
 שבע ומסנא הכי הוה *והיתה נפש אדוני צרורה בצרור
 החיים את ה' אלהיך כי היה אויל קאמר ליה *והיה כי
 ייטב ה' לאדוני וזכרת את אמתך אמר רב נחמן היינו
 דאמרי אינשי איתתא בהדי שווא פילכא א"נ שפיל
 אויל בר אוואו ועיניהו משייפין: חולדה דכתיב *וילך
 חלקיה הכן ואחיקם ועכבוה ושפן ועשיה אל חולדה
 הנביאה אשת שלום בן תקוה ובמקום דקאן ירמיה הכי
 מתנבאה איהו אמרי כי רב משמיה דרב חולדה קרובת
 ירמיה היתה ולא אקפיד עליה ויאשיהו גופיה היכי שביק
 ירמיה וקא משרד לה לחולדה א"ר שילא מפני שהנשים
 רחמניות הן: ר' יוחנן אמר ירמיה הוא דלא היה חמן
 שהלך לחזיר עשרת השבטים ומנ"ל דאחזר דכתיב
 *כי המוכר אל הממכר לא ישוב אפשר דיוכל בטל הוא
 6 ט

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה עב

בלחך הוא אין לבלחך שהק"ל מבלה מעשיו והוא חי וקיים לעד :
והרשב"א ז"ל כתב בפי' הגדות דע כי הגי' המקום ידוע לרוע עונות
 והפער ר"ל לכל דברי לעד וחללים והפער והבלות והדות
 להם והוא שאמר החכם לתלמידיו ותאמרו אחר שהם סובלים בעוה"ז הגופני
 הבלות והפגעים שיסבדלו לקנות המנוחה וההשקט בעולם הבשמות ולא יעשו
 גם כזה ואחר במעוהא מוכון דלא חיתרון חרתי גיהס : ומפני שאמר
 הכתוב ובני קרח לא חתו דקדק החכם הזה שנעשו והגיע עונשם למיתה רק
 שעשו תשובה ולא חתו והוא שאח"ל שעשו תשובה ואחריו משה אמת : ותורמו
 אמת וסם בדלים : ובחזק הארץ אשר תחזיקם תנבול להם מקום סם שיסבו
 עליו ולא נבלו כאשר ירע לעשמי' ביהמותות המתבקשים : שאמר קח מקום
 שלא יתבקע ויגלו בו אנשים : ואלו היו ראוי' להתבטל ועליו שעשו תשובה
 ועשה להם גם ונשאר תחתיה קת מקום בתוך הבקעה שלא נפל ועמד עליו
 ומפני שהיה ראוי ליסול, אלא שנשאר אותו מקום בתוך הבקעה בהשגח' מאלה
 יתברך להללם אחריו כאן שעמדו בדמותו של עולם עד כאן :

מהרש"א חוץ ממקרא מגילה בו פרש"י וא"ת נר מנוכה
 כבר פסקו הנביאים בו עכ"ל לא בעי למימר כיון
 שפסקו הנביאים היה להם רשות להוסיף נר מנוכה דאין סברא
 שיהא לחכמים כח יותר מהנביאים אלא דצנר מנוכה נמי מלאך
 חכמים בשם דרש רמז : בתורה נקראת בתדרשות אלא דה"ק
 דאף התי' נביאים לא הותרין אלא כמקרא מגילה והא דלא תקשו
 הא דתקין שלמה ערוצין ונ"י דאין זה מקרי הותר על מה שכתוב
 בתורה דערוצין : אינו רק גדר להולאת שנת מרה"י לר"ה ונ"י
 משום סרך תרומה משא"כ מקרא מגילה ונר מנוכה שהם מלוות
 בפני עולם ועוד פרש"י אצל צימיו מרדכי היו נביאים מגי זכריה
 ומלאכי עכ"ל מרדכי גופיה היה נביא כפרש"י : ממדר עולם וכן
 אפשר היתה נביאה צימיו מרדכי כלקמן ונראה דלכך נקט הכא
 נביאים ונביאות דמקרא מגילה ומתירו ע"י מרדכי ואפשר שהיה
 הוא נביא והיא נביאה : אמה מעבודות לחירות ואסורים שיורה
 בו היינו שיר א' או שיר שבו סופר הנם קריעת ים סוף שאלף
 מעבודות לחירות ומיניה ק"ל לשירת מקרא מגילה שמסר בו ג"כ
 הכם ממיסה לחיים אצל לענין הלל ליכא ק"ו וכדמסיק שאין
 אומרין הלל על נס שבח"ל בו והוא מפור' בתדושינו פ"ק דעירוצין
 ע"ש : קריאתה זה הדילאל בו' ולפי זה מהאי ק"ו ומה מעבודות
 בו' יש ללמוד למקרא מגילה צין בלילה ציון ציוס כמו שקורין
 הלל בפסח בלילה ציוס ועליו דרש ליה מקראי ע"ש : במאמרים
 צופים בו' דכמה פעמים בקרא נקרא' עירו הרמחה וכן כתוב
 הרמחים בלשון רבים למדרש למר דכתיב ליה אחר ממאחי' נופים
 בו' ואל"ף מרמחים נהר וסר' שבו נמי רמו על מקראי ולמר ב'
 רמוח הוו סמוכות נופים : לזו כפרש"י בפרש' שמוא לפי פשוט
 ולכן נכתב בלשון רבים רמחים וצדולי באחד מהם היה דר אלקה
 וע"כ לגבי צימיו כתוב רמחה לשון יחיד כדכתיב הרמחה אל צימיו
 ולמר הכ' מצני אדם שעותדין בדומה של עולם בו' דדל"ה מייחס
 את אלקה לבני קרח : ולכן נכתב רמחים לשון רבים רמחה אחד
 כמשמעם עירו נקראת רמחה ואחד ברובו של עולם בו'
 מקום נתבצר בו' והוא מפורש פרק חלק ויש לקדק אדפריד
 ותו ליכא מהך דרשא מר' נופים שנתבצרו בו' לפרוך מקרא
 המפורש בתורה מע' זקנים דכתיב צהו ויהי כמות עליהם פרום

והנהגה

נצחקה שנתבצרה על שאלו ויהוה שלח חמש מלכותם צמית' דוד
 ושלמה כתיב קרן השמן : וצמיתות שאלו ויהוה כתיב פך השמן :
 ובי רואין דם בלילה שאל' אם אפשר לנצל משמן בקיר עד
 אור הצקר ש"ע דהוא לילה : ובי רואין דם בלילה אם עומא אם
 טהור והלא לרדך להבנין מראיתו אם נה' מראות דם העומאים
 צאסה הוא : וכי דנין דיני נפשות בלילה והא כתיב דינו לבקר
 משפט וכתיב והקטע ארסם לה' : נגד השמש : בליתני מנעת אוחי :
 מבוא בדמים : דם נדה ופשיכות דמים : שגללה שוקה
 ונחמה לה ולא שמעה לו כדמסיים ואזיל : לפוקה לשון כשלו
 דרכים כדכתיב ופוך דרכים : ה"ג זאת מכלל דא"כ אחריתי
 ובאי ידיו מעשה רבת שבע ומסקנא ובי דהו וה"פ מדה'
 ליה למיכתב ולא תהיה לך לפוקה מכלל שנתבצרה לו ססופו
 להכשל בציאה אחרת ומאי יתיר צח שבע ומסקנא הכי הוה סוף
 שעתה לו כן אמת ציאה הוה שנתקיימו' נצחקה : בהרי שוחא
 פילבא צעוד שהאשה מדברת היא טוח כלומר עם שהיתה מדבר'
 עמו על צעלה הזכירה לו על עמיה שאל' ימות נבל ישאנה :
 משייפין נופים : מרמוק : ובמקום ירמיה היכי נתנבאה
 איה' הרי ירמיה עמד משנת י"ג לאשכחו שבאמר אשר היה דבר
 ה' אלי צימיו ואשכחו והספר נמצא בשנת י"ח לאשכחו ועליו שלח
 אל מולדה : כי המוכר אל המוכר לא ישוב ויחזקל אמרו
 והוא נתנבא בתוך י"א שנה ציון בלות יכניה למרבות ירושלים
 ומתנבא שיהא בטל היובל והמוכר שדור לא ישוב לו : אפשר
 היובל בטל משגלו עשרת השננים בזמן ויחזקו שאל' לכל יושבי
 בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו : מקלן נמצא אמה אומר
 משגלו שנת ראובן ושנת גד וחלי שנת מנשה בטלו היובלות ויחזקל
 מתנבא אחר זמן שיצטל : אלא מלמד שירמיהו החזירן צאסה
 על שנתמא הספר : והוא שנת שמונה עשרה ליאשיהו וכששלת על
 דברי הש"ס אצל מולדה לא היה ירמיה שם ויאשיהו המלך מלך
 עליה' וחתור למנות את היובל ולא הספיקו למנות אלא ה' שמינות
 עד שסרצ הצית : ויאמר מה הציון ביאשיהו כתיב צהיוחו צצית
 אל וסרץ עלמות הכותרים על המוצה ששה ירבעם : מה שיביר
 בבית אל והלא משל מלכי ישראל היה שהרי העמיד ירבעם את
 העגל : שנת קציר עשה חיל וגדולה כמו תשלח קצירה עשה
 קציר כמו נטע :

תוספות ה"ג מאי מנא דנמים חרי דמים דם נדה וס' מלמד שגללה
 שוקה ולא גרסין : איכא דאמרי מלמד שגללה שוקה דהא
 השתא מפרש מאי חרי דמים ועד השתא לא פריש לה : שגללה שוקה
 והלך דוד לאורה ג' פרסאות קשה היך אוחה דקח בלחה שוקה לפני דוד
 וע"ק דמתי כנומא לומר שאל' לאור שוקה שלשה פרסאות : וי"ל דנמא
 בספרים מוויקוס שנקר בהן לאורה לומר לאור שלה מירוש נחמה לה דוד
 והלך מאור תמימות החלום ג' פרסאות :

הר"י אין קדוש כה' כי אין בלחך אל חקרי אין בלחך אלא אין לבלחך
 וכו' : נראה דהקוש' דלא רשיה דקרא סיפיה דקדוש : אחר אין
 קדוש כה' דמשמע דיש קדוש וחלו אצל אין קדוש כחיו וכו' : אין קדוש כה'
 לזה אחר אל חקרי כי אין בלחך דלענין ים קדוש וחלו שנה נקרא המלאכי'
 קדושין במימרא קדושין שאלת' וישראל נקראו קדושים דכתיב קדושים תהיו
 לה' אלהיכם אצל אין קדוש כה' כי קדושתו למעלה מקדושתכם : ומ"ש אין

מגילה נקראת פרק ראשון

מגילה

והתנבאו וגו' וי"ל דאיתו ע' זקנים לא נבאו אלף ע"י בקשו של
משה שאמר ולמה לא מלאכתו צעניק לשום אה משא כל
שעם היה עלי ויאמר ה' אספה לי ע' זקנים וגו' ואכלתי מן הרוח
וגו' ולכן לא פירק ליה לחשיבניהו בכלל מספר הזבאים : בפלים
כיוצא מצרים בו' והא דקאמר דאור ממלאים לופים בו' היינו
צאנות הדור של אלקנה אבל בכל הדורות היו צהן בפלים בו' :
שמע בקולי בו' מפורש צ"ר לקול רוח הקודש היך מה דא
אמר ויאמר השמע לקול דצריה' ודרשו כן משום דמלת צקולה
עיוות דלא הל"ל רק כל אשר תאמר אך שרה שמע כי בו' : אשת
לפירות שהותה בו' צנמה כתובים מייחס האשה אחר אישה
כגון אשת חצר הקניי ושם אשת שאול אחינועם שהאיש מפורסם
והרבה כמוהו משא"כ הכא דלפי פשוטו לפירות הוא אישה
אינו מפורסם ואדרבה היא מפורסמת ביותר כדכתיב והיא
שופטה וגומר וע"כ דרשו לפירות שהיתה עושה פחילות למקדש
ונזה זכרה לנצחיה בלור חזרה שהיה שופט את ישראל :
מ"ש תחת תומר בו' דאין זה הודעה למקום שהיה יושבת
דכמה חילנות חמרים ים צא"י וקאמר לאשמועינן תחת
תומר ולא תחת חילן אחר משום דקאמר אין לו ענפים למע' ואין
יתור וד"א אין לו אלא לב אחד בו' דהיינו לב אחד של גשם האלך
ציושר מלמטה למעלה משא"כ שאר חילנות דגם הענפים יש להם
לב והם נוטים לכאן ולכאן : א"ל ברוך טעמך וברוכה וגו'
מבוא ברמים דמים תרתי משמע בו' נראה דהך דרשה
עיקרה לא נפקא ליה מלשון דמים שהוא לשון רבים דמצינו הרבה
כמוהו במקרא גבי ע"ד כמו אים דמים ומרמה וגו' הילולי מדמי
וגו' ועוד אמאי לא מיייתי הכא קרא דלעיל מיניה שא"ל אנבייל
אשר מנעך ה' מבוא דמים דמים תרתי משמע לא דעיק' דרשה
מהאי קרא שא"ל דוד ברוך טעמך וברוכה אף וגו' דהיינו שדבור'
לא היה בטעם כדאמרי' דע"י שא"ל דוד וכי מראין דס צלילה
א"ל היא וכי דנין דיני נפשות צלילה וקאמר דלפי דרשת דמים
תרתי משמע דהיינו שהוא מנע עלמנו מלראות דמה צלילה וגם
שהיא מנעה אותה מש"ד ולפי זה ל"ג מאי מבוא דמים בו' כמ"ס
הזמן' אלא דגרסי' מבוא דמים דמים תרתי משמע וכה"ג בכל
הספרים שלנו וע"י כתבו הזמן' הכי גרסי' תרי דמים דס נדה
וש"ד תלמד שגלה שוקה ולא גרסינן איכא דאמרי שגלה דהא
הש"א מפרש מאי תרי דמים בו' ע"כ נראה מדבריהם דדס נדה
הש"א מפרש לה ע"י שגלה שוקה הש"א לה וא"ל השמעי לי
צימי נדוהא אבל קשה דהא צנמה שחצו לה קים ליה בדברה מיניה
צאיסור א"ל שהוא צמיתה צ"ד וע"כ נראה לקיים גירסת הספרים
דגרסינן א"ל תלמד שגלה בו' וה"פ א"ל מה שא"ל ברוך טעמך
וגו' לאו אדם נדה קמכוון שמוע עלמנו מלראות דמה צלילה וגם
מנע עלמנו מלדון ד"ל צלילה כדאמרי' לעיל אלא דהא קא"ל ברוך
טעמך וגו' מבוא דמים ע"י שגלה שוקה א"ל השמעי לי בו'
והיינו דמים תרתי משמע דהיינו שמנעה אותה מב' מיתות צ"ד
דהיינו מש"ד ומאשת איש וסמיך עלמנו שהיא מנעה אותה ג"כ

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה ענ

הר"ף אין זור אל תקרי אין זור אלף אין זייר וכו' הוקשה לחז"ל דכשלא בקדושה שמענו למלאכי' ולשראף שקראו קדושים ספיר קאמר אין קדוש כה' אבל זור לא מענו שקרא זור הקד' הלא תמים פעלו וכתיב זור ויזך חשי וכיון שאין זור וזלתי אף הוא אומר ואין זור כאלהיו דמשמע דיש זור וזלתי אלף אהיו כאלהיו לזה דרשו ואין זייר כאלהיו ששע"פ שמענו של עולם יש זייר זר וזר כנחל מ"מ אהיו יכול לכנסים בה רוח ונשמה וכו' אבל הקד' זר וזר בחזק נורה ומעיל בה רוח ונשמה : בנסתה הדר מענה ליה מלמד שגלה על עסקי דם הנא מהסתרים מלמד שנטלה דם בחיקה והראה לו לזר לנחל מאי מלמד שגלה על עסקי דם מלמד שנטלה ושני למודים הלא היכן הם וגורא דדוקא לו כיון שגורא חזק מוקם מענה אף הוא אומר בנסתה הדר ויהיה לו לומר יורדת בנסתה הדר אף הוא יורד לזה דרשו מלמד שגלה על עסקי דם היורד מהסתרים דהוה מה שאמר כאן בנסתה אלף עדיין קשה פני דרשו זו שאמר בנסתה על דם של בין המסתרים א"כ מה ענין לומר הדר כאן והיה לו לומר יורדת בנסתה ואלו תמנא לומר שהיה שם הדר לו לומר והיתה יורדת מן הדר בנסתה לזה דרשו מלמד שנטלה דם בחיקה והראה לו וכפי זה מלת הדר הוא משלש הנראה שרמז לו דם של בית המסתרים : אשר כליתני היום הוא מנא דנמים אמר כר חרי דמים דם נדה ש"ל תימה דלא חשבו נמי איסור א"ל שיהא מנענה בדבריה שאמרה ולא תהיה זאת לך לפקוד וכו' וגורא שהיה בדעתו של דוד להרוג לנצל ונסתלק היה איסור א"ל אלף היה בדעתו לנצל עליה מיד אחר הריגתו של נצל והיתה נדה ומנא שם נדה ש"ל דהיה מלמדו בדבריה שאמרה עדין לא ילך טענה להיות נקרא מורד במלכות שעדיין שאלו קיים וע"כ אמר לה צורך טעמך כי בדבריה שאמרה לו שאני נקרא מורד במלכות יעיל מאיסור נדה ש"ל ועדין צריך ביאור למה לא דרשו כן מהפסוק הקודם שאמרה מי ה' ומי נפשו אשר מנעך מזה דמים הוא על דמים ודם דם נדה ודם ש"ל ואפשר שעדין כשאמרה לו לא נתרצה דוד שלא להרוג לנצל כי כל דבריה אלה היו להלוי ולהחזק לפניו שלא להרוג נצל וכפי זה מה שאמרה מנעך מנא דנמים הוא על דמים רבים אחרים שמנעו ה' מנא דנמים כגון מצער שאלא לשלול שאלו ולא הרגו אלף בפסוק הזה כתיב שאל ליתני היום הזה מנא דנמים וכתיב מנא דנמים הוא לרמוז שאלו נא דדם נצל והרגו גם היה כשכל דם נדה נלח על הצניע בדעתה ומעיון שמנעו שאל להרגו נילול ב"כ מוד נדה וגם אפשר שרמו לומר מנא דנמים על נילול איסור דם נדה ולכן לא אמר משפך דמים אף לעשות דמים : ומקום דקאי ירמיה הכי מתנבא אהיו וכו' וקשה דלעיל נמי גבי חנה ליקש הכי במקום דקאי עלי הכי מתנבא אהיו וכן גבי מרים הכי מתנבא בימי אהרן וי"ל דלעולם במקום דים נבאיים נחנכו ב"כ נשים נבואות ומאי דמתמה גמרא במולדה הוא להיות נבואתה בימיה על ישראל ועל ירושלים ובמקום ירמיה שהיה מתנבא על ישראל הכי מתנבא חולדה על רכון של ישראל :

עניא סבא ואמרי לה פתיה אוכמא מיני ומינך תסתיים שמעתת' איניירה ונסבה ירושע ומי הוה ליה בני יהושע והכתוב *נן בנו יהושע בנו בני לא הוה ליה אבל בנחא ד"ה הוה ליה בשלמא אינהו מפרשי אבל אבהתיירו מנא לן כדעולא דאמר עולא כל מקום ששמו ושם אביו בנביא' בידוע שהוא נביא בן נביא שמו ולא שם אביו בידוע שהוא נביא ולא בן נביא כל ששמו ושם עירו מפורש בידוע שהוא נביא מאותה העיר שמו ולא שם עירו כסומין ומעשה אבותיו סתומין ופרט לך הכתוב באחד מרם לשבח כנון *דבר ה' אשר היה אל צפניה בן כושי בנ גרליה בן אמריה בן חזקיה בידוע שהוא צדיק בן צדיק וכל שמעשו סתומין ומעשה אבותיו סתומין ופרט לך הכתוב באחד מרם לגנאי כנון *בחדש השביעי בא ישמעאל בן נתניה בן אלישע מורע המלוכה בידוע שהוא רשע בן רשע *אמר רב מלאכי זה מרדכי ולמה נקרא שמו מלאכי מפני שהוא שני למלך מיתבי ברוך בן נריה ושריה בן מנחם ורניאל איש חמורות ומרדכי בלשון חגי זכריה ומלאכי כולם נתנבאו בשנת שתים דריוש קא חשיב מרדכי וקא חשיב מלאכי תיובתא : לא יאה ויהרא לנשי לא נאה חסידות לנשים : וסניין שמיהו שמותיהו מאוסין : זיבורתא דנורה : כרכוש' מולדה : בן חרחם ואף על גב דקרא על צעלה קא מסהיד מיהו כמעשה דידה כתיב : מיני ומינך וכו' ע"י ועל ידך יתפרש אמתות של עד יהושע ומיהושע ולמס' לא יתח אש : בשלמא אינהו ירמיהו וחננאל ברוך ושרי' מפרשי כנצוה' מתנבא דכתיב ויצא לא חננאל בן דוד דבר ה' ברוך ושרי' מנא שמו וסניין ירמיה' ברוך דכתיב משיו יקרא אלי את הדברים ואני כותב על הספר וגומר שריה כסוף ספר ירמיה הדבר אשר כזה ירמיה הנביא את שריה בן נריה בן מחסיה ומלינו בתלמידי הנביאים שהיו נבאיים נחם רוח ליהו על אישע ויהושע תלמידו של משה ולקמן תנינן דצריקא ברוך בן נריה ושריה בן מחסיה ורניאל ומרדכי חגי וזכריה ומלאכי כלם נתנבאו בשנת שתים לדריוש ישמעאל בן נתני' הוא שהרג את גדליהו בן אחיקם הנזיק בשנת שתים לדריוש האחרון נתנבאו לבני הגולה שיתורו לבנות בית המקדש שנתצלה המלכה ה"ח שנה על ידי השתרונים משתחילו בן צימי כורש :

תוספות איניירה וכו' וא"ל והאמר' כדעל לא תחתון דם נ"י דנבורתא אית להו תחתון ופירש בה"ב דרשנא לאו משכנה חוס' עממין הוה : מהרש"א וסניין שמיהו ב' ר"ל אע"ג דסניין שמיהו והוה ליה להשפיל ולהכעז עמלן לפי שמותיהו חולדה ודבורה שהם שפלים צבורות וסם לא עשו כן אלף ירמיהו נגד אנשים חסידים כגון יאשיהו וזכר : בן חרחם ב' פרש"י אף ע"ג דקרא על צעלה קמסיד ב' עכ"ל וכן ע"ל גבי בן חקיה לקמן בסמוך וגורא דלא להם זה דרש משום דכ"ת שמיהם האשה על שם אישה המפורסם כגון יעל אשת קנז וגומר ואכניל ח"ב י"א א

כא ואמר רב נחמן לא יאה ויהרא לנשי תרתני נשי נבואות סס הוא דהויא יהיראין וסניין שמיהו חרא שמה ע"כ זיבורתא חרא שמה כרכוש'א זיבורתא כתיב בה *ותשלח ותקרא בברק בן אבינועם ואילו איהו לא אולא לגביה כרכוש'א כתיב בה *אמר לואי אשר שלח אתכם אלי ולא קאמרה לרו אמרי מלך *אמר ר"נ אמר רב חולדה הנביאה מכני בניו של יהושע היתה כתיב הכא *בן חרחם וכתיב התם *ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת סרה וכתיב *חם' איתבי' רב עניא סבא לרב נחמן ואמרי לה רב עזריא סבא לרב נחמן ח'נביאים והם כהנים יצאו מרחב הזונה ואלו הן נריה ברוך שריה ומחסיה ירמיה חלקיה חננאל ושולם רכי יהודה ואמר אף חולדה מכני בניה של רחב הזונה היתה כתיב הכא *בן חקיה וכתיב התם *את חקית חוש השני הוא א"ל יוסי' ז

ד"ה
ס' ז

נמיה

מלי

כ

י"ח

ס

ס

ע"כ

ספ"ט

ד

מלי

ב

ס

ספ"ט

כ

ס

ספ"ט

כ

ס

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

אשת נבל הכרמלי ונמוא הרבה כמ"ס לעיל לא מלינו זהו שמעיהם
 את האים ההוא אחר אבותיו והוא שמעיהם מולדה הנביאה אשת
 שלום וגומר אישה שלום היה מפורסם כמפורסם שם שהיה שומר
 הנגדים של המלך ולא ה"ל לייחסו כלל אחר אבותיו שלם בן תקוה
 בן מרחם ולכן דרשו תקוה ומרחם לרמוז על מולדה דבה משמעי
 קרא שהיה מיהושע ומרחם כדלקמן: יצא מרחב בו' וצמדרם
 ילקוט מייית בזה קרא ד"ה ממספחות עזרת הצוך לבית אשבע
 אלו בני רחב הוונה שהמנייה המרגלים בצוך לבית אשבע שנשבעו
 לה המרגלים ע"כ אצל האי קרא צבני שלה בן יאודה משיב להו
 הא דלמר שהיו הח' כהנים צרימיה ואביו חלקיה מפורסם מן
 הכהנים וכן הנמאל היה בן שלום דודו של ירמיה מסתמא מאב
 היה אצל צפרוך ואביו נריה וכן צפריה ואביו אביו מחסיה לא
 ידענא מפורסם שהיו כהנים גם יש עיון בזה לפי מה שאמר לעיל
 מ"ח נביאים עמדו בו' ומסיק טובא הוו כפלים כיוצאי מלרים אלא
 דהקד' מ"ח הולרכו לדורות לעמוד תשובה או הוראה וכתב רש"י
 לעיל שהן מגוין בסדר עולם וחשיב צינייהו צורך ונריה אביו וכן
 צפריה ומחסיה אביו אביו ולא נמאל מוזכר צפריה וצמחסיה שם
 נצואה שהולרכו גם קשה אמאי לא חשיב הנמאל שהזכרה בן נצואה
 כמ"ס ויצא אלי הנמאל גומר בדבר ה' וגומר ונראה הא דלא חשיב
 הכא בכלל מ"ח נביאים בלעם ואינו וחצרו דלא חשיב הכא אלא
 נציאי ישראל ואף ע"ג דלא היו בן צרכאל מישראל הוה כדאמרינן
 פ"ק דצ"ב מ"מ עיקר נביאותיה לטבו"ס כדאמר גמי הזס איוב
 מישראל מ"מ עיקר נביאותיה לטבו"ס וע"ס מה שיש לדקדק שם
 צדצרי החום: פתיא אוכמא בו' פי' צפרוך כלי שמור ע"ס
 ונראה דלא לגנאי היה מתכוון ר"ן לומר כן לרב עינא אלא לשבח
 בדאמרינן צ"ב צ"ח שאמרה לו בת קיסר חכמה מפוארה בכלי
 מוכער כולי וא"ל אלו סנו הוו גמירי טפי כמפורסם שם: וישם
 אביו בנביאו' בו' כיון דהבירי נציאות אים מפורסם הוא ולא
 איטריך ליה לייחסו ע"ס אבותיו אי לא משום חשיבותיה דגם
 אביו נביא היה וכיוצא בזה אחר בצמוך לענין מעשים כשפרט כולי
 מהס לשבח בו' ובהקד' כל שפרט לך הכתוב צאמד מהס לגנאי כולי
 בגון יאשמאל בן נתניה וגומר דמפורסם שם רעתו לא ה"ל לייחסו
 אחר אבותיו אי לא להודיע שגם הם רשעים היו: שמו ושם
 עירו בירוע בו' ר"ל דהיינו שיקרא כן ע"ס עיר שגולה זה ואם
 לא נזכר שמו ע"ס עירו בירוע שילדות צירוסלים הוא ועד"ז יש
 לפרש המקרא נכבדות מדובר בך עיר האלהים גומר דהיינו צענין
 שריית השכינה וגבואה כי אכיר רחב וצבל ע"ס הנביאים שזה שם
 עירו לודעי שגולה שם וכן פלשת וזרע כוס אוכור צסם עירו
 שזה וילד שם אצל ולציון יש יתרון דלאמר בזה אים ואים דהיינו צין
 שנוכר שמו על שם ציון ובין שלא נזכר שמו עליה אלא מסתמא
 יולד זה אותו הנביא כי יש מעלה לירושלים כי עליון יכוונה
 צפריית שכינתו שם וקרוב לזה יתפרסם צפרייתו צמסכת כתובות
 פרק המדיר ע"ס: ולמה נקרא שמו מלאכי שהיה שני
 למלך בו' ר"ל דהוא תשוב כמלך:

אשת נבל הכרמלי ונמוא הרבה כמ"ס לעיל לא מלינו זהו שמעיהם
 את האים ההוא אחר אבותיו והוא שמעיהם מולדה הנביאה אשת
 שלום וגומר אישה שלום היה מפורסם כמפורסם שם שהיה שומר
 הנגדים של המלך ולא ה"ל לייחסו כלל אחר אבותיו שלם בן תקוה
 בן מרחם ולכן דרשו תקוה ומרחם לרמוז על מולדה דבה משמעי
 קרא שהיה מיהושע ומרחם כדלקמן: יצא מרחב בו' וצמדרם
 ילקוט מייית בזה קרא ד"ה ממספחות עזרת הצוך לבית אשבע
 אלו בני רחב הוונה שהמנייה המרגלים בצוך לבית אשבע שנשבעו
 לה המרגלים ע"כ אצל האי קרא צבני שלה בן יאודה משיב להו
 הא דלמר שהיו הח' כהנים צרימיה ואביו חלקיה מפורסם מן
 הכהנים וכן הנמאל היה בן שלום דודו של ירמיה מסתמא מאב
 היה אצל צפרוך ואביו נריה וכן צפריה ואביו אביו מחסיה לא
 ידענא מפורסם שהיו כהנים גם יש עיון בזה לפי מה שאמר לעיל
 מ"ח נביאים עמדו בו' ומסיק טובא הוו כפלים כיוצאי מלרים אלא
 דהקד' מ"ח הולרכו לדורות לעמוד תשובה או הוראה וכתב רש"י
 לעיל שהן מגוין בסדר עולם וחשיב צינייהו צורך ונריה אביו וכן
 צפריה ומחסיה אביו אביו ולא נמאל מוזכר צפריה וצמחסיה שם
 נצואה שהולרכו גם קשה אמאי לא חשיב הנמאל שהזכרה בן נצואה
 כמ"ס ויצא אלי הנמאל גומר בדבר ה' וגומר ונראה הא דלא חשיב
 הכא בכלל מ"ח נביאים בלעם ואינו וחצרו דלא חשיב הכא אלא
 נציאי ישראל ואף ע"ג דלא היו בן צרכאל מישראל הוה כדאמרינן
 פ"ק דצ"ב מ"מ עיקר נביאותיה לטבו"ס כדאמר גמי הזס איוב
 מישראל מ"מ עיקר נביאותיה לטבו"ס וע"ס מה שיש לדקדק שם
 צדצרי החום: פתיא אוכמא בו' פי' צפרוך כלי שמור ע"ס
 ונראה דלא לגנאי היה מתכוון ר"ן לומר כן לרב עינא אלא לשבח
 בדאמרינן צ"ב צ"ח שאמרה לו בת קיסר חכמה מפוארה בכלי
 מוכער כולי וא"ל אלו סנו הוו גמירי טפי כמפורסם שם: וישם
 אביו בנביאו' בו' כיון דהבירי נציאות אים מפורסם הוא ולא
 איטריך ליה לייחסו ע"ס אבותיו אי לא משום חשיבותיה דגם
 אביו נביא היה וכיוצא בזה אחר בצמוך לענין מעשים כשפרט כולי
 מהס לשבח בו' ובהקד' כל שפרט לך הכתוב צאמד מהס לגנאי כולי
 בגון יאשמאל בן נתניה וגומר דמפורסם שם רעתו לא ה"ל לייחסו
 אחר אבותיו אי לא להודיע שגם הם רשעים היו: שמו ושם
 עירו בירוע בו' ר"ל דהיינו שיקרא כן ע"ס עיר שגולה זה ואם
 לא נזכר שמו ע"ס עירו בירוע שילדות צירוסלים הוא ועד"ז יש
 לפרש המקרא נכבדות מדובר בך עיר האלהים גומר דהיינו צענין
 שריית השכינה וגבואה כי אכיר רחב וצבל ע"ס הנביאים שזה שם
 עירו לודעי שגולה שם וכן פלשת וזרע כוס אוכור צסם עירו
 שזה וילד שם אצל ולציון יש יתרון דלאמר בזה אים ואים דהיינו צין
 שנוכר שמו על שם ציון ובין שלא נזכר שמו עליה אלא מסתמא
 יולד זה אותו הנביא כי יש מעלה לירושלים כי עליון יכוונה
 צפריית שכינתו שם וקרוב לזה יתפרסם צפרייתו צמסכת כתובות
 פרק המדיר ע"ס: ולמה נקרא שמו מלאכי שהיה שני
 למלך בו' ר"ל דהוא תשוב כמלך:

תניא רבי יהושע בן קרחה אומר מלאכי זה עזרא כב
 וחכמים אומרים מלאכי שמו' אמר רב נחמן סס
 בר יצחק מסתברא כמאן דאמר מלאכי זה עזרא דכתיב
 בנבואתיה דמלאכי *בגדה ידורה ותועבה נעשתה מלאכי
 בישראל ובירושלי ומאן אפרשי נשים נבריות מישראל
 עזרא דכתיב *ויען שכניה בן יחיאל מבני עולם ויאמר
 לעזרא אנחנו מעלנו באלהינו ונושב נשים נבריות מעמם
 הארץ' חנו רבנן ארבע נשים יפיפיות היו בעולם ואלו
 הן שרה רחב אביגיל ואסתר ולמ"ו אסתר ירקרוק' היתה
 אפיק אסתר ועייל ונשיה' חנו רבנן רחב בשמה ונתה'
 יעל בקולה' אביגיל בזכירתה' מיכל בת שאול
 בראייתה' אמר רבי יצחק כל האומר רחב רחב מיד
 נקרי אמר ליה רב נחמן אנא אמינא ולא מקרינא ולא
 אכפית לי מינא א"ל כי קאמינ' ביודעה ומכירה קאמינא:
 בגדה ידורה וגו' מופיה דקרא וצבל בת אל נכר: בשמה
 ונתה המזכיר את שמה נגרר אחרי תאות ונות: מיד
 נקרי רואה קרי:
 תוספות ד' נשים וכו' תימה להרב אלמנן אמאי לא חשיב חוה דאמרי'
 פרק חוקת הבתים שרה צפני חוה כקוף צפני אדם וי"ל דלא
 חשיב אלא היולדות ע"כ:
 מהרש"א מלאכי זה עזרא בו' הכא לא צא לפרש ולמה
 נקרא שמו מלאכי ואפשר משום שהוא דבר פשוט בן
 ע"ס שהיה עזרא כמלך אלים בתורו כמ"ס ויחור' יבסוק מפיח
 כי מלאך ה' צבאות הוא גו': ארבע נשים יפיפיות בו' לאו
 מקרא וליף לה דכתיב זהו שהיו נשים דכחל ועוד בשאר נשים
 מלינו כיוצא בזה יפת תואר ויפת מרא' ועוד רחב דחשיב הכא צד'
 נשים לא מלינו לה האי לישא אלא קבלה היה להם דד' נשים אלו
 לא היו להן כיוצא בזה ציופי ו"ו יפיפיות לשון כפל היופי שהוכפלו
 ציופי ולא חשיב חוה משום דלא חשיב אלא ד' הנולדים מאשה
 כמ"ס החום' ורמז בזה יפיפית מבני אדם גומר דהיינו הנולדים
 מבני אדם ויפה חוה מן הכלל שלא נולדה מבני אדם: רחב
 בשמה ונתה בו' גם אלו דברים קבלה בידם ונראה דיש קצת
 רמז בזה מקר' רחב בשמה מדכתיב זה אשה זונה ושמה רחב ויעל
 בקולה דכתיב זה ותאמר אליו סורה אדוני סורה גומר שם"י
 דבורה וקולה הצעה סיסרא לזנות כמ"ס צין רגילה כרע שצב גו'
 כמפורסם במס' נזיר ואביגיל בזכירתה כמ"ס לעיל וזכרת את אחתך
 גו' שבוה צו שם"י זכירתה ישיאלה ומיכל בראייתה דכתיב זה
 ומיכל בת שאול נשקפה צעד התלון גומר וזכרת הכי כתיב וישב דוד
 לצדך את ביתו ותאל' מיכל לקראתו גו' דאשמעי' קרא דלא ראתה
 לזאת מציחה שלא יראנה שום אדם ובענין כל כבורה בת מלך
 פנימה דאשילו אשה בת מלך כמו מיכל כבורה פנימה שלא יראנה
 אחר: אנא אמינא רחב ולא בו' דברייתא דקתני בשמה ונתה
 לא משמע אלא שמתאה לזנות ולא שהיה נקרי' ולכן פריך ליה
 לר"י דאמר מיד נקרי' ה' אלא אמינא בו' וצברייתא נמי לא קתני
 אלא רחב בשמה אצל הכא לגבי נקרי' נקט כפול רחב רחב ומשני
 בירושם

עד

צִוְדָּעָה וּמִכִּירָה וּפֶרֶשׁ י"פ"ק דַּחֲנֻנִית יוֹדְעָה הֵינּוּ מִכִּירָה וְעִי"ל
צִוְדָּעָה מִמֶּשׁ כִּמוֹ וְאִישׁ לֹא יֹדֵעַ דֵּהֵינּוּ עַל יְדֵי שִׁדְעָה מִכִּירָה
וְאִזְ נִקְרִי :

דמוכה ישראל הוה התך מדשלמה אסתר על ידו לרעת מזה ועל
מזה דהיינו חמשה חומשי תורה כדלקמן ואם כן הוא דניאל דלא
מלא דעם מרוב חכמה וידינו מחברתו המלה דמנו וסתר ב"א

דניאל כמפורש בספר דניאל וכאן כתיב מסריסי המלך אשר העמיד לפניהם שאין משיבין על הקלקלה ב' מדכתיב מעיקרא ותאמר אסתר לרעה גומר ורעה דבר הכי גומרו למלכו גומר משמו

אסתר להקץ גומר וכתוב דבר ה'י ויגידו למרדכי גומר חשמה
לאחרים הגידו לו ופרש"י לפיכך לא השיב הקץ ואסתר
שלחה על ידי אחרים עד כאן לשונו ולריך להיות דאזתן אחרים

לא חשו להך מלתא דאין משיבין כו' מיהו ק"ק לפירושו למה
שלחה אחר כך שנים אחרים ולא שלחה אחד מהם כמו ששלחה
מוזיבבא אחי הכהן לחד וזול בו וראה דאנחנו מנידינן לא

היו שלוחים אלא שהן שמעו מה שאמרה אסתר להתקין וכיון
שלא הגיד הוא למרדכי משום שאין משיצין בו' הגידו לו הם מה

ששמעו תמנה : שלא ברעות שבכל יום בו' דלפי פשוטו
הוא ליה לפרש שלא כדת לבא אל המלך אשר לא יקרא ומדסתם
אשר לא בדת היינו סתמ' דת של תורה ובדרך זה דרשו נמי ס' פא

דקרא כפול אצדתי נו' כך אוצד ממך נו' וכתצו התוספות וא"ת
אמאי לא היה מגרשה וזהו מותרת להחזירנה נו' עכ"ל אין לפר'

דרולף לומר שיהיה מותר להחזירה כשימות אחשור' מ"מ אזורה ממנו עתה כל זמן שהיא אלל אחשור' או שמא ימות מרדכי מקודם

וזהו חזון חזונו לעולם אלא דרוזא לומר דת"ש לעיל שגם
עשה היתה יושבת בחיקו של מרדכי והשתא גירסה עשה קודם
שחזא לאחורבא דבבלו ונח"כ יחזור וישלמה מרדכי ונשז גם את

אח"כ תיבעל לאחשורוש לא יהיה רק צאונם ובתירול' של החום'
שלא היה אפשר לו ליתן לה גט יתייבץ למה לא נתן לה גט משום

אִיסּוּר אֶפֶת אִישׁ גַּם אִלּוּ הָיָה זֶה אֹנוֹם מ"מ מֵשׁוּם חוּמְרָא דְּלֹא־
אִישׁ הִיָּה לוֹ לִיתָן גַּע אִי לֹאן מֵשׁוּם יִרְאָה כַּ"ט הַתּוֹם' : יוֹם א'
דְּפֶסַח כו' עֵינֵן פֶּרֶשׁ"י וְנִרְאָה לְפִי עֵינֵינוּ דְּצִיּוּם רֵאשׁוֹן שְׁהַתְּעִנָּה

דהיינו צ"ד צאה אסתר לפני המלך בלבוש מלכות דהא אחר כך כתיב נדה שנת המלך גו' כמפורש במדרשות ובתרגום שהיה ליל

א'דפסא אל רש"י פי' לקמן דויהי ציוס הג' ותלצא אסתר מלכות
דהיינו ציוס ט"ו היה יוס ג' לשילוח הרמס עכ"ל ולפי זה ז"ל
דאין מוקדם ומאוחר דזה המעשה דלילה הבוא נדדה שהיה

כליל ט"ו היה קודם מעשה דוחלצש אסתר ג' שהיה ציום ט"ו
ול"ל נמי דהמעשה מחר את הלבוש גומר ויקח המן ג' לא היה
ציום אלא ליל ג' צדקה את המלך דהמאמץ מרבה לא צדקה

זיום י"ו זיום הגפת העומר כדמוכח לקמן וזו זיום עשת' אסתר

משה שני ולכך פרש"י כאן דנז ציום צערצ נחלה המן שהרי כל מעשה מהר את הלבוש גומר ויבא המלך והמן לשחות גומר וכל הנוגע לו ציום הודם צמלך המן רוב : הערב שורחמא דמיו

הענין בו צוים קודם שחלה המן היה : דעברו עון קבא דמא
 בו' פרש"י לאסוף היהודים שנעצר צ' עכ"ל דהכי משמע קרא
 יט ב ויטור

מגילה

ה' צבאות לעמרת צבי וגו' מאי לעמרת צבי ולצפירת חלק
תפארה לעושים צביונו (ולצפירת תפארה) ולמצפי' וס"ט

תפארתו יכול לכל ת"ל לשאר עמו מאי לשאר עמו
למשים עצמו כשירים * ולרוח משפט ליושב על המשפט
ולגבורה משיבי מלחמה שערה * ולרוח משפט זה הן
דין אמת לאמתו ולגבורה זה המתגבר על יצרו משיבי
מלחמה אלו שנושאין ונותנין במלחמתה של תורה
שערה אלו ת"ח שמשקימין ומעריבין לבתי כנסיות
ולבתי מדרשות אמרה מדת הדין לפני הקב"ה רבש"ע
מה נשתנו אלו מאלו אמר להם * גם אלה ביינ שנו
ובשכר תעו פקו פלילה ואין פקו אלא ינהם שנאמר
*ולא תהיה זאת לך לפוקה ואין פלילה אלא דיינים
שנאמר *ונתן בפלילים ותעמוד בחצר בית המלך
הפנימית א"ר לוי ביון שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה

ממנה שכנה ואמרה *אלי אלי למה עזבתני וגומר שם
אתה רן על שונג כמזור ועל אונס כרצון (או) שם על
שקראתיו כלב שנאמר *הצילה מחרב נפשי מיד כלב
חזירתי חזרה וקראתו אריה שנאמ' *הושיעני מפי אריה
ומקרני רמים עניתני' ויהי כראות המלך גומר א"ר' ויחנן
ג' מלאכי השרת נודמנו לה כבאותה שעה אחד שהגביה
את ציורה ואחד שמשך עליה חוט של חסד
ואחד שמת שרביטו של אחשוורוש וכמה מתחו
אמר רבי ירמיה בר אבא שתי אמות היה והעמידו
על *ב נאמרי לה על *ו ריב"ל אמר *כ"ת ורב חסדא
אמר ס' וכן אתה מוצא באמתה של בת פרעה וכן
אתה מוצא בשיני רשעים דכתיב *שיני רשעים שברת
ואמר ר"ל אל תקרי שברת אלא שרבתת רבה בר עופרין
אמר משום ר"א שישמע מרבו ורבו מרבו מאתי' ויאמר
לה המלך גומר עד חצי המלכות *אמר רבא עד חצי
המלכות ולא כל המלכות ולא דבר שחוצץ במלכות ומאי
הוא זה בנין בית המקדש * ותאמר אסתר אם על המלך
טוב יבא המלך והמן אל המשתה ת"ר מה ראתה אסתר
שזמנה את המן רבי אליעזר אומר פחים טמנה ללכדו

שנאמר *יהי שלחנם לפניכם לפח רבי יהושע אומר
מבית אביה למדה שנאמר *אם רעב שונאך האכילוך
לחם וגו' וה' ישלם לך א"ת ישלם לך אלא ישלימו
לך ר"מ אומר כדי שלא יטול עצה וימרוד * רבי
יודנה אומר כדי שלא יכירו בה שהיא יהודית רבי
נחמיה אומר כדי שלא יאמרו ישראל אחות לנו בבית
המלך ויסתחו דעתם מן הרחמ' רבי יוסי אומר כדי שיהא
מצוי לה בכל עת ר"ש בן מנסיא אומר אנלי ירגיש
המקום ויעשה גם רבי יהושע בן קרחה אומר הסבירה
לו פנים כדי שידרג הוא והיא * אמר רבן גמליאל
אחשורוש מלך הפכפך היה ואמר ר"ג עדין צריכין אנן
למדוע

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה עה

למודעי דתניא ר"א המודעי אומר קנאתו כמלך קנאתו
 בשמים רבה אמר *לפני שבר גאון אביו ורבה
 דאמרי תריוויה *כחוסם אשית את משותיה *אשכחיה
 רבה בר אבהו לאליהו א"ל כמאן חזיית אסתר ועברה
 הכי א"ל ככולהו תנאי וככולהו אמוראי *ויספרי להם
 חזן את כבוד עושרו ורוב בניו וכמה רוב בניו רב
 חסדא אמר שלשים *מתו וי' נתלו וי' מחזירים על
 הפתחים רבנן אמרי אותם שמחזירים על הפתחים ע'
 הוי שנאמר *שבעים בלחם נשכרו אל תקרי שבעים
 אלא שבעים ורמי בר חמא אמר כולן ר"ת הוי שנאמר
 ורוב בניו ורוב בני' הכי הוי *ורוב בני' מאתן וארביסר
 הוי אמר רב נחמן בר יצחק ורב כתיב בלילה ההוא
 נדרה שנת המלך א"ר תנחום נדרה שנת מלכות של
 עולם *ורבנן אמרו נדרו עליונים ותחתונים אמר רבה
 נדרה שנת המלך אחשוורוש ממש נפלה ליה מלחא
 בדעתיה אמר מאי דקמן דזמניה אסתר להמן בהדאי
 דילמא עצה קא שקלי עליה דההוא גברא למקטליה דהר
 מן אמר אי הכי הוה לא הוה איניש דרחים לי והוה מודע
 לי דהר אמר דלמא איכא איניש דעביד בי טיבותא
 ולא פרעתי משום הכי מיסנעי איניש ולא מגלו לי מיד
 לה ויאמר להביא את ספר הזכרונות ויהיו נקראים מלמד
 שנקראים מאליהם וימצא כתוב כתב מיבעי ליה אמר
 רב יצחק נפחא מלמד ששמי מוחק וגבריאל כותב *
 א"ר אסי אמר רבי חנינא בר פפא דרש רבי שילא איש
 כפר תמרתא ומה כתב של מטה של וכותן של ישראל
 אינו נחקק כתב של מעלה עאכ"ו *ויאמר המלך מה
 נעשה יקר וגדולה וגומר לא נעשה עמו דבר וגו' תנא לא
 מפני שאוהבים את מרדכי אלא מפני ששונאים את המן
 הכין לו תנא לו הכין ויאמרו נערי המלך אליו הנה המן
 ויבא המן וגו' *ועשה כן למרדכי אמר ליה מנו מרדכי
 א"ל מרדכי היהודי טובא איכא מרדכי ביחודאי א"ל
 היושב בשער המלך א"ל ההוא סני בחדא דסקרתא אי
 נמי בחדא נהרא א"ל אל תפל דבר מכל אשר דברת
 *גמר והב ליה *ויקה המן את הלבוש ואת הסוס אול
 ואשבת רבנן דיתבי קמי מרדכי וקא מחוי ליה הלכות
 קמיצה לרבנן כיון דחזיה מרדכי דאפיק לקבליה וסוסייה
 מיחד בידיה *מירתא א"ל לרבנן האי רשיעא למקטל
 נפשי קא אתי זילו מקמיה די לא תכוו בנחלתי בההוא
 שעתא נתעטף מרדכי וקם ליה בצלותא אתא המן ויתב
 ליה קמיה *ואוריק עד דסליק מרדכי צלותיה *א"ל
 כמאי עזקתו א"ל רבי הוה בית מקדשא קיים דחמנא
 ג' אמר מאן דמנדב מנחה לייתי מליא קומציה *מנחה
 וליקטור על גבי מדבחא וליכפר ליה א"ל אתא מלא
 קומצא דקמחא דירכו ורחי *אלפא ככרי כספא דההוא

פסוקי
 טו
 ידפוס
 נל

פסוקי
 טו
 ידפוס
 נל

פסוקי
 טו
 ידפוס
 נל

פסוקי
 טו
 ידפוס
 נל

פסוקי
 טו
 ידפוס
 נל

פסוקי
 טו
 ידפוס
 נל

פסוקי
 טו
 ידפוס
 נל

פסוקי
 טו
 ידפוס
 נל

וחמלך

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

והמלך קם בחמתו ונומר * והמלך שב מגינת הבית
מקיש שיבה לקימה מה קימה בחמה אף שיבה בחמה
ראול ואשכח מאד השרת דאירמו ליה לגברי דקיימי
ועקרי אילי דבוסתנא ושדו א"ל מאי עבדתיכו א"ל
דפקדינן המן אתא לביתיה והמן נופל על המטה נפל
מיבעי ליה אר"א שבא מלאך והפילו עליה אמר וי
מדברא וי ממחא * ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה
עמי בבית * ויאמר חרבונה הרשע באותה עצה היה כיון
חמא בר חנינא אף חרבונה הרשע באותה עצה היה כיון
שראה שלא נתקיימה עצתו מיד ברח והיינו דכתיב
* וישלך עליו ולא יחמול מידו ברוח יברח * וחמת המלך
שכבה שתי שכיבות הללו למה אחד של מלכו של עולם
ואחד של אחשוורוש איכא דאמרי אחד של אסתר ואחד
של ושתי * לכולם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימן
נתן חמש חליפות שמלות אפשר דבר שנצטער בו אותו
צדיק יכשל בו (ורעו) דאמר רבה בר מחסיה אמר רבי
חמא בר גוריא אמר רב בשביל משקל ב' סלעים מילת
שדוסתן יעקב ליוסף משאר בניו נתקנאו בו אחיו
ונתנולגל הרבר ויירדו אבותינו למצרים והרד עבד איהו
מלחא בבנימן כי היכי דמקנו ביה אחוהו אלא אמר רבי
בנימין בר יפת אר"א רמז רמז לו שעתיד לצאת ממנו
בן שיצא מלפני המלך בחמשה לבוש מלכות ומנו
מרדכי דכתיב ומרדכי יצא מלפני המלך ונומ' * ויפול על
צוארי בנימן אחיו ונומר כמה צוארים הוו ליה לבנימין *
א"ר בנימין בר יפת אר"א מלמד שבכה יוסף על מקדש
ראשון ועל מקדש שני שעתידין להיות בחלקו של בנימן
ועתידין ליחרב ובנימין ככה על צואריו ככה על משכן
שילה שעתיד להרו' בחלקו של יוסף ועתיד ליחרב * והנה
ענינם רואות ועיני אחי בנימן א"ר בנימין בר יפת
אר"א אמר להם כשם שאין בלבי כלום על בנימן אחי
שלא היה במכירתו כך אין בלבי עליכם שהייתם
במכירתו * כי פי המדבר אליכם א"ר בנימן בר יפת
אר"א כפי כך לבי * ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים
נושאים מטוב מצרים מאי מטוב מצרים אמר רבי בנימן
בר יפת אר"א שיגר לו יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו
ס"ט וזוהי מטוב מצרים * וילכו גם אחיו ויפלו לפניו א"ר
בנימן בר יפת אר"א היינו דאמרי אינשי תעלא בעירינה
סנדר לית תעלא מאי בצירותיה מאחיה אלא אי איתמר
הכי איתמר * וישתחו ישראל על ראש המטה אמר רבי
בנימן בר יפת אר"א היינו דאמרי אינשי תעלא בעירינה
סנדר ליה * * וינהם אותם וידבר על לבם א"ר בנימן בר
יפת אר"א שאמר להם דברים המתקבלים על הלב ומה
עשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד היאך נר אחד יכול
לכבות עשרה נרות ;

שופת קדרה מוסיפה על הכירה הוא קרויה שפית : זה בא
בפורסבולי מרדכי בא אליו בטענת עושר והמן בא
בטענת עוני שמכר המן את עצמו למרדכי קודם לכן ימים רבים
בכר להם : בולי לשון עושר כדאמרין בלשונם בטענת
אח גאון עונם אלו בולאות צדיקה : בטולמי דנהמא בכר
לחם עשרים לחם שגורים תרגום יונתן עשרין טולמיא דלחמי :
ולרנה משפט לשפוט את רוחם יהיה לעשרה : דן את יצרו
כופו לשון צדקה : מתגבר על יצרו אינו הולך אחריו לעבור
עצירה : שמשכימין ומעריבין וקיינו עשרה שנים שוערים
לשחור דלחום בהשחמה ולאחר שם עד זמן נעילתן : וגם אלה
או רשעים הנדונים צדיק : ביין שגו כלומר (אם אני עושה צדק
דון) גם הם הרשיעו לכך הם נדונים : פקו פליילי גניגס
נשפטו : אפ"ל למה עובדתי צמזמור אילת השחר הוא :
אונם אע"פ שאני באה אליו תאלי אונם הוא : הצילה מחרב
נפשי צלחתי צמזמור הוא : אמתה של בת פרעה ותשלח את
אמתה : בשיני רשעים עוג מלך הצנן בצרכות צפרק הרואה
שעקר הר צר שלשה פרסאות להשליכו על מחנה ישראל ונתנו על
ראשו ושלח הקב"ה נמלים ונקדוהו וכנסו בצלורו ובקש לשמו
ונשחרצו שניו לכאן ולכאן ומשיני רשעים נפיק להאי דרשה
לדכחו קרא וכן רשע אלף' דשני וי"ס דרשעים הרי"ס : ולא
דבר שחוצץ במלכות ציון היות שהוא צאמל העולם
כדאמרין צמזמור יומא אכן צדיק שממנה נשחך העולם : מבית
אביה למדור שטעם החינוקות קרוין כן : וימרוד במלכות
שהיתה שטחו מללח : שירא מצוי לה אולי תוכל להשגילו צדק
דבר לפני המלך : ירגיש המקום שאני מקרבת האזניים אי נמי
ירגיש שאני לריכה להחניף לרשע זה ולולא ככדורי : שיררג
הוא והיא איהא המלך חושדה וממנו ויקרנו את שניהם (וכי גורי
גזרחא ומית חד מינייהו בטלי לה) : מלך הפכפך היה אחשוורוש
וחזר דכדורו * אמר אולי אוכל לפתוחו עליו ולהורגו ואם לא
יהיה מזומן לי תעצור השעה ויתוו' צו : בחומם אשית משתיהם
על בלשור וסיעתו נאמר צדוקס מן המלחמה שנלחם עם דריוש
וכורש שהיו לרים על צבא ונלחם בלשארין צדוקס היום היו למים
ועיפם שהיו לשחור ונשחורו וצדוקס הלילה נהרג ואף אסתר
אמרה מתוך משחיה של רשעים פורענות בא עליהם : שבעים
בלחם נשכרו יונתן תרגומו על בניו של המן : שנת מלכו של
עולם דוגמתו ויקן כיש'ה לנקום נקמתו : גדרו עליונים שהיו
מלאכים מצהילין אותו כל אותה הלילה ואומרים כפוי טובה
שלא טובה למי שטעם לשון מורי : וי"מ נדרו עליונים לנקם
רמזים על הדבר : מאי דקמן דומתיה וכולי מה זאת הצדקה
למי עכשו דבר חדש הוא זה : כתוב משמע שהיה כתוב מחדש
כתב משמע שנקרא וימלא כתוב צדקס וכוון אשר מרדכי : כמו
שמש' סופר המלכים היה יומי כורש שולח ישראל היה כמו
שכתוב צדקס עזרא שכתב שנה על ציון היות עד שיהיה כורש
לצללו ואף צימי אחשוורוש עשה כן שנאמר וצמלכות אחשוורוש
צתלתל

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה עו

וְאָמַר כָּל זֶה אֵינוֹ שׁוֹה לִי גו' וּמִפְּרָשׁ לִי שֶׁהִיא עֲבֹדוֹ שְׂטוּלָמָא
 לְחַמְצָא שֶׁנֶּחֱסוּ לוֹ כְּמִפְּרָשׁ בִּלְקוּט: שְׂכָל גְּזוּיָא שֶׁל אוֹתוֹר רִשְׁעִי
 בּו' דְּמַלְתָּ זֶה מוֹרֶה בְּכ"מ אֲדָרָה הִגְרָה עֲכָשׁוּ לִפְנֵי וְכִיּוֹן לְדַכְבּוֹד
 עוֹשֵׁר דְּכַתִּיב לְעִיל מִינָה קָרִי א"ל לוֹ לְהִרְאוֹתָם לָהֶם וְלוֹמַר
 עֲלֵיהֶם זֶה אִי לֹא שְׁהוּ חֲקוּיָן לוֹ עַל לָבוֹ: וְהַעֲבִיד גּוֹמֵר כִּיּוֹן
 שֶׁהִגִּיעָה לְבֵית בּו' וְנִרְאֶה דְּמֵהֵאֵי קָרָא נִפְקָא לְהוּ הֵךְ מִלְחָא
 מִשּׁוֹם דְּלִפִּי פִשְׁטוֹ הַמִּקְרָא חֲסֵר דְּכַתִּיב וְתַלְגָּשׁ אֲסַחֵר מַלְכוּת
 וְתַעֲמֹד: בְּחָזֵר בֵּית גּוֹמֵר דּוּדִיא לֹא בְּחָזֵר זֶה הַלְּבִישָׁא אֲלֵא בְּצִית
 הַגָּשִׁים וְהַל' וְתַלְגָּשׁ אֲסַחֵר מַלְכוּת וְתַעֲמֹד בְּחָזֵר גּו' וְעוֹד
 כְּדַכְתִּיב לְעִיל אֲשֶׁר יֵבֵא אֶל הַמֶּלֶךְ אֵל הַחֲזֵר הַפְּתִימִית גּו' וְעוֹד
 דְּהִכָּא קְרִי לִיה בְּחָזֵר בֵּית הַמֶּלֶךְ גּוֹמֵר וְלְעִיל לֹא כַּתִּיב בֵּית וְעַל
 כֵּן דְּרָשׁוּ וְתַלְגָּשׁ אֲסַחֵר מַלְכוּת לֹא הֵינּוּ מַלְכוּת מִמֶּנּוּ שְׂמַחֵר אֲלֵא
 שֶׁלְּבִישָׁא רֹה"ק כְּמִפְּרָשׁ לְעִיל וְאִמַר וְתַעֲמֹד בְּחָזֵר בֵּית גּו' ר"ל
 וְתַעֲמֹד כְּמוֹ וְתַעֲמֹד מִלְחָה דְּהֵינּוּ שְׂפִסְקָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מִמֶּנָּה
 כְּשֶׁבָּחָת בְּחָזֵר בֵּית גּוֹמֵר דְּהֵינּוּ בְּצִית הַלְּמִים וְיִמִּיתִי לִיה נִימִי
 מֵאֵלֵי אֵלֵי לִמָּה גּוֹמֵר שְׂמַחֵר בְּחִזְמוֹר אֵילִית הַשְּׁחַר גּו' כְּפִרְש"י
 שְׂהוּ דְּרָשׁ עַל גְּאוּלָּת אֲסַחֵר כְּמִפְּרָשׁ בְּיוֹמָא לִמָּה נִמְשָׁלָה אֲסַחֵר
 לְאֵילָה כּו' וְלִמָּה נִמְשָׁלָה אֲסַחֵר לְשַׁחַר כּו' ע"ש לְעִיל וְעוֹד יֵם רִמּוֹ
 בְּחִזְמוֹר זֶה עַל אֲסַחֵר שְׂמַחֵר עֲלִיד הַשְּׁלֵכִית מִרְחַם מִבְּטָן אִמִּי
 אֵלֵי אֲחָה כְּדִאֲמַרְיָן לְעִיל בְּאֲסַחֵר עֵיבְרָתָה מִת אֲבִיהָ יִלְדָתָה מִתָּה
 אִמָּה וּבְחִזְמוֹר הוּא זִכֵּר תַּפְלַת מִרְדֵּכִי דְּאִיתָא בְּמִדְרָשׁ שֶׁלֹּא שֶׁכָּז
 יַעֲקֹב בְּצִית לָבֵן אֲבֵל הִיא אֹמֵר בְּלִילָה תִּלִּים שְׂמַחֵר וְאִתָּה קְדוּשָׁה
 יוֹשֵׁב תְּהִלָּתוֹ יִשְׂרָאֵל כִּסֵּא כּו' דְּמִרְדֵּכִי וְשִׁיעֲתוֹ אֲמַרְוֹ אֱלֹהֵי אֲקִרָא
 יוֹמָם גּוֹמֵר וְלִילָה וְלֹא דּוֹמִיָּה לִי כְּמִפְּרָשׁ בְּפ"ק וְע"י תְּהִלָּתִים
 שֶׁל לִילָה נַעֲשֶׂה בְּלִילָה שְׂמַחֵר בְּלִילָה הֵהוּא נִדְדָה גּו' וְאִמוֹנוֹת
 זֶה לְמַדוּ מִיִּשְׂרָאֵל כִּסֵּא כְּמָה שֶׁאֵת' וְאֲחָה קְדוּשָׁה יוֹשֵׁב תְּהִלָּתוֹ יִשְׂרָאֵל
 וְעַל זֶה אֲמַר בְּךָ בְּטוֹמֵא אֲבִינֵינוּ דְּהֵינּוּ יִשְׂרָאֵל כִּסֵּא וְנִמְלֵטוּ מִלְחָת
 לָבֵן וְאִנְכִי תוֹלַעַת גּוֹמֵר שֶׁאֵין כְּמוֹ אֲלֵא בִּפְנֵי חֲרִפָּת אֲדָם
 כְּמוֹ שְׂדֵרְשׁוּ לְעִיל בְּקוֹם עֲלִינוֹ אֲדָם אֲדָם וְלֹא מֶלֶךְ וְהוּא הֵמֶן וְכוּ' וְכוּ'
 עַם שֶׁנָּא מֵאֲרֵס כְּמָה שֶׁאֲמַרְוּ בְּזוּי אֲחָה מֵאֲדוּר הוּא אֲרֵס שֶׁאֵין
 לָהֶם כִּתְּבָא וְלִשּׁוֹן וְאִמָּרָה שְׂמָא לֵכָךְ עֲזַחֲתִי מִרוּחַ הַקֹּדֶשׁ:
 שְׂאִתָּה רִין עַל שׁוֹנֵג בְּמוֹדֵר וְאוֹנֵם בְּרָצִין בּו' וּפ"י רַש"י שֶׁאֵין
 בָּא אֵלִיו מֵאֵלֵי אֹנוֹם הוּא ע"כ וְק"ו דְּלִעִיל מוֹכֵחַ דְּמָה שְׂבָחָה מֵאֵלֵי
 לֹא אֹנוֹם הוּא דֹא"כ הִיאָה מוֹתֵרָה לְמִרְדֵּכִי וְלְעִיל אֲמַר' שְׁהִיא
 אֲמַרָה אֲדָתִי מֵאֲדָר וְע"ק דְּמִשְׁמַעַת דְּמִשּׁוֹם שֶׁהִגִּיעָה לְבֵית עֲבו"ס
 נִסְתַּלַּק מִמֶּנָּה רֹה"ק וְנִרְאֶה לְפִרְשׁ כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעָה לְבֵית הַלְּמִים
 שְׂהוּ בֵּית עֲבו"ס סְלִיק מִמֶּנָּה רֹה"ק מִשּׁוֹם אֵל תַּפְנוֹ אֵל הַאֲלִילִים
 וְע"י אֲמַרָה דְּבִאֲנוֹם הַלְכָה שׁוֹם וְאֵין כִּלְאֵי אִישׁוֹר אֵל תַּפְנוֹ אֵל
 הַאֲלִילִים דְּכֶה"ג אֲמַר' בְּפִרְקָא מ"ה בְּהוֹלֵךְ בְּמִקְוֵם הַכְּבִישָׁה אִי
 דְּלִיכָא דִּירְכָא אֲחִירָנָא אֹנוֹם הוּא וְאִמָּרָה עוֹד שְׂמָא עַל שְׂקִרְחָתִין
 כִּלְכָּז וְכו' הוּא מְבֹאֵר דְּהֵינּוּל מִן הַכִּלְכָּז רַע אֵינוֹ כ"כ נִסְכָּא כְּמוֹ
 הֵינּוּל מִפִּי אֲרִיָּה שְׂהוּ וְדִאֵין גַּם בְּדוּל כְּעִינֵי דְּנִיָּאֵל וְלִפִּי שְׁהִיא
 חֲשָׁבָה מִתְחַלְתָּה לְחִלּוֹת הַלָּהֶּה בְּהֵינּוּ שְׂהוּ דְּמִיּוֹן הַכִּלְכָּז ו"ס ה"לִּילָה
 מ"חֲרַב ג"פִּשְׁי מ"יד ב"ג א"ג שר"ת הֵמֶן וְתַמְכֵּן אֵינוֹ כֵּן שְׂהִירָה

בִּיא

חֲתַלְתָּ מַלְכוּתוֹ כִּתְּבוּ שְׁטֵנָה וְגוֹמֵר וְכוּ' שֶׁל הֵמֶן הוּא כְּדִאֲמַרְיָן
 בְּסִדֵּר עוֹלָם בְּצִי עֶשְׂרֵת בְּנֵי הֵמֶן הֵם שִׁכְתּוֹ שְׁטֵנָה: הִכִּין לוֹ
 לְאֹרֶךְ עָלָמוֹ: דְּסִקְרָתָא כִּפּוּר: נִרְאֶה לִישׁוֹל מִכּוּם: לְרַבְנָן
 תַּלְמִידֵיו: קְבִיצָה הִיא דּוֹרֶשׁ בְּעִינֵיו שֶׁל יוֹם וְשָׂעָה עֶשֶׂר בְּנִיסָן הִיא
 יוֹם תְּשׁוּבָה הַעוֹמֵר: לְבִי בְּנֵי מִרְחָק: וְאִשְׁקִיל בְּמוֹזֵי' אֲגַלָּה
 אֵת שְׁעָרֵי: וְאִסְתַּרְיֵיהוּ זֶהָה עֲלֵיהֶם הַתְּחִינָס: אֹמִינִים
 סִפְרִים: וְזוּגָא זוּג שֶׁל מִסְפְּרִים: עֲצִיצָה כִּלִּי מָרָם: וְלִתְעַנִּיתוּ
 יוֹם שְׁלִישִׁי לְתַעֲנִיתוֹ הִיא שִׁתְחַלֵּל לְהַתְעַנּוֹת בְּיוֹם י"ד בְּנִיסָן וְמָה
 שְׂקִרָא הַמִּקְרָא לִיּוֹם אֲתַמּוּל וְיֵהִי בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְתַלְגָּשׁ אֲסַחֵר מַלְכוּת
 יוֹם ג' לְשִׁלּוֹת הָרָאִים הִיא: אִם מוֹרֵעַ הִידוּרִים יֵם זֶרַע בִּיהוּדִים
 שֶׁאֵם הוּא בָּא מִמֶּסֶל לֹא חוֹכֵל לוֹ: מִלְמַד שֶׁהִבְיָאוּרֵי בְּבִהְלָה
 וְלֹא רִחֵק יִפֶּה מִטְּפוֹ: שׁוּחַ חוֹשֶׁם: מִלְמַד שְׂדִיתָה מִחוּהָ כִּלְפִי
 אֲחִשׁוּרֵשׁ מִרְבּוֹי דְּבִרָה אֲחָה לְמַד שֶׁהִיא לֵה לֹמ' הֵמֶן הֵרַע הוּם
 אֲלֵא שֶׁהִיאָה רֹוֹלָה לֹמַר עַל אֲחִשׁוּרֵשׁ אִיִּם לֹר וְאִוִּיב וְעַל הֵמֶן הֵרַע
 הוּם: נִפְלַל מִשְׁמַעַת לִשּׁוֹן עוֹשָׂה וְהוֹלֵךְ נִפְלַל תְּחִיד רֹוֹלָה לִקּוֹף
 וְהוֹלֵךְ מִפִּילוֹ: וְיִשְׁלַךְ עֲלֵיו גּו' הַקֵּץ הַמְּסִלֵּךְ עֲלָיו עַל הַרְשָׁע
 פּוֹרְעֵנוֹת בְּלִי חֲמֵלָה: מִידוֹ בְּרוּחַ יִבְרָה בְּנֵי סִיעָתוֹ בְּנֵי עוֹזְרוֹ
 בּוֹרְחִים מִידוֹ: אֲחַת שֶׁל אֲסַחֵר שֶׁהִיא אֲחִשׁוּרֵשׁ כְּעוֹם עַל מָה
 שֶׁעָשָׂה הֵמֶן לְאֲסַחֵר: דְּבִרַּי שֶׁנִּצְטָעֵר בּוֹ אוֹתוֹ צְרִיק שְׂמַחֵר
 יוֹסֵף לְעִבְדָּא ע"י קִנְיָה אֲמִיו: נִכְשָׁל בּוֹ גְּרַסְמִין וְלֹא גְּרַסְמִין זֶרַעוֹ:
 כְּמָה לְאִירִים הֵיוּ לְבִנְיָמִין ל"ג שָׁן דְּרַךְ הַכְּתוּב לְקִרְוֹת לֹאֵר לִשּׁוֹן
 רַבִּים וְעַל מִלְחָת לֹאֲרִירֵי בָכָה עַל לֹאֲרִירֵי: שִׁבְיָר לוֹ יִין יִשָּׁן לְפִי
 שְׂדֵחַת הַקִּנְיָס נִוְחָה הֵימֶנוּ וְהוּא דְּבִרַּי הַטּוֹב הַנּוֹחַ לוֹ מִן הַכֵּל:
 תְּעִלָּא שׁוּעַל: בְּעִידְרֵיהָ אִם תִּרְאֶה שְׁעָתוֹ מִלְחָת: תְּעִלָּא
 קְרִית לִיה לִישׁוֹף אֲלֵא אֲמִיו מֵאֵלֵי בְּזִירוּתָהּ מִשְׁחָר אֲמִיו:
 תּוֹסֵפּוֹת ה"ב אֵל תִּקְרִי שְׂכִרָתָא אֲלֵא שְׂכִרְכָּתָא לִשּׁוֹן אֲשִׁתְּרִיבִי וְלֹא
 בְּרַסְמִין שְׂכִרְכָּתָא:

מהרש"א דניאל דברכיה ב' ים לעיין בזה וכו משום
 דהיה ניצול דניאל נימא דברכת דריוש עשה לו
 ואימא דלדקדוהי של דניאל עמדה לו כמ"ס וכל חזל לא השתכח ביה
 די הימן באלהא וי"ל דלהכי אשמועינן קרא דא"ל הוא ישבניך
 דזה נמי גרמה לו: והנה רוא לך כמות עיניו ב' צדק קללה
 אמר לה כן על שקרית נגדי לומר על אברהם אחי הוא ואח
 אברהם לא קלל שיקר לו לומר אחותי היא לפי שהוא עשה כן
 מיראף הריגה כמ"ס והרגוני על דבר אחי: בשם אומרו
 מביא ב' הכי איתא ב' שני חכמים בלשון ב' וכיון דלא משנה
 היא אלא ברייתא לא תקשי אחי מייתי ליה הכא בשם ר"א אר"ח
 דאפשר דר"ח לא ידע דך בריית' ותלמוד' מייתי הכא כל הני
 מיילי דאר"א אר"ח: לדורו אבר ב' וכוונו בזה על השארות
 הנפש של הדריק ואינו אצד במיתתו אלא לחורו שהיה מגין עליהם
 בחייו והעשיל למרגלות שלא נאצדה לעמלה דמרגלית שמה ב'ת'
 שהיא ולא אצדה אלא לנעלה: וכו' משום דרואה את מרדכי
 יושב ב' ר"ל כשראה את מרדכי שהיה פרוצובו דהיינו אדונו
 משום עשירות והוא פרוצובו דהיינו עבדו משום עניות היה
 מתחייב ממנו כשראה אותו בשער המלך בכל שעה והיה מילר לו

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

היא גם מן העלך כדאמרי' לעיל במשל החל והמריך שגם דעחו
היה לרעה ובעי אפשי' רחמים טפי להיות ניזולי' בנס גדול ולכך
חזרה בתפלה ואמרה הושיעני מפי ארס דהיינו ממחשבה רעה
של המלך : ג' מ'ה נודמנו בו' נראה דיש רמז קצת בזהאי קרא
לג' דברים שאמר והוא מדכתיב נשאל' מן צעניו ולא מלאה מן
צעניו דככל המקרא כתיב לשון מלא גבי מן וע"כ דרשו נשאל
באנפי נפשיה שנסאל והגביה מלך אחד לוארה ואח' שמך חוט
של חסד עליה היינו מן צעניו ואחד שמח השרביט בו' מדכתיב
ותקרב אסתר ותגע בראש השרביט דלא אנטריך למכתב בראש
אלא ותגע בשרביט אלף לדייק תינייה בראש
השרביט בקלה זה היתה יכולה ליגע ולא בשרביט גופה משום
דרחוק ממנה היה לפי שממח השרביט והיתה יכולה ליגע בראש
השרביט ולא בגופו בקלה השני : א' ל' ער ב"ד בו' מדקאמר גבי
מאחיס שמע מן מרדכי בו' בקבלה ולא קאמר הכי בכל הני ויש
לפרש דיש להם רמז בזהאי קרא למ"ד י"ב דיש י"ב תיבות מרישא
דהאי קרא עד ויושט וכן יש תיבות י"ב מן ויושט עד סוף הפסוק
ומ"ד י"ו דכן יש תיבות מרישא דהאי קרא עד שרביט הוהב ומ"ד
כ"ד דכן יש תיבות כהנה דהאי קרא ומ"ד ס' דכן יש אותיות ס'
מרישא דקרא עד שרביט ואמר וכן אתה מולא במחמ' של בת פרעה
דמרישא דהאי קרא ותחד בת פרעה וגו' ותשלח וגומר יש ס'
אותיות ואמר וכן אתה מולא במספר ס' בזהיות המיוחסות
בשני רשעים כרש"י : ואלה כל המלכות ולא דבר בו' בילקוט
ל"ג ולא כל המלכות ויש לקיים הנרישא דודאי הא דקאמר עד
חצי המלכות לא שיתן לה חצי המלכות ממש דלא זו הדרך שיתן
המלך חצי המלכות לאחרים וכל שכן לאשמו שכבר היה כחוצ
בדת פרס ומדי להיות כל איש שורר בביתו ועוד דכל מה שיש
לא זה קנה בעלה אבל ר"ל ותגע בקשת' בדבר החולה בחצי המלכות
ועל זה קאמ' דהכא נמי הוא מצי למימ' בדבר החול' בכל המלכו'
קאמר אלף דהיינו בזה"מ שהוא דבר החול' בחצי מלכות שהוא
באמצע עולם כפי' רש"י וכו' בתרגום בית מקדש דאיהו קאים
בפלגות מלכותי בו' ע"ס והיינו ע"פ מ"ס לעיל דאחשורוש מלך
בכפה ומיהו לשון התלמוד שחולץ במלכות בו' לא משמע כן דמי
הכריח אותם להוציא מממשעו מלשון חצי ממש ללשון חצייה דהא
שפיר מתפרש לפוס דך דרשה מלשון חצי וע"כ נראה לפרש שדרשו
חצי מלשון חצייה שחולץ ומגיע היום במצני' בה"מ למלכות כמ"ס
בעזר' לגבי ציטול צנין בה"מ שכתבו למלך דך קריא מרדא ומיהנוק'
מלכין וגומר וקרוצ ליה בתרגום למד למצני' בית מקדש בו'
דרחיל אלף מן יקודאי דילמא יומרון והיינו דבר שחולץ במלכות :
פחים טמנה לו בו' לכאורה דהיינו טעמא בחומס אשית
משחיהם דמתוך הסעודה יצא להם קלקול ופח ויש ליישב דהכא
פח טמנה לו דהיינו דכוננה בתוך הסעודה להפיל את המן והיינו
שראיה כבר שהיה שלמו ושעורו של אחשורוש פח לאשמו אולי
יהיה גם עתה פח להמן אבל לטעמ' בחומס אשית משחיהם וגומר
על המלך גופיה ג"כ נחכונה שחבא לו פורענות מחוד המסכה
כמו שנתהוה למלך בלשאר : אולי ירגיש המקום ויעשה בו'

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה עז

צלא ה"ל רק לא נעשה אבל גם הם לא אוהבים את מרדכי ולא היו רוצים לעשות לו גדולה ויקרא אל דבר שאינו תלוי בגדול ומפני שנאמר את המן רוצי' היו מיהת לעשות לדבר מה : אשר הבין לו בו' דלא אינטריך למכחז לו אלא שהכחז מבשרו לו לעלמו הכין ולא למרדכי : אמר ליה רב נצי הב ליה שנאמר אל תפל וגו' דהאי קרא יתורא הוא דכבר כתבי לעיל מהר קת וגו' כאשר דברת ועשה כן למרדכי וגו' וע"כ דרשו שהמון אמר למלך שאין מרדכי ראוי לגדולה זו להבדילו בלבוש מלכות ולהרכיבו על סוס המלך וסגי ליה ליתן כשר אדז אי מכס אחד ועל זה השיב לו אל תפל דבר מכל אשר דברת בני מה שאמרת בראשונה ובין מה שאמרת באחרונה : הלבנות קמיצה לרבנן בו' כל האי עובדא לא ידענא לו רמז בקרא ובקבלה היה ציד' כל זה ופרש"י הלכות קמילה דריש מענינו של יוס בו' יוס תופת עומר עכ"ל וכ"ל צמירא ליקוט במאי עסקינן א"ל צמירא עומר בו' א"ל השעורין בו' ע"כ אבל ממה שאמר בסמוך שא"ל מאן דמנדז מנחז מייתי מלא קומי'ה דסולת' בו' לאו עומר נתכוונו שהרי לא בא צנדה גם לא היה העומר סולת שהרי מן שעורים בא וי"ל שהפליגו לו צענין דיחיד המנדז מנחז שהוא קרצנו של דלי דלות אע"כ צומן שצ"ה קיים מתכפר בקומץ צמון שנקרב וכמ"ס במנחה קריב ונפש כי תקריב וגומר כאלו הקריב נפש וקא"ל ולהכי עסקינן צי"גם עכשיו צביטול ב"הם כדאמרין בפ"ג פקדים צומן שאין בה"מ מה תהא עליהם א"ל צומן שקוראין לפני מעלה אני עליהם כאלו הקריבום וע"כ אמר כמרי קספא דדידי וע"כ א"ל שאם עושקין בה עתה ודחי' י' אלפי ככרי כספא דדידי וע"כ א"ל רשע אחתה שאמרת כספא דידי והלא אינו דירך דעבד שקנה כולי ועד"י י'ם לכוון דהא דכתיב טוב מלא כף נחמ מצית מלא וצחי ריב דהיינו טוב מלא כף וקומץ של המנחה שנאמר נחמ מצית מלא של הין צכספ וקב וצחי ריב מסעודות ששפתה לו אסתר להפילו : ואסתר יתירו לכוולוהו בי בני בו' לפי פי' רש"י היינו העוסקים ומשמשים בתרמאות מיהו לקמן בסמוך קרי ליה בלן וכן צמח מקומות אבל בי בני מרמאות גופיה משמע וכן אומני דקא'ת' הכא היינו עסר מקומות אומני היינו מקויו דס ואשר דככלל אומני נתי ספר ובי בני נמי דקא'ת' דמחיל' אסרה נמי המרמאות' שלא יהיה סם המשמץ להדליק אש צחור ולהסם חמין : גחין וסליק בו' ואתה על במותי' וגו' וינשא דקרא ויכתבו אויבין לך יתפר' כן דהיינו שכתוב חילך מגור' אויבין ע"י תענית ואתה על צמחתי' תדור : בגופל אויבין אל תשחמ בו' וצמירא ילקוט שאז אמר מרדכי ארומי'ה' כי ליתני היינו לסלוק ולעלות עליו ולא שמת אויבי לי שהוא יעשה לו כן כמ"ס ויחמר המן בלבו למי וגו' יוחר ממני וכמ"ס בסמוך שסבר' ברתיה היא דרכיב אברה והאי דמסי קמיה מרדכי : ששב לשקר בו' דלא אינטריך לן למומר להיכן שב אי לאו לאשמועינן שב לשקר בו' שהיה לפני שר המלך ואע"כ דאל שער המלך משמע לעיל בחור שער המלך כדכתיב ויבא עד שער המלך כי אין לך אל שער המלך בלבוש סך הכא מוכח דאל שער המלך עד שער המלך משמע : כל האומר

דבר חכמה בו' היינו שא"ל דבר חכמה שצחורה כדמסיק אס מורע וגומר אס משאר שצטים בו' ואי משצט יהודה וצנימין בו' ופרש"י אס מורע היהודים וגומר יס זרע ביהודים סס בו' ע"ש מפירושו נראה דלאו מלשון יהודים מסיק ליה אי משצט יהודה בו' דהא צנימין ואפרים ומנשה נמי אינן להו זו המדה אלא היהודים דהכא היינו כלל ישראל וכדאמר' לעיל כל הכופר בעכו"ם נקרא יהודי אלא כיון דכבר ידעו שהיה מרדכי מכלל ישראל כמ"ס כי הגידו לו עס מרדכי ויבקש להשמיד את כל היהודים וזה היה משורסם בכל המדינות ואוהביו וזכמיו ודאי ידעו כן שהיה יאדי א"כ מקא"ל השתא אס מורע היהודים מרדכי וגו' ומעיקרא מאי סברי דהסכימו לעשות עץ כמ"ס ותאמר וגו' וכל אוהביו יעשו עץ גומר וע"כ אמרו דודאי מעיקרא הוו סברי דמרדכי משצטים אמרים הוו יכלת ליה אבל השתא ראו בתחילת שפילת המן תשו לכך ואל"ל אס מורע היהודים בו' דהיינו מאוין שצטים דלא יכלת להו ומייתי ליה מצנימין דלחי מרדכי מניה דכתי' לפני גו' וצנימין עוררה את גבורתך גומר דכיון שהצב"ה מעורר את הגבורה להם ודאי דלא יכלת ליה : ש"יורדין עד עפר בו' שהכל מושלין צון כמ"ס עבדים משלו צנו גומ' כמו העפר שדמר' לכל וכשהו עולין עולים עד לכבדים כמו שא"ל לאדם לעלות למקום הכבדים כך א"ל לכל עבו"ם ולשון לשלוע צנו וכך היה צמט' המן שהיה עבד מרדכי ועמד להיות מושל עליו ושוב כשז' מרדכי עלה עד למעלה להיות משנה למלך : מלמד שהביאורו בבהלה בו' דלפי פסוקו הוא מל' מהר כמו ויצהל את תמרקו' ומשם לשינה לשון ויצהילו צמקים ומיהרו דכתיב צלוי ויחמר המלך מהרו את המן גומר וע"כ דרשוהו מל' צהלה ופחד כמו את הצהלה גומר על שלא רחץ בו' כפרש"י א"כ שנצלה עתה כי הרגים עכשיו קלח כי אסתר יזמנה אוירו לרעהו על מחשבתו הרעה על מרדכי דודת : אין רצון גו' איקני ברירי בו' משום דהמן אמר למלך אין עוה להניחם א"כ היא' אמרה אסתר צלי עטם הפך זה דאין היר שיה גימר וע"כ אמרו דא"ל אסתר דבר שנתחדש עתה כשידע שהיא יהודית דהיינו דכבר קטל את וסתי דהוא ממוכן הוא המן כדקאמר' לעיל השתא צעי נמי למקטלי ואין לך נזק גדול מזה דבר החלוי בגופו של מלך דאשתו כגופו : שהיתה מחוה כלפי אחשוורוש בו' עיין פרש"י אבל ממ"ס שהיתה מחוה בו' נראה דעיקר דרש' אמלת הוה קסמך דהוה משמע שהיתה מחוה צידה עליו ולא אינטריך לי' דודאי עליו נתכוונה אלא דאשמועינן שהיתה מחוה צידה כלפי אחשוורוש שהוא איש צר ואויב ובא מלאך בו' : מוקיש שיבה בו' דלא אינטריך למימר אלא והמלך שב אל בית משעה גו' דודאי מגינת הציתן שב שהוכר לעיל שהיה סם אלא לאשמועינן שהיה שב צמחמו על דבר החולה צנינת הציתן דקא עקרי אילני בו' : וי' מדברא ויאמר המלך גו' ממה שאמר הבס גומר עמי צנינת משמע שהיה לו עליו כצר עוד אחר' צחוך וסוינו סך דעקר אילני בו' ודרוש ויחמר כמו ויחמר המלך הבס גומ' וכמ"ס דרשו פרק צן סורר צי"ג ווי"ל דגבי נח : אף חרבונוה בו' מרצונה היה אחד מו' סריסי המלך המסרתים לו כדכתיב לעיל וה"ל למכחז נמי הכא אחד מסריסי המלך

ח"ב כף א

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

המלך אלא למדרש א' מן הפרסים שהיו באותה עת גם מה לו להזכיר שהיה בגזרה חמשים אמה דבראיהם בעלמא ודאי לא היה ידע בגזרה אלא שהיה באותה עת כשאתרו אלהיו יעשו לו עד גזרה גוי' ב' שכבות הללו בו' דככל המקרא לא מנינו לו אלא זכ' א' וישנו המים כשך חמת המלך גומר ואמר אחד חמת מלכו של עולם על שהסתחו ללם כדאמר' לעיל וא' של אחרשור שגור להשמיר היהודים וא' ד' של אחר כפרס' ואחר של וסתי דאע"ג דכבר כתיב כשך חמת המלך מ"מ לא לגמרי שך כדכתיב זכר את וסתי גומר ועד היום שנתלה המן שהיה גורם הריגתה דהוא המן הוא ממוכן לא שך חמתו לגמרי : אפשר דבר שנצטער בו' ואיכא למידק דהא לא דמיא דודאי גבי יעקב כיון דכולן בניו היו אם נהן לאחד מבניו יותר יתקנאו בו אבל הכא כיון דבנימין היה גם אחיו מן האם ולא כן שאר אחיו למה יתקנאו בו כשהוא נותן לו יותר וי"ל כיון דיוסף בא עתה להושיא השנאה במכירתו כמו שא"ל כשם שאין בלבי שנאה בו' לא היה לו להרבות במתן לבנימין כ"כ ה' חליפות דמא לא יתלו רבוי המתנה לבנימין במה שהוא אחיו מן האם אבל יתקנאו לבנימין ויאמרו כי יוסף אוהב אותנו יותר בשביל שלא היה במכירתו : מילת מפורש פר' במה דמה ופרש' שם גם בערוך צריך כן והרא"ם כתב פ' וישב שמדברי רש"י בגמ' משמע שיש הפרש בין מילת שהוא לשון אמר ובין מילת' שהוא מלשון מעיל כמו שפרש' במ"ק גבי איצטלא דמלחא עכ"ד ואינו כן דדברי פרש"י פ' ג"ה איצטלא דמלחא טלית של אמר נקי בן יומו בו' ע"ש אלא לפי שאותו אמר נקי אין עושין אלא החשוב בצנדי' שהוא המעיל כדכתיב כן תלבשה בנות המלך הצחולות ומעילים לכך נקרא מילחא : רמז לו שעתיד בן בו' ר"ל דתמו לו שישור לו בנימין אחיו מן האם גדול' כמו שנטע' יוסף משנה למלך ולגבש בלבוש מלכות כן לעתיד יעשה המלך למרדכי משנה ויאל בלבוש מלכות וגו' וא"ל אחתי תקשי דאיכא קנאה במה שנתן לבנימין ג' מלאות כינוי ולא כן לשאר אחיו ולא נזכר שרמו לו בזה וי"ל כמש"ל במה שנתן לבנימין יותר כיון דהוא אחיו גם מן האם אין כאן קנאה אלא בצנדים שהם מתנות גלוים שהעולם יחשבו שהוא מראה להם שנאה על מכירתו וצנדים שה' דוגמת המכירתו כהנות פס' : במה צוארין היו בו' עיין פרש"י דל"ג ליה בו' אבל בכל נוסחות גמרא איחא וכן בצ"ר וכי' ב' צוארין בו' ע"ש ופרש"י שם כי צוארין לשון יחיד הוא כמו בעליו אדוניו אבל צוארין משמע לשון רבים עכ"ל ומפי' הרא"ם דשינויא דקרא קא דריש דלגבי בנימין דכתיב צוארין בלשון רבים וה' למכתב צוארין לשון יחיד כיון שאינו כינוי בו' אמר ש"מ לדרשה ולגבי יוסף דכתיב על צוארו וה' למכתב צוארין בלשון רבים כיון שהוא כינוי בו' עכ"ל ועוד האריך עיין שם אבל בכל הספר תורה ובמזמרים כתיב הבא בנה על צואריו בלשון רבים וכן הביא רש"י הכתוב הוא בשמעתין וע"ק למירושו דהא מ"מ בנימין צוארין בלשון יחיד גבי עשו ויבך על צוארו וע"כ הנראה דודאי צוארין צי' לא משמע אלא לשון רבים וכן צוארו צו' לא משמע רק לשון יחיד אבל צוארין דכתיב צי' וא"ל משמע לשון רבים ומשמע לשון יחיד כמו בעליו והכא בזה קרא דרישא דקרא לגבי בנימין כתוב

צוארין דלא משמע רק לשון רבים ובסיפא דקרא לגבי יוסף שיהא לכחוד צוארין דמשמע נמי לשון יחיד דרשו מנינו דרמו לגבי בנימין על צ' מקדשים ולגבי יוסף על אח' דצ' נקרא צואר כמו כמגדל דוד צוארך וצוארך כמגדל השן כמו שהוצרך בגזרה של אדם והודו כן המקדש בגזרה א' והודו של ישראל : א"ל בשם שאין כולי' דככל עיניכם ראות גם בנימין בכלל אבל רמז להם כשם שאין בו' והמקרא ממוצר למעלה שהנתיחם לכלכלם צרעב וצואת עיניכם ראות שאני משום אחכם כחמי בנימין רמז שזוארין אין לי לב עליי על המכירה כך אין לי לב עליכם רק לצי כפי המדבר אליכם להשיב לכם והדרש דהכא ימאן מלפרש כפי רש"י בחומש עיניכם הראות שאני אחים במילה ופי' המדבר אליכם בזה"ק עכ"ל דא"כ למה לא כלל את בנימין עמהם גם כי המילה ולה"ק אינו ראיה שהרבה עכו"ם שהם נתימולים ומדברים בזה"ק שהוא לשון עברי : יין ישן שרדעת וקניס בו' דהיון הוא הטוב שבנימין מוקדם בטובות א"ל כדכתיב ארץ וגומר גפן ולפי שאין משא י' חמורים הכריז כ"כ מיון אר"ל דודאי לוקים כיעקב דעתם נוח' ממנו לפי טעם שהם מזוננים והיון מחמם : תעלה בעידנא בו' ופי' וישאמו ישראל ליוסף ועל ראש המטה היינו שהשך עלמנו ללד סנינה כפרס' בחומש והוא מצוא' דדברי הרא"ם ע"ש ויותר ג"ל לפי דרש דהכא מפרשם ראש המטה ג"כ על יוסף שהוא היה ראש ומחזר במעטו של יעקב : י' נרות לא יוכלו בו' מספר י' נרות הם י' אחיו שמכרוהו והמשילם לנרות ע"ד נר אלים נשמת אדם ואמר כי י' נרות לא יוכלו לכבות לפי שאין טבע לנר שמכבה נר אלא אדרבה מדליקוהו ביותר כן נעשה לי ש"י המכירה עליה לגדולה וכ"ש אחס חסדכם לרעה אלקים חסדה עלי לטובה וגומר :

הרי"ף

הגדיר אבד לדורו אבד נר' דריק דה"ל הגדיר נאכד ומדכתיב אבד ולא נאכד דרשין הגם שהגדיר הולך לניח עולמו הוא מרגלית ולא נאכד אלא דורו אבדו וזכותו שהיה מגין על דורו והם אבדו המרגלית שהיה בידם כל האומר דבר בשם אומרו וקשה מנ"ל דכל האומר שאני דבר מלך והלחן מהמות שהיו רוצים להתיחו וגילוהו מרדכי ונכתב בשמו כי בגולה היתה לבני דורו נצבילו אבל דבר אחר שנאמר בשם אומרו לא משמעו שבידו בגולה לעולם : מאי דכתיב וכל זה איננו שיה' לו מלמד שכל גמיו של אותו רשע היו חקוקים על לבו מאי דכתיב וכל זה שלא יחבן שבו ללדקק מלת זה וכשרואה את מרדכי הוא אומר וכל זה איננו שיה' ונריך ללדקק למה שיה' פסטיה דקרא שעכשיו כסופר המן לאהבינו כבודו ואשר זמנה אסתר אותו למשחם על זה אמר וכל זה איננו שיה' לו ובגמרא אמר שכתבה את מרדכי היה אומר וכל זה איננו שיה' לו דמשמע שכל פעם ופעם היה אומר וכל זה איננו שיה' לו ונראה דקשור לנעל הגמרא מ"ד וכל זה איננו שיה' כל עת אשר אני רוא' שהם עכשיו כסופר לאהבינו ולאשתו כבוד עושרו א"ל וכל זה איננו שיה' לו מאי בכל אשר אני רואה שהרי כיון שברא"י ראשונה אשר ראהו לא שיה' לו עושרו א"ל שוב אינו שיה' לו כל זמן שמרדכי קיים ומדקאמר בכל עת אשר אני רואה משמע שנאחזה עת הראיה בלבד לא שיה' לו ולאחר עת הראיה שיה' לו ויפון שפעם א' ראהו ולא שיה' לו אך חזר וזהו לא כדי שבעת הראיה האחרת לא יסיה' לו ועוד מאלה שבעת דביטורו וסיפורו עם אהבינו ואשתו שלא היתה עת הראיה שיה' לו עושרו ולמה יספר עכשיו שלא בזמן הראיה מה שהיה עובר בה' מן הראיה וכן ה"ל וכו' איננו שיה' מעת שהאחי' למרדכי יושב בשער המלך ליה דרשו שכל עת שהיה רואה את מרדכי היה אומר וכו' איננו

עז

3" 12

אינו שוה יו"ק קרא ויאמר המן אף לא הביאה וגו' ולומר אני קורא
עם ההלך ומרגל בפומיה למרוב וכל אינו שוה לי בכל עת אשר אני
אח מרדכי כי בכל עת אשר אני רואהו רואהו אני וכל עת אשר אני
לי ויוכי שדרי אלהים בכל עת שרואה את מרדכי לא ידע למר וכו'
על הכבוד וחיותה המזהה כי בחזות הפעמים לא היה הכבוד הזה לכך
לירך לדרוש וכל זה לעולם ופסוקה של בית גנוי כי תמיד הוא בידו : כיון
השניעה לבית המצות וכו' וקשה שכל עשה סתיהם נכנסה שלמה לא
נסתלקה אלא עכשיו וי"ל שמקורם לא היתה עשה הסתיה אלא עכשיו
דכתיב ותלבס אסתר מלכות דרשין שלבשהה רוח הקודש ובשגשגה לבית
המלכים סתלקה הסתיה שלבשה אז אמרה מה זה היה כיון שלבשתי רוח
הקודש לבית המצות : אל אני למה עזבתי אחר כך עכשיו אלא אהרן דן על
הקודש כרוך ופרש"י : כל אדם אע"פ שאני בזה אלא מזלתי אחר וקשה
שהרי דרשו לעלה בגמרא מאי אשר לא כדת : שלא כדת כל יום ויום שכל
יום יום כלום ועכשיו ברוך וכאשר דברתי אדברתי כשם שנחמתי מניתי
לחציך כי דברתי מן ופרש"י : עד עכשיו נבעלתי כלום דאח ישראל
נעלמה : ומחרת נבעלה וברוך אסתר לבעלה אף פרש"י : כלן אף ע"פ
שאני בזה מזלתי אדם הוא ואפשר לומר שאע"פ שלענין הביאה היתה
אסתר למרדכי כי לרזן הוא ואחסי' הוא דיוק לענין ביאה לפי שחלמה
לרזן ביאה וסופה ראו דילך : אלכסה שכל לענין נכנסה לבית המלכים ו
המזלתי מ"מ אדם הוא : אל תקרי שברת אלא שרבת ענין בחום : ורבינו
והנחתו השנים ומה לא גרים שרבת : וראהל הוא גרסינן שרבתה שבת
והחור הפ"י והי"ל שגם לא שרעתי שרבתה שרבתה להכי גרסינן : שרבת
למשון אשתרובי שהפ"י הוא יסוד צענין שרובי ומ"ס אלא אל תקרי שבת
הוא ולא שני שרובי שבים אלא שלשון עקירה או חסרון : שנים והי"ל
הביית את כל אוניו כי ומאן דגרים שרבתה הוא שפ"י שאלו מנינו במקרא
שני שרובי והוא לישא בדמרא לכך גרים שרבתה שרבתה הוא מקרא
והי"ל שני שרעים עקרת או חסרת ולמה אמר שיני שרעים שבת אלא
לדרוש שרובי שרבת : מה רחאה אסתה וכו' ו"מאמר כדי שלא יעול
עליו ויחזור ופרש"י : השתה שעתו מאלתן : לין להקשות דל"כ והמזנות
למה נסתמה לא יא השתה לא נעלית עלה דל"ל עלה תפשה על התורה
של המן מזל המלכות אלא לעשות כונתה להמית להמן וחששה שאם ירגיש
המן דבר ההיגה יטול עלה ויחזור ושעתו מאלתן ויכל לכך הומיתו
שעודה עשה : שפשה שיוצא להורג : לא יהיה לו פנאי : עם מי יטול עלה
ומורו ותופעה שיוצא מאלתם שרבת : א"ר גותאלא לאשורום ארץ הפפני
ש"כ שפשתהה אסתר לפתוח לאשורום להמית את המן אל לא יהיה מוומן
לם להורג ויד שפעת הפתוח עוד מעט גרע ותפך ויחזור בו שלא להמיתו
לכך המלכות : למתן לפתוח המלך : כד היה הפתוח וההיגה שפוכים כדי
לכך חשבה לו : והמלך שב אקיע קומה לשינה וכו' דקרא לו קארמ ושב
המלך אלא והמלך שב להקישו אל והמלך קם מה התם קם בחמתו : כך
המלך שב הוא בחמתו שרעה דקיימי ועקרי אינו דפוסתה וכו' : אף לפי
החכמה בפרט היה אפשר לדיוק ויאמר חרובו לפני המלך מאן אף לפי
המלך אלא רוח שפוחה : אמרתי לבדה היה לפני המלך לפי האחרים ברת
אלה עמד עוד לפני המלך : מלמד שכל האדם דבר חכמה וכו' : גם מורש
האידוס אל מעט : יורה בנינו : כי נראה שהמשה אסתר היה אסתר
מורש : יורה הוא ומרמז במלת האידוס וכו' מ"מ מורש מעשה ובנינו רמז
ומלת לפניו דכתיב אשר התלות לנפול לפניו כתיב : לפני אפרים ובנינו
ומשה וכו רמז ובנינו כתיב : אשר התלות לנפול פניו שאלו שהוא משגע
בנינו פסלו בני עמלק : קם אנג והמלך אחי שפיר מ"ס אמר מורש האידוס
לפי עדין אל ידעו שהיה מורש האידוס אל כתיב כי הניד לא אחר אשר
היה לזה דרשו אם מורש יהודה ובנינו או משה הוא לא חוכל לו : כי
לפול תפול לפניו ב' נפילות הללו למה וכו' : והקשה לו כיון שאמר התלות
לנפול אלא לומר למה עוד ב' נפילות הללו עוד דקדק ב' נפילות הללו דכתיב
לפול תפול לוי כתיב אלא תפול לכך דרשו כי תפול תפול כי כתיב כי ישראל
לאחר הוא יהיה מפתח תפול לפניו לפי שפיתחו כי ישראל לאחר הוא
סיומן לקיימת ועליהם דע לרקיע שם נמצא לעפר בירידתן ויודו עולם
נחמנו בל נכנסים וכו דכתיב כי שם לעפר נפסנו עמנו עזתה לנו חרי
נחמנו נפולתי ישראל לעפר נחמד שפול לפניו שפול עולם ובנינו חרי

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

בחג' * וששון אר"א זו מילה וכה"א * שש אנכי על
 אמרת'ך * ויקר אלו תפילין וכה"א * וראו כל עמי הארץ
 כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ותניא ר' אלעזר אומר
 אלו תפילין שבראש * ואת פרשנרתא ואת דלפון גומר
 עשרת בני המן א"ר חייא דמן יפו עשרת בני המן
 ועשרת בעי לממרניו בנשימה אחת מ"ט דכולו בהרי
 הדדי נפקא נשמתיהו * א"ר יונה א"ר וירא וא"ו דיוותא
 צריך לממחה בוקיפא (כמורדי דלברות) מאי טעמא
 דכלו בחדא זקיפא אורקיפו א"ר חנינא בר פפא דרש
 רבי שילא איש כפר תמרתא כל השירות כולן נכתבות
 אריח על גבי לבינה ולבינה ע"ג אריח חוץ משירה זו
 ומלכי כנען שהיא אריח ע"ג אריח ולבינה ע"ג לבינה
 מ"ט א"ר אבהו מפני שלא תהיה תקומה למפלתן של
 רשעים * ויאמר המלך לאסתר המלכה בשושן הבירה
 הרגו היהודים * אמר רבי אלעזר מלמד שבא מלאך
 וסמרו על פיו ובכואה לפני המלך אמר עם הספר אמר
 אמרה מיביע ליה אמר רב נחמן יאמר בפה מה שכתוב
 בספר * דברי שלום ואמת אמר רבי תנחום א"ר אסי
 ואמרי לה רבי חייא בר אבא אמר רבי אסי מלמד
 שצריכה שרשט כאמתה של תורה ומאמר אסתר קיים
 דברי הפורים האלה מאמר אסתר אין דברי הצומות
 וועקתם לא אמר רבי יצחק בר אמי ה"ק דברי הצומות
 וועקתם ומאמר אסתר קיים דברי הפורים האלה * כי
 מרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש גומר ורצוי לרוב
 אחיו תנא רב יוסף לרוב אחיו ולא לכל אחיו מלמד
 שפירשו ממנו מקצת סנהדרין * וא"ר יוסף גדול תלמוד
 תורה מהצלת נפשות דאלו מעיקרא קא חשיב למרדכי
 עורא בתר ארבעה ולבסוף בתר ה' מעיקרא כתיב * אשר באו
 ע"פ עם זרובבל ישוע נחמיה שריה רעליה מרדכי בלשן
 ולבטוף כתיב * הבאים עם זרובבל ישוע נחמיה עזריה
 רעמיה נחמני מרדכי בלשן :

רבי נחמן יאמר בפה מ"ט בספרים ול"ג אמר לו והכי פירוש' סדר ונראה
 הנקראות כך הוא : וקבל היהודים את אשר החלו לעשות
 וגומר * ואת אשר כתב מרדכי אליהם כי המן בן המדכא האגגי
 אורר כל היהודים חש על היהודים לאדם וצוהם לפני המלך
 וגומר מרדכי כתב עליהם שיעשו פורים כי המן בקש לאדם ומה
 שצוהם אסתר לפני המלך להחמין לו עליהם כל זה יאמר בכל
 שנה ושנה : עם הספר שתקא המגילה כתובה לפנייהם צעקת
 קריאה : כאמתה של תורה כס"ח עמון : שרשט הלכה למע'
 מיני : דברי הצומות וועקתם ומאמר אסתר קיים כן
 סמוכין המקראות : שפירשו ממנו סנהדרין לפי צעקת מן
 התורה ונכנס לשררה : מעיקרא ציני כורס כשעלה ורובל מן
 הגולה ומרדכי עמו ונחמן בספר עורא מנוה לאתר ד' אנשים :
 ולבסוף כשנחמן מנין שני לאחר שנגזר בית בספר עורא כ"ד שנה
 צין מנין ראשון למנין שני ימי כורס ואחשורוש ו' שנים של דרוש
 האחרון ולפי שגשג מרדכי כי צינתיים ירד מחשיבותו אלל חכמי' :
 מהרש"א זו תורה וכה"א כי נר וגו' כי' דרשו כל לפי
 פשוטו ה"ל למכתב היה אור כמו היה אור צמוסות'
 וע"כ דרשו היה אור זה זו תורה שנקראת בלשון נקבה ככ"מ ויש
 לבנון בדרש הזה כי התורה נקמה צמיין כמו לימוד התור' וצמחה
 שהן המלכות והתורה היא עדות לישראל כמ"ס ואת עדות אשר
 אתן וגו' ויש גם צמחתי' שהם אבות ועדות לישראל כמ"ס התפלה
 והם שלמה השבח שג' זה ציני וצינתיים וכן התפילין דכתיב זהו
 והיו לאות על ירך וגו' ולכן גזר המן על אלו ביותר כמ"ס לפי
 שהן עדותן של ישראל וכשנכתבה גזירתו חזרו אלו עדות ליושני
 אורה זו תורה כמ"ס לעיל ושמה זו י"ט שהיא יוס צינתיים כמ"ס
 שחורו מאלל לוי"ט ושון זו מילה שחורו לה כמ"ס ורבים מעמי
 הארץ מתיידי' דהיינו המלס צדיקת מילה ויקר זו תפילין שהיא
 כבודן של ישראל ע"ס כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך שחורו לזה
 כמ"ס כי נפל פחד מרדכי וגו' : מ"ש רבולדו כי' נראה לפרש
 דמכתביה ואת עשרת בני המן יתלו וגומר וכתביה ותלו אורו ואת
 ציניו על העץ משמע ליה דעל עץ אחד כפעם אחד נתלו ויאלו
 נשמתן צבת אחת ולא צוה אחר זה ומדמשיב להו בזה"י קרא כסדרן
 זה אחר זה לא תאמר שכן נתלו צוה אחר זה לכן צריך לממרינו
 בנשימה אחת לרמוז שילא נשמתן צבת אחת דכב"א נתלו ולא
 נכתבו הכל כסדר הזה זה אחר זה אלל שנתלו בעץ אחד
 שעה המן של חמישים אחת כדמסיק דכלו צדד זקיפא
 אודקיפו כסדרן זה תחת זה כמפורש בפרגום דמשיב להו כסדר
 הכתוב למעלה למעלה מפרשנדא עד ויחא וע"כ זה אמרו
 בירושלמי איש בריש דפא ואת כבוד דפא כ"י ויהיו כלם נכתבים
 תחת איש להורות כי כלם א' כפ"א נתלו כלם ועד"א אמר נמי
 דיו"ר דיוותא צריך לממחה בוקיפא כמורדיא דלברו'
 לברו' שם הגהר ומורדיא הוא עץ שדומקים בו הספי' מן האבנים
 והיכשולים וכעין זה פי' הערוך ה"ג הכל ה"ק שצריך לממחה
 ו' דיוותא כעץ פשוט וארץ בוקיפא ותלייה שפושין מעץ דיוותא

טסקא דונגבילא ומלא טסקא דפלפלי אריכתא אמר
אביי השתא אמר מר אנא שדרית ליה חוליא ואיהו
שדר לי דורפא אמר אביי כי נפקי מבי מר הואי שבוענא
וכי מטאי להם קריבו לי שיחין צעי דשיחין מיני קדר'
ואבלי בהון שחין פלוגין וצעא דבישולא בתראה קרו
ליה צלי קדר' ובעאי למכסיה לצעא בתרא אמר אביי
היינו דאברי אינשי כפין עניא ולא ידע אי כפין אי לא
כפין אי נמי רווחא לבסומי שכיחא' אביי בר אבין ורב
חנינא בר אבין מחלפי סעודתיהו להדרי' אמר רבא
מחייב אינשי לבסומי נפשיה בפוריא עד דלא ידע בין
ברוך מרדכי לאורו המן רבה ורבי זירא עבדו סעודת
פזרים בהדי הדדי בתר דאיבסום קם רבה ושחמי' לרבי
זירא לבהר כי פכת מיניה חמרא בעא רחמים עליה
ואחיי' לשנה אחרת א"ל ליתי מר נועביר סעודת פורים
בהדי הדדי א"ל לא כל שעתא ושעתא מיתרחש ניסא:
מנות מיני מעדנים: ב' מנות לאח' דכתיב ומשלוח מנות
מנות לאדם אחד ומתנות לאביונים ב' מתנות לב'
בני אדם די לכל אחד ואחד מתנה אח' דהא אביונים נמי תרמי
משמע: תילתא שלישי לזמן: טסקא דקשבי שק מלא תמרים:
דאבישונא שתיבשו התמים בתוך צדון כרמל וקמח שלהם
מתוך לעולם: א"ל אביי לרבה: השתא אמר' מרי עכשיו יאמר מרי
עליך: אי חקלאה וכו' הסל שהיה רגיל להוליך בעודנו בן כפר
ומאכיל לבהמהו לא יוריד עמה מחשבו כך אחה נעשת מלך
וראש צומבדיתא ואינן שולט לו לא דברים המאכלים לכל: חוליא
מחיקה: כי נפקי מבי מר כשילאחי מנות אדוני רבה לילך לזית
מרי בר מר הייתי שבע צעי קערות של מיני מאכל: למכסייה
הייתי חפץ לבוס הקערה אחרונה כל אטילה שלא כדרכה נקרא
נוסס: רווחא לבסימא שכיחא ריחא מלוי לדבר המחוק בתוך
המעיס: מחלפי זה אוכל עם זה צפורים של שנה זו וצפניה
סועד צפרו עמו: לאבסומי להשחקר ציון: דאיבסום נשתכרו:
מחרש' א שרר ליה אטמא בו' שלא ליה קיימת בנו
ומשלוח מנות פרש' דהא תרי מנות איבא כולי
ע"ש פירושו אינו מוזכר ומאי אשמעינן בך ה' ודאי דאטמא
דעגלא וגרצא דחמרא צ' מנות הן ונראה לקיים כל נוסח הגמרות
שלפנינו דמייח נמי סיפא דקרא ומתנות לאביונים ומשום דמנה
משמע כל דהו ולכן צעי תרי לאיש אחד אבל מהנה צעי שיעור
נתינה כדאמר' צמא דוכתינן וסגי לאיש אחד מתנה אחת ומשום
דשלא לו צ' מנות אטמא דעגלא וגרצא דחמרא שהם גדולות
כשיעור נתינה אמר דהנהך מנות גדולות שפי משיעור מנות קיימת
גם כן ומתנות לאביונים כשיעור נתינה לר' אושעיא ולבני צינא
וזה שדקדק לומר וקיימת צנו ולא קאמר וקיימת צי דר' וקיימת
צנו לשפי' אכסיה שפי מתנות ומלת לאביונים יש צו רמז צו צו צו
דיוצאים צ' מתנות לצב וצנים: אי חקלאה מלבא בו' דיקולא
בו' לפי הדך שכתבנו לעיל דרך לשלוח מנה יפה כל דא דרך

רישית

הוא שנתלה למעלה מכולן בעץ ההוא כמפורש בתרגום וכו' ארוכה
בו מלמעלה למטה שבעך אחד ארוך היו נתלו כלם מיוחדת שלמעלה
זה תחת זה עד פרמשתא שנתלה למטה מכולם: שלא תהא
תקומה בו' עיין במרדכי ובר"ן בזה צמר ר"ת וסידור האזינו נמי
כן היא שיש בה נמי תפלתו דכתיב מראש פטרות וגו' ודס עבדיו
יקום וגומר: וספורו בו' כנראה מפרש' מתה שאל מה שלחך
בסוף משמע שהתחיל לדבר בנעם ואין הכרח כ"כ ועי' ממה
שהיה מושב למספר ההרואי ה' מלות ועשרת בני המן בשושן וזל
בשאר מדניות מה עשו משמע דהרבה היו צעינו וכעס ע"כ:
ומאמר אסתר קיים וגו' דברי הצומות לא בו' לפי פשוטו
מאמר אסתר היינו מאמרה לחכמים לקיים ימי הסורים ולפי שלא
הוזכר מאמרה בך אלא ותכתוב אסתר וגו' והיינו דאמרינן לעיל
שלהם להם אסתר קצונו לזרות ומי' קאמרי דמאמר אסתר
היינו שמתנה למלך לבעל מתשנות המן הוא קיים דברי הפורים
ואהא מתנה וכי מאמר אסתר למלך בלחוד עשתה זאת ולא דברי
הצומות ומשי דקשטל דכן הוא דהא והא גרמו זה המקרא מחובר
למעלה דברי הצומות ועקס ומאמר אסתר קיים וגו' מעיקרא
כתיב אשר באו בו' עיין פרש"י וז"ל שצו כשראה מרדכי אז
שנתבעל בנין בית המקד' צימי כורס כמפור' בספ' עורא חור לשון
צימי אסתר וכו' א"כ ע"ה שנית לא"י צימי כורס שצננה הבית
דהיינו ציאה שנייה דקאמר ולבסוף כתיב הצאים זרובצל וגומר
כמפורש בספר נחמיה ומיחו אין סביר דקנהו כולו דמשיב דבאו
עם זרובצל וגומר מעיקרא עלו וכו' חזרו לשון וכו' עלו שנית
כדכתיב בנחמיה הצאים עם זרובצל וגומר ויש ליישב דודאי צ'
הכתובים איירי ציאה ראשונה אלא משום דשניה בפסוק שני
לחשוב מרדכי צהר ה' הוא רמז גדול ת"ת כולי:

הרי"ף גדול ת"ת מהלל נפשות וכו' חיינה שלא דייק זה מרדכי לרוב
אחיז ולא לכל אחיו דדריש רב יוסף גופיה הכי שנהייתו עוסק
בת"ת היה ראוי לכל אחיו הסנהדרין ועבשין פטעיל ת"ת והיה עוסק בהלל
נפשות היה ראוי לרוב אחיו בלבד שפירשו ממנו מקלת הסנהדרין וי"ל דילמא
הסנהדרין היו מחשיבים יותר ת"ת מהלל נפשות אבל מנ"ל דמשמים
הפכונו על ידיהו לזה הביא ראייה מהקבלה דמעיקרא חשיב למרדכי צהר ד'
ולבסוף צהר ה': גדול ת"ת מהלל נפשות וקסא דהא ק"ל דמפליין תפלה
לצרי רבים וכו' מהלל נפשות ומצינו שת"ת נדחה מפני תפלה והכי
אמר' הבא גדול ת"ת מהלל נפשות וי"ל דהי מילי ת"ת רבים אינו נדחה
מפני התפלה כמ"ל בתוס' מסכת ברכות ומרדכי היה עוסק בת"ת רבים
לחמוד את בני ישראל תורה ולכן גדול ת"ת יותר מהלל נפשות:

ב' ומתנות לאביונים תני רב יוסף ומשלוח מנות איש
לרעהו ב' מנות לאדם אחד ומתנות לאביונים
ב' מתנות לב' בני אדם רבי יהודה הנשיא שלא ליה לר'
אושעיא אטמא דעגלא תילתא ותלתא גרבי דחמרא
שלא ליה קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו
ומתנות לאביונים רבה שרר ליה למרי בר מר בידיא
דאביי מליא טסקא דקשבי ומלי צנא דקמח' דאבישונא'
א"ל אביי השתא אמר מר כי חקלאה מלבא בו' דיקולא
דיקולא מצואריה לא נחית הרך שרך ליה איהו מלא

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

ידועות כמ"א איש לרעהו והוא שלח מלא טסקא בו ומלא כסא בו
 קאמר דרך דיתמות' דאין דרך נכדדים לשלוח מנה גדולה כזו אלא
 דרך חקלאה הוא לתת מנה גדולה בחוק דיקולא וטסקא הוא כעין
 דיקולא כמו שפי' הסרדן ובז שר ליה איהו מלא טסקא דונגבילא
 מלא כסא בו' צאון כלים חזר ושלח לו אלו הדברים ואמר אבוי
 דרדיתומא כי שלח לו מרי שהוא דבר הפך דמר ששלח לו רבה
 דיהוה שלח לו דבר חתוק לחוק ומרי שלח דבר חרף. ומר ששמו
 מרי ואמר עוד דרך דיתומא כי שמק מבי' מר' וואבלי' ב'
 שיתין פלוגי בו' פירוש שיתין תזיתות כפי' הערוך אהיה דפרק
 י"ה אהדרותו פלוגו ועני בו' קאמר ובעי למיכס צעי' אבתרה
 בו' י"ל דדרך דיתומא שהקפדה ואת גם כן נעשית מדבר הנאלל
 כעין שטושין שחא האומנין ע"י צילוח נוקר כורות משונות ושפיר
 קאמר למיכס ולאובלה מהם: מחלפי' סעודתיהו בו' עיין
 פרש"י ולא ידענא מאי אשמעינן צוה והוא נראה לפרש דבחד
 פורים קטיירי אלא ה"ק דצוה היו מקיימין כ"א משלות מנות שזה
 שולח סעודה לזה וזה לזה: בין ארור'מן לברוך מרדכי בוי"ס
 (שפי' ע"פ מ"ס י"ז דליק ורע לו צעולה הוא שאינו לדיק גמור
 כדי שקבל עונשו צוה"ל ויש רשע וטוב לו צוה"ל רשע שאינו
 גמור כדי לטורדו צעולה הוא אבל יש לדיק גמור שזכה לשני
 שלמות לאכול סעודת צוה"ל והקור קיימת לו לעולם הוא כמו
 מרדכי שזכה לכל הגדולה גם צוה"ל וכן בהפך דרשע גמור' שאין
 לו זכות כלל כמו המן שסיה מורע מעלק ועשו שאבד גם צוה"ל
 וע"ז אמר דחייב לבסומי צפוריא כ"כ עד דלא ידע בו' היינו
 שאינו נותן לבז להצמיח מדמנה גדולה שיש צין ארור' המן שהיה
 רשע גמור ואבד סעי' צעולה לצין דרך מרדכי שהיה לדיק גמור
 שזכה לשני שלמות: שחשה רבבי' וירא בו' דבר חתומה הוא
 לפרשו כפשיטת ורעה ד"ל כעין שחשה דאגזריה חמרר וכפיה
 לשחות יותר מדאי עד שחלה ונטה למות ולכן נקטיה דלשון'
 שחשה דשתיית היין נקרא ע"ה' הגרון מקום שחשה כמ"ס ממלא
 גרוסם של ת"מ יין וקאמר דהשפל עליו שלא ימות מחלי זה עד
 שחזרקה וחי ונמניו במקרה וצלתמוד לשון חי ומשון פרואה:
הר"ן מחלפי סעודתיהו פרש"י ע"ה אוכל עסו זה פורים שנה זו
 ובמה סעודת חדרו עמו י"ו וקאס עובא חי מדקור לרש"י לפרש
 כן ולהלכה הדבר משפטו שזה שלח לזה סעודתו וזה שלח לזה סעודתו ולא
 עוד אלא שפרש"י לא קיימו שנים ומשלות מנות רק אח"י מקיים שנה זו
 והאחד לשנה האחרת' וז"ל (דבוקא ע"ה) דאי כפשיטת מה מילדותו
 דמחלפי סעודתיהו ואלו קר' משלות מנות גדול מזה ומה לזה לא נשאר
 ציתו הרבה או מעט או אם נאכל מזה ששלח לו חזר לכך פרש"י שהיה זה
 אוכל עס זה בו' וביאור הענין לפי' הוא אלא היה להם מה שיחבלו
 ציתם ומה שיחבלו להצריהם והיה רואי' לקיים מלות משלות מנות לכך
 מחלפי' הנראה כי בשנה זו האחד היה מסיק לחס ומזון להצטיל שיור
 מסיקו לו ולחברו והיה מבינו וסולח לחברו בחזרת ומשלות מנות לרעהו
 וחברו לחבר שזכה במתנתו והרי הוא על חור וסולח לחברו שחבר אבר
 שלחו לו וויקיי' הוא ב"כ משלות מנות לרעהו ואח"כ יושבים שניהם אבר
 שלחו א' בית האחד ואוכלים יחד שנים סעודות פורים ולתבנות השנה
 האחרת היה השני מוזהר ונאחזיו ועושה סעודה בהספקת לשנים וסולחה
 לחברו יום פורים אחר' משלות מנות וזוכה גם ואח"כ חזר חזירו לשלחו לו
 משלות מנות ואוכלים שנים ציתו כל צעל סעודה וז"ל מחלפי
 שנותיהו כל אחד שנה א' להרויח כל א' הולאח' ח' שנתאח' הולאח'

סעודה מועילה ל' ענין ומקיימים כל א' מלות משלות מנות ונדרים * כ"ז
אמר רב ואיתמא רב יצחק בר שמואל בר מרתא מן
גדול תלמוד תורה יותר מבנין בה"מ שכל זמן ע"ב
שהיה ברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה אמר
רבה בר בנה אמר רבי יצחק בר שמואל בר מרתא
משמיה דרב גדול ח"ת יתח מכבד אב ואם שכל אותן
שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא ענש עליהם
דא"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן למה נמנו שנותיו
של ישמעאל כדי ליחס בהן שנותיו של יעקב דכתי' * ואלה
שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלושים שנה ושבע שנים
כמה קשיש ישמעאל מיצחק י"ד שנים דכתיב * ואבררם
בן שמונים שנה ושש שנים בלדת הנר את ישמעאל
וכתיב * ואבררם בן מאת שנה בחולד לו את יצחק בנו
וכתי' * ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם * בר כמה היה
ישמעאל כשנולד יעקב בר ע"ד כמה פיישו משניה ס"ב
ותניא בן ס"ג שנים הוה יעקב אבינו בשעה שנולד
מאביו ובאותו פרק מת ישמעאל דכתיב * וירא עשו כי
ברך יצחק את יעקב וישמע יעקב אל אביו וגו' וירא עשו
כי רעות בנות כנען וגו' וילך עזרו אל ישמעאל ויקח את
מחלת בת ישמעאל וגו' ממשמע שנאמר מחלת בת
ישמעאל אינו יודע שהיא אחות נביות אלא מלמד
שקדשה ישמעאל אביה ומת והשיאה נביות אחיה וי"ד
דהוה בבית לבן עד דאיתליד יוסף הא ע"ז וכתיב * יוסף
בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה מלך מצרים א"ל ק"ו
ו' רשבעא זב' דכפנא א"ל קמ"ז וכתיב * ויאמר פרעה
אל יעקב כמה ימי חייך ויאמר יעקב אל פרעה ימי
שני מגורי ק"ל שנה * והא קט"ז הויין אלא ש"מ י"ד שני
דהוה בבית עבר לא חשיב להו' * תניא נמי הכי יעקב
אבינו היה מוטמן בבית עבר ומשמש י"ד שנה ולאחר
ירידתו של יעקב לארס נדרים ב' שנים מת עבר יצא
משם ובא לו לארס נדרים נמצא כשעמר על הכאר בן
ע"ז שנים ומנא לן דלא אינעש יעקב אבינו דתניא יוסף
פירש מאביו שלא ראהו כ"ב שנה כשם שפירש יעקב
מאביו כ"ב שנה * יעקב ל' הויין אלא ש"מ י"ד דבית
עבר לא חשיב להו' ק"ו סוף דבית לבן כ' הויין אלא
משום דאישתהי ב' שנים באורה דתני' יצא מארס נדרים
ובא לו לסכות ועשה שם י"ח חדש שנאמר * ויעקב נסע
סכתה ויבן לו בית בימי החורף ולמקנהו עשה סוכה ק"ץ
ובבב"א על עשה ר' חשיב והקריב וכתי' לאלהי אביו יצחק
שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה
כי יש לך לתמוה למה לא עלה עזרא עם זרובבל צינתי
נורס עד הסנה ה' של דרוס האחרון ולאחר שנבנה כל הצינ כמו
סכתה עזרא ויצא ירושלים צדמה ה' היא הסנה ה' למלך
מ"א הוא הסנה למד חורה מפי ברוך בן נריה צבאל (וברוך
לא עלה מצבל ומת עם ברוך הסנים הללו ודאמרן לגיל ברוך)
תקנא

נתנבא בשנת ז' לדרושים בצבל היה מתנבא וטול ספרי' בירושל' :
 יעקב למד תורה צבית עבר י"ד שנה כשפירש מאביו ללכת
 לחרן ולא נענש עליהם על כבוד אביו ובשאר השנים שנשקחה
 צבית לכן ובדרך נענש כדמפרש ואיל' : למה נבנו שנותיו
 של ישמעאל מה לנו למנות שנותיו של רשעים ליחס זהם
 שנותיו של יעקב עד יוד מנין שנותיו של ישמעאל אלו למדין בזה
 פרק שנות יעקב עברו עליו כל הקורות והמלאות אחריו ומהו אלו
 למדין שנים צבית עבר י"ד שנה כיצד אברהם בן פ"ו שנים
 כשנולד ושמעאל ויחזק ויחזק אברהם בן ק' שנה הרי (אלו)
 היו לישמעאל י"ד שנה וכתיב ויחזק בן ס' שנה בלדת אוקס הרי
 לישמעאל ע"ד שנה כמה שנים פייסן משנות ישמעאל ס"ג נמצא
 שהיה יעקב כשמת ישמעאל בן ס"ג : וכתביא נמי הכי היה יעקב
 כשנתברך מילח אביו בן ס"ג שנה ואחריו פרק מת ישמעאל ותניא
 כמשמע שנאמר וגומר מלמד שקדשה ישמעאל אביו לעשו ומת
 והשיא בנות אחיו : וי"ד שנה הרי יעקב צבית לכן עד לאחיליד
 יוסף דכתיב עבדתיך י"ד שנה צבית בנותיך וכשנולד יוסף שלמו
 ימי עבוד הבנות שנאמר ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו' ומשם
 ולמעלה עבר אחריו בשכר הנקודות והטולאות הרי ע"ו שנה היו
 ליעקב כשנולד יוסף וכתיב ויוסף בן ל' שנה וגומר נמצא יעקב
 בן ק"ו שנה כשהיה יוסף בן שלשים שנה וי"ה יעקב שוב בדרך
 כנען שלא ירד למצרים שבע של שובו וחרין דכפנא כדכתיב כי זה
 נחמים הרעב צרצב הארץ וגומר הא בן ק"ו היה יעקב כשירד
 למצרים וקרא כתיב ק"ל שנה ס"מ דמיטא יעקב מצית אביו לא
 הלך לבית לון עד י"ד שנה : ואחרון השנים שהיה עומד צבית
 עבר לא חזיב להו ל"ג הכא עד לקמן : עבר מת לאחר ירידתו
 של יעקב לאחר נהרים וצא לבית לון (ועמד שם) ז' שנה לא
 וחשוב שנותיו של עבר ותמלא שהם כלים כשהיה יעקב בן ע' וע'
 שנה והיינו שתי שנים משא לבית לון כשתחשוב י"ד שנים שנים
 צבית עבר : ויאל משם יאל יעקב מצית עבר שתי שנים לפני
 מיתתו של עבר נמצא כשעמד על הצאר בן שבעים ושבעה שנה
 היה ה"ג ומנא לו דלא נענש עליהו דתנינא יוסף כשפי' מאביו
 שלא ראהו כ"ז שנה כנגד כ"ז שנה שפי' יעקב שלא כיצד את אביו
 והת' אצל על יוסף כ"ז שנה : כיצד בן י"ז שנה היה יוסף כשפירש
 מיעקב וכשחלד על מצרים ה' בן ל' שנה ויוסף בן ל' שנה צעמדו
 לפני פרעה הרי י"ג ו' דשבעא וחרתין דכפנא הרי כ"ז שנתכסה
 יוסף מאביו יעקב : והא טובא הו הנך דפיר' יעקב מאביו כ' צבית
 לון וי"ד צבית עבר אלמא ס"מ ארביסר דהו צבית עבר לא קא
 חשיב להו ליענש עליהו א"ה צרי להו טובא ואין כאן אלא כ' צבית
 לון : אישתי' ב' שנין באורחא בשבוע מארס נהרים לבא
 אל יחזק אביו : ויבן לו בית בימי החורף עשה סוכות שנימות
 הקיץ ד"פ שני ימות הקיץ הרי י"ח חדשים צבית אל עשה ו'
 חדשים כשיא משכס שנאמר קום עלה בית אל ושב שם :
מהרש"א שברוך בן נריה קיים בו : עיין צד"ש וק"ק
 דצורך גופיה למה לא עלה אז עם זרובבל ורש"י

בא ליישב זה דצורך מת צורך השנים הללו דהיינו צאותו שנים
 קוד' שהחילו לבנות זה"מ בימי דריוס האחרון אצל אין זה מספיק
 שהרי צורך היה מי צבית שנים לדריוס האחרון כדאמרין לעיל
 שהיה מתנבא צבית שתי לדריוס ואו החילו לבנות זה"מ כמפרש
 בספר עזרא צדקין צבית עבדו צית אלהא גו' עד שנת חרתין
 למלכות דריוס וז"ל בצאורה שנה גופה שהיא שנת חרתין לדריוס
 מת צורך ולא עלה צחלת צבית : יוחר מבכבוד אב בו' מהא
 דמיתתו שלא נענש על אחרונים שהיה צבית עבר אינו מוכח דגדול
 יותר מבכבוד אב דצבית לו נמי אין ראוי לעונש אלא דנקט האי
 לישנא דגדול חלמוד תורה סמך אלישנא דמתני' דריש פאה דתנן
 וח"ה כנגד כולם וא"ל למה נענש גם על אחרון כ"ז שנים כיון
 דצביתו אב ואם ובמלכותו הלך יעקב מסתמא מחלו על כבודם
 וחרין צביל אמרי נועם צסס הרי"ש מפרש"ש שלצסוף י"ד שנה
 שהיה צבית עבר נחקררה דעמו של עשו ושלחה רצקה אמו את
 דבורה מנקת' אחריו לבית לון והוא שהם כ"ז שנה ע"כ עיין
 במפרשים בזה : בבית עבר בו' וצבמה מקומות אחריו צבית
 מדרשו של שם ועבר שהיה קצלה צידס דנביאים היו וכאן אמר
 צבית עבר לפי שסם כצב מת צבית ל' ליעקב אצל עבר היה מי
 עד שהי' יעקב צ' שנים צבית לון כדלקמן ומסב' קאמר' בצאורה
 י"ד שנים שאין מפורש צבית מה היה עסקו של יעקב מסתמא
 צבית עבר היה שפי' קראו הכוזב יושב אוהלים בזהל של תורה
 צבית עבר : שנותיו של ישמעאל בו' עיין פרש"י ואף על גב
 דאמרין פ"ק דצ"ב דישמעאל עשה תשובה מ"מ כיון שהיה רשע
 מעיקרא אין ראוי למנות שנותיו צבית אי לאו משום יעקב : י"ד
 שנים כו' יצא משם ובא לו לארם נמצא כשעמ' על הבאר
 בו' ויש לדקדק דחולין פג"ה משמע מפסוק ויאל יעקב מצאר
 שבע משם הלך מיד לחרן ע"ס ויש לישב צבית עבר נמי בצאר
 שבע ולא הלך כלל מצאר שבע לבית עבר אלא שהיה מוטען בצאר
 שבע צבית עבר מפני יראת אחיו עד אחר י"ד שנים הלך משם
 לחרן ותו לא מירי ויש רמז צביתו צאר שבע שיש צו אחריות עבר
 וארבע עשר ועוד נראה דאביו יחזק נמי היה לו צית המדרש
 כדאמר' ציומא יחזק זקן ויושב צביעה היה וכו' וכל שלשה מדרש'
 של שם ושל עבר ושל יחזק צבאר שבע היו ורמז מצאר שבע אחריו
 ש"ס עב"ר א"צ : ולמקנהו עשה סכות בו' עיין פרש"י ודרוש
 ליה מדכתיב סכות צבילן רצום וצית צבילן יחיד אצל רישא דקרא
 ויאל יעקב סכותה לא דריש דהיינו שם העיר וכן משמע מחוך
 שמעתי' דקאמר הכא יאל לו מארס נהרים וצא לו לסכות ועשה
 שם י"ח בו' הרי לך : צהדיא דגם לפי הדרשה דצ"פ עשה סכות
 הנימו סכותה דרישא דקרא כפשיטה שהוא שם העיר אצל מפרש"י
 צחומס נראה דרישא דקרא סכותה נמי דריש וכן הציון הרא"ש
 דצביו אצל לשיטתיו יתיישב הכל ויהיה פירוש הכוזב ויאל יעקב
 לעיר סכותה ושהם שם ויבן לו צית ולמקנהו צחורף וגם שהם אל
 עד שנה לו ולמקנהו סכות צ"פ צקן ותו לא מירי : ובבית' אל
 עשה ו' חדשים ויש לדקדק למה יחמו כל ה' חדשים המעריס

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

שנאמר * ואשיבה ידי עליך ואצרוף כבוד סיניך וכתוב ישיע
* ואשיבה שופטיך כבראשונה * וכיון שנעשה דין מן
הרשעים כלו המינין וכולל ודים עם המינין שנא * ושבר
פושעים וחטאים יחדיו וכיון שכלו המינין מתרוממת
קרבן צדיקים דכתיב * וכל קרני רשעים אנדע תרוממה
קרבנות צדיק וכולל גירי הצדק עם הצדיקים שנאמר * מפני
שיבה תקום והדרת פני זקן * וסמך ליה וכו' יגור אתכם
גור הויכין מתרוממת קרנם בירושלים שנא * שאלו שלום
ירושלים ישליו אוהביך וכיון שנבנית ירושלים בא דוד
שנאמר * אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם
ואת דוד מלכם וכיון שבא דוד באתה תפלה שנאמר
* והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלותי וכיון
שבאת תפלה באת עבודה שנאמר * עולותיהם וחבירהם
לרצן על מזבחי וכיון שבאת עבודה באתה הודאה
שנאמר * זובח תודה יכבדני * ומה ראו לומר ברכת
כהנים אחר הודאה דכתיב * וישא אהרן את ידיו אל העם
ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים אימא
קודם עבודה לא סלקא דעתך דכתיב וירד מעשות
החטאת וגומר מי כתיב לעשות מעשות כתיב * ואימא
אחר העבודה לא סלקא דעתך דכתיב זובח תודה * מאי
חיות דסמכת אהא סמך אהא מסתברא עבודה והודאה
היא מלתא היא ומה ראו לומר שיש שלום אחר ברכת
כהנים דכתיב * וישמו את שמי על בני ישראל ואני
אברכם ברכה הקדוש ברוך הוא שלום שנאמר * ה'
יברך את עמי בשלום * וכי מאחר דכתיב וישמיעו וישמיעו
ומה כמה נביאים תקנו תפלה על השר שמעון הפקולי
מאי השרי שכתום חזור וסדרם מכאן ואילך אסור לספר
בשבחו של הקדוש ברוך הוא דאמר רבי אלעזר מאי
דכתיב * מי ימלא גבורות ה' ישמיע כל תהלתו * למי נאה
למלא גבורות ה' למי שיכול להשמיע כל תהלתו * אמר
רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן המספר בשבחו של
הקדוש ברוך הוא יותר מדאי נעקר מן העולם שנאמר
* היסופר לו כי אדבר אם אמר איש כי יבולע * דרש ר'
יודה איש כפר גבוראי ואמרי לה איש כפר גבור חיל
מאי דכתיב * לך דומה תהלה סמא דכולא משתוקא *
כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא מלה בסלע
משתוקא בתרי א"ר אחא אמר רבי אלעזר מנין שקראו
הקב"ה ליעקב אל שנאמר * יוצב שם מזבח ויקרא לו אל
אלהי ישראל ואי סלקא דעתך למזבח קרי ליה יעקב אל
ויקרא לו יעקב מיבעי ליה אלא ויקרא לו ליעקב אל ומי
קראו אל אלהי ישראל * מדיכן קרא ארם את הגמילה
וכו' * תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר מבטלה הדוא *
אמר רבי יוחנן וכולן מקרא אחד דרשו ותכתוב אסתר
המלכה ומרדכי היהודי את כל תקף מאן דאמר כולה
תוקפו

הקורא פרק שני
כה תפלה מגיל רתניא שמעון הפקולי הסדיר י"ח ברכות
ספ לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה א"ר חייא
ע"כ בר אבא אר"י ואמרי ליה במתניתא תנא ק"כ זקנים
ומהם כמה נביאים תיקנו שמונה עשרה ברכות על
הסדר * ת"ר מנין שאומרים אבות שנאמר * הבו לה' בני
אלים ומנין שאומרים גבורות שנאמר הבו לה' כבוד ועוז
ומנין שאומרים קדושות שנאמר הבו לה' כבוד שמו
השתחו לה' בהדרת קדש ומה ראו לומר בינה אחר
קדושה שנאמר * והקדושו את קדוש יעקב ואת אלהי
ישראל יעריצו וסמך ליה וידעו תועי רוח בינה ומה ראו
לומר תשובה אחר בינה דכתיב * ולבבו יבין ושב ורפא
לו * אי הכי לימא רפואה בתר תשובה * לא פ"ד דכתיב
* וישוב אל ה' וירחמנו ואל אלהינו כי ירבה לאלות ומאי
חיות דסמכת אהא סמך אהא כתיב קרא אחרינא
ת"ס הסולת לכל עוניו הרפואה לכל תחלואיכו הגואל משחת
ק חייכי למימרא דגאולה ורפואה בתר סליחה היא ודכתיב
יפעי' * ושב ורפא לו ההוא לאו רפואה התחלואים היא אלא
רפואה דסליחה היא ומה ראו לומר גאולה בשביעי' אמר
רבא מתוך שעתידין ליגאל בשביעית לפיכך קבעוה
בשביעית והאמר מר בששית קולות בשביעית מלחמי'
במוצאי שביעית בן דוד בא * מלחמה נמי אתחלחא
דגאולה היא ומה ראו לומר רפואה בשמינית א"ר אחא
מתוך שניתנה מילה בשמינית שצריכה רפואה לפיכך
קבעוה בשמינית ומה ראו לומר ברכת השנים בתשיעית
א"ר אלכסנדר כנגד מפקיעי שערים דכתי' * שבור ורוע
רשע וגו' ודוד כי אמרה בתשיעית אמרה ומה ראו לומר
קבוץ גלויות לאחר ברכת השנים דכתיב * ואתם הרי
ישראל ענפכם חתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי
קרבו לבא וכיון שנתקבצו גלויות נעשה דין ברשעים
דס"ה

הקורא פרק שני
כה תפלה מגיל רתניא שמעון הפקולי הסדיר י"ח ברכות
ספ לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה א"ר חייא
ע"כ בר אבא אר"י ואמרי ליה במתניתא תנא ק"כ זקנים
ומהם כמה נביאים תיקנו שמונה עשרה ברכות על
הסדר * ת"ר מנין שאומרים אבות שנאמר * הבו לה' בני
אלים ומנין שאומרים גבורות שנאמר הבו לה' כבוד ועוז
ומנין שאומרים קדושות שנאמר הבו לה' כבוד שמו
השתחו לה' בהדרת קדש ומה ראו לומר בינה אחר
קדושה שנאמר * והקדושו את קדוש יעקב ואת אלהי
ישראל יעריצו וסמך ליה וידעו תועי רוח בינה ומה ראו
לומר תשובה אחר בינה דכתיב * ולבבו יבין ושב ורפא
לו * אי הכי לימא רפואה בתר תשובה * לא פ"ד דכתיב
* וישוב אל ה' וירחמנו ואל אלהינו כי ירבה לאלות ומאי
חיות דסמכת אהא סמך אהא כתיב קרא אחרינא
ת"ס הסולת לכל עוניו הרפואה לכל תחלואיכו הגואל משחת
ק חייכי למימרא דגאולה ורפואה בתר סליחה היא ודכתיב
יפעי' * ושב ורפא לו ההוא לאו רפואה התחלואים היא אלא
רפואה דסליחה היא ומה ראו לומר גאולה בשביעי' אמר
רבא מתוך שעתידין ליגאל בשביעית לפיכך קבעוה
בשביעית והאמר מר בששית קולות בשביעית מלחמי'
במוצאי שביעית בן דוד בא * מלחמה נמי אתחלחא
דגאולה היא ומה ראו לומר רפואה בשמינית א"ר אחא
מתוך שניתנה מילה בשמינית שצריכה רפואה לפיכך
קבעוה בשמינית ומה ראו לומר ברכת השנים בתשיעית
א"ר אלכסנדר כנגד מפקיעי שערים דכתי' * שבור ורוע
רשע וגו' ודוד כי אמרה בתשיעית אמרה ומה ראו לומר
קבוץ גלויות לאחר ברכת השנים דכתיב * ואתם הרי
ישראל ענפכם חתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי
קרבו לבא וכיון שנתקבצו גלויות נעשה דין ברשעים
דס"ה

הקורא למפרע פרק שני מגילה פא

תוקפו של אחשורוש ומאן דאמי מאיש יהודי תוקפו של מרדכי ומאן דאמר מאחר הדברים האלה תוקפו של המן ומאן דאמר מבליה הואו תוקפו של נס' רב הונא אמ' מרבא ומה ראו על ככה ומה הניע אליהם מאן דאמי' כולה מה ראה אחשורוש שנשתמש בכלים של בית המקדש על ככה משום דחשיב שבעים שנים ולא איפרוק ומה הניע אליהם דקטל ושתי ומאן דאמר מאיש יהודי מה ראה מרדכי דאיני בהמן על ככה דשוי נפשיה על עכו"ם ומה הניע אליהם דאתרחיש ניסא ומאן דאמר מאחר הדבריה האלה מה ראה המן שנתקנא בכל היהודים על ככה משום דמרדכי לא יכרע ולא ישתחוה ומה הניע אליהם ותלו אותו ואת בניו על העץ ומאן דאמר מבליה הואו מה ראה אחשורוש להביא את ספר הוכחות על ככה דומנתיה אסתר להמן בהדיה ומה הניע אליהם דאתרחיש ניסא אמר רבי אבא בר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן אלמלא נשתייר במערה שעמד בה משה ואליהו כמלא נקב מחט סדקית לא היו יכולין לעמוד מפני האורה דכתיב *כי לא יראני האדם וחי ואמר רבי אבא בר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן מאי דכתיב *ועליהם ככל הדברים מלמד שהראה הקב"ה למשה בסני דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ומה שסופרים עתידים לחדש ומאי ניוו מקרא מגילה : הפקול' י"א שסמך צמר גפן שנקרא שקולי : הבו לה' הוינו לפניו את חלי הארץ : הבו לה' כבוד שמו גיפיה דקרא בזהרת קודש : ומה ראו לומר גאולה בשביעית ולא רשאו אחר סליחה דכתיב קרא הסולת לכל עונייך הרופא לכל חמלאיכי : מתוך שעתידים ליגאל בשביעית שזע שזן דוד צא צו חלוק משאר שנים כדאמרין בפרק חלק שנה ראשונה רעב ולא רעב וכו' עד ובשביעית מלחמות וצמאלי שביעית צן דוד צא : אתחלתא דגאולה היא ואע"ג דהאי גאולה לאו גאולה דגלות היא לא שיגאלנו מן הגלות הצלות עלינו תמיד דהא ברכת קצין ונניין ירושלים ולתת דוד יס לכל ארץ ואחת ברכת לעלמה לבד מגאולה זו אפ"ה כיון דסם גאולה עלה קבעו בשביעית : שבור זרוע רשע אלו התייקרין את הגזנזה ומפקיעין את העזרים וממלי דמפקיעי שערים בתיב דכתיב בהאי פרשתא יארצ במסחר כחריה שזכו יארצו לחטוף עני וכי הליסטים אורצ את העני והלא את העשיר הוא אורצ אלא דמפקיעי שערים הכחזו מדבר טרונ דעסא לעניים הוא וקא צני דוד רחמי עלה דמילתא שזר זרוע רשע וזן שזע צעולס וצקן זרועו שזורה ורע דתרוס רשעו צל תמלא וזה שהיה דעתו להיות רשע כשתדרוס רשעו לא תמלא עוולה שלא ספיק לעשות : בפרשה חשיעית אמרה וא"ס שמיניתה איא אשרי ולמה רגשו גוים תרתי פרשתא היא : ופריכס תשאול לעמי ישראל כי קרבו לבא אלמא קינוד גלויות צעת ברכת השנים הא : וכיון שנתקבצו הגלויות נעשה דין ברשעים קודם שתייט צו

צירושלים שנאמר ואסירה כל בדיליך וע"י כן ואסירה שופיך כצראסנה ויטליך כצחלה כמו לשער ליון צמטפת חפדה וסניה צדקה לכן סמכה לקינוד גלויות ואסירה שופיטו ולדקנו צמטפת : כלו המינין שליון ומלמינין צדת משה כהיה מן השמים לכן סמכו לה ברכת המינין : עזובי ה' אלו המינין ושבר פושטים היינו זדים כדאמרין פושטים אלו המורדין : אחר ישובו בני ישראל אחר יבוצו לבית המקדש ובקשו הקב"ה ואח דוד מלכס : וזבח תודה אחר צניחה תן הודאה : וירד מעשות החטאת והעולה וגו' חדא מילתא היא אף הודאה עבודה של מקום היא : אסור לספר בקציעות ברכת : למי שיכול ואין מי שיכול לספר את כולו לפיכך אין נראה לספר מדעתו אלא מה שחקנו חכמים : היסופר כי אדבר הכי דרים ליה היסופר שצחו כולו כי ארצה לו דברי שזח אף אמר אים לעשות כך כי יבולע : סמא דכולה משתוקא מצמר כל הסמנין היא השתיקה שלא להרצות דברים והיינו לך דומיה חלה : מלה בסלע משתוקא בחרין אס תראה לקנות הדבור צסלע חקנה השתיקה צשתיק : כל תוקף לקיים איגרת הפורים על תוקף הקסיד להזכיר : תוקפו של אחשורוש ומתחלתה היא מדברת בתוקפו עד סופו : ומה ראו על ככה המגלה נכתבה ונקראת להודיע לדורות מה ראו צלותו הוינו שעשו מה שעשו ומפרס על ככה עשו ולפרס מה הגיע על העושים : במערה שעמד בה משה ואליהו כשהעביר הקב"ה א"צ כבודו עליו ולפניו שני' ושמתין צנקרת האור ואליהו אף הוא עמד בצלותו ומערה ועבר הקב"ה לפניו שני' ויצא סם אל המערה ואומר לא והעמדת בחר וגו' והנה ה' עובר : מחט סדקית מחט שלנו שהיא קטנה ותופרים צה סדקי צגדים ויש מחט אחרת שהיא גסה שחופרין צה השקין ונקראת מחט של סקאין : אלמלא נשתייר צה נקב כפי מחט כססך הקב"ה כמו שנאמר ושכחתי כפי עליך עד צברי דקדוקי תור' יצונו אחין וגמין ומיעוטין אכין ורקין : דקדוקי סופרים שדקדקו האחרונים מלשון משנת הראשונים : תוספות ידוד כי אמרה בפרשה חשיעית אמרה פירש הקונט' ואע"ג דליכא אלא ח' ממוזרים עד ההם אשרי האים ולמה רגשו גוים תרתי ניניה וקשיא דהא פרק קמא דברכו אמ' דחדא פרש' היא ומסיק ההם דכל פרשה שהיה חשיבה לדוד החמיל צה באשרי וסיים צה באשרי בגון וז שמחל' באשרי האים ומסיימת באשרי צה חוסי צו והיינו סוף דלמ' רגשו אלמא דחדא פרשה היא וירד לומר דלמנה על מות ולמה ה' העמוד ברחוק תרתי ניניה : דאי ס"ד דיעקב קרא למזבח וכו' תימה והכתיב ויקרא שמו ה' כסי ויקרא שמו ה' שלום ומחרגמי' ופולח וליצוי' דלא קשיא דההם קרא שמו ה' כסי ע"ש ה' כס וכו' שלום ע"ש ששע לו שלי' אלל אל לבד אס ה' לבד לא קרי ליה : עוד מלמחי בתום' אחרים דההם ע"ש ה' כס ועל אס השלום שאירע להם חיו קוראין למזבח כן אלל הכא ליכא שום מעשה שזכר לומר שע"י כן קראו יעקב אל ואס איתא שיעקב קראו אל ה' לפרושי להדיא : מהרש"א וסמך ליה וידעו תועי רוח וגומר יס לפרש הסמיכות שאתר לעיל מיניה צה אמר ה' אל צית יעקב אשר פדה את אצרהס : ובמדרס אברהם נמיל ומצנח האים צונות יעקב וגו' כמפורס פרק כ"ג ע"ש ואמר צראורו ילדיו את קידוש השם שעשה אברהם גס הס צקצרו יקידשו שאר והקדישו ח"ב כא א את

הקורא למפרע פרק שני מגילה

שבור ורוע רשע בו עיין פרש"י לכל הפרשה נאמרה על מפקיעי שערים ומדלא מייחי רק קרא דשבור ורוע רשע וגומר נראה לפרש דשבור חסר כתיב מלשון יס שבר במלרים ורוע מלשון זריעה דקצעי דוד רחמי דרעתו ורשעתו של רשע כל תמלא ולא תפיק מויתמו דהיינו שהיה מוללל הוריעה בשבור ותפלה הרבה ולא יוכל עוד להפקע שערים כי אמרה בחשעית בו עיין פרש"י פירוש מגומגם דהא מסיק ב"פ דברכות דאשרי ולמה רגשו חזא פרשהא היא ועוד דלא תמלא בשום ספר תהלים דלמה ורגשו גוים בשמינית היא אבל בעשירות היא דבעי למימר ההם דה"ל היו לרזון אמרי פי וגומר ב"ט ונראה להגיה בפרש"י וכל"ל וא"ת בעשירות היא אשרי ולמה רגשו חזא פרשהא ור"ל עשירות היא כמו שהיא בשפלים שלכנינו וקאמר כדמסיק שם דאשרי ולמה רגשו חזא פרשהא היא וה"ל ספיר הך פרשה דשבור ורוע וגומר בש' עיין בחידושינו שם: נעשה דין בפרש"י בו' אברכה השניה שופטנו בו' קאמר לה ולא מפורש בה דין ברשעים אלא כיון דהוזכר בה להשיב שופטים כבדאשונה אז היו דין ברשעים כדמייחי מקרא ואשיבה ידי עליך ואזכור כבוד סיגך דהיינו דין ברשעים וכתב ציה ואשיבה שופטיך כבדאשונה גו' ומיחי ק"ק דהיכן מוזכר בהני קרא דמייחי קיצון גליון למימר דדין ברשעים הולך בקיצון גליון ואין לומר ואשיבה שופטיך גו' משמע ליה קיצון גליון דא"כ צריך צרכה גופה דהשיבה שופטנו בו' מוזכר נמי קיצון גליון: בלו המינין בו' אהך מלחא לא מייחי ראה מקראי דמסבר' הוא אם אז נעשה דין ברשעים כ"ס דין המינין שהוא חמור כמפורש פ"ק דר"ה ושם מפורש דין המינין והיהם כלה והם אינן כלים וה"ק כלו המינין י"ל דהכי קאמר דכלו מן העולם אבל דין גיהנם אינו כלה מהם כמפורש שם וקאמר דכולל זדים עם המינים בו' זדים היינו המסורות והסוקרים בו' שזכרו שם שדין עם המינין ומייחי שגא' ושב שופטים היינו המינין דיודעין רבונם ומורדים צו ומטאים היינו זדים: מתרוממת בו' וקודם שנתקנה צרכת המינין ודאי דהת' צרכות על הסדר היו דה"ל איכא למימר כיון שנעשה דין ברשעים כמפורש בצרכת השניה כדאמרין לעיל מתרוממת קרו לדיקים בו' וקאמר דכולל גירי דקב בו' שנאמר והדרת פני זקן גו' וסומך ליה ובי יגור גו' ובסך צרכה נמי מוזכר זקני לדיקים כמ"ס ועל זקני עמך בו' ועל גירי הדקב בו' ואמר והיכן מתרוממת בו' יסליו אוהבין היינו הלדיקים שהם אוהבי ירושלים ואמר וכיון שנבנית בו' שנא' אחרי ישוּבו בני ישראל וגו' אין אז קיצון גליון שהגבר כבר לעיל דמייחי קודם שתיקצו ירושלים צניניה אלא דמשמע ליה האי קרא אחר שהיה לבני ישראל ישוב בירושלים דהיינו אחר צניניה אזי יבקשו מלכות ציה דוד למלך בירושלים: שנא' והביאותים אל הר קרשי' גו' משמע ליה מהכא שצא דוד כדאמר' פר' כ"ג ג' מצות נלעוו ישראל בכניסתם לארץ להעמיד להם מלך ולהכריזו ורעו של עמלק ולבנות בית הצמירה ומסיק להעמיד להם מלך מקודם וא"כ לעמיד נמי ודאי יהיה כן וכיון דכתב והביאותים אל הר קרשי' דהיינו צנין בית הצמירה ע"כ דא' דוד מקודם זה ואמר כיון שבת חפלה באות עבודה בו' דתפלה שהוא עבודה שכל הקדים

אלה קלום יעקב צדיקים כגון דניאל חנניה מישאל ועזריה וע"י כך וא"ז אלהי ישראל יערינו בעולם שבו וצבורה צידו ע"י זה חנוני רוח כגון נמרוד ונבוכד נלר ידעו ביניה שיש אלהים בישראל כמ"ס כ"נ צריך אלהיהם די שדרך מיטך ועבד נגו וגו': יבין ושב וגו' היינו דיצויהאלס גורל משאו וכנגד מי חטא ואז ודאי יסוד בהשבעה שליומה ופרק א' ה' לימא רבואה כולי' למאי דס"ד השתא דקרא דרפואה דתמלואים איירי ה"ק גם בחולה שא"ל לשב לשעה זו צמעהא אם הוא יצין שטמאן גרם לו החולה ושב צלבו ורפא לו ומיחי ק"ק דהיאך ס"ד למימר דרפואה קדמה לסלימה דהא ודאי השב צריך סליח' וכפרה על עונותיו ואח"כ יכלה לו הקב"ה רפוא' לחלו ואינו נראה כלל שהקב"ה יכלה לו רפואה קודם שיסלח לו וי"ל הא דהוא ס"ד דלא בעי סליחה היינו דיסורין של חולי ממרקין לו והיא גופה סליחתו וכפרתו ומסיק דאינו כן דגם אם יש לאדם טון גדול ולא היה סגי ליה ציבורי ממרקין הוא ראוי לרפואה מ"מ הקב"ה מרצה לסלוח לשב צמליו לסלח לו רפואה אחר הסליחה ולכן יש להקדים הסליחה כדכתב ויסוד אל ה' וגו' כי ירצה לסלוח וע"ז נהכוון בנסחם אלהי עד שלא נוצרתי בו' ומה שחטאתי לפניך מרוב צרמתיך הרבים אבל לא ע"י יסורין וחללים רעים בו' דהיינו שלא ציבורי רעים ורבים כ"כ שהיו הם ממרקין העון לסלוח רק שהיה הסליחה ע"י רחמים רבים מקודם שהיו יסורין רעים ממרקין הכל ולמאי דפרק נמי ומאי חזית בו' סומך אהא צעי נמי למימר דיסורין ממרקין הכל והיא סליחתו ומשני דאיכא קרא אחריתא מוכח מיינה נמי דאין רפואה בלא סליחה מקודם כדכתב הסולח לכל עוונותי גם שם יסורין אינן ממרקין כל העונות ובעי סליחה על כל עונות ואח"כ רפא לכל תמלואיך ואח"כ הגואל משחת חייכי דהיינו גם אם נגמר על האדם לבא למות לשחת החסובה והסליחה צמליו מקודם הרפואה וגאלהו משחת: אלא רפואה דסליחה בו' יש לפרש דה"ק דהאי קרא משחתי צמי יסורין ממרקין כל עונותיו דרפואתו היא סליחתו כמ"ס לעיל אבל א"כ ה"ל דיסורין דסליחה הן ויותר נראה לפרש ע"פ מ"ס הרמב"ם צ"פ דחולי הנפש ורפואתו הוא כמו חולי הגוף ורפואתו ורפואה הנפש צהיה קרא לא רפואת הגוף אלא רפואת הנפש שהיא הסליחה: גאולה בשביעית בו' היינו גאולה מן הגלות כדמסיק שעתידים לגאול בו' אבל גאולת החולה מן המות כבר מפורש דהיא צתר רפואה אחת כדכתב הרופא לכל תמלואיך הגואל משחת וגו' אבל אהיה אינו מתפלל דככלל תפלה הרפוא' הוא שלא יבא האדם למיתה: ומה ראו לומר בו' יש לדקדק ומאי קא קימא ליה והא כיון דמדינא יש לה להסמיך לסליחה כדקא אמרין לעיל מדכתב הסולח לכל עונותי הרופא וגו' אלא משום דגאולה בשביעית אפשר לה מ"מ מאי דאפשר למסמיך לה לסליחה סומך לה ולהכי יש למכנה בגאולה דממוכה לסליחה וי"ל דמה"ע משום דעתידים לגאול צו' אינו מבריע לאומר' הגאולה בשביעית דאדרבה מטעמא דקרא הסולח לכל עונותי הרופא וגו' יש למסמך ספי רפואה לסליחה ולא להסמיך צניניה בגאולה ומשני דרפואה נמי איכא עוד טעמא דרפואה לאומרה בח' וזה ודאי מבריע שלא למכנה לקליה: רבתיב

הקורא למפרע פרק שני מגילה כב

והקורא למפרע וכן עשה שלמה בזמנו בית המקדש
שמתחלה התפלל על כל צרה שלא תבא ואח"כ כתיב ויזבח שלמה
ג' זבחים לה' צוק כ"ז אלף ג' : באת דוראח ב' נראה דה' הודא'
מלשון וידוי הוא על הקרבן והיינו זבח תודה שעל הזבח שמביא
אדם מתודה עליו והיינו דמסיק עבודה והודאה חזא מלהא היא
דהיודי שייך בכ"מ על הקרבן וסמוך נמי האלי ושא אהרן ג'
מעשה השואח ג' : מעשה היודי שעל התפלה נמי במשמע :
ברכה רהקב"ה שלום ב' ודאי דבכ"מ איכא כמה ברכות אלא
שהכל הולך אחר החתימה' שהיא עיקר הברכות : יותר מדאי ב'
משמע יות' מדאי מלשון ספירה מי יוכל לספר כל שצחו ולך דומיה
תהלה דמייחתי נמי איירי בזהי דודאי יש לספר בשצחו של מקום אל
דיותר מדאי קאמר דומיה תהלה לו ודקאמר סתם דכולה מלהא
הכי מפורש סתם דכולה של שבה המקו' משתוקא הוא דא"ל לספר
כל שצחו ובמערב' מלה בסלע ב' דודאי מלה של שבה המקום
צקת הוא טוב לקויה צלע אצל ביותר מדאי לספר בשצחו של
מקום שיה יותר לקויה ככלל למשתק ב' דלאותן שצחות דא"ל
לספרן שאין להם שיעור ודאי דהם הרבה יותר מאותן שיש לספר
שיש להם שיעור ופרש"י בשמעתיה הא דאסור לספר היינו בקציעות
בזכרה עכ"ל אין ר"ל בקציעות' בזכרה צפני עזמה אצל בזכרה' אחת
שרי להוסיף בשבה המקום דהא לקמן בפרק הקורא עומד אמר'
ההוא דנחית אמר האל הגדול הגבור והנור' האדיר והתקו ב' אמר'
ליה סיימיתניהו לכולהו שצחיה דמרך ב' : משמע דאפילו בזכרה
אחת אסור להוסיף והיינו נמי בקציעות בזכרה אחת מ"מ ברכות
ולאפוקי בלא בזכרה כלל מותר לספר בשצחו של מקום יותר :
ולמזבחה קראו ב' למאי דסלקא דעתך השתא יהיה פירושו
כפרש"י בחומש לפי פשוטו ע"ש הגם שהיה השם עמו וה'ילו
קראו למוצח אל להיות שצחו של מקום ב' ע"ש וכפי רש"י בחומש
בזי ויקרא שמו ה' נסי ע"ש והתוס' כתבו דה"ל כתיב ויקרא לו ה'
נסי ויקרא לו ה' שלום ומתרגמ' ופלה וללי מ"מ י"ל ב' ע"ש
נראה מדברייהם שהתרגמו' שחרגם ויקרא ופלה יפרש נמי שהקראו'
היא מוספת על המזבח כפרש"י לפי פשוטו בחומש אלא שהתרגום
שומר השעם ולא המלות כדכרו והוא דחוק בדברי התרגום ועפי
ניחא צוה דברי הרמב"ן שהצין שהתרגום' לו דרך אחר שכתב אצל
אונקלוס אמר ופלה עלה קרי' אל אלהא דישאל' ויהיה טעם לו
כעטס צו כולי עכ"ל ויהיה פירוש הכתוב לפי זה שקרא יעקב
צתפלה על המזבח לאל אלהי ישראל והדרש דהכא יתאן זה
דמלת אל מיותר הוא ולמאי דס"ד הכא דלמוצח קראו אל ה"ל הכי
פריך דמלת אל מיותר ולא הוה ליה למכתב אל אלא יעקב הוא
שקרא וכתב הרמב"ן שיש צענון זה מר ב' ורמזו למה שהיו
אומרים שאלות יעקב מקוקה בכסא הכבוד ב' ע"ש : מור ראה
אחשוורוש ב' ולשון ראו צל"צים על שם אחשוורוש ויועלין וכן
מה ראה מרדכי ב' : עס שאר דליקים שצאוו דור ומה ראה המן
ב' עס בניו ומה ראה אחשוורוש עס יועלין : אלמלא נשתתיר
ב' דיינו שהיה נשאר צתחילת המערה בלוחו לך שעבר כבוד ה'
כמלא נקב דק כמחש סדקית ולגבי משה מפורש שהסחירו הקב"ה
שלא יראה כבוד ה' כ"מ והיה בעבור כבודו ושמתיך בנקרת הנור

הרי"ף מה ראו : לומר תשוב' אחר ציה מ' וקשה מאי אי הכי דקאמ' דהא
אע"פ שלא תהיה התשובה אחר ציה יש להקשות כן ולומר לומר'
רפואה בחר תשובה דכתיב ובש ורפא לו וע"פ מאי לא ס"ד דקאמר כיון
שעיקר החיורין הוא משום דנחית קראי מלניו הסליחה אחר התשובה דכתי'
וישכח אל ה' וירחמנו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח וכוונתו אחר שומר הסולח
הרופא דהיינו רפואה אחר סליחה ולא קודם וסמכינו יותר אחרי קראי
ולא סמכינו אחר קרא דכתיב ובש ורפא לו וא"כ מאי לא ס"ד דמשמע
שא"ל לפרש כן כלל ולפי האמת איכ' לפרושי הכי אלא דסמכינו אחרי קראי
עפי' מחד קרא' וע"ק מה שהקשה למימרא' דגדולה ורפואה בחר סליחה
והנתיב ובש ורפא לו והא דכתיב קרא סליק' ונחיתין : וחיורין דסמכינו עפי'
אחריה קראי : מחד קרא ומה חזרו להקשות עוד וע"ק דאם כוונת המקש'
הוא לשאלו מאי עבדין מההוא קרא דכתיב ובש ורפא לו איכ' כן היל"ל
והא כתיב ובש ורפא לו ומה לו להקדים ולומר למימרא' דגדולה ורפואה
וגדולה מאן דכר שמה השתא וע"ק דמשום הא"ל דקרא קאמר ובש
והדר ורפא אלו ומכרזת לומר' שהם סמוכים זה לזה אלא אע"פ שיש הפסק
סליחה ביניהם מ"מ הוי רפואה לאחר התשובה ואחר הסליחה וע"ל דהלא
חירולא דרפואה הוא לשון סליחה ואינו רפואת תחלואים איכ' למה הוצרכו
לספור אחרי קראי כי מעיקרא לא נסמכה רפואת תחלואים ב"א רפואת
העון ואם עבשיו חזר צו ממה שחירך קודם א"כ היל"ל א"ל ועוד הא
ובש ורפא לו הוא רפואה דסליחה : ונע"ל ד' דעבשיו שדרשו ולבדו יצין
ובש שהוא מענין תשובה הקשה א"ל דמאי דכתיב ובש ורפא לו הוא מענין
תשובה א"כ לימא רפואה אחר תשובה דלמן ס"ד דמאי דכתיב ובש ורפא
הוא חזר אל הקב"ה וה"ל לבדו יצין ובש הקב"ה לשום עליו לטוב ורפא לו
אצל השתא דדרים ולבדו יצין הוא על ציהו ובש הוא על התשובה א"ל
גם היל"ל כפואה אחר התשובה וכפי' זו ס"ד דרפואה הוא רפואת תחלואים
בלבד ולא איירי קרא דרפואת העון לו"ל הא לא ס"ד לדרוש בחיבת ורפא
לו רפואת תחלואים דהא קודם סליחה אין רפוא' וראיה לזה דהא כתיב
בחר התשובה ענין סליחת עון ולא הכיר שם רפואת תחלואים דכתיב
וישכח אל ה' וירחמנו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח דהיינו סליחה בחר תשובה
ויש לפרש עוד דמ"ש ירחמנו הוא סליחה דכתיב כרוז דחתיך מזה פשעי
כי ירבה לסלוח הוא ריבוי סליחה לבטל גזרה ולרפא העון וחזרו להקשות
ומאי חיות' דסמכת אחא סמוך דהאין לו"ל כתיב קרא דחתינה דלא הוכיז
רפואת תחלואים אלא לאחר סליחתה וכפי' זה חוקיק' לקרא דחתינה לו
בחרוניהו רפואת הנפש מהעון ורפואת תחלואים והשתא ליתא לאקשאי
מקרא דובש ורפא לו דסליחת הנפש ב' שיות יש לו אח"כ סליחת עון והשתא'
רפואת הנפש וכלהו רפואה אחר' והיכא דכתיב גבי הסולח מפרש לכל
תחלואי' היכא דכתיב ורפא לו ויחזק' ויחזק' ויחזק' ויחזק' ויחזק' ויחזק' ויחזק'
היוג וכשם שהקדי' הכתוב סליחת העון שיהא רפואת הנפש קודם רפואת
הגוף ק' יש להקדים צדכיה' נכרת פלח שהיא רפואת הנפש לצדכיה' רפואת
שהיא רפואת הגוף וסמכיה' בחר סליחת כלומר אחת הקדמות רפואת הנפש
למימרא' דגדולה ורפואה בחר סליחת כלומר אחת הקדמות רפואת הנפש
שהיא הסליחה ולפחות היה לך לסמוך רפואת הגוף להכיר הכי חרי' מיני
רפואתן שאמרו סלח עון שיהא רפואת נפש ורפואת הגוף מתחלואים

הקורא למפרע פרק שני

אכל הקדמת רפואת הגפס ואחריה בגולה ואחריה רפואת הגוף למימרה
בגולה ורפואה נתר סלימה סביבה הסדר גם בגולה חתלה ואחריה רפואה
בסלימה אחר התבטות למרש בהשאלה הלא גם מענין התבטות והסלימה
שאר בגולה הגפס והכל כתיב וצד ורפא לנולא הויגר הסלימה אחר
התבטות לפי שהיא נכללת בכלל ורפא בהסלימה הוא ב'כ רפואת הגפס
ובין שתימן נכללת בלאו רפואה אחר אחת ממקום בין שתי רפואות
בגולה ללא תיך אל ספור שוב ורפא לו מדרר כענייני רפואות
הוא לאו רפואה לתלולאס אלא רפואה של עון בנכד ובין שכן פי להקדי'
רפואת הגפס הוא סלימה העון וע'פס שבתוב בקרה להקול רפואת
תלולאס קודם הגולה פי להקדים הגולה שעתידים ליהא כעשיית
ולמיך קצונה כעשיית' ועוד פי למרש סלימה עון דפרשין שכלל רפואה פי
סלימה ורפואת תלולאס שאם אין סלימה אין רפואה א"כ קשה מ"ם
הבית הסולל לכל עוניויני הרפא הגולל פי בכלל סלימה פי ב'כ רפואה
תלולאס וגולה מסחת וברה הלא אמר הסולל שכללים צו כולם וזו
לומר דרך גולה ורפואה שכן שתימן נכללת בלא סלימה והכל כתיב ורפא
לו שכלל בלאו רפואה הסלימה ורפואה אס כן גם בכלל הסלימה נכללו
הגולה ממנהו תלולאס ותלולאס א"כ לאו רפואה פי תלולאס נכללו
בלו' מעולם אלא נכלל בלאו רפואה אלא סלימה עון נכד ולא רפואת
תלולאס ובין שכן הוצרך לפרע אחר סלימה העון כפסוק הסולל לכל
עוניויני חר וסכר רפואה וגולה סלימה רפואה תלולאס וחר ומקשה כיון
שכן כתוב הרפא לכל תלולאס וא"כ' אמר הגולל מסחת חייבי מות חר
לומר גולה פי והול' קודם רפאיו וא"כ ברכת גולה ותלולאס וזו מורה
שהיא כעשיית' ומה ראו לומר ברכת השנים כעשיית כנגד מפקיעי
רש' ו'ל וא"כ מסחת יוא אשרי הארץ ולמה רבשו גויס תרתי פרסח'
קשה לדבריו על שפתינו יוא תרתי פרסח' א"כ עשירית היתה על חר
לכן ולמה תעמוד הוא תרתי פרסח' נמי דמאי חיות וע"כ' דלפרסח'
דכשיב על מוח לן ולמה תעמוד בחדא פרסח' דמסוס התב כתיב רש'
וא"כ שמינית היו א"כ הוי פרסח' גבי יוא לרלון חרסי פי שבעשו
תרתי' שכן דוד אמרה אחר רש' מומרים ופרך חרסי פי' או ומאי
פרך כיון דעל מוח לן ולמה תעמוד א"כ פרסה אחת א"כ ספיר קאמר
אחר רש' על מוח לן ולמה תעמוד א"כ פרסח' מ"ם א"כ כנכד
מחשונו על מוח לן ולמה תעמוד בפרסה אחת הוי פי קאמי רש'
דאמר ק"פ פרשיות אמר דוד ולא אמר שירה עד שראה במתפלל של רשעי'
ופרך חסם ק"ג והא ק"ד הו ומאי קאמי כיון דעל מוח לן ולמה תעמו'
א"כ פרסה אחת אס ק"פ א"כ בליד ולמה הוצרך לתרך הכא והאס רש'
האס ולמה רבשו גויס דר' פרסח' או דאף על גב דסס חסי פרסח'
מכל מקום ספיר קאמר ק"פ פרשיות הו דעל מוח לן ולמה תעמוד אס
פרסה אחת אלא ודאי מכל גבי משמע דעל מוח לן ולמה תעמוד לית
ציה ספיקא תרתי פרשיות הו ולמה פריך רש' או ק"ד הו ובין
שכן מה לן לאקשויי הכא דקאמר קצונה כעשיית' וכל עשירית
לשנוי דחשיבין אשרי ולמה רבשו בחדא ולכהי כעשיית היא ולא עשירית
והיה הכוח' הקו קאמי' ו' תתירו על רש' ו'ל קאמי לן מעיקרא
קאמישו והקשה וא"כ שמינית היו דמאי דעמיח דרש' ו'ל וגרלה לפרסח'
לדעת רש' דאע"פ דעל מוח לן ולמה תעמוד א"כ מחשיב' לשתי פרשיות
מ"ם כיון שסלימס מדרבין בענין א' בקללים כעשיית כעולל כפי וקס
רבשו ו' פי כי ללנא יספח ראיוני יסבורו כעשיית לשאלוי קומה ה' אל יסו
ארנס וגו' סלימה ה' מורה לרסס וגו' וספיק ליה למה' תעמוד תלולאס
בגאות רשע ידלק עני פי הלל רשע וגו' חילו דרכיו וגו' שהכל מדרר בענין
א"כ דבר כמקיעי שערס סכור רוע רשע ורע ובענין הוא של הרשעי'
כר נכחוס כעשיית א"כ להכי קאמר קצונה כעשיית' מסוס מפקיעי
סכור וא"כ' הדיא כפרסח' עשירית מ"ם דוד כי אמרה כעשיית' אמרה
כל' זה הענין של קללות שערר רוע רשע כעשיית' אמרה שהוא מומור על מוח
לן דאע"פ דפסוק סכור רוע רשע כעשיית' כ' למה' תעמוד וגו'
מ"ם תחלה קללה הרשעים כעשיית נאמרה ואחריה נמשכה פ' למה' ה'
תפסור לסיס קללתה הרשע סכור רוע רשע וגו' וספיר קצונה כעשיית' וזהו

[illegible]

פנ

הקורא עומד

פרק שרישי

מגילה

פנ

הקורא עומד פרק שרישי

כש הקורא את המגילה עומד ויושב יצא ונא מה שאין כן בתורה. מנה"מ אמר קרא *ואתה פה עומד עמי א"ר אברה אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כביכול שאפילו הקכ"ה בעמידה אמר רב יודנה אמר רב מנילרב שלא ישב על גבי מטה וישנה לתלמידיו על גבי קרקע שנאמר ואתה פה עומד עמי * תנו רבנן מימות ירושע עד רבן גמליאל היו למדין תורה מעומד משמט ר"ג הוקן ירד חולי לעול' והיו למדין תורה מיושב והיינו דתנן משמט ר"ג הוקן כטל כבוד תורה * כתוב אחר אים * ואשב ברך ארבע' יום וארבעים לילה וכת' פס

*ואנכי עמדתי בהר' אמר רב עומד ולומד וישוב ושונה
 רבי הנינא אומר לא עומד ולא יושב אלא שוחה *רבי
 אבא אמר אין (לשון) ישיבה אלא לשון עכבה שנאמר
 *ותשבבו בקדש ימים רבים *רבא אמר רכות מעומד
 השות מיושב *בשני ובתמישי ובמנחה בשבת קורין
 שלשה כנגד מי אמר רב אסי כנגד תורה נביא' וכתובים
 רבא אמר כנגד כתבים ליום וישראלים אלא הא דתני רב
 שימי אין פוחתין מעשרה פסוקים בבית הכנסת וידבר
 עולה מן המנין הני עשרה כנגד מי אמר ריב"ל כנגד
 עשרה בטלנין שבבית הכנסת רב יוסף אמ' כנגד עשרה
 דברות שנאמרו למשה בסני' ר'ל' אמר כנגד עשרה
 הילולין שנאמר דוד כספר תילים ורבי יוחנן אמר כנגד
 עשרה מאמרות שבהן נברא העולם והי נינוה ויאמר
 דבראשית הני ט' הוו בראשית נמי מאמר הוא דכתיב
 *בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם *הני ג'ר"ה
 וז' כנגד מי פליגי בה ר' יצחק בר נחמני וחד דעמיה
 ומנ' ר"ש בן פזי ואמרי לה ר"ש בן פזי וחד דעמיה ומנ'
 ר' יצחק בר נחמני ואמרי לה ר' שמואל בר נחמני חד
 אמר כנגד כרכת כתבים וחד אמר כנגד שלשה שומרי
 הקץ חמש' מרואי פני הקץ ושבעה רואי פני המלך תני
 רב יוסף ג'הו"ו *שומרי הקץ *המראי פני המלך *שבע'
 רואי פני המלך א"ל אבוי עד האידנא מ"ט לא פריש לן
 מר א"ל לא הוה ידענא דצריכיתו לי ומי בעיתו מינאי
 מלתא ולא אמרי לכו *א"ל יעקב מינאה לרב יהודה הני
 ששה דיום הכפורים כנגד מי א"ל כנגד ששה שעמורי
 מימינו של עזרא וששה משמאלו *שנאמ' *ייעמוד עזרא
 הסופ' על מגדל עץ אשר עשו ויעמד אצלו מתחת'
 ושמע ועניה ואוריה וחלקיה ומעשיה על ימינו ומשמאלו
 פריה ומישראל מלכיה וחשום ושבעה זכריה משלם
 שבעה הוו זכריה דייני משלם ואמאי קרי ליה משל'
 דמשלם בעובריה :

מה שאין כן בתורה שאין קורין צחור' צלצור מיושב : כפיכחול
נאמר בהקב"ה כן אדם שיכול להאחר צו כן: שלא ישב
ובו' אלא או שיהיה על גבי מטה או שיהיה על גבי
קרקע : ולומר מפי הגבורה : יושב ושונה שנית
לצדו מה שלמד: רבות דברים רבים ונחמם שאלם מהיר לשומען:
בראשית נבי' דמחשיב בשמים וארץ דלתיב דצדכר ה' שמים
נעשו וגו' : ברכת בלנים שלש תיבות בפסוק ראשון והמשה
בפסוק שי ושבעה בפסוק שלישי : חמשה מוראי פני המלך
בפסוק הש' כדכתיב שבעת שרי פרס ומדי יש חמשה חשודים
כדכתיב בסוף מלכים: ג' שומרי הכסף בסוף ספר מלכים וכנגדן
תיקנו אלו מעין דבר מלכות: דמושלם בעובדיה תמים במעשיב
תוספות אלמלא מקרא וכו' ג' אלמלא שחא כמו אלו לא כנון הך
דיכא וכו' אלמלא ארצות לאסות אלו לא וכו' ארצות לאסות
וכן הרבה ויש אלמלא שחא כמו אלו היום כיון אלמלא נבדלו לתנאים מיאסות
ועתה דבר אלו נבדו וכן הדין (ומ"ש) ואומר ר"ח דהיכא שכתבו אלמלא קט"ו
באלף היו כמו אלו לא והיכא שכתבו אלמלא ביו"ד היו כמו אלו : בפיכחול ש"ס
בסוף

תוספות אומלל מחדא וכו' י"ט חלונל סהול כמו חלו לא כנון הך
 דלכא לא חלמל אברור חסאשונ חלו חלו חאברור חסאשונ
 וכן דרש' וי' סהול כמו חלו הו' סהול בדרה חלניני מישל' כ"ח
 ועזירה דהוי חלו כדדו וכן דרש' (ו"ט) וחומר ר"ח דהיכ' שכתוב אומלל
 חלף' ה' כמו חלו חלו ויהיכ' שכתוב חלמל חיו"ד ה' כמו חלו חלו
 חיו"ד

הקורא עומד פרק שלישי מגילה

החזן נמדרש כ' יכול כתוב פחור יכול לאומר נקוד על הכ"ף ועל ה"ת
 בלומר כתוב פחור: שלא יפסד על גבי מעט וכו' קשה מהל' דאזרי' בפרק
 השפלים רבי ורבי אלעזר דברי שמעון הוו יתבי על גבי קרקע קמיה דרבי
 שמעון בן גמליאל ורבי יהושע בן קרח' דהוו יתבי אספסלי ואמר' פ"ק
 דסנהדרין שמעון היתמי היה דן לפניהם על גבי קרקע ובמ"ק וכו' ונראה
 בשהיו שומעין היו כלם מעומד שלא היו לריבין כל כך לדקדק אלל בסכסוך
 שהיו לריבין לדקדק היה הרב יושב ואחרים מעומד ופעמים שהיו כלם
 יושבים כמו שאתם צעירותין שהיו אחריו יושב לשמאל' משה וכן אחרים
 וכו' ורבי כשהיו לריבין לדקדק ולטרוח בטלס':

מהרש"א וכתב ונאני עמדתי בו' אט"ג דקרא דאשכנז
 דבר מ' יום גבי לוחות הראשונות הוא דכתיב
 והאי קרא ונאני עמדתי מ' יום בלוחות הראשונות כתיב מ"מ
 נשמע להו ליתן את כל האומר בזה לזה מדכתיב דאחרונות כתיב'
 הראשונים: לא עומד ולא יושב אלא שוחה בו' והיינו
 כהשתחויה ואפשר משום כבוד השכינה: אין ישיבה אלא עכבה
 שנאמר ותשבבו בקרש גומר ומדכתיב וישב יעקב לא שמע
 ליה ראייה דהא דרשנין ליה צ"ל חלק חין וישב אלל לשון נער בו'
 ע"ס: * ושבויה רב פאח בו' נראה דרב פפא דלא נמי מודה
 דכל א' מהשליש שקרא ד' משכבה אלל שאמר כשקרא הראשון ד'
 שצחיה מעטס דוריון ומקדיון למלוה וכו' הראשון זרין להקדים
 עמלו לקרוא ארבע: * קידה על אפים וכו' א' כולי' וכתיב
 התוספות תימה בו' וי"ל דמגמרא בו' עכ"ל ואין זה מספיק כיון
 דאשכנז בקרא' השתחויה על אפים וכן בצריעה וכן ארלה אשכנז
 גבי קידה והנראה ליישב זה כי כל שלשה חלוקות הנזכרים
 הכא בתווארים מתוך הכתובים והוא אין ספק כי כל אחד מהג'
 חלוקות היו עכ"ל צ"פיים דכבולה כתיב אפים והצריעה דבר נוסף
 על הקידה היו הקידה אינו רק משתטח: פניו לארץ ולא גופו
 כפתי' פ' החליל והצריעה הוא דבר נוסף משתטח פניו לארץ
 וגם רגליו בצריעה על הארץ אלל לא שזר הגוף נוסף עליו
 השתחויה שהוא משתטח פניו לארץ וגם רגליו בצריעה וגם גופו
 לארץ והוא פשוט ידיים ורגלים וכל זה מוכח מתוך הכתובי' דמצינו
 בכל המקרא קידה קודם השתחויה וכן הצריעה קודם השתחויה' שג'
 בורעים ומשתחיים להגן' וכל זה מוכח מתוך המקראות בכתוב
 ולא נקט הני קראי אלל לסימן צלמא דקידה כתיב אפים וצריעה'
 כך ובהשתחויה ארלה: הגי' ה' ו' ו' בו' כנגד ברכת
 ברוכים בו' לגבי' נתנו לליל טעמא אחריו וכתיב התוספות
 לעיל דעמ' ג' כנגד שומרי הסף שאמרו הכא אינו עיקר בו' ע"ס
 אלל אכתי קשה למה לא אמרו לעיל כנגד דברם כהנים וע"כ
 הנראה דהני אמוראי דהכא פליגי אטעמי דלעיל ולא מייחתי להו
 לעיל משום דהני אמוראי הכא נתנו טעם גס מה' ו' ז' אלל לעיל
 לא אמרו האמוראים טעמים אלל אג': והא' ג' כנגד שומרי
 הסף ה' מרואי פני מלך בו' עיין פת"י כאן וכו' א' פ' פ"ק
 דסנהדרין אלל התוספות דהו סס פירושו דאין נראה שתקנו כנגד
 שרי עכו"ל ומפ"ר"ת דהס שרי ישראל דאשכנז בסוף מלגים דהגל'
 בנזוראין ג' שומרי הסף וה' רואי פני מלך ובסוף ירמיה כתוב ז'
 רואי פני מלך בו' ע"ס ומה שיש לדקדק בזה אסוגיא דפ"צ דר"ה
 עס מפורש:

משנה סומא פורס על שמע ומתרגם ר' יהודה אמר כל
 מי שלא ראה מאורות מימיו לא יפרסם על שמעו: **בר**
גמ' תניא אמרו לו לרבי יהודה והלא הרבה צפוי לדרוש
 במרכבה ולא ראו אותה מימיהם ורבי יהודה התם
 באכנתא דליבא תליא מילתא והא קא מיכין וידע הכא
 משום הנאה הוא והא לית ליה הנאה ורבנן אית ליה
 הנאה כדר' יוסי דתני' א"ר יוסי כל ימי הייתי מצטער
 על מקרא זה* והייתי ממשש בצהרים כאשר ימשש העור
 באפל' אמרתי ובי מאי אכפת לי לעור בין אפלה לאורה
 עד שבא מעש' לידי פעם אחת הייתי מהלך באישון לילה
 ואפלה וראיתי סומא שהיה מהלך ואבוקה בידו אמרתי
 לו בני אבוקה זו למה לך אמ' לי כל זמן שאבוקה זו ביד
 בני אדם רואים אותי ומצילין אותי מן הפחיתים ומן
 הקוצים ומן הברקנים סמך לזה כתובה משנת האומר
 יברכך טובי' וכו' והאומר על קן צפור וכו' והוא דנחית
 קמיה דר' חנינא אמר האל הגדול וכו' ת"ר יש נקראים **כה**
 ולא מתרגמין יש נקראים ומתרגמין ויש לא נקראין ולא **חלחל**
 מתרגמין מעשה בראש' נקרא ומתרגם פשיט' מ"ד אותו **ה'**
 לשיולי מה למעלה ומה למטה מה לפני' ומה לאחור קמ"ל הכל
 מעשה לוח נקרא ומתרגם פשיטא מ"ד נחוש לכבודו **כז**
 דאברהם קמ"ל מעשה תמר ויהודה נקרא ומתרגם **כח**
 פשיט' מ"ד ליחוש לכבודו דיהודה קמ"ל שבת הוא לו בנרמ'
 דאורי' מעשה העגל הראשון נקרא ומתרגם פשיטא מ"ד **כט**
 ליחוש לכבודן של ישראל קמ"ל ב"ש הניחא להו דהויא **ל'**
 להו כפרה קללות וברכות נקראין ומתרגמין פשיטא **לז**
 מ"ד נחוש דילמ' פייגא דעתידו דצבורא קמ"ל: אזהרות **לח**
 ועונשין נקראין ומתרגמין פשיטא מ"ד דילמ' אתו למעבד
 מאהבה ומיראה קמ"ל מעשה אמנון וחמר נקרא ומתרגם
 פשיטא מ"ד ליחוש ליקריה דדוד קמ"ל מעשה פילגש
 בגבע' נקרא ומתרג' פשיטא מ"ד ליחוש לכבודו דבנימין
 קמ"ל* הודע את ירושלים את תועבותיה נקרא ומתרג' **יח**
 פשיטא לאפוקי מר' דתניא מעשה באדם אחד שהיה **עו**
 קורא למעלה מרבי אליעזר הודע את ירושלים את
 תועבותיה אמר לו עד שאתה בורק בתועבות ירושלים
 צא וברוק בתועבות אמך ברוק אחריו ומצאו בו שמץ
 פסול' ואלו נקראים ולא מתרגמין מעשה ראובן נקרא
 ולא מתרגם מעשה בר' חנינא בן גמליאל שהלך לכבול
 והיה קורא חזן הכנסת *ויהי בשכונן ישראל ויהיו בני **כא**
 ישראל שנים עשר אמר לו למתרגמן אל תתרגם אלא **לס**
 אחרון ושבהוהו חכמים מעשה העגל ה' נקרא ולא
 מתרגם ואי זהו מעשה העגל ה' מן *ויאמר משה עד **סח**
 *וירא משה ברכת כהנים נקרא ולא מתרגם מ"ש משום **כב**
 דכתיב *ישא' מעשה דוד ואמנון לא נקראין ולא מתרגמין **סז**
 והאמרת מעשה אמנון וחמר נקרא ומתרגם' לא קשיא **כד**
 הא דכתיב אמנון בן דוד הא דכתיב אמנון סתמא **כז**

הקורא עומד פרק שלישי מגילה פר

וצפו לדרוש במעשה מרכבה דחוקאל : פחתים נומות : קמ"ל
שבה הוא ליהודה קריאה זו : ראורי סודר על חמלתו :
מאהבה של זכרות : ומיראה של קללות ולא לשם שמים פייגא
דעתייהו חמלם דעסא כשמשמעו סהם נענסים ויאמרו טוב
ליהנות מן העולם בכל ראוננו הויאל וסופנו בכל העונשים האלו :
אל תתרגם אלא אחרון ויהי בני ישראל שנים עשר והמקרא
הזה נפסק בהפסק פרשה לכך קוראו אחרון כללו הוא פסוק צפני
עלמנו : מן ויאמר משה אל אהרן מה עשה לך העם שחור אהרן
וספר המעשה נקרא מעשה העגל השני : משום שאם אהרן
הקצ"ה נושא פנים ואינו יודעני כדלמי בני ישראל לכאף להם פנים
אני אחרתיו ואכלת וצפעת וזכרת וכן מתחזק על עלמנו עד כות
עד כבולה :

תוספות מעשה העגל ה' וכו' בירושלמי מפרש טעמא לפי
שאין דומה גבאי של ספר לגבאי של חיד כבוד ומשום כבודו
של אהרן הוא דאין מתרגמין ע"כ :
אמר הכותב ונראה לי טעם אחר חזק לזכור כי אהרן חשב לתת
התנלות על טעמו וכפי המפרסם הוסף על חמלתו פסע : אחר
הכותב כפי הרמז ולשון המפרסם וצדקת מפרש"י ו"ל כי מוחלטת הייתה
במראה בקללות וזכרות אחר דלמא אחי למעבד מחלבה ומיראה
ובזכרות ועונשין ליתום דילמא פייגא דעתייהו וזה נראה אמת אף על פי
שבמראה שמתקני מומה היה כבוד הצדק :

הרשב"א ו"ל לחלבה ומיראה פי' מחלבה השכר בלבד ומיראה העונש
בלבד ולא יתבונן לאדם חסד וליראתו והוא לזכור כעבור"ס שם
יבואו עליהם וסורין מתחזקין אבל העונש מחלבה ומיראה וכוונתו לבד לשמור
הרי זה לזכור גמור כדלמירין בריש פ"ק דר"ה הרי טעם זו ללמד בשביל
שיחיו בני הרי זה לזכור גמור ומוקינן בישראל שאדם קוראים חבר אבל
בעבור"ס שקוראים חבר אינו לזכור גמור והוא דמסתם פוטם דפרוש מחלבה
פרוש מיראה דכונתה היא שאין פרוש"ס אלא מחלבה ומיראה ממש וקור'תגר
ומ"מ לזכור גמור לא היו אבל לזכור מיראה היו ובדלסקין הם לא חיתני
פרוש מחלבה פרוש מיראה דאמר רב לשלם יעסוק אדם בצורה ובמנות אף
ע"פ של לשון שחור"ס לא לשון דא לשון :

מהרש"א א"ל כל זמן שאבוקה בירי בני אדם בו"י
לדקדק כיון דבאפלה אין בני אדם רואין אותו אכתי
תקשי אמאי נקט קרא עור וכי מה אכפ' באפלה בין עור לפקח וי"ל
דמ"מ הפקח כיון שדוע לו מנצחי העיר ושליחין בס באפלה יודע
קצת לכוון דהם להגיל עמנו מן הפחתים בו"י *שקורי' אלפינ

ענייני בו"י צפ' הבונה אמרי' א יכתוב אפן ענייני ופרש"י שם ים
סכותני כן מפני שדומין בקריאתו ע"כ לשון והיינו שדומין
בקריאתו מנואל אריתיו' : אחת"ש זה טעמו לא אכתי חיבה וזית
שלא שמתלישין בקריאתו וכן ים לפרש שם גבאי לא יכבוד חית"ן

הה"י וה"ל הכא גבאי ומכתיב לה' שהוא מנואל א"ל *בישראל הבא
על הכותית בו' הכות' מרבר בו' לפרש"י נראה דכא תנא דבי
ר"י לפרש המתניחין דמתקני אותו מלומר כן דהכתוב מדבר
בישראל הכא בו' לא דהכתוב מדבר במעביר בנו באם אבל מדברי
הערוך צדק אדם נראה דכא תנא דבי ר"י לפר' דקושטא הוא
דהכתוב מדבר בישראל הכא על הכותית בו' ומהניחין דקחי שמתקני
אותו היינו דאומר דהכתוב אינו מדבר לא בצרמיותה שמתקנין
זרעם למולך וע"ש ולדבריו יתיישב דברי הת"י שהוא פירש
המק' לא חסן בחשמתיה לזכר דת עוממין בו"י ע"ש : מה לפנים

ומה לאחור בו' פי' צדק"ס מה צדק גבולי עולם למורח ולמעבד
א"ל מה היה קודם ו' ימי בראשית ומה יהיה אחר שיכלה העולם
עכ"ל ופי' קמא דהא רש"י בריש פרק אין דורשין מדפריך דהס'
בגמ' לא מה לפנים מאי דהוא הוה ע"ש גם קשה לפי' קמא אמאי
נקט טפי לשנים ומה לאחור דהס' מורח ומעבד מומי' דנקט אינך
צ' קצו' דהס' דהרוס מימין והלפון משמאל : שבה הוא לו ראורי
בו' א"צ' דראורן נמי אורי ולא אמרי' ביה שצמיח הוא אינו דומה
דקודא יתורה מעלמנו היה אבל דקודא ראוון לא היה מעלמנו
כדלמרי' צפ' החובל מי גרם לראורן שהוא יהוד' בו"י ע"ש ועי'ל
דקודא יתוד' מפורש בקרא והוא שצמיח כנגד המציני' התרגום
אבל דקודא ראוון אינו מפורש ולא שייך שצמיח במתרגם : מ"ד
ניחוש דילמא פייגא בו' גבאי קללות וזכרות שהיא דבר הנאמר
לכלל ישראל סד"א למימר דילמא פייגא דעתייהו דלנורא משא"כ
בזכרותה ועונשין ליתיד והעובר על התורה לא שייך דילמא פייגא
אלא כדקאמ' דילמא אחי למעבד מיראה והואו טעמא לא שייך
הכא גבאי כלל ישראל ויש לדקדק דההוא טעמ' דילמא פייגא לא שייך
בזכרות ולמה אין מתרגמין אותן וי"ל כיון דקללות אין מתרגמין
בזכרות נמי אין מתרגמין דזה לעומת זה עשה אלקים ולכך נקט
קללות קודם בזכרות דשיקר טעמא משום קללות הוה : וא"ל אל
תתרגם בו' ופרש"י במתניתין דחיישינן לגמורו עכ"ל אבל הר"ן
פירש משום כבוד יעקב עכ"ל ואפשר שהסירינו לפרש כן שהוא
מדמה לה למאי דלמרינן באמנון דלא חיישינן לכבודו דלמנון לא
לכבודו דדוד דלמנון צן דוד אינו מתרגם ואמנון סתמא מתרגם
ונראה דאינו דומה דבראוון שייך שפיר למימר דחיישינן לכבוד
עלמנו דחיינו צו ששם חסובה ואמרי' פרק חנה בהמה כל האומר
ראורן חסא אינו אלא טועה בו' תדע דאינו דומה דהא בראורן לא
מתרגמין אפי' בראורן סתמא והס' מתרגמין באמנון סתמא :

מין ויאמר משה וגו' פרש"י צמתי' משום דכתיב שם ויאמר העגל
הזה וכן יטעו ע"ה ויאמרו ממש היה צו בו' ומה"ט קמ"ט צמתי'ן
דפקרו המינים מחזק תבונה זו והם לא יאמינו מדרש חכמים בזה
דר"ל שלא ידעו שיכל העגל הזה וע"י כישוף של ערצ רב או ע"י
שם שהיה ציד מיכה כדליתא במדרשות והר"ף פי' דלא מתרגמי'
עגל השני משום כבודו של אהרן עכ"ל וז"ל כפי' התוספות דזה
הוא גבאי גדול של חיד כבודו דהיינו מה עשה לך העם הזה וגו' :

משום דכתיב ישא בו' עיין פרש"י והר"ן כתב משום דכתיב
ישא בו' וכתיב אשר לא ישא וצפ"צ דנדה רמי הני קראי אהדדי
ומחזק להו אלא שם"ה לא יאמינו בזה וע"ש בחידושינו : מעשה
דוד ואמנון לא נקרי' ולא בו' צמתי'ן דלמנון כגון בראורן
דנקרא ולא מתרגמין משום כבודו נגד ע"ה אבל ודאי דנקרא אף
על גב דשיך נמי משו' כבודו נגד המציני' המקרא מ"מ א"א בלא
קריאת התורה אבל מעשה דוד ואמנון אף לא נקרא משו' כבודו של
דוד כיון דסגי בלאו הכי לקרות הפעורה צנצני צמקים אחר :

כגון ישגלנה ישכבה בו' עשם לכל אלו שוני הקריאות
משום דגבאי הוא להוסיף דבר מגונה מפני כחצו בריבוי אלא
בלשון מושא לשון שכיבה אינו שם המשגל כהא דהא מצינן וישכב
במקום

כגון ישגלנה ישכבה בו' עשם לכל אלו שוני הקריאות
משום דגבאי הוא להוסיף דבר מגונה מפני כחצו בריבוי אלא
בלשון מושא לשון שכיבה אינו שם המשגל כהא דהא מצינן וישכב
במקום

כגון ישגלנה ישכבה בו' עשם לכל אלו שוני הקריאות
משום דגבאי הוא להוסיף דבר מגונה מפני כחצו בריבוי אלא
בלשון מושא לשון שכיבה אינו שם המשגל כהא דהא מצינן וישכב
במקום

כגון ישגלנה ישכבה בו' עשם לכל אלו שוני הקריאות
משום דגבאי הוא להוסיף דבר מגונה מפני כחצו בריבוי אלא
בלשון מושא לשון שכיבה אינו שם המשגל כהא דהא מצינן וישכב
במקום

הקורא עומד פרק שלישי מגילה

מ'הרש"א *למחראות בשמן מפני שהוא ננאי בו' דהאי קרא גבי עכו"ם דבעל כחיו ושרי למקרי בשמן נטעו גנאי ככחציה ואהא מויתקי כל לילנותא בו' דר מלינוואא דעכו"ם בניין כו' דכחציו כרע בל קורם נכו כולי דכל אלו הכחוצים לשון גנאי הם ואין צדק קרי אחר לשון נקיה משו' דבעכו"ם קמחשתי דשרי צדו לילנותא : מאן דרשבדיה בו' משום דדבר זה הוא מדיבור האסור ולא מדיבור המלוה כמ"ס הרמב"ם בפ' דמקרי אבות לכו לא קאמר אלא דשרי מיתון משום דהוי בכלל דבור האסור קמסיים צי' מאן דשנחי' יגווח לו ברכות בו' א"ל משום דאיכא למימ' לאידך גיסא דכאמר' צפרק גט פשוט דאל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך טובתו צא לידו רעתו קאמ' דאע"כ יגווח לו ברכות בו' והיינו בשאלו מספר בטובתו יותר מדאי דלא אמרו שצא לידו רעתו אלא במספר יותר מדאי כמפור' שם ודקדק לומר יגווח ברכות בו' דבדואי דביבור המלוה אדם זוכה שיצאו הברכות על ראשו כמ"ס ברכות לראש דריק אצל דביבור האסור כי הכא סגי ליה כהכא על ראשו שינוחו שם ולא יסתלקו ממנו :

בני העיר פרק רביעי

כתוב *לבנימין אמר ירד ה' ישכון לבטח עליו חופף לב עליו כל היום בנמרא הביאו פלונתא דתנאי בו בענין אם ירושלים נתחלקה לשבטים או לאו' תנא אחד סובר שנתחלקה לשבט יהודה ולשבט בנימין דתנאי מה היה בחלקו של יהודה הר הבית והלשכות והעזרות ומה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל ובית קדשי הקדשים ורצועה היתה יוצא' מחלקו של יהודה והיתה נכנס' בחלקו של בנימין ובה מובח בנוי והיה בנימין הצדיק מצטער עליה כל יום לבלעה שנא' *חופף עליו כל היום ולפיכך ובה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזבאן לשביטה שואמר ובין כתפיו שכן ותנא אחד סובר לא נתחלקה ירושלים לשבטים דתנאי אין משכירין בתים בתוך ירושלים לפי שאינן שלהם רבי אלעזר בר צדוק אומר אף לא מנות לפיכך עוררו קדשים בעלי אושפיזין נטלין אותן בורתי' אמר אביי שמע מינה אירח ארעא למשבק אינש גולפא ומשבא לאושפיזיא :

דתנאי כלל פ' וזאת הצריכה' הנהגות וכל מה שה' מן המקדש ללד מוצת היה בחלקו של יהודה ואולם והיכל ובית קדשי הקדשים שהוא ללד מערב הכל היה בחלקו של בנימין וגם המזבח היה בחלק בנימין אלא שרעוה יוצאם לחלקו של יהודה וזה היה קרן מרומית דרומית של מזבח ואע"פ שלא היה לו דין מוצת היה בנימין הצדיק מצטער על מוצת רעוה שהיא שמוכה למקום עבודת הקדושות שבה ברוח הקדש שצריך להיות כן והיה מתאזר שהיה בחלקו גם איהא רעוה וכאשר

צמקום ההוא וזעל שכנת העל אלא שהוא סם מושאל בשלשן נקיה למשגל באשה וכן כל הני דמיייתי מדברי נביאים דהקריאה שם מושאל בשלשן נקיה ללאו הכחציו בגנאי ופרש"י ויגלגלה לשון כלבא דכחציו והשגל יושגת וגומר ע"ש ויש לדקדק כיון דצחורה שינוי הקריאה דישגלגלה ישכנה וכן השגלגלה דנביאים ציטעה וצחורה קרי זהו השכנה וכן איפה לא שגלת דירמיה קרי ביה שכנת א"כ ה"ל בלגלגה שגל לימניך דהיינו והשגל לימניו וגו' דנחמה אמאי לא קרי ביה נמי בשלשן נקיה מלשון סיכיה ויש לומר' דלא אמרו דקורין אותו לשבח היינו דרבים כגון בקריאה דרבי' צ"ה צ"ה וישכנה צמקום וישגלגלה והכא נמי השגלגלה דנביאים דלית זהו קריאה למפסיד דרבים צדי שינוי זהו הקריאה משום דגנאי הוא דרבים וכן כל הני שנינו מהקראות דמיייתי דנביאים הן ואית זהו קראי אצל דכחוצים אין לחוש בזה לקרוא אותן ככהן כיון דלית בזה קריאה למפסיד דרבים :

לא תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר לעולם יהא אדם וזהר סם בתשובתו שמתוך תשובה שהשיבו אהרן למשה ע"כ פקרו המיני' שנא' *ואשליכוהו באש ויצא העגל הזה אר"נ כל ל' צננותא אסיר' בר מליצנותא דעבודת בו' דשריא דכתיב *כרע בל קורם נבו וכתיב קרסו כרעו יחדיו רבי ינאי אומר מהכא *לעגלות בית און יגורו שכן שומרון טו כי אבל עליו עמו וכמרינו עליו יגילו על כבודו כי גלה סוסט ממנו אל תקרי כבודו אלא כבדו' אמר רב הונא בר מנחם שרי ל' לבר ישראל למימר לעכו"ם שקלי' לכו"ם ואנחי' בשי"ן תי' שלך והאי מאן דסאני שומעניה שרי ליה לבווייה בנימ' ושי"ן' והאי מאן דשפיר שומעניה שרי ל' לשבוחיה ומאן דשבחי' יגווח לו ברכו' על ראשו פקרו המינים העינו פניהם לומר ממש וס דעכו"ם שילא מאליו אצל המקרא אינם מצויים : קורם לשון מוציא רעו' : לעגלות בית און לקול השמות הנאה העגלי בית אל יגורו שכיניהם שמתרין כי אצל עליו על העגל : וכמרינו עליו יגילו אשר היו רגילין לשמוע עליו וזה יתאכלו עליו ועל כבודו כי גלה ממנו : אלא כבדו כבוד משאו של רעי שהיה צו וכבוד עגבותיו ודוגמתו ציטעה קרסו כרעו יחדיו ולא יכלו מלט משא הוא משא הרעו ורבותיו מפרשין וכמרינו עליו יגילו ממש שהיו שמחים שהיקל משאו אצל און לפרס כן שהעגל כולו גלה כאחד שנטלו סמחריב : שי"ן תי' ו' לשון ומשיבו שם ערות מררי' דסאני שומעני' וצננותא עליו שמועות שנואות שהוא נואף : בנימ' ושי"ן צר גיורת פי' וזה : שמה סריא סם מוסרח כד הוא בתצותה הגאונים מותר לזנות גם את אמו שילדתו בבר גיורתא תרגום ירושלמי הנואף והנואפת גיורתא וגבורתא : ורבותי מפרשים גימטא שפא ע"כ פרש"י והרי"ף ו"ל פי' צננותא ופרש"י צננותא כמאן קרינן לרשיעה צר דיקא רשיעה צר רשיע' כמאן כי תנא וכו' ג"כ פי' באל תקרי כבודו אלא כבדו כלומר כאלו נטול כבודו וצטלה תאיתו ואין מושגל כל' וזהו ל' ליצנות ע"כ מהרי"ף ו"ל :

אמר' פ' שין' השת' חת' ציטעה דרבי' כמ"ס דע"י ויפ'

בני העיר פרק רביעי מגילה פה

מקמי נורא מרוב וזוה דרשתי דרך הלכה על הכתוב הלא תבטלו ואת וגו' שהם מתמיהים מרע"ה וא"ל היו עש נבל אפשר שתשיבו ויחול כבוד לה' ויחירו ממנו הנקראת זאת וזאת החורה ולא החכם הלא הוא היינו החכם אבנך קנד מתלמד להטויל הוא עש מחקו אחר ויכוננך מדריך בדרך הלך וא"כ אין להפלא שמשפחות הספרים שכלו גיטות לעשות מהם כתביו למת מזה וס"ת שכלה בוטין אותו אלל ת"ח

דרש בר קפ"מ ד"י וישורוף את בית הזאת בית המלך לג ואת כל בתי ירושלים ואת כל בתי הגדול ^{מגיל' 3 כס ירמיה 31 ירמיה 31 ירמיה 31} שרף באש בית ה' זה בית המקדש בית המלך אלו פלטרין של מלך ואת כל בתי ירושלים כמשמען ואת כל בית הגדול פלגי בה רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי ^{כז ירמיה 31 ירמיה 31 ירמיה 31} חר אמר מקום שמגדלין בו תורה ו"ה מקום שמגדלין בו חפלה מאן דאמר מקום שמגדלין בו תורה דכתיב *יגדיל תור ויאירר ומ"ד מקו' שמגדלין בו חפלה דכתיב *ספרה נא לי את כל הגדול אשר עשה אלישע ואלישע כי עבר בחפלה הוא דעבר חסתיים רבי יהושע בן לוי הוא דאמר מקום שמגדלין בו תורה דאמר ר' יהושע בן לוי בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש חסתיים: וישורוף את בתי ה' כצנור ארן כחזי' תסתים זה סימן: מותר לעשותו בה"מ אלמא בית המדרש היו גדול: **מהרש"א** מקום שמגדלין בו תורה כו' משום דכל בית גדול יתורא הוא דככלל כל בתי ירושלים הוא וע"כ דרשו מקום שמגדלין בו תורה דע"כ צנין צ"ה שמתקבלין בו רבים ללמוד מתרנס ומתגדל החורה כמ"ש מרבה ישיבה מרבה חכמה ומייתי' למען לדקו וגו' של הקב"ה תתגדל ותתאדור החורה דרבים וא"ד שמגדלין בו חפלה היינו גמי דתפלת הרצים בקיבוץ ד"ה היא יותר מקובלת כמ"כ כי דרבים היו עמדי ומייתי' מדכתיב דאלישע ספרה נא לי את כל הגדולות אשר עשה וגו' ומלינו בו מפורס שעה דתפלה דכתיב ויבא ויסגור הדלת וגו' ויתפלל אל ה' וכתיב ויתפלל אלישע וגו' וירא והנה הסר מלא סוסים ורכב אש וגו' ורלה לומר דאלישע דתפלתו היה נענה כאלו היו רצים מתפללין בגדולות צ"ה:

תא שמע דאמר רבי יוחנן משו' רבי מאיר אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה ולישא אשה ש"מ תורה בתורה שפיר דמי דילמא שאני תלמוד שהתלמוד מביא לידי מעשה אשה נמי אלא תרו בראה לשבת יצרה אבל תורה בתורה לא ת"ר לא ימכור אדם ס"ת אע"פ שאינו צריך לו יתר על כן ארשב"ג אפי' אין לו מה יאכל ומכר ס"ת או בתו אינו רואה סימן ברכה לעולם: **אלא** ללמוד תורה להספרים כו' כסלתי תור' וקס"ד דהוא הדין לקו' ס"ת: שאינו צריך לו שיש לו ח"א אינו רואה ס"ת דרכה לעולם מאתן הדמי' **שאלו** תלמידיו את ר' זכאי כמה הארכת ימים אמר לו מימי לא השתנתי מים כארבע אמות של תפלה ולא כנתי שם לחבירי ולא בשלתי קידוש היום אימא וקנה היתה לי פעם אחת לא היה לי קדוש מברה כפה שעל ראשה והביאה לי קדוש היום תנא כשמתה היא **חב כב א**

ובאשר ידע ברות הקדש שלא יהיה כן היה מלעשר וזה פירו' חוסף עליו כל היום כלומר מלעשר ומתחכך בצנדין לשון שפשוף כמו נזיר חוסף פי' משפסף ובספר הלעך הוא שהיה מלעשר בכוונה רלויה של עבודת המוצא תהיה בחלקו וזה נעש' אופשיזון לשכנו' לומר שהיה שכנה ביערצ שהיה קדש הקדש' שם הארון בחלקו וז"ל וצין כחישו שכן ומלמד ערצות פירוש הפסוק למדנו מכאן ענין נאות והוא כי המקל' צידר שיש בו עבודת הש"י להי' חקורת ה' חפלו ולגמור הוא עלמנו כל המלות בגופו ובמחשבו הנה הוא מאושר וראוי לקבל שכר על תפוקתו וזאת וקנאה כזאת איננה מדה לגנאי כי אם לשבח ואין קושיא לזה ממה ששנינו במסכת אבות הדרגה שיתן ולא יתנו אחרים ענין רעה בשל אחרים כי ההבדל מתואר מעלמנו ואין כאלו מקום להפריך: אין משבירין בתים פי' כשעולין לרגל אין משיכירין להם לא בתים ולא מעות אלא נכנסין לתוך הבתים בתים ונהנין מהמעות: לפיכך עורות קרשים רות' לומר תודות ושלמי' שמתקדשים עולי הגלים והעורו' הם שלהם: בעלי אושפיוין נוטלים אותם בורוע פירש הריעצ"א משום שכר מעות: גולפא קנקן של חרס שכתבם צו: ומשכא אס שחט בהמה גס מדברי זה הוצא למדתי ענין נאות ומדה טובה והוא שאין אדם רשאי להסביר חרס שאינו שלו אע"פ שהוא מוחזק כאלו הוא שלו כמו ביושבי ירושלים שאינם רשאים להסביר בתים לעולי הגלים והסוסי' רבי אלעזר שם המעות לא ישיבו ואע"פ שסם מעטלי' והרי הם נמש נכסים שלהם ואחשבו שהעם בזה כדי לעשות סיוג לשכירי' בתים שאם היו רשאי' ליעול שכר מעות יבאו לידי הערמה שיבליעו שכר הבית בשכר המעות ויאמרו שאינם נוטלים רק שכר המעה ועם כל זה אין ראוי שעולי גלים יהיו מן המעות בעלי בתים בתים לפיכך אמר ז"ל שצאים בני ירושלי' ונוטלים בזרוע עורות הבהמות שלמים ששחנו עולי גלים כדאמר אביי שחט מנייה אורח ארעא וכו' וזה למדתי מדברי הריעצ"א שאמר משום שכר מעות אחר שכתבתי זו מלאתי במסכת יומא פ"ק פי' זה יותר מנזאר וכחז' על מאמר אביי וכיון דבעלמא אורח ארעא דכתיב אמור רצנן הכא שיעלו אותם בזרוע כדי שיתנו לעולי גלים מעות בצכר פנים יפות: (ש"מ אדרת ארעא וכו') פי' כיון שצירוסלים היו נוטלין אופשיזון העורות של הקדשים בזרוע משום שכר המעות שהיו יגשים בהם מכאן לשאר המקומות שאע"פ שאין נוטלין בזרוע מ"מ היה אורח ארעא למשכן איננו גולפא ומשכא לאושפיוא הרי"ף:

אמר ר' זוטרא משפחות ספרים שבלו עושין אותן תכריכין למת מצוה וזו היא נגזרתו ואמר רבא ס"ת שבלה גנונין אותו אצל ת"ח ואפילו שונה הלכות אמר רבי אחא בר יעקב ובכלי חרס שנאמר *ונתתם בכלי חרש למען יעמרו ימים רבים:

משפחות ספרים אף כל ס"ת ואפילו שונה הלכות כלומר אפילו לא שחט מ"מ בלמודו בזה"ל אלא במשניות ובריתות:

אה"ב כבר הונח שעתה ת"ח גדולה משל ס"ת כמעלת חזי על הדומם כאזכר ז"ל הני בבלאי עשאי דקיימי מקמי ס"ת ולא קיימי

לר
סס
ע"כ

סס
ע"כ

ירמיה
לכ

בני העיר פרק רביעי מגילה

ויש ליישב ולא ביטלתי קידוש היום על היום וה"ל קאמר להצטרף
 לה קידוש היום דר"ל יין : ולא נשאתי כפי בר' דה"ל דלמן
 הפסן לרדך לברך כיוון שאין זו המלוא אלא לעובדן של ישראל
 שתחול ברכת הקב"ה על ישראל כמ"ו ואני אצרכם : ולא אבדתי
 מבהמה שלא בר' וז"ל מאי רבנן? כיון דלפניו הוא וי"ל דהכל
 נמשך אליהם שאלהם כוונתי ושרי וכו' והחמיר הוא על עצמו
 דה"ר ^א ולא בעלי קידוש היום ותימה מאי רבנן? דהא כתיב ואת
 יום השבת לקדשו ולמדו מכלל קידוש היום וכל דלפניו לקדש
 את הפת והיינו רבנן? לקדש על היום האמי אשכחנא דומור וכו'
 וכרי כ"ל בלפנו וכו' הרשב"י ויש לתרץ כהא : קידוש היום על היום מלוא
 אכל אינו חייב לתור אחר אלא ק"ל לו : וכן רבנן דהם מקדש שאינו מלוא
 ק"ל כדאמר אימא זקנה היתה לו ומכרה כסף שעל ראשה לקנות יין לקידוש
 היום אלא קב דרבי אעזריה כי שמוע דלמור לא נשתיח כפי בלא ברכה
 ושרי"ל בלא ברכה שאלעזר לרבינו לברך : קדש קדשות בקדושתו של הארץ
 וכו' ותימא דהא חובה היא דכל המלות מברך עליהם עובר לעשייתן והא
 נמי מ"ע על הכהנים לברך את ישראל : ומאילן דהריב"ז א' שפירסם
 ונלמד ד' שפ"ע' כפי הדין אם הם כהנים : שומרים לא קדשו קדשותו
 של הארץ וק"ל דעניה אלא : אלא כיצור מ"מ רבי אעזר לא : היא רועה
 להשעך בעיית אמו אלא היא : מברך ברכה של ארץ קדשו בקדושתו של
 ארץ וז"ל לא : נשתיי כפי בלא ברך : ויש להחזיק עוד שכן שנואל
 להאשים שומרים : וכן מברך : עומד עובר בלא תקעא אלא כי כבר נאמר
 פעם אחת כי ביום טוב אינו עובר ארץ : היום אכל את צדק : מלוא עשה
 וזה רבי אעזר אע"פ שגורר פעם אחת שחור לברך לא נחלה ללכת
 בעיית אמו מברכה שגברו חצוריו : אלא חסד ויורד ולא נשא כפיו אלא
 צדקתו וימרת

שאלו תלמידיו את רבי נחוניא בן הקנה במה הארכת לה
ימים א"ל מימי לא נתכברתי בקלון חברי ולא
עלתה עמי קללת חברי על מטתי וותרן הייתי בממוני
לא נתכברתי בקלון חברי כי הא דרב הונא דרי מרא
אכתפיה אתא רב חנא בר חנילאי וקא שקיל מיניה א"ל
אנא רגילת דהרית במאתרי דרי ואי לא איתניקורי אנא
בזולותיה דידך כי נחא לי עלתה על מטתי קללת
חברי כי הא דמר וזוטא כי דיה סלק לפרויה אמר שרי
ליה לכל מאן דרערן וותרן בממוני הייתי דאמר מר
איוב וותרן בממוניה דיה שריה מניה פרושה לחנוני
מממוניה שאל רבי עקיבא את רבי נחוניא הגרול א"ל
ש"ס

במה הארכת ימים אחא נזחא קא מחו ליה מלוק יתיב
אדריקא א"ל רבי אם נאמר כבש למה נאמר אחד ומאי
אחד א"ל אחד מיוחד שבעדרו ואמר להו צורבא מרבנן
הוא שבקור דלית א"ל מימי לא קבלתי מתנות דכתיב
*ויונא מתנות יהיה ולא עמתי על מדות דאמר רבא
כל המעביר על מדותיו מעבירן לו על כל פשעיו שנאמר
*נושא עון ועובר על פשע למי נושא עון למי שדוא
עובר על פשע:

לא נתכבדתי וכו' מפרסם לה ואולי : מרא : פוריים זלעז' : יואל
וקא שקיל מיניה לכדו וישאלם הוא : דרית במאחר : ר"ה
מאח נשא כלי זה בעדר : גרואל : מריסין היו עבדים משרתים וע'
אורו וקא ממז ליה לר' : עקיבא סבורין היו שהם קץ בחייו : אם : רש"א
נאמר : מ"ה

הניחה לו ש' גרבי יין כשמת הוא הניח לבניו ג' אלפים
גרבי יין רב הונא היה אסר ריתאוקאי קמיה דרב אמר
ל'ה מאי האי המיינך הויא א' ל לא היה לי חמרא לקדושא
ובמשכנתיה להמינאי ואיתתי ביה עין קדושא" ל יהא רעוא
דתיטוס בשירא' כי אבל רבה בריה דרב הונא איניש
נוצא הוה עייל גנא אפוריאי אתאן בנתיה וכלתיה שלחן
מאני ושדיין עליוה עד דאיטוס בשיראי אתא רב יוסף
אשכחיא" ל אקיים כך ברכתיה דרב כי שמע רב איקפד
אמר אמאי לא אמרת לי כי ברכתך וכן למר' שאלו
תלמידיו את רבי אלעזר בן שמעון במה הארכת ימים אמ'
לם מימי לא עשיתי בית הכנסת קנדרדאי ולא פסעתי
על ראשי עם קדש ולא נשאתי כפי בלא ברכה' שאלו
תלמידיו את רבן פרידא במה הארכת ימים אמר להם
מימי לא קדמני אדם לבית המדרש ולא אכלתי מכהמה
שלא הורמו מתנותיה ולא ברכת' בפני כהן' לימירא
דמעלייתא היא והאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן כל
ת"ח שמברך לפניו אפילו כהן גדול עם הארץ אותו
תלמיד חייב מיתה שני' לכל משנאי אהבו מות אל תקרי'
משנאי אלא משניאי כי קאמר איהו נמי בשוין :

במה הארכת ימים זלזול וזנות : כפה לעיף : אשר ריתא
מגור עש מין גמי : רתמום בשריא' סחוס ומנוסה
במעילים : סחמוס פלשחים תרגום עמונין : כי אבלל כשנכנס
לחופה היו פושטות בגדיהם : וכן למר אף אזה תקא מזורך
כך שמה היה עת רלון ותתקיים אף ביקפנדריא מקאר הלוכו
דרך בית הכנסת : ולא פסעתי על ראשי עם קורש כשהיו
התולידים יושבים צ"ה על גבי קרקע המהלך דרך ומיציחו לשבת
במקומו נראה כפוסע על ראשיהם : ולא נשאתי את כפי לדוכן
לברך ברכת כהנים בלא ברכה שהכהנים לריכין לברך ברוך אשר
קדשנו במצותיו ולונו בקדושתו של אהרן וכו' במסכת סוטה :
מתנותיה הורוע והלחיים והקיצה : ולא ברכתי בסעודה :
לפני ברוך דאמר מר' עקיבא דבר שנקדשו לפניו שפוקהו ראשון
ולבקר ראשון : משניא' שגורמין לבני אדם שפוקהו ראשון ת"ת
שכל לפני עם הארץ וזמר מין נחת רוח בחורה :

[illegible]

בני העיר פרק רביעי מגילה פו

נאמר בבש את הכנס את העשה צדק: ולא עמדת על מדותי לשלם גמול רע למי שליטתני :

הריטב א ו'ל קסדרהו פ'א'ט'ס סהים מות' כגון סהים שכל מעיקרו כדליתא לקון : ולא נשאתי כפי : בלא ברכה לא ידענא מלי' חסידותים כפי' דא' תשוע' דא' ברכה טובה הו' לכל כון מברך : ודליתא פ'א' גופה קא תשע' לן שכל כון המברך וחתו מתקדך ומתקדך יומי' ע"כ :

מהרש"א מימי לא נתכבדתי בקלון כו' אשילו צכה"ג צעודא דמיתתי סתנידו עושם כן מרלנו ואמר לא עלתה על משתי כו' ומיתתי כי הא דמר זוטרא לא דכל היום הים מתקין סוגא דברו לפייסו ועד"ז אמר דוד עד מה כדורי לכלימה וגו' שמכלימים אותי כל היום ומקיים צענין בשלום יחדיו אשכנא ואסין וגו' שאני מוחל לך מימי לא קבלתי מתנות כו' נראה ג' אלו דברים שייכי אהדדי כיון דלא קבלתי מתנות מאחרים וגם לא עמדתי על מדותי לפייסו צממון צלערא דהנא שמתייבין ליתן למצויים ת"ח אלא שמתלתי לו צולת מומן וספחא וחתרן צממוני דהיינו צממון שלי הייתי ואלו קבלתי מתנות או שקבלתי מומן על ציוסי גס אס הייתי וחתרן לא הייתי וחתרן מוממון שלי אלא מוממון של אחרים שקבלתי :

שאל ר את רבי יהושע בן קרחא במה הארכת ימים אמר ליה קצת בחיי א"ל רבי תורה היא וללמוד אני צריך א"ל מימי לא נסתכלתי בצלם דמות אדם רשע דא' יוחנן משום ר"ש בן יוחאי אסור לאדם להסתכל בצלם דמות אדם רשע שנאמר * כי לולא פני יהושפט

מלך יהודה אני נושא אם אביט אליך ואם אראך א"ר אלעזר עיניו כהות שנאמר * ויהי כי זקן יצחק ותכבדו עיניו מראות משום דאסתכל ביה בעשו הרשע והא גרמ' ליה והאמר רבי יצחק לעולם אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך שהרי אבימלך קלל את שרה ונתקיים בזה

שנאמר * הנה הוא לך כסות עינים : אל תקרי כסות אלא כסיות' ובתיב ויהי כי זקן יצחק ותכבדו עיניו הא והא גרמה ליה רבא אמר מהכא * שאת פני רשע לא טוב בשעת פטירתו אמר ליה ברכני א"ל יהי רצון שתניע לחצי ימי ולכולהו לא' אמר ליה הבאים אחריו בהמה ירעו' שאלו תלמידיו את רבי זירא ואמרי לה את רב

ארא בר אבהו במה הארכת ימים אמר להם מימי לא הקפדתי בתוך ביתי ולא ציערתי בפני מי שגדול ממני ולא הרהרתי במבואות המטונפות ולא הלכתי ר' אמות בלא תורה ובלא תפילין ולא ישינתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי' ולא ששתי בתקלת חברי' ולא קריתי לחברי' בחכינתו ואמרי לה בחכינתו :

וללמוד אני צריך חולי חוכל לקיים : לולא פני יהושפט אלישע אמר כן ליטורס צן אסאז : הבאים אחריו בהמה ירעו' צתניס כלומר אין טוב לך לחיות ימים רבים כמוני

סאס כן לא יעלו ציד גדולה וזאע נשיא וסס יסיו כל ימותס היעוועת: ולא הדרתה' דברי תורה : בלא תורה גרסי' שגורס

לשלם גמול רע למי שליטתני : כגון סהים שכל מעיקרו כדליתא לקון : ולא נשאתי כפי : בלא ברכה לא ידענא מלי' חסידותים כפי' דא' תשוע' דא' ברכה טובה הו' לכל כון מברך : ודליתא פ'א' גופה קא תשע' לן שכל כון המברך וחתו מתקדך ומתקדך יומי' ע"כ :

צפי תמיד : בחכינתו אס כינו חזירו לו סס לננאי : ואמרי לה בחכינתו אפילו איתו כינוי המחונך וצא ממספתו סס דופי למשפחה כנוי חכינתה וחכינתה צממון גישין :

ת"ד ב האין נהנין בהן קלות ראש אין אוכלין בהן ואין שותין בהן ואין נאותין בהן ואין מטילין בהן ואין נכנסין בהן בהמה מפני החמה ובנשים מפני הנשים ואין מספידין בהן הספר של יחיד אבל קורין בהן ושונן בהן ומספידין בהן הספר של רבים אמ' ר' יהודה אימתי בישובן אבל בהרבנן מניחין אותן ועולים בהן עשבים ולא יתלוש מפני ענמת נפש וכו' : א"ר אסי ב"ה שמחשבין בו השבונות מלינין כי את המה מלינין ס"ד לא סניא דלאו הכי אלא לסוף שילינו בו מת מצוה :

ואין נאותין ואין מתקשטין לתוכו ואין מטילין סס : הספר של רבים של ת"ח סתם שלריון להספיק ולהספיקו וצ"ה ראוי לכך לפי שהוא ציט גדול : מלינין בו משמע דחונס הוא להקין בו את המה : לסוף שילינו בו מת מצוה סימון צהס מחיס שאין להס קוצרין :

רבינא ורב ארא בר מתנא הו' קיימי ושאלו שאלתא מרבא אתא זילתא דמיטרא עיילי לב"ה אמרי האי דעיילין לב"ה לאו משום מטרא אלא משום דשמעתא בעיא צילותא כיומא דאסתנא :

זילתא דמיטרא זרס מים שצאס צכא' לאו משום סיגן עלינו מפני הנשים סאס לא היינו עוסקין צממעתא לא היינו נכנסין : צילותא דעת' לולא ומיוססח שאינו ערוד צסוס מתססח :

תנא ר שמעון בן יוחאי אומר בא וראה כמה חביבין לו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא שכל מקום שנולד שכינה עמם גלו למצרי' שכינה עמם שנאמר * הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים וגומר' גלו לעולם שכינה עמם שנאמר * ושמתי כסאי בעולם' גלו לבבל שכינה עמם שנאמר * למענכם שלחתי בבבלה' גלו לאדום שכינה עמם שנאמר * מי זה בא מאדום המזין בנדים מבצרה וגומר ואף כשהם עתידין ליגאל שכינה עמם שנאמר * ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך וחשיב לא נאמר אלא ושב מלמד שהקדוש ברוך הוא שב עמם מבין הגלות' שכינה בבבל היכא שריא אמ' אביי בני כנישתא דהוצל ובני כנישתא דשף ויתבי בנהרדעא ולא חיימא הכא והכא אלא זימנין הכא וזימנין הכא' אמר אביי תיתי לי רבי מרחקא פרסא עיילנא ומצלינא בנה' וכאן מאמר רבי זירא שפרהוכ' והיא כתוב בפרק ואלו מגלחין סמוך לענין דומה לו :

והשיב לא נאמר גרסינן : היכא שריא צצכל שכינה מקום שניכר שהוא טורס סס : דשף ויתבי בנהרדעא סס מקום וצלאונו יכניס וסעינתו תאנניס ועפ' סאצילו עמלס צגלות לקיים

ישראל לפני הקדוש ברוך הוא שכל מקום שנולד שכינה עמם גלו למצרי' שכינה עמם שנאמר * הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים וגומר' גלו לעולם שכינה עמם שנאמר * ושמתי כסאי בעולם' גלו לבבל שכינה עמם שנאמר * למענכם שלחתי בבבלה' גלו לאדום שכינה עמם שנאמר * מי זה בא מאדום המזין בנדים מבצרה וגומר ואף כשהם עתידין ליגאל שכינה עמם שנאמר * ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך וחשיב לא נאמר אלא ושב מלמד שהקדוש ברוך הוא שב עמם מבין הגלות' שכינה בבבל היכא שריא אמ' אביי בני כנישתא דהוצל ובני כנישתא דשף ויתבי בנהרדעא ולא חיימא הכא והכא אלא זימנין הכא וזימנין הכא' אמר אביי תיתי לי רבי מרחקא פרסא עיילנא ומצלינא בנה' וכאן מאמר רבי זירא שפרהוכ' והיא כתוב בפרק ואלו מגלחין סמוך לענין דומה לו :

והשיב לא נאמר גרסינן : היכא שריא צצכל שכינה מקום שניכר שהוא טורס סס : דשף ויתבי בנהרדעא סס מקום וצלאונו יכניס וסעינתו תאנניס ועפ' סאצילו עמלס צגלות לקיים

ישראל לפני הקדוש ברוך הוא שכל מקום שנולד שכינה עמם גלו למצרי' שכינה עמם שנאמר * הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים וגומר' גלו לעולם שכינה עמם שנאמר * ושמתי כסאי בעולם' גלו לבבל שכינה עמם שנאמר * למענכם שלחתי בבבלה' גלו לאדום שכינה עמם שנאמר * מי זה בא מאדום המזין בנדים מבצרה וגומר ואף כשהם עתידין ליגאל שכינה עמם שנאמר * ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך וחשיב לא נאמר אלא ושב מלמד שהקדוש ברוך הוא שב עמם מבין הגלות' שכינה בבבל היכא שריא אמ' אביי בני כנישתא דהוצל ובני כנישתא דשף ויתבי בנהרדעא ולא חיימא הכא והכא אלא זימנין הכא וזימנין הכא' אמר אביי תיתי לי רבי מרחקא פרסא עיילנא ומצלינא בנה' וכאן מאמר רבי זירא שפרהוכ' והיא כתוב בפרק ואלו מגלחין סמוך לענין דומה לו :

והשיב לא נאמר גרסינן : היכא שריא צצכל שכינה מקום שניכר שהוא טורס סס : דשף ויתבי בנהרדעא סס מקום וצלאונו יכניס וסעינתו תאנניס ועפ' סאצילו עמלס צגלות לקיים

ישראל לפני הקדוש ברוך הוא שכל מקום שנולד שכינה עמם גלו למצרי' שכינה עמם שנאמר * הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים וגומר' גלו לעולם שכינה עמם שנאמר * ושמתי כסאי בעולם' גלו לבבל שכינה עמם שנאמר * למענכם שלחתי בבבלה' גלו לאדום שכינה עמם שנאמר * מי זה בא מאדום המזין בנדים מבצרה וגומר ואף כשהם עתידין ליגאל שכינה עמם שנאמר * ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך וחשיב לא נאמר אלא ושב מלמד שהקדוש ברוך הוא שב עמם מבין הגלות' שכינה בבבל היכא שריא אמ' אביי בני כנישתא דהוצל ובני כנישתא דשף ויתבי בנהרדעא ולא חיימא הכא והכא אלא זימנין הכא וזימנין הכא' אמר אביי תיתי לי רבי מרחקא פרסא עיילנא ומצלינא בנה' וכאן מאמר רבי זירא שפרהוכ' והיא כתוב בפרק ואלו מגלחין סמוך לענין דומה לו :

והשיב לא נאמר גרסינן : היכא שריא צצכל שכינה מקום שניכר שהוא טורס סס : דשף ויתבי בנהרדעא סס מקום וצלאונו יכניס וסעינתו תאנניס ועפ' סאצילו עמלס צגלות לקיים

בני העיר פרק רביעי מגילה

(לקיים מה) שנה' כי ראו עזרין את אצניה וגו' : רבי מרחקא
פרסח כשאי מהלך בדרך באותו מקום אפילו אני מרצה עלי אז
הדרך אני נכנס שם ומתפלל בתוכה :

הריטב"א ז"ל ואף כשהם נבאלים שניה ביומים שנאמר ושב וגו' משני
כבוד הסנינה לא אחר הכבוד שהסנינה בגלות הגדול הוא
אזנו מתחזק בקצווי הארץ ולא הוכירה אלא בגאולה ומתוך כך למדנו ג"כ
שהיא בגלות וכן התחזק אחר דרך הכבוד אצל דודאי לא בא ללמד רבותא על
שהיא בשעת הגאולה אלא שהיא בגלות נמצא שנותניו המאחרין הגאולה
גורמים גלות לבניה וז"ל בדרשות כל השופק בתורה ונבזיזות חסדי
ומצוי בבית הכנסת משלה אני עליו כללן שפאלי לו ולבני מבין עכו"ם כי
צדקות אלו הדברים אלו נבאלים וסוד הסנינה שהוא לשפוקים וקראת כל
ושפוקים כנסת ישראל ומלכה ושמות אחרים ידוע לבני האמת :

מהרש"א תורה היא וללמוד בו' לאריות ימים שלך
מסתמא צמילי תורה היא תלוייה : בצלם דמות

אדם רשע בו' והוא כענין קללת אלהים תלוי וגומר וע"פ חכמי
המקובלים כי הכרת פניהם שנתה צם שם צלם דמות מראה
אדם אורה רוחנית לטוב או לרע כפי מעשיו ללד הטהרה או ללד
הטומאה ואסור להסתכל ללד הטומאה ע"ד אל חפנו אל האלילים
ומה"ט קאמר בסמוך דלא אסתכלי בעכו"ם דזורתו מזד הטומא'
ומייתי ליה שנאמר לולא פני וגו' אם אצני אם אראך שהוא ל'
כפול מורה גם על הזורה הרוחני ללד הטומאה : ונתבאר ענינו
מראות משום דאסתכל בו' דלפי פשוטו הוא מיותר דודאי
ביון שכתב ענינו מן הראייה כהו וע"כ דרשו מ'מראהו כמו בשביל
כמו חכלילי עינים מיין כמו בשביל : שאת פני רשע לא טוב בו'
לפי פשוטו כמו לא תשא פני דל גו' אשר לא ישא פנים גומר ואולי
דהך נמי משמען ראית פנים דכל הנושא פנים הוא מראה לו
פנים וכן משמעו דקרא דלשיל דמייתי לשיל לולא פני והושפע אני
נושא אל אצני אלו גו' : בהמה ירעו ר"ל כפרס' : שיהיו כל
ימיהם הדיוטות ע"ש מיהו ה"מ לברך גם בניו שיגיעו לכולהו
הימים ושיהיו כל דורות זלזליו כן : לא הקפדתי בתוך ביתי
בו' הכנס ממהרה הרעה ואמר הנם שצנתינו של אדם יש לאדם
להשיל אימה ולא יתירה מ"מ לא עשיתיו בקדימה וכעס : ולא
צערתי בפני בו' דבכמה מקומות אמרו דאין לאדם להלך לפני
מי שגדול ממנו אבל אמרו בפרק א"ל התמונה צנ' המהלכים
בדרך הרב בצאנזע והגדול מימיו והקטן משמאלו וקאמ' דמ"מ
כשהלכתי כן עם רבי נזהרתי צה דאפי' לעד אחד לא הלכתי בפני
מי שגדול ממני : ולא הדרתני במבואות וכו' דצפ' מי שמחו
אמר' דאסור לקרות שם ק"ש ומסתמך להו אקראי וקאמר דרבי
זירא מתחמיר על עלמו אפילו על הסוד תורה : ולא הלכתי ד'
אמות בו' בכמה דברים אמרין שיש לכל אדם ד' אמות וקאמר
דמעולם לא הלכתי בתוכן צלי תורה ותפילין שהוא כתר תורה
במפורש פרק האומר : לא ישנתי בב"ה בו' אמרין צעלמא
דאמור ליש צנ' ומסתמך ליה אקרא שנאמר וקרשים תלביס
נומה ור"ו החמיר אפילו שנת ערבי : ולא ששתי בתקלת
חבירי בו' קרא חכיו ומייתי לה צפ"א צנפיל אויבך אל תשמה
בו' היינו ששמה מפני השאלה עליו אבל בחבירו שאינו עושה משום

שנאה דאפשר שיש לו הנאה כגון שקנה מחברו סחורה צול וצודאי
שחברו המסיד זה אפי' לו החמיר ר"ו צה שלא היה שמו בהספדו
ותקלתו : ולא קראתי לחבירי רחמיכו בו' רש"י גרס מל'
מכניה ומכניה ופיר' תרונותיה לגנאי ודושי וק"ק דא"כ מאי רבותיה
דלא המכנה לגנאי אין לו חלק לעולם הצא משום דאולי סומקא
ואפי' חורא וז"ל ה"נ בתניכיה ומכניה לגנאי אבל צערך גרס
בתרונותיה מל' מכניה אלא דגרסי' ולא קראתי לחבירי בתניכיה שלא
כניתי לו שם ולא בתניכיה שפילוס שם שכיני לו ואחרים אל קראתו
עכ"ל ולפי זה מצונו למר' אפילו כינוי דלא הוי לגנאי הוא רבותיה
וכמ"ס החום' לעיל : *קדושתו אף כשהם שוממין בו' אמרו
צמדש והשמותי את מקדשים יכול מן הקרצנות כשהוא אומר
ולא אריח גומר הרי קרצנות אמורים הא מה אני מקיים והשמותי
את מקדשים מן הגדרות של ישראל שהיו מתקדשים ונוטרים לצא
שם בו' כפרס' בנחמם והמתניתא דהבא לא נחא ליה לפרש כן
דההוא נמי כבר אמורה דכתיב ונשמו דרכים והיה ארלכס
שמהם גו' וע"כ דרשו מיניה הכא דאשמועינן קרא דאף כשהם
שוממין יהיו קדושתן : *בנון הפירא דקאי בי רב ששת
בו' פרס' : אם ימות אדם אחר צי רב שש עכ"ל והוא דמוק שכ"א
נקט חסדו לגנאי מיתה ולולי פירושו נראה דה"ק שיהיה
רב שש צה' : הספידא על אדם אחר וכדמייתי מפרס' דאספדה
לכלתיה צני כנישא וקאמר אי משום יקרא ידידי בו' דמשום
דהוי המספיד ת"ח מקרי הספד של רבים והכי משמע לישנא דקאי
צ"י רב שש בו' דמשמע שהוא עומד צחיים מספיד על אחרינא
והשחא ניתא דכ"א נקט חסדו לכבודו דמשום יקרא ידידי מספידין
צנ"ה על אדם אחר וכן נראה מפי' הר"ן : *אי משום יקרא
ידידי ודמייתא אתו בו' צדפקר צנ"ה אציעא לו הספידא אי משום
יקרא דחוי אי משום יקרא דמיתא ולפי גירסת הספרים דהבא
צני כלתי' לא גרסי' אי משום יקרא דמיתא משום כבוד כללו לחוד
לא היה ראוי להספיד צנ"ה דלא מקרי הספד של רבים אלא משום
כבוד ת"ח אבל צעודי דרבי זירא פירושך גרסין אי משום
יקרא ידידי אי משום יקרא דמיתא דההוא מיתא ת"ח מרבנן הוה
אבל צרי"ף גרסינן בתרונותיה אי משום יקרא דמיתא וז"ל דמ"מ
לא אהו כ"ע ולא הוה הספד של רבים אלא משום יקרא דפרס' :
*תא חוי מה בין תקיפי בו' נראה דכל זה להשלכת הענין דזה
צורבא מרבנן לא הוה מבני א"י אלא דהוה שכיח לבא שם ולא תנא
רק הלכתא והיה יושב צכ"כ שורות כדאשכחן צפ"צ דצ"ה שהיה
יושב רב כהנא דברא שביע' ואף על פי כן הספיד עליו ר"ל בלשון
לער חסרא א"י גבירא רבא וההוא דהוי הני הלכתא ספרא בו'
והיה מבני צבל והקיל רב גמאן צכ"כ הספידו היכי נספדה כי לנא בו'
ובלוי לא חסר מהם גבירא א"י : *במי ששינה הלכות בו'
והיינו צאנזי תלמידו ונתנו צו סימן תג"א הויא ר"ח תלמיד גבירא
אחרניא אבל בתלמידו מצונו בכמה מקומות שהיו משתמשין בהם :
*לשמש איניש במאן דתני ד' בו' פירש הרי"ף דתני ד' מי
שונה ד' סדרי משנה ומאן דתני פ"מי שגמר תלמוד ד' סדרים
עכ"ל

זמן אבי שהיה כמה מאות שנים אחר שנאלו מצד ועדין נשאר

גילוי השכינה שם צ"ה :

אברהם רשמואל ולוי הווי יתבי בכי כנשתא דשף ויתבי

בנהרדעא אתיא שכינה שמעו קול רגשא קמו

נפקין רב ששת הווי יתבי בכי כנשתא דשף ויתבי

בנהרדעא אתיא שכינה ולא נפק אתו מלאכי השרת קא

מבעתינ ומצערין ליה אמר רבוננו של עולם עלוב

ושאינו עלוב יכול ושאינו יכול מי נרדה מפני מי שבקוה *

ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם אמר

רב שמואל בר יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות

שבבבל ורא"א זה בית רבינו שבבבל אמר רבא מאי

דכתיב *ה' מעון אתה היית לנו אלו בתי כנסיות ובתי

מדרשות אמר רבא מריש הוה גריסנא בנו ביתאי

ומצלינא בכי כנשתא כיון דשמעית להא דקאמר דוד

*ה' אהבתי מעון ביתך לא גריסנא אלא בכי כנשתא

היבא דמצלינא *תניא רבי אלעזר הקפר אומר עתידין

בתי כנסיות ובתי מדרשות שבחוצה לארץ שיקבעו

בארץ ישראל שנאמר *כי כתבור בהרים וככרמל בים

יבא והלא דברים קל וחומר ומה תבור וכרמל שלא באו

אלא ללמוד תורה לפי שעה נקבעו בארץ ישראל בתי

כנסיות ובתי מדרשות שקורין בהם ומרביצין בהם את

התורה כולה על אחת כמה וכמה דרש בר קפרא מאי

דכתי *למה תרצדון הרים גבוניס יצתה בת קול ואמרה

להם למה תרצו דין עם סני כלכם בעלי מומין אחס אצל

סיני כתיב הכא גבוניס וכתיב התם *או גבן או דק

אמר רב אשי שמע מינה האי מאן דיהיר בעל מום הוא *

אמר ר' יוחנן כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקדוש

ברוך הוא שם אתה מוצא ענותנותו דבר זה כתוב

בתורה ושני בגביאים ומשולש בכתובים כתוב בתורה

*כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים גומר וכתיב בתריה

עושה משפט יתום ואלמנה *שני בגביאים *כי כה אמר

רם ונשא גומר וכתיב בתריה ואת דכא ושפל רוח *

ומשולש בכתיב *סולו לרוכב בערבות ביה שמו ובתי

בתריה אבי יתומים ודיין אלמנות :

רב ששת מאור עינים הוה : בי רבינו רב : כיון דשמעית

להא דאמר דוד ה' אהבתי וגו' פיהס הרשב"א ז"ל כיון

שנתי על דעתי זמה שאמר דוד אצל אי אפשר שלא קרא אותו

פסוק מעיקרא ע"כ : וככרמל בים יבא מלמד שעבר כרמל את

הים ואימתי הוי אומר צעקת מתן תורה :

מהרש"א ה' מעון גו' אסיפא דקרא צדור ודור קסמין

דהיינו גם כשאי צ"ה קיים יהיה מעון לנו צנה"כ :

כיון דשמעית להא דקאמר דוד ה' אהבתי מעון כו' הלכא

מגומס כיון דשמעית כו' דמאי שמע ליה דקר' מפורש הוא בצפיר

תקלים גם קשה דמסיבא משמע ליה דמאי מעון ציחק זי כנישתא

הוא

ע"כ וכתב הר"ן ואחרים פירשו דתני לעלמו דמתני לאחרים כו'

ע"ס והיאך שיהי נראה דנקט ד'סדרים כמ"ס פרק המקביל צד'

לא מלינא בו' מלינא ופרש"י שם צד' סדרים כגון מועד וישיבות

ונשים שם נוהגות כו' וכן קדשים דכתיב וצלב מקום מוקדש גו'

בו' מלינא דתמידי זרעים אינו נוהג בחולא לארץ וכן טהרות ע"ס

וע"ס עוד פירוש אחר צוה ולכאור' ק"ק הא דמיימי עליה כי הא

דר"ל דהוה אויל בו' הוה מעט' לסתו' שהרי לא רצה להשתמש גם

צמי דתני לחוד כמ"ס תנינא צד' סדרי משנה וא"ל שדי צר לקושא

צמיא ור"ן הרגיש צוה דר"ל לחומרא קאמ' דלפי' טוהר הלבנות

משניות מקרי בו' ע"ס והסוגיא לא מוכחת כן ויש ליישב צוה לפי

הדקדוק דקאמר אי הכי גמור מיני הא מלתא כולי דהנרא' דר"ל

קאמ' לה ולישנא דאי הכי אינו מיושב ונראה לפרש דר"ל מעיקרא

נמי ודאי דהחמיר על עלמו כיון דראה צו דהוה קרי ותני סבר

היה ר"ל דמתני נמי הוא ולכן קאמר ליה שדי צר לקושא ליהא

וקא"ל אינו ניחא לי דלשמעי' למר בו' משמע מזה שלא צא לכלל

דמתני וקאמר ליה ר"ל אי הכי שאתה לא צאתה לידי דמתני

אגמור לך מלתא שצא לידי דמתני דאמר רבי יורא צוה ישראל

החמירו בו' שזה אינו מן המשנה אלא הלכה מן התלמוד והשתא

הוי שפיר הא עובדא דר"ל מעולם כי יש ליישב לפי' הרי"ף ועוד

יש דרך אחרת לפרש לפי' האחרים שכתב הר"ן דזה הגזירה היה

ג"כ דמתני אלא דאמר ניחא לי דלשמעי' כו' ור"ל לא רצה לקבל

דצרי וא"ל גמור מיני הק מלתא דאמר רבי יורא כו' והשתא

היתה תלמידיו ומותר לשמש לרבו אפילו אם התלמיד דמתני :

*הרי"ף אלפי גברי בו' כיון על מספר הזה לפי שהשטן

מקטרגאז ומיניו צי"ב אלף איש שלא היה להשטן עליהם

כשצאו על מדין דכתיב לא נפקד ממונו איש וענין סיפורא נמי

לצעל כח השטן כעס השופר צר"ה ומ"ד כנתינתה כו' ה"מ למאן

דקרי בו' לפי' הרי"ף היינו דנתינתה לא צאו עדין לכלל המדה

גדולה לתלמוד ולפי' האחרים נתינתה נמי לא הוה רק קבלה ולא

צאו עדין לכלל מדה גדולה הימנה ללמוד לאחרים : הגמלה

גגליתי בו' שהיתה השכינה מדברת עמהם צמארי' לא הוה אצטריך

לאתוי דכמה דיבורים מפורשים צמורה שהיו שם מהקצ"ה למשה

ולאחרן אלא דודאי מלא כל הארץ כבודו אצל מ"מ גילוי השכינה

הוא צמקומות מיוחדות כמו בשמכן ומקדש וקאמ' דה"נ היה להם

גילוי שכינה צגלות מורים מדכתיב הגמלה נגליתו וגו' צל' כמול

להורות על גילוי שכינה שם ועי"ל הגמלה נגליתו הכפול מל' גלות

כזיכול שהשכינה מטערת ג"כ צגלות וכן למענכס שלחתי צבלה

היינו גילוי השכינה וכן מי זה צא מאדום גו' שהיה גילוי השכינה

שם וצגירסת עין יעקב מיימי נמי גלו לעולם שכינה עמהם שנא'

ושמתי כסאי צעילס דהיינו מקום מיוחד לגילוי שכינה וקאמ' דאף

כשהו עתידיו בו' דהיינו שתחזור גילוי שכינה לירושל' שלא תשאר

שם צמקום שגלו ישראל כצר מדכתיב וצו ויהיה את שבותך כמו

עם שבותך ודקדק לומר דזה יהיה כשהו עתידין ליגאל מצלות

ארס אצל כשנאלו כצר מגלות צבל נשאר' גילוי שכינה שם דהא

בני

הַמֶּלֶךְ

בעצרת על פירות האילן ואמר לאיתור זמן קציר : אך נאמר שכל
 לאיתור זמן מ"ת כי כמו שבר"ה נאמר העולם כן בעצרת נאמר תורה
 שבעבורה נברא ובעבורה מתקיים כמו שברא אס לא ברחמי ויום ולילה וגו'
 ומכאן סויע נכון לאומרים שמשפט עד עצרת ימי דין הם ולכן נהגו לקרות
 כן פרקי אבות לקבל מוסר ולבטח בתשובה : דא"כ כמו שמקדמין מר"ה אלו
 ימי מוסר ותשובה לר"ה שהוא יום דין ככה עובדים לפני עצרת לאיתור גס
 הור"ה ויום דין על פירות האילן :

מדרש"א ברי שתכלה השנה וקללותיה בו עיין ברוספ'
 שכתבו דר"ל שאנו רוצים להפסיק ולקרות שבת אחד
 קודם ר"ה צ"ל שלא תהא מדברת בקללה שלא להסמיך הקללות
 לר"ה וכן במדבר אנו קורין קודם עצרת כדי שלא להסמיך הקללו'
 שבתקופת לעצרת בו ע"ש וק"ל לפירושם דאם ר"ל מקודם זה
 לקרות זה א"ל לפי סדר הפרשיות הם לאחר ר"ה ר"ל לקרות
 זה א"ל שפרשת כי תבא דאם כן אימתי יקראו פרשת נזבים וילך
 והאינו אחר כך ועוד לפי החוספת הל"ל שלא להסמיך הקללות
 וכדי שתכלה לא משמע כן וגרסה דעיקר קושיא כיון שר"ה תחלת
 השנה הוא ה"ל להחמיל פרש' בראש' שהיא תחלת התורה ובראשית
 עולם ה"ל להחמיל בה מיד בשבת ראשון שאחר ר"ה ותידיך כדי
 שתכלה שנה בו ע"פ מ"ם שקללות נאמרו על בית ראשון שהיה
 להם כבר זכות אבות וכמפורסם צוה וזכרתי את ברייתי יעקב וגו'
 אבל קללות שבני תבא נאמרו על בית שני לכך לא נזכר בהו זכות
 אבות שכבר תמה צוית ראשון וז"ל דלכך תקן כן פרשה במדבר
 קודם עצרת כדי שתכלה קללות של בית ראשון קודם עצרת שמונה
 ישרא למספרם הנזכר צ"ל מדבר וחקן פרשת נזבים קודם ר"ה
 כדי שתכלה קללות שבני תבא הנאמר על בית שני קודם ר"ה
 שלעתידי יהיו נגאלים ע"י התשובה כמפורסם פרשת נזבים וסבת
 ע"ד ה' וגומר וסב"ה וגומר :

א"ר שפטיא"ר יוחנן עשר שקראו בתורה הגדול שבהן לב
 גולל ס"ת והגוללו נוטל שכר כולו דא"ר ב"ל עשר
 שקראו בתורה הגולל ס"ת קבל שכר כולו קבל שכר כולו
 ס"ר אלא אימא נוטל שכר כנגד כולו :

עשרה שקראו שפטיא וקראו הכ' זה ס' כחוק היום ולפי שאין קורין
 פחות מעשרה נקט עשרה שקראו בתורה :

תוספות גדול שבמלך גולל לפי שהוא כבוד וגם לפי שהוא גדול
 שבתוכו כדי הוא לישול שכר כנגד כולו כדאמר רבי יוחנן :

ואמר רבי שפטיא אמר רבי יוחנן מנין משמשתין
 בבית קול שונאמר *ואונויך תשמענה דבר *וה"מ

רשמי קול גברא במתא ואתתא בדברא והוא דאמר הן
 הן והוא דאמר לאו לאו * ואמר רבי שפטיא אמר רבי

יוחנן הקדורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב
 אומר * וגם אני נתתי להם חקים לא טובים ומשפטים לא

יהיו בהם מתקין ליה רב משרשיא משום דלא ידע
 לבסומיה קליה כתיב ביה ומשפטים לא יהיו בהם * אלא

אמ' רב משרשיא ב' תלמידים שיושבים בעיר אחת ואין
 נוחין זה לזה בהלכה עליהם הכתוב אומר ומשפטים לא

יהיו בהם :

בבית קול אס בלזכו להחמיל בדבר ושעמ קול של הן או של לא

היה

שאל בית התפלה ועמד דכיון שאמר מעון ביתך מה זה חור לומר ומקום
 משכן כבוד אלא לומר ארבעי מעון שהיה בית התפלה לקבוע בו בית
 המדרש שהיה נקרא משכן כבוד כי עשרה שיושבים ועוסקים בתורה
 שניה שרואה ציונים וכן ד"א ג' היו מקום משכן כבוד ה' שהם שניה שורה
 שם ומקום מעון ביתך הייתי קובע ת"ת להיות מקום משכן כבוד :
 למה תהדרין וכו' למה תהדרין עס סמיכו' ל"ל לפרש השעם שאמר
 הק"ה כולכם בעלי חומין בו' לפי שאם היו באים קודם ששן הק"ה על
 הר סמי היה מחזיק לכם טובה אבל לאחר ששן כבוד ה' על הר סמי נדבתי
 ויסכון כבוד ה' על הר סמי ויבסדה העין שבת ימים ואח"כ כשאל ליתן
 התורה באותו שנה באו תנור וכרמל שיחן הק"ה עליהם איהם גמיה
 והר סמי שכל לך אחר להם הק"ה בעלי חומין אחר כי לא נכון לכם
 ליתכן בגבול הר סמי השלל שכבר השריתי עליי סמיני והם שאמר למה
 תהדרין שהיו מטריוקן תרני שאתם ימים ומדויקים והוא רעה כפולה
 לאות תהלתך זו עס וזו הק"ה שיהא בעלי התהלתך ולכן פסלם באותו
 שנה ובהר סמי השלל כי הק"ה שכן א"ל וסבן א"ל דעל פסל רוח :

לא בתעניות ברכות וקללות ואין מפסיקין בקללות מה"מ
אמר רבי יהיא בר גמרא אמר רב אשי
אמר קרא *מוסר ה' בני אל תמאס ריש לקיש אמר לפי
 שאין אומרין ברכה על הפורענות אלא הויבי עביר תנא
 כשהוא מתהיל מתהיל בפסוק שלפניהם וכשהוא משים
 מסים בפסוק שלאחריהם :

מה"מ דאין מפסיקין בקללות והמפסיק כגון מראה עיניו שקשה לו
 לקרות ומאסנת סופרים ליק' לה מסיפיה דקרא ואל תקון

בתוכחתו אל תעשו קולים קולים פסקים פסקים לשון קליה :

תוספות אין מפסיקין בקללות וקורין אח"כ מוסר דכיון שיהיה מוסר ה"בני אל
 תמאס ואל תקון בתוכחתו א"ל אח"כ אח"כ תעם התוכחה קולים

קולים ואמר רבי יוחנן דסבין אי איתרתי עמי ואני ברחמי וא"כ אין דין
 ויפרכונו בני על הברות שלבן אלא יקרא אחד הכל ויתחיל בדבר ה' ויסים

בדבר אחר או יוכל לפרך תחלה וסוף : מתחיל בפסוק שלפניהם לאו דוקא
 פסוק דא"ר כי פרשה ואין מתחילין ומסיימין בפחות מנ' פסוקים :

אח"כ תענה שנה שני פ' הוראה חייב אדם לברך על הרעה כס
 שזכר על הטובה וכו' ועל ככל מהדר אחריו ככל מה בין מדרה

טובה בין מדת פורענות א"כ קשה טובה היכי קאמר ר"ל לפי שאין ברכה
 על הפורענות וכן מה שביארו תוס' דא"ר דסבין אינו דין שירכמו בני על

הברות שלהם אס לא נאמאר דלאי פורענות דיקר פורענות דרבים אי נמי
 שזכרתי על הפורענות שכבר בא וחל עליו אבל לא עלה מועד לבא על תנא

קללות שבתורה ואס לא תשעו לו וגו' כי היה גרסה כמינה הנחה לתשובה
 ולהענין ואינו תם לאוס תמוסר האמור לו אס תעס ואולי ו"ל אס

איוב עודד מחזיק בתורתך בך אלקים ויוצא לפי שרשעה שעל הרע שכבר בא
 לו בריך את ה' ואמר א"כ וכו' לקח יס' ה' מנזר עבדיו אמרה לו אין

עוד רע אחר ויכל לבא המהומה כן ביון שיערך מחזיק בתורתך לאדות לה'
 על הרעה בדר אלקים קודם על המיתה העתידה בלא ואחר זה צוה : והוא

היוי את ה' ואמר א"כ וכו' לקח יס' ה' מנזר עבדיו אמרה לו אין
 על הרעה שכבר באה הן לברך על שיעדיו לא נהייתה וכו' שאל אומרת שאכבר

על המיתה העתידה לבא אחת מהנבואה היא כי יס' לנו תמיד קריות לרחמי וכו'
 שקבלנו הרע/בסביבה וכן שאל שאלת קבלת אמת רצון הרע לא קבל עור:

רנ"א רשבי"א אומר עזרא תקן להם לישראל שיהיו קורין
 קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבתמשה

תורה קודם ראש השנה מ"מ אמר אביי ואי תימא ר"ל
 כדי שתכלה השנה וקללותיה בשלמא שבמשה תורה

איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה אלא שבת"כ אמו
 עצרת ר"ה היא עצרת נמי ר"ה היא רצון ובעצרת על

פירות האילן :

קודם עצרת שהוא זמן קציר זמן פירות האילן :

אח"כ הוסף רבי"ל על עצרת ר"ה עליו היה מלמד ההל' דמיא

ט"ז
 ט"ז

ס

בני העיר פרק רביעי מגילה

היונו שאין מענינו של יום דברי' הלאינו קודם הפסח כגון ציבור חמץ והגעלה ושמיטת המלות משעת טחניה ועוד כחצ"י שם תירוצים אחרים ע"ש והא דנקט צברי'תא של רגלים פסח ועל"ר ומא ולא נקט נמי ר"ה ויהי' דכתיב ג"כ צו השמש י"ל דלא חקן משה בלאר מלות משום דלא אחיון מומן לומן וה"ר ר"ה ויהי' לא מקרי מומן לומן דיש לאדם ליתן לבו לתשובה בכל השנה כמו בר"ה ויהי' משא"כ בשלש רגלים דמלותן צומן צענינו של יום ומה"ט נמי מספקא לן בפרק בכל מערבין אם אומרים זמן בר"ה דלא מקרי שפיר מומן לומן אלא שלש רגלים דכתיב צו מלות ראה ושמיטת חגיגה :

הדרן עלך מסכת מגילה

פרק ראשון

פוסקא ומצינין על הקברות במועד אר"ש בן פזי רמו לציון קברות מן התור' מעין שנאמר *וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון א"ל רבינ' לרב אשי הא מקמי דלית יחזקאל מנא לן ולשעמך הא דאמר רב חסד' דבר זה מתור' משה לא למרנו עד שבא יחזקאל בן בווי ולמרנו *כל בן נבר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי הא מקמי דלית יחזקאל מנא לן אלא נמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואשפיה אקרא ה"ג גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואשפיה אקרא רבי אבהו אמ' מהב' *וטמא טמא יקרא טומאה קוראה ואומרת לו פרוש וכן א"ר עוויאל בר ברי' דרבי עוויאל (משמ') רבה טומאה קוראה לו ואומרת לו פרוש והאי לרבי הוא דאתא האי מיבעי' ליה לגופ' דהני' וטמא טמא יקרא צריך להודיע צערו לרבי' ורבים יבקשו עליו רחמים וכן מי שאירע בו דבר צריך להודיע לרבים ורבים יבקשו עליו רחמים א"כ לכתוב וטמא יקרא מאי וטמא טמא יקרא ש"מ טומא' קוראה לו ואומרת לו פרוש אביי אמר *ולפני עור לא תתן מבשול ביה פפא אמר *ואמר סלו סלו פנו דרך רבי חנינא בריה דרב אידי אמר *הרימו מבשול מדרך עמי רבי יהושע בריה דרב אידי אמר *והודיעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעש' מר

הולך אחריו ואין כאן משום ניוח : קול גברא במתא וקול אחתא בדברא קול שאינו מאין הוא וצת קול צא אליו : והוא דאמר הן הן והוא דאמר לאו לאו שפסל לומר צ"פ ואין צו משום לא נתחבו : בעימ' כגון עשמי העקראות :

הוספות מרין שמשחמשין בבת קול : ורשומי תני ר"א ב"ל לא נתחבו ולא תענינו אע"פ שאין נחש יס' ובלבד לאחר ג' סימנין כגון ואני צדאי מחר וגו' ויסף איננו ושמעון איננו ונומר ח"ר אלעזר הולכין אחר שמיעת בת קול שנאמר ואתיך תשמענה דבר בר קפרא הוה וועלל לאר קרחה נכסל צאצבו ושמע קול דטילא קרי אס בגפו יבא בגפו יבא אחר כמדומה שלא עלתה בידי אלא בפתח וזו בלבד וכן הוה ליה רבי יוחנן ור"ל הוה צעו מתחמי אפי' דשמואל אמרו נלך אחר שמיעת בת קול עברון קומי דסדרא שמעו קלי טיליא קרי שמואל מת וסייעון וכן הוה ליה רבי יונה ורבי אסי הוה סליקון ומבקרין לרבי אבא חשוי אמרו נלך אחר שמיעת בת קול שמעין קול דאתחא אחרה להחריה איטפי בונינא אחרה לא איטפי ולא איטפיא בונינא דישאל :

הריטב"א ו"ל מנן משחמשין בבת קול פי' לעשות סימן בעלמא שלא כדרך נחש וקפידא ככל דברי בני אדם : וה"מ דקל גברא במתא פירוש אפי' במתא : וקל אתחא בדברא דוקא ולא במתא מפני שכן דברינות בעיר ואין בדבריהם משום : והוא דאמר לאו או הן מרי וימני ששנות הדבר ראה כי כגון הדבר :

מהרש"א מנין שמשחמשין בבת קול שנא' ואוניך בו' והוא דאמר הן בו' נראה לפרש כולה מהאי קרא

ואיירי צני שמדבר בדרך ספק לעשות דבר מה אם לא ושמעו קול שאומר אחריו הן או לאו וז"ל ואוניך תשמענה קול מדבר אחר דבריך לאחר זה הדרך לבו צו כי תאמינו היינו הן וכי תשמעילו היינו לאו ודקאמר נמי וה"מ דשמע קול גברא בו' נראה לפי זה דמא' אחר שמע דבריו והפי' לו בן הן או לאו אבל קל גברא במתא וקל אחר שמע דבריו לבדברא לא שכיח ודקאמר והוא דאמר הן בו' דהכפל מורה על אמתיות הדבר שיתקיים כדאמרין בשבועות הן הן או לאו לאו שבועה מדכתיב בשבועת הק"ה גבי מנזל צ' פעמים לאו : ומשום דלא ידע לבסומי בו' לא יחיו קרית ליה בו' אבל מרישא דקרא לא טובים ל"ק ליה דודאי טוב הוא לקרוא צניעיה בו' מיהו צעוש לא יחיה איהן צברא : *ב' ת"ח ואין נוחין בו' כמ"ש פרק הירושא איהן תורה נקנית אלא צבורה ואמרו חרב על הדגים בו' כי לא יצא אדם על אמתיות תורה רק ע"פ פלגול עם חזרו וצולתוה יצא לעשות צלימודו וז"ל חקיס לא טובים שלא יצא לעמוד צלימודו על טובו וצוריו ולא יחיה צהם שיצא לעשות להחיר דבר לאיסור צניעיה : *ידבר משה את מועדיה' וגו' מצותן שיהיו קורין בו' מיתורא דקרא קא דריש כפרס"י צמתינן ומסמך ליה מיתורא דהאי קרא ואשר תקראו אותם צמועס דכתיב לעיל מתפרש במשמעו שיהיו קורים צומן וצריית' דתנא דמשה תקן להם שיהיו שולין ודורשין בו' נראה סגול דבר נוסף על הקריאה דקדתי צמתינן ואפשר דדרים ליה מנלל כתיב כאשר לוח ה' את משה דהקריאה היא היתה צווי מהקצ"ה כמ"ש אשר תקראו אותם צמועס וע"כ דרשו מנינה דכללו צווי הקצ"ה שיהיו קורין צומנו כדקדתי צמתי' הוסיף להן משה שיהיו גם שולין ודורשין צו צומן מענינו של יום ולגבי פסח שאלו"ל שיהיו שולין ודורשין קודם הפסח ל' יום

ובחצו
צמוס'
סדיה
דרקן
לשניה
סמס'
צומרה
לפי
סביו
סוני
אוחה
על פה
וע"י
הומר
אמר'

א
יחזקאל
לט
ה
סס מד
יחזקאל
י
סס יע
יסעיה
יו
סס
סס
סס
סס

ויקרא מר זוטרא אמר *והורחם את בני ישראל משמחתם רב
 אשי' אמ' *ושמרת את משמרת עשו משמר' למשמרת
 סס י' רבינא אמר *ושם דרך אראנו בישע אלהים אריב' ל
 סס י' כל השם אורחותיו בעוה' זו וזכה ורואה בישועתו של
 הקב"ה שנאמר ושם דרך אראנו בישע אלהים אל תקרי
 ושם אלא ושם * רבי ינאי הוה ליה הווא תלמידא דכולא
 שתא הוה מקשי ליה ובשבתא דריגלא לא מקשי ליה קרי
 עליה ושם דרך אראנו בישע אלהים
 מצינו על הקברות שטוין סימנין על הקברות כסדר וכו' כדי
 שלא ילכו אורכלי תרומה לשם : וראה עצם ובנה אצלו
 ציון ומקחל הים מתנצח על היתיד לבא שיעור ישראל ציוני על
 עלמות השגרים המושלמים : צאלס ורמו הוא שלא בא הכחז
 להקרי לומר שיהא אדם עושה ציון דמושם היסט אין דרך לציון :
 כל בן נכר ערל לב שנתכרו מעציו לאציו בשמים שנטעה
 ערל לב ועוד כו' כ' כדמפרש כ' צ' דמחנות וכהן ערל דשר שמתו
 אחיו מחמת מילה ולא רצו למולו שיראים מן ימות גס הוא כחציו
 לא יבא אל מקדשי לשרתי אסורין בעצוד : גמירי לה מסיני :
 טמא יקרא רמו שנומא קורא הפרס : גמירי לה מסיני :
 ציון : אביי אמר ציון מהכא : לא תחן מבשול עשו ציון שלא
 יכסלו בני אדם צאותה טומאה ויהיו נכשלים בה נושאי תרומה
 וטכרות : פנו דרך עשו דרך פנו ללכת זו : והורחם הפריס
 כל חד וחד עמייה דנפשיה קאמר : משמרת היינו תרומה דכתיב
 משמרת תרומתי שריכיה סמור טומאה : עשו לה משמרת
 ציון שלא תטמא : ושם דרך משום דרך אראנו עשוה ציון :
 השם אורחותיו משום ומתנצח השם מלוא כנגד סכרה : אל
 תקרי ושם בשמאל אלא וס' ציוני : בשבתא דריגלא לא
 הוה מקשי ליה עמוש אלא כולי עמלא לפירקא ואי מקשי ולא
 הוה מצי לפרוקיה הוה מכסיף : קרי עליה ושם דרך שמתנצח
 בשטות אורכו מהן שלא להקשות :
 ואיבע' אימא הא אמרין אין מרחיקין ציון ממקום טומאה
 שלא להפסיד א"י רבי יהודה אומר עד שיהא
 שם זקן או תלמיד לפי שאין הכל בקיאין בדבר אמ' אביי
 שמע מינה צורבא מרבנן דאיכא במתא כל מילי דמתא
 עליה רמיא :

הא אמרין אין מרחיקים וכוון סמון לאילנות היינו ודאי
 טומאה ציון האילנות היא ונתרם צביל האילנות : כל מילי
 דמתא עליה רמיא דתלמיד דקי הוא :

סס מתני' צדין את האישות ואת העכברים משרה האילן
 פ"ג ומשרה הלכן כדרכו במועד ובשביעית וכו' : גמ'
 מאי אישות אמר ר"י בריה שאין לה עינים אמ' רבא בר
 תלס ישמעאל ואיתימא רב יימר בר שלמיה מאי קראה *כמו
 נח שכולו תמס יהלך נפל אשת כל חזו שמש :

צדין האישות כשהן האילן במועד מפני שאסורין בו : כדרכו שאין
 לך לשנות נדירה : ובשביעית אע"ג דמתקן השרה : בריה שאין
 לה עינים וחופר בקרקע : מאי קראה דאישות בריה שאין לה עינים דכתיב
 שם שכולו תמס יהלך שכולו שקרין לימול' תמס יהלך כלומר כשיולא

חזק מנחיקו בירות נופלות ממנו עד שהוא נמוס ומת : נפל אשח כל חזק
 שמש כלומר כך אישות נופלות פתאים לארץ ומתים דלא חזו שמש :
 תוספ' לדין את האישות במועד ובשביעית חמה מאי קמ"ל בשביעית
 והלא אין זו עבודה קרקע וכו' : מ"ט דאשר כדרכו וי"ל
 דודאי לדין למיסקל אכנים מחזק שרבו כשפמיה האישות וחזן פ"ב
 דשביעית המסקל שדרו נוטל בעלימות ומתים : התחתונה הנובעת בלחך
 וכן גמירי של בירות וכו' :

אה"ב בריה שאין לה עינים הוא הרע וחוטא כמו שאמר עד עשר ועינים
 יס כי למלאות תאוותיו נגמס כעורים קור ובעירות העין בעיניו
 אינו רואה וכן קראס דוד נפל אשח כל חזו שמש והני עכברי רשיעי סס
 האוכלים ממנו חברים ובעושים ונזול ויכלול אחר שלעולם הוא זמן ללוד
 אותם בדברי תוכחות ומוסר ובפרט הוא נכון למועדי רגל וי"ט עת מקראי
 קדש שדורשים ד' תרבים ובשבת השמיטה שדיו קורין תרה לכל ישראל
 כדכתיב בפרשת הקהל למען ולמדו ליראה את ה' אלהים וגו' :

ולא יספירו קודם הרגל שלשים יום : מ"ש ל' יום אמר
 רב כהנא אר"י אמר רב מעשה באדם אחד שכנים
 מעות לעלו להרגל ובא ספרן ועמד על פתח ביתו ונשלתן
 אשתו ונתנתן לו ונמנע ולא עלה באותה שעה אמרו לא
 יעורר על מתו ולא יספירו קודם הרגל ל' יום ושמואל
 אמר לפי שאין המת משתבח מהן הלב ל' יום מאי בינייהו
 איכא בינייהו דקא עברי בתנן :

מעשה וכו' כלומר שהיו לו מעות מומצים לנזק לעלות להרגל ונתנתן
 אשתו לפסדיהם ונמנע מלעלות להרגל : לפי שאין המת
 משתבח מן הלב ל' יום א' מספירו פחות מל' יום לפני הרגל אלא למספד
 הרגל דעדיין לא שכו : ועבדי בתנן מ"ד משום מעות שזינן להרגל כיון
 דספדן עבדי בתנן שפיר דמי ומ"ד לפי שאין המת משתבח מן הלב ל' יום
 בתנן גמי אסור :

תוספות דקא עבד בתנן ויראה להכחא כד פאסורי ואפי' לשמואל
 י"ל דלא אסור אלא ע"י ספדא אכל הוא עלמו שרי דיתיר
 מחאפס מעורר ע"י לעקה וישתח לאחר זמן :

סס מתני' אין נושאין נשים במועד לא בתולות ולא אלמנו'
 ע"ג ולא מייבמין מפני ששמחה היא לו אבל מחזיר
 הוא את גרושתו : גמ' וכי שמחה היא לו מאי דהא א"ר
 יהודה אמר שמואל וכן א"ר אלאור אמר רב הושעיא
 ואמרי לה א"ר חנינא לפי שאין מערבין שמחה בשמחה
 רבה בר רב הונא אמר מפני שמניח שמחת הרגל ועוסק
 בשמחת אשתו א"ל אביי לרב יוסף הא דרבה בר רב
 הונא דרב הוא דא"ר דינאל בר קמינא א"ר מנין שאין
 נושאין נשים במועד שנא' *ושמחת בחתך ולא באשתך
 עולא אמר מפני הטורח רבי יצחק נפחא אמר מפני בטול
 פריה ורביה :

מפני שמחה היא לו בגמרא מפרש : מחזיר גרושתו דאיה שמחה
 כ"כ : מאי כיון שמחה אסורה ב"ט : אין מערבין שמחה
 בשמחה כלומר בעינין לישמח בשמחת מועד לחודים : מפני הטורח לטורח
 לנזק ניסוחין וערסא כ"כ אסור : משום בטול פ"ד חזי שניסוחין ב"ט
 אין אדם נושא אשה כל השנה כלה אלא מחמתין עד היעוד שיהא עושה
 סעודה אחת למועד ולניסוחין :

תוספות לפי שאין מערבין שמחה בשמחה מנחה הכחז כדכריש
 לקמן מקרא דשלה וניסוחין דריש מדכתיב מלא שבע
 זאת וענין נראה קל דכמו שאין עושין מנחת חילול דענין שיהא לבו
 פנוי למנוח א' ולא יפנה עלמו הימנה וכן שמחה בשמחה וזה לבו פנוי
 בשמחה : נהנה ולא פאסח עקר דרשא הוא ולא אפאסחא דלאחרין כפי'ן
 ח"ב כג א

דמגילה

משקן

פרק ראשון

מועד קטן

ב
מלכים
ט

מלכים
ט
ס

דכתיב
סוכה
סמכות
ט
פני
רש"י
מנח
וע"פ
רש"י
פליס
כר

ד"ה
כ

דמנלה ורב אשי האי נחנך מאי דריש ביה: מפני העורח ומתני' הכי פ' מפני
 ששמחה היא לו ועורח ביה יותר מדאי: מפני ביטול פ' ו' ומתני' הכי פירוש
 מפני שמחה' היא לו ומשם אחרו בראון על הרגל שיהא שם אז שיה' פניו :
אמר רב יהודה אמר שמואל אין מערבין שמחה בשמח'
 מנא לן רבתי? ויעש שלמה בעת ההיא את החג
 וכל ישראל עמו וגו' אם איתא דמערבין שמחה בשמחה
 איבעי לי' למינטר עד החג ומעברו ו' להבא ולהבא ודילמ'
 מינט' לא נטרינן עד החג והבא דאיתרמי עבדינן איבעי
 ליה לשוירי פורתא שוירי בבנין הבי' לא משיירין איבעי
 לשוירי באמ' כליא עורב אמה כליא עורב נמי צורך בנין
 הוא אלא מדמייתר קרא מכרי כתיב י' ד יום ו' ימים ו'
 ימים למה לי ש"מ הני לחוד והני לחוד : אמר רבי פרנך
 א"ר יוחנן אותה שנה לא עשו ישראל יה"כ והיו רואנים
 ואומרים שמא נתחייבו עכו"ם שונאיהו של ישראל כליא
 יצתה בת קול ואמרה להם כולכם מזומנין לחיי העולם
 הבא מאי דרוש קל וחומר ומה משכן שאין קדושתו
 קדושת עולם וקרבן ויחד רוחה שבת דאיסור סקל' ב"ה
 דקדושתו קדושת עולם וקרבן ציבו' יה"כ דאיסור כרת
 לא כ"ש אלא מאי היו רואני' החם צורך גבוה הכא צורך
 הדיוט ואכתי הכי נמי ב"ה מיעבר ניעבדה מיכל לא
 נכלו ולא נשתו אין שמחה בלא אכילה ושתייה : ומשכן
 דרתי שבת מנא לן אילימא מדכתי' * ביום הראשון וביום
 השביעי דילמא ראשון לקרבנות ו' לקרבנות אמר רב
 נחמן בר יצחק אמר קרא ביום עשתי עשר יום מה יום
 כולו רצוף אף עשתי עשר רצופין דילמא ימים הראויים
 כתיב קרא אחרינא ביום שנים עשר יום מה יום כולו
 רצוף אף י"ב ימים כולם רצופים דילמא הכי נמי בראויין
 א"כ תרי קראי למה לי * ומקשר דרתי יה"כ מנא לן
 אילימא מדכתי' * ארבעה עשר יום ודלמא ימים הראוי'
 גמר יום יום מהתם ומנא לן דאחיל להו דתני רב תחליף
 * ביום ה' שלח את העם ויברכו את המלך וילכו
 לאהליהם שהלכו ומצאו נשותיהן בטהרה שמחים שנהנו
 מזיו השכינה וטובי לב שכל אחד ואחד נתעברה אשתו
 בכך זכר על כל המנוכה שיצתה ב"ק ואמרה להם כולכם
 מזומנין לחיי העוה"ב לדוד עברו ולישראל עמו בשלמא
 לישראל עמו דאחיל להו ההוא עון דיה"כ אלא לדוד
 עברו מאי היא אמר רב יהודה אמר רב בשעה שבקש
 שלמה להכניס הארון לפני ולפנים דבקו שערים זה בזה
 אמר שלמה כ"ר רגנות ולא נענה פתח ואמר * שאו
 שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד
 מי זה מלך הכבוד ה' עוז וגבור ה' גבור מלחמה ולא
 נענה הדר ואמר שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם
 ויבא מלך הכבוד מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא
 מלך הכבוד סלה ולא נענה כיון שאמר * ה' אלהים אל
 תשב פני משיחך וזכרה לחסדי דוד עבדך מיד נענה

באותה שעה נהפכו פני שונאי דוד כשולי קררה וידעו
 כל ישראל שמחל הקב"ה לדוד על אותו עון :
 שבעה ימים למנוחת הציט כשנה שלמה צית המקדש ואח"כ ז'
 ימים לחג הסוכות כדאמר' : במדוך : ודילמא מנמר
 לא נטרינן וכר' אמר' זמנ' אין נושאין נסים בזמנ' ושמח' נחן
 טעם לדבר לפי שאין מערבין שמחה בשמחה והבא ראייה ממנוכת
 הציט ועל זה הקשה המקשה ודילמא לא נטרינן למנוחת הציט עד
 הרגל משום שכי' והכי' דאיתרמי עבדינן כלומר אי הוה מתרמי
 יום השלמת בנין סמוך לחג מערבין שמחה בשמחה : דאי בעי
 ליה לשלמה לשהוי פורתא צבנין עד סמוך לחג כי היכי דנטביד
 שמחה להכא ולהבא ולא הוי ביטול מוצח כיון דלא נשלו ומדלא
 שהה ש"מ אין מערבין : לא משיירין דמידע דיעי דהערמ' היא
 ועוד דגנאי הוא : אמה כליא עורב שפודין על צרול אור' דלמה
 שע"ג הציט לכלות העורבין שלא יגנוח שם ויעשו אח"ג הציט
 שמונע את העורבים כליא כמו לא תכלא רחמך : צורך בנין
 הוא שחול השלמה ל' אמות של קומת צית ראשון וקומה של צית
 שני ושני צבנין לא משיירין : הני לחוד והני לחוד דאין מערבין :
 אותה שנה לא עשו יה"כ שאלו כל שבעה ימים של מנוח הציט
 קודם לחג ו' שקודם לחג י"ה ה' : מאי דריש דתנו י"ה : קרנן
 קדושת משכן מ' שנה שהלכו ישראל צמדך : קרבן יחיד
 נשיאים דמנוכת המוצח : שבת דאיסור סקילה דחמור (מכרת) שבת
 שהקריבו קרבן נשיא כדלקמן בשבת. וקרנן צבור דכתיב וכל בני ייאל
 ישראל עמו שכל בני ישראל הקריבו קרבנות במנוכת דה"מ : כרת
 הוא וזרעו נכרת קודם זמנו ולא דמי האי מילתא למאי דפריך לעיל
 אח"כ ג"ש מקרא לקרא דפסטי' דיה"כ אסו' זאכלו וצבתי' ואינוהו כר
 מיהא דההוא יומנא דרוש ואכול ולא עקרו ליה לגמרי אלא פעם
 אחת בלבד ובמשכן ע"פ הדבור דמי שבת כדכתיב נשיא אחד ליום
 וגו' : החם היה צורך גבוה עולות ואמורי תפלות : הבא צורך דנשיא'
 הדיוט שאלו ושאו וצבנו מאלכל ציה"כ. החם נמי צבי' המקדש
 מעבד נעבד כקרנן בלא ויכלו צי' : המשכן דרתי קרבן מנא לן
 דילמא לא דמי : ביום השביעי ומשמע לן יום ו' דהיוו שבת : רש"י
 דילמא שביעי לקרבנות שאל הקריב נשיא צבר צב' מקריב יע"פ
 נשיא שביעי צב' צב' ומאי שביעי שביעי לקרבן נשיא : ביום עשתי
 עשר יום האי יום יחירה שמעמ מה יום ו' לילה רגופים שאין שאלות
 הפסק צינקים : ימים הראויים לקרבן כגון ימי חול אבל שבת לא היום
 דמי : ומנא לן דאחיל להו קב"ה דהא ינא' בת קול וכו' צינ' נעלי'
 ח' של סוכות : א"כ דיומים הראויים קרא למה לי אלא קרא יחיר'
 להכי הוא דאקא שלא תאמר קרא קמא וימים הראויים : אין אהלו ראשון
 אלא אשקו : להכניס ארון לפני ולפנים שהיה מונח קודם לכן
 צביר דוד כדכתיב קרא ונטלו שלמה והכניסו צבית קדשי הקדשים :
 דבקו שערים מאליהן שרלה המקום להציט שלמה לידו כר שיהא ד'
 מוכי' שם דוד ויפתחו כדי להודיע לעולם שמחל לו המקום אחרו
 עון דבת שבע : באותה תפלה דויעמוד שלמה איכא כ"ד צין
 תפלה ורנה ותמא ומאן דפריש הני י"ח דידן ושם דתעניות
 א"ס

אילו אלא טועה דתפלת י"ח אכתי צימי שלמה לא חקון ועוד דאמרי דתפלת השחר כהדי"ב דתעניות כנגד מי אמר רבי חלבו כנגד כ"ד רננות שאמר שלמה צעשה פהננים ארון לפני ולפנים אלתא כ"ד רננות שאמר לאו היינו כ"ד צרכות דתעניות: משיחך שלמה: (רנה תפלה תפלה כך ים צפרשה):

מרה"ש"א וטמא טמא יקרא טובאח בר' ו"ל הכא ניחא ליה לאתויי קרא דבחיב צאורייתא כדפרקיך לעיל ה"א מקמיא דאחא יתחילא תאן אמרה והאי קרא דאורייתא איה ליה פירכא דמצני ליה לכדתניא לריך להודיע לערו כו' אלא גבי רב פפא דמיתאי ג"כ מקרא דנביאים הוצרכו תחום' לומר דכל חד וחד נקט מאי דהוה מסיק אדעתיה כו' מאי דלא מסיק מצריה אדעתיה עכ"ל והוא דחוק דכמה מקראי דאורייתא לא מסיקי אדעתיהו ודנביאים מסקי אדעתיהו ויותר קשה מאי דדרשי ליה מקרא דהרימו מכשול מדרך וגו' הלא לא מסיקי אדעתיה רישא דההוא קרא פנו דרך וגראה לפרס דכולהו איה להו פירכא קלף ומאן דדרש מצנה אללו ליון ההוא קרא ודאי מפורש טפי צעניינא מכלהו מיהו איה ליה פירכא דההוא לעמוד צמלחמת גוג כתיב ולא צומן הוה וכן דרשא דמנא עמא יקרא איה ליה פירכא כדאמרינן דמצני ליה דלריך להודיע כו' והאי קרא ולפני עור לא חתן מכשול איה ליה פירכא דלא משמע אלא שלא תעשה לו מכשול ידדים אבל לשומרו מן המכשול לליין הקצרות לא משמע מיניה וקרא דסולו סולו פנו דרך איה ליה פירכ' דמקום דרך הרצים דשניתי עהרות ודאי דלריך לחקן אבל לליין קצרות דאינו צמקס דשניתי רצים לא שמעינן מיניה דלריך לליין אבל מסיפא דקרא הרימו מכשול מדרך עמי דיתורא הוא ללמד לליין גם צמקס דלא שכימי רצים דהיינו לליין הקצרות ודררים ליה מוהודעת להם את הדרך וגומר ניחא ליה לאתויי קרא דאורייתא ומאן דדרשי ליה מקרא אחרינא והורחם את בני ישראל וגו' משמע ליה דקרא דוהודעת להם את הדרך איה ליה פירכא דמיצניא ליה כדדרשינן מיניה פרק אלו מציאות ווהודעת להם את הדרך זו בית מיהם כו' כמפורש שם וקרא דוהורחם את ישראל וגו' איה ליה פירכא דע"כ לא איירי צעומאח מת שלא דוהורחם בני ישראל על כך רק הבהנים אלא צעומאח נדה איירי כדאמרי' פ"ק דשעועות וקרא דוהורחם את משמרתו איה ליה פירכא דמצני ליה לאסור שניות לעריו' דגבי עריות כתיב האי קרא כדאמרינן פ"ב דיצנות והאי קרא ושם דרך ארצנו וגומר איה ליה פירכא דאיכא למדרש ביה כדלקמן כל השם אורחותיו: אל תחקי ושם וכו' צוהקרא רבה ושם כו' צמין כתיב דשאים אורחותיו כו' נר"ל הכא אל תחקי ושם צמין מלשון שמה לא ושם צמין מלשון שומא וכפרש"י שם ומחשב הפסד מאן כו' ורישא דק' ונחם הוד' יכדדני ודרשינן צ' נגמ' הדין ונחם ילרו ומתודה יכדדני צ' עולמות ועלה קאמר דזה הווצה ילרו קס דרכיו וזכה ורוא' ביצועותו כו' דהיינו צעוה"צ: בשבת' דריגל' בו' עיין פירש"י והוא דחוק דלא הוי מאי לפרוקי ומכסיף גם מה שפיי' ושם דרך שהיה מחשב השעות איהו מהו להקשו' כו' זה

מערבין

ב

בג

אילו צמסעות המקר' דוס דרך וגראה לפי שהקויות תלמוד על הרוב תחלקים לב' חלקים הא' קויות הסותר כגון ורמינוהו והא' חנן הב' קויות היתור כגון פשיטא ול' והא' חנינא חזא וימנא וקאמר דכלל יומא דהוה שם התלמידים צ"ה והיה לומר ודורס להם דברים שאינן פשוטים ואפשר שהיה צהן להקשות קויות הסותר או קויות היתור אבל צעצחא דריגאל שהיה שם קיצוך המון עם היה דורס להן דברים הפשוט' לתלמיד' אלא שלא היו פשוטים להמון עם ונדלוי שלא היה צהן קויות הסותר כיון דדברים פשוטים הן וכן לא היה צהן קויות היתור דגם שהם פשוטים ותלמידים לריכים הן להמון עם וקאמר צוה התלמיד דהוה מקסי ליה בכל יומא והשתא לא הוה מקסי משום דהדברים פשוטים הם לו א"כ למה הוא צא צעצחא דריגאל לב' שהיה לא היה לריך לדברים הפשוטים וקאמר דמ"מ הוא צא דסם לו הדרך דהיינו שהיה שם ומחשב לו שגר הליכת הדרך מציתו לב' וקאמר דשכרו הוא דלראנו דצבר מידוס צישע אלהים דהיינו צסייעתא דשמיא הגם צצחם שכל האלוים לא היה דצברים אלו רק דברים פשוטים אראנו צישע וגו' דהיינו צסייעתא דשמיא וכלאות מחורחו ועד"ז הצא לטור מסייעין אותו מן השמים: למנטר עד החג בו' פי' צחום' כדי שלא יתצטלו ישראל ממלאכתן כ"כ עכ"ל ועי"ל דמ"ה קאמר דה"ל למנטר עד החג כדי שלא יעצרו מלהתענות צ"ה דעשניו שהקדימו הו' ימי' לא עשו י"ח כדאמרי' בסמוך: באמה בליא עורב בו' ק"ק כיון לפני סבתו לאו שוריו צנין צ"ה מקרי ולא לורך צנין הצית הוא הדרן קושיין לדוכתיה ולתא מיינר לא נערינן ויש ליישב צדוקת דו"ק: לא עשו ישראל את יה"ב בו' מהאי קרא דמלכים דאיתי תלמודא לא משמע דו' ימי מנוכת המנוחת היו מקודס' ו' ימי החג אבל צקרא דד"ה הוא מפורש דכן הוא דכתיב ויעשו ציוס השמיני ערבת כי מנוכת המנוחת עשו' ימים והחג ז' ימים: ודילמא ימים הראוין בו' ואטריק לן יתורא ללמדנו דו' ימים הראוין רפוייהו: ושובי לב בו' בבן וכו' דכן מצינו דהק' צר"ס צרבי דאיתילא ליה צרתא וחלש דעתיה פ"ק צ"ב ואמר על כל הצננה כו' מוומנין למי עה"צ כמ"ס למען ייטב לעולם שכולו טוב ויש ליישב לישראל דכול' מוומנין כו' מש' שיש לדון שלא תענוה ביה"כ ניחא צאותן שאכלו צ"ה הכ לשם שמחת מצוה אבל ארון שאכלו שלא לש"ש רק לשם אכיל' גבה עשו שלא כהוגן לכך יתה' צ"ב בל' הוה כולכם מוומני' כו' ר"ל גם ארון שאכלו שלא לשם מנו' מוומני' כו':

הר"ף כל השם אורחותיו צעוה"צ וכו' אל תחקי ושם אלא ושם וכו' הנונה שכתוב ושם צמין לשון שומא והוא כיון לכך אמר א"ח ושם צמין אלא ושם צמין שומא ואפשר שאע"פ שקודם אמר רבינו רנ' לליין שאמר ושם דרך ופרש"י שנושם צמין צמיה דרך ילכו אראט צישע אלהי' שם דרשה ושם מלשון שומא שרא צמין מ"מ לאותו פי' היל'ל ושם בדרך אראט שהיו משום ליון בדרך לכך דרש ריב"ל ושם מלשון שומא אל תחקי ושם מלשון שומא אלא לשון שומא כי צוה ידוקדק ושם דרך שהוא שם דרכיו ומחשב הפסד מצוה כנגד שורה וכו' ואי איתא דמערבין: איבעי ליה למנטר עד החג מעבד' ז' להכא ולהכא וכו' תימה דילמא לעולם

משקין פרק ראשון מועד קטן

מעדיני ומ"מ אינו חיוב לערב חלא רשות הוא אם רצה לערב ומתוכח הית לא רצה לערב ומ"ל למילף דהאי לא עירבו הוה משום עיובא ונחום פירשו דבעי ליה למנטר עד החב כדי שלא יתבטלו ישראל ממלכתן כל כך רצה לתרץ מה שדקדקתי ולע"ד י"ל דכיון שחזקה שיה לא עשו וכו' מפני השמחה כדלקמן אי חיילא דמעדיני רשות ומכאן היו מחייבין לערב לא היה להם לדחות וה"כ ואוביני ליה למנטר ולמנעב ד ימי החב להכא ולהכא וכו' ומנ"ל דאחיל וכו' אין להקשות שלא ילאת בת קול וחמרה כולס מומונים לחיי העה"כ ומכאן דאחיל לכו קד"מ משום דאחתי אית למעני מנ"ל דלאח בת קול וכו' ומשני מדכתיב על כל העובה אשר עשה ה' לישראל ומה היא העובה לישראל שילאת ב"ק וכו' :

רבי יהודה בן גרים מגרים אחי: פרישת נדרים ראשי המשות' פ"א מסכת נדרים : אפטור דימנו נטלו ממנו רשות שסבורים ללכת אחיה הילול ולא הלכו: בצפרא אתו לאפטורי זימנא אחריתי : ביום הח' של סכות היינו צ"כ צסחרי : וכתוב ביום עשרים ושלשה אלמא דצ"כ וצ"כ אפטורו מיניה: אנשי צורה אנשים גדולים כלומר חכמים : פלם מעגל רגלך כלומר שקול כל מעשך זה כנגד זה צאה מזה לידך חסד אחי מהן אחי עובד אס לעשות אחיה מזה אס ליכב לעסוק עיין צמורה : אורח חיים חור : פן תפלם שהיא קודמת לכל דבר : רש"י שאי אפשר לעשותה פלם ועשה מזה פן תצטל : אפשר לעשותה ע"י אחרים כלומר ואינו צטל שצטעו זה צאה למור קודם כי הוא צריך ללמוד שס לא ללמוד מהיון ידע המזה וזה אמר פן תפלם שסחין מקיימות עד עכשו : וכל הפצ"ך לא ישוו בה כלומר שס יס לך לעסוק צמזה מצטל ת"ת ועוסק צמזה : דאפילו הפצי שמים לא דמצטל מזה ועוסק צמלמוד חורה: תעייל ולא תיפוק משמע ליה צסמורה תעייל ולא תיפוק שצ"א צסורה ולא תמכרה : הפיק ולא תעייל הוה משמע ליה חוליא פרקמטיא ולא תצ"ב אלך : תעייל בלחא שדרך כלה שהלכת אל הצעל : ולא תפיק ללא לימות צ"כ דהדרי נפקי מיך והדרי לצי נסחיו : ליחרוב ביתך יחרב צצ"ך כלומר שחמים לאורך ימי ולא תצ"ב לקצר : וליתבי אושפיוך בית שחקה דר צו שחמה ותעמוד צמוכו : דהווא עלמא הוי ביתא והאי עלמא אושפיוא הווא כלכסניו שסופו לימות וההוא עלמא ציקא קצר הוי בית שמועד סס לעולם : דכתיב קרבם בתימו לעולם צרשעים כחצי כולס ימותו ויצאו קצבר שהיא ציקס לעולם :

שחא חרדתא קרי שנה ראכונה של ניסוחין דכתיב כי יקח אשה חדשה : ר"ש בן הלפתא אפטור מיניה דרבי ותלמידו דרבי הוה ואמורא הוה אלל רבי יוסי בן חלפתא תנא הוה: לא תבייש אחריו: כדי שלא תתבייש שלא תצ"ב לירי כך ותצ"ב: ותנא בה ושנה צה תרי זימני צרכינו: ולא יבושו עמי והיינו לא תצ"ב צרכה נמי היא :

תוספות כאן צמזה שא"ל לעשות ע"י אחרים עשיית מזה עדיף שברי מפסיקין אפי' לר"ם בן יוחאי לעשות סוכה וכלב כדאיתא בירושלמי : אלל דהפסקה דתפלה וק"ל אין מפסיקין לר"ם בן יוחאי בירושלמי זה שנו וזה שנו ואין מפסיקין שנו מפני שנו :

הר"ן ו"ל כחצי פלם מעגל רגלך כלומר שישקול הליכותי צמזה לימות מזה קעני לעשות הגדולה וכתיב אורח חיים פן תפלם כלומר לא תשקול ולא תניח מזה הקטנה ע"י הגדולה לא עשה הראשונה הצאה ע"י אחרים הנה הקטנה ועשה הגדולה ואס לא עשה הראשונה הצאה ליד דכר שחמרו אין מעדינין על המות כ"כ צערו : עוד הכו פ"י הראב"ד שחמרו חיים הוה על ת"ת וכן כתיב תפיק לא ישוו בה הא חפני שמי'מות : הר"ן ו"ל חפני שמים ישוו בה כלומר שמוסק במות ואינו עוסק

מעדיני ומ"מ אינו חיוב לערב חלא רשות הוא אם רצה לערב ומתוכח הית לא רצה לערב ומ"ל למילף דהאי לא עירבו הוה משום עיובא ונחום פירשו דבעי ליה למנטר עד החב כדי שלא יתבטלו ישראל ממלכתן כל כך רצה לתרץ מה שדקדקתי ולע"ד י"ל דכיון שחזקה שיה לא עשו וכו' מפני השמחה כדלקמן אי חיילא דמעדיני רשות ומכאן היו מחייבין לערב לא היה להם לדחות וה"כ ואוביני ליה למנטר ולמנעב ד ימי החב להכא ולהכא וכו' ומנ"ל דאחיל וכו' אין להקשות שלא ילאת בת קול וחמרה כולס מומונים לחיי העה"כ ומכאן דאחיל לכו קד"מ משום דאחתי אית למעני מנ"ל דלאח בת קול וכו' ומשני מדכתיב על כל העובה אשר עשה ה' לישראל ומה היא העובה לישראל שילאת ב"ק וכו' :

רבי יוחנן בן עכמאי ורבי יהודה בן גרים תנו פרשת נדרים כי רשב"י אפטור מיניה באורחא בצפרא אתו וקא מפטרי מיניה אמר להו ולא אפטריהו מינאי באורחא אמרו ליה למדתו רבינו תלמיד שנפטר מרבו ולן באותה העיר צריך שיפטר הימנו פעם אחר' וכתוב *ביום הח' שלח את העם וגו' וכתוב *ביום עשרים וג' וחדש שלח את העם מכאן לתלמיד שנפטר מרבו ולן באותה העיר צריך ליפטר ממנו פעם אחרת א"ל לבריה בני ארם הללו אנשים של צורה הן זיל לגבייהו וליברכוך אול אשכחניהו וקא רמו קראי אחרדי כתיב *פלם מעגל רגלך וכל דרביך יכנוו וכתוב *אורח חיים פן תפלם נעו מעגלותיה לא תדע לא קשיא כאן במצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים כאן במצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים הדור יתבי וקא מבעיא להו כתיב *יקרה הוה מפנינים וכל חפצ"ך לא ישוו בה הא הפצי שמים ישוו בה וכתוב *וכל חפצים לא ישוו בה ואפילו חפצי שמים לא קשיא כאן במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחר' כאן במצוה שאפשר לעשותה ע"י אחר' אמרו ליה מאי בעית הכא א"ל דאמ"ל אבא זיל גבייהו דליברכוך אמרו ל' יהא רעוא דתורע ולא תחצר תעייל ולא תפיק תפיק ולא תעייל : ליחרוב ביתך ולי תיב אושפיוך לבלבל פתורך ולא תחוי לשחא חרדתא : כי אתא לגבי אבוא א"ל לא מבעיא ברוכי דלא ברכן אלא צעורי צערו לי : אמר ליה מאי אמרו לך : אמר ליה הכי והכי אמרו א"ל הנך כולוה ברכתא נינהו דתורע ולא תחצר תוליד בנין ולא לימותו : תעייל ולא תפיק תעייל בלחא ולא לימותו בנך וליסקן לבי נשייהו : תפיק ולא תעייל תפיק בנתך ולא לימותו גבייהו ולא ליהדרן לותך : ליחרוב ביתך וליתבי אושפיוך דהאי עלמא אושפיוא וההוא עלמא ביתא דכתיב *קרבם בתימו לעולם אל תיקרי קרבם שלא קברם : לבלבל פתורך בני ונכנתא : ולא תחוי שחא חרדתא דלא תמות אחרדי ולא הנסיב אחריתי ר"ש בן הלפתא אפטור מיניה דרבי א"ל לבריה זיל לגבי דליברכוך א"ל יהא רעוא דלא תבייש ולא תתבייש כי אתא גביה אבוא א"ל מילתא בעלמא הוה דאמר לי א"ל כי רכך ברכת' דברכיניהו קב"ה לישראל ותנא בה דכתיב

פ"ב
פ"ג
פ"ד
פ"ה
פ"ו
פ"ז
פ"ח
פ"ט
פ"י
פ"יא
פ"יב
פ"יג
פ"יד
פ"טו
פ"טז
פ"יז
פ"יח
פ"יט
פ"כ
פ"כא
פ"כב
פ"כג
פ"כד
פ"כה
פ"כו
פ"כז
פ"כח
פ"כט
פ"ל
פ"לא
פ"לב
פ"לג
פ"לד
פ"לה
פ"לו
פ"לז
פ"לח
פ"לט
פ"לס
פ"לסא
פ"לסב
פ"לסג
פ"לסד
פ"לסה
פ"לסו
פ"לסז
פ"לסח
פ"לסט
פ"לסז
פ"לסח
פ"לסט

פ"ב
פ"ג
פ"ד
פ"ה
פ"ו
פ"ז
פ"ח
פ"ט
פ"י
פ"יא
פ"יב
פ"יג
פ"יד
פ"טו
פ"טז
פ"יז
פ"יח
פ"יט
פ"כ
פ"כא
פ"כב
פ"כג
פ"כד
פ"כה
פ"כו
פ"כז
פ"כח
פ"כט
פ"ל
פ"לא
פ"לב
פ"לג
פ"לד
פ"לה
פ"לו
פ"לז
פ"לח
פ"לט
פ"לס
פ"לסא
פ"לסב
פ"לסג
פ"לסד
פ"לסה
פ"לסו
פ"לסז
פ"לסח
פ"לסט
פ"לסז
פ"לסח
פ"לסט

פ"ב
פ"ג
פ"ד
פ"ה
פ"ו
פ"ז
פ"ח
פ"ט
פ"י
פ"יא
פ"יב
פ"יג
פ"יד
פ"טו
פ"טז
פ"יז
פ"יח
פ"יט
פ"כ
פ"כא
פ"כב
פ"כג
פ"כד
פ"כה
פ"כו
פ"כז
פ"כח
פ"כט
פ"ל
פ"לא
פ"לב
פ"לג
פ"לד
פ"לה
פ"לו
פ"לז
פ"לח
פ"לט
פ"לס
פ"לסא
פ"לסב
פ"לסג
פ"לסד
פ"לסה
פ"לסו
פ"לסז
פ"לסח
פ"לסט
פ"לסז
פ"לסח
פ"לסט

פ"ב
פ"ג
פ"ד
פ"ה
פ"ו
פ"ז
פ"ח
פ"ט
פ"י
פ"יא
פ"יב
פ"יג
פ"יד
פ"טו
פ"טז
פ"יז
פ"יח
פ"יט
פ"כ
פ"כא
פ"כב
פ"כג
פ"כד
פ"כה
פ"כו
פ"כז
פ"כח
פ"כט
פ"ל
פ"לא
פ"לב
פ"לג
פ"לד
פ"לה
פ"לו
פ"לז
פ"לח
פ"לט
פ"לס
פ"לסא
פ"לסב
פ"לסג
פ"לסד
פ"לסה
פ"לסו
פ"לסז
פ"לסח
פ"לסט
פ"לסז
פ"לסח
פ"לסט

פ"ב
פ"ג
פ"ד
פ"ה
פ"ו
פ"ז
פ"ח
פ"ט
פ"י
פ"יא
פ"יב
פ"יג
פ"יד
פ"טו
פ"טז
פ"יז
פ"יח
פ"יט
פ"כ
פ"כא
פ"כב
פ"כג
פ"כד
פ"כה
פ"כו
פ"כז
פ"כח
פ"כט
פ"ל
פ"לא
פ"לב
פ"לג
פ"לד
פ"לה
פ"לו
פ"לז
פ"לח
פ"לט
פ"לס
פ"לסא
פ"לסב
פ"לסג
פ"לסד
פ"לסה
פ"לסו
פ"לסז
פ"לסח
פ"לסט
פ"לסז
פ"לסח
פ"לסט

פ"ב
פ"ג
פ"ד
פ"ה
פ"ו
פ"ז
פ"ח
פ"ט
פ"י
פ"יא
פ"יב
פ"יג
פ"יד
פ"טו
פ"טז
פ"יז
פ"יח
פ"יט
פ"כ
פ"כא
פ"כב
פ"כג
פ"כד
פ"כה
פ"כו
פ"כז
פ"כח
פ"כט
פ"ל
פ"לא
פ"לב
פ"לג
פ"לד
פ"לה
פ"לו
פ"לז
פ"לח
פ"לט
פ"לס
פ"לסא
פ"לסב
פ"לסג
פ"לסד
פ"לסה
פ"לסו
פ"לסז
פ"לסח
פ"לסט
פ"לסז
פ"לסח
פ"לסט

פ"ב
פ"ג
פ"ד
פ"ה
פ"ו
פ"ז
פ"ח
פ"ט
פ"י
פ"יא
פ"יב
פ"יג
פ"יד
פ"טו
פ"טז
פ"יז
פ"יח
פ"יט
פ"כ
פ"כא
פ"כב
פ"כג
פ"כד
פ"כה
פ"כו
פ"כז
פ"כח
פ"כט
פ"ל
פ"לא
פ"לב
פ"לג
פ"לד
פ"לה
פ"לו
פ"לז
פ"לח
פ"לט
פ"לס
פ"לסא
פ"לסב
פ"לסג
פ"לסד
פ"לסה
פ"לסו
פ"לסז
פ"לסח
פ"לסט
פ"לסז
פ"לסח
פ"לסט

פ"ב
פ"ג
פ"ד
פ"ה
פ"ו
פ"ז
פ"ח
פ"ט
פ"י
פ"יא
פ"יב
פ"יג
פ"יד
פ"טו
פ"טז
פ"יז
פ"יח
פ"יט
פ"כ
פ"כא
פ"כב
פ"כג
פ"כד
פ"כה
פ"כו
פ"כז
פ"כח
פ"כט
פ"ל
פ"לא
פ"לב
פ"לג
פ"לד
פ"לה
פ"לו
פ"לז
פ"לח
פ"לט
פ"לס
פ"לסא
פ"לסב
פ"לסג
פ"לסד
פ"לסה
פ"לסו
פ"לסז
פ"לסח
פ"לסט
פ"לסז
פ"לסח
פ"לסט

משקין פרק ראשון מועד קטן צא

ועהו עולמא דירת קצט כעין בית דומיא דהכי שנינו התקן עולמא
בפראדור כדי שתכנס לטורקלין ומייתא מקרא קרצט בחימו לעולם
אל תקרי קרצט אל קרצט מתיבות מהופכות כמו כש כש שמה
שלמה וברשעים כתיב האי קרא דהוי קרצט בחימו לעולם שלא
יחיו ויעמדו בחמית המהים מש"כ בלדיק' שגס שקרצט בחימו
מ"מ אינו לעולם בשומן החמיה יעמדו מקרצט ויחיו לעולם :
ורלא תחבישו ב' פרש' לא תבוס אחריני כדי שלא תחביש
כולי ע"כ נראה מפורשו שנינו מכלל הצרכה שצרכו בנך אלא
שחלמדו מוסר שלא תביש אחריני ואז תבוס בלכ"ו וז' שלא תחביש
דהוה מדה כנגד מדה וצקא דמייתי דנפא צרכו הקצ"ה לישראל
שנא' לא יבוסו עמי לעולם היינו נמי משמע שלא תחבישו ורש' י'
שפי' לצסוק לא יבוסו עמי לעולם והיינו לא תביש ולא תחביש
עכ"ל לאו ממשמעות דלא יבוסו הוא דלא יבוסו לא משמע אלא
דלא תחביש אלא מתקנא בה ושינה הכחוש לכחוש לא יבוסו דרשו
ליה צאס אינו ענין ללא תחביש תהוה ענין ללא תביש והני תרי
פסוקים דמייתי להדידי עד' מפורשים שאמר ואכלתם אכול מה
שהעבו'ם אכלו מכס כמ"ס ואכלו אחכס אויבי' כשצרכו ואכלתם
מהס מה שאכלו מכס כמ"ס ועתיד יחזרו העבו'ם לישראל כל
מה שגזלו מהם צבא' וז' ואמר וגם שבו והללכם כמ"ס ואכלתם
ושצעת וצרכת גומר את שס ה' גומר הוא השם הרחמים אשר
עשה עמכם להפליא בצלולה ולא יבוסו עמי אז את מי שאין לו כי
לכלם תהיה מדה זה שלא לביש ואמ' שצרכו זה וידעתם כי צקצ
ישראל אמי גו' ולא יבוסו עמי לעולם שלא תחבישו עוד בגלות מן
העבו'ם ועי"ל צדק זה לפי שזכר לעיל ואת האנשו אחריק מכס
דהיינו מדת יאה"ר לאכול צמותר' כמ"ס ואכל ושצט ודפן גומר
וכתיב ורס לצדק ושכחת גומר אמר לעתיד ואכלתם אכול כדי
אכילה שלא לבקש צמותרות ואחרי שצצעת' והללכם גומר וכמ"ס
ושצעת וצרכת את ה' גומר ואמר ואת שס ה' אלהיכם אשר עשה
עמכם גומר ע"פ מ"ס טוב ילד מסכן שהוא ילד טוב שגולד ל"א
שנים ממלך וקן גו' שהוא יאה"ר וז' אחרי אשר תחזיקו יאה"ר
מכס תהללו את שס ה' אשר עשה וצרא את ה'יה"ר עמכם
בלידכתם דכשנלמו אותו יהיה הדבר הזה להפליא שגלג הילד
מסכן את המלך וקן ולא יבוסו עמי אז לעולם כמו שביטוש העבו'ם
שהלכו צעל' יאה"ר ועי"ל ע"פ מ"ס צסוכה שיה"ר ידמה
לצדיקים להר וגם צעניו של הקצ"ה יפלא היחך נלמו הצדיקים
ליאה"ר וז' כן צדקת יאה"ר לעתיד זה ה'יה"ר אשר עשה
עמכם בלידכתם יהיה לכם גם צעניו וצדק צדק הוא להפליא
היאך כבשו אותו ועל כן לא יבוסו עמי אז לעולם :

הרי"ף פלג מעגל רגליך וכו' צמל'ה שאפשר לעשותה ע"י אחרי' פרש' י'
שחששה את הגדולה וחזק'ר יעשו את הקטנה וכו' חזמא למה
פי' רש"י בן דה"ה נמי אם הגדולה אפשר לעשותה ע"י אחרים ולא
הקטן' שחששה אתה הקטנה וחזק'ר יעשו הגדולה שחז' איירי הכא נאפשר
לעשות שניהם ע"י אחרים שיש לו רשות לפלג ולעשות הוא הגדולה ולהניח
הקטנה לאחרים ובמל'ה שא"ל לעשותה ע"י אחרים פן תפסל ותעשה
הראשונה שבה לידך בין גדולה בין קטנה : יאה רעוה דחורע ולא חזק'ר
וכ' יס מפרשים דכירכו צדאי לישנא כדי לחלוק כבוד לרשע' שצא' חזק'ר

לפרש

עוסק בחורה וכתוב וכל חמיה לא יסו בה דלפילו חפלי שמים כלומר
שעוסק בחורה ואינו עוסק בחמיה ומשני כשאפשר לעשותה ע"י אחרים
עוסק בחורה ולא בחמיה ואם לאו יעוסק בחמיה ולא בחורה דמעשה
עיקר ולא חזק'ר עכ"ל :

מהרש"א וכן באותה העיר צריך בו' גבי הני רבנן יס
לייבש הא דמפטר' מיניה באורתא לפי שלא היה
דעתם ללון צעיר ואח"כ חשבו ולנו צעיר הולכר לישטר שניה אצל
גבי ישראל למה הלכו כלל ביום שמיני ליפטר משלמה כיון שלא
היה דעתם לילך מירושלים ביום שמיני שהיה י"ג ע"ג שחא בכלל
שמהה כמ"ס פרק החליל השמחה שמנה ימים ואפשר שהיה
דעתם לילך ביום שמיני מן העיר וללון בתוך החמיה וסוב חשבו
ללון שס וע"כ הולכר ליפטר שניה ביום כ"ג לחדש וכיון שיעקר
שמהה צו' ימים שמשפס צבו שמהה צקרא כמ"ס צמיני דאינו
אלא מריבויא דף שמה ואפשר שלא ידעו הך דרשה עד אחר
שנפטר משלמה ביום שמיני הודיע להם הך דרשה ושהו שס ולנו
שס והולכר למפטר פעם שניה למחרת: במצותה שא"ל לעשות
בו' עיין פרש"י אצל צמחה מקומות מיניו דמל'ה גדולה דוחה
הקטנה כשהוא דרפ"ק דמגילה דמת מל'ה דוחה אפי' פסח ומגילה
שהס צרכת וכה"ג מיניו צפסח ומגילה שדומין שאר מל'ה עשה
ולולי פירשו נראה לפרש בהפך באפשר לעשותה ע"י אחרים כגון
מת מל'ה וכיוצא בה שהס מל'ה גדולה ואפשר שיקיימוהו אחרים
אין לו להניח הקטנה לגבה כגון פסח ומגילה אצל צמל'ה שא"ל
לעשותה ע"י אחרים שאין שס אחר לקבור המת מל'ה אז תפסל
ותעשה הגדולה שהיא מת מל'ה ותניח הקטנה לגבה שהס פסח
ומגילה וכיוצא צוה והשקא הוי דומיא ממש למאי דקאמר כה"ג
בסמוך לגבי ת"ת כאן צמל'ה שאפשר לעשותה ע"י אחרים אין לו
להניח ת"ת אצל צמל'ה שא"ל ע"י אחרים יניח ת"ת ויעשה המל'ה
אצל לפרש"י לא הוי דומיא ודו"ק : דחורע ולא תחצר בו'
מהאי לישנא שא"ל לאצוה לא מציעא דצרכו לא צירכן אצל לעורי
לעורו בו' ולא קאמר לא צירכן אצל קללני כמ"ס צלק גס קב לא
צקצנו וצדק לא הצרכנו כראש שגס הוא לא חשדן שהיו מקללים
אוחו וצודאי יס להם כוונה אחרת צוה אצל כיון שלא הצין כוונת
דצריהם קאמר דלעורי לעורן צוה שלפי דצריהם לא הצנתי מהם
סוס צרכה ואף על פי שהס צלשון קלה כוונתם לעוזה ולצרכה
כעין שאח"ל בצדק חלק טובה קלה שקלל אחיה השלוני מצרכה
שצידק צלעם הרשע את ישראל בו' דהכל הולך אחר הכוונה והס
עו כן לחדודי לידע אם יצין כוונת דצריהם שכוונו לצרכה דלכך
ציער עמאם שלא הצין כוונת דצריהם וכה"ג צ"ל לעיל שא"ל ולא
אצעריתו מיני באורתא שאמר להם כן לחדודי שהרי הוא למדס
לצדק ליפטר ממנו פעם אחרת ושמתעי עוד צוה שטשו כן כדי
שיצא לאצו ויפרס לו כוונתם לצרכה וחזל הברכ' עליו גם מצאנו
והוא דמוק קצת דאס כן מהיבא הוה פסקי לכו דהוא לא יצין
כוונת דצריהם ואצו יצין ודו"ק : תעייל ולא תפיק תעייל
בלתך ולא ליבמות בנך בו' דלא לימותו בנך הוה בכלל תורע
ולא תחזר וי"ל דהוסיק בכלל זה תעייל בלתא ולא ליסקון צצט :
והוא עולמא ביתא בו' דהאי עולמא דירת ערלי כעין אופקיוא

משקין

לפרש לשון הכרזה וזהו נקראת הכרזה משמו של רש"י וי"מ כדי
סיחברכו הנעורים עתמים האחד מפייה והשנית מפי הרש"י ו"ל :
מתנתין ויטשה אשה תכשיטה במעודה נמי יתיב רב
הוא בר חיננא קמי' רב חסדא וייתב וקאמ'
ל"ש אלא ילדה אבל וקנ' לא א"ל האלקי אפי אמך ואפי'
אמא דאמך ואפילו עומדת על קבורתה דאמרי אינשי
בת שיתין כבת שית לקל מבלא דרמא :

לא שו' ה' דאמר עובד אשה תכשיטה : חלל לדה כחורה שדרכה נכר
ולכה הוי לה שמחה צמועד : אלב זקנה לא ויהי ענדא אשתך הכי
דמיקשטא ה' הוא וקנה אפילו עומדת על פתח קבורתה בעיל להתקשטא :
לקל ענדא דהטע' מי' שקשוק הוה ר"ל מני זמר כחלול וכי הכא דהטע'
ילדה בת שית לקל הולא הכי ענדא בת שיתין והכי מקשטא :

אמר רבא פרקמטיא כל שהוא אמר א"ר יוסי בר אבין
ובדבר האבדו מותר רבינא דהה' לה' הדיא פיסקא
דהה' מורבן בשיתא אלפי שרייה לזבניה בתר חולא
דמועדא וחבניה בתריסר אלפי :

פרקמטיא כל שהוא לעשות סחורה בש"מ : ובדבר האבדו מותר
שה' יורה לו הפסד חס לא יעשה לאותה סחורה מותר
לעשותה אלז בתנאי שלא להרויח אסור :

תוספות פרקמטיא כל שהוא פ"ר' כחשונא דבי' יעקב לא היה
חושב הלואה רבית פרקמטיא וכו' : ובדבר האבדו מותר פ'
צדנר שאל לא ימכרו עתה שאל לא ימכרו יפה פעם אחרת ויפסיד מן
הקרן אלז חס לא יפסיד מן הקרן אלז שאל ירויח כ"כ אין זה חסוד דבר
האבדו וכו' לקנות סחורה שאל תהיה יצטר' ביקור אחר המועד וכו' :
אד"ב נכתב מחזיר זה ע"ס מה שפירשו התוס' מהו דבר האבדו לאודיע
הדר כבוד חולו של מועד כי דמים מקלין בו לעשו' סחור' וקוראין
לכל מה שלא ירויחו דבר האבדו ועל הת"ח הדורשים להרבים :
ולאודיע זה וכבר פירשו התוס' את המועדות על חולו של מועד ועוד מעובדא
דבינ' ללמד כי אין מעצור לה' מלכת סכר טוב לרואי הנמנעי' מלעשות דבר
נגד כבוד שמו וס' חס יחיה כספק נכר ואלכלס להם ריוח תכליתו ככל :

אמר רב אמר לי אדא ציידא כוורא סמוך למסרחיה
מעלי ואמ' רב א"ל אדא ציידא כוורא טווי' באהוה
אסוקי באבדו ומיכלי בבריה אישתי עליה אבדו ואמר
רב אמר לי אדא ציידא תחלי ותלבא ליטעון גופא ולא
ליטעון פוריא ואמר רב אמר לי אדא ציידא כוורא תחלי
ותלבא מיא ולא שיכרא שיכרא ולא חמרא :

טווייה נאחזה במלח שהמלח נכרז מן המים דמים : אסוקי באבדו
לאחר שנלחו נותנו דמים זון' : אכליה כדריה מעלין אותו
צויר היולא מן הדמים ואוכלים אותו : אישתי עליה אבדו ששותין עליו
מים שדים נכרזו מן המים : תחלי שחלס : לעון גופא כולמר לאחר
אכליתו מהלך הדיק קידם ששן : ולא לעטון פוריא כל יסן לאלתר
אחריה : מיא ולא שיכרא מועב לשחות אחריה מים ולא שכר :

תוספות כוורא סמוך למסרחיה מעלי וכו' : היה תופסין סכנה למיכל
סמוך לקרן וגם משחית עליה אבדו דאמ' כסמוך דמעלי ושחית
נשתנו כמו הרפואות שנכמר' שאינם טובות כו' : היה או שאל תהיה דבכל
מעלו לו טעו וי"מ כדוורא לאו ככלל דמים מיירי וס' דב ששמו כוורא
ומשונה בדברי' אלו משאר דמים כדאמרין פרק כל הבשר אסור לן גירוחא
ושאל לן לישנא כדוורא ואין נרא' שיהא בכל הלכות של דמים טעם אחד :
מהרש"א כוורא טווייה באהוה אסוקי באבדו מיכליה
בבריה כו' : כונו אז המלח בלא וקמי' בלז וס' יור
צדריה דרלע לומר דכל הני מיניה הוא וכל מיניה הוא יותר

פרק ראשון

מועד קטן

טוז ה"צ אמרין פרק הספינה כוורא מליחא מעלי צשרא מליחא
לח מעלי משום דלאו מיניה הוא :

ואלו מגלחין פרק שלישי

תניא ר' עקיבא אומ' מנין לסנהדרין שראו באה' שהרג יד
את הנפש שאין טועמין כל אותו היום ת"ל *לא ע"צ
חאכלו על הדם אלא לעיונינה בדנייה רבי נמי וכו' : ויקר'
מעודה שמת ב"ד סוקלין את ארנו ר"י אומ' לא שיעמידו
עליו גל אבנים כגלו של עכן אלא ב"ד שולחין
ומניחין אבן גדולה על ארנו ללמדך שכל המתנה ומת
בדניו ב"ד סוקלין את ארנו :

מגודה שמת וכו' סיפא דצרייתא הוא : כגלו של עכן דכתיב
ויקימו עליו גל אבנים גדול :

אד"ב הטינו דבר וכו' וזר נחלתן שלח תבואה שיש לומר נחלת
עובד החכמים אף בזמן שלא תבואה שאל"ל לך להרבים כווייה סהא
אחר המות : וזה היה סימן סקלת לרון המועדה להראות כסיון שמת
במופת חכמים ענין לא ילא מידו עונס :

מצורע מהו בדברי תורה ת"ש *הודיעתם לבניך ולבני ד
בניך וסמך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך
בחובר מה לחלן ביראה ובאימה ברתת ובזיע אף כאן
ביראה ובאימה ברתת ובזיע מכאן אמרו הובין וחובות
והמצורעים ובעלי גדות מותרין לקרות בתור' ובנביא'
ובכתובים ובמשנה ובגמרא ובהלכות ובאגדות בעלי
קריין אסורין ש"מ :

זבין ומצורעין צרתה וזבוע הס עומדין שלבס דואג עליהם :
ובועלי גדות נמי אע"פ שמתוך קלות ראש צעלו את הגדה
אחר כך דואגין מפני החטא : אבל בעלי קריין אסורין לפי
שאל להם מתוך שמחה קלות ראש הוא דרואין קרי ואס' שמש
מטוה נמי לאו צרתה קאי דשמחה היא לו :

מהרש"א *דמות דיוקני נחתו בכס כו' ענין פרש' ויהיו
דמות דיוקני כלס וכורה של שאר כל אדם אלז כור'
וכלס של אד"ר דיוקני גופיה מקרי כדאמרי' צפ' ח"ה דמות
דיוקני חסכלל בדיוקני עולמה אל חסכלל כו' : וס' מפורש ואמר
וצענותיקה הפכתי כי צענולה הנשמה נהפך דמותו וצלמו וע"ס
זה אמר הכתוב כי קללת אלקים תלוי שנהפך דמות דיוקנו של
מעלה ויש רשעים שגם נשמתן ורוחם נהפך לצמחה ע"ג גלגל
כמ"ס דזה צעלי המקובלים *מאי הרדפה כו' מגדיל אותו כו' :

והוא לשון רדיפה שרודפין אותו עד מרמה עד שזיית דין וצערון
הניא צערך הרדף ואפשר שפרש ליה מלשון הרדופני שהוא אילן
שגדל עליו דבר מר ויהיו שמתחבין עליו מרירות עד שזיית דין
וענין צר' : *א"ל בר קפרא איני מכירך כו' פרש' ר' רמז לו
שאינו רוצה לראות עכ"ל ואין זה משמעו וי"ל דה"ק שאתה אומר
ומה רצו אומר צדנר זה היאך אתה מכיר אותי נכר ודרי אני
אני מכירך :

אמר רבא מ"ל דקבעי רובת' ומשדרגין שולחא דב"ד
ומזמין

ואלו מנלחין פרק שלישי מועד קטן זב

במזמין ליה לב"ד דכתיב *וישלח משה לקרא לרחוק ולאכירם בני אליאב ומנ"ל דמזמין לדינא דכתיב פס *ויאמר משה אל קרת אתה וכל עדתך היו לפני ה' לקמיה גברא רבה מרדכיב היו לפני ה' *אתופלניא דכתיב אתה והם ואהרן דקבעינא זימנא דכתיב מחר זימנא בחר זימנא דכתיב *קרא שם פרעה מלך מצרים שאון העביר המועד ומנ"ל *לא מתפקר בשלוחא דב"ד ואורי ואמר לא מיתחוי כלישנא בישא דכתיב העיני האנשים הם תנקר *ומנ"ל דמשמתינן דכתיב *אורו מרוז רחי סברא דגברא פלניא דכתיב מלאך ה' ומנ"ל דמחמינן דכתיב אורו אורו *דאכל ושתו כהדיה וקאי בר' אמות דידיה דכתיב יושביה ומנ"ל דפרטינן חטאיה בציבורא דכתיב כי לא באו לעזרת ה' *ואמר עולא בר' מאה שיפורי שמתיא ברק למרוז איבא דאמרי גברא רבא הוה וא"ד ככבא הוה שנאמר מן שמים נלחמו הככבים *ומנ"ל דמפקינן נכסיה דכתיב *וכל אשר לא יבא בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל העד' ומנ"ל דנציני ליימינן ומחינן ותלשינן שיער ומשבעינן דכתיב ואריב עמם ואקלל' ואבה מהם אנשים ואמרטם ואשביעם *ומנ"ל דכפתינן ואסרינן ועבדינן הררפה דכתיב הן למות הן לשרושיהן לענוש נכסין ולאסורים :

במזמין ליה לדינא כנע"ד : זימנא בחר זימנא דאי לא אחי הוא זימנא קבעינן ליה זימנא אחרינ' : קראו שם שמתא כלומר שמתא לפרעה שהעביר המועד כלומר שהעביר אותו מועד ששמו אחר מועד ראשון : דאי מתפקר בשליחא דכתיב בלומר שיתקן שלח ב"ד ושלח אחר מירפני : העיני האנשים הם תנקר אי לא שלחתי א"ל למשה מה לא הוה ידע : הכי סברא גברא פלניא דעת פלניא שאלו את פלניא פלניא נלחמו משמו של אותו חכם : אמר מלאך ה' צדק אמר לשמוי שהוא שלוחו של מוקם : מחמינן באורו *דפרטינן חטאיה דאמרינן לאנשי עירו משום הכי והכי משמתינן ליה : ככבא הוה מוליה דסיסרא : דמפקינן לנכסיה דמאן דלא יזית להו לרבנן : *תריס הוא וכל רכושו דהפקר ב"ד הפקר ומהכ' נפק' לן ככל דכחין ואוריב עמם ואקלל לאחוס שהשבינו נשים נכרי' : דכפתינן ידיו ורגליו : דאסרינן ליה שקופין אותו על העמוד להלקחו : **אח"כ** אלוקים נלכ בשרת אל ומכל אלה הורונו שכל סדר האשט וכתב ס"ד למחור מן התורה ולא נעלו עשרה לעולם כי אם על פי התורה ככל אשר יורו :

מהרש"א מנל דקבעינן דוכתא ומשרינן שלוחא דבי דינא ומזמין ליה כו' ברא"ש ז"ל הכא ומזמין לבי דינ' דלקמן *למחיר קרא דכתיב ויאות' משה ל' קרא גו' ואש' לקוי' נוסחא גמורה שלנו דמהאי קרא קול דאי נמי משמע הזמנה אלא דמשמע מיני' נמי שידור שליחות וקביעות דוכתא נמי משמע מנייה מסיפא דקרא שאמרו לא נעלה דהיינו לא נעלה לתרע בית דין שקבעת לך מוקם ב"ד דמצינו צו לשון עלייה ועלטה יבמחו השטרה : לא מתחוי כלישנא בישא דכתיב העיני האנשי' תנקר גו' לפי פשוטו שכל עמאם אמרו כן וכחולה קללהו בחצרו כפרס' י' צחומם לא משמע מנייה אפקרות' ולא ליטנא ביטא והר"ן פירש העיני האנשים אשהא קאמר אלא שנייה הכקוב וכתוב יומר

למשה משמע דא"ל עכ"ל ור"ל שקללו את משה צניקור העץ והכחז כינה לכתוב האנשים ההם כאלו על אחרים. אמרו : וא"ד כוכבא הוה כו' פרש"י מולא דסיסרא עכ"ל אולי שמתא כן במדקש וקאמר שהיה לו לבא לעזרת ה' גו' ע"פ מ"ש שהמלאך רע יענה אמן :

פ"ע אחת גזר רבי שלא ישנו תלמידי בשוק מאי דרש ה *חמוקי ירכיב מה ירך בסתר אף ה"ת בסתר יצא רבי הייא ושנה לשנו בני אחיו בשוק לרב ולרבה בר בר חנה שמע רבי איקפא אתא רבי חייא לאיתחזוי ליה *א"ל עייא ראה מי קורא לך במחוז ידע דנקיט מילתא בדרעיה נהג נזיפותא בנפשיה תלתין יומין ביום תלחין שלח ליה תא הדר שלח ליה לא תיתי מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקר' סבר מקצ' היום ככולו ולבסוף סבר לא אמרינן מקצת היום ככולו אתא א"ל מ"ט אתית א"ל דשלח לי מר דליתי והא שלחי לך דלא תיתי זה ראיתי וזה לא ראיתי קרי עליה *ברצות ה' דרבי איש גס אויביו ישלים אתו א"ל מ"ט עבדת הכי א"ל דכתיב *חכמו' בחוז תרונה א"ל אם קרית לא שנית ואם שנית לא שלשת ואם שלשת לא פירשו לך חכמים חכמות בחוז תרונה כדרבא דאמר רבא כל העוסק בתורה מכפינס תורתו מכוונת עליו בפרהסיא והכתיב *לא מראש בסתר ויכרתי הורא בימי דכלה *ורבי חייא ראי חמוקי ירכיב מאי עביר ליה מוקי לה בצדקה ובג"ח : אף דרבי תורה בסתר דכתיב בסופיה דקרא מעשה ידי אמן התורה מעשה ידי אומנתו של הקב"ה : עייא כן כינה שמו של רבי חייא לשון גנאי וכן צמק' האומנתו אמן : ראה מי קורא לך כלומר לא מכאן : תא צד אלי : הדר שלח ליה לא תיתי וזה שלח שני לא ראיתי : ברצות ה' דרבי איש שלא ראה השליח ששלח לו רבי בשנייה דאי הוה מוי לא אחי : גס אויביו ישלים אתו כי הוא על כרחו צא : מ"ט עבדת הכי דשנית צדק : שאל הדין ביומא דכלה דרשה שהכל מלויין שם : מוקים לה בצדקה דמצינן למעבד צדקה : לא שנית הפסוק פסם שנייה : בחוז תרונה תורה עמאם מרונת : לא מראש בסתר דכתיב צדעת לך מן תורה אלמא תורה נשנית בחוז :

מהרש"א מה ירך בסתר אף ר"ת כו' לשון חמוקי פירשוהו מלשון סתר ודימה ההורה לסתור של ירך שהוא חמיד מכוסה : עייא מי קורא לך בחוז כו' פרש"י עייא כן כינה שמו של רבי חייא לשון גנאי כו' עכ"ל ונראה דהיינו לשון גנאי לפי שרבי חייא היה מגמגם בלשונו שהיה אומר ה' צמק' ח' כדאמרינן במגילה שאל' ר' כשאחא מגיע אלל ותכתיב לה' לא נמלא אהא מחמר' וה"ל היה מגמגם בע' כדאמרינן שם שקרינן לא' ע' לפי שאלו אותיות הם קרובים בלשון מלחמיו' אהש"ע וצדק לגלוג היה קורא אותו עיי"א צמקס מיי"א כפי גמגום לשונו לומר לו מי קורא לך בחוז רמו לו שהיה לומר בחוז וכמ"ל לקמן חכמות בחוז תרונה : נהג נזיפותיה בנפשיה תלתין יומין כו' ומזמן

ואלו מגדלחין

פרק שלישי

מועד קטן

וחוקי לה נזופה דנפוא ויש לקדקד דלכתי תקי וכי נזופותיה דנפוא הוה עמי מנזופותיה דהקצ"ה דכתיב הלא תכלם שבעת ימים כדמיתקי מנייה לעיל דלחין נזופה פחות משבעה ימים ומיני נמי נילק דלחין נזופה יותר משבעה ימים ויש לתקד דלכך קאמר צנזייא אע"פ שאין ראייה לדבר זכר כו' דראיה גמורה אינה דו' דהם אינה לא משום דרעט שהיה לה וכו' קרא ואינה ירק גו' הלא תכלם שבעת ימים משום נזופה ולא גרע לרעת דידה וע"ל דהם משום שלא יתעבדו ישראל עוד בשבילה כדכתיב והעם לא נסע עד גו' : אם קרית כו' הני ג' לשונות כמשמעה מקרא משנה ותלמוד וכמאמר יסלם אדם שנותיו במקרא צמשי וצתלמוד ואמר אם שלשת לא מירשו לך היינו שלא שמעת ת"מ כל הלורך שיפרשו לך תחנות בחוך גו' כדכרז כו' שחורו מברכות עליו מחנוך כו' וכן יתפרש כל הענין ברחובות תתן קולה גו' שמכרת עליו ברחובות וצמחתי שערים גו' שהיה עמו נודע בשערים צמם הגדולים : בצדק ובג"ח דכתיב ברישית דקרא מה יפו גו' בת נביז דהיינו נודעו דקדק ועושים ג"ח : *הוא חייקי ליה למר עוקבא כציפחא כו' נראה דר"ל גם שצדיקא היה שמואל יוסב לפני מר עוקבא לפי שהיה הוא נפא מ"מ נגה מר עוקבא ענוות צעלמו נגד שמואל והוה חייקי ליה מקום צנזייא ע"ג ליפתא דהיינו מחלל בכל זה דרך פסלות עשה לגבי שמואל *
דרי"ק רבי חייל חוקי לה בלדקא וכו' וקשה דהא דמוקמינן אתן קרא כהורה מפי מנזופה דכתיב בסיפיה דקרא מעשה ידי אומן שהורה כהו אונותו של הקב"ה כמו שפרש"י ו'ל לעיל והשתא דמוקי לה בלדקא לא אחי מעשה ידי אומן ושם מדרש נמי בלדקא לפי שהלדקה וג"ע עשה הקב"ה עם אדם וחוו וחס מעשה ידי אומן הקב"ה - אבל רש"י מוקי לה בלדקא דמנעבד בכתר והכונה לומר דלא נריך לדרוש השתא מעשה ידי אומן אלא ממחשבות נפקא בלדקה הוא בכתר כמו הירך כדכתיב מתן בכתר וגו' :

הוא

ההיא אתתא דהוה יתבה בשבילה הוה פשטה כרעא וקא מניפה חושלאי והוה חליף ואויל צורבא מרבנן ולא אינעא מקמיה אמר כמה חציפה האי איתת' אחאי לקמיה דה"ג א"ל מי שמעת שמתא מפומיה א"ל לא א"ל וילי נהיגי נזופתא חר יומא מנפשייכי :
א"ב מניפה חושלאי פירוש בנפה מנפה שעורים בלי קליפה :
מהרש"א וקא מניפה חושלאי כו' דהיינו שעורי' קליפס והיתה מניפה קליפתן מתחין :

סס
ע"כ

ר'ב וזמרא בר טוביה הוה קא פסיק סיררא קמיה דרב יודנה כי משא האי פסוקא *ואלה דברי דוד **סס**
האחרונים א"ל אחרונים מכלל דאיבא ראשונים ראשונים **סס**
מאי ניהו שתיק ולא אמר ליה ולא מידי דהר אמר ליה **כ**
אחרונים מכלל דאיבא ראשונים ראשונים מאי ניהו א"ל מאי דעתך כל דלא ידע פרושא דהאי קרא לאו גברא רבה הוה ידע דקט מילתא ברעיתיה נהג נזופתא בבפשיה דהי יומא ובמאי דרמי עליה מיהא אחרונים מכלל דאיבא ראשונים ראשונים מאי ניהו דכתיב **סס**
יורבב דוד לה' את דברי השירה הזאת וגו' אמר ליה הקדוש ברוך הוא לדוד דוד שירה זאתא אומר לפני

על מפלתו של שאול חייך אלמלא אתה שאול והוא דוד אברתי כמה דוד מפניו והיינו דכתיב *שנינו לדוד **סס**
אשר שר לה' על דברי כוש בן ימיני וכי כוש שמו והלא **סס**
שאול שמו ולמה נקרא שמו כוש לומר לך מה כוש משונה בעורו אף שאול משונה במעשיו * כיצא בדבר **סס**
אתה אומר * על אודות האשה הכושית וכי כושית שמה **סס**
והלא צפורה שמה ולמה נקרא שמה כושית לומר לך מה **סס**
כוש משונה בעורו אף צפורה משונה במעשיה הצובים **סס**
ובמרא' מכל הנשים' כיצא בדבר אתה אומר * וישמע **סס**
עבר מלך הכושית וכי כוש שמו והלא צדקיה שמו ולמה **סס**
נקרא שמו כוש לומר לך מה כוש משונה בעורו אף **סס**
צדקיה משונה במעשיו כיצא בדבר אתה אומר * הלא **סס**
כבני כושים אתה לי וכי כושים שמך והלא ישראל שמך **סס**
ולמה נקרא שמך כושים לומר לך מה כושים משונים **סס**
בעורן אף ישראל משונים במעשיהם מכל עכו"ם ולשון : **סס**
פסיק סיררא לומר פרשני' : אלה דברי דוד האחרוני' מכלל **סס**
דאיבא ראשונים והא לא מצינו שאמר דברי דוד אלא **סס**
בזה הספוק בלדק ודברי הוא לשון נזופה : דהר צמא מנייה וזמנא **סס**
אחרניא דברי דוד היכן מצינו צדוד דברי : כל שלא ידע דבר **סס**
זה אצד חכמתו צמיה : אלמלא אתה שאול וכו' שולדת **סס**
במזלו של שאול והוא נולד במזל צדקיה כמה שאול מפניו שהא **סס**
לדיק מתוך * (א"ע) שלא היה לו קופה של שרצים תלוייה מאחריו **סס**
כמו שהיתה תלוייה לך ואין מעמידין פרנס וכו' (ה"ר) : שנינו **סס**
שגגה היתה לו והכי קאמר אלה דברי דוד האחרונים אלו היו **סס**
עיקר אצל האחרונים אשר שר על שאול כל היה צדק **סס**
משונה במעשיו של דודו רשעים והוא נביא :

תוספות פסיק סיררא קמיה ר'אודה כן היה מנהגם לקרוא בכתובים **סס**
כל שבת ושבת כדליתא בפרק כל כחצי כהרדעא פסקי **סס**
סיררא דכתיב במנחה בשבת : אחרונים מכלל דאיבא ראשונים' שלא תפרשו **סס**
שאותם שנתפרשו הוי' להו דלא נריך לגלויי עלייהו אלא אתה למימר **סס**
שאר על הראשונות : פ"א דברי דוד האחרונים מכלל דאיבא ראשונים **סס**
שנאמרו בדבור ומסקין וידבר דוד את דברי השירה הזאת שנאמרו בדבור **סס**
ויותר לא מצינו ממורים לדוד בדבור ואתה למימר שחזר על הראשונות : **סס**
אלמלא אתה שאול והוא דוד שולדת במזל צדקיה במזל וכו' לך תחית **סס**
עמלק כמו שאל לידו : אף שאול משונה במעשיו הכי איבא בספרי אף **סס**
שאול משונה במעשיו וקומתו דכתיב ביה משכמו ומעלה וגו' : אף **סס**
צפורה משונה במעשיה ובמראות שהיתה יפה מכל הנשים : אף לדקס **סס**
משונה מדורו ספין רשעים :

מהרש"א אלמלא אתה שאול והוא דוד כו' עיין פרש"י **סס**
והוא דמוק לתלות מלכות בית דוד צמול ועוד דהא **סס**
אמרין במוק פ"ב דמסכת שבת אין מול לישראל גם עיין על פי' **סס**
הר"ן בזה שהא דמוק וגרסא לשם ע"מ מ"ש צינמא כמה לא חלי **סס**
ולא מרגיש בצדא דמריה סייטיה שאול צא ועלתה לו דוד בשמים **סס**
ולא עלתה לו וכו' ושם פירשנו ע"ד הקצ' לומר מסייעין אותו **סס**
מן השמים והיינו דוד נתן לנו לשוב צתונת וקבל עליו יסורין **סס**
להודות על מעולו וציקס סליחה ממנו ויתקבץ צ"ה במפורש בספר **סס**
תהלים וכדלקמן שהקים עולה של חטונה ומן השמים סייעוהו **סס**
משא"כ שאול שלא מצינו צו שיקם סליחה ולא ביקם לקבל יסורין **סס**
על

2

ואלו מגדליו פרק שלישי מועד קמן

תלפ"ס
6 עו

אלף יצתה בת קול ואמרה לו *רק בדבר אוריה החתי :
מאי קאמר אטו בשבת תחמוני שנות גבורים יניחו : בשבת
ישיבה נמוכה במשמע : תהא ראש לשליש האבו' לעולם
הזא שכולם חיים וקציו ועבדי דוד מלך עליהם : מועד כופף
ידיו ורגליו ויושב לארץ כמו החקק מעדנות כימה : מתאנח
על מאתים שחורים מן האלף דכתיב גבי עכו"ם איכה ירדוף
אחד אלף דבזמן שאין ישראל עושין רגליו של מקום ירדוף אחד
מן עכו"ם אלף מישראל ושנים מהם יניסו רצבה ועל זה היה דוד
מתאנח מפני מה שבעו"ם כתיב ירדוף אחד אלף אע"פ שאינם
עושין רגליו של מקום ובישראל בזמן שעושין רגליו של מקו' נאמר
זהם ודרשו מכס חמס' מה' וגו' ופסטיה דקרא הכי דכתיב לעיל
מיניה אמרתי אפאיסם אמר הקב"ה אכלה אותם באפי ובחמתי
ואשתיקם מאנש זכרם אם לא מפני איביהם שיאמרו ידיו רמה
וכמו עמדה לנו כי העכו"ם גוי ארצו עלות מהם ויאמרו שהם
השמי' בזהם אבל אם יבינו לאתריהם שיאמרו איכה ירדוף אח' ^מ
מהם אלף מישראל אם לא כי זורם מכרם שלא יהיו נועלים עטרה
לשם אז ירדוף אחד מהם אלף מישראל :

מדרש א גבורותיו של דוד כו' דלפי פסטי' דואלה שמו' ^מ
הגבורי' אשר היו לדוד מוסב אלמטה דחשיב שנות ^מ
אשים הגבורים אשר היו לדוד אין מקום לכלן יושב בשבת גו' ^מ
וע"כ דרשו דכוליה קרא מוסב לדוד שהיה לו שם גבורה כשהיה ^מ
יושב בישיבה כדרך הגבורים שלא היה יושב על כרים וכסתות ^מ
בראיו למלך ואמר ליה הקב"ה אחר שהשפלת עמך בשע' ששקפת ^מ
בחורה כאלו איך מלך תחמוני תהא כמוני כו' כלעיל שהלד' ^מ
מוסב בי שאנו גורר גורר כו' והיינו כמוני שאני מצטל בכל שאר ^מ
היזרים גזרות מתחזות שאר אדם כך אהה תהיה מצטל גזרתי ^מ
בדלעיל הדיק מושל בי כו' ואמר שהוא ראש השלישי לג' אבות ^מ
גו' כפרש"י ועוד אמר' בפרק ע"פ בסעודה דלעתיד דג' האבות ^מ
ימנעו מלצרך ודוד יאמר לי נאה לצרך כו' ע"ס והיינו שהוא ראש ^מ
לג' אבות שהגדול מצרך ואמר עדינו העלני כו' הוה מעדן עלמו ^מ
בחוולת כו' עיין פרש"י בספר שמואל עדינו כשהיה עוסק בחורה ^מ
בורך ומקשר עלמו כחולעת כמו מעדנות כימה כו' ע"ס ונערך ^מ
פי' כשהיה עוסק בחורה היה מעדן עלמו עד שיתרכך בשרו ^מ
כחולעת שחיה דעתו מיוסבת עליו וכשהיה יוצא למלחמה היה ^מ
מחקה כעך כל מדה עושה בשעת הכורך כע"ל : שהיה זורק ^מ
חץ כו' בקרא לא הוכר חץ אבל משמע ליה בפעם א' היינו ^מ
צמכה אח' וזה א"ל רק בחץ שהולך מרחוק מאיש לאיש עד מ' ^מ
מאות איש שנעשו חללי וז"ל חלל לי יחיד כאלו מ' מאות איש הו' ^מ
איש אח' ואמר שהיה מתאנח על מאתים דכתיב איכה ירדוף אחד ^מ
אלף משמע ליה הכי איכה ירדוף אח' מישראל אלף מן העכו"ם ^מ
וש"י בחומש מ' בזהם איכה ירדוף אחד מן העכו"ם אף מישראל ^מ
כשהם בגלות הוה ע"פ השפיר ואמר כאן דודאי זו הצרכה דאמר ^מ
מישראל ירדוף אלף מהעכו"ם ודאי נתקיים בימי דוד וא"כ מאי ^מ
דנתיק דח' מאות חלל שהיו לא נתקיים בו איכה ירדוף אח' אלף ^מ

וקאמר דודאי שהיה ראוי להתקיים צדוד וע"י היה מתאנח וילתם ^מ
בת קול רק צדד אוריה וגו' שהטעם של הרגת אוריה במלחמה ^מ
גרם לו שלא הרג עוד שני מאות חלל במלחמה : ^מ
הרי"ף אלה הגבורים מאי קאמ' וכו' תימה מאי קשי' ליה דלמא הגבורים ^מ
של דוד ממש קחשיב הא' היה עדינו העלני שהיה יושב בשבת ^מ
תחמוני יושב בישיבה ואחריו אלעזר וגו' ונראה דרייק דא"כ לא היה לו ^מ
להזכיר חתלה יושב בשבת תחמוני שהם פעולותיו ואח"כ מוזכר שמו הא' ^מ
עדינו העלני הו"ל אלה הגבורים אשר לדוד עדינו העלני הוא היושב ^מ
בשבת תחמוני ראש השלישי וגו' לך דרשו שמתוך גבורותיו של דוד ^מ
והם שהיה יושב על גבי קרקע ולא ע"ג כרים וכסתות והיה מתעדן ^מ
ומקטין עלמו כשהיה עוסק בחורה ללמוד בפניו מן שדול מעמו וכשהיה ^מ
שונא למלחמה מקשה עלמו כעך וכו' :

הרוא צורבא מרבנן דהוה סנו שומעניה אמר רב יהודה ^מ
היכי נעביד נישמתייה צריכי ליה רבנן לא ^מ
נישמתייה קא מיהלל שמייה דשמיא אמר ליה לרבה בר ^מ
בר חנה מידי שמיע לך בחא א"ל הכי א"ר יוחנן מ"ר ^מ
כי שפתי כהן ישמרו דעת ותור' יבקשו מפיהו כי מלאך ^מ
ה' צבאות הוא א"ר הרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו ^מ
תור' מפיהו ואם לאו אל יבקשו מפיהו שמתיה רב יהוד' ^מ
לסוף איהליש רבנן כדחזויה רב יהודה אחיקר ביה ואתא ^מ
אירו בהרי' רבנן כדחזויה רב יהודה אחיקר ביה ואתא ^מ
מסתיה דשמת' ליהווא גברא אלא אחוכי נמי קא מחיקר ^מ
בי א"ל לאו בדידך חייבנא אלא דבי אוילנא לעלמא דאתי ^מ
בדיחנא דעתאי דאפילו גברא רבה כותך לא חניפי ליה ^מ
נח נפשיה דר' יהודה אתא לבי מדרשא אמר להו שרו ^מ
לי אמרו ליה גברא רבא דחשיבא ב' יהודה ליכא הכא ^מ
דלישרי לך ויל לקמיה דר' יהודה נשיאה דלישרי לך ^מ
אויל לקמיה אמר ליה לרבי אמי פוק עיין ביה ^מ
בדיניה אי מבטי למשרי שריא ליה עיין רבי ^מ
אמי בדיניה סבר למשרי ליה עמר רבי שמואל בר ^מ
נחמני על רגליו ואמר מה שפחה של בית רבי לא ^מ
נהגו חכמים קלות ראש בנדיה ג' שנים יהודה חבדינו ^מ
עאכ"ו א"ר זירא מאי דקמן דאתא ליה סבא האדינא ^מ
לבי מדרשא דהא כמה שני לא אתא ליי"ש"מ ל"מ מישראל ^מ
ליה לא שרי ליה נפק כי קא בכי ואויל אתיא זיבורא ^מ
טרקי' אאמתי' וישיב עיילורו למערת דחסידי ולא קבלי' ^מ
עיילורו למערתא דרייני וקבלי' מ"ט דעבר כרבי אלעאי ^מ
דתני' ר' אלעאי הוקן אומ'אם רואה אדם שיערו מתגבר ^מ
עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ^מ
ויתעטף שחורים ויעשה מה שלבו חפץ ואל יחלל שם ^מ
שמים בפרהסיא איני והתניא העובר עברה בסתר כאלו ^מ
דוחק רגלי שכינה ל"ק הא רמצי כיוף ליה ליצריה האו ^מ
דלא מצי כיוף ליה ליצריה שפחה של בית רבי מאי ^מ
היא דאמחא דבי רבי חזיתיה ליהווא גברא דקא מתי ^מ
לכנו רבה אמרה ליה להוי הווא גברא בשמחא דקא עבר ^מ
משום

מ
י

מלאכי
פרק
ד

דיוסין
ע"ס
רש"א
דף
דאמרי'

מנחה
סנה
נאמר

ש"ס
הוא
שנים
חלל

הס לא
דיקא
מחמו
הרי"ף

קדושין
ע"ס
רש"א

ואלו מגלהין פרק שלישי מועד קמן צד

יִקְרָא מִשּׁוֹ * ולפני עור לא תתן מכשול רתנא דבי ר' שמעאל
 יט ולפני עור לא תתן מכשול במכה בנו הגדול הכתוב מדבר:
 סנו שומעניה שמעו שמעו מכושרין פר"ח סהיה שם שמים
 מתחלל על ידו כדאמרינן כפי"ה היכי דמי חלול השם כל
 סחברו מתביישין שמעו וכו': צריכי ליה רבנן ללמוד תורה
 סמיו וקף ע"ג דאמרינן לעיל מנודה סנה לאחרים מסתמא אין
 סח"ה הולך ויושב לפניו ובס"א לריכי ליה רבנן דאתריה דהוה
 סרבהו: ואם לאו לא יבקשו תורה הולך וסנו שומעני והא
 סדריכי ליה רבנן לא כלום הוא דמועב דלא ילפינן מיניה: אחא
 סאיהו האי מנודה נמי כהדירו: אבעי למשרי ליה שרי אם
 סכולין להחזיר נדויו של רב יהודה שרי ליה: שפחה של בית
 סר' מפרש לקמן: לא נהגו וכו' שלא תחזיר נדויה עד ג' שנים:
 סמאי דקמן כלומר היכי איתרמי דעל האי סבא ר' שמואל דר נחמני
 סלבי מדרש' האידנא: מרקי' אאמתייה נסכו למנודה זה בגידי:
 סלא קבלה דהדר עכנא לכו ולא פתחה פיה: דייני ראשי צ"ד
 סוחסידי מעלי מיניהו: מ"ט לא קבלה דמערתא דחסידי אנוס
 סזירו הוה: דעבר אדרבי אלעאי דלא הוה אפשר לקבוי
 ספסיה דכרבי אלעאי: ו"א דכרבי אלעאי הוהו דסנו שומעניה
 סהלך למקום שאין מכירין אותו ועשה שם חפלה לבו בלינעא משום
 סדלא יחלל שם שמים כפרהסיא ולהכי קבלה דמערתא דדייני:
 סלמקום שאין מכירים אותו ולא ינהגו בו כבוד ויוקף את ילדו
 סלפי שמספיל את עלמו ויעשה מה שלבו חפץ דודאי לא יזיקנו
 סילכו לעזירה כך מפרש כהצנח רב האי ו"ל לא יעשה מה שלבו
 סחפץ מוטב יתחלל בלנעא ולא יתחלל כפרהסיא: בריה רבה בנו
 סגדול: לא תתן מכשול סגורס שמעטעט כנגדו:

תוס' לא הניכי ליה במקום חלול השם מכאן שמעו דמנודה מותר לדבר
 סעמו: ערקיה חזינא איתחיה בעל עבירות הוה מדה כנגד מדה:
 סלמערתא דייני פר"ח למערתא הדיוטין שכר קנאו דיין: משום דעבר
 סלדריי אלעאי אנוס ביורו היה ואפי"כ לא קבלה דהוה ליה למעבד כרבי
 סלעלי ולא יתחלל שם שמים: ואית דגרסי דעבר כרבי אלעאי ה"פ מ"ט
 סקבלה דמערתא דייני משום דעבר כרבי אלעאי:

ריש' לקיש הוה מינוטר פירסא אתא ההוא גברא קא
 סאכיל תאני רמא ביה קלא לא אשנח ביה אמר
 סס ליהוה ההוא גברא בשמתא אמר ליה אדרב' ליהוה ההוא
 סגברא בשמתא אלא ממון נתחייבתי לך נדוי
 סמי נתחייבתי לך אתא אלא לבי מדרשא אמרו ליה
 סשלך נדוי שלך אינו נדוי מאי תקנתיה ליה לגבי דלישרי לך
 סלא ידענא ליה"א"ל ויל לגבי נשיאה דלישרי לך דתני רבמי:
 סרמא ביה קלא גער זו: נדוי נמי נתחייבתי לך סהיה לך
 סלסורידני דין: אחא ר"ל לבי מדרשא: שלך אינו נדוי
 סדלאו דנינא סמתי וכתבו כחוספי' אם מונו נתחייבתי וכו' תימא
 סהא קא עבר משום לא תגזול ויש לומר שכן היה המנהג לאכול כל
 סמה סהיה רחם ולחם הדמים:

א"ר הונא באושא התקינו אב"ר שסרח אין מנדין אותו
 סאלא אומרי' לו הכבד ושב בביתך חור וסרח מנדין
 סאוחו מפני חלול השם ופליגא דר' לקיש דאמר ר"ל ת"ח

ססרח אין מנדין אותו כפרהסיא שני *ובשל' היום וכשל
 סגם נביא עמך לילה ורמיתי עמך כסחו כלילה מר זוטרא
 סכי מחייב צורב' מרבנן שמתא ברישא משמית נפשיה
 סוהדר משמית לדריה כי הוה עייל באושפיוא שרי ליה
 סלנפשי' והדר שרי ליה לדריה א"ר גידל אמר רב ת"ח
 סמנר' לעצמו ומיפר לעצמו א"ר פפא תיתי לי דלא שמיתי
 סצורב' מרבנן מעולם אלא כי מחייב צורבא מרבנן שמתא
 סדוכי עביר כי אר במערב' ממנו אבנדא דצורבא מרבנן
 סולא ממנו אשמתא:

הכבד כלשון הוה אומר לו עשה עמך כאלם
 סצניחך כלשון כבוד אומר לו: וכסרו אל תבוס אותו כפרהסיא: כלילה
 ססחסידי ואין אדם רואה: משמית נפשיה משום יקרא דהוה צורבא מרבנן:
 סמונו אבנדא מלקות ומלקות יפה לכן יותר משמתא והוי מלקי לכו:
 סמאי שמתא א"ר שם מיתה ושמאל אמר שממה יהיה
 סומתניא בית כי שיתחת בתנור פליג' דר' דאמר ר"ל
 סכשם שנכנסת ברמ"ח איברי' כך כשיצאה יוצא' ברמ"ח
 סאיברים כשהיא נכנסת דכתיב * והיתה העיר חרם לה'
 סחרם בגימטריא רמ"ח הוא כשהיא יוצאה דכתיב * ברוגז
 סרחם תזכור רחם בגימטריא הכי הוה:

ומהניא ביה כי יתחא בתנורא כסונו שטונו חת התנור ונגעל בחוכה
 סשאינו יולא לעולם כלומר מנה לכל מאן דמשמתין ליה דלא
 סנפקא מיניה לעולם: ופליגא דר' דאמר יולא:

מהרש"א מאי שמתא כו' שממה יהיה כו' צערך גרסי'
 סשם חסא ופי' שם מיתה זה שם חסא שם חסא
 סדכתיב וצאה אל בית הגגז עכ"ל: כשהיא נכנסת דכתיב
 סוהיתה העיר חרם כו' כמה לשון חרם דכתיב כחורה ולא מיייתי
 סלכו ומיייתי האי קרא דהושע ויש לכוון בזה משום דלא טייך חרם
 סבנוף העיר אלא באלם סהוי כחוכה וכתיב העיר לרמוז על אצרי
 סהנוף האדם כתיב ציקר דכתיב עיר קטנה ואנשים זה מעט עיר
 סזה הנוף ואנשים זה מעט הם אצריי כל אדם דהיינו העיר היא
 סכלל האצרים הם חרם ואמר כשהיא יולאה דכתיב ברוגז חרם
 סחזכור כמה חרם כתיבי ומיייתי האי קרא לפי ענינו כי כשחל ונכנס
 סהחרם על רמ"ח אצריי הוה צדמת הדין וההיפך כשהיא יולאה מן
 סרמ"ח אצרים צדמת הרחמים וזהו ברוגז דהיינו כשזכר מ"ה
 סחזכר על רמ"ח אצריי חרם תזכור דהיינו חזכור מדת הרחמים
 סעל רמ"ח אצרים:

אמר רב יוסף שדי שמתא אנוניותא דכלבא ואיהו
 סדירה עבדא דההוא כלבא דהוה אכיל מסאני
 סדרבנן לא הוה קא ידעני מנו ושמתו ליה איתלי' ב' גורא
 סבגנבותי' ואכלתיה' ההוא אלמא דהוה מצער ליה לההוא
 סצורבא מרבנן אתא לקמיה דרב יוסף א"ל ויל שמתיה
 סא"ל מיסתפינא מיניה א"ל שקיל פתיחא עליה כ"ש
 סדמיסתפינא מיניה א"ל שקליה אחתיה כבדא ואחת' כי
 סקברי וקרי ביה אלפא שיפורי במ' יומין אול עביר רבי
 ספקע כדאומית אלמא מאי שיפורי שנפרעין מסמו מאי
 סתברא א"ר יצחק ברי' דרב יהודה תברי בתי רמי דתניא
 סארשב"ב ב כר

ואלו מנלחין פרק שלישי מועד קטן

ארשב"ג כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני :

גנובתא זכ : דידה עבדא חלק ליה : מיסתפינא מיניה דגברא אלמא הוא : שקול פתיחא עלויה כחוב עליו שמחא : שקילה לבח שמחא ואחריה כבדה הקע בחוך הכד ולא יספיקו בני קברי דלא שכיח חיון חניש : וקרא ביה כלומר תקע ביה אלפי סיפור : מאי חכמי למא חוקקין חקיקה וסברים : חכמי חיי רמי כלומר שמחא משבר בחיס גבוהים : **מהרש"א** שמחא אננובתיה דכלבא ואיהי דידה כולי ר"ל דגם הגנובתיה שאינו נראה מכלל האברים

מ"מ חסד דידה עבדא כו' דאחזי ביה גורא ואכלתיה : שקליה אמתיא כבדא כו' (כי האדם דומה לכלי חרס שאין לו תקנה כי) שצירתי זו היא מיתתו וע"כ אמר אחזיה לפתיחא כבדא כאלו נתתו לאלמא ואחזיה כי קברי לרמוז כי שם יהיה שצירתי וקבורתו וקרי ביה אלפא שפיר כי האלף הוא כלל וסוף המספרים ועם השורר לגבי שמחא כדמסיק ע"ש שגפרטין ממנו ועם שם יומין שהוא מספר יולדת האדם וקאמר מאי חכרא מה עמם השצרי לגבי השמחא וקאמר ע"ש חכמי חיי כו' וכ"כ שנתנו חכמי עיניהם או מיתה או עוני דעוני כמיתה כמפורש במסכת נדרים :

פנחס אחיה דמר שמואל איתרע ביה מלתא עייל שמואל למשאל מעמא איתרע חוננו לטופריה דהוו נפישין אמר ליה אמאי לא שקלת להו אמר אלו כדיריה הוה מי דות מזולל ביה כולי האי הואי *כשגנה דיוצ' מלפני השליט ואיתרע ביה מלתא בשמואל עייל פנחס אחיה למשאל מעמא מיניה שקלינור לטופרי חבטינור באפיה א"ל לית לך ברית כרותה לשפתים דאמר רבי יוחנן מנין שברית כרותה לשפתים שנאמר *ויאמר אברהם אל נערי שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם ואסתייעא מלתא והדרו תרויירו :

איתרע ביה מילתא אכלות פנחס אחיה דשמואל שמת בנו : על לגביה דמר על לבו : אלו כדיריה הוה כלומר אלו היית אכל : מי מזולל ביה כולי האי באכלות דשקלת לטופר : כשגנה דיוצא שגור השליט גזר על אדם שלא כזונה להרגו או לחצשו והלכו וחצוהו : ואיתרע ביה מלתא אכלות : שקלינור לטופריה חבטינור לאפיה וקניניהו באפיה מרוב כעס והדר שמואל ומכנס להו דוורקן קרא רשע ועיין בגמרא פעמים דוורקין לפורענים היכא לזכא למיחש שסעבור עליו מעוברות וחפלי :

מהרש"א ברית כרותה לשפתים שנא' ויאמר אברהם וגו' וכתבו היום' תימא דלמא מדה טובה מרובה וה"ל לאחוי הא דאמרי' פ"ק דכתובות ופ"ג דזרכות לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן שנאמר וגומר עכ"ל והכרחי ליישב את זה דהיה דאל יפתח פיו לשטן איירי כשהאומר קלל את עצמו באותו פורענות ורעה כדמוכתי העניינים דהסם והטעם בו כמ"ש ע"ש ז"ל שלא יתן פתחונו פה לשטן לקטרג ולומר הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ולא נשאר מקום למדת הרחמים להאריך אפים כו' ע"ש וליכא לתמוי להדיא דהכא איירי כשג' הוילא מדברי האומר

זרעות ופורענות או צטות וזלזול כדמוכתי הענין פנחס לשמואל והטעם בו כאומרם ניצא ואינו יודע מה ניצא וכפי' רש"י בחומש ונסוזה נתגבא שטונו שניהם עכ"ל והשתא אין צדק לחלק בין מדה טובה למדה רעה כצדקה הוילא מדברי האומר כשגנה : **וש"מ** מותר לזרקן והא תניא גידברים נאמרו בצפרנים **סס** הקיברין צדיק שורפן הסיד דוורקן רשע מ"ש שמו תעבור עליהו אשה ועברה וחפלי' אשה כי מדרשא לא שכיחא וכ"ל יומינן דמכשוי לרדושי להו אבראי כיון דאשתני אשתני :

ושרי להו אבראי ועבר עליהו אחתה אבראי : כיון דאשתני מהאול דוכתא דהו מעיקרא אשתני ולא חייב : **אמר** אבטול ספרא משמיה דרב פרעה שהיה בימי **סס** משה דוא אמה וקונו אמה ופרמשתקו אמה וורת לקיים מה שנאמר *ושפל אנשים ידקום ביה ואמר **רבינא** אבטול ספרא משמיה דרב פרעה שהיה בימי משה : אמנשיי הוה שנאמר הנה יוצא המימה :

פרמשתקן אחתו : אמנשיי הוה דכתיב הנה יוצא המימה מחלוקת במסכת שבת חד אמר חרמי לבי יאל לאור כבילי מכשפות ומד אמר גרופי לבי יאל שומר לי יאורי ועשיתי : **אח"כ** אף עון חסוכות מוכותין אכיל ללון גס מחמיתו על מחמרי חו"ל והיו צעייסם כעבדים ואם לא יצו ילבע והם אם לא תפוסם לסכ כותים בקתם לא יתפלו לרון מהם כבולס כי זה דרכם ככל למי' הנה רב דכדניו אלו על פרעם סביב בימי משה ראו לגלותו בחידה ומלך ואמר הוה איהם סביב גבוה וחדל ליכנס כד"א הנה קטון נחתך בגו' ביו איהם מאד הקטן איהם סביב סבלות ערכו היתה גבוהה כהתכסאו על יסבאל ואומר לא ידעתי את ה' והאבות מיוחס לזקן הדרת פני האדם כד"א כשתן. הטוב על הרע יורד על הוקו ופרמשתקו אמה וורת כי ערות וזמם מאוהב הפסוקים היתה גדולה ממנו ונזכרת על כל הוה סלסון חכמים קטוב דעת ופי כסילים ירעה אולת וז"ל אמנשיי רנה סביב מתפלל באלקות או כשאינו כשכסיו להיות מוחק לאלוה או עו פנים וסכל לחרף ולגדף ולקמור בעליון ממנו : **מהרש"א** אמנשיי הוה שנא' הנה הוא יוצא המימה כו' כפרס"י והאורי זה הכתוב במסכת ערוז ולא קודם

זה צמכות דל"ך להורות שאף צמכת כנים הקדומת אמרו החרטמים כי אכזב לאחים הוא אף על פי כן חיוק והקשה הוא לבנו ולא נמנע פרעה ללאת המימה למר כשנזל מכשפות ולמר לגדף לומר לי יאורי וגומר :

אמר רב יהודה אמר שמואל בכל יום ויום בת קול יב יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני שדה פלונית **סס** לפלוני ואמר רב יהודה אמר רב ארבע' יום קודם יצירת ע"כ הולך בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני שדה פלונית לפלוני בית פלוני לפלוני אשת פלוני לפלוני **פ"פ** המאמרים האלו רובאוי בנמר' להקשות על מאמר שמואל מות' לארס אשה בחול המועד שמה יקדמנו אחר ותרצו הקושיא ואמרו אלא אימא שמה יקדמנו אחר ברחמים כי הא דרבא שמעיה להרוא גברא דקא בעי רחמי רחמי' תורמין לי פלניתא אמר ליה לא תבעי רחמי הכי או חזייה לך לא אולא ממך ואי לא כפרת בה בתר הכי שמעיה דקאמר רחמנא או איהו לימות מקמה או איהי חמות מקמה אמר ליה לא אמרי' לך לא תבעי רחמי עלה דמלתא

וארו מנלחין פרק שלישי מיער קמן צה

אחר הגדה 'וכה' ר"א ראה נחמיה לפניו וכו' ובחרת בחיים וכתוב מפי עליו לא תלך הרעות והטוב חולי ואמר שאין הגדה מפרחת לו לאדם שישא אשה אלא הוא מחזר אחריה ונוסע לה דרך עשיר וילכו משכנעו אדם ומהו ואם ראה לנפח את ילדו מלישא או לפרוש ממנה כן עשה בן עזאי הרשות בידו ויהיה מלל הפקידים אצל המלך שאדם נוטה מדעתו לישא אשה יצברו לו אשה פלונית מן השמים ואף ע"פ שזוהי ברירה קודמת ליצירתו ולבחרתו ה"ל נכרה בין הבחירה על גלות מלכים כמו שזכרנו בחובות וקם העם והנה אחרי אלה נכר הארץ והדברים ארוכים והענין עמוק ויבדק ויבדק אלה שאלו קדמוהו אחר דבריו מ"פ וזע"פ שגור על האדם מן השמים נת פלוגי לפלוגי אפסר שחשיל תפלת מן שאינה בת זוגו וישאנה ואפסר לנפוק ומות או יגרשה וישאנה בן זוגה כי היא דרבה מעתה וכו' א"ל לא כפרת בה לנפוק פס"ל שתחזרע לאחר זמן ויהיה עובדי דתעיות וכו' לא כפרת ביה הקדש' שגורא אלה כללו תכל' לנפול גורחו וכו' וכי דבר מתחדש הוא שתפלת הנדק מבעל גורח רעה כמו שחזרו לזכרם לא מאיזענינות שגור וכו' אחריו א"ל מול ישראל וכו' ש'מ"ל יש לו לנדק לזכר שאל להעריה את קוט לעשות דבר שלא בעתו כהנה עובדי דתעיות וכו' לא כפרת מבעל תפלתו גורח רעה אלא כן מאן נמאן לו שהיא גורח רעה אם לא ישא וזאת ישא אחר' עונה ממנה : או יהיה לימות מקדש למור קדוש ומנו : או יהיה תמות מקדש שהיה מתחרע על שנאסר : א"ל לא אחרי כל לא תעני רחמי עלה דמלת' הכי כלומר שיש אפסר שתפלת ארוכה לנפול דין ויש אפסר ארוך לכך : ומה' אשה משכלת פ' ויבניו בת קול דאמר שמואל וכו' לומר שאינו מקדש כשאר מקדשים הנזכרים על האדם משה' לשנה לפי מעשיו של אחר' שיש אלא גורח קדומה היא מקדש שגור תפלת היצירה : על ה'אלהים מן היה בידה מיד ואפילו הכי מחפ' עליה : שחזרה מחפ' אים ומנא לו שחזרה דכתיב ויקראו למשה במחנה משום שגור כלקמן והוא דלית ביה חובים דכי אחרי שאל ממנה שגור אחרי : הר"ן ו'ל' התם להנעים הוא דעבדי פירוש ואפילו הכי ידענו דלית ביה עב'ל :

אמר הכותב בירושלמי דמסכת בכורים כתוב ג"כ שחזרו למשה באת אים על פסוק והכינו אחרי משה ויהיו עיניו וכו' ואלו הסכל לחסוד חסוד וכו' על משה רבינו הולכתי לפרש הענין כפי קולך דעתי ולא ידעתי מפשעו ויבאנוהו כפי משה רבינו וכו' אחר עניני הגוף המנוה באת אים ובאחר כתבתו כן לא נכרתי מחסוד זה שכתוב במקום הזה : ואולי יתבאר התלמוד לתלוק על דברי כיון שאין יסוד התחבר על והכינו אחרי משה רק על התלוקת קרח ויקסר כנגד דברי ויחזר זה ענין זה לכאן : לכן הגי' ב'ל' לקיים כונתו בכלל ולומר כי מחאן ראיה שאין פירוש הענין כפשוטו מתאם אלא שראוי לפרשו בדרך גורח דומה למא שכתבתי ויסוד הענין מחייב בן מבורך נגלה כי קרח ועדתו לא היו מאמינים שלחות משה רבינו ובפרט בזמני האהבה לאחריו אחיו ובזמנו במוציא נשאות אלנפ' קרובו כמו שכתב רש"י ולכן הולך משה לומר בזאת תדעונו כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מלני ואין ספק כי מזה שפרס מורה ראש לעונה האומה בלב החטאים האלה בנפשותם נמשך להם לספר בכלל כנגד בליחותו ויחי נתקן לב' תמות א"ת קרח ועדתו באת' דתן ואבירם ובין ב' הכתוב האם היה חלוק גדול בספרותם עם היות שחזרין מוסמכות בענין מיוחד הוא יסוד התחלוקת : ואחרי זה נבאן בקרה קרח ועדתו אחרי כי כל העדה כלם קדושים וכתוב ה' וגו' ואלה מזה שאלה היו מאמינים בתורה ה' ב'ל' מהו טוענים כי טוב בעיני ה' שישאל קרובי קרובות לפניו במקום קדוש מיוחד אצל האמת שכל ישראל הם שוים בעבודתו וזאת ואין צריכים שמשא אחריו היות קרב אליהם יסוד אלהים בינם לבין המקום ודמן ואבירם ומתאבדים אחריהם היו מתיים אפיקורוס לגמרי בלתי מאמינים בשום דת אלאוה ויהי מעשיהם כנגד כלם ראונו לומר שגם כנגד קרח ועדתו היו שחוקים ומלעגים בהם שלקחו מחמת וראיה גמורה לזה מ"ש ודמן ואבירם יבאם לנכים פתח אלהים שיהי יורה שלא יבאם ופתח ביהם כלל ולא היו חפזים בשום עבודתו אלאוה ויהי מעשיהם כנגד כלם ויהי ב'ל' ש' ויבדק אל קרח ואל כל עדתו : לאחר בקר וגו' זאת שבו קחו לכם מחמת קרח וכל עדתו וזה אחר משה רבינו לעדת קרח לבדו ראונו לומר שלא היו בכללם דתן ואבירם שלא היו במעמד זה כלל ולכן אחר ששאלם דבריו משה רבינו עם

דמלחא הכי : אמר רב משום רבי ראובן בר איצטורבלי מן התורה מן הנביאים ומן הכתובים מה' אשה לאיש : מן התורה דכתיב : ויבן לבן ובתוול ויאמרו מה' יצא הדבר : מן הנביאים דכתיב : ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא : מן הכתובים דכתיב : בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת : ואמר רב משום רבי ראובן בר איצטורבלי ואמרי לה במתנית' תנא אין אדם נחשד בדב' אלא אם כן עשאו ואם לא עשאו כולו עשה מקצתו ואם לא עשה מקצתו הררר בלבו לעשותו ואם לא ההרר בלבו לעשותו ראה אחרים שעשאוהו ושמה : מתיב רב יעקב מנהר פקוד : ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה'אלהיהם התם להכעיס הוא דעבודת' ש' וישמע משה ויפול על פניו מה' שמעיה שמע אחר רבי יונתן שחשדוהו מאשת איש ומנא לו שנאמר : ויקנאו למשה במחנה התם משום שנאה הוא דעבוד : ובספר אחר אין כתוב וישמע משה אלא ת' ש' ויקנאו למשה במחנה רב שמואל בר יצחק אמר מלמד שכל אחד קנא לאשתו משה : התם משום שנאה הוא דעבוד : ת' ש' דא' ר' יוסי יהא חלקי עם מי שחושדין אותו ב'ל' : ואין בו ואמר רב רבא לרדיי חשרין בי ולא היה בי לא קשיא אלא בקלא דפסיקין הא בקלא דלא פסיק :

בת קול יוצאת ואומרת בייצנה של מעלה אלמא אין אדם יכול לקדמה לזה דבת קול אינה בעלה לי פלוגתא : ומצטעל : דקא בעי רחמי לומר תמנא קומן לי פלוגתא : ואם אינה בת מולך ותשאנה אחר כפרת בה תתנא עליה : ל"א ואי לא כפרת נמלאת אחת כופר בצוראך לומר שאין בידו לזמן כך אשה שאתה רוצה ליבאנה אף על פי שאינה בת מולך : ואביו ואמו דמשאון לא ידעו כי מה' היא כי תואנה הוא מנפיק מפלגתים :

תוספות ארבעים יום קודם יצירת הולד ביים הריון ואפשר שהוא המולד לילה ומציאה לפני הקב"ה : ושאל עסא זה מה תהא עשיר או עני וזה מה שביצית הפקידים עדה פלוגי שמכריזין עליו עשיר או עני חכם או עסא : ואית פקידים דגרפי אשת פלוגי לפלוגי ואי קשיא הא אוקימנא לה : בסופה בזווג ראשון לא חיקשי דהבא מיירי פלוגי שלא נשא וזה נקרא זוג : ראשון כיון שהאחד לא נשא ומ"ל קשה מה שייסד הפקידים נכחות שאומרים לחתן כשעמד לקרות בתורה וקשה לזווג כקריעת ים סוף כזווג שני מיירי כדדרישין ממונא אפסריס ככוסרות כניב וכשירות כמו שהיה כבי למצרים ושירות לישראל כקריעת ים סוף כן יש כניה לקרובי ראשון ושירות לקרובי כלה ולפסריס : ל"א אשת פלוגי פלוגי ינחא ואלמנא כפסור ואלמנא לבחלה שפאחד נידון לפי מעשיו וכמו כן יש כני לקרובי האם ושירות לקרובי חתן משושבין : ואי לא כפרת בה ואם אינה בת מולך נוסף שתחזרע על אשה שאלת אחר' שלא יבא הזוג יפה כיון שאינה בת מולך : תמות מקמה קרובו ומן ע"כ : הר"ן ו'ל' שדה פלוגי פלוגי פירוש פסקת הדיוטה בחדש פסח עם בתו הכל נגזר קודם יצירת הולד : והרמב"ם העמיק אנדה זו בפרוש פרקי אבות לפי שנשואי אשה ממונא עשה שכתוב היא שגלעונוי בפריס ורביה ע"י קדושת וקבלה בידינו שאין הקב"ה גורע על האדם שיעשה מזה ולא שיעשה עביר' שאם ק עוש וסגר למח ולל האומרת שחזרה על התנות למח אים תכל הולך

מועד קטן

७३३

ואלו מגלחין פרק שרישי מועד קמן צו

זוהי הראשון שגזר לה עם אדם אחר ותהיה לו אחת בל ידיו ספירה
 שחאמר שאין התפלה מועילה ועל האמת הוא מועילה לקרוע גור דין
 הראשון עד שיונו מעשיך אם הוא ראויה לו וכפי מעשיך יקדקד משא"כ
 אם לא התפלת שפילגו שחיהו לראויה לו כפי מעשיך לא יקבעל מה
 שגזר לה ביונו הראשון ולכן קדקד רבא בלשונו שאמר לא חטבי הכי ולא
 איהם לא חטבי דמשמע שלא אחר אלא על אופן התפלה דלא ליבעי הכי
 אלא בחפז אחר ים לו להתפלל שיהאכל היונו שגזר לה ויונו מעשיו כדי
 שתדעון לו יעור אספר בלשונה היונו הראשון הוא אלא מה שגזר מ"וים
 קודם היורה ולא מהני מעשים ותפלה וביונו הכי שהוא לאדם שכבר
 נשא אשה נשים כפי היעשים או כפי התפלה כי שקולים שניהם לבטל הגזר
 של מ"וים קודם היורה בשכבר נתקיימה פעם אחד ביונו הראשון ומ"ו
 אמרו שיותר לאדם אשה בחס"ו כלל היוונים בין ראשון בין שני אע"פ
 דלא שייך ליתום שחא יקדמו ברחמים ביונו אחד אפי' לא נתנו דבריו
 לשעורין לחלק בין יונו שני דלפני ליתום שחא יקדמו ויותר לאדם
 ליונו ראשון דלפני מורסין ולכן הותר לכלם לאדם בחס"ו ומה שהבי' ראי'
 מרבא אספר דמ"ו שחא יקדמו אחר אלא אלף קריעה בלבד כי סוף דבר
 שחיהו להודונו לפני בן זוהי הראשון ולכן כשהתפלל חודמן לו פלגית' אמ'
 לו לא חטבי הכי כי אם חקדם לקחתה וזוהי ראויה לו סוף לגזור בה
 שחיהו להתאלמן מתוך או להתגרש כדי לחזור לבת זוהי הראשון ולמה לו
 חפלה זו כיון שחיהו ללחם מתוך שחיהו וכו' מה' אשה לאפי' כו' מ"ו
 דמירי' בל' מ"ו יונו' או לזיק ולדקת דלמנו' נישואי' יתקן ורמקא ועלה
 כחיו מה' אלא הדבר או לזיק עם רבעה דהיינו זיונו של עישון עם בת
 התינוק ועלה כחיו ב' ידיו כי מה' קוף ויש זיונו של רשע עם לדקת
 עליה הכחוב ואמר ומה' אשה משכלת וע"ד ים לרמון אין זיונו של איש
 שאפי' פ' שחובו בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת והיה אספר שנית
 והון הוא נחלת אבות אבל אשה משכלת היא מנחלת אבות ומה' לו' א'
 דכיוון שניהם זיונו של יתקן שאמר בן ובתול' אפי' יתקן הדבר וגם
 זיונו של שמשון כי לא היה איהו רועה ביה ובחיו ביה לא ידעו כי מה'
 הוא מלאך אחר למד גם מן הכתובים שהוא אומר מה' אשה משכלת ולא
 מלך אב ואם בני אדם: שמשע שחיהו מה' אשה אפי' וכו' והדבר קשה להולמו
 ונלמד' ד עם מלא דק"ל דמן האלה אסור לו יתקן אשה איהו של שייחוד
 הפנויה בור עליו דוד בנעם' דאמון ויתקן ואין אשת איש מתייחד' עם איש
 אחר אלא ביומן שאשתו עמו או אלה אחרת עם שני אנשים
 כשרים דוקא אבל פרוט' אפי' עשרה לא ימנינו במשה שפרס מאשתו
 ובחיו ומה' יתקן את האלה ונטה לו מתוך למתנה וגומר וכו' במקס' ה'
 יתקן אל אהל מועד וגומר ופעמים נרות תאלץ הנשים הנזבות ללהלן של
 משה ובוה שחיהו למשה ביחוד אשת איש כיון שאין אשתו עמו והוא היה
 עומד חוץ למתנה כפי כאל' ייתקן וכל אחד קינא לאשתו בלכתה אל אהל משה
 שחיהו לה יתקן עם משה ויהלל למשה רבינו שחיהו אשתו עמו ומה' היה
 ומה' יתקן את האלה וגו' והיה לו במקס' ה' יתקן אל אהל מועד וסמך ליה
 כחיו ומשחתו יהושע בן נון נער לא יזים מתוך האהל וכיון שחיהו עם
 יושב יהושע עם משה הרי שני אדם: כשרים ואף עם שחיהו שחיהו
 לא חתיהו עם שני אנשים אפילו הם כשר' היינו שחא בלכתה בדרך יעטרך
 האחד לנקבו ותשאר האשה עם האחד אבל בעיר או במקום ישוב מתייחדת
 והוא נמי היו קדושים כהלים ובזה האשה לפני משה לא יזים יהושע מתוך
 האהל ואין כאל' יתקן ויהי רצ' לו כיון שנינו היה יושב ויהושע היה שחיהו
 הכחוב ובחוס' ה' שאמר הלא ה' שכן בתוכם של ישראל ואתה הרחקת
 ממנו ואלך כי משה יתקן את האלה ונטה לו חוץ למתנה כי מתוך זה יהיה
 יתקן עם האשה הדורשת:

דישראל גברא רבה * ההוא דהוה תני הילכתא סיפרא
 וסיפרי ותוספתא ושכיב אותו ואמר ליה לרב נחמן
 ליספרי' מר אמר רבי ניספרי' הו צנא דמלי ספרי דחסר
 תא חוי מה בין תקיפי דארעא דישאל לחסדי דבבל :
 תנן תתם וראשתמש בתנא חלף תני ריש לקיש זה
 המשתמש במי ששונה הלכות כתררה של תורה * ואמר
 עולא לשחמש איניש במאן דתני ארבעה ולא לשחמש
 איניש במאן דמתיב ארבעה כי הא ר"ל ר"ל היה אויל
 באורחא מטא עורק' דמיא אתא ההוא גברא ארכבי'
 אכתפיה וקא מעבר ליה א"ל קרית א"ל קרינא תנית
 תנינא ארבעה סדרי משנה א"ל פסלת לך ארבעה טורי
 ושעית בר לקישא אכתפך שרי בר לקישא במיא א"ל
 ניהא לי דאשמעיה למר א"ל אי הכי גמור מיני הא מלתא
 דא"ר זירא בנות ישראל הן החמירו על עצמן שאפילו
 רואות מיפת רס כחדל יושבות עליו ז' נקיים ע"כ :
 יקרא דירי אי משי' יקרא דמיתא ס"ל הספד של רבים ותחו
 למספ' : דהוה תני הילכתא סהים שונה משני' לתלמידים
 ככ"ד שורות של תלמידים : ה"ל אמר ווי דחסרל לה חרע' דישאל
 גברא בצל' דבי' לספור כמה אספדו וכו' : ה"ו צנא דמלי
 ספרי' אי על סל מלא ספרים * אינו אלא כסל מלא ספרים ואינו
 מבין מה שבתוכם אף השונה הלכות ולא שמש ת"מ לתלמוד
 שיבינהו טעמי המשה ופעמים שדרי משנה סותרים זה את זה
 ולר' לתקן כגון הכא במאי עסקין וכגון הא מני' ר' פלוני הו'
 חסורי מיחסר' אינו יודע מה שונה : תקיפי ארעא דישאל
 ריש לקיש דאמרין בתמכת יומא דאפי' צדיק רב דר בר חנה לא
 משתעי דמאן דמשתעי צדיק ר"ל יתבין ליה עיסקא בלא סהדי רב
 נחמן בר יתקן מתסדי צבל בשילהי מסכ' סוטה דקא"ל לא תיתמי
 יראת תנא דאי' אלא בתנא כתר תור' : דלף עבר מן העולם:
 עורקמא דמיא שגולות של מים סמוכין : דאישמע' שאמש
 לדנוי : החמירו על עצמן דמאורייתא אין לריכה ז' נקיים :
כא **שלישה** ימים הראשונים אסור בשאלת שלום והתניא
 מעשו ומתו בניו של ר"ע נכנסו כל ישראל
 והספידום הספר גדול בשעת פטירתו עמר ר"ע על
 ספסל גדול ואמ' אחינו בית ישראל שמעו אפי' ב' בניו
 חתנים מנוחם הוא בשביל כבוד שעשית' ואם בשביל
 עקיבא באתם הרי כמה עקיבא בשוק אלא כך אמרתם
 תורת אלהיו בלבו וכו' ששכרם כפול שלכבוד תורה
 באהם לבו לכתובם שלשום הרי שואל בשלומן כבוד
 רבים שאני :

אפי' ב' בניו חתנים קדושים : מנוחם אינו מרוב כבוד שעשיתם לו :
 ואם בשביל עקיבא באתם הרי כמה עקיבא בשוק שלא הלכתם
 לנחמן וכו' ששכרם כפול שלכבוד תורה באתם : לבו לכתובם שלשום
 הרי שואל בשלומן :
אמ"ל המוצא את חבריו אבל לאחר י"ב חדש ומדבר
 עמו תנחומין למה הוא דומה לאדם שנשברה
 רגלו ויהי מצאו רופא וא"ל בלך אצלי שאני שוברה
 וארפאנה כדי שתדע שסממנין שלי יפין :

רפרם אספר לכתיה בכי כנישתא אמר משום יקרא
 דידי ודמיתא אביו כולי' עלמא רבי זירא ספרי'
 להווא מרבנן בכי כנישתא אמר אי משום יקרא דידי
 אי משום יקרא דמיתא אותו כולי' עלמא * ר"ל ספריה
 להווא צורבא מרבנן דשכיח בארעא דישאל דתני
 הילכתא בעשרים וארבע עורקא אמר ווי חסרא ארעא

יב
 מנינה
 פרק
 בני
 ספרי

ואלו מגלחין פרה שרישי מועד קמן

א"ה ב' כס' שאמר אל תחממו בטה שחור וטול לפניו כי א"ה סיכסו דבריהם ונחמיו בלוי מי שדיין רעו אליו כך הוא סכלות גמורה לאחר סכס' כח' אלנו לעורר כדי לנחמו והמחל מי שמת לו מת למי שנסברה רגלו וחייתו שותן שנה תחייתו השבת גמור וחתנו ונחמיו ומואלו רופא היינו מנחם מנחם ונפשו וא"ל כל שאלו סבורה בשבט להזכיר לו כלל וזכר לבן וארפאלה אח"כ בדברי נחמיו כדי שחמד סממניו של יוסף ר"ל שדברי טובים ונחמיו ואלי ארבע כי לא מחממת טעם זה :

יד כה כי נח נפשיה דרב הונ' סנ' רבנן לאותובי ס'ת אפוריי אמר להו רב חסדא מלתא דבחיס לא ס'ל השתא ליקום ליעביד ליה דאמר רבי הלבו אנא הויתיה לרב דונא דבעי למיתב אפורייה ודוה יתיב ס'ת עילוה וכף כרא אארעא ואותוב עילוה ס'ת אלמא קסבר אסור לישב על המטה שס'ת עליה לא הוה נפיק פוריה מבבא סבור לשלשולי דרך גנות אמר להו רב חסדא הכי גמירנ' מינ' חכם שמת כבודו דרך פתחי' סבור לאשנויי מפוריא לפוריא א"ל רב חסדא הכי גמירנא מיניה חכם כבודו במטה ראשונה דאמר רב יהודה אמר רב מנן לחכם שכבודו במטה ראשונה שנאמר *וירכיבו את סו ארון אלהים אל הענלה גומר פרום בבא ואפקוה פתח עליה רבי אבא ואמ' ראוי היה רבבי שתשרה עליו שכינה אלא שבכל גרמא לו *מתיב בר נחמן בר רב יוחנן חסדא ואמרי ליה רב חנן בר חסדא *היה היה דבר ה' אל יחוקאל וגו' טפח ליה אבוב כסנדרליה א"ל לא אמנא לכו לא תטרוד עלמא במלי מאי היה שהיה כבר כי אסקו להם אמרי לרבי אמי ולרבי אסי רב הונא אתי אמרי כי הוין חכם לא הוה לן לרלוי רישין מיניה השת' אתינן להכי אתי ליה בתרן אמרי להו ארונ' בא ר' אמי ורבי אסי נפקו רבי אילא ור' חנינא לא נפקי אמרי היבא נינחיה נייעיליה למערתא דרבי חייא רב הונא ריבין תורה בישראל ור' חייא ריבין תורה בישראל מאן מעייל ליה אמר להו רב חנא אנא מעיילנא ליה דאוקמתייה לתלמודיה כי הואי בר תמיסר שנין ולא חזאי קריא ומשמע ל' קמיה וידענא בעובדיה דיומא חד איתפיכא ליה רצועה דתפילי ויתיב עליה מ' תעניתא עייליה ודוה גני יהודה מימיניה דאבוב וחוקיה משמאליה א"ל יהודה לחוקיה קום מדוכתך דלאו אורח ארעא דקאי רב הונא אבראי כי קם בדרגה עמרא דנריא חזייה רב חנא איבעית זקפיה לארונא ונפיק ואתא והאי דלא איענש משום דזקף ארונא דרב הונא :

ובני חקיה אפורייה משום כבוד כלומר קיים זה מ"ש צוה : וכף כרא כפה סכס' ככר לארץ והניח עליו ס'ת של רחל לישב סמוך לספר : ססיה לא הוה נפיק פוריה מבבא לא היו יכולים להוליא המטה יוחר דרך שער הכניס סחית המטה רחם והסתח קר' : לאשנויי צמור' מפוריא לתתו במטה אחרת קטנה שתלך דרך הפתח : אל ענלה רס"ה חרשה אותה עגלה שגברוהו פלסחים צה וצאחו עגלה מציאו דוד מציא צנינאד לעיר דוד : פרום בבא כמו פרימא שצרו הסתח והמציאו : שבכל גרמא לו שאין סכנה שורה בחולה לארץ : טפח ליה אבוב דרב חסדא לרב נחמן כסנדרליה שמכס

לו על סנדלו כאלס הנוגע על רגל חבור צתשי כדי שלא ישמחו העומדים סביב מטתו של רב הונא : א"ל הכה כסנדרלו : לא חטרוד עלמא לא חטריח קצויות : שהיה כבר מתחלה צא"י ותחלה לא היה צנצל להם לקבור צא"י שהקבר צא"י נקבר בלא חטא שנאמר העם היושב בה נשוא עון ואין ישיבה בדרך אלא לקבורה ועוד שאין לו לער ממילות לחסיה חסיה : רב הונא אתי' לסרי רבי אחי ורב אפי שמי היה צא : אמרי כי רידינן חמן לא הוה לן לרלוי רישין שהיה גדול ממנו והוא לן צושה לרלוי רישן : והשתא אתי בתרן דסנורין שהוא מי וצא צרגליו . רב הונא רבין תורה כדאמרי' הס' כי קיימי רבנן מקמי' ממתצחא מנפלי גלימיהו ומכסי ליומא בצקא ואמרי צא"י קס מתצחא דהונא צנצלס : ר' חייא רבין תורה כדאמרינן צנצל' מ' אלף עבדו ליה לחור' דלא לשכתח מישרל : מאן מעייל ליה מי ידך להכניסו לקבורה אלל רבי חייא : דלא חזי לי קריא קרי : ומשמע לי קמיה שמשתי לפני רבי חייא : וידענא בעובדיה אני בקי צמעשו שאדם גדול הוא : איתתפיכא ליה רצועה דתפילי דלא הוה לרב חסדא ליה אריות של שדי נראות במחן צקס רצועה של ראש ונסקד לפנים ללך הראש : גני סוכס מתאיבעית נבעת מקמי האס : זקפיה לארונא דרב הונא וחסדא למנן גמור : והאי דלא איענש רב חנא שלא שרפו עמוד האס משום דזקפיה לארונ' דרב הונא ולא היה יכול לעבור האס :

תוספות אל עגלה חדשה יתורא דקרא דריס ואוחה עגלה היא העגלה שהיה הארון מביא שם לבית ועירם אלל א"ל לומר דאוחה עגלה שצרו פלסחים ביתה דהסדא כחיו ויצקשו עני טעגלה והפרות העגל : שכל גרמא לו אע"ב דענינו ששרה שכניה על משה ואהרן ומרים בדרך מלחם משנתקדשה א"ל לא מנינו שאר ארצות שהוכשרו לנביאות : היה היה למי שנכר אליו חתלה בדרך לא פסקה ממנו אפילו בכל אלל לא בתחלה לשרות צנצל זה פי' מאי היה שכתב היה כלומר כבר בתחלה קודם בדרך ישראל : דא"ל א"ל רב חסדא וכו' מהכא שמעין דאין מניחין ס'ת לפני הווא וכו' דאמרי במדרש דלחוקיה מלך יהודה הכינו ס'ת לפניו מ"מ לא גמרינן מיניה :

מהרש"א *ד"ה אול גברא דהוה מסתפינא מיניה בו' פרש"י בקצויות עב' וטפי נראה לפרש צפישות שהוא ת"מ גמור שהיה לי לירא ממנו כמ"ש אה"ה אלהיך תירא לרבות ת"מ : מ"לס"ת עיין פרש"י מקרא דמייקו החורה גופה קרויה אור אלל ר"ל דומה לס"ת היינו המלות שכתובים צס"ת טע"י הנשמה מקיים אותם האדם בצדרי הגוף : ס'ת אפוריא בו' עיין פרש"י וענינו כמ"ש כי ה"מ דמיון סס"ת והגוף לגויל הס"ת והאחות פורחת לנשמה וכיון שמת הס"ת הנשמה פורחת מן הגוף וכיון דצחיוו שהיה הנשמה צו לא ס'ל לישב לגבה השתא שהשג' ילא' מן הגוף מ"ס' וענין דלא לשלשולי דרך גבות צמק' שאין מוזהות דכיו כמו לועג להם : על עגלה חדשה כי משמע ליה דהיינו אותה עגלה חדשה המוכר' כבר שגברוהו פלסחי' ולכך לא הזכיר שהיו נמי פירות עלות אלא לא עלה עליהם עול אלא שלא צא כאל להזכיר רק עגלה חדשה שגברוהו פלסחים מטע' דקאמר דאין לפורקו מעגלה זו לעגלה אחרת ואע"ב דוה שהרכיבו דוד על עגלה עשות היה צידו כדאמרי' פ"א"ע וסיה לו לישא את הארון כנף

ואלו מנלחין פרק שלישי מועד קטן צו

צחק מ"ח למדנו מיני' לפי טעונו שנסא צעגלע שגגרו פלשחיס
משום דאין למרקו מעגלע לעגלע: הוינא בר תמיני סרי שנין
ולא חזי לי קרי כו' דהיינו שהיה בר מ"ח עינין שהיו שיעור' שנים
לשאל אשה כדי שילמוד תורה צעורה כדאמרין ציומא ואני לא
שחתי אשה אז ולמדתי צעורה ולא רחיתי קרי: יומא חד
איתהפכא כו' עיין פרס"י וסופק צספר יומסין דלריך שיהו
אותיו' שדי נראות צמחין בקשר של חפלין ע"כ ועיין ארבעי' יום
לסתענות לפי שהפליין הס כתר תורה כמ"ש צזה צפרק כאומר
ע"ס וספורא ניקמא למ' יום: הוי גני יהודה כו' בהדיה
עמודא כו' עיין פי' זה צספר יומסין:

כ"ב נפשיה דרבה בר רב הונא ורב המנונא אסקידו
להתם כי משו לגשרא קמו גמלי אמר להו הדוא טייעא
מאי האי אמרו ליה רבנן דקעבדי יקרא להדדי מר אמר
ניעול מר ברישאומר אמר ניעול מר ברישא אמר אי
בדינא דידך גברא בר גברא ניעול ברישא חליף גמלי'
דב' בר רב הונא נתור כביה ושיניה דהוא טייע' פתח
עליה הדוא ינוקא גזע ישישים עלה ועמו ספר
מלחמות קאת וקפוד הוכפלו בשור ושבר הבא משנער
קצף על עולמו וחמד נפשות ושמה בהן ככלה חדש' רוכב
ערבות שש ושמה בבא אליו נפש נקי צדיק' כי נח
נפשי' דרבי אבינא פתח עלי' הדוא ספרנא תמרים הניעו
ראש על צדיק כחמר' נשים לילות כימים על משים
לילות כימים' א"ל רב אשי לבר קיפוק הדוא יומא מאי
אמרת אמר ליה אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו
אוזבי קיר לוייתן בחכה העולה מה יעשו דגי הרקק בנחל
שוטף שמה חכה מה יעשו גבי' קעני' אמר ליה בר אבין
ח' ו' רחכה ושלחבת בצדיק אמינא אלא מאי אמרת בכי
לאבליס ולא לאברה שהיא למנוחה ואנו לאנחה חלש
דעתיה עלייהו איתהפך כרעייהו וההוא יומא לא איתו
לאספודיה והיינו דא"ר אשי לא בר אבין חליץ ולא בר
קיפוק חליץ רבא כי הוה אתי דיגלת א"ל לבר אבין קום
אימ' מילתא קם ואמר באו רוב השלישים במים זכור
ברית ורדם תעינו מאחרוך כאשר מבעלה אל תוניחנו
באות ועשה עמנו אות כמי מרה' רבי חנין תחניה רבי
נשיאה הוה ולא דנו ליה בני בעת רחמי והוה ליה הדוא
יומא מבעי לממליה נח נפשיה פתח עליה הדוא ספרנא
שמחה לחונה נהפכה ששון ויגון הורבק בעת שמחתו
נאנת בעת חנינתו אבר חנינו אסקין ליה חנין על שמו כי
נח נפשיה דר' פרת פתח פומיה עליה רבי יצחק בן
אלעזר היום קשה לישראל' כיום בא השמש בצדק' דכתי'
* והבאתי השמש בצדק' ואמר רבי יוחנן זה יומא של
פ' יאשיה כי נח נפשיה דרבי יוחנן יתיב רבי אמי עליה
שבע ותלתין אמר רבי אבא בריה דרבי חייה בר אבא
רבי אמי דעבד לגרמיה עבד הכי דא"ר חייה בר אבא

א"ר יוחנן אפי' רבו שלמדו חכמה אינו יושב עליו אלא
יום אחד כי נח נפשיה דר' זירא פתח עליה הדוא ספרנ'
ארץ שנער הרה וילדה ארץ צבי גדלה שעשועיה או נא
לה אמרה רקת כי אברה כלי המדתה' כי נח נפשיה דר'
דב' אברה אחיתו עמודי דקסרי דמעי' דרבי ויסי שפעו
מרוכי דצפורי רמא' דר' יעקב בר אבא איתחמיא
ככבי ביממא' דרבי אסי אתעקרו כל ארזיא' דרבי
שמואל בר יצחק אתעקרו כל אילניא' דרב חייה נחיתו
כיפי הנורא מן רקיע' דר' מנחם בר סימאי אשתעו כל
צלמניא והוה למחצילא' דרבי תנחום בריה דרבי חייה
איש כפר עכו אתעקרו כל אנדרטיא' דרבי יצחק בר
אלישיב אתחתרו שבעין מהתירת' בטבריא דרב המנונ'
נחיתו כיפי דברדאמן שמיא' דרב רוב יוסף נשוק כיפי
דפרת אהרדי' דאבי ורבא נשוק כיפי דדגלת אהרדי כי
נח נפשיה דרב משרשיא טעון דיקלי שיצי:

כי משו לגשרא לעבור דף של גשר קר שנקשו לא היו יכולין
לעבור זה צלד זה אלא זה צפני זה: קמו גמלי' עמוד הגמלי'
נוסאי המטות צמקומן: טייעא סוחר ישמעאל: רבנן שכני הא'
דעבדי יקרא להדדי שאין אחד רולה לעבור צפני צפני: מר אמר
שכני אמרו להדדי: בדינא דידך לפי דעתי: גברא בר גברא
ארי צן ארי: נתור כבי ושיני דהוא טייעא משום כנודו דרבי
המנונא: פתח עליה ההוא ספרנא: ספר מלחמות ס"ת' ל"א
שלחם רב המנונא ונקור ככי ושיני דהוא טייעא: גזע ישישים
זה רבה בר רב הונא דהוא גזע ישישים צן גדולי' צן רב הונא דהוא
ראש גולה ועדיף מנשיא דלרץ ישראל: ועמו ספר מלחמות
עמו רב המנונא: קאת וקפוד הוכפלו קללות כמו ויטרו קאת
וקפוד כלומר קללה צלה וסופלו צעולם: להראות שור ושבר
זה קץ של הקצ'ם: הניעו ראש על צדיק כחמר שלא היה לו
אלא לצ אחד ואין לפניו מן העולם הפנימי כלום כמו שיש צעלם
של שאר הפירות והניעו ראש: נשים לילות כימים לקון עליו
יום ולילה על משום לילות כימים ללמוד תורה: בר קיפוק
ובר אבין הוו סופדי' דהוא יומא דנח נפשי' דרב אשי מאי
אמרת דר' אשי גופיה א"ל לספרו צענת פטירתו דידה גופיה
מה תאמר עלי עינין אחר יומא דנח נפשיה דרבינא מאי אמרת:
בארזים צתלמידים: שלהבת מיתא: אוזב עץ שפל מאד
עמי הארץ: חבת רש: הועלה מן הים: רקק אס: חבה
ושלהבת לשון גנות: חלש דעתיה דשניסא ספרו זה מדמו ליה
לחכה ושלחבת וזה לאצידה: איתהפך כרעייהו נהפך כרעס
שהיו דורכים צגב הרגל שלא היו יכולין להספיד עוד על אדם:
וההוא יומא דנח נפשיה: לא ספרוהו משום דאירע להו תקלה
על ידו: לא בר אבין חליץ ולא בר קיפוק חליץ ליצמתו
לפי שאין יכולין לעמוד על רגלם והקורה אמרה ומללע נעלו מעל
רגלו ולא תחת רגלו: כי הוה אתי דיגלת כי היה עובר מדקל
ל"א שהיה מדקל גדול ויוצא לשעוף רוב השלישים מדקל והוא
ח"ב כה א

מניס
פ"ק
וע"ס
רפ"ח

פ"ו

פ"ח

ואלו מגלחין

רוב שלישיית במים זכור ורחם בו' נראה ללא דרך הספד
קא"ל לא דרך תפלה על שזר רצא במקום סכנה צמי מדקל ואמ'
לא רוב שלישיית היוו רוב ישראל שנקראת שלישיית דקבוז ביום
ההוא והיה ישרא שלישיית לאזכרים והיה מחפסל זכור ורחם להילן
ביום כי תעניו ומחפסל קאסא מעצלק דהיינו כסונה של חנימו
צמות מי מרת כסונה : שמהא לתרגם הנפכ שאלו ירוק
נדבוקי מרת בו' י"ל שלם עניוים נדקט על הפכים שמהו
הולד בן זכר שהיו צו שלשה שמות אחד ביום הלידה ושז
לח' במילתו ושז ביום ל' צפדיוו וכן היה האבילות ביום המיתה
שכאז יום המז ושז שבעה ימים אבילות ושז ל' יום : ביום
בא השמש בצחצח בו' צלנו צו כמו שציתא השם של צומנה
אזין על מסרון כל להוראים צוריתה שיש להם מסרון צצית'
להוראים : ר"שמה אזין על מסרון כל לא לתלמידיו הראוה
מורה על ידו : אחיתו עומדי בו' שפעו מרובי בו' נראה כל

הני שינוי דנתקו צעולם ביום מיתת כ"א מהס מורה על מלת
המת שאמר אחיקו עמודי כי הלקי עמוד העולם נחסר מהעולם
וראוי לזכרת עליו וספגו מרובי כו' ע"ש שבינו בלדקו וזכותו
ספגו לזכרות מלמעלה מים הרחמים וצמיתתו נקטנו להיות
מספיקין מדת הדין צעול' רמז' רמז' חמס' חמס' חמס' חמס' חמס'
כוכבי בצימח' דין דלפי טעם כוכבים שבינו נראים גם ביום אלא
שמחוק מאור השמש חוסר כרובי ביום אינו נראה וציוס שמת
נחשך היום קודם וזמן שהיו נראים זו ככבים כמו צלילה וכענין
שחמרו לגילי ביום בא השמש בצללים ואחיקרו כל אינו כו'
נחיקו כיפי כו' על הרוב הני דחשיב ואולי פורעניות הם הצאים
בצמיתת האדיקים וכמ' עפי' הרעה נאסף הלקי כמורה פרק
הבאים ואחשנו למלח' כו' ע"ש עשהים ופרס' ע"ש וכן י"ל
חקקלו כל אנדרטא כו' :

תנו רבנן ואלו קרעין שאין מאחין' הקורע על אביו ועל
אמו ועל רבו שלמדו תורה ועל נשיאו ועל אב ב"ד
ועל שמועות רעות ועל ברכ' השם ועל ס'ת שנשרפוכו'

אביו ואמו ורבו שלמדו תורה מנין דכתיב *ואלישע מלכים
ראה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו אבי אבי ב

זה אביו ואמו רכב ישראל ופרשיו זה רבו שלמדו חכמ'
מאי משמע כדמחרגם רב יוסף רבי רטב להון
ישראל בצלותיה מרתיכון ופרשין' ולא מאהין מנא לן
דכתב *ויחוק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים ממשמע
שנאמ' לשנים איני יודע שהם קרעין אלא מלמד שקרועין
ועומדות לשנים לעולם' א' ולא רש' לקוש' לרבי יוחנן אלהו
ר' רוא א"ל כיון דכתיב ואל ראו עוד לפני דידהי כמת'
דמי ועל נשיא ואב ב"ד ושמעות רעות מנ"ל דכתיב
*ויחוק חוד בבגדיו ויקרעם וגם כל האנשים אשר אתו
ויספרו ויבכו ויצומז עז הערב על' שאול ועל דינתן בנו
ועל עם ה'ועל בית ישראל שאול זה נשיא דינתן זה אב
ב"ד על עם ה' ועל בית ישראל אלו שמעות רעות' א' א"ל
רבא בר שבא לרב כהנא נאימא עד דאיא כלורא א"ל
על

נהר שלים לכתיב וסם הנהר השלישי מדקל : רבי זירא
 נולד בבבל וגדל בצדק ישראל והיונו דקאמר ארץ שנער הרה וילדה
 להני קרו ליה רב זורא ורבי זירא : אוי נא לה אמרה רתא כי
 אברה בלי חמדתה יכולה רתא לומר כן רתא זו עשרים : אחיתר
 הורידו דמעות : איתחמיהו גרואו גרואו של אור : אשתעיואל כל
 צדיק רוב עמר : כיפ : גרואא אבנים של אור : אשתעיואל כל
 צלמיא יהוה למחצילא נחלקו ונמנעם אורת השפוקים של גלמים
 וזורת המעצמות מפני אורת המסיד שנחלקה דרבי מנחם לא
 נסחכל אפי' צורת מטבע מעולם כדאמרין צערי פסמים והו'
 למחצילא כיון שהולקין במעבל ובמחצלים כלי עגול שבו טמון שיע
 הכותל : אנדרטי אורת מלך שמת : אתחתרו ע' בחיים גרנבים
 ובזמניה לא הון אתר גרנבים : כיפ דפרת אהררי חומות שהגבר
 במיות עליהן אקרא'ם עליו : נשיקו קרבו לו לזה מפני שני
 שפא שלם : שיצי קוליס :

והרש"א אמר דינא הוא דרבה ב' ע"פ מ"ס צמחמות
אי בר אבהו ובר אורין יאי אי בר אורין יאי וכו'
וה"נ רבה בר רב הונא היה מפורסם בר אבהו ובר אורין שהיה
אביה לראש צבאל אל בר המנוג' מפורסם בר אורין ולא נמצא בר
אבהו וע"כ כי מנוג' אגריסא הוא עבדי יקרא להדדי ואף צמיתתן
היה מכבד כ"א חזרו צבאל חזרה שהיה להם דבר אורין הוא
עיקר אל זה העיניעא אמר כי דינא הוא לררף שרבה בר רב הונא
גם בר אבהו צוה זולו כהעוד חורה של רב' המנוגא ועונש על כך
נפחת הינוק' ע"ס מ"ס צמחמות שילך דבר בר רב הונא קידש גזע
ויסכים עלה מצבאל שהוא רב הונא ועמו ספר מלחמות שהוא רב
ההמנוגא וע"כ קאת וקיפוד רמו על הישמעאלים שאל לשם לראות
בהסעדה וגדמו לקאת וקפוד שהם עופות עמאים כמ"ס לא לחנם
הלק' וחזיר אלל עורב הוכפלו לראות בשוד ושבר הבא לדור צמיתת
צ' הדריקים ואחר שקלף על עולמו ועון הדור הוא סיבת מיתתם
ז"ס כי חמס ממני נפשות שהדריק לא מת צבאל רק שנינו ביד
מלאך הקלף ומשחית והוא אינו מצחין צין לדיק לרשע ואח' שגם
המלאך שחט יונו לקראתו כיונ' לקראת כלל חמס' כמ"ס פר' הנושא
ההמלאך שחט לקראתו לומר לו שלום ואמר דגם כמחנה היא
השורה ונקיה ורובם ערבות שחט חמס כסא הכבוד נפשות הדריק'
לרורות צבאל חמס שם ושחט צבאל יוא נפש הדריק נקי : חמרים
הגיעו ראש ב' כלל ישראל נמשלו לחמס שאין לו אלא לב אחד
בדאמר צמחמות והאצרים יגיעו ראש צמחמות ואמר על לדיק
במחמ כמ"ס צמחמות ולא לאציה כי הדריק יאמר צמחמות הגפס
עליו"כ וחמרת ופרח לע"ה : באא באוריו נפלה ב' לוחות בחבה
בו' בנחל שושן נפלה בו' הפליג צהרבה דמיונות על רב אשי כי
היה צו תורה וגדולה צמחמות אחד בדאמריו פד"מ גם שחיה
הצהרבה שנים : חליש רע"ה כפרס"ה דהאי מדמה ליה לשלשה
דהאי לאציה ע"כ ר' ילי סבלה כשלשה צמחמות שהיה אציה ואינו כן כי
היה יס על השארות הגפס לע"ה : והא דכתיב אציה אציה היינו
לדורו אלל אציה משמע שהוא גופים גויה הנאכל ועשמו לאחיהם
בערשיהו שלא יהו ראויים לחלוק בדמסיק כי היבוס והחליט' מורים
על השארות הגפס להקים לאחיו שם כידוע לבעלי הקבלה : באא

זאלו מגלחין פרק שלישי מועד קטן צח

י"ח

צריה לראש שהעכו"ם ראש ולא אתה : מגזת קסרי כך שמה : לא אמרו לקרוע אשמועות רעות אלא ברוב צדור כל ישראל : כמעשה שהיה דש"ל ויהונתן : גרמו לנפשייהו דמרדי ביה וכה דקאמר לא קטלי יהודי רוצה לומר במס : לקל יתרי לקול כנורות ונצלים של מגזת קסרי שהיו רוקדים ומזוררים ומזמרים ומורדים במלכות : פקע שורא נבקע חוונות לודקיא : בת נעמימא צת הענה : השתא אי שקיל להו נעמימא אינשי ליה למיקרע על הגול ועל הכת' דהוי כנסרף : לא אמרו אלא בזרוע כשארס מאכדו צידים : ע"א לא אמרו אלא בזרוע שיש להם זרוע ויכולת להזלי כי מעשה שהיה של אותם שהרים העומדים על יהויקים שהיה צירס למחות ולא מיהו וזותם חייבים קריעה דכתיב ולא קרעו מכלל דאית להו למקרע : חברותא איכא חזירות הן שאלו קוצרין מתיס שלהו לבדן ואלו קוצרין מתיס שלהן לבדן :

הר"ן לא אמרו אלא ברוב צדור וכמעשה שהיה פי' צדור שאלו ויהונתן שהיו רוב ישראל לשם ונפלו בחרב אויביהם אע"פ שלא מחו אלא מיפוט : שקליה לעוטפתא כירושלמי יש אחא נעמימא שקליה ליה לחפלי דהונא דרבי חייל דרבי אבא וחנניה : שבע קל שפוטתא דשכנא סימן כשחזר בעיר כמו שאנו עושין : שפוטין עתה את המים להודיע משו"מ וצו"ת דבה הוא כסיל : להו הנך אינשי בשמחתא ירושלמי דהא אמרה העושה דבר שלא כהוגן לרדך נדוי : וישמעא אכזרה מפ' עכו"ם אינו חייב לקרוע אבל מישראל קרע אפילו בזמן הזה ויפלו בכניו דכתיב ויהי בקרא יהודי וגו' ואלא מיהו לא היה ס"ת אלא מגלת איכה ומכ"ש קא יליף ואפשר משום שאבד את האזכרות שבו ולא דוק אמרו ס"ת : מאי כתיב בה איכה ישבה בדר א"ל אלא מלכא כלומר אע"פ שהוא מקוץ אינו מלך על כרחי' : לא אמרו אלא בזרוע מיר"ל אמרו לקרוע אלא כשהוא שורק להבעים להקד"ה וכמעשה שהיה שנתכוון יהויקים לצלות המגלה להבעים : אבל אם נפלה דליקה בס"ת או בחפילין בנזים או חוטפים עופות אינו חייב כלל :

מחרש"א רטב להון לישראל בצלותיה מרתיבין בו' ומשמעו חכם ורצ כמ"ס פ' י"ג - מי שיש לו חוללה צדיקו ילך אלא חכם ויבקע עליו רחמים דקפלתו נשמעת : על הפסיק הענין בו' ק"ק על עס ה' ועל צית ישראל מאי על הפסיק הענין איכא הכא דהיינו עס ה' והיינו צית ישראל : ברכת השם מגיל דכתיב בו' קרועי בנדרים מפרש"י בספר ישעיה על ששמעו גידופי הסם והיא כמו ברכת הסם עכ"ל : מאי שלש דלתות וארבעה בו' ר"ל אחאי לא חשש לשורפה עד אחר שקרא ג' דלתות וארבעה וקא' דלא היה חש על כל הפורענו' שזכר דלחת דהיינו ד' פסוקים הקודמים עד שהתחיל לקרוא לו פסוק חמישי היו לריה לראש שהעכו"ם יהיו ראש ולא אתה כפרש"י וש"ל מאן אמרה כי ה' הוגה על כרש פשטיה בו' נראה שמש"עם אחר על שלא חש עד אחר שהתחיל פסוק חמישי משו"ל דבז מפרש כי ה' הוגה על רוב בו' ולא נזכר שום אזכרה באיכה מקודם זה והוא נחזון לקד האזכרות שבה לשורפן ואע"ג דודאי הא דקריעה דחצר הסופר משמע כל המגילה כמ"ס החופפות מ"ח משמע ליה נמי דקד האזכרות מדלא היה חושש לשורפה עד אחר פסוק ד' שאין בהם שום אזכרה עד פסוק ה' שיש בו אזכרה כי הוגה ה' על רוב גומר : * ערי יהודה מגיל דכתיב ויבא

על הפסיק הענין : ס"ת שנשרף מנא לן דכתיב * ויהי בקרא יהודי ג' וארבעה דלתות ויקרעה בתער הסופר והשליך אל האש וגו' מאי וארבעה דלתות ראמרי ליה ליהויקים כתב ירמיהו ספר קונות אמר להו מאי כתיב ביה איכה ישבה בדר אמר להו אנא מלכ' א"ל בכה תבכ' בלילה אמר אנא מלכא נלחה יחדה מעוני אמר להו אנא מלכ' ידרכי ציון אבילות אמר אנא מלכ' היו צריה לראש אמר להו מי אמרה : אמר כי ה' הוגה על רוב פשעיה מיד קרר כל האזכרות שבה ושורפן באש והיינו דכתיב * ולא פחדו ולא קרעו מכלל דבעו למקרע' א"ל רב פפא לאביי אימא משמיעות רעות אמר ליה שמעו רעות בהדיא שעתא מי הוא : עוד הוכירו בבדייתא דעל שמועו' רעות קורעין ולא מאחין ואמרו' עלה בגמרא ואשמיעות רעות מי קורעין והאמרי ליה לשמואל קטיל שבור מלכא תריסר אלפי מיהודאי במגזת דקסרי ולא קרע א"ל לא אמרו אלא ברוב צדור וכמעשה שהיה ומי קטיל שבור מלכ' יהודאי והאמרי ליה שבור מלכא לשמואל חית' לי דלא קטילית יהודה מעולם ההם אינורו גרמו לנפשייהו דאמר רבי אמי לקל יתרי דמגזת דקסרי פקע שורא דלודקיא : רבי אבא ורב הונא בר חימא הוו יתבי קם רבי אבא לאפניי שקלה לטוטפתא אנהא אבי סריא אתא בת נעמימא בעי למיבלעא שרא רב הונא ידיר ונאצליה אמר ליה אי בלעא השתא איחיבנא שנים קריעות : א"ל רב הונא מנא לן הא כירידי הוה עובדא ואתאי לקמה דרב מתנא ולא הוה ביריה ואתאי לקמה דרב יהודה ואמר לי הכי אמר שמואל לא אמרו אלא בזרוע וכמעשה שהיה : רב המנונא איקלע לרארי מתא שמע קל שיפורא דשכבא הוא הנך אינשי דקא עברי עבדיהא אמר להו להו הנך אינשי בשמחא לאו שבכא איכא במתא אמרו ליה חברותא איכא במתא אמר להו אי הכי שרי לבו :

שאין מתאחזין לעולם : שמעו רעות שמע על רוב הצדור שנהרגו : על ברכת השם שמע שערך את הסם : וכתבו בחופפות וז"ל ברכת הסם ירוש' רבי הושעיא תני אפילו השומע מן עכו"ם כדכתיב הממני יפלא אני ה' אלהי כל בשר : מהו לקרוע בזמן דהא רב אמר צם רבי חייל משרבו הגודפנים פסקו מלקרוע : ע"כ : אבי שהיה שקול לו כצדו וכאמו : ויהוה בבגדיו ויקרעם באלעס כתיב : ה"א ממשמע שנאמר ויקרעם לשנים אינו יודע שהם קרעים אלא מלמד שהיו קרועים לעולם : וה"א בסנהדרין צ"ה' מיתות : אליהו חי דלא ולמה קרע עליו : שאלו זה נשיא ויהונתן זה אב ב"ד דתכס היה : על על הפסיק הענין דעל כל אחד ואחד קורעין : ס"ת שנשרף קורעין עליו מפני אזכרות שבו : שלש דלתות מ"ס קרי דלתות שכל פסוק ופסוק של ספר קונו פרשה לעצמ' והשליך אל האש שערף ונרץ לחוד האור : אנא מלכא נאעפ"כ אלא מלכא : היו

אנשים

כה ב

ואלו מגלחין

פרק שלישי

מועד קמץ

אנשים משכס בו' קרועי בגדים ומנחה בו' דהיינו כשיאלץ
מזיקם לא היו יודעין צמורצן הצות וצדק שמעו וקרעו בגדיהם
על שראו צדק ערי יהודה צמורצן וקרעו לה מרס'י עס ונראה
הא דנקט תלמוד' ערי יהודה צמורצן ולא ערי ישראל משו' דהתקא
ידן לאחר מורצן צית שני איירי ולא היו יודעין רק ערי יהודה
דלא עליו מצבל צנני צית שני רק שצט יהודה וקלת מזנימין וי'
צננים שגלו להם ותצור לה עלו :
אמר רב יהודה אמר רב כל *המקשר על מתו יותר
מדאי על מת אחר הוא בוכה *הריא אתתא דרואי
בשבבותיה דרב הונא הוה לו' בניס שביב חר מינייהו
הוות בכיא עליה ביתירות שלח לה רב הונא לא תעברי
הכי לא אשונה ביה שלח לה אי צייתא מוטב ואי לא
תימוש ההיא איתת' וזורתי' לאידך ומתו כוליה ורות קא
בכיא שלח לה תימוש וזורתא לנפשה ומתה *אל תבכו
למת ואל תגדו לו *אל תבכו למת יותר מדאי ואל
תגדו לו יותר מכשיעור אלא כיצד שלישה לבבי ו' להספד
ל' לגיור ולתספורת מבאן ואילך אמר הקב"ה אין אתם
מרחמים עליו יותר ממני *בכו בכה להולך אמר
הקב"ה להולך בלא בני' ירושע בולוי לא אויל לבי אבל'
אלא למאן דאויל בלא בני דכתיב בכו בכה להולך כי לא
ישוב עוד וראהת ארץ מולדתו *רב הונא אמר זה
שעבר עבירה ושנה בה *רב הונא לשעמיה דאמר רב
הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה
לו ס"ד אלא נעשית לו כדחתר :

מקשר לשון וקסור מספד : על מת אחר הוא בוכה שכל
הנמשך עליו לטור יותר מדאי לער נמשך אחריו : ביתירות'
יותר מדאי : תימוש תקחן : וזורתא תכריצין דעד למת : מתו
כוליה ואכתיו צני ציתיות' : אין אתם צריכים לרח' עליו יותר
ממני שמעפיה ידי הוא והרגתיו צפסעי : בכו בכה להולך
סיפא דקרא כי לא ישוב עוד כלומר צכו גס לרשע מי שלא ישוב
עוד ונמלא נטרד מן העולם : נעשית לו כדחתר ואינו חוזר
עליה בתשובה : הר"ז' זה שעבר עברה ושנה בה פי' והיינו
להולך כלומר להולך צשירות לבו : כי לא ישוב לא חוזמן לו
תשובה כשאר בני אדם שמוש דנעשית לו כדחתר כדאמר' הכא :
מרהרשא' *מבאן ואילך כאלו עוברת בשוק בו' פירש'
בתוספות עד י"ז חדש והכי איתא צירושלמי בו'
עכ"ל אבל י"ז חדש לא נזכר בתלמודיו והכי וולוי דצריסר נרא'
דעד שלשים קאמר וכל הני שיעורי ג' ו' ול' הוזכרו לעיל בצמור
ואינו סותר דצרי הירושלמי דאייירי הכי נמי צרופסת :

דר"ף אל תבכו למת יותר מדאי וכו' וכונתו לדקדק בכתוב שאמר אל
תבכו למת והרי מלניו ככל אבות העולם שכלו על מתי' אצריסר
צנתיב ויבא אצריסר לספד לשרה ולבנותיה וביעקב כתבו ויפסדו עס מספד
בדול וכן צאחר ונמשה כתבו ויבכו' יוס' ועוד יש לדקדק שקיל' אל
תבכו ואל תגדו למת ליה דרשו אל תבכו' יותר מדאי אבל על חסרון הכות
והחסרה שביטו נהנים מהלדיו יש להצטער ולבכות יותר מדאי ולא נחש'
וזכו שרמו בכתוב צכו בכה שיהא צכיה כפול' להולך זה הדיוק שבמיתתו
קריומי ואין צורך למת אלא מי שחאו ומיעבשיו הוא מת אלא הדיוק
שצדיו גס במיתתו נקרא חי א"כ הוא הולך מחי' עולם הוה למי עכ"ז

יו
כו
ע"ז
נ"א
תת
קס
ירמיה
כז
ס
י"ז
ו'
ע"ס
רס"א
פרק
יה
וע"ס
רס"א

ואדו מגדחן פרק שלישי מועד קמן צט

ועד ששים זו היא מיתת כרת והאי דלא קא חשיב לה משום כבודו דשמואל הרמתי * רב יוסף כי הוה בר שתין עבד לרו יומא טבא לרבנן אמר נפקא לי מכתת * א"ל אביי נהי דנפיק מר מכתת דשני מכתת דיומי מי נפיק מר א"ל נקוט מידא פלגא בידך * רב הונא נח נפשיה פתאום דוו קא דאגי רבנן עלי' תנא לרו ווגא דמן הדיב לא שנו אלא שלא הניע לגבורות אבל הגיע לגבורות וזו היא מיתת נשיקה :

מת פתאום שלא חלה : זו היא מיתת חטופה דאמרין ולמות תולדות וסא מיני מיתת דגמטריא : זו היא מיתת כל אדם וכדרכו מת זו המיתה הטוב : מת דגמטריא שנה זו היא מיתת כרת גרסי' : בחמשים ושתים זו מיתתו של שמואל דכתיב וישב שם עד עולם עד עולמו של יוצל חמשים שנה : והאי דלא חשיב לה לעיל להאי צדדי איך דכרת משום כבודו דשמואל שמת בן חמשים ושתים : מכתת דיומי כגון הך דלעיל מת יום וכו' דמיסא דמיסא גערה : נקוט מידא פלגא דמכתת דשני נפקא :

ולגא שני"ח"ח שצאו מס' גבורות נחצברו חיון : תוספות מת בחמשים זו מיתת כרת בירושלמי חזקיה מפרקא אל תכריחו את שבע משפחות הקהה וכתוב לעיל ומן חמשים שנה ישוב מלכא העבודה ולא יעבוד עוד אלמא מקודם לכן חשוב כרת : כ"ב זו מיתת שמואל הרמתי בן חמי שנים כשהיה חיון אמר לרבא ואח"כ וישב שם עד עולם שנים יושב חדש שאלותיו יום נתמנה עליו להיות שופט דכתיב ועלי יושב יסב כתיב ועלי שפט את ישראל ארבעים שנה אחריו שמואל הרמתי ומקץ י' שנים שאלו להם מלך וכו' שנה מלך שאלו וכו' חדשים שמואל מיתת שאלו מת שמואל דאחיהא דתענית : הר"ן ז"ל לס' זו מיתת כל אדם פ' ואין אמר' עליו שהוא רשע : כ"ז היא מיתת כרת פ' של חיינו כיריות דשנות גבורות פ' סא דל מס' כ"דלא מיעגס פסו לה שיתין ופלגא דשיתין הא תלתין ובי חשבת הנחו כ'כדיהו אשחכא דנ' שנין היא מיתת כרת : חמשין ז' זו היא מיתתו של שמואל הרמתי : וא"ת מנא לן דלא חי אלא כ"ב שנין וי"ל מדכתיב ביה עד הגמל הנער ימי הניקה כ"ד חודש וכתוב וישב שם עד עולם דהיינו י' שנה שהוא עולמו של יוצל וכתוב בלויס מן חמשים שנה ישוב וגומר :

מהרש"א מאי קרא הן קרבו ימך ג' הן חד קרבו תרי כו' האי קרא גבי מת פתאום כתיב ולא חלה מקודם ה' ימים וצניקה מת שהיא מיתת פתאום כלקמן אלא דליפנין מיניה רמז לשאר בני אדם : מת בנ' זו מיתת כרת נ"ב כו' וכחצו תהום בירושלמי מאל תכריחו וגו' ועוד ימי שנותינו ע' שנים וגו' דל כ' דלא מיעגס עליהו נשתיירו כ' ותיהם דהא דשמעתין כ' משולל קאמר כו' עכ"ל וגרסא לישב דה"ק ע' שנין דל כ' דלא מיעגס כו' וכיון דמת בנ' הרי נכרתו לו ימים ומשגשג כ' שהם כשנות הנעורים והוא מצוה' לפי שיש לאדם כ' שנים אחר כ' שנים שהם ימי הנעורים וכו' שנים אלו הם דמיוני היוצל שהם מ"ט שנים מהם אחר כ' שני הנעורים הם ימי ספיר' ומשגשג של אדם על מעשיו ושנה ה' שפוא שנת צניעם של אדם הוא תכלית של אדם דמיון שפוא של אדם אחריו וע"ד זו אמר כ"ב זו מיתת שמואל הרמתי הוא למעלתו וע"פ מ"ט דיומא שאלמר מהרש"א חסידו ישמו' כיון שעצרת רוצה שנותיו של אדם (כלל חטא) טוב

אין

מכונים מה שאלר אל חצכו למות כי אם להלך בלא בניס כי כה אמר ה' על ההולכים בגולה ומחו בירושלים מקומם שאל יבנו להם כי אם להלך בלא בניס דהיינו שלום שהוא נדקיה כי לא ישוב עוד למקום הזה ואפשר שמור לומר ואלה הדרך הולך לא יראה עוד שהוא מיותר לרמז מה שהולך את עיניו באופן שם אופן הראיה לא נשאר לו וכו' :

אמר רבי אמי למה נסמכה מיתת מרים לפרה אדומה לומר לך מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתן של צדיקים מכפרת אמר רבי אלעזר למה נסמכה מיתת אהרן לבגדי כהונה לומר לך מה בגדי כהונה מכפרים אף מיתתן של צדיקים מכפרת :

מיתת הצדיקים מכפרת על אותו הדור : מיתת אהרן לבגדי כהונה שנאמר ויפסע משה את אהרן את בגדיו * ואהרן יאסף אל עמוי ומת סס : בגדי אהרן מכפרי' מן המשפט על שנות הדיו וכו' פעמון על לשון הרע דיומא :

מהרש"א מה פרה אדומה מכפרת כו' פירש בחוספת מכפרת על מעשה עגל וכדלמרי' דמדרש כו' ע"ס והוא דחוק שנחמון ע"פ אותו מדרש וגרסא אע"ג דמוכח דמיה דוכחין דפרה קדשי צדק הנית היא מ"מ חטאת קריי' רחמנא גס שהיא נקחית מתרומת הלשכה כמו שאר קרצנות וכמ"ס תהום צפ' מרובה לפי שריתין לה כהנים העושים קרצנות חשיב לורך קרבן כו' ואפי' בלא לז כ"ד כו' ע"ס : למה נסמכה מיתת אהרן לבגדי כהונה פירשו בזה' דכתיב ויפסע אהרן את בגדיו גומר ואהרן יאסף ומת ופי' הקונט' ובגדי קודש ילבוש לפי שאינו סמוך כ"כ עכ"ל פי' הקונטרס לא מלאהי ואין זה מקרא בשום מקום ועיין מה שכתבנו בחידושי הלכות :

הר"ף למה נסמכה מיתת אהרן לבגדי כהונה וכו' פרש"י ויפסע משה את אהרן את בגדיו וגומר וקשה דכיון שפ' זוה הק"ל להפסע בגדי אהרן בשעת מיתתו ולהביאם אלעזר מהו שז' שאלה שאלו למה נסמכה' וגרסא דדיק' כיון שכבר אמר קודם פסוק זה ויעש משה כאשר צוה ה' מה נורך לומר עוד ויפסע משה את אהרן את בגדיו אלא למסמך ולומר שקול מיתת אהרן עם בגדיו מה בגדי כהונה מכפרין וכו' ועיין הדיקס הוא שבגדי כהונה שמכפרים על גילוי עריות ושפיכות דמים ועכו"ס אינם מכפרים על גילוי של חטא אלא על שלא יקטרג עליהם עון של זה להבריעם לחובה וכן פרש"י ז"ל שם וכן מיתת הנזיקי מכפרת על ישראל :

ית' תנו רבנן מה פתאום זו היא מיתת חטופה חלה יום אחד ומת זו מיתת חטופה * רבי חנינא בן גמליאל יחזקאל אמר זו היא מיתת מגפה שנ' * בן אדם הנני לוקח את מחמד עיניך במגפה וכו' * ואדבר אל העם בבקר ותמת אשתו בערב כ' ימים ומת זו היא מיתת דחיה' * ג' גערה ד' גופה ה' מיתת כל האדם : א"ר חנין מאי קרא

ויאמר ה' אל משה הן קרבו ימך למות קרבו תרי ימך תרי הן חרא שכן בלשון יוני קורין לאחת הינא * מת בחמשים זו היא מיתת כרת בחמשים ושתים זו היא מיתתו של שמואל הרמתי בששים זו היא מיתת כל אדם * אמר מר ושרא מאי קרא * תבא בבלא אלי קבר בעלות נדיש בעתו בבלא בנימטריא ששים * לשבעים שביבה * לשמונים גבורה דכתיב * ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבור' שמינים * ואמר רבא מחמשים

יה כח

סא

סא

סא

סא

סא

סא

סא

וְאֵלֹוּ מִגְּלַחִין

ר' סעורס אחוה דרבה הוה יתיב קמיה דרבה חזיה דהוה קא מנמס אמר לי לימא ליה מר דלא ליצערן אמר ליה ומר לאו שושביניה דוא א"ל כיון דאתערע מולא לא משגח בי א"ל ליתחזי לי מר אתחזי ליה אמר ליה הוה למר צערא ב"ל כריבנד דכוסליתא דרבה הוה יתיב קמיה דרב נחמן וחזא דקא מנמס א"ל לימא ליה מר דלא ליצערן א"ל מר לאו ארס חשוב הוא א"ל מאן חשיב ומאן ספין ומאן רקיע א"ל ליתחזי לי מר בחלמא אתחזי ליה א"ל הוה למר צערא א"ל כמשחל ביניתא מחלכא ואי אמר לי קב"ה זיל בהרוג עלמא כד הוית איתית אמינא ליה לא בעינא דנפיש' עולמא דמלאך

אמר רבא חיי בני ומוזני לאו בזכותי תליא מלתא אלא
במזלא תליא מלתא דהא רבא ורב חסד' תריוהו
רבנן צריקי הוו מר מצלי ואתי מטרא ומר מצלי ואתי
מטרא רב חסדא היה תשעין ותרתין דבה היה ארבעין
בי רב חסדא שיתין הלילי בי רבה שיתין תכלי בי רב
חסדא נהא דסמידיא לכלבי ולא מתבני בי רבא נהא
דשערי לאנישי ולא משתבח ואמר רבא הני תלת מיני
פועי מן קמי שמיא תרתי יתבו לי ותרא לא יתבו לי
תמתיא רבא הונא ועותריה דרב חסדא יתבו לי
וענתותיה דרבה בר רב הונא לא יתבו לי :

30

ואלו מגלחין פרק שרישי מועד קטן ק

דמית'רבי אלעזר הובקא אכיל תרומה איתחוי ליה א"ל לאו תרומה קא אכילנא ולא קרש איקרי גור מיניה חליפא ליה שעתא רב ששת איתחוי ליה בשוקא א"ל בשוק כבהמה אתא לגו ביותה ויכיל ליה רב אסי איתחוי ליה בשוקא א"ל איתרח לי תלתין יומין ואהדרה לתלמודאי דאמריהו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ביום תלתין אתא אמר מאי כולי האי א"ל דקא דחקת רגליה דבר נתן ואין מלכות נוגעת בחברתה אפי' כמלא נימא רב חסדא לא היה קא יכיל ליה ולא היה קא שתק פומיה מנרסיה סליק יתיב אארזא דבי רב פקע ארזא דבי רב אשתוק ויכיל ליה רבי חייה לא קא מצי למקרבא ליה יומא חד דמי נפשיה כעניא אתא טרף אבבא אמר ליה אפיקו ליה ריפתא לעניא אפיקו ליה א"ל קא מרחם מר אעני אהרוא נברא אמאי לא קא מרחם מר גלי ליה ואחוי ליה שוטא דנורא אמציה ליה נפשיה :

יתיב קמיה דרבה לפני מטחו סהיה מולא : חזייה רב סעורס לרבה דקא מנמנס גוסס ולשון מעליף נקט : אמר ליה רבה לרב סעורס אחוה : לימא ליה מר למלאך השות : דלא ליצערין יותר מדאי : וימר לאו שושביניה הוא והלא אחס מכירו אמור לו אחס מלאך המות רגיל היה לזא צנינים : א"ל כיון דאיתרע מילא דגוסס הוא לא משנת ציה א"ל רב סעורס אנא אפייסיה דלא לינערין ומטו מיך לאחר מיתתך אחוי לי נשך ואלע סיכי עבדי : כי מית איתתו : כריבא דבוסילתא נקחין דס צמט צער כלסס שמקין דס : רצ נתון היה מנמנס גוסס : מאן חשיב מי הוא תשוב צניניו : ומאן ספין מי הוא אדם ראוי דלספיי מיני' ומיני' דלצורי : ומאן רקיע מי מתוקן אכלי לשון רקועי פסחים ל"א אמרי מי גבזה צניניו : כמשחל בינית' מחלכא כמוך שער שפסל בחלב דליפא לערא כלל : משום דנפישא בעתותא דיריה אי אמר לי זיל הוי צעמלא דמעיקרא לא צנינא משום צעמלא דמלאך המות שלא ימיתני פעם אחרת אע"פ שלא יצערני : לאו תרומה קאכילנא ואי קטלת לי מעמית דכתיב את משמרת תרומתי שררך לשמרה צטורה : ולא קרש איקרי דחשיבי כולי האי : הלפא שעתא ולא מת בצותו פרק : והר"ן ז"ל פירש כבהמה בשוקא דתמיה רואה אחס להרג אותי כבהמה בשוק חא לגו ציחא ולסס תמיתני ע"כ : איתרח המתן לי : דאמריהו צמסים : אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו צנינים : צמסכת פסחים צ"פ וא עובדין : מאי כולי האי שאתה רודפני כ"כ צחוק הזמן היה לך להמתין עד ל' כולם : דקא דחקת רגליה דבר נתן הונא בר נתן עמא וימניה להות נשיא וקא דחקת רגליה והכי אמרינן בפרק אחד דיני ממונות בסנהדרין מיתות רבי ועד רב אשי לא מלינו תורה וגדולה צמקוס אחד והוינן צה והא הוה הונא בר נתן מיכף כייף ליה לרב אשי : לא הוה יכיל ליה מלאך המות : יתיב אארזא עמוד של ארז שסמך למדרשו של רב : אישתיק רב מגרסי מקול הארז שפקע : טרף לשון צני' ערפות :

קא מרחם מר אעני' דכסבור היית שאני עני נודד ללחם וסולת לי : אהרוא נברא כלומר עלי מדוע לא תרחם ותן לי נשך ולא תטרימני לזא כמה פעמים : דמתפקדא למייתא ליה למר צהאי שלמא : אחוי ליה מלאך המות שוטא דנורא וגלי ליה דהוא מלאך המות והמלאך ליה רבי חייה את עלמו : מחרש"א איתחוי לי איתחוי ליה בו' פרש"י לאחר מיתה עכ"ל ומראה דהיינו צמלס ודבר זה מפורש פרק מי שמתו שהכות המדבק הגוף והנשמה הוא שני (ס"א שט) צניה"ו להודיע ע"י חלום וע"כ : איתרח לי תלתין יומין ואהררי בו' והיינו דאמרינן פרק מי שמת מהדורא צחלא דרב אשי ובערוך צערך הדר מי צה"ל וקאמר אשרי בו' והלמודו בידו מפורש פ"ק דצ"ב ודקאמר אין מלכות נוגעת כולי מפורש פ"ק דתענית : רב חסדא לא היה כולי פקע ארזא ושתיק ויכיל ליה בו' ונראה מענינו שמת צו ציום ולא חלה עקודס ולא הוי כלל כרת דיומי כיון שהגיע לגבור' שהרי צ"ב שני מי ה"ל מיתא נשיק' דלאמרי' לעיל דרב הונא וכן לעיל דרב אשי נראה שמת צו ציום שהגיע לגבורה כמ"ס צערוך שהיה ראש יציצה ששים שנה ומסתמא כשנעשה ראש לא היה לו מות : מכ' שנים :

משנה נשים במועד מענות ולא משפחות : גמ' מאי אמרי אמר רבא ווי לאול' ווי לחבלא אמר רבא נשי דשכנציב אמרי הכי ווי לאולא ווי לחבילא' : ואמר רבא נשי דשכנציב אמרי גור גרמא מכבא ונמשי מיא לאנשיכי' : ואמר רבא נשי דשכנציב אמרי שיוול אצטלא דמלתא לבר חרי דשלימא וזוריה ואמר רבא נשי דשכנציב אמרי עטוף וכסו טורי דבר ברבבי ובר רמי הוה וואמ' רבא נשי דשכנציב אמרי אחנא חגרי דאובוני' מיבדקי ואמר רבא נשי דשכנציב אמרי רהיט ונפיל ואמברי ויפוחא ויוף ואמר רבא נשי דשכנציב אמרי מותא כמותא ומרעא חיבוליא :

מאי אמרי' נשים כשהם מענות : ווי לה לאול' אוי לה להליכי' כזו שאינה חוזרת ואוי למשוי כזה שנושאי' את המת והר"ן פ"א אוי להולך למתוכננים עליו : גור גרמא מכבא נפלו הלחיים : ונמשי מיא לאנשיכי' כלומר הדרי מיהא למפרע כלפי מעלה : שיוול גולל צלשון נשי דשכנציב : אצטלא דמלתא תכריכי משי יקריס : למאן אמרו הכי לבר חרי דשלימא וזוריה לבר חריין שירד מנכסיו ואומרים הספד זה כדי שירחמו עליו לעשות לו ארון ותכריכין : חוספו' דשלימא וזוריה כל מה שיגע אין לו חלק ולא יטער לעשות לזה עזרו יותר : הר"ן השאילו לזה הנכסד גלימא של משי שכבר הושלמו הולאחיו ולא תלערכו להוניה עליו עוד מזון וכמות : זה היו אומרים על עני צן עובדים שאין לו תכריכים לפי כבודו : ועטוף בו' התעטפו והתכסו ההרים בחשך שזן גדולים וכן גבוהים היה המת הזה : הר"ן ז"ל זה היו אומרים על אדם גדול שמת בדרך כבוד ועטור והולך בכל לרכיו והיו אומרים התעטפו הרים וכסו עומכם בכל :

כב
שס
ע"ב
ע"ד
גור
ג' פרש"י

מועד קמץ

דברים של מיתה וקא מפיש תלמודא מאי נינהו דזרים סל
מיתה : (ודריש זאשר הוה סוף כל האדם כאשר הוה
עושה הוה גם כן סופו דיספד יספדוניה וכו' הרי"ף) : דיספד
יספדוניה שלא יאמר מה לי להספיד על מת שאינו קרובו אלא
יתחזק בלב שחס יספד יספדו : דיטען אחרים לקבורה :
דירל המרים קול בהספד : איבא דאמרי די לא ירל ידלוניה
מי שלא מרים עמזו בנסות אכל הוה מעטל להם מרימין לו מן
השמים : שזאמר כי טוב אבר לך עולה הנה עוז שעתה
זרשוק ולא בגאווה שלא זרשוק ויחזיקוק מאללם :
תלנו רבנן כשמתו בניו של רבי ישמעאל נכנסו ר' זקנים

לחצו רבי מרפון ורבי יוסי הגלילי ורבי אלעזר בן
עזריה ורבי עקיבא אמר לדם רבי מרפון דעו שחכם
גדול הוא ובקי בהגדות הוא ואל יכנס אחד מכם לתוך
דברי חבירו אמר רבי עקיבא ואני אחרון פהה רבי
ישמעאל ואמר רבו ענותיו הנפחדו אבליו ודמרו
דבתיו פעם ראשונה ושניה נענה ר"ש ואמר * ואיכם כל
בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה'האל דברים
ק"ו ומה נדב ואבירו שלא עשו אלא מצוה אחת דכתיב
ו'יקרבו בני אהרן את הדם אליו כך בניו של ר' עאכ"ו
נענה רבי יוסי הגלילי ואמר * וספדו לו כל ישראל וקברו
אותו וגו' והלא דברים קל וחומר ומה אביה בן ירבעם
שלא עשה אלא דבר אחד טוב דכתיב ביה *יעזכי נמצא
בו דבר טוב כך בניו של רבי על אחת כמה וכמה מאי
דבר טוב רבי איבא ורבי חנינא בר פפא חד אמר שבמל
משמרתו ועלה לרגל וח"א שבטל פרדסאוש שרושיב
אביו על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל * נענה רבי
אלעזר בן עזריה ואמר * בשלום תמות ובמשפחות
אבותיך הראשונים וגומר והלא דברים ק"ו ומה צדקתו
מלך יהודה שלא עשה אלא מצוה אחת שהעלה ירמיה מן
השטן כך בניו של רבי עאכ"ו * נענה רבי עקיבא ואמר
* ביום ההוא יגדל המפסד בירושלים כמספר הדרימון
בבקעת מגדו ואמר רב יוסף אלמלא חרגומא דהאי קרא
לא היה ידענא מאי קאמר בעידנא ההיא יסני מספדא
בירושלים כמספר אחאב בן עמרם דקטל יתיה הדרימון
בן תירומון כמספר אישיה בן אמינן דקטל יתיה פרתה
חגיגת בבקעת מגדו והלא דברים ק"ו ומה אחאב מלך
ישראל שלא עשה אלא דבר אחד טוב דכתיב * והמלך
היה מעמד במרכב נכח ארס וימת בערב כך בניו של
רבי על אחת כמה וכמה ואמר ליה רבא לרבה בר מרי
כתיב ביה בצדקתו * בשלום תמות וכתיב * ואת עיני
צדקתו עור אמר ליה הכי א"ר יוחנן שמת נבוכד נאצר
בימיו אמר ליה רבא לרבה בר מרי כתיב ביה ביאשיה
* גנו * אוספיך על אבותיך וגאפך אל כפרותיך בשלום
וכתי' * ויורו המורים את המלך אישיהו ואמר רבי יהודה
שעשאוהו ככברה אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן שלא
חרב בית המקדש בימיו * אמר רבי חנינא קשה יציאת
נשמה מן הגוף כצפורי כפי הוושט רבי יוחנן אמר כפי
כצפורי כפי וושט אמר רבי לוי בר חיטא הנפטר מן
המת לא יאמר לו לך בשלום אלא לך בשלום הנפטר מן
החי לא יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום * הנפטר מן
המת לא יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום שני * ואתה
תבא אל אבותיך בשלום * הנפטר מן החי לא יאמר לו
לך בשלום אלא לך לשלום שהרי יתרו שאמר למשה לך
שלום הלך והצליח

שם ע
חללים
ב יד

ירמיה
לד

זכריה
יב

תלכים
א כב

ירמיה
ל
מח

חללים
בבב

כמ
רבות

ברא'טו

ואלו מנלחין פרק שלישי מועד קמן קא

סמאל
כ טו
ח'ס
פס
עין
סוף
כרומ
רש"ט

בעה"ז ולא בעה"כ כלומר חס"י לאחר מיתה יעסקו בחורה לפני השכינה כדאמר' במעשה יהודה לא הוה ידע למשקל ולמטרה כהדי דבנן : דכתיב ילכו מחיל אל חיל וגומר וזהו בשעת פטירתן שהיו מנוי השכינה וזהו ליון של מעלה שאף כנגד ירושלים הבנויה כעיר שחורה לה יחדיו :

מהרש"א א"ל רבי טרפון דעו שהכם גדול הוא ובקי באגדות ואל יכנס בו ר"ל אל יכנס אחד לחוך בדרי חצירו במשע ומתן כיון שהם גדול הוא ובקי כולי גס הוא יבא לידי משא ומתן עמו ואכל אסור זו מדכחיז האנק דוס אכל אס כ"א ידבר בלעד גס הוא ישקוק ומדרך ענוה אמר רבי עקיבא ואני אחרון ועיין בפירוש הר"ן : **פחה רבי** ישמעאל ואמר רבו כולי אמר שקור פתח כדקאמרין לקמן דאין התנחמין רשאי לומר דבר ע"י פסחתהו כול' ואפשר שמשעס זה פסעס ראשונה לא כלו לנחמו כן לפי שהוא לא פתח לומר רבו עונותיו כו' עד שהפסוקו אצלנו : **ומה נרב ואבירי** שלא עשו אלא מצוה אחת כו' ר"ל דודאי כמה מצות עשו מקודם אלא כלומר מצוה אחת בעצמות כהונה שבו ציוס זר"ח ניסן החמילו לעבוד כהונה ויקריבו בני אהרן גומר ומשום אותה מצוה אחת של העבודה הנוגעת לכל אהרן ואחיסם כל בית ישראל וגו' ששצביל עבודתו מתו ציוס של ר"י שעשו כמה מצות כאלו שצביל רבים עכ"ל שרבים מספידים אותן וכן תפרש גבי דלקיוו שדיק גומר הים כדאמרין פ'תק והכא קאמר מצוה אחת שהעלה ירמיה מן השעש אלא דהיינו מצוה אחת הנוגעת בכלל ישראל להזיל ירמיה שוכיח את ישראל לעשות תשובה אמר שעשו לו רצו' כבוד צווחו ובמשרפות המלכים גו' צניק שעשו כמה מצות כאלו שצביל רבים על אהרן כמה וכמה שאנו רבים מספידין אותן : **דבר טוב בו** ח"א שביטל משמרתו כו' אשויש דקרא קסמין דבר טוב אל אלקי ישראל וגומר דהיינו לעלות אל ה' אלהי ישראל לירושלים לבטל דברי אציו ורצם שאמר אס יעלה העם הזה לעשות זבחם צבית' וגומר : **במספדא דאחאב בן עמרי** דקשיל יתיה הדריומן כו' פרש"י כשפר זכריה מדכחיז ציה ותעבור הרנה במחמה והוא הספד כולי עכ"ל אבל צפרק נ"ה דרשוהו מלשון שמה צבד רשעים רנה וענין דבר א' טוב ששעה שהיה עומד ומתחוק צמרצמה כדי שלא יכורו ישראל במכתו ויצרנו ותחלה נפיל' ניסח כך פרש"י צספ' מלכ' : **ובמספדא דיאשיהו** בר אבון דקשיל יתיה כו' ונראה הא דמדתה ההוא מספדא שהיה לעמיד בירושלים למספד דאחאב ויאשיהו לפי מה שמפורש פר' החילל וההוא מספדא בירושלי יהיה לעמיד על משיח צן יוסף שהיה נהרג אז על יד הרע שהיה נהרג והוא מספד על היחיד כמה שאמר וספדו עליו כמספד על היחיד וגומר ודומיא דהכי מספד דאחאב שלא נהרג רק הוא כו"ש ומלך ארם היה וגומר לא תלחמו את קטן ואת גדול כ"א את מלך ישראל וגומר : **וכן יאשיהו דלחיז וילך המלך יאשיהו לקראו** וימתיחו צמנידו כראותו אותו וצד"ה ויורו המורים למלך יאשיהו וגומר שנהרג שלא נהרג רק הוא וכדכחיז ויקונו ירמיהו על יאשיהו : **ואמר ר"י** אמר רב שעשאוהו ככברה כו' להפליג הקושיא מייחיי ליה הא דרבי יהודה דלא זו שלא מת על מטוה בשלום אלא שנהרג במטוה שעשאוהו ככבר : **"שמת נבוכד נצר בימיו בו"**

דוד אמר לאבישלום לך בשלום הלך ונתחלה וא"ר לוי כל היוצא מבית הכנסת לבית המדרש ומבית"מ לבית הכנסת וזכה ומקבל פני שכיני' שנהא' *ילכו מחיל אל חיל ירא' אל אלהים בציון א"ר חייא בר אשי אמר רב תלמידי חכמים אין להם מנוחה אפילו לעולם הבא שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון :

ראשונה ושניה צ' צנים מתו לו צ' פעמים : **לא עשו אלא** מצוה אחת צווס שמתו : ועל שם אותה מצוה שעשו צו צווס שקור היה ווס אח' למלא את ידם נאמר ואחיסם כל בית ישראל יבכו ציוס של רבי שלמדו ולימדו תור' וקיימו מצות על אחת כמה וכמה שאנו ראויים לספד : **מה אביה צנו של ירבעם :** **שלא עשה אלא מצוה אחת** וע"ס אותה מצוה שעשה משצמו הכתוב ואומר וספדו לו כל ישראל וען כי נמלא בו דבר טוב אציה צן ירבעם צבל משמרתו וגדולתו אומנות המלך : **ועלה לרגל** ולא הקפיד על מה שהקפיד אציו דכחיז עתה תשוב הממלכה לבית דוד אס ילכו ישראל לרגל ויראו מלכות בית דוד יושבין בעורה ואני לא אשכ בעורה שאין יציבה בעורה אלא למלכות בית דוד לצד : **פרדסאות** אורבים כדי שיתבו לעולים ואצ"ל הקפיד צנך וכשהגיע' משמרתו לשמור הדרך ציטלה והיו יכולין לעלות כל הרוצים לעלות : **ובמשרפות אבותיך** שסורפין על המלכ' לאחר מיתתו כל כלי תשמישן : **שלא עשה אלא מצוה אחת** סמוך למיתתו ע"ס אותה מצוה שהעלה ירמיה מן השעש זכה למשרפות אבותיו ולמות בשלום וספדו עליו הוי אדון האז מצוה דקא חזיז לא קאמר אלא אותו מצוה שסמוך למיתתה שצביל אותם מצות וכו' להספד דלדקי' נדבד ואציהו הרבה מצות קיימו בישראל' : **ואחאב נמי** קיים מצות דהא אשכחן ציה מצוה דלא חזיז לה דכחיז ויסס שק על צפרו ויסב צספ' ויהלך אט וכחיז הראיה כי נכנע אחאב : **לא רוח ירענא מה רוח** דמשמע מספד הדריומן צצקעת עגדו דהא מלחא הוא : **והמלך היה מעמר במרכבה** נבח ארם אפ"כ היה מחזיק עצמו במלחמה כדי שלא ינוסו ישראל ולא יתרגו : **בצפורי** בפי הושיש' כחבל שיש צו קשר ויולא צקושי מן החורן : **פיטורין** שקורין שתי ספינות ציח' א"ן להם מנוחה לשבח קאמר והולכין מנ"ע לרקיע ומרקיע לג"ע לטויל ולשמות שנה' ילכו מחיל אל חיל וגומר : **(מפרש"י)** והסופסת נראה שצסוק המספדא כתוב מאמר אר"א אמר רבי חנינא ת"ח מרבים שלום וכו' ואני לא תלחתי צמירא טובו לכחוד כלא פירושו כמו שכתוב צפרש"י וצחוספות' : **וזה לשון רש"י** ובל בניך למורי ח' כיון שכל בניך למורי ח' רב שלום צניק יהי שלום צחיל' חיל התלמידים שמתלמידים תורה צדים : **למען אחי ורעי** אלו תלמידי חכמים ה"עו לעמו יתן וגומר : **ו"ל** חוספות אר"א אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום וכו' סמך אהא דלעיל צוניק אלו תלמידי חכמים דקאמרין צמסכת צבת מאן צנא' אלו תלמידי חכמים שעוסקין צצנינו של עולם :

הר"ן ז"ל אל יכנס אדם לחוך בדרי חצרו פי' שלא ידרוש שום ח' ממנו מה שחומר תכרו : אר"ע ואני אחרון פי' ולא אדרוש שום דבר עד שתאמר' ככברה נפח שכולה חורין חורין : שלום זה בית המקד' כדאמר' צמסכת ר"ה ציוס שיש שום יהיו לשון ולשמה : אין להם מנוחה לא

ואלו מגלחין פרק שלישי מועד קטן

המאמר אבל לפרש' י"צ: כל היואל מנ' לבית המדרש וכו' הכונה שאח"כ שדול דה"מ מצינו הכנסת דכדמורי' תחס אע"כ דרזה לכו מיסגר בקי' בנסיות לא הוי מללי אלא בני עמודי היכל דרבו גרסי הניולא המוקד: המוקד: וכו' מצינ' לבית המדרש שרוא עולה או צמח המדרש לבת' כ' הניולא למטה ממנו מ"מ וזכה להקביל פני שכינה בעצ"כ כי בכל מקום שהם שורה שכינה דכדמורי' אלונין נא בעדד ח"א ובעצ"כ יר'א אל' אלהי' שונה: הקביל פני שכינה עני' יראה אלוה' א"ה' חלמיוי' המינס און עני' המטה שפחותיהם דובכו' דבקר ומשם עוליס ישיבה של מעלה לפני ה' יראה אל' אלהים ומשעני' לימודי לפני הקד"מ והכד"מ שחששע ש' וז"ל ציוון הול' ציוון וצירושג'ל' של מעלה שרוא כנגד ירושלים ש' מטה: ח"מ מרביס שלום בעולם וכו' לא להוביט סה"מ לא מנציח' שעושים לעולם אלא שלום לכל העולם מרביס שלום שלום שנאמר ורד שלום בניך אל' הקרי בניך דח"כ הול' ורד שלוםס כון דכדמורי' בניך למורי' ה' אלא' כל לדרוש דר' שלום צוין אל' המתכוונים לתדש שידוש' חורבן סמחוננוס' ללמד לתארים ומ"מ ידבר שלום אלו לעולם ש' ח"מ אל' כל העולם כל למדנו לכו הניולא שאר הכתובים יהי שלום דכחיל' של ח"מ ולומדי' חורה ומלמדים אחי ורעי' שהם ח"מ מרבה' עור ושלום כל ישרא'ל בשבעין ה' ח' ענו לעמו יתן שרוא' השחר ובשפלה ה' בידך אל' עמו בשלום נראה שח"מ מרביס שלום' לכל העולם ולמעלה בשם' ברכות בירחינו' עוד :

הדרן ערך מסכת מועד קטן

פרק ראשון

וְלֹא כִּי הָיָה תָנָא דְתַנְיָא יוֹחֵן בֶּן דִּהְבַּאי אוֹמֵר מִשּׁוּם
 ר"י סוֹמָא כֹּאֶחֶד מֵעֵינָיו פֶּטוּר מִן הָרְאִיָּה שְׁנֵאמ' ^{דכ"ו}
 *יֵרָאָה יֵרָאָה כְּדֶרֶךְ שְׂבֵא לִרְאוֹת כֵּךְ בֹּא לִרְאוֹת מֵהָ ^{י'}
 לִרְאוֹת בֶּב' עֵינָיו כֵּךְ לִרְאוֹת בֶּב' עֵינָיו:

יִרְאָה יִרְאָה כְּחֵם וְקִרְיָה יִרְאָה כֵּל וְכוּר אֶחָד פִּי הָאָדָם דִּמְשַׁע
שֶׁהָאָדָם רוֹאֶה אֶת הַשְּׂמִינִי וְהִנֵּה כֵּל וְכוּר אֶחָד פִּי הָאָדָם שֶׁמֶשׁ
שֶׁהָאָדָם נָא לִרְאוֹת הָקִים הַכְּחֵם לִרְיִיתָ לִרְיִיתוֹ : כִּדְרָה שָׁנָא לִרְאוֹת
כִּי הוּא נָא לִרְאוֹת מִמֶּךָ כֵּל לִרְאוֹת בְּנֵי עֵינָיו אֶחָד כָּאֵן לִרְאוֹת מִן
הָאָדָם בְּנֵי עֵינָיו

חוספות יראה ראה פשר' וכו' כצ"ל ולא יתכן נ"ח דהא לא שייך ביאה בזהו ענינה שכל מקום ועוד דריש מפורק קודם ארבי' הו' לנו לנרש מקח' ק"ב בריס' ח"י יראה ראה כ' לירא' צ"ע עניני שהלום צ"ב הארזות לפני עמוד צ"ע עניני ש' מקום אף האדם צ"ב למרות מקח' צ"ב ענינו ולא דמי לעמוד ועבר דדרשיהו תריוויני מקרא ש' (מפורק) דהס"ח כ"י הדדי גיטור אבל כהא כל מלך חלק מבריהו :

אח"כ לא אבינו ראש"י בין הדינים ראש"י ותוספתו שא"י ירושלים ובלתי
ש"ת אתו רצון לסבול דוחק חמשה עשר יום אחתיו ששאלו
בראותו מפני שגברתו בלא מקום ללון ביה"מ וללכת ב"ש לחם שמר
חמור ראש"י בלתי אמר מעולם שאשכח ב"ה לראות אה"י כל ימינו דקדוק
יראה בחי"ק הי"ד אל ששם הוא חמיר ב"ה לראות בלתי ששם דקדק
יראה דלגל ביה"מ מפני הדין עני באחזקתו ולא חתא אה"י ששם אה"י
חמור ששם ב"ה ב"ה עניס להיטיב לנו ביה"מ טובה מרובת כח"י עניס
א"ל דקדוק בן בנאו לראות גדולתו לגדד כללנו מחשבותינו לבשר ונפשו

מפרש"י בספר ירמיה' בשלום חמות' כו' כל ימי' נ"נ לא יאלו
אסירי' ובסמך נ"נ ילא לְדָקִירוּ מִבֵּית הַאֲסוּרִין וּלְמַחֲרַת מַת
וּקְבֻרָתוֹ בַּכְּבוֹד ע"כ': וְלֹא הָרַב ב"ה בִּימֵיו ב'ו' וְכֵן מְפֹרָשׁ
בְּהַדְיוֹ קָבַר וְלֹאסַפָּת אֶל קְבֻרָתוֹךְ בְּשָׁלוֹם וְלֹא תִרְאֶה עֵינֶיךָ כָּל
הָרָעָה אֲשֶׁר אֵנִי מַבְיֵא עָלֶיךָ הַמָּקוֹל הַזֶּה: *לְיִטְוֹל מִנֶּה יִפֶּה רֵאשׁוֹן
ב' פִּירֵשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל לִיתֵן וְכוּלֵּי ע"ש וּבִפְרָק קוֹנֵס יוֹן פֶּרֶשׁ"י
בְּשִׁחְלוֹק עַם אֲחֵרֵי הַכְּנָעִים בְּלֹאם הַנִּיחַ ע"כ' וְשֵׁם וְשִׁמְיוֹ
מְפֹרָשׁ: קִשְׁיָה יִצְחָק הַנְּשֻׁמָּה מִן הַגּוֹף בְּכַפְיֵירוֹ ב'ו' וְלֹא
מִדְמָה לִּיה לְהִקְלֹל וְלִיכַח זֶעַר אֵלָּא כְּמִשְׁחַל בְּיִצְחָק כּוּלֵּי הַיּוֹנִים
לְדָקִירוֹ דְּמִיירֵי זִיה לְעִיל וְהִכָּא בְּסִמָּה זִנִּי אֲדָם קְאָמְרִין :

ה'תק"ף והלא נדברים **ה'תק"ף** נדד ואחיו של עשו לא מצא אחת וכו' ויהי פ'רש"י שלק עשו אלא מצא אחת ביום שמיטה וכן פ' אה"כ והאי מצא דקדשי' לא קראת אלא אחת' מזה שמעון יצא עמו בשביל אותה מצא וכו' להספד נדדד ואחיואל ונדקדשו הרבה מצוות קיימו בישראל וקשה מ'נ"ל שמה שזכר הקד"ה ואחיואל ב' בית ישראל יבנו את השריע' ה'ה' בשביל המצוה שעשו באותו היום לבל דלמלא כל האליהם בשביל כל המצות שעשו בעוד' חיים' ווע' ק"ס לא עשו אלא מצא אחת דקדמי' הוא סמוך למיתות' לא קא חזי' מצוה שעשו בחיים א"כ א"ך הוא זומר בניו לא עשה אלא וכו' וכתמו דמחשבה שעשו בחיים מצוות סמוך למיתות' בניו לא עשו נצח' מה' ש' ונחמה שבאל' לנחמו והוכירו' יגיעות' נדדד וכות' אחרי' כמו שאל' רבו יוחנן בן זכאי' כשבאו לנחמו והוכירו' נרות אחר' אמר לא ד' נצרי אלא דברתונו ענין כל חסדיו' ונראה ש' שפליטות' א"כ מה' חזו לר' שפעאל שאמר רבו עונותיו תכפרו אל' בני' זה יורה שבחשאו מתו ויבוס עננה ר' טרופון ואמר לו מה מליני בני' אחר' של השועה זומר ב' בשביל אחר' אציה' מתו ב' בזהרן התאק' ה' לשמיעדו' זה מליני בני' אלא אחר העיון מני' שלא מתו בשביל אציהם שהיו רבו הקד"ה' ונבניו שלא יתחילו את האיס' כל ימיו ישראל יבנו את השריע' אחר ש' ר' ואם אחר' ברם מיתחתם למת' מנעו ה' מלהספיד ולבנות עליהם אלא ודאי' שאין לאציהם אחר' שום ברמא מיתחתם וכן אין לומר שבחשאו מתו שקרינו וזה' שאם בן אחר' לא הקד"ה' לישראל שיבנו את השריע' אלא שגרמו לנפש' בחשאו וזכור' משע' שלמ' ה' וארוס' שיבנו קראו את השריע' ונדדד' שכיון שבחשאו היום עשו מצוה בהקדשה דכתיב ויקריבו בני אחר' את הדם הגיהנ' אותה קריבו על קרבת' את' וזה' ואלא ק"ו' שנדד אציה' שלא היה בידם מה להגן כנגד חשאו על הקרבת' את' וזה' אחר' הקד"ה' כל ישראל יבנו את השריע' שכן בנחותם ב' שלמ' את' מתחשבו' ש' שורדו' ואין' ישראל לבנו' כל שכן בניו לא רבו שלא נודע להם חשאו כמו שמדע' בזמ' הרומיות' כל ה' היתה מיתחת' בשביל חשאו וכל השלמות' עומס אחר' חסרונם' אלא היה דורס' וכל ישראל יבנו על סמורן וזכותם נעננה רבו וקץ' בהגיליו' וכל לומר שלא יתכן לומר כ' בעון אבות' מת' בנו שקוא' זומר רבו עונותיו' תכפרו אל' בניו שהיו אציה' בני של ירע' שמדע' חשאו' לר' אציה' שחשאו והשלי' ונדר' אל' ועל ביהו' חשאו וכל' כדכתיב' והכרתיו ירעסם' משחון בקיר' המת' לירעסם' ואל'ו' להכניס' ואל'ו' כל' בניו אציה' שחשאו' על דבר' טוב' וזה' לקבוע' ולא' ענשם' בעון אציה' ירעסם' ואע"פ' שלא היה ביד' אציה' אלא דבר' אחד' טוב' בלבד' כל' בניו של ר' שיש' בידם' כמה' ממות' שאין לומר' שנענשו' בשביל אציהם' וכו' שלא עשו דבר' של מעל' לר' שובדאי' אין' ל' שמחן בעון אציה' אלא שהבינו' כל' מיתותם' והכלו' אל' המתה' ענינה' ר' אלעזר' בן' עזריה ואמר' ונודע להם' חשאו' שלא נכדדו' מנד' חשאו' אלא' מנד' שהבינו' לשמות' וכן דרש' ר' מ' מחלף' שחשאו' לפסוע' בשביל דבר' אחד' שלא' אל' הפיל' לבן' של ישראל' במתותם' ויטעו' ויהיו' רחוקים' ספרו' לו כל ישראל' כ"ס' וק' ו' בבניו' של' שלא' חשאו' שראוי' למוסר' בשביל' שחשאו' וכו' לישראל' זה' י"ל' בבניאור'

הכל חייבין פרק ראשון חגיגה קב

כתיב אלא אין זו מים ה"א דלגופא אתי שלא היה זו מים ולא
הוא דייקין מנינה אצל נחשים ועקרבין יש זו אצל הסתא
דכתיב והצור רק ובצללו ומי שלא היה זו מים ע"כ דאין זו
מים לדיוקא אתי נחשים ועקרבין יש זו ואין זו מים הוא פירושו
של והצור רק גם מ"ס הרא"ש לפי דרכו בנחשים ועקרבין אין
זו מילוי ולא אימעיט מהצור רק עכ"ל אין זה מובן דהא אמרו
בהאי ליטא לחפירה מלא נחשים ואין להאריך בזה דמתוך
שמעתיין ופיר' רש"י לא משמע אלא כדברינו והקשה הרא"ש כיון
דהיו צבור נחשים ותנא פ"ב דיבמות נפל לחפירה מלגה נחשים
ועקרבין מעידין עליו כו' א"כ לא כיון ראובן להצילו ויתיר' דל"ק
דלא ידעו שיש זו נחשים כו' עכ"ל ע"ס ועיין ברמב"ן שדבריו
מטין לזה ובפעת ר"י תיסק דהוא א"ל להשליך לצור אחר דכתיב
השליכו אותו לצור הוא הוה השליכו אותו הנזרה שמעט צור אחר
כו"ל עיין שם :

הר"ף דרש דבא מ"ד מה יפו פעמיך בנעלים וכו' נראה שהקשה לרבא
שלא נא לשבח לבגדים ישראל מנח רגל ועד ראש פעמיך מחוקי
יריכין שרר' זוארד עיניך ראשך וכו' זה לא לשבח בנעלים לזה
דרש כמה נאים רגליהם של ישראל כלומר לא ולמד שכתוב פעמיך ולא אחר
רגלך כמו שאמר יריכין אלא לדרוש על פעמי רגלים דכתיב בזה ד' פעמים
בשה יראה כל זכור וזהו מה יפו פעמיך שם ב' פעמים בשה ויהיה
בנעלים מלשון עולים כלומר בזמן שעולים בפעמי הרגלים ומתחזק' בזה
להיותם בת נדיב זה אברהם שהתנדב לבנה לעיר שורא ולעלות לירושלים
דכתיב ויסע אברהם הלך ונסוע הנגדה שהם מחזק' ויחזק נגד ירושלים וכן
הוא אומר נדיב עמים שם אברהם ראשו לעלות באשפת עם לירושלים :

ת"ר מעשה ברבי יוחנן בן ברוקא ורבי אלעזר בן חסמא
שהלכו להקביל את פני רבי ירשע בפקיעין אמר
להם מה חרוש היה היום בבית המדרש אמרו ליה רבי
תלמידינו אנו ומימינו אנו שותני אמר להם אינפ"כ א"א
לבית המדרש בלא חרוש שבת של מי היתה שבת של
רבי אלעזר בן עזריה היתה ובמה הגדה היתה היום
אמרו לו בפרשת הקהל ומה דרש בה *הקהל את העם
האנשים והנשים והנפא אם אנשים באים ללמוד ונשים
באות לשמוע טף למה באו' כדי להקביל שכר למביאי'
אמר להם מרגליות טובה היתה (לי) בידכם ובקשתם
לאברה ממני ועוד דרש בה *את ה' האמרת היום וכתיב
וה' האמירך היום אמר להם הקב"ה ישראל אתם
עשיתוני חטיבה אחת בעולם ואני אעשה לכם חטיבה
אחת בעולם אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם דכתיב
*שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואני אעשה לכם חטיב'
אחת בעולם דכתיב *ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ
ואף הוא פתח ודרש *דברי חכמים כדרכונות וכמסמרו'
נטועים בעלי אסופות נתנו מרועה אחד למה נמשלו
דברי תורה לדרבנות לומר לה' מה דרבן זה מכון את
הפרה לחלמיה להבי' חיים לעולם אף דברי תורה מכונני'
לב לומדיהם מדרכי מיתה לרדכי חיים אי מה דרבן זה
משלמל אף ד' משלמלין ת"ל וכמסמרות אי מה מסמר
זה חסר ולא יתר אף דברי תורה חסרים ולא יתירי' ת"ל
נטועי' מה נטיעה זו פרה ורב' אף ד' פרים ורבים בעלי

אסופות

כר ב

לר' סימא ב' עיני פקחות וכונה שלמה ולא מתחיתם וכן אמרו לקמן
בגמרא ח"י תנחום חרש באינו אחת פסור מן הראייה שנאמר באינוהם כי
לאשר רגונם שימעה תפלתו בכל קראש' אלו כדמסי' קרא ואינו אל שעתם
כן נעא אונעו למחמתו ונקטי' לתחתיו וכן מ"ס עוד חסר ברגלו אחד
פסור מן הראייה שנאמר רגלים וכו' והכל הולך על דרך אחת :

הנהנו תרי אלמי דהוו בשבבותיה דר' בני ברתי דרבי
יוחנן בן גודנא ואמרי לה בני אחתיה דרבי יוחנן
דכל אימת דהוה עייל רבי לבי מדרשא הוו עיילי ויתבי
קמיה ומניידי ברישייהו ומרחשי בשיפותיהו ובע' רבי
רחמי עלייהו ואיתמו ואשתב' דהוו גמירי הלכתא וספרא
וספרי ותוספתא וכולי גמרא : דרש רבא מאי דכתיב
*מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב כמה יפין רגליהן של
ישראל בנעלים בשעה שעולין לרגל בת נדיב בחו של
אברהם שנקרא נדיב שו' *נדיב עמים נאספ' עם אלהי
אברהם ובי אלהי אברהם ולא אמרי יצחק ויעקב אלא
אלהי אברהם שהיה תחלה לגרים א"ר כהנא דרש רבי
נחן בר מניומי משמ' דר' תנחום מאי דכתיב *והבור
רק אין בו מים ממשמע שנא' והבור רק איני יודע שאין
בו מים אלא מה ת"ל אין בו מים מים אין בו אבל נחשים
ועקרבין יש בו :

הלבנתא משניות : מכאן הוסימו בנמרא שהאס'ם לו כח ללמוד
מה שסומע : שנקרא נדיב על שגדנו לנו להכיר
צורא : נדיבי עמים הם הגרים המתנדבים מן העמים לקבל
עליהם עול מצות : והבור רק משום דרבי תנחום אמר נקט לה
הכא כדי ששפירא דרבי תנחום ללגלג בנמרא : אבל נחשים
ועקרבין יש בו לא היה ריק אלא ממים (דיוק דהל"ל וישליכו
אותו הנזרה למדא ואפילו דאמר והצור רק לא הל"ל אין זו מים
אלא דלא הוה וליפני מנינה נחשים יש זו אלא ממה שאמר אין זו
מים וק"ל הר"ף) :

תוספות תחלה לגרים שגלגלו על המילה עפי' מכל אותם שלפניו :
הדושי' שיהי' תחלה לגרים זה הספוק כלו נדרש בויקרא
רבה גבי ושבח עד ה' אלהיך אין לך נדב גדול מן החסופה : מעשה שהיו
בביתו דמי' ר' אלעזר ור' ירשע וכו' גזר סנקלטיין של מלך מכאן ועד
ל' יום לא יהיה יהודי בכל העולם והיה מסנקלטיין של מלך אחד ירא שמים
בא לו אלל"ר ג' ובלה לו את הדבר והיו רבותיו מעללים הרבה אחר להם
אותו ירא שמים מכאן ועד ל' יום יעמל' אלס אלהי' וכו' וקא' דרש כולי' הוא
קרא גבי ברי' והייט דקא דרש הלא אחי' נקט עפי' עם אלהי' אברהם מעם
אלהי יצחק :

מהרש"א מה יפו פעמיך בנעלי' וגו' מה נאין רגליהן
כו' הדיינו כל מי שאין רגלו יפה אינו עול' כדלקמן
פרט לחסר כו' ותלה נילוחן סולבין בנעלים דכל הולך יתק' הולך
בצער כמ"ס מנעני רגלך מיתק' אצל סולכי רגלים הלכו בשמחה
בקרבותיהם של שמחה ובתרגו' מפרש כמה שפירן כו' ג' ומנין צשתא
בסמלנין דסמנא כו' אבל נחשי' ויעקרבין יש כו' פרש"י לא
היה ריק אלא ממים עכ"ל ור"ל דודאי בכלל והצור רק סתמא נמי
משמע שאין זו מים ומדכתיב שז אין זו מים לא אינטיק'
אלא לדיוקא אצל נחשים ועקרבין יש זו ואעפ"כ לא היה ניזוק ווסק'
אצל לדיוק' אצל עמים ואנשי' למאי אינטיק' ואין להקשו' דלא לכתי'
אלא אין זו מים וכמ"ס הרא"ש דלאו קושית' היא דאי לא הוה

שם
ספרים

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

מ
מ

הכל היכיכ פרק ראשון הגיגה

אסופות אלו ת"ח שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה הללו מטמאים והללו מטהרים הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין שמה יאמר אדם הואיל והללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין היאך אני למד תורה מעתה ת"ל כולם נתנו מרועה אחד כולן אל אחד נתנו ופרנס אחד אמר מפי אדון כל המעשים בדרך הוא שנא' *וידיבר אל'הים את כל הדברים האלה לאמר "אף אתה עשה אוניך באפרכסת וקנה לך לב לשמע דברי המטהרין ודברי המטמאין דברי האוסרין ודברי המתירין דברי הפוסלין ודברי המכשירין ובלשון הזה אמר להם אשרי הדור שר' אלעזר בן עזריה שריו בתוכו שאין דורו יתום ולימרו ליה בודאי משום מעשה שהיה דתניא מעשה ברבי יוסי בן דורמסקית שהלך להקביל את פני ר' אלעזר בלוד אמר לו מה חדוש היה היום בבי' המדרש א"ל נמנו וגמרו עמו ומאב מעשרין מעש' עני בשביעי' אמר לו יוסי פשוט יריך וקבל את עיניך פשוט את ידיו וקבל את עיניו בכה ר' אלעזר ואמר *סור ה' ליראיו ובריתו להודיעם אמר לי' לך ואמור להם אל תחושו למניינם כך מקובלני מר' יוחנן בן זכאי ששמע מרבו ורבו מרבו הלכה למשה מסיני עמו ומאב מעשרין מעשר' עני בשביעית מה טעם הרבה ברכים כבשו עולי מצר' שלא כבשו עולי בבל וקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא והניחום כדי שיסמכו עניים עליהם בשביעית תנא לאחר שנתישבה דעתו אמר יהי רצון שיחזרו עיני יוסי למקומן וחזרו' דרש רבא *ועמך כלם צריקים בין שאמר להדליק בין שאמר שלא להדליק שניהם לא נחבוננו אלא לרברב אחר :

להקביל פניו י"ט פיה שאדם חייב לכבד את רבו צהקלת פנים כדאמרינן בר"ה מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת : תלמידך אנו ואין לנו לרברב צניק : האמרת שבת כמו יקאמרו כל פועלי האון יסבצמו שדרכס ללחם: הטיבה אחת שבת מלרים שפי' משוונות : ואף הוא ר' אלעזר בן עזריה : לתלמידה שרות המענה : פוסלין ומכשירין שייך לענין פסול עדות ופסול כהונה : כולן אל אחד אמרין אין לך אחד צנני המחלוקת מביא ראיה מתורת אלה אמר אל מתורתו של הקד"ה : פרנס אחד אמרין אין לך מביא ראיה מדברי נביא הלא לחלוק על משה רבינו : עשה אוניך באפרכסת תאמר שכולן לכן לשמים עשה און שומעת ולמוד ודע דברי כלן וכשתדע להבחין איזה יכשר קצת הלכה כמותו : אפרכסת ערומי' א' שעל הרמים : מה מסמך זה כשנענין אותו צותל הוא מחסרו : יבול אף זה באת' נביעים כנשיעים שדרכס לפסול לרבות : ולימרו ליה בודאי מיד למה העקוק לומר תלמידך אנו : נמנו וגמרו והקנינו שיהיו ישראל הדרים בעבר הירדן כמה שקצשו מסיחון ועוג

מאריך צני עמו ומואב מעשרין עכשו מעשר עני צנצויות פהם היו זורעין צנצויות כדמפרש לקמן שלא קדשו עולי גולה בקדושת הארץ : פשוט יריך וקבל עיניך הוקשה צניו שנתן עטרה לאחור מנין הרי מימות אנשי כנסת הגדולה היתה תקנה זה : אל תחושו למניינם אל יהי לכם שום חשש וגמגום חרטה כמה שנתייחס ותקנת' שהי' הסכמת' להלכה ספק מקובלני וגומר וקדושה ראשונה שקדשה יהושע לא קדשה לע"ל אלא קדוש' שניה נהקדשה לעולם כדנתיא צנימות קדושה ראשונה ושניה יש להם שליטת אין להם לפיכך צבאר א' אין זורעין צנצויות מוך מעמון ומואב והניחום מלקדשם כדי שיסמכו עליהם עניים צנצויות צלקט שכתם ופסא ומעשר עני לך תקינו להן שיהיו מעשרים מעשר עני ודרשות הפמי' הוה להעלין עליהם איהו מעש' שירצו לפי שאין חייבין בתורה : להדליק ביום הכפורים כי יש מקום שנהגו להדליק צליל יום הכיפורים ויש מקום שנהגו שלא להדליק וע"ז דרש רבא כי שניהם נחבוננו לדבר אחד לאסור תשמים המעט וזה שאמר להדליק לפי שלאחר הגר לא יאמס מעטו וזה שאמר שלא להדליק סובר כשהגר דולק מתחלך ורואה את אשתו ומתאפה לה ע"ז הרי למדנו מכאן שהאוסר להדליק נר והמתיר ואפי' התמייז ההדלקה כלם נקראו לדיקים להיות כוונתם א' לקיים מצוה כן כל האוסרים וכל המתירים צלם מצוה צעולם דצריה' לכן נתנו מרועה אח' כיון שכוונתם א' לפרס מצוה א' מצוה ונולד זה אכשז שכווננו לומר כי אחרי שהאוסר גם המתיר יש לכל אח' מהם הקדמה שכלית המציאות לקיי' סדרתו הרי כל א' מהם יש לו התל' צלחת משא' כ' אסו חולקי' צמלא' ר"ל שזה יאמר כך א"ר וזה אמר כך אמ' והנה זה נקט' עם מ"ש צמלא' זה על נטועי' מה נטועי' זו פרה ורבה וכו' ודי צמקין זה צרמו לזכיר' צעלמי' : תוספות פהם נסים לשמוע אמרין בירושלמי דלא כן עזאי דאמר חייב אדם ללמד לבתו תורה : כדי ליתן שבת למצואהם על זה סמכו להביא צניות הנכנסת * וזו כעמך ישראל בני אחד אמרין במדרש ג' מעידים זה על זה הקד"ה וישראל וצבת הקד"ה וישראל מעיד' על שבת שהוא יום מנוחה : ישראל וצבת מעידים על הקד"ה שהוא אחד : הקד"ה וצבת מעידים על ישראל שס' יחידים צעבו' ועל זה סמכו לומר אחת אחד בנחת שבת אף על פי שאינו מדרש על ענין שבת כו' הלא כמו הפלת ערבים ושחרית ע"כ * מדועין אל אחד נתנו וכו' תימא בשלמא בפ"ק גיטין גבי פלוגתא דפלגס ביצבעה שייך שפיר אלו ואלו דברי אלהים חיים דאפשר דהו' תרומיהו אלא אלו מעשרין ואלו מעמאין אלו מתירין ואלו אוסרין היאך אפשר ויש לומר שלפניך גילה לך הכתוב אחרי ויבס להטות : באפרכסת בחוספות כתוב עשה אוניך בחרי דברים והניסם בו דברי המעמאיים והמעשרים ואותה גרסה נראית דהא אפרכסת מכניס בו ומואב ביו למות לא ויש לשב' אפרכסת לעולם היא מלחא כי כמו שהיא מריק' עולמה מעט מעט כך משפיעות למלאות' וכן אתה חפוק אוניך למלאותם מדברי הנמים ע"כ :

מהרש"א של מי היתה כו' דר"ג הוי דריש צ' שבתות ורבי אלעזר בן עזריה שבת אחד ושאל כן ליעד מי הוא בעל הגדה דאמרו כל האומר דבר צום אומרין גאולה לעולם : ונשיים לשמעות כו' וכתבו התוספות פרק היה נוטל אמתניתין דהס' בן עזאי אומר חייב אדם ללמוד את בתו תורה כו' דליקא בירושלמי ה' דבן עזאי דלא קרבי אלעזר בן עזריה דלמר

הכל חייבין פרק ראשון חגיגה קנ

דאמר הכא אנשים ללמוד ונשים לשמוע ונראה דפירוש נשים לשמוע מזהו כדי שידעו לקיים מצוה ולא משום שידעו שזכות תולה בדאמר בן עזאי : טף למה בר' ים לעיין בזה דהא כתיב בחר הכי באותו ענין ונביאה אשר לא ידעו ששמו ולמדו וגו' הרי שאף הקנאים אשר לא ידעו הם בכלל שמיעה ולמידה וי"ל דההוא קרא בקנאים שהגיעו כבר לחינוך והם בכלל שמיעה ולמידה בדאמרין קטן שהגיע לחינוך אצלו מלמדו תורה ואשר לא ידעו היינו שאינן יודעין לשמוע ולעשות שזכר בקרא גבי אנשים ונשים וא"כ הטף דהכא ע"כ לא איירי בהגיע לחינוך דלא אינערך לה דהא משום בקרא דבחר הכי ונביאה אשר לא וגו' אלא דהטף איירי בקנאים שלא הגיעו לחינוך ואינן בכלל שמיעה ולמוד ולמה הם באים אלא כדי ליתן שפר למציאיהן ולכן כללן עם האנשים והקנאים ליתן שכר להם על שצביאין אותן וצדקן למות אותיות טף שלמיהם ולאחריהם הם אותיות עך חיינו שמציאין הטף צד"ה להזיק עך ח"י ולפי שהיראה הם צננים שהגיעו לחינוך אינה עצמית לשמוע ולעשות לכך לא כללן בקרא קמא דכתיב בזה ושמוע לעשות באנשים ונשים אלא דכתיב הכא ישמעו ולמדו לירא את ה' כל הימים והיינו שתחזוק בהם השמיעה ולמדו ליראה את ה' כל הימים והיינו ציני גדולותם : אחם עשייתו חטיבה בו' עיין פרש"י אבל בתומם הוסיף פרש"י מלשון הצדלה הוא הצדלתי לך מזהו נכר כולי ע"ש והיינו דקאמר הכא חטיבה אחת שמע ישראל וגומר ה' אחד וכמ"ס ונפלינו אני ועמך וגו' ולפי זה יש לפרש חטיבה מלשון חוטט ע"ס דאשראל נחטטין ונבדלים מכל שרם עכו"ם : ואף דר"א פרש"י ראב"ע ע"כ לשון וכן משמע מדקאמר ר"י לבסוף אין דור יתום שראב"ע כולי אצל י"א אף הוא פתח ודרש בו' לא משמע כן אלא בחר דשמע ר"י דרשה דראב"ע אחס עשייתו חטיבה אחת אף אני אעשה אהם חטיבה אחת כולי פתח אף ר"י לדרוש כעין זה בדקאמר מרובה אחד אל אחד נתנן וכה"ג איתא בפרק כל המנחות כיון דשמעו דאמר אדיר פתח הוא כולי ע"ש דקא"ל לבסוף אין דור יתום שראב"ע ע"ז כולי ור"ל דשפיר נתכוון דדרשמו כעין דרשה זו : דברי תורה לדרבן בו' נקט דברי תורה במקום דברי חכמים דכתיב בקרא דר"ל דברי חכמים היינו חכמי התורה שפושין סייג לתורה גופה שהוא דבר פלגלמי מענינו דכתיב לעיל מנייה אין וחך ותקן בו' שדרשוהו על מצות דרבנן שהן סייג לתורה כגון ערובין ונ"י ושניות לעריות ומל"ה דרבן פירשו בו' שהוא מתא' התקוע בתוך המרדע דכתיב ולהציב את הדרבן וכדפתי פ"ט דכלים מלמד שכלל את הדרבן ובירושלמי דאגדת חלק מ"כ שהוא נקרא דרבן מדיר בינה בפרה והוא שדימה לב' האדם רע ונעוריו כפרה סוררה ודיונה הצורה לדרבן דכמו שהדרבן משה את הפר' להדריכה ישר לתלמייה להוציא חיים גופנים לעולם כך דברי תורה וחכמים מכוונים לב' התלמיד' מדרכי מיתה לחיים הרוממים : אי מה דרבן זה משאל בו' שאינו מחקי' אף דברי תורה אינן מתקיימין ח"ל במשמרות שהוא דבר צנוע ומתקיים במקומו כך דברי תורה מתקיימין לעולם כמ"ס כמה מלכים גורוין גורנות ומתנעלים ומשה גור כמה גורות

ואינן בטלין לעולם וא"ת אי מה מסמך בו' ר"ל מחסר ומתקן בנחת מקום שהוא תקוע שם ח"ל נעושים דה"ל למכתב כמסמך הקנאים או תקועים אלא נעושים שאינו מחסר אלא שפרה ורבה ומוסיף גידולים והא' דלא כתיב כחילנות נעושים מפורש בירושלמי דלא אצטרך למומר אלא כחילנות נעושים אלא מלמד שיש בו שבת של מעט ובירורו של ברזל : אלו ת"ח שיושבין אספות שהצורה נקנית בקיבוץ בדאמרין אימתי ד"ת נשמעין כחקקן בזמן שצליהן שומעין אותן באספות ומדכתיב אספות צלשון רבים ולא אספה דריש ליה לב' אספות מחולפין הללו מעמאין ושללו מטהרין : נתנו מרובה אחד אל אחד נתנן פרנס אחד בו' דבכלל רועה אחד אל אחד כמ"ס האלקים הרועה גו' רועה ישראל האוינה גומר ובכללו ג"כ פרנס אח' זה משה שא' אינה משה רועה לאנו גומ' והוא נקט פרנס כמ"ס ג' פרנסין עמדו לישראל המן בשביל משה בו' ואמר שאמרן מפי אדון כל המשעים בו' דגם להלכה למשה איכא לצדד לטמא ולטהר ומרבה ליה ומכל הדברים הא' לכולן מפי הגבור' נאמרה שהיה הדיבור מתחלק לכמה קולות בדאמר' פרק ר"ע ודבר שאינו מפורש בתורה איכא לדרין לטמא ואיכא לדרין לטהר והתורה נתנה להכריע בזה ע"פ הרוב כמ"ס אחר רבים להטות ואמר ע"ז עשה אוני' באפרכסת בו' פירש בערוך אפרכסת הוא דלי של רחיים שהוא מנגנים הרבה ומזליא קמיעא עכ"ל והוא משל לענינו שיכנים לאזנו לשמוע הרבה דברי כולן בין המתמאין ובין המטהרין אצל יקנה לו לב' להבחין מדעות החלוקות איזה יבשר ויקבע לו הלכה כמקומו כפרש"י : אמר ליה יוסי פשוט ידיר בו' עיין פרש"י בפשיטתו ה"ל לפר' הוקם בענינו של א"ל תלמידיו אנו ומייחד כולי כמ"ס לעיל לרבי יהושע דהכני מיייתי ליה כדקאמר ולימרו ליה בזהו משום מעשה שהיה בו' ולפי שהיה זו כמורה הלכה לפני רבו ומייב מיתה היה נדון צעונס סומא לפי שעה דסומא הוא מהשונים כמות במסכת נדרים :

הר"ף אם אנשים בא ללמוד וכו' נראה לע"פ שדקדקו בפסוק שאמר הקהל את העם האנשי' והנשי' והטעם למען ישמעו ולמען ילמדו והר"י האנשים באים ללמוד והנשים באים לשמוע שאינם חייבות ללמוד וכיון שהזכרו בכתוב האנשים תחלה הם באים ללמוד ה"ל להקדים תחלה למען ילמדו שחזר אל האנשים הבאי' ללמוד ואש"כ יאמר ולמען ישמעו על הנשי' הבאות לשמוע ולמה אמר תחלה למען ישמעו ואש"כ אמר ולמען ילמדו ו"ס האנשים באים ללמוד והנשים באות לשמוע ואילו מנינו בטע' שהיה בהם איזה ענין נודק לשעם ישמעו ולמדו היינו אומרים שאמר למען ישמעו ולמדו על ענין הטע' אצל הטע' למה באים הרי אינם באים אלא מפני שפאו אבותם ואחותם מציאים אותם עומד עומד ובהכרח ים לנו לומר ולמען ישמעו ולמען ילמדו אינו חוזר אלא על האנשים וא"כ היה לו לומר למען ילמדו ולמען ישמעו שהוא על ראשון ראשון' ותירך לעולם הוי קרא למען ישמעו ולמען ילמדו חוזר על הטע' ויבאר הענין כי כזה הקל' הקהל הטע' אש"כ שם מעמל' ויבאר' עומד כדי לתת שבר מצביאיה' ויש לו לבאר בזה שבר מצביאיהם אם הם אנשים הרי הם בכלל הקהל האנשים שיש להם שכר טוב בקיום מצותיו ותכר' ואם מציאים הם נשים ג"כ יש להם שכר בקיום הקהל הנשים ולמה הוצרכו לקבל שכר ממחמת הביאם הטע' אלא הכונה לומר שאנשים יש להם שכר ללמוד והנשים יש להם שכר השמיע' ואלו הנביאי' להטע' יש להם שכר ללמוד ושמי' שאם הם נשים הנביאות הטע' יש להם

הכל חייבין פרק ראשון חגיגה

שכר כסול שכל למען ישמעו השי"ן בעמל' וכשכל שהציחו הטק מעלה עליהם
שכר למען ילמדו וכן כלל'ם השי"ן וטק' יש להם שכר עמל'ם של שמיע'
ושכר לימוד ג"כ וכיון שפסוק למען ישמעו ולמען ילמדו אינו חסר על
האנשים והנשים הכתובים למעלה אלא על מציאות הטק אין עוד להקשות
קדימה ישמעו לילמדו ועל הדבר הזה א"ר יהושע מרגל' כי' ועוד שמע'
שקול' היא אם אנשים באים ללמוד ונשים בנות לשמוע אם יבואו הטק
עמהם הם מועיל' לבנות ולאומות שלא ילמדו וישמעו. אלא ליתן שכר
וכו' ועוד דבר אחר ה' האמת היום וכו' ואין להקשות למה הולך לומר
מצינה אחת דכתיב שמע ישראל ה' אחד ולישראל מצינה אחת מי כעמד
ישראל גוי אחד והרי יש מצינה מפורשת בפסוק ה' האמת להיות לך
לאליהם וה' האמירך להיות לו לעם סגולה ד"ס לומר שעיקר השבח הוא
להחיות באלהותו ויתברך שאין כאלהיו בדכתיב אין מנוח באלהים ה' וכן
ישראל עקר השבח הוא להיותו גוי אחד שכולם נחשבים לנפש אח' כדכתיב
ע' נפש דברי המכים כדכונות מה דבריו וכו' תימא הא מקרא מלא
הוא כי הוא חייך ועוד קשה דאין המשל דומה לנמשל שהדבר מכיון לפרה
והפרה מכוונת תלמה להביא חיים לעולם ולא אחר מכוון הדבר לפרה
לחיות' אצל בחורה אחר להעשות מדרכי מיתה לדברי חיים ונבחר מ"ס אי
מה דברן זה מיעטל מה ענינו וכן כל שאר הדברים האמור' בענין' ואפשר
ש"ס ללמד מעלת החורה שכלל שיהי' חיי' באלהים גם יס' זה חועלת לחקן
בנס החיות וגרס מית' לעלמו כחשואו אשר חטא החור' מכוון' לנ' לומדי
לחיות מדרכי מיתה שיה' התעלות מידרכי חיים שיה' המלות ואין עבדה
גוררת עברה אחר' כיון שיש בידו ח' מ' שמשלך ד"ח לדברן שהרי לפעמי'
הפרה היא הפכת מיתה-מתלהל ע' הדבר מכוונת תלמה כד' החורה
מכוונת את ההפך עליו מן הדבר העונה ומכוין אותו למעט' אי מה דברן
זה מיעטל כלומר שהדבר אינו קבוע בפרה לעולם כי תפסע אל פסע
כשהפך עוקת' הילוכה נועלים אותה בדרך לכוון אותה וכשהולך ביושר
התלם אין טעם' אותה בדרך יכול אף דברי חורה לא יהיו קבועי' באלהם רק
בשעה שחוטף יעסוק בדברי חורה לכיון עליו בדרך העוב והישר וכשהוא
בדרך עונה שז' לא יעסוק בחורה ח' יאמר שיהיה חמור קבוע בלימוד
עמו שקבוע הוסמך אי מה חסר מה חסר ולא יתר שצמקום שנועלים
החסר יספר שיעור ענין החסר יכול אף דברי חורה כשעוסקים בהם
מתחלק האדם ממנו ח' ל' נועלים מה נועלים זה פרה וזה כד' העוסק
בחורה כשיו מלחין לו ואלו האדם חמור חור' רואה בעלי אספות אנשים
רבים שנוספים אלה מפה ואלה מפה אל יחוש על שאומרים הפך זה מה
אלו חוסרים ואלו מתירים ומתוך זה לא יראה לקבוע לימודו לו"א כולם
עיתו מרובה אחד שאלו ואלו דברי אלהים חיים הם : א"ל יוסף פסוק יד
וקבל ענין' עיני פרש"י ובי תימא ציון שהקדים על זה איך אחר סוד ה'
ליראיו ושלת להם לומר אל תחשו למיניכם אל יהי לכם גמגום בזה
שנתקנס שהרי הכתוב' להלכה היחך הוא בעלמו נתן העצ' לאותו דורש
ושבח לומר סוד ה' ליראיו שיון להלכה : וגר' כשתייבשה דעתו בזה על
שבענין לרבי יוסי לקבל ענין דגם ענוס לדרים כל עוב מאחר שסוד ה'
ליראיו שיונו להלכה ומה פסעו של רבי יוסי ומיד התפלל שיחורר עיני
ועיני מקומן' וחורו ולא חסר חרות עיניו בנתינתו אצל בחוספתא הוכיר זה
ובדלוי' כי בחלות פרק שבעה רבי אלעזר היה זה :

רבי יוחנן אומר כמאמ' בחדא מעיניו פטור מן הראיה
שנאמר יראה יראה כדרך שבא לראות כך בא
ליראות מה לראות בב' עיניו אף ליראות בב' עיניו גם
בסנהדרין פ"א רב הונא כי הוה מטי להאי קרא יראה
יראה בכי אמר עבר שרבו מצפה לראותו ויתרחק ממנו
כתיב כי תבאו לראות פני וגומר ורב הונא כי הוה
מטי להאי קרא בכי זוכחת שלמים ואכלת שם עבר
שרבו מצפה לאכול על שלחנו ויתרחק ממנו שנא' למה לי
רוב ובחיתם יאמר ה' וגומר רבי אלעזר כי הוה מטי
משה

להאי קר' בכי ולא יכלו אחיו לענו' אחיו כי נבחרו מפניו רס"ח
ומה תוכחה של ב"ו כך של הקב"ה לא כל שכן רבי
אלעזר כי הוה מטי להאי קרא בכי *ויאמר שמואל אל
שאלו למה הרגתני להעל' אותי ומה שמואל הנביא היה
מתירא מיום הדין אנו על אחת כמה וכמה מאי דכתיב
*ותאמר האש' אל שאלו אלהים ראיתי עולים מן הארץ סס
עולי' תרי משמע חד שמואל ואידך דאזיל שמואל ואיתי
למשה בהדיא אמר דילמא ה"ו לדינא קא מתבענא קם
בהדיא דליכא מילתא דכתיבת באורייתא ולא קיימיתה
רבי אמי כי הוה מטי להאי קרא בכי *יתן למכרו לחי
ישבע בחרפה יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה אמר כולי
האי ואולי רבי אמי כי הוה מטי להאי קרא בכי *בקשו
את ה' כל בני הארץ אשר משפטו פעלו בקשו צדק
בקשו ענוה אולי תסחרו ביום אף ה' אמר כולי ואולי
רב יוסף כי הוה מטי להאי קרא בכי *שנאו רע ואהבו
טוב והציגו בשער משפט אולי יחנן ה' צבאות שארית
יוסף אמר כולי האי ואולי :

עבר סהיה חזיו' לרבו עד שרצו מלפניו וסוף מתי יראהו :
ויתרחק מעליו איך הגיע יום שנהפך לו לשונא וריחקו
ולוה שלא יראה שנאמר כי תקוה וגו' : תוכחה שמוכח פסעו
בפניו אפרו"זי מנעו בלע"ו : מאי היא מנא לן דמתירא : כולי
האי ואולי כל היסורין האלה יקבל ועודנו בספק אם תהיה לו
תקוה :

חוספות דכתיב באורייתא דלא קיימית לא בעי למימר שיעיד עליו
שקיים כל החורה דמנא ידע והלא לא היה בדורו אלא היה
אומר כך וכך דרשתי ועשיתי מעשה דא' והעידני שכן למדת אחת ע"כ :
מהרש"א יראה יראה בכי בו' דהיינו הקרי והמסורת
כמפורש לעיל ועבד שרצו מלפניו לו לראותו בו'
נמי תרוייהו משמע שרצו מלפני שיראה הוא את העבד ומלפני
נמי שהעבד יראה אותו ועתה יתרחק ממנו מב' ראיות הללו וכי
תבאו לראות פני גו' משמע נמי תרחי' לפי הקרי והכתיב ומסיים
בהאי קרא מי צדק זאת מידכם רמוס חזרי דהוה ליה למכתב מי
צדק זאת מאתכם או מרגליכם רמוס וגו' אצל מידכם רמוס רמו
על הקידה סהיה צמלת ראה צמחת צית השואפה סהיה נועץ
צ' גודליו צדק ושוחה בו וזו היא הקידה כדאמרינן פר' תהלי' :
זוכחת שלמים ואכלת עבר בו' השלמים הם קדישם ואכילתו
לישראל משלתו גדוה קא זכו לשום להם שלום ציניהם ולבין צניהם
שצמחים שעל כן נקראו שלמים ועתה נתרחקו ממנו שנאמר למה
לי רוב זבחיכם ראה לומר דמות למריצות כמו שפרשם בשעתי
עולות גו' וטעוהים לא : תפלת' : מאי היא בו' פרש"י מאי היא
דמתירא עכ"ל וקשה לפירושו כיון דמתקרא דלתא הרגזתני גומר
לא מוכח דהיה מתירא למה דבר ר"א כי מטי ליה אצל הוה ליה
למימר דמי מטי להאי קרא דמי ראיתי עולים גו' א"ל דילמא חס
ושלום לדינא מתבענינא והקוא קרא מקמיה כתיב ועל כן נראה
דדלוי הרגזתני משמע שפר סהיה מתירא בעלייתו אלא משום
שאינו משרש ממה היה מתירא קאמר מאי היא שמפורש בזה
בהיה

והאף
דחסי'
נפ' מ'
שחור
דח
ס'
ידי
ניחא
רס"ח

פסטי
ח
דנתי'
כו
פס"ג
סוף
סוכין
ת"ח
סוף
יראי'
מחור
משה

קד

שהיה מחזיקה מיום ר' וקאמר עולים תרי משמע בו' ולא קאמר אלהים תרי משמע דמלת אלהים זכ"מ בשלש רבנים נאמר והוא לשון צעל היכולת : ויתן בעפר וגו' כולי האי בו' עיין פרש"י והיינו כל היסורין יתן צער פיהו אבל בע"ה הביא קרא יתן למנהו לחי וגו' ושעות הוא דוה הכחזו אחר אולי יש תקוה כתיב וולוי פי' רש"י נראה דאולי יש תקוה קאי אקראי דלעיל טוב ה' לקיוו וגו' טוב לבדר וגו' ויחל וגו' יבש דבר וגו' והאם קאמר שפי' כולי האי ואולי : קראי"ם סוואה דאחרי מעניינו פשור מהרהיבו וכו' פיר' יראה יראה כתיב וקרין יראה יראה כל וכורך את פני האדון דמשמע שהאד' רואה את השמי' וראה כל וכורך את פני האדון משמע שאדון כל לראותך האדם בשמי ענינו של אדם ויבחרו' פרש"י כדרך שגא הקב"ה לראותך דהיינו צב' ענינו אף אחת נא לראותו צב' ענינו ולא יתכן לר"ת דהא לא שייך נראה בני שמים שכל מקום , ועוד שחזרת קודם דחברה היה לנו לדרוש המקרא עול כל ברס ר"ת יראה יראה מה לראות בשמי ענינו שאדם כל להתרוא' לפני המקום בשמי ענינו של מקום אף האדם כל לראו' המקום בשמי ענינו : וקשה לפרש"י דדרש המסורת חתלה מנין לי לדרוש יראה כל לראות צב' ענינו של מקום דמשמע הקב"ה וראה וכו' הכחזו ואמר יראה כל וכורך שאדון הכוכב יראה את פני האדון ונאדם עדיין אין לנו יראה את פני האדון בשמי ענינו או בשני אחד דבאה סלקינן למילף ויותר נראה לומר בדרך שגא לראות האדם הקב"ה' שהוא צב' ענינו כ' יראה האדם והיה נראה הקב"ה' צב' ענינו של אדם ופלענינו מיתא מקראי' הראשונה הקטן בתוס' : וע"כ נלמה לנו לדרוש מסורת ומקרא ויותר נבמקרא לתוד שפי' אינא למדרש שהאדם הוא נראה לפני המקום וכשהוא נראה הוא לפני הקב"ה נמצא היראה בשמי ענינו כ' האדם היראה יהיה בשמי ענינו ויש ימר בזה דאין לנו כח לומר שש נראה לפני הקב"ה בשמי ענינו של מקו' כ' האדם יראה נראה צב' ענינו דלמה צב' ענינו דהיינו והאדם כחתייתו : אבל מכא דרשח המסורת והמקרא אנו דורשים כ' כדרך שגא לראות וכו' וע"כ לפי פרש"י שפי' מה לראותך בשמי ענינו אף כאן לראות מן האדם צב' ענינו של אדם שהרי הנה לראותו האדם האדם האדם דרשח המקרא כל האדם לראות למדת נראה את פני האדון וכן קשה מ"ס מה לראותך בשמי ענינו היראה האסור' שכחזו יראה הוא יראה האדם את פני האדון ויבכרה ענינו היראה האסור' שכחזו יראה הוא יראה האדם את פני האדון ויבכרה לריבין לדרוש המקרא חתלה שהאדם יראה יהיה נראה לפני המקום וכוין שהאד' נראה לפני הקב"ה נמצא שהאדם יראה ויחזובנו שהוא רוא' לראו' צב' ענינו כ' האדם הנה לראותו הוא צב' ענינו של אדם אבל פשע דברי פרש"י אין ליבטח כלל וכן קשה לדברי הויט' הספד הגי' ודרש המקרא חתלה יהיה לראו' לפרש כ' יראה יהיה נראה לפני האדם צב' ענינו כדרך שגא האדם לראותו הקב"ה' ענינו של מקום וי"ל דאין להקטיר ענינו חתלה ויחז"ל המלמד לכן דרשנין כדרך שגא לראותו צב' ענינו של מקום שהוא המלמד ויחז"ל אנו מוכיזין המלך כ' האדם לראות חתלה צב' ענינו : ומה חתלה של ב"ו קו' ו' וקשה כי האד מנינו חת חתוכה של ב"ו כי לא אמר לראותו טוב דעם וכו' ומה קר כי בנבלו משמי מנינו בנבואה חת חתוכה לא מנינו לעשות ממנה קו' לתוכחו' על עון שמוכח הקב"ה ואפש' לומר שמ"ס יוסף קני אפי' העוד קאי על חת חתוכה מנינו שהם חת על שקרים שהרי אחרתם יש לנו אף זקן וזקן קונים קטן ונאחיו מה יוסף וכן יוסף כי ובשם שדברתי כי שקר עשה הוא שקר ב"כ מה שאמרת כי לנו אף זקן העוד קאי חי כאשר דברתם את גס זה שקר ואין לך חתוכה גדולה מו' : ומ"מ לא ידון להנין הקו' שגאם החתוכה שקר מה הפרש בין חתוכה צב' ו' לתוכחו' כעס' ובשלתא בנבונות' שיש יומר שמיחטו של הקב"ה מיתת עולם ויבטחו קעס' עולם מאד' כ' בנשר דס' אכל בתוכחה היה בנייתם ויבטחו דעם ר' אחרי פרש' ויבם אבא כסן בדלגל אחר אוי' לנו מיום הדיון יוסף קעס' של שבעים היה ולא אחיו ויכולן לעמוד בתוכחתו לכשיבא הקב"ה ויוביח כלל לא' וא' לפי מה שהוא שגאחר אומכור ונאכסר לענינו על אחת יומא וממה : שבעים לזון קו' אס הדגולי' לא עמדו בתוכחתו הקטן שהיה יוסף קעס' של צב' ענינו

45

פ'ינ' פ

פ"ק
ע"ש

רע"ב
פס פס

הכל חייבין פרק ראשון חגיגה

במלות שיש מהם נספה בלא משפט שמחוס קודם שהגיע זמנו :
במאן יאמין ובקדושו לא יאמין לרבותא קאמר דאפילו בקדושו
לא יאמין ולמאי למסיק הכי מנערין בו' היינוהו בקדושו בו'
ולענין שמחוס קודם זמנו דווקא נקט קדושו שלא יבואו לידי חטא
דומיא דהכי תאניו השקל הכי דלא חטא אבל שלא בקדושו שפיר
חטאו לא חטא ביה דזמן דמנעו ולא מנערין דלא שקיל לה ולעיל
דפרקי מי איכא דאזיל בלא זמנו ולא מוקים ליה בזהך דין
בקדושו לא יאמין דיש נספה בלא משפט לא משמע כן ביון דמחוס
שלא יחטא הוא מת קודם זמנו במשפט מקרי ולא מחוס
אלא בטעות :

הר"ף רב יוסף כי מטי להאי קרא בני ויש נספה בלא משפט וכו'
מחוסין מחרי תחום' אומן דסתמא דמי' הו' רבינא ורב אשי
ולא היה רב יוסף בימימם ואף היה שאל רב יוסף ומתוך הגמרא נלך ל"ב
אמר אלף גמרא פריך ליה ואין נראה לפרס כן דא"כ כן הו' ל' שריאס
רב יוסף היה שאל לא היה מתוך לו הגמרא' כיון שאין לנו הכרח דרב יוסף
לא היה שאל אלף מות שמתוך הגמרא' אומן בטעם תחום' היה דא"כ לומר
שר' היה שאל כלל לפי שהוא היה בוכה כשמיניע לפסוק זה שיש נספה בלא
משפט ונבואו שהיה מאמין שכן הוא תאמא דאיכא דאזיל בלא זמניה והיה
מחאזין על אותו ענין שאת קודם זמנו ומנערין עליו היה בוכה וכיון שהיה
מאמין בדבריו הכחוש אף היה שאל מי איכא דאזיל בלא זמניה' שאם היה
מסתפק אם יהיה בדבר הוא למה היה בוכה ומנערין עליו ע"ז דבר שלא היה
ולכן אמרו אמר לא גרסין שריי רב יוסף לא היה שאל כן ויבחרה קיה
שהוכרחי ומה גם שאף היה מתוך לו הגמרא' אשר לא היו בזמן א"כ
יוסף והגמרא' אלף גמרא' פריך ליה ומשני ורב יוסף היה מאמין בכחיו שכן
הוא יש נספה בלא משפט דאזיל בלא זמניה ולכן היה בני כד הוא מטי
להאי פסוקא : מי איכא דאזיל בלא זמניה ומרגניו וכו' ובהשוא' לר' עקיבא
דאית ליה בשבתי הווינו וכו' ונע"ד כי לר' עקיבא דאזיל ומוסיפין
לו אפי' למי שזכר הווינו במפקיד שותיו שרץ הקהל לכל אדם שנאמר' אם
חרושים ימיו בצינע מספר הקנה ההוא שוב אנו מוסיפין לו שנים אחר'
אבל בשנים שהיו כבר קצונים לאדם אחד והיה נספה בלא משפט אומן
שנים מווחים ומה יעשו בהם כן מוסיפין אותם' ללורבא דרבנן המעביר
במילתא' אע"פ שאין מוסיפין שנים מ' מ' מוסיפין כיון שאינם שנים אחר'
חדשות אלף שכבר נגזרו ומקצו לאחר ומספה בלא משפט והאי מילתא דלא
שיבא וכו' האין מוסיפין ללורבא מרגנן דמעביר ביומיהו ועוד י"ל דלר' ע
דכבר וכה משלימין לו לא זכה פוחתין לו אם אותו שלא זכה הוא לורבא
מרגנן דלא זכה ורואין שיפתחו לו מ' מ' כשים אדם אחד נספה בלא משפט
אומן השנים של זה מוסיפין לו אע"פ שאין משלימין לו כל שיעור שנותיו
שנקצו לו בעת הלידה מ' מ' אומן שנים שנגרעו מהאדם ההוא נספה בלא
משפט ונחנים להאי לורבא מרגנן אע"פ שלא זכה כיון שהיה לו מדה טובה
וזו שהיה מעביר על מדותיו' רבי יוחנן כי מטי וכו' וקשה מעיקרא מאי
סבר רבי יוחנן דבני וכו' וידי תרגום ומה דעתו בזהו עובדא דחזא עדיון
יש לבנות אם בקדושו לא יאמין במאי יאמין : וע"כ דהכי קאמר דשניק
הך דמטו שנים אומן שנתבשל ושבקל הווי דלא נתבשל' אי"ב הקדושים
שנתבשלו ביראהאקדושה לר' להגיחם' ולוקח אומן שלא נתבשלו ומצינו
שלווקח הקדו' ולוקח הקדושים שנתבשלו ומצינו בזה העולם האנשים שלא
נתבשלו הך מהלוקח התאנים שאינם מבושלים' ומצינו התאנים המבושלים
ואינו לוקחם עמו כלל ומה גם קשה לפי' שפי' היינו דכתיב הן
בקדושו לא יאמין העונות ירא פן ירקבו אף הגדולים הבחורים האנשים
למיחה פן יתעלו וכפי זה התאנים העונות והמבושלות הן לוקחין פן
יתלשע ויבטאנה דחוא להווא גברא לא עשה כן לוקח התאנים העונות פן
ירקבו אם יאמין אלף הווי המבושלים ולקח עמו שאינם מבושלים : ועוד
למה הוכיח הבחורים הגדולים כיון שכל הגדולים גם שם גם ישים הוא
מלקט כי הן בקדושו לא יאמין :

לא יאמין' איני והוא תלמידא דהו"ב בשיבבותיה דר'
אלכסנדראי רשביב אדוונר אמר אי בעי האי מרבנן הוה
חיי ואם איתא דילמא מהן בקדושו לא יאמין הוה ההוא
מבעט ברבנותיה הוה :

ויש נספה בלא משפט זה שהוא כלה ואין עון בידו ולא היה
משפטו לפסוק : ומי איכא דאזיל בו' גמרא קא בני ליה :
א"ל מלאך המות לשלחו : אייתי לי מרים מגדלא נשיא
הרוג את מרים הקולעת שער הנשים : הוכי יכלית לה מאחר
שלא הגיע זמנה : הות נקיטא מתהרא בידה היתה אומן'
האוד של תנור שקרין פירגין' : וקא מתירא תנורא הית' מכבד'
את התנור : אותבתיה אנבי דברעא הוסיפו ע"ג רגלה
ונכוית והורע מזלה : דרעינא להו אנא אומן מוסרן לשומר
המחוס שמתו דומה לא מתגלגלים עמי וטעם בעולם עד שמל'
שנותיו והוא קרוי דור : דמעבר במיל' מעביר על מדותיו : דמשו
שנתבשלו : הני מינער אותן שלא נתבשלו כל זמן אינן ממהר'
לירקב : היינו דרביב וכו' השובות ירא פן ירקבו אף הבחורים
הגדולים נאחזים למיתה קודם שיתאפו : אדוונר בעודו בחור :
הוא מרבנן להיות הולך בדרך טובים היה חיי : מבעט ברבנותיו
הוה ר' אלכסנדראי היה מכיר בו שאינו מן הקדושים ומבעט
ברבנותיו הוה וכיבד וכו' לא יהיה לרשע ולא יתירק וימים כלל
אשר איננו ירא מפני אלים ותניא בקדושין מורא זה אינו יודע מהו
בשקול אומר והדרת פני זקן ויראת מאלהך הוי אומר זה כיבוד
חכמים :

תוספות איכא אינש דאזיל בלא זמניה ל"ב אחר דרב יוסף לא היה
שאל כן דע"ל לא תירך לו כלום וכי בשביל כך לא היה לו לבנו'
אלא גמרא הוא דקא בני הכי : הוה שכיח גביה מלאך המות דמספר מה
שאירע לו כבר דההיא עובדא דמרים' מגדלא נשיא בעית שני היה כדאיתא
בשבת : מוסיפא ליה הוה חילופיה' ג' להקשות לר' ע' דאית ליה בשבתי
החולך משלו הוסיפו לו לחוקי' ולית ליה זכה מוסיפין לו הא משמע הכא
דמוסיפין לו ל' ע' מבעט ברבנותיו הוה ה"ל איכא לומר כההיא דמנה
מודליקין בני אחד שמת והיתה' אשתו מולכת חשלו בעית החדרם ואמרה
כתיב כי הוא חייך ואורד יימך בעלי שקרא הרבה וסנה הרבה האף מת בחי
ימיו ומה שלא הסינו לה כן מוס' שלא היה מספיק לה חסונה זו :

מהרש"א ויש נספה בלא משפט בו' הא דאמרין פרק
ביתא דההיא דיש מיתה בלא חטא שייך הכא דהתם
איירי צנת בזמנו אבל הכא איירי צנת קודם שהגיע זמנו למות
דיש נספה וגומר משמע קודם זמנו כי הא' בו' והדר משלימא
לדומה בו' ועד"ל שמת לא תהיהם' יתללו ויה' ולא כל יורדי דומה
דל"ל לא תהיהם' השני ומתגלגלין בגלות ולא באו עינין לרשות
דומה התמונה על הגיהנם וגם כל כל יורדי דומה שאלו לרשותו
יהללו ייה' אלף אומן נזכה בחיים שלא למות שלא בזמנו לשוט בעול'
ולא נבא ג"כ לרשות דומה התמונה על הגיהנם ולבדך ייה מעתה
ועד עולם וגו' : צורבא מרבנן בו' בספר משלי הציא רש"י
דרשה דהכא וכתב שם אבל א"כ הוא אין ענין סוף הפסוק לראש
ע"כ ונראה לבין בזה רישא דקרא רב אובל ניר ראשי' למאי דקאמ'
הכא ואי איכא לורבא מרגנן בו' וז"ש רב שהוא אחד מרגנן אובל
ניר שהוא נזכה בעה"ל ואובל ניר ומלק ראשים דהיינו רשים ודלים

ע"י
ב"י
התוס'
בני

הכל חייבין פרק

ראשון הגנה

קה

ובמדרש רבה פ' חיי שרה מביא ענין זה בסדר שאמרינן שם תחילה הא
בזמן שהיו נלקטת בעונתה יפה לה ויפה לתורה מתקנות של בעונתה רע
לה ורע לתורה ר' חייא רבה תלמידיו היו למודים לשבח תחת תחילת וכו'
פס' א' לא ליקטת וזרחה עליהם חמה והתלשעו אמרו וידע בעל התלמוד
אימתי הוא עונתה של תורה ללקט ולקטתה כן הקד' יודע אימתי עונתו
של דקדוקים להתקל מהעולם ומתקן ע"כ" הנה לנו"ל מה המאמר בעונתה
הוא כשהתבטלו התלמידים שולקטן קודם שיתלשעו אחר בישולן אבל לאחר
שגמר בישולן הוא של בעונתה שבה התלשעו אבל בתחילת שערין לא
תבטלו אינו מלקט כי עתידים הם להתבטל וס' נאמר דהוא גברא הוא
שקל הגה' דלא מעו של תבטלו וי"ל דה' ק' שערין" ש' הוא דרך לעבוד
למשכן ע"כ" לוקח לכות עמו במשמרת תלמידים דלא מעו של תבטלו כי
ברוב הימים יתבטלו ויבטקו הנה דמנו שנתבטלו אין לו עסק בהם להיוחס
בזה העולם כי כיון שנתבטלו הם קרובים אל ההפסד בדמיון אותו אדם
שהיה תלמידם המנובטל כי בודאי יתחלש אומר ויחזק אומר אדם
להיוחס תלמידים מבוטלים כן העולם מניח תלמידים העובדים שם התלמידים
והקד' ל' לוקטן וכן בס' המדורים התלמידים שנתבטלו אין לעולם הוא עסק
בהם שם קרובים להפסד וס' מני ע"כ" והיינו דכתיב כי דקדושו לא
יאמין וזיכור הענין שבהם די יוחנן בתחילה הוא שערין" כי דקדושו
לא יאמין הוא כמו הן בעבדיו לא יאמין לומר שאינו בועט בעבדיו כי אין
עונדתם שלימה כן אין קדושתם שלימה ועוד כי יאמין בשם אדם
גברא חס' דקדושו לא יאמין כי אין קדושתם ממש שהיו עם קדושי'
ולאחר חקנסק ולא מתחלש קדושתם עומדים ועבשיו שערין" ומהרש"ל
המנובטל אינו מאמין ונכונה בעל התלמוד להניחם אלא לוקטם כי יש חשש
להניחם פ' יקרבנו א"כ מ"ס דקדושו לא יאמין אינו שאין להאמין בקדושתו
אלא ששקד' אינו רוצה להאמין ולבטוח שגורלו לא יתקדו כי אפשר שירקנו
ולכן מסלקם להסירם מספק ממשל ועון" עוד ש' אינו והא' הוא
תלמידו" וי"ל בפס' במ' שאמר אינו דמשמע דל' יוחנן הוא מקשה
ולקט' ביה בקרא דכתיב הן דקדושו לא יאמין דל"כ אך אמר רבי
אלכסנדר י' בני האי גברא חס' מיי ודילמא מון דקדושו לא יאמין הוא
וים לאחר דאין הוא סמיך לן בקרא דהן דקדושו לא יאמין כמו שהוא
קרא דכתיב הן בעבדיו לא יאמין אינו בועט עליהם כי אין עונדתם שלימה
וכן קדושו אין קדושתם שלימה וכו' אין לנאקת" לר' אלכסנדר שאמר אי
הוא בני האי גברא מרבנן שלא לתלמודו הוא חס' הוא מקשים לגברי הכות'
שא"פ שתרמא ח"מ עוסק בחורה אל תלמידו כי כמאמר התנא אל תאמן
בעצמך עד יום מיתו ואם אדם מת בקצרות ימים הוא- לפי שלא היה בו
חללות גדר ההשקות והקדושה כי בקדושו לא יאמין ש' אינו הגיונו לחכמי'
גדר הקדושה אבל ר' יוחנן שדרש כי דקדושו שרואה הקד' להגיעו לגדר
הקדושה ולכן לא יאמין להם להניחם בעי"ו שלא יספידו מקדושתם א"כ
בהוא גורבא מרבנן שלכן מת בקצרות שנים לפי שכבר התקדש ולא היינו
הקד' בעי"ו" פ' י' ל' ל' י' פסד" ויתרלו בגמרא חזקתם כרבותיו
ואין לדנו בכלל הקדושים ולכן אמר אי בני האי חס' וי"ל בדברי התוס'
שאמרו וכן איכא למימר בהוא וכו' וקשה לייסורו וימארו לה דמבעט
ברבותיו והוא וכן מת בחלי ימיו ואם לא הסיבו לה כן מפי יאמין ש' שיה
דמשמח ח"מ ולא היה מבעט ברבותיו א"כ מה היה שאלו חזקתם
ברבותיו וכן איכא למימר בהוא דשבת וכו' ובדוחק י"ל דהיה מספקא לה
שאל היה מבעט ברבותיו או שאל היה מביא דקדושו ולא ידעו להשיב
לה בביורא אך עדיין קשה לאי נמי לא יהיה חשונה נלחם שאלם חשונה זו
דמהני דקדושו לא יאמין הוא אי חשונה נלחם אף אחרים הבה דילמא
מהן דקדושו לא יאמין הוא וכס' שנאמר כאן היה להם לומר ש' כי זה
מת בקצרות שנים והוא תלמיד ג"כ מת בחלי ימיו ושקלים שנים וי"ל
ס' דהכא שאני דל' אלכסנדר י' בני האי גברא חס' בני האי גברא חס' בני האי גברא חס'
הוא חס' והכרית שמיחתו הבה נבטל שלל היה הולך בדרך טובים ועל זה
האק' לו אי תחת דהן דקדושו לא יאמין ומסלק הקד' לקדושי' שנתבטלו
ושלמו מלקדקם מן מתקלולו ח"ו א"כ מיון לרבי אלכסנדר להכריח שאותו
ח"מ לא היה הגון דלמא אדרכה בבטל שהיה שלם בתחלת לכן מלק
הקד' ונמלא שא"פ ש' אין זו חשונה נלחם לומר שהיה מלאכה שכתוב בהם

הן דקדושו לא יאמין מ"מ אדאמר' מספקא שלל היה הגון ניהא מספקא
שאל הגיונ לתכלית שלימותו ולכן מת שהיה מלאכה שכתוב בהן הן דקדושו
לא יאמין אבל החס' שביחה אשתו טועל חפזו ולעוקב שחורה כתיב כי
הוא חס' שחורה נחמ' חיים ללמוד' לא היו יכולים להשיב שמת בבטל
שהיה מהני דקדושו לא יאמין שאין זו חשונה נלחם כי הוא קורא חס'
גדול שאמרה חורה כי הוא חס' וס' יסידו מספק שאל מהני דקדושו
לא יאמין וכו' שאין זו חשונה כדורה שודאי היה מלאכה של דקדושו לא
יאמין אין זו חשונה נלחם אבל כאן שהוא לדחות מה שהיה בראי לבי
אלכסנדר שמת בבטל שלל היה הגון ואי-בעי ליק' בדרך טובים הוא
חשונה נלחם להשיב על דבריו מנין לך בדרך שלל היה הגון שמת מהני
דקדושו לא יאמין הוא ונח"ל שהוא ספק עדין אין לך לומר בודאי אי
היה בעי האי חס' וזה נראה נכון :

רבי יוחנן כי היה מטי להאי קרא הוא בני *וקרבתי ה
אליכם למשפט והייתי עד ממחר במשפטים
ובמנאפים ובנשבעים בשמי לשקר ובעושיין שכר שכיר
אלמנה ויתום ומיני גר ולא יראוני אמר ה' צבאות עבד
שרבו מקרבו לדונו וממחר להעידו תקנה יש לו 'א"ר
יוחנן אינו ששקל' עלינו הכתוב קלות כחמורות אר"ש
ב"ל כל המטהרין של גר כאלו מטהרין של מעלה מטה
גר מטי כתיב 'אמר רבי חנינא בר פפא כל העושה דבר
ומתחרט בו מחלין לו על כל עונותיו מיד שנאמר ולא
יראוני הא יראוני מחלין לו מיד' רבי יוחנן כי הוא מטי
להאי קרא בני *כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט
על כל נעלם אם טוב ואם רע אמר עבר שרבו שוקל לו
שגנות בורות תקנה יש לו מאי על כל נעלם אמר רב
זה הדרג כנה בפני חברו ונמאם בה' ושמואל אמר זה
הרק בפני חברו ונמאם בה מאי אם טוב ואם רע אמר ר'
ינאי זה הנותן צדקה לעני בפרהסיא כי הא דרבי ינאי
חוויה להראו גברא דיהיב זוזא לעניא בפרהסיא א"ל
מוטב דלא יהבת ליה מהשתא דיהבת ליה אכסיתיה רבי
רבי שילא אמרי זה הנותן צדקה לאש' בסתר דקא מייתי
לה לידו חשרא רב אמר זה המשגר בשר לאשתו שאינו
מתווכך בערבי שבתות איני רבא רבא משרד שאני בת
רב חסדא דקם ליה בנה :

קלות כחמורות עושיין שכר כמכשפים וכמנאפים : ומטי
גר ולא יראוני כהאי קרא כתיב כי את כל מעשה האדם האלהים
יביא במשפט על כל הנעלמות ממנו שעה שנג' הוא
מביאו במשפט על כל אפילו דבר מועט כמנאפ' : ונמאם קד דעת
חברו דכד : מאי אם טוב ואם רע דמשמע אף על הטובה שעה
מביאו במשפט : שאני מתווכך שאינו מנוקד מן החלד ומן הגידין רש"ל
האקונו : בערבי שבתות שמתוך שהן ממנהיגין לקמן לרבי שח
אין נותנין לז' אם מנוקד הוא :
תוספות הא יראוני מחלין אלושקי שכר שכי קאי דהוא לא תעשה דהיה
ופליגא דר' ישמעאל דאמר כפ' בתרא דיומא דעל חייבי ב' ז'
לאין חשונה חולה וי"ל מפל' ואיכא ברייתא אחרת התם דעל עשה ולא טוב
תעשה חשונה מכפרת :
מהרש"א עבר שרבו מקרבו כו' כמנאפ' דאבות שנינו
הוא העד הוא היינו כו' אבל הוספ' ר"י לרקדק
כהאי קרא שהיו גוים מקרבו למשפט על מה שפע נגדו גם
ח"ב כו א
הוא

ולא
ש"ס
ח"מ
עשה
דלדק
דח"מ
ל"ה
דאש'
לקיים
מחלין
לית
נעשה
רש"ל
נקי
אפי'
פ"ה
סעודה
שבת
פ"ה

הכל חייבין פרק ראשון חגיגה

[illegible]

הוא תמכה להעידו לעדים אחרים אפשר שמועטי עלמ' ומועצני
מלהעיד מטעם מה להשמיע עלמם או להעלים מלהעיד אבל
רבו המעידו אין כאן מונע ומומרה להעידו ע"כ אין לו תקנה לא
לגבי העדות ולגבי הדין : קלות בחמורות בו' : דהקרא משמע
לאו צאים אחד תימרי דכיון דכבר כתיב בזכשפים וזמנאפים
דינודן על החמורות ל"ל למימר דינודן על הקלות : עושקי שבר
נזיר דכבר ק"ל ליה בדברה מיניה ואמרין נמי צ"פ ד' מיתות
מי שחייב שקים נדון בחמורה אבל קרא או זמנאפים וזמכשפים
או עשוקי שבר שכיר קאמר ומדכתי' צחאל להקים צא ששקל הכתי'
הקלות בחמורות דליכ' למימר בשפך שצא להקים החמורות כקלות
דחא הכחוז להמתי' צא ולא להקל כדלעיל עבד שרבו מקרצו לדון
בו' : מצי בתיב בו' אין פירושו משום דמתי לשון רבים הוא
דחא צרים חלש קמחשתי קרא וכמוהו עושקי דהיינו רבים
העושקים האל המטי המסורת וסבקינ דרש וי"ר מצי הנה
צחירק וי"ד הכינוי למזכר צעדו כמו מטה אחתי וכל הפסוק
דצרי הקב"ה הוא שמטה אותו כשמת' את הגר ואת' דהקרי מתי
צירי אינו מכחיש הכתיב ודרשינ מתי המסורת והכי מצי גבי
יראה יראה כמפורש פר"ק דפסהדרין ומיהו קלת קשה להכא
נמי הוה מצי למתדש גבי ועושקי שבר שכיר לפי הכתיב דיו"ד
עושקי וי"ד הכינוי שהעושה שבר שכיר כאלו עושה אחתי : שנאמר
ולא יראוני האל בו' דצטר כל המעשים רעים שובר כתיב ולא
יראוני אח"כ אבל אם יראוני אח"כ מוחלין להם מיד והתוספת
בזהו דלא קאי אלא לעושה שבר שכיר וגו' דתשובה מוכפרת בזה
אבל מכשפים ומנאפים אינו מתכפר בתשובה ולא משמע כן דלא
יראוני אכולו דנקט צקר קאי ויש ליישב דה"ק הא דקאמ' תלמודא
מוחלין מיד לא קאי רק לעושה שבר שכיר דצחיק אינו מתכפר
מיד אלא תשובה תולה ויה"כ או יסורין או מיתה מוכפין מיהו
תשובה דיראוני עס כולן כדאמר' פרק ו"ה : עבד שרבו שוקל
בו' געלם הלא השוגג כמו או מעיני העדה ונעלם וגו' כי האדם
יודון על פי השוגג שהוא קרוב למזכר כדאמר' : צעלמא אל"כ כגון
שצג צצת צעלמא עלמא שאלא ידע שזו המלאכה אסור' דינודן
על כך דהוה ליה ללמוד ולא למד : זה ההורג כנה בו' מריבויא
דכל קדרים ליה בפרש"י שהורג כנה בו' דבר מונע נמשך ושמואל
הוסיף דהורג כנה היה אפשר לו להשליכה ולא להרגה צפני
תדור כתיב לגבי שבת אלא אף הרוג דא"ל לו צאל רקיקה היה
אפשר להצליעה בזכחות כמו לגבי חפלה : מאי אם טוב ואם רע
בו' משמע להו דאם טוב ואם רע אנעלם קאי דהיינו אותו מעשה
שעשה יש בו ספק והעלם אם הוא טוב אם הוא רע כיון ששניהם
יש באותו מעשה כדמסיק היותו דאקד לגבי צפרהפיא בו' וספוקו
דאקד לאשכח בו' :

הדר"ק ר"י בן מען להאי קרא וקרבתי וכו' פ' כי חוץ עד נבשה דין וכן בספ"ק' הוא הוא הדין הוא העד ולכן קרא ממנה להעיד שאינו רוצה להעיד עד שתאמר שמונתו יבשק אלא זכות אלו כיון שהוא הדיווח הוא העד שידע ורואה במסתרי' שעושים בהם עבירות אלו עריות ובספ"ק מה חקיקה לו כי לא ימנע להן זכות . אמר ר' יצחק אבאי אזיל לו חששן קלות במעשרות . א"ע' שפסלי אלו שאל שאל אבאי וכו' פ' מ' מתן להשכון וכלל עושק השכיר שהוא קל שהוא כלוא עם הניחוי וכשפ'

ג' מ"ס חס טוב וחס רע שצרי הרע כנר הוצרך תחלה ככלל כל המעשה
אשר יבא אליו כחשפט ויהי נזק לומר אח"כ אם רע חלל לרמוז על
מעשה טוב שחשך ממנו רע ומ"מ אינו שזה לנדרים הרעים שיבא
כחשפט אלל דברים אלו סקס דקיס מנגלל הקדוש ברוך הוא :

ו רבי יוחנן כי היה מטי להאי קרא בכי *והיה כי תמצאן
אותו רעות רבות וצרות אמר עבר שרבו ממציא
לו רעות רבות תקנה יש לו : מאי רעות רבות וצרות
אמר רב רעות שנעשו צרות זו לזו כגון ובורא ועקרבא
ושמואל אמר זה המציא מעות לעני בשעת דוחקו אמר
רבא היינו דאמרי אינשי *וזי לעללא לא שכיח לתליתא
שכיח * אחרה אפי בינו ההוא ועובתים והסתרת
פני מהם אמר רב בדרלא בר טביומי אמר רב כל שאינו
בהסתר פנים אינו מהם כל שאינו בזה לאכול אינו
מהם אמרו ליה רבנן לרבה מר לא בהסתר פנים
איתיה ולא בזה לאכול איתיה אמר להו ומי ידעיתו
כמה משרתא בצניעה לבי שבור מלכא אפ"ה יחבו ביה
רבנן עיניירו איהבי שדור דכי שבור מלכא וגרבוהו
והיינו דתניא רשב"ג אומר כל מקום שנתנו בו חכמים
עיניהם או עוני או מיתה *ואנכי הסתר אסתיר פני ביום

ההוא אמר רבא אמר הקב"ה אע"פ שהסתרתני פני מהם
דכתיב *ודבר ה' אל משה פנים אל פנים אותם הפנים
אסתיר אבל בחלום אדבר בו רב יוסף אמר ידו נטויה
עלינו להנין שנאמר *ובצל ידי כסיתוך רבי יהושע בן
חנניה הוה קאי כי קיסר אחוי ליה ההוא מינאה עמא
דאהררינו מריה לאפיה מינה אחוי ליה איהו ועוד ידו
נטויה עלינו להנין א"ל קיסר לרבי יהושע בן חנניה מאי
אחוי לך עמא דאהררינו מריה לאפ"ה מינה ומאי אחוית
ליה הכי והבי אמר ליה להאי מינאה מאי אחוית ליה
א"ל עמא דאהררינו מריה לאפיה והוא מאי אחוי לך
אמר לא ידענ' אמר נברא דלא ידע מאי אחוי ליה מחוה
במחוג קמיה מלכא אפקה לההוא מינאה וקטלוה : כי
קא נחא נפשיה דרבי יהושע בן חנניה אמרי ליה רבנן

ומאי תיהוי עלן מן מינאי אמר להו *אברה עצים מבנים
נשרתה חכמתם כיון דאברה עצה של בנים נשרתה חכמת'
של עובדי כו"ס ואי בעית אימא מהבא *ויאמר נסעה
ונלכה ואלכה לנגדך רבי אילא הוה סליק ואול בדרגא
דבי רבא בר שילא שמעיה לההוא ינוקא דהוה קא קרי
*כי דנה ויצר הרים ובורא רות ומינד לארס מה שיו
אמר עבר שרבו מגיד לו מה שיהי תקנה יש לו מאי מה
שיו אמר רב אפי' שיהי יתירה שבין איש לאשתו
מגידין לו בשעת מיתה אינו והא רב כהנא הוה גני תנתי
פרויה דרב כו' אין צורך לכתבו * ואם לא תשמעוה
במסתרים תבכה נפשי מפני גוה מאי במסתרים אמר רב
שמואל בר אוביאי משמיה דרב מקום יש לו להקב"ה
שוכה בו ומסתרים שמו ומאי מפני גוה אמר רב יצחק
מפני נאותן של ישראל שנשלו מהם ונתנה לעובדי כו"ס
רב שמואל בר תנמי אמר מפני נאותה של מלכות שמם

סס
דברים
ל

סס

דברים
וע"ס
רמ"א
סס
פחות
לג
נשים
ל

ירמיה
מט

נרא'
לג

פחות

ל

ירמיה
יג
עיקר
מ"ד
פכ"ג

שנטלה ומי איכא כחיה קמיה הקב"ה והא אמר רב פפא
אין עצבות לפני המקום שנאמר *עוז וחסוהו במקומו לא
קשיא הא כבתי גואי הא כבתי בראי ובכתי בראי ליכא
עצבות והא כתיב *ויקרא ה' צבאות לבכי ולמספר
ולקרח ולחנור שק שאני חרבן בית המקדש דאפילו
מלאכי השרת בכו יבכיון *ודמוע דמער ותרד עיני דמעה
כי נשבה עדר ה' א"ר אלעזר ג' דמעות הללו למה אחת
על מקדש ראשון ואחת על מקדש שני ואחת על ישראל
שגלו ממקומן ואיכא דאמרי אחת על ביטול תורה
כשלמא למ"ד על ישראל שגלו ממקומן היינו דכתיב כי
נשבה עדר ה' אלא למ"ד אחת על ביטול תורה מאי כי
נשבה עדר ה' כיון שגלו ישראל ממקומן אין לך ביטול
תורה גדול מזה *תנו רבנן ג' דברים הקב"ה בוכה עליהם
בכל יום על מי שאפסד לעוסק בתורה ואינו עוסק ועל מי
שא"ל לו לעסוק בתורה ועוסק ועל פרנס המתנאה על
הצבור כהנא רבי הוה נקט ספר קינות וקרי בניה כי
מטא להאי פסוקא *השליך משמים ארץ תפארת ישראל
נפל ספרא מיד' אמר נפל מאיגרא רס לכירא עמיקתא
רבי ורבי חייא הוו שקלי ואולי באורחא כי משו להאי
מתא אמרי אי איכא צורבא מרבנן הכא נזייל ונקבל
אפיה אמרי להו איכא צורבא מרבנן הכא ומאור עינים
הוא א"ל ר'חייא לר' תיב את הכא ולא תולול בנשיאותך
איזיל אנא ואקביל אפיה תקפיה ואזיל בהדיה כי הוה
מיפטרין מקמיה אמר להם אחס הקבלתם פנים הנראים
ואינם רואים תזכו ותקבלו פני שכניה דהוא ואינה נראה
אמר ליה רבי לרבי חייא איכו השתא מנעתי מהאי
ברכתא א"ל רבי חייא ממאן שמעי לך מפרקיה דרבי
יעקב שמעי לי דרבי יעקב איש כפר חטיא הוה רגיל
דרוה מקבל אפיה דרביה כל יומא כי קש א"ל לא
ליצטער מר דלא יכיל מר א"ל מי זוטא מאי דכתיב בהו
רבנן *ויחי עוד לנצח לא יראה השחת מה טעם לא

יראה כי יראה חכמים ימותו מה הרואה חכמים כמיתתן
כך בחייהם עאכ"ו רב אידי בריה דרבי יעקב בר אידי
דנה רגיל דרוה אזיל תלתא ידיו באורחא והוה יתיב חד
יומא באושפיזיה וחד יומא בכי רב והדר אתי והוו קרו
ליה רבנן בר בי רב דחד יומא חלש דעתיה וקרי אנפשיה
*שחוק לרעהו אהיה קורא לאלוה ויענהו א"ל רבי יוחנן
במשו מינד לא תעניש רבנן נפק רבי יוחנן לבי מדרשא
ודרש *ואותי יום יום ידרושון ודעת דרבי יחפצון וכו'
כיום דורשין אותו ובלילה אין דורשין אותו אלא לומר
לך כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה *שמה מעלה
עליו הכתוב כאלו עסק כל השנה כולה וכן הוא אומר
במרת פורענות דכתיב *במספר הימים אשר תרת את
הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה וכו' ארבעים שנה
חטאו והלא לא חטאו אלא ארבעים יום אלא לומר לך כל

העובב
ב
כו

ד"ס
ל טו
ישעיה
ככ
סס
לג
ירמיה
יג

לכ"ה

מ"ס
מט

א"כ

ישעיה

ל

נדרים

יב

הכל חייבין פרק ראשון חגיגה

העובר עברה אחת אפילו פעם אחת בשנה מעלה עליו הכתוב כאלו עבר כל השנה כולה :

צרות זו לזו כשנן וכעס' לרעה גם כעס וגומר שתי נשים יחד :
זה המצויא מעות לעני לעיל קאי ולא טוב ואם רע זה הרגיל להמציא דקדו לעני בשעת הדמק אלא בשעה שקודם הדמק סיבול לבקש מזונותיו ולקנותה בשעת הוול : לעילא לקנות הצנאה כדמיתרגמינן ועללא ארעא : לתליתא להפסד ולאצוד כך שמעתי ונ"ל לקנות בשעת הדמק מזון שעה שהוא מולה בסלו כדאמרי' תלל לסילותיה קשה לעניותא : אינו מרם מזרע ישראל דכתיב והסתרתי פני מהם היינו הסתר פנים שזעק מלר' הצלות עליו ואינו נענה שלא יצאנו ויהיה לאכול שהעכו"ם שוללי ממנו : גרבורו שללונו : כ"מ שנתנו חכמים עיניהם סוטה פר' עגלה ערופה : בחלום ארבר בו צים ההוא ק"ל דייק ציום ולא ציליה שמרילנו חלום כדי שיתפלל על הדבר : ידד נעויה עלינו להגן : אחוי ליה ע"י סימן רמז לו החזיר פניו : במחוג צרמו : נסרחה חכמתם צארם כתיב שאין עוד חכמה בחימת אצדה ענה מצנים וגו' : לנגדך אלכך צוטה : שיחה יתירה דברי שמק שלפני השמיים : בבתי גואי איכא כדכתיב במסכת' תנכה : ה"ג ובבתי בראי ליכא והא כתיב ויקרא וגו' וכל קריאה השמעת קול היא : מאיגר' רם לבירא עמיקתא כמה גדולה נפילה זו ואין לך צור עמוק וגבה גבוה כחשמים אלאך : תקפיה רבי לרבי חייל ואולי רבי צדיקה : זה דווי מפיפסריה מקמ' שטלו רשות : איכא השתי' אם לא באחי עמד והאמנתי כל מעשתי מצדכם זו : מנא לך הא כלומר שגדולה כל כך הקבלת פנים : כי קש כשהקין : רבי יעקב הוה רגיל וכו' מהלך שלשה חדשים היה מצינו לבית רבו אונסע מצינו אחר השסע ולומד יום אחד וחוזר לביתו לשמח את אשהו בנת הסוכות י"ט ראשון :

תוספות כגון וצורא ועקרבא פר"ח רפואת נשיכו זו קשה לזו דאמרינן בפרק דנשיכו' קררי לעקרבא תמימי לויצורא וחלופא סכנתא הילכך היכא דנשיכו' וצורא ועקרבא נעשות צרות זו לזו ולית להו תקנתא : זה המציא מעות לעני בשעת הדמק פרש"י דקאי אלעיל אלא טוב ואם רע ושעת דמק היינו שאינו מציא לו בשעת הוול לקנות תפואה אלא לקנות פת לפי שעה שחוליה בסלו כדאמרינן תלל לסילתיה תלל למזוני ולא נהירא לר' דלמה אפסקיה בפרא דכי תמלאו אותו ויעוד דנקט גמרא מלתא דלא שכיחא דאמרינן צערי' פסחים תלף צייתיה קשה לעניותא ומפר"ח דקאי אצרות רבות ורעות המציא מעות לעני בשעת דמק כגון שפסו צינול וכו' ואמר סילת מעות על קרעויה ואם לא היה מציא לו היה הוול מיקל לו בפדיונו שהוא דמק ועני : זווי לעללא לא שכיח' אם היה רוע לקנות תפואה למאכלת ביתו : למלתא כמו תלוחו חזין שפחדו הוול אם לא יפדה עצמו ע"כ : ויחי עוד לנא וגו' פסטי' דקרא בתעיה הוה וכו' הרשע לא ימות כמו שהבנים ימותו עד כאן :

מהרש"א תקנה יש לו בו' כדמסיק בצרות זו לזו כגון ייבורא בו' דרפואתן קשה ואין להן תקנה ומסיק לשון צרות מ' יעו משום דאם לא כן לכחוד רעות ולרעות רבות ומדכוד רעות רבות ולרעות משמע ליה דלדון רעות רבות הם צרות זו לזו ופרש"י דלרעות לשון סמיכות כולי ע"ס ונראה דאין נופל מלשון צרה ממש דהיינו שכ"א מן הרעות מלר' לחברת' שלא חסיה לה רפואה וכן וכעסיה לרעה שאחד מהן מלרעה לחברת' והענין מפורש שאל"ן על טעמינו כו"ם כי ואני מ"ע מלד

החסד מדת מים ומלות לא יהיה לך ל"ח מזד הדיו ואם כמ"ס צעודי כו"ם אם אוכלה אל קנא הוא והעובד כו"ם הוא עובר על מלות עשה דלכני ועל לא תעשה' דלא יהיה לך שסם ממדת המים המהפכים לזדונים ומלדת אם אוכלה שסם ועקרבא ועל זה אמר כשיצולו הצרות על העובד כו"ם יאמר על כי אין אלהי צדקרי' גו' שלא יתלו הדבר בהצנאה שהצרות אלו צלות עליו צדבר והופכו אבל יתלה הדבר בצדקה ואכני הסתיר אסתיר וגומ' שאכני אוסיף להסתיר לו על כל הרעה אשר עשה כי פיה גומר שהוא המתחיל להסתיר פניו ממנו וק"ל : המצויא לו מעות לעני בו' עיין מ"ס התוספות אבל הא דקאמר מאי רעות ולרעות כו' לא יתיישב גם לפירושו ונראה לפרש ע"פ מה ששינוי פרק הניזקין לא היו סקריקין ציהודה כו' ומוקי לה בצמרא דג' גזרות גזרו קמיתא דלא קטיל לקטלוהו מיעטא דקטיל ליהיך ד' זווי צהרייתא דקטיל לקטלוהו הלכך קמיתא ומיעטא גמר ומקמי צהרייתא אחר האידנא לסקול ולמחר צמנא ליה צדינא ולמסנה אחרונה יס צידן ליקח הן קודמים אין צידן ליקח הלוקח נותן לצעלים רביע והיזב רבי צ"ד כו' ע"ס והשתא רעות רבות היינו צ' גזרות ראשונים שהיה רשות לסקריקין ליקטול או לטול קרקע ואפסידה גם לצדי לוקח דגמר ומקמי ולרעות היינו אם יס צידו ליקח הוא קודם לכל ואם אין צידו ליקח יקנה אותו אחר ונותן לו רביע דהיינו שממציא לו מעות אותו רביע ואפסד אם לא היה אחר קונה אותו חיהדר לו הקרקע' לדי שחצו לדינא והיינו לתליתא שכיט שהעכו"ם מנזנו להורגו ולחלוקו כמו תלוחו וחזין כו' : כל שאינו בהסתר פנים אינו מרם ולגבי ישראל כתיב יאס ה' פניו אליך גו' כשמשך בספרי אינו דומה שאל מחברו בחוק פניו כשאל מן הצדדים ולכך כשהם צגלות נפלה צדקה זו דישא פניו גומר בהסתר פניו משא"כ שאר עכו"ם שאין שייכין בהסתר פניו דלעולם לא יאס הקצ"ה פניו להם : כל שאינו בודהיה לאכול אינו בו' דבזמן שישראל עושין ראונו של מקום כתיב ואכלת את כל העמים וצדק כשאל עושין ראונו של מקום כתיב והיה אכול גומר ולעיתיד כתיב ואכלתם אכול והללכם גו' הלשון כפול דר"ל ואכלתם לעתיד מזה שאכלו העכו"ם מכס צבס"ז שיהיו ממזירין לכם צבס"ז כל מה שהיו שוללין מכס צבס"ז הזה : יהבו ביה רבנן עיניהו אררהי בו' ר"ל אף על פי שנתקיים צו והיה לאכול ע"י שדר לצי שזור מלכא כדאמר להו מ"מ כיון דיהבו צי' רבנן עיניהו שלא נתקיים הדבר שדר מלכא וגרברו : אע"פ שהסתרתי פני מרם בחלום עיינן פרש"י ועי"ל לפי שא' אם יהיה נציאכס גו' צלום אצד צו לא כן טעדי משה גו' פה אל פה אצד צו דהיינו פנים אל פנים כדכתיב ודבר ה' עם משה פנים אל פנים כגון ומדכתיב הכא ואכני הסתר אסתיר פני גומ' דהיינו למעט מעות נצולת משה שהיה פנים אל פנים אבל כעין נצולת שאר נציאים דצלום אצד צו לא אימעט מהסתר פנים ושז מלאכי כעין זה צפי ע"י : שנא' ובצל ידי כסיתוך גומר לפי ענינו דלעיל נראה דמיתתי לענין נצולת וסמלת מקרא זה ובמתי דברי צפי' גומר דהיינו נצולת משה שהיה פה אל פה ואמר צגלות מסתר זו הפנים מ"מ וכל ידי כסיתוך דהיינו שלא מסר פנים ממש כמי שאקפץ פניו לצד אחר אלא כמי שמכסה פניו צלל

הכל חייבין פרק ראשון חגיגה

קז

ידו דרואה בקלף על חצרו מתוך הכל ועי"ל דיר ססס נאמר בכ"מ
 על השמאל כמ"ש בפרק הקומץ דף וז שטאל כו' שנאמ' אף ידי
 יסדה ארץ וימיני טפחה שמים גומר כו' ע"ש וז"ל גם שגגלות
 איכא הסתרת פנים כמ"ש הדין אחר וימינו מ"מ בלל ידי שהוא
 השמאל כסיתך להגן עליכם והוא ליטא דידו נטויה עלינו כו'
 מלינו לו בספר ישעיה כזמה מקראות דכתיב בכל זאת לא שב אפס
 ועוד ידו נטויה וכל המפרשים וכן הדרגוס פירשו צו לרעה אבל
 לפי הענין דהכאים לפיהם צו לטובה נאמר הכס דבכל זאת
 הסתיר פניו מהם בגלות לא שב אפס מהם כמ"ש ידו נטויה להם
 שהיא יד השמאל ואל תסתיר פניו ממש והוא מצוה בריש פרק
 קמא דכחצות כי ימינו הוא הרחמים ויד שמאלו הוא הדין גם
 שגגלות הדין אחר וימינו והס הרחמי' ממש ומדת הדין גבר עלינו
 מכל מקום הוא ידו הנטויה עלינו להגן מלכות הגלות והוא
 מייחית עונד. והוא מציא דהראש לו לריב"ז הסתרת המקום
 מעליו והוא הראש לו ברמז דעוד ידו נטויה ואין כאן הסתרה
 גמורה: מאי תהוי עלן מבינא כו' לפי שריב"ז הוא היה
 מפרסם בעל נלחן נגד המינים כגון ביה דש"ק דבמורות בסבי
 דצי ארנא ובהיא דר' א"ע נאמר ליה קיסר לריב"ז אלהיכם
 כררי כו' וכן כמ"מ ולזה א"ל אחר מיתתך מה תהוי עלן מבינא
 מי יודע להשיב להן בגלות וא"ל אצדה עלה מבינא גו' האי קרא
 גבי עכו"ס כתיב שהם המינים כמפרש כזמה מקומות ולזה אמר
 אס אצדה עלה מבינא שהם ישראל שמקראו צנים אס לה' נסתרם
 גם חממס של עכו"ס שהם המינים: וא"י בעית אימא מהבא
 דכתיב ואלכה לנגדך וגומר כזר האריך צוה הנרצאל בספר
 משמע ישועה שהם מתייחס' לצלותם דמיון עשו ליעקב שהיה
 להם אב אחר ועשו היה דר ציון במרמה ציון ויעקב איש חס וגו'
 כן אמרנו עכו"ס שמשערים לעבוד עבודת ה' והם עובדים
 אותו במרמה ודעה צלתי' איתנו כו' ועוד האריך עיין שם וז"ש
 ואלכה לנגדך וגומר כי מעשה אבות סימן צנים עשו ויכו
 בצוה לנגד בני יעקב לפי שמתקן כמו שכתבנו ואף על גב דנחצטל
 סימן צנים כמ"ש דפ' דעובד' דמתיקרא דרש לנגד ולבסוף
 דרש יעצור נא אדוני לפני עבדו היינו דוק' לענין מלכות וממשלה
 כדמשמע קרא דיעצור נא אדני וגומר דמייירי צאדנות וממשלה
 דהיינו שהיה עשו מחזיק במלכות מקודם צוולם הזה ואחר כך
 יתחזיק במלכות בני יעקב לעולם אבל לענין חכמה מתקיים האי
 קרא ולאכח לנגדך וגו': תקנה יש לו בו יוזר הרים וצורא
 רוח הם כוללים הגוף והנשמה הגוף נולד מאמלעותו של עולם
 מהר היות והנשמה נצראה מרוח ה' כמ"ש ויפת נחשו נשמת חיים
 ושימו של חכם הדיבור ואל מצין שניהם שהם כלי הדבור
 מהגוף ומן הרוח כמ"ש לרוח ממללא ו"מ ומגיד לו מה שיחו מה
 תקנה יש לו כיון שהוא יצר וצורא אוחס וה"מ למכתב מגיד לאדם
 שיחו וע"כ דרשו מלח מה שהוא מורה על דבר קטן כמ"ש ואנחנו
 מה וכמהו הדיבור דר"ל מה שמו דלפיו שימה של מה שצין איש
 כו': ובמסכתים כו' דה"ל למכתב בספר חכמה נפשו אבל
 במסכתים משמע צמקום שמו מסתרים ואמר מבני גוה
 מבני גאותן כו' מבני גאותה כו' מפרש"י צם' ירמיה מפני
 גדולה שלכם שחצטל ומשיג גאותה של שמים שיתן לשלילים
 ש"ב ומספר יסן שהכל אחד שאין גאותן של ישראל אלא הקב"ה

דכתיב ואשר חרב גאותך אלא שרש"י ציאר צפי' כביכול נחמטע
 גאותה של מלכות שמים כענין שאמר נחמטעו כנפי החיות
 ונחמטע פמלי' של מעלה ומקום יס' להקב"ה שמו מסתרי' הם
 צחי גוואי הסתרים הפנימי' שעליהם נאמר ושם חציון עוז כולו
 וצחי צראי הם עמודי החור שגליה' העולם עומד וי"א צחי גוואי
 ה' הראשונה וצחי צראי ה' אחרונה והכל כונה אחת ע"כ: שאנ"י
 חורבן בית המקדש דאפי' בו' דמכתב ציוס היום הוא משמע
 על יום מיוחד קאמר דהיינו ציוס החורבן ומיהו הכוון קרא
 במסכתים חכמה נפשי ומי משמע דציוס החורבן קמשתעי
 דכתיב ציוס דומע דחמט וגו' דדרשי ליה צמקום נמי על חורבן
 צ"ה ומשמע דוקא צכתי גוואי ונראה דודאי הכייה קמיה כביכול
 ליכא אלא צכתי גוואי א"ל דה"ל שאני חורבן צ"ה דאפילו מלכא
 שלום כו' קאמר אפי' לבני אדם דלא לא האדם לא אלא המלכא
 מר יצטיון וסב"ג צכתי צראי' ודכתיב ויקרא ה' לבני היינו
 שגם על המלכא קרא להם שיצטיון צכתי צראי אבל קמיה שמיא
 כביכול ליכא ככיה כלל צכתי צראי שניה בכתוב לומר דומע
 דחמט על חורבן צ' מקדשות ולבני גלות ישראל כתיב ויחד עיני
 דמעה משום דעל חורבן מקדשו' שהיה צכתי צראי לא היה הכייה
 קמיה אלא על האדם והמלכא מה שאין כן על גלות ישראל שהיה
 הכייה צכתי גוואי כתיב ויחד עיני וגו' כביכול שהיה דחמט
 כלפי שמיא: ועל שא"ל לעסוק בתורה בו' לכאורה מה צוה
 עטס לבכיה ואדרבה לשמח על כך ולפי הדקדוק דקאמר גביה
 שאפשר כו' ואינו עוסק ססס ולא קאמר ואינו עוסק צחורה וכן
 גבי שא"ל כולי קאמר עוסק ססס ולא קאמר עוסק צחורה נראה
 לפרש דה"ק כל שאפשר לעסוק צחורה ואינו עוסק גם דצדדים
 אחרים כפועל בעל וכל שא"ל לו לעסוק צחורה לאו משום שא"ל
 לו ממש אלא שעוסק דצדדים אחרים המצטלים אותו מלימוד
 תורה על שניהם הקב"ה צוכה ע"ז שהולך בעל ואינו עוסק צחורה
 וגם ע"ז שעוסק דצדדים אחרים וצוטל מדצרי תורה שהיה לו
 להניח כל עסקיו משום לימוד תורה כדאמרין ס"פ צ' דקדושין
 מניח אני א"ז כל אומות שבעולם ולומד א' בני תורה כו': אמר
 מאיגרא בו' נראה דלא צוונה נפל הספר מידה ואפשר שהיה
 עומד צמקום גבוה צעליה ונפל משם לארץ ולמקום עמוק יותר
 ועי' זה נזכר דדרשות המקרא השליך משמים ארץ דלפי פשוטו
 ה"ל למכתב לארץ בלמ"ד וע"כ דרשו דמנייה השליך בפע' אח' משמים
 ומתוך למקום עמוק ציור דהיינו מאיגרא רס ציורא עמיקתא
 ואפשר שרמו צוה על שהשליך בגלות לבצלבדאמרין
 פרק האשה לא הגל' הקב"ה לירא לא צבאל א"ל מפני שהוא עמוקה
 כשאלו שא"ל ומי שאלו וגו' היראין ואיני נראין בו' נראה דהך
 דרש שייכה אלעליל שרש יראה ראה כשם שצא נראה כך צא
 ליראות שזה ודאי לא יתקיים ממש צעה"ז שפני הקב"ה אינן נראין
 צעה"ז אבל צעה"ז נאמר וגלה כבוד ה' וראו כל צער גו' ויתקיי'
 אז יראה יראה ממש דהשכינה רואה פני ישראל והם יראו פני
 השכינה וזה שאמר חזו להקביל פני הרוצים ואין נראין דהיינו
 שחזו לעולם הצא לקבל אותו פנים שיהיו גם נראין לכם: ויחי
 עוד לנצח וגו' פטיה דקרא צמניה היא וכי הרשע לא ימות כמו
 כו' ע"ש צמנ"ר' ומללא קתיב נלשון קמיהא דרשואי ויחי אדם

הכל הייבין פרק ראשון הגיגה

הקדושים ואין לומר דמייירי בנאנים הפושעים שנסהס מרע ישראל מוקדם
בסורין ובמסחר פנים הם ומו שאינו בהסח' פנים והוא פושע בידוע שאינו
מרע ישראל דהא אחריו ליה רבנן לרבה מר לא בהסחר פנים ולא בזהיה
לאכול איתיה וכוון שרבה היה אלם לרבה חמיה לא היה רחוי לנעם בהסחר
פנים ולא בזהיה לאכול ובדוקא לרין לומר דכיון שקס העם וזה מלה הגור'
של והסחרתיה והיה לאכול אף ע"פ פייסו בהם בני דרם ודיקים העולם דיון
אחר רבוי' ועוד י"ל בדרקוק שנכנס מדבר בלשון יחיד וקס העם היה וזה
ומרה אפי' כיון שרבה היה אלם מדבר בלשון רבים ועצמיה והסחרתיה פני
מס' והי"ל' ועצמיה והסחרתיה פני ממנו אלם לרמוז על זמן שלאחר חרון
אף של המורכן וכן דרשו חז"ל והסחרתיה פני במלכות עכו"ם והיה לאכול
בארץ שישאר כל בהסח' פנים וכו' לאכול עד אשר ישוב ה' את שבת ליון
ויבנה המקדש ונדמי ישראל יכנס וכו' כל מי שאינו בהסחר פנים אינו מהס
כי כשחבר המקדש נתנו ביד עכו"ם כי כיון שעסקוים בשח' החזרה
והקדושים הם יעליים שח' מלכות ויהינם כשאיין מלכות ואחרים בירר
לא המלכות : ואולי הסחר אפרי' אחר רבה שאל' ע"פ הסחרתיה פני מהס
במלכות אחר' כי רב יוסף אחר ידו נטויה עלינו שנאמ' : וכל ידי כסיתך
וזריר לדקדק היין רמיה דרשה וכל ידי כסיתך בפסוק זה כי זה נאמר שם
ואשים בדרי בך וכל ידי כסיתך לנטוע שמים וגו' אבל בפסוק זה לא
נרמו כלל וכל ידי כסיתך וכן בפסוק האל לא נרמו הסחר פנים : ונראה
דרבה דרש יתור ביום הוא שיש בכלל העונם זכרון טוב ביום למעוטי הלילה
שמרחין לו חלום כדי שיפתע על הדבר ורבי יוסף דרש כפול הסחר אחר
שיש בכלל זה זכרון טוב לומר שאפילו בשעת הסחר אחריו אכסה אחס' כלל
ידי להגין עליכם : ורבי שילא שמעיה ליתוקא דקרי כי היה יונר הרים ונראה
רוח מגיד לאדם מה שיח' ויש לדקדק וכו' ר' שילא לא קרא מעולם פסוק
זה עד שמענו מבראש יתוקא : ואפשר דר' שילא היה יודע המקרא ככתבו
שכתבו יונר הרים ונראה רוח ומגיד לאדם מה שיח' וכפי הכתוב במקרא אינו
שמגיד הקב"ה שיהיה קל שפין איש לאשורו אלם מזה הכתוב שהקב"ה יונר
הרים וגם בורא רוח וגם מגיד ויודע כל שיש שמדבר בדכתיב כי אין מלה
בלשון ה' ה' ידעת כל' : אבל הוא יתוקא עזה בלשון הכתוב ולא אחר
ומגיד לאדם שיהיה אלם מגיד לאדם בלא וכו' שפני זו ואחר הכתוב כי היה
הקב"ה הוא בורא הרים ויונר רוח מגיד להגיד ביום הדין שיח' ומה שיהיה שמגיד
ליום הדין בנודיא שיהיה שיהיה יתירה שפין איש לאשורו כי שיהיה לא נרבי
הגוף וקיומו שיהיה שיהיה שיהיה שיהיה שיהיה שיהיה שיהיה שיהיה שיהיה
ר' שילא וכו' : ודוק בלישא דיתוקא שאמר מגיד בלא וכו' ולא אחר ומגיד
בו"ה : ואם לא תשמעיה וכו' מקום יש להקב"ה ומסחרים שמו וכו' וקשה
כי מה זו שאלה שאלה מאי מסחר' דיל קרי כי רב הוא פירוש ואם שאלה
הוא למה היתה שאלה מאי מסחרים לא חור' רבי שמואל כלום : וע"ק מה
שאל ומהי מפני גוה דמשמע דעכשיו נחחדשה שאלה זו שאמר ומאי מפני
גוה ולא אחר מאי מפני גוה : וכן קשה אף נחחדשה שאלה ומי איכא בביה
קמי קב"ה דהא בקרא דמתיב חכמה נפשי איכא למרמי אקרא דמתיב עז
ומדור במקומו וע"ק למה הביא דרבי רב פפא שאל ומהי מפני שיהיה שיהיה
ולרמי קראי אחרדי כתיב חכמה נפשי וכתיב חס' עז ומדור במקומו וע"ק
דאמאי לא משיב שאלה חורבן בית המקדש דחקיק דמחמני לקמן שאני
ב"ה דאפי' מלאכי השרת כתיב וע"ק שמתחלה הקדש מאי אפטר ומהי שיהיה
בוכה כל' : ועכשיו שחדש דליכא בביה בנתי גוהי רלה שם בנתי בנתי
היה הכינה שחור לשאל אף הוא אומר דבנתי בנתי ליתא בביה : והא
כתיב ויקרא ה' לבני עז' : וע"ק מ"ש שאני חרבן ב"ה דאפי' מ"ה בכו כי
מה דמות חערבו עליהם עכו"ם הקב"ה שחמח' עז עזו במקומו ולא עז
אלה שאמר אפי' מ"ה דאפי' נודק לומר אפי' מ"ה בערך יונר הכל בדרך
הוא : וי' דפשיעה שחור הוא בזהיה הכינה שחמח' לישראל שמעו
והאזינו ואל תבניה שחור על הנאמה כי דר' חזענות ה' לא בנה לב
והאזינו על כל חנו ל' אליהם כבוד כי' מלך בנאות לבש וחס לב
שמעו' לאזהרה זו שהסחרתיה לכס שמעו ואל תבניה אחר הכינה ירמיה
במסחרים חכמה נפשי מפני גוה שחור עזן של הנאמה שחמח' כזה עונשים
וגלות וחרד עזי דמעיה כי נשעה עזרה ה' : וכל קשה כפי פשוטו לא אחר

פגיב

עוד לנלל וגומר דלוינו שמוסיפין לו על שנתיו כי יראה כחמים
ימורו ואם במיתקין בו' נראה דהיינו ביצולת נפש במפורש פרק
האורג ובמיתקין עכ"ל כי הרואה פני חס' כרואה פני שכינה
בדלעיל ובזהך ברשע אסור להסח' פני רשע כדאמר' צ' החובל :
ג' רחא באורח' בו' ועיין פרס"י והוא דחוק ולולי פירוש נראה
דלאו מה"ט נקט ג' מהשים אלם דכן היה דרכו ליתר למקום אחר
לצקס פרסמחו משם ולפסוח בדרך כ"כ שלא היה אפשר לו ללמוד
צ"ה ר' ק יוס אחר ומייקוליה מיום יום ידרשויו וגומר וכו'
ביום בו' דודאי בכל מקום היוס כולל כל' הלילה כמו ויהי ערב
ויהי בקר יוס וגו' אבל מדכתיב יוס יוס כפול משמע למעט לילה
ואלא קאמר וכו' כיון בו' אלם בו' אפילו יוס אחר כנה מעלה
בו' ולכן הוא כפול כלומר כאלו הוא לומר בכל יוס ויוס
מהנהך דכעין זה כתיב לגבי פורענות מ' יוס יוס לשנה יוס לשנה
גומ' ומסיים בזהי קרא מענינו ודעת דרכי יחשפון דגם מה דאלי
באורחא ודרך כמו דעת יחשפון שהוא נחשב להס' : וכן במרת
פורענות בו' אפי' יוס אחר בשנה בו' עיין בחס' פ"ק דסוטה
מה שזקשו ונראה ליישב דודאי לאו כלל הוא כ"כ מדמה טובה
מרבזה ממדת פורענות דהא במדה טובה גופה יש חלוק דלגבי
אזהרין כתיב לאלפים דור ולגבי שומרי מצותיה דהיינו מיראה
כתיב לאלף דור אלם דור אלם לפי כונה העוסה לו לעונם ומ"מ אינו
פחות ממדה הרעה :

הר"ף עבר שרבו ממלא' וכו' וקשה שהרי כתוב קודם פסוק זה ומלא' וכו'
רעות רבות ונרות ואמאי לא כתיב אלם בזהי קרא והיה כי חמלאן
וגו' : ויש לומר דהתם נעם ההוה שהסחר' הקב"ה פניו ממנו בדכתיב
ואני הסחר אחרת : וכיון שהוא בהסחר פנים פני אחר ומלא' וכו' רעות
רבות ונרות שפין שסח'הק ששח'הק הקב"ה ממנו שזכר אין לו שלום ואין כאן
בניה לומר עבר שרבו ממני לו רעו' שהרי אין הקב"ה ממלא' לו אלם מחי'
פניו ואינו מוסבה והרעות שולטות בו אלם בזהי קרא דלא כתיב בו הסחר
פנים אלם כי בזהי אלם האדמה ואכל ושבע ואין כאן הסחר פנים ובעודו
היחוס העבד ביות אדוניו ממלא' לו רעות רבות שכן כתיב והיה כי תחזלא'
וגו' ועננה השירה לפניו לעד הרי שפניו ביות הרעות ומעדות אותו
שחמח' והוא ממלא' לו רעות רבות ולכן היה בוכה : מאי רעות רבות ונרות
נראה שהוקשה לו דהי"ל' רעות ונרות רבות למה הפסיק בין רעות לנרות
במלת רבות ליה דרשו רעות רבות וקרעות הללו יהיו לרות וזלו כגון : ונראה
ועקרבא שיהיה ליה הוא רע לו : ושמואל אחר לו הממלא' מעות כפי
פיר' החס' שפירשו כגון שחמח' המושל וכו' זה ואחר לו שילוח לו מעות על
קרקעותיו ואם לא היה זה כל המושל היה מיקל כפדיונו לפי שה' דחוק ועני
עכ"ל : ומ"מ לא נחמא' בוה דברי שמואל היכי שייכי בפסוק רעות רבות
ונרות ונ"ל דה"ל' דרש לרות לו לזה הרעות שחמח' ה' כי בזהי עליו
ענינו ולא יחמל מי שילוח לו לקנות מוונות אבל בשעת הפסד המושל הוא
לפטר שמואל מעות מיד דתליח'ה שח'הק ונעלל'ה' שח'הק היינו רעות לרות
פניקס אכול ולא ימלא ויבשם להפסד המושל ויחמל : כל מי שאינו בהסחר
שח'הק אינו מהס' בו שאינו בזהיה לאכול אינו מהס' : הנהיג לדרוש חיות
מס' הכתובה במקרא לפניה ולחמיה וכו' מדרשים והסחרתיה פני מהס' מי
שחור בהסחר פנים הוא מהס' וכן נדרש' לחמיה מהס' והיה לאכול מי שהוא
מרע ישראל' והיה לאכול אבל קשה דהאי קרא דוהסחרתיה פני והיה לאכול
הוא עונש על עכו"ם שח'הק בזהיה לאכול אלא נכר אחר' ועצמי והפר
בריתו ועל עזן זה ומרה אפי' והסחרתיה פני שזעק ממחר' הבאות עליו ואינו
עונש שלא יבא אל' לא יעני' כו' אם אינם בהסחר פנים ולא בזהיה
לאכול וכו' אף הוא אומר כל מי שאינו בהסחרתיה פני אינו מהס' והרי כל
הנדיקים והסח'הק' אינם רחויים להסחר פנים וגם לא לאכול הם מרע ישראל

קה

714

[illegible]

הכל חייבין פרק ראשון חנינה

ודאי שגם הם ימותו וכיון שידעו שמוותם נותנים להם לשלם כל חובותיהם חיי העוה"ב ואלו הרוואו במיתתם כך קונה חיי העוה"ב כ"ש הרוואו ח"כ בחייהם שיקנה מהתלמוד חכם ומוכר ופסל ונמנים יהיה עם ה' ויקנה חיי עוה"ב ויגלה ד' הוא דרך נכון שאין לנו לרבוץ בדרוש הכתוב ולהגיד מיד פשוטו : תן אלו דברים שאין להם שיעור הפאה והביכור ותרמיון ונמילות חסדים ות"ת וכו' ב"מ בירושלמי הוא הדיןאם נגופו אצל בממונו יש לו שיעור : וביקור חולים דלון לו שיעור כדליתא בנדרים הוא בכלל ג"מ וכוונת התו' להניח הא דביקור חולים הוא בכלל ג"מ סמוך לירושלמי הוא מנוא' דאי הא אמרין דב"מ דקתני הכא דלון לו שיעור הוא בממונוהו קשה לו אחרי לא תנא ביקור חולים נמי וליכ' לשנוי בכלל ג"מ הוא לפי שג"מ הוא בממונו וביקור חול' נגופו אצל השתא דאמרין בירושלמי דב"מ דהכא מיירי נגופו ולא בממונו א"כ ספיר אמיתא דביקור חולים נגופו הוא בכלל ג"מ דנגופו :

תניא עולת תמיד העשויה בהר סיני ר' אליעזר אומר מעשה נאמר בסני והיא עצמה לא קרבה רע"א קרבה ושוב לא אספקא אלא מה אני מקיים *הובחים ומנחה הנשחטין במדבר ארבעים שנה בית ישראל שבטו של לי שלא עבדו עכו"ם הן הקריבו אותם :

והיא עצמה לא קרבה והעלה שהקריבו הכבדות עולת ראיה הוא : ומה אני מקיים הובחים ומנחה וכו' לשון חומה ומשמע שלא הקריבו לפי שמופין היו : שטבו של לו הקריבוהו משלם :
הוכפות רע"א אומר וכו' אצ"ב דבמחשבי כנס מנחה ולא נתנה תורה עד סיני דריש מנחה שעה דנאמרו מעשיה כסני דכתיב עולת תמיד העשויה בהר סיני ומחן דלא דריש האי מוקי לה דעולה טעונה כלי וכן פי' רש"י בנימוקי החומש העשויה בהר סיני : ובספרי דריש לה טעמיה כהר סיני קודם התורה והיו בתמימי שבת מנחה :

כע"ר רב חסדא האי קרא היכי כתוב *וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים או רילמא אירי ואירי פרים הוא למנ"מ מר וזוטר אמר לפיטוק טעמים רב אחא בריה דרבא אמר לאומר הרי עלי עולה כעולה שהקריבו ישראל במדבר מאי פרים הוא או כבשים הוא חיק :

לפיטוק טעמים נגניות א"כ ח' מינין לידך אתה לפסוק העשם של ויעלו עולות בלחמיתא"ל כמו שאנו קורין אותו או בוק"ק קט"ן טעם שחפסיק הדבור ממה שלאחריו וחס מין אחד היה לידך אתה לקרותו כהך משאר טעמים כגון פסח"א או רביע' : לאות הרי עלי עולה וכו' גרסינן ולא גרסינן בלאחר ג"מ לאות הרי עלי עולה וכו' כבשים חיק :

רבי לוי רמי כתיב *הוקר רגלך מבית רעך וכתיב *אבא ביתך בעולות ושלמים תניא נמי הרי הוקר רגלך מבית רעך בחטאות ואשמות ושלמים מדבר אתה אומר בחטאות ואשמות או אינו אלא בעולות ושלמים כשהוא אומר אבא ביתך בעולות הרי עולות ושלמים אומר הא מה אני מקיים הוקר רגלך בחטאות ואשמות : תניא

*מעוות אי ויכל לתקן כיצד זה שביטל ק"ש של שחרית או של ערבית ותפלה של שחרית או של ערבית וחסרון לא ויכל להמנות זה שנמנו חבריו להכריז מצוה ולא נמנה עמם אמר ליה בר די הי להלל מאי דכתיב *ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו היינו צדיק היינו עובד אלהים היינו רשע היינו לא

עבדו אמר ליה עבדו ולא עבדו תרוייהו צדיקי נמרי נינהו אבל אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה מאה ואחד אמר ליה משום חרא וזמנא קרי ליה לא עבדו א"ל אין צא ולמד משוק של חמרם עשרה פרסי בזווא עשרה וחד פרסי בחרי וזוי א"ל אליהו לכר די ויאמרי לה לרי אלעזר מ"ר *הנה צרפתוך ולא בכסף בהיתוך בכור עוני מלמד שחור הקב"ה על כל מדות טובות ולא מצא לישראל מדה טובה אלא עניות אמר שמואל ואי תימא רב יוסף היינו דאמרי אינשי יאה עניות לישראל *כורא סומקא לססיא חורא : משנה ר"ש בן מנסיא אומר אי זרו מעוות שלא יוכל לתקן זה הבא על הערה והוליד ממנה ממור א"ת בגונב וגזול יכול הוא להחזירו ויתקן ר"ש בן יוחאי אומר אין קורין מעוות אלא למי שהיה מתקן מתחילתו ונתעוות ואי זה זה תלמיד חכם הפורש מן התורה : גמ' והוליד ממנה ממור כו' הוליד אין לא הוליד לא והא תניא ר"ש בן מנסיא אומר גונב אדם או גזול אפשר שיחזיר גנבתו וגזלתו ויתקן אבל הבא על אשת איש ואסרה על בעלה נטרד מן העולם והלך לו ר"ש בן יוחאי אומר אין אומרים בקרו גמל בקרו חזיר אלא בקרו טלה ואזיה זה ת"ח הפורש מן התורה רבי יהודה בן לקיש אומר כל ת"ח הפורש מן התורה עליו הכתוב אומר *כצפור נודדת מן קנה כן איש נטרד ממקומו ואומר *מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי לא קשיא כאן באותוהו פנייה כאן באשת איש ואי בעית אימא הא והא באשת איש ול"ק כאן באונס כאן ברצון ואי בעית אימא הא והא באונס ול"ק כאן באשת כהן כאן באשת ישראל : *לוצא ולבא אין זכריה שלום וגומר אמר רב כיון שיצא אדם מדבר הלכה שוב אין לו שלום ושמואל אמר זה הפורש מן גמרא למשנה ורבי יוחנן אמר אפילו מגמרא לגמרא : משנה היתר נדרים פורחין באיר ואין להם על מה שיסמכו : גמ' תניא רבי אלעזר אומר יש להם על מה שיסמכו שנאמר *כי יפליא *כי יפליא ב' פעמים אח' הפללה לאיסור ואח' הפללה לדותר רבי יהושע או' יש להם על מה שיסמכו שנאמר אשר נשבעתי באפי נשבעתי וחזרתי כי רבי יצחק אומר יש להם על מה שיסמכו שנאמר *כל נדיב לב חנינה בן אחי רבי יהושע אומר יש להם על מה שיסמכו שנאמר *נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדק : אמר רב יהודה אמר שמואל אי הוא חסם דיה אמינא להו מילתא דעדיפא מדידהו שנאמר *לא יחל דברו הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו אמר רבא לכולהו אית להו פרכא בר מרשמואל דלית ליה פרכא וכו' : אמר רבינא דא תימא רב' נחמן בר יצחק היינו דאמרי אינשי מבא חדא פלפלתא חרופא ממלא צנא דקרי :

קמ

סייג
להציג
תן
הב'הל'
כדאח
ריגן
בההכ
ג'
יורדין
ואיגן
עולים
ופי'
איגן
עולים
מיד
ויש לו
חלק
לע"ה
רש"א

37מלתא

הכל חייבין פרק ראשון חגיגה

דבמלתא חדא מתוקס ליה האי קרא מעוות גומר שביטל ק"ש או הפלה שלא קרא ק"ש או לא התפלל כלל ביומו וחשורן גומר שהתפלל ביחידות בלא מניין ו' נקט הפלת שמרית וערבית וה"ה הפלת מנחה אלא דנקט ליה דומיא דביטל ק"ש דלא שייך רק שמרית וערבית א"ל לרבותא נקט ליה הכי דאפי' הפלת ערבית ושמרית דים להם תשלומין ביומו מ"מ מקרי מעוות לא ויכל לחקן כיון דלא התפלל בזמנו ונ"ה הפלת מנחה דאין לה תשלומין כי אם ביום אחד ודו"ק: לשונה ק"א פעמים בו' נקט במלתיה משפר הוה ליה הרמז עובד אלהים לאשר הוא ר"ת גי' ק"א ולא עבדו הוא ר"ת גי' מאה והטובה בזה ע"ד שכתבו בס"פ התכלת לגבי מאה ברכות שחייב אדם לברך בכל יום צמוד נפש רוח נשמה דמיון כהן לוי ישראל שיצא לחלק הנשמה אחד מק' דהיינו מעשר מן המעשר ונמצא שונה ק' פעמים הוא חלק אחד לנשמה אבל השונה פ"א ציחק מזה הוא חלק אלוה ממעל וסיינו בין עובד אלהים גומר ומייחזי למשל י' פרסי צוואר בו' ר"ל שהוא מהלך אדם ליום אחד ההולך אחר חמורו עם סמורות הסוכר נטעל וזוא ל' פרסאות ואם הוא משכירו למחר הליכתו אחר חמורו פרסה אחד יותר דהיינו י"א פרסאות ביום א' אחת פרסה קשה עליו ונטעל עליו עוד וזו אחד : ולא בכסף בו' עיין פרש"י והוא דמוק דה"ל למכתב ככסף צב"ק הדמיון וע"ה דהא כתיב בזה"ש זה וזרפתיך ככסף את הכסף וגר' לש' לפי עניינו דהכא ה"ק וזרפתיך ולא בכסף דהיינו שלא יהיה להם עשירות של כסף עשירות' נקרא צב"מ ע"ש הכסף וכפל הענין במהרש"ל בזה ענין היינו שלא יהיה להם כסף וקרא לעניות מדה טובה שמתורן למוטב וזה"ש עשירות כתיב וסוף הרבית להם וזה"ש עשו לנצל : בורדא סומקא לסומיא בו' סומיא חיוורא אמרי' פרק הירואה שהוא סימן טובה לרואה גם בחלום ולא בן הסומק והיינו שהוא מורה על ליבון עונות וקאמר נמי הכא גם שהענין גופיה רעה להם דוגמת הורדא סומקא מ"מ הוא מלרף ומלמן אותם להביא אותן כמו גוף הסומיא שכולו חיוור וע"ל התלם בסומיא חיוורא שהוא יפה מלד עלמו ולא מלד חכשטי כסף וזה"ש אשר עליו שהרי אין בו רק הורדא ורעוה אדומה של עור כי יא' ענינא להם שיהיו מלד עלמן וחורתן יפין ולא מלד עשירו' ועד"ז אמר לסומיא ברכבי פרעה דימיתוך רשיתי שהיו יפין מלד עלמן של כסף וזה"ש שליתון היו משליטין לכן כזר : אבל הבא על אשת איש בו' לעיל גבי הוליד ממנה ממזר כחצו החוספ' במתני' דלא ציי' למנקט רוחא בו' אבל הכא דנקט דלא על אשת איש ולא נקט הוליד ממנה ממזר נראה דה"מ למנקט נמי רוחא מיור גזול לא הוה מצי למנקט ועיין בזה בחידושי הלכות : אין אומרים בקרו גמול בולי' אלא בקרו מלה כולי' כפרש"י לשון קלקול נופל בזה"ש שהוא טוב מתחלה עכ"ל והיינו שהיה עושה טוב וזה"ש לומר תורה מתחלה ועכשיו פירש אבל הכא על אשה איש אין לו מקרי עושה טוב מתחלה אלא סוף מרע היה מתחלה : בצפור נודדת גומר מצינו א' ה"ח בדבור ה'הור' כעשש של פפור שסור כעשש וזה פרק י"ט בערכין שלכן מביא העלוקה לפור

המיה ע"ש חקנתו כעשש ה'הור' וקאמר דכן איש נודד ממקומו דהיינו מבית המדרש שם ה"ל כעשש ה'הור' ופיר' ממנו כעשש דברים בטלים ואמר ואומר מה מלאו בו' כי רחקו מעלי אין לומר רחקו אלא מי שנתקד' מתחל' להקב"ה דהיינו בלמוד הור' כעשש כענין וחופשי ה'הור' לא ידענו דהיינו שפירשו ממה : לר' צא ולבא אין שלום בו' זה הפורש בו' תחלת ה'הור' לא כי לפני הימים שבר אדם לא נהיה בו' ובפרק חלק אמרו שהוא קד' מגולה כמבואר שם שהוא מפורש בזוף כל התוכחות שנמשנה תורה והתמכרות ואין קונה וע' ואמר שם מאי וליואל ולבא אין שלום שדבר זה הוא הנאמר בתחלת כל התוכחות ארור אתה צנואך וארור אתה צלאלך דאין זה מקד' מגולה לפי פשוטו וע"כ דרשו ביה שם אף ת"ח שכתבו בו שלום רב בו' כו"ע וס' הכא מה"ט דרשו ביה כיון שילא אדם מדבר הלכה בו' דהיינו שלא יהיה בידו הלכה בדורה למר כדאית ליה צפירה מהלכה למקרא ולמר כדאי' ליה מתלמוד למשה או מתלמוד ירושלמי לבבלי וזה מכלל קד' מגולה כמפורש פרק חולין עתידה תורה שתשכתב כולי' ויוסיק שלא ימצאו הלכה בדורה כולי' ומסיים בזה"ה קרא מן הכר לפוס קד' דרש' הוא הילך הרע כפי' רש"י שם בל"א שהוא המסית ומדיח בכל זה : וחורתי בו' מפי' רש"י נראה דמורתי כי היינו המרעה והפחת הוא דבאי' נשבעתי ולא מדעת מיושבת ומיהו לר' דהתרה מאחרים וכן מוכח הסוגיא בדפדף הספינה שאמר שם ועכשיו שנשבעתי מי מוסיף לי אבל ה'הור' שם לא הביאו הסוגיא דהכ' בן אלא דהקב"ה מיפר לו לעלמו להקפו שם מה שהקפו ע"ש : פורחין באייר ואין להם בו' דכל הני דרשות דקאמרי הני תנאי דברייתא דים להם על מה שיסמכו סדר ליה להניא דמתני' דאין להם על מה שיסמכו דלכליה אית להו פירכא כדאיתא בגמרא' ודשמואל נמי דלית ליה פירכא מ"מ כיון דלאו מגופיה דקרא מייחזי ליה אלא מדיוקא לא ימל דברו הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו מקרי אין להם על מה שיסמכו והיינו דקרי ליה פורחין בלוי' שאינו אלא מדיוקא במחוך ולא מגופיה דקרא ודו"ק :

הר"י רבי לוי רמי כתיב הוקר רגלך מבית רעך וכתיב אבא ביתך בשלום ל"ק כאן בטיחות ואשמות כאן בעולות ושלמים וקשה דלשני הא וזה בעולות ומ"מ אל ירעה להביא עולות יותר מדאי' וינדקדק דכיון שדוד קדש לשלמה בנו ה"ל דברי דוד בתחלה ולומר כתיב אבא ביתך ואח"כ יציא דברי שלמה בן דוד וכתיב הוקר רגלך ואפשר דלא קשיא לן בקרא שאמר דוד אלא מזה מקרא שאמר שלמה הוקר רגלך מבית רעך שלא תבא בית רעך שאל בית ה' שנקרא ריע של ישראל שנאמר למען אחי ורעי ושדקאמר הוקר רגלך משמע שלא תבא בית ה' בלא ואם יל' רשות להביא עולות

הכל הייבין פרק ראשון חגיגה ק

בעלות למה ומעט רגלו מלהלך בית ה' והרי הוא נרץ לילך עם העולות ומדקחמך הוקר רגלך ולא אמר הוקר מלהקריב בית רעד דכזה מוקמינן בהקריב טחנות טחנות שמע שמע ההלכה לגמרי אפי' בעולות ושלמים וא"כ קשה מ"ש דוד אבא ביתך בעולות וחייתך לא קשיא הא בעולות ואשמות דעליתו כחכות שמור רגליך כאשר תלך אל בית האלהים דרשינן ביה שמור רגליך שלא תחטא ררי שביניהם העלם כדכתיבין אל דרגלים חוטא וגם הכא דכתיב הוקר רגלך הוא על העולות הסם אל דרגלים חוטא והתם קאמר דוד אבא ביתך בעולות וזה שלמים ואפי' שפיר מה ששינו בדרייתא הוקר רגליך בעולות ואשמות אהא אומר בעולות או אינו אלא בעולות דמתי תיתי לומר דמיירי בעולות נדבה אלא מהכרח דכתיב הוקר רגלך שמע ההלכה מכל וכל שמע שאין לו חק כ"כ בעולות אלא מ"מ דוד אבא ביתך בעולות הכרחו שם מדבר בעולות שם כבינו הרגלים מההרים לעה כתיב ואף דרגלים חוטא ויהי אפשר עוד לומר דבעולות יש עולת נדבה ויש עולת חובה שבה על חטא ההורג רבא ואפי' יש לדרוש הוקר רגליך גם על עולת חובה ולא כפי בעולות נדבה ודוקא בעולות ואשמות אבל בכל מיני עולות אבא שאין להם אלא ההורג ולא מעשה והשלמים ירמו בפסוק אבא לך דודי אשר פלו שפתי ודבר מי נדר לי שם שלי תורה : תניא מעוות לא יוכל לתקון זה שביטל קריאת שמע של שחרית וכן יוכל שחרית וכן יוכל חזרי לדרב מזה וכו' וקשה דנמתניתין מוקמינן להאי קרא בקרינות חגיגה שם להם תשלומין כל ז' עבר הרגל ולא חב על זה לאחר מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות והקשה על זה האי להמנות להמלאות מעט ליה אף ויחזור זה הדבר בדרשה כדכתיב הוואת וכן קשה למה דרשו זה שביטל ק"ש של שחרית מעוות לא יוכל לתקון ולא דרשויה בחסרון לא יוכל להמנות : ונראה בשלמא בחגיגה שער זמנה בעל קרינת איוב למפרך חסרון לא יוכל להמלאות שחסרון ויפל אל מילי כמו שפיר' שחסר זמנות חגיגה לא יתמל' עוד חסרון זה שחסר אבל כדכתיב דמוקי ליה בעצמו חזרי לדרב מזה ולא נמנה בעמה וחסר עצמו מחזור מין ליה למימר לא יוכל להמלאות אותו חסרון שריא אע"פ שאינו נמנה עוד בחזות מין שפיר' אותה מזה ויכל הוא לשנות אותה מזה פסם אחרת ע"י עצמו בלבד או ע"י מין של אחרים שיעשו אותה מזה ולכן אמר לא יוכל להמנות לומר שיש בידו להמלאות בעצמה קמלה הווא אבל בחזות מין שחסר עצמו מהמנות במניינא שרי לא יוכל להמנות עוד בחזות מין כי שבר עשו את המלה ומעטם זה כי דרשו מי שביטל קריאת שמע בחסרון לא יוכל להמנות לפי שמי שביטל ק"ש שחרית או ערביה הוי חסרון לא יוכל להמלאות שזאתה ק"ש אין לה מילוי עוד בחזות מין ואע"פ שבתפלה יש לה מילוי שפיר' ולא התפלל ערביה מתפלל שחרית שחיים ואין תפלה אלא חסרון קלא נמנה תפלה בשפחה ושפיר איוב למודר וחסרון לא יוכל להמנות תפלה מ"מ כיון שנק"ש ליכא למימר לא יוכל להמנות אלא להמלאות דרשינן על קריאת שמע מעוות לא יוכל לתקון שיהיה התקין בשעת ק"ש גם התפלה דרשינן ליה מעוות לא יוכל לתקון שאין לו תיקון כלל : אמר ליה דר הי הילל מ"ד ושבת וראיתם בין לדיק לרשע בין עובד אלהים וכו' היינו לדיק היינו עובד אלהים ומשי עבדו ולא עבדו חריויהו לדיקוס וכו' : וקשה דהיינו דחילול דלא עבדו אינו בכלל רשע אבל עדין קשה היינו לדיק היינו עובד אלהים : וי' דהשתא דרשינן ונפיק אהא חסרון קלא נמנה שרשעים ידעו בניה' כי הנה היום נא בוער כחגור וליהא אותם היום הנא והלדיק' ויהיה לבס יריא שמי שנתן לדיק וגו' וגם בניה' חסר לראות מעלת הלדיק' שפונה פרקו ק"א פעמיים ויהיה שפונה שפונה ק"א פעמים שאין מעלת גדול כ"כ ונרמו השכר שלו כחכות וליהא שפונה כענין וירקם של כל עגל נוחתים לו כי גדלו וכפי קטנו כי שר הלדיקוס מחתלק כל אחד לפי מה שהוא ונרמו כחכות הנה שונה פרקו ק' פעמיים לונה ק' שרשיא חיבות שז עבד אלהים לנשך הווא ק"א ונקרע עובד אלהים ורשיא חיבות של לא עבדו הווא עולה ק' ונקרע לא עבדו ומעטם הוא שום בקבלה שונה פרקו ק' פעמיים אינו שונה אותו פרק וליפיק אותו שפונה ק' פעמים ו"ל כי שלא שנה לשונה אלא יש לו פנייה כדי שלא ישכח תלמודו אבל אותו שחור ושה שנה אחרת נוסף קס' הווא כזה לומר שביטל פנייה השכחה שחור כזר נחקע תלמודו בן פעמיים ששנה ואותה הפעם האחרת הווא לימוד לשנה שז שום פניה הנה שכרו הנה מחד : מאי דכתיב הנה לרפחין ולא

בכסף וכו' ולרץ לבאר מנין שלא מלא מדה טובה אלה העניות ודילמא שם מרות טובות אחרות וגם העניות הוא אחד מהם וכן נבאר מ"מ מ"ד מה הוקשה לו ונראה שחזקו בזה לא כל בכסף אלא שם שאתר בסוף ככור עוני למה נקט העניות בשלית הבסך ולא בכסף ועוד היל' לרפחין בלא כסף ועוד מאי בחרתך היל' בתנחין ככור עוני לך דהם חור הקב"ה על כל מרות עופות וילן לישראל לא מלא אלא עניות ו"ש הנה לרפחין להיות כסף דרוק עליו מן הליף הבסך כדכתיב כי כסף בידך כי בכל מרות טובות לא יש כמו העניות וזה בחרתך בחרתי לתת לך מדת העניות שהוא כור עוני : כל מ"ח שפירש מהתורה עליו הכתוב ואמר כלומר נודד מקנה וכו' : תימה מה לא ענינו כי בזה שאמר שהוא נודד ממקומו כלומר הנודדת נבאר מאי ואומ' מה מלאו אבותי' ואפשר דקאמר שהקב"ה וסלק שכינתו כמו הזיכור הנודדת מקנה כן איש זה הקב"ה שנאמר ה' אש מלחמה נודד בעוקים וישראל בן נשמתו וישראל וקולו ביה ישראל כתיב : ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם וכשנשכנתי החורה הוא גורם שהקב"ה נודד ממקומו שלא להשכור שכינתו בתחומים ועוד כי לרמוז ממקומו של אותו אדם שאינו עוסק בחורה שאין שורה שכינתו של הקב"ה אלא כמו שמינו שאפילו אחד יושב ועוסק בחורה שחסינה שיהיה אלו נשאת' כלל המקום אשר אוכיר את שמי אבא אליך ובחרתך וזה הווא ואמר מה מלאו אבותיכם כי עול כי רחוק מעלי שחידר על זמן ההרצון כי סלק' כי שינתו מחור ישראל ואמר הקב"ה מה מלאו אבותיכם כי עול ברחוקי תחומים כיון גם הם רחוק מעלי שלא עסקו בחורה גם אני סלקתי שכינתי במשפט ולא עשיתי עול זה יורה על פסוק איש נודד ממקומו שהוא מוציא על הקב"ה שידר על כלל שכינתו מישראל : תניא רבי יהושע אומר היתר נדרים יש להם על מה שיסמכו וכו' וקשה מאי לא לדרוש דאפי' נשבעתי ומחיתי כי כיון שהנבע' הוא אם יבואו אל מנוחתי ודרשינן ליה על דור המדבר שלא חזו לארץ וכן היי דמי ליה בלשון דילמא ה"ק נשבעתי ולא הדרגתי כי והיי הוא מוכרח לדרוש כן ולא הדרגתי כי מין שלא נכנסו לארץ : וכן הקשה רבי ליתן בתוספת דע"כ קרא חיי מדרים וחייתך לו הכי דהאי קרא ליה בציאת הארץ משמע אלא חללק עולם הנא ומלינו תנא דאמר בתלך דור המדבר יש להם חלק לעה"ב א"כ איוב למדרש והררתי כי : וע"ד נראה לתק' דאע"ב דרשינן ליה בציאת הארץ איוב למדרש הכי שחלמו האדם דעת לשוב אל ה' ויחזרו כדכתיב כי אלו לא יחזרו ואנחנו עם ומריתו ואע"פ שכבר חטאנו לו היום אם בקולו תשמעו כלומר היום היה נהיית לעם לו אם בקולו תשמעו לשוב כחשבוה אל תקפו לבדכם לעמוד בדרמכם במריבה כיום מה שדרש ארז כמני אבותיכם ובהוינן שלום שחלמו לאמר הארץ למען דעת אם מה שהנשבעתי לתת ארץ טובה הוא כן ומתוך שנסמך אבותיכם ולא האמוני בדברי ארבעים שנה אקט בדר לבדכם במדבר ואומר עם חועי לבס הם והם לא ידעו דרכי יראה כי שנים רעות יש בזהם האחד שחועי לבס הם ולבס לא נכון עמי להאמין בדברי : ותשיב כי מאחר שחטאו הם לא ידעו דרכי שיעשו חשונה וירלו אותי : ואלו עשו כן הייתי מכניס' ומבטל הגזירה לפי שאע"פ ששבעתי היתה השפוע' ואפי' ויש לי פתח לחיים לי כי כעס נשבעתי אי יבואו אל מנוחתי ולא נשבעתי בדרמי : וכיון שיש לי פתח לחיים ויבטל השפוע' והבוינן אלא כיון שחם לא ידעו דרכי לריות אותי בחשובה לכן לא תשבעלה השפועה הרי נמשעם שיש היתר לגדלים ובשהקשה ל"א דילמא אינו כן אלא ה"ק ששבעתי דאפי' לא הדרגתי כי שז אי אפשר לי לחזור מלך השפועה שאין לה התירה כלל ועדין קשה לי בדרמי שחטא שביטל לא יחזר אינו חזר וכו' נבחרו מכמיס עבד חזר מפלגא חרי' ממלא לנא דקרי וברי כתיב אשר נשבעתי בנפי' אם יבואו אל מנוחתי ומלינו שלא חור הקב"ה תשמעונו ויבין דאחרים מוחלין לו להקב"ה מזה וזה שהפליג לומר נשבעתי ולא הדרגתי כי : וכן' מהאף לא היינו שאלו א"כ מהבא אתי למיחך היתר נדרים שאלו לא היה האף היה שאלו על נדרו : וכן' שאין אחרים מוחלין לו להקב"ה הרי מלינו בעגל דכתיב ויחל משה את פני ה' אלהיו ואח"כ שישב משה ויחזר לו נדרו של הקב"ה וע"כ אפי' שחטאו ונחלחל אמה לא אימי' ראה היתר נדרים שיש להם על מה שאישינו מהבא דכתיב ויחל משה את פני ה' אלהיו ואפשר דמ"ל לשחולל לדרוח דילמא ויחל הוא מלשון חילוי וחשבוניס ולא היתר נדר ואין להקב"ה אחרי' מוחלין לו :

כח ב

אין דורשין אין דורשין פרק שני

פרק שני

חגיגה

ח משנה ראשונה אין דורשין בעריות בג' ולא במעשה
י א בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד אא"כ
ע"כ דיה חכם מבין מדעתו כל המסתכל בד' דברים ראוי
לו שלא בא לעולם מה למעלה מה למטה מה לפניו ומה
לאחור וכל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא
לעולם: גמ' אמרת כרישא ולא במרכבה ביחיד והדר
אמרת אא"כ היה חכם מבין מדעתו ה"ק אין דורשין
בעריות לג' ולא במעשה בראשית לב' ולא במרכב' ליחיד
אא"כ היה חכם מבין מדעתו: ולא במעשה בראשית' בכ'
דברי' מנא ה"מ דת"ר *כי שאל נא לימים ראשונים יחיד שואל
ג ולא שנים שגאלין יכול ישראל אדם קודם שנברא העולם
ספ ת"ל *למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ אי למן
היום אשר ברא אלהים אדם יכול לא ישאל מששת ימי
בראשית ת"ל לימי' ראשוני' יכול ישאל אדם מה למעלה
ספ ומה למטה ומה לפניו ומה לאחור ת"ל *למקצה השמים
ועד קצה השמים מקצה השמים ועד קצה השמים אתה
שואל ואי אתה שואל מה למעלה ומה למטה מה לפניו
יב ומה לאחור והשתא דנפקא ליה מן למקצה השמים למן
היום אשר ברא אלהים אדם למה לי מיבעי ליה לכדרבי
אלעזר דא"ר אלעזר אדם הראשון מן הארץ ועד לרקיע
היה שנאמר למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ
למקצה השמים וגו' וכיון שסרת הניח הקב"ה ידו עליו
ומיעטו והעמידו על מאה אמה שנאמר *אחור וקדם
צרתני ותשת עלי כפכה אמר רב יודה אמר רב אדם
הראשון מסוף העולם ועד סופו היה שנאמר למקצה
השמים ועד קצה השמים וכיון שסרת הניח הקב"ה ידו
עליו ומיעטו שנאמר אחור וקדם צרתני אי הכי קשו
קרא אהרדי אירי ואירי מדה אחת היא' ואמר רב
יודה אמר רב עשרה דברים נבראו ביום הראשון וא"ל
פסחתי הן שמים וארץ' תהו ובהו' אור וחשך' רוח ומים' ו
וע"ס מרת יום ומדת לילה' שמים וארץ דכתיב *בראשית
ר"ס ברא אלהים את השמים ואת הארץ' תהו ובהו דכתיב
בר' ה הארץ היתה תהו ובהו' אור וחשך דכתיב וחשך על
פני תהום וכתיב ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור' רוח
ספ ומים דכתיב *ורוח אלהים מרחפת על פני המים' מדת
יום ומדת לילה דכתיב ויקרא אלהים לאור יום ולחשך
קרא לילה' תנא וחתו זהו קו ירוק שמקיף את כל העולם
פניס כלו שממנו יוצא חשך לעולם שנאמר *ישת חשך סתרו
י" סביבותיו סוכתו' כדו אלו אבנים מפולמות משוקעות
יפסטי בתורה שמים ויצא מים שנאמר *ונטה עליה קו תהו
ג' ואבני כדו' ואור ביום ראשון איברי' ודכתיב *ויתן
בר' א אתם אלהים ברקיע השמים וכתיב *ויהי ערב ויהי בקר
ספ

יום רביעי אלא כדר' אלעזר דא"ר אור שברא הקב"ה
ביום' אחד אדם צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו
וכיון שנסתכל הקב"ה באנשי דור המבול ודור הפלגה
וראה שמעשדים מקלקלים עמד וגנוו מדם שנא' *וימנע
מרשעים אדם וזרוע רמה תשבר ולמי גנוו לצדיקים
לעתיד לבא שנאמר *וירא אלהים את האור כי טוב ואין
טוב אלא צדיקים שנאמר *אמרו צדיק כי טוב וכיון
שראה אור' שגנוו לצדיקים מיד שמח שנאמר *אור
צדיקים ישמח' כתנאי אור שברא הקב"ה ביום ראשון
אדם צופה ורואה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו דרבי
רבי יעקב וחכמים אומרים הן הן מאורות שנבראו ביום
ראשון ולא נתלו עד יום ד' אמר רב זוטרא בר טוביה
אמר רב בעשרה דברים נברא העולם בחכמה ובתבונה
וברעת בכת ובגבורה ובגעררה בצדק ובמשפט ובחסד
וברחמים' בחכמה ובתבונה דכתיב *ה' בחכמה יסד ארץ
בזון שמים' בתבונה ברעת דכתיב *ברעתו תהומות
ונבקעו' בכת וגבורה דכתיב *מבין רדיוס ככתו נאור
בגבורה' בגעררה דכתיב *עמודי שמים ירופפו ויתחמו
מגערתו' בצדק ובמשפט דכתיב *צדק ומשפט מכון
כסאך' בחסד וברחמים דכתיב *זכור רחמיך ה' וחסריך
כי מעולם המה' א"ר יהודה אמר רב בשעה שברא
הקב"ה את העולם היה מרחיק והולך כשתי פקיעות של
שתי עד שגער בו הקב"ה והעמידו שנאמר עמודי שמים
ירופפו ויתחמו מגערתו' והיינו דא"ר ש"ב ב"מ ד' א"ני
אל שדי אני אל שאמרת לי לעולם ר' איכא דאמרי אמר
ר' ל' בשעה שברא הקב"ה את הים הגדול היה מרחיק
והולך עד שגער בו הקב"ה ויבשו שנאמר *נוער בים
ויבשו' ת"ר ב"ש"א שמים נבראו תחלה ואח"כ ארץ'
שנאמר *בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ'
ובה"א ארץ' נבראת תחלה ואח"כ שמים שנאמר *ביום
עשות ה' אלהים ארץ' ושמים תניא אמרו להם ב"ה לב"ש
לדבריים אדם בונה עלייה ואח"כ בונה בית שנאמר
*הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה' אמרו
להם ב"ש לב"ה לדבריים אדם בונה שרפרף ואח"כ
כסא דכתיב *השמים כסאי והארץ הדרום רגלי וחכמים
אומרים זה וזה כאחד נבראו שנאמר *אף ירי יסדה
ארץ' וימיני טפחה שמים קורא אני אלהים יעמדו יתרו
ואיך מאי יתרו דלא משלפי מדדרי מ"מ קשו קראי
אהרדי אמר ר' ל' כשבראן ברא שמים ואח"כ ארץ'
וכשנטה נטה ארץ' ואח"כ שמים מאי שמים א"ר יוסי בר
חנינא שם מים כמתניתא תנא אש ומים מלמד שהביא
הקב"ה ושרפן זה בזה ועשה מקו רקיע' שאל ר' ישמעאל
את ר' עקיבא כשהיו מהלכין בדרך א"ל אתה ששימשת
את נתום איש גם זו כ"ב שנה שהיה דורש כל אחין
שבתורה

אין דורשין פרק שני חגיגה קיא

שבתורה את השמים ואת הארץ מא דרש בהו א"ל אילו נאמר שמים וארץ היית אומר שמים וארץ שמונת של הקב"ה הן ועכשיו שנאמר את השמים ואת הארץ שמים שמים ממש ארץ ארץ ממש את הארץ למה לי להקדים שמים לארץ והארץ היתה תוהו ובוו מכדי שמים מתחיל ברישא מאי שנא דקא חשיב מעשה ארץ תנא דבי רבי ישמעאל משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו השכימו לפתח למחר השכים ומצא נשים ואנשים למי משבח למי שאין דרכם להשכים והשכימו תניא ר' יוסי אומר אי לרס לבריות שראות ואינן יודעות מה הם רואות עומדות וכו' הארץ על מה היא עומדת על העמודים שנהא *המרגזי ארץ ממקומה ועמודיה יתפלצון ועמודים על המים שנאמר *לרוקע הארץ על המים ומים על ההרים שנאמר *על ההרים יעמדו מים ההרים על רוח שנאמר *יצר הרים ובורא רוח והרוח בסערה שנאמר *רוח סערה עושה דברו וסערה תליה בזרועו של הקב"ה שנאמר *ומתחת זרועות עולם וחכמים אומרים על י"ב עמודים היא עומדת שנאמר *יצב גבולות עמים למספר בני ישראל וי"א על שבעה עמודים שנאמר *חצבה עמודיה שבעה רבי אלעזר בן שמעון אומר על עמוד אחד עומדת וצדיק שמו שנהא *וצדיק יסוד עולם אמר רבי יהודה שני רקיעין הן שנאמר *הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים ור"ל אמר ז' ואלו הן וילון רקיע שחקים וזול מעון מכון ערבות וילון אינו משמש כלום אלא נכנס שחרית ויוצא ערבית ומחדש בכל יום מעשה בראשית שנאמר *הנטה ברוק שמים וימתחם כאהל לשבת רקיע שבו חמה ולבנה ככבים ומזלות קבועים ב'ו' שני *ויתן אותם אלהים ברקיע השמים שחקים שבו ריחים עומדות וטוחנות מן הצדיקים לעתיד לבא שנאמר *ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח וכתיב *וימטר עיניהם מן לאכול ודגן שמים נתן למי וזול שבו ירושלים ובי' המקדש מזבח בנוי ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן בכל יום שנאמר *בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים ומה מקריב וכי תעלה על דעתך שיש לשם פרים וכבשים אלא מהו מקריב נשמתן של צדיקים ומנא לן דאקרי שמים שנאמר *הבט משמים וראה מזבול קדשך ותפארתך מעון שבו כתות כחות של מלאכי השרת שאומרות שירה בלילה וחשות ביום מפני כבודן של ישראל שנאמר *יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לאל חי אמר ריש לקיש כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו מ"ט יצוה ה' חסדו שמוסר דבליה שירה עמי א"ד אמר ר"ל כל העוסק בתורה בעוה"ז שדומה ללילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד

לעוה"ב שדומ' ליום שני'ומם יצוה ה' חסדו ג'א"ר לוי כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים שנאמר *הקוטפים מלוח עלי שיח ושורש חסד רתמים לחם' ומנ"ל דאיקרי שמים שנאמר *השקיפה דברים ממעון קדשך מן השמים מכון שבו אוצרות שלג ואוצר' ברד ועליית טללים רעים ועלי' אנלים וחרדה של סופה וסערה ומערה של קיטור וכלן דלתותיהן של אש שנאמר *פתח ה' את אוצרו ויוצא את כלי עזמו והני ברקיעא ירמיה איתנהו הני בארעא איתנהו דכתיב *הללו את ה' מן תלים הארץ תנינים וכל תהומות אש וברד שלג וקיטור רוח סערה עושה דברו אמר רבי יהודה אמר רב עד שלא בא דוד היו ברקיע וכשבא דוד בקש עליהם רחמים והורידן לארץ אמר לפניו רבש"ע *כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע צדיק אתה ה' לא יגור במגורך רע ומנא לן דאיקרי שמים שנאמר *ואתה תשמע השמים מכון שבתך ערבות שבו צדק ומשפט וצדקה וגנוי חיים וגנוי שלום וגנוי ברכה ונשמתן של צדיקים ורוחות ונשמות שעתידות להבראו'וטל שעתיד הקב"ה להחיות בו את המתים צדק ומשפט דכתיב *צדק ומשפט מכון כסאך צדקה דכתיב *וילבש צדקה כשריון גנוי חיים דכתיב *כי עמך מקור חיים גנוי שלום דכתיב *ויקרא לו ה' שלום גנוי ברכה דכתיב *וישא ברכה מאת ה' ונשמתן של צדיקים דכתיב *והיתה נפש ארוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך רוחות ונשמות שעתידות להבראות שנאמר *כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי וטל שעתיד הקב"ה להחיות בו את המתים דכתיב *גשם נדבות תניף אלהים וישם אופנים ושרפים וחיות הקדוש ומלאכי השרת וכסא הכבוד ומלך רם וגשא שוכן עליהם שנאמר *סלו לרוכב בערבות ביה שמו ומנא לן דאיקרי שמים א"ר אבדו אתיא רכיבה רכיבה כתיב הכא סלו לרוכב בערבות וכתיב התם *רוכב שמים בעוורך וחשך וענו וערפל מקיפין אותי שנאמר *ישת חשך סתרו וגו' ומה איכא חשוכא קמי שמיא והא כתיב *הוא גלי עמיקתא ומסתרתא ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרא לא קשיא הא בבתי גוואי הא בבתי בראי ואמר רב אחא בר יעקב עוד רקיע אחד יש למעלה מראשי החיות שנאמר *ורמות על ראשי החיה רקיע גו' עד כאן יש לך רשות לרבר מכאן ואילך אין לך רשות לרבר : שכן כתוב בספר בן סירא במעפלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור כמה שדורשת התבונן אין לך עסק בנסתרות : אין דורשין בעריות בנ' ולא במעשה בראשית כגון ספר יצירה ולא במעשה מרכבה כגון במעשה מרכבה כלומר ולא נמי כגון צרייתא דרנן ישמעאל : במעשה מרכבה כלומר ולא

אין דורשין פרק שני חגיגה

השרפך : אף ידי יסדה ארץ מסיפיה דקרא יליף דכתיב ועמלו יחביו כשראו ועשאו קטעיות כמו שאלמנו למעלה : ושרפן ערבן : להקדים שמים וארץ דלא לא כתיב הכא את הים אמרין כאלה נבראו אלא שאל לקרות ב' שמה נאחם להכי כתיב חת להקדים : לוי שאלו דרכו להשכים והשכים והכא נמי דקרא לשמים חתלה היה לוי שמים דרכו להשכים וארץ ארץ דרכו להשכים ועוד מעשה ארץ מוהין מעשה שמים במעורר וזו השכימ' עמו שנבראו כאלהם לכן הוציר לשבר במעשה ארץ חתלה :

חוספות : להקדים שמים לארץ דלא לאו וחת הארץ הייתי אומר דשניה נבראו כחת' ונכתבו זה אחר זה לפי שא"ל בענין אחר כדפרש"י :

והא דאמרי ב"ה לעיל ארץ נבראה חתלה דכתיב ביום ששמה ה' אלהים ארץ ושמים אע"ל דלא כתיב וחת הים דרש ליה מרשני קרא לסמוך ארץ לעשייה ומיהו בנמוק חומש פרש"י את השמים לרבות חולדותיהן ומדרש אחר הוא ופליגי דהאב ע"כ : יולר הרים ובורא רוח ומה ענין זה לזה אלא ללמוד שהיה שמים עומד על רוח : רוח שבעה עשרה דברו דבר הרוח הסערה עשאלו : ומתחת כל הילרה ורועות עולם הסובלים אותו : נכנס שחרית לתוך חיקו האור נראה : ויולר ערבי' מחיקו ומחשבו ויולר למטה מן האור והי' שמים עומד על שמים וזו מדרש שמים נראית בכל יום : כדוק יריעה טיול' בלע"ז אלמא יש שמים על שמים אלא ששמים יריעה פורשין : מעין לשון מדר מוקם שאלמכס דרשנו : ומשום ביום מפני כבודו של ישראל שיקלסו אותו ביום : ויום יוה"ה חסדו יוה"ה את המלאכים לשחק כדי לעשות מסד ללרבי מסד והם החתומים : ונוליה סירה עמי דרביע עם שיר שלי שקלסתי ביום :

חוספות : נכנס שחרית פרש"י נכנס חיקו ומחלה האור יולר וכו' וקשה א"ל הארץ נראים הככבים בלילה כיון שהם קטנים דרביע ה' ושלל נראה הם סמך וכו' כמו ע"ה הענינים א"ל דב פעמים שהענינים מתשיבין ומכסין אותו ונראה לפרש איפכא : נכנס שחרית בעולם ומחנה האורה יולר ויולר ערבי' מן העולם ושחלק האורה ונראה הככבים ע"כ : משך חוט של חסד וכו' בע"ז פ"א ופס"י רש"י : ומנא לן דמעון אקרי שמים מכן לשון אור של מרני פורענות דכתיב נכחו נללים שפטים : שבו אלזרות של וברד כל אלו לפרענות :

חוספות : כל העוסק בחורה אכתי לא סיים למיתיה ד' דרביעם שהחלי לפרש : אלוהות של היינו של מרוב' : הנה בשקט ומוכן לפרענות אלו של חסם לנפוש דאמרי' בפ"ק דחענינו מעלי הלא לנורא מחמשה מטרי לארץ וכתיב נמי כי כאשר ירד הגשם והשאל ושמא לא ישוב כי אם הריה את הארץ וכו' ע"כ : עליית עליית ערבי' עליית אבלי' לשון עובל של מים ולשון אבלי' לשון אור אכן הסדר דהל"ה מחלפת בנ"ן והם שני חמים העומדים לקנות פירות וכוונות : פתח ה' את אולר למדת שיש לו אולרות לפרענות : חוספ' דוד נקס והירידו לארץ : הקשה דרבי אלמא לא כתיב בישעיה כי כאשר ירד הגשם והשאל מן השמים וחורר כדיון שמן הענינים ירד נראי' כיור מן השמים ולמאי דפרקי' יוחא דרוד הוריד המוכנין לפרענות אכל המריוס את הארץ נשאר למעלה ע"כ : לא יגורר רע לא יגור אלל' : רמותו ופסחות מרד מיתל' היא : וי"מ רוח היא הנשמה העשויה כדמות הנוף נשמה אלונו בלע"ז : מכן נכון כסא' והכסף בעצרתה הוא כדמפרש לקמן : ויולר נקס שערין שערין שערין שערין נקס : ויקרא לו קר' אללו' : רוח מלפני אלמא לפניו הם : בשם נדבות וגו' יתחן חורה כתיב שיהיה נשמתם שאל' : נפשי יולר נדברו והניק עליהם על והתקין שאל' : בשם נדבות חניק וגו' : כתיב חניק חורה משתנה כספר חתים כמפורס יקום אלהים ויפלו אויבי' : כתיב חורה יתורא עמיא שרי : כמפולא מנח כמפורס : ומובדל מתן שאל רנה הקב"ה לנלות לך :

מדרש"א בעריות בני' כו' : מוקי לה כסתרי עריות כו' עיין פרש"י ולשון סתרי לא משמע כך ומתוך ספר ישן

למדת' לפרש סתרי' ממש : וסוד איסור המעורר כגון סוד איסור אמריו דקשן מנה את ישראל כזאורה סתרי עולם שחלת בנינו היה שקין והכל נשאו אחותם ואין האדם דן בשכלו לאסור וכן זאוסר אחות אשתו אין אדם דן בשכלו משמעו של יעקב שלמה

במדרש כל עיקר אפילו צמוד א"כ"ב היה אוחז יחיד חכם מצין מדעתו שלא יטער לשאלו מה שיסתפק לו : בשלשה שנים והוא : בשנים אחד והוא : ביחיד אין שם אלא הוא לבדו ובגמרא מפרש לה : ארבעה דברים היו דמיעת ואילו : מה למעלה מרביע של ראשי החיות : ומה למטה מן הארץ : ומה לפניו מן למחלת הרקיע מן המזרח : ומה לאחור למערב ובגמרא מפרש טעמא : וכל שלא חס על כבוד קונו צמרא מפרש מאי היא : דחיו לו יפה לו ועוד היה לו אם לא צל לעולם ואומר אני לשון רחמים כלומר מרוסם היה אם לא צל לעולם ודוגמתו צמרת פהנים ואל אלעזר ואל איתמר צינו הנותרים רבי אלעזר אומר דריון היו ליסרף אלא סריתה הכתוב להארן ובפי' המענה להרמז"ם כתיב ראוי עיין כל פירושו נאספרו : הא אמרת רישא ולא במרכבה ביחיד וכוון וימדיה הוא ואינו שומע מפי הרב על ברחק מדעתו מצין וקא אסרת לה : והרד נתיחא א"כ"ב היה חכם ומצין מדעתו : לב' : לבד מן האדם : ולא במעשה בראשית לב' : וכ"ל ג' : ולא במרכבה ליחיד לתלמיד יחיד א"כ"ב היה אותו תלמיד חכם מצין מדעתו שלא יטער לשאל לרב צמקום שיסתפק ללאו אורח ארעא לפרוש להדיא :

חוספות : במעשה בראשית פ"ה הוא שם מ"ז אותיות היוצא מבראש' ומפסקו של אחריו : מנא ה"מ דאין שנים שאלין במעשה בראשית יכול ישאל מה היה קודם שנברא העולם : יכול לא ישאל ולא ידרוש במעשה ששם ימי בראשית דהא למן בריית אדם הוא דיהב רשותא למדרש והוא בע"ז נברא ח"ל לויים דאזכרין מיום הראשון : והסתא דנקטא לן מן וולקלה השמים דאסור לשאל מה יש מן וולקלה מיתל' כ"ל דאסור לשאל בקוד' : שנברא העולם דהא היא היא מה היה קודם ברייתו הוא עשוי מן למחיותיו הילך למן היום אשר ברא אלהים אדם למה לי למעטוי מיתיה קודם שנברא העולם : על הארץ וולקלה השמים על הארץ היה ומגיע לשמים : אחר וקדם לחתנו שתי פעמים ינחמה חתלה בנזה ולבסוף שפל : מסוף העולם ועד סופו : כשהיה שוכן היה ראשו למזרח ורגליו נוגעים למערב : גם מחמר זה כפ"ד דסנהדרין : חורו וכוהו לקחן מפרש להו : מדת יום ומדת לילה עשרים וד' שעות צין שניה : וישת חשך סביבותיו הא למדת שזו חלק מן השמים : משולמות לשון מלחמה מושפער"ן בלע"ז : קו חורו וגומר למדת שהחורו קו והבורו אבנים ע"כ :

חוספות : יכול ישאל אדם מה למעלה מה למטה מה לפניו מה לאחור משמע הכא דלפנים ולאחור היו מה שיש אחורי הכפה מזרח ומערב וה"ל לפני ודרום ולקחן משמע לפניו ולאחור הוא מה שהיה קודם שנברא העולם ומה שהיה לאחר' דקאמר כאלמא : מה למעלה ומה למטה שפיר אלא מה לפניו ומה לאחור מאי דהוה הוה ומשני משל למך כנהה פלטרין וכו' : והכי תניא כסתפתא מה שהיה ומה שעתיד להיות וי"ל דהיינו גוויין ושתמיני מיתיה : מסוף ונחמה ועד סופו מהלך ח"ק שנה שנאמר שדי שאלר שדי לארציו יותר שנאמר אני אל שדי פרה ורבה אני שאלרתי י' לעולם : ומיתיה מנא לך הא שיש ח"ק שנה ולא יותר ולא פתח וי"ל דנקפא לן מן שדי שיש ב' אותיות ש"ן דל"ה יו"ד קח י"ן ח"ק"ה חנול' מן שדי ויעשה ח"ק : כך שמעתי מ' מנחם בר עזריאל : אידי ואידי חד שיעורא הוא ופליגי אלמא דררין כהניד דמזרח ומערב רחוק טפי דלא לא מיתל' הכי אדם הכי הוה קם כיון דכתיב מקלה השמים ועד קלה השמים וי"ל אסור שהיה בלע"ז עד שמתמעט' ישת חשך סתרי מרכיב סביבותיו סוכחו קא דרש' : עוד שם דבור ארוך לכאך הוי קיימי כל ככבים הנראים דרביע וכו' עיין שם ע"כ : חמה יודעה מה שהוא לומר : כהונה אדם מצין דרש משפלות כמחתי דעת יעזר : כה הוא כה הורע : בורה נברא חלל : גברה טיפס כדאמר לקחן מעבר דו ועמד : וספיקותו לומשי"ל בלע"ז : כשמים מעלותיו אלמא עליית אקרי : שרפך לרגליו : קא' לישב עליו על כרחק כקא עשוי חתלה ולפי גובה הכסא הוא מתחן

היתה ונשא אחות אשתו והקרן תרי דסקלי וטרי דהדדי ולא שמעי
טעם סוד צוה מרבין ואיתי למשרי איסור' בעריות כי הוי והשתא
ינחא דהוה סחרי עריות דומה ממם למעשה דראשית ולמעשה
מרכבה שהם ודאי סודות ודברים נספרים ממם: ימי בראשית
ח' ל' ימים ראשונים אשר היו לפניך ג' ואלעזרין למכתב
למן היום אשר ברא אדם ג' ללמדך דמאן תריך שלא ועיון
שכל ביותר כי היום היה תכלית הבריאה ואשר נברא ביום
ונשמה: מה לפניך ומה בו' ים לדקדק לפי הפי' דמה לפניך
הספיקונו צו החוספות כמ"ס לעיל דפירושים דהיינו קודם שנברא
עולם היאך צעי למימר הכא יכול וסאל אדם מה לפניך הא כבר
מועטיה קרא מדכתיב למן היום אשר ברא אדם כן' כדקאני לעיל
ו'ל' דכדרי נקט השתא מה לפני' אלא אגב דנקט מה למעלה ומה
למטה ומה לאחור ועוד למאי דנפקא לכו מלמך' השמים דאסור
לסאל מה שיש חוץ למחיות ומילא נפקא נמי דאסור לסאל
מה לפניך ולא אלעזרין קרא למן היום אשר ברא אדם ג' אלא
לכד' א' כדלקמן ולפי' זה מה למורה מה למעבר חוץ למחיות
הרקיע לא הוכר כלל אלא דהוי בכלל מה למעלה ומה למטה
דהיינו למעלה ממחיות הרקיע ולמטה ממחי' הרקיע דה"ה
חוץ ממחי' הרקיע מן ה'דדי' וז' להקוא פירושא דמה לפניך
ומה לאחור היינו חוץ ממחי' הרקיע למורה ולמעבר ל'ל' דה"ה
חוץ ממחיות רקיע ללפון ולדרום מן התקרא דמייחתי מלמך'ה
השמים ועד קצה השמים כולו משמע דו' קאיתו ים לשמים ולעול'
הניח ידיו עליו ומעטו שנאמר כולי' דבשתי ידים של הקב"ה
נברא האדם מתחלה כדאמרין במדרש מדכתיב ידך עשוני ג'
והידים הם צ' מדותיו שהם המחי' והדין כמבואר דבר זה באורך
ברפ"ק דתשובה ובינו ספרה בראשונים צ' ידים שהם הרחמים
והדין ומעטו ובמדרש ליקוט הוסיף צוה המאמר ומעטו והעמידו
על מאה כו' וכ"ס דפרק הספינה דקומחו של אדם הראשון היה
ק' אמה והיינו אחר שסרח ומעטו ויש רמז צוה וחסד עלי כפכה כף
ג' מאה: ע'שרה דברים נבראו ביום אחד כו' מספר הי'
דברים שנבראו ביום ראשון ראוי לתת להם טעם והוא ע"פ מה
שנאמר כי ביום ראשון נברא חומר הראשון אשר ממנו נהוו כל
צורות הנבראים וכ"ל נקבע ביומו כפרס' בחומים והשתא בחומר
הראשון ביום ראשון נבראו הד' סודות הפשוטים דקאי הכא
שהם אש ורוח וארץ ויחידה החושך הנאמר בברא הוא האש
העצמי כמ"ס המורה ועוד יסוד חמישי הפשוט שהם הגרמים
השמימי' הרי שנבראו ביום א' חמשה יסודות' הפשוט' בלי הרכבה
כלל ובציריאות' ע"ה שהם גשמי' נפלו בזה המקריים צו ביום וחשי'
קו חוהו שהוא הוראה למקרה האניות והכמות בגדר המקום
העול' דב' הגש' ו"ס קו חוהו קו ירוק המקיף כו' כי הקו המקיף
את מקום העולם הם גרמים השמימיים שהם יולא החושך
שהוא אש העצמי לעולם כמ"ס חמתי המתקן שמתנוע' הגלגלים
יולא אש העצמי אצל למעלה מקי המקיף שהם הגלגלים אין לומר
צו גדר מקום והבי' שחומר ית' חושך סתור וגו' ירעה גי' בלשון

העלונוה כפר" בנות ויית לו שבו תמונה נבקשו שהן אצנים
התפולמוח שהזכרו לעיל שמהן יולדו מים לעולם ואמר בכת
וגבורה דכתיב מכין הרים בכחו וגו' דבזריאת הרים נראה כמו
וגבורתו ביותר כמפורש על הרים יעמדו מים וגו' יעלו הרים וגו'
בין הרים וגומר משקה הרים וגו' הרים הגבוה' ליעלים וגומר
ואמר צערה דכתיב עמודי שמים ירופפו בו' פרש"י כדלקמן
שגער צו ועמד עכ"ל וצחמו' פי' צ"ח ו"ל יהי רקיע יחוק הרקיע
אע"פ שנבראו שמים ביום ראשון עדיין לחים היו ורקשו בשלי
מגעת הקב"ה כולו דכתיב עמודי שמים ירופפו כל יום א' וצפני
יחמוה מגעתו בו' ע"פ ואמר דק ומשפט דכתיב דק ומשפט
מזון כסא' וגומר לא שנברא הכסא כבוד בשעת ימי בראשית' קאמר
ככל הנהו דנקט דהא' אמרי' פרק מקום שנהנו דהכסא הוא מו'
דברים שנבראו קודם שנברא העולם אלא דקאמר דהכסא כבוד
נברא מנ' דברים שנברא העולם ש"י' דברים בכלל נברא כלל
העולם : בחסד וברחמים דכתיב זכור וגו' כי מעולם המה
דלפי משמעו שנקב דוד על הלב' א' צבוס' וגו' דרכי' ה' וגו' הדרכיני
באמתך וגו' א' למכתב' צל' להצא זכור רחמיך ה' וחסדך כי מטוב'
הזה וע"כ דרשו מעולם המה היינו מצריאת עולם המה וה"ל
אמר' שיתק' הקב"ה מדת הרחמי' עס הדיו וברא העול' וכתבי' עול'
חשד יבנה וגו' : היה מרחיב והולך כב' פקיעות אח' של כו'
צ"כ' כיצד ברא הקב"ה את עולמו נטל ב' פקיעות אח' של א' וא'
של שלג ופתכן זה בזה כו' ע"כ ונראה דנקט אח' שלג עש"ה ואמר
לשלג הוי ארץ ונקט אש כדלקמן שהשמים מאש ומים נבראו וים
לכוון בזה שהוא רמו' לב' מדות כי האש הוא רמו' למדת הדיו
והשלג ומים הם רמו' לרחמים וו"ש שפתכן זה בזה כו' כדאמרין
צחלה כו' ואח"כ שיתק' הקב"ה מדת הרחמים עס מדת הדיו
שנאמר ביום עשות ה' אלהי' וגו' ואמר שה' מרחיב והולך כו'
כפי מדותיו שהן לאין חללי' עד שגער בזה הקב"ה והעמידן כו'
שיהיה שיעור לעולם בגדר המקום כפי המקבלים שהם דברים
גשמיים ומיידי מרכיבי אפי' אל שדי אני הוא שאמרתי לעולמי די
וכו' וכתבו התוספות רמו' בזה לעולם ת"ק שנה שהעלם מן
אחריות שדי הוא ת"ק : גוער בים ויבשרו בו' מצינו גערה בים
סוף שנאמר ויגער בים סוף ויחרב וגומר דהיינו צקריעת ים
סוף אבל בים סתמא דכתיב כאן לא מצינו בו א' דקאי אצריאת
עולם ועוד דגוער לו' הוה נופל ספיר אצריאת עולם דעוד היזם
הוא גוער צו שלא יתא הולך ומרחיב אבל אקריעת ים סוף ה"ל
למכתב ויגער לו' עבר כדכתיב תסס : ובה"א ארץ בו' וים תימא
צדור הוא כיון שצמאמר אחד נבראו שמים וארץ ארץ נופל בזה
תחלה לסיוח האחד מוקדם לחצרו ועוד קשה כדמקשינן קדו קראי'
אהדי ומשני ר"ל כשנבראו ברא שמים בו' אכתי לב"ה קדו קראי'
אהדי ואם נאמר לב"ה גם כן הוי א"כ צמאי פלוגי ואם נאמר
לב"ה כהקד' לא ה"ל לחסוך לר"ל מלומר לב"ה הך זה ובעל יפה
מראה כחז דר"ל סברא דנפשיה קאמר ולא לתרוי' אליבא דצ"ס
וב"ה ולדבריהם כתב שם תירושים אחרים על רמיות המקראות
ע"ש ואין זה מוטבית התלמוד דהא סתמא דתלמודא קאמר קדו

קראי אהדי ולא ר"ל ומשמע דלצ"ס ולב"ה על פלוגתייהו פריך
ועוד דאין זה מדרך התלמוד כיון שכל אחד מהתנאים יש לו חירץ
על רמיות המקראות והוא פשוט שהרי הווכר צמאמר מה לו לר"ל
להקשות קשיא זו ולתראה צ"ח ויראה דודאי צמאמר אחד נברא
כולם אמנם פלוגתייהו צאיוהו מהיסודות החמיל להרמיז ולילך
המציאות של עולם כח"ש חו"ל שם אמר רב יודא אמר רב בשעה
שברא הקב"ה את העולם היה מרחיב והולך כ"כ כו' עד שגער
בזה הקב"ה כו' והיינו דא"ל מצי דכתיב אני אל שדי אני הוא
שאמרתי ים לעולם די והמשל בזה דכלל הדברים יש לספק
בצריאת' אם נאמר שהפנימי אשר צחוכה הוא עיקר ונברא תחל'
ואח"כ נצמדלו והולכים עליו קליפות החיצונות והם אינם אלא
שומרי' לפנימי או שנאמר הפך זה כי החיצונות הם גדולות ונבראו
תחלה ונצולתו ויפסיד גם הפנימיים כי הוא שומר עליהם ואחר כך
צחוכו יתגדלו הפנימיים ואם נאמר שקולים הם ויצאו שניהם כאחד
החמיל מציאותם כקטנות' יהיו גדולים והולכים ולזה לדעת צ"ס
שנאמר בראשית' ברא אלהים את השמים וגו' כי הגרמיות השמימיות
המקיי' את העולם אשר צביצוב' יתנועעו כל המציאו' הם עיקר
וממנו החמיל המציאות להרחיב ולהלך מלמעלה למטה עד
לארץ שהוא האמצעי בחור' היסודות הפשוטות והוא שהביא ראיה
שנ' השמים כסאי וגו' כי צודאי הכסא הוא עיקר והשפרף הוא
שפל אליו וכמו שפרש"י כי לפי גובה הכסא הוא מתקן שפרף
ודעת צ"ס הך זה כנאמר ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים כי
הארץ הוא המוכרבו אשר עליו יסבכו כולל והוא העיקר כי הם אינו'
אלא כשומרי' ומשמע' אליה וע"כ זה החמיל המציאות והיה הולך
ומרחיב עד מציאות השמים הגלגלים עד שגער בזה הקב"ה כענין
שאמר צ"כ דימא דכל מידי מאמליעותו מתאר והביא ראיה
שנאמר בגובה שמים מעלותו ואגדתו על הארץ יסדה כי מעמד
העליה בלי הבית שתחיו א"כ וע"כ הארץ היא העיקר שהאגודה
של היסודות הפשוט' בולם על הארץ יסדה הש"י ופלוגתא הוה
בעלמה פלוגי ר"א ור"י צומא פ"ה ר"א אומר וכו' וע"כ דעת
החכמים הכריע בנייהם כי כאחת החמיל המציאות מלמעלה מן
השמים ומלמטה מן הארץ שנא' אף ידי יסדה וגו' כמחמיל צב'
ידיו בשני קויות לעשות מלאכתו ואומר קרא אני עליהם יחריו
שיעמדו ירצו' בגלגל ההיקף בלי המוכרבו בלי הגלגל א"כ
שיעמדו אף יחריו יעמדו וע"כ החמיל המציאות בשניהם כי כלם
עקרים והא דמקשה קדו קראי אהדי היינו אליבא דצ"ס דלכ"ה
קרא דביום עשות אלהים וגו' דייק דהעשה נמשך אל ארץ ושמים
ומתהקדים כנאן ארץ לשמים ע"כ ארץ נבראת תחלה אבל קרא
דבראשית ברא אלהים את השמים וגו' לא דייק דהצריאה שנאמר
שם נמשך אל האור ולא בא לומר כאן סדר הצריאה לשמים וארץ
כמו שפרש"י אלא שצרכו הכתובים הקדים השמים לארץ היא לב'
עניינים כי מציאותו ית"ש ניכר בצמלעות' יותר מעל ידי התחמוני'
כי מתנועת' נודע מניע ראשון שכל מתנועע יש לו מניע ויכלה
הדבר א' מניע ראשון והב' שגדולות מעלות פעולתו ית"ש נראות
יותר מהעליונות כמ"ש כי אראה שמיך וגומר וצאגדת ירושלמי
אחא

אין דורשין פרק שני חגיגה קיג

איתא דלא קשה ^לה קרא דבראשית ברא וגו' א"ר חנינא ומקו' שז"ס מצינים טעם לדבריהם ב"ה מסלקי' מ"ט דב"ס דבראשית ברא וגו' משם ב"ה מסלקי ליה וארץ היתה כבר היתה ע"כ אבל ב"ה דייק ליה קרא דבראשית ברא וגו' שהשמי' נבראו תחלה ויפרש מלת בראשית כמו בראשית ו'להורו' סדר הצריף' כמו שהבי' רש"י דעת המפרשים א"כ מה יעשו בקרא דביוס עשות וגו' ומשני ר"ל כשנברא ברא השמים תחלה כמו שנאמר בראשית ברא אלהים את השמים וגו' אבל כשנטה נטה ארץ תחלה כו' ומה שכתב בעל יפה מראה דר"ל ע"כ לב"ס לא אחי דלא נחלקו אלא בצריאה אבל צנטייה מודו ב"ס דארץ קדמה דא"כ מאי קאמר ב"ה לב"ס לדבריהם ארס צונה בית כו' והלא אין זה משל לודק אלא צנטייה שזונה ב"א בהקמת מלכו והלא צונה מודו ב"ס לב"ה כו' עכ"ל הוכחה זו אינה אלא לפי מה שהוא הדין לשון נטי' שהוא הקמת מלכו והמצב אבל מהאמר' כי הקמת המלכ היתה בכלל הצריאה והנטייה היא גמר עשייה ותיקונים כי מלאכת הארץ נגמרה ציוס בג' שנאמר ציוס השלישי וקרא הציבה וגו' ויאמר אלהים תשאל הארץ וגו' וגמר מלאכת השמי' היה ציוס הד' שנא' צו יהי מאורות ברקיע השמים וגו' ולכן צנטי' העשייה הוכיר הארץ תחלה שנא' ציו' עשות ה' אלהים ארץ ושמי' וגו' ובעל יפה מראה הארץ במאמר הזה אר' דברשות רחוקים מפשוטו ע"ס ואני לא צאתי רק דצדרי' הקרובים לפשוטו : אר"י ב"ה ששם במים כו' ר"ל שם עליו ים מים כדכתיב ויהי מידול וגו' וציון המים אשר מעל לרקיע וכתיב הצריה ויקרא אלהים לרקיע שמים וגו' דר"ל משום דעל הרקיע ים מים קרא לרקיע שמים ע"ס שם קים והמ"ס משמע לשנים במ"ס הרא"ס אר' מ"ס הרא"ס עזר דש מים שנאמר על השמי' האויריים כו' לא ידענו מי הכריזו לכך ודוק' : תנא אש ומים כו' ופי' כמ"ס שהא"ף אחרי השין נחה ובהפך אריות כו' והכונה כדלעיל ע"ס צ' מדותיו הדין והרחמים ששתפן וברא צהן השמים : הייתי אומר שמים וארץ שבות כו' לכאורה הענין תמי' לפרש דכל שמים וארץ דכתיבי הן שמו ועוד דגם הכא הויאך אפש' לפר' שכן שמו של אלהים וא"כ אחי קאי מלת ברא דכתיב ולפי לשון הצ"ר הייתי אומר שמים וארץ אלוהות הן כו' עכ"ל נראה דה"פ דהייתי אומר שמים וארץ ג"כ שם אלוהות הן וצ' שויות הן וה"ק קרא דבראשית ברא אלהים הפועל את אלהים הפועל שמים וארץ שהיה לשמים וארץ כח אלוהות וחסר מן הכתוב אלהים הפועל ועכשיו שנאמר את השמים וארץ הארץ וגו' ע"כ אלהים דקרא היינו אלהים הפועל ושמים שמים ממש וארץ ארץ ממש ואין צהם כח אלוהות כלל וכה"ג י"ל צפ"ק דמגיל' גבי שכתבו לתלמי אלהים ברא בראשית כמפורש שם : את הארץ ל"ל כו' דכיון דכתיב את השמים ע"כ אלהים דקרא לא קאי אשמים וכ"ס הארץ וא"כ לכתוב את השמים וארץ ומשני להקדים שמים כו' כפרש"י וכתבו תהום' וזה דלמאי ב"ה לעיל ארץ נבראת תחלה דכתיב ציוס עשות ה' גומר ולא כתיב תהום וארץ דריש ליה מדשני קרא בצורה להסמיך ארץ לעשייה כו' ע"ס וקשה לדבריהם א"כ גם

לב"ס נמי לא לכתוב וארץ גבי הארץ ותדשני קרא מסדרי' דבראשית ברא גומר הסמיך שמים לבריהם וציוס עשות גומר הקדים ארץ לשמים לדרוש ליה דהשמים נבראו תחלה ולפי דרכנו שכתבנו לעיל הא דמשני ר"ל כשברא ברא שמים תחלה וכשנטה נטה ארץ תחלה היינו דאליבא דב"ס ששני הכי אחי שפיר הכא דלא לא כתיב וארץ ה"א דהצריאה היה עשייה כחבר כדעת החכמים אלא צנטייה היתה הארץ תחלה ולכן שיה כאן נבראת ברא שמים וגו' דאל"ה ה"א דהצריאה והנטייה שוין אבל צנטי' הלל דלא מחלק בין הצריא' והנטייה דקרא דבראשית ברא לא דייק ליה כמפורש לעיל ע"כ דשינה הכתוב דציוס עשות ארץ גומר לומר שהארץ נבראת תחלה אר' קשה לב"ס דלא ס"ל וארץ הארץ להקדים שמים לארץ אחא וארץ הארץ ל"ל וע"כ נראה דכל הסוגיא אחיא לב"ס אבל לב"ס ים לדרוש את השמים וארץ הארץ בדרך אחר כדאיתא בצ"ר שהבי' לו ר"י לפי שאין יודעין לדרוש כו' אלא את השמים לרבות ממה ולצנטי' כו' וארץ הארץ לרבות דשמים ואילנות כו' וכה"ג אינא כפרש"י בחומש לרבות תולדותיהן ופליג' אדרשה דהכא כמ"ס ההוספות והיינו אליבא דב"ס : למי שאין דרכו להשכים והשכים כו' פרש"י וזו השכימה עמה שנבראו כאח' כו' עכ"ל והיינו כחכמים דס"ל הכי לעיל ויותר ר"ל אליבא דב"ס השיב ר"י הארץ השכימה ונברא תחלה ודמיא דכתיב מייתי ומלא נסים ואנשים כו' שהקדימו להשלים הנשים מאנשים וכן נרא' דר"י כב"ה קאי' כדמוכח בצ"ר שכתבנו לעיל : איי להם לבריות שרואים ואינן יודעין כו' הקוציא בכלל וכי משום שאין יודעין הצריה כל זה יהיה אפי' להם ומנ"א בדיעתן כל זה ומה ענין העמודים הללו בצמחם למר כדאית ליה כו' ונראה הכונה בכל זה כמבואר בזמה מקומות במקרא ובתלמוד שבצמחיה יצאו לאדם ללכת את היתה"ר בתורה ובמלות כמ"ס צקדושין אס עזר כך מנוול זה משכחו לזה"מ והקצ"ה עוזרו כמ"ס שם קופה רשע לזדקין וגו' ה' לא יעזבו צידו וע"ד הבא להסר מסייעין לו ע"ז אמר ר"י חיי להם לצריה שאין יודעין על מה העולם עומד לפי בחירתו אס לקיום עולם צמח' הצדיקים העוזרים ואס לאצד צמחשה הרעשים והרי העולם עומד בבחירת צו ארס צקיום התורה ובמאנוותיה והיינו על העמודים כמ"ס העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל ג"ח ועל ג' דברים העולם קיים על הדין ועל האמת ועל השלום שנאמר מהרגיו ארץ גומר מפני שעמודיה יתפללון דהיינו שאין צני ארס מקיימים העמודים שזכור ואמר צעיקר העמודים שעומדים על המים שהיא התורה כמ"ס הוי כל אלא לכו למים ומייתי רמז לזה שנאמר לרוקע הארץ על המים דהיינו על התורה שנמשלה למים כמ"ס הוי כל אלא לכו למים ואמר המים על ההרים כי התורה לא נחנה למלאכי השרת אבל נחנה לצני ארס הצדיקים הצומחים בצדו שנמשלו להרים בזמה דוכתין כגון מקצף על ההרים גומר על ההרים לא אבל גומר ואמר שההרים עומדים על הרוח גומר הצדיקים ובחירתם לעזב תולה ברוח שהיא הנשמה הטהורה שנתנה להם כמ"ס יושף צפאיו נשמת רוח גומ' ואמר שכל זה הלוי בבחיר' ח"ב כט א

אין דורשין פרק שני חגיגה

הוילן פרום צפני האהל: **חמה ולבנה קבועין בו** גם זה שלא
 כדעת החכמים שדעתם שחמה ולבנה אינן קבועין בגלגל אח' אלא
 כדרך של"ס מנכ"ל: **ר' חיים עומרות ושחנות בו** נקרא שחקים
 מל' שחיקה ושחנה ואמר ושחנות מן לדיקים היה נראה לפרש
 לדיקים שצדור המדבר כדמייני מקרא דכתיב אדור המדבר אבל
 האי קרא לאו צדדיקים איירי דכתיב לעיל מניין כי לא האמינו
 צאלהים גו' וכתיב שם וינסו אל גו' וצגירסת הילקוט שחנות מן
 לדיקים לע"ל וינחא טפי ומייני ליה מדור המדבר שנאמר וילן
 שחקים גו' שנתן להם הקצ"ה גם כן מלותיו מן שהיה מוכן להם
 לעתיד ואפשר שט"ב אמרו צפרק חלק שאין לדור המדבר חלק
 לעה"ב שצבר קבלו חלקם מן המן צעה"ו: **ירושלים וב"ה**
ובבבב בני בר' ומייני ליה מקרא צנה בניתי גומר ל' הכפול צנה
 על ירושלים בניתי צית כמשמעות צ"ה צול על שם המוצא
 ואמר שמיכאל השר הגדול בו"ש ט"ב נקרא השר הגדול צספ' דניאל
 שהוא כהן גדול של מעלה צמקדש של מעלה וכדאמרין צעלמא
 ירושלים שלמעלה מכון נגד ירושלים שלמטה ואמר שהוא מקריב
 עליו קרבן וצט"י הגיה צום וכי תעלה על דעהך שיש לשם פרים
 וכצנים אלא מהו מקריב נשמתו של לדיקים ועל זה חקנו צתפלה
 ואיני ישראל בו' כמפורש צטור אורח חיים סימן ק"ך ומייני וראה
 מוצול קדש גומר ראה לומר ראה מירושלים שלמעלה שמתנון לה
 ירושלים שלמעלה שנמצה עתה ואיה קראת גו': **מפני כבודן**
של ישראל בר' דמיתן של ישראל עיקרה ציום צתפלת צ"פ
 שמירת ומנחה שכן מוצה כדמסיים צהאי קרא תפלה לא מי משא"כ
 צרבי' היא רשות וכה"ג אמרו צפ"ק דעכו"ס מהאי קרא דהקצ"ה
 שומע שירה מפי חיות צלילה ומשמע מכל זה דאין המלאכים
 אומרים שירה ציום כלל ויש לדקדק מהא דאמרין פרק ג"ה כי
 עלה השחר א"ל הגיע זמני לומר שירה ויש לחלק צין המלאכים
 שנצטוו צכל ויש שאין אומרים שירה אלא פ"א ציום שנצטוו
 כמפורש שם צצין מלאכים כגון מיכאל וגבריאל שומרים שירה
 תמיד כמפורש שם: שנאמר השקיפה במעון גו' וכתיב ציה
 וצבר את עמך ישראל גומר היינו על ידי מלאכיו אשר דרים שם
 כמ"ס המלאך הגואל כוא וצבר גו' ויעקב אמ' למלאך לא אשלחך
 כ"א צברכני: **אצירות שלג ושל ברד בו** והם אצירות של
 פורענות לייסר צהן את הצדיות כפרש"י ועל פי המקרא לאויב
 הצאת אצירות שלג ואצירות ברד גו' אשר חשכתי לעת צר וגומר
 ושם כתיב מי הוליד אצלי על גומר דהיינו עליית טללים רעים
 ועליית אצלי גו' שזכר כהן ואמ' חדרי סופה וסערה בו' דלחיתיהן
 אם בו' שהם גם כן אצירות של פורעניות כמפורש צשיעיה דכתי'
 מעט ה' חפקד גו' סופה וסערה ולהצ' אם אכילה ומייני שנאמר
 יפתח ה' לך את אולורו הטוב כך היה נוסחת הגמרא ושיין צפרש"י
 אצל צגור' את מייני שנאמר פתח ה' אולורו ויואל צלי עמו:
חשמע מן השמים מבין גו' צתפלה של שלמה על הפורעניות
 המתרגשות צעולם הוא דכתי' ואהאי קרא שמיך נמי דהשערות
 היו שם צמטון: **צדק ומשפט מבין גו'** צדקה דכתיב **בו'**

אמר לנח את הסערה והוא הויה"ר כמבואר פ"ק דצ"ב גצ"י
 איוב שהיה כופר צצחירה ואמר על דעהך כי לא ארשע גומר אשר
 צסערי' שפני דרוח סערה עברה לפניך ונתחלף לך צין איוב לאויב
 דהיינו רוח ויה"ר טע"כ כתיב צסערה צש"ן רמו על היצר הרע
 שהוא כמו של פטיר ואמר שאלות סערה חליו צצא האדם לטהר
 שהקצ"ה עוזרו והיינו שתלויה צצורנו וכמו של הקצ"ה לעזור לצן
 אדם לצי צצחירה ולפי שר' יוסף לא זכר כמה הן העמודים וסמך
 אמתני' שהן ג' תורה ועצודה וג"ח קאמרי ציה הני תנאי ע"פ מ"ס
 פ"ב דמכות דאית' תנאי דחד אמ' ר"ג מלות נתנו לישראל וצא דוד
 והעמידן על י"א וחד אמר דצא יטעיה והעמידן על ו' וח"א דצא
 צצבוק והעמידן על אחד והיא האמונה שנאמר ולידיך צאמונה
 יתיה כמפורש שם צצורך ועד"ו קאמרי חכמים הכא העולם עומד
 על י"ב עמודים שהן י"א דחשיב החס' ועם האמונה שהיא ודאי
 עקריה הם י"ב עמודים וי"א על ו' עמודים הם ו' דחשיב החס'
 ועם האמונה הם ו' עמודים וד"א דקאמר הכא על עמוד אחד
 היא האמונה שנאמר צה ולידיך צאמונה יתיה ומייני ליה שהוא
 עמו' של הדיק כמ"ס צו ולידיך יסוד עולם דהיינו צאמונה ועד"ו
 אמר הכתוב לדור ודור אמונתך כוננת ארץ ותעמוד שט"י מלות
 אמונה כוננת ארץ ועל ידיה תעמוד הארץ כי האמונה היא עמוד
 אחד של כל עולם כמ"ס ודו"ק: **שני רקיעים הם שנאמר הן**
לה' אלהיך השמים ושמי גו' י"ל צזה שנתכוון על צ' רקיעים
 דהיינו שמים הם האויריים ושמי השמי' הם שמים העליוני' ממש
 כמ"ס הרא"ס אקרא הללו את ה' מן השמים גומ' ונאמרין הללוהו
 שמי השמים והאויריים הם נקראו שמי' ע"ש מענין שם מים צעבו'
 היות שם היות המים בו' ע"ש: **ו' רקיעים ואור הן וילון בו'**
 חכמי עכו"ס מסכימים על כך שו' רקיעים הם וס"ז כוכבי
 לבת כסדרן של"ס מנכ"ל אמנם צפרעי הדברים צמאמר הזה לא
 ידענא לכון להם וע"כ אמרתי ל צזה צמופלא לך צל חדרוש:
 אלא נכנס שחירית **וירצא בו'** עיין פי' רש"י ובהוס' ופי' זה
 אינו מוצן דמשמש הוילון כשאר פרום צפני דבר אחר הוא מחשיך
 דלכך צלילה וואת מן העולם כדי שיהיו צכוכים נראין א"כ היאך
 שכלם שחירת צעולם להציא האור לעולם דמשמע דע"י פריסת
 הוילון היה מחשיך אור צלילה וכשנכנס לחיקו נראה אור החמה
 ציום והרי אנו נראין דעלייתם של שמש ציו' מאיר ושקיעתה צלילה
 הוא מחשיך ולולי צצריהם נראה ללא לעיין אור קאמר נכנס
 ערביה ויואל שחירת ומחשך בו' אלא דגם קודם שנקצו המאורות
 ציום ד' נאמר ויהי ערב ויהי צקר שהיו אז מדת יום ומדת לילה
 צדאמרין לעיל והיינו צצלאל מאורות עולם השמים ויתר מאיר
 ומזהיר ציום מצלילה משו' דהוילון נכנס ציום לתוך חיקו והרקיע
 מאיר ויואל אחר כך צצריהם מחיקו חתה הרקיע ומחשיך צפניו
 וי"ש ומחשך צכל יום מעטה צצריהם שהיה גם קודם שנקצו
 המאורות דהיינו מדת יום ומדת לילה שהיו נראין צרקע על ידי
 הוילון ומייני ליה מקרא הנוטה כדוק גומר כהא לצצת היינו כמו
 שמשין וימן צצאל לצצת שמים הוילון גלגל וקאפל צמטון צלילה

אין דורשין פרק שני חגיגה קיד

אלק וזלזקה ד' ענינים הם דלדק למעט עושה עול דלדק כמשמעו שנותן דבר ואינו חייב לתת לו אלא דרך דלדק: גנוי שלום דבתיב ויקרא לו ה' שלום בו' דשמו של הקד"ה קרא שלום נלמד מהאי קרא פ"ק דשבת כמפורש שם ואמר גנוי דרכה דכתיב ישא דרכה מלח ה' גו' ולא הוציא האי קרא לעיל גס לענין דלדק דכתיב צסיפיה וזלזקה מאלהי יעשו משום דלא כתיב ציה השם המיוחד השוכן בערבות ואמר נשמתן של צדיקים שנאמר והיתה נפש אדוני צרורה גו' ענין זה שפירש פרק שאל ע"ס ואמר ונשמות בו' שנאמר כי רוח מלפני יעטוף גו' דבר זה מפורש פ' כל היד ואמר ושל שעתיב כו' שנא' גשם נדבות תניף גו' מפורש פרק רע"ק ואמ' שם אופנים כולי מלך אל כולי שנאמ' סולו לרובב בערבות ביה שמי לפי ענינו הל"ל יה שמו אכל רמז צוה ע"ס כי ציה לור עולמים וע"כ אמר סולו לרובב בערבות שהוא למעלה מכל הברואי שנברא ציה: במופלא ממך כל תררשו ובמבוסים בו' הכפול צוה נרא' שרמו אכל ה"מ דמיתאיתין צמופלא היינו צמעשה המרכבה מה למעלה ומה למטה בו' אל תדרשו ובמבוסה מתוך גס צמעשה צראשית אל תחקור מי שאינו צקי צעצעי מעשה צראשית אך צמה שפרשית הצנינו אמר הצנינו צל' לזוי כמ"ס החוקרים והפלאופים דים לארס לחקור על מליאתו מחקר הברואים צעעולס: ואין לך עסק במסתרות דהיינו צסתרי עריות כדאמרין לעיל:

הר"ף ת"ר כי שאל נא לימים הראשונים וכו' נראה שדקדקו ו"ל בפסוק מאי לפניך כיון שאמר לימים הראשונים: וע"כ דמסקין לומר ב"י שאל נא לזמן היום אשר ברא אלהים אדם אהם כלו לדרוש בפסוק זה כי נר שאל נא לימים הראשונים וכדי שלא תעשה אם הוא אחר וימי בראשית או שעת ימי בראשית לז"א אשר היו לפניך לזמן היום אשר ברא אלהים אדם כומר הימים אשר היו קודם שברא אדם שהם שעת ימי בראשית וז"ל לפניך לזמן היום אשר ברא אלהים אדם לומר מאי זה זמן אמרתי אשר היו לפניך לכך אמר לזמן היום אשר ברא אלהים שהוא יום ו' אמרתי שאל לימים הראשונים אשר היו לפניך לפני בריאתך דהיינו ו' ימי בראשית שאל נא ודרוש בהם וז"ל מלקה השמים ועד קנה השמים אחת דורש וחוקר ואי אחת חוקר לפנים מבין לומר קודם בריאת השמים מה היה: מעון שבו כחות ש"ת: אמר ר"ל כל העוסק בחזרה צלילה וכו' וי"ל למה הפסיק בתנין הרקיע בדרשות ר"ל כל העוסק בחזרה וכו' ונדרש רבי לוי הפוסק מד"ח וכו' ונחפוס' אמר כל העוסק אכתי לא סיים למלחיה ח' רקיעים שהתחיל לפרש והנדרשם כחומים מה רלו בעלי החופסות לומר בדבריהם ה"ל עדרשות אלו הם גמר דבריו שאמר מעון שבו כחות של מ"ה שאומרות שירה צלילה וחשות ציוס מפני כבודו של ישראל שנאמר יומם יזנה ה' חסדו וצלילה שירה עמי: ולזה יש להקשות למה אומרים המלאכים שירה צלילה וחשות ציוס ומתבטלות משיבתם מפני כבודו של ישראל לז"א שישאל עוסקים בחזרה צלילה ולכן יומם יזנה הקד"ה למלאכי' שיעשו חסד עם ישראל להציל להם השיר ציוס וצלילה שירה של המלאכי' עם החזרה שאני עוסק צלילה וזה שיר' עמי ולכן הפוסק מד"ת מלאכים אוחו בגלי רחמים לפי שמי גרם לישראל לדחות המלאכים משרתים אלא בשלל החזרה שפוסק צה וכיון שהוא פוסק מד"ת המלאכים שהם מראיהם כגהלי אש צוערים בו: ולזה כיונו החופסות כל העוסק בחזרה אכתי לא סיים למלחיה דו' רקיעים לומר אל תחשוב שהוא ענין אחר מפסקין בין דרשות הרקיעים אלא מענינו הוא דלכתי' לא סיימיה למלחיה דרקיעים ויש להרחיב הדבר כי כל הרקיעים הם לזרען של ישראל ומעון הוא למלאכים שאומרים בו שירה לכך פסק המלאכים שמים מלומר שירה

ציוס מפני כבודו של ישראל וא"כ גס מעון שמים לכבודו של ישראל: **תניא** אמר רבי יוחנן בן זכאי מה תשובה השיבתו בת קול לנבוכד נצר בשעה שאמר * אעלה על במתי עב אדמה לעליון צתה בת קול ואמרה לו בן בנו של נמרוד שהמריר את כל העולם כלו עליו במלכותו כמה שנותיו של אדם ע' שנה ואם בנבוכד' שמונים שנה דכתיב * ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בנבוכד' שמונים שנה ונומר והלא מן הארץ ועד לרקיע מהלך ת"ק שנה ועוביו של רקיע מהלך ת"ק וכן בין כל רקיע לרקיע למעלה מהן חיות הקודש ורגלי החיות כנגד כלן וקסול' החיות כנגד כלן ושוקי החיות כנגד כלן ורכובי החיות כנגד כלן וירכי החיות כנגד כלן וגופי החיות כנגד כלן וצוארי החיות כנגד כלן וראשי החיו' כנגד כלן וקרני החיות כנגד כלן ולמעלה מהן כסא הכבוד ורגלי כסא הכבוד כנגד כלן וכסא הכבוד כנגד כלן ולמעלה מהן מלך אל חי וקיים רם ונשא שוכן עליהם ואחיה אמרת אעלה על במתי עב וגו' אך אל שאול תורד אל ידכתי בור' תני רבי חייא אבל מוסרים לו ראשי פרקים וא"ר חייא אין מוסרין ראשי פרקים אלא לאב כ"ד ולמי שלבו דואג בקרבן * איכא דאמריו הוא שלבו דואג בקרבן * אמר רב אמי אין מוסרין סתרי תורה אלא למי שישצוה' דברים * שר חמשים ונשוא פנים יועץ וחכם חרשים * יסעים ונבון לחש * א"ר אמי אין מוסרין דברי תורה לכוני שנא' * מניד דבריו ליעקב הקיו ומשפטיו לישראל לא עשה בן לבל גוי ומשפטים בל ידעום * א"ל רבי יוחנן לרבי אלעזר תא אנמך מעשה מרכבה א"ל אכתי לא קשאי בדקש נח נפשיה דר' יוחנן א"ל ר' אסי תא אנמך מעשה מרכב' א"ל אי זכאי גמירנא מר' יוחנן רבך רבי יוסף הוה גמיר מעשה מרכבה וסבי דפומבדיתא הוו תנו מעש' בראשי' אמרו ליה ליגמרן מעשה מרכבה אמר להו אנמרוה אתון לי מעשה בראשית אנמרוה בתר דגמרוה אמרו לגמרן מר מעשה מרכבה אמר להו תנינא בהוא * דבש וחלב * ש"ה תחת לשונך דברים שהן מתוקים מדבש וחלב יהיו תחת לשונך * רבי אבהו אמר מהכא * כבשים ללבושך אל תקרי כבשים אלא כבושים דברים שהם כבשונם של עולם יהיו תחת לבושך אמרו ליה תנינן בהו עד ויאמר אלי בן אדם אמר להם הן הן מעשה מרכבה * מיתבי עד היכן מעשה מרכבה רבי אומר עד וארא (כעין חשמל) בתרא ר' יצחק אומר עד החשמל * עד וארא מנמרין מכאן ואילך מסרינן ראשי פרקים א"ר עד וארא מסרינן ראשי פרקים מכאן ואילך אם הוא חכם מבין מדעתו אין אי לא לא ומי דרשינן בחשמל והא דהוא ינוקא דהוא דריש בחשמל ונפק נורא מחשמל ואבלתיה שאני ינוקא דלא כמ' ב

אין דורשין

פרק שני

חגיגה

דלא מטא זמניה דלאו אורח ארעא דדריש * א"ר יהודה
 אמר רב ברם זכור אותו האיש לטוב וחנניה בן חזקיה
 שמו שאלמלא הוא נגנו ספר יחזקאל שהיו דבריו סותרין
 דברי תורה מה עשה עלה לעלייה והעלו לו שם ג' מאות
 גרבי שמן וישב בעלייה ודרשן * ת"ר מעשה בתינוק
 שהיה קורא בבית רבו בספ' יחזקאל והיה מבין בחשמל
 יצאתה אש מחשמל ושרפתו ובקשו חכמים לגנוו ספר
 יחזקאל אמר להם רבי יהושע בן גמליאל אם זה חכם כלם
 חכמים הם מאי חשמל חיות אש ממללות במחניתא אלא
 עתים חשות עתים ממללות בשעה שהדבור יוצא מפיו
 הקדוש ברוך הוא חשות ובשעה שאין הדבור יוצא מפיו
 הקב"ה ממללות * והחיו רצוא ושוב מאי רצוא ושוב אמ'
 רב יהודה כאור היוצא מפיו הבכשן מאי כמראה הבזק
 א"ר יוסי בר חנינא כאור היוצא מבין החרסים * וארא
 והנה רוח סערה באה מן הצפון וגו' להיכן אול אמר רב
 יהודה אמר רב שהלך לכבוש את כל העולם לפני נבוכד
 נאצ' וכל כך למה כדי שלא יאמרו עובדי כו"ם ביד אומה
 שפלה מסר הקדוש ברוך הוא את בניו אמר הקב"ה מי
 גרם לי * שאהיה שמש לעובדי כו"ם עוונותיה' של ישראל
 גרמו לי * וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות
 א"ר אלעזר מלאך אחד שהוא עומד בארץ וראשו מגיע
 לבין החיות במחניתא תנא מגדלפון שמו וגבוה מחבירו
 מהלך חמש מאות שנה ועומד אחורי המרכבה וקושר
 כתרים לקונו איני והא כתיב * ברוך כבוד ה' ממקומו
 מכל דבמקומו ליכא דידע ליה אלא דקשר ליה לכתר
 ומשביעו בשם המפורש ואולי תנא ויתבי כדוכתיה :
 עליו לטון נקיה הוא כלומר על עלמו ולא עליו גלגלי החיות עובי
 פרסותיהן : קרסולי אסתירה קבילי"א זע"ו : שוק הוא
 העלם הנמרע עם הרגל : רכובי הוא עלם הירך הסמוך לשוק :
 ירך הוא עלם הקולית התקוע צמתים :

דס"י
 ציחוק
 פ"י
 פסוק
 ומהל
 וט

וחזקאל
 ח
 ע"י
 פערוד
 ט' אור

מחל
 לט
 סל
 שפאל
 סס

התוספות זן ננו של נמרוד הרשע לא שהיה מורעו שהרי כתיב וכוט
 ילד את נמרוד הלא ע"ש מעשיו שמלך גם הוא בשבעה ושלם
 ידו בישראל כמו נמרוד ששלם ידו בנדרים : ורגלי החיות כנגד כלם יש
 מביהים בקדושתא שפלה הקדוש וחות אשר הנה מרופעות כסא כף רגל
 חמש מאות וחמש עשרה ומוחקים הוא' וזוהריס שכן עולה לפי חשדון
 שכלכל למנין ז' רקיעים וז' אורים הוא ע"ו פעמים ח"ק והיוני מנין
 יסירה * ש"ח ח"ק ו"ה לסיפון שיש בו ע"ו פעמים ח"ק * ונחמס מחקוהו
 שיער דבריו * ש"פ ריעל' דהוא' א"ר לוי מן הארץ ועד לרקיע מהלך ח"ק
 שנה אמר ר' רבנא ור' חלבו גדול מדת רגל הארץ מעין יס' דה ראה כמה
 הוא גבוה למעלה משלחו כו' שחמש חקט' וכן כל דבריו שיער * ע"פ
 ירושלמי והוא מניח שטח גמרתינו כדי לאחוז שטח גמרא ירושלמי שהוא
 קרא חתא והוא רבי אלעזר דברי שמעון דקדוש עליה מכל אפקת רובל תנא
 קרא קרובד ופייטון וינימיו היו מקדשים על פי הראיה שמעולם לא ייסד
 רק קרובד מיום א' ע"כ : אבל מוסרין לו וכו' ר' מייח חור על הקטנה
 שאמר ולא במרכבה נחיר : ראשי פרקים סימני ראשי פרסות שנה :
 שלבו דואב ואינו מקבל את הראש : ואות שאמרי והוא שלבו דואב עליו
 חרתי זענין : סתרי תורה כגון מעשה מרכבה וספר יצירה ומעש' בראשית
 ויהי ברייתא :

ר"ף
 חספה
 סרנב
 דיתו
 קאל
 חלקטן
 עד
 וארס

התוספות אין מוסרין דברי תורה לכותי הקשה ר' אלחנן חיוסוק ליה
 דכתיב הטובק מצורה חייב מיתה בדלוחא פסק ד' מיתות
 שתי העופק מצורה חייב מיתה והשלמדו עובר על ולפני עור לא חתן

מכשול וכי חיומא בו' מצות קדוה דאיתו חייב מיתה בדקדאמך גמרא האם
 והא אמרין החס מצוה ללמדו ונפקא לן מהאי קרא אשר יעשה האדם
 וחי בהם כחן כחן לוי לא נאמר אלא אדם שאפי' כותי ועופק מצורה וכו' וי"ל
 דליטין קודם שיתנה התורה אבל לאחר שיתנה התורה והיתרם להם
 ילפינן מהאי קרא דלף ז' מצות אסור ללמדו וכספר אחר מצלתי תירוק
 אחר וז"ל י"ל דהבא חייבי חפי' היבא דליכא כותי אחר שרלה ללמדו
 דליכא לפני עור לא חתן מכשול בדאמרין זע"ו : המושט כוס יין נזיר
 עובר על לפני עור לא חתן מכשול : ואני מילי דקאי אחר עברי דנהרד
 שכלאו נתינתו א"ל להניח אלו אכל לא אלו הבי איתו עובר אלפני עור ה"ב
 אפי' במקום שכתי אחר רולה ללמדו דליכא לפני עור מ"מ אסור משום
 מגיד דבריו וגומר ע"כ : לא קסאי זקא ונקתי וזענין לבו דואב : מעשה
 בראשית ומעשה מרכבה ברייתות הן : כנאשו על עולם סתרו על עולם
 כמו רישא כנכשא בהדי ככשי דרמחמא לתהך : ממני ולא
 כנאשוס תנין עד ויחמר אלו וגו' ככ שנינו עד ויחמר אלו : הן כן מעש'
 מרכבה חס ע"כ שיתס הכל שיתס שני מקראות הללו שכן וארס זענין
 חשאל וגו' מרחא קשת וגו' הן כן חשקידו עליהם חכמים מלודרסס
 שס המדברים בלורת מרחא שכינ' מיתניו גרסי' ולא גרסי' מיו מעש'
 מרכבה עד כסא : עד וארס זענין חשאל ולא הוא ככלל : עד החשאל עד
 אוחה תינה ויהי ככלל : עד וארס מגמר גמרין כלומר ה"ק עד היכן
 מנשה מרכבה שנתו לדרוס עד וארס או עד החשאל ומשם עד ויחמר
 הן מעשה מרכבה שהקידו עליהן ובס' א"ר ח"ל לנמור מר עד ויחמר
 אלו כן ארס אחר ליה הן כן מעשה מרכבה וזו היו מעשה מרכבה עד
 הכא וזה לא והתניא עד היכן מעשה מרכבה ע"כ נגנו ספר יחזקאל שיש
 כסופו בקרבנות דברים וסותרין דברי תורה גברי שכן להדליק' גם כשת
 פ"א ונמנחות פרק התכלת : והיה מנין בחשאל לדרוס מאי חיות אש כשהן
 ממללות אש יולא מדורים : רחל וכוז מנוליות רחשס מתחת רקיע העליון
 למעלה מהאשיתון ומחרות ומכניסות אותן מאורא הכניסה במהירות בריאה
 ושינה של להב היואם מפי הנוק : מפי הכנסן שחורפין בו זכנים לסיך
 וזוק לשון סברי חרסס הוא שחאור יולא מנין און לאון כדתן בעירובין
 בויקין מלח על גבי הכנסן שלא יחליקו הכניסין מנין החרס' דרד ומקרי
 הוהב לנקוד בלי חרס נקדים נקבים וכו' וזכר און על גבי מלגס שהוהב נתון
 בהם בחור כחיתס נקדים של לננה על גבי חרס והלכך יולא להוהב דרד כו'
 נקבי הכלי והוא עשוי גוויס גווי' ותיקיד הוא יולא ונכנס : מן האשון מכלל ע"ש
 שהוא זכסון שנאמר מלפון פתחת הרעה : מאי זעניא החס ליה הכל' לכלל
הדושיין קביו נגנו וכו' שאל קרבו וכו' ומניין אחר להם ר'
 יהושע בן גמליאל אם זה חכם כלם חכמים וכו' וכו' כלם חכמים וכו' וכו' כלם
 חכמים להדין כמו ע"כ :

התוספות והחיות רלוא וכו' פ"ח לפי שכן מנחלים עוממות ודרכן
 לזמות לשאר שריפס ולחולא להבה ויטילון חורר ויטילון רלוא
 ושו' : שלא יאמרו ביד אמה שפלה מסר את בניו היו דאמרין גענין כל
 המינר לישראל נעשה ראש כלו' כבר נעשה ראש קודם שמינר להם דענין
 אחר אי אפשר היות מינר לישראל שלא יאמרו ביד אמה שפלה מסר את
 בניו : וקובר חרסין מקפחלון של לודוסים שנתחלל עולם ע"כ :
מהרש"א אדמה לעליון בו' לעיל מנינה כתיב כי האי גוונא
 ואמרת בלצנך השמים אעלה גו' אבל אפשר לפרש
 על רקיע ראשון משא"כ הכא דכתיב אדמה לעליון וגו' כמו שהשיב
 לו על זה והלא מן הארץ עד לרקיע בו' וזין כל רקיע ורקיע בו'
 למעלה מהן כסא הכבוד בו' : שהמריר עולם בו' עליו בו'
 כמ"ד דבר' כיצד מעבדין אמרפל שמו ונקרא שמו נמרוד שהמריר
 בו' והיינו דבור הפלגה כפרס' צחומס ונבוכד נצר לאו בן בנו
 היה כמ"ש החס' הלא ע"ש שזה נ"ל אמר אעלה על בתי עב גו'
 ונמרוד שהמריר דמלכותו את דור הפלגה ג"כ לעלות לשמי' כמ"ש
 הכה נכנה לנו עיר ומגדל וכו' שמיס ראשון וכו' שפרק חלק
 נעלה ונכנו בקרדוואת בו' ע"ש והתוספות פירשו זע"ו א'
 ורגלי

ונפ"ק
 שבת
 דרש"י
 גמ'
 נגלה
 ושרס
 לא

אכלו
 הכיה
 גו' ה'
 ספאל
 אכלוס

ורגלי החיות כנגד כולן כו' עיין פירוש' וזתום' ע"פ הקליר
 וז"ל ח'אורי' היינו מהארץ עד לשמים חויר אח' וז' רקיע' ושפה
 חוירים בין הרקיעים הרי וז' וכך רג' ח'ק חשיב' לי' חויר והרי
 ע"ו פעמים ח'ק מיהו הא דאמר הכא רגלי חיות כנגד כולן כו'
 משמע כנגד כל הני ח'ק דנקט וז"ל כף רגל מית לאו היינו רגלי
 החיות גם מניסוך הקליר וחיות אשר הנה מרובעות נראה דכד'
 מיות הנושאות את כסא הכבוד משמשו וז"ל ח'ק חיות כנגד
 כולם דנקט הכא הם קרני השור שבכסא דשאר החיות לא שייך
 קרני : אל ירבתיו בור כו' ר"ל נשמתו אל שאל שהוא גיהנם
 חורד וגופו אל ירכתי צור לא קאמר אל צור אלא אל ירכתי צור
 כמפורש בקרא ואזה השלכת מקדוך גו' שלא יהיה נקבר בקצרו
 אך שיהיה נשך מתוך לבור דהיינו לירכתי צור : אלא לאב"ד כו'
 היינו ליחיד בדורו ויש לדקד' דהיאך אר"י בסמוך לר"א חא אגמריך
 צמעשה מרכבה והא ר"א לא היה אב"ד וללשנא דקאמר ולכל מי
 שלבו דואג נוחא דר"א ודאי לבו דואג היה אבל להאי ליטנא צתרא
 דקאמר והוא שלבו דואג דבעי תרתי קסא דר"א לאו אב"ד היה
 וי"ל דכולה מלתא דהכא לא איירי אלא בגס שפין חכם ומצין
 מדעתו דמ"מ צב"ד ולמי שלבו דואג מוסרין לו ר"ש אבל מי
 שחכם ומצין מדעתו מוסרין לו גם מעשה מרכבה גופה ור"א
 דלקמן חכם ומצין מדעתו היה והכי מוכח מתוך הסוגיא : אין
 מוסרין ד"ת לעבו"ם כו' לא קאמ' חן מלמדין תור לעבו"ם דהא
 ודאי צו' מנ"י ידירה מלמדין אותן ובשא' מצות התור עבו"ם הלומד
 אותם חייב מיתה אלא דהכא נלמד מענינו דאין מוסרין לעבו"ם
 היינו טעם וסוד המצות ואפילו צו' מצות שלהם אין מוסרין להם
 סודן וטעמן ועו"מ מיייתי ליה מקרא דכתיב מגיד דבריו ליעקב
 וגם טעם חקים ומשפטים גומר דהיינו חקים ומשפטים
 של דת האלהים ולא קו' עשה לכל גוי דגם משפטים
 ודת הנימוסית שלהם שמיצים ליקים שהדין הוא אחד משבעה
 מצות שנלשו צו' נח מ"מ כל ידעום טעמם וסוד הענינים וצוה
 יתיישב קושיית החסם צס"ר ר"א : א"ל לא קשא' כו' מכאן
 תשובה לאותן אנשים שדורו היה שמתלים כל ימיהם בחכמת
 הקבלה גם צילדוהם אם החכמה ההיא חכמת הקבלה אינה נוגע'
 צמעשה מרכבה לא ידענו למה לא הזכירה זו החכמה בשום מקום
 לא צמשה ולא תתלמוד וצתוספתא וצתלפתא וצספרא וצספרי
 ולפי הדרגה שחכמה זו נוגעת למעלה ממעשה מרכבה ויותר ראוי
 להשתירה ולא לגלותה וצפ"י יוחסין אחרתי צוה שיש למחות ביד
 הדורשים בחכמה זו וצדיים גם כבוד השם ע"ס : מר"י רבך
 כו' גם מזה ראינו שהיו מרחקין עממן מללמוד גם ללמד חכמ' זו
 וצקל דמה ר"א חת ר"ש שאל' לא קשא' ולר' אסי דמה ואמר ליה
 אי וצאי כו' ורצ יוסף דמה צדי דפומצדיהא מללמן וא"ל דתנינא
 צוה דצ וחלצו גו' : סבי דפומבדיתא כו' א"ל לגמר לן מר
 מעשה מרכבה כו' סני דפומצדיהא מפורש בסנהדרין שהם רצ
 יודא ורצ עינא ור"ל ליגמר לן היינוג"ל כ' בימדות דתנן דתנא
 דאפילו לחכם ומצין מדעתו אין דורשין אלא ליקיד וא"ל חגיגא

ברו דבש וחלב תחת גומר רישא דקרא נופת טעופה
 שפתוחין הדרם נקרא כלה צכ"מ ואמר נופת טעופה
 שפתוחין צתורה צדרם כלה אך היו זהיר שיהיו דצח וחלצו כו' שהן
 סודות מעשה מרכבה יהיו תחת לשונך ולא ילאו ותמוך לשפה
 להשמיע לרציו"ר א"א חמר מהכא כצעים ללבושך גומר צכ' מפורש
 צכ"מ שכל ספר משלי משל הוא וכוונתו על הנמשל והכי
 קראי דלעיל מנייה ידוע חדע פני לאך גומר הנמשל על
 התלמידים ושיח לצד לעדרים ללמדם היעז ואמר לרצ ולתלמידיו
 שלא יהיו מתגאים בלמודם כי לא לעולם יהיה חסון ואמר גלה
 חזיר גו' הנמשל צנגלה של החורה ומסיים ציה צנסתר החורה
 שהם כצשון של עולם יהיה תחת לבושך הנמשל שפתוחין אותן ולא
 תגלה אותן לאחרים : תנינן ברו' ער ויאמר אלי' ים לדקדק
 דמשמע דמעשה מרכבה הם פירשו' דתמלת ויחקא וכיון דתני צוה
 הני סני דפומצדיהא עד ויאמר אלי' צן ארס גומר מה צקשו ממנו
 ללמוד עוד שהרי שם סיוס ענין מעשה מרכבה וליכא למ"ד
 צסמוך שיהיה מכאן ואילך מעש' מרכבה וי"ל דהא דקאמרי דתנינן
 צוה עד ויאמר אי גומר היינו דידעי צי' צראשי פרוקים וסם צקשו
 ממנו לגמור ממנו כולה מלתא כמ"ס ליגמר לן מר מעש' מרכבה
 כו' והוא שאל' הן הן מעשה מרכבה ר"ל דדי להם צכך צר"פ :
 עד ויארא בתרא כו' עד ההשכל כו' תרווייהו כוונתו להאי קרא
 וארא כעין תשמל גומר לא דלמ"ד עד וארא היינו דמלת תשמל
 לא הוה צכלל ולמ"ד עד תשמל הוה צכלל כפרס' ומיהו מלת
 תשמל כתיב ג"כ צר"פ דמעשה מרכבה דכתיב ומתוכה כעין
 התשמל גו' וי"ל דהכא לא נכתובין אמלת תשמל לחוד אלא אכולה
 האי קרא תשמל כמראה אש צוה גו' : אם זה חכם הכל חכמים
 כו' ר"ל אם זה הקטן חכם כל הקטנים חכמים דלגדולים אין
 לחוש כדקאמרינן לעיל שאני יוקא' דלא מעי וימניה : לדוכן אול
 כו' שהלך לבבוש כו' כ"ה הגירס' גם צילקו ור"ל כיון דהוכיח
 ציאותו של הרוח שהיה מלפון אמאי לא הוכיח להיכן הליכתו וקאמ'
 דהליכתו לכל העולם לכבוש כו' וצפרס' מצי' צשיא הקס' למה
 הלכה לצבל עכ"ל לא ידעתי להולות : שלא יאמרו עבד'ם כו'
 ר"ל גם אם וזה נצופך נר' למשל על ישראל צצביל ג' פסיעות
 כדאמרי' פרק חלק מ"מ צמה וזה כ"כ לכבוש את כל העולם שלא
 יאמרו ציד אומה שפלה כו' פרס' צספר ויחקאל שסצדים אומה
 שפלה היא שנאמר זה טס לא היה וגו' ומעטס זה כל המי' לישראל
 נעשה ראש כדאמרינן צמסכת געין ועיין צתום' : מי גרם כו'
 צדתר הק' עגינא דמעשה מרכבה כתיב ויאמר וגו' שולח אני אל
 צני ישראל ואל גוים המורדים וגו' משמע לאו אל עכו"ם ממש
 עובדי כו"ם שצני ישראל הנה הגורמים ליתן מתשלח כ"כ לעכו"ם
 המורדים וגו' ברוך בבור ה' מבקומו מבלל דמקומו ליכא
 כו' גם מה שאמרו הוא מקומו של עולם ואין עולם מקומו היינו
 מצד פעולותיו והיינו מלא כל הארץ כבודו מצד פעולותיו מ"מ
 גוליו שכינתו יתצרך צ"ה הוא צמקום מיוחד כדכתיב ממקומו
 ומשמעו דליכא דידע אותו מקום :

אין דורשין פרק שני חגיגה

אמר רב כל מה שרא' יחזקאל ראה ישעיה למה יחזקאל
 דומה לכן כפר שראה את המלך למה ישעיה דומה
 לכן כרך שראה את המלך אמר ר"ל מאי דכתיב *אשיר'
 לה' כי גאה גאה שירי למי שמתנאה על הנאים דאמר
 מלך שבחיות ארי מלך שבבעמות שור מלך שבעופות
 נשר ואדם מתנאה עליהם והקב"ה מתנאה על כולם ועל
 כל העולם כולו כתוב אחד אומר *ודמות פניהם פני
 אדם ופני אריה אל הימין לארבעתן ופני שור מהשמאל
 לארבעתן ופני נשר לארבעתן *וכתיב *וד' פנים לאחד
 פני האחד פני הכרוב פני הב' פני אדם והג' פני אריה
 והד' פני נשר ואלו שור לא קא חשיב ליה אמ' ריש לקיש
 יחזקאל בקש עליו רחמי' והפכו לכרוב אמר לפניו רבונ
 של עולם אין קטיגור נעשה סניגור מאי כרוב אמר רבי
 אבהו כרכיא שכן קורין כבכל לניוקא רביא א"ל רב
 פפא לאביי אלא מעתה דכתיב פני האחד פני הכרוב
 והב' פני אדם והג' פני אריה והד' פני נשר היינו פני
 כרוב היינו פני אדם אדם וכרוב חד הוא אפי' רברבי
 ואפי' זוטרא כתוב אחד אומר *שש כנפים שש כנפי' לא'
 וכתיב * פנים לאחד וארבעה כנפים לאחת להם לא
 קשי' כאן בזמן שבה"מ קיים כאן בזמן שאין בית המקדש
 קיים כביכול שנתמעטו כנפי החיות הי מיניהו אימעוט
 אמר רב חנינא אמר רב אוהן שאומרות בהן שירה
 כתיב הכא בשמים יעופף וקרא זה אלה זה ואמר וכתיב
 התם *התעוף ענין בו ואינו ורבנן אמרי אוהן שמכסות
 בהן רגליהם שנאמר ורגליה' רגל ישראל אי לאו דאימעוט
 מנא הוה ידע דילמא דגלאי ואחוי ליה דאי לא תימא
 הכי ודמות פניה' פני אדם הכי נמי דאימעוט אלא דגלאי
 ואחוי ליה ה"נ דגלאי ואחוי ליה הכי השתא בשלמא
 אפיה אורח ארעא לגלויי קמיה רביה רביה אלא כרעיה לאו
 אפיה אורח ארעא לגלויי קמיה רביה רביה אלא כרעיה לאו
 אלפין ישמשוניה ורבו רבון קדמוהי יקומן וכתוב אחד
 אומר *היש מספר לגדודיו לא קשיא כאן בזמן שביית
 המקדש קיים כאן בזמן שאין בה"מ קיים כביכול
 שנתמעט פמליא של מעלה תניא רבי אומר משום אבא
 יוסי בן דוסתאי אלף אלפין ישמשוניה לגדוד אחד
 ולגדודיו אין מספר ורב ירמיה בר אבא אמר אלף אלפין
 ישמשוניה לנהר דינור שנאמר *נהר דינור נגיד ונפק
 מן קדמוהי אלף אלפין ישמשוניה מהיכן נפק אמר רב
 ירמיה בר אבא אמר רב מויעתן של חיות ולהיכן שפין
 אמר רב וזוטרא בר טוביה אמר רב על ראשי רשעים
 בניהם שנאמר *הנה סערת ה' חמה יצאה וסער מחולל
 על ראש רשעים יחול ורב אחא בר יעקב אמר על אשר
 קומטו שנאמר *אשר קומטו בלא עת נהר יוצק יסודם
 תניא אר"ש החסיד אלו תשע מאות ושבעים וארבעה
 יך דורות שקומטו להבראות קורט שנברא העולם ולא

נבראו עמד הקב"ה ושרפן ושתלן בכל דור ודגר ודן הן
 עוי פנים שברור ורב נחמן בר יצחק אמר אשר קומטו פני
 לברכה היא דכתיב אלו תלמידיו חכמים שמקמטים את
 עצמו משינה על דברי תורה בעולם הזה הקב"ה מגלה
 להם סוד הנהר לעולם הבא שנאמר *נהר יוצק יסודם יקומן
 א"ל שמואל לחייא בר רב בר אורין תא אימא לך מילת' לפניו
 מהני מילי מעלייתא דהוה אמר אבוך כל יומא ויומא דרד
 נבראים מלאכי השרת מנהר דינור ואומר' שירה ובטלון כבוד
 שנאמר *הרשים לבקרים רכה אמונתך ופליגא דרבי דרבי
 שמואל בר נחמני דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי
 יונתן כל דבור ודבור שיוצא מפי הקב"ה נברא ממנו ירמיה
 מלאך אחד שנאמר *דבר ה' שמים נעשו וברוח פיו איזנ כנ
 כל צבאם כתוב אחד אומר *לבושיה כתלג חיור ושער ס
 רישיה כעמר נקי וכתי' *ראשו כתם פז גו' שחור' כעורב פ
 לא קשיא כאן בישיבה כאן במלחמה דאמר מר אין לך ג
 נאה בישיבה אלא זקן ואין לך נאה במלחמה אלא בחור דניאל
 כתוב אחד אומר *כורסה שביבין דינור נגלגלה נור דניאל
 דליק וכתוב אחד אומר *עד די כרסון רמיו ועתיק יומין ס
 יתיב לא קשיא אחד לו ואחד לדוד דתניא אחד לו ואחד
 לדוד דברי רבי עקיבא אמר לו רבי יוסי הלילי עקיבא
 עד מתי אתה עושה שכינה חול אלא אחד לדין ואחד
 לצדקה קבלה מיניה או לא קבלה מיניה תא שמע דתניא
 אחד לדין ואחד לצדקה דברי רבי עקיבא אמר לו רבי
 אלעזר בן עזריה עקיבא מה לך אצל אנדות כלך
 מברכותיך ולך אצל ננעים ואולות אלא אח' לכסא ואחד
 לשרפרף כסא לישוב עליו שרפרף להרוס רגליו שנאמר
 *כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הרוס רגלי' כי אתא יסעיה
 רב דימי אמר י"ח קללות קלל ישעיה הנביא את ישראל יס
 ולא נתקדשה רעתו עד שאמ' להם מקרא זה *ונגש העם ס
 איש באיש ואיש ברעהו ויהנו הערד בזקן והנקל בנכבד
 י"ח קללות מאי ניהו דכתיב *כי הנה הארון ה' צבאות ס
 מסיר מירושלים ומיהודה משען ומשענה כל משען להם
 וכל משען מים גבור ואיש מלחמה שופט ונביא וקוסם
 וזקן שר חמשים ונשוא פנים ויועץ וחכם חרשים ונבון
 לחש ונתתי נערים שריהם ותעלולים ימשלו בס' משען
 אלו בעלי מקרא משענה אלו בעלי משנה
 כגון רבי יהודה בן בתירא וחבריו פליגי
 בה רב פפא ורבנן חד אמר שש מאות סדרי משנה וחד
 אמר שבעה מאות סדרי משנה כל משען להם אלו בעלי
 גמרא שנאמר *לכו לחמו בלחמי ושתו ביינ מסכת' כל חגי פ
 משען מים אלו בעלי אנדות שמושכין לבו שור אדם
 כמים באגדה גבור זה בעל שמועות ד"א זה המתנבך
 ביצרו איש מלחמה זה שיודע לישא וליתן במלחמת'
 של תורה שופט זה דיין שדן דין אמת לאמתו נביא
 כמשמע

אין דורשין פרק שני חגיגה קטז

במשמעו * קוסם זה מלך שנאמר * קסם על שפתי מלך במשפט לא ימעל פיו * וכן זה שראוי לישב בישיבה שר חמשים אל תקרי שר חמשים אלא שר חומשים שיודע לישא וליתן בה' חומשי תורה * דבר אחר שר חמשים כדרכי אבהו דאמר רבי אבהו מכאן שאין מעמידים מתורגמן על הצבור פחות מחמשים שנה * נשוא פנים זה שנושאים פנים לדרור בעבורו למעלה כגון רבי חנינא בן דוסא למטה כגון רבי אבהו בי קיסר * יועץ זה שיודע לעבר שנים ולקבוע חדשים * חכם זה תלמיד המחכים את רבותיו * חרשים זה שנעשו הכל לפניו כחרשים בשעה שפותח בדברי תורה ונכון זה המבין דבר מתוך דבר * לחש זה שראוי למסור לו דברי תורה שניתנו בלחש * ונתתי נערים שריהם אלו בני אדם שמונעים מן המצות * ותעלולים ימשלו בם אמר רב אחא בר יעקב אלו תעלי בני תעלי ולא נתקרה דעתו עד שאמר להם ירהבו הנער וגומר מאי ירהבו הנער כוון יבואו בני אדם שמונעים מן המצות ויראהו במי שמלא מצות כרימון * מאי והנקלה כנכבד יבואו מי שחמורות דומות להם נקלות ויראהו במי שקלות דומות עליהם בחמורות אמר רב קטינא אפילו בשעת כשלונה של ירושלים לא פסקו ממנה אנשי אמנה שנאמר * כי יתפוש איש באחיו בית אביו לאמר שמלה לכה קצין תהיה למ דברים שבני אדם מתכסין בהם בשמלה ישנן תחת ידיך * והמכשלה הזאת מאי והמכשלה הזאת דברים שאין בני אדם עומדים עליהם אלא א"כ נכשלו בהן ישנן תחת ידיך קצין תהיה לנו * * ישא ביום ההוא לאמר לא אהיה חובש אין * ישא אלא שבועה שנאמר * לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא לא אהיה חובש מאי לא אהיה חובש לא אהיה מחובשי בית המדרש ובביתי אין להם ואין שמלה שאין ביד לא מקרא ולא משנה ולא גמרא * ודילמא שאני התם דאי אמר להו גמירא אמרו ליה אימא לן הוה ליה למיגר גמר ושבת ומאי לא אהיה חובש לא אהיה חובש כלל אינו והאמר רבא לא חרבה ירושלים עד שפסקו ממנה אנשי אמנה שנאמר * שוטטו בחוצות ירושלים וראו נא ודעו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש אם יש עושה משפט מבקש אמונה ואסלח לה לא קשיא הא בדברי תורה הא במשא ובמתן בדברי תורה הוה במשא ובמתן לא הוה * תנו רבנן מעשה ברבי יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור יוצא מירושלים והיה ר' אלעזר בן ערך תלמידו מחמר אחריו ללמוד תורה מפיו אמר לו רבי שנה לי פרק אחד במעשה מרכבה אמר לו בני לא רבי שנית לכה ולא במרכבה ביחיד אלא אם כן היה חכם מבין מדעתו א"ל רבי הרשני לומר לפניך ממה שלמדתי א"ל אמר מיד

ירד רבן יוחנן בן זכאי מן החמור ונתעטף וישב על אפן אחת תחת היות א"ל רבי מפני מה ירדת מן החמור אמר לו אפשר אתה דורש מעשה מרכבה ושכינה עמנו ומלאכי השרת מלוין אותנו ואני ארכוב על החמור מיד פתח רבי אלעזר בן ערך ודרש במעשה מרכבה ירדה אש מן השמים וסבבה את כל האילנות שכשה פתחו כל האילנות ואמרו שירה מה שירה אמרו * הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות עץ פרי וכל ארזים הללויה * וי"א שירה זאת אמרו * אז ירגנו עצי היער ואף מלאך נענה מתוך האש ואמר ודאי הן הן מעשה מרכבה עמר רבי יוחנן ב"ז * נשקן על ראשו ואמר ברוך ה' אלהי ישראל אשר נתן בן לאברה * אבינו שיודע להבין ולחקור ולדרוש במעש' מרכב' כאלעזר בן ערך יש נאה דורש ואין נאה מקיי' * יש נאה מקיי' ואין נאה דורש אבל אתה אלעזר בן ערך נאה דורש ונאה מקיי' אשריך אברהם אבינו שאלעזר בן ערך יצא מחלצ'ך וכשנאמרו הדברים לפני רבי יהושע היה הוא ורבי יוסי הכהן מחלכין בדרך אמר אף אנו נדרוש במעשה מרכבה פתח רבי יהושע ודרש במעש' מרכבה וזאתו היום תקופת תמוז הית' ונתקשרו שמים בעבים ונראה כמין קשת בענן והיו מלאכי השרת מחקבצין ובאין לשמוע מעשה מרכבה כבני אדם שמחקבצין ובאין לראות במומשי חתן וכלה הלך רבי יוסי הכהן וספר הדברים לפני רבי יוחנן בן זכאי אמר אשריכם ואשרי יולדתכם אשרי עיני שכך ראו אף אני ואחם בחלמי מסובין היינו על הר סיני ונתנה עלינו בת קול מן השמים ואמרו עלו לכאן טרקלין גדולים מוכנים לכם ומצעות גדולות ומצעות לכם אתם ותלמידים ותלמידי תלמידים מזומנים לכת שלישית איני והא תניא רבי יוסי בר יהוד' אומ' שלש הרצאות הן רבי יוסי הכהן הרצה דברים לפני רבן יוחנן בן זכאי רבי עקיבא הרצה דברים לפני רבי יהושע רבי חנינא בן חכניא הרצה דברים לפני רבי עקיבא ואלו רבי אלעזר בן ערך לא קא חשיב ליה דארצי וארצו קמיה קא חשיב דארצי ולא קא חשיב ליה דארצי וארצו קמיה קא חשיב :
ראה ישעיה כסתרם עליו רוח הקדש כמו שנאמר * וראה את יושב על כסא וגו' אלף שלח חס לפרש את הכל שיהיו ציון מלכים וגדל בצלעתי וכן נדך סוראס את חמלך אינו נכסל ואינו חסד ואינו חס לספר : מלך שבחיות ארי זכור * ואלו ארבעתן כנסא וסוא למעלה חסן : קטיגור געשה סניגור וסא חסן לריכין שחזק מרכבתך רחמים עלינו * וסא קטיגור מלשון קורא חגר סניגור מליץ יושר סני תרג' : ברביא כפי סניוק : היינו פני ברוב היינו פני אדם מה סן כרוז ומה סן פני אדם

חלמי
קתם
ר"ס
פ"ז

פ' גל ירושלים
כחבי
ע"ס
רס"ט
יפסית
ג
ס
ס
פסות
ה' אלהיך
דנרי'
ס

פרטים

חגיגה

צפון

חוספנות מויעהן של היות ויולגן ממנו מלאכי שרת ואומרים שירה ומיד עטרינן כלהמרים כמיוון וכי מלנין במהרס שבורה מלאכים בכל יום ואומרים שירה וזמיר דלכתי דומים בקרים רבה מואנהל של מלאכנים הקדושים והזמיר אז חס וזמר שירה כאחד בקריתו וקרא על אל ואומר : וזהו שתקנו בלור של שחרית כלס עומדים ברוס עולם ומשמעים בירה יחד בקול ונחנין רשות זה לזה כלס כאחד עומים כל ולו הדשים שבראים בכל יום אין ואומרים קדושה על הסדר עטרינן מיד ועליהם תקנו יולר משרתי' שבדור אותם ומיד ואומרים שירה ויגדלינן : ואשר משרתינו כלס עומדים ברוס עולם אליו ומשרתינו הקדושים ועומדים לעד : אשר קומטו בלא ענין פרש' אלו ע' מואות וע"ד ברוח שטרים לגייס' ולא היראה וכי עבד ידע בלא ידעו וכי מה פסעו להיות בניהם אלא לפה הקד' הם שירו עתידים להיות ששים ושתלן בכל דור ודור ונחניינו לגייס את שיריהם אחר שבראנו ע"כ : כרסינו מול כסא אחר מוסרנו רמון ואין ספאח תקנו לשיר עליהם : שניה מול לחשיב אדם אלנו : אחד לו ואחד לדוד כסנהדרין פרק רביעי : כלך מדרבוחיך חלל מדרבויך עד שהגיע בנגעים והכלות שכן עומקי הלם : קלל ישנים את ישראל כלומר נתנחם עליהם י"ח פרעויות : ירבה יתנחו : שם מואות מדרבוי משה ינינו בנגעים : לחס אלנו בעלי מרזם שלס לקסון על הוראחם כסמיכת הלום : * בעל שמועות ששעה הלכות פסוקות מרבויות וסדורות שטורות שפי' ראויו לשב ברושם לטול ממנו עז כל דבר חמיהו : כרבי אבהו להעמיד לפניו ורובנין לדורש לרבים : למעלה מושאין פיוס לדורו שבערוס שפיוס נחנין נזכות : כגון רבי חנינא בן דוסא כדאמר' בעלמא' כל ילולס אל תתן אלא בשביל חנינא פני וחנינא בן די לו דבך רובנין

צמור מזל אחד: די מיניירו אימעות בו' פי' דינעשע מפורש צמורן שס כנפים צתים יבסס פניו וצתים יבסס רגליו וצתים יבסס יטופף בו' ואחא קאמר דהי מיניויהו מהג' וזגוח אימעות צתה צמורן וקאמר אורות שאומרות שירה בו' ומטעם דאימעות השירה לפניו יתצרך צמורן המקדש אצל למ' ד אורן שמכסות רגליהם אימעות לא ידענא מה טעם דאימעות צתה צמורן הצית אותן המכסים רגליהם ולפי המדרש צתים יבסס רגליו לפי שהם ככף רגל העגל שלא להכיר עון עגל נחמד דצט' המצורן נזכר עון עגל שנאמר וצוים פקדי ופקדי וגומר ולכך אימעותו אותן כנפים המכסים הרגלים אצל לפי סוגית תלמודינו נראה דמשום לניעות הוא כדאמר כרעיה לאו אורח ארעא לגלויי קמיה רביה ודו"ק: מויעתן של חיות בו' סמך אקרא דלעיל מיניה בורס' שציין דינור וגו' דהיינו בכלל המיו' שנושא' הכסא כמפורש במרכבה דמחזקאל דמות המיו' שנושא' כנחלי אש וגו' וזיעתן שזמרו אינו ממש אלא לשבר אש האזון כאלו מויעות ממה שנושא' הכסא וגו' ושפיר על ראש רשעים בו' ומייתייה ממה ילאה וגומר דהיינו הויעה החמה שיוצאות מהחיות: על אשר קיבצו עיין פרש"י אין ראונו שהעצירן מן העולם ממש דא"כ לא חטאו כלל ועל מה דנונו אלא שהעצירן אז קודם מזה תורה ושתלן בכל דור בו' ועל מה ששושין רשעה בכל דור ודור שפיר דנונו וכה"ג כתבו הזוס לפי גרסת הספרים: והן עין הו' פנים בו' ר"ל דור נאמר על י' שנים ואמר שלא שתלן הקב"ה * עשרה (ס"א הרבה) מהן צדור אחד שלא היה קיום לדור ההוא מפני רשעותן אצל שתלן וסורן צמקתא מזה בכל דור ודור שאפשר שיתקיים הדור ההוא צמעות: אשר קיבצו לברכה בו' לפי הדרש דקאי על רשעים יהיה צלע עת מחובר למעלה וה"ק אשר קיבצו מלהצטרות צתים היינו קודם מזה תורה ונבראו אה"כ צלע עתם בכל דור ודור אצל לרשע זה דאשר קיבצו לצרכה נראה דכלל עת הוא מחובר למטה וה"ק אשר קיבצו שמקטין עולמן בעולם הזה שהוא עולם הזמנה ועתי הרי בעולם הבא שהוא צלע עת שאינו עולם זמני ועתי יהיה זוכה לגלות להם הקב"ה אז סודו שנאמר נהר יולך בו' והוא רמז לתענוג נפשי שיהיה לזדקיקים בעולם הבא כמ"ס צתענוג גבי ר' אלעזר בן פדת יביצא לך לעלמא דאחי"ג נהרי דמשכי אפרסמון דמענגת צה: שנאמר חדשים לבקרים גו' דהיינו צבקר של כל יום דדרכון אז לומר שירה כמ"ס צתן יחד כל ככבי צקר גו' מתחדשות מלאכי לומר שירה ואח' צוה רבה לאונותך ר"ל אונות הצדיקים שהקב"ה צרא העולם והרי הוא מתחדש בכל יום אף במלאכים וע"ז תקנו ציוצר וציוצו מתחדש בכל יום תמיד מעשה בו' ואמר ג"כ במלאכי יולר משרתים ואשר משרתיו בו' כלומר בכל יום צורא חדשים בו' כמ"ס התוספ' שנ' וברוח פיו כל צבאם לפי פשוטו דקרא וצוה השמים הם כוכבים ומולות אצל צבאם גבי כל צבאם צבאם פיו משמע דצבאאות הרומני משחעי קרא והם המלאכים מיסוד פשוטו דקרא צתמלת צריאת עולם משחעי ומגלן הא דכל דצר שיוצא מזה בו' וי"ל דסמין נמי אדרש' דלעיל חדשים לבקרים גו' שכלל יום מתחדש

צריאת מלאכים ולא פליג אלא אחא דקאמר לעיל דמנהר דינור נבראין בכל יום ורשב"ן קאמ' דמרוח פיו של הקב"ה נברא' בכל יום וכן נראה מדברי תוספות: ל"ק באן במשיבה בו' דהוא קרא דניאל ציוצו ודן קמשתעי כדכתיב צרים דקרא ועתיק יומין יהיב לצוסי' כתלבו גו' אצל ההוא קרא דשיר השירים דמשחעי על הרוב ציוצות מלאכים שנדמה להם כגבור צתלמיה כמ"ס ה' אש מלממה וע"ס: בורסיה גומר ועד די גו' אחד לו ואחד לרוד בו' אחד קרא כתיב ור"ל קודם שהתחיל להתנבא על אצדון מיה הרביעי' אמר עד די כורסוון רמיו גו' שהקב"ה יכין לו כסא וגם לדוד כסא דהיינו למלך המשיח כמפורש בסוף הענין עד די קטילת מיתא גו' וארו עס ענני שמיא כצר אינס גומר וליה יהיב שולטן ויקר ומלכות גו' ואח' צהאי קרא גס שייכן שתי כסא' לכו"י מוכן אח"כ כסא א' למלך המשיח מ"מ עתה עתיק יומין למוד יחי' על כורסיה לדון צמשעט כל העכו"ם וקא"ל ר"י הגלילי עד מתי אחא עושה שכינה חול שיכלול כסא של דוד עס כסא הקב"ה אלא דב' כסאות יכין הקב"ה אחד לישב עליו הוא לדון את עכו"ם וא' לעשות דקדק עס ישרא' וקאמ' דעתיק יומין יהיב צריאט על אורח כורסיה לדון את עכו"ם מקודם ואח"כ יהיב על כסא של דקדק לישראל דכן מפורש שם עד די קטילת מיתא גומר וארו עס ענני שמיא כצר אינס גומר וקא"ל רצ"ע עקביא מה לך בו' דלא נחמד ליה למימר הכי דמה לו להכיר כאן לגבי דין עכו"ם כסא של דקדק' כ"א דאח' דכסא של דין קאמ' אח' לכסא דיהיב עליה וא' לשרפרף בו' וזו הר"א לפרש הסוגיא לפרש"י דכורסוון צנו"ן מורה על צרים ויש לדקדק לפירושו דהוא מד קרא עד די כורסוון גו' דצריאט דקרא למוד ה"ל לדקדק כן תרי כסאות למה ולולא פרש"י נראה דכורסוון לא משמע ליה לשון צרים אלא דו"ו ונו"ן מורה אקטנות כמ"ס המפרשים צמלת אינסן וצמלת צתחון והשתא רמז דכורסיה שציין וגו' משמע לשון גודל וכורסוון רמז משמע ל' קטנות וקאמר אחד לו מורה על הגודל ואחד לדוד מורה על הקטנות כלפי כסא הקב"ה וקאמר ליה אחא עושה של שכינה חול דודאי תרתייהו צל שכינה קמשתעי אלא אחד לדין כלפי עכו"ם ואחד לדקדק כלפי ישראל וקא"ל מה לך אצל אצדון דלא שייך להכיר הכא של דקדק כמ"ס לעיל וקא"ל אלא דכולו כסא לדין קאמר אחד לכסא היינו שמורה על הגודל לישב ואחד לשרפרף שהוא כעין כסא קטן כלפי הכסא גופיה: משען אלו בעלי מקרא בו' דלפי פשוטו הוא כסול צענינו מאי משען ומשענה ומשען לחם ומשען מים בו' ועל כן דרשו כל הענין צמורה וצמלות ואמר משען אלו בעלי מקרא שהמורה שכתב גופיה היא ודאי המשען שיסמוך עליה האדם בכל מעשיו ואמר משענה צלשון קבצה אלו בעלי משנה שהמנה כנקבה לגבי התורה גופה שאין להשען על המנה צענו כמ"ס התנאים מצלי עולם שמורים הלכ' מתוך משען ואמר משען לחם אז בעלי תלמוד כמו שהלשם הוא עיקר מוון האור כך התלמוד מוון הפשט וקראו משען צלשון זכר שיש לסמוך על מורה שצט"פ כמ"ס תלמוד אין לך מדה גדולה

אין דורשין פרק שני הניגה

מנוער מן המלות וה הפך זקן שקנה חכמה ומלא מלות כדמא
 ויבא מי שממורות כולי דהיינו שכולן קלי' צעניו והפך מי שקלי'
 כו' שכולן ממורות הס צעניו ונראה לפרש הא דאמר שנקללה זו
 דירהו הנער וגו' נקדרה דעתו של ישיה שהוא ע"פ מ"ס צפ'
 חלק בעקבות משיחא כל יראי חטא ימאסו כו' נערים פני קנים
 ילבינו כו' וכיון דקללה זו סימן לביאת המשיח נקדרה זה דעתו
 של ישיהו: ולא במרכבה ביחיד אא"כ בו' היינו ליחיד
 כדלוקמיה לעיל דר"פ ויס לדקדק כיון דלפי דעת ריב"ז לא היה
 ר"א ראוי להודיע לו במעשה מרכבה שלא היה חכם ומצין מדעתו
 א"כ היך כבר לימד לו ריב"ז כמ"ס ר"א בן ערך הרשני לומר
 לפניך דבר אחד שלמדתי וי"ל דר"א בן ערך שכח תלמודו הוה
 ע"י חמרא דפרוגיהא ומיא דיומסי' כמ"ס צפ"ח חצית ואח"כ חזר
 לתלמודו וקודם שכח תלמודו היה תלמודו ריב"ז מעשה מרכבה
 שהיה ר"א בן ערך חכם ומצין מדעתו ואחר שכח תלמודו היה
 סבור ריב"ז דאינו עוד חכם ומצין מדעתו עד שהזכיר לו ר"א בן
 ערך למודו שלמדו כבר ועי"ל שמדריך ענוה. אר"א בן ערך דבר
 שלמדתי אף שלא למד ממנו וצירוש"ל ל"ג שלמדתי ינחא טפי:
 וישב על האבן בו' שכן מלניו במשה ויקחו אבן וגו' וישב עליה
 ואמ' תחת היות בו' הוא רמז על מאור חורב כמ"ס פרק היראה
 וית נחלוס שם טוב בו' היראה שזן וית נחלוס יפסה למאור חורב
 ואמר אפשר בו' וסכינה עמנו ומלאכי השרת מליון בו' וצירושלמי
 אמרו בלשון אחר אמר אינו דבין שאהא שומע כנגד קונו ואני
 רוכב בו' ולשון תלמודיו וי"ל לשי שהיה זה בדרך אמר כן דכבר
 השכינה עמנו ומלאכי השרת המליון אותנו בדרך שיהו שומעין
 הדברים משך ואינו דבין שארכב ואמר וירדה אם מן השמים בו'
 דהיינו ירדה להם בשכלם מן השמים אם המרכבה כמראה אשר
 ראה שם ויקח ואמר וכבדה את האילנות בו' היא רמז על מעשה
 בראשית כי הסנה וההכלול' משם המעשה בראשית' והיא בעלמה
 השירה שאמרו כלן כי מעשה מרכבה ומעשה בראשית' ודאי
 מורים על הללו ושבתו ית"צ ב"ה כמ"ס הללו מן הארץ וגומר ואמר
 שנענה מלאך אחד בו' דהיינו שנחלמה להם במושל מן האש
 דמעשה מרכבה שזיחוקאל שהן הן מעשה מרכבה באמת בלי ספק
 ואמר ברוך בו' שנתן בן לאברהם אבינו בו' יתמו כלן לאברהם כמו
 שאברהם נתן לבו מעלמו לחקור על אמונה זו במעשה מרכבה
 ובמעשה בראשית כמבואר בספ' יצירה המיוחס לאברהם אבינו כך
 ר"א בן ערך יודע מעלמו להבין לחקור בו' ואמר יש נאה דורש
 ואין נאה מקיים בו' האי ליטא אמרו בעלמא צבן עזאי יש נאה
 דורש ואינו מקיים מלות בו' אבל כלן מאי מקיים שייך בזה וי"ל
 דהיינו מקי' דהכא שנחכוון אל האמת כמ"ס הן הן מעשה מרכב'
 דיה הוא ורבי יוסי הכהן מהר"ב בדרך בו' מעובדא דלעיל
 ודהכא נראה שלא היו עמיהם אנשים אחרים רק הם שנים משום
 הא דתני ולא במרכבה ביחיד אלא א"כ הוא חכם ומצין מדעתו
 דהיינו לרוב ועוד לתלמיד אחד עמו וזה שדקדק לומר בעובדא
 דלעיל גם הכא שהיו שניהם בדרך כדי שלא ישמעו בו גם אחרי'
 דלא הוקר לדרוש לחכם ומצין מדעתו רק ליחיד: (וגראה בבין

לזו דמייחא שנאמר לבו לחמי בלחמי גומר כמ"ס שהתלמוד הוא
 השיקר המזון הנפש להשטן עליו כמו שהלחם שיקר מזון הגופי
 וכפרס' י' ואמר כל משטן מים אן בעלי אגדה שמושיבין בו' החורה
 בכלל נמשלה למים כמ"ס היו כל אלא לבו למים צהרזה דמיונות
 במפורס' במס' תענית ומאסו דהכא כבר נזכרו קלח חלקי החור'
 קאמר דמיון זה למים לגבי אגדות שמוסכין בו' ואמר גבורה בעל
 שמועות בו' כמו שהגבור שם צידו וצבחו לעשות גבורה בן העלי
 שמועות מוכנים הם צידו וצבחו ואיש מלחמה בו' היינו גם שאין
 צידו וצבחו גבורתו מ"מ אחרי שידע בהצבול' מלחמה הוא מנלח
 חזרו כן מי שידע ליטא וליתן בו' גם שאין צידו שמועות מחוך
 חריפחו שידע במלחמה של חורב יבא על המתקה ואמ' שופט זה
 בו' נביא כמחשבו ר"ל דהוה מהס הגבוהה כמ"ס אין עוד נביא
 גו' אבל בשופט לא אמר במחשבו דודאי יהי' להם שופט אלא ששופט
 הכן אמת לאמתו יסור מהם ואמר קוסם זה מלך שנאמר קוסם על
 שפתי מלך דלפי מחשבו אין זה קללה דהקסם ממס הוא אסור
 צישראל וע"כ אמר שרמו על המלך שנאמר קוסם על שפתי מלך
 גומר שמדמה דבריו במשפט שלא ימעל' כאלו הוא קוסם קסמים
 ועוד וי"ל שקורא מלך קוסם שהוא מותר לידע בנשפים כמ"ס
 שפרק קמא דסנהדרין דאין מושיבין בסנהדרין כולי ובעלי נשפים
 ויודעין צע' בו' ע"ס: זקן בו' דודאי הוקנה ממס לא הוה מהס
 אלא זה שראוי לשיבה כדאמרין זקן זה שקנה חכמה ואמר שר'
 דבשמים אל תקרי' בו' דמליון בקרא שרי אלפים שרי מאות שרי
 חמשים שרי עשרות והכא לא נקט שהוה מהס רק שר חמשים
 למדרש אל תקרי חמשים אלא חומשין בו' נראה שאין זה בכלל בעלי
 מקרא דלא ראי זה כראי זה דבעלי מקרא משמע בכל המקרא הוא
 צקי אבל אינו יודע ליטא וליתן בהם ושר חומשין היינו שידע גם
 ליטא וליתן בה' חומשי ובשר המקרא אינו יודע: שנושאין
 פנים לדרור בו' ליטא פני' לעלמן אין זה בכלל הקללות ולא הוה
 מהס שהרי בכל דור יש דקיקים שנושאין פנים להן למעלה וכן
 למטה אבל שיהיו נושאין פנים גם לדורס בעצורם כגון ר' חנינא
 צן דוסא למעלה ורבי אבהו למטה הוה מישאל בקללות ישעיה:
 ואמר ויעץ שיויער לעבר שנים בו' אף דמליון לשון עלה גם
 במילי דעלמא מ"מ הכא נלמד מענינו שהוא עלה הנוגעת במילי
 דחורה כגון לעבר שנים בו' ואמר וחכם זה תלמיד המהכים את
 בו' חרשים צעה שפוחת בו' לפי פשטיה חכם חרשים הוא דבוק
 והדרש תשיב ליה בחרתי כאלו אינו דבוק וכן נכון לחש הוא דבוק
 ומשיב ליה בחרתי ואפש' משום שהקרי בלשון דבוק לא משמע ליה
 חכם במשמו אלא המהכים את רבו וכן צבון שהקרי בלשון דבוק
 משמע ליה מצין דבר: אלו בני אדם שמועירין בו' שיהיו נערי'
 שריהם אין זו קללה אם הם טובי' ולכן דרשו דגם זה בכלל הקלל'
 בני אדם שמועירין ואמר ותעלוני' יתעלו צם בו' תעלי בני תעלי
 מדכתיב תעלוני' בשני תלמיד דרשו תעלי בני תעלי להפליג הענין
 שהשפלים ביותר יתעלו צם ואמר ויראהו הנער בוקן בו' אלו בני
 אדם שמועירין בו' למד מענינו דלאו ממס צנער וזקן ונקלה
 צנכד משחטי קרא אלא לענין חורה ומלות קומשטי קרא דנער

קשת בו לא קאמר ונראה קשת דהוה סימן קללה כדאמר' דרבי' ל
 נראה קשת מימין לכל ארץ ישראל כמין קשת דהיינו קשת הנזכר
 במרכבה דמחזיקל כמראה הקשת וגו' : במזמור' חתן בו' פי'
 צערון מזמור' ומיר' שאומרין לפני חתן וכלה כדי לשמחן והיינו
 כדלעיל פתחו כולן ואמרו שירה בו' : מאסבין היינו על הר סיני
 בו' הוא הוראה על הנפשו' שהיו צהר סיני צמחן תורה כמ' ש' אשר
 ישנו פה ואשר אינו פה וגו' כמ' ש' צהר' דתת' דכל' דבר שנתחדש
 לחכם בדורו כבר נתחדש לו תאמר ממנו צמחן תורה צהר סיני :
 אחס ותלמידים ותלמידים תלמידים מזמנין לבת שלישי'
 בו' וצירואלמי מסיים בזה אחס כמ' ד' שובע שמחן' את' פניך שבע
 כחות של דיקים לע' וכח צבע על פה מראה דאיתא בויקרא דבר
 אל הקרי שובע אלא שבע כחות של דיקים להקביל פני שכינה
 וניהם דומות לחמה ולבנה לרקיע ולכוכבים ולברקים ולשמש
 ולמנוחה הטורה שהיתה צבה' מ' בו' ע"ש ועי' לפי סוגיות
 תלמודינו לבת שלישי היינו שלם כחות שזכר אחס ותלמידים
 ותלמידים תלמידים ג' : דרצאות הן ר' בו' ומסיים צירואלמי
 מכאן ואילך אין דעתן נקיים :

תוספות נכנסו לפרדס ע"י שם ולא עלו למעלה ממנו אלא היה נראה
 להם כאלו עלו למעלה :

חרושין יקר בעיני' ה' המורה לחסידיו פירוש לתת לחסידיו צביון
 שבינו כ"ו וכן נראה שם ספרו ראייתם לפני רבוטם
 ונחריהם בידיהם ולא בתוך ראייתם מהו ולכן נעשו' וטעת הכרייתת
 מפניע הכין שחספר שח"כ שאלו אתן כן וזמא :

לרבינו הא' כ"ו ודשאלתון הא דת' ר' ד' נכנסו לפרדס כן עזאי וכן
 וזמא אחר ור' עקיבא : ומה הוא קצן בעינות הללו : ור' עקיבא לא היה
 פגיעה זו מה הוא : ומה הוא קצן בעינות הללו : ור' עקיבא לא היה
 מקום נכנס ומפני מה נכנס בשלום ויאל בשלום אס תאמר מרוב נדקתון
 היה כן עזאי וחבריו לדיקום ס' יפרס לנו אדונוה הכלה זו כי רבו הדעות :
 דע כי אנו מעוררין און דרכנו לחשוב על דבר ולפרס אותו שלא מדעת מי
 שאמרנו בדרך שחזרים עושים והיו אנו מפרשים לך דעתו של חנא דה'
 וחוכן כונתו ואמרת מה שהיה סבור ואון מנאצ' עכשו הדברים הכלה
 או אנו הבלה' : ודאי משנית הדינה ס' שאני' הכלה ואנו מפרשים אותו
 אליבא דמאן דאחזון ושמא תאמר אחס יודע כי הדינה מהאכזמים היו
 סוברין כי מי שהוא הנון בכה מרות : וצירות ומנוארות כשנבקש לצפות
 במרכבה ולהנין בהיכלות של מלאכי מרום : יש לו דרכים לעשות שיש
 בתעני' ימים ידועים ומנוח האשון בין ברכיו ולוחם בלחץ שירות ותואבות
 הדינה שהן מפורשות וכן מליץ מפנימיו ובתדריו כמי שהוא רואה בעיניו
 היכלות שבע' וזוהי כאלו הוא נכנס ומיכל להיכל ורואה מה שיש ויש שתי
 משניות שהתנאין שונים אותו בדבר זה : ונקראת היכלות רבתי והיכלות
 זוטרתי' ודבר זה מפורש יודיע ועל אחזן לצפות שנת תנא זה ד' נכנסו
 לפרדס : משל את היכלות הללו לפרדס והעלה להם השם הוא ודימה את
 הד' הללו שהוא סוכה כי הילון במרכבה וחלו שכלסון והיכלות כמי שנוכח
 לפרדס ודבר זה ברור מתקומת חסלה כי ספקא דמנואחל' שיעלה שניות
 משנה זו ולא במרכבה ביחוד אלא א"כ הוה קסם ומנין מדעתו ועוד שחפור'
 ברייתא זו בדברא חזר לון ר' עקיבא כשאסם מניעין אלא אכני שיש
 טורח אל תאמרו מים מים : ובהיכלות זוטרתי' מפורש בלשון היה פתח היכל
 ו' נראה כמי שיש בו מלא' אלפים רבבות גלי מים ואין בו אפי' טיפה א"ש
 מים אלא איור ויו אכני שיש טורח הקללות בהיכל : שיו מראיתן דומות
 למים מה ששן כן עזאי הנין ומת כי הניע זמא להפטר מן העולם : וזה
 ששן כן וזמא הנין ונפגע פתרון נפגע כמי שנסתתה מן המראות
 המהירות שאלהיכלות דעתו בלסם ודמה לפגעים דאמר' וזו שיר של
 פגעים יושב בסתר עליון וגומר : ויו היא שנינו מעשה דרבי יהושע כן
 חגיגה שיהי עמוד על גב מעלה ענה הית ורואה כן וזמא ולא עמד בפניו :

תוספות נכנסו לפרדס עלו לרקיע על ידי שם : שיש טורח מזהבין
 כמים ללולים : אל תאמרו מים מים יש כאן איך נלך
 עד כאן לשון רש"י וז' : מלאכי צבור פירוש בייחא וזו"ל
 ארבעה נכנסו לפרדס וזה מפורש בהיכלות רבתי והיכלות זוטרתי'
 שהיו עושים מעשים ומתפללין תפלות צהרה ומשתמשים בכתר
 וזמנין בהיכלות ורואין היאך משמרות מלאכים צמעמדם והיאך
 היכל אחר היכל ולפנים והיכל : וקאמר להו רבי עקיבא כשאסם
 מניעין אלא אכני שיש טורחים אל תאמרו מים מים וצירות מים
 שהוא מניע בלפניו לאותו מקום נראה לו שם מים רבים ואין
 שם מים אלא דמות צעלמא נראה ואס אמר הרי אלו מים נדחק
 לפי כי עקר הוא אומר וכן מפורש בהיכלות רבתי בלשון הזה מפני
 שמומרי' פתח היכל שיש שם מניעין אלא אלפי גלי מים ואין שם
 אפילו טפה אחת אלא אומר ויו אכני שיש טורח הן ללולים בהיכל :

למד **ב** **אמר**

יא תנו רבנן ארבעה נכנסו לפרדס אלו הן עזאי כן
 שם וזמא ואחר ורבי עקיבא אמר להם רבי עקיבא
 כשתכנסו אצל אבני שיש טורח הוורו שלא תאמרו מים
 עקרי' מים משום רבתי' : דובר שקרים לא יכון לנגד עיני' כן
 ב"ס עזאי הציץ ומת ועליו הכתוב אומר *יקר בעיני' ה' המוזהר
 ח"נ' לחסידיו : כן וזמא הציץ ונפגע עליו הכתוב אומר *דבש
 קא מצאת אכול דייך פן תשבענו והקאתו : אחר קצין
 שם בנטיעות : רבי עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום : שאלו
 חס"י את בן וזמא מרו לסרוסי כלבא אמר להם *ובארצכם לא
 תעשו כל שבארצכם לא תעשו : שאלו את בן וזמא
 בתיולה שעבירה מהו לכ"ג מי חיישין להאדשמואל
 דאמר שמואל יכולני לבועל כמה בתולות בלא דם או
 יקרא' דאמר שמואל לא שכיח א"ל דשמואל לא שכיח והיישין
 כן שמוא באמבוע עיברה אמר שמואל כל שכבת זרע
 שמינו יורה כחץ אינו מזריע דילמא מעיקרא נמי יורה
 כחץ הואי :

נכנסו לפרדס עלו לרקיע על ידי שם : שיש טורח מזהבין
 כמים ללולים : אל תאמרו מים מים יש כאן איך נלך
 עד כאן לשון רש"י וז' : מלאכי צבור פירוש בייחא וזו"ל
 ארבעה נכנסו לפרדס וזה מפורש בהיכלות רבתי והיכלות זוטרתי'
 שהיו עושים מעשים ומתפללין תפלות צהרה ומשתמשים בכתר
 וזמנין בהיכלות ורואין היאך משמרות מלאכים צמעמדם והיאך
 היכל אחר היכל ולפנים והיכל : וקאמר להו רבי עקיבא כשאסם
 מניעין אלא אכני שיש טורחים אל תאמרו מים מים וצירות מים
 שהוא מניע בלפניו לאותו מקום נראה לו שם מים רבים ואין
 שם מים אלא דמות צעלמא נראה ואס אמר הרי אלו מים נדחק
 לפי כי עקר הוא אומר וכן מפורש בהיכלות רבתי בלשון הזה מפני
 שמומרי' פתח היכל שיש שם מניעין אלא אלפי גלי מים ואין שם
 אפילו טפה אחת אלא אומר ויו אכני שיש טורח הן ללולים בהיכל :

למד **ב** **אמר**

אין דורשין פרק שני חגיגה

אמר לו מאין ולאין בן זומא וסוף המשנה אמר להם רבי יהושע לתלמידיו
כבר בן זומא בחזק כחומר שלא מכלל הדעת ופי' אחר קלך בנטיעות
משל הוא על עיקר הדבר ד' נכנסו לפרדם וכיון שהפסידו אחר והשמיט
דמיונו למי שנכנס לפרדם וקלך בנטיעות כי אחר חשב שיש שתי רשויות
כאלו האמונאין שאומרים הרמין הרמין ומקור טוב ומקור רע מעון אור
נמשך לטעם זה חמיון תנא זה שמה משנה זו ו' עקיבא היה יותר שלם
מכולם כי ה' כהגון ולפני כראוי והכיל דעתו אותן בגורות ובהלות ונתן
לו הקב"ה חיים וכל דבר שלפני חשב בו מחשבה נכונה בדעת נכונה ודע כי
דבר זה היה מקובל אלל הראשונים כולן יחדיו ולא היה א' מהם מכחש בו כי
אומרים היו כי הקב"ה עושה אותות ומוראות ע"י הגדקים כמה שהוא
עושה ע"י הנביאים ומראות אלה הגדקים מראות נוראות כדרך שהוא
מראה את הנביאים כי תקומת יש לעולם בדברים הללו ואין בן הפסד כל
עיקר כי יודע אלהים שאין עושינו בו טענה בטלה וכל מ"ש נעשה לרבי
חינא בן דוסא ונולדו אחרים וכל מכחישים ופסגא מר רב שמאל
באין ו'ל' וכוונתו כי שרבו לקרות בספרי דברי עני' שאומרים אין
המראות הללו נראות אלא לנביא ול' עשה גם כה אלא לנביא ומכחישים
בכל מעשה שחמיו כי עשה בו גם לגדקים ואמר כי אין זה הלכה אף
במעשה של רבי עקיבא שמה בהילות ומעשה רבי נחמיה בן הקנה ועל
ר' שמעאל וכוונתו בהם גם כל אלה אומר אינם הלכה ואין סוגרים כי
הקדוש ברוך הוא עושה נסים לגדקים ונפלאות ומראה להם הכולנו ואתה
תחמד עינינו אשר אתה חומד לכל לחדרי הלכה ויבדל הולך חדריו ויזכר
לחל לך מהלכים עם העומדים לפניו וחזרה מדשן ביתו ונחל עדתיו תשתה
כי עתה מקור חיים י"ע ר"ב ע"כ:

קרב לענין זה מאמתי תשובה אחרת מהשיב רבינו הגאון הגדול היה
וכתוב בו אשר שמה אל הנביא וזה המה שכתב לו תיקון הגוף
והנפש ומיטור הנהגת אדם היא עסק המשנה והגמרא ואשר טוב לישראל
כי למוד התורה ויעיל לעמלו ולהכמים כמותו ויעיל לעמי הארץ כי ימנעם
לדרכי המלכות והתורה ואשר יסור לבו מזה ויתעסק בדבריהם ההם אשר
זכרתי יסיר מעליו יראת שמים ויפסיד בנאות הענינים כי יסלק מעליו כל
דברי תורה לגמרי ומזאת ההסרה יאמר לבני אדם שיסתכסכו דעתם עד
שלא יחשבו לעניות התפלה ולשאר המצות אבל אשר ימלאו עצמם לחזרה
וליראת שמים יאל' להם מזה כי יתהוה כל המעון ליראת שמים ואחרי
התשובה בלא פקפוק שום שינוי שום ספק בדקדק' ואל תחלה שאלת בני
אדם המתעסקים בנאות דברים יאמרו לך כי היא דרך סלולה ונזהר יסגור
לידיעת הנורה לא תשמה ולא תחלה להם ודע בנאות כי יכונו לך ולא
תמלא יראת תעל חריות וענה וטהרה וקדושה אלא בנאות המתעסקים
במשנה וגמרא אלו דברי הגאון רבינו ז"ל אלהים כי ישראל זה טופס
מה שהעתיקתי ממה שמלחתי בספר הגמלא בבית חכם ירא וסר מרע
ממלכות קאחלנו"א אשר מימי עולם משנים קדמוניות רבו כמו רבו
המנהג חוקיה וזכרם לנרדם:

מהרש"א פרדס בו' עיין פרש"י ותוספ' ופי' צערוך כינה
פרדס מענין ג"ג שהוא גנוזה לגדקים כך אורו
מקום שהוא צערוכות שהנשמות של גדקים לרורות זו ע"כ גם
כתבו שכל שם זה קאחל נאמר שקלך בנטיעות של פרדס הזה ועיין
בכל דברי אלל בנאורך בשם הגאון רבינו האי ע"י וספ' ישן מלאכה
ו'ל' נכנסו לפרדם התכמה והיא חכמת אלהית בן עזאי ה'יך ומת
מתוך שדבק נפשו בזהנה רבה דקות אחתי בדברי' עליונים שהם
יסודה וה'יך צאור הוהיר נתפרדה מן הגוף ונתפשט' מכל עיקרי
הגוף בנאות שמה רחוקה ממוחה כי טוב ולא שבה עוד מתקומה וזו
מעלה גדולה ע"כ נאמר יקר צעני ה' גו' ולא כדברי המפרשים
שראש שכינה ומת שנאמר כי לא יראני האדם ומי דא"כ עשיתם

תנו רבנן מעשה ברבי יהושע בן חנניא שהיה עומד
על גב מעלה בהר הבית וראוהו בן זומא ולא עמד
מפניו אמר לו מאין ולאין בן זומא אמר ליה צופה הייתי
בין מים העליונים למים התחתונים ואין בין זה לזה אלא
שלושה אצבעות בלבד שנאמר ורוח אלהים מרחפת על
פני המי' כיונה זו שמרחפת על בניה ונוגעת ואינה נוגעת
אמר להם רבי יהושע לתלמידיו עדיין בן זומא מבחוץ
מכדי ורוח אלהים כתיב ביום ראשון והרבילה ביום ב' הוא
דהוה שנאמר והי' מבדיל בין מים למים וכמה אמר רבי
אחא בר יעקב כמלא נים ורבנן אמרי כנורא דגמלא מר
זוטרא ואי תימא רב אשי אמ' כתיב גלימי דפרסי אדירי
ואמרי ליה כתיב כמי דסחיפי אדירי אחר קיצין בנטיעות
עליו הכתוב אומר א'ל' תתן את פיך לחטא את בשרך
מאי הוא חזא מטטרין איתריבי' ליה רשות' חדא שעתא
ביום' למיתב ולמכתב וכוותא דישראל אמר גמרי דאין
למעלה (לא עמידה) לא ישיב' ולא קנאה ולא תחרות ולא
עורף ולא עפוי שמא ח'ו שתי רשויות יש בשמים מיד
אפקוה למטטרין ומחיותו שתין פולסי דנורא א"ל מאי
טעמ' כי חיותיה לא קמת מקמיה איתריבא ליה רשותא
למימחא וכוותא דאחר יצתה בת קול ואמרה שובו בני
שובבים חזן מאחר שידע כבודי ומרר בי אשר האיל
ואיטיריו ליה להרוח גברא מההוא עלמא ליפוק וליהני
בהאי עלמא נפק אחר לתרבות רעה אשכח זונה תבעה
אמרה ליה לאו אלישע בן אבוייה אתה שמשך יצא בכל
הארץ עקר פוגלא ממשרא בשבת ויהיב לא אמרה אחר
הוא שאל אחר את רבי מאיר לאחר שיצא לתרבות
רעה

יב
סס
ברא'
ס
קזת
רמיה'

אין דורשין פרק שני חגיגה קיט

קס"א

רעה מאי דכתיב* גם את זה לעמת זה עשה ראלהים אמר ליה כל מה שברא הקב"ה בעולמו ברא כנגדו ברא דרים ברא גבעות ברא ימים ברא נהרות אמר ליה ר' עקיבא רבך לא כך אמר אלא ברא צדיקים ברא רשעים ברא בן עדן ברא גיהנם כל אחד ואחד יש לו שני חלקים אחד בן עדן ואחד בניהם וזה צדיק ושל חלקו וחלק חברו בן עדן נתחייב רשע ושל חלקו וחלק חברו בניהם אמר רב משרשי מאי קרא גבי צדיקים כתיב *לכן בארצם משנה ירשו גבי רשעים כתיב *משנה שברון שברם : ירמיה מאין ולאין מאין תבא ויכין לנך טרוד : צופה הייתי מתצונן הייתי צמעש צראשית : ואין בנייהם צמקים חצורה מקום קשר נופת הרקיע צרקק : גורא דמלא גמלא כשסדרין לוותים של גשר וזאל וזאי אפש' של חסיה ריוח מעט צנחם וכן גלימי וכן כסי חסיפי כוסות סמופי כפופים אריגט' צלע' : אחר קיצץ בנטיעות קלקל ועוות כסנכנס צפרדס ומקלץ הנטיעות ולפי שמה אורח כנס צפרדס בתחלת הדברים נקט לישנא דקלץ צנטיעות : לא עמידה לא גרסין . לא עורף לכלל לדידיה להס פנים : עפוי עייפות : פולסי מכת מקל צאטנו' צלע' : פוגלא צנו' : ממשרא ערוגה : מדושין בן זומא מבחין כלומר מוח מישנא הדעת שכן דורש דהא מרמפת לאלו צמקים הצדלה כתיב :

תוספות ומחיה שחין פולסי דנורא וזהו מקלות של מעלה ל"ט כי עובשין מן י"ג ומעלה ומכה המשתלש לכל שנה וצ"ד של מעלה עובשין מעשרים למעלה לכן מקלות של מעלה ששים והלקו למעשרון להודיע שאין לו יכולת מאחרים : מהרש"א ורמב"ם וזומא ולא עמד בו' ובירושלמי גרסי' שהיה מהלך בדרך וכן זומא צא כנגדו של צלומא ולא השיב בו' ולפי זה נחמא כפסטיה שא"ל ר"י כשהיה טרוד כ"כ בדרך מאין צאת ולאן אחה הולך ולפי גירסת הלמוד שלנו של עמד מפניו עיין פרש"י ועוד י"ל שמשכ ר"י של עמד מפניו צבציל שנתגאה שאין ראוי לו לעמוד מפניו יהושע וע"כ א"ל ל' הוה מאין ולאין בן זומא שאין לאדם להתגאה אצל יחשבו כי בריאתו שפילה מאין מטפה סרוחה ולאן אחה הולך למקום עפר בו' וא"ל צופה הייתי בו' דמקור טרדות הענין לא נחמא לצי לעמוד לפניו : בין מים עליונים למים תחתונים ב' משדות חלוקות בזה מהם שאומרים כי הרקיע הסביל בין המים התחתונים לעליונים הם הגלגלים וזו היא דעת הרמב"ם והפליג להביא כמה מאחרים על אמתת זה הענין וזו היא דעת רש"י ו"ל צפי' צחומם שכתוב בתוך המים צחמל המים שיש הפרש בו' אבל הרז המורה זיאר כי רקיע זה הוא המק' אשר יתהווה בו הענין ומאחר הוה דין זומא אינו סובל לכאורה כ"א פירוש הרז המורה וכן כחז הר"א' על פסוק בתוך המים צחמל המים בו' והאריך שם עוד אבל ההיא דחגיגה דין זומא שאמ' לופה הייתי מה בין מים עליוני' לתחתוני' לא כב' אצבעות וא"ל ר' יהושע לתלמידיו עדיין בן זומא מבחין בו' סבירא ליה דיהי רקיע דרקיע אפיקורי קמריי פי' יהי רקיע יתהווה דרקיע כמשמעו ולפיכך אמרו אין בין מים עליוני' להרקיע

ירמיה
ס"א
ירמיה
י"ח

ובין מים התחתונים אל למר ג' אצבעות ולמר כמלא ניומא ומעתה יש לחמוה על הרז ז"ל איך הניח הגמרא וקפס דברי האגדה של צ"ר עכ"ל הר"א' ולדעתו המק' זה סובל צ' הפירושים כי אחת דבר אהי' שמים זו שמענו כי מקרא א' ואלא למה טעמים ומעתה מה שהבין הר"ג צדעת הרז המור וז"ל וכבר זיאר הרז המור' רקיע המק' אשר יתהווה בו הענין לפי שהיה זר אלו המלא המים למעל' מגרס השמים ע"כ אינם כן כי גם הרז המור יודע בזה ומה שהזכיר האוירים ולא הזכיר המים אשר למעל' מגרס השמים לפי שלא נאמר שם מים אלא על לך הדמיון והמשל מולות שהיה הענין הוה צעמא בן וזהו זיאר שא"ר עקיבא כשחשם מגיעים לאצני שיש טעור אל חמורו מים שא"ר דובר סקרים וגומר כמ"ס כל זה גם הר"ג צ"ו וסניסא צמקרא אחד נאמרו הללו אח' מן השמים וגו' הם השמים האוירים ואח' כחצי השמים שמי השמים הם הגלגלים ואחר כך כחצי והמים אשר מעל השמים וכן כתב הר"א' ולזה מבואר רש"י ז"ל הביא צפי' שמים שא מים והס דברי צ"ר ואחר כך כתב שם מים והס דברי הלמודא פ"צ דחגיג' א"ר יוסף דר חנינא שמים שם מים ובמקני' תבא שמים אש ומים שהביא הקצ"ה אש ומים וטרפן זה בזה ונעשה צהן שמים כי המאחרים אלו ופירושיהן אינן סותרין זה את זה אלא שהצ"ר הזכיר שם ענין המים אשר מעל הגלגלים וע"כ פי' אותה שמים שא מים כי המים נושאים עליהם למעלה אבל הלמודינו שהזכיר שמים האוירים כמאמר דין זומא ע"כ יהיה פי' אורן שמים שם מים צענור היות שם המיית המים וכן פירש הר"א' ומה שאמר אש ומים כי השמים האוירים הוא המקום אשר בו יתהווה הענין ויש מהם ענין אש ויש מהם ענין מים כי מלינו ואש מתלקח' בתוך הברד שהיו הברד והאש טורפין זה בזה הרי מבוא' כי השמים אלו מאש ומים שטרפן הקצ"ה זה בזה ונענין זה כתב צעל מקור חיים צעניין אש ומים שטרפן זה בזה ומעתה אין מק' לתמוה על רש"י שתפס דברי האגדה והניח דברי הגמ' דחגיגה כי רש"י לא יכחיש זה דאל"כ לא ה"ל להבי' מאחר דחגיגה שם מים ואש ומים שפירשה על שמים האוירים כמ"ס אלא שהוא מפרש המקראות צענינים הקרובים לפשטו וזה דרך רש"י ז"ל בכמה מקומות כמו שכתב הר"א' ו"ל בכמה מקומות אמר' צאגדות ירושלמי דברכות אמרין תבא צסר ר"ע ענין של רקיע כב' אצבעות מלחא דרבי חנינא פליגא דאמר ר' אחא צסר רבי חנינא תרקיע עמו לשחקים כראי מואק תרקיע מלמד שהן עשויין כעס יכול שאין בראי' ח"ל חזקים בו' עכ"ל ומשמע שם דברקיע שהם הגלגלים איירי ולא דברקיע האוירים דפליגי שם על מי שסובר דענין של רקיע מהלך ת"ק וא"כ לפי זה נראה לומר דמאחר דין זומא כפסטה איירי צמים העליונים מגלגלים ודעתו דין זומא שאמר שאין בין מים העליונים לתחתונים כ"א כב' אצבעות כדעת ר"י לשם דענין של הגלגלים צ' אצבעות והוא מצדיל בין מים העליונים לתחתונים ומי שסובר כמלא ניומא סובר כר"ם דענין של רקיע המצדיל ציניהם אינו אלא כעס הוה מעתה הכתוב ומאחר דין זומא

זומא

אין דורשין פרק שני חגיגה

וומא אין להם דרך אחרת אל כפרש' ולא על רקיע האוירי' שהא דרך רחוק מפשע הכתוב (ומאחר דבן זומא) ובעל יפה מראה חמה על הרצ' אליהו מורח' ז"ל וז' ובעיני יפלא תלמודי סכמותו איך יאמין שר' י' יפרשו רקיע על האוירי' והמ' העליוני' ותחתונים ע"ה הדרך כו' ע"ס וז"ל: אל תתן את פירך לחשיא את בשרך כו' בירושלמי מייח' ל' אהא שאמרו שם תני' עליא כו' אחר מה אלין עבדן הכא כו' ע"ס והציאו התוספות והיינו שדבריו פיו היה מתעב' התנוקות וקרי להו בשרך כו' והוא דמוק ובטעמיהן ובתלמוד שלנו לא מייח' כלל ונראה לפרש בעינינו ע"ס מ"ס כפ"א שאל אחד לרב אידית עליה אל ה' עליה אלי מעבי לי' ולא' וזה מטעמיהן ששמו כסר רבו שנאמ' כי שמי בקרבנו כו' כמפורש שם שהשאל הזה נעה לשניות ורב אידית הציב לו דלין כאן שניות ח"ו אלל דזה הרב וזהו עבדו ושמו כסר רבו כו' דכתיב כי שמי בקרבנו ע"ס וה"ר הכא דאש"ג דליכא ישיבה למלאכים כ"א לבדו יח"ב"ה כמ"ה ראיתי את ה' יושב על כסאו וכל צבא השמי' עומדי' וגו' מ"מ כיון דשמו כסר רבו איתייבא ליה רשותא ליבש פ"א לכחוש וכותיה דישאל אצל אחר לא הוה ידע ומשכ' כדעת השאל' הוה דים כאן שני' ומלמד הקב"ה שיושב יש עוד אחד שיושב כמ"ס ר' רסויות הן והיינו דקאמר במירא דלמעלה לא הוי לא ישיבה כמ"ס ראיתי וגומר צבא השמיים עומדים וגו' ולא תחרות כמ"ס עושה שלום במרומיו כמו שיעד הפייט העמיד מיכאל שלג וגבריאל אש כו' ולא עורף כמ"ס וארבעה פנים לאחז דהיינו מכל צד ולא פייטו דכתיב בלדקים וקוי ה' וגומר יעלו אצל כנשרים וגו' ולכו ולא ייעשו וכן בלדקים לעולם הכא' אל תתן את פירך וגו' יש לפרש דאסיפא דקאמר עליו הכחוש אומר אל תתן את פירך וגו' יש לפרש דאסיפא דקא' שני' דכתיב אל תאמר לפני המלך שהוא מטעמיהן שיושב שצ' רסויות הן כי הוא נקרא מלך כמ"ס הנה אנכי שולח מלך לפניך וגו' כי שמי בקרבנו ואמר על טעויות של אחר אל תאמר כי שגגה היא כי טעה על ידי ישיבת מטעמיהן אצל אלהים יקאוף על קולך זה שהאמת בשניות כי שגגה כזו עול' וזון דלין להרהר בך דשמי חס ושלום צ' רסויות הן וקאמר לבסוף איתייבא ליה רשותא למתחזק וכותיה דאחר והיינו דמסיים דהאי קרא וחצל מעשה ידך שם המעשים טובים שגגה כזו והן וכותיה חצל אותן על ידי מתחזה רעה זו להאמין בשניות חס ושלום: ומחזירו ס' פולסין כו' פירשו בתוספ' להודיע לו שאין יכולת למטעמיהן יותר מאחריני עכ"ל נראה שחזרו לכך ולא סגי' להו בטעמא דקאמר תלמודא משום דכי חזיתיה אחי לא קמת מקמיה דודאי לא שייך טונס מלקות בתלמידי' אלא לפי הדמיון והיינו להראות לו לאחר שאין יכולת במטעמיהן כו' וה"ק תלמודא מ"ט מחזירו גס לפי הדמיון משום דכי חזיתיה כו' דאלו קמת מקמיה לא הוו צריכין להודיע לו שאין יכולת במטעמיהן אצל השתא דלא קמת מקמיה אטעמיה דים צ' רסויות וכדי להוילא מלבו של אחר מחזירו למטעמיהן להודיע לאחר שאין יכולת כו' ומיהו לא חזר מתחזהו הרעה כדמסיק: חוץ מאחר כו' וכה"ג אחר לקמן שמעתי מאחורי' הפרגוד כו'

ולבן בירושלמי פ"א הייתי עובר לפני בית קדש הקלשים רובע על סוס ציה"כ שחל להיות בשבת ושמעתי בת קול יוצאות מבין ק' ואומרת סבוב ציה"כ חוץ מאחר שידע כמי ומרד ציה"כ ומיהו הוא לא היה לו להשגיח בך ובמ"ס לו ר"מ בחזיון ולא כן כתיב חשב אנוס עד דכא ואמרינן אין לך דבר שעומד בפני החשונה: ברא הרים ברא גבעות כו' לפי ענינו נרא' דמלת לעמח נפל בשזה לו כגון הרים וגבעות שיש להם שוים בגובה וכן ימים וכו' ימים ונהרות וכן ב"ה משמר לעמח משמר והרעה כמוהו ודקאמר ברא דיקים ברא רשעים מלת לעמח לא קאי אלקים ורשעים שאין שוין רק הם דבר והפכו אל דים לפרש השויו בקט' שצרא האדוקי' וצרא גן עדן ברא רשעים וצרא גיהנם שצרא לכ"א מה ששייך לו ואמר כל אחר ואחר יש לו כן' הלקים כו' דכיון דניתן לאדם הצמירה להיות דיוק או רשע כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמי' ואין הקב"ה מקפח שבר ועושה כל דבר' לכך ברא לכולן גן עדן שאל יוכו כולם וכן ברא לכול' גיהנם דשמי לא יוכו כולם ודקאמר וזה דיוק נוטל חלקן וחלק הרשע בגן עדן כו' אדרשה דרב משרשיא דלקמן סמיך ועי' דלסיפא דהאי קרא סמיך דמסיים ציה על דברת שלא ימלא אדם אחריו מאומה וכינוי דאחריו אדוקי' ורשע קאי שהרשע כשמת לא ימלא מחלקו מאומה שגן עדן לפי שהדיוק נוטלו וכן להיפך כשמת אחריו הדיוק לא ימלא מאומה מחלקו שצניהנס לפי שהרשע נוטלו:

שאל אחר את רבי מאיר לאחר שיצא לתרבות רעה **ינ** מאיר דבתיב *לא יערבנה זהב וזכוכי' ותמורתה כלי פז א"ל אלו דברי תור' שקשי' לקנותן ככלי זהב וכלי פז ונוחין לאברן ככלי זכוכית אמ' לו האלהי' אפילו ככלי חרס אבל רבי עקיבא רבך לא כן אמר אלא מה כלי זהב וכלי זכוכית הללו אף על פי שנשתכרו יש להם תקנה כך ת"ה ששרח' יש לו תקנה אמר לי' אף אתה חוזר כך אמר ליה והרי כבר שמעתי מאחורי' הפרגוד שובו בנים חוץ מאחר *תנו רבנן מעשה באחר שהיה רוכב על הסוס בשב' והיה ר"מ מאיר אחרי' ללמוד תור' מפיו כיון שהגיע לתחום שבת אמר לו מאיר חוזר כך שכבר שמעתי בעקבי הסוס עד כאן תחום שבת אמר ליה ואף אתה חוזר כך א"ל והלא שמעתי מאחורי' הפרגוד שובו בנים חוץ מאחר תקפיה ועייליה בי מדרשא אמר ליה לינוקא פסוק לי פסוקך א"ל *אין שלום אמר ה' לרשעים עייליה לבר כנשתא אחריתי א"ל לינוקא בני פסוק לי פסוקך אמר ליה *כי אם תכבסו בנחר ותרבי לך בורית נכתם עונך לפני עייליה לבי כ כנשתא אחריתי אמר ליה לינוקא פסוק לי פסוקך א"ל *ואת שרור מה תעשי כי תלבישי שני וכי תעדי עדי זהב כי תקדיש בפור עיניך לשוא תתייף תקפיה ועייליה בתליסר בי מדרשא פסקו ליה כי האי גוונא לבישואת לינוקא רסוף תליסר אמר ליה *ולרשע אמ' אלהים מה לך לספר

אין דורשין פרק שני חגיגה קב

לפני עמד לפניך צנורא להוליא אחר משם * וצתוספות כתבו
 דירושלמי פליג אנמרא דידן ואחור הירושלמי רחוי לכתבו להלן
 עס ירושלמי צססדר זה : לרעתם לא נאמר אלמא צרשעי
 עסקינן קאמר הט אונק ושמת ואת מעשיהם שכה ואל הלמוד
 אחס : גדול הוידע לומר שלל ילמוד ממעשיו יכול ללמוד
 תורה מפיו : תיחלא פרי החיון הנאלץ בתמרה : שיחלא
 גרעיניתה הנורקת : והשתא קאמר וכו' עכשו שמת לקלך
 שאמר שמועה מפיו : קלני מראשי ר"מ אמרה צסנה צמדרס
 כי קללם אלהים קל לית אני קל ולישנא מעליא כינא כלפי שמינה :
 קלני מורועי כודני מרועי ישרתי צו אף זה שמת צעוני :
הדושין הא גדול צססדר דמועד קטן גבי הא לורבא מרבנן דסאנן
 שומעיה וכו' משמע דאפילו גדול אסור למבאר מניה :
ובתוספות כתבו צענין אחר וז"ל והוא דמ"ק דהוא סני שומעיה
 ושמתיה רב יוסה איכא למימר דקטנים הוו גרמי
 קימה ותישינן דילמא מיימשיא אי נמי אפי' הוו גדולים נדה רב יוסה
 כיון שמתא מקום לידתו ונדין היה כיון דסני שומעיה ע"כ : א"ל השתא
 מאי קאמר א"ל מליך בני אומר כך תפשים המקום בזכות שלמד רבה על
 ר"מ טיאל האתה כלבס ולכן לא הניח תורתן עליהם ללמוד ולאחיחופל
 וכן משמע מחזק תשובת השאלה דכל עמר דנחית לומר סליק : וקשה
 דפריך צססדר פרק כסס אלא אעתה דנאב ואחיחופל דעסקי בצורייחא
 אחאי לא אגנא עליהו ובפ"ק דקדושין דקאמר אלמלא דריש אחר להאי
 קרא כרבי יעקב בר בריתא לא הוה מעיל וקשה מהאיא סוגיא דקדושין
 וירושלמי נמי קאמר דמחמת שראה בחדש שיעל חס מעל הכנים וירד
 בשלום ובחדש שגלה חסם ותפס הכנים ונפל ומת יאל לתרבות רעה אחר
 הוה אריכות ימיו של זה והיו עונשו של זה : ורבי נתן אומר ע"י שראה
 לשון דרבי יוסה הנחמס נחמס צפי כלב אחר כמדומה דאין מתן שברה
 של תורה ואין תחיתא החמס וכו' ע"כ :

מתרש"א לאחר שיצא לתרבות רעה בו דקדק בשאלתו
 שיהיה לאחר שיאל לתרבות רעה בו דעל ענינו
 נחכוון כדמסיק אע"פ שצססדר יס להס חקנה בו לא ששמת חוץ
 מאחר וכן יס לפרש לעיל דקאמר לאחר שיאל לתרבות רעה א"ל
 מ"ד גס אף זה לעומת בו דעל ענינו נחכוון צמ"ס האולי ואישריד
 מהסוד עמלא ליפוק ליהסני מנאי עמלא דהיינו כדמסיק כיוון
 שגערד מהסוד עמל ר"ל דלעתיד ונדיק אחר יקח חלקו נחלא ליה
 שיהיה צעולם הוה צמלק הסוד שיהיה לו צג"ע לעתיד : והב
 וחוכיות בו דגבי זהב וכו' ודאי איכא לפרושי לענין חשיבות
 הוה מדנה לי' הסודות כמ"ס הנחמדים מוכב ומפז אבל צנוכיות
 מאי חשיבות איכא ציה וקאמר דהכא לאו לענין חשיבות צא לדמות
 להו הסודות לא דצרי תורה שקטין בו ונוחין בו וא"ל ר' עקיבא
 רצן לא כך אחר אלא דצענין אחד מתנה ליה הסודות לזהב
 ולחוכיות לענין דיש לו חקנה : בעיקבות הדס בו דלא ר"מ
 שחלק אחרי צרגלס ויתר היה יודע לשער צעקשחיו דאלתים
 אחס הס אלפים פסיעות של אדם ואפער דדרך לגלוב אחר לו
 כן שיער כן צעקשח הסוס ולא היה עדיין חסוס שצח וכדי
 להסודות ממנו אחר כן ואמר תקפי ועייליה בו ר"ל ר"מ החזיק
 צו ועייליה לצית מדרשא אולי יחזור צו ישוב בו וא"ל איך שלום
 אחי' לרשעים בו צנאון שס לצית המדרש שדרך לשאול צגלס
 הצא א"ל הויעקב כן איך שלום גו' וקסני א"ל כי אף תכסני צנח
 גומר

לפני חקי הווא ינוקא הוה מגמגם בלישניה איששמע
 כמאן דקאמר ולאלישע אמר אלהים שקל סבינא וקרעיה
 ושדריה לחליפר בי מדרשא איכא דאמרי אמר אי הוה
 סבינא בהדאי קרעתיה : כי נח נפשיה דאחר אמרי לא
 מידן לדייניה ולא לעלא דאתי ליתוי לא מידן לדייניה
 משום דעסק בתורה ולא לעלא דאתי ליתוי משום דחשא
 אמר רבי מאיר מוטב דלידייניה וליתוי לעלא דאתי
 מתי אמות ואעלה עשן מקברו כי נח נפשיה דרבי מאיר
 סליק קוטרא מקבריה דאחר אמר רבי יוחנן גבורתא
 למיקלייה רביה בגורא חד הוה בינא ולא מצוי לאצוליה
 אי נקישנא ליה בידו מאן מירמי ליה מינאי מתי אמות
 ואכבה עשן מקברו : כי נח נפשיה דרבי יוחנן פסק
 קוטרא מקבריה דאחר פתח עליה הווא ספדנא אפילו
 שומר הפתח לא עמד לפניך רבינו בתו של אחר אתיא
 לקמיה דרבי אמרה ליה רבי פרנסני אמר לה בתו של מי
 את אמרה בתו של אחר אני אמר עדין יש מורעו בעולם
 והכתבי * לא נין לו ולא נכד בעמיו אמרה לו רבי זכור
 תורתו ואל תזכור למעשיו ירדה אש מן השמים וסכסכה
 ספסלו של רבי בכה רבי ואמר למתננין בתורה כך
 למשתבחין בה עאכו"י : ורבי מאיר הוי גמר תורה
 מפומיה דאחר ורא א"ר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן
 מאי דכתיב * כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו
 מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא אם דומה הרב למלאך ה'
 צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה
 מפיהו : אמר ר"ל רבי מאיר קרא אשכח וירש * רט
 אונק ושבע דרבי חכמים ולכן תשית לדעתיה לרעתם לא
 נאמר אלא לדעתיה רבי יוסי בר חנינא אמר מוכא
 * שמעי בת וראי ודאי אונק ושכחי עמך ובית אביך גו'
 קשו קראי אהררי לא קשי' הא גדול הא בקמן כי אתא
 רב דימי אמר אמרי במערבא רבי מאיר אשכח תמרא
 אבל תיחלי ושא שיחלא לברא אשכחיה רבה בר רב
 שיאל לאליהו א"ל מאי קעביד קב"ה א"ל קאמר שמעתא
 מפומיהו דכולהו רבנן ומפומיה דר"מ לא קאמר אמר
 ליה אמאי דקא גמר שמעתא מפומיה דאחר אמר ומאי
 נפקא מינה רבי מאיר רמון מצא טובא אבל קליפתו ורק
 אמר ליה השתא קאמר מאיר בני כך הוה אומר בזמן
 שאדם מצטער שבינו מה לשון אומרת קלני מראשי קלני
 מורועי אם קב"ה מצטער על דמן של רשעים שושפך
 קל וחומר על דמן של צדיקים שושפך :

שארבו בנים שובבים וכו' צירושלמי מרס מילי טוצא לחס
 נעס עד כאן : ונחמס לאבדם ע"י שמה' כי סליב
 אחר אמרו צרקיע' לא מידן לדייניה כלל חד הה בינא חלמיר
 אף היה ציינו שוכסל ויאל לתרבות רעה ואין אנו צין כלנו יכולים
 להנילו ולהנילו לחי עולם הצא : אי נקישנא בו' חס
 אוחו אני צידו להנילו לעולם הצא מי יקמנו מידוי :
 מירמי' לשון נוטל מידוי : שומר הפתח של גיהנס

פ"ט
 דהכנס
 דשעי'
 יס להס
 י"ו
 ונכד
 סאני
 אחר
 פידע
 רבנו
 גו'
 רס"ב
 צסס
 ירוס"ב
 אונק
 יח
 סאני
 צ
 רמו
 צמורה
 כלומר
 זכור
 חסותו
 מנאי
 צכ
 פ"ס
 מה
 סיקר
 מ"ד
 פ"ט

אין דורש'ן פרק שני חגיגה

שמוחז והגרעין שפנים שדי ולקמן דימה הפך זה דחוכו של רימון אכל והקליפה שמוחז שדי ויס לומר דלמך לא הוה שלם לא במדות דלמרינו לעיל אשכח זונה כו' ולא דזיעות דלמרינו לעיל שחשכ' ד' רשויות הן וקאמר דר"מ הרחיק ממנו מדותיו הרעות וגם דעותיו הרעות והשתא לגבי דיעות קאמר דהפרי שמוחז אכל דהיינו התורה שלמד עמו צנגלה אכל הטובא דיעות שהיה צלבו צפנים כגון ד' רשויות הן לא רחל לקבל ממנו ושדי ולגבי מדותיו ומעשים הרעים שעשה צנגלה כגון הך דאשכח זונה כו' ועקר פוגלל צנבת קאמר דר"מ הרחיק מהם דלמרינו לעיל לגבי תחום שבת והיינו קליפין זרק אכל המלכות שבתורה שלמד ממנו שנתשלו לגרעין שמוחז דרימון כמ"ס מלאי מלות כרמון אוחז אכל ר"מ דהיינו שקיים מלות התורה וצומסוך דימה ח"מ"ס לאגוז והפרי הפנימי שבו לתור שבו והקליפ' שצנאוי שנמאס למעש' היינו ודאי דהתורה שהיא מכלל הדעות מקרי פנימי' לגבי המדות והמעשים שצאדם מהם וגלים במחוך : השתא כו' מאיר בני אומר בזמן שאדם מצטער כו' ר"ל השתא אהך מלמא גופא דלמך שייכא מלקיה דר' מאיר כדקאמר א"כ מצטער הקב"ה על דמן של רשעים ק"ו וכו' וענין קלני מראשי קלני ומורו כולי מנזאר צמידוטינו פרק נ"ה :

גו' נכחם שונך גומר רמז לו שהתשובה לא יועיל כמ"ס לו הכת קול שובו צנים שובבים חוך מאחר והג' א"ל ואת שדוד מה תעשי גו' כי תעדי עדי ודב גומר לשא חתיפי גו' ר"ל שגם עדי ויפיי החור' שכן לא יועיל לך וכה"ג א"ל ה' ולרשע אמר אלהים מה לך לספר גומר וזה השסוק נדרש פרק חלק על דאג וע"ס צמידוטינו ונזמין זה המקר' ליוקא שהיה מנגמם צלישני' לאומרו נגר אליעזר אחר : משום דעסק בו' ה' ודאי דהוה אחר מכלל פושעי ישראל צנופן דלמרינו זהו פרק קמא דר"ה יורדין לגיהנם ונידונין בה י"צ חדש לאחר י"צ חדש גופן כלה ונשמתן נשרפת בו' תורתו היתה מנגנת עליו מדינה של גיהנם כדקאמר משום דעסק באורייתא ודכתיב צנבך תשומר עליך גומר ולא לעלמא דאתי לית דאין לו שום זכות להיות זוכה לעולם הזה ור"מ צק עליה צהפק זה דלידייניה על עבירותיו צגיהם ויהיה זוכה לעולם הזה צצביל תורתו כדלמרינו צעלמא דליונו דומה שיהיה הרצ צגיהם והשתלמד צג"ע דר' מאיר תלמיד של אחר היה כדלקמן : אעלה עשין מקברו בו' כמה רשעים שמתין ונדונים צגיהם ואין אנו דאין שום עשו עולה מקצריה ואפ"ע"ד שאתרו ותגזור אומר ויקס לך שהצדיקים גוזרים והקב"ה מקיים ה"נ ר"מ צק על זאת דלידייני' לאחר ויעלה עשין מקברו להודיע לרבי' שנתקיימ' גזירת ר"מ וה"נ איכא למימר צצ"ד מיתות צר"ע שהעלה עשין מקבר אציו של טורסטרופוס הרשע חוך מצנבת להודיע לו שזה הוא יום השפך גם נראה צהפק עוצדא דהכא ודהתם גם שעלה עשין מהקבר אשר שם הגוף על דין שריפת הגשמה צגיהם הראוי להם כדמסיק דאפי' שומר הפתח כו' דהיינו שומר פתח של גיהנם כפרס"י ועוד כדלמרינו פרק חלק שהקב"ה מציא הגשמה ונורקה צנופן ודן אותם כח"י ש' יקרא א' השמים וגו' : גבורתי למקל' רביה כו' גם שעשה זה לעונתו של רביה שזכה לעוה"ב מכל מקום לפי הגרסה מהרואים דמיקל' רביה ולא יראו שזכה לעוה"ב אין כאן טובה לרביה ועוד דאם הוא טובה לרביה מאד שזכה לעולם הזה הרי הוא רעה לו דלידייניה ואפשר דר"ה יומר דלא לידייניה ולא יראה לעלמא דאתי כמשל לא מדובדל ולא מעוקף : אם דומה הרב למלאך כו' וה"פ כי הכהן משצט לוי הוא מורה החורה ומלמדה לשחאל כמ"ס יורו משפטך גו' ואמר גם כי הוא שומר צשפתו דעת ללמדך תורה אם תצקם ללמוד תורה מפיהו ראה אם דומה הוא צמעשו למלאך : דהא אונק' ושמוע וגו' לפי שכל אצרים שצאדם צצראין לעשות ראוין קוים צפרע' צצוין שיהא צייט לשמוע דברי חכמים אצל שאר כלים ואצרי המעשה שצאדם אשר הלך הוא העיקר צהם לא יהיה צייט לדעת חכמים צכל פעם שמה רשעים הם אצל חסות לצך וכל שאר אצרים לדעת דהיינו לשמים וכן מקרא דמיייתי שמעי צת שהיא צ"ו וראי לטות אצרי אונק' לתכמים אצרי יסוד המזמור נאמר עליהם למנחם על שושים גו' כפרס"י שם אצל שצאר אצרים אל תצייט להם שמה רשעים הם ושכחי עמך גומר דהיינו מעשיהם הרעים : ושרא שיהלא כו' הכא דימה מה שלמד ר"מ לפרי

אשכחיה שמואל לרב יהודה דתלי וקאי אעברא יד דרשא וקא בכי אמר ליה שינא אמאי קא בבית אמר ליה מי וזמר מאי דכתיב ברו ברבנן* איה ע"ב סופר איה שוקל איה סופר את דמ:רלים איה סופר שהיו יע"ס סופרים לכל אותיות שבתורה איה שוקל שהיו שוקלים לב חלק כל קלים וחמורים שבתורה איה סופר את המגדלים שהיו וע"ס שונים ש' הלכות במגדל הפורח באויר ואמר רבי אמי רש"ה ש' בעיי בעו דואו ואחיתופל במגדל הפורח באויר ותנן שלשה מלכים וד' הדיוטות אין להם חלק לעוה"ב אנן מה דתרו עולן אמר ליה שינא טינא היתה בלבם : אחר מאי זמר עכו"ם לא פסק מפומיה אמרו עליו על אחר שבשעי' שהיה עומד מבית המדרש הרבה ספרי מינין נושרין לו מחיקו : שאל נימוס הנגדי את ר"מ כל עמר דנחית ליורה סליק אמר ליה כל מאן דהוה נקי אנב אמה סליק כל דלא הוה נקי אנב אמה לא סליק : רבי עקיבא עלה בשלום וירד בשלום ועליו הכתוב אומר *משכני אחרריך ש"ה מו נרועה : ואף רבי עקיבא בקשו מלאכי השרת לרחפ' אמר להם הקב"ה בני הניחו לו לזקן זה שראוי להשתמש בכבודי מאי דרש אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן *ואתה מרבבות קרש אות הוא ברבבה שלו רבי אבהו דנבי' לב אמר *רגול מרבבה דוגמא הוא ברבבה שלו וריש לקיש ס"ה יע"ס אמר מרבא *ה' צבאות שמו אות הוא בצבא שלו ורבי חייא חי"ה מו בר אבא אמר רבי יוחנן מהבא *לא ברוח ה' ואחר מלכ"ס הרוח רעש לא ברעש ה' ואחר הרעש איש לא באש ה' יע"ס ואחר

אין דורשין פרק שני חגיגה קכא

ואתר האש קול דממה דקה תנו רבנן ו' דברים נאמרו בשמים ג' כמלאכי השרת ושלשה כבנו אדם שלשה כמלאכי השרת שיש להם כנפים כמותן ושטין מסוף העולם ועד סופו כמלאכי השרת ויודעין העתיד להיות כמלאכי השרת וידעין סיד אלא שומעים מאחורי הפרגוד כמלאכי השרת ג' כבני אדם אוכלין ושותין כבני אדם ופרים ורבים כבני אדם ומתים כבני אדם וששה דברים נאמרו בבני אדם ג' כמלאכי השרת ושלשה כבהמה ג' כמלאכי השרת יש בהם דעת כמלאכי השרת והולכין בקומה זקופה כמלאכי השרת ומספרים בלשון קדש כמלאכי השרת שלשה כבהמה אוכלין ושותין ופרין ורבין ומוציאין רעי כבהמה פיסקא כל המסתכל בד' דברים וכו' בשלמא מה למעלה מה למטה ומה לאחור לחיי אלא מה לפניו מה דהוה רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרייורא למה הדבר דומה למלך בשר ודם שנאמר לעבדיו לכו ובנו לי פלטרין גדולים על אשפה הלכו ובנו לו ואין רצונו של מלך שיזכירו לו שם אשפה כל שלא חס על כבוד קונו וכו' מאי היא רבי אבא אמר זה המסתכל בקשת דכתיב * כמראה הקשת אשר יהיה בענן וממר רב יוסף אמר זה העובר עבירה בסתר הקב"ה מגלה עליו בגלוי רבא אמר כל המסתכל בקשת צריך שיפול על פניו דכתיב כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה חגיגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה' ואראה ואפול על פני ואשמע קול מרבר לייטי עלה כמערכא משום דמיחזי כמינות אלא לימא ברוך זוכר הברית והראה את הקשת צריך לברך מאי מברך ברוך זוכר הברית רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן אומר ברוך זוכר הברית ונאמן כבריתו וקיים במאמרו דרש רבא מאי דכתיב * אל גינת אנו ירדתי לראות באבי הנחל למה נמשלו דברי תורה לאנו לומר לך מה אנו אף על פי שמוכלב בטיט ובצואה אין שבתונו נמאס אף תלמיד חכם אף על פי שסרח אין תורתו נמאסת אמר רב יצחק כל העובר עבירה בסתר כאלו דוחק רגלי השכינה שנאמר * כה אמר ה' השמים כסאי וגומר איני והא תניא רבי אלעאי הוקן אומר אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו בכל יום ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתכסה שחורים ויעשה מה שלבו חפץ ואל יחלל ש"ש בפרהסיא קשיא הא דמצי כיף ליצירי הא דלא מצי כיף ליצירי תניא רבי יהודה אומ' משום רבי אלעזר נוח לו לאדם שיעבור עביר בסתר ולא יחלל שם שמים בפרהסיא שנאמר * ואחס בית ישראל כה אמר ה' איש גלוליו לכו עבדו ואחר אם אינכם שומעים אלי ואת שם קדשי לא תחללו אמ' רבי אלעאי אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו וכו' : דרש רבי יהודה בר

נחמני מתורגמניה דריש לקיש כל המסתכל בג' דברים עיניו כחות בקשת ובנשיא ובכהנים בקשת דכתיב * כמראה הקשת אשר יהיה בענן בנשיא דכתיב * ונתת מהודך עליו בכהנים בזמן שבית המקדש קיים בשעה שעולין לזבח ומברכין את העם בשם המפורש דרש רב יהוד' בר נחמני מתורגמניה דריש לקיש מ"ד אל תאמינו ברע ואל תבטחו באלוף אם יאמר לך יצר הרע חטא והקב"ה מוחל לך אל תאמן בו שנא' אל תאמינו ברע ואין רע אלא יצר הרע שנאמר * כי יצר לב האדם רע מנעוריו ואל תבטחו באלוף אין אלוף אלא הקב"ה שנאמר * אלוף נעוריו אתה שמה יאמר אדם מי מעיד בי אבני ביתו של אדם וקורו ביתו וריושי ביתו של אדם מעידין בו שנאמר * כי אבן מקיר תזעק וכפים מעץ יעננה תניא רבי שילא אומר שני מלאכי השרת הגלויין לו מעידין בו שנאמר * כי מלאכיו יצוה לך רבי וריקא אומ' נשמתו של אדם מעידה בו שנאמר * משוכבת חיקך שמור פתחי פיך איזהו דבר ששרוי בחיקו של אדם הוא אומר זו נשמה וחכמים אומרים איבריו של אדם מעידין בו שנאמר * ואחס עדי נאס' ואני אל : ותלי בעיבא דרשא נשען על הכרית : ברבנן תתלמידים היוכלים לתרבות רעה : שוקלין לדרוש קל מחמור וחמור מוקל לפי המשקולות של ק"ו : במגדל הפורח באויר י"מ צנצנא של למ' ד דורשין צנצנא כל זאת וי"א מגדל דור הפלגה ול"ב צנצנא הפתוח לאויר גרסי' וכן מהלכו אלהות וכו' : ד' דיוטות צלעס דוואג ואחיתופל וגיוחיו צחלק : טינא דיתת כלבם רשעס היו מימימס : אחר מאי מפני מה צל לויי כך ולא הגין עליו תורתו : זמר עב"ס לא פסק מפומי' והיה לו להניח צנצנא חרצן הצית דכתיב צשיר לא יסחו יין : גושן ר' לוי מתיק קודש שהקיר עזמו לתרבות רעה אלמא טינא היתה צלצו : כל עמר דנחת ליורה סליק כל למר הניקין ליורה של סמים לצבוע עולה לו צבעו או לא כלומר כל הלומד תורה מפי תלמידים עולה להם תורתם להגין עליהם מן החטא או לא : אגב אמיא זמר צן יומו שלא תחלכל כשהוא צגיוה עולה לו הצבע כלומר כל שיראח חטאו קודמת לחמתו עולה לו כך נראית צעני' ורצותו מפרשים כל עמר דנחת ליורה סליק כל היורה לגינה ליוון עולה : אגב אמיא עמר צן יומו שלא תחלכל צביט עולה לו הצבע כל' שיש לו זכויות עולה : מאי דריש מהיכן הנין מקום השכינה מזהר ולא הניין סס' אי נמי שלא טעה כמו טעמה אחר : דוגמא לשון היכר דבר העומד לדוגמא להראותו כלומר כזה טעם לי ואין זה אלא דבר הייכר אף כן מקומו ניכר :

תוספ' : דנקי אבד אחיה כלומר מי שיראחו קודמת לחמתו חמתו מתקיימת ודואג ואחיתופל דלא מהניא להו תורתו לפי שלא היה להם יראה כלל כדאיתא בסוטה פרק היה נוטל : שלש כני אדם הו' מש' למחש' שנים ומוליג' רעי כבני אדם כדלקמן בגי' דמיי

ח"ב לא א **לבהמה**

דר
אחיה
מנ
דא
ק
מלאכי
השרת
אין
יודעין
מה
ליות
רק מה
מכות
עין
מפי
הס"ס
קידוש
פ"ק
וע"פ
רס"א
יחזקאל
זוגמא
מה
סחת
יה
תורה
צנצנא
יומר
תנול
סבגין
חזיר
תני
הס
וממי
הס
אין
חזיר
וס
סאין
חס כו'
ובתנא
רבי
צנצנא
רס"א
ס"א
ישעיה
ס
קידוש
פ"ק
רס"א
יחזקאל

לכמה ואיך למימר דהוי בכלל הני ואף לקמן לא הוה משיב ליה אלא משום דבעי אשכוחי ב' דומים לכהמה הר"ר אלחנן ע"כ : וזה למטה והרי אמרו מתחת זרועות עולם שאל מי שובלן לא חס על כבוד קונו לייטי עליה במערבא ל"ג לה : כאלו דוחק רגלי השכינה אומר כלבו אין השכינה כלן ובחיי ויהאין הדור גדול : למקום שאין מכירין אותו אין דעתו גבוה עליו ויחלם כח יצרו וגם אם יתעורר אין נוחתין לו לב שאינו חשוב דעיינא וכן בלבושים שמורים מלי כיף לילריה ונעוה על שהוא נחבא בסתר כאלו דוחק את הרגלים : הויא דלא מלי כיף לילריה טוב לו בלגעה מכפרהסיא : (הקוספות ויעשה מה שלבו ספך לגמרי משמע דמותר לאדם שיעשה חטא בסתר ולא בפרסי' ולא כפר"ח בשליה פי"ק דקידושין דפירש דח' שהוא מותר לעשות עבירה אלא כלומר יוכל לעשות מה שלבו ספך דלגיפת שמורים וגיפת אכסיות מכינין את לבו ע"כ :) ובמסכת מ"ק פ' ואלו מגלחין הביא מאמר זה : וגם בפ' קמא ממסכת קידושין הוא יותר באורך וז"ל גם אם רואה אדם שילרז מתגבר עליו וכו' שמעקם לשחוח במיני זמר ולשחוח בשמחה המורגילתו לדבר עבירה כגון זה אמר יכל למקום שאין מכירין אותו וכו' ויעשה חטא בחליה ושחיה במיני זמר ויכילא בהן אכל דברי עבירה שיש בהן דין שמים ואפילו חייבי לאוין או עשה וכו' למעלה שאמרו אסור עולם ח' ולא החרין ר' אלעאי אפילו בסתם ואף דברים אלו לא החרין לו אלא אמר כמשיא עליה לעשות כך כדי להנתיב יצרו להשלים חלואו וכשיראה את עצמו לגוש שמורים משחבר יצרו וימנע ולא יעשה וכו' בחוס' מקום הנזכר בקידושין בשם ר"ח וז"ל וז"ל ח' שמחיר לו לעבור עבירה חסר ח' אלאני יגיעת דריסין והאכסנאות ולגיפת שמורים משחבר יצרו הרע ומנעיין האדם מן העבירה ע"כ : ומכריזין את העם בשם המפורס שהכינה שורה בקשרי אכזעוהיה : אל האמיני ברע האומר לך טהור : ואל תבטחו באלוף לומר שימחול ה' : וכפיה חתוכה עך כמו כפיהם בבבא בתרא : ואחם עדי הוא מעיד בעצמו כל עוון שמוכיח בפניו וכן בפרק א' דתעניות :

מהרש"א זמר עוב"ם לא פסק מפומיה בו עיין פרש"י ולא הל' לא זמר עוב"ם אלא סתם זמרא לא פסק בו בדאמר הסם במסכת גטין זמרא מגלן דאסור בו גס אינו נראה דמשום זמר דלאחר החורבן יהיה נגע צו משום מינות ונרא' דנקט זמר עוב"ם דהיה צו מינות צומר גופי' וכו' ג אמרו צס"פ מרז' דחמית עוב"ם אסורא וטעמא משום דמשכח למינות ואחא מייתי ספיר אמרו עליו על אחר בו דרבה ספרי מינין בו ר"ל שהיו עמו ספרי מינין אלא כשא"ל לז"ה היה מכסן בחיקו ושמן מלהריותו בפני תלמידים שהיו צצ"ה אכל לסוף מתוך ערדת לימודו שם סכח מלשמן כשעמד ממקומו שהיה יושב ונפלו מתוך חיקו על הארץ לפני התלמידים צצ"ה : דרדו נקי אנב אביה בו עיין פרש"י והקוספות ובערוך צער עמר פי' דעל גב אמהי נקי כלומר כל אותו זמר שהוא נקי ואינו מלוכלך ציט קולט צצ"ה יפה כך ר"ש מתחלה היה יפה עליה בשלום וירד בשלום ואחר שמתחלה לא היה הגון לא ירד בשלום עכ"ל ונראה לפרש מהאי לישנא דנקט נקי אגב אמהי פירושו צוה מעטצול דאיתא בירושלמי דאזניה אביו של אחר הפריש ציוס המילה לתורה וכוונתו היה שלא לשם שמים ולכן נחקים צו דיא לתרבות רעה וז"ש דאחר לא היה נקי אגב אמהי דהיינו קרוב ללידתו ציוס המילה נחבון אביו ללמדו שלא לשם שמים ולכן לא יא' בשל' : משכני אחריר **נרצה בו** אפי' דהאי קרא קסמין דמקיים ביה הניאלי המלך

חרדיו דהיינו שצא לשלום בחדרי היכלו של מעלה כמפורש צצ"ה רב האי ובערוך ע"ש ובספר יסן מלאכי וז"ל רע"ק היה שלם בכל מיני שלימות וכשהגיע לגבול ששכל האנושי א"א להגיע אליו עמד ולא הרים לעלות אל ה' וע"כ נאמר עליו משכני אחריר וגומר כלומר שנמשך ולא נכנס לפנים מן הגבול עכ"ל : דהשתמש בבבדרי בו נראה מהאי לישנא כפרש"י האי דנכנסו לפרדס ועלו לרקיע להשיג שם היו משתמשים בשמות הקדושים וע"כ אמרו מ"ה שאין ראוי להשתמש בשמותיו הקדושים ורצו לדוחקו ולהיקו כמו שניוקו ג' חזיריו עד שאל הקב"ה הניחו לוקן זה שראוי להשתמש בכבודי דהיינו בכבוד השם : ואחא ברבבות קודש בו מפ' הערוך אות הוא ברבבות שלו פי' שאין במלאכים דומה לו והוא ראה במלאכים דומים למעשרין וידע דלאו קודשא צ"ה עכ"ל וזה מסכים לפי שני של רש"י מאי דרש שלא טעה כמו שטעה אחר עכ"ל דהיינו שטעה על שיש מעשרין שם שתי רשויות הן : דוגמא הוא ברבבה בו פי' צערך כלו' מדוגם שאין כמותו בכל הרבבות ורע"ק ראה מלאכים הדומין למעשרין וע"כ לא טעה בו עכ"ל ר"ל שלא טעה כמו אחר : ה' צבאות שבו בו ר"ל כעין דרשות דלעיל דרע"ק לא טעה בשתי רשויות כמו שחשב אחר אלא שהקב"ה אדון לצד בכל צבא שלו ונראה דהך דרשות מסקי להו מהך קראי מר מסיק ליה מאחא מרבבות קודש דלפי פסטיה ה"ל למכתב וצא מרבבות קודש בלשון הקודש ולא אהה שהוא מלשון חרגו' וע"כ דרשו צו מלשון אות הוא ומר דמסיק לי' מדגול מרבבה דוגמא הוא בו דוחק הוא לכון דמלשון דגול דרשו לשון דוגמא דלא מליני חילוף הל' צמ' וע"כ נראה לומר דמדגול מרבבה יליף לה כמו שנושא הדגל הוא ניכר לצד בחיל כן הקדוש ברוך הוא ניכר ומוצדל מהו אלא משום דים בחיל למעלה מנושא הדגל צמשינות כגון המלך ושריו ע"כ קמאר הוא דמדתה ליה לנושא הדגל אינו רק לדוגמא בעלמא שהוא ניכר ע"י דגלו מכל בני חיל כך הקדוש ברוך הוא מוצדל מכל הרבבה שלו שהוא אחד ולא כמו שטעה אחר ומאן דרדיש ליה מה' צבאות שמו לפי פסוטה שהוא ה' לב' צבאות דהיינו לצבא של מעלה ולצבא של מטה ה"ל למכתב ה' צבאות הוא וע"כ דרשו אדון הוא צבא שלו וצבאות צ' מלות הן צבא אות שהוא אות צבא של מעלה וצפי' ערוך פי' צערך אות כמה שכתבתי לעיל : ולא ברוח ה' וגו' והנה ה' עובר בו' כן הוא צנוסחת גמרא שלפנינו וצ"ה הויה ומחא האי קרא והנה ה' עובר ורשיו משום דהאי קרא והנה ה' עובר כחיד לליל מיניה דהאי קרא ולא צדוהו וגו' אכל לפי הגההו מאי דרשה איכא הכא דלא מביא אלא הקרא ולא ברוח וגומר דכתיב ונראה לקיים כל נוסחת הגמרות לפי עינוי דר"ח צ"א ארי' מייתי ליה מהכא הך דרשה שלא טעה ר"ע כמו שטעה אחר והיינו שהקב"ה מוצדל מכל חילותיו של מעלה ומקומו ניכר כמו שכתוב לא ברוח ה' וגו' שהם מלאכי רוחות ולא ברשע ה' שהן מלאכי רשע ולא צאש ה' שהם מלאכי אש כפרש"י שם אכל מקומו ניכר בקול דמיה דקה והנה

אין דורשין פרק שני חגיגה קרב

והנה ה' עובר אז ולפי כונתו זאת הפך הכתובים שהנה ה' עובר דכתיב לעיל מינה מוסב אדלמטה שאמר האש קול דממה דקה ואז הוא אוח שה' עובר : משן בו' במלאכי השרת בו' לענין טיטה כזר נאמר שיש להן כנפים בו' אבל ר"ל דמקומן להיות מסוף עולם ועד סופו כמ"ה משא"כ אדרס דים מקומות צבולם שאין יכול להיות שם אס מפני החמה אס מפני הלינה ומחמת דברים אחרים : בבני אדם בו' וכתבו התוספות ה"מ למחשב ישינים ומוליאים רעיו כבני אדם בו' עכ"ל דינשי מלינו צה צהק עובדא דפי' ש' אחרון גבי אשדליי דהוי' שפי' ורעיו וגני וכו' אך קשה לדבריהם שכתבו דאף לקמן לא הוה חשיב ליה אלא משום דבעי אשכוחי ג' דומין לבהמה בו' הא מלי' לאשכוחי ג' כי הכא וה"ל למחשב לקמן דמחיס כבהמה גס יס לרקדק דהני ג' שחולה צדרי' כבני אדם ה"ל לקלות צבהמ' דהא צבן אדם גופיה חולה להו צבהמה ועל כן נראה הא דאמר בשדים אוכלין ושוחין כבני אדם כלומר דבר הראוי לאכול לבני אדם ולא הראוי לאכול לבהמה וכן פרוורצין כבני אדם היינו נמי שמשמשין פני' כג' פנים ולא כבהמ' ומחיס כבני אדם היינו נמי דאפשר שהשד יוכה במיתתו בשומרו מלוח צבולם הוה שרורו עולה למעלה כבני אדם ולא כבהמה שרורו הולך למטה ותו לא מדיד : בלשון הקודש כמה"ש בו' בני אדם ודאי דלאו כוליהו מספרין בלה"ק אלא משום מלאכי' נקט לשון הקודש כדאמרין דלא ידעי לשון תרגום ולא צא לדמות צן אדם למח"ש אלא שיש לו לשון ודיבור לאפוקי צהמה דאין לה כח הדבור : בנו לי פלשארין בו' וקרוצ לזה צד"ר תאלמנה שפתי שקר וגומר אחריו בו' עד צוהג שבעולם מלך צשר ודס צוה פלטין צמקוס האשפה כולי כל מי שצא לומר פלטין צו צנויה צמקוס האשפה בו' אינו פוגס כך כל מי שצא לומר עולם הוה צברא מתוך תוהו וצוהו אינו פוגס אחרמהא ע"כ וכה"ג איתא בירושלמי וכתב בעל יפה מראה וקשה מאי מתחלה אי קודם דריאת עולם לא דמי לפלטין צמקוס אשפה שאינו משקר אלא שפוגס בו' אבל הכא משקר כי העולם מתודש מאין מוחלט בו' ועוד מה הפגס שהוא פוגס כצבדו ה' דאדרבה כצבדו הוא כי זה כחו הוא להמליא מאין המוחלט בו' ולכן נראה כמ"ס הרמב"ן דחורו הוא החומר הראשון הנקרא לעכו"ס היולי בו' והשתא מי שאומר שהעולם נצבר מתוך תוהו וצוהו פוגס צמה שפגס מה שזכר צבור' לפי שאין ראוי ליחס אליו יתצבר לא צריא' הדצרי' בשלימות לא הויה הסכרם דאין זה כצבדו שהיולי נמלא צכה ואין לו צורה מעצמו בו' עכ"ל ע"ש צבור ולשון צחלה דקאמר שם וכן לשון של תלמודינו לפנינו לא משמע כן אלא נראה דקושטא דה"ק דאין לחשוב מה היה לפניך קודם שנצבר עולם הזה גס קודם ההיולי אלא שלא היה לפנינו כלום צעולם והקצ"ה מאין המוחלט צראו ומייתי משל שלא להוכיח שם אשפה שהיה שם קודם צנהה הפלטרין אלא כאלו נצלו צמקוס פנוי כך הקצ"ה אין רלונו לחקיר שהיה לפנינו שם צריאה אחרת שוה פוגס כצבדו שהיה

שנינו רלון לפנינו ולא היה חפץ צאוקה צריאה וצברא עוה"ו דוגמת המלך צ"ו שלא היה חפץ צאשפה וצנה פלטין אלא שיש לחשוב להוכיח צנהה צמק' פנוי וגס שאין המשל דומה ממש דהתם פוגס צדצר אחת שהיה שם אשפה והכא פוגס צדצר שקר שהרי הקצ"ה צרא העולם מאין המוחלט מ"מ מייתי ליה כמ"ס דאין רלונו של מלך צ"ו לפגוס כצבדו אפי' צדצר אחת וכ"ס צדצר שקר ומעיקר' דפריך לפנים מאי דהוה רואי הוה ר"ל גס שהוא שקר מה צדק דלא אסיק אדעתיה דהוה היה שם פגס כצבדו המקום עד דמייתי ליה משל ממלך צ"ו בו' : עיניו ברות בו' מקרא לא מייתי אלא דצג' דברים ניכר דמותו וויי צכינה והיה קבלה צידו דעיניו כהות צמסתכל צה' והא ודאי צמסתכל צכינה ממש א"ל לפיו חי כמ"ס כי לא יראני האדם וחי אבל הכא צמסתכל צדמותו וויי של צכינה קאמר גס שאינו מת מ"מ עובש שעיניו כהות שהוא דמות מיתה כמ"ס ג' צבזין כמה סומא בו' : ואין רע אלא יצר הרע בו' מדכתיב רע חסר יו"ד דריש ליה ואמר אם אומר לך יצר הרע חטא והקדוש ברוך הוא מוחל בו' צלי חטובה ודאי דלא יאמר הקדוש ברוך הוא מוחל אלא צחטובה קאמר וגס צוה אל תאמין צו דהוה האומר חטא חטא צאצב ואמרין צפרק יח"כ דאין מספיקין צידו לעשות חטובה ואמר ושמתא תאמר מי מעיד בו' כל זה מפורס צפ"ק דתענית עיין שם :

הר"ף ששה דברים נאמרו כבני אדם ג' כמ"ה ג' כבהמה וכו' וקשה דר' כבהמה הוה ליה למימר הני תלחא ומחיס כבהמה ופ"ל דהציתה אין תלמות אותה כבהמה יותר מהאדם דשקולים שמים א"כ גס האצילה ופריה ורביה ומטילים ריעי אין לעשות עיקר כבהמה ולתלות אדם כבהמה וי"ל דהכא מיירי בבריאת אדם קודם שחטא ונקסה עליו מיתה היו בו ג' דברים כמ"ה ג' כבהמה ששטעל עדין לא הוה מיתה צאדס כדכתיב חני אחרתי אליהם אחס אכן כדכתיב אחר שחטא ועוד שמיחת הבהמה נמשכה ממיחת האדם ששכנסקסה מיתה על האדם נקנסה גס על הבהמה וכו' : כל העובר בצירה כסתר כאלו דוחק וכו' איני והאמר רבי אלעאי מי שילחו מתגבר עליו וכו' : וכתבו התוס' ולא כפי' ר"ח דקאמר דח' ס' שהיה מתיר לעשות בצירה וכו' אלא קאמר ילכ' שחוריס ולא יבא לידי צבירה ויוכל לעשות מה שצו חפץ דודאי אין ילרו מתגבר עליו : וסוגיא דשמעתין אינו משמע כדבריו וכוונתו מובאר' שלפי' ר"ח לא מקשי מידי דלעולם העובר בצירה כסתר דוחק רגלי מציניה והתם קאמר שילכ' שחוריס וילך למקום שאין מכירין לו כי בודאי יכנע לבבו ולא יחטא : ועל"ד יס ליישב כר"ח דהקושיא היא מדקאמרין ולא יתחלל ש"ס בפרהסיא דמשמע שפרהסיא הוא דבר קשה אבל בלעגה לא והכא אמרין דכסתר הוא דוחק רגלי מציניה שהוא קשה יותר מפרהסיא ולפי' תוספת דאמרי יועשה מה שצו חפץ משמע דמות' לאד' שיעשה חפצו כסתר ולא בפרהסיא קשה נמי דהא לא קאמר ילך למקום סתר יועשה מה שצו חפץ אלא ילך למקום שאין מכירין אותו דהוא נמי שפרהסיא אבל אינו כסתר : ומוכרחים אנו לומר דסמך האד דאמר ואל יתחלל ש"ס בפרהסיא וא"כ גס לפירוש ר"ח י"ל כן : מ"ד אל תאמין ברע וכו' נראה שהוקשה לו מ"ד אל תאמין דלעריניהו אל תאמין ואל תבטחון ברעיו ובאלוף ועוד הכפל וכתבי' הכא תאמין והכא תבטחון והכא רע והכא אלוף : לזה דבא אחרת שילר הרע שהוא נקרא רע ודייק קרא דלא כתוב רע ציד"ד אלא רע בלא יו"ד שנקר' יח"ה רע ששמתו של אדם השוכנה צמקו היא תעיד צו וקשה לר' יודנה דדרש' מי מעיד צו אבני ציתו וקורות ציתו סס מעידים צו שחומר כי אכן

ואין לוקין אם העידוהו שהוא חייב מלקות בכלהו גרמינן עד שיומו שניהם וזמנסת מכות יליף לה מקראי והנה עד שקר ענה וגומר ו' ואמר מר כל מקום שנאמר עד הרי-כאן שנים : אלא בפני שמעון שאם יעשה ילמדוהו :

הוספות ארצה בנחמה לישא קלילא שבועה בלשון קד בלומר לא יוכל לראות בנחמת ליון אם לא עשה זה וכן בל' המקרא ואולם מי אני וימלא כבוד האל וראו וגומר : למחר הוא מת הא דלא קט כשאינו סס אין קולו נשמע משום שהיו אומרים לו דליתו לנעם אלא בשעה שיזנו סס אכל השתא מדנקטת מת בניה או היה לו לנעם ע"כ :

מהרש"א אראה בנחמה כו' פירשו בתוספות בלומר לא יוכל לראות בנחמת ליון כו' עכ"ל גם שהיה בזה"מ שני קיים בזמן יסודה צו נבלי קאמר הכא ארצה בנחמת ליון של מורנן צנית ראשון דגאולה שניה צנית שני לא הוה גאולה גמורה שהרי לא חזר להם מלכות צית דוד וכמה דברים שספרו צנית שני כדאיתא ציומא ומיחו יותר ניקא פרש"י פ"ק דמכות שפי' סס ארצה בנחמה נשבע שימותו צינו וארצה בנחמתו עכ"ל :

א"ר יוחי סה לי אבא אלעזר פעם אחת היה לנו ענל של **ס** זבחי שלמים והבאנוהו לעזרת נשים לסמך לא מפני שסמיכה בנשים אלא כדי לעשות נחת רוח לנשים :

הוספות לעשות נחת רוח לנשים וכוון שהיתה צהמה שלהם השתא דומה למסוכה להיות בעלים כפי' דקדושין וזכרן בתרא דר"ה פ' ד' נידן אס בלות לעשות מלות עשה שהיון גרמ' ולבדך עליון אין ממחין בידם אע"י דפטורות לא מיקרי ברכ' לטלה וכן משמע מהכא :

משנה עצרת שחל להיות בע"ש בית שמאי אומרים **טז** יום טוב אחר השבת וב"ה אומרים אין לה **יז** יום טוב ומורים בעצרת שחל להיות בשבת שיום טוב אחר השב' אין כהן גדול מתלבש בכליו ומותרין בהספד ותענית שלא לקי' את דברי האומרים עצר' אחר שבת : **יח** גמ' ורמננו מעשה וזת אלכסנדראי בלוד ובאו כל יח ישראל לכפרו ואח"כ הניחו רבי טרפון מפני שיה"ט של עצרת היה י"ט ס"א אי י"ט איננו מי קא אתו אלא אימא יום טוב היה לא קשיא כאן ביה"ט שחל להיות בשבת כאן ביה"ט שחל להיות אחר שבת :

יום טובח של קרצנות ראייה ומגיגה של י"ט לאחר השבת שאין קרצין לא צי"ט ולא צשנת : אין לה יום טובח אינה לזיכה יום טובח שמוחר להקרינן צי"ט : אין כ"ג מתלבש בכלי נאים שלו צניחו ובסוק ולא צשעת עבודה קאמ' ולא צצגדי כהונה קאמ' אלא שלא יתנאה צאקות היום שיום טובח של עלצרת אחר השבת צניחו הכל שאין היום יום טוב מפני הלדוקין שהיו אומרי' עלצרת אחר השבת שהם אומרים וספרתם לכם ממחרת השבת צשנת צראשית וא"כ לעולם חל עלצרת אחר השבת : ולא הניחו ר' טרפון ומתניתין תני מותרין בהספד : ביה"ט שחל להיות בשבת שיום טובח אחר השבת מותר מפני האומרים עלצרת אחר השבת והא דאלכסנדראי בלוד צי"ט שחל להיות בחול היה דאין יום טובח שלו באחד צשנת מכאן מוכיח שאסור להענינו בחולא חג צשנעות אפילו בזמן הזה דהא ר' טרפון ציניח מרנן הוה : **מעשה**

מקור חזק וזמ' ויחין גרמו לו בספוק אל חלמיו ובסלמא לחבמים שדרשו כשמהו של אדם מעידה ניהא שרמזיבכחוס משוכנת חיק' ועוד לרד' לבאר מה הוא צווי שלא יאמינו ביה"ר כי מה הם הדברים שאומר יזה"ר ורש"י פי' ברע האומר לך חטא ומ"מ אין צוה האמנה להאמין והי"ל אל חטאע לרע האומר לך חטא ואם הוא מה שאומר הקב"ה מוחל לו זה וכן בכלל אל חטאעו צשענת אלוך זה הקב"ה שחל מיהא ריהא שהא"ר כשהוא בא לכנותו בהקב"ה שימחול לו הוא מלך שיה"ר קראו הקב"ה רע וכוון שיוצרו מעיד עליו שהוא רע א"כ אין לאדם ליענש על שחטא כיון שיה"ר רע שנקרא רע המחמירו אל חלמיו צשענה זו שנקרא רע יזה"ר ולא יענישין עליו גם אל חטאעו בהקב"ה שהוא אלוך ענוד וימחול לך ושאל חאמר האטע בנמקס סתר כי אין רואני לו"א כי אין מקור חזק להכריז עליך כדכתיב אס וסתר איש במסתרים ואני לא אראנו ו' ואספר שזה הוא מה שאומר יזה"ר לאדם חטא כי אין מי שמעיד עליך ועל זה אמר אל חלמיו ברע זה יזה"ר שאומר לך מי מעיד בך אל חלמיו כי יש מעידים עליך אכן מקור חזק וכפיס מעץ יעננה ולבדי יסודה דריש משוכנת חיק' על אשחך שוכנת חיק' שלא ירבה שיהיה עמה אע"פ שהיא אשתו פן תבא לזכר עם אשת אחרים ואם יזה"ר יאמר לך הנה אשחך היא אל חלמיו נדבריו כי המרה דברים אפילו עם אשתו אפילו חטא : ר' זריקא אמר ב' מלאכים וכו' נראה שדוק בכתוב מאי יזה"ר לך לשמך הי"ל כי אלאכיו יזה"ר לשמך אלא ה"ק יזה"ר שהיו מעידים לך לפי שהם תמיד עמך לשמך ואשר יראו יגידו וחבמים אומרים אכריזו של אדם מעידים שנאמר ואסע עדיו וגו' :

סס יצא מנהם ונכנס שמאי וכו' ת"ר יצא מנהם ונכנס שמאי להיכן יצא אביי אמר יצא לתרבות רעה רבא אמר יצא לעבוד המלך תני' נמי רבי יצא מנהם לעבודת המלך וייצאו עמו פ' וזנות תלמידים לבושים סריקין :

סיריקין צנדי מלכות : **א"ה** כתיב ויסיפון לרומים מנהם ויבא להודוס עדות נער הדיוט שימלך על ישראל ובמלכו א"ל שמתוך מלכותו עשר ועשר ועשר שנים ויותר וכן מלך לו כ"ה אחר בגלל הדבר הזה נשאו ונכדו בחזרו ובטוריותיו מכוון לבדדי רבא שאמר לעבודת המלך ותנא נמי הכי מסייעא ליה :

טז תנו רבנן אומר רבי יודנה בן טבאי אראה בנחמה **סס** אם לא חרגתי עד זומם להוציא מלבן של צדוקים **טז** שהיו אומרי' אין העדי' וזוממים נהרגין עד שיהרג הנידון **טז** אמר רבי שמעון בן שטח ארא' בנחמה אם לא שפכת דם נקי שהרי אמרו חכמים אין העדים וזוממים נהרגין עד שיוזמו שניהם ואין לוקין עד שיוזמו שניהם ואין משלמין סמוך עד שיוזמו שניהם מיד קבל עליו יהודה בן טבאי שאינו מורה הלכה אלא בפני שמעון בן שטח ' אמרו כל ימיו של יהודה בן טבאי היה משתטח על קברו של אותו הרוג והיה קולו נשמע סבורין העם לומר קולו של מת הוא אמ' להן קולי הוא תרעו שלמחר הוא מת ואין קולו נשמע א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ממאי דילמא פיוסיה פייסיה או בדינא תבעיה :

טז עד זומם שלא הוסיף אלא הוא לבדו : עד שיהרג הנידון קודם הומה וחא"כ הוזהו שהיו דורשין נפש צנפס ממס האומר צעדים וזוממין אמרו להם חכמי' והלא כבר נאמר כאשר זמם לעשו' ולא כחש' עשה משמע עדיו אחיו קיים א"כ למא נאמר **נפש** צנפס שאין נהרגין אלא' נגמר דינו של נידון קודם שהוזהו :

חומר בקדש פרק שלישי חגיגה כב

מעשה באשה אחת שבאת לפני רבי ישמעאל ואמרה לו רבי בנגד זה ארגתיו בטהרה ולא היה בלבי לשומרו בטהרה ומתוך בריקות שהיה בודק ר"א רבי נדה משכה עמי בחבל אר"י כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרי בלבו לשומרו טהור אין בלבו לשומרו טמא שוב מעשה באשה וכו' כזה :

ארגתיו בטהרה וידעת אני שמעשה שנאמר בו ג' על ג' אלצנעת שרא' לעומתה לא נגננה בו טומאה ומ' לא היה בלבי לשירו : ומתוך בדיקות וכו' הוול ולא היה לך בלבך לשומרו שרא' אירע בו כך ולא נהרה : משכה עמי כחבל שקסור בו החבל בכל האירוע ושאר הסיעות : **ארה** בחלת האחשה עוורת לאחלע וסוף המעשה כדקדוקה כאלה יסכים האדם במעשיו לשמור מכל דבר דבר חול ועומתה כח"ס שויתי ה' לעדי תמיד כי יומימי כל אמוצי ואי מילתא דלאו רמיא אדעתיה יארע בה תקלה : וזו היא משקלת חכמים בלבו לשמרו טהור וכו' שבהקדמתו הולא רבי ישמעאל משי האשה הנסונו שמוכתי :

חומר בקדש פרק ג

תניא אמר רבי יוסי מפני מה הכל נאמנים על טהרת יין ושמן כל ימות השנה כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמו ושורף פרה לעצמו אמר רב פפא כמאן מקבלינן האידנא סהדותא מעם הארץ כמאן דרבי יוסי :

טהרת יין ושמן לקבל מידם יין לנסכים ושמן למנחות : ובונה במה בשעת איסור המזנות ומקטיר לשמים : כרבי יוסי דאמרין בגמרא דחייס לאיצה דאלו לפרנן לא מקבלינן כדאמרין דפסחים דפרק אלו עוזבין :

תוספות כר' יוסי ה"ר אלחנן אומר דק"ל דרבי יוסי ומייסדן לאיצה לפיכך מומנינן בעשויי ככל עם הארץ אע"ב דאמרין בנדרות אין מומנינן על עם הארץ וגם רב משיבא פ"ר תחליפא לא רזה לזמן עליהם : והר"י מפרש דלא כל הרוצה לעולם את הסם להחזיק לעצמו כח"ס שלא לזמן על עם הארץ יהיה הרשות בידו לעולם דאין אנו מחזיקין עצמנו כח"ס לענין הא ע"כ בתוספות : למדתי מכאן לדור היה שאנחנו בחובו קלת תשובה בעדנו על מה שאנו מקבלינן דנדרים רבים הרוצים לאלו לסלק ממנו איזה וטמאה ועוד כיולא כזה בגמרא סמוך לזה :

תניא א"ר יהושע צונוני מדבריים ד"ס אפשר אשה לשה וכו' : נטל לו תלמיד את מתלמידו ד"ס א"ל אומר לך טעמו של ד"ס א"ל אומר א"ל כליו של עם הארץ טמא או טהור א"ל טמא ואם אתה אומר לו טמא כלום משגיח עליך ולא עוד אלא שאם אתה אומ' לו טמא או ל' שלי טהור ושלך טמא והוא טעמו של ד"ס מיד הקד' ר' יהושע ושקטנו על קברו ד"ס אתר נענתי לכם עלמות ד"ס ומה סחומות שלכם כך מפורשות עאכ"ו אמרו כל ימיו הושרמו שנינו מפני טענותיו והסוגיא ארוכה לענין טומא' וטהרה ומה שיהא לכתוב צפי' זה לשון קצר מפרש"י וז"ל לפי טהרו ד"ס אובלין ומשקין וכלי חרס שאין להם טהרה אלא שצירקו ואם באת לאסרו עליו לא ישמע לך אבל בכלי שטעם לו ויטעילו ע"כ : ועוד בגמרא לענין אם שולין מהם כלים או לאו ועוד שנינו דפ' אהבה וכן הגדלים שזכרנו את הכלים

נאמני' לומר לא נגענו וצירושלים נאמנים על הקדש ובשעת הרגל אף על התרומה אע"פ שהיא יותר חמורה : ופי' גדלים הם ישראל שהם גדלים למלך עכו"ם לגבות מיד ישראל גולגוליות ומסים וארנוניות שזכרנו : הך הית לעבדו וכן הגדלים שנגזרו כלי חרס והחזירים נאמנים לומר לא נגענו צחוק : ושייליה בגמרא מה"מ דנאמנין בשעת הרגל א"ר יהושע בן לוי דאמ' קרא ויאסף כל איש ישראל אל העיר קאים אחד חזרים הכתוב עשהם כולם חזרים בשלש גזצנים כח"ס נאספו כל ישראל גזצנים : הכתוב עשהם חברים וגם הרגל שעת אספיה היא ולמדתי מזה הסוגיא שראוי למנהיג לעיין ולשער הפערה ישרה מי ומי יהיו הדברים שיוכל להקל בהם לפרוק ממנו איזה להסכים עם דבר הנציח והאמת והשלום אהבו :

מהרש"א כאיש אחד חברים כו' וצירושלמי יליף מדכתיב ירושלים הצנויה כעיר שחברה לה יחדיו עיר שהיא עושה כל ישראל חברים ופריך מעתה צאור ימות השנה ומשני לצד בשעה ששם עלו שצעים הוא דכתיב ולדרש תלמודנו לא תיישב מעתה אשלו צאור ימות השנה נמי כו' :

ארי"ל גם גדול נעשה בלחם הפנים כסידורו כו' סילוקו שנאמר לשום לחם חם ביום הלקחו : ע"צ סילוקו כסידורו שסילקו לשבת הבאה חם כיום סידורו : חם ביום הלקחו שיהא חם ביום הלקחו מעל השלחן :

כת"ב *המזבח עץ שלש אמות גבוה גומ' וידבר אלי יח זה השולחן אשר לפני ה' פתח מבוכת יוסים כו' בשלחן כפי יוחנן ור"ל דאמרי תריוויה בזמן שב"ה קיים מבוכת מכפר על אדם עכשיו שאין המזב' קיים שלחנו של אדם מכפר עליו : אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר ת"ח אין אור של גיהנם שולטת בהן קל וחומר מסלמנדר' ומה סלמנדר' שתולדו' האש היא חסך מרמה אין אור שולטת בו תלמיד חכמי' שגופו אש דכתי' הלא כה דברי באש נאם ה' עאכ"ו : אמר רבי שמעון בן לקיש פושעני ישראל אין אור של גיהנם שולטת בהן קל וחומר ממזבח הזהב ומה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב כמה יודע : שנים אין האור שולטת בו פושעי ישראל משלאים מצות כרימון דכתיב *כפלה הרמון רקתך אין תקרי רקתך אלא ריקניו שבר מלאים מצות כרימון עאכ"ו :

שלחנו מכפרת עליו דהננסת אורחים : סלמנדרא חיה שנבראת מן האור כשמצטערינן אש במקום אחד שצטע שנים : **כעובי דינר זהב** מוטע לא חיסר זכנה דנעשה בו גם : **תוספות** פושעי ישראל אין אור של גיהנם שולט בהם לא כפושעי ישראל בגופן קאמר דאמרין כר"ה פושעי ישראל בגופן גיהנם כלה והם אינן כלים אלא כפושעי פושעים קלח קאמר משום דמסיק ליה דאברהם לבלתי חזק מבעול כותיה דמשתכיה ליה ערלתיה דריש עושין פסין והא דאמרין כסוף פרק הכהן הכל יורדין ועולין לאו לגיהנם קאמר אלא למקום אחר קאמר לידון שם ואף הגדון לאחר י"ב חודש עולין שאין יורדין יותר משנה תמימה : שאין בו אלא עובי דינר בתחומא י"ב שהיה משה תמה על זה הארץ אפשר שלא ישרף העץ א"ל התקום כך דרבי צאש

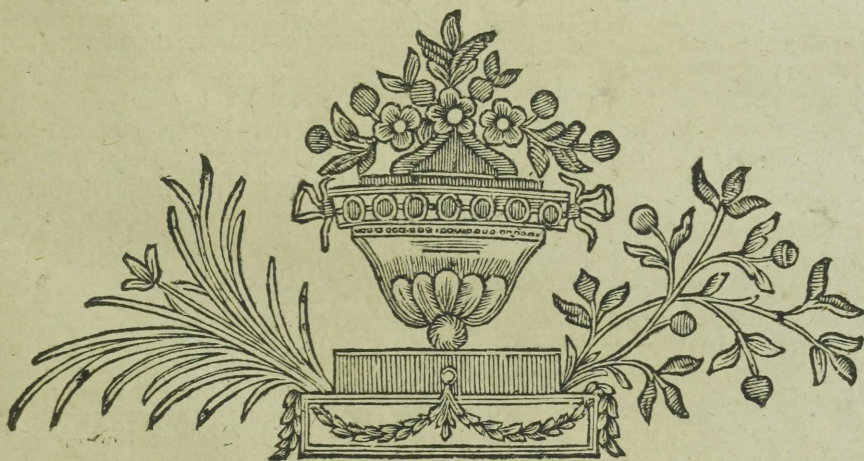

חומר בקודש פרק שלישי חגיגה

נמי מיידי דהא דאמרינן בר"ה פושעי ישראל בגופן גופן כלה הא ברוב עונות ואית בהם פושעי ישראל בגופן וכן מחלה עונות ואין בהן פושעי ישראל בגופן עליהו כתיב והבאתי את השלישית באש ולרפחים וברוב זכיו' ומיעוט עונות אפי' יש בהם פושעי ישראל בגופן אין אור של גיהנם שלטת בהם ק"ו ממונה הוי"ו והכי דייק ישראל בגופן דאמר מחלה עונות ואית בהו פושעי ישראל בגופן לא סניא ליה בלאו והבאתי את השלישית באש דמשמע הא ליחא מחלה עונות סניא בלאו והבאתי באש אע"ב האית בהו פושעי ישראל בגופן ושמא כונת החוס' דאי ליכא מחלה עונות אפי' ירידה אינם יורדים לגיהנם ומדקאמר אין אור של גיהנם שולט משמע דיורדים ואין האור שולט והיינו במחלה עונות ואי אית בהו עון פושעי ישראל בגופן אז לא סגי דכתיב והבאתי את השלישית באש ואי הוו רובא עונות גופם כלה לנך אמרו החוס' לא בפושעי ישראל בגופן קאמר ובמסכת ר"ה כחכתי בזה ע"ש :

של מעלה אש אוכלת אש ואינו מכלה ש:אמר והסנה אינו אוכל :
מהרש"א ת"ח שכל גופן אש וכו' דברי באש גו' דמאריך
 דברי תורה אש שבה נעשה גופן אש כמ"ש ת"ח
 דרתח אורייתא הוא דרתחא ציה : בעובי דינר בו' פירש"י דינר
 זהב דבר מועט לא חסר זהב בו' עכ"ל מדברי הקו' נראה לפרש
 דה"ק שלא היה העובי יותר מדינר זהב ואף על פי כן לא נשרף
 העץ שחתתיו שהזהב הדק מגין עליו וצדמיון זה פושעי ישראל בגם
 הם מלאים מצות כדכתיב ככלה כפרת הרמון גומר ואלו המצות שהם
 דמיון הזהב כמ"ש הנחמדים מזהב הם מגינין עליהם מאש של
 גיהנם שלא יסלע בהן :
הרי"ף פושעי ישראל אין אור של גיהנם וכו' בפ"י החוספ' לא בפושעי
 ישראל בגופן קאמר וכו' ותימא דילמא בפושעי ישראל בגופן

הדרן עלך מסכת חגיגה

מדרשים נלקטים מהירושלמי ברכות קבר

*רגזו ואל חתמאו אמרו גומר ודמיו סלה :

חלים

7

כד הוה נחת לעיבורא כשהיה יורד ח"י לבדו לעבר הסנה וזע"פ שטניו
 אין מעבדיו את הסנה אלא ביורה דכתיב לשנו תדרבנו גומר הוה
 מנהג חכמים מיוחדים לעבר שנים ולקבוע חדשים בח"ל ככתוב לעיל בנחור
 שלנו בסוף החם' ס' קל"א כסידר חמשים בן אחי רבי יואבץ גלולה הוה
 מעבר שנים וכו' : הוה מתקבל הוה מתחלף בביטוי ורבי ועירא הוה נחמא
 בין הכלים ללחות ולשמוע המנוסים חכמים ר' : מואל בר נחמני וללמוד
 תמעביו לתרנו מכין ענותנותו של רבי ועירא שהיה נובך כבוד עם חכם גדול
 ומנו ויהי לו אומה ופחד להתרחקות לפניו ומלך אחר חסדק נשמו לשמוע
 וללמוד ממנו אף היה קורא ק"ם על מפתח חכום הכי חסדק מוטמר ביני קופי
 תמעביו ר"ל לשמוע ממנו האך קרא את שמע ולכארה ים להסלף על רבי
 מואל האך היה ראוי לומר שמע ואלא דין פסוק דבי אחר פסוק וכלה
 מתקין אותו כפי פש"י או הרי"ם מונסיה חיינו דוקא כשאין מוספיק כלל
 שאומר הפסוק פעם אחת ותקף ומיד חזר לקרות פעם ב' בלא נראה כב'
 רשיות או כמתלוצץ : אבל רבי מואל לא היה עושה כן אלא כל כוונה היתה
 שהתחלת שיטתו תהיה מתקן לקריאתו : חזרה ולא יוסקו בנתיים בנחשבות
 מילי דעלמא לכן היה קורא קריאת שמע וכוהה מעט לראות אולי תבא לו
 הדינה מיד וחס מתעבד ומן מה חזר וקרא וכן פעם אחרת עד שקייס
 לעולם אמרו בלכנסם עד מוכנסים ודומיו סלה ואפשר לפרש סלה היה כונה
 לקרות ק"ם פעמים אלא חזר וקרי פסוקים אחרים כגון בידו אפקיד רוחי
 וכיוצא בו ככתוב בתלמוד שלנו : ואחר חזר בערך אל הקריאה בתורה ולא
 שהיה חזר לקרות הפסוק עשמו סקרא כבר : ואלא לנו תועלת גדול מזה והוא
 לקבוע בנפשותינו כשר חמושי שח"ל" וכל מעשיך כספר נכתבים ונעת
 הסנה בלילה עושה : זמלעל נכתב כל די חסד יסודי לבתוב ולחזות מעשי : הוה
 נאמר ביד כל חסד יתחוס : ואין צורך להאמין שם כתיבה וחתומה ממש
 אלא שם : וכוון לכל מעשי : כי הסכנה בזה מלך החומר ובהפךד ממש
 הנפש אין לפנים סכנה כלל : ולזה הכונה היה מוכין רבי מואל בר נחמני
 לקרות ולחזר ולקרות עד שתפטר נשמו מתוך דברי תורה ולא מתוך מחשבות
 בדברים עצמם : וקבל תלוי על אחריו להגן בן :

רבי בא אמר תדע לך שדברי סופרים חביבין מדברי
תורה שהרי רבי טרפון אלו לא קרא לא היה
עובר אלא בעשה ועל ידי שעבר על דברי ב"ה נתחייב
מיתה על שם *פרץ גדר ישכנו נחש רבי חנינא אמר
חביבין דברי זקנים מדברי נביאים דכתיב *אל תטיפו
ישיפון וכתיב *אטיף לך ליין ולשכר נביא וזקן למה הם
דומים למלך ששלח בן פלמנטורין למדינה על אחד מהם
כתב אינו מראה לכס כתב וחותם *וסומנטורין שלי
אל תאמינו לו ועל אחד מהם כתב אפי' לא מראה לכס
כתב וחותם *וסומנטורין שלי תאמינו לו כך בנביא כתיב
*ונתן אליך אות או מופת וזקון כתיב *על פי התורה
אשר יוריד :

תרע לך וכו' : וה' התאמר לרבי ב' נאמר סמוך למחלוקת צ"ס וכו' ב"ק צ"ס
 כב"ש *אומרים צפוד כל חסד יעו ויקראו וצפוד יעמוד וכו' ואמר
 רבי טרפון פעם אחת הוה יד לקרות כתיב סמא' וסכנתי וכו' : ויעלה דיניו
 מזה תועלת חמושי גדול הברך והוא אלא חייבן לשמוע פי' התורה והסנה
 מפי חכם יבר ואחין ונלעין וז חסד עדין מעבד : ולקיים זה בדואר ב'
 מיני רחמי : רבי ב' הוה רחמי משרש ב' צפודת מוצאך גללה בחסד : ורבי
 חנינא הוה כן מופת סל' : ראית רבי ב' הוה מנהג שראה רבי טרפון
 בעיניו שהיה בסכנה גדולה ע"י הלסטים : כשגיל מזה שנתעבד ואמר ליה
 שהיה כדאי להסמכן מפני שעבר על דברי ב"ה יראה מזה שגדול עונם הגלתי
 שומע להסם ב' : תלמודו מהגלתי שומע למנהג עמיה : ורבי חנינא הוה
 רחמי סכלות ע"י מלך ערב חמתי : וזאת כוונה באמרו חביבין דברי זקנים
 פי' חכמים יותר מדברי נביאים לפי שסכניאם לפי ספק אם מתנבאים
 מועלם כמו שהיה אומר כנצוא בשם הקב"ה בעד נבואי : הסקר אטיף לך ליין
 ולשכר לכן צריך שימא אות או מופת להודיע שהוא נביא אמת וזה מלך לנחם
 האנך

מאימתי פרק ראשון

אמר הכותב בקשתיו ולא תחמתיו פירוש ירושלמי קטן או גדול
 ולמשן אלא קן בעיני חמושי דרך ההלכים בחנויות
 ה' הלא הוה יקרים ומעולים בעלי : בתים המחזיקים במלאכת הקדש בקייט
 המפרים האלה : הגי' ב'א לכתוב את אשר תבינו ידי בשירוש כונת ר"ל ע"ד
 הפסוק בדמות פועלים כענתי על מאי : דמתלי מחליף עליה בקרחה
 הוה בנימוסיה וסכנה בארץ בליו סכרבות נחונם בס למי סאניו יודע
 לשאל להיות בואל ומשיב תורגמן ומליך לפני הגדולים אשר בארץ : והריני
 מתנה מהיום ומעכשיו כי על מה שלא אדע אומר לא ידעתי ואדברה נגד
 מלכים ולא אבזר לומר לא סמחתי :

אמר רבי לוי כנור היה תלוי כנור חלונו של דוד והיתה
רוח צפונית יוצאת בהצי היללה ומרפרפת בו
והיה מנגן מאליה ר"ל *כנגן המנגן *כנגן המנגן אין כתיב
כאן אלא כנגן המנגן הכנור היה מנגן מאליה :

כנור היה תלוי כנור חלונו כלן הסיף לנו ר' לוי ביאור על הכתוב
 בתלמוד שלנו בספר ר"ש חסידא שהוא אחר למעלה ומתחתו ורבי לוי
 אחר כנור חלונו ובאחריו למעלה ומתחתו אינו מפרש : אם היה הכנור תלוי
 בחור הכית או חוץ לה לא ידענו סיבת הכנון וחליו אולם בבא' פי' כנגד
 חלונו וזה יורה שהיה מכוון כנגד החלון ממש אשר היה בדר רוח צפונית בכיוון
 ותקף ומיד סדקה ומסכת רוח צפונית בביעור מות לילה כמנהג' היתה
 מונפת אל מוקדרי הכנור וזה פי' מפרשת מסכת חסדק ומתעשרים מיתרי
 הכנור בסבת הרוח וזה מנגן מחליו ר"ל כשעני קול וגם הראיה שהיה הוה
 יוצר מבוררת מהראיה שבידו בתלמוד שלנו ולכארה יראה בהפך לפי שהיה
 כנגד המנגן נאמר לענין נבואת אליעזר ואין חסד שום הוה הכנור כל דוד
 אומם בתלמוד שלנו לענין ר"ש חסידא אליעזר ואין חסד שום הוה הכנור כל דוד
 עורה הנבל הכנור וכל להודיענו שהכנור עשמו היה מעוררו קודם השחר
 ועל"י חבתי כפי העיון האמתי שמתפוס ויהי כנגן רחמי מוכחת יותר
 משפוק עורה כנודי לא דברי : שהקדים עורה כנודי לעורה הגלל ואפשר לפרש
 שהיה מדבר עם הכנור שיעור את עשמו ואח"כ יעבור את הכנור מבלי
 שיתעורר הכנור מעשמו ואולם וזה כנגן יורה בהכרח שהתחלת הנגון לא
 היה ע"י אדם כינו סלא אחר וזהו כמנגן שהוא פועל כמו כותב תוס' : אבל
 כנגן נפרס אותו סס דבר כלומר כנגון המנגן ואח"כ שחר ואחר המנגן
 שהוא ר' : פועל אין לפרש אותו כנוי לאלה אלא לכלל עשמו ופירובו וזהו
 כנגון היולא מהכלל המנגן וזהו ענין חוה' : וזה תלוי בקדמיה ואחר
 הפעולה אל הפועל : והסכל מתיב לפרש' כן יען תשוקת הביד' היתה כדי
 שיקול עליו שפע נבואה למת קודם כחמוהו הפסיות ואין ראוי שהיה זה
 ע"י אדם כשהגבתו או דברו עמו ויתעלל מהתבודדותו וסכ"כ : אם הכלי
 מעשמו וען כי יוהי' להסוף : דקון והתבודדות וסכנה לגבולה ומכאן
 לראיה שחשב לכל הביד'ים וגם למדברים ברוח הקודש כבוד עליו השלום :

רבי שמואל בר רבי יעקב רובא היה רבי ועירא
מתקבל גבי רבי יעקב רובא היה רבי ועירא
מישמר ביני קופי משמנה האך הוה קרי שמע והוה קרי
חזר וקרי וחזר וקרי עד הוה שקע מיניה ג' שנתיה מ"ה

קתל

ח"י

ג"ס

חמור

וכי'

מית

כ

סס פ'

מנל'

דברי

י

סס

ירושלמי ברכות

מכל צדוהו ויחזרוהו הס' ית' מלכות בית דוד למקוה' דר' אהנס ברכת
לארץ כל הים הארץ כמו שנתקן בלשון תורה לבר' ויהי ארץ
למקוה' דה תכלה על הדרומי להוב' ותבטח זאת התהדר הארץ
מדבר רבי יוסף בן לוי אס' לא הוכר תורה בארץ מתחילת ימותיו אס' טעם
ויקח אל הארץ גויים חזקו ממינו הם עשירו ויחזקו ויחזקו' ויבטחו
כל גוים הארץ התבטלות הארץ לפניו ויבטח בזה הארץ הטובה היה לשמור
תורה ומצוות וא"כ הארץ היא במדרגת' מה שקדש התכלית
תכלית הארץ וכוונ' בעם היה בארצו בארץ הויזניא אס' יחזקוהו מתחילת
בתורה ופועלת כמו שכתבנו מה"כ כי אל תבטח מפי' וישנ' ואילו מתחילת
אכלנו להודות על הארץ מיון היתה' כדמות גבול הארץ להביע אל התכלית
אחרון שהוא לשמור ולעשות תורה ומצוות' וברכתו ודלא ח' טולת מקוהו
ואס' לא הוכר תורה מתחילת ימותו'

[illegible][illegible]

שמיני העשרה בלילנו. מחרצנו ברות כרות כי לא תשנה התורה חפז ופרטנו והתקלית אתה היום ולעולם חוק ומשפט אלנו לרשע ארצנו חמיסו הודות עליו ועל הענין הקודם אליו ואלו הלא הכויר כבודאלה את התורה סוף התקלית מחזירין אותו וימלאן תשובה כן כל יום שאלה את הכויר כי מדוע לא הכויר ר' יוסף כן לוי ברות עם חורם כחומר בנפשו בליונו שנתת ברות ביות קודם לליתות סוף בלי ספק אין כל בעם מספק מחזיר ויכרם כמו שנתת תורה סוף תלית אתה ופחותו מחזיקם בה ובתולדות ידעו וגם כמנו לטובת הארץ כקדמה לה ולכל הטובות היתונות קדמות אליה ולכל נטות שטורה ולה חסותה הכויר ולא נעלם מתנו עם שטותם את מיד דברי אלה עם כללם בנפשו בנפשו חפז ופרטנו ארס כי ים סבה חוקר הביאנו למיד כן ר' יהא להגלל מסבא שאין להעלות על כל אילינו על דרך מסבא גורבת שבתורה ואלו ימנו לא עם סבה תכיר שבה כספסות יום ליתם הרובים ויבוסת הארץ להדרבה אילס מסבא והאנוני אתית קבוע בנפשוניו הוה שארץ וכל ארס עליה כן הנה אילנו קדמות ליתות התורה וקיום מלכותו ובפי כויר ר' ראו ויחזירי אילנו לפרש פסוק כל הולך לפני חצון ורבינו ורבינו ורבינו את הארץ ור' ואע"פ שאינו בלשון חזק רבינו מחר הגולה

החלל הזה פי מלחמותיו ובמקום אחר נקרא פרומצ'ו וכתוב בו אם אינו
 ראוי וכו' וכל דברי תחיתים וכל מעלה גדולה שבכלם הוא שכן
 בקבלת האמונות דבריו הקדום וכל דבריו אחרים ופי' מירוש מלח
 וזה כמו שין תחת עין וכדומה לזה בכל ספק שבחשק שבדעת אלו מזה
 ואינו חייב לשמוע ובמקום אחר הפירוט הוא נאמר ויבטל עין פי' בתורה
 כל דבר וכו' וזה נקרא כל סודו כי כלנו שומע לו :

וְלִמְפָנֵי מֶה קָרִין ב'פִּרְשִׁיּוֹת הַלָּלוּ בְּכָל יוֹם רִבִּי לֹוי וְרִבִּי
 סִימֹן הֵד אָמַר מִפְּנֵי שֶׁכָּתוּב בָּהֶן שְׂכִיבָה וְקִימָה
 וְהֵד אָמַר מִפְּנֵי שֶׁעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת כְּלוּלִים בְּהֵם אֲנִי שָׁמַע
 יִשְׂרָאֵל לֹא יִהְיֶה לָךְ ה' אֶחָד לֹא תֵשֵׂא וְאַהֲבַת מֶאֶן
 דְּרָחִים לְמַלְכָּא לֹא מִשְׁתַּבֵּעַ בְּשִׁמְיָה לְשִׁקְרָא וְזוֹרֵר אֶת יוֹם
 הַשַּׁבָּת לְמַעַן הַזְכִּירוּ רִבִּי אוֹמֵר זֶה מִצְוֹת שֶׁכֵּת שְׁהִיא
 שְׁקוּלָה בְּנֶגֶד מִצְוֹתֶיהָ שֶׁל תּוֹרַת דְּכָתִיב * וְאַתְּ שֶׁכֵּת קִרְשֶׁךָ
 הִרְדַּעַת לְרֹם מִצְוֹת וְתָקִים וְתוֹרָה צִוְּיָתָה גּוֹמֵר לְהוֹדִיעַךְ
 שְׁהִיא שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת * כְּבֵד לְמַעַן יִרְבוּ יוֹמֵיכֶם
 לֹא תִרְצֵחַ וְאַבְדַּתְם מִהֵרָא מֶאֶן דְּקָטִיל מִתְקָטִיל * לֹא
 תִנְאַף וְלֹא תִתּוֹרֵר אַחֲרַי לְבַכְּכֶם וְגוֹמֵר א"ר יִצְחָק עֵינָא
 וְלִיבָא תְרִי סְרַסְרִי דְּחִטָּאָה נִינְרוּ דְּכָתִיב * תִּנְהַב בְּנִי לְבָךְ
 לִי וְעֵינֶיךָ וְגו' אָמַר הַקָּב"ה אֵין יִהְיֶה לִי לְבָךְ וְעֵינֶיךָ אֲנָא
 יֵדַע דָּאֵת דִּידִי לֹא תִנְהַב וְאַסְפִּית דִּנְךָ וְגו' דִּגְן חֶבְרֹן
 לֹא תִעֲנֶה בִּרְעָךְ אֲנִי ה' אֱלֹהִים וְכָתִיב (ה') אֱלֹהִים אֲמַת
 מִבְּרֹא אֲמַת א"ר אַבִּין שְׁהוּא אֱלֹהִים חַיִּים וְמַלְךְ עוֹלָם אָמַר
 קָב"ה אֵת הָעֶדֶת עֲדוֹת שְׁקֵר עַל חֶבְרֹן מַעֲלָא אֵין עֲלֶיךָ
 כְּבֹאֵל הָעֶדֶת בִּשְׁלָא בְּרֹאֵת שְׁמִים וְאַרְצָ * לֹא תִחְמֹד
 וְכִתְבְּתֶם עַל מַזְוֹת בֵּיתָךְ בֵּיתָךְ וְלֹא שֶׁל חֶבְרֹן :

מפני כי הדברות כלולים בהם. זה חסדים עם מה שכתוב בנזירא שלנו
 בפ"א סי' נ"א שבקבו בנבולי לקרות י' הדברות עם קריאת שמע
 כמו שהיו עושים במקדש ומפני המיעוט בעולם:

(וכפיו פרושות השמים * א"ר איבו כעין הדין נקדם
היה עומד א"ר אלעזר בר אבינא ככפים הללו
שלא חטפו מבני בית המקדש כלום * רב סימן בשם רבי
יהושע בן לוי אמר לא הוכיר תורה בארץ מחזירין אותו
מה טעם * ויתן להם ארצות נזים וגומר מפני מה בעבור
ישמרו הקיו ותורתיו :

בעין הדין נקראים שמעתי כי בלשון ערמקורין כן לחלוץ הנקרא מודארה וימי שבו לו בחוליו הכואו אלו יכלו לנפשו ידיו כל'ם ויום יורד גדול ונותנתו לנפתי ית' וגם ירדו אסורות שלא לעבור על מולתו ור' יצחק אבא' כסוי' כסוי' כל'ם ית' ומהו חזית מתקרב כלום * (הקסא' ור' אדא' סלקא' ועדא' ביטמקו' הלא לא יקום חבל צבור כלום ומי') כל'ם עובי' האמירה היו נקיים בכסיו ועב' * (יבא' חקן ברכת הארץ' לאדות לה') אמר האמירה לאבותי * (עכס' משני חטאנו וכל'ם מנחם איתנו חייבים לאדות אבותי) הודא' עליהם כפי דין התלמוד * והאם ים פתחון פה לבעל הדין לחלוק ולומר כי כיון שאנחנו גבושים כן הארץ הקדושה אלו אומה נחמיו לאדות על שבהם לאבותינו ונמר הארץ' שחקן יאובע בנפשותינו אלו פתגמי' אלו סדר' בלי חוכמה כלל דבשלמא ברכת ית' שחקן חסד בעת ירידת הדין יאדא' אל' היום איתנו מחמלה עד שיהיו כל'ם חסות כל'ם כיון קסא' ויחזיתו כל'ם אלוס קרעית ים סוף וחמדי כל'ם אלוס * עכס' * עמנו נמיס נפשותינו לנפון אמוון לכל ברויותו רחוי לבד ולאדות כמו על ירידת הדין ולכן הוא ברכת ירידה פתחו כן ובחמד דורתיים אחר' כמכס בן אר' את הטוב כל'ם עטביו וירכס ברכת שליטתו שחקנו וד' וכלת' על הארץ' ועל הארץ' אית' גם עתה אלוס ים שחמשת כסאיוס כן חסדו התפלות לה' על כל'ם והסדוק

נחמיה

חשלי

יִרְמְיָה

פין

תלבים

תלים

צ"ל

אִינְהוּ לִיצְנֻתָא לִיצְנֵי הָרֹר מַה הוּא עוֹשִׂין הוֹלְכִין אַצֵּל
חֲלוֹנוֹתָיו שֶׁל דֹּר וְאוֹמְרִים לוֹ אִמְתִּי יִבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ אִמְתִּי בֵּית ה' נֶלֶךְ הוּא אוֹמֵר אַע"פ שֶׁהָם
מִתְכוּנִים לְהַכְעִיבֵנִי שֶׁמָּא אֵין דְּרִיתִי *שִׁמְחִיתִי בְּאוֹמְרִי
לִי בֵּית ה' נֶלֶךְ :

מ"ס
קכב

מִכָּאן לְחַדְנוּ מוֹעֵלָת גְּדוֹל וְהוּא שֶׁרָאוּ לֵבָל אִם חָס וְיִשָּׁר שִׁיחָה נִקְסָף
 וּמִשְׁתַּקָּק אֵל סִטּוֹ כְּלִילָה עִם הַיּוֹם שֶׁמֶנֶךְ מִמֶּנּוּ לוֹ לְבָדוּ הַפֶּסֶחַ
 וְעַד כְּמוֹ עֵינֵי בֵּית הַיּוֹם שֶׁהָם "לְדוֹד רַק אֵתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם
 בְּרַק אִתָּה שִׁמְחָה כְּמִסָּה" :

ח
קכ"ב

כֹּד דִּמְךָ רַבִּי בִּין בֶּר חֵיָא עַל לִגְבִּיהָ רַבִּי וְעִירָא וּפִאטֵר
עָלֵי *מִתּוֹקָה שְׁנַת הָעוֹבֵד וְגו' יִישֵׁן אֵין כְּתִיב כֹּאן
אֵלָּא יֵאבֵל מִשָּׁל לַמֶּלֶךְ שֶׁשֹּׁכֵר פּוֹעֵלִים דְּרַבְהָ וְהִיהָ שֵׁם
פּוֹעֵל אַחֵר שְׂהִיָּה מִתְכַּשֵּׁר בְּמֵלָאכְתּוֹ וְיִתֵּר מִן הַכֵּל מַה
עִשָּׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ וְנָטְלוּ וְהִיהָ מִהֲלָךְ עִמָּא אֲרוֹכוֹת וְקִצְרוֹת
לְעִתּוֹתֵי עֵרֶב נִכְסֵּמוּ הַפּוֹעֵלִים לִישׁוֹל שְׂכָרָן וְנִכְסֵּמוּ גַם הוּא
וְנָטְל שְׂכָרוֹ מִשָּׁל הַתַּחְתּוֹל הַפּוֹעֵלִים מִתְרַעֲמִים וְאוֹמְרִים
אֲנוּ יִעָנּוּ כָּל הַיּוֹם וְהָ לֹא יִעַן ב' שְׁעוֹת בְּיוֹם וְנָטְל
שְׂכָרוֹ מִשָּׁלם * אֲמַר לָהֶם יִגְעוּהָ בְּב' שְׁעוֹת מַה שְׁלֹא
'יִגְעֵתֶם אַחֶם כָּל הַיּוֹם * כִּךְ יִגַּע רַבִּי בִּין בֶּר חֵיָא בְּתוֹרָה
לכ"ח שְׁנֵה מַה שְׁלֹא יִגַּע תִּלְמִיד וְחִיק בְּמֵאָה שְׁנֵה :

כֹּד דִּמְךָ רַבִּי בִּין דְּרִךְ חֲכָמִי הַפִּלְמוֹד שֶׁל לִסְכּוֹר לִשְׁוֹן מִיתָה
כְּחֻמִּים דִּקְרִישׁ אֵלָּא הֵא מְדַבְּרִים בְּלִשְׁוֹן כְּבוֹד דִּמְךָ ר"ל כְּשִׁינִין אֵין מִיתָה
 אֵלָּא כְּחֻמִּים שִׁיחָה וְהִתָּה מוֹיִי הַסְכִּינָה : יִישֵׁן אֵין כְּתִיב כֹּאן אֵלָּא וְאֵבֵל
 רָאוּ לִידֵד אֵין יִתְפַּרֵּשׁ הַפִּסְקוֹר וְיִפֵּה אִם יִאֲמַר יִישֵׁן וְעִתָּה שְׁלֹמֵר יֵאבֵל אֵין
 יִסְכִּים עִם עֵינֵי הַשֵּׁשׁל הַתֵּלֶךְ שֶׁכֶּר מוֹעִלִים : וְהִל"ל כִּי אִם אֲחֵר
 יִישֵׁן יֵבֵל מִתְכוּן עִם שִׁיחָה דְקָרָא שְׁלֹמֵר כִּי הַעֲשִׂיר לְרוֹב הַשּׁוֹכֵעַ שִׁם לֹא
 מִתְיָרֵן וְנִכְסִים אֵינְנֵן יֹכֵל לִישֵׁן בְּלִילָה כִּי אִם מִעֵט כְּשִׁיחָה סִטּוֹל כְּשִׁיחָה כְּשִׁיחָה
 מַה מְלִילָה שֶׁל יֵאבֵל בְּגִימִים *וְהוֹדִי לֵילָה לְגִבּוֹל וְלִגְבוֹל כִּי אֵשֶׁר לוֹ וְשֵׁם כְּמִסָּה
 תִּהְיֶה אֲרוֹכָה אֲחֵרִיתָּה מִרָּה לְכַנְעִיָּה אֵבֵל הָעוֹבֵד הוּא בְּהֶפֶר ר"ל הַנוֹן וּמִתְפַּרְנֵס
 מִיִּנְיָה כְּפִין מִתּוֹקָה שְׂכָר אֵין ע"פ שְׂתִיחָה מִתְחַלֵּת הַלִּילָה עַד דְּרִיחָה
 וְיִתֵּר אֵין לוֹ מִתּוֹמֵם לְשִׁמּוֹר מִן הַאֲלֵנִים בְּלִילָה : אֵבֵל עִתָּה שְׁלֹמֵר יֵאבֵל
 אֵין שִׁירּוֹשׁ כִּן אֵלָּא אִם מִתְעַן וְשֵׁם הַרְבֵּה יִסְיָה יִעַן מִתְלַחֲתוֹ כְּדִי לֵאבֹל כְּלוֹמֵר
 בִּין שִׁיעָה הַשְׁתַּדְּלוֹת הַרְבֵּה אִין מִתְעַן כְּדִי לְבָקֶשׁ מֵאֲחֵלָּה תִּתְעַנֵּן בְּדָשׁ נִפְשָׁה
 וְעַרְבָּה שְׂכָרָה שֶׁהוּא כְּנוֹי לְמַשְׁרֵתוֹ מִן הָעוֹלָה הֵא גַם אִם מִתְכַּתֵּי יִמִּי וְהַשְׁתַּדֵּל
 מִעַתָּה לְהַשִּׁיב מֵאֲחֵלָּה : וְרִאשִׁית בְּפִרְשָׁה * לְקַהֵלָת שְׂהִיחָה מִדְּרָשׁ וְיִפֵּרשׁ תִּיבָּה
 יֵאבֵל לֵאמֹר יִסְכִּים בְּיָה וְכִין תִּיבָּה מִדְּרָשׁ וְ"ל מִתּוֹקָה שְׂנֵה הָעוֹבֵד אִם מִתְעַן
 יִמִּי שְׁנוֹ וְשֵׁם הַרְבֵּה יֵאבֵל שְׂכָרָה מִתְעַנֵּן כְּמִרְכָּה מִשָּׁה פִּרְשָׁה אִתְּ יִשְׂרָאֵל מ'
 שֵׁה וְשִׁמּוֹלָל מִתְעַן וְהִתְיָרֵן בְּקוֹרָאֵי שְׁמוֹ כִּי נִדְרָשׁ מִתְחַלֵּת עַד כֹּאן
 א"ל לְפִי הַגְּהִיָּה אֵינוֹ קִשָּׁה בְּלֹס :

נָטְלוּ וְהִים מִהֲלָךְ עִמּוֹ וכו' כֹּאן נִרְמֵז עֵינֵי גְּדוֹל הַנֶּפֶשׁ בְּב' פִּסִּים * **הֵאָדָּר**
 כִּי מִיד שְׂעֵת פְּטִירַת הַדִּיק תִּתְעַנֵּן נִפְשָׁה בְּב' ע"ה : **הֵאָדָּר** וְהִים
 יִעֲלֶה לְשִׁיחָה עֲלִיּוֹנָה אֵל מִעֲלֵה וְיִתֵּר שְׂלֵחָה : הֵאָדָּרָה הוּא רְמוּזָה בְּהִתְלָךְ
 עִמּוֹ אֲרוֹכוֹת וְקִצְרוֹת : הַסְכִּינָה הוּא רְמוּזָה בְּמ' ע"ה לְעַרֵב נִכְסֵּמוּ הַפּוֹעֵלִים וכו' :
רַבִּי *וְעִירָא כִּד סָלִיק לְהַבָּא אִקְיוֹ דִּם אוֹל בְּעִי מִבּוֹן הָרִין
לִישְׂרָא דְקוֹפֵר מִטְּבַחָא * אֲמַר לִיה בְּכַמְהָ הָרִין
לִישְׂרָא * אֲמַר לִיה בְּחַמְשִׁין מִנִּי וְהָרִין קוֹרְסִין א"ל סָב לךְ
שְׁתִּין וְלֹא קָבֵל עָלָיו סָב לךְ שְׁבַעֲיָן וְלֹא קָבֵל עָלָיו * סָלִיק
עַד רִמְטִי לִמָּאָה וְלֹא קָבֵל עָלָיו . א"ל עֵבִיר כְּמִנְהֶךְ
וְיִתֵּב לִיה בְּרַמְשָׁא נַחַת לְבִי וְעִירָא אֲמַר לֵין לְרַבְנָן מַה
בִּישׁ הָרִין מִנְהָ * דְּהִכָּא דְלֵא אֲכִיל בֶּר גִּישׁ לִישְׂרָא דְקוֹפֵר
חֵיב לֵב א

הַסְכִּינָה * ו"ל מִתְכַּתֵּב בְּפִירוֹשׁוֹ בְּנֵה * מַה שִׁמְחִיתִי לְעַמִּי הֵא עַל דְּרִךְ הַשְׁלֹחַ כְּדִי
 לְהַשְׁכִּיחַ פִּי * חוֹדֵל לְבָרִי * כְּמוֹ שְׂמִירָה * בִּיחַד בְּנִמֵּר * שְׁלֹחַ וְהַשְׁכִּיחַ יִתֵּב בְּפִירוֹשׁ
 הַפִּסְקוֹ בְּאִמְרוֹ לְמַעַן תַּחֲיוֹן הוּא כְּמוֹ פ' לְמַעַן יִרְבּוּ יוֹמֵיכֶם אֵלָּין כְּבוֹנֵה צו
 שְׁעֵטֶם תִּלְוֹת וּשְׂמֵחָתֵם אֵין דְּבָרִי אֵלָּה וְגו' וְקִרְצָתֶם וְגוֹמֵר וְכִתְּבִתֶּם וְגוֹמֵר הוּא
 כְּדִי שִׁירְבוּ יוֹמֵיכֶם וְגו' רַק לְהוֹדוֹעַ שִׁמְיָךְ לֵאס מִקְדוֹשׁ הַמִּלּוֹת יִרְבּוּ יוֹמֵיכֶם וְיִמִּי
 בְּיָמֵיכֶם * אֵלָּא אֵין זֶה הַשֵּׁטֶם עֲלֵינוּ לְזוּי הַמִּלּוֹת הֵם רַק יֵאֵס לֵאס תְּחִלָּתִי אֲחֵרִין
 יוֹתֵר מְעוֹלָה וּמִשְׁבּוֹחַ וְאֵין עֵרֹךְ אֵלָּו הוּא נִלְוֹת הַנֶּפֶשׁ וְלִכּוֹת לְחַיֵּי ע"ה *
 וְכִן רָאוּ לְפָרֵשׁ לְמַעַן תַּחֲיוֹן וְגוֹמֵר שֶׁלֹּא לְהוֹדוֹעַ שֶׁלֹּא וְיִתְכַּתֵּב מִשְׁפִּירַת
 הַמִּלּוֹת תַּחֲיוֹן וְרַבְנִים וְכֹאֵם וִירְשָׁתֵם אִתְּ הָאָרֶץ עִם בֵּית שִׁמְשֹׁן שִׁמְשֹׁן אֲחֵרִין
 עֲלֵינוּ לְשִׁמִּירַת הַמִּלּוֹת הוּא יוֹתֵר מְעוֹלָה וְנִדְרָשׁ וְשִׁלְיוֹן בְּמִלּוֹת הַמִּלּוֹת בְּאָרֶץ
 אֵין לְהִלְחִין דַּעַת נִפְשָׁה שֶׁנִּלְשׁוּתִי בְּנֵה כְּדִי שֶׁלֹּא יִדְּעִים וְכֹאֵה מִתִּיד
 לִירוֹשָׁתִי הָאָרֶץ : רַק הָאָרֶץ נִתְּרָגְתָּ מִה שְׁקִידָה תְּחִלָּתִי וְכֹאֵלְמוֹת קִיּוֹס
 תּוֹרָה וְכֹאֵלְמוֹת הַתְּלִיּוֹת בִּה מוֹכֵה לִי הַשֵּׁטֶם הַבָּא * יִתְכַּתֵּב עֲלֵינוּ רִמּוֹ לִיה
 בְּפִירוֹשׁ לְמַעַן יִרְבּוּ יוֹמֵיכֶם וְגו' אִם שִׁמְחִיתִיכֶם יִרְבּוּ יוֹמֵיכֶם וְיִמִּי בְּיָמֵיכֶם וְשֵׁם
 לֹא יִתְקַצְרוּ שְׂדֵרֵי תוֹרָה נִדְרָשׁן מִכָּל לֹא אֵתָּה שְׂמֵחָה וְכִן מִכָּל הֵן אֵתָּה
 שְׂמֵחָה לֹא ע"ה * הֵא גַם הַרְבֵּה בִּיה כּוֹנֵם הַפִּסְקוֹ שֶׁלֹּא לְהוֹדוֹעַ שְׂכָר וְעוֹשֵׁם
 הַמִּלּוֹת בְּנֵה * וְקִרְצָתֶם וְיִתֵּר שִׁירְבוּ יוֹמֵיכֶם וְהַשְׁכִּיחַ קוֹרְסִים * אֵבֵל תְּחִלָּתִי
 אֲחֵרִין אֲחֵיחִי לֵאס הוּא כְּשִׁלְיוֹן הַגְּדוֹל וְאֵין סִפֵּק * שִׁמְשֹׁן כִּי הַמִּלּוֹת נִרְמִזוּ
 שְׂחִי כְּבוֹנוֹת הַמִּלּוֹת וְהוּא לִי פִירָה * בְּאִתְּרֵיהֶם וּשְׂמִירַת אִתְּ מוֹתָה * אֵלָּהִךְ
 לִגְבֵּת בְּדִרְבּוֹ וְלִירְשָׁתִי אֲחֵלָּה חֲשָׁה הַרְבֵּה בְּפִירוֹשׁוֹ בְּנִמֵּר לְסִכּוֹרִים אֵלָּה הַאֲדָר
 לְפִירוֹתֵה שִׁמְשֹׁן כִּדְרָה כִּין מִתְכַּתֵּב עִם שְׂמִירַתֵה בְּנִמֵּר בְּרִיתִי לְסִכּוֹרִים יִרְבּוּ
 הָאָרֶץ * אֵבֵל תְּלִמִּידֵי רַבְנָן יוֹנֵה בְּפִירוֹשׁם לְהַלְבוֹת הִרְ"ף לֹא תִתְקַר * דַּעַתָּה
 עַד שִׁכְלִיר * שְׂחִינָן שִׁכְתָּבָה כְּמִי הִרְאִיתִי * וְיִתְכַּתֵּב עֲקִירַת עוֹלָה בְּחִירוֹתָה
 דְּכִיתִי וְיִתֵּן לֵאס אֲרִזּוֹת גּוֹיִם בְּעֵבֶר * יִשְׁמְרוּ חֲקִיו וְתוֹרֵתֵינוּ * וְנִקְרְבִי וְנִלְחִי
 סַעַד לְבָרִי בְּפ' הִרְ"ף * עוֹרָא שְׂכָתָה בְּפ' פִּסְקוֹ כִּי תִלְוֹתֵה שְׁעֵטֶם אִם רִיחָה
 לְשִׁמּוֹר הַמִּלּוֹת לְמַעַן תַּחֲיוֹן וְכִין אִתְּ הַדֶּרֶךְ * וְפ' פִּסְקוֹ לְמַעַן יִרְבּוּ כְּתָב וְשֵׁם
 תִּשְׁמִינֵן עַל לֵב לֹא תִתְקַדְּוּ וְעַל הָאָרֶץ רַק תִּתְקַדְּוּ * יִמִּי כִיּוֹי הַשֵּׁמִי עַל
 הָאָרֶץ * וְאֲחִיבֹשׁ כְּבוֹנוֹת עֲלֵינוּ בְּשִׁי לְשׁוֹת לֹא לְרִמּוֹ * אֵל מַה שִׁמְחִיתִי
 וְכֹאֵר הִים אִתְּ * מְגַדִּילֵה הַמְּדַבְּרִים עֲלֵינוּ לְשִׁלְיוֹן גְּדוֹל לְפִינוּ כִּי בְּתַקּוֹמוֹת רַבִּים
 תִּתְפַּרֵּשׁ כִּן תִּיבֵן לְמַעַן רָאוּנוּ לְמוֹר שִׁירְבוּ מִתְיָרֵן * זֶה מַה כְּמוֹ
 כְּסִפֵּם וְהִסָּם עִם לֵאס עֲלֵינוּ לְמַעַן יִרְבּוּ שְׁפִירוֹשׁוֹ שְׂמִיחָה מַעֲשִׂית הַעֲלָמִים
 שִׁכְרַת אֵבֵל לֹא שְׂמִירַת שִׁין עִסָּה לְעַבְדָּר * יִכְרַת וְהָ פִּסְטוֹ :
וְלִמְרַבִּי דְקוֹדֵק בִּנְיָמִן * הִירֵשׁ * יֵאֵל לִי מוֹעֵלָת גְּדוֹל מִתְכַּתֵּב שִׁמְחִיתִי בִּיה
וְהוּא לְחֹק יִדִּים רְפוּת אֵל עִם * הֵא * אֵלָּה אֲבָר אֲרִזּוֹת גּוֹיִם הִין
אָרֶץ מוֹלְדֵנוּ וְאֲבֹתֵינוּ וְאֲבוֹתֵינוּ אֲבֹתֵינוּ שֶׁם נִקְבְּרוּ וְגַם הֵם גִּסִּם אֲחֵנָּה לֹא
הַשְׁתַּדְּלוּ בְּחֻקָּה הֵן לְגוֹר הָאָרֶץ קִרְצָתִי * וְהִי זֹאת נִתְחַתֵּב קִיּוֹס תּוֹרָה
וְהִלּוֹת בְּלֹל אֲרִזּוֹת מְנוֹרֵינוּ כִּי כְּמוֹ הוּא מִתְעַדֵּה לְאֲבֹתֵינוּ וְלֹא בְּהִיּוֹת עֵיקֶר
לְמוֹדֵנוּ בְּעֵינֵן וְכַעֲשָׂה בְּכָל הַמִּלּוֹת שֶׁהֵם חוֹבֵת הַגּוֹף וְאֲבִיחָה חוֹבֵת הַלְּבָבוֹת
בְּמִלּוֹת עֲשָׂה וְכַעֲשָׂה לֹא תִתְעַשֶּׂה וְעַל הַכֵּל מִפְּעִיחָתֵינוּ לְמַעַן לִישׁוֹתָה נִפְשָׁה
בְּאִתְּרֵיהֶם מִשָּׁה דְקָדָה כְּמִי מִתְיָרֵן * ו"ל לְפִיחָה לִישׁוֹתָה אֲבִיחָה אֵל הַתְּחִינָן יוֹתֵר
וְיִתְכַּתֵּב נִבְרָאוֹת וְיִבְרָאוֹ ע"ה אֲשֶׁר עָן בְּעֵין גְּדוֹלָה בְּכֹחַ ה' לִינוֹן :

היה קורא פרק שני

רַבִּי יוֹחָנָן הוּא מִסְתַּמֵּךְ עַל רַבִּי יַעֲקֹב בֶּר אִידִי וְהוּא
רַבִּי אֱלֵעָזָר חֲמִי לִיה וְהַמְעַבֵּר לִיה מִן קִמְטִי אֲמַר
לִיה תִּרְיָן מִלִּין עֵבֶר לִי הָרִין כְּבִלְאִי הָרָא דְלֹא שְׂאִיל
בְּשִׁלְמִי וְהָרָא דְלֹא אֲמַר שְׂמַעְתָּא מִן שְׂמִי * אֲמַר לִיה כִּן
אֵינוֹן נִתְנִין גְּבִירָתִי דוֹעִירָא דְלֹא שְׂאִיל בְּשִׁלְמִי הָרָבָה
דִּאֲדִינוּ מִקִּיבִימִן * רִאשִׁינִי נִעְרִים וְנִחְבָּר * וְגוֹמֵר :
**רַבִּי יוֹחָנָן הוּא מִסְתַּמֵּךְ פִּי * נִשְׁעֵן וְיִתְחַלְּקֵן בְּנִית רַבִּי יַעֲקֹב (י"ח פ') *
 שְׂבַעֲלָה מִדֵּר הִים לְפִי הִים נִשְׁעֵן עַל ר' יַעֲקֹב בֶּר אִידִי) וְהִים רַבִּי אֱלֵעָזָר
 וְהוּא וְיִתְחַלְּקֵן מִפְּנֵי וְלֹא הִים מִדְּרַב עִמּוֹ כִּלְלָה שְׂעִיל לְשִׁלְיוֹן בְּשִׁלְמוֹ * וְיִתֵּר
 בְּעִינֵי ר' יוֹחָנָן וְחֲשָׁה שְׂמִיחָה עִם כִּי וְכִיכִי לוֹ רַבִּי יַעֲקֹב מִדְּרַב עוֹלָה הוּא
 כְּמִ"ס אִיב * וְהִין מִסְכּוֹק דְקוֹדֵקָה לְשִׁין אִם אֲחֵרִי בְּלִילָה וְהוּא שִׁירְבוּ נִעַר *
 אִין אִם אֲחֵרִי הָרִין בְּלִילָה וְשִׁירְבוּ שִׁיחָה בְּלִילָה ע"ה * מִתְקַרָּה רַבִּי אִידִי רַב :**

א"י
כ"ב

ירושלמי ברכות

עד דמחו ליה חד קורסין * אמרו ליה מאי האי אמר לון
ראי לא לקי לא אכיל בישראל * אמרו ליה למה * תני לון
עובדא שלהין בעון לאיתויי אשכחן ארניה נפיק א"ל
מאי כל הכון אמר לון וייתי עלאי דלא כעסית עלוי מסבר
פסיעה מנהגא הוא כן אלא *ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו
מסריכום רבי פנחס אמר קשה ליצנות שתחלתה יסורין
וסופה כלייה שנאמר ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו
מסריכום וסופה כלייה דכתיב כי כלה ונחרצה וגומר :

קופר בשר בלשון ארמי : קורסין פי' בשרוך ענין חלקות וזה פירוש לשון
המאמר מועסק ללשון הקדש רבי * ועירא הים בבלי וזהו עולה לא"י
כשעלה לגס מלך לקנות לישראל א"ל בשר הטענה א"ל כמה חתן לך בעד לישראל
ואת א"ל בל' מנה ומכה אחת * א"ל קח לך ס' מנה ולא חלקי כלל ולא רזה
חור וא"ל קח לך ע' ולא חלקי ולא רזה * חור וא"ל כפעס בפעס עד ק'
דיגרי ולא רזה א"ל עשה כמנהגך ונתן לו הכל כמו שאלה הטענה * בערב ירד
רבי ועירא לבית הוועד * אמר להם לאנשי הוועד רבותינו מה טעם למנהג
הרע הים שהוא בנינים אמרו לו מה זה באחרת * א"ל שאל אינו מקבל חלקות
אינו אוכל בשר * אמרו לו למה * ספר להם המעשה * שלחו להביא הטבח
ויבא לפניהם לידע מה היה זה * אמר להם יבא עליך כך וכך שלא כעסית עליו
וכי היה חושב וסובר שכן המנהג * אינו כן שהרי הביא מזהיר ואומר אל
תתלוצצו וגומר * והריני מוספק אם ללשון הוא מוטעה כי כפי הגרסה הטבח
היה הליגן שלא היה מוכר הבשר אם לא יקבל הקונה חלקות אחד והיה זה
הוא ענינו מזהיר ואומר הביא מזה * בעבור זה חכמתי אולי טעות סופר
מי שכתב אלא ועתה אל תתלוצצו * אבל הלשון אמיתי הוא אמרו ליה ויבא
הענין כפשוטו * הטבח התהלך בארזי שח' שהיה מנהגו כן * וזה שאלו לו
מנה וחד קורסין היה שחוק ולעב בדרך המשחקים ועם זה היה אמרו לו
שהיה ראוי ליענם על ליצנותו שכן אמר הביא ועתה אל תתלוצצו וגומר וזה
המתייבש בעיני כפי הפסע אע"פ שאני אות' שהפס' מוטעה וכדי לקיים לה' הסבר
שח' שהוא כתוב בלשון אלא ועתה אל תתלוצצו ואם כן כעסו עליו היה מזהיר
בדברי הביא הלכתי דרך אחרת ואלו לומר * הטבח חשב לך * ועירא בליגן כמה
שאל ממנו כמה היה וזהו הליגור * כי לא היה לו לומר רק חן לו בדגור אחד או
דיגרי בשר כי יורה שהיה בשר שחוק * ועוד מפני שאלו הדיון לישראל
היה ראוי לשלול על סתם לישראל ולא על זאת הרמזיה שאלו היה מבקר
שמן ע"ד מה שאלו בפסחים מאן דאכלי אליפת פי' בשר * האלוי שמן טבי
בעלייתא וכל מבקש בשר שמן תענוגי בני אדם ראוי לקרותו ליגן * כי כן
פי' הפסוק כנגד האומרים כרתנו ברית עם מות וכו' * שורה היות כוונתם
תענוגיים על יום המיתה ושאלו טוב * בלום רק שאלו ועתה ולנצל כדבר
ואת גוס הטבח וא"ל שחוק דיגריים רבים בלישראל ועוד חד קורסין אולי ע"י
זה יסוב ממשכנתו הרעה ולא יחוש אל התענוג והוא לא כן עשה אלא היה
מוסיף לו י' בכל עת ועל זה הכוונה בהכירו אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכום
באומר לו שלעולם יסריכו בתלקות א"ל פ' ויסיקו על המהון * ויותר פסוק
בעיני הדרך הראבון וסעיהם עולים אל כוונ' אחת להאריך הליצנות אבל יש הבדל
בניהם * לפי' הא' ר"ל שלא לדבר בדברי ליצנות * ולפי' הב' הכוונה בו כנגד
התלוצצו המאדומה הטובות וכותר בתענוגי העולם כי זאת היתה כוונה הביא
באומר בתפלתו ואת שמעו דבר ה' אלהי ללון * (תב' י"מ שגדולו לכותב
בירשא משוכנת אלא ועתה אל וגו' * אין ספק ויש ליכנס בסתם * תלמודא אמר
מפני מה מת בשר * ועירא לא עניס אותו אלא ועתה וגומר או ר' * ועירא דאמר
טעם זה למית הטבח) :

אין עומדין פרק חמישי

תני לא יעמוד ויתפלל לא מתוך שחוק ולא מתוך
שיחה ולא מתוך קלות ראש וכו' אלא מתוך דברי
תורה * וכן לא יבשר מחברו וכו' שכן מצינו בגביאים
שהיו חותמים בדבריהם בדברי שבת ונחמות : א"ה

אלעזר חזן מירמיה שחתם בדברי תוכחות וכו' נכתוב
לעיל בפרק זה עד והכתיב * כי אם מאוס מאסתנו *
השיבנו תחת כי אם מאוס וגומר * ואף אליו לא נפטר
מאלישע אלא מתוך ד"ת דכתיב * ויהי המה דולכים
הלך ודבר כמה היו עסקין רבי אחא אמר בק"ש היו
עסקין היך כמו דכתיב * ודברת בם ר' יודן אמר בבבירא דגריס
עולם היו עסקין היינו דכתיב * בדבר ה' שמים נעשו *
רבי יודן כריה דרבי אבין אמר בנחמיות ירושלים היו יסעיה
עסקים הה"ד * דברו על לב ירושלים רבנן אמרי יסעיה
במרכבה היו עסקין הה"ד * והנה רכב איש וסוסי איש
וגו' * רבי חזקיה בשם רבי יוחנן אמר לעולם אל יהא ז' הפסוק
הפסוק הזה מתוך פיה * ה' צבאות עמנו משגב לנו וגו' * מליס
רבי יוחי בשם רבי יוחנן אמר וחבריה * ה' צבאות אשרי מו
אדם בוטח כך :

המעם בת"ש החמיוס שהיו עוסקים בקריאת טעם או בביראת עולם
שורא להם חניב ודבר מיוחדת כי מה לנו שדע א"ס חיו מדברי
או לא אבל כל לרמוז שהיו מדברים בעניינים עליונים שומר בהם לזכור
כמו קריאת שמע או ביראת עולם * וחכם אחד הוסיף שהיו משנינים בנבואת'
הגאולה העתידה אחר שהיו שאלו בה ג"כ לאון דבור דבר על לב ירושלים
ורבנן אמרי שפי' הפסוק נמשך שהיו חולקים ומדברים בעניני המרכבה אשר
ראו בעיניהם וזהו רכב א"ס :

א"ר פנחס המתפלל בכה"כ כאלו מקריב מנחה מזהרה
מה טעם * כאשר יביאו בני ישראל את המנחה יסעיה
בכלי טהור בית ה' רבי רמיה אמר * דרשו ה' ברמצאו סו
היכן הוא עומד בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אמר סס
רבי ולא עוד אלא שהש"י עומד על גבם שנאמר * אלהים מליס
נצב בעדתי אל' * רבי הונא אומר זה שהוא דולק לבית פס
הכנסת צריך להקל את רגליו שנאמר * ונרעה נרדפה חוטטו
לדעת את ה' וכשהוא יוצא צריך להקל קימעת ומה טעם
* כי אתה צעדי תספור :

רבי חנינא בן דוסא היה עומד ומתפלל ובא חברבר י
ורבישו ולא הפסיק את תפלתו והלכו ומצאו אותו
חברבר מת ומוטל על גב חורו אמרו אוי לאדם שישנו
חברבר ואוי לו לחברבר שישן את רבי חנינא בן דוסא
ומה עסקין דרדון חברבר כדן דא נבית לבר נש אי בר
נש קדים למיא חברברא מאית ואי חברברא קדים למיא
בר נש מאית * אמרו ליה תלמידיו רבי ולא הרגשת אמר
לון יבא עלי מתוך שהיה לבי מכוון בתפלה אם הרגשתי
אמר רבי יצחק ברא לו הקב"ה מעין תחת כפות רגליו
לקיים מה שנאמר * רצון וראוי יעשה ואת שדעתם ישמע מליס
קספ ויושיעם :

אמר ריב"ל אם עשו שפתותיו של אדם תנובה מכוסר
שנשמעת תפלתו שנאמר * בורא נב שפתים סעיה
וגומר כשם שתחית המתים חיים הם לעולם כך ירירת
גשמים חיים לעולם רבי חייא שמע לה מן הרא * אחיינו ופס
מיומים

בית המקדש למתפלל בזה"כ. וזה"כ ברחמי שומע"כ. התפלה האחרת בזה"כ ופי' הפסוק כפי דרשה זאת כאשר יביאנו בני ישראל את המנחה בכלי טהור כן הוא בית ה' שהוא בזה"כ כלומר מתפלת בזה"כ והמנחה הבאה בכלי טהור כן בזה"כ בדברים שזים זה לזה. ורבי ירמיה דרש פסוק בהללו על המקום ור"ל בכל המקום שהוא נמצא שהוא בתי כנסיות ובתי מדרשות ופי' זה נוסף על פי' מדרש אחר שנאמר על הזמן ופירושו בזמן שהוא נמצא בעשרה ימים שבין ר"ה ל"ה וכו' :

צערי תספור הנה זה דקדוק נכבד כי כשאלו יולא מבית הכנסת לעסוק בצנייני העולם ראוי לכוון כל דבריו בכלל ופרט לעבודת ה' וי' ואל יתפלה לענייני הבלי עולם אבל בהליכתו לבית הכנסת הלאו שלא יתעבד בדרך בשום עסק מענינים ועולמים רק שיכניס בזמן ונפשו מהרה בבית תפלה : **מעשה** ר' חנינא נזכר ב"כ בנח"ו וס' נקרא ערוד וכן חברי פירוש ב"כ ארסי הנולד מן הנחש והסב כשנשקקו זה לזה : לקיים מה שנאמר רצון ראיו וגומר הלא זה פי' לא בדרך הלכה שלא בדרך הפשט ור"ל שונחם ישמע ויודיעם מכל סכנה הבאה עליהם בעת היחוס מתפללין כמו שקרה לרבי חנינא שבחיותו מתפלל על דבר מה נשכו חברי ר' חנינא ויודיעו להם יתברך מאותה סכנה שנודע לו מעיין :

רבי ברכיה ורבין חולקין על פניו אם הודה הקב"ה לכל שבועות ואפילו על לא ידע כי אם לשי דברו : ולדעת האומר על הכל שלא בשאל כיין שלא אמר ה"ה אלא"כ רק ואמנה מעט ולא הזכיר על היין הותר נדר הטל וזה פי' איכן שזכר בירושלמי : נתקן בנח"ו ארסי"ו שרופאים בעלי מלאכה היו מביאין בתורה וס' כל לילה וגם כל השבועות לכל חתולים וזכות : ומה שחשוב בשבט זה הענין שהקב"ה מבטיח ב' מיני השבועות ועושה ב' מיני נסים : היין א"ל השבוע נסיית המפורסמת מתשלל לירידת המזג הנראה לעינינו המלי' חסדי השבוע נסיית המפורסמת מתשלל לירידת השל' בלתי נודעת אללנו מאין חסד עם היותה כנגד התולד' וגם כנגד השבועות שם רצון בלחורו שפי' על הקב"ה מחיה מתים שהוא דבר נעלם מיועשתו ובלתי מורגש וחסד א' סודר סוף על פי שבדבר אליו נפסקה השבועה המפורסמת לעולם נשפחה הנסתרת שמתוך אינה נעדרת מבניו של אברהם ככתוב במאמר סמוך לזה : וזה פי' ק"ו על ילדותו לרצון שאל"ו שעיניו העולם הזה הכל היה כמ"ו הילדות והשחרות בכל והכל נחמד ביד כבדים וחולות וגבוהים עליה"כ ורע אברהם מושגת השבועה נסיית מחלו יתברך והיסוד שכתבתי ללמוד זה הוא מה שכתב הר"ח א' עורר בחתלת פרש' ואח"כ וזהו ה' ארבע"ו ואחר זה דברים נוקדים וידע כי כפי השבוע :

וגולתיה שרעא מיניה לבשו שהוא מתגולל בו וזה פי' גולתיה הדיה מתפשטת ממנו ונפול לרצון ולא היה מבטיח בו לשי דנקותא בנרסמו : ופי' שרעא כמו שרוע וקולטו תרגום אונקלוס יתיר : ושמעתי שאל זה כיון הרש"י בפי' א' תרגום בדרך אל תתקשרו בדבר הלכה כדי שלא תרגו עליכם הדרך שרעא עסקם בעומק הלכה יצאו תושים בתדבר בישימון דרך :

כיצד מברכין פרק ששי

אמר רבי אבהו כתיב *פן תקדש המלאה הזרע אשר יב תזרע ותבואת הכרם העולם ומלואו עשוי ככרם דברים ומהו פריינו ברכה : רבי חזקיה בשם ריש לקיש *אמרת ככ לארני ה'אתה טובתי כל עליך אם אכלת וברכת כביב' ור' אלעזר כאלו משלך אכלת : דבר אחר כל עליך יבללו כל המיובות ויבאו עליך ר"א כל עליך מבלה אני טובתי בנוסף אמר רבי חייא מהו כל עליך אני מביא מטה בראש לעולם מבלעדיך כמה דכתיב *ובלעדיך לא ירים אדם ידו :

ראוי לנשך כותל כל הפירות האלה על לשון הפסוק ולדעת כלם הכרת שפירש דלא הפסוק שם דבר מוד עם נפשו כמו שורה לשון אחרת בלשון נקבה שידבר הכהן החייו אל הנפש המשתלל אחרת לה' ונכפי' **לב** **ב** **סוף**

ביומים וגומר וסמך ליה ונדעה נדרפה לדעת את ה' וכתוב *ויבא כגשם וגו' מכאן ראייה : כתיב *ויאמר אליה התשבי מתושבי הגלעד אל אחאב חי' אלהי ישראל אשר עמדת לפניו אם יהיה השנים האלה מל ומטר כי אם לפי דברי רבי ברכיה ורבין חר אמר על המטר נשמע לו ועל הטל לא נשמע לו וחר אמר בין על הטל בין על המטר נשמע לו מאן דאמר על המטר נשמע לו על הטל לא נשמע לו מן הרא *לך הראה וגו' ואתנה מטר וגומר : ומאן דאמר בין על הטל ובין על המטר נשמע לו איכן הותר נדרו של טל אמר רבי תנחומא אדעתיה סבירין לומר נדר שהותר מקצתו הותר כולו :

ואי בעית אימא בבנה של צרפית שנאמר *ויקרא אל ה' וגומר הנם על האלמנה אשר אני וגו' : אמר רבי יונה לאחר שגנב נרתקן של רופא עד שהוא יוצא נפצע בנו חוזר אצלו ואמר לו אדוני הרופא רפא את בני א"ל לך והחזר את הנרתק שכל מיני רפוא' נתונין שם ואני מרפא את בנך כך אמר הקב"ה לאליהו לך והתר נדרו של טל שאין המתיס חיים אלא בטללין ואני מחיה בנה של צרפית ומנין שאין המתיס חיים אלא בטללין דכתיב

*והיו מתיין נבלתי יקומון וגו' כי טל אורות מלך : אמר רבי יעקב דכפר חנין בשעה שעשה אברהם זקן רצוני חלים נשבעתי לו שאני מויו טל מבניו לעולם מ"ט *לך טל פי' ילדותך וכתוב בתורה נשבע ה' ולא ינחם ואין ילדותך קהלם אלא עולם של הכל כמה דאת אמרת *כי הילדות והשחרות הבל ואעפ"כ לך ש' ילדותך : א"ר יהודה בן פוי נתתיו לאברהם מתנה דכתיב *ויתן לך האלהים לידי עבירי' ומעשים רעים הגשמים נעצרים והם מביאין זקן אח' כגון רבי יוסי הגלילי והוא מפגיע בעדם והגשמי' יורדים אבל הטל אינו יורד בזכות בריה לעולם ומ"ט

כטל מאת ה' גומר אשר לא יקוה לאיש ולא יחל לבני אדם א"ר יוחנן ברית כרותה הלמך הגדה מתוך הספר לא במהרה הוא משכחה ר' תנחומא אמר הסוכר תלמודו לא במהרה הוא משכח ומ"ט פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך וגומר אמר ר' יוחנן כל המציע תלמודו בצנעא לא במהרה הוא משכח שנאמר *ואת צנועים חכמה ריש לקיש מהני באורייתא סניא היה נפיק ליה לבר מן תחומא דשבתא ולא ידע לקיים מה שנאמר כבאהבתה תשנה תמיד רבי יודן בר ישמעאל הוי מהני באורייתא סניא היה נפיק וגולתיה שרעא מיניה והוא לא ידע לקיים מה שנאמר באהבתה תשנה תמיד :

כפי הנראה קרין מנחה הוא עין קל שהוא מעט קטח וזמן בעד אל קרין כבשים ואילים ושמורים ופרים ורחמנו לבא בעי והמנחה הנקראת לפני יתברך כמנהג רמיה הוא חביבה עליו שנאמר ונפס כי תקריב קרבן מנח' ודרשו רי"ל למע אחר ונפס לרצון שכתבתי לפני הקב"ה ואל המנחה שהוא קרבן עין כלל הקריב נפסו דומה לזה הסדל ומעלה גדולה שם בין המתפלל

ס' חלבים י"ו

ס' יח

ס' יו

י"ב

דבא

פי"ה

ס' אדם

תנא

י"ב

ס' ס' כ

להטב תשעה תחודתם שאין הריבוי בערך אל עצמותו ויתברר כי הוא אחד ופסוק אצל בערך אל הקדושות אפשר לומר ע"ה הכלול לזון ריבוי כאומר טב מריבות והבדלות רבות לכל עולות ועולות הכהאל ונחתהים במחמורו ויתברר בכל ה' עלמות' וגם יש חלק דק מורגש בין שאלה לטובת ל' וכן נסתתה היא מיוחדת באחרם בכל מיני קרבות ר"ל כריבוי הקרובה היא בערך אל עצמותו שאין ריבוי להחפול על ענינים חלוקים כמו שכתב ורפואה ומים ארוכים ודברים אחרים רבים ועל כל אחד מהן עמוד החון ומלחם בשפתו והק"ה מחלון וכו' ונחלתי בס"ה ואדם נכנס לב' והעמוד לאחר העמוד ומלחם בשפתו והק"ה מחלון וכו' והולך ר' סמלא לתשובה חלוקות להטב לתלמידים הכל למינין די תשובה אחת אע"פ שהשאלות חלוקות וזה מבורר בעיני ואין צורך להאריך.

דרש רבי שמלאי *אשרי שאל יעקב בערו וגומר ובתיב בתריה עושה שמים וארץ וגומר ובי מה ענין זה לזה אלא ב"ו יש לו פטרון אם שליט באפרכיא זו אינו שליט באחרת אפילו תימא קומקלוטור שליט הוא ביבשה שמה שליט בים אבל הקב"ה שליט בים וביבש הציל משה מחרב פרעה ויונה ממעי הדגה ותנניה מישאל ועזריה מראש ודניאל מבור אריות לכך נאמר עושה שמים וארץ את הים וגומר * ר"ל אמר ב"ו יש לו קרוב אם הוא עשיר מודה בו ואם הוא עני אינו מודה בו אבל הקב"ה אינו כן אלא אפילו ישראל נתונין בירידה לחתונתם הוא קראן אדיר רעוי שנאמר *למען אחי ורעוי וגומר וכן קרב"ה קורא לכל ישראל קרובים שנאמר וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני ישראל עם קרובו :

טז
תלים
קכו

תלים
קכז

ראוי לחפש ארץ ויהי פסוק למען אחי ורעוי ראה לדבריו כי הלא פסוק וירם קרן לעמו מבורר שאמר על הקב"ה חזקתו עם מה שנעלה מתנוהגלו את ס"ה הודו על ארץ ושמים וירם קרן לעמו והוא פ' חז כפי מדרש זה סבור ראשונה תלמים ואלוהים ושרים וסופטים כלם בכלל וגם כל קרשם עמו או עבדיו אבל ישראל כלם במעלה עליהם לקרובים עמו ולזה ירם קרן תהלה וירם קרן חסידיו * ר"ל ודברים ראשונה חסידים בזהם להם נאום תהלה וקראם חסידיו * ר"ל ודברים ראשונה ליהנות מיו השכינה ולכל השם הגדול הוסף כינוי אחר ויתר תשובה חסידיו עם בזהם שקראם ישראל ועם קרובו אך אמנם פסוק למען אחי ורעוי לא יתכן כפי הנראה תרגום המומחר וסופו שיהא מלמד ס"ה וזה משבתי בתקין זה כי יסוד פ' זה הוא מה שדרשו בפסוק ראשון שמתני באומרים לי שאמר דוד כנגד ליגני הדור המושכים להכניסו ככתוב למעלה בתחלת מדרש ירושלמי והערים שדור היו נסכים לנצח האמת ולכבוד דוד עומדות היו רגלינו וגו' כלומר מה לכל ליגני הדור להוכיח בני הדת כיון שרגלנו עומדות בתוך ירושלים העיר הבנויה ומנוונת כנגד ירושלים שנעלה וגם היום קודם ביון הדת סע עלו שבעים להחפול בתקום הנודע מקבלת אברהם אבינו וגם עקד את בנו ויקרא שמו ה' ויראה וגם סמה וטעם ביה דוד וזה אמנם חללים בעונם בזה שחזק עוב שאלו שלום וירושלים * ר"ל שאלו מהם והתפלל לפני על שלום וירושלים כי ביון הדת יומיו יבא וישי' שומע דברים טובים רגוים מתי אל השמים ויתברר להם בצורה עונה ונבחרת בך אולם ויחמור ימי שלום בחילן שלום צהלה וירחינו וירחינו מענינכם כי למען כלל ישראל שם אחי ורעוי לדברה לא נשך ב' ומהדר המומחר ומסדרו אחר מחיתמו למען בית ה' וגו' ר"ל האמת שראוי שיהיה כל איש ישראל מתאזהר ויכסוף לבני הדת אבל לא יהיה כמנוה רעם כמו שיהיה כוונת לילי הדור רק למען שיהא מוכנת להיות בית השם בארץ טוב לך רמז כנגד ירושלים אבל דברי הגוים אין ראוי לחוש להם ועל דרך זה יתקיים קרן למען אחי ורעוי יסוד דברי ס"ה * ואל"פ שאמר בתחלה שיר המנוחה לדוד לא יתחייב מזה שדוד היה מחבר כל המומחר רק שדור אחר שדור על יסוד דברי דוד שמתני באומרים לי * והפסוקים הנמשכים היו דברי אחרים כמו שאתרתי :

*אל תבזו כי זקנה אמך רבי יוסי ברבי בון אומר אם יתנישנו דברי תורה בפין אל תבזה להם ומה טעם חסלי אל תבזו כי זקנה אמך אמר רבי זעירא אם נתרוקנה אומתך עמוד וגודרה כשם שעשה * אלקנה שהיה מדרר את ישראל לפעמי רגלים * ה"ד * ועלה האיש הדוא מעירו מימימימה להשתחוות ולזכות וגו' * עת לעשות לה' ובנוי' * רבנן נהן מסרם דרין קרייה הפרו תורתך עת לעשות לה' רבי חלקיה בשם רבי סימון העושה תורתו עתים דרי זה * מפר ברית מ"ט הפרו תורתך עת לעשו' לה' תני ר"ש בן יוחאי אומר אם ראית הבריות שנתאישו מן התורה עמוד והתחוק בה ואתה מקבל שכר כולן מ"ט הפרו תורתך עת לעשו' לה' א"ר אלעז' מה התינוק הזה צריך לינוק בכל שעות שבוים כך כל אדם שבישראל צריך ליגע בתורה בכל שעות ושעות שבוים * רבי יונה בשם רבי ייסא כל פטטיא בישין ופטטיא דאורייתא טבין * כל ברכייתא טבין וברכייתא דאורייתא בישין אמר ריש לקיש במגלת סתרים מצאתי כתוב יום תעובני יומים אעזובך לב' שיצאו אחד משביריה ואחר מצפורי ופגעו זה בזה בחדא משכנתא לא הספיקו לפרוש זה מזה עד שהלך זה מיל וזה מיל נמצאו רחוקין זה מזה ב' מילין * לאשה שראו ממתנת לאיש כל זמן שהיה בדעתה להנשא לה היתה יושבת וממתנת לו כיון שהפליג את דעתו ממנה אף היא הלכה ונשאת לאחר :

אל (אם נזקקת אומתך לומר אל תחלש כ"י מחלות בוקע ע"ס) : תבזו כי זקנה אמך אף על פי שד"ס חסרונים בפיך ופלבדו זה ימים רבים אל תחמר בלבדך ככר יתדתי בשלמות ולא אצטרך לחזור ולענין בזה אל תהיו בעיניך חשדים ודוסיף עיון בזה בכלל ובפרט * וזכ"י : מלת אמך נחלקו ר' יוסי ורבי זעירא ר' יוסי דרש שרמנו על התורה שהיא ילדתנו כלם ואמתנו בנים ורבי זעירא דורש על כלל האומה הנקראת כנסת ישראל ופירוש אם נתרוקנה אומתך אם ראית הדור פרך פליט מקיימים ונכונים קשונים אשר נהנו הראשונים לעשות סיג לתורה עמוד וגדרה ראה לומר קום ועשה תקנות והסכמות וגדרים לצורך השגה למיגדר ומלחא כמו שהיה עושה אלקנה שאמר עליו ח"ל * בתוספתא סהה אחר מדר' גופים שנתגבאו לישראל והיה מדריר ענין דין התורה והקריב בחון בזה הכרמל משום זה האריך הפסוק לומר מעיר דפשיטא שמשעור היה עולה אלא כאל להגיד שהיה מוהיר לכל ארצי עירו מומים רבים קודם ועושה להם תקנה אף עליו להשתחוות וגו' : רבי נתן מסרם וכו' פ' השפוק לדעת רבי נתן כאשר הפרו תורתך רשעים שדור עת לעשות בזה נקמה כדון וכל כדון לצורך השגה וזה פ' עת לעשות לה' שיעשו כפי העת שאמתו כדו לעשות לה' פ"א הפרו תורתך אליהו ספר דין התורה והקריב בחון בזה הכרמל משום עת לעשות לה' ועוד האריות בגמרא שאלו : כל פטטיא וכו' כל בדברים רעים במילי דטלמא כמו ששנינו ולא מחלתי לגוף טוב שמתקנה אצל בדברי תורה טובים כך פירש בערוך שמוכריו * המאמר מירושלמי סוף ברכות ולא הוכיח אלא ראש המאמר וסופו לא מחלתי בן מירוש * וה"ל ב' בדרכי מירוש בדרכים מלשון כדעיה על בדרכים ויהיה מירושלם כדעיהות שאדם עושה במילי דטלמא להיות נכנס לכל אדם הס טובים * אבל לדברי תורה הס רעים שאין ראוי לאדם להכניע עצמו בדברי תורה כלל רק יקיים לגמרי חזק שאתרתי תורה * ית"ג כל כדעיה וישרשו וכו' מהפך גי' ע"ס * ול"כ יוצא גירסת הספר בדרך תחום מאמר לתעלה הטעם תורתו עתים וכו' ואם יעשה עתים ויפסיק מלמודו ואין דעתו לחזור לך כל פעם בלך זה איש עוב אצל הגירס' פאמיתא כל תרשייא לעשות עצמו חרש ענין חזק מנכ"ח

ישמעאל באהוקבלה עליו לרבותינו אמרה להם נערנו
 בישמעאל בני שאינו נוהג ב כבוד אותה שעה נתברכמו
 פנידס של רבותינו אמרי אפשר דרבי ישמעאל
 לית נדון יקרא באימיה אמרין לה מאי עבד לך אמרה
 לון כד הוא אתי מביועדא אנא בעיא מסתנא רגלוי
 במיא ומישתיא יתהון ולא שביק לי אמרין ליה הואיל
 והוא רצונה הוא כבודה א"ר מונא יאות אלין טחנייא
 אמרין כל בר נש וב"נ וכוותיה בקפתיה אמה דרבי
 טרפון אמרה הכין ואמרין לה הכין אמה דרבי
 ישמעאל אמרה הכין ואמרין לה הכין רבי זעירא חיה
 מצטער סנין והוא אמ' הלוא היה לי אבא ואמא וניקרנין
 ונירתין גן עדן וכיון דשמע אלין תרתין אולפנייא אמר
 בריך רחמנ' דלית לי לא אבא ולא אמא לא כרבי טרפון
 הוינא יכיל למעבד ולא כרבי ישמעאל הוינא מקבל עלאי
 אמר רבי אבון פטיר אנא מכבוד אב ואם אמרי כד
 איעברתא ליה אמה מית אביו וכד יולדתיה אימיה
 מיתת י"ש שמאכיל את אביו פטומות ויורש גיהנם ויש
 שהוא טוחנו בריחיים ויורש ג"ע כיצד מאכיל את אביו
 פטומות ויורש גיהנם חד ב"ה הוה יליף מאכיל לאביו
 תרגולין פטימין חד זמן א"ל אביו ברי אלין מנא לך
 א"ל סבא סבא אכול ואדיש דכלבייא אכלין ומדשין
 נמצא מאכיל את אביו פטומות ויורש גיהנם כיצד טוחנו
 בריחיים ויורש ג"ע חד ב"ה הוה יליף טחין בריחיים חד
 זמן אתא צמות לטחונייא אמר לאביו עול טחין תחתי
 ואנא איזיל אין מטית למילקי טב לי אנא ולא את אין
 מטית מבוייא טב לי אנא ולא את נמצא טוחנו בריחיים
 ויורש ג"ע א"ר חייא בר בא חני רבי שמעון בן יוחאי
 גדול הוא כבוד אב ואם שהעריפו הקדוש ברוך הוא
 יותר מכבודו נאמר *כבוד את אביך ואת אמך ונאמר
 *כבוד את ה' מה את מכבדו מדונך מפריש לקס ^{מסות}
 שכחה פאה חרומה ומעשר ראשון ומעשר שני ומעשר
 עני וחלה ומאכיל את הערעבים ומשקה את הצמאים
 ומלביש ערומים עושה סוכה ללוב שופר תפילין ציצית
 ומוזזה אם יש לך אתה חייב בכל אלו ואם לאו אין אתה
 חייב באחת מהן אבל כשהוא בא אצל כבוד אב ואם בין
 יש לך הון בין אין לך הון כבוד את אביך ואפי' מחור על
 הפתחים חני רשב"י כשם שמתן שכרן שוה ^{מסות}
 סוכ גדול כך פורענותן שוה מאי טעמא *עין תלעג לאב
 ותבון ליקרת אם עין שהלעיגה על כבוד אב ואם וכוותיה
 על לא תקח האם על הבנים יקרוה עורבי נחל יבא עורב
 שה' אכורז ויקרנ' ואל יהנה ממנו ויהנה ממנו בני נשר יבא
 נשר שהוא רחמן ויאפלוה ויהנה ממנו *אמר רב אחא
 בשם ר' אבא בר כהנא כתיב *אורח חיים פן תפלס נעו
 מענלותיה לא תדע טלטל הקב"ה מתן שכרן של עושי
 מצות כדי שיהיו עושים אותה באמנה ר' אחא בשם ר'
 ונלקח

פד"ח וק"ל : וס' תפוזני תשל לב' טלאו וכו' האטל אחתי ונכון כי הכ"י
 לרוב כלותו חסד תמיד להשפיע ולהטיב ויהי כהנא לחתוין ר"ל לארבי
 התורה אם הם מלך תפוזת אלל אם הם מלך עתה מוחסין בטוב גם הוא
 יתברך מרחיק הספעתו מהם ויתחייבו מזה ב' מיני רוחות האחד מלך
 החקל ב' הכ' מלך יתברך טלאו רוח להשפיע עליו רוחם מתם לב' בני חסד
 הנפרדים זה מזה בדרך זה הולך למערב וזה הולך למזרח בכל אחד מהם
 הולך מרסס ובעת ההיא י' ב' פרסאות רוחות צינו וצין חצירו וכן חסד הנפרדת
 מנעלה וכו' יתקן וס' תפוזני וימי' לאשכנז חבלי היות שם עול כהן יתברך :

מסכת פאה פרק א

יה משנה אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן וכו' כבוד
 אב ואם וג"ח וכו' צדקה וג"ח שקולין כנגד כל
 המצות שבתורה והחלוקים שיש בין שתיהן כמו שנוכר
 בתלמוד שלנו * ומעשה מונבו המלך הכתוב בגמרא
 שלנו פרק השותפין אמר רבי יוחנן אין אנו יודעים אי
 זה חביב או צדקה או ג"ח אלא ממה דכתיב *חסד ה'
 מעולם על יריאיו וצדקתו לבני בנים * הוי אומר שג"ח
 חביבה מן הצדק * וח"ת שאלו את רבי יהושע מהו ללמד
 את בנו חכמת עבד' אמר ליה ילמדנו בשעה שאינה
 לא יום ולא לילה דכתיב *והגית בו יומם ולילה * מעתה
 אסור לאדם ללמד את בנו אומנות בנין דכתיב והגית
 בו יומם ולילה והתני רבי ישמעאל *ובחרת בחיים זו
 אומנות רבי בא בריה דרבי חייא אמר מפני המסורת *
 כבוד אב ואם רבי אבדו בשם רבי יוחנן שאלו את רבי
 אלעזר עד היכן כבוד אב ואם אמ' ליה לי אחס שואלים
 שאלו לדמא בן נתינה וכו' כדא' בקידושין פ"ק פעם א'
 אבדו ישפה וכו' אית דאמרין מפתח תיבותא הוה יהיב
 באצבעיה דאביו ואית דאמרי רגלוי דאביו ודאימיה
 הוי יהיבין על חיבותא נחל לבנון אמר לון לא יכילית
 מייתי לא לבון אמרין דילמא הוא בעי פרישין תבון
 סלקוניה למאתים סלקוניה לאלף כיון דאיתער אביו
 משנת' סלק נחת טעון לה גבירון בעון מיתן לי' כדפסקין
 ליה באחריתא ולא קביל עלויה אמר מה אנא מזבן לבון
 יקרא דאכתיי כפרשיי איני נהנה מכבוד אבא כלום מה
 פרע לו הקב"ה שבר על כך אמר רבי יוסף ב"ר בון
 אותו הלילה ילדה פרתו פרה אדומה ושקלו לו ישראל
 600 ^{ל' משקלה} זהב ונטלה * אמר רבי שבתי כתיב *משפט
 ורוב צדקה לא יענה אין הקב"ה משהיה מתן שכרן של
 עושי מצות בעכו"ס * אמו של רבי טרפון ירדה לטייל
 בחצרה בשבת ונפסק קורדקיסים שלה והלך רבי טרפון
 והניח ב' ידיו תחת רגליה והיתה מהלכת עליהן עד
 שהגיעה למטת' פעם אחת חלה ונכנסו רבותינו לבקרו
 אמרה להן התפללו עלי' רבי טרפון אמר * שהיא נוהגת בי
 כבוד יותר מדאי אמר' לה מאי עבדי לך תנית להון
 עובדא אמר' לה אפילו הוא עושה כן אלף אלפי אלפים
 עדיין לא הגיע לחצי כבוד שאמרה תורה אמו של רבי

פס' י

יחצק *מכל משמר נצור לבך מכל מה שאמרת לך השמר שאין אתה יודע מאיזה מהן יוצא לך חיים אמ' ר' אבא בר כהנא השווה הכתוב מצוה קלה שבקלות זו שילוח הקן וכי' ככתוב בתלמוד שלנו :

פריטין תנו פרוטות רבות ר"ל לאוסוף סכום האקף * כד הוה אתי מבי ועדא כספא בני מוניה הווע עס החכמים אלי רובא לרמוך וגליו נמיס ולפתוחם אתה הירחא בחדשה רבה : יאית אליו טמיהא וכו' מכל יפה אומרים הטוחנים ברחיים כל אף ואם זכורו כסלו ר"ל שם להם זכויות חלוקים זה מזה בתכלית התורח כפי חלוק טבעם ולכן אמרו לאמו של רבי ערסון מחייב לעשות יותר בכבדה : ולאמו של ר' יאשיעאל אמרו רבנא הוה כבודא וביניהם לעשו חפסא : הוה יליף מאליל הוה ממועד להאכיל לאכיו חרנגולין שמיס : אכל ואדע אכול ולעוסי שכן עושין הכלבים וזה כיוון גדול ולכן יורס גיהס : אחא צמות לעמיהא זוה המלך לעומתם שיתנו לו בדרך חס איה אחד מביט כל טוחן חפס : ויהי לו לשלון לאכיו ולא רזה רק בחר בטוב שהוא טוחן במקומו כדי עלא ולקוה ולא יבזוהו בבית המלך :

יט פיסקא והבאת שלום ותלמוד תורה וכו' * כתיב סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו בקשרו במקומו ורדפהו במקום אחר א"ר מביימי אתיא רדיפה רדיפה מה רדיפה שנאמר להלן כבוד בעולם הזה וחיים לעולם הבא אף רדיפה שנאמר כאן כבוד בעולם הזה וחיים לעולם הבא :

כי יראה ריב בין אנשים יתחיל הוא מעצמו באצו שלום ביניהם ואע"פ שאמר שיתחיל לעשות שלום הוסיפו להקשות : זה עס זה ויראה כאלו השלום הוה בורח אינו רשאי להשתקף אלף יתר למקום אחר ר"ל ירדוף הוה כדי להשיג את הבורח שהוא השלום וזה ע"י ורדפהו כי שמיס מן המלטרף שאין רודף בזולת בורח על דרך מואתר ר"ל כל הרודף אחר הסררה שררה בורחת ממנו : ולו"ס כספר הכרית בדרך קלה שהיא כנגד הטבע ונסתם ואין רודף מה רדיפה וכו' הכוונה בזה לשמות האצות כלום ג"מ המוכרת במשנה * כתיב במחלות חסדים רודף זדקה וחסד יתלא חיים זדקה וכבוד * ומבייב כלום ורדפהו זה רדיפה וכו' :

כ ותלמוד תורה * רבי ברכיה ור' חייא דכפר תחומין חד אמ' אפילו כל עולם כולו אינו שוה לדבר אחד מן התורה : וחד אמר אפילו כל מצות התורה אין שוה לדבר אחד מן התורה : ר' בא בשם ר' אחא כתוב אחד אומר *וכל חפצים לא ישוו בה וכתוב אחד אומר *וכל חפצין לא ישוו בה' חפצין אלו אבנים טובות ומרגליות' וכל חפצים לא ישוו בה אלו דברי תורה דכתיב *כי באלה חפצתי נאם ה' : ארטבן שלח לרבינו הקדוש חדא מרגל' אטימיטון א"ל שלח ליה מלה טבא דכוותה שלח ליה חדא מוזהא א"ל אנא שליח' לך מלחא דלית בה שמי ואת שלחת לי מלחא דטבא טולד חדא א"ל חפצי וחפצין לא ישוו בה ולא עוד : אלא דאתא שליח' לי מלחא דנאא צריך מנטר לה ואנא שליח' לך מלחא דאת דמיך והוא פס' י מטטרא לך דכתיב *בהתהלךך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך וגומ' רבי מנא שמע כלחון מן הדין קרייה *כי לא דבר רק הוא מכס זה תלמוד תור' כי היא חייבים זו כבוד אב ואם וכדבר הזה תאריכו ימים זו גמול' חסדי' על הארמה זה הבאת שלום בין אדם לחברו :

אפי' כל מצות אין שוות בלא להדיענו שדיעת התורה והרגל הלמוד בה הוה עולה למעלה על קיום כל המצות ונלמד שיהיה יראת שמים

פס' י

דברים

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

כ

ירושלמי פאה

של אחאב עובדי כו"ם ועל שלא היו בדם דלטורין היו יוצאין למלחמ' ונוצחין דא שעובדיהו אמ' לאלהיו *הלא וגר לארזי את אשר עשיתי בהרגו איובל את נביאי ה' ואחבי' מנביאי ה' ונ' ואכלכלם לחם ומים אם להם למה מים ואם מים למה לחם אלא מלמד שהיו המים קשים להביא יות' מהלחם ואלהיו מכריז בהר הכרמל ואומ' *אני נותרתי לבדי נביא לה' וכל עמא ידעין ולא מפרסמין למלכא *הצי גבור שנונים עם גחלי דתמים כל כלי ויין מכין במקומן וזה מכה מרחוק לה הנחל' כבו מבחין כבו מבפנים ואלו אע"פ שכבו מבחין לא כבו מבפני' מעשה בא' שהניח גחלים בוער' בחנן ובא ומצאן בוער' בפסח' א"ר שמואל בר נחמן אומר' לנחש מפני מה אתה מהלך ולשונוך שותת אמר לון דהוא גרם לי מה הנאה יש לך דאת נושך אריה דורס ואוכל זאב טורף ואוכל את מה הנאה יש לך אמר להם *אם ישוך הנחש בלא לחש יאילולי דמתאמר לי מן שמים נבית לא הוינא נבית מפני מה את נושך באבר אח' וכל האיברים מרגשים אמ' להם ולי אחם ואמרם אמרו לבעל הלשון שרוא אומר כאן והורג ברומי אומר ברומי והורג בסוריא ומפני מה אתה מצוי בין הגדרות אמ' אני פרצתי גדרו של עולם :

מסכת כלאים
א"ר לוי *אשתך כנפן פוריה בירכתי ביתך בניך כג כשתלי זתים' מה זתים אין בדם הרכבה אף בניך כג לא יהא ברם פתול' חכמי' המת אין בדם משום כלאים' דכתיב במתים חפשי כיון שאדם מת נעשה חפשי מן המצות' תני בשם רבי נתן כסות היודרת עם אדם לשאול היא באה עמו מ"ט *תתהפך כחמר חותם אוב ויתיצבו במי לבוש' אנשינינום שאל לרבי מ"ד תתהפך כג כחמר חותם ויתיצבו כמו לבוש :

(פ') חותם צורת האדם שכולם נעשו בחסות אד"ר יתפצלו לחומר ויתיצבו כמו לבוש בתחית המתים' או יאמר תתפך החומר לאחר התחיה לחוס' ויתקבצו כמו לבוש ש"מ שיעמדו בלבושים שנקברו שם) א"ל מי שהיה נביא את הדור הוא מלבן (דעת רבי שלא יעמדו בלבושים חתם אלא הקב"ה יעשה להם בגדים לבדו ולתפארת כמו שעשה בגופות הנרקבים ולעלתו יהיה כמו לבוש כמו לבוש שלא יעמדו ערומים' כמו לבוש כלבוס ר"ל יעמדו מלבנים כמו לבוש החיים שנקברם ערומה וכדומה לזה כתב י"מ ע"ס):

רבי יוחנן מפקד אלבישוני בורדיקא לא חזירין ולא כד אובכין' אין קמית בניי צדקיא לא בהית ואין קמית בניי רשיעי' לא בהית' ר' אישיה מפקד אלבישוני חזירין חפיתין אמרו ליה ומה את טב מן רבך' אמר לון ומה' אנא בהית מן עובדי' רבי ירמיה מפקד אלבישוני חזירין חפיתין אלבישוני י"מ מן מלכותא לחדו לא גדולים ולא קטנים א"ר חסיה לן עשה ואיתמר עין דעין דהיינו סליצוסהו כהגון) בדרסי' י"מ כג נרסטי ויהיבן תרין מסאני בגדלי וחוטרא בידי ויהבוני על סיטרא א' אתי משיחא אנא מעתד' צפרא אכרי מ"ד לון דרמך ר' אמן קטלין ליה אוריק לון בר קפרא בריש' מכסיה ומנוי מבזעין אמר לון מצוקים ואראלי' היו תופשי' בלוחי' הברית וגבירין של אראלי' וחטפו את הלוחות אמרי ליה דמך רבי אמר לון אתון אמריתון וקרעון ואויל קלא דקרעון לנו פפתא מהלך תלתא מילין רבי נחמן בשם רבי מנא מעש' נסים נעשה באותו היום ע"ש היה ונתכנסו כל העיירות להספידו ואשרוני' חמני עשרי' כנישן ואחתוני' לבית שעדים ותלה לון יומ' עד שהיה מניע כל אחי' לביתו ממלא לו חבית של

ח'ס' ס' י"ה

ס' י"ה

ס' י"ה

ס' י"ה

ס' י"ה

ס' י"ה

ס' י"ה

ס' י"ה

ס' י"ה

ס' י"ה

ס' י"ה

ירושלמי כלאים

513

המס

ת"ב 27 א

ירושלמי בללים

בירו

ירושלמי תרומות

זה שיעור הפסוק לדעת ר' לוי כי חמת אדם כאשר אחת תמורד חתך על אדם החוטא וכברו בלשון אדם שחלך בדרך אדם ר' לעבור מזה הענין או תורך ר' ל' האדם הצדיק מודע לך ברחמיו ששפכת חתך על הרע ולשון תורך לאחר בזה על מי שדרכו לאדות לה' שהוא הצדיק ואדחתו ואת חתך סבה שתתנור ותאסור שארית חתך ויכסיס עס זה סוף התמורד נדרש ושלמו וגומר כיון שהדלת הצדוק היא שש"ל לא יעיר חתמו ראו ללמוד חתמו לאדות ולפניו יתברך כל סביבו וידרו נדרים וישלמו יצולו רוח נגידים וגו' כאשר הקב"ה יקצין וישפיל רוח האדם או גם מלכי ארץ סביביו עליהם ר"ל על האדם יראו מלפניו והקב"ה יהיה עורא עליהם :

בא ר' חנניאל אמונתו ב' ובתורתו הלל הוא תהיה סבת ויאלצנו מהגלות וגם ההרים הגבוהים הם רחוקים מלפנינו ויפלו לפני ערש המלכיות ויהיו שמים ושמים בזה ואלה כונות עתידות לומר שיהיה :

מסכת תרומות פרק ד

כז כתוב *ששית האיהפ מהמר החטים וגומר עין יפה יחזקאל תורם אחר ממ' בינונית אחד ממ' א"ר לוי כתוב מה *וממחצ' בני ישראל תקח אחד אחו מן החמשים כל מה כתוב שאתה אותו ממקום אח' הרי הוא כזה מה זה א' ממ' אף כל מה שאתה אותו א' ממ' והרעה אח' ממ' דכתיב *וששיתם מה את האיהפ וגומ' א"ר לוי כ' המוצ' מעשרותיו בתקן את האיהפ כולם מ"ש וישירי' החמר האיהפ אל החמר אינו מפיסר כלום ר' יהודה מתכונתו :

פרק שמיני

כתוב *ברצות ה' דרבי איש גס אויביו ישלים אותו ר"מ אומר זה הכלב ריב"ל אומר זה הנהש ר' ינאי הוי מדחיל מינה סג' והוה יהיב ערס'על ד' מרושין כח דמין חד זמן פשט יריה ואשכחיה נביה אמר ארימון מיבא *שומר פתאים ה' * מעשה בטבח אחד בצפורי שהיה מאכיל את ישראל נבלות וטרפות פעם אחד שחה יין בע"ש ועלה לגג ונפל ומת והיו כלבים מלקקים בדרמיו אתון שילוח לרבי חנינא מה מרמתיה מן קומיהון אמר לון כתוב *ובשר בשד' טרפ' לא תאכלו לכלב תשליכון אותו וזה היה גזול את הכלבים ומאכיל לישראל ארפונן דמן ידירו אינן אכלון :

רבי ינאי היה ירא מהחם ולהגלל חממו היה גוזל מעתו על ד' ספלים של מים * פעם ח' הטביעו ידו ויחללם סמוך לו אחר הסירוהו מתלון וכו' : אתון שילוח באל לשלול ל' חנינא מהו להרמיו מלפניהם : אחר להם הסורה אתה לתת הערפה לכלבים ויטעמו רעע הזה היה גזול חלקם שהיה הערפה ונתתם לישראל ח"כ עתה שש"ל אלה לידו סגפ' מן הגג לפני הכלבים הדין נותן שס' יגבו חממו חובות' ויאלצו בשדו ודמו : וזה פי' ארפונן מלשון רפיון הניחום והשרפו מהם ואל תקברו את הרעע כי הכלבים חולקים מלפניהם :

מסכת מעשרות פרק ג

כט רבי זעירא ורבי בא בר כהנא ורבי לוי הוי יתבין והוה רבי זעירא מקנתר לאילין דאגרתא וצוות עלון * א"ל רבי בא בר כהנא למה את מקנתר לן שאיל ואנן מגידין לך * א"ל מהו הדין דכתיב *כי חמת אדם תורך שארית ממות תחנור * א"ל כי חמת אדם תורך בעוה"ז שארית ממות תחנור בעוה"ב אמר ר' לוי לכשתעורש המתך על הרשעים הצדיקים רואים מה אתה עושה להם והם מורים לשמך :

מסכת בכורים פרק ג

שמעון בר בא היה בקי במרגליהא ובכל מלאי ולא ל' היה ליה עגול למיכל והוה רבי יוחנן קרי עליו *וגם לא לחכמי' לחם אמר כל מי שאינו מכיר מעשיו של קהל ע' אבררם יכיר מעשה אבותיו של זה :

היה בקי בהכרת מרגליות שהיא חכמה נסתרת שהמורים מרזיחין בה הכנה וגם היה בקי בכל דברים אחרים ולא היה לו מה יאכל והיה קורא ר' יוחנן עליו וגם לא לחכמים להם * ועוד היה מוצר עליו חמיהם אחרת סביב בין האנשים חכמים לזקנים בתעשיות נדיבי עמים כמו אברהם אבינו וכל זה לא הועיל לשיחיו מוונותיו ברייתו כי בגלל הוא מחנור בעולם כמו שאתו בתלמודו כלנו על חכם שר' יוחנן על פתחו ואחר לאשתו אקד' ליה כי הוי דליקדמו לברך ר' שמעון לו לזקנה כדי שיטעם ג' לבניד אס ילטרך לבריות וירע בעיניה על זה והוא השיב לה בגלל הוא מחנור בעולם שנאמר כי בגלל הדבר הזה ואין זה פסע הפסוק אכל רחמ' ג' לזה ומעשים רבים בתלמוד דרומים לזה וביחוד בתסכת חטות :

משנה כיצד מפרישין את הביכורים וכו' * לפי כבוד לא הבננים הוי יוצאין * ולא כן תני *תקום ויקרי' והדרת מה קיסה שאין בה חסרון כים אף הידור שאין בו חסרון כים שניא הוא הכא שהיה אחד לקיצין * תני רבי שמעון בן אלעזר מנין לוקן שלא יטריח ת"ל וקן ויראת מאלהיך אני ה' * רבי חנינא בריה דר' אבדו לוקן ארבע אמות עבר יושב לו * גדול משהוא רואו עבר יושב לו מלך משהוא רואו ער שנכסה ממנו מ"ט * והיה כצאת שמו' ג' משה וגומר והבישו אחרי משה ער באו האהלה והבישו אחרי משה מלמד שחשדוהו באשת איש א"ר סימון אמר הקדוש ב"ה מפני שיביה תקום ויראת מאלהיך אני ה' אני הוה שקיימתי מצות עמיתך וקן תחלה :

דפי כבוד וכו' פי' מנין האוכלסין הנכנסים בהצאת הבכורים כן היו מנין האוכלסין היוצאים להקביל פניהם לכבוד המלכה אס רבים אס מועשים בתמינים כמו שכתבתי למעלה בסוף מסכת ואל : ח' לקיון פעם אחת צעתיס רחוקים : ת"ל וקן ויראת נסמך וקן ויראת כאומר לוקן עמנו ויראת מאלהיך ואל תעוים : וזה ע"ד פנים לתורה : שחשדוהו באשת אס ראו לפרש שחשדוהו בזה סביב שורס תוס ויקח את האלם וגעס לו מחנור למתס סביב כדי שיולד ליהנות זו לרבי הגוף המוכנה באשת אס כמו אכילה וסביב כי אחרי שזכר בה' מ' יוס' ומ' לילה להם לא אכל ומים לא שקה וברדתו מן ההר ראו סביב סביב צעיריהם מתלחך ה' חמלי לחוש לגרמי הגוף כלל : וזה סבה מתכנסת רעה שסם היה פורס מחלסם היה לזאת הכונה כדי שיוכל לאכול ולשתות בינו לבין עמלו כדי להעמיד קיום גופו ורואו שנאמר שאפי' שחלל נפשו לא יחיה רק חמי' אנשים רקס כמו ערב רב סבי' חלק קטן מהסם וכפי משלת מסר רבינו ראו לזכות סם *חד באשת אס למסד

שלמות ההגהה הנית' והחס' ונשיא נחמיו כל אחד מהם להשלים בעד שלמות
ויותר כולל שהוא ההגהה הכללי והמדינות שהם תחת נחמיו : אל יס' הכל
בניהם כי הנשיא הוטל עליו ענין ההגהה בדבר' ה'בונים והחס' גם בדבריו
הנפשיים וא"כ ראוי ונחמיו עשרים יבנים כל אחד מהם אל ההגהה היותר
מעולה והנפשות עליו יס' ונחמיו לו כל עונותיו הפרטים הקדומים אליו
ואחר כך יחמיו לתת דין ונחמיו על ההגהה כוללת הנפס' שהרי הוא
כבריה חסד :

רבי מונח היה חולל לכלל הדיינים או מחמיו על הצבור שממנו ארס
משני היותם עשרים בעלי כסף וזכר היה קורא עליהם אלה כסף
וגו' וכן פי' יעקב איש כפר : נכריא פסוק היו צורו לען הקלה שאח נאמר
על התמונה ואין הכונה בו שכל התמונה ארסו ירי הוא כאלו אומר לען הקלה
על הארץ דומה עורי : הוא יורה בתימים וכי ידע הוא להורגת בעבור שהוא
פסוק וזה וכסף וכו' :

הרי אין בעיתין ארסות לתמונה ע"כ דעו כי ה' בהיכל קדשו הם חמיו
כל הארץ וזאת עתה לפרע עשוריו ראונו והחמיו : והחמיו
עם זה ומעט רבי חני כי כהיה חמיה פרסום היה חס' ספר מורה בדרוש
חמיו ידעו ויבנו כי אין סדרה ראויה אלא התמונה תחת המורה : י"ט פ' .
וה' בהיכל ר"ל חמיו ליקים הקדושים בכם : והם בהיכלי מלך ובמסוק
בם הארץ : נא לגור בכנישא דקסרין :

אורה ה' בכל לבב כי הוא היותו כח לעשות חיל ונכרמיו ונכרסו חסדיו
שלח ידו עורו חקוקם לרף למעשה מתחבתי העובד ולהוסיף על
הטוב וגם עתה רחמי בעני כי הלא ליטור חמיו אין ארסו : ונאעדה לו
עדים לחמיו חמיו ענינים נחמדו אולי בתלפנת עבודת הקדוש ארס לל
דמית ולל עלה על לבי לעשות כאשר בכתבתי בקדמות ספר זה : הראשון כי
אם היות זה לי ימים רבים נכמתי על פסקי חמיו אשר הציגה ידי בפרוש
חמיו רבים מפורסם בתלמוד לא היה חמיו מתחבתי להנכס בספר זה כי ארס
יועד בעצמי לחמיו לא קפאי לחמיו דעני הקדש על דברי חמיו בדרבנות
וכתסמרות נעושים פסוק לפרוש המפרשים הראשונים והראשונים אשר
מציאם ארס חס' כי הם לא ידעו יס' דברי בעלים בזהם וכן הודעתי
בפתיחת הספר : וכאשר הראיתי לפני שנים אל שנים חמיו מיוחד' לבירי
ארכי ורעי הם הראשונים : ובתלמדותם וגבנה חקוק יד רשות ויאמרו לי
חוק ונחמיו וכתבו זאת וברון בספר ובדברים עמי החקוקי ועל עמוד
עמודי וכתבו בספר ורעים בספר דברי חמיו ומיוחדם בתקומות מיוחד'
על מקום שדי נמעת כי מעט אשר לי לפני ומי יעקב כי קטן הוא :
השני כי על אשר לא נכמתי ולא ראיתי בעיר היות שם ספר מתלמוד
ירושלמי ויפירושו וזאת מתסכתא אחת לא נחמי אל לבי לכתוב
בספר זה שום דבר מן הירושלמי כי שמועתי מפי רבים ברי לבב חמיו
דרך האולנים בדרך ה' שהם ראוי ונחמיו אולי לכתוב חמיו מיוחדים
ג"כ מתלמוד ירושלמי ויפירושו : ואחר זה כי בעיר היות תלמוד ביר חס'
מסויים רב מושקד ומכתב בכתב תורה ובכניהם ספר ארס אשר נכתבו בו
בלי פי' מדרשים רבים משיא סדרי תלמוד בבלי וגם ירושלמי ולחת את
שאלתם התמנתי לפני החס' הרב סוקר יסאליה הספר הוא : וארס זה
התלמוד כתוב בספר מתלמוד ירושלמי שהוא רב הכמות והאיכות ויראה
מתוכו היותו כמות מתכונן ללכת בדרך בעל הילקוט לחבר כל האדרס על אי
זה פסוק חמיו נבואים כתובים תכלי לחלק בין הדרס שהוא פי' דין ראשון
ויותר או עומתה וספרה וזמן הדרס שהוא חמיו בדרך אזהרה לרבים על
ענין מדותיו או חמיו וכפי השערה הקלה ראיתי כי טוב לקר' ונאמר
פי' וגם קסת הסופר אשר בתימים מלכות על ספר זה רק : הענינים הם
המאין הכי היה שמועתי מפי פירושיו כל הפירוש הלא הם כתובים על
ספרי התלמוד עם ראיותיהם מהפסוקים ואין צורך לזכרם בספר הזה

מכבת שבת

יציאות השבת פרק ראשון

מנין שרוצאה קריו' מלאכה רבי ישימעאל בר נחמן בשם א
רבי יונתן שמע לה מרדא * יציא משה ויעבריו קול : חס' א
במצה

נחמד כוס וסמלו ח"ל על פסוק ויקחו למשה וקאל את אשתו אחנס פסוק
והכינו יותר מורה מה שפירשתי :
אני הוא שקימתי מלות עמידת וכן : אחרוב שזה נאמר על אברהם אבינו
שקים מלות המילה לעת וקתו וירא אלו ה' לבקרו והוא יוכב ושה'
נכב עליו : וכתוב בסוף הענין ואברהם עולדו עומד לפני ה' : ואר"ל תקן
ספרים הוא זה וכו' :

לב רבי יורא הוון בעיי ממנתי' והוא לא מקבל עליוה כד
שמע הרין חני' דתניא חס' חתן נשיא גדולה

מכפרת קביל עליו חמיו : חס' * מפני שיבה תקום
והדרת פני וכן וכתוב בתרי' וכי יגור אתך גר מה הגר

נמחל לו על כל עונותיו אף חס' כשנחמני' מוחלין לו : על
כל עונותיו : חתן * ילך דעו ואל ישמעאל ויקח את מחלי'

וגומר וכן מחלת היה שמה והלא בשבת היה שמה אלא
שנמחל לו על כל עונותיו : נשיא * שנה שאול במלכו

ובן שנה היה אלא שנמחל לו על כל עונותיו כתינוק בן
שנה : רבי מונח מקל לאילין דמתמי בכסף רבי אמי קרי

עליוה * אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם : תרגם
יעקב איש כפר נכור' * הוי אומר לען הקיצה עורי לאבן

דומס היא יורה וייע' רוא להירות הנה הוא תפוש זהב
וכסף לא בכסףא אתמי' : וכל רוח אין בקרבן אין ריח

תורה בו הוי אין בעיתין ממנייה * ה' : בהיכל קדשו הם
מפניו כל הארץ : עוד חמיו על נחמ' פלס פ' מאמית : ר' חנן כד

היה מקים פרסין הנה משעין להו אורייתא : לומר שכל
שררה שניתנה מתורה נתנה שנואמר * בי מלכים ימלוכו

בי שרים ישורו : רבי אמי שלח שאל לרבי סימון שמעת
שממני וקני' בחוץ לארץ אמר ליה שמעתי שאין ממני

וקניס בחוץ לארץ אמר ליה רבי לוי ולא מקרא מלא הוא
* בן ארס בית ישראל יושבים על אדמתם הא כל ישיבה

שלך לא תהא אלא על אדמתך : חני' המוכר ספר תורה
של אביו אינו רואה סימן ברכה לעולם אבל המקיים ספר

תורה של אביו בביתו עליו כתוב אומר * הון ועושר
בביתו וצדקתו עומד לעד : * ישתבחו העושר האמת אשר

עד הנה עורני ללקוט שושנים הנמצאים בסדר זרעים
במשנה ותלמוד בבלי וירושלמי :

רבי יר' היו ראו' לתמונה ונחמיו על הצבור כיון שהוא חס' עונותיו
לא היה מקבל חמיו והיה בורח מן השדרה אכל כשמע זאת המצאה
שעניו חס' וכו' קבל עליו להיות חמיו וראוי לידע טעם לחמיות עונות כל
אחד מג' אלה ואחרוב בזה אחד מ'שעשים וגם מ'הים נאמר טובים : האחד כי
מי שהשגל בחוקת היר לעסוק בחמיו עד שהצור בחור נעוץ לתמונה עליהם
למכירה כד ופוש הרי שמועתי מעידים עליו כי תורת אחת היה בשיא ועולה
לא תלמוד חמיו : ולאם אשר אלה לו סרת הדין נותן שהיה נמחלן לו כל
החמיו נעוריו כיון שהוא נדון בנור עתה : ודומה לזה נפיש שנתמנה וכל
שכן ארס נתמנה * ג' נביא כשאלו כי חמיו הוא מורה על שלמותו : וגם
חתן הנושא ארס כדי להשגל מן העריות ולקיים מלות פריה ורביה מורה
שים בו שלמות הפעולות שיתחייב חמיו שחוללן לו כל עונותיו וזה ידק
בראיהם כשיאור משום כפי דברי חו"ל טענה כתובת וכן יורה הפסוק שאמר
וירא עשו שנתעורר לקיים רצון אביו העשם ה' : שכל אחד מג' אלו נכמתי
ממה שהיה וכמעט נסך עתה לזכר אחר כיון קודם שנתמנה על כל אחד
חמיו הדבר הנוסף היה לו להשגל להשגל שלמות עם עליו לזכר ולא היה
לו לחוס לדבר ולחתו חוץ חמיו אכל עתה נחמד : ונוסף על כל אחד מהם
שלמות יותר כולל כי החס' נשוא ארס נחמיו להשגל ארס יציא

[illegible]

כמה מדליקין פרק ב

ב ער שלש עבירות נשים מתות וכולי: אית תנויי תנו ילדות אית תנויי תנו ילדות מאן דאמר ילדות תני בשם רבי יהודה בעון נדרים בניס מתים דכתיב *לשווא הכיתי את בניכם מאן דאמר ילדות מכאן שאין השטן מקטרג אלא בשעת הסכנה רבי פנחס אומר *ולפני כן אלעזר הכהן נעמוד ושאל לו וגומר בסדר האורים אין כתיב כאן אלא במשפט האורים מלמד שבשעה שישראל יצאין למלחמה ב"ד של מעלה יושב עליהם אם לנצח אם להנצח: רבי חייא אומר *כי תצא מחנה על אויבך ונשמרת וגומר הא אם לא יצא אינו צריך שישמר אלא מכאן שאין השטן מקטרג אלא בשעת הסכנה רבי ברונא אומר *יום צרה ותוכחה ונאצה היום הזה הא יום אחר לא אלא מכאן שאין השטן מקטרג אלא בשעת הסכנה: אמר רבי אחאי *וקררו אסון בדרך הא בבית לא אלא מכאן שאין השטן מקטרג וכולי א"ר תיבו *בהשפטו יצא רשע יצא צדיק אין כתיב כאן אלא רשע מכאן שאין השטן מקטרג וכו' הוישב בבית מרוע נעשה מלאך המות דנסתים שלו דכתיב *ישי מות עלימו כד"א *כי תשה ברעך משאת מאומה:

כר אית תמוי יז תחא שמונה מחות ילדות רוצה לומר צמי ילדותה סקן שוים
אחר יז יודעה גוים מחית רחמי' למוי יז טלא חסר שוים יז תחא
השנים על שלם ערביה בנים מחות אלה כתבתיו כלל : אלא חסר שוים רבי
ו"י יודעה גוים ילדותה מחות בעון ודמיו ירידה ילדותה שם כלל ודמיו ונקבות
פסח יז ילדותה וילדותה שמונה ילדותה מחסית כתבתיו שנים מחות בשם
דמיו ילדות : וס' ת"ס בנחמה כלל תורא חדוד סמיה : וכן אחר כלן חסין
דיון יז שוים מקרבן אלא בשעת הסמיה וענין יז חסר פעמים נכות דבריו חסין
אחר יז לחביו בדרך הפסח מחסית : ועל הסכל : דמיו יז ניוי על יסוד דברי
במה בנחמה בן מתיבה בן אוריאל חסין : יז יושב על ספאן על נכות הסמיה
במה מוהדים עליו חסין וכתבתי : וכתבתי חסין : וכן יז ויפסח חסין אלא
נחמה יז מתיבה נכותה : וכתבתי לחסיה : ועל יסוד יז נכותה בן חסין
ונחמה יז אחרת חסריו יתקד' גוים וישר חסין ודן יסוד יז על טעום כלל

דַּנְסָטִים צערוו האט מאַרר אז צאס ירושלאַי האט ופערט חובענ' בלעזן
עפֿן'ס סאָפּים און סאָ חייב'ן זיך וו'מ'ל און צעל חובו האטזענע
שטאמער יאט מות מלחן חובו זיך קאס ברעך וואס' פירוש' יאט מות האטזענע
מאָלד האט וזענע פֿעליק וואו'ן לבקש רעז צאסוון למדער זאס' אַזחבתי
לדגורס סמוכין אַמז צאסוועלעס אַפֿר יתידיו וויתחיל צו ציטת אַרס'ס נאָך
ברעך אַרס'ו'ן ד'סאָר ד'ז מתינע'ל פֿא חתחל חסבתי וואס'ן נאָך לאזט
לעס הומוט מוכס'ן ב' צדוד גדול וקראו דבר וואלדו'ן וואזעס זאסוועלעס אַרס'ו'ן
יתידיו וזענע א' מתחזקיס סארי תורה וואלעטס ברב עס' אַזחבתיפֿול אַרס'ן רֶחֶם
און ציטת' מתנו וזאח' לחברעס עס' וואלעטס עס' רעס' וואס' יאט ציטת' א'ס
זאח'ר מתחל' אַרס' רואי און צדקס סאז וזיכריוו צווער' בחיכס' יאסוועלעס ציטת'
חובענ' צאסוועלעס מית' א' וואס' יאט אַז חובס סאז מאלף האטזענע חובענ'
לזאס ירדו סאז חייס עבן יתחייב' להנעסענ' ציטת סאזענע סתק' מותו וזענע
ציטת עליו וזס' ומוט' און יקצר מית' חובס וואס' וואס' חוירד חייס לזאס' א'ס
ציטת ציטת'ס צקצבס מלחן וזיכר' חייס צקצבס אַרס'ס וזיכר'ס חוירדס חוירדס
און יפֿול נעפֿולס ציטת'ס מרוועיס' בלעזל עאטס וואסחבתיס הרעס' : צי' יאט יאט
מות כלומר מ'ה' א' סרעוועלעס ציטת'ס אַרס'ן יאטזענע רעוועלעס וקצער
עאטס' דיי פֿעלע עליוס וזיכר'ס עליוס אַרס'ן :

אדם הראשון חלה מהורה לעולם היה ברכתו * ייצר ה' ^ב
אדם ^{אח} ^{רמשי'ב}

רש"י ז'

אח

1

קל'ב

[illegible]

דניאל

55

למעשה מוצאו חסד ואין זה חסד לכל יום ויום הרי לעמוד מלאן מדה חסונה
 לכהן סיחיה עמו ושלל בך עבדך אל העבודה האלהית וביה הוא עמלו
 העובד ועוד מדה טובה אחרת שירדק על קיומו בגדיו כפי ערך עבודתו
 ולזה כתבתי ואמר זה שלל הוא קרדו לענין זה ואמר
 במאמר הב' להוסיף על כבוד בעל חסד ואמר שהיו בלפורי חסד משפחות כס
 הא' בולטות ובהם כס' גמיומי ובהם חסד חסונה לכנס כל יום ולשאל בשלום
 הגאון ומשפחת בולטות היו מביאים להם ראשונים ולכנס בראשונה נאמרה
 שאלה זאת לריו לקח אס יטו מיהם ויכנסו עמה בראשונה כיון שזכו לתורה
 ויהי לקח לא רזה להביש תשובה מדעתה אלא שלל כרז ויחנן ודרשה כס
 הוא קרס אס שניהם כסוים שיפדוהו ראשונה וכן להחיותו ולתן לו כסות אכל
 לא להפסידו בראש כסוה כבוד מופשט בלי תועלת א"ר בון אף ליביה מ"ט
 יקרה הוא וכו' ויקרה מלשון כבוד ובפי' בולטות ופגמיות הרגיו מסופק
 אס הם שמוע בעלמא או שיש בהם ענין מה בקשתי בערוך ונאמתי שפי' לכתב
 בליוטו בשמחת ויחא חכמי העלם ולשון ע"ס הוא ואפשר לפרש על דרך
 זה שבולטות היו שרים בעלי ענה ופגמיות לשון פגם ואמר כך עלו במעלה
 שלמנו תורה :

פרק שמונה שרצים

כתוב *שמעו זאת כל העמי' האוינו כל יושבי חלד רבי
אמר ורבנין חד אמר למה הוא ממשל כל באי
עולם לחולדה אלא לפי שכל מה שיש ביבשה יש בים
והרבה מינים בים שאינם ביבשה וחולדה אינה בים
והרינא אמר למה הוא ממשל כל באי עולם לחולדה מה
חולדה זו גוררת ומנחת גוררת ומנחת ואינה יודעת למי
מנחת כך כל באי עולם גוררין ומניחין ואינם יודעין למי
מניחין היינו דכתיב *צבור ולא ידע מי אספם :

מלאך וסצור על פיו אמ' ליה רשיעא תקין מילך ובר את
ליה חור ואמר * בריך אלהון דשרדך מישך וגומ' דשלח
בריה אין כתיב כאן אלא שלח מלאכיה ושוב לעבדהי:
ברכרי רבי חנינא נריתו סוד שכתב הרמב"ם בציגרת תימן וזה הסוד
היה בידם מדברי רבי חנינא ובפרק חלק תנא דבי אליהו ו'
אלפים שנה עמלא ב' אלפים תאו ב' אלפים חורב ב' אלפים ימי
אשח בעומותיו שרבו ולא חסד מה שיצא וכן נאמר לדעת ר' חנינא
בעומותיו שרבו עבר מטבת הוה ודברך הישר בעיניו משפחות הללו לשמוע
אל דברי ח"ל האחרים תפח רוחם של מחבבי קריו ולכן רמו בזאן הרב
ואמר שפסוקים נאלה יש להם כוונה אמיתית כפי הפסע ונרמזו בהם
האורשים ההם והאפרים פירשו הפסוק כפשוטו וזה המדרש אינו מוכרח
ואס נראה דרך דרש מי ויכרתנו לדרוש שיהא כעת בחשבון מדוים כמו שם
ונחירות עולם עד היום הוא אלא הרב חליתי לו ולומר כתי' שאמר להלן די
שיחתי לעקב ולישראל מה פעל אל ולא נודע מתי יהיה העת ההוא בדרך
יודע ועל דרך זה דרש רבי ברכיה שעתיד לבא עת שיהיו לדיקי ישראל
עמים אל' לפנים ומחללי השרת והמלכיים יבאילו והלדיקים יזדעזעו
מה פעל ה' ו' לוי מודה כן יהיה ולחוק מחמרו אמר שכבר היה כיונא
בזה בימי חנינא מיהאלי ועוריה הוה סריסים ממש מלשון וחל לא יחיתי
בהן שסל לא היה מודיע רק שלא נשפרו וכן לא עליו כתי' שאמר להלן די
לא עליו נורא בגשיהו' אכל עמה שאמר וחל לא יחיתי וכלל גם בזה שם
המחלה שהיה בהם מקודם לא היתה בהם עתה אכל לא נודע זה לעיני כל
ונחית לכן שם הלשון ואמר חייך לגוררין חליתי די לא עליו נורא וגו' תקין
מילך ובר את ליה כתיבית אמר המלאך שירד ובהם כיון לנכוד נר שיתקן
צביו שאמר בר אלפין ולא יזכיר לשון בן במלכיים ולכן תקן דבריו בנכוד נר
ואמר די שלח מלאכיה ולא אמר בר אלפין כאשר אמר בראשונה :

פרק המצניע

ה' א"ר לוי כתוב *ולבש בגדיו מדו בר חורש את הדשן
אלא שאין גדולה בפלשין של מלך עור בפרק
הבונה מאמר קרוב לעיני זה ללמדנו שהגדולה ובכור
ראויין לכל עוסק בעסק ישראלי קודם לכהן העובד בבה"מ
תרתין ורעין הוה בצפורין בולטייא ופגמייא הוה עללין
ושאלין בשלמא דנשיאה כל יומא והוון בולטייא עללין
קדמאי ויתבין קדמאי אילין פגמייא וכיון לאורייתא אתון
בעו מיעל קדמאי אשתאלת לר' ל' שאל ר' ל' ודרשה
בבי מדרשא אפילו ממזר ת"ח וכהן עם הארץ ת"ח קודם
לכהן עם הארץ סברי מימר לפדות ולהחיות ולבשות הא
פגמי לשיבא לא א"ר בון אף להשיבה מ"ט *יקרה הוא מפנינים
מכון גדול להמשמש לפני אנשים :

ראוי לחסד לת"ש מה שיש ביבשה בים וכו' כי מה יוסף ומה יתן
 לענין אחרת התמזר בלחור שמעו זאת כל העמים שהיה חולדה
 בים או לא ואפשר שרמז כאן וכוון דרוש אמוני התקוע בלב כל מאיין וואו
 מה שנאמרת כפי ענין יסודות שפארץ היתה כלל מוס' בים ולא נחל
 שום יבשה ונביתר הספק הגדול הוה האריכו הפלוסופים טבעיות ואין
 שום ממש בדבריהם להיתר הספק על ידי טענות טבעיות ואנחנו מחלית
 האמת אחר שמוע אמת הגורם כבוד חסונה ככונה ונאמר כי ידענו טענות
 השמים אל תקום אה' ויהיה היבשה ולגורר זאת האמונה אמיתית אמר בני
 קרם שמעו והאוינו כל יושבי העולם הוה וזכרו מברכים לשם יתברך קדומו
 בקיומך ובעבור זה העם עמכם להפלא וכנגד העצב הזה להראות היבשה
 להיות נעמט שיתקיים המין אנושי על האים ולזה אמר בהלל גדול ודוקע
 הארץ על האים כי לעולם הסוד וכלל יום ויום מברכים לשם יתברך קדומו
 מתעלה על בני הגדול הוה אס כן ראוי ותחוייב אכלנו ויעקב וישיבתנו
 בעוה"ו ויהיה לעבודתו יתברך ולקיים מצותיו ולא נעשה עיקר חליפת
 התמזן ורבו נכסים כי הכל הוה מעשה תעבותים וכלכונה זאת הוכיר יחד
 עביר ואוינו בהעבותם על חילם וגו' אל תירא כי יעשר ארץ וגו' ופסוקים
 אחרים ומשנים אל כונה זאת ולקבוע בלבונו זאת האהבה זמנו שמידי ארץ
 אנוני יושבי חלד דומים לחולדה שאינה נמלאת בים אע"פ שנמלאו סם כל
 מיני ב"ח הנמלאים ביבשה וגם אנוני עיקר מלכותנו ביבשה ולא בים ובפי'
 ברחמינו הבנינו ומצוינו תמיד כל היום עלינו וקולר חליו בנאמרם שלא לחס
 בלכלי העולם רק כסם עיקר כל מנחתנו לעבודתו ית' ולזהו בחרתנו כמו
 בנחשן התמזר אמר חרם ביקר ולא יבין נחשן בנחשנותו דמעו ודוקק לשון
 חלד הוא אחתי ונכון מפני שלא אמר חלד כללנו הכתוב וחלדי כאן עבד מה
 חלד חל לא אכתי חרם עוד עס יושבי חלד ותלם כיון מודה לנביר
 חלד ראשן שדקדקו לשון יושבי חלד כיון על לשון חולדה כיון שלא אמר יושבי
 חלד אולם חולק עליו בעיני המשל לחולדה ואמר שאין לנו לנרד כשיהיה אסכל
 בנדר

שאין גדולה בפלשין אין קוצי' על זה ממה שאמר בסמוך ומעט את
 בגדיו ולבש בגדים אחרים ופסי' לנדר תורה דרך ארץ בגדים
 בשלל בהם קדרה לרבו אל יתוונ בהם כוס לרבו לכן ילבש בגדים פחותים מהם
 כי מלכד שכן עבודות חלוקות וזו חסו שפארע וזו ים הכלל גדול בין הב'
 לתורה חסונים שלמדנו חכמי פסוקים הללו בפסוק והיה את הדשן הוהיר
 לכהן עלמו של יחוס לכבודו בשיאמר כיון שהקרבן הקרבנו וכל עבודותיה
 הקרות מועלות עליו לעשותם אין ראוי שהוא עלמו ועשה ג"כ עבודה גרועה
 כמו הרמת הדשן רק שיהיה לנער קטן כסו או לוי לעשותה וכדי לנעל זאת
 הסבירא הזה ה' והיה את הדשן ויפירו בירושלמי שאין גדולה בפלשין של מלך
 אכל הפסוק הסיי הוא לענין שמי בגדים שכתב עלמו העבד בן העבודות
 יבנה בגדיו ויפשוט הבגדים חסונים כהם עבד העבודה הראשונה ולבש בגדים
 אחרים גרועים חסם לעבוד היותר קלה וזה החלוק סם ביניהן כמו שפיר'
 רש"י הראשונה לכל יום סיה חותמאנא המתחיל מן האמוכלות פגמיות
 ונמחן בחורתי' הפנית להוליא את הדשן הצבור כשיהא מתברר ואין מקום

תלמי

סע

ס

יקר

פגמי

קלג

דבר בלתי מדע אללו וירד שחקיו אס נוצאל בים או לאז אלז שריו
לנו להשיגו בעיניה דבר בלוי ודוע לעינינו בישראל והוא כי ראיהו
גורם ונחת ר"ל שם כח מוצעת אר עמנו ועוררת בכל כח לאסוף
אלה ונכח און פה כל חלוציו כל כחפס או בידה און גוררתו ע
קרקע כי ונד אלאמות המכל בפיה ונדל אחר הוד נגרר על בני קרקע
כי און כל חלוציו הכל בידה און כל כחפס און הפיה כחש ר"ל הדרוסים
ואחר שפרה כל שטורה און שפרה כל כחפס און כחפס און כחפס און
אחר כחפס חולדה או עכבר ונעל ונעל ונעל ונעל ונעל ונעל ונעל
השער נשא און כל הדרוסים און כחפס און כחפס און כחפס און
שם עמנו שכל כל כחפס און כחפס און כחפס און כחפס און כחפס
ומנחין בתיאס מלאס חיים כל גדלו ושיעורו ויחיה ראוי גדל מה
לסבול כל כי נעצר און יחיה חיים כל מה שגוררים ומנחין ודבר און
כי ברוב שפס גוררים ואון יודעל ויניח מנחם כחפס כחפס און
הכס כי כל אחר מה שפס רבוח און לעני בעל אחר ונכס עמנו
בראיו : אחר גדול הכחפס און אחר און אחר און אחר און אחר
וגורר ואליהונו און און כי אחר און און : ומס דברו על
האחר בשפס און וז' ידע מי און און און : כי פלה ידור קיור און
אסדה און הנור וידועס און און כי רל און ידע מי און און און
בכיו כי וקרא אסדה און און און און און און און און און
ידע מכל השער לחולה לית עין נראה כחפס : (א"מ בשם משרים
און און און און און און און און און און און און און און און
און און און און און און און און און און און און און און און
און און און און און און און און און און און און און און און

* והיה כל מבקש ה' כל מבקש משה אין כתיב כאן פ
אלא כל מבקש ה' מבאן שכל המקבל פני רבו

סצות
לב
חללים
א

שמואל
 א ב
 שמות
 יח

פרק בכל מערבין

ישוקאל

הם לא טובים בערך שאין להם קבול שבר"מ):
סוריא היא חולה לארץ אבל היא קרובה לה והדר בא"י לא היה עושה
 י"ט ראשון של פסח וסוכות ועלית אלל יום אחד שהיו מוקדשין
 על פי קראיה אבל היושבים בארץ שהיא חולה לארץ אל"פ שהיא קרובה

ח"ב לר א

ירושלמי פסחים

מסכת פסחים

עוד תלמי צורשלו ממון לא על סמך ונסעו הקהלים וכו' שהיו חסידים
מטין חסידותם בדבר וכו' היו מהלכין וישראל כתיבה או בקורה והוא
כתוב בשרם" בתומם ואין לומר לכתבו כל' ב' במעשה ה' פי' שמשם היה ב'ם
ואין לומר להכיריו וע"ש :

אמר רבי יהושע בן לוי מפני מה מערבין בהצטרופי
דרכי שלום 'מעשה באשה אחת שהיתה רבובה
לחברתה שלחה ערובה ביד ברה נסבתיה וגפפתיה
ונשקתיה אתא ואמר קומי אמיה אמרה הבין הוות רחמה
לי ולא הוינא ידענא מתוך כך עשו שלום הה"ד
*דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום :

בבב

רבובה שגלה מלון חיה : שלחה וכו' לא היו נוהגים לעשות עירובי
תירות בע"ש על ידי אחד מוכה ללס אל כל אחד מנבי
האחר היה נותן ככר חס ומתיון כל הכבדות בבית אחד ומנכס הנשים
או שכן עמלן עושות העירוב כמו שגמנו ב' דברים נרדף אחד לומר בתוך ביתו
עבר סבת עם חסכה עברתם עירובי על"ה ואת האשה שהיתה שגולה עם
בנותיה שהעירוב היה מונח בביתה לא רחם להלך היא עצמה ערובה ר"ל
חלת לחם שלה ושלחתו ביד בנה והאשה בעלת הבית קבלה הפת מיד הגער
והחזיק בו ונסקה לו ותחבקו ובהם דרך כסם לערס קטנים וגם זה
היה קטן ששלחתו חמו והכבר בידו ויבא הגער ויגד לאמו ותאמר כן היתה
פגמתי חובתה וכל הייתי יודעת מתוך כך בוא לדבר עם סבתך ועשו שלום
בניהן * ולחורה י"ש לקשות עד שאלת רבי יוחנן בן לוי מפני מה מערבין
והלא תבוכתו בלדו כי גלה תקן עירובין לעשות סיג לשמירת סבת כדי שלא
יעשו להוליא מרבות היחד לה"ה ורחמי שאלת ר"י היתה שאלת
חס לבגדיהם תבוכה מעולה ומעולה להבדיל מעלת דברי ח"ל * ונחת כות
הבאלה כיון שלא היתה כותה שלמה בתקנה זו אלא להרים מכסול מקרב השם
שאל יעשו בהוליא סבת היה לתקן דבר יותר קל כיוון שכל אחד מיהודי התגר
ישים על פתחו לחי-קטן להסירה שבעלמא ודי כדו במצרים מן העשוע או בתקון
אחר יותר קל מדוע הגרית לביתן כל בעל הבית ככר לחם אחד ודי שיזכה
אחד בעד כולם * והוא שאלת תבוכה והתבוכה הכונה בדוקה בלב כל חס לב
הוא בידו ור"ה י"ש אחר שחלבו הכונה ראשונה לה"ל בכל תקנה לנורר

התקין דבר פרטי עוד י"ש להם כותה כוללת להעמיד ההנהגה מדנית ושיאו
כל ישראל אחים ויורשים אחיבים זה לזה דברים בקיום תורתו ית' הביא ראיה
מפסוק דרביה דרבי נחמן התבטל חר"ג מלות בדמות הדרכים רחמים קיימים
בנתי משתנים ותכלית כלל לחוות בנעום ה' * והתבטל תקנות ר"ל לנתיבות
קצרים עשויים להתקנות כפי מקרי האומן כי תקנות ח"ל העבדות לנורר
השם למגדר מלחא לפעמי ירמא כי טוב לבעל חת חתה מהם וכסם שנקבל סכר
על הדרכים כך * נקבל סכר על הדרכים כי תכלית רבנותנו ו"ל בין בתקון
התקנה בין בשמח בטולה הוא אחד להעמיד להחזיק השלום ולקיים הסדר
מדיני ואת היתה כותה שלמה בתקנה ערובה חזרת כי להיות יסוד העשות
בתשמיש חזרת ותחבת החזון שחבר לנורר הוא מלות הרבנא רחא כי טוב
לעשות מעשה שורה על בטול ואת התחבתה כותה והוא שיחיו נחשבים כבעל
ביתם בחלמנות שהן מכללים וממך מופעל זה והרבה ברורה סכרי הם
קצרים ומתחללים זה עם זה וכל יודע מהם אומר להכריז על סכר ונר
ש"י כי אנשים אחים נלמנו ונחת חסיה להם התבטל סכרי יותר ונחת הכל
שיעבו כן בכל שאר עניני' שהיו בניהם אים את רעשו ויעוררו ולחמיו ויחמיו
חוק * ונחת כותה כוללת לבקש שלום ויבך שלום כרעי כי יהיה רוב בין ב'
אנשים חסם כאשר קרה בין שתי נשים האשה בעל ידי ואת המלצה עשו שלום
בניהן (וה"מ כתב ח"ל עירקה דמלחא דר"י חיתא לקמן פ' חלון חתניתין
דלא חמרו חסדו אלא שאל לשמך תורת ערוב מן החתונות פ'
השתתפותי בניהן חסן לרבינו לערב בחלומי וקאמר רבי ירמיה טעמא
החריגו מפני מה מערבין בחלומי אחר שנתפתחו בתבוי מפני דרכי שלום
ואשרי ע"ה * כתב דרבינו חלמון ח"ל דברי בעל ע"י * גם הפסוק שכתב
ומתקן בין דרכים לנתיבות ח"ל וכן ענין האדה ע"כ :

רבי **אמא** **אומר** **נח** **בכניסתו** **לתיבת הכנים** **עמו** **אבנים** **י"א**
מבכות **ומרגלות** **בשעה** **שהיו** **ברות** **היה** **יורע**
שהוא **לילה** : **למה** : **יש** **חיה** **אוכלת** **ביום** **ויש** **חיה** **אוכלת**
בלילה : **והא** **כתיב** : ***צרה** **תעשה** **לחביבה** **כמאן** **דאמר** **לא** **נח"י**
שמיב **מלות** **בשנת** **הבול** :

למה **הוצרך** **לדע** **לחיותי** **הוא** **יום** **וחיותי** **הוא** **לילה** **והיטין** **לפי** **כס** **היה**
אוכלת **ביום** **ויש** **אוכלת** **בלילה** **וקולר** **הלוי** **על** **נזארו** **כל** **נח** **לפת** **לכל**
חיה **וחיה** **תזונתן** **בעתם** : **והקצק** **התקצק** **והכתיב** **לכך** **תעשה** **לחביבה** **וחלם**
הקבוצה **היא** **כפי** **דעת** **המפרש** **לכך** **חלון** **וחל"ה** **חס** **כן** **למה** **זוהי** **לעשות** **חלון**
התבונה **תפוסת** **שגלושה** **כדי** **לראות** **חיותי** **ומי** **יפסוק** **המבול** **ר"ל** **ידידת** **המים**
או **בהסתחול** **לחבור** **הגבורות** **המים** **שלא** **פחת** **חלון** **המיהם** **וישלת** **את**
העורר **וחלם** **המים** :

פרק כל שעה

חזרת **התיבון** **והרי** **חזרת** **מחוק** **כל** **עצמן** : **אמר** **רבי** **יב**
הייא **כל** **עצמן** **אימתילון** **לחזרת** **מה** **חזרת**
תחלתו **מתוק** **וסופו** **מר** **כך** **עשו** **מצרים** **לאבותינו**
במצרים **בתחלה** **הושב** **את** **אביך** **ואת** **אחך** **כמישב**
הארץ **ואחר** **כך** **וימרדו** **את** **היידם** :

שניני **בחסנם** **שחרת** **ויולאן** **בה** **למנוח** **דמורר** **וחל** **היותר** **קודמת**
והקצק **לזה** **בעל** **התלמוד** **כי** **התיבון** **הוא** **כמו** **מתיבין** **והרע**
שתחלתו **מתוק** **וסופו** **מר** **ר"ל** **כשתלמה** **גדלת** **העלן** **ובלון** **לידי** **יושב** **להולות**
הרע **ואו** **חזון** **העלם** **הם** **מרים** **ונרדף** **לומר** **כח"ס** **שהוא** **מתוק** **במתלנו** **הוא**
אחר **נעשתו** **ולא** **מיד** **סמוך** **לרעים** **שזרעין** **גרעני** **החרת** **רשונה** **כמו**
כאן **ורעים** **ויולאן** **חס** **קלמי** **חרת** **דקן** **ואו** **חזון** **מתוקין** **וחל"ה** **נטעים**
כל **קלם** **חיס** **וגדלים** **ונעשין** **מתוקין** **לכלול** **עד** **גדלן** **מלך** **וחס** **קרינים**
לגש **ואו** **הם** **מרים** :

פרק מקום שנהרגו

חני **רבי** **שמעון** **בן** **אליעזר** **הכהנים** **והלויים** **וישראל** **יב**
ושיר **מעבבין** **את** **הקרבן** **רבי** **אבין** **טעמא** **הרבי**
שמעון : **וכל** **הקהל** **משתדלים** **אלו** **ישראל** **והשיר** **משורר** **ר"ה**
אלו **הלויים** **והצוצרות** **מחצצרים** **אלו** **הכהנים** **הכל** **ער** **ר"ה**
לכלות **העול** : **הכל** **מעבבין** **את** **הקרבן** **רבי** **תנחומא** **שמע**
לה **כן** **הא** : **ואותה** **את** **הלויים** **ותנונים** **לאהרן** **ולבניו** **אלו** **נחדי**
הלויים **לעבוד** **את** **עבודת** **בני** **ישראל** **אלו** **הכהנים** **ולכפר** **ר**
על **בני** **ישראל** **זה** **השיר** **ולא** **יהיה** **בבני** **ישראל** **נגף**
אלו **ישראל** :

למדנו **מכאן** **שכפרתן** **כל** **ישראל** **איום** **הלויים** **קרבן** **לכד** **אלה** **שהוא** **חזק**
אל **כונה** **שלמים** **בכונה** **הבעלים** **לכוב** **מחשבים** **ולקריב** **חלבי**
ואחוריו **כח"ס** **הקרבן** **כלאו** **הוא** **הכל** **ודם** **התקריב** **עמנו** : * (ה"מ חרבה
לפיכך **על** **הסבוב** **שחשב** **סוב** **טעם** **עמידת** **ישראל** **על** **הקרבן** **דקאמר** **הא"י** *
ולא **דק** **הדא** **בעולת** **חמיר** **מירי** **ומן** **כאן** **בעלים** **חלם** **שלמים** **אכל** **הענין**
מופזר **לעיל** **מקד** **תוספתא** **דקאמר** **כסעיס** **לעבודה** **והלויים** **לדון** **וישראל**
מודיעים **עמנו** **טעם** **שלמים** **כל** **ישראל** **וגליתקן** **ליק** **מקד** **וסכר** **שניע**
בין :

בדין שאלה עוסק בלולאכח וקרבנך קרב ושלל יהוה כ"י בטלון ממלאכה
התקינו הצאנים כ"ד ומשורר ושל כל שמור הכהנים ליום וישראלים וכן
פרש' חמניס פ' בגלש פריקס ע"כ ועוד דר' לדר עקרי מחובר עם
זהוהיא התפלה שהיו אומרים הליום בשר וגם הגעלים והיום הוא שאין
אין מקריבין קרבן נביא תמורתו התפלה ונכללה פריס שפתינו וענין זה
במחזיקי בחסות ברכות י' הקרבן דר' עמו תפלה והלא היה לבד משפחה
נעמה עלי קרבן כיון שנקדס חרב בעונו וכל קהל מתחמין פסוק הוא
שנאמר ור' תחום היום ראיה יותר חזק שחזר ולכפר על בני ישראל
זה היום מפני שערך הכפרה הוא היה התפלה הלל ולהודות לפניו
יחבדו (פ"ח מ"ו) גם בזה לא דק בעי' כי מה ענין לשלל ליום אל
ההוא הגעלים ועוד והכל בעולת לבד מיירי ונאמרו בקרבן יחיד לא
מלנו תפלה רק וידוי אבל היום הוא ממכדירי קרבן ונענו עמוק
ומ"מ לא בפסח ויירי אלא בכלי שר כדאיתא בג"ק דמענית ברא דר"ס ('

בד"ה להודות על האות או לכהן אחרת מחייבת לשחוק ולהפסיק בדבור
ולפי שנעניי האיון יראה מונה מחר כשהחכם מפסיק מדבריו ואינו מתעלם
לקיים עטונותיו לבטל זאת הסברה משובשת מן רבי חי' יפה שתיקס
וכו' ידומה זה למ"ס כסם שאקבל מר על הדריה אקבל על הפרסה
ואין לי צורך להאריך ולומר שהמדבור יתבטל תועלת רבות להיות גלוי
וידוע לעיני הכל לאונס פירשתי לשון שתיקס באופן שלא יקשה כלל והמאמר
סמיו יפה שתיקס וכולי וכדי להרים מכאול מלפני ההמון האובנים לשון
שתיקס גם על הדרך הראשון הולך ה"ה כפי' המאמר כפי' המוספת אבות
לשארית בהודעת תועלת משובת המדבור וגם בדריכו נוקין והפסד גדול
נמשכים המדבור בדברים נאומים ועיוני סס (וה"ח כתב וכי מה ענין זה
אמתי' דמיימית לי בר קפרא עלה אלא הכא בענין הדבור בשמות מולין מיירי
שלמי קרוב שיכלל בדבור לכן השתיקס עונה אפילו להחכים האחרים
לא אמר לכן ולא אמר לו אין אחריו וכו' מכאן אמרו חז"ל יפה שתיקס
ק"ו כ' ופרש' מכאן מפני דבר כזה אמרו יפה שתיקס (והוא דקדק דברי
רבי חי'א בירא' האחר דקדק רישא אפסוף כיון שחזר ק"ו לטעמים
יראה שחזר יפה שתיקס הוא מחובר ונודק בטעמים יותר מבחכמים ולזה
הולך ר' חי'א להודיע חדוש מאמרו בחכמים אלא בטעמים הוא מחובר
בענינו ואין צורך להאריך כי מת' חז"ל אמרו כי חז"ל חזרו ונאמר דברי אחר
אל"ל חכם מתמים זה יורה שחזר ר' חי'א מבורר ונודק בחכמים מנעפטים
שהיו אמר שהחכם היה פשוט ומענינו ואין צורך לאמרו וזו אינה קוש'א
כאשר נעניו בענין דק שם שכל קת בין חכמים שתיקס למחזר חכם
יתבס שהיו בטעמים יותר מאומת שהשתיקס יפה יותר מבחכמים אבל מאמר
חכם יתבס יותר מאומת בחכמים כבשר הם חכמים מקודם והחדוש גדול
הוא שהעדר יתבס חכמים וכו' י' ש בין' האחרונים דמיון ויחס אמיתי
וההכרח הלאה לומר זה לשון מנן בעי' המחשב להקשות לדברי מדברי
ר' חי'א וכן שאלה אמר וכו' ולפי דעתי הלא זה דקדוק אמתי ולא אחרק עוד
בדבורים כי אם יהיו נאמר אלה ערבים למי שהתלמידים כי יבטיח חכמים
נכבד' בקול' וימנה שחכמי לשון שתיקס והמקדוק בדברי ר' חי'א יתבס
אל"ל פשט הפסוק בדרך נאות אמתי בדרך זה גם אולי חכמים חכם יתבס
אומת שפתינו נבון ואמר שאולי שסתכל לדר בדרוש זה ויחז' שחק והפסק
דבורו חכם יתבס שכוין שלא הפליר לשארית בדברי עקשות כדי להחזיק בדבריו
זה יורה שם כי מידת החכם שכל מה שאל שטע אמר לא שטע והנכון ששחק
גדול בדיניהם כי שחקת בדרך לבד ששכב זה קרא נכון שכוין דבר מחזק
העיון פתוחות ונבילות בדרך לבד ששכב זה קרא נכון שכוין דבר מחזק
דבר אומת שתיקס אפילו היה ממעדר ידיעה שלא ידע מה להשיב והרי הוא
אומת שפתינו וכו' ונפשו בחסרון ידיעתו וגם כל זה יתבס חכמים כיון שהחזיק
לדר בדרוש האו' ואח"כ שחק זה יורה שאינו מדבר בבלי דעת

לשון שתיקס סובל שני פירושים האחד כפי הסמית ההמון שהוא
שליטת הדבור לגמרי ותמיד יבס דומים הסני הוא יותר
מקדוק והוא על המפסיק והמדבור וזה על שני פנים או שהתחיל חכמים או
תלמיד לדר וזשק ומפסיק דברו לסברא ותתקד לו או שהיו פנים ביד
והתחיל האחד לדר וזה ראו שגיטתו העמוד סס והוא שחק לאחז
השלים או לסברא אחרת כינא בהבדלות ראה לכל אחד מאלה בפסוקים
רבים וידוע אחרן חרונס ופתיק סיה ארן בזכיה ומרבה דברים בהסכד
על בניו ויחזר לו משה ששחקו כי בן דבר י' בקרובי אקדש שחק והפסקו
דבורו וקבל מאמר משה שלא דבר עוד על אותה ענין ויחס כלל את העם
השחק את העם שהיו מאריבין בדברים כנגד משה וכלם השתיקס שהפסקו
דבורם ולא דבר עוד וכן מלפני לשון דבורים לא כדרך הענין שהנחתי על מי
זהו ויחזר נגמרה על מלך שחקת שבו פירוש האמתי מלשון חז"ל שתיקס
כדאיתא דמא' שלא נאמר זה על הויכח דומים תמיד אלא על שני האנשים
המדברים יחדיו ויחזר האחד לחברו כך וכך אתה מבי' לי וחברו שחק ואינו
מבי' לי ולא אמר רבי חי'א כפי' פירוש האמתי שחכמי על הויכח דומים
תמיד אינו משוכח אלא מונהג בלילות הגות שהיו מלות רבות הם תליות
בדבור וגם חי'א אדם לבד עם בניו ועם תלמידיו וללמדם ספר דרור
שאל ומבי' ולא אמר רבי חי'א כפי' פירוש שחקת לחכמים על הויכח דומים
תמיד רק על מפסיק מלדבר כמו שמועיס חרפתם ואינם משיבים או שהתחיל
לדר בפ' אינו מונהג אלא בנאום דרוש ושחק והפסקו דבורו לסברא לזדוקת

פרק ערכי פסחים

יד תני רבי חי'א יפה שתיקס לחכמים קל וחומר לשפשים
וכן שלמה אמר * גם אויל מהריש חכם יחשב אין
צריך לומר חכם מהריש תני רבי חי'א כנגד ד' בנים
דברה תורה וכו' בן חכם מה הוא אומר מה העדות
ההקנים והמשפטים אשר צוה י"א אלהינו אתכם אף אתה
אמור לו בהחזק יד הוציאנו י"א ממצרים בן דשע מה הוא
אומר מה העבודה הואת לכם מה השורה הזה שאתם
משרתים עליו בכל שנה ושנה מכין שהוציא עצמו מן
הבבל אף אתה אמור לו והקרה את שניו בעבדו זה עשה
ה' לי בצאתי ממצרים לי עשה לו לא עשה אלו היה אותו
האיש במצרים לא היה ראוי שיגאל משם לעולם כי בן
טיפש מהו אומר מה זאת אף אתה למרו בהלכ' פסח אין
מפטרין אחר הפסח אפיקומן מהו אפיקומן שלא רה
עומד מהבורה זו ונכנס לחבורה אחרת ושאינו יורע
לשאל וכו' :

לשון שתיקס סובל שני פירושים האחד כפי הסמית ההמון שהוא
שליטת הדבור לגמרי ותמיד יבס דומים הסני הוא יותר
מקדוק והוא על המפסיק והמדבור וזה על שני פנים או שהתחיל חכמים או
תלמיד לדר וזשק ומפסיק דברו לסברא ותתקד לו או שהיו פנים ביד
והתחיל האחד לדר וזה ראו שגיטתו העמוד סס והוא שחק לאחז
השלים או לסברא אחרת כינא בהבדלות ראה לכל אחד מאלה בפסוקים
רבים וידוע אחרן חרונס ופתיק סיה ארן בזכיה ומרבה דברים בהסכד
על בניו ויחזר לו משה ששחקו כי בן דבר י' בקרובי אקדש שחק והפסקו
דבורו וקבל מאמר משה שלא דבר עוד על אותה ענין ויחס כלל את העם
השחק את העם שהיו מאריבין בדברים כנגד משה וכלם השתיקס שהפסקו
דבורם ולא דבר עוד וכן מלפני לשון דבורים לא כדרך הענין שהנחתי על מי
זהו ויחזר נגמרה על מלך שחקת שבו פירוש האמתי מלשון חז"ל שתיקס
כדאיתא דמא' שלא נאמר זה על הויכח דומים תמיד אלא על שני האנשים
המדברים יחדיו ויחזר האחד לחברו כך וכך אתה מבי' לי וחברו שחק ואינו
מבי' לי ולא אמר רבי חי'א כפי' פירוש האמתי שחכמי על הויכח דומים
תמיד אינו משוכח אלא מונהג בלילות הגות שהיו מלות רבות הם תליות
בדבור וגם חי'א אדם לבד עם בניו ועם תלמידיו וללמדם ספר דרור
שאל ומבי' ולא אמר רבי חי'א כפי' פירוש שחקת לחכמים על הויכח דומים
תמיד רק על מפסיק מלדבר כמו שמועיס חרפתם ואינם משיבים או שהתחיל
לדר בפ' אינו מונהג אלא בנאום דרוש ושחק והפסקו דבורו לסברא לזדוקת

לשון שתיקס סובל שני פירושים האחד כפי הסמית ההמון שהוא
שליטת הדבור לגמרי ותמיד יבס דומים הסני הוא יותר
מקדוק והוא על המפסיק והמדבור וזה על שני פנים או שהתחיל חכמים או
תלמיד לדר וזשק ומפסיק דברו לסברא ותתקד לו או שהיו פנים ביד
והתחיל האחד לדר וזה ראו שגיטתו העמוד סס והוא שחק לאחז
השלים או לסברא אחרת כינא בהבדלות ראה לכל אחד מאלה בפסוקים
רבים וידוע אחרן חרונס ופתיק סיה ארן בזכיה ומרבה דברים בהסכד
על בניו ויחזר לו משה ששחקו כי בן דבר י' בקרובי אקדש שחק והפסקו
דבורו וקבל מאמר משה שלא דבר עוד על אותה ענין ויחס כלל את העם
השחק את העם שהיו מאריבין בדברים כנגד משה וכלם השתיקס שהפסקו
דבורם ולא דבר עוד וכן מלפני לשון דבורים לא כדרך הענין שהנחתי על מי
זהו ויחזר נגמרה על מלך שחקת שבו פירוש האמתי מלשון חז"ל שתיקס
כדאיתא דמא' שלא נאמר זה על הויכח דומים תמיד אלא על שני האנשים
המדברים יחדיו ויחזר האחד לחברו כך וכך אתה מבי' לי וחברו שחק ואינו
מבי' לי ולא אמר רבי חי'א כפי' פירוש האמתי שחכמי על הויכח דומים
תמיד אינו משוכח אלא מונהג בלילות הגות שהיו מלות רבות הם תליות
בדבור וגם חי'א אדם לבד עם בניו ועם תלמידיו וללמדם ספר דרור
שאל ומבי' ולא אמר רבי חי'א כפי' פירוש שחקת לחכמים על הויכח דומים
תמיד רק על מפסיק מלדבר כמו שמועיס חרפתם ואינם משיבים או שהתחיל
לדר בפ' אינו מונהג אלא בנאום דרוש ושחק והפסקו דבורו לסברא לזדוקת

ירושלמי שקלים

סומכין על ההכרזה בלבד : סוף פ' משנה ו'א ח'א' ל'און הרמב"ם ז"ל :
משנה שנייה 'אמר רבי יהודה בראשונה היו עוקרין **משליכין** לפניהם משרבו עוברי עברה היו **משליכין** על הדרכים התקינו שיהיו מפקרין כל השרה :
ירושלמי תנא אמר רבי יהודה בראשונה היו עוקרין ומשליכין לפניהם והיו שמחים שני שמחות אחד שמנכשים לרם שדותיהם ואחד שהיו נהנין מהן שהיו משליכין לפני בהמתם : התקינו שיהיו עוקרין ומשליכין על הדרכים : ועדין היו בעלי בתים שמחים שמנכשים לרם שדותיהם התקינו שיהיו מפקרין כל השרה כלו' 'ומנין שהפקר ב"ד הפקר דכתיב *אשר לא עמד יבא לשלשת ימים וגומר והוא יברל מקהל העולה : ⁶

למדנו מדברי רבי יוחנן שסבור פרזן רבו עוברי עברה בחיזין ב"ד לתקן כנגדם ולהחמיר ולעשות תקנה אחר תקנה ולהקפיד מתוכם ועוד חומות אחרות מחמטנות האלה :

עוד בירושלמי אמר רבי אבא בר אחא אי אתה יכול י' לעמוד על אופי של אומה זו נתבעין לעגל ונתנין נתבעין למשכן ונתנין' (ובימי) רבי יוסי בר חנינא הוה מתנינא *ועשיית כפודת זהב שחור יבא זהב של כפרת ויכפר על זהב של עגל' רבי חני בשם רבי שמואל בר נחמן שלש תרומות ואמרה בפרשה זו תרומת ארניס תרומת שקלים תרומת משכן וכו' כגון כתיוב בפרוש רש"י בפרשת תרומה :

אופי מנא : רמז למנהג אומה טהורה ושא"פ ספקה לרם בראשונה לחטא ע"י חלוקה נופית תקן ויחיד מהסדר' תשובה בלב ויחמיר טיט חרטה בנזרה מעונותיהם ועושים מעשה ראוי והגון לעבודתו יתפדך במדת הערת סבלות נפשיות : וזה נרמז בחמור נכבשים לעגל נכבשים לתשכן פי מלמד כן היה מעשה בהמלכו מוסי' הובא אשר באוניס לעשות העגל ותקן יומם מספר המלכו לתשכן ויביאו חז' ונס וכל כלי זהב : רמז עוד בדרך כנוי ברחיטת הגוף והתלכדותו הדומה לעגל היה היתה סבת החטא אח"כ חזרו בזה לתקן המעוות בסבת כנסף אחתי ומשוקק נכבדת הבא מלך עהרת הגשם וזה רמז לכפרת וזה טעם : (כתיב י"א ח'א' חסכיוול לעמוד על דעת אומה זו דכיון דהולאת המזון קשה מלך חסך האדם היך הוציאו ממונס בדברים הפכים חסך חפסם בענו"ס ומתקנתם בה הוציאו ממונס בזה לרם להמנע מזה : אלא המתכין ואלע"פ שחמולס' ה' היו נותנין כיון דלא היה בחזק חובב רק בחזק נדבם היו יכולין להפטר בדבר מועט ולא עשו כן אלא הביאו הכנס וזה ד' וכו' : ור"י מתקן סך תמיס בזה מתני' דתני יבא וכו' כפרת ויכפר וכו' סקו מוכרחים בדבר סקי לכפר על עון העגל : ופירוש הכותב. דחוק עכ"ל :

משנה שלישית : את מי ממשכנין לויס וישראלים י' גרים ועבדים משוחררים אבל לא נשים ולא עבדים ולא קטנים וכל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו אינו פוסק' ואין ממשכנין הכהנים מפני דרכי שלום :
אמר רבי יהודה העיד בן בוכרי לא בהן שהוא שוקל אינו הוטא א"ל' רבי יוחנן בן זכאי לא כן אלא שכל כרן שאינו שוקל הוטא אלא שהכתיב דורשיה את המקרא הזה לעצמן *וכל מעתה כהן כליל חזיה לא תאכל והואל יקרה והעומר ושת' הלאם ולהם הפנים שלנו היאך הן נאכלין :

אח

ולאכלו **השם** לאכילה נסמך בנזרה לויס לקיים מצותו ויתפדך ולזכור יליאת מלרים כיון שאר"ל במסכת נזיר על פסוק כי יכריס דרכי ה' וגומר :
ורמתי ונזלת הכריתות שנת' לר' חייא רחם נזורה למח שכתבתי בפי יפה שתיקק שהרי רבי חייא בן אבא' הכריתות הללו : וסנה למדנו מהכריתות הב' שהאריך בדבריו הרי הוא משובח והאובד ודומם הוא בתכלית ההרחה שהרי כיום בשם חסד לשאל אלאו ומאריך בדבריו וסאל שאמר מה העדות והתקנים והאשכנז' אבר לזכור וכו' ולכן היוצא ודומם הוכירו לגנאי נעדר הידיעה והאמר עליו ושאלו יודע לשאל את פתחו לו וכן שהתחיל לדבר וישאל אלאו כלבון קר קראו טעם משני אלא ידע להעמיק שאלו אלא חזר ב' מלות בלבד מהאשכנז' : וכן אחר הנקרא רשע לא משני בהאריך בדבור אלא בטעם שהיו לו לומר מה העבודה הולת לנו ולא אמר אלא לכס שהולת את עצמו מן הכלל ואם היה אומר מה העבודה הולת לנו לא היה רשע אבל לא היה חסד כיון שקר דבריו ולא האריך כ"כ כמו הכן הראשון הרי נגדלה מבורא בולת הכריתות הב' לר' חייא שהדבור הוא שכת והדמיה נבלי ואם עונת רבי חייא ברייתא' שכתבה לשבח לזכור ודומם דבריו ופותרים אלא אלא לכן הוא מן המהויס לפרש שתיקק כפי הפי' המושכל שמתרתי ולא כפירוס העמון :

מסכת שקלים פרק א

הנני בא ללקוט שונים ממשנת רבינו הקדוש ע"ה ועל כל משנה ומשנה אכתוב ככלי הלקט בארזותיו את אחר חסדי יד בכל פרק ופרק :
מן משנה ראשונה : בראשון משמשים על השקלים ועל הכלאים : ובחמשה עשר בו קורין את המנילה בכרכים ומתקנים את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוה המים ועושין כל צרכי הרבים ומציינין על הקברות ויוציאין אף על הכלאים :

למדנו ממשנה זו מעלת האדם וגם שראוי להקדיש קודם מעשה על קיום המצות והרחקת העבירות : ובדרך המלכה למדתי מהאן ענין נאה והוא שהמקיים מצוה לא הציב כל השלמות הצריך עגד שיאה נזרה ונשאר ונזרח מן העבירה כמ"ס דור מרע ועשה טוב כי כהניס כלחד טובים בעבור זה היו מרזיין ביום אחד בחדר על תמינת השקלים שהוא קיום מצוה על עקירת הכלאים רמז להרחקת כל עבירה ועם היות כי יס לנו טעם אחתי להכרית הכלאים ביום ההוא לפי שאו מתחילין הורעים ללמוד הלא טוב לזכור רמז בזה להוראת העם : וז"ל פירוש הרא"ש ב"ד בלחון כל ערי ישראל ומכריזין שיביאו שקליהם כי בחדר בטנס לזכרין למחור בקברות נזרו מתרומה חדשה כדלית ב"ב דמגלה ובר"ה פ"ק : ירושלמי מהו משמיעין מכריזין כד' וינצו קול ביהודה וצירובלים להביא לה' : ומכאן מזה עמד אלהים : וכתיב הרבי אלעזר מגרמיי' וא' דלא גרסינן הכי דלא כתיב ביה השמעה אלא ה' ו' ואשר השמיעו ויעבדו קול בכל עריהם וצירובלים לאמר אלו ההר הביאו עלי יוס' : וכתיב הרא"ש עליו וז"ל נ' דליו לרין לחמוק הגירסא דלא מיייתי ראייה על הוראתו שהוא לבני הכרזה ללא מיייתי ראייה בצריך לרזי את יבראל להביאו' המושליון עליהם ואין סומכין לומר שיביאום מעמלן : ובכרת כלאים הוא סיבוקו כל אדם גותיהם וכרמיהם ועוקרין מה בלאח כלאים : ומתקנין הדרכים הרחובות והנחלים וליכנס ולעשות גדרים על ההרבות להכין הדרכים להורג בנזנה לקיים מה שנאמר חתין לך הדרך וגו' : תיקון המתקנות כל מקום שימצא סוס מקוה חסר יבלימו אותו לשבור הלאו והרא"ש פ"ה א' מתרגם בו טעם מנקים אותו וכן אס נפלו דמותו : לרבי דביס צירוס צירובלמי אלו כן צרכי רביס דיני ממונות דיני נפשות וגו' : ומקריין את המנועול מעל גבי המיס ואין מחזירין אותו ר"ל מחפיקין הבניס כהמים ממונס' ביה לבני אדם בגלל שיכחו מהם ציוות החמה והסוס כי כל מה שהיה חלול הדברים תלוי ומסומר ולא תחשקו בו צמורים ומחמרים להשלטו ולהביעו לתכליתו מחלי חסך אדר : ומציינין על הקברות כמתקנין אותם ואותן סקיו מוצאים שמיחה אותם המיס ר"ל שמוחית האיון כבניו על הקבר היו משמיעין סיומן ומחמדים אותו כדי שיהא מקום העומאה גלוי וידוע ויפטרם ממנו הכהנים : ואין הקברות הוא בסדר יוצאין אף על הכלאים שיוציאין הממונס ומתקין גדות וקצרים ולא היו

קלה

יְרוּשָׁלַיִם אָמַר רַבִּי מֵאִיר כַּמֵּין מִטְּבַע שֶׁל אֵשׁ הוֹצִיא יֵשׁ
הַקֵּב הַמִּתְחַת כְּסֵא הַכְּבוֹד שְׁלוֹ וְהִרְאָה לוֹ

בונת התנאים האלה להתיר ב' ספקות נגלים מצוהרים בפי' זה' הא' כי מה צורך להזכיר לשון מחלית והלא היה ראוי שיאמר וזיתנו כל

הראשון

[illegible]

ירושלמי שקלים

רבי יוחנן הוה מסמח'ך על רבי חייא בר אבא ויהי כב
רבי אלעזר חמי ליה ופיטמר מקמיה אמר הלין
חרתין מלייא הדין בבלאה עבדי בי דא דלא שאיל
בשלמי ועוד דמיטמר מקמי אמ' לי רבי יעקב בר אידי
כך נהרגין גבירין דעוריא לא שאיל בשלמ' דרבה דאיונן
מקיימין *ראוני נערים ונחבאו א"ל יאות רבי אלעזר
עב' דלא עבר קמן ועוד עבדי בי האי דלא אמ' שמעתא
משמ' ונכנסו לפניו רבי אמר ור' אסי א"ל כך היה מעשה
בב"ה כש' טרסינן בנגר שיש בראשו לוקסטר' שנחלקו
בו ר"א ור' יוסי עד שקרעו ס"ת בחמתן קרעו ס"ד אלא
אימ' שנקרע ס"ת בחמתן והיה שם זקן אחד ורבי יוסי בן
קסמ' שמו אמר תמרני אם לא יהא בית הכנסת זה בית
עבו"ם וכן הוה הדר איקפר טפי אמר חברותה נמי נכנס
לפניו רבי יעקב בר אידי א"ל כתוב *כאשר צוה ה' את
משה עבדו כן צוה משה את יהושע וכן עשה יהושע לא
הסיר דבר מכל אשר צוה ה' את משה וכי כל דבר' ודבור
שאמר יהושע היה ואמר להם כך אמר לי משה אלא
יהושע היה יושע ודרש בסתמא והכל יודעין שתורה
של משה היא אף אתה רבי אלעזר וישב ודרש והכל
יודעין שתורה שלך היא אמר להם מפני מה אי אתם
יודעים לרצות ככן אידי חברנו ורבי יוחנן בעי דיימרן
שמעתא משמיה אף דוד בקש עליה רחמים *אגורה
בההלך עלומים אחזה בס' בנפוך סלהובי עלתה על לב
דוד שהוא חי וקוי לעול' אלא כך אמר דוד לפני הקדוש
ברוך הוא רבש"ע אזכה שיהיו דברי נזכרין בבתי כנסתי
ונבתי וברשותו יהיו שפתי דובבות בקבר שמעון בר
נורא בשם רבי יצחק כל תלמיד חכם שאומרין דבר
הלכה מפיו בעולם שפלותיו ורוחותו בקבר דובב
שפתי ישנים ככומר של ענבים מה כומר של ענבים זה
כיון שמינה אדם אצבעו עליו מיד דובב אף שפלותיהן
של צדיק' כיון שאומרין דבר שמועה מפיהן שפלותיהן
מרחשין עמיהן בקבר' מה הנאה יש לו ' בר נורא אמר
כהרין דשתי קנדישין רבי יצחק אמר כהרין דשתי חמר
עתיקא ואף על גב דשתי ליה טעמיה בפומיה רב גידל
אמר כל האומר שמועה בשם אומרין יראה בעל שמועה
כאלו עומד לגדלו שמוע' נאמר *אם בצלם יתהלך איש
רבי יוחנן איה מתחלסנ'ס רבי חייא בר אבא איה רבי אלעזר רואה נג
לבי ויחנן ויהי מסחר' פניו מתחלחלות כנגדו וקפיד עליו ר"י
ואמר *דברים בלתי הגונים עושה כנגדו'ס' ופי' בבלא או הוא על שם
קוקוהו או כתיב לגדלי *כ' בלתי נותן לי כלום ומעורר וכו' *ל' ר' יעקב
בר אבא הלוי' בעד ר"י שכן הוא המנהג ביהמ"ד ענוה שאין הקטן
שולל כלום הגדול ורואה נחל'ס פניו לקיים ת"י *ראוני נערים ומחללי ועוד
כסף עטן בלף' ר' יוחנן נגד ר"א על סלא היה אומר שמועה בשמין כך היה
מעשה וכו' כותס לומר ל"ש סלא יקפיד כל כך ואל יביאיהו כעסו לזיד
מתחלק ביהמ"ד עק וקפיד גדול כמו ויהי מעשה זה ביהמ"ד כנסתם כל זרמי
כסף וזה היה שם נגד פירוסקורס שמותיהן בלחות ונביתים כל שמעיה
ובראש גלוסטר' דמות רמון או מרובע וכיוצא בזה מזה סויה עליו סהול
בלי כיון כהני עטו ורואי מתחלק שמות או לנאר שמעיה ורואה
כח

הראשון שהוכיחני כי זהו נעם. לכנות בשם מחזית השקל וגם כן הוא נעם
 הוסיף ב' גרה השקל שנמצא מזה בידיה כפר פס"י. גרה חז' בעל להפזיב
 א"ל וזהו השאלה. כה"ה תחלים ראשונים נתנו נעם מזה לשון מחזית "כח"
 תחלים אחרונים נתנו נעם מזה מוספר. גרה ראובן א"ל ב' גרה לקח לתת
 נעם. א"מני"ה שקלים לפזיון בדרה שש"כ ב' דיגרים ואחר כך דמנה לתת
 הנכר שהיה שער א"ל המספר לפי שמכרו בדרה ש"כ רחל וכו' נ"ה פתח
 גסס רבי לוי נתן העטם הנכר שא"ל וזכר למחירת בדרה רחל אבל פי הדגש
 ביניהם כי התבסס הראשון נתנו נעם לסכום. הדיגרים והתבסס האחרון נתן
 נעם לתת הוסיף מנעם מחז"ל דירי בעובת מנעם תחלים קל"ה היה
 רחל לומר תל"ה כל א"ש ישראל כינו תחיתת כסף כזה וזהו וזה השיב ואמר
 שהיה כל א"ש רחל נתון שטן קלובע כמו שפ"ל בחקליו א"ל דמתי שפ"ל מחזיר
 היה א"ל יוסף וזהו א"ל הקד"ס לביטא שקלים. וזה מחשבתו של בדרך
 הפשט כי ר"ה הקד"ס ל' לכות את ישראל להאירם א"ל יסיון פרושים ומובדלים
 לחטאות בדרה כזה ואל ידרסו לעשות ביניהם עוד חסרה ויסבחה להפזר
 פ"ית לחטאות ויעשו דברים גמורים כל מהו. לשקל כבוד אחיה ולעשר
 כאשר עשו בני יעקב במחירת יוסף וזהו לדבר לזה התבסס הוא עמ"ל
 פזיון כל כן כבוד לחמו וזהו יסיון וסורסו ומחזירם מנעם דברים גמורים
 אלא"ה וכותב וזהו יסיון ומכירת יוסף היא וזה להאיר על זה הענין כל השנים
 על העבר כי השם אכלנו כן לא יא"ש בענין. הא"ב אבל עיקר כוונת התאמר
 בדר הוסיבורה רבי יסידה רבי נתניהו להאיר לחטאות שובו מעושי בדרה
 מחדלו ולפי זאת א"ל לתת כפי נעם מחזית השקל לכוון האירוע הגמורים
 ב' זו האמת כי ימים רבים קודם שראיתי מחזיר זה היה נעם ענינו יב"ל השפור
 היה בזכרון מחזית ומשפתי ב' ש"ד פספט כל לעשר על"ה ב' ענינים א"ל
 להאיר לתלם שפ"ל מלח תשיב ידו כ"ה יד"ה ללחם ללחול ובגד ללח"ה
 יתקלבו חז"ל וזהו א"ל לפזר נפשו. כ"ה להאיר לחטאות יסיון א"ל לפי שבו
 מחטאו וזה דמנה לו בלחמו הוא א"ל בענינו כפי האמת הוא מורכב מ'
 ששן פס"ה קלובע וזהו השם השלישי לחז"ל מזה תחלות השפוטת נפסית
 נדמות מחזיתו ויקחו עונותיו בחזיתו האמתת שיהא השפוטת נפסית
 והחל קלי א"ש לו משפט בדרה ואפי' נעם מחזית הא"ש שיהי ב' תחלים
 שנים חזיב אחזית השקל וזה רמזו ב' חזורים שמים ברה השקל מחזית
 השקל כרמזה ל"ה ואלו לחזירי:

ב עוֹד בפרק שני בסוף המשנה מותר שבי לאותו שבי
 מותר עני לאותו עני. מותר מתים למתים מותר
 המת לירשיו רבי מאיר אומר מותר המת יהא מונה עד
 שיבא אליהו רבי נתן אומר מותר המת בונה לו נפש על
 גבי קברו ירושלמי הניא רבי שמעון בן גמליאי אומר
 אין עושין נפשות לצדיקים בבריהם הם זכרונם
בשכונסין מעות להוציאם קבורת המתים ותרביכין: מותר המת
 לירשיו: כן הר"ם: לחלוף חלוף ונולתם לבני יורשיו:
 מה מונח אספקא על ל"מתי מחילי לי על מחילי רבי נתן פטול על דלא
 מחיל הילכך בונין ליה נפש על קברו הוא כנין שטול על על הקבר וקראו ינין
 על הקבר ונכח אכלו ינין ונכח הרמב"ם: כסס ירושלמי ונכח מוטלנדו כן
 נראה שהרמב"ם רב גבאי דקדק לשגות: על פסוק מלואם טרפה כגון שולח
 מותר כסוים לעניים וכן מותר חסידים לבסוים ודומה לה: אין עושין נפשות
 לצדיקים כן איתא בד"ר בפרשת וישלח בפסוק וכל מלצה על קבורתה:
כא ירושלמי גבו לו בחזקת שאין לו ונמצא ישיש לו שבר
 רבי ירמיה למימר מותר המת לירשיו אמר
 ליה רבי אבהו הנע עצמך דלא אתכוונת אלך לו אמ' ליה
 אנא לא אמרית את מנא לך

הראש ש' נבו לו וכו' היו סבורין שלא היו לו חיות לקנות בהם זריקה
קבורה ויבנו לו ואח"כ נמצא שיהיה לו הגע עמוד וכו' לא נתנו
אלא אדעתא שיהיו לו: לא חל לא חמורת וכו' כלומר חזי לא חמורת
דבר בבור אלא חמורת שהסבירא עומד ואת מלך לא ראיא לסתור מצריו ולא
הקיש לו ימיהו וכו' דכדרי דר' יצחק כי עמולא לא וכה בהם אתה כי בעמולא
נפשה ע"ל לראש:

קלו

ירושלמי שקלים

שהיה חופ' בורות שיחין ומערות לעובדים ולשבים פעם אחת היתה בתו עוברת להנשא ושטפה נהר והיו כל עמא עלין ובעו לנחמא יתיה ולא מקבל עליו לאתנחמא עאל רבי פנחס בן יאיר לגביה בעי מנחתיה ולא קבל עליו לאתנחמא אמר להון רון הוא חסידכון אמרו לו רבי כך וכך היה עושה וכך וכך ארע לו אמר אפשר היה מכבד בוראו במים וקפחו במים מיד נפלה הברה בעיר ובאה בתו של אותו האיש אית דאמרין בסיכת' איתערי' וא"ר מלאך ירד כדמות ד' פנחס בן יאיר והצילה' גביי' כרוז' שהיה מכריז בבה"מ' אנריפס המלך שמע קולו ברחוק ח' פרסאות ונתן לו מתנות הרבה' בן בבי על הפקיע' שהיה מזווג את הפתילות' רבי יוס' על לכפרי' בעא למעני עליוהן פרנסין ולא קבלין עליהון פתח ואמר קדמיהון בן בבי על הפקיע ומה לו שלא נתמנה' אלא על הפתילות וזה לימנות עם גדולי הדור אתם שאחס מתמנין על חיי נפשות לא כ"ש' :

מאן (דאמר הקב"ה ותרן יוחרר מעוסי פת"ש' לעבור על כל ששים מדכתיב ה' אל תרום ותזון ארך אנים אף לנשים וליתא אלא מאריך אנים וגבי דליה שאליו שז' ויתרו מעוסי פירוש שיתרו קשרי בני מעוסי ויאזו בתלולאם שחורם היתר אל הצריות לתעוה') על הפקיע ו"ל הרב"ש ביומא מפריס מנדנא דתנן בתוספתא מודת' שבהאי' לויס היו שומרים המקדש בלילה וכו' ומחזירין אל השמירות ותי' שזיו ונאלץ אותו וכן היו חובטין אותו ושורפין כסותו על זה היה ממונה בן בבי' וכן כתב הרמב"ם שבתוספתא מודת' נחבאר שאלוהי על הכניסו והלויס להיות שומרים סביבות המקדש ואע"פ שאין שם פתח' ועוד טורח' בתוספתא ומהמנים אחרים כמו בית ברמז ובית אבטיס וחס כתובים אלאו ביומא ועוד אחרים מעוסי על עניינים אחרים בלתי מחיתקים אל כות שפר זה לכן לא כתבתם' : עוד בירושלמי שאלוהי למסר אחרים : (א"ר) בפתחא איתערי' לא מנאלי שירשו ונ"ל פירוש שדכדק ומעורה בידו ולא נפלה למס') :

אמר רבי יונה בתיב' לכן אחלק לו ברכים ואת עצומים **כח** **יחלק שלל זה רבי עקיבא שהתקין מקרא ומרדש** **נשיט** **והלכות ואנדרת וי"א אלו אנשי כנסת הגדולה** **אלא מה** **נ** **זה תקן כללים ופרטים :**

מה **תקין תדבב** **זה** **המדרש** **ספוק** **לכן** **אחלק** **לו** **ברכים** **על** **רבי** **עקיבא** **שהוא** **ספוק** **אחרון** **בפרק** **הה** **גישל** **עבדי** **ומכר** **תפרסם** **פי'** **האומנים** **בפרשה** **זאת** **ואולי** **אפשר** **שיואל** **יחד** **או** **יחדים** **המונים** **סיויו** **נפחים** **לשמוע** **אותו** **פירוש** **מוזיק** **ויבא** **לזה** **הכרח** **ומלאכות** **ויסורים** **משונים** **טורים** **באותה** **פרשה** **שביכול** **איש** **מיוחד** **ועוד** **בראיות** **אף** **בתחלת** **הפרשה** **יבונה** **בסע** **עבדי** **ועוד** **ירוש** **ושא** **וגבה** **מאד** **עם** **מדרש** **ח"ל** **על** **הפרשה** **זאת** **וגם** **בסוף** **הפרשה** **אמר** **עליו** **לכן** **אחלק** **לו** **ברכים** **וגו' :** **ואולי** **יחשד** **המדרש** **האלו** **כי** **פתי** **יאמין** **לכל** **דבר** **וישמע** **אל** **הסכלים** **המפרשים** **הפרשה :** **ועיין** **בדברי** **ר' דוד** **קמחי** **ו"ל** **ובשאר** **מפרשים** **דוחקים** **ומהמדרש** **הזה** **לרבי** **עקיבא** **על** **ספוק** **אחרון** **בפרשה** **לגמור** **בבבלי** **פי'** **אחיות** **ונכון** **מתיישב** **ע"ד** **הפסע** **כאשר** **אבאר** **וכל** **זה** **לרונח** **דנולא** **ב"ל** **פי** **האמת** **אפי'** **אם** **כפי** **השגתנו** **ללא** **הלא** **ידענו** **ליישב** **עניני** **פרשה** **זו** **והדברים** **הנוכחים** **בה** **יהיו** **בעניני** **קריובים** **לנמנע** **לא** **מפני** **אם** **המורה** **הרעננה** **להאמין** **בפירושם** **פירושם** **בלתי** **נכונים** **וכוונתם** **ובלתי** **מסכימים** **אל** **האמת** **והראוי** **והמחוייב** **אלא** **לזה** **למחוקק** **ובכוונת** **זוה** **להחיות** **בחד'** **החסם** **שעל** **מה** **שלא** **שמע** **אומר** **לא** **שמעתי** **וסת'** **לנו** **חיות** **פרשה** **זו** **בדברי** **הספר** **החזקוני** **וגו' :** **למה** **שלא** **לנו** **שנאמר** **בפי'** **ספרי** **הוא** **עלמנו** **לנעונו** **ואתה** **דניאל** **סתוס** **הדברים** **כי** **סתומים** **ותחתים** **הדברים** **עד** **עת** **קדושה** **אחרים** **ובים** **וחו"ל** **מה** **רוחן** **אל** **מחשני** **קייני** **על** **החסם** **עובדים** **על** **מה** **שנעונו** **דניאל** **בחווינו** **ודר' אמונא** **תתרו**

ר"ל תפוח וכתוב עליהם קנים וגו' עולה וכל מי שצדיק קיני נותנין מעותיהם לשופרות והמונים על השופרות לוקחין ומביאין בהם הקיני וכו' : בן אחיה על חולי מעים לפי שהסטים והלויס יתפסו על הרגל כל האדם ויסו משתמשין ביום ולא היו נכשין אלא בנד אחד שהא' הכתונה כי אסור להם לעבוד אלא ב"דעב נדדים כתונה ומכסים מלפני ואבנע לא פחות ולא יותר ואוכלים בשר הרבה ושוחין מים חלשים בן אחיה מוכר' היה תמונה על וכו' כוחות איברים הפנימיים חלשים בן אחיה מוכר' היה תמונה על רפואתם ולזה נכתונו בלתי על חולי מעים' : תמונה על חסירות הכוחות היה להצילא מים לעם בישוב ומחזר' וזה תמונה על חסירות הכוחות והתעויות והגבים וכונים הים : גביי' כרוז מכריז בשעת הקדשנות עימא כהנים לעבודה ולויים לתזק' וישראל לעומד : וירושלמי למירוש חס' זו :

ב **פתחיה על הקיני' : תני** **פתחיה** **זה** **מרדכי** **בא** **וראה** **כמה** **גדול** **כח** **של** **אותו** **האיש** **שפותח** **דברים** **והורשן** **יודע** **בשבעים** **לשון** **תני** **עיר** **שהיו** **בה** **שנים** **ראוין** **לרב'** **וכולם** **ראוין** **לשמוע** **הרי** **זה** **הראוי** **לסנהדרין** **שלשה** **הרי** **זה** **בינונים** **ארבעה** **הרי** **זו** **הכמה'** **כיבנה** **היו** **ד'** **בן** **עזריא** **ובן** **זומא** **בן** **מתיא** **והנינא** **בן** **חבינאי** **פעם** **אחת** **יבשה** **ארץ** **ישראל** **ולא** **ידעו'** **מהיכן** **להביא** **העומר** **והיה** **תמן** **חד** **אלם** **דרוה** **יהיב** **חרא** **ידא** **על** **גנות** **והרא** **ידא** **על** **צרפא** **איתוניה** **קמיה** **דפתחיה** **אמ'** **לרו** **אית** **אתר** **דמתקרי** **גנות** **צרפינ'** **אול** **לחמן** **ואשכבו'** **אמר** **רבי** **יוסי** **ברבי** **בן** **פעם** **אחת** **יבשה** **ארץ** **ישראל** **ולא** **ידעו** **מהיכן** **להביא** **שתי** **הלח** **והיה** **תמן** **חד** **אלם** **דרוה** **יהיב** **חרא** **ידא** **על** **עיניה** **והרא** **ידא** **על** **סיכרא** **איתוניה** **לקמיה** **דפתחיה** **אמר** **לרו** **אית** **אתר** **דמתקרי** **עין** **סוכר** **אזולו** **לחמן** **ואשכבו'** **ועוד** **שם** **מעשה** **אחר** **כיוצא** **באלו :** **(וידוע** **בע'** **לשון** **כתב** **י"א** **וה')** **מאי** **רבותיה** **הלא** **בכל** **סנהדרין** **איכא** **דידעי** **בע'** **לשון** **כדכסמך :** **הא** **מקשה** **לה** **בפרק** **ר' שמעאל** **ומשני** **דקום** **בייל** **לשני** **ודרש** **ופרש'** **המכרז** **הלשון** **והדרש** **כגון** **עין** **סוכר** **וגנוס** **לרבינ' :**

שהיו **בה** **שנים** **ראוין** **לרב** **כו"ל** **שאין** **הכונה** **על** **הדבור** **בלבד** **ושהאחר'** **כלם** **הם** **אלוהים** **אלא** **שהיו** **נכונים** **ומבינים** **בעצמם** **דבר** **מתוך** **דבר** **והאחרים** **ראוים** **לשמוע** **ר"ל** **להבין** **ול"א** **שעיר** **יבנה** **היו** **זו** **החמה** **מפני** **שכיו** **בה** **ארבעה** **חכמי'** **שאין** **להאמין** **שכל** **בני** **העיר** **וזה** **היה** **הוא** **לחלי' :** **החד** **ידא** **על** **גנות** **וכו' :** **הניח** **ידו** **אחת** **על** **הגג** **וידו** **אחת** **על** **הירק** **ר"ל** **לומר** **כעין** **סוכה** **ותום** **הבין** **מרדכי** **שהיה** **רומן** **האלם** **שהיה** **קליר** **שעורים** **במקום** **הנקרא** **גנות** **לרפינ' וכו' :** **וכן** **כשהיה** **ידו** **אחת** **על** **המעגל** **וידו** **אחת** **על** **עינו** **ותום** **הבין** **מרדכי** **שהיה** **רומן** **על** **מקום** **הנקרא** **עין** **סוכר** **וסם** **ימנא** **ב'לה' :** **(ורש')** **פי'** **סיכרא** **חור** **שבתוונות** **פדלת** **שבו** **תוחבין** **הכרית** **לנעול :** **והתוספת** **פירוש** **סיכרא** **קבר** **או** **מקום** **שבר** **הסיר** **כחו** **עושי** **שבר** **אנשי** **נפס' :** **(ועוד** **בירושלמי** **בן** **אחיה** **על** **חולי** **מעים** **פי'** **שהיו** **כסנים** **מהלכין** **והיטו** **וכו' והיו** **יודע** **בן** **דון** **חמר** **על** **למעים** **ואי** **דון** **חמר** **מסי** **מעים** **פירוש** **אזרין** **בן** **יתמין** **אזרין** **המערב** **המעים :**

בן **נחוניא** **חופר** **שיחין' : אמר** **רבי** **אחא** **ומת** **בנו** **בצמא** **א"ר** **חנינא** **מאן** **דאמר** **רחמנא** **ותרן** **הוא** **ויתרון** **בני** **מעיה** **אלא** **מאריך** **רוחיה** **וגבי** **דיליה** **אמר** **רבי** **אחא** **כתיב** ***וסביבו** **נשערה** **מאר** **מרדק** **עמרם** **כחוש** **השערה'** **אמר** **רבי** **יוסי** **לא** **מן** **השעם** **הוא** **אלאוורא** **על** **כל** **סביבו** **ונורא** **הוא** **מן** **הקרובי'** **ויתר** **מן** **הרחוקים'** **רבי** **חני** **בשם** **רבי** **שמואל** **בר** **נחמני** **מעשה** **בחסיד** **אחר**

פזרא
ס ו

ירושלמי שקלים

אצל מהם אם היו מחזיקים השעורים וצ"ל שנטלו מהם חיותה ואפשר כרחוק
זו לא ואלו חזקו לטעום ב"ל בלון ב"ר של שאול חס"ד ז"ל נקולו בלתי
שביעיותו ע"ס ו' לן אפרם רשעים כוונת הענין ואח"כ הבלון האמת
הסם נהרר מלכת לפניה עכל ודאי אבל נתנו לפניו דמיון שלפי האמת הוא
דמיון כלומר אולי נתתם לה דמיון שאור דבר מתקן לחלכל בכמה של
משתבשים ע"ה השבו לו ונחא אתם שואל אתם כולת שיראה חמור
נעשו שלם ככורה אם נתנו לה ע"ה חמור והלא דמיונו דבינו הטון רע
בדמה וכו' פטורין מן הדמיון וצ"ל חמור מלמדו ספק דמיון אולי לא
נתקנה אותה בנפשות בנות בעל ע"ה אחר ורבי פנחס הכהן שלם אמת
אחריכם לענין דינא אבל אם היה רוצה להחמיר על עצמו לא נעשה לה אמת
שעל דוחק לפי ש"ל שכן ורס ספק ד"ר חמור לם אמתקון חמור ליה א"ה
שיראה מהם שאול של מהם אם הקנה ע"ה חמור אורם פירות מהם השבו
אין כלומר אמתקון חמור אמת ואם כן אין מקום לשאל ארימתקון דמיון לכן
הבשר"ה אחמית היה אמר לא מתקן חמור"ה אין שירור לא של מהם אם
הקטנים על ע"ה אלא אם הם מחזיקים ע"ה השבו אין כ"ל מתקונים"ה ששים
עכל וזה חור ואלא מהם אם הם דמיון וכו' ובספר מוטיבה אשר היה לפני
בכוח במוקד פ"ח אין ח"ל לא היה ידעם אם היה אמתקון הקטן שאל
מהם אם כעצת תקן אותה תבואה והיה השבו לא כלום"ה אמרו לא
תקנו אותה תבואה בדינו אבל רמזו שנתנו לפניו דבר האמת שאור דמיון
והוא אלא ענין ששים ששים שיר פנחס סוף דבר כמות ב"ה האריות
האבות"ה ופ"ה שפ"ה שיר ספר מעשה אמת דברי ידמיה שכלל ע"ה
ועירא של אחד של תאנים ולא חסד לתקם קודם שישלם לו לחסבו שרבי
ועירא עמו לא וכלכל עד שיתקם ורבי ועירא אמר כלבו בשרדור לא וכל
ל רבי ידמיה פירות כלתי מתקנים כן ע"ה ורבי לא כלתי מתקנים
לחמר ישבו יחדו רבי ידמיה ורבי ועירא וישאל חמור אם תקן תאני"ה ויאמר
לא אי כירורו כי תבאחם טעום כל תקנה על ידם וקיון על ר"ה רבי אלא
ויאמר על ר"ה תחיים הראשונים אם הם אינו תאנים"ה אלא כל תאנים אם
היו תאנים אלו כחמורים בערך אל מהלם ולהגדיל הינון אמר שם בחמורים
ותאנא נקבה ויחד עירא ע"ה ביהם אלא כל תקנה על יד לא כלתי שעורים
כלתי מתקנים רבי ידמיה ורבי ועירא ורבי וכלל תאנים כל תקנה
זה כלל חמור הוא עובד"ה ובאשר נכתיב תמותה העשות אשר עשו בו רבי
ידמיה ורבי ועירא נכדור כי לא הניחם לעשות האמת חמור ידמיה
בכוח ובהם כי בראוי היו חמרים ובכוח קבצים כל דיי מקווי תאנים
זה ככלל וכן בדמיון רק היתה שגגה היואל מלמתי שלטע כמה שכל חמור
סוף על האחר שאור יתקן תאנים וכו' אי יעשה כי שרר יתקן אור של
כחן בומר וירא"ה לא תכלת מן הספק מכל ד"ה שאפשר תאנא ע"ה צ"ה
שאפשר חמור ויהי ראי"ה שמכ"ה הדורון לא יאכלנו עד יתקנו על הספק או
ישלם לתאני"ה ר"ה האמת וס' תכלת היה לו לודיע ע"ה שיתקן הדורון
תאנים מתקנים וזה נשפט בזה על כולו היה רבי אלא דוא"ה על
כחן דורו כל היו שלמים בזה תמה מעולה כחמוריה דרבי פנחס שיתא
במפתח את עצמה ולא היה ספק אובלם תאני"ה יתקן ויהי כי יטורד כדי
לאכל דבר יהיה בו שם ספק מכלל ורבי דמיון כ"ה חמור ע"ה
היה מונע עצמו לחמור"ה יתירה ונחא הכוונה מבוראת בסוף
דברי רבי אלא תאנים דרבי פנחס יסבין לו שער דמיון אלא כלתי חמור
ואין אלא תאנים שדמיון וזהו אלא תאנא ע"ה שער דמיון רבי אלא כלתי חמור
שנתנו חמור שער הכוונה והמדה עד שבערך לא עצמו תאנים מתחמיר לה
פנחס תמורת תמור שכלת וספק עולה תבאחם ע"ה שיתקן וזה על דרך
בוחא והפלה לא תאנא כל לגם כלכל חמור כן רק לענין האירות והשפירות
והסיווג מתחלל סוף כבשה אבל דבר חמור ככל להודיעו ע"ה
הראשונים על האחרונים לענין הכמה הידוע לא הביא ביהם הבדלים
מנייה כמו רבי אלא שכלל תכלית התקנה לו מזה ואח"כ שם שמיני
הראשונים עלו למעלה לירות מלאכים ונאמרו אחרונים בגדרם הראשון
מדר שבעל תבאחם נענינו או ככלל אחר בחין וזהו יתר זרקה הראשונים
לא עלו במעלה לעיגול תאנים חמור"ה וליותם תאנים אלא הם נאמרו
בגדרם האמת והאחרונים יקרו למעט חמור קרוב לרש"י מתבאר ב"ה

האופש לדרוש זאת האגדה בדרך זוֹרה ואומר שחמור רבי פנחס הוא בערך
כמיו על חמור ורשומה לילון ומתחבסה כותל הארמי חמור תלמידים
שחבורים אותם ויכונו ואל ירחיקו פטש והאמר כי רבא חמור
שקחה אותן ומקו וזכי רובב עליה לילך לתמוה רבה שהוא פדיון שבוס
חמור וכו' וזה שהבחי לגמיו פתח ע"ז שילה רזוני ואלה שדרר בראון הוא
שלא לפרש את האגדה על הדרך זוֹרה הנכר ומאן והוא קולר תלמי בראון
לענין בדרך ידועת חוביתם אל חמור רבא שרם בכמות מונת ואת האגדה
וזהו לזק אזור מתיב והאמונה אזור תלמי וזה ע"ז לרארן ולרבר עוד קטנה
או גדולה בענין זה אך ואמנם לא אלוהו מכאן עד שכתובו ואשר על כל האגדה
החתיכה הפטש וגם אחרות עניות אחרות אל היה פתח ואלה פתש ישימו וכו'
התחלה שפוטת תחלה אל חמוריה הראשונה ויחסלה לאל יתבדר אשר
כזה לגד ענין בכתביהם אל החיבור ספר הישר ואל מדרש רבי כי קרה ה'
למי ביום שבת פרתא חי שרם פתחי פסר כ"ז לדרוש ואלה פתש ואלה
זה המצור כחול על המלות וזה נסחו :

וַיִּפְתַּח הַגַּזְלִים הַתֵּיִר וּמִמֵּיהֶם רַב הוּנָא וְרַבִּי יִרְמְיָה שְׁאֵלוּ לְרַבִּי חִיָּיא רַבָּה לֹא הָיוּ גְמָלוֹ שֶׁל אֲבָרָהָם

דומין לחמורו של רבי פנחס בן יאיר חמורתי דרבי פנחס
נסבזה לסמאי עבדת גבון תלתא יומין ולא טעמא כלום
אמרי סופה מיית' ותסרי מערתה נמסרה לריבונה שלהה
עלת בביתא דמרה כיון דעלת נהק וחכים קלה אמר
פתחו לאותה העניניה והיבו לה דתיכול דאית לה תלתא
יומין ולא טעמא מירי יהבין לה שערי לא טעמתון אמרי
ליה יהבין לה שעריין ולא טעמתון אמר להון תקנתיה
אמרון ליה אין אפיקתון דמאי א"ל כן אלפר' לה הלוקח
זרע לדרמה וקמח לעורות ושמן לנר ושמן לטבוח
את הכלים פשוין מן הדמאי אמר להון מה נעביד לה
והיא מחמרה על גרמה רבי ירמיה שלח לרבי זעירא
חד קרטיל דתאנין רבי ירמיה אמר אפשר רבי זעירא
אבילתין ולא מתקנן רבי זעירא אמר אפשר לרבי ירמיה
דלא משלח להון (דלא) מתקנן בין דין לרין איתאבלון
תאנין בטיבליהו למחר קם רבי ירמיה עס ר' זעיר' אמר
ליה תקנת אילין תאניא אמר ליה לא אמר ליה רבי אבא
ברבי מנא לרבי זעירא אין הון קדמאי מחמרי אגן בני
נש ואין הו בני נש אגן חמרי' ולית אגן מחמרתי דרבי
פנחס בן יאיר מחמרי דרבי פנחס בן יאיר יהבון לה
שערי דטיבלי ולא אכלה יתרון ואגן אכליגן תאנייא
דטכול' ע"כ :

פירוש המלות להעמיקם ללבוש הקדש חמורתו שג' ערבי פתח להקחם ליטעם סירו תחבוסם בצמחה ונכניסום סם פדו להקחם ונמכרה חז' לחלוט' חמור' וימים ומסר בזבין ק' בזבין ק' היקם צריכה לחלוט' וימנו לה לחלוט' ותעמוד שלשם סלא אכלה ויחמורו בודלי' תמות כיון שאקם אכלה ולא נוכל להשליטם חז' העמדה אחרי מות' מירחם העבר' וצפים ותסריח ותעמד עלינו שריח הצלה היא קדש ויזיק סלא טוב צמחה אורנה חז' עשו שכלחמו מנו וקוף לפי תומה אכלה ונכנסת בביתם דמרה ר"ל רבי פתח אורנה כיון פתחם נפקה להו לור' השמיעם אכלה תבשר ביהמה החמורים ובעיני דבר פתחם אורנה צבית מדרשות או תבשרם בסתר היא קולק ויהי על גביהם פתח' לחמם עיני ומו' לה לחלוט' שג' וימים סלא עממה כלום סקוף היה מחיר טוב הרבה ונמאמת אכלה שבדלי' אכלה חז' ויתבו ו"ס חז' ליטעם סם היא ידוע רבי פתח סם גבזה כי אולי לא ידע או חז' אכנס היא חמורה אכלה סלא צמחה חז' ליתבו נתנו לפניהם שעורים ולא העשימה כלל כדא ונחמור לו לר' מנחם והוא

למי שאין לו פה לאכול וכו' דעמי יא' צנינים יא' אמתו וואו זה האשף
 האחרונים לאכסין בעלי מומין שאל"פ בהם נכנסין תחת מין ב"ח מדבר
 כמו שאמרתי ומזה זה חשיבים אף על הי"ב מלאכות הנזכרות לזכות להוציא
 להם מן הארץ על כל זה הם עוללים ואינם עושות מלאכות הקדומות אבל יש
 להם כח המעטור והמחלוק לאכול הארץ לחיות תח נפשם ונכבת חליים
 שפיהם נזנזים ונעלו מהם הלחיים תחתון ועליון אין להם מקום פניו להכניס
 סם האוכל וגם אין להם מיד לעשות ויש עשו להשלים חלואים ולתת
 לגופם מחלל תמורה וזה שניתן מן ההכרח אליהם שינאולו אחיהם או
 קרוביהם ויבדקו הלעצם ויכנסו מומין לתוך גרוסם עד שיגיעו אל האשכול
 וכן המעטור יעשה מה שעליו לעשות עד שיגיע מנון גוף האיש ההוא ולא
 יאומד בחוסר ובכפן בלמוד כן נמשלו האחרונים שאל"פ שבעד אל הראשונים
 יאומד לא חכמים ולא נבונים אינם בתכלית העדר יודיעת התורה ומלותיה
 שכלנו יודעים הוצרך הגדול לכל איש ישראל לידעיתה ולידעית הקדומות כי
 רבות היה אבל גדול העצלה וקוצר החשיב ועומק התשובה מעבדי' כמו מלחיות
 חכמים כראשונים ועם היות כי נכססו וגם בלתי נכסס כוסף אדמת תשובה
 נכבדת לעמוד שלחו ללחום בתלמדות' כל חורר אין הבחינו חסדקת לבבין
 ולפרש עניני התורה ולחזקו ולפרשם כל פרטי הדברים והליות נמשלים
 לצי' שיש לו פה לאכול ולעם המון ומתחד חותם בשינוי וחד אול' ועטע' לו
 אלה הרי לנו 'משלים' כמו שאין לו פה ולא שינים ואינו מון אלא על ידי
 הלעצה וזה דרך חכם שלחם פאחמו ולענינים וקובעים בתוך לבו מפרשי
 החכמים הראשונים אף כי לא יבנו לא חשונם נפשי המגיע לראשונים בכל
 עת שמשיג' הפירושים ההם ומחלקים בהם חלקים אמתים להעמיד ולקיים
 כוונתם באמת ואמונה' הנה האחרית בלד מה צ"ל האו נובילת דמיתות
 דר' פתח בן יאיר ועדיין לא דברתי בצדק' גופ' דעובד רק בדרך שלילה
 כמו שדמיתו בחסד הסי' נצחתי על האמת יעמידנו ודרך תבניות וידוענו
 ויניענו ברחמינו לסדר לקטו' ומסת תולין כי סם נזכר זה המעשה ובעת ההוא
 למעלה למשכיל חכמה ובינה עם דרך חלומות וגם עתה יאל' כי חושבני גדול
 בהם שאחרתי בענין זה והוא דרמחמ' ללול מלחמא' מן הרמזים ליתות
 מתחשים את עצמנו כעדרים נמורים כמו שגרהם ללאורה חמור רבי אבא
 כי נחשבו בלחמה היותם ברועה ולא חכמה חקרה וכוונתה חקל והאמת
 תמיד לעולם כי לא נעלו מערי ידעיה בדרך כחבר בהם ומתמסרם יעמי
 ומלאתי תלמן וסבא לטור חסידיון אותו

משנה ה' לשכת הוי במקדש אחת לשכת חשאים לא
 ואחת לשכת הכלים לשכת חשאים יראי חטא
 נותנין לתוכה בחשאי ועניים בני טובים מתפרנסין
 מתוכה בחשאי' לשכת הכלים כל מי שהוא מתנרב כלי
 זורקו לתוכה וכו' ירושלמי על משנה זו רבי חנינא בר
 פפא הוה מפליג מצוה בלילא פנע ביה רברבון דרוחיא
 א"ל לא כדון אפלין רבי *לא חשיג וכול דעך א"ל לא
 כתי' כדון *מתן בסתר יכפה אף והוה מכפי ועריק מקמיו
 א"ר יונה *אשרי משיביל אל דל זה המסחכל בצדק' היאך
 לעשותה כיצד היה ר' יונה עושה כשהיה רואה בן טובים
 שירד מנכסיו ואמר לו שביביל שמשעתי שניפל לך ירוש'
 במקום אחר טול ואת פורע מן דהה נסיב א"ל מתנה' ח
 נחמיה איש שחי פנע ביה ירושלמי אחר א"ל וכו' עמי
 חד תרגול א"ל לא לך טומיתא וויל סב קופר אול אבל
 קופר' ומית והוה צווח ואמר בואו וספרו להרוג נחמיה

מפרג מזה מחלק דקס בלילה' רבאון דרוחיא אשמאי דר' שדיס
 (כ"מ הליל גבול שדיס שיתמה אלס רשות ללחול ולחיק כ"ס
 בו תרמוס וגו') מחלי ונזקק היה כפיצו וברח מלפני רבי חנינא' קופר'
 בבר שואל ממונו תרגומום לאכול סאליה אחר דכריו נזק כמו שאמר
 בכתובות בהם אתה רגיל לטעור א"ל בהתרגלות פעומה' או שיהי חולה
 ויתן לו בשר בטהר ומה

צלי מדבר ואל' כמו קאת' פתחים בצלוח מין כמו קוף ובעל אלא דומה
 לעשבים בהם הם חמורים אומם ודי חגי האת' אל' כלם נזדרס האמת
 אלו ואלו הם נכנסו תחת מין אדם ואין הבדל ביניהם אלא בפחות ויתר
 לענין דעה ובינה והשכל' והשכל הראשונים כלים אחרים שלם ובין והיתר
 משכיל מתחבבה ועיון לעשות כל הפעולות הקדומות לבגעת תכלית מוכרז
 ואע"פ שכן רבות אחד מהם לא נעדרה מעשות על השלמות' ועוד נמלא
 בו ענין מורה על טוב הנבחר והוא שאל"פ שקאת אותו הפעולות אין מניעות
 כוונתו כפי היראה כמו הקריש' כי האם הפתי יאמר מה בלע בואת התלחל'
 לקולא' לה' מן הארץ וכו' הירוש' שמסרית חקטיו מתוך הקרקע אחת ללח'
 עכשו פירודת תחת ומפרותיהם וכפי היראה ראשונה נזכר מזה הפעולה
 הפסד הפת ולא מילאיתו אבל האם הוה חסכם עיניו בראשו ידע ויבין
 שהפסד הוה מביא מילאית הפת לכן שאל' לבו בואת התלחל' הארונה כלאר
 שם בתלחל' האחרונה' סבא' מלחכת השנים ואחר כלותו מעשות כל אלה
 עשה פת נקיה' כן היו החכמים הראשונים היו מפינים את עצמם מכל
 עסק טעול וזיו מילאית רוב זמנם בעיון הקדמות הזכירות לדעת התור'
 ומלותיה כמו חמדות סתור' נדרשת בן' וגם הקדמות עיוניות מקובלות
 בשרשים אמוניים ולבסוף היה תלמודם מתקיים בדם וזיו מניעין עד תכלית
 המצב מידעתו וכדי שיסכים זה המצב עם מה שפרסם בתלכות החריזה
 והיריעה' אוכיר בלן חמור נכבד ערב מתתם אל ענין זה והוא בפרק
 הפועלים וזה נסחו

כ' הו' מנצי רבי חנינא ורבי חייא אמר רבי חייא לרבי
חנינא בהרי דרבי קא מינצת דרעברי לתורה רלא
חשתכה מישראל' מאי עבידנא אולינא ושדינא כיתנא
וגדילנא נשבי ועידינא טביי ועבידנא מגילתא ובחבינא
ה' חומשי וסליקנא למתא ומקרינא ה' ינוקין בה' חומשי
ומתנינא שיתא ינוקין שיתא סדרי ואמנא להו עד
דהרנא ואחנינא אקרו אהרדי ואתנו אהרדי ועבדי לה
לתורה רלא חשתכה מישראל היינו ראמר רבי כמה
גדולים מעשי חייא

שדינא כיתנא וזהו ארבע פסין: שדינא אשכר' וגדילנא נשבי
 וקולע' אפי' ממונו רשות ומחבורה' ולדינא נשבי ואפי' דר' נביס'
 ואריכנא מלחמא ומתקן' אפי' מעורבותין קליס' וסליקנא למתא לחקוס
 שאין מלמד מיוקוס: וכ' חומשי' לכל אחד ספרו' ומתנינא על פה שיתא
 סדרי משנה לשת' ינוקין' אקרו אהדי אמרו זה את זה ספרו' ואתנו אהדי
 לתורה את זה ספרו עכ"ל רש"י' ויש להקטק בדברי רבי חייא למה הולך
 לאכיר שדינא כיתנא' וגדילנא נשבי וכו' היה די לו בסתור' יידינא נשבי
 ועבידנא מלחמא וכל שאר הפעולות עד סוף ומה לנו לדע' שיהי זורע פסין
 ועושה רשות לזר' נביס' ואלוהו שרמו בזה א"ל' עניינים נאותים
 מתקיימים אל' המצד שאלתו בו' הא' בל' להמונו לנו רבי חייא טוב
 השתללותו בהיות תכליתו שאף על פי שקרה לו הקרה לזר בעיר או כפר שלא
 היה נמלא בו שום קלף ראוי לכתוב עליו קטנה או גדולה היה מבקש כפי
 ופחותו ומעבר עורו ואם לא ינמלא סם נבי היה הולך לסדה לזרוע וזהו
 צדק שיהי שאל' לא ינמלא סם חומי' פסין לעשות מהם הרבה היה זורע
 הפסחים ועשה כל המלאכות הזכורות עד עשותו חומין' עוד שיהי רמו' לנו
 חומי' אמתים והוא שכל אדם ישראל' זוכה אל' לעלותו המיועד לכל עושה
 חומ' ואע"פ שלא היה יכולת בידו להגיע אל' עמשה חמיות רק כעושה חומ'
 מעשה שהוא הגנה והתחלה למלח' המצות לפועל דרך מלך שראינו אדם יהודי
 זורע פסין חיי' סם' ספרו יודע כמותו באותה זרעה והוא יוכל לומר
 ועבדי דרך זה הורע עושה מזה ואם ינמלא חומי' הראשון וינמלא ממונו
 פסח דבריו יא' לו תשובה אמתית באדעת כוונתו שהוא להוציא פסחים לעשות
 מהם חומים לעשות רשות לזר' נבי' לכתוב מילה על עורו' וזה מתקיים עם
 מה שאמרתי בנפל הורע' המלך הראשונים בתוך העפר וכוונתו לעשות
 מרגיעין אחד רבים' וכן פרש"י שדינא' מלך הראשונים' ששליך
 הורעונים וכפי היראה הולכות לאבדו אין ואל' כוונתו רק כדי שינמלא מהורע'
 הוא עניים שיעונו מהם חומים מה שאל"פ לעשות מרגיעין הפסחים עצמם'
 ונקוור לענייניהם להשלים הסכמת האמל עם המלך ר"ל מה ששליך האחרונים

ירושלמי שקלים

לב נחום איש גס זו היה מליך דורון לבית חמיו פגע ביה
 חד מוכה שהיו א"ל זכי עמי מה דאית גבך לא
 חש ביה כי חזר אשכחיה דמית קם לקבליה ואמר עינא
 דלא חמון לך יסתמון ידיא דלא פשטן ליתן לך יתקטעון
 רגלים דלא דהמין למיתון יתכרון מטא ליה כן סליק רבי
 עקיבא לבקרא יתיה א"ל אי לי שאני רואה אותך בכך
 א"ל אי לי שאני רואה אותך בכך א"ל ומה את מקללני
 א"ל ומה את מבטע ביסורין ענין נחום איש גס זו כתוב
 בתענית בגמרא שלנו יותר באורך ונתחדש כאן מה
 שא"ל ר"ע נמה שהשיב לו נחום רבי הושעיא רבא הה
 רביה דרבי' חד מניא נהרא ורבי יליף הוה אביל קמיה
 חד זמן כל יומא יומא חד הוה ליה אורחא ולא אויל
 לגביה לרמשא סליק לגביה א"ל אל יכעוס מארי עלי
 בגין הוה לי אורחין ולא בעית לבזוי ביקרא דמארי
 יומא דין בגין דלא אכלית עם מארי יומא דין א"ל
 אתפייסת דין דמתחמי ולא חמי דין דחמי ולא מתחמי
 יקבל פיוסך א"ל הדא מנא לך א"ל מרבי אלעזר בן
 יעקב דרבי אלעזר בן יעקב סליק חד סני נהרא לקרתיה
 איתבי ליה רבי אלעזר בן יעקב לרע מיניה דימרון אלולי
 דהוה בן שרבא לית רבי אלעזר בן יעקב יתיב לרע
 מיניה יהבין ליה פרנסתיה ביקר א"ל מאן יתיב לרע
 מני אמר ליה רבי אלעזר בן יעקב יתיב לרע מינך צלי
 עליה כהדא צלותא את דנמלת חסד עם דמתחמי ולא
 חמי דין דחמי ולא מתחמי יעביד עמך חסד :

אם הדברים כפסוק ר"ה הקב"ה כדו שיזיר דבריו נשתנים שיזיר לו עושר
 וכבוד וע"ל יכדוהו ע"ש כשלא ינטרד למתנות כסר ודס : ואם
 לאמר שהטוב בזה לומר שיהיה מחספס ושמח בחלקו לאתרו דברים הללו ע"ד
 הלאה כי מ"ס בעלה הקב"ה לתעב ומרגלותיו רמו שבידיו יושב בתוך חלון
 היה שמח בחלקו כללו היה רואה בידו אנשים עובדים ומרגלותיו וזוהי לא היה
 לו שום תועה לנחלת ע"ה ודבר ועושר וכסוס כי מה יתרון לאדם בהם כי
 אם ראות עיניו ובסבתו זה היה בראי וחזק כי לא מתחשבותו מחשבות הנבאל
 האון : ופסולת הלאות רמו כי אורך ימים בימינו עשיר עושר וכבוד
 שהטובה הראשונה האמתית מידעית התורה וקיום מצותיה היא ההשפחות
 נפשיית לאורך ימים ועוד בזכות שית הדומה לשמאל יהוה לו עושר וכבוד
 בהצנחות יתברך ומלמד זה כיון החכם להזכירנו ארך כל השתדלותו בכל ימי
 חייו יתה לעשות תורתו קצת ומלאכתו ערלי כמו שזכר יתן הוא העיקר
 וזאת כגא מדרש דבר מ"ס ומשה שעסק בעצמותיו של יוסף יא עני
 בתורה רמו : בזה כי משה רבינו לא נתן להכין ענין מנהגים עד שקבל
 תורה ומצות אלא שכל מחשבותיו לקיים מצות נשאל"ל בחדש אחר ע"כ
 פסוק חסל לו יקח מצות אצל אחרי ששמע על הר סיני ומסר קבל תורה ומצות
 והוריד למוות ואמ"ס שאם כד"ה אחרים הקב"ה הסכים עמו מיד נהנה לו
 וזהו לו פסל כל שני נוחות וגומר ראויו לתת לו עושר וכבוד כדי שיוכל
 לקיים תורה ומצות וע"ל בירושלמי סמוך לענין פסל כל וכתיב ויבטנו אחרי
 משה וכו' : ללאור יקצה י"ה ענין זה לנאן סתרי פרשת ומשה יקח את
 האהל כתובה מוקדם פרשת פסל לו לכן אלו לריבין לנור כנאן מ' המפרשים
 שהרי רש"י כתב שדבר זה היה נוסח משה מ"ה עד שהקם התנאין ולא יותר
 וכ"כ ר"א שאין מוקדם ומאחר בתורה ואף ע"פ שהתנאין חולק בזה מה
 עד לדבריהם ואומר שזה היה מיד כאשר שרף העגל שאו התחיל משה ללקח
 אהלנו משה ונעלה לו מתחן וכו' : גם הוא מודה שכן היה תמיד מן היום ההוא
 עד שהקם התנאין א"כ פסור ענין ומשה יקח את האהל הוא ענין שהיה אחר
 פסל כל וזהו יבא על נכון ענין ירוש' : אחר : מעשה זה אומר הביעו אחרי
 משה : יס הורשין לשבח ויס הורשין לגנאי האומר לגנאי היה אומר בראותו
 אף העשיר משה וסדיו פניו לאבות ראו סדיו וכרעו וזארו : אך הוא שמו
 אוכל וסותה מנכסו יהודים ומצביה את גופו עליהם והודיע : לשבח אומר
 שהיו אומרי : ראו הנהגו אף הוא מזור ומלובן וענתה בו דקתה והלא זה נקשר
 עם כל אף מ' הדברים שהלכתי בהם שאם היה הענין כפסוקו משה שמאל
 מרגלותיו אחר פסל הלאות עשרו בפניו וענה ועשור : זה היו מדברים עליו
 אם לשבח ואם לגנאי אצל לפי הדרש ס' שהיה מחספס ושמח בחלקו כ"ס שהיה
 פניו לאבות וסדיו מחביל ענייני העולם ומתיר בחוס לבו ונפשו כי אל
 ומתלה עשר בעשיר כל ביטולו אחר ביטול ירוש' :

רבי חמא בר חנינא ורבי הושעיא רבא הוה מטיילין
 באילן בנישתן דלוד א"ל רבי חמא לרבי הושעיא
 כמה ממון שקעו אבהתהון כאן א"ל כמה נפשות שקעו
 אבותי כאן מי לא הויין בני אינשא דילעון באורייתא
 רבי אבין עבד אלן תרעו סררא רבה נחית רבי מני
 לגביה אמר ליה חמי מה עברית אמר ליה וישכח ישראל
 את עושרת ויבן היכלות מי לא הוה בני נשא דילעון
 באורייתא :

לב נחום איש גס זו היה מליך דורון לבית חמיו פגע ביה
 חד מוכה שהיו א"ל זכי עמי מה דאית גבך לא
 חש ביה כי חזר אשכחיה דמית קם לקבליה ואמר עינא
 דלא חמון לך יסתמון ידיא דלא פשטן ליתן לך יתקטעון
 רגלים דלא דהמין למיתון יתכרון מטא ליה כן סליק רבי
 עקיבא לבקרא יתיה א"ל אי לי שאני רואה אותך בכך
 א"ל אי לי שאני רואה אותך בכך א"ל ומה את מקללני
 א"ל ומה את מבטע ביסורין ענין נחום איש גס זו כתוב
 בתענית בגמרא שלנו יותר באורך ונתחדש כאן מה
 שא"ל ר"ע נמה שהשיב לו נחום רבי הושעיא רבא הה
 רביה דרבי' חד מניא נהרא ורבי יליף הוה אביל קמיה
 חד זמן כל יומא יומא חד הוה ליה אורחא ולא אויל
 לגביה לרמשא סליק לגביה א"ל אל יכעוס מארי עלי
 בגין הוה לי אורחין ולא בעית לבזוי ביקרא דמארי
 יומא דין בגין דלא אכלית עם מארי יומא דין א"ל
 אתפייסת דין דמתחמי ולא חמי דין דחמי ולא מתחמי
 יקבל פיוסך א"ל הדא מנא לך א"ל מרבי אלעזר בן
 יעקב דרבי אלעזר בן יעקב סליק חד סני נהרא לקרתיה
 איתבי ליה רבי אלעזר בן יעקב לרע מיניה דימרון אלולי
 דהוה בן שרבא לית רבי אלעזר בן יעקב יתיב לרע
 מיניה יהבין ליה פרנסתיה ביקר א"ל מאן יתיב לרע
 מני אמר ליה רבי אלעזר בן יעקב יתיב לרע מינך צלי
 עליה כהדא צלותא את דנמלת חסד עם דמתחמי ולא
 חמי דין דחמי ולא מתחמי יעביד עמך חסד :

אמר רבי חמא בר חנינא מפסולת של לוחות העשיר
 משה שנאמר *פסל לך שיהא הפסולות שלך א"ר
 חנין מחצב אבנים טובות ומרגליות גלה לו הקב"ה
 למשה מתוך אהלו ומשם העשיר משה שנאמר פסל לך
 שיהא הפסולת שלך וכתיב *והביטו אחרי משה עד בואו
 האלה תרין אמוראין פליגי ביה חד אמר לשבח וחד
 אמר לגנאי מ"ד לגנאי חמו שקי וחמו כרעיה חמו פורקיה
 אבל הוא מיהודאי ושתי מיהודאי ומרלי מדיהודאי ומ"ד
 לשבח מחמי צדיקא מי זכי : עוד ברבא פרשת פסל לך

על זה פעמים היה מתרחק וכו' וקס' דהיינו נכנס ויואל דקאמ' פ' אנה יאלו אם לא תלחמה ושחא דמתרא' סמוך לעורכי תלחמה ולא היו מניחים אורו במקום רחוק במעמד המלך וסומרי ראש דמתחמה הם היו רחוקים מן המאוזנים :

כתב הרמב"ן בפרט עקב על פסוק ועשית לארץ עך שדברי ר' יהודה ברכי אלעאי הם דברי יחיד ושדעת רבותינו בכל מקום בתלמוד שלוחות ושברי לוחות היו מונחין בארון אחד ובשלל היה יולא לתלחמה לעולם אלא כשנכסה על ידי הפלסטים כדברי רבינו והפסוק מסיים כשנולדו פנים אחת בתלחמה פלסטים אמרו אוי לנו מי יעילנו מיד וגו' והם יורה שהיה הארון דבר חדש שלא ראו מימיהם שיוצאוהו ישראל לתלחמה אלא בפעם האחת והוא היה שהביא רבי יהודה ברכי אלעאי תמסוק הגישה לא ארון אלאים ים תשובות כנגדה ואין להאריך עתה וזאת בבואור שנתנו בראייתנו זאת האמת שהארון שבו לוחות מונחות היה בקרית יערים מן היום שהחזירוהו הפלסטים ואין יאמר שאלו עליו ביותו בתלחמה הגישה ארון ה' אלא והוא ראוי שנאמר שזה אחר שאלו על הארון שהיו בו שברי לוחות שהיו נכנס ויואל פתחה לתלחמה תמיד והפסוק היה ים כשנכסו בענין אחר לדעת רבינו :

משגגנו גנונו עמו צלוחית המן וצלוחית שמן לת המשהה ומקלו של אהרן פרחיה ושקדיה וארגו שהשיבו פלשתיים אשם לאלקי ישראל מי גנונו יאשיהו כיון שראה שכתוב בו *יולך ה' אותך ואת מלכך אשר תקים עליך עמד וגנונו שנאמר *יאמר אל הלוים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית לך אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בכסף עתה עברו את ה'ונגמר אמר להם אם גולה עמכם לבבל שוב אינו חוזר למקומו :

ראוי להפליא על מאמרו זה שעתה נגלה לראשינו המלך מה שכתוב בתורה יולך ה' אותך וגו' כאלו לא קרא מימיו בספר תורת ה' והלא מלך כשר היה כמו ששער עליו הפסוק ומתוהו לא היה לפניו מלך אשר שם אל ה' וגו' ובתוספת שבת פרק במה בזה י"א שהיה לדיק בתוך ים ויורו מיד אחר און לך גדול בבגלי תשובה כיאשיהו ובין לדברי זה ובין לדברי זה יקשה און לא קרא בספר תורה עד עתה ולא אחריו במקום היה רק להשיב לתלמוד ויקרא זה הספר בספרי המפרשים בתלמוד ובד"ס וס' ימלא תשובות מספיקות ובתוספת כתוב כי מ"ס כאן שראה כתוב בו יולך ה' אותך ואת מלכך און הכונה שנתקדם על עתה בפסוק זה אלא שנתקדם שהיה נגלה הספר בפסוק זה וזהו רך לבבנו כחשבו סימנא מילתא היא :

תני ר"י בר אלעאי שמן המשחה שעשה משה במדבר לט מעשה נסים היה בו ומתחלתו עד סופו שמתחלה לא היה בו אלא י"ב לוגין שנאמר *ושמן וית היון אם לסוך בו את העיקרים לא היה מספיק עאכ"ו שהאור בולע והעצים בולעין ויורה בולע' וממנו נמשח השכן וכל כליו וההניג' והמלכים וכו' : כיצ"ר היו הלוחות כתובים חניניה בן גמליאל אומר חמשה על לוח זה וה' על לוח זה שנאמר *ויכתבם על שני לוחות אבנים ה' על זה וה' על זה רבינו אומרים עשרה על לוח זה וה' על לוח זה שנאמר ויגר לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים י' על לוח זה וה' על לוח זה וה' שמעון בן יוחאי אומר כ' על לוח זה וב' על לוח זה שנאמר ויכתבם על שני לוחות אבנים כ' על לוח זה וב' על לוח זה : ורבי סימא אומר

היו חלוקים ומתעילים בזה כ' של עיר לוד שעשו אותו אצות ממונים ורכי חזק היה מוכרים לשבח ורבי הושיעא השיב לו שיתור עוב היה שיוצאו כל המזון לזון ולפרנס אכסין שיכדור בתורה ר"ל שילמדו תורה ובזמנא כמה נפשות שקעו אבות רחו לו שם האצות שיוצאו בזמנא בתי נפשות היו מוניצין אותם עם תלמידי' שילמדו תורה היו זוכין ומוצין נפשות שישיגו השלמות אחת נפשי' ויעזבוהו ויסתמחו לתפוקת הכבוד התדומה הנכסף לקראם בשמותם עליו אדמות :

פרק ששי

לה משנה ראשונה י"ג שופרות וי"ג שלחנות וי"ג השתחוואות היו במקדש של בית רבן גמליאל ושל בית רבי חנינא סגן הכהנים היו משתחיים י"ד השתחוואות והיון היה היתירה כנגד לשכת העצים שכן מסורת בידם מאבותם ששם ארון גנוו ומעשה בכרן אחר שהיה מתעסק וראה רצפה אחת משונה מחברתה ובא לומר לחבריו ולא הספיק לנמור את הדבר עד שיצתה נשמתו וידעו ביחוד ששם ארון גנוו :

מתעסק עושה תלכיתו ולא אחר עובד לפי שזה הכהן שאירע לו זה הדבר היה בעל חוס והיה כורת עצים למערכת בלשכת העצים כי אין לנעלי מומין תלכית במקדש אלא ככות עצים למעבר וי"ג השתחוואות חללה אחרו בירושלמי שהיו משתחיים אותם כנגד י"ג פירות שפרו מלכי עכו"ם כעזרה וחרו מלכי בית חשמונאי ונדרס וכשהיה אדם גניע למקום פירות מן הפירות היה משתחיה ע"ד הנהל :

ירושלמי תני בשם רבי אלעזר ארון גלה עמדם לבבל מה טעם משום שנאמר *לא יותר דבר אמר ה' ואין דבר אלא שהרבר' לחוכו וכה"א *ויחי לתשובת השנה שלח נבוכד נאצר ויביאו בבלה עם כלי חמדת בית ה' איזה חמדת בית ה' זה הארון תני רבי יהודה בר אלעאי במקומו היה הארון גנוו שנאמר *ואירכו הכדים וגומר ויהיו שם עד היום הזה :

ויהיו שם עד היום היו און קושא תמסוק זה לדברי האומר גלה עמדם לבבל שהוא ירשנו כשעשו להודיענו כיוון שהיהו הארון בתוך הדבור חסכו הכדים כלפי מוצ' לפי שלא היה לריך עוד לשאת את הארון בכתף שמתחלה היו הכדים נתונים בארון בזמן שהיו עוברים אמרי הארון כמו לפני הארון שהיו ד' אנשי' היו נשאי' אותו ב' אנשי' לכל כל לפניו ואחריו אבל עתה לא היו לריכין לזה ולכן האריכו הכדים ויהיו שם כל הימים שהיה בה' מ' קיים אבל לא שירמזו שעתיד הארון להיגזר שם ויהיה הכדים שם עד היום הזה :

לז תני ר"י בן אלעאי ב' ארונות היו עם ישראל במדבר אחד שהיתה תורה נתונה בתוכו היה נחון באהל במד' מועד שנאמר *וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב יד המחתה וזה שהיו שברי לוחות נתונים בתוכו היה נכנס ויוצא עמדם פעמים היה מתראה עמדם במלחמה ורבנן אמרי אחד היה פעם אחת יצא בימי עלי ונשבה מסייע מחזק לה קרא לרבנן *אי לנו מי יצילנו מיד האלהי האדירים ה' האלה מיליא דלא חסו מיסבדו קרא מסייע ליה לרבי שם יד יהודה ברכי אלעאי *ויאמר שאל לאתיה הגישה ארון האלהים והלא הארון בקרית יערים הזה וכו' : (כתב י"מ)

תלכית
כ כ
יעשה
לט
ר"ס
כלו
תלכית
כ כ
ס ס

דברים
כ
ר"ס

שמות
ב

דברים
ד

ירושלמי שקלים

וב' תנאים הקדומים אליו תפרשם פסוק כתובים משני עבריהם וגו' שר"ת
לקרקע כל החרושים בעומד כמו שרש"ת פירש. על הלחות וזוהו ח"מ
וסמ"ל בלחותו גם יסוד עמודות : ואילו חרות רשעים עטם בלחות ר"מ
סימני שהיא קשה הניזר יותר וזה מה ששכחתי בזה ד' סימני דקדק לבן וזה
ואם הם כתובים שפירשו כתביה מזה לא חקקה הרגילות מן העברים לפי
העט"ל בלחות האחרות נרתיק מן : עברי בלוח ע"ל איום כתובות שריה
נחשבות מן הגד האחר ואינם דרך כתביה נכתבו אחד פעמים לבן כתובים
זו יורה בכתבם סתירה כתובת מזה : בכל אחד מן : עברי הלוח וקיים מ' ש'
חרות על הלחות או כל הכתבים בתקופה אחד בכל חמשה ימים ידוע מן שאל' :
ס' וסמ"ל בלחותו גם יסוד : ויש לדקדק בדברי רבי סימני מזה לא חקקה
הכיר בדרייתו רשע דקדק שהא לוחות : כתובים שני עבריהם אחד האחר
סופיה דקדק שלאחר זמן וזהו שם לוחות : וזהו שם שני רשעים רשעים האחר
כנראה רבי סימני כיון לבדיו ראיה מוכרחת לקיים דבריו לכן לא חקקה רשע
מרייה דקדק לפי שם מקום לוחות ונראה שפירשו על החקקה המלכות
מז' עבריהם בכל כסופיה דקדק אל שם מקום לדיהם וזה כי יחזיקו רשע
עמו וזהו שם כתובים : כיון שכבר אחד כתובים משני עבריהם יתחייב מזה
שענין מתורם הוא מזה ומה שם כתובים להודיעו שבו כתובים מזה משני
קצוות רשעים בלחן מזה ומה וכו' שמתלשט ע"ל : כתובים הראשון הוא
כתובים מזה בלחן מזה וזהו שם הכי : עליו נפרס במלת כתובים ראשון והרי
נראה שם בלחן מזה וזהו שם הכי : רבי סימני ש"מ : על כל לחן ופי' כתובים
משני עבריהם שכל אחד מן : שני הלוח יסוד : דקדק על כל אחד
מ' שטחים : וזהו ואחר מזה שם הכי : כתובים לרמוז על ב' קצוות על כל אחד
ולזה ב' שטחים הכורים : ואין מקום לומר שזה להסדוק על השטחים שני
היה לו לומר בלחן קר ונראה לומר : כתובים מ' : עבריהם על כל יסוד
עוד יותר מזה ומה שם כתובים : יתחייב מזה שם ענינים חקוקים ונראה
דקדק להודיעו שבו כתובים מזה בכל אחד מן : שני הלוח : ובסימיה דקדק
להודיעו שבו כתובים ב' פעמים : וזהו ח"מ : קצוות שני בכל אחד מן :
שטחים הכורים שנקרא האחד חקוקים : כתובים שני עליונה והשני ב'
הוא בתקום שם החתומים : מכלן למדתי מזה שפירשי שהם מחתלים בשטח
בזמניהם אפי' הם : וזה' להסדוק עד וכל אחד לקרע הכתוב בלחנה שם
ואחר כך חזר דף : ומלמעלה למטה האחד לפסוק בקלה בחתומה האחד דף
עליו אנכי ונראה עד אשר לקרע בלחנה הלוח באופן : שסופי הדברות וסופי
עטם עד זה בלחנה הלוח וזהו נתקיים מזה ומה שם כתובים : וכיון שפירשתי
עטם לדברי רבי סימני מן התקדק ראו כל עטם לדבריו מן הסברה וזו
היא דרך רשע וכפי השכל סיביל בידרו הכתובים בכל אחד מן : לוחות
ומכל זה ומכל עט שיקח מזה דבריו ע"ל הלוח ונבטתו הראשונה ויכל לקרוע
ב' דברות מאיבד עט אשר לקרע גם אל יורה ח"מ' לפסוק כל עט מלמעלה
למעלה ויכל לקרוע : כל בל הדברות : וכונתו בלחנה מזה ומעלה בכלן הוא
במעלה אחד שם ב' עליון ותחתון הכורים כחתיב כחתיב מזה ומה וכו' אל
הפסוק הלוח אל שטח שסגורו אל כתובים הדברות : פעמים ח"מ : עליון
ובס' בלחן תחתון : באופן שכל עט שיקח הלוח בידו לאורך השטח ויחזק מיד אפי'
הי ויכל לנחור אל הדברות כל שם הפסוק בלוח : וזהו תועלת גדול פני
הקבור עם הכתוב כתובים : משני עבריהם מזה ומה שם כתובים : עטם אשר
עטסם ב' תנאים הראשונים על הסדר ועלי מקום אחד כל אחד מהם הביא ראיה
לדבריו מן התקדק וכלם וכוונתו מתקדקת ראיה ויחשבה על שני לוחות
גמליהן מן דף תיבש' א' : וכל לוחית : סברות מלוקות עטסם אחד משני
שם דיוק והבטחה ביניהם : הנהיה סובר דברים כפסוק והביא ראיה מפסוקו
מן התקדק ויחשבה על שני לוחות שבהם עטם שם כחתיב דברות על שני לוחות
קטנה על לוח וקטנה על לוח אחר : שם כי מאוחר תבשר דרוש פסוק על
ב' קטנים שגמנו לומר שלא הספיק קלף א' לנחור בו כל הדרוש ולזה קטב'
קטנים ובת קלף הדרוש על הקלף האחר : שם שגמנו לקלף הא' ויחזק' להג'
הענין בעל קלף ש' יסוד : דברות אל כתובים : על כל לחן וזהו מזה : שגמנו
לדעת עניני שני' : דברות כתובים ח' : עברי

ב'על לוח זה ו'על לוח זה שנאמר מה ומה הם כתובים
 שטרונה' חנניה בן אחי רבי יהושע אמר בין דבור לדבור
 דקדוקיה ואותיותיה של תורה ממולאים בתרשיש כיא
 רבה ' אמר ריש לקיש כי מטי ר"י להאי קרא אמר יפה
 למרנו חנניה בן אחי רבי יהושע מה הם הזה בין גל גדול
 לגל גדול גל קטן בן כן דבור לדבור דקדוקיה ואותיותיה
 של תורה :

[illegible]

(אמנה) בן אחי ר"י ב"מ כח און ענין לו דלעיל ונראה שיש
 ידוע סופר והיינו מיייתת סיועתא דלדבר חניה ב"ר רובנן
 ר"ל דבתיסא דמיתת לון מ"א קרדררבי ית' בלחומ כדחית
 ואידר מיייתת קרד דרס הכה חניה בן אחי ר"י סיופה ומי בלחומ עוד
 חסם הארץ וכח דלספוק רב"ל דהו מצי להאי קר' פ' גילוי הודרס
 מחלוק בן הים הוה בן דולו וכו' ע"פ מי מילתא דמיתת דאחר מעלחא"מ
 דלדבר גילוי וזה בלחומ משום דמשמע דה"פ בלחומ סקן מעשי ידיו
 ש"ס הק"ל וכן הכתוב בגלי הים ואקרו' כ"ס שאמר תחתיים (מוכס') בעיני
 אור הלחומ וכתב ש"פ א"ן ר"ל צור הכוס כמחם עמיים ונס' לתמיים
 וזהו וזה צור ע"פ ר"ל דהיינו מ'ל כל לוח ו"ל קבור סרו כתובים בראש
 הלהו' ה'הדרות ואכלו בלחומ דעוד י'הדרות דהו מעט דהיינו מעטת החסומ
 תלעלה בל'הקבורת ע"ב ג"כ ב'פעמים י'הדרות זו בדר ו'ה"נ שפי' מזה
 ומוכס' כ' דריו הלוח מזה שחל דהו ק"ל דלעיל דהו כ' שמענין
 דארכ' כ' חר ימין וכו' מזה שחל וזהו ודרתו (ארכי וכו' ארכי וכו') והכנס
 מ' שאמר כ' הוא כנר דהו מנהל והעלם הארצ' (ארכי וכו' ארכי וכו')
 כ' כל לוח חר דהו דתלגו וימין וכו' וזה שאמר כ' בלחומ כד' א"ל
 עמיים הריב' כד' עמיים וארץ' וחתן וכל' או להראות שסם מעשה ידיו
 שא' חסר כ' ב' לעשות סיוס שייס בתים מלוחות ע"פ וזהו (נכון)
הנה ב' ללחומ עמיים ובהדמי עמיים שחם הריבויים לפרש כן ואלו
 וזה הוהו מן הקרקע מן הסכר' וכו' תמיס ארשויס ויו
 סוכרים שהדרות היו כתובים בתיבה ממש כל אחד מ' עברי הלוח הים
 חס' ארכי וא' חסוק ללחומ כתובים עמיים עבריים חס' וזהו ס' כתובים
 חס' כיון כל האורס פחות דק רבי' סיומי' או ויהר כד' כ' הוה כד' בלדו
 חס' ככל חס' חס' עברי הלוחות הים כקצ חס' וזהו הו' מ' ככל לוח

קמ

:למלא למא לא ולקטו וולמו וקטאו ולקאו למלא למא לא ולקטו לא למלא למא לא

[illegible]

נצטרי אלער ר"ל חלק מיט געביר אהר ויהודה הארץ בעביר הארץ שניין
שלא נכתבו בכל לוח אלה ה' דברות אי אפשר לתקן תיבתם לתקום
בעינים ואחור אבל דברות רבנים אומרים ה' על כל לוח אפשר יהיה
נתינים משני עבריהם ה' דברות בכל אחד משני עברי הלוח והיו
הואיל שאם זאת הייתה סדרת רבנן שידועו לנו כס עמאס וכוון שלא הוכירו
ואם אלה אחרים כס' על לוח זה ו' על לוח זה ויהי שלא כל חלקוק
על חנייה אלא שיהיה כל חלק על חנייה כדברים אלה ה' דברות כדי
שלא ללול בה' דברות אחרונים אם היו נכתוב' בלוח אחד דפני עמאס ויש מקום
לעשות בזה כיון שכלם אין הם לחברו וזה משני שלא נזכר בכלם שמו
בפרק פירוק הוא וכלם ה' וזאת הסדרה מתאכזבת רוצה אלה יתברר
שיהיו על עשרה דברות על לוח אחד ותחבריהם לתקן לשמות כולם וזה
ואם העמאס כפי השמירה שכתבו לרבנן לומר כן והואיל ראינו מן מחבריה
מתחלת הפסוק שמענו הוציא חנני' כ"ח על ויבדל כס את ברייתו אשר את האדם
לעשות הפסוק הדברים שהיו בזה לוח כס ע"ה הברירה ואחרי קריאת
ס' זה ויכתבם על שני לוחות עס ר'הם ס' אעשר הפרש בדבריו ש' שמעון שיו
כתובים כ' מ' עבריהם ה' מעבר ו' ה' מעבר ו' אין דעתו סובלת לומר
כס' כס' ש' שמעון אחרת' דפני רבנן כי אלה ארבע בוגה מלבד כס' פירוק
בדבריהם אלא אמת' שאם עליו לא הוכירו אפי' בריו וזה הוכיר ספק
כתוב לוח הי' כתובים ה' דברות כ' פנו ש' אעשר ארבע ב'ה אחר זה ותן
תחביו אל' יתקן ר'הם עס בדבר שאם לא ארבע ארבע אחרת אלא שאל

לוחת כתובים משני עבריהם מזה

אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים * לא יהיה לך אלהים אחרים על פני * לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר במים מתחת לארץ * לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי ה' אלהיך אל קנא פקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים לשנאי * ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי * לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא * וזכור את יום השבת לקדשו * ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לה' אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר כס וינת ביום השביעי על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשו * כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימך על האדמה אשר ה' אלהיך נתן לך * לא תרצח * לא תנאף * לא תגנב * לא תענה ברעך עד שקר * לא תחמד בית רעך * לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך :

[illegible]

מ.ל.ל. מ'ל.ל.

הוא יודע שיש בזהב הזה צ' פנים. בנקודות ועצמים וקורא ה' וזוה"ק
ואחזק בן החכם הירוש' הפי' הגולה והפי' העולם ראוי לו שיעירי כל-אדם
שם כתב אר"י האחד וכבר אחר לפי' האחד ולמדת רבי שמעון ורבינא
בספרי תורה כל' ליתגודי בפי' קבלתו האמתית שהיו כתובים י' דברות
ובל' רוח ל' פעמים בצלם אחד טעם זה לזה והכסף האחד כמון כפי הגוים
הכל' לומר לנעלם כל' בנצחן סופרים כן שנכתבו פעמים י' לשמות לרמז
ז' וז' רומי' שנתון חוק גמלים ואז' שם היו פסידים וז' מזה אלף ו' חותמת
ז' ורבי מימאי הוסיף כדי לרמזו לחגי יונוני האומות וז' ש"ח"ל קורא
בספרי אבותיו חתם הטעם בספרי לדרשו ו' ורשב"ל ו' אל' פתח בפסחים
ל' ספרה גמלים יורקו האמות והמדות נעשו יורה עניני דומם לם עינין
שם ובכל מה שאכתבי עדיין לא ינאחי ידי חובתי עד שאקח מן הבא ביד
מלאך כן חת' הגולה בכל העולם בדרוש זה יקר העדר ה' שלחתי כספרי
הרשב"ל ו' יומים בדרוש ספר תנאים י' על כל לוח דבריו חגי' וכן כתב
דרש"ב בפי' שר השרים עד פסוק שם שדך כפי פעמים י' והוא ה' אלמתי
ידר דמך אלני מיפוע אחד שסדר הרב הפייס הקרינו י' ל' כאשר הראינו חסד
יבר ובר לכל וסבב בדרך האמת כי בספר כל נסיונו באלה הימים מחזקו חסד
רבינו י' וזכרתי מה שכתב חת' האר"י כי בכתבי רב הפייס הזה ואחריו
שהיה חת' וקרב"ן וכל מה שסדר בפיוטיו היה ע"פ הירושלמי לכן נעשה בשרי
חידושי חידושי אלף בדרך הפסוק הראשון ללמוד ש"ס כן ויחזיק יורק
לחזק מוקדם על רבינו משה אל' דם לחספתה הייתי ח' שלא בלא לחזק
עלינו לענין מחות הכתיבה כי שלשם סופרים הייתי ח' בדרות על כל לוח ל'

אחד נכללו ב' כונות האח' גלויה וב' נעלמות והיה ראוי לכתוב הדבור ללח
 על אחד ב' כונות אח' כן טוב שיבינו ב' ל' הדבורות כחובים ב' פעמים בכל
 לוח בסגנון אח' ובתוצא אחד ובאחד האחד יודע העלם יביט בלוח עיניו ללכת
 יעזוב עיניו אחד בגלגל עיניו אחד בשבט כלאו על אחד חצי' מירושם כחוב
 בפי עמון' תשל"ד חזינו בספרי הסופרים ונקדשים ומוהבים שרוב
 הדבורות נקדים ב' נקודות ובב' פעמים כגון אל' ב' יסאן ל' אלהים אחרים
 על ש' ונ' פי נקודה בפתח ופתח' ויש בפתח ב' פעמים גבוהים
 ושפלים' וכן אל' תחלה הנקודות והשעמם כפולים ועד חדוש אחר
 שכלי' ו' מהן יש בה דגש ורפ"ה אל' כפי הנראה הוא סותר זה לזה' והשעם
 כפול ב' ו' מהם שיש בהם דגש' ו' רפ"ה ב' הדבורה אל' בסקור היחיד שבו
 לבין עמון אינו מתקדם לקרות כל דבור ודבור בפי עמון אליו מחלק הפסוקים
 בספר קריאתו כגון דבור אל' יסאן ל' שואל אחר' עשה עמון פסוקים רבים
 וכן ובור אל' תסביר ו' דבורות אחריו שם קטנים עשה מלס פסוק
 אחד אבל הקורא הדבור לרץ שיקרא כל דבור ודבור בפי עמון בן סיסיה
 הדבור גדול ר"ל גדול בכתב ובין סיסיה קטן וחסיד חוש שגוי בשעמי' ובנקודות
 ובגני' ורפ"ה אל' להבדיל בין ב' הקריאות כפי פסוק הדבור' ורמזה אינו שדברנו
 אצלו אין ב' נקודות ב' פעמים י' הוא דבור' אקד קד' וזה לא קדמנו
 לפסוק אחד' ואולי יגיע תועלת לשם תלמיד מעטין תחלה
 הוא תחלה תועלת הנמשל והוא סיסיה חלקיות ב' הנקודות
 בקריאה כגון כלהניש יוד' פי כלאו סוף נקודה בפתח וכוונת
 בזה הוא דמיון תחלה לתחלה כענין שיקרא בס"פ שאין בו נקודה ואלו עשם

קמא

פחות ולא יותר אבל נראה שהמחבר דבריו ר"ש ורבי יוחאי בכל עת שהיה מביט משה רבינו בכל אחד מהלכות היו ענינו מאירות כאלו היה רואה בשל: ה' בדרות כחובים צ"פ או לעומת זה ללמוד לו הגלגל והעולם והבנת העולם היתה גלויה לפניו מפי הקב"ה כאלו היתה כחובו צ"פ כאשר יורה

אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים ' לא יהיה לך אלהים אחרים על פני ' לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל וכל הדברות : עד ושורו וחמורו וכל אשר לרעך :

מ רבי פנחס בשם ריש לקיש אמר תורה שנתן הקב"ה
למשה נתנה לו כאש לבנה חרותא כאש שחורה
דברים ^ג היא חצובה מאש ונתונה מאש שנאמר * מימינו אש דת
למו :

רבי שמואל בר נחמני אמר הלוחות היו ארנן
מא' טפחים ורחבן ו' טפחים וזה משה תופס
בטפחיים והקב"ה בטפחיים וטפחיים ריוח באמצע
כיון שעשו ישראל אותו משה בקש הקב"ה
לחטפן מידו של משה וגבר ידו של משה וחטפן
ממנו הוא שהקב"ה משבתו בסוף ולכל היר החזקה י'הא
שלמא על ידא דגברא על ימינא רבי יוחנן אמר הלוחות
היו מבקשין לפרח והיה משה תופסן היינו דכתבי
ואתפוש בשני הלוחות תני רבי יודן הלוחות היו משוי
ארבעים סאה והיה הכתב סבילן כיון שפרח הכתב כבדו
על ידו של משה ונשתברו :

ועל יסוד זה הגני מתמיד פירוש סוף התאמר ופירוש המלות מה שכתב
היה תופס בעתהים הוא פגשונו ומהו שכן והבן"ה בעתהים דברה
חורב לבנון ביה אלהים וכלם לזכור בן לבן פמיס יד רק מה שפירשתי
שנחת כנפי שכינתו ובתאמרו ית"ה תלויים עתהים רחלובים' בשמות
הבדילו אחתו זה שבני מקומות ובכל אחד מהם יד רוסס וזה כ"ד
לדבריהם לבן תפסיד ד' ממנו יתבדך בפרשת פסוק עלה אל' התיבן
לרחוק לבן תפסיד היו ארכן שבה עתהים כביכול היו ביד מי שאמר והיה
הטובים ושי עתהים וידור כל מה ש' עתהים ושי עתהים רחלובים מפרשין
בן ליד' הרי עתהים לומר כביכול שידוע פירוש לבן ולתלמידים הכו
שאמר דבר זה קרוב לנמנע לאחר' וגם בפרשת כי תשאל על פסוק ומה
כי ידע כי קרן קור מיו' כתוב הלוחות היו ארכן שבה עתהים ורובן
והיה עתהים אחת עתהים והכתיב עתהים ועתהים בלמע"ה" הרי
המלך ודקדק בלבון ולא אמר והבן"ה תופס אלא והכתיב לבן"ה שאמרי
ובכאן ויבדילתי מידך על הכנין אל דקדק בלבון וידבר בלבון בן אלס' עוד
לכו מועלת מדיקדוק לבן אמר דבר בלבון"ה עתהים רחלובים מפרשין בן
כי ליד סהרי מדיקדוק לבן ו' ויתאמת הטעם הראשון שאמריהם להם שבו
ארכן כרחק כ"ד שכל מרחק שיתפס הלוח בן צדור בן ברחב יהיה בין
אמריהם מרחק שהיה לבין הנפתס מיה כל אחד מהם לא פחות ולא יותר
ואחל כונת אמרו ב' עתהים רחלובים בין ד' ליד רחלוב' לומר

ירושלמי שקלים

פה של עקרות וח' א להתיר פה של אלמים !

פסוק זה הוא ביחזקאל בנבואת בנין ב"מ העתיד סמוך לתה סמ' ויאוחר אלי הראיתן כי ארס ויוליכני ויבטנו על שפת התל' רמו כמנא שאותן נחל היה הולך וגדל במחלתו היה מי אפסס פי' קרסולס וזח' כ' מי מתמים וכו' י' כן בימים ההם חקיה טובת עמו ישראל הולכת וגדלה ועוד יעלה על שפת התל הואר עד מאכל מזורך ורבי יהודה ורבי יוסי שיערם זורים בהגדלת הפסע הברכה שיערם בימים ההם אבל חולקם בפתוח וזח' כפי יסוד לשון המקרא שאמר לחדשיו ויבכר רבי יהודה סובר שכיון שאמר לחדשיו לשון רבים מיעוט רבים שנים וזל לאורעונו שאילין יתן פרוי ככל ב'ה'ה'ה' שהאחר חלקו י' המזון הנקוב עתה שהוא י"ב חדשים י' וכפי הערך ראוי שספא תבואת הורעים לחדש' א' שהוא ב"ב חלקו י' מהזון הנקוב עתה לתבואת ב'ה' שורעת במרחשון ונקשרת וז' ח'ה'ה'ה' י'רבי יוסי מגדיל הס לומר שאילן תמיד יתן פרוי ח'ה'ה'ה' כלל חדש חדש ומהם שהסביר לחדשיו בלשון רבים לרמזו שכל א' מהחדש השנה יבכר ר'ל' יתן כבורים ומפני שבמים האלה הוא נגד העטעל לתת פרוי בחורף לבעל זה אמר לחדשיו בלשון רבים להודיע שגם בחדשי החורף יתן פרוי בכל חדש י' וכיון שצ' הארץ יתן פרוי בחלק א' מ"ה' שהיה רגיל כן בחבולת היתה נעשית ב'ט' יוסי שהוא ח'ה'ה' מתנהגה בזמן הזה וב'ט' לשון לתרופה נתקן ב'ב' קצת וכלם מודים שהוא כמו נעטרקון היה פה ונתקן ב'פ' פ' חד אמר פה כל מעלה זו מסייה לו חולי תשוב חזקל או שאינו יכול לאכול לסבות הצרות וח'ה'ה' פה כל מעלה זו לרבינו בדרך בריאות ורבי'ל' ור' חנינא חד אמר פה כל עקרות בברית פה' א'ה' נתן לנו לא יסיה ב'ד עקר ועקרה' וראוי שנאמר ש'ט'ס' שהחכמים מפרשים תרופה החד פה אין מקרא יוצא מידו פסוקו שהוא תרופה ר'ל' פסוקא לכל אחד מהחולאים האחרונים (והערך ערך פה פ' להתיר פה של מעלה כגון שמיים אדם בפיו מעל' ופותה לבו לחלץ' לפה של מעלה שחלסל' ע'ט')

אתה מוצא משעלה נבוכד נאצר להחריב את ירושלים מ' עלה וישב לו ברפני של אנטוכיא ירדה סנהדרי

גדולה לקראתו אמרו ליה הניע זמנו של בית זה ליחרב' אמר להם לאו אלא יהויקים מרד בי תנוהו לי ואלך באו אצלו ואמרו ליהויקים נבוכד נאצר בעי' לך' אמר להם כך עושין רחוק נפש מפני נפש רוחים נפשי ומקיי' נפשיכח דא כתיב' *לא תסניר עבד אל אדניו אמרו ליה דברים

לא כן עשתה זקנתך לשבע בן בכרי כיון שלא שמע להם עמדו ונטלורו ושלשלוהו לו עד שהרגו באכזריות גדול כיון שהרגו נבוכד נאצר המלך את ליכניה בנו תחתיו וירד לו לבבל יצאו כל בני בבלי לאמר אמרו לו מה

עשית אמר להם יהויקים מרד בי ורגרנתי והמלכתי יכניה בנו תחתיו אמרי לו מתלא אמר גור טוב מכלב ביש לא חרבי גור ביש מכלב ביש על אחת כמה וכמה' מיד שמע להם עלה וישב ברפני של אנטוכיא ירדה סנהדרי גדולה לקראתו ואמרו לו הניע זמנו של בית זה ליחרב' אמר להם לאו אלא אותו שהמלכתי תנוהו לי ואני הולך לי' אולי' אמרין ליכניה נבוכד נאצר בעי' לך' מה עשה עמד כנס כל מפתחות בית המקדש ועלה לראש הגג ואמר רבנו של עולם הוואיל ולא זכינו להיות גזרין לפניך עד עכשיו היינו בעלי בתים נאמנים לפניך מבאן ואילך הרי מפתחותיך לפניך' תרין אמרואין חד אמר כמין יד של אש ירדה ונטלתן ממנו וחד אמר משע' שזרקן עוד לא ירדו' מה היו בחוריהן של ישראל עושין היו עולין לראש גנותיהן ונפלין. (מתים הה' ד' משא גיא

חזיון

שצין יד ליד ה' ב' עמיס בלמאס * ועוד אומיק לקח בענין זה בסוף השירוש' ושמה ראיתי להתפטר פירוש כל החאמר בקא הקב"ה לחטון מידו כל חמה וגברה ידו וכו' הני בא לומר בארץ ענין כולל לרד לבנות כל החאמרים סוכר בזה כיוולא בזה' אין להעלות על כל ח' שיש סוס סנוי בתחבובותו ויחבר כהרסא מפעט חאמר זה סבראסוה בקא הקב"ה לחטון וגברה ידו של חמה וזח' הוא יחבר להסכים עומלאל' הקנה כוללת בענינים כאלה לרמזו כל בעטות החיוס והכו' גלויות וסודותות לפניו יתב' והוא גזר וגומר הדין בלדק ובמפסע ובחסד וברחמים כיון שטעו ישראל העגל עברו על מה שכתוב בלוחות טעב ויסרו ודקתו ויחבר מחייב שלא ירחו הס הלוחות ולא יעש כל מה שעליו לעשות בלוחות ובאומות' וזה פ'גדרה ידו כגברה מדת לפניה המציא הלוחות בידו אחרי שהעבד ב'ה' מ' ויס להביאם מדוע יעשה לו עלבון גדול כזה לטקס מידו אם ישראל חטאו הוא עלה שמים וירד במלך פ' יעש כל מה שעליו לעשות בלוחות ובאומות' וזה פ'גדרה ידו כגברה מדת טובו ויזון שמת הדיו מחייב בעון ישראל שלא היו עוד בידו הרי כללו חטפן ולקחן בחוק' * והקב"ה ר' חסד משה כללי חסד הסכים על ידו ושחברו בידו עד שחל וירא ח' העגל ויבשר אותם תחת הים בעו ישראל והוא שח' את עמלו על אבר סדרס כמו שאמר ואסדרס לעיניכם ועב' יאל לו תועלת גדול בזה שלא חטפן מידו הקב"ה כדי שיענין בזה לפסול שני לוחות אבנים כראשונים על כן סברו לוחות ונתקן בארון עס הלוחות עמלם' גס דברי ר' יוחנן ור' יודן אין ראוי להעמידן על פסמן מזה ואי בתומי ודברתי עס לני אונה כוללת וזיא' זאת אין ספק שהלוחות מזה עמלן כבוד כפי טעם הארץ אמר מיד רוחותיו תורה ומוטו הכתובות כן הלא הנה ענין שכלי אלהי עולם למעלה ואין בזה כוס כובד וקודס שחטאו ישראל היה בן כח הגדול הוא אבל אחרי משה כובד אכן נכאר במקורו ועל האל אלהי למעלה וזה מכל לאומיות מפרות כדור' וזה הסבה בעמלם שלא היה יכול לסובלן וקירוב הדבר לומר שנתפברו מעמלן מזה כובד' בקשתי ומלאתי ביאור על ספר כור והואל' זה החאמר וכו' ב' פ'סירוסס ולא יסרו בעני' גס ראיתי צתוק השירוש'ס שח' סיו ארכן בארון שהוא להתפטר המלך וזה מנוגה וכנגד הנראה בפי' בתלמוד ולהלל מזה כחכמי מ' סכחתי לתת טעם לדבר בדרך פס' ועוד סכחתי בדרך דרש' ב' עמיס רח' לתורה סכחתי וסכעל פה סקן שמים ונתן סה' מידו ליד משה לסיק היו עמיסין ביד כל אחד מהם ועוד עמיסין חלשעים לכל האלה לזכות ב'ה'ה'ה'ס' ומיין' * עמיסין באורך רמז לו' סדרי משה ונכאר' יתחלק מרובע כזה שיש בו ג' על' ג' ל' ר'זועות כמו שסובר מחאמר חקיה כל ר'זועה מתן ב'על' ו'רמו' שיש בכל ר'זועה תורה סכחתי תורה וזוה' פה סקן שמים וי'על' א'מתן כתוב בשיא' סדרי משה וברוך וזוה' עמידות ויחבר הרה"ה את הנהל עמידות רבנו הקדוש ורבי'ל' ור' אבי לכתוב סימא סדרי משה ותלמוד' רמזו לזה לזה חקיה כמות הלוחות ג' על' ג' דומה לתת סכחתי' בחד' כל דבר ח'ל'ל' סיו כתובים ברמז בלוחות ועוד לי לרדס' דרשה זו מלחאמין שמה סכחתי ר'ל' סיו' ג' על' ג' הוא לוי' הענין ודובר כזה הוא כי תחת יופי

מב *ועל' הנהל עולה על שפתו מזה ומה כל עין מאכל לא

יבול עלהו ולא יתם פרוי ויחשיב יבכר כי מימיו

מן המקדש המה יוצאי' והיה פרוי למאכל ועלהו לתרופה'

חני רבי יהודה לפי שבעולם הזה תבואה עושה לששה

חדשים ואילן לשנים עשר חדשים אבל לעתיד לבא

תבואה עושה חדש אחד ואילן עושה לב' חדשים מאי

מעמא לחדשיו יבכר' אמר רבי יוסי לפי שבעולם הזה

תבואה עושה וכו' אבל לעתיד לבא אילן עושה לחדש

אחד ותבואה עושה לחמשה עשר יום שכן מצינו בימי

ד'אל שיעשת' תבואה לחמש' עשר יום ונקרב עומר ממנו

שנאמר *ובני ציון גילו ושמחו כה' אלהיכם כי נתן לכם

את המורה' מאי מקיים רבי יוסי לחדשיו יבכר' אמר לך

כל חדש וחדש יהיה מבכר' ועלהו לתרופה רב

ושמואל חד אמר להתיר פה של מעלה וח' א להתיר פה

של מטה' רבי יתשע בן לוי ורבי חנינא חד אמר להתיר

חזקיהו

ישיע' כס

לחם תמורה בזכרות בתפלתם קרבנות ומוספי היום וכלמנה מרים שפחתו
וכמו שאלו"ל בפי' זאת תמורה לעולה כל העוסק בתורת עולה כו' א"כ מי
ישראל וישראל נקראים כיון כ"ח שם כשעוסקים בתורת קרבנות ומוספין
אותם בתפלתם הוא מאמר לודק אבל לא ידקא אם יאמר על ציון הבנויה
והצומחת מצלי בנייה תכונה שהיא ישראל מלך מכלל זה הולדה וזרקה שכן
ההכרח לפרש ולאמר לציון עמי אתה ישראל קרוי ציון י' עוד על הכרח כפי
דקדוק לשון אתה בדרוש לומר שהיא העם שאם היה רומא על ציון היה לו
לומר את בלשון נקבה כמ"ס ותאמר ציון עומדי זה וירר שה' מדבר עם עמו
ואומר להם אתה עמי תשוב בעיני כליון וכן תשובה לקריאת הארץ שכן
שפי' ולאמר לציון הוא כנוי לקרבנות צ"כ וליסוד ארץ רומא זאת הבונה כנגד
היובנה שהיא יסודו ותשתיתו של עולם כדאיחא במסכת יומא ובסוכה :
ושלשן דבר א' ר"ל לפעמים והוא כאשר נעשה הדיון ביסור האמת ממסכים
עצו ובנייה דבר אחד וכן השלום כמסח"ל סהמחויב מיתה ע"פ ד' קודם
מיתתו שאל בשלום העדים והדיינים אבל פעמים רבות נפרדו זה מזה להיות
השלום בפני עצמו ולא יכול עליו שם אמת ושקר וכן האמת מתאבד כ"ע כלי
עסק דיון וכן שם הדיון כדור כלל :

מסכת יומא פרק א

אמר רבי תנחום כל ימי המילואים שהיה משה משמש מה
בכרונה גדולה לא שרתה שכונה על ידיו וביון
שלבש אחרון בבגדו גדולה ושמש שרתה שכונה על
ידיו מ"ט כ"י היום ה' גרמא אליכם :

ויקרא פ

אינני מצינו מה בא לאדיענו רבי תנחום והלא תינוקות כל בית רבן יראו
כן בפרישות והראוי שבה רבי תנחום לתת טעם לדבר ומה שראוי
לכאורה בהפך מה שיש והשיב בדרוש עולמו שהיה שרית שכונה
ופסוק היום ה' גרמא אליכם הכל דבר אחד ואפשר לפרש מה טעם שהיא
מצינו למדתי לומר כי שלא שרתה שכונה בעבודת משה עד עבודת אהרן
והשיב בפסוק כי היום ה' גרמא אליכם הכריחו לומר כי אבל לא בא רבי
תנחום לתת טעם לדבר מדוע היה כי ואפי' זה עריון הקריאה ראשונה
במקומה עומדת כי זה פשוט ועלם בפרישות ומה שחשבו בתיקון זה שאין
הדבר פשוט כל כך שהכל יחייב לומר כי כאשר גבורתו ראונו לומר שכפי
גודל מעלת משה ראה שחשבו שלא תהיה בעבודתו לנצל כל' ימים
והיה ראוי לומר שאע"פ שלא יראה אף אף השמים לעיני כל ישראל כגון
ביום השמיני עם כל זה היו נראים ענינים נפלאים וסתרים מן ההמון
ונגלים לעיני אהרן ובניו והלויים הקרובים אליהם ומהם היה ניכר שקרבנות
משה ועבודתו היו לרצון לפני ה' ובה רבי תנחום לנצל זאת הסברה
והאדיענו שאלה הקב"ה לכות את אהרן ולהראות לבני ישראל שלא היה עוף
מלפני ית' על עון העגל לכן נור וזה על מה ברוב עמלותיו שלא יראה ראשי
ללבוש בגדי כהונה כמו שאר"ל בפעמים פ"א בהם ששם משה כל שבעת ימי
המילואים בחלוק לכן לרומם שהיה שלם בעיון ובמעשה כנגד לכן שאין צו
סיג וחללה כלל ובעבור זה היה גדול כבודו ועל כל זה עבודת הקרבנות
לכפר על בני ישראל לא ניתנה אלא לאהרן ובניו ולמנון ילדיו וידעו זה כל
ישראל וזה ה"ל למשה שיעבוד עבודתו ויחי המילואים ולא יראה ראשי
ללבוש בגדי כהונה וזהו ראו שם רחוק לשרית שכינתו ית' עד שם ה"ל
שילבם אהרן בגדי כהונה העובד הוא לבדו עבודת היום ואז יראה כולם שריית
שכינה וכו' וירא כבוד ה' אל העם וירא כל העם ויראו וכו' וכל זה רמז השם
כשקרא לוקי ישראל ויגוס על עבודת היום האהרן כדברי חזקוני כי היום
ה' גרמא אליכם כלומר היום הוא לבדו ולא ארסושים להראות לכם שהאיהרן
קדוש ה' לעולם הוא בקדושתו גם אחר נעשה העגל כמו שדרשו על קרבן
אל אמונתו ופירש החזקוני ו"ל פי' נראה והוא נקדש עם ענין זה :

בא לו פרק שביעי

ורמא בבגדי לבן א"ר חייא שרתה של מעלה כן שרתה

של

חזיון מה לך איפה כי עליה כלך ללנות מה עשה נבוכד
נאצר נמלו וחבשו בבית האסרין וכל מי שהיה נחבש
ס"י בימיו לא היה יוצא משם לעולם על שם *אסריו לא פתח
י"חית ביתה גלה ייכין וגלתה סנדררי גדולה עמו ה"ד *העצב
כב
נבזה נפץ :

בויקרא רבה סוף פרק י"ט כתוב ענין זה וסם כתוב כדור כל
הנקמות שעשה נבוכד נאצר ביהויקס בחייו ובמותו ונתקיים
כן קבורת חמור יקבר וגם סם מפרש העצירות גדולות שעשה יהויקס
שחיבוהו לכל העושים :

מד תמן תנינן שמעון הצדיק היה משירי כנסת הגדולה הוא
היה אומר על שלשה דברים העולם עומר על
התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים ושלשתן בפסוק
אחד הן *ואשים דברי בפך זו דברי חורה ובצל ידי
כסיתך זו גמילות חסדים למדך שהעונות בתורה
תלי' לו ובמילוי חסדים וזהו ויושב בצלו של הקב"ה ה"ד *מה
יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפך יחסין לנמוע
שמים וליסוד ארץ אלו הקרבנות ולאמר לציון עמי אתה
אמר רבי תנינא חורנו על כל המקרא אומר מצינו מקום
שנקראו ישראל ציון אלא זה ולאמר לציון עמי אתה :
חמן תנינן רשב"א אומר על שלשה דברים העולם קיים
על הדיון ועל האמת ועל השל' ושלשתן דבר אחד נעשה
הדיון נעשה האמת נעשה שלום *אמר רבי יונה ושלשתן
פסוק אח"ה שנה אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם :

הה"ד מה יקר חסדך וגו' הולך להביא פסוק זה לתת ראיה לדבריו
שזכר בפסוק ואשים דברי גמילות חסדים לפני השפט פירוש ונצל
ידי כסיתך הוא בעתה ולא רמז בו גמילות חסד בעבור זה הולך להפיק
מפסוק מה יקר חסדך שחסדך ככלל פירוש ב"ה וכנוי חסדך רומז על חסד
הנעשה בחיותיו כי זה דרכך ואמר בסוף הפסוק ובני אדם בצל כנפך
יחסין וכן נאמר ונצל ידי כסיתך ולמוד מזה שרמזו ב"ה בדברי הגביה כמו
בדברי דוד' תורה גרמו בנאשים דברי כסד כי אלה הם דברי התורה וליסוד
ארץ אלו הקרבנות כאלו למדנו בדרוש לשון עבודה סתם נאמר על הקרבנות
ואף על פי שכל המלות הם עבודתו ית' וביחוד נקראה התפלה עבודה עכ"ל
עבודה סתם לא נאמר אלא על הקרבנות מכלל ראיה לתה שכתבתי בפי'
משתת מענין הדין בפרישת ספר זה שנותן שמעון הצדיק כהן גדול לרומם
ולגדול מעלות עבודת הקרבנות הנעשות במקדש המבנה בשם ציון כמ"ס
דוד העיני כדלוקא את ציון וגו' אז תחפון וזכר דק ויגיע לנו תועלת
ותזכיר זה ככלל כדי להבין מזה מ"ס רבי תנחום לא מצינו מקום שנקראו
ישראל ציון אלא זה וגם לענין ארץ הכותי מלעולם שמים וליסוד ארץ אלו
הקרבנות הלא פשט הפסוק לומר שנותן התורה מתקיימים שמים וארץ
כמ"ס א"ל לא בירתי ויגוס וילא חקות שמים וארץ לא שמי' וגו' קשה לי
בפסוק ולאמר לציון עמי אתה שפירשו כפסוקי הפך פה שאלה הלאויות מתנו
שהיה המלך לשון המקרא לאמר לציון שהיה עמו ואף ויחיה ויחלן שהעם הוא
ציון והלא מאמר מחיב בזה לא יתקדש כפי ענין הגמילה לרוב לומר שלא
יחייב מתאמר ציון עם ה' שאלה עם ה' הוא ציון אבל תקון כל והשמה
שהחתי שסתם ציון נאמר על עבודת הקרבנות שאין אלו ראשין לעבודה רק
בציון מאמר המלך לן מן המלה עולמוחיד כלל חקוק כי א"ל חקוק וגו' .

עוד ראוי לזכור הקדמה אחרת והיא שם היום שנתה העבודה זריכה הכנת
החקוק והכנת עם ישראל ולהיות כחקה וטליתיה זריכה לשמים עכ"ל יס
יתרון גדול למציאות שם על מציאות החקוק כי המקום לבדו לא יועיל כלל
לאקריבו כן קרבנות א"ל לאקריבו ישראל וכל קרבן מקריבו אומה אחרת
אין בו מתח אלא שם אע"פ שאינם ראשי המקריב חזן למקום הקדש יס

ירושלמי יומא

זוהא ר' אבהו ונכדתה תאמר לנפשותיהם כי לא ראוהו כל תמונה ויהי ההלכה לחוש לדקדוק זה כדי שילמד מה שחזר חזק לא דאמר בר ג' ונ' ינא לי תועלת מזה לתקן הגדול הלכון הכתובי לתעלה בזה סלא הוכיר כאל בירובלמי וכן לבוש שחורים אם אחת הדבר שכן כתוב בכל הספרים כמיון שמחה הגדלה קוביה וכל אדם לא היה באלה מועד הולדו כאל בירובלמי לומר שזקן הגדלה לשמעון האדוק לא היה דמות מלאך אלא כמיו להקב"ה כמו שאמר דניאל ועמק וימין ויחזי אין להאריך בו בשניו מלבושיו פעם לבנים ופעם שחורים אלא תמיד נדמה לו בלבוש לבנים אלא שבאותה שנה נכנס עמו ולא ינא עמו כמו בשנים הראשונים שהיה נכנס וינא עמו :

פרק שני שעירים

ארבעים שנה עד שלא חרב ב"ה היה נר מערבי כנה ולשון של זהרית מארים וגדול של שם עולה מה

בשמאל והיו דלתות ההיכל נעלות מבערב ומשכימין ומצאין אותן פתוחות אמר להם ר"ב בן זכאי היכל היכל שמחת אתה מבעתה יודיעין אנו שמופך עתיד ליהרב שנאמר *פתח לבנו דלתיו ותבא אל בנאוריו :

בגמרא שלנו כתוב תאמר זה אכל ים ביהמה קצת גדול כפי הלכון כי יא' שם אמר לא היה לשון של זהרית מלבין וכאל אמר ולבין זהרית מארים כלומר בלא די בלא היה מלבין אלא שהיה מתאחד ותתעלם גוון האדום יותר ממה שהיה ראשונה וכן היו מעשי הפירוש קרוב לתרין * עוד אמר שם שהיו ללמות ההיכל נפתחות מאליו וכלן הוסף ביאור להבדיל הכאב ואמר שהיו נעלין אותן שומרי המקדש מבערב לשמירת הלילה והיו משכימין ומצאין אותן פתוחים ר"ל שם בלילה היו נפתחות מאליו כמיון לאויבים שיבאו להחריב הבית כי לא תועיל בו שום שמירה אבל בגמרא שלנו שאמר נפתחות מאליו בלדד אינו מוכיח לילה כלל וגם בב' האחרונים שם הבדל קטן לענין סדור הדבור בלבד כי לא אמר ולא היה גורל עולה בימין ולא היה נר מערבי דולק וכאל אמר עולה בשמאל ונר מערבי כנה בכלל הגדול הכאב והוכיר בפרשנו עולה בשמאל ונר כנה ושם אמר לא היה עולה לא היה דולק אלא ש' שפענין אחד לא הוכיר כנה ושמאל :

פרק יום הכפורים

שמואל אמר הדין נדבא על חבירה צריך למימר ליה סרחית עלך ואין קבלה היא טבות ואין לא מייתי בני נש ומפייס ליה קרמיהן הה"ד *ישור על אנשי' (פירוש יעשו מורה של אנשים) ויאמר השמתי וישר העויתי ולא שוה לי אם עשה כן עליו הכתוב אומר *פרה נפש מעבור בשחת וגומר ואין מיית צריך למיול ומפייס' על קבריה ומימר ליה סרחית עלך א"ר ייסא בשאר כל העברות אבל במוציא שם רע על חברו אין לו מחילה עולמית :

מכאן נראה שהא מנהג כל טעות מה שנהגים בזמננו אם יתא' א"ש לאדם והקייטן נדברים נכנס ביהמה אחרים עושה שלום ומדבר עם העלוב סירע לקבל פיוס העלוב ואחר זאת ההקדמה ינא העלוב לבקש מחילה ממנו ואין זאת כוונת שמואל אלא שמואל ינא מעליו לפי העלוב ואחר לו סרחית עלך ואם לא קבלו לא ינא אנשים עמו חוץ לחלות פניו בפניהם שמואל לו וכן יורה דקדוק לשון שמואל : ועוד ינא עליו רעו שאמר ואי מיה צריך למיול על קבריה וכו' : ורמי' שמואל שהלכיה לפנים לבני חמי והמת אין בהם הקייטן ביהמה רק שמואל ינא מעליו לשים העלוב וזאת הנהגה וביוון גם לכפר עליו תאמר הטעם להכירו אפי' :

וחקאל של משה מה למעלה *ואיש אחד בתוכם לבוש בדים אף למטה כתונת בד קדש ילבש מפני מה ברוך גדול משמש בשמנה רבי הנינו אומר כנגד המילה שהיה לה' על שם מלאכי *בריתי הית' אתו מפני מה אינו משמ' בבגדי זהב מפני הנאווה א"ר סימון על שום *אל תתהדר לפני מלך א"ר מה' לוי על שום אין קטיגור נעשה כטיגור אתמול ויעשו להם אלהי זהב עכשיו עומד ומשמש בבגדי זהב : קטיגור א"ר ריב ומדון מלשון חגר ופי' קטיגור קורא חגר טיגור בונה חגר כהוא מלמד כות וכו' ואח"כ שלום וכו' מלחמה : ההורג נפש בשגגה לא היה לו כפרה ונתנה לו התורה כפרה זו מיחתו של כהן גדול שנאמר *וישב בה עד מות הכהן הגדול :

הנה יראה ענין זה שאמר שמיתם כהן גדול הוא לכפר על הורג כהנים והשורם אחריו קדום אלנו אף בתעלו יומת' ולחזקו זה ראוי שזכור מה שכתב רש"י בפי' ענין זה לפי שהיה לו לכהן גדול להשתפל בלחץ חרע תקלה בישראל אם כן נראה שחטא זה היה משוםפן לכהן ולרועה ובמיתת הכהן הגדול יושב חטא שיהיה : ועוד כתבו המפרשים שישם אחרים על דרך הפסק בהשגח בלות הרועה עד מות הכהן הגדול ואין להאריך בזמירות כאל יעניינו בספרים : ואפשר להסיק מזה שחטא זה ע"ס מ"ש חו"ל אין מיתה בלא חטא : והספידים ואנשי מעשה נחשב להם עון קל כמוהו השגחה לחייבו מיתה לאורך ימים כי בזמן אחר לא ימותו כמו שפרק במיתת משה ואהרן וכפי שם זה או אחר כאל כי לבית הכהן הגדול חסיד עליון שאמר עליו כי שמי כהן שמור דעת וגומר אין ראוי שימלא בו עון אחר חטא שומרי אותו למיתת רק חטא האורג כבוגר כי הוא נחשב לעון לבית ע"ד מה שנאמר עליו ונשא אהרן את עון הקדשים אשר יקדישו בני ישראל וגו' וכלאו נחשו ונאמר שנספ כל איש ישראל נקדשו בנסם הכ"ב ופסירתו מן העו"ה הוא נאמר שנספ כל איש ישראל נקדשו מיתת נפש אחד מירשאל ונסם יתקיים בכ"ל אין מיתה בלא חטא :

פרק הוציא לו

מ' ארבעים שנה שמש שמעון הצדיק בכרונה גדולה ובשנה אחרונה אמר להם בשנה זו אני מת אמרו לו מנין אתה יודע אמר להם שבכל שנה ושנה שהייתי נכנס לבית קדש הקדשים היה זקן אחי לבוש לבנים ועטוף לבנים נכנס עמי ויצא עמי בשנה זו נכנס עמי ולא יצא עמי בעון קומי רבי אבהו והבתי' *וכל אדם לא ידירה באהל מועד ואפילו אותם שכתוב בהם *ורמות פניהם פני אדם אמר לון מאן אמר לי דהוא בר נש אני אומר הקב"ה היה :

בגמרא שלנו בזמנא ובמנחתם כתוב זה יותר בלאר ויש בלאר קצת חילוק לה"ם שם בלא הוכיר כאל וכן לבוש שחורים וכן אמר ויהיו מדמן לי וכן אחד לבוש שחורים ושעורו שחורים נכנס עמי ולא ינא עמי ואין ראוי לומר שיהיו חולקין במציאות דלוי לומר בזה שמענו מפי שמעון הצדיק מלוי קאן מועשה הספר אשר לפני או סלא חש להאריך בספור כל הפרטים :

מאן אמר לו דהוא בר נש וכו' אין פי' בר נש אדם ממש שהרי פסוק ודמות מיהם מפי אדם הוא על אחד מד' חיות מרכבה הדומה להם וא"כ מה השיב לו באתר מאן אמר לי דהוא בר נש אבל כוונתו לומר מאן אמר לי שהיה הוקר הוואה הולק עם שמעון הצדיק בר נש ר"ל אחד מד' חיות המרכבה הדומה להם אפי' אמר שזקן ההוא היה דמות העולה לתעלה מכל חיות המרכב והוא דמות הקב"ה יתברך מכל זה עליו רב שהנח' :

אפילו לא הקנינו אלא בדברים ובסחוק לפיכך על קברו יליך עמו עשרה אפס ויחמר בפניהם תחתיה ל' ולפליה זה שפעמינו בו והס ישיבו לו מותר כך מחול לך :

מסכת סוכה פרק ל"ד וערבה

דרש רבי בא *והושע ה' את אהלי יודרה בראשונה והושע כתיב וכו' : דרש רבי זירא *כי עתה תצאי מקריה ושכנת בשדה ושכינת בשדה כתיב : חנניה בן אחי רבי יושע אומר *אנכי ה'אלהך אשר הוצאתיך אשר הוצאתיך כתיב :

כונת זה האומר היתה קסה אלני עד שנקמתי האמורים הכתובי' סמוך לו בספר ארז ממונו העתקתי וסס העירוני לפרש על דרך הפשט תסכים לדברי ח'ל בתלמוד שלנו כמו שאמר הלן וזה לטון האמ' הסמוך לו : ו *חני בשם ר' שמעון בן אילון בשם ר' עברה עם ישראל בים מה טעם *מפני עמך אשר פדית לך ממצרים גוים ואלהיו אמר רבי עקיבא ח'ו' שאם אומר אתה בן נמצאת עושה הקדש חול מה תלמוד לומר' אשר פדית לך ממצרים כביכול' כאלו עצמך פדית :

מאמר זה ותחמר אחר לרבי ברכיה הנה ארז זה וסס ההיבנו והעירוני לומר שכונת תחמס דורשין ג' פסוקים קרי וכתב לרמוז להם שאמרו ח'ל' בתקומות רבים שכנינו' ל' הקב"ה מתעשר עם ישראל בגלותו וגם הוא נוסע עמם וזה יורה דקדוק שלשה פסוקים הללו כשי כתיבתם : והושע ה' את אהלי יודרה הוא בגלות וזה על ביהמ' המשיח כחו סירה תחלת ח'ל' הנה אנכי עם ארץ ירושלים סף רעל לכל העמי' וגו' וישב ירושלים עוד תחמס והושע ה' וגו' והבדיל בין קרי לכתיב הוא כי והושע הוא פועל יואל וישע ה'אלה יודרה אכל והושע אינו דומה לפועל יואל שאפשר לקרותו והושע פ' כללו תהיה אות ה'אל' קדוה בחירק ואותיות ואל' ש'ין בקמן יואל כמו פנו אלי והושעו שהוא תסודר בעלמו כבי' כל' שיהיה נוסע בתשועת יודרה ודי כהרמו :

תצאי מקריה ושכנת בשדה וכו' זה על גלות בבל שכן אמר ונצח עד בבל שם תגלו' סס יבאל' ה' והקרי כנוי לאומת ישראל וכתבו' ושכנתי כביכול' אחרים פועל יואל העלאתי אותם אכל הכתיבו הוצאתי כביכול' שאומר הקב"ה בעלמו היה יואל תחגלות עמם וכן שיעור הפסוק אנכי ה' אלהיך רבי הייתי הוצאתי מארץ מצרים : ווי' מ' כתב ולי יתכן דה'ק' אנכי ה' אלהיך ארץ כי היתה הוצאתי ע"כ ותלי דתני בס' ר'שמעון בן הלעור וסוף דבריו כביכול' כללו בעלמך פדית הוא תנה דמשיע לי בזה שכחתי בציור דרש הנ'פסוקים כפי כתיבתם ונחמסכת מנלה פרק בני העיר כתוב לתעלה מחמר רשב"י וכו' יתבין ישראל כל מקום שלנו שכניה עמם גלו למצרים וכו' גלו לבבל וכו' ואף כסאן עתידין לגלל שכניה עמם וכו' ובספר תנ"ך העתקתי וממונו זה האמחר לא הוציאנו גלו לארץ וגם כפי הגרסה מלשון הריעב"א חתנו ביוצא מזה מונח כלל הוא גורם גלו לארץ ולהיות ענין שחודש היה שכתב הריעב"א אכתבנו וס' ח'ל' מפני כבוד השכינ' לא אחר הכתוב ששכינה בגלות הגדולה היה שאנו מפורי' בקציו הארץ ולא הוכירה אלא בגדול' ומחוך כך לתמוך בן ס' שיהא בגלו' וכן תהנה ארץ דרך הכתיב ודאי לא בא לגדל ברובת על שיהא בשנת בוא' אלא שהוא בגלות תנא' שגונותינו מתאחרין הגדולה גורמין גלות לשכינה ע"כ וכפי התפוסס בספרים הריב' זה הגלות היה ארץ שכתב כל אותו מחמר כלל היה גורם גלו לארץ המיה הריעב"א ארמי שהריבו בית שני וסס הגליו בקציו הארץ וימנך מזה שעליו אמר הריעב"א טלה הוכירו רשב"י ואל' כ' בקשתי ומלתי בספרים אחרים שזכר שם חוה לשנו' גלו למצרים שכניה עמם שנאמר וכו' גלו לארץ שכניה עמם שנאמר מי זה בא מלחום גלו לעולם שכניה עמם שנאמר כו' גלו לבבל שכניה עמם שנאמר וכו' לשנו' ס' שכניה עמם שנא' ועוררתי ביד יוון על ביד

וכי
יב
מיה
שמו

שמואל
3

יון ע"כ וכפי גרסא זאת הוא נמצע לפרש גלו לארץ על גלותו הארדן שאלמס בו אלא כן היה מיותר סוף מחמחר ואף כסאס עתידין ליבאל וכו' וגם דברי הריעב"א בטלים כפי פירוט זה לכן נראה לי לתקן הגרסא שלל תהיה מונעת שכן מלמיה כב' אב' כ' ספרים ישנים שראוי לפרש גלו לארץ על גלות פרטי שהיה על יד ארץ לקחט שבטי ישראל קדוש חורבן בית ראשון ומן ההכרח לפרש כן כיון שכחבו בתחמר מוקדם גלות עולם ולגלות עכו"ם ואל' כ' מה שאמר בסוף ואף כסאס עתידין ליבאל וכו' רמוז על גלותו הארדן הזה של ישראל מחמחרין : וכעבור ארץ : וכעבור ארץ חמקס לכתוב גלות ארץ כיון שאנוהו תחת ארץ וישמעאל מפורים וזה שמו לודק גלות הגדול' מבלי שיהיה מונח לאותה פרטות : וראוי לומר שאלה היתה כונת הריעב"א כדי שלא יהיו דבריו על גרסא מוטעת : וגם רשמיו מפורים חמקס לקושיות הריעב"א כי בודאי הרבס הקושא הוא דקדוק נכון : אמנם לענין התיורן כבודו במקומו מונח שאינו מספיק כל כך שררי הנציח אחר בכל לרסס לו לר' כפי' ולהיותנו בגלות הארדן אחר מפורים כתיב הארץ היה ראוי לחקק עס ה' אלה ולחמר פסירוס גלו כך וכך שכניה עמם : ומקום הניח לי הרב להגדיר ולתריך תירוך יותר מספיק ואני תלמיד תתלמיד חבתי תתירוך וזה הקושא שכונת רשב"י בשלא הוכיז פסירוס הגלות הגדול' היה לרמוז לנו אמונה אמתית והבעתה קיימת ויהיה הגדולה חמקס עתידה להיות עולמית ואין עוד גלות אחרים לעולם ועד לזה לא אחר גלו בך וכך שיהיה נראה דומה למה שאמר גלו למצרים גלו לבבל וכמו ששני הגלות הכס היו זה אחר זה והגלות בכל אחד מהם כן יהיה בגלות הארדן הוא שאלר חיותנו גלו' וחתנו היה אפשר שיבא גלות אחר ובעל זה לא הוכיז בו לטון גלות כלל אלא רמוז עליו כחמחר ואף כסאס עתידים ליבאל מן הגלות הארדן הוא גלוה עתידה להיות קיימת לעולמי' שם השכינה נבאלת עמם כביכול' היתה בגלות עמם עד עתה ואחר הגדולה חמקס אין עוד גלות עד סוף כל הדורות : וזה מוכרח מהראיה שהבי' ותר'כ' ה'אל' שכותב שאמר ויהי כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה וומר וכו' את שכותב וגו' את יהיה נחמד בקלל השמים וגו' וכל הפרשה היא אמורה על גלוה שאין עוד גלות אחרים ואחשוב שגם זה רמוז מחמחר ירושלמי שחמקס בו טרס הגדול גולו בין פסוק הורעב' באלחיונו לב' פסוקים המוכיחים כי גלות שכתב שכתב גלות : אלא הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים : תלמי מקריה ושכנת בשדה ונצח עד בבל וגומר סס יבאל' ה' : והענין בזהה גלוה ויהיה שאלר הבעתה שסס יבאל' ח'רמו גלות אחר בחדרי וכו' שכל שכל על שופט ישראל ואח' כ' נצח עד הגדול' הגדולה שאנו מלשין ורמוז לא כבוד הגלות הוא ואמר לכן יתנס עד עת יולדה וגו' כמו שדרשו ח'ל' וכתוב לתעלה בנח' ויואל וכתוב סמוך לזה ועמד וראה בענין ה'ב'באום סס ה'ויסבני כי עתה יגדל עד אפס ארץ ועוד פסוקי' אחרים בזהה פרשה דרשו ח'ל' בתלמוד שלנו על ביהמ' משיחנו וכתבו' לתעלה ריהא מכל זה שהורך הנציח מיה ע"ה אחרי שחזיר גלות בבל והגדולה חמקס לרמוז על גלות הארדן הוא גלוה חמקס ממונ' אכל בנבואה וזכרה שאמר והושע ה' את אהלי יודרה בראשונה כלל הוכיז נצח עד שכתב על הגדולה העתידה שאין עוד גלות אחרים וכביכול הקב"ה יהיה נוסע עם ישראל שער העת הרי' היה מתעשר בגלות עמם כמו שרמוז בזה שכתב והושע כמו שפירשתי : סוף דבר ואמר אני שהתירוך שכתבתי לקוש' הריעב"א הוא אמתית וכוון להיותו רמוז ענין תורני אמוני גדול העיר ועוד אפשר לתריך תירוך אחר לאותה קושא לפי ההקדמה שהנחתי שאין חמקס ליחס הגלות הארדן הוא לסוס אותה מהענין ס' שאל' שחמקסו היה ביד אחר כך החזיקו בנו כל עכו"ם מתורח ומתערב מלשון ומיס כעבור זה דקדק בלשון רשב"י ולא הוכיז בו גלו למקום כך וכך שכניה עמם שיש שאין אנו בתלכות פרטי מיוחד ואמר ססם וגו' כסאס נבאלין שכניה עמם ח'ל' כסאס אלוים גלוה כוללת מחבלות הכולל הוא והתירוך השני הוא חמקס ענין אמוני רמוז בתירוך הראשון :

רבי ברכיה עתיד הקב"ה להעשיתו ראש חולה לדיקין לעתיד לבא עם שמוע *ישיתו לבכם לחילה והצדיקי' מראין אותו באצבע ואומר' כי זה אלהי' אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו עלמות' עלמות בעולמות : עלמות בזריות כהרין עולימאת תרגם עקילס הנר' עולם שאין בו מות : והצדיקים מראין אותו באצבע ואומרים כי זה וגו' עלמות כב' עלמות הוא ינהגנו בעולם הזה והוא ינהגנו

נא
תלים
מת

ינהגו בעולם הבא :

כתוב צערך חל וירשלימי ויבקרך ויהי ביום השמיני עתיד הקב"ה לעשות חולה ללדקי' : סתיו לבסס לחולה לדקי' מכאן ולדקי' מכאן ורש"י : האומץ פי' חומר רש"י בלע"ז ופי' הרב בחיי ביאור חזקוני : כפי' לפתור המורה שיהיה ענין ופי' וה' הקב"ה כבוכו"ל יבס' בעגולה עם הלדקים ואומצו העגולה הוא הראש וזה פירוש ראש חולה ראש העגולה וכל הלדקים היום מיוו כינתו וכו' וכל' לחי' בלעזע כלומר שמטינון כל זה אשכנז לסיב וזאת היא ראש סגולתו לא תחית כי כן יורה הפסוק שביאור לראש סתיו לבסס לחלה ולא אמר סתיו עינינו : פי' אחר שמעתי שאכל כלי נגור מלשון בחור ותחולו אכל אחת יורה כפי' הראשון באמרו ראש חולה :

עלמות

פירשנו כי פירוטו הא' סתיו בראשית וחוקים כמו בימי בחרות הא' לאן ורמות כמו העלם האולך בוריות : הא' פי' עקילם עולם שאין בו מות : הא' פי' עולמות ובארש' נשין בכל התמורה הזה כונתו בכלל נבואה לעתיד כי מתי נתקיימו בזמן עבר כל הפרטים הכתובים בו וכן פירשנו רש"י ורד"ק ויבס' על כן פי' : כאשר שמענו כי ראיון וגומר כאשר שמענו חפי הנביאים ונבואתם כי ראיון עתה כבוכ' הא' את שיבת ציון שהם יבוננו עד עולם סלה ולא חרבר כמו בימי אבותינו דמיו' הא' חסד כסודן כן חסדן וכו' דמיו' כמו דאז עד העצום כלומר מנפיש אנו חסדן בקרב היכל' שיבא שם ראשונות' ומש' יתפסע לכל העולם עד קצו ארץ כסוד' הא' כלומר כמו שפיר' הוא על כל העולם כי תתפסע תחלתו ועל יסודו הוא יבא עד כונן פי' הירושלמי הא' כי מחלי' תחלתו כי ברה פה' שמוענו סודן בלוקי' ישראל ונגד וקניו כבוד עתיד הקב"ה ליהב צבורן ולדקים יושבים לשני גורן עגולה עתיד הקב"ה להיות ראש חולה ללדקים שאלמר סתיו לבסס לחלה לחולה בתיב וכו' : עלמות כאלי' עולמותא כדכתיב בתוך עלמות תופסות ע"כ"א"כ בקבתי ומחלתי ומחלתי זה כתוב בסוף תענית סימן פ"א והוא יותר קר ויש בו קצת חילוף לתה שכתב בכאן ו"ל עתיד הקב"ה לעשות חולה ללדקים בן עדן והוא יבס' בייטיו וכו' וכל אחד ואחד מראש עליו בלעזע שפחלר הגה אליהו כי קנינו לו ורואי לעיין איך יסכים תחלת התאמר עד סופו כי באמרו עתיד הקב"ה להיות ראש חולה עתיד דבר אחר תחיתיה תחלתו ע"כ כפי סברת התנאים אחרונים תורמים כי יורה לאן וירשלימי באמרו וכו' ולא הוכיח בגי' ע' ובכח' פירש ואמר בגי' כי פשט לאן וזה אמר על עולם השמות שהוא העגולה הנפש מיד אחר תמות ולקחן וה' יתיביב לש' עשר' לראשית מ"ל למעלה בס' הראש"ל ו"ל תחת' ברכות בפרק תפלת הסחר בפי' עטרת תפלתו לעומתו בזמן שם עתידים להתקדש כמותו וכלל כוננו אחר התחית' ועימדו ללדקים בגוף ונפש ויהי קיימים נארום מתעדים והיה מיוז השמים ולא ועבד בס' הגוף סתיו בס' דק דומה לגלגל הלבנה וזה התענוג יהיה בגי' : וברוך ידוע והגור אחתיו ענינים סתים סלה הוא ברחמינו ועימדו על האמת וזכר להבין עין בעין :

גבר' ברכיה אמר *ותחת גרליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים וגומר זו משנאלו אבל עד שלא

מחול' כ"ר

נגאלו היכן ררכה של לבנה להתנן שם היתה נתונה : אמר רבי ברכיה כמעשה אין בתיב באן אלא כמעשה היא וכל ארגילת ששה היא הסל והמגריפה : אמר רבי סימון בבבלי כתיב כמראה אבן ספיר ובמצרים כתיב כמראה לבנת הספיר ללמדך כשם שהאבן קשה מן הלבנה כך שעבודה של בבל קשה משל מצרים תני בר קפרא עד שלא נגאלו ממצרים היתה רשומה ברקיע ומשנאלו עוד לא נראית ברקיע מה מנע וכעצם השמים למוהר בתקופת שמיא בר אינו נקין מן עננין :

עם סתיו לאן ואמר וס' עתיד על אעמודות סתיו מסתרי קבלה לא ראיתי (אשר בו כ"ל פי' הילול עם חוספת מעט : בקשתי בערוך מלאכי בפי' ארגילת לאן כלים הירושלמי אחרים וכן המגריפה פי' היא מגריפה של יעקב שיהא קריו בלע"ז פי' א"ל ועל יסודו זה הכתיב בו הנה מה ע"ה הפס' : ואת קלגלם רח' רח' נללות מלר' ברכיה ובלגים ולכן אחר וכל ארגילת הסל

והמגריפה ר"ל כל הכלים המצויים לגלגל הס' שמצוי' בו הס' והמגריפה פל"א בלע"ז שבו עושין הס' ואמר סקודם שנגאלו לא היתה הלבנה בשמים אלא מונחת בארץ מלר' בתקופת ששמים כל הלבים אכל אחר שנגאלו שמים אחרת הא' : לשמים ר"ל סתיו מילר בלר'ס ועשה הלבנה הדוס רגליו ותחת היותה בראשונה לבנה העשויה עמער ומיוס מונחת : הפס' אחר כך היתה ספירית וכדי שלא יאחר עד סוף הלבים שמים אלא וישראל באות' עבודה קשה שם הא' תחת רגליו הלבנה וכל כליו ר"ל כל הכלים המצויים לעשייתה והביא ראיה לזה מזה סל' אחר מעשה סתיו בתאשע מעשה' הלבנה לבה אלא אחר כמעשה לרמוז אל הלבנה ולא כל הכלים המצויים אלה ובעשייתה ומוחמר רבי סימון יסכים על כן ע"ז : אומץ מני בר קפרא יראה ססות לדברי רבי ברכיה שאמר עד שלא נגאלו היתה הלבנה מונחת בארץ בתקופת עבודת ישראל ובר קפרא אמר עד שלא נגאלו היתה רשומה ברקיע עוד ספירית אחרת שאלמר בר קפרא שמשנאלו לא נראית עוד ברקיע ורבי ברכיה אמר זו משנאלו ביראה אלו היתה ברקיע : ולתן זה ראיה ללוקד' לזון היתה רשומה ברקיע שאין פירושו היתה מונחת עתה ברקיע אלא בתקופת הס' כמעשה בה את ישראל כדברי רבי ברכיה ובימים ההם היתה רשומה בשמים לשני ויתברר רמז ויתברר נרתי ישראל אבל היא עתה היתה מונחת בארץ ומיד כשנגאלו העלה אותה ברקיע והיתה כי לבטל השעבוד סתיו : עד יול' אכל בתקופת המון אחר משנאלו לא נראית עוד כלל ברקיע ואפילו רוס' לרמוז סל' בשאר' עוד הכנה כלל לשעבר את ישראל ויש בזה דוחק קצת שזו ההכרח לפרש לאן כשנגאלו כדברי רבי ברכיה תקף ומיד שנגאלו אכל מ"ל בר קפרא משנאלו ר"ל אחר שעברו מוקפת ימים אחר שנגאלו ורואי לסבול הדוחק : הוא כי קטן הוא בערך אל הספירה שאמרתי ואין לומר שבר קפרא חולק על דברי רבי ברכיה שאם כן היה לו לומר בר קפרא אמר וזה דרך תלמוד גלוי לדרדקי דבי רב : (והי' מ' כתב זו עד שלא נגאלו פי' : שזו תאמר ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר היינו קודם שנגאלו סתיו משעבדים בהם בחומיו ובלגים והם תחת רגליו כמעשה לבנת זכר לנר'ס ע"ש עמו אנכי ברה אכל משנאלו שוב לא היתה שם לבנת אלא אשכלה לתקופת שדרכה ליתן ובתקופת תחת רגליו היה כעלם השמים לעמוד ואפי' שיעורא את אלהי ישראל משנאלו הוא י"ל דה"ק ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו שחתתיו אכל לבנת הספיר עכשיו ראו כעלם השמים לעמוד לא כעלם ראו לבנת הספיר : הוא וכל ארגילת סל' שהק' לזמות כל כלי מעשה הלבים : בבבלי כתיב כמראה אבן ספיר וכו' פי' מלי שם אחרים רמז העל' אלא ויתברר כבוכי' ללבנה ויהא רמז א"ל בל' : אפי' דהס' מיידי רגליו ואל' מיידי בל' כשזו אלא ספיר המוצב ולא ס"ל רבי סימון כדברי ברכיה לבנת הספיר רמז אל סתיו ישראל משעבדים בחומיו ובלגים : דאם כן לא קיאו אחרי' נקט הכ' לבנה ולא הס' אלא כסירה ליה דבין לבנה ובין אבן רמז לקוני השעבוד : היתה רשומה ברקיע ומ"ל לא נראית למרי לכל כאשר היא רק רוס' כן דהו' ואלו שראו את אלקי' ישראל הוא שראו כולם וכו' אפי' מאי בנאות דהי' שראו אהם ע"ל :

מסכת ר"ה פרק א

אמר רבי חייא שמות החדשים עלו מבבל בראשונה נג בירח האיתנים שבו נולדו אבות ומתו ונפקדו האמהות : בראשונה בירח בול שבו העולם נובל והארץ עשויה בולות בולות שבו בולולין לבנה מתוך הבית בראשונה *בירח זיו שבו זיו לכל העולם הצמיח נכרים והאילנות נכרות מבאן ואילך *ויהי בחדש ניסן ויהי בחדש כסליו שנת העשרים בחדש העשירי הוא חדש מכת' ר"ל אמר אף שמות המלאכים עלו מבבל בראשונה *ויעף אלי אחר מן השרפים שרפים עומדים ממעל לו מכאן ואילך *והאיש גבריא' *מיכאל שרם :

מחול' א' מחול' ב'

ישי' ו' דניאל' ס' ס'

שמוח לבי ויג' כדורי בראשית תאמר וי' לא ראיתי עד הנה וממנו נתקיימו דברי שבתאי בתחלת מסכת מגלה על אמר אלה האותות שאין נביא רשאי לקדש וכו' : ונאמרתי להאריך סם על דרוס יקר הערך וקליתי

ירושלמי ראש השנה

קמ"ד

מזכי לברא הא ק"ל זכות אבות עומדת לנתינת אחריות כמבואר בתורה
והיא דלון אלא מזכי לברא הא תרינא לה בדיבורי ב"ר פכ"ט :

רבי חנינא חבריהו ררבניו בעיואין הקב"ה רואה את נה
הגורל ולא שמעי לקח דאמר רבי סימון און

הקב"ה דן את האדם אלא בשעה שעומד בה מ"ט *
שמע אלהים אל קול הנער כאשר הוא שם א"ר בתיב *

*לא יתיצבו הוללים לנגד עיניך למה שנאת כל פועלי
און דרש רבי יששכר דכפר מגרי * כי הוא ידע מתי שוא

וגו' א"ר יודישע בן לוי אם זך וישר אתה וגו' אם זך וישר
היית לזין כתיב כאן אלא אם זך וישר אתה ר"ל כעת אפי' סלא

יהיה גם כן זדוק לעמוד * כי עתה יעיר עליך ושלם נות
צדקך :

בונת סאלת רבי חיינא סינן סהס יסבדך רואה את הגורל ויודע העתיד
לחיות ביום סהס חוטא לאחרית הימים ועתה חוטא

והז"י משפיע לו טובה מדוע ה"ל עונה כי כיון שבעתיד הוא רשע לזכות
הציבו לו בעלי התלמוד ולא שמעתי ח"ס רבי סימון און הקב"ה דן את האדם

כפי מה שמעיד לעשות אלא כפי מעשיו בעת ההוא והביא ראיה מסיפון כי
שמע אלהים וגו' וראיה זאת וגם ראיה רבי יששכר מסיפון כי הוא ידע מתי

שוא (וכתב ה"מ ויש לתמוה דא"כ מאי משני בדברי סימון דההיא
גופא תיקשי לן ועוד היטב"ד לנבחי הכי דא"כ לא ילא חוטא בעולם מלאך

שיודע ה' שיחטא למה יתן לו חיים כלל אלא דהאי פשטא דלון הקב"ה מעניס
לזמן קודם שיחטא בפועל ורבי סימון לא אינטערד לאשתמעין אלא דלפילו

מלגעות לו גם לא יעכב לפני ה' כל חטא און העתיד ובכלל דבריו ג"כ
דלפילו לגו' עליו דין על העתיד מעשיו ותיקשי הדין בשעתו כס"ד הכא

שיחטא עכ"ל ועוד קשה הלא לו סודר וזמור הכרע לו סופו ויודע דין
ע"ש) סתקין מונות מחדרם ואלה שמות דבא פרסה ב' וז"ל :

ראה ראייתו את עני עמי : ה"ד כי הוא ידע מתי שוא יודע הקב"ה
העם המתים על השוא לעשות : ד"ל ידע הקב"ה הטעם העתידים

לעשות שוא ויהיה כימה דתימא תתין בחדר ויפלו אלא ויורא און ולא יתבונן
יולד אתה מולא בשעה שאלתה האר בשיתא לא אפרה היא ונבנה את כתיב

כיון חיים מן החיות וחקל וחסב לה מנצח א"ר ברכי' התחילה עומדת דברים
כלפי מעלה : אחרת לפניו רבון העולם התחול אחרת לי אחרת את

ורעז והיום הוא מת מיד ויקרא מלאך אלהים אל האר א"ר סימון בקש
מלאכי השרת לקטרנו אחריו לפניו רבון העולם אדם שמעיד להחיות בניך

בנצח אתה מעלה לו את הבאר נחא להעלות לם' רבוא סהס עתידים לומר
לפניו זה אלי חלונא א"ל עכשיו זדוק הוא אז רשע אחריו לפניו זדוק הוא

א"ל איני דן את האדם אלא בשעתו לכן כתיב ויורא און ולא יתבונן וכן כשהיה
ישראל בתוהוים ראה הקב"ה מה שעתידים לעשות ה"ד ויחלפה' ראה לא

נאמר אלא ראה ראיתי א"ל הקב"ה מהס אתה רואה ראיה אחת ואלי רואה
ב' ראיות : אתה רואה אותם בזהם לטמי ותקבלין תורתיו וגם את ראה אותם

מקבלין תורתיו וזו ראה' ועוד ראיתי זו ראיתי מעשה העגל שנאמר ראיתי
את העם היום אעפ"כ איני דנס לפי המעשים העתידים לעשות אלא לפי

הענין דהשחא כי שמעתי את נשקתם אלא' פ' שדעתי מלאכותי מעתה
לעשות הוי ראה ראיתי תהו כי ידעתי את מלאכותיו יודע אני כמה עתידים

להביאני במדבר כמה תרתיא כמה יתירוה במדבר ואעפ"כ איני נמשע
מגלגלם ע"כ מכלן רואה פירוש ראיתי פסוק כי כעת אפי' ידעתי פסוק

ויורא און ולא יתבונן פירובו לפי זה ויורא און הקב"ה רואה מקודם האון
שהתיד לעשות ולא יתבונן כלומר אינו משיב כל אלו ועושה עמלו כתיב סלא

כפי סכל לקיים הדין והיציב לו אלא מר אתה חדא ומר אתה חדא
לקיים הדין והיציב לו אלא מר אתה חדא ומר אתה חדא

אתלמי עמלי באלין גדול הלא הוא הריעז"א ועל דבריו נשענתי וחוקתי לסחור
דברי הר"א אלבו עיונין חס וחס שנתחבר לי בחקוקי הוי ב"מ ש' שפסחתי

סחורו החדשים כשכלו מצבלי אל סהו הויא נעל מנין החדשים מניסן
דכתיב ראלון הוא לכל לחדשי הסנה אלא בעדל לא סמות וכנוי' אחרים סהיו

לחדשים כמו ירח אחרים בול וזו וסמיו המות הם לא מעלה ולא מוריד
לענין קיום המות ב"א הם וזה שנטעונו בענין מנין החדשים ביאד ניסן

קרוי ח' אירב' סיון ב' וכן כלס תמיד הוא בתקופת ובקופות : ולא הולנד
ההנ"ל לתת טעם לקריאת סמות כדל אחר כזי שחקקים נבואת הביא' לא

יאתר עוד ח' אדר העל' וגו' לא מפני סהו יתאך סוס בעול סוס מלס
או חלק ממונ' ח' אלא להיות דבר מנונה לערוס עמלס ממנה סהיו קוראים

סמות החדשים ירח אחרת' ואחרים כיוולא בזה ודי להשיב לזה נבואת רימיתו
לא יאתרו עוד וגו' מלנד סכבר כחכתי בתקופת סחור כן דרך דרש

ונאשר יתוחד וז' שכתבתי פה עס הכת' לחעל' תפדרר דבור מנור סהאנת אמי
בזה שכתבתי בנחלות כל מנוח ומנוח סלא כדברי הר"א אלבו וז"ל :

נד אמר רב כלדון נדונין בראש השנה וגור דין מתחתם
ביום הכפורים ודלא כרבי יוסי דאמר יתיר נדון

איון וכל שעה מה טעם * ותפקדנו לבקרים לרגעים תבחננו *
ותפקדנו לבקרים זו פרנסתו לרגעים תבחננו זו אכילתו

רבי יתחקר רבה בשם רבי המלך וצבור נדונין בכל יום
שנאמר * לעשרה משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר

הקדוש ב"ה דן את ישראל ביום בשעה שהן עסוקין
במצות והעבו"ס בלילה בשעה שהן בטלין מן העבירות

שמואל אמר כשהוא דן את ישראל הוא דן את העבו"ס
ועמו מקיים שמואל * ידון לאומים במשרים בישרים

שבזה מוזכר להן מעשה יתרו ומעשה רחב :
המלך וצבור נדונין בכל יום הטעם לפי שהמלך מנד סחור מלך עמיון בכל

יום נדונין חילונים ומתחדשים ומתחדשים אל ההנהגה הכללית
וכן הצבור המתהווים בדברים הכלליים מתחדשים להם בכל יום תמיד מתקיים

בזלי נודעם כמו אל בתוך השנה בלא אנשים נוספים ללבוז או שגפרו
מהם בתוך שנתם ואלד היותם צבור מחד כל שני בשמנות החדשים

לכן ראוי סהיו נדונים בכל יום כפי השנו המתחדש : ידון לאומים כו'
ראוי להעיר בתחלה וז' שהקב"ה דן את ישראל וגם את העבו"ס וסהיה סוים

לפניו יתבדך בנחלות דנ' אע"פ שסח חלקין ביוני הדין : וכפי היראה יס
סתירה לזה מ"ט ב"ע' הסהיר הקב"ה הסורה על כל העבו"ס ולא קבלה

אלת עס ישראל וכיון סלא קבלה הסורה הרי סס תמיד בסתרת פנים :
עוד סתה יס לחוס בדברי שמואל כסריס סבה מוזכר להם מעשה

יתרו ורחב והלא כדר קדס לנו ברא מזכי אבא ואין אבא' מוזכי ברא וזהו
חדת חיה וסושר : נחביתת תקון לב' הסורות ההנה בחדת מב' פנים :

האחר יס מה סכתוב אלן דיון לאומים הוא דוק בדברים הכלליים לכל אומה
ואומה ולא בענין פרטי האשים כי כל אומה ואומה בדרך כלל היא

נובחת מאחרי יתבדך אע"פ שיש אל אר' פרטי כמו סאל' ססס' יס סריס
וגל אחר מהס הוא ע"ל אומה אחת ועל' ססכתוה יתבדך הכללת היא

עליונה על כלס וכן סדרו אנשי כנסת הגדולה ועל הסדרות בוי יאתר איוו וכו'
וענין הדין סכללי הוא ראוי להביע אל הסדר קדומים סהס כיון ססס' סריס

ורחב וסועילת וכוחס לסלל מקודם גור דין קסס המתיבס הססר האומה
לנחתי : הכ' סח"ס ססס נדונים אינו לענין תרי' מלזת כיון סלא קבלוס

אלא לענין ו' מלזת סססנוו בני סס עליהם סס נדונים סס הויס ססס בול
ודיוני ועכו"ס גילוי סריות וספיות דמיס ופרכס ססס וסכר מן הוי :

וקס"ה דן אורס ברחמים ואע"פ ססס חייבים כלליה עמלס סססס
סריס מלזות סלא סססנוו בסס ססס יתבדך וזכר להם' ב'סריס סהיו

ירושלמי ראש השנה

משמרתני אני ה' ששמרתני מצותיה של תורה תחלה א"ר
 סימון כתיב *מפני שיבה תקום והדרת פני זקן אני ה' נ"ח
 אני רוא שיקיימי מצות זקן תחלה :

זרזיר הוא כלב רח' צמחה בלע"ז גאלג'י וכל מחבר על אחר חפץ
 להיות מנלל ולא מנוול : ופירושו זרזירו בלח' מב' פנים או שר"ג
 זרזיר שקס כנגדו ארס עין לנחמו או שהיה כפוטו זרזיר שלו ומתו ורס
 רואה סינל זרזיר : על פי שיקום כנגדו : וגם אפשר לפרש ע"ד זקן שס
 כסעו כהאדם מתקטט עם זרזיר שהוא שלו מנקס לנחו כי ארס קרוב
 אלל עמיו אבל הקדום ברוך הוא אינו כן אלל לך חלקום עמו הלא הוא מלך
 מלכי המלכים ורואה להיות מנוול ולא מנלל רואה לומר ב"שכוב האד' בתשובה
 ויעשה ה"ס מפני שינעל מעליו גור דינו לרעה ופי' לנח כליו נקוד' הלי
 ב"ר' ורס"ח בפת"ח ואמר לא יריב כדי לנח אלל להיות מנוול וכן כסוב
 למעלה כסוף פסח"ח מ"ל מנלל מומור לומר ומור למי שנוחץ אותו ושמת
 אי ה' משמרתני מצות החרה כפי' (כתיב י"ז) זמ חקם לנח זרזירו וכו'
 חתים קובר מתים מבקר חולים שואמר וירא אליו ה' גו' ועם אברהם
 קיים מצות זקן תחלה כפא הוא יתברך בכבודו ונעלמו לעמוד לפניו וגם זה
 כחזק למעלה בירושלמי מסדר ורעים : (כתיב י"ז) זמ חקם לנח זרזירו וכו'
 פירו' המתקרב עמו והוא מלפניו חתים עמו לזרע או נולד כדאיתא
 ב"ר פכ"ו וזה לפי דברת רבי חיאל ואסתכחא בעלמא הוא כי הכתוב
 הסמוכים לו אינם סובלים כפי' הוס' ועוד כתיב אי ה' משמרתני
 דהא קרא כתיב שלא לנחול הכן קדשים בעומאם ואיר שיד לומר כסמר
 הקב"ה זו המצוה תחלה וי"ל דהיינו כסבא לנחול את חסרכל ממצרים
 לחמריה במחילתא ויזכר ה' אל משה ואלל ארן ברוך מלך' חזק לברך ומפי
 מה לא נדבר עמו חזק הכר לפי שהיה מלך גלולים וכדפרש"י אי נמי
 כדאמר' ב"ר שגלה ה' בחקום עומאם כסביל לנחול ואח"כ קרא לארן
 וטעם אחר : וירי שגלה ה' דלא שיד בחקו יתברך עומאם כלל ועם כל
 נוקר מליכנס בחקום עומאם או שקרא אח"כ שטעמו כדי לקיים בעלמו מצות
 שמירת הטערה ע"כ :

אמר רבי סימון *כי מי גידול אשר לו אלהים נז
 קרובים אליו רבי חמא ורבי הושעיא חד אמר דבר' ^{דבר' ד}
 איזו אומה באומה רוצה בנוגה שבעולם ארס יודע שיש
 לו דין לובש שחור' ומתעטף שחורים ומגדל וקנו שאינו
 יודע היאך דינו יוצא אבל ישראל אינם כן אלא לובשים
 לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין וקנים ואוכלין ושותין
 ושמהים בר"ה שיוצאים שהקב"ה עושה להם גם : וחרוא
 אמר איזו היא אומה באומה זו בנוגה שבעולם השלטון
 אומר הדין היום והליטסם אומר למחר למי שומעין לא
 לשלטון אבל הקב"ה אינו כן אלא אמרו ב"ד היום ר"ה
 הקב"ה אומר למלאכי השרת העמירו בימה יעמרו
 קטיגורין וסגורין שאמרו בני היום ר"ה ונמלכו בית דין
 לעברה למחר הקב"ה אומר למלאכי השרת העמירו
 בימה והעמירו קטיגורין וסגורין שנמלכו בני לעברה
 מה טעם *כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב : אם תליס
 חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב אם אין חק לישראל ^פ
 כביכול אין משפט לאלהי יעקב *א"ר קרצפה לשעבר
 אלה מועדיה מבאן ואילך אשר תקראו אתם א"ר אילא
 אם קראתם אתם מועדי ואם לאו אינם מועדי :

ר' שמואל הלכנו אינו אלא צדק הבחינו שפי ראות עינינו מתחשת
 בכל כ"ס י"ב שעות כס' חלקים לכן ראו שהיה קניעו' החש
 כפי ראות עינינו אחר טעין והקדוק לפי חשבוננו חמש בער ה"ס אין
 שום חשד ושנוי כי הוא ית' ברא חס' ב' המאורות גדולות בקדש
 האמות

ידעו שכך מדתו של הקב"ה ועל שאלה אחר חשבנו מכל אחד מד'
 פסוקים ורבי הניא רחיה מפס' לא יתלבו וגו' ופי' בלשון קזרה ואחר ולמה
 שנאת כל פועלי און ויהיה פי' הפסוק כן הך מסמיר עיניו מן ההוללים
 שרשעם מפני שנשאת כל פועלי און בלחמה כעס שפועלי און ולא קודם לכן
 ולכן פועלי מחייב כן כי הוא ל' הווא צמחו שאין הקב"ה מעניש עד שפועלי
 און אע"פ שהוא יודע שיעשו כן ועם היות שאלתו מן הפסוקים בכך הוא
 מדתו של הקב"ה עניין אחרון חייבן לעיין טעם מובלח מקי' ה' ואפשר
 לומר בדרך כלל שיה נמשך אל לחומה שרס בחבירה כעין שרס ה"ס שאלס
 יהיה בחבירה כמעטו אין ראוי להענישו על הפועל הרע שהוא עמדי לעשות
 שיתברר בטוב ויחלם ברע ולא תבריתו ידעיתו ית' הקודמת כי הוא
 לבדו יודע איך יודע האדם מב' קצות האפשר בהרעת סגולית מאמר
 טעם אפשרותם וכמו שכתב הרמב"ם והניא רחיה מפסוק כי לא מחשבותי
 מתקשרות וגו' ומה שהניא רבי יהושע ב"ל רחיה לבר' מפסוק אס וך
 ויהי אהס יס בלדקס כי הוא רוכיח מאמר על הניא רחיה לבר' כתי' אפן
 אלא אלה ואלל ידק ג"כ לשון היות טעם' המלס ככר טוב על מעשה הטוב
 ככר נעשה בין בעבר בין בהווה ואמר עניין כמות בלדד בתוכחתו וזה
 לאיוב נראה שדקן דברי רבי יהושע בראיה וזה בלדד הים מאשים לאיוב
 על סברתו הנפסד שבתחשבה אלל אחריו ומאמר אלל עניני העולם
 הים הים ביה המערכה ולכן דקדק ורע לו וסביב לו בלדד עד אן תמלל וגומר
 האל יעזר משפט אס צדק חטאו לו כלומר אע"פ שאתה מכיר בעלמך שאתה
 צדק מה צדק חטאו לו ונתחייבו מיתה שחר ארס בעלמך ביות חושדס אולי
 חטאו בני און לך להחרסם על מית' ואס אלה מתרשם על היסורין ומחליס
 כבאו על גופך ויש חקום לתלונתך שאתה מכיר בעלמך שהיית תס וישר וירא
 ה' ביומן עבר וכן האתח כמו בעתיד כותב כמכונן ויהי אלהים הוא תס
 וישר ויסיף ומה יתן מה בסוית ירה ל'ביומן עבר כיון שעתה הך קורא
 עבר כנגדו יתברך וכופר בלחומה האל אס בעת האתח ומה חסיה וך וישר
 עתה מחרה יעיר עיר ועל טעם נזק רחיה קרשיתך וגומר ומכאן רחיה על
 העתיד בדרך ק"ו אס המעשה הטוב שכבר יא' אל המעלות מתבטל והיה
 כלל הים כסכת הסימא כסבנו כ"ס שהטעם השניד להיות כעדיין לא יא'
 אל המעלות אין כן כלל המעשה הטוב כעשה בעת האתח וס"ו הים
 הוא חזק ומוכרח כפי מה שכתבתי בשרס בחבירה ושעתיד להיות הוא נכנס
 אללנו תחת חומר האפשר (וכתב"י) מ ונראה דאי כלפי ארס מחייק עצמו
 לזדק אחר לו אס וך וישר אהס יעיר עיר עליו וגומר אע"פ שעתה נעשרת
 בעון צדק כחטאו לו ל"ק היות אין כתיב כלל וגו' דקיון דזכות איוב וחרבין
 על העבר הוא דחרבין אמרו לוי כעבונן כלל וכמו שפא' שמענת המד' ^{המד'}
 פסוקים וזכר לאי חק ארס לך כן בעבדיו לאחיתין וגומר אס כן לפי
 זה היל"ל אס וך וישר היות דקדק בדברך עתה יעיר עיר ה' והיה משיב
 עמר אע"פ שנעשרת בעון צדק וך וישר אהס יעיר עיר עתה אע"פ כלל יעיר
 אן וישר אהס לדיוקא אתא וך וישר אהס עתה אע"פ כלל יעיר אהס יעיר
 ע"כ"ל : (עוד כתב"י) מלל שעתה כל פועלי און ו"ל בעל עין יעקב פי'
 דמי' הכתוב כן הך מסמיר עיניו מן ההוללים והעטם מפני שנשאת כל פועלי
 און בלחמה כעס שפועלי און ולא קודם לכן ולכן פועלי מחייב כן כי הוא
 לשון הווא לרמוז שאין הקב"ה מעניש עד שפועלי און אע"פ שהוא יודע שיעשו
 כן : ומוסוף אי על דבריו שהפסוק דבוק לדגליל מיהיה כי לא אל חפץ רשע
 אהס וגו' שפי' שאין הקב"ה חפץ בהרעת הרעס כי אם כסובו מדרכיו ומה
 כי לא יתקן בהשחתת הטוב ולכן לא יעמיד במשפט לפניו ההוללים על
 העמיד דכל דאפשר בלא להקדים פורענותם עבדו ודוקא כסעו חושלים כפועל
 דהכר לענינם מניחם במשפט לפני ע"כ : כי הוא ידע מתי הוא
 כספי' מ' פירושא קרא לפי הכונה אהס ב"ר פ"ו ו"ל ח"ל אינו דן את
 האדם אלא כעשמו לך כתיב וירא און ולא יתבוננו ע"כ :

אמר רבי חיאל בר בא כתיב *זרזיר מתנים או תיש
 ומלך אלקום עמו בנוגה שבעולם זה מבקש לנצח ^{מלכי}
 זרזירו וזה מבקש לנצח זרזירו אבל הקב"ה אינו כן אלא
 ק' מלך אלקום עמו לא בעי תיקום על דידה' לא לנצח ריב
 לא לנצח ריב בטהר שבעולם מלך כ"ו גזר גזר רוצה
 מקיימה אינו רוצה אחרים מקיימן אותה אבל הקב"ה ^{וקרא}
 אינו כן אלא גזר גזר מקיימה תחילה מה טעם *ושמרו את ^{גז}

קמה

נח
תלים
ת

פרק אין מכירין
 תני רבי שמעון בן יוחאי הרקיע של מים והכבדים של
 אש ודרין זה עם זה ואינן מוקין זה לזה הה"ד
 עושה שלום במרומיו אמר רבי בון המלאך עצמו חציו
 ש וחציו מים אית ביה חמש אפיין (דכיווין חרשין וזכר
 שם וכחשת ומים דהמון היינו המון ים אלו המון מים רבים יפה
 דהא) גבוהו כתרשיש ופניו כמרא' ברק ועניו כלפיד אש
 ח"ב לו א
 וחציונות

סא
חיוב
כה

ירושלמי ראש השנה

בספרו של רבי מאיר מצאו כתוב *משא דומה משא יסעיה דומה משעיר מפני שעיר אה"ש בן לקיש אלי מאיכין כל נורונו לי משעיר א"ר יהושע בן לוי אם יאמר לך אדם איכן הוא אלהיך אמור לו בכרך גדול שבדומי הה"ד אלי קורא משעיר שומר מה מליה אמרו לישעיהו ישעיהו רבינו וכו' מה יוצא לנו מתוך הליל' הוה אמר להם המתנינו עד שנשאל חזר אצלם א"ל שומר מה מליה מה מילל שומר עולמים אמר להן אמר שומר אתא בקר וגם לילה אמרו לו וגם לילה אמר לון כל כשאתם סבורין אלא בקר לצדיקי' ולילה לרשעים אמרו ליה אימת אתא בעיי הוא בעי הה"ד אם תבעיין בעיי אמרו ליה מאי בעיי בעי אמר לון תשובה שובו אתיו :

מפני ששיר מפני ששיר הקורא חסיד ששיר וגם ששיר בהר ששיר ונאמר נגלה הכהן הרביעי ששיר ארס ועיר מלכותו הוה נראה לפני ארס כאלו הקב"ה נכבדו ונעלמו הוה בחזקו להגדיל מעלתו : מה יוצא מתוך הלילה ר"ל מה יוצא לנו מתוך הגלות הגמול' בלילה ולא היסדי יסעיה מיד עד ששאל להקב"ה ואז חזרו לפניו וישאלו פסח אחרת שומר מה מליה : או הסכים אמר שומר אתא בקר כיון לנאול' חזרו לנאול מינו ויאמרו וגם לילה כלומר אולי יצא גלות אחר הגאולה כמו שהיה בגלות מצרים ובכל או היסדי לא כשאתם סבורים בפירוש לילה וכו' חזרו לנאול אימת אתא מתי יצא העוב הסכים בעיי הוא בעי כלומר שאלת אתם שאלו חזרו לנאול מה שאלת שאל' : הסכי להם רועה ששעשו תשובה מחמתהסכים ותפלו לפניו ווה פירוש שבו אחיו (תב) י"ח מה יוצא לנו מתוך הלילה פ"ה מה שלע בגלות הלא טוב שיגמלוהו המעשים בשאר חמיי תוכחות ולא יצאו בגלות והיותם מעללים : מה יוצא מתוך הלילה לזכות לנאול העצומה ראו ללקות בגלותו"ל סוף בקר הלא אחר הלילה ועוד ש"י וזיכרון בין דקוק לרשע לזה אחר אתא בקר לנדיקס כי יעוד ש"י בגלות ואלו העש"ס זכות צד"ה וזה אחר בקר לנאול א"ל לילה לעש"ס : אמרו לו וגם לילה עד שסודר לומר לא כמו שחשם סבורין ל"ע דלמח מעיקר' כי קאמר ליה אתא בקר וגם לילה בעיני פ"ה בדרים ו"ל ויתחזק דבור מה מליה דרש לה דא"ל ד' מה מליה מה מליה אומר עולמים כמו מלל לנאול' לא מכל להפעל' דמליל קבד כמו מליה מה מליה אומר עולמים כ"ל שאת שסביב לשאלת הארס' אתא בקר וגם לילה חזרו לומר מה מליה לפי שחבנו שפי' אתא בקר וגם לילה שפי' שחבא היסדי עדין ויהי עמל' עדין או יסודו בגלות וזה"ש סוכת צדק' אחר' ארס' א"ל עדין לשם מליה עדין לנאול' חסות אתא בקר ומכל מקום דרש בו ג"כ מה מליה שומר עולמים מדכתיב הכס ומדמתי לנאול' מה מליה ולא כתב מליה עכ"ל :

פרק סדר תענית ביצר
כתיב *יצא חתן מחדרו וכלה מחופה חתן מחדרו סדר זה ארון וכלה מחופה זו תורה ד' יצא ואל' א חתן מחדרו זה נשיא וכלה מחופה זה אב ב"ד רבי חלבו אמר לרבי יוחנן נשיאה פוק עמן וצערך עכיד א"ר יוסי הרא אמרי אילין תעניתא דאנן עברין ליה אינון תעניתא למח דלית עמן נשיא : כתוב אחר אומר *את יקר' ז פני פרוכת הקדש וכתוב אחר אומר את פני הפרוכת רבי חמא בשם רבי אבהו ורבינו חזר אמר חמא הנשיא הגדולה במקומה חמא הצבור אין הגדולה במקומה : וחנא אמר לפי שחמא דלמד והלמד לפיכך יצא לחוץ ויתפרסמו על שם *הוציא את כל הפר אל מחוץ ס למח' תני חזקיה רמי כל מקום שיש משיח יש ארון אין משיח אין ארון :

יצא חתן מחדרו וגומר פסוק הוא ביואל בפר' קדשו לוס קראו עזריה וכו' יאל חתן וכו' ונאמר בפרק סדר תעניתא שמוכר דיי תעניתא לומר על גרם שלא הוצא דבר פסוקו וזו תעניתו הלל' ונאמר *מקומם ארון וספר תורה וקראו וזכר בית דין על כן היה אומר רבי הללו לנאול לא עמנו והעצב סתעל' :

חורעותיו ומרגלותיו בעין גושן קל וקול דבריו כקול המון דהבין כותם מחזר זה הייתי ליר' ללמוד מתי תהיה מקובל משה אל פה עד רס"ב וכו' וכן שוה נעדר חמני כפי ומנון לא ידעתי בו מחזות עד יצא חזק בקדש בן כר וכו' כחוקהי פסוקים עושה שלום בתרומתי אחותי ולא ארפנו : וזה שלמדתי ממנו בדרך כלל טעם היות אחת ואחיות שכל סנויי העולם השפל הוה הם מופעלים מלח' הצדים עולמים ונבדחים בתרומתי יתברך הלא הוה עומדים קיימים בעולם ואין בתוכס קלה ולא טאה ולא תחרות ומחלוקת כלל כי הקב"ה עושה שלום בתרומתי וכלדד הלא לשמו להיותו קיים באומות יתברך כי לדיק וישר הוא כאשר טען במענה הקדוש ואמר לא ימות משפט וגו' לא בניק חטאו לו כמו שוכרתי במעמד ב' ולפי דרך זה אמר עתה בסוף כל טענותיו החלל ופחד עמו עושה שלום בתרומתי וכל בניו לומר לאווי סתתקל עמנו חטאו תהלונו וחזקתו כי הדרך ישנו אור לכל ילוד אשר טאהר ה' הצדיק ואפי' הרסעו כי ידענו בלחם ובחמנו' שקום ב' עולמות תלוי בסגפנותו וידעונו יתברך ואין לנו מספיקון לקדקו איכותו כי הלא ראונו הסדרים יוחר' הפסיכים אלוה כלם נמשכים ומחזו ויתעלה באומות מלאכי בנדי' כח עשוי דברו ואין חסותם כוס מחלוקת ולזה הוכיח שני דברים כוללים טעני העולם והם החלל ופחד כי החושל הוא מחבר על עין אחד ונעבור זה ים פחד גדול חמנו לאשכנע דחמנו ובכל עניני העולם נחמלינו אלו ה' הפסים והכל מופעלם עליהם מחרומים והקב"ה עושה שלום בין הגרסים אלוהי הפסים זה לזה ואנחנו לא נדע איכזה ואיכזה ועל זאת הסנה סיכך כל המעשה קר כתוב סוף גס מ"ם רבי בון העלף חלוי א"ש חל דברים כפסותו דק לדמיון המלאכים משפטים על הפסיכים במחמרו יתברך ואין בייניהם כוס סנוי והתפסות :

פרק ראוהו בית דין
סב תני בשם רבי נחמיה *היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה דברי תורה עניים במקומם ועשירים במקום אחר אמר רב יהודה *ונח ישראל טוב אויב ירדפו ואין טוב אלא תורה הה"ד *כי לקח טוב אויב ירדפו וה עשו הרשע דכתיב *יען אמר האויב עליכם האח וגו' וכן יצחק אמר *הקול קול יעקב כל זמן שקול יעקב נמוך כי ידע עשו שלמות וכל זמן שיעקב מצמצף בקולו אין דרים ידי שלמות בו :

רברי תורה עניים וכו' טריכים להביא ראות רבות מחקומות אחרים מהתורה עליהם : אויב ירדפו לישראל חמני שומע טוב ושמעתי פסע לא בפסוק או ככנו ירדפו אלו רומי' לישראל אלא למלח טוב והאביא היה מוכיח וישראל תעוררם על רוע בחירתם לרבות וכוונתם התורה היה הטוב ואויב היה דורף אחר הטוב' אלא להביא' וכו' מלאכי' אותה אחרי גס : כל זמן שקול יעקב נמוך האמת שם דרבי כפי/ מחמרי ירובלתי לשאלו את פי חסם או תחמם' טעמים וכו' וספרת' חמי' טובה לכל הוורכ בסייעתא דרמי' מה שוה נעדר חמני כפי טעמי היותו נוסף על זה בסבת זקנתו ובפי' מחמרו זה שמעתי חמני חסם בקי שחא נוכר טאהר בחדר' כי מיתת קול חסר וכו' וספרתו מלאכין קולא כלומר כאשר קול קול יעקב טאין מרבים בתפלה לפני יתברך או ידי עבו בטלעות : וזה פירוש נאם בקמתי ב"ד חס פסיס ע"י ומלאכי' שם חלוק בלסון או נסחו :

אמר רבי חזקיה בשם ר' עקיבא דרביה בקולו ידי עמו בטלעות דכתיב וילוני כל הגדה ויבא עמלק : ובשעה שהוא מלפף בקולו אין הידים ידי עמו בטלעות : וכן אמר בלעם לעשו' כי נעשיתם כולל אלו ויאמרו לו תחמר טאנו ויכולנו לזיונו ואחיהו א"ל לבו חמור על דתי כנסיתו בעל מתי מדרבות טלסם ואם מלאכתם סם תיגוקות מלפפין בקולם אין חסם ויכולנו להדונו להם סקר בעטיות אזהים שקול קול יעקב ביומן שקולו כל יעקב חמני כנסיות אין הידים ידי עמו ואם לא הידים ידי עמו ויכולנו לטע' ע"י : ולפי' ליר' לפרסו כל זמן שקול הוא קולו כל יעקב ר"ל על דברי עמנו לטעוק ולהטלון כנגד הקב"ה כמו וילוני כל הגדה או ויבא עמלק כלב בשעה מלפפין בקולו ר"ל מלפפין בדברי תורה או בתפלה או אין הידים וכו' :

מסכת תענית פרק א
סג חזר בר נש היחמי בלישונה אטא לנבי רבי יוחנן ושלחיה לנבי רבי חנינא אמר ליה ויל תהי לך שמי' ולי' באריתא *מרפא לשון עץ חיים אמר רבי חנינא

ירושלמי תענית

קמו

ואמרום מבחין והוא אליו געוין מן הבא ואליו מן הבא
אמרין אי לית את מרחם עלן ליתנן מרחמין עליהון הה"ד
מה נאמרה בהמה נבוכו עררי בקר וגו' *ויקרא אל
אלהים בחזקה מרו בחזקה אמר ריש לקיש חצופא נצחא
לכשרא כל שכן לטובתו של עולם *ומן החמס אשר
בכפירים אמר רבי יוחנן מה שהיה בכף יריהם החזירו
ומה שהיה בשירה תיבה ומגדל לא החזירו :

והוא אליו געוין וכו' הולידם היו זעקין לניקח חלמותיהן האמות היו זעקות
להניק שומר משבעל רואה לניק פרה רואה להניק ואחריו לפני הקב"ה
אי לית את מרחם כלומר הן כלנו עוטינו חליות לך לבדך ואלו עיניהם חליות
אליו שם ברחמיו אם ח"ו אחת לא תרחם עלינו גם אחרנו איננו מרחמים
עליהם : חלופא נצחא כמו שא"ל ב"ר אבהו חלופא חלופא כללית חלופא חלופא וכו'
אמר כהן חלופא נצחא ר"ל אש חלופא נצחא לכשרא לאש כשרה וכל שכן
למנוחה של עולם שראוי שיהי' נצחא עלינו לנענן רחמיו אם לא נענונו ואף
ע"פ שלא היה חסותם עליהם שלא חזירו החמס הכשרה :

*וקרעו לבבכם ואל בנידיכם אריב"ל אם קרעת לבבכם
בתשובה אין אחס קורעין בנדיב' על בניכם ועל

בנותיכם כי חנון ורחום הוא וגו' *רבי שמואל בר נחמני
אומ' ארך אף אין כתיב כאן אלא ארך אפים מאריך רוחו
על הצדיק' ומאריך רוחו על הרשעים ר' אחא אמר ארך
אפים מאריך רוחו עד שלא יגבה התחיל ללכות מאריך
רוחו וגובה אמר ר' לוי מהו ארך אפים מרחיק רגז משל
למלך שהיו לו ב' לגיונות קשין אמר המלך אם ררים הם
עמי במדינה עכשיו בני מדינה מבקשים אותי ומיד הם
עומדין עליהם ושבים אותם אלא הריני משלחם לדרך
רחוק' שאם יבקשוני בני המדינה עד שאני משלח אחריה'
בני המדינה מפייסין אותי ואני מקבל פיוסם כך אמר
הקב"ה אף ומה ב' מלאכי חבלה הם אם ררים עמי כאן
עכשיו ישראל מבקשים אותי והם עומדים עליהם ומכלים
אותם אלא הריני משלחם לדרך רחוק' שאם יבקשוני אותי
ישראל עד שאני משלח אחריה' הם באים ועושין תשובה
ואני מקבל תשובתן מה טעם *באים מארץ מרחק מקצה
השמים ה' וכלי ועמי וגו' אמר ר' יצחק ואלא עוד אלא
שנועל בפניהם מה טעם *פתח' האוצר ויוצא את כלי

ועמו עד דו פתח עד דו טריק רחמי קריבין *תני בשם
ר"מ *כי הנה ה' יוצא ממקומו יוצא לו ממדה למדה יוצא
לו ממדת הדין ובה לו למדת רחמים על ישראל *אמר
רב כל תענית שאינה נעשית בתקנה עליה הכתוב אומר
*נתנה עלה בקולה על כן שנאמרה :

מרחיק רגז שמתחיל האף והרגזו למרחק עד שיהיה כי רב בינונים
הדר *וכל זה ע"ד חזקוני *ל דברה תורה כללן ב"ב כי הוא
יחברך ונבל מחריףך ומתפעלויות כאלה ומה שנאמר לפעמים ויחר אף ה'
הוא כדי ליסר עושי רשעה וזה מעולם יתעוררו לבסוף בתשובה כאין דבר
רע יורד מלמעלה כי מה שיחלה לנו שאף רע הוא מתקן אל טעמו והלשון
התל אחר רבי יצחק שנועל בפניהם כלומר שם רחוקים מתדויות ויח' ודרי
הם נעולים ומשול' *תלמידי כי לא יתקון בהשפעת עולם ונאמר ויבא הכהן
ליסר עובדי עברה כמעט שהוא פותח המקום אלם הם נעולים כן כדי שיבאו
ומירום מה טעם הוא ששאל מאין מלאך בנסוק לומר כן ולא ששאל טעם
עד דו פתח כלומר עד שיעבור זמן מה לפתוח האזור ולסגור בין כך ובין
כך יגברו רחמיו ויחבר וגם הם יתעוררו ומתעלים לבסוף ולכן עד דו טריק
איננו מוכן אלא לא ידעתי אם הספר מוטעה ורצוני לומר עד דו טריק :

שתאמר עמי יעשה שחלפתו חסיה מקובלת :

כתוב אחד אמרו את מני תפוחים בפרשת ויקרא חס הכהן המשיח יתח' ל
לוח שיקריב קרבן ויהיו חס הדם את מני תפוחים קדוש כזה לו שם
קודש אע"פ כהנא הכהן המשיח שהוא כהנא כי ע"פ שהוא כהנא וחסא
נשאר הגדולה במקומו כיון שהגדול לא חטאו והלכו בפרשת ואם כל עדת
ישראל ישנו לא אמר אלא וזה חס מני תפוחים ולא הוסיף קדש כיוון שחטאו
הגדול אין הגדולה במקומו וכביכול שנתחלה קדושת תפוחים חס דרש אחד
המחלוקים בזה : וחרגה אחר ר"ל והאחר אחר לפי בחטאו הלכו חס האזור
והמלמד שהוא הגדול לפיכך יצא לחזן ויתפרסמו מעשיהם הרעים מהרב
והתלמידים ובפסוק והואיל את כל הער אל תוחד ללחמה בודאי נרמו כן אבל
לדרשת תפוחים ובעל הוכיח הקדש אין שום רמז לזה וכיון שלכן התלמוד
אחרת אחר יראה שניהם בזה לדרוש טעם למה שלא אמר תפוחים הקדש
בזאת כל עדת ישראל ישנו *וי' שהיו הוא זה בודאי תפוחים הגדול
בשניהם הוא אחד שלא היה אחד פנימי ואחד חיצוני כליון שלא קרא לו שם
קדש בחטא גבור זה יורה שהיו נסתובבו כליון אין תפוחים במקום הקדש אלא
מחלוקין אותה לחזן כדי שיהיו מפורסמים מעשיהם הרעים ובפסוק והואיל
את כל הער תוחד וקדוה וקדוה חסיה שכתב רש"י בפרשת תפוחים חס
לחזן שסברה עליו מדינה אם מיעוטת סברה מלואו שלו קיימת ואם כלה
סברה אין פתילות שלו קיימת אף כשהוא כהן משיח עדין קדושת המקום
במקום על הקדש ומשפטו כלם חומר נסתכלים הקדושים ע"כ *הארכתי
קצת על חומר זה יען היותו ענין נאה להוסיף את העם בתענית גבור מני
הקון שיוכר לפני התיבה ובחומר כשיוכלו מדינת הנסות להתפלל בהרבה של
עיר לא בזית הקברות :

מה אמר ריש לקיש כתיב *ואד יעלה מן הארץ עלה שבר
מלמטה הנשמים יורדים *א"ר ברכיה *יערוף
כמטר לקחי כפפו ערפן לתשובה מיד הנשמים יורדים ר'
אלעזר עבד תלת עשרי תעניות ולא נחת משרא ולבסוף
אתא גובאי על ואמר קומיהון אחינו חמון מה אנו עבדין
לא רא רנביאה מקנתר לון *על הרע כפים להטיב מרעי'
זה לזה בכפיהם ומבקשים טובה *והשר שואל הוא לוקח
השחר והשופר בשלום שלם *לא ואשלם לך *והנדרה דובר
הוות נפשו הוא ויעבתו עבדונה עביה עבדונה קליעה
רחובין מאן פיסק לה טובם כחדק טבא דבהון כאילין
חדק ישר ממסוכה ישר דבהון כאילין סוכיא יום מצפך
פקודתך בא יום שצפינו לרווחה בא עלינו גובאי עתה
תהיה מכוונת כד אינון בכין או כייבין ובכין נחת
משרא :

ריש לקיש הוציא לשון חד משפטו ויפירוש מל' קרוב יום אידם כדי להוכיח
לעם שיסבירו לבס וכו' יורו הנשמים וכן יערוף מלשון עורף : וכן
עשה ר' אלעזר אחרי שפירש *ל תעניות ולא די שלא בזה שמים אלא שכל
הרבה או ננסם ודרש לפניהם אחינו חמון חמון עושים הלא זה דבר הנביא
מביא שחקתך כנגדנו חמור על הרע כפיס כי הם מרעי' : זה לזה בכפיהם
וחמו ואמר מבקשים טובה וזה פירוש לטעם : השר שואל השחר מנעל הרבי'
ואם קרה ונקרה מני שהוא שופט הוא בעל דין בדבר פתוי ויבא לדין לפני
שופט אחר חומר לו עשה רעיו בדין זה הבא לפניך ואלו אשכח רעיון בדיןך
כתבת לאני : וישפוט הרבי בתיבה זאת ב' חתמים אחד מל' טובי שפאס
כעבות העגלה חטאה' השני מלשון עבות לשון קליעה כמו של עמי משלם
יתרים ויחזקוין ו על זו : מאן פיסק לה מיתרין חתל בע חוקי כוס' ועוד
האם טובי שפאס הוא דומה לאלה החקקים איננו ע"כ *לע"ז וכן הוסיף שבהם
דומה למסכות חדק : יום מלפך כאשר לפנינו לרווחה בזה עלינו פקודתו
שכל הארכה : עתה תהיה מכוונת ימי רון שפאס תהיה מכוונת לשון
בני יעביב על חטאם בלב נכבד ונדכה ואולי יטעם ה' התעלה כי שפרי
דמעה לא נעלו לפי שפאס תקורות הלא : או אם כייבין *ל יבאו עתה
מתקדשים וכוחים על חטאם וכאשר שפאס דבריו הנשמים נכבד לבס בקרבם
ויסאו קולם ויבכו ויורד מער לרוב :

מה אמר ריש לקיש תשובה של רמאות עשו אנשי גינה
מה עשו רב הונא אמר העמידו עגלים מבפנים

בראש
בדמים
ג

מלך

הוא

ויקרא

אל

אלהים

בכפירים

אמר

רבי יוחנן

מה שהיה

בכף יריהם

החזירו

ומה שהיה

בשירה

תיבה

ומגדל לא

החזירו :

והוא אליו

געוין וכו'

הולידם היו

זעקין

לניקח

חלמותיהן

האמות היו

זעקות

להניק

שומר

משבעל

רואה

לניק

פרה

רואה

להניק

ואחריו

לפני

הקב"ה

אי לית

את

מרחם

כלומר

הן כלנו

עוטינו

חליות

לך לבדך

ואלו

עיניהם

חלופא

נצחא

כמו

שא"ל

ב"ר

אבהו

חלופא

חלופא

כללית

חלופא

חלופא

וכו'

אמר

כהן

חלופא

נצחא

ר"ל

אש

חלופא

נצחא

לכשרא

לאש

כשרה

וכל

שכן

למנוחה

של

עולם

שראוי

שהיה

נצחא

עלינו

לנענן

רחמיו

ירושלמי תענית

הכרח יבסו הפסוקים הביא לרבותינו ו'ל דרשם' זאת וכדי שלא יהיה כסל לכן מיותר בודלו יפי הראש המילוני הוא מיותר שלא היה לו לומר אלא אל תיראו היום תראו את יבועת ה' כי הוא יתכן דרש וגם ואלהם ותחריטו הוא ענין בלי להוסיף חריטתו ולתקן זה דרש סביו ישראל נתקיים לכחות חילוק אחד לדקוים ורשעים לדקוים שבחס קיו המדקוים עליהם את הריו ולא היו הם המתרעמים על מהם ואומרים התבלו אין קבר' אלא היו מודים-סל חייבי'מלכות בענין עונותיהם ובלא עונ שילבו עצמם מלכות דים ולא ימותו ביד ארוביהם וכבר ראונו בותנינו בעלי מלחמה שעשו כן לכן מהם לכל זאת אל תחילו מן הרמזים המילוני וראו את יבועת ה' את הרמזים ובענין היתה תשובה יבונה כי אשר ראויה את מלכיהם לא תוסיפו לראותם בלחור כל אדם בחמים בלחור דעו כי לא תראו בעולם אחר היום הוא לא מלכיהם ולא ארץ מלכיהם והחלק הוא למלכיהם מל' הרמז'ן בפרשה זאת שכתב קרוב לנו וענין כס עוד היה כס חלוק שני ארשים בעלי זרוע ולמודי מלחמה ונסו בענין המלכיהם והחלק ה' כס חלוק ל' חס ונבדלו אשר זה דרכם להגביר על הקמים כנגדם בלי ארובות חס להרוג ואם יוהרג' וכת' תחרת בתפלותיו עושים מלחמה ע' השבעת קולות מלכיהם עומים בנבדורים אלא הם פקדים מלכיהם מלכיהם אל מלחמת תפלותיו חלי יוהרגו ונחת. כוונת הכת' המלך ולחם כנגדם לא על הנוחה בלבד אלא שיחשבו קולות בדרך הקיבוצים למלחמה וכעדם דקדו דברי משה ואלהם תחריטו והלא ראיתי בימי חרפי דרשנים אומרים' משעים בנסוק' האלה ואין בהם ערבות כל כך כמו בנסוק'.

ריש לקיש בשם רבי ינאי אמר שיחף הקב"ה שמו בישאל משל למלך שהיה לו מפתח של פלטרין קטנה אמר המלך אם אני מניחה כמות שהיא אבדה אלא הריני קובע שלשלת שאם אבדה תהא שלשלת מונחת עליה כך אמר הקב"ה אם אני מניח את ישראל כמות שהיו הן נבלעין בעמי'ם אלא הריני משותף את שמיי הגדול ברם' מה מעם *וישמעו הכבועים ואל יושבי הארץ ונסבו עליהם והכריתו את שמנו ומה תעשה לשמך הגדול שהוא משותף בנו ויאמר ה'אל ירושע קום לך ההוא דאדכרתא קם לך רבי ינאי אמר כל שאינו כשר בירושע שאם יפול על פניו לא יאמרו לו קום לך אל יפול ובלבד יהיה על הצבור :

להבין תמאז זה בשלמי'היות חפץ ביוהא בדי מל' תעני' ירושלמי בספר שלם כי אין ענין בדי אלא ספר לקטות כמו בכתבתי וראו דבר יקר אצלי הבנת המלך וגם מ'ש' שיחף הקב"ה שמו בישראל ויהיה יותר קל אם נדע הענין אשר ביאור עליו בנדרה ובראיתו סוף המאמר וגם פסוקי יבועת הסוכר בו והורה שהסוכר בענין השבעה בתפלה הראויה לעשות בתענית של צרה שלא תבא וים קצר לענין זה ללמוד ממה שקרה לישראל והיושע בתלמדות הנה שאל'ם שיתקע יבועת שאלותיו ויפול על פניו ארץ לפני ארון ה' הוא חוקי יבועת ענין ענין זה רשעים ויבועת אלה ה' וגומר ומה תעשה למלך הגדול ולפרש פסוק זה כל ריש לקיש ומלכיהם שלא פירש לנו בת'ם שיחף הקב"ה שמו בישראל מזה השקפה הוא עוד יקשה אצלי הבנת פירוש המלך עס היות מבורר מזה שאל'ם לא לשלשל לשמו הגדול ענין אלו יתקין למען מוחות וע' ד' השעם תחבתי בפרקים זה ב' דברים וכל אחד מהם הוא אחת האומות ואפשר ראשונה אל קטנה שפני דעתי וכן מוסר למלך דמוקד לים שהוא הפלטרין אלא ללבוץ כל קטנה ואלו המפתח לומר המפתח היום קטנה ויהא ממשלת לאומות ישראל היא קטנה בין ע' לאומות כוללת כל מין הארצי בעולם הנה הנקרא פלטרין' לאומות ישראל היא מפתח מבוררת את כלם כמו שאמר המבורר ללבוץ א' כל גוים כמבורר כל האומות כי גבר עלינו חסדו פירוש כי מבוררת חסדו יתברר יבא ללם ששע מעובדות עולות ומעיות הבאות עלינו ובעבוריות ומתארים רבים וקיימו זה אין להאריך פה בדיכיתם' וראויה להם שאלותיהם שאלות ישראל קטנה קטנה היא בדמות מפתח מל' הכתוב בתוך תורה אם שמוע תשמעו וגו' ויהיה לי מבורר מכל עניני' כי כל ארץ ואדם חסוי לי מלכתם הכים וזה דומה למפתח המבורר כל הארץ סוכר כבר' ועוד ראיה מפורשת מפסוק לא תבדוקם מכל העמים חסד' בכם ויתברר בכם כי

(א"א ה"מ גורם עד דר טרוק והוא מלשון טרוקו גל' ו'ל' שהגורם טרוק והוא לכן ספירה והדלת סגר אחריה ת' טרד בחריה וענין בעדר טרד :)
סח כתיב *לא איש אל ויכונו אמר רבי שמואל אמר הקב"ה לעשות טובה לא איש אל ויכונו לעשות רעה
הוא אמר ולא יעשה' ורבנן אמרי לא איש הוא שעשה דבריו של אל כעשה' כובים *למה ה' יחיה אפך בעמך :
ובן ארס ויתנחם לא בן עמרם שה' שעה לאל שיתנחם שם שנאמר *וינחם ה' על הרעה' אמר רבי אבהו אם יאמר לך ארס אל אני מכוב' בן ארס שסופו לתהות בו שאני עולה לשמים והוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקיימה :

פשוטו של מקרא מבורר שהיה אומר בלעם בלעם שאין בו כח לקלל את ישראל כיוון שברכס האל לא יכוז ולא יתנחם כמו האדם ולחוק זה אמר ההוא אמר ולא יעשה בלעם מיהם ויב' תלמידי בעלי המדרס הוא חרבי פירושם להריות דבר ששטן בו ואין צורך לבלעם להודיע' ועוד שהוא מיותר ההוא אמר עד סוף הפסוק' ולכן פירש כל אחד מהם כי מיותר' ובתחומה פירש את אלה חסדי הוריו וזה המדרס בלעם יותר מבורר ואז זה כשחומר להביא טובה ע"פ שהסוד חייב לנו חור בו לא איש אל ויכוז לענוה וכשחומר אומר לרעה חור בו שאל'הוא אמר ולא יעשה' לענוה אמר ארסיהם הבט את המעומת וספור הכוכבים כה יהיה זרעך ועשה דכתיב רבב חסדך ויהסך היום כוכבי' במערם' חל' ידוע תדע כי בר יהיה זרעך ארבע מלות שנה ולא בעדום אלא רד' אמר לישראל כי יחס לא עמי חור בו' ואמר ואחריו לא עמי עמי תלם הוי ההוא אמר ולא יעשה אמר לישראל כי לך לזרעך אתן את כל הארצות האל ולא חור בו שנאמר כי תלם בלום אל החרץ ע"כ' ורבנן פירש בלום אל הפסוק בין מיתת ארם לתביעת אל ומלת לא איש' נמשכת גם אל ויכוז אלא עס תביעת ארם הסמוכה לה ובנות הפסוק לפי שכלעם הציב בנבואה מה שכתוב לנו בפרה' שהיה בין הקב"ה לתלם בכשעו ישראל העב' אמר הקב"ה ויחר אפי בכם ואכלם ובעבור תפלת משה וינחם ה' על דרשם וסודו' זה בלעם בלעם שיש אים והוא בן עמרם שכתבו ויכוז האל ויתנחם על הרעה אשר דבר' ולפי זה נפרס מלת לא בלעם תלם כחומר ובי לא עשה אלא כיוצא וכן וכן ארם שהוא בן עמרם עשה לאל שיתנחם וסוף הפסוק ארם בתמימה אלא כחומר בעת ההוא הוא האל אמר ולא עשה שכתב תפלת משה וכדי ליבז מלת לא בנבואה שמה לבי בפרסום שמעתי מפי חכם קרוב אלי והוא פירוש לא לדעת רבנן האמת שאמר תפלת משה חור בו האל מדבור ואכלם אבל לא נחשוב בעבור זה שהלם משה עשה לאל כיוצא וגם לא בן ארם שהוא בן עמרם משה עשה לו שיתנחם אלא בנבואה אשר האל אמר לאמר להרע היתה כוונתו שלא לעשות כן ואשר דבר גורם קס עליהם היתה כוונתו שלא יקיימה והכוונה בלעם' להודיע לו בלעם התחלל ממנו שלא יוכל לקלל את ישראל כי האל אינו חפץ בקללתם אפילו כמבורר להרע עליו עקלים דברו ופירוש ר' אבהו אינו חומר כל כך בירושלמי זה כמו שנתחומה ולזה כתבתי פה לפי שפיה בלעם הרע שנתחם נבוכד נאמר ויורם' להטעות את הארצים ולומר שהיה אל התחיל לזנוח לא איש אל ויכוז לא איש שפעה' אלוה אמר שהוא אלוה הוא מכוב ועתיד' יתנחם חומר דבר ואלו יוכל לעשות שנאמר ההוא אמר ולא יעשה ודבר דבור ולא יוכל לקיים דבריו שהוא בן ארם עתיד למות לכן לאמר לא איש אל וגומר ע"כ' ורמזי לחוס מה צורך שיעד בלעם זה וסודי'הוא בלעם ולא ענין זה בלעם וארסיהם הארצות שחמד גם כן כונת שאל' הפירושם שיעד בלעם שאין כח בלעם חסד' להרע לאומה זאת' ולא תהיה מחשבתם הרעה כי כוונתו יתברך לעשות טובה עמהם וכן יהיה תמיד :

מס ארבע תחות נעשו אבותינו על הים אחת אומרת נפול לים ואחת אומרת נחזור למצרים ואחת אומרת נעשה עמרם מלחמה' ואחת אומרת נצווה כנגדם' זו ש' שאומרת נפול לים' אמר להם משה *התיצבו וראו את י' ישועת ה' זו שאומרת נחזור למצרים אמר להם *כי אשר ראייתם את מצרים וגומר' זו שאומרת נעשה עמרם ש' מלחמה אמר להם *ה' יתנו לכם' זו שאומרת נצווה כנגדם אמר להם משה :
בגדה אמר להם משה ואתם תחרישו :

במדבר כב

סמות

לב

סס

סמות י'

סס

סס

סס

סס

חלכים

७८

פרק סדר תעניות אלו

799

0137

211

[illegible]

בתיב *וישאבו מים וישפכו לפני ה' ובי מים שפכו אלא

ירושלמי מגילה

ולדברי האומר ב"ל בתמוז הובקעה העיר נחמד היות בע"פ עינין יאושע בן יואשק בתלמוד כלי דכחמס בתלמוד אמר ענין אחר שכתבו לאש בנכוד נאמר עס חלפא בן קוליה ולדקיה בן טעמיה וסס נשרפו וישאר הוא לבדו וע"פ:

מסכת מגילה פרק א

רבי יוחנן ור"ל חד אמר נביאים וכתובים עתידים ליבטל ע"י **וה'** חומשי תורה אין עתידין ליבטל מה טעם * **קול גדול** ולא יסף ר"ל אמר אף מנלת אסתר והלכות אין עתידין ליבטל נאמר להלן ולא יסף ונאמר כאן וזכרם לא יסף מורעס * והלכות שנאמר *הליכות עולם לא כתבי * **ויהי כל הארץ אחת** ודברים אחרים ר"ל ור"י **וחנן** חד אמר שהיו מדברים בע' לשון וחרינא אמר שהיו מדברים בלשון יחידו של עולם לשון הקדש :

הרשב"א נאכל על מה שאמרו במדרש חזלי בפסוק ענבה ענבה של תמוז ענבים ענבים וימי הפורים אינם ענבים שנאמר וזכרם לא יסף מורעס אך אפשר שתבטל אות א"ל מן התורה והשיב ו"ל דברים נוספים עוד בהגדה זו והוא שאמרו עס אף י"ב אינו בטל לעולם שנאמר וזכרם לאש לכח לקחת עולם וז"ל וקשה חתר גס בפסח כחית חקת עולם שנאמר וזכרם היום הזה לקחת עולם וזכרם ושמרתם את היום הזה וגו' ע"כ נ"ל פירושם של המועדים לא הכניחו עליהם בלא גירוס החטא בעולם בלחוד מן המזנים כמו שכתוב שכה ה' בליון מועד ובטח חבל ציוני הפורים הנעשים חסדיו לא יעברו מחד האידים וזכרם לא יסף מורעס שלא יעברו ולא יסף חסדיו הנעשים ולא אזהרם וכן י"ב וזכרם וזאת לכח הכניחה שתייה לקחת עולם שהיום יכפר ואפי' לא ישתורו וידעת רבי כאן כדעתו בתלמוד דאמר י"ב חסר בין על פנים בין על פנים שבים אבל חקת עולם לאמור בפסח אזהרה ולא הכניחה דכתיב חקת עולם חתנוהו ע"כ לשון החסוה :

אנטונינוס אמר לר' מובטלי את מלוותן לעלמא דאתי **א"ל** אין א"ל מן אימר פסחא לא אוכלתני ומלוותין לעלמ' דאתי מובטלי א"ל ומה נעביד לך באימר פסחא כתיב * **וכל** ערל לא יאכל בו כיון דשמע כן אול וגור גרמיה אהא לכני רבי אמר ליה חמית גזירות א"ל **רבי** בריה לא אסתכלית מן יומיו ולידך אסתכלית ולמה נקרא שמו רבינו הקדוש שלא הביט במילתו מימינו היא אמר' דאתנייר אנטונינוס ומילהו דרבנן אמרין דאתנייר אנטונינוס דמר חזקיה ור' אבהו אמרין אס באים גרי צדק לעתיד לבא אנטונינוס יבא בראש כלם :

יש להגל על דברי רבי שראש מהם היות ויתר קלה אכילה סעודה לוחין מאכילת הפסח * ואפשר לומר בגולה אכילה סעודה חסידה ועוד וקרוז הדבר לומר שאינה אכילה גופית אע"פ שכלו אותה בסס אכילה ועוד כי בעת הסעודה הלא חלף ה' לן הנוף ואיבריו כי רוח אחרת עמו בעבור זה ערלת בשר א"ל מהם כלל בעת האדא אבל אכילה הפסח שהיא אכילה גופית מתם חייב לקיי' בה מלוח כל ערל לא יאכל בו וזכר' הסעודה כי עס מבר ענין לוחין אכילת עס פירובי המפרש' וזכר' מפרש' א"ל ומעט יוכן וז"ל ויתר:

מסכת חגיגה

א"ר יהושע ב"ל מניין שכל המקיים מצות ראה כאלו מקבל פני שכינ' מן הא * שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה' עני וידו רחבה קורא אני עלי * איש כמתנת ידו עשיר וידו מעוטה קורא אני עלי * ככרבת ה' אלהיך אשר נתן לך :

המוסף על הטוב יוסף יתרון לכן העני שנותן יותר מהצריך לו כפי מיעוט חמיו ואין לקבלו תמון כיון שכתבו לו לחת ויתר מן הראוי לו * מתנת ידו אלא אעשר קטן ידו ויתר נותן כפי הראוי בעדך אל ריבוי חמיו אין לקרות עליו איש כמתנת ידו אלא ככרבת ה' אשר נתן לך ונושן חותו לחת כפי הצרכה אשר ברכו ה' :

שוועך לא בצר וכל מאמצי כח ר"ל אמר אם סדרת תפלה לא תהא מצר פ"ך * אלא הרחב פ"ך ואמלאהו * במדרש תלים כמזמור בקראי כתוב מאמר זה יותר כביאור וז"ל בקראי עניי בג' דברים היה מצטער דוד עליהם והרחיב לו הקב"ה אחד על בית המקדש וכה * * זכור ה' לדוד את כל ענותו והרחיב לו הקב"ה ומצא את המקום שנאמר * ויאמר דוד זה הוא בית אלהים * ואחר על אשת אוריה החתי שהיו ישראל מליון אחריו ואומרים איפש' ששבה את הכבשה והרג את הרועה והפיל את ישראל בהרב יש לו תשובה והרחיב לו הקב"ה ואמר לו * גס ה' העביר חמאתך לא תמות שלישית שהיו ישראל אומר' מה דוד סבור שהמלכות נשתל מבת שבע הרחוב לו הקב"ה שנה * * הנה בן גולד לך וגו' כי שלמה יהיה שמו וכי כל הבנים אין גולדים ומהו גולד לך לרפואתך מן המא דילך על ידי מי על ידי נתן הנביא שנאמר * וישלח ביד נתן הנביא ויקרא את שמו ידדיה :

זה המדרש מקורב עס חמיו רבי אבהו וזה הפ' מרחיבה לי הים חמיו והיה לו הרחבה כמו עניי במרחב : ה"ה ז' הוא בית ה' פסוק סוף ד"ה כספים גורן ארום : אס סדרת תפלה סתירה סדורה כפי המתפלל וישנין בדקדוק לשון ובסדר הענין ולהסדיר שבחו של מקום קודם שאלתו הכל יהיו חמיון כחד כל מלכיה מעלה טעמיה נאמר וכל זכר המעים עומדים עליו חמיו ומחמולו : לא תהא נער פ"ך שחמיו המתפלל בגולה יכלתו ית' לחת לכל שאל דר' מחסורו :

עד א"ר ברכיה פעמים שהנשמים יורדים בזכות אדם אחד בזכות שדה אחת בזכות עשב אחד ושלשתן בפסוק זכריה' אחד הם * שאלו מה' מטר וגו' ומטר גשם יחן לכס לאיש עשב השרה לאיש ולא לאנשים * לעשב ולא לעשבים * לשרה ולא לשורא' * ויט' בר בון בזכות ג' דברי הנשמי' יורדי' בזכות הארץ ובזכות החסד ובזכות היסורין ושלשתן בפסוק אחד * אס לשבט אס לארצו אס לחסד ומציאנו : **בשרה** ובעט א"ל כסס וכות מלך עלום אל הכות נאמר בעדך אל בטל הקדש ובעל העשב * ובמנחה שלנו כמעטות כתוב חמיו זה בסגנון אחר וסס פירוש ר"ל פירוש נאח יענין עס סימן ל' ובזכות היסורין וזה פירוש אס לבטל ליסר את אלהם כבטל :

פרק בשלשה פרקים

עה רבי מונא אמר בין כמ"ד בט' לחדש הובקעה העיר בין כמ"ד בי"ז בתמוז מיום שהובקעה העיר ועד יום שחרב הבית כ"א יום א"ר אלעזר הרא סמינא * מקל ס שקד אני רואה מה הליו הזה משהוציא את נצו ועד שהוא גומר פירותיו * כ"א יום כך משהובקעה העיר עד שחרב הבית כ"א יום : מאן דאמר באחד באב חרב הבית בט' לחדש הובקעה העיר ומאן דאמר בט' באב חרב הבית בי"ז בתמוז הובקעה העיר : אמר רבי יוחנן אלף פרחי כהונה בלחו ונתהבבו לתוך קלתותים של בית המקדש וכלן נשרפו מיד ולא נשתייר אלא יהושע בן יהוצרק הה"ר * אור מוצל מאש :

יש מחלוקת בין החכמים ביום חרבן הבית והבקעת העיר ע"י נכוד נאמר י"א סהובקעה העיר בט' בתמוז וי"א בי"ז ובין לדברי זה ובין לדברי זה מיום הבקעת העיר ועד יום חרבן עברו כ"א יום סימן לדבר מקל שקד לכן לדברי האומר בט' לבקעת העיר חרבן לומר כמ"ל אלא נחמד היות

שאל
ב

תלים
ק
ס

עתידין לעלות שנאמר *ה' ממית ומחיה מוריד שאל
ועלמה הו' פתוחה מכל צדדיה כך יש פתח לכל בעלי
תשוב מה הו' כפופה כך כל באי עולם עתידים לכפוף
והנפכו כל פנים לירקון (עגס הירקוס מתרלון מפני הדיו)
וכיון שראה דוד בן התחיל מקלס בב' אותיות *הללו יה
הללו אל בקדשו *כל הנשמה תהלל יה:

בה"א בראש כלומר בלי סוס יגיעה כמו דבור אוח ה"א הנאמר מעלנו
וגם עוה"ב עם היותו גדול העדר לא יעשר לה"א לבריאתו רק
האות יותר קטנה מכל האותיות שה"א הו' אכל בתעלה הארבע רכס וזולה
להיות סוף כל המנין בכל המנינים הם כלים י' : וכיון שהיה דוד וכו' אף
ע"פ שדור ראה זה העולם בחוס הרחוק והעו"ב אינו נודע רק בשיון
ובאומות הקדים הו' בנקלוסו לה"א ויחזק י"ה ולא ה"א כי משפט הכזרה
לעוה"ב והנאמר הוא אומר דרשנו בסמוכות עמוקס מפני מעלינו כי ידעתי
מלאכה דעת מתי:

ארבעה נכנסו לפרס וכו' וכתוב בסוף אחר הציץ פכ
וקצץ בנטיעות ומנו אחר זה אלישע בן אבויה
אמרו עליו שהיה הורג רבי תורה דבר הוה חמי תלמיד
משבח באורייתא הורג קטלי ליה ולא עזר אלא דבר הוה
עליל לבי ועדא ודוה חמי טלייא יתבין קומי ספרא אמר
מאן אילין יתבין ועבדין הכי אומנייא דרין בניי אומנייא
דרין נגר אומנייא דרין צייר כיון דהוון אילין שמעון בן
הוון שבקין אולין לון עליו הכתוב אומר *אל תתן את
פיך לחשיא את בשרך והכל את מעשה ירך
שחבלה את מעשה ידיו של אותו האיש אף
בשעת הגזיר היו משענן לון משולין בשבת והוה מתבונן
משעון תרי חד מטול משום שנים שעשו מלאכה וכו'
אמר אשעינן יחדיין והיון מתבונן מפרק בכרמלית
משום שלא להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים וכו':

כד היה עליו וכו' כשהיה נכנס לבית הועד כיוון בית המדרש או בית
הסנסת או כ"ד וזהו דורש נגדו ויבין לפי השם הנקרא סופר
אומר : למע ויבנים אלה בנאל הלא טוב להם שילמדו להיות אומני
אומני נגרות או אומנות רקוח : תרונם מעשה דוקס עובר ליר כשיו
שומעין כן היו פורשין את עמלן התחורה : אף בשעת חזון וכו' היתה כונתו רעם
להחיות את אחריים וכשהיה רואה לאנשי ישראל שהיו אומנין אותם בשבת
הגזרה שולטו מאד ביום השבת היו מתבונן להלל מחולל שבת לכן היו
תוליעים קורה אומני גדול ב' אנשים ביתא ולא היה יחיד לבדו עומד
מלאכה א' שפי התורה ב' כשען מלאכה א' אינם יחידים ואחיו הרעס היה
יועד הדין ומכיון להענישם וזהו מלאכה לאנסוס שיעניו לכל יחיד לבדו ועוד
שנים היו מתבונן לפרק העניו בכרמלית שאין בו חיוב אלא מדרגת וזהו אומר
לאנסוס אף יפסדו מחשבת היסודי העובד וילכו להניח העניו דר ר"ה לר"ה
ולא יפסקו בעצמם בכרמלית אומניא אחרת להענישם ולא מלאכה כתוב עוד
בספר ובתוספות כתבו בנמלך מלנו בסם הירושלמי קלף מה שכתבו למעלה
ועוד ים בו נוספות ועוד לבתכס מתקוס איה וזה נסחם סוף חקוק שם ב' תלמוד
מלנו אחרי הכבוד ים לסם מחזיקו בית קדיש הקדשים : עוד סם סלף אחר
ל' ר"ה כשהיה אחריו מ"ד וכו' כך את כל אשר לאיוז למס' א"ל סכסכ
חו ממנו ואם חשב דר' ע' דרים ליה בנכות חנות ומ"ע סיה בירו מרשיתו
ומייתי עוד סם עוב אחרית דבר מרשיתו ודרים ליה ר"ת להסם סהולד בניס
בילדותו ומתו וזכותו סהולד ומקיימו ואל' ר"ה בך כל דרס סלף טוב
אחרית דבר סהולד עוב מרשיתו וכן היה העניש : אבויא אבוי היה מדרגה
ירושלים וזוים שכל למוהל קרל לכל גדולי ירושלים והסנין בבית אח' ולר"ה
ור' יושע מתקוס אחר חן סלחני וספת סרון ומספחין וורקדן אחרין עד
לדיון מסקין בדידו עשוקס בדין וסכו ומספחין בדין תורה וירדא אס קד
השמים וקספס אותם אחר לון אבויא למע בלסם לשיון בתי א"ל ח' אלא

פא א"ר אבהו בב' אותיות נבראו העוה"ו והעוה"ב שנא' כי
בית ה' צור עולמים צייר עולמים ואין אנו יודעים
אי זה מהם נברא בה"א ואיזי מהם ביו"ד אלא ממה רכתי
נאס' *אלה תולדות השמים והארץ כהבראס בה"א כראס הוי
אומר העוה"ו נברא בה"א והעוה"ב ביו"ד מה ה"א חסר
מלמשה רמז לכל באי עולם שהם יורדין לשאול מה ה"א
יש לה נקודה אחת מלמעלה רמז לאחד שהם יורדים הם

ע"ר רבי יוחנן נשיאה שלח לר' חייא ולר' יוס' ולר' אמי למעבד
בהלין קרייתא דארע' דישאל לאתקנא להו סופרין
ומתניין עלון אחד אתר ולא אשכחון תמן לא סופרין ולא
מתניין אמר להו אייתון לן נטורי קרתא אולון ואייתון לון
סנטרי קרתא אמרי להו אילין אינן נטורי קרתא לית אינן
אלא הרובי קרתא אמרין לון ואי דין אינן נטורי קרתא
תלים א"ל ספרייא ומתנייא הה"ד *אס ה' לא יבנה בית שוא
ק"ו עמלו בוניו בר בך הוה אמר מצינו שויתר הקב"ה על
עבו"ס ועל גלוי עריו ועל שפיכת דמים ועל מאמס בתור
רמני' ב לא ויתר להם מהם *ויאמר ה' על עובס את תורת
על עבו"ס וג"ע ושר' לא נאמר אלא על עובס את תורת
סופרים כבר פירשתי מלון סופרים כולל בנקליון מלאכת הסופרות
ועוד מעלה שנית ססם בנכוס יודעים לתת טעמי הפרוסס
לכל א' מנ' חלקס: וזהו מלון טעמי חזקוני וסעטור וכל יודעי
ספר זריבין ללמוד לכתוב ולתקוס טעמים לכתוב סימנין ורשמי פרקס: סנטרי
סוטריס וסופטיס : ואי דין אינן סלון לתכנים א"כ סלסל סלון סמנו עליו
לסוטריס אסם אומריס ססם מחריבי העיר מי ססם סוטריס ספיכו לסס ססם
הסופריס והסוטיס : עכו"ס ב"ע ס"ד לא נאמר סהרי בליותו ומן סרמיס
אמר נכוא וו סה פרוטיס ב' עברות הללו :

פרק אין דורשין
רב אמ' *תאלמנ' שפתי שקר יתחרשן יתפרכן ישתתקן:
יתחרשן כמה דתימי' *ויאמר ה' אליו מי שם פה וגו'
יתפרכן כד' *והנה אנחנו מאלמים אלומים ישתתקן
במשמעו הרוברות על צירק צירקו של עולם עתק דכריס
שהעתיק מבריותיו : בנאה וכוז זה שמתנאה לומר אני
דורש במעשה בראשית סבור שהוא כמתנאה אינו אלא
במתבוא א"ר יוס' המתכבד בקלון כמרו אין לו חלק
לעה' בה המתכבד בכבודו היה העולמים כל כ"ש מה כתיב
בתריה מה רב טובך אשר צפנת ליראך צל ילי בה
רב טובך א"ר לוי כבוד אלהי הסתר דבר עד שלא נברא
העולם וכבוד מלכים חקך דבר משנברא העולם :
ואינן אלא כמתבוא טעמו ורלו מתק ספתי וסוף לקד ודברי פי חסן חן
כי אס היות פסע חקרא בלתי נכנס וכו' סנין כנגד המתכבדים
בנאות עמלס ומכוסים את כנגדס רתו על דואר וזכוס וכילא בסם המתכבדים
כנגד דוד סליק דכריס מנוגוס כרוב בליותס וזיו מכוסים אומני כי לא היו
תלמידי ססיה מסיח' ס' פירס חו"פ י' ויתר לא וערב כלומר סדוכריס עתק
בנאות רכס : וכסי סלמת וזל סלואת מתכבד לסס לביון גדול ובקלון מתמיד
והרסס רתוסס על אשר סתו בלמיס פיהס ולעבור על חלסרס ו"ל בנפולס
מתק אל תדרוס וכו' : המתכבד בכבוד חי העולמיס אססר לפרס לטון כבוד
סלוא בדר כיון קלון אנופרס המתכבד בליותו מדר בדרוס סלוא כבוד חי
העולמיס סלף לדרס בו כי גדולי כבודו סלוא סלף נאלס מה היה קודס סנברס
העולם וזלל כונת רבי לוי כבוד אלהי הסתר דבר סלף לדרס בלס ססיה
קוס סנברס העולם : וכבוד מלכים חקך דבר לדרוס ולתור בדרמיס סיו
אחר סנברס טעול :

פא א"ר אבהו בב' אותיות נבראו העוה"ו והעוה"ב שנא' כי
בית ה' צור עולמים צייר עולמים ואין אנו יודעים
אי זה מהם נברא בה"א ואיזי מהם ביו"ד אלא ממה רכתי
נאס' *אלה תולדות השמים והארץ כהבראס בה"א כראס הוי
אומר העוה"ו נברא בה"א והעוה"ב ביו"ד מה ה"א חסר
מלמשה רמז לכל באי עולם שהם יורדין לשאול מה ה"א
יש לה נקודה אחת מלמעלה רמז לאחד שהם יורדים הם

תלים
נא
שמו' ד
ברא' לו

ירושלמי חגיגה

[illegible][illegible]

סליקא ירושלמי סדר מועד

חמש עשרה פרק ראשון יבמות קמט

ר

בתחלה וזוה תפול מה שהקשה מהר"ן ציאוורו בשם הר"א המדקדק דע דצ"ר פריך אהך דהכא והא כתיב ויסונו רשעים לשאלה ומשיי האוא דזיוטא התחונה ששאלו ועיין הירושם ברא"ס ועוד נראה לפרש כונת הצ"ר על פי מה שכתבנו בפרק הקומץ שה"א פתוחה מתחתיה רמו שכל הרואה ללאת ילא וה"ק שה"א שסוף מלת לשאלה הוא רמו שהיא פתוחה מתחתיה שס ירדו הרשעים לדיוטא התחונה ששאלו וכה"ג פרש"י בפרשת בראשית שהעולם הזה נברא צה רמו שירדו למטה לשחת כה"א שפתוחה מכל צד ופתוחה למטה לרדת שם עכ"ל וק"ל :

הרי"ף תניא איש אמו ואביו תיראו וכו' וקשה הכי ליתק לטומאה ולאכריזה שהם עשה ולא תעשה שאין בהם כרח משבת דהוי עשה ולא תעשה שים בהם כרח ותימא דלעול דמי כבוד אב ואם לכל דבר שאין בו כרח כיון שהקם כבוד לכבוד המקום י"ל כיון דבשבת נמי איכא כחש מילי שאין בהם כרח כגון מחמר שקא ב"א דלא תעשה כל מלאכה אהא ובהתחל ובהא לאו ליכא כרח דלא עבד מעשה בנפשו וגלי לן קרא דכתי' ואת שבתותי תשמורו וכו' דלא דמי ליה כיבוד אב אלא דלא אלימא לן טעמא דהקם כבוד שבת כבוד המקום וכילא בה חירול החום וכו' ואי תמאי דהקם מנא לן דלא דמי עשה דכיבוד אפי' לאו גרידא וי"ל כיון דגלי לן קרא דלא אלימא לן טעמא דהקם כבוד שבת כבוד המקום וי"ל דלדמי א"כ אפי' לאו גרידא לא דמי אלא עדין יוש להקשות מנ"ל למילק משבת דילמא שאני שבת דחמיר שהמחל שבת כבוד מ"ס והכא כבוד אפי' אמו ואביו ואת שבתותי תשמורו שאני דוחה כיבוד אב את השבת אבל כבאר מילי ליתמי להו כיבוד אב ואם שהקם כבוד לכבוד המקום י"ל דיליק מדכתיב הם ואת שבתותי תשמורו אני ה' שהא נותן טעם לשבתותי תשמורו שדוחה לכיבוד אב ואם לפי שאני מ"ס שליע עבד ועל אפי' דוחה ואפי' חייבים בכבודי וכולם מוהרין על השבת וא"כ גם בכל המצוות אינו דוחה אחס כיבוד אב ואם לפי שהא הם מוהרים במצות שבת כבוד ה' וזה אלני מ"ס בברייתא כולם חייבים בכבודי שהא לומר שאתה ואפי' חייבים בכבודי ואין לדחות כבודי שכולם מוהרים כיבוד אב י"ל כה"ל אפי' בית המקדש דוחה שבת וכו' נראה דס"ד שידה בניו בית המקדש את השבת משום דק"ל דעבודה דוחה שבת דכתיב בנעמדו ואפילו בשבת ויליק מקרא דאת שבתותי תשמורו וכו' וקשה דבשלמא בני כיבוד אב אמרינן משום דכתיב ואת שבתותי תשמורו בתריה דאפי' אמו ואביו תיראו שהא לומר אע"פ שאמרתי לך והאמרתי על כיבוד אב מ"מ את שבתותי תשמורו שהשבת כתיב תחלה את שבתותי תשמורו והדר קאמר ואת מקדשי תיראו דמשמע אע"פ שהאמרתי על שמירת שבת מ"מ תיראו אפי' תיראו דדוחה שבת ושמא ליתק תמאי דכתיב אני ה' ליתק שכולם חייבים בכבודי שהשבת הוא לעולם כי שבת ימים עשה ה' את השמים ושבת ביום השביעי וזה כיבוד ה' אבל עשיית המקדש הוא לרצון לבני ישראל בקרבנותיהם ואינו עומד לעולם וכבוד ה' עדין וכו' לפי שיש עבודת התמידות ומוספי שבת דכתיב בנעמדו ואפילו שבת לבד הכיור הכחוש מקדשי תיראו אחר וזכר שמירת שבת לרמוז שידחה התמיד את השבת ואמר אני למעט עשיית המקדש שאני דוחה שבת : יכל תיירא אדם מינית המקדש וכו' יש לדקדק מאי איכא בין תיירא מהמקדש או תיירא ממי שהאיר על המקדש דכנולא איכא מורא לא יכנס אדם לר הבית לא במקדש ולא במזבחו וכו' וי"ל שאם המורא היחא מהמקדש לא היה לו ציוני זה אלא בזמן שבת המקדש קיים שיש לירא מהמקדש אבל בזמן שאין צ"ה קיים לא נבאר מורא מהמקדש אבל כיון שהמורא הוא ממי שהאיר על המקדש הוא בין בזמן שצ"ה קיים בין בזמן שאין צ"ה קיים וכן נראה מהתיראן השני של החוסמות : אבל קשה למא הולך עוד לומר חין לא אלא בזמן שצ"ה קיים וכו' ת"ל ואת מקדשי תיראו מה שמירת שבת לעולם חין מורא מהמקדש לעולם והלא כבר למדנו זה מהקם שמירת שבת שאין מתירא אלא ממי שהאיר על השבת קד אי אתה מתירא אלא ממי שהאיר על המקדש וכיון שהאיר

איש אמו ואביו תיראו וגומר יכול אמר לו אביו היטא או שאמר לו אל תחורר יכול ישמע לו ת"ל איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו כולל חייבין בכבודי תניא יכול יהא בניו כה"מ דוחה שבת ת"ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו כולל חייבין בכבודי תניא יכול יתיירא אדם מבית המקדש ת"ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו נאמרה שמירה בשבת ונאמרה מורא במקדש מה שמירה האמורה בשבת לא משבת אתה מתירא אלאממי שהחורר על השבת אף מורא האמורה במקדש לא ממקדש אתה מתירא אלא ממי שהחורר על המקדש וואינו היא מורא מקדש לא יכנס אדם בהר הבית במקדש במגעלו באפונדתו ובאבק שעל רגליו ולא יעשנו קפנדריא וריקרה מק"ו ואין לי אלא בזמן שבת המקדש קיים בזמן שאין קפנדריא מ"קיימין ת"ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו מה שמירה האמורה בשבת לעולם אף מורא האמורה במקדש לעולם :

אמר לו אביו לכן : היטא צדית הקצות להשיב אצדה או שהקשה עומדת בתוך ואמר לו אל תחורר : יכול ישמע לו ת"ל איש אמו ואביו תיראו וילפינן לאו דטומאה ולא דהשבת אצדה מלאו דשבת : נאמרה שמירה בשבת ומורא במקדש והקטן הכתוב בפסוק אחר : לא משבת אתה מתירא דלא כתיב ביה מורא : באפונדתו וריקני שאור צמתיו : קפנדריא לקר הלוכו שלא להקיף ויכנס בפניה זה ויולא בשכנגדו ולא לשם עבודה אלא לעשות זרכיו : מקל וחומר מפרש בפרק הרואה ממי לכן אבל לא שער התלך בצלום שק שאינו מאוס ק"ו לרוק שהא מאוס לפני הקב"ה :

תוספות יכול תיירא אדם מבית המקדש בני אביו לא הולך לומר כן דפשיטא שלא ישתחוה לו לשם אלהות : אבל בני מקדש אינעביר משום דהוי דבר שנקדשו אי בני בני אביו שייך מורא שלא יכניסו אלא במקדש אין יכול למנא אלא דוחה כמו שפרש והולך : **מהרש"א** *בגמרא דף י"ג כל חיבה שצריכה למ"ד בתחלתה כו' כגון אליו אלימה כולי אלו שמות

כולם שמות העיר וכן היא המדה גם שאר שמות כמו הרק נסו ציתה בתואל ארצה כנען וכדאמרין בשמעתין צמאה ולא נקט הכא אלא הני שם שם שם העיר לפי שהם יותר פשוטים ומפורסמים לפרש כן וקאמר כל חיבה שצריכה כולי דהיינו כל חיבה מהשמות שהיא ודאי צריכה למ"ד בתחלתה צמקי' אל אבל שאר תיבות מלה ופועל לא יתכן בהם שצריכ' למ"ד **ח"ב לח א**

ויקרא יט

והוא

שהאיר

חמש עשרה פרק ראשון יבמות

ב"ש מתירין לרת ערוה להתיבס לאחין לית לאו דרשא
 דלררור : חלצו הדרות מן האחין : ב"ש פוסלין מן
 הכהונה שחלוטתה חלוטה : וב"ה מבשירין לפי שחלוטה שלא
 לזרך והוי כחולצת מן הנכרי : נתיבמו לאחין : ב"ש מבשירין
 אותן לכהנים אם נתחלצו מיתומיהם : ובית הלל פוסלין
 שנבעלו לאסור להם והנבעל לפסול לה עשהה וזוה והוונה אסורה
 לכהונה : לא נמנעו וכו' אף על פי שצני הדרות שנתבטמו לבית
 שמאי מתמרים הם לב"ש שהרי צביסור אשת אח הוו עליהם ואשת
 אח צברת וצני ערוות שהן מיבני כריתות מתמרים הם כדאיתא
 צפירקין אפילו הכי לא נמנעו בית הלל לישא נשים מצית שמאי
 לפי שהיו מודיעים להם אותן הצברות מן הדרות ואומרים דעו
 שמשפחה זו מלאת ערוה שנתבטמו צביס כליהם היו פורשין : מהדרות
 אלו על גב אלו שהיו משאלין כליהם אלו לאלו :

גמרא איכא מ"ד לא עשו ב"ש כדבריהם דהא ב"ה
רובא ואיכא מ"ד עשו רבי אוליין בתר רובא שם
רובא רבי הרדי ניהור הבא ב"ש מהדרי טפי : ע"פ
 רבי הרדי ניהור צחכמה :

מהרש"א רבי הרדי כו' פרש"י צחכמה וואף על גב דסתמא
 כתיב צחכמה אחרי רבים להטות אפשר דמוקמינן
 לה דוקא דכי הדדי ניהור מדכתיב לא חטנה על רב חסר יו"ד
 דמשמע ציח חטמה דהיינו רב לא חלך אחרי רבים להטות ודע
 דכל זה אמרו צדוקס צת קול אכל לאחר צת קול קאמר ואינצית
 אימא מ"ד לא עשו דהא נפקא ב"ק ומ"ד עשו ר' יהושע היא דאמ'
 אין משגיחין צצת קול ועיין כל זה בתוספות שהיו צחכמישני
 צכלכות וק"ל :

לא נמנעו בית שמאי לישא כו' לקיים מה שנאמר האמת
 והשלום אהבו הגם שא"ל שיהיו שני הדעות אמת לאמתא
 מ"מ מזד השלום והצדקה שהיו צדיקים כלם אמת כמ"ס צחגיגה
 כי כולם צדרי אלהים חיים נתנו מרועה אה' וק"ל :

שאלו את רבי יהושע צרת הבת מהו אמר להם מחלוק'
ב"ש וב"ה הולכת כדברי מי א"ל מה אתם מכניסין
ראשי בין שני הרים גדולים בין שני מחלוקת גדולות בין
ב"ש וב"ה מתיר' אני שמא ירוצו גלגלתי אבל אני מעיר
לכם על שתי משפחות גדולות שהיו בירושלים משפחת
בית עזמאי מבית צבועים ומשפחת בית קופאי מבין
מקישש שהן בני צרות ומרס כהנים גדולים ושמשו על
גבי המזבח :

בימי רבי דוסא בן הרכינס הותרו צרת הבת לאחין ה
והיה הדבר קשה לחכמים מפני שחכם גדול היה לו
וזקן ועיניו קמו מלאכא לבית המדר' אמרו מי ילך וידועהו
זו אמר להן רבי יהושע אני אלך ואחריו מי רבי אלעזר
בן עזריה ואחריו מי רבי עקיבא רבנו ויעמדו על פתח
ביתו נכנסה שפחתו אמרה לו רבי חכמי ישראל באין
אצלך אמר לה יכנסו ונכנסו תפסו לרבי יהושע והושבין
על

שהאמר היא ממי שהיה על המקדש לא שאני לן בין המקדש קיים או
 אינו קיים כי מי שהיה עליו מי וקיים הוא וב"ה דמ"ה היה אפשר לומר
 שחל"ס שהאמר היה ממי שהיה על המקדש שחל לא הוהיר אלא בזמן
 שבה"מ קיים כמו שהיה על הר סיני כל זמן שהיה שם שכינה גס האל
 והבקר אל' ירעו אל מול הדר ההוא ובסמחלקה חמנו הסבינה כתיב הנה
 יעלו בהר ולקח יליק ממה שצרת שבת לעולם אף מורא מקדש לעול' מ"מ
 למה אינציקן קישא דמה שבת אינץ מתירא אלא ממי שהיה על השבת
 דכיון דליפסין דמורא מקדש לעולם חו לנכא למימר שהאמר הוא מהמקדש
 שא"ל אין המקדש נסתלק המורא וע"כ אמרו שהאמר הוא ממי שהיה על
 על המקדש ולכן הוא לעולם ואפשר לומר מתוך הדוקא דמציקרא דריש
 להאי קרא הכי אכל נסתלק דרדשינן ליה מה שבת היא לעולם אף מורא
 היא לעולם לנכא למימר היא הדיא דריש' דלעיל' אחרת ממי שהיה על
 המקדש ועוד אפשר לומר דכתיב היום' דאי אמה מתיר' אלא ממי שהיה
 על המקדש צא ללמוד חיוב עשה על העמלה בזהו שא"ל המורא הייתה מן
 המקדש לא היה לנו אלא המקדש חולין בפני' במקדש שכתוב בו אה מקדש
 חירא'ו של להקריבו חולין בפנים דכל דתשיס חוץ למקדש לא למנו
 ממורא של מקדש וכיון שהמורא היא ממי שהיה על המקדש יס בכלל זה
 בין חולין בפנים בין קדשים בחוץ כי ממי שהיה על המקדש הוהירו שלא
 להוילא קדשים בחוץ ולא להקריבו חולין בפני' ומה שאמר צבריתא ואינצו
 עורא מקדש לא יכנס במקלו וכו' : נקט הדבר הפשוט יותר : לא משבת
 אמה מתירא פרש"י דלא כתיב ביה מורא הכונה לרש' דהא אמר' במס'
 שבת המבקר אה הוהיר אומר ויכול שבת לרס ויס בכלל זה מורא משבת
 לזה פירש דלא כתיב ביה מורא' : ובתוספות יכול ויתירא אדם מהמקדש
 חיר' לישב דברי התוספות דמשמע דכול' דתשיס חוץ למקדש לא למנו
 להשתחוות לו משום דהוי דבר של קדושה ואמר ת"ל אה שבתותי וכו' דאי
 אמה מתירא אלא ממי שהיה על המקדש ומה שכתב ואינצו מורא
 של מקדש לא יכנס להר הבית וכו' הוא משום דהא צהא תליא כשהיינו
 דורש' אה מקדש' חירא'ו מהמקדש ממש היינו דורשים להשתחוות לו משום
 דהוי דבר שנקדשה והשת' דרשינן ממי שהיה על המקדש אין לנו לדרוש
 מורא זה אלא של אדם לרס הבית במקלו וכו' ועדיין קשה אמאי לא
 מוקי ליה נמי מורא ממי שהיה על המקדש אותו תירא' להשתחוות לו
 יתבאר וזה לא למיאר : ואינצו מורא להשתחוות לו להק"ה שהיה על
 המקדש ושמא אהרת להשתחוות ליה' אינצו תליא באהרת המקדש כי
 הוא אלהינו ולו אהתנו מודים ומשתחיים לכך פי' ואינצו מורא לא יכנס
 להר הבית וכו' : ועוד לריד להבין התיורן השני שאמר התוספות דבני
 אביו שיד מורא שלא יכניסו וכו' דאדרבה קשה שהיה יכול ויתירא
 מהמקדש שאינו נמלא מורא במקדש אלא צדוקת ואם אינו נמלא היכי
 ס'ד לומר מורא מקדש והדבר האמין לאכיו לא הוכיחו' : ונראה דא"ל לומר
 יכול ויתירא מאביו דאין הכי נמי לריד לירא מאביו שלא יכניסו אכל
 ממקדש דאין שיד מורא מקדש אלא דלא יכנס להר הבית במקלו : והי"פ
 יכול ויתירא מנ"ה כלומר דוקא בזמן שבה"מ קיים חו"ל וכו' יכול יהיה מורא
 זה דוקא יהיה מורא מקדש דהיינו בזמן שנית המקדש קיים :

ב משנה ב' שמתירין את הצרות לאחים וב"ה אוסרין
ב' חלצו ב"ש פוסלין מ"ה הכהונה וב"ה מבשירין
נתיבמו ב"ש מבשירין וב"ה פוסלין אע"פ שאלו אוסרין
ואלו מתירין אלו פוסלין ואלו מבשירין לא נמנעו ב"ש
מלישא נשים מב"ה ולא ב"ה מב"ש' כל הטהרות
והטמאות שהיו אלו מטהרין ואלו מטמאין לא נמנעו
יד עושין טהרות אלו ע"ג אלו ע"כ' ובבביתא פירש יותר
ע"כ ואמר לא נמנעו ב"ש לישא נשים מב"ה ולא ב"ה מב"ש
ללמדך שהטהרה וריעות נהרגין זה בזה לקיים מה שנאמר
*ואמת והשלום אהבו :

חמש עשרה פרק ראשון יבמות

קנ

נחמנה לנשיא ואחריו רבי עקיבא שמו בשם הגדולים כדקאמר לקמן ששמן הולך מסוף כו' ולפי שהיה ר' יהושע בן מנאי גדול מהם בשני' שהוא היה מתלמידי רבי' וזמן הזה משא"כ ראש"ע שתמנה לנשיא בן י"ח שנה אחר החורבן כמ"ש החכם בפרק כמה דהמה וכו' ה"ה היה צומן בן כוויבא צביתר אחר החורבן כמה שנים וע"כ כשזלו לפניו בלי שאלה לרבי יהושע מי הוא תפסו והוסיפו שררה שהיה ממירו כדכר צומן היה כדקא"ל וס' לו בן לעזריה חזרנו כו' דרבי דוסא זקן גדול היה כדמוכח לקמן אצל לראש"ע ולרבי עקיבא לא הכיר ולא הוסיב עד שאל עליהם מי הם גם לר' יהושע ולראש"ע הוסיב כדכדול עד משה של זקב לפי שזה היה נשיא וזה היה אב"ד ולא כן לר' עקיבא אף על גב שסיפר בשבחו כדלקמן היה נחשב צעניו כחלמי' גם שהיה תלמידו של ר' יהושע' ולזה קרא על ראש"ע המקרא הזה נער הייתי וגו' צומן עזריה אצוי וגם זקנתי עתה צומן צנו ר"א ולא ראיתי לדיק נעזב הוא עזרי' וורעו מבקש לחס הוא צנו ר"א וע"ש שזכרנו וצנו ר"א עשירים גדולים היו כדמוכח פרק כמה דהמה ולר' אחר אמה הוא עקיב' בן יוסף גר דק מצני צניו של סיסר' כמותי רצו בישראל ולא מן הגרים שיצאו בני ישראל לכך ולא גרים הצאים מעבו"ס : ואמר התחילו מסבבים אורה בהלכות כו' עשו כן כדי שלא ירגיש שטיקר צולתו על דין לרת הצת ויתירא לגלות להם האמת כדאמרין לעיל דר"י שלא רצה לגלות הדבר שאמר מתירא אני שמא ירצו כו' לפי שצני צרות של אלו פגומות אלו : א"ל אח קטן יש לי בבור כו' לפי דעת הרמב"ם שהאריך ימים רבים ר' דוסא כמעט כל זמן צית שני מומן חגי הניא עד אחר חורבן צית שני יחאד דאמר אח קטן יש לי בשנים שלא האריך ימים כ"כ ולא שמע קבלתי מחגי הניא אצל צספ' ויחסין דמה דברי הרמב"ם בזה ויש לפרש דה"ק דגם שהוא אחי קטן מימי הוהרו צו שלא יקפח אחכם בהלכות כי אין צידו קבלה מחגי הניא כמו שקבלתי ממנו ולזה אמר כי צבור שטן צבור ע"ש שהוא סומך על כפול חכמתו ע"ד יוגד לך תעלומות חכמה כי כפלים לתושיה גו' ושטן ע"ש שלא יסוב מפני כל ועומד על דבריו כפרס' : ואמר תנא כשנכנסו נכנסו בפתח אח' כו' עיין פי' החוספ' ועוד נראה לפרש כי לפי הדין נשיא קודם לאב"ד אצל כשנכנסו נכנסו לפי ההיכר שהיה להם עם רבי דוסא כמ"ש לעיל ר' יהושע היה לו היכר ואח"כ ראש"ע שלא היה לו היכר' עמו רק עם אצוי עזרי' ואח"כ ר"ע שלא היה לו היכר גם עם אצוי של ר"ע אצל כשזלזלו אין מן הראוי שזלזלו כסדר שנכנסו כיון דנשיא קודם לאב"ד ע"כ יל"ר ר' יהושע צפתח אחרת שלא יל"ר אחר ראש"ע כיון שכבר נכנס מקודם לו וכן יל"ר צ"ע דר"ע כיון שהיה גדול בחכמה לא היה ראוי ללכת אחריו' ויל"ר צפתח אחרת' ואמר ועדין לא הגיעת לרועה בקר כו' איכא לפרושי שרמו לו רמו על ששמע מחתיו ר' דוסא לאסור צרת הצת מקבלה מחגי הניא כדאמרין בשמעתין א"ל שאין לך לסמוך על קבלה זו מאחרון שצנציאס שהוא חגי כדאמר' בשרק צתרא דסוטה מאן צנציאס אחרונים מגי וצריה מלאכי כי עדין לא הגעת בקבלתך כדכר זה מצנציאס הראשונים לומר שהיו

לח ב

רועי

על משה של זהב אמר לו רבי אמר לתלמידך אחר וישב א"ל מי הוא אמר לו ראב"ע א"ל ויש לו בן לעזריה חברנו קרא עליו המקרא הזה צנער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרוע מבקש לחס תפשו והשיבו על משה של זהב אמר ליה רבי אמר לתלמידך אחר וישב א"ל ומי הוא א"ל עקיבא בן יוסף א"ל אתה הוא עקיבא בן יוסף ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו שב בני שב כמותך ירבו בישראל קרא עליו מקרא זה טוב שם משמן טוב התחילו מסבבין אותו בהלכות עד שהגיעו לצרת הבת אמרו לו צרת הבת מהו אמר להם מחלוקת ב"ש וב"ה הלכה כדברי מי אמר להם הלכה כב"ה א"ל והלא משמך אמרו הלכה כב"ש אמר להם דוסא שמעת' או בן הרבינס שמעתם א"ל חיי רבי סתם שמענו א"ל אח קטן יש לי בכור שטן (שטן) הוא ויונתן שמו והוא מתלמידי שמאי והוהרו בו שלא יקפח אחכם בהלכות אבל מיעדיני עלי חשוכות בערת הבת שהיא מותרת אבל מעדיני עלי שמים וארץ בעל מרובה זו ישב חגי הנביא ואמר ג' דברים צרת הבת אסורה עמון ומואב מעשרי' מעש' עני בשביעית ומקבלין גרים מן הקרדוים ומן התרמודיים תנא כשנכנסו נכנסו בפתח אחד וכשיצאו יצאו בשלשה פתחים פגע בו ברבי עקיבא אקשי ליה ואיקמיה א"ל אתה הוא עקיבא ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו אשריך שובית לשם ועדיין לא הגעת לרועה בקר אמר לו רבי עקיבא ואפילו לרועה צאן :

ירצו כמו וחרון לגלותו דלצנילך לשון רטוך : שהן בני צרות שסאלו לשון כצ"ס : בימי רבי דוסא הוחרו אחיו של רבי דוסא שהיה מתלמידי צ"ס החרין דמתן לקמן ועשו על פיו ונהנו כן : שחכם גדול היה וספורים חכמים שהוא החרין : קמו עמדו מלראות : א"ל רבי יהושע לר' דוסא רבי אמור לתלמידך אחר וישב : דוסא החרין שמעתם אומרים : או בן הרבינס בלא דוסא שמעתם : סתם שמענו בן הרבינס סתם וסמו לא הוזכר : בכור שטן (שטן) הוא חריף ועומד על שמועתו ועושה מעשה ואינו סב שמועתו לעשות כרבים : עמון ומואב ישראל' החרים צאריך עמון ומואב שכבש משה מסיומן ונתקדשו בקדושת ארץ ישראל ועכשיו צבית שני צעלה קדושה וזרעין צה בשביעית ותקנו להם מעשר ראשון ומעשר עני בשמית כדמפרש לקמן מפני פרנסת עניים שצ"ל שזין להם מה לאכלו בשביעית לפי שצבל לקט שכתה ופאה וצאים שם ונוטלין שם לקט שכתה ופאה ומעשר עני : ומקבלים גרים מן הקרדוים וכו' ולא אמרין ממורים הם ממונת ישראל שצלו עליהם עכו"ס דליכא רצון לקמן דפסלי :

פגיע בו ויונתן צרבי עקיבא :

חוספות יל"ר בנ' פתחים שלא יתאסר יחד ויפקסו בהלכות ויזכרו לקבוע הלכה כמותו : אינני יל"ר בנ' פתחים כדי שימלאוהו השמעו תשובותיו :

מהרש"א א"ל ר' יהושע אני אלך כו' לפי שהוא היה אב"ד צולתו דור ואחריו ראש"ע שאף היה

חמש עשרה

פרק ראשון

יבמות

חמי צקר כגון עמוס שנאמר צו צקר אנכי גומר ואפשר שרמז לו על עמוס על שהיה ערל שפחים וכדל' לשון כדאמרין במדרשות ור"ל גם אם היה קבלתכם ממנו אינה מזוהרת שלא תבינו לשונו יפה ודיבורו וטעמו הוא צידכם והסכיב לו רבי עקיבא כי הגעתי בקבלתי מחגי אשילי לרועי לאן שהוא רמז על משה רבינו שהיה רועה לאן וגם היה ג"כ כבד פה ולשון ודאי דלוי לטעמו בקבלתו ממנו דהא הך דרשה דעליה עליה לג"ש דמינה נילף לאסור לר"ת הנה היא בקבל' מסיני מפי משה דלוי אדם דן ג"ש מעלמנו ודו"ק: ורבי יוחנן וסביא אמרי תרומיהו אין מקבלין גרים מן התרומדיים פליגי בה רבי יוחנן וסביא חד אמר משום עבדי שלמה וחד אמר משום בנות ירושלים בשלמא למ"ד משום עבדי שלמה קשב עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממו' אלא למ"ד משום בנות ירושלים מאי היא פליגי בה רבי יוסף ורב כהנא ותרומיהו משמיה דרבה בר בר חנה חד אמר ו"ב אלפי גברי ושיית' אלפי קשתויי וחד אמר ו"ב אלפי גברי ומנייהו שיתא אלפי קשתויי בשעה שנכנסו עכו"ם להיכל הכל נפנו על כסף וזהב והם נפנו על בנות ירושלים שנא' *נשים בציון ענו בתולו בערי ירו"א* שמואל בר נחמני א"ר יוחנן פסוק תליס זה שר העולם אמרו *נער הייתי וגם זקנתי מאן אמריה יו אילימא קב"ה מי איכא זקנה קמיה ואלא רוד אמריה מי קשיש כולי האי אלא ש"מ שר העול' אמרו וא"ר שמואל בר נחמני א"ר יוחנן מ"ד *ידו פרש צר על כל מחמדיה זו עמון ומואב בשעה שנכנסו עכו"ם להיכל הכל נפנו על כסף וזהב והם נפנו על ס"ת אמרו זה שכתבו בו *לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' ישרף באש* *צוה ה' ליעקב סביביו צרו אמר רב כהנא הומניא לפום נהרא:

איכה

תליס

איכה

דברים

כנ

איכה

עבדי שלמה שנאפו בנות ישראל מחמת עושרן ודריין סס בחוקת עכו"ם וקסצר עכו"ם ועצד הצא על צת ישראל הולד ממזר: משום בנות ירושלים לקמן פלוגתא לר' צת ירושלים בחורבנה שבזו עכו"ם ונשאלו ה"ג אלא למ"ד משום בנות ירושלים מאי היא: קשתויי מוסיקי קס: נער הייתי אידי דאדכרי' האי קר' לעיל נקט ליה הכא: שר העול' מלאך: הומניא לפום נהר: כהומניא עכו"ם הם ומליצין לבני פוס נהרא שהם ישראל עניינ: תוספות ר' יוחנן וסביא אמרי אין מקבלין גרים מן התרומדי' חיימה הכי פליג רבי יוחנן אחני הנביא ושמואל סבר ר' יוחנן שלא אמרה חגי מעולם: בשלמא לאן דאמר משום עבדי וכו' וא"ל למה ליה למיחילי טעמא משום ממזרות הוה ליה למימר משום עבדי שלמה דעבדי איסורא בישראל וי"ל דהשתמא נתייחסו בעלמא מהם ואיכא למ"ד בפרק השולח נתייחסתי מפלו' עבדי אינו נריך גע שחרור: פסוק זה שר העולם אמרו קס' לר"ת דשעה הפיעו וחדן המסרת נער נקרא הוא מעטרון הנכבד והגורא אלמא מעטרון הוא שר העול' שנקרא נער ופיעו אחר יסד חוקק מעטרון שר ההפך לאם מבשר משמע דחוקק הוא מעטרון ואי אפשר שיהא חנוק שר העולם דבפרק אלו טרפות אמרינן דבשעת ימי בראשית פתח שר העולם ואמר ישמח ה' בנעשיו וחזן לא היה נעשיו בראשית וי"ל דמעטרון אין זה שר העולם והא דנקרא נער לא משום דכתיב נער הייתי גם זקנתי אלא נקרא נער שכן היה שמו ובפסיקת' נע"ח שומע של מעטרון מיה נמי נער נעור דאגדות חולקות על זו דכ"ר יס אמרינן דחוקק מח ודברים מקבט דרך ארץ משמע דנכנס ב' נחניו:

מדרש"א *משום בנות ירושלים שנא' נשים בציון ענו גו' ענסינ פריך אכולי עולמא דלמא מהכר דכתיב נשים צליון ענו גו' ושם מפורש וק"ל: אילימא קודשא ב"ה מי איכא זקנה בר' אע"ג דאמרין צסיני נראה להם כזקן כו' היינו לפי הדמיון של ישראל אבל הקב"ה לא הל"ל על עצמו זקנתי כיון דליכא זקנה קמיה וה"ה דמ"ל ומו איכא נערות קמיה דקאמר הקב"ה על עצמו נער הייתי אלא משום איך קשיא דאי דוד אמר' ומי קשיש כו' נקט הכי ואע"ג דגבי דוד כתי' ויהי דוד זקן צא גו' מ"מ כיון דלא קשיש כולי האי אלא עד ע"שנה מאי רבותיה דקאמר דכל אותן השנים לא ראה לדיק נעצז ורעה גו' ולכך קאמר דשר העול' אמרו דהו' דאי מידם דמעול' לא ראה לדיק וגו' ודו"ק: זה עמון ומואב בשעה כו' שכתוב בו לא יבא עמוני גו' אסיפא דקרא ידו פרש לר' גו' קסמין כי רחקה גוים צאו מקדשה אשר לוייה לא יצאו צקהל גומ' ומחמדיה היא החורה שנאמר צה הנחמדי' מזהב גומ' ודרש ישרף צאם מלשון פר"ש דאוחיויו שרף וק"ל ע"ש: צוה ה' גו' כהנא הומניא כו' נסמך זה ללעיל שזכר צבנות עמון כדאמרין צ"י' יוחסין הומניא איכא צבצל כולה דעמונאי ואמר סביביו צרו על פי מ"ס צפרק חלק עמון ומואב צבני ציסי דא' הו' וק"ל:

הר"ה אין מקבלין גרים וכו' תוספות אין מקבלין גרים וכו' חיימה הכי פליג רבי יוחנן אחני הנביא ושמואל סבר דלא אמר חגי מעולם: וקס' אמאי לא הוקפו תוספות על יוחנן בן הריבס שאמר לר"ת הכה מותר' ופליג אחני הנביא שאמר לר"ת הכה אסורה ואס' י"ל דסבר שלא אמר כך חגי הנביא א"כ מה הקשו עוד במקבלין גרים ואפשר לומר דיונתן בן הריבס היה אפשר לחלוק על אחי' דאס' ולומר דלא אמר כן חגי אלא ר' יוחנן שהוא אחרון איך חולק על מה שקבלו הראשונים דחגי אמר מקבלין ודבוחק תירלו שאר ר' יוחנן סבר שלא אמר כך חגי וחלק בזה על צבלת הראשונים והנראה נכון הוא שיונתן בן הריבס היה חולק ואמר' שלא אמר חגי כך מכא"ש תשובות שריו לו בלר"ת הבת להחריה אלא ר' יוספן שלא היה לו תשובות לחלוק ולומר שאין מקבלין היכא פליג על דברי חגי ומיירא דחוקק שאר סבר ר' יוחנן מכא סברא צלצד שלא אמר חגי מעול': מ"ד ידו פרש וכו' י"ל לדקדק מה הוקשה בלחזו עול כפי דרשה זו שמתמדיה הוא ס"ח מה ענין י"ל כי רחמה ונראה שהוקשה לו בכתוב זה דמשמ' לר' הוא דבר אח' ועכו"ם הם דבר אח' והיל' ידו פרש לר' ועכו"ם על כל מחמדיה כאשר בוא מקדשה ועוד אם מחמדיה הם חמדת כסף וזהב מה שייך לזה כי רחמה גוים צאו מקדשה לזה תירלו צעמון ומואב שהם לריהם של ישראל של שמה ה' לא יצאו צקהל קר והלרים הללו עמון ומואב לא עלרו כח לוינים להיכל אלא בשעה שנכנסו העכו"ם להיכל דהיינו נכנסו לר' וחיילותיו בחוריה נכנסו גם הלרים נכנסו חס"ח כי בולם נפנו על כסף וזהב והם נפנו על ס"ת וה"ק ידו פרש לר' על כל מחמדיה בשעה שנכנסו העכו"ם להיכל וכי רחמה עכו"ם שנכנסו וצאו אל מקדשה ונכנסו גם הם וצאו מקדשה לקיור אשר ליה לא יצאו צקהל קר וצאו לשרוף ס"ח שיהא חמדה:

בגמרא דף י' קבא רבא וקבא וזמא מנדר ואזיל לשאול כו' נראה שכוונתו צלצון זה ששני קצין היו סס ע"ש דאמרין פרק האיש מקדש דשר' קצין עוות ירדו לעולם חשעה נעלה מימן כו' ועשרה קצין עללות צאו לעולם ע' נעלו עבדים כו' והיינו קבא רבא דמימן שסיו צה ממזרי' ועזי פני' וקב' וזמא היינו הקרמוד שהיו צה עבדי שלמה שעדיין לא נשתרצו צה ממזרות כמ"ס התוספות ובהקי ניחא לפרש"י דלמס' ריהטא אין הלשון דומה למעיקרא:

כיצד פרק שני בכמות קנא

דמעיקרא קאמר משאל לתרמוד דגרע טפי ושוב מתרמוד למינס דמשמע דלא גרע כ"כ דלפי דרכינו נחלא דמינס גרע טפי משום עונת וממזרות וכו' :

ס' א"ר יהודה אמר רב אפי' עכו"ם שקדש בזמן הזה חוששין לקדושתו שמא מעשרת השבטים הוא והא כל דפריש מרובא פריש בדוכתא דקביע דאמר רבי אבא בר כהנא *וינחם כחלל ובחבור נהר גזון וערי מרי חלח זה חלואות וחבור זה חרייב נהר גזון זו גינוק וערי מרי זה חמץ וחברותיה ואמרי לה זו ניהר וחברותיה :

מעשרת השבטים הואי שגאול כותית וקסבר דכותית שילדה מישאל הולד ממזר וחוששין לקדושי ממזר : בדוכתא דקביע בני עשרת השבטים וכל קדוש כחלל על מחלה דמי והכיח קדושי כדכתיב וינחם כחלל וחבור : זה חרייב נהר גזון מושבי חשבי וחוקי : תוספות בדוכתא דקביע דכדוכתיבו הו' רובא מעשרת השבטים ולא כח' ש' כקונטרס משום דכל קדוש כחלל על מחלה דמי דלפי אולי אינו לגבה כל דפריש מרובה פריש כדאמר' בפ' דכחצות :

כיצד פרק שני

א' איסור קדושה שניות מדברי סופרים ואמאי קרי לה איסור קדושה אמר אביי כל המקיים דברי חכמי' נקרא קדוש אמר ליה רבא וכל שאינו מקיי' דברי חכמי' קדוש הוא דלא מקיי' רשע נמי לא מקרי אלא אמר רבא קדוש עצמך במותר לך :

אמר רבא רמו לשניות מן התורה מני שנאמר *כי את כד התועבות האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם האל קשות מכלל דאיכא רכות ומאי נינהו שניות ומאי משמע דהאי אל לישנא דקשה הוא דכתיב *ואת אילי הארץ לקח לימא פליגי דרבי לוי א"ר ד' לוי קשה עונשן של מדות יותר מעונשין של עריות שזה נאמר בהן אל וזה נאמר בהן אלה אל קשה ואלה קשה מאל גבי עריות נמי הא כתיב אלה הווא למעוטי מדות מברת אלא מאי חומריהו הני אפשר בתשובה הני לא אפשר בתשובה רב יהודה אמר מהבא *און וחקר תקן משלים הרבה אמר עולא א"ר אלעזר קודם שבא שלמה היתה תורה דומה לכפיפה שאין לה אונים עד שבא שלמה ועשה לה אונים רבי אושעיא אמר מהבא *פרעוהו אל תעבור בו שטה מעלו ועבור' אמר רב אשי משל דרבי אושעיא למה' ד' לאדם משמר פרדס משמרו מבחוץ כולו משתמ' מבפנים שלפניו משתמר שלאחריו אינו משתמר והא דרב אשי בדוחא היא התם שלפניו מיהו משתמר הכא אי לאו שניות פגע בערה גופה רב כהנא אמר מהבא *ושמרתם את משמרת עשו משמרת למשמרת א"ל אביי לרב יוסף הא דאורייתא היא דאורייתא ופרשו רבנן : כל התורה נמי פרשו רבנן מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא :

פ"ח פ"ח קה"ח יב ע"ח פ"ח פ"ח פ"ח פ"ח

א"ר יב

איסור קדושה זה שייך על מה שנאמר במשנה כל שיש בו איסור קדושה מולדת ולא מחיצות ופירשו צרייתא מאי איסור קדושה שניות וכו' : קדוש עצמך לעמוד ולהזהר אף במותר לך להוסיף לך שניות המותרות על העריות כדי שלא תצא ליד עריות האסורות מן התורה : כי את כל התועבות האל גבי עריות כתיב דמשמע כל התועבות הקשות : מכלל דיש רכות וקלות מהן ואסורות : אלה צמדות כתיב כי תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה כל עושה עול ומדאמרי יוסף משל עריות מכלל דהאל לא קשה הוא : הא כתיב אלה מכל התועבות האלה ונכרתו : עריות אפשר בתקנה כל זמן שלא הוליד ממזר יפרוש ממנה ויתחרט אבל מדות גזל את הרצים הוא ואינו יודע למי יחזו' ואע"ג דק"ל יתקן בהם דברי רצים לאו תשובה מעלייתא היא : און לשון אונים בית אחיזה כדאמר' צעירצון לימד דעת את העם דאגמרא בסמיני טעמא ואסברי צדמיו גמר מלחא ממלחא והזהיר על דברי סופרים כדכתיב ויותר מהמה בני הזהר בדברי סופרי' יותר מדברי תורה וגזר על השניות : אונים של קופה לאחוז בזה הקופ' ומשתמרת שלא תפול הכי נמי ע"י שניות מהרחקין מן העריות : פרעוהו הגדילו לאיסור והוסיף עליו כדי שלא תעבור צו לשון גדל פרע : ושמרתם את משמרת' גבי עריות כתיב :

תוספות רבי יהודה אמר און וחקר' והא דאמרין בפ"ח דעריצין בשעה שתקן שלמה נ"י ועריצין יתח' בת קול ואמר וכו' ולא חשיב שניות שגא' אחר בת קול חקיה :

מהר"א קדוש עצמך במותר לך כו' דהו' דלא נקרא קדוש כח' צנור קדוש יהיה לך גומר ע"ש שהסיר עולמו מדבר המותר וק"ל : לכפיפה שאין לה אונים כו' לפי שלשון האונה ככ"מ השומע מאמר כמו האוזן השמים ג' האזנה חפלת גומר אבל האי און וחקר תקן גומר משמע שהוא צעלמו און צלי שומע מאמר וע"כ דרשוהו מלשון שטפה און כללי וק"ל : פרעוהו אל תעבור בו וגו' דלעיל מיניה כתיב צלורח רשעים אל תצא גומר דהיינו אורח העריות אחר שגדל והוסיף אורח אורח לאיסור וק"ל :

הר"ה א"ל רבא וכל שאינו מקיים קדוש הוא דלא מיקרי רשע נמי לא מיקרי' והא דאמרין במדרש רבה אמר יהודה פוי כל הנודר עולמו מן העריות נקרא קדוש ולא אקשינן קדוש הוא דלא איקרי רשע נמי לא מיקרי' י"ל הנודר עולמו מן העריות דנקרא קדוש הוא שעושה גדר ומשמר' על איסור העריות כגון שלא להרבות סיחה עם האשה או שלא להרבות בחשמים אשחז המותרות לו ומי שאינו נודר גדר זה אינו נקרא קדוש וגם רשע לא מיקרי אבל האי דקאמר כל המקיים נקרא קדוש קשיא דמי שאינו מקיים ועובר על דברי חכמים רשע איקרי ומשני במקדש עולמו במותר לו קאמר איסור קדושה שגומ' לאיסור דבדר המותר לו מדר קדושה אלא אחר דרך כלל כל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש :

כ"ב מ' שיש לו בן מ"מ פוטר אשת אביו מן הדיבוק והייב ע"כ ע"כ על מכתו' אמאי קרי כאן *ונשיא בעמך לא תאור' תאור' בעושה מעשה עמך כדאמר רב פנחס משמיה דרב פפא בעושה תשובה ה"נ כשעשה תשוב' והאי בר תשובה הוא והתניא שמעון בן מנסיא אומר איזהו *מעוות לא יוכל לזנו' לזנו' זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר השות' מיהא עושה

עושה

ביצור פרק שני יבמות

אידך לא :

גרי אריות כגון כותים דכתיב בספר מלכים וישלח ה' צב את האריות ונתגיירו דכתיבם הסם בגלותו שומרון גרי חלומות צעל חלומות אמר להם להטגיר : מרדכי ואסתר ורבים מעמי הארץ מתייהדי : בזמן הזה ס"ד דכל בני דמקמי הכי לאו גרים נייהו כגון נצחוראדן וכו' : כבזמן הזה שלא יטעם מחמת שררה ולוות שפתים הרחק ממך דלאו לאחזקין קלל קמא : דן גור יגור הכא להטגיר יגור : אפס מאותי צעוד שאין אני עממם יתגייר דהיינו צומן הזה : מי גר אחך בעניותך כאשר אמרתי לך עליך ופול לעולם הצא ופול ינות כמו על פני כל אחי נפל ופול מלך אלף :

תוספות לא קבלו גרים בימי דוד ובימי שלמה מאתי הנתי ונת פרעה ובימי שלמה לא קשה דמידי הוא טעמא אלא משום שולחן מלכים והכי לא לרבי אבל קשה דאמר בעיני דבני מעשה דבנינוס דבימי דוד נחוספו גרים על ישראל ק"ל אלף וי"ל דמעמון נחגיירו כדאשכחן בני מרדכי ואסתר ורבים מעמי הארץ מתייהדים ויש ספרים שכתבו כהן לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה אלא שבעו גרים גרורים והוא דפ"ב דשבת הוא דאחא לקמייה דהלל ואומר גירי ע"מ לעשות כ"ג בעומר היה הלל דסופו לעשות נ"ש וכן היה דהכלל דאחא לקמייה דרבי גירי ע"מ שאנא לאחיה חלמיר :

מהרש"א הנשען מן הבותים כו' נשען משמע אע"ג שהוא יודע צעלם שאינו אמת מ"מ מפיני חשד טיחורו שכבר עבר עזירה עמה לא יכנסו והיינו הסר ממך עקשנות דהיינו דבר עקוס ואינו אמת ודו"ק : ביצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד בו' והא דאמרין פ' הערל נחוספו על ישראל ק"ל אלף גרים בו' מנזרח תוספות ועיין צמיוטיון סס :

הרי"ף אין מקבלין גרים וכו' ויבואו דפ"ב דשבת האם דאחא לקמייה דהלל ואמר גירי על מנת לעשות כ"ג בעומר היה וכו' ע"ב ותמיה לו כיון דבימי דוד ושלמה לא קיבלו גרים לפי שהיו ישראל בגדולה אבל בזמן הזה שישראל הם בעניות ושפלות מקבלין גרים ולא שאני לן בין מתגייר ע"מ לקבל פסם או לאו א"ל מה הקשו ותוספות מהלל שקיבל אחיו שנתגייר ע"מ לעשות וכו' כי בימי דוד ושלמה צלות ונתקיים מי גר אחך בעניותך עליך ופול וכו' ולכן קיבלו אע"פ שאמר גירי ע"מ שאהיה כ"ג דהא מקשינן לעיל אחר שנתגייר איש לגם אשה וכו' וכן שנתגייר על שולחן מלכים כולם גרים הם וידיך לומר דמ"ט דיעבד אע"פ שהיה לבנו ק"ל לכלתלה לומר גירי על מנת ק"ל לא' והלא שקבלו לכלתלה הוא משום שהיה צעוק בו דסופו לעשות לגם שמים :

ארבעה אחין פרק שלישי

אמר רבי יצחק כל מועכות של בית רבי חמר שמן וכלמה נקרא שמן חמר ע"ש חמר שמייעבד באצבע וזהו חמר ער ואינו שלם כדרכן שמשו בשלמא אונן כתיב ביה *ושתת ארצה אלא ער מנ"ל אמר רב נחמן בר יצחק וימת גם אותו אף הוא באותה מיתה מת : בשלמא אונן משום לא לו יהיה הורע אלא ער מ"ט עבד הכי כדי שלא תתעבר ותבחישי ויפיה :

כל מועכות של בית רבי המסירות צלותותיהן צלצנותיהן : חמר שמן ע"ש חמר שמייעבד באצבע קודם צילתה ופתחה פתוח וקולו לא כשתי צילתה דציצתה ראשונה לא מיעבדא : חניא

עושה מעשה עמך הוא :

בעושה מעשה עמך כדאמר רב פתח בפ' חומר בקדש : השתא מיהת האילו ושב עושה מעשה עמך הוא וניהי נמי דעוונו גלוי ויכיר כל זמן שחומר קיים מיהו מתשובה ואיך בכלל עושה מעשה עמך הוא :

תוספות כשעשה תשובה והא דאמר בר' הנחמין לכל אין הכן עשה שליח לאכזיז הכותו וקלטו חזן ממיס וכו' : הכס בשעשה תשובה וא"ל בשלמא אלקות משכחת דמחייב אע"פ ששעשה תשובה אלא לקבל מי שעשה תשובה אין רשאי לקבל אפי' אחר וי"ל שאם הוכיז שם שמים לבעלה או עשה דבר שנתחייב בו נדוי אע"פ שעשה תשובה חייב ולא מיעבד : אה"כ כלל גדול או"ל לחוק ידים רפות כל חונא אין לך דבר שמועד בפני התשובה אפילו כפר בעיקר : ואין לך דבר גדול מנשוא אלא הפלגי עושה תשובה : כי אין להתאמש מרחמי ה' כי עזמו מלך : וכת"ס הכוזב יעזוב רשע דרוכל כל דרך פועל עד סתיה ואין און מחסבותיו אפילו יהיה חטא כסירה שהוא תלוי בנחשבה וישב אל ה' וירחמיהו כי רבים רחמיו והסם חטא כנכבד : שסם חלק בשר ודם לא היה מוחל עכ"פ אלקינו זה הוא נעלה ורע עליהם כי ירעה לסלוח אפילו עון רב ועלום כזה : הנה כי כן ביארו פה שאפילו הכא על הערוער ואוליד מנחה חמור כשעשה תשובה עושה מעשה עמך הוא : ומה שאמרנו עליו מעוות לא יוכל לחוק הוא מלך חמור הנולד שמוכרי עונו תמיד אכל כפר הועילה לו תשובה כמו שפרס"י ו"ל :

בר ת"ר *והיה הבכור מבאן שמצוה הבכור לביים אשר תלך פרט לאילנות שאינה יולדת יקום ע"ש אחיו לנחלה אתה אומר לנחלה או אינו אלא לשם יוסף קורין אחיו יוסף יעקב קורין אותו יעקב נאמ' באן יקום ע"ש אחיו ונאמ' דהלך ע"ש אחיהם יקראו בנחלתם מה שם האמור להלן נחלה אף שם האמור כאן לנחלה ולא ימחה שמו פרט לסרים ששמו מחוי אמר רבא אע"ג דבבב התורה בולה אין מקרא יוצא מירי פשוטו הכא אתאי גורה שוה אפיקתיה מפשטיה לגמרי :

מבאן שמונה בגדול ליכס הכי דרש וליקח כי לאשוימיה והיה הבכור המייבס והיה הבכור : אשר תלך ונחלה וימחה תהיה ראויה לולד פרט לאילנות : יקום היכס ע"ש אחיו לנחלה וליקח אחיו עמו : תהיה אומר לנחלה והא יקום כינס משתעי : או אינו אלא צדן שילד לו ומשתעי שאם היה הם המה ויסי קורין לו יוסף : או מקרא ויולד מירי פשוטו ואע"ג דדרשינן ליה לדרשא מירי פשוטו מיהו לא נפיק לגמרי : ואפיקת' לגמרי שאין לרין לקרות לבנו כסם אחיו המה :

תוספות חן אינו אלא לשם ויהא כוליה קרא כפשיעה ולא לדרוש מבכר דמיהו בגדול ליכס אלא ה"ק והיה הבכור בן הראשון שתלך הימנה יקרא שמו כסם המה וילקח בג' דלאו שם ממש קאמר אלא לנחלה דכיון דלנחלה קאמר ליכס לאוקומיה קרא אלא כינס :

אה"כ הדברים עתיקים צמזות כינס ומהה מלוד בגדול : ומהו ולא ימחה שמו וישראל אם אינו הכס שקורין לו בני אדם : ומה הוא נחלה שנותן אס' יהיה עני דרשי ה' לא יחסרו למנוח כסם כל טוב :

רבי נחמיה אומר אחי גרי אריות ואח' גרי חלומות ואח' גרי מרדכי ואסתר אינם גרי' ער שיתגיירו בזמן הזה בזמן הזה ס"ד אלא אימא כבזמן הזה אע"פ שכבר העלו הלכה כדברי ראוב"ל כולם גרים הם אפ"ה הנשען מן הבותי ונתגיירה אסור לכנסה לכתחילה משום דרבא אשי דאמר רב אשי *הסר ממך עקשות פה ולוות שפתים הרחק ממך חנו רבנן אין מקבלין גרים לימות המשיח כיצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה א"ר אלעזר מאי קרא *הן גור יגור אפס מאותי מי גר אתך עליך ופול מי גר אתך בעניותך הוא רעליך ופול אבל

צ"ל

ברא' חט

פסני 7

יעו"פ

החולץ פרק רביעי

טבל ולא מל מל ולא טבל אינו גר עד שימלו ויטבול רבי ירושע נמי גילף מאבות ורבי אליעזר נמי גילף מאמהות וכי תימא וכו' :

באבותינו שמו' דמי משה כשלאו ממזרים ויאלו מכלל בני נח לקבל חזרה ולקבל פני השכינה : מאמהות נשותיהם שטנלו כדמפרש לקמן דלא לא טבלו בזה נכנסו תחת כנפי השכינה : אמהות א"ל לטול :

ת"ר מי שבא ואמר גר אני יכול נקבלו ת"ל **אתך** **במחזוק** לך בארץ גר ועדין עמו מנין תלמוד לומר *וכי יגור אתך גר בארץ אין לי אלא בארץ בח"ל מנין ת"ל **אתך** בכל מקום שאתך א"כ מה ת"ל בארץ בארץ צריך להביא ראיה בח"ל אין צריך להביא ראיה דברי רבי יהודה וחכ"א בין בארץ בין בח"ל צריך להביא ראיה :

בא ועדין עמו מנין שאתך ת"ל וכו' גור מ"מ ולקמן פריך מין עדיו עמו פשיטא ומי כפי קרא : כל מקום שאתך ולקמן פריך הא אפי' קתיה : לר"ך להביא ראיה שב"ד נתנייר שמו' בנעוניי מחול הוא ומשום שחבא דא"י הוא דקאמר הכי ומשק :

תוספות אין לי אלא בארץ מי' דמקבלי גרים ואל"ה דהוינן הנוף היא כפי ריבויא כיון דכתיב בארץ כדאשכחן בסוף פ"ק דקידושין גבי שלום עמד והשפעת כספים : א"ל בארץ לא חיישינן דלמלא הדרי בהו משום דאיכא שפחה דאח"ך ישראל :

א"ה"ב לא הקפידה עדת ישראל מזה להמיר אלהים וזולת כי הם עס לבדד יבטון וא"ל וזלזה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב קשים גרים לישראל כספסת ולזה מפקדים ממנו עדות ודאיה בדרור' וכפמלג' ג"כ שאלח זה :

ת"ר *ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו מכאן מן א"ר יתירה גר שנתנייר כב"ד ה"ז גר כינו לבין גרים עצמו אינו גר מעשה באחר שבא לפני רבי יהודה וא"ל נתניירתי ביני לבין עצמי א"ל יש לך עדים א"ל לאו יש לך בנים א"ל הן א"ל נאמן אתה לפסול את עצמך וא"ל אתה נאמן לפסול את בניך :

תוספות יש לך עדים מי' שנתניירתי ביני לבין עמך ותימא אי הא דנכנינן ב' היינו דווקא לכתחילה אבל דיעבד חד נמי כשר א"כ כ"י לו עדים ולאו פירו לבין עמך הוא :

תנו רבנן גר שבא להתנייר בזמן הזה אומרים לו מה יב ראית להתנייר אי אתה יודע שישאל בזמן הזה **דוויס דחופי** סחופי' ומפורסם וימורין באים עליהם אם אמר יודע אני ואני כרי מיד מקבלין אותו ומיריעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמור' מ"ט דאי פריש נפרוש דאמר רבי חלבו קשים גרים לישראל כספסת דכתיב *ונלזה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב ומודיעין י"ע

אותו עון לקט שחבה ופאה ומעשר עני מ"ט אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן בן נח נרגע על פחות משהו מרובה ולא ניתן להשבון ומודיעין אותו עונשין של מצות אומרים לו רוי יודע שעד שלא באת למדה זו אכלת חלב אי אתה ענוש כרת חללת שבת אי אתה ענוש סקילה עכשיו אכלת חלב אתה ענוש כרת חללת שבת אתה ענוש סקילה וכשם שמודיעין אותו עונשין של מצות כן מודיעין

א"תניא רבי אלעזר בן יעקב אומר לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה משום שנא *אל תחרוש על רעך רעה' וכן שאר כל הנשים וכו' :

בשלמא יבמה כדאמרן אלא שאר כל הנשים אמאי אמר רב נחמן אמר שמואל משום דאמר קרא *להיות לך לאלהים ולדורעך אחרך להבחין בין ורעו של א' לורעו של שני מתיב רבא לפיכך גר וגיורת צריכין להבחין ג' חדשים הכא מאי להבחין איכא הכא נמי איכא להבחין בין ורע שנורע בקדושה לזרע שלא נורע בקדושה :

ולורעך אחרך שזין השכינה שורה אלא על הודאי שורעו מיוחס אחריו וה"ל ק"ל כדברים וברוחי מכם המורדים והפושעים כי אלו בני ערבותי' גר וגיורת גר שנתנייר ואשמו עמו לרבי' להמתין ב' חדשים לפרוש זה מזה והכא מאי להבחין איכא הכי אין כאן ראשון ושני : **תוספות** ולורעך אחרך לקמן כפרק טשאין דריש מהאי קרא דלזכר ליה רחמנא לאברהם לא חייסין כותיה ושפחה דלא חייסין ונרע בחרה :

מה ההוא דאתא לקמיה דרב א"ל כותי ועבר הכא על בת ישראל מהו א"ל הולד כשר א"ל הב לי ברתך לא יחינא לך אמר ר' שימי בר חייה לרב אמרי אינשי גמלא במדי אקבא רקדא וא גמלא ארז קבא והא מדי ולא רקדא א"ל אי ניהוי כיהושע בן נון לא יחינא ליה ברתי א"ל אי הוה כיהושע בן נון אי מר לא ידוב ליה אחריני יהבי ליה האי אי מר לא ידוב ליה אחריני לא יהבי ליה לא הוה קא אויל מקמי' ידוב ביה עיני' ושכיב ואף רב מת' מורה בה להיתירא ואף רבי יהודה מורה בה להיתירא דכי אתא לקמיה דר' יהודה א"ל זיל איטמר או נסיב בת מינך וכי אתא לקמיה דרבא א"ל או גלי או נסיב בת מינך :

ההוא בן ענז' ש' ישראלית : אמרי אינשי גמלא במדי אקבא רקדא גמל גדול מרקד בתוך קב קטן דר' רגליו בתלכות מדי וגומא' : הא קבא הוא גמלא והא מדי יבא וירקד לפניו כלומר אתה שהתרת דבר חידוש האמת דכריך וחו' לו בתך : לא היה אויל מקמיה אותו בן העכו"ם דקא"ל הב לי ברתך : זיל איטמר במקום שלא יכירך ושאל בת ישראל שאלו יכירך לא יתנוה לך אלא לאו ממזר הוא מדאכשר ליה בת ישראל שרי ממזר מותר על השפחה : בת מינך בת ישראל מן העכו"ם הכשרה כמותך אכל ממזרת ושפחה לא תישא אלא כשר הוא : גלי לא לגלות במקום אחר שלא יכירך ויתנן לך בת ישראל כשרה :

תוספות זיל איטמר וישאוך מיוחסת ווא"ה והא כפי ראייה כדאמרין בפ"ב דכתובות דעמילין מתרומה ליוחסין וז"ל דהסא להשיא בתו לכהן העובד ע"ב המוצא כמו שזכרנו שם ר"ח א"ל הסא כר"מ אבל חכמים אומרים כל משפחות בחוק כשרות הם עומדות בפ' מערה יוחסין : **א"ה"ב** דריש אומרים וימעינים לזולת מה שלא יעשו הם כו"ש הנה יסרת רבים וגומר כי עתה תכל אלך וסלא הא גמלא והא קבא והא לא רקדא : אף כי בהתחתן כנעניות :

מ"ת"ר גר שמל ולא טבל רבי אליעזר אומר ה"ז גר שכן מצינו באבותינו שמלו ולא טבלו טבל ולא מל ר"י אומר ה"ז גר שכן מציעו באמהות שטבלו ולא מלו וחכ"א

מודיעין אותו מתן שכרן אומרים לו רחי יודע שהעב"א אינו עשוי אלא לצדיקים וישראל בזמן הזה אינם יכולים לקבל לא רוב טובה ולא רוב פורענות ואין מרבין עליו ואין מרדקין עליו אל' אלעזר מאי קרא דכתיב *ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחלל לרבר אליה אמרה לה אסיר לך תחום שבת כאשר תלמי אלך אסיר לך יהודי כאשר תלמי אלך מפקדין לתר"ג מצות עמך עמי אסיר לך עכו"ם ואלהיך אלהי ארבע מיתות נמסרו לב"ד כאשר תמותי אמות ב' קברים נמסרו לב"ד ושם אקבר מיד ותרא כי מתאמצת היא וגומר :

סחופים שפלים וכפויין כמו סחופי כסא כפיית כלי : ואיני כדאי ואיני ראוי להשתקף צלרסם ומי יתן ואובה לך : דאי פריש לפרש ולא איכפת לן דאמר מר קשים גרים לישראל כספחת דכתיב ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב לשון ספחת סחופין מעשים הראשונים ולומדין ישראל מהם או סומכין עליהם כדאסור ויחיה : ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה שלא יאמר עניים הללו הלקטין פאת שדי גולנים הם ועומד עליהם להרגם כדיניהם שני נח הוהירו על הגזל כסנהדרין ואזהרתן זו היא מיתתן דלא צעי התראה למיכך בן נח נהרג על פחות משום פרוטה דעכו"ם קפיד על דבר מועט ולבני ישראל הויה מחילה : ולא יתן להשבין ואינו בחזרה אלא נהרג דבני ישראל כתיב והשיב את הגזלה אשר גזל אבל בני נח אמרינן כסנהדרין אזהרתן זו מיתתן וכיון שעבר על אחד מן' מלות נהרג : לישא אחריתא מודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה הואיל והם מקפידין על הממון כ"כ כדאמרן דנהרג על פחות משום פרוטה מודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה שחא יחזור בו מלתהג'יר : ולשון זה עיקר דאי משום עמאל קרא מאי לשון עון לקט שכחה ופאה יודיעוהו שילקטו עניים כשהיה : לא רוב טובה לפי שילך הרע מחזר אחריה' כדאמרין בסוטה ושחא תווח דעתן עליהו ויתעאל : ואין מרבין עליו דברים לאיים עליו שיפרוש אסיר לך יהודי להתיחד עם אחי' ב' קברים אחי' לנסקלי' ולנשרפים שהרשינו בעצירות חמורות ואחד לנהרגם ולנתקם שאין מיתתן חמורה ואין רשעים כ"כ :

תוספות קשים גרים לישראל כספחת לפי שאין בקיפין בדיקוהי המז' וישראל לומדים ומעשיהם ונמסכת נדה פ' בקיע' עוד לשון אחר משום דכל ישראל ערבים זה בזה וק' דפריך אלו נאמרין משמע שלא היו ערבים על הגרים דלא חשיב החם ערבות של ערב רב ועוד י"ל דקשים גרים לישראל לפי שמתערבין בהם ואין כפייה טורה אלא על משפחות המיוחסות שבישראל ויש מפרשים לפי בדיחות הוזהרו ישראל על הגרים ואין יכולין ליהרר מאוואתן :

מהרש"א ומודיעין להם עון לקט בו' פרש"י הואיל והן מקפידין על הממון כ"כ כדאמר דנהרג בו' מודיעין אותו עון לקט בו' שחא יחזור בו מלתהג'יר ולשון זה עיקר בו' עכ"ל ואין זה מספיק לדכתי' אמאי נקט הני סהן מתנות עניים ולא נקט גם הרומוה ושאר מעשרות וי"ל לפי שעיקר מלות מתנות עניים בזמן שישראל על אדמתן היא מלוא ליתן לגר שאין לו חלק בארץ כמשורש בקרא פרשת קידוש ופרשת ראה אמר

תנו רבנן *ועשתה את צפרניה רבי אלעזר אומר תקיף יב רבי עקיבא אומר תגדל' תנו רבנן *ובכתה את מח אביה ואת אמה רבי אלעזר אומ' אביה אביה ממש אמה אמה ממש רבי עקיבא אומר אביה ואמה זו עכו"ם וכן רוא אומר *אומרים ליען אבי אתה וגומר :

תקיף אלפרטים קאי ואש"ל דלקן ניוול הוא גזירת הכתוב הוא : תוספות

זכרים כ"ס

רמיה

ב

החולץ

פרק

רביעי

יבמות

קננ

יבמות רבי אלעזר אומר אחיה למסר קריו פליגי אי נמי נפקא מיניה אם מתו אחיה ואחיה או נתגיירו ורבינן פי' דלר"ע דרביה שחכמו נכנס קודם שחבלי לו :

יד תניא רבי חנניה בנו של ר"ג אומר מפני מה גרים בזמן הזה מעוניים ויטורין באין עליהם מפני שלא קיימו שבע מצות שקבלו בני נח רבי יוסף אומר גר שנתגייר כקצן שנולד דמי אלא מפני מה מעוניין לפי שאין בקיאים בדקדוקי מצות כישראל אלא חנו אומר משום רבי אלעזר לפי שאין עושין מאהבה אלא מיראה אחרים אומרים מפני ששהו עצמן להבנם תחת כנפי השכינה אומר רבי אבהו ואי תימא רבי חנינא מאי קדא *ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלימה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות וגומר :

שלא קיימו ד' מצות ענוות עכו"ם ועד השקא לא חיפרעו מינייהו דפרעונון גווה להם לעתיד אבל כשנתגיירו נפרעו מהם כדי למרק ענוותם : כקצן שנולד ואינו נענש לשכר : מיראה מיראה הנהם והפרעונון האמור עליהם : אשר באת שמהם ולא אחרת :

תוספות שאין עושין מאהבה אלא מיראה כפי' נוטל משמע ששניהם רעים ונפרק כסם משמע דשניהם לשבח ואומר ר"י דמאבהת המקום ומיראת התקום הוו תרומיהו לשבח מאהבת ארס ומיראת האדם תרומיהו לגריעותא או כמו שפי' שם כקוטרים מאהבת שכר וכגון שאם לא יהיה לו שכר חובא על הראשונים ואין עושה אלא ע"מ לקבל פרס ומיראה היינו מיראת עונש אבל הכא קשה דקטע מאהבה לשבח ומיראה לגריעותא וזהו מילימא אפיסא או תרומיהו לגריעות' או תרומיהו לשבח : אשר באת לחסות פירוש שמהם ותימה דכבר מי שאלו הרני נזיר ושעם חזרו ואמר ואני אחרי' דרוח בת דתו של עגלון בנו של בלק מלך מואב היתה וכשתשוב שנינוני של הכור שהרג עגלון עד סוף ימיו של אצלן הריינו בעוה תמלא יותר מתאחיס שנה ולעת וקתו נשאה דכתיב לבגלי לכת אחרי הכתורים וי"ל דבת דתו של עגלון לא דווקא אלא כלומר דמזרעו היתה כמו בן בנו של נחמיה הישע ובקרא קרא לה נערה :

מהרש"א באת לחסות וכו' עיין פרש"י וחס' וגרסה דמל' הגשול ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלימה מעם ה' וגומר דריש לה דה"ק ישלם ה' פעלך שנתגיירך ועוד תקא משכורתך שלימה על אשר באת לחסות וגומר וק"ל :

הרי"ף אב' באת לחסות פי' רש"י ז"ל שיהיה ולא אחרת וקשה שהיו יסבה בדרך מואב נשואה עשר שנים שחאר וישנו עם כעשר שנים ושהיה מלהתגייר עד עכשיו שחזרה נעמי לאי' ואין לומר שחזר נתגיירה אלא שלא אמרה על הכות גרים עד עכשיו דנבמר' משמע דעכשיו נתגיירה דליף דאין מדיים ודקדוקים על הכר מדכתיב ויחא כי מתאחזת היא ללכת ותחול לדבר אליה ועוד נאמר הנה סבה ויבחר אל עמה ולא בלתייה שובי אחרי ויבחר מוכח עד עכשיו לא נתגיירה וק"ל :

תניא שמעון בן עזאי אומר מצאתי מלת יוחסין בירושלים וכתוב בה איש פלוגי מזר מאשת איש וכתוב בה משנת רבי אלעזר בן עקיב קב ונקי :

וכתוב בה משנה הנה את ישעיה אבך רבא מירד דינייה וקמליה אבך ליה משה רבך אבך *כי לא ראיני האר' וחי ואתה אמרת *והאר' את היושב על כסא רם ונשא משה דברי' רבך אבך *מי ביי' אלהינו בכל קדאנו אליו ואתה אמרת

*דרשו ה' בהמצאו קראוהו משה רבך אבך *את מספר ימיו ימך אמלא ואתה אמרת *והוספתי על ימך חמש עשרה שנה אמר ישעיה ויענא ביה דלא מקבל מה דאימא ליה ואי אבך ליה לישוויה מויד אמר שם איבלע בארזא אתיוה לארזא ונספרוהו כי מטא להדי פומא נח נפשיה משום דאמר *ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב מ"מ יסעיה *

קשו קראי אהרדי ואראה את ה' כדתיניא כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאניה מאירה משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה *דרשו ה' בהמצאו הא ביהדי הא בצבור ויחיד אימת אבך רב נחמן אמר רבה בר אבהו אלו עשר' ימים שבין ר"ה ליה"כ את מספר ימך אמלא' תנאי היא דתיניא את מספר ימך אמלא אלו שני דורות וכתבם אומרים וזה מוסיפין לו לא וזה פותחין לו אמרו לו לרבי עקיבא הרי הוא אומר והוספתי על ימך חמש עשרה שנה אמר להם משלו הוסיפו לו תרע שהרי נביא עומד ואתנב' *הנה בנולד לבית דוד יאשיהו שמו ועדיין

לא נולד מנשה : ורבנן מי כתיב נולד מחזקיה לבית דוד כתיב אי מחזקיה נולד אי מאינש אחרנא :

משנת רבי אלעזר קב ונקי קצ מהם קטנה כלומר במקומות מועטין הוא נזכר במשנה או דבריי' ונקי בכל מק' שזכר הלכה כמותו : מירד דינייה צניא שקר : בהמצאו משמע פעמי' שאינו מזוי : אמלא לאו לשון תוספת אלא משלים ולא יותר :

יענא ביה דמספיה דלא מקבל חיוראל דקטעא דקראי אלא קטיל לו ואי אבך ליה ולא יקבל ואשוייה מויד דהרמיו דעכשיו כבוד הוא להרגני דבין מוטב שאבך מפני' : כי מטא נהג : להדי פומא דישעיה נסרוה לפומיה ונח נפשיה ומש' הכי אישעיה לסמרי פומיה משום דקריניה לישראל עם טמא שפתים מדעתו שלא לזה לו ה' קדוש ברוך הוא ולא מתחת חוכמה דכתיב ואנחנו' נ' : נסתכלו באספקלריא שאניה מאירה ונסכורים לראות ולא ראו : משה נסתכל באספקלריא המאירה וידע שלא ראהו בפניו והרמז' ז"ל כתב בחזקוני וז"ל כל הגזיאים נסתכלו כולי פירשו חכמינו ז"ל כל הגזיאים כלם נסתכלו בשמיים ומאירה ונראה להם שראו מראה וזה כמו דאם שאורן כחוש ורואה הנמוך כאלו גבוה וזהו אבך כב' וכיוצא בזה ואינו כן והוא שכתב וצדיק הגזיאים אדמה מראה שראוין דמיון היה ולא עיקר ומשה נסתכל כצבור ונסכר השכינה באספקלריא המאירה מחזריה השכינה וקטע יותר ולא כן לו וכך מפרש בקדמ' צניקא ונ"י אין שם מזכר שס"י יחזקאל שפירש התרעבה לא הסביר לא רוח גדולה וענן גדול ואם מתל' קצת ומתוכה כעין קחשאל אבל דברי הכל הקדו והכבוד הגדול מזוי השכינה לא ניתנה רשות לכל צריה להסתכל בזמן לכל מי שהוא חכם ומצוין מדעתו אבל לפרש יותר צבור השכינה לא ניתנה רשות לכל צריה אלו דברי ר"ח ז"ל וכענין היה קצת רש"י ז"ל באספקלריא המאירה ופאניה מאירה והספירם שקוא אמת קל הגזיאים נסתכלו בעין וראו בעין ומראה כבוד ה' כלם אובלל

חכמינו ז"ל כל הגזיאים כלם נסתכלו בשמיים ומאירה ונראה להם שראו מראה וזה כמו דאם שאורן כחוש ורואה הנמוך כאלו גבוה וזהו אבך כב' וכיוצא בזה ואינו כן והוא שכתב וצדיק הגזיאים אדמה מראה שראוין דמיון היה ולא עיקר ומשה נסתכל כצבור ונסכר השכינה באספקלריא המאירה מחזריה השכינה וקטע יותר ולא כן לו וכך מפרש בקדמ' צניקא ונ"י אין שם מזכר שס"י יחזקאל שפירש התרעבה לא הסביר לא רוח גדולה וענן גדול ואם מתל' קצת ומתוכה כעין קחשאל אבל דברי הכל הקדו והכבוד הגדול מזוי השכינה לא ניתנה רשות לכל צריה להסתכל בזמן לכל מי שהוא חכם ומצוין מדעתו אבל לפרש יותר צבור השכינה לא ניתנה רשות לכל צריה אלו דברי ר"ח ז"ל וכענין היה קצת רש"י ז"ל באספקלריא המאירה ופאניה מאירה והספירם שקוא אמת קל הגזיאים נסתכלו בעין וראו בעין ומראה כבוד ה' כלם אובלל

חכמינו ז"ל כל הגזיאים כלם נסתכלו בשמיים ומאירה ונראה להם שראו מראה וזה כמו דאם שאורן כחוש ורואה הנמוך כאלו גבוה וזהו אבך כב' וכיוצא בזה ואינו כן והוא שכתב וצדיק הגזיאים אדמה מראה שראוין דמיון היה ולא עיקר ומשה נסתכל כצבור ונסכר השכינה באספקלריא המאירה מחזריה השכינה וקטע יותר ולא כן לו וכך מפרש בקדמ' צניקא ונ"י אין שם מזכר שס"י יחזקאל שפירש התרעבה לא הסביר לא רוח גדולה וענן גדול ואם מתל' קצת ומתוכה כעין קחשאל אבל דברי הכל הקדו והכבוד הגדול מזוי השכינה לא ניתנה רשות לכל צריה להסתכל בזמן לכל מי שהוא חכם ומצוין מדעתו אבל לפרש יותר צבור השכינה לא ניתנה רשות לכל צריה אלו דברי ר"ח ז"ל וכענין היה קצת רש"י ז"ל באספקלריא המאירה ופאניה מאירה והספירם שקוא אמת קל הגזיאים נסתכלו בעין וראו בעין ומראה כבוד ה' כלם אובלל

חכמינו ז"ל כל הגזיאים כלם נסתכלו בשמיים ומאירה ונראה להם שראו מראה וזה כמו דאם שאורן כחוש ורואה הנמוך כאלו גבוה וזהו אבך כב' וכיוצא בזה ואינו כן והוא שכתב וצדיק הגזיאים אדמה מראה שראוין דמיון היה ולא עיקר ומשה נסתכל כצבור ונסכר השכינה באספקלריא המאירה מחזריה השכינה וקטע יותר ולא כן לו וכך מפרש בקדמ' צניקא ונ"י אין שם מזכר שס"י יחזקאל שפירש התרעבה לא הסביר לא רוח גדולה וענן גדול ואם מתל' קצת ומתוכה כעין קחשאל אבל דברי הכל הקדו והכבוד הגדול מזוי השכינה לא ניתנה רשות לכל צריה להסתכל בזמן לכל מי שהוא חכם ומצוין מדעתו אבל לפרש יותר צבור השכינה לא ניתנה רשות לכל צריה אלו דברי ר"ח ז"ל וכענין היה קצת רש"י ז"ל באספקלריא המאירה ופאניה מאירה והספירם שקוא אמת קל הגזיאים נסתכלו בעין וראו בעין ומראה כבוד ה' כלם אובלל

חכמינו ז"ל כל הגזיאים כלם נסתכלו בשמיים ומאירה ונראה להם שראו מראה וזה כמו דאם שאורן כחוש ורואה הנמוך כאלו גבוה וזהו אבך כב' וכיוצא בזה ואינו כן והוא שכתב וצדיק הגזיאים אדמה מראה שראוין דמיון היה ולא עיקר ומשה נסתכל כצבור ונסכר השכינה באספקלריא המאירה מחזריה השכינה וקטע יותר ולא כן לו וכך מפרש בקדמ' צניקא ונ"י אין שם מזכר שס"י יחזקאל שפירש התרעבה לא הסביר לא רוח גדולה וענן גדול ואם מתל' קצת ומתוכה כעין קחשאל אבל דברי הכל הקדו והכבוד הגדול מזוי השכינה לא ניתנה רשות לכל צריה להסתכל בזמן לכל מי שהוא חכם ומצוין מדעתו אבל לפרש יותר צבור השכינה לא ניתנה רשות לכל צריה אלו דברי ר"ח ז"ל וכענין היה קצת רש"י ז"ל באספקלריא המאירה ופאניה מאירה והספירם שקוא אמת קל הגזיאים נסתכלו בעין וראו בעין ומראה כבוד ה' כלם אובלל

חכמינו ז"ל כל הגזיאים כלם נסתכלו בשמיים ומאירה ונראה להם שראו מראה וזה כמו דאם שאורן כחוש ורואה הנמוך כאלו גבוה וזהו אבך כב' וכיוצא בזה ואינו כן והוא שכתב וצדיק הגזיאים אדמה מראה שראוין דמיון היה ולא עיקר ומשה נסתכל כצבור ונסכר השכינה באספקלריא המאירה מחזריה השכינה וקטע יותר ולא כן לו וכך מפרש בקדמ' צניקא ונ"י אין שם מזכר שס"י יחזקאל שפירש התרעבה לא הסביר לא רוח גדולה וענן גדול ואם מתל' קצת ומתוכה כעין קחשאל אבל דברי הכל הקדו והכבוד הגדול מזוי השכינה לא ניתנה רשות לכל צריה להסתכל בזמן לכל מי שהוא חכם ומצוין מדעתו אבל לפרש יותר צבור השכינה לא ניתנה רשות לכל צריה אלו דברי ר"ח ז"ל וכענין היה קצת רש"י ז"ל באספקלריא המאירה ופאניה מאירה והספירם שקוא אמת קל הגזיאים נסתכלו בעין וראו בעין ומראה כבוד ה' כלם אובלל

חכמינו ז"ל כל הגזיאים כלם נסתכלו בשמיים ומאירה ונראה להם שראו מראה וזה כמו דאם שאורן כחוש ורואה הנמוך כאלו גבוה וזהו אבך כב' וכיוצא בזה ואינו כן והוא שכתב וצדיק הגזיאים אדמה מראה שראוין דמיון היה ולא עיקר ומשה נסתכל כצבור ונסכר השכינה באספקלריא המאירה מחזריה השכינה וקטע יותר ולא כן לו וכך מפרש בקדמ' צניקא ונ"י אין שם מזכר שס"י יחזקאל שפירש התרעבה לא הסביר לא רוח גדולה וענן גדול ואם מתל' קצת ומתוכה כעין קחשאל אבל דברי הכל הקדו והכבוד הגדול מזוי השכינה לא ניתנה רשות לכל צריה להסתכל בזמן לכל מי שהוא חכם ומצוין מדעתו אבל לפרש יותר צבור השכינה לא ניתנה רשות לכל צריה אלו דברי ר"ח ז"ל וכענין היה קצת רש"י ז"ל באספקלריא המאירה ופאניה מאירה והספירם שקוא אמת קל הגזיאים נסתכלו בעין וראו בעין ומראה כבוד ה' כלם אובלל

חכמינו ז"ל כל הגזיאים כלם נסתכלו בשמיים ומאירה ונראה להם שראו מראה וזה כמו דאם שאורן כחוש ורואה הנמוך כאלו גבוה וזהו אבך כב' וכיוצא בזה ואינו כן והוא שכתב וצדיק הגזיאים אדמה מראה שראוין דמיון היה ולא עיקר ומשה נסתכל כצבור ונסכר השכינה באספקלריא המאירה מחזריה השכינה וקטע יותר ולא כן לו וכך מפרש בקדמ' צניקא ונ"י אין שם מזכר שס"י יחזקאל שפירש התרעבה לא הסביר לא רוח גדולה וענן גדול ואם מתל' קצת ומתוכה כעין קחשאל אבל דברי הכל הקדו והכבוד הגדול מזוי השכינה לא ניתנה רשות לכל צריה להסתכל בזמן לכל מי שהוא חכם ומצוין מדעתו אבל לפרש יותר צבור השכינה לא ניתנה רשות לכל צריה אלו דברי ר"ח ז"ל וכענין היה קצת רש"י ז"ל באספקלריא המאירה ופאניה מאירה והספירם שקוא אמת קל הגזיאים נסתכלו בעין וראו בעין ומראה כבוד ה' כלם אובלל

חכמינו ז"ל כל הגזיאים כלם נסתכלו בשמיים ומאירה ונראה להם שראו מראה וזה כמו דאם שאורן כחוש ורואה הנמוך כאלו גבוה וזהו אבך כב' וכיוצא בזה ואינו כן והוא שכתב וצדיק הגזיאים אדמה מראה שראוין דמיון היה ולא עיקר ומשה נסתכל כצבור ונסכר השכינה באספקלריא המאירה מחזריה השכינה וקטע יותר ולא כן לו וכך מפרש בקדמ' צניקא ונ"י אין שם מזכר שס"י יחזקאל שפירש התרעבה לא הסביר לא רוח גדולה וענן גדול ואם מתל' קצת ומתוכה כעין קחשאל אבל דברי הכל הקדו והכבוד הגדול מזוי השכינה לא ניתנה רשות לכל צריה להסתכל בזמן לכל מי שהוא חכם ומצוין מדעתו אבל לפרש יותר צבור השכינה לא ניתנה רשות לכל צריה אלו דברי ר"ח ז"ל וכענין היה קצת רש"י ז"ל באספקלריא המאירה ופאניה מאירה והספירם שקוא אמת קל הגזיאים נסתכלו בעין וראו בעין ומראה כבוד ה' כלם אובלל

חכמינו ז"ל כל הגזיאים כלם נסתכלו בשמיים ומאירה ונראה להם שראו מראה וזה כמו דאם שאורן כחוש ורואה הנמוך כאלו גבוה וזהו אבך כב' וכיוצא בזה ואינו כן והוא שכתב וצדיק הגזיאים אדמה מראה שראוין דמיון היה ולא עיקר ומשה נסתכל כצבור ונסכר השכינה באספקלריא המאירה מחזריה השכינה וקטע יותר ולא כן לו וכך מפרש בקדמ' צניקא ונ"י אין שם מזכר שס"י יחזקאל שפירש התרעבה לא הסביר לא רוח גדולה וענן גדול ואם מתל' קצת ומתוכה כעין קחשאל אבל דברי הכל הקדו והכבוד הגדול מזוי השכינה לא ניתנה רשות לכל צריה להסתכל בזמן לכל מי שהוא חכם ומצוין מדעתו אבל לפרש יותר צבור השכינה לא ניתנה רשות לכל צריה אלו דברי ר"ח ז"ל וכענין היה קצת רש"י ז"ל באספקלריא המאירה ופאניה מאירה והספירם שקוא אמת קל הגזיאים נסתכלו בעין וראו בעין ומראה כבוד ה' כלם אובלל

החולץ פרק רביעי יבמות

וזה שאמר הכתוב וציד הנביאים ארמה : ולפי עניות דעתי שזה
הוא שאמר הכתוב אשר עין צעין נראה אחר ה' שלשון עין במקרא
בהרבה פקוקים הוא כמו מראה ואשר משמש בשלשון דהא ופירוש
הכתוב היה אחר משה רבינו ע"ה להקצ"ה הלך שמך הגדול בקרב
העם הזה כי המראה שזמרכבה שהוא נראה הוא שמך הגדול
ויתצרך הרי אחר דבוק לכנסת ישראל וא"ל לכלותם כי שמו צדקו
אצל משה נסתכל באספקלריא המאירה הסתכלות הדעת שהוא
תפארת ישראל ומנע ממנו מראה פנים שנאמר כי לא יראני האדם
וחי : ואני ידעתי גואלי חי עכ"ל הרמב"ן ז"ל : (א"ל טבע
האספקלריא שמראה לו ימין כנגד ימין ושמאל נגד שמאל מה
שאינו נראה כנגדו ומוה תצין למה כינהו אספקלריא) מחזור לפרש"י
ז"ל : שני דורות שנים שפסקין לאדם בשעת לידתו : ובה
מוסיפין לו והוא אמלה לשון תוספת הוא : משלו הוסיפו לו
אלא שמתחלה היו רותין לפחות משני : הרע שמתחלה כשנולד
פסקו לו כל אורח תוספת שהרי הנביא נתנבא בימי ירבעם שנים
הרבה קודם הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו ובשעת חוליו של
חזקיהו עדין לא נולד מנשה שממנו יאלי יאשיהו והוא אומר בשעת
חוליו גזרו לפחות משני ובשעה השלישית לו :

תוספות לשויה מויד פר"ם סרלה להשיבו דמשה נמי כתיב ויראו
את אלהי ישראל : מוסיפין לו והא דאמרינן במועד קטן בני
חיי ומוזני לאו זכוכת תליא מלחא אלא בזמלא פעמים דזכות גדול מועיל
בדאמרינן בשבת א"ן מול לישראל ומיהו לא שכיח שישתנה המול כדמוכח
בפנינו בני עובדא דר' אלעזר בן פרח : משלו הוסיפו לו וקרו ליה תוספת
לפי מה שנגזר לפחות ע"י עון והא דאמרינן ב"ק דהגיגה בני אחתא מגדלא
כשא"י כי מינא נורא מרבנן דמעבד בנזיל מוסיפנא ליה אור"י דניחא אפי'
לרבי עקיבא דאין זה תוספת כיון שנגזרו לשום אדם חדע שהרי נביא עומד
וא"ל והלא אם לא התפלל חזקיהו על נפשו היה מת והיה נבואה בעלה
אלא ע"כ אין נביא מתנבא אלא מה שראוי להיות אם לא היה מועיל אם כן
היכי מוכח מכאן דמשלו הוסיפו לו אפילו לא הוסיפו לו משלו והיה כבר כל
שנותיו שנגזרו לו מה שלא נתקיימה הנבואה לפי שחטא ואלו לא חטא ונשא
אשה בשנים הראשונות היה מוליד ואור"י דשמה הדורות נגזרו להוולד ובאותו
הזמן ובאותו הפרק שהם נולדים ובשני תוספת נגזר לו להוליד מנשה :

מהרש"א משה רבך אמר כי לא יראני האדם גו' ואתה
כו' הא דלא קשיא ליה בצורה גופה מדכתיב ויראו
את אלהי ישראל ותחת רגליו גו' י"ל דראה אחריו כמפורש בקרא
וראית את אחוריו ופני לא יראו אצל ואראה את ה' יושב על כסא
משמע ליה שראה הפנים ובתוספתו כתבו דלא לשויה מויד פר"ם
רצה להשיבו דמשה כתיב ויראו את אלקי ישראל עכ"ל אצל לא
יתיישב ואולי לא קשיא ליה למנשה מתורה גופה דקשיין אהדדי
צערך צערך אספקלריא אחר ידענא דלא מקבל ליה הוה צעי
למימר והלא אותן העומדים עם משה נאמר בהן ויראו את אלהי
ישראל גומר וכתיב כי לא יראני גומר וכתיב כי לא ראתה כל תמונה
אלא כבודו ראו כן כבודו ראתי אני שיש כבוד למעלה מכבוד
והכבוד שהוא הכבוד הקודם לשינה לא ראהו אדם כי כל
הנביאים ראו כבודו מתוך אספקלריא שאינה מאירה צאור כחוש
גדמה כו' וזהו כאדם זקן שאורו כחוש ורואה הנמוך כאלו גבוה
ונאחזת פנים כו' ומשה רבינו נסתכל כבוד ורוד השכינה

באספקלריא המאירה מאחורי הוד השכינה וצדק יותר כו' עכ"ל
ועוד האריך לפי הגרסא שהיה לו צשמעקין תנאי הוא וע"ס
משה רבך אמר מי בה' אלהינו בכל קראנו גו' משמע ליה
ז' בכל היינו בכל זמן קראנו דאל"כ ה"ל לכל קראנו כמו קרוב
ה' לכל קוראיו ומסיק הא ציחיד הא צלצור וצפ' מלות חליה ופ"ק
ד"ה מסיק דצלצור אפי' נתחם גזר דין מתקרב משא"כ ציחיד
והא דלא מוקי כולנו ציחיד והא צלל נתחם גזר דין וזה
גזר דין דלא מתקרב משו' דה"ל קרא בכל קראנו אליו כולה ענינא
בשלשון רבים איירי אצל הא"י קרא דרשו ה' גו' מסיים ציה בל' יחיד
יעוזב רשע דרכו גו' והכי משמע דרשו כל אחד מהם אפי' גו'
ומסיים ויחיד אימת כו' אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליה"כ
כו' והשנים דבין ר"ה ליה"כ עדיין לא נתחם גזר דין עד יה"כ
שבו התחייבה לכל גזר דין וע"כ אפילו יחיד יכול אז לצטל דינו
שעדיין לא נתחם והרמז ציה ב"ם מלאו צשני וחמישי הן עיקר ימי
רחמים שבהן עלה משה ויירד מן ההר לקרוע גזר דינם של ישראל
צמשה העגל ועד"ז י"ל קרא כי שם ה' אקרא גו' ר"ל צומן
דאף היחיד קורא ה' דהיינו ב"י הימים אז אהם הבו גודל לאלהיו
שלא תקראו אותו אל שהוא שם משתק צשמכם אל לגדולו תקראו
אותו מלך כי הוא אז מלך על כל הארץ לדונם אז וצעי אפוש
רחמים ולא כמזקם משתקו ועד"ז יש לבוין קרא ויגבה ה'
לצאות צמשקט והאל הקדוש גו' וק"ל : משה רבך אמר את
באספקלריא אצל אלהי כו' יש להקדק דאמרינן פ"ק דקידושין ופ"ק
דפסוקים בן תמה ועשרים שנה איכ"י היום שאין ת"ל היום אלא היום
מלאו ימי ושנותי ללמדך שהקצ"ה משלים שנותיהן של דיקים מיום
ליום כו' ולולי חטא מי מריבה צא לא"י והיה מיותר מק"ך שנה
שהם שני דורות שנגזרו לו וצשלמא לתכמים נחא דלי' לאו חטא
מי מריבה היה זוכה להוסיף לו אצל לרבי עקיבא דאין מוסיפין
אפילו ע"י זכות מא"ל דליכא למימר דהיו מוסיפין לו שנים
שנגזרו לשום אדם אחר כמו"ס התוספות מההיא דמגדלא נשיא
דא"כ מאי אקשי ליה לר"ע מוהוספתו על ימך ט"ו גומר דהא
איכא למימר נמי הכי א"ע ע"כ דליה לן למימר הכי היכי דלא הוזכר
כן בפירוש גו' דההוא סוגיא דלא כר"ע ובכתבו התוספות וזה
מוסיפין לו והא דקאמר צת"ק חיי בני ומוזני לאו צזוכתא תליא
אלא בזמלא פשיטא דזכות גדול מועיל כו' עכ"ל ע"ס : מדצריהם
נראה הא דאמר לאו צזוכתא תליא מלחא היינו שלא להוסיף
על גזירת המול צשיל זכות שאינו גדול כ"כ אצל לפחות מן המול
אם לא זכה הא ודאי דלא תליא צמול צמשי"ה לא קשיא להו' אלא
מה צדמוסיפין לו דאמרינן צצנן אצל מהא דלא זכה פותחין לו
דקאמר נמי רע"ק ל"ק לכו וכמה קראי מוכיחין צצאין זכות
מצטל גזירת המול כדכתיב ואצדקם מהרה גומר ואין להקשות הא
צים זכות נמי הא כתיב למען יאריכוין ימך גו' כי הוא מיך ואורך
גו' דהיינו להאריך ימך עד גזירת המול ושלא לפחות מן
הגזרה וע"כ לר"ע צריך לפרש הני קראי הכי דהא אצריה אין
מוסיפין כלל אפי' ע"ה הזכות ודו"ק : ובתוס' חדע שהרי נביא
עומד

שמות ו
כח

לא ידעין בין בחולה לנעלה כי אם ע"פ חביות ואפשר לומר מהך הדחק
 ולכך סמך כן ר"ג לומר סי' לנעלה הדרוקן ופירשו חת' שהדרוקן לאו היינו
 ירוקן אבל יש קצת להדרוקן ירוקת פנים כדחמ' פנים מוריקו' וכו' יש לנו
 לומר דהרואה לנעלה פנים מוריקות חבל אין בה הדרוקן ולמי שנבעל' היה
 לה הדרוקן סמימן לעביר' שנבעלה הוא הדרוקן וכשהעבירום לפני הניץ כל
 מי שיתא ראויה לבעול ולא נבעלה היו פנים מוריקות ולמי שנבעלה היה
 לה הדרוקן שהוא יומת וכנסתו יבש אלו העבירום לפני הניץ היה נזקק כל
 מי שנבעלה להיות לה הדרוקן ולכן פריך ונעבירה לפני לין וכו' ומשני לה
 ללון להם ולא לפרענות ועו"ל להניץ עושה רושם כפי השעה והמנועד
 דמינו בימי מתינו שכלו להבחין בין הראוי להבעול ובין שאינה ראויה להבעול
 היו פניה הראויות לנעלה מוריקו' אע"פ שלא נבעלו ובימי פלגש נבעלה
 נבעלו' יבש שכלו להבחין הנעולות לא היו מוריקות פניהם שפני הניץ לראויות
 לנעלה חלף לאותם שנבעלו ממש ושלא נבעלו אע"פ שהיו ראויות להבעול
 לא היו פניהם מוריקות :

י"ו רבי שמעון בן יוחאי אומר קברי כותים כותים אינם מטמאים
באהל שנאמר ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם
אדם קרייין אדם ואין כותים קרייין אדם :

אין מטמאין את המאכל עליהם : אהם קריין אדם וגני
 עומת אהל כתיב אדם כי ימות נחלל ובתוספת האריכו
 נדיוק' מבוגיות התלמוד דנראה דעכו"ס כולל האדם עיין עליו
 ואין לירד לכתבו הכה :

הרי"ף אדם אהם וכו' וקשה דא"כ לימא נמי אהם קרוים לאן דהא
 כתיב ואהן לאמי וגו' אמי מטמא נחלל וקשיא קרא מדיניה
 אדיניה שקראם לאן שאינו מטמא נחלל וקראם אדם משמע נחלל ויש
 לחרך עס מה שביארתי בדרשותי בספר כסף מיוקק ע"פ משח"ל שבישראל
 עושים רגזו של מקום נקראים אדם והיו אדם אהם כלומר אם אהם
 הנדקים כה' אלהים אהם קרייין אדם וזומן שאין ישראל עושים רגזו
 של מקום שאין אהם הנדקים : אלא אהן צנו' של נקבה שחשם כהם
 נקבה ולא עבדו את א' אז אינם נקראים אדם והשחא יומת שאמר קודם
 ואהן לאמי וחור לומר אדם אהם לומר בזמן שאתן חשם כהם נקבה ולא
 עושים רגזו הקב"ה הרי אהם לאן וזומן שחשם נדקים כה' אלהים
 נעשות רגזו ית' אהם קרוים אדם וכפי זה יאמר אהם קרוים לאן ואין
 העושין רגזו יתקרב קרוי לאן אלא אדם אהם :

סא מתני' מעשה ביהושע בן נמלא שקידש למרתא בת
בייתא ומינהו המלך להיות כהן גדול ובנסה וכו' :
גמ' מינהו אין נחמנה לא אהם רב יוסף קמיר קחוינא הבא
ראמר רבי אסי תרקבא דינירי עיילה ליה מרתא בת
בייתא לינאי מלכא עד דמוקי ביהושע בן נמלא בבחנא
ירבבא :

מינהו אין כלומר מינהו אהם אכל אהם הכהנים ונסהדרין לא מינהו:
 נחמנה לא נחמנה לא קתיי דהוי משמע דרואי היה לכך : קמיר
 קחוינא הבא קשר של רשעים אמי רואה כאלו שלא היה ראוי לכך אלא נתן
 מחנונו ושינונו :

תניא אין בתולה אלא נערה וכן רואה אומר *ותנערה
 טובת מראה מאד בתולה :
כתבתי הרי"ף הוא' ללמוד ממנה דת כמה שנים היתה
 רבקה כשנשאת כאשר כתבו התוספות בדכאן משמע
 דהיתה נער' : ובסדר עולם כתיב דהיתה בת שלשה שנים ובספרי
 מוכח דהיתה בת י"ד שנים ותנאן לנסוף דלס' מדרשים חלוקים
 זה על זה :

אמר רב נחמן אמר שמואל אע"פ שיש לו לאדם כהן

בנים אסור לעמוד בלא אשה שנאמר *לא טוב
היות האדם לבדו תניא *שלשה דברים עשה משה
והסכימה דעתו לרעת המקום פירש מן האשה וכו' :
הרי"ף אע"פ שיש לאדם כמה בנים וכו' לירך לבקש לו אשתא חת' מ"ל
 דמיידי החם בתי שיש לו בנים דלימא מי שיש לו בנים אינו
 נקרא לבדו וקרא מיידי בתי שאין לו בנים והוא לבדו בלא אשה ובנים
 ואיכא דיליף מדרבנן בללם אלהים עשה את האדם והאדם פרו ורבו שארי
 אין נקרא אדם שלם עד שיהיו לו בנים ואע"פ אחר לא טוב היות האדם
 בשבך נקרא אדם מלך שקיים פריה ורביה ועו"ל לא טוב היות האדם הית
 לבדו וכיון שאמר לא טוב ליטמן שהוא אסור ליבש בלא אשה :

תניא רבי נתן אומר בית שמאי אומרים *וכרים וכו' סב
נקבות ובית הלל אומר זכר ונקבה אהם רב הונא
מאי מעמא דרב נתן אליבא דבית שמאי דכתיב *ותוסף נה"ד
ללדת את אחיו את הבל הבל ואחותו קין ואחותו וכתיב
*כי שת לי אלהים זרע אחר תחת הבל כי הרגו קין ורבנן
אדריי הוא דקא מורי :

את קין את הבל אחיו ריבויין לומר נקבות היו עמהם : כי שת לי זרע
 תחת הבל אלא תשלומין צעי ולא סגי בלא ב' וכרים וכו' נקבות :
מהרש"א אהם רב הונא את' אהם רב הונא את' הבל
 ואחותו קין ואחותו וכתיב ב' את אחיו לא
 משמע לרבות תאומה לקין דקאי אהבל וכן פרש"י בנדה דמריבוי'
 דאת קין דריש תאומה לקין וכו' כנ"ל אבל מלת אחיו את' הבל
 דריש ב' תאומות להבל ע"ש צפרק אד"ע איתא א"ר חמא עלו
 למעט ב' ויריד ד' וכחך הא"ס ולא דרש אחיים לרבינוי' עכ"ל
 מדבריו נראה שהוא מפרש דיריד ד' אדם וחווה קין והבל ונעלם
 ממנו דברי הקום' לשם שכתבו ויריד ד' אדם וחווה וקין ותאומתו
 אבל הבל עדיין לא נולד בלמותו פסם כדכתיב והאסף ללדת את
 הבל וכו' תאומות נולדו עמו כו' עכ"ל וכולהו אחיים דנרשו לפי
 דרכן ודו"ק :

איתמר היו לו בנים ומתו רב הונא אהם קיים פריה
 זרביה רבי יוחנן אהם לא קיים רב הונא אהם
 קיים משום דרב אסי דאמר רב אסי אין בן דוד בא עד
 שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר *כי רוח מלפני יעושון
 ונשמות אני עשיתי ורבי יוחנן אהם לא קיים פריה ורבי'
 לשבת יצרה בעינן והא ליבא :

משום דרב אסי כלומר עממא דפריה ורביה משום דרב אסי
 והאי כיון דנעלו על ידו מנשמות שנאמר אורח ששמו גוף
 הרי קיים פריה ורביה :

מהרש"א אע"פ שיש לו לאדם כמה בנים כולי שנאמר
 לא טוב היות אדם לבדו כו' וכה"ג אמרי' לקמן
 מהאי קרא השרי בלא אשה שרי בלא טובה והכוונה מהידוע טוב
 האהמר בכל מעשה בראשית הוא הראון והקיום לפניו יתבר' ולכך
 אהמר בלשם לא טוב היות האדם לבדו כי בלדו לא יקיים בלי צד
 זוגו קיום המין והוא שרי בלא טובה וכו' : *פירש מן האשה
 מאי דרש בו' יצואר צפרק ר' עקיבא עיין עס ומה פסח שהוא
 אחד מתרי"ג כו' מספר פענח רזי הקשה הרפ"ר מאי ק' הוא זה
 אימא דין לנא שן קדין להיות כנודן דלמרינן צפרק חמיר נקטת
 שפט

הבא על יבמתו פרק ששי יבמות קנה

לערב לעת זקנתו : איזה יבשר איזה זרע ויהיה הגון ויורא
שמים ומתקיים : מגבת ועד אנטיפרס סם מקומות :
מהרש"א מפני שלא נהנו כבוד זה לזה בו' ולא תס' כ"א
מסס על כבוד תורה של חזירו דאין כבוד לא תורה
ולכך מחו צמדה זו כי הוא חייב גו' ואמרו שמתו צמיתת אסכרה
דאפשר דכ"א דבר לשון הרע והיה מספר בגנות חזירו וסימן
לל"ה אסכרה כדאמרין פר' ז"מ ואמר שמתו זין פסח לעלרת
להורות שמתו בהשגחה כי הוא הומן ממונע לבריאות וקרוב
לרפואה כדאמרין בשבת כל שקיני טעם זין דיתבא לעלרת וק"ל :

אמר רבי תנחום אמר רבי חנינאי כל ידו שאין לו
אשה שריו בלא שמחה בלא ברכה בלא טובה :

בלא שמחה דכתיב *ושמחת אתה ויביתך* בלא ברכה
דכתיב *להניח ברכה אל ביתך* בלא טובה דכתיב *לא
טוב היות האדם לבדו* במערבא אמרי בלא תורה ובלא
חומה בלא תורה דכתיב *האם אין עודתי בי וגומר*
בלא חומה דכתיב *נקבה תסובב גבר* רבא בר עולא
אמר אף בלא שלום דכתיב *וידעת כי שלום אדלך וגו'
הנו רבנן האהוב אשתו כנופו והמכבדה יותר מנופה
והמרריך בנו ובנותיו בדרך ישר והמשיאן סמוך לפרקן
עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אדלך* תנו רבנן

האהוב את שכניו והמקרב את קרוביו והנושא את בת
אחותו והמלה סלע לעני בשעת דוחקו עליו הכתוב אומר
*או תקרא וה' יענה תשועו ויאמר הנני :

ביתך אשה : האם אין עודתי בי אשמי תכתיב עור כנגדו מיד
תושיה נדמה ממנו שצריך לעסוק בצרכי ביתו ותלמודו
משמחת : וידעת כי שלום אדלך בזמן שיש לך אהל ואין אהל
אלא אשמו שנאמר שובו לכם לאהליכם : יוטר מנופו דזילותא
דאתתא קשיא מדגדרא : והנשא את בת אחותו גיטוגעי אדם
רבים על אחותו יותר מן אחיו ונחמד כך נמלא מתבז את אשתו :
או תקרא לעיל מיניה כתיב כי תראה ערום וכסיתו היינו דוחק
עני ומנשך אל תתעלם היינו אוהב את שכניו שסס כקרוביו
ומקרב את קרוביו ונושא את בת אחותו :

תוספות סמוך לפרקן אבניו נמי קאי כדאמר' בהגרפין ואע"ב
דקטן לא חקיניו ליה רבנן נישאין כדאמר' לקמן פרק אלמנ'
מכל מקום להכי תקינו דלא תהי בעילתו בעילת זנות : הוסיף
את בת אחותו פי' רש"ס דה"ס בת אחיו אבל נקט אחותו לפי שמגדלת
בדברים ושכח שנושא בתה : ור"ם תוטר דדוקא נקט בת אחותו לפי שיהא
בת מזלו כדאמר' רוב בנים היונים לאחיהם ע"כ' התוספות בכאן זולמן
פירש נישאין על האנוסה כתבו בשם ריב"ז דדוקא נקט בת אחותו אבל בת
אחיו אינו עושה כב תלם דנכשל מצות יצמינו ע"כ' המלה סלע לעני
הקשה ר' ת' דכפ"ק דהגיגה אמרין ומלואו רעות רעות ולרות זה המנוול
משות לעני בשעת דוחקו ואומר ר"ם דהתם מיירי שסולל ממנו הייטב אם
דחוק למכור ביתו או שדור על כך וזה ממנו לא היה מוצא
למכור היה מיקב מעליו והיינו לרות רעות שצריך למכור בזה : ומספיד
הכל ומסיק עלה דהיינו דאמרי אנשינו זולל לעלל לא בכוח : כלומר לקנות
תנובה אין ממנו לאין מנוחה תלמי' שכיחא שדוחקין אותו למכור שמו
תלמוד זכנו' ורש"י פירש שם בענין אחר :

בלא

שחט למולין ולערלים כשר ה"ר הרי הן שנטליו שלא טעו זעגל
ועוד הא אמרי' אפי' כותי ועוסק בחורה הרי הוא ככה"ג וי"ל
דשחט לתולים ולערלי' דכלל ערלים נמי לשמים משא"כ בו' עכ"ל
ועוד נראה הא דטבו"ס ועוסק בחורה הרי הוא ככה"ג וי"ל
מיחזית דוקא שנוסק בו' מלוח דידים אבל בעוסק בכל החור' חייב
מיחה וא"ל ולמה לא היה דין משה ק' וי"א מיד כש"ל הקצ"ה
רד כי שחט עמך גו' וי"ל כדאמרין במדרש אפרש שלא היה משה
מאמין בקצ"ה שאל" כי שחט גומר אלא הודיע לישראל שאצילו
יהיה אדם שומע מפי יחידו נאמן לו אזור לקבל עדותו ולעשות
דבר ע"ז ובעל עיקרים מאמר ד' פ' ס"ו תיך שהדבר הנראה
לעניים מלער אדם לער גדול יותר מהידוע' שהאדם יותר מתפעל
מהעורגש בחוש יותר ממה שיתפעל מהגודע בחימתות כו' ע"כ גס
עיון זהו גסאר מפרשו החור' וק"ל : *אשר שברת יישר כחך
ששברת ה"מ למנחת שער' ח"ג אשר שברת כולה יתור' דקרא
הוא דהי פני ליה צינה שכתב על הלמות הראשונים דודאי הן
שער וכמ"ס ויפסול שני לוחות אבנים כראשונים ולא כתב ששבר :

א"ר רבה לרבה בר מארי מנא הא מילתא דאמור רבנן
בני בניס הרי הן כבנים אילימא מרביב *הבנות
בנותי והבנים בני אלא מעתה והצאן צאני ה"ר אלא
דקנית מינאי ה"ר דקנית מינאי אלא מהכא *ואחר בא
חצרון אל בת מכיר גלעד ותלד לו את שגוב וכתיב
*מני מכיר ירדו מחוקקים וכתיב *יהודה מחוקקי :

מני מכיר ירדו מחוקקים ולא מלניו לימור מבני בניו אלא מבני בתו דהא
כתיב קרא אחריכא יהודה מחוקקי ולא משמחת לה דליתו מתריוויו
אלא הכי דנפיק מחוקקים מתלרין מבחו של מכיר אלאה בני בתו כבניו :
מהרש"א ואחר בא חצרון בו' וכתיב מני מכיר גו' מחוקקי
וגו' כנראה מפרש' דעיקר הראייה מהנך קראי
אל כל מהאי קרא קמא גופיה למוד דד"ס יש להציג ראייה דכתיב
בסיפא דענינא כל אלה בני מכיר גו' וכיון שנקראו בני חצרון
מכת מכיר בני מכירימוכת דבן בתו כבני' ל"ל דמני מכיר מחוקקי
כו' היא ראייה שנייה ודו"ק :

תנאי רבי יהושע אומר נשא אדם אשה בילדותו ישא
אשה בזקנותו היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים
בזקנותו שנאמר *בבקר זרע זרעך ולערב אל תנח ירך
בוים' רבי עקיבא אומר למד תורה בילדותו ילמוד
תורה בזקנותו היו לו תלמידים בילדותו יהיו לו תלמידים
בזקנותו שנא' בבקר זרע זרעך וגומר אמר שנים עשר
אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת ער
אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהנו כבוד זה
בזה והיה העולם שמש עד שבא רבי עקיבא אצל רבותיו
שברו ושאנה לרבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי
שמעון ורבי אלעזר בן שמעון והם הם העמידו תורה
באותה שעה' תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת אמר רב
דבא בר אבא ואיתימא רבי חייה בר אבין וכלם מתו
מיתה רעה מאי היא אמר רב תמן אסכרה :

י

שם
ע"כ
ברא'
לא
ד"ה
ג' ב'
שפוט'
פ' ל'
ט'
וקח

כא
שם
קס"ה
י'

הבא על יבמתו פרק ששי יבמות

לומר במאי דכתיב לא טוב היות האדם לבדו דשאינן אד"ה שאם לא נשא אשה לא היה מתקיים העולם כי אדם אין וזולתו ולכן לא טוב אם יהיה האדם לבדו אבל בדורות הבאים אחריו חתף ע"פ שאלו"ו לא יאשו נשים מ"מ אפשר לעולם להתקיים ע"י אחרים אפשר שהשרוי בלא אשה לא יימנע ממנו העוב לזה אמר כל השורץ לא יאכל מ' שיהיה מ' שריר בלא טובה והכריח בן מדרגתו לא טוב היות האדם לבדו ומספיק היל"ל לא טוב האדם לבדו ומדקאמר לא טוב היות האדם משמע הכי שכל ימי היות העולם לא טוב אינו שרוי בטובה אם יהיה האדם לבדו ויבמדת אחר עוד שרוי בלא עוד כל דאיתא לו מדבריו"ל לא אשה עוד כנגדו אמר משמע שאין העור חלוי באשה אלא אעשה לו אשה ואם זכה עוד כלומר יתקיים בידו העור שהיה לו מתחלה קודם הכשולין ואם לא זכה כנגדו שיכטל אותו עוד בסיבתו ומדקאמר אעשה לו עוד משמע דקודם לכן אין לו עוד כלל ועכשיו עם האדם חסדו לו עוד ואם לא יתמיד לו אותו עוד ואם לא זכה כנגדו שכנגדו חסדו האשה לנטל העור שהשיב מתוך היוצ והרי הוא עובר ויטל לו כיון שלא זכה אין שם י"ה משותף ביניהם הרי הוא כאלו לא נשא אשה ושרוי בלא עוד ככתלה: שרוי בלא שמה שנה ושמתה אהה ויחזק ב"ל שהוכיח מכת הקדושים שיש בנסוק לו דלעריניהו ואכלת שם ושמתה אהה ויחזק לפני ה' אלהיו ולמה הפסיק ואמר ואכלת שם לפני ה' אלהיו והדר קאמר ושמתה אהה ויחזק שהרי גם האכילה היחה לו וליחיו שהמערב ואכל להם ולגשים ולכל האדם וא"כ למה לא אמר אהה ויחזק בענין ואכלת אלא בענין השמחה בלבד לכך הוכיח דאין לו שמה אלא בהיותו איש ויביתו ומי שאה שרוי בלא אשה שרוי בלא שמה וה"ל קרא ואכלת שם לפני ה' אלהיו ולא הוכיח שם ביתך לפי שם מי שהוא שרוי בלא אשה הוא מחויב להעלות מעשרותיו לירושלים ואכלת שם אע"פ שאין לו בית אבל בענין השמחה אחר ושמתה אהה ויחזק לומר שאין לו שמה בכל זמן אלא כשהוא נשוי אשה וא"כ יש שמחה בית בהיות אהה ויחזק אבל אם הוא שרוי בלא אשה נהי דמקיים המצוה של ואכלת שם לפני ה' אלהיו דלא כתיב הכא מחויב ויחזק והוא לבדו מקיים המצוה לאכל מעשרותיו לפני ה' אבל שמה ליכא כי שהרוי בלא אשה שרוי בלא שמה ואינתי ושמתה בימי שהיה אהה ויחזק ויבמדת אחר שרוי בלא כפרה ש' וכפר כעוד וכו' וראה דאילו לשיטת המאנה דחנן בעצת ימים קודם יוה"כ מפרישין כ"ב ר"י אומר אף אשה מתקנין לו שמה חמות אשתו בלא וכפר בעדו ובעד ביתו וכו' ביתו זו אשתו משמע שאינו ראוי לכפרה אם הוא שרוי בלא אשה ויליף לה מדאשכחן בפר של"ב שהיה מחזרה על עמלו ועל ביתו זו אשתו ולא היה מחזרה עליו בידיה של כל ישראל שהחזרה עליהם על ראש השעיר היינו מאוס שאשתו עולה כמותו וכפרת עמלו חלוי בה: שרוי בלא ברכה דכתיב להניח ברכה אל ביתך דייק הכי דהיל"ל וראשית ערובותיכם תחניו לכתך להניח ברכה בביתך מאי א"ל ביתך אלא הבונה למור כיון שהברכה חלוי באשה והשרוי בלא אשה שרוי בלא ברכה אמר שרירי לתת חלה וראשית ערובותיכם לכתך כי מתוך כך יניח ויחן אורח הברכה אל ביתך זו אשתך לכתך את מעשה ידך כי מתוך נתינת החלה תחנה הברכה אל אשתך הרי שאין הברכה מצויה אלא בהיותו נשוי אשה ע"פ שדקדק בסוגי בלשון רש"י וראשית ערובותיכם תחניו לכתך וילך בלשון יחיד להניח ברכה אל ביתך היל"ל בסוגיין ולא עוד אלא שאין ביתך דקאמר הוא מיותר לגמרי ולכן דרש שם לגמרי שהרוי בלא אשה שרוי בלא ברכה וה"ל ראשית ערובותיכם תחניו לכתך כיון מי שיש לו אשה ויניח מי שאין לו אשה הוא מחויב להניח חלה לכתך ולכן דבר בלשון רבים ואמנם בענין הברכה אחר להניח ברכה אל מי שהוא נשוי אשה והוא להניח ברכה אל ביתך זו אשתך מי שיש לו בית יניחו לו ברכה אבל מי שאין לו בית אין לו ברכה אע"פ שהיה לתת החלה גם הוא לכתך ויבמדת שר' סימון אמר אף בלא שלום שנה ואחרים חלה לכתך ואחרים שלום ויפתק שם ממת יתר השקוק מאחר שכבר אמר עליו הכרמלה ונאחם אל נבל ושאולתם לו בשמי לשלום מה נזר לומר עוד ואחר שלום היל"ל ואחרים כל לתי מ' לעשירי שהוא בכל וביתך שלום וכל אשר לך שלום והרי כאן שאלת שלום לו ושאולתם לו לשלום שלום ביתו מצינדר שלום ואח"כ שלום כל אשר לו מוכל אשר לך שלום לזה פירשו ואחר שלום שהוא על אשתו וכלל לאשתו

מהרש"א בלא שמה בו דכתיב ושמתה אהה ויחזק דלפי משמעות הל"ל בני ביתך אבל אשתו קרוי ביתו של אדם כדאמרין בעלמא ולפי שמי שיש לו אשה יש לו מקום דירה ובית לשמה בו נקט העור א"ה דיקה במקום שמה דאמרין הכא ואין לפרש הקרא שהמצוה היא כך שימנה הוא עם אשתו באכילה מעשר שני בירושלים כדאין דאין האשה מייבנת צמלות ראהו וכי משום אכילה מעשר שני ינטרן להעלותה לירושל' ברוב שנים שהמעשר שני נוגע בו אלא דהכחזר לא השמיט לנו אלא שלא יהיה לו שמה בלא אשתו עמו שם ודו"ק: להניח ברכה אל ביתך הכא איכא לפרושי לפי פשוטו בכל דבר שצריך ואפשר כיון דסמך ליה האי קרא ביחוסא למלות חלה ולא כ"כ לעיל מייבנת צמלות משמע ליה דביתך זו אשתך דמלות חלה מוטל עליה ביותר כדאמרין פרק ב"מ וק"ל: ותושיה בו קרא התורה במקום הזה הושיה ע"ש שהיא מתשת כמו של אדם וא"ל לו לעסוק בשאר זכריו אי לאו שאשתו עמו וק"ל: חשובב גבר ר"ל שאשתו משמרתו מן החטא ומלחמת יפה"ר שהוא נקרא שונאך גו' כמ"ס אם רע שונאך גו' כמו החומה שכוננת העיר ושומרת מן הסוגיא: **כל הירורע בלאשתו שהיא יראת שמי' בו** עיין פרש"י שהוא דריש שלום בלאשן שלימה והוא דחוק ונראה לפרש שהכחזר עם ירא שמים מדרש אם ידעת כי גם היא יראת שמים ושלוס אהלך דהיינו ששם שלם שהוא שם י"ה אחסך כדאמרין בסוטה אם זוכין השם י"ה ביניהם וא"ו ופקדת גו' ומאן דדריש ליה ציואל לדרך דהיינו הולך לשלוס בדרך וא"ו ופקדת גומר ולפי דרשה זו לא אצטרך למדרש ולא תמטא ואם אינו פוקדה תמטא כדדריש לעיל אלא לפי דרשא דהכא כדמסיק אפי' סמוך לווסתה קאמר דא"ה לא תמטא ודא"ה חטא הוא ציואל וילך לדרך ומאן דדריש ליה ציואל את אשתו בו דהיינו כי שלום אהלך ופקדת נוך דהיינו בני ביתך שתדריש בדרך ישרה בו ולא תמטא שלא תצויה ליה חטא ומכזהו יותר מגופו דהיינו להלביש בגדי מכובדים יותר ממנו כדאמרין קרי למאני מכבדותיהו וק"ל: עליו הרבה או אומר אז תקרא גו' עיין פרש"י פר' הנשרפין וי"ל אמאי לא מיייתי קרא דלעיל מייניה אז יבקע כשאר גומר דהוא קרא כתיב בחר כי תראה גומר ומצטרך לא תתעלם דדריש מייניה כל הני ואפשר דכל הני הוא שם מעשה הטוב דנקט לעיל מייניה אבל שם דהמלות לעני בשעת דחוקה דקאמר אינו גדול כ"כ דלא היה לו להזמין מלעזרו עד שעת דחוקה כמ"ס כי ימוד אחיך ומטה גומר והמחזק בו אל תניחחו שירד ויפול בו כפרש"י בחומס לזה פרש"י דהיה דפ"ק דתגיגה שהציול תפוסות ע"ש בזה מיירי הקרא כי תראה ערום גו' דלא היה לו להזמין כ"כ עד שיראה ערום מתם ולכן אמר סיפיה שבר צמדה זו שאלו החוקת בו קודם שטעם ידו כ"כ גם היה שברך כן כמ"ס ערום הקרא וא"י אענה גו' אבל השתא שלא החזקת בו עד שירד ויפול גם אני לא אענה עד שתקרא לי ודו"ק:

הר"י שהיה בלא אשה שרוי בלא טובה וכו' הניאור נראה לע"ד דר"י שהשיעור שכל השרוי בלא אשה שרוי בלא טובה משום דאפשר

הרי גם הוא אינו נקרא אדם דהמליד מוליד צדומה והוא הענין
 בעלמו שאמר כל אדם שאינו לו קרקע אינו אדם כו' דהיינו שאין
 לו קרקע מיוחדת לדירה ולפנסתו כמ"ס התוספת לקמן אינו
 אדם דהוה כמו הרמות והשנין שאין להם דירה מיוחדת בצדק
 והוא ענין קין שא"ל הקב"ה אחר שהיה עובד אדמי ארורה האדמה
 גו' לא תסופך תבכה לך נע ונד תהיה בצדק שלא תהיה לך עוד
 קרקע מיוחדת ובפרקי ר"א אחריו ויולד צדמותו מכאן אהיה למד
 שלא היה קין לא מדמותו ולא מלצמו עד שגורל שח ויחינו שגורל
 מן האדמה שהיה מיוחדת לו כי האדם נקרא ע"ס אדמה וק"ל :
 כתיב כנגדו כו' רש"י צדמות הציוא ל' ראשון וכתב הרא"ס
 ולשנא קמא יס לפרש נמי כנגדו מל' נגידה ומלקות וע"ס צדק
 ואין זה מחזור דא"כ לא ה"ל לתלמודא לשנות הלכות דצלישא
 קמא קאמר לא זכה כנגדו וצלישא צדק קאמר לא זכה מנגדו
 וגם רש"י לא פי' כן מלשון נגידה ומלקות אלא צלישא צדק גם
 מ"ס הרא"ס דלישא קמא ספר דיש אס למסורת ומ"ה לא דריש
 ליה אלא מלשון נגידה ומלקות הוא תמוה דהא מלשון נוכח לא
 מלינו ג' כ"ו י"ד צלשון כמו נגד ההר והרבה כמוהו וע"כ נראה
 דללישא קמא דריש כנגדו מלשון נוכח כדרך הלוחם עם חתיו
 להעני נגדו כמ"ס גם הרא"ס צפי' ראשון ואין להקשות גם לפי
 דצדקו לעיל כיון דנגד מלשון נוכח מלינו כמ"ס צל א"י ד"ד דהיינו
 המסורת וגם המקרא מסייעו א"כ ללישא צדק אמתאי נדרשהו
 לפי המסורה לחוד דהיינו מלשון נגדא ומלקות דכה"ג אמתין
 צפ"ק דסנהדרין גזי חלב וגזי יראה דרשנין המסורה אף על גב
 דהמקרא והמסורה כי הדדי נינהו דוק : פשתן כו' זכר אלו צ'
 דברים לפי שהם עיקר חיי וזכרי נפש שכל עולמו של יעקב לא צקש
 רק ונחן לי לחם לאכול ונגד ללבוש והאשה היא עוזרתו צק :
 מלמד שבא כו' כתב החוקניו וז"ל שנתעברו קודם שצא עליהן
 דאלת"ה הא מתעקרו צדיא אדם עכ"ל איין זה מספיק דהא
 משנתעברה צדמה אינה מקבלת זכר ואפי' זכר אדם כדמוכח פ"ק
 דצבורות ואפשר לומר שנתעברו וילדו צו ציוס קודם שצא עליהן
 דהא חוה נמי ילדה צו ציוס כדאמרין פר' אח' דמ"נ בעל הנחמן
 כתב שאין זה בשמענו שצא עליהן בחששים שא"כ כו' אלא לפי שלא
 היה לו זוג היה חפץ לחפש ולצדוק בכל החינים אס ימאכ עוד
 מין אחד צל עזר וכיון שלא מצא לא נתקדשה כו' עכ"ל : שתי
 בריכות כו' לכאורה מכל משפחות גו' מרצויא דכל דריש אפי'
 משפחות האסורות לצא בקהל יצרינו צד נקיצו' שלהם דעמוני ולא
 עמונית מואבי ולא מואנית ואף יס לקדקד דמשקרא דריש ונצרכו
 מלשון הצרכה לצדק דרשו ליה מלשון צרכה ממש : אפילו
 משפחות הדרות בארמה אין מתברכות אלא כו' וע"כ
 נראה דמלתא צדנפי נפשה הוא צא לדרוש כל דמשפחות גומ' כמו
 שדרשו כל דגוי כו' כמ"ס התוספת והשתא אפשר דמשקרא לאו
 מרצויא דכל דריש אלא משום דכל היה קדש דכתיבי כיוולא צוה כמו
 והצרכו צדעך מתפרשים כי אדם אומר לצדו תהא כצרכה
 תהא כאפרים ומגשה אצל הכא סינה הכתוב למכתב ונצרכו מלשון
 נפעל ע"י אחרים דהיינו שיעשה הקב"ה מהן שתי ברכות כדכתיב
 או מלשון שיתצרכו מן השמים ודו"ק :

מ"ב

לאשמו ככלל ואחיה שלום מפי' שהשירו צלל אשה שריו צלל שלום
 ואין שלום לאדם וזולת אשהו והשתא נומא ושלמה לו בשמי לשלום ואמרתם
 כה כדברים האלה למי שהוא צלל העשיר ואחיה תהיה שלום דהיינו אשתך
 שהיא צללית ככלל אשה ובאין ככללים איס ואשמו ויביתך שלום הוא על אחר
 פני ביתו גדולים וקטנים וכל דשר כך ואחר כך על הלא ועל הממונ וכל
 אשר לו מוכני ור"י לא אמר שריו צלל שלום דסבר קרא כפשיטה הוא ואחיה
 שלום עליו וכל ביתך שלום על אשתו הרי שיש שלום לאיש צלל אשה וזע"פ
 שכבר אמר ושלמה בשמי לשלום וחור ואמר ואחיה שלום הוא שמתחלה ליה
 אחים שישאלוהו בשלום וכל דשר כך ואחר כך ליה אחים שישאלוהו כה
 דרך פרע לכל אח' ואחיה שלום ויביתך שלום וכל אשר לך שלום : המנהג לעני
 וכו' עליו הוא אומר אז תקרא וכו' וקשה כיון דקמי האי קרא כתיב אז
 יבקע כספר חורק וגו' למלה לאמר עליו הוא חור אז יבקע וכו' דהא אחי
 בתריה דכי תראה ערום וכו' וישאל משום דכתיב קרא כתיב והלך לפניו
 דקדק דאית ביה מליה לעני דבקרא דכי תראה ערום ליכא מליה לעני אלא
 מלכים ערומים להני חיימי קרא דאז תקרא דהוא בתריה דהלך לפניך
 דקדק דסמין ליה אז תקרא וכו' יענה :

בג אמר רבי אלעזר כל יודיו שאין לו אשה אינו אדם
 שנאמר *וזר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם*
 אמר רבי אלעזר כל שאין לו קרקע אינו אדם שנאמר
 ה *השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם* ואמר רבי
 מילס אלעזר מאי דכתיב *אעשה לו עור כנגדו* וזה עוזרתו
 קצו לא וזה כנגדו ואיכא דאמרי רבי אלעזר רמי כתיב
 ברה *כנגדו וקרינן כנגדו וזה כנגדו לא וזה מנגדו* אשכחיה
 רבי יוסי לאלירו א"ל כתיב אעשה לו עור כמה אשה
 עוזרתו לאד' אמר ליה אדם מביא חטין כוסם פשתן
 פשתן לובש לא נמצאת מאירה עיניו ומעמידהו על
 פס רגליו ואמר רבי אלעזר מאי דכתיב *וזאת הפעם עצם
 מעצמי ובשר מבשרי מלמד שבא אדם על כל בהמ' וחיה
 ולא נתקדש דעתו עד שבא על חוה ואמר רבי אלעזר
 פס י מאי דכתיב *ונצרכו כך כל משפחות האדמה א"ל
 הקב"ה לאברהם שתי ברכות טובות יש לי להבריק כך
 רות המואביה ונעמה העמונית כל משפחות האדמה
 אפילו משפחות הדרות בארמה אין מתברכות אלא
 בשביל ישראל *כל גויי הארץ אפילו ספינות הבאות
 בגליל לאספמא אינן מתברכות אלא בשביל ישראל :
 כנגדו חלוקה עליו וסודות דצדקו : כתיב כנגדו מדלל כתיב
 יו"ד לשון נגידה דמלקות : חטים כוסם צדמיה : זאת
 הפעם מכלל דפעמים אחרים שומע ולא עלו דעתו : שתי
 בריכות כמו מצדך את הגפן : רות המואביה ונעמה
 העמונית יאלו מהן מלכים ונביאים נעמה אמו של רחבעם ואלו
 ממנו חזקיה ואסא ויהושפט דליקים גמורים וישעיה הנביא
 דאמר מר אמונן ואמניה אחי הוי :

תוספות אפילו ספינות הבאות בגליל לאספמא מכל דריש שצא לרצון
 אפילו הקדש שאין עומדן א"ל מעט צדקן :
מהרש"א אינו אדם כו' הוא מצבור ע"פ מ"ס פ"צ דעירובין
 כל אהן שנים שהיה אדם הראשון צדויו הוליד רוחין
 שדין ולילין שאמרו ויחי אדם ק"ל שנה ויולד צדמותו צללמו מכלל
 דער השתא לאו צללמו אוליד ולפי שכל המוליד מוליד צדומה וזה
 שאין לו אשה הרומז ושידן מתממין צו ומולידין ממנו רוחין שדין

הבא על יבמתו פרק ששי יבמות

הרי"ף מ"ד אעשה לו עזר כנגדו וכו' נראה שהקשה לו דאם הונה אעשה לו עזר שחשדו חמיד כנגדו לעשות לו זרמי ביתו הים לו לומר אעשה לו עזר כנגדו כדאמר שו"ת ה' לנגדי חמיד מאי כנגדו לו"א אעשה לו כפי מעשיו אם זכה היה עזר ואם זכה היה כנגד ראונו חלקה עליו וסותרת דבריו במה אשה עוורוהו נראה שהקשה לה' ויסי כיון שאשה נכרחה לפניה ורביה ה' ל' אעשה לו אשה כנגדו כמ"ס בנרית האדם פיעה אדם כך בנריתא האשה יאמר אעשה לו אשה ועוד שבגנין פריה עוררה אינו עוורוהו אלא משניהם יאו לבשר א' להוליד ולדות ואין כאן במה עוורוהו אלא בחיובי הבית שהיא מתקנת לאדם י' מ"ד ונכרו כן בריכות עוורוהו וכו' נראה שהקשה לו שם הוא לשון ברכה היל' והחברו כן כמ"ס לו המלך ה' בשעת העדקה של יתכן והחברו בורע כל גויי הארץ מאי ויבדכו נקט הכא אלא לרמז שמי בריכות עוורוהו הוא לשון מנדר הגון : אפי' משפחות הדורות באדמה וכו' פי' ישראל הם דרים למטה ועל השמים כבודם מלך התורה והצוות אצל עכו"ל אין להם חלק אלא למטה בארץ והם מתחברים בשביל ישראל : אפי' סיגות הנאות וכו' פי' תוס' דמכל דריש שם לרבות הק' שמים עומדות אלא מעט שאין קושה דלא דרים הכי מכל משפחות האדמה ויש לתרץ בדקדוק אחר היכי אמר אפי' משפחות הדורות באדמה אינם מתחברים אלא בשביל ישראל דלא לא הזכיר כאן ישראל ונאכרס משתעי קרא לך הכי קרא דכל גויי הארץ דכתיב ביה והחברו בורע כל גויי הארץ חורעו הם ישראל הוי בשבילם הם מתחברים ומינה קאמר נמי משפחות הדרים באדמה שמתחברים בשביל ישראל אע"פ שלא הזכיר שם ורע לפי דלפנין בריכות המשפחות מברכות גויי הארץ :

כד ואמר רבי אלעזר עתידין כל בעלי אומציות שיעמדו על
הקרקע שנאמר *וירדו מאניותיהם כל תופשי משוט בלחים כל חובלי הים על הארץ יעמדו' ואמר רבי אלעזר אין לך אומנות פחותה מן הקרקע שנאמר וירדו רבי אלעזר חזייה להחייא ארעא דשרי ביה כרבא לפותיה אמר ליה אי תשרייה לאורכיך הפוכי בעיסקא טב מינך ' רב על לבני שבילי חונוה דקא נייפין אמר להו אי תנפו אי תניפו הפוכי בעיסקא טב מינך ' אמר רבא מאה וזוא בעיסקא כל יומא בשרא והמרא מאה וזוי בארע' מילחא וחפורה ולא עוד אלא מגניא ליה אארעא ומרמא ליה תיגרא ואמר רב פפא ורע ולא תובין אע"ג דכי הדרי גינהו הוי כבונן ולא תירול ה"מ ביסתרקי אבל גלימא לא מתרמי ליה כדבעי' טוס לבין תשפיץ שפיץ ולא תבני שכל העוסק בבנין מתמסכן קפין ארעא מתון נסיב אתת' נחות דרגא ונסיב אתתא סק דרגא ובחר שושבינ' : שיעמדו על הקרקע יניחו אומנותם לעסוק בחרים ונקליר : וירדו מאניותיהם כל תופשי משוט על הארץ יעמדו וירדו לשון ירידה עניות : דשרי ביה כרבא ורע כרוב ל' א' כרבא חרישה כמו כרוב ותיי כמה דמסקי חטלא מני כרבא : לפותיה לחומה הערונה : אי תשרייה לאורכיך כלומר אפילו יחזור ויתירשנה לא יועיל כלום לפי העסקא : הפוכי בעיסקא טוב להרתיב יותר : דקא נייפין הרוח מנשבן זו זו : אי תניפו כמה שחרלו תוספו און חטולת צדסם לפי פרקמטול : תניפו לשון הניפי לי צנינפס : חפץ ששכרה מועט ואולי עשבים וחזיו צמח חפורה ירק מן החצובה עד שלא הביא' שלים : מגניא ליה אארעא לשמור כל הלילה : ורע חפזה לאכילה ציחק : ולא תובין לא חקנה חפזה מן הסוק : ואף על גב דבי הדרי גינהו אפילו

הרי"ף אין לך אומנות פחותה מהקרקע שאל' וירדו אע"ג דוירדו הוא מאניותיהם ועל הארץ יעמדו ויהיה להם עמידה הוי שאין ירידה בקרקע אלא ירדו מהאניות ויעמדו על הקרקע ואח"ל דכיון שלא אמר על הארץ יעלו אלא יעמדו משמע שיעמדו בידיהם מ"מ יש לו ללמוד שהקרקע היא ירידה אצל שאין אומנות פחותה ממנה מ"מ דיוק דהל' וינא' מאניותיהם

תנין צול וקרקעך אינו חסיד ואין לך שכן לפי השער אפילו הכי הני מחברין ברכה מזויה בדבר שאין לוקח דמיו' ואין כלה מהר : ברכה פוס' : זבין ולא תירול מכור כלי תשמיש והשחמם דמים בפרקמטול קודם שחבא ליד עניות : ביסתרקי כלי הבית טאפי' ד' זע"י : אבל גלימא שהיא עשויה להכבד בלישמה לא ימכר דלמא כי הדר בעי לא מחרמי ליה הגונה כמות' ונתנ' הקס על פירס' דמאי שאל נקט ביסתרקי טפי משאר מילי ונרא' לה' כפר' דחידול ענין ארונה כמו סתר דוללי צוקא כלומר קנה בגדים ולא תארוג כי יותר תריוח בקנין מציאריה אצל גלימ' טוב לתרוג דלימור לא מחרמי ליה כרוננו ע"כ תוס' : טוס חרגוס של סתום כמו סתום פלסחים טומיונו שלסחסי : טוס ולא תשפיץ אם יש לך חדר קטן צותל רעוע סתום אותו מיד ולא תרחיב צנבד לשפך זו טעם ולבנים הרב' ליפסו : שפיץ פלסטי' ד' זע"י ואם צעל נפס אהם להנאות צנינך הרחב הקבד ושפלוה להיות יפה : ולא תבני לא תפיל את הכותל ותצננו : מתון נסיב אתת' המון עד שחצודק מעשיה שלא תהא רעה ונקטרניח : נחות דרגא ונסיב אתתא שלא תקח אשה חסובה ממך שמה לא תתקבל עליה : שושבינא אוהב טוב צמר לך הדס חסוב להדבק אחריו :

תוספות אין לך אומנות פחותה וכו' אע"ג דאפי' קאמר לעיל כל אדם שאין לו קרקע אינו אדם יריד לומר קרקע צננות עליו בית שידור זו וגם לצורך מונוחיו כדאמר רב פפא בסמוך ורע ולא תנין והכא חיירי באדם שיעקר אומנותו בקרקע ע"כ : **מהרש"א** בעלי אומניות בו' ר"ל סינינו אומנותן החסובה לעבוד עבודה השחוקה מכל צדע"ז דהיינו עבודת קרקע שכל עמלן לעמיד לא יבקש רק עבודת קרקע לצורך דירתן ומנוחתן כמ"ס הקוסמות ואמר שאין לך אומנות פחותה צדע"ז מעבודת קרקע שנאמר וירדו דלמי ענינו הוא היסד דמינשה לים נאמר וירדי הים באניות גו' אצל כחצ כאן וירדו מים ליבשה ע"ס הירידה מאומנותם החסובה לפחותה דהיינו עבודת קרקע ועד"ז יש לפרש מ"ס פ"ק דסוטה וימרו את' חייסם בעבודה קשה צמות' וצנצנים ובכל עבודה צדקה צחמלה צחומר וצנצנים ולצדק צכל עבודה צדקה כותחם צוק כמ"ס שהוספו ציון בעבודתם יותר מאומנות חומר דהיינו עבודת קרקע צדקה כהיא העבוד' השחוקה מכל אומנות וק"ל : מאה וזוי בעסקא בו' לכאורה הם סותרים מ"ס צחר הכי צמטלת מי שיש לו קרקע ורע ולא תובין בו' קצוך זבין ארעא בו' אצל הוא מיושב לפי דברי הקוסמו' דהכא חיירי באדם שיעקר אומנותו בקרקע לכך נסמנו אלו המאמרים לכאן וק"ל : מתמסכן בו' נקט האי לינשה ע"ס מ"ס פ"ק דסוטה ערי מסכנות דלמחר מר כל העוסק בצנין מתמסכן ואמר מר היינו הכא וק"ל :

הרי"ף אין לך אומנות פחותה מהקרקע שאל' וירדו אע"ג דוירדו הוא מאניותיהם ועל הארץ יעמדו ויהיה להם עמידה הוי שאין ירידה בקרקע אלא ירדו מהאניות ויעמדו על הקרקע ואח"ל דכיון שלא אמר על הארץ יעלו אלא יעמדו משמע שיעמדו בידיהם מ"מ יש לו ללמוד שהקרקע היא ירידה אצל שאין אומנות פחותה ממנה מ"מ דיוק דהל' וינא' מאניותיהם

קנז

כה אמר רבי אלעזר בן אבינאי אין פורענו' בא לעול' אלא

ממירי דקשי ממותא' ומי איכא מידי דקשי ממותא נפק

לֵאמֹר אֲנִי הָיִיתִי בְּיָמָיו וְעַתָּה אֲנִי בְּיָמָיו וְעַתָּה אֲנִי בְּיָמָיו

מצערא ליה למר אמר לי' דיינו שמגדלות בנינו ומצילות

מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנאמר *יהי

בשביל ישראל ליראם כדי שיסורו חששם: ח'מצי' מין קטני':

אחיה לא תעביד הכי דצר סקר הוא וכתיב למדו לשונם דצר סקר:

גבה שלח לחכול עמו ומלערתו :

לפי עניינו שמדבר צא"א אשר היא מזוהרים גומר אצל אינו צו נזות

יִרְגִּיל הָאָדָם בְּכֶךְ   לֹא יֵאמָר שֶׁקֶר גַּם בְּמָקוֹם הַזֶּה וְהָ"ד לַמִּדָּוָה

דארי"ף אח לא תעביד הכי שנא' למדו לשונם דבר שקר וכו' מה שלא חשב
 על יצאנו לא לתקן דברנו כמו שחשב על דני בני חבוב לומר

מִדָּבָר שֶׁקָרָא חֲזַן רַב עֲנִינוּ שֶׁהִיא רוּחַ בְּעַד־שֵׁים וְחוֹמֶר הַפֶּךְ רוּחַ שֶׁחֲזַשׁ

או מוצא * מצא דכתיב מצא אשה מצא טוב * מוצא

דאמרי אינשי בחברת וואס כסילת וואס רבא קשה אשה
 דאס איז געווען * כלל מנהגים ונהגים ונהגים

אשה טובה שדכתוב משבחה אי בתורה משתעי קרא

אִי בְּנֵיהֶנּוּם מִשְׁתַּעִי קְרָא כִּמָּה רַעָה אִשָּׁה רַעָה שְׂגִיֵּהֶנּוּם

מר עוקבא זו אשה רעה וכתובת' מרובה במערבא אמר' יד וימינו וימינו חלונ' ברחמי

אדם כמה נשים על אשמו ע"כ : סגריר יום צדק ורוח : דלף

מדרש"א מצא או מצא בו"ר"ל מצא קאי על האיש שמלא

בפרק איזהו נסך כל שאשתו מושלת עליו לו עק וחיוו נענה ורמז

הבא עד יבמתו פרק ששי יבמות

פ' ארום עונות שהיו מסוקקין ונסתמין בידו מתעלה נעוריו שנסתמין בשעת נישואין לא ימנעו שמתחיל' הם לו לגמרי אלא הם נעשים רגזין מה' שנסתמין לו כל ארום עונות וחתמות בזכות ומלות ויעלו לרגזין לפני ה' ואם ח' הוא להפך שישב לכסלה או אפי' מחילה לא יט לו לעונותיו הראשונים שעבטו מגלגלין עליו את הכל ונפרעים ממנו זה הדבר עמא' היתה כוונת בני מערבא שהיו שאלין לחתן מאלו כי היו רגזין להאי' ולהדריך את החתן בדרך ישרה שלא ישוב עוד לכסלה דכך היו אומרים ראה נתנו לפניך שני דרכים את הימין ואת שמאל את המוות ואת הרע יש דרך ישר לפניך ואז תקיים מקרא שכתוב מאלו אשה דהיינו אם תשחלל למלאך חן ושבט טוב צעירי אלהים ואדם לשמור מעותיו ואז יתקיים כך סוף הפסוק שאמ' ויפק רגזין מה' שדברי תחלת ועונות המתפקקין ונסתמין צעירי בשעת הנישואין כולם יהיו רגזין ויחשבו כמיות לפי ה' וגם יש דרך המוות לפניך שהוא אם תחזיק בדשעתך ותשוב לכסלה שאז נאמר עליך המקרא שאל' וימנעו' את מר ממות את האשה שהפסדת מה שברחת' בשעת הנישואין שמתחיל לך עונותיך ועתה בגלגל ארום עליך כדוע מעשיך וזכרתי עוד אתך בנודאי שדבר זה מר ממות וכיון שיש בידך לקיים מקרא מאלו אשה מאלו טוב או מר ממות את האשה ראוי לך שחזרת בחיים והכלת בנדי' ה' טוב לך וזהו כוונת בני מערבא באמרי לחתן מאלו או מאלו להביר לו שני עניינים שהם אפשריים להשיב בחמנו' הוויכוח כדי שהיה יתן אל לבו ויקיים מקרא שכתוב מאלו אשה מאלו טוב וזה היתה כוונת בני מערבא להכליל את החתן אל מאלו אשה טובה או רעה כי זה לא היה יכול עוד לחתן זמן כמו שנסתמין : קשה אשה רעה כיום סגירי יש לדקדק דהיי' כלך עורר ביום סגירי אבל סגירי לחודיה מה ריעותיה ואפשר דדרשין עורר על שני דברים על הדלף ועל אשת מדנים או דלף ממש כיום סגירי שהוא יום בדר רוח עורר את האדם כי אינו יודע אנה ילך ואין לו אס' יש צדית מפני הדלף או לו אס' יאל' לשוק כי הוא יום סגירי אין יאל' ואין צד וכן האשה רעה עוררת האדם כי אין לו אס' יש צדית והוא במחלוק' עמה גם אין לו אס' יאל' לחון כיון שהוא יום סגירי אין יאל' ואין צד ונמנעו שיהיה שום ליכס צדית במחלוקת קשה לו כיום סגירי שקשה לו ללא' לחון לבית כך קשה לו ליכס צדית עם אשת מדנים :

כשהיא אשה והוא איש כמ"ס והוא ימשול כך ודיינו טוב כמ"ס לא טוב היות אדם לבדו וק"ל : גרש לך גו' היא האשה רעה לאחר לגלל מקשה ליה הכא ומקשה ליה פומא כו' ומתדרא ליה גבה דרך לילנות : כיום סגירי שנא' כו' משום דלכאורה צדקא מיתה אשה רעה דלף סגירי ויום סגירי לא נקט אלא דלא הדלף עורר צדית ואמר דליון כן לא דעיקר הדמיון ליום סגירי שא"ל לצאת לחון ביום בדר רוח ולתכלל מן הדלף העוררו צדית כן האשה רעה א"ל להנלל מתנה וללכת מחון צדית כל שעה כדלקמן אשר לא יוכלו לצאת ממנה זו אשה רעה וכיוצא בו אמר טוב לשבת על פת גג מאשת מדנים גו' דהיינו צדית אי אפשר להנלל ממנה אם לא על פת הגג : שהביתו מושבחה כו' לכאורה נרא' שצדיתה היינו שמא' טוב אבל לפי זה אשה טובה אינו מפורס צדקא וגורא לפרס דאסיפא דקרא סמך פסיים ומשכמה ויפק רגזין מה' דהשתא מאלו אשה מאלו טוב היינו אשה טובה וכן כשנדרש על החורה אסיפא דקרא סמך ויפק רגזין מה' ולכך נדרש על החורה דלפי פשוטו ה"ל למכתב מאלו אשה טובה ויפק גו' אבל על החורה מתפרש מאלו אשה צדית אשה אמרתי לך צדית טוב דהיינו החורה שנקראה טוב או ויפק רגזין מה' ונמשלה החורה לאשה טובה שצדיתה לבעלה כמ"ס באשכחיה חשבה המיד וגיהנם נמשלה לאשה רעה שג' שוחה עמוקה פי ורה וקאמ' צדיקה' משעתי קרא הכא דלפי פשוטו מאי מר ממות אבל על הגיהנם מתפרש וימלא אני מר ממות שהוא מיתה בגוף את האשה שהוא הגיהנם שהיא מיתה נשמה וק"ל : בבגו נבל גו' הני קראי בגלות איירי אבל לקחו הדמיון כלשהו רעה וכמוכחה כו' מושלת כל האיש כאילו האויב מושל עליו להכעיסו ואין להנלל ממנו וכן צדית שמונותיו חלויין צדספו שיד המוכר חצוזה מושל עליו או שיעטלו שיערי שבר כפי' רש"י וקל להבין :

הרי"ף כיון ששאל אדם אשה עונותיו מתפקקין כו' יש לדקדק בו מנ"ל לרבי חמא האי דרשה דקאמר כיון ששאל אדם אשה עונותיו מתפקקין וע"ק דהיי' עונותיו נמחלין ומרוב ענין זה של מתפקקין ורש"י ז"ל פי' עונותיו נסתמין ומ"מ יותר ראוי לומר עונותיו נמחלין כי מה נפקותא היא היות' נסתמין וע"ק שאלת בני מערבא שהיו שאלין לחתן מאלו או מאלו לנקש להם טוב טעם ודעת איך אפשר לחתן בן לילה א' סמך לנישואין שיהיה יודע אם מאלו אשה טובה או אשה רעה כי זה לא יבין עד המחר היום ועוד קשה מה חועלת יש כשאלתם דמה נפקא אס' היא אשה טובה גם בלא דברים' היא טובה ואם מאלו אשה רעה מה בידו של זה לעשות ואחרי נחתיו נעוריו קא מנערי ליה ומה כוונתם בזה היצואר נלע"ד דרבי חמא הוקשה שפסוק אשה מאלו טוב ויהי' מאלו טוב ורגזין מה' ולמה תר לומר מאלו אחרת ויפק רגזין מה' ועוד למה שניה את עמיתו לומר ויפק רגזין ולא אמר וימלא רגזין מה' לזה דרש שהכוונה ללמוד שכתוב אדם אשה עונותיו מתפקקין ופירש רש"י ז"ל נסתמין והכוונה לומר שא"פ שהחתן מתפקקין לו עונותיו ומ"מ עונותיו אשר חטא אינם נמחקים לגמרי אלא כל חטאיו אשר חטא הם מונחים בקופסא ונסתמין שם לראות מה יהיה בסופו שאם אחר הנישואין הוא מתהלך בחייו דלוי ולא ישוב עוד לכסלה אלא הולך בדרך ישרה הם מחוללים לגמרי ולא חזרונה עוד כל חטאיו לרעה ואדרבה עליהם חיו וימיה שנחשבים לו זדונות לזכות אבל אם ח' ישוב לכסלה אחר נישואין ויחטא ואשם אז מגלגלין עליו עונותיו הראשונים וזכור יזכרם עוד זה נרמז בכתבם אס' האשה שחלל לגמרי בדרך נדון ומאלו טוב דהיינו סמך בדרך ישרה ועונה ועשה מלות וזכיות הנה אז ויפק נעשו רגזין מה' :

* בניך ובנותיך נתונים לעם אחר * אמ' רב חנן בר רבא אמר רב זו אשת האב * בגוי נבל אכעיסם אמר רב חנן בר רבא זו אשה רעה וכתובתה מרובה רבי אלעזר אומר אלו הצדוקין וכו' * אמר נבל בלבו אין אלה' במתנית' תנא אלו אנשי ברבריא ואנשי מסמנאי שמהלכין ערומין בשוק שאין לך משוקץ ומתועב לפני המקום יותר ממי שמהלך בשוק ערום רבי יוחנן אומר אלו חבראי אמרו ליה לרבי יוחנן אתה חבירי לבלל שגא נפל אמרי ליה מקבלי שחודא תריץ יתיב * גזר על ג' מפני ג' גזרו על הבשר מפני המתנות' גזרו על המרחצאות מפני אטבילה * קא מחטטי שכבי מפני ששמים ביום אירם שנאמר * היתה יד ה' בכם ובאבותיכם ואמר רבה בר שמואל זו חטוטי שכבי דאמר מר בעון חיים מתים מתחטטין :

אין אלהים מי שאמר אין אלהים קרי נבל : חברייא פריסים רשעים ומצוין ואין מכירין כבודו של ישראל : שגא כפך : ונפל מרוב לער שהיו צדי הסיסה מסורין צידם : אמרי ליה מקבלי שחודא לנבל גזירתא : תריץ יתיב ושמת : אמרו ל' על ג' גזרו אמר להם מפני ג' עזירות שהיו צדי בני צדל : גזרו על הבשר שלא יאכלו בשר שקועה אמר לקם מפני צעירי שצידים

שחולל
א יב

הבא על יבמות פרק

ששי יבמות

קנה

שהיו גזולים מתנות כהונה : חטאיו שכבי מוילאין המהים מקצריהם : ששמים ביום אירם צעזור שהיו ישראל שמים ציום אירם שמשקין עמה צל עליה וזה הגזר להחליל בהבכס ובאבותיכם ואבות' כבר תצו ומה מכה יש בהם חטאיו שכבי : מהרשיא זו אשת האב כו' בגלות איירי אלא דגם צו לקחו הדמיון שאשתו זאת מושלת על בניו הראשונים כאלו יד איוב מושל בהם ואפשר דמשמע להו למדרש כן משום דלעיל מיניה כתיב לאנך נתונים לאוייבך גו' וכאן שינה למתקב נתונים לעם אחר דמשמע דלאו צונו עכו"ם איירי אלא צעם אחר דהיינו משפחה מאס אחרת דמילתו לשון עס דכה"ג ונחתיך לקהל עמים גו' וק"ל : אלו הצדוקין וכה"א אמר נבל גו' נקרא נבל ע"ש שמנבל פיו נגד הקב"ה ודרש שמהלכין ערומין כו' ע"ש שמנבלין ומתעבין עלמן לפני המקום : ור"י אומר אלו חברי בו' עיין צערוך ערך חזרי שהיו כותרין פרסיום ורשעים היו מאוד כדאמרין בנמה דוכתי ואמרו גורו על המרחלאות מפני העבילה כו' הוא דחוק לומר שלא היו מקיימין צצבל עבילת מלוה ואפשר לפר' שלא היחה העבילה כמלווה כמו שצריך עבילה סמוך לחטיפה וכיוצא בזה ונמדה זו נענשו גורו על המרחלאות וכן מפני דמחנות דאין סבא של נתנו מתנות צצבל דהא תנן גורגין בין צצבין בין צח"ל אלא שמאלו עילה לפטר ממחנות כגון ע"י סוף עכו"ם ושמים ציום אירם שהיו מקלין בדבר צצבל מדאמר עכו"ם שצח"ל אינו עובדי כו"ם אלא שמנהג אבותיהם צדיקים ונענשו על השמחה זו נמדה שאלו לידו אבילות כדון קוצר עלמות אבותיו ומייתי מדכתיב בבכס ובאבותיכם כו' בעון חיים שמים צמקם שלא היה להם לשמוח צאים ליד איובל צקצור עלמות אבות וק"ל :

אמר ליה רבא לרבה בר מארי כתיב *לא יאספו ולא יקברו לדומן על פני האדמה יהיו ובתיב *ונבחר מות מחיים א"ל נבחר מות לרשעי' שלא יהיו בעולם הזה ויהטאו ויפלו בניהנם כתיב בספר בן סירא אשה טובה מתנה טובה לבעלה ובתיב טובה בחיק ירא אלהים תנתן אשה רעה צרעת לבעלה מאי תקטיה יגרשנה ויתרפא מצרעתו אשה יפה אשרי בעלה מספר ימיו כפלים העולם ענין מאשת חן פן תלכד במצורתה אל תשא אצל בעלה למסוך עמו יין ושכר כי בתואר אשה יפה רבים הושחתו ועצומי כל הרגוי רבים היו פצעי רובל המרגילי לרבר עבירה בניצוץ מבעיר גחלת ככלוב מלא עוף כן בתיב מלאים מרמא אל תצר צרת מחר כי לא תרע מה יולד יום שמה מחר בא ואינו נמצא מצטער על עולם שאינו שלו מער רבים מתוך ביתך ולא רובל תביא ביתך רבים יהיו דורשי שלומך גלה סורך לאחד מאלף כתיב ונבחר מות מחיים כתיב דהוא קרא דהואל ואינו נתונים לקצרה הילך יצחק החיים למות : א"ל הוי צצר לא קאמר שיהיו הן צורחין מות מחיים לא נביא הוא דקאמר לא מעט להם לרשעים שימותו ממה שיטעו ויחיו : מספר

בח
שם
ירמיה
ס

ס

מהרשיא כתיב לא יאספו גו' ורש"י פי' שם אע"פ שראוין המתים צצוין לרת החיים גדולה ממנה כו' עכ"ל ע"ש והדרש דהכל ומאן זה דלע"פ חסר מן הכחז גס לא הזכיר שצרת חיים גדולה ממנו וק"ל : בחיק ירא אלהים כו' ר"ל כן היה ראוי שצנתו לירא אלהים אצל המול משנה כדאמרין מ'יוס קודם וצרת הולד צ"ק מכריו צח פלוגי כו' ועוד יש לפרש כן לפי האמת וכמ"ש מה' אשה משכלת וצווג בני שהוא לפי מעשיו כדאמרין צרפ"ק דסוטה גס לפי זנות גדול אפשר שיטנה המול כמ"ש החו' סוף מסכת שבת : אשה רעה צרעת כו' ר"ל שהיא מכה בגוף כמו הפצעת דוכר ונקבה גוף אחד הם כמ"ש והיו לצצר אחד וקאמר דמ"מ רשאותו אינה קשה כ"כ כמו הצרעת דלריך פשוה אצל זו יגרשנה ויתרפא כו' ולא תהיה עוד אשתו כגופו ואמר אשה יפה כו' מספר ימים כפלים כו' עיין פרש"י שהוא דחוק ונראה לפרש כענין שנאמר צרלת שהיה ופת תואר ויהא גומר ועבד זה עוד שבע שנים אחרות כי צהצבת אותה היו כימים אחדים הרי מספר ימיו כפלים ואמר העלם ענין מאשת חן כו' כי העינים הם סרסורי עבירה ואמר למסוך עמו יין כו' גס הוא מציא לידו עבירה כמ"ש זנות יין וצירוס גומר ואמר כי בתואר כו' רבים דרשחתו כמו דור המצול שנאמר ויראו בני האלהים את צנות האדם כי עונות גומר ונאמר בהם כי השחית כל צער את דרכו ועצומים כל הרוגיה כמ"ש ששמים שהיה איש עזים וגבור ונחר על ידה ואמר בניצוץ מבעיר כו' צחלה כניצוץ צלמא ולצפוק גחלת כענין שצתרו צחלה הוא דומה לצוכיא ולצפוק בעצות העגלה ואמר ככלוב מלא עוף כו' דרך הכלוב להיות צו עופו רבים קטנים וזה הוא מלא צפוק אחד גדול : כן בתיבם מלא מרמא פי רבות מחשבות צלל איש אצל זה אין לו מחשבה ומרמא רק אחת כי כל מומותיו לדבר ערוה ואיך ימלא חאוקו ואמר אל תצר צרת כו' מחר בא ואינו כו' אמר לא תצר כו' ולא תדע כו' צלשון נוכח ושזר אמר מחר בא ואינו כו' עולם שאינו שלו הוא לשון נסתר מעטם דאין לו חילות הקללה צו ועי"ל כי הדואג צצרת מחר הוא שירא מפני רשע שגזס עליו להקיר לו למחר ואמר מחר בא ואינו אחרת הרשע ואז יהיה צעלם שאינו שלו דהיינו לעה"כ שאין לרשע חלק צו ואמר מנע רבים כו' ולא הכל כו' צל הענין צמינין לשון ונרא' לפרש כי מנע' היא להכניס אחרים לציון כגון בהכנסת אורחים ובסעודת מלוה אצל הוסיף אותך בהכנסת אורחים שצאו לציון מעלמם מנע אותם מתוך כו' דהיינו מתוכיין הנית ומחדרים הצמינין כי מי יכיר אותן ופן יגנבו משם וילכו לטע

הבא על יבמותו פרק ששי יבמות

ועוד הוסיף כשעוד מלאה לא הכל תבי' ציחק דהיינו שלא להזמין את שאינו הגון כמ"ש בנאשי ירושלי' שלא יסבן בנשואה כו' וק"ל :
כט אמר רבי אסי אין בן דוד בא ער שיבולו כל הנשמות
שס שבנוף שנאמר * כי רוח מלפני יעטוף ונשמות
יט אני עשיתי * תניא רבי אלעזר אומ' כל ידורי שאינו עוסק
כו בפריה ורביה כאלו שופך דמים שנאמ' * שופך דם האדם
כז באדם דמו יושף וכתביב בתריה ואתם פרו ורבו * רבי
ט עקיבא אומר כאלו ממעט את הרמות שנאמר * כי בצלם
ס אלהים עשה את האדם וסמך ליה ואתם פרו ורבו * בן
עזאי אומר כאלו שופך דמים וממעט את הרמות שנאמר
ואתם פרו ורבו אמרו לו לבן עזאי יש נאה דורש ונאה
מקיים נאה מקיים ואין נאה דורש ואתה נאה דורש ואין
נאה מקיים אמר להם ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה
אפשר לעולם שיתקיים ע"י אחרים * תניא אידך רבי
אלעזר אומר כל מי שאינו עוסק בפריה ורביה כאלו
שופך דמים שנאמר שופך דם האדם וסמך ליה ואתם
פרו ורבו * רבי אלעזר בן עזריה אומר כאלו ממעט
הרמות בן עזאי אומר וכו' * אל לבן עזאי יש נאה דורש
וכו' * תנו רבנן * ובנתה יאמר שובה ה' רבבות אלפי
ישראל מלמד שאין השכינה שורה על פחות משני אלפי
ושני רבבות מישראל הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני
רבבות חסר אחד וזה לא עסק בפריה ורביה לא נמצא זה
גורם לשכינה שתסתלק מישראל * אבא חנן אמר משום
רבי אלעזר חייב מיתה שנאמר * ובנים לא היו להם הא
אם היו להם בנים לא מתו אחרים אומרים גורם לשכינה
שתסתלק מישראל שנאמר * להיות לך לאלהים ולוורעך
אחריו בומן שזרעך אחריו שכינה שורה אין זרעך
אחריו על מי שורה על העצים ועל האבנים :

גוף מרגוד שחז"ל צין מחנה שכינה למלאכים וס' רוחות ונשמות
 נחונות שנבראו מששת ימי בראשית העתידות להנחן בגופים
 העתידי' להבראו' : שנא' כי רוח מלפני יעטוף הגאול' ונשמות
 שאני עשיתי : יעטוף לשון עכבה כדכתיב והיו העטופים ללבו
 ורישא דקרא משתעי בגאול' כי לא לעולם ארבי' : ואתם פרו
 ורבו בתריה דהריווי' כתיב הילכך כמי שעשה שתיקה הוא :
 תוספות שיתקיים ע"י אחרים אע"ג דממעט בפרק אע"פ שגא' בתי
 של' עקיבא דקאמר התם בדמיה דר"ע עכזה ליה לבן
 עזאי הכי הא אמרינן בפרק קמא דסוטה דנאשה ונרשה :

מהרש"א וכאילו ממעט הרמות כו' מבואר כי מי שאינו
 עוסק צפ"ו מחסר הנפשות מן העולם וכאלו שפך
 דמן וענין מיעוט הדמות נראה לפרשו כמ"ש הרא"ש כי אדם
 הראשון נברא בצלם ובמותו של הקב"ה כי הוא נברא ונעש' כצטו
 של הקב"ה שנאמ' וחסת עלי כפכה בצל' ללמי של שאר בני אדם
 שלא נדפסו כצטו של הקב"ה אלא בחמותו של אדם ר' אין נקראים
 כלם של הקב"ה אלא דמות ללם של הקב"ה ולכן נקרא כלם
 אדם הראשון דיוקנו של הקב"ה וללם של יעקב נקרא דמות
 דיוקנו צ"פ ח"ה וכתב הר"ן בצרף הגוול נורת אדם

נקראת דיוקנו שהיא שניה לקונו כו' כדכתיב כי בצלם אלהים כו'
 עכ"ל ע"ש ולזה מבואר שאמר שכל מי שאינו עוסק צפ"ו ממעט
 הדמות ר"ל שממעט דמות ללם של הקב"ה צולס דהיינו נורת
 ללמי של כל אדם שהם אלים אלא דמות ללם של אדם הראשון
 ורש"י בחומש פי' נעשה אדם גומר כדמותו להצין ולהשכיל
 עכ"ל ולפי זה יאמר שממעט הדמות כי הוא ממעט האדם שהו'
 מין מדברי וסכלי מהעולם שהוא מתדמה צו למלאכים העליונים
 וק"ל : פחות משני אלפים כו' הוא מבואר צ"ר ויעל אלהים
 מעל אצרכם הלקיזים הם מרכבה של מקום שהשכינה שורה
 עליהם כמו שהשכינה שורה על השמים אשר ע"ו נאמר רוכב
 שמים בעזרך גו' ואמר שאינה שורה בפחות מכ"צ אלק כו' דוגמת
 מחנה שכינה של מעלה שהם כ"צ אלק מלאכי' כמ"ש רכב אלהים
 רבותים אלפי גומר וכן צדגמא זו היה צאחות דור מחנה לוויה
 כ"צ אלק כלם לקיזים שהשכינה שורה עליהם ולא היו בכלל חטא
 דור המדב' והם היו ממע המרכבה שהם נשאו כלי הקוד' שהשכינה
 שורה עליה' ושאמר נמי לקמן בזמן שזרעך כו' היינו בזמן שזרעך
 אחריו כמותך לדיק השכינה שורה עליו ובזמן שאין כו' שאין
 לך זרע אחריו כמותך אלא שהוא רשע אין השכינה שורה עליו על
 מין כו' ודו"ק :

ת"ך נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה יוציא ויהא ס'ס
 כתובה שמא לא זכה להבנות ממנה אע"פ שאין
ראי' דבר וכו' לדבר * מקץ י' שנים לשבת אברהם בארץ
כ"ה כונן ללמדך שאין ישיבת ח"ל עולה לו מן המניין לפיכך
 חלה הוא או שחלתה היא או שניהם חבושים בבית
 האסורים אין עולים לו מן המנין א"ל רבא לר"נ ויליף
 מיצחק דכתיב * ויהי יצחק בן ארבעים שנה כקחתו את
 רבקה וגומר וכתביב ויצחק בן ששים שנה בלדת אותה
 א"ל יצחק עקור הוא א"ה אברהם נמי עקור היה והוא
 מיבעי ליה לכדבריי חייא בר אבא דאמר רבי חייא בר
 אבא א"ר יוחנן למה נמנו שנותיו של ישמעאל כדי ליהס
 בהן שנותיו של יעקב :

מקץ י' שנים צא על הגר והא' דלא נסיב לה צחק שני קמאי
 עד שלא צא לארץ כנען שהיה שנים מרובות צדון אדם
 ללמדך שאין ישיבת ח"ל עולה לו דילמ' משו' עון ח"ל הם עקורי' :
 לפיכך הואיל וקחניא שאין ישיבת ח"ל מן המנין דחליא צכל
 דבר המונע מן ההריון חלה הוא או חלתה היא וכו' : ולילף
 מיצחק ששה כ' שנים ולא נשא אחרת : עקור הוא וידע שממנה
 עזמו הוא ולקמן נפקא לן דעקור הוא : אברהם נמי עקור הוא
 כדאמרינן לקמן והכי ינפת מנייה דהוא מבעי ליה וכו' כלומר
 יצחק עקור הוא מ"ה לא נסיב אחרייה וקרא דילחך בן ששים שנה
 לא יתירא הוא דקומא להכי כתיבה רחמנא למיגמר מנייה ששה
 כ' שנה דהוא מיבעי ליה וכו' אבל מקץ י' שנים דאברהם אע"ג
 דעקור הוא ולפני מני' דאי לאו לדרשא למאי הילכת' קא שמעינן
 קרא מקץ י' שנים : ליהס בהן לידע שנותיו של יעקב צו כמה
 שנים היה כשהלך לבית עבר ונשעמד על הצאר בשלהי גמ' דמגיל' :
 מפרש

הבא על יבמתו פרק ששי יבמות קנט

מפרש לה והאי קרא דילמך בן ס' שנה מיתית לה התם דילפינן מיתיה גדולת ת"ת מניכוד אב ואם שאל אחת שנים שהיה יעקב צביח עבר לא נעשה עליהם :

חוספות אע"פ שאין ראיה לומר רחיה גבורה אינה דמשה אין ללמוד שהיא זקוק לגרש אשתו אפי' אם בלא גרושין ואדרבה ראוי ללמוד מכאן דאפי' אח"כ בעל הנושא אשה על אשתו ויולד ויתן בחובה היבם ששה עמה' שנים שרי הבנים רחיה כמו ששנים באברהם אולי ירחמו מן השמים ויבנה עדן לבנות ממנה כמו שלבסוף ובה אברהם משרה: וליקח מיתתו וא"ת ויתק נמי לא שמה ית' מ"לפי מה שפ"ל שאל היתה רבקה אלא בת ב' כשנשא ועד הית' נח"י"ב לא היתה רחיה להוליד וי"ל דמדרשים חלוקין כדפרישנא לעיל ועוד דמנכ' כפר' בן סורר ומורה דורות הראשונים היו ראוים להוליד הרבה קודם הזמן הזה : אי הכי אברהם נמי עקור הוא כדאמר לקמן עומעומין היו אברהם ושרה ואע"פ שפסח' כבר נקדש כשנשא שרה הבא אליה רבי יהודה פריך דאמר' בהערל עומעומין שיקדש אין מוליד ועוד דאפילו לרנן נמי דפליגי עליה לא שביח שיליד :

מהרש"א ללמוד שאין ישיבת חוץ לארץ עולה ב' עיני פרש"י ור"ל כי בת"ל לא היה ראוי לבני' לא וכו' דה"י שאל' הקצ"ה ואפשר לבני גדול גו' אהני' ל' כדאמר' צ"ק דר"ה ל' דאף שנינו מקום גורם אלא וכו' דא"י גורם והוא כוונת רש"י ג"כ בחומש ע"ש והסוגיא דהנא כמ"ד צ"ק דר"ה דכות דא"י גורם דלמ"ד דסינו מקום גורם מאי פריך מילתא דלימא אברהם נשתה עקרו וימולו בסינו מקום משא"כ יתקן שלא שנה מקומו אבל למ"ד דכותא דא"י גורם פריך שפיר דע"כ לא אהני וכו' דא"י לבטל העקרות דאל"כ יתקן נמי היה לו וכו' דא"י ועקר היה והר"א"ם הבין מדברי רש"י ז"ל בחומש כי הצטנח ואפשר לבני גדול גו' הוא ענין ציטול עקרו וכו' והאריך בדבר ליישב הא דפריך א"ה אברהם נמי עקר היה ב' ע"ש ואין מקום להוסיף לפי דברינו לפי הסוגיא דא"י דה"ל וכו' וי"ל שמה שפירש שלא היתה רבקה רק בת שלש בן וי"ל דמדרשות חלוקות ב' ע"ש והר"א"ם כתב על קושית התוספות דהמ"ל הכי דילמך נמי לא שמה רק י' שנים אלא דעדיפא קמשינא דאפי' היתה ראוי להריון ב' ע"כ ועוד כתב בפרשת חלודות גבי ויתק בן מ' שנה גר' שכתב רש"י י' שנים עד שנעשית בת ב' כ' גו' וי' שנים לפה להמתין כמו שעשה אבינו לשרה כיון שלא נתעברה ידע שהיא עקרה והתפלל עליה ושפחה לא ראה ב' ע"כ לפי' הר"א"ם דבריו י' שנים לפה ב' כלומר וליבא לחלף מילתא כשהיה ב' שנים והא דשני בגמרא שאני יתק ב' עדיפא קא משני ב' ושפחה לא ראה ליבא ב' פירוש וכו' כ' בשלמא ב' ע"כ ע"ש בלאור ואין זה מחזור דאין זה דרכו של רש"י להקשות קושיא התלמוד ולתקן צ"ע ויותר דמוק צמק' התלמודא עדיפא קמשינא כמ"ש הר"א"ם גופיה ולולי דברי התוס' היה נראה לי לומר דסוגיא דהנא אולא אפילו לבד' דא"י דסודר עולם ופריך שפיר וליקח מיתתו שאל' פ' ששה י' שנים כמו אברהם ולא נשא אשה אחרת אלא שהור"ר להתפלל ומשי' דעקר היה וליבא למילך מינה והדברים ברורים לפרש"י בחומש דהא ודאי לא תקשי ליה דנליק מילתא דהא מסקינן דאף דעקר היה ומאברהם נמי לא הוא ילפיע' אי לאו מיתורא דקרא

כדמסיק אלא דקשיא ליה יתק גופיה דעקר היה כמו אברהם אפילו בלא יתורא דקרא ה"ל למילך מאברהם ואחר ששה עשר שנים היה לו ליבא אחרת ואל' להתפלל נכח אשתו ומתוך דשפחה לא ראה ב' וילקושיית התלמוד נמי ה"ל להתמוד לשנוי הכי דאין לנו ללמוד מילתא משום דאי אפשר לו ליבא אחרת אלא דהאמת משי' כדמסיק דאין ללמוד מילתא ולא מאברהם משום דעקרים היו אי לאו מיתורא דקרא כדמסיק אבל יתק דהיה ג"כ עקר כמו אבינו ה"ל ללמוד ממנו אי לאו משום דשפחה לא ראה ב' ודוק :

אמר רבי יצחק יצחק אבינו עקר היה שני' וייעת' יצחק ל' לה' לבנה אשתו על אשתו לא נאמר אלא לבנה

מלבד ששנים עקרים היו אי הכי ויעת' לו ויעת' להם מבעי ל' לפי שאינו רומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע אמר רבי יצחק מפני מה היו אבותינו עקרים מפני שהקב"ה מתאהב לתפלתו של צדיקים אמ' רבי יצחק למה נמשלו תפלתו של צדיק' כעתה מה עתה זה שמהפך התבואה בגורן ממקום למקום כך תפלתו של צדיקים מהפכת מרותי של הקב"ה ממדת רגונות למדת רחמנות אמר רבי אמי אברהם ושרה מומטומין היו שנאמר *הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור נקרתם ובתיב* *הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם אשר רב נחמן אמר רבה בר אבבה שרה אמנו אילנותיות דיתה שנאמר *ותהי שרה עקרה אין לה ולד אפילו בית ולד אין לה :

ויעת' להם מיבעי ליה בשלמא אי אחרת תפלת יתק על אשתה היתה היינו דכתיב ויעת' לו כמו שהיה מתפלל עליה ואחר רבקה אשתו אלא אי אחרת על עצמו היה מתפלל ולכנה אשתו משמע ששניהם היו לוועקים זה מול זה ויעת' להם מיבעי ליה : לפי שאין רומה תפלתו שהוא היה לדיק בן צדיק לתפלתה שהקב"ה דקת בת רשע לפיכך תלה בו הכתוב : עתה פאל' ת' בלע"ז : חצבתם נעשה לו זכרון : נקרתם נעשה לה נקבות כמו אני קרתי ושתיתי מים : אין לה ולד קרא יתורא הוא דהא כתיב עקרה :

מהרש"א אלא לנכח ב' פרש"י בחומש זה עומד בזוית זה ב' ע"ש ועיין בהר"א"ם אמרם יש לדקדק כאן לפי מאי דס' ד מעיקרא דילמך לא היה עקר ולכנה אשתו פירוש על אשתו אמאי לא היתה רבקה מתפללת על עצמה ואין לומר דה"ל שגם היא היתה מתפללת על עצמה א"כ תקשי ליה למאי דס' ד מעיקרא נמי לו להם מיבעי ליה והגרא' כי הוא מצוה שתפלת חצירו של אדם יותר מקובלת להיות האדם נענה בה מתפלת עצמו כמ"ש אין חסוד מקיר את עצמו מצית האסורין ומזה העצם אמרה רחל ליעקב הנה לי בנים וכן שרה אמרה לאברהם חמסי עליך על שלא היה מתפלל עליה להיות תפלת אחר יותר מקובלת מתפלת עצמה וזה כדסלקא דעתך מעיקרא שרבקה עקרה היתה אבל יתק לא היה עקר הוה ינחא שסוף היה

הבא על יבמתו פרק ששי יבמות

היה מחפלה עליה מעטם שאמרנו ואמר שהוא היה מחפלה לנכח
אשתו דהיינו על אשתו ובשכילה וע"כ קאמ' ויעתר לו כמו שהוא
היה מחפלה עליה אבל השא' דקאמר ר' ינחק דלנכח אשתו פירשו
היינו כשזה לא כמו שהיה עקרה גם הוא היה עקר ולנכח
היינו כמו כשזה לא דהיינו שניהם היו מחפלי' כפרס' בשמעון
ולא כמו שהבין הרא"ם דלנכח היינו לנכח המקומי ומה שפרס'
בזמנים זה עומד בזויות כו' לא כיון על נכח המקומי אלא שזה לומר
שניהם היו מחפלים כדרך שמליון במחפלים לעמוד בזויות
כמ"כ בר' עקיבא כשהיה עומד ומחפלה בזויות זה מאלוהו בזויות
אחר והטעם שלא יעדרהו למחפלה דבר מהלדים ולהכי פריך
ספיר דאם שניהם היו עוקרין וכ"א היה מחפלה על חצירו שכן
מקובלת יותר להם מבעי ליה וק"ל : תפלה צדיק בן וכו' אע"ג
דנפ' דזכרותו צעי למימר דיש לדיק וטוב לו כגון לדיק בן לדיק
גוש לדיק ורע לו לדיק בן רע ואדחייא לה חסם מדכתי' לא יומתו
אבות גומר מ"מ לענין שהיה מחפלה מקבלת יותר לבעל גזירת
העקרות קיימא ח' כסרה כדאמר הכא אנו דומה כו' ודו"ק :
בעתה כו' וגר' הדמיון כי כמו שהעקר מהפך הכזובה להבדיל
המדה רעה שהוא המוך שזה ממדה טובה שזה כך תפלתו של
לדיקים מהפכת להבדיל מדת הדיון ממדת הרחמים ונוכח זה גבי
ינחק טפי מבשאר אבות לפי שהיה מדחו מדת הדיון כמ"ס פסד
ינחק וישעב יעקב צפחד אביו גומר כדודו לתכמים ואף על פי כן
במפלתו הפך מדת הדיון למדת הרחמים לשמוך בזה טעם העקרות
וכ"ה בר' ר"ל שהפך את הגיורה ולפסו כן קריין ליה עתה
לפיק אדר' וק"ל : שנא' הבישו אל צור גו' וכתוב הבישו
אל אברהם גו' שהפסוק השני הוא פירושו של ראשון כפרס'
צפחד ישיעו ע"ה ו' ומסיים חסרי קראי יחיד' ר"ל דלפי
חולדו וטעמו שיהיו ע"ס אשתו להיות יחיד' אבל קראיו בשני
שם אברה' ושרה ואזכרנו לשנו' מולו ואזכרנו צפ' וק"ל : אילונית
ל' אילונית אמר' בזכויות דוכרניתא דלא ילדה כמו האיל שאין
לו בית ולד ומיתורא דאין לה ולד דריש ליה כמו שפרס' ואפשר
שזה כיון הפסוק בצאמר ותלחק שרה בקרבה לפי שראתה בקרבה
סימן אילונית כדאמרנו בפרק הערל סימן אילונית שאין לה
דדים כו' ושאין לה סימולי מעים ואשמעינן הפלא שנעשה זה כי
טעם הנמנעת שהיה זה שאין לה בית ולד נעשה לאפשרות להיות
לה הריון וק"ל :

דרי' ה ינחק אביו עקר היה שאלמר ויעתר ינחק וכו' הציור דיליף
מדכתי' לנכח אשתו כי עקרה היא שכסם שרנ' היתה מחפלה
על עזמה מפני שפקרה היא כך היה מחפלה ינחק על שהיה הוא עקר וזהו
יעתר ינחק לה' ומה היה מחפלה מקבלת תפלה שהיתה מחפלה אשתו
כי עקרה היא כן לנכח חפלה זה היתה תפלת ינחק על עצמו כי עקר הוא
ולכן הקשה אי הכי ויעתר לו ויעתר להם מבעי ליה לפי דס"ד שרנקה
לא היתה מחפלה על עזמה אלא ינחק היה מחפלה על אשתו שהיתה
עקרה שפיקודה ה' ויעתר לו' לשמוע בקול תפלתו אבל עכשיו שדרשנו
שניהם היו מחפלים זה לנכוח זה כל אחד על עצמו א"כ ויעתר להם
מבעי ליה ומשני אינו דומה וכו' משמע שאל' פ' שהיו שניהם מחפלים לא
קבל האלא תפלתו של ינחק שהיה לדיק בן לדיק ויש להקשות כיון שיתקן
לא תפלה אלא על עצמו שהיה עקר והכפ' ה' קבל תפלתו א"כ כילד נפקד'

דרי' ה ינחק אביו עקר היה שאלמר ויעתר ינחק וכו' הציור דיליף
מדכתי' לנכח אשתו כי עקרה היא שכסם שרנ' היתה מחפלה
על עזמה מפני שפקרה היא כך היה מחפלה ינחק על שהיה הוא עקר וזהו
יעתר ינחק לה' ומה היה מחפלה מקבלת תפלה שהיתה מחפלה אשתו
כי עקרה היא כן לנכח חפלה זה היתה תפלת ינחק על עצמו כי עקר הוא
ולכן הקשה אי הכי ויעתר לו ויעתר להם מבעי ליה לפי דס"ד שרנקה
לא היתה מחפלה על עזמה אלא ינחק היה מחפלה על אשתו שהיתה
עקרה שפיקודה ה' ויעתר לו' לשמוע בקול תפלתו אבל עכשיו שדרשנו
שניהם היו מחפלים זה לנכוח זה כל אחד על עצמו א"כ ויעתר להם
מבעי ליה ומשני אינו דומה וכו' משמע שאל' פ' שהיו שניהם מחפלים לא
קבל האלא תפלתו של ינחק שהיה לדיק בן לדיק ויש להקשות כיון שיתקן
לא תפלה אלא על עצמו שהיה עקר והכפ' ה' קבל תפלתו א"כ כילד נפקד'

דרי' ה ינחק אביו עקר היה שאלמר ויעתר ינחק וכו' הציור דיליף
מדכתי' לנכח אשתו כי עקרה היא שכסם שרנ' היתה מחפלה
על עזמה מפני שפקרה היא כך היה מחפלה ינחק על שהיה הוא עקר וזהו
יעתר ינחק לה' ומה היה מחפלה מקבלת תפלה שהיתה מחפלה אשתו
כי עקרה היא כן לנכח חפלה זה היתה תפלת ינחק על עצמו כי עקר הוא
ולכן הקשה אי הכי ויעתר לו ויעתר להם מבעי ליה לפי דס"ד שרנקה
לא היתה מחפלה על עזמה אלא ינחק היה מחפלה על אשתו שהיתה
עקרה שפיקודה ה' ויעתר לו' לשמוע בקול תפלתו אבל עכשיו שדרשנו
שניהם היו מחפלים זה לנכוח זה כל אחד על עצמו א"כ ויעתר להם
מבעי ליה ומשני אינו דומה וכו' משמע שאל' פ' שהיו שניהם מחפלים לא
קבל האלא תפלתו של ינחק שהיה לדיק בן לדיק ויש להקשות כיון שיתקן
לא תפלה אלא על עצמו שהיה עקר והכפ' ה' קבל תפלתו א"כ כילד נפקד'

דרי' ה ינחק אביו עקר היה שאלמר ויעתר ינחק וכו' הציור דיליף
מדכתי' לנכח אשתו כי עקרה היא שכסם שרנ' היתה מחפלה
על עזמה מפני שפקרה היא כך היה מחפלה ינחק על שהיה הוא עקר וזהו
יעתר ינחק לה' ומה היה מחפלה מקבלת תפלה שהיתה מחפלה אשתו
כי עקרה היא כן לנכח חפלה זה היתה תפלת ינחק על עצמו כי עקר הוא
ולכן הקשה אי הכי ויעתר לו ויעתר להם מבעי ליה לפי דס"ד שרנקה
לא היתה מחפלה על עזמה אלא ינחק היה מחפלה על אשתו שהיתה
עקרה שפיקודה ה' ויעתר לו' לשמוע בקול תפלתו אבל עכשיו שדרשנו
שניהם היו מחפלים זה לנכוח זה כל אחד על עצמו א"כ ויעתר להם
מבעי ליה ומשני אינו דומה וכו' משמע שאל' פ' שהיו שניהם מחפלים לא
קבל האלא תפלתו של ינחק שהיה לדיק בן לדיק ויש להקשות כיון שיתקן
לא תפלה אלא על עצמו שהיה עקר והכפ' ה' קבל תפלתו א"כ כילד נפקד'

דרי' ה ינחק אביו עקר היה שאלמר ויעתר ינחק וכו' הציור דיליף
מדכתי' לנכח אשתו כי עקרה היא שכסם שרנ' היתה מחפלה
על עזמה מפני שפקרה היא כך היה מחפלה ינחק על שהיה הוא עקר וזהו
יעתר ינחק לה' ומה היה מחפלה מקבלת תפלה שהיתה מחפלה אשתו
כי עקרה היא כן לנכח חפלה זה היתה תפלת ינחק על עצמו כי עקר הוא
ולכן הקשה אי הכי ויעתר לו ויעתר להם מבעי ליה לפי דס"ד שרנקה
לא היתה מחפלה על עזמה אלא ינחק היה מחפלה על אשתו שהיתה
עקרה שפיקודה ה' ויעתר לו' לשמוע בקול תפלתו אבל עכשיו שדרשנו
שניהם היו מחפלים זה לנכוח זה כל אחד על עצמו א"כ ויעתר להם
מבעי ליה ומשני אינו דומה וכו' משמע שאל' פ' שהיו שניהם מחפלים לא
קבל האלא תפלתו של ינחק שהיה לדיק בן לדיק ויש להקשות כיון שיתקן
לא תפלה אלא על עצמו שהיה עקר והכפ' ה' קבל תפלתו א"כ כילד נפקד'

הבא על יבמתו פרק ששי יבמות קס

אביך צוה גוי מפורש בירושלמי ובצ"ר והיון לזה לא מצינו שזוה ופי' רש"י בחומש דהא דרבי לא לזה היה נחמד יוסף צעיני עכ"ל ואין להקשות דא"כ למה היה נחמד צעיני אחיו דיל' דלאחר מיחת אביו נעשה חשוד ע"י שלא יזמין ויפסד לו ע"י שהיך צבור והוא לש"ס נחמיו והם חזבו לו ישתמנו כמפורש בצ"ר והכי מסתבר שלא חשדוהו אלא עד אשר מיחת אביו ואז א"כ אחיו לא בקשו מאזיזים שיהיו לפני מותו ולא הולירו או לשנות ועוד נרא' לפי תלמודינו דהמקרא מוכיח בן מדכתיב ויראו אחי יוסף כי מת אביו ויאמרו לו ישתמנו גומר ויזנו אל יוסף דמשמע ימני חשש השטימה אמרו ליה בן שזה ולא שזה לפי האמת וק"ל : ר' נתן אומר מצוה ב' שהרי הקב"ה צוה לו לשנות ואפי"ן דקושטא קאמר שעשה שם וזה כדכתיב בקרא ויאמר שלום לנזוח לה' גומר ויקרא להם לנזוח מ"מ עיקר הליכתו למזבח את דוד היה לריק לשנות ולא עשה בן אלא מפני יראת שאל : בתיב ואדני וקן ב' מדברי הרא"ש דלר"ל שדרשו בן פירוש היתה לי עדנה כמשמעו כמ"ס שיש בו' דכתיב אחרי צלותי בבר היתה לי עדנה אבל אדוני וקן ב' עוד האריך ע"ס אבל קשה לפירושו יהיו דברי רש"י בחומש סותרים שהוא הביא דרש ר"ל ששינה מפני השלום והיינו שלא היתה לוחקת כלל על עצמ' וז"ל היאך פרש' שז' על ותחלק שרה בקרבה שהיתה מסתכלת בצמיחה ואמרה אפשר הקרבים בו' עכ"ל דא"כ גם על עצמה היתה לוחקת וע"כ נראה כפי' הרמז"ן ששרה ודאי בשיניהם לחקק ופי' אחרי צלותי עבר במקום עתיד ומה שהבי' לר"ל לומר ששינה מפני השלום ואני וקנתי במק' ואדוני וקן ולא במקום שאמרה אחרי צלותי גומר דא"כ ה"ל למכתב בזה לישנא ולמה זה לחקק גו' אחרי צלותי והיינו דקאמר בפרק השועלים לא מוחיזי הקב"ה דכתיב אחרי ר"ל בזהאי לישנא דקאמרה אחרי צלותי אלא ואני וקנתי במקום ואדוני וקן ומשום ששינה מפני השלום :

דר"ף כשם שמונה גומר דבר השמיע וכו' פרש"י וז"ל דכתיב הוכיח להוכיח מי שמקבל הימנו וכו' ואפי"ן דלא כתיב אלא הוכיח חוכים עליו פעמים דהיינו אף על פי שאינו מקבל ממנו שאל יחזור ויקבל הימנו ומ"ל הא דוקא להוכיח מי שמקבל הימנו איפשר דרייק דאי הוכיח לבמה פעמים אחת ה"ל ל' הוכיח הוכיח או חוכים חוכים ומדקאמר הוכיח חוכים משמע דדרשינן למי שזכר בו הוכיח שהוא החוכה דהיינו מקבל חוכות מאת רעתו חוכים אבל למי שאינו מקבל הוכיח לא חוכותיו וחזר ואמר ולא חש עליו חסא לרמזו שדבר שאינו נשמע דיינו חוכותיו לא שלא יקבלו חכיו מזה עליו שלא לחזור ולא חש עליו חסא כלומר לא תעמיסנו חסא של חסא מאחר שמחזק החוכות לא שבע לקול מוריו ואם עובא ונתון עובא חסא מאחר לאדם לשנות וכו' חייבם שהביא ראיה מדכתיב כה חאמר אל יוסף וכו' והלא מדכתיב אביך צוה ולא מצינו שזה משם ראיה שמוחר לשנות וכן במדרש רבא מיידי לה מהסח שחאמר אביך צוה וכן בפירש"י וז"ל בתורה כבוד אביך צוה ולא מצינו שזה אלא שמוחר לשנות מפני השלום וע"ק לר"מ ומ"ל דמלו לשנות דילמא רבוח ניהן לשמואל לשנות ולומר לנזוח לה' בזהאי ופי' דלדברי רבי יאעזאל מ"ל שהקדוש ברוך הוא שניה דילמא הוא חאמר אחרי צלותי דהיינו אחי וקנתי וזבס אדוני וקן ויקדשו ברוך הוא העלים וקני אחר צלותי ואדוני וקן והכי מוקדשן שאמרה אחרי צלותי דהיינו ואני וקנתי ונלע"ד דרבי אלעאי דרביס הכי קרא דהאספו ואגידה לבס את אשר יקרא וכו' שהוא צווי שזה יעקב לבני האספו

אחיב גורת של הוה מלא חסא חסא מצוה על פ"ו כי האם הוא הפועל נותן המורה והאם חומר מתפעל ואין דרכה כל חסא לחור אחר האם והיאמר חומר לנזוח מה תעשה ואף חסא לקיים המצוה :

מהרש"א ואין אשה בו צ"פ דקידושין פרש"י איס דרכו לכנס את הארץ במלחמה ואין בו עכ"ל ע"ס ויהיה כינוי וכנסה שז' על הארץ הסמוך לה שאינן דרכו לכנס ארצות ולא האש"ו וכ"פ הרא"ש דבריו אבל לא ידעתי מי הכריח רש"י לפרש כן ולמה לא יהיה כינוי של וכנסה שז' על הנקבה כדרך שאמר והוא ימשול כך אפי"ן דלא נאמר בן עד אשר חטא של חוה מ"מ לענין מצוה פ"ו נאמר בן קודם זה ויש ליישב דע"כ אית לן מיימר וכנסה היינו שם וכנסה את הארץ לפי מאי דר"ס ד' וכנסה חרתי משמע וכ"ל לפי האמת לר"י צ"כ דלא דרש וכנסה כתיב אלא וכנסה בלשון רבים דזכורים רבים משמע קרא שם וכנסו את הארץ והיו בצ"ר משמע דר"י צ"כ מורה לדרשה דוכנסה למדרש שלא תהא יליאנית ע"ס וכמ"ס אבל לפי סוגית תלמודינו נראה כמו שביארנו ומ"ס ולא קאמר פ"ו כחצו התום אפי"ן דלאדם הראשון קאמר פ"ו הוא לזכרה בעלמא ולא למא' עכ"ל וכ"ל למ"ד נמי דעל שניהם נאמר פ"ו ורבו הא דכתיב גבי יעקב אפי"ן שזי פרה ורבה הוא ודאי לזכרה בעלמא נאמר כדכתיב גביה גוי וקבל גויס גומי ולפי שם יעקב לבד נתיחד הדבור ע"כ נאמר בלשון יחיד :

לג אמר רבי אלעאי משום רבי אלעזר בן שמעון כשם ששמוע על אדם לומר רבר הנשמע כך מצוה על אדם שלא לומר רבר שלא נשמע רבי אבא אמר חובה מש"ס שנאמר *אל תחבל לין פן ישנאך רוכח לחכם ויאבהך ואמר רבי אלעאי משום רבי אלעזר ברבי שמעון מותר לו לאדם לשנות בדבר השלום שנאמר *אביך צוה וגו' כה תאמרו ליוסף אנה שא נא רבי נתן אומר מצוה ש טו שנאמר *ויאמר שמואל איך ושמע שמואל והרגני כה רבי ר"י תנא גדול השלום שאף הקב"ה שניה בו עקיד' דמיעיקרא כתיב *ואדוני וקן ולבסוף ואני וקנתי :

עבר פו לומר רבר הנשמע דכתיב כוכח חוכים שמונה להוכיח מי שמקבל ממנו : אביך צוה ויעקב לא לזה אלא הס שינו מפני דרכי שלום : איך אלך וכתבי ויאמר ה' עגלה דקר חק בידך ואמרת לנזוח וגומי' הקב"ה לזה לשנות : ואדני וקן שרה חאמר לשון צווי וכנסה הקב"ה הדבר לזכרה למה זה לחקק שרה וגומר ואני וקנתי ושינה הדבר מפני השלום :

מהרש"א דבר הנשמע בו פרש"י דכתיב הוכיח חוכים להוכיח מי שמקבל ממנו עכ"ל מלשון כסול דרש ליה ובעלמא דרשינן מיינה הוכיח חוכים ק' פעמים ועוד יש לפרש הוכיח חוכים לעמיתך כדדרשינן בעלמא עמיתך ענינאך במלות שמקבל חוכה ובהפך שאינו מקבל חוכה ומ"ס רבי אבא אמר חובה שנאמר אל תחבל לך בן גומר נראה דחובה דבר נוסף על המצוה דחובה דמיס ראשונים מצוה ואחרונים חובה משום סכנה דמלח סדומית וכו' מדכתיב פן ישנאך היינו סכנה לחוכים שינעור עליו שאלה וכן צהר ויהיבך ויגיע לו טובה ממנו וק"ל :

הבא על יבמתו פרק ששי יבמות

האספו מהמלוקות ואילו כלכלס אסיפה אחת וכפי זה יצדק לומר אבינן לזה
למי מותר לאמר כלומר אבינן לזה נראה אחת שאמר האספו אסיפה אחת
כלי מהלוקות וכוונתו בזה הנה לומר ליוסף שלא יהלוק עם
אחיו אלא יתגרם בסיפא אחת בזה הנה ואחריו וכפי זה אין להוכיח שמיני
מפני השלום כי בחמת דבר שכן אלו וזהים ואין להוכיח שמיני מפני
השלום אלא בחמתם זה כי בחמתו אלו יוסף והרי לא אמר כדברים האלה
ומוכחן שמיני מפני השלום: ורבי נתן אמר מזה מדרגה הקב"ה לשמואל
עגלה בקר חק יצדק דמיני עגלה ערופה ומשם יסמחו להרדג שאם על
מלל ספק לזה הקב"ה הוציא ניוול שמואל לשלום להרדג נכס דם נקי
וכיון שבעגל הוציא ניוול שמואל שלא יתגרם למה לזה עוד הקב"ה
ואמרת לנכות לה' בחתי ועוד למה נזכר ואמרת לנכות והי"ל ותנחם לה'
וקראתם להם בנות מדכחינן ואמרת שמעו שמונה הוא לומר לנכות לה' בחתי
ולשמונה מפני השלום: רבי יצחק אלו שמואל דבר הקדוש ברוך הוא שיה
דמיעקרא כחיו ואדוני און וכו' אפשר דייק שרה: אמרה אחרי בלותי
דמיני וקנה עגלה ואחר כך הכירה ואדוני וקן ובדברי הקב"ה הי"ל למה
זה נחקה שרה לאמר אני וקנתי וקף אמנם אלו ומאחר דקאמרה וקף
אמנם אלו שם בכלל דברי אלו שמחמת וקנתי אף אמנם חלד ולמה חזרה
לומר בסוף אני וקנתי אלא ודאי שבדכחיה שאמרה הקף אמנם אלו יש אני
וקנתי ומה שחזרה לומר ואני וקנתי הוא במקום שאמרה ואדוני וקן הרי
שניה מפני השלום: גדול השלום וכו' ובמדרש פירשם נא וי"ל גדול
השלום שרקדו ברוך הוא שיה דבר מפני השלום שגאמר הקף אמנם
אלו ואני וקנתי ויש לדקדק לנסחא וזה למה הביאו מתחלת הפסוק שאמר
הקף אמנם אלו שרה הישני הוא בחמתו ואני וקנתי ולא כדכחיה
שאמרה ואדוני וקן אמנם יתבאר ע"ס דקדוק אחר של מלינו מיני בעיני
שרה כי אם שגלמת דכריה במקל לא שיה אחיה אחרי בלותי שאני
זקנה יתכן שיהיה לי עדנה וגם אדוני וקן והקדוש ברוך הוא העלים
שמיני מ"ם ואדוני וקן ולא הזכיר כי אם מה שאמרה אחרי בלותי דמיני
ואני וקנתי בן חת דר"ל דרשו אחרי בלותי שאני דרך תמימה אלא
אמירה בחמת היתה לי עדנה אחרי בלותי כי החזירה הקדוש ברוך הוא
למי נערוה ומה גם לח"ל שפירשה נדה ועדנה הוא מלשון עדן שהוא וסת
אכל מ"ם אין להוכיח מכלן שניה מפני השלום: כי שמה כוונתה היתה
בדמיה לאמר כפי דמי וקנתי וקן אדוני וקן כלל הביאו חתלת הפסוק
שאמר הקף אמנם אלו דמדקאמרה הקף אמנם אלו משמע שכן אמרה
קן אחת ראיתי ראייה אחת מנס שנעשה לי שמתחדשה לי עדנה ונערוה
אחרי בלותי אלא אם אפשר שגם אלו יעשה לי גם בלידה שמיני הנערוה
יומש קף על פי שהייתי נערה וקנה לא ילדתי ועכשיו שגם הנערוה
שלא נעשה אלא בנס אפשר שגם אלו זה הוכיח שפיר אחרי בלותי לא
היה דרך תימה אלא בניתוחא אחיה הנה ראיתי שאחרי בלותי היתה לי
עדנה אבל העיבור היה מתא אדוני שהוא וקן כי שמה אינו ראוי לנס
ממותי שנעשה לי הקב"ה גם וזהו דבר ההוא היה זלוול ברור לאברהם בהיותה
אומרת שהקב"ה עשה לה גם כי ראוייה היא לנס אבל אברהם לא נעשה
לו גם להחזירו לנערוה דמוכח דיהא כהה ומוכח: על אברהם ויש קפידה
בדולה בדבר הזה לכן אמר הקב"ה לא אברהם למה זה נחקה שרה לאני' האף
אמנם אלו דמותר דכריה אלו שאמרה אלו משמע דכן אמרה
הן אחת שנעשה לי גם ומותר לנערוה אלו האף יעשה לי גם הקב"ה
שאלו בימי וקנתי בחתי גייס ונערוה זה אינו עניני והיא לא כך אמרה
אלא אחרי בלותי היתה לי עדנה ומי שנעשה לי גם זה יעשה לי גם אחר
כ"כ בלידה בלותי אדוני וקן נראה שאמר אלו וקנתי וקף אמנם אלו משמע
השלום וזהו נקדקד דקדוק אחר למה חזר הקב"ה לשנות וכו' אברהם
אבינו ע"ה היה מקפיד בעניינים אלו שאמרה שהוא וקן ולא היה והרי
אפי' הדין שבהדיועות בגוף לי אם יקפיד בעניינים אלו לומר אם הוא
הקן או אם אשתו היא הוקנה: ועם זה שכתבתי מתיישב שהקפיד' הוא
על מה שאמרה שהקב"ה יעשה עמה גם לפי שראויה היא ומסתפקה אם
גם לנעלה יעשה הקב"ה גם כיון שהוא עדיין וקן וזו קפידה גדולה שיפה
כחה ומכח לענין גם ולכן שיה הקב"ה ואמר לאברהם שכן אמרה האף
אמנם אלו לומר שמתפקה אם תהיה ראוייה לעשות לה גם בלידה ואפשר

שכפי זה יצדק מ"ם ח"ל ואני וקנתי מלעשות נסים כלומר הוא אומרת
שלא גם כלומר אלו יעשה לי הקב"ה גם: בלידה אמר וכו' אני וקנתי
מלעשות נסים הרבה זה אחר זה ויהיה כפי זה מ"ם האף אמנם אלו הם
דברי שרה ומה שאמרה ואני וקנתי הם דברי הקב"ה וא"כ אין כאן שמיני
מפני שלום יש לדחות שאין כאן שמיני כי שמה כוונת אחרי בלותי הוא
בדמיה כלומר תהיה לי עדנה לפי שאני וקנתי ומ"ם הקב"ה למה זה
נחקה שרה לאמר האף אמנם אלו הוא שאמרה ומאמת כזה משמע הלידה
שאין אפשר שיעקר מערין לא היה לה היחזק שאלו כיון שאני וקנתי יש
אין יעשה לי הקב"ה לעת אחת עיקר מערין מה שלא היה לי בשעת
הנערוה לכן הביא ראייה אחרת מדברי מלאך שניה למנוח בעיני העקרות
מפני דרכי השלום:

רביתן דר' חייא הוה לה צער לידה שנאי מנא ואתת סס
לקמיה דרבי חייא אמרה אתתא מפקדה אפריה
ורביה א"ל לא אולת אישיתאי סמא דעקרחה לרבי
איגלא מילתא א"ל איכו ילדתא לי הרה כרסא אחריית
דאמר מר יודא וחזקיה אחי פוי וטבי אהוואת:
איכו ילדת לי חדא כרסא ומי יתן שלא חשתי וחלדי עוד כרס א' שני
בנים: אחי תלמידי: אהוואת תלמוות ובנותיו היו:

פרק אלמנה לכהן גרוד

תנו רבנן *זרע אין לה אין לי אלא זרעה זרעה זרעה לה
ואפילו פסול מנין ת"ל זרע אין לה מכל מקום ייקא
ת"ר הריני כפרת בן בתי כווא שמאכילני בתרומ' ואני כ
כפרת בן בתי כרא שפוטלני מן התרומה:
כווא כלי קטן כלומר ממזר שהוא גרוד: כרא כלי חשוב כלומר
כהן גדול: להצנת זה המאמר תריד הקדמות ונכרות צמט'
של מעלה והס כי בתי ישראל שנשאת לכהן ונתאלמנה אם ישאר
לה שום זרע ממנו אפילו בן הן או בת אוכלת צתרומה צעברו
אחור זרע ולכן אם ילדת בת ואותה צת הלכה: ונשאת לעבד או
לעכו"ם וילדה בן הרי זה ממזר ואפ"ה נקרא זרע כהן כיון שהוא
בן צתו וצעברו תאכל תרומ' אם אמו והיא תחוק לו עונה ותאמ'
הריני כפרת בן צתי הגרוע שהוא ממזר ואפ"ה מאכילני צתרומה
מה שאין בן צת כהן הנשוא ל ישראל ונתאלמנה ונשאר לה בן
צתה שנשאת לכהן והרי הוא ראוי להיות כ"ג וצעברו היא פסולה
לשזר אחרי אלמנותה לאכול צתרומה בית אביה ואם לא נשאר שום
זרע היתה אוכלת:

פרק הערל

אמר רבה בר יצחק אמר רב לא ניתנה פריעת מילה
לאברהם אבינו שנאמר *בעת ההיא אמר ה' אל
יהושע עשה לך חרבות צורי' ודלמא הנך דלא מהול כלל יקא
דכתי' *כי מולים היו כל העם היוצאים וכל העם היוצאים
במדרב בדר' בצאתם ממצרים לא מלו אם כן מאי שוב
אלא לאו לפרעיה ומאי שנית לאקושי סוף מילה לתחלת
מילה תחלת מילה מעכבת אף סוף מילה מעכבת רתון עכ
אלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה וכו'
ובמדרב מ"ט לא מהול אי בעית אימא משום חולשא
דאורחא

הערל פרק שמיני יבמות קמא

דאורחא ואי בעית אימא דלא נשבה להו רוח צפונית דתניא כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית מ"מ אי בעית אימא משום דנופרי רוח ואי בעית אימא דלא נבדרי עוני כבוד אמר רב פפא הלכך יומא דעיבא ויומא דשות לא מהלין ביה ולא פסלי מסוכרין ביה והאינא דרשו ביה רבים *שומר פתאים ה' :

פסלי קיי

אם כן מאי שוב דמשעת וימנא אחריתי אלא לאו ש"מ לפריעה: ומאי שנית השתא דדרש שוב שנית מאי דרש ציה : סוף מילה זנין שנסחירו של חזק כל הערלה : את רוב גובה אע"ג דלא הוי רוב הקיפס : ל"א מאי שוב ומאי שנית אלא לאו לפריעה ולהאי ליטנא גרס ודלמא לאקושי סוף מילה וכו' ולא לפריעה אלא לעיכוז : סוף מילה זנין שנסחירו של חזק יפה : רוח צפונית נוחה לא תמה ולא נונת ותמה וזרחת : לא נשבה להם רוח צפונית ציוס ולא זרחת חמה עליהם : אי בעית אימא משום דנופרי הוי ממעשה העגל ולא הוי ראויין לאור נוגה : ואי בעית אימא משום הכי לא נשבה כי היכי דלא נבדרי עוני כבוד שהיו מקיפין ולא היתה חמה יכולה להכנס : יומא דעיבא יום מעונן : יומא דשותא שנת דרומית מנשבת והיא קשה מכל הרחות : מסוכרין מקיפין :

חוספות לא ניתנה פריעת מילה לאברהם ומ"מ אברהם פרע מילתו אע"ג דלא נלווה כדאמר רב"ר דלפי עיבורי נכשילין קייס' וא"ת אם לא ניתנה פריעה עד יהושע הכי גמרין מנייה ה' כתיב אלה המלות שאין ביהו ראשי לחדש דבר מעשה : וי"ל דהלכה למשה מסיני הוא ויהושע אסמכתא אהר"ל דקו"ט גרסין א"כ מאי שוב ומאי שנית ציה צאנפי נפשה היא ומאי לאקושי ולא גרס אלא לאקושי ולא ודלמא ור"ל מפרש דמאי שוב ומאי שנית כולי חדא מלתא היא וגרס ודלמא לאקושי וכו' ולהאי אחא ולא לפריעה ולגרסתו לא משני במסקנא מירי אהי קושיא מאי עטמא לא מהול משמע דלא מהול כלל ובפרקי ר"א משני שאלו דקדמא מי מנה עפר יעקב ראה כל המזדבז שהיה מלא מערלותיהן לא ישרא אחר מי יוכל לעמוד צו"ס הניח' המוסר בצפר הארץ שנה עפר יעקב מכאן התקינו סהיו מוסין את הערל' עם הדם בצפר הארץ ובמגלת סחרי' דרבי' ימי' משמע שאלו ולא פרעו דכתיב בהו לא חות' מ' שנה שהיו ישרא' צמד' לא הוי פורעים מפני עוני הדרך : מ"מ לא מהול ור"ל והיאך הוי אכולין קדשים או אפי' שר כלל כיון שלא מלו שאלו ודלמא לא מהול לא ע"י שלמים וערל אסור בקדשים ואפי' אם מלו ולא פרעו כדמשמע בפרקי דר"א ובמגלת סחריס מ"מ כיון דלעשוו על הפריעה ולא פרעו כאלו לא מלו דאי לאו הכי היאך מודקדק דערל מקבל קאה מאבותינו וי"ל דיוצאי מצרים מלו ופריעו ואותם אכלו דערל אכל הילודים כדכתיב שאלו מלו לאו אכלו קדשים אכל בצפר חתוה הוי מותרים שאלו נאסרה להם מאחר שאין יכולין לאכול קדשים מירי דהוא אכיל ואל דהוי רוח צפונית דאסור בהקדשה שרי בצפר חתוה דכתיב צ"ק דמולין ומשום דלא נשיב רוח צפונית בצפרי אומ' שנת גלותם של ישרא' סיפר הכותב שאלו שאלו פסח אחד חמ' שנה שהיו במדבר שאלו מנינו ששבו פסח אלא בשנה שיהיו חתומים וכו' במדבר הוי מנעמים ואי משום מילת זכרי שהיו מעבדים וחשיב גנות לפי שגרמו להם דבר זה והא' כיון דלא אסור לא היתה מעבדת כדאמר לעיל הרי על לא אחר רמזא' והא' יקרב וגו' וא"ר יצחק דעשו פסחים אכל לא עשו כתקנה אלא אחד' לא נשבה להם רוח צפונית מ"מ שנית עליהם אכל אין לפרש דלא נשבה כלל דהא אחרין כסוף כל הגט ד' רוחות מנשנות בכל יום ורוח צפונית מנשבת עם כולם שאלמלא כן אין העולם מתקיים : מופי' הו' אר"י ממעשה מרגלים

ח"ב מא א

ולא כמו שפי' בקונטרס ממעשה העגל שהרי מחל להם הקד"ה ואמר להם סלחתי שאח"כ נעשה משכן והסירה שכינתו בנייהם : דלא נבדרי עוני כבוד לאו משום דתקיפה דנוחה היא וטובה לנחלים אלא משום דהענינים והעת יפה כדאמרין ציעו שמעתא ליתא כימא דהשתא וכתבינ' נמי מלפון זהב יאחזה וזה לשון אורה כמו המציקים וזהו כו' פ' מנחה ואפילו לפי המדרש כן הוא דדרשין שמואל הוזהר לן : שמואל הענינים והשמים נעלמים והטובה ביוקר ולכן הוזהר כזול :

מהרש"א משום חולשא דאורחא כו' האי עטמא קמא מפרש בקרא שאלו ואלו צניהם גומר כי ערלים הוי כי לא מלו אותם בדרך דהיינו בצביל חולשת הדרך ולעטמא בקרא דלא נשיב להו רוח צפונית דלא נבדרי כו' יס לפרש בקרא שא"י ויהי כאשר תמו כל הגוי להמול וישבו חתום עד מותם ר"ל דלכך מלו עכשו שהיו יכולים ליטב במתנה במקומם ולהתפרשות שהיה רוח צפונית נשיב עלייהם שלא היו לריכים עוד עננים מש"כ במדבר שלא היו יכולים להזדקק במקומם כיון דלא זרח עליהם השמש מפני עוני כבוד ומחזק למתנה מחזק לענין כבוד לא היו יכולין ללכת מפני איוביס כענין מעשה עמלק וק"ל וכחצו החום' דלא נבדרי עוני כבוד לא משום דתקיפה דנוחה היא וטוב לנחלים אלא כו' ר"ל דודאי הרוח קשה לנחל כדאמר' פ' החולל לא דרוח צפונית נוחה והעת יפה וטוב לנחל כדכתיב ששם דדקה ומרפא גומר : ומ"מ כדאמרין ציעו שמעת' כו' וכתבינ' מלפון גומר ועוד יס להביא ראיה מקרא ורוח לפון תחולל בשם ותחולל לשון תצטל כמו"ל יחל דברו וכפירש"י צ"ק דתענית אכל צמולי פרש"י

תחולל מלפון צריאה' ולידה היס' תחלמוד וד"ק : לא ניתנה פריעת מילה וכו' אכתב רש"י ז"ל לשון אחר מה שוב ומה שנית אלא לאו לפריעה ולהאי ליטנא גרסין ודילמא לאקושי וכו' וקשה דלא משני מירי קושיא וכו' וכן קשה דהורסות ועוד קשיא לי להאי ליטנא דגרסין מאי שוב ומאי שנית אלא לאו לפריעה וכו' ופריעה לא והאדר מספיק לן דאי אומר דלהאי גירסא דגרסין ודילמא לאקושי משני א"כ מאי שוב ומאי שנית צ' פסחים אלא חד אחא לפריעה וחד לאקושי סוף מילה דמעבדין הוינן ואפילו אח"ל דכשקשה ודילמא הך דלא מהול וכו' משני א"כ מאי שוב ומאי שנית מ"מ כשסור להקשות ודילמא לאקושי סוף מילה שפיר משני א"כ מאי שוב ומאי שנית אלא דמעיקרא לא נחית לכפל הענין שוב ושנית אלא מדכתיב שוב וכתבי' שנית הוינן דלא מירי באוחס הילודים שלא נמולו דלא שייך לומר בהו אלא שנית כשסור וקשה ודילמא לאקושי סוף מילה משני דכפל לומר שוב ושנית הוא אח"על הפריעה וא"על עיכוז סוף מילה וכו' וי"ל כיון דמוקמי שוב ושנית לפריעה ולאקושי סוף מילה א"כ היכן רוח המילה לאותם הילודים שלא מלו וגרסא דמעיקרא הו' ס"ד דהילודים לא מלו כלל ובתרא דמשני לפריעה מוקמינן נמי הילודים לא מלו היינו לא פרעו דלא ולא פריעו כאלו לא וכן משמע בפרקי ר"א :

ת"ר כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא היה יום שלא נשבה בו רוח צפונית בחצי הלילה שנאמר *יהיה בחצי הלילה וה' הבה כל בבור מאי תלמודא הא קמ"ל דעת רצון מלחא היא אמר רב הונא דבר תורה משוך אוכל בתרומה ומדבריהם גזרו עליו מפני שנראה כערל' והביאו בנמרא על זה רבי יהודה אומר משוך לא ימול מפני ששבעה הוא לא יאמר לו והנה הרבה מלי בימי כן כוויבא והילידו בנין וכו' :

דעת רצון מלחא היא וכו' דמלח' לילה עת רצון הויא לתכת נמרות

ס' שנת

הערל פרק שמיני יבמות

דלא הוה מגיירי אלא לעלות על שלמן מלגיס הא צת מרטה לא
צריכא להכי שהרי צת מלך היתה: 'שלמה לא נסיב מידי אלא
לזנות היה מתכוין דכתיב לזהב ולא לאישות:

מהרש"א כאלו נחתחן בה לפי' ההוספות דפריך האין
נשאה שלמה בו' נוחא דל'ל מיקח דגיירה דלא לא
גיירה בזנות נמי הוה אסירה ליה אכל לפרש"י דלא פריך אלא
האך דקרי ליה תחתון ק"ק דהשתא ה"מ לזקוקא אפי' בגיירה
אלא מתוך אהבה בו' ודו"ק:

צדורות הויה נמי עת רלון לרוח לפנות ואין לך יום שרות
לפנות אין מנשבת בו בחי' הילולא וזה היה סימן לרוד כנור תלוי
לו למעלה מתעורר וקצוץ כלפי אפון כיוון שהגיע מלות לילה רוח
לפנות מנשבת בו ומגנן מאליו והוא נעור והאי דנקט הכא ארבעי'
שנה לומר לך שאפילו אחס' מ' שנה דמוספים היו ולא נשבה להו
ציונים נשבה להו בחלות לילה משום דעת רלון הוא: משוך מהול
שנמשכה ערלתו וכסתה את העטרה: בימי בן כוזיבא שמסוס
עכו"ס באונס צדק ציתר וגברה יד בן כוזיבא ונלחם בהם ונלחם
ומלך על ישראל צ' שנים ומחלה וחורו ומלו ציוניו:

מהרש"א דעת רצון מילתא היא בו' נראה לפרש דה"ק
דעת רלון מלות לילה ורוח של אהבה שעה נוח וטוב
לנצחלים אף על פי כן וה' הכה כל צבור באותה שעה כי ים ציד
הקדוש צדוק הוא לשנות הטבע וק"ל:

הרי"ף מאי הלאומא הקי"ל דעת רלון מנחל הוא וכו' פריך להדין נהי
הסיחה עת רלון למכת כבודות אכל מנ"ל דעת רלון היתה
לרוח לפנות ועוד נהי דבולחית מלחם היתה עת רלון אכל מנ"ל למ' שנה
שהיו צדוק ורואי לדבר שהרי גם בנזירים נשבה רוח לפנות ביום וכל
אחס' מ' שנה לא נשבה רוח לפנות ביום ונראה דק"ל ארבעה רוחות
מנשבות בכל יום דהיינו כל רוח מנשבת שש שעות ופחות לילה מתחיל לגשש
רוח לפנות וע"ז היה כנור תלוי לרוד וכשרוח לפנות מנשבת בו היה יודע
שהוא מלות לילה והיה קם שנאמר מלות לילה אקום וכו' וכשהיה הכל צבור
בחי' הילולא היה ראוי למנוע באותה השעה רוח לפנות שהיה נוחה ועושה
לנחלים כדי שלא ימלאו הכבודות מנוח למכתם ואפי"ל לא ראה הקב"ה
לבעול מנהגו של עולם אלא נשכ הרוח לפנות בלילה ההוא ורואי לדבר
כחוב ויהי בחי' הילולא ומי יגיד לנו שהיה בחי' הילולא בדקדוק זה רוח
לפנות שמתחיל לגשש באותה שעה כמו שכתבנו בדרוד וכוון שלא נחשעל
רוח לפנות אפי' באותו הילולא שהיה בטול סיוע למכת כבודות ממנו אתה
למד שמועלם לא נחשעל ואפי' צדוק שמתעלם לשמש רוח לפנות ביום
אכל בלילה לא נחשעל דדוקא ביום שהיה עמוד העקן לא נשבה רוח לפנות
כי הויה דלא ליפדרי אלא בלילה שהיה עמוד האש לא היה חשש ליפדרי
ונשבה רוח לפנות כל מלות לילה וכו':

לן מתיב רב יוסף *ויתחתן שלמה את בת פרעה מלך
מצרי' גיורי גיירה והוא לא קבלו גרים בימי דוד
6 ו לא בימי שלמה מירי הוא טעמא אלא לשלחן מלכים הא
ע לא צריכא ליה והוא מצרית ראשונה היא וכו' אמר רב
פפא און משלמה ליקום ונתיב שלמה לא נסיב מידי
ס ו דכתיב ביה *מן הגוים אשר אמר ה' אל בני ישראל לא
תבואו בהם ורם להם איבואו ככם אכן יטו את לבבכם
אחרי אלהים אחרים בהם רבם שלמה לאהבה אלא קשיא
ויתחתן מתוך אהבה ויתירה שאהבה מעלה עליו הכתוב
כאלו נחתחן בה:

אמרו בגמ' דלא שייך תתנו' עכו"ס צדוקס עכו"ס ומה שאמר
הכחוש לא תחתן צם הוא לאחר שנתגיירו ועל זה הקשה
רב יוסף והכתיב ויתחתן שלמה את בת פרעה והשיב צל התלמוד
גיורי גיירה ומש"ל נופל בה לשון ויתחתן וזוהי המקשה והקשה
הוא לא קבלו גרים לא ציוני דוד ולא ציוני שלמה ותירלו מידי הוא
טעמא אלא לשלחן מלכים ה"ל דלא קבלו גרים היינו טעמא משום

משנה עמוני ומואבי אסורין ואסורין איסור עולם אבל לא
נקבותיהן מותרות מיר: גמ' מנא ה"מ א"ר ס
יוחנן דאמר קרא *וכראות שאל את דוד ויצא לקראת
הפלשת ויאמר אל אבנר שר הצבא בן מי זה הנער אבנר
ויומר אבנר חיי נפשך המלך אם ידעתי ולא ידע ליה ס
והא כתיב *ויאדברו מאד ויהי לו נושא כליו אאבנה קא ס
משאל ואביו לא ידע ליה והכתיב *והאיש בימי שאול ס
זקן בא כאנשים ואמר רב ואיתימא רבי אבא זה ישי אבי
דוד שנכנס באוכלסא ויצא באוכלסא ה"ק זיל שאיל אי
מפרץ אתי אי מורח אתי אי מפרץ אתי מלכא הוי
שהמלך פורץ לעשו' דרך ואין ממחין בידו אי מורח אתי
חשיבא בעלמא הוי מ"ט א"ל שאול עליה משום מאניה
דכתיב *וילבש שאול את דוד מריו' מאי מריו כמרתו ס
וכתיב ביה בשאל *משכמו ומעלה גבוה מכל העם מאי ס
האי דאיתרמי ליה מאניה ש"ס מלכא הוי אמר ליה דואג
האדומי עד שאתה שואל עליו אם הגון הוא למלכות אם
לא שאל עליו אם ראוי לבא בקהל אם לאו משום דקא
אתי מרות המואבית א"ל אבנר תנינא עמוני ולא עמונית
מואבי ולא מואבית אלא מעתה ממור ולא ממורת ממור
כתיב מוס זר מצרי ולא מצרי' שאני הכא דמפרש טעמא

דקרא *על דבר אשר לא קרמו אתכם בלחם ובמים דרכו דברים
של איש לקדם ולא דרכה של אשה לקדם היה להם לקדם ס
אנשים לקראת אנשים ונשים לקראת נשים אישתיק מיר
וואמ' דמלך שאל אתה בן מי זה העלם החם קרי ליה נער
והכא קרא ליה עלם ה"ק ליה הלכה זו נעלמה ממך צא
ושאל בבית המדרש שאל אמרו ליה עמוני ולא עמונית
מואבי ולא מואבית אקשי ליה כל הני קושיות אישתיקו
בעי לאכרוי עליה מיר *עמשא בן איש ושמו יתרא עין
הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש ופתיה *יתרא ס
הישמעאלי אמ' רבא מלמד שחגר חרבו כישמעאל ואמר ס
כל מי שאינו שומע הלכה זו ידקדק בהרב כך מקובלני ס
מבית דינו של שמואל הרמתי עמוני ולא עמונית מואבי
ולא מואבית ומי מדינן והאמר רבי אבא אמר רב כל
ת"ח שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו
ואם לאו אין שומעין לו שאני הכא דהא שמואל ובית דינו
קיים

גוירות והבא עליה קנאין סוגעין בדקיר' חרצ' כמ"ס פסחם וידקו' את שניהם גו' גזי מואצית ועיין סוף פרק הכותשין : איה שרה גו' מפרש"י מדכתיב הנה צהלה דאין דרך אשה כו' עיין סס ועיין פ' הפועלים : כתאני עמוני ולא עמונית וכתבו החוספות וא"ת לר"י תקשי ליה מזרי ולא מזרית ואומר ר"י דגזי עמוני ומואצי וכו' ע"ש וכל זה דומק וכל הני דתקשי להו דואב דלעיל למה לא הטיבו לו כן ונראה דלר' יודא היה זה הלכה למשה מסיני עמוני ולא עמונית ומואצי ולא מואצית כדקאמ' כך מקובלני מב"ד של שמואל הרמתי דהיינו הל"מ ואף שיהיה יס' לרדק צענין זה שדואב וסיעתו חשבו לאסור עמוניות ומואצית ולא האמינו בקבלתם והיאך חשבו שצונו זה לאבן והיה שופט כל ישראל כמה שנים כמפורש בקרא ואף נשא פסולי הקהל בדברים כמ"ס ויקח עשרה אנשים גו' ויותר מזה בספר רוח שהגוף הטיב לצונו פ' אבחית את נחמתי גו' ופרש"י סס לתת פגם בזרעי שנאמר לא יבא עמוני ומואצי וטעה בעמוני ולא עמונית עכ"ל היאך מלאו לבו לדבר כן צפני צונו שהיה שופט צימיו הא הקיורה צפניו כמ"ס ביום קנוקו גו' אשת המת קלת להקים סס המת גו' גס קשה שהיה חש על פגם זרעו ולמה לא היה חש על האיסור לאו גופיה וכל ציאה וציאה אסורה לו וע"כ נראה למאי דמסקינן צפ' כיצד דעשה דיצמה דוחה ל"ת ומייצי לאוין מתייצמין מן החורה' אלא דאנן גזרינן ציאה ראשונה אטו ציאה שנייה דאסור בה דכבר קיים העשה בציאה ראשונה ואפשר דאז צימיו צונו עדיין לא גזרו על כך והותר לו ציאה ראשונה צמזות יבום דעשה דוחה ל"ת וכמ"ס המפרשים דדין יבום נהגו אז אף בקרובים כמ"ס הרמב"ן בפרשת וישב וכדאיתא צ"ר וע"כ לא חלה הגוף לאת דעשו דמואצית אסורה לדמות היבום משום איסור ציאה דקדוש דיוצו דוחה ל"ת דמואצית אבל תלה הדבר על פגם הזרע דהולכין אחר פסול וכיון דהיא אסור' לצבא בקהל בלא יבום צניה הולכין אחריה להיות פסול בקהל וע"כ אמר לא אבחית את זרעי שיש לי כבר מנאשה כשרה משא"כ צונו שלא יחוש על זה שלא היה לו צנים שמחו כלם בעובדא דמונת כדאמרינן בפרק הספינה וזו היתה גס לעת דואב וסיעתו שאמרו מה נגשא אמתה צונו שהיה שופט ישראל היינו בהיתר ע"י מלות יבום וצביאה ראשונה נעצרה ממנו כדאמרינן דצונו מת מיד אחר ציאה ראשונה וצנו עובד פסול קהל הוא דהולכין אחריה ולא האמינן בקבלה כהל"מ עמוני ולא עמונית וצא רבא בדרשות והוסקי על הל"מ שיש רמז צמזות בזה מדכתיב אל תלך את מואב גומר ונמלכות שלא יאבדו מפני שני הסרירות טובות כולי ודו"ק :

דר"י ואכיל לא ידע ליה והכתיב והאיש כימי שאל וכו' וקשה שהרי בשב דוד מהכות הפלשתי ויקח אחיו אכזר ויביאנו לפני שאלו כתיב ויאמר אליו שאלו בן מי אתה הנער ויאמר דוד בן עבדך ישי ותקשי ליה הכי ומי לא הוה ידע ביה וצאנוה וליכא לשנוי בדלעיל ועל כרחיך איתן פ' למומר דידע ליה לשיי אבל לא ידע אש' היה דוד כו' או לאו וא"כ מאי פריך לעיל ואכיל לא ידע ליה והכתיב ותקשי כימי שאל וכו' ודלמא לשיי ידע

מא ב

ת"ס קיים מ"מ קשיא הבא חרצונו *כל כבודה בת מלך פנימי' במערבא אמרי ואי תימא רבי יצחק אמר קרא *ויאמרו אליו איה שרה אשתך וגו' :

ולא ידע ליה שאל דוד : באוכלוסא שר של ששים רבוא : שהמלך פורץ בדרות של אחרים לעשות לו דרך קצרה מציתו לפדרסו או לכרמו : השיבא בעמאי הוי כדמפרש דחזו ציה סימני מלכות הלכך לא אפשר דלא היה רישא : מ"מ א"ל שאל מאי חזא דמסתי מניי' וממלכותא במזר כתיב מום זר כל שם צו מום זרות : אם קודם מעשה צהלה הוראה לידו אמרה ושנאה לתלמידים צבית המדרש צס רבו שומעין לו צעצת הוראה : ואם לאו אינן שומעין לו שמתחת מעשה הצא לידו אמרה : דהא שמואל ובית דין קיים ומלחא דעבידא לגלויי הוי ולא משקר צה : הנה באהל דאין דרך אשה ללכת מציתה :

חוספות אם קודם מעשה וכו' אומר ר"ת דוקא היכא שהא' עמא טובע בדבר כגון עמשה שהא' עמא היה לר"ך לנאה הוראה שהיה נשוי בת ישי דכתיב אשר בא אל אביגיל בת נחש ואמרינן בפ"ק דב"ב בת מי שמח צעטיו של נחש וכן בפרק נושאין על האלמנה גבי בר שהעיד על אשה וז' צינו ובריש פ' י' יוסקין גבי עובדא דרבי יהודה ככל דוכחא דמייתי לה היו הן לרבינן לאחיה הוראה אבל אם אינו לר"ך לנאה הוראה שומעין לו אף על פי שלא אמרה עד שעת מעשה :

מרהש"א והכתיב והאיש כימי שאל גומר לכאורה מהך ענינא גופא צפטינא'ה' ללאחיו דכתיב הנה ראתי

בן ישי גו' וישלם שאלו מלאכיה אל ישי ויאמר שלם אלי את בנך דוד וגומר ויש לפרש משום דאיכא לפרושי דהיה משאיל על אביו מאיזה שבת הוא דהא מלחא אפשר לא ידע ליה ולכך מיייתי מהך דביי אבי דוד כנכס צאכלוסא כו' ואמרינן בפרק צ' בדרכות איין אוכלוסא פחות מס' רבוא וכיון דאיש מפורסם היה כ"כ שר על ס' רבוא ודאי ידע ציה מאיזה שבת הוה ויליף ליה מדכתיב צא צאנשים דהיינו שצא צמלמנה צאנשים ומספסם כמה אנשים נאמר דעל מספס אנשי דור המדבר קאמר שהיו ס' רבוא ומסיק גס שירע דמשצט יבורה הוא היה מסתפק אי מתקן אי מורח ולמנ"מ אם יהיה מלך : מ"מ א"ל שאל דכתיב וילבש שואל את דוד מרינו כו' פרש"י צשמואל נפסחו להיות כמדת דוד כולי נראה משירוש דכינוי דמדיו על דוד קאי וא"כ הוא מהיכן קמשתמע מיינה שהיו הנגדים כמדתו של שאל משכמו ומעלה גבוה גומר שש"כ הכניס צו עין הרע ויותר נראה דכינוי דמדיו קאי על שאל דהיינו מדיו של שאלו היו מכוונים ליה צנס : וכתיב יתרא הישמעאלי גו' נראה לפרש כיון שאינו מפרש איהו שם עיקר ועוד דודאי ישראל היה וע"כ נדרשו שניה' חגור חרצו כישמעאל ואמר כל שאינו שומע הלכך זו דהיינו שדוד הוא ישראל ולא עמוני ידך בחרב וצירושלמי איכא פלוגתא צהא איהו שם עיקר וגם שם גרסי' דחגור מתניו כישמעאל וכחצ בעל יפה מראה וקשה לפי דברי תלמוד שלנו מאי חגור חרצו כישמעאל דהל"ל כדאדמי שהא' בעל החרצ ואלו שקדירת חרצ הוא מזה כנגד מזה כי לפי דעת דואב דעמונית ומואצית ככלל האיסור ואין לקבל מזה

ידע ולדוד לא ידע שהיה בנו וק"ק כשהקשה ואזני לא ידע וכו' למה לא
היה ראיה פשוטה שהיה יודע שדוד היה בן ישי כדכתיב וישלח שאל מלאכי
אל ישי שלח אליו את דוד בן אשה בלל ויקח ישי ומור לחס וכו' וישלח
בין דוד בנו אל שאל ויאהבו וישלח שאל אל ישי ועמד נא דוד לפני כי
מלאך ה' בעיני ראי מלאך שיהיה ידוע לדוד וידע שאל בן ישי ולמה הביא
מאותו כחוד של והאיש בימי שאל שאלנו אומ' אלא שהיה יודעו לישי אבל לא
אמר שהיה יודע שדוד בן ישי הוא ואפשר לישב תפלה כששאל שאל
לאמר בן מיה העלם היה אסתר שאף ע"פ שמצאו שהוא דוד בן ישי מ"מ
שאל על ענין האבירות לב שהיה לו לילך לקראת הפלסתי אמר לאמר בן
מי הוא זה כלומר והלא בן ישי הוא ואין לאביו גבורה לב למלחמה כדי להתלמד
בנו לגבורה לב וזו הלא הקשה אלא מפקוק והאיש בימי שאל בן אשה
שהיה יולד באלוהים שאל ס' רבא וכיון שהיה יודע פלסתי ישי שהיה
גבור חיל במלחמה אין הפלא אם מעו ילד גבור ומה שחזר שאל לומר לדוד
בשבו מהכוח את הפלסתי בן מי אתה הנער י"ל שאלה לבדוק בו אם בנה
רוחו בהריגת הפלסתי ויבטחו בשאלתו בן מי אתה הנער כליו ועלם
ממנו מי היה אביו ואם הפסיק וישיבו בן ראש הנבא ישי הוא יורה גאווה
וגאווה ורמות רוחא דאית ביה ודוד בענותותיו נסיון בן עבדך ישי להורות
שהיו עבדים ומשעבדים לו : אמר לו דואר עד שאתה שואל אם הנון
למלכות וכו' אפשר לדרוש לד אסמכתא דמלכו בפסוק זה הכיר את שאל
בשמו ולא הכירו בשם המלך דכתיב וברכות שאל את דוד וילך אמר אל
אבנר וכו' ושמך לזה כתוב ויחמר המלך שאל את בן מיה העלם ועוד כיון
שעם אבנר היה מדרגתו שאל אתה ועוד שקודם הכירו בשם נער וכאן
אמר בן מיה העלם אמנם שהיה שם דואר כשאמר שאל לאבנר ויל שאל
אי מפרך קאתי מלכא ליהוי והשני דואר עד שאתה שואל אם הנון למלכו
שאל אם הוא ראוי לכל בקבל שהלכה זו נעלמה וזהו שחזר ואמר המלך
כלומר להחיות המלכות בידי אתה דואר שאל וי"ל שאל אתה כלומר דואר
לך אתה ושאל בן מי אתה ראוי לכל בקבל שהלכה זו של עמומי ולא
עמומי נחשלת ממנו : ואולי נרמז ב"כ בפסוק ויחמר המלך שם דברי
דואר שאמר וכו' אתה חושש שיהיה זה דוד המלך ואחיה שאל על ענין
המלך שאל אתה תחלה אם הוא ראוי לכל בקבל ובן מי הוא זה שהרי הדבר
נעלם ממנו אם הוא כלל לא יפה פתחתי ומואביו והראשון עיקר :

לט דרש רבא מאי דכתיב *הנמצאו* הבא כתיב *מצאתי דוד עבדי
הקב"ה רבש"ע ב' מוסרות שהיו עלי פתחת רות
המואביה ונעמה העמונית דרש רבא מ"ד *רבות עשית
אתה ה'אלהי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו אלי לא נאמר
אלא אלינו מלמד שזהו רחבע' וישוב בחיוב של דוד וא"ל
עלי ועליך נאמרו שתי מקראות הללו : דרש רבא מ"ד
*או אמרתי הנה באתי במגלת ספר כתוב עלי אמר דוד
אני אמרתי עתה באתי ולא ידעתי שבמגלת ספר כתוב
עלי ההם כתיב *הנמצאו* הבא כתיב *מצאתי דוד עבדי
בשמן קרשי גו' :

גרי' יח תל' פט
מוסרות הם ראוות שקוסרים בהם העול : פתחת שהתרת
את הנקבות : נעמה אמו של רחבעם וממנה יולדו
מלכי בית דוד נפלאותיך ומחשבותיך אלינו עלי ועל רחבעם
בן בני חשבת לעולם כשהתרת את הנקבות : אני אמרתי בשעה
שנמשחתי עתה באתי לגדול ומקרב פסקו לי גדולה זו ולא ידעתי
שחייתי אברהם נכתב עלי במגלת ספר :
תוספות הבא כתיב מלאכי דוד אל על פי שדוד עמומי אמרו ברות
הקודש אמרו :

מדרש"א ב' מוסרות ב' יראה דמשמע ליה למדרש בן
מרישא דקרא אנה ה' גו' אני עבדך בן אמרתי
גו' דהיינו רות שקראה עליה בן כדכתיב ופרשת כניסתי על אמרתי

גו' והלשון רבים דפתחת למוסרי דרש דרשו נמי על נעמה
העמונית : נפלאותיך ומחשבותיך אלינו גו' פרש"י חשבת
לעולם כשהתרת את הנקבות ע"כ והוא דוחק דמאי נפלאותיך
ומחשבותיך אבל הגרסה ע"פ מ"ס בפרק שור שנגח אל חזר את
מואב גו' וכי מה עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה בו' נשא
משה ק' ומה מדינים בו' מואבים עמלן לא כ"ס א"ל הקב"ה
לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי ב' פירוט טובות ישי לי
להוליא מן רוח המואבים ונעמה העמונית בו' והיינו נפלאותיך
ותחשבותיך שלא כדעת ומחשבות משה אלינו שאמרתי במואב אל
תלך את מואב גו' ונעמוני וקרבנך מול בני עמון אל תורס גומר
והיינו ב' מקראות הללו דקאמר ונחשדו הלכות כחצונ
פירוש מהרש"ל ב' מקראות הללו והוא דמוק עיין שם דו"ק :
כתיב הנמצאות בו' דאי כלל לדרשא הנמצאות ל"ל ומפורש
בז"ר שתי צנחתי הנמצאות שתי מליאות רות המואביה ונעמה
העמונית אור"י מלאכי דוד עבדי גו' היכן מלאכותי כסודם וקראם
מליאה לפי שהיו קרובים להאבד עם אנשי סדום או ע"ס שנא
משה לאבדם עד שאל הקב"ה אל חזר גו' כלעיל או ע"ס שאלה
דואר לאבדם מתוך הקהל כלעיל : במגלת ספר בו' היא החור'
אי למ"ד בפרק הגיטין דקורה מגילה מגילה נקמה ולי למ"ד
חתומה נקמה וכולה נקראת מגילה דכתיב והנה מגילה עכה גו' :
הבא כתיב דוד עבדי כתיב היום' אף על פי שדוד עמלן אמרו
ברוח הקודש אמרו עכ"ל ולא ידענו מי הכריחם לכך דהמזמור
הוא מיוחס לאהרן האזמור ברות הקודש על מלכות בית
דוד וק"ל :

הרי"ף שני מוסרות שהיו עלי גר' דרשתי אמי עבדך בן אמרתי וזו רות
שכתב בה אנכי רות אמרתי ומגדה היה עלי קשר אמרתי שאל לכל
בקבל לכל להיות בן אמרתי שנאחתי מהנקבות פתחת למוסרי ויש לרמז במלת
מוסרי מלשון איסור לכל בקבל התרת אותי ואת רחבעם מאיסור לכל בקבל:
מ"ד או אמרתי הנה באתי מלכד מה שפי' רש"י ויל' נגד' לפר' כפי הפסע
כי הוקשה לו כחצונ מ"א או אמרתי ונמדרש דאד דרשו אין אז אלא לשון
שירה שנאמר אז ישי משה וכאן דרשו אז על אותה שעה ששאל בנתי
המדרש ונחשלתה מהם הלכה ואחשקו ונאלו לאכזריו עליה עד שסע עממא
וכו' אמר דוד באתה שעה אז ששחקים עממא אמרתי עתה באתי להיות
נקרא ישראל ולא מואבי ולא ידעתי שמגילת ספר חורה כתוב עלי
הנמצאות וכתיב מלאכי דוד עבדי הרי עבד ה' אני ומקרא ישראל אני :

אמר רב הונא ממזרא לא חיי והא אנן תנן ממזרים
אסורין ואיסורן איסור עולם א"ר וירא לירי ע"כ
מפרשא לה מיניה רב רבדה ידיעתי חיי דלא ידיעתי לא ע"כ
חיי ידיעתי ולא ידיעתי עד תלת' דרא חיי טפי לא חיי דהוא
דרבה בשבבתי דרבי אמי אכריו עליה דממזרא הוא הוה
אזיל ובכי אמר ליה חיים נתתי לך :

ממזר ידיעתי צברו לכל : חיי הוא ודורותיו דלא מעמיט ציו :
דלא ידיעתי כלל לא חיי אפי' הוא שלא יבא כשרה : ידיעתי
ולא ידיעתי עד תלת' דרי דוקאוי אומני חיי טפי לא חיי דכיון
דלאן דבר צרור הוא משתכחא מלחא :

מהרש"א דלא ידיעתי לא חיי וכו' ק"ק מהאי דפ' ויחסיין
דפריך עלה דרב יודא אנו אנן מי ידיעתי מהיכא
קאמינן דלמא מהני דכתיב ברו נשים בליון ענו גומר הא רב יודא
ס"ל

הערל פרק שמיני יבמות קסב

ס"ל הכא דלא ידיע לא חייוש ליישז :

מא אמר רב חנא בר אדא נתינים דוד גזר עליהם שנאמר
 *ויקרא המלך לגבעונים ויאמר אליהם והגבעונים
 לא מבני ישראל המה * מ"ט גזר עליהו דכתיב *ויהי
 רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחר שנה * שנה ראשונה
 אמר להם שמא עובדי בו"ס יש בכנס דכתיב *ועבדתם
 אלהים אחרים והשתחיתם להם וחרה אף ה' בכנס ועצר
 את השמים ולא היה מטר בדרקו ולא מצאו *שנייה אמר
 להם שמא עובדי עבירה יש בכנס דכתיב *וימנעו רביב' *
 ומלקיש לא היה ומצה אשה וזנה היה לך בדרקו ולא מצאו
 שלישיית א"ל שמא פוסקי צדקה ברבים יש בכנס ואין
 נותנין דכתיב *נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל
 במתת שקר בדרקו ולא מצאו * אמר אין הדבר תלוי אלא
 בי מיד *ויבקש דוד את פני ה'מא היא אמר ר"ל ששאל
 באורים ותומים * מאי משמע א"ר אלעזר אתיא פני פני
 כתיב הבא ויבקש דוד את פני ה' וכתביב ההם *ושאל לו
 במשפט האורים לפני ה' *ויאמר ה' אל שאול ואל בית
 הדמים על אשר המית את הגבעוני'אל שאול שלש נספר
 כהלכה ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים *
 וכי היכן מצינו בשאול שהמית את הגבעונים אלא מתוך
 שהרג נוב עיר הכהנים שהיו מספיקין להם מים ומוזן
 מעלה עליו הכתוב כאלו הרגן קא תבע אל שאול שלא
 נספר כהלכה וקא תבע על אשר המית הגבעונים אין
 האמר ר"ל מ"ר *בקשו את ה' כל ענוי ארץ כאשר
 משפטו פעלו כאשר משפטו שם פעלו אמר דוד שאול
 נפקין להו תריסר ירחי שתא ולא דרכיה למספריה נתינים
 נקרינהו ונפייסניהו *ויקרא המלך את הגבעונים ויאמר
 אליהם מה אעשה לכם ובקרא אבמר וברכו את נחלת ה'
 ויאמרו לו הגבעוני'אין לנו כסף וזהב עם שאול ועם ביתו
 ואין לנו איש יותן לנו ז' אנשים מבניו ודוקענום לה'
 פייסניהו ולא מפייסו אמר דוד ג' סימנים יש באומה זו
 רחמנין וביישנין וגומלי חסדים רחמנין דכתיב *ונתן לך
 רחמים ורחמן והרבה ביישנין דכתיב *ובעבור תהיה
 יראתו על פניכם וגומלי חסדים דכתיב *למען אשר יצוה
 את בניו ואת ביתו אחריו כל שיש בו ג' סימנין הללו
 ראוי להדבק בו אין בו שלשה סימנין הללו אין ראוי
 להדבק בו :

דוד גזר עליהם כדכתיב והגבעונים לא מבני ישראל המה כלומר
 אינם ראויין לזה בקהל : איש מתהלל במתת שקר
 ספוסק ואינו נותן גורם לעזירת גשמים : כהנים היו מספיקין
 להם מוזן לגבעוני' שהיו חוטזי עמים ושואזי מים למזבח דכתיב
 ציהאשע ולא יכרת מכס חוטזי עמים ושואזי מים לזית אלהי :
 קרובע הקדוש צ"ה כנבוד שאול שלא נספר כהלכה והדר קחצו
 צפור ענותיה דשאל אפר המית וכו' : באשר משפטו צמקוס
 שדנין הא דס עם מזכירין פועל לזקמותו : תריסר ירחי שתא
 לאו דוקא דקא קרוב לתלחין שנין היה שהיו סוף שנותיו של דוד

היה אלא לפי שאין דרך כבוד לספוד אחר י"ב חדשים אחר שנתקבלו
 תנחומין על המה כדאמרין צמ"ק : אין לנו לחצות לשאל ולזכותו
 לא כסף ולא כזב כי אם נפשות ואין לנו להמית כי אם מזרעו :
 ודוקענום תלויים : באומה זו ישראל : רחמנים וכו' והני
 גבעונים דלא מרחמי אונס ראויין להדבק בהם מיד גזר עליהם
 דוד לכך נאמר והגבעונים לא מבני ישראל המה :

מדרש"א שנה ראשונה א"ל שמא עובדי בו"ס יש בו
 משמע להו הכי דמסתמא קודם שכלו הג' שנים
 פשפש וצדק ומסתמא על פי חומר העביר צדק מתחלה על עכו"ס
 ואח"כ על הזנות ואחר כך על הצדקה ואפשר שהז"א זה מלשון
 המקרא שהוסיף לומר שנה אחר שנה דלא אילתרין ליה דמסתמא
 נמי ג' שנים דכתיבי רזופים היו אלא דמשמע להו כל חד מג' **הג'**
 השנים הוה צאנפי נפשיה לענין הפשפש אחר חטא של כל שנה
 ושנה : אין הרב תלוי אלא בי בו"ר"ל דבר מלכות שרירך להיות
 נחקר ע"פ המלך כדמסיק וז"ל שאל צאנפי ותומי'דאי של כנבוד'
 ראשנו' ושנייה הוה ליה נמי לשאל כנבודא מה הוא החטא אבל
 ודאי דלא שאל כלל כנבוד' ולכן לפי דעתו שהיה צדק חטא עכו"ס
 וג"ע וזקרה דבר שאין תלוי במלכות לא של צאנפי ותומים ראוי
 שואלים צאנפי ותומים אלא לתוך דהיינו דבר החלוי במלכה :-
 מספיקין להם מים ומוזן בו פרש"י כהנים היו מספיקין להם
 מוזן לגבעונים בו עכ"ל לא הזכיר צפירושו מים דנקט בכל
 נוסחות גמרות שלפנינו גם אין צדרא שיהיו הכהני' מספיקין מים
 לגבעונים שהם צעמם היו שואזי מים והוא דבר שניתן לעולם
 בתוס' גם קשה לפירושו שאלתו הגבעונים אין לנו כסף וזהב עם
 גומר דמזון ודאי הוה כסף הוא ולולא פירושו היה נראה לפרש
 שהגבעונים היו מספיקין להם מים ומוזן לכהנים דהיינו לשאוב
 להם מים ולהסתפק להם לזרכי מוזן כגון לחצות עמים שהיו עובדי
 ה' ואותו זכות שהיה להם לגבעונים לעבוד עבודת ה' ניטל מהם
 צהריגת נוב עיר הכהנים ולכן אמרו שפיר אין לנו כסף כו' אבל
 יש לנו דבר גדול עמהם שלא הניח לנו הזכות הגדול והוא ענין
 דהיו מקבלין או גרים כדמסיק אע"ג דלא היו מקבלין גרים צימי
 דוד ושלמה אלו גרים ודאי לש"ש נחכונו ולא לשלחן מלכים שהרי
 נחגיירו ע"י קידוש שם שמים צפרהס'דע"כ נעשו גם בני מלכיו
 ע"י שלא הניחו את הגרים מלכות : באשר משפטו שם פעלו
 בו לפי פשוטו כינוי דמשפטו פעלו קאי על הקב"ה אבל ו' דמשפטו
 הוא מיוחד דהל"ל באשר משפטו פעלו כמו האור תמים פעלו וע"כ
 דרשו דכינוי דמשפטו פעלו קרוי על האור הדקדק דמשפטו
 של האור שם זכור גם פעלו זכות : ולא דרכיה למספריה בו'
 אע"ג דהעונש של רעב צא גם כנביל שלא נספר כהלכה מ"מ אמר
 דוד דדבר זה א"ל לחקן ממש כיון דלא דרכי' לומספדיה אחר י"ב
 חדשים אלא מעשה ותומים אפשר להקן נקרינהו בו' ג' סימנים
 יש באומה זו רחמנים בו' ר"ל סימנים שהיו יתירים צמדות
 הללו מחוקן שאר עכו"ס לענין הרחמים צפרק המציא צטודא
 דשנתי בו' שאמר הני מערב רב קלאו דכתיב ונתן לך רחמים גו'
 כל המרסם על הצריה צידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו כו'
 וצנצנת צפרק כ"ג כל המרסם על הצריה מרחמים עליו מן השמים

שנאמר

והומים כי כחוד בתורה ועבדתם אליהם אחרי' ועל אף השמים ולא יסיה
 מער והיהרר לעולו רגלים שאלו שם שידקו ביניהם על עבד' כמ' ספרקי
 ר"א ע"ם וביולקוט ובסנה האחרת החמיל לירד המער ונסקס ח' וימנעו
 רבנים ומתקם לכן על פון גול כחוד כסא ארץ שהם בשמים וכן על כיוול
 הגדולות אבל מער דק שאין ראוי ללמוד מולד דשא היה וכוין שלא יעצרו
 השמים לגמרי אלא וימנעו רבנים אחר און לחוש עוד על ל"ה דכתיב ביה
 חמול בשם לגמרי וכן על כיוול תרומות כתיב ביה ליה חוס יבולו מימי
 שלב שאלו תשאו לכן על פון גול כחוד כסא ארץ שהם בשמים וכן על כיוול
 תורה כתיב ימך המקרה במים עליותיו וכאן סוד מער אבל נמנעו רבנים
 שהוא ארץ שבעה מים לכך אחר שמא ים מגילוי עריות שבעס
 הוא למנוע רבנים' ובסנה האחרת בזמן הרביעה היו נשיאים ורומ
 שמתכסס השמים בעבים אכל כסא ארץ והרומות והעבים מלהלום
 הקרא' אחר און זה אלא בשביל פוסקי דקדק רבנים ואינם נותני' שלוקים
 מהדמם להיות קול הרומות וסומני העבים להריר מער ואון בשמים וירדים
 וכשבדקו ולא מלא חלואי תלוי אלא כי נביא אלא ידע מה ניבא שבעין
 מיתח הגבנונים היה לדוד חלק כי זה היה גרמא להרביה הכהני' שהר
 שאלו על ההספיק לחם ומוזין גם בעין שאלו נספד שאלו ים לדוד חלק כי
 ועוד רמז און הדבר תלוי אלא כי כלומר שאתחוק בחפלה הקב"ה שידעני
 מהו העון שגורס הרעב מיד ויבסק דוד חל פני ה'שאל בחפלה דאורי' ותומי'
 ויאמר ה' אל שאלו וכו' ומה שאל הוכיר העיקר שהוא הריבוי טוב עיר הכהני'
 ואפי' למ' דירושלמי שהרבי מהס' ז' ב' חוטני עולם ב' שואני מים ושמש
 וחון וסופר מ' מ' קום ליה דברדס מונייה שהרבי פ' הכהני' א' אמנם להיות
 שכר קבל מה שאלו נספד שגורס שגורס דוד וכוני וזה היה הכירו עכשיו אלא על
 אשר המית אחר הגבנונים וכנגד מה שמנעם מלריות שואני מים לכך בא
 עלירת הגשם והמים וכפי זה הרעב היה היה ראוי להיות בימי שאלו אלא
 מהנעם שאלו ל' שהיה גרופית של שקמה גלגלו עד ימי דוד שהיה גרופית
 של יום שאלו כי כח להוסיף טעום ולולו תמלא שכתוב כאן ויהי רעב בימי
 דוד דמספיק לומר ויהי רעב בארץ מאי בימי דוד וכן קשה מאי' שנה אחר
 שנה דממלא משמע שדיו שנים רפופות ועוד שאלו ארתי שנה דק' ל'
 אחרי מופלג והול' שנה אחר שנה דאחר סמוך אמנם רמז לנו כפי שסרעב
 היה היה ראוי להיות בימי שואני מים אלא ויהי רעב בימי דוד דבר
 שאלו נחמיו הוא כי זה העונש בא שנה אחרי וכן מופלג שהוא וכן שאלו
 ואחרי וכן הוא שהוא מופלג ל' שנה בא שנה זו ויבסק דוד וכו' אל שאלו
 שאלו נספד ככלה וקשה שהרי מקרא כתיב ויספדו ויבסקו על שאלו ועל
 יהונתן וכו' ולכאור' ל' שאלו' שנספד ע"י דוד ואחרי מ' מ' לא ספדוהו
 כל ישראל ככלה וכסוריהו לאו וידי ויבסקו' וע"ל לפי שסם נאמר
 ויספדו ויבסקו ויולמו זה הערב ונשחית לא נספד ככלה ה' שזמן הקצוב
 להספד הוא ז' ימים וכאן לא נספד ככלה אלא עד הערב ועוד שגיר
 להקדים נכחי חתלה וא"כ ההספד כמו שאלו' ב' לבני וו' להספד וכאן
 כתיב ויספדו ויבסקו להרומם שאלו הספדוהו אלא כדי לעורר הנכחי מתוך
 ההספד כי לא היה מלפס לבנות חסרונם ולהספדו' אלא מתוך שהרבי טוב
 עיר הכהנים וכו' וקשה שהרי ענין טוב עיר הכהנים נחמל לו בסנהגוים כמ' כ'
 חול' כ' ד' דברכות כל המחבבים ומחול לו משאלו שאלו ולא ענהו ה' גם
 בחלומות ואילו אורחם ותומים לא אחר לפי שמתבנים ומני' להחילו ליה
 שנאמר אחר ובעד עמי במחילתי' ולמעל' דאחרי שאלו' שנמחלו לו
 הריבוי הכהנים שהם נספדו לו הריבוי הגבנונים ואח"ל שכל תלוי זה בזה
 וכשמחלו לו העיקר נמחל ב' הריבוי הגבנונים אפשר שעל נחיתת חלול
 השם שהיה בדרך כי נספדו ישראל לגבנונים ועון חילול השם אינו נמחל
 עד לאחר מיתת כדכתיב אם יוספר העון הוא עד תמותו ולכן הולך עכשיו
 לכפרה' אחר דוד שאלו נספד לו הריבוי הגבנונים ואח"ל שכל תלוי זה בזה
 אלא נחיתים נקרינו וכו' ותימה שצננו לדוד עשה הפ' דריו והספידו
 לשאלו אחר י"ב חודש שנאמר ויקברו את עמיתו שאלו ויבסקו ככל אשר נזה
 המקר ואח"ל מה מזה המקר ע"ה לקצור ארוע של שאלו ככל עבר וכו' והיו
 ונלחם

שנאמר ונחן לך רחמינו ורחמך גומ' ופי' רחבון ונחן לך רחמינו
 דהיינו שהיה לך מדת הרחמים שחיהו אהם מרחם על הצריות
 ולא כן שאר הענו'ם ולענין הבושה אמרי' בנדרים בעבור שהיה
 יראתו על פניו ג' זו הבושה כו' כי היראה הנכרת בפנים היא
 הבושה כמ' ש' בוש פנים והספד עז פנים ולא לו לפי מוגן' וטבען
 קאמ' דהא אמרו ביניהם פ' א' ישרא עז בזמותו הן ומפני מה נקנה
 תור' לישראל מפני שהן עזין לא דעל שם זה נקראו ביישנים שהחור'
 מוחתת כחן ומכנתת לבם כפרס' שם זה היה הכחוד בעבור שהיה
 יראתו גו' שבעין נחיתת התורה נאמר שנתן הקב"ה התורה שהיא
 יראתו על פניו נלחתי נחמל כדאמריון שם זה' מוכח ההיא
 דנדרים שהבושה צאה לנו מנחיתת קהורה שאמרו שם דכל מי
 שאין לו בוש פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני ולענין
 ג' אחר דכתיב כי ידעתיו גומר ואף ע"פ שלא הוזכר בכחוד אלא
 משפט ולדקדק הוליו מן הכחוד הוא ג' ב' א' והוא בכלל ושמו
 דרך ה' גו' כי הג' נקרא דרך ה' פולך זה האדם אחרי מדותיו
 יתבדק ב' כמ' אחר ה' אליהם תכלו וכי אפשר להלך אחר
 שכניה כו' אלא להלך אחר מדותיו מה הוא מלביש ערומים כו'
 ומיהו ק"ק אחרי לא קאמר נמי מהאי קרא דכי ידעתיו גו' רעוד
 סומנים ניכרים ים זהה בעלי משפט ובעלי דקדק ואפשר דאין לא
 משפט ולדקדק ניכרים סומנים כמו אלו ג' דקדק ודו' ק' :

הר"ה ונחיתים דוד גור עליהם וכו' פרש"י ג' כדכתיב ויאמר אליהם
 והגבנונים לא מבני ישראל המה כלומר אינם ראויים לבא בקהל
 וקשה דא"י שאלו ריחם וגור עליהם שלא יבאו בקהל א"כ איך חזר ואמר
 להם לגבנונים מה אעשה לכם וכו' אפשר וברכו נמלה ה' והרי כל דברים
 אלו היו ראויים לזמורם קודם גור דין אבל לאחר הגור' שריחם לא
 ישמעו עוד לקול מלחם ולעד' ש' אדברנה א"ל דברי פיוסם הרי ידעתם
 שהיוסע ריחם אחכם ונחלה הדבר כי שאלו אחר לקרב ולרחק אחכם הרעו'
 בדי כמחול' שדרשו מה נור' לומר אל המקום אשר יבחר אלא תלאו יהושע
 בידו אחר הני איני מקרבין ולא נרחקין אלא מי שהוא עתיד לבנות בית
 הבחירה אם יסיה דעתו לקרב יקרב וכו' וכו' שראה דוד שהיו אכזרים ריחקין
 וכו' וענין במדרש שהלכנו שם' וכפי זה אחר דוד להם הלא לכל לדעת כי
 אחם מרחקים מיומם יהושע והגבנונים לא מבני ישראל המה ועתה מה
 אעשה ואקרב אחכם אם תכפרו וברכו את נמלת ה' וכפרא' דוד אכזריותם
 שלא תמלו ונבסקו לנקם נקמם מבני שאלו א' ריחם דוד ונקראו בשם
 גבנוני' כי היו מבני ישראל המה שנה ראשונה אלא שאלו עובדי כו"ם ים כסם
 וכו' וקשה למה לא חשם דוד בשנה ראשונה על כל הדברים המונעים הנשמי'
 ולא היה חושש בכל שנה אלא על דבר אח' והיה לו להיות חושש על כולם
 ולדקדק גם וכוין שדק ולא מלא מיד היה חולה בעלמו ולא היה הרעב ג'
 שנים בארץ וע"ק שסם שחשם על אלו הג' דברים עמי' ועוברי עבירה
 ופוסקי דקדק רבנים ואינם נותנים קד היה לו לחוש על כל אחם הדברים
 שנעצרים עליהם הגשמים ה"ה במסכת תענית פ"א און הגשמים נעצרים
 אלא בשזון תרומות ומועשר' אלא הגשמים נעצרי' אלא בשביל ל"ה שאלו רוח
 אפיו מחולל בשם פסוק מונעים לשון סחר אלא הגשמים נעצרים אלא
 בשביל עז פנים און הגשמים נעצרים אלא בשביל בעות תורה און הגשמים
 נעצרים אלא בשזון גול ונחלה לא חשם אלא על ג' דברים הללו' וע"ק למה
 לא שאל מיד מיה' ה' כמו ששם אחר ה' שנים' ונראה שיש מיני רעיון
 שאינם נמחל עזרת בשמים אלא שאלו התפוצה או מאכלת חנב וכו' ולא
 בזה וכאן לא היה אלא מציירת בשמים ואפשר לנו לומר שלא היו עזרת כל
 קב' שנים שנות פשטה ראשונה לא ירד מער כלל ולכן לא שאל באוריס

הערל פּרק שמיני יבמות קסד

יוצאים הם ונזכרים וגומלים חסד עם שאלו ועם בניו כדי שאלו כל ישראל ידו חובתו וכיון שראה הקד"ה שבגלגל חסד עמו מיד נתמלא רחמים ונתן מער על הארץ ועוד למה נתיחסר על בוראו שאמר לו אל שאלו שלא נספדו וזהו אומר בתר"ב ריחו לאן ארחא למספדיה ואפשר ששעם דוד בקול ה' אומר אל שאלו ולא בית הדמים ולא אומר פצירו על שאלו שלא נספד בהלכ' ומעיקרם סדר דבר דל שאלו ואל בית הדמים כולה דרא מילתא על אשר המית שאלו לגבעונים וזה לא חשב לעשות הספד כי אומר נפקו תריסר ירחו ולאו אורח העולם למספדיה וכו' אל שאלו כי אם על הגבעונים לבד וכשראה דוד שלאחר שהמית בני שאלו כאשר שאלו הגבעונים עדיו לא נעתר אליהם לארץ אז נתן לבו להבין כוונתו ויתב' שאמר אל שאלו שהוא על של נספד בהלכה אז השתדל בהספדו ומ' כיון דלאו אורח ארבעא למספדיה בתר חתא לא הספידו לשאלו והוא עודיו בקברו אלא פינה העלמות לקברם בקברות אבותיו דק"ל פיניו עלמותו וקבורתם כיום מיתה דמי והוא ליה בהספד וינער אליהם לארץ אחרי כן אחרי זמן מופלג זמן שנהרגו ז' בני שאלו אז שבעה חדשים וימיו שגמלו חסד ויעתר אליהם לארץ ועוד הרחמתי מה ספד כספ נכח ד' אחרי מות ד' ק"כ וע' ופרס' ז' ו' והני גבעונים דלא מרחמי וכו' לכך נאמר והגבעונים לא זכני ישראל המה וקשה פסוקו והגבעונים לא זכני ישראל המה נאמר בתחילת הענין קודם שפיסס ואיך הוא אומר אחר שלא נתייבבו רחמם בור עליה' ונראה לרמוז כאן הגזירה מוכת' אחר שאמר והוקענו לה' בנפעת שאלו כתוב דאמ' דוד אני אתן מאי אני אתן היל' ויחל' דוד כן אמרם כאל רמז רחוק ויחל' דוד אני אתן אתה חוטבי ענ' לעולם וארחא אתה' ויהיו נתינים דוד בור עליה'.

מב י' ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה
לשואל את ארמיו ואת מפיבשת ואת חמשת
בני מיכל בת שואל אשר ילדה לעדריאל בן ברזילי
המחולתי מאי שנא הני אמר רב הונא העבירום לפני
ארון כל שארון קלטו למיתה כל שאין ארון קלטו לחיים
מתיב רב הונא בר קטינא י' ויחמול המלך על מפיבשת
בן יונתן בן שואל שלא העבירו וכו' משווא פני' יש בדבר
אלא שהעבירו וקלטו ארון ובקש עליו רחמים ופלטו
ואכתי משווא פניו יש בדבר אלא שבקש רחמים שלא
יקלטו הארון :

ויחמול המלך ואי צארו תלוא מלחא כיון דלא קלטו ארון
מחלתו של דוד ומשני שלא העבירו : ובי משווא פנים
יש בדבר וכו' היה לו לדוד לקח פנים דיוני נפשות היה לו
להעביר את כלם : ואכתי משווא פנים יש בדבר הואיל וקלטו
 ארון לא היה לו להמית אחר תחתי :

תוספות ארמוני מפיבשת ארתו מפיבשת היה בן שאלו ואומר ר"ת
 דהוא היה רבו דוד דאמר' בפ"ק דברכות שהיה מניין
 פני דוד בהלכה : וגרסין החסד דלאו מפיבשת שמו אלא איש בעל שמו כי
 מפיבשת בן שאלו נקרא איש בעל דבריו הימים ולא כמו שכתב בספרי' אלא
 איש נוסח שמו דלא מליו בשום מקו' איש בשם שנקר' מפיבשת ואיש נוסח
 נקרא בתחלת מלכות בית דוד קודם שבעה הגבעוני' וילכא למימ' דמפיבשת
 בנו של יהונתן היה רבו של דוד דארתו לא מליו בשום מקום שנקרא לא
 איש נוסח ולא איש בעל : וא"ל וזהו לא חלק לו כבוד לרבו לבקש עליו
 רחמים שלא יקלטו הארון : וי"ל דשחא בקש ולא נענה :

מהרש"א העבירום כו' לא ידענא מתיבא פסיקא ליה
עוד צנים אחרים מוצע של שאלו ואפשר דהשתא נמי
פרק מפיבשת בן יהונתן ולדריה תוספות נוחא טפי שכתבו
דמפיבשת בן שאלו היה רבו של דוד ולא מפיבשת בן יהונתן
פרק מ"ש הני דמפיבשת בן שאלו הוא בכלל הו' צנים ולמה לא חלק

לו כבוד והיה לו לקח טפי בתוך ה' מפיבשת בן יהונתן
 שלא היה רבו ולמסקנא צדקס רחמים עליו ולא נענה כמו שכתבו
 התוספות וקל להבין :

והכתוב *לא יומתו אבות על בנים* אמר רב חייא בר מג
אבא אמר רבי יוחנן מוטב שתעקר אות אחת שם
מן התורה ואל יתחלל ש"ש בפרהסיא *ותקח רצפה בת
איה את השק ותתהו לה אל הצור מתחיל' קציר עד ניתך
מים עליהם כן השמי' ולא נתנה עוף השמים לנוח עליהם
יומם וחיות השרה לילה והכתוב *לא תלין נבלתו על העץ
אמר רבי יוחנן משום ר' ש"ב בן ירזק מוטב שתעקר אות
אחת מן התורה ויתקדש ש"ש בפרהסיא שהיו עוברים
ושבים אומרים מה טיבן של אלו הללו בני מלכים הם ומה
עשו פשטו ידירם בגדים גרורים אמרו אין לך אומה
שראיה להרבה בה כזו ומה בני מלכים כך בני הדיוטות
עאכ"ו ומה גר' גרודי' כך ישראל עאכ"ו מיד נתוספו על
ישראל מאה וחמשים אלף שנאמר *ויהי לשלמה שבעים
אלף נושא סבל ושמיני אלף חוצב בהר ודלמא ישראל
הו' לא ס"ד דכתיב *ומבני ישראל לא נתן שלמה עבד
ודלמא דונגר בעלמא אלא מרבא *ויספר שלמה את
הגרים וימצאם מאה וחמשים אלף וגו' ונתינים דוד גור
עליהם משה גור עליהם דכתי' מחוטב עציץ וגומר משה
גור להרוא דרא דוד גור לכולא דרא ואכתי יהושע גור
עליהם דכתי' *ויתנם יהושע כיום הדוא חוטבי עצים וגו'
יהושע גור בזמן שבה' מ' קיי' דוד גור בזמן שאין ב' קיי' :
ואל יתחלל שם שמים שהיו העכו"ס אומרים אין אומה זו
ראויה להדבק בה שהרי פשטו ידיהם צגרים ליעול
מונותיהם ולא עשו נקמה בהם' עד ניתך מים עליהם עד ימות
הגשמי' לא נתנו לקבורה' דונגר סנירים : אלא מרבא ויספר
 שלמה את כל הגשמים וימלאם מאה וחמשים אלף ויעשה מהם
 שבעים אלף נושא סבל : מחוטב עציץ מדקריגו לחוטבי עצים
 באנפיהו ש"ל לאו בכלל ישראל ניהו ולא בכלל גרים לא עבדים
 ועבדים פסולים ניהו וגבעוני' חוטבי עצים ניהו דלהכי אקליגו
 יהושע : משה גור עליהם להרוא דרא על חוטבי עצים שהיו
 בתינו : ויתנם יהושע אלמא עבדים ניהו ויהושע לדורות
 הבאים גור דכתיב לא יכרת מכם חוטב עצים : בזמן שביח
 המקדש קיים דכתיב מונח לה' :

תוספות ותתהו לה אל הצור אומר בדרש אל הצור שהצדיקה עליה
 את דרין ואמרה הצור תמים פעלו : דונגר מדה שכירות דון
 לשון מדה כדאמרין בנכח בדרא וקרי ליה דון פסא :

מהרש"א והכתוב לא יומתו גומר אסיפא דקרא סמיך
דכתיב איש בחטאו יומת וקרא דלא יומתו אבות
על בנים מוקמינן צמ' סנהדרין צעדון צנים ולא יומתו צנים על
אבות צעדון אבות וק"ל ע"ג דכתיב סודק עון אבות על צנים הא
מוקמינן ליה פ"ק דברכות היינו בשאומי' מעשה אבותיהם צדיקה'
והכא פריך דמשמע דלא לדון כלל רק בשביל חטא שאלו גבעוני'
ומוחמט צני מיכל נמי לא קשיא להו דאפשר דקטנים היו דבני

* ושומרים הרבים בראשיכם :

לבתן ולא ללוי בתמיה הא ודאי קרא לוי קאמז : ר' אלעזר
בן עזריה כהן היה כדאמרין צנככות שהוא עשירי
לעזרא עקיבא בתרמילו משום דר' עקיבא רעיף דכלנא שבוט
הוא : תרמילו חמת של עור בטטיל"א כלע"ז ורועה נוקח זה
פתח וחולה צוארו : מפני מה קנסו לויים במעשר לאו אלעיל
קאי דטעמא דהכא לאו משום קנסא אלא משום דכהנים נמי לויים
איקרו כדאמרין אלא דאמרין צמא ודוכי בתלמוד דתר
דקמיניה עזרא : וישטרים הרבים בראשיכם דהיינו ישראל
שהם רבים מהלויים :

תוספות ומכיון לוי לא נמלחם שם וזה דתמן בקידושין בעשר יוחסין עלו מכלל-לחן חללי לויס וקרא רמ"ז כחיו יקומו רחמי

האמת ליהודה ובנימין ואלוים חללי עלו מפר"ש בעשרה יוחסין דרוסם לויס שעלו עמו היו קלוי כהונתו כשארם להם נבוכד נאלר שירו לנו משיד יציו מעדו וקלוי כהונתוים ואחריו עוד נשיר אח שיר ה'לויי שלא מנא שם רחויס לשיר עמד וקנסם ואפילו לנו עוד עיקר שירה כפה מ"מ הקפיד משום דלרבינו נט מלך בנלי :

מדרש'א *גמרא ה"ק ל'א' בחזרת קנסא קאתית אית
 לך כו' מלשן זה משמע דלא ידע רע"ק דעת
 רבז"ע וק"מ דא"צ אחאי אהדר ליה פתחא לבי קברא דשמא
 בחזרת קנסא הקיבל לה וי"ל דה"ק אי בחזרת קנסא הא אית לך
 דהיינו שיש לך עושר כדאמר פרק במה צהמה ולא היה לך ליוטול
 קנס רק להניחו לעניים ולפי דרך זה יש לפרש הא דאמר ר"ע
 בתרמינא כו' דהיינו כלי של עני שהוא רוצה לזכות מעשר ראשון
 לעניים בחזרת קנסא : ואנא שורא עשירי לעזרא חי' וידעתי
 בקבלה מאזנתי דקנסא לכהנים ממש קאמר משום דבחזרת חלוקה
 מדאורייתא לא אית ציה לכהנים וק"ל : ומבני לוי לא מצאתי
 כו' מפורש בפרק עשרה יוחסין במדושינו ע"ש :

האשה רבה פרק י

פ"ר יצחק מנין שהפקר ב"ד הפקר שנאמר *וכל אשר לא יבא לנ'הימים בעצת השרים והוקנים יחרם כל רבושו והוא כבדל מקהל הגולה ר"א אמר מרבא *אלה הגלות אשר נתלו אלעזר דכהן ויהושע בן נון וראשי האבו' למטות בני ישראל וכי מה ענין ראשים אצל אבות אלא לומר לך מה אבות מנחילין בניהם כל מה שירצו אף ראשים מנחילין את העם כל מה שירצו :

הפקר כ"ד הפקר וכל מידי דממונא לאו עקירה הוא: וכל אשר לא יבא וכו' כס' עזרא: וראשי האבות למטות ה"ל למכתב וראשי מטות בני ישראל:

תוספות שהפקד ב"ד הפקר אבל מן העמא על ההעור ליבא למימר דאפקיה מרשותיה בשעת הפרשה כיון דבתר הכי גמי שלו הוא ועליו לחקנו :

מהרש"א מה אבות מנחילין בניהם כו' דרך מחנה גם
לאחרים שאינן בניהם מוטיל אבל בלשון ירושה
ונחלה קאמר דמנחילין בניהם דוקא שיוכל להרבות לאחר
לאחר

מיד היו כדאמר' בעלמא וענשו פסיר צביזל עון אבוהם שאול
 כדאמרין איס בחטאו יומת אבל שאינו איס דהיינו קטן יומת בעון
 אבוהם אבל מארמוני ומפניכום בני שאול שהיו גדולים באותה שעה
 פסיר ואילו כינוי לומר וחקק רכפס גו' אל הזור גומ' באמרה
 האר תמים גו' כמ' ש' תהום' ר"ל דפני' האר לא הרהר אחר
 חטא קדון למה נענשו בניו בגדילום חטאם כינוי אלא שהלוקה
 היין כדאמרין מוטב שחקק כו' ודו"ק : ומה גרים גרורים
 כך ישראל על אחת כמה וכמה כו' ישראל ממש לא היו
 רבוחא לגבי עובדים וצנים שהיו ראויים לידבק אבל ה"ק ומה
 גרים גרורים היינו הנתינים שגזרו דהו חסותא ועוד גזרו
 שיעבד עליהם לעולם כל שאר גזרי דהו כישראל לגבי מיתון
 לידבק בהם על אחת כמה וכמה ודו"ק

דרי"ף מושב שחקר אות ה' מהדורה וכו' מ' לעבור מילת לא ויחמו
 בנים ובכלו חביב ויחמו בנים על ארצו אבל קשה לה' כחב ארץ
 ותחמו ויחמו וא"כ עיקר פסוק ה' וכן קשה בלא חב נכלתו על
 העץ שאמר רבי יוחנן מושב שחקר אות שא"ל יבא משה שכתב אחריו
 מ' קבור חקברו ביום ההוא ושם אות אחת לאו דוקא שעל כל הפסוק הוא
 אומר שחקר ושיקרו ו'; ובתניס' דוד רור עליהם וכו' לומר דלמא
 לאו ליעשימך דודו רור עליהם אלא משה דרור אשכחן יהושע רור
 עליהם דכתיב יתחם יהושע ואם משה רור עליהם מה הוסיף יהושע ומה
 דמתיב דרור יהושע משתי נתי דרור לה' קושיא אלא
 דהוה אחרון משה רור לזמן משכן ונתיב הירקסן קיים יהושע רור לעולם
 דהוה בזמן שאין בה"מ קיים ו' והשתא דאמרן דודו רור עליהם קשיא לזה
 חירול דמשה רור לאותו הדור חטיוו בזמן ש"ה קיים אבל דבור אחר לא
 רור עליהם דודו רור לכלול דרור אכל רור קשה דקיים שיהושע רור לזמן
 שבה"מ הריים כאלו דרורות הורסים כל זמן שבה"מ ק' מ' מה יוסיף עוד
 דוד לבאר לנלה דרור ו'ל' הכסף דרור מהוה מירוצא דאמר דודו רור
 לכלול דרור וכו' ומוקינן לא משה רור להסא דרור יהושע ולא דרור
 כל זמן שבה"מ קיים הוסיף לבאר דרור לזמן שאין בה"מ קיים :

יש מותרות פרק ט

מד חנו רבנן תרומה לכהן ומעשר ראשון ללוי דברי רבי
 פו עקיבא רבי אלעזר בן עזריה אומר לכהן לכהן
 פתח ר' ולא ללוי אימא אף לכהן מ"ט דרבי עקיבא דכתיב *ואל
 ים הלוים תדבר ואמרת אליהם בלוים קא משחעי קרא
 ואידך כדר' יהושע בלוי דא ר' יהושע ב"ל ככ"ד מקומי
 נקראו כהנים לויים וזה אחד מהם *והכהנים הלוים בני
 צדוק ורבי עקיבא וכולי' הדיאניתא דדורא שקיל רבי
 אלעזר בן עזריה מעשר ראשון מניה אול רבי עקיבא
 אהדרה לפתחא לבי קברי אמר עקיבא בתרמילו ואנא
 חיי' אתמר מפני מה נקנס לויים במעשר פליגי בה רבי
 יוחנן וסביא חד אמר שלא עלו בימי עזרא וחד אמר כדי
 ישמכו כהנים עליו בימי טומאתן' ומנא לן דלא מליקי
 בימי עזרא דכתיב *ואקבעם אל הנחר הבא אל ארזא
 פורא ונתנה שם ימים שלשה ואביה בעם ובכהנים ומבני לוי
 לא מצאתי שם אמר רב חסדא בתחלה לא היו מעמידין
 שוטרים אלא מן הלויים שנאמר *ושוטרים הלוים לפניכם
 עכשיו אין מעמידין שוטרים אלא מישראל שנאמר
 ד"ה ש
 יט

האשה רבה פרק עשירי יבמות קסה

מה
צ
ע"כ
מכאן
יע
פרק
נב
הדין

מעלי שבתא הווא יומא ננה ליה ולא אתא שקל
עשר מפירי דביתיה עילוייהו אתא לקמיה דרבי חיאי
א"ל שפיר עבדת דתניא *למען תלמד ליראה את ה' דברים
אלהך כל הימים אלו שבתות וי"ט למאי הלכתא אילימא
לעשורי ומיכל איצטרך קרא למישרי טלטול דרבנן אלא
לאו כי האי גוונא א"ל והא אקריין בחלמא קנה רצון מאי
לאו הכי קאמרי לך *הנה במחת לך על משעת הקנה
הרצון הזה לא רבי קאמרי לך *קנה רצון לא ישבר
ופשטה כהה לא יכבנה :

ננה ליה שקה יתה מזמנו : עלוייהו ואע"ג דלכתי לא אהו :
למען תלמד גבי תרומה ומעשרות כתיב ואלכלת לפני ה'
וגו' : כל הימים אלו שבתות וי"ט הוי למד ליזהר שלא יטול
עונג בשביל תקון הסבל : למאי הלכתא ומה אחא קרא
לאזהרי : אי נימא עשורי בשבתא ומיכל ואיצטרך
לאשמועינן דאע"ג דשבת הוא מהקנן : פשיטא וכי איצטרך
קרא למישרי טלטול דרבנן הפרשת מעשרות דשבת אינה אלא
משום שבות דתנן אלו הן משום שבות לא מגזיקין תרומות
ומעשרות דמשום שבות ויהיבא אסר לך קרא טלטול דעלמא
דאיצטרך למסרייה הנה : אלא לאו כה"ג דמותר לעשר על מה
שלא צא לעולם ועתיד לצא לזרז עונג שבת : והא אקריין
בחלמא ליל שבת זה : קנה רצון מקרא אחר ושמו קנה רצון :
מאי לאו הנה במחת דכו' ולא שפיר עבדת : לא קרא אחריתא
אקריין : קנה רצון לא ישבר סיפיה דקרא כי לאמת יוניה
משפט דשפיר עבדת :

א"ה"ב בחלום חיוון לילה לאחר מחשבות רק עוב כל היום היה נגלה
לחלום מענינו דיומא משפט הדבר ומשפטו : לכן כשקרו לו
בחלום דרבי ינאי קנה רצון ידע שהיה כרצון בזה על מה שעשה לעשר מחירות
ביתו על פירות עשדן לא באו וסבר שאל"ל דלענין דנא נטען על קנה רצון
אין רבי חיאי שהיה ניומוקו עמו מקרא דכל הימים דשפיר עבד פתח לו בפסוק
האחר בסופו לאמת יוניה משפט : אך אמנם מן התורה אלא כיון דרבי ינאי
אמר דאקרו ליה קנה רצון ובקרא דהנה במחת לך על משעת כתיב הקנה
הרצון : הוה מצי למימר ליה מאי לאו הכי קאמרי לך הקנה הרצון לאו ה"ק לך
קנה רצון לא יכבד וגומר אם לא נאמר לפי שהיה חלום דלא דק : וכבר נדחק
רש"י ו"ל דבמחתו לפרש מקרא אחד ושמו קנה רצון אבל לא ייבש הדבר לגמרי :

תניא *לא חסרתי עבד אל אדוניו רבי אומר בלוקח
עבד על מנת לשחררו כתבוב מרבר ה"ד אמר
רב נחמן בר יצחק דכתב ליה לבשאקחך דרי עצמן
קנוי לך מעבשיו :

על מנת לשחררו ומוזהר שלא להשתעבד בו :
תניא *ואשה גרושה מאישה אפילו לא נתגרשה אלא מז
מאישה פסולה לכוונה והיינו ריח הגט שפוסל ויפסל
בכרונה :

לא נתגרשה אלא מאישה כגון שכתב לה גט ואמר לה הרי את
מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם שלא נתגרשה זו לגמרי
אלא מאישה נפרדת : פסולה לכוונה אם מת והותרה לנישא :
אמר ר"א אמר לשמעתיא בי מדרשא ולא אמר *משמיה מח
דרכי יוחנן שמע ר' יוחנן איקפד על לגביה רבי צו
ח"כ מב א

ח"כ מב א

מו
ס
ע"כ
דברים
כ

צד
ח"כ
ע"כ

לאחר וקאמר דרשין נמי כמו אבות לטול נחלה שפסלה צגורל לה
ולתתה לאחר צדק הסקד אע"ג דכתי' לרצ חרבו ולמעט גו' וק"ל :
ת"ש *אליו תשמעון אפילו אומר לך עבדו על אחת
מכל מצות שבתורה כגון אליהו בהר הברמל הכל
לפי שעה שמע לו * שאני החם דכתיב אליו תשמעון
ולגמר מיניה מגדר מלתא שאני * ת"ש *א"ר אלעזר בן
יעקב שמעיה שבי"ד מכין ועונשין שלא מן הדין ולא
לעבדו על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה מעשה
באדם אחד שרכב על סוס בשבת בימי עכו"ם והביאורו
לב"ד וסקולורו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכ'
לכך * ושוב מעשה באדם אחד שהשיח באשתו תחת
התאנ' והביאורו לב"ד והלקורו לא מפני שראוי לכך אלא
שהשעה צריכה לכך מגדר מלתא שאני :

ת"ש אליו תשמעון צא להוכיח כנגד מי שאמר אין צ"ד מחנין
לעקור דבר מן התורה ומכאן יראה סיכולין צ"ד לעקור
דבר מן התורה : דכתיב אליו תשמעון בנביא אחת כתיב :
כגון אליהו בהר הברמל שהקריז צנמה צנעת אסור הצמות
ואיכא כרת דשמוני מין וברת דהעלאת : מגדר מלתא דעלמות
גדר ותקנה שהשיג ע"י כך מעכו"ם : רוכב על סוס והוא משום
שבות וסקולורו כמחלל שבת גמור : צריכה לכך שהיתה שעת
השחר והיו פרוצין בעצירה : שהיה צעל :

מדרש"א *תוספות דר"ה וליגמר מיניה בו' הא משמע
דאפילו צלא נביא שרי בו' משום מגדר מלתא כולי
עכ"ל אמאי לא תקשה להו מגופה דברייתא דהכא דיליף לה
מאליו תשמעון דהיינו לנביא ולמאי דמסיק משום מגדר מלתא הא
ל"ל קרא דהא מה"ט אפי' צלא נביא שרי לנ"ד לעבור ובתירולס
שכתב ותישב וק"ל :

הרי"ף ח"ט אליו תשמעון וכי' תימא מאי זו ראייה מביא שמואל לנ"ד
שעל הנביא לזה ה' לומר אליו תשמעון אבל צ"ד מל' ואין לומר
דהיינו דמאני תלמודא שאני החם דכתיב אליו תשמעון ולא לנ"ד דה"כ מאי
פריך וליגמר מיניה דהא אין ללמוד מביא לבד מדכתיב אליו תשמעון ומעיקרא
בדפריך ח"ט אליו הנה ידע דכנביא מיירי ואפי' פריך ח"ט אליו תשמעון
כלומר דיליף מיניה ומאני אליו תשמעון כתיב א"כ מאי הדר פריך וליגמר
מיניה דתשובתו בלדו אליו כתיב כלומר למעט דלא נגמר מיניה וי"ל דכיון
דקי"ל חסם עדיף מביא ח"ט דב"ד יכול לגזור גזירות מדעתם אבל אין
נביא יכול לתקן דבר מעשה וכיון שחלנו בנביא שזוה לעבור על ד' ולשמוע
ולתעלות בחזק כ"ט צ"ד ולהכי פריך מתיא קרא דכתיב בנביא אליו תשמעון
וכ"ט צ"ד ומשנן ס"ה דכתיב אליו למעט נקדד פריך וליגמר מיניה דילמא
ממעט עונשין ולא קוסמין דכתיב לעל מיניה אבל צ"ד ליגמר מביא
ומשני מגדר מלתא שאני דגם הנביא לא הותר אלא למגדר מלתא שהוא
לעשות גדר ותקנה ס"ה לנ"ד אבל עדיין קשה דמעיקרא : כשהקשה ח"ט
אליו תשמעון לשני ליה מגדר מלתא שאני וכ"כ מן דרך התלמוד לתרץ תתל'
דבר אחד כדי להגדיל תורה והדר מסיק לה א"כ הי"ל אלא : למגדר מלתא
שאינו ונ"ע : ח"ט שמעתיא שבי"ד מכים ועונשים וכי' וקשה כיון שאמר למעל'
אין צ"ד מתנין לעקור דבר מהתורה להקל אלא להחמיר ולעשות סייג א"כ
מה הקשה מתיא ברייתא דעשו משום סייג וי"ל דכיון שהרג נפס אחת
מישראל שלא ע"פ התורה הוי מלקי דדיוי נפשות וזה"ל למלקות :

צג רבי ינאי ה"ל אריסא דהוא מיתי ליה בנתא דפירי כל

ח"כ מב א

האשה רבה פרק עשירי יבמות

לאס להחזרו דבר הלכה כדאמר פ"ק צ"ט ו"ז שחצה ורעות
 נהגו זה זכר לקיים מה שנאמר האמת והשלום אהבו וכדאמרין
 בעלמא שני ת"ח הנוחין זה לזה בהלכה כולי אצל זה ר"א תלמידו
 הוא עשה שלא כהוגן שלא אמרה צמתי כדמסיק ואמר שנאמר
 כאש צורה ה' גו' וכן עשה יהושע וכו' וכן על כל דבר שאמר
 יהושע בו יראה דלכאורה אין ראיה כ"כ מיהושע שלא היה לו
 ממי לקבלה אלא ממשה וכו' ומסרה ליהושע כו' ומסתמא כל
 דבריו מפי משה אצל דורות שאחרים שאפשר לקבל מרבים ים
 לו לומר שם אמרו וממי קבלו ולכן הביא מן המקרא שהעיד על
 יהושע שכל מה שאמר מפי משה הוא א"ע' דליכא לאסתפקי ציה
 מפי אחרים אלא ד"ע' משום דליכא לאסתפקי ציה מדעת
 עלמא אמר כן וע"י העיד עליו המקרא שכל דבריו מפי משה וע"י
 אמר וכי על כל דבר כו' אלא ע"כ שלא נסתפק לנו אם מדעת
 עלמא אמרו דמסתמא מפי רבו משה אמרו ולא מדעתו וכו'
 בר"א שהוא תלמידך מסתמא מפיך רבו מוזקת אמרו ולא מדעת
 עלמא או מפי אחרים דל"כ ה"ל להוכיח שם אמרו דמסתמא מפי
 רבו הוא כי הכל שלך היא ושאר מ"ק קפיד כולי האי כולי דאי
 משום דאמר דכל האומר דבר צום אומר מציא באולה לעולם
 אחרים נמי י"ל להם להקפיד צדק וע"כ אמר שהקפיד על דבר
 שהיה נהנה בו אלו אמרה צמתי כדאמר רב יודא כולי אגורה
 באהלך עולמים וכי אפשר לגור ברעם אחר בב' עולמות
 דאהלך לא שייך בעולם המיתה אלא שעי' אהל של תורה שצ"ה
 אגורה צ"ה עולמות דהיינו גם צדק ועיין דבר דבר צ"ה עין
 יעקב ובעל יפה מראה שהאריכו זה וכתב שהוא רחוק מההקדש כי
 שפתי המת אין יתנוטעו כו' וכ"ש אחר עבור זמן וישוה אל העפר
 כו' וע"כ ואני אומר כי אין רחוק מן השלל כי הענין מבורר כי
 הדבור הוא כח הנשמה ע"י כלי הגוף וכל דיבור משוכח מוליד
 כח רוחני בדומה משוכח ובאמרו צום אומר אומר כח רוחני שגולד
 כבר הוא מעורר מולידיו צ"ה עולמות שהם הנשמה צ"ה וכלי
 הדבור שהם השפטים צ"ה גם כי הם צדק כבר ומציא הדמיון
 מיון הטוב המונח צדק היא רוח ודובב ע"י כח האצבע המעוררת
 כח השפטים גם כי מונחים צדק שחת ורחמים על ידי כח
 העצור ודו"ק :

הר"ף מאי דכתיב אגורה באהלך עולמי וכו' נראה לדרקק מה הוקשה
 לו בכתוב צום שאמר ר"ד אגורה וכו' שם הקושי יהי' מ"ש אח"כ
 וכי אפשר לאדם וכו' ה"ל כתיב אגורה באהלך עולמים וכי אפשר לאדם
 וכו' ועוד נבאר מנ"ל הכא קרא שיאמרו דבר שמועה וכו' ואפשר שדרקק
 מאי אגורה באהלך ה"ל אגורה עולמים לכן דבר אהלך מלשון מה טובו
 אהלך שם בתי מדרשות ואמר אגורה בסיני אהלך שם ד"ח האומרים
 צדק הוצרכו בשמועתי שפתותי ודבנות צדק כלי' מדרשות ושפתות
 עומדת בעו"כ ופירושאלי פרק היה קורא אמרו על פסוק זה וכי עלה על
 לב דוד שהוא חי לעולם אלא אמר יי' רצון שיאמרו דבר שמועה מפיו וכו'
 י"ל ליישב בדמיונו שאמר מאי דכתיב אגורה עולמים וכי עלה על לב
 דוד שהוא חי לעולם ואם כוונתו לעולמים לע"י ולע"כ קשה וכו' אפשר
 לאדם ליבש צמתי עולמים כאחד אלא שיאמרו שמועה מפי בע"י כתי
 שהיו שפתותיו ודבנות דמיונו חי צ"ה עולמים כאחד :

ויקי

אמי ור' אמי א"ל לא כך היה המעשה בבית הכנסת של
 טבריא בנגר שיש בראשו גלוסטרא שנהלקו בו רבי
 אלעזר ורבי יוסי עד שקרעו ספר תורה בחמתן קרעו
 ס"ד אלא אימא שנקרע ס"ת בחמתן והיה שם ר' יוסי
 בן קיסמא אמר תמה אני אם לא יהיה בית הכנסת זו
 בית עכו"ם וכן היה הדר איקפד טפי אמר חברותא
 נמי על לנביא רבי יעקב בר אידי אמר כתיב *כאשר
 צוה ה' את משה בן צוה משה את יהושע וכן עשה יהושע
 לא הסיר דבר מכל אשר צוה ה' את משה וכי כל דבר
 שאמר יהושע היה אומר להם כך אמר לי משה אלא
 יהושע יושב ודורש סתם והכל יודעין שתורתו של משה
 היא אף רבי אלעזר תלמידך יושב ודורש סתם והכל
 יודעין שהתורה שלך הוא א"ל מפני מה אין אתם יודעין
 לפיכך כבן אידי חברנו ורבי יוחנן מאי טעמא קפיד כולי
 האי דאמר רבי יהוד' אמר רב מ"ד *אגורה באהלך עולמי
 וכו' אפשר לו לאדם לדור בב' עולמים אלא אמר דוד
 לפני הקב"ה רביש"ע יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי
 בעולם הזה דאמר ר' שמעון בן יודא דר' ר' שאומרי'
 דבר שמועה מפי בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר
 אמר רבי יצחק בן זעירא ואי תימא שמעון נזירא מאי
 קרא *וחך כיון הטוב הולך לדורי למישרים דובב שפתי
 י יושנים ככומר של ענבים מה כומר של ענבים כיון
 שמנית אדם אצבעו עליו מיד דובב אף ת"ח כיון
 שאומרים דבר שמועה מפיהם בעולם הזה שפתותיהם
 דובבות בקבר :

נגר שיש בראשו גלוסטרא שראשו ע"י וראוי לשחיקא שומים
 ולשאר תשמיש ונחלקו בו לענין נעילת דלת' אלעזר אומר
 לנעול בו ורבי יוסי מתיר לפי שם תורת כלי עליו ומותר לטעלו :
 חברותא נמי אח תלמידי אדם שפטים חזרי שאתם מציאי' ליה
 ראיה מרבי אלעזר ורבי יוסי שהיו חכמים : וכן עשה יהושע
 העיד עליו המקרא שכל מה שעשה מפי משה עשה ואפילו מה
 שאמר סתם שהרי אי אפשר בכל דבר ודבר שיאמר יהושע כך אמר
 משה ואפילו הכי אסתיק קרא דמפי משה היה : שיאמרו דבר
 שמועה מפי בעוה"ז שהיו שפתי נעוץ צדק כאלו אני חי :
 דובבות נעות לשון דבור (ס"א דובב) שמתקין ומצננך : כומר
 כלי שמתניין בו ענבים עד שתתחממים וינינו נוח לאתח כמו מוכר
 צדק דמיתר נחת : דובב ה"ן רוחם ונע ויואל למעלה : דובב
 פרי"ט צ"ה :

הוספות אגורה באהלך עולמי שפסוקא שפסוקא של מעלה שפתותי
 נעות בקבר כאלו מדרשות נמצא בשפעה אחת דבר צ"ה עולמים
 נסתם שקלים בירושלמי כתוב מאמר זה ויש שם חדוש :
מהרש"א אם לא יהיה בית הכנסת זו בית עכו"ם כו'
 שהכנס דומה השכינה מצ"ה כדאמרין בנדרים כל
 הכנסם כאלו אין שכינה כנגדו שנאמר רשע צדוקה אסר גומר אין
 אלקים גו' : חברותא נמי כו' דודאי צדקים כר"י ור"י לא היה

נושאין על האנוסה פרק פרק נושאין על האנוסה

י'יהי דבר ה' אל יונה בן אמתי שנית לאמ' שנית דברה
 עמו שכינה שלישיית לא דברה עמו והכתיב *והוא
 השיב גבול ישראל מלכא חמת עד יום הערבה כדבר ה'
 אשר דבר ביד עבדו יונה בןאמתי הנביא אמר רבינא על
 עסקי ניונה קאמר רב נחמן בר יצחק אמר הכי קאמר
 כדבר ה' אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי כשם
 שנהפך ניונה מרעה לטובה כך בימי ירבעם בן יואש
 נהפך להם לישראל מרעה לטובה :

גהוא השיב ירבעם בן יואש : על עסקי ניונה קאמר דלא
 דברה עמו על עסקי ניונה אלא שני פעמים :

חוספות על עסקי ניונה חויה דמאי אילנורח למכתב שנית ולא
 שלישיית דלא אשכחן דברה עמו שלישיית ושמה כיון דמלינו
 שחרור לקולוס ונתננא עליהם נחום האלקושי ילינו יכולין לספור שבס אז
 נחננא עליהם יונה וא"ת והא אשכחן דברה עמו שלישיית בעסקי ניונה
 דכתיב ויאמר ה' אל יונה ההוצב חרה לך וגומר ואני לא אהום על ניונה
 וגו' וי"ל דהני לאו עסקי ניונה נינהו ומיחא לר"י בר יצחק דאמר שוב לא
 דברה עמו קשה וי"ל שזה היה אותה יום ואשיב הכל ויבואה אחת : ר"י בר
 יצחק אמר ה"ק וכו' אומר ר"י שזולת על אותו מדרש שביא רש"י בפירושו
 נבואים ויאמר ה' אל יבוא יען אשר וגומר בני רבעים יסבו וגו' על ידי
 יונה בן אמתי א"ל או שמא אינו הטב אלא דברים שהוא צריך גדול כגון
 מעשה ניונה וכו' וכו' :

מדרש א' שלישי לא דברה בו' והא דכתיב צחר הכי ויאמר
 אלהים אל יונה ההוצב חרה וגומר ויאמר ה' אלה
 חסד גו' אין זה דבור ג' אלא הוכחה צעלמא על שחרה לו וק"ל :
 כשם שנהפך בו' כך נהפך בו' כמפורש צחר הכי כי ראה ה'
 את עני ישראל גומר ולא דבר ה' למחות גומר ויושעים ביד
 גומר וק"ל :

ק ת"ר העבר והאשה אין חולקין להם תרומ' בבית הגרנות
 ובמקום שחולקין נותנין לאשה תחלה ופותרין אותה
 מיד מאי קאמר ה"ק במקום שחולקין מעשר עני נותנין
 לאשה תחלה מ"ט משו' זילותא אמר רבא מרישא כי הוו
 אתיגברא ואתתא לדינ' קפאי הוה שרינא תיגרא דגברא
 ברישא' אמינא דמחייב במצות' כיון דשמעא להא
 שרינא תיגרא דאתתא ברישא' מ"ט משום זילותא :
 מאי קאמר קמיני אין חולקין והדר קמיני במקום שחולקין : ה"ק
 האי במקום שחולקין לאו אתתא קמי' וס"ת ודבר שחולקין
 נמי לנשים כגון מעשר עני שהוא מתחלק בתוך הבית צעיר ואין
 כחן משום ייחוד דשכיחי אינשי נותנין לאשה תחלה משום דזילא
 בה מילתא למיקס :

סס אמר שמואל י' בתנים עומדים ופירש אחד מהם ובעל
 ע"כ הולך שחוקי מאי שחוקי אילימא שמשחקין אותו
 מנכסי אביו פשיטא מי ידעינן אבהו מנא אלא שמשחקין
 אותו מדין כהונה מ"ט אמר קר' *היהיה לו ולורעו
 פסוקי אחריו בעינא זרעו מיוחס אחריו וליכא מתקין לה רב
 מ"ב

קסו אחד עשר יבמות

פפא אלא מעתה גבי אברהם דכתיב *להיות לך לאלהים
 ולורעך אחריו חתם מאי קמוהר ליה רחמנא הכי קאמר
 ליה לא תינסב כותיות ושפחה דלא לילול זרעך בתרה :
 הולך שתוקי וכפר הוא דהא פשיטא לן דכן כהן הוה על הפנויה
 הוא : מדין כהונה מלעבוד עבודה ואע"ג דלענין יוחסין
 לישא אשה כשר הוא פסול לעבודת : אחריו שניכר זרעו : מאי
 קמוהר ליה רחמנא הואיל וההוא אחריו קדרשת ליה לענין
 פיסול כהונ' הכא מאי פיסול קדרשת ביה הא ודאי גבי ישראל כשר
 הוא כגון י' כשרים עומדים ופירש א' מהם ובעל : זרעך בתרה
 כדאמרין בפסוק קמא דקידושין שפחה הולך כמוה דכתיב האשה
 וילדיה וגו' כותית דכתיב כי יסיר את צנך צנך הוה מישראלית
 קריי צנך ואין צנך הוה מן הכותיות קריי צנך אלא צנה :

א"ב בס בתי"ש לאברהם להיות לך לאלהים ולורעך אחריו אפסר לומר
 ע"ד הדרש דהא"ש שאין הקד"ה מיוחד שמו להיות לאלהים על זרע
 אברהם בשליש אחריו דהיינו ראויים להיחסר אחריו כח"ס למען אשר יזוה
 את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' וגומר או יהיו נקראים ביתו אחריו
 כשישמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט :

מהרש"א אלא מעתה גבי אברהם בו' ה"ק ליה דלא
תינסב שפחה בו' מהכא משמע דנאסר לאברהם
 ולורעו קודם מתן חורה לישא שפחה וכותית דכל מלוה שנאמרה
 לבני נח וגשנית צמינו לזה ולזה נאמר כדאמרין פרק ד' מיהות
 והא נשא אברהם את הגר שפחה שרה י"ל משום דממילא
 נשתמרה כדון הכושא שפחה צפ' השולח ואף לפי המדרש שכתב
 החזקוני שהיה הגר שפחה מלוג של שרה כדכתיב ולה שפחה
 מצרית מ"מ כיון ששרה עצמה נתנה אות' לאישה אברהם כדכתיב
 ותקח שרה גו' ותתן אותה גו' נשתמרה ממילא כדון הנושא לעבדו
 צח חורין יא' לחירות וכן י"ל גבי יעקב שנשא שפחה רחל ולא
 ומיבא באברהם אין זה מספיק דאף אם נשתמרה הגר מ"מ הויא
 לה מצרית ראשונה דעתידיה תהורה ליאסר ואברהם קיים כל
 הזוהר אפי' עירוי' תבטילין כדאמר' ציומא וי"ל כיון דנאסר קודם
 שנימול ואו לא קיים עדיין כל התורה דהא לא קיים מילה שוב
 לא גירש' אחר שנימול אע"ג שהיה מצרית ראשונה אבל הרא"ש
 כתב בסוף פרשת לך לך וי"ל כי אברהם קיים כל התורה אפילו
 עירוב תבטילין כדאמרין ציומא אבל מצות מילה לא קיים דידוע
 היה דעתידי להטעות עליה ואו יסיה מצווה ועושה גדול כולי
 עכ"ל והוא דחוק גם קשה דא"כ למה נשא מצרית קודם שנימול
 אבל לפי שיטתנו ניחא דכל גר לא נלטהו במצות עד אחר מילה
 כדאמרין פרק החולין ולכן הוה אברהם צהור וכיון שנשאה
 צהור שוב לא גירשה גם אחר שנימול משום דעתידיה חורה
 ליאסר ועיין עוד בזה באורך בעוה"צ ציומא ודוק ואיכא למידק
 אהך סוגיא דסוף פרק ארבע מיתות למאי דאמר י' מצות נלטהו
 ישראל צהור בו' והקדו' החוספות סס תימא האיכא גמי הגסה
 בו' ומילה שניתן לאברהם בו' עכ"ל אמאי לא תקשי להו גמי האיכא
 סך דהכא לאסור אברהם אביו וזרעו נשמה וכותית ניש
 לייסר ודו"ק :

אמר

מצות חליצה פרק יב

7 517

גר דן את חבירו דעי נפשות דלילו דיני ממונות אפי' לכל ישראל דחקו הכל כשרים לדון דיני ממונות ואמרינן הכל לחאזיו מחזי לחאזיו גר : ועליון הוא דבעינא מקרב אחיך אבל על הגר אפילו חבירו אחיה מקיס עליו דיין בכלל מלך דכתיב מלך במשפט יעמיד ארץ אס דומה דין למלך שאין תליון כלום יעמיד ארץ ועוד שימות כרסה כחיי כאן כל שימושו שאסה משום לא יור אלא מקרב אחיך : בישראל השמע שיטה ישראל מכל דרין : **וזהבתיב** *יחלץ עני בעניו* בשכר עני יחלצנו מדינה של גיהנם אלא הא דכתיב *חונה מלאך ה' סביב ליראוי ויחלצם* בשכר יראוי יחלצם מדינה של גיהנם *אלא הא דכתיב *ועצמותיך יחלץ ואמר רבי אלעזר זו מעולה שבברכות ואמר רבא ודרוי גרמי אין משמע הכי ומשמע הכי וכו' :

בעל התלמוד ז"ל להקשות ולהוכיח כי פירוש וחללה נעלו אינו מליה ממש אלא לשון זרוז כמו החללו מאתכם ולו"א הבהבי יחלץ עני בעניו בלתי יורזו ויזון בו כח ותרץ המתרץ לעולם הוא כאלו מליה ומשיי דהכא נמי שטופי הוא וזה"ק שזכר עניו שזכר לו בחייו ויחלצו ויזלזלו מדיהם על גיהס : ויחלצם ק"ס זרוזי הוא שחילצתי כל :

שנים עשר יבמות

דר"ה בשכר יריאיו יחלסם מדינה של גיהנם ונרדף להצין האי יחלסם
מדינה של גיהנם למאן קאמר חי ליריאיו קאי אס כן מאי בשכר
יריאיו היל' יחלסם ליראיו מביה' ע"ק שאס הם יריאי ה'מי הניחם לבניה'
לרובים ולכא ונאפשר אל דרשח חו"ל שדרשו שיהיו יריאיו לטובנים
ליראיו ואחי שפיר בשכר יריאיו יחלסם לטובנים ליראיו ועוד אפשר שמכר
במי שיש להם בושח פנים והם ענוים שאע"פ ששטרו ליראם מ"מ יגזילום
מביהם כמ"מ ע"פ פירק הלך מפני חל מנו אח אחר שאלו אחת
לחלק הלך לע"ב צרפטי שהיה לו בושח פנים ולא כיון לדעש' וצאמר ביה'
תחלה נפשי ששטנו ענוים וישמחו וכו' הבינו אליה הענוים אל ע"פ ששטרו
נהרו ופניהם אל יחברו כיון שיש להם בושח פנים וכאם ששטני קורא אל ה'
ושמע בקולו ומכל דבריו של עובד' הילוי ין יחלך עניינים שפיתח
עניו קרונה מלך ה' הענוים בשבלי יריאיו אל ע"פ שהענוים הללו לא
יראו את ה' ומתאוו מ"מ בשבלי יריאיו חלסם לחלום עניינים מדינה של
גיהנם : אלא הלא דכתיב ועלמוחך יחליץ ואמר ר"א זו מעולה שנכרעת
וכו' וקשה למה הביא אל דר"א דנעלמות לא יודק מחר יחלסם גיהנם
כי אין העלמות נכנסים אלא הרוע והנפש וכו' ואיך לאו ירדו וצאמר
לומר שיש לדמות שיהיה לומר לחלק מלכות שיהיה לאו יסוי נעשים
רקב עלמות לומר עלמוחך יגילם מחשך רקבו לך הביא אל דר"א זו
מעולה שנכרעות ואם היא הלל העלמות מהרקב אין זו דרכה שקולה לנכב'
הנפש והשבעי בלחלוח נפשו והיית כבן רור וכו' שאינה מעולה ששכרם :
ואמר רבא ורזי' גרמי דהיינו ענין היתר שיתלפס כן בתחיה ואלו הלא
מעולה שגמלו ויחלון למות שיתלץ לאו כן ירדו :

א"ל הווא מינא לר"ג עמא דחלץ ליה מארי מיניה דכתיב
 *בצאנם ובבקרם ילכו לבקש את ה' ולא ימצאו
 חלץ מרם א"ל שוטה מי כתיב חלץ לרם חלץ מרם כתיב
 ואילו יבמה דחלצו לרם אחין מירי משאא אית בה :
 ה"ג שוטה מי כתיב חלץ לרם חלץ מרם חלץ לרם חלץ
 יבמה דחלצו מינה חלץ חסידים חלץ הימנה מירי משאא אית בה :
 מהרש"א עמא דחלץ ליה מריה מיניה דכתיב גומר
 ולא ימצאו חלץ מרם כו' וסוף מנואר מי
 ישראל צנלוסס אמר שיהיה כאלמנה ושומרת יבם ליוקק והמין
 הזה דימה את ישראל לשאר שומרת יבם שהיא זקוקה לו ואמר שלא
 י"ה זה ליבום חלץ לה היבם ואינה זקוקה לו עוד ואדרבה שהיא
 אסורה לו דכיון שלא שזב לא יבנה וכבר התקין אחכס כחומה
 אחרת ולא יבנה ירושלים וזה"מ והסביר ר"ג מי כתיב חלץ לרם
 דהוא משמע כן אבל זה כשומרת יבם שחלץ ממנה שהיא כ"י
 וזה היתה חפלה בזה וזו ומררה יבם ודלדלי עדיין זקוקה לו וכשחפז
 לגנוח הימנו בזה הוא יבזב אליה ולא יתחלץ לה שכבר נשבע להיוח

לֹךְ לֵאלֹהֶיךָ בֹּה' שֶׁלָּה לְהַחֲלִיף אוֹתוֹנוּ בְּזוֹמַם אֲחֵרֵי וְק"ל :
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן ז' בְּעִילוֹת בַּעַל אוֹתוֹ רָשָׁע בְּאוֹתוֹ יוֹם
שְׁנֵי אָמַר *בֵּין גְּדֻלָּה כְּרַע נָפַל שָׁכַב בֵּין גְּדֻלָּה
כְּרַע נָפַל בְּאִשֶּׁר כְּרַע שָׁם נָפַל שְׂדוּד' וְהָא קָא מַתְּהֵינֵי
מַעֲבִירָה אִמֶּר *רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רָשָׁא' כֵּל מִטְּבֹחַן שֶׁל
רִשְׁעִים רַעְיָה הִיא אֲצֵל צִדִּיקִים שְׁנֵי אָמַר *הַשֹּׁמֵר לֶךְ מִדְּבַר
עֵם יַעֲקֹב מִטְּבֹחַ עַד רַע בְּשִׁלְמָא רַע לְהִי אִלָּא מִטְּבֹחַ אֲמַאי
לֹא אִלָּא שִׁי' מִטְּבֹחַן שֶׁל רִשְׁעִים רַעְיָה הִיא אֲצֵל צִדִּיקִים *ק
בְּשִׁלְמָה'הֶם (דִּילְמָא) מִדְּכַר לִיה שְׁמָא דַּעֲבֹ"ס אִלָּא הֵבֵא
מֵאִי רַעְיָה אִיכָא דְקָא שְׂדִי בֵּה וְזוֹהֲמָא דֶּאֱמַר *רַבִּי יוֹחָנָן
בְּשִׁע' שְׁבָא נָחַשׁ עַל חוּה הַמֵּיִל בֵּה וְזוֹהֲמָא יִשְׂרָאֵל שְׁעִמְדוֹ
עַל

מצות חליצה פרק שנים עשר יבמות קבו

על הר סיני פסקה וזהמחן עכו"ם שלא עמדו על הר סיני לא פסקה וזהמחן :

בין רגליה בין ירכותיה שצא עליה סיסרא ונחכונה יעל כדי ליגעו : כרע ונפל שכב שבעה כחיו צקרה : רעה היא שגונאים הרשעים וקלה נפש דרוק צהנחון הלכך לאו הנאה הוא : שמא רעבו"ל להם גנבת את אלהי :

תוספות והא קא מחתנינא מעביר' ליכא למימר דפריך אמאי לא מסרה עמה שרי קרקע עולם היא כדאמר' גבי אסתר ועוד כי הוא לא היה אונסה ואדרבה היא שדלתו בדבר' להצילו עליה כדי להחיש כחו להגיל ישראל אלא פריך אמאי משכחה הכתוב כ"כ דכתיב צחור מנש' וגו' ואמר' פניור ובהוריות גדול' עבירה לשמה ממחנה פי' מאמהות לפי שהיו נהנות מן הביאה ויעל לא היחה נהני' מן הביאה ומשני דודאי לא היחה נהנית מאוס דעובתן של רשעים וכו' והביאה מנחה קיימא כך פירכא כמיר ובהריות :

מהרש"א מוכחן של רשעים חש' כו' מפורש בהריות ע"ש : בשעה שבא נשע על חור כו' הוא מבוחר

כי האדם נבחר בללם אלקים נשמתו מעליונים גם גוש ממקום טהור מק' המוצא שמשם משתתיו של עולם ושהוא יחיד בתח'ונים כה' בעליונים שכו' נבחר יחיד וכשבא נחש על חור על ידי חטא שאלנו מעץ הדע' כמ"ס הנהא אטעה את אדם שיאכל וימות ואשא את חור ובוה העול צה וזהמחן שיהיה גם האדם ככל שאר הנבראים להיות דקצו צד השומעה עד שצאו ישראל להר סיני שאלו פסקה וזהמחן וחורו להיות בללם אלהים כמ"ס אני אמרתי אלהים אתם וגומר :

הר"ף שבע בעילות נכל אחורשע וכו' וקשה מאי דרשו על ותחסכו בשמיעה שמיעה מעיד עליה שלא נגע בה אחור רשע ודוחק לומר שהם מדרש' תלוקים ויש מי שיפ' שלא בעל אחור מעצ' רק מחור שברותו היה דומה לו שבעה והא שוכב בין רגליה ועדיין אין דרשה זו מוסכמת לדבריהם שדרשו גדולה עכירה לשמה עוד אמרו להא קא מחתנינא מעבירה ונללע"ד בדקוקים הכתובים שכתבו ותחסכו בשמיעה וחור לומר ותחסקו ותחסכו ולא כתיב בשמיעה ע"כ אי אומר שיעל אחור לסיסרא סורה אדוני סורה אלי אל תירא אליה האוהבה על תחאי זה אלא יגע בה ותחסכו בשמיעה שמיעה מעירה שלא נגע בה אחור שעה אכל כשפאל ממנה אח' כ' השקניו נא מעט מים כי למחאי ונבואה אליו עם המים החיוק צה ובעל' ז' בעילות ואז כתיב ותחסקו ותחסכו ולא כתיב בשמיעה לפי שפחותה שעה צה עליה ולזה הרבה אחור יעל על שגבר וחור שכתוב בין רגליה כרע שכתבו' כאשר כרע שם נפל שדוד שהכונה לחור שעל פועל רשע אשר עשה וזכרע לשכב עמה לכן נפל שדוד שהכונה יעל ותחלה ותחסקו רחוק :

נב לוי נפק לקרייתא בעו מיניה גירמת מהו שחלוצ' וכו' : **קה** זה האמר' כחוצ ג"כ בירושלמי יותר צאורך והעמקתיו כמ"ס שם וכמה שכתבתי כאן :

בני טימוניא אחור לגבי רבי אמרי ליה בעיא תתן לן חר בר נש דריש ודאין וחון וסופר ומתניין ועבר לן כל צרכנן ויהב לן לוי בן סיסר עשו לו בימה גדולה והושיבוהו עליה אתון ושאלון ליה הגירמת במה היא חולצ' ולא אניבון (השיבם) ריקקה דם מהו ולא אניבון אמרין דילמא לית הוא מארי אולפן נשאל ליה אנדרתא דנילני שאלון באנדרתא איתו ואמרו ליה מהו הדין דכתיב *אבל אנדר לך את הרשו' בכתב אמת אם אמת למה רשום ואם

רשום למה אמת ולא אניבון כן כתוב בירושלמי ובגמרא שלמו נוסחא אחרת הרשום בכתב אמת מכלל דאיכא כתב שאינו אמת לא היה בידיה ע"כ בירושלמי אתון לגבי רבי אמרי ליה הדין פיוסא דפייסינך אמר לון חייבון בר נש דכותי יהבית לכון שלח איתתוהי ושאל ליה אמר ליה הגירמת במה היא חולצת א' כשיניה ריקקה דם מהו א"ל אם יש בו צחצחות של רוק כשר' ובגמרא שלמו לא היה בידיה אמת שאל בי מדרשא א"ל מי כתיב וחלצ' ביד ומי כתיב וירקה רוק ע"כ מהו הדין דכתיב אבל אנדר לך את הרשום בכתב אמת א"ל עד שלא נתחם גור דין רשום משנחתם גור דין אמת א"ל ולמה לא אתיביעון אמר ליה עשו לי בימה גדולה והשיבוני עליה וטפת רוחי עלי וקרא עליו *אם נבלת ברתנשא ואם זמות יד לפה' פסילי

מי גרם לך להתנבל בדברי תורה על שנשא' ברם עצמך ע"כ בירושלמי' ובגמ' שלנו אבל אנדר לך את הרשום בכתב אמת לא קשיא כאן בגור דין שיש עמו שבוע' כאן בגור' שאין עמו שבועה כדבר שמואל בר אמי דאמר בר שמואל בר אמי אמר רבי יוחנן מנין לגור' שיש עמו שבועה שאינו מתקדש שנאמר *לכן נשבעתי לבית עלי

אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומטה' עד עולם אמר רבא בוזב ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בדברי תורה' אביי אמר בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בגמילות חסדים' רבא ואביי מרבית עלי קאתו רבא דעסק בתורה היה ארבעין שנין אביי דעסק בתורה

ובגמילות חסדים היה שתין שנין *ת"ר משפחה אחת היחה בירושלים שהיו מתים כבן' ח' שנה באו ודוריעו את רבן יוחנן בן זכאי אמר להם שמא ממשפח' עלי אתם שנאמר *וכל מרבית ביתך ימותו אנשים לכו ועסקו בתורה ותחיו הלכו ועסקו בתורה והיו קורין אותם משפחת יוחנן על שמו אמר רב שמואל בר אבוי' אמר רב מנין לגור דין של ציבור שאינו נחתם אינו נחתם והכתיב

*כי אם תכנסו בנדר ותרבי לך בורית נחתם עונך לפני אלא מנין שאפילו נחתם מתקדש שנאמר *מי כה' אלהינו בכל קראנו אליו והכתיב *דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב לא קשיא הא ביחיד הא בצבור ויחיד אימת אמר רב נחמן אמר רבא בר אבוא אלו עשרה ימים שבין ר"ה ל"ה :

מהו שתחלוץ בשנים : יבמה שרקה דם מהו מי הוה חלוצה מעליותא : אבל אנדר לך את הרשום וגו' מקר' הוא דגניל שהמלאך אמר לו אגיד לך את כל הנגזר בשמים ורבים צתב והוא אמת מכלל דאיכא בשמים כתב דלית אמת בשמים : מי כתיב וירקה בפניו רוק דלתי משמע דלא יכא שם אלא רוק וירקה סתמא כתיב ונשילו רוק ודבר אחר והכא נמי אי אפשר בלא לחצות רוק : בכתב אמת שהקב"ה מאמנו ומקיימו ואינו חור ומצטעל ומחוטא אמת : אמר רבא גרסין וכו' ואמר רבא :

בהמצא

מצות הליצה פרק שנים עשר יבמות

ברמצאו משמע שאין מצוי כלל עת:

חוספות מי כחיו וחלה ביד וסא דקאמר בירושלמי שחוללתו צימין גמולתו בעלמא אבל עיכובא לנא: רבא ואבאי מרבין עלי

קאחו רבה דרסין דרפא לא היה כהן כדאמרין ב' הורע דל' לשמיעה זכי לי מתנחא אבל רבה היה כהן דאמרין בפרק עד כוזה רבה בשיל ליה ברוב ואמרין בוס' יתועב קיון אמר רבא בני מיי ומוזני לאו בזכותא תליא חיה מ' שנין דקאמן דגמילות חסדים ניי עסיק דאמר' בחלק אמר רבה יתוי ולא אחמיהו אל' אבי מ' ע אמר מר הכי וכו' מר תורה איכא וגמילות חסדים איכא ואר' דלא עסיק כל כך בגמילות חסדים שילל מגזירת בית עלי אבל כדי שילל מחבלי של משום היה בידו שגם שאר זכויות עומדות לו וא"ת מאי האי דקאמר במסכת מ"ק דלאו בזכותא תליא ונלחא אלא בזכותא מדרבה לא היה אלא מ' שנה ודלמא היינו טעמא לפי שהיה מבני עלי וי' דס' לרפא דנחורה בלבד הוא מתקפר כמו לרבה ועוד שגם רבה עסק בג' כדאמרין בחלק:

מהרש"א אבל אניד לך את הרשום בכתב אמת כו' ל"ק כאן בגור דין שיש עמו שבועה כו'

וצירושלמי אם רשום למה אמת ואם אמת למה רשום כו' דנים עמו שבועה אינו מתקרב ונעשה אמת אבל ציון עמו, שבועה כיון דפעמים נחקרע אינו רק כרוסם בעלמא ולא אמת הוא ומייתי ליה מתכתיב אשר נשבעתי גומר ומסיים בזה עד עולם דהיינו שיתאמ' ולא צטל לעול': אבל מתכפר בד' כו' אבל מתכפ' בג' אלו הן ג' עמודי עולם דקתן העולם עומד עד ג' דברים על הצורה ועל הטענות ועל ג' א' לפי שהם חטאו צעודה כו' ש' למה צעטנו צוהמי ומתחיי גומר ואין קייטגור נעשה מניגור אבל צ' עמודים השניים שהם תורה וג' מתכפ' ולפי שדניני שמים הוא בן עשרים נתוסף לרבה בשל עמוד התורה עוד כ' שנים כימי הראשונים עד מ' שנים ולצנין נחוסף עוד כ' בשל עמוד ג' כימים הראשונים כ' שנים עד ס' שנין וכדאמר' בש"ק דזכרות כל העוסק בתורה וגב' מוחלין לו כל עונותיו שנאמר בחדס ואמת יוכפר עון לו' ע"ס: כבן י"ח שנה כו' דהיינו בן י"ח לחופ' ליסא אשה שיצולו לכלל אנשים דמקד' זה נקראו ולדות וזכרות ופרס' בשמא שהוא מדה כנגד מדה אמת הכלת' קדשים לפני זמנן וקייטורן כו' עכ"ל ולפ' לפי שהם צעטו צאחר ומעמודי עולם שהיה הצעודה שאל' צ' בנמה עצודות ולא תחווה יוכלל לאו אמה שומע הן: והכתוב כי אם תכבסי בנחר גו' עם כלל ישראל משמעי קרא אם תכבסי בנחר דהיינו בג' מתרבי לך צורית חסר וי' כחיו דהיינו שחרי ללמוד בתורה שנקראת צרית עדין נכסם עונן לפני גומר מלשון כסם כח' הא כרוסם כתמא דלא דכי כו' ומסיק שאפי' נחם מתקרב שאל'זר מיי כה' אלהינו גומר מפורש בפרק החולץ ע"ס:

הרי"ף אם רשום למה אמת וכו' י' ליישם אלא הסיבן בתלמודינו על קדושו וז' מיה הסיבן בירושלמי עד שלא נחם גור דין רשום ומשנחם גו' דאמת והענין הוא שיש בכתוב ב' פרטים האחד רשום דמשמ' רוסם כל דבר וזה' בכתב שאול דבר היתקיים וזה' אמת דמשמע שיש כתב שאינו אמת בירושלמי הסיבן עד הכרוס ועל הכתב ואחריו עד שלא נחם גו' הוא רשום בני הירושם שהוא מתכתיב בעל אבל לאח' גו' הוא מתקיים ביותר והתלמוד שלנו מתקדק מזה הכתב של אמת וגזה חירלו שאף ע"פ שאין כתב אלא מזה שגמור הדין מ' גו' ד' שאין עמו שבוע' י' וכללו בתפלה או בתשובה ונמלא שאינו כתב אמת אבל גו' ד' שיש עמו שבוע' אינו

מתקרב ונקרא אמת וקדושו לי דהוא אפשר לאוקמו ניי כאן בגו' ד' של יחיד שאינו מתקרב הוא כתב אמת כאן בגו' ד' של גור ששע' ש' נחם מתקרב כדאמרין לקמן ושאול חלל מנייהו קטף חי ניי דהסם בדניחא מדבר על מלכות עכו"ס שהוא גו' ד' גור להשתעבד בישראל ואין אמר בכתב אמת כיון שגו' ד' של גור מתקרב לחכי משני - בגו' ד' שיש עמו שבועה שאינו מתקרב והוא אמת: ובהוספות וא"ת ועוד שגם רבה עסק בגמילות חסדים וקשה דלעיל אמרו ביה' דלא עסיק כ"כ בג' שילל מגזיר' בני עלי ואפשר לומר דהאי ועוד אינו תירוק אחר אלא סמך אשניויה דקאמר דסבירא ליה דנחורה בלבד הוא מתכפר ועוד בג' דהוא דאמר אלוהי תורה וג' דשני' היה כהן ששם גזירה בני עלי אלא משום דבמול תליא מלחא ולהכי לא קאמר הכי ועו' ל' ומיזי שקה דגם למה שהקשה רביון אלתן דג' מיי עסיק בהם שעסק בתורה וגב' וזהכי אמר' אפי' בהגטרפות תורה עם ג' אין אמן בלעל גזירה בני עלי וי' דהוא דאמר אלוהי תורה דל' לר' תורה וג' נלעל אבל הכא משני אלוהי דרבה בתורה לחודיה מכפר והכא איכא תורה ועוד ג' ש' שנתקרב עם התורה ומכפר: והכתוב דרשו ה' צמלאו וכו' וקשה מנ' דנכל קראינו הוא צין אחר גו' ד' דלמא הוא קודם גו' ד' ושאל לבד סמך ואמר והכתוב דרשו ה' צמלאו לומר כסם שלימד ונעיל באותם ימים אפילו לאחר גו' ד' שכן כחיו וישז' אל ה' וירחמנו כן לנדר נקרב לאחר גו' ד' שנאמר בכל קראינו אלו אפילו בכל השנה:

רבי חייא ור' ש' בר רבי הו' יתבי פתח חד מנייהו ואמר נד המתפלל צריך שיתן עיניו למטה שנאמר *והיו עיני

עיני ולבי שם כל הימים' והד אשר עיניו למעלה שנאמר *נשא לבבנו אל כפים אל כ' בשמים אדרבי אחא רבי ישמעאל בר' יוסי לגבייהו אמר להו במאי עסיקתו אמרו

לי בתפלה אמר להו כך אמר אבא המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולכו למעלה כדי שיתקיימו שני מקראות הללו: אדרבי אחא רבי למתיבתא אינהו דהו קלילי עול יתבי בדוכתייהו רבי ישמעאל ברבי יוסי אנב יוקר' הוה מפסע ואויל א"ל אבדן מי הוא זה שמפסיע על ראשי עם קדש א"ל אני ישמעאל ברבי יוסי שבאתי ללמוד תורה מפי ר' א"ל וכו' א"ל וכו' אתה הענן ללמוד תורה מפי רבי א"ל וכו' משה ראוי היה ללמוד תורה מפי הגבורה אמר ליה וכו' משה אתה א"ל וכו' רבי אלהים הוא אמר רב יוסף שקל' רבי למשרפסיה דקא' ל' רבך ולא רבי' אדרבי אתה יבמה לקמה דרבי למחל' א"ל רבי לאבדן פוק בדקה לבתר דנפק א"ל רבי ישמעאל ברבי יוסי כך אמר אבא איש כתיב בפרשה אבל אשה בין גדולה ובין קטנה א"ל רבי לאבדן תוב אדוכתיך לא צריכת כבר הורה זקן הוה קא מפסע אבדן ואיתי א"ל רבי ישמעאל בר' מי שצריך לו עם קדש יפסע על ראשי עם קדש' מי שאין לו צורך עם קדש היאך יפסע על ראשי עם קדש א"ל רבי לאבדן קום בדוכתיך: תנא באתה שעה נשארע אבדן ושבועו שני בניו ומיאו שתי בלותיה אמר רב נחמן בר' יצחק בריך רחמנא דכספיה לאבדן בהאי עלמא:

עיניו למטה כלפי ארץ ישראל משום דשכיני' הסם קיימא דכתיב והיו עיני ולבי שם: אחא ר' למתיבתא למדרש ואצני כל חד למיתב אדוכתיה: רבי ישמעאל בר' יוסי צעל צר היה כדאמר' צהשור את השועלים: מפסע ואויל הוה לט: אבדן

תלמוד

מצות חליצה פרק שנים עשר יבמות קסח

ואי לאו שמאלו היו נשאר עגונות לעולם ודו"ק :

הר"ף עיניו למטה פירש"י כלפי ארץ ישראל משום דשכינה החס קיימת והכוונה לרש"י שאין למטה האמור כאן ליתן עיניו בקרקע דא"ב היכי יליף מוהיו עיניו ולבי שם ומיהו קשה דא"ב היה לו לפרש עיניו למטה כלפי המקדש שכן כתיב והקדשתי הבית הזה להיות שמי שם עד עולם והיו עיניו ולבי שם כל הימים ושמא כאן למדנו שחמור ישא עיניו ללד המקדש כי העומדים בחולה לארץ ישאו כלפי ארץ ישראל שעומד כלפי המקדש והיושבים בארץ ישראל ישאו עיניהם אל מול המקדש ואין להקשות דכיון דקרא כתיב והיו עיניו ולבי שם הרי יש כאן עיניו ולבו למטה כלפי המקדש וא"כ היל"ל לר"ך שחן עיניו ולבו למטה דהא לא קשאו לפי שחן עיניו ולבי שם הם דבריו של הקד"ה ולא ילפינן לר"ך שחן עיניו למטה מדכתיב והיו עיניו אלף ילפינן ששכינה שם ומצינא אחריו לר"ך שחן עיניו של אדם למטה וכו' ולא דקדק רש"י שאמר משום דשכינה החס קיימת :

פרק בית שמאי

תני בר קפרא לעולם ידבק אדם בג' דברים ויתרחק מן נח ג' דברים ידבק בג' דברים בחליצה ובהבאת שלום קמ' ובהפרת נדרים י בחליצה כאבא שאול דתניא אבא שאול אומר הכונס את יבמתו לשם גוי לשם אישות לשם דבר אחר כאלו פוגע בערוה וקרוב בעיני לחיות הולד ממזר * בהבאת שלום דכתיב * בקש שלום ורדפהו וא"ר אבדו מ"ס אתיא רדיפה רדיפה כתיב הכא בקש שלום ורדפהו ג' ובכתיב התם רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד *

בהפרת נדרים כרבי נתן דתניא רבי נתן אומר * הנודר גיטין כפ"ק האוכל כפ"ק חולות כפ"ק וצ"ע ד' הערבנות מן המאונים ומן הפקדונות ומן הערבנות * מן המאונים דלאא גדלה ומחרטא בה מן הפקדון כבר מתא דבייתיה כי בייתיה דמי מן הערבנות בערבי של ציון דאמר רבי יצחק מ"ד * רע ירע כי ערב זר רעה אחר רעה תבא למקבלי גרים ולערבי * של ציון הירק ולתוקע עצמו לדבר הלכה מקבלי גרים כרבי חלבו דאמ' רבי חלבו * קשים גרים לישראל כספחת בעור ערבי של ציון דעברי שלוף דין * תוקע עצמו לדבר הלכה דתניא רבי יוסי אומר כל האומר אין לו תורה אין לו תורה פשיטא לא כל האומר אין לו אלא תורה אין לו אלא תורה דא אמר רב הא נמי פשיטא אלא דאפילו תורה אין לו מ"ט אמר רב פפא אמר קא * ולמדתם ועשייתם כל שישנו בעשייה ישנו בלמידה כל שאינו בעשייה אינו בלמידה ואיבעית אימא לעולם בראמרת מעיקרא כל האומר אין לו אלא תורה אין לו אלא תורה וקאמרת את נמי פשיטא לא צריכא דקא מגמר לאחרניא ואולי ועברי מהו דתניא אית ליה אגרא לדריה קמ' * ואי בעית אימא תוקע עצמו לדבר הלכה כד"ינא דאתי רינא לקמיה וגמר הלכה ומרמי מלתא למלתא ואית ליה רבה ולא אויל משאיל דאמר רבי שמאל בר נחמני א"ר יוחנן לעולם יראה דין עצמן

תלמידו של רבי היה וצירוסלמי אבא יודן ואדון לישא קלילא כך איתא בתוספתא : שקליה רבי למטרפסיה לגמולו על ששטע ולא מיחה : פוק בדקה אם הביאה שתי שערות : לא צריכת למדקה : כבר הורה זקן רבי יוסי : נצטרע אברן עונשו של לשון הרע וגעיס :

מהרש"א שנאמר ויהי עיני ולבי גו' משחרצ בית המקדש פליגי ודרוש מכל הימים דאף בזמן הזה עיני ולבי גו' שהיה השכינה שם והכי מפורש צירוסלמי ארש"ן כו' משחרצ ב"ה ה' בשמים כסאו סלק שכינתו בשמים ר"ח בן פדת אומר בין חרצ ובין לא חרצ אינו זו מתקומו שנאמר והיו עיני ולבי שם כל הימים ומאן דפליגי נמי הכא ואמר שיתן עיניו למעלה שנאמר נשא לצנינו גו' א"ל אל בשמים ירמיה אומר לאחר החורבן אכל בזמן שב"ה קיים ל"ע עיניו למטה כמ"ס וששטע אל תחיל' ענדך גו' אשר יתפללו אל המקום הזה ואח"כ תשבע אל מקום שנתן גו' ונאמר שם והתפללו אליך דרך ארצם גו' ובא ר"י דר יוסי ואמר פסרה צנייהם עיניו למטה ולבו למעלה רמו שעיקר שכינתו סילק לשמים אכל עיניו למטה כי לא סילק ממש שכינתו משם כי דעתו לבא עוד שם צב"מ צנינו לקיים מה שנאמר כל הימים ועיניו צרנינו יונה צפרק אין עומדין וק"ה דהכא מסיק לבו למעל' וצפרק תפלת השחר שנינו בתפלת סיכוי לבו כנגד בית קדשי הקדשים ואפשר לפרש כנגד בית קדשי קדשי למעלה כמ"ס צה"מ שלמעלה מכוון כנגד צה"מ שלמטה ולא משמע כן שם צגמרא שחמור היה עומד בח"ל יכוין לבו כנגד א"י כו' היה עומד בח"ל יכוין לבו כו' דו"ק : על ראשי עם קדש כו' דבר זה מפורש צ"ק דסנהדרין דיליף לה מדכתיב לא תעלה במעלות גו' וכמ"ס שם דלא יעלה דעתו שיש לו מעלות עליהם בגדולה ושראוי לפסוע על ראשם וע"כ ח"ל אדון לפי שחקא מתגאה ומשחרר ומיקל כבדונו כ"כ אין אחה ראויה להיות מתלמידיו של ר' שהיה מפורסם במדה ענוה כדאחריון בסוף מסכת סוטה משמת רבי בעלה ענוה ויראת תחא והכינא לו וכי משה הגון ללמוד תורה כו' ששטה מעשים כאלו שגרה כמתגאה על הצדור כמ"ס ויש משה לפסוע וגו' ועמוד העם על משה מן הדבור וגו' אלא דלפי לורך הענין יש היתר צדור לעשות דבר הנראה כמשחרר או שיש לפרש ממש שפסע משה על ראשי עם קודם דכתיב ויחילצו בתחת' ההר גו' שפסע עליהם ההר כגיטית וכתיב ויעל משה אל הר האלהים גו' וא"ל אדון דאני דומה וכי משה אחה דודאי כל ישראל היו כריכי לו משא"כ אחא דאין כריכי לו והכינא לו ר"י צ"ר יוסי לפי ערך זה וכי רצך אלהים שהכל כריכים לו וזו"ש דסקלי' למטרפסי' דא"ל רצך גו' דהיינו שגם אני איני לריך לו בכל דבר וכן אירע לו ע"י יצמה שנאה לפניהם צנית המדרש שהיה ר' לריך לדברי ר"י דר' יוסי שראוייה להיציב גם קנהה היה ולא תתאן ואמר שטבעו ב' צניו וב' כלותיו מיאנו ונאה לפרש במדה כנגד מדה דלוחין ב' כלותיו נשי צניו שטבעו הם מאנו או צידוקין הראשונים או ציבם ולא נחקיים צהם יקום ע"ס אחיו המת ולא ינחה שמו גומר ח"צ שטבעו צים שאין לו סוף ולא ה' אפשר להם ליבנס

עצמו כאלו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פחות לו
מתחתיו שנאמר *הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים
סביב לה מגבורי ישראל וגומר מפחד בלילות מפחד של
גיהנם שדומה ללילה :

מן הערבות של יפה ערצ : כאבא שאול פרק החולץ הכונס
את יצחקו לשם נוי וכו' : ואמר ר' אבהו במסכת קדושין :
אתיא רדיפה רדיפה תשלו שכן גדול להצלת שלום
שאוכל פירותיהן צעוה' והקדן קיימת לו לעוה' צ צגמילו חסדים
כחיצ צה ימאל חיים לזקה וכבוד לזקה צעוה' צ וכבוד צעוה' ו :
באלו בנה במה צעט איסור הצמות דחוטא הוא דחיצ וכי
תחל לגדור וגו' הא אם לא תחל יהיה כך חטא : כאילו הקריב
קרבן שער עליו שתי עזירות אלא ילך אל חס ויתירו כדי
שלא יהא רגיל בכך : כבר מתא לא יקבל פקדון מן עירו :
רבייתיה כי ביייתה דמי שרגיל אלו ויטול את שלו ויחזור
ויתבענו : של ציון שם מקום שמימין הלוה ותופסין הערב ל"א
של ציון קראים שם הערצון על שם נוטריקון שלוק דוך שלוק
עלמו מן הלוה ותוקע דוך עלמו על הערב : דרך לשון חוקע
כדאמרין דזה ושלפה : רע ירוע רעה אחר רעה : כי ערב
זר המערב גרים זרים ישראל והכנסם בערבון נמי משמ' ולתוקע
עצמו וסיפא דקרא וטווא חוקעים צוטא וכולה מפרש לה : תוקע
עצמי לרבר הלכה שאומר רייני שונה ואיני מקיים ואקבל שכר
תלמוד : קשים גרים שאין צדקתן בקדוקין מלות ולמדין ישראל
מועטשין : כספחת ליטא דקרא נקט וכלוה הגר עליהם ונספתו
על בית יעקב : אין לו תורה אינו עוסק בחורה : אין לו תורה
אינו אלא מקבל שכר ת"ת : אין לו אלא תורה אינו עוסק בשום
מלוא בעולם לא בחורה אינו מקבל עליהם שכר אלא שכר תלמוד
חורה : אפילו תורה אפילו שכר לימוד אין לו : ואי בעית
אימא בדמיעיקרא אין לו אלא חורה ודקאמרת הא נמי פשיטא :
לא צריכא וכו' אית ליה אנרא דעשיה : וגמר הלכתא
יודע ה' שאין דומה דין הכל לפניו כ"כ ותדמי מלתא למלת' ולא
משאיל לרבים ויהיו חוקע פסוקן ונשען על ההלכה שהוא יודע :
גבורים ריינים : שלששלם שהשלום שלו : משתו צית המקדש
שם לשכת הגזית :

תוספות ויתרחק מן המאוסים : פר"ח כרים פרקין בשם גאון דאין
לקדש יחומה עד שיפילו ראייה שהיא צונרת כדי להתרחק
מן החאונים והא דחקיקו לה רבנן נשאיין כדאמרין לקמן ג' לדברי הגאון
דהיינו דוקא היכא שיש לחוש שלא יתבאר בה מהנה הפקר ויחיה מהבא אין לו
ראיה אלא שלא ילמדו למאן : אחי רדיפה רדיפה אכל מוכחצ לעיל מי
האיש הפך חיים וגו' לא מי דייק דלמא קאי אכולה פירשתי גמור לשון
מרע סור מרע ועשה טוב בקש וגו' דהיינו כל התורה כולה אי נמי הכא
כחיצ לזקה חיים וכבוד דלא היה נקדש דקדושין אדום
אוכל תפירותיהן צעוה' והקדן קיימת לו לעולם הבא : הוור כאלו בנה
במה י"מ דנפקא לן חלה חלה כחיצ הכא וכי תחל לגדור וכתבו התם
חלו לכס מן האדם אשר נשמה בנפשו כי בנה נחשב הוא ואמרין בפ"ק
דכרית' אל חקרי במה חלה במה זב"ש תחלה דרים בפ"ק דכרית' אחר שיעאל
האור אע"פ שמקיימו נקרא רשע א"ר אבהו מ"ק כחיצ הכא וכי תחל
לגדור וכחיצ החס שם רשעים חלו רבו : מהו דתמא אית ליה אנרא
חיתה דאמרין בפ"ק דתמא כל המכה את הרבים אין חטא בל על יד

עד

ומשם עומא החס שלא יאמרו הרב בניהם ותלמידו בג' ע"ק ל"י הרי
אחר דרבי מאיר למד ואפ"ה יאל לתרבות רעה ושמא היכא שהוא רע
מתחלה קודם שחלמד אחרים התם לא שייך האו עומא אכל היכא שהוא
טוב מתחלה אז ודאי אין חטא על על ידו ואחר מתחלתו היה רע כדאמר'
בנהגיה של ימיו לא פסק זמר עב"ס משומיה וגם ספרי לזדוקי היו נושאים
מחיקו : ששים גבורים סיב לה פירש בקונטרס בנהגיה דלשכת הגזית
קאי וקשה דה"ל למימר ע' או ע' אלא י"ל דאששים רבא דישאל קאי :
אחיו מרב משמע ליה מווייני דקין כדרש' בנהגיה דמיוחור דוד חרבו
שדנו לנבל בסנהדרין ואע"פ דכחורה כחיצ חגור חרבו על יד גבור וגומר :

מהרש"א * דף ק"ח מ"ד מימינו בכסף שתינו בו ושכרו
אדם בו ושאלו את ר' עקיבא בבית האסורין

מזוהר דקאי אקרא דלעיל מיניה יהומים היינו ואין אב גומר
שהיינו דור יחוס צאין רב עמנו ללמוד ממנו כמ"ש בלשע שקרא
רבו אליהו אני אבי גו' ואמרתיו שהיא כ"י שקרא אם שנאמר
ואל חטוש חורח אמת היתה כאלמנה ע"י זה מימינו שהם ד"ת
שמשלן למים בכסף שתינו ועלינו מלשון עלה ה' במחר גומר
וקל' : * דף ק"ע לעולם ידבק האדם בג' דברים ויתרחק
בו בהבאת שלום רבתי בקש שלום ורדפו בו' עיין

פרש"י ובהכני מיימי ליה הג' ג' צפ"ק קדושין לענין חסלוס
שכר כפרש"י אכל לא ידעתי אחי הולך לכך הכא דא"ל לא הוה
ציה בהצלת שלום שכר כ"כ יש לדבק בו מהאי קרא דבקש שלום
גו' דמזוהר על כך כמו שיש לדבק בחליצה ובהפדת נדרים דלא
אשכחן בה שכר כ"כ ועוד דאי משום דיש בו שכר כ"כ יש לדבק
בו בשלוס אחי שביק ג"ח גופא ולימא ציה נמי דיש לדבק בו
מה"ט וגורא דכל הני ג' דחשיב לדבק בהן היינו אע"פ דפעמים
יש ללמד גם בהיפך דהיינו בחליצה כגון צידוע לנו שמיים לשם
מלוא דאשילו לאבא שאלו מלות יבוס קודמת ציה דדוקא קאמר
הכונס את יצחקו לשם נוי בו' וכן בהפדת נדרים הוורד לשם
מלוא ווורד צעת לזה כמו שמלין ציעקב יורד יעקב נדר גומר
וכן בהצלת שלום שאסור לעשות שלום באויבי ה' כמ"ש הלא
משנא ה' אשנא ונחמקומאך תחוקטע ואע"פ כ' אחר לדבק
על הרוב צג' אלו שוכר דהמיעוט הוא שמיצמן לשם מלוא וכן
בנדרים המיעוט הוא וכן בשלוס שיש לדבק עם רובא דעלמא
בהצלת שלום וילף ליה מלשון ורדפו דמשמע שיש לדבק בו ולזה
הולך הכא לג"ס דהאי כינוי דורדפו קאי על השלוס כמו רודף
לזקה ומסד גו' דהדיפה קאי על ה' דקדק ומסד ואי לאו ג"ס לא
הוה מפרשין כינוי דרדפו על השלוס אלא על השאנו וה"ק
קרא בקש שלום משנאך ואם לא יראה בו ורדפו והיינו דרדף
אורו שלא תהא אחר נרדף ממנו כמ"ש אם צא להורג השכם
להורגו ואמר בהפדת נדרים הוורד כאלו צנה בו' עיין הדמיון
צוה צר"י פ"ד נדרים ועי"ל דמנו צנונה צנה גופה ליכא אסורא
לא שמיצ' ליד גוף איסור ההקדשה כן צוורד ליכא גוף האיכו' אלא
שמציא את המקיימו ליד איסור ובספר יפה מראה הקשה צוה
דבצנועה אמרו הך ז' דטוב לקיימה כדאמר בעובדא דרבי' א' אי
איתשיל אשנעתי נהדר ואי לא לא נהדר ואין יתכן שיתחלפו
מן הקלה אל הקלה דנדרים תחש השאלה ללזקה ובצנועות
לעניות

קסט

לעצירה ושמא י"ל משום דנדרת חל על דבר מזה ועוד דרוב נדרים לאסור על נפשו מיי נפש כו' אבל שצונו לא עבידי אלא קמא ומתן או לקיים המלוה טוב שלא להחיר כו' עכ"ל והאריך ע"ס ועי' ל' דצונו מלינו צחורה לשמות כן כגון שצונו הפקדון וצונו' העדות וקבלת כל החורה ע"י שצונו היה והיינו טעמא דצונו היה לאסור עלמו על הדבר שמא"ל נדרים שהדבר נאסר עליו ולא מלינו בשום מקום צחורה לשמות כו' שיתרחק מג' דברים אלו כו' הוא ג"כ בדרך הזה שאמרנו הקם שיש ללמד דהפקדן לעמים צחורה' כך דקנו דמלמדין אותה למאן וכן בפקדון דודאי כו' הוא י"ל לשמור פקדון חצרו ולהחצר' צעדו צמק' שלא יצא נזק לו אבל אמר להחמק מהן על הרוב : בין הפקדונו' בבר מתא כו' עיין בפרש"י והוא דמוק ונראה לפרש דודאי יש לא' לשמו' פקדון חצירו אורח או שצלינו שמור צבית המפקדן כמו צבית הנפקד אבל צבר מחא דבייתיה כי בייתיה שהוא שמור צבית המפקדן כמו צבית הנפקד אין לקבל ממנו : בערב של ציון כו' פרש"י שם מקום כו' ואולי שהוא ציון תצות של ציון ולא מדינא קאמר אלא שכן היה מנהגה ציון להיות ערב קבלן או מלוה כו' ואולי פורע דמדינא הוא שלוק ודו"ק : רע' ירעב כי ערב רז כו' פרש"י והמדרש דורים נזרים והנכנס צערבון כו' עכ"ל ולולי פירוש לענין גרים נמי מתפרש בלשון ערבות כמ"ס כל ישראל ערבים זה בזה והמקבל הגר להיות מכלל ישראל הרי הוא נעשה ערב גם צעדו והיינו כספחת שהוא נכפת להיות ערב גם צעדו : כל שישנו בעשייה ישנו בלמידה כו' הכא מרשב לקפא דריש וגבי וקשרתם ובתצתם גו' דריש ליה מסיפא לרישא כל שיסנן דקשריה ישנו בתצתה וי"ל והכא א"ל מדרש מסיפא לרישא כל שיסנן בלמידה ישנו בעשייה כו' לענין כסף דודאי מי חציון : למדינה אינו כלל נעשים כמ"ס שהלמוד מביא ליד מעש' ומאמרו אין צור ר"ל חטא ולא עם הארץ חסיד וקרוצ לזה כחצו החסופות סוף פ"ק דקידושין ודו"ק : ששים גבורים כו' כתבו התוספות פירש בקונטרס בנסהדרין דאלפת הגויים קאי וקשה דה"ל ע' כו' עכ"ל ובפ"ק דסנהדרין כחצו דכפירוש הקונטרס איתא דצ"ר וע"ס : עוד כחצו החסופות אחיו חרצ משמע ליה מווינין דין כו' עכ"ל ונראה דלענין הדין נקיים יש ליהרר ציורא לשאלו מרצו ולא יסמךדן על שלכו כמ"ס ספ"ד דצ"ר הרולה שיחסי' יעקוב דצ"מ כו' הרולה שיעקוב דצ"מ ישמש שמעון בן ננס גם דמי אפשר שהתחייב יקר וישאל את רצו אם טעה זה וע"כ יאכל הוא מקודם ליה ודו"ק :

דרי"ף ובתו חסד רורק נדקדק וחסד וכו' ויש לנדקדק כיון שכל איש מדבר אלף בענין מה - שראוי לידבק בו למה הורק עוד מ"ס יב' אחר רד"ף רד"ף ומה שם כס - מורכב ענין קבלת שבר ומחל חיים הא לא חייבי דקבלת שבר ענין הדבק בזה"ס נדרים ובה"ל ונדקדק מחל לעולם דאק כן - נצח מ"ס הדבק כ"ז החרק מ"ה והרי ברמ"ה מלות עשה יש להדבק וגם יש להחרק - מ"ס ח"מ"ל דק"כ כ"ה הרמב"ם פ' ויגש ע"ה ונל"ד שבר קשרה צ"ל לנגח אדם דעת מ"אע"פ שז"ר להחרק מ"ה נדרים מ"מ לירך לעבור שז"ה כדו להדבק מ"ה דרי"ף וכו' לעולם ידבק אדם כגון שז"ר להחרק מהחבור ומה שז"ר א"ס יד הנחת שלם כגון שז"ר חונק לחבירו בשוק על חסדו ולא עפרו

א"ל רבינא לרבא המוכה גט לאשתו במקום קטטה קי
מרו כיון דאית ליה קטטה בהרה וכות הוא לה ע"ג
או דילמא ניהא דגופה עדיף לה ת"ש דא"ל טב למיתב
טן דו מלמיתב ארמלו אביו אמר דשומשמנא גברא
כורסא בי חרתא רמז לה רב פפא אמר דנפצא גברא
תיקרי בספי בבא ותיתיב רב אשי אמר קולסא גבר' לא
בעי טפחי לקידר' תנא וכולן מונות ונותנות בבבועיהן :
טן דו גופיט ב' : כל דרוא בע' : דשומשמנא גברא טון נמינא : כורסא
בי חרתא רמז ממוקת עמלא כנשווא ונותנת כסאא אלל חסונות
מורות אחרן : דנפצא תורטורו ממוקס מפנן נמר : דקולסא גברא שטן
פסול משפחה : עמפסא שרוא מוקלס קל ואין חסרון כים כ"ב א"ש
שאלת ממוז : יקרב שמו עליה :

מתנ"אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם וכו' : **קב**
 גמ' ת"ר פדחת בלא פרצוף פנים פרצוף פנים
 בלא פדחת אין מעידין עד שיהיו שניהם עם החוטם אמ'
 אביי ואיתניח רב כהנא מאי קרא *הכרת שניהם ענתה **ישע**
ח"ב **מג** **א** **עב**

האשה בתרא פרק ששה עשר יבמות

בס אבא בר מרתא דרוא אבא בר מניומי הוו מסקי ביה דבי ריש גלותא וזוי אייתי קירא רבנא בבלייתא רבנא באפותיה חלף קמיהו ולא אישתמודעיה :

אין מעידין על האיש שמת הא"כ : ראוהו מת בפלגא פניו עם חוטמו שכולין להבירו שזכו וכו' : מרתא זמנא : הכרת פניהם עתהה בס העדה בס חלמ'אין עדות בשאר גוף אלף ביה כר פנים קירא שעה : דבא בבלייתא דבקה במעט מעליה בלוי : בלייתא בגד בלוי : באפותיה במלחו : **אח"כ** כבר כתבנו במסכתא יומא סימן ל"ה בעלמא החוטם להיותו כלי שרת לחות ראשי האברים וכו' : ש אלף נשות רוח חיים באפיו שהו עיקר החיות : ונוסף עליו מ"ס פה שהו עיקר הפנים : שבו לבד יוכר האדם ולכן הושאל האף בלשון הקודש לכל פרטוף הפנים : אכס ארזא : וישתחו לאפיו : ויפול לאפי דוד : טורף נכסו באפיו כדכסו : ו"ל טורפין לו חפלתו בפניו ומעשה ויכח דאבא בר מניומי : אבא בר לא אהלל לומר בזכרי מו"ל אבא דהאלל מסכת שבת ס' ל"ו : דהוו מסקי ביה דבי רבי ריש גלותא וזוי והוו קא מצערי ליה : דמריס הוה חלמנא היות ראו לרחמים והיו דבי ריש גלותא לא היו כסרים וע"ש : אמנם כאשר זו חיותי שם הוא אשתמוט קא הוה מחתמוט מוס עקפויס שלא נלס את נסויו ומתכרס בחוטם נכרי : קורא חיו עליו וחמיו לא יכיונו אף לא יכיונו כי אסרם :

נו קבא והוא גברא דטבע באגמא דסמקי אנסיב רב שילא דרבייתו אמר ליה רב לשמואל תא נשמתיה אל' נשלח לי בריש' שלחו לימים שאין להם סוף אשתו אסורה או מותרת שלה להו אשתו אסורה ואנמי דסמקי מים שיש להם סוף או שאין להם סוף שלה להו מים שאין להם סוף הם ומר מאי טעמא עבדת הכי מטעא טעינא אנא סברי כיון דקוו וקיימי במים שיש להם סוף דמי ולא היא כיון דמריס' גלי אימור גלי אשפולא קרי שמואל עליה **רבי** *לא יאונה לצדיק כל און קרי רב עליה דשמואל ותשועה ברוב יועץ :

אגמא דסמקי אגס של אוחו מקום : אגס מרש' ק' בלע"ז עומד זמקומו ואינו מים חיים : במים שיש להם סוף דמי שמינו יכול לבטט על פניה למרחוק הלכך אם איתא דסליק הוו חוו ליה : גלי אשפולא למקום רחוק ומעט ולא : לא יאונה לצדיק כל און שלא נצח חקלה זה לידו של רב לגדות אהרצ שילא : ותשוע' ברוב יועץ תשוע' מן המכסו מפני שנטלתי עליה משמואל : **אמר רב** אשי אה דאמרי רבנא מים שאין להם סוף אשתו אסורה ה"מ באיניש דעלמא אבא צורבא מרבנא לא אי דסליק אית ליה ולא היא ל"ש איניש דעלמא ול"ש צורבא מרבנא דיעבד אין לכתחלה לא : **אה"כ** יורבא מרבנא קלא אית ליה בסמכתא יומא סימן ע' אמרו רבנא קלא אית להו : כח' סמכות בתוך תרונה : ברחובות תחן קולה שמועט המנהג לפרסם בעליה :

תניא אמר ר"ג פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שנשברה בים והייתי מצטער על ת"ח שבה ומנו רבי עקיבא וכשעליתי כיבשה בא וישב ודן לפני בהלכה אמרתי לו בני מי העלך אמר לי דף של ספינה נודמן לי וכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי מכאן אמרו חכמים אם יבאו רשעים על אדם ינענע לו ראשו אמרתי באותה שעה כמה גדולים דברי חכמים שאומרים מים שיש להם סוף מותרת מים שאין להם סוף

אסורה : תניא אמר רבי עקיבא פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שנשברה בים והייתי מצטער על ת"ח שבה ומנו ר"מ כשעליתי למדינת קפוטקיא בא וישב ודן לפני בהלכה אמרתי לו בני מי העלך אמר לי גל מרדני לחבירו וחבירו לחבירו עד שהקיאני ליבשה אמרתי באותה שעה כמה גדולים דברי חכמים שאמרו מים שיש להם סוף אשתו מותרת מים שאין להם סוף אשתו אסורה :

נענעתי לו ראשי ועבר על גבי והלך לו : ינענע לו ראשו ידמה מפני השעה ולא יחגרה בזה :

תנו רבנן מעשה בבתו של נחוניא הופר שיחין שנפלה תבור הגדול ובאו ורודיעו לרבי חנינא בן דוסא **שעה ראשונה** אמר להם שלום : שניה אמר להם שלום : **שלישית** אמר להם עלתה אמר לה בתי מי העלך אמרה לו זכר של רחלים נודמן לי וזקן מנהיגו אמרו לו וכי נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא נביא אנכי אלא דבר שהצדיק מתעסק בו לא יכשל בו וזרעו : **אמר רבי** אבא אעפ"כ מת בנו בצמא שנאמר *וסביביו נשערה מאד מלמד שהקב"ה מדרקק עם סביביו כחוט השערה רבי חנינא אומר מהבא *אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא פה הוא על כל סביביו :

הופר שיחין לעולי גלגלים ומים מתכנסים זהם והיו שותין הם וזהם : שלום שעדיין יכולה לחיות וכן בשניה אכל שלישית שאינה יכולה לחיות אמר להן עלתה שיעור היה לו שלא תמות סס כדלקמן : **דבר** שהיה מתעסק בו אוחו צדיק אהיה לא יכשל בו וזרעו : זכר של רחלים זה חילו של יצחק וזקן אחר מנהיגו זה אברהם : נביא אתה לידע שלא תמות : **מתעסק** בו בעורם עשיתו : אעפ"כ מת בנו של מלך צלמל שדך דרכו של מקום לדקדק עם החסידים : **וסביביו נשערה** לסון מונע השערה : עם סביביו עם לדיקים הקולנים אחריו : **תוספות** אעפ"כ מת בנו צלמל מכל מקום לא היו דבר שמתעסק בו הליקד שלא עשה לו הכור :

מהרש"א וכל גל וגל שבא עלי נענעתי עיין בחידושי ר"פ הספינה : זכר של רחלים נודמן לי בו' פרש"י של רחלי' חילו של יצחק וזקן זה אברהם עכ"ל והיו שזכות העקיד' עמד לה צעת ארס כח"ס דבר ה' ויראה עקידה זו לכולם לישראל בו' ולהלל מן הפורענות כפי' רש"י בחומש וצפוספ' פר' הפרה כחזו בשם ורשומי דמלך דדמות רבי מנינא נודמן לה עכ"ל : **אלא דבר שהצדיק מתעסק בו** בו' וצפרק הפרה גרסינן דבר שהצדיק מתעסק בו בו' שנאמר וסביביו נשערה גומ' מדקדק עם סביביו כחוט השערה מדכתיב נשערה בש"י דרש לה מלשון שער והיינו שמדקדק עמה כדאמרין דמשלם ללדיק' עונש על מיעוט עבירות צה"ל כדי לזכות אותם שכן משלם צה"ל וכו' : **דרים** ונורא על כל סביביו כפרש"י צפרשת שמיני כשהקב"ה עובד דין בלדיקים הוא מתירא ומתעלה בו' אס כן באלו כל שכן דרשנים וכן

האשה בתרא פרק ששה עשר יבמות קע

ודן זה עוד שכלו הנשמו' בצנור ע"כ אבשה עוז לך לאשה כמ"ס
השרוי בלא אשה שרוי בלא טובה וההיפך אם תתענן תהיה היא
בלא טובה ומסיים ה' עוז לעמו יתן שאין זה עקירת דבר מן
התורה כי הקצ"ה נתן עוז וכל לעמו שהם ת"ח דבר זה להיות
מקילין בדבר שהרי ה' יצרך את עמו בשלום כמ"ס וכל להיבנותיה
שלום ואין כאן שלום אם תתענן ובדרך הזה יתפרש המקרא ישא
ה' פניו אליך גם לעקור דבר מן התורה לפי ששים ה' לך שלום:
מתניתין מעשה בצלמן באח' שאמ' אני פלוני בן איש קכב
פלוני נשכני נחש ודרי אני מת והלכו ולא
הבירוהו והלכו והשיאו את אשתו:

גמרא ודילמא שד הוא אמר רב יהודה אמר רב שראו
לו דמות אדם אינהו נמי דמו דחווי ליה בבואה
ואינהו נמי אית להו בבואה דחווי ליה בבואה דבבואה
ודילמ' לדירדו נמי אית להו בבואה דבבואה"ר חנינא אמ'
לי יונתן שירא בבואה אית להו בבואה דבבואה לית להו:
שירא לו דמות אדם מחמלה כשנעק: בבואה דבבואה לא נלו: לימדני
יונתן שירא שד היה או בקי בן:

הוכחות דחווי ליה בבואה דבבואה רבי חנינא בשם רבי חמא דהא
דחיתא בשדה אבל בעיר אפילו לא ראו בבואה של אדם והא
חנינא מי שהיה מושלך בבית ואמר מי ששומע קולו יכחוש גט לאשתו הרי
אלו יכחשו ויתנו ואמר רבי נתן והוא שראה בבואה של אדם אמר רבי
בין מייקין מלויין בבירות כדרך שהם מלויין בשדות והא דאמרין אל יתן
אדם שלום לחבירו בלילה דחיישינן שמא שד הוא היינו בשדה דומיא
דיבשע שהיה חזן למתני ישראל:

הר"ף אשכ"ח מח' בנז' בלמא כחבו התו' מ"מ לא היו דבר שנתעסק
בו הנזיק שלא עשה הכור נראה להגיה שלא עשה אלא הכור
או שלא עשה המים ששבור ואפילו לרחוק הלשון שלא עשה הכור כלומר
שלא עשה הכור כלום בנזקו שלא היוק הכור אלא בלמא ולא הכור:

הרזן עלך מסכת יבמות

בתולה נשאת פרק ראשון
חני בר קפרא בתולה נשאת בד' ונבעלת בה' הואיל
ונאמרה בו ברכה לרגלים אלמנה נשאת בה' ונבעלת
בו' הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם:

ונבעלת בה' משתחשך בד' ויכנס ליל ה': ברכה לבנים פרו ורבו
ומלאו את הארץ: הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם פרו ורבו
ומלאו את הארץ:

וזן הוא אומר כו' דהיינו אם כן בצדקים בעולם הזה כל שכן
ברשעים בעולם' וכן בהפך אמרו ומשלם לשנאיו על פניו א"כ
ברשעים בעולם' כ"ס בצדקים בעולם' וק"ל: בסיומו* דמסכת
יבמות אר"א אר"ח ת"ה מרבים שלום כו' וכן מסי' בצרכות
ונזכיר וזכריות והוסף בצרכות עוד בפסוקים אחרים שלום רב
לאוהבי גו' ה' עוז גו' ודרשם הם אל תקרי צניך לא צוניך ומהיכא
נפקא להו ואין ליתן טעם פסיימו כן דל' המפרכות אלו משום
דדברי אגדה הוא דבצרכות ליכא למימר הכי דבלאו הכי מכיים
שם במסכת בצרכות באגדה השייכא התם וק' דאר"א אר"ח כו' לא
שייכא התם כלל לכאורה נראה דודאי דל' מקומות אלו יש טעם
בדבר דמסיים בזה אגדה ובמקום של כ"א יתפרש ונראה הטעם
דהכא בזה מימרא לפי שם במסכת זו דברים תמוהים לכאורה
כאלו עוקרים דבר מן התורה דפרק האשה פריך וכי ד"ד מחנין
לעקור דבר מן התורה כמנה דברים ומשני לה והסו' שם בר"פ
גבי עיגונא הקילו בה רבנן כחצו ואין זה עקירת דבר מן התורה
ביון שדומה הדבר הגון להאמין בו' ע"ש והוא דמוק גם בשמעתין
היאך הקילו בשעת אים לעקור דבר מן התורה דהא מן התורה' צבי
דרישה ומקירה גם בפ"ק דאמרין הנך צרות דב"ש לז"ה היכי
נעבד לחללו נמאסו אגודצרייהו וכו' לאמאן דרכיה דרכי נועם גו'
וכן בס"פ יש מותרות ולא נעשה מהם כמים מקי' כו' ת"ל
דרכיה גו' והוא המושל לכאורה וכי משום דלא נמאסו גומא דפטור'
מתחילה ואין זה אלא דברי קבלה דרכיה דרכי נועם גומר שאם
תמאס צענינו יתן לה גט ולזה סיים במסכת זו בדרש הזה ת"ח
מצינו שלום בעולם שנאמר וכל צניך למודי גומ' ור"ל דאין זו
עקירה מן התורה אבל דברים אלו נוגעים במדת השלום כמ"ס
פרק נערה וראה נשים לצניך שלום על ישראל דלא אחיא לירי
חליה ויבוס דזה מציא קטעה דשמא הוא לא יתחנן והיא לא
תחפזו בו ויבא לירי עיגון ואין זה שלום כמ"ס השרוי בלא אשה
שרוי בלא שלום וכן להיפך ועוד כמו שנינו בפרקין צביצמות לזו
אין צנים ולזו יש צנים זו שיש לה צנים ומותרת והיינו דצנים
לצניך איכא לה שלום שתנש' לשוק משא"כ באין לה צנים וכן הרבה
ואמר שלום רב לאוהבי תורתך דאין זה עקירה אלא ממדת שלום
שלא תענן האשה וכתיב דרכיה דרכי נועם גו' שלא תמאס צעני
בעלה ואם יתן לה גט אין זה נחיצות שלום ואין להו מכשול
שתנא בעלה ע"ד לא יאונה לדריך כל און ואמר יהי שלום בחילך
דהיינו שנאמנת שתנשא לשוק וכלזה בארמונותך דנאמנת שתחייבם
ותשאר בציתה ולא תתענן או שיש לפרש שנאמנת בשם שלום
בחילך אבל בתלמדה אינה נאמנת וכלזה בארמונותך כשאומרת מת
על מטהו ואמ' למען אחי ורעי גו' לפי שהאמת עד אח' גם האשה
עלמה לומ' מת בעלי או מה יצמי והיינו למען אחי לומר מה בעלי
שתחייבם לאחיה ומה יצמי שתנשא לשוק לרעים ע"כ אמרו
אדברה להעיד גם ביחודות כך מפני השלום שלא תתענן ועוד
אמר למען בית ה' אלהינו גומר כ"א יחרבו העגונות שלא יהיה
עד אחד או האשה עלמה נאמן יאריך צנין בית אהינו כמ"ס אין צן

בתולה נשאת פרק ראשון כתובות

המקרה היו מנ' שצטים הא' בללאל למטה יהודה שהוא מזל הימין
ורחמים כמ"ס יהודה כולו על שמו של הקב"ה שם הוי"ה ואמר
ואתו אלהיאיג'ג' למטה דן דהיינו לדרך אליו הדין והגבורה כמ"ס
מדן קהית דכית דן דיו עמו גומר וסרף והכתיב ויבסח ידיו
וירז דמשמע שארץ בלחוד נעשה צד' דיו שם הרחמים והדין
ומטני ידו כתב דהיינו יד אח' שהיא השמאל וכלל ספרי אלהים
שלפניו ידו כתב ומ"ס גלורא אצבעותיו דכתיב יד ארלה שמיך ד'
לרופי אריותיה הם של הרחמים שהוא יד א' של ימין שבו נבראו
השמים ומ"ס ה"ק ומעשה ידיהם כו' ומאי ניהו מעט הוא מצוה
כמו שצארו שה'דיק' צמעהש ידיהם מזרפים הגבורה א' הרחמי'
ומאי ניהו שהוא צא ממקום הרחמים מהשמים אל מקום הגבורה
שהיא צריאת הארץ וע"כ נקראו גבור' גשמים אף שם חיי' לעול'
ע"ס שם צאים צירוף הגבורה ונקרא כן ע"כ נקראו המזכיר
גבורות השמים בצרכת אחת גבור' ע"כ הנוונה שכתבנו לעיל
הר"ה דרש בר קפרא גדולים מעשה דיקום וכו' וקשה דלרמי

הבגלי קרתי אהרדי כחצו הכא ידו יסדה ארץ וכחצו יבשה
ידו ולמה השיב לבר קפרא ועוד קשה כיון דמעשה לדיקים הוא ציח
המדקדק היה ליה למימר דגול המדקדק וע"ק וכן דכל מעשה לאח אצל
יד וכחו שפי' ח"א"כ הניל' גדולים מעשה לדיקים למה שאמר
וגדולים ממעשה ארץ ומא' האי דקאמר ממעשה שמי' ארץ כגון שבשיהיה
איכא שמי ידים וכן לר' לבאר המעשה הוא יסכר ידו מעשה ידו הוי
שמים אף ארץ אף הוא אומר מגיד הרקע כי אף מגיד הרקע על
השמים שם עצום רקעו וכן אף יגיד הרקע על שארן ועל כן לר' קר'ק
לומר שמעשה ידיו הוא על פלאי ה' וגדולים שמים ה' אשר הוא עושה
ומי מגיד לנו אשר יעשה ה' כי מי יעלה השמים להגיד לנו לכך קשה
הרקע מגיד מעשה ידיו שם השמים ובהם והכבדים ומוריד על ומטר
ושל ודור ונראה לפרש שמי'ם ההמדקדק יורה ע"י שלמה העני' והסורים
אל משמעתו שהם כולם לדיקים ולא עמד על עמוד כי אם צבחו יח' שאל'
מקד' ה' כוונת ידיו וכפי השכל שכיון שכבר נזכר הקדוש ע"י הדיקים
בגדל נקל היה מעמידו הקד' ה' וזאת הדיק'ם מעמיד קצתו והגבור
עצום לכוונתו ואעפ"י הארץ לשתי ידיו ואילו במעשה שמים ארץ שגמר
מעשה הקד' והוא צבאם יש מאין ויגידו אחת כגון שמים יוסד ארץ ולא
הור'ר לשתי ידים כי מעשה יסד'ם דבר דגול לר' חיווק גדולה ואימה
ואר'ר שאינ' כי כן גדולים יסד'ם אפי' ציד הוא והיצי' לו הבגלי וז' איהם
לאימה לדמכותי' ק' ידו יסדה ארץ הוא לומר שבהינן אף ביד יסדה
ארץ שהם בשתי ידים והכא כחצו יבשה ידיו יגרו שהם שתי ידים ולא
שוא' מידי אבל השתא דרר'ר בר קפרא גדולים שמים ארץ דכחצו
אף ידו יסדה ארץ דהיינו בר אבא קשה דכחצו יבשה ידיו יגרו וא"כ אין
לנו גדולים מעשה לדיקים אלא מהתמי' דכחצו נמי כחו ומינינו לארץ מהאין
דכחצו ידיו יגרו אף לן לומר גדולים ומשני ידו כחצו וכו' ופר'ר ממעשה
ידו כלומר שהי' מינינו דמעשה אחרים עששה הקד'ה' כגון מהה וזכנה
ומלות ואפי' ה' כחצו שמי' ידו וא"כ אין לן להגדיל אח מעשה הדיקים
לדוריהו ומשני מעשה ידיהם של לדיקים שמי'נו הדיקים גוררים גזירות
ומצטלים דברו של הקד'ה' כי לר'ק מושל יראח אלהים ומי מגיד לנו
דגולה הדיקים שהם מעשי' ידיו של הקד'ה' דכחצו יבשה כולם לדיקים
וכו' מעשה ידיו' להפאר מינו מגיד לנו דגולתו ומעלתו הרקע שהם
גוררים להוריד מער ומתפזלים והם נענים :

ד'רנש בר קפרא מ"ד * ויתר חהיה לך על אוניך * אל ב
תקרי אוניך אלא אווניך שאם ישמע אדם דבר סס

שאינו הגון יניח אצבעו באזניו והיינו דאמר רבי אלעזר ^{גריס} ^כ מפני

אזה"ב צחלה העיון נראה שצחלה היה לה לחבר צנכרת אדם יוסף
מן האלמנה כי כן דרשם כל בני אדם כי יעבדו בחולה לקיום
העיון והאלמנה שכבר עשתה טלה: אך להיות צנכרת הפריה ורבייה לדגים
מחובב מכל החי קבעו בחולה ויוס שצנכרת צו דגים כי יאית משחרה
ומחבר יוסף מן האלמנה כד"א וידגו לרוב בקרב הארץ.

דְּרִישׁ בר קפרא גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה
 שמים וארץ דאלו במעשה שמים וארץ כתיב
 *אף ירי יסרה ארץ וימיני טפחה שמים ואלו במעשה
 ידיהם של צדיקים כתיב *מכון לשבתך פעלת ה'מקדש
 ה' כונוני ידיו *השיב כבלי אחד ורבה יחייא שמו *ויבשת
 ידיו יצרו ידו כתיב * והכתוב יצרו אמר רב נחמן בר
 יצחק יצרו אנבעותיו כרכתיב * יצרו שמך מעשה
 אנבעותיך *מיתבי *השמים מספרים כבוד אל ומעשה
 ידיו מגיד הרקיע רבי קאמר מעשה ידיהם של צדיקי'מי
 מגיד הרקיע ומאי ניהו מטר :

אָפּ ייִד' חוּד יד : מִקְדָּשׁ מַעֲשֵׂה יְדֵי לְדֻקִּים הוּא : ה"ק אַהִי
וּמַעֲשֵׂה יְדָיו מַעֲשֵׂה הַדְּבָרִים כְּחֵץ עֲקָרִין מַעֲשֵׂה שְׁלֵם
מַעֲשֵׂה יְדָיו שֶׁל הַקֶּזֶז"ה הוּא וּמַעֲשֵׂה יְדָיו דְּהוּא מַעֲשֵׂה הַדְּבָרִים
מִגִּיד הָרִיעַ עֲשָׂרִיק מַעֲד עֲלֵיהֶם לְבָרִיחַ סָס לְדֻקִּי' שְׁמַחֲלָנִי
עַל הַשְּׂמִים וּמַעֲד יוֹרֵד :

תוספות ואלו בשמים וארץ כחבי ידי יסדה ארץ ושמעה חרע אל"ב
דחסימ קרר וימני עתה שמים וארמינן כחבלי הקוין
דבה ידי היינו שמאל! אם כן תרחי תפיס מ"מ ממש מעשה ליכא אלל חלל
אלל כעשה דריקס בחד מעשה בחד דיום מהקדש כחבי תתני ידו :
מהרש"א גדולים מעשה צדיקים בו' תצוהר ע"פ מ"ש

צפרק הרוחא יודע. היה צללאל לזרף אוחיות
 ונצבראו בזה שמים וארץ שנא' וימלא אותו גו' וצדעת וכתיב הסם
 צדעתו תהומות גו' מהידוע שהדעת היא העליונה שג' מעלות
 שהם החכמה והתבונה והדעת בפש"י פרש"י כי תשא והוא רוח
 הקודש ואמר לזרף אוחיות כי שמוקיו של הקב"ה אינן תביות רק
 אוחיות והיודע לזרפם הוא הדעת ורוח הקודש שנאמ' גבי צללאל
 ועד"ו אמרו עוד שם גדול מקדם שניתן בין צ' אוחיות שנא' פעלת ה'
 מקדם ה' גומ' שנא' נטשה ע"י צללאל שהיה צד דעת ואיה יודע
 לזרף אוחיות ונצבראו בזה שמים וארץ וידוי דקדמת הכה ה"ס שמים
 ומדותיו ויתעלה והוא שניתן בין צ' אוחיות הא' הימין והוא רוח שמים
 והשני השמאל שהוא הדיו והלדקים שהוא צללאל והנלוים אליו
 וצמטשים במקדם מעילים כח וגבורה צמטליא של מעלה לזרף
 ידיו שם שהם צ' שמוותיו שהן במקדם מלך יומין ומלך שמאל שהם
 הרחמים והדיו שש"כ נכתב מקדם בין צ' שמות אחד מימין ואחד
 משמאל משא"כ צמטשה צראשית ולא יזרף צ' השמות זהם אלא
 צמטשה ארץ כתיב יד יסדה ארץ צלמוד וצמטשה שמים היה
 יומין לחוד כדכתי' ימיני טפה שמים והוא מצטב הצריאה כי מן
 השמים הצללאל ונצינו שם עולם וההפך מן הארץ עולם הפסד
 וההויה אצל הלקים צמטשים היו מלפנין מדת הדיו והגבורה
 הרחמים וההיים אשר צברו ויתעלה בציא חיים לעול' אשר
 וזה נה נחייסד אחת גבור לעולם ה' מחיה מחים היפך טעב
 וגבורה של אדם שמוות החיים וע"פ הכוונה זו צעיקר מעשה

א
שם
יפיעה
מח
פחות
טו
תלים
זה
שם ח
שם יע

1
2
3
4
5

5
9
0
0
5

3

ה'ל' על זינך וכן קשה כיון שגא' הלוי להיות לו יתד כדי לחפור בו בלחלוץ מן מה לנו אם תהיה יתד על הכלי וזין או במקום אחר אלא בלא לרמוז על האוהן שנית אלבעו בלוינו ולא ישמע דבר שאינו הגון : מה טעם משפוח ביהדות וכו' תימה דא"כ בלבעו א' שהוא שפוי כיחד מקפיק להטות אותו אלבעו בלוינו ואם לר' להניח בשחי אלוני אלבע אחד בכל יד כפי ומהו כל אלבעותיו משפוחות ושם רמז : שנית השומע שאינו הגון : יכוף אליה לחסוך וקשה כיון דהאלבעות הם משפוחות כדי להניח אלבעו בלוינו מה נזר ענך אל האליה וכן קשה כיון שיש אליה בלוינו מה נזר לאלבעות להיות משפוחות וי"ל דתרווייהו לרבי שם יכוף האליה ויטע פסח ודו עליה אינו מעכב השמיעה והאלבע לבדו אע"פ שניתנו בלוינו מ"מ עדיין הוא שומע אלא יכוף האליה לחסוך ויטע אלבעו בלוינו על האליה ואז אינו שומע כלל :

אמר רב תנחום אמר לי הונא בר נתן תנא מנין לברכת ב' חתנים בעשרה שנאמר *ויקח בעוז עשרה

אנשים ירבי אברו ואמר מרבה *במקדלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל ובר בנחמ באי קרא דרבי אברו מאי דריש ביה מביעי ליה לברתניא *היה רבי מאיר אומר סה מנין שאפילו עוברים שבמעין אמן אמרו שירה על הים שנאמר במקדלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל

ממקור ישראל על ברכת מקור צריך קהל והיינו עשרה כמו הקהל את העדה ואין הקהל פחות מעשרה ועדה עשרה כדלפינו מעשרה מרגלים עד מתי לעדה הרעה ילאו והיטע וכלל : תוספות שנאמר ויקח בעוז עשרה אנשים ובמסכת כלה דמיימי קרא דויברכו את ברכה איבא למימר דהתם ברכת אירוסין והתם ברכת נשואין ויש ללמוד משם שיש לבד ברכת אירוסין לשה המחקרש על ידי שליח שהרי אליעזר שליח היה וגראה דאסמכתא בעלמא הוא ד' לא משמע מהתם ולא איירי פסטיה דקרא בברכת אירוסין :

מהרש"א במקדלות ברכו אלהים ה' גו' צין לפי דרשת ברכת חתנים וכן לפי דרש דאפי' עוברי כו' משמע

לכו דאירי צענין שמחה וביקש שירה דכתיב לעיל מניין קדמו שרים אחר נוגנים גו' ובפרק כסם מפורש שראו העוברים מתוך הכרם באספקלריא התאירה וע"כ שחידושינו : *אי ס' דמרש לא בני דלאו עשרי איין לפרסומי כו' ואע"כ לא קבל הגאון הך דרשא דסבר לא התירה צענין אלא משום מלות יצוס כמזואר באורך בחידושינו פרק הערל ע"פ פ' ב' ברכת אירוסין אקב"ו על העריות כו' נתקנה ע"פ מ"ש קדושים תהיו כל מקום שאתה מולא גדר ערוה אתה מולא קדושה כו' ו"ש אשר קב"ו על העריו' אפי' היא פנויה ומגדר עריות אשר לנו גם הארוכות שאינן עריות כמו שאמרו בלה בלא ברכה אסורה לבעול כנדה ולא התיר לנו לא הנשואות לנו שאינן ערוה וזה דוקא ע"י חופה וקדושין שכבר ומסיים בה דבכל זה מקדש עמו כו' בגדר הערוה א"י שיש לפרש דמסיים בה הכי ע"פ מ"ש ב' צמח דוכתין דמיון ישראל לגבי הקב"ה כשה לבעול ו"ש דהוא מקדש לו ג"כ עמו ישראל בדוגמ' זו בקדושין שהיא נתינת התורה כמ"ס אל תהרי מורשה אלא מאורסה ובמורה הוא יתוד שניתנו ביהדות עמו וזמן שדרשו ביום חתונתו זה מתן תורה וציוס שמחת לבו זה יום שנחתך המשכך ודו"ק פ' שש צרקות שהבל ברא לכבודו ויוצר פ' נחמיה

מפני מה אצבעותיו של אדם דומות ליתדות מ"ט אילימ' משום דמחלקן כל חדא וחדא למלתיה עבירא דאמר מר זו זרת זו קמיצה זו אמה זו אצבע זו גודל * אלא מ"ט משפוחות כיתדות שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעותיו באוזניו * הנה דבי רבי ישמעאל מפני מה אוזן כול' קשה והאליה שלה רכה שאם ישמע דבר שאינו הגון יכוף אליה לחסוך * תנו רבנן אל ישמע אדם לאוזניו דברים בטלים מפני שהם נכונים תחלה לאברים :

יניח אצבעו שקול שפוייה כיתד : מ"ט כלומר מאי דומות כיתדות : אלימא רמחלקן שמתולקת זו מזו ואין מתוברות יחד : **חדא וחדא** למלתיה קשיא היא כל אחת יש בה לורך ואף בצרכי גבוה : זו זרת מן הקטנה מודדין זרת של חס' זו קמיצה מאצבע שאלל הקטן מתחילין לקמוץ חופה של אלבעו על פס ידו הקמילה והאמה ואצבע וקומץ : זו אמה מהגדולה מודדין אחת צנין ואחת כלים : זו אצבע למתן דמים של מטאת דכתיב ביה בלבעו : זו גודל לבסוף יד דהארן ומאורע : משפוחות אגווי' דלשם בלע" : אליה בשר שסוף האוהן : נכיות תחילה לאברים רכות ודקות לכנות מכולס * והכי נמי אמרינן במסכת עכו"ם האי עכו"ם דחריך רישא פרי למיכל אפילו מרים אודניה ואף על פי שממנה לבשל :

מהרש"א אל תקרי אוניך דלפי פשוטו הל"ל עליוניך ודרי' ליה דקאי ארישא דמלתא דכתיב ונשמרת מכל דבר רע גומר שדרשו בו במסכת עכו"ם ב"ק ונשמרת מכל דבור רע וכו' היר על השומע שנית אלבעו כו' מלהשמע ואמ' דהיינו דא"ר מפני מה כו' זרת זו קמילה כו' מ"ט משפוחות כו' יש לכוון בזה האי קרא דמיימי קרא לעיל מנייה ויד תהיה לך מחוך למחנה גו' ר"ל שיהי בכלל אלבעותיה תהיה כל חדא וחדא למלתא מחוך למחנה למחנה דהיינו צמחה שכניה הוא דלר' חלקו דאמר מר זו זרת זו קמילה כו' אלב צמחתה אין אתה לר' לה כמ"ס אל תאמר כתי ועולם ידי גומר וכו' צענין ולתת אוניך לפניך שאין אתה לר' לגבורת ידך אלב מ"מ יש לורך מה צמחתה בשיפוט יחידות ואצבעות ידך שתיית אותה על אוניך כו' ואמר מפני מה כו' והאליה רכה שאם כו' מזואר לפי טעם הצריחה הסחוס של האוהן הוא קשה שהוא מקבל הקול שכינס לחוך האוהן גם כי הוא מכסה לאוהן שלא יפול בו שום דבר אחר אל הרך שלמטה לפי טעם הצריחה אין לו מקום כאן אלא ללורך שאם ישמע כו' שיכוף לחסוך ממטה למטה : אל ישמע כו' אחר שאמר לעיל באיסור לשמוע דבר שאינו הגון והוא דבור הסיף בזה גסם הדבור המותר בגון דברים בטלים שאינן לרבינן אל ישמע את אוניו אלא לדבור המלות משא"כ בשאר חושים כגון בחוש הראות שאין אתה מזהיר להעלים עיניך מראות דבר המותר ואמר הטעם מפני שהן נכיות תמלה כו' ר"ל שכלל יבא משמע דבור הצעל ליד שמיעת דבור האסור ש"כ היא נכיות תמלה לשא' אברים שאם החושים יולאים ממנה לפי שהאיסור מצוי בו יותר :

דרי' מ"ד ויחד תהיה לך עכו"ם הוקשה לו שאם הוא מענין כלי זין

בתולה נשאת פרק ראשון כתובות

יתן ה' האשה הנאה הלייך וכו' ונכרת חתנים היא אשר נרא ששון ושמחה ואין כאן שום רמז ונמשכת כלה שהיאל קרא דוידברו את רבקה ב' לא מנינו שם נכרת חתנים אלא נכרת אחרת מ' נכרת חתנים היא וכתבו החס' שנפסוק ויברכו את רבקה לא משמחה עשרה מהם ואפשר לנקט אסמכתא שיש עשרה חיות בפסוק ויברכו את רבקה ויאמרו לה אחותינו את היא אלפי רבנה רמז לעשרה :

רב אמי אקלע לבי רב אשי דהולרי דבריה ברך ח שית ליבא ברא קמיפלגי דמר סבר דהא יצירה דהוא ומר סבר ב' יצירות הוו לא רב' ע דא יצירה דהא מר סבר בתר מחשבה אולינ ומר סבר בתר מעשה אולינ כי הא דרב יודה רמי כתיב *ויברא אלקים את נח' 6 האדם בצלמו וכו' * וזכר ונקבה בראם דא כיצד בתחלה 8 8 עלה במחשבה לבראות שנים ולבסוף גברא אחד : **ברך** שית יוצר האדם הוסיף : חדא יצירה הו' כמ' ד' דעירובין ויבן וכלל פרטין שמתחלה ברייתו נכר' ב' פרטין זכר מלפניו ונקבה מאחור : ב' יצירות כמ' ד' זכר היה וממנו נבראת האשה וברי' כאן ב' יצירות : בתר מחשבה אולינ ש' עלו במחשבה ליברא ונברא אחד בערובין דפרק עושין פסין :

תוספות חדא יצירה הו' י' ל' דהיינו מ' ד' פרטין אחד מדקאמר בתר הכי דכ' ע חדא יצירה הו' ומר סבר בתר מחשבה אולינ ונכר' פרק ב' דעירובין שמע דהדיא דלמ' ד' פרטין אחד הוו עלו במחשבה להבראות ב' אל' למ' ד' חס' שני פרטין לא ס' ל' הכי כ' פ' רש"ס : **מהרש"א** מר סבר דהא יצירה דהוא ומר סב' ב' יצירות ב' עיין פרש"י ולפי דברי התוספות יהיה הפירוש דהיפך חדא יצירה כמ' ד' זכר שמתחלה לא נברא רק אדם ז' יצירות כמ' ד' ב' פרטין שמתחלה יצירתן היו ב' ומיהו ראיית התוספות אינה מכרעת לדחות פרש"י דודאי אליבא דמ' ד' זכר מוכרחין לומר כן דמתחילה עלה במחשבה כו' דאלת' תקשה מאי זכר ונקבה בראם ואליצא דמ' ד' פרטין ניהא האי קרא מ' מ' לניא דאחינן דרמיו קראי אדהדי גס למ' ד' פרטין מוכרחין לומר דמתחלה עלה במחשבה לבראות ב' כו' פ' דמתחלה עלה במחשבה לבראות ב' ממש צלי חסור כלל כשאר כל הנבראים ולבסוף ברא את' דהיינו ב' פרטין מחוברים כן י' ל' ליטב פרש"י ודע כי רש"י צחוטם אינה דרשה זו ע"פ מדרש ב' מדכתיב וזכר ונקבה ברא אותם וכתיב ויקח אחת מלעותיהו וכך הרא"ם מה שהניח רש"י ו' ל' דרשה דקראי דגמרא ותפס דרשה דקראי שדרש ב' י' ל' דרש"י דייק מההיא דכתובות דמ' ד' פרטין הוא עיקר מדקאמר שם דכ' ע חדא יצירה כו' והיינו כמ' ד' פרטין ולא קאמ' כמ' ד' זכר וככ' ע ב' יצירות כו' עכ"ד ודברי אינן מובנים לי דהא מ' מ' ביהא דכתובות למ' ד' פרטין נמי ביהא דרז יודא דדרים לה מקראי דמיתיי בגמרא אע"ג דסוגיא דפרק עושין פסין ודפרק היראה דריש ליה נמי הכי למ' ד' זכר מ' מ' לא ה"ל להניח דרשה דגמרא כיון דלמ' ד' פרטין נמי דרשה זו בסוגיא דפ"ק דכתובות ועינן בתחלה עלה במחשבה כו' כענין שאמרו צד חלה עלה במחשבה לבראו צמדת הדין ראה שאין העולם מתקיים כו' כן הוא הענין הוא דמתחילה עלה במחשבה לבראות ב' כשאר הנבראים וכשראה שהאדם כולו קטעה ואין העולם יכול להתקיים כך וצריך שלום ושם י"ל ציניה' בראו אח' על שמו של הקב"ה שהוא יחיד צולמו

ותקנה עד"ה בל הנקרא צמתי לכבודי צרתי וירתיו אף עשיתי והוא לפי שיש בהיות האדם שניו משאר בעלי חיים שהאדם הוא נברא בגוף ונשמה ועוד שהנקבה נעשית מאדם ולא כן בשאר ב' מ' וע"כ נאמר בהיות האדם ג' לשונות אלו צריאה שנאמר ויברא אלים את האדם בצלמו בצלם אלהים גומר והוא צריאה הנשמה יצירה שנא' וייוצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה הוא יצירת הגוף עשית שנאמר ויבן ה' אלהים את הלל אשר לקח גומר וע"כ לכבודו צרתי והוא צריאה הנשמה יסד ברכת שהכל ברא לכבודו וע"כ ירתיו שהיא יצירת הגוף יסד ברכת יוצר האדם וע"כ אף עשיתי יסד והקנין לו ממנו צנין עדי עד שהאדם נברא יחיד והנקבה נבראת ממנו לקיום העולם ופי' גס זה יוצר האדם שהיא דל' גס כן נברא' ליצירת אדם לדורות ברכת שיש חסיד ותכל עקרה כו' ע"כ הכתוב רני עקרה לא ולדה גו' כי רבים בני שוממה גו' ומפרש ב' פ' דברכות רני כ"י שוממה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם והיינו שמשמח ליון שהיא שוממה בקצות צניה או לתוכ' ברכת שמה שמח רעים כו' נתיסד' על שמח החתונה טעוין עתה צגלות שאין שמחה לפני המקום ואסור לכל אדם למלא שמח פיו וגם בשמחת חתן וכלה אמר והשכתי גומ' מתחולות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה גומר שם ארבע קולות אע"כ אנו מנצקין ממנו יתעלה ב' צ' שצבול שמחת החתן והכלה ישמח את רעים האהובים שם השושבין' שישמחו החתן וכלה כמו שמחת יציר' שהיית שושבין ב' דאמרין ויביאה אל האדם שקלעה וקטעה והביאה אליו ומלמד שנעשה הקב"ה שושבין לאדם ופי' צא' שמחת חתן וכלה כי שמחה אחרת ליכא צגלות ואסורה לכל אדם : ברכת אשר ברא ששון כו' נתיסדה על שמחת חתן וכלה שהיה שלימה לעתיד צעת הגאולה וע"כ השושבין צירמיה כי צגלותה אמר והשכתי מערי יסודת גומר קול ששון גומ' קול חתן גומר ששון ארבע קולות ושם צגולה נאמר עוד ישמע צמקום הזה גומר קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה גו' והוסיף קול אומר הודו גומר וזה אמר שאין להתייאש לנו בצגלותינו המר שלא תשוב קול הששון והשמחה השלמה עוד אולינו שהרי מאי דלא היה הו' כ"ש מאי דהיה הו' וז"ש אשר ברא ששון ושמח ג' דמאי דלא היה הו' כ"ש שיש לנו להאמין דמאי דהיה הו' ונמסר' ישמע עוד בערי יהודה גומר קול חתן וקול כלה קול מזהלות חתנים מחופים גומר וזכר כאן ב' קולות שנוכרו ביהא קרא דגבי גאולה ואמר קול מזהלות חתנים כו' תחת קול אומר הודו גומר דהיינו שהחתנים מצרכים ומודים בקולם לה' וכמ' ש' מנסכת ברכות דשמחת חתן וכלה וזכר לה' קולות דכתיבין גבי גאולה של ישרא' משא"כ בהשגחת הקולות צגלות לא כתיבין רק ארבע קולות דהיינו קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה אבל קול אומר הודו לה' גומר לא יבנית גס צגלות דהיינו לתת שירות והשגחות להקב"ה על הנסים שעושה ממנו בכל עת ושעה :

דר"ח מנין לברכת חתנים וכו' ואף על פי שלא מצונו ברות שברכו שם ברכת חתנים דהא ביהא קראי מבי והקנים ברכוה בתפלה

בחולה נשאת פרק ראשון כתובות קעב

אולי שיהיה שלום ביניהם כאלו הם גוף אחד :

ר' חייא בר אבא מקרי בניה דר"ל הוה ואמרי לה
 מתני בריה דר"ל הוה * שכיב ליה ינוקא יומא
 קמא לא אזיל לגביה למחר דבריה ליהורה בר נחמני
 מתורגמניה אמר ליה קום אימא מלתא כל קבל ינוקא
 פתח ואמר * וירא ה' וינאץ מבקם בניו ובנותיו דור
 שאבות מנאצין להקב"ה * כועס על בניהם ועל בנותיהם
 ומתים כשדם קטנים ואיך דאמרי בחור היה וה"ק ליי * על
 כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתומיו ואת אלמנותיו
 לא ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת
 לא שב אפו ועוד ידו נטויה מאי ועוד ידו נטויה אמר רב
 חנן בר רב הכל יודעין כלל למה נכנסה לחופה אלא כל
 המנבל פיו ומוציא דבר נבלה מפיו אפילו נחתם לו גזר
 ריעו של ע' שנה לטובה נהפך עליו לרעה * אחא לנחומי
 צעורי קא מצער ליה * ה"ק ליה חשיב את לאתפוס
 אדרא * אמר ליה קום אימא מלתא בנגד שבחו של
 הקב"ה פתח ואמר האל הגדול ברוב גודלו אדיר ותוק
 ברוב נרא' מחיה מתים במאמרו עושה גדולות עד אין
 חקר ונפלאות עד אין מספר בא"י מחיה המתים אמ' ליה
 קום אימא מלתא כנגד אבליים פתח ואמ' אחינו המנוגעים
 והמדוכאים באבל הזה תנו לבבכם לחקור את זאת ואת
 היא עומדת לעד נתיב הוא מששת ימי בראשית רבים
 שתו רבים ישחו במשחה ראשונים כך משחה אחרונים
 אחינו בעל נחמות ינחם אתכם ברוך מנחם אבליים אמר
 אביי רבים שתו לימא רבים ישחו לא לימא משחה
 ראשונים לימא משחה אחרונים לא לימא דאמר רבי
 שמעון בן לקיש שכן תנא משמיה דרבי יוסי לעולם אל
 יפתח אדם פיו לשון אכזר רב יוסף מאי קרא * בסרס
 היינו לעמורה דמינו מאי אהדר ליה * שמעון דבר הקציני
 סרוס וגומר אמר ליה קום אימא מלתא בנגד מנחמי
 אבליים פתח ואמר אחינו גומלי חסדים בני גומלי חסדים
 המחזיקים בבריתו של אברהם אבינו שנאמר * כי ידעתיו
 למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו וגומר * אחינו בעל
 הגמול ישלם לכם גמולכם ברוך אתה משלם הגמול אמר
 ליה קום אימא מלתא בנגד כל ישראל פתח ואמר רבון
 העולמים פדה והצל מלט והושע עמך ישראל מן הרבר
 ומן החרב ומן הבזיה ומן השדפון ומן הירקון ומכל מיני
 פורעניות ומתרגשות ובאות בעולם טרם נקרא ואתה
 תענה ברוך אתה עוצר המנפה :

מצער ליה נחמיה מוכיח על פניו שצטיל עונו מת זנו : השיב
 את לאתפוס אדרא חס' אחא למעלה לתופסך ואח צניך צנון
 הדור דקי"ל צנון שהלדיקים צדור דקרי' נתפסין על הדור שח' ^ס
 ומתקדשי תמלו : והאל הגדול ברוב גודלו צדור פתח זה צדור
 אחא ה' אלהינו מלך העולם האל הגדול וכו' : אחינו המנוגעים
 וכו' צרכה הסמוכה לחצתה היא וכן סדורות על הסדר : באבל
 הזה תנו לבבכם לחקור זאת שזאת עומדת לעד שהכל מתים ולא
 תצנו ויתר מדאי : משחה ראשונים לימא משחה ראשונים : היא :
 בבריתו של אברהם שגמל חסדים דכתיב ויטע אשל צדור שבע
 ר"ת * אכילה * שחיה * לוויה :

מהרש"א כל קבל ינוקא כו' עיין פרש"י ועי"ל כל קבל
 ינוקא ולמה מת וצדיקה חסא כיון דאיתו צר עושין
 ולמ"ד נמי צמור הוא לא היה צר עושין צ"ד של מעלה עד כ'
 שני ואמר מבקם בניו ובנותיו דור שאבות מנאצים
 להקב"ה כו' לפני התרגום מדארגיו קדמוהי צנין וצנו דהיינו
 הזכרי והנקבות ה"ל למכתב צניס וצנות אצל מדכתי צניו וצנותיו
 משמע ליה דעס האבות מדבר שסח חטאו שנעשו צצצילס צניס
 וצנותיהם : על כן על בחוריו גו' גם צכלן מדכתי צחוריו
 צכניו על אצות משמע הוא דחשית הוא ושאמר הכל יודעין כלל
 כו' ר"ל שהעונו מזה כנגד מזה לפי שהחורים מנבלים פיהם
 צכלה הנכנסת לחופה יצא להם העונו צחורים המגיעים לפרק
 החופה שלא ישתמו צס והוא מצואר כי הכל יודע' הכלה נכנסת
 לחופה ליהרהר לשם אישות אלא כל המנבל פיו לשם זנות כמו כי
 נבלה עשה ציסרסל והיינו דצור נבלה : אפילו נחתם כו' עיין
 פרש"י ול"ל לפרש דה"ק צכל זאת לא שב אפו על העבר אצל ועוד
 היינו השנים שיהיה לו עוד כפי הגזירה על ע' שנים לעמוד נהפך
 עליו לרעה לא קאמר הופך עליו לרעה כי מפי עליון לא תלא
 הרעות אצל הוא תסלק מדתו הטובה שגורה לאדם לע' שנים
 ממילא נהפך לו לרעה והיינו ידו נטויה לסלק מדתו הטובה ועי"ל
 צכל זאת לא שב קאי על האדם אם צכל עונו דלעיל לא נחן לצו
 לשון צחצובה אפו של הקב"ה מציא לו שגור ידו לחסום גזר דין
 של ע' שנה לעמוד נטויה להתהפך לרעה ושאמר חזיב את לאתפוס
 אדרא ע"פ מ"ש פרק צמה צמה כל שאפשר לו למחוק כו' צכל
 העולם נתפס על כל העולם : אימא מלתא בנגד שבחו של
 הקב"ה כו' לפי שיש עושה לומר שיש ח' חסרון צחקו להמית
 החיים ויש מי שטועה לומר כי הצחיה אינו מחיית וצ' רשויות צדבר
 אשר על זה נאמר אני אמית ואחיה גו' וע"כ אמר אימא מלתא כנגד
 צמח כו' לצלל אלו הדעות הרעות ולאו אמר האל הגדול כו' כי
 זה צדאי גדולתו כי צדור גדלו מדתו שלא נמד' צ"ו שהיה מוראו
 להמית החיים והקב"ה צמוראו גם אחר שהמית החיים שוב צדור
 נוראותיו הוא מחיה מתים וגם אין אלו דברים הפכים לחלות ח"ו
 צצ' רשויות אצל עושה גדולות שאין ללצ אדם צו חקר ויש צזה
 נפלאות ומכסה מלצ צני אדם עד אין מספר : אימא מלתא
 בנגד אבליים כו' שיתנו לצס על מיתת קרובם ולפי שיש מיתה
 צחשא ויש מיתה צלא חסא כדאמרין פרק צמה צמה נחש צמת

בתולה נשאת פרק ראשון כתובות

זעטו של נחש ע"כ אמר חנו לבדכם לחקור ולפספש את מית' זאח
מחיה חטא בזה ואם לא תמצאו או מ"מ זאח היא עומדת נחוב
או ימי זרשית כחשמו שכבר נגזר מונה שנעשן בששת ימי
זרשית שאז חטאו אדם וחווה ונקמה מיתה עליהם דהיינו זעטו
של נחש ואמר רבים שחו כו' כמשה ראשונים כו' המסיל המיתה
בשתיית כוס פורענות כמ"ס בכתה מקראות וע"ל ע"פ מ"ס לא
נברא יין אלא לנחם אצלים והיינו רבים שחו עשר הכוסות דלקמן
שצנית האכל והוא משקה ראשונים ולא לימא רבים ישחו כו' :
לעולם אל יפתח אדם פיו כו' הוא מבוזר שהדבור גם דדרך
הדמיון מעורר את מדה הדיו עד שהשטן מקטרג להיות המועל
מודה דבזר שראוי לכך וז"ל כמעט כסודם היינו גו' שאלר כן
בדרך הדמיון לענין העונש ובכן מדה הדיו אהרד ליה דראוי לכך
ע"ס החטא שמעו דבר ה' קייני סודם גו' : מלתא בנגד מנחמי
אבלים כו' כי זה הג"מ שהוא עס המצ"ה הוא חסד של אמת ויחר
משאר ג"ח ולכן ראוי לשבסם ולבדך אורח על זאח וז"ל אחינו
ג"ח בני ג"ח המחזיקים בביתיהו של אברהם אבינו ר"ל
אבותיהם של אחינו הם המחזיקים כו' שח"כ ידעתינו למען אשר
ילוה את בנינו גומ' שהם אבות של אחינו ומפורש בזה קרא ג"ח
במבואר דפרק הערל ע"ס וקרא הג"ח ברייתו של אברהם אבינו
שע"י נטיעת האשל אחר הכחז ויקרא שם בשם ה' אל עולם
במפורש בחדרשות ואמר אימא מלתא כנגד כל ישראל כו' להחפול
על כלל ישראל להילם מניחות שאין בטבע דהיינו פרט כאן דבר
ומרז ורעז וציוה דנקט הוא השביע דכולהו אהנהו ביה כדאמר'
דפרק השותפין ולכן נגד ארבע פורענות אלו שפרט כאן נקט ד'
לשונות מדה והלל ומלט והושע כו' וסוים בחתימה עולר המגפה :
* תנאי' כוסות תקנו כו' הג' סקודס אכילה והג' שחוק
האכילה הם ללודר המאכל דקדאמר לשחוק ולשרות המאכל
דקדאמרין צרכות אף אותן ארבע שאמר אכילה שצאו לשחוק
לכאורה אין זה הטעם אחד כנגד הון ואחד כנגד ארץ כו' ומספיק
דלמה קבעו כוס לכל צרכה וצרכה צאל טפי מבשרא כל אדם
דסגי ליה כבוס אחד לצרכת המזון ונראה שהכוונה צוה שאלו הד'
שאמר המאכל הם צאו לשחוק להצרכות לו בשתיא כפרס"י וע"פ
הכוונה רבים שחו כוס הפורענות שהוא רמז על ד' כוסות של
פורענות שהקב"ה משקה את העכו"ם לע"ל כדאיתא בצ"ר וכיון
דצעי ד' כוסות קבעו אותן גם לד' הצרכות שצבה"מ ומה
שהוסיפו עוד ד' כוסות ג"כ ע"פ הכוונה זו דאמר' בצ"ר דכנגדן
הקב"ה משקה ד' כוסות של ישועה ונחמה לישראל לעתיד לבא
וקבעו אותן בנחמות אצלים אחד כנגד חוני העיר כו' ואחד נגד
צ"ה כו' כפרש"י תקנו עליו דצרכת ניחומין שיחממו כו' נראה
מפירושו דלא קבעו צרכה אלא אהך כוס דכנגד צ"ה אלא אהני ג'
דחוני העיר ופרנסי העיר ודר"ג לא קבעו להם צרכ' ואפשר שהיו
שותין ע"ד שאלמו חיי וחמרא לפוס רבנן ולפוס תלמידהון וכך
היו שותין חיי וחמרא לפוס חוני העיר וכן דפרנסי עיר ודר"ג
ודקאמ' נמי החתיל היו שותין ומשכרין כו' כי מתוך רבוי השחיה

הנני בראשונה היתה הוצאת המת קשה לקרוביו יותר
מביתתו עד שהיו מניחין אותו ובורחין עד שבא
ר"ג ונהג קלות בעצמו והוציאוהו בכלי פשתן ונהגו כל
העם אחריו לדוציא בכלי פשתן א"ר פפא והאידיא נהג
עלמא אפילו בצרדא בר זוא :

הוצאת המת שהיו קבורים אותו בכלים יקרים כגון שיראין וסרקות :
צנרדא בר זואל צנר קננסו שאינו שוה אלא דינר :
אמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל היוצא
למלחמת בית דוד נט כריתות כותב לאשתו
דכתיב *ואת אחיך תפקוד לשלום ואת ערובתם תקח
מאי ואת ערובתם תקח תני רב יוסף דברים המעורבים
בינו לבניה :

נט כריתות כותב לאשתו שאם ימות צמלממה יהא גט
מיום כתיבתו : דכתיב צמלממה שאלו ואת אחיך וגומר
ודוד לנד מישי אצלו להקניג שאף היואלץ למלחמותיו עושין כן :
דברי המעורבין בינו לבניה לו קדושין : תקח תעול מציננס
על ידי גט :

מהרש"א דף י' *דור קציע עיין פיר' רש"י וצערוד מפרש

ה
פרק
במה
אשה
שת
א"ל
ט

דור

ולא אלל אשור שהיה צימיו משה :

ואמר רב חנא בנדרתא מטר משקה מרובה ומובל ^ס
ומערן וממשיך אמר רבא בר ישמעאל

ואיתמא רב יימר בר שלמיא מאי קרא *תלמיה רוח ^מ
נחת גרוריה ברביבים תמונגנה צמח תברך אר"א מובח ^ס
מוח ומזין מחבב ומכפר מכפר היינו מוזה מוזה גזירות
ומכפר עונות :

מובל את הארץ : מערן נותן עדנה וזו צפירות : תלמיה
של א"י : רוח נחת גרוריה כאשר צריכים תמונגנה

רוח הים משקה ומרום : תמונגנה הרי מזל : מערן וממשיך
את הפירות נפקא מלמחה חצרן : תמונגנה דים *טפיר מוזה

קס"ד מוזה עונות *מזין צונות הקרצו העולם נזון שהקרצנות
צאין מן המזון וגורמין לו צרכה : מחבב את ישראל אל אציהם :

היינו מוזה היינו מכפר היינו מוזה היינו מכפר : מוזה
גזירות רעות מעל ישראל :

מהרש"א מטר משקה מרובה כו' מובח מוזה מוזה כו' ^ס
גבי מוצח ודלי איכא לפרושי דמלשון מוצח דרים

ליה נוערין אבל גבי מטר וכן לקמן גבי חמרי משחן כו' אין
מקום לפר' דמלשון דרים ליה לא דחשיב בכל הנהו המעלות טובות

שבהן בלי הוראה מלשון ונראה לפרש במעלות המצוה שזכר נרמזו
בצלון מוצח לפי הקרצנות שמקטירין עליו ואמר מוזה גזירות

רעות הוא הקטורת שנקצר עליו כמ"ס ויעמוד צין
המקום גומר ותעצר התנקה ואמר מוזה הוא הקרצן תמיד ושאר

עולות שנקרצו עליו שנאמר צו לחמי לאשירי רוח גו' וכי ללחם
שלנו הוא לריח אבל הוא לחם ומזון שלנו ואמר מוצח על השלמים

שנקרצו עליו שהם מציאים שלום ומצו צין ישראל אציהם שצמחים
ואמר מכפר על החטאת והאשמות שצלו לכפרה על עונות ע"פ

הכונה זו אימא במדרש ויקר' רבה שדרשו מלשון ע"כ נקרא מוצח
מ' מחלה ז' זכות צ' צרכה ח' חיים היינו מחילה במקום מכפר

שהם חטאת ואשמות זכות במקום מחבב השלמים המציאים זכות
ושלום להם צרכה במקום מוזה שהם הקרצן תמיד ועולות חיים

במקום מוזה שהוא הקטרת כמ"ס ויעמוד צין המקום וצין
החיים וק"ל :

וא"ר חנא בנדרתא תמרי משחן משבען משלשלן
מאשרן ולא מפנקן אמר רבא אבל תמרים אל

יורה מתיבי תמרים שחרית וערבית יפות במנחה רעות
בצהרים אין כמותן ומבטלות שלש דברים מחשבה רעה

וחולי מעים ותחתוניות מי אמרין ולא מעלו עליו מעלו
ולפי שעתא טרדא מירי דהוא אחמרא דאמ' מר השותה

רביעית יין אל יורה ואיבעית אימא לא קשיא הא מקמי
נהמא הא לבתר נהמא דאמר אביי אמרה לי אם תמרי

מק' נהמא בי נהמא לרקולא בתר נהמא כי עברא לרשא
דשא אמר רבא דרך שם דרגא אמר רבא דרך גג פוריא

אמר

דור קטע של חלד ויפסקו הדור כו' עכ"ל וכדאמרין לקמן

כך דמים יפין לנשא כו' שדמים מרונים צניה מרונים וק"ל :

מאי אלמנה אמר רב חנא בנדרתא אלמנה ע"ש מנה ^ע
אלמנה מן האירוסין מאי איכא למימר אידי דהא

קרי לה אלמנה הא נמי קרי לה אלמנה אלמנה דכתיבא ^ב
באורייתא מאי איכא למימר דעתידין רבנן דמתקני לה

מנהומי כתיב קרא לעתיד אין דכתיב *ושם הנהר ^ב
השלישי חרקל הוא החרקל קדמת אשור ותנא רב יוסף

אשור זו סליקא ומי הואי אלא דעתידה ה"ג דעתידה :
בנדרתא דמן נבדת : על שם מנה שאל נשאל משתחלמנה אין לה

בחובה אלא מנה : דכתיבא באורייתא ועדיין לא נתקנו
כתובות ומי כתיב קרא לקרות על שם דבר העתיד : זו סליקא שם עיר :

ומי הואי צנויה בנדרתא עולם דכתיב החרקל וגו' :
תוספות אלמנה דכתיב באורייתא מתי איכא למימר והא ליכא למימר

דחפשתו מהבא דכחות אלמנה מנה דאורייתא דהא מנה ^ד
לא היה צימיו משה דלא הוכירה חורה אלא ככר והא דאמרין בנדרות

מרע"ה נאמן היה ובקי בתשובות אלל שמה של קדש כפול היה לא שהיה
מנה צימיו משה אלא כלא' כמו שמה של קדש צימיו יחזקאל כפול היה כך

היה ככר של קדש כפול צימיו משה : ותנא רב יוסף אשור זו סליקא ומי הואי ^פ
פי' בקוטרין ומי הואי בנריית עולם וכלל רב יוסף מאשור וכן מטש לא

מתי למיפר דמלין למימר דאשור וכוש שם התחזק ולא שם העיר ומימות
עולם היה שמה כך אבל קשיא דמתי מיייתי מאשור דאשור אע"ב דלא היה

בנריית עולם כיון דהוא צימיו משה שפר ה"ל לחכמה אבל מנה לא היה
לכתוב כיון דעדיין לא היה דודו ונראה לר' לפרש דסליקא צימיו משה מי

הואי דק"ל דסליקא לא היה צימיו משה וסביב סליקא חוץ חרקל ולא אלל
אשור שהיה צימיו משה :

א"ה ב' אל ופלא צעירי המחבב ומקלס תורמו שמהו צופה ומבטח ^א
בצפונה ובדברים דברים העתידים אם כולל מתי עליון ואלה צופה

ומבטח עד סוף כל הדורות : אכן זה לבדן איך אמר שנקראת בתורה אלמנה
חשום שהיו עתידים חתמים לתקן לה מנה שהיו נוטריקון השם הוא בנדר אל

מנה כי אם מתאים ואפשר לומר שנקראת אלמנה לפי שהיה מנה אחד
בחקת חתמים מן התבולה וזהו אל מנה שהתבולה יש לה מתאים ואלמנה

אין לה אלא מנה אחד מהשנים שיש לבתולה :

מהרש"א אלמנה ע"ש מנה כו' הסם כי מליני כן בצלון זכר ^ב
כי לא אלמן ישראל ויהודה ומלחיו גו' דרש אלמנה

ע"ס מנה ואיכא למימר אידי דקרי לה אלמנה קרי לזכר אלמן
כדאמרין באלמנה מן הארסין : ותנא רב יוסף אשור זו

סליקא כו' עיין בדברי תוספות מה שכתבו וכן מכוס לא מלי
למפרך דמלינו למימר דאשור וכוש שם התחזק כו' ולענין כוש אף

לפי האמת יש לפרש מלשון מחונו כו' בחוילה אלל באשור היה
קבלה דהוא שם העיר ונראה עוד לדקדק מן מלשון המקרא

דכתיב ארץ החוילה וארץ כוש אבל באשור לא כתיב ארץ דמשמע
שם העיר טפי ורש"י צפי' החומם כתב כוש ואשור עדיין לא היו

וכתב המקרא על העתיד עכ"ל והוא ע"פ צ"ר שהוכיח גם כוש
אלא ידעתי למה לא הוכיח גם חוילה דכתיב מקמים וכ"ס צ"ר גם

כן גבי חוילה ודברי תוספות קלה מנומנם שכתבו בסוף דברים'
וסביר סליקא חוץ חרקל ולא אלל אשור שהיה צימיו משה עכ"ל

דמתיבא תיתי לן שהיה אשור אחר קודם משה עד שהלכנו לומר

ח"ב מר א

האשה שנתארמלה פרק שני כתובות

מהרש"א כיצד מרקדן לפני הכלה ב"ש אומרים כלה כמות שהיא בו ר"ל דרך לשורר בעת הריקוד וכלקחן משרי קמיה כלתא ואח"כ דאיתו שיר יהיה לב"ש כלה כמות בו ופירשו התוספות כלה כמות שהיא ואם יש זה מוס ישתקו בו א"ל ישבחו בדבר נאה שיש זה ע"כ והיינו משום דאסור לספר אפילו בגנות בהמה טמאה כדאמרין פרק י"ג ועוד י"ל דבין יש זה מוס ובין אין זה מוס אין מספרין זה לא שכן ולא גנות אלא שאומרי' לב"ש לשנא גופיה דקאמר כלה כמות שהיא דהיינו כמות שהיא נושאת מן צעיניו וכיון שאסור לאדם לישא אשה עד שיראהה כמ"ש ב"ר ש' ה"א מקדש הרי זה שראה ונושא אותה ודאי גם אם יש זה מוס הלא נושאת מן צעיניו וב"ש אומרי' שיש לפרש מעלתה שהיא נושאת מן דהיינו כלה נאה וחסודה וק"ל ב"ש הרי שהיתה מנחת בו והרי אכן כ"ע סהדי דלאו נאה וחסודה היא ובקר הוא והסיצו ב"ה מי שלקח מקח רע בו אי אהה אומר ישבחנו צעיניו ר"ל דאין זה עקר כיון דצעיניו המקח טוב ה"ל כלה נאה וחסודה צעיניו הוא דאל"כ ודאי לא היה נושאא ואהכי מייחזי דמשרי קמי כלתא לא כחל כו' ר"ל דלא זריכה ליפות עמלה כנחל כו' כיון שהיא מעלת מן צעיניו נושאא :

הרי"ף כלה כמות שהיא פי' החסופות ואם יש זה מוס ישתקו וזכיר ליישב לפי זה מזה כלה כמות שהיא דכיון בעלת מוס ישתקו א"כ אין אומרים לבלה כמות שהיא ולפי' רש"י יוחא דמשמ' דפירש בחיורין שני של חסופות שאמרו הדבר הנאה שיש זה : ואפשר ליישב דלא אמרו ישתקו אלא בשבט הויפי אבל יקלסו אותה במשפחה או במחנה כמו שהיו עושות בנות ירושלים שהיו המיחוסות אומרות אל חתנו עיניכם בננו חנו עיניכם במשפחה וכן בעלת עושר אומרת חנו עיניכם במחנה וכן המקלסין הכלה יאמרו כלה כמות שהיא או בויפי או במחנה או במשפחה :

בי סמכו רבנן לרבי שרף ולא פירכוס ויעלת חן בי סמכו רבנן לרבי אמי ולרבי אסי שררו להו הכי כל מן רין וכל מן רין סמכו לנו לא תסמכו לנא לא מן סרמיסין ולא מן סרמיסין ולא מן סרמיסין ורבי אבהו כי הוה אחי ממתבתא לבי קיסר נפקן אמרתא רבי קיסר לאפיה ומשרו ליה הכי רבא דעמיה ומברנא דאומתיה בוצינא דנהורא בריך מתייך לשלם :

כל מן רין כל כמות אלו הוו סומכין לנו לקרנן רזי ולמנותן דיינים : סרמיסין מסרים הלכות דספקן טעמיהון : סרמיסין לשון מטרטוטין : חמיסין אומרים חמיסית העטם : טורמיסין לא אחפשיזים מפרשים כי היא דלמירין צבראסית רזה עלו טורמיסין למקדש למסאנא דמטרונותא אנשים ריקנים : ממתיבתא מנית המדרש רבא דעמיה נישא צעמו : מברנא מנהגי : בריך מתייך לשלם ברוך בואך לשלום וכחצ' הריטצ"א ז"ל ע"ז ולא נהירא לנא אשכחן דרבה על גופה של ביהא לכך פר"י ברוך המציאך לשלום וזכרה היא לש"י שהביאו לשלום ע"כ : בוצינא דנהורא על סיה קלסתר פניו מצהיק כדאמרין בצצא צתרא שופרין דרבי אבהו מעין שופרין דרבי יוחנן דנפקו ויכירו מעינים דמפרש הקס :

אמר רב פפא שפרין ורבין עליה אמ' רב נחמן בר יצחק אף אנו נאמר איילונית דוברניתא דלא ילדה : משחנן מחממן : משלשלן שלשל : מאשרן מחזיקות כח כמו אשרו חמוד : ולא מפנקן אינן מרבות אשטוניסות על הלז וכלן לשבח : אל יורה שום הוראה לפי שטורדות דעתו כשיכור : שהרית וערבית יפות כלל דמלתא לאחר אכילה יפות שמרית דרכן של בני אדם צפת שמרית כדאמרין בהשאל ערנית לאחר האכילה : במנחה רעות שכן קודם אכילה לאחר שינת היום : בצדדים לאחר הסעודה שאלו נשבע : אין כמותם וטובות יותר מערבית לפי שאינו מעוכב ביום מליך לשדות לבית הכסא ככל עת שיראם אבל בליגה טורח הוא לו : מבטלות מחשבה רעה דלגה לפי שמשמעות אחת הלז וזהרים שעת אורה וזהלל היא : כי עברא לדשא מחזיקות את הגוף כדריח את הדלח : אף אנו נאמר אף אנו נדרוש את השמות מה לשון איילונית שקראו חכמים לאשה שאינה ראויה לילד : דוברנית' לשון איל חנוי' דמחגמינן דבר שלים הרי היא כאלו שאינו מוליד : מהרש"א איילונית דוברניתא דלא ילדה קראה זכר לפי שיעקר סימניה שהיא כזכר שאין לה דדים ומתקשה בו וקולה עד כאש ואין לה שיפלי מעינים כנשים כדאמרין פרק הערל וק"ל :

פרק האשה שנתארמלה

ותנו רבנן כיצד מרקדן לפני הכלה ב"ש אומרים כלה כמות שהיא וב"ה אומרים כלה נאה וחסודה אמרו להם ב"ש לב"ה הרי שהיתה מנחת או סומא אומרים לה כלה נאה וחסודה והתור' אמר *מברר שער תרחק אמרו להם ב"ה לב"ש לרברבים מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגנונו בעיניו הוי אומר ישבחנו בעיניו מכאן אמרו חכמים לעולם תדא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות כי אחא רב דימי אמ' הכי משרי קמיה כלתא כמעברא לא כחל ולא שרק ולא פירכוס ויעלת חן :

חוספות כלה כמות שהיא ואם יש זה מוס ישתקו ולא ישבחוה א"י מני ישבחו בדבר נאה שיש זה כיון צעיניה או פידיה אם הם יפות ובהי' הלא אומרים לא ישבחה לגמרי דכשזכר מה שיש זה לשבח מכלל דשאר לגמרי : ישבחה וכו' וכן שמואי סב' אע"ג דישבחה צעיניו אין להם לתכמים לתקן להזיק לומר שער שהחורה אחרה מדבר שער תרחק וכחצ' הריטצ"א ז"ל לתת עינים לדברי ב"ה דכל שאר מפני דרכי שלום אין בו משום מדבר שער תרחק :

סנהדרין פ"ק

האשה שנתארמלה פרק שני כתובות קער

אניש שמרקדים לפני הכלה והשתא ניהא דקאמר רבי וירא קא
מכסיף לן האי סבא דאנן נערים לגבי' ולא מרקדוין רק חדא והוא
מרקד בתלתא דילן אע"ג דהוא סבא ודו"ק : אלא אחד בדרא
כו' דהוא רענא שאין הדור ראוי לעמוד במחילתו כדאמרין כל דניק
נכוס מחופתו של צבירו לעשה"ג וע"ז אמ' דאהני ליה שיטתיה
לסבא כו' ר"ל דדבר קול יוכה הדניק למעלה כואת : ככשורא
כו' ואיהו הוה קיס ליה צנוויה דדמיין עליה ככשורא , והדמיון
ככשורא העמוד לצנין שהניק נמקד עליו כמו שחקנו לומר צני
עדי עד ע"ס ויזן אח הצלע וע"ס זה נקרא הצלע בית צכ"מ כי
היא עקרה בית וכן הוא קורא הבית וק"ל :

תנו רבנן מעבירין את המת מלפני הכלה וזה וזה
מלפני מלך ישראל אמרו עליו על אנריפס המלך
שעבר מלפני הכלה ושבוחרו חכמים שבתורו מכלל
דשפיר עביר , והא אמר רב אשי אפי' למאן דאמר נשיא
שמחל על כבודו כבודו מחול מלך שמחל על כבודו אין
כבודו מחול : דאמר מר * שום תשים עליך מלך שתהא
אימתו עליך : פרשת דרכים היא : תנו רבנן מבטלין
תלמוד תור' להוצאת המת ולהכנס' בלהאמר * עליו על
רבי יהודה בר אלעאי שהיה מבטל תלמוד תורה להוציא
המת ולהכנסת כלה במה דברים אמורים כשאין עמו כל
צרכו אבל יש עמו כל צרכו אין מבטלין וכמה כל צרכו
אמר' שמואל בר אבון' משמיה דרב תריסר אלפי גברא
ושית' אלפי שיפורי ואמרי לה תריסר אלפי גברי ומנייהו
שיתא אלפי שיפורי עול' אמ' כגון דחיצי גברי מאבולא
ועד סכרא רב ששת ואי תימא רבי יוחנן אמר נטילתה
בנתינתה מה נתינתה בס' רבוא אף נטילתה בס' רבוא
והני מילי למאן דקרי ותני * אבל למאן דמתני לית ליה
שיעורא :

מעבירין כשהכלה יולדת מבי' אביה לבית חתונה ונושאיה המת
יולדין וצו וצו אבולוסין הרבה ואין רוצין להסערב
מעבירין את המת ואפילו דרך אחרת : אפילו למאן דאמר
פלוגתא דפרק קמא דקדושין : שום תשים עליך ישראל הוזהרו
שישמו עליהם שימות הרבה כלומר שחבא אימתו עליהם הלכך
אין כבודו מחול שלפיכך ריבה הכתוב שימות הרבה : פרשת
דרכים ולא ניכר שעבר מלפניה' לא כלא הוא תריד לפנות הדרך :
שיפורי מכריזין עליו שיצא לכבודו : דחיצי גברי מאבולא
לסיכרא משער העיר ההוא עד הקצר : נטילתה כלה תורה
ממנו : בנתינתה כסויה נטילתה היינו כשמת ותלמודו בטל :
למאן דקרי מקרא : ותני משנה אבל עדיין לא סה לתלמידים :
אבל למאן דמתני לאחרים : לית ליה שיעורא ומניחא
שמעין דלמאן דלא קרי ולא תני אין מבטלין אם יש לו מתעסקין
כדי קצורה בטלמא דשאלות דרז אחאי מלחין כן :

תוספות אבל מאן דמתני לית ליה שיעורא בשאלות דרב אחאי כחפ
ומניחא שמעין למאן דלא קרי ולא תני אין מבטלין אם יש לו

מד ב

מתעסקין

מהרש"א לא חל כו' ע"פ מ"ס נסועה לא תתירא מן
הפרושים אלא מן הלבושים שדומין לפרושים
מזקשין שר כפנתם ועושין מעשה ומרי כפרס"י סס דהיינו שאין
מזאיקם כחולדותם אלא לבושים מנמוך ואין חוכו כדון כו' :
אומרים לבדיו לבדן כפנתם עכ"ל ו"ס לא כהל שקוא צבע
לעינים כי האדם יראה לעינים ולא שרק שקוא צבע לפניו ע"ד
שאלמו נסוע' שאין הדור רואה אלא לפניו דהיינו שאין חוכו כדון
ולא פירכוס שקוא קליעת שער שמאריך עלמן כנוזרים וחסידיים
אבל ועלח מן מן החורה שהיא ורפי מעלת מן ללומדיה : לא
חסמבו לנא לא מן סרמסין כו' צערוך צערך ממס על כל
אלו הלסונות ע"ס נסועה על צ' הפירושים צוה כי צעונינו רבים
מהרצנים שנסעלים צוה דדור הזה וראוי הדבור לתקן על פי חכמי
הרבות וקצינים :

אמר' עליו על רבי יהודה בר אלעאי שהיה נוטל בד
של הדם ומרקד לפני הכלה ואמר כלה נאה
וחסודה * רב שמואל בר יצחק מרקד אתלתא אמר רבי
וירא קא מבסיף לן סבא כי נח נפשיה אפסיק עמודא
דנורא בין דיריה לב"ע וגמירי דלא מפסיק עמודא דנורא
אלא אי אחד בדרא או לתרי בדרא אמ' רבי וירא אהני'
ליה שוטתיה לסבא ואמרי לה שיטתיה לסבא ואמרי לה
שטותיה לסבא * רב אחא מרכיב לה אכתפיה ומרקד
אמרי ליה רבנן אנן מרו למעבר הכי אמר להו אי דמיא
עליכו ככשורא לחיי וואי לא לא' אמר רבי שמואל בר
נחמני אמר רבי יונתן מות' להסתכל בפני כלה כל שבעה
כדי לחבבה על בעלה ולית הלכתא כוותיה :
אתלת' שלשה דדין זורק אחד ומקבל אחד : מבסיף לן סבא
שמואל ככדור ח"מ ונוקב קלות ראש צעלמו : שוטתיה
לסבא שוט של הדם שהיה מרקד צו : שיטתיה שטתו ומנהגו
שטותיה שהיה מתנהג כסועה מרכיב לה אכתפיה את הכלה
ככשורא כקורה צעלמא שאין אחס מהרהרין עליה : לחבבה
כשרואה הסכל מסתכלין צו נכנס יופיה לבדו :

תוספות שטתיה לסבא פר"ח לשון שטה והדס אע"ג דלא הוי ממש
מין ח' מ"מ שנים מין חר' וא"ח ומ"ל דבשכיל כן וזה ו"ל
דעמודא דנורא היה ענין שיבא הדס כדאמרין בב"ר נחש שיבא דנורא
ואתעבידא ענין שיבא הדס : ואפסקה בין דיריה לבדיו אמרו חמית
הדין סבא דקאי שיבא דנורא קמיה משום דעביר קמיה דכלה :

מהרש"א אמרי על ר"י כו' אשמעין דאע"פ שהיה תורתו
אומנותו היה מצטל ח"ל והיה מרקד לפני הכלה
וכדחני צאיד דנרייחא דלקחין וק"ל : רב שמואל בר יצחק
מרקד אתלתא פרס"י אתלתא ג' דדין זורק אחד ומקבל אח' עכ"ל
וכה"ג אמרי' דפרק החליל בשמחת בית השואבה רש"ג היה נוטל
ח' אבוקות וזורק אחד ונוטל אחד ואין נוגעין כו' אבל א"כ ה"ל
לתלמודא לפרוש' הכא כדמפרש לה הסס ועוד דלא הל' אתלת
אלא בתלת ועוד מאי קא מתמה עליה רבי וירא ולולי פירוש רבא'
לפרש דהכא ה"ס שהיה מרקד אתלת דהוה מרקד נגד תלתא שאר

האשה שנתארמלה פרק שני כתובות

נינהו והא הניא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים שנאמר^{משי}
 *צנים פחים בדר' עקש שומר נפשו ירחק מרס וח' ארי'^{כב}
 וגנבי בידי אדם נינהו' והא אמר רב יוסף וכן תני רבי^{ברכות}
 חייא מיום שחרב בית המקד' אף על פי שבטלו סנהדרין^{סוטה}
 ד' מיתות לא בטלו לא בטלו הא בטלו להו אלא דין ארבע^{ד' ק}
 מיתות לא בטלו' מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או^{סנהדרין}
 היה דורסתו' ומי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או^{פרק}
 נחש מכישו' ומי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או^{ארכי}
 לסטין באין עליו' ומי שנתחייב חנק או טובע בנהר או^{מיתות}
 מת בסדנכי אלא איפוך אריא וגנבי בידי שמים צנים
 ופחים בידי אדם :

אסון בידי אדם ולא היה אסון דמשעטי צמית צית דין למימר
 דהכא דליכא מיתת צית דין משלש דמי ולדות : אסון
 בידי שמים וקראו אסון : צנים פחים קור ומוס : בידי שמי'
 אס צאים פורעניות על האדם גזירת מלך הוא : חוץ מצנים
 פחים שפעמים שצאים נפשיה' לא פירש כאן הרב צנים פחי'
 ונצטא בחרף צפרק מי שמת כתוב אחר רבי מניא הכל בידי
 שמים חוץ מצנים פחים ופי' רש"ס ו'ל צנים פחים ליצי' דקרא
 צנים פחים צדק עקש הלנה והקור פח ומוקש צדק עקש כי
 צידו הצדק תלוי לשמור מן האנה ויש מפרשים צנים פחים קור
 ומוס ע"כ : פחים פח : בידי אדם נינהו שלא מגזירת המלך :
 דין ארבע מיתות עונש דוגמת : נופל מן הגג דומה לנסקל
 שדוחטין אותו מצית הסקילה לארץ וגזרה שתי קומות היה כדאמר'
 צנגמר הדין : היה דורסתו אריה מפילו לארץ וסורגו צדריסה :
 נחש מכישו והאדם שורפו : נמסר למלכות וכן מתיין ראשו
 בסיף כי כן דרך המומתין על ידיהם וזו היא מיתת סיף :
 סרונכי אסכרה והוא צו"מ מל"ט :

תוספות הכל בידי שמים וכו' והא דאמרין לעולם אל יעמוד אדם
 במחוס סכנה אלא אל יכול לשמור עצמו מן הפורענות וכן קור'
 נטוי דאסור לעבור תחתיו חסם מן הפשיעה יכול לשמור עצמו דהא ודאי
 שצדו להמית עצמו אבל כשצדו מן עליו מן השמים באונס א"ל לו לשמור
 אבל צנים פחים לעולם אל יצאו עליו באונס אם ראה להסור ואם חלמר
 והא דרשין וסכר ה' מתן כל חוליה לנה אלת צדי שמים הוא ו'ל דהיינו
 שיחס הקב"ה עולמו או יתן לו מלבושים ולא יעדר להסור ואם חלמר והא
 פחים צדי שמים הוא כדאמר' ב"ב דפרשה ע"ו אחר היה אנטוניוס לרבי
 ללי עלי אחר היה רחמנא לשינאבין מלנחא אחר היה דא ללוחא יתיר חד
 כסו ולינחא אלא א"ל תחשבו מרבה א"ל ה' כיון ללוחא דרביה אין
 נסתר ממחשבו ו'ל דקרא כתיב בעבורי דרכים או בתלמיה צדק המלכים
 צדקתו אין יכול להסור מן החסם אבל אם רואה לישב ביות יכול להסור שישב
 צנית של אכנים או יכנס במרחק' ויש מפרשים צנים פחים חדא מלחא
 הוא כלומר צנים פחים לאדם לשון פח ויוקש ואינו כן דנפ"ק דע"א
 מייחא להא באשקרה עליהו חמה מיר מחס' והא דאמרין הכל בידי
 שמים חוץ מיתת שמים אין עניינו לכאן דחסם קאי על הולד צמעי אמר
 שגזרין אם יסא עני או שער צבור או שלש עשר או חסם אבל צדק ורשע
 לא והכא מיירי במצורעות הצלות על האדם : דין ארבע מיתות לא בטלו
 ואם חלמר והא בהסבר את הפועלים בסאור דקפוא א"פ שהיה חייב
 סקילה שבעלו הוא וכו' עברה מאורס וי"ל כשבעל בנו חתלה וחל"ב הוא
 דהוא בעולה ורבי' הוא חתן : אבל קשה דחוינא כמה עברייני ועודנו כ"ס

מחוס

מחוסקין כדי קבורה : ונראה לר"י לדעין מלאכה מוטלת כל בני העיר
 ואסורים אפילו לחלל דלא קרי ולא חני דלא מפליג מידי בחלו מנלחין ברכי'
 מהרש"א וזה לפני מלך ישראל כו' לפי שכבודו נוגע
 בקצת כבודו של המקום מ"ש שחלק מכבודו
 ליראיו ואחריו מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע ולכן אין
 כבודו מוטל ולהכי הוה נשנוי הכא דלכך שצמחו משם דהוא
 פרשת דרכים ולא משני מלוא שני כדמשני צפר"א נאמרין אהא
 דצמחו סקרא מעומד וכו"ס התוספות וק"ל : דף כ"ו צמחתי'
 המעון הזה כו' צעורק פי' נשבע שצוה במקדש עב"ל ועוד נ"ל
 שנשבע בשמים כדאיתא פרק אין חורשין צו' רוקעים נקרא מעון
 שבו נכות של מה"ש אומרות סירה צלילה כו' ע"ש : דף כ"ח
 ומה בהמתן כו' צפרק נושאין כתב התוספות דל"ג ליה הכא :
 אריבי' אסור לאדם שילמד את עבדו תורה ולא
 והתניא לוח הימנו רבו או שעשאו רבו
 אפטרופוס או שהניח תפילין לפני רבו או שקרא ב'
 פסקים כב"ה ה"ו לא יצא לחירות החס דאיכרי עבד
 מדעתו כי קאמרין דנהיג ביה מנהג בנים :

אפטרופוס מקור נכסים בידו להנעם ולהניח לשפורה : ה"ו לא
 יצא לחירות ולא אחריו אי לאו דשחריה לא היה יוצא
 מניה ולא היה שפיר ליה להובא מנהג כן חורין וס' דיש עבד שלומד תור' :

מאי קצצה דת"ר כיצד קצצה אחד מן האהין שנשא
 אשה שאינה הוגנת לו באין בני משפחה ומביאין
 חבית מלאה פירו' ושוכרין אותה באמצע רחבה ואומר'
 אחינו בית ישראל שמעו אחינו פלוני נשא אשה שאינה
 הוגנת לו ומתיראין אנו שלא יתערב ורעו בורענו בואו
 וקחו לכם דוגמא לדורות שלא יתערב ורעו בורענו וזו
 היא קצצה שהתינוק נאמן להעיד עליה :

דוגמא אוקוסין וזכרון לדורות כאלים :
 מהרש"א מביאין חבית מלאה פירות :
 דוגמא לדורות כו' לכך לוקמין פירות שהוא
 צדק שקלדים נהנים צו ולהוסיף אחרים וצאין לקחת לחטוף
 מהם לזכר שבהם יותר מלוי הכורון וכמאמרם הלומד ילד למה"ד
 לדיו כתובה על נייר חדש כו' והתינוק נאמן ציה מייחא לה הכא
 ומלת קצצה יש לפרש כמו שאותרים על זכר הפחות קולך כך
 אומרים על קצצה הפחותה קצצה וק"ל :

אלו נערות פרק שלישי

אמר אביי נאמר אסון בידי אדם ונאמר אסון בידי
 שמים מה אסון האמו' בידי אדם פטור מחשלומין
 אף אסון האמור בידי שמים פטור מחשלומין : מתקין
 לה רב אריא בר אבהא ממאי דכי קא מוהר להו יעקב
 לבניו על צנים פחים דבידי שמים נינהו דלמא על אריא
 וגנבי דבידי אדם נינהו' אמר יעקב אהא אהר אהר לא
 אהר יעקב על כל מלי אהר' וצנים פחים בידי שמים

משי

כב

ברכות

סוטה

ד' ק

סנהדרין

פרק

ארכי

מיתות

משי

כב

ברכות

סוטה

ד' ק

סנהדרין

פרק

ארכי

מיתות

משי

כב

ברכות

סוטה

ד' ק

סנהדרין

פרק

ארכי

קעה

מִיכָה
נ
צֶרֶא'
לֹא
וִיקְרָא
ח
דְּנֵרִי'
פ

נערה פרק רביעי כתובות

שקלת לקח פשו לה ע"י הדת מדליח מעשר דידה לאו כי קמ' הוא ואין כן חומש בשניה : אעשרנו מדלל כחב עשר אעשר לך ה"ק אעשרנו לראשון כלומר מעשר שני יהא כראשון :

תוספות אל יבזבו יתר מחומש מפרש בירושלמי שפעם ראשונה יכול לבזבו חומש ומכאן ואילך בכל שנה וסנה יתן חומש הרינו : **מהרש"א** המכבד אל יבזבו יותר מהחמש כו' אעשרנו לבתרא כי קמא כו' עיין פרש"י ועוד נראה

דהכי משמע ליה ע"מ"ש עשו מדת הרשעים היה זו שאלה יס לי רב אצל יעקב אמר יס לי כל דהיינו שהיה מסתפק צמטט צצרכת כל כדאמרי' ס"פ הושתפי ומ"ש שכל עלמא לא צק רק לחס לאכול וצנד לצדק וצדמו קאמר וכל אשר חסן לי גו' אחר

צרכת כל שהוא גי' חמשים עשר דהיינו אחר' ממנו למעשר וקוד אעשרנו שנית לאותו כל דהיינו עשור צתרא כי קמא והוי עשור קמא ועשור צתרא ממל' כ"ל כמספר החומש ממנו וק"ל : **אמר** אביי אמר לי אם בר שית למקרא בר עשר למשנה בר תליסר לתעניתא מעת לעת

ובתינוקת בת תריסר אמר אביי א"ל אם האי בר שית דמריק ליה עקרבא ביומא דמישלם שית לא חיי מאי אסותיה מלרתא דדיה חירותא בשירא נשפיי ונישקיי' האי בר שתא דמריק ל' יזבורא ביומא דמישלם שתא לא חיי מאי אסותיה אצוותא דריקלא במיא נשפיי' ונישקיי' אמ' רב קטינא כל המכנים בנו פחות מבן ו' רץ אחריו ואינו מגיעו א"ד חבריו רצין אחריו ואין מגיעים אותו ותריוויהו איתגו חליש וגומר אב"א הא דכתיב הא דבראי :

לחעניתא מעת לעת לתעניתא כל היום : וחיוכא לשעות מקודם לכן נסתים כדאמרי' ציומא : ובתינוקת

שהיא ממחרת להביא כח שאינה מתקת כמה צת' ותרתי סרי דקאמר שנת י"ג גופא קאמר דלי צת' י"ג ויוס אחד דלורייקא היא שמיציה צעירות וצת עונשין ואין לורך לנו ללמוד ממניקתו של אביי : לא חיי אס לא צרפא' דדוקא : מררתא דדיה מרה של דיה שקורין וו"שטור : גישפיה ונישקיי' תמשחו ותשקנו ממנו צעכר : אצוותא דריקלא סיד שגדל סביב דקל תומר כעין וורלי"ר שזכור את עץ הגפן : המכנים את בנו לח"ק : רץ אחריו להצרות ולהחיותו : ואין מגיעו מסוכן הוא למות מרוב חולש :

חבריו רצין אחריו להיות פקחין בתור' כמותו : הא דכתיב אל יכניסנו שמוכסוהו פן יחליש וימו' : דבראי יכניסנו לפי שמתפקת : **אמר** בכל כיוצא בזה אמ' שט"ה חנוך לנער על פי דרכו ע"פ דרכו דהיינו צרפאית דהכרזת לחיי עולם הוא לכל הקודם שאפשר : ועוד לומר בכל השמחה המונח' בחתונה וספק ספקות להקל כאומר אל תמנע מעשר מוסר התורה והלימוד כי אפילו אם חבנו צבט לא ימות כי חיים היא לחיותים צה : והשיבו דבר איכא דאמרי כל המכנים בנו פחות מבן שס חבריו רצין אחריו להיות פקחין כמותו ואין מגיעין אליו :

מהרש"א כל המכנים פחות מבן ו' רץ אחריו כו' הנהא דלא ידע ללכנוי דין כחוס דדין צריא הא דלא תקשי ליה מתני' דקמינ' בן' למקרא דר"ל רבין לגלגל לכל המכסי הוא מסוכן כדקאמר הנא וכה"כ כחצו החסוסות לעיל ודו"ק : **אשרי** שומרי משפט עושה צדקה בכל עת וכו' אפשר

יב פ"ס קו

לעשות צדקה בכל עת דרשו רבותינו שביבנה ואמרי לה רבי אליעזר זה הון בניו ובנותיו כשרם קטנים רבי שמואל בר נחמני אמ' זה המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו ומשיאין *הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד' רב הונא ורב חסדא חד אמר זה הלומד תורה ומלמד יחד' אמ' זה הכותב תורה נביאים וכתובים ומשאלין לאחרים *וראה בני לבניך שלום על ישראל אמר רבי יהושע בן לוי כיון שבנים לבניך שלום על ישראל דלא אתו ליד' חליצה ויבום : רבי שמואל בר נחמני אמר כיון שבנים לבניך שלום על דייני ישראל דלא אתו לאינצויי :

זה הון בניו ובנותיו כשרם קטנים שחמיר יוס ולילה הס עליו והיא דקה שאין עליו חיוב צה : הון ועושר בביתו שאין הממון כלה ואעפ"כ לדקדק עומדת לעד : זה הלומד תורה ומלמד מקיימת זו הרי הון ועושר צביתו ולדקדק עומדת לעד על שטרות ללמוד לחלמדים : זה הכותב כו' הספרים קיימים לו שאינם כלים ולדקדק עומדת לעד : לאינצויי מי קרוב וקודם לנחלה :

הריטב"א ז"ל דלא אתי לאינצויי פרש"י וכו' והקשו עליו בתוספות דהא אס' כי צת' היא יורשת וליכא קטטה דקדושים לכך פרש"י כי כשם בנים לבניו מניה הירושא לבנים בשום אכל כשהאחד אין לו כן והאחר יס לו כן הוא מרבה למי שיש לו בנים וצאני לדי קטטה : ורבי ויהא פירש שלום לדייני ישראל דלא אתו לאינצויי צדיק דקוקס כסוי אומרים שהנה מירש עם צת' כן מקו' כדאיתא בפ' יס נוחלין וכו' כן לכן הכל מודים שכל מירש הנה עם כן :

מהרש"א מכאן ואילך יורד עמו לחיי כו' עיין פרש"י ועי' דנקט האי ליטנא ע"ד כי הוא חייך גו' ואס א"ל לו ללמוד יורד עמו לחיי ללמוד אומנות כמו ראה חיים גו' :

*ושאמר ספו ליה בתורא כו' יס לפרש כי העגל אינו מקבל המאכל כ"א בסיוע מצעליו כמ"ש צפרק מי שהתחיל לענין שנת ואין ממרין את העגלים אצל מלעטיין ולא כן בגדלותו כשהוא שור שמקבל המאכל צקלות כן הקטן פחות מבן ו' צקושי מקבל מה שמלמדין משא"כ בגדלותו מבן ו' שצקל מקבל למודו כשור הוא אף המאכל ועיין מ"ש צה כצ"ד צ"ב : זה הון בניו ובנותיו כו' כמ"ד לעיל דבקטנים אינו חייב לזונס אס לא איס אחיד הוא אלא מדרך דקה ורש"י דפליג ומוקי ליה : זה המגדל יתום כו' לא ניהא ליה לאוקמ' צבטו ובנותיו דאפי' למ"ד דבקטנים אינו חייב לזונס מ"מ אין זה מקרי דקה בכל עת כיון דבקטני קטנים לכ"ע חייב לזונס כמ"ש החסוסות לעיל אצל צמגדל יתום כו' ומשאל הרי זה חמש בכל עת דמקטני קטנים עד ניהא לפרק שמשאל הרי זה עושה עממן דקה וק"ל : זה הלומד תורה כו' הדמיון צה הלמד ומלמדה למי שיש לו עושר ונותן ממנו דק' שאינו חסר כלום אצל הוא מוסף צרכה כמ"ש ובנותיו נא צזאת גו' כן הלמד תורה ומלמדה לאחרים הוא אינו חסר מחוררה אצל הוא מוסף לו לימוד כמ"ס הדבא למדני כו' ויותר מתחלמדי גס הלימוד לאחרים יהיה כדקה שניתנה צת' כמ"ס ואני נסחי גו' מה אני צחנס אף אסם כו' ומאן דמפרש לה זה הכותב תורה כו' המקרא מתפרש יותר כפשוטו לענין ממון ואמר ומשאלין לאחרים הייע צחנס

יב פ"ס קו

אף על פי פרק חמישי כתובות קעו

אע"פ שמתקן וינאלי יריבו כי מי יודע הינאל אשר ילא מהם איוס יבשר

פרק אף על פי

מתני' דלא כרבי חייא דתני רבי חייא אין אשה אלא נש
ליופי אין אשה אלא לבנים ותני רבי חייא אין
אשה אלא לתכשיטי אשה ותני רבי חייא הרוצה שיערן
את אשתו ילבישה בלי פשתן הרוצה שילבן את בתו
יאבילנה אפרוחים וישקנה חלב סמוך לפרקה :

לתכשיטי אשכ שקמו לה חכשיטין לתנאות בן שיערן את זיוס
חשקלוי' ר' בע"ז : לפרק ימי הכעורים :

א"ב אין להקשות דלעברונסו ולתנינו ר' חיה ור' אלעזר
ליופי וזניס ותכשיטי אשכ דיופי וזניס הוא המכונן לבגל מאכחו
ותכשיטין הוא המכונן מאכס לבגל כי להיות כיוודת האשכ בכל כבודו
תלוי בזיופיה כל תלות נפסה לתכשיטין לתנאות בן כדלקמן סי' י"ח אמרי
וספתי כמני וזקיווי דברי' שהאשכ מתחוקקת עליהן ומאלי מנכס חכשיטין ע"ס
ולכן פרטי ישיעיה הנביא לעונם יען כי נבזה בנות ציון וגומר ציוס : הוא יסיר
את תפארת העבדים וגומר והולך ומזמר כמה מהם עד אומרו כי תחת
יופי לכ"א רבי חיה כ"ס לו לאסד לערן אשתו ולעשות לה חכשיטין כי הם
עוורים ליופי ומיסיפוי יומדן הכניס :

ומניקה את בנה וכו' אמ' שמואל כל זמן שמכיר' הריא
דאתאי לקמיה דשמואל א"ל לרב דימי בר יוסף
זיל בדקה אול אדחבה בראד דנשי ושקלי' לברא וקמהדר
ליה עליווייה כי משא לבנה הוה קמסוי לאפה כבשתה
לעינא מיניה א"ל נטף עיניך קום דרי בריך :

כל זמן שמכירה אין שיעור לדבר אלא כדריק הדבר תלוי אם אנו רואין
שמכירה כושה ומיקתו כשכר :

דשתיא שיכרא הוה לה בני אוכמי דאכלה בישרא
ושתיא חמרא הוה לה בני בריי דאכלה בעיי הוה
לה בני עיני דאכלה כוורי הוה לה בני חניני דאכלה
כרפסא הוה לה בני יותני דאכלה כוסברתא הוה לה בני
בישרני דאכלה אתרוג' הוה לה בני ריחני ברתא דשבור
מלכא אכלה בה אמה אתרוגא והוה מסקי לה לקמיה
דאבוא בריש ריחני :

בריי בריאס : חניני בעלי חן : כרפסא אפי"ס : כוסברתא
אליינדר' ר' בע"ז :

א"ר יצחק בר חנינא אמר רב הונא הכל משהין בפני
השמש חוץ מבשר ויין אמר רב חסדא בשר שמן
ויין יושן אמר רבא בשר שמן כל השנה כולה ויין יושן

בתקופת תמוז אבוא בר אידי ומנימן בר אידי חד ספי
מכל מינא ומינא וחד ספי מחד מינא מר משתעי אליהו
בהריה ומר לא משתעי אליהו בהריה : הנהו תרי חסדי
ואמרי לה רב מרי ורב פנחס בני רב חסד מר קרים ספי
ומר מאחר ספי דקרים ספי אליהו משתעי בהרי' דמאחר
ספי לא משתעי אליהו בהריה אמרמר ומר זוטרא ורב
אשי הוה קא יתבי אפתחא דבי אגור מלכא חליף ואזיל
אגורגא דמלכא חזייה רב אשי למר זוטרא דחוויר אפי'
שקל באצבעתיה אתח' ליה בפומיה אמר ליה אפשרתא
למסעורתא

זמנס דדרך דקדק ולא שוכרן לאחרים : **בין** שבנים כו' דלא
אתי לירי חליצה כו' דחלוצה היא כעין קטטה ומריבה בהיא
מזיונו וירקה צפניו על שאינו חפץ ציוס ופעמים הוא צהימך
סהיא אינה חפלה ציוס והוא מבימה בע"כ וקאמר שלום על
ישראל עס"ה להקים לאחיו שם צישראל וקרא שמו ציכרל גומר :
ומ"ס שלום על דיני ישראל דלא אתי לאיצווי פירס"י
מי קרוב וקודם לנחלם ע"ל וק"ק דפרס' נחלם מפורסם צהור' מי
הוא הקרוב קרוב קודם ולמה אתו הדיונים לאיצווי צאין לו צני
צנים וי"ל מאן דרואה לו צני צנים ודאי אינו מעביר נחלה דאסור
אפילו מצדא ציכרל צנ' ענא מה"ט דשמיא יוכה צר צר' כדאמרינן
ל קמן ציפקין אצל מי שאינו רוא' לו צני צנים יחוס דצמיתה צנו
יצאו נכסיו לקרוב שאינו כסון וע"כ הוא מחלק נכסיו על פיו
לקרוביו שדעתו קרובה אליו ויורה וזו אתו הדיונים לאיצווי
כההיא דלקמן פרק הכנוח נכסיה לעזניה כו' שיהא קרונים
שורא דדיני כפרס"י ומוספות ע"ס דה"ק :

נא ת"ר שבויו מלכות הרי הן כשבויין נגובי ליכמות אינן
ע"ז כשבויין והתניא איפכא מלכות אמלכות לא קשיא
הא במלכות אחשורוש הא במלכות בן נצר ליכמות
אליכמות לא קשיא אלא בבן נצר אב בליכמי' דעלמ' ובן
נצר רחם קרי ליה מלך ורבא קרי ליה ליכמי' אין גבי
אחשורוש ליכמים הוא גבי ליכמי' דעלמא מלך הוא :
שבויי מלכות נשים ששנה המלך לשמיים : הרי הן כשבויין
ומתרינן לבטליהן כדתאן ואותרינן לי לאיצונו : במלכות
אחשורוש הן כשבויין לפי שמלך גדול הוא ויודעת שלא ישאנה
וצטליהם צלומם : בן נצר ליכמים הוה ולכד עיירות ומלך עליהן
ונעשה ראש ליכמים וצדיקיה חן שבויי מלכות אינן כשבויין
ואסורות לבטליהן דסברה מניסין קנסיו לה ונבעלה צרלון :
ליכמות אליכמות וכו' צנן נצר אסורות כדאמרינן דסברה
מניסין נסיב לה והרמי אשכ מלך : ליכמי' דעלמא אפילו
לקוחן שלו קצין לה לפי אינה אלא אנוס : לגבי אחשורוש
ליכמים הוא הילכך מתנינן קמייחא דמיייר במלכות אחשורוש
קרי לצן נצר גנוזי לסטות וצריחא דתני אפי"ס דגנוזי לסטות
אייירי בליכמי' דעלמא קרי לצן נצר שבויי מלכות :

גג א"ל שמואל לרב יהוד' שינא לא תירוי בעבורי אפשרתא
אפילו מברא בישא לברא טבא דלא ידיעי מאי
ורעא נפיק מיניה וכו' ש מברא לברתא :

וב"ש מברא לברתא והבא איבערי אפשרתא הוא שזה כותב לבתו מה
שהיה רצונו לזכור לבניו :

א"ב האדם יראה לעינים מה עיניו כל שן היורש או ולא יוכל לדעת מה
יהיה בן בנו ולכן אין לו לדון עליו כי אם על האפשר לאלה מתנו
אשר יהיה מעוזו וכו' קאלא וסאלתי את עמלי סאלתינו אלדס ביהיא אחרי
דמי יודע החכם יהיה או סכל וגומר אשכ על צנו מדבר למה קוראו אדם
שיהיה אחרי ואל אמר לבני ואך לא ידע החכם יהיה או סכל צנו בגדל אותו
אלא רבא סלא הוה מחבב על צנו לצד אלא על חסך ורעו אדם ביהיא אחרי
כי מי יודע החכם יהיה או סכל ואולי ייחם עמלו לצנו שהוא רואה חכם ובן
צנו יהיה סכלו יסלע בו לרעה או דספק יעביר נחלתו וצנו להיותו סכל ובן צנו
יהיה חכם ועוב לזה אמר שמואל סלא להעביר נחלה מעולם אפילו מן צנא

אף על פי פרק חמישי כתובות

ועל כן אמר שאינו כן לא תקרא חוה גומר ע"ש לחיים ניתנה ולא
לזכר מתחלת הצריחה קודם שחטאו וע"כ אמר כי היא הייתה אס
גומר בלשון עבר ודו"ק: מר קדים ספי ומר מאחר בו ענין
הדבור ומניעת הדבור של אליהו משום זה נראה לפי מה שאמר
באליהו דבס הוא מוקים אנפסיה מלאכול מ' ימים כמ"ס זו וילך
בכח האכילה ההיא מ' יום גומר וזה שנותן לשם מכל מין וכן
דמקדים וספי ליה משו' דא"ל לאדם לאוקים אנפסיה מלאכול הר"י
הוא מפליג הדבור דבס לא אכל אליהו מ' יום וכן בהוסף: שקל
אצבעתיה אנה ליה בפומיה בו' מלשון בפומיה דהוא סגי ליה
להשיב נפשו צטעמיה צעלמא ולא צא לתוך מעיו דלא"כ תקשי
השחא צהמתן של לדיקים אין תקצ"ה מצד חקלה ע"י לדיקים
עלמא לא כ"ס כדפרטינן צבמה דוכחין ומשום סכנה החיר מיהת
הטעמיה ודקא"ל מ"ט סמכת חנים' בו' י"ל דהך סכנה להפסיד
סעוד' המלך הוא יותר סכנה לרצ אשי מסכנת מר וזוטר: ד"א
חזאי ביה בו' צפרס"י צשר חזיר מזורע בו' מלך ד"א נופל
צכ"מ על החזיר ומצנרד דלא פסיל סעודה עכו"ם משום צשר
חזיר אלא משום דהוא מזורע דכן דרכו כדאמרין צפרק האים
מקדש עשרה קצין נגעים ירדו לעולם טעמה נעלו חזירים בו'
וקי"ל:

אמר רב אבהו שוברת חצי גופו של אדם שנאמר **יד**
*ואתה בן אדם האנה בשברון מתנים ובמרירות **יחזקאל**
תאנה ורבי יוחנן אמר כל גופו של אדם שנאמר *והיה כי **סב**
יאמרו אליך על מה אתה נאנה ואמרת אל שמעו כי באה **סב**
ונמס כל לב ורפו כל ידים ובהתה כל רוח וכל ברכים
תלכנה מים ורבי יוחנן נמי הכתיב בשברון מתנים ההיא
דכי מתחלל ממיתנים מתחלל * ורב נמי הכתיב ונמס כל
לב ורפו כל ידים ובהתה כל רוח שאני שמעיה דבית
המקדש דחקיפ' טובא' * ההוא ישראל ועכו"ם * ההוא קאולי
באורח' בהרי הררי לא אימצו עכו"ם לסגויי בהרי ישראל
אדכריה חורבן בית המקדש נגיד ואיתנה ואפ"ה לא
אימצו עכו"ם לסגויי בהרי א"ל לא אמריתו אנה' שוברת
חצי גופו של אדם אמר ליה הני מילי מלתא חדתא אבל
הא דשינן בה דאמרי אינשי דמלפא תכלי לא בהתה :
מתנים צאמלע הגוף : דשינן בה הורגלנו צה כמו כיון דדס
דס : דמלפי תכלי לא בהתה אזה הלמודה לשכל
צניה לקוצרם אינה תמויה ומפדת צמות אחד מהס סכנר
למודה הוא :

תוספות שאני שמעיה דבית המקדש וכו' וא"ת וזה האזי קרא דוחתה
בן אדם האנה גבי ב"מ כתיב דכתיב צהריה וזהו כי יאמרו
וגו' ואמרת להם אל שמעו כי צה ונמס כל לב וי"ל דההוא קרא קודם
לחורבן כתיב וכן היה אומר הנביא לישאלא סתיה נלמא על שמעיה צהרי' ק
שעתיד לחרב ואז נמס כל לב צהרי' האנא' שחיהיה אחר החורבן על שמעיה
בית המקדש :

מהרש"א דף ס"ז * חורש כאן וחורש במיתו שנאמר **סב**
לכל דבר המהלכות בו ירש' ואין ללמוד משם
אלא

לסעודתא המלכא אמרי ליה אמאי תעביד הכי אמר להו
מאן דעביד האי פסל למאכל אמרי ליה אמאי
אמר להו דבר אחר חזאי ביה בדקו ולא אשכחו שקל
אצבעתיה אנה עליה אמר להו הכא מי בדקיתו בדקו
ואשכחו אמרו ליה רבנן מאי טעמא סמכת אינשא אמר
להו חזאי רוח צרעת דקפרחה עילוייה * ההוא רומאה
דאמר לה להיהא אתתא מיוסבת לי אמרה ליה לא * אול
אייתי רימני פלי ואכל קמה כל מיא דצערי לה בלעתיה
ולא ירב לה עד דוג לה לסוף אמר לה אי מסינא לך
מיוסבת לי אמרה ליה אין אול ואייתי רימני פלי ואכל
קמה אמר לה כל מיא דצערי לך חוף שדאי חוף שדאי
עד דנפק מינה כי הוצא דירקא ואיתסיאת :

חד ספי מלאכל את השמש מכל מין ומין וחד ספי ליה ממין אחד
צחלת סעודה לשכנע ומש"ר מניין משהו עד שיגמור
סעודתו : קדים ספי קודם שיתן לפניו : מאחר ספי מכל מין
ומין לאחר שיתן לפניו ולפני האורחין : קדים ספי משתעי
אלויהו בהרייה בו' לפי כשנותן לפנייה והוא רואה ומתאווה
ומלטער ופעמים שיש אורחים הרבה : אוגור שם מלך פרס :
אשורנגא דמלכא מוסיצ המנות לפני הש"י ובלשוננו שנקל"ס:
דחזור אפיה פניו זועפי' שנתאווה לפני הש"י : אמר ליה העורנגא
לרצ אשי : אפשרתא לסעודתא לא יאכל המלך מעתה :
אמרו ליה שטרי המלך אמאי תעביד הכי : אמר להו רצ אשי :
דעביד הכי פסל למאכל דמלכא העוש' מלאכל כזה אין ראוי
שיאכל המלך מלאכל מידו : דבר אחר חזאי ביה צשר של חזיר
מזורע ובלשון לע"ז שרמנין' : שקל אצבעתיה רצ אשי שקל
אצבעתיה דקפילא : אנה עליה על אדז מהחתיכות אחריות לא
גרסינן : הבא מי בדקיתו כלום צדקתס את המחזיקין זו בדקן
ואשכחו נס נעשה לו : דפרח עילוייה דמר וזוטר : פלי מצקע
והרבה יש לו דומין צמסכת נדה דפלאי פלאי : מיא דצערי רוק
סגדל צהרי' הפס מחמת קיוהא דצר הנאלץ צפניו ואינו אוכל
ממנו : עד דוג נפחו פניה וכרסה נעשה כזכוכית שכן דרכי
הנפוחים : חוף שדאי רקקי והשליכי :

מהרש"א דף ס"א * והיא בעולת בעל עולה בו' יא לא זה
הדרס דה"ל למכתו והיא אשח אוס כדכתיב צחר
הכי השצ אשח האים כי גו"ע"צ דרשו כי אמ' לו הקצ"ה לאצימלך
אל האמר שלא לקחת אותה לאשה כיון דא"ל היא אכל תחשוב
לקחת אותה לשמה צעלמא שלפי הגרסה אברהם ירד מנכסיו
כמ"ס ויקח אצימלך לאן וצקר גומ' ויתן לאברהם ע"כ הוסיפו ג'ל
כך צעלמא בעל שגולה עמו ואינו יורדת עמו והיא עומדת
צמעלמא שלא להסחצער צה כשפחה צעלמא ומאן דדריס אס כל
חי לחיים נתנה בו' לצי סכנר כתי' לואל יקרא אשה כי מאוס לקחה
ואל ועתה אחר מעשה הנחם קראה צס חוה ע"כ כי היתה אס
גו' לפי שנתקלה אדם צעורה היה לצעל דין לומר שהיא טעילה לו
והיא נתקללה ביותר כמ"ס עלמנדק והרונך. צעלמא תלדי צנים גו'

מהרש"א מאן דכתי' בהו' שוא גו' אלו נשותיהן של ת"ח

亭

הר"ף א"ר יחזקאל אלו גשוטיהם של ח"ו וכו' יש לדקדק מנין לר"י להוציא הכחוש מפשוטו ולדרוש לידידו מלשון מנדב שינה דילמא

ומאחרים בנשק לבד לביצים כדי לשתוי פרנסות ואח"כ הם אולבים להם העצבים בעזל ובציגועה כי מן נוח הקד"ש וזמין לת"ח המגדלים שיהיה מתוך ההשכמה והציגוע בחזרה א"ל אך מחבלי עניינים שהרימי שחולב האל והשכל ענין א' זריר לומר מה אלה מרוות כל העושר וההשמה שכן הם יושבים לת"ח בלא שמהם או יגיעו אל מחלפת שנים ההשמה שכן

להעתיק

ח"ב מה א' להמחז' למחז' 1

דרי"ף אמר רב אבהו שורת חלי בופו כו' י"ס הקשות במאי פליגי ר' ור' דמאי נפקא לן מיהו שריא מתוקלת במילוחו כי האמורא יודע דבר זה אם נשבר חלי גופו איל כולו וע"ק מה הקשו בחוסותו דקדרא דהאמ' בשבדון דהאמ' חלי נמי על מורבין ב' וכו' ו'לענ"ד שרבו ור' נבאו לחרך כחבוז דקדאי רישא לסיפיה קורס הוא חומר שרבו בשבדון מתנים ונח"כ אמר ומסל כל לב וזהו אמר רב דרישא דווקא ומ"ס ומסל כל לב אחר חומר ליחזקאל שחמרו לו על מה נאמנו וכו' אלא ה"ק אני נאמנתי ומנשר חלי גופי פלי פשרה חמיה הנבואה אלא שמועה כי חלי אילינא אחס השמועיה ומסל כל לב ח"ס חמיה שמועות ב"ה כל' ונולס האמנה היא בשבדון מתנים דייטיו חלי הגוף אבל ישראל לא נאמנו ושיקש לחרך אמר סח ונמס כל לב אלא חל שמענו בכח אל שמועה ידעו של החורבן דחסי' טובא האמ' נמס כל לב ויחזקאל שדרהו הקב"ה החורבן שפעמו יחזקאל דהק"ו ונאמנו האמ' שברה חלי גופו וכו' סבור דוממל כל קאי נמי ליחזקאל על האמנה שנאמנו ועוד ו"ל מאי דקדמך בשבדון מתנים ומיררות חמלן ולמה הפסיק לומר בשבדון מתנים בין ב' האמנות וכו' ו'ל' ו'תאנא בשבדון מתנים ומיררות לזה דרש שהאמנה חלי שובר' חלי וכו' ומ"ס ח"כ גומס כל לב להיות שמועה חלי הקיפא טובא חלי קב"ה שיחזור וינאמנו לעיניהם ונמאל חלי האמנה היא שבדון מתנים ונח"כ ו'עיינס חמור דריש דכפלי מיררות ובהשקפות שחי האמנות נשבר כל גופו ומסל כל לב ור' ור' דמאי נפקא לן חמיה חלי דקדרא דווקא דהאמנה חלי שבורת כל גופו ומתנים חמלן

שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת למלאכת הרשות
אוכלים לחםם 355 : בן יתן הקב"ה לידיו שינה
למי שמגדל לכבודו ולמאותיו שנה : מנדרות שינה מתקנו"ל
גבליהם שהם צבתי רבן ושונין פרקו וכבחו החוסמות הצלמדים
שלומדים בעירם קאי דלי בעיר אחרת מחמי מנדרת שנה הם

1870

אף על פי פרק חמישי כתובות

להתחיל לבעולין שאוכלות בלא יגיעו ואין להם אלא שמדדו שנה בלבד
 ושכר הח"ח עלמים שיגיעו בחורה ומשכמו ומעריבין עין לא ראתה
 ועוד איך והביל למשכמי קום לכולם לחם העניים כי כן יתן ה' לח"ח
 המגדל שיהיה ואלה אותן ח"ח שבה לחורה הוא משכיל ב"ח כי ה' יתן
 חמה והם שלא יזו לחורה ולא נגור עליהם חמה הם משכמי קום למלאכתן
 לזה דרש הכתוב בנשואים של ח"ח א"כ יפה אמר שאל כלם משכמי קום
 ומאחרי שבה אובלי להם העניים שכל מה שיגיעו וערמו הם אובלים אוחו
 הלא חתנו והבית כי כן יתן חסד ח"ח אע"פ שאינם יודעתו ללמוד
 ויפה כח על שהן מחזיקות יד בעליהן בחורה גם אחס שאין להם חלק
 בחורה היה להם לחם ועיניכם חלק ללמוד החורה להיות מחזיקות יד
 הח"ח ותומכים אותם שחתנו שום להם ששמות האשים ויש לחת רמו
 להם בכתוב הזה מדקאמר לידו ח"ח לידם שאלם יודעתו רמו להם
 הח"ח ואילו דורשים הכתוב במקרא לידו וגם אלו דורשים הדרשה של
 המגדל שה' כן יתן ה' למגדל שיהיה לידו שכליל לידו כעל שלה שהוא
 בנשואים של ח"ח בלבד אלא לומר ככל מי שנגד שיהיה דבר הכתוב ויש
 בכלל גם הנשים שהם מגדלות שיהיה וכן דקדק רש"י ו"ל כן יתן הקב"ה
 לידו שיהיה למי שמגדל לבנודו ולמחורו ועדיין לרדף לאחר מנ"ל ששכל
 שמגדלות שיהיה כחות לחי העו"כ והלא באובלי להם העניים בעו"כ
 אמר כן יתן לידו שיהיה דמשהו יתן להם לחםם לנפסם בלי יגיעה ושמו
 דרשין סמוכין דסמך ליה הכה נחלת ה' בלי יתן למגדל שיהיה נחלת ה'

שהוא בעולם הזה :

א"ל רבא בר רב חנין לאכיי חמר ונעשה גמל מאי א"ל
 רוצה אשה בקב ותיפלות מעשרה קבין ופרישות'
 הפגנים אתה ל' הדרשים דברי ר' א"ר אדא בר אבהה
 אמר רב זוז דברי רבי אלעזר אבל חכמים אומרים
 התלמידים יוצאים לת"ב וג' שנים שלא ברשות אמר
 רבא סמכו רבנן אדרב אדא בר אבהה ועבדי עובדא
 בנפשיהו כי הא דרב רחובי הוא שכית קמיה דרבא
 במהווא היה רגיל דהוה אתי לביתיה כל מעלי יומא
 דכפורי יומא חד משכתי שמעתא הוה מסכיא דביתיה
 השתא אתי השתא אתי לא אתי חלש דעתה אחיתת
 דמעטא מעינא הוה יתיב באיגרא אפחית איגרא מתותי'
 ונת נפשיה :

חמר ונעשה גמל מאי נפלת לו כשהוה חמר מיה לעשות גמל שלא
 ברשות הרווחה עדיפא לה שיחשך או עושה עדיפא לה : ותיפלות
 להיות בעלה עמה מי' קנים להתעשר : דברי רבי אלעזר דאמתי קאי
 נסיפא דמתניתין נקט : זו דברי רבי אלעזר חלק עומות ויולדות שלא
 ברשות דאמתי דקתני התלמידים יוצאין ח"ח שאלם ברשות ל' יום סמוכ
 דבין תלמידים שדורנו סמוכין על דבריו ויולאין שלא ברשות : ועבדי
 עובדא כותיים : בנפשיהו והוא כלם ליתון מהם נפשות שנעשים
 ומחיים : מקבול תרגום של מלפני :

תוספא ורואה אשה בקב ותיפלות וכו' תוספא דאמרינו לעיל שאני תוס
 דאית להו רווחא ושמוה עבודת המלך איכא רווחא עפי :
מתעשה קבין ופרישות גרסי דהמשרה את אשתו ע"י פליס
 תנן דנותן לה ז' קבין ואינו פורש מתשמים והמורד
 על אשתו מתשמים מוסיפין על כתובתה ג' דינרין ולפי תשנן ד'
 סאין כסלה הוי ג' דינרין י"ח קבין כ' פני צערוך :
יהודה בריה דרבא חייא דהתני דרבי יואי דהוה אויל
 ויתביב בבי רב וכל בי שמשא הוה אתי לביתיה
 סס ובי הוה אתי הוה קא חזי קמיה עמרדא דנורא יומא חד
 משכתיא שמעתא כיון דלא חזו הוהא סימנא אמר להו

סס
 ע"ב

מז

סס

מז

סס

מז

סס

מז

סס

רבי ינאי כפו מטתו שאלמלא יהודה קיים לא ביטל
 עונתו הואי כשנגה היוצאת מלפני השליש ונת נפשיה :
 כפי מטתו כדת המתאכל דחייב צנפיית המטה :
מהרש"א הוה קא חזי קמיה עמרדא כו' אפשר שהיה
 העמוד דנורא רומז להם על זמן קבלת שבת
 כדאמרינן צפרק צ"מ צדיקת דרבי יוסף הוה מאחריה ומדלקה
 א"ל חיינא לא ימים עמוד גו' ועמוד חם משלים לעמוד עין
 וק"ל : הואי כשנגה היוצאת מלפני השליש כו' מפורש במסכת
 מ"ק צדיות כרחה לפתחים ויליף לה מאצברס שמאר נסתמרה
 ונסבה אליס ומה שם לדקדק צוה מפורש שם :

רבי איעסק ליה לבדיה בי רבי חייא כי מטא למכתב י
 כתובה נח נפשיה דרביתא אמר רבי ח"ו פסולה
 איכא יתבו ועיינו במשפחו' רבי אתי משפטי' בן אביטל
 ורבי חייא אתי משמעני אחי דוד אול איעסק ליה לבדיה
 בי רבי יוסף בן זמר פסקו ליה תרתי סרי שנין למיול בבי
 רב אחלפיה קמיה אמ' להו נירוהו שית שנין אחלפיה קמיה
 תניין אמ' להו איכנסו והדר איזיל הוה קא מכסף מאבדה
 אמר ליה בני דעת קונך יש כך מעיקרא כתיב תביאמו
 ותטעמו ולבסוף כתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'
 אול יתיב תרתי סרי שני כבי רב עד דאתי איעקרה
 דביתיה אמ' רבי הויב נעביד נגרש' יאמרו עניה זו לשוא
 שמרה נינסכיה אתתא אחריתי יאמרו זאת אשתו וזאת
 זונתו בעא עלה רחמי ואיתסיאת :

איעסק לבדיה להסיא צוה של רבי חייא : איכא פסולא
 שלא היו מהוגנים לזוג אחד : שפטיה בן אביטל צן
 דוד היה אביטל סס אשת דוד : ורבי חייא אתי משמעני והוה
 הפסול שרבי היה מצית דוד ולא היה צח הצאה משמעני הוגנת
 לצנו שלא היה צח מלכים : פסקו ליה תרתי סרי שנין קודם
 שיכנסו : אחלפיה קמיה העבירו הנערה לפני המלך : דעת
 קונך יש כך שמאר להרמיק זמן מופתו ומור וקדשה מרוב חבת
 כלתו : מעיקרא כתיב תביאמו ונחטעמו צהר נחלקך מנון
 לשחקך פעלת ה' שיצואו לארץ ואח"כ יצנה לו מקדש ולבסוף אמר
 ועשו לי מקדש צמדצר : איעקרה נעשית עקרה כן דרך העומדת
 עשר שנים בלא צעל :

מהרש"א אמר ר' ח"ו פסולה איכא וכו' ורבי חייא
 אתי משמעני כו' פריש' והוה הפסול שרבי היה
 מצית דוד ולא היה צח הצאה משמעני הוגנת לרבי כו' עכ"ל
 וק"ל לפירושו ובי מלכי צית דוד היו נושאין נשים דווקא מצת
 מלכים ולולי פירושם היה נראה לפרש דה"ק ח"ו דניתלי סיבת
 מיתת' בפסול דחד מינין אצל יש לקלות מיתת' במלתא אחריתי וע"ז
 עיינו אס יש לקלות בפסול ומלאו שאינו אצל כהי משפחה אח'
 מישי וק"ל : דעת קונך יש כך מעיקרא כתיב תביאמו כו'
 מבורר צידוס שיר השירים כי ישראל ע"י נתינת הקורה להם שהיא
 כמו שער קדושין להם ממנו יתצדק צ"ה ושריית שכינתו צחוכו
 על ידי המקדש הוא היוווג והנשואין עמנו ולזה אמר שהרמיק
 הקב"ה הנשואין ושריית שניהם עד נושא לארץ ישראל דכתיב
 קציאמן

סס
 עקיר'
 עשר לס

סמות
 טו
 סס

אף על פי פרק המישי כתובות קעה

מלמדו כל אופן ו"ז שני היה אבי אביו רבי ביסא מלמדו כדאמר
בעלמא כל המלמד את בן זנו חורס כאלו קבלה מהר סני והשתח
שפיר קאמר והחוט המשולש גו' דגס אס אביו אין כאן ללמדו אבי
אביו מלמדו וק"ל :

* בשם הרב המא' הגדול מוהר"ר יצחק מאיר זן הגאון מוהר"ר
יונה ז"ל תלמידי ש"א לראיית החוספות דמקרא גופיה
מוכח דר"א ז"ל דחוט המשולש לא בזהר ינתק פ' בקטל אחרי
סהס ג' חוטים קלועי יחד ח"א לנתקס אבל אס כ"א צפני עלמו
אפילו יותר מג' ינתקו ח"א בזהרם הגמול דומה למשל ודו"ק :
רבי עקיבא רעיא רבן כלבא שבוע הוה חזויה ברתיה ב
דרהו צניע ומעלי אמרה ליה אי מקדשנא לך אולת סס

לבי רב אמר לה אין איקדש' ליה בצנעא ושדרתיה שמע
אבוה אפקה מבית' אדרה הנאה מנכסיה אול יתיב ו"ב
שני כבי רב כי אתא אייתי בהדיה תריסר אלפי תלמידי
שמעיה לדהוה סבא דקאמר לה עד כמה קא מרבית סג
אלמנו' חיות אמר ל' לי לדידי ציית יתיב תריסר שנין
אחריני אמר ברשות קא עבידנ' הדרר אויל יתיב תרי סרי
שנין אחריני כבי רב כי אחא אייתיה בהד' כ"ד אלפי
תלמידי שמעיה מאיתיה הות קא נפקא לאפיה אמרה לה
שיבבתא שאילי מאני לכוש ואיכסאי אמרה להו * יודע מעי יג

צדיק נפש בהמתו כי מטאי לגביה נפלה על אפה קא
מנשקא ליה לכרעיה הוה קא מדחפו לה שמעיה אמר להו
שבקוה שלי ושלכם שלה הוא * שמע' אבוה דאתא גברא
רבא למתא אמר אויל לגביה אפשר דמיפר נדראי אתא
לגביה א"ל אדעתא דנבר' דבא מי נדרת א"ל אפילו פרק
אחד ואפילו הלכה אחת א"ל אנא הוא נפל על אנפיה
ונשק' על כרעיה ויהב ליה פלגא ממוניה * ברתיה דרבי

עקיבא עבדא ליה לבן עזאי הכי והיניו דאמרי אינשא
רחילא בת רחילא אולא כעובד' אמה כך עובדא ברתה
רב יוסף בריה דרבא שדריה אבוה לבי רב לקמיה דרב
יוסף פסקו ליה שית שנין כי הוה תלת שני מטא מעלי
יומ' דכפורי אמ' אויל ואחוינהו לאינשי ביתי שמע אבוה
שקל מנא ונפק לאפיה א"ל וזנתך נזכרת איכא דאמרי
א"ל וזנתך נזכרת אישרוד לא מר אפסיק ולא מר אפסיק
כלבא שבוע סס אחד מעשירי ירושלים שגל הנזקס לביתו רעב
ככלז היה יולא שבע : קא מדברת את מתהנגת :

שיבבתא השכנות שלי ושלכם שלה הוה חורס שלמדתי אני
ושלמדתם אתם על ידה הוה : שקל מנא כלי זיון כלא זל הלחם
אישרוד צלותס מריצה : אל מר אפסיק ולא מר אפסיק לא
כלו סעודת יו"כ שמשקין צוק כליקל להתענות : סעודה
אחרונה של ערב תשעה באב צוק הכפורים קרי סעודה המסקת
שמשקין זה במסכת חענות :

תוספות דהוה לניע ומעלי והא דאחינין באלו עובדין אמר רבי
עקיבא כשהייתי עם הברך קייני אומר מי יתן לי ח"ח
ואנשכט כחומר שמע דלא הוה מעלי איכא למימר דהסם ללא מוסס
שהיה שונא ח"ח אלא מוסס שהיה סבור שמתגאים על עמי הברך משמי
חורקס והיו ח"ח שואלים אותם וגם משום שלא היו מניחין אותם לניע

מה ב

מציאלו וחטעמו גו' ולנכסו חור לקרב הנישואין ועבו לי מקדס
במדבר ואין לומר' בזה סיניו ראו לפניו יתברך לפי המדרש דהמשכן
בא לכפר עון העגל וק"ל דא"כ אין כאן ראייה דדעת קוק יס כך
דאומר דהוצרכו לכך מפני עון עגל ודו"ק : תרתי סרי שני כו'
כלל הני לקמן נקט הכי דקייני ו"ב שנין ואפשר שכן השנים מי"ח
לחופה ונשואין עד בן שלשי' לכה ששנים או עיקר לימוד התלמוד
מקבלת רבותיו כשאין עדיין מטופל צננים : עד דאתי איעקרה
כו' פרס' י' בן דרך העומדת עשר שנים בלא צעל עכ"ל והיינו
כשהסמיה עוד דעסה מבעל כדאמרין בעלמ' ודקמ' לשא שמה
לא משמע שהסמיה עוד דעסה ממנו ודו"ק :

יח רבי חנינ' בן חכניאי הוה קאויל לבי רב בשילהי הלוליה
סס דרשב"א א"ל איעכב לי עד דאתאי בהרך לא איעכב
ליה אול יתיב תרי סרי שני כבי רב עד דאתי אשתנו
שבילי דמתא ולא ידע למיול לביתיה אול יתיב אנורא
דנהרא שמעא לההיא רביתא דהוה קרו לה בת חכניאי
אמ' ש"מ האי רביתא דידן אול בתרה הוה יתיב' דביתיה
קא ניהלא קמתא דל עיניה חזיתיה סוי לכה פרט רוחה
אמר לפני רבש"ע עניה זו הוה שברה בעא רחמי עלה
וחיתה :

בשילהי הלוליה דר"ש סוף ימי מופתו : איעכב לי המתן לי
עד שיכלו ימי מופתי ולאך עמך לבי רב : אשתנו
שבילי דמתא סנצנו צעיר צנינים חדשים ונסתמה זה מזונות :
לההיא רביתא נערס : סוי לכה ראה לנה כלומר נדמה ללנה
פחאוס שזה צעלה :

יט רבי חמא בר ביסא אול יתיב תרי סרי שני כבי מדרש'
סס כי אתא אמר לא אעביר כדעביר בן חכניאי עייל
יתיב במדרשא שלח לביחא אתא רבי אושעיא בריה
יתיב קמיה הוה קא משאל ליה שמעת' הוא דקא מחדרן
שמעתתיה חלש דעתיה אמר אי רואי הכא הוה לי זרע
בי האי על לביתיה על בריה קס קמיה הוא סבר למשאל
שמעתתא קא בעי אמרה ליה דביתיה מי איכא דקאים
קס לח מקמי ינוקא קרי עליה רבי בר חמא * והחוט המשולש לא
במהרה ינתק זה ר' אושעיא בנו של ר' חמא בר ביסא :
לא אעביר כדעביר בר חכניאי שנכנס לגיטו פחאוס : יתיב
קמיה ולא היה האב מכירו : חזייה לבריה דמחדרן
שאשתיה : אי רואי האב אלו הייתי כאן שהנחתי בני קטן וסלכתי
הייתי מלמדו חורס והיה חסם כזה :

תוספות החוט המשולש לפי שמשכן ראו זה את זה כדאמרין
בעלמא שאמר רבי אושעיא דבר וחתי ושאלו לרבי ביסא
לכן קרי עלייהו החוט המשולש לא במהרה ינתק כלומר לא ינתק מידעו
לעולם כדאמרין בעלמא כיון שחדס לומר הוא ובנו וכן בנו מכלל ואולך
חורה חזרת על אכסניה שלה ודרוש מואלי זאת ברייתו אותם וגי' :
מהרש"א קרי עליה כו' והחוט המשולש לא במהרה גו'
עייין פירוש התוספות וקוא נכון צפרק ח"ה דמיייתי
לה אהא דפליגי ר' אושעיא ואביו רבי חמא אול שיליה לרבי ביסא
בו"ש ע"כ הכא לא הוזכר כלל דשיליה לר' ביסא ויש לפרש הכא
מאי דהוה מחדרן שמעתא דרבי אושעיא אף ע"ג דלא היה אביו

שהאשה משתוקקת עליה ומאי נינהו תכשיטין דרש ר' יודנה איש כפר גבוריא ואמר לה איש כפר גבור חיל מנין שאין פוסקין יינות לאשה שנאמר *ותקם חנה אחרי אכלה בשילה ואחרי שתי שתי ולא שתי אלא מעתה אכלה ולא אכלו ה"א אנן מדרשין קרא ברכוריה קאמרין מכדי בונה קעסיק ואתי מ"ט שני ש"מ שתי ולא שתי : אין בית דין פוסקין יינות לאשה שהיו מרגילי לחמות תשמיש :

תוספות אחרי אכלה כמו אחרי אכלה מפי' ה"א משמע אע"פ שלא אכלה כדכתיב וחכנה ולא תחלל מ"מ איך לן למידרש הכי ותקם חנה אחרי שעת אכילה שהיא לה ללבוש ואחרי שתי אלקנה ובינו חוד מחנה שלא ה"ל לשחות ולכד ויחשבה עלי לשכורה : שתי ולא שתי מדלא קאמר ואחרי שתייה דומיא דלכילה שתייה דה"א אחרי אכלו ואחרי שתי כדכתיב אכלו ושתי ואמר לך ומדשני קרא ברכוריה דרש הכי כדמפרש לקמן : אכלה ולא אכלו בתמיה וכן תדרוש כמו כן שאין פוסקין מוונות לאיש : מכדי בונה קעסיק קרא דהא כתיב חנה בקרא וכתיב נמי אכלה אם כן לכתוב נמי תשוקה או לא לכתוב קרא בונה ולכתוב אכל ושתי : **אח"כ** זה"ש סה"ע גזות יין ותירוס יקח לב ולא חמץ וזו יין אלא בסמיכות כלות' וזוהי ה"א חמץ שתייה ויקח לב מבלבל דעת האדם : **מהרש"א** וא"ת אכלה כו' ושקויי דברים שהאשה כו' משום דשקויי סתמא משמע יין שהוא סתם משקה שהמים כדז נזכרו במפורש גם חצירו שמני מוכות עליו דהיינו חירוס ויהיה וע"כ הולכין לדרוש מלשון תשוקה וק"ל : **ואחרי שתייה שתי ולא שתייה כו' אע"פ** דכוס ה' יפה לאשה כדלקמן מ"מ אשמועינן דלא שתייה יותר מהשעור ואין להקשות נמי דלמא לא שתייה משום שהיה מתענה כמ"ס ולא האכל דמ"מ לכתוב אחרי שתייה ויהיה פי' אחר שעת שתייה כמו אחרי אכלה כמ"ס :

התוספות וק"ל :

א"ר הני מנין לאכסניא שאסור בתשמיש דמטה שנאמר *וישיבו בבוקר וישתחוו לפני ה' וישבו אל ביחסם הרמחה וירע אלקנה את חנה ויזכרה ה' והשתא אין מעיקרא לא :

ויבואו אל ביתם והדר וירע אלקנה את חנה :

פרק מציאת האשה

חנו רבנן מעשה בריב"ז שהיה רוכב על החמור והיה כא יוצא מירושלי והיו תלמידיו מהלכים אחריו ראה כו ריבה אחת שהיתה מלקטת שעור' מבין גללי בהמתן של ע"ז ערביים כיון שראתה אותו נתעטף בשערה ועמד' לפניו אמרה לו רבי פרנסי אמר לה בת מי את אמרה בת נקדימון בן גוריון אני אמר לה בתי ממין של בית אביך היכן הלך אמרה לו רבי לא כדון מתלין מתלי' בירושלים מלח ממין חסר ואמרי לה חסד ושל חמך היכן הוא אמרה לו בא זה ואבד את זה : אמרה רבי זכור אתה כשהתחתית על כתובתי אמי' לרם לתלמידיו זכור אני כשהתחתית על כתובתי של זו ודחי' קורא בה אף אלפים ריגרי וזה מצי

שהם כדאמרינן בגדי עם הדרך מדרס לפרוסים אצל מ"מ שומר מזה היה ע"כ * והריעו"א ז"ל כחב דמאי דאחרת בפסחים היה קודם לכן אכל אח"כ חור לחומב שהיה לניע ומעלי וקבע עליו לתורה כדאיתא הכא : אדעתא דנבנא רבא מני מדרס וא"ת והלא אסור לפתוח בגדו דאמרין בגדיים וכו' וי"ל דהכא לא תשיב נולד כיון שסבך לבי דב דרך הוא כמילך ללמוד שנעשה אדם גדול אי נמי כיון דחלה נדרו כדבר שפירש בשעה שזרע על דעת אם לא יעשה סופר דענינן זה לא היה נולד כדחתן וכו' : דרתייה דר' עקיבא עבדא ליה לכן עזאי הכי וא"ת והא בפי' דמוטה פריך והאיכא בן עזאי דלא נסיר ולהדיא ליטאנא דמשיני נסיר ופירש אחי שפיר וי"ל דאע"כ דקאמר הכא דעבדא הכי לכן עזאי מ"מ לא נשאה אלא באירוסין : **מהרש"א** דרשה צניע ומעלי כו' לנוע הוא ממדות העובות כמ"ס וא"ת לנועים חכמה גו' והלכנו לכת עם ה' צמח' :

הוי לנוע כו' ועי"ל ע"פ מ"ס בפי' הירושל' דאין קורין לנוע אלא למי שנוע צניע הכסא ותניא התם בן עזאי אומר פעם אח' נכנסתי אחר ר' עקיבא לבית הכסא ולתמתי ממנו שאין נפרעים מזוהר כו' ואין נפרעים מעומד אלא מיושב משום צניעות ומעלי היינו שהיה נוח לצריות ובל שהוא נוח לצריות נוח למקום אצל עדיון היה חסר ממנו לימוד חור' ואמרו ולא ע"ה חסיד וע"כ א"ל אי מקדשנא לך אולת לבי רב כו' ונזכרים מפרש דלא אול לבי רב עד דלנסיבת ליה מקודם וע"כ כל מאמר זה בקצת פנים שונים ושלאמר דא"ל יודע לדיק נפש בהמתו כו' עיין פירש"י פרק הגורר מן המבושל ועי"ל האי קרא לפי ענינו לפי שהיה רועה צמחות ודרך הרועה בשקו ותרחילו ולא יחוש שאין לן בגדי' חסודים כי לקח אותי לאשה תחת שהיה כזר רועה צמחות ויודע שאין לי בגדים חסודים כי אציה אדרה מנכסיו ומפורס בגדיים שלא היה להם כר וכסת והיו גנו אחיבנא וק"ל : **עבדי ליה לבן עזאי** הכי משום דאמרין צבן עזאי דלא ראה ליטא אשה כדאמרין בפרק הבא על יצמתו שנפשו חסקה צמורה חלה הכא הדבר זה שם היא דעתה לכך שיתעכב צ"כ וק"ל : **מטי מעלי יומא דכפורי** כו' נחמין ללא ביום זה שלא יהא נחמד צניע אצו כי הלילה ה"א אסור' בתשמיש אצל אחר אחי לאנשי יבתי מהי נעשה להם בזמן ג' שנים ואעפ"כ היה נחמד צניע אצו שא"ל וזאתך נזכרת וא"ד א"ל וזאתך נזכרת כו' והוא ענין אח' כי היונה אינה נדבקת אלא צבן זוגה וק"ל : ***שומרת יבם היתה ולא ענו כו'** דלקמן פרק מליאת האשה אשכחן דפסקין לה ד' מאות וזהו צניע לקופה של בשמים כו' וענו אחריה אמן וע"כ אחר דהכא לא קאמרי אחריה אמן משום דהיה השא שומרת יבם והתם צבעה קיים איירי וק"ל : ***אמר רבא לא שנו אלא שאין בעלה עמה אבל בעלה עמה כו' נראה** דלא קאי אלא אשנים כדאמר' לעיל בפני צבעה צ' כוסות אצל ג' שתוצעת בפה צבעה נמי אסור דהוא מצני חלופה כדאמרין בגדיים ואפשר דצבעה אינה תוצעת ע"י ג' ודו"ק : ***השת' אין מעיקרא כו' ומעט** זה קאמר צ"כ ר"פ לך לך דהדרך ממעט פריה ורבי' : ***קאלת לך תלתא ואחת כו'** דלכ"ע צמחו לה ג' אגשים שאסור ליטאנא ונקראת קלטת כדאמר' צ"כ ה"א על יצמתו וכן רב חסדא חסדא שעתה כן ששאלה רבא מתוך ופיה :

סד **אין** פוסקין יינות לאשה וא"ת אכלה אחרי מאהבי נותני להמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושקויי דברים

מציאת האשה פרק ששי כתובות קעט

וזחוננו נא זואת גו' דל' האי שלא לשמה לכבוד הוא גרע פשי כמו שמתקין התוספות בפסחים אהא דאמרינן לעולם יעסק אדם בתורה אפי' שלא לשמה כו' וזעמלח אמרינן טוב לו שלא נברא ע"ש ורבים דדור הזה שמקצין עושר שלהם שלא בלחוננו ובמילול השם כגזילת עכו"ם ואחר כך מתקדשים מחומו מומן להיות להם כבוד כלל שיה וקתת להם זכרת מי שברך להות להם שם ותפלת ואין זה אלא מלוא הכזה בעצירה ואין לעושר הזה מלח וקיום כדאמר הכא : צאי לך בעקבי הצאן כו' פי' רש"י ללאה צעקצי הלאן כו' ויהיה פועל עומד אבל לפי ענין זה הדרש נראה שהוא פועל יוצא ור"ל הוציא לך מזונותיך צעקצי הלאן דהיינו מזון טלפי הצהמות שזכר ודרש אל תקרי גדיותיך אלא גוייתיך משום דלפי פשוטו מה שקראם גדיים בתקום הזה אין לו מקום ומצינו אל תקרי צדי האי גוונא :

מבית אביה חוץ משל חמיה בכה ריב"ז ואמר אשריכם ישראל בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטות בהם ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מוסרין ביד אומה שפלה ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה ונקדימון בן גוריון לא עשה צדקה התניא אמרו עליו על נקדימון בן גוריון כשהיה יוצא מביתו לבית המדרש כלי מילת היו מציעין תחתיו ובאו עניים ומקפלין אות' מאחוריו אי בעית אימא לכבודו הוא דעבר ואי בעית אימא כדבעי ליה למעבר לא עבר כדאמרי אינשי לפום גמלא שיחנא תניא אמר רבי אלעזר בר צדוק אראה בנחמה אם לא ראתיה שהיתה מלקטת שעורים מבין טלפי סוסים בעכו קראתי עליה פיר מקרא זה *אם לא תרעי לך הרפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך ונומר אל תקרי גדיותיך אלא גוייתך :

ולא כדון מתלין מתליא ולא כך היו מושלין משל צירוסלים : מלח ממון חסר הרוצה למלוח ממון כלומ' לגרוס לו שיתקיים יחסונו ללדקה חמדי ומסרונן זה קיומו : ואמרי לה חסד יעשה ממנו חסד ושל צית אכל לא עשו לדקה כראוי וכלה עמוס : בא זה ואבד את זה לפי שנתעבדו : חוץ משל חמיה תוספות שהוסף לה התת : ערביים קרי אומה שפלה שסוכני אהלים הם במדבר : מציעין תחתיו תחת רגליו להלך עליהם : לפום גמלא שיחנא לפי כח הגמל וטעונו משא : אם לא תרעי לך אם לא תרעי לך כנסת ישראל לשמור את הקורס : צאי לך גו' סופך ללאה צעקצי הלאן ולרעות את גדיותיך ר"ל גופך :

מדרש"א מעשה בריב"ז אחרי המדבר היה שחור וילא מתקום שהיה לירושלים שבה ילא מירושלי קוד' תחורבן כדאיתא פרק הניזקין שהרי נקדימון מג' עשירים שקודם המדבר היה צירושלי' כדאית' שם ואלע"ג שידע ריב"ז דג' אוזרות של ג' עשירים שרפו כצר הנזיריני שהיו שם של ממון צית אציק להיכן הלך כאשר ממון של נקדימון שלא נאבד אז : מלח ממון חסר כו' עיין פרש"י ויעי"ל כל מי שאינו נותן לדקה כראוי הוא מחסר המלח שהוא קיום לממון : אשריכם ישראל אמר אשריכם על צ' הגדדים כי צאתם הב' ההפקיות הם למעלות ישראל כי כל אומה ואומה יש לה שר ומול בשמים משא"כ ישראל שאין להם שום מול אבל הם חלקה' כי יעקב חזל נחלתו וע"כ כשעושין רצונו הם למעלה מכל הטוב"ס ושוריהם כמ"ש הצט נא השמימה גו' שדרשו שהוציא את אברהם החולה למעלה מכל צבא השמים דאין הצטת אלא מלמעלה למטה אבל כשאין עושין רצונו כו' הקדוש צ"ה מסלק שכינתו מהם והרי הם שפלים ונבזים מכל הטוב"ס שיש להם שר ומול וישראל אין שר ומול : לכבודו הוא דעבור כו' להאי תירוצא משמע דאפילו הוא עבד כדבעי למעבד כיון דלא עשה כן משום מלוא אלא לכבודו ה"ל שלא לשמה ונענש עליה ואין להקשות הא אמרינן גבי לדקה אפילו שלא לשמה יש לו שר עליה כדאמרינן כדי שימין צני נק' ודרשו

ת"ר יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנס"א את היתומה סס ואח"כ את היתום מפני שהאיש דרכו לחזור על הפתחים ואין האשה דרכה לחזור יתום ויתומה שבאו לינשא משיאין את היתומה ואח"כ משיאין את היתום מפני שבשחתה של אשה מרובה משל איש : ת"ר יתום שבא לינשא שוברין לו בית ומציעין לו מטה וכל כלי תשמישו ואח"כ משיאין לו אשה שנאמר *די מחסורי דברים אשר יחסר לו די מחסורו זה הכית אשר יחסר זה מטה טו ושלחן לו זה אשה וכו' א' אעשה לו עזר כנגדו : ב' **להתפרנס** ממונות של לדקה : שאלו לינשא משל לדקה דאמרינן לקמן אשר יחסר לו זו אשה :

ת"ר *די מחסורו אתה מצווה עליו לפרנסו נאי אתה כב מצווה עליו לעשרו *אשר יחסר לו אפי' סוס לרכוב סס עליו ועבד לרוץ לפניו : אמרו עליו על הלל הוון שלקח ע"צ לעני בן טובים אחד סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו דברים פועם אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו ורוץ לפניו ג' מילין : טו **ת"ר** מעשה באנשי גליל העליון שלקחו לעני בן טובים סס אחד מצפורי ליטרא בשר בכל יום ליטרא בשר מאי רבותיה אמר רב הונא ליטרא בשר משל עופות ואי בעית אימא בשר בליטרא ממש : רב אשי אמר רבם כפר קטן היה ובכל יומא הוו מפסדי חיותא אמטולתיה : הווא דאתא לקמיה דרבי נחמיה אמר ליה במה אתה סועד א"ל בבשר שמן ויין ישן רצונך שתגלגל עמי בעדשים גלגל עמו בעדשים ומת אמר אוי לו לזה שהרגנן נחמיה אדרבה אוי לו לנחמיה שדרגו לזה מבעי ליה אלא איהו הוא דלא איבעי ליה לפנקי נפשיה כולי האי הווא דאתא לקמיה דרב"א ל' במה אתה סועד א"ל בתרנגולת פטומה ויין ישן א"ל ולא חיישית לרוחא דצבורא א"ל אטו מדירדו קאכילנא מדרחמנא קאכילנא דתניא *עיני תליפ כל אידי ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו בעתם קטס לא נאמר אלא בעתו מלמד שלכל אחד ואחד נותן הקב"ה פרנסתו בעתו אדהכי אתאי אחתיה דרבא רלא מיה

מציאת האשה פרק ששי כתובות

חזיא ליה תליסר שני ואחיה ליה תרנגולת פטומה ויין ישן
אמר מאי דקמאי אמר ליה נענית לך קום אכול :
משל עופות שדמיהן יקרים והוא היה מעונג : בשר בליטרא
סהיה בשר ביוקר והיה לרוב בשר בדמי לטרא מעות :
בפר קטן היה ואין המותר נמכר : אמשולתיה בשבילו והיינו
רבותא ולעולם בשמאל לטרא בשר קאמר : ההוא דאחא עני
המנך פרנס : במה אחא סועד מה אהר רגיל לאכול בסעודה :
בעתו הכל לפי מה שהוא כל יחד ויחד לפי למודו : אמר רבא
מאי דקמאי מאי דבר זה שאירע לפני עתה שלא הייתי רגיל בכך
שנאת זו לכלא ותרנגולת ויין ישן בידה : נענית לך דברתי
יותר מדאי :

מהרש"א *שוכרין לו בית כו' ואחר כך משיאין לו
אשה כו' דכן הוא דרך ארץ שיצנה אדם לו בית
ואחר כך ישא אשה כדאמר' בפרק משום מלחמה והיינו די מחשורו
זה היות שזה הוא החשורן הראשון שיש לאדם ואשר יחסר הס
לרבי היות זה מטה כו' : שלקח לעני בן מצרים אחי כו' והיינו
שקורגל בכך אלל צבותיו והכי משמע לשנא דאשר יחסר לו ולא
סייד למימר ביה דלא איבעי ליה לפטוקיה נפשיה כו' כדלקמן :
מדרחמא קאבילנא כו' בעתם לא נאמר אלא בעתו כו'
פרש"י לפי מה שהוא כו' לפי למודו עכ"ל אין זה נמשמעות דעתו
אלא לפי זמנו ואשר דאך דשניה למכתב דעתו לשון יחיד לא
אינטריך אלא לר"א לפי למודו ועוד נראה דודאי גם זה האיש לא
היה סועד בכל פעם בתרנגולת פטומה ויין ישן אלא לפי צורך שעה
לצריאותו ולמודו לפי צורך שעה קאמר והשאר נחא דלויכא למימר
בזה דלא צני לפטוקי נפשיה כולי האי כדלעיל וק"ל :
הרי"ף שכל אחד ואחד נותן פרסיתו דעתו ופרש"י ז"ל דעתו הכל
לפי מה שהוא כל יחד ויחד לפי למודו וקשה איך למדנו זה
מדכתיב דעתו לשון יחיד א"כ היל"ג א"כ אוכלו לשון יחיד ואפשר דהכי
קאמר נותן הכלם של בני אדם הכנה היושבים יחד ויש ביניהם אחד
שרגיל לאכול מאכל משובח ומוזין הקצ"ה לכל אותה הסעודה כפי המאכל
שרגיל אותו יחד לאכול דעת סעודתו כגון ההוא דאחא לקתיה דרבא
סהיה רגיל בתרנגולת ויין ישן וכו' הרי שדמיון הכלם של כל בני הדין כפי
המאכל שהיה רגיל בו ההוא נבדל :

בגית"ד אין לו ואינו רוצה להתפרנס נותנים לו לשום הלואי
סס וחוזרים ונותנים לו לשום מתנה דברי רבי מאיר
וחכמים אומרים נותנים לו לשום מתנה וחוזרים ונותנים
לו לשום הלואה לשום מתנה הא לא שקיל אמר רבא
לפתוח לו לשום מתנה : יש לו ואינו רוצה להתפרנס
נותנין לו לשום מתנה וחוזרים ונפרעים ממנו חוזרים
ונפרעים ממנו חו לא שקיל אמר רב פפא לאחר מיתה
רבי שמעון אומר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין
לו אין לו ואינו רוצה להתפרנס אומרים לו הבא משכון
ועול כדי שתתן דעתו עליו :

אין לו משלו : ואינו רוצה להתפרנס משל מדק : יש לו
ואינו רוצה להתפרנס משלו אלא משל דקדק ומסנף עמו
ברעז : שתתן דעתו עליו יגבה לכו לומר דתסס לקחור ולגבות

ממני הואיל ותבעוני משכון אין זו אלא הלואה ויטול בלא נוסף
שיאמר אין לי משכון והס יאמרו טוב בלא משכון :

מהרש"א לשום מתנה הא לא שקיל כו' י"ל בזה כיוון
דמדקדק הא לא שקיל מדקתני ואינו רוצה להתפרנס
כו' א"כ מאי משני לרנן לפתוח לו לשום מתנה הא לר"מ נמי
קאמר שכבר נתנו לו ואינו רוצה להתפרנס מן הדק : וליכא למימר
לפתוח לשום מתנה שלא דרך דקדק : דא"כ מאי קשרין לשום
מתנה הא לא שקיל דאמר' שלא דרך דקדק שקיל לשום מתנ' ודו"ק :
מר עוקבא הוה עניא בשבבותיה דרזה רגיל כל יומא
רשדי ליה ארבע זוזי בצינורא דרשא יומא חד אמר
איזיל אחוי מאן קא עביד בי ההוא טיבותא ההוא יומא
נגהא ליה למר עוקבא כבי מדרש' אתיא דביהוה בהדיה
כיון דהוא דקא מצלי ליה לרשא נפק בתרייהו רהוט
מקמיה עיילי לרהוא אתותא דרזה גרופא נורא הוה קא
מיקליין כרעיה דמר עוקבא אמרה ליה דביהוה שקיל
ברעיק אותיב אכרעאי חלש דעתי אמר לי' אנא שכיחנא
בגויה דביהוה ומקרבא הנייתי : ומאי כולי האי דאמר
*מר זוטרא בר טוביה אמר רב ואמר' לה אמר רב הונא
בר ביונא אמר רבי שמעון חסידא ואמר' לה אמר רבי
יוחנן משום רשב"י נוח לו לאדם שימסר עצמו לחוך
בכשן האש ואל ילכין פניו חבירו ברבים מנא לן מתמר
דכתיב *היא מוצאת :

צינורא דרשא חור שזמפתן ולי' הדלת סובב בו : ההוא יומא
אוחו היום שנתן העני לבו לדעת מי נותן לו : כיון
דחזא העני : מצלו חשו נעלם להסליך לחוך לנורא דרשא :
אנא שכיחנא בנו ביתא ועניים מוולאס אותי לשיק זכותי
גדול : ומקרבא הנייתי הנאחתי מוונתת שאני מחלקם לחס ובשר
ומלח אכל אהר נותן מעות לעניים והס נורמים וקונים סעודה :
ומאי כולי האי למה להס לדרוש ולכנסו לחמור : היא מוצאת
והיא שלחה וגו' אף על פי שנאת ליסרף לא גלגלה הדבר אלא
אס כן יגלה הוא ואס לא יגלה נשרפת והריעט"א ז"ל כחז היא
מוצאת פי' ר"מ ז"ל שהוא חסר אלף והוא מלשון ויפת אש ציון ולא
מלינו כן בכל הספרים אלא לשון ויפלה הוא כדפי' רש"י ז"ל ואף
על גז דההוא צמלצין פניו נצרו דרבים מה שאין כן בזו של מר
עוקבא מ"מ למדנו כי כלצנת פנים דבר קשה מאד :

מר עוקבא הוה עניא בשבבותיה דרזה רגיל לשדורי ליה כח
ארבע מאות זוזי כל מעלי יומא דכפורי : ומא חד סס
שדריהו ניהליה ביד בריה אתא א"ל לא צריך אמר ליה
מאי חזית חזאי דקא מולפי ליה יין ישן אמר מפנק כולי
האי עייפינהו ושדרינהו ניהלי' כי קא ניתא נפשיה אמר
אייתין לי חושבנאי דצדקה אשכח דרזה כתוב ביה
שבעת אלפי דינרי סיאנקי אמר זוראי קלילא ואורחא
רחיקתא קס כבוזיה לפלגיה ממוניה : הכי עבר הכי
והאמר רבי אלעאי בארשא חתקיע המבוכו אל יבזבז
יתח' :

סוטה
פ"ק
ופירק
סוטה
ופירק
הרואה
כחל"ס
נח

מציאת האשה פרק ששי כתובות קפ

וזהו מחומש הגי מילי מחיים שמא ירד מנכסיו אבל לאהר מיתה לית לן בה :

עייפניהו כפלים : סימנך סס מקום : ודאי קלילא דה קלה הכינוחי לדרך רחוקה שאני ואלא לה :

מהרש"א ארבע מאה זוזי כל מעלי יומא דכפורי כו' דקדק ליתן דקדק זו הגדולה דע"כ שכות זה יאה

מכרע לטובה א"כ צו ציוס לררר העני צויתר לפעודתו ואלע"כ דבשני מאות זוזי לא מקרי שוב עני ואסור לקבל דקדק מ"מ ד' מאות זוזי צ"כ א"כ שרי לעני לקבל דכתיב במתניתין דפליה ומיהו כי עייפניהו ושדריניהו ניהליה צו ציוס קשה היאך קבל הכפל ביוון שכבר קבל ארבע מאות זוזי ונטשה עשיר ודוחק לומר שכבר הוליד צו ציוס יורה מ"כ מאות עד שלא נשאר צ' מאות זוזי : ודאי קלילא ואורחא כו' דהדקדק מלתא מדינה של גיהנם לעולם הצא כדאמרינן צ"כ צ"כ דצ"כ והיו צעיניו הנך ו' אלפים דינרי שנתן מועטים הם לפי עשורו כדאמרינן לעיל לסם גמלא שומא :

כו רבי אבא הוה צייר זוזי בסודריה ושדי ליה לאחוריה ובמצוי נפשיה לבי עניי ומצלי עיניה מרמאי רבי

חנינא הוה הדוא עניא דהוה רגיל לשדוריה ליה ארבע זוזי כל מעלי שבתא וימא חד שדריניהו ניהלי' בירדביתו סח אחאי אמרה ליה לא צריך מאה חזית שמעית דהוה קאמרי ליה במה אתה סועד בטלי כסף או בטלי זהב אמ' היינו דאמר רבי אלעזר בואו ונחזיק טובה לרמאים שאלמלא הם היינו חוטאים בכל יום שנאמר *וקרא עליך ^{דברים} אלה' והיה כך חטא' ותני רבי חייא בר רב *דיפתי רבי יהושע בן קרחה אומר כל המעלים עיניו מן הצדק' כאלו ^{סס} עובר כו"ם כתיב הכא *השמר לך פן יהיה דבר עם ^{סס יח} לבבך בליעל וגומר וכתוב התם *יצאו אנשים בני בליעל מה להלן עכו"ם אף כאן עכו"ם :

ומצלי עיניה ונטשה עיניו כלפי אחוריו לראות שלא יבא רמאי ויחירס עשוסה עלמנו עני והעניים צאים ומתירים אוקס : בטלי כסף או בטלי זהב צמותה של פשה צבנות או צשל משי צבנות : היינו חוטאים שאנו מעלימים עין מן העניים אבל עכשו הרמאים גורמים לנו :

תוספות בעלי כסף או בעלי זבד והא דלא עייפניהו ושדריניהו כמו מר עוקבא דלעיל משום דבהנך דברים לא שיק סיפוק אלא ודאי עשיר הוה : סלי זבד משה צבונה בחלונת שני אדומה כוסה דומיא דההיא דהשוכר את האומנים :

מהרש"א ומצלי עיניה מרמאי כו' מיהו לא היה רואה איהו עני ונטלם דהא חשיב כד דר' אבא פ"ק דצ"כ דנוחנה ואינו יודע למי נותן ע"ס : בואו ונחזיק טובה לרמאי' כו' שנא' וקרא עליך גו' פרש"י ועכשו הרמאים גורמים לנו עכ"ל וצבת' עניים הרמאי' גורמי' שאין לנו חטא וקרא איירי צידוע שכו' עני ודו' קבל המעלי' עיניו מצאו' צחצחוניו פ"ק דצ"כ ע"ס : דה"ל אחר היינו דר' אלעזר וכו' ותני ר' חייא וכו' קשה מדקאמר היינו דר' א' בואו ונחזיק טובה לרמאים משמע שאם לא נחזיק

טובה לרמאים לא היה טענה הרמאים כדאי תפוק ליה טענה הרמאים ישנה בעולם ויש בה לפטור בני עולם המעלימים עינים מהדקדק מפני הרמאים וכן יש לדקדק במ"ם שאלמלא הם וכו' וקשה כיון שיש רמאים יכול לפטור עלמנו מהחטא כעטנה זו ולמה אחר הדקדק והיה כך חטא כי כיון שיש רמאים אצ"כ שוקרא אל ה' לא יהיה כך חטא' וכן נדקדק במאי דתני רבי חיאל כל המעלים עיניו וכו' שכוין שיש חשבת הרמאים אין לדון למעלים כעבודי מ"ם * וע"כ למה הוצא דתני ר' חיאל כיון דלא ראי' זה כראי' זה רבי אלעזר הילך על דעתו דהדקדק מפני הרמאים ור' חיאל החמיר במעלים עינים מהדקדק ולא חשב על הרמאים * ונלע"כ שר' חנינא לא השיב ידו מחיתת הדקדק ד' זוזי כל מעלי שבתא ואלע"כ שיער צו עכשו שהיה עשיר ורמאי מ"מ כיון שגריד להחזיק טובה לרמאים כי בהם אנו נינולים מרמאי' עניי שלא הספקנו לו לרבו אלא דקדקנו לו לרבו ונחזיק טובה למענה ממנו שאילו לא היה לנו להחזיק טובה לרמאים לא היה לנו ליתן כלום למי שהחזיק שואר רמאי' אבל כיון שצריכים אנו להחזיק טובה לרמאים נתון יתן להם כי זו היא מכלל החזקה טובה שגריד להחזיק טובה שאלמלא הם היינו חוטאים בכל יום כשהעניו לא היו קורא חסד לפניו יתברך על שעשאו עני וחוטא נפשו להטות דברים כלפי מעלה והיה כי יקרא אל ה' לקרוא חסד על מהותו יתברך והיה כך חטא אותו חטא שחטא העני כקטרונו ישלחנו ה"כ עד שלא הספקת לו די מחסורו ומחזק דמקו קרא אל ה' והיה חסדו כחטאו בכל יום דקדוק שבתא שחטא וקרא עליך אל ה' ולא כחוב וקרא אל ה' כי מה לעני הולך לנעוק אל ה' על אדם מיוחד לפי שכל עדת ישראל מוטלים להחזיקו וכתיב עליך לרמוץ שלא ריחמת עליו ואותו החטא של העני מעלנו הק"כ כו' והיה כך חטא ומחזק זה הרמאי' אנו נינולים מהחטא הקדושה של חסד שבתא העני אל ה' ומ"מ אחר הכתוב והיה כך חטא צומן שניכר *הוא עני ואינו ואין מרחם עליו אלו הקריאות חסד שבתא העני אל ה' יהיה כך חטא ועל חסד בני אדם שלא יעצבו ציוס אם הם רמאים אם לאו אנו נינולים מהחטא הקדושה חסד מפני הרמאים שבהם * ויבוא עוד הא דתני רבי חיאל לפי שפניו של שאלמנו שיש לחוש לרמאים א"כ יש למנוע נחיתות הדקדק ורבי חנינא לא מנע את עלמו מלחנת דר' ירמיה אל אחר שכוין דתני רבי חיאל כל המעלים עיניו וכו' דשקול הוא כעבודי * לו"ם ע"כ ישים לבו ובעיניו יראה מי שאינו מוחזק לרמאי יתן לו דקדק כי האמת הרמאים מועילים למי שנעלם מנגד עיניו ולא ראינוהו שאין אנו חייבים לחסד אחריו מפני חטא הרמאים אבל כשאדם רואה את העני אין לו רשות להעלים עיניו צו מפני חטא הרמאים לכך לא מנע לדקדקו חנינא ואלע"כ שחזרו אדם החזק לרמאי תהיה נחמה זו חזקה טובה לרמאים שמגילין אותם ממניעת הדקדק בשוגג ובלא הדע :

ת"ר המסמא את עינו והמצבה את בטנו והמקפה את כו שוקו אינו נפטר מן העוול עד שיבא לירי כו : סס המסמא את עינו מראה עלמנו כאלו עינו סמויה : מקפה שוקו כאלו שוקו נכווה כדי ליעול דקדק :

מהרש"א המסמא את עינו כו' כפרש"י וק"מ מאי מיייתי הך מלתא מצרייתא הא מתני' הוא צס"כ דקיהא מי שאינו לא חסד ולא סומא כו' ע"ס :

שלח ליה רב ענן לרב הונא הונא חברין שלם כי אתיא כח האתתא לקמך אנבייה עישור נכסי הוה יתיב סמא רב ששת קמיה א"ל ויל אימא ליה ובשמתא יהא מאן דלא א"ל : ענן ענן ממקרקעי או ממטלטלי ומאן יתיב בי מרוחא ברישא אול רב ששת לקמיה רב ענן א"ל מר רבה ורב הונא רביה דרבה ושמותי שמיית מאן דלא א"ל ואי לאו דשמיית לא הוה קא אמינא ליה למר ענן ענן ממקרקעי או ממטלטלי ומאן יתיב בי מרוחא בראש אול

מציאת האשה פרק ששי כתובות

ר' ענן לקמיה דמר עוקבא א"ל חזי מר הובי שלח לי רב
הונא ענן ענן ועוד מר וחא דשלח לי מאי נירו א"ל אימא
לי איזי גופא דעובדא הובי הוה א"ל הכי ורבי הוה מעשה
א"ל וגברא דלא ידע מאי נירו מרוחא שלח ליה לרב ר' הונא
ימיס הונא חברין * מאי מרוחא אבל דכתיב * כה אמר ה' אל
י' תבא בית מרוח וגומר * אמר רבי אבהו מנין לאבל
שמיס בראש שנאמר * אבהו דרכס ואשב ראש
ואשכח כמלך בגודר כאשר אבלים ינחם * ינחם אחרים
משמע אמר' בנחמ' בר רב יצחק ינחם כתיב מר וזטרא
אמר מהבא * וסר מרוח סרוחים * מר וזח נעשה שר
לסרוחים :

הוא יתיב רב ששת קמיה כצנא השליח לפניו ואקפיד רב
הוא על דקרייה הונא חברין : אמר ליה רב הונא לרב
ששח : ויל אימא ליה בלשון גבאי כלשר אומר לך : ובשמחא
תהיה אם לא תאמר בלשון זה : ענן ענן מהיכן אתה אומר
להנצותה ממקרקעי או אפי' ממטלטלי ועוד פלה אחרת השיבני :
מאן יתיב בי מרוחא ברישא מי מוסב צנית האבל צראס
הקרואים כשהיו מסובין בסעודה היה ניכר צמיצתם מי הוא
הראש שהגדול מוסב צמטה אחת צראס השלחן ושי לו
צמטה אחרת למטה הימנו : אמר ליה מר רבה
אזה ורב הונא רבך ולשיסו אמר לו כן שלא יעשו עליו על
נעשה שליח דצדד ומראהו פנים שעל כרחו נעשה שליח לך :
גופא דעובדא תמלת הדברים מה לשון שלח לו : ינחם כתיב
אין לך לומר פת"ח צום אות אלא אם כן או ה' סמוכים לו או
על פי הנקודה שחתמה והיא צאה צמקת אות כאלו אמר ינחם *
וכיון שלא כתב כאן אל"ף * על כרחך על פי מסורת הכתב אתה
קורא ינחם * וזהו המנוחם עלמו כלומר כאבל המתנחם :
מר וזח מי שנפשו מרה ודעתו זזה ונעקת מעליו : נעשה שר
לסרוחים לגדולים (לשון וסרם העודף) הצאים לנחמו :

חוספות ינחם כתיב ואל"ע דקרי ינחם מ"מ דרשין מדלא כתי' מנחם
ליכא למעמי וכבז ינחם דליכא למקרי ינחם אל"ע דלא קרי
מ"מ איכא למדרש שהמתנחם מושיבין צראס לנחמו ופ' הקונטרס דחוק *
הריטב"א ו"ל כתב מדלא כתיב כאשר ינחם אבלים וכבז כאשר
אבלים ינחם למסדר אבלים אולאש ראש :

מהרש"א מר וזח נעשה שר בר' עיין פי' רש"י צית מרוח
כלומר האבל הניח בתרירות ומודעוץ מלשון ולא
יוח התקן כו' יבז צראס כמו שר פי' סרוחים לשארים כמו וסרם
העודף עכ"ל וענין שיבז צראס שם זה הוא לנחמו שיכנס לערו
כמו שחזקו לו יין ואפשר שהוא פירוש מר וזח דהיינו שיזח ויזוז
מתרירותו וק"ל :

הרי"ף ממקרקעי או ממטלטלי ומאן יתיב בי מרוחא ברישא יס לחת
סמיכות לשתי שאלות וי"ל דר' רוח שאלת ממקרקעי או
ממטלטלי היא חלוקה בשאלה אחרת אם פירכסת הכח היא ורשע או מוב
על האשים שאם היא ורשע יס לה' יירש גם ממטלטלי ואם היא כנעלה

חוב אין לה אלא ממקרקעי לפי דמטלטלי דיחמי לא משתעבדי ורב הונא
סבירא ליה שאינה ירשע וזהו סמך מאן יתיב בי מרוחא ברישא שחרי
האבל מוסב צראס התבונה ואם היו לו בנים או בנות מי הם היוצאים
צראס היו אומר הבנים ולא הבנות אל"ע פ' שלא יהיו שם מנחמים אלא
קרובים הרי שהבנות אינם כבנים שנקראים ירשעם וכיון שהבנות הם
כנעלי חובות אין להם אלא ממקרקעי ולא ממטלטלי : ובחוס' ינחם כתיב
ואף על פי דקרי ינחם וכו' דברי החוספות הם פשוטים שאע"פ שאנו
קוראים ינחם הוי"ד בשנ"א שמשמעו ינחם לאחרים מ"מ כתיב אחיות
ינחם בשהיו"ד כתיב"ק שהוא מקבל הנחמה ומה שאנו עושים עיקר
מהכתיבה ומסוכת ואין אנו עושים מהמקרא שהוא ינחם בניקוד הוי"ד
בשנ"א שהוא הנחם לאחרים הוא מדלא כתיב מנחם שהוא מנחם לאחרים
בין כנחיתו ובין בקריאתו אלא למדרש על המתנחם ומקבל הנחמה שהוא
מוסב צראס * ומיהו יס להקשות הי"ל כאשר אבלים יתנחם שבדאי פירוש
על המתנחם ומדלא כתיב יתנחם איכא למדרש על המתנחם לאחרים *
ואפשר דינחם ומנחם כי הדדי ויניה וינחא למידרש מדלא כתיב מנחם אבל
ינחם ויתנחם דלא כי הדדי ויניה אמר לשון קר שיהא ינחם ולא אמר
יתנחם שלריך להסוין ב' אות א' וכן דרשו במסכת פסחים צעין העמלה
או אשר איננה עוררה וכו' ע"ס :

פרק המדיר

* **אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום** אמר רבי יונתן ככלה כפ
שנמצאת שלמה בבית חמיה ורדופה לילך ולהגיד פ"ה
שבחה בבית אביה * והיה ביום הדוא נאס'ה תקראי אישי ע"א
ולא תקראי לי עוד בעלי אמר * רבי יונתן ככלה בבית ע"ב
חמיה ולא ככלה בבית אביה : הוסע
אישי לשון אישות וגשוואין : ככלה בבית חמיה שכבר נשאת פסחי'
וגם לזה צעלה ואינה צושה הימנו : פרק
האשה

מהרש"א כמוצאת שלום כו' פרש"י צשיר השירים כלה
הנמצאת שלמה ומולאת שלום צנית צעלה עכ"ל
מפירוש נראה למדרשה כפול מלשון שלמה ומלשון שלום וזוה
נמי נראה למדרש מל' מציאה שנמצאת שלמה ומלשון הולא' דהיינו
שמוציאה השלום שצנית צעלה לצית אביה והכונה צוה ע"ס מ"ס
בפרק האשה צרישא דקרא אני חומה זו נכסת ישראל ושדי
כמגדלות אלו צתי כנסיות ובתי מדרשות ומשאל חומה צתי
כנסיות לצית צעלה ובתי מדרשות לצית אביה ואמר אז הייתי ג'
ר"ל אז כשאני הולך לצתי כנסיות ומשם רדופה אני לכנס לצתי
מדרשות הייתי כמוצאת שלום דהיינו שלמה צנית צעלה בחפלה
ושלום צנית אביה בחורה וכמ"ס צפוק צרכות כל היולא מצית
הכנסת וכנסת לצתי מדרשות וזכה ורואה פני שכניה שנאמר ולכו
מחיל אל חיל וגו' : תקראי אישי כו' ככלה בבית כו' פרש"י
אישי לשון אישות וגשוואין עכ"ל וצעלי פרש"י בצמר הושע מלשון
אדנות כו' ועי"ל שהוא שם כו"ס שנקרא צעל וזה שנאמר בחר
האי קרא ותאירתי את שמות הצעלים גו' והוא מבוחר דבעוה"ז
ליכא גשוואין עמנו אלא כמו ארוסין שנאמר וארשתיך לי בצמונה
גו' אבל בעוה"ז יסו ענין גשוואין והוא כונת תכונת שמיך ומלךך

המדר פרק שביעי כתובות קפא

פניו הושעים צעו"ז כל לרסם אצל צעו"ז צבצבתו ונחמלתו
הוא צעלמו גאלס ואלו וינטלס וינטלס דהיינו סיהיה לו נשואין
עמנו לעולם וק"ל :

ל תניא היה רבי מאיר אומר מאי דכתיב *טוב ללכת אל
בית אבל מלכת אל בית משה באשר הוא סוף
כל אדם והיה יתן אל לבו מאי והיה *יתן אל לבו דברים
של מיתה דייספר יספרוניה דיקבר יקברוני דירל ירלונה
דילוי ילונה דטען יטעונה :

פירק ריפפר יתן אל לבו אפרס הוא יספרוהו ואל ירע לו אם נהג
כן : דירל מרס קולו צבני וצמסד : דילוי מלוח
אח המה מנחם האכל לקבר :

מהרש"א דייספר יספרוניה בו ר"ל דע"י דייספר על
אחר יתן אל לבו דגם אותו יספרוניה מנחמו
דהיינו שיזכור ע"י זה יום המיתה שלו והיינו סוף כל האדם
וה"ל ללכת אל בית המעשה היינו של שבות אצל מעשה של מלוח
כגון של חתן וכלה הא אמרין פרק האשה שנחמלה דמעבדיו
המה מלפני חתן וכלה *ואי זה מעשה ידיו של אדם הוי
אומר בניו ובנותיו בו מרישא דקרא למשה את צפרך נמי
צנים משמע וכן פרש"י בספר קהלת וצפ"י מ"א לא שלל הוזכר
בו טעם מיתה כמו בסופא דקרא וחבל את מעשה גו' אצל צפר'
צנועות הדיינים מוכח דרישא דקרא איירי דוקא צנועה וענשו
אפילו קרובים דהיינו צפרך וסופא דקרא וחבל מעשה ידך
דמשמע צנים איירי צנדר וע"ס צחוס' ופי' הכתוב עיין צפרש"י
צפרק צ"מ לפני המלך גובר של הקדש כי בגגה צנוג קפאחי
לנדר ולא אשלו בו ע"ס ולפי התרגום נראה לפרש לפני המלך
הוא מלךך נומם הצא לענישו על כך ואל תאמר צנוגה עברתי על
הדר דלמה יקצוף על קולך שחתלת נדרך לא היה כהוגן
כמ"ס טוב אשר לא תדור גו' ודוק *טעמיןך אפרים ומנש'
בראובין גו' צרי"ף וצרא"ס הביאו קרא דבתריה דהאי קרא
דכתיב ומוולדתך אשר הולדת גו' ואם נפרשהו כפרש"י צחומם
שעל בני יוסף שוליד אחר כן בו' און כאלן ראייה לענינא דהכא
וה"ל לגירסתו דהדרש דהכא יפרש כדברי המפרש שעל בני אשרים
ומנשה אחר כן ומדקרא לבני אשרים ומנשה מולידיו יוסף ואמר
לך יהיו משום דבני בניו הם כבניו וקל להבין :

הרי"ף מאי דכתיב טוב ללכת אל בית אבא מאי והיה יתן אל לבו יש
לדקדק כנאן שואל בשמים מ"ר טוב ללכת מאי והיה ואלא הכי
אלא אמר התי יתן אל לבו דברים של מיתה * ויראה דהוקסא לו למה זה
אמר תת"ל טוב ללכת אל בית אבא מלכ אל בית משה ואח"כ קור אל הראשון
למה אל בית אבא וכו' דכתיב אל בית אבא למה * שואל ויתן אל לבו טוב
לומר באשר הוא סוף כל האדם סמוך לעוב ללכת אל בית אבא * לתוך
דבר זה הקסם עוד מאי והיה יתן אל לבו למה קראו ענשו שם מדע והיה
יתן והרי גם בחתולת הסקסו שחזר טוב ללכת בתי ומדבר ואל"ל טוב ללכת
למה אל בית אבא וכו' דכתיב אל בית אבא למה * שואל ויתן אל לבו טוב
לא' אמר והאדם יתן אל לבו ונאוי והיה למה אמר והיה יתן אל לבו דברים
של מיתה והיה באשר הוא סוף כל האדם והיה שדברים אלו שהם סוף כל
האדם בעולמו חיותו יתן אל לבו דברים של מיתה שהם כל האדם כי כמות
כל האדם ימות גם הוא הנבר סוף באשר הוא סוף כל עם והיה יתן אל
לבו ורשע עוד לומר והיה שהענין שכל אשר חכמה אלהים בקרבו ונקט ח"י

ח"ב מ"א

הוא יתן אל לבו דברים אלו שאמרנו באשר הוא סוף כל האדם
תניא נמי הכי המדריר את אשתו שלא תשאל ולא
תשאל נפה וכברה ריחיים ותנור וציא ויתן
כחובה מפני שמישיאה שם רע בשכנותיה וכן היא
שנדרה שלא תשאל ושלא תשאל נפה וכברה ריחיים
ותנור ושלא תארוג בגדים נאים לבניו הצא שלא
בכחובה מפני שמישיאיו שם רע בשכניו :

ולציון יאמר איש ואלו בה ודוא יכונה עליון אמ'
רבי מישא בר בריה דר' ירשע ב"ל אח' הגולר
בה ואחד המצפה לראותה אמר אביי וחד מנייהו עדיף
כתרי מנין' אמר רבא וחד מנין כי סליק להחם עדיף
כתרי מנייהו דהא רבי ירמיה רבי הוה הכא לא הוה ידע
מאי קאמרי רבנן כי סליק להחם קרי לן בבליא משיאיו
ולציון יאמר איש וגו' לעמוד לצד כשיקיים מקרא שכתוב
והציאו את כל אחים מכל הגוים ממה לה' וגומר כל
מקום שימלאו שם ישראל ואמרו הגוים זהו מצני ליון זה יולד זה
נציאנו שם : לציון כמו וישאלו אנשי המקום לאשמו על אשמו :
ואחד הגולר בה בו' אים אים יקורא קא דרש : אחד הגולר בה
ואחד המצפה לראותה יקרא מצניו ונציאו אלה : ודוא
יכונה עליון הקצ"ס יכונה להיות עליון למעלה על כל העולם :
וחד מנייהו מצני ארץ ישראל : עדיף פקחים ומרישים : וחד
מנין מת"ח שצבאל :

מהרש"א ואחד המצפה בו' מתקורא דאם אים קדרים ומי'
הסמקוס נכדחון מדובר דב' גו' ציון מת"ח כ' באר
עירות ומדינות ואמר שזה הוא ההצננות שבו כי הנה חוזר רהב
ובצל ליודעי גומר שכן דרך מי שמועט שיכירוהו קורא את עמלו
ע"ס עירו ומדינתו כגון פלוני צבלי פלוני פלוני פלוני פלוני
דהיינו מקום לראותו אצל ציון ואמר אים ואים : שגס שאינו
נולד בה צדקה על שמה כאלו נולד בה כיון שמלפא לראותה דהיינו
שנולד שבו יכונה עליון וו"ס ה' יספור צכחז עמי' גו' דהיינו
עמים שילדו שם צעירם צא צכחזו שילד שם אצל ישראל המלפס
לראותה לא צא צכחזו שילד שם צדק אחרת לא צא צכחזו כאליו
יולד ציון ורש"י שם בספר חקלים פירש צע"א על צ' דרכים
וע"ס' וחד מנייהו עיין צפרק זה צורר בו' :

הרי"ף וחד מנייהו עדיף וכו' לירד לדקדק דלמא רבי ירמיה דקרי
לצבליא עפשאוי הוא משום דבי סליק החם נחמס כחד מנייהו
ואספר לומר דכיון צבני א"ל לא היו קורין לצבליא עפשאוי לפי דרבי ירמיה
שהיה לו פי שנים צכחמה יתור מצני א"י הוי צוכה לקרוא לצבליא
עפשאוי ועוד אפשר דאפילו חת"ל שגס בני א"י היו קורין לצבליא עפשאוי
מכל מקום יליף שפיר דחד מנין כי סליק להחם עדיף כהרי מנייהו לפי
שראינו לרבי ירמיה דבר יחיד הכא לא הוה ידע מאי קאמרי רבנן וכי סליק
החם עלה צמעותו חכמה להיות שקול לבני א"י כיון שהיה קורא לצבליא
עפשאוי כמו שהיו קורין בו' א"י ומדבר ירמיה הוי שקול בחד מנייהו מחלף
מוכח דחד מנין דייקא כלומר מנין שאין פנן דודע כי סליק להחם שנושא
הוי כתרי מנייהו :

מכריו רבי יוחנן הוהרו מוכבים של בעלי ראתן רבי לב
ורא אהיה יתיב בויקה רבי אלעזר לא עייל עז
ע"ס

באחריה

כתובות

בעלי ראתן שרץ יס לו זמנו : הוחרו מזובי בעלי ראתן :
 זבובים השוכנים עליו קשות להציא אותו חולי על איש אחר :
 ביוקיה במקום שמשך רוח אחד על שניהם : מיכרך בהו נדבק
 אליו בשעה שמסך בחרה הושיב אצלו ומנעם היה שתיג תחור'
 עמו ולא יזקק : כי היה שביב שהגיע זמן ליפטר : אחוי לו
 רובתאי הולכתי אס עדן והרמתי מקומי : שוור קים : איחשיל
 אשבעתיה : אס נשבע בשבעה מעולם ונשאל עליו להקריה :

קנה

לג
צו
ט"ו ו
סס

ב' יהא דלוק במקומו אל תסלחן כמו צמיון דכל ערב שבת
 היה בא לזיוו משפער כלקמן : יוסף חפני דמן חיפה :
 אחת אביך כל אחין רביון : וא"י יתירה דואת ארץ : דני מילר
 חייב בכבוד אחי אשתו צמיון אצו : ב"י שמש"ע שבת שבת ונראה
 שנינו לפי שכן השמות שגור צמיון כל והכל חרדיס אצו
 גמור מלאכתם עד שלא תתקן לזה קרי צי משמי : שלא לחוציא
 לצו בו' לומר לא דליקס היו שלא היה להם רשות לצוא לזיוס
 צמיון רבי : סבור מיניה בהדין עלמא שהיה מזה שיתקסן
 בקבורתו : דקדקס ערמיירו לערסיה הם נקברו תחלה : והאי
 יקאמ' רבי שנתקן להדיע שימושו וישרתו : דלא לימרו אינשי
 עליהו

סמות
כ
דברים

דברים
לד

מר ב

עליהם כשימותו מלחא דליוסורא הוו צדו שלא זכו להסתפק צו
 ואגלאי מלחא דהאי דלא שכיבו בשני דרבי זכותיה דרבי אגנא
 עליהו: עיירות גדולות מן הכפרים וכרכים גדולים מהם:
 והושיבו ישיבה לעסוק בתור: לאחר שלשים יום של פטירתו
 מיד ולא תהיו עסוקים בהספד: שמעון בני חכם הוא לקמן
 פריך מאי קאמר: חנינא בר חמא יושב בראש הסיני:
 פבור מיניה משום מורה דגני כפרים דסימכו לעיירות ואקו
 למספדי: כיון דהוו דקא אספרוהו בכרכים וקא אותו כולי
 על צא מעיירות ומכפרים אמרו משום יקרא הוא דקאמר: יומא
 דאשכבתיה יום פטירתו:

הוספות מוזמן לחיי העולם הזה קשה וזהו כל ישראל יש להם חלק
 לה' ענ"כ ופי' ה"ר מאיר כל הכא דאמר מוזמן לחיי העולם
 הזה היינו בלא דין ובלא סודין:

מהרש"א מ"ט כל בני שמייהוה אתי מ' כאלו הוא
 מן וקיים לעולם ש"כ נקרא הוא רבינו הקדוש
 וקדושה צלה צלותו יום כדלקמן וע"פ שאמרו דפרק
 חלק קדוש יאמר לו כל הכבוד להיום מה קדוש קיים
 לעולם אף הם קיימים לעולם ולזה שצא בכל שנות
 צעתי קדוש היום של שנת ע"פ הקדושה שנו וק"ל: ועד
 האירעא נמי בו ולא יאמרו דתתו השת צומנן כ"כ סמוך למיתת
 רבי אלא יאמרו כיון שהיה לו לרבי למות ולא יהיו לריקים עוד
 לשנוח לו לא הגין זכותיה עוד עליהו: משום יקרא הוא
 דקאמר אף על גב דלון לך צנוה דרבי כח"ש משעת רבי צלה
 ענוה מ"מ צנו יקרא צמותו דח"ל לו למחול כבוד הצורה וסיינו
 דקאמר משעת רבי צלה ענוה וגם לגביה שרי צנו יקרא ומשום
 כבוד תורה וק"ל: מבוא ואילך פרי ברמבא וגרסי ב' ים
 לדקדק הא אכתי עדיף ממשה דלאחר שלשים לא פסדו כלל
 ציננות או צלילה ויש ליישב כיון דהוא לא צוה על כך אלא שהם
 מעלמם וי"צ דהיום ציננות או צלילה אין להם צעדיפא
 שעשו לו משום ויש לדקדק אחר לאושי ישיבה לאחר שלשים כו'
 ולא תהיו עסוקין בהספד כפי' רש"י מאי מיתיי דלא עדיפא
 מנשה דהא חסם בני קאמ' היה ל' יום ולא היינו הספד כדאמר'
 דפרק ואלו מגלמין בשאר כל אדם שלשה לבני ושבועה להספד
 ושלשים לגיחוד כו' ויש ליישב דאפילו הספדו של רבי לא רצה
 להיות יותר מצביה דגבי משה עדיף טפי וצבור י"ד סי' שצ"ד
 כתב ואין צוין על ח"ח יותר מ' יום וסיינו מהך סוגיא דהכא
 ותו לא קשה מידי וק"ל: מוזמן בו' דכל המתעסק בהספדו
 לכבודו ציוס פטירתו וזה לכן דקאמר דצלה קדושה צו ציוס
 שם הכהן וזה לכן דמתעסק בקבורתו לכבודו והוא כונס נמי
 שמתעבר על כך להמת עמנו וזה צו להיות מוזמן כו' וק"ל:

יה שמועון בני חכם מאי קאמר ה"ק אע"פ ששמעון בני
 חכם גמליאל בני נשיא אמר לוי צריבא למימר
 אמר ר"ש בר רבי צריבא לך ולמשתלעך מאי קשיא ליה
 הא קרא קאמר* ואת המלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור
 ההוא ממלא מקום אבותיו דהו' ורבן גמליאל אינו ממלא

ס.
 ע"כ
 ד"ס
 ב.

מקום אבותיו דהו' ורבי מאי טעמא ענד הכי נהי דאינו
 ממלא מקום אבותיו בחכמה ביראת השא ממלא מקום
 אבותיו דהו' חנינא בר חמא יושב בראש לא קבל רבי
 חנינא שקדוה רבי אפס גדול ממנו שתי שנים ומחצה יתיב
 רבי אפס ברישא ויתבי רבי חנינא אברא' ואתא לוי
 ויתבי גביה נח נפשיה דרבי אפס ויתבי ר' חנינא ברישא
 ולא הוה ללוי איניש למיתב גביה וקאתא לבבל והיינו
 דאמר לוי לרב נבוא רבה אקלע להחרע' ומשלע ודרשיב
 כלילא שרי אמר שמע מניה נח נפשיה דרבי אפס ויתבי
 רבי חנינא ברישא ולא הוה ליה ללוי איניש למיתב גביה
 וקאתי ואימא רבי חנינא נח נפשיה ורבי אפס כדיתבי
 יתיב ולא הוה ליה ללוי איניש למיתב גביה וקאתי אי
 בעית אימא לוי לר' אפס מיכף הוה כיוף ליה ואי בעית
 אימא כיון דאמר רבי חנינא בר חמא יושב בראש לא

סיי דלא מלך דכתיב בהו בצדיקים* ותגזור אומר ויקם
 לך והא הוה רבי חיאי נח נפשיה' והאמר רבי חיאי אני
 ראיתי קברו של רבי יהודה רתי עליו דמעו' איפוך והאמר
 רבי חיאי אותו היום שמת רבי בטלה קדושה איפוך
 והתניא בשחלה רבי נכנס רבי חיאי אצלו ומצאו שהוא
 בוכה א"ל רבי מפני מה אתה בוכה והתניא מת מתוך
 שחוק סימן יפה לו מתוך הכבי סימן רע לו פניו למעלה
 סימן יפה לו פניו למטה סימן רע לו פניו בלפי הכותל
 סימן רע לו' פניו בלפי חנם סימן יפה לו' פניו ריקון
 סימן רע לו פניו צרובין ואירומים סימן יפה לו מת בערב
 שבת סימן יפה לו במוצאי שבת סימן רע לו מת בערב
 י"ה סימן רע לו במוצאי יום הכפורים סימן יפה לו מת
 בחולי מעים סימן יפה לו מפני שרובן של צדיקים מיתתן
 בחולי מעים אמר ליה אנא אתורה ומצוה קא בכינא
 איבעית אימא איפוך ואי בעית אימא רבי חיאי עשוק
 במצוה הוה ורבי סבר לא אפגריה:

צריבא למימר דקמיה דרבן גמליאל דכנור הוה דלכו נשיא:
 לך ולמשתלעך. פוסח הוה כדאמרין צעלמא לוי
 אחוי קידם ושלע: מאי קשיא ליה לר"ש צ"ר דאמר לריבא
 למימר אמאי לריבא הא קרא כתוב: ההוא ממלא מקום
 אבותיו הוה כלומר אין צלמיו חסוד ממנו אצל כאן הרי
 אחי חסם ממנו: ויתבי רבי חנינא אברא' מוך לבית המדרש
 שלא היה נכסף לר' אפס: וקאתא לוי לצלל. כלילא שרי לנאש
 זה בשעת מאי טעמא מואן דרבה לויכך כלילא חסם חסודה ונאש
 חסודה לא שלפא ותחויא דפרק צמה אפס וינאש: מיכף הוה
 כיוף ליה קודם שגלה מתיקומו אצל לר' חנינא לא כיוף. והא הוה
 רבי חיאי ולמנייה רבי לראש ישיבה: קברו של רבי ארנוג של
 רבי הוריד עליו דמעות: בע"ש סימן יפה שיכנס למנוחה מיד:
 במוצאי יום הכפורי' נתמלו טונותיו וסי' יפה לו: לא אפגריה
 לך אבעליה ממונות:

ה'רע"א

לִים
11

לו :

קד.

[illegible]

והיינו דמי הוו מנצי רבי הנינא ורבי חינא אמר ליה ר' ח' הנינא רבויי בהדי דרדי מנציא דאם ח' נשתכחה תורה מישראל מהדרנן לה מפלפולי אמר ל' ר' ח' הייא אנו כבדי ולא לשלכת תורה מישראל דואיתנא ביתנא ושדינא ומגדל' נשבי וציינא טביא בישראל ליתמי ואריכנא מגלתא ממשכי דטביי וסליקנא למתא דלית בה מקרי דרדקי ובתיכנא חמשה חומשי להמשה ינוקי ומתנינא שתא סדרי לשתא ינוקי לכל ח' וחר אמרי ליה אתנא סדרך לחברך * וזיינו דאמר ר' כה גדולים מעשה חייא אמר ליה ר' ב' ר' אפילי: מן א"ל אין אמר לו רבי ישעאל * ר' ב' ר' אפילי: מאבא אמר ליה ח' ולא תהא כזאת בישראל אמר ליה

חציט
פר
הפוט
ו

הנושא פרק שנים עשר כתובות

אדק הקדש אמרו ליה נח נפשיה אמ' להו אתון קאמרתון ואנא לא קאמינא בשעת פטירתו של רבי זקף י' אצבעותיו כלפי מעלה אמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך שיענתי בעש' אצבעותי בתורה ולא נהניתי אפי' באצבע קטנה יר"מ שירא שלום במנוחתי יצתה בת קול ואמרה יבא שלום ינוחו על משכבותם על משכבך מיבעי ליה מסייע לרבי חייה בר גמרא דאמר ר' חייא בר גמרא אמר רבי יוסי בן שאול בשעה שהצדיק נפטר מן העולם אומרים מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע צדיק בא ואמר יבואו צדיקים ויצאו לקראתו יבא בשלום ינוחו על משכבותם אמר רבי אלעזר בשעה שהצדיק נפטר מן העולם ג' כחות של מלאכי השרת יוצאת לקראתו אחת אומרת לו בא בשלום ואחת אומרת הולך נכחו ואחת אומרת לו יבא שלום ינוחו על משכבותם ובשעה שהרשע נאכד מן העולם ג' כחות של מלאכי חבלה יוצאת לקראתו אחת אומרת *איין שלום אמר ה' לרשעים *ואחת אומרת לו *למעצבה תשכבון * ואחת אומרת לו *רדה והשכבה את ערלים :

רע"ל במה וימנין לבית הכסא דמולי מעים הוה ליה : וחלץ תפילין ומנח לרו וקאצער לחלוץ ולהניח פתח ואמר הספר : אראלים ומצוקים מלאכים ולדיקים מזקי ארץ : ולא נהניתי צעולם הוה אפילו לפי טורח שיענתי באצבע קטנה שלי : יבאו צדיקים ויצאו לקראתו ויבא בשלום ואמר כך ינוחו לדיקים על משכבותם : הולך נכחו בדרך ישרה :

תוספות וזמנא תפילין ואע"ג שחלי מעים פטורים מן התפילין לפי שאין יכולין לזכור היטב אצל ר' היה מנחה עומד בקדושה יותר מדאי והוה יודע היטב לזכור מ"ר : ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה דאמרין במדרש עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לחוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לחוך גופו ומייתי האו עובדא דרבי :

מהרש"א הווא יומא בו' עד סופו הקדושה מה ענין שגורו במיתת רבי עזי על כך מ"ד נח נפשיה ידקר פו' ועוד שברי לבסוף אמרו נח נפשיה ומה ענין התפלה עליונים מבקשים ומה ענין שהיה הכלי נח נפשיה וענין אחוה צארון הקדוש ונשנה ארון בו' ולא תורה עומה ומה ענין שזקף י' אצבעות ולא אמר בן על כל גופו שאפי' באצבר קטן לא נהנה ולמה דקדק מלשון רבים דמשכבותם ולא דקדק בן אדלעיל מניה ינוחו שהוא צלשון רבים : הוה מצוה שיהא נכדא מן העליונים נשמה וזמן התחתונים צנוף ומה ויצאו לו צ' פעולות שכל העיון מתח הנשמה ומעשה המהגוף ולפי שהיה רבי ע"ה שלם בתכלית השלמות צטון התורה ובמעשה המלות כמ"ש צעלה קדושה צאחו יוס ואמרו צסוטה שמחת רבי צעלה ענוה ויראה והיה ראוי לפי תורתו ומעשיו לפיות חי וקיים לעולם שצ"כ נקרא רצונו הקדוש כמ"ש לעיל וע"כ גזר מ"ד נח נפשיה ידקר במרז בו"גם שהיה כל ימיו סובל וסורין בשביל הדור כמ"ש צפרק הפועלים כולחו שני דיוטרי דרבי לא אצטרף עלמ' למערא ולוה אמרו מ"ד נח נפשיה

הרי"ף י"ר שיהא שלום במנוחתי הכוונה היא שלשעמים הקדוש ברוך הוא נוטל הדיוק מפי הרעה שמתיר להא על הדור כדי שלא ימלא ברעה אשר תמלא אחס חו"ה מפי הרעה נאסף הדיוק ויש לשעמים שהצדיק נוטלי הקב"ה לפרע על הדור וסולק ומבטל הרעה שהיא עתידה להא על הדור מתוך מיתתו ולזה התפלל י"ר שיהא שלם במנוחתי ותהיה מיתתו כפרה

כיו' שהיה מגין על דורו ואמתיא אמרה בתפלה עליונים מצקשים כיו' ע"כ הכונה זו לפי שנשמתו מן העליונים ושם צעה"צ ודאי דחשיג שלמות העיון צוחר ותחתונים מבקשים את רבי להיות זוכה צמעשה צלמות הגוף צעה"צ כשיהיה חי וקיים לעולם צנוף ונשמה ולפי שראתה אורו מצטער צוחר וא"ל לו להשיג שלמות הגוף כמו שהיה הענין בתפילין וע"כ אמרה י"ר שיכנסו עליונים כיו' ולא הוו חשקי רצון בו' שקל' כווא שדיא הוה הרמו דכלי חרס שצירקו זו היא מיתתו כן היא גופו של אדם שצירקו ולערו זו היא מיתתו שאי אפשר לו להשיג שלמות הגופי צמעשה כענין התפילין ועי"ז אשתקו ונח נפשיה ואהדר קרעיה בו' דאל"כ היה כמגיד להם דנח נפשיה אצל אחר ליה צלשון חכמה אראלים כיו' ע"כ הפסוק יש צוטה כמדקדוק חרצ ולשון חכמים מרפא אורה הגורם כי בדרך זה דרשוהו לענין נדרים וקאמר אראלים כיו' דודאי שלמות העיון כח הנשמה לא הצטל לא צעה"צ ולא צעה"צ כמ"ש והוא דמיון התורה שהיה מונחת צארון הקדש אצל שלמות ארון הקדש שהוא דמיון גופו נלחו צו אראלים ונשנה ארון הקדש צעה"צ צקבר ואמר שצעת פטירתו זקף עשר אצבעות כיו' לפי שניתתו לא יחסר רק שלמות המעשה שהוא צנוף כי שלמות השכלי צכח הנשמה תתקן לעה"צ ע"כ הזכיר שלמות המעשה שהיה צו ביותו חי שיענתי צו' אצבעותי צמלות התורה כי היד היא עיקר כלי מעשה הגוף ולא נהניתי אפילו באצבע וע"כ אמר י"ר שיהא שלום במנוחתי לגוף צקבר וע"כ אמר יבא שלום ינוחו גו' דמלת ינוחו דקאמר לשון רבים ע"כ מנוחת הגוף צקבר ומנוחת הנשמה צעולם הוה שחשיג שם שלמות צוחר אצל על משכבותם צו' רבים לא יתכן לכלול הנשמה צו דלא שייך בה שכינה וע"כ אמר שכל הצדיקים שיוצאו לקראתו אמר שגם הם ינוחו בצופו על משכבות' צקבר אצל על שלמות הנשמה לא היה צריך לבקש צדיקים כי צודאי חשיג שם שלמות צוחר

ועוד יש לבין צו' כחות שוכר צמ"ה שם ג' כחות מלאכים הממונים כל כח מג' עולמות שם עולם העליון ועולם האמצעי ועולם התחתון הכח הא' אומרת יבא שלום היא כח מה"ש מעולם עליון אשר שם השלום צפמליא של מעלה ומשם תבא נפש הצדיק צרורה צרור החיים ואחת אומרת הולך נכחו היא כח עולם האמצעי שהצדיק הולך נכחו לצטל המול צעולם האמצעי אשר שם בא רוחו של אדם ואחת אומרת ינוחו על משכבותם היא כח של עולם התחתון שהגוף נקבר צו ואמר ברשעים צהיך צו צעשה שהרשע נאכד מן העולם אח' אומרת והיא כח שלמעלה אין שלום אחר ה' לרשעים ואחת אומרת למעצבה תשכבון היא כח עולם האמצעי ואחת אומרת רדה והשכבה את ערלים היא כח עולם התחתון :

הרי"ף י"ר שיהא שלום במנוחתי הכוונה היא שלשעמים הקדוש ברוך הוא נוטל הדיוק מפי הרעה שמתיר להא על הדור כדי שלא ימלא ברעה אשר תמלא אחס חו"ה מפי הרעה נאסף הדיוק ויש לשעמים שהצדיק נוטלי הקב"ה לפרע על הדור וסולק ומבטל הרעה שהיא עתידה להא על הדור מתוך מיתתו ולזה התפלל י"ר שיהא שלם במנוחתי ותהיה מיתתו כפרה

שני דיני גזירות פרק שלשה עשר כתובות קפר

ופנס מקומי : אינו נפטר מן העולם וה"ק ק"ו שיסמא את
עיניו כשהיה טעם בסופו וישב לדין : שאינו צריך לבלום שהוא
עשיר ואין לרדף להחניף : דשאל שאלתא דרגול לשאל מזני עירו
בהמות וכלים : מאי טעמא דשוהדא למא אסור לטלו לזכות
את הוכאי : אין אדם רואה חובה לעצמו אין דעתו מחקרנות
לד התובא לחייב את עצמו ואפי' מחבני לדין אחת : שהוא חד'
הנותן והמקבל נעשים לב אחד : (מ"ו מהר"א) ו"ל פי' חד מריף
ר"ל שטורח להפוך זכותיה ופ"ט שהוא לשון שמהה על שקבל
המתנה ולבסוף נעשה צדור' אחר צדור' וכו' :

תוספות היו נוטלים שכן הא דלא מריף הכא והכי עבדי הכי והכתיב
ושב לא תקח כדפרק עליה דקראא אומר ר"ח משום דלא
אסור אלא מעבלי דינין אבל הכא משל לצור ור"י מפרש דהכא לאו תחורות
שכר היו נוטלים אלא הכא כל שעה היו יושבין דיון ולא היו עוסקים בשום
מלאכה ולא היה להם בזה להתפרנס והיה מועיל על הצדור להתפרנס אבל
קראא באקראי בעלמא היה יושב ולא היה לו ליעול שכר והוא עומא מני
אחי שפיר הא דקאמר לקמן מלמדו הלכות שחטו והלכו קמיה וכו' עטלין
שכרו מתרומות הלשכה אפי' ששכר תלמוד חורה אסור כדאיתא דבר' און
בין המזור :

אפילו צריך גמור ולוקח שוחד והיינו ק"ו לרשעים
שכבר נעלו שחד בפעם ראשונה דפסעם ראשונה
כשנוטל אחי' צריך הוה שעדיין לא נעלו וק"ו לטעמים דפסעם שני
שנוטל שחד שכבר נעשה טעם מפעם ראשונה שנוטל : ורש"ס
פי' דהאי ק"ו לטעמים אינו מן הצדיותא אלא מתקניא חכמים
ולדיקים משמע שר"ל ק"ו לטעמים ולכן מתמה וכו' הם בני דינא
ותשני ה"ק ולא נידוד כח"ס : מ"ד מלך במשפט וגו' שאינו
צריך לבלום וכו' הכא משמע דלריות מתון קאמר משום שחד
מתמסק עליה האי דינא דשאל שאלתא ולטלו נמי צמילי דשחד
איירי ובסנהדרין צ"ק מיייתי הך דרשא גופה דרש נחמן דר כהן
דדיין שאינו צקי ולדין לשאלו הוראות ודינא דמסקי דהם דרש
רש נחמן דר כהן מ"ד מלך במשפט יעמיד ארץ ומסקי עליה דהם
הכי דני נשיאא אוקמי דינא דלא גמיר וכולה שמעתא דהתם
מייירי דדינא שאינו הגון מתמת שאינו צקי ואומר ר"ת דמהאי
קרא אינא למידק שאינו צריך לא מתון ולא לדברי חורב :

מהרש"א *שצ"ד בתים כולי וכנגדן בתי כנסיות כולי
ובספר ישעיה פרס"י תפ"א בתי כנסיות היו
צירושלים כמנין מלאכי ע"ס : צ"ט מנה בו' אפשר לומר בזה
המנין בכל שנה קאמר וכו' לג' דיני גזירות הדינו ג' בתי דינין
מכ"ג לכל אחת ל"ב מנה ויבא לכל דין מהם קמ"א חזוים בערך
ומיעור חכמים בו שהוא כדי סיפוק דכל שנה מסתמא אקאמר
דאם לא ספקו בזה כגון שחייקך השער מוספין בו וק"ל : *אלא
אפי' לזכות את הוכאי בו ק"ק דאימא דהתם איירי שנוטל
מאחד מהם דאחי' לאללוי דינא וכן נראה מפרס"י בחומש וו"ל
לא תקח שחד אפילו לשטוע דק כי השחד יעור משקבל שחד ממנו
א"א שלא יטה לבו אללו להפך בזכותו עכ"ל וכלקמן כיון דקבל
שוחדא מנייה איקרבא ליה דעתיה לגביה כו' ועיין דרא"ס אבל
שנוטל משניהם כמו קראא דלא אחי' לאללוי דינא אימא דשרי
וח"ק

כפרה על הדור להקיא הרעה מעליהם ויבא שלום עליהם : ואחת אומרת
ינחו על משכנותם : וקשה דינא על משכנך מבניא ליה וכן דקדקו למעלה
בגמרא בזה קול שילא ינחו על משכנך מבניא ליה לרדף לומר כי באסיפת
הלדיו החגורות כמה נשמות של לדיקים אחרים ובאים להקביל פניו של
לדיק וכו' כמ"ס בגמרא פנו והבינו כסא ליוקחיו מלך יהודה שגא וכן כל
נשמות של קרובי הלדיו בלות אליו בשעת פטירתו ועליהם אומרים מלאכי
השחר ינחו על משכנותם וינחא בזה אומרים לרשעים למעלה ישכנו
כדכתיב שאלו מתחת רגלי לקראת בואך כי בסביב חורו רעע מתעוררים
הדינים של גיהנם וכל הרשעים אומרים ווי ווינו למעלה ישכנו אבל במיתת
הלדיו כל נשמות הלדיקים ינחו על משכנותם :

פרק שני דיני גזירות

לא אמר רב יהודה אמר רב אבי גזורי גזירות שבירושלים
קב היו נוטלים שכרם צ"ט מנה מתרומות הלשכה
וכו' קרנא הוה שקל איסתרא מוכאי ואיסתרא מחייב
סמות ודאין להו דינא ורובי עביר הכי והוא כתיב *ושחד לא
כ תקח וכו' ואסיקא דהוה שכר בטלה דמוכח כי הא דרב
הנא כי הוה אתי דינא לקמיה אמר להו הבו לי גברא
דדלי לי בחריקאי ואיתן לבו דינא : אמר רבי אבהו בא
וראה כמה סמיות עיניהם של מקבלי שחד אדם חש
בעיניו נותן ממין לרופא ספק מתרפא ספק אינו מתרפא
דברי' והם נוטלים שוה פרוטה ומסמין עיניהם שנאמר *כי
טו השחד יעור עיני חכמים : ת"ר כי השחד יעור עיני
ס חכמים ק"ו לטעמים : ויסלף דברי צדיקים ק"ו לרשעים
מידי טעמים ורשעים בני דינא ינחא אלא ה"ק כי השחד
יעור עיני חכמים אפילו חכם גדול ולוקח שחד אינו
נפטר מן העולם בלא סמיות הלב : ויסלף דברי צדיקים
אפילו צדיק גמור ולוקח שחד אינו נפטר מן העולם בלא
סמיות הרעת : כי אתא רב דימי אמר דרש רב נחמן בר
כהן מ"ד *מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות
יהרסנה אם רומה דיין למלך שאינו צריך לבלום יעמיד
ארץ ואם רומה לכהן שחוזר על הגרנות יהרסנה אמר
רבה בר רב שילא האי דינא דשאלו שאלת' פסול למידן
דינא ולא אמרן אלא דלית ליה לאישולי אבל אית ליה
לאישולי לית לן בה : אמר רבא מ"ט דשוחדא כיון
דמשקל שחד מיניה אקרבא דעתיה לגביה והוי כגופיה
ואין אדם רואה חובה לעצמו מאי שחד שהוא חד אמר
רב פפא לא לידן איניש דינא למאן דרחים ליה ולא
למאן דסני ליה דרחים ליה לא חוי ליה חובה דסני ליה
לא חוי ליה זכות אמר אביי האי צורבא מרבנן דמרחמין
ליה בני מאתיה לאו משום דמעלי מפי אלא משום דלא
מוכח להו במילי דשמיא :

נוטלים שכרם ומתפרנסים הימנו לפי שלא היו עוסקים
במלאכה : איסתרא סלע : הבו לי גברא דדלי
מיה משקה שדתי : בחריקאי צמקומי : מריקאי אומר אני שהוא
לשון פנס כמו קריני חרוקות דשמיא חולין כלומר שאני מסתלק

שני דיני גזירות פרק שלשה עשר כתובות

והי' : כמה סמיות עיניה של בו' נטולין ש"פ ומסמין עיניה שנאמר בו' ויעור פתחים דקאמר יוצא לשנים דהיינו מחמא עיני השכל שלהם מצלי הצין ומסמא מתם עיני הפתחים : וק"ל לטפשים בו' עיין בחידושי הלכות : אפילו חכם גדול בו' בלא סמיות הלב בו' ויהיה יעור עיני חכמים עיני השכל ולב שלהם וכן פרש"י בחומש יעור פתחים אפי' חכם בחזרה ונטול סוף שחזק דעתו וישתכח תלמודו בו' עכ"ל מיהו : בשעתון הך ליטא דעירור הדעת על יוסף דברי דלוקים קאמר לה וכלא קאמר בלא סמיות הלב ונטעין כפול בקרא ועוד אמרתי קרוב לשעור ולייטב הכפל לפי שיש מי שזן על פי ראייתו שהוא עד הרואה ואין לרד לו סוס דיבור מפי העדים ויש מי שלא ראה הדבר אך שהוא דן על פי הדברים כי העדים וזה שאמר כי השחד יעור מתם את הדין ההוא כאלו לא ראה המעשה כך ומחייב את הוכחי ע"י השחד גם אם הוא דן ע"פ דבור העדים השחד יסלק דברי הלוקים שהן דברי העדים שמעידים לזך והוא תסלק דבריהם לחייב את הוכחי לפי עדות הלוקים דוק : מלך במשפט בו' עיין שפ"ק דמנהרין : מ"ט דרשודא כיון בו' ר"ל מ"ט דמקבל שחד אפי' לשעור דרך וקאמר דכיון דקבל ליה כו' איקרבא ליה דעתו ור"ל לו לשפוט לזך וקאמר א"כ אמאי קרי ליה שחד דלא יסול לאתן אלף זמין שמקבלו להענות משפט וקאמר דקרי הכא שחד אפילו במקבלו לשפוט לזך ע"כ דהוא פגועה וסבא חד וק"ל : אמר רב פפא לא לידון בו' למאן דרחים ליה כולי כחזו החוספות לאו בלחוב ושנא דליירי צוה ר"י ורצו בו' דלגבי דיון אפילו רצון מודו דפסול כדמסיק לקרא בו' עכ"ל לנאורה קשה לדבריהם דלמא קושטא דרב פפא טעמא דקרא קמפרש מ"ט לא לדון איניס למאן דרחים בו' דונוסא מתם דלעיל מיניה דקאמר רבא מ"ט דשומדא בו' דנעטמא דקרא קאמי לשפוט ויש לייטב דהל"ל מ"ט לא לדון בו' כדקאמר רבא מ"ט דשומדא בו' וק"ל : דלא מוכח דהו' בסמיות בו' ע"כ אל תוכח לך פן ישאלך הוכח לחכם ויאהבך ורצו בסמיות זמין מתא לאו חכמים הן : *מרישא ה"א כולי כולדו רחמי לי כיון דהואי ריינא אמינא מינייהו

סני לי בו' הך מלתא מתני' דפ"ד דלכות הוא החושב עלמנו מן הדין פורק ממנו איניס וגזל בו' ואפשר דסיוסא דמלתא אשמועינן כיון דהואי דמאן דמחייב ליה האידנא בו' אם מרחס כולדו רחמי בו' ולא יומא דלין דעתו שות דליכא דרחים ואיכא דסני דהו"ק : **הרי"ף** מיידי עפשים ורשעים בני דינא מינה' וחיוביה הוא דנשלח עיני חכמים הוא מזהר על הדיינים המקבלים את יעור עיני החכמים ההם אבל דברי דלוקים אינו מזהר בדיינים הלוקים כדי לדיק ק"ו לרשעי' אל דברי דלוקים הם דברי של העליל דיינים שהם דלוקים כי ע"י השומד יעור משפט ויסוף דברי דלוקים נעטמא והיא אפשר למרס האי דקאמר ק"ו לרשעים כפשיטא ויסוף דברי הוכחי דיינים שחיוביהו לפרוע מה שאינו חייב ק"ו אל החייב סימכו בו' דבר יותר קל שהוא שז' ואל תעש' אל מחזק דברי החלוצין שאמר מדי עפשים ורשעים בני דינא וינא' מוכח שבדיינים הוא מזהר ויזהרן לקושטא ויחא צא למר שם לאחר שילא דבר מפי הדיון הלדיק לזכות או לחייב השומד יסוף ויעור דברי ויחזר להפוך הדיון ומראה לו פנים עיור אפשר דכיון דלייבור השחד הוא אפי' לזכות את הוכחי יסוף גם את הדיון הלדיק וכו' שסדדין הוא רשע שחיובי את הוכחי מ"ד

לש
סס
ע"כ
סמיות
כך
מלך במשפט יעמיד ארץ וכל הוקשה לו שאם מזהר במלך שמעמיד מלכותו ע"פ הדין א"כ היל"ל וכלא משפט יתבטל מחייב חרומות ואם רוצה לדרוס הכתוב כך שחזק פסוקים מהדין יתבטל : ותרוצות הוא לשון הפרשה וסילוק א"כ כיון שהוא מזהר במלך היל"ל ומלך תרומות יתבטל או יאמר ותרוצות יתבטל לזה דרש שמדבר דיינין שהוא דומה למלך שאינו לזך וכו' ואם דומה לבין שהוא א"כ החזקת על תרומות יתבטל :
תנו רבנן *ושחד לא תקח אין צריך לומר שחד ממון אלא אפילו שחד דברים נמי אסור מדלא כתיב בצע לא תקח הוכי דמי שחד דברים כי רא דשמאלא הוה עבר במכרא אתא דהוא גברא יהיב ליה ידיה אל"מ מאי עבידתך אל"מ דינא אית לי אל"מ פסילנא לך לדינא אמימר הוה יתיב וקאמר דינא פרח דנפא ארישיה אתא דהוא גברא שקליה אל"מ מאי עבידתך וכו' מר עוקבא דהוה שדי רוקא קמיה אתא דהוא גברא כסיה אל"מ מאי עבידתך וכו' רבי ישמעאל ברבי יוסה הוה רגיל אריסיה דהוה מיייתי ליה כל מעלי שבחא כנתא דפירי יומא חד אייתי ליה בה' בשבתא אל"מ מאי שנא האידנא אל"מ דינא אית לי ואמינא אנב אדראי אייתי ליה למר לא קביל מיניה אל"מ פסילנא לך לדינא אותיב וזוה דרבנן וקא דינין ליה בהדי דקא אויל ואחי אמר אי בעי טעין הכי ואי בעי טעין הכי אמר תפח נפשם של מקבלי שחד ומה אני שלא שחתי ואם נטלתי שלי נטלתי כך מקבלי שחד עאכ"ז רבי ישמעאל בן אלעישע אייתי ליה דהוא גברא ראשית הגז אמר ליה מהיכא את אל"מ מדוך פלן ומהתם להכא לא הוה כהן למיחבא ליה אל"מ דינא אית לי וכו' כדלעיל :

במברא גמר : יהב ליה דינא לשמנו : כנתא דפיר' סל מירוח מפרסם של ר' ישמעאל : וזוה זוג : בהדי דאזיל ואיתי בכל אשר הולך וצא היה לצו לזכותו של אותו ארס וצאין לו פתחי זכויות ואמר צלבו הלוא יעטעון כך וכן ויוכח דנין : ראשית הגז צכל סהי שגזו אותן חייב ליתן לכהן אחד מעשים :
מהרש"א אפילו שחד דברים מרלא כתיב בצע לא תקח בו' ולעיל דרש מיניה טעמא דשומדא שהוא חד הדרשות שקילוב ויצאו שניהם וכנראה מדברי הקו' דלא קאמר הכן מלתא דמחייב ומדאוריית' אלף לאסמכתא דעלמא קאמר וכמ"ס בחידושי הלכות ע"ס : בה' בשבתא לפי שהיה מבקש דינא ובו בתי דינין יושבין לפי הקנה עזרא : ויש לדקדק בזה עובדא ובאריך עובדא דלקמן דקאמר אייתי ליה זוגא דרבנן אמאי לא קאמר תלתא רבנן דהוו תלתא ז"ד ושנים פרי הם ז"ד חזיק כדאמרין בסנהדרין ויש לייטב לכאורה דלא קאמר פסילנא לך לדינא לא בחידושי כחיד מומת' אלף בחלת' דהיינו אם עוד ז' דיינים אחרים לא החזירו לפסול את עצמן מלדון מעמהם ולכן לא קאמר אלף לחותיב זוגא דרבנן אבל הלשון לא משמע הכי מדלא קאמר אחיוב זוגא דרבנן בזהר ועי"ל דהך זוגא דרבנן מומחין נמי הוא ובזה נמי הוה כפי אלף דלעיל לידע אם יכוונו השנים לדעתו לזכותו

שני דיני גזירות פרק שרשה עשר כתובות קפה

ואשמעין דרואיה היתה אותה שנה להחצור ע"ש וק"ל : האי עשה והאי כו' פרש"י מלות הדיינים עשה ושפטתם לזק עכ"ל פירשו אינו מוזן דמאי משמע מושפטתם לזק לדון דיתמי זרישא אבל מקרא דבשר הכי וליף ליה זפ"ק דסנהדרין כקטן כגדול תשמעון סיה' חזיב עליך דין של פרטת כדון של מלה מנה למנ"ת דמקדימין דין יתום כו' שנאמר שפטו יתום גו' ינחא טפי שהוכיר כאן דנקא דינא דיתמי מיהו לדבריו לא הוה צריך למנקט דהוה קאים דינ' דיתמי קמיה דל"נ בלו צבת אחת דין יתום קוד' אי לאו דכבוד תורה עדיף :

רב ענן הוה רגיל אליהו דאתי גביה דהוה מתני ליה מא סדרא דאלירו כיון דעבד הכי איסתלק אותיב סס בתעניתא ובעי רחמי ואתא כי אתא הוה מיבעית ליה בעותיה ועביר כתובתא ואניהו ויתבי קמיה עד דאפק ליה סדר' והיינו דאמרי סדר אליהו רבה סדר אליהו זוטא: סדר אליהו רבה שלמד מוך לתיבה : סדר אליהו זוטא שלמד מן התיבה :

תוספ' ו' היינו דמאי סדר אליהו רבה וסדר אליהו זוטא אומר ר"י לפי שפסקו בלימודו לרב ענן חלקי לב' סדרים ופסקו ראשון למד ממנו יותר מן הד' ידות קרי לראשון סדר אליהו רבא ולבתרא קרי זוטא : מהרש"א אותיב בתעניתא כו' כי אתא הוה מבעית ליה בעותא כו' יראה העטם צוה לפי שנשל צתים שלא היה לו לקבל אפי' צדק דורון כיון שלכתלה דרך שוחר דצרים הבוא לו כמו ר"י צ"ו ור"י צ"ו א"שע דלעיל שאמר ומה אני שלא נטלתי כו' ואח"כ נשל צתים צמה שכלל לרב נתמן נידוינים מר להאי גברא דלאא כו' דמחוק לשון זה הבין רב נתמן דקריניה הוה ואסתתס טעניה דחזריה וקטא צמה דליתבי צתענית נחכר לו על אוכלו דהגיס קטנים בקבל אבל עדיין חטא דנצטע מצריה ואסתתס טעניה צתקומו עומד ולכן נעטם צמה זו דהוה מצעית ליה :

בשני רב יוסף הוה ריתחא א"ל רבנן לרב יוסף מב ליבעי מר רחמי אמר לרו השתא ומה אלישע דבי סס הוה רבנן מיפסרי מקמיה הוה פיישי תרי אלפין ומאתן רבנן בעיר ריתחא לא הוה בעי רחמי אנא אבעי רחמי וממאי דפיישי הכי דכתבי *ויאמר משרתו מה אתן זה לפני מאה איש מאי לפני מאה איש אילימא דכולהו לפני מאה איש בשני בצורת טוב' הוה אלא לאו דכל חד וחד קמיה מאה איש' כי הוה מפסרי רבנן מבי רב הוה פיישי אלפא ומאתן רבנן' מבי רב הוה הוה פיישי חמני מאה רבנן' רב הוה הוה דריש בתליסר אמראי כי הוה קיימי רבנן ממתיבתא דרב הוה נופצי גלימיהו הוה סליק אבקא וכסי ליה ליומא ואמרי במערבא קמו ליה ממתיבתא דרב דזנא כבלאה' כי מפסרי רבנן מבי רבה ורב יוסף הוה פיישי ארבע מאות רבנן וקרו לנפשייהו ח"ב מזו א יחמי

לזכותו או לא אבל בשלשה גס אם לא יכוונו לדעוהו אפשר דאחד מהם לא הסכים עם השנים והסכי' לדעוהו ודו"ק : תפח נפשם של מקבלי שוחד כו' ו"ל אפילו לשפט לזק ולזה אמר תפח נפשם דודאי א"ל לקבל שוחד לשפט לזק משום איקרוני דעתיה ומה אני שלא כולי :

הרי"ף רבי ישמעאל ס"י הוה רגיל ארסיה וכו' א"ל קבול מיניה יקשה לי קבול מיניה ולא יודייניה וכן קשה דרבי ישמעאל צ"ן אלישע ושמה לך לא קבל ממנו כי בזה נתן אל' לנו להוסיף לפניו וזבא דרבנן לדון הדין ולא שלחו אל ב"ד אחר פן תלא חקלא תחת ידו כמעשה דרב ענן לקמן' ועוד חשש שאם היה מקבל ממנו לא יהיה שותק מלגדר איזה דבר לומר אי בעי טעין' הכי אבל השתא לא דבר מאותה רק אמר בלבו אי בעי טעין' הכי' וידבר רב ענן בקבל הדורון לא הדיק זוג של ח"ח לדון את דינו כי חשש פן יוכר עליו איזה דבר של זכות ולכן שלחו לפני רב נתמן ואפי"כ לא ינא מדי חקלא :

מ רב ענן אייתי ליה ההוא גברא כנחא גילדני רבי גילי סס אמר מאי עבידתך א"ל דינא אית לי לא קביל מניה א"ל פסילנא לך לדינא א"ל דינא דמר לא בעינא קבולי לקביל מר דלא למנען מר מאקרובי בכורים דתניא *ואיש בא מבקל שלישה יובא לאיש האלהים להם בכורים ועשרים להם וכומל בצקלנו וכי אלישע אבל בכורים הוה אלא לומר לך כל המביא דורון לת"ח כאלו מקריב בכורים אמר ליה קבולי לא בעינא דאקביל השתא דאמרת לי טעמ' מקבלינן שדריה לקמיה דרב נתמן שלח ליה נדייניה מר להאי גברא דאנא ענן פסילנא ליה לדינא אמר מרשלח לי הכי ש"מ קריביה הוה הוה קאים דינא דיתמי קמיה אבר האי עשה והאי עשה עשה דכבוד תורה עדיף סלקיניה לדינא דיתמי ואחתיה לדייניה כיון דהוה בעל דיניה יקרא דקא עביר ליה איסתתס טעניה :

גילדני רבי גילי דגיס קעטס : וכי אלישע אוכל בכורים דהוה והלא כל הוה כהן שפיר מילעו צדרי הימים שנתיותם צביו על שטג גד דכתיב ויעני ושפט בצנן ומלינו צמסכת פסחים צבאו דצרים דשפט דהאי קרא צביו של אלישע : ש"מ קריביה הוה להכי פסיל ליה לדינא : האי עשה והאי עשה מלות הדיינים עשה ושפטתם לזק : עשה דכבוד תורה דינא דהאי גברא דהוה עשה דליכא כבוד תורה דרב ענן דהדין עדיף : **תוספות** ובי אלישע אוכל בכורים הוה און צריך לדחוק כפי' הקונטרס דהכי תירצו ובי אלישע אוכל בכורים היה והלא בשומרון הוה ואין בכורים נחלנין מוך לחומה כדמובן בריש אלו הן הלוקין ונפסק בהמה המוקשה והכי אגתא בהדיא כסדר אליהו זוטא דת"ח כפרה להם לישאל' בכל מקום מושבותיהם שנאמר חקריב מתנת בכורים ואומר ואיש צא מבקל שלישה וגו' ובי אלישע אוכל בכורים הוה והלא אין שם מקדש ולא מוצא ולא כהן גדל אלא אלישע ותלמידיו יושבין לפניו מתאן אמרו וכו' : **מהרש"א** וכי אלישע אוכל בכורים כו' עיין פרש"י ותוספות ולא ינחא להו כפשיטה שהיה הלחם מצבורים. דהיינו צתחלת קריי שטורים כפי' רש"י בספר מלכים דל"כ מאי אשמעינן קרא מיהו צפ"ק דמנהדרין מפרש לי' כפשיט'

מלכים ב' ד

מלכים ב' ד

שני דיני גזירות פרק שלשה עשר כתובות

יחמי כי הוו מפטרי רבנן מבי אביי ואמרי לה מבי רב פפא ואמרי לה מבי רב אשי הוו פיישי מאתן רבנן וקרו לנפשיוהו יתמי דיתמי :

הוה ריתחא כעס של מקום וזא רעב לעולם : רבי מפטרי תלמידיו ממנו לעמוד מבית המדרש : הוו פיישי גביה אוכלי שולחנו : תרי אלפי ומאתן דכתיב עשרים לחם ולחם צבורים הרי כ"א וכרתל הרי כ"צ וכל אחד לפני ק' איש הרי תרין אלפין ומאתן : בתליסר אמוראי השומעים מפיו ומשמיעים לרבים זה מכאן וזה מכאן ומלפנים ומלחמור ומתחלקים למקומי' הרבה שהיה העם רב : ובסי ליה ליומא מפיל את החמה והיה ניכר צאצ' ישראל :

מהרש"א לא הוה בעי רחמי אנא אבעי רחמי בו' ים לדרקך דזה דמנינו דימי חכמי התלמו' דצעו רחמי אכפלא צפ"ק דתענית ולא נשאו ק"ו זה צעלם ומלישע דלא צעי רחמי ואין סברא דנימיהם הוו פיישי טפי מתרי אלפין ומאתן וי"ל דרעב של כליה שזא לעולם גזורים תענית ואצטו רחמי וזהכי איורי הקד דפ"ק דתענית אצל הכא מיירי דרעב של צורות דהיינו דהגשמים מועטים והשער ציוקך ולא היה לצעי רחמי אלא משום דוחקא דתלמידים ועבדי ק"ו ומלישע דפיישי כ"כ תלמידים צ' אלפין ומאתן ולא אצעי רחמי משום דוחקיהו כ"ש צעני דרב יוסף דלא פיישי רק ד' מאות תלמידים דלא אצעי רחמי משום דוחקיהו וכן מוכח צפ"ק דסנהדרין דבימי אלישע לא הוה רק רעב של צורות ודו"ק : אלא דכל חד לפני מאה איש בו' והכי מוכח ליטנא דקרא ומה אתן זה גו' לשון יחיד דהל"ל ומה אתן אלו לפני גו' וק"ל : הוה סליק אבא וכו' וכו' כוונת דזה דאחר שקמו מתחבא דהיינו מלימודם מרצם רב הוה לא עסקו צמי שעה רק צמדות הטובות שנתעלו לצדיק דקייס כמ"ש בכל עת יהיו צדיק גו' וכי נפלי גלימיהו דהיינו גם אצב מדותיה' הטוב' מכסי' ליה ליומא דהיינו כח העבו"ס כמ"ש חמה לוקה סימן רע לעבו"ס שמונין לחמה וצדק זה אמרו והוי מתאצב צעפר רגליה' דהיינו לילך גם אחר אצב מדותיהם הטובות כמ"ש צמדות הרעות אצב של גזל ואצב לשון הרע כך צמדות טובות של הלזיק יש אצב גלימיהו וק"ל :

מג אמר שמואל שניי וסת תחלת חולי מעים • כתוב קי בספר בן סירא כל ימי עני רעים והא איבא ע"כ שבתות ימים טובים כדשמואל דאמר שמואל שניי וסת תחלת חולי מעים בן סירא אומר אף לילות' בשפל גנים גנו ובמרים הרים כרמו ממטר גנים לגנו' ומעפר כרמו לכרמים :

שניי וסת אפילו לעונה : במרום הרים כרמו שאין צידו ממון לקנות צמקום טוב וקונה דראש ההר וכל זצלי' שהוא מוליא לו נופל וז' לכרמים שחתיו : מד ת"ר לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפי' בעיר שרובה עבו"ס ואל ידור בחוצה לארץ ואפי' בעיר שרובה שס ישראל שכל הדר בא"י דומה כמי שיש לו אלוה וכל הדר

בח"ל דומה כמי שאין לו אלוה שנאמר * לתת לכם את ארץ כנען לדורות לכם לאלהים וכי כל שאינו דר בארץ אין לו אלוה אלא לומר לך כל הדר בח"ל כאלו עובר בור'ס וכן ברור הוא אומר * כי גרשוני היום מהסתחפ בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים וכי מי אמר ליה לדור לך עבוד אלהים אחרים אלא לומר לך כל הדר בחוץ לארץ כאלו עובר בו"ס :

דבי מי אמר לו לדור כן אלא מפני שהיה נרץ לצרות ללאת מארץ ישראל אל מלך מואב ואל ארמי : **מהרש"א** וכל שאינו דר בארץ ישראל אין לו אלוה אלא לומר בו' לכאורה דהא איכו נמי דומה בו' קאמר ומה תיקן דזה טפי שאמר דאלו עובד בו"ס ונראה לפרש דודאי הקב"ה הוא אלוה כל העולם אבל נקרא אלהי הארץ דהיינו ע"ש א"י כמ"ס הרמב"ן פרשת וילך ע"ש והוא על פי הדמיון שעמו ישראל הס צאצ' והסתא מ"ש כל הדר צא"י דומה כמי שיש לו אלוה ניחא ע"ש אלהי הארץ אבל מ"ש הדר צא"ל לא יתכן צו לומר שדומה כאלו אין לו אלוה כיון שנקרא ג"כ אלהי עולם ולכך מתחמה וכי כל שאינו דר צאצ' אין לו אלוה דהא ודאי נשבע שיהיה לנו לאלהים ואין דבר זה תלוי צאצ' וקאמר דודאי דומה כמי שאין לו אלוה קאמר דהיינו כאלו אינו מקבל את הקב"ה לאלוה אלא עובד בו"ס כשאר גויי הארצות עובדי בו"ס ומייחסי מדור דתלם מהסתחפ בנחלת ה' בלך עבוד גו' דהיינו שדרת אוחו עד שהוצרך לילך לחוץ לארץ לחקום עובדי בו"ס ודו"ק :

הר"י הדר צא"י דומה כמי שיש לו אלוה וכו' ונריך לדרקך מהו הלשון זה של דומה דבשולח הדר בח"ל שאע"פ שיש לו אלוה דומה בדמיון שאין לו אלוה אצל הדר בח"ל אין לומר בלשון הוה דומה אלא יש לו אלוה בלא דמיון ואפשר לומר שהדר בח"ל ואינו מקיים מצות הארץ כעון חרומות ומעשרות אע"פ שהוא נאמן באלהיו מ"מ כל רחיו יאמרו שאין לו אלוה לקבל עליו עול מלכות כי זה טעם מלות הנבזרים כמו שכתבנו במקומו והדר צא"י ועוד דרבו לקיים מצוותיו וחרומות ומעשרות כל רחיו יכירו שיש לו אלוה ועוד הדר בח"ל דומה כמי שאין לו אלוה כיון שהוא יושב תחת ממשלת השמים וכתבי' לתת לך את ארץ כנען להיות לך לאלהים והיוצב צא"י הוא תחת ממשלתו ויתבאר ואין לפרש אתו חלק צא"י אוחה הארץ אשר ה' אלהינו דורש וז"ל כי גרשוני מהסתחפ בנחלת ה' שהיא א"י לאמר לך עבוד אלהים אחרים שהם השמים ולא להיות תחת יד אלהים חיים ומלך עולם אצל הדר צא"י דומה לכל העולם שיש לו אלוה שמשגיח עליו בפרטות וע"כ יושב תחת ההנהגה והשגחתו יתבאר :

רבי יודא הוה קא משתמיט מיניה דרב יהודה רביה רבאע למיסק לאי' דאמר רב יהודה בל העולה מבבל לאי' עובר בעשה שנאמר * בבבל יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם נאום ה' וירא והוא בכלי שרת כתיב * ורב יהודה כתיב קרא אחרינא * השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השרה וגומר * ורבי יודא הוה שלא יעלו ישראל בחומה * ורב יהודה השבעתי אחרינא כתיב ורבי יודא הוה מיבעי ליה לברבי יוסי * חס' ב' בר חנינא דאמר רבי יוסי בר חנינא שלש שבועות הללו למה את' שלא יעלו ישראל בחומה ויא' שהשביע הקב"ה את

שני דיני גזירות פרק שלשה עשר כתובות קפו

קרונה ישועתי לזכר ג' וק"ל :

הר"ר הנהגה חבבול לא"י עובר בעשה וכו' אין לחמוח הלא דהדר כח' ל' דומה שאין לו אלה ואין לזכר הקב"ה ככלל וגור עליהם שמה דשמי החם כיון שילאו שלא מדעתם והגלו אותם לנבל וגור עליהם שמה יהיו אכל הדר כח' ל' שהוא כאילו עובר כו"ס מירי ביולא מא"י דדעתו וברלנו והתום' כחבבול לא"י דהאי קרא בגלות ראשון כחב' י"ל דבגלות שמי נמי קפיד קרא ומ"ו עדיין קשה דבגלות ראשון אילו רצה לפנות מבבל אל מקום אחר כח' ל' לא היו יכולין מרדכי' בגלות יונא' ומהו יהיו ואילו בגלות שמי חס רלו לפנות ממקום למקום כח' ל' מי קפיד קרא כיון שלא הזכיר ביחוד באיזה מקום חס רלו? מאי שאל ממקום למקום כח' ל' מילך מח' ל' לא"י וע"ק כיון דמסקי דר"י נמי דריש האי קרא דבגלות יונא' וכלי שרת ולא יליף אלף מקרא דהשנעתי אך אמר רב יהודה עובר בעשה היל"ל עובר על השנועה ולכן כ"ל דר"י עשה עיקר הלימוד מפקסו בגלות יונא' רק מי יוכיח דלא אמר ר' אלף על הנוגים בלכד בא הכוזב דהשנעתי אח"כ שמדבר בישראל לאורווי על פסוק בגלות יונא' שהוא כולל גם על ישראל וכיון שמהי קרא קא יליף י"ל דגם על גלות שמי ומשעתי אסור להעלות מכל הארצות לא"י עד שחפץ אהבת הקב"ה לגאול את ישראל :

א"ר אלעזר כל הדר בא"י שריו בלא עון שנאמר **כל** **אמר** **ל** **רבינא** **לרב** **אשי** **אנן** **בסובלי** **חללים** **מתנינן** **לה** **אמר** **רב** **ענן** **כל** **הקבור** **בא"י** **כאלו** **קבור** **תחת** **המוזבח** **כתיב** **הבא** ***מוזבח** **אדמה** **תעשה** **לי** **וכתיב** **החם** ***וכפר** **אדמתו** **עמו** **עולא** **הוה** **רגיל** **דהוה** **סליק** **לא"י** **נה** **נפשיה** **בח"ל** **אתו** **אמרו** **ליה** **לרבי** **אלעזר** **אמר** **אנת** **עולא** ***על** **אדמה** **טמאה** **תמות** **אמרו** **לו** **ארונו** **בא** **אמר** **לחם** **אינו** **דומה** **קולטתו** **מחיים** **לקולטתו** **אחרי** **מיתתו** **ההוא** **גברא** **דנפלה** **ליה** **יבמה** **בי** **חוואה** **אתא** **לקמייהו** **דדבי** **חנינא** **א"ל** **מרו** **למיחת** **ליבמה** **א"ל** **אחי** **נשא** **כוותית** **ואת** **ברוך** **המקום** **שרגו** **וירבה** **יירד** **אחרי** **אמר** **ר' יהודה** **רצה** **שמואל** **בשם** **שאסור** **לצאת** **מא"י** **לכבל** **כך** **אסור** **לצאת** **מבבל** **לשאר** **ארצות** **רבה** **ורב** **יוסף** **דאמרי** **תרווייהו** **אפי'** **מפומבדיתא** **לבי** **כובי** **ההוא** **דנפק** **מפומבדיתא** **לבי** **כובי** **שמתיה** **רב** **יוסף** **ההוא** **דנפק** **מפומבדיתא** **לאיסתוניה** **שכיב** **אמר** **אביי** **אי** **בעי** **האי** **צורבא** **מרבנן** **הוה** **חיי** **רבה** **ורב** **יוסף** **דאמרי** **תרווייהו** **כשרין** **שבבבל** **ארץ** **ישראל** **קולטתן** **כשרין** **שבשאר** **ארצות** **בבל** **קולטתן** **למאי** **אילימ'** **ליוחסין** **והאמר** **מר** **כל** **הארצות** **עיסה** **לארץ** **ישראל** **וא"י** **עיסה** **לבלל** **אלא** **לענין** **קבורה** :

ובל יאמר שכן השוכן חליתו לומר לא יתעסם לומר צ"ל לי כי כלם נשואי עון : אתה על אדמה טמאה תמות מקרא הוא דנצוצא עמוס : ארונו בא לקצרו בדרך ישראל : כך אסור לצאת מבבל לבי שיש עס יסיונות המרצלות חורה חמדי : דנפק מפומבדיתא לבי כובי לגור שם : ארץ ישראל קולטתן וכדלפרש : אילימא ליוחסין שנושאים נשים מארץ ישראל והא דכל מיחסי עמי דאמר מר דפרק עשרה יוחסין כל הארצות הרי הן אכל דכל כעיסה המעורבת שאין ניכר בה מה דמוכה כך כל המשפחות ספק : אלא לענין קבורה של דכל מוליכי ארונותיהם לקבר בדרך ישראל ושל שאר ארצות הרמוקים מארץ ישראל וקרונות :

ב

את ישראל שלא ימדרו בעובדי כו"ס * ואחד שהשביע הקב"ה את העכו"ם שלא ישתעבדו בהן בישראל ויחזר מראי * ורב יהודה אמר * אם תעירו ואם תעוררו כתיב ודבי זירא מיבעי ליה לכדדבי לוי דאמ' * שבועות הללו למה תלמא הני דאמרן * ואיך שלא יגלו את הקץ ושלא ירחקו את הקץ ושלא יגלו הסוד לעכו"ם * כצבאות או באילות השרה או א"א אמ' להם הקב"ה לישראל אם אתם מקיימים את השבועה מוטב ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות או באילות השרה :

דבעא **רבי** **זירא** **למיסק** **ורב** **יהוד' מוח'** **זירו** **להכי** **הוה** **מיסחמטי** **מנייה** : **בבלי** **שרת** **כתיב** **קרא** **לדעיל** **מנייה** **כתיב** **כי** **כה** **אמר** **ה'** **אל** **העמודים** **ואל** **הים** **וגו'** : **שלא** **יעלו** **בחומה** **יחד** **זיד** **חוקה** : **אם** **תעירו** **ואם** **תעוררו** **ז'** **שבועות** **כלל** **אחז'** **שלא** **יגלו** **את** **הקץ** **נצחיים** **שניניהם** : **שלא** **ירחקו** **את** **הקץ** **בעונם** **לישנא** **אחרייהו** **שלא** **ידחקו** **גרסינן** **לשון** **דוחק** **שלא** **ירבו** **דחמנונים** **על** **כך** **יותר** **מדאי** : **ושלא** **יגלו** **את** **הסוד** **אחרייהו** **סוד** **הענינו** **לה** **סוד** **טעמי** **החזרה** : **מתיר** **את** **בשרכם** **לשון** **הפקר** :

תוספות בגלות יונא' ומהו יהיו חף על גב דהאי קרא בגלות ראשון כתיב י"ל דבגלות שמי נמי קפיד קרא : שלא יגלו סוד הענינו כדלמורין כי הוה חממחם וינחמם והוא סוד הענינו פירש ר"ח ז"ל שלא יגלו לעכו"ם :

מהרש"א **עובר** **בעשה** **שנאמר** **בבבל** **יובאו** **ושמה** **יהיו** **גו'** **ודאי** **למאי** **דמוקי** **ליה** **בכלי** **שרת** **ע"כ** **אינו** **לשון** **זווי** **ללאו** **זידים** **הוו** **אלא** **ירמיה** **מתנבא** **שכן** **ויהי** **אכל** **השח' דמשמע** **ליה** **דקאי** **אזני** **הגלות** **ליכא** **לפרשי** **שמנצנא** **שכן** **יהיה** **דל"כ** **אין** **הנצוצה** **אמת** **דאח' חזקין** **דקמה** **וכמה** **דסליקו** **מבבל** **לא"י** **אלא** **שהוא** **לשון** **זווי** **והא** **דנקד** **לפניהו** **עורבדים** **בעשה** **ודו"ק** : **בחומה** **כו'** **ר"ל** **ודאי** **דרשות** **לכל** **אחד** **מישראל** **לעלות** **לא"י** **אלא** **שלא** **יעלו** **זיחד** **זיד** **חוקה** **ולצנות** **לחם** **חומת** **ירושלים** **ונחמיה** **שאתר** **ונצנה** **חומת** **השיר** **ולא** **נחיה** **גו'** **דרשות** **המלך** **היה** **כמ"ש** **שם** **ואף** **דברי** **המלך** **אמר** **אמר** **לי** **גו'** **וטוביה** **שאל** **לנחמיה** **על** **בנין** **החומה** **העל** **המלך** **אחם** **מגדדים** **לא** **היו** **יודעים** **שדרשות** **המלך** **היה** **ומיהו** **בשמעתין** **ל"ל** **דלחת** **שלא** **ימדרו** **לאו** **היינו** **בנין** **החומה** **אלא** **דגברים** **אחרים** **כשהם** **בגלות** : **השבעתי** **אחרינא** **כתיב** **הא** **ודאי** **ידע** **דכתיב** **עוד** **השנעתי** **שלישי** **אכל** **אחריני** **כתיב** **ממש** **בשלאן** **אחר** **דשלישי** : **לא** **כתיב** **זיה** **בצבאות** **או** **באילות** **השד'** **נשינו** **הכו'** **קרא** **דמוקי** **ליה** **בעכו"ם** **שלא** **ישתעבדו** **כו'** **דאינו** **מדמה** **אותם** **לחיות** **טהורות** **הללו** **שכבר** **דימה** **אותן** **לטהמה** **חזיר** **מיער** **ועוד** **יש** **עס** **בספר** **שיר** **השירים** **פסוק** **רביעי** **השנעתי** **גו' ולא** **חזיז** **ליה** **הכא** **דלא** **כתיב** **אם** **תעירו** **ואם** **תעוררו** **לרמוז** **על** **כלל** **השבועה** **גו'** **מג'** **הפסוקים** **גם** **לא** **כתיב** **זיה** **בצבאות** **או** **באילות** **השרה** **דהאי** **שבועה** **אעכו"ם** **ודאי** **קאי** **כדמוכח** **קרא** **ודו"ק** : **שלא** **ירחקו** **את** **הקץ** **כו'** **עיין** **פרש"י** **ועוד** **יש** **לפר'** **שלא** **יהיה** **שניניהם** **הקץ** **רחק** **דח"ל** **כללו** **מחייאשין** **מן** **הגאולה** **אלא** **יהיה** **שניניהם** **זמן** **הגאולה** **קרובה** **כמ"ש** **כי**

ס"ר
ס"ב

שני דיני גירות פרק שלשה עשר כתובות

לכנל קוצרים צבול שיש שם זכות תורה : מרש"א שנאמר וכל יאמר שכן גו' עיין פרש"י הכא ולפי פרש"י צבול ושניה נראה דה"פ דקרא וכל

יאמרו העבדים שני בשרי דישאל תלמי צבולים כדאמרין אוי לרשע אוי לשכנו דאיונו כן דישאל סהם העם היושב עליה נשוא עון הס והרעה שהצב לשכניה בעון עולמם הוא גבי"ל קרוב לזה דתלמי קאי על ישראל וכל יאמר שני בשרי דישאל שני"כ ישראל משתוקקים צא"י שחלתי וא"י ארץ הרים היא ואוירה עוב לחולים כדאמרין צפ"ה הנושא גבי רבי כיון דתלם אמשוהו לאפורי דמדליא עפי וצבסס אוירא דאיונו כן אלל שאני תמדיא צא"י משום דהעם היושב וגו' דהיינו שריו צבול עון ולמאי דקאמר און צבולל חללים כו"ה"פ דקרא וכל יאמר שכן רע השמח לאדיי שחלתי כמ"ש דרוד ה' יסעדנו וגו' כל משכבו השבת בחליו לוויי יאמרו רע לי מתי ימות וגומר אבל תלמידי כדי למרע עוני ביסורין ח"ס היושב בה בחליו נשוא עון דהיסורין ממרקין וק"ל : תחת המובזה ב' הוא מנזאר כמ"ס האדם ממקום כפרתו נברא שנאמר ויילך ה'אלהים את האדם עפר מן האדמה ממקום שנאמר צו משה אדמה העשה לי הלואי תהא לו כפרה ולמעלה האדם אמר שהוא כאלו קצור שם כי כמו שרמו וגשמתו שז צהרה למקום אשר חולב ממנו כן עפר גוש שז למקום טהרה למקום מוצח אשר משם חולב עפרו של אדם וע"ז אמר לקדשת ארץ ישראל וטהרתה וכפר אדמתו עמו שהקצר באלוה מקום שהיה צא"י כאלו קצור צבולל הכפרה מקום המוצח אשר משם ניטל גופו ועל פי כונה זו נשמך מאמר אנת עולא על אדמה עמלה תמות כו' שא"י כולה טהרה וצב"מ שנקצר שם כאלו נקצר צבולל מוצח וכל קללה אמר עמוס האי קרא על אמהים כהן בית אל ודקאמ' אינו דומה קלטתו ממתיים כו' מהאי קרא משמע ליה הכי דתלה הדבר במיתה על אדמה עמלה תמות א"ל אחיו נשא כותית ב' קראה כותית ע"פ מ"ס לעיל כל הדר צב"ל כאלו עוצר כו' והיינו כותית ואמר צורך המק' שהרגו דהיינו שמת צבולל ומנו צלי ורע וק"ל : כך אמר לצאת מבבל לשאר ארצות ב' פרש"י שיש שם יציאת המרצול' תורה ב' וכו' א"פ לקמן גבי לענין קצורה כו' דשאר ארצות כולן קוצרין צבולל לפי שיש שם זכות תורה עכ"ל : אבל לפי הסוגיא נראה דמס' דא"י קוד' לצבולל מה"ע נמי צבולל קודם לשאר ארצות וע"פ מ"ס צפ"ה אחד דיני ממונות אדם הראשון גופו מצבולל וראשו מ"א' ואבריו משאר ארצות וכמו שא"י קודם דראשו שהוא עיקר הגוף ממנו כך אח"כ צבולל קודם שגופו נברא ממנו ודו"ק וע"פ פרש"י ותייבש מה שיש לדקדק בענין אברהם שנקצר כחיצ סוף פרשת נח צבאברהם ושרה וילאו אחס ללכת ארצה כנען ומה היה אח"כ הדבור אליו ויאמר ה' לך לך מארצך וממולדתך אל הארץ אשר אראך דהיינו א"י שהרי כבר היה דעתו ללך לילך אל ארץ אחרת גם קס דבור דבור לך וגו' למה היה דעתו ללך לא"י וי"ל לפי שם אז היה לצבולל מעלות בחכמה ובשאר דברים לצבולל שאר ארצות ולזה אמר צבאברהם שהכיר צוראיו צאור כשדים שהוא צבולל וגמורו השליכי שם לכבשן ורבים החכמו שם ע"י וע"כ אמ' קשהלך תחת מאור פגדים וקלנו אברהם ושרה עמו לא היה דעת

אברהם ושרה ללך לשאר ארצות מצבולל ישרהי היא מקום חכמה ביותר משאר ארצות כדאמר הכא שמואל ללך מצבולל לשאר ארצות אבל היה דעתו ללך מצבולל לא"י שהוא ודאי יותר מקום עול לחכמה ולחכמה גס מוצח ולזה קאמר וילאו אחס אברהם ושרה עון דעת זה ללכת לארץ כנען אך כשצולל למרן עכב שם תרם וכל ציוו ונתעבד אברהם משום כבוד אב עד שצא לו מאמר הס' לך לך מארצך וגו' שהוא ארץ ארס ושם נתעבד אלל אצוי לקיים כבוד אב גס וממולדתך שהוא צבולל נכראה מכחוצים שם ארץ מולדתך גס כי שם מקום שעמד על חכמתו מ"מ לך לך משניהם לארץ ישראל שיש לה כמה מעלות עונות ביותר ודו"ק :

הר"ף כל הדר צא"י שריו צבול עון שנאמר וכל יאמר שכן חלתי וכו"ל לנקס לז אסמכתא שמדבר הכתוב הזה בדר צא"י : ונראה דלעיל מיניה כתיב מה ילון וגו' עיניך הראיה ירושלים וסוף לזה כתיב וכל יאמר שכן חלתי ומיהו קסא דא"י ניימא דוקא : הדר בירושלים וילון הוא נשוא עון ומי"ל בכללות א"י : ושםא כיון שכל א"י יתנה ע"י יסורין מכאן אמר וכל יאמר שכן חלתי מהיסורין כי העם היושב בה נשוא עון משמע לכל מקום א"י שניתן ע"י יסורין לא יאמר חלתי כי העם היושב בה נשוא עון וגם כתיב לעיל מיניה מקום הרים יאורים על חממים ותלמידיהם שאין חורה בחורח א"י הרי שכל כל כללות א"י וע"ז אמר העם היושב בה נשוא עון : כתיב הכא מוצח אדמה חמשה וכו' תימא דילמא מיירי על הדר צא"י אמר שהחכפר לו כמו שמכפר החנוכה : ושםא מדכתיב אדמתה דדרשין עד מותו שהל"ק מתחלפת בע"ן : באתיות אח"כ וכן דרשו במקום אחר עובד אדמתו : ונאמרי אמי כן שמתחלה הל"ק בע"ן ודרשו אדמתו שיעבוד אלהים עד מותו ויש כאלו מיתה וקבורה לקבור כדאמרנו שהוא א"י והרי הוא כקבור תחת מוצח אדמה שמתחכפרים לו כל תעליותיו א"ל לבני אלעזר אחר אנת עולא על אדמה עמלה תמות וי"ל כי מה זו תמימה שהרי כמה לדיקים גדולים וטובים מתו בח"ל : ועוד נבאר כוונת רש"י ו"ל שבורה לנו מקום המקרא של על אדמה עמלה תמות שהוא צבולל עמוס דו"ל קרי כי רב הוא : ונלע"ד שהתורה לרבי אלעזר הוא כי ידוע הוא שהמחשבה טובה הקב"ה חלפה למעשה ומביא למעשה שיעשה אותה בפועל וכן היה ראוי לעולא שחשב מחשבה טובה לעלות לא"י שחלל מחשבתו לפועל ויבא לא"י ולכן אמר אנת עולא המשתכל לעלות לא"י לא נגמרה מחשבתך הטוב : ללכת לפועל ולפי כשנאמר ר"א כך כבר מה עולא ולא היה לו לומר אנת עולא על אדמה עמלה תמות שהוא צבולל עמוס דו"ל על אדמה עמלה תמות ורפס לשון המקרא שהוא צבולל עמוס דו"ל לשון עתיד :

אמר רבי יהודה כל הדר בבבל כאלו דר בא"י שנאמר
"היו ציון המלטי וישבת בת בבל" אמר אביי
נקטין בבל לא הויתא בחללי דרמיית תרנומא אהוצל
רבינא קורי ליה קרנא קרנא וישובתא : אמר רבי אלעזר ד
מתים שבחוץ לארץ אינם חיים שנא *ונתתי צבי בארץ
חיים ארץ שצביוני בה מתייה חיים שאין צביוני בה אין
מתייה חיים : מתיב רבי אבא בר ממל *היו מתוך ישיעיה
נכלתי יקובון מאי לאו היו מתוך מתים שבא"י
נכלתי יקובון מתים שבח"ל ומאי ונתתי צבי בארץ
חיים אנכוכד נאצר הוא דכתיב דאמר רחמנא מייתניא
עליהו מלכא דקליל כי טביא א"ל ר' מקרא אחר אני
דרש *נותן נשמה לעם עליה ורוח לרוחבים בה ואלא
דאכתיב נכלתי יקובון דהוא בנפלים הוא דכתיב ורבי
אבא בר ממל הוא נותן נשמה לעם עליה מאי עכיד ליה
מיבעי

מז
ס
וכי'
ד
ותקרא
נ
ישיעיה
ס
ס

מיבעי לברדבי אבדו דאמר ר' אבדו אפי' שפחה כנענית
שבא"י מובטח לה שהיא בת העולם הבא כתיב הכא
לעם עליה וכתיב ההפ' *שבולכם פה עם החמור עם
הרומה לחמור ורוח להולכים בה א"ר ירמיה א"ר אבא
א"ר יוחנן כל המהלך ר' אמות בא"י מובטח לו שדוא
בן העולם הבא * ור' א' צדיקים שבח"ל אינם חיים א"ר
אלעאי ע"י גלגול מתקופה לה רבי אבא סלא רבא גלגול
צדיק"י צער הוא אמר אביי מהילות נעשות להם בקרקע
וקרו ליה לימות המשיח * לעם עליה על ארץ ישראל : והוא
בנפלים כתיב ולעולם ישאל יאנים חיים בתמיה:
על ידי גלגול מתגלגלים השמות עד ארץ ישראל ומיחסם
במחילות נעשות להם בקרקע ועומדים על גרליהם וסוללים
במחילות עד ארץ ישראל וסם מנצנצין ויולאין :
מהרש"א כאלו דר בא"י שנאמ' בו' הכא משום להן ותולה
בזל צא"י ומרד דשמעא רב יודא ואיהו גופיה אמר
לעול כל הגולה מנצל לא"י עובר צעש"י י"ל לאו משום דבזל
עדיף אלא דכך כזה הקצ"ה של הגולה סם לא יעלה עד יום
פקודה מיהו מי שהוא צא"י ודאי דלא ילך לבזל אלא דהנא משום
לה לגבי שאר ארצות דהאזני מיייתי ליה הכא דוק : קרנא
דשיובתא כ' צערון פי' קרן ויוק שסם ניולאין מתבזל ע"כ
וכפרש"י דקרו ליה הכי לימות המשיח דהשפא הא קרו ליה הולל
דבנימין וק"ל ארץ צעבינוי בה בו' צנבוזה על לור כתיב הא
קרא ביחזקאל לפי שנאמר דה על לור והושנחך את יורדי צור
אל עם עולם גומר אמר משא"כ צרף צעבינוי דה ויעלו מחיה
מזור וימיו ולמאי דמוקד ונחתי צא"י כו' דקליל כי ציף הא
ארץ חיים קאי ע"כ אלו ודלאמרי' צפר' צא"י לא צא"ר ארצות החיים
זה מקום שוקים ודוק : יחיו מתוך מתים שבא"י נבלתי
בו' לפי שכבר אמר צרעשים מתים צל חיו גו' אמר צלדיקים יחיו
מתוך שבא"י ונבלתי שבח"ל יקומו וצלבאן גנאי קרא מתים שבח"ל
צלבאן נבילה לגבי א"י ותלה הכינוי מתוך צא"י בצנבוזה א"י יחיו
אבל צח"ל תלה הכינוי צמה שאמר נבלתי שאין זכות ח"ל גרמה
אך זכות עולמו ולמאי דמוקד לה בנפלים הוא דכתי' קרי להו נביל'
לפי שנולד מת. ושא"ל מקרא אחר אני דורש נוחן נשמה לעם עליה
גומר הא קרא לענין תחלת צריאה הוא דכתיב כה אמר ה' צורא
שמים ונושיהם רוקע הארץ וצלאאיה נוחן נשמה גו' ודרים ליה
לענין חסיית המזחם דלא הוה ליה למחבז לעם עליה דעדיין
צתחלת הצריאה לא מקרי עם אבל לענין התחיה קאמר דאמר
שהיו לעם ומחו הקצ"ה נוחן נשמה וכן למאי דדרים ליה דאמילו
שפחה שבא"י עיקר הדרשה מלעם גם יס דלקדק מהיכן משמע
ליה דצא"י מתקני ארץ וצלאאיה ואימא בכל העולם ואפשר שגם
זה דרים מלעם צל יחיד דמשמע דאמרי צא"י אשר שם עם ה' :
אפי' שפחה שבא"י כו' שפחה שהוזכר בכל התלמוד שנעבדה
לעם עבדות דודאי העכו"ם שבא"י אין להם חלק לעה"כ אבל
השפחה גם שהיא תחת צנבוזה שהעבד שמה ועבד יס לו זכות מילה
משא"כ השפחה וח"ל אפשר שלא תחבה למחילות בקצת הכינות
שלך אבל צא"י מובטח לה שהיא בת עה"כ דכתיב הכא כו' ואלע"ה

דהאי קרא עם החמור צעזד הוא דכתיב וליף מנייה אפי' שפחה
ועם מלשון עם כמו לעם עליה דעס כולל נמי שפחה ודוק *
הר"י חסיד ר' אבא יחיו מתוך וכו' וקשה כיון דר' א' דאמר מתים
שבח"ל אינם חיים לא ר' א' שאינם חיים כלל אלא שאינם חיים
בח"ל רק ע"י גלגול מחילות הולכים עד א"י ושם מנצנצין ויולאין כדמסיק
לקמן א"כ מאי מוחיב ליה רבי אבא דהא כתיב הבא נבנתי יקומו דגם ר' א'
יאמר בדמקום מיהאם בח"ל יקומו לבד להכניס בגלגול מחילות ומיחס
סם וע"כ לרבי אבא דמוקד קרא ונחתי צא"י שמוקד על מזכר נאמר מ"מ
מדכתיב הבא נבנתי יקומו דנודא על א"י הוא חומר שמחיים חיים מכלל
דבא"ל אין מתים חיים ואם כן מאי מוחיב ליה לרבי אלעזר : וע"כ דלרבי
אלעזר דמוקד נבנתי יקומו על הנפלים שבא"י למח. הוצרך לכיבא מקרא
אחר דכתיב נוחן נשמה לעם עליה ויחיו לנו במקרא שהביא ונחתי צא"י
חיים ומאי דכתיב צלדי' יקומו נבנתי יקומו דר' א' ונראה דר' א' אמר
מתים שבח"ל אינם חיים אלו ומדר פל' הלקדים שבמיתתם קרויים חיים
אלא על הרשעים קאמר ח"ן שצנבויה דה דכתיב ח"ן אשר ה' אלהיך
דורש אוהה חמוד מתים חיים אפי' שהיו רשעים לפי שהם הושב בה
נשוא עון כדאמרינן לעיל ולקביי אפי' רשעים שנקראים מתים הם חיים
אבל בח"ל אין הרשעים שמתו בה חיים ומיחיה הלקדים שמתו בודאי שהם
חיים : מתים רבי אבא יחיו מתוך אלו שבא"י נבנתי יקומו אלו מתים שבח"ל
והא ודאי מיירי ברשעים שבח"ל שהם נקראים נבנתי כי הלקדים בין
שבח"ל ובין שבא"י אינם נקראים נבנתי ועלייהו כתיב הקיפו ורגנו סובכי
עפר שהלקדים כישנים ויקומו לעתיד לבא * ומ"מ ומאי דכתיב ונחתי
צא"י הוא על נכוד נאמר הכונה הא שמתו לח"ל במדרש דבה"פ ויאל"ו
אמרתי אלהי' מחיי חלקי צרף החיים והלא אין ח"ן
החיים אלא לור וחברותיה חיון שנבעה חיון ואלא אלא ארץ שמחיה חיים
תחילה לימות המשיח למדנו כאלו שור נקראת ארץ חיים מאד דחיון שבעה
חיון ונאמרו ופסוק זה ונחתי צא"י חיים הוא צנבוזה לור כדכתיב
כה אמר ה' אלהים ללור וגומר והורדתי את יורדי צור נחתי צא"י צרף
חיים ואם נחתי צא"י הוא על נכוד נאמ' קל ככני סיבא על לור שפיר קאמר
בארץ חיים על לור מ"מ חיון ואלא ח"ל דרשין ארץ שמחיה חיים
כי אין זה ענין לנכוד נאמר הבא על לור לכנשה אלא חי דרשין ונחתי צא"י
בארץ ארץ צעבינוי דה כדדרים ר' אלעזר דרש דרש צרף חיים חיים חיה
חיים וק"ל והורדתי את יורדי צור אל עם עולם כלומר שרדו לגיהנם
שנקרא צור שאין להיות סם עד עולם כי אינם חיים רק ונחתי צא"י צרף
חיים בארץ צעבינוי דה מחיה חיים ולכן מוחיב ר' ירמיה דילמא ונחתי צא"י
הוא על נכוד נאמר סיבא על לור שהיא ארץ חיים דרשין צנבוזה חיון ואלא
וגל דרשין כדרי אלעזר אלא ונבלתי יקומו הוא על הרשעים שבח"ל
לבד הוכרח ר' אלעזר לכיבא מקרא אחר של נוחן נשמה לעם עליה הרי
שבח"ל אינו נוחן נשמה רוח חיים ומאי דכתיב נבנתי יקומו הוא על
הנפלים של א"י שמתו ואינם יושנים הם עבדיהם לקום בתחיה והשפא
דאייית קרא דנוחן נשמה לעם עליה דמוכח על כרחיך דבא"ל אינו נוחן
נשמה חיים למדרש נבנתי יקומו נפלים ולא בח"ל אלא חי אלו הא קרא
דנוחן נשמה אלא לר"ה הכרה לומר דמתי ח"ל אינם חיים דהא קרא דסמך
עליה שהוא ונחתי צא"י נבנתי חיים יס דלחיותו דילמא ונכוד נאמר הוא
ומאי דכתיב נבנתי יקומו הוא על מחי ח"ל דלמנוי ליה לדרש דנפלים
של א"י דווקא נבנתי יקומו נפלים של א"י ורבי אבא דמוקד נוחן נשמה
לרבות השפחות שבא"י א"כ אין מפסוק זה מיעוט לבני ח"ל וחומר לדרשו
דנבנתי יקומו הוא על מחי ח"ל ועכשיו שרששו שרבי אלעזר לא דרשו
למשעתי ח"ל אלא מפסוק של נוחן נשמה השפא מקשה וכי לרבי אלעזר אין
צדיקים שבח"ל חיים דצנבוזה אי יליף מוחיב צא"י צרף חיים היינו חומר
שמה שאמר ח"ן צעבינוי ח"ן חיים חיים למשעתי ח"ל שאין צעבינוי בה
שמדבר על הרשעים שבח"ל שנין שאינם עושים רעוה של הקצ"ה ואם
צעבינוי של הקצ"ה צרף היהו אין מחיה חיים אבל לעולם הלקדים שבח"ל
שהם עושים רעוה של מקום הם חיים כי אם ח"ן הקצ"ה ח"ן ח"ן
בארץ הרי הוא ח"ן צלדיקים ויכלה ה' המה אבל השפא דרשין מוחיב
נשמה לעם עליה ורוח וסוללים דבא"י דמשמע דהם שאין יושנים

שני דיני גזירות פרק שרשה עשר כתובות

עליה ולא הולכים אינו נוחן נשמת רוח חיים קשה וכי הדיוקים שבה' חיים חיים ומשני על ידי גלגול מחלות :

בח *ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורה' אמר קרנא דברים בנו יודע היה יעקב אבינו שצדיק גמור היה ואם מתים שבה' חיים למה המרית את בנו שלא קבל עליו צער מחילות כיוצא ברבר אתה אומר *וישב יוסף את בני ישראל וגו' א"ר חנינא דברים בנו יודע היה יוסף בעצמו שצדיק גמור היה ואם מתים שבה' חיים למה המרית את אחיו ארבע מאות פרסה שלא קבל עליו צער מחילות' שלחו ליה אחווה לרבה יודע יעקב שצדיק גמור היה וכו' * אילפא מוסף בה דברים מעשה באחד שהיה מצטער על אשה אחת ובקש לירד ביון ששמע בזאת גלגל בעצמו עד יום מותו א"פ שחכם גדול אחת אינו דומה לומר מעצמו ללומר מרבו ואם תאמר אין לך רב יש לך רב ומנו רבי יוחנן ואם אין אתה עולה הוזהר בני דברים אל הרבה בישיבה ישיבה קשה לתחתונות ואל תרבה בעמידה שעמידה קשה ללב * ואל תרבה בהליכה' שהליכה קשה לעינים אלא שליש בעמידה שליש בישיבה' שליש בהלך * כל ישיבה שאין עמה סמיכה עמידה נוחה הימנה * עמידה ס"ד והאמרת עמידה קשה ללב אלא ישיבה שאין בה סמיכה עמידה שיש בה סמיכה נוחה הימנה :

דברים בגו ים כאן דברים מסתרים בדבר זה ונריך לתת להם לב : שצדיק גמור היה ולא היה לריך לזכות ארץ ישרא' : שלחו ליה אחווה לרבה דר נחמני בסומדיהא הוה והיו לו אחים בצדק ישראל ושלחו אגרת זו כדי שיעלה אלם : אילפא מוסף בה דברים עוד שלחו לו כן מעשה באחד שהיה מצטער על אשה אחת שנתן זה ענינו והוא היתה בחולה לארץ : וא"פ שחכם אחת יפה לך לעלות כאן ללמוד מפי הרב שאין דומה הלמד מעלמו וכו' : ואם תאמר אין לך רב כאן שיוכל ללמדך : שאין בה סמיכה כמו צמטות בקתדרות ים סמיכה בספסלין וכסאות אין סמיכה :

מהרש"א דברים בנו כו' דלרישא דקרא שאמר אל נא תקברני צמרים אפשר לתת בו טעם נגל' סוס' להיות עפרה כניס ושלח יעשו אותו המלרים עכו"ם אצל לסופא דקרא שאמר וקברתני בקבורתם היינו צא"י דמוכח שהיה חס מלקבור גם צעיר ארלות שאין שם לחוש לכניס ולעכו"ם להכי קאמ' דאין הכא טעם נגלה אלא דיש דבריו צגו דבר פנימי ונסתח כדמפרש שענין מחילו' הוא ודאי סוד נסתר ורש"י ציירוס החומש הביא כל ג' הטעמים כמו שם צצ"ר והאריך הרא"ם דכלהו אימנאו ואין כאן להאריך דלפי תלמודינו נראה אחרי שצאנו לטעם דגלגול מחילות שז' אין אנו לריכין לטעמים האחרים דאל"כ לא ליסתמיט תלמודא מלהזכיר גם טעמים אחרים ומ"ס הרא"ם דלטעם גלגול מחילות לחוד לא לכתוב אל נא תקברני צמרים אלא אל נא תקברני צח"ל כדי לכלול גם שאר ארלות עמהן אין זו קשיא כיון דצמרים היה יעקב אז נקט ספיר צמרים וכיון

דכתיב וקברתני בקבורתם דהיינו א"י הרי כולל גם שאר ארלות עם צמרים מלקבורו גם מה שכתב דמטעם גלגול מחילות צדק די צמלמותיו כיוסף לאו קשיא הוא דהא ודאי יוסף ג"כ היה מזה שישארו לא"י מיד אלא שלא היה סיפק ביד צניו לעשות כן כמו שהוא עשה לאצני שהיה שליט צמרים כמו שפרש' יצרשת בשלח צמס' הוזהר נחמני טעם צדק סוד על שיעקב זכה ליקבר גופו צח"ל ויוסף עצמותיו ולא גופו : שצדיק גמור היה כו' פרש"י ולא היה לריך לזכות א"י עכ"ל פי' אצל אי לא היה צדיק גמור איכא למימ' שהיה מטריח את צניו להעלותו לא"י כדי שיוכ' לתחית המתים צח"ל וכדלר"א מתים שצח"ל אינן חיים ומוקמינן ליה צאינן לדיוקים ומשמע דא"ה מתים שצח"ל חיים צמטות א"י ולפי זה הא דקאמר ואם מתים שצח"ל חיים למה המרית כו' היינו לומר מתים לדיוקים שצח"ל כו' דמוקמינן לעיל דחיים אפילו לר"א אך קשה הא דאמר שמה לא יוכה למחילות דהא כיון דלדיק גמור היה ודאי יוכה למחילות כדלעיל דפרכין ולר"א לדיוקים שצח"ל אינן חיים ואמר רבי אילעאי ע"י גלגול ומחקיק לה רבי אבא גלגול לדיוקים זער הוא אמר אצני מחילות נעשות כו' וז"ל דמימרא דהכא לא חס לתקפתא דרבי אבא וס"ל כרבי אילעאי דלדיוקים שצח"ל חיים צלער ע"י גלגול ולא ע"י מחילות אם לא אטושי צמטות : יודע היה יוסף כו' והא דלא אמר ר"ח מילתא אקרא דיעקב דלקמיה שמה סבר ר"ח דקברא דיעקב ליכא דברים בנו אלא טעמא אחרינא נגלה אית ביה דרבה ליקבר אצל אצותיו צמרת המכפלה כמ"ס וקברתני בקבורתם משא"ל ציוסף דלא שייך לומר כן ופרש"י מחילות נעשות להם צקרקע כו' והולכין במחילות עד א"י כו' עכ"ל אצל צצ"ר אמרו הקצ"ה טושה להן מחילות צדק כו' וכן מתגלגלין וצאינן עד שמיטעין לא"י הקצ"ה נוחן בהם רוח חיים והן עומדין כו' ע"ש וכה"ג איתא בירושלמי פ"ט דכלאים הקצ"ה מחליד הארץ לפניהם והן מתגלגלין כו' דמשמע שאף במחילות מתגלגלין ואין עומדין עד צואם לא"י אלא שהקצ"ה טושה להן מחילות ומשהו להן הארץ שלא יהיה להם זער גלגולין והענין מצוהר כי א"י נקראת ארץ חיים כי שם מקום ירידת הנשמות ועלייתם ותחלת צריאתם צח"ל היה שם נברא אדם הראשון כי ארץ חיים שלמה מכוון נגר ארץ חיים שלמה לאבר ממש הנשמות יורדות לארץ החיים שלמה וזכר חוזרים למעלה למקום צמיתתם וזכר צעת החיים יורדין למטה צדק החיים וק"ל : גלגל בעצמו עד כו' נקט הכא ה"ז לישאל שלא רצה בגלגול מחילות צמטות וקבל עליו זער וגלגול צח"ל צניין עד יום מותו וק"ל :

אמר ר"א עמי ארצות אינם חיים שנאמ' *מתים כל פש וחיו רפאים כל יקומו תניא נמי רבי מתים כל שם יחיו יכול לכל ת"ל רפאי' כל יקומו במרפה עצמו מרברי ע"כ תורה הכתוב מדבר א"ל רבי יוחנן לא ניהא למריירו ע"כ דאמרת לרו הכי הווא במרפה עצמו לעכו"ם ¹⁰ הוא דכתיב אמר ליה מקרא אחר אני דרש דכתיב *כי טל אורות טלך וארץ רפאים וגומר כל המשמש ¹¹ כבוד

שני דיני גזירות פרק שלשה עשר כתובות קפח

קרון צנח ירושלים ודיינו כפרים לגזם וצחקל פרש' גסם
הדיקים שזשאר ארלוח ע"י מחילות הולכים ועולים לירושלים :
ק"ץ מחצה מה חטה ב' נקט חטה במלחיה דרישא דהאי קרא
ויילנו מעיר גו' שרמו על חמית הדיקים לעתיד איירי בחטה
יהי פסח צר גו' כדלקמן :

הר"ף אמר רבי אלעזר עמי הארלות וכו' ויחיתו כיון שיעקר דרשתו
של רבי אלעזר הוא ממקרא שכתוב כי על אורות עליו וכו' למה
הביא כתובות שאין ממנו ראיה דהא בכתבא במרפ' עזמו לעבו' וכו' וע"ק
דהא דכתיב מחים כי יחיו מיירי בעבו' וכו' דאי ישראל הא כתיב קרא
אחרינא יחיו מתוך וכו' וברא דהוקפא לרבי אלעזר אס הא דכתיב
מחים כל יחיו מדבר כיון עכו' אף על פי שמיאס רפאים במרפ' עזמו
לעבו' אס' אס' כל יחיו למה חור לומר רפאים כל יקומו דכ"ס הוא און
לומר דילמא לעולם בעבו' וספורי קמשר מחים כל יחיו יכול לכל ח"ל
רפאים כל יקומו במרפ' עזמו לעבו' דא"כ הו"ל רפאים כל יקומו
כללד ועוד דסת' מחים כל יקומו עכו' וכו' ולא יקומו אלא משמע דבישראל
מיירי והא דלא אמר רפאים כל יקומו כללד כדי שלא נפרס שאינו מדבר
אלא בעבו' עכו' עכו' כו' לכך אמר מחים כל יחיו כלומר אף על גב
דכתיב יחיו מתוך דהס מחי ישראל מכל מקום יש מכלל מחים כל יחיו
ומי הס רפאים המרפ' עזמו מד"ל רבי יוחנן אמר לא יוחנן למרייהו
דאמרת לכו הכי דכתיב יחיו מתוך ולא חילק במחי ישראל שכולם עתידים
לחיות ואס יהיה הפרס בין עוסקים בחטא לשאינם עוסקים יהיה דבדר
אחר אבל לא בענין התחיות ואין הכתוב הוא מדבר אלא במחי עכו' וכו' ואף
על פי שכתובות מחים כל יחיו חור לומר רפאים שמו החמיר בעובדי כו' וס'
שאפילו קמה לא יקומו רשעים במשפט ואינם עומדים בדיון ושאר יקומו
אמר ליה מקרא אחר אני דורש וכו' ומה שלא הביא ראיה מתחלה ממקרא
זה הוא לפי שהוא בא מדיוקא דלא כתי' בהם כדכתיב וכו' מי שאינו משתמש
באור תורה אין אור תורה מתייבש והכל כתיב מחים כל יחיו רפאים כל
יקומו כדכתיב ולא איתיה הא קרא דעל אורות אלא לכוין דעיקר התחיה
תחיה בחטא ומימי אור דורשים רפאים במרפ' עזמו מד"ל שאין אור
חיים והרי יש להם רפואה כדאמר בעלמא אס' וכו' וברא דכתיב דיוק לישראל
דרבי אלעזר שמך וכו' דכתיב מחים כל יחיו יכול לכל שיש לדקדק
בברייתא שבייט' ס"ד לכלל המחיים אין תחיה והרי כמה כתובים מוכיחים
תחיות המחיים מן התורה כדדרשנין פרק חלק אלא הכוונה של בברייתא
היא לומר שלפי שכתב כי על אורות עליו כל שאינו משתמש באור תורה
אין אור תורה מתייבש ויכול לכל עמי הארלות כל מי שאינו משתמש באור
תורה אין לו תחיה ח"ל רפאים שהוא המרפ' עזמו מד"ל כלומר שמלבד
זאת שאינו משתמש באור תורה גם הוא מתרפא להחיות ביד לומדי
התורה אוחס רפאים כל יקומו אבל שאר עמי הארלות' שמחזיקים יד התורה
הס חיים ורבי יוחנן סבר דלכולהו יש להם תחיות ותחיה ולכן אמר לא
יחיה למרייהו וכו' ואחם הדבקים וכו' כינא דבדר אחס אומר לאהבה
אח' וכו' וכו' אפטר נכבד כשנייה והכתיב כי ה' אלהיך לא אוכלה הוא
אלא כל המשיח בתו לח' וכו' וקשה דאטו משום דא"ל לינדב בשכינה
מוקמינן ליה באלו הפרשים משיח בתו לח' וכו' ומהכא לח' וכו' ודילמא
בעושה נדקות וכו' וכו' אחד משר מלות או עוסק בחטא שיהא אס החור'
מיירי שהתקיים כאלו נכבד כשנייה והכתיב כי ה' אלהיך לא אוכלה הוא
בפסוק ואחם הדבקים למה הולך ג"כ להביא פסוק ולדקדק בו ואי כי
רובל נקט ואח' כל קרא דכתיב בוא לדקדק הו"ל נמי קרא דאח' ה'
אלהיך חור' וכו' וכו' דתנן ואס הוא סומך על האזין לדרוש לא אלתערך
ג"כ קרא דלאחיה אח' ה' ולדקדק בו וכו' נראה דהוכרח להביא הא קרא
לאהבה אח' ה' ולדקדק בו שאמרו בנמרא מסכת קדושין תניא שמעון
דעמכונן היה דורש כל אחין שחוריה כיון שהגיע לאח' ה' אלהיך חור'
פיר' א"ל תלמידיו כל אחין שדרשה מה חתא עליה א"ל כסם שקבלתי שבר
על הדרישה כך חקל שבר על הפרשה עד שדרש ר"ע אח' ה' אלהיך חור'
לרשח

באור תורה אור תורה מחיהו וכל שאין משתמש באור
תורה אין אור תורה מחיהו כיון דחיהו דקא מצטער א"ל
דנר' ר' מצאתי להם רפואה מן התורה *ואתם הדבקים בה'
אלהיכם חיים כלכם היום וכו' אפשר לדבוקי בשכינה
והכתיב *כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא אלא כל המשיח
בתו לתלמיד חכם והעושה פרקמטיא לתלמיד חכם
והמהנה ת"ח מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאלו מדבק
בשכינה כיוצא ברבר אתה אומר *לאהבה את ה' אלהיך
ולדבקה בו וכו' אפשר לאדם לרדק בשכינה אלא כל
המשיח בתו לת"ח והעושה פרקמטיא לתלמיד חכם
והמהנה ת"ח מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאלו מדבק
בשכינה *אמר רבי חייה ברבי יוסף עתידין צדיקים
שמבצעים ועולים בירושלי' שנא' *ויציצו מעיר כעשב
הארץ ואין עיר אלא ירושלי' שנאמר *ונגות' על העיר
הזאת ואמר ר' חייה בר יוסף עתידין צדיקים שיעמדו
בלבושיהם ק"ו מחצה מה חטה שנקברה ערומה יוצאה
בכמה לבושים צדיקים שנקברו בלבושיהם עכו' :

רפאים כל יקומו במרפ' עזמו מדברי תורה : וארץ רפאים
תפיל ולא רץ רפאים תפיל : מצאתי להם תקנה יהנו
לח' מנכסיהם : העושה פרקמטיא מתעסק בממון ת"ח כדי
להגיע לידם שבר וסם פנים לעסוק בתורה על ידי אלו וכתב
חיים כלכם היום על ידי דבוקי של ת"ח יזכה לחיות :
מהרש"א הווא במרפ' עצמו לעבו' הוא ולא פליג
ר"א אצרייתא דכתיב נמי קאמר בצרייתא במרפ'
עזמו מד"ל לעבו' הכתוב מדבר ודקאמר על אורות כו' כל
המשתמש באור תורה כו' דמה אור תורה לטל כתי' חול כול
אמרתי כמו שהטל לצרכה אינו פוסק לעולם כן התורה אינה
פוסקת לו כתי' והיא תשיקן לעו' צ' ורישא דהאי קרא יחיו מתוך
גומר דמשמע דאחיה קאי : באלו מדבק בשכינה כו' ע"פ
מ"ש א"ה' אלהיך חור' לרבות ת"ח שהם מוראו למקום והוא
מבואר הדבוק צוה כי הגשם מתדבק ברוח והרוח נשמה והגשמה
חמת כסא הכבוד לרועה צדור החיים לעו' צ' דתמיים כהאי
קרא חיים כלכם היום כמפורש פרק חלק ואמר כל המשיח בה'
חש צוה שלשה דברים הדבוק בגוף משיח בתו לח' ומהנה
מנכסיו הוא הדבוק בממון והעושה פרקמטיא לח' אין זה דבוק
ממון שהרי לא נוחן כלום מממון אבל הוא דבוק כלי להנהיחו
בכל מה שאפשר : צדיקים מבצעים כו' שנא' ויציצו מעיר
בו' דאל"כ מאי רבותיה ולפי פשוטו קאי ארישא דקרא דכתיב וכו'
פיסת צר בארץ גו' ואמר ויילנו מעיר בלא זריעה כשאר עשב ארץ
שוממה בלא זריעה והדרס ימאן זה דה"ל לכתב לשון יחיד ויילן
כדכתיב וכו' פסח גו' ירעש כלבנון ועוד מדברי רבותיה מעיר דהך
רבות' שילמא כעס' סוף א"ל נמי צד' ועוד דר' דישוני עיר תשי'
שפי משדות וכרמי' כדאמרי' בעלמא וע"כ דרש דקאי על הדיקי'
שנקברים צעיר שילנו משס כעס' הזה שיעקר גדולו ממטה
למעלה ואמר ואין עיר אלא ירושלים כו' שלל שאר עיריות

ת"ס
עכ
ת"ס
כ
כ
וישיח
לו

כחובות

DE

DE

23

7"

25

פי

911

口

שלשה עשר כתובות קפמ

מלים
ק

שני דיני גזירות פרק שלשה עשר כתובות

פירותיה אי מה צבי זה קל ואין בשרו שמן אף א"י קלה לבשל ואין פירותיה שמנים תלמוד לומר *ארץ זבת חלב ודבש שמנים מחלב ומתוקים מדבש:

סאה קמה הוא אצק דק היולא מן הגפה והחטים עמונים צרימי של גריסין ואין עמונים דקים והגפה מוילאה הקמה וקולט הסולת ומחזיר מה שנפנה לריחים: סיבין שהמנחת מוילאה בשלותהין חטין לסולת כוחשין אותו במנחת: מורסן הן סובין היולאים באחרונה: קיבורית קמה שאינו יפה עשויים ממנו פת קבור וקורין שהנורי דא: יאה משבחתו בה בארעכון יפה חס משבחין אותה: בית סאה הניח לי אבא צא"י: א"ל והוא בר אמורא חס' מצני האמורי אמר ליהודי תחלת ביאתו לארץ: הך תלחא דקיימא אנודא דירדנא דקל פלוני העומד על שפת הירדן: כמה גזירתו מינה כמה תמרים חס גודרים הימנו לקטת תמרי קרויה גידרה כלשון משנה וגורא כלשון ארמי: אין עורו מחזיק בשרו שהעור כוון וגומד לאחר הפשט: אינה מחזקת פירותיה עושה פירותיה מרובין עד אין מקום להניען (וכן צא"י) צהר פרק מי שמה הביאו מאמר דומה לה:

מהרש"א יאה משבחתו בו סאה אחת ע"פ מ"ס התורה יושבי ארץ שהיו מריחין הארץ מלא קנה זה לוחים מלא קנה זה לגפנים כולי כפרש"י צומח אצל במעלות א"י קאמר הזדקוקי דצארעא קטינא בית סאה בו ממנה משח בו: נמשלה לצבי בו דלפי פשוטו מל' חפץ כדאמרינן לעיל ארץ שלבינוי זה הוא כפל בזה קרא דהיינו ארץ חמדה דכתיב בזה וע"כ דרשוהו צ"י שהוא סס חיה צרקא ושומר זבת חלב ודבש שמנים מחלב משום דארץ זבת חלב גומר בצדכ שגדולו מן הארץ מיירי ששקצח בו א"י ונחלצ' אין גדולו מן הארץ וע"כ דרשוהו דקאי על העירור של א"י שזר שכן שנים מחלב בו וק"ל: **אמר** רב יהודה אמר רב מעשה באדם א' ששגר לבית נג' חמיו יין חרש ושמן חרש וכלי פשתן חרש בעצור מאי קמשמע לן חשיבותא דא"י קמשמע לן: כלי פשתן כלים מפשתן חדש: חשיבותא דארץ ישראל שממדת לבשל פירותיה צערת:

רבי אלעזר כי הוה סליק לא"י אמר פלטי לי מחדא כי נה סמכדו אמר פלטי לי מתרתו כי אוחכוהו בסור העיבור אמר פלטי לי מתלתא שנאמר *ויהיה ידי על הנביאים החווים שוא וגומר בסור עמי לא יהיו זה סור^י העיבור ובכתב בני ישראל לא יכתבו זו סמיכה ואל אדמת בני ישראל לא יבאו כמשמעו רבי זירא כי הוה סליק לא"י לא אשכח מברא למיעבר נקט במצ' וקעבר א"ל הוה צדוקי עמא פוז' דקדמיתו פומייכו לאורנייכו אכתי בפוזווייכו קיימיתו א"ל דוכתא דמשה ואהרן לא זכו לה אנא מי יימר דזכינא לה רבי אבא מנשק כיפי דעכו רבי חנינא מתקן מתקליה רבי אמי ורבי אסי קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא רבי חיאי בר גמרא

מיגדר

במצרים שהרי נמשלה לנ"ה: ואין במצרים מדינה מעולה כזו: מרברבו בה מלכי מצרים שאמר כי היו צונון שריו על מלך ישראל הכתוב מדבר לגנאי שמרדו בהקצ"ה וסמכו על מלכי מצרים ותמיד היו שריהם ושלויהם מצוין צונון שלוחים אל מלך מצרים מציאת חסורה: מבונה צנוה כל טוב מצונה לשון פרי דכתיב ואצנה גם אנכי ממנה: לבנו הקטן לכנון: לבנו הגדול למצרים: על אחת ז' ה' ו' פעמים ע"ה ת"ד וצמקום שאינו ערשים כחצורין יש להסוץ עד ת"ק וצברותיה כתיב מאה ערשים על אחת שבאר שנים נחצר למאה מאה פעמים ת"ק הרי חמשה רבוא:

מהרש"א בבקעת בית שאן בו פרש"י שהיא משאר ארצות עכ"ל ור"מ לטעמיה כדאמרינן צפ"ק דחולין ר"מ אכל עלה של ירק צנית שאן והתיר רבי צית שאן והתיר פריך הכתיב מנשה לא הוריש צית שאן ומשי הרבה כרכים בו עכ"ל: בארץ מצרים ר"ל שחלה ארץ סדום במעלתה לנ"ה לאילנות ובארץ מצרים לזרעים ולא תלאן צאר ארצות ואין להקשות דהא א"י יותר מעולה ממצרים ולא חלה בה וכן נימא צאר ארצות י"ל דארץ סדום גופה בכלל א"י היתה ושאר דהוי מרבו זה מלכי בו ואין לך ערשים יותר ממצרים בו עיין בגמרא פרק ואלו נאמרין ומה שיש להקדק צוה עיין בחידושינו ס' שמבונה על אחת מז' בו ומלת שנים במקום הוה כמו שונים במ"ס הרא"ש פרשת שלח לך ושאר אצל של צעריים ת"ק כולי אפשר שיינו להסוץ מן הסתם א' מחמשים כי תוספות הקדושה והצרכה צ"מ אחד מל' כמו התרומה והיוצא וכן השנועות ושאר אצל צברותיה בו מאה ערשים הוא מצויר שלפי העצם לא היה ראוי לגדל רק חלק אחד מק' שהוא מעבר מן המעשר והוא חלקו יחצרך צ"ה שנתנו לכהן וצברותיה תוספו חלקי האדם צ"ט חלקים והוא פי' הכתוב עשר תעשר את תוצאות זרעך היולא שדה שנה שנה גו"ל תן מעשר מן המעשר שהוא דבר הראוי להיות יול' מן השדה בכל שנה שהוא חלקו יחצרך שנתן לכהן והנוסף צ"ט חלקים הם צאו בצרכה לחלק האדם וק"ל:

נג' תניא א"ר יוסי סאה ביהודה היתה עושה ה' סאים סאה סס קמה סאה סולת סאה סובין סאה מורסן וסאה קיבורית א"ל הוה צדוקי לרבי חנינא יאה משבחתו בה בארעכון בית סאה אחת הניח לי אבא ממנה משח ממנה חמר ממנה עיבור ממנה קטניות ממ' רועות מקנת א"ל הוה בר אמורא לבר ארע' דישאל האי תלתא דקיימא אנודא דירדנא כמה גזירתו מינה א"ל שיתין כורי א"ל אכתי לא מעיילתו בה אחריבתוהו אנן ק"כ כורי הוה גזרינן מינה א"ל אנא נמי מחד גיסא קאמינא לך אמר ירמיה רב חסדא מ"ד *ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי למה נמשלה א"י לצבי לומר לך מה צבי זה אין עורו מחזיק בשרו אף א"י אינה מחזקת פירותיה: ד"א מה צבי זה קל מכל החיות אף א"י קלה מכל הארצות לבשל את

פסוק
קב

מגנדר בעפרא שנאמר *כי רצו עבדיך את אבניה ואת
עפרה יחננו אמר ר' זירא אמר רבה בר ירמיה דור שבן
דור בא קטיגורא בתלמידי חכמים כי אמריה קמיה
דשמואל אמר צירוף אחר צירוף שנאמר *ועוד בה
עשיריה ושבה וריתה לבער *תני רב יוסף בוזוי ובוזוי
דבוזי * אמר רב חייה בר אשי אמר רב עתידין כל
אילני סרק שבא *שיטענו פירות שנאמר *כי עץ נשא
פריו תאנה וגפן נתנו חילם :

יבא
נ
פרק
חלק

פלמי לי מחדא נלתי מאחת מן הקללות האמורות במקרא :
נקט במצרא וסמקס שאין גשר ומתליכוס עד על
דומה הגהר משפה לשפה ואינו רחב לילך עליו כי אם אותו צידיו
נחבל המתוח למעלה ממנו קצור שני ראשו בשתי יחידות אחד
מכאן ואחד מכאן בשני עצרי הגהר : עמא פזיזא עס צהול :
דקרימיתו פומיבו לאורניבו מתחלכס היחס צהולים
שהקדמקס נעש' לנשמע ועודכס צהולכס כצחמלה למחר לעשו'
דבר בלא עזו : כיפי דעבו אלמוגוס ל"א כיפי דעבו סלעים :
מתקן מתקליה משה ומתקן מכסולי העיר מתמת צחת הארץ
שהיתה חנינה עליו מחור שלא ילא שס רעעל הדרכים : קיימי
משמשא לטורא נשמשש הגיע למקום שסס יושבים וגורסים
וחמה מקדרת עליהם עומדים משס ליכב בלא וצומי הלנה עומדי'
מן הלל ויושבים צחמה כדי שלא יוכלו להקדעס על ישיבת ארץ
ישראל : עיין חלק על פסוק ליואל ולצא אין שלום : קטיגוריא
הרבה מסעטיס ומלמדים חובה ישמדו עליהם : צירוף אחר
צירוף גזירות על גזירות : ועוד ימה עשיריה נשחשעה החלקים
יהיו אבודים ולא נותר כי אם העשירית אף היא חסוב והית' לצער:
בוזוי ובוזוי דבוזי סוללים אחר סוללים : כי עץ נשא פריו
מדכתיב תאנה וגפן נתנו חילם הרי עץ פרי אומר מה ת"ל כי
עץ נשא פריו אף אילני סרק ישאו פרים :

תוספות רבי חנינא הוה מתקן מתקליה פירו' שהיה שוקל אבנים ומולאן
קלות אחר עדיו לא נכנסתי לא"י כיון ששקלן ומולאן כבדות
אומר כבד נכנסתי לא"י וכן מפורש בתנחומא כפ' שלח לך כשעלה ר' חנינא
הגדול מנבל בקס לידע אם נכנס לא"י והי' שוקל אבני' כל ומשקליו קלות אחר
עדיו לא נכנסתי לא"י כיון ששאלו כבדות אחר אין אלו אלא אבני' א"י והיה
משקלם וקרא עליהם את הפסוק הזה כי עץ עבדיך את אבניה : דור שכן
דוד בא אידי דאירי צברתס העולם הבא דהיינו לימות המשיח נקט לה נמי
הכא : עתידין כל אילני סרק בא' שיטענו פירות וכו' לפי שרואה לסיים
בדבר טוב נקט לה הכא ולא קאמר לעיל דאירי דהיינו חילי :

מהרש"א זה סוד עיבור בו' כדאמרינן לעיל שלא יגלו הסוד
לעכו"ם וע"כ נקרא סוד עני ואמר וצכתב

ישראל לא יכתבו זו סמיכה ע"מ *מ"ש פרק הפועלים לדידי חזי
לי ספרא דאדם הראשון וכתבו ציה בולי רבי לא יחקרי דהיינו
סמיכה : רובתא רמשה ואהרן לא זכו בו' נראה דאעצרה
גופה נמי קאמר הכא דמשה ואהרן לא זכו בה דכתיב כי לא תעבדו
את הירדן גומר ואנא מי יימר בו' ולכן נבטלתי לעבור במצרא :
ר"א מנשק כיפי דעבו בו' עיין פרש"י ולא ידענ' מאי דכתייבו
שעשן כן בא' כי ודאי מן הראוי להיות בכל מקום ונראה לפרש
ב מח

דה"ק שכינו לחקן מתקליה דהיינו מכסולי העיר צחות כיפי
וסלעים ור' אחי ור' אחי קיימי משמשא לטולא ר"ל אותן סלעים
העמידו משמשא בו' למקום שסס פונים ללכת והשחא ניהא קרא
דמייחי כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה גו' אכולהו אמוראי
קאי : צירוף אחר צירוף לפי שישאל אם יוכו נמשלו ככסף נקי
ואם לאו הרי הם כסויגים כמ"ש ואלרף כצור סויגין גו' וכמפורש
באורך צמס' מולין וכמ"ש לפתחו כצורף הכסף ונרפתים כצורף
הכסף וו"ש אחר שיהיו ישראל צחמלס נמשלו לסויגים דלרף צירוף
וטוד צה עשיריה דהיינו שע"ה הצירוף בצלו' לא ישארו רק המעשר
מהס שהוא קודם כמ"מ וכמ"ש כל הנוחר צירוסלים קדוש יאמר
לו שז לצרפס שנית כמ"ש וסזה והיתה לבער עד שיהיו ככסף נקי
שנלרף שנית ורבי יוסף בא לפרש דהצירוף ע"י צווי וצווי דצווי
דהיינו גלות אחר גלות : עתידין כל אילני סרק שבא *בו'
עיין דברי החוס' לפי שרואה לסיים בדבר טוב נקט לה הכא ולא
כולי עכ"ל ע"ש והוא דחוק ולולי דבריהם נראה דנקט לה הכא
שפיר דגם סה' לדור שכן דוד בא וכמ"ש פרק חלק אין לך קץ
מגולה מזה שנאמר' ואחס הרי ישראל ענפיכס תתנו ומריכס תשאו
לעמי ישראל דהיינו שההרים בכלל גם אלו שאין צהס אילן מאכל
רק אילני סרק ישאו פרים לישראל וכדאמ' הכא גם מהאי קרא כי
עץ נשא פריו גו' ונראה לפרש עוד דצין הכא וצין החס משמע
דבאילן סרק איירי מדכתיב צהו נשיאת פרי דר"ל גם שהוא אילן
סרק לפני טבעו אין ראוי לגדל צו פרי מ"מ ישא פרי שלא צדידול
וזה הוא סימן לדור שכן דוד בא וצכן צצ"א ח"ס :

חרדן עלך מסכת כתובות

פרק ראשון

אמר רבי חנין אמר רבי השומע הוכרת השם מפי א
חברו צריך לנדותו ואם לא נדרו הוא עצמו יא
בנרדוי שכל מקום שהוכרת השם מצוי שם עניות מצויה ע"כ
ועניות כמיהה שנאמר *כי מתו כל האנשים וגו' ותניא
רשב"ג אומר כל מקום שנתנו חכמים עיניהם בו או
מיתה או עוני א"ר אבא הוה קאימנא קמיה דרב הונא
שמעה להרוא אתתא דאפקה הוכרת השם מפומה
לבטלה

ע"כ
שמוס
ד
חגיגת
פ"ק
סוטה
פרק
במס

כל כינויי נדרים פרק ראשון נדרים

לכבולה שמתא ושרא לה לאלתר באנפה * ש"מ תלת
ש"מ השומע הזכרת השם מפי חברו צריך לגדותו :
וש"מ נדרו בפניו אין מתיר לו אלא בפניו וש"מ אין בין
נדרו להפרה לקים כלום * א"ר גידל אמר רב מנין
שנשבעים לקיים את המצוה שנאמר * נשבעתי ואקיימה
קט וגו' והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא קמ"ל דשרי ליה
לזרוזי נפשיה * ואמר רב גידל אמר רב האומר אשנה
פרק זה או מסכת * זו נדר גדול נדר לאלהי ישראל ואמר
רב גידל אמר רב האומר לחברו נשכים ונשנה פרק זה
מקל עליו להשכים שנאמר * ויאמר אלי בן אדם קום צא אל
הבקעה וגומר ואצא אל הבקעה והנה שם כבוד ה' עומד :
השומע הזכרת וכו' דברים תמורה מפקין אזהרה למזכיר שם
שמים לנעלה מדכתיב את ה' אלהיך תירא : ואם לא
נדרו הוא עצמו והא בגדיו לא יסבה בגדיו מחליו אלא ראוי
להתנדות קאמר שהרי אינו חמור וסוקר מהמזכיר עולמו :
שבכל מקום שעתה קא יתיב למאי דקאמר ואם לא נדרו הוא
עלמנו יהא בגדיו שהרי עגשו חמור דשם עניות מזויה דכתיב בכל
המקום אשר אנוכי את שמי וגומר וזכרתיך וזכרתיך השם
למלוא מציאה דכרה ועושר הזכרה לשון גורמת עניות אי נמי
מדכתיב גבי שבעת שקר וכלתו את עליו וגומר וזכרתיך מדמה
הזכרת השם לנעלה לשבעת שקר : שנא' כי מתו כל האנשים
ויהי' דלא יתנו מתם כדאמרינן לקמן פרק רבי אלעזר דמיהוה
היה דכל מקום שנאמר נשים ונעלים אינם אלא דתן ואזכירם
ואינהו הוו במתלקותו של קרן אלא מפני שהענין אמר כי מתו
דאע"ג דאמרינן דהם ד' מאזנים כמת עני וסומא ומזורע ומי
שאין לו בנים הכא ודאי מעניות קאמר דאין לומר שנשמתו דה' ^ה
כתיב במתלקותו של קרן העני האזנים ההם חנקר וליכא למימר
נמי שהיו מזורעים דהא כתיב בקרב המה' וליכא למימר שחשאו
במתן תורה דהא אמר' שחזרו למותן במעשה העגל וליכא
למימר דמשום שלא היה להם בנים דאם כן היכא א"ל מפני זה
שזו מזרימה וכי מפני שלא היה להם בנים לא היו דזריהם
נשמיים למלכות להלשינו אל פרעה אלא ודאי מפני שידרו
מנכסיהם ולא היו דזריהם נשמיים : או מיתה או עוני אלא
שוו להדדי והקשו בתוספת' אמאי איריא השומע הזכרת השם מפני
חברו דלרר' לגדותו דהא אמר' צירושלמי דכל שאין עושה כשורה
צריך לגדותו ותירוצו דהא' אלא מיהו דהזכרת השם בלחוד הוא
דמחמירי הכי שהוא זעלמו יהא בגדיו מפני שמעשה חמור
ומדכתיב : והלא מושבע ועומד מהר סיני דכתיב ונשנתם
דלרר' אדם לשנות בחורה ל"א והלא מושבע ועומד מהר סיני
דכתיב לא ימוש ספר התורה הזה וגו' : עליו להשכים מסתברא
דא"ר כיון שאמר נשכים הרי קבל עליו שיהא הוא מעורר בדבר
בשם שהוא מעורר עכשו ותרת' קמ"ל חדא דקבלה זעלמא
לדבר מזלזל מהניא דומיא דלדקק וקמ"ל נמי דעליו להשכים
כדעבד קצ"ה :

מחרש"א שם עניות מצויה בו בתמורה מפ' אזהרה

מאת ה' אלהיך תירא גומר יש לפרש דמזכיר
אסופא דקרא ונשמו חשבו ר"ל צחק' חיוצ שבעה אצל בלאו הכי
תירא את ה' גומר ולהזכיר שמו ולפי מה שפרש הרמב"ן דלא
תשא שם ה' אלהיך גומר מדלא כתיב ללא תשבע שמע נמי
הזכרת שם שמים לנעלה ומסיים ביה כי לא יתק' ה' את אשר
ישא גומר דהיינו שלא יתק' בלא עונש ומסתם עונשו יש לנו לומר
או עונש ממון דהיינו עוני או עונש מיתה ולהקל נימא דעונש
עוני הוא ולכן סתם העונש ביה משום דעוני מיתא' אצל הרמב"ם
בסוף הלכות שבעות כחז דלפילו להזכיר שם מן השמות לנעלה
אסור כולי שאלמר ליראה את השם הנכבד והגורא גומר עכ"ל
ולפי זה יש לפרש דהא דקאמר דעוני מזויה מדכתיב לעיל מיהוה
במסור כל בשר גומר אס לא תשמור גומר ליראה את השם
הנכבד גומר אצל כסופא דתמורה לא קאי הכי במסקנא אלא
דאזהרתיה מאת ה' אלהיך גומר ודו"ק : והא מושבע ועומד
כו' ואבוסא דקרא דכתיב נשבעתי ואקיימה וגומר לא הוה קשוי
ליה והא מושבע ועומד כו' משום דליכא למרסו א"ה אהך
שבעה דהר סיני קאמר כבד נשבעתי בזה סיני ועשה אקיימה
אלא ארצ דמפרש ליה אשבעה דהשאת פריך והא מושבע כולי
ומשני דלא שבעה ממא קאמר אלא דשרי אינם לזרוזי נפשיה
ובכתיב יקיישם ההיא דפרק המפלת השבע כל לשון גומר זה יוס
הלידה שמצביעין אותו הדין ולא רשע כו' דשבעה זה למה
והלא מושבע ועומד כולי אלא דהך שבעה נמי אינה אלא
זרוזי נפשיה במסכת נדה ע"ן תירוצ' אחר דזה : נדר גדול
נדר לאלהי ישראל בוי אצל השבעה שתיב בשם נדר ליתא
לספקי ביה דדעתו לשמים אלא בזה הלשון שאמר אשנה פרק זה
כו' איבה לספקי ביה דלפי מה שאמר לקמן פרק קונס יין לזהבה
את ה' שלא יאמר אשנה טיקראוני רבי כולי הנה גס זה לא פירש
דזריו ושמיא כוונתו שלא לש"ס ולא חל הגדר בדבור זעלמא אלא
במתקים בדבר הגדול ולהכי קאמר דא"ר נדר גדול נדר לאתקי
כולי דמסתמא כוונתו לש"ס ולא מחוקקין אינטי דרשיטי ותל הגדר
דעבר זעלמא לדבר מזלזל כמו בלדקה ואין מתירין נדר כזה
כדלקמן פרק שני :

הר"ה הזכרת ה' וכו' פירש הר"ן בתמורה מפקין אזהרה למזכיר שם
שמים מדכתיב את ה' אלהיך תירא ולכאורה קשה דלימא מ"ד לא
תשא את שם ה' אלהיך לשוא וי"ל דההם הוה שבעת שוא שנשבע לשנות
היודע לאדם כנון של עמוד אכן שהא וזה אצל אזהרה לאזהרה בלי שבעה
אלא שמוכר שם לנעלה ולא יפקא הלא מאת ה' אלהיך תירא שכל מקום פי'
הר"ן שעת קא יתיב למאי דאמרינן לא יתרו הוא עלמנו יהא בגדיו שהרי
עגשו חמור דשם עניות מזויה : ועדיין אין עעם זה מספיק לשומע שלא
יידרו שיהא בגדיו * אמנם לפי שגמרא דוכח חוכים את עמיית' לפי שמתאך
שאת' מוכירי הוה חמור בל נעלה הלא מאת ה' אלהיך תירא שכל מקום פי'
על עלמנו ולכן זה שמע הזכרת השם מחמיר ולא יידרו לאיינו בה שלא
יבז עור להזכיר הרי הוא גרמא כשחזור ומזכירו ורואי לסבול עונשו
כאילו הוא הזכיר השם ורואי לגדותו ומיהו צריך לדרקק מנין לנו שהזכרת
השם הוא בעניות וע"ק דכפי זה כל הדברים שצריך לגדות עליה לימא נמי
אם לא יתרו יהא בגדיו ואפשר שמינין דתרו ואזכירם הזכרת ש"ס לנעלה
כשאמר למשה להזכירני אחת אומר כאשר הרגת את המלצר ודרשו ת"ל
מנא שרגו בשם המפורש וכפי זה הכירו שם המפורש נמיים ויהא ליה
הזכרת

०८

כל כינויי נדרים פרק ראשון נדרים

תורה נזירים וכשרם מטמאים ורבינ עליהם ימי נזירות מתחרטין בהם ונמצאו מביאים חולין לעזרה :

אשם נזיר טמא שהחמיל למנוח ונעמא זבח סכור מנינו ומציא קרבן ומונה בנחמלה : בא לפני אדם אחד שצא להקריב קרבן נזירותו ולגלח שערו : פהו יציר עלי מיהר מלשון פחו כמים : ובקש לטורדני מן העולם לילך אחרי מראה עיניו אמרתי לו כך אמר בעלמנו : נזיר להזיר לה' שזיורו לשם שמים : משום דאתי על חטא שטמא וגנאי הוא לאדם חשבו לאכול דבר שקרב על חטא : כל אשמות נמי וכ"ש חטא אלא משום דאירי צאשה נקט אשמות : תורין מתפחדין כמו ופחדת לילה ויומם ומתרגמין וחסות : כשרם תורין נזירים כשהם מתחרטין על מעשים הרעים : ורבינ עליהם ימי נזירות שמתחלה לא נחבנו אלא לשלשים יום : מביאין חולין לעזרה לאו דוקא שכל זמן שלא התירו חכם נזירותן קיימת וקרבנותיהם חובה עליהם אלא כעין חולין קאמר שמתוך שאין כונתן ראויה אף קרבנותיהם אינם ראוים אבל צדק גברא שצא מן הדורס ליכא למיתא להכי שכיון שהיה כונתו כל כך ראויה בחמלה אנו סהדי שלא נחמרט :

מהרש"א בא נזיר אחד מן הדורס בו ים לעיין מה לו להזכיר שצא מן הדורס גם שהיה רועה לאצין בעירוגם מה שפרש"י שפחו עלי יציר להביא לידי ההרס עזירה הוא דמוק מה ענין מתאפה לזה ונראה שרמו שצא מן הדורס שהיה חכם כמ"ס הרוכא להחכים ידרים ואמר שאף על פי כן היה רועה לאצין צמאות כבוד אצ ואמר גם צעירו צמקס שהיה מכירין צו וצמעתו ואמר מלורף לזה כשהיה מסתכל עלמו צצצואה שהיה גם יפה עינים פחו עליו הילך הרע להתגאות וכי איש כמוהו צמעת להחמיה יפה עינים יהיה רועה וז"ל שצק לטרוו מן העולם לעבור על מצות כבוד אצ שנאמר צו למען יאריכון ימך גו' ואמר מפני מה אפה מתאפה שלא להיות עוד רועה לאצין צסופך למות ע"י שצבור מלוח וז של כבוד אצ והוא ענין מעשה אצילות צעלמו שהיה מתאפה צשערו ומרד צצציו כדאמרין פ"ק דטועה זה שמסיים כאן להזיר לה' שהיה זה נזיר להתגלח לש"ס לקיים מצות כבוד אצ ואמר נסחכלתי צצצואה שלי ופחו עלי יציר וצק לעורדני בו הוא הילכ"ר הוא מלאך המות וע"ז נאמר צופה רשע לצדיק ומצקס להמיתו הרשע הוא הילכ"ר מסחכל צופה ציופי הצדיק וצמעתותיו ועל ידי זה מצקס להציא לידי מעשים רעים כדי להמיתו וקרבן לזה דרשוהו צפ"ק דקידושין ע"ס :

תניא רבי יהודה אומר חסידים הראשונים היו מתאווין להביא קרבן חטאת לפי שאין הקב"ה מביא תקלה על ידיהם מה היו עושין עומדין ומתנרבינ נזירות למקום כרי שיתחייבו קרבן חטאת למקום ר"ש אומר לא נררו כנזיר אלא הרוצה להביא עולה מתנרב ומביא שלמים מתנרב ומביא תורה וד' מיני לחמה מתנרב

(ומביא)

של כל תנועה שמתחם ולהכי קרי ליה חס לא דכתיב כל דיורי ארעא כלל חשיבין כי אין צממה דבר ממש המציא חימוס רק התנועה שאין בה ממש ולפי שרוב החולים לרבינ לעצב חסם במתאמר אל האכל לזון ואל תשכב בו' הגה לפי קירוב וריחוק תנועת גלגל חמה לנו בחדר מד' עתי יום ושנה יעלה רפואת האדם וז"ל צפ"ק דצ"ב כשמת אברהם אבינו תלה הקצ"ה הרפוא' בגלגל חמה ואדלי יומא אדלי קירא כי כציות אברהם מי ידע צסוד הרפואות דצרים סגוליים והוא אצן טוב שהיה לו ומשנפטר נגנזה אותה החממה ותלה הקצ"ה רפואות אדם בגלגל חמה כפי קירוב וריחוק תנועתם כמ"ס וכמו שיצא מזה עוד במקומו סס ומעשה אין מקום לחמיהת הרא"ש ע"ס ודוק :

הרי"ף וזכרה לבי יראי שמי וכו' ופליגי דר"ל פ"ה רא"ש ופליגי דר"ל הא דאמרן דכמה דבזמן הזה אירי קרא דלזיה מוקי ליה צממה דלעזיר' יום קח חימה דלמא ר' חנינא נמי אחמה דלעזיר קאמר וי"ל דמדאמר אצין עלה ש"מ חירבא דיומא מסי והא מירי צעוה"י א"כ מאי דא"ר חנינא נמי לעזיר' ועוד נ"ל דפליגא דר"ל הוא נמי דרבי חנינא דר"ס לקרא דוקא צניי אדם שיראין להוציא ש"ס לנעלה ולא מוקי ליה בכל שאר הצדיקים ור"ל מוקי ליה בכל הצדיקים שמתרפאין בה שכל מי שזיכותו מרובין נקרא צדיק' עוד הקשה דר"ס אמה"י לא אחר חמה גופא מסי"א כדאמרין צב"מ אדלי יומא אדלי קירא' ולעז"ל לתוך דהחמה מרפאה לכל חולה כמו שאמרן מרגליות טובה היתה לאברהם כל חולה שרואה אותה מתרפא ותלחה בגלגל חמה היינו דאמרן אינשי אדלי יומא אדלי קירא' וכפי זה אין וזכריו חמה שהיא חירבא מרפא לכל חולה אבל ליראים להוציא ש"ס לנעלה אע"פ שלא יסחכלו צממה רק בחירבא שהיא עפורית הבא אל הבית ציריחת השמש גם הוא מרפא שגא' וזכרה לבי יראי שמי משם נדקה ומרפא צכנפיה מאי צכנפ"י אלא לרבות חירבא שהיא צכנפיה השמש ואינו השמש עלמו אע"פ מסי דוקא ליראי השם' והשתא נמי נילא דאמר ופליגא דר"ל שאמר שגם החירבא מועילה ומרפא ור"ל כדאי לרפוא' השמש צירי להוציא מרחיקו דמשמע דכשאר צנחתיקו אינו מרפא ורבי חנינא אחר דגם צעוה"י שהוא צנחתיק והוא מרפא ולא מינעיה' השמש אלא גם צכנפיה חמה שהיא חירבא דיומא מסי' וצנינן צדיקים מתרפאין דק' לעז"ל ים להחבון מה רפואה היא וז לצדיקי לעז"ל צדקוהו לי שראיתו צסא' שנשמות הצדיקים שנחלצנה צנהר דינור שזקוק כורב צחור כור ובצינולאות מנהר דינור סס מתרפאין צאחות שמש נדקה והוא מרפא להם לצדיקים כאמר וכן קן גדולותיו יתצרך שמתוך חמה מתרפאק שהוא אש מרפא מה שסחכלו מנהר דינור :

ו' תניא אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר

ט טמא אלא אחד פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדורס וראיתיו שהוא יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סרורות לו תלתלים אמרתי לו בני מה ראית להשחית שעריך זה נאה אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי והלכתי למלאות מים מן המעיין ונסחכלתי כבבוא שלי ופחו יציר עלי ובקש לטורדני מן העולם אמרתי לו רשע למה אתה מתנאה בעולם שאינו שלך במי שרוא עתיד להיות רמה ותולעה העבודה שאגלחך לשמים מיד עמרתי ונשקתיו על ראשו אמרתי לו בני כמותך ירבו נזורי נזירות בישראל עליך הכתוב אומר *איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה' מתקייף לה רבי מני מאי שנא אשם נזיר טמא דלא אכל משום דאתי על חטא כל אשמות נמי לא ליכול דעל חטא כאין א"ל רבי יונה היינו מעמא כשהם

ט

ע"צ

נזיר

פ"ה

פ"ה

פ"ה

פ"ה

פ"ה

פ"ה

פ"ה

פ"ה

פ"ה

פ"ה

פ"ה

פ"ה

פ"ה

פ"ה

פ"ה

פ"ה

פ"ה

פ"ה

פ"ה

פ"ה

פ"ה

פ"ה

פ"ה

ואלו מותרין פרק שני נדרים קצב

ומביא אבל בניירות לא התנדבו כרי שלא יקראו חוטאי שנאמר *וכפר עליו מאשר חטא על הנפש:

נחמך

לפי שאין הק"ה מביא חקלה על ידיהן מה היו עושין כדי שיתחייבו קרבן שאין מביאין קרבן מטאח אלא על טעם ממש: ענין אחר לפי שאין הק"ה מביא קרבן על ידיהן שאין באין לידי שום חקלה ושום חטא שיתחייבו קרבן מטאח: אלא הוזהר להתנדב מתנדב ומביא שלימים וכו' אלא מטאח לא חתי כדנדה ובניירות נמי לא היו מתנדבין שלא יקראו חוטאים ומתני' דקתני נדר בנייר דמשמע דשכרים נדרים בניירות לאו ר"ס הוא: **ס** **תניא** ר"א הקפד ברי' אומר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וכו' באיזה נפש חטא עליו? אלא שציער עצמו מן היין והלא דברים ק"ו ומה לו שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר עאכ"ו מכאן כל היושב בתענית נקרא חוטא והדין קרא בנייר טמא כתיב משום דשנה בחטא הוא:

והדין קרא בנייר טמא כתיב על סם שצדא את עצמו בזה קאמר קרא אשר חטא על הנפש: משום דשנה בחטא הוא דעל סם דשנה עצמו בחטא שציער עצמו ועוד שטמא מיוחדו להכי כתיב בזה אשר חטא על הנפש וכו' כמי שלא נזכר דאקרו חוטאים וגלי רחמי' בהאי וכו' לכולהו ולהכי גילה בהאי משום דזה שנה בחטא ב' פעמים: דתולין הקבלה במקולקל:

פרק ואלו מותרין

ד **תניא** לעולם אל תהירגיל בנדרים שסופך למעול בשבועות ואל תהי רגיל אצל עם הארץ שסופך להאכילך טבילים ואל תהי רגיל אצל כהן עם הארץ שסופך להאכילך תרומה (טמאה) אל תרבה שיחה עם האשה שסופך לבא לידי ניאוף רבי אבהו בר יאשיה אומר כל הצופה בנשים סוף בא לידי עבירה כל המסתכל בעקבה של אשה הדיין ליה בנים שאינם מהוגנים אמר רב יוסף ובאשתו נדה אמר רבי שמעון בן לקיש עקבה דקתני מקום התורף שהוא מכון כנגד העקב ותניא *ובעבור תהיה יראתו על פניכם זה בושא *לבלתי תחטאו מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא מכאן אמרו סימן יפה לאדם שיהא ביישן אחרים אומרים כל המתבייש לא במהרה הוא חוטא וכל שאין לו בשת פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני:

פחות כ
ס

אל תהי רגיל בנדרים שסופך למעול בשבועות דחמירי טפי דכתיב צו כי לא יקח: להאכילך תרומה טמאה להזכיר אפילו כהן שלא יקח רגיל אצל כהן עם הארץ: ובאשתו נדה אפילו אשתו נדה שיש לה צעקת היתר: מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא דעל פניכם משמע צדק פנים וכתיב צדקיה לבלתי תחטאו: לא עמדו אבותיו על הר סיני שהרי נהן טעם למעמד הר סיני לצעזור התיי יראתו על פניכם וכתי' את אשר יעשו פה עמנו עומד היום ואת אשר איננו פה עמנו ומי שאין לו צדק פנים אינו מורעס:

מהרש"א שסופך להאכילך תרומה ב' כן הא צדק נוסח' גמרות שלפנינו ובישראל חזר איירי דלעגלים

לא מיישנו כפי' הרא"ש אצל מדברי הר"ן נראה דגרס להאכילך תרומה טמאה ואיירי אפי' צדק חזר וק"ל: היא הבושה ב' כמ"ס צדק פנים וכן הדין ממנו עז פנים ומדה הצושה היא סימן לישראל כדאיתא צדק הערל וצדקיה המדות אמרו כן שהוא סימן יפה בזה שהוא צדיק אצל צדקיה הלתור אמרו ולא הביישן למד והסתא הא דלמירין פ"ג דצילה מפני מה נחנה תורה לישראל מפני שהן עזין ויאל לב' טעמים הא' מפני שהן עזין ראוי שילמדו התורה כי לא הביישן למד והב' שהסתא התורה משפת עוזן כי יראת התורה היא על פניהם היא הצושה ודו"ק:

*באין לידי ממזרות ב' לאו ממזרות ממש קאמר אלא שכל מעשה הולך על הרוב אחר המהצדה ויהיו בני אינן מהוגנין מדת ממזרים וק"ל: *בתי התורה התירתך ב' עיני פירוש הר"ן ועי"ל מדאסרה התורה צעורה צ' משכנות דהיינו כדרכה ושלא כדרכה ע"כ דצאקה שאינו ערוה שרי ו"ס התירתך שאיך ערוה לו: *ולא תתורו אחרי לבבכם בו' שלא יתן עיניו ב' פתח צדק וסיים צדקן שהם צ' כסבורי עזירה ע"י שעינו מתחלל צאקה אחרת נותן לבו עליה וצדק ערוה משתעי קרא כדכתיב אשר אחס וזנים גו' זאת ממש והלילית הוא גדר לערוה כההוא עובדא דפרק הקומץ ו"ס לעיל דמלייני כמלאכי השרת צילית כפר"ס שהוא גדר לערוה וק"ל: *וברותי מבם המורדים והפושעים בי אלו בני ט' מדות ב' מדברי הרמז צ"ס פרק כ"א מהלכות א"צ דהעושה כן הצנים אינן הגונים אלא עזי פנים הן ומתם מורדים ופושעים ויסורי הגלות צוררין אותן עכ"ל: אסנ"ת משג"ה בני אמה בני אנוסה ב' מפ"י הר"ן בני אנוסה גריעי טפי מצני אמה ב' ומתוך שצ"ל קרובי זה לזה חשיב להו כחד דהא ר"ל אמר ט' מדות וצפרטן אחת מולא עשרה עכ"ל אצל הרא"ש גרס בני אמה פי' שפחה משוחררת ב' עכ"ל וי"ל לדבריו דלכך נקט ט' צפרטן משום דסימניהו לא הוה רק ט' אסנ"ת משג"ה דהא סי' אחד מורה על אמה ועל אנוסה וצגירסת הילקוט לא הזכיר כלל בני אנוסה וצפרטן א"ה סימן כ"ה לא הזכיר בני אמה והוא שפיר ט' גס צפרטן וק"ל: *בני שנואה ב' בני חצופה איני ודא"ר שב"ן אר"י כל אדם ב' והא דלא תקשי ליה נמי אצני שנואה דכתיב כי שנואה לאה גומר הא אוקמה צדק י"ג ששנואין מעשה עשו ב' ולא שהיתה שנואה ליעקב ע"ס ב' בני נדוי ב' צבור י"ג בני נדה ולא משמע כן דלא חשיב הכא אלא הצנים שגולדו מדבר הקרוב לצעירה אצל בני נדה מאיסור כרת כשאר עריות וק"ל: *בני מריבה צבור י"ג בני מורדת ולפי גרסתיו י"ל דה"ל כלל בני גרושה או בני שנואה דמ"ל שהוא שנואה או היא שנוא דמילא דבני שנואה וייתר דברי המאמר עיין צ' הפרוסים וצתוספות ודו"ק: *כל שאשתו חובעתו ב' ובתיב יששכר חמור גרם לו' כך סוגיא מיימי לה נמי צ"ב דערוצין ומיימי ה"ס קרא וסלא לאה גו' וסלאמר אלי תצא גומר וסלא דקוה ס"ד שחובעתו לצילה ממש ומשני דאדנאי

הרמז צ"ס פרק כ"א מהלכות א"צ דהעושה כן הצנים אינן הגונים אלא עזי פנים הן ומתם מורדים ופושעים ויסורי הגלות צוררין אותן עכ"ל: אסנ"ת משג"ה בני אמה בני אנוסה ב' מפ"י הר"ן בני אנוסה גריעי טפי מצני אמה ב' ומתוך שצ"ל קרובי זה לזה חשיב להו כחד דהא ר"ל אמר ט' מדות וצפרטן אחת מולא עשרה עכ"ל אצל הרא"ש גרס בני אמה פי' שפחה משוחררת ב' עכ"ל וי"ל לדבריו דלכך נקט ט' צפרטן משום דסימניהו לא הוה רק ט' אסנ"ת משג"ה דהא סי' אחד מורה על אמה ועל אנוסה וצגירסת הילקוט לא הזכיר כלל בני אנוסה וצפרטן א"ה סימן כ"ה לא הזכיר בני אמה והוא שפיר ט' גס צפרטן וק"ל: *בני שנואה ב' בני חצופה איני ודא"ר שב"ן אר"י כל אדם ב' והא דלא תקשי ליה נמי אצני שנואה דכתיב כי שנואה לאה גומר הא אוקמה צדק י"ג ששנואין מעשה עשו ב' ולא שהיתה שנואה ליעקב ע"ס ב' בני נדוי ב' צבור י"ג בני נדה ולא משמע כן דלא חשיב הכא אלא הצנים שגולדו מדבר הקרוב לצעירה אצל בני נדה מאיסור כרת כשאר עריות וק"ל: *בני מריבה צבור י"ג בני מורדת ולפי גרסתיו י"ל דה"ל כלל בני גרושה או בני שנואה דמ"ל שהוא שנואה או היא שנוא דמילא דבני שנואה וייתר דברי המאמר עיין צ' הפרוסים וצתוספות ודו"ק: *כל שאשתו חובעתו ב' ובתיב יששכר חמור גרם לו' כך סוגיא מיימי לה נמי צ"ב דערוצין ומיימי ה"ס קרא וסלא לאה גו' וסלאמר אלי תצא גומר וסלא דקוה ס"ד שחובעתו לצילה ממש ומשני דאדנאי

ארבעה נדרים

פרק שלישי

נדרים

דלרצוי ארצות ואלו תבא כי גו' לבא לאהלה כפי' הר"ן אבל
הכל דמיתו קרא דחמור גרם ק"ק למאי מיתו לה המקשה
דלדרב' מזה משמע שלא היתה תובעו דפה אלא שהק"ה סייעה
בדאיתא פרק התפלת והענין מבואר דהוה לה דניס דהיינו זכרים
ע"י שפוצעוהו היא ודאי מורשת תהלי ויולדת זכר ובשכר הדביע'
לדבר מלוא הוה לה דניס חכמים ונבונים כו' ושארם ולא כתיב
נבונים מזה מוכח דב' עניינים הן כפרס' בחומם וכבר השיג
הרא"ם על הרמב"ם דחשיב להו כחדא ודע דקאמר ולא כתיב
נבונים היינו נשאל שאר שבטים אבל שבע ושכר שבו דדורו של
משה והיה זהו ודאי נבונים ודו"ק: *וישכר חמור גרם כו'

עיון פ"י ר"י אבל בערוך פירש בערך חמור' כשחור יעקב מן השדה
נהם החמור ושמעה לאה ויאלה לקראתו וקראתו עכ"ל וק"ל:
הר"ף תניא: ובעבור תהיה יראתו וכו' מלמד שצוה וכו' נראה
דדרים ובעבור תהיה יראתו על סיבת נוסח פני' שאם ביישום
ועל סיבת נוסח פני' תהיה לבי יראת' לנתי' ויחזק' כיון שהנזכר
הוא מביא להם יראת חטא למא בא האלו' לדבר עמם שאומר כי לבעבור
נשות אחכם בא האלוקים ובעבור תהיה יראתו על פני' והוא אע"פ שלא
בא האלוקים לדבר עמם היה יראתו עליה' מתוך הנושא ואפשר לומר שמיני
לנו שהיה בהם בישראל נוסח אלא מתוך דבורו של הקב"ה אשר דבר עם
ישראל ונזכר פניהם כסתם אחים ויאלמו אל משה דבר אחת עמנו ונשבעה
ולא ידבר עמנו אחרים כי נשבעו עמנו ופן נמות מפני הנושא ולזה אמר
לכם משה אל תיראו כי לבעבור תהיה יראתו של הקב"ה על פני הנושא
שנתיששם בא האלוקים לדבר עמכם שאמלא דבור עמכם הקב"ה מיני
היתם ויחזיקו וימנו היתם משמע יראתו היראה' הנושא: אחרים
אחרים וכו' נריך לדקדק קשר אלו שני הדברים שאמרו אחרים לא במהרה
הוא חוטא וכל שאין לו נוסח פנים לא עמדו אבותיו על הר סיני דהי"ל
וכל מי שאין לו נוסח פנים הוא חוטא ונראה דלדברי' חולקין על ת"ק דבריה'
שאמר שהיינו הוא ירא חטא ואחרים אחרים שא"כ לא נמלא אדם
חטא לפי שכל ישראל שעמדו על הר סיני הם ביישום וזו' שאין לו נוסח
פנים בדורם שלא עמדו אבותיו על הר סיני וכיון שכל ישראל שעמדו על
הר סיני הם ביישום א"כ כולם הם יראי חטא ולא נמלא סוס חוטא בישראל
ומקרא כחוב ונפש כי תחטא וכתיב חטאית מכל חטאיתם לבק אחרו
אחרים שלעולם הניינו אפשר שיחטא אלא שלא במהרה הוא חוטא:

פרק ארבעה נדרים

בב בר ברתיה דרבי ינאי סבא אתא דלמיה דרבי ינאי
סבא א"ל אילו הות ידעת דפתחין פנקסך
ומשמשין בעובדך מי נדרת א"ל לא ושריה א"ר אבא
מאי קראה *ואחר נדרים לבקר:

פסני

כ **מאי** קראה שמיני נדרים חוקרים במעשיו של אדם: ואחר נדרים לבקר
שאם נודר מפקדון מעשיו:

מהרש"א אלו הות ידעת דפתחין פנקסך כו' באבות
שנינו הפיקם פתוחה והיד כו' היינו לגבי שכר
חטאו כמש"ל מנייה הכל נחתו בעצבון כו' והכל הכי קאמר לגבי
מי שכבר היה לדיק ע"י נדר שגדור זה הוא תמלת חטאו לפתוח
בעצירה זו את פנקסו ומשמשין כו' וק"ל:

יש בוטה במדקדקת חרב ולשון חכמים מרפא * כל
הבוטה ראוי לדוקרו בהרב אלא שלשון חכמים
מרפא * תניא רבי נתן אומר הנודר כאילו בנה במה
והמקיימו כאלו הקריב עליה קרבן:

פסני
כסני

כל הבוטה כל הנודר כמו מנעם שפחים: ולשון חכמים גם
מרפא שמתירן לו:

מהרש"א כל הבוטה כו' מלת בוטה לא מיינו במקרא אלא
לגבי נדר ושבוטה כמו לבטל בשפחיו מנעם שפחים
ויבטל בשפחיו גם אלא שפא לפי שדנ' לחצוני נקרא ע"ש השפחים
שנדבר בלא כוונת הלכ דהיינו נדר ושבוטה שהיו נדר ולמחר
מתחרט כמ"ס בשמעתין לב זה עליך וז"ל כל הבוטה שנדר ושבוט'
ראוי לדוקרו כי הוא נודר' בלא לב כוונתו ולשון חכמים שהוא
דבור הפנימי בכוונת הלכ נקרא ע"ש הלשון הוא מרפא למנוח לו
פחה ומרטה ככל הגך דשמעתין וק"ל:

הר"ף כל הבוטה ראוי לדקרו בחבר נרא' דלמך כל הבוטה לחצוני אפי'
שנודר ומציינו ראוי לדקרו בחבר ואפי' דתניא ר' נתן אומ'
הנודר כאילו בנה במה בשעת אישור הבמות והמקיימו כאילו הקריב עליו
קרבן ולכן אמר כאן אלא שישן חכמי' מרפא כלומר אין לו חקקה אלא בהחלט
הנדר שהוא לשון חכמים שהנדר מתוך הנדר והוה שאמר בשעת יבמות הדבק
בהפית נדרים כמו שניארחי שם הכוונה אם נדרת להזכיר השקדון שנידך
אף ע"פ שצוהר לבדוק מן השקדנות מ"מ כיון שאתה מקיים הנדר וכל
הנודר שנדר אפילו מקיימו ראוי לידקדק בחבר לבק הדבק בהפית נדרים
שהוא לשון חכמים מרפא ולא חמור השקדון מתוך נדרך ונא"פ שאיך
מתחבר מן השקדנות לא תחוש בזה בבחינת הדבק בהפית נדרים:

אמר שמואל כל הנודר אף על פי שמקיימו נקרא רשע
אמר ר' אבא מאי קרא *וכי תחדל לנודר לא יהיה
בך חטא ויליף חרלה חרלה כתיב הבא תחדל וכתיב
התם *שם רשעים חדלו רגו:

הנודר כאלו בנה במה בשעת אישור הבמות ונראה דענין
דלהכי מנחה ליה לבונה בזה משום דסליק אדעתיה
דנודר דמלוה קא עבד דרמנא אסריה צמילי דאיסורא ואיזו נמי
אמר אנש' קאמר דשעה דלדורה לבונה בזה דמי דנדי דרמנא'
אזהרי' לאקדוני קרבנות צמיס הא אזהריה דלא לזוסף עליה לבנו'
במה ולהקריב בחזק הכי נמי נהי דרמנא אסר עליה דברים
האסורים כי מוסף איזו בזה דאסר רמנא פשע כענין שאמרו
צירושמי צפרק פותחין לא דייך בזה שאסרה תורה אלא שאתה
אוסר עליך דברים אחרים וסיך בזה נמי האי לישנא משום דנודר
מתמים צקרבן וכיון שאין קרבנו ראוי נמלא כוונה בזה ומקריב
במזון: והמקיימו כלומר שאינו נשאל עליו: כאילו הקריב בזה
ומיז משום שחטי מוז: ויליף חרלה חרלה דהכי קאמר וכי תחדל
לנודר לא יהיה בך חטא הא כל אדם תחדל יהיה בך חטא:

מהרש"א וכתביה התם רשעים חדלו רגו נראה לפי
דההוא קרא מהך ג"ס גופיה יתפרש לענין נדרים
דרוב נדרי' המדיר מצורו שלא יהנה מצורו ממנו או גם הוא מתצורו
בא מתוך רגו ובעם שיש לו עם מצור כהך דלעיל אלו לא מרגזין
לי כו' והיא ודאי מדת רשעים או מדת סדום היא שנקראו ג"כ
רשעים כמאמרים באבות האומר שלי שלי ושלך שלך זו מדת סדום
שלך שלי ושלי שלי רשע וז"ל כי שם במיתתם חללו הרשעים מרגזו
וכעם לקדור את מצורו שלא יהנו זה מזה ולזה קאמר כנדרי' כשרי'
לא אמר כלום שאין זה מדת' אלא מדתם שלי שלך ושלק שלך ודו"ק:

אמר

כפ"י
ופ"ק
י"ט
פרק ד
יבמות
פרק
כ"ב

ארכעה נדרים פרק שלישי נדרים קצנ

א"ר שמאל בר נחמני אמר רבי יוחנן כל אדם שבועס כל מיני גיהנם שולטין בו שנאמר *והסר כעס יב מלכך והעבר רעה מבשרך כי הילדות והשחרות הבל * **פס"י** ואין רעה אלא גיהנם שנאמר *כל פעל ה' למענרו וגם רשע ליום רעה * ולא עוד אלא שתחתוניות שולטות בו **דבר** שנאמר *ונחן ה' לך שם לב רגז וכליון עינים ודאבן נפש איזהו דבר שמכלה את העינים ומדאיב את הנפש **נפש** הוא אומר אלו תחתוניות עולא במסקיה לארעא דישאל אתלון בהדיה תרין בני חוואי קם חד שחמיה לחבריה **א"ל** לעול' לאו יאי עבדי א"ל אין ופרע ליה בית השחיט' כי אתא לקמיה דרבי יוחנן א"ל דילמא ה"ו אחזקית ידי עובדי עבירה א"ל נפשך הצלת קא תמה רבי יוחנן ונחן ה' לך שם לב רגז בבבל כתיב א"ל עולא הווא שעחא לא הוה עבר לן ירדנא :

כל אדם שבועס כל מיני גיהנם שולטין בו לפי שהכעס מציא לכמור צעיקר כדאמרין צפרק ר' אלעזר דאורג המשכר כליו צממא יא' צעינך כעודד כ"ו : כל מיני גיהנם שולטין בו קסא לגופו כאילו היה נדון בכל מיני פורעניות צגיחס א' נמי מתוך כעסו צא לידי עזירה ומשליט עליו גיהנם : לב רגז היינו כעס צשציל לב רגז יהא כליון עינים : שמכלה העינים הוא מאריך צחליו ומאכא חמיר להצרפאות : במסקיה כשעלה לא"י : אתלון עשו לו לוי' : בני חוואי יהודים היו : א"ל אין ופרע ליה בו' ונתיירא לומר שלא עשה יפה שמה יסרגנו : כי אחא עולא לקמיה דר' יוחנן אמר דלמא אחזקית ידי עובדי עזירה צממתי לו ויל ופרע צית השחיטה : ופרע ליה בית השחיטה שימות מהר : נפשך הצלת צאלמלא כך היה הרגז : קא חמה ר' יוחנן ונחן לך שם לב רגז בבבל כתיב והיאך צגר כעסו של ארור צן מחווא כ"ב להרגא את מצירו והאיל דהו' צארך ישרא' : הדיא שעחא לא הוה עבר לן ירדנא ולא הוינא צחמוס ארץ ישראל ועבר הירדן לא נחקק להצאח עומר ולמקל' קדושות :

מהרש"א כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו ונראה להקדק מלשון כל מיני בו' דמיני אש של גיהנם מרתמא ציה כי הכעס מחולדות אש ולכן נקראת חמה וצח"ח אמרו אורייתא הוא דמרתמא ציה שנא' הנה כה דברי כאש גומ' : וגם רשע ליום רעה בו' ע"פ מ"ס צפ"ק ד"צ צאח' איוב צראת צריקים צראת ג"ע צראת רשעים צראת גיהנם בו' שהרהר אחר צריאחו של הקב"ה דלא הוה ליה לצרוה הרשעים ולעומת זה הגיהנם ולצטל דעמו אמר שלא כל פעל ה' למענרו להודיע גדולתו וגם הרשע ליום רעה שמה גיהנם פעל למענרו להודיע גדולת מעשמו שכל זה קילוסו כמפורש צאגדת משלי ודו"ק : ונחן ה' לך שם לב רגז גו' איזהו דבר שמכלה בו' משום דלפוס ריהטא לב רגז אין זה מן הקללות אבל הרגז והכעס ממדות הרעות הוא וע"כ אמ' דה"ק דמתוך לב רגז שיחן לך יצא לך קלל' זו שהיא כליון עינים גו' ואיזהו דבר כו' וק"ל : בבבל כתיב **פ"י** כי הילך שולט צח"ל ויתר מצח"ל והכעס הוא מצח"ל הילך ר

והו כוונת הכתוב כי ידעתי את יצרו אשר הוא עושה היום צטרס אציאלו אל הארץ גו' ר"ל אחר שידעתי את יצרו אשר שולט צו והוא עושה היום צטרס אציאלו גו' ואין לו לענוס אותם כ"כ אבל צנאו לא"י אש ישעה עוד רעות כזאת ראוי לענוס ויתר אחר שאין הילך שולט בו כ"כ צא' וק"ל :

הר"ף ואין רעה אלא גיהנם וכו' : יש לתמוה א"כ שהכעס שלמה הכר בעצ הבער רעה צניולו מציהם א"כ אין גיהנם לרשעי' כיון שלא יהא צהם כעס והוא חמה * אמנם יש לומר שהרשעים שחטאו יש לאל ידם לשב מחטאם כי יכירו צרכם וישוו' אליו מה שאין כן צטעם שאין שכינה חסונה כנגדו כן מוסיק עפשו ורשע הרהר צודאי שלא ישוב אל ה' וכל רעויותיו של גיהנם יצטנו צו מלך חטאיו אשר יחטא וירבה לפשע : שאמר ונחן ה' לך שם לב רגז וכו' יש קלח חמה דמא ליה דלב רגז הוא מציא חולי התחתוניות שהוא מכלה העינים ומדאיב הנפש דילמא לב רגז הוא קללה אחת : וכליון עינים הוא קללה אחרת וכן דאבן נפש דאם הכל הוא קללה אחת היל' לב רגז מכלה עינים ומדאיב נפש ומדאמר וכליון עינים משמע שהיא קללה אחרת * וע"כ הדי'ל כל הכועס הוא צא כליון עינים שנאמר לב רגז וכליון עינים וצריכין אנו לומר דכיון דכתיב וכליון עינים צוא' נראה שכל רגז הוא דבר א"כ כליון עינים הוא דבר אחר וכפי זה הדרך לקושין דאין לפרש תחתוניות שמדאיב הנפש ומכלה העינים לפי שכתוב וכליון עינים צוא' ושאמר לומר דקשה ליה צהאי קרא שאם הם עונשים מתחלפות להם צין חולי הלב שהוא רגז וצין דאבן נפש שהנפש הוא צלל הפסוק כליון עינים היל' ונחן ה' לך לב רגז ודאבן נפש וכליון עינים אלא לב רגז הוא הכעס שמתוך הכעס יצא לתחתוניות שמכלים העינים ומדאבנים הנפש וכליון כתיב לב רגז כליון עינים ודאבן נפש ויש ליישב צו' וכו' של וכליון עינים שרובה לומר ונחן לך שם לב רגז שהוא הכעס והחיות כעסו יש לך כליון עינים ודאבן נפש כי הם תלויס כעס * ויש לדורש שאמר כל הכועס לפי שלא נכתב לב רגז וכליון עינים שם תחתוניות אלא צבאל ונחן ה' לך שם לב רגז אבל צא' אינו תחזיקים כתוב זה ושם גם עינם התחתוניות שמכלות עינים אינם אלא צבאל לזה אמר כל הכועס צלל מקום ואפילו צארך ישראל תחתוניות שולטות בו :

אמר רבא בר רב הונא כל אדם שבועס אפילו שבינה אינה חשובה כנגדו שנאמר *רשע כנובה אפו כל ידרוש אין אלהים כל מזימותיו * רב ירמיה מדפתי אמר אף משכח תלמודו ומסויף מפשות שנאמר *כי כעס בחיק כסילים פנוי וכתיב *וכסיל יפרוש אולת רב נחמן אמר בירוע שעונותיו מרוביו מזיבותיו שנאמר *אישי אף יגרה מדון ובעל חמה רב פשע :

כנובה אפו צחצור' כעסו : אין אלהים כל מזימותיו שכינה אינה חסונה כנגדו : שנאמר כי כעס בחיק כסילים ינח אלאמא דכועס הוי כסיל וכתיב וכסיל יפרוש אולת אלמא מוסיק עפשות :

מהרש"א שנאמר רשע כנובה אפו גו' צצר אחריו צפ"ק דמוטה כל המתצאה כאלו עוצד כו"ס ואמר כל המתצאה צנובה אפו דהיינו מתוך פשם צל ידרוש שור' צלי כנובה ודריסה דמתוך כעס צא לידי טעות ואין אלפים צלל מזימותיו שאין השכינה חסונה שהיא כנגדו כמ"ס שויה ה' לנגדי גו' וק"ל : שנאמר כעס בחיק כסילים * מזה התחזיק גם צנוטפוס עס מצריקה או תלמידיהם נעמן לרעם ומעצזים על מדותיהם **ח"ב מט א** אצל

ח
ס
ע"צ
מ"ס
קלח
חשני
י
ספ

ארבעה נדרים פרק שלישי נדרים

דפרעיה כל מה דהוה ליה בידיה דהוא מלוה רגו ותבירה להווא קניא ואישתפוך הנהו זווי בארעא ואישתכח דקושטא אישטבע ואכתי לא עביר דמשתבע אדעתא דנפשיה :

והתניא וכן מצונו במשה רבינו כשהשיע את ישראל שפ בערבות מאב א"ל הווי יודעים שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעתי וע"ד המקום שנאמר *ולא אתכם לבדכם וגו' מאי א"ל משה רבינו דרבי ישראל לאו הכי קאמר להו דלמא עבדתון מילי נע ואמרתון על דעתנו משום הכי אומר על דעתי לאפוקי מאי לאו לאפוקי דאפוקי שמה לעבד'ם אלוה מכלל דעביר איניש דמשתבע אדעתא דנפשיה לא עכו'ם איקרי אלוה דכתיב *ובכל אלוה מצרים אעשה שפטם וגו' ולשבע יתהון דמקיימתון מצוה משמע מצות מלך ולשבע יתהון דמקיימתון כל מצות משמע מצות ציצית דאמר מר שקולה מצות ציצית כנגד כל מצות שבתורה ולשבע יתהון דמקיימתון תורה משמע תורה אחד ולשבע יתהון דמקיימתון תורות משמע תורת מנחה תורת חטאת תורת אשם ולשבע יתהון דמקיימתון תורה ומצות תורה משמע תורת המנחה ומצות משמע מצות מלך ולשבע יתהון דמקיימתון תורה כולה משמע עכו'ם דתניא חמורה עכו'ם שכל הכופר בה כאלו מודה בתורה כולה ולשבע יתהון דמקיימתון עכו'ם ותור' כולה אי נמי תרי"ג מצות אלא משה רבינו מילתא דלא טריחא נקט :

והתניא וכן מצונו וכו' שנאמר ולא אתכם לבדכם הכי פירושא איני משביע אתכם על דעתכם לבדכם :לאפוקי מאי קאמר להו הכי לאו לאפוקי דאי אסיקו לה שמה לעכו'ם אלוה ופלוני לה ובעו למיפטר נפשיהו דאמרי דפלוני לאלוה : לא לאו לאפוקי משום האי קאמר הכי דאיהו לא מלו לאפוקי לעכו'ם שמה דאלוה ולמיפטר נפשיהו דהא עכו'ם איקרי אלוה מעצמה : א"כ אמאי משבע יתהון הכי ע"ד המקום ועל דעתי לשבע יתהון דמקיימתו תורה : הוה משמע תורה אחת שכתב לבד : משמע מצות מלך שכתב שום חשים עליך מלך וגו' ש"ס מצות : אי קמשבע לבו הכי דמקיימתו עכו'ם ותורה כולה א"כ דמקיימתו תרי"ג מצות לא מלו למיטען מידי : אלא משה רבינו ע"ה מילתא דלא עריה נקט כשאר ע"ד המקום ועל דעתי ששם נכלל הכל :

איה"ב לא יועיל לטוב החורו או גזירת המלך להירד בדבריו עד שתחשב מהם כוונה לקיום מצותיו כל עוד שהם יהיה לבס למרע ולא ירד לשמוע להם כי כל לשנא שחשמת להם אנשי וכל עוד שיתראו חפצים בפתרון המלך בדקדוקה יותר יתרחמן מן הכוונה האמתית כאשר קרה לעדת הקראים ולחבילים פנים בתורה שגל כהלכס והוה שאמרו פה שא"ל משה דילמא עבדיהון מילי ואתריהון על דעתנו משום הכי א"ל על דעתי ועל דעת המקום ולא שפירשו מלות אלוה מצוה תורה ודווקאם לרגלם : ואמנם מה הוה דעת המקום ודעתו בזה מאתו הקבלה האמתית לביאורם ותכני דור ודור בתורה שבעל פה :

דהווא חויה דהוה בשני שבור מלכא רמו עליה תליסר **ס** אורווא דתיבנא ובלע יתהון :

אורווא אטענלאות מלכות חסן : וכלע יתהון אלא דהוה גדול שקות בית הכר :

אבל זה הכלל אינו נוח לראות והכנס מונח זמן רב צמיק עס חזרו ותלמידיו וע"י זה הוא לומר דב צד ומשפס כדאמרי' פ"ק דתענית חרב אל הדמים ונאלו כו' ו"ו וכסיל יפרוס אולת שע"י זה שאין לו חזר ותלמיד יפרוס אולת צמורה שאינו מכוין לפרס האמת כמ"ס שם הרבה למדתי מרצותי ויותר מחזרי ויותר מתלמידי כו' וק"ל : שעונותיו מרובים כו' דלפי פשוטו דבריו סותרים זה את זה שחומר כי כעס צמיק כסילים גו' כמ"ס לעיל ועיין פרש"י :

אמר רבי אחא בר חנינא אלמלא לא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חומשי תורה וספר יהושע בלבד מפני שערבה של א"י הוא שנאמר *כי ברב חכמה רב כעס ויוסף דעת יוסף מכאוב :

לא ניתן להם אלא ה' חומשי תורה וספר יהושע שעקן של שאר נביאים לא היה אלא להוכיח ישראל על עזרות צידם ואלמלא לא חטאו לא הוררכו לחוכמות : מפני שערבה של ארץ ישראל הוא שנספר והוסע מפורס עיירות שצריך ישראל וערך חלק של כל שטט ושטט והתלות אשר נחלו ולפיכך אפילו לא חטאו היו לריבין ספר יהושע : שנאמר *כי ברב חכמה רב כעס צד צד צד חכמות הנביאים סימן לרוב כעס שהכעיסו ישראל להקב"ה : **מהרש"א** רבי כעס היינו שחטאו וכעסו להקב"ה ועוד ו"ל צאות ספרים שהן דברים של חכמה מפורס רוב כעס שבעם הקב"ה עליהן על שחטאו וק"ל : **כל שדיא תפארת לעושיה בור"ל** גם שהיא תפארת לעושיה כמ"ס אין כמה זימנין כו' צעי נמי תפארת לו מן האדם והרי לא היה לו תפארת מרד נחמן שא"ל כמה זימנין אדעשא דהכי נדרת עד דאיקפד וק"ל :

דף כ"ג *משימשא למולא ומטולא כו' שמעתי שיש צמירות צונים להם בתים חניין מקורה וחניין אינו מקורה מלמעלה ונשחרית ונערב כשהשמש אינו חס כ"כ הם יושבים צמקום שאינו מקורה וצמירות שהשמש חס יושבים צמקום המקורה וכן היה צניין צ"ה שלהן ו"ס שהיו מתעטעין כל היום צ"ה דהיינו תפארת שהיו בשמש עד שהיו פונים לטולא ומצמירות שהיו פונים שוב לשמש צערב :

הרי"ף אלמלא לא חטאו ישראל כו' : תמיהא לי טובה שהרי שיר השירים הם דברי אהבה הקב"ה לישראל צמח תורה ונמשכן ואינו כשאר הספרים של הביאור שכל על חוכמתו של ישראל וכיון שכן איך הוא אומר לא ניתן אלא חומשי תורה וספר יהושע והרי גם ספר שיר השירים היה ניתן לישראל אע"פ שלא חטאו לפי ששיר השירים הוא קודם קדשים הן אחת שאם לא חטאו כל ישראל צעגל לא היה נדר משכן שהמשכן בא לפני מעשה העגל אבל מ"מ שיר השירים יש בה קבלת החורה וגם ספר תהלים יש בו כמה תהלות וחושבנות היה דאוי לניתן לישראל אף על פי שלא חטאו :

בה דהווא גברא דהוה מסיק בתבירה זווי אתא לקמיה דרבא **א"ל** ללוה זיל פרעו ליה **א"ל** פרעתוך **א"ל** רבא **א"כ** ויל אישטבע ליה דפרעתוכי אול ואיתי קניא וירב זווי בגויה מיסתמך ואויל ואתי עליה לב"ד **א"ל** למלוה נקוט האי קניא בידך נסב ס"ת ואישטבע

ארכעה נדרים פרק שלישי נדרים קצ"ד

לא נקרא שלם כו' במילה שלא צומנה הוא וק"ל : בשנתרשלה מן המילה כו' וא"ל וכי מייצ מיתה משום שנתרשל והרי אין זה רק עשה לאבד וי"ל דעם סביוני נעברה מאד א"ל דעדין בני נח ואברהם וזו היא מיתתו ע"כ מטענת ריו :

הרי"ף גדולה מילה שכל נפוח ששם אברהם אבינו וכו' ויש להפין מנה ליה למינן לפחות וזו דאיתא אלא דא"ל להקרא תמים כי אם בקיום כל המלות ואם חסרה מזה אח' אינו תמים וזה לא נקרא אברהם תמים שהיה חסר מזה אחת ולא בשכל שיש יותר מעלה למלות המילה יותר משאר המלות דאין שם אברהם קיים המילה ומסר מילה אחת לא נקרא ב"כ תמים ונלע"ז דכתיב ויפך דבשלמא אם נטוהו אברהם מתחלה על כללות המלות ולא הפליגם היה לנו לומר דאפילו בחסרון מזה אחת היה נמנע מלהקרא תמים אבל כשהיה אברהם בן נ"ט שנה וקיים כל המלות שנלוותו ועדיין לא נטוה על המילה היה ראוי להיות נקרא תמים כיון שלא חסרו לו אפי' מזה אחת מהמלות שנלוותו ותמים היה במלות ה' אשר נלוותו שקיים אותם לא ימנע שיהיה נקרא תמים על מה שעתיד להנלוות כיון שלא נטוה עדיין וכיון שראינו שכל אחת מהמלות שקיים מה שנלוותו לא חסר אפי' א' מהם לא נקרא תמים עד שנלוותו במילה משמע שבדולה מילה : גדולה מילה שדומה אח' השנה וכו' יש לתת טעם לשבח על מה דוחה שבת שקדמה במעשה בראשית דכתיב וישבות ביום השביעי ונלע"ז שהטעם הוא להיות השבת תלוי במילה נמצאת המילה גדולה כיון שהשבת תלוי בה והענין הוא דק"ל עכו"ס ששבת מייצ מיתה וכדי לאבד לקיום שבת לר"ך שיהיה חסום באות בריית קודש הבורות כי מביני ישראל הוא ואם כן אם אין מילה שהוא הוראה על הישראלית אי אפשר לו לשמור שבת כי אברהם הוא מייצ מיתה אם ישבות וכיון שמתוך המילה הוא כללל שמירת שבת א"כ מהראוי שחידה המול' אח' השבת כי כל זמן שאין מילה לא כללל שמירת שבת וכן כי הוא נכון : גדולה מילה שאלמלא היה לא ברא הקב"ה עולמו וכו' ויש להפין דבשלמא בחומר יוחא שלא נברא העולם אלא בשביל התורה אבל המילה היא מזה אחת כשאר המלות ואין יתכן שלא נברא העולם אלא בשבילה : אומנם ביאור הענין לפי שהתורה מתקיימת כל זמן שני אדם עוסקים בחורה בין ביום ובין בלילה אבל בזמן שאין עוסק בחורה זה כאן בשעה שני אדם ימינם על מעותותיו ומקיים המצוות לכן אמר שמירה היא מקיימת גם באותו זמן לפי שהוא מזה דבקה בעלמו של אדם בשכנו ובקומו וזו היא כונת מ"ל בגמרא כיון שראוי דוד עליון במדת וכו' וכיון שזכר במילה אחר למנוח על השמינית וכו'ל וביארתו ב"ס שמוך כנסף מווקק ע"ס וזה נרמז המילה בברייתת העולם שכלת בראשית יש בריית' א"ס שהוא המילה ואם דת שהוא התורה ונזכרות שמים וארץ וכפי זה יקשה למה לא ניתנה המילה לאדם הראשון כיון שהוא עיקר קיומו של עולם הן אחת שמהלך וזו שאל טרנסקריפוס הרשע את ר"ע והשיבו שכל מה שצריך לך תיקון המעשים לך ללכת וכו'ל אבל מ"מ אנו זריזין לפרש דחינה שלא נברא האדם מזה כי כל הדברים זריזין חייקון אבל מ"מ קשה שהיה ליה ללוות לאדם הראשון על המילה כמו שאמרו על ז' מלות ומהם המותין ללוות מילה עד שהיה אברהם אבינו בן נ"ט שנה והנה עד"ה פי' כשנולד אדם הראשון לא היה עולה כי נברא מהול וערלה לא נמשכה אלא בזוהמת מוחש שהיה בחוה גם בזכרית עד' הדעת טוב ורע נמשך הרע ונדבק בצלמה ולזה נקרא ערלה רע וכפי זה אני מוכר פריעה ר"ר יע"ה שאלו ששם שמוך מעד הדעת טוב ורע ונדבק באותו מקום בפריעה נעשה הרע ופה שנהפך לעד ואין רע ולפיכך לא היה מקום למילה עד שברא אברהם כי מקודם נברא וקדמו. נחש ומלך הרע עד אברהם העיר ממונת וזוהרית אחרת וזהו הכאן כי שארית נדבקה ביסמעהל ואז נטוה על המילה ולזה נרמזה המילה בפסוק "מי יעלה לנו" "השמימה ש"ת מילה וס"ה הוא שם השם לומר שנאלמנות" נתבטל הרע ונדבק בו סס ה' בגדול והנורא : גדולה מילה ששקולה בכל המלות שנאמר הנה דם הנדבך אשר כרת ה' עמכם וכו' ורש"י ז"ל פי' וכתיב נמילה ואח"כ

ראשונים נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר בעכו"ם : גמ' והאיכא ישמעאל *כי ביצחק יקרא לך זרע כתיב והאיכא עשו ביצחק ולא כל יצחק : דא איכא ישמעאל דזרע אברהם הוא והוא מן העכו"ם : יקרא לך זרע באותו זרע קא נדר : ולא כל יצחק ועשו אינו נקרא זרע יצחק להכי מותר בעכו"ם :

משנה רבי אלעזר בן עזריה אומר מאוסה היא הערלה שנחננו בה הרשעים שנא' *כי כל הגוים ערלים וכלבית ישראל ערלי לב ר' ישמעאל אומר גדולה היא מילה ששלוש עשרה בריחות נברתו עליה * רבי יוסי הגלילי אומר גדולה היא מילה שהיא דוחה את השבת החמורה רבי יהושע בן קרחה אומר גדולה היא מילה שלא נתלה למשה הצדיק עליה אפילו מלא שעה רבי נחמיה אומר גדולה היא מילה שהיא דוחה את הנגיעה ר' מאיר אומר גדולה היא מילה שכל המצוות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שמל שנא' *תהלהך לפני והיה תמים דבר אחר גדולה היא מילה שאלמלא היא לא ברא הקב"ה את עולמו שנאמר *אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי * רבי אבהו גדולה מילה שהיא שקולה כנגד כל המצוות שבתורה שנאמר *הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים :

ששלוש עשרה בריחות וכו' שלש עשרה בריחות נכתבו בפרש' מילה : שהיא דוחה את השבת החמורה דכתיב וזיוס השמיני ימוול ביום ואפילו בשבת : מלא שעה חלף מיד שנתרשלו בקץ מלאך להרגו : דוחה את הנגיעים דכתיב ימוול צמר ערלתו ואפילו יש סס צהרת לצנע יקוד : לא נקרא שלם עד שמל דכשנלוה על המילה אחר ליה הקב"ה התהלך לפני והיה תמים : שנא' הנה דם הברית ואף על גב דהאיד דלא דרש מילה הוא אלא קרבן מכל מקום כיון דבצורה כולה כתיב ביום ובמילה נמי כתיב בריית מלכות שקולה כנגד כל המלות :

מורה ש"א *כי כל הגוים ערלים גו' ואומ' והיה הפלשתי הערל גו' עיין פירוש הר"ן מאי ואומר והוא דחוק יש לפרש דבזקרא קמא יש ללמוד כשנודר לערלים בלשון רבים גם המולות בכלל דכתיב כל הגוים גו' אבל צנודר בלשון יחיד מערל זה אימא דאם הוא ניוול אינו נקרא ערל ומייית והיה הפלשתי הערל גו' דודר לא ידע אם הוא ניוול וכו'ל אולי עכו"ס בכלל דשיך בזה ערלה אבל צנותרין אנו בכלל וקאמר צנות הערלים דגם הצנות נחגבו הכי וע"ס אביהם וע"ז אר"א מאוסה היא הערלה שהרי גם המולות מהם נחגבו צנס זה לגנאי דומיא דכל בני ישראל ערלי לצ דהיינו לגנאי כמפורש בקרא וק"ל : שדוחה הנגיעים כו' לכאורה מלחא זוטרתי היא שדוחה נגעים לגבי שבת דקאמר לעיל מיינה וי"ל לפי שרבי ישמעאל שאמר גדולה מילה שזכרתו עליה ז' בריחות עיקרם במילה צומנה נאמרו ומסויס בזה אח' ברייתו אקים אח' יצחק שנימוול לח' וכן שדוחה שבת היינו דוקא מילה צומנה וקאמר רבי נחמיה דגם מילה שלא צומנה גדולה מיהק שדוחה נגעים וכן מ"ס גדולה מילה שאברהם

ארבעה נדרים פרק שרישי נדרים

ימים כאז ליה : ר' דכתיב ויהי ביום השלישי בהיותם
בואבים ולא לחיות דביום השלישי כאז ליה טפי מיומא קמא
ולא לכך המחזין שמעון ולוי עד יום השלישי כדי שיהיו מלושים
ביותר שנקצו שלשה ימים והכי מוכח בצפוק רבי אליעזר דמילה :
שנתעסק במלון תחלה שנאמר ויהי בדרך במלון דמשמע
שמד טבל מן הדרך נתעסק במלון וסיה לן למול מחלה וכן
סימא היקד ימול כיון סיה לן עד דללא צדדק יס לומר דליתו
מלון סמוך למדרס היה ובצורתא פורתא ליכא סכנתא : דרי
אומר זה התינוק שנעשה חסן ע"ז דרית שמחתינ אותו במלוא
רשונה : ולא שיירי ממנו אלא רגליו מקום המילה דכתיב לא
עשה רגליו : להרגם לאותם שני מלאכים : שנאמר הרף מאף
ועווב חמה כלומר הקד"ה אשר לו שיעזבם אלמא רוצה היה
להרגם : שנאמר חמה אין לי אלמא נהרג : גורא דחמה חל
חמה אבל איהו גופיה נהרג :

מדרש"א בדיוחם כוואבים בו' כדר כתצנו צפ' הפועלם
לשיטת רש"י דכל ג' ימים הוא סכנה כמפורש
דצדרי הר"ן צפר"א המילה וכן מוכיחין דצדרי כלן וזה שהזכירו
המפרשים למרש שבעט לפי שהיה סמוך למזרים ולא היה סכנה
כלל נאחזו מוטע הדרך ולצדרי הרא"ס שכח דציוס הג' הוא
והר מכוון נוחא עפי גס אס לא היה סמוך כ"כ למזרים אלא
שלא היה עוד ג' ימים למזרים לא היה כח עוד סכנה דדרך אצל
הסוגיא אינה מוכחח כן אלא כח הר"ן וזה עוד מה הרא"ס ע"כ
אין הוטר לעבור על מצות עשה דמילה משום סנה והלא עדיין
לא נמנה ההורס דכחיו ומי צהס ולא שימות צהס כו' עכ"ל
והאריך ע"ס ולפי מ"ס החוספות צפ"ס כן סורר דאטעריך ומי
צהס כי היכי דלא נילף מצות מרולח ונערה מאורסה נוחא
דודאי מן הסבירא לא ניתן שום מצוה שימות צהס אלא ומי צהס
ונישארל אטעריך קרא ומי צהס כו' משום דלא נילף ליה מרולח
ונערה מאורסה ודו"ק : לא למשה רבינו בקש כו' יראה
למרש לדעתו שלא נחרשל משה צמילת צנו מפני התנאי שהיה צינו
וצין יתרו שחמד צמניו ולא ימולל צלמארמין צמדדדד דאל"כ כיון
שלא צקס להרוע את משה ולא צלעו המלךר אלא החינוק אמאי
קאמר ויתררת את ערלת צנה ולמה לא מלו משה גופיה דמלות אס
הוא אחר שרעהה לפורה שהיה החינוק נזק צצביל המילה ותקרא
צפורה נור גומר ודקאמרין צפ"צ דעכו"ס דאקיא אינה ואחמלה
ואחי משה ואגמרה א"ס נמי לרשצ"ג כשרעה משה שרצונה צצלו
התנאי ואחמלה אחי איור ואגמרה משום דמילה פסולה צצשה
ומיורא הא צינוא אחריונא דאיבילא הקס הא דכחיו ותקרא גומר
דאמרה לאינוס אחריונא ועצד המילה כולה ע"כ לאו לרשצ"ג קאמר
הכי דא"כ להאי צינוא נמי הל"ל דאמרה ליה למשה ועצד אצ
למ"ד למשה צלע נוחא שהוא לא יכול להחמיל דצלוה היה ודו"ק
מי קריי רחן כו' מפני שדומה לאו לו שתקרא צפורה למשה אחיו
צינאמה הוא לא חתה אלא צבל החינוק נקרא לא חתן משחמית חתן
צמילת ראשונה שהיה המילה וק"ל : באו אף וחמה כו' לפי
שהס מלאכי השס ושלוחיו להפער מחוטעוין נגדו אמר ויבקש ה'
המיתו ומלשון וירק ממנו אמרו שקין מלאכי משחית כדכתיב רצ

וּמִתַּנֶּה בְּרִיתִי, וְגו' וְפִי הָרָ"ן וְאֵע"ב דְּכֹאִי דַס לֹא דַס מִיֵּלֶה הוּא אֵל
קֶרֶן מִ"ל כִּיֹּן דְּתַבְרוּתָה כֹּלֶה כְּחֹזֶר בְּרִית וְנִמְלֵה וְנִי כְּחֹזֶר בְּרִית שְׁקוּלָה
בְּגַד כֹּל הַמִּזוֹת " וְכִפִּי הַנִּרְאָה בְּכֹנֶנֶת הָרָס הוּא אֵל שְׂדֵה הַבְּרִית הוּא עַל
הַקֶּרֶן שֹׁרֶק בְּרִית הַחֹזֶק כְּאֹלֶם שְׂמֵרֵם כֹּל לְמִילֵה שְׁקֵר" וְכִפִּי שְׁקוּלָה
בְּכָל הַמִּזוֹת וְעוֹדִין אֵינִי מַחֲיִישׁ לִי " וְנִלְע"ד דְּכֹאִי דְרִישׁ לֵה שְׂנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּקִלּוֹ עֲלֵיהֶם הַחֹזֶק-הַיִּשְׂרָאֵל לֵאשֶׁר דְּבַר ה' נִעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע וְנִשְׁמַחְתֶּם שֶׁל
מִשְׁכֵּה שֶׁלֵּה אֵלֶּיךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִבְחֹנוּ וְשִׁלְמִי וְיִזְרֹק חָלִי הַדָּם עַל הַחֹזֶק
וְחָלִי הָדָם וְרִקֵּב עַל הַעַם לְרִמּוֹן לֵאשֶׁר שְׂנֵי שְׂכָרֵי בֵּית דִּיֹם דַּס מִיֵּלֶה שְׁקוּלָה
בְּכָל הַמִּזוֹת וְנִדְרָא וְקִיּוּמוֹ לֵאשֶׁר דְּבַר ה' כִּי לֹא קְדֻמְתִּיכֹן הוּא וְחֹזֶר
וְאִמְרָה הֵנָּה דַּס בְּרִיתִי-אֲשֶׁר בְּרִית ה' מַעֲלִים שְׂדֵה וְזֶה שֹׁרֶק עֲלֵיהֶם הוּא
לְרִמּוֹן אֶת הַבְּרִית אֲשֶׁר בְּרִית ה' עִמָּם בְּדִבְרֵי וְכִרְכּוֹת מִן הַבְּרִית וְדַס
הַמִּיֵּלֶה הוּא עַל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁסֶם מִיֵּן הַמִּיֵּלֶה הוּא עוֹלָה עַל כֹּלֶם לְפִי
שְׂכָל א' מִתְּחִלָּה הוּא מִזֶּה פְּרִיעוּת הַמִּיֵּלֶה שְׁקוּלָה כֹּל הַמִּזוֹת וְכִדּוּר יִרְמֹן
שְׁמִילֵה עוֹלָה עַל כֹּל דְּבָרֵי הַחֹרָה לֵאשֶׁר שֶׁהַחֹרָה הוּא עוֹלָה כְּתִר"ל מִזוֹת
וְהַחֹרָה שֶׁל תִּרְ"ג הוּא עַל כֹּל הַדְּבָרִים לְמַעַל מֵהֶם וְהַכּוֹנֵן לִמּוֹר לֵהם
שְׂכָנֵה הֶם מִזְכּוּקִים בְּקִבְלֵה הַחֹרָה וְהַמִּזוֹת כִּיֹּן שִׁישׁ בְּהֵם דַּס בְּרִיתִי אֵשׁ
בְּרִית ה' עַל כֹּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁהוּא שְׁקוּלָה כְּכֹלֶם " וְעוֹד יִרְמֹן אֵלֶּה קִבְּלוֹ
יִשְׂרָאֵל אֶלְהוֹתוֹשׁ לַהֲקֵ"ל אֵלֶּה הַמִּיֵּלֶה שֶׁן דְּשׁוֹ ר"ל אֵלֶּם מִקְבְּלִים
הַמִּיֵּלֶה שֶׁן מִקְבְּלִים אוֹתִי אֶלְהוֹת וְכֹנֵנִם לְדְרוֹשׁ מִסִּיבֵית הַמִּכְבָּזִים וְנִחְיִי
לְזֶרַעךָ אַחֲרָיִךְ אֵת הָאֶרֶץ וְיִהְיִיתִי לָהֶם לְאֵלֹהִים וְאִתָּה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר וְהֵם
דְּשׁוֹ ע"פ אִתָּה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר וְיִשְׂרָאֵל שְׂכָנִי לִקְבֵּל אֶלְהוֹתֵי ית'
בְּדִבְרֵי הָרִאשׁוֹן שֶׁלֵּה אֲנִי ה' אֶלְהֵיךְ אֲמַר לֵהם הֵנָּה דַּס הַבְּרִית אֲשֶׁר בְּרִית
ה' עִמָּם בְּרִית ה' הֵנָּה דַּס בְּרִיתִי אֲמַר עִמָּם אֶחָם מִיֵּלֶה וְהַמִּיֵּלֶה הוּא עַל
כֹּל הַדְּבָרִים שְׂכִינִין שְׁקִלְתֶּם הַמִּיֵּלֶה הַקֵּב"ה הוּא לָכֵם לְאֵלֹהִים וְאִתָּם מִקְבְּלִים
אֶלְהוֹתוֹ " וְעוֹד יִרְמֹה מִיֵּלֶה קוֹדֶם הַחֹרָה בְּפִסּוֹק וְשִׁרְשֵׁם אֵת בְּרִיתִי
וְהִיאִים לִי כְּכֹלֶם וְכו' כִּי מִשְׁאֵל " עוֹד לִרְדֵּךְ לִבְּכִין אֵלֶּה מִמִּתִּיָּאִים
לְמִ"שׁ כְּחֹזֶר כֹּל דְּבָרֵי הַמִּיֵּלֶה שְׂמַדְרָה בְּתַבְרוּת " אֲמַם אֲשֶׁר עַל דְּ"ע
שֶׁא"ל הַקֵּב"ה כְּחֹזֶר הַדְּבָרִי" אֵלֶּה לְמַעַן יִשְׁמְרוּ יְמֵי וּפֶן תִּשְׁכַּח אֶת
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר בְּרִית עֵינֶיךְ לְפִי ע"פ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה נִתְחַיֵּי בְּרִית הַמִּיֵּלֶה
לְאִירֵכֵה דַס שִׁיבֵה לִי בְּהֵנָּה לְגִדּוֹר חֹרָה וְמוֹתוֹ אֵלֶּה יִתְחַיֵּי מִלֵּה יִתְחַיֵּי אֲשֶׁר
לְגִדּוֹר הַחֹרָה שְׁנֹאֲמַר מִגִּיד לְדְרִיֹן לֵיעָקֵב חֻקִּיו וּמִשְׁפָּטָיו יִשְׂרָאֵל :

יא תניא רבי יהושע בן קרחה אומר גדולה מילה שכל זכויות שעשה משה רבינו לא עמד לו בשערה שנתרשל מן המילה שנאמר *ויהי בדרך במלון ויפגשהו ד' ויבקש המיתו' אמר רבי יוסי ה"ו ש"משה נתרשל מן המילה אלא כך אמר משה אמלו ואצא סבנה היא דכתיב *ויהי ביום השלישי בהיותם כנאים * אמלו ואשהה' שלשה ימים הקב"ה אמר לי *לך שוב מצרים אלא מפני מה נענש מפני שנתעסק במלון תחלה שנאמר *ויהי בדרך במלון ר"ש בן גמליאל אומר לא למשה רבינו בקש שטן להרוג אלא לאותו חנוק שנאמר *כי חתן רמים אתה לי צא וראה מי קריו חתן משה או אות' חנוק הוא אומר זה החנוק' דרש רבי יהודה בר זבדי בשעה שנתרשל משה רבינו מן המילה באו אף וחמה ובלעוהו ולא שיירו ממנו אלא רגליו וגו' וירף ממנו צור ותכתרה את ערלת בנה ותנעו לרגליו וגו' וירף ממנו באותה שעה בקש משה להרגם שנאמר *הרף מאף ול עוונות חמה' ויש אומרים לחמה הרג שנאמר *חמה לי ודכתיב *כי יגורתי מפני האף והחמה חרי' חמה דר' ואי בעית אימא גונרא דחמה :

אמלו ואצא סבנה חס חס בדרך חס ג' ימים דכל שלש

၈၅၆၄၈

ארבעה נדרים פרק שלישי נדרים קצה

ע"ה הרף ידך גומר ובס"ר אמרו מדכתיב וינקה ה' המיתו שהיה מלאך של רחמים ואעפ"כ וינקה המיתו : אלא רגליו בו' למדו לומר כן מדכתיב וחגע לרגליו פירושו לפי הדרשה ותכרת את ערלת זנה וחגע הורה לא שכרתה ערלת זנה ממנו אלא וחגע צלזר בערלת זנה וכדאמרי' בפ"ב דעכו"ס דאחיה איהי ואחמלה בו ואמר הכתוב שעשה כן בשביל רגליו בשביל שראתה שהמלאך צלזר עד רגליו שהיה המילה ולמ"ד לרגליו במקום בשביל וכמוהו הרבה והוא מבואר בפ"ר וכי מנין ידעה לפורה שעל עסקי מילה נסחבן לא בלא מלאך ובלע למשה מראשו ועד המילה כיון שראתה לפורה שלא צלזר אותו אלא עד המילה הכירה שעל עסקי המילה הוא ניוק וידעה גדול כח המילה שלא היה יכול לצלזר יות' מכאן מיד ותכרת בו' ורש"י בחומש פי' שהיה צולזר מראשו ועד ירכיו וחוזר וצולזר מראשו ועד אוחו מקום הבינה לפורה בו' עכ"ל דבריו מכוונים לדברי ש"ר דודאי בפעם ראשון צולזרו עד ירכיו מזה לא היחה יכולה להבין שעל עסקי מילה צא דאולי במקרה הוא כך אלא אחר שחזר וצלזר אותו גם בפעם שנית עד אוחו מקום ולא יותר מזה הבינה כמה גדול כח המילה שלא יכול לצלזרו יותר ממלאך ועוד פרש"י בחומש וירף המלאך ממנו אז הבינה שעל עסקי המילה צא להרגו עכ"ל וכחזר הרא"ס לא הכינה ממלאך הרב ו"ל כ"א כיון צוה לומר שבעת שהיה צולזר בו' לא הבינה שצא להרגו אלא חשבה שצא להורות לו שימול צנו לצד וכשהרף ממנו אז הבינה שצא להרגו על שלא מל אורח אף הבינה ממה שהרף ממנו שצא להורגו דלמא לא צא אלא להורות לו שימול את צנו כולי ועוד אחר שלא הבינה בו' עכ"ל עיין בדבריו באורך ועיין יסוד לזה בצאורי מהר"ו וגם אכן נמצא צוה מילתא דרש"י ו"ל דקדק כן מדכתיב וירף ממנו אז אמרה חתן דמים למולות דמשמע מזה שאמר שהרף המלאך ממנו אז הבינה דבר נוסף ואמר' חתן דמי' למולות והוא שמתחלה חשבה שעל כל פני' אף אם יהיה ניוק על ידה יהרג משה שצא מל את צנו וזהו שהבינה שצולזר המלאך פעם אחר פעם עד המילה להורות לה שהוא נענש על שלא מל אורח שקימול הוא אורח אבל אחר שראתה שכתב בהתחלה בזכריתו' ערלת זנה וירף המלאך ממנו אז אמרה והבינה דבר נוסף כי חתן דמים הוא למולות כי המלאך לא צא שיהרג ויענש משה עכ"פ לא הלכתו חלוי בעסק מילת צנו שעל עסקי מילת צנו צא להורגו אלא אם יתעסק במילתו ואז יצא אבל ערס שראתה שהרף המלאך ממנו לא חשבה שהלכתו חלוי במילת צנו לא שפ"פ יהרג משה על שלא מל אורח ועכ"ל לא אמרה אלא חתן דמים אהה לי ולא אמרה למולות וזהו יתיישב נמי מה שהקשה הרא"ס גם לפירש"י שפירס חרוייהו על דמי הריגה חרי וימני חתן דמים ל"ל עכ"ל דלפי דבריו ודאי זריכי חרוייהו דלפי מה שחשבה בהתחלה שפ"פ יהרג משה לא אמרה אלא חתן דמים אהה לי עד אחר שהרף המלאך ממנו הבינה דבר נוסף שהלכתו חלוי במילת צנו ואמרה חתן דמים למולות ודו"ק : בקש מרע"ה להורגן בו' כי לפי דעתו שאמר אמו לא אלא סכנה היא לו בו' לא היה משה ראוי ליענש בהתחלשות המילה זע"ה חשב כי לא צא

בשלימות השם לעונשו ולהרגו ולזה צא להרגו ע"ד צא להורג השכם להרגו עד שאמר לו הקב"ה הרף מאף ועוז וגומר שסיים זהאי קרא אל תחמר אך להרע שאמר לו הקב"ה הרף מאף גו' להרגם כי לא למנע צאו להרגך אלא ציווי שלי צאו שאל תחמר להרע לעשות רע בהתחלשות מילת צנו : וי"א לחמה הרגו מה שיש לדקדק בזה מההיא דפ"ק דצ"ב שאמרו שם אף כופה חמה אינו כופה ע"ה בחוספות : חמה אין לי גו' פ"ה בישיעה חמה אין לי מי יתניני שמיר וזית צחל חמה אפשהה מה יתנינה יחד ופי' לפי דרש דבכא חמה אין לי שסרגו משה מי יתניני אם היה לי חמה שלא הרגו משה הייתי פוסע פסיעה אחת הייתי שורפם כול' יחד : תרי חמה בו' וע"פ זה ופרשו כל הני חמה דכתיבי במקרא צמר מעשה סהרגו משה לחמה למאן דסבירא ליה הכי והכוונה מבואר שבקש שטן להרוג את משה והוא השטן הוא המלאך המות הוא היצ"ד והוא נקרא ערל ואלו אף וחמה הם חמיליו וגו' ודעתו והם שני קליפות הערלה וכחם וע"כ צא הם להחזיקו על שלא העמיד את קליפות הטומאות החמיונות או מצנו ואמר' שבקש משה להרגו היינו צלזל כחם ע"ה מילת צנו שפירסם ממנו עד שא"ל הקב"ה כל זה אינו מועיל צלזל כחם אלא צירוף שאל תחמר אף להרע שישמור האדם את עצמו מעלשות שרע וי"א לחמה הרגו שהוא ציטל כמו במילת צנו בהפירדו ממנו ערלתו ואולי לפי שחשבה לא מל מתחלה ועד סוף לא שגמר המילה כדאיתא בפ"ב דעכו"ס ע"כ אחר שהוא הרג וציטל כח קליפ' השנית שהוא חמה וכיון שלא התחיל לכרות קליפה ראשונה שהוא כח האף ולפורה דאחמלה וכתרה קליפה ראשונה כיון דאוינה במלות המילה דמילה פפולה צאשה גם היא לא צלזלה כח האף ודי למצינ :

דור"ן גדולה מילה שכלזכות שעשה משה רבינו וכו' י' להקשות במ"ה אחר משה אמו לא אלא לדרך סכנה היא וכו' ולמה נענש לפי שנחשק במלון חמלה שהרי גם במלון יש לו התחלשות מפני הסכנה והחו' פירשו שמלון זה היה סמוך למזרים : ומלאתי כחבו בתרגום ירושל' שילד זה היה גרשום שהתנה עמו יתרו לחתו לעכו"ס ולא מל אורח ולכן כשהלך מעם חתנו היה לו למול אורח' מיד עד זה נענש צוה יש לבאר מ"ה לפורה כי חתן דמים אהה לי שכל הערל הזה נמשך בשביל ששאל אותו ויתרו אציה חתנה עמו שהיה לעכו"ס שאלו לא נשא אותו היה מל משה לבנו כאשר צוה ה' : וכפי הפשע ו"ל ע"ה שהקב"ה א"ל בלכתך לשופ מזרימה מכין שתלך לדרך הוה לך כדאילו שנת למזרים וא"כ במלון הראשון היה לו להעניש שם עד שימול צנו ויתרפא ג' ימים וי"ה היה בדרך נער היה בדרך ההוא אפ"ה שהיה דרך מלוא לקיים דבר ה' כ"ה שנחשק במלון חמלה : יאמר ויפגשו ה' ולא פי' מהו פגיש' : ועוד שאמר וינקה המיתו ולא גילה מה הוא המצב וחו' לדרשו מלאך כמין נפש היה צולזר למשה מראשו ועד רגליו וכוונה לע"ד שיוצק שם הוי"ה הוא רחמים ולפי הקב"ה שבקש המלאך צומד הדיון להמיתו ויפגשו ה' שם הרחמים להבין עליו שלא ימיתוהו קדמו במדת הרחמים : כיון שהיה עסוק בדרך וחזק נור ותכרת את ערלת זנה וכו' :

חניא רבי אמר גדולה מילה שאין לך צדיק גומר שם בעולם כאברהם אבינו ולא נקרא תמים אלא על שם המילה שנאמר : תתהלך לפני והיה תמים וכתוב יח ואתנה בריתי ביני וביניך דבר אחר גדול מילה ששקלה ונר' כנגד

יב
שם
עק'
שער
יח
ולא
נר' יח

מחזק
הדלת

ארכעה נדרים פרק שלישי נדרים

שן יומם ולילה דכתיב וצורתו יהנה יומם ולילה וק"ל: במזל שלי ואין לי אלא בן אחד בו' אבל כפי' דמסכת שבת איכא בלשון אחר נסתכלתי באצטגנינות שלי ואינו ראוי להוליד בן בו' ולכאורה שם סותרין אהדדי והיה גראה ליישב דהס' נמי ה"ק אצרים אינו מוליד בן הראוי ליורשו וכה"ל כבז הרמז' ו' והר"ס על דברי הכ"ז אבל לא משמע כן מדקאמר הס' מאי דעתיך דקאי דקד במערב אוקומנא ליה במזרח בו' ושם"י דקאי דקד במערב שהוא מזון ואינו ראוי להוליד עכ"ל משמע דהדיא דאינו ראוי להוליד כלל קאמר דהיינו שהוא מזון נצטבו ונראה להעמיד המאמרים כפשטן דהס' בנצטבא בין הצתרים שהיה אצרהם בן ע' ומזל שלו דקד היה מזון ולא היה ראוי להוליד כלל כי קאמר הס' דהדיא הקב' הלאוהו הכולל ממזל דקד שהיה מזון במערב ולאוקמי' במזרח שהיה ראוי להוליד ובלי שינוי נסתנה מזלו או דהא לא נסתנה שמו עד אחר לידת ישמעאל אבל סוגיא דהכא דריש ל' מדשינה שמו אצרים וקראו אצרהם כדאמרינן צ"ר והוא אחר שגולד ישמעאל הולידו פעם שנית ע"י שינוי שם אצרים אינו ראוי להוליד בן אחר ליורשו אבל אצרהם ראוי להוליד בן אחר ליורשו ח"י מתקדא דהיה תמים וסמיך ליה והיית לאב המון גויס כמפורש בסמוך ולא ינקט הכא קרא דיוולא אותו החולה הנאמר כבר צבינן הצתרי' לא' לסימני' צעלמ' דכמו שהולידו הקב' ממזלו כבר בהיותו בן ע' שנה שהיה ראוי להוליד כך הוליד אותו ממזלו בהיותו בן ל"ט שנה ע"י שינוי השם שהיה ראוי להוליד בן הראוי ליורשו וינחא דלא מייחא הכא דקאי דקד במערב בו' דכבר קם ליה דקד במזרח מצרית בין הצתרים ובפ"ק דר"ה דקאמר שינוי השם של שרש גרם לשנות מזלה להוליד בן ה"ה דשינוי השם דאצרהם גרם לו לשנות מזלו להוליד בן הראוי ליורשו כדאמרינן צ"ר והכא אלא דעדיפא קאמר צ"ר דשינוי השם דשרש גרם לה להוליד גרם שינוי שהיה ראוי להוליד כלל ואפי' למ"ד פ"ק דר"ה דשינוי מקום של אצרהם גרם לו להוליד בן היינו צבינוי מזלו צראשנה כדמיינת הס' מדכתיב לך דך והדר תחזי ואעשך לגוי גדול שצלאחו מחר היה בן ע' שנה ולא היה ראוי להוליד כלל ושנוי המקום גרם לו לשנות מזלו להוליד אבל דקד דהכא להוליד בן הראוי ליורשו כשהיה בן ל"ט שנה גרם לו שנוי שמו כדאיתא צ"ר ולך גרם שנוי שמה שחלל כדאמר צ"ר ודו"ק: אין מול לישראל בו' עיין בחוספות סוף מסכת שבת ובחידישוני סוף מסכת קידושין :

הר"י גדולה מילה שאמלל היה לא נתקיימו שמים וארץ וכו' ופליגא דרבי אלעזר וכו' וי"ל למחר לא אפרו על דרשח המשינה ופליגא דרבי אלעזר שאמר אילמלא תורה וכו' כפי' דברייתא וכפי' הגרסה דרשח המשינה והצרייתא הכל דבר אחד : וי"ל דלדקדוק שינוי לשון התשנה משלשון הצרייתא המשינה אצרהם אילמלא מילה לא צרא הקב' אלא שחלל וצרייתא אחר אילמלא מילה לא נתקיימו שמים וארץ : ולכך אינו אומר שהמשינה אומרת שא"ע"פ ששציל תורה מתקיימים שמים וארץ מ"מ אילמלא מילה לא צרא הקב' שחלל שחללנו לפי שהעולם נובח במידת יום וצמחת לילה והן אחת שצמח יום וקולל הלילה שישאל עוסקים בחזרה מתקיים העולם אבל בזה השנה שני אדם ישיש בלילה ואין

בגדר כל המצות שבתורה שנאמר * כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל : דבר אחר גדולה מילה שאלמלא מילה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר * אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי ופליגא דרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר גדולה תורה שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר * אם לא בריתי יומם ולילה וגו' אמר רב יהודה אמר רב בשעה שאמר הקב' לה אברהם אבינו * הנהלך לפני והיה תמים אחזה רעדה את עצמותי אמר שמא דבר מנוה יש בי כיון שאמר ליה * ואתנה בריתי ביני וביניך מיד נתקרה רעתו * ויוצא אותו החוצה אמ' לפניו רבונו של עולם הסתכלתי במזל שלי ואין לי בן אחר אלא ישמעאל אמר ליה הקב' לה אברהם צא מאצטגנינות שלך אין מול לישראל :

כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית כלומר צרית מילה ששקולה ככל הדברים דהיינו כל המצות : ופליגא דרבי אלעזר דרבי מוקי ליה להאי קרא צמילה והוא מוקי האי קרא בתורה : שמא נמצא בי דבר מנוה עד עכשיו שלא אחר לי והיה תמים עד עכשיו : צא מאצטגנינות שלך ממעט הכמת מולות שלך והיינו דכתיב ויוולא אותו החולה פ"ט

מחרש"א לא נקרא תמים בו' מוצא כמ"ס המורה פ"ט ח"ג כי לא נקנה מזהו ו להשלים חסרון יצירה רק להשלים חסרון המדות עכ"ל : ולזה אחר שאין לך מי שהיו צו כל המעלות כאצרהם שאין לך בו' אע"פ כן לא נקרא שלם ותמים צמעת המדות אלא עד שנימול ולזה אמרו כשא"ל הקב' ה' היה תמים אחריו רעדה כי חשב אצרהם שחלל יש בו דבר מנוה ומום ציורה וכו' שחלל אחר כך את צריתו גוי' שהוא מום וגנאי הערלה נתקרה דעתו שאין מום זה חסרון ציורה שכל אדם כן צרא אלא שזה הוא חסרון המדות ובהסתלקו איהם שלם ותמים צמדות וו"ש ג"כ כל התמים ומשלים עצמו צמדות כאצרהם יש לרמזה גדולה על יצירה כי השעה עומדת לו לצטל מזל שעה של היצירה כדלקמן באצרהם וק"ל : שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי גוי' ר"ל שכל הצורה תליון צמילה כיון שעדיין לא נימול אינו בכלל מצות הצור' ואדרבה אסור ללמוד תורה ולשמוע שבת כדאמרינן פ' ד' מיתות ודוק : לא נתקיימו שמים וארץ בו' ויש לדקדק אם קיום העולם גם צציל המילה ה"ל למחשבה צמתי' גזי' על ג' דברים העולם קיים על הדיון בו' גם למ"ד שאלמלא תורה לא נתקיימו בו' הרי תורה נמי בכלל קיום העולם ולא חשיב הצורה בכלל מקיימי העולם אלא בכלל מעשידי עולם כמו שחלק הטור בזה רצונו יונה וי"ל דהס' לא חשיב אלא ג' מקיימי עולם שכן אין להם בחזיון פת"ש הטור כי אילמלא הדיון כל דללים גבר וכן האמת בו' וכן השלום בו' ע"ס אבל הכא קאמר דעולם כולו שם חקות שמים וארץ נתקיימו לא מר צציל מילה ולמר צציל תורה וק"ל : אילמלא תורה בו' שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה גוי' משמע ל' דקאי ברית תורה היינו צרית

ארכע נדרים פרק שלישי נדרים קצו

ואין תורה איך יתקיים העולם אלא שמה הקב"ה שעמידים ישראל לקבל המילה שהיא מוחס אוח ברית קודש בנדרים חמיד וזמון שהם ישיגו הם מוכתרים במילה שהיא שקולה ככל המלות והוא מקיימת העולם שזיון שיש בנדרים ברית קודש המילה הרי יש בידם כל המלות בולם כי שקולה מילה ככל המלות שבתורה וזו ששנו במשנה גדולה מילה שלמלא מילה לא ברא הקב"ה אף עולמו ע"ה לפי שבתורה יתקיים העולם ביום ובשעה שאינם ישיגים בלילה אלא בזמן שישנים בני אדם בלילה הלא יתקיים וזיון שא"ל להתקיים לא היה בזמנו ובמילה ברא הקב"ה עולמו שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה שהיה המילה קבועה תמיד קבועה דרבי האלעזר דאמר אילמלא שמים וארץ לא שמי דאע"פ שנאמר שחוקות שמים יתקיימו בתורה לפי שמלאכי מרום עוסקים ברהיבות תורה בלילה כי אין שם שיהיה מ"מ הארץ התחתונה שלרבים לישן בלילה אין מקום לבריות הארץ אלא במילה כמו שכתבו ולכן לא אמרו כאן ופליגי דרבי האלעזר דאמר אילמלא תורה לפי ששם א"ר האלעזר אילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ דהיינו השמים העליונים שאין שם מילה אינם מתקיימים אלא בזכות התורה כי גם בשמים ממעל יש תורה כבודותיה ופנימיותיה כי עיקר סודות התורה היא בעליונים והמשל אחרם לא ברא הקב"ה עולמו האל על עולם התחתון שזוהב בתחתונים והם לרבים למילה כדי להגין בזמן השינה בלילה אלא בלשון הכריזתה שאמר שהמילה מקיימת שמים וארץ הכא ודאי פליגי דרבי האלעזר שאמר שחזרה מקיימת שמים וארץ :

יג אמר רבי יצחק כל המתמים את עצמו הקב"ה מתמים עמו שנאמר *עם חסיד תתחדש וגו' רבי אשיעיא
אומר כל המתמים את עצמו שעה עומדת לו (עולה לגדולה) שנאמר *התהלך לפני הויה תמים וכתבי* והיית לאב המון גוים :

יב מהרש"א הקב"ה מתמים בו בענין דלעיל וצטונק בצדקה שהיה תמים עם ה' לבטוח בו ולא שמע להאנטיגונים ולהוצרי השמים והקמים הקב"ה עמו לשנות מזלו ויהיו השעה עומדת לו כמ"ש מול שעה גורם הקב"ה סינה מול שעה שלו לטובה ומימינו מדכדכי גביה ההלך לפני והיה תמים שלא תשמע למעוננים וקוסמים ואח"כ והיית לאב המון גוים אף על פי שלפי מולך איך ראוי אלא לגוי אחד דהיינו ישמעאל וק"ל :

יד אמר רבי לוי כל המנחש לו נחש שנאמר *כי לא נחש ביעקב והא בלמ"ד אל"ף כתיב אלא משום מדה כנגד מדה *תני אהבה בריה דרבי יורא כל אדם שאינו נמנחש מכניסים אותו למחיצה שאפילו מלאכי השרת אינם יכולין ליכנס לה שנאמר *כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל :

כל המנחש לו נחש שהקמים והנאסים רודפים אחריו שזוהב בכל דבר וכדאמרין צפרק ע"פ מאן דקפיד קפדין צדקיה שנאמר כי לא נחש וכו' : בלמ"ד אל"ף דמשמע דאין רודפין אחריו : מדה כנגד מדה מאן דקפיד קפדין צדקיה דצדקיה שאדם מודד זה מודדיו לו ולא נזיק מקרא *כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל שאלאכי השרת ישאלו לישראל מה פעל אל לפי שמתוך שאינם מנחשים מכניסים אותם למחילה שאין מלאכי השרת יכולים ליכנס לה ונראה צדקיה דהיינו נמי מדה כנגד מדה שמתוך שאינו הולך לקראת נחשים לידע העמידות אלא שעת צדקיה *משום הכי מגלה לו הקב"ה רוי עולם שאינם

בלוים למלאכי השרת :
מהרש"א כל המנחש לו נחש בו אלא משום מדה כנגד מדה בר' ככל שאר דברים נמי ודאי דהקב"ה משלים מדה כנגד מדה כדאמרין צפ' קמא דסוטה גס אינו דומה דחזו בו מקרא דמייתי כי לא נחש וגו' אבל כראה דה"ק דמדה כנגד מדה נשמע מהאי קרא דכי לא נחש ביעקב וגו' מדכדכי צדקיה הך נבואה ולא הלך כשעם צדקיה לקראת נחשים וגו' שמעיין דקודש ששמע בנבואה ששם ה"ש צפוי כי לא נחש ביעקב הלך לקלסם ולהויקס בנחשים שהיה ספור שהיה צדקיה נמנחש והיינו כל המנחש לו נחש ודוק *מכניסים אותו בו *מסיפא דקרא קדוש כפ"ס *דכתיב כעת יאמר ליעקב גו' דבר שמיא שנאמר לאברהם ע"י מלאך שנאמר כעת חיה גו' ישאלו את יעקב ולישראל מה פעל אל בצורתו עת ולא ישאלו עוד את המלאכים כי הם יהיו לפנים ממחיתין ועיין בר"ן שגם זה מדה כנגד מדה עיין שם :

אמר רבי אבהו אר"א מפני מה נענש אברהם אבינו טו ונשתעברו בניו מאתים ועשר שנים מפני שעשה שם אנגריא בת"ח שנאמר *וירק את חניכיו ילדי ביתו כנא"ר שמה עשר ושלוש מאות וירדוף עד דן' רבי שמואל בר נחמני אמר מפני שהפריו על מרותיו של הקב"ה שנאמר *במה אדע כי אירשנה' רבי יוחנן אמר מפני שהפרש"ש את בני אדם מלבא תחת כנפי השכינה שנאמר תן לי הנפש והרכוש קח לך *וירק את חניכיו רב ושמואל חד אמר שהריקן בתורה וחד אמר שהריקן בזהב' שמה עשר ושלוש מאות אמר רבי אמי בר אבא ואליעזר כנגד כלן ואיבא דאמרי זה הוא אליעזר אליעזר בחושבנא הכי הוי' ואמר רבי אמי בר אבא בן ג' שנים הכיר אברהם את בוראו שנאמר *עקב אשר שמע אברהם בקולי כ"ו שנותיו של אברהם חוץ משלושה עק"ב בחושבנא מאה ושבעים ותרתי' וא"ר אמי בר אבא השמן בחושבנא תלת מאה ושתי' וארבע הוי' וא"ר אמי בר אבא כתיב אברהם וכתוב אברהם בתחילה המליכו הקב"ה לאברהם על מאתים וארבעי' ושלושה אברהם ולבסוף על רמ"ח ואילו הן שתי עינים ושתי אוזנים וראש הגיה :

מפני מה נענש אברהם אע"פ שצדקיה העולם מפורש על אומרו צדקה אדע מכל מקום עזירה זו הענישין להיות נופל צדקה אדע : שעשה אנגריא בת"ח שהלויים למחמה פדכדכי וירק את חניכיו ילדי ביתו דהיינו בני אדם שמתכן לחור' : שהפריו על מרותיו שהרבה והגדיל להרר על מדותיו של הקב"ה שאתר צדקה אדע הפריו ויתר והפקיר : שנאמר תן לי הנפש ואברהם אציו נחמן לו ווא עכנ לעלמו היה מכניסן תחת כנפי השכינה : שהריקן בתורה זיון צדקיה וצדקיה נחמ המלחמה לשון אחר הריקן מן הצורה מלשון והכור רק ששעה צדק אנגריא : הריקן בזהב כדכתיב צדקיה מירון דהיינו זהב כלומר שנתן להם זהב ארצה כדי שילכו : שנאמר עקב אשר שמע כחמין עק"ב ששע ואברהם חיה קע"ה נחמל שכן ג' הכיר את צדקה

ארכע נדרים פרק שלישי נדרים

אורא : השטן בחושבנא תלת מאה ושתין וארבע הוו וימות החמה שס"ה אס כן איכא חד יומא דליא לי' רשומא למשטן דהיינו יום הכפורים : המליכו השליטו : שתי עינים ושתי אזנים שנתחלה המליכו הקב"ה על אצרו שהם דרשותו לומר מעבירה אצל עיניו ואוזניו של אדם אינם דרשותו שהרי על כרחו יראה שנינו ובאוזניו ישמע ולבסוף כשימול המליכו הקדוש ברוך הוא אפילו על אלו שלא יסתכל ולא ישמע כי אס דבר מלוא : וראש הגויה שנימול :

מהרש"א מפני מה נענש אברהם בו' כתב הרא"ש אף על פי שצדקת העונש מפורשת על אומרו צמה אדע בו' עכ"ל ואין זה מוכרח דלמרינו במסכת מגילה ותענית ובב"ר צמה אדע גו' לא כקורא תגר אלא באיזה זכות בו' והכי פכרי כל הני אמוראי דשמעתין דפליגי אדשמואל וק"ל : אנגריא בת"כ בו' וכה"ג אמרינו פרק המקנה מפני שש"א אנגריא בת"כ בו' ושם דרש ליה בצמורה מדכתיב אין נקי אצל הכא אינו מפורש מהיכא דרש ליה ועיין פי' הר"ן ויותר נראה לפרש דדרש ליה מדכתיב ילדי ביהו כמ"ש צמורנו כל המלמד צן חצור תורה כל ילדו : שנאמר חן לי הנפש גו' מלך סדום אמר כן לאצרים אלא שלא היה לו לקבל דבריו להחזיר נפשות השבי שהרי וזה צהס מן הפקר והיה לו להכניסם תחת כנפי השכינה אלא כמ"ש פר' חלק ואת הנפש אשר עשו בחרן אצרהם גייר את האנשים ושרה את הנשים :

אמר המגיה מ"ו הגאון הגדול מוהר"ם ז"ל קאיידינוצר הקשה דע"פ תשנו המוצא צתום פ"ק דברכות דף ז' ע"ג צהכר צמה אדע קודם לתלמדת המלכים דוק ותשכת א"כ איך עבירה זו הענישתו להיות נופל צמה אדע דקדים וק"ל : דוריקן בזהב בו' מפורש צ"ר ר"ל אמר שהוריקן באצנים טבוח כד"א ואצרותיה צירקק חרוץ גו' שלא יהיו להטוין אחר הממון ויתעסקו בהלל נפשות רבי לוי אמר צ"פ שופטים הוריקן כד"א מי האיש הירא גו' ע"ס : וא"ד אליעזר הוא רחושבניה רבי הוה והא דכתיב עמר אשכול וממרא יקחו חלקם יושבים על הכלים היו וכה"ג איכא צ"ר : בן ג' שנים שנאמר עקב אשר שמע גו' חושבניה בו' נראה שנתלת ידיעתו להכיר צורא היה בן ג' שנה מיהו לא נחשבו לו ימי חורה עד ג' שנים שאז נשלם ידיעתו לרבים כדאמרין צ"ק דע"ז צ' אלפים ימי חורה גמירא דמתחילין מנ"צ שני שנאמר צו ואת הנפש גו' והרמז צ"ס צ"ס המדע ח"א כתב צן מ"י שני הכיר אצרהם את צורא ע"ס וכבר השיג עליו הראב"ד מדכא וק"ל : השטן רחושבניה בו' שורש שטן בלא ה' וכן נמצא צמה מקראות בלא ה' אצל דרשו ליה השטן צה"א משום דהיכא דמשעתו קרא במלאך המשיחית כתיב השטן צה' כלל מקראות באינן גם צוהריה לרמוז על שטן הידוע וע"כ גם ה' בכלל החשבון לרמוז דכל השנה שס"ד ימים הוא שטן הידוע להשטין נגד צורא כמ"ס באינן וצוהריה השטן צה' חוץ מיום אחד משנה דהיינו י"ה אין כח להשטין קמ"ש ישראל דומין לו אפלאכים נאין לקאריד וק"ל :

מהרש"א זה הגוף ואנשים בו' דלפי פשוטו ה"ל להוכי' צהא עליה מלך גדול באישים רבים ומיילתיו דלאן מלך בלא עס כמו שהוכי' צעיר דאנשים צה מעט גם וסבב אותה וזנה גו' ומשמע שהוא סבב עצמו וזנה אותה וזנה עליה גו' בלי עס אינן זה דרך המלך ולפי הנמשל מלך גדול זה יפה' שהוא עצמו סובב העיר שהוא הקוף וקוף עצמו צנה עליה גו' ואנשים פרק"י נפטר

אורא : השטן בחושבנא תלת מאה ושתין וארבע הוו וימות החמה שס"ה אס כן איכא חד יומא דליא לי' רשומא למשטן דהיינו יום הכפורים : המליכו השליטו : שתי עינים ושתי אזנים שנתחלה המליכו הקב"ה על אצרו שהם דרשותו לומר מעבירה אצל עיניו ואוזניו של אדם אינם דרשותו שהרי על כרחו יראה שנינו ובאוזניו ישמע ולבסוף כשימול המליכו הקדוש ברוך הוא אפילו על אלו שלא יסתכל ולא ישמע כי אס דבר מלוא : וראש הגויה שנימול :

מהרש"א מפני מה נענש אברהם בו' כתב הרא"ש אף על פי שצדקת העונש מפורשת על אומרו צמה אדע בו' עכ"ל ואין זה מוכרח דלמרינו במסכת מגילה ותענית ובב"ר צמה אדע גו' לא כקורא תגר אלא באיזה זכות בו' והכי פכרי כל הני אמוראי דשמעתין דפליגי אדשמואל וק"ל : אנגריא בת"כ בו' וכה"ג אמרינו פרק המקנה מפני שש"א אנגריא בת"כ בו' ושם דרש ליה בצמורה מדכתיב אין נקי אצל הכא אינו מפורש מהיכא דרש ליה ועיין פי' הר"ן ויותר נראה לפרש דדרש ליה מדכתיב ילדי ביהו כמ"ש צמורנו כל המלמד צן חצור תורה כל ילדו : שנאמר חן לי הנפש גו' מלך סדום אמר כן לאצרים אלא שלא היה לו לקבל דבריו להחזיר נפשות השבי שהרי וזה צהס מן הפקר והיה לו להכניסם תחת כנפי השכינה אלא כמ"ש פר' חלק ואת הנפש אשר עשו בחרן אצרהם גייר את האנשים ושרה את הנשים :

אמר המגיה מ"ו הגאון הגדול מוהר"ם ז"ל קאיידינוצר הקשה דע"פ תשנו המוצא צתום פ"ק דברכות דף ז' ע"ג צהכר צמה אדע קודם לתלמדת המלכים דוק ותשכת א"כ איך עבירה זו הענישתו להיות נופל צמה אדע דקדים וק"ל : דוריקן בזהב בו' מפורש צ"ר ר"ל אמר שהוריקן באצנים טבוח כד"א ואצרותיה צירקק חרוץ גו' שלא יהיו להטוין אחר הממון ויתעסקו בהלל נפשות רבי לוי אמר צ"פ שופטים הוריקן כד"א מי האיש הירא גו' ע"ס : וא"ד אליעזר הוא רחושבניה רבי הוה והא דכתיב עמר אשכול וממרא יקחו חלקם יושבים על הכלים היו וכה"ג איכא צ"ר : בן ג' שנים שנאמר עקב אשר שמע גו' חושבניה בו' נראה שנתלת ידיעתו להכיר צורא היה בן ג' שנה מיהו לא נחשבו לו ימי חורה עד ג' שנים שאז נשלם ידיעתו לרבים כדאמרין צ"ק דע"ז צ' אלפים ימי חורה גמירא דמתחילין מנ"צ שני שנאמר צו ואת הנפש גו' והרמז צ"ס צ"ס המדע ח"א כתב צן מ"י שני הכיר אצרהם את צורא ע"ס וכבר השיג עליו הראב"ד מדכא וק"ל : השטן רחושבניה בו' שורש שטן בלא ה' וכן נמצא צמה מקראות בלא ה' אצל דרשו ליה השטן צה"א משום דהיכא דמשעתו קרא במלאך המשיחית כתיב השטן צה' כלל מקראות באינן גם צוהריה לרמוז על שטן הידוע וע"כ גם ה' בכלל החשבון לרמוז דכל השנה שס"ד ימים הוא שטן הידוע להשטין נגד צורא כמ"ס באינן וצוהריה השטן צה' חוץ מיום אחד משנה דהיינו י"ה אין כח להשטין קמ"ש ישראל דומין לו אפלאכים נאין לקאריד וק"ל :

ארבעה נדרים פרק שלישי נדרים קצו

לרגליו וכהיו בזהוה מוזמור אתה כהן לעולם ואברהם נקרא אדון כדאיתא בברכות למען אדני מעמד אברהם שקראך אדון: על דבוריו של מלכי צדק נטלה ממנו הכהונה:

מהרש"א בקש הקב"ה להוציא ברוכה משה בו' בתום תימא דאברהם נמי מוצעו של שם היה בו' ע"ס ובר"ן תירוצים לזה ועוד נ"ל דה"פ להוציא כהונה משם היינו מצניו שילדו לו עוד ולא נתכנהו בניו שנולדו מקודם דכ"ג אמרו גבי פנחס דלא נתכנהו עד מעשה זמרי לפי שנולד מקודם שנכסחו לעזר אבל כיון שהקדים בו' נתנה לאברהם שנולד מקודם: א"ל אברהם ובי מקדימין בו' אין זה מפורש ש"ל אברהם כן ושהוכיחו על כך אבל ממה שנטלה ממנו ונתנה לאברהם ולא נתנה לאחר למדו לומר משום דכוניחו על כך ואפשר דקרא אתה כהן על דבריו מלכי צדק הכי מפורש על שדרכו בשבילי למלכי צדק: ובי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו לפי הענין הג"ל לברכת רבו שהוא לשון הנופל גבי עבדו אבל נקט הכי לפי שאברהם קנין א' נלמד מהאי קרא ברוך אברהם לאל עליון קונה גומר והוא מבוזר שצרכה לקונה הוא המעשע לקניו שהוא מקבל ברכת השפע וראוי ודאי שיהי' ברכת המעשע קוד' לברכת מקבל השפע: שב לימיני בו' ענין ברא"ש ואולי נעלם מכם אגדה דפרק חלק דאליעזר אמר כן לשם אייתי הקב"ה לאדני אברהם ואותניה לימיניו בו' שנא' נאם ה' לאדני שב גו' ופרש"י שם אלעזר אמר זה נאם ה' לאדני אברהם שב גו':

הרי"ף והיינו דכתיב והוא כהן לאל עליון ביחוד החיות ויחידותו דעת כחמיניו ו"ל בס' בספ מוזקק ע"ש ויש לנו לדקדק מ"ש והיינו דכתיב והוא כהן שהכוונה לפרש מ"ש ו' ואחיה כהן לעולם מאי לעולם אלא לפי שכלי נדק היה הוא כהן ואין זרעו כהן ולאברהם ניתנה הכהונה לו ולזרעו לכך אמר לאברהם אתה כהן לעולם כלומר אתה וזרעך עד עולם:

פרק אין בין המוידר

איבעיא להו הני כהני שלוחי דידן הוו או שלוחי דה דשמיא למנ"מ למוידר הנאה אי אמרת ע"כ שלוחי דידן חוהא מהנו ליה ואסור ואי אמרת שלוחי דשמיא שרי מאי ת"ש רתנן וכו':

הנ"י כהני שמקריבין קרבנות: שלוחי דידן דבעלי קרבנות: הא קמהני ליה שליח לכפר כפרתו ואיכתיב דידרו שלא יהיה ממנו: אלא מדרקתני וכו': **תוספות** אבעיא להו הכי כהני שלוחי דידן הם אע"כ דבס' דקידושין אסוק רב הונא דשלוחי דרמחנא גיטור דאי ס"ד שלוחי דידן מינה מי איכא מידי דאין לא מניין למעבד ואיכתיב עבדי אש"ה בעי הכא למחשעא מוחנני או מברחינא וכו':

א"ה"ב איך לו מוחא דקסבר שלוחי דשמיא ניתי שלא היה למניא הקרבן לסמוך על הכהן כיון שסמך לו קרבניו ולומר כבר הוא שליח שלי והוא יגמורו עבדו ולבסוף דעתו ממנו אלא היה משום מנחה טוב הטוב שבזבח היה השמיטה כהונה והסגולה בלז המניא עד גמר הקרבנות: וכן עתה בתפלה שיהא לנו בתקום הקרבנות אין לסמוך על הש"ך ולומר שלוחא דידן הוא בלי שלפחות יבין לנו עמו דא' אם יוכל בברכת שפתיו ומלא יבן כן נאמר יכין לרצון אמרי פי והניין לבני לביתך וגו':

מלמדנו מדרש הלכות ואגדו' ולא ילמדנו מדרש מקרא **מקרא** מ"ט לא ילמדנו משום דקמהני ליה בדרש נמי **מ"ט** **ח"ב** נון א

בס' קהלת לפי הנמשל שהם אבריו של אדם וכו' דברתי אצל החרגוס מפרש ליה לפי הנמשל היותא קלילין וכוהיה צנו ללא דאינסי בו' ע"כ בחרגוס כהן הענין מפורש לפי הנמשל גס שם בדרתי קלח צע"ה ע"כ: בהכמתו וזו תשובה ומעשים טובים וכו' ע"כ ע"כ פרק היה קורא תכלית תכמה תשובה ומ"ט בו' שנא' ראשית תכמה יראת ה' גו' ללומדיהם לא נאמר אלא לעושים בו' מעשרה שלישים ב' עינים בו' עיני פרש"י בספר קהלת ונראה לפי שפשה איברים אלו כוללים הד' חושים ב' עינים חוש הראות וב' אוניס חוש השמע ב' ידים וב' רגלים ורעם הכוונה חוש המישוש השם חוש הטעם וכל מעשה אדם המורגשים נעשים ונגמרים על ידם כי חוש הה' הריח צאק אין בו לורך כ"כ למעשה ולרבי אדם ומלניו כמה בני אדם תוחרין וע"כ י' אברים אלו נקראו בגוף שלישים וק"ל:

הרי"ף ומלא מה אדם מוכן ומכס זה וזה"ש וי"ש בגמס כיון שאמר שנטל את המסכן ומכס זה וזה"ש ומלט העיר בתכמתו וזו תשובה ומ"ט איך חור לומר ורעם לא זכר את האדם הנוסך והלא לא זכר ליה"ע לא היה חור למושב בתשובה ומ"ט: ארמס הכוונה שיה"ע נקרא מסכן וגם נקרא חסד וכל זמן שלא נתכנס ה"ה"ע לא זכר אדם את האדם המסכן זה וזה"ש כי ליהותו מסכן אין דבריו נשמעין אבל מותר שהמסכן היה גם כן חסד מלט העיר בתכמתו והוא לא כתב שם ורעם לא זכר האדם המסכן ומכס אלא ורעם לא זכר את האדם המסכן והוא כלומר פעודו מסכן ולא בתכמה אבל ומלט את העיר בתכמתו ולא בתכמתו: מעשרה שלישים שני עינים וכו' ויש תימא שלא מנה החוטם בכלל האיברים ששולטי' בחדס והחוטם אינו בדרשותיו כמו העינים ואולי דמריח דלא בעי וממי ושמע מה דלא בעי: ומתוך דברי הרא"ש שפירשו וחס איברים המספרים בעצירה ואינם מסורים ביד האדם יש לומר שהענין אע"כ שאינו ביד האדם מ"מ אינו מספר בעצירה ומימי יס דוקא שם ריה בשנים בערה שהוא בחוטם הוא מספר בעצירה: ושאל אפשר שאלו העשרה האיברים התכמה שהיא חשונה ומעשים טובים תענו להיוסם בדרשותו ולא יחטא אלא החוטם שאינו בדרשותו ומריח מאי דלא בעי אין כה בתכמה למנעו מהריח שכל לו שלא ככוונה:

ר' אבמר רבי זכריה משום רבי ישמעאל בקש הקב"ה להוציא כהונה משום שניאמר *ומלכי צדק מלך שם ונו' והוא כהן לאל עליון כיון שהקד' ברכת אברהם לברכת המקום הוציאה מאברהם שנאמר *ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון גו' וברוך אל עליון וגו' אמר ליה אברהם ובי מקדימין ברכת עבד לברכת רבו לפיכך הוציאה מאברהם שנאמר *לדוד מזמור נאם ה' לאדני וגו' וכתיב בתריה נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק על דבוריו של מלכי צדק נה' י' והיינו דכתיב *והוא כהן לאל עליון הוא כהן ואין זרעו כהן:

ומלכי צדק הוא שם צן נח: לפיכך הוציא הכהונה מאברהם ואף על פי שאברהם מוצעו של שם לא זכה בכהונה מתמת שם אלא מנחתו עצמו והיינו דאמרינן והוא כהן ואין זרעו כהן כלומר שלא זכה זרעו בכהונה מתמתו משום הכי נטלה מכל שאר זרעו של שם ונתנה לאברהם: נאם ה' לאדני דוד הוא דקאמר דנאם ה' היה לאדני דאינו אברהם שב לימיניו שהנניחו במלחמת ד' מלכים שיש לימין ה' כלומר שיהיה בעזרו לשיט אויביו הדום

אין בין המורד פרק רביעי נדרים

קא מהני ליה אמר שמואל במקום שנוטלין שכר על המקרא ואין נוטלין שכר על המדרש מאי פסקא הא קמ"ל דאפילו במקום שנוטלין שכר על המקרא שרי למשקל על המדרש לא שרי למשקל מ"ש מדרש דלא רכתיב *ואותי צוה ה' בעת ההיא לאמר לכם וכתיב *ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צונו ה' מה אני בחנם אף אתם נמי בחנם מקרא נמי בחנם רב אמר שכר שימור ורבי יוחנן אמר שכר פיסוק טעמים :

שנומדין שבר על למוד המקרא ולהכי לא ילמדנו מקרא בנחם ליה דקמיה ליה השכר שהיה לו ליתן אבל מלמדו הלכות בנחם ליה למשקל שבר על המקרא תריץ לא ודאי לאו שפיר עבד דסקל כלל' והא קמ"ל למחני' דאפי' בנחם שנוטלין שכר וכו' ולהכי לא ילמדנו מקרא דהואיל ושרי למשקל שבר אם מלמדו בנחם מהני ליה מן השכ' שהיה לו ליתן רב אמר מ"ע חתורו למשקל שבר מן המקרא מפני שאין נוטלים שכר אלא על שכר שימור שמשמרו התניוקו שאין מניחין אותן ללכת ולעסוק בדברים בטלים ולא שבר ליומרו המקרא וקעטלין שבר וכו' ולהכי לא ילמדנו מקרא גדולים ולהכי לא ילמדנו מקרא קטנים בנחם דהואיל ושרי למשקל שבר קמיה השכר שהיה לו ליתן אבל מלמדו מדרש קעטלין אין לומדין מדרש אלא לגדולים וגדולים לית להו שכר שימור ולא קמיה להו כלל ולהכי שרי : ור' יוחנן אמר שכר פיסוק טעמים שקלי מנייהו שילמדו נקודות וטעמים ובהא שבר שרי למשקל ופיסוק טעמים אינו אלא במקרא ולהכי לא ילמדנו מקרא דקטן משום דקמיה ליה שמיני' לו את השכר תריץ מתניחין דקמיה לא ילמדנו מקרא דקטן משום דקא מהני ליה שמיני' לו את השכר שהיה לו ליתן לא ילמדנו : וה"ק לא ילמדנו מקרא לקטן בנחם משום דקא מהני ליה שכר השימור אבל אם היה גדול מלמדו לו ולבניו מקרא גדול משום דהיה לא לך שימור ולא קמיה ליה ולבניו נמי הואיל ואביהו עמיהו הוא שמורן וליכא שכר שימור :

מהרש"א רכתיב ואותי צוה גו' וכתיב ראה למדתי גו' כו' מה אני בחנם אף אתם בחנם כו' אין לפרש

מה אני למדתי בנחם מפני הקצ"ה אף אתם בנחם דא"כ כאשר למדנו ה"ל למכת' ועוד ליתאי הכי' קרא קמא אותי צוה ה' גו' אבל נראה לפרש דה"ק דכאשר צונו ה' משמע שצונו ללמד אתכם והא פשיטא דאמר ליעול שכר על קיום המצוה ומשום דהיה אפשר לפרש למדתי אתכם מעצמי כל אשר צונו בענין המצוות ולא שצונו ללמד אתכם קמייא קרא דמפורש צוה צהדיא דהאנוי היה על הלימוד אותם דכתיב אותי צוה ה' צעת ההיא ללמד אתכם גומר ומיהו לפי זה לא אצטרך לאתויי קרא דראה למדתי גומר' דצדקא קמא מפורש טפי וי"ל צונו לאתויי צדקא קרא דהרז והתלמידים בכלל אזהרה זו בנחם ולא בשכר מדנקט צדקא ראה לשון ומיד ולמדתי אתכם לשון רבים דר"ל ראה אמר ליהושע ולמדתי לכלל ישראל דכלם באזהרה זו והר"ן כת' צוה פ"י דחוק כמה דצרי' ודו"ק :

ה"א אמר רב מאי רכתיב *ויקראו בספר תורת האלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא בספר תורת האלהים זה מקרא מפורש זה תרגום ושום שכל אלו הפסוקים ויבינו במקרא אלו פסקי טעמים ואמר' לה אלו המסורות אמר רבי יצחק מקרא סופרים ועטור סופרים וקריין ולא כתיבין וכתיבין ולא קריין הלכה למשה מסיני : מקרא סופרים ארץ ארץ שמים מצרים : עטור

סופרים אחר תעבורו אחר תלבו אחר תאסף קדמו שרים אחר נוגנים צדקתך כהררי אל משפטיך תרום רבה : קריין ולא כתיבין פרת דבלכתו איש דכאשר ישאל באים דונבנתה לה דפליטה את דהגד הוגד : אלי דהגורן אלי דהשעורים הלין קריין ולא כתיבין כתיבין ולא קריין נא דיסלח ואת דרמציה : ידרוך דהרורך חמש דפאת ננב : אם רבי גואל הלין כתיבין ולא קריין אמר רב אחא בר אדא במערבא פסקי ליה להאי קרא לתלת פסוקי *ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן :

מפורש זה תרגום למפרש ליה למקרא : ושום שכל אלו הפסוקים ונקודות התפסיקות בין פסוק לפסוק וקרי להו שום שכל שעל ידיהם אדם מניין המקרא כפי טעמת הטעמים כדאמר' בפ' קמא דמגיגה נפקא מנייה לפסוקי טעמי : דהמסורת מה שנמסר צמורה : אמר ר' יצחק מקרא סופרים הקריאה שמסרו לנו הראשונים שנקראו סופרים : ועטור סופרים תיבות יתירות שנכתבו ליושן הלשון ונקרא עטור לפי שהן מעטרות את הלשון : קריין ולא כתיבין תיבות הנקראות ואינם נכתבות : כתיבין ולא קריין שנכתבות ואינם נקראות : הלכה למשה מסיני כך קבל משה מסיני ומסרן לישראל : מקרא סופרים ארץ ארץ כשם צו אתנחתא דקרא בקמן : שמים מצרים אף על פי שאין צום אלא קריאה כאלו קראו כאלו קראו צום : עטור סופרים אחר תעבורו אחר תלבו אחר תאסף קדמו שרים אחר נוגנים כל הני אחר מותרין הם ואינם אלא לתפארת הלשון דהוה ליה למכתב סעודו לבנם ותעצרו חסגו שבעת ימים ותאסף קדמו שרים ונוגנים אלא שכתבו לתפארת הלשון : צדקתך כהררי אל הוה ליה למכתב צדקתך כהררי אל כדכתבו משפטיך ההם רבה לומר שההרים הרמים בלומר המלאכים זריכין ללדקה ה' אלא שכתב כהררי אל לתפארת הלשון : וצדדי מורי ראיתי דעטור סופרים היינו שכתבו טעם מפסיק באתר כי הוי דלישתמע אחר כך תלבו אחר כך תעצרו אחר כך תאסף קדמו שרים ואחר כך נוגנים צדקתך כהררי נפקא שבעס כהררי מומלת אל לומר שמלת אל השנה כאלו היתה בנחלתה השכר ופירושו אל צדקתך נגלית כהרים שהם גלולים ואלמלא ההפסק היה צמזמא אחר שתלבו אחר שתעצרו אחר שתאסף קדמו שרים אחר הנוגנים שהנוגנים קדמו להם צדקתך כהרים של אל וקרי לה עיטור סופרים משום דמעטרי ליה למלחא צעס הקריאה : קריין ולא כתיבין פרת דבלכתו בשמואל הוא להשיב ידו צמזמא פרת פרת קרי ולא כתיב : איש דכאשר ישאל בשמואל נמי הוא גבי אחיתופל כאשר ישאל איש צדבר אלהים אלו קרי ולא כתיב : באים דונבנתה בירמיהו הכה ימים צאים נאם ה' ונבנתה העיר וגו' צאים קרי ולא כתיב : לה דפליטה בסוף דרמינה צמזמא צבל אל יתי לה פליטה לה קרי ולא כתיב את דהגד הוגד צרות ועין צונו ויאמר לה הגד הוגד לי את אשר עשית את חמוך האי את קרי ולא כתיב מיהו בספרים שלנו קרי וכתבי ואף צמזמא לא מדבר ליה צמזמא קריין

שמות
י"ב

נדרים
7
סב

פסחים
ק
ע"ב
ע"ג

קצה

דקריין ולא כתיבין : אלי דהגורן ברות גמי הוא ותאמר אליה כל
אשר תאמרי אלי אעשה והפסוק שאתמיו וחדד הגורן ותעש ככל
אשר נותח תצוה וקרי ליה אלי דהגורן אף על גב דבשאי קרא
ליבא הגורן כיון דסמיך ליה בפסוק דלאחריו : אלי דהשעורים
ברות גמי הוא ותאמר עש השעורים האלה נחן לי כי אמר אלי קרי
ולא כתיב : כתיבין ולא קריין נא רישלח במלכים בשתחמית
בית רמון יסלח נא ה' לעבדך כתיב נא ולא קרי : ואת (את)
דהמצוה בסדר ואחתנן כך מלאכי תחוב ולא נמלא בשפרים שלנו :
יירדוך דהרורך בסוף ירימיה ירדוך את קשתו ירדוך מני
כתיב ולא קרי : חמש רפאת נגב בצוף יחוקל ואלה מדותיה
וגו' חמש חמש מלות וארבעה אלפים חמש שני כתיב : ולא קרי :
אם דבי גואל ברות ועשה כי אנסי כי אם גואל אנכי הוי אם
כתיב ולא קרי ותעשה חשיב לו הוי וטפי עלייהו אחרתא מיהר
לא חשיב את דהמלה אלא את דהנפש כתיב בירמיה גבי דקריהו
מי ה' אשר עשה לנו את הנפש הזאת :

יט	אמר רבי חמא בר חנינא לא העשיר משה אלא
סס	מפסולתן של לוחות שנאמר *פסל לך פסולתן
סס	יהא שלך * אמר רבי יוסי בר חנינא בתחלה לא נתנה
סס	תורה אלא למשה ולזרעו שנאמר כתב לך פסל לך מה
סס	פסולתן שלך אלא אף כתיבתן שלך * והאומשה נהג בה
סס	טובת עין ונתנה לישראל ועליו הכתוב אומר *טוב עין
סס	רואי יבורך כי נתן מלחמו לדל מתיב רב חסדא *ואותי
סס	צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים אותי
סס	צוה ואני לכם * ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים
סס	כאשר צונו אלהי * אותי צוה ואני לכם *ועתה כתבו לכם
סס	את השירה הזאת השירה לחורג *למען תהיה לי
סס	השירה הזאת לעד בבני ישראל אלא פלפולא בעלמא

מִהֲרָשִׁי"א לֹא הִעָשִׂיר מִשָּׁה כו' שֶׁלֹּא חָאָמֵר סִטְעִיר מִשָּׁה
מִשְׁכֵּר לִיחֻד שֶׁתָּנוּ לוֹ שֶׁלֹּא לִכֵּל יִשְׂרָאֵל דִּהָא חָאָמֵר
מִמֶּה אֵנִי בָּחֵם כו' כְּדֹאמְרֵיהֶן לְעֵיל אֵלֶּה שֶׁסִּטְעִיר מִסְבוֹתָהֶן כו'
שֶׁחָאָמֵר פֶּסֶל לָךְ גּוֹמֵר מֵלֶחֶךְ לָךְ לֹא שִׁיךְ עַל הַלְחוֹת גּוֹפִיִּיתָ שֶׁל
כָּן

בזו

אין הקב"ה משרה שכינתו בקציעות : עשר אמות ארך
הקדש אלמא משה גזום עשר אמות היה וכיוון שהיה גדול
כל כך מסתמא גזור היה : אריך וקטין אריך בקומו וקטן
בזמנו : חוץ מאחר ידיעת השם יתעלה על אמתתו כדכתיב
והסתור מעט מאלהים :

712

אין בין המודר פרק רביעי נדרים

תפילי ח
תפילי ט
דברים כ
ישעיה
תל"ס
נ
ירמיה
מ
תל"ס
עב
קהלת
ה

ח' תורה דכתיב *ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז *
תשובה דכתיב *בטח הרים ילדיו וגומר תשב אנוש עד
דכא ותאמר *שובו בני אדם * גן עדן דכתיב *ויטע ה'
לאלהים גן בעדן מקדם * גיהנם דכתיב *כי ערוך מאתמול
תפתח * כסא הכבוד דכתיב *בנון כסאך מאז בית
המקדש דכתיב *כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו
שמו של משיח דכתיב *יהי שמו לעולם לפני שמש ינון
שמו * אלא הכי קאמר אי אברוי לא פומא דכא מוטב
ואי לא יברא ה' והא כתיב *אין כל חדש תחת השמש
ה"ק אי לא מקרב פומא דלכא * לקרב דלכא :

ובני אדם מבקרים אותם והיוני דרכיו ופקודת כל האדם יפקד עליהם: לא ה' שלחני לזה לפי שהיה עתה קרח מלעיגים עליו ואומרים שהיה משה אומר להם מדעתו בלא זיווי של מקום: ואם לאו שאין ביהם נבדל ערין: איני מי משפיק ליה למשה: שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם כלומר שעלו בתחשבה להבדילם וקודם שנגרל העולם שאי אפשר לעולם בלא אדם וכדלמתינין שמתחשבת כל ישראל קדמה לכל ועל גרמון לא נברא העולם בלא גיהנם לזורר הרשעים: אי לא מקרב פומ' להבא לקרב וקריבא בעלמ' ליתא כלל אינכל דחש: **יכתב הרשבי"א** פירסונו ו"ל כבר נודע שתחלת התחשבה הא סוף התחשבה וכלנו מתיינין עין כל בעלי הדעות שהעולם מיוחד הדיוט רגוע לא מחויב בן מושכל ראשון שהוא י"ח לא ברא יצר לחשו והוא אומרו לא סיו בראש חלק יצירה: ועיקר הסוד בברוא העולם התייני האנושי כי הוא בראתו עוקר חלק הנבראים בתחתונים כי הוא מושל בכל הנבראים השפלים בראתו ויחדר ויברא בחקר העולם השפל ומכור עובד לפניו ומבדל מאלו עומי כנולאני עולין מאלוים נבדלים ועל כל נברא בתחתונים תשכל הוא לבדו והוא אומרו יעשה אדם בצלמנו ואומרו לא שם תחת רגליו הוא נברא על הכונן והוא י"ח אפשר לו בלתי למוד מן העולם וזמא יתירה עבד אל' אדוניו ועל כל צדק לתורה על כל פנים לנהוג עליה בעשה ולא תעשה וא"כ ברא העולם שקדמה ליה מחשבה בזמן תחשבתה עקרה א"כ התורה מלפניו ולפניו ומפני שהיה אינו מוכרע על מעשיו שכן חייב מחמתו י"ח והוא ידון על מעשיו וא"כ שקדמה מחשבת בראתו ומחשבת התורה על כל פנים לראש חלק התחתונים תחשבה שם יחשבו שיתנו לו זמן לשם שאם לא כל היה העולם ענין דור"כ שאין אדם צדיק בלא אחר יעשה עוב ולא יחשבו ואחר מעשיו צדק לו עניינים שיבאו בדם לפי מעשיו ודם י"ח וגיגיה: וכסא הסודור הוא השמים שהעולם התחתון נתמלא בדם ואומר בראי הנברא יתקרב בנסת סבובו כדעת חזקת החכמים א"כ הוברה קדמות התחשבה בן מלמד שהוא קדום לבריאת העולם השפל לפי"כ ב"ה ויא' דעת האדם האחרק והאשים קדמו רכאס וכל כבודו באומרו השמים כסא ותכליתו לו זמן שואו נבחר בלוי הוסיפו ותכליתו הוא זמן אמות המדינה כי אחר שתחלתו ארץ דעת א"ה' כתיב לים ומסכים ולא אחר שמתחת עצמו קדם בלא שמו על שיהא כלומר מחשב' וכוונתו והוא כונת כל החומר: ע"כ

מהר"ש"א עד שנתנה בו' לפי שא"א לדעת אנושי לקבל כל

מאות התורה תוך זמן מועט כזה מ' יום כפרש"י

צחומם ולהכי קאמר ר"י שהיה למד ומשכחה שתקפה עליו משנתו

אלא שמתנה אלהים היה לו שתקוים בידו ולא תשתכח וע"ז אמרו

בשכר שקראו אדם לקחת מתנות למדו לומר כן ע"פ מ"ש במדרש

בכלתו חסר כתיב שנתן לו הקב"ה התורה כחתן הנותן לכלה

הקדושין שנתן צ"ן יפה ומתנה שלא להתויר וכן פרש"י במנחם

אך מה שפירש הכלה היא התורה והסתם הוא ישראל אינו כן אלא

צב"מ הקב"ה נדמה לחתן ויהישראל לבנה ודו"ק: ובני אדם

מבקרים אותם בו' דלפי פשוטו מלשון פקודה וגזירה בני אדם הענין כפול ולכן דרשו הפקודה דנקט הכא מלשון ביקור וקאמ' מה הצרות אומרים לא ה' גומר להשחית לא ה' שלחני קאי שפיר על המבקרים שיאמרו עלי כן אבל במ"ה אמרו אם הרופאים עולים ומבקרים בו' אף אני כופר ואומר לא ה' גו' וק"ל : ז' דברים נבראו קודם בו' מפ' הר"ן כלומר שעלו בנחמדה להצטרות בו' עכ"ל ולא משמע כן בסוגיא דפרק מקום שנהגו דמוקי ההם לללה קודם שנברא עולם ואור ידיה צמני בשבת ואור דידן ביום חמישי ואם נברא עולם ארץ מן הכא לא ה"ל לפלוני עד ביום חמישי לאור שלה אלא דעלה בנחמדה להצטרות ולא נברא עד יום ז' כדמפלגי גבי אור דידן אלא שהדברים כפשוטן ואין צדק סתירה וק"ל : תורה מנין בו' ר"ל גם לגבי אלן דמשיב הכא שהיו גם כן קודם צריאת עולם התורה קדמה להם אלפים שנה והיתה לפניו נחובה או צאל סתירה ע"כ אל לבנה שהוא נסתר של התורה כולה שמוחו של הקב"ה והיינו שאז היתה ראשית דרכו שהוא דרך הנסתר : תשובה דרבינו בו' ר"ל צערס הרי' גומר דהיינו קודם שנברא העולם חשב אנוס עד גומר היינו אותן תתקע' דהיות שהיו ראויים להצטרף וראה הקב"ה שרשעים הם לא תועיל עד שיהצבו וקומטו בלא עת הצטרף בנחמדה והיינו חשב אנוס עד שנדכחו מן הצריאה ומצריאת אדם ואילך ותאמר שובו בני אדם גומר : ג"ע דרבינו וישע' ה' אלהים גן בעדן במקדש וכתרבותו מלקדמין דהיינו קודם צריאת עולם ולא ינאח להו לפרש בעדן מקדש צמורו של עדן נטע את הגן כפרש"י צמוס דא"כ ה"ל למכתב בזה"ל ולא במ"ה : גיהנם כ' ר"ך מאחמול גו' פרש"י זה יום שני שיש לו אחמול ולא שלשום וכ"ה בנדרשות צדום ז' נברא גיהנם ולכן לא נאמר בו כי טוב וא"כ צ"ל קודם שנברא עולם דברא גיהנם היינו קודם שנגמרה צריאת שמים וארץ צדום ג' נגמר צריאת שמים וארץ שבו נאמר יקונו המים מתחת השמים גומ' ותראה היצנה ולכן נאמר בו ז' פעמים כי טוב : כסא כבוד דרבינו בו' דפרק מקום שנהגו מיידי ליה כסא כבוד נמי מהאי קרא דמיידי גבי צ"ה כסא כבוד מרום מרשאו מקום מקדשו ופרש"י בספר ירמיה כסא כבוד שצמרוס מראשית צריאת עולם הוא מכון כנגד מקדשו ונראה דר"ל מראשית צריאת עולם היינו שמוקם מקדש היה תחלת צריאת הארץ כמ"ס אכן שתיש שמונו משתיחו של עולם ואמרו בנחמדה שהעולם תאמליענו נברא דהיינו מקום : שהוא אמליענו של עולם : שמו של משיח דרבינו בו' לפי פשוטו התמור נאמר על שלמה המלך אבל קרא דלעיל מיינה נדרש בסוף כתובות ליומות המשיח יהי פסח בר צדק גומ' ויזילו מעיר גומר ואמר בהאי קרא ע"פ מ"ס לא כע"ז ע"ה צ"ה נקרא בא"ד וע"ה נקרא ביה"ט ו"ס דאוי ימות המשיח יהי סס הוי"ה שמו של הקב"ה רגילו לעולם שסס משיח יהיה נקרא בשם זה כמ"ס פר' הספינה משיח יהיה נקרא בשם הקב"ה שנאמר וזה שמו אשר יקראו לו ה' לדיקו אבל לפני שמש דהיינו קודם שנברא עולם לא היה נקרא שם משיח כולו בשם הוי"ה אלא ינון שמו ברוך ע"ה הוי"ה שם בו ו'ו וגם ב' גווי"ה תחת צ"ה הוי"ה ששם הוי"ה ודו"ק

אין בין המורד פרק רביעי נדרים קר

ד"ו"ק : והבתיב אין כל חדש גומר וכו' מה ענינה דקאמר אס בריאה גיהנם כו' ה"מ לאקשויו והכתיב אין כל חדש גומ' ה"ה צ"ל חלק ולמאי דס"ד נמי השתא אי אברי ליה פומא ה"מ נמי לאקשויו דהא דפריק אבות חשיב מי הארץ ב' דברים שגברא עבר צ"ל ב' דברים :

הר"ף רמז לביקור חולים וכו' מאי משמע אחר רבא וכו' ליריד ליישב מה שאלו מאי משמע כי כבר מפורסם הוא שפקודת כל האדם שצדיקין את החולים ונראה לו לומר דס"ד פקודת כל אדם הוא לאתר מיתה שמוקדים אותם על קבריהם להספידם כל זמן יחיו ויפגיו נשאל סדר היקרא שאלר קודם ימותו אלה ואח"כ הכיר פקודת כל האדם שהיא לפקוד על תוקם הקבורה אצל אי אחר דפקודת כל האדם היא ביקור חולים הוא מסורס להכיר הייתה בחילה ואח"כ מוכיר הביקור שהוא בעודם חיים והיל"ל קודם כל פקודת כל האדם יפקד עליהם ואח"כ כמות כל האדם ימותו וכו' ואלה שאלו מאי משמע מוכרי ביקור חולים כיון שהוכר אחר המיתה וזה אחר אס כמות כל האדם שסם חולים וכו' והכוונה לומר שפקודת כל האדם שהוא ביקור חולים אינו על עת קרם כיון שהוכר כבר מיתתם ימותו אלה אלא אחר כך על עולם שמונים חולים על מיתתם ומצדיקין אותם וכו' אס כמות כל האדם ימותו ואלה מות כל האדם הוא שפקודת כל האדם שהוא ביקור חולים יפקד עליהם על בני אדם המוכר שהם חולים ומצדיקין אותם ואח"כ הם מתים ואלה עת קרם לא ימותו כמות כל האדם וכפי זה לא אחר כמות כל האדם על אחר המיתה בלבד שלא היה כדרך כל הארץ אלא בגליעה שהרי הוכר זה אח"כ פסוק ואס בריא' וכו' וכו' כלל כמות כל האדם על כל הדברים שסם שמונים למית' דהיינו שלני אדם פקודת כל האדם יפקד עליהם בביקור החולים על מיתתם וזה כמות כל האדם וזה כיון רש"י ו"ל שאמר ופקודת כל האדם שני אדם מצדיקין אותם וכיון דבדבריו שפקודת כל האדם לא מייירי בעדת קרם אלא צדי אדם שצדיקין אותם וכן בפירוש הר"ם ו"ל אחר ובני אדם מצדיקין אותם והיינו דכתיב ופקודת כל האדם יפקד עליהם ליריד לבין מה חידש הר"ם לומר והיינו דכתיב ופקודת כל האדם כי יבא אי קרא סלקין אלהם צ"ל לומר שפקודת כל האדם יפקד עליהם לא קאי אעדת קרם אלא על החולים שני אדם מצדיקין ובה"ל נראה שאלו הכיר ביקור עת קרם אחר שהוכר מיתתם אלא הוכר כמות כל האדם ימותו אלה עת קרם וחרו ויפגיו מהו מוח כל האדם שסם חולים ועל מיתתם פקודת כל האדם יפקד עליהם שצדיקין אותם בני אדם : צענה דברים נבראו וכו' פירש"י ו"ל כי ערוך מחתמו ליהוה יום שיש לו אחרון ולא שלטם כלום : שהיה לו לפני ולא לפני פניו היה אומר יום : שבו נברא עולם וקם היקד הוא אומר הכא קודם שברא העולם והר"ם פירש ערוך מחתמו היקד קודם שברא העולם : ואפשר לומר לפרש"י שבעולם נקרא גמר הבריאה ביום שברא אדם כי הוא העולם וקודם שברא אדם שהוא גמר בריאת העולם כבר נבראו כל ה' דברים שהיה נברא שני ואדם שהוא גמר כל עולם נברא ששני וצ"ל ו' צ"ל כח נבראו עלו במחשבה להבראות קודם שברא העולם : שאי אפשר לעול' בלא הם ועל כרחי לא נברא עולם בלא גיהנם לנורד הרשעים : וקא"ל לי בדברי הר"ן ו"ל שאם עלו במחשבה להבראו ולא נבראו א"כ מאי פריך איני מי מספקא ליה למשה רבי אע"פ שגלו גיהנם במחשבה להבראות מ"מ מספקא ליה אס נברא גיהנם בפועל ואם נאמר שבראו בפועל למה הוצרך הר"ן ו"ל לומר עלו במחשבה שא"ל לעולם בלא הם ועוד כיון שיש ראייה מהבחינים לכל ה' דברים וגם לגיהנם למה הוצרך להר"ן לומר ועל כרחי לא נברא העולם בלא גיהנם לנורד הרשעים דמשמע שצדיקין קאמר והלא מקרא הוא אומר כי ערוך מחתמו וכו' : ונראה דהר"ן ו"ל הקשה לו שצדיקין לא שייך לומר שצדיקין קודם העולם וכן היה המקרה וכן שמו של משה שאם נברא א"ל לא בלא לעולם עד זמן של כל דבר נעשה לכך פירש עלו במחשבה וזה שכתבו כי ערוך מחתמו כלומר קודם שברא היה ערוך לפני וצדיקין לבראת גיהנם : וכו' כיון שלא נברא משה מה הקשה לומר מאי שהיה : מסופק משה אס נברא שהרי כיון שעדיין לא נברא יפה אחר

משה אס בריאה למה פירש הר"ן וכו' לא נברא העולם בלא גיהנם כלומר אע"פ שזמן המקרא דערוך מחתמו אין לנו דורשין בריאה משה אלא שעלה במחשבה מ"מ מסופק על כרחי לנו ואומרים צדיקין שהמחשבה יאלה לפועל ולא נברא העולם בלא גיהנם שהוא לנורד הרשעים : שבראו בעולם : איני והא תניא וכו' הוה מלי לאקשויו הכי איני שהיה מסופק משה אס נברא גיהנם והלא אין כל דבר תחת השמים ופשיטא ליה שברא גיהנם ואיך נסתפק לומר אס בריאה גיהנם : ו"ל דעדיפא מניה פריך ומצדיקין דוראי נברא ואח"כ פריך ואי לא נברא ואי אין כל דבר ומשיני לה :

דרש רבא ואמרי לה אמר רבי יצחק מאי דכתיב ב' *שמש ירח עמד וכו' : שמש ירח בזבול מאי *ס ב' **ב' ויהא ברקיע קביע** מלמד שעלו שמש וירח מרקיע **לזבול ואמרו לפניו רבש"ע** אס אתה עושה דין לבן עמרם **אנו מאירין ואם לאו** אין אנו מאירין באותה שעה **וזרם בהן חצים ותחיתות** אמר להם בכל יום ויום משתחווים **לכם ואתם מאירים בכבודי** לא מחיתם בכבוד בשר ודם **מחיתם בכך** יום ויום יורה בהם חצים ותחיתות ומאירים **שנאמר** : לאור חציך ירלכו לנגה בהך חניתך :

והא ברקיע קביע כדכתיב ויתן אותם אלהים לזיקי השמים וזבול מלמעלה מן הרקיע הוא כדאיתא ב' אין דורשין : **אם אתה עושה דין לבן עמרם** ממחלוקתו של קרם ומשמע להו דהאי קרם במחלוקתו של קרם מדריש משום דליתא מלריס וצדיקריס סוף משתני בספר חזקוני וכתבי ציו מחלת ראש מצית רשע ומשמע להו דהיינו קרם וכתבי חזקוני משום ירח עמד וזבול : **והרשב"א** כתב ו"ל דבר מפורסם שהגבד בצעלי חיים השפלים הבין המצוי מפי שבו צעלי חיים ככל ואין יתבין השכל להבדיל בין מוחק והמר כי גס זה משפלות הטבע שכל שאר צעלי חיים משתתפין עמו בזה רק יתבין להבדיל האמת והשקר ולהכיר דבריו ויתבדל לעצור לפניו ולא תחכן הטעות המובחרת בלתי אס יבא אחר מבני אדם יזוה על ידו מה שצ"ל ומה שלא רצו ולולו זה לא נברא העולם השכל כאשר גלו לנו חו"ל תמיד במאמרים תחלים עשה הקב"ה עש מעשה בבראת אס יברא מחקלים את התורה מוטע ואס לאו אי אצדוק חכם לחור וכו' : ואחר שחזרה נברא קודם שברא העולם כבונה וכו' כמו שפרשתי במאמר שלמעלה וזה אחר שכתבתי שכל יברא קרמה לכל וזה ברור בתחלת התורה שכתבתי ברקיע לקיום השפלים להאיר על הארץ במאמר יותן אותם אלהים חזקיע השמים להאיר על הארץ ולתכל פיוס וצילול נמלח שתכלית כונה העולם השפל בחזרה וקיום העולם במאורות ברצון בורא ויתבדל וכל מי שגשול סיבוב בדברי הניצח המשתלח הוא סיבת סתירת העולם בכלל ואס כן ואס אין תורה אי אפשר לקיום העולם וגם זה תסתלק כוונת המאורות ונאלו אינם לריכס להאיר ברקיע להאיר על הארץ רק ראויים להסתלק ולעלות משם כדי שלא תגיע מעלתם לעולם השפל כלל וזהו כוונת המאורות שאמר שעלו השמים והיחל לזבול עד שיתקן הדין למשם השמים הנאחז בכל בית הש"י שהיה קרם מוטיל סיבוב בלתי חסור : גס יש לך לדעת כי בהכרזה מקומות בלחוד מספרים קבועים בלבוש כי השתחוות יתעלה על פירטי מעשה בני אדם כדי לרשע דעת החתולפים שחלקם השתחוות מן הפרטי גס רמזים לנו ר"ל במשלים חמיוס שכל מעולותיו ר"ל ברצון מכיון הבורא והאמת וכללו שאלו וסבי וזהו אמרם כל מעשה בראשית לדעתם נבראו ואמרי' אמרם למה למי הקב"ה כו' אמר להושי' הכוונה הוה בעלתה אחר פאן שעלו לזבול קדשו ואמרו אס אתה עושה דין מוטע כי יש תורה ויש עולם ואס לאו אין תורה ויש עולם ו"ל הקב"ה מפני שבוש אלו שקלקלו אי אפשר לבעול העולם שגם למשם ולירח עובדים ואין העולם מתחבט אלא העולם כמנהגו עובד כי כן יסד הוצד יתבדל ואלו הם חצים ומחיות שזכרן : בסם כלל יום ובעיטם שקלקלו מעידין ליתן הדין ובעיטם שאמרם ב' ר' ישמעאל שאל הגמון את ר' ישמעאל אס אין לנורד עובדים מפינו חור אינו מוטל : אמר ליה אס לנדר אחר היו עובדים קיימי : אמר כן אלא הם עובדים לתתם

אין בין המורד פרק רביעי נדרים

ולגנה אם כן יאבד עולמו **מש** האטעם אלא עולם כמנהגו נוהג ושועים שקבלו עתידים ליתן את הדין עכ"ל :

מהרש"א מרקיע לזכור בו והינו דבעי צנזול שסע עבודת

הקצנות מכוון כנגד העבודה שלמטה אשר קרת וסיעתו חלקו על אמתתה כדאיפתא דפרק אין דורשין צנזול מוצח צנוי ומיכאל כולי ע"ש : ובבב יום ויום וורה ברם הצים בו צפ' חלק לא מייתייה הלי קהא אלא אמעיקרא שלא היו מאירים עד שיעבה הקצ' דין לזן עמרס דצהכי קחיז האי קרא ואכל יום ויום לא מייתייה ליה אלא דמסכרזא קאמר והאידינא לא נפקי עד דתמו להו וע"ש הדברים האלה יש לפרש שאמר משה צקר ויודע ה' גו"ר"ל צקר שלא יהיה השמש ויאל להאיר ויודע ה' כולי שיהי סגור שקצ' יסכים עד שיהי שלא להאיר כצנזול כדודו אך אחר שרא' משה שלא הסכים הקצ' על יום מנעס דקאמר בכבודי לא מחיחם בו א"ל משה צוהת דעונו כי ה' גו"ר גס שלא יודע לבס ע"ה המאורות ונקט צקר ע"ש עיקר המאורות דכה"ג ע"ל לפי הדרס שהציר רס' בחומש יבוליס ארס להפוך צקר לערצ כך כו' וק"ל :

הרי"ף מאי דכתיב שמש ירח עמד צנזול וכולי נראה הדוקשה לו תחילה מאי דכתיב שמש ירח עמד דכיון שמדבר בשניהם שמש וירח ה"ל עמדו צנזול ומכו שאמר עמד נלשון יסיד ולתירץ זה הקשה עוד שמש וירח צנזול מאי בעיין שהרי הם קבועים צרקע שהוא למטה מצול ותירץ מלמד שעל שמש וירח מרקיע צנזול ובהכי נראה נמי שאמר עמד כל יסיד כי הירח הוא צרקע למטה מהשמש צנזול וירח עמד במקום שהשמש קבוע וז"ש שמש וירח במקום הגלגל שקבוע השמש עמד וכיון שהיו שם שניהם עליו צנזול ותבעו דין לזן עמרס מחלוקתו על קרת ואפשר שגרמו מחלוקתו על קרת שם דכתיב לעול נון תחז קולו דהיינו בלועי קרת שלועקים ונחתים קול משה אמת והיו תחום נון קולו כי מתחום הם נחתים קולם ואומרים רוס יהיו נשא שהרים משה ידו בשבעה ואמר אם כמות כל האדם בו וצנזול פרק שמש ירח עמד צנזול לעשות דין לזן עמרס ויר' צנזול דכתיב החם מהחם ראש מצות רשע ומשמע להו דהיינו קרת דכתיב החם שמש ירח עמד צנזול ונראה שהשמש וירח עמדו ויאלהיר כי היו סמוכים על צנזול משה באמר וכן חשא ענין השמימה וירח השמש והירח וכו' וזה ימנעו מלעבדו ועכשיו שפירסם בחזרת משה וצנזולו יאלו להשתחוות לשמש וירח והיו נכעשים להקצ' בהם או אחר הקדוש ברוך הוא לכבודי לא מחיחם שהרי שחר העב"ס שלא קבלו חזרת משה והם משתחווים לבס ומכעשים אותי ולא מחיחם ועכשיו מחיחם וזרק בהם חלים כלומר שהחמה ולגנה לוקים ונפגעים וזה יבואו המה עובדי פסל החמה והלגנה נקט יום ויום משתחווים להם העב"ס אינם יולדים עד שמורים בהם חלים והכוונה בחלים הללו לומר שאע"פ שעכשיו הם רוצים למחות בכבוד הקצ' אין להחיות להם טובה כיון שלא נתנו להם למחות לכבוד הקצ' אלא מתוך מה שירח בהם חלים כשימחו לכבוד משה וא"ל הקצ' כצנזול לא מחיחם אם כן אין להם תועלת טובה בהם כי החלים שירה בהם גרמו שמיח עכשיו כי לא מלגס לזך בכל יום ויום בהם חלים ומאירים שאלו מוחה הם מדענים בלי יריית החלים בימי משה אשר שלא היו מאירים ואכל עכשיו שלא היו מעללים כי אם ככה יריית החלים לזך יורה חלים ומאירים וידעין י' לזכר דקאמר לאור חלקי יתלבו דמשמע שמאור השמש והירח הוא מאור החלים וא"ל אשר לומר שאין השמש והירח שיקראו מאורות אינם ומאירים אלא מאורות החלים ועוד היכן מצינו שהחלים י' בהם אור להאיר ועוד דאין כל חדש תחת השמש כי החלים יתנו למאורות ולא השמש והירח ולכן ואמר שמי' שירח בהם חלים ומאירים לא קאי לחלים אלא אשמש והירח שאין מחיית מפי כבוד הקצ' עושה ביום אלא וירח בהם חלים להקדים עון ראשון שלא מיהו כצנזול הקצ' עד שירה בהם חלים ועכשיו אין מחייתם כלום ומאירים לעולם שאמר

לאור חלקי יתלבו ואין המונו לומר לאור של החלים כי החלים אינם בהם אור אלא ה"ק לאור כצנזול אור שלא חתכל חלקי יתלבו ולחיתונו גם הירח שלא יתבעל שולח הקצ' כך מנתק דהיינו לזרוע בהם חלים ונחתו והם השמש והירח מאירים וזה דייק קרא דלא קאמר לאור חלקי יתירו אלא לומר חלקי יתלבו כלומר כצנזול שיהיה אור לזה חלקי יתלבו :

תניא בקור חולים אין לו שיעור מאי אין לו שיעור כד סבר רבי יוסף למימר אין שיעור למתן שכרו אם רבי אב"ל אב"י וכל המצות מי יש שיעור למתן שכרן והא תנן הוי זהיר במצוה קלה כבמצוה חמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות אלא אמר אב"י אפילו גדול אצל קטן רבא אמר אפילו מאה פעמים ביום תניא נמי דבי בקור חולים אין לו שיעור אפילו גדול אצל קטן ואפילו מאה פעמים ביום אמר רבי אחי בר חיננא כל המבקר את החולה נוטל אחד משישים מצערו אמר ליה אב"י לרבא אם כן לעיילו שתין גברי ולקסמיהו אמר ליה כעשורית דרבי ובבבני גילו דתניא רבי ואמר הבת הנוגנת מנכסיה ארס נוטלת עשור נכסים אמרו לרבי לדרבין מי שיש לו עשרה בנות וכן אחד אין לו לזן במק' בנות כלום אמר להם כך אני אומר ראשונה נוטל עשור נכסים שנייה בנה ששירה שלישית כמה ששירה וחוזרת כולו וחולקות בשוה רבי חלבו חלש אבריו רב כהנא רבי חלבו באיש רבי חלבו באיש לא איכא דקא אתי אמר להו לא כך היה מעשה בתלמיד אחד מתלמידי רבי עקיבא שחלה ולא נכנסו רבבנים להקדו ונכנס רבי עקיבא לבקר ובשביל שכבר ורביץ לפניו היה אבר ליה רבי התייבתי יצא רבי עקיב' ודרש לו שאינו מבקר את החולה כאלו שופך דמים כי אתה רב דימי אמר כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה וכל שאינו מבקר את החולה גורם לו שימות מאי גורם אילימא כל המבקר את החולה מבקש עליו רחמים שיחיה ושאינו מבקר את החולה מבקש עליו רחמים שימות שימות סלקא דעתך אלא כל שאינו מבקר את החולה אין מבקש עליו לא שיחיה ולא שימות רבא יומא קדמאא דחלש אמר להו לא תגלו לאינש דלא ליתרע מזלי מכאן ואילך אמר להו פוקו אבריו בשוקא רבא חלש דפני לו ליהדי ובתי *בנפול אייבך בל אשמה וברכשלו אל יגל לכך פן יראה מצינו ד' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו ודרתים לי לבעי עלי רחמים :

ואפי' גדול אצל קטן שלא יאמר לא אצק אלא גדול כמוני : אין לו שיעור דמלוה צקטן כמו צנזול : לעיילו שתין ולקסמיהו וכנסו ששים בני אדם כחמד לצקר ויעול כל אחד ואחד ששים מצערו ומיד יתפא : כעשוריתא דרבי שכל אחת נוטלת עשור מנכסים שנתתו אחר שנטלה אותה שלפניה עשור שלה וכן נמי כל אחד מן המצרכים נוטל את' מס' מן החולי שנשאר לחולה אחר שצקרו אותו שלפניו : ובבבני גולד שנוטל המצקר צמולו של חולה : וחוזרות בולן וחולקות בשוה שנינו שצנת אח' צאל ליעול חיו צדן שיה' חלק של ראשונה יתור מן האחרונה : צאים

אין בין המורדר פרק רביעי נדרים

רא

באיש מלהאין מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות
גראה צעני דה"ק פעמים שרץ לבקש רחמים על החולה שימות
כנון שמתעט החולה על חוליו הרבה ואי אפשר לו שיחיה כדאמרין
בפרק העושא דכיון דחזא אתחיה דרבי דעל כמה זמנין לבית
הכסא ואנח תפילין וקא מטער אחרה יהי רצון שיכופו העליונים
את התחתונים כלום דליתמור ר' ומשו' הכי קאמר דהמבקר חולה
מועילו בתפלתו אפילו למות ונקט לחיות מפני שהיה חפלה יותר
מעולה ומי שאינו מבקר אין לרץ לומר שאינו מועילו לחיות אלא
אפילו היכא דארכא ליה הנאה צמיחה אפילו אחת הנאה ונערת
אינו מהנהגו :

מהרש"א ביקור חולים אין לו שיעור בו' וצפירות הר"ם

זרים מסכת פאה אמתיתין דאלו דברים שאין להם
שיעור בו' וא"ת וליתני ביקור חולים דאין לו שיעור כדאמרין פר'
נערה בו' ע"ש ודבריו אינו מוציאים דאם ר"ל דלענין ממון יש לו
שיעור מ"מ הא לענין כמה פעמים צוים קאמר הכא דאין לו
שיעור וליתני ליה דומיא דתניא ת"ת אין לו שיעור מדתניב והגית
בו יומם ולילה ויש ליישב דביקר חולים הוא ככלל ג"מ דתניא התם
וכה"ג מיישב שם הר"ם הא דלא תני נמי כבוד צד ואם ע"ש וק"ל
א"ל א"ב ליעיילו בו' פרש"י יכנסו ס' כחמד לבקר בו' לאו
דווקא כחמד דא"ל לנמסר שיצאו כחמד וכן מוכח לתמי דמשני
כעשוריתא דע"כ קאמר הראשון נוטל אחד מס' והשני ממה
ששיר וכן כלם כפרש"י והר"ן ויש לשאל לתמי דמשני נמי
כעשוריתא מ"מ לטעיילו ליה כ"כ הרבה צני אדם עד שלא ישאר
מחליו כ"א דבר מועט וי"ל דלהכי קאמר צבן גילו דלא ימצאו לו
כ"כ צני אדם שהם צני גילו וע"ל דלא מעלין מחליו רק עד ס'
אנשים כ"א חלק ס' ממה ששיר אחרו שלפניו וענין שנוטל חלק אח'
מס' שהוא נקרא דבר מועט כדאמרין בכל נתינת טעם אחד צם'
צעל דילפינן ליה מזרוע צלה ודו"ק : שימות ס' ד בו' ק"ק מי
יומר לן דלענין צקשת רחמים קאמר הכי ואימא דלענין כבוד
וריצון לפניו קאמר כל המבקר צכצוד וריצון גורם לו שיחיה
כדקאמר התלמוד לרע"ק ר' החייתמי וכל שאינו מבקר ולא כיבד
וריצון לפניו גורם לו שימות כדקאמר רע"ק כאליו שופך דמים ויש
לייבש בדוחק דה"ל לרב דומי לפרש הכי דלענין כבוד וריצון
קא"ל : לא שיחיה ולא שימות בו' עיין פי' הר"ן ולפירושו חור
מהא דקאמר גורם לו שימות ואין נראה כן אלא דקאי כמ"ס גס
הרא"ש בפירושו ונראה מעיקרב כל המבקר החולה הוא ודאי
אזהבו של חולה ומבקש עליו רחמי' שיחיה וגורם שתפלתו שיחיה
וכל שאינו מבקר ה"ו ודאי שנוא ומבקש עליו רחמים שימות
שימות ס' ד' דודאי מאן דסני ליה חדי צליניה קאמרין צסמוך
אצל שיבקש רחמים שימות הא פשיטא דגם השנוא אינו עושה כן
ומשני אלא כל שאין מבקר ה"ו ודאי שנוא ואינו מבקר רחמים
לא שיחיה ולא שימות וד"ו גורם שימות שאלו לא היה שנוא היה
מבקש עליו רחמים ואפשר שתפלתו הייתה נשמע' צעת רצון כמ"ס
הרא"ש ולפי דברינו ניחא דמיתני עלה מלתא דרצא מאן ואילך
כו' דמאן דסני בו' ומאן דרחמי' לי ליבשי רחמי' בו' דמיתרי צענין
זו : דלא לתרע מוליה בו' כענין שאמרנו צמ"ק בריית ברוכה

הר"ף סבר רב יוסף ליתמר אין שיעור למחן שכרו א"ל אינו צבן
המלות י"ש שיעור וכו' ותימה הא דאין אחת יודעת מחן שכר
של מלות הוא לדעת כמה הוא שיעור השכר של כל מלה ומלות אצל לעולם
לכל המלות יש שיעור לשכר ואי אחת יודעת שיעור של כל מלה ומלות
יש מלות שמרובה שיעור שכרה ממזכרתה אצל ביקור חולים אין שיעור
וקץ למחן שכרו כי גדול הוא לאין שיעור סבר רב יוסף מדקאמר
אין שיעור ולא אמר אין סוף למחן שכר משמע דאע"פ שיש לה סוף
למחן שכרו מ"מ אין לו שיעור ידוע כמה הוא השכר ולזה הקשה שכל
המלות נמי אין ידוע כמה הוא השכר ומשני אין שיעור לבקר אדם גדול
ולא קטן כי כולם שוים בו' אמר ליה כעשוריתא דרבי וצני גילו וכו' פי'
הר"ן צבן גילו שנוכל להבקר כמולו של חולה יש להקשות דכחא מינייהו
סני דכיון שרץ צני גילו אין חקקה ליכנס ששים אנשים לבקר כי אולי
לא יהיו מצני מולו לסלק חוליו וכן בעשוריתא דרבי סגי שכל א' מהמבקרים
נוטל אחד מס' שנשאר לחולה אחר ביקור של ראשון' ולפירש"י ז'ל
סני' צני גילו כחור לבחור כמותו או זקן לזקן יחא הלך האחר דלא סגי
בצני גילו דא"ב יבקר לבחור ס' בחורים ולזקן ס' זקנים ולכן אטריך
כעשוריתא דרבי אצל מ"מ ליחא כעשוריתא דרבי וסגי' ושמו קושטא
דמילת קאמר דנרץ שיהיו צני גילו ואינו מסתלק כל החולי אלא כעשוריתא
דרבי : מאי גורם וכו' חתמה כיון דרבי עקיבא אמר כל שאינו מבקר החולה
כאלו שופך דמי' ופרש"י מפני צני אדם שכנסו לבקר עושין לו כל גרש
א"כ היינו דרב דמיי דמא' נמי כל שאינו מבקר גורם לו שימות שמתוך
שאין נכנסין לו צני אדם לבקר אין עושין לו כל גרשו וכו' והרי זה
גרמא כאלו שופך דמים ואי קשיא ליה שאלע"פ שיהיה כשופך דמים מ"מ
אינו שופך דמים משא ואינו הוא הגורם מיתתו הא נמי קשיא לחיורא
דחריך במבקש רחמים ומתרגלין לה אינו מבקש רחמים לא שיחיה ולא
שימות וכן נמי איבא לאוקומיה בעובד לו כל גרשו ואם אינו מבקר אינו
גורם לא שיחיה ולא שימות ואמאי אטריך לאוקומי' המבקש רחמים : דכא
יומא קדמא וכו' ודרבסא לי צעני רחמי' וכו' : יש קלח חיתא דלא אמר
ודרסיה לי ליבקר יתי כהיא דלעיל דלכרזי רב כהנא רב חלבו כליש והיינו
כי היכי דליבקר יתיה וכשארם דלא איבא דלתי אחר חלו לאן כן הית
מעשה דרבי עקיבא וכו' ושמו לפי היכי דליבקר יתיה לא לרץ לאכרזי
בשוקא דהא לעיל לא אמר אלא ניקי אכרזי ולא אמר בשוקא והכא אמר
אכרזי בשוקא כדי שישמחו אויביו ויבקשו עליו רחמים ואכרזי :

אמר רב יהודה אמר שמואל לא מבקר את החולה

נצול מדינה של גיהנם שנאמר *אשרי משביל
אל דל ביום רעה ימלטהו ה' ואין דל אלא חולה שנאמר
*מדרה יבצעני אי נמי מהדין קרא *מדוע אתה ככה דל
בן המלך ואין רעה אלא גיהנם שנאמר *כל פעל ה'
למענהו וגם רשע ליום רעה : ואם בקרו מה שכרו מה
שכרו כדאמרין נצול מדינה של גיהנם אלא מה שכרו
בעולם הוה *ה' ישמרהו ויחיהו ויאשר בארץ ואל תתנהו
בנפש אויביו : ה' ישמרהו מיצר הרע ויחיהו מן היסורים
ויאשר בארץ שיהו הכל מכבדים אותו ואל תתנהו בנפש
אויביו שיודמנו לו רעים כנבעם שרפאיהו מצריתו ואל
יודמנו לו רעים כרחבעם שחלקו מלכותו תניא ר' שמעון
בן אלעזר אומר אם יאמרו לך זקנים סתור וילדים בנה
סתור ואל תבנה מפני שסתירת זקנים בנין ובנין ילדים
סתירה וראיה לדבר רחבעם בן שלמה : אמר רב ששת
בריה דרב אידי לא לטעור אינש קצירא לא בתלת שעי
קסייתא דיומא ולא בתלת שעי בתרייתא דיומא כי היכי

ח"ב נא

ה' י
ש
ת
מ
י
ש
ל
מ
ש
נ
ט
ח
מ

אין בין המורד פרק רביעי נדרים

צעובי היא בנין גם לחומה שעליה העליה וסומן לד' רחצום כו' שהוקנים ועלו לו סחורה להקל המשא מעל העם והילדים ועלו לו בנין שאל' אזי העמים עליכ' עול כדז ואני אוסיף על עולכם גו' והיה עמכם סחורה שמרדו זו ישראל עי' ואלו שמע לוקנים היה לו בנין עולם כמ' והיו לך לעבדים כל הימים וק"ל : לא לסעור איש בו כמ' ופקודת כל האדם יפקד גו' ות"א וסעורא דכל אנשא יסעור גומר ונראה שהוא לשון ראיה ופקודת דלרכי חולי כמ' לאות אח הערים תרגום למסערי קרויא ועיין צערוך צעור סער וכן כ' רש"י בפ"ק דשבת אהא דמנין שהכנינו סוער כו' דגרסינן סוער דרי"ש כלומר מבקר דספק דהגרומה סוער ע"ש דמנין שהקב"ה ז"ל את החולה כו' ודאמרי צעלמא אשתיה ונחיה היינו נמי שהקב"ה ז"ל אומר דאם החולה של שמים הוא כדלקמן בשמעתין :

הרי"ף כל המבקר החולה נזיל מדירה של גיהנם וכו' נ"ל שצ"ק ציקור החולה הוא לומר ולהזכירו לשוב מחטאיו כי הרי הוא חסום בקולר ולריך פרקליטין גדולים ויורדו וישוב אל ה' וירחמנו ויזילו מדירה של גיהנם וכו' שציקור זה הניח אותו חולה מדירה של גיהנם יגמלוהו ה' כדקדק באותה מדה עצמה והוא נזיל מדירה של גיהנם והביא ראיה מדכתוב אשרי משכיל אל דל שאם הוא מזכר בנתינת הדקדק אל דל ואינין הול' אשרי נותן אל דל מאי שפיל אל דל דקמ' ות"ל דרשו במקום אחר שאם ראה עני חשוב בן טובים שירד מנכסיו שלא יתן לו הדקדק באופן שיחייבם הם אלא משכיל בהשגל לתת לו ולא תחייבם כגון שאומר לו שמעתי שפלה לך ירשה וכיוצא בזה ולזה אמר משכיל ולא אמר נותן ובאן דרשוהו על המבקר את החולה שישכילו דיעבר והשכל לשון בחסות מחטאיו ולהגל מניהגם ולכן גם הוא יגמלוהו ה' ביום רעה שהוא גיהנם : ואם ציקר מה שברו צע"ז מלמד היסוד שיש לו סכר למבקר צע"ז ובעי' עוד נ"ל שאל לרמוז על המבקר חולה שאין ידו עון ולא הולך להשכלוהו אל זה המבקר שישכילוהו כי איש דקיק הוא וכו' דליוני נזיל מניהגם אלא כשציקר לאדם חוטא והשכילו והחודע על טעמאיו והזילו מניהגם גם הוא יגל מניהגם אלא המבקר לאדם שלא הולך להזילו מניהגם מה שברו צע"ז ה' שימרחו מו"ה צע"ז שציקר המבקר הוא רואה לאדם דקיק שברו צע"ז דיו החי יתן אל לנו אם בראים נפלה שלהבת וכו' ומתהרר תשובה בלנו והקב"ה מסייעו להגיע ית"ר שקברו וחייהו מסיקורין והחלואים שסבר ציקורו לחולה ויאשר בארץ שיהיו הכל מתכבדין בו לפי שאלדיק שהוא מדוכה ביסורין אין הכל מתכבדין בלדקו כי אומרים ח"ו שוא עמוד אליהם כיון שבלדיק הוא פועל בו מד"ה אלא כשהלדיק בשלום והשקט כל העולם מתכבדין בו וכו' ידקדק ויחבולו לומר לאו וראו מעלות הלדיק שיש לו השקט ושלום ובשמו יתיקרו ואל תחנהו מד"ה להיות בספה בסיבת נפש אויביו אלא לדיק בלחמיתו ימים . ומ"ש בגמרא יודמנו לו רעים כנענים הכוונה שיחבולו על ידו וכות להחיר לחוטב לריעיו כמו הריעים שאמרו לענמן אזי דבר גדול הניחו דבר אלך הלא חשבה אף כי אמר אלך דחן וטבר וכשתחגיר נעמן ואמר היה נא ידעתי כי אין אליהם ככל הארץ כי אם בישראל כספר נעמן' ושם היה אהו כל מחנהו הרי שחבולגל גם לריעיו לכסור בעכו"ם ולא כריעיו של רחצום שינאו מהבבל והזילו גם כן לרחצום צעלמא ונחיר המקדש והמבקר החולה הוא שהוא לדיק אל תחנהו להיות צע"ז אויביו שהם כריעיו של רחצום אלא יהיו כחמורות אכס"י שים כריעיו של נעמן וכן פי' הרא"ש ז"ל ריעיו של נעמן שהשאירוהו ענה לטובל בירק : מנין שהקב"ה ז"ל את החולה וכו' בגמרא פי' רש"י ז"ל יסעדנו כמו ולחם לבב אמוס יסעד ומנין שהכנינו סרויה שאלמר כי יסעדנו קרי ביה יסעדנו אי מני יסעדנו ממש שמעדי שניה על ראשו כדאמרינן בדיהו שכינה סרויה למעלה ממיתו' ונריך להנין דברי רש"י מהו זה שאמר קרי ביה יסעדנו כי מה הכתיב ומה

ל' לא יסעד דעתיה מן רחמי בחלת שעי קמייא רוחא דעתייה בתייאת תקיף חולשיה . אמר רבי אבין אמר רב מנין שהקב"ה ז"ל את החולה שנאמר *ה' יסעדנו על ערש דוי כל משכבו הפכת בחליו . ואמר רבי אבין אמ' *ה' יסעדנו על ערש דוי . תניא נמי הכי הנכנס לבקר את החולה לא ישוב על גבי מטה ולא על גבי כסא ולא על גבי ספסל אלא מרוממף ויושב ע"ג קרקע מפני שהשכינה שרויה למעלה ממטתו של חולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי :

לא לסעור איש לא ציקר ופקודת כל האד' מתרגמינן וסעורא קצירא מולח : בחלת שעי קמייא רוחא דעתייה וקסבר המבקר שנתרפה ואין לריך לנכס רחמים עליו : בתייאת תקיף חולשיה וכסבור שהוא צאפס תקוה ומתיאש מן הרחמים : יסעדנו כמו ולחם לבב אמוס יסעד לא ישוב על גבי מטה ולא על גבי ספסל איכא מ"ד דדוקא כשחולה שוכב ע"ג קרקע שנת' מבקר גבוה ממקום שכניה :

מהרש"א ואין דל אלא חולה כו' רוב מלת דל שצמקרא נאמר על עניות ממון אבל דל דהכא אינו אלא חולה כו' ומשמע לו כן מדכתוב משכיל אל דל דליתן ממון לעני ודל אין לריך כ"כ השכל אלא לבני חולה אמור דודאי לריך ציקור ולהשכיל יפה מהרפואה שהוא לריך שזה עיקר הציקור חולים ומייתי שאל' מדלם יב'עני בחולי חוקיהו כתי' שהיה מתפלל שיב'ע אותו הקב"ה מן החולי אבל ח"י מדלם מל' רוס ע"ש צפרור רש"י צס' ושיעיה'מה שברו בעה"ז כו' כיון שזה שצקרו החייהו צע"ז בדאמרינן אינו דומה שלא יהיה לו סכר למבקר גם צע"ז ואמר ה' יסעדנו מיל"ר שהוא אויב הפנימי שזהו מדה כג' מדה שעי' שהחייהו ועמד מחליו נמחלו עונותיו כדלקמן גם המבקר זה לא יבא לירי עון ואמר החייהו מן היסורין דהיינו שלא ימות מתוך יסורין כמו שהמיה לחולה זה מתוך היסורין ואמר ויאשר בארץ שהכל מתכבדין בו כמו שהוא כיצד וריצ' לפני החולה ואמר ואל תחנהו צנפס אויביו דלפי פשוטו ה"ל למכת ביד אויביו אבל צנפס הוא לשון רצון ודעת אויביו שהם משיאים ענה לאדם לפי דעתם הם ודאי אויביו של אדם ברעים של רחצום שהיו משיא'לו ענה לפי דעתם לסחור ענה הוקנים אבל לזה המבקר גם שהיה גדול אלא קטן כדלעיל נעשה לו ריע טוב לבקרו ולרפאו צמדה זו יודמנו לו רעים כמו של נעמן שאמרו לו דבר גדול דבר אלך הניחו גומ' רחן וטבר ורש"י פי' רעים כנענים על אלישע והוא דחוק : וקנים סחור כו' הענין קשה לשום ריהעא דצבר שיאמרו הילדים צנה והוקנים היפך זה סחור ויש לפרש המשל עמי שיש לו בית חומה צנוי ורואה לצנוקת עוד צנוה עליה וילדים א"ל צנה שחומת הבית יכולה לסגול בנין העליה וקנים א"ל סחור חומת הבית כדי לצנוקת וית' צעובי שקהיה לה חוק לסגול חומת העליה שעליה ואמר שמע לוקנים כו' שהוקנים ודאי יותר בקיאים דצבר זה ולזה אמר כי בנין שאומרים הילדים הוא סחירה גם לחמות הבית ושאומרים הוקנים סחירה חומת הבית ע"מ לצנוקת יותר

אין בין המודר פרק רביעי

נדרים

רב

הקרי' ועוד מ"ס א"ל יסעדנו ממח מה עמינו' וכן מ"ס כדאמרן כהד"א
הלא על האי מלחא קלחו לפרושי' ואפשר לפרש דהקשה לרש"י ז"ל איך
בד דריש תרתי מהאי קרא דיסעדנו קודם אמר רב הק"ה ז"ל הוחלה
שנאמר יסעדנו ואמר' אמר הסבניה שרויה שנאמר יסעדנו ולכך אמר
רש"י ומנין יסעדנו שרויה שנאמר ה' יסעדנו וקרי' ויכדנו וכמו לכד
אנוש יסעד שהקב"ה ז"ל וכן דרש' וזאת מדיק' המקרא דקרי'
יסעדנו דה"ל ה' יסעדנו ויחזקנו לחולה להיות ניוון כאלו חוכל פת
לחם' ולדרשה האחרת דרש' הקרי דקרי ביה יסעדנו ולא יסעדנו לומר
שהקב"ה הוא בעצמו כי תרגום אלהי אבי נעזרי הוא אלהא דלחא כסעד' וכן
וא"ל יסעדנו הוא כמו יעצורנו לחולה ניוון יעצורנו ה"ל על ראש המטה
וגד על ערש דוי א"ל יסעדנו ממח שמסעד סביבה על ראש כלומ' שאין
אנו לריכין לדרוש יסעדנו מלשון עזרה כתרומתו אלא הוא מסעד ממח
שחומנו הקב"ה והוא לו למסעד ומסענה בהיותו שרוי על מטהו ויש
הא"ל לפירוש זה כדאמרן כהד"א סביבה שרויה על ערש וא"ל יסעדנו הוא
מלשון עזרה אינו מוכרח להיות למעלה ממטהו כי בכל המקום אשר יבא
שם הוא לו לעזרה ומסד אכל כשאלו דורשים יסעדנו ממח מלשון תמיכה
ומסעד לריך להיות לו על ראשו לחמכו' ועוד ז"ל כפי' רש"י שכן טעם
אל שתי דרשות דמאי דקאמר קרי ביה סביבה שרויה על ערש דוי על ראש
אנוש יסעד ומ"ס א"ל כלומר ויש לדרש' ג"ל מלשון סביבה ומסעד ממח
כדאמרן שרוי על מטהו וכפי' זה לא קאי יסעדנו לחולה דא"ל ה"ל ה'
יסעדנו דכתיב ה' יעצורנו ויחיהנו בס' ה"ל יסעדנו אלא בל לומר שה'
שקוף יסעדנו לכל בני אדם והיה הסביבה קרי ביה סביבה שרויה על ערש דוי על ראש מטהו
של זה החולה' ועוד יש להרחיב ענין זה באופן אחר שלדרש' שהקב"ה ז"ל
אוחזו דרשון קריי שהוא יסעדנו בגו' דבוש כלומר יסעדנו לחולה כאלו
אכל פת לחם ומ"ס על ערש דוי חזר אל החולה שקוף על ערש דוי ולדרש'
האחרת של סביבה שרויה למעלה אין אנו דורשין הקרי של יסעדנו שהוא
גו' דבוש אלא יסעדנו חזר על הקב"ה שהוא יסעדנו ה' שהוא יסעדנו
לכל מי תמיד הוא יושב על ערש דוי חזר אל ה' ה"ל ה' שהוא על ערש
דוי שהסביבה שרויה למעלה ממטהו :

הקרי' ועוד מ"ס א"ל יסעדנו ממח מה עמינו' וכן מ"ס כדאמרן כהד"א
הלא על האי מלחא קלחו לפרושי' ואפשר לפרש דהקשה לרש"י ז"ל איך
בד דריש תרתי מהאי קרא דיסעדנו קודם אמר רב הק"ה ז"ל הוחלה
שנאמר יסעדנו ואמר' אמר הסבניה שרויה שנאמר יסעדנו ולכך אמר
רש"י ומנין יסעדנו שרויה שנאמר ה' יסעדנו וקרי' ויכדנו וכמו לכד
אנוש יסעד שהקב"ה ז"ל וכן דרש' וזאת מדיק' המקרא דקרי'
יסעדנו דה"ל ה' יסעדנו ויחזקנו לחולה להיות ניוון כאלו חוכל פת
לחם' ולדרשה האחרת דרש' הקרי דקרי ביה יסעדנו ולא יסעדנו לומר
שהקב"ה הוא בעצמו כי תרגום אלהי אבי נעזרי הוא אלהא דלחא כסעד' וכן
וא"ל יסעדנו הוא כמו יעצורנו לחולה ניוון יעצורנו ה"ל על ראש המטה
וגד על ערש דוי א"ל יסעדנו ממח שמסעד סביבה על ראש כלומ' שאין
אנו לריכין לדרוש יסעדנו מלשון עזרה כתרומתו אלא הוא מסעד ממח
שחומנו הקב"ה והוא לו למסעד ומסענה בהיותו שרוי על מטהו ויש
הא"ל לפירוש זה כדאמרן כהד"א סביבה שרויה על ערש וא"ל יסעדנו הוא
מלשון עזרה אינו מוכרח להיות למעלה ממטהו כי בכל המקום אשר יבא
שם הוא לו לעזרה ומסד אכל כשאלו דורשים יסעדנו ממח מלשון תמיכה
ומסעד לריך להיות לו על ראשו לחמכו' ועוד ז"ל כפי' רש"י שכן טעם
אל שתי דרשות דמאי דקאמר קרי ביה סביבה שרויה על ערש דוי על ראש
אנוש יסעד ומ"ס א"ל כלומר ויש לדרש' ג"ל מלשון סביבה ומסעד ממח
כדאמרן שרוי על מטהו וכפי' זה לא קאי יסעדנו לחולה דא"ל ה"ל ה'
יסעדנו דכתיב ה' יעצורנו ויחיהנו בס' ה"ל יסעדנו אלא בל לומר שה'
שקוף יסעדנו לכל בני אדם והיה הסביבה קרי ביה סביבה שרויה על ערש דוי על ראש מטהו
של זה החולה' ועוד יש להרחיב ענין זה באופן אחר שלדרש' שהקב"ה ז"ל
אוחזו דרשון קריי שהוא יסעדנו בגו' דבוש כלומר יסעדנו לחולה כאלו
אכל פת לחם ומ"ס על ערש דוי חזר אל החולה שקוף על ערש דוי ולדרש'
האחרת של סביבה שרויה למעלה אין אנו דורשין הקרי של יסעדנו שהוא
גו' דבוש אלא יסעדנו חזר על הקב"ה שהוא יסעדנו ה' שהוא יסעדנו
לכל מי תמיד הוא יושב על ערש דוי חזר אל ה' ה"ל ה' שהוא על ערש
דוי שהסביבה שרויה למעלה ממטהו :

באמר רבין מאי דכתיב *ואתה בן אדם עשה לך בלי
גולה זה נר וקערה ושטיח' *ובחוסר כל אמר
רבין בר אבא בלא נר ובלא שלחן' רב חסדא אמר בלא
אשה' רב ששת אמר בלא שמש' רב נחמן אמר בלא
דעה' תנא בלא מלח ובלא רבב' אמר אביי נקמינן
אין עני אלא בדעה במערבא אמרי דאא ביה בולא ביה
דלא דאא ביה מה ביה דרא קני מה חסר דרא לא קני
מה קני :

ושטיח עור לאכול עליו : ובלא רבב שומן : דרא ביה בולא
ביה מי שיש בו דעת כמי שיש בו הכל שאינו נחסר כלום :
דלא קני דעה מה קני מה יועיל ליה כל מה שיקנה :
מהרש"א ז"ל נר בו' דמשמע דכלים ידועים ומיוחדים הם
הנעשים לגולה כמ"ש עשה לך גומר לעיניהם
אולי יראו גו' דהיינו שביניהם מזה הגלות וק"ל : בלא אשה בו'
כז"ל ובחסר בו' קמייא ויהיו קרא קמא דכתיב ברעב וצמא
וצמירוס ובחסר כל גו' אכל קרא דכתיב כי תאכלס בחוסר כל
גו' לא שייך למימר ביה בלא אשה דהא באשה קמאשעי ההוא קרא
ולפי פשוטו בחוסר כל היינו כל דבר אכל א"ל כי הוא אינטרין
למכתב ברעב וצמא וצמירוס דהוא בכלל חוסר כל דבר וע"כ
אמרו דחוסר כל הוא דבר פרטי אלא דבר שכלל לריכוז לו למד
כדאית ליה ולמר כדאית ליה דבר הקרוי חסרון לכ"ע : אלא
ברעה בו' מל' עני ודאי ברעב נאמר על עני צמון אלא דר"ל

הגופניים ובין הרוחניים כולן תלויין בדעה וק"ל :
אמר רבי אלכסנדר' אמר רבי חייא בר אבא אין בו
החולה עומד מחלי עד שמחלין לו כל עונותיו שם
שנאמר *הסולח לכל עוונתי הרופא לכל תחלואיבי' רב
המנונא אמי' חוזר לימי עלומי שנ' *רטפש בשרו מנוער
ישוב לימי עלומי * (כל משכבו הפכת בחליו) **אמר רב**
יוסף לומר שמשכת תלמודו :

חוזר לימי עלומי אחר שחלה ונחלסא מתחוק בעצמו להיות יותר
ברא ממח שהיה קודם חליו שנאמר רטפס נוטריקון רטוב
ופש' וי"א חוזר לימי עלומיו דנעשה כחוק שלא טעם טעם מטה:
לומר שמשכת תלמודו ומי עלומיו קדרים מענין העלמה :
מהרש"א ער שמחלין בו' וכענין שאמרו שהסורין ממרקין
עונות של אדם ומייתי מקרא הסולח לכל עוונתי
הרופא גו' כי התלויים באים ע"י מטה ואמר שר"י יסורי החולה
סולח לו הקב"ה עונו ומרפא' תחלואיו ומח"ע ראוי שיסמכו ב'
ברכות אלו להדי' זי"ח ברכות אלא דגאולה מפסיק ציניהם
מעטם שאמרו פ"ב דמגילה משום דמחזיקין לנגל בפשיעתי וק"ל:
כל משכבו הפכת בחליו אמר רב יוסף לומר שמשכת בו'
כפרש"י וכו' הגירסא בכל הספרים ומלחא באנפי נפשיה הוא
דדרים מקרא דתהלים אכל מפ' הרא"ש וסר"ן נראה דל"ג הא
קרא כלל ורב יוסף אקרא דלעיל דמייא מספר איוב קאי דכתיב
ישב לימי עלומיו ומל' העלמ' ושכתת תלמודו כפי' הרא"ש וסר"ן
ולולי פירוש' גס לפי גירסתם יס' לקיים ישב לימי עלומיו כפשיעתי
ישב ע"י שכתת תלמודו לימי עלומיו ונעדרתו שה' אז בלי תלמוד:
הר"ף חוזר לימי עלומיו שנאמר רטפס וכו' פירוש לעיל כתיב נחמתי
במשכבו על משכבו וזהו מחזיקו חיותו לחם שהחולה כל חוכל חתעב
נפשו וחזקב לשחך נפשו א"ס עליו מלאך מליך אחר מני אף ויחננו
וכולי' ומסיך ליה רטפס בשרו דהיינו כשנחלסא וז"ל דגס בקראי דחילויס
יש לדרוש כן הרופא לכל תחלואיבי וכתיב בחריה המצביע בעצב עדיך
תחחדש כנסר נעורייך דהיינו ישב לימי עלומיו ותחיהנו לי למח לא
למדו רב המנונא מהאי קרא והביא קרא דאוב' קרא דאוב' דריש ליה לנפח' ב'
הגואל משחת חייבי וצבוח' ז' יחדש כנסר נעוריי : אמר רב יוסף לומר
שמשכת תלמודו וכו' פי' רש"י ז"ל בגמרא כל משכבו הפכת בחליו כל סדר
הצעת תלמודו המסודר לו נספך לו בחליו ומשכחו ע"כ' ולא אפי' היסב
תלמודו נרמו בנפשו ונראה דדרים הצעת תלמודו כמו הצעת המעט
דהיינו הצעת משנתו ועדין אינו מחייב לו י' ורא"ש ור"ן פי' דליק מימי
עלומיו מענין העלמה אכל קמא דכתיב פסוק כל משכבו ומסוק ישב לימי
עלומיו דמשמע דמתחוויה קא יליף ושח' רמו על החורה שלמד ששכב
כדאמרו חז"ל כד הוה של חורה ועל הארץ משכב כל אותו תלמוד
הפכת בחליו משכחו ועדין ז"ע :

ב' יוסף חלש אייקר ליה תלמודיה אהרריה אביי
קמיה דיינו דבכל דוכתא אמרינן אמר רב יוסף
לא שמי' לי הא מלחא ואמר ליה אביי את אמרת לו
ומהא מתניתא אמרת לו' רבי הוה גמיר תלת עשרה
אפי' הלכה אנמריה לרבי חייא ז' מנהן לכוף חלש רבי'
נא
אשרדי

אין בין המורד פרק רביעי נדרים

ונ"מ דעתי אפשי רחמים לעשות לו גם כזה א"ל לענין דאמרי
לו מוכיחו וק"ל : ויהי כל מוצאי גו' דכל מוצאי משמע
דהרבה שלמים לחקוק לקיים שליחותו וכך עלתה לו שנהרג ע"י
סומא לתך נכדו ומייתי ליה נמי מן הדין קרא דהכל עבדים
לעשות שליחות לקיים צו משפטים שכל יום ויום לר' יוסי דאמר
פ"ק דר"ה ארס ניהון בכל יום ניהא כפטיה למשפטין עמדו
היום שכל יום ויום הוא גזר דין וקלו של ארס ולמ"ד החס
דאינו נידון לא בר"ה ה"ק למשפטין עבד"ה עמדו בכל יום שלוקח
לעשות צו דין שמים שגזרו עליו מר"ה ועמדו היום קאי גם על
השלמים לפעמים שהם צדים כההיא דעקרבא דיתבי על
אקרוקא וכן כי הכל עבדיך כמאמר רבים שלמים למק"ו ק"ל :

אמר שמואל אין מבקרין אלא למי שחלצתו חמה
לאפוקי מאי לאפוקי הא דתניא ר' יוסי בן פרמא
אמר אין מבקרין לא חולי מעים ולא חולי העין ולא
מחוישי הראש * בשלמא חולי מעים משום כסופא אלא
חולי העין ומחוישי הראש מאי טעמא משום דרב יהודה
דאמר רב יהודה דבורא קשי לעינא ומעיל לאשתא אמר
רבא האי אשתא אי לאו דפרונקא דמלאכה דמתותא
היא מעילי כחורא לרקלא חד לחלתין יומין כי תרייקא
לגופא רב נחמן בר יצחק אמר לא היא ולא תרייקא אמר
רבא בר יוחנן ערסין יפה לחילי לרפואתו מאי ערסן אמר
רבי יוחנן יושלא דשערי עתיקתא וכן יוכח אמר סמדי
דשערי עתיקתא דריש גפאי * אמר אבוי ובעין בשולא
כבשרא דתורא אמר רבי יוחנן בוררס אין מבקרין אותו
ואין מוכירין שמו מאי טעמא אמר רבי אלעזר מפני
שהוא כמעין הנובע ואמר רבי אלעזר למה נקרא שמו
בוררס שהוא כמעין הנובע :

שחלצתו שלבשתו חמה כדאם המודיען שעל כלי זין שעליו
נקרא חלוד : לאפוקי הא דתניא דסבירא ליה
לשמואל כי הך ברייתא דאין מבקרין להך דקא מני ודשמואל נמי
לאפוקי הני משום כסופא דומנין שגריה לנקביו ומכסף :
דפרונקא שלית שעל ידיו חמים : כחורא לרקלא הולין
שסביב הדקל שזמירין אותו מנהמות ומזות : תרייקא
מקרת מועיל וקורין לו תרייקא : חושלא דשערי שעורים
קלופים : דריש גפאי בתמלח הרקדת הנפה : בוררס חיצה
אחת צ"ה צ"ה צור דס והוא חולי שמלקח דס מלמט : אין מבקרין
אותו משום דומנין דרך לנקביו ומלמט : לי : ואין מוכירין שמו
לומר פלוני חולה חולי צוררס דללו לשון נקיה הוא וא"ל
שלא יתבייש החולש אי נמי שקופך מזה לזה ויש צו סכנה להזכירו :
הרי"ף לאפוקי הא דתניא כח ה"ן נמי דסבירא ליה לשמואל כי האי
ברייתא וכו' וכוונתו מבוררת דאמר לאפוקי הא דתניא וכו'
חוייא שיהיה אמר דבר אחד דברייתא אמרה אין מבקרין לא חולי מעים
וכן אמר שמואל שאין מבקרין אלא למי שחלצתו חמה דמשמע ולא חולי
מעים וכו' וא"כ היינו דתניא וכו' ולכך מ' שהסביר שמואל שאמר
שאין מבקרין אלא למי שחלצתו חמה מה בל למעט אלא חלו הסומים
דברייתא חל לאפוקי ל' לפי' מ"ל דשמואל לא מיעט אלא חלו הסומים
סביריתא

אמר רבי חייא קמיה הגה' ז' אפי דאמריה ושחא
אזרו ליה ויהי קצרא דהיה שמי' ליה לרבי כד היה
גרים להון אזל רבי חייא גמר יתרון קמיה קצרא ואחא
אמר רבינו קמיה רבי כד היה חזי ליה רבי להיה קצרא
א"ל רבי אחא עשית אותי ואת חייא איכא דאמרי הכי
א"ל אתה עשית את חייא וחייא עשה אותי :

אייקר ליה תלמודי הכידי עליו תלמודו ששכח : תלת עשר
אפי צ"ג פנים : קצרא כנס : אתה עשית אותי

נאח חייא דגמרת להו דכל המלמד את בן חברו חורה מעלה
עליו הכנסו כאלו עשוהו כאלו נאח ואלו הנפס אשר עשו חברו :

מדרש א"ל אמריה לרבי חייא כו' צמח דברים קדושים
מלינו מספר הזה י"ג כגון י"ג מדותיו של הקד"ה

ו"ג מדות שהורה נדרש צמח גם הרמב"ם הניח עיקרים

כמינין זה ונאח כן גם צאחון מ"ט פנים שיש לתורה כדלעיל יש

מהם י"ג פנים היותר עיקרים לקדושה צמח וכן מספר ה' הוא

יותר מסובל לקדושה בכל דבר כגון השנה והשניעית והיוכל

וספירת ה' שנוטת ועוד הרבה צמדותות לאחר שכן גם באלו י"ג

פנים יש ז' פנים היותר מסובלים לקדושה וע"כ אמריה חותן ז'

מתמלה לר' חייא וק"ל : שמע ליה לרבי כד היה גרים כו' אולי

דאם ההוא קצרא דאמרי צ"כ הנושא גבי אשכנזיה דר' כל יומא

הוי אחי קמיה ההוא כנס ההוא יומא לא אחי כו' וק"ל :

אמר רבי אלכסנדר אמר רבי חייא בר אבא גדול

גם שנעשה לחולה יותר מנע שנעשה לחנניה

מישאל ועזריה דאלו חנניה מישאל ועזריה אש של הדיוט

והכל יכולין לכבותה אבל של חולה אש של שמים הוא

מי יוכל לכבותה ואמר רבי אלכסנדר אמר ר' חייא

בר אבא ואמרי לה אמר רבי יהושע בן לוי כיון שהגיע

קצו של אדם הכל מושלך בו שנאמר * והיה כל מוצאי

יהרגני רבא אמר מהבא * למשפטין עמדו היום כי הכל

עבדיך אמרו ליה לרבה כי שילא שכיב ההוא גברא

גובהא רכיב גידרונא וזמרימא תיתור' איסתטט שרייה

במיא וקא שכיב קרא אנפשי' למשפטין עמדו היום וגו'

שמואל חוייה להדיא עקרבא דיתבי על אקרוקא ועבר'

גהרא מרק' גבר צמית קרי עליה למשפטין עמדו הוי' וגו' :

הכל מושלך בו למחיתו אפילו וצוץ אפילו יחוס : למשפטין

עמדו היום כי הכל עבדיך כיון שלמשפטין עמדו

צמיתיה של מעלה שהגיע קצם למות הכל עבדיך לקיים את דבר

המשפט : שכיב ההוא גברא גובהא ארס שהיה גבוה כלומר

ארוך : רכיב גידרונא וזמרימא רוכב פרדה קטנה : תיתורא

גשר : אסתטט מלשון סטיו רוח של שטון וכדאמרינן בטלמא

שטא הוא דנקיטא לחתוכה רוח שטון לאותה פרדה והשליכתו

צמית : אקרוקא אפרעד ועקרב אינו יכול לשוט צמית ונשאל

האפרעד עליו להעבירו צמית ולגשור את האש :

מדרש מי יוכל לכבותה כו' דגם חמים אין מכנין אותה

כמ"ש בלתינו ותפול אש ה' גו' ואלו חמים ליחבא

ר' פ' ק"ט

הנורר מן המבושל פרק ששי נדרים רג

בנרייתא דילמא שמואל כל מיני חללים מיעט מהביקור ואין מבקרים אלא לני שחללנו חמה בלבד והביריתא לא מיעטא אלא חולי מעים מש' כיסופא ולחולי העין ומיחוס הראש משום דביבורא קשה לה ולעולם שובקין לשאר מיני חללים ומיחוס' אף ע"פ שלא חללנו לבד נראה לפרש לחפוקי מהא לחיני דשמואל דאמר אין מבקרים אלא לני שחללנו חמה בלבד הוא היפך מהביריתא שלא מיעטא מהביקור אלא בני דמי ורואא אכל שארם מבקרי' אע"פ שלא חללנו חמה :

פרק הנורר מן המבושל

לא אמר ליה רב לחייא בריה וכן אמר ליה רב הונא לרבה **מ** בריה כל מידעם לא תפלוט קמיה רבך לבר מן **ע** קרא ודייטא שון דומין לפתילה של אבר ואפילו קמיה שבור מלכא פלוט רבי יהודה ורבי יוסי חד אכיל רייטא באצבעתי' וחד אכיל בהוצא אמר ליה דאכיל באצבעתי' לדאכיל בהוצא עד מתי אתה מאכילי רוקך אמר ליה דאכיל בהוצא דאכיל באצבעתי' עד מתי אתה מאכילי צאתך :

כל מידעם לא תפלוט כל מאכל שחללנו אס אתה יושב לפני רבך וישלך רוק בחוך פיך תכלענו ולא תפלוט אורו לפני רבך חוץ מקרא ודייטא שדומה וכו' הנזעל רוקו אחר שחלל לפתילה של אבר שאינו מתעכל א"י שהם קשים לגופו של אדם כפתילה של אבר : ואפילו לפני שבור מלכא פלוט ואל תחזיים : בהוצא בקליפת עד : מאכילי רוקך שאין דרך לקנח הסואל לאחר שחננה לחוך פיו כשחמורה כקטרה : מאכילי צאתך גופא שחמת הפהרים :

מרה"ש *כאן מצלינן בו ש"מ קצירי ממש מריעי רבנן בו מפרש' נראה לכאורה דצ"ב דרכו מצלינן עליהו קצירי דכרת רופא חולי עמו ישראל ומריעי רבנן דכרת על הצדיקים בו על פליטת עמך ישראל אכל לא משמע כן דצדק דפליטת עמך ישראל לא הוזכר להחפול על החולה כלל ועיקר החולים קאמר רבנן שנקראו מריעי וסוף תרגומן של חולה אלא דודאי דכרת רופא חולי עמו ישראל כולל להחפול על שניהם אלא דקאמר שהם ריככי' לנקטת רחמים טפי שהם לריכס חיווק לפי שהם פליטת סופריהם ומיחשין כחם צוה וק"ל : *בבבאי מפשאי דאבלי לחמא בלחמ' בו כיון דדייטא עבה ופח טעם אף להם למה להם לאוכלן ביחד דא"כ נמי לו הטע' יש לו ולהכי מסתפק רב חדא דצבצלא אי אפי' דייטא דמיט ופת דמיטו שהן מין א' מחזיק להו צ"ב טעמים כיון דזה תבוסל וזה אפי' או דוקא דייטא דמיט ופת דשערי טה' צ"ב מיניס או בהיפך יש לו צ"ב טעמים להכי קאמר רב אכלה בתמיס דודאי יש לו טעם אחר : *אמאי קאכיל מר ביריה א"ל בו נראה דיש להסתפק בשאלתו אם ר"ל אחאי צידה ולא צדק או אחאי צבולי ידיה ולא חסגי ליה צלצב אחד או צ"ב וע' דהיז לו דלכך לא אכלתי צדק משום דבסיס צלצב וזהכי אכלתי צל היד דצלצב צבסיס וכ"ש דתרחין ג"כ צ"ב ולא אחיז תמיס בתמי' דאכיל לת' לקמן דאין לאכול

צלצב משום דלמה אהיז מאכילי לאחך דלא שייך אלא צבסי' אוכלים מתקער א' משאכ' הכא שמואל לבד אכל : *למיכל דייטא עד פרסה למיכל בישרא דתורא עד בו' לפי פי' הראשון צ"ל בישרא דתורא הוא מחזיק הלב יותר וכדאמרין צ"ב מרובה דלא אכלתי בישרא דתורא כפי' החוס'ס ומיחו הא דאמ' מומיין כך בו' לא משמע כפי' זה אלא כפי' שני צ"ל וק"ל : שהם דומין לפתילה של אבר בו' הדמיון דאמרין פ"ד מיתות צמלות הנשרפין שורק פתילה של אבר לחוך פיו ויורד לחוך מעיו וחומרת מעיו וק"ל : עד מתי אתה מאכילי רוקך בו' מפ' הראש' אכל צלצבו היה מקנח מן הרק עכ"ל ואשכחן רוב מאכלי' מבושלים שאוכלים צמפות ונראה נמי דהני תנאי אלו היה להם כפות לא היו מדקדקין ומתקפדין זה על זה ואפשר דכך נוח לקחון מן ההולא וק"ל : *א"ל ר"ש אלו אין יוצאין מבני מעים בו' א"ל ר"ב כ"ש שנסמך בו' ודאמר' צמטה דוחכין צל חשמת דגופא עדיף י"ל היינו למאן דאית ליה אכל ר"י לא הוה ליה כדלקמן :

רבי יהודה ור"ש איתו לקמיהו בלוםפיין רבי יהודה אכל ור"ש לא אכל א"ל ר"מ מ"ט לא אכיל מר **ע** א"ל ר"ש אלו אין יוצאין מבני מעים כל עיקר א"ל ר"י כ"ש שנסמך עליהן למחר :

בלוםפיין תחלים שנחשלו יותר מדאי כיון שאין יוצאים מבני מעים : כ"ש דמעיו שנסמך עליהן שאין אנו ריכין לאכול מאכל אחר למחר :

רבי יהודה הוה יתיב קמיה דרבי טרפן אמר ליה רבי טרפון הוים פיך צהובין אמר ליה אמש יצאו לב עבדיך לשרה והביאו לנו תרדן ואכלנום בלא מלח ואם אכלנום במלח כל שכן שדיו פנינו צהובים : אמרה ליה הדיא מטרוניתא לר' יהודה מורה וריו אמ' לה דימנותא בידה דהדיא אחתא אי טעימנא אלא קידושא ואבדלתא וארבעה כסי דפסחא וחוגרני צדעאי מן הפסח ועד עצרת אלא חכמת אדם תאיר פניו אמר ליה הדיא מינא לרבי יהודה פיך דומין או כמלוי ברבית או כמגרלי חזירים א"ל ביהודאי תרייחא אסירין אלא עשרים וארבעה בתי כסאות אית לי מביתי ועד בי מדרשא וכל שעה ושעה לכל אחד ואחד אני נכנס : רבי יהודה כד אול לבי מדרשא שקיל גולפא על כתפיה אמר גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה רבי שמעון שקיל צנא על כתפיה אמר גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה דביתא רבי יהודה נפקת נקטת עמרא עבדת גלימא דהטבי כד נפקא לשוקא מכסיא ליה וכד נפיק רבי יהודה לצלויי רה מכסי ומצלי וכד מכסי ליה רה מברך ברוך שעשני מעיל וצנא חדא גזר רבי שמעון בן גמליאל תעניתא רבי יהודה לא אתא לבי תעניתא אמרו ליה לא אית ליה כסויה שדר ליה גלימא ולא קביל דלי ציפתא אמר ליה לשליחא חזי מאי איכא מיהו לא ניהא לי דאיתגי **ב**הא

הנודר מן המבושל פרק ששי נדרים

בהאי עלמא :

מורה ורבי זעל הוראה ומשכר שמוך שראתה פניו להוציא כל שעה היתה סעודה שמשכר הימנותא בידה דהריא אהתא אמוניו בידך שאני שותה כל השנה יין אלא קדושא ואבדלת: ודוורני צדעאי וקושר אני לדעי פדחתי משום מיתום ראשי מפני ד' כוסות ששתיתי שאני חושש מהן מפסק עד עלות: כמגדלי חוירין שמוך שמרומים הרבה פניהם להוציא: גולפא קנקן והיה מציאו לבית המדרש כדי ליטב עליו: שמכברת את בעליה שלא היה יושב על גבי קרקע: דהושי גלימא חסובה: שעטני שהיה חסוב צעיניו כמעיל: דלי ציפת' הגביה מחלת: חזי מאי איבא ראה כמה עשר יש צו ומעשה נסים היה שנתמלא כל אותו מקום והוציא:

מהרש"א ר"ה היה יתיב בו אמר ליה מ"מ היום פניך צהובין א"ל בו ואם אכלנו במלח כ"ש בו עכ"ל לכאורה יש לדקדק דר"ט רק עס ר"י היה מדבר למה פניך להוצין ורבי יודא בהשבתו כלל אתרים עמו וי"ל דר"י מהוך חסידותו כידוע כל היכא דאמר מעשה בחסיד הוא ר"י בר אעאי לא רצה לחלוק הדבר בחכמתו כדמסיק חכמת אדם גו' ולכן כלל עמו כלם שהיו אוכלין אמש עמו צהני תרדין נעשו פניהם להוצין וק"ל: חבמת ארם גו' יראה דר"י לא השיב לה אלא דלאו סיבור הוא וחלומא הוא דמסיק להם וטעמא מאי אלא חכמת גו' אכל צהק עובדא דמינא בו ר"י בעלמו השיב לו טעמא מאי דכ"ד בית הכסא אית לו כי ואפשר דנמלחא דעלמא אוקמיה למינא על שהיה חוששו למגדל חוירין הרגילים צהני כסאות וגרמא מלשנא דמורה ורבי שהוא קרוב למה שקראו אותו כל עולם מורי ורבי לשבח קראתו היא לגנאי מורה כזן סורר ומורה שהוא זולל וסווא דקיינו רוי וק"ל: וארבע כוסות בו משום שאלו הן כוסות של זרכת המלוא ואף על גב דזרכת המזון נמי צעי כוס מ"מ של זרכת המלוא הוא כהני דלא לסעוד ולא לצריך צ"ה משא"כ הני דחשיב מוצא הם ולא כפי ליה בלאו הכי והא דאמר רבי יודא גופיה צפ' ע"פ ושמחת צהק אנשים צראוי להם ציין דלסמך אנשים קאמר ואוי להם יין ואין שמחה להם אלא ציין אכל ר"י ולא מסמך אנשים שהרי לא היה ראוי לו כדקאמר חוגרינו לדעאי מן הפסק בו וק"ל: גדולה מלאכה שמכברת בו ר"ל אע"פ שאסור לח"מ לעשות מלאכה צהני ג' כדאמרינן פ' י' ויחסינו וזו המלאכה של משא הכלי הותרה להם לפי שמכבד בו וק"ל: בדרך שעטני מעיל בו עיין צ"ה הפירושים וק"ל כיון דלאו מעיל היה מחוי כשקרא גס אס היה חסוב לו כמעיל ונ"ל דהוי האי גלימא עשוי כעין מעיל ואשמועי' אע"ג דאתתיה נפקא ביה לשוקא לית ביה משום לא ילבש גבר שמלת אשה דהיינו דווקא צד העשוי מיוחד לאשה אבל צד מעיל הוא מיוחד לשניהם צנקות נאמר כי תלשנה צנות המלכים מעילים ולגבי זכר חמלא הרבה במקרא ולית ביה משום לא ילבש גבר גו' ודו"ק: גור רשב"ג תעניתא ר"י לא אהא בו רשב"ג נשיא היה או גור תעניתא ודרכם היה להצאם בכל תענית למקום הקטיו ואמר

דר"י לא אהא משום דלא היה"ל כסויה ואפשר דהואו מעיל לא היה צידו דאתתיה הות לריבה ליה ללאת צו לשוק או שהיה מהצניע לכסות שם כסותו מיוחד מאי לאשתו כמ"ש לעיל ולמה אמר דשדר לו גלימא בו דהוא כסות מיוחד לאיש וק"ל: **הרי"ף** רבי יהודה הוה יתיב וכו' יש לדקדק לר' טרפון שהיה שכיחו לו תרדין ואכלם וכו' ולהעטרונא השיב לו חכמת אדם תאמר פניו ולהואו הוה השיב כ"ד בית הכסא יש לו מיתו וכו' הרי ג' השפופות למה לא השיב טעם אחר לשפשתן וגרמא דלר' טרפון שראתה לר' יהודה שהיה חסוב הוה פניו להוצין יומיים אחרים אי אפשר להשיב לו חכמת אדם תאמר פניו ולא כ"ד בית הכסא לפי שא"כ מה הוה להיות פניו להוצין יומיים שחא ימים כי בכל הומים חכמת אלהים בקרבו וגם היה בודק עמו ככ"ד נתי כסאות וכו' ולכן השיבו שאלות הוה אכל תרדין ולהו פניו כי היה עני כדאמר לקוח שלא היה לו ולאשתו וזאת כסות אה' וכו' יעודא אפשר נאמר שתרדין היו משלשין אותו ביותר וכשצדק עלמו צהני כסאות הוה ממנו לו חולאים שגבשו וכו' וכו' אס חלגנוס חמלא כי המלח מועיל להרבה ולהואו מטרותא לא אחר טעם התרדין כי לא חכל הוה ההוא תרדין ומה גס כי לא תאמינן כי דבר נקל כתרדין מאיר הפנים וגם לא ידעה המטרותא מעניותו של ר' יהודה רק רבי טרפון לא הוה חסבה שחא יין ונשכר וקראתו מורה ורבי כלום בעל ממנו וגם לא אחר טעם היות הכסא כי דעתן של נשים קלה שלא לתאמינן כי בדיקה עלמו צהני הכסא מועיל להאיר פניו כי אדרבה מתיש כמו לכן השיב לה חכמת אדם תאמר פניו ולהואו מינא שאינו מאמין בדברי חכמים וצנצנים ובחכמים ועם התרדין לא אחר לו כי אותו הוה לא אכל תרדין וגם לא יאמינו כי מאלל קל כזה מאיר הפנים ועוד כי לא היה רבי יהודה מראה עניותו לפני האדם שהיה עני ולא היה לו יכולת לאכול אלא תרדין כי ר' טרפון היה מפרסם ולכן אמר לכל אחד טעם המספק לו:

רבי עקיבא איקדשת ליה ברתיה דבר כלבא שבוועל שמע בר כלבא שבוועל אדרה הוה מכל נכסיה אולה ואתנסיבת ליה כסיתא הוה גנו כי תבנא הות קא מנקיט ליה תבנא מן מויה אמר לה אי הווא לי רמינא לך ירושלים דרהבא אתא אליהו אידמי להון כאינשא וקא קרי אבבא אמר להו הו לי פורתא דתבנא דאולרי' ואתתא ולית לי מרעם לאננויה אמר לה רבי עקיבא לאנתתיה חוואי האי גברא דאפילו תבנא לא אית ליה אמרה ליה זיל הוי כבי רב אויל הוה תרתי סרי שנין קמיה ר' אליעזר ורבי יהושע למשלם תרתי סרי שנין קם ואתא לביתיה שמע מאחורי ביתיה דקא אמר לה חד רשע לרביתיה שפיר עביר לך אבוק חדא דלא רמי לך ועוד שבךך ארמלות חיות בלהן שנין אמ' ליה אי מינאי דילי ציית ליהוי תרתי סרי שנין אחרנא אמר הואיל ויהבית לי רשות' אהדר לאחורי הדר אול הוה תרתי סרי שנין אחרנא אתא בעשרים וארבעה אלפין זוגין תלמידים נפק כולי עלמא לאפיה ואף היא קרמא למפק לאפיה אמר לה הווא רשיעא ואת להיכן אולת אמרה ליה יודע צדיק דין דלים: אתת לאתחואה ליה קא מרחו לה רבנן אמר להם הניחו לה שלי ושלכם שלה הוה שמע אבוה אתא ואיתשל על נדריה ואשתרי מן נכסיה: הות מנקיט תבנא מן מויה הות מלקט הזמן משערו: רמינא

הנודר מן המבואל פרק ששי נדרים רר

דמינא לך ירושלים דרהבא תכשע של זהב שירושלים
מזויר זה והכי עביר לה כדאיחא צפרק במה אשה : אליהו
ארמי לון באנשא כדי לנחם אותה ולהראות להם שיש עניים
יותר מהם : דלא דמי לך שאינו דומה לך מתפסחה חסודה
במחוק : ואת להיבן שלא היו לה גדרים ראוי : יודע צדיק
דין דלים י"דע : הוא זה דמה שנלעשרתי בשבילו אית דאמרי
דאיני הוה ידעה דרבי עקיבא הוא ואמרה ליה דלא מתגניא
צעניו ואית דאמרי דלא הוה ידעה אלא הכי קא אמרה דלדיק לא
מבזי לאינסי : שלי ושלכם שלה הוא חורתי ותורתכם בשבילה
הוא שנתנה לי ענה למיזל לבי רב :

מהרש"א רבי עקיבא אתקדשות בו"הך עובדא איתא נמי
צפרק אף על פי בקצת צפנים שונים ע"ש ומייתי
לה הכא דמיוני זה דמייתי לעיל שהיה ר' יודא ואשתו עניים ולא
רצו להנות משל אחרים כך היו רע"ק ואחתיה בת כלבא צבוע
בדסחווה הוה גנו כי תבנא בו"ו"ש אי הוה ספק לי בו"היינו
משלי אעשה לך ירושלים ולפי שהיה צעניה ראה לישתרו בראשו
ללקט התנן מתוך השער א"ל ליתן סכרה צעושרו לעשות על
ראשה עיר ירושלים של זהב מזויר כמפורש בסוף סוטה עיר
של זהב היא עטרת כלות ומתנים ע"ש ועל שם הכתוב אם לא
אעלה את ירושלים על ראש סמתי ואע"ג דגורו על עטרת כלות
בפולמוס של טעום כמפורש סוף מסכת סוטה ורבי עקיבא אמר
החורבן היה מתלמידיו ר"א ורבי יהושע כבר כתבו התוספות
צפרק במה אשה דלאגורו אלא דוקא למתנים ולכלות ולא לשאר
כל אדם ע"ש ודוק : דלא דמי לך בו"ה"ל דלא דמי לך
בשעירות שהיה בת כלבא צבוע מעשירי ירושלים : א"נ לא דמי
לך בינום שר' עקיבא היה מבני גרים וצפרק אע"פ ליתא הא
אלא הך בתריית' קא"ל הוה סבא עד כמה בו" וכן הא דקא"ל
חד רשע ואת להיבא בו"ה איתא צפרק אע"פ בלשון אחר דלטובתה
א"ל שבצת' שאינו מאני בו"וק"ל : יודע צדק נפש בהמתו
יש לפרש דה"ק יודע דליק שאין לי גדרים חסודים ושהעמתי
כשהיה ספק לו אף על בת נפש דהיינו ירושלים דהנא כפירוש
רש"י כאן וצ"ב במה אשה ועיין פרק א"פ :

מהרש"א מן שית מילי איתעתר דע"ק מן כלבא בו"ה
ר"ל דלא תימא מריבוי תלמידיו שזכר ונתעשר
שלמדם חורה בשכר דודאי לא היה נהנה מתורתו אלא מן שית
מילי בו"ה דהוה קצת צנס איתעשר בדמפורס וקרב לזה אמרו
צ"ד דנדרים ממה נתעשר משה בו"ה כמפורש שם וק"ל : *ומן
דוסקורתא בו"ה כל הפירושים לא כתבו כלום בזה ונראה דלא
הוי גרפי ליה וכן מוכח דהא קאמר מן שית מילי בו"ה ואי הוה
גרפי ליה הרי מן' מילי הוא דמשיב ויש לקיימו דמן דסקורת'
קאי אדלעיל דהקוה גזול דאשתכח דההוא זימנא דמן דסקורתא
הוה דהיינו משל ושמעאלים היה פנו אורחא ושמעאלים ת"ג
סייע דסקראים וק"ל : עביר מרנא עליה בו"ה פרש"י וימחין
אדונו עליו בו"ה עכ"ל והלשון דחוק ונראה לפרש לפי פירוש
הרא"ש דגזול הוא חתיכת עץ גדול דא"ל שיעשה על חתיכת עץ
זה

דמינא לך ירושלים דרהבא תכשע של זהב שירושלים
מזויר זה והכי עביר לה כדאיחא צפרק במה אשה : אליהו
ארמי לון באנשא כדי לנחם אותה ולהראות להם שיש עניים
יותר מהם : דלא דמי לך שאינו דומה לך מתפסחה חסודה
במחוק : ואת להיבן שלא היו לה גדרים ראוי : יודע צדיק
דין דלים י"דע : הוא זה דמה שנלעשרתי בשבילו אית דאמרי
דאיני הוה ידעה דרבי עקיבא הוא ואמרה ליה דלא מתגניא
צעניו ואית דאמרי דלא הוה ידעה אלא הכי קא אמרה דלדיק לא
מבזי לאינסי : שלי ושלכם שלה הוא חורתי ותורתכם בשבילה
הוא שנתנה לי ענה למיזל לבי רב :

מהרש"א רבי עקיבא אתקדשות בו"הך עובדא איתא נמי
צפרק אף על פי בקצת צפנים שונים ע"ש ומייתי
לה הכא דמיוני זה דמייתי לעיל שהיה ר' יודא ואשתו עניים ולא
רצו להנות משל אחרים כך היו רע"ק ואחתיה בת כלבא צבוע
בדסחווה הוה גנו כי תבנא בו"ו"ש אי הוה ספק לי בו"היינו
משלי אעשה לך ירושלים ולפי שהיה צעניה ראה לישתרו בראשו
ללקט התנן מתוך השער א"ל ליתן סכרה צעושרו לעשות על
ראשה עיר ירושלים של זהב מזויר כמפורש בסוף סוטה עיר
של זהב היא עטרת כלות ומתנים ע"ש ועל שם הכתוב אם לא
אעלה את ירושלים על ראש סמתי ואע"ג דגורו על עטרת כלות
בפולמוס של טעום כמפורש סוף מסכת סוטה ורבי עקיבא אמר
החורבן היה מתלמידיו ר"א ורבי יהושע כבר כתבו התוספות
צפרק במה אשה דלאגורו אלא דוקא למתנים ולכלות ולא לשאר
כל אדם ע"ש ודוק : דלא דמי לך בו"ה"ל דלא דמי לך
בשעירות שהיה בת כלבא צבוע מעשירי ירושלים : א"נ לא דמי
לך בינום שר' עקיבא היה מבני גרים וצפרק אע"פ ליתא הא
אלא הך בתריית' קא"ל הוה סבא עד כמה בו" וכן הא דקא"ל
חד רשע ואת להיבא בו"ה איתא צפרק אע"פ בלשון אחר דלטובתה
א"ל שבצת' שאינו מאני בו"וק"ל : יודע צדק נפש בהמתו
יש לפרש דה"ק יודע דליק שאין לי גדרים חסודים ושהעמתי
כשהיה ספק לו אף על בת נפש דהיינו ירושלים דהנא כפירוש
רש"י כאן וצ"ב במה אשה ועיין פרק א"פ :

לד מן שית מילי איתעתר רבי עקיבא מן בר כלבא שבוע
שם ומן אילא דספינתא דכל ספינתא עבדיה ליה חד מן
ענא זמנא חדא אנשיהוה על כ"ף ימא אתא הוא אשכחיה
ומן גזול דומנא חדא יריב ארבעה זוזי לספונאי אמר להון
אייתו לי מדעם ולא אשכחו אלא גזול על כ"ף ימא
אייתורו ליה אמרו ליה עביר מרנא עליה אשכחב דהוה
מלי דינרי דומנא חדא מבעה ספינתא וכולי עסקא הוה
מחית בהדא גזול ואשכחב הדא זמנא ומן מטרוניתא
ומן אשתו של טורנוסרופוס ומן קטיעא בר שלום :
איתעתר רבי עקיבא מן בר כלבא שבוע דפליג ליה
בנכסיה : אנשיהוה על כ"ף ימא שגמו לאותו אל
על שפת הים ומאלו ר"עק : ארבעה זוזי לספונאי ליורדי הים
לניסוק : אייתו לי מדעם הניאו לי שום דנר : מרנא עליה

הנודר מן המבושל פרק ששי נדרים

נשינו טובה דכתיב נשינו טובה שראו כבר אלא שעבדו שפחוה אכל את לא ראו טובה מעולם שאין לנו יודעים כמה מיני טעמים יש בפירות כלומר דבר מופלא הוא שכל כך לימוד :

מהרש"א אבותינו אמרו נשינו טובה בו צפרק צ"ח מפרס ליה נשינו טובה זו צית המרחץ בו ועוד כמה דברים אצל לרבי לא משמע ליה לפרס כן דלא שייך נה שמחה כי הן דהכל הרכה מיני לפני דשיך נה שפיר שמחה וק"ל :

רבי עבר ליה הלוא לרבי שמעון בריה ולא אומניה לח לברקפרא כתב על בית גנא כ"ד אלפין רבואין סס נדרין נפקי על בית גנא דין ולא אומניה לבר קפרא אמר לרין אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו עאכ"ו אומניה אמר לעושי רצונו בעולם הזה כך לעולם הבא עאכ"ו יומא דמחייך ביה רבי אתיא פורענותא בעלמא אמ' לי לבר קפרא לא תברחן וידיבנא לך ארבעין גריו חיטי אמר לי ליחיז מר בכל גריוא דבעיני שקילנא שקל דיקולא רבה טחיה בכופרא וסחפיה על רישוי ואול ואמ' ליה ליכיל לי מר ארבעין גריו חיטי דרשינן כך אחיך ר' א"ל לאו אודרתך דלא תברחן אמר ליה היט' דרשינן קא נסיבנא אמר לה בר קפרא לברתיה דרבי למחר שתינא חמרא ברקודא דאבון ובקורקני דאבך :

נפקי על בית גנא דין להולאט הנשואין : ולא אומניה לבר קפרא לפי שהיה איש צדקן מחיייר שמה יעשה שום דבר שפחוק : דכל גריוא דבעינא צלחה מדה שארפה אקס : דיקולא רבה סל גדול : טחיה בכופרא עם אורו צופת כדי שלא יאלו החטין מחוך נקבי הסל : וסחפיה על רישיה הפכו על ראשו : ליכיל מר ימודד : חיטי דרשינא שהלוחיך כלומר שאתה חייב לי ולצדימותא קלמר : ברקודא דאבון שירקל אבין לפני כשאשעה : ובקורקני דאבך שתהא אבך מקרקת ומזמרת :

מהרש"א א"ל שמואל רבך הכי דנן בו פירס רש"י צחמיה ולולי פירושו נראה דנתימותא קלמרה דשמואל רבך נמי הכי דנן לי והשתא ניחא דקא"ל דא"כ ידעת את שמואל רבי דהכי דנן אורחך למה צלח לפני תלמידיו וקא"ל אין גולא בו ואל"ל אי"כ לצוויה קלמיה לפני דעמד דלא יפה דנן הכיו בו וק"ל : כתב על בית גנא בו לא הזכיר מי הוא הכוזב וצנוסכת ע"י ולא אומניה לבר קפרא כחז על צית גנא בו וקא"ל על בר קפרא שהוא היה כוזב על עמלו כן שבהולאט גדולה כזאת שהולאט רבי לא אומניה לבר קפרא לצית גנא פירס הר"ן לסעודת נשואין ויותר נראה לפרשו כמשמעו שהולאט כן על צית חמדות דנן וק"ל : אם לעוברי רצונו כך בו אינו דומה כפרש"י שהיה מננה כן על שלא זימנו אלא שהנראה דמתיקרא

זה את מלאכתו למה שהוא ראוי ועי"ז נצטק העץ אמ"כ ואשתכח לה דהו מלי דנרי וק"ל : **רב** גמרא יהב ארבע זוזא לספונאי : לאתויי בהן מדעס לא אשכחו אייתו ליה ברוך קופא אשתמיט עייל לחורו חפרו בתריה אשכחיה דרביע על מרגליתא אייתינו ליה כולדתו :

קפא קוף : אשתמיט צרח ונכנס חוך מור אחד : אייתינו כולדתו ממדת חסידות ולא מן הדין :

מהרש"א אייתינו ליה כולדתו בו פירושו צו ממדת חסידות הוא ולא ממדת הדין וכלפי מ"ס בסוף קידושין הספנים רוצן חסידים והיינו דהקוף עדיין לא צלח לידו כדמשמע אייתינו ליה כולתו ודקאמר אייתוה ליה בו לא צידו ורשמו ממש קאמר וק"ל :

אמרה ליה בת קיסר לרבי יהושע בן חנניה חכמה מפוארה בכלי מבושר : א"ל לא למדת מבית אביך במה מחתניין אמרה ליה במאני דפתרא : אמר לה כולי עלמא כמאני דפתרא ואתון כמאני דפתרא אתון אחיתו כמאני דכספא ודהבא אולת ורמת חמרא כמאני דכספא ודהבא וסרי : אמר לה אף אורייתא כן אמרה ליה והאיכא שפירי ונמיירי אמר לה אי הוו סנין הוו גמירי טפי :

מבושר שהיה שחור : וסרי נתקלקל היין : אי הוו סנין שלא היו נאים :

מהרש"א תורה מפוארה בכלי כו' עיקר הך מלחא מפורס פ"ק דתעני דאף ד"ת אין מתקיימין לא צמי שדעתו שפלה ואיש הגאה ויפה דרכו להגיש דעתו כההוא עוצל דנויר צפ"ק ועיין פרש"י פרק קמא דתענית וההוספות כתבו שם הא דקאמר אילו הוו סנו הוו גמירי טפי פ"אס היו שונאים היופי היו חכמי' ביותר עכ"ל כוונת ג"כ לזה דר"ל דודאי אין זה תלוי בטבע הצריחה שהיה המכושר גמיר וסביר טפי מן הגאה ויפה אלא דה"ק אי הוו שונאים היופי ולא היו גמירין דעתם מחמת יופיין הוו גמירי טפי מדהשתא וכן משמע הלשון אלו הוו סנו כו' מלשון שגאה ולא קאמר אלו הוו מכושרין הוו כו' ודו"ק :

הדיא דאתת לקמיה דרב יהודה לדינא ואתחייבת דינא אמרה ליה שמואל רבך הכי דנן אמר לה ידעת ליה אמרה ליה אין נוצא ורבה כריסיה אוכם ורבה שיניה אמר לה לבויה קא אתית תחוי הדיא אנתתא בשמחתא פקעת ומיתתה :

ההוא גברא דיהב עברא לחבריה לאגמורי אלפא מיני לפרי אנגמריה חמני מאה אומניה לדינא לקמיה דרבי אי"ר אבותינו אמרו נשינו טובה אנו אפילו בעינינו לא ראינו :

דפרי מיני מאלב : לאגמורי אלפא מיני לפני שילמדנו לעשות אלק מיני מאלב : אומניה לדינא על ר' מיניס שלא לימוד : אבותינו אמרו

הנודר מן המבושל פרק ששי נדרים רה

למעיקר נמי כוונתו לשבח וע"פ מ"ס שם ארס שזכר' שולחנות
לעוה"ו ולעוה"ב כמו רבי וחזריו ויש לנדיקם שאין זו כין רק
לעוה"ב אבל הרשעים אינן זוכין רק לשלחן אה' שבעה"ו ולזה אה'
ברמז מעיקר' אס לעזבירי ראונו בעה"ו כך כמו לעושי ראונו שהם
רבי וחזריו כ"ס שיהיה לעושי ראונו כך בעה"ב שזה יזכר עושי
ראונו טפי מעזבירי ראונו ולפי שהם לא הבינו כוונתו פירש דבריו
אחר כך אס לעושי ראונו בעה"ו כו' ודו"ק : **אחיה פורענותא**
כו' דרבי בעל יסורין הוה וכל שני יסורי דר' לא אכשרין עלמא
למערא כדאז' פרק הסועלים ובר קפרא ודאי דהוה ידע זה אלא
דהוי סבר שעי' שיטתו ויזהר לעה"ב כדאמרין בתענית פ"ג הנך
בני עלמ' דאחי נהוו דאנשי דמיתא הוו : **שקל דיקול רבה כו'** דרך
דדמותא וסחפי' על רישיה כו' שלא יכירו רבי כמו שטעין צפורים
כדאמר פרק חלק בני אהו אובלך דקרי סחף ארשיה שלא יכירו
ישעיה ורבי ודאי הכירו בקולו ואל' דרך דדמותא לאו אהרתיך
ללא תצדקו כו' ואין לך עלי אלו מ' גריוני מיטי שאתם שהצטתי
לך כשכר שלא תצדקו כי אתם הצדיקתי והשיב לו בר קפרא ג"כ
דרך דדמותא שאין אני מצדק ממך שכר זה כלל אלא חייטין
שהלוית ממני :

לש בן אלעשה חתניה דרבי הוה ועשיר גדול היה ומטא
סס לבי הלולא דר' ש בר רבי א"ל בר קפרא רבי מאי
תועבה כל דאמר ליה רבי דהכי הוא תועבה אקשיה בר
קפרא 'אמר ליה רבי פירש את אמר ליה תיתי רביתו
תרמי לי וטלא אחיה רמיה ליה אמר לי' לרבי קום רקוד
לי ואומר לך הכי אמר רחמנא תועבה תועבה אתה בה
לכסא אחרינא 'אמר ליה מאי תבל 'אמר ליה כענינא
קדמאה אמר ליה עבר לי דאימר לך עביר 'אמר ליה
תבל תבלין יש בה מי שניא דרא ביאה מכלדון ביאות
ומאי זמה אמר ליה עביר וכו' 'אמר ליה זו מה היא לא
יכול בן אלעשה למסביל נפק הוא ואנתתיה מתמן :
מאי תועבה דכתיב גבי משכב זכור : תרמי לי וטלא תמוז
לי הכוס : וטלא כלי קטן : תועה אתה בה שמינא משכבי
אסה והולך אלא זכר : מאי תבל דכתי' גבי אסה הנרצעת לבהמה :
תבלין יש בה בתמיה : מי שניא דרא ביאה מכלדון ביאות
כלומ' היך מנחם בן מניה לולך אלא בהמה ונרצעת : זומה היא
לשון ספק שאינו יודע ממני מתעברת : לא יכול בן אלעשה
למסביל כל אותן זילותא של ר' לפי שהיה עשיר גדול ולא היה
יכול לראות זילותא דמתני :

מהרש"א מאי תועבה כו' כמה עבירות תחייב בתורה לשון
תועבה אלא דה"ק דככל עריות שנאמרו בתורה לא
תחייב תועבה אלא במשכב זכור בן צאורהה בפרשת אחרי וצין
במיתה בפרשת קדושים לומר לך במשכב זכור תועה אהה זה אכל
בתבל ליכא לפרושי הכי דהא בכלהו נמי תחייב בפרשת קדושים
ככל עשו גומר וי"ל דבני ערוה כללו איכא לפרושי מלשון כלול
דע' אהז וזרע הבן בפרש"י בחומש מש"פ בני אשה הנרצעת

מאי בן אלעשה דתניא לא לחנם פיור בן אלעשה את סס
מעוהו אלא לרראות בהן תספורות של כ"ב דכתיב
*כסום יכסמו את ראשיהם תנא כעין לוליינית מאי לוליינית
א"ר יהודה תספורתא יחידתא ה"ד אמר רבא ראשו של
זה בצד עיקרו של זה והיינו תספורת של כהן גדול :
תספורת יחידתא שאין כמותה : פיור מעוהו שהיה נותן מעון גדול
לספר שהיה מספר לו כתובת של כ"ב :

אה"ב אמר הכוזב כ"ב כי נור אלהיו על ראשו שחמיר שכינה למעלה
מראשו היתה וע"כ תספורת שערו היה מתוקדק להראות שכל
מתנותיו היו מכוונות לאלהות וראשו של זה בדר עקרו של זה מתוקנות
אחת לאחת לעקרו דהת הראשיים :

מהרש"א מאי בן אלעשה דתניא לא לחנם פיור כו'
לפרש"י דחוק דמאי אולמי ליה כך דרייתא מהך
עוזבא דלעיל דקאמר דהדין בן אלעשה חתניה דר' הוה ועשיר
גדול היה ונראה לפרש דה"ק מאי בן אלעשה אס עשיר גדול היה
למה נקרא ע"ס אביו בן אלעשה ולא על סס עלמו וקאמר דתניא
לא לחנם פיור בן אלעשה כו' דדרך היורשים עושר מאביהם לוותר
ולפור מעוהיהם כדאמרין פ"ק דשבת שלישית מאכל יורשים
ופירש רש"י בדבר שלא עמלו בו ואמר' פרק כיסוי הדס מי שהניח
לו אביו מעות ורואה לאדם ישתמש בכלי זכוכית ויזכור פועלים
כו' ולכך נקרא בן אלעש' ע"ס אביו שטעורו היה צירוסה מאביו
וקאמר עליו גם שהיה בן עושר ויורש מאביו לא היה מפור מעותיו
בחסם כשאר יורשים אלא דבן אלעשה סס שהיה ג"כ יורש לא
פיור בחסם אלא כדי להראות כו' ודו"ק : *דלמא פלטיה דג
גדול ובלע"ד דג קטן כו' והוא מצואר בדרש דג גדול זכר היה
והיה עומד ויונה סס צריות ולא נתן לז להחפיל רמו הקב"ה לדג
והקילו לחוד פיה של נקבה שהיתה מלאה עוזרים והיה סס
דדוקא שנא' ויחפיל גו' ממעי הדגה עכ"ל רש"י סס ומה"ע נמי
היה בתמלה בגדול ואמר כך צקטו כדאמר הכא וק"ל לפי המדרש
וטעמו אמאי קאמר בדר הכי ויאמר ה' לדג ויקא את יונה אל
הישיבה הל"ל ויאמר ה' לדגה גומר שקרי בדגה היה לצסוף ואס
יאמר דשז אחר כך כשהחפיל פלטו הדגה לחוד פיה של הדג לא
ידעא שטעמו למה לא פלטו הדגה עמלו ליכסא ויש ליישב ודו"ק :
ח"ב נב א

מאי

הנודר מן הירק פרק שביעי נדרים

פרק הנודר מן הירק

מאי דכתי' *וממדרב מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר (וממדרב מתנה וכיון שנתנה לו במתנה נחלו אל שנאמר) וממתנה נחליאל וכיון שנחלו אל עולה לגדולה שנאמר *ומנחליאל במות ואם הגביה את עצמו הקב"ה משפילו שנאמר ומבמות הניא ולא עוד אלא ששוקעין אותו בקרקע שנאמר *ונשקפה על פני הישימון ואם חוזר בו הקב"ה מגביהו שנאמר *כל גיא ינשא :

שהוא מופקר לכל ללמד תורתו לכל : כל גיא ינשא אף ע"ג דלא כתיב גבי האי קרא דמנחליאל צמות דהא איכו כתיב צתורה והאי צניזאים אפי' הכי כיון דכתי' דהקב"ה משפילו בגיא מיייתי ראי' שהמשפיל עלומו סופו ללעות מדכתיב כל גיא ינשא :

מהרש"א דף נ"ד *גו"ן ס"ך ע"ן נון סמא לעינים כו' ועד"ז יש לפרש מ"ס זכרון את הדגה גומר ועשה נפשו יצשה אין כל בלתי אל הין ענינו ר"ל דאין לנו דבר המושיל לנו הין לגבי דגים רק לענין תועלת העינים שהדגים מסמין את העינים ולא כן הין : וממדרב מתנה גו' דלפי פשוטו כמו שפי' התרגום ומדאיתיהיב להו נחלא עתהון למחליא כו' לא ה"ל למכתב נחליאל אלא מתנה' לנחל ומנחל לצמות כו' גם למה קרא הצאר מתנה עפי מן הין והעין דלמרינן ג' מתנות טובות נתנו כו' לכך דרשוהו על הצורה כיון שעושה אדם עלומו כמדבר כולי דהינו שתלמודו מתקיים צידו והכי מפורש בפרק כיצד מעבדין כמ"ס לעיל פרק אין צין המודר גבי' מהם שצתלה היה למד תורה ומשכמה עד שנתנה לו צמתה ואמר ומשנתנה לו צענין זה שמתקיימת צידו נתלו אל שהאדם שוכה לכך נקרא נחלה ה' כמ"ס יעקב חבל נחלהו ימלאהו צאריך מדבר גומר ומשנחלו אל ונקרא נחלה ה' עולה לגדולה שנאמר ומנחליאל צמות כמ"ס גם צענין יסאהו על אצרתו גו' ירכיזהו על צמתי גו' ואמ' אס הגביה עלומו כו' צמות קמא דבקה"פ סהקב"ה מגביהו אכל ומצמות צתרה ע"כ קרא מוקים אנפשיה דכהני איירי אס הגביה עלומו יותר מדאי הרי הגיא סהקב"ה משפילו ואמר ולא עוד אלא ששוקעין כו' הוא רמז על כפול הענין שאמרו צו מאד מאד הוי שפל רוח ובפרק כיצד מעבדין הך מלתא ליחא : כל גיא ינשא האי קרא לאו צעניאל דהכא כתיב אלא קרא הוא צעניאל אלא דה"ק גם שכבר כתיב ממדרב גו' ומנחליאל צמות דמשמע סהקב"ה מוכנה ע"י הצורה משפלות לגבוה היינו מעיקרא אכל מי שכבר הגביהו הקב"ה ע"י שהוא גבה עלומו ציורה הקב"ה משפילו אימא דלא תועיל לו חורה שיגביהו טוב הקב"ה ולזה מיייתי מקרא דישעיה דכתיב כל גיא ינשא מריבוהו דכל דרוש ליה דגם מי סהקב"ה ששפילו ע"י שהיה מתגאה עלומו ציורה כשהחזיר צו שוב ינשא לעתיד דנכחי איירי קרא וק"ל :

הר"ף מאי דכתי' וממדרב מתנה וממתנה נחליאל לזה דרש הכותים היל' וממדרב מתנה וממתנה נחליאל לזה דרש הכותים האלה שדברים בח"ל משפילו הניא ואם חוזר בו הקב"ה משפילו כל גיא ינשא ופי' הרש"ש קרא אחרינא הוא ודרים ליה הויא קרא זה שהשפל בגי' ינשא וקרוכים דבריו לפירוש הר"ן ז"ל א"נ לרמזו בהאי קרא נמי מ' שחזר לגדלו דכתי' בחר הגיא אשר בצהר מוצא ראש הפסגה ונשקפה על פני הישימון כלומר חוזר הקב"ה ועושה אותו ראש כשחזרה אותו הקב"ה ונשקפה שבעה עלומו כלשקפה הדרגת על פני הישימון כלומר על פני העם הישימון ומחזרה גם הוא נשקף כמשקוף הגדרס אז הקב"ה עושהו ראש הפסגה ויחינו דכתי' חסם כל גיא ינשא :

מנ"ל דעיבורא דמתא כמתא דמי אמר רבי יוחנן גו' דאמר קרא *ויהי בהיות יהושע ביריחו גו' מאי ביריחו אילימא ביריחו ממש והא כתיב *ויריחו סוגרת וסוגרת אלא ש"מ בעיבורא אימא אפי' בתחומה הא כתיב בתחומא *ומדותם מחוץ לעיר :
בתחומה תיחוד אלפים אמה : אלא ש"מ בעיבורא הוי קאי וקרי ליה ביריחו : אימא ואפי' תתייבא תיחוד תיחוד עיבור ופי' דכתיב ויהי בהיות יהושע ביריחו בתחומה הוי קאי : תחומא איקרי חוץ לעיר דכתי' ומדותם מחוץ לעיר :

פרק קונם י"ן

רבי טרפון אשכחיה הווא גברא בזמן שרוקפלו **מא** רוב המקצועות דקא אכיל אחתיה בשקא ושקליה **סב** ואמשייה למשריה בנדרא אמר אוי לו לטרפון שוה הרנו שמע הווא גברא שבקיה ועקר אמר רבי אבהו משום רבי חנניה בן נחליאל כל ימיו של אותו צדיק היה מצטער על דבר זה אמר אוי לי שנשתמשתי בכתרה של תורה דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כלה המשתמש בכתרה של תורה נעקר מן העולם ק"ו ומה בלשאצר שנשתמש בכלי קדש שנעשו הווא שנאמר *ובאו בה פריצים וחללוהו כיון שפרצוהו נעש' חול נעקר מן העולם דכתי' *ביה בליליא קטיל בלשאצר המשתמש בכתרה של תורה שהוא קיים לעולם ועד עאכ"ז : ורבי טרפון כיון דכי אכיל הוקפלו רוב המקצועות הווא אמאי צעריה הווא גברא הוה גבוי ליה ענבי כולה שתא וכיון דאשכחיה לרבי טרפון סבר היינו דנגבן אי הכי אמאי ציער נפשיה משום דרבי טרפון עשיר גדול הוה ודוה ליה לפייכו בדמים :

המקצועות הסכנים שהם מיוחדים לחתוך התאנים כשעשין מהם עגולים נקראים מקצועות והכי אשכחן דקרי קרא לסכנים מקצועות דכתי' יעשוהו מקצועות ואפי' העגולים עלמס נקראים כן על שם : שרוקפלו לשענו הסכנים כלן : שקצר כלה קיץ התאנים : שמע הווא גברא הכיר שרבי טרפון סב

היה: שנשתמשתי בכתרה של תורה שהניחו כשהודיעו שהו רבי טרפון ולא הנימו אלא לכבוד תורתו: אי רבי רבי טרפון אמאי ציער נפשיה אי אחרת בשלתא דלא היה קפיד שהו גברא אלא אהיהא שעתא משום הכי הוה מטער היאך לא הודיעו בדומן שהוקפלו רוב המקצועות שהקרא גינהו ואי נמי לא ייית ליה דלשלם ליה ההוא פורתא אלא אי אחרת דכולה שחא הוה גנין ליה ענין מאי הוה ליה למעבד לר' טרפון וכי הוה ליה לשלומי דמי טובא דלא מחייב בהו' ומסקינן דלא הכי נמי כיון דעשיר גדול הוה מיהו דוקא כי האי גוונא הוה דאסר' מש' דההו' גברא עדיין חשדו ולכבוד תורתו הוה שהנימו אבל ודאי לפטור עלמו בכבוד התורה במה שאינו חייב בו שרי בדאמר' לקמן שרי ליה לזרובא מרבין למימר לא היכנסא כרובא ושרי ליה נמי למימר שרי לו חגריה דרישא שבינא בדברים הללו וכתה תורה לחלמידי חכמים כסם שוכתה לכהנים ולוים תרומות ומעשרות:

מהרש"א דף ת"ז *קסבר משום סניית מלתא היא רקאמר בו' עיין בפירושים ועי' דה' קסבר דשמרו משום סניית רועו מלתא עליו אלו הוה קאמר דעדיין לא הפקירן היה צריך לעשרן דבם אם היה אומ' עששרן לא היה נאמן והיה צריך לעשרן דמאי וק"ל: אוי לו לטרפון שזה בו' ים לעייניקת' בזה דלא היה לו לומר אלא טרפון אני לא תהרגני ויש לפרש דקאמר האי לינשא שהיה מטער עלמו גם על אחר מיתתו וע"פ מ"ש כל שחברו נענש ע"י אין מכניסין אותו במחלואו של הקב"ה ואם זה יסגורגו ודאי שהיה נענש גברא ההוא ע"י וא"ל כן שוקר ביוצר מלהרגו וק"ל: אמאי צעריה ההוא גברא בו' משמע דלא עכו"ם הוה מדשזקיה וערק כששמע דרבי טרפון הוה וכו"ם הרא"ש דמסתמא היה צקי דין זה וא"ת א"כ מאי חירך דהיה סבור דגנב לו ענין דכולי שחא דמי' למא דלא להורגו וכי לא ידע גם דין זה דאין לגנב דין מיתה מה התורה אלא דין כפל ואין זה נקרא דא במחמת דאין לו דמים דהיינו בשעת גניב' אבל הכא השחא בהוקפלו רוב מקצועות היה מותר בזה וי"ל דלא היה דעתו להורגו אלא שגזס לו למשד' בזה כדי סידרה ושלם לו ענינים דכולי שחא וכן משמע לשחא דאמאי צערי' מיהו רבי טרפון ודאי שהיה סבור שחא להורגו כמ"ס חו' לו לטרפון שהרגו זה וניחא דפריך אי הכי אמאי ציער נפשיה דבשלתא אי לא היה חושד בגנב לו ענין דכולי שחא אלא אההוא שעתא שהוקפלו רוב המקצועות גם אם היה דממה לו לעכו"ם אי היה לו דין גנב עליו כיון דרובא היו מפקירין את הענינים גם אם הוא לא הפקיר ולהכי היה מטער עלמו שלא היה לו לירא שיהרגו אלא שגזס לו כך כדי שישלם לו מאי דקאכיל השח' אבל השח' דקאמר דשמע מיניה שחא להורגו על שגנב ענינים דכולי שחא ודין מיתה ים לגנב דדוני עכו"ם ופסיר היה לו לירא שיהרגו דייניהם ואמאי מטער היה על שניאל מן המיתה ע"י דיבור שהודיע נפשיה ומשני דא"ה היה מטער כיון דעושר גדול היה יכול היה להליל עלמו דריבוי מעון גם שדין מיתה היה לו דייניהם ויש לעיין ברא"ש ובג"ל בזה דריבוי אחרים ודו"ק:

הרי"ף ור' טרפון כ' אי הכי אמאי ציער נפשיה וכו' עיין בחוספות

דפירושו בשלתא אי הוה שביק ליה וכו' ומה שפירש הר"ן ואי נמי לא ייית ליה דלשלם ליה ההוא פורתא וכו' ויש דוחק בדברי הר"ן וי"ל הכי ס' ד' לחקן בין דמים ונענש דלמים מרובים דלא ס' שיער עלמו על שלא שילם לו גם דמים מרובים של ענינים כולה שחא היה לו לשלם אלא ודאי משמע דלא ס' ד' לשלם מה שאינו חייב בו אלא בחסדא דר' טרפון היה עשיר גדול ויהוה ליה לפיכך שחא ואפשר לנו לומר על דרך הר"ן בלבוש אחר דאי לא הוה ענין דכולה שחא דגניב ליה ים לרבי טרפון להטער על שלא שילם לו המעות של החאנים ולומר לו כבר הוקפלו רוב המקצועות ואין בהם גול ואפ"ה היך דמיהו כי כזה היה יכול ולא היו מחזיקין אותו לבזל אכל כיון דגניב לו ענין כולי שחא לא היה יכול ר' טרפון להפטר מעמו בתשלומין שעדיין היה אומר לו בזלן אחת וזושה אני כך גם להבא בלבוש שלא היה יכול בתשלומין ואמאי ציער נפשיה כיון שלא היה יכול בזהו כר ומשני דכיון דעשיר גדול היה יכול בתשלומין כל הענינים וגם כסות דמים על שחא להבא ועוד ק"ל בדברי הר"ן שחמך וימיהו כ"ל דוקא חסור וכו' שכוין שפסור עלמו בזה שאינו חייב מדינה שרי בהיהא דלא היכנסא כרובא ה"ה נמי היה לו לר' טרפון לפטור עלמו בענינים ותחלים שלא היה חייב בזה כלום ושרי ליה לומר לזרובא מרבין לא ולמה ציער עלמו אלא ודאי דאע"פ דשרי מ"מ אינא לזרובא מרבין אלא ולמה ציער עלמו אלא ודאי דאע"פ דשרי מ"מ אינא הר"ן וי"ל ומיהו כ"ל אסור דמשמע דמדינה היה אסור לפטור עלמו בכה"ה ומה שפירש הר"ן וי"ל העטם משום דההוא גברא עדיין היה מושווין וכו' צריך עטם לשבח לגינהו וי"ל דהר"ן סבר דל"ס לא נעשר דרי טרפון אלא ממדת חסידות ומדינה שרי לא היה בזה כדאי להיות מטער כל ימיו של אותו דדיק וכו' ואומר איני וכו' כי די לו לער לפי שנה גם לא היה אומר איני לא אלא מחמת איסורא דענד היה מטער כל ימיו ואומר איני לי וק"ל ע"פ שפסור עלמו בזה שאינו חייב שרי מ"מ שאני הכא דגם השחא שאמר ר' טרפון איני לטרפון שהרגו זה לא נסתלק ההוא בגברא מהשדח לומר כיון שזה ר"ט בודאי שאין זה גנב אלא עדין היה מושווין שהו היה הגנב ומ"מ עוש' כבוד וחרותו שלא להמיתו וכיון שלאחר אחר הודיע אותו שהוא ח"מ עדיין היה מושווין שהו היה הגנב ומ"מ עושה כבוד לתורתו ח"כ הוא גורס וזולו בתורה לפי שזה חושד ללמד התורה שאינו מקיימה ועושר עליה לבזל ועושה ח"ו וחרותו לפסתר ועוד שנשתמש בכתר תור' והשתמש בכתר תורה והוא מולול בתורה שאם היווין ח"מ גנב וזולו רבי וזוה כפולה ולפיכך אסור להשתמש בה וישלם כיון שיש בידו מעות אע"פ שאינו חייב בהן אלא כשהח"מ פסור עלמו בזה שאינו חייב בו שנענת התורה ומקבלין ממנו ואין בדבריו ברמת זולו התורה שרי' ועדין ק"ל בדברי הר"ן וי"ל דמחמת איסורא היה מטער ר"ט איך קאמר משום דעשיר גדול היה והיה לו לפיכך דמים והלא דבר האסור אין חילוק בו אם לא ולא עשיר זכיון שהוא דבר האסור משום דההוא גברא עדין היה חושד אע"פ שלא היה עשיר ר"ט היה ראוי לו להטער על ששחא איסור להשתמש בכתר תורה ושמא סבר הר"ן דאין איסור להשתמש בכתר תורה כשעדין אסורין אותו אלא ביכול להנצל מזה הממונ אכל כשאני יכול לפטור עלמו בממונ כיון שהוא עני ואין ידו משנת לפטור עלמו אלא בל"ח שרי לפטור עלמו בכבוד תורה:

תנאי לאהבה את ה' אלהיך ולשמוע בקולו ולרדבה מב כו שילא יאמר אדם אקרא שיקראוני חכם אשנה סם שיקראוני רבי אשנה שאהיה וקו ואשב בישיבה אלא למד מאהבה וסוף הכבוד לבא שנאמר *קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך ואומר *קשרם על לבך חמיד ענדם על גרגרותיך ואומ' *דריכה דרבי נועם וגו' ואומר *עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר רבי אלעזר בן צדוק אומר עשה דברים לפועלם ודבר בהם לשמם אל תעשם עמיהם לרחללם בהם ואל תעשם קרדוק

דברים
חסי
ס
ס
ס

קונם יין פרק שמיני נדרים

דאפילו לורבא מרבנן שרי ליה למימר הכי דהן סצורין לעכו"ם והוא לבו לשמים כדכתיב כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא : אבא יער : זבניה לבי נורא מכרו לעובדי האש שמליתי האור בבית עכו"ם סלקה רוב עצי להסקה ניתנו ואינו כמוכרו לעבוד עכו"ם דהא איכא למתלי בהקרא וכל היכא דאיכא למתלי תלינן :

מהרש"א אלא למוד מאהבה בו' כמה קראי מקמייה דהאי קרא דכתיב זהו לאהבה את ה' גומר אלף דלא משמע זהו דאיידי בלמוד אלף בקיום המלות אבל דהאי קרא כתיב כי ה' חיד ואורך ימך גומר דמשמע לימודה וק"ל : שנאמר קשרם על אצבעותיך בו' פי' הר"ן דחוק ונראה דה"פ שלא ואמר אשנה שיקראוני רבי דהיינו שלא לשמה אלף למד מאהבה דהיינו בלמוד ולקיים מצות דוראו שנאמר קשרם על אצבעותיך דהיינו שירך מעש' אצבעותיו אל הלמוד ואומ' ע"ז חיים היא למחזיקים ולא ללומדיה לזכ אלף שנס מחזיקים בהם לעשותם וסוים ותומכיה מאושר היינו סוף הכבוד שהיא אושר אמיתי וע"ז סמך מאמר עשה דברים לשם פעלם דהיינו נמי לשם זה שיהיה פעלם דהיינו ללמוד ולעשות : ואל תעשה קדרום בו' וזכ כאן ארבע דברים דברכי הלימוד השנים מהם צעשה והשנים בל' כי הלימוד נחלק לד' חלקים והסימון בהם אגד"ל אלו אותיות שיש למ"ד בכל אחת מהם האל"ף הוא הלמ"ד כדי שיקראוני רבי ואלוף הגימל' לשם גמול האהבת שר צנה"ב הדל"ת כדי לפרנס עמו' ה' הלמ"ד לומד לשמה לשם מצות הלמוד מאהבה ה' שזוהו על כך והנה השנים צעשה לשם גמול ולשם לימוד ומחוק שלא לשמה דהיינו לקבל פרס צא לשמה דהיינו ההוא דרז יודא לעולם יעמוק אדם בחורה אפי' שלא לשמה שמחוק בו' כמ"ס החום' בפרק היה נוטל וע"כ ה' החמ"ל הכל עשה הדברים לשם פעלם שחקבל שר פעולתו שלהם ומחוק זה תבא לדבר צה' לשמה שהיא מעלה העליונה ואחר כך זכר בל"ת השני שלא לשמה הגמורים א' תעשם עטרה בו' ואל תעשם קדרום בו' אשר עליהם ואחר בשמעתין המתחמם בזהרה של חורה נעקר מן העולם וצעלמא אתרינן בהו טוב שז' נכרח כמ"ס החום' שם : ועברך ירא גו' פי' הר"ן דאפשר דאליהו לא הוה ידע ליה עכ"ל אבל מדקאמר ליה עובדיה דאליהו הלא הוגד לאדוני אשר עשיית גומ' משמע דהוה ידע ליה ואפשר מן השמועה שסוגד לו זה ודאי הוה ידע ליה אלף שלא הכיר בו שהוא וק"ל : דא באחרא דידעי ליה דא בו' ושלמה לא סתם דבריו דכולא מלתא מפורש בהאי קרא וה"ק הללך ור דהיינו ודאי צידעך ולא דהיינו שלא ידעך שלא ויכול להללך איז שרי לפיך להודיעך וק"ל : שרו ליי תיגרא ברישא בו' פירש"י משום כבוד תורה והרא"ש פי' כדי שלא אצטל מלימודי ומהיחא דכחונות פ"צ דהקדים רב נחמן דיניה דקריניה דרז עין לדינא דיתחא משמע כפרש"י משום כבוד חורה דתעשם ציטול חורה כפירוש הרא"ש לא סייך בקריניה דרז עין ויש ליכז דודאי היכא דידעינן ליה יס לו להקדים דין ח"מ ואפילו דין קרונן משום כבוד

להיות עורך בו וק"ו ומה בלשאצר שלא נשתמש אלא בכלי קדש שנעשו חול נעקר מן העולם המשתמש בכרתה של חורה עאכ"ו : אמר רבא שרי ליה לאינש לאודועי נפשיה באתרא דלא ידעין ליה דכתי' *ועברך הוה ירא את ה' מנעוריו אלא קשיא דרבי טרפון משום דיעשיר גדול הוה והוה ליה לפייסה ברמים : רבא רמי משנ' כתיב ועברך ירא את ה' מנעוריו וכתיב *יהללך ור ולא נופך הא באחרא דידעין ליה הא באחרא דלא ידעין ליה ואמר רבא שרי ליה לצורבא מרבנן למימר צורבא מרבנן אנא שרו לי תנרא בריש' דכתי' *ובני דוד כהנ' היו וכי כהנים היו אלא מה כהן נוטל חלק בראש אף ת"ח נוטל חלק בראש וכהן מנא לן דכתיב *וקרשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב וגומר : ותנא רבי רבי ישמעאל וקרשתו וני לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך וקרשתו וליטול מנה יפה ראשון : ואמר רבא שרי ליה לצורבא מרבנן למימר לא יהיבנא אכרנא דכתיב *מנרה בלו והלך וגומר : ואמר רב יהודה מנרה זו מנת המלך בלו זה כסף גולגלתא והלך זה ארנונא : ואמר רבא שרי ליה לצורבא מרבנן למימר עבדא דנורא אנא לא יהיבנא אכרנא : מאי טעמא לברוחי אריא מיניה קאמר ר' הב אשי הוה ליה אבא זבניה לבי נורא אמר ליה רבינא לרב אשי הא איכא *ולפני עור לא תתן מכשול אמר ליה רוב עצים להסקה ניתנו :

קשרם על אצבעותיך כלומר לא תמנן להנאך א' כדי שיהו סגורין בסוף הכוסף על זה ואמר ענדס על גרגרותיך ואחר כך הניח רביה ססוף הכבוד לצא שנאמר דרכיה דרכי נועם וגומר ותומכיה מאושר : לפועלם לשם הקצ"ה שפעלם וזה עליהם : ודבר בהן לשם שמים שתהא כל כונתן לשם שמים : להיות עורך בו להשתכר ממנו כדי לאכול ולא תעשם עטרה להתגדל בהם שתלמוד כדי להקטער ולהתגדל : שנאמר ועברך ירא את ה' דאפשר דאליהו לא הוה ידע ליה : אלא קשיא דר' טרפון דאש שרי לאינש לאודועי נפשיה שהוה חכם צמק' שאין מכירין אותו אמאי יצטר נפשיה צציל שהודיע לזה שהוא חכם : שרו לי תנראי ברישא התייר תגר שלי כלומר פסקו לי דיני חקלה : ובני דוד כהנים היו שהיו חכמים והיו דינם ככהנים : לפתוח ראשון בקריאת התורה שקורא ראשון ולברך ראשון צרכת המזון שהוה קודם לכל אדם : וליטול מנה יפה ראשון אס צא לחלוק דבר עם ישראל עושה ישרא ממנו שני חלקים שוים וכהן צורר אינו מהן שירכז : והלך זו ארנונא סעודת המלך כשהולך ממקום למקום : ארנונא בלשון עכו"ם סעודה : ל"א שותפות שיש לו למלך בזהמות דארנונא לשון שותפות מדכתיב כי ארנון גבול מואב צין מואב צין האמורי : עבדא דנורא אנא עבד לאינש שהוה כומר לעובדי האש שעבדיו מוכרם מברגא ולא הוי כמורה זעכו"ם דמוכחא מלחא דלא אמר הכי אלא לאשטורי מברגא : והא דקאמר לורבא מרבנן רבנא קאמר

שלימים
ב"ה

שחול
ב"ה
וקר
כ"ה
פרק
סניקין
ות"מ
פ"ה
והרורי
פרק
במא
עור
א"ד
צנה
במא
פ"ה
ויקרא
יט

רבי אליעזר פרק תשיעי נדרים רז

ואהרן נצבים גומר ניעמא נמי דתן ואצירס היו והם אשר נאמר עליהם כי מתו כל האנשים גומ' שהם היו מנזקקים נפשו של משה שהלשינו עליו ואמרו אליו מי שמך לאיש גו' וכתיב וישמע פרעה גו' : ואם אין מתה אנכי גו' דליכא לפרושי שאמרה ואם אין אמות אנכי מחוק נער על שאין לי בנים דא"כ לכבוד ואם אין אמות גומר אכל מתה הוא שם התואר ואם אין אני נקראת מתה על שאין לי בנים וק"ל : אל נא תהי במת פרש"י בחומש מה מחממא צביאח אף מזרע כן והוא ע"פ הספרי אכל ממה שאמרו פ"ק דמלוין ופרק נ"ה פי' שנים צרוחק דגזי אליבע היינו שריפא לרעת נעמן שהיה שקולה כמה נראה דלענין שאין חיי חיים חשוב כמה וכן כל הנך דחשיב הכא לענין דלון חיי חיים קאמר וק"ל : במחשכים הושיבני כמתי עולם לכאורה נלא נר הל' דהיינו דמחשכים הושיבני אכל דמחממה ליה כמתי עולם משמע ליה דהיינו סומא דהוה נמי לעולם בחדש וק"ל :

תניא רטורר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו

מנא הני מילי אמר רב נחמן ואי תימאר' יוחנן סה רבתיב *ויאמר ה' אל משה במדין וגומר : אמר ליה רבתיב *ויאמר ה' אל משה במדין נדרך במדין רבתיב *ויאמר משה לישבת את האיש ואין אלה אלא שבועה רבתיב *ויבא א' אתו באלה וכתוב *גם במלך נבוכדנאצר מרד אשר השביעו באלהים מאי מרדותיה אשכחיה צדקיהו לנבוכדנאצר דקא אכל ארנכתא חיה אמר ליה נבוכדנאצר לצדקיהו השתבע לי דלא מגלית עלי דלא תתויל לי מלתא * אשתבע ליה לסוף דיה קא מצטער צדקיהו בגופיה איתשיל אשבועתא וגלי ל' שמע נבוכד נאצר דקא מבזין ליה ברברבנוהי שלח ואייתי סגורין וצדקיהו אמר להו חזיתון מאי עביד צדקיהו לאו הכי הוה דאשתבעית בשמא דשמיא דלא מגלית * אמר אשילית אשבועתאין אמר להון מתשלך על שבועתא אמרי ליה אין * אמר להו בפניו או אפילו על בפניו אמרו ליה בפניו * אמר להון ואתון מאי עבדיהון מאי טעמא לא אמריהון לצדקיהו מיד * ישובו לארץ ידמו זקני בת ציון א"ר יצחק מלמד ששמעו כרים מתחתירים : אין מתירין לו אלא בפניו הפוסקים האריכו זקל לענין דניחא אי פירוש בפניו רואה לומר מדעתו של מדיר אפילו שלא בפניו ממא או דוקא בפניו ואפילו בעל כרחו והעולה לדעת רוב הפוסקים הוא שסגוריה היתה להגאון של מצורו נריך שיהיה בפניו ואפילו זע"כ :

מהרש"א ואין אלה אלא לשון שבועה כו' מה שהוציא מלח ויואל ממחממו לשון רצון ללשון שבועה עיין דברי הר"ם ג' דלון אורח אלא דמדין לך גו' דמלח לך הוא יחור לשון לדרשא צמדן נדרת לך שם וסחר בפניו ושבועה זו לא הוזהר מפורש בקרא וע"כ אמרו דודאי הוזהר מדכתיב ויואל משה כו' שהוא לשון שבועה שאמר שגדר ליתרו לשבת עמו ולא

הורה כההיא דהתם אכל הוי' דלא ידעינן ליה ונאיהו צעי לאודועי נפשיה לית ליה לתימר משום כבוד חורוהו אלא משום ציטול חורוהו וק"ל : בפרש"י ליטול מנה ב' כשחולק עם אחיו הכהנים בלחם הפנים עכ"ל פי' הת"ח שצבניהם וכהן דקרא דוקדשו מיירי נמי בת"ח הנקרא כהן כמו וצני דוד כהנים אכל ה"ה"ש והר"ן פירשו כפשטיה דנוטל מנה יפה בחולק עם ישראל וצבנהו דעלמא איירי ואפשר שרש"י דקדק לפרש כן מלישנא דקמא' לכל דבר שנקדושה וצבוחלק עם ישראל ליכא בדבר ההוא שחולק דבר קדושה וק"ל : **עברא דנורא אנא כו'** וכוונתו לשמים שהוא עבד ה' הנקרא אש אוכלה גו' וק"ח נקרא עבד ה' ולא ע"ה ורש"י פי' לרבותא נקט ת"ח ואין אורח וק"ל :

הרי"ף תניא ללחנה אח' וכו' שנאמר קשרם וכו' פי' הר"ן כלומר לא חביון להנאחך אלא כדי שיהיו שגורים בסוף וכו' וצריך להבין היכן הוזכר כאן לא חביון להנאחך דקדושה על אנצנות הוא שיהיו שגורים בסוף : ונראה שזהו שסמך ואמר והסוף על זה ואומר שגורם על גברותיון שיהיו ד"ח שגורם על הגברות דהיינו שלא להתייגר בה אלא לשמה על גברותיון בלדד ויש להתבונן למה הולחנו שני כתובים דמלאכה אח' ה' משמע מאהבת הנורה ולא לכבוד עצמן ולמה הביא עוד שנאמר קשרם על אנצנותיון דמשמע לא חביון להנאחך אלא כדי שיהיו שגורים בסוף : ונראה דללחנה אח' ה' מדבר בקיום התלות שלא יעשה יוחס לשם פנייה ולכבוד עצמו אלא מאהבת הנורה והוא דלא יאמר אקרא בשביל שיקראוני חכם הוא מדבר בעצם החורה דס"ד דלימוד שלא לשמה כדי שמתוך שלא לשמה יצא לשמה ל'הוה הביא מקרא דקשרם על אנצנותיון כדי שיהיו שגורים בסוף ולא חביון להנאחך : והא דאמרין פרק מקום שנהגו לעולם יעסוק אדם בתורה ובמלות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה הוא בתחלה לימודו של אדם אכל ללמוד לעול' שלא לשמ' לא :

פרק רבי אליעזר

מנ אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי כל מקום סר שאחא מוצא נצבים נצבים אינם אלא דתן ואבירים ע"כ אלא מאי * מתו לו האנשים וגומר אמר ריש לקיש שירדו מנכסיהם : תניא ד' חשובים כמתים עני ומצורע ⁷ וסומא ומי שאין לו בנים עני דכתיב כי מתו כל האנשים ⁸ במדבר מצורע רבתיב * אל נא תהי כמת * סמא רבתיב ⁹ * במחשכים הושיבני כמתי עולם * מי שאין לו בנים רבתיב * הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי :

כל מקום שנאמר נצבים נצבים אינם אלא דתן ואבירים כן מצינו דהם אשר הלו וכתיב ואלו נצבים הלכך שני אנשים עצרים נצבים היו דתן ואצירס וכן וישגו את משה ואת אהרן נצבים כלומר הנצבים פגעו במשה ואהרן והם היו דתן ואצירס אלא לא מהו : במחשכים הושיבני כמתי עולם משאדם נהון במחשך ואליו רואה חשוב כמת : ארבעה חשובים כמתים כד פירשתי בפ"ק מנא לן ידרו ונכסיה' עפי מהך ארבע' : **מהרש"א** אין אלא דתן כו' שכן מצינו דתן ואצירס צעדו קרח אשר הלו גו' כתיב שם ואלו נצבים גו' ניעמא נמי **הא דכתיב** צפרח שמוע שני עצרים נצבים גו' וישגו את משה

רבי אליעזר פרק תשיעי נדרים

ועוד א"ר פוחית לו מן הכתוב שבתורה וא"ל אילו שם
היית יודע שאתה עובר על *לא תקום ועל לא ע"כ
תמור ועל לא תשנא את אחיך בלבבך ואהבת לרעך ^{ויקרא}
כמוך וחי אחיך עמך שהוא עני ואין אתה יכול לפרנסו
אמ' אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר ה' מותר
על לא תקום ולא תשנא שם *בשם ממונו כל ולא השאיל והדירו
האנחן לא עשה אף לדבר שלא כמנו ומחוק שאלה הדברים והתורה
אמרה לא תשנא את אחיך בלבבך התורה הוקדש לפרנסו ולאכילו
ולתחיתו שמו' עני ואי אחיך יכול לפרנסו מחמת נדך ואם אמר אילו
הייתי יודע בשעת הנדר כל אסורות הללו לא הייתי נודר הרי זה מותר :

מעשה באח' שנדר מבת אחותו הנייה והבניסות לבית סו
ר' ישמעאל ויפיהא א"ל ר' בני מזו נדרת א"ל
לאו ותחירי ר' באותה שעה בבשר ר' ואמ' בני ישראל
נאות הן אלא שהעניות מנוולתן וכשמת ר' ישמעאל היו
בנות ישראל נושאות קינה ואומרות בנות ישראל על
ר' בכינה וכן הוא אומ' *בנות ישראל על שאל בכינה:
אמ' בנות ישראל נאות הן אלא שהעניות מנוולתן וכן ע"כ ישראל כמו
כן נאים הם במדותיהם נשים יופי המעשים אלא שהעניות
דלות הגלות המר והאמהר מנוולתן ולא היות להם מדה טובה :

הרוא רא"ל לרביהתו קונם שאי את נהנית לי עד
שתשיעמי תבשיך לרבי יהודה ולרבי שמעון
ר' טעים אמר ק"ו ומה לעשות שלום בין איש לאשתו
אמרה תורה שמי שנכתב בקרובה ימחה על המים
המאירים בספק ואנו עאכ"ו ור"ש לא טעים אמר ימותו
כל בני אלמנה ואל יזו שמעון ממקומו ועוד כי הוי' דלא
לתרגלי למנור :

ימותו כל בני אלמנה כלומר ימות כמעט והוא תחא אלמנה ואח"כ ימותו
בניה : לא יזו שמעון ממקומו שיעטוס תבשילה ולהכי לא רנה
לעטוס : כי הוי' דלא לרגלי למנור שלא יזו קלים בנדרים :

מהרש"א אמר ימותו כל בני אלמנה ואל יזו כו' ע"פ
מ"ט פקד ב"מ צעון נדרים אשתו של אדם מתה
שנאמר להם יקח משכנך מתחתך וצעון נדרים ציוו מתים שנא'
וחבל את מעשה ידיך גו' וזה שגדר הנאם מלאשו בזילות דרצון
ראוי ודאי סימחו ציוו כשאר נודרים וגם ימות הוא גופי' תחתיה
על שגדר הנאם ממנה בזילות דרצון ותשאר היא אלמנה ונ"ק :

ישב למלרים נתן לו ברוך אפרה ומייתי דסור לשון שבעה
מלקיחו דכתיב ויבא אחר באלה גו' וכמה קראו דכתיב בחור
דכתיב צה' ל' אלה שהיא שבעה ולא מייתי אלא כך קרא דלדקיו
משום דצ"י לאחיו דלדקיו לא עשה יפה שהתירו לו שלא צפניו
שלא עשה כמשה שדקדק להחזיר לו צפני יתרו : מאי מדרותיה
אשכחיה כו' דלי כפשיטה שהשיעו שלא ימורד מלשכתו עד לו
ברצו מרד דקרא הא ודאי לדיק דלדקיו כמור' צפ' חלק ובהור'י
שהיה לדיק גמור לא היה עובר על שבעה זו אכל שבעה זו
דלא מגליה עלי שהיה מלשכר דלדקיו צפני' מתוך לערו דגופי'
הוא סבר דשרי לו לגלות ע"י התורה אפי' שלא צפניו ועי"ל
בדאמריו פקד און מעמידיו ההוא מעטונתא א"ל לר' אשכנע
לי דלא מגליה אשכנע לאלהא יגאל לא מגליה למחר דרשה צבי
מדרשא והכי אשכנע לאלהא ישראל לא מגליה לעמיה ישראל
מגלי' והכי נמי הכא אשכנע לי הכי לאלהא ישראל לא מגליה מיהו
משום חילול השם כיון דלא גלי ליה הכי משיקרא כי ה"ז דקאמ'
דגליה לה מעיקרא משום חילול השם הולך להחזיר נדרו ואפילו
שלא צפניו כיון דשרי דביעבד וק"ל : דהוה קא אביל ארנבתא
כו' דרך צעלי מלחמות שהם אכזריים וצעלי נפש היפה לאכול
אינו מבזשל ונא אכל הוסיף צמוגו וטבעו הרע' הארנבת' מיד שלד
אוחו בעורו אכלו חי הוה ודאי מרד אכזר הוא ציור ולא
רנה לגלותו וק"ל : מיד ישיבו לארץ ידמו וקני גו' לפי פשוטו
ה"ל למכתב ישבו במקד' תחת הוי' וכן דמו בלא י' כמו צסיפא
דהאי קרא העלו עפר גו' מרנו שק גו' אכל ישבו צליר' תחת יו"ד
הוא לשון זנוי וכן דמו שני"ג א"ל שישבו לארץ וידמו תחת שאמרו
להחזיר נדרו בישיבה על כסאות ומסורם בנדרים כשמר דלדקיו כו'
ושלא בשביל נדרו וראה אותם אנשים של לורה והוסיב אותם
צקתדראות של וזה כו' כיון שהגיעו לפרשת נדרים כו' א"כ
התרתם לדלדקיו שבעתו ושעטוס לארץ כו' עיין צרש' שם :

הר"ף אמר לו צמדין נדרת לך והתר נדרת ונ"ל מנ"ל לדרום הא
כי אין ימור דילמא כפשיטה דקרא דהלא כבר נאמר וילך וישב
אל יתר חותנו שהיה צמדין מה לורד לימור עוד וימור' ה' אל משה צמדין
ואם בא למנור שיתרו היה צמדין ואם בא אליו משה למעלה בפסוק וישב
משה אל יתר חותנו ונ"ל : וישב למדין אל יתר חותנו וע"ק מנ"ל לך שוב
דמסיק לימור וימור' ה' אל משה שוב מנוריה או לך למלרים ליה דרשו
כשהלך משה וישב אל יתר חותנו ונ"ל אכזה ואכזה וימור' יתרו למשה
לך לשלום והלך וצחיתו הולך אמר לו הקב"ה למשה קודם שחשב למלרים
צמדין לך תחילה להחזיר הנדר צפניו ואחר שחזר הנדר שוב למלרים
וכן משמע מלשון רש"י דגרים מהו צמדין לך אלא ה"ק ליה צמדין נדרת
לך והתר צפני יתרו וכו' אכל קשה לי כיון דכבר
ה"ק משה אל יתרו ונטל ממנו רשות אכלה נא ואכזה אל אחי ונ"ל
לך לשלום חתני ה' לו שבעתה שבעתה שלא לילך אלא ברשותי ולמה
הולך לימור לך למדין והתר נדך צפניו : והרשב"ע ז"ל פי' שיקרא זה
מסורם שקודם א"ל הקב"ה למשה לך שוב למלרים ואח"כ כתיב וילך משה
וישב אל יתר חותנו : ובספ' מווקא סדר שמוע' תרתי חזי שנתן לו יתרו
רשות תחילה לילך הוא לצד שדך דרשו לך לשלום ותבא לשלום כלומר
שלא תוליד אשתך לא תבא הכה או א"ל הקב"ה למשה צמדין נדרת לך
והתר נדך צפני ליתר כי אם אשתך וכמ"ד צפניו ואח"כ צעל כרתו וכו'
בתיב בתריה ויקח משה את אשתו ונא בניו וכו' וס' הרמב"ם פ"ה ע"ט :

רבי אליעזר פרק תשיעי נדרים רח

חזארה שקוע שראשה מונח בין כתיפותיה : א"ל יפה אחס קורין אחת לכלובית שהיא מלובלכת במומין זה השם יפה לה והיינו ודאי מום יפה שבה ועל דעת בן הדירה שתודיענו אותו דבר יפה דמה יפה לה שמה לכלובית ואיהי נמי מלובלכת :

מהרש"א עד שתראי מום יפה שבך כו' מכל העירוסים
נראה שפירש מום מל' מלומה ונראה לקיים כמשמעו מלשון מום ממש כל' עד שראי לו מום היותר יפה שכן שם צו קלף יפיו וכל הני מומין דחשיב ודאי דאית בהו מומין שהם מומין לכהונה כגון עיניה טרוטות מומהו בלום ונראה שקוע אבל כל אינך דחשיב הכא גם לענין מומי כהונה לא מקרו מומין במסכת צבורות צעניי אדם מקרו מומין כדקאמר הכא והשתא ניחא דשם מכושר נמי מקרי מום צעניי הכריות כדקאמר גבי ר"מ דדייק בשמיה דכידור וקאמר הכא דבאחרו מום שהוא שמה לכלובית מלא דבר יפה דמה נאה לה וזה המום שהוא שמה הוא יפה ונאה לה יותר מכל מומין שבה וק"ל :

מהרה"א בר בבלי דשליק לארעא דישיראל נסיב אתחא אמר לה בשילי תרין מלופחין בשילת ליה תרין רתח עלה למחר אמר לה בשיל לי גריוא בשילת גריוא
אמר לה אייתי לי תרין בוצינין אייתיאת לי' תרין שרגין אמר לה חבר יתהון על כבא' הוה יתיב בבא בן בוטי על בבא וקא דאין דינא חברת יתהון על רישיה' אמר לה מה הדין דעברית אמרה ליה כך צוני בעלי' אמר את עשית רצון בעליך המקום יוציא ממך שני בנים כבבא בן בוטא :

מה
סס

תרין מלופחין כלומר דבר מועט שכן דרך לשון בני אדם לומר על דבר מועט אחד או שנים והיא היתה טעם והצינה הדב' כפשוטו : גריוא כלומר הרבה : **בוצינין** תרומם של אצטחים : **שרגין** נרות דמתרגמין בוצינין : **חבריוא אבבא** מתוך שהיה כעוס על מעשה אמר לה דלחציניהו אדשא על ראש הפתח והיא חשבה שחשבה בראש צבא בן בוטא שהיה גדול הדור : **שני בנים כבבא** כנגד תרין שרגי ואייתי האי עובדא לאשמועינן חסידותא דצבא בן בוטא :

מהרש"א פתח עליה הדו' ספרנא בנות ישראל על ר"י
בכינה המליבישן שני גר' דריש שני מלשון שן
המעלה עדי וזה גר' היינו הן וזה שטעה לה לעדי ולכן בעובד' לעיל דלא חיייר בעשה לה שן לא מיייתי אר"י האי קרא דחשיב גבי שאלו ומכאן יש קלף ראה לפרש"י גבי שן חומצת שן וזה דפרק במה אשה דפליגי ר"י ורצון אם שרי להוליד צבא דקאמר ל"ס אלא של וזה אבל של כסף ד"ה מותר משום דשל וזה חשיבא ואיתי לאתויי אבל לפי רבוחיו דשל וזה משונה במראה משאר שנים ודילמא מצוו לה כו' אבל של כסף דומה כו' דא"כ ר"י הכא דעבד לה של וזה ליפותה טפי ה"ל למעבד של כסף דאדרבה ט"י של וזה מצוו לה ודו"ק : **ונסיב איתחא כו'** נראה מהדכור שהיו האים והאשה מצ' מדינות שכל מה ששינתה מכוננתו לא היה לא מתוך שינוי לשונות של ב' המדינות שאמר לה

נערה המאורסה פרק י

אמר ליה רבא לרב נחמן חזי מר האי מרבנן דאתא מאערבא ואמר אורקינן ליה רבנן לבריה דרב הונא בר אבין ושרו ליה נדריה וא"ל וילבעי רחמי על נפשך דחטאת דתני רב דימי אחיה דרב ספר' כל הנודר אע"פ שמקיימו נקרא חוטא א"ר זביר מאי קראה *וכי תהדר לגדור לא יזהר כך חטא הא לא חזקת איכא חטא :
זיך בני רחמי על נפשך כך פתחו לו במרעה : **הא לא חזקת** אלא נדרת אית בך חטא :

נדר' כב

א"ה כמה הפליגו במסכתא זו ופרט לעיל ובתאורס זה בגנות הנודר ועד שאלו הנודר נדר כללו בזה בנות ואצטמין כאלו הקריב עליו קרבן ומלדאחר מלכו אומר נדרים סיב לפרסות ובעיניו וידר יעקב נדר לאמר לאחר דלורות וכו' והדורס ארוך מאד ויהיה די לנו פה להעיר שהנודר בעת צרה או לעשות סיב ליתרו וכו' ועוד : **אמנם** ליתר נדר על דבר שאפשר לעשותו בלי נדר קודם וכו' צבא בכתובים שיש להענין ממנו מכתה טעמים א' שער שלא ידור הוא נדבות לפ כל מה שבעה ואחר נדר כל מה שיקים אותו אלא פירעון חוב כו' שאם הוא מזהר לקיימו בכל שעה ובכל רגע עובר חטאם כל תאחר : **הב'** שאולי לא יקיימונו כלל : **הד'** שיכנים עלמו בדוחק לשאול עליו חתרה והיתר נדרים פגומים באור ואין להם על מה שיסמכו : **הה'** שחפך בודקין אחריו כלוקח בקצפה שחוקרים אם הוא בטוח כח"ס לעיל ואחר נדרים לבקר ולפעמים יחקרו על חטא זה וימלאו בו גדול ממנו כמי שיש בינים טעבנות פסולין סדפס ועובר חטאם ובודקין על מה טעבר חטאם ומוציין לו האשטנות ותולין אותו וזה"ש כי נדרין ידרשנו ה' אלהיך מעמד וזהו בן חטא' ועוד טעמים אחרים ע"כ צריך להבדיל מזה מאד באיכות הנדרים : והנה ב"כ ייסב המתלוקת בנזיר דחד אמר נקרא קדוש וחד אמר נקרא חוטא' הכל כפי האדם והזמן וספספ' וסבונה ודו"ק :

פרק ואלו נדרים

אמר שמואל ערבוביתא דרישא מתיא לירי עוירא מצ ערבוביתא דמאני מתיא לירי שעמימותא פא ערבוביתא דגופא מתיא לירי שחני וביבי' שלחו מתם הוהרו בערבוביתא הוהרו בחבורה הוהרו בבני עניים שמהם תצא תורה שנאמר *יול מים מדליו מדלים שמהם תצא תורה ומפני מה אין מצוין תלמודי חכמים יוצאין מבניהם

במדכ

כ

ואלו נדרים פרק אחד עשר נדרים

מתגברין על הצבור בו' צנור גרם נמי הכא מתגדרין ויש
לפרש דבהא פליגי דמ"ד כדי שלא כו' לאו משום עונש אלא
להיילן מעצירה הוא שלא יצוא לירי גידור ומ"ד משום עונש
עצירה הוא על שהיו מתגדרין על כו' וק"ל: משום דקררי לרג
חברי כאלו הם צטצט הצריחה אינם ראויים לתקומה
כצריחת החמור הזה וע"כ אין צניהם תלמידי חכמים דאפילו
לפי דעמס ולפי טבע הצריחה המוליד מוליד דומה וכיון
שהם ת"מ אחאי אין צניהם ת"מ וק"ל: שאין מברכין בתורה
ותחלה עיין בפירושים ועי"ל כלפי מה שאמרו צפ' בני העיר כל
ת"מ שמצרך לפניו כהן עם הארץ אותו ת"מ חייב מיתה שנאמר
ולמשנאי גו' והיינו שאין הת"מ מצרכין בתורה תחלה ומניחין
לצרך לפניהם כהן ע"ה והיינו דדריש ליה הכא מולא הלבו זה
השרוה ת"מ שפל לפני ע"ה אומר אין נחת רוח בתורה כפרס"ה
שם והשתא הוה שפיר מדה כנגד מדה שאין מצויין בני ת"מ להיות
ת"מ וצפ' הפועלים דריש מאשר נחמיו לפניהם כנוי דלפניהם
יתפרש כפשוטו לפי דרכינו דקחי כי נאפו ודם צדיהם (פשיטא)
כו' כז"ל):

אִיס' בר יהודה לא אתא למתיבא. דרבי יוסי ג' יומי
 אשכחיה ורדימוס בר' יוסי א"ל מ"ט לא אתי מר
 לבי מדרשא דאבא. תלתא יומין א"ל כי טעמיה
 דאבוך לא ידענא. היבא איתא א"ל לימא מר מאי קאמר
 ליה. רלמא ידענא טעמיה א"ל הא דחניא רבי יוסי אומר
 כביסתון קודם לחי' אחרים קרא מ"ל א"ל דכתיב
 *ומגשרים יהו לברכתם וגו' מאי חייחם אילימא חיה
 והלא חיה בכלל ברב' הוא אלא מאי חייחם חיותם ממש
 פשיטא אלא לאו כביסה צערא דערבוביאת
 א"ר יוסי אין אלו נדרי עיניו נפש :

ורדיוס   בר יוסף היינו רבי מנחם בר יוסי דמתקן בן של קדושים :
טעמא לא דיעבד דאמר מילתיהם שאניי יכיל לעמוד על
סוף דעתו : א"ל דבחיזי בדינא : ולכל חיתא ארומא חיה מתא
שמי פרנסת מס : והלא היה בכלל בהמה בדכתיב : ואת החיה אשר תחל
מכל בהמה והואל דכתיב להבטחם למה לי חיות : חיותא משם דכתיב
בגדיה ליוני חיותא דלא מוכחי בגדיה איכא לערמא ערומא היינו נמי
עירוביתא דאמר ליוני

ההוא נכרא דאיוסר הנייה דעלמא עליה אי נסיב
 איתתא כי לא תניינא דילכתא דהיש בגפא
 ותובליא ולא מצי למיתנא אחא רב אחא בר רונא
 ושבישה ואינסיב איתתא שרקו טינא ואיתי לקמיה
 דרב חסדא אר רבא מאן חכים למעבד כי הא מלחא
 אי לאו דרב אחא רב רב הונא דגברא רבא הוא :

הרואה גבר' דאמ'ר אויסער התייתא דעלמאז עליה אל יסי' אהתא כי לא תיניא לויכח' כלומר תחסי' הנחת עונם עז אלם אקח אהתא עז שאשנה תלבו: הרע' גנפ' וחובלי' גנפא קרי' סולם שטלין ב' צאלין: חובלי' חבל' שחולין בדקל ומוסכין להם למטה הענפים שבהם התמרים ומשל ש' ב' דום הוא דך למע' ו'למע' לעסוק ולשנות הכותה ולא אחשי' ימית' אוית דמיר' דסינו' גנפא שרץ ימירי למעלה ולמטה' חלום שנוה' חבל' צאלין

פְּבִנְיָם תְּלִמְיָדֵי חֲכָמִים אָמַר רַב יוֹסֵף שְׁלֵא יֵאמְרוּ תוֹרָה יִרְשֶׁהָ הִיא לָהֶם * רַב שִׁישָׁא בְּרִיהַ דְּרַב אֲבִי אָמַר כְּרִי שְׁלֵא יִתְגַּדְּלוּ עַל הַצְּבוֹר * מִר זוטרא אָמַר מִפְּנֵי שֶׁהָ מִתְגַּבְּרִין עַל הַצְּבוֹר * רַב אֲשִׁי אָמַר מִשּׁוּם דְּקָרוּ לֵאנִישֵׁי חֲמִיר * רַבִּינָא אָמַר שְׂאִין מִבְּרַכִּין בְּתוֹרָה תַּחֲלֶה דֹּאֲמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב מ"ד * מ"י הָאִישׁ הַחֲסֵם וַיִּבֶן אֶת זֹאת דִּבֶּר זֶה נִשְׁאֵל לַחֲכָמִים וּלְנִבִּיאִים וּלְמַלְאָכֵי הַשְּׁרֵת וְלֹא פִּירְשׁוּהוּ עַד שֶׁפִּירְשׁוּ הַקֹּב"ה בַּעֲצֻמָּה שְׂאֲמַר * וַיֹּאמֶר ה' עַל עֲזוֹבִים אֶת תּוֹרָתִי וְגו' הֵינִי לֹא שֹׁמֵעוּ בְּקוֹלִי וְהֵינִי לֹא הִלְכוּ בָּהּ א"ר יְהוּדָה א"ר שְׁלֵא בִּרְכוּ בְּתוֹרַת תַּחֲלֶה : עֲרֻבֵיתָא דְּרִישָׁא שְׂסָפִינוּ מִסֵּהָק רַשְׁטוּ תַּחֲמִיד וּמִחוּךְ כֵּךְ אִיכָּא עֲרֻבֵיתָא בְּנִיזִיט * מֵתִית לִידֵי עִירָא

מציאו לילי סמוי עינים שווא' הראש מכה מור עיני: דמאנ'
מתיא לירי שעמוב'מא כסיס 33גדיו ערצוביא של זוקמ'
שאינו מכסן חמד ולבן כהם מוזהמים מציאו לילי שמוס
וחמהן לב: ערבו'ב' דאפ' כסגופ מוזהם שאינו רוח תמיד
מציאו לירי שחנא וכיזי ארבעצוות חלמיצות ולללו יס פראה
אזל שמוס קסח קסח אלמח צביקה אלמיצות מרמח: הוהרו
בערבו'ב' כלומר הוהרו תכנסות וצמ'מא: הוהרו בחבור'

ללמוד תורה בחצורה שהתלמידים מתחדדים זה את זה ואת הרב :
היהורו בבני עניים להשתדל ללמדם תורה שמהם תלא תורה
שאין להם עסק אחר ועוד שדעתם שפלה עליהם : לצאת
ממבניהם ת"ח שעל הרוז אינם בני תורה : ירושה היא להם
שלא ילמדו תורה מאחר שהן סומכים שירושה היא להם : כדי
שלא יתגררו על הצבור שאם לא הייתה תורה פוסקת מהם
נגיעים לדעתם : דקרו לאינשי חמרי שאין נוהגים בהם כבוד
ומצוים אותם מפני תורה שבהם : שאין מברכין בתורה תחלה

חמלת עסקס בכל יום דהיינו לעסוק בדברי תורה והעבר נא
ואשר צחר : דבר זה נשאל לחכמים וכו' ולא פירשוהו מדכתיב
ויאמר ה' על עוזם את תורתִי מכלל דליכא דידע לאהדורי עממא
אלא קצ"ה בלמוד . ומלאתי במגלת סתרים של הרצ ה' יונה ז"ל
דקרא הכי דייק דעל שלא דברו בתורה תמלה אצדה ארץ דלם
אחיה דעל עוזם את תורתִי כפשיטת משמ' שעזבו את התורה ולא
היו עוסקין בה כשנשאל לחכמים ולנביאי' למה לא פירשוהו והלא
דבר גלוי היה וקל לפרש אלא ודאי עוסקין היו בתורה חמיד
ולפיכך היו חכמים ונביאי' תמהי' על מה אצדה הארץ עד שפירשו
הקצ"ה בעלמו שהוא יודע מעמקי הלב שלא היו מצריין בתורה
תמלה כלומר שלא היה התורה חסובה בעיניהם כל כך שיפא
דלאוי לבדך עליה שיהא היא עוסקין בה בצורה ומחור כך היו
מוטולים בדרכתם והיינו לא הלכו בה כלומר דברתו ולשמה
אלו דברי הרב החסיד ז"ל :

מהדרש"א יול מים מדליו ג' צפר' חלק דרשוה לענין מלול
וכת"א אכל הכא דרשוה לענין חורה שנקרא' מים
בזמן שכתוב הוי כל צמא לכו למים ופי' יול מים שפיא החורה מן
הדלים שפיא ורשו על גדלים צמים רבי' דהיינו ת"ס ק' ל' שרשו

७३

לה

פמ

3^H 2

פרק ראשון

האילן: חובלי' חבל כדאמרין בנבא בתרא מאן דנקיע מגילא וחובליא ואמר חזיל ואבגור ד'קאל דפלוני: ושכניה ואינסביא איתחא: ושרקיה קינא טח פניו בטע כדי שלא יכירו רב חסדא אילני היה אדם אח' מהם שנדר שלא יא' אשה כדי שימיר לו דאפ' אילן היה מכירו לא היה מתיר ט: מן חכים למעבד כי האי מלחא שדקדק בכך ששהיאו אשה קודם שישאל על נדרו כדי שיחול הנדר עליו קודם שאלה דקסבר כרבי יוחן דאמר לא יפר האיל ולא תל הנדר ד' נחן דיינא הוא ונחית לעומקא דיינא ה"נ פליגי בשאלה שאין נשאלים לחכם עד שיבא הנדר תל עליו:

צא ההוא נואף דעל לגבי דהאי איתתא אתא גברא סליק ע"ג נואף איתבי כלי בבא הוה מחתו תחלי חמן ושעמינון חויה בעי מריה דביתא למיכל מן ההוא תחלי בלא דעתא דאיתתא א"ל ההוא נואף לא תיכול מנרח דטעמינון חויה אמ' רבא איתתיה שריא אם איתא דעבר יחזקאל יסורא נחא ליה דליכול ולימות דכתי' *אנשי דמים נאפו ודם בידיהם פשיטא מהו דתימא יסורא עביד והאי דא"ל דניחא ליה דלא לימות בעל דתהוי איתתא פסלי ע עילוי' *מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם קמ"ל:

בלא דעתא דאיתתא שאלו היתה יודעת לא היתה מיתתו לאלול: כי גיאלו ודם בידיהם דנואפין הרגין הנעיים: מהו דתימא יסורא עביד האל בידה: והאי דא"ל הכי משום דלא לימות דתהוי איתתא עילוי' מים גנובים ימתקו: קמ"ל דלא אמרין הכי ושריא:

אה"כ מתעשים אלו ואלו נא' שיש לרן לקב זכות כל המאורעות אע"פ שלעין משמע לא נמצא להם דבר טוב עכ"ל חייבים אלו לערוח ולמצא להם אוח לעובד הלם שיהיה בנפשות רחוק * כי כן א"ל היו דן את כל האדם לקב זכות ובאמר את כל רזו אפי' שלא ימצא להם כי אם בקושי * וכבר יפה הילינו הקדמונים על פסוק הלא יתעו חורשי רע וחסד נאמת חורשי טוב * שהן הדבר לרעה ממה נפחד הוא תועה שלא בלחם אין בו חטא הוא חושד בבשרים ומתחייב ללקות בגופו ואם נעשה החוטא עובר על מצוות הוי דן וכו' תמיד וא"כ לעולם הלא יתעו חורשי רע * ובהפך אם ידעו לזכות הוא איש חסד נאמת * ממה נפחד שאלו אין רע ויולו להיות חושד בבשרים ואם אמת של דברים רעה מקיים הוי דן וכו' וא"כ חסד נאמת חורשי טוב עכ"ל ומה גם בהפך דני אדם איש ואשתו בדיווה שכן על כל האדמים הנעמים בחוקת כשרות ויחידו יהיו תמים:

מהרש"א מ"ד כו' מים גנובים ימתקו כו' כתנן החום כדאמר בסנהדרין ניעל טעם ביאה וניתן לעוברי עבירה עכ"ל אלל הכא א"ל לפרש כן דודאי שמה לא אמרו האל קרא על אחר החורבן ונחמדושו סוף פר' בן סורר יפורש ע"ס: קמ"ל כתנן החום קמ"ל דנואף אינו יודע זה וניחא ליה דלימות צעל כדי שיטעם כו' עכ"ל ולשנא דתלמודא צפרק זה צורר לא משמע כן דקאמר קמ"ל דמה דקיימא הכי שכיחא טפי וא"כ יודע זה דמים גנובים גו' ניחא ליה דלימות צעל ונחיה שכיחא ליה:

הרן עלך מסכת נדרים ח"ב נג א

תניא * זה אלי ואנוהו אנאה לפניו במצות אעשה לפניו כ סוכה נאה לולב נאה ציצית נאה אכתוב לפניו ס"ט ע"ג נאה ואכרנו בשירים נאים: טו **הרי** עלי לשלח פרע ה"ז נזיר ממאי דהדיון שילוח ריבויא הוא דכתיב *שולחך פרוס רמונים ג **אימא** מידי דעבר כדכתיב *ושולח מים על פני חוצות * ח"ה ד **תנא** פרע פרע יליף כתיב הכא *קדוש יהיה גדל פרע יחידה **שער** ראשו וכתיב החם גבי כהן הדיוט *ופרע לא ישלחו נחמ' ו **ואב"א** האי שולח מים נמי רבוי הוא כדמתרגם רב רחוקא **יוסף** כדמשקין ליה מיא לפירא ורבי מר

אימא שלחן מידי דעבר הוא דמשמע שינוי שערו כמפנה מים ומעבירם ממקום למקום כדכתיב ושולח מים וגו' תנא פרע פרע יליף כתיב הכא נזיר גדל פרע וכתוב גבי כהן הדיוט ופרע לא ישלחו מה פרע דכתיב גבי כהן הדיוט שישלח דריבוי הוא כדאמרין צפרק כ"ב אף פרע האמור גבי נזיר גידול שער הוי והכי משמע שינוי לגדל עד שיבא לכלל פרע:

תוספות משקין ליה מיא למירי ורבי פי' גדל הפרו וקשה דאשכחן הרבה שילוח שאינו לשון גידול אלא ל' העברה כמו שלח חסל וישלח יעקב וי"ל דהי מוחזק מהגן קראי הוי משני ליה כדלעיל תנא פרע פרע יליף ולא צא לפרס אלא מקרא דאוחינא מיניה ושולח מים ודוקא דמשמע דהניח הג"ש וכו':

אה"כ הרבה יגיעות יגע התרנן ליכב פסוק ושולח מים על פני חוצות שיהיה לזון רבוי גם אחר הג"ש וכמו שצא בדברי תוספות לעיל כי כן בגבורות בשמים מ"ה יתר מדבר וכבר אחרנו במסכת תענית על פי א' סהם רמז לשפע האלהי ממים העליונים היורה כמער על זו ומסקה ומלחית כדמתרגם רב יוסף כדמשקין ליה מיא לפירא ורבי ופמ"ש הנביא פי כאשר ירד הגשם וגומר כן יהיה דבריו וגומר והללן אבר שלחתי וגומר ומרבה:

תניא האומר ימין ה"ז שבועה מ"ט לאו משום דכתיב *ימין ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחיי ע"ג העולם אבריו לאו משום דימין גופה איקרי שבועה דתני' דניאל **מנין** לאומר שמהל שבועה שנאמר *ושבע ה' יי בימינו ומנין לאומר שמאל שזו שבועה שנאמר *ובזרוע ישיע' **עזו** אלמא דזרועו היינו שמאלו סכ פס

האומר ימין שלא אוכל ככר זו ה"ז שבועה * מ"ט לאו משום דכתיב ימין ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחיי העולם דקמפיק ימינו לוישבע דסמך ליה: שנאמר ובזרוע עזו מדכתיב ימינו וכתיב ובזרוע עזו אלמא דזרוע היינו שמאלו: תוספת

הריני נזיר

פרק רביעי נזיר

הרמתי ונתמורה פ"ב מסיים זה י' שנה שמלך שמואל שנה אח' שמלך שמואל ושאלו וז' שמלך שאלו צעמנו ול"ו שמלך דוד ועיין פרש"י שאצלום היה יודע ששקיד דוד למלאות מ' שנה בו"ט ש' ודברי נביאות הן לפרש שחלה מרד אצלסום צעמנו להם מלך צימי שמואל שמוה נטל אצלסום ענה למרוד צמלכות אביו כמו שמרדו ישראל לשאל להם מלך אחר שמלך שמואל עליהם כמפרש בקרא דחשיב ליה מרידה וק"ל :

פרק מי שאמר

תניא רבי אלעזר הקפר ברבי אומר מה ת"ל *וכפר ב
עליו מאשר חטא על הנפש וכי באיזה נפש חטא
זה אלא מפני שציער עצמו מן היין נקרא חוטא וק"ו ומה י
זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער
עצמו מכל דבר עאכ"ו והא האי קרא בנויר טמא כתיב
ואנן אפילו נזיר טהור קא אמרינן קא סבר רבי אלעזר
הקפר נזיר טהור נמי חוטא הוא והיינו טעמא דכתיב
קרא בנויר טמא הואיל ושנה בחטא :
ואנן אפילו בנויר טהור קאמרינן בו' מדמפרש ר' אלעזר
הקפר טעמא דחטא צעזיל שציער עלמנו מן היין והיינו נזיר
טהור : הואיל ושנה בחטא סכנר הויר עלמנו מן היין ועכשיו
שונה בחטא שהיה לו להויר מן הטומאה ונעמא :

פרק הריני נזיר ושמע

ת"ד *אישה הפרס וה' יסלח לה באשה שהפר לה בעלה
והיא לא ידעה הכתוב מדבר שהיא צריכה כפרה
וסליחה וכשהיה מגיע ר"ע אצל פסוק זה היה בוכה ומה
מי שנתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר מלה
טעון כפרה וסליחה המתכוין לעלות בידו בשר חזיר
ועלה בידו בשר חזיר עאכ"ו כיצא בדבר אהא אומר
*ולא ידע ואשם ונשא עונו ומה מי שנתכוין לעלות בידו
בשר מלה ועלה בידו בשר חזיר אמר קרא ונשא עונו מי
שנתכוין לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר
עאכ"ו איסי בן יהודה אומר ולא ידע ואשם ונשא עונו
ומה מי שנתכוין לעלות בידו בשר מלה ועלה בידו בשר
חזיר כנונ ב' התיבות אה' של חלב ואה' של שומן ונשא
עונו המתכוין לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר
חזיר עאכ"ו על דבר זה ידעו הדוים :

אישה הפרס וה' יסלח לה במה הכתוב מדבר אם באשה שנדרה והפר
לה בעלה סליחה זו למה אלא וכו' : מי שנתכוון לאכול בשר חזיר
ואכל בשר טהור גר' : המתכוין לאכול בשר חזיר גר' דמעי קרא לאסורא
אכיוון דהא לא ידעה דהפר לה בעלה משום הכי צריכה כפרה וסליחה :
אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן מאי דכתיב *כי יד
ישרים דרכיה צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו וע"פ
הרמב"ם

תוספות האומר ימין ה"י שבעה ימין שלא אכל ככר זו וה"ה
ד' ושמשון לאו נזיר הוה והכתיב *כי נזיר אלהים יהיה
הנער החם מלאך הוא דקאמר ומ"ל דאיטמי
למתיים אילימא מרבותי *בלחי החמור הכתי אלה
איש דילמא נדרויי גדי' בהו ולא נגע בהו אלא מהבא
*ויך מה' ל' איש ויקח את חליצתם דילמא אשלחינן
ברישא והדר קטלינהו ויך ויקח כתיב ודילמא גוססין
שוין אלא גמרא גמירא לה :

ושמשון לאו נזיר הוה והכתיב כי נזיר אלהים יהיה הנער וקס"ד
דמנוח קאמר להא מילתא דל' דבר האדור שאדס מדיר
אח' בנו בניר : מלאך הוא דקאמר כי נזיר אלהים יהיה הנער : דילמא
נדרויי גדי' בהו מחתך כהן אכל הוא בופיה לא נגע בהו : ויך ויקח
דמשמע ויך והדר ויקח :

תוספות ושמשון לאו נזיר הוה וקס"ד : שהמלאך היה אומר לאביו
שזירנו לכשילד כדאמרי' לקמן האיש מדיר בנו בניר : החם
מלאך הוא דל' צנוהא ולא ילא מירות לא מפי אביו ולא מפי שמשון :
אה"כ אין לתמוה אם עלק'על דעת האומר שיוכל אדם להפסיע חתלה
אלף אנשים מצנדיהם ואח"כ להרסם או להסיס כלם גוססין עד
שיוכל לקחת חליצתם כאשר נבין כחבב בר עזרא שמשון שלא היה כחו גבורת
אנשים כי אם תמנח יד ה' יתבדר :

מהרש"א החם מלאך הוא דקאמר בו' ולא תקשי למה לא
קיים אביו מנוח דברי המלאך דל"ל שהמלאך לא
הזכיר צנוותו אלא מורה לא יעלה על ראשו וזה קיים כדלעיל
נזיר שמשון אינו מיקל צתער ולא הזכיר שלא יעמא ודשדך מלך
דאטמי בו' הכי פריך ואימ' דאביו קיים דברי המלאך לעשותו נזיר
גמור שלא יעמא כשאר נזירים והא דלא הזכיר רק איסור גילות
היינו שיוסיף על שאר נזירים שלא יא' מיקל צתער לעולם ויש
לכוון בזה שאמר המלאך נזיר אלהים יהיה גו' ולא אמר נזיר
לה' כדכתיב צתורה גזי נזיר להויר לה' הורה בזה כי לא היה
נזיר צמדת הרחמים כשאר נזירים רק צמדת הדיו והצורה שע"כ
קראוהו שמשון הצבור ועליו נאמר דן ידיו את עמו וק"ל :

א. תניא רבי אומר אבשלום נזיר עולם היה שנ' *ויהי מקץ
מ' שנה ויאמר אבשלום אל אביו כי נדר נדר
עבדך בשבתי בגשור בארם וגומר אשלמה את נדרי
ומגלה אחד לשנים עשר חדש שנאמר *ויהי מקץ ימים
לימים אשר יגלה וגומ' וילף ימים ימים מבתי ערי חומה
מה החם שנים עשר חדש אף כאן שנים עשר חדש :
ואשלמה את נדרי היינו קרבות נזירות : מה לחלן שנים
עשר חדש דכתיב עד מלאות לו שנה תמימה :
מהרש"א ואשלם את נדרי אשר גו' צפ"ב דתמורה פי'

רש"י כלומר אשלמה את נזירותו ואכלה עכ"ל והיינו
שנציה ג' צמדות לגלות וצגמ' קאמר החם אשר נדרתי צתרון
זאלא שיקר נזיר בגשור היה דכתיב כי נדר נדר עבדך צצתו
בגשור גו' בעי למימר אלא להציא כצבים מצתרון ופריך צתרון
מתצרון מצעילי' ומסיק אלא כיון דהותרו הצמות כל היכא דצעי
מקריב ע"פ : דף ק' : הגי' משנים בו' היה שנת עשר לשמואל

הריני נזיר פרק רביעי נזיר

אח נפשע וגומר זה לזו שפירש מאברהם שא' כי אנשים אחים אנתו : מקריט עוז וזה אברהם דכתיב ציה ציהנו א' לזר חלצתם ש"י המריצה שפירש מאברהם גרס לו להיות קצין לאנשי סדום וע"י כך בא ליד מעשה צדקות ונולדו עמו ומואל האשורין לזה בקל : במדת פנועלין בן הארמון שלא יכנס בן אדם : לתאוה יבקש נפרד הלך אחר תאוה לבו כדלמרינן לעיל כל הפסוקים לשם עצירה נאמרו : בבל תושיה יתגלע צחורה שכתב וצחורה שבעל פה דתנן עמוני ומואבי אשורין ואיסורן איסור עולם : חמר ונחה ויצאו ממנו מלכים ונביאים מלכים דוד דכתיב ואלה תולדות פרץ וגומר ונביאים דלמרינן אמוץ ואמליה אחי הוי ולשם שמים כוונה ולהננות מורעו של יעקב דכתיב כי ראה כי גדל שלה :

הרי"ף דרש רבא מ"ד דא נפשע מקריט עוז וכו' עיניו פ' רש"י ולעז"ל שהוא על שםסוד לא רצה ללך אלל אברהם ואמר לא אוכל להמלט ההרה זה אברהם כי רואה מעשיו כנגד מעשה אברהם ואני דומה רשע בערכו ולכך את שהוא לזו כי אנשים אחים אנתו שלא ילך למקומו של אברהם מעטעם שאברהם הוא מקריט עוז ואין הוא חשוב לשם אללו כי הוא רשע בעיניו ומחוק שפירש ממנו בא על שתיצמותיו והיה בינו ובין זרע אברהם מדנים שאינם נדבקים יחד דכתיב לא יבא שמוני ומואבי בקהל ה' ואין להם חלק עד עולם כמו ארמון סגור בריח ודלתים : מ"ד לתאוה יבקש נפרד זה לזו כלומר שחשעה שגפרד לזו מן אברהם כתיב וישא עיניו וירא את כל כבוד וכו' וכל הפסוק על שם עצירה נאמר כמ"ש למעלה וכן כשגפרד בהפיכת סדום ולא רצה להמלט ההרה אלל אברהם כל כוונתו היתה רעה לתאוה ילדו בעצירה יבקש לזו ולכך נפרד מאלל אברהם כי צדקותו אללו לא ימלא תאוותיו בעצירה ולכך כלל חסותו בכל מקום שקורים צחורה שהיא חושיה בין צדתי כנסיות ובין צדתי מדרשות ונחלה קלות שקורים פרשת של לזו ולא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' ורש"י ז' פירש צחורה שכתב וצחורה שבעל פה והכוונה כלומר שכל חושיה כי צחורה שכתב נכתב ענישו לא יבא עמוני וכו' ובצורה שבעל פה תנן עמוני ומואבי אשורין ואיסורן איסור עולם :

אמר רב נחמן בר יצחק גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה איני והאמר רב יהודה לעולם

יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך ע"כ **שלא לשמה בא לשמה** : אלא אימא כמצוה שלא לשמה דכתיב : תבורך מנשים יעל אשת חבר הקניני מנשים באלה תברך מאן איתן נשים באלה אשת חברה רבקה רחל ולאה אמר רבי יוחנן שבע בעילות בעל אותו רשע באותה שעה שנאמר וכו' : גופא אמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק וזה ויצתה ממנו רות דא"ר יוסי בר חנינא רות בת בנו של ענלון בן בנו של בלק מלך מואב : א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן מנין שאין הקב"ה מקפח אפילו שכר שיחה נאה מהבא דאלו בכיר דקרייתיה מואב א"ל רחמנ' למשה אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה מלחמה דלא רצו הא צעור ואלו צעוריה רבקה רחל וכו' עמי א"ל אל תצורם ואל תתגר בם כלל אפילו צעוריה לא : אמר רב

בם משל לשני בני אדם שצלו את פסחיהם אחר אכלו לשם מצוה ואחר אכלו לשם אכילה גסה זה שאכלו לשם מצוה צדיקים ילכו בם וזה שאכלו לשם אכילה גסה ופושעי' יכשלו בם א"ל ר"ה דא רשע קריט ל' נהי דלא קא עביד מצוה מן המובחר פסח מיהת הוא דקא עביד אלא משל לשני בני אדם זה אשתו ואחותו עמה בבית ולאחר נודמנה לו אחותו זה שנודמנה לו אשתו צדיקים ילכו בם וזה שנודמנה לו אחותו ופושעים יכשלו בם מי דמי אן הרא דרך קאמרינן הבא שתי דרכים אלא משל ללוש ושתי בנותיו הן שנתכלו לשם מצוה ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם הוא שנתכיון לשם עבירה ופושעים יכשלו בם ודלמא הוא נמי לשם מצוה איכוון לא ס"ד דא"ר יוחנן כל הפסוק כולו על שם עבירה נאמר *וישא לזו *ותשא אשת אדוניו את עיניה את עיניו *ויאמ' שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני' וירא *וירא אות' שכב בן חמ' את כל ככר *בעד אשה וז' עד ככר לחם כי כלה משק' *אלב' אחרי מאדבי נותני לחמי ומימי צמרי ופשתי שמיני ושקוי' והא מינים אניס תנא משום רבי יוסי בן חוני למה נקוד על וא' שובקומה של בכירה לזו' שבשכבה לא ידע הא בקומה ידע ומאי הוה ליה למעבר מאי דהוה הוה נפקא מינה דליפניא אחרינא לא אבעי ליה למשתי חמרא :

תוספות והי דלא עביד מצוה מן המובחר פסח מיהא קא עביד וחיי' והא שמע בפסוק הגדול קמא דאכילה גסה לא שמיא אכילה וא"ל איסורא עבד שלא יבא ידי חובתו וז' דה"ק הדי דלא יבא ידי חובת אכילה פסח רשע קריט ליה מה היה יכול לעשות אם הוא ככר שבע אין לו לימנע מלאכול ואין ראוי לקרותו רשע אם אכל : ור"ת תירץ דחיינו גוויי אכילה גסה הוו חסם מיירי שהוא כל כך שבע שהוא קן באוכל ומה שהוא אוכל אינו נהנה ממנו כלל ובההוא אמרינן האוכל אכילה גסה דה"ל פסח מיירי שהוא שבע הנהגה אכל אינו קן במאכל : מדא' דרך קאמרינן שהדקוק הולך ואינו נכסל והרשע נכסל : והבא שני דרכים הם זה על אשתו וזה בא על אחותו הוא שנתכיון לשם עבירה כדלמרי' צדקות עבד' אסור כדכח אפילו למ"ד תותר מדור המבול ואילך גזרו עליהם בגדר עברה ופירשו מרוב ערייות שהרי לא היו צריכי להשקותו יין ללזו :

ד' דרש' רבא מאי דכתיב א"ח נפשע מקריט עוז ומדינ' **סס** **כבריה ארמון אח נפשע מקריט עוז זה לזו שפירש** **משי** **מאברהם ומדינים** כבריה ארמון שהשיל מדינים בינו **יח** **ובין ישראל** כבריה ארמון שנאמר *לא יבא עמוני **קריים** **ומואבי בקהל ה'** : **ככ** **דרש רבא ואיתימא רבי יצחק מ"ד** **משי** ***לתאוה יבקש נפרד ובכל תושיה יתגלע לתאוה יבקש** **יח** **נפרד זה לזו ובכל תושיה יתגלע שנתגלה קלונן בבתי** **בנסיו' ובבתי מדרשו' דתנן עמוני ומואבי אשורין ואיסורן** **איסוריה' עולם** *אמ' עולא חמר ונח' ומרי ונח' חמר ונח' יצאו ממנו מלכי' ונביאי' ומרי ונח' נפלו במה רבבו' מ'שראל :

בית שמאי

פרק חמישי

נזיר

והיה בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה לעולם יקרים
אדם לדבר מצוה שבשכר לילה אחת שקדמה בכירה
לצעירה וזכתה וקדמתה ארבעה דורות למלכות :
אני ומדקאמר גדולה עבירה לשמה ממנוה שלא לשמה מכלל
דמנוה שלא לשמה גרידא ומדקאמר שמתוך שלא לשמה נז
לשמה אלמא דמנוה שמתוך כך נז לשמות מנוה לשמה ומשני
אימא עבירה לשמה כמנוה שלא לשמה דתרווייהו מעלו :
מנשים באהל מזכרת נשים שזאלה חצורך גם היא ומאן נינהו
נשים שזאלה שרה-רבקה רחל ולאה שרה דכתיב היה שרה אשתך
הנה שזאלה ורבקה ויזאלה יצחק האלהה רחל ולאה דכתיב וילא
מאהל לאה ויזאל שזאלה רחל : מ"ב קרבנות ו' פעמים שבעה
מזבחות פר ואיל מזבח : ויצאה ממנו רות שלא ממנה דוד
שריה להקצ"ה נשירות ומזבחות : דקרייתיה מואב משמע
מאבי : בן עמי נשמן נקיה היא דלא רתא להודיע דמאביה
נחשברה : אמר אל תצורם ואל תתגרם כם ומדלא כתיב נז
מלחמה ש"מ דאפילו ערף לא ליעזב להו ולא עוד דלאו כעירה
דקרייתיה אב הכחזו פרסמה דכתיב ומשכנ את אביה וזעירה
כתיב ומשכנ עמו : ארבעה דורות לישראל עזב ישי דוד ושלמה :
ואלו לעירה עד רחשם בן שלמה נזא מנעמה העמונית :
הרי"ף גדולה עבירה לשמה וכו' אני והא כו' פרש"י ו'ל' מדקאמר
גדולה עבירה וכו' מה שהאריך רש"י ו'ל' נשמות הוא מנוה
שהקשה מאי קאמר אני והאמר רב יהודה גלגול יעסוק אדם במנוה אפי'
שלא לשמה דהא לא סתירה הוא דגדולה עבירה לשמה שאע"פ שמנוה שלא
לשמה היא גדולה מ"מ עבירה לשמה היא גדולה ממנו לזה פירש
דמדקאמר מנוה שלא לשמה ולא אמר גדולה עבירה משמע דמנוה
שלא לשמה גרידא ומדקאמר שמתוך שלא לשמה נז לשמה אלמא דמנוה
ומיהו קשה לפירוש דמאי משני כמנוה שלא לשמה דעדיין יקשה מדקאמר
כמנוה שלא לשמה ולא אמר כמנוה סתם משמע דמנוה שלא לשמה גרידא
ומדקאמר שמתוך שלא לשמה נז לשמה אלמא דמנוה גס לזה פירש
רש"י ו'ל' בתירוץ כמנוה שלא לשמה דתרווייהו מעלו כלומר העבירה
לשמה והמנוה שלא לשמה תרווייהו מעלו בנדר שיהי אכל מ"מ לא המנוה
שלא לשמה ולא העבירה שוות למנוה לשמה שאע"פ שמתוכה יבא למנוה
לשמה מ"מ כל זמן שלא עשה המנוה לשמה אינה נזא מנוה לשמה וא"כ
עדיין יש להקשות דאע"פ דימא גדולה עבירה לשמה ממנוה שלא לשמה
יש ליישכן ב' דהם ג' מדרגות וכולם מעולות אבל כל אחד מעולה
ומחברתה מנוה שלא לשמה היא מעולה ועבירה לשמה מעולה הימנה
ומנוה לשמה היא גדולה ממנוה : אמנם בלאר הענין הוא דאם יש הדרגה
בין מנוה שלא לשמה למנוה לשמה והיא עבירה לשמה שהיא בינונית איך
אמר שמתוך שלא לשמה נז לשמה כאלו לשמה שמה הדרגות הי"ל שמתוך
מנוה שלא לשמה עולה עבירה לשמה ומעבירה לשמה יעלה למנוה לשמה
והשתא דמשני לה גדולה עבירה לשמה כמנוה שלא לשמה דתרווייהו מעלו
א"כ מהאחד יעלה לגדולה הימנה :

פרק בית שמאי

פותחין בתנאי נזיר היכי דמי אם' לרן אלו אתא אינש
ואמר לכו דירחוב בית המקדש מי דיה
נדרתון אמר רב יוסף א' רואי דתם הוה אמינא לרו הא
ירמיה כתיב *היכל ה' היכל ה' דמה זה מקדש ראשון

פרק שלשה מינין

איבעיא לרו האי מציא מלחמת רבי או מלעיל מאי נ"מ רמ'
לנזיר שגלחתו לסמים ושיירו בו כדי לבוך
ראשו לעיקרו וכו' . ת"ש מהא אינבא חיה דקאים
בעוקבא דבינתא וכו' ותו כד צבעין סביא דיקנרין חוורין
עקבי נימרחין ש"מ מלחמת רבי ש"מ :

איבעיא לכו האי מציא מלחמת רבי האי שער מלחמת רבי בסמך
לשאר הוואל מן הראש וגדל ורשאו כדקא' קאי : ת"ש מהא
אינבא חיה ליערס'ם בלע"ז דהוא עילי כניס : דקיימא בעקבא דבינתא
בעקר השער הסמך לשאר : ותו מדלנעין סביא דיקנרין כי היכי דלתו
דרדקי ובתר הכי חוורין דיקנרין מתלבנין שערי עקרי זקנס ש"מ
דמלחמת רבי :

אח"כ כפר קיימא דורכי רשומות שהשער רמו למותרות ובקשות התאוות
ובנזיר עזמו אמרו שהיה מניח שער ראש מנות שהא בלי גלות
ומקון להראות שלא היה מחזיק הכלי העולם וחמורותיו : ועם כל זה נזכר
להבין שחקרו פה אם השער גדול מתחתיו ומעקרו למחר שהמחיות נולדים
ומתגדלים ופרסים מתחת בחומר העבור : ש"כ אמרו שהיוסם מביא כניס
שקן ומעונתם בשער : והשקן תלמא ירו בחקונה צריך לתקן יסודם ומנו לדתם
ונכח

שני נזירים

והוא ראה מהקנים שזנעין וקם להראות בחורים שמתלבנים עקרי שערותיהם כן הם החקים שחכים מדחיקים הרעות ורשעים ש"כ נקראו נזונים כדי שיהיו נראים נדיקים ועוזים שלא שול להם כי סוף סוף מתגלה עקר זדונם ומתלבן מיסודו ושרשם הרע ונראה כדור :

פרק כהן גדול

ו תנו רבנן לאחר פטירתו של ר"מ אמר להם רבי יהודה מ"מ לתלמידיו אל יכנסו לתלמידי ר' מאיר לכאן מפני ע"כ שקנתרנין הם ולא ללמוד תורה באים אלא לקפחני בהלכות הן באים דחק סומכוס ונכנסו וכו' כעס ר' יהודה ופ"ג אמר להו לא כך אמרתי לכם אל יכנסו וכו' אמר ר' יוסי יאמרו מאיר שכב יהודה כעס יוסי שתק תורה מה תהא רס"א עליה :

נ אמרו ש"מ כל שמעתת' דמתאמרה בבי תלתא קרמאי ובתראי אמרי' מ'צעאי לא אמרינן אמר ר"נ בר יצחק אף אנן נמי תנינא אמר נחום הלבלר כך מקובלני מ'ר' מיאשא שקבל מאבא שקבל מן הוונות שקבלו מן הנביאים הלכה למשה מסיני בבורע שבח וחררל בב' ושלשה מקומות נותן פאה מכל אחר ואחר ואילו ירושע וכלב לא קחשיב שמע מינה :

ש"מ כל שמעתתא וכו' דשלישי שמע משני ושני שמע מראשון דהאי מאן דנעי למימר להאי מילתא לא מתערבא למימר אלא קמאי ובתראי לא תלמידי כמתני' ר"א ור"י ולא קחשיב רבי יהושע בן ממל כהדיניה : שקבל מן הוונות יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן יהושע בן פרחיה ונחאי הארכלי יהודה בן טבאי ושמעון בן טעם שמעיה ואבטליון הלל ושמאי וזונות קטלו מן חגי זכריה ומלאכי ונביאים קבלו הלכה למשה מסיני : ה"ג הוורע אח שדרה שני מיני חטין לא עשאו גורן אחת נותן פאה א' דהואל וצדקה א' זרען אע"פ שהן שני מיני חואל ושניהן מין חמישים חינו חייב אלא פאה אחת א"א"כ סס דענין לחלק ולעשות מהן שתי גרנות ואיך ספרים דליח כהן הוורע שבת ומררל אמי"ט דבע"ז ותו לא ואקן ל"ג לה : ואילו יהושע וכלב דהו מינעי לא תשיב אלמא דקמאי ובתראי אמרינן ומינעי לא אמרינן ומן הנביאים ואילן חמיס כולאו כחדא מפני שהיו מביט שני ואילן :

שני נזירים פרק ח

נז אמר רב הונא המקיף את הקטן הרי הוא חייב א"ל רב ארא בר אבהו לרב הונא וירידך מאן מנלח להון א"ל חובה תקברינן חובה לבניה כולחו שני דרב ארא בר אבהו לא אתקיים ליה ורעא לרב הונא :

א"ר רב אדא בר אבהו לרב הונא לירידך דאמרת דהמקיף את הקטן חייב קטנים דאיתנהו מנלחו כל הראש כדאורחיהו דאינשי דקא מנלחי להו כדי להכרותו אחר המלי : מאן קמנלח להו א"ל חובה כד שיה לאשתו דרב הונא דקסבר רב הונא דלשה לא מפקדה אלא דהקפת הראש דארא דאחרי' כלל' א"ר רב אדא תקברינהו לבני' דלירידך דאמרת המקיף את הקטן חייב כי מפקת ליה אשה נמי חייבת אכל ליריד אמי' גדול המקיף את הקטן פטור וה"ה נמי לאשה וכן בגדול המקיף את הגדול חייב וה"ה לאשה : אה"כ ב' וראה כמה גדולים דברי חכמים כהני' אס בוער אף מחכים לרעו ולפי סברתו' ואין שמה גרים חובה שהאמת היה

פרק שמיני נזיר ריא

שהאשה נמי היתה חייבת ושתגלגלים חובה ע"י חייב ובמסכתא קמא ומאמר כיוולא בזה שקלל אותה על שהיתה רועה : כהמה דקה וכס פי"ר"ח בתוספת כתומי :

רבי אלעזר בן יעקב אומר מנין שלא תצא אשה נ"ט בבלי וזין למלחמה ת"ל *לא יהיה כלי גבר על אשה דנ"י ולא ילבש גבר שמלת אשה שלא יתקן איש בתיקוניי אשה א"ל רבנן לרבי שמעון בר אבא חוינא ליה לרבי יוחנן דלית ליה א"ל מחמת זקנה נשרי' דהוא דאיתחייב נגירא קמיה דרבי אמי איגלאי בית השחי אחוייה דלא מנלח א"ל רבי אמי שבקיה דמן חבריא הוא :

בבלי וזין למלחמה כדמתרגמינן לא יבא חיקון זין דגבר : שלא יתקן אים בתקוני אש דרבי מתרגמינן ליה שלא יתחול ושלא יפרסם כנגדי כנעונים של אשה : חוינא ליה לרבי יוחנן דלית ליה שער בביח השחי : איגלאי בית השחי כי הו מלחי' כהפסע מאניה לגדיה : חוינא לרבי יוחנן דלית ליה פי' שער בית השחי והאי גופיה מחייב כהעברתו ומדלח' משני במספרים שקליניה דכל הפחות מדברי סופרים חסור לר' יוחנן אף במספרים :

פרק הכותים אין להם נזירות

מ'שנה נזיר היה שמואל כו ט"י רבי יהוראי שנאמר ח *ומורה לא יעלה על ראשו נאמר בשמואל ס' ומורה ונאמר בשמשון *ומורה מה מורה האמורה ש"מ בשמשון נזיר אף מורה האמורה בשמואל נזיר א"ל רבי יוסי והלא אין מור' אלא של בשר ודם דמתרגמינן ומרות י' אינש לא תהי עלוהו א"ל רבי יהוראי והלא כבר נאמר *ויאמר שמואל איך אלך ושמע שואל והרגני שכבר ס"א ס"א היתה עליו מורא בשר ודם :

מה מורה האמורה בשמשון נזיר דכתיב כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הכטן : אין מורה אלא של בשר ודם שלא תהא מרות ואיתמ' בשר ודם עליו :

מהרש"א והלא אין מורה אלא של ב' כו' אין ר"ל מלשון יראה דלא מנינו לו ה' כסופה אלא ב' כסופה אלא מלשון מרות לשררה כדמתרגס ומרות אינשי לא תהא עלוהי ובנוסחת ע"י הוא בן כלשון המשנה וכלל נוסחתו גמרות יסמות אינו ומלשנא דקאמר אין מורה אלא של ב' כו' משמע דהוא דכתיב גבי שמאון נמי הכי מפורסם וזה דכתיב ביה נתינת טעם כי נזיר אלהים יהיה גו' ה"ק כל זמן שזמר אלהים יהיה לא יעלה עליו מרות של ב' אלא כשתצטל ונורות יעלה עליו מרות ב' כו' כמתרגס דקר' אס גלחתי וסר כמי מה שאין בן כסופה אלא מלס מרות בלו כנזירות כלל וכלל :

אמר ליה רב אחימא בריה חטוף ובריי וכן א"ל רב דונא לרבה בריה חטוף ובריי למימרא דמברך עדיף והתניא רבי יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך א"ל רבי יהוראי השמים כך הוא שהרי גוליריין מתגרים במלחמה וגבורים נצחים אלא תנאי' היא דתניא

הכותים אין להם נזירות פרק תשיעי נזיר

פרק ראשון

אמר רב יוסף מאן לימא לן דרבי אביתר בר סמבא
 דהא דהא שלח ליה רבי אביתר לרב יהודה בני
 ארם העולים משם לכאן ואם קיימו בעצמן *ויתנו את
 הילד בזונה הילדה מכרו בין וישתו וכתב ליה בלא
 שרטוט וא"ר יצחק שתיים כותבין שלשה אין כותבין
 במתניתא תנא שלשה כותבין ארבעה אין כותבין א"ל
 אבוי אמו כל דלא ידע הא דרבי יצחק לאו גברא רבה
 הוא בשלמא מלחא דתליא בסברא לחיי הא גמרא היא
 וגמרא לא שמיע ליה ועוד הא רבי אביתר היא דאסכים
 מריה על ידיה דכתיב *ותונה עליו פלגשו רבי אביתר
 אמר זבוב מצא לה רבי יונתן אמר נימא מצא לה
 ואשכחיה רבי אביתר לאלירו א"ל מאי קעביד קב"ה
 א"ל עסיק בפלגש בגבעה ומאי קאמר אביתר בני כך
 הוא אומר יונתן בני כך הוא אומר אמר לו חס שלום
 ומי איכא ספיקא קמי שמיא אמר לו אלו ואלו דברי
 אלהים חיים הן זבוב מצא ולא הקפיד נימא מצא והקפיד
 אמר רב יהודה זבוב בקערה ונימא באותו מקום זבוב
 מאיסות' ונימא סנתא איכא דאמרי אידי ואידי בקערה
 זבוב אונסא ונימא פשיעותא :

בר סמבא הוא ראוי לסמוך עליו : משם לכאן מנצל לארץ
 ישראל : ויתנו את הילד וגו' שהיו משתקים לארץ
 ישראל ומניחים נשותיהן עגונות ומצטלים מפניהם ורציה שנקל
 צעניהם ילדים וילדות : וצחופסות כחצו לפי שהם משתקים צא"י
 היו צניהם וצחופסות משתעבדי צבצול מזונות והיינו בזונה צבצול
 מזונות עוד מפרשים כדאמרינן צירושלמי עונדא הוה צדק שמכר
 בתו ללמוד תורה והלך ולמד ע"כ : שותם שתי קצוות כותבים
 מן המקרא בלא שרטוט וא"כ רבי אביתר לאו בר סמבא הוא כיון
 דעבד בלא כדברי ר' יצחק דאחא מיייתי ליה צמרא : בשלמא
 מלחא דתליא בסברא או לא הוה סבר לה מדעתיה : לחיי
 כלומר שפיר מלי למימר דלאו גברא רבה הוא וגמרא לא שמיע
 ליה הא גמרא דר' יצחק : דאסכים מריה על ידיה לגלות
 לו סוד לזון דברים הסתומים על אמתתם : ותונה עליו פלגשו
 ספ"ט יח"ב

אחר המבכר ואחד העונה אמן במשמע אלא שממחרין
 למבכר תחלה אמר רבי אלעזר אמר רבי הנינא תלמיד
 חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר *וכל בניך למודי
 ה' ורב שלום בניך : אל תקרי בניך אלא בוניך :
 הצוף כוס של צרכה וכן כל הצרכות אל יקדמן אחר : גולירין
 וכו' וכן גמר הצרכה היא עניית אמן :

מהרש"א גדול העונה אמן ב' זה המאמר עיקרו פרק אלו
 דברים כי שם ודאי מקומו אמתותיו דעונין אמן
 אחר ישראל כו' אצל הכא לא שייך כלל ויש לכונן בזה לפי שמונותיו
 של אדם קאים כקריית ים סוף וע"כ לזה הקצ"ה להאכל ושצט
 לצרך עליו כמ"ס ואכלת ושצצת וצרכת גומר ש"י זה הקצ"ה
 משפט צרכותיו להיון לו צרכות מזונות כי יש לאדם מקטרגים
 צדנר מלחא לו מזונותיו הקאים צרכות ואלו הצרכות הם המלויים
 יוסר וסגורים עובים לנגד המקטרגים ולזה דומה הצרכות
 והעניית אמן לגולירין המתקנים ולצרכים המנחלים צמלחמה
 כי הוא ממש כמ"ס הצרכות הם הגולירין ועניית אמן הם
 הצרכים לגלח המלחמה נגד המקטרגים שהם מלחמי משחית
 עמ"ס משני גולירין אף ויחיה והשקא נסמך זה המאמר לכאן
 מתני' של סיומא דמסכת נזיר כדמיון זה צמלחמו צענין נזירות
 שמואל ושמואל כי הנזירות ופרישות הוא דיבוק אלוה כמ"ס להזיר
 ל"י והוא נותן כח וגבורה צמלחא של מעלה להשפיע על אותו
 אדם כח וגבורה נגד המקטרגים כמ"ס צמפורס צמלחמו ומורה
 לא יעלה כו' כי נזיר אלהים גומ' והוא יחל להושיע את ישראל
 גומר ור' נחוראי יליף צב"ס לשמואל כן כדמשמע נמי בקראי
 שהליתו ישראל צמלחמה על ידו ור' דפליג עליה ודאי אין
 מקרא יולא מידי פשוטו דמורה לא יעלה על ראשו משמע גילוח
 שער אלא דקאמר דלא אטריך ג"ס לעניין כח וגבורה שניתן לו
 דהכי נמי משמע ומורה היינו מרות ושררה ודו"ק : אר"א אר"ח
 תלמיד חכמים מרבים שלום כו' זה המאמר איתא בסוף
 מסכת יצמח גס בסוף מסכת צרכות וכבר כתבנו שם טעמו
 והנא לכאורה אין לו מקום ואם לסיים המסכת צדברי אגדה
 הא כבר סיים צדברי אגדה צרכה אלא שממחרין למבכר תחלה
 בדרך סיימו הנצי"ח צדבר טוב ויש לפרש בזה דקאי נמי אמתותיו
 דמסיים זה מסכת זה צענין נזירות שמואל ושמואל שצבצול אמן
 הומונו לעבודת ה' כמ"ס צמלחמו ונתתיו לה' כל ימי חיי' וצמלחמו
 כחצו נזיר אלים יהיה וגו' ולזה צא זה המאמר לכאן ח"ת מרבים
 שלום כאלו שזכר צמחתי' שהיו שופעי ישראל לעשות שלום צניהם
 כמ"ס צמלחמו ושם שפט את ישראל וצמלחמו כחצו וישפט את
 ישראל גומ' ומיייתי קרא דכתיב וכל בניך צדק שהיו צנים קטנים
 היו לימודי ה' כי לך הוכנו ממעי אמן וע"י ורצ שלום וגומר
 במשפט דק שפט בישראל וכן שלום על ישראל :

הדרן עלך מסכת נזיר

המביא גט פרק ראשון גימין ריב

פֶּלֶגֶשׁ צָנֵצֶק כְּחֵזֶק וְחוֹנֶה כְּרַחֵם עָלָיו : זָבֹוב מִצָּא לֵה נִקְעָרָה :
 גִּימָא מִצָּא לֵה לִקְוֹן מִפְּרֵשׁ : וְשִׁמְחָה גִרְסוּן גִּימָא מִצָּא לֵה
 וְהַקְפִּיד כְּמִפְרֵשׁ עֲמֵחָא וְאִזְל : גִּימָא בְּאוֹתוֹ מְקוֹם וְדָרְכָן הִיא
 לְהִשְׁרִי אֶת הַשְּׁעָר וְלֹא לִיסָכָן בְּזַעֲלָה לִיעֲשׂוֹת כְּרוֹחַ שִׁפְכָה וּמִשּׁוֹם
 דְּסִכְנָתָהּ הִיא הַקְפִּיד עֲלֶיהָ וּבִרְחֹתָ מִפְּנֵי אִימָתָה :

הוֹסֵפּוֹת : זָבֹוב מִלָּא גִימָא מִלָּא מְחוּזָה עָלָיו דְּרִישׁ לָשׁוֹן זִמְתָּה וְלָשׁוֹן
 מוֹזֵן וְאִלּוּ מִלָּא דְּלֹא הָיָה זִמְתָּה מִמֶּנּוּ וְחִזְקִי ר"ח ו"ל
 מִדְּרָגָה לְהַחֲזִיר בְּדִמְיוֹתָהּ קִרְפִּי שֶׁלֹּא פִלְגֵּשׁ לֹא הָיָה דְרָבִס לְהַחֲזִיר
 לְאַחַר זִמְתָּה כְּדִכְתִּיב : כֹּחַ אֵל פִּלְגְּשִׁי אֲבִיךָ וּכְתוּב וְהִינֵה לְרֹחוֹת עַד יוֹם
 מוֹתָן אֲלֻמֹּת חַיִּים : גִּימָא מִלָּא לֵה וְאִלּוּ הָיָה אֲמִירָאן בְּסִיגֵהֶרֶן בְּפִרְק
 כ"ג שְׁאִין לֹאס בְּנִזְמֹת שֶׁחָל שֶׁר וְלֹא בְּנִת הַשְּׁמִי וְלֹא בְּנִת הַעֲרֹה וְי"ל
 דְּבִת פִּי חֹתָר הִיא כְּמִפְּנֵי הַחֵם בְּנִי תִמְרָ :

מִהֲרֵשׁ"א זָבֹוב מִצָּא לֵה כו' וְנִרְאָה דֵּלִי זִמְתָּה מִמֶּנּוּ קִמְרָ
 לֵה ה"ל לְמַחְכֵּךְ עָלָיו דְּלֹא מִשְׁמַע עַל צַעֲלָה אִלָּא עַל
 צִוְעָלָה כִּמוֹ וְחָתָן חֲמוּמָה עֲלֵיהֶם גו' דְּמוֹחֶקֶל וְהִכָּה לִיכָא לְפִרְשׁ
 עַל צִוְעָלָה שֶׁהִרֵא לֹא הוֹנֵר צִוְעָלָה וְע"כ דְּרִישׁ שֶׁלֹּא זִינְתָה עִם
 אֲחֵרִים אִלָּא עַל צַעֲלָה כְּרַחֵם אִי זָבֹוב כו' וְאִי גִימָא כו' : גִּימָא
 סִכְנָתָה כו' אֲבָל לִיכָא לְמִימָר דְּפִרְשׁ רִאשׁוֹן לֵה הַקְפִּיד וּבִשְׁמִיטָתָהּ
 צִלְוֹתָהּ הַקְפִּיד דִּלְכִּי לֹא הִלְלֵה אִלָּא אִלּוּ וְאִלּוּ דְּכָרִי אֲלֵהִים חַיִּים
 הֵן גִּימָא וְזָבֹוב מִלָּא וְהַקְפִּיד וְק"ל :

בְּשֵׁם* הַגָּלוּן הַמַּחֲזֵר קִיקוּן דִּינֵה : זָבֹוב מִלָּא לֵה וְאִלּוּ מִמֶּנּוּ ל'
 וכו' יִלְוִי דְּזִרְיָהּ הֵייתָ אֲמִירָא דְּקִדּוּק עוֹד לִמָּה אֲמִירָא
 הַפְּסוּק צִלְמָת לִמ' ד' זָבֹוב אִלּוּ מִל' גִּימָא צִלְשׁוֹן וְחוֹנֶה : וְעוֹד
 שְׁלוֹמִידִים אִנּוּ מוֹה שֶׁלֹּא יִטֵּל אֶדָם אִימָה יִתְרֵה וכו' אִיךְ מִרְוִמֹה
 צִפְסוּקִים שׁוֹם אִימָה יִתְרֵה : וְלִכּוֹן נִרְאָה שֶׁשׁ דְּקוּק צִפְסוּק
 נִאֲמַר וְחוֹנֶה עָלָיו פִּלְגֵּשׁוֹ וְחִלְךָ מִתְּחוֹת שְׁקִיבָה עָלָיו מִיִּזְרָה הִיא
 אִלָּא שְׂרָמָה שֶׁשְּׂמֵחָה דְּבִיר כְּגִדּוֹ וְאִלּוּ הִיא נִגְדָּה אֲחֵר שֶׁאִינוּ קִפְדָּן
 לֵה הִיא קִרְקַת מִרְדֵּה וכו' וְחוֹנֶה עָלָיו פִּלְגֵּשׁוֹ וְל' שֶׁשְּׂמֵחָה
 דְּבִיר קֵטֵן שֶׁאִינוּ רִאשִׁי הַקְפִּיד עָלָיו וְעָלָיו הִיא כִּלְוֹה הִיא זִמְתָּה וְאִלּוּ
 כֵּן מְדוּקָה מִתְּחִיבָה עָלָיו שֶׁאִינוּ זִמְתָּה מִמֶּנּוּ דְּמוֹת הִיא מִרְדֵּה נִגְדָּה
 כָּל אֲנָשִׁים וְגַם נִרְמֹה שֶׁהוּא חֲסוֹד בְּזוֹת דֵּהִיא קִפְדָּן צִיּוֹר ודו"ק :

הַרְרִיף : שֶׁלֹּא רִבִּי אֲבִיתָר וכו' מִה שֶׁפ' יו"ה הוּא הִימָה שֶׁפ' שְׂמֵחָה
 כֹּחַ"י קִימוֹהּ בְּעֵלְמָן וְיִתְמוּ הִילֵךְ בְּזוֹנֵה וכו' וְע"כ דֶּרֶךְ הַחוֹם יו"ה
 לְפִרְשׁ וְיִתְמוּ הִילֵךְ בְּזוֹנֵה כְּפִשְׁטוֹ שֶׁמִּדְּרַשׁ בְּעוֹס' : לְהִקְשִׁים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְזִנְחוּנִים אֲחֻסִּים בְּזוֹנֵה וְכֵן מִשְׁמַע מִלְּשׁוֹן הַמִּקְרָא וְהִשְׁתָּא קִמְרָה כִּי כָל עוֹד
 שֶׁהִיוּ יוֹשִׁיבִים הַלְּחֹת אִלָּא בְּנִינֵהם לֹא הִיא מִתְקִימָת קִלְתָּה וְיִתְמוּ הִילֵךְ בְּזוֹנֵה
 לְפִי שֶׁהֲלֹחוֹת שֶׁל הַיִּלְדִּים מִסְמָכִים כִּדִּי שֶׁלֹּא הִנִּיחַ אֶת צִינֵהם נְחוּמִים בִּיד
 הַזֶּה וְיִדֵּן מוֹכִיר יו"ה אֲבָל מִתְּחוֹת שֶׁהֲלֹחוֹת עוֹלָם מִסַּח לֵ"ל וּמִנְחִיחִים אִדִּי
 בְּנִינֵהם הַאֲוִיבִים לְקוֹחִים אֲחֻסִּים וְאִין מוֹעֲכֵךְ בִּידֵם וְלִכּוֹן שֶׁלֹּא ר' אֲבִיתָר לֹמַר
 לֵהם שֶׁפ' שְׂעוּלִים מִסַּח לֵ"ל נִשְׁאֵרִים הַיִּלְדִּים בְּלִיתִּי אֲחֻסִּים וְהַגְבּוֹ"ס
 מִשְׁתַּעֲבָדִין בָּהֶם וּמוֹתִים הִילֵךְ בְּזוֹנֵה מִתְּחוֹת כִּי בְּעֵלְיִתִּים מְקִימִים צִעֲלָתָם
 קִלְתָּה וּ שֶׁל וְיִתְמוּ הִילֵךְ בְּזוֹנֵה וכו' : וְחוֹנֶה עָלָיו פִּלְגֵּשׁ וכו' : בְּחֻסְפֵּת מְחוּזָה
 דְּרִישׁ לָשׁוֹן זִמְתָּה וְלָשׁוֹן מוֹזֵן ע"כ וְל' דְּלִרְבִּי יְהוֹדָה דֹּאֲמַר גִּימָא צִלְשׁוֹן מְקוֹם
 צִרְיָךְ לְדָרוֹם וְחוֹנֶה מִל' זִמְתָּה אֲבָל לִמ' ד' דִּיעֵמָה כְּעִקְרָה לֹא דְרִישׁ כִּלְוֹה וְחוֹנֶה
 אִלָּא לָשׁוֹן מוֹזֵן וְיִתְמוּ אִנּוּ לְרִיבִין לְפִרְשׁ ל' יְהוֹדָה דֹּאֲמַר גִּימָא צִלְשׁוֹן מְקוֹם
 מִה זִמְתָּה יו"ה בּוֹה דֹּחַ סִכְנָתָה אִיכָא זִמְתָּה לִיכָא שִׁמְחָה דְּרָכָן שֶׁל זִמְתָּה לֵהיֵת
 לָהֵן שֶׁר בְּאֻחוֹ מְקוֹם כִּדִּי לְעֲשׂוֹת לְעֹמֵל כְּרוֹחַ שִׁפְכָה וּמוֹחֶךְ כֵּן לֹא יַעֲבִרוּ
 וְלֹא יִדְרֵעַ וְזוֹחֵן וְזוֹחֵן שֶׁפִּלְגֵּשׁ עֲשֵׂתָה מְעַשֶׂה הַחוּנוֹת לֵהיֵת שֶׁשֶׁר וְהַקְפִּיד
 עָלֶיהָ : עוֹד בְּחֻסְפֹּת וְאִלּוּ מִלָּא דֵּלִי הוּא זִמְתָּה מִמֶּנּוּ וְאֲמִירָא ר"ח מִדְּרָגָה
 לְהַחֲזִיר דִּלְפִּינֹה פִּילְגֵּשׁ אִלָּא הִיא דְרָבִס לְהַחֲזִיר אֲחֵר וְזוֹחֵן כְּדִכְתִּיב כֹּחַ
 אֵל פִּלְגְּשִׁי אֲבִיךָ וּכְתוּב וְהִינֵה לְרֹחוֹת עַד יוֹם מוֹתָן אֲלֻמֹּת חַיִּים ע"כ

וְעַל הָאֵמֶת יו"ה לְרֹחוֹת הַרְאִיָּה שֶׁהִיא דִּדְלִמָּא מִלְךְ שֶׁאִין וְרִאשִׁי לְדָבָר שֶׁהִיא
 כֹּחַ עֲלֵיהֶם בְּאֻסֹּם וְיִתְמוּ הִיוּ לְרֹחוֹתֵינוּ : וְהַעֲבֵם לְפִי שֶׁאִין רֹכְבִים עַל
 סוֹסוֹ וכו' וְאִין נוֹשְׂאִין אֲלֻמֹּתוֹ וְאִפְשָׁר לִי לֹמַר דֵּלִי אֲפִשֶׁר לֹמַר וְחוֹנֶה
 מִל' זִמְתָּה מִמֶּנּוּ דִּלְכִּי הִיא לֹא הִיא לִיכָא אֲחֵרִים דְּכִתְּבוּ הַסֵּטִם עַל דְּבִרֵּי וְיִכִּי
 אֲחֵרִים לְדָבָר עַל לִכָּה כִּי הוּא זִרְיָה לְדָבָר עַל לִכָּה וְלִפְסוּיִם אִלָּא לִהְיוֹת דָּבָר
 נִקְל כְּגוֹן גִּימָא אִי זָבֹוב קֵל לְדָבָר עַל לִכָּה וְלִכָּה קִרְאוּ אִימָה שֶׁהוּא אִימָה
 וְרִאשִׁי לֹא לִשְׁמָה : וְעוֹד יו"ה לְדָבָר מִימָכָה יִלְכִּי דִּלְכִּי מִימָה עַל יִידֵה
 ד' אֲבִיתָר כִּיֵּן שֶׁלֹּא הָיָה עַל הַפִּגְוֹ וְאֲחֵרִים יִתְמוּ הַסֵּטִם עַל דְּבִרֵּי רִבִּי
 יוֹנָתָן שֶׁאֲמַר גִּימָא מִלָּא כִּיֵּן שֶׁהִקְפִּיד עָלָיו וְחִלְךָ מִתְּחוֹת מִלָּא ר' אֲבִיתָר
 הוֹלִיךָ מִקְרָא מִיָּדִי פִּשְׁטוֹהִי לֹמַר וְחוֹנֶה עָלָיו פִּלְגֵּשׁוֹ שֶׁאִינוּ לָשׁוֹן זִמְתָּה מִמֶּנּוּ
 אִלָּא לָשׁוֹן מוֹזֵן וְהַסֵּטִם הַקִּבְלָה עַל יִידֵה וְגַם ר' יוֹנָתָן סָבַר כִּי ר' אֲבִיתָר
 לֹאִיכָא דִּלְמַדִּי וְלֹא מִימָה הִיא אִלָּא ר' אֲבִיתָר וְלִדְבָרֵי ר' יְהוֹדָה שֶׁאֲמַר רִבִּי
 יוֹנָתָן גִּימָא מִלָּא מִל' עִיקָר הַחִידוֹשׁ הוּא לְדָרוֹם וְחוֹנֶה מִלְּשׁוֹן מוֹזֵן וְלֹא
 כְּפִשְׁטוֹ מִלְּשׁוֹן זִמְתָּה וְיִכִּי ל' אֲבִיתָר מִל' חֲחוּהָ עָלָיו פִּלְגֵּשׁוֹ מִל' עָלָיו וְל'
 אֲבִיתָר שֶׁאֲמַר זָבֹוב מִלָּא הוּא כִּשְׁכֻלָּה שֶׁהוּא עָלָיו לְפִינֵי וְחוֹנֶה עָלָיו פִּלְגֵּשׁוֹ :
אֲמִירָא רַב חֲסִידָא לְעוֹלָם אִלָּא אֲדָם יִתְרֵה בְּתוֹךְ כ' בִּיתוֹ שְׁהִרֵי פִלְגֵּשׁ בְּגִבְעָה הַטִּיל עָלֶיהָ בְּעֵלָה אִימָה ס'
 יִתְרֵה וְהַפִּילָה כִּמָּה רַבְּבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל : אֲמִירָא רַב יְהוֹדָה
 אֲמַר רַב כָּל הַמְטִיל אִימָה יִתְרֵה בְּתוֹךְ בִּיתוֹ סוֹף הוּא כֹּחַ
 לִידִי ג' עֲבִירוֹת גְּלוּי עֲרִיּוֹת * וְשִׁפְכִיבֹת דְּמִים * וְחִלְוֹל *
 שִׁבְתָּ * אֲמַר רַבְּבֵה בֵּר כִּי חֲתָהּ הָא דִּלְמַדִּי רַבֵּן ג' רַבִּירִים
 צִרְיָךְ אֲדָם לֹמַר בְּתוֹךְ בִּיתוֹ עֲרַב שִׁבְתָּ עִם חֲשִׁכָה
 עִשְׂרָתָם עֲרַבְתָּם וְלִדְלִיקוּ אֶת הַנֵּרוֹת צִרְיָךְ לְמִסְמְרֵינוּ
 בְּנִיחוּתָא כִּי הִכִּי דִּלְקִבְלוּ מִינֵיהָ אֲמַר רַב אֲשִׁי אֲנִי לֹא
 שְׂמִיעִי לִי הָא דְרַבְּבֵה בֵּר כִּי חֲתָהּ וְקִימְתָּה מִסְבָּרָא אֲמַר
 רַבִּי אֲבָהוּ לְעוֹלָם אִלָּא יִשְׂרָאֵל אֲדָם אִימָה יִתְרֵה בְּתוֹךְ בִּיתוֹ
 שְׁהִרֵי אֲדָם גְּדוֹל הַטִּיל אִימָה יִתְרֵה בְּתוֹךְ בִּיתוֹ וְהַאֲכִילוּהוּ
 דָּבָר גְּדוֹל וּמִנּוּ רַבִּי חֲנִינָא בֵּן גַּמְלִיאֵל הַאֲכִילוּהוּ ס' ד'
 הִשְׁתָּא בְּרַמְתָּן שֶׁל צִדִּיקִים אִין הַקִּבְלָה מִבִּיָּא תְּקֵלָה עַל
 יָדִם צִדִּיקִים עֲצָמָם לֹא כ' ש' אִלָּא בָקְשׁוּ לְהַאֲכִילוּ דָּבָר
 גְּדוֹל וּמִיָּא נִירוֹ אֲבָר מִן הָיִי :

גְּלוּי עֲרִיּוֹת כְּמִנְעִי זִמְתָּה עֲלֵיהֶם צִנֵּה וְהוּא יִרְאָה לֹמַר לֹא
 עֲזָלְתִּי וּמִשְׁמַשְׁתּוֹ נִדֵּה : שִׁפְכִיבֹת דְּמִים כִּי הִיא אִלּוּ פְעֻמִּים
 שְׂזֹרְחָת מִפְּנֵי וּנּוֹפֶלֶת צִלְמָת הַפְּחָתִים אִלּוּ מִגְשֶׁר וְחִלְוֹל שִׁבְתוֹת
 פְעֻמִּים שֶׁמְדַלְקָה כִּי אִלּוּ מִשְׁלַת מִשְׁתַּכְּסָה מִפְּנֵי אִימָתָה וְהוּא אִינוּ
 יוֹדֵעַ : עִשְׂרָתָם פִּירוֹת שֶׁנִּכְאֵל לְאַחַר : עֲרַבְתָּם עִירוֹצֵי מַלְיוֹת :
 בְּרַמְתָּן שֶׁל צִדִּיקִים צִהֲלָה שִׁמְחָה : אֲבָר מִן הָיִי שֶׁאֲבָר מִן
 אֲבָר הַשְּׁחֻטָה וּמִפְּנֵי אִימָתוֹ חֲתָנוּ עֲבָדֵיו אֲבָר מִן הָיִי וְכִנְיָאֵל
 תַּחְתּוֹתָהּ שֶׁלֹּא יִצִּין :

חוֹסֵפּוֹת : שֶׁשֶׁ עֲבִירוֹת כְּסִדֵּר עוֹלָם אֲמִירָאן לְדָרוֹם יוֹם פִּלְגֵּשׁ צָנֵצֶק
 שֶׁבִּת הִיא : וְר"ה כִּחַד שֶׁשֶׁ עֲבִירוֹת גְּלוּי עֲרִיּוֹת וּשְׁפִיכוֹת
 דְּמִים וְחִלְוֹל הַסֵּטִם הִיוּ צִפְלָגִשׁ בְּגִבְעָה וְלִכָּה לֹא חֲסִיד אֲבָר מִן הָיִי :
 הַשְׁתָּא כְּהִמָּחַם שֶׁל לְדִיקִים וכו' אֲמִירָא דֵּלִי פִרְיָךְ אִלָּא בְּנֵי מִיָּדִי דִּלְכִּי
 דְּגִנְיָה הוּא לְדִיקִים שֶׁאֲבָל דָּבָר אִסּוּר וְלִכָּה לֹא פִרְיָךְ גִּנְיָר' יִשְׁמַעֲלֵה שְׁקָרָה
 וְהִיא כִּפ' ק' דִּשְׁכַּת וְגִבִּי יְהוֹדָה בֵּן סִנְיָה שֶׁהָרָג עוֹד מִתָּה עַל וְהִיא דִּפ' כ'
 דְּכִתְּבוּת דְּרַעֲלוֹ עֲבָד לְכַחוּשָׁה עַל פִּי ל' לִיֹּה ר"ח אִימָה עַל פִּי שֶׁשׁ
 אֲכִילַת אִסּוּר חֲרוּמָה לִשְׁחֹת וְלִכְנוּיִם שֶׁסֵּה אֲסוּרִים בְּחֻרְמָה מ"מ כִּיֵּן
 שֶׁהִשְׁכַּח עֲלֵמּוֹ אִין נִכְשָׁל אֲכִילַת אִסּוּר אִין סִכְרָה לְהַקְשׁוֹת וְרַב יְרֵמְיָה בֵּר
 אֲבָל דִּלְשָׁתִּי עוֹשִׂים קוֹדֵם הַכְלָהָה עַל פִּי דִלְמַדִּיִּים הַסֵּט דְּמִיתוּתָהּ
 כִּלְכִּסְכֵּרָה וְכו' הִיא כִּסִּים מִשְׁכִּיל דְּנִדְנָל' גְּלוּמָה דְּכִלְכִּסְכֵּרָה דְּמִיתוּתָהּ
 מְגוֹנֶה כ"כ אֲכִילַת שֶׁל הִיתָר בְּשַׁעֲתָה אֲחֵר : וְחִלְוֹל

וְעַל הָאֵמֶת יו"ה לְרֹחוֹת הַרְאִיָּה שֶׁהִיא דִּדְלִמָּא מִלְךְ שֶׁאִין וְרִאשִׁי לְדָבָר שֶׁהִיא
 כֹּחַ עֲלֵיהֶם בְּאֻסֹּם וְיִתְמוּ הִיוּ לְרֹחוֹתֵינוּ : וְהַעֲבֵם לְפִי שֶׁאִין רֹכְבִים עַל
 סוֹסוֹ וכו' וְאִין נוֹשְׂאִין אֲלֻמֹּתוֹ וְאִפְשָׁר לִי לֹמַר דֵּלִי אֲפִשֶׁר לֹמַר וְחוֹנֶה
 מִל' זִמְתָּה מִמֶּנּוּ דִּלְכִי הִיא לֹא הִיא לִיכָא אֲחֵרִים דְּכִתְּבוּ הַסֵּטִם עַל דְּבִרֵּי וְיִכִּי
 אֲחֵרִים לְדָבָר עַל לִכָּה כִּי הוּא זִרְיָה לְדָבָר עַל לִכָּה וְלִפְסוּיִם אִלָּא לִהְיוֹת דָּבָר
 נִקְל כְּגוֹן גִּימָא אִי זָבֹוב קֵל לְדָבָר עַל לִכָּה וְלִכָּה קִרְאוּ אִימָה שֶׁהוּא אִימָה
 וְרִאשִׁי לֹא לִשְׁמָה : וְעוֹד יו"ה לְדָבָר מִימָכָה יִלְכִּי דִּלְכִּי מִימָה עַל יִידֵה
 ד' אֲבִיתָר כִּיֵּן שֶׁלֹּא הָיָה עַל הַפִּגְוֹ וְאֲחֵרִים יִתְמוּ הַסֵּטִם עַל דְּבִרֵּי רִבִּי
 יוֹנָתָן שֶׁאֲמַר גִּימָא מִלָּא כִּיֵּן שֶׁהִקְפִּיד עָלָיו וְחִלְךָ מִתְּחוֹת מִלָּא ר' אֲבִיתָר
 הוֹלִיךָ מִקְרָא מִיָּדִי פִּשְׁטוֹהִי לֹמַר וְחוֹנֶה עָלָיו פִּלְגֵּשׁוֹ שֶׁאִינוּ לָשׁוֹן זִמְתָּה מִמֶּנּוּ
 אִלָּא לָשׁוֹן מוֹזֵן וְהַסֵּטִם הַקִּבְלָה עַל יִידֵה וְגַם ר' יוֹנָתָן סָבַר כִּי ר' אֲבִיתָר
 לֹאִיכָא דִּלְמַדִּי וְלֹא מִימָה הִיא אִלָּא ר' אֲבִיתָר וְלִדְבָרֵי ר' יְהוֹדָה שֶׁאֲמַר רִבִּי
 יוֹנָתָן גִּימָא מִלָּא מִל' עִיקָר הַחִידוֹשׁ הוּא לְדָרוֹם וְחוֹנֶה מִלְּשׁוֹן מוֹזֵן וְלֹא
 כְּפִשְׁטוֹ מִלְּשׁוֹן זִמְתָּה וְיִכִּי ל' אֲבִיתָר מִל' חֲחוּהָ עָלָיו פִּלְגֵּשׁוֹ מִל' עָלָיו וְל'
 אֲבִיתָר שֶׁאֲמַר זָבֹוב מִלָּא הוּא כִּשְׁכֻלָּה שֶׁהוּא עָלָיו לְפִינֵי וְחוֹנֶה עָלָיו פִּלְגֵּשׁוֹ :
אֲמִירָא רַב חֲסִידָא לְעוֹלָם אִלָּא אֲדָם יִתְרֵה בְּתוֹךְ כ' בִּיתוֹ שְׁהִרֵי פִלְגֵּשׁ בְּגִבְעָה הַטִּיל עָלֶיהָ בְּעֵלָה אִימָה ס'
 יִתְרֵה וְהַפִּילָה כִּמָּה רַבְּבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל : אֲמִירָא רַב יְהוֹדָה
 אֲמַר רַב כָּל הַמְטִיל אִימָה יִתְרֵה בְּתוֹךְ בִּיתוֹ סוֹף הוּא כֹּחַ
 לִידִי ג' עֲבִירוֹת גְּלוּי עֲרִיּוֹת * וְשִׁפְכִיבֹת דְּמִים * וְחִלְוֹל *
 שִׁבְתָּ * אֲמַר רַבְּבֵה בֵּר כִּי חֲתָהּ הָא דִּלְמַדִּי רַבֵּן ג' רַבִּירִים
 צִרְיָךְ אֲדָם לֹמַר בְּתוֹךְ בִּיתוֹ עֲרַב שִׁבְתָּ עִם חֲשִׁכָה
 עִשְׂרָתָם עֲרַבְתָּם וְלִדְלִיקוּ אֶת הַנֵּרוֹת צִרְיָךְ לְמִסְמְרֵינוּ
 בְּנִיחוּתָא כִּי הִכִּי דִּלְקִבְלוּ מִינֵיהָ אֲמַר רַב אֲשִׁי אֲנִי לֹא
 שְׂמִיעִי לִי הָא דְרַבְּבֵה בֵּר כִּי חֲתָהּ וְקִימְתָּה מִסְבָּרָא אֲמַר
 רַבִּי אֲבָהוּ לְעוֹלָם אִלָּא יִשְׂרָאֵל אֲדָם אִימָה יִתְרֵה בְּתוֹךְ בִּיתוֹ
 שְׁהִרֵי אֲדָם גְּדוֹל הַטִּיל אִימָה יִתְרֵה בְּתוֹךְ בִּיתוֹ וְהַאֲכִילוּהוּ
 דָּבָר גְּדוֹל וּמִנּוּ רַבִּי חֲנִינָא בֵּן גַּמְלִיאֵל הַאֲכִילוּהוּ ס'

המביא נט פרק ראשון גימין

מדרש'א וחילול שבת כו' בסדר עולם דלוחו יוס דפלגס
בגננה שבת היה כו' כמ"ד החוספות וי"ל גם אם
שבת היה תא"י חילול שבת איכא ויס' למד' על יוס זנות
דפלגס בגננה קאמר חלל על ח' המלחמה דפלגס בגננה היה
בשבת דה"ל מלחמה של מלחמה דמותר בשבת וק"ל : וקיימתי'ה
מסברא כו' ק"ק דודאי רבנ' נמי מסברא קא"ל ויס' לישב
דרבנ' קאמר כי היכי דליקבלו מיניה ולא יבא לידי קלקול בשב'ת
לפי שאלו דברים רריך הנעל הנית לעשות שליח תחתיו כמ"ס
לענין מעשר גם חס' לרצוח שלוחכם וכן עירוב רריך ליעול
רשות מב'ה וכן הדלקת הגר שהיא בקלת שבת ולכן מתוך אימתו
לא ירצו להיות שלוח : ויבא לידי קלקול אבל רב אשי קאמר דגם
שוראי יקבלו ממנו מתוך חשיבותו ולא יסרבו נגדו מ"מ מסברא
שהיה דבורו של ארס בנחת עם הכרית קיימתי'ה וק"ל : **אבר**
מן החי כו' נראה דקרי ליה דבר גדול דאין בן נח נלכדוה על
שום איסור אכילה רק על אבר מן החי וק"ל :

הרי"ף ג' ענינו בחס' בסדר עולם וכו' וכו' כח וכו' : והכי לא
חשיב אבר מן החי והכונה לפי רש"י דפי' חילול שבת פעמים
שמדלקת נר או מבטלת משפחה והוא אינו יודע רריך לומר דאין שלשה
דברים אלו באים בבת אחת אלא פעמים בל יבא פעמים דמיס כפלגס
בגננה ופעמים מיא' לחילול שבת כגון שמשפחה משפחה מפני אימת
עולה ולפי' זה קשה דהול' לפעמים הוא בל יבא אבר מן החי כההיא
דהניחא בן גמליאל ולשני הפירושים של בעלי החוספות לא קא חשיב רבה
אלא ג' דברים שנתאלו בבת אחת כפלגס בגננה שהיה : בו ג' ושפיכת
דמים וחילול שבת שמים שבת : היה וכן לפי רבי' מנחם ב"ע וס' ד' וחילול
השם כולם היו בבת אחת כפלגס בגננה ולא חשיב אבר מן החי שלא היה
באחת שעה : ומיהו קשה לי דגם הפירוש רש"י דילמא לא חשיב אלא
התעלות שאירעו מתוך האימה אבל אבר מן החי לא אירע בו תקלה
מתוך האימה אלא שנקפו להאכילו ולא יבא לפועל כמו שילוח הג' דברים
ג' ע"ש ו' ו' ו' ו' שם' בס' ח"ס' להדליק או לבשל משפחה לא מינוי אלא
שפעמים יבאו לידי כך וחס' בן החי אבר מן החי אפשר לבא לידי כך ועדיין
יש להקשות שאם כל הדברים שאפשר לבא לידהו קחשיב ח"כ גם חלב ודם
ונבחה איסור ומאכלות יש לתמוך להן מפני האימה ואי לא חשיב אלא מה
שנא לידי פועל ח"כ גם אבר מן החי לא יבא לפועל כי בקשו להאכילו
ולא להכילוהו : וי"ל כיון שנקפו ח"כ כאלו בל יבא לידי כך והאכילוהו :

שרח' ליה מר עוקבא לרבי אלעזר בני ארס העומדים
עלי ובירי למוסרם למלכות מהו שרשט' וכתב ליה
*אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אשמרה לפי
מחוסם בעוד רשעו לנגדי אע"פ שרשעו לנגדי אשמרה
לפי מחסום שלי ליה קא מצערי לי טובא ולא מצינא
דאיקום ברו שלי ליה *יום לה' והתחולל לו דום לו
לה' והוא יפילם לפניך חללים חללי' השכם והערב עליהם
לביית המדרש ודם כלים מאליהם הדבר יצא מפי רבי
אלעזר ונתנהו לגניבא בקולר :

העומדים עלי למרח' ולגדף : ובירי למוסרם כח צידי להלשין
עליהם : לנגדי מריבני ומקינעני : גניבא היה חולק
עליו : קולר : שלשלת של צרול שנותנין סס המוכתנין למלכות
להריגה :

חוספות והוא יפילם חללים כפ' בתרא דנחמס דרשינן דום
בע"א גבי וידום אחרו אע"פ שהפיל לה' חללים אחר דום :
השכם והערב עליהם דרים דום כמו דמדומי חת"א אע"פ דאמרין בנבא
קמח המוסר דינו לשמים הוא נענש תחלה הא אמרין והוא דאית ליה

הרי"ף אמרתי אשמרה דרכי וכו' אע"פ שיש רשע לנגדי אשמרה לפי
מחסום וכו' ולריך להבין דילמא לא קאמר על הרשעים שיכידו
למושרן למלכות אלא על רשע שהשעה נמצאת לו שאני חסר אע"פ שרשע
לנגדי אשמרה לפי מחסום ואלא לאחר נמצאתו דרכי : ואפשר דליק קרא
שארתי אשמרה לפי מחסום דהול' אשימה לפי מחסום ועוד דהול' אשמרה
מחסום לפי מאי' האי דאמר אשמרה לפי ואחר
כן אומר מחסום ליה דרש אשמרה לפי שלא לדרב' במו כי
יבירי למושרן למלכות וכידי אשמרה לפי בהיותו חסוס פי' שלא לומר למלכו'
בעוד רשע לנגדי בשמננד אותו ואם אומר למלכות יענישו אלא אני
חוסס דברי שלא להגיד למלכות שיש רשע מרשעו לנגדי : שלא ליה קא
מלערו לי טובא וכו' ואע"פ שכתוב בעוד רשע לנגדי אע"פ שרשע מנגד
אותי אשמרה לפי מחסום כוונתו של מר עוקב' היתה להרחיק הנזק מעליו
שלא יתעוררו לנשקר דם או להרע לו ע"י עמלו ולכך אמר לא מצינא
דאיקום ברו וחששתי לבא לידי חטא ויחור חמור ממשיכנא למלכות לזה
א"ל דום לה' בתפלה חלל דום מלשון חותלת כמו שמש בגבשוש דום ויחל
ישראל' אל' ה' בכת התפלה והוא יפילם חללים : השכם והערב עליהם ודם
כלים מאליהם מה שלא אמר כאן : והוא יפילם לפניך חללים חללי' נראה
לי שגם ב' דרשות הא' דום לה' והתחולל מלשון יפילם חללים והאחרת
השכם והערב מלשון דמדומי חמה והתחולל מלשון תפלה כמו ועתה תלו נא
פני אל שהוא לשון מילוי ונרמזה התפלה נמלת והתחולל לו השכם והערב
בתפלה נמלת דום ולכך אמר כאן ודם כלים מאליהם :

שרחו ליה למר עוקבא זמרא מנא לן דאסור שרשט' ד
וכתב ליה *אל תשמה ישראל אל גיל בעמים

ולישלח להו מרבא בשירא ליישר יישר שכיב לשותיו חוסס
אי מהדרא הוה אמינא הני מילי זמרא דרמנא אבל רשומא
שרי קמ' *אל רב הונא בר נתן לרב אשי מ"ד *קינה
ודימונה ועדערה אל מתוותא דא"י קחשיב אל אמו
אנא לא ידענא דמתוותא דארץ ישראל קחשיב אלא רב
גביה מאריזא אמר בה טעמא כל שיש לו קנאה על
חבירו ודומם שוכן עיר עד עושה לו דין אל אלא מעתה
*צקלג ומדמנה וסנסנה רבי נמי אל אי הוה רב גביהה
מבי ארגיזא הכא הוה אמר בה טעמא רב אחא מבי חוזאי
אמר בה הכי כל מי שיש לו צעק לנימה על חברו ודומם
שוכן בסנה עושה לו דין *אל ריש גלותא לרב הונא
גילא

חוספות והוא יפילם חללים כפ' בתרא דנחמס דרשינן דום
בע"א גבי וידום אחרו אע"פ שהפיל לה' חללים אחר דום :
השכם והערב עליהם דרים דום כמו דמדומי חת"א אע"פ דאמרין בנבא
קמח המוסר דינו לשמים הוא נענש תחלה הא אמרין והוא דאית ליה

חוספות והוא יפילם חללים כפ' בתרא דנחמס דרשינן דום
בע"א גבי וידום אחרו אע"פ שהפיל לה' חללים אחר דום :
השכם והערב עליהם דרים דום כמו דמדומי חת"א אע"פ דאמרין בנבא
קמח המוסר דינו לשמים הוא נענש תחלה הא אמרין והוא דאית ליה

יחזקאל כה

כלילא מנ"ל דאזיר א"ל מדרבנן התנן בפולמוס של אפסיינות גורו על עשר' חתנים ועל האירוס אדרכי קם רב הונא לאפנוי' א"ל רב חסדא קרא כתיב *כה אמר ה' אלדתי הסר המצנפת והרם העטרה זאת לא זאת השפלה הגבה והגבוהה השפיל' וכי מה ענין מצנפת אצל עטרה אלא לומר לך בזמן שהמצנפת בראש כהן גדול עטרה בראש כל אדם נסתלקה מצנפת מראש כהן גדול נסתלק' עטרה מראש כל אדם אדרכי אתא רב הונא אשכחניו דהו' יתבי א"ל האלהים מדרבנן אלא חסדא שמך וחסדאין מילך רבינא אשכחיה למר בר רב אשי רהה גדיל כלילא לברתיה א"ל לא סבר לה מר הסר המצנפת והרם העטרה א"ל רומיא דכהן גדול בנכרי אבל בנשי לא מאי זאת לא זאת דרש רב עירא זמני' א"ל למשמה רב אמי זמני' א"ל למשמי' דרב אסי בשע' שאמ' הקב"ה לישראל הסר המצנפ' והרם העטרה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע זאת להם לישראל שהקדימו לפניך כסני נעשה לנשעמ א"ל לא זאת להם לישראל שהשפילו את הגבוה והגבירו את השפל והעמידו צלם בהיכל :

זמרא לשור צבית המשתאות : ימר שבר יהא מר : דמנא כנור : מארגוזא שס מקוס : קנאה כעס מחמת זער שלערו קנאה הוא לשון שאלס מתעצר על רינו אל עו ריב אחרים כמו קנא קנאחי וכמו זקנאו את קנאחי : צעקת לגימא שגול תמנו ויורד לחיו לשערי מזונוח : כלילא הוא עושון עטרות לחתנים יש זהב וכסף כזוועות ומזוירות בגפרית ומלח שקורין גי"ל ויש של ורד ושל הדס : בפולמוס חיל שהעלה אספסיינוס קודם שזא טעום עליהם : ועל האירוס מפרש צירק צתרא דסוטה שזאל חמד פומא והוא זוג המקשקש : רב חסדא תלמידו של רב הונא היה ולא היה מציב לפניו וכי קם רב הונא אמר ליה רב חסדא לרבי גלותא קרא כתיב : מה ענין בו' והלא מצנפת מצנדי כהונה הוא : האלהים מדרבנן אינו אסור אלא מדרבנן וקרא צעטרה של מלך מיירי שהיה מתנצב שתצטל כהונה ויגלה דקיה צבולה : וחסדאין מילך חסדאין ואלים דברד :

מדרש"א זמרא מגל דאסור בו' צבית המשתאות כפרס"י ובחוספות והיינו אל תשחמ ישרא צאורו גיל שרואה צעמי' כמ"ס ישיחו צי יושי צער ונגינו' שוחי שר ואני תפלי גו' ובו רמז קלח שמוחר לנגן קלח תפלה שחמר שס' נגונים שוחי שר אבל אני מנגן בתפלי גו' צבולתי כמ"ס לעיל מיניה קנאה ציחק אכלתי גו' גם האי קרא אל תשחמ גו' צבולתי איירי דכתיב לעיל מיניה חרבה יהודה גומר ושלחתי אש צערי גומר ודקאמר ולשלח לכו מהכא צביר לא יסחו גומר דזהאי קרא מפורס טפי דמשמע שיר שבו צבית המשתאו' וכל הענין צבולתי איירי וקאמר ה"מ דמנא אבל דפומא כולי אפילו למ"ד עיקר שיר צפה הוא מפרשין האי קרא ככלי דכתיב לעיל מיניה שבת משום תופים גומר ומשום כנור : אלא רב גבידה אמר בה טעמא בו' ר"ל דטעי יס לדרוס צאלו שלשה טעמנו מכל שמות שאר ערים שצאלו כתיב צהו ה' צסופן ואולי אמר בה טעמא ר"ל בה' טעמא שנקטנו

צסופן בה' יותר מכל שאר הערים גם אם הוכיר עריהם לא ה"ל לכותנן בה' שהיא נחמ ונויחרת בלשון ואמר למדרש צהו קניה מלשון קנאה בה' ודימונה מלשון דומם והה' צסופה רמז לשמים שה' שמו של הקצ"ה שגשם המיוחד שהוא שוכן עדי עד יעשה לו דין ולכאורה מעד שני דעדעדה דרש נוטריקון עושה לו דין אבל א"כ גבי סנסנה מהיכן דרש עושה לו דין וע"כ נראה דכ"ז דרש דעדעדה מלשון עדי עד ועושה לו דין דרש מה' דעדעדה וכן מה' דסנסנה רמז לה' אחרונה שצטמו של הקצ"ה רמז למדה הדין ודו"ק : וכי מה ענין מצנפת אצל עטרה בו' לכאורה מצנפת כתיב צתרא קודם עטרה וא"כ צהיפק הל"ל מה ענין עטרה אלא מצנפת וכמו ססיים צומן שמצנפת צראס כ"ג כולי שחולה העטרה צמלנפת ונראה כי לשום פסטיה דקרא שניצא על צינול כהונה ומלכות וכת"י אגדי מצנפת' משירי' כהנא רבא ואנטול כתר'א מלדקיהו מלכא ולפי שהמלכות נחצטל לגמרי צבית ראסון צבית חסמיואלי והורדוס צורע מלכו א"כ גם לא מלכו מלכות שלימה כ"א צרשות הרומיים אבל הכהו' צבית שני היה מפי השם ולא נחצטל כלל כמ"ס מפי זכריה הכניא ליהושע צן יואלד' כ"ג ולזה אמר מה ענין מצנפת שהוסר צבית שני אלא הרס העטרה שהוסר כנר צבית ראסון וה"ל להקדים הרס העטרה שנעשה צבית ראסון קודם הסר המצנפת שנעשה צבית שני וע"כ אמרו שהרס העטרה היינו עטרת ראש כל אדם שצמורצן צית שני שהוסר המצנפת מכ"ג או הורס העטר' מראש כל אדם כדמייחיה צטולמוס של אספסיינוס וגזרו על עטרות חתנים דהיינו צבית שני ודו"ק :

האלהים מדרבנן כמ"ס דפסטיה דקרא צעטרת מלכא הוא דכתיב כמ"ס אלא דחסדאין מילך צענין דקדוק שלך מה ענין כולי וכמ"ס ודו"ק בשעיה שאמר הקב"ה לישראל הסר בו' ע"פ מ"ס ג' כתריו קן בו' והן שניהם לישראל צמחו חורה כמ"ס צמחו חורה ואחם תהיו לי ממלכת כהנים וגויי וגו' וכמ"ס פ"ר עקיבא צעשה שהקדימו ישראל נעשה לנשעמ צאו מלאכי השרת וקשרו לכ"א מישראל צ' כתריוס וכן כתר מלכות וכתר כהונה וכשחטאו ירדו ק"ך רצוה מלאכי הצלה ופקדום בו' כך כשחטאו צעשת המורצן אמר הקצ"ה הסר המצנפת בו' שהן צ' הכתרים כהונה ומלכות ולזה אמרו מ"ס צחצח להן לישראל שהיא קבלת התורה שנקראת זאת והקדימו בה נעשה לנשעמ שני' יתן להם הצ' כתריוס והסיו הקצ"ה לא זאת ע"י שצברו על החורה ולא קיימוה שנקראו ואח' יש להם להקיר הצ' כתריוס השיויפים לבחר הג' שהוצא כתר חורה והיינו שהשפילו את הגבוה שהיא כתר חורה שהוא גבוה מצ' כתריוס האחרים והצביוה בו' שהעמידו ללס בו' וק"ל :

הר"י הני מיני מרוא דמנא וכו' נראה דדרוש סמוכים שבת משום תופים וכו' שבת משום כינור צביר לא יסחו יין ובהאי קרא כתיב אל תשחמ אל גיל בעמים משמע דכל מיני שמחה אסור אך קשה דבהאי קרא לא הוכר שיר ולא שמחה של שיר אלא כל אופן שמחה אע"פ שאינה מתוך שיר אסור ואפשר דלא אמר אל תשחמ ישראל צעמים ואמר אל גיל כלומר במקום גילה אל תשחמ ואם יש גילה בודאי יש שמחה ומה הוא השמחה שיש למנוע במקום שיש גילה אלא ומרוא דפומא : מאי דכתיב קניה ודומיה וכו' : כ"ל דהא דדרש אלו הו' עיירות קניה ודומיה ועדעדה ח"ב נר א

קלג

ג'מין

ועניתיך לא אענך עוד סימיה דהכחא קרא חאן :

מהרש"א וכ"ש כשהם מרובים כו' צדקו וכן דנים כחיו
אבל לפי המסל שאמר וכן נגזזו ועבר כ"ס הוא
וזהו שהיה טעונו א"ל לה לעבור ואמר כל הגזוז כולי כמ"ס
פ"ק דצ"ב כחיו לא יועיל הון וגומר וזקדק תליל מלחו וכתבז לא
יועיל אולורוה גומר וזקדק תליל ממות ב' צדקות סללו למח אחר
שמלילי ממתיה משונה ואמר מדינה שם גיהסם ואזיה מלילי
מדינה של גיהסם היא ודחצי ציה יום עברה וכו' קאמר הכא
מלשון ועבר אדינה של גיהסם ודקאמר ועניתיך כולי דאפילו עני
המתפרנס כו' משום דלכאורה אין זה ככלל המסל כיון דעני
הוא אין לו טעונו וקאמר דאף ע"פ ים לו טעונו מחמירין מן
הצדקה וזכר לגזוז גם ממנו : שוב אין מראין כו' כיון דבעני
מחמירי ועניתיך לא שייך ליתמר לא לענך עניות ממח אלא אין
מראין לו עוד מלכו ולזהו ליתמי עניות למחך מלח הצדקה
יזכה לעשירות :

הר"י א"ס רואה ארס שמונתיו מלומדים וכו' יס נדקדק שרצ עורר
אמר ר"ס א"ס הם מרובים והכתוב אמר לכן רבים ועוד ודמלת
דבי ר' שמעון שומר שבררו הוא להללל מדניה' ש' גיהס ור"י פ' כ'
ע"י גיהס בגונו חסד לדרק ירבו עבר הכ"ה מיהו דרשי נכסיו
ועוד לר' נלצר מה שחור ושא' מאו וכונונו ועבר וכן פירש"י ו'ל' ועמיתך
סיפה דקרא הוא וקסא פי' מה כ'א ללמדנו ויש לפרש דרריו וכן רבי' לענין
שכר כ' פי' שמונתיו שלמים שאלמו וא"ס יולא' מהם חושני' שחזק
מאונותיו אמר הכתוב וכן רבי' שומר ומו"ס וכל פכן הם מרובים הוא לענין
חוב הכניה' שא"ס פי' נכסיו מעשי' ומאונותיו מלומדי' דר' ליתן וכו'
כ"ס א"ס מאונותיו מרובים והוא בריח' שררין ליתן' י' ועוד אשכ' דרריו
שרבו נכסיו ומרוביו וכן בגונו שחית' הדרק דנהו לבית' האלף
שחור וזומה ועולה למר' חת' האמר הגנו ויזחר' הימנו ומו"ס הכתוב וכן
רבי' הוא למר' שהיה הכניה' כל אחד כ' פי' שמונתיו מלומדי' וכן
וחן כפי אשר חמאל ידן וכן רבי' חרס' שמונתיו מרובים יתנו לפי
הערך וכן בגונו שהאלף שיש לו למר' חרס' גנוה הדיב ומו' שיש לו למר' מוע'ס
גווי'ס ממנו גנוה כ' נחית' הדרק גיונו מן ממונ' פי' ער'כ' ועתה חור'
אשר מאל' וכן גנוה ועבר דריון שגנוה הוא ליתמד לנחית' הדרק כ'
ממונ' וגם לרעו' שהור' למונ' המנון' שנתכו כפי שחור' גלות' הוא למר'
נחוס' כמקום הגוזה א"כ היל'ל' וכונונו מאי' ועבר דכחי' בגונו ועבר ועור'
כיון דכחי' גנוה' לשון ויח' היל'ל' ועבר' לשון רבי' ממנו גנוה ועבר דכחי'
לשון רבי' ויל' לשון ויח' למר' ועבר ואל' הנה' חל' דדי' ר' ישמעאל כל'
הגונו מנכסי' מאו' לשתי' רחלות' ושמאל' מנכדי' כל' האלו וירחל' היתה'
נעצת' נקרה ואין לה חקקה אלא בגויה' כ' העשיר' עשר' שחור' לו לרעו'
לית' לכל' וטפל' נביה'ס והוא רבי' במל' ועבר דכחי' עברה היום הוא'
נמש' שהאלף שיש לו למר' עברת' נכר' כל' פחד כ' פי' שמונתיו
מלומדי' אין לו פחד גיהס' אצל' פי' שאלמו מרובה דר' לבז' ממנו כ'
שא' יסול' נביה'ס וכן זה רמז הכתוב שחור' גנוה' לשון רבי' שא"ס פ' פס'
שמונתיו מלומדי' אמרנו לו שיתן' דרק' אע"פ שאין לו חש' שינע'ס
נכר' כפי שאלמו מוע'ס מ"מ הכת' אלא' העשיר' שחור' מרובה כ' נזה'
ועבר מנכ' דיתור' שהו' גיהס' ועי"ל' כיון' שאלמו שחור' נחית' הדרק'
הוא שריר' נכסיו כמו הגונו' האמר שהוא לחוספת' שח' א"כ אמר' יאמר'
העשיר' אין א"ל רחל' ממנו ודי' לו אשר לו לזה אמר' ועבר אע"פ שאינו
חוש' לחוספת' ממונו' מ"מ א"כ גיונו ממנוו' העשיר' וא"ס אצל' וכו'
חומר' דחית' לעשיר' שיש לה' למר' שיהיה דר' לבז' כדי לעבור נזה' דיתור'
שהו' גיהס' אצל' העי' נזה' לו ממונו' שהו' דריון אמר ואין לו מה שיעביר'
עליו ונזה' מעבור' נכר' הארי' להללל מביניה' הוא יטול' מחמת' ענינו'
דכחי' יתל' ענינו' וכו' קמ' איהנה' לו קדרק' כל' אמר אפילו' ענינו'

[illegible]

שלמים מלומדים וה"ק קרא אם שלמים מזווחים וכל שכן אם
רבים: וכן נגזר ועבר הרי הם משולים לעוברים
מבאר על ידי גזירה שהגזירה עוברת כך גזון מהם לזדקק וירדן:

המביא גט פרק ראשון גיטין ריד

ושמותיהם מבוהלים אדרא וארשא ופולי בריש אמרים כפותו כופתין אומרים הרוגו הורגין אילו הרגו לדוסתאי מי נתן לינאי אבא בר כמותי א"ל בני אדם הללו קרובים למלכות הן א"ל קושי להם מוסים ופריי שרצים אחריהם אמר ליה הן אמר ליה אי הכי שפיר עברת :

איספקא בלי : א"ל אין מהדרגא : אמר לה לא כדאמרין לעיל אם פא לחור אינו חור : אמר ליה לבדי דוסתאי : חזי חור מאי קעביד דלא קמהדר לן : טב רמו ליה הכנה הכוה לשון מורי ל"א עב רמו ליה יפה ראיות המכות הללו אמאי תעביד הכי שנתרנ"ל להחזיר מיד : הן אמר אנשי מדות גבוהים בקומה : וכובעין אמה אף מלבושין מאווימות גבוהים מדכתוב ועניקין כסופים דהוא קרא משמע שהיא חלוקה אחרת שמדבר בעני הנותן דקה שאף על פי שגבור עליו שיהיה עני מתהפכת עליו הגורה ואין מרחין לו עוד עניות :

האחרונים מן הדקה שעינותו תליתו מניח"מ יעשה ממה שבידו דקה ומה שכרו שאין מרחין לו עוד סימני עניות שאע"פ שגבור עליו שיהיה עני מתהפכת עליו הגורה ואין מרחין לו עוד סימני עניות ולפי שיש לדקדק מה"ל לדרוש האי ועניקין בעני העשוע דקדק דלמא שבר שר לעוש' דקה שהעניו הקב"ה שלא יענה עוד כיסורין בעוה"ל הוא אמר רש"י ועניקין סיפיה דקדק הוא דכתיב לעיל מיניה וכן נגזר ועבר שמינול מניהם דאי איחא שהוא שבר למי שמונתיו מלומדיה וכל שכן מרובים שלא יענהו הקב"ה כיסורין בעוה"ל א"כ לא היה רחוק דקדק דלמא שבר שר לבקו הפסוק לאחר שהודיעו שכרו בעוה"ל שהוא עובר בזה דיבור ולא יכנס לגיהנם והיה ראוי לכתוב קודם שבר הלל כיסורין בעוה"ל דהיינו אם שלמים וכן רבים לא אעק עוד בעוה"ל כיסורין ואח"כ יאמר ונגזר ועבר בעוה"ל נגיהם מדכתוב ועניקין כסופים דהוא קרא משמע שהיא חלוקה אחרת שמדבר בעני הנותן דקה שאף על פי שגבור עליו שיהיה עני מתהפכת עליו הגורה ואין מרחין לו עוד עניות :

ח כי פליגי בים הגדול רתניא איהוה ארץ ואיהוה ח"ל כל ששופע ויורד מטורי אמנו ולפנים א"י מטורי אמנו ולוחין ח"ל ויורד שבים דרואין ארץ כאלו חוש מתוח עליהם מטורי אמנו עד נחל מצרים מן החוש ולפנים א"י מן החוש ולוחין ח"ל ר"א אומר כל שכנגד א"י הרי הוא כא"י שנ' וגבול ים יהיה לכם הים הגדול וגבול זה יהיה לכם גבול ים וגו' :

ומדבר
ג

כי פליגי בים הגדול שהא תחום מערבי של א"י ופליגי תנאי איכא למ"ד שפת הים הוא גבול ים גוש"ל א"י הוא ואין למ"ד ים גופיה חא"י : איהוה ארץ מקצוע לפניה מערבית של א"י הרבה וכתרגום ירושלמי מתרג' הר הר עורי אמנו וכתבי זה יהיה לכם גבול וגו' : כל ששופע ויורד מטורי אמנו ולפנים לגד א"י דהיינו לגד דרום הוי א"י וגו' : והנסיך שנים א"י שבמערב : נתן תלמי הוי תחום א"י במקצוע מערבית דרומית ומחבר לים הגדול וכו' :

אה"ב חוסס גבול לא"י הר הר כי שם מת אהרן הכהן חומה גבוהה לישראל דכתיב וישעו מחר הר הר ומקדש נכס העם בדרך כי נאסף מהם עורם ומגניהם : ומקדש הר הר מקום ימיתו מהמתרגם טורי אמנו אולי לנאסף מהם שאלהר לו יען לא האמתית כי שחילה לומר שרע"ה ואחרן לא האמינו בה' אלא כמו שפירשם המפרשים ואחריה לומר שהיה אהרן ראש אמנה והאמתים : ומי יודע על שמו קרא דוד שם בנו ובכורו אמנו לשיבו בניו שלמים באמנה כאשר כד"א ובני דוד כהנים היו וכאשר היה דברו לשלום בנו כחומר ד"ה כי כל לבבות דורש ה' וגומר והתפלל עליו לשלום בני תן לבב שלם וגומר :

ט תנאי כשנאמרו דברים לפני רבי יוסי קרא עליו המקרא' הוה שפתים ישק משיב דברים נטחים : שפתיים ישק ראו הוא לינסק :

שפתי
כד

תוספות שפתים ישק משיב דברים נטחים כשאלם אומר דברים נטחים אותם שפתינותו משקים שפתיים וז' לזו ששוקתין ואין יודעין מה להבי' :

י רבי אחאי בר' יאשיהו דהוה לי' איספק' דכספא בנהר דעא א"ל לרבי דוסתאי בר' ינאי ולר' יוסי בר' כיפר בהרי דאיתיתו אתיה ניהלי אויל יחיבי ניהליהו אמרי להו נקני מיניכו אמר להו לא אמרי להו אהרריה ניהלן רבי דוסתאי בר' ינאי א"ל אין רבי יוסי בר' כיפר אמר לי' לא הוו קא מצערו ליה א"ל חזי מר היכי קא עביד א"ל טב רמו ליה כי אתו לגביה א"ל חזי מר לא מסתי' דלא סייען אלא א"ל נמי טב רמו ליה א"ל אמאי תעביד הכי א"ל אתם בני אדם הם אמה וכובעין אמה ומרכבים מחציה

אה"ב נראה מהקטעה הוה שחיקה בדעתו נגד עריאם ואמאי אף אם יבסו אותו לדבר בלתי גנון קת מחזיקי בעלמא אם יקבל נזק מהם : כי אין לזין עם שחקין ממנו ולכן רבי דוסתאי לא לבד החזיר הכלי להדרגו עם היות דיון שאומר הילך מזה לפלוגי פקדון שיש לו בידי חייב באחריותו אם יאבסו מיד שליח זה ואם לאו לחזור ולומר החזיר לי שאל יאבסו רבי אחאי אינו חוזר כדלעיל מזה בגמרא : אלא כשכרמה בער רבי יוסי בר' כיפר אמר למי' יפה אהם עושי' דסבר דהיו דאספיד אנפשיה וכשהוכיחו רבי אחאי על ככה אמר שיהיה ורעד תבא בלדס מהיהרר : ומהשמיעה ומההכנה בדבר ואותם בני אדם יבנה כל עין לראות קומתם ומלבושיהם ותהדר כל און לשמוע קולן ושמותיהם ולכב כל דאם ימס להבין שפועל דס חוקק לאחר ולעשות ולסור ולהרוג וכו' : כהר להביא הכלי לשרת לרבי אחאי לא היה יכול לשלם ולתת לאחר תחתיו ועכ"ל שאל רבי אחאי אם היו חלש קרובים למלכות כלומר שאם אין זאת יש לנו מוראם של מלכות ליסר הפרטים וכשהבייב הן עדן א"ל כיון שהא היה כבר לדרך פעמיו יכול היה ללכת לדרך שלא ירדפו וישנו אותו אם לא היה להם מוסים ופרדים לרזן אף לסוף כשא"ל גס על זה אמר ליה הן : אי הכי שפיר עברת ושנחו :

מהרש"א הן אמה בו' ומרכבים מחציהו בו' עיין פירש"י והוא דחוק ולולי פירושו נראה דהן אמה בו' ממש קאמר דהקיא דאמרין צמ"ק פרעה דציני משה הוא אמה וזקנו אמה בו' דהיינו אמה ממש כדמייקו קרא שפל אנשים והשקא ניהא שגראה מדברים מחזיקים ממש קאמר דהכובע אמה נראה כאלוה הוא מנופה וזוה מאווימים וק"ל :

פרק המביא

רבה בר בר חנה חלש עול לגביה רב יהודה וריבא ו לשויליה ביה בעו מיניה שנים שהביאו גט וכו' מן אדרכי אתא ההוא חברא שקלה לשרגא מקמיהו אמר ר' רחמנא או בטולך או בטולא דבר עשו למימר דאדומאי יין מעלו מפרסאי והתני רב חיאיא מ"ד אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקמה יודע הקב"ה בישראל שאין יכולין לקבל גזירת ארומיים עמר והגלה אותם לבבל לא קשיא הא מקמה דנייתי חברי לבבל הא לבתר דאתו חברי לבבל :

חברי פרסאי : שקלה לשרגא שם לפרסיים יוס' חיד שאין מדליקין אור בזאתו יוס' אלא ציית עכו"ם שלהם : אמר רבא בר בר חנה : רחמנא או בטולך או החזיקי בלך : או הגלי בלל בני עשו שסם מנכדים אונקין : הבין דרבה של תורה נר

כל הגט פרק שלישי גיטין

ולומיה היכן הוא ראוי להיטב: גזירות שגזירות גזירה שלא יעסקו בחורם ולא וקיימו מלות: והגלה אותם לבבל בחורבן הבית: הא מקמי דניית חברי לבבל צמיו כשדים נכוד נאצר ואויל מרודך ונלשאלר: לבתר דאתו חברי משכב מרס את המלכות ומלך בבל:

חוספות דאחו חברי לבבל פי' כקונטרס חברי היינו פרסיים ומקמי דאחו חברי לבבל חנוני צמיו נכוד נאצר ואויל מרודך ונלשאלר ובתר דאחו היינו כשכש כורס את המלכות ומלך בבל וקשה לר"ת דע"כ חכמים לאו היינו פרסיים דאחרי צמיו י' יוסקין הראני פרסיים דומים לחיילות של בית דוד הראני חברי חנוני לתלמי חבלה ועוד דפס' הא על יתתו משמע דבנימי ר"י אלו חברי לבבל דא' ל' לאו אלו חברי לבבל שגא נפל ואוח' ר"י דחברי הס עכו"ס שגא בימי ר"י וכשגא לבבל דרש"ע את הפרסיים שהיו בבבל ואיתקלנו עפי' מהרומי ווא' למאי דפי' בקו' דמימי כורס בלו פרסיים לבבל וכבולו כחרא דאחרי' דא' ל' לרב כהא עד האירעא הוה מלכותא דעכו"ס דלא קפדי אשכינו' דמים השתא פרסיים כינהו קפדי אשכינו' דמים ע"כ ע"כ דבנימי ר"י אלו חברי פרסיים לבבל ואו' ר"י דהס"פ עד האירעא הוה מלכותא דעכו"ס ששוי' ל' לבל היו עכו"ס ועכבי' המושלים הם שהיו אלו פרסיים היו סס מיונות כורס:

כ תניא הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוון לכתוב יהודה ושעה ולא השיל בו דל"ת מעביר עליו קולמוס ומקדשו דברי ר"י וחכמים אומרים אין השם מן המבחר:

ערו קולמוס על כל אוח ואוח: ומכיון לכתוב יהודה שהיה עושה וכסבור שהוא לר"י לכתוב יהודה: ושעה ולא השיל בו דל"ת והרי הסס כתוב אלא שהוא של שמה:

אה"ב הכונה לריבוי בכתוב הסס כמלה בקדושה ובהרה"ק אין לנו דבר מלא עליו מניין לנו מהכונה ית' כי אם יצור כמו הגדול ב"ה: וכבר ר"י ש"ס ב"ה כיון בו מתחלה כשעביר עליו קולמוס אשמו מקדשו: אכן חכמים אומרים שא"ל לעשות מדבר חול נמצא כבר קדושת הסס והלואי ויהיה כדא' לר"י סס גדול וקדוש כזה בחורבן עכו"ס האשכנזי בראש ורשאון יצ"ה שאלו סס מן המבחר היינו אלו נלות לכתוב הסס הקדוש מזה שאלו מובחר כבר לשם דבר אחר אלא לכתוב בו לסס כן מראשיתו:

כל הגט פרק ג

כח מתני' ג' דברים א"ר אלעזר בן פרטא לפני חכמים וקיימו את דבריו על עיר שהקיפוהו ברקום ועל הספינה המשרפת בים ועל היוצא לידון שהן בחוקת קיימין אבל עיר שכבשה וכו':

ברקום מזור מתרגומין ברקומין: המטרפת ועדיין לא טענה: לידון בדיוני נפשות:

אה"ב חסדי ה' ורחמי לא כלו ועל כן יש לדון שיטור ויושיע עד רגע האחרון:

ז' יוהי כזרות השמש וימן אלהים רוח קדים חרישית מאי חרישית אמר רב יהודה בשעה שמשגשבת עושה תלמים תלמים בים א"ל רבא אי הכי היינו דכתיב *ותך השמש על ראש יונה ויתעלף אלא אמר רבא בשעה שמשגשבת משחקת כל הרוחות מפניה היינו דכתיב *אשר בגדך חמים בהשקט ארץ מדרום אמר רב תלפא בר רב חסדא אמר רב חסדא אימתי בגדך חמים בשעה שמשקט ארץ מדרום בשעה שמשגשבת

משחקת כל הרוחות מפניה: רב הונא ורב חסדא הוו דל' יתבי חליף ואויל גניבא עליהו: אמר חד לחבריה ניקם מקמיה דבר אוריין הוא א"ל אידך מקמי פלגא' ניקם אדחי אתא איהו לגביהו אמר ליה במאי עסיקתו אמר ליה ברוחות אמר ליה הכי אמר רב חנן בר רבא אמר רב ארבע רוחות משגשבת בכל יום ויום צותית משגשבת עם כולם שאלמלא כן אין העולם מתקיים אפילו שעה פ' לא אחת ורוח דרומית קשה מכולן ואלמלא כן נין מעמידה נחבר כל העולם כולו מפניה שנאמר *המביטך יאבר נין יפרש כנפיו לתמן רבא ורב נחמן הו' יתבי הוה חליף ואויל רב נחמן בר יעקב ריתבי בנוהרא דהבא ופרים עליה סרבלא דכרתי רבא או' לגביה רב נחמן בר יצחק לא או' לגביה אמר דלמא מאנשי דבי ריש גלותא ניגורו רבא צריך ליה אנא לא צריכנא ליה כרחא דרב נחמן בר יעקב הוה אויל לגביה גלי דלרעהא אמר שריא נשיב אמר רבא אמר רב אשה מפלת בו ושמואל אמר אפילו מרגליות שבים מרקבת בו רבי יוחנן אמר אפי' שכבת זרע שבמעי' אשה מסרחת בו אמר רב נחמן שלשתן מקרא אחד דרשו *כי הוא בין אחים יפריא יבא קדים רוח ה' ממדבר עולה יבוש מקורו וגו' יבוש מקורו י' זה מקורה של אשה ויחרב מעינו זו שכבת זרע שבמעי אשה *הוא יבשה אוצר כל כלי חמדה זו מרגליות שבים: סס אמר רבא עדי מוראה הוה דר' יי' קראי מאי כי הוא בין אחים יפריא אמר רבא אפילו שופתא בקופינא דמרא רפא' רב יוסף אמר אפילו סיכתא בדפניא רפא' רב אחא בר יעקב אמר אפילו קניא בכופתא רפא': בשעה שמשגשבת עושה תלמים בים כחלס של מענית המתרישה דהיינו חרשים לשון חרישה לפי שחוקה היא: היינו דכתיב וחתך השמש הכתוב נא להעיד שנתחם העולם ואחא אומר שספר הכתוב צנח גבורת ספרותיה ולכן שנה נלסונו: משחקת כל הרוחות מפניה כשהיא משגשבת בשעת החום היא מזה מאד ומצטלת לנת כל הרוחות ולכן שנה הכתוב לקרותה חרישית: שמשקט ארץ כשנחת רוח דרומית שוקט ומי הוא המשקט' רוח מזרחית משחקת' שגשגה משגשגת רוח מזרחית משחקת כל הרוחות: פלגא' צל' מריצה שהיא לו מריצה עם מר עוקבא שהיא אצ' ד' כדלאתרין צפרק קמא בני אדם העומדין עלי וצדי' למוסרין למלכות וסוף היה גניבא דמפיה' הס: רוח צפונית נוחה היא לא חמה ולא לוונת וממחקת את שאר הרוחות: בן נין מלאך העשוי כנף: מעמיד כנפיו: יאבר לשון אצרתו יגדיל כנף: גורדקא עגלה העשויה כסידה ומנהיגים בה שרים: סרבלא דכרתי צנח חללת דומה לכרתי: אנא לא צריכנא ליה דר' נחמן חתניה דנשיאה הוה דהעור והרע: גלייה ר' נחמן דר עקב דלרעהא וסוף רוח מזרחית מנשגת וקוחס לו: שריא נשיב השוקה מנשגת: שכבת זרע

חוק שלשה ימים: מקורה של אשה עובר שצמעה: עדי
 מראה הוא מצני סורא הוא דייקין קראי: שופחא צית יד:
 קופינא חור שבראש המרה סהא פוסי"ר וע"ש שדמוק צין ז'
 לדי המור קרי ליה צין אחיס שדמוקין: סיכתא בדפנא יחד
 שדוקין: רפיא שמיצנא מתחת החוס ורפה: קניא בכופחא
 קנה הארגו כפסיפה: ויפריא כמו רפיא:

תו ספות או הכי היינו דכתיב ותר השמש אחרי קרא קאמר שלא זאל
 לספר זכא גבורת מערתה שיהיה עושה תלמים זים אלא
 להעיד שהשתיקה שאר כל הרוחות ונחמס העולם ומ"מ אחת הוא שהוא
 רוח חוק מאד כדכתיב ברוח קדוש עוה כל הלילה רוח קדים חסר אניות
 חרשים לפעמים שולח הקד"ה לעולם עזא וקסה: שד"א נשיב ארוח
 מורחית קאמר כדנחש סוגיא ולא שמה שד"א אלא לפי שהיתה קשה
 קראה כך רוח דרומית שמה שד"א כדאמרינן בערוך אסתחא וז"ל
 לד' רוחות יש להם שמות רוח מזרחית שמה רוח מערבית אוריא: רוח
 לפניהם אסתחא: רוח דרומית שד"א:

מהרש"א מאי חרישית בו דרך רוח מזרחית לנשט צורות
 השמש עד ששה שעות כפרש"י פ"ק דברכות אצל אמ'
 שיומן הקד"ה או שיהי חרישית כדמסיק שמשחקת שיהא חס ליונה:

פרק השולח

ח אמר רב יהודה א"ר מעשה באדם אחד כשני בצורת
 שהפקיד דינר זהב אצל אלמנה והניחתו בכר
 של קמה ואפאתו בפת ונתנתו לעני לימ"בא בעל הדינר
 ואמר לה הבי לי דינרי אמרה ליה יהנה סם המות באחד
 מבניה של אותה אשה אם נהנית מבינך כלום אמרו לא
 רזו ימים מעטים עד שמת אחד מבניה וכששמעו הכמי
 בדבר אמרו מה מי שנשבע באמת כך הנשבע על שקר
 עאכ"ו ומאי טעמא אינעשה דאשתרש לה מקום דינר
 ומאי מי שנשבע באמת כמי שנשבע באמת:
 יהנה יועיל להמיתו: דאשתרש לה מקום דינר נחמדה זו
 עיסקה כעובי הדינר שאם לא היה הדינר היתה נוחתת עוד
 עיסקה נכנר: ומאי מי שנשבע באמת הוי לאו אמת הוא:
 כמי שנשבע באמת דקא שוגגת הוא:

תוספות
 חייבנה הא חמורין כפ"ג דשמועות האדם בשנועה פרט
 לאתום וכו' ועוד דפ"ד ד' נדרים שנועות שגגות מותרות ואפילו עושה ליכא
 דלא חימא דחוקא למפער מקרבן אלא פטור לגמרי וז"ל דהכא גבי פקדון
 היה לה להוחר יתור לשמור היעב והיה לאסוקי אדעתא שנועה:
 הרי"ף מעשה בחדס אחד שהפקיד וכולי כחנז בתר"ח מ"ט אינעשה
 הא אמרן האדם בשנועה פרט לאתום וכו' ויש לומר וכו' וזריך
 לנאר דברי התוספות דכיון דכמי שנשבעה באמת היתה מה פשעה ליענם
 משום דהוה לה לאסוקי דעתא שחשבע והוא אסוקי אדעתא לידע באמת
 שלא נהנית ממנו וז"ל ליישב בנות התוספת דקד"ל שהפקיד אלא חזירו
 מעות און להם שמירה אלא בקרקע או בכותל בעתה המקור לקורה והאשה
 הוזהר חייבה לשלוח לפי שהיתה הדינר בכר הקמה וזיא פשיעה שאף ע"פ
 שנאדם אח"כ תתלוה בפשיעה וסופו בלאום חייב וזוהי לה לאסוקי אדעתא
 שעתידה לישבע שלא פשעה והוא פשעה ולא נחמיה לב לכך כשנשבעה שלא
 נהנית ממנו אף על פי שהיה בלאום ושגגה כלה הוזהר מ"מ הוא קרובה
 למוד כיון שלא נחמה לכה על שנועה שחשבע בלי פשיעה ולזה כוונת
 התוספות שאמרו גבי פקדון היה לה להוחר לשמור היעב מי ענין זה אל

כדאז
 ריגו
 בפרק
 ד"ח
 בענין
 נדר
 ששנו
 בנים
 חתום
 רש"א

מה שאמר אחר כך הוה לה לאסוקי אדעתא שחשבע אלא עם מה שביארנו
 הוא מחייב וחס כחולו לא כווננו לזה התוספות נמריה און לחיובא
 דמילתא דילמא נענשה הי' עטס משפיק לפי שלא היה מחשבת קומר
 השנועה נענייה כיון שפסעה בשמירת הדינר כדכתיבנא:

היהיא דאחאי לקמיה דרבה בר רב הונא א"ל מאי
 אעביד לך דרב לא מגבי כתובה לארמלתא
 ואבא מרי לא מגבי כתובה לארמלתא אמרה ליה רב לי
 מזוני אמר לה מזונות נמי לית לך דא"ר יהודה אמר
 שמואל התובעת כתובהה בב"ד אין לה מזונות אמרה
 ליה הפכה לכורסה כבי תרי עברו לי הפכה לכורסה
 ותרוציה ואפילו הכי לא איפרק מחלשא:

אין לה מזונות מעתה דגלייא דעתא דבעא לאנסובי ואיקו לא אחי נסרס
 אלא כל ימי מינר ארמלתוך צביתו שהיא אלמנה כשזיל כבודו
 הפכה לכורסה ותרוציה הפכו כסאו וקוסה כדי שחמקיס הקלה נכח. לא
 איפרק מחלשא לא ניול מלנא לידו חוני:

א"ה ב' אחר בלחה חסד ואמת יצרו מלך וסעד בחסד כסאו ראה שהס
 בלריד למלך וסעד לדון בחסד ואמת עם כל זה מה שקיים ויכנס
 כסא הוא חסד ולא קו הדין מתוח לארבע ומה גם אלמנה שאמר הנביא
 שפטו יתום ריבו אלמנה שם להפך בזכותם עשיתי ליתמי ולריב אלמנה: על
 כן נלחט שרבה בר רב הונא דן אותה כבי תרי לתומרה ותפס נגדה החכל
 בשני ראשים קללה אח כסאו אחר שלא סעד אותו חסד שהזכירו כלומר
 שמוות ואף שבקבו לתת מקום לקללתה וחשלה והפכוה וקפחוה עם כל
 זה ב"א עליו חולי ונענש קלף כי לא היתה קללת חס:

אמר שמואל עולבה כלה שונתה בתוך הופתה וכו' ט
 ח"ר הנעלבים ואינו עולבים שומעים חרפתם דן
 ואינם משיבים עושים מאהבה ושומחים ביסורים עוירים ע"ז
 הכתוב אומר *ואהביו כצאת השמש בגבורתו: סכת
 הנעלבים גרסינן אותם שנעלבים מיד אחרים: ואין עולבים ר"פ
 את אחרים: עושה מלות מאהבת המקום ולא ליעול סופי
 שכן ולא מיראת שרענות:

מהרש"א עולבה כלה בו לענין דינא לא הוה קשה החטא
 כנעול דעו"ס אין נענשי עליה כדאמרינן צעול
 יש להם כלה שנכנסה לחופה ולא נצלה און להם ולגבי ישראל
 נמי לא הוי כדאמרינן דמיתתה כשקילה אצל אמר דמיתתה הוי
 צותר בתוך חופתה שהיו ישראל או ככלה שנכנסה בו דנאותן מ'
 יום שהיה משה צהר היה קבלת החורה שהן דמיון הקידושין
 כמ"ס מורשה מאורסה ולא נצלה שעדיין לא קיימהו ואמר גרדי
 נתן ריחו כמו ולא נתן סימון כפרש"י גם שמינו לשון נהייה כדבר
 שאין בו ממש כמו וס' נתן את חן העס ג' הכא משמ' לכו למדרש
 נתן כמו עזבו מדלל כתי' גרדי היות: הנעלבים בו דכל מיס צו
 א' הנדודת בולס הוא צלל אורביו דהנעלבים בו' וסומי' בו' תא
 צדאי אהבו לבדיו וכל האהבו לבדיו הוא אה' לשמי' עושין מאכב'
 כמשמעו ושומחים ביסורין הס המקבלים היסורין מאהבה כדאמר
 פ"ק דברכות ואמר ואורביו כלאת השמש ג' מלא' צו וזואו כחנן
 יולא גומר יאס כגיבור גומר דהיינו שנושה רטון המקום בשמחה
 ומאהבה ומה כתיב צו ואין נסתר מחמתו שמשלתו בכל העולם
 כן מי שיש צו כל מדות הללו ואמרו ככה"צ צו שונתת לו החורה
 מלכות וממלכה בו: מאי פרוובל בו' פרוס בולי וכו' ט

ט

כו' לכן נקרא צוה הלשון שהוא לשון קרוב שיה לעושר ולעני שה' יתחלפת בל' בדעלג' ולפי שטיקרא הקה לעשיר שלא יפסיד נקרא צול כמפורש עמי ומייתו ושכרתי את גלון עוזם אלו צולאח שהיו כנושים ולא רצו להשטע בלא חקת פרוצול וצוטעם אלו העניים שא' העטב גו' להיטעו שצריכים לעצוב ולהלון להם וזו חקתם שלא יעטבו להם דלת כפני לווין :

הרי"ף הגעליס' צו' כנר נבחר זה פרק ר' עקיבא ועוד יש לומר ולתח טעם למה שאתר עליהם הוא אומר בלח' השמש בנבחרו אף שייכו עניינים אלו בשירת מפלת סיסרא ועוד היכן נרצו כאן הגעלי' ואינם עולבים ואבן אורחן נבחר קצר אלו דברים שנכתבו כאן געליס' שומעין מרפסם עושים מאהבה ושומחים ב'סורין' ו'לעז' שכולם הם מדו' ה'צריכו' להיות כ'געלי' שאינם עולבים שיעדים דבר מגונה בזהם שגעלי' אותם ועב' א' הם געליס' מחביריהם וצוטעם געליס' מה שיש בהם וזהו ארץ להיות בהם מדה אחרת ששומעים מרפסם ואינם שובעים אפי' דברים טובים כהמנוים להשיג להם רכות למה חרדפוני ותדכאונני במילי' לפי שאע"פ שאין בהשפעתם זאת דברי געליס' מ"ל לרץ להיטע לבגדיו מלהשיב אפי' דברים טובים שחא מדבר אל דבר לא יוכל להתאפק ויהיה עולב אותם בדברי ציון ולהשיג מעלה זו אחת לרץ לקנות שני דברים הא' שמעש' יהיו לש' ועובד אלהים מאהבת המקום כי צוה מתנחם מעלגון חסיד כי חאמ' בלכך מה יתן ומה יוסף לשון רמיה של העולב המבזה לחבירו כסיותו יחמים עם ה' ועושה מחלצה לפי שיקפה בכתוב הוא שקילל לכל אויבי' ה' שאבדו במו שנאמר סיסרא מה שיד לומר שם ואוהביו כלאח בשמש אהנם להיות שהיה בך געליס' בשירה זו שהיתה בדורה עיקר וברק עפל לה דכתיב וחסר בדורה וברק וכן אמרה בדורה חול פרוץ בישראל גו' הרי שחלחה יגדולה בעלמה ולא התשיבה לברק להכירו ונמנא בך שה' יעלל מדבורה לכן בחינים השירה אחרת ואוהביו על בך העלוב שהיה אוהב את ה' ועושה מאהבה שהנה שכרו אחו להיות מחיר בשמש שהוא עולב בכל יום שיומים בו מ'ס בשעת יפאחו ואח' מחיר לעולם בנבחרתו כן אוהבי ה' הגעליס' ומדוכאים יאירו בשמש בנבחרתו :

י אמר רבא כהני תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסיהם רמפקי עבדיהו לחירות ורסיירי נכסייהו בשבת ע"ז ורקבעי סעודתיהו בשבתא בעידן בי מדרשא דאמ' ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן ב' משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודתה בשבת ואחת קבעה סעודת' בערב שבת ושתיהן נעקרו :

רמפקי עבדיהו לחירות ועצרי צטע שגאמר לעולם בהם מעבדו : **ורסיירי נכסייהו** שדוקים מסתכלים בשבת ידע מה הם צריכים : **בעידן בי מדרשא** שהמסד דורש דרשה לרבים בשבת והם יושבים בסעודה והיה להם להקדים או לאחר : **בערב שבת** צול שבת ואין כאן כבוד שבת דקיימא לן כבוד יום קודם לכבוד לילה והם היה מתכוונין בשבת ציטול בית המדרש : ואילו דמפרשים צערי שבת ממש וכן בכל יום מרוב עושר אבל זהא מיהו איכא איסורא שיוכנס לשבת כשהוא שבע בלא האוה : **מהרש"א** בהני תלת מילי כו' יש לתת טעם צוה דמאן דמפיק צדו לחירות הרי הוא עשמו פסח ומוריד עשמו מנכסיו באיסור עשה ודסיירי נכסיהם בשבת הרי זה מחשב צורך מלאכה ציוס השבת מלאכתו זו גם בחול אח"כ אינה מתקרכת כיון דמסיק בה ציוס השבת היפך החסיד שאמרנו צו שלא

רצה לתקן מה שהיה מחשב צטעט וועשה לו נס וועשה מלאכתו מחלו ודקבע סעודה בשבת כו' ע"פ מ"ס צצרכות חסידים הראשונים עשו חורב' קבע ומלאכתם מתקרכת וזה עשה סעודתו קבע צעידן צי מדרשא אין מלאכתו מתקרכת וק' :

דרש' רבה בר ר' אשי כשם שהמקדש חצי אשה אינה יא מקודשת כך חצייה שפהה וחצייה ב' חורין מג שנתקדשה אינה מקודשת א"ל רב חסדא מי דמי ההם שיי' בקנינו דבא לא שיייר בקנינו הדר אוקי רבה בר רב הונא אמר' עילייה ודרש' *והמכשלה הוא' תחת ירך אין אדם עומד על דברי תורה אלא א"כ נכשל ברם אע"פ שאמר המקדש חצי אשה וכו' והורה לדברי רב חסדא : אוקי אמורא עליה העמיד מתורגמן לחזור ולדרוש : והמכשלה הזאת כלומר כך התחיל בדרשה מקרא כחצו והמכשלה הזאת תחת ירך צאנאי ירושלים שפסקה תורה מהם והיו שאלין לתצריהם שמהם לכה קצין תהיה לנו והמכשלה הזאת תחת ירך כלומר צצריהם שמוסין כשמהם שכן הם שאלת בקי צהם אמר לנו ותהיה קצין : והמכשלה הזאת צצרי תורה שאין אדם עומד על אמתתה עד שיכשל בהם להורות טעון ויכלימוהו והוא נותן לצומצין : תחת ירך הם אף אני נכשלתי בצוראתי ומחורי צי : **מהרש"א** הדר אוקי אמורא מעיקרא דדרש כשם שהמקדש כולי לא קאמר דאוקי אמורא עליה כו' ואפשר דלא היה קא מוקמי אמורא אלא בדרש מקרא שהשימו לרבים כי כהא והמכשלה הזאת גומר מחש"כ לעיל דלא השמע לרבים רק הא' דינא וק' :

ישעים
פרק מ
חמני
ע"פ
רש"פ

הרי"ף והמכשלה הזאת תחת ירך פרש' י"ל דברי תורה וכו' ונראה לי לדקדק למה הכירו זה בפתיחים לקצין שיהיה עליה' וכו' לא היה תורה שם טוב שיוני אחת צו אלא בשם מכשלה שעתיד ליכשל בה' אהנם חששו שחא לא יראה ליהוה קצין עליהם כיון שאין אדם עומד על אמתתן אלא א"כ נכשל להורות טענות א"כ מי יעבר אל לבו להכנס בדבר שיהיה צו הורה טענות לזה יתחורר בפייה ואחריו לו אם אחת חושש בהמכשלה כנר היתה תחת ירך שנגשלת פעם אחת ושבו אינך נכשל כי מתוך אותה מכשלה שנגשלת לשפבר אחת נותן לב וצמין להבא על אמתתה : ועוד יש לומר שאמרו לו שכל תלמיד חכם לרץ ליכשל תחילה כדי שמתוך אותה מכשלה יתן לב וצמין ד"ת על אמתתה והלא יש בידך המכשלה הזאת טענות להסתלק מההוראה כי עומדים כל הרבנים זה שהגיע להוראה ואינו מורה וכוין שהמכש' הזאת היא תחת ירך גם אם חבא להיות קצין לבן ולהורות שוב לא חכשלי כי תהי' מנין מעשה ד"ת לאמתתן : כשכנר נכשלת טענות פעם אחת והמכשלה הזאת היא תחת ירך שנגענה להוראה ואינו מורה שוב לא חכשל וצעמוד על אמתתה של תורה והוא משיבס אחס מחבנת אומי שהגעתי להוראה ואינו מורה וכו' היא המכשלה שיש תחת ידי ואחרת אין צדי לחס ושחלה כי צרים חללים הפילה זה שלא הגיע להוראה ומורה ואני לא הגעתי להוראה כי אין צדי לחס ושחלה של תורה לך לא אחס חובס :

בנתייה רב נחמן כחש קירא בידידו קשיא ליה **יב לרב עיליש כתיב** *אדם אחד מאלף מצאתי מה ואשה בכל אלה לא מצאתי הא איכא בנתייה רב נחמן גרמא ליה מלחא ואשתבין ואשתבאי איהו נמי בהדידו יומא חד הוה יתיב גביה הראא גברא דהוה ידע בלשנא דצפורי אתא עורבא וקא קרי א"ל מאי קאמר א"ל עיליש ברח עיליש ברח אמר עורבא שקרא הוא ולא

השולח פרק רביעי גימין רמז

דאמרן לרו מארץ רחוקה באנו ולא באו לא חיילה עליהן
שבועה כלל והיא לא קטלינו משום קדושת השם :

מ"ט דר' יודה דאמר נדר שחור נדרים אין לו הפרה : ולא הוסיף
בנפשו כחיו : נשבע להם והוא להו לאחשלי אשנטיהו או
לאו משום שחור נדרים ורצון דאמרי יש לו הפרה : הוסיף משום שאין
לו הפרה הוא דאמר : לך דמי חילה שבועה עניייה כלל ללא
נפשו היתה : משום קדושת השם שלא יאמרו העב"ם עברו על שבועתן :
הוספות כיון דאמרי מארץ רחוקה וכו' וכו' בלא הכי מי חילה
שבועה והא הוי נשבע לנפשו לאח המלה דכחיו לא חתיה כל
נפשה וכו' וכו' דע"כ בפרין רוצין להשלים כחיו לא חתיה כל נפשה כדמכחי
קראי וקראת אליה לשלום וגו' רק מערי העמים לא חתיה כל נפשה וכו' וכו'
מ"ע דר' יהודה ר"ל דאמר נשבעה נשבעת הוא ועוד לר' יודה ח"ק הניחוס
בארץ הכחיו לא יסמו בפרין וגו' וכו' נשבע לנפשו לאח המלה וע"כ משום
מחול ה' הוא בדקאמרי רבין וכו' דקסבר ר"ל דאי איתא דיש לו הפרה לא
היה בדבר חילול ה' : וכו' בלא חילול השם נמי אין יכולין להרצין כיון
דבארץ להחגיג כדאמר לעיל לא יסמו בפרין פן יתטלו אותך לי יוכל
נשבע"ם שקבל עליו שלא לעבוד עב"ם וכו' ואמרי נמי בפרק אלו נאמרין
וכתובין מלמטה למען אשר לא ילמדו אחסר נשבעת וגו' הא למדת שאם
מחזירם בחשוב מקבלין אותן והוא קרא בו' אומות כחיו וכו' דאי לאו
מחול השם נהי שא לא הוי יכולים להרצין הוי יכולים לנרשם מפרה"ם ועוד
דבאחיה שעה לא נא להחגיג כי אם אחר כך :

ר"ש לקיש ובין נפשיה ללודאי שקל בהדיא חייאת יב
וגללתא אמר גמרי דיומא בתרא כל רבעי מינייהו
עבדי ליה כי היכי דליחול ארמיה יומא בתרא אמרו ליה

מ"א נחא לך אמר לך בועיא אקמטינכו ואותבינכו
וכל חד מינייהו אמחיה *חיי"ת ופלגא קמטינכו ואותבינכו
וכל חד מינייהו כד מחיה חדא חייאת נפק נשמתיה
הרקינו לשיניה אמר ליה אחיבי קא מחייבת כי אחי
פ"ש לך נבי פלגא דחייאת קטלינכו כולרו נפק ואחא
קאביל ושתי אמרה ליה ברתיה לא בעית מירי למגא
עליה א"ל בתי כריסי כרי כי נה נפשיה שבק קבא
דמוריקא קרא אנפשיה *ועובו לאחרים חילם :

ללודאי אומה שאוכלים בני אדם : חייאת וגללתא סק קסור
ופקיע עגול או של אבן או של עופרת כדכחו :

דיומא בתרא כשחורגים אוחו דליחול ארמיה יתחול על דמו :
אקמטינכו ואותבינכו לקסור אחסר ולהוסינכס : חייאת
ופלגא כלומר מכה ומלי מכה : יתיב קאביל ושתי כל ימיו כל
מה שהיה משתכר לא הוה מתלמד להנניע ליום מחר : למגא
עליה כר או כסא לנשן שטון : כריסי כרי ענין שבת
הוא ליכר ונסת : מוריקא כרכוס :

הוספות ר"ש לקיש ובין נפשיה ללודאי קודם שחור למוטב דמסתמא
לא היו מחולל נפשו כן : כריסי כרי דרכס היה לשכב ע"כ
בעס דאמר' מנכסין ריש לקיש רמי אמוניה ומקשי : (ו"ל נשבעו כן
משום שהוא עובד נפשו כדאית' בלדה לדרך מאמר ראשון בלל בפרק ע') :

מדרש"א ועובו לאחרים חילם דקצו לעיל מיניה בזהאי
קרא יחד כסול ונער יאבדו מזה מדת כסילים
היא וקמו שבת כמסת עירוצין אם יס לך אוטיב לך כו' וכו'
אנית לבני חוק בשאלו מי יגיד לך כו' וכו' וכו'
תנין

סמיכא עליה אדריי אהא יונה וקא קריא א"ל מאי
קאמר א"ל עיליש ברח עיליש ברח אמר כנסת ישראל
ביונה מתילא ש"מ מיתרחש לי ניסא אמר איוול אחוי
בנחיה ר"ל אי קיימין בהימנותייהו אהרנינו אמר נשי
כל מילי דאית להו סדרן להרדי בבית הכסא שמעיננו
דקאמרין עדי גוברין ונהרדעי גוברין נימא להו לשבויהו
לרחקניה מהבא דלא ליתי אינשין ולשמעי ולפרקינן
קא ערק איהו והוא גברא לדיריה אתרחיש ליה ניסא
עבר במברא והוא גברא אשכחיה וקטלוהו כי הדרן
ואחאין אמר הוה קא בתשין קידרא בכשפים :

בחשן קידרא בירייהו מניסוח הקידרה צדיקם כשהיה רוחם
והואם סגור שאין האור שולטות בהן שדקניות הם :
אחר מאלף מצאתי שהוא צדיק : אמר ליה רב עיליש להקוא
גברא : מאי קאמר האי עורבא : ביונה מתילא ביונה נמשלת
דכחיו יונתא חתמי : סדרן להרדי נועלות יחד צדית הכסא :
עדי גוברין אלו השנאים צעלינו הם : ונהרדעי גוברין ישראים
אנחנו שנהרדעי צעלינו היו כלומר כשם שהם היו צעלינו כך אנו
צעלינו אין אנו לריכות עוד להם : עדי אלו כמו עדה אחרת זאת
אומרת : לירחקנו מהבא שירמיקנו מכאן : איהו והוא גברא
רב עיליש ואחיו האיש המצין בלשון העופות : עבר במברא מעבר
המים ולא יכלו להשיגו עוד :

מדרש"א גרמא לרו מלתא כו' ר"ל דהך מלתא גופה
דנחשן קידרא ומראין עלמין דלקניות הוא גרמא
להו לאשתבין ואשתבאי איהו כקדיהו כדי שחזרר לו שלא עשו
כן רק ע"י כשפים כדמסיק : א"ל עיליש ברח כו' כפל הדבור
לקיים הדבר והוא לא האמינו כי כן דרכו של עורב לשקר
בשלימותיה כענין נח ואמר אדרכי אהא יונה כו' וזה היונה ודאי
אניו משקר בשלימותיה כמפורס בגין כן אצל אמר דשמה הוא
גברא משקר לא אמר ששארין בדרס כיון כו' מתילא ליונה ש"מ
דקושטא הוא ומתרחיש לי ניסא : אי קיימין בהימנותייהו כו'
ר"ל דודאי ידע שהן נשבעו לשבאין לא דאחי אי קמו בהימנותייהו
עס גבריהו הישראלי ואין נשבעות אלא ביוגם אהרניהו עמי
לברוח עמי כי קמו לנשבעות בדרס כמ"ס דלרחקניה מהבא כו'
ערק הוא לבדו והוא גברא כו' ואמר כי הדרן דהיינו צעל כדמס
ע"י פירוקא הוה חיו בזה דלא הוה נחשן קידרא מעיקרא אלא
בכשפים וק"ל :

כו אמר רבי אלעזר מה יוס מפני מה אמרו המוציא את
אשתו משום שם רע ומשום נדר לא יחזיר שלא
יהי כנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים לפיכך
אומרים לו אמר לה הוי יודעת שמשום שם רע אני
מוציאך ומשום נדר אני מוציאך :

סס רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר
ושלא ידעו בו רבים יחזיר אריב"ל מ"מ דרבי
יהושע יתרה דכתיב *לא הכום בני ישראל כי נשבעו להם
שנשיא העדה ורבין דהם מי חלה עלייתו שבועה כלל בין

הניזקין פרק המישי

מש תניא א"ר שמעון מפני מה אמרו הניזקין שמין להם בעידיהו מפני הגולנים ומפני החמסנים כדי שיאמר אדם למה אני גזול ולמה אני חומס למחר ב"ד יורדים לנכסי ונוטלין שדה נאה שלי וסומכין על מה שכתוב בתורה *מיטב שדרו ומיטב כרמו יושלם :

חמות
כ

גזול לא יהיה דמי חמסן יהיה דמי :

א"ב זכר מ"ש הוי מחשב סכר עבירה כנגד הפסדה וזו דוגמא למה שיש להסתכל בדיון שאחר המות ולומר למה לי לגזול ולחמסן לאחר אני מות וב"ד של מעלה נפרעין מן החלק האל כפי סכר הגשמה וסומכין סכבר נכבה כדמורה רמז לזה מיטב שדרו ומיטב כרמו יושלם כפי הדין למטה כל סכן למטה :

יד ההוא אפוטרופוס הוה בשבכותיה דרבי מאיר הוה נב קא מובין ארעתא וזבין עבדי ולא שבקיה רבי מאיר אחיו ליה כדולמא אני להרוס ואחא לבנות ואפילו הכי לא אשגח אמר דברי חלומות לא מעלין ולא מורדין הגזו בי תרי דאגרי ברו שטן דכל בי שמישי הוה קא מנצו בהרי הדרי איקלע רבי מאיר להחם עכבירו תלתא בי שמישי עד דעבר ליה שלמא שמעיה דקאמר וי דאפקיה רבי מאיר להרוס גברא מביתיה :

דכל בי שמשא של ערז שנת : שמעיה לטון דקאמר וי דאפקא מביתיה :

גה ת"ר גזל מריש ובנאו בבירה ב"ש אומר מקעקע כל הבירה כולה ומחזיר מריש לבעליו וב"ה אומר אין לו אלא דמי מריש בלבד משום תקנת השבין :

א"ב ג' הלך ולא להחזיר אופן התשובה לחוטא לכל מין חטא ועון כי עקרה כלל כמ"ס וקרעו לבכסם וגומר :

טו משנה לא היה סקריקון ביהודה בדרוגי המלחמה : שס סקריקון עכו"ם רוצח שנתן לו ישראל קרקע בפדיון נפשו ואומר לו שא קרקע זו ואל תמיתני : וכוונת המשנה ככלל כי

טיטוס המירא לישראל גזר כפולמוס שלו שלם גזירות כנגד ישראל היוצאים בדרך יהודה : גזירות קמיתא כל דלא קטיל לקטליה :

מיעתא כל דקטיל לייחי ארבע זוזי כדרייתא כל דקטיל ליקטלוהו : הלכך קמיתא ומיעתא כיון דקטליה אגב אונסיה גמר ומקני :

ופירוש לא היה סקריקון שאם בא איש יהודי ולקח מן הרוצח שדה שנתן לו יהודי אחד כשכיל שלא יהרגנו מקחו קיים ואין צעל השדה יכול להוציא מידו מטענת אונס ולומר שגזלה היהא ביד הרוצח דאגב אונסיה גמר ומקני דכיון שאמר ליה שא קרקע זו והייתי אקנייה נהליה כלל שלם :

ובתוספת פירשו מה טעמא שנינו ביהודה שצא למעט ארץ הגליל שלא היהא לשבט יהודה וז"ל בראשון גזרו שמד על יהודה לפי שמסורת בידם מאצותם שיהודה הרג את עשו דכתיב ידך צוורף אויבך :

ותניא נמי בספרי ידך צוורף רצ לו בשעה שהרג את עשו ובסוף פ"ק דטעו אמרין וחשים בן דן שקל קולפא ומחיים אריסיה דעשו ונחרן עיניה ונפלו אכרעיה דיעקב שמא לא מת צדוק' הכאה עד שעתד עליו יהוד' והרגו עכ"ל :

אמר רבי יוחנן מאי דכתיב *אשרי אדם מפחד המיר מן ומקשה לבו וגו' אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלי' :

אתרנגולא ואתרנגולתא חרוב טור מלכא : אשקא דרספק חרוב ביתר : אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלי' :

דהוה גברא דרחמיה קמצא ובעל דכבי' בר קמצא עבר סעודה' א"ל לשמעיה זיל אייתי לי קמצא אזל אייתי ליה סמא בר קמצא אחא אשכחיה דהוה יתיב א"ל מכרי הוה גברא בעל דכבא דהוה גברא הוה מאי בעית דבא :

קום פוק א"ל הוהיל ואתאי שבקן ויהיבנא לך דמי מה שאלא דאבינא ושתינא אמר ליה לא : יהיבנא לך דמי פלגא דסעודתך אמר ליה לא : יהיבנא לך דמי כולה סעודתך א"ל לא נקטיה בידה ואוקמיה ואפקיה אמר :

הוהיל והוה יתבי רבנן ולא מיחו ביה ש"מ קא ניחא להו' איויל איכול קורצא בי מלכא :

מפחד דואג לראות הגולד שלא תארע תקלה צדק אס אעשה זאת : שקא דריספק דופן של מרכבת נסים שקורין ריו"ט וגו' א' צלשן אשכנז והוא כעין עגלה כדאמרין צדוקו וזאת צנו כי מעוילת לי כדנתייתא צריספק : קמצא ובר קמצא כך שס שני יסודים : דרחמיה קמצא אוקצו היה שמו קמצא : א"ל לא שניקא לך : א"ל איזה יסודא לך דמי פלגא סעודתך : איכול קורצא מלשונות (לקיים דצדוק) אכול' נחפ' לטני מטעו וק"ל :

תוספות אשרי אדם מפחד המיר : בפרק חפלת השחר אמרין חזיה להאזנא גברא דהוה מפחד אמר לי' חטאה את דכתיב פחדו ציון חטאים ופרקי מקרא דהא' ומוקי לה דכתיב תורה שדואג שלא יסבה תלמודו וחזור על שנתנו חמיר ודכא נמי מייחי ליה : אחי עובדא שבעתו על רוב טובת' ושלח' לבייש את בר קמצא ולעמוד על כת קיסר והיה להם לפחד ולרדוף מן השורעטות ולא דמי לאדם המתפחד בנפס :

מהרש"א אשרי אדם מפחד המיר וכו' מירש' דואג כו' ר"ל ממה שאורע תקלה בראשונים דהיינו בירושלי' :

הוה להם לדאוג להם הגולד להם כדאמר לקמן ומאחר דהוה דאיקי כולי האי למה נעשו משום דלא איצטלו על ירושלים כו' וגראה שסמך אסיפא דהאי קרא דכתיב ומקשה לבו יפול צרעה כמ"ס בפרעה אחר שראה צו כמה מכות הוקשה לבו כך אלו שצטור מלכא הוקשו לבס ולא דאגו על תקלה אחר שראו תקלת ירושלים וכן מורבן בזה שיהיה כמה שני' אחר המורבן ולא דאגו על תקלות שלפניהם : אייתי ליה בר קמצא כו' אפשר שיהיה זה אצ ובנו ועשה השלוח ציניהם וגם צד קמצא דהא' גם אחר שידע שהוא שגואל שיהיה צדור אחרי שאצין אוקצו ודלא מבזקס גם אהבחו ולעשו' שכו' עמו צוה שהוא חמוינו וכמ"ס בעירובין כל המתפחד ציינו יס צו מדעת קונו שגא' וירח' ה' את ריח הניחום והוא מוצא

מי שיש לו שגא' על חזירו שעשה לו דבר שאינו כהוגן והוא מתפחד ציינו של שגא' דהיינו שיומן אוקו למשחה וין שעשה יס צו מדעת קונו שגס הקצ' מתפחדא לאדם שמא לו בדבר שהוא שלו שכל העולם הוא שלו כמ"ס וירח' ה' ריח גו' נחת רוח שעשה ראנו כמ"ס הרא"ס אצל זה צעל הסעודה לא היה צו מדעת קונו וגש

אחר

אחר

אחר

אחר

אחר

אחר שזא צענות לסעודתו : **א"ל מברי הדוא גברא בעל רבבא בר'** ואיך טעית לומר שאני מומין אונק כיון שזא שונאי וכל בקשות כדמסיק לא שהניו זו עד שחזקה נקטיה בידים ואפקיה ואמר הואיל והווי יחבי רבנן ולא מיחו בו **בר'** אונק למימר מה שלא מיחו מפני שלא היה בידים למחות ואפשר שעשו כן כי התנופה הוא שגברה צדוה הדור כמ"ס צטוסה גבי אגריפס מלך :

י' א"ל אמר ליה לקיסר מרדכי בן יהודאי אמר ליה מי יימר שם **א"ל** שדר להו קורבנא חיות אי מקרבין ליה ' אול שדר בידה ענלא תלתא בהרי דקאתי שרי ביה מומא בניב שפתי ואמרי לה ברוקין שבניו דוכתא דלרדן הוה מומא ולרדירו לאו מומ' הוא סבור רבנן לקרוביה משום שלום מלכות אמר להו רבי זכריה בן אבקילוס ואמר בעלי מומין קריבין לגבי מוכח סבור למקטליה דלא ליזיל ולימא אמר להו רבי זכריה ואמר משייל מום בקרשים יהרג אמר רבי יוחנן ענותנותו של רבי זכריה בן אבקילוס החריבה את ביתו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו שדר עלוייתו נירון קיסר כי קאתי שרא גירא למורת אתא נפל בירושלים למערב אתא נפל בירושלים לארבע רוחות העולם אתא נפל בירושלים **א"ל** לינוקא פסוק לי פסוק **א"ל** *ונתתי את נקמתי בארום ביד עמי ישראל וגומר אמר קודשא בריך הוא בעי לחרובי ביתיה ובעי לכפורי ידיה כההו גברא ערק ואויל ואגיר נפק מיניה ר' מאיר :

שדריה עליוותו לאספסיונים קיסר אתא צר עלה תלת יח שני הוו בה הנהו תלת עתרי נקדימון בן גוריון **שם** וכן כלבא שבוע' וכן צצית הבסת' נקדימון בן גוריון **שם** שנקרה לו חמה בעבורו' כלבא שבוע' שכל הנכנס לביתו כשהוא רעב ככלב יוצא כשהוא שבע בן צצית הבסת שהיתה ציציתו נגדרת על גבי כסתות' **איבא** דאמרי שהיתה כסתו מוטל' בין גדולי רומי חד אמר להו אנא זייני להו בחמי ושערי' וחד אמר להו ברחמרא ומלחא ומשחא' וחד אמר להו בדציבי' ושבחו רבנן לדציבי דרב הסדא כל אקלירי הוה מסר לשמיעה בר מרציבי דאמר רב חסדא אכלבא דחיימי בעי שתין אכלבי דציבי' הוה להו למיזן עשרים וחד שתא הו' בהו הנהו רביוני אמרי להו רבנן וניפק נעביד קרבא כהדיהו אמרי להו רבנן לא מסתייע מלחא קמו קלינהו להנהו אמברי דחמי ושערי הוה כפנא :

נקרה נקבה לשון מקדשים צהרים : נקרה לו חמה ורמה צצילן צמסת תענית : ציצתו ליאת של טעיתו : נגדרת על גבי כרים ובסתות' שלא היה מסלק אלא על גבי מילת' ו**איבא** דאמרי צן ליאת שמו ולמה נקרה שמו הבסת שהיה כסתו כסא שלו מוטלת צין גדולי רומי כשהיה הולך צדוהו להקביל שני קושרי הוו להו להקך תלתא עתרי חמי ושערי וחמרא ומלחא וליבי למיזן כל צני השיר עשרים וחד שקא : **בריוני** אנטים רקים ומסחם **ח"ב גה א**

תוספות עגלא תלתא כמו ושלשים על כולו כמו עגלא משלש ואיל משולם פירוש דריא ועוב' וי"מ שלים לבין ולא יתכן דהא אמרין בפ' ד' מיתות דהו מברו להו עגלא תלתא ולא כמו שמפרש שגבל שלים דהא צסוק פק ר' אליעזר דמילה אמר עבר להו עגלא תלתא בימא השבוע פירוש יום שבעה ללדתו :

מהרש"א עגלא תלתא **בר'** רמז להם שפקדנה העגל וציוס פקדי ופקדיה גו' עדיין בידם כמו שהיה צמורין צית ראשון כמ"ס צמלק ק"ו פקדנה העיר וא"ם כלי משחתו גו' היינו העגל שגא' וציוס פקדי ופקדתי גו' ואולי שאמר עגלא תלתא ע"ס ג' עגלים כמ"ס ג"כ סס עד ורבעם היו וסרלא ונקים מעגל אחד מכאן ואילך מג' עגלים : דלרדן הוי מומא **בר'** רמז להם למחור דור שהיה צכן בעלי לשון הרע שהוא מום ניב שקקים צאדם

יחזקאל
כ"ב
ע"ס
ר"ח
ר"י
ר"ל
ר"מ
ר"נ
ר"ס

הניזקין פרק חמישי גיטין

למלחמה: אמרי לה רצון להך בריוני: לא מסתייעא מלתא
לנח: קמו בריוני: קלגרו להך אמברי לאלורנות התנאה
והעסיס כדי שלחמו :

מהרש"א תלתא עתירי כו' זכיה רבתי אחא כל הך עובדי
זפנים שונים וחסיז שם נקדימון בן גוריון ברתתי
והוו ארבע עתירי ואמר נקדימון שנקדה לו חמה כולי פירו' שמותן
ע"ס מ"ט זפ"ק דיומא זמקדש שני היו עוסקים בחררה ובמלות
כו' ולזה אמ' כיון שגם עשיריהם היו בעלי מעשים נקדימון שנקדה
לו כו' ע"י חפלתו כמפורש בתענית בן כלבא שבע שכל הנכנס כו'
שהיה פתו מזהה לכל בן לילית כו' שהיה זכיר במלות לילית כמ"ס
זבס למען תזכרו את כל תלופי כולי וכו' שהיה כסחו מוטלת
כולי והיה נדון להחלל עליהם בזני המלכות אי לאו כדמסיק
משום דהוו זה בריוני כו' והם פריזי ישראל שהיו זהם כמפורש
ביוסיפון והם מחזק שלחם את זה זה גרמו להם המורצן והגלות
שלא היו רוצים לנכע לרומיים כדקאמר דא"ל רצון ניעבוד שלמא
כו' שכבר ידעו זה כי סמון אבות לבנים שאמר יעקב יעבור נא
אדוני לפני עבדו וגומר כמפורש בחידושינו זאגדות דפ"ק דעכו"ס
ולכך אמרו רצון לא מסתייעא מלתא ליעבוד זכדיהו קרבא :

יש מרתא בת בייחוס עתירתא דירושלים הייא שדרתיה
שלוחה אמרה ליה זיל אייתי לי סמירא אדאול
סס איודבן אתא אמר לה סמירא ליכא חיותא איכא אמרה
ליה זיל אייתי לי אדאול איודבן אתא ואמר לה חיותא
ליכא נושקרא איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאול
איודבן אתא ואמר לה נושקרא ליכא קמחא דשערא
איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאול איודבן דיה שליפא
מסאנא אמרה איפוק ואחוי אי משכחנא מירי למיכל
אייתיב לה פרתא בכרעה ומתה קרי עלה רבי יוחנן בן
זכאי *הרכה כך והענוגה וגומ' איכא דאמרי גרונרת דר'
צדוק אכלה ואיסטניסא ומתה דרבי צדוק יתיב ארבעין
שנין בתעניתא דלא ליחרוב ירושלים כי הוה אביל מירי
הוה מתחוי מאבראי וכי הוה בארי מייתי ל' גרונרת
מייץ מיהו ושדי להו כי הוה ניחא נפשה אפיקתה לכל
דחבא וכספא שריתיה בשוקא אמרה האי למאי מיבעי
לי היינו דכתיב *כספם בחוצות ישליכו :

סמירא סלח : חיותא פת נקיים : נושקרא פת קיבור
פאנודי"ר : פרתא פרש של גללי דמה : ומתה מחמת
איסטיניסותא : גרונרת מאוסה שגארו לר' צדוק שמאן את
מימייה ובמלחמה היא ואכלתה לרענונה ומריח המולי של ר' צדוק
שנכנס בגרונרת טעמה ומתה זאסטיניסות : הוה מתחוי גרונת
מאבראי מחמת שהיה כחוש : כי הוה בארי כשגמר תעניתו
וראק להצרות עלמו : הוה מייתי ליה גרונרת חלטים יבשים
מעני שלא היה יכול לצלוע דבר עצה והיה מואץ את מימייהם
ומשליך הגרונרת :

מהרש"א מרתא כו' ג"ל דלאן זה מרתא בת בייחוס
דקדשה יהושע בן גמלא כדחזן פרק השני

דהיהא בזמן ינאי המלך הות כדאמרין שם וינוא מקתיה
דמורצן טובא הוה שפיה מצני תשמונאלי כדמוכח בזמא דוכחין
ומיהו ביומא פירשו החוספות דה ינאי לאו ההוא ינאי דהוא מצני
תשמונאלי דא"כ לא הוה מוקיס ליהושע לכ"א דלויא גופיה כ"ב
הוה : קרי עליה ריב"ז הרבה גו' לפי שכבר כתיב זאס כל
הענין האים הרך כך והענוג מאד חרע עינו גו' לכד מזה שלא
נכחש זאס רק הוסיף דבר זה זאס שהיה צבעת רכה וענוגה
ביותר לרמוז על אשה זו : כספם בחוצות ישליכו אסיפא דקרא
קסמין דכתיב כספ' והזכר לא יוכל להיליס ביום עזרת ה' נפש
לא יבשעו גו' וזרישא דקרא לא כתיב וזהם גזי השלכה שלא
דהכי כתיב וזהם לגדה חסיה גומר אולי שהוה על גודל מעלם
בזהם כדקאמר ביומא דחרקא דדיגרי עיילא ליה מרתא בת
בייחוס ינואי מלכא לאוקמא ליהושע בן גמלא כ"א : חיותא
איכא כו' חסיז הכא ד' מיני לחם לפי שנקיים המקדש שהיו
מקריבין לחמי תודה שהן ארבע מינים וע"ד וכי לחמנו הוא לרין
אכל הוא מזוננו משלחן גבול להצורך פרנסתנו ד' מינין לחמין
שזכר כלן וזהבטל הקרבן וז' כ"א גם שהיו כפויי טובה ששרפו
כל מזונותיהם נטעל ממס ארבע מיני לחם שזכר לעיל : דרבי
צדוק יתיב מ' שנין בתעניתא דלא ליחרוב כו' דארבעים
שנין קור' שגמרז הית צעלו סנהדרין וחזו צו סימני מורצן וכו' :

אבא סיקרי ריש בריוני דירושלים בר אחתיה ריב"ז כ
הוה שלא ליה תא בציניעא לנבאי אתא אמר ליה
עד אימת עבריתו הכי וקטליתו ליה לעלמא בכפנא אמר
ליה מאי איעבר דאי אמנא להו מירי קטלו לי אמר ליה
חוי לי תקנתא דירידי דאפוק אפשר דחוי הצלה פורתא
אמר ליה נקוט נפשך בקצירי וליתו כ' עולישילוי כך
ואייתי מירי סרי' ואגני גבך ולימרו דנח נפשיה ולעיילו
בך תלמידך ולא ליעול בך אינש אחרינא דלא לרגשך
בך דקליל את דאיהו ידעי דחייא קליל ממית' עבדי הכי
נבנסו בו ר' אליעזר מצד אחד ור' יהושע מצד אחד כי ממו
לפתחא בעו למרקריה אמר להו יאמרו רבן דקרר בעו
למרפאי אמר להו יאמרו רבן דחפו פתחו ליה כבא נפק
כי מטא להחם אמר שלמא עלך מלכא שלמא עלך מלכא
אמר ליה מיחיבת תרי קטלי חרא דלאו מלכא אנא וקא
קרי' לי מלכא ותו אי מלכא אנא ער האידנא אמאי לא
אתית לנבאי אמר ליה דקאמרת לאו מלכא אנא איברא
מלכא את דאי לאו מלכא את לא ממסרא ירושלים בירך
דכתיב *והלכנו באדיר יפול' ואין אדיר אלא מלך
דכתיב *והיה אדירו ממנו' ואין לבנון אלא בית המקדש
שנאמר *הר הטוב הזה והלכנו ודקאמרת אי מלכא אנא
אמאי לא קא אתית לגבאי עד האידנא בריוני דאית בן
לא שבקינן אמר ליה אלו חבית של דבש ודרקן כורך
עליה לא היו שוברין את החבית בשביל דרקן אישתיק
קרי עליה רב יוסף ואיתימא רבי עקיבא *משיב חכמים
אחור ודעתם יסכל איבעי למימר ליה שקלינן צבתא
ושקלינן

סס
והה
לה
ליעול
לא
ירושון
סדר
דריקס
להקטיד
על כן
כח"ס
כ"ט
סלח
דיוקא
כני
ישאור
ולא כני
כני
רס"ז
ישעיה
ירמיה
דברים
ישעיה
מ'

ושקלינן ליה לדרקון וקטלינן ליה והביטא שבקנין לה אהרבי אתא פריסתקא עליה מרומי א"ל קום דמיח ליה קיסר ואמרי הנהו חשיבי דרומי לאותיבך ברישא הוה מסיס חד מסאנא בעי למסימא לאהרינא לא עייל בעא למשלפי לאידך לא נפך אמר מאי האי א"ל לא תצטער שמועה טובה אתי' לך דכתי' *ושמועה טובה תדרשן עצם אלא מאי תקנתיה ליתי אינש דלא מיתבא דעתך מיניה ולהליף קמך דכתיב *ורוח נכאה תיבש גרם עבד הכי עייל א"ל ומאחר דחכמיתו כולי האי עד האינא אמאי לא אתיתו לנבאי א"ל ולא אמרי' לך אמר ליה אנא נמי אמרי' לך אמר ליה מילא אולינא ואינש אהרינא משרדנא אלא בעי מינאי ואתן לך אמר ליה תן לי יבנה וחכמיה ושושילת' דרבן נמליאל ואסותא דמסין ליה לרבי צדוק קרי עליה רב יוסף ואיתימא רבי עקיבא *משיב חכמים פסוק אחר ורעתם יסבל לאימר ליה לשבקינהו הרא זימנא והוא סבר דלמא כולי האי לא עביד והצלה פורתא נמי לא הוי :

אבא סיקרא כך שמו: שלח ליה ריב"ז חל לגבאי צלועא: אמר ליה ריב"ז: עד אימת עבדיתו הכי דלא שבקתון לאשמונאי: חזי לי תקנתא לרידי שנימוני ללאת מן העיר: נקוט נפשיך בקצירי חזוק עלמך כחוליס הוליא קול שאתה מולה: לישיליו בך כמו שאתה גוסס: ואיתי מירי סריא דבר מסריח כגון צללה: ואגני גבך והשכב צמטך עמך שיאמרו מת הוא ומסריח כבר: ולעיילו בך תלמידך יכנסו חתת רגלי מתוך לשאל ולא יניחו אחרים לשאל דמינו ידעין דחייא קליל מתיחא: בעו הכך דריוני למרקרי' דמתים שמה מערים הוא: אמר להו אבא סיקרא: יאמרו הרומיים עליכם שאלילו רבן דקרו: למרפהיה אולי יצטק: דלאו מלכא אנא והתעללתי בי: איברא מלכא את מלך אהה עמיד להיות: והיה אדירו ממנו ומושלו מקרבו יצא אלמא אדיר הוא מושל: לבנון זה בית המקדש שכלבין עונותיהם של ישראל: ברך עליה דבוק ולהוט אחריה: אין שוברין את החבית כדי שילך לו הדרקון כך היה לכם להסחית חומות העיר ולשרפה צאש כדי להשליך אחוס דריוני ממונה: וחביטא שבקנין לה כך היינו מלפני אולי נוכל להם ולהוציאם ממנה וזהו העיר קיימת ונשלים עמך: פריסתקא שליח: לא נפיק שחדשו אבריו משמחת המועד: ורוח נכאה תיבש גרם כאשר תכאה רוחך מתחת השולח היבש העים שלך: תן לי יבנה שלא תהריצנה ולא תהרוג חכמיה: ושושילתא דר"ג משמחת הנשיא שלא תהרגם שלא תכלה פולטתם בית דוד: ואסותא רופאים חן לו מאגשך שירפאו את ר' דודק שלא היה יכול לבלוע אוכל לפי שחלקרו מעיו בפתנותיו: והוא סבר רבי יוחנן: כולי האי דלישכח לירושלים לא עבד לי ואסתת דא צילי הלאה פורתא לא עבד הלכך צעיק מיניה האי דתהוי הלאה פורתא:

וראה לפסוק שזול: כנכוד הקיס' סתים בלחות פס' ט"א

תוספות
אי לא דמלכא את לא מיתסר ירושלים בידך אע"ג דאכתי לא מיתסר בידו עד שגז טיטוס מכל מקום כיון דכבר נר עליה שלם שטים והוה כנפא הוה כאלו כבר מתסרה:
מהרש"א וקטליתו לעלמא בכפנא כו' גם שהם אמרו נוסף ונעצור קרנא בזהויה מ"מ לדעת רבנן לא הוה מסחיטא מלכא והם שרפו אורח החשים תלה הכפנא זהם וק"ל: ואין אדיר כו' לפי ענין שלמעלה עוד היום צנוצ גומר על מפלת סנחריב וחילותיו נאמר כל הענין אך הדרש דהכא משמע ליה למדרש על חורבן המקדש דאין לצנוצן אלא מקדש ומייתי מדכתיב החר הטוב הזה והלצנוצן דלא נאמר החר הטוב זה' הדוע רק על הר המוריה שכבר נבחר לטוב מאזנותיו אחרה' לחק ויעקב והלצנוצן קאי על צניינו של מקדש בחר הטוב הזה מעלי לצנוצן גם כי הוא מלצנוצן צניין או מלצנוצן כפרש"י ודו"ק: אלו חבית דבש ודרקון כו' דבש הוא אחר' מהמקשים שיש בו משום גילוי ודרקון שהוא הנחש הוא כרוך עליה עד פתיחתה שיוכל להטיל בו ארס ולהזיק את האדם ואמר דבדלי שזרין החבית ולהפסידה קלת בשביל הדרקון להורגה עם שזירת החבית ורש"י פירש כדי שילך הדרקון כו' עכ"ל ואין זה צמטא דא"כ מה ריוני בשזירת החבית וה"ג קאמר למאי דאציני ליה למימר כו' דשקלי' לדרקון וקטלינן ליה כו' והדמיון הנריוני הם הנחשים וחומות העיר הוא החבית וכל אשר זה היה דבש שצונכה גם אם יהיה חומות העיר לשריפה ויהיה הפסד קלה גם בזה שצונכה תריוני בשריפתם דבריוני: משיב חכמים כו' ר"ל דעון אנשי העיר הוא הגורם שהקצ"ה משיב חכמים גומר שלא יהיה להם העת (דעת) להשיב: לא תצטער כו' אפשר שיער עלמו שהיה חושב כי מחמת חולי נפוח רגלו וע"כ כשא"ל שמועה טובה כו' א"ל מאי תקנת' כו' דודאי היה צידו לעשות לו מנעלים אחרים אלא שאמר דמ"מ נפוח הוא זה ומאי תקנתיה ואל' ליתי איניש כו' צוה תראה דלאו חולה נפוח הוא דלא צעיר רפואה כחולי אחר: א"ל ומאחר דחכמיתו כולי האי אמאי לא אתית כו' הוסיף צקושייתו דלעיל דמתוך שמתחכם היה לך לבא אללי ולהלצל מצריוני דלא שצדק דקאמר' והשיב אע"פ כן הא אמר לך דגם הם חכמים ולא נוכל להלצל מהם ואמר ליה הא נמי אמר לך צמל דלעיל: **אסותא** דמסין ליה לרבי צדוק מאי הוא יומא קמא כא אשקוה מיא דפארי למחר מיא דסיפוק למחר סס מיא דקמא עד דרוח מעיה פורתא פורתא: ע"כ **מיא דפארי** מים שניסרו זהם סונין: מיא דסיפוקא סונין גסין וקמח מעורב צהן:
דרי"ף אין אדיר אלא מלך וכו' פירש"י ו"ל והיה אדירו ממנו כו' הסונה לרש"י שכתבו' אומר והיה אדירו ממנו כלומר מישאל היה האדיר והמושל מקרבו יצא ואף בל ללמוד משם והלא אספסיאנוס היה מורשו של אדום ליה אחר רש"י ו"ל אלמא אדיר הוא מושל כלומר שלא הביא פסוק זה אלא ללמוד ממנו שאדיר הוא מושל ואל' כה דכתיב והלצנוצן בחדר יסול הוא לומר והלצנוצן במושל יסול אבל לא יליף ממנו שאדירי יהיה ממנו: **אזל** שרירה לטיטוס הרשע ואמר *אי אלהימו צור חסיו סס כו' זה טיטוס הרשע שחירף וגידף כלפי מעלה מה דניסם **גה** **ב** **עשה** **נב**

נכנס ולא ניקב הקרום ועוד דיש חילוק בין טרפות דאדם לנחמה דפירוש
בפרק קמח דעירובין :

מהרש"א אי אלהינו צור גומר זה טיטוס ב' בדברי ר' נחמיה בספרי שדצר הכתוב כלפי עכו"ם ואמר האויז זה טיטוס אי אלהינו גו' דהיינו כדמסיים דקסדר שהרג את עלמו ומייח נמי מהאי קרא שמו אוחות' לוחות שהיה סבור דאוחות' וסימנים של הריגת אדם שהיו יליאת' הדם הוא ג"כ אות והריגה של עלמו : מי במוך חסין יה גו' צדקא דלעיל מיינה סתב' וגורא על כל סניציו שאמר כי מדחו אינו כמדח בם' ודס שהוא מותר לגדל ארבעין ומדקדק עס ארבעין ומדחו ית' הוא היקד בעולם הזה כי הוא גורא על כל סניציו לדקדק עמהם כחוט השערה כדלחרינן סוף יצמות וצפרק הפרה ולגזי רשעים אמר סה' אלהי צדקות אחס לנקום בדם מיד ומי כמוך צדקה זו שאתה חסין וקסה יה שהוא עס הגלות להיות שותק ולהאריך להס עד צא קולם כדמסיק שם יתוס כו' כדי לעוררם צה"צ וההיפך זה בלדקיקים וכה"ג דרוס מי כמוך צדקלים ה' גומר מי כמוך צדקה זו לעשות עלמו אלס נגד רשעים ויאל להס זה הדש דלא מלינו כמחו אלס חסר יו"ד מלשון אלס ואמר מה עשה נטל את הפרוכת ב' שדחא לא היה חס לטול עמו רק כלי זהב וכסף צה"צ אלס נטל גס הסוכות כדי להשתחב צטפת דס' שהרג את עלמו דהיינו אשר כן עשו וכל הדש הזה הוא צפרס' צקלת אף מה שדרשו הכא קבורים צמקוס קבוצים לא הציא צפרוס' וכוונת קבורים כמשמעו ע"ש ואפס' משו' דלא משמע לי' למדרש אל תקרי קבורים אלס קבוצים דלא מלינו צסוס מקוס ל' דמתחלף צרו"ש אלס אל תקרי וישתחמו אלס וישצחו נוחא ליה דצ' מתחלף צכ' צסורס העי"צ וגורא להפרס לפי הדש דלאו דוקא אל תקרי קבורים אלס קבוצים אלס דמשמעות קבורים הוא קבוצים כמו קיבורא דאחיני ספרוס צו מלשון קבוצ' של תמר' אינן גבורתו אלא במי' ב' ר"ל גס כי נצטע שלא יציא מצול לעול' איהו' אהיה'ל לו אלס אהיה'ל אינן גבורתו לא צמיוס : בא פדע' וכו' ואל' רשע ב' בן בנו של עשו הרשע גס כי מלכות ארס שלחמו קבלה היה צידס ט' שחורצן צית שני היה ע"י זרעו של עשו כמפור' צכמ' מדרשו' וכצד כתבו צוס שהחלץ הראשון היה צפו צן איהו' כמפור' צצן גוריונו' : בא יחוש ונכנס בחושמו ונקר במוחו ב' צא לא העונס הזה לפי שחטא שחירף וגידף בצבורו צסא מכם הנשמה צסא דרך החוטס למוח כח"ס וישא צספיו נשמת חייו ויהי האדם לנפש חיה וח"א לרוח ממללא וענין שנקר צמוחו כו' ושמע קול ארופת' אשתיו יס לפרס רמו מקרא דמייח לעיל שאמר שאגו צורריך גומר יודע כמציא למעלה ר"ל יודע צדקות פרוכת שהציא לעירו סיהיה לו למעלתו להשתחב צו צעירו או ר"ל כמציא למעלה כח"ס כסבור שהרג את עלמו ואמר שהיה עונשו צסנך עץ קרדומות כמו שנקר קורדוס את העץ כן נקר היתוס צמוחו ולאצני נמי קאמר דפיו נחשט ולאפרניו צרוז בקורדו' הזה ואמר פחומיה שהיה לו קלת נחמה ופסתי כי יחד גוי וישראל צכשכל וכלפסו והלומון להשתיקו צקל ארופתא ואמר שפלעו מוחו למד בגנול קוא רמז לכ"י כמ"ש במדח

עשה תפס זונה בידו ונכנס לבית קדשי הקדשים והציע ספר תורה ועבר עלי' עביר' ונטל סייף וגידר את הפרוכ' ונעשה נס והיה דס מבצבץ ויוצא וקסבר הרג את עצמו שניא' * שאנו צורריך בקרב מועדיך שמו אותות' אותו' אבא חנן אומר * מי כמוך חסין יה מי כמוך חסין וקשה שאתה שומע ניוצא וגידופו של אותו רשע ושותק דבי מה עשה נטל את הפרוכ' ועשאו כמין גרונתו והביא כל הכלים שבמקדש והניחו ביו' והושיבו כספיה לילך ולהשתבח בעירו שני' * ובכן ראיתי רשעים קבורים ובאו ממקו קדוש יהלכו וישתבחו בעיר אשר כן עשו אל תקרי קבורים אלא קבוצים אל תקרי וישתבחו אלא וישתבחו איכא דאמרי קבורים ממש דאפילו מלי דמישמרין אנליין לה' עמר עליו נחשול שבס' לטובעו אמר כמדומה אני שאלהיה' של אלו אינן גבורתו אלא במים בא פדע' טבעו במים בא סיסרא טבעו במים אף הוא עומר עלי לטובעני במים אס גבור הוא יעלה ליבשה ויעשה עמי מלחמה יצתה ב' ק ואמרה רשע בן רשע כן בנו של עשו הרשע בריה קלה יש לי בעולמי ויחוש שמה אמאי קרי לה בריה קלה דמעיילנא אית לה ומפקנא לית לה עלה ליבשה ותעשה עמה מלחמה עלה ליבשה בא יחוש ונכנס בחושמו ונקר כמחו צו' שנים' יומא חר הזה קא חליף אבבא רבי נפחא שמע קול ארופת' אישתיק אמר איכא הקנת' בכל יומא מייחיו נפחא ומחו קמי' לעכו"ס יחוב ליה דיוזי לישראל א"ל מספיק דקא חיות בסנאך עד תלתין יומין עביר הכי מכאן ואילך כיון דרש דש תניא א"ר פנחס בן ערובא אני הייתי בין גדולי רומי וכשמת פצעו את מוחו ומצאו בו צכפר דרור משקל ב' סלעים' כמתנית' תנא בגנול בן שנה משקל ב' לטרינא אמר אבבי נקמינן פיו של נחשט וצפרניו של ברזל כי הוה קא מייח אמר להו לקליהו להווא גברא ולברדו לקטמיה אשב ימי דלא לשכחיה אלהא ויהוראי ולוקמיה ברינא :

שאו צורריך בקרב מועדיך צית שאתה מקוועד צו : שמו אותותם אותות אמרו ססימנין סימן דס זה של מי הוא אס לא שהרגו את עלמו כיוני כלפי מעלה : חסין מתאסף : כמין גרונתו סל גדול שצאצין צו יין מנת לצור וקורין קולדווי"ר : וישתבחו בעיר אשר כן עשו הגבורה הזאת שאס רואים : מלי דמישמרין טעמן ממוס של קרא : נחשול דוס סערה : סיסרא נחל קיזון גרסס : מעיילנא סה להכניס מאכל : מפקנא מולל דרך צית הרעי : ארופתא קורנס : אשתיק אותו יתוס מלנקר מפני קול הקורנס : כיון דרש דש מסהרגיל היתוס ולמד צקול הקורנס הכיר צס ולא הניח ניקורו : צפור דרור ארנדי' לא :

תוספות ונעשה נס והיה דס וכו' להודיע דקסה לפני המקוס חורבן צ"ה ינקר כמחו צו' שנים לא נעשה טרפה בכך דרך חוטא

חלס
טר
סס
פס
כמ ח
טו

קלה
ח

במראות ציון הפתחים קחה לי עגלה גו' תור וגו' ויצחק אוחס
 בתוך ואת המזור לא בחר רמז עכו"ם יכלו ישראל יהיו קיימין
 וז"ל צמחור הזה אל תהן לחיות נפש חורק גו' דהיינו תור וגו' :
 ואמר לבדרו קיטמי אשב ימי שבע ימים הם לפי ז' האקלמים
 ע"ש ז' כוכבי לכת והרשע הזה חרף כלפי מעלה שאין לו כח צו'
 הימים אבל נתן הומעלה לו' כוכבי לכת שלמעלה ולא
 לשכמה אלא בו' שאין לו ממעלה עליהם ויש לזה ג"כ רמז בקרא
 דמיתין שאמר עד מתי אלהים יתקן לך גו' גם אחרי מותו הוא
 מתקן שאין ממעלה צו' ימים ואתה אלהים מלכי מקדם גו' שגבר
 מקדם הראית כמן וישועתך בכל הימים כי אתה פוררת צנור ים
 גו' הוא רמז על המלאך של ים שנקרא עוזא שמורת אותו
 צמחעלותו ואתה בקעת עשין ונחל גו' אזה הוכחת נכרות גו' כי
 כמן בכל ימים ונכרות ואמר לך יום אף לך לילה גו' דהיינו למזל
 בחשיבה כאורה ואין נסתר מנגד עיניך היסך שאמר דלא לשכמה
 אלהא דיקדאי :

הרי"ף מי כמון חסין ים שאתה שומע נישאלי ונידופו של אותו רשע
 וסוחק וכפי דרשה זו ויבואו שני הכתובים אחריו מי כמון
 ומתחלק לרשעים ואומותך לפרע מסביבותך הם הדיקים כדתי' וסביבו
 נשערה מחד לדקדק עם הדיקים כמות השערה ואינו מותר להם כלום
 מיד עמד לחשב שנים לעונותיו ח"ו אתה מושל בנאות הים לעלות ולענות
 לעינות ואח"כ כשאר און בצורתו אלא במים מיד בשא' גליו אתה תשבתם
 בשנאלי הנלים רוח השערה חור הקב"ה והשקטם אתה תשבתם דלשון
 משבח שאין ימים שהוא לשון השקטם ונלאתו מן הים ליבשה אתה דכית
 לעינות ביהוש ברום קלה שהיו מנקר מוחו כחלל רחב למי שנתגלה
 ונכרצב דכית כחלל בארמה עד שמת ומה ענשו אחר ויתחבו במאי דפסיק
 אנפשיה לקלוי יתים ומצדדו קטניה אש ימי וזה בדרוש עמוד פורת
 אונקין לפור אפרו אש ימי אז הכירו וידעו כל העמים כי כך שמים אף
 לך חרף לך דרוע עם בצורה :

בג אונקדום בר קלוניקוס בר אחתיה רש"טום היה בעי
 סס לאניורא אול אסקיה לטיטוס בנגידא אמר ליה
 מאן חשיב בההוא עלמא אמר ליה ישראל מהו לארבוקי
 ברו א"ל מלייהו נפישין ולא מצית לקימינהו זיל איגרי
 פסוקה ברו בהאי עלמא והוית רישא דכתיב* יהיו צריה לראש
 אויביה שלו וגו' כל המוצר לישראל נעשה ראש אמר ליה
 דיניה דההוא גברא במאי א"ל במאי דפסק אנפשיה כל
 יומא מכנישי ליה לקטמיה ודייני ליה וקלו ליה ומבדר
 אשב ימי אול אסקיה לבלעם בנגיד* אמר ליה מאן חשיב
 בההוא עלמא אמר ליה ישראל מהו לארבוקי ברו א"ל
 נז* לא תדרוש שלומם ושבטתם כל הימים אמר ליה דיניה
 דנר' דההוא גברא במאי א"ל בשכבת זרע רוחתת אול אסקיה
 לבג בנגידא א"ל מאן חשיב בההוא עלמא אמר ליה ישראל
 מהו לארבוקי ברו אמר ליה שובתם דרוש רעתם אל
 תדרוש כל הנוגע בהם כאלו נוגע בבת עיני*

תא חזי
 מה בין פושעי ישראל לנביאי עכו"ם* תניא אמר רבי
 אלעזר באו וראה כמה גדולה כחה של בושא שהרי סייע
 הקב"ה את בר קמצא והחרי' את ביתו ושרף את היכלו :
 בנגידא און : במאי דפסיק אנפשיה מוקלי ודנורי קיטמא :

בשכבת זרע רוחתת מדה כנגד מדה שבעתה החילו
 הם לזנות על צנות מולא : ראמר בר צעורצין וילף לה
 מולא הרצח גיעת צר המלהיג הרצה נידון ציגית צר וקרא
 צדרי סופרים כתיב ויותר מזהם בני הזהר דז"ס יותר מדברי
 תורה : נביאי עכו"ם צלעם שהשכינה נגלתו עליו והרשע לדבר :
 מרהש"א א"ל מליירו נפישין ולא מצית בו' כפר בתורה
 מן השמים דא"ל שנתה מן השמים כיון דא"ל לקיימה
 כולה ומלייהו הם כדברים בעלמא גם לזה יש רמז בחאי קרא
 שאמר עוד זכר זאת אונק חרף ה' גומר שאומר אל תהן לחית נפש
 שהם ישראל חורק כמ"ס דא"ל לקיימה - כולה כי השכנה מלויה
 באדם והיא התשובה שהשטחתי עניין שהם ישאל אל השכנה לנחם
 כמ"ס כי לא תשכח מפי זרעו גו' ואמר כל המוצר לישראל בו'
 משור' באגדת חלק : לא תדרוש שלומם ושובתם גו' לא הרשע
 כ"כ לומר זיל אגרי בהו להיזר להם אבל לא תדרוש שלומם
 גו' וכמ"ס צענו"ס שסרמיקם הקב"ה לדבק בהם דהיינו עמון
 ומולא שנאמר בהם אל תהגר בהם גו' להרע להם ושוב נאמר לא
 תדרוש שלומם גו' וע"ס מ"ס בנדרתו הוא צלעם הוא לכן וכבר
 נאמר לו אל תדבר עם יעקב מטוב ועד רע כי טובתן של רשעים
 רעה היא אלא לדיקים ואולי שגם זה נרמז בהני קראי וזכר מרפתך
 מני נצל כל היום נצל הוא אופיות לכן שהוא צלעם ואמר זכור
 חרפתך ממנו כל הימים שאמ' לא תדרוש גו' כמ"ס צמולא ומסי'
 בתתי אל תשכח קול זורריך הוא טעום כמ"ס שאנו זורריך גו'
 וגם אל תשכח שאון קימך עולה תמיד שהוא צלעם שהניא כמה
 עולות כדי לקלל ישראל וק"ל : כאלו נוגע בבת בו' מצוה כל
 הנוגע בצבת עינו הוא משמית אורו כן הטוע בזה לרעה משמית
 ומכבה אורו של עולם כמ"ס כה"ג בהורוס פ"ק דז"ב : נידון
 בצוואה בו' כפרס"י דדרים ליה הכי מלהג הרצה גיעת בו'
 והסם דמי קד דרסה מדלא כתיב לעג וגראה מלן דדרים לה משום
 דלות ע' מתחלק בה' צלח"ע ולפי שמוצא דברי חכמים נידון
 צניוני צלואה וגראה מ"ס להג הרצה ה"פ שגבר אמר צדרי תכמי'
 הויר עשות פסרי' הרצה גו' דהיינו עששו צספריסם סייג לתורה
 מי שלועג על שהרצו צוה לגדור גדרים נידון ציגית צר וק"ל :
אתרנגולא ותרנגולתא חרוב טור מלכא דהוו נהיגי כי
 הוו מפקי חתנא וכלתא מפקי קמיהו
 תרנגולא ותרנגולתא כלומר פרו ורבו כתרנגולים יומא
 חד הוו קא חליף גוגרא דרומאי שקלינהו מנייהו נפלו
 עלייהו מחנהו אתו אמרו ליה לקיסר מרדו בכ יהודאי
 אתא עלייהו היה בזה הורא בכ דרומא דהוו קפין מילא
 וקטיל ברו שקליה קיסר לתאניה ואותביה אארעא אמר
 רבוניה דעלמא כולה אי ניהא לך לא תמסרי' להו' גברא
 לירידיה ומלכותיה בידיה דחד גברא אכשליה פומיה לבר
 דרומא ואמר* הלא אתה אלהים ונחתנו ולא תצא
 בצבאותינו דוד נמי אמר הכי דוד אחמיה קא מתמה על
 לבית הכסא אתא דרקונא שמשא לכרכשיה ונח נפשיה
 אמר הוואל ואחרחיש לי ניסא הא זמנא אשבקינהו
 שבקינהו

בר
 פס

מ"ס
 ה"פ
 פס
 לנדרים

דנר'
 לבג
 ע"ס
 משכח
 טס
 פסוקי
 רמ"ז

הניזקין

פרק המישי

גימין

כל הנס
הס
כנע
שמו
חול
הדבר
כנו
שחם
סל
יכול
לס
שחל
זיהודים
דגושפנקא
חידה
מ'סאני
לא יכיל
לס
רס"א

שבקינו ואל אודקור ואבלו ושנו ואדליקו שרני ער
דאחזיו בליוני דגושפנקא ברחוק מילא אמר מחדא קא
חרו בי יהודאי הרר אתא עליהו אמר רבי אסי תל' מאה
אלפי שליפי סיפא עלו לטור מלכא וקמלו בה תלחא
יומא ותלחא לילתא וברך גיטא דלולי וחנני ולא הוו
ידעי דגי בהני :

מור מלכא מדינה שמה הר המלך : נפול בני המדינה יהודי'
עליהו דרומאי : מחנהו הכנס : גונדא גדוד : הוה ברו
זיהודים : איודקור לשמות : עד דאתחיו לבני החיל : בליונא
דגושפנקא מי שפיה לו לורה כנענתו היה מכיר' רחוק מיל מן
הטיר למראה הנרות :

מהרש"א כי היה מפקי חתנא כו' כלומר פרו ורבו
בתרגומים כו' ע"ס זכרם פ"ו דלא נאמר כחורה
כזהמ'ומה רק כעופ'ודגים כיוס ה' וכן גבי ארס כיוס ו' ונקטו
תרגומים ע"ס שיקרא גבר כעס סתקכו כנפרות זיה"כ וק"ל :
דוד אתמיהו כו' ואיכא למידק דהא לשון חדא אמרו ומיכא
משמע טפי כדוד דאתמיהו הוה ודחוק לומר לפי כונת הלכ דוד
הוה מתמה טפי מההוא גברא ויש ליישב כדוד לא קאמר האי קרא
צלמודיה אלא כקוך כוליה מוזמורא דמספר כו' וטעם אלהינו ויך
יואז את אלוס גומר וסוים כו' מי יוצילני עיר מצר מי נחני עד
אלוס ואהא ודאי קאמר הלא אלהים נחתנו גומר דרך תמיה'
משא"כ האי גבר' קאמר האי קרא כצלמודיה לא משמע דרך תמיה
ודקאמר כחלת המזמור אלהים נחתנו מלכתו אנפת גומר לא
משמע כלשון תמיה ואמר כמדברש' דוד ראה ברות הקודש סגלו
ישראל ע"י אלוס וע"ס כפרס"י ויש לפרש האי קרא ככה"ג שאמר
מי נחני עד אלוס כגלות לטובתיו הוה כדאמרין פ"ק כטולא
דנר טסולא כטולא דפרסאי וספיר קאמר טלה לשון תמיה הלא
אלהים נחתנו' גומר וד"ק :

בה *בלע הולא חמל את כל נאות יעקב כי אחא רבין אמר
רבי יוחנן אלו ששים רבוא עיירות שהיה לו
לינאי המלך בהר המלך דאמר רב יהודה אמר רב אסי ס'
רבוא עיירות היה לו לינאי המלך בהר המלך וכל אחת
ואחת היו בה כיוצאי מצרים חוץ מג' שהיו בהם בפלים
כיוצאי מצרי'אלו הן כפר ביש כפר שחליים'כפר דכריא
כפר ביש דלא יחבי ביתא לאושפיוא : כפר שחליים
שהיתה פרנסתן מן שחליים כפר דכריא אמר ר' יוחנן
שהיו נשותיהם יולדות זכרים תחלה ויולדות נקבות
באחרון'ופוסקות'ואמר עולא לרדיו חווא לי ההוא אתרא
ואפי' שתין רבוותא קני לא מחזיק אמר ליה ההוא צדוקי
לר' חנינא שקורי משקריהו אמר ליה ארץ צבי כתיב בה
מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו אף א"י בזמן
שיושבין עליה רוחא ובזמן שאין יושבין עליה גמרא :
שחליים מין מאלל הוה כנסכת עכו"ם : והוא אתרא הר
המלך : משקריהו ואמריהו ששים רבוא עיירות היו

זכר המלך והוא אינו מחזיק אפילו ששים רבוא קנים : גמרא
דלריו"ח נלע"ז כמו גמור מסלני'אין עורו מחזיק את בשרו
משקופשט הוה כוון ואין יכול לחזור ולכסותו זה :

מהרש"א כפר ביש כו' דהיינו סהר רעי' כמזמור כדאמר'
זכר' חלק זכאשי סודם שאמרו נשכה רגל מלרנו
ע"ס ולהפליג הענין קאמר דאף על גב דקני כפוליס כיוצאי מלרים
אין טוב כהם אין גם אחד וכן כפר שחליים שרבים כאלו היה
מחפרנסים כשחליים וכן כפר דכריא שהיו יולדות זכרים כו' ואין
זה סימן כזכר כדאמרין פ"ק דכ"ז ציולדות נקבה כזייה כזה
לעולם גם אמרו כח תחלה סימן יפה לבנים :

רב מניומי בהר חלקיה ורב חלקי' בר טובי'ורב הונא בר כו
חייא הוו יתבי גבי הדדי אמרי איכא דשמיע ליה סס
מלחא מכפ' כבניא של מצרי'לימא פתח חד מניירו ואמ'
מעשה בארום וארוסתו שנשבו לבין העכו"ם והשיאום
זה לזה אמרה לו בבקש' ממך אל תנע בי שאין לי כתובה
ממך ולא ננע בה עד יום מותו וכשמת אמרה לרם כפרו
לזה שפטט ביצרו יותר מיוסף דאלו ביוסף לא הוה אלא
חדא שעחא והאי כל יומא ויומא ואלו יוסף לאו בחדא
מטה והאי בחדא מטה ואלו יוסף לאו אשתו והאי אשתו
פתח אידך ואמר מעשה ועמדו ארבעים מדות ברני
נחסר השער מוריא אח' וברקו ומצאו אב ובנו שבאו על
נערה מאורסה ביה"כ והביאום לב"ד וסקלו וחזר השער
למקומו פתח אידך ואמר מעשה באדם אחד שנתן עיניו
באשתו לגרשה והיתה כתובת'מרובה מה עשה הלך ווימן
את שושביניו והאבילים והשקם שיכרה והשכיב'על מטה
אחת והביא לובן ביצה והחיל ביניהם והעמיד לרם ערים
ובא לב"ד היה שם זקן אח'מתלמידי שמאי הוקן ובכא בן
בוטא שמו אמר לרם כך מקובלני משמאי הוקן לובןביצה
כדבריו והביאיהו לב"ד והלקוהו והגבו כדכונה ממנו'
א"ל לרב יוסף ומאחר דהוו צדיקים כולי' דאי מ"ט
איענוש א"ל משום דלא איאבול על ירושלים דכתיב
*שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שישו אתה
משוש כל המתאבלים עליה :

דשמיע ליה מה מעשיהם אס לדיקים אס רשעים : בארום
וארוסתו מאותה העיר : שפטט זלול צילור ולא
חשכו אלא נחגבר עליו : נחסר השער נתיקרה התנופה : לובן
ביצה סהוא דומה לשכבת זרע להוציא קול שזא על אשתו : סולד
דערי"ס מתייבש והגלדי : שכבת זרע דוחה מן האור נכנס
וגבלע כצנר ואינו מגלדי :
מהרש"א אל תנע בי כו' מהכא משמע קצת דארוסה אין
לה כתובה ואפשר לומר דה"ק כיון דשניהם הוה
והעכו"ם קונה את ישראל וכל מה שקנה ע"ד קנה רצו ואין לו
כלום להשתעבד כו' כמזכרה וסא דלא חשק אהא דכלה כלא כזכר
אסורה

לענין
פירות
דאין
מחזיק
פירות
יכן
יספיק
סו

אמרה לבעלה כנדה דמה"ט תקנו חז"ל ואמר לט הארומות כו'
 כפרס"י צ"ק דכחצותו וי"ל דהו"ט שם עשרה מישראל שהיה יכול
 לעשות בפניהם דברת נשואין וכן משמע שהיו שם ישראל אחרים
 בדקאמרה כשמת ספרו לזה כו' דודאי לישראל אמרה כן ודו"ק :
 יותר מיוסף כו' למאי דקאמר צפרק כ"ג דקוקס של יוסף הוא
 ענותנותו של צועז וקוקס של צועז ענותנותו של פלטי המ"ל הכא
 דפטפט יותר אפילו מצועז דחריז דהס לאו כל יומא ולאו אשמו
 ויתר מפלטי מיהא בחדא דלאו אשמו דמוקדשת הויה לדור אלא
 דנקט הכא דהוה יותר מיוסף צתלתא וק"ל : ומצאו אב ובנו
 בו' הא ודאי זה מעבירות הגדולות ומה"ק קאמר ומאמר דלדיקי
 הוו כולי האי כו' היינו תמה שלא היה צניעה רק זה העצירה
 שהרי כשקלסו חור השער למקומו וצנך עובדא דהטיל צניעה
 לזבן ציפה כו' צ"ל דע"כ מה שהעמיד להם עדים לא עדי עומא
 הוו או עדי חסירה וקינא לה כזר דא"כ לא הוה צריך לזבן ציפה
 להטיל צניעה אלא שהעמיד להם עדים תמה שחל צניעה על
 מטה אחד לזבן כעין ש"ז דה"ל עידי כיעור ואהא קאמר דהוו
 דיקי לאוסרה בעידי כיעור כזה ולא תלין ליה ברוהא קרי ויש
 לקדק דמשמע דכל הני עובדי אחר החורבן הוה בדמסיק משום
 דלא איאבול על ירושלים וצבא בן צוטי הנזכר בהאי עובדא היה
 צומן הורדוס כדאמרינן פ"ק דצ"ב ויהי הרבה קודם החורבן וי"ל
 שהיורק עובדא שהיה קודם החורבן ומסתמא בשעת החורבן
 הוו ג"כ דייקים : משהו דלא איאבול על ירושלים למי שהיו
 אנשי ירושלים ידם על שאר עוירות כזמה דברי' בחכמה ובעליית'
 לרגל כדאיהא באיכה רצתי על כן היו שונאים אותם ולא נטערו
 על מפתח ירושלים וי"ש שמא אז ירושלים כשהיא צניעה וגילו
 בה כל אוהביה כו' לא כחאות שונאים אותם וק"ל :

דרי"ף מעשה בארס אחד כו' אל תגע בי שאין לי כחוכה ממך ותימא
 דהא אי תפסיה מעטלין כנגד כחוכה מותר לשאת עמה
 בלא כחוכה וכ"מ כיון שהיה צניעה לא היה לו מה להחפס מ"מ היה לה
 לקנות ממנו בקיין סודר ומותר' בלא כחוכה ואע"פ שלא היה שם עדים
 דלא איזר סודי אלא לשקרי : והוא לזבן ציפה וכו' פרש"י ו"ל שהוא דומה
 לשלח יצא להוליך קול שבאו על אשמו וי"ל דאע"פ שהיה שבת זרע לא
 היה כזה שיון שבאו על אשמו דשמו חזו קרי לאנשייהו ומה גם מתוך
 מחלל ומסתה שנתכחו ושמו לא נתכחו אלא להוציא קול עליה ויש מי
 שיאמרו : מ"ע חשעו משום דלא איאבול על ירושלים שגאמר שישו אתה
 משום כל המתאכלים עליה ותימא דלא אמרו כן אלא שהמתאכלים עליה
 ישישו אתה משום מכלל דשאני מתאכלים עליה לא ישישו אתה משום
 אכל מ"ל לשאני מתאכלים עמה שיהיו נכנסים להרבה ולשמה ושמו הכי
 דרש דלא קאמר שישו משום אלא שישו אתה משום כל המתאכלים עליה
 מכלל דשאני מתאכלים עליה ויחללו אתה שיהיו נכנסים להרבה ולשמה ושמו הכי
 כשהיא צניעה' גם הם יחללו אתה ונשחית משום ישישו אתה והכי דכפר
 סכניא שלא תחללו עליה תרצו ארס' להיות מתאכלים אתה :

בבא אשקא חרוב ביתר דהוו נהיגי כי הוה מתולד
 ינוקא שחלי ארוא ינוקא שחלי תורניתא
 ובי הוה מנסכי קיצי' להו ועבדי להו נגנא יומא וימא חרא דהוה
 קא חלפיה ברתיה דקיסר איחבר שקא דריספק קצו
 ארוא ועיילו לה אתו נפול עלייהו מחונהו אתו אמרו
 ליה לקיסר מדרו כך יהודאי אתא עלייהו גרע בתי'

כו
סס
גי'

אף כל קרן ישראל א"ר וירא א"ר אבא א"ר יוחנן אלו
 פ' אלף קרני מלחמה שנכנסו לכר' ביתר בשעה שלכבריה
 והרגו בה אנשים ונשים וטף עד שהלך דמם ונפל לים
 הגדול ושמו תאמר קרובה היתה רחוקה היתה מיל'
 תניא רבי אלעזר הגדול אומר שני נחלים יש בבקעת
 ידים אחד מושך אליך ואחד מושך אליך ושיעורו חכמים
 שני חלקים מים ואחד רם במהותא תנא ז' שנים בצרו
 עבו"ם את כרמיהם מדמם של ישראל בלא זבל :
 תורניתא פ"ן : גנא מופה : קרני מלחמה ראשי גייסות
 חוקעי קרן ומתאפסים איה' בני צבאם ושמו תאמר
 קרובה היתה לים : בקעת ידים שם מקום : ואחד רם
 מהרוגי ביתר :

מהרש"א ינוקא תורניתא ובי בו' היא ג"כ מין ארז
 כדאמרינן צפרק אין מכירין י' מיני ארזים הן
 שגא' אהן צמדבר ארז שטה גומ' ארז ארזא שטה תורניתא ואפשר
 שהוא מין ארז נקבה לפי הלשון שטה ותורניתא שיש צאלנות ג"כ
 מין זכר ונקבה ולהכי קאמר כי קלו ארזא כו' נפול עלייהו ומחונהו
 דהוו סברי שרמונו למעט הזכר' דהוה שחלי ארזא לבני סימן דברת
 הינוקא וכמ"ש צפרעה כל הן הילוד וק"ל : ז' שנים בצרו בו'
 כל זה נרמז בכתוב שאמר שפכו דמים כמים נחלים כמים
 סביבות ירושלים דהיינו צימיו ואין קוצר לדמן כי בקיץ גופם
 נקרו כמ"ש שניתקן הטוב והמטיב על שנתנו הרוגי ביתר לקבולי
 ועי"ז היינו מרפ' לשכנינו גו' שצלו כרמיה מדמ' תחת זבל ודו"ק :

אמר רבי חייה בר אבין א"ר יהושע בן קרחא סח לי וקן סח
 אחר מאנשי ירושלים בבקעה זה הרג נבזוראין שם
 רב טבחים מאתים וי' רבוא ובירושלים הרג צ"ד רבוא ע"ב
 על אבן אחת עד שהלך דמן ונגע בדמיו של זכריה לקרי'
 מה שנאמר *דמים בדמים נגעו אשכחיה לדמיה דזכריה
 דהוה קא מרתח וסליק ואמר להו מאי האי אמרו לו דם
 זבחים ראשתפוך אייתי דמא ולא אידמי אמר להו אי
 אמריתו לי מוטב ואי לאו מסריקא לבשרייכו במסריקי
 דפרזלא אמרי ליה מאי נימא לך נבייא הוה בן דהוה קא
 מוכח לו במילי דשמיא קמינן עליה וקטלינן ליה והא
 כמה שנים דלא קא ניח דמיה אמר להו אנא מפייסנא ליי
 אייתי סנהדרי גדולה וסנהדרי קטנה קטיל עלייה ולא נת
 בחורים ובתולות קטל עלייה ולא נח אייתי תינוקות של
 בית רבן קטל עלייה ולא נח א"ל זכריה וזכריה טובים
 שברם אבדתי ניחא לך ואבדיתו לכולהו כדאמר ליה
 הכי נח בהריא שעחא דההר תשובה בדעתיה אמר ומה
 דם על נפש אחת כך הווא נבזרא דקטל כל הני נשמתא
 עאב"ו ערק אול שרר פירשת' בביתיה ואגרינן תנא נעמן
 גר תושב היה נבזוראין גר צדק היה מבני בניו של המן
 למדו תור' בבני ברק מבני ג' של סיסר' למדו תינוקי'
 בירושלים מבני בניו של סנחרי' למדו חורה ברבים מאן
 אינון

קרי
לשון
מכות
על סס
חלד עב
כזיבס
רס"ח

הפס' ג

הניזקין

פרק חמישי

גימין

והוא אנון שמעיה ואבטליון והיינו דכתיב *ונתתי את דמה
על צחיה סלע לבלתי הבסות :

של זכריה בן יהוידע הכהן שהרגוהו שריהודה צמלום יואש
 כשהשתחו לו ליואש ושבוהו אלה והרגוהו בערס : שדר
 פירשטא שפרט מה חסא על נכסיו : גר תושב היה שלא קבל
 עליו שאר מצות אלה עכו' : שנא' כי לא יצאש עוד עבדך וגו' :
 והיינו דרביה : אדמוהי זכריה : על ציחה של' על חלקת אבן
 של חלקה שלא יכלה בדרך כך היה : דמו של זכריה על הרפסא ולא
 נכלע : ציחה שעיטות כהרגוהו :

ד"ה
ונו'
דס"ה

מחרש"א ונוע בדמו של זכריה בו כפרס"י שהרגו
צעורה דכתיב בד"ה וירגמוהו אכן צלמח המלך
בחר בית ה' והפליג הענין שכ"כ הרב הרג צבקה עד שעלה
זמן מצקה להר העזרה ואמר לקיים דמים דמים נגעו דהיינו
שנגעו דמים הרבים אלו דמים זכריה ונקט דמים לשון רבים
כנ"ש דמי אחד ולקטו דמו ודס וצוהו ושני דהו דמו
מרחם וסליק בו' של מיה שסכו עליו היה מרחם מתוך רחמה
דמסיים לבלתי הככות וכמ"ס ארץ אל תכסי דמס' ואל"ל דס
צחיס דלשחפור בו' יס לפרס דה"ק דלשחפור ולא נעשה מזוהו
ולכך הוא מרחם ואמר אייתי סנהדרי בו' בחורים ובתולות
קטל בו' דכתיב אם ירג צמקס ה' זכור ונציה דהיינו זכריה
ומכניז צחיה שכנו לארץ בו' צולותיו צחור נעלו צחר-גומר
ומכניז גוי' עמדת גוי' אשר עפתי ורבינו גומר כונס הרגה בזה
על אלו הכחות שזכר שהרגו נצוראדן עי"ז :

בט
סס
צרה
כו
הקול קול יעקב והירים ירי עשו הקול זה אדריינוס
קיסר שהרג באלכסנדריה של מצרים ס' רבוא
על ס' רבוא כפלים כיוצא מצר' קול יעקב זה אספסינוס
קיסר שהרג בכרך בית רת' רבוא ואמרי לה ארבעת
אלפים רבוא * והירים ירי עשו זה המלכות שהחריבה
את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצינו * ד"א
הקול קול יעקב אין לך תפלה שמועלת שאין בה מורעו
של יעקב והירים ירי עשו אין לך מלחמה שנוצחת שאין
בה מורעו של עשו והינו דאמר רבי אלעזר * בשוט
לשון תחבא בחרחרו לשון תחבא:

הקול קול לוחם וצבי עולה מעיקר ראש יאמך צביונא מפלה זו של
ציתר והיינו דאמר ר' אלעזר הא דלמרינן לעיל של
ידי לשון הרע חזב היות ונסרגו כמה רבבות : ברהורוי לשון
בעריות לשון כמו לא תחמר : שוט לשון שט וזכר :
תוספות זה אדריינוס קיסר סרגב נאלכנדריה ופלא דלמרי' נחמיל
דאלכסנדרוס מוקדון הרבס נאלכנדריה שאל פעמים נחמיסנה:
מדרש'א הקול זה אדריינוס ב' כלפי מה שאמרו כי מעש'
אבות סימן לבנים וכמו שהיה יעקב אז בראב' וצ'ר'
שלא יכירהו אציו ע"ה הקול כמ"ס אולי' ומשינ' גו' והיינו שלא יאמין
שלאי עשו מפני קוליך כך נאמרו להם אחרו קול צ'ר' דאלכסנדרי'
ונציתו וכן והידיס יד נאמרו מהם ירא יעקב סיבירה צדיק
שאינו ידי עשו שהם שצירוחו פן עלה מורא של ישראל מידי עכו"ם

כולי: אין לך תפלה שמועלת בו' ככל הקול דהיינו נמי
 וכולו סימן לבניו כמו שאח"ל שהיה קולו לבשן תחנונים קוס
 גא' אזי גומר כן יהיה קול בניו צברה' וכפל הוד והידים ידי
 עשו ע"ש המלחמה שקירא ביד כח"ש את ה' הגדולה גומר והוא
 סימן לבניו שהיו נזכרין ביד המלחמה וכן בהיפך לחובה קאמר
 יעקב צבתי יעקב תלה בקולו כח"ש צצ"ר כשיעקב מרגן בקול
 ידיו עשו שלמות כש' נאמר וילוני כל השנה גומ' ייצא עמלק וז"ש
 כלן ורעיני דאד"א בו' בהרחיקו לך לעד תחבא דהיינו אם
 יש חרמורי לשון צבתי יעקב תחבא צידו של עשו ורש"י פירש דהיינו
 דא"ר כולי קאי אדלעיל והוא דמוק ודו"ק:

דרי"ק הקול קול יעקב זה אדרייטאנט קיסר גראף דדרים כפ הקול
קול יעקב ודריס הקול כננד וועקע מיעקע עס חורבן
אלטנדריוס שרגו סס שמוס רנאו וואר וואר קול יעקב כננד קול זכי
וואקסע מיעקע כננד פתלת בירי שפס וז ינארד שפס וז. ריך לומר קול
הכני וואקסע לעקב היה מהידים ש' עשו שרגו כננד ופאלטנדריוס ושהו
זה שחרור לומר ויהידי ירי עשו וז עבו' סס שפתיחה ביומו וז' דה'ל'
ויהידי שרגו כ' אמנס דרשו עשו ויהידי ירי עשו שפתיחה כננד
הידיס שרגו כננד בירי עשו הוא כננד וז שפתיחה ב'מ' :

אמר רב יהודה אמר רב מ"ד * על גירות בבל שם ישבו גם בכינו בזכרנו את ציון מלמד 'שהראדוק הקב"ה לרוד חורבן בית ראשון וחורבן בית שני חורבן בית ראשון שנאמר על גירות בבל שם ישבו גם בכינו בית שני דכתיב * זכור ה' לבני אדם את יום ירושלים האומרים ערו ערו עד היסוד בה * אמר רב יהודה אמר שמואל ואי תימא רבי אמי ואמרי לה במתניתא תנא מעשה בר' מאת ילדים וילדות שנשבו לקלון הרגישו בעצמם למה הם מתבקשים אמרו אנו טובים עם בים אנו באים לחיי העו"ה ברש לרש הגדול שברם * אמר ה' מבשן אשיב ממצולות ים מבשן אשיב מבין שיני אריות אשי' ממצולות ים אלו שטובעין בים כיון ששמעו ילדות כך קפצו כלם ונפלו לתוך הים נשאו ילדים ק"ו בעצמם ואמרו מה הללו שדרבן לכך * כך * אנו שאין דרבנו לכך עאי"ו אף הם קפצו לתוך הים ועליהם הכתו' אומר * כי עליר חורבנו כל היום נחשבו כצאן טבח

ורב יהודה אמר זו אשה זו בניה אחיהו לקמא קמיה
 דקיסר אמרו ליה פלח לעכו"ם אמר להו כתוב בתורה
 *אנכי ה' אלהיך אפקוק וקטלוה' אתיהו לאירך לקמיה
 דקיסר אמרו ליה פלח לעכו"ם אמר להו כתוב בתורה
 *לא יהיה רב אחיז' אחריש על פני אפקוק וקטלוה' אתיהו
 לאירך ואמרו ליה פלח לעכו"ם א"ל כתוב בתורה *לא
 תשתחוה לאל אחר אפקוק וקטלוה' אתיהו לאירך אמרו
 ליה פלח לעכו"ם א"ל כתוב בתורה *וזבת לאלהים יחר'
 אפקוק וקטלוה' אתיהו לאירך אמרו ליה פלח לעכו"ם א"ל
 כתוב בתורה *שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחר אפקוק
 וקטלוה' אתיהו לאירך אמרו ליה פלח לעכו"ם א"ל כתוב
 בתורה *וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' אחד אלהי' ^ב
 בשמים

יחזקאל
 כד
 רישיה
 דקרא
 לזקוס
 נקס
 כד
 פיתים
 פקס
 של
 זכריה
 נחתי
 דמה
 וכו'
 דס"א

בט
שס
ברא'
בו
חיוז ה

הניזקין פרק חמישי גיטין רכא

ילדים וילדות ולכך מתקשים ואחריו אם אנו עובדים צים אנו
 צאים כו' ר"ל או אית ציה גלגול מחילות לצא לחיי עה"ז לעתיד:
 ודרש להם כו' מבשן מבין שיני אריות כו' כמ"ס צשר
 חסידך לחיות חרץ ואמר ועליהם הכתוב אומר כי עליך הורגנו
 גומ' דהיינו שנהרגו על קידוש שמו שלא יצואו לירי עבירה ונחשצנו
 עשינו כלל טבח שלא חשו על מחסרם בעלמם כדי שלא יצואו
 לירי עבירה וכן יתפרש בענין דלמחא וז' צניה כי לולי קידוש
 שמו לא נהרגו ויש לפרש כי עליך הורגנו אז צנים ונחשצנו כללן
 טבחא אלאם כעלקמן : אשה וז' בניה כו' יש לדקדק למה אמר
 כ"א פסוק אחר ולא אמרו כלם פסוק אחר ועוד קשה בשני שאמר
 פסוק לא יהיה לך גו' למה דלג פסוק שקודם לו אנוכי גומר גש
 הפסוקים לא הביאו כסדר שהם כחוצים צחורה והמקרא שהביא
 עליה כי עליך הורגנו גומר מאי משמע ליה עפי עליה מעל כל
 שאר קדושים שנהרגו בקידוש השם והגדלה שז' צנים אלו נהרגו
 בקדוש השם צו' ימי השבוע וכו' הביא קרא מענינו של אותו יום
 שנהרג צו' וז"ל דלתיקו לקמא דהיינו ציום אחד מימי השבוע
 ואמר אנוכי ה' אלהיך גו' מרמז כי ציום הא' עדין לא נברא
 המלאכים וצא השמים לטעות למינים להאמין צהם צבורות
 אלוהות וציום שני נהרג השני והשני לא יהיה לך גו' כי ציום
 צ' נבראו המלאכים ומקום לטעות להאמין צנינו וציום ג' שצו
 נבראו כוחות פועלים צארץ יקו המים גו' תדשא הארץ גו'
 שאין להאמין שיש שם כח אלוהות צארץ צלתי לה לצדו וז"ל
 זובח לאלהים יתרום גו' וציום ד' צו נקצו המאורות והמזלות
 שאין להאמין צהם צבורות אלוהות וז"ל לא תשתחוו לאל
 אחר גו' וכן ענו"ס כמ"ס פסן תשא עיניך השמימה גו' אשר
 חלק ה' אות' לכל העמים ציום ה' נבראו ציסוד ממוצע צץ שניה
 ישרלו המים גו' ועוף יעופף גו' שאין להאמין שום כח אלוהות
 ממוצע ציניהם המקימים וז"ל ה' אלהים בשמים ממעל ועל
 הארץ מתחת גו' שדרשו לרבות ששול קטן צצים ציום ה'
 נבראו נפש חיה והאדם שאין לשחק ש"ס וד"א וז"ל שמש
 ישראל ה' גו' וציום ז' שאין להאמין אחר צברא הכל צו' ימים
 שצו עזר ה' את הארץ ואינו משגיח צמעטיה עוד וז"ל את ה'
 האמרת גו' כבר נשבענו כו' שזה הוראה שהא' משגיח עלינו
 ומאות צבת מורה עד"ו מדכתיב אות הוא ציני וציניהם שאנו
 שובחים צו שהוא ית' ציה צבת צמעטק צראשית ומייתיה עליהם
 קרא דלעיל הורגנו גומר דלעיל מהאי קרא צמזמור וז' נזכר כל
 זה שאמר מקול מתקף ומגדף גומ' קס דצרי הקיקס קזה ואמר כל
 זאת צצאנו ולא שכתוף פיינו נגד שאמר אנוכי גו' ואמר ולא שקרנו
 צצריחך גומר נגד שאמר לא יהיה לך גו' ואמר ולא נסוג אחר
 לצנו גו' נגד צצח לאלקים גו' ואמר וקט אשרנו מני ארמיך גו'
 נגד לא תשתחוו גו' ואמר אם נכתנו שם אלקינו גו' נגד שצע
 ישראל ואמר ונפרסו כפינו לאל זר גו' נגד וידעת קיום גו' ואמר
 הלא אלהים יתקור זאת כי הוא יודע תעלומות לצ גו' הוא ענין
 צעמנו שאמרנו צנו ה' שאל' הקיסר אישרי לך נושפנקא ונחץ
 ח"ב נו א

בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד אפקה וקטלה
 אחיות לאירך אמרו ליה פלח לעכו"ם א"ל כתוב בתורה
 פס *את האמרת היום וגו' וה' האמירך היום ככר נשבענו
 להקב"ה שאין אנו מעבירים אותו באל אחר ואף הוא
 נשבע לנו שאין מעביר אותנו באומה אחרת א"ל קיסר
 אישרי לך נושפנקא ונחץ ושרק' כי היכי דלימרו קבל
 עליה הורמנא דמלכא אמר ליה חבל עלך קיסר חבל עלך
 קיסר על כבוד עצמך כך על כבוד הקב"ה עאכ"ו אפקה
 למקטליה אמרה ליה אימיה הביה ניהליה אנשקיה פורתא
 אמרה ליה בני לכו ואמרו לאבררם אביכם אתה עקרת
 מזבח אחר ואני עקרת שבעה מזבחות אף היא עלתה
 פס *לגג ונפלה ומתה יצאת בת קול ואמרה *אם הבנים
 קיו שמחה רבי יהושע ב"ל אמר אז מילה שניתנה בשמיני
 רבי שמעון בן לקיש אמר אלו ת"ח שמראין הלכות
 שחיטה בעצמם דאמר רבא כל מילי ליחוי אינש בנפשי
 צר משחיטה וד"א רב נחמן בר צחק אמר אלו ת"ח
 שממיתין עצמן על ד"ת כדר"ש בן לקיש דארשב"ל אין
 ד"ת מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר
 *וזאת התורה אדם כי ימות באהל :

לקלון ילדים למשכנ זכור וילדות פלגשים : בשן צין שן
 נוטריקון : שדרכן לכך לתשמים ואין קלונם מרובה
 דקלון שלנו : זו אשה הורגנו כל היום : האמרת יחדת :
 נושפנקא מוחמו שזרתו טעו צו כדי שפאק נראה משחמה
 לה : הורמנא דמלכא שולטנות המלך קבל עליו לעשות מלווה :
 זו מילה הורגנו כל היום דומיין דמיית : בר משחיטה שאל
 יתחצנו צברנו : וד"א צרעת מראות נענים מפני שמסוכן לקפון
 עליו :

האספות קפא כולן ונפלו לתוך הים והא' דלמרי מועט שיעלה מי
 שנתנה ואל יתכול צעמנו כהא יראים היו מיסורין כדלמרי
 אלאם נגדוהו לתנטי מישאל ועוריה הו פלחו לללחא ועוד דע"כ היו מענין
 אלוהם ולא היו הורגים אותם אלוהים לקמיה שילף קראי מייתיה והשפיעו לא
 מייתיה ומדרש (ובמדרש) אמר דקרא אמר אנוכי ה' אלהיך והשני לא יהיה לך:
 מהרש"א מ"ר על נדרות בבל גו' דכל מזמור שלא נזכר
 שם אמרו ומזמורו מסתמא דוד אמרו ומלינו כמה
 מזמורים שאמר המזמורים על שם העמיד על הגלות והמורצן
 כמו מזמור לאשף אלהים צאו גוים צנחלתך גו' אבל צדוד לא
 מלינו צו אלא זו שאמר צרות הקודש צלשון צני הגלות על נהרות
 צבל שם יצבנו גו' דהיינו מורצן צית ראשון וזכור ה' לצני אלוהם
 גומר על מורצן צית שני וזכר נחצנו דעליית צצית שני לא היה
 גאולה שלימ' שערדיו היו משועבדי צו לפרס ולעכו"ם ולאמריי אבל
 מורצן צית ראשון ושני מורצן אחד היה וצבל היה המתחיל ואחר
 הוא הגומר וז"ל צדודם ערו ערו עד היסוד גו' דהיינו שלא נגמר
 מורצן הראשון עד צוא מורצן שני : שנשבו לקלון כו' קלון נאמר
 צדור שאין דרכו צנך כדלמרי פ"ד מיתות צני כוחי קפא על
 הצמחה כו' והיינו ששצו לקלון ילדים למשכנ זכור וילדות
 לפלגשים כפרס' והיינו שגרשו שלא השאירו העכו"ם רק צקלון

פס
קיו

צחורה
פס

מחפי בפיוא והאמרי דבי ר' שילא תרתי מתקלי איסוריה
 פיוז נחות בעלמא חדא ברומי וחד' בכולי עלמ'אלא שהיו
 מגנין את הפז ביופיין מעיקרא הוו חשובי דרומא נקמי
 בליוני דגושפוקא ומשמי ערסיהו מכאן ואילך מייתי
 בני ישראל ואסרי בכרעי דפוריהו ומשמי אמ' ליה חד
 לחברי' הא היבא כתיבא א"ל ג' כל חלי וכל מבה אשר דניס
 לא כתוב בספר החור' והוא אמר כמה מרחיקא מרכות' ^{נח}
 פלן אמר ליה אינגר פוסחא ופלגא א"ל אי מטאי לנביה
 לא איצטריכי לך אמר רב יהוד' אמר שמואל משום רבי
 שמעון בן גמליאל מאי דכתיב *עני עוללה לנפשי מכל ^ג ליה ג
 בנות עירי ארבע מאות בתי כנסיות היו בכרך ביתר
 ובכל אחד ואחד היו בה ת' מלמדי תנוקות וכל אחד ואחד
 היו לפניו ת' תנוקות של בית רבן וכשהיה אויב נכנס
 לשם היו דוקרין אותו בתוריהו וכשגבר אויב ולכדום
 כרכום בכפריהם והציתום באש :

קצוצי תפילין דפסי תפילין חזן מן הרצועה קרויה קליזה
 כדלמרי' דמס' סוטה אוחז ברצועה ואינו אוחז בקליזה :
 דרעא מ' סאה ודרישא שהם גדולים ד' צמס בכל קליזה הוו
 ג' ומני מ' סאה ואם תאמר ד' לא היא שצית אחד של דרוע גדול
 מאחד מצתי הראש לפי כלאן כל ארבע פרשות צצית א' וצבל ראש
 פרשה אחת צצית אחד ומכל מקום דפוס של ראש מתוך שריר
 לחלק הצמס ולהיות ריוח ציניהם וקצועים על מושב אחד הולך
 המושב להיות רחב והיו על אחד ג' שצורע : ולא פליגי רבה
 דר בר מנה ורבי ינאי ומתניא : ד' קבין בחורבן בית ראשון :
 איסחירי סלעים שהיו מגנין את הפז ביופיין והיו המסולאים
 לשון סול לרוכב לא תפולה כהם אופיר משונמים היו ציפי מן
 הפז : בליוני דגושפנקי נורות נאות שנתומה' כדי שתתעצבנה
 כנגדן : כמה מרחיקא מהדוא דוכתא שלא הגעתי ללמוד
 אוחז פסוק : אינגר מעט : פוסחא ופלגא דף ומאי :

מהרש"א אשרי שיאחו ונפץ את עולליך ג' ודאי האי
 קרא לא מתפרש אלא בנפוך עוללים דני צבל על
 הסלע צבל מרישא דקרא מפורש שם הם עשו כן צבני ישראל
 כמ"ס אשרי שיעל לך את גמולך שגמלנו לנו והיינו שישל' לך
 מדה כנגד מדה ומפרש לה דהיינו בנפוך עוללים ג' וק"ל :
 מאי מסולאים בפז בו' דלפי פשוטו ה"ל למכחז המסולאים
 מפז צמ"ס כמו הנחמדים מפז או כפז צב' אצל צפו משמע
 שמסולאים ע"י הפז דהיינו ע"י תכשיטי פז שהיה עליהם ולכן
 מקשה והלא תרתי מתקלי אסחירא פוז' בו' וקאמר אלא שהיה
 מגנין את הפז ביופיין מעיקרא בו' ויהיה צ' צפו כמו תחת
 הפז שהיו משמשים משמי' ערסותיהם מעיקרא כנגדן מייחז בני
 ישראל ואמר דא"ל חד לחבריה הא היבא כתיבא בו' מדבריו
 מוכח דקרא כבר צקללנו ואם החמיל גם בהך דנחמה חורה
 והפסיק בהם דף וצבלנו מהאי קרא לא היה לו לומר היבא כתיבא
 דאיתא צמה שלפניו שלא קרא עדין כתיבא אלא גראה דלא החמיל
 בלי

בו' כי הוי דליומו קצול עליה הורמא דמלכא : והשיב לו
 הקטן חבל עליך מלכא בו' דהיינו לא צקם ממנו המלך שיעצור
 עכו"ס א' לפנים שיאמרו העול' שעשה ראו המלך לעצור עכו"ס
 גם צבלנו לא יעצור וכמ"ס פ"ק דמגלה למא נחמיינו כליה בו'
 מפני שהצחמו לללס א"ל וכי משא פנים יש צדד א"ל הם לא
 עשו אלא לפנים בו' והיינו דכתיב כי לא ענה מלכו היינו שלא
 השתמו לעכו"ס אלא לפנים צפני העולם ולא היה צלצס כן וז"ס
 גם כלאן צוה הקטן הלא אה"י תקו' ואם לענוש על עובדי עכו"ס גם
 לפנים כי הוא יודע תעלומות לב שאין צבל לעצור עכו"ס אלא
 אין לעשות כן מפני הרוחא שאינו יודע תעלומות לב של אדם
 אחר וצבור שאף צלצו כך הוא וסי' צוה כי עליך הורגנו כל היום
 היינו בכל יום מו' ימי השבוע וכל המלות דיומא מכל ימי
 השבוע רעים עלינו ועליך הורגנו כל היום צלצון דמים על ה'
 הצנים ונחשצנו כלאן עננה צלצון יחיד נקבה אחס' : וריב"ל
 אמר זו מילה שנחנה בח' בו' ר"ל דהיינו מילה צומנה שהקטן
 רך ומסוכן למיתה כההוא דרבי נתן שעדיין לא נצלה צו דמו
 ודלמא אלו ת"ח שצאריה הכחות שחטיה כולי פרש"י
 שמו' ונחשצנו צבורנו עכ"ל ויותר נראה לפרש מזהה כענין
 אל יפתח אדם פיו לשון ואם הדבור מצאיו לידך כך מכ"ס המעשה
 ודונמ' דהכי לנבי צרעת כנראה מפרש"י גופיה ודלמא אין ד"ת
 מחקיימין בו' שנאמר וזאת התורה אדם גו' דלפי פשוטו
 ה"ל למכחז וזאת חורת אדם כי גו' כמו וזאת חורת העולה גו'
 וזאת חורת החטא גו' וע"כ כחז ואל' החורה דהיינו שהחורה
 מחקיימת צאדם האמתית ע"מ צהאל של חורה וענין המיתה
 שמתית גופו ומסתלק ממנו מותר התאווה :

הר"ף עליהם הכחז אומר כי עליך הורגנו כל היום וכו' ורבי יהודה
 אמר זו אשה ושבעה צניה פי' רש"י זו אשה הורגנו כל היום
 ולר"ק לפרש מה רזה רש"י ז"ל לומר בלשנו כי דבר פסוע הוא שעל פסוק
 זה הוא אומר ועוד יש לדרקק שלא הניח כל הכחז אלא זו אשה הורגנו כל
 היום והיה אפשר לומר לדרשה של ת' ילדים וילדות אינו נדרש יפה עליך
 הורגנו כי לא מקרי עליך אלא צדד של עכו"ס אצל דבר של קלון לא מקרי
 עליך הורגנו אצל לדרשה אשה ושבעה צניה שנהרגו על עכו"ס איקרי כאן
 עליך אהמס נ"ל שדרשה ארבע מאות ילד' אינו נדרש יפה הורגנו כל היום
 שכן אמרו הילדים הכחזים הללו שכתוב בהם האחד אמר וידעת היום
 והשנות אל לבך והא' אמר את ה' האמרת היום וה' האמירך היום וה"ק
 כי עליך הורגנו בשבעה כל היום את ה' האמרת היום וה' האמירך היום
 ואם נתקיים את ה' האמרת היום ונתקיים ג' כו' האמירך היום : והיותר
 נכון הוא שבין לומר זו אשה הורגנו כל היום כולמר שאף היא נפלה ומתה
 אע"פ שלא הורגה :

אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ארבעים סאה קצוצי
 תפילין נמצאו בראשי הרוני ביתר רבי ינאי ברבי
 ישמעאל אומר שלשה קופות של ארבעים ארבעים סאה
 במתניתא תנא ארבעים קופות של ג' ג' סאין ולא פליגי
 הא דרישא הא דרעא א"ר אמי ד' קבין מה נמצאו על
 אבן אחי עולא אמר מ' קבין אמר ר' כהנא ואיתימא שיל'
 בר מרי מאי קרא *בת כבל השדודה אשרי שישלם לך
 פנים
 קלד
 ויבד 7
 גומר אשרי שיאחו ונפץ את עולליך אל השלע *בני ציון
 היקרים המסולאים בפז מאי מסולאים בפז אילימא דהו'

כלל בהנך דמשנה חזרה ולא קרא אלא הנך קללות דת"כ ולא ידע כלל אי כתיבא גס במשנה חזרה ולכן קאמר והיכא כתיבא בת"כ וא"ל גס כל חלי וכל גומר לזה רמזה הקדורה ולפי שהוא דבר חגונה לא נכתב במפורש וש"ל אי מטאי לגביה לא אצטריכי לך דהיינו שגס אני הייתי מנין שעד"ו רמו הכתוב וק"ל : עיני עוללה לנפשי ב' ופי' שהוא נשחית לדבר מכלל הני תנוקות וצנות טורי כי ביקר ושאר עיירות נקראו צנות לגבי ירושלי' וכה"ג מייחתי רש"ג להאי קרא צפ' מרובה וצסוף מסכת סוטה ג' ת"ק ילדים כו' וע"ש :

לב תנו רבנן מעש' ברבי יודישע בן חנניא שהלך לכרך גדול שם שברומי אמרו לו תינוק אחד יש בבית האסורים יפה עינים וטוב רואי וקוצותיו סדורות לו תלתלי' הלך ועמד על פתח בית האסורי' אמר *מי נתן למשים' יעקב וישראל לבושים' ענה אותו תינוק ואמר *הלא ה' זו חטאנו לו לא אבו בדרכיו הלך ולא שמעו בתורתו אמר מובטחני בו שמורה הוראה בישראל העבודה שאני זו מכאן עד שאפרנו בכל ממון שפוסקי' עליו אמרו לא זו משם עד שפדאו בממון הרבה ולא היו ימים מעשים עד שהורה הוראה בישראל ומני רבי ישמעאל בן אלישע אמר רב יודה אמר רב מעשה בבנו ובכתו של רבי ישמעאל בן אלישע שנשבו לשני אדונים לימי' נזדווגו שניהם במקום אחד זה אמר יש לי עבד שאין כיופיו בכל העולם וזה אמר יש לי שפחה שאין בכל העולם כולו כיפיה אמרו בא ונשיאם זה לזה ונחלק בולדות הבנים לחדר זה ישב בקרן זוית זה וזה ישב בקרן זוית זה זה אמר אני כרן בן כהנים גדולים אשא שפחה וזאת אומר' אני כהנת בת כהנים גדולים אנשא לעבד ובכו כל הלילה כיון שעלה עמו' השחר הכירו זה את זה ונפלו זה על זה ונעו בכביה עד שיצא' נשמתם ועליהם קונן ירמיה *על אלה אני בוכיה עיני עיני יורדה מים :

יבסיח
מ
ס

סיני

הוספות כל ממון שפוסקים עליו כי איכא סכנת נפשות פורין שניין יוחר על כדי דמיין כדאיתא בפ' השולח גבי החובר ענמו ואח' בניו לעבו"ס כ"ס הכא דאיכא קטלא אי נמי משום דמופלג בהכמה היה : מהרש"א מי נתן למשיסה יעקב ב' אמר האי קרא לידע זו אם בן חכים הוא להשיב לו סיפא דקרא הלא ה' זו חטאנו כו' כדמסיק : מובטחני בו כו' ואינו זו מכאן עד שאפרנו כו' דמופלג בהכמה היה כח"ס הוספות ויש לדקדק דקרא ענין הכפל ושינוי שאלה לבושים ולא לבויה כמו למשיסה ע"ד שאלתו צסוף כתובות צווי וצווי' דצווי' ואמר שע"כ צאה להם כפולה הרהר על חטא הכפול דלא אבו בדרכיו הלך הם מלות הסליות שסם מדותיו יתקצר צ"ה שגס שכל האנושי ודק הנימוסית חודה צדק ולא שמעו בתורתו הם מלות השמיעות שאלו לא נכתבו לא היה שכל האנושי עומד עליהם : על אלה אני בוכיה גוי' דלעיל מיינה כתיב קרא עלי מועד דהיינו שחטוועדו וצדוונגו שני אדונים מנ' הסני' ואח' ואחתי לקר' אח' והיינו לשזור גו

צחורי גת דרך ה' לנחלתו בת יודעה וע"ז אמר על אלה שהם הבת והנחלה אני צריכה וה"ל למכתב אני צריכה אלא הרמז הוא מאמר הבן אני צריכה עליה על הבת אחותי ועיני עיני יורדה מים הוא מאמר ירמיה שצ' עיני יורדים מים על הזוג הכשר הזה : דר"ק העבודה שאפרנו בכל ממון שפוסקי' עלי כתבו החוספרי' אי נמי משום דמופלג בהכמה היה ולר"ד לדעת מה נחמנו על אחריו חינוק שנכסל שידע להשיב סופו של פסוק אין כאן חכמה נשגבה ואפי' לומר שהיה נראה שרבי יוסעבד כשאלה מי נתן למשיסה יעקב היה נדעמו לומר כי הכתוב כולו בלשון שאלה ותרגומה לומר מי נתן למשיסה יעקב כדל"א כל הלא ה' נתנו צידם לפי שחטאנו לו ויונין שכן למה נעשיו כי ציד אנושי דמים שלא אבו בדרכיו הלא לילך בדרכי' ה"ל שמעו בתורתו והרי אע"פ שחטאנו אכחנו מ"מ אנו הולכי' בדרכי' ושומעים בתורתו אלא שגבר יצרנו והטאנו לו ולא נכון שניהם ביד בונים שלא אבו בדרכי' ה' הלך : ובה היה אחי שפיר שאלה בדרכי' ה"ל שחטאנו ואח"כ דבר שלא לנוכח ולא אנו ולא אמר ולא אבינו בדרכי' הלך זה היה במשע' מדברי ר' יוסעבד והסתיוק היה קצף להשיב קודם שגומר ר' יוסעבד כל הכתוב ויחד כשאלה מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבושים השיב לו הלא ה' זו חטאנו לו שכי' זה הכתוב היה הוא שאלה בדרכי' שאלה מי נתן למשיסה יעקב כי אין רע יורד מלמעלה והשיב לזה הלא ה' זו חטאנו לו שכלנו כלאן חטאנו לחטוא ואע"פ שאין חטאנו ראוי לעונש גדול כזה של צדיק שהוא קשה ממות לפי דכולהו איתבהו ביה מ"מ רואה הקב"ה לבני הדור שאלה אבו בדרכי' הלך דהיינו לחזור בדרכי' שאלה מי נתן למשיסה יעקב כדל"א וכן עד ה' אלהיך לכך אכחנו עונותיהם סכלנו אע"פ שאין בידנו עונות כי אם חטאות אשר חטאנו לה' וכפי הדרך היה מתחבר הכתוב כולו בישראל ויחייב ב"כ שדבר חלו' לנוכח וחלו' שלא לנוכח לפי שאינם כולם דברי השואל אלא הלא ה' הם דברת השמיני שהוא בתוך הגר' שהוא אומר כי אע"פ שאין בידנו עונות מ"מ הוא משיב שכיון שחטאנו אכחנו לה' פקד ה' על עונות הדור שלא אבו בדרכי' ואכחנו עונותיהם סכלנו וכו' ואינו שזו כתי' ופלאה' ליבס הכח' על ממונו ולכן אמר אפרנו בכל ממון ואח' יוחר משוי' ועוד דמשי' שיש דקדוק שאלה מי נתן למשיסה יעקב והלכך למשי' שאלה זאל הלא ה' שהוא נתנו למשיסה אלא כל ילד כלן לומר הלא ה' זו חטאנו לו שאינו איתא השאלה על מה עשה ה' ככה ליעקב לחתו למשיסה לבושים היתה עד שאלה התשובה לפי שחטאנו לה' ורבי יוסעבד היה לו הכתוב ביד למקשה עד שאלה אורחתינוק והשיב הלא ה' זו חטאנו לו אז הנין כוונת הכתוב שהוא מתמיה ואומר הן ידענו שאלה מי נתן ליעקב למשיסה אלא יש לתמוה שיעניס הקב"ה עונש לאדם שיוציא ממנו תכלת חטא ועון לה' כיון אני שנכספתי ואני עומד לקלון שהוא תועבת ה' ואיך יעניס הקב"ה ליעקב עונש שיש בו חטא ועון' וזה מדוקדק שאלה' זו חטאנו לו דה"ל הלא ה' אשר חטאנו לו או אשר חטאו ב"ש ולא אבו בדרכי' ולא אמר ולא אבינו בדרכי' הלך ולמה אמר אבו בדרכי' הלך ולא אמר חטאו לו אלא כאן רמז חסוד' החינוק שצדיקי' ישראל לומ' מי נתן למשיסה יעקב והשיב החינוק הלא ה' הכח' אלא חסיה אני שהעונש הוא שהגלי לקלון יש בו חטא אשר חטאנו לה' בעונם זה של קלון כי הוא תועבת ה' וזהו עונש בו חטאנו לה' והיה לא אבו בדרכי' הלך וישתכח כי ב"ל נכד :

אמר רבי שמעון בן לקיש מעש' באשה אחת וצפנ' בת פניאל שמה צפנת שרהל צופים כיופיה בת פניאל שם בתו של כרן גדול ששימי' לפני ולפני שנחלקלה בה שבאי כל הלילה למחר הלבישה' ו' הלוקים ודוויצאה למכרה בא ארם אח' שהיה מכוער ביותר אמר לו דראני את יפיה אמר ליה ריקה אם אתה רוצה ליק' קח שאין כיופיה בכל העולם כולו א"ל אעפ"כ הפשיטה ו' חלוקין ו' קרעתו ונתפלשה באפר אמרה לפניו רבש"ע אם עלינו לא חסת על קרשות שמך הגבור למה לא תחוס ועליה קונן ירמיה

הניזקין

פרק

חמישי

גיטין

אמר רבה בריה דרבא ואיתימא ר' הלל בריה דרבי
וולס מימות משה ועד רבי לא מציעו תורה וגדולה
במקום אחד ולא הוא היה ירושע הוא אלעזר והא
אלעזר הוא פנחס והא הוא פנחס 'היו זקנים' והא הוא
שאלוה היה שמואל 'והא נח נפשי' כולדו שני 'קאמרי' והא
הוא דוד היה עיר' היאירי' והא נח נפשי' כולדו שני 'קאמרי'
והא הוא שלמה 'היה שמעי בן גרא' והא קטליה כולדו
שני 'קאמרי' והא הוא חזקיה 'היה שבנא' הא איקטיל
כולדו שני 'קאמרי' והא הוא עזרא היה נחמיה בן הל'יה'
א"ר אחא בריה דרבא אף אני אומר מימר' ועד רב אשי
לא מציעו תורה וגדולה במקום אחד ולא הוא היה דונא בר
נחן שאני דונא בר נחן דמיכף היה כיף ליה לרב אשי :

במקום אחד שהא מורסא וגדולתא של ישראל זמקוס אחד
שאן ציטראל גדול צמורה וצטער כמורה : והא היה
אלעזר יחיד לאחד שנפטר יבאשע : והא היה פנחס לאחר אלעזר
חורה וגדולה שהיה כח גדול אחר אביו : היו זקנים שקבלו
מיבאשע והאיריו ימים אחריו כדכתיב אשר הלכיו ימים אחריו
יבאשע : שאלו גדול צמורה היה אלא שלא למד להארים כדאמרינן
צטערינן שאלו לא גלי מסכחא להכי כתיב ציה ככל אשר יפנה
ירשע : והא נח נפשי דשמואל קודם שאלו : כולדו שני משמע
צמולה וחסא חסא וגדולה צמקוס אחד וזה צמולה גדולתו לא
היה יחיד צמורה : עירא היאירי גדול צמורה היה כדאמרינן
צמורה קטן דקורא מחגי להו לרננן על גבי פרים וכסרח : חזקיה
מלך יהודה גדול צמורה היה כדאמרינן צמק : שבנא גדול
צמורה היה כדאמרינן צמורה צמקא היה דריש צמקיס רבנא
חזקיה צמק מרי רבנא : והא איקטיל צמורה צמק כדאמרינן
צמקיס צמורה :

תוספות וזה היה הונא בר נחן חורה וגדולה היה לו כדאמרינן צמורה
קטן דקורא מחגי להו לרננן על גבי פרים וכסרח : חזקיה
מלך יהודה גדול צמורה היה כדאמרינן צמק : שבנא גדול
צמורה היה כדאמרינן צמורה צמקא היה דריש צמקיס רבנא
חזקיה צמק מרי רבנא : והא איקטיל צמורה צמק כדאמרינן
צמקיס צמורה :

מרש"א היה שמואל בו' לנאורה כיון דשמואל היה נביא
כמה שנים קודם צמקיס שאלו הוא היה למיפד
צמקיס הא היה שמואל ולשני היה שאלו ויש ליישב דכל גדולה
דקאמר הכא שהיה נביא כמו רבי או מלך כמו שאלו או כ"ג כמו
אלעזר אבל שמואל לא היה גדולתו יותר מאח' מכל היו דקאמר
דקורא שמואל היינו שהיה גדול צמורה ולא היה צמקיס חורה וגדולה
צמקיס אחד ופ"ל דהו זקנים והוא עירא ושמעי דהיינו שהיו
ג"כ צמקיס חורה וגבי דוד נמי המ"ל דהו שמואל אלא דנחמא ליה
לחזקיה עירא דקורא רבנא כדאמרינן צמקיס וטעין עוד צמקיס או ש'
אחד

יהיה ב"ת עמי חגרי שק התפלשי באפר אבל יחיד עמי לך
מספר חמוריים כי פתאום יבא השורד עלינו עליך לא
נאמר אלא עלינו כביכול עלי ועליך
על כבוד שמך הגבור והיכן גזירתך : עלי ועליך שמי
נחמל בך :

מרש"א מספר חמוריים בו' כי האו קרא כתיב גבי
מפלת לור צמקיס צמקיס קאם הכא דכתיב אבל
יחיד וחמוריים צמקיס מר שאמר כי הלה שנהיה צמקיס עמי
הא אכל יחיד שלא נעשה כן צמקיס עמי וע"ד לרש דכתיב חל
נחמא ומספר חמוריים כי ככל צמקיס עמי המרה והלכה כי יבא
השורד עלינו דכיון דכתיב יחיד קרא לה לא ה"ל עלינו אלא עליך
אבל אמר עלינו צמקיס יתגדל דכתיב שאלו גם עליך :

אמר רב יהודה אמר רב מ"ד *ועשוק גבר וביחוי איש
ונחלתו מעשה באדם אח' שנתן עיניו באשת רבו
שוליא דנרי היה פעם אחת הוצרך רבו ללוות א"ל שגר
אשתך אצלי ואלונה לך שיגר אשתו אצלי שהה עמה ג'
ימים קודם ובא אצלי א"ל אשתי ששגרת לך היכן היא
א"ל אני פסרתיה לאחור ושמעתי שהתינוקות נתעללו
בה בדרך א"ל מה אעש' אמר ליה אם אתה שומע לעצתי
גרשה א"ל כתובתי מרובה א"ל אני אלוך ותן לה כתובתי
עמד זה וגרשה הלך הוא ונשאה כיון שהגיע זמנו ולא היה
לו לפרועו אמ'לה בא ועשה עמי בחוכך והיו דם יושבים
ואוכלים ושותין והוא היה עומד ומשקה עליהם והיו
דמעות נושרות מעיניו ונזופות בכוסיהם ועל אותה שעה
נתחתם גור דין ואמרי לה על שתי פתילות בנר אחד :
שוליא דנרי היה לא היה רבו לחורא אלא רבו לאומנו של
נרי : שוליא דנרי : נצרך ללוות רבו : קידם
הסכים : ב' פתילות בנר אחד ח"ו :

מרש"א ושוליא דנרי היה בו' כל ענין זה מפורש בהאי
קרא ודלעיל מיניה שאמר היו חושני און ופועלי
רע דהיינו זה שהיה מעל אל רבו ואמר כי יש לאל ידם שני' ז' צא
שאלו לרבו ואמר וחמדו שדות ג' ע"ז שמד ונתן עיניו
באשת רבו עושק הגבר שהוא רבו דמלת גבר נוטל צו כמו צו
הגזירה וניחוי שהיו אסחו צמ"מ דכתיב ממש כד כתיב וכתיב
ונשאו ואולי שסיה לפי פסוקו לכבוד ונשאו צמקיס ולקחו דכתיב
צמקיס הוא הוא אשת רבו ששפא ע"ז שאלו לו ולא היה לאל ידו
לשלם לו ואמר ושמעתי שהתינוקות נתעללו בו' אמר כן שודיא לא
היתה אנוסה מהתינוקות אלו לא שהיה הרגילה אוחס עמה לדבר
עצירה ורנן היה ואסורה לך : על ב' פתילות בו' וגרשה לפרס
דנלשא דעל אוחס שעה נחמס בו' אפשר הא דשהה ג' ימים
מעיקרא לא עבר עמה עצירה והיתה מותרת לו לאחר שנתגרשה
אלא שעל אוחס שעה שפסקו להסיוה לגרשה ולשעבד צו על ידי
צמקיס נחמס גור דין ולשנא דאמרי לה אוחס שעה חין זה
עיקר עציר' אבל צמקיס' אלא מעיקרא ג' ימים עבר צה עציר'
ונעשה ח"ו דהיינו צ' פתילות בנר אחד שני' זו אסורה לו גם
אחר שנתגרשה נחמס גור דין ונראה גם שצמקיס יחיד היה
כיון שהיה צידם למחול ולא מיתו נחמס גור דין לנלם :

אם כיצד דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה
ודברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרם בכתב ר'
ישמעאל חנא אלה אלה אתה כותב ואי אתה כותב הלכו'
א"ר יוחנן לא כרת הקב"ה ברי' עם ישראל אלא בשביל
שם דברים שבע"פ שנא* כי ע"פ הדברים האלה כרתי אתך
ברית ואת ישראל :

אז אמרתי כך אמר דוד אז אמרתי כשעשרו עלי שאלו ודואג
לפוסלני מלכא דבנה והועד צ"ה עמוני ולא עמונית
בדלמרינן צינמונ : הנה באתי עכשיו באתי לכלל : כחוב עלי
מאז ניתן הסור' הווכחתי זה וזה שתי צדקות הנמצאות בזכות דוד
שעמיד לאלה מרות המלכות ונעמה העמונית אמו של רחבעם
בתיב הכה הנמצאות וכתיב הסם מלאתי דוד עבדי אלהא מגלה
אקראי משום דמתחלה נכתבה מגלת בראשית והדר מגלת נח והדר
מגלת אברהם והיינו דקאמר במגלת אברהם כחוב עלי : חתומה
במורה מסוימת ושלמה : אי נמי לבדד רבי לוי אקראי מגלה
אזון ח' פרשיות שהולכר ליוס נאמרו ונכתבו ונמסרו צו ציוס
ונכתבה כל אחת במגלה לבדה לפי שמוצלות ורמוקות זו מזו
הלכך קרי לשאר נמי מגלה משו' דכשחור והשלמה הולך לכתו'
וצבראשית עד פרשת כהנים לבד ודילג פרשת כהנים הכתוב' כבר
וכתב מפרשת כהנים עד פרשת שלוח עמלים וכן כולם : פירשת
בהגים אמור אל הכהנים שהלכות כהנים כתובות זה לא יטמא :
לא יקח' מוס צו לא יגש' ומפני שצו ציוס הווקקו לעצודה הולכר
קדושתם להודיע : פירשת ליוס קח את הלויס דזהעלוחך שנה
הלכות ליוס' ויש אומרים ואל הלויס חדבר ואינו כן כי מה עניינה
אלל הקמת המשכן דמער ראשון לא נהג עד סוף חמשים וארבע
שנה ועוד פרשת מעשר מיקרא' : פרשת ליוס הולכר לצו ציוס
שוקקו לשיר : פירשת טמאים ויהי אנשים אשר היו עמלים לגפש
אדם משו' הלכות הפסח והמשכן הוקס באלח ציוס והזהרה להם

פירשת שלוח עמלים וישלחו מן המחנה שצו ציוס הוקצב ג' מחנות
מחנה שכינה מחנה ליוס ומחנה ישראל והווקקו להשתלח ומחוך כך
הווקקו עמלים לישראל הואיל וצריכין שלוח ולא יוכלו ליכנס למשכן
היאך יעשו פסחיהם ולר' לוי יכולים היו ליעשר עד ע"ו ולא הווקקו
לפסח שני אלא אם כן לא יעשרו : ופירשת שלוח טמאים וישלחו
מן המחנה שצוהו היום הוקצב המחנות ונבטלגלין הפרוכת בכל
יו סלוק מסעות הותרו וציוס ומזרעיס ליכנס לשם : ופירשת אחרי
ציוס בות אע"פ שהיא של יום הכפורים צו ציוס נאמרה כדכתיב אחרי
מות ומפני שמהו ציוס אחר בשביל ביהא שלל ללורך נאמרה אוחה
אברהם להלך ואל יצא בכל עת א' הקדש : ופירשת שחויי יין לפי
שמאותו היום ואילך נאסרו דהא צביאח אהל מועד חלה רחמנא :
ופירשת נרות דזהעלוחך לפי שצו ציוס החמילו להלליק : ופירשת
פרה אדומה לפי שציוס התמדת גפרפה הסרה להיות נעשרים
לפסחיהם וקודם לכן לא יכלו לעשותה דבעין והוא אל נוכח פני
אהל מועד דהכי אמרינן במסכת מגלה ירושלמית באלח ציוס
הוקס המשכן ושני לו נשרפה הפרה : רובה בבכת רוצ' התורה

ספס
ר"ה
אח"י
אל נקט
פרשת
חמ"ד
ספס
יב

תלויס במדרס הכתוב ללמדה בכלל ופרט וגזרה שיה ושאר מדות
שהתורה נדרשת בהם : ומי עומה על פה שאין רמו תלמוד לה
צתורה אלא לתשה נאמרה על פה : כי על פי וגו' על שבעל פה
נכרת צרית אלהא איהי הווי רוצה : אתמורה קמתמה וני רוצי
תורתיה היה לי לכתוב להם והלא צוהת שכתבתי להם כמו זר
נחשבו : כתיב כחוב לך את הדברים האלה אלהא נכתבה :
וכתיב על פי הדברים האלה אלה לא נכתבה : דברים שחורתי
לך ככתב אי אתה רשאי למסורם לישראל ע"פ : ודברים שבע"פ
אי אתה רשאי לכותבן מכאן אתה למד : שסתמוד לא ניתן
ליכתב אלא מפני שהתורה משתכחת : וכתוספות פירשו דפרשת
עמלים היינו וינצרו דכתיב ציוס עומאת שרץ ונבלה :

מהרש"א *והא לא ניתן ליכתב' אלא כיון דלא אפשר עת'
לעשות גו' נראה צוה דלא ניתן לכתוב משום דלא
יסמוך האדם על הכתיבה ולא ילמוד יותר ובודאי דא"ל לכתוב
כל הדברים שהפס יוכל לדבר צ"ה ולכן צדורות הראשונים שהיה
לצבס רחבה מני ים אמר לא ניתן ליכתוב כדי שיחזרו על תלמודו
ומשנתו חמדי ויהיו סדורי' לו המיל ללמוד ולהציאו לידי עשייה
אלל עקה עת שנתמעטו הלבצור וז"ל לזכרם ע"י הלימוד בע"פ
מרבז ומשכתבה ממנו בע"פ אדרבה עת הוא להציאו לידי עשייה
על ידי שיהיו המלכות סדורים לו ככתיבה אע"פ שעל ידי זה הפרו
חורחק שלא יחזרו על משנתו ותלמודו חמדי כי יסמוך על הכתיבה
ודו"ק : תורה חתומה ניתנה בו' מהידוע כי התורה אחת
גמורה היא לפי הנוחן ויתצור צ"ה אנשים לפי המקבלים ים זה
שינויים מחולקים והוא כי סוד ונסתר של תורה מורה על שמו
המיוחד כמ"ש מי שידע ללרץ אופיות שנתורה בו' והנגלה של
התורה הוא מוצאר שכן מלות האדם וז"ש מגילה נתנה מחולקים
בשינוי ענינים לפי המקבל ושארר חתומה היינו חתומה וסחומה
בחיבור אחד לפי הנוחן ויתצור צ"ה וק"ל : אמר רבי ינאי
באל"ף ב"י ב"ת בו' פרש' כלומר ר"ת עכ"ל ושון באל"ף צ"ת
לא משמע כן ויותר ים לפרש דר"ל שלא היו האופיות מחוברין
בחיבור אלא כמו א"ף צ"ת שאינן רק אופיות בעלמא וכמו שכתוב
בעצאל לפי האופיות היה מצין לכתוב החיבור וכן בסירוגין תחלת
המקרא היה כותב תיבה שלימה ואח"כ אופיות שאינן מחוברין
ודו"ק : פירשת טמאים בו' ככתב התו' פי' צקונט' ויהי האנשים
וקשה לפי' דאמר צ"ק דפסחים שאלין ודורשין בהלכות פסח ל'
יוס כו' שהרי נביא עומד בפסח ראשון ומוזכר על פסח שני ולפי
זה איכא חודס וידע כינון שצ"ה ניסן היה בו' וכן הקשו החופפות
צ"ק ופירשו הם פר' עמלים עומאת שרץ ונבלה בו' עכ"ל ע"ש
והוא דמוק דכיון דעומא' מת היה בכל פרש' כהנים שהוכיר למה
לא נאמר דעומאת שרץ ונבלה נמי הוו בכלל פרש' כהנים דהא
בסדר אחד נאמרו כל פר' כהנים זה אחר זה בפרשת אמור אלל
הנראה לקי' פרש' ולפי מה שהוכחנו סבר לפי דעת רש"ג דס"ל
פ"ק דפסחים דשאלין בהלכות פסח קודם פסח צ' שחור' ויליף
מפ' התורה ושהא ר"ל דהא אולי בשעתיה דרש"ג ולכן ציוס
ספס

הניזקין פרק חמישי גיטין רכר

חמיר ודכ כהנא הוה סבור שלא היה חושש מן הפירות אלא מן החירות
 וא"ל אלא בידאי שדיתכסו וכולי נמי איכא :
 ת"ד מפרנסים עניי עכו"ם עם עניי ישראל ומבקריו חולי מ'
 עכו"ם עם חולי ישראל וקוברים מתי עכו"ם עם שש
 מתי ישראל מפני דרכי שלום :
 עם מתי ישראל לא בקברי ישראל אלא מתעסקין בהם אם
 מלאים הרגוים עם ישראל :

רב הונא ורב חסדא הוו יתבי חליף ואויל גניבא אמר מא
 ליה חד לחבריה ניקום מקמיה רבר אוריין הוא א"ל סב
 מקמיה פלגא ניקום אדריבי אתא איהו לגבייהו אמר להו
 שלמ'עלייכו מלכי שלמא עלייכו מלכי אמרו ליה מנא לך
 ררבנא איקרי מלכי אמר להו דכתיב *כי מלכים ימלוכו
 וגומר אמרו ליה ומנא לך דכפלינן שלמא למלכי אמר להו
 דאמר רב יהודה אמר רב מנין שנופלים שלום למלך
 שנאמ' *ורוח לבשה את עמשאי ראש השלישים לך דוד ד"ה
 ועמך בן ישי שלום שלום לך וגומר אמרו ליה לשעום מר י
 מידי אמ' להו הכי אמר רב יהודה אמר רב אסור לו לאדם
 שיטעום כלום עד שיתן מאכל לברמתו שנאמר *ונתתי
 עשב בשדך לברמתך והדר ואכלת ושבעת :
 בר אוריין זן חורה : פלגא חולק על החכמים שהיו מלער
 למר עוקבא שהיה אז בית דין כדאמרינן בפרק קמא :
 מהרש"א מפני דרכי שלום פרש"י כל הימים ואע"פ שמטיל
 על העכו"ם שם שמים כו' עכ"ל לכאורה ה"מ

לפרושי כהני דרכי שלום דלעיל נמשעו שלא יעבר עליו שנאה
 אלא דמשמע ל' דכל הני דנקט בך מתניתי' דאי לאו מפני דרכי
 שלום איסור נמי איכא ולכן פי' משום דמטיל על העכו"ם ש"ס
 כו' ומיהו למאי דמוקי מתני' ציוס אינס ה"ל איסורא אחריתא
 משום דהוה אזיל ומורה לעכו"ם ודו"ק : א"ל שלמא עלייכו
 מלכי כו' צ"ס כל הניג איכא כי האי עובדא ממע ולא הוכיר
 דיהיב להו שלמא דהתם לא צעי לאחויי אלא הך מלתא דעסקינא
 ברוחות משא"כ הכא עיקר מלתא דעיתית לה הכא אהא דכפלינן
 שלמא לת"מ דאקרי מלכא והענין מצויר שמלך ישראל וכדוגמתו
 ה"מ עושין שלום למעלה ולמטה כדאמרינן צ"ל חלק כל העוסק
 לשמה משום שלום בצמליא של מעלה ובצמליא של מטה שנאמר
 או יחוק בצמנוי יעשה שלום לי גומר וע"ז מייחתי מקרא לך דוד
 ועמך זן ישי שלום שלום דהיינו כפל מלמעלה ומלמטה ושלום
 חד לעורך שנתן בראשי הגדוד שהו אינם מלכים כמורק וסיים כי
 עורך ה' אלהיך הגם שאמר להם כחכם אלי לעורני צודאי אה
 אהם צוטע בעזרת האדם אצל עורך אלהיך :

פרק התקבל

תניא אימי בן יהודה היה מונה שבחן של חכמים *
 רבי מאיר חכם וסופר רבי יהודה חכם מר
 לכשירצה רבי טרפון גל של אנונים רבי ישמעאל ס'
 חנוות

שהוקם המעשה בר"מ שהיו צ' שבתות קודם פסח נאמרה ויהי
 אנשים משום הלכות פסח רשעון מסיק לכולה מלתא דשפחא
 דהיינו גם דפסח צ' כדמסני החס ורש"ג אידי דאיידי צמילי
 דפסחא מסיק לה לכולה מלתא דפסחא וצוה רחמי' שגס לפסח
 דורות ים לשאלו בהלכות פסח צ' שבתות כדילוף רש"ג מהמודע
 הוה גומר שהיה צפסח מלרים ודו"ק : רובא ככתב ומיעוטא
 פרש"י רובא ככתב רוב התורה כו' ולא ידענא לפי זה מאי פליג
 ר' יוחנן וקאמר רובא ע"פ כו' דהאודאי מיעוטים הן הלא לגבי
 כלל התורה עם מה שגדרה צמדות ואפשר דע"פ מקרי גם מה
 שחידש כל חכם שדורו כמ"ס צמדותא וולוי פירושא נראה דכל
 מה שזילא צמדותא דהיינו מקרי צע"כ כמו שאמרנו צ"ל שזילא אדם
 דן ג"ס מעטנא אלא"כ קבלה מרבו עד משה ותו לא מידי ודו"ק :
 דבריו שבכת' אי אתה רשאי בר' לכאור' מהני קרא אינו מוכח
 אלא שיש דברי' צכתא ויש דברי' צע"כ אצל מה שאי אהה רשאי כו'
 אינו מוכח מנייניה וי"ל דמה לא דכתי' בכל חלי' דדיק ל' וכדמייחתי
 מתקא דבי ר' יוחנן דמנייניה נקט תנא דבי ר' : שנא' כי ע"פ
 הדברים גו' ים לדקדק מלשון ים דמשמע נתינת עטם הלא כתוב
 לך את הדברים גו' וי"ל לפי שהשכחה מצויה בדבר צע"כ אם לא
 שזכרון דברי' צכתא וכמה דברי' שזכרון מרמז שכתב' וי"ל לך
 כתוב לך את הדברי' משום שעל דברי' צע"כ פה כתיב אהך צרות
 ואי"ל שיעלה וזכרונם על לך כ"א חזרה שכתב :

הרי"ף כתיב כתוב לך וכתוב ע"פ הדברים וכו' פרש"י וי"ל אלא לא
 נכתבה ויש חמיה דהא ווא איתנהו דברי' צכתא וצ"ל אלא אמר
 שכתוב כתוב לך ודברים צע"כ פה עליהם הוא אומר כי ע"פ הדברי' ומנ"ל
 לררש דברי' צכתא אי אתה רשאי וכו' וע"כ מה חידש ת' דבי ר' שאת'
 אלא אתה כותב ואי אתה כותב הלכות דהיינו דברים צע"כ אי אתה רשאי
 וגומר צכתא : ונראה דהוקפה לו דמכתב כתוב לך הדברים האלה שם
 דברים שכתב אהך חורה לומ' כי ע"פ הדברי' האלה דמשמע האל' הנזכר הם
 צע"כ ואילו כתיב כי ע"פ הדברים כתיב אהך צרות וי"ל דהא צכתא והא
 צע"כ ומשני דברים שכתב אי אתה רשאי לומר על פי הוהיב כתב אלה אלה
 צ' פעמים לומר כתוב לך הדברים האלה כלומ' האלה יהיו נקראים ולא כדאופן
 אחר וע"פ הדברי' שהיו התורה צע"כ פה כתב נמי האלה לומר האלה יהיו
 נקראים ע"פ ולא צכתא ורבי ישמעאל דרש כתוב לך הדברים האלה לומר
 שאי אתה כותב הלכות והנה האלה מיעוטה דוקא אלה אלה כותב אצל
 דברים צע"כ שם הלכות אי אתה כותב ולעולם שאם צא לקרות דברים
 שכתב ע"פ הוא רשאי וכו' דברים צע"כ אע"פ שאינו רשאי לכותבם אם
 צא לקרוא מתוך הכתוב שאם אחר על פי רשאי וכו' על פי הדברי' האלה
 חזר ג"כ לדברי' שכתב שאם אחר על פי רשאי וכו' על פי הדברי' האלה
 שהיו צכתא ורשאי לאומר ע"פ עליהם כתיב אהך צרות ועם ישראל :

מא תנא אם ליקט ונתן ביד ה' גול גמור רב כהנא הוה
 קאזיל לררעל חזיה להוהא גברא דהוה שרי אופיי
 ונתרן חמירי אויל קאנקיט ואכיל אמר ליה חזי מר דבידאי
 שריתיהו אמר ליה מאתריה דרבי ואשיה אתה קרי עלי' :

אם ליקט ונתן ע"ז קרקע ביד הוהיל ומני ליהדי הא' אופיי
 מקלות רבי ואשיה מהוול הוה : מאתריה דרבי ואשיה אתה לפיכך
 אהה צקי בדיוני לפי שהוה דורש בריס ומודעין :
 תוספות שדי אופיי מדקלא פירוש קונטרסים אופיי מקלות וקסה
 דרב כה' הינא הוה מנקיע ואכיל וזי לא הוה מייס לררבי
 שלום וגרסה כר"מ שפי' לאופיי חריות על דל שדי הוה מן הדקל ונתרי

פ"ה י

התקבל

פרק ששי

גימין

כלום בח"ס כמו פיו כלום ורגליו מצולמות כנכרות : ואז דגמ"ק פמ"ק
 כמו כנראית רבה משל למלך שהיו אולתיו כלום וחזיונים ומעורבים :
מהרש"א רבי יודא חכם לשירצה בו : עיין פרש"י והוא
 דחוק דאין זה כלל מונה שכן וצטרף פ"ל לכשיפתח
 שפתיו והוא רשם המדברים ע"כ והיונו שכן וצטרף דר"ן ל"ג
 אלא ר"יודא חכם ול"ג לכפירא : שמדתי חרומות מהרומות
 בו : ע"ש חרומות מעשר שניתן לכהן שהיה קודש קדשים צריכה
 אחר צריכה אחר שנצטרך ונחסר המעשר לנוי נחסר ממנו חרומות
 מעשר לכהן וק"ל :

פרק מי שאחזו

רב עמרם חסידא כי הוה מצערין ליה בי ריש גלותא מג
 הוה מגנו ליה אתלגא למחר אמרו ליה מאי ניהא שס
 ליה למר דלייתו ליה אמר הני כל דאמינא לכו מיפך ע"ג
 הפכי אמר לכו בישא סומקא אנומרי וחטרא מרקא
 אייתי ליה אינהו בישרא שמינא אנומרי וחטרא חייא
 שמעה ילתא ומעילה ליה לבי מסותא ומוקמה ליה
 במאי דבי מסותא עד דמהפכי במא דבי מסותא והונו
 דמאוקאי בשית פשיה פשימי רב יוסף איעסק ברחי
 רב ששת מיתעסק בכשורי אמר גדולה מלאכה
 שמחממת את בעליה א"ל ריש גלותא לרב ששת מ"מ
 לא סעיד מר גבן אמר ליה דלא מעלי עבדי דחשידי
 אאבר מן החי א"ל מי יימר א"ל השתא מחוינא לך א"ל
 לשמעה זיל גנוב אייתי לי חרא כרעא מחיותא אייתי
 ליה אמר לכו אדרמו לי הרמי דחיותא אייתו תלת כרעי
 אותיבו קמיה א"ל הא בעלת ג' רגלים הואי פטיק אייתו
 חרא מעלמא אותיבו קמיה א"ל לשמעה אותיבי נמי
 להך רידך אותבה אמר לכו האי בת חמיש רגלים האי
 א"ל אי הכי ליעבדו קמיה דמר וליכול א"ל לחיי קריבו
 תכא קמידו אייתו קמיה בישרא אותיבו קמיה דיסתנא
 דחנקא חמתה נששה ושקלא כרכה בסורריה לבתר
 דאכיל אמרי ליה איניב לן כסא דכספא בהדי דקא
 מעייני ואתו אשכחיה דכרוכה בסורריה אמר ליה חזי
 מר דלא מיכל קא בעי אלא לצעורן אמר להם אנא מיכל
 אכלי ושעמי ביה טעמא דחיוורא אמרי ליה חיוורא לא
 עביר לן האידנא אמר לכו בדקו בדוכתיה דאמר רב
 חסדא אוכמא בחיוורא וחיוורא באוכמתא לקותא היא
 בדוק אשכחיה כי קא נפיק כרו ליה כירא ושדו ליה
 ציפתא עילוייה ואמרי ליה לית מר לינה נטר ליה רב
 חסדא מאחוריה אמר ליה ליעקא פסקו לי פטוקא א"ל
 *נטה לך על ימינך או על שמאלך א"ל לשמעה מאי קא
 חזית א"ל ציפתא דשדיא אמר ליה חדר מינה לבתר
 דנפק א"ל רב חסדא מנא הוה ידע מר א"ל חרא דנחר
 לי מר ועוד דפסקו לי וגוקא פסקא ועוד דחשידי עבדי
 דלא

הנח מיוונת (מזוינת) : רבי עקיבא אוצר בלום רבי
 יוחנן בן גוריון קופת הרוכלים : רבי אלעזר בן עזריה
 קפה של בשמים משנת רבי אליעזר בן יעקב קב וגר
 רבי יוסי נמקו עצי : רבי שמעון מנח הרבה ומציא
 קמעא וכן משבח קמעא ומה שמציא אינו מציא אלא
 סובין : וכן אמר ר"ש לחלמיריו בני שנו מדותי שמדותי
 חרומות מהרומות מדותיו של ר"ע :

חכם וסופר כדלמרינן צנוטה אחרתו לו לצלל אני : חכם
 לכשירצה כהנים רוצה להיות מתון ומחישב בדבריו היה
 חכם : גל של אגוזים מפרס צננות דרבי נתן מה גל של אגוזים
 אדם נוטל אחד מהן והן נחבצות ונפלות זו על זו כולס כך רבי
 ערפון צא תלמיד ושאלו דבר היה מציא לו ראהו מקרא מדרש
 משנה הלכה ואגדה הכל ביחד : הנח מיוונת יונה מוכן זה
 חמיד שאין חסוני ריך לומר ללוקחין המחזיק ואציל לנס כן נלך
 וי"א נח אדם ללמוד מפיו מוזמן לו ותלמודו ערוך בפיו : אוצר בלום

עטרת
 גרם
 מו"ק

כך מפורש צננות דרבי נתן למה היה רבי עקיבא דומה לעני
 שנטל קמחו וי"א לשדה מלא שעורים קצר ונתן זה
 מלא חטים נתן זה וכן פולין וכן עדשים וכסנא לביתו
 צורר כל מין ומין לעלמו כך רבי עקיבא כשלמד מרבנותיו
 שמע דבר מקרא מרבנותיו ואחריו הלכה ואחריו מדרש
 ואחריו אגדה נתן לבו לחזור עליהם ולגורסן עד שהיו סדורים
 בפיו ולא אמר אלמוד מקרא לעלמה מדרש לעלמו אכל כשנעשה
 חכם גדול עשה כל הזורה מעשנות מעשנות סדר מדרש ספרא
 וספרי לבדם ושאלם לעלמם לחלמיריו והלכות לעלמם ואגדות
 לעלמם : ונראה דעייני אולר כלום סגור מסגירות לבדן מחיות
 (מחיות) מפסיקות כמו שעושים צנינות גדולות ליתן חטים
 מכאן שעורים מכאן עדשים מכאן כמו פיו כלום ורגליו מצולמות
 צננות קליש"א צל"ז : קופת הרוכלים מפרס הסם מה רוכל
 זה שאל לעיר שאלים ממנו אפרסמון עמד אומר הן פליטון עמד
 אומר הן קנמון עמד אומר הן כך נלך לשאל דבר במקרא משינו
 וכן בתלמוד וכן במדרש וכן בצננות צל"ז שכן זה דומה לשל ר"ע שנתן
 לבו תחלה ולמד הכל מצולל ואח"כ סדרן : קופה של בשמים

וי"מ
 ק"ג
 סגמות
 כס"ס
 פסח"ה

דומה לקופת הרוכלים אלא שהרוכל מתון שאומנתו צדק מרבה
 מניס ויחר וקושר כל אחד בצרור לבדו להיות מוזמן לשאלו :
 קב ונקי לא הרבה תלמוד כשאר חזריו אלא מה שאמר צניח
 הדרש נקי הוא שהלכה כמותו לעולם : מנח הרבה ומה
 ומציא קמעא מפרס ליה : הנח משבח קמעא מתלמודו : ומה
 שמציא אינו מציא אלא סובין ממה ששח מתלמודו לא שח
 לא דברים שלא נראו שהלכה כמותו : שנו מדותי למדו חורמי :
 שמדותי חרומות מהרומות מדותיו של רבי עקיבא מהרומות
 וחרומות מתון עקרי משניותיו של רבי עקיבא והיינו צריכה אחר
 צריכה :

חוספנות חכם לכשירצה יוחר ערבי מאיר ודלמא ר"מ חריף ומקשה
 ורבי יהודה מתון ומסמך וכפ"ג אמרי : בסוף חוריות : חטות
 מיוונת לשון מען ואזת דגרסי מונית לשון זיין : כלום בחוספנות גרסינן

רכה

מהרש"א רב ששת בו' נקטיהו לפי ששאר כל אדם יוכלו לעשות שאר מלאכות כדדות כגון לחטוב עצי' כמ"ס זבועק עלים יסכן זהה שלא היו יכולין לעשות רב יוסף ורב ששת דהוי סגי נהור ואמר דמ"ה היו עושין מלאכות כדדות כגון צרימא בכשריוק"ל : רחשירי **אבא** ר' בו' כדאמרין מרצה עבדים מרצה גול ומחזק כך גול חזיק' צטר והס יראים מר"ג הוצרכו לגזול מתקום אחר מאבא מן המי כדי להשלים : א"ל **האי** בת ג' דהה בו' ויש לדקדק ומאי קאשיא הא צבעת צה ג' וכן צבעת ה' רגלים מותרים : להדיט כדאמרין פ' א"ט דבעלת ה' צבעת א' הוה צבעת מום אבל ערפה לא הויא נדומא לומר דמ"ה קאמר כל ולא ה"ל להקריבו שנתן ר"ג כמ"ס הקריבה נהא לפחדן וז"ל דהוי ניכר חסר רבול ולא יד דהוי ערפה כדאמר חסר רב הונא לא שנו אלא חסר יד אבל חסר רגל ערופה נמי הוה ק"ל : וברכה בסודריה בו' פי' רש"י יכל החזיקה וכדמוכת

מי שאחזו פרק שביעי גימין

יהודע אים חי רב פעלים גו' כי רב פעולותיו שזכר כלן נכנס
צידו לשמאלו אשר ע"י זה נכנסה בית המקדש שעל כן נקרא צניהו
שעל ידו נכנסה בית המקדש וסוף שמו וכן תחלה סס אביו הס סלס
אוחיות מהסס רומוס ע"ל צ' השמות שעל השולשלתא וסעל
העוקלת שנתנו צידו :

שדריה ליה לבניהו בן יהודע יהיב ליה שולשילתא מה
דחקיק עלה שם ועוקלתא דחקיק עלה שם סס

וגבכי דעמרא וויקי דחמרא אול כרא בירא מתחאי
ושפיניה למיא וסתמיניהו בנכבא דעמרא כרא בירא
מעילאי ושפכיניהו לחמרא וסתמיניהו סליק יתיב באילנא
כי אתא סיירי לגושפנקא גליה אשכחיה חמרא אמר

כתוב *לן היין הומה שכר וכל שונה בו לא יחכם וכתוב
*זנות ויין ותרשוש יקח לב לא אישתי כי צחי לא סניא

ליה אישתי רוא וגנא תחית אחא שרא ביה שולשילתא
סתמיה כי איתער רוח קא מפרול א"ל שמא דמרך עלך

כי נקיש ליה ואתא מטא דקלא חף ביה שרייה מטא
לבינתא שרייה מטא גבי כוכא דהיא ארמלתא נפקת

איהי חננא ליה כפה לקומתיה מיניה איתכר ביה גרמא
אמר היינו דכתיב *לשון רכה תשכר גרם הוא סמאי

דהוה קא טעי באורחא אסקיה לאורחיה הוא רויא דהוה
קא טעי באורחא אסקיה לאורחא הוא דהוה קאמר קא

מחדי לה כבה שמעיה להווא גברא דהוה קאמר ליה
לאושכפא עבדי לי מסאי לשב שניא אהך הוא הווא

קסמא דהוה קסים אחיך כי מטא להחם לא עייליה לגביה
דשלמה עד תלתא יומי יומא קמא אמר לרו אמאי לא

קא בעי לי מלכא לגביה אמרו ליה אנסיה משתיה שקל
לבינתא אוחית אחברתה אתו אמרו ליה לשלמה אמר

לרו הכי אמר לכו הדר אשקיה למחר א"ל ואמאי לא
קא בעי לי מלכא לגביה אמרו ליה אנסיה מיכלא שקל

לבינתא מחברתה אוחתה ארעא אתו א"ל לשלמה א"ל
הכי אמר לכו ננידו מיניה מיכליה לסוף (לראש) תלתא

יומי עייל לקמיה שקל קניא ומשח ארבעה גרמידי ושרא
קמיה א"ל מבדי כי מיית הווא גברא לית ליה בדרין

עלמא אלא ארבעה גרמידי השתא כבשותיה לכולי
עלמא ולא שבעת עד רכבשתון נמי לדידי אמר ליה לא

קא בעינא מינך מירי בעינא דאבנייה לבית המקדש וקא
מבעי לי שמירא א"ל לדידי לא מסר לי לשרא דימא

מסירא ליה ולא יהיב ליה אלא לתרגולא ברא דמוהמן
ליה אשבוותיה ומאי עבד ביה ממטי ליה לשורי דלית

ברו ישוב ומנח לרו אישינא דמורא ופקע מורא ומנקיט
ומייתי ביורני דאילנא ושדי החם ורוי ישוב ורויני

דמתרגמינן גר מורא בדרן קינא דתרגול' ברא דאית
ליה בני דהפיה לקיניה וזנית' חיוותי כי אתא בעי למיעל

ולא מצוי אול איתיה שמירא אוחת' עיליה רמא ביה
קלא שריה שקליה אול חנק נפשיה אשבוותיה :

וגבכי

אחרדי אמרי אנן לא ידעינן דילמא אשמראי מלכא
דשידי ידע אמר להו הובא איתא אמרי ליה איתיה
במורא פלן כריא ליה בירא ומליא ליה מיא ומכסי'
במינרא וחתימא בגושפנקי וכל יומא סליק לרקיעא וגמר
מתיבתא דרקיע ונחית לארעא וגמר מתיבתא דארעא
ואתי סיר ליה לגושפנקיה ומגלי ליה ושתיה ומכסי ליה
וחתים ליה ואזיל :

בריכות לרמון צכן צלון : הכא תרגימו צצל : שדה
ושדתין סד זכר וסדה נקיסה : שרתא שדה עגלה

למרכז נסים וסרים : בשיחין צלון מקום : מה היא מה
דמוה ומה טיבה ו"ל שדה עגלה ראש כלן ואמן איני יודע

מה הוא : הובי אעביד צלי כלי ברול : שמירא צריה משסת
ימי בראשית ואין כל דבר קשה יכול לעמוד מפניו : לאבני אפור

דאמרי' צמס' סוטה אצנים הללו אין כוחצין עליהם דבין שנאמר
פתוחי חותם ואין מחרטין עליהם צלומל שנאמר צלולתם שלא

יהיו חסרים כלום אלא כותב עליהם דבין ומראה להם שמיר
מבחין וסס נבקעות מאלוהי : כבשינה כפאס ציסורין לומר לו

היכן הוא : כבשינהו לחן לכן מכנסם כל גנדים : הובא איתיה
אשמדאי שזולל לכנסו : בפורא פלן צהר פלוגי כריא ליה בירא

כרה לו סס צור : שירא אצן : וחתימיה בגושפנקא דמותמו:
סייר לגושפנקיה צדקו שלא נגע אדם צו לגלות צורו : חוס'

איכא שמיר דאיתי' משוה לאבני אפור הכא משמע ללאצני
אפור צבי שמיר וצפ"ק דקדושין גבי עובדא דמאן צן נהינא צקמו

ממנו אצנים לאסור וזה היה צבית שני מדקאמרין לשנה נולדה לו
פרה אדומה כו' וצבית ראשון לא עשו פרה כדאמרי' שנייה עשה

עורא וא"ל היה שמיר צבית שני ואין להקשות דצפ' צהר דמוטה
חן משנתו נציאים הרשונים צטלו אורים ותומים ומחבר

צ"ה צטל שמיר דהיינו צ"ה שני מדנקט צ"ה ססס והסס בגמרא
נקט צ"ה ראשון על מילי אחרוני טעוד מדלל ערצניהו צהדי אורים

ותומים וה"ל למיתני דמשנתו נציאים הרשונים צטלו אורים
ותומים והשמיר דמשנתו נציאים הרשונים היינו משחרר צ"ה

ראשון דהסס תניא משחרר צ"ה ראשון צטלו אורים ותומים
וצ"ל ששמרוהו מימי שלמה עד חורבן בית שני : זיל איירוי

שירא כו' כי לא ראו לשאלו צאורים ותומים כשנולדים לשאלו ע"י
דבר אחר :

מהרש"א מיני ומר כו' שניהם מלשון שיר לא שחרים לשון
זכר ושחרת לשון נקבה ואולי ע"ש שם מיני כלי זמר

שמועדים לזכרים וים מיוחדים לנקבו' וקרבו לזה ח"י זייני ומר
לזמרא צהון לזויל כו' ומרית' צבית משתייה חמרא וזייני דשרים

הס כלי זמר לזכרי לזיס צצ"ה וסרות הס כלי זמרות לנקבות צבית
המשה וק"ל : וחתימיה כו' כדאמרי' צבי סדים שזוללים ושתין

ומתי' צבני אדם והיה ירא מנגיעת אדם צהסיהו שלא יזיק להשליך
צו סס המות וצודאי מאלכו נמי מכסי כך בגושפנקא מה"ע ולא

הזכיר הכא אלא מימינו משום דק' מעשה שהתחכם צניהו להחליף
מימינו צין : לבניהו בן יהודע כו' אולי ע"כ נאמר וצניהו צן

ונסבאם שר והיה כזה יום מחר גדול יתר מחר גומר אחר סילר
המחאה הוא מחאה לשחור בצלוחת ואם אין לחצרו לשלם אחר
אחיו פי' צולו ואני אחק לכם יין משלי ונסבא יחד דרך שכרות כמו
זולל וסבא ואחר שמתאווה כך לשתי ולא לאכילה כי המתאווה
אומר שיהיה כזה יום מחר כדקאמר הכא שקל לצינתא כו' הדר
אשקיה למחר מש"כ צאכילא שאלטרך לפחם מתאווה כדקאמר
נגידו מיניה מיכילא ואחר הכחוש כי בגדול ר"ל בגדולי ארסוס
דבר זה יותר מאי כמ"ש כל הגדול מחצירו יצרו גדול וכטודא
דשלמה הכא וק"ל: לשרא דימא מסיר ליה כו' אולי שהסמיר
ניתן ביד שר של ים שגידולו צמים ולא יחזיק ליה להשתמש בו אלא
להתנגול דבר לצורך פרנסתו כדמסיק ומהימן ליה אשכנעיה
שאינו נותן אורח לשמוע אחר דאילו ניתן לבני אדם להשתמש בו
היו עוקרין בו הרים ושאר דבר להיקד וכדחא התנגול דבר ש"י
צא ליד אדם לשמש בו חנק נפשיה אשכנעיה וקאמר דהיינו
דמתרגמין נגר טורא כו' תרגומן של דוכיפת ומפורס פ' א"ט
שהוא כפות ע"ס:

הר"ף שדרה לבניהו יחזיק ליה שושילת דחקוק עליה שם ועוקחא
דחקוק עליה שם ים לתת טעם לאה הוהך צניהו לעוקחא דחקוק
עליה שם דהא שושילת דחקוק עליה שם אשכנעיה לתת על אשכנעיה כי
בכח השם דחקוק זה אחר לאשכנעיה שיהיה דמאחר עלך ונקוט ליה ואחר
אכל עוקחא למאי אגריך וגורא שחשם שלמה שן ויפגעו אשכנעיה לבניהו
ויוקנו לכך נחו לבניהו הטענת שחקוק עליה השם כי כזה לא יורה מפחד
אשכנעיה וכן מאינו בשלמה כד שקל מיניה שושילת' שכל זמן שהיה עוקחא
ביד שלמה לא נצורתו לו נצורתו ולא יכול לו וכדי יחזיק ליה עוקחיה פתקיה
לשלמה ארבע מאה פרוס:

אמר ליה בניהו מאי טעמא כי חזיתיה להראו סמיה מו
דרה קא טעי באורחא אסיקתיה לאורחיה אמר שם
ליה מכרזי עליה ברקיעא דצדיק גמור הוא ומאן דעבד ע"צ
ליה נח נפשיה וזי לעלמא דאתי ומאי טעמא כי חזיתיה
להראו רויא דקא טעי באורחא אסיקתיה לאורחיה א"ל
מכרזי עליה ברקיעא דרשע גמור הוא ועבדי ליה נח
נפשיה כי היכי דליכיליה לעלמא מ"ט כי חזיתיה להראו
דרווחא בכית אמר ליה בעי מימת גברא בנו תלתין
יומין ובעיא מינטר ליבם קטן תליסר שנין מאי טעמא
כי שמעתיה להראו גברא דאמר ליה לאושכפא עבד
לי מסאני לשב שנין אחיבת אמר ליה הוה ו' יומא לית
ליה מסאני לשבע שנין בעי מאי טעמא כי חזיתיה להראו
קסמא דהוה קסים אחיבת אמר ליה דהוה יתיב אבי
גוי דמלכא לקסום מאי דאיכא תורתא תרתייה גביה עד
דבנייה לבית המקדש יומא חד הוה קאי לחוריה אמר
ליה בתי* בתועפות ראם לו ואמר* בתועפות אלו מלאכי
השרת ראם אלו השרים מאי רבותיכו מינן אמר ליה
שקול שושילתא מינאי והב לי עוקתך ואהוי לך רבותאי
שקליה לשושילתא מינאי והב ליה עוקתא בלעיה
אוחביה לחד גפיה ברקיעא ולחד גפיה בארעא פתקיה
ארבע מאה פרוס על ההיא שעת' אמר שלמה כ* מה יתרון
ל' לארס

ונבכי דעמרא גינות אמר: וויקי דחמרא נודות יין: בירא
מתחאי צמודה הדר למטה מצורו של אשכנעיה וישפירו
למאי כגון הסופה יין לחמרי' הריק מי צור העליון לתוך התחתון
דרך נקב שנקב בשפה שנין שתי הצורות ומחור שהראשון קרקעיתו
גבוה מקרקעית התחתון נרדקו המים להובו מאליו: וסחמינהו
לנקבים שנין זה לזה כדי ששפיר יעלו לא יוצא ממנו לתחתון:
וכרא בירא אחרינא מעילאי לצורו של אשכנעיה: וסמינהו
מילא אותן שתי צורות עפר כדי שלא יצין אשכנעיה:
טמינהו סחמם כדמתרגמינן סחמום מלשחם טמונון
פלשחאי: כי אתא אשכנעיה: סיריה לגושפנקיה ומלא
שם: לא סני ליה לא יכול להחמק: רוא וגנא נשכר
וגרס: נותן אתא צניהו מן האילן: סחמיה סר השלשלת
סניב נאחר שלא יוכל ראשו לזחל: דהא קא מפרול משתגע
ומתעסק לנתקה הימנו: דמרך הקצ"ה: חף ביה נחמך צו:
כובא לריק קטן כמו כובא דליידי: דארמלתא אלמנה היקיה
דרה צו: איתחננא ליה למשוך מעליו שלא יחזק צו: כפה
לקומתיה ללד אח' ואסתלק עובי כתיפיו מן הצית: ולשון רבה
חשבר גרם על ידי לשון רכה שחנה מענה רך נשברה עלמי:
אסקיה העליון להטותו אל הדרך: רויא סנור: אסקיה אל
הדרך: הוא דרווחא דהוה מחור' לה ראה הכנסת כלה שהיו
מרכיב בשמחה מחר: אנשיה משתיא שמה הרבה: נגידו
מיכלא מיניה משכו ידכם מלהאכילו כי אם מעט: קניא קנה:
דמהימן ליה אשכנעיה מאמינו אשכנעיה כשנשבע לו להחזירו
לו: דלית בהו ישוב של זרעים ואילנות להתפרנס שם: ופקע
טורא מתקע מעט כמין חריץ עד שמשליך שם זרע האילנות
וגדלים אילנות שם ומתפרנס מהם: ברק קינא דקו עד שהיו
צקילין היכן יש קו של דוכיפת דהוה תרגולת דבר: ווגיתא
זכוכי כרי שירא' את צניו ולא יוכל להכנס אללם ויהא צריך לשמיר
לצקע הזכוכית: רמא ביה שלחו של שלמה קלא: חנק נפשיה
התרגול:

תוספות וכתוב זנות יין וחורש אע"פ שזה הפסוק לא נכתב עדיין
היו יודעין כמו ארור עושה מלאכת ה' רמיה בפרק לא
יחסור בני יואב:

מהרש"א זנות יין גו' לא מצינו בשום דוכא שהשדים נזהר
מלשחוח יין אצל אשכנעיה מלכס חכם היה כדאז'י
דבכל יום סליק לרקיעא וגמר מחיבתא כו' והיה נזהר מלשחוח
יין מעטם שאמר דהיו משכב ויחם לב אצל מעטם שגב צו אדם
לא היה נזהר כיון דחא' שלא נפתח מוחמו חלה הדבר שצא היין
לסם צנס: שרא ביה שושילתא כו' ולא הוה מה שעשה
צעוקא דחקוק עליה ג"כ שם דיהב שלמה וגורא דגס שוכב
אשכנעיה בחפיה ע"י השלשלת דחקוק עליה השם מ"מ היה יכול
להזיק את צניהו כדאמר מעט דוקא חף ציה שדייה כו' אצל ע"י
עוקחא שהיה ציד צניהו לא היה יכול להזיקו וכן מוכח בסמוך
כשתן שלמה העוקחא מידו לו אוקיה ופתקיה כו' וק"ל: הדר
אשקיה למחר כו' ועל כוונה זו אמר הכוזב אחי ואקמה יין
צו

נחמד

77

קלמ 6

לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש כי זה חלקי מכל עמלי מאי כי זה רב ושמואל הד אמר מקלו וחדר אמ' גונדר ס' היה מחור על הפתחים כל היכא דמטי אמר *אני קהלת הייתי מלך על ישראל בירושלים כי מטא גבי סנהדרין אמרו רבנן מכדי שוטה בחדא מלתא לא סריך מאי האי אמרו ליה לבניו קא בעי לך מלכא לבניה אמר ליה לא שלחו ליה למלכותא קאתי מלכא לבנייכו שלחו ליה אין קאתי שלחו ליה בדרקן בכרעיה שלחו ליה במוקי קאתי וקא תבע ליה בנדותיהו וקא תבע לה נמי לבת שבע אמיה אתויה לשלמה והבו ליה עזקתא דחקוק עליה שם ושולשילתא דחקוק עליה שם כי עייל חזייה פרח ואפ"ה ס' היה ליה ביעתותא מיניה והיינו דכתיב *הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מנכורי ישראל בולם אחויו חרב מלומדי מלחמה איש חרבו על ירכו מפחד בלילות רב ושמואל הד אמר מלך והדיוט וחד אמר מלך והדיוט ומלך :

ס' היה
פ"ב
וע"ה
רס"ה

אסיקתיה מה מושעת לו : ובעיא מינטר ליבם קמן עד שיביא ספי שערות ויהא ראוי לחליצה ויודע היה זה שעתידה להמתיך י"ג שנים : ו' יומי לית ליה אינו צעוק לחיות ו' ימים שמא למחר ימות : אבי גוא תחזיו היה אורז גדול וזהב וכסף טמון : תרדיה גביה אחרו אללו שלמה לאשמדאי תרח בלשון ארמי איתור כדאמרין צבצא קמא מאן תרח ניתרם שמואל : הוה קאי לחודיה שלמה אלל אשמדאי : בתעופות ראם בו' להקצ"ה יש לו תועפות ראמים למשלחו ולפרע פורענות בשליחו : מאי רבותייכו שפחצת הקצ"ה צכס : עזקתך טבעתו היה שם תקוק עליה : פתקיה דמא : גונדר לבשו : (ובציאורי טהרות דרב האי ראיתי קודו מקודו של מרס לשחור מים) : לא סריך אינו כדכך לומר דבר אחד של טעות כל הימים שזה אומר הייתי מלך ואינו אומר דבר שטות אחרת : בדרקן בכרעיה שרגליו של שד דמות לשד תרגוליס : בממוקיה קאתי אינו צא לשכך יתק אלא בצאנפליאות קללונ"ט בלע"ז : מלך והדיוט היה שלמה לא חזר שוב למלכותו : (צכאן האריכו צגמרא צענייני רמאות ולא ראיתי לכחצן) :

מדרש"א אסיקתיה לאורחא בו' לפי שדרך השדים להזיק וכמו שראו גם בו חף ציה שדיא מטא לביתא שדיא ולזה א"ל מ"ט אסיקתיה לזה לאורחא שלא יהא נזחוק וא"ל שאין דרכו להזיק לדיק' כזה שהוא צן עה"ב ולזה א"ל דא"ב כי חזיתי' להאי רויא אחאי אסיקתיה דאין ידענין ציה שהוא רשע ואמר גם זה מה"ט כי היכי דליכליה לעלמא דאחי מ"ט כי חזיתי' לההוא טודותא בו' ונדודא אחא מלער צמדותן של בני אדם ואמר שאינו כן אלא שיועד צמדות דמימא האי גברא צנו חלחין בו' וכן שאו צענין דא"ל לאסכפא בו' דאחיתא שחאה מלגלג על מחשבה טובה לבני אדם ואמר שאינו כן אלא שמלגלג אי על שטותן ועטותן דלצנעה יומי נמי לית ליה מחסאי וכן אני מוכא על הקוסם : אליו מלאכי השרת בו' לפי פשוטו דקאי כחושפות על הראס לא יתכן

לשון כחושפות שהוא לשון מעופפים וע"כ דרשו כי כחושפות הוא מלכא צאנפי נפשי קאי על מ"ה שנקראו מעופפים כמ"ס שרפים גו' ובשחים יעוסף וציעף מועף וראס אלו השדים והוא מזכר שזכר הכתוב שאלו צ' כתות דהיינו הא' מ"ה והב' השדים כשאל האל וישראל ממלכים היו הם משתלמים שם המלכ' להזיל את ישראל כמ"ס ויסע מלכא אהים גומר והשדים להזיק את המלכים כמ"ס ישלח צס גומר משלחת מלאכי רעים ולפי ששדים דרס צארך וטולים עד לשמים כמ"ס לעיל דסליק לרקיע דימא אותס לראס דעומד צארך וגצבה עד לשמים ואמר לו שלמה מאי רבותייכו מינן בו' דודאי המלכים יש להם מעלות רבות מינן אלל אחס כיין דאוכלים ובאחים ומחים ופרים ורבים כבני אדם מאי רבותייכו מינן בו' : פתקיה ד' מאות פרסי בו' וצכ"י מפורסם צד"א על שער מיתרם דה' וכנס סוסין בו' שדר לוותיה אשמדאי מלכא דסידי וערד ויהי מן כורסי' בו' ע"ס ואמר שלמה מה יתרון לאדם גו' הס חמלח דברי קהלת וסוים על עצמו וזה היה חלקי מכל עמלי ר"ל שהי' מתאון שומל עמלי ששמלחי צבנין צ"ה ע"י פעולת אשמדאי זה היה חלקי ממנו שנטרד אני ממלכותי ולא נשאר לי רק מקלי צבירי : לבניו קא בעי לך בו' נראה דודאי כל אחס השנים שחור שלמה על הפתחים ד' מאות פרסה היה אשמדאי משתמש צבדי שלמה ולא היו מרגישין צו אלל שאו לבניו כיין דעזקת דחקוק עליו הס היה צידו אלא אשמדאי הוא ודאי דלא צעי ליה משום אימת הסם כדקאמר וכי עייל חזייה ופרח ויש לדקדק למ"ד מלך והדיוט הא כתוב מלך שלמ' בירושל' ארבעים שנה וישכך עם אבותיו ויקצר צעיר דוד ודומק לומר דגם השנים שנטרד ומלך אשמדאי נחשבו למלכותו שגראה מזה שנטרד צחמלת מלכותו ולפי החרגוס שנטרד מפני שערב על מלכות ה' נחמא קלח דאיכא למימר דצוסף שנת הארבעים נטרד וק"ל :

אריב"ל אכל בשר שור בלפת ולן בלבנה בליל י"ד או ש"ו בתקופת תמוז אחותו אחילו תנא והמלאכה ברסו מכל דבר אחותו אחילו אמר רב פפא אפי' מתמרי פשיטא ס"ד אמינא דואיל ואמר מר חמרי משבען ומ שלשון ומאשרן ולא מפנקן אימא לא קמ"ל מאי אחילו א"ר אלעזר אש של עצמות מאי אש של עצמות אשא דגרמי :

ע

ס

מכל דבר שהוא טוב לו ומחזק לחכו זאכול ממנו כל האוחזו מביאו לידי חולי שמו אחלו : הואיל ואמר מר שהתמרים יפים כ"כ לבוק : משתן מחזקות : משלשין ומשללות : מחשין נותנות חם : ולא משתןן אינן מעבנות את הלב להיות אסתינים ואע"פ שזן מחזקות :

אב"ב האשמים אחר האות האוכל העדוים שמו למשל מוסס ביעים הערב לא יקח : ומתאמר זה ודלעיל מויה נאשע כזה דברו צוה כזים אחרי כי שני צע אדם שלא טעמו טעם מיתה והם כמלאכי שמים ומלמדים כהפך ריב"ל לאחוריו המהלל כריסו מכל דבר שיהי' אחותו אחלו : ואליהו לרב נתן הסם שלס וסעודתך שגאדת הימנה משוך יד הימנה כי צדק אוכל לשבע נפשו ומאכל גופו בריא וצטן רשעים תחסר נפשו עליו תחבל :

א"ר אליהו לרבי נתן אכול שליש ושתיא שליש והנה שליש לכשתכנסו תעמוד על מלואך תני רבי חייא הרוצה שלא יבא לידי חולי מעים יהא רגיל במיבול קיץ ומורף

מי שאחזו פרק שביעי גיטין רכו

לרפאות ולירע רפאות כל תלמיס אלא שאין ראוי לגלות כלל לכל
אדם משום אונסי דלא מעלי שלא ישימו צה"א צרפואתם והשחא
מה"ט שהותר להם לכתו' התלמוד גופיה דהא דבריי' שבע"פ אסור
לכתוב אצל משום שנתרצה השכחה בדורות אחרונים הותר להם
לכתוב משום עת לעשות לה' גו' כדאמר בגיטין מה"ט הותרו להם
לכתו' הרפואו' ולגלותו לרבים כיון שא"ל לזכרם צה"ט וכן ישתכחו
מכל אדם ומתוך זה תראה שאין התלמוד חסר מכל התכחות כי
לכל חולי תמל' צו רפואה שלמה ואמתו' כדביתא' שגוים ואל יאמר
המלעיג על תנמי התלמוד שהיו חסרים מתכחת הרפואה : פחד
דבתיב גו' דרך התפתח שאל לבו ולזה אמר לבי סתמח ע"ד
לך אמרין ויורא סחור סחור ולכרמא לא תקרב דהיינו שהכפל
מורה תרחיק ענינך מכרמא כך תפרש כאן סתמח בהלכ' מתרחק
ממני מתפחד ועי"ז עוזני כמי ואמר דרך דכתיב ענה בדרך כמי
שגם החזון לגאולה לירושלים כמפורש לעיל מיניה מ"מ הוא
מתחזן על טורח הדרך עליו שמעט כחו של אדם והתפלל על
זאת ואומר אלי אל תעלני צה"י יומי גומר ואמר עון דכתיב כשל
צעוני כמי פי' החוס' דלפת עון וכמפורש צה"י קרא כי כלו ביגון
מי גומר ועוד כתבו החוס' אל"ף עונם העון כדאמרין פרק צ"ח
סימן לעצירה הדרוקין וק"ל :

הר"ף שלשה דברים מכחישים וכו' פחד דרך עון כתבו החוס' דרך עון
דלפת העון אי בניי עונם העון וקשה לפרשו קמא שהוא דלפת
העון דא"כ היינו פחד שהוא דלפת על כל דבר והיי' משום להו' תלחא מילי
ואיכס אלא שנים פחד שיש בכללו פחד מהעון והשני הוא דרך והאפשר לומר
דפחד הוא דלפת על דבר העתיד כמו שיער' כגון עירוד מוזנות או פחד
אויב ודלפת' של עון הוא דלפת על העון שפעם לשעבר ופסיר תשיב שלשה
דברים : תשיב קרובים למיתה וכו' תשיב החסופות משמע חצי' עשה אצל
מזן בלכד מולא קאמרין עלה דבעין כסדרן ויזיר לבאר היכי משמע
מדלא אמר דבעי כסדרן דלפי' עשה א' עתה ודילמא חצי' ע' שפשאן שלא
כסדרן הם קרובים למיתה והלוי לא בעי כסדרן אבל לעול' שזריך שיעשה
אח' כולם ואי הוא אחרי' התוספות משמע דלא בעין כסדרן מדלא קאמרין
עלה דבעין כסדרן הוה אחי' שפיר אבל אכל דלפי' עשה אחת מהן בלבד לא
משמע ויש לפרש בדוחק שאם עשה א' מהן היום ואח' למחר איכס מלטרפות
דכיון שדברים שהעושה אחת מיד מת' לא נחית לפרושי החס' אם הם
דבעושה כולם או עושה א' מהם אבל קאמר עלה כסדרן מת' שלא כסדרן
חלים ומתוך זה נחזק לך דבעושה כולם קאמר והכא לא קאמר אי בעי
כסדרן או שלא כסדרן משמע דבעושה א' קאמר והלוי לא אטריך לן לידע
אי בעי כסדרן או לאו וא"כ מאי דלמרי' התוספות מדלא קאמרין עלה
דבעין כסדרן הוה כלומר דלא קאמרין עלה דבעין או דלא בעין : שמונה
רובן קשה וכו' תימה דלא חשיב נמי מלת ושאר' וסבבנות דכתי' קחשיב
במס' דרך ארץ ושם הכו' הוא מיעט ומיעוטו' לומר דבר מועט כל שהוא
יותר ממנו הוא קשה והני מיעוטן דהיינו פחות מהלוי הוי יפה :

פרק הזורק

אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משום רבי יהודה בר' פא
אלעאי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות
האחרונים דורות הראשונים מכניסין פירותיהן דרך
מקצמון כרי להייבן במעשר דורות האחרונים מכניסין
פירותיהן דרך גנות ודרך קרפפות כרי לפטורן
מן

הזורק פטור דהוא תחתך הימנה משוך ירך הימנה ואל
תשהה עצמך בשעה שאתה צריך לנקבך :
אכור שלים ושתה שלים והוא שלים בערך ריקס ולכשתכנס וימלא בערך
כעם תעמוד על מילואך אכל את תלמי' מעד' אכילה ושתיה
לכשתכנס חבקע : עטוף לעטוף בחזקת או פת בנין' שהאחד שערבה לך :
משוך ירך הימנה שלא תמלא כריסך :

שלשה דברים מבחשין כחי של אדם ואלו הן פחד
דרך ועון : פחד דכתיב *לבי סתמח עוזבי
כחי' דרך דכתיב *ענה בדרך כחי קצר ימי' עון דכתיב
*כשל בעוני כחי ג' דברים מתישין גופו של אדם ואלו הן
אבל מעומד ושחית מעומד שישים משתו מעומד תמשה
קרובים למיתה יותר מן הדיים ואלו הן אבל ועמר שחית
ועמר : הקיז דם ועמר : ישן ועמר : שימש משתו ועמר :
ו' העושה אותן מיד מת ואלו הן הבא בדרך ונתייגע הקיז
דם ונכנס לבית המרחץ ושחית ונשתכר וישן ע"ג קרקע
וישימש משתו א"ר יוחנן והוא שעשאו' כסדרן אמר אביי
כסדרן מת שלא כסדרן חלש איני והא מעורת עברה ליה
לעבד' תלת מינייהו ומית ההוא בחוש הוה ח' רובן קשה
ומיעוטן יפה ואלו הן דרך ודרך ארץ עושר ומלאכה יין
ושינה חמין והקוץ דם : וכן משעטין את הזורע ואלו הן
המלח והרעב והנהלך בכייה ושינה ע"ג קרקע וגרדניות'
וכשות שלא בזמנה והקוץ דם למטה כפלים תנא כשם
שקשה למטה כפלים כך יפה למעלה כפלים : א"ר פפא
למטה למטה מן הבצים למעלה למעלה מן הבצים וכשות
שלא בזמנה תנא כשם שקשה שלא בזמנה כך יפה
בזמנה א"ר פפא בזמנה תמוי שלא בזמנה טבת יומי גיטין
יומי תשרי לא מעליא ולא קשיא :

פחד דלפת שדוק על דבר העתיד כגון עירוד מוזנות או פחד
אויב וקורין איינש"א : סתמח מוקף דלפת אבל ועמר
מיד קודם שעה מעט : העושה אותן כולן כאלה : מעורת
שם אלה' ומיעוטן יפה כשם לאדם מעט מהם יפה לגופו
לרפואה ועוד שיה' לו קצת משל יאה' לו כלום אבל רובן קשה
כשם לו הרבה : דרך להלך בדרכים : ודרך ארץ תשימש : עושר
מיעוטו יפה ורובו קשה שמצטלו מתלמוד חורה ומגבי' לבנו : חמין
לרמון ולשחית : ונתקן צרעת : וגרדניות קילנדר"א כמו זרע
גד' שלא בזמנה לקמיה משרש : והקוץ דם למטה הוא ממעט'
כפלים כגולן : למטה מן הבצים וכמו צרגליו וצנקיו : למעלה
צנחקים וצולאר וצקלצוס :

תוספות דרך עון דלפת העון א"כ עונם העון : ה' קרובים למיתה
אכל ועמד וכו' משמע אפילו עושה אחד מהן בלבד מדלא
קאמר עלה דבעין כסדרן :

מהרש"א *לדמא דרישא כו' יש לשאול בכל הני רפואות
הנזכרים צה"י פרק גס צפק אין מעמידין
אמאי כתבוהו דצינא ורב אשי בתלמוד הא אמרין צה"ק דכתובות
והטוב צעינך עשיה שגנו חזקיהו ספר הרפאות כדי שינקשו
רחמים ושמחוהו תמימם על זאת ויש ליישב דודאי ניתן רשות

מו
סס
פליס
לח
סס קב
סס לא

מן המעשר :

דרך טרקסמון דרך הכנרת מחוץ לכנס למים ודומה לי שהוא לשון ויני כמו טרקסון: כדי לחייבו במעשר דק"ל אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הניח שנאמר בעשרו הקדש מן הניח ודע"ל לה דרך שער לאסוקי דרך חירות ודרך גנות דלא יליף מואכלת בשעריך כנ"מ בהשכר: **תוספות** טרקסמון לשון שער כמו טרוקו גלו וצטרף פי' טרקסמון מיון ירק דנמשנית חשיב ששמו טרקסמון ר"ל דרך שמכניסין ירק שטור ומעשר ואין נראה דה"ל ה"ל ירק חסם ועוד נ"ע במשניות חס דרך טרקסמון פטור חפי' מדרגן :

פרק המגרש

פי' אתקין רב יהודה כשטר זביני ועבדא עבדא דנן מוצדק לעבדא ופטיר ופטיר מן חרורי ומן עלולי ומן ערורי מלכא ומלכתא ורשום דאניש לא אית עלורו ומנוקד מכל מום ומן שחין ורפיץ עד טצחר הדת ועתיק מאי אסותיה אמר אביי גינבר' מרתא וכבריתא וחלא דחמרא ומשחא דויתא ונפטא חיורא ושפי' ליה כנרפא דאווא :

מוצדק לעבדו דיו ססוק לעבדו שאין שום ערעור במכירה : ופטיר ופטיר מן חרורי ופרוש ופולגן מכל חירות כמו הנפטר חריו : געטיר כמו עיטרה שטר הנקרא רק הכמות לא סרו מתרגמינן לא עיטרה: ומן ערורי מלכא ומלכתא ומערעור המלך והמלכה שלח חטא להיות מוכתב למלכות ליהרב שאם היה מוכתב למלכות מקחו בטל בדאמרינן כנ"מ בהשכר: ורשום דאניש רשום סימן ששויש על העבדים כדאמר' במסכת שבת לא אית עלויה מארס אחר חוץ מן המוכר הוא : ומוכר מכל מום כמו לטעין מוויין דמקחו בטל : ומן שחין דנפיץ עד טלחר ומכל שחין טילא בפניו עד שתי שנים דמאליס לתיקס מקמי' : עד טלחר בלשון פרסי שתי שנים כהאי דקאמרינן סמפון געדיס וכו' גינברא כחשמינו ונצביל ומרתא ספולת סיני כסף טילא מארס במק' שמתכין אותו בשעת חסירתו מן ההוי' וקורין : קוב' יילון וכברית גפרית ושיק' ליה בגרפא דלוחא וסך לחותו בטולה של אותו: **תוספות** ומן עלויה ומן ערורי מלכא ומלכתא נראה לר"י דגרסי' איפכא מן ערורי ומן עלויה מלכא ומלכתא בלשון עלויה שייך במלך וערעורי גבי שאר כל אדם : רשום פירש בקונטרס רשום וסיון עושין לעבדים וזאת פסריס דגרסי' ורשו דאניש פי' שאין עליו מלוה :

אח"כ נוסח שטר מכירת עבד הלזה נוסף על היותו דבר חדש ונלכד לדעת חכמה פנים : ועל ידיעת רפואתו השחין קלה להעשות ומנוסה בימיו עוד לו חכם דרש ידרשנו דרך רמז על התאליס הלרוביס לעבד ה' המכר לו ויחברך :

מה אריב"ל לא הרבה ארץ ישראל עד שעברו בה שבעה פה בתי דינין עכו"ם ואולוהן יריבעם בן נבט ובעשא בן אחיה ואחאב בן עמרי ויהוא בן נמשי ופחח בן רמליה ומנחם בן גדי ורועיש בן אלה שנאמ' *אומלה טו יולדת השבעה נפחה נפשה בואה שמשיה בעור יומם וגו' אמר רב אמי מאי קרא *כי תוליד בנים ובני בנים א"ל רב כהנא ורב אמי לרב כתיב ביה *בהושע בן אלה ויעיש ב' הרע בעיני ה' רק לא כמלכו ישראל וכתיב *עליו עלה ש' שלמנאסר ונומר אמר להו' אוהן פרדסיאות שהושיב יריבעם על הדרבי' כדי שלא יעלו ישראל לרגל בא הושע ובטלן ואע"פ כן לא עלו ישראל לרגל אמר הקב"ה אותן שנים שלא עלו ישראל לרגל ילכו בשביה אמר רב חסדא

אמר מר עוקבא ואמר' לה אמר רב חסדא דרש מרימר דנ"א מאי דכתיב *וישקור ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו משום דצדיק ה' אלהינו וישקור ה' על הרעה ויביא' עלינו אלא צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שהנלה גלות צדקיהו ועדיין גלות יכניה קיימת דכתיב ביה בגלות יכניה *ההרש והמסגר אלף חרש שבשעי שפותחין נעשו הכל בחרשין מסגר כיון שסוגרין שוב אינן פותחין וכמה אלף' עולא אמר שהקדים שתי שנים לנושנתם אמר רב אחא בר יעקב שמע מינה מהרה דרמי עולא חמניא מאה וחמשיין וחרתי הוא :

שבעה בתי דינין ד' משפחות של מלכים ממלכי ישראל והק' דמלכי יהודה לא קא חזיו שהיו בימיהם של אלו והיו כזית דין אחד המלך וזנו וזן בנו וכל מלכים שקמו מזרעו אחריו קרי חד בית דין' שלם בן יצחק וזכריה לא קא חזיו לפי שלא מלכו שנה שלמה וכן זמרי וזל עמרי וזליו של אחאז על סם בית דיון של אחאז נקרא וזמני שאחאז הרשיע לעשות יותר נקרא הקלקול על שמו : בימי הרשע בן אלה גלו עשרת השננים ומההוא שעתא קרי ליה חרבה: וילדת השבעה טילדה שבעה משפחות לעכו"ם : עליו עלה מפני שלא הרשיע כשאר המלכים זא הפורענות בימיו בחמיה : פרדסיאות סוגרים : אוהן שנים שלא עלו הוואל ואין מוחה בידם והם לא עלו יגלו וילכו צנני : וישקור וימחר כמו כי שוקד אנו על דברי ומתרגמינן אותו אלא : גלות צדקיהו חרבות וירושלים בגלו כולם : גלות יכניה הוא והיוכין קדמה לגלות לדקיהו י"א שנה חו היא דקה שמיא והחריו ביתו להגלות דורו של דקיהו לבצל צדו שמכמי גלות יכניה קיימים שילמדו תורה לאלו הגולים אחריהם לפי שרצו חמיו החורס גלו עם יכניה דכתיב צהו החרש והמסגר אלף : כיון שסוגרין הלכה שם סגורים זה שאין יודעים להשיב לשאלהים שזו אין לה פותחים אחרים : עולא אמר היינו דקה שמיא להביא הרעה לסוף שמונה מאות וחמשים דהיינו שתי שנים קודם ונושנתם דהוא בגמטריא תקנ"ב ואם שם עד ונושנתם היה מתקיים צהם כי אצד תאצדון : ש"מ מהרה דרמי עולא כמנין ונושנתם דהא כתיב כי אצד תאצדון מהר :

תוספות ט"מ מהרה דרמי עולא ואם חאמר נבי דמסכנכו לארץ עד טילא יס כ"כ מכל מקום מאז לא עבדו כו"ס ועבד הקסר רבי אלחנן דלמא תאצדון מהר אחר ונושנתם קאמר ואומר ר"י דמתחלה היו עובדי כו"ס ספסלו לא מוכה היה עמהם : **מהר"א** שניאמר אומללה וילדת השבעה נפחה נפשה באה שמשיה בעור יומם גו' ומכר' בספר ירימיה בעור יומם בלא זמנה מהרו ליפול כך דרש במסכת גיטין עכ"ל וגרסא דמשמע ליה דדרים הכא בעור יומם דהיינו קודם זמנס כדמסיק סהקדים שתי שנים קודם זמנו גס כי רישא דהאי קרא וילדת שבעה גומר אגלות שומרון קאי סיפא דקרא צהה שמיה בעור יומם משמע ליה לאגלות ירושלים נמי קאי והשתא נחא דקאמ' רב אמי מאי קרא דהקדים הקב"ה וקאמר דכתיב כי הוליד צנים וצלי צנים ונושנתם גומר והקב"ה הקדים ב' שנים לנושנתם בלדקמן

פסל הוא על פסלו של מוכה שעבר בים וזה לא היה אחר ונשחט א"כ מ"ס
העדותי כנס כי אדור תאכזון מהר הוא אחר הפסל שעברו ואינו לאחר
ונושחט אלא מהר אחר שעברו לפסל ומינו שעברו בניהם מיני ונושחט
ש"מ מהרה דמרי עלמא חמני מאה וחמשינ ותרתינ הוא' ואפשר לומר עוד
דכיון דכתיב אבדו תאכזון מהר מעל הדרך אשר אתם עוברים את הירדן
הרי שמחר הוא מיום שעברו את הירדן :

**תנ"א היה רבי גרפון אומר כל מקום שאתה מוצא מש
אגוראות של עכו"ם אף על פי שדיניהם כריני סס
ישראל אי אתה רשאי להזקק להם שנאמר *ואלה ע"ב
המשפטים אשר תשים לפנייהם לפנייהם ולא לפני עכו"ם* שמות
ד"א לפנייהם ולא לפני הדייטות :**

אגוראות אסופות כמו איגרי ציקן : **לפניהם קאי** אשנים
זקנים שעלו עמו להר קודם מתן תורה דכתיב : **ואל**
משה אמר עלה וגומר ואע"פ שכתבה פרשה זו לאחר מתן תורה
קודם מתן תורה נאמרה ונבנה המזבח והעלו העולה והשלמים
ונבנותו דס נכנסו לברים : **ונחוספות** כחזו כנס ר"י דאלהים
טובא דכתיב דפרעה קאי דאלהים נקפא לו מומחים :

אכלה בשוק גירגרה בשוק הניקה בשוק בבלי ר"מ כמ
אומר תצאר"ע אומר עד שישיאו ויתנו בה
מוזרות בלבנה א"ל רבי יוחנן בן גורא א"כ לא הנהיג בת
לאברדם אבינו שיושבת תחת בעלה התורה אמרה *כי
מצא בה ערות דבר ולהלן הוא אומר ***על פי שני עדים**
או על פי שלשה עדים יקום אימה להלן דבר ברור
אף כאן דבר ברור :

גירגרה בשוק הלכה נעויות גרונ מוזרות כלבנה נשים הטוות בשוק
לאר הלבנה ודרכן לשים סימות טעלות ולדבר בחשודות שפניהם
לא הנהיג וכו' שיש אידיים מויליין קול בהם ברזו מועט :
תוספות אכלה בשוק גירגרה אומר ר"י דאיייר שפיר בקלא דקודם
משואין שאל עליה קול זה ומדברות עליה לעו קודם שניסת
לכה : **א"ל ר' יוחנן בן גורא א"כ לא הנהיג בת לאברדם אבינו יושבת תחת**
בעלה כן שדרי הוא ויודע כמה שדבר עליה קודם ומה יזה לה לעשות :
ר"ע אומר אפילו מצא אחרת נאה הימנה במאי קמפלגי
בדר"ל דא"ל כי משמש בדר' לשונות אי דלמא
אלא דהא ב"ש סברי כי מצא בה ערות דבר דהא מצא
בה ערות דבר ור"ע סבר כי מצא בה ערות דבר א"כ
מצא בה ערות דבר :

כי משמש בדר' לשונות במקום ד' לשונות הללו נכתב כי בתורה במקום אס
במקום פן במקום אלא במקום אשר : במקום אס כמו כי ימלא בקרבך
כי יקרא כי תראה חמור וכו' במקום אלא לתקור דבר האמור למעלה לומר
אינו כן אלא כן כמו ואומר לא כי תחק וכו' ולא תחקין את ידיך כי פחות
תחת וכו' במקום פן כמו כי תאמר בלבבך רעים וגו' לא תירא מהם וכו'
וכן כל כי הסמוכים אלף אף כי תאמר לא אשורני אף כי אנכי אעננו כלן
נדרשין בלשון חימה וכו' ועוד משמש בלשון דהא דהיינו אשר או מפני
כלומר ליתן טעם כמו לא תחק כי יראה כלומר מפני שיראה וכן כי יבא
אלי העם לדרוש אלהים מפני שאל אלי העם וכולו מתרגמין ארי שלשון
ארי בארמי משמש כל לשונות כי בנברי ואס בלח וכו' : דהא מלא בה
מפני שמלא בה או ערות או דבר ואס לאו לא יגרס הילכך לא תמצא מן
דקאמר קרא היינו מפני שמלא בה כדמפרש ביה ולא משום מן של ור"ע
מפר' ליה להאי כי בלשון אס הילכך תרי מילי יניחו אס לא תמצא מן של
עני נעויות ואס מלא בה ערות דבר :

דלקמן ומהרש"ל מירש כנס גליון תוספות זע"א דמיתוי אז'
בתי דינין של עכו"ם תוליד חד בנים קרי ובני תרי בנים קרי הרי
ז' עכ"ל אבל לפי פרש"י בספר ירמיה נראה פשוט כמו שפרשתי :
כתיב עליו עלה שלמנאפר גומר ר"ל דתקריה דהאי קרא רק
לא כמלכי ישראל כתיב עליו עלה גומר דמשמע דמשום דלא עשה
רע כמלכי ישראל נענס דעלה עליו כו' בתמיה וקא"ל אותן
פרדסיאות שהיו בני' דודאי עובד עכו"ם היה הוטע בן אלה
דכתיב דקריא דהאי קרא ויעש הרע בעיני ה'גו' ולכך כתיב ליה
כדרי' ז' בתי דינים שעברו עכו"ם אכל כמה שאמר רק לא כמלכי
ישראל היינו שלא הוסיב פרדסיאות דכתיב צירבע' ויאמר כלבנו גו'
אס יעלה העם הזה לעשות זבחים צבית ה' צירושלים ובז לב העם
גומר ויועץ היזק גומ' ומסמחא שהיו פרדסיאות על כך ואמר
כך כתיב בכל מלכי ישראל שחלו זה דרך יצבעס גם כן
לבעל עולי רגלים וע"כ דקדק הקרא לומר דהושע שלא עשה כמלכי
ישראל דהיינו לבעל עולי רגלים אכל כמלכי יהודה הרשעים
שעברו עכו"ם עשה הושע : שהגלה גלות צדקיה ב' ע"פ מ"ס
צפרק חלק דקס הקצ"ה להחזיר העולם לתווה וזוהו צרע
של יהויקים ותקרה דעתו צדורו וצקס הקצ"ה להחזיר העולם
לתווה וזוהו צבזיל דורו של דקיהו שהיו רשעים ותקרה דעתו
צבזיל דקיהו שהיה דקו והיינו משום דדורו של יהויקים עדיין
היו החמקים החרס והמבגר צירושלים משא"כ צדורו של דקיהו
שכבר גלו כפרס"י סס ולחא אמר דנאל בתפלתו כי מלך המלך
דקיהו שהיה דקו לא היו ראויים עדיין לגלות אלא ע"י דורו
הרשעים ראויים לגלות ואמר גם שהקיד הקצ"ה עליו הגלות
צבזיל רשעיו מ"מ דקה עשה לנו כדי שנמצא גלות וכנייה
קיימת שיחזירו אותנו בתשובה ועיין במידונו פרק אד"מ : **הרש**
שבשעה כו' לעול מוינה מהאי קרא כתיב נמי והגלה גומר וכל
החרס והמבגר לא נשאר גומר אלא דאיכא לפרש ביה כפשטיה
וכת"י אומניא ותרעיא אכל בהאי קרא דמפרש בזה החרס והמבגר
אלף הכל בצורים גושים מלחמה גו' דלא שייך צבזילי אומניות
אלא בת"ח סהם בצורים ועושים מלחמה על חורב ועיין במידונו
פ' אד"מ וק"ל : **לונשוניהם לא** ותחזו דכתיב במלכים גבי בנין
צ"ה ויהי צמיונים סנה וארבע מאות סנה ללאת בני ישראל מארץ
מצרים גומר ויבן הצית לה' והצית ראשון עמד ת"י סנה הרי בין
הכל תח"ץ שנים תוכה ומה ארבעים שנים שהיו ישראל במדבר
הרי ישאר בידם תח"ץ שנים משכנסו לארץ עד חורבן הצית :
ואמר אלו שהו תח"ץ סנה צאריך היה מתקיים בזה כי אכל
האכזרין גו' כפרס"י ובסוף מכות אמרין ואצדתם בגוים כאצדה
המתקצק' היינו למאי דהקדים צ"שים אכל אלו שהו עד זמנם
תח"ץ סנה היה נתמלא סתאם והיו נחמייצו כליה ואצדה גמורה
ח"ו והיינו דקה עשה לנו דהיינו אצדה המתקצק' ועיין עוד בזה
במידונו פ' אד"מ :

הרי"ף שמע מיתה מהרה דמאי עלמא וכו' בתוספות הקשו שתי קושיות
דלכאורה כשחרטו דמית היו עובדי עכו"ם שפסלו על מיתה וכו'
שילוח ה' ועדיין לא חירטו מה שהקשה הר"ר אלחנן דלמא דתאכזון מהר
אמר ונושחט קאמר והדבר ברור דהא תליא דכיון ש"ס ועשיחם

נעוריק וכתוב נשמתהם ברוחם ונאשח נעוריק אל תגלו :
תוספות עס בני אדם ס' ד' פ' קטורסם א"כ רגלים לדבר שונה הוא
 ואסורה לו וחובה לגרשה ולא מזה דנשיא הוא בסוטה אי
 וינאח ורשע פרועה נמי חובה לגרשה ולא מזה דנשיא הוא בסוטה אי
 עובר' על דת יהדות מותר לקיימה או לא ולא אפשיטא ואמאי לא פריך
 (נמי) עליה וי"ל דכיון דנע"א בסוטה לא הוי אלא מדרבנן קאמר שפיר
 דמזה לגרשה אבל זו חובה לגרשה מן התורה * ועוד יש לפרש רוחלות עס
 בני אדם ס' ד' אפי' אדם רע אינו סובל לו מאשתו או אשה קלה שנקלות
 אינו עושה כן * הכתוב קראו אחר מתוקניה אפי' כ"ה ואערוח קאי ע"כ
 הכונה בזה שכל' וכו' * חולקי' בפי' הפסוק כי מלא בזה ערוה דבר ב"ש
 אומרים לא יגרשה אלא א"כ מלא בזה ערוה * וכו' אומרי' אפי' הקדושה
 חשבו * וקרא משמע להו לנ"ה הכי כי מלא בזה או ערוה או שאר דבר
 סרחון * וכוונת התוספות ליישב מאמר זה הולא רשעה מביאו אפי' לנ"ה
 ולתקן זה המאמר דקאי על ערוה ולא על דבר כ"ל אלא גרשה בשביל ערוה:
מהרש"א אם לבו לגרש בו * קרי עליה אל תחרוש גומ' *
 נ"ל שדרשו אל תחרוש מלשון שחיקה דהיינו שכלבו

לגרש והוא דר עמה בחיבה שפיו אינו מגלה לבו והוא שקראו
 חו"ל בנדרים גרשות הלז שאינו מדבר לה צפיו מה שכלבו לגרשה
 וק"ל * וזורקי ואינו שותהו כו' יס לעיין בזה דודאי במשל
 שזורקי ושותהו ינאח לפרש במשל שהזבז הוא העסק והדבור עס
 קרובים והוא זורק הזבזז מן הכוס ולא חס עלה ושוקה כוסו אבל
 במשל זה מה היא זריקת הזבזז במשל שהרי חס לה ואינו שותהו
 ול"ל במשל זה דמלתא חדא היא שורק היינו הכוס כולו ואינו
 שותהו כלל ובמשל ג' שנייה מכוס השקיה לתאכל שנתחמו ממש
 דודאי אין לך אדם שאוכל זבזז שהוא צעון בטום והוא כרוזה
 הזנות מתש דאשחו שכל אדם מקפיד ע"ז אבל בנופל לתחמו
 הזבזז נתחמ' בו והוא מוללו ואוכלו עס המאכל ואינו מקפיד על
 הזבזז שבו * ואשמעינן במשלים אלו כמו דעות המאכל שהמנוע
 ודאי טוב שזורקי ושותהו אבל אינו אוכלו כן ראוי להיות נגשים
 שהמנוע שיקפיד מלדבר היא עס כל אדם ולא יקפיד כ"כ מלדבר
 עס קרובים כמו שהקפיד פסום צן יהודה דאשתו כו' כפרס' הכי
 מפרש פ' הנוזה דועל מנדריא צעלה פסום כו' ע"ס * : דבתוב
 קראו אחר כו' דה"ל לתכתוב שני לגבי ראשון דכתוב בתריה צעלה
 הראשון אבל קראו אחר שאינו צן זוגו כל ראשון ואינו דומה לראשון
 כמו אל אחר : אדם הוציא כו' וזה הכנים רשעה כו' דמסתמא
 ידע השני דבד ערוה שזכר שזכר' ורשעה פרוע וטוה צדק כולי
 ואמר זכה שני שלחה שנאמר ושנאה גומר ר"ל גם צלח ימצא הוא
 דבר ערוה בזה עכשיו שנאה ונציח לו שישלחה מצינו ודבר זה שלא
 ימותו תברוס לו וזכורו וק"ל :

הרי"ף שלחה מביאו וינאח והיתה לאיש אחר הכתוב קראו אחר * וכו' *
 חייב כשגרשה ממנו * שיהיה שבתו אחר לתי שישא' אבל אם
 גרשה ממנו שהקדח' חשבו לו ל"ה או ששלח אחרת נאח הימנה לר' עקיב'
 היכי קראו הכתוב אחר ומה שכתבו התוספות הכתוב קראו אחר מתוקניה
 אפי' ככ"ה ואערוח קאי כלומר דאפי' לנ"ה דמגרש את אשתו על שהקדושה
 חשבו * מ"ס פ' עמי' דמגרש את אשתו משום ערוה ובההוא דמגרש שבו
 ערוה כתוב שפיר והיתה לאיש אחר שהכתוב קראו אחר זהו פירוש' אבל מ"מ
 אינו מתיישב כיון שהכתוב מדבר לנ"ה ולר' עקיב' במגרש או משום ניו או
 משום דבר שהקדח' חשבו לו אך יתקין בזה * והלכ' והיתה לאיש אחר שקראו
 הכתוב

תוספות כי משמע דל' צונות מה שפירש בקו' דכי תנא וכי יביא וכי
 נא סוס כולן משמעין נשלו דהא דל' א"כ שימשו במקום אס
 דהא ודאי הביאם הק"ה לארץ וכן ודאי נא סוס פרעה וירא' לר"ח דבתים
 דמק דהכנה אס שמשום נשלו * וכן כמו אס חקריב מנחם בכורים אס כסף
 חלוקה עד אס כלו לשמות אס יהיה הכולל לבני ישראל כלן הם לשון ודאי :
נ תניא היה רבי מאיר אומר כשם שיש דעות במאכל
 שס כך יש דעות בנשים יש לך אדם שזוכב גופל
 לתוך כוסו וזורקי ואינו שותהו וזו היא מרת פפוס כן
 יהודה שרדה נועל בפני אשתו ויוצא ויש לך אדם שזוכב
 גופל לתוך כוסו וזורקי ושותהו וזו היא מרת כל אדם
 שמדברת עס אחיה וקרובה ומנחה ויש לך אדם שזוכב
 גופל לתוך תחמו מוצצו ואוכלו וזו היא מרת אדם רע
 שרואה את אשתו יוצאה וראשה פרוע וטוה בשוק
 ופרומה משני צדדיה ורוחצת עס בני אדם עס בני אדם
 סלקא דעתך אלא במקום שבני אדם רוחצין זו מצוה מן
 התורה לגרשה שנאמר * כי מצא בה ערות דבר וגומר
 ושלחה מביאו והלכה והיתה לאיש אחר הכתוב קראו אחר
 לומר שאין זה בן זוגו של הראשון והוא הוציא רשעה מביאו
 וזה הכנים רשעה לתוך ביתו זכה שני ושלחה שנאמר
 * ושנאה האיש האחרון וגו' ואם לאו קוברתו שנאמר * או
 כי ימות האיש האחרון כדאי הוא במיתה שזה הוציא
 רשע' מביאו וזה הכנים רשעה לתוך ביתו * כי שניא שלח
 רבי יהודה אומר אם שנאתה שלח רבי יוחנן אומ' שנאוי
 המשלח ולא פליגי הא בזוג ראשון הא בזוג שני דאמר
 רבי אלעזר כל המגרש אשתו ראשונה אפי' מזבח מוריד
 עליה דמעות שנאמר * וזאת שנית תעשו כסות דמעה
 את מזבח ה' בכי ואנקי מאין עוד פנות אל המנחה
 ולקחת רצון מירדם ואמרתם על מה על כי ה' העיר בינך
 ובין אשת נעוריק אשר בגדת בה והיא חברתך ואשת
 ברייתך :

יש דעות במאכל דעות בני אדם חלוקות דאשטניסות של מאכל
 ומסתה יס שהוא איסטינים וקן במאכל מתחמ מילאום מיעוט
 ויס שאינו איסטינים כ"כ ויס שאינו איסטינים כלל כך דעות בני
 אדם חלוקים צריכות יס מקפיד על פריאות מועט ויס שאינו
 מקפיד כל כך ויס שאינו מקפיד כלל : פפוס בן יהודה צעלה של
 אשה אחז היה וכש"ל מביאו לשוק נעל דלת צפני' שלח תד' עס כל
 אדם ומזה שאינה היגנת הוא לו שמתוך כך אינה נכנסת צנייהם
 ומנהג תחמו : ופרומה משני צדדיה אלא אולי ידוע כדרך
 אדומיות שצדפת שצדן גראה מלדיהן : עס בני אדם ס' ד'
 אס כן רגלי' לדבר שונה הוא ואסורה לו : במקום שבני אדם
 רוחצין והיא נכנסת לעיניהם אחר יציאתם כשהם לוצטים
 צנדיהם : כי שניא שלח פסוק הוא צננאות מלאה אס שנאח שלח
 כרבי עקיבא : אם שנואה היא לפני המקום שלח כצית שמאי :
 ואית דגרסי שני המשלח וזו שמעתי שני המשלח לפני המקום
 ואפילו לבית הלל נתי דלא כיישינן שלא להוציא מיהו שני הוא :
 זוג ראשון אשת נעורים וזה משתעי קרא כדכתוב בתריה אס

צנייהם

סס

סס

סס

סס

סס

סס

סס

סס

סס

סס

סס

סס

סס

סס

סס

סס

קודם יצירת הולר בת קול יוצא' ואומר' בת פלוני לפלוני
בית פלוני לפלוני שדרה פלוני לפלוני לא קשיא הא בווני
ראשון הא בווני שני :

כי פתח שניהם צא לדרוש בפרשת סוטה : אין מזווגין אשה
אלא לפי מעשיו כוונתו ללמדנו ולדקדק ופרוזה לפרוך : כי
לא ינוח שבט וגו' לא זיווגו ממנו הרע צבור לדיק : וקשה
לפני הקצ"ה לוונגם הקד דלפי מעשיו : בקריעת ים סוף שנשחטו
צו מעסה (סדרי) צראסית : מושיב יחידים ביתה אדם יחיד
ואשה יחידה והוא מזוונג יחד ומוסיב מהם צות אחד : מוציא
אסירים בבכורות והוא ישראל ומזכירם בחדש כסר לא חמה
ולא כזה מקום זונג יחידים למנוחא אסירים : אינני מבינו זונג
לפי רשנו וזכותו והא מקודם יזכרו שאין נודע רשנו וזכותו
מכריון צו זונג וז"ל הכל גלוי לפניו והא הכל בידי שמים חוץ
ניחא שמים כדאמרין במסכת נדה מלאך הממונה על הכריון
צוטל עסה ומצינו לפני הקצ"ה ואומר לפני שמים : זו מה קצ"ה
עליה צבור לא חלל שם עני או עשיר אבל לדיק ורשע לא
קאמר דלין זו בידי שמים : זונג ראשון לפי המזל : זונג שני
לפי מעשיו וקשה לוונג לפי שאינה צו זונג :

בְּהַר־שֵׁנִי אֶשְׁמָאֵר כִּי לֹא נִוְחָ גו' נִרְאָה דְרִידִים לֵה מַסִּיפִים
דְּקָרָא דֵאִירִי צוּוּג דְּכִתְּיָב לִמְעַן לֹא יִשְׁלַח הַלְדִּיקִים
צוֹעֲלָתָהּ בּוֹמֵר לִפִּי פִשְׁטוֹ ה"ל לִמְכַחֵּן צוֹעֲלָה כְּפֶרֶס"י שֶׁס אֲבָל
הִצִּי"ו מוֹרָה עַל הַנִּקְבָּה גַם מִלֵּת הַטִּיבָה בֵּה" הוּא מוֹרָה כֵּן לִוְמֵר
הַסְּקוּקִים אִירִי צוּוּג אִישׁ שִׁים וְכֹא אִשָּׁה שְׁאִינָה הַגּוֹנֶה לוֹ בְּצִבְלֵי
מִמּוֹן וְאִמֵּר כִּי צוֹדֵקִי הִקְבֵּה הַדּוֹגָו לוֹ אֲחֵהּ לִפִּי מַעֲשֵׂיו כִּי לֹא
יִנּוּחַ שֶׁנֶּה הֶרֶשֶׁע גו' הִדְּיִינוּ אִשָּׁה שְׁהִיא מַחֲבֵט מַשְׁפַּחָה שְׁאִינָה הַגּוֹנֶה
צוֹעֲלָתָהּ הַלְדִּיקִים הַהִינוּם צוּוּג לִמְעַן לֹא יִשְׁלַח הַלְדִּיקִים יְדֵיהֶם
בְּצוֹעֲלָתָהּ דְּהִינוּ צוֹעֲלָה שֶׁלֶּה מִלֵּד מַשְׁפַּחָההּ שְׁאִינָה הַגּוֹנֶה וְאִמֵּר
אֲבָל הִקְבֵּה"ו מוֹוֹג הַטִּיבָה ה' לְטוֹבִים דְּהִינוּ אִשָּׁה טוֹבָה לְטוֹבִים
וְלִישְׂרִים דְּהִינוּ הַגּוֹנֶה לְהַגּוֹן וְאִמֵּר שֶׁלֵּךְ חֲתָמָה בְּזֶס תִּרְאֶה לִפִּי
דַּעֲתָךְ שֶׁאִישׁ טוֹב וְיִשְׂר נּוֹשֵׂא אִשָּׁה שְׁאִינָה הַגּוֹנֶה וּע"כ אִמֵּר לְטוֹבִים
וְלִישְׂרִים בְּלִבּוֹחֶם כִּי הֶאֱדַם רֹאשׁ לְטוֹבִים וְה' יִרְאֶה לִבְּנוֹ וְצוֹדֵקִי
זֶה הַנּוֹשֵׂא שְׁאִינָה הַגּוֹנֶה לוֹ גַם אִם הוּא טוֹב לִפְנִים בְּלִבּוֹ וְדֹאִי
אִינוּ טוֹב וְיִשְׂר וּע"כ וְהַמְסִינָה עֲקֵלְקֻלָּתָם גַם בְּלִבֵּי וְיֹלֵכִים ה' שֶׁ
מַפְעִיל אֶת לִיבָהּ לֹאשׁ אִשָּׁה הַגּוֹנֶה מֵהֶם ע"כ שְׁחִמְרוּ וְיִלֵּךְ עֲשֵׂה
אֶל מַשְׁמַעַל לֹא לֵאמֹר הֵלֵךְ דְּחִירִי אֲלֵל עוֹרֵל אֲלֵל מִפְּנֵי שְׁהָא מִינוּ
וּמַסִּיעִים שְׂלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל שִׁיהוּ כֹּלֵם הַגּוֹנִים וְטוֹבִים וְאִישׁ יִסְהִי לֵהֶם
עֲלוֹם כְּמִ"ס פ"י יוֹחֲסִין אִם רִאִיחֶם ב' מַשְׁפָּחוֹת הַמִּתְגַּרְתּוֹ וּ צוּ
פִסְלוֹ יִם בֵּה" מִהֵן וְאִין מִנִּיחִין אֲחֵהּ לְדַבֵּן וּ צוּ וְדו"ק וְצִתּוּסִפּוֹת
בְּה"ה קוֹדֶם יִצִּירֵת הוֹלֵךְ נִרְאָה לִר"י קוֹדֶם יִצִּירֵת הַבֵּר צִין אִשׁ
נּוֹלָדָה הַנִּקְבָּה עֲרִיין צִין אִם לֹא נּוֹלָדָה ע"כ וְהֵאֱדַה דְּמַשְׁמַע לֵהוּ
הַכִּי דִבֵּת פִּלּוֹנִי לִפְלוֹנִי דּוּמִיָּה דִּבֵּת וְשֶׁנֶּה פִּלּוֹנִי לִפְלוֹנִי בְּצִירְתָּרְהוּ
לִיָּה מִלֵּאָה וּמִדְּקֻמָּר נִמִּי צִין פִּלּוֹנִי לִפְלוֹנִי מַשְׁמַע בְּצִירְתָּרְהוּ הַבֵּר
שְׁהָא בְּצוֹלֶם (וְשִׁידֵךְ לִוְמֵר עֲלֵיו פִּלּוֹנִי לִיָּה מִלֵּאָה אִשָּׁה שֶׁהַנִּקְבָּה
אִינָה בְּצוֹלֶם) דִּלָּא שִׁידֵךְ לִמְיֵר עֲלֵיהָ פִּלּוֹנִית אֲלֵא בֵּה שְׁחִיבָהּ
לִפְלוֹנִי דִּאֲבִיָּה הוּא בְּצוֹלֶם וְאִפְשָׁר שְׁהוּ כְּוֹנֵן בְּצִרְתָּרְהוּ הַמְכַלֵּת וְכֵר

[illegible]

פרק ראשון

ב תניא רבי אומר למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה
לומר לך שכל הרואה סוטה בקילקולה יזיר עצמו
מן היין :

בבילקורה בנולה ובנושחה שמונולים אותה כדקחני מתניחין קושר
חבל למעלה מדדיה : יור עזמו מן היין שהיין מביא לידי
קלוח ראש והוא גרם לה :

אמר רב שמואל בר יצחק כי הוה פתח ריש לקיש
בסוטה אמר הכי אין מוונעין לו לאדם אשה אלא
לפי מעשיו שנאמר *כי לא ינוח שבט הרשע על גורל
הצדיקים אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן וקשה
לוונן בקריעת ים סוף שנאמר *אלהים מושב יחידים
ביתחמוציא אסירים בכושרות אל תקרי מוציא אלא
במוציא אינו והאמר רבי יהודה דאמר רב ארבעים ויום
חב נח א

המקנא פרק ראשון סוטה

זה כר נקבה נקיה בזה ר"ל שהזכר נולד בתולו אבל הנקבה נקיה
בזה בלי מול כי כבר נתלה מולה בזירות הזכר זוג שלה ועוד
כתבנו שם פירוש אחר עיין שם :

הר"י כי הוא פתח ר"ל בסוטה אפשר דקאי' הוא דאמר' בגמרא' לעיל
ולתני' מנה ונדר ליתני נזיר ופרש"י שכן הוא ממיכת פרשתיו
ומשי' בגמרא אידי' דתנא' כתובות ותנא' המדיר תנא' נדרים ואידי' דתנא'
נדרים תנא' נזיר דמי' לנדר' וקני' סוטה בתרי' וכו' ודברי' דתנא' למא' נאמנה
פרשת סוטה לפרשת נזיר כל הוזהר סוטה בקבלה יזיר עלמא מן היין וכו'
וכפי' זה נראה' לה דוקא לרשב"א כי כד הוא פתח סוטה בתורה פרשת
סוטה קודם פרשת נזיר וקני' ליה כיון שאין הנזיר נזיר בנזיר אלא מתוך
שזוהר סוטה בקבלה אם כי יקשה בסדר המעשה שהיה קודם מסכת נזיר
ואח"כ מסכת סוטה ותהי' להפך סדר התור' ל"א אין מוויגין לאדם אשה אלא
לפי מעשיו ואלו היה האדם כבר והגון ונזיר מהיין לא היה מודווג לפניו
אשה פרנה שהיא לזר' לקנאה לה ולהשקמה כי האיש הקדוש לא יבא ליה
השקאות אשתו סוטה ולפיכך תנא' בתורה פרשת סוטה קודם פרשת נזיר
שאלו היה כי תשעה חתם ונזיר לא נדמונו לפניו וכו' ו תשעת תחתיו ואח"כ
היה פרשת נזיר לפי שבראיתו כמה יין עושה יזיר עלמא מן היין אלא
בסדר המעשה דאידי' בנדרים תנא' נזיר בתרי' ועוד אפשר שדקדק בפסוק
דכתיב איש איש כי חשטה אשתו כיון שהאש' שטעה מעצלה למא' פתח בזה
דכ"ל א"ל כי חשטה חתם אשה שכן כתיב בנדרים אלא ואלו כי שטת'
טומאה חתם אישך לזה דרש אין מוויגין לאדם אשה אלא לפי מעשיו ואם
רמי' אשה סוטה דע שבעלה היה פרוץ ואי' איש גורם חשטה אשתו כי
לפי מעשיו של איש הם מעשה האשה עוד אפשר שדקדק לדרש כל
ההוא סוטה בקבלה וזה למדו מהיין ולא אמרו כל ההוא כי
גוף בקבלה דכתי' מות ימות הגוף יזיר עלמא מהיין ל"א כי פתח בסוטה
שהוא ענין לקבלה היה אמר אין מוויגין לאדם אשה אלא לפי מעשיו שאם
רמי' אשה שהיא פרנה וזה בעצלה לקנאתה פירוש שם בעצלה הוא פרוץ
כתורה וכיון שהיא פרוץ יזיר עלמא מהיין ונמצא שאינו מזיר עלמא מהיין
מחמת האשה אלא מחמת שיהיה איש ואשתו באלו לעורר לבני אדם שיזירו
עלמא מן היין עוד צענוני' שמיכת פרשת סוטה אל פסוק ואיש את קדשו
לא יבא כי נזיר סוטה פרוץ שכל ענין עלמא מהיין ונמצא שיהיה מפרש' לו
יהיו עלמא שדכדכו אשתו והביאה אל הכהן ועל הדבר הזה קני' ליה
לר"י כי אם הוא חטא שלא נתן מעשרותיו להכין אשתו מה חטאה ל"א כי
פתח בסוטה אין מוויגין לו אשה אלא לפי מעשיו וכיון שהוא היה מעשה
מעשרותיו בידוע שאשתו פרנה ממנו ולכן כד העולם כיון אל האשה אין
מוויגין לאדם אשה וכו' וק' דנקט בלשון שלילה אין מוויגין וכו' ועוד קשה
שפסיק בין מימרה וז' לקשיית' אינו והאמר שמואל מ' יום וכו' במימרת
ר' יוחנן שאמר וקשה לווגם וכו' ותיקן למימרת רשב"א היה לו להקשות
אינו והאמר שמואל וכו' ועוד לזר' דכתי' בזה שאלה ר' ימי בראשית מה
עושה הקב"ה מוויגין וזווגים וכו' למא' אמר כאן שקשה לפני הקב"ה לווגם כי
הן הן מעשי' ה' ונזכר מ"ש רש"י ז"ל וקשה לווגם הנך דלפי מעשיו
דמשמע דאמר שיש וזווגים אחרים שאינם כיון המעשים וא"כ חו' ליתא
לאקשי' והתרי' שמואל בת קול יולאחו וכו' כיון דליכא תרי' גווי' וזווגים
הוא הנך דלפי מעשיו לחוד והנהי' דבת קול לחוד' ועוד נדקדק מה שפרש"י
בקריעת ים סוף שפשתו מעשה בראשית מה עניני' וזווגים וכן מה שפירש
רש"י בנדרים בחדש כבר לא חמה ולא לזון אינו מתני' לענין הוויגין
ונזכר' פי' בנדרים וכו' ושירות והוא מתני' ויתר לענין הוויגים ים
בזכים ויש משוררים וע"כ למא' לא תרע' דהא וזה בנזיר ראשון והא דאין
מוויגין אלא כפי מעשיו הוא כשהקדמויה ברחמים ונעלו ממנו בת וזווג
ויכולא בזה משי' במס' מ"ק בני מותר לאדם אשה בחס' מהא יקדמו אחר
ברחמים ונלע"ד דרעיקתו לא קדמו לאדם ויתר דשמואל לא דרש יהודה משום
דיש אחר הא וזה בנזיר ראשון והא דאין מוויגין אלא כפי מעשיו הוא
בזכותו שקדמויה ברחמים ולקחו ממנו בת וזווג רש"י שיתנו לו תמורת בת
זוג לאותה שהיה ראוי לאותה המקדים בתפילה ורחמים וכיון שהוא לקח
בת זוגי' של זוג ויהי' תמורתו בת זוגי' שגדלה לו בעת הילדה יתנו לזה

שנעלה ממנו בת זוגו ולכן אמר אין מוויגין בלשון שלילה בלומר אפי' לאדם
הוא אין מוויגין לו אשה דהנהי' אלא כפי מעשיו לפי כיוון שמוציא שקדום
הילדה שהם ע"פ בת קול אינם ע"פ המעשים שקדום הילדה לזר' ורשע
לא קאמר ואפשר לנדרים לפגוע אש רשעה ושמואל שם בלשון ממונו בת זוגו
ברחמים היה לזר' ואותה שהיה בת זוגו של אותו שקדום והתפלל היתה
רשעה או שמואל או איש רשע ונזכר עליו ע"פ בת קול לישא' דנקח וזה אדם
אחר לזר' וקדום ברחמים ולקח אשה רשעה הנדרים ע"כ שזה הרשע שלקח
ממנו זוגו וזמן לו בנדרים אשת אותו שיהיה ב"כ זוגו אע"פ שהוא
איש רשע שלקח הנדרים הוא ברחמים כיון שהיתה הראשונה לזר' וגם א'
לזר' הרי' לו נכנסה תחתו זו לזה אם תחילה ע"פ ה"ק היה לרשע בת זוגו
לזר' אלא לזוגו בעשיו אלא לפי מעשיו לזר' לזר' פרוצה לפרוץ והשתא
ליכא לאקשו' מונח קול דלפי דמיון ב"כ נקי שקדמויה ברחמי' ולכן הכא
קודם מ"ש רבי יוחנן קשה לווגם בקריעת ים סוף דאי מיירי בלזר' עם
לזר' ויהיו כפי מעשיו אי אפשר לומר שזר' זוגים וכו' רשע עם רשעה
למה יקשה לווגם דשמואל בנת קול איכא למימר קשה לווגם כיון שהוא
ע"פ ב"כ אפשר שפוגע לזר' עם רשעה ולכן שפוגע כקריעת ים
סוף שהיה קשה לפני הקב"ה לקרוע הים לעבור בו רשעים ואי מיירי קשה
לווגם גם בנזירים שנגזרו ע"פ ב"כ איכא למדורם בנדרים בני וסירות
דהיינו בני לפגוע עם רשעה וסירות לזר' עם לזר' וזה דרש המדרש
שדרשו קשה לווגם בנדרים שנעשו ע"פ ב"כ וליכא לאקשו' למה קשה לפניו
יתברר כיון שהוא גור ב"כ לפי דבשעת ה"ק לזר' ורשע לא קאמר וישאלו
לעולם והזכר רשעים קשה לווגם אלא השתא דדרשין וקשה לווגם האנך
לפי מעשיו וכו' שהא' כשהקדמויה ברחמים ולקחו ממנו בת זוגו ומוויגין
לו עכשיו כפי מעשיו וכו' זה הולך רש' לפי בקריעת ים סוף ששנתנו בו
מעשה בראשית כדי לתת טעם למה קשה לפניו כיון שכל אחד פוגע כפי
מעשיו לזר' אחר בקריעת ים סוף ששנתנו בו מעשה בראשית כך היה לזה
אשה בנזיר לזר' וזווגים ע"פ מעשה בראשית וליכא למידק בני
וסירות כיון שבפי מעשיו היה הוויגין אלא דדרשין בנדרים בחדש כבר כך
הוויגין היה הוא נזהר והקבלה לפי מעשיו ואין כאן קושא' אלא ששנתנו מעשה
בראשית ועכשיו קשה אינו כלומר מה הויגין כפי מעשיו וזכות דאמרת בני
שקדמויה לזר' כן אין ממנו ברחמים שאין נותנים לזה אשה ע"פ מעשה בנזיר
לזה המקדים אלא כפי מעשיו נותנים לו אשה אחרת שהרי אם ברחמי' קדש
זה ליתא בת זוגי' מה שפגע של אותה אשה שגאלו לווגם לו עכשיו שהיתה
ראוי לאדם אחר ואין חזקתו היה לזה התפללה והיא נקי מהמעשים עוד
לזה דרשו אלא בנזיר שפי' כי לאחר שיואזין רשעושים יהיה לפי המעשים עוד
אפשר דהוי' ע"כ שמי שקדמויה סוף דבר הוא עתיד לפגוע בה אלא שזה
קדמו לפי שעה וזווג שכן אין כאן שנינו מעשה בראשית אלא קשה דאמרת
קשה לווגם אלא על שאינם שנים נמשכים הא אחרת דלפי מעשיו
הם מוויגין לו ואם הוא על שנינו מעשה בראשית הא עתיד לבסוף לפגוע
בה לקיים ה"ק ואין הוא קשה ל"א הא בנזיר שני דהוויגין הוא לעולם ולכן
קשה לווגם ופרש"י לפי שאינה בת זוגי' :

מדר לזר' אמר רב נחמן בר' יצחק אין קניני אלא ג
לשון התראתו הוא וזה אומר ר' יוקנא ה' לארצו י' ואלו
יוקנא ה' לארץ התרה בלע' וחסיל וגו' שלא ישתחו עוד את ארצו
דבשילתו גזלי' משתעי' פרחא' לעיל לארץ על ארצו כמו וישאלו
אנשי המקום לאשתו על אשתו האדם חריבין לנעל' :
תניא היה רבי מאיר אומר אדם עובר עבירה בסתר ב
הקב"ה מכריז עליו בגלוי שנאמר *ועבר עליו שם
רוח קנאה וקנא את אשתו ואין עברה אלא לשון הכרה מדרג
שנאמר *ויצו משה ויעבירו קול במחנה אמר ריש לקיש שמו
אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנסה בו רוח שמו
שנאמר *איש איש כי תשטה אשתו תשטה כתיב : מדרס
אדם עובר עבירה בסתר כגון אשה פרנה עוברת בסתר
וסקס"ה

המקנא פרק ראשון סוטה רל

צעירות צניצוס:

מהרש"א בתחלה כו' שכיה שורה עם כל אחר רש"י דקדק לפרש עם כ"א ואח' צניצוס ונחלקה מהם מלנח לצניצוס כו' דמסמע ליה דקאי אלעיל דהוא מרא דשמעתין דזנות' צניצ' כי קריא כו' דקדוס מטא הזנות השכינה שורה צניצ' כל יחיד ויחיד והיא זרבת הצניצ' כמ"ש בכל מקום אשר אוכיר אצל אלנך וגומר וההיפך צמטא הזנות' צניצ' הוא סילוק שכינה מהם והוא שם ו"ה המזכר אש ואשה דלמקחן ומייחיו לה מקרא כי ה' מתהלך בצקצ' גו' ר"ל שדרך הילוך השכינה לצניצ' כל א'וא' מתצדק צניצ' וההיפך צסילוק שכינה כחצ' ושב מאחרק' ורש"י שפיר' לעיל גזי' זנותא' צניצא' לפי שהיא מתעסקת צונוניה כו' ולא משמרת צניצ' ומפקדת' של כו' ע"כ לא הוה אלשרק' ליה לפרושי הכי אלא דסילוק השכינה הוא סילוק זרבת הצניצ' ומתריבו כו' כדאמר'י הכא ודו"ק:

ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל העושה מצוה אחת בעולם הזה מקדימתו ומוליכתו לפניו ה' לעולם הבא שנאמר *והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך שם וכל העוֹבֵר עֲבִירָה אחת בעה"ז מלפפתו ומוליכתו ליום הדין שנאמר *ילפתו ארחות דרכם יעלו בתהו ויאבדו ר' אלעזר אומר קשורה בו ככלב שנאמר *ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה לשכב אצלה בעה"ז להיות עמה ליום הדין בעולם הבא:

מקדימתו לפני מותו מכתוב: לפני: מלפפתו מורכחו: **מהרש"א** כל העושה מצוה אחת בעה"ז מקדימתו ודולכת לפניו לעה"ב כו' מהידוע כי מעשה אדם מוליד מלאכים כפי מעשיו הן לטובה הן לרעה ושניה לשונו לפי לשון הכתובים ולפי הענין עד"מ כי השושה מצוה יהיה הולך בשמחה ואין צרכה המצוה אלא להקדים לפניו להראות לו הדרך לשם אצל צעושה צניצ' צריך המוליכו לכרונו וללפפו כי אינו הולך לשם מרצונו כדרך המוליכין לגדרוס שמוליכים אותו שלא לרצונו צע"כ וק"ל: שורה בו בכלב כו' ר"ל שהעצירה דזנקה צו לעולם לפרסם מצאו צע"כ ויוליף ליה מדכתיב לשכב אצלה ולא כתיב לשכב עמה כמו שכני עמי גו' ואמר עוד מיתור' דלהיות עמה שהיא קשורה צו עוד להיות עמה גם צניהם לעו"ה וק"ל:

רש"י רב עזירא זמנין אמר לה משמיה דרבי אמי וזמנין אמר לה משמיה דרבי אסי כל האוכל לחם בלא נטילת ידים כאלו בא על אשה זונה שנאמר *כי בעד אשה זונה עד ככר לחם ואשת איש נפש יקרה תצור: אמר רבא האי בעד אשה זונה עד ככר לחם (בעד ככר לחם) עד אשה זונה מבעי ליה' אלא אמר רבא כל הבא על אשה זונה למקם מבקש ככר לחם ואינו מוצא אמר ר' זריקא אמ' רבי אלעזר כל המולול בנטילת ידים נעקר מן העולם' אמר רב חיאי בר אשי אמר רב מים ראשונים צריך שיגביה ידיו למעלה מים אחרונים צריך שישפיל ידיו למטה' חניא נמי הכי הנוטל ידיו צריך שיגביה ידיו למעלה שמא יצאו מים חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו את הידים

והקצ"ה מכתוב צגלוי שנותן צלצ צעלה לקנא להוהדצר מתפרסם צגלוי ואין עצה ברמיו: אלא לשון הכרזה הקצ"ה מתכוין להעביר קול:

מהרש"א והקב"ה מבריו צגלוי פרש"י שהקצ"ה מכתוב כו' לכאורה משמע שהיה רוח טהרה משמים כמ"ד לקמן הכי וק"ל דא"כ אמאי לא מייחיו סייטתא מהך צרייתא כמ"ד רוח טהרה ויש ליישב דה"ק הקצ"ה מכתוב צגלוי כו' ע"י השטן ורוח הטומאה וק"ל: אא"כ נכנסה בו רוח שטות כו' חשמה כתיב כו' דאי מלשון נטויה ה"ל למכתב כי טעה ואי מלשון סוטה כמו עשה טעיס שנא' ה"ל למכתב צס' כי חסטה וע"כ דרשוהו מלשון שטות וצמ"ד מייחיו לה דכתיב נושא אשה חסר לצ גומר והיינו כי המנאשט מפתח אוקר' גם צדרי שטות והוא עושה רלונה אצל מלשא דתלמודא' אין אדם עובר עצירה כו' משמע דצכל עצירה יש ללמוד כן והיינו שהרוח מטעה ומטעה אותו מדרך טובה לדרך רעה וק"ל:

תנא רבי רבי ישמעאל אין אדם מקנא לאשתו אא"כ נכנס בו רוח שנאמר *ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו מאי רוח רבנן אמרי רוח צומאה רב אשי אמר רוח טהרה ומסתברא כמ"ד רוח טהרה דתניא וקנא את אשתו רשות דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר חובה אי אצרת בשלמא רוח טהרה שפיר אלא אי אצרת רוח צומאה רשות וחובה לעיולי לאינש רוח טומא' בנפשי: **רבנן** דבירכ' אשי אמרי רוח טומא': רוח טהרה שוטה את הפריות' משתברא כמ"ד רוח דקאמר רבי ישמעאל טהרה היא: דתניא דקאמר רבי ישמעאל רשות שולחא דר' ישמעאל ור"ע לקמן מפרש טעמיהון: שפיר אי רשות אי חובה:

מהרש"א ועבר עליו רוח גומר רבנן אמרי רוח טהרה כו' כמו רוח ה' גומר והם מלאכיו שנקראו רוחות כמ"ש עשה מלאכיו רוחות גו' שם המעוררים את המקנא לידו טהרה וז' שלא תצא אשתו לידו פריעות ומ"ד רוח טומאה כמו וסייח רוח שקר צפי גו' והם המעוררים את המקנא לידו טומאה שקנא לה צעור שלא נסמרה עדיין כדמסיק לעיל ודו"ק: **אמר רב חסדא** זנותא בכיתא כקריא לשומשמי וא"ר פפא תוקפא בבייתא כקריא לשומשמי אירי ואירי באתתא אבל בנברא לית לן בה:

כי קריא תולעת של שומשמי האוכלת כך הזנות מתריצ הצניצ' תוקפא כעס: אירי ואירי תוקפא זנות דאמרין דמחצני ציחא: באתתא כשהאשה מונה או נעשית לפי שהיא מתעסק צונוניה ואינה עושה מלאכה ולא משמרת צניצ' ומפקדת' את של צעלה למנאשים:

ואמר רב חסדא בתחלה קודם שחטאו ישראל היתה שכינה שרויה עם כל אחר ואחר שנאמר *כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך וכיון שחטאו היתה שכינה ממסתלקת מהם שנאמר *ולא יראה בך ערות דבר ושכ מאחרק':

קודם שחטאו ישראל צעירות: עם כל אחר ואחר צניצוס: נסתלקה שכינה מהם מלנח צניצוס דאינה יכולה לרמח

נח ב

סס
מדבר ה

סס
ע"ב

סס
דברים
ע
סס

סס
ישעיה
נח

סס
איו"ב
נח

סס
ע"ב
חש"י
א

המקנא

פרק ראשון

סוטה

הידיד אמר רבי אבהו כל האוכל פת בלא נייגוב ידיים כאלו יתקאל אוכל לחם שמא שנאמר *ככה יאכלו בני ישראל את לחמם ממא בגוים אשר אדיר* שם מאי ואשת איש נפש יקרה תצוד אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן כל אדם שיש בו גסות הרה לטוף נכשל באשת איש שנאמר *ואשת איש נפש יקרה תצוד יאמר רבא האי נפש יקרה נפש גבוה מיבעי ליה ועוד היא תצוד מיבעי ליה אלא אמר רבא כל הבא על אשת איש אפי' למד תורה דכתיב *יקרה היא מפנינים יקרה היא מכ* ג שנכנס לפני ולפנים אפ"ה היא צרתה לדניה של גיהנם :

כי בעד אשה זונה ונומר הסתא דרי' לה מסיפיה לרישא צביל ככר לחם צא אדם לעונם של זונה * צמיתות דרצא גרסינן צעד ככר לחם עד אשה זונה מיבעי ליה דמשמע צביל ככר לחם רוצ העונם עד כדי עונם אשה זונה וה"ה נמי אי הוה כתיב עד אשה זונה צעד ככר לחם ל"ק לילרצא מיד דודאי מסיפיה לרישא נמי נודרים קרא אלף עד ופעד קא קשיא ליה דגבי ככר לחם הוה ליה למכתב צעד וגבי אשה זונה הוה ליה למכתב עד : רמולול שאוכל תמיד צלא נעילת ידיים : נעקר העוצר על דצרי חכמים חייב מיתה דכתיב ועורך גדר יסכנו נסם : כל האוכל בלא נייגוב ידיים דבר תלום הוא ונחשב כטומאה : שנאמר ככה יאכלו בני ישראל את לחמם ממא בגוים אשר אדיר : מאי ואשת איש וגו' סיפיה דקרא דלעיל כי צעד אשה זונה עד ככר לחם הוא לטוף נכשל צא"ה וק"ל צעד אשה זונה עד ככר לחם ואש"ה אש זונה נפש יקרה הגבוה היא תצוד : רודף אחרי' ו' אותה ומגיע' : היא תצוד מיבעי ליה כיון דמסיפיה לרישא קא דרשת ליה הכי איבעי ליה למכתב ואשת איש נפש יקרה היא תצוד אותה אכל הסתא משמע דאשת איש דאש אשת יקרה : מכתב גדול דאפי' ממור ת"ח קודם לכהן גדול עם הארץ לפתות ראשון ולצרך ראשון ומתאי קרא דרשין ליה צבורות :

מהרש"א כל האוכל בלא נמילת ידי' כאלו בא על אשה זונה בר' רח' הרמיון דלר' אסי נמי אין מקרא יול' מידה פשוטו והומו' מציא ליד עניו' כדכתיב רועה זונות יאבד הון ומדמ' ליה האוכל צלא ר' דעונשו נמי עניו' וכדאיתא פ' במה אש' והסמיון עני' וק"ל : האוכל בלא נייגוב ידיים כו' עיין פרש"י שהוא דמוק וז"ל דמסיפ' דהאי קרא קדריש ליה ככה יאכלו בני ישראל את לחם לחמם ממא בגוים אשר אדיר : שם דריש אדירם מלשון הדחת מים שלחמם ממא הוא על אש הדחת מי ידיהם שם הוא שרדיו סכנהו לא נבזו מימיהו : ומאי ואשת איש נפש גו' ופרש"י נפש לא היקרה הגבוה היא תצודנה רודף אחריה כו' אכל הסתא משמע קשיא כו' ע"ש ופירושו אין מוזן לי דהל"ל הוא יצוד אותה מיבעי ליה דהיא גס קשה דמה עשם מי שהוא נפש גבוה הוא יצוד אשת איש קי' ולולי פירושו נראה לפרש דנפש גבוה היינו מי שמסלסל בשעריו ונוהג עמו בצנזר להיות איש יפה תואר ומראה הרי הוא הוזה

תצודנו כענין יוסף לגבי אשת פוטוטר וכענין שאלמו צנן ר"א כל זונה שזכרתו בצרע והשתא שפיר קאמר דהו"ל למכתב היא תצוד דכתיב שהיא תצוד אותו ולהכי קאמ' רצא דמיורי אפילו למד תור' כו' ולא שהיא תצוד אותו אלא שסא נפלא צה היא תצודנו לניהל ר"ל דאזכ' צעיר' תצודנו ולא אצטרך למכתב היא דמשמ' ממס היא וק"ל : אמר רבי יוחנן משום ר' חייא רבי שמעון בן יוחאי לא אדם שיש בו גסות הרוח כעובר עכו"ם כתיב הבא *תועבת ה' כל גבה לב וכתיב החם * ולא תביא תועבה אל ביתך ורבי יוחנן דידיה אמר כאלו כופר בעיקר שנאמר *ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך רבי חמא בר חנינא אמר כאלו בא על העריו' כולם כתיב הבא תועבת ה' כל גבה לב וכתיב החם * כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ עולא אמר כאלו בנה במה שנאמר *חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא אל תקרי במה אלא במה מאי יד ליד לא ינקה אמר רב כל הבא על אשת איש אפילו הקנהו להקב"ה שמם וארץ כאברה' אבינו דכתיב ביה *הרימותי ידי אל ה'אל' עליון קונה שמם וארץ לא ינקה מדינה של גיהנם : קשיא ליה לרבי רבי שילא האי יד ליד ידי מיבעי ליה אלא אמרי דבי רבי שילא אפילו קבל תורה כמשה דכתיב ביה *מימינו אש דת לבו לא ינקה מדינה של גיהנם קשיא ליה לרבי יוחנן האי יד ליד יד מיד מיבעי ליה אלא אמר ר"ה אפילו עשה צדקה בסתר דכתיב *מתן בסתר יכפה אף ושחר בהיק חמה עזה לא ינקה מדינה של גיהנם :

ורם לבבך ושכחת מעלה אני פלך כאלו נכח : את כל התועבות האל בני ערוות קיי : כמיה עכו"ם : אשר נשמה באפו שחזיק אף עלמו כצעל נפש והיינו גאוס שחזקה נפשו צעניו : מאי יד ליד לא ינקה סיפיה דקרא דאיתוי לעול הוא תועבת ה' כל גבה לב יד ליד לא ינקה : הכי גרסינן כל שיש צו גסות הרוח אפילו הקנהו וכו' וז"ל כל הבא על אשה איש דלא משתעי קרא אלף צנזרת הרוח : הקנהו לרבק"ה וכו' השלינו צנחנו על הכל כצדקס שקראו קונה שמם וארץ והיינו יד ליד אפי' דומה לצדקס שאלמו הרימותי ידי וכו' : קשיא ליה לרבי רבי שילא אהך דרש דרצ' הכי גרסינן האי יד ליד לא ינקה ידי מצעי ליה : אפילו הוא כמשה רבינו שקבל חורה מיד הקב"ה לידו : יד מיד מבעי ליה דהא קרא צמקל תורה מוקמת ליה ולא צנזרן והוה ליה למכתב יד מיד לא ינקה יד שקבלה מיד אף הוא לא ינקה : אפילו עושה צדקה בסתר שזנזן מידו ליד העני והכי משמע יד הנותנת ליד אף הוא לא ינקה : דכתיב ביה *מתן בסתר יכפה אף לאו דשייך האי קרא צמקל תורה מוקמת רצותה הוא שש"ס שפוס אף וחמה אינו מכפר על גסות הרוח : מהרש"א כל אדם שיש בו גסות הרוח כאלו עובר עכו"ם כו' הוא מצויר שיש לאדם צ' רוחות רוח טהרה רוח טומאה כדאמר לעיל ונאמר צרות עתה כי אני ה' אף דכא ופסק רוח גו' ונהיך רוח הטומאה שהוא נח של עכו"ם כו"ס

סוטה
לסון
נכתב
כד
נ"ל
שם
סס
עו
דברים
ויקרא
יח
שעם
ב
נראשית
דברים
ג
ה
חשלי
כא

רלא

ס"ב הרוח' לסוף מתמעט שנאמ' * רוחו מעט יכול ישנו בעולם
פ

באצרהם בו' אף שחזרו בכל העצות כדכתיב זהו כלל מכל
כל לא היו מתאבדים בדאמרי' בחולין כי אחם המעט אחם ממעטין
עלמכם אצרהם אמר ואנכי עפר בו' ע"ס: וחד אמר אני את
דבא ומסתברא בו' ונ"מ שגם החשוב יספיל עלמו לגבי השפל
ממנו ולא יאמר שאין זה כבודו דאין לך גדול מכבוד שמים וק"ל:
ואמר רבי אלעזר כל אדם שיש בו גסות הרוח ראוי
לגרעו באשירה כתיב הבא *ורמי הקומה גרועים
בכתיב החם *ואשירהם תגרעון' ואמר רבי אלעזר כל

אדם

ש
ל
ש
ש
ש

יפסיה אדם שיש בו נסות רוח אין עפרו נעדר שנאמר *הקיצו
 ורננו שוכני עפר שוכבי עפר לא נאמר אלא שוכני עפר
 מי שנעשה שכן לעפר בחייו ואמר רבי אלעזר כל אדם
 תלוי שיש בו נסות הרוח שכינה מיללת עליו שנא' *כי רם ה'
 קלם ושפל ידאה וגבוה ממרחק יידע דרש רב עירי'א תימא
 ר"א בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם
 מדת בשר ודם נבוה רוא' את הגבוה ואין גבוה רואה את
 השפל אבל מדת הקב"ה אינו כן הוא גבוה ורואה את
 השפל שנאמר כי רם ה' ושפל יראה :

באשירה גדע ושער אחריו כאשרה שרץ לשם אחרים כדכתיב
 ואזכרה את שם : נעדר מקץ בתמיית המתים :
 שוכבי עפר לא נאמר דלקמעה על כל המתים : שכן לעפר
 משפל עלמו עד לעפר : מיללת מקוננת : וגבוה ממרחק יידע
 רשיה דקרא כי רם ה' ושפל יראה וגבוה ממרחק יידע והגבוה
 ממרחק מקורס שחצא עליו הפורענות וימים רבים : יידע שכינה
 מתאוננת ומשחצרת עליו כמו ויודע אלמנותו וכמו ויודע זהם
 אנשי סוכות יודע כמציא למעלה לשון שר : רואה את הגבוה
 לקרנו ולהשתדל עמו ומחזר צנינו כמו כצורה בחלום בראשיתה
 ראייה את הצנחנים נחתי עיני לקרנו ולחצנם :

מהרש"א ראוי לגרעו בו' גנסי הרוח של סמריז וסייעתו
 איירי קרא ומפורש ביה גדועים אצל מדמה ליה
 גנ"ם לגדוע של אשירה כמו שרץ לגדעה ולשרש אחריו כמ"ס
 אצל תאבדון כן גנסי הרוח לרץ לגדוע ולשרש אחריו כמ"ס מאד
 מאד הוי שפל רוח כי הגם הרוח הוא כמו של עכו"ם כמ"ס לעיל
 ודו"ק : שוכבי עפר לא נאמר אלא שוכני בו' נראה לי
 לגירסא זו דמחקק ליה מדלא נאמר שוכבי בלוקס סוכני' ל"ג
 צעפר צב' אלא סוכני עפר לא כו' וכ"ה בגירסת ע"י אצל אי
 גרסינן צעפר צב' כמו שהוא בגמרות שלנו לא גרסינן כלל סוכני
 אלא סוכני צעפר לא נאמר דמשמע עפר מלמעלה ומלמטה דהיינו
 לאחר מיתה כדאמרין בר"פ כסויה הדם עפר לא נאמר אלא
 וכסו צעפר סיהיה עפר מלמעלה ומלמטה וה"ל עפר נאמר
 דמשמע לאו מלמעלה ומלמטה והיינו ע"כ מי שנעשה שכן לעפר
 בחייו דלויכא עפר אלא מלמטה : והענין מצוהר שנעשה שכן לעפר
 בחייו שיועד שפלות וזירחו מעפר כמ"ס אברהם ואנכיעפר גומר
 וק"ל : שכינה מיללת עליו נאמר פרש"י והוא דחוק וגראה
 לפרש דה"ק קרא כי רם ה' ושפל יראה רואה הקב"ה להגביהו
 ולקרב אליו את השפל כדאמרין בסמוך אצל המגביה עלמו אין
 הקב"ה מקרבם אלא ממרחק יידע לקוין עליו היפך מדת צהר ודם
 שהגבוה מקרב את הגבוה כדאמרין בסמוך ולזה נסמך דרש רב
 שורא כולי לבאן צענין זה צעלמו וגממך נמי לבאן דרשה אין אני
 והוא יכולין לדור בעולם אחד כולי אי למ"ד אחי דכא הרי הקב"ה
 מקרב השפל אליו להיות בעולם אח' למעלה ואי למ"ד אני את דכא
 הקב"ה מקרב עלמו בעולם אח' למטה אל השפל אצל גנסי הרוח
 הקב"ה מרחיקו להיות למטה והקב"ה למעלה בעול' העליון והיינו

גבוה ממרחק גומר :

אמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל אדם שיש בו נסות
 הרוח אמר הקדוש ברוך הוא אין אני והוא יכולין
 לדור בעולם שנאמר *מלשני בסתר רעהו אותו אצמית
 גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל אל תקרי אותו
 אלא אתו' ואיכא דמתני לה אמספרי לשון הרע שנאמר
 מלשני בסתר רעהו' * אמר רבי אלכסנדר כל מי שיש
 בו נסות הרוח אפילו רוח קמעה עוכרתו שנאמר
 *והרשעים כים נגרש כי השקט לא יוכל ומה ים שיש בו
 כמה רביעיות רוח קמעה עוכרתו אדם שאין בו אלא
 רביעית דם עאכ"ו' * אמר רבי חייה בר אשי אמר רב
 תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמנה בשמינית
 אמר רב הונא בריה דרב יהושע ומעטרה ליה כסאמא
 לשבלתא אמר רבא בשמתא מאן דאית ביה ובשמתא
 מאן דלית ביה * אמר רב נחמן בר יצחק לא מינה ולא
 מקצתה מי זוטרא מאי דכתיב ביה *תועבת ה' כל חסילי טו
 גבה לב :

ואיכא דמתני לה אמספרי לשון הרע משום דרשיה דקרא
 מלשני צסתר וגומר : רוח קמעה עוכרתו פורענות קלה
 טורפתו ומאבדתו : והרשעים גמי הרוח דקרא דלעיל משתני
 בשפלים ונדכאים להחיות רוח שפלים וגו' כי לא לעולם ארצי וגו'
 על אוחס השפלים צעון צלעי קאפתי ואכחו וגומר דרבינו ראייה
 וארמאחו וגו' צורא ניצ שפלים וגו' אצל הרשעים שאינם שפלים
 ונדכאים כים נגרש כים קמליך וגורם רפס וטיט לפשתי סביב :
 כמה רביעיות לוג של מים אנו רואין צו שרות קמעה עוכרתו
 עוכרת את ממונו : אדם שאין בו אלא רביעית אחד שרביעי
 דם הוא מקיים זהו שיעור שיערו חכמים הלכה למשה מסיני
 שרביעית דם מטמא בזהל מפני שהוא נפש וקרינא ציה על נפש מת
 לא יצוא : אחד משמנה בשמינית משקל קטן הוא והיינו עוכלא
 כלומ' לרץ סיהא צו מעט גאוף שלא יהיו קלי ראש מסחוללין צו
 ויהיו דבריו מתקבלים עליהם על כרחם : ומעטרה ליה
 כסאמא לשבלתא נסות מעט נאה והוגנת לו לתלמיד חכם
 ומעטרתו כסאמא המעטרת לכבדת' בשמתא מאן דאית
 ביה נסות הרוח : ובשמתא מאן דלית ביה גסות פורתא לפי
 שאין בני עירו יראים ממנו ואין צו כח להוכיחם : לא מינה ולא
 מקצתה לא יחשך אדם לא צנוה ולא צנוקתה דמי זוטרא מ"ד
 ביה קרא תועבת יי' לא גבה לב (שמנה בשמינית חלק מס"ד וי"א
 מכלל גמי רוח) :

תוספות אדם שאין צו אלא רביעית דם פר"ח הוא דם הללו שממנו
 מחיות הלב אין צו אלא משקל חמשה ועשרים סלעים שהוא
 רביעית הלוג :

מהרש"א איכא דמתני אמספרי ל"ה שנאמר מלשני
 בסתר גו' ודרשי ליה נמי מסיפא דקרא אל תקרי
 אותו אלא אתו לא אוכל ולא מרישא דקרא אותו אצמית וכ"ה בנדיה
 בפרק

המקנא פרק ראשון סוטה רלב

צפרק ים צפרקין וואו דמוק לומר דאזו דסופא דקרא יהיה קאי אלפני פניו בקרא אל"ה ולא אלפניו גבה עינים גומ"ס אין לו משמעות כלל לגבה עינים גו' צמקום הזה וי"ל דלפוס הק דרשה דקאי אל"ה ודאי דקאי נמי אגבה עינים גומ"ס וק"ל מלשני צמקום גומ"ס גבה עינים ארו כלומר ארו לא אוכל לדור עמיה ודו"ק: אפי' רוח קימעא עוברתו שנאמר והרשעים כים נגרש לפרס"י אפי' דקרא סמך ויגרשו מימיו רשע ועטע גס נדחק לפרס צאלו גסות הרוח של הרשעים צאל לפי המדרשות צמיה מקומות צהאי קרא הוא מדמ' הרשעים לגלי הים שמתגאים ועולים למעל' ללאת חוק לגבול חול הים לשטוף העולם וכשמגיעים שם הם נשברים ברוח פיו של הקב"ה כן פי' רש"י בצפר יסעיה ע"ס ולפי זה נראה דגרסינן עוברתו צנ' ועס"ה כי רוח עברה צו ואינו גומ' שדימה הרשעים המתגאים כגון פרעה ולסמך ונ"ל לגלי הים העולים לרום לשטוף עולם ורוח קימעא של גבול חול הים שהוא רוח פיו של הקב"ה עוברתו מלשטוף כן ברוח פיו של הקב"ה עוברת מן הרשעים גאותם כמו שעשה לפרעה ולסמך ונ"ל ולכל רשעי דור ודור המתגאים צעול' ומה יס שיש צו כמה רביעיו' כו' דקאמר היינו כל גל וגל מהים שיש צו כמה רביעיות כו' וק"ל: ת"ח צריך שיהא בו אחד משמנה בשמינית וראה לפרס שלא יגפיל הת"ח עמנו יותר מדאי משום כבוד הצורה צאחד ממעלותיה שם שמונה שנאמר צמני' שהוא תמיא אפי' כמ"ס המפרשים שט"ס מעלות הצורה שם שמונה נאמר זה המזמור כן צמניא אפי' ואהא קאמר ומעשרה ליה בסאסא לשבליהא לפי שהצמניא שלא לש"ס אחרו שם דכראש צלחת ימלו דהיינו כסאסא דשצלחת צאל המתגאה צקל' לש"ס כצבד הצורה אדרבה מעשרה ליה כבוד הצורה תהיה לו לעטרת צראשו כסאסא לשצלחת וצדך צמות שמתים שמונה צמניית שהוא חלק ס"ד שאו לא יגיע לו חלק אחד מנ"ט שהוא גס הרוח וק"ל: יא אמר חוקיה אין תפלתו של אדם נשמעת אלא א"כ שם משים עצמו כבשר שנא' *והיה מרי חדש בחדשו יבשים ומרי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחו' לפני אמר ה' אמר רבי זירא בשר כתיב ביה ונרפא אדם לא כתיב ביה ונרפא' אמר רבי יוחנן אדם אפר"רם מרה בשר "בושה סרוחה" רמה ואיכא דאמרי "בושה" שאול ויקרא "רמה דכתיב בשי"ן: אמר רב אשי כל אדם שיש בו יב גסות הרוח לסוף נפחת שנאמר *ולשאת ולספחת ואין שאות אלא לשון גבהות שנאמר *ועל כל הדרים הרמים ועל כל הגבעות הנשאות ואין ספחת אלא טפילה שנאמר *ואמר ספחני נא אל אחת הבהונות לאכול פת לחם" א"ר ר' ירשע בן לוי בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקב"ה שבזמן שבת המקדש קיים אדם מקר' עולה שכר עולה בידו מקריב מנח' שכר מנח' בידו אבל מי שרעתו שפלה מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב כל הקרבנות כולן שנאמר *ובחי אלהים רוח נשברה ולא עוד אלא שאין מן תפלתו נמאסת שנא' *לב נשבר ונרכה אלהים לא תבוה:

כבשר שהוא רך ולא כאבן שהוא קשה: להשתחוות להצפל אוחס שם כבשר יצואו ויחפלו כי הם נשמעים לפני אצל גמי הרוח לא יצואו: בשר כתיב ביה ונרפא וצבר כי יהיה צו צעורו שחין ונרפא אדם כי יהיה צעור צברו' נגע צרעת כי תהיה צאדס לא כתיב נרפא צמד מנייהו לפי דרכך אחת למד שמי שהוא רך ועניו כבשר קרוב להרפאות מיסוריו הצאים עליו אצל מי שהוא קשה כדומה אין רפואה למכותיו דרוח קמעא עוברתו: אדם למה נקרא שמו אדם שהוא אפר דם מרה כלומר כולו הצליח לא יתגאה מרה היא לחלוות מרה היוצאת מן המרירה שצבד ומתגברת צאדס הכל לפי החדשים ושנוי העתים ולפי המאכל שאוכל ועל ידיה צאים חלאים ונגעים ומכאובים יס שקרוי צדרי הרופאים מרה שמורה ויס שקרוי מרה אדומה: שאול מקום שאול ביו: נפחת מתמעט מתשיבות ועשה פחות צאנשים: ולשאת ולספחת על ידי שמנא את עמנו צא לירי ספחת שאינו עיקר צאנשים אלא נספת ועפל: טפלה דבר שאינו חצוב צעמנו ומעפל לאחרים: ספחני נא אספני נא צניור' צית עלי משתעי קרא לעמיד כהנים גדולים אחריש שניצלו את כהני ארץ מגדולתם ויטערו בזהק מהם לפוסס ולקולטס אצלם: אל אחת הבהונות צאחת מן המשמרות: שכר עולה בידו ולא שכר קרבן אחר: ובחי כל הונמים צמשת:

מהרש"א א"א משים עצמו כבשר שנאמר גו' יבא כל בשר להשתחוות גומ' מדלא כתיב יבא כל אדם גו' והא דכתיב צדור המצול כי השחית כל בשר גו' ולא כתיב כל אדם הא דרשינן מנייה דאף כל בהמה וחיה נזקקו לשאינן מינן והכא לענין הסתוואה שייך לרבות בהמה וחיה וק"ל: אדם אפר דם מרה בשר בושה סרוחה רמה כולי הכוונה שיוכור אדם שפלותו צמחיו כי יסודו מעפר כמ"ס ויילר ה' אלהים את האדם עפר גומ' שהוא המזמור השפוט השפל שצבד ד' יסודות ושהוא דם שהוא מסוגל לחלאים כדאמרין פ' ח"ה דריש כל מרעין אלא דם כו' ושהוא צעל מרה מד' מרות שעל ידיהם אס יתגבר אחד מהם יבא לחולי ולמיתה כפי ד' עתות השנה ועוד יזכור שהוא צמר ע"ס שפלותו צמחיו כי אס יהיה רע לשמים יהיה לו צושה ליום הדין צמותו כמ"ס אוי לאותה צושה כו' ולא יהיה רע לצדיות כי צמותו יהיה סרוח לפניהם ולא רע לעמנו כי עמנוהו לרמה יהיו וע"י שיוכור כי אדם וצמר שמו לא יתגאה ויהיה טוב לשמים ולצדיות ולעמנו וע"י יס לכיון בקרא צדור המצול שנקבאו ציורת כמפרש פ' חק אמר לא ידון רומי צאדס לעולם גומ' ר"ל כל זמן שעוד רומי צו דהיינו שהוא חי לא ידון צדעתו שפלותו צאמר הוא נקרא אדם אלא צגסם שהוא נקרא צמר ע"ס שפלותו צמותו לא יזכור ודו"ק: שנאמר ולשאת ולספחת ואין שאת אלא לשון גבוה כו' נקט האי קרא דסוף פרשת נגעים ולא נקט תחלתו דכתיב כי יהיה צעור צברו שאין ספחת גו' משום דמיתורא דרש הכא דכבר כתיב זאת הצורה לכל גש צרעת ולנחך גו' דהיינו ככלל

המקנא

פרק ראשון

סוטה

צביל נגעי אדם שהם השאם והספחת ועוד שסנה לכחוד הכא
 שאז וספחת גומר אחר כל מיני נגעים דאדם ודגדים ודגמים
 וזכחת פרש' נגעים הקדים שאם וספחת גו' וכל מיני נגעים
 שאמרנו וע"כ אמרו דה"ל קרא יתורה הוא לעבר כלל הכא שאם
 וספחת בזה השורה לכל נגע זרעת גומר ולדרשה אחי דאין
 שאם לא לשון גבזה כי התרגום של שאז הוא עמקא ע"ש שהמראה
 שלה עמוקה מן עור הכסר כמפורש אבל ע"ש שהזרעת בא על מי
 שמתנשא עליו כדאמר בפרק יט שזרכין דכתיב בעיניה ובחזקתו
 גבה לבו גומר וזרעת זרמה בלחמו קרא זרעת זה לשון גבזה
 והשני' שאמרו לשון עמקא ע"ש שפחת מגדולתו כמ"ש גם בעיניה
 שיוחס בנו מלך חתיו :

יב ואמר רבי יהושע בן לוי כל השם אורחותיו בעולם הזה
 וזכה ורואה בישועתו של הקב"ה שינאמר *ושם
 סס דרך ארצנו בישוע אלוהים אל תקרי ושם אלא ושם :
 ע"כ השם אורחותיו מתבטא מזה כנגד שמה של מזה :
 כ חסידים אל תקרי ושם בשמאל אלא ושם ציונים :
 טוין והלכה וזוה"ה לאיש אחר אמר רב יוסף הכתוב קראו
 פ"ק אחרי שאין זה בן זוגו של ראשון שזה הוציא
 דמ"ק רשעה מביתו וזה הכניס רשעה לתוך ביתו :
 רפ"א הכתוב קראו אחר לוי שטשה וכו' : ואין זה בן זוגו של ראשון אם
 נ צניח שטשה וכו' :

ה"ו מעלין אותה לב"ד הגדול שבידושלים ומאיימין
 עליה בדרך שמאיימין על עדי נפשות ואומרים לה
 בתי הרבה יין עושה הרבה שחוק עושה הרבה ילדות
 עושה הרבה שכנים עושים עושים עשי לשמו הגדול
 שנכתב בקדושה שלא ימחה' לה הימים ואומרים לפניה
 דברים שאינה רצוי לשומען היא וכל משפחה בית אביה :
 ומאיימין עליה שחלה מזה : על עדי נפשות כדאמרנו בסנהדרין
 ה"ו יודעין שלא כדין ממונות דיני נפשות וכו' בפרק אחד
 דיני ממונות : הכנה ילדות עושה וגורם לעברה ילדה שגלה לדי קלקול
 ושמה אמת הדבר : אל תביאי עמך לדי מיתה מעולות זו : שכנים רעים
 יודעין לפתוח ומזלין לא תמיד : שאנה כדאי לשומען אינה ראוייה לשומען
 שאומרים לפניה דברי הוראות לדיקים הראשונים אלא כדי שתורה על
 קלקולה כדאמרי' לקמן יהודה הורה ולא בוש :

א"ה כחם חזק לפני הקב"ה הוראות החייב על החטאת בלב כיון ביארו
 ד"ה ע"ה בזה' חטאת אודיעד ועוני לא סכיתו חמרתו אודה עלי
 פסעי לה' וזאת נכאם עון חטאתי סלה בין סיסה חטאתי או עון או פסע
 ג' מדרגות חטאת כלם יתנום להחיל לי בהצדקות עליהם אף כי כיון
 שמתירי בלבי להודות על הפסע אש"כ בלא הודיתי עינין באתם כבר בזכות
 זה נכאם לי העון והטעם וזכרתי בפועל אש"כ נחלתי לי גם הפסע עליו
 ובסוף כולם הסיף מלות אלה כלומר אף שיתנו עונות בדרים ונגעים בגלות
 אין לה דבר שיעור לפני הודי' ואומרו בלשון עבר וזאת נכאם דבדידים
 הוא עובדא הפך שאול שחלל ולא הורה בראשונה ולא נתפטר לו עונו
 והוא חפץ שאלח חטאתי לה' א"ל נתן גם' ה' בעציר חטאת לא תמות :
 כל כיוצא בזה היו אומרים לכוטה וזפתחין לה פתח מחמה סבות מציאות
 האדם לזיו חטאת כדי שאם חטאת תורה ותתפטר :

סס ובהן אוהו בבגדיה אם נקרעו נקרעו אם נפרמו נפרמו
 עד שהוא מגלה את לבה וסוחר את שערה ר"י
 אומר אם היה לבה נאה לא היה מגליו ואם היה שערה

נאה לא היה סותרו היתה מתכסה בלבו' מכסה בשחורים
 היו עליה כלי זהב וקטליאות נומים וטבעות מעבירים
 ממנה כדי לגולה ואח"כ מביא חבל מצרי וקושרו למעלה
 מדריה וכל הרוצה לראות בה רואה חוץ מעבדיה
 ושפחותיה מפני שלבה גם בהן וכל הנשים מותרות
 לראותה שנא' *ונסורו כל הנשים ולו תעשינה כזמכתנה :

א"ה נבגדיה בבית הנואר שלהם : נקרעו ולו חוש : ואם נפרמו אינו
 חוש פריחה גדולה מקריעה שנקרע' לקרע' הרב' דומימילי' בלע"ז
 כמו האי דפרסי סילקא : עד שמגלה את לבה ולקמן ילוי לה מקרא' וסוחר
 את שערה מתלשעו ולקמן ילוי לה מקרא' קטליאות חכשיו הוא כמין הני
 עגול פתוח וסוגרת בו את חלוקה ומקרא' אח גרונה מן הלדדיון חבל המלרי
 עשוי מצורי דקל מסיב הגל סביב הדקל וכרוך עליו : וקושר למעל' מדרגה
 כדי שלא ישמטו בגדיה לארץ : שלבה גם בהן כשארם רואה בני ביתו דעתו
 מתגברת עליו ולא חירא ולא תורה והוא מקבצים שחורה ולא ימחה שם
 הקדוש על האדם : וכל הנשים מותרות לראותה לקמן פירך וזה חלה רשא
 כל הרוצה לראות בה רואה ואפי' אישים כו' ומתוך האנושים חייבות
 לראותה : ונסורו כל הנשים מקרא' הוא ביומקאל :

א"ה כחלה וכאלה ב"ד של מעלה עושים לה נשוא לסור ולגלוה עד שיסור
 ולמען יסיה מופת לרבים וילמדו ממנו :

נ תנו רבנן אומרים לפניה דברי הגדה ומעשים שאירעו י
 בכתובים הראשונים כגון *אשר חכמים יגידו ולא
 סס כחור מאבותם יהודה הורה ולא בוש מה היה בסופו וזה
 ע"כ יורש חיי העולם הבא : ראובן הורה ולא בוש מה היה
 טו בסופו וזה יורש חיי העולם הבא : ומה שכתב מה שכתב
 סס בראשונה אלא מה שכתב בעולם הזה *להם לברם נתנה
 הארץ ולא עבר זר בתונם בשלמא יהודה אשכחן דאורי'
 דכתיב *ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני אלא ראובן מנא
 כ' לן דאורי דא"י שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מאי
 נ"ה דכתי' *חיי ראובן ואל ימות וזאת ליהודה כל אותן שנים
 דנריס שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של יהודה מנוגלגין
 ג' בארון עד שעמד משה ובקש עליו רחמים אמר רבש"ע
 מי גרם לראובן שיורה יהודה וזאת ליהודה מיד שמע ה'
 עיין קול יהודה על איבריה לשפא : ולא היו קא מעיילין ליה
 פ"ק למתיבתא דרקי' *ואל עמו תביאנו לא היה קא ידע
 דמכות למשקל ולמשרה בשמעתא *ידיו רב לו לא היה קא סלק'
 סס ליה שמעתא אליבא דהלכת' *ועור מצדיו תהיה בשלמא
 סס יהודה דאורי כי היכי דלא שתרף תמר אלא ראובן למה
 סס ליה דאורי והאמר ב' ששת חציף עלי מאן דפרש' סס
 חמאיה' כי היכי דלא לחשרי אחוה בהדיה :

אומרים לפניה סס מתניתין ואומר לפניה דברים שאינה כדאי
 לשומען ופי' רש"י אינה ראוייה לשומעין לפניה ד' ל'
 דמני סוטה : דברי הוראות לדיקים הראשונים כדי שתורה על
 קלקלה' בכתובים הראשונים נדברים הכתובים שחורה שטעמו
 ציונים הראשונים כגון הגדה זו אשר חכמים יגידו וידו על חטאת' :
 ולא כחור עונם מאבותם ופי' הם ראובן שזמשה בזה' ולקמן
 ויסתרה שזמשה חמר דקסא ומני : להם לברם נתנה הארץ
 יהודה

המקנא פרק ראשון סוטה רלו

תניא היה ר' מאיר אומר מאיר מנין שבמדה שאדם מודד בה מודדו לו שנאמר *באסאפה בשלחה תריבנה אין סס
 לי אלא סאה מנין לרבות אפילו תרקב וחצי תרקב קב יסעים
 וחצי קב רובע וחצי רובע תומן ועובל תלמוד לומר *כל ס
 סאון סאון ברעש ומנין שכל פרוטה ופרוטה מצטרפין
 להשבון גדול תלמוד לומר *אחת לאחת למצוא חשבון קבלת
 וכן מצינו בסוטה שבמדה שמדרה בה מדרו לה היא
 עמדה על פתח ביתה ליראות לו - לפיכך כהן מעמידה
 בשער נקנור ומרא קלונה לכל היא פרסה לו סודרין נאים
 על ראשה לפיכך כהן נוטל כיפה שעל ראשה ומניחה
 תחת רגליה היא קשטה לו פניה לפיכך פניה מוריקו היא
 כחלה לו עיניה לפיכך עיניה בולטות היא קלעה לו את
 שיערה לפיכך כהן סותר את שיערה היא הראתה לו
 באצבעותיה לפיכך צפרניה נושרות היא חננה לו בצלצול
 לפיכך כהן מביא חבל מצרי וקושרה למעלה מדרה היא
 פשטה לו יריכה לפיכך יריכה נופלת היא קבלתו על
 כריסה לפיכך בטנה צבה היא האכילתו מעדני עולם
 לפיכך קרבנה מאכל בהמה היא השקתו יין משובח
 בכוסות משובחים לפיכך כהן משקה אותם מים המרים
 במקרה של חרס היא עשתה בסתר יושב מרום (בסתר
 עליון) משים בה פנים שנאמר *ועין נואף שמרה נשף
 לאמר לא תשונו עין וסתר פנים ישים' דבר אחר היא
 עשתה בסתר המקום פרסמה בגלוי שנאמר *תכסה
 שנאה כמשאון תגלה רעתו בקהל :

אוי
 דר
 מלי
 ט

יהודה וכה למלכות תחוספחא דברכות ראובן נטל חלק חמלה צעבר
 הירדן : ולא עבר זר בתוכם דרש רבי תנחומא איתמי לא עבר
 זר בתוכם כנשא משה לנכנס ימי ראובן וא' מות וזאת ליהודה אין
 לך צברת כל הסבטים מתחלה וזאת חוץ מזה : עצמותיו של
 יהודה מנוגלגלין בארץ עמנו כל הסבטים העלו ממזרים
 והוא שיוסף אמר להם והעליכם את עמלומי מזה אחכם עם
 עמלומיכם והיו עמנו כל הסבטים שלדן קיימת ויהודה אצרו
 מפורקין ומתגלגלין צארונו מפני שנידה את עמנו צערנונו של
 בנימין סאמר וחטאין לך כל הימים אפילו לעולם הבא ומכא
 נפקא לן במכות נדוי חכם אפילו על תנאי הוא צא : מי גרם
 לראובן שיודה צמעה ילועי אציו : יהודה סאודה צמעה
 חמר כך היה מסורת צידס ומדרש אגדה דרבי תנחומא כשאמר
 יהודה לרקע ממני עמד ראובן ואמר אני צלצלי ילועי אציו ועכשו
 ימי ראובן שלדן קיימת כללו חי וזאת ליהודה סאוד מתגלגל :
 לשפא מקום שחקן משם כמו דשך מדוכתי : למטיבתא לסיני
 של מעלה : למשקל ולמטרה לטא וליחן : עשר תכמים :
 ידיו רב לו יסא לו נחמן לריצ ריצו והאי דכתי' ידיו לשון מלחמה
 הוא מלחמה של חורב : אליבא דהלכתא לא היה זיכה לומר
 דבר המתקבל : מאן דמפרש חטאיה לרצים נראה שאינו צום
 ונכלס בדבר : דלא ליתשדו אחיה שלא יקיו שאר אחיו
 נחשדן מאכין :

תוספות מי גרם לראובן שיודה אף ע"ד אדמורין צמד' ויש ראובן אל
 הכור מלמד שש משקו ומתעניינו על צלצלי ילועי אציו וה
 היה קודם מעשה דחמר מ"מ לא הורה בריסם עד אחר שהורה יהודה
 עכ"ל בפרק החובל :

ח תנן האיש מכסין אותו פרק אחד מלפניו והאשה שני
 פרקים אחד מלפניה ואחד מלאחריה וכו' אמר רבא
 גמירי דאין יצר הרע שולט אלא במה שענינו ראות :
האיש מכסין אותו נסקל : פרק אחד חתיכת צד מלפניו ושאר
 כל גופו ערום : גמירי מסורת צידס מרבותם :
תוספות גמירי וכו' מקשיין מא' ד' דאמר ערוות בין צפניו בין שלא
 צפניו נפישו יריביו ולק"מ דהתם ה"פ מאמר שראה
 הערוה פסע אחת שוב מהרהר אחריה לעולם אפי' שלא צפניה אצל
 מחמת שראה הנסקל ערוותו אינו מהרהר אחר אחרת :

יד משנה במדה שאדם מודד בה מודדו לו היא קשטה
 סס את עצמה לעבירה המקום מנוולה היא גלתה
 ע"צ את עצמה לעבירה המקום גילה עליה הירך התחילה
 בעבירה תחלה ואחר כך הבטן לפיכך תלקה הירך תחלה
 ואחר כך הבטן ושאר הגוף לא פלט : גמ' אמר רב יוסף
 אף על גב דמדה במדה לא במיל דאמר רב יוסף
 וכן תני רבי חיאי מיום שחרב בית המקדש אע"ג שבטל'
 סנהדרין ארבע מיתות לא בטלו' והא בטלו אלא דין
 ארבע מיתות לא בטלו' מי שנתחייב סקילה או נופל מן
 הגג או היה דורסתו : מי שנתחייב שריף או נופל ברליק'
 או נחש מכישו מי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או
 לסטין באין עליו' מי שנתחייב חנק או מוכע בנהר או
 מת בסרנובי :

ח"ב נטא ( ) הראתה

אשערי צ"ה והיינו משום דנקט הכא דוד והוא לא צנה צ"ה אלא
שלמה צנאו וזהו כותר התי"א שכתבנו דודאי צשערי מקדש איירי
ואע"פ דשלמי צנאו עיקר הכבוד היה לדוד שהוא הכין כסף וזהב
לצנינו גם קנה מקדש מקדש ולגני שפרים אמרו פר' צ"מ וצפרק
חלק כשצא שלמה להכניס ארון לבי"ה דצוק שפרים זה צנה כו' ולא
נענה עד שאמר א' חשב פני משיחך וזכר לנסיד דוד עזרך כו' ע"פ
ולכדי נקט הכא שפיר אשערי צ"ה שצנאו שהיא תהלה לדוד ודו"ק:

תנו רבנן סוטה נתנה עיניה במי שאינו שלה מה שבקש
לא ניתן לה ומה שבידה נטלו ממנה שכל הנותן
עיניו במה שאינו שלו מה שבבקש אין נותנין לו ומה
שבידו נוטלין הימנו וכן מצינו בנחש הקדמוני שנתן עיניו
במי שאינו שלו מה שבקש לא ניתן לו ומה שבידו נטלו
ממנו אמר הקב"ה אני אמרתי ירא מלך על כל בהמה
וחיה עכשיו *ארור יהיה מכל הבהמה ומכל חית השרה
אני אמרתי ילך בקומה זקופה עכשיו על גחונו ילך אני
אמרתי ירא מאכלו מאכל אדם עכשיו *ועפר יאכל הוא
אמר אהרונ אדם ואשא את חוה לפיכך *ואיבה אשית
בינך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה * וכן מצינו בקין
וקרח ובלעם ודואג ואחיתופל ונחזי ואבשלום ואדוניא
ועוויהו והמן שנתנו עיניה במה שאינו שלהם מה שבקשו
לא ניתן להם ומה שהיה בידם נטלו מהם:

מה שבקשה לא ניתן לה שאסורה לצעל : ומה שבידה
נטלו הימנה אם שוה מהה ואם הודיתה אסורה לצעלה
והפסידה כמזכר : נחש הקדמוני נתן עיניו צהור וצא עליה
והיינו דכתיב הכתש השאני לטון תשמים וישואין הוא נטלו הימנו
קומה זקופה : ירא מלך שלך עשאו ערום מכל : אני אמרתי
ילך בקומה זקופה מקללתו אתה למד וכן כל אלה אתה למד
מקללתו : קין נתן עיניו בחרומה יחירה שגולדה עם הכל ששתי
חרומות נולדו עמו והיינו דכתיב את אחיו את הכל שני אחים שני
רצויים : קרח על הכהונה ונצלע : בלעם צממונו שכל צלך כדי
לקלל את ישראל ונהרג צמחין שהלך ליעול שבר כ"ד אלף שגפלו
מישראל על ידו : דואג אציר הרועים וגדול שחלומידים היה
ונחקקא דודו שראו נצון לחש ואיש חומר מראה פנים צהלכה
כדכתיב הנה ראיתי צן לישי צית הלחמו וגומר ואמרין
צאגדה צפרק חלק כל הפסוק הזה אמרו דואג צלמון הרע :
ואחיתופל נתן עיניו צמלונה כדאמרין צחלק ראה אש יולא
מאחמו וכסדר שעתיד למלך : ומה שבידו נטלו מהם ולא
יחא ימיהם : גיחוי צממונו של נעמן ונלטרע : אבשלום צמלכות
ונהרג : ואדוניא צאצא צממונו : ועוויה צממונו והלטרע
זרעה צממונו :

מהרש"א אני אמרתי כו' כל הני אני אמרתי כו' אינו מפורש
צקרא לא מחזק קללותיו שמתנין ליה וכה"ג אמרין
צפ' חלק גבי צלעם מחזק צרכותיו כו' ע"פ אהרונ אדם כו' :

שהוא

ב

נמ

להפחה צאורה מכה שהכתי אותה כצר שלא יאמרו העכו"ם אין
כחו אלא צנו המכה כמ"ם המלרים אין כחו אלא צמים אלא מכה
אותם צמכה אחרת משא"ל ציכראל : חצי בלים כו' גם צמכה
אחת לייסרם כמה פעמים והענין כמ"ם צמלרים שהכה אותם
צו' מכות משומות זו מזו צימי משה ואח"כ צימי פרעה נכה הכה
אותם צמכה חרב של ג"נ שלא היה אותם כצר להראות לעכו"ם
שים כחו צבלם והוא כוונת הכחצו צחללת עשר מכות אמר הכחצו
ואני אקשה אח לצ פרעה והרצתי את אוחתי גו' וצמכה צבורות
ג"כ נאמר לא ימנע אליכם פרעה למנן רבות מופתי גומר לפי
שפרעה האמין צעניות שיש אלוהות הרבה כח לכ"א ואח"כ כמ"ם
אין כחו אלא צמים וזהו גם כשהכה אותו צחללת והתורה צו צאחרת
לא האמין שהיה גם כחו צאחרת וזה הציאו לקושי לצ שהיה מומך
שלא ישה הקדוש צרוך הוא לו להכותו אותה מכה שחלקה כצר
וצאחרת שהתורה צו אמר שלא יהיה כמו צו' וזה הציאו שהרצתי
אוחתי ואח מופתי צו להראות לו כחי צבלם כמ"ם למנן הראותך
כחי וצצור צדע כי אין כמוני וגו' וק"ל : עד שחמלא סאתה
כו' נראה דכך היא המדה צרשעים צמללת ספקו מייירי צכו כל
הענין שם וכפרש"י כל רצונו דהיינו שנושים צרלון וצמזיד אכל
צמדת לדיקים אמרין פרק קמא דעכו"ם דנפרע מהם מעט
מעט לטובתם ע"פ :

יו דרש"י ר"ח בר פפא מאי דכתיב *רננו צדיקים כה' :

לישרים נאווה תהלה אל תקרי נאווה תהלה אלא
חלים נה תהלה זה דוד ומה שאלו שלטו שונאיהם כמעשה
ידיהם דוד רכתיב *טבעו בראש שעריה משה דאמר מר
משונבנה מקדש ראשון נגנו אוהל מועד קרסיו קרשיו
בריהו ועמודיו ואדניו היכי אמר רב חסדא אמר אבימי
תחת מחילות של היכל :

אלא נה תהלה על עסקי נוס צמים שצנו יהללוהו שלא שלטו
שונאיהם וכו' להיות נהנין מהם : דוד רכתיב טבעו
בראש שעריה לעיל מיניה כתיב חשב ה' להשחית חומת צח ציון
ועלה כתיב טבעו צארך שעריה ומלודת ציון היא עיר דוד וציתו
כדכתיב צספר שמואל וכשצאו צרים צימי צדיקיה טבעו דלתות
השערים שהיו של נחשת של כסף וזהו כדי שלא יאשום איונים
ועגים ואצנים לא נשאו אתם :

מהרש"א אל תקרי נאווה כו' נראה משום דה"ל למכתב

רננו צדיקים לה' צל' כמו את הסירה הוצאת לה'
והרבה כמזהר אכל אמר רננו צדיקים צמה ששעה להם ה' שנגנו
אוהל מועד כו' שצנעו צארך שעריה כי לטובתם היה ולהיות
הנוה תהלה לישרים ולא שיהללו צו שונאיהם כמו צשאר כלי
צ"ה שגל טעום והולכין עמו להשחית ולהחלל צעירו כמ"ם
צפרק הטוקין וצמדרס אגדה דלכרנעשה זה הכס צשערי מקדש וית'
מצשאר כלי מקדש לפי שחלקו כבוד לארון שנאמר שאלו שערס
ראשיכם לפיכך לא שלטה צכו צריה וטבעו צארך כו' עיין פרש"י
צאכיה אכל רש"י הכא נדחק לפרש דקאי אשערים של צח ציון ולא

המקנא

פרק ראשון

סימא

שהוא נחמנו סימון אדם שיאכל הוא תחלה וישא את חוה כו' עכ"ל
פרש"י בחומש והוא דמקדמטע מן הכחוש שהסית חוה לאכול
ממנו וכו' גם היא תמות והנראה דזה כי נזוי הש"י לאדם שלא
יאכל מעד הדעת היה קודם שנבראת חוה ממנו ומיהו גם חוה
לנזו' באכילתה שהיה נעשה באכילתה דבין למ"ד פרוץ היה בין
למ"ד וכן היתה היא חלק ממנו והחלק בכלל הכל וכו' בלמדנו
פ"א היה רבי אצל מהלך בדרך ונחלו לו עט"ס כו' ע"ש ואדם
הראשון עשה סייג לדבריו יותר ממה שא"ל הקב"ה ואמר לה אס'
אמר לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו גו' ונחש נטל ענף של נטעוה על
שאת אדם לא אוכל להכשיל שהוא יודע האמת שלא נטעוה על
הנגיעה להכשיל את חוה כו' בדאיפתא בצחות דרבי נתן ושהוא הנחש
היה סבור כיון דלא נבראת עדיין חוה בשעת הזוי לא נטעוה כלל
בדעת העכו"ם ההוא שהיה מחלוק עם רבי אצל ואם כן אף אם
תאכל ממנו לא תמות אלא דלפי סברת אדם ומהו שהיו סבורים
בשם חוה בכלל הזוי אמר הנחש להטעות את האדם שע"י שחשפה
את חוה ולא תמות דנגיעה חשפה חוה ותאכל ג"כ ממנו לפי
סברתם בשם הנגיעה בכלל הזוי ואמר שהאכל האשה ולא תמות
הנה גם אדם יעשה לומר שאין ממש בנזוי הקב"ה דלפי סברתו
גם האשה בכלל הזוי והרי לא מתה ויאכל גם הוא ממנו וימות
ואז אח"כ אשא את חוה שלא היתה בכלל הזוי ודברי' אלו ברורי'
הם: ק"ו פרש"י נתן עיניו בחלומה יתירה כו' עכ"ל: הכי איתא
בפרקי ר"א מיהו מהסוף סוגיא דפ' הבע"י בש"ב ז' זכרים וכו'
בצנות שנאמר ותוסף ללדת את אחיו את הצל הצל ואחותו קין
ואחותו נראה דגם עס הצל לא נולדה אף תמות אחת ולולי פירושו
נראה לפרשו ב"כ לענין ממון ע"ס צ"צ דקאמרי בואו ונתקל את
העולם את' נטל קרקעות וא' נטל מעטלטים דין אחר ארשא דאת
קאים עלה ידיה הוא ודין אחר מה דאת צל ידיה הוא כו' ע"ש
והשאל קאמר היה עובד אדמה וצקס מה שאין ראוי לו והיינו
מעטלטים שהיה של הצל אחיו רועה לאן גם מה שצידו נטלו ממנו
כדכתיב ברור אלה מן האדמה גו' וק"ל: *בקללה נמי הא
כתיב לצבות בטן גו' הרוא כו' ולהר"ס נעלם קושיא זו
ותירוץ דהכא שהוא הקשה קושיא זה ומתוך דלא צננן וירכה
של סוטה קמייירי אלא צננן ויך של צועל כולי ע"ש דבהא איכא
פלוגתא צפרק כסס והכא לכ"ע קאמר וק"ל:

משנה שמשון הלך אחר עיניו לפיכך נקרו פלשתים
את עיניו שנאמר *ויאחזורו פלשתים וינקרו
סס את עיניו *אבשלום נתנאה בשערו לפיכך נתלה בשערו
ט"ז ולפי שבא על עשר פלנשי אביו לפיכך נתנו בו עשר
פספסי' לונביות שנאמר *ויסבו עשרה נערים נושאי כלי יואב
פספס' ויכו את אבשלום ולפי שנגב שלש לבבות לב אביו ולב
פס ית בית דין ולב כל ישראל לפיכך נתקעו בו שלשה שבטים
כ שנאמר *ויקח שלשה שבטים בכפו ויתקעם בלב
סס אבשלום ועודנו חי בלב האלה:
פספס' **חנו** רבנן שמשון בעיניו מרד שנאמר *ויאמר שמשון

אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני לפיכך
סס נקרו פלשתים את עיניו שנא' *ויאחזורו פלשתים וינקרו
סס את עיניו איני והא כתיב *ואביו ואמו לא ידעו כי מה' כס יד
הוא כי תואנה הוא מבקש מפלשתים כי אול מיהא בחר
לשרות עיניו אול' תניא רבי אומר שמשון תחלת קלקולו
בעוה לפיכך לקח בעוה תחל' תחלת קלקולו בעוה דכתי'
*ויולך שמשון עזתה וירא שם אשה וזנה לפיכך לקח סס
סס בעוה דכתיב *ויאחזורו פלשתים וינקרו את עיניו ויורירו סס
סס אותו עזתה והכתיב *וירד שמשון תמנתה וירא שם סס יד
אשה בתמנתה תחלת קלקולו מיהא בעוה הוה:

שמשון הלך אחר עיניו כדילק לקמן: על עשר פלנשי אביו
כדכתיב בספר שמואל וישועז עשר נשים פלגשים לשמור
הצית: לונביות מנותות: לב אביו ולב בית דין דכתיב אלקה
נא ואשלמה את נדרי וכתיב ואת אבשלום הלכו מאתים איש
קרואים והולכים לתומם ואמרינן בסוטה ירושלמי קרואים מדוד
שעל ידי מות דוד הלכו עמו אמר לו כחוש לי שילכו עמי שנים
אנשים אותם שאמר וכח לו והיה מראה מוחמו של דוד לשנים
והולכים אחריו וכן לשנים אחרים עד שכינס מאתים איש וכולם
ראשי סנהדרות הרי לב אביו ולב בית דין ולב אנשי ישראל
כדכתיב והיה בקרב איש להשתחוו לו וכתיב מי ישימי שופט בארץ
וכתיב ויגנוז אבשלום את לב אנשי ישראל: בעיניו מרד על ידי
עיניו מרד צבורא: כי מה' הוא שחשק בצחות אשה כדי להתגרות
בפלשתים: והכתיב וירד שמשון תמנתה וירא שם אשה
תמנות פלשתים ותיטב בעיניו שמשון ומעשה זו לו תמנות קודם
לזה שצוה: תחלת קלקולו מיהא בעוה הוה דהוא דתמנות
לאו קלקול הוא כולי האי שלקחה לו לאשה ולא צא עליה צננות:
מהרש"א לפיכך נתלה בשערו כו' אינו מוארם בקרא
שנתלה בשערו אלא כתיב ראיתי אבשלום תלה
באלה הצל הכי משמע ליה מדכתיב לעיל מנייה ויחוק ראשו באלה
דמשמע בשער ראשו כדכתיב וצגלחו את ראשו גו' ושקל שער גו'
ולקמן צמרם מייתי לה מהני קראי ע"ש: לפיכך נתעכבו לה
ישראל ו' ימים כו' שנאמר והעם לא נסע עד גו' דהאי קרא לא
אזערי' דפער כתיב ואחר נסעו העם מתמירות הצל כתיב והעם לא
נסע גו' לאשמועינן דמשום כבודה נתעכבו ישראל הו' ימי': איני
והכתיב ואביו ואמו לא ידעו כי מה' גומר אמתני' לא קיש
להו דמה שהלך אחר עיניו גם זה היה מה' כדי להסתקם בפלשתים
ולא צא ליה עזירה שלא נשאה כלל אצל מה שאמר הכל שבעיניו
מרד דהקב"ה פריך ספיר הא כתיב מה' הוא ומשני כי אולי מיהא
צתר ישרותי' כו' ע"ד שאמר דרך שאדם רוצ' לילך מוליכין אותו
וק"ל: תחלת קלקולו מיהא בעוה כו' פרש"י דהאי דתמנות
כו' עכ"ל וכו' לשון הירושלמי צנשוהו היו ויש לדקדק לר"ש
דאמרינן צפרק און מעמידין לרבות כל המסירין דאף צמר
העכו"ם דרך מתנותם ואיכות אסרה חורה וצננות גזרו וכן ספק
הרמז"ס א"כ הוה קלקול עפי צלקתה לאיסוק מנזות ויש ליישב
דהסיא

בשעת גמר ביאה נשמטה מתחתיו * ועתה השמרי נא עי ואל תשתי יין ושכר ואל תאכלי כל טמא מאי כל טמא ותרע דרשנא דבריהם שפאים קאבלה אמר רבי יצחק דבי רבי אמי דברים האסורים לגזיר * ויבקע אלהים עי את המכתש אשר בלחי ויצאו ממנו מים וישת אמר ר' יצחק דבי רבי אמי הוא נחאור לדבר טמא לפיכך נתלו חייו ברבר טמא :

שדלדלה עקרה כמו אנכי לא שדלדלו : מנא ידעה והלא כמה כוזים אמר לה קודם לכן ומלאמו שקר : ניכרים דברי אמת מהקצלים ומיושנים דברי אמת ודבורם על אופניהם ראקה שער גדול ולא היה שוקה יין והכינה שהדברים האחרונים שאת לה שדכדכ זה היה כמו גדול אמת הן : ותאלצהו לשון דוחק ומלוקה : בשעת גמר ביאה תאזת אדם מרונה : דברים האסורים לגזיר משרת ענבים כגון נזיר ששה ענבים צמים ויש בהם טעם יין דלא נפקא מכל אשר יעשה מגפן היין : מכתש מקום קציעות השן : נתאורה לדבר טמא לישא בת אל נכר : ברבר טמא לחי החמור שאלמלא הוא היה מת צלמא :

מירש"א למה נקרא שמה דלילה כו' דגזי אשה שצמנת ובגי אשה זונה לא הוזכר שמה וצאשה זו הוזכר שמה דלילה ראוייה הייתה כו' ע"ד שאמרו ר"מ דייק בשמיה ליוזר וה"ל היה לו לשמשון לדייק בשמיה ולפי שמלינו ג"פ ותאמר דלילה גו' דהאי ענינא דרשו ציה שדלדלה אוהו בג' דברים שזכר בכתב צלצו צמטשין וק"ל : ניכרים דברי אמת פירש"י ולא היה שוקה יין כו' עכ"ל צדקא לא הוזכר מפורש דהיה אסור צמטשין יין ואי משו' דכתיב כי נזיר אלהים יהיה גו' הא"ע כו' לאו לכל מילי קאמר דיהיה נזיר דהא היה מותר לטמא למתים כדקמן צפ"ק דנזיר ולא חנו הסם כנזיר שמשון אלא דאסור צגילוח שער וי"ל דלמדו לומר שהיה משון ג"כ נזיר מנין מדהוהיה אמו על כך דכתיב אל תשתי יין וצוה יתביש דקאמ' למאן מאי כל טמא כו' דאיכא לאקשווי ואימא דעד השקלא דברים עמאים צמח קאכלה דשרי לכל שאר ישראל והיוס לא תאכל כמו שאמר לה היין מהיוס כשאר נזיר דו"ל דודאי לא אסר לה יותר ממה שצנה נאסר והרי הוא מותר בטומא' מת ולהכי אטריך לאקמה דלא טמא ממס קאמר אלא דברים האסורים קאמר וכפי' רש"י וק"ל : הוא אוהו לרבר טמא לפיכך כו' עיין פירוש רש"י ויותר נראה לפרש צענין זה צעלמו שהוא אוהו לדבר טמא דהיינו להנחום צלמי החמור ולא צידו כדכתיב וימלא לחי חמור עריה גומר וע"כ לא נעשה לגוס אלא צלמי החמור זה שצו נתלו חיו ועי"ל שלשון תאזה נמלא על הרוב צמקא צדכר אביהו ו"ס שאוהו לדבר טמא דהיינו לאכליה דשם חמור גויית נבלת הארץ שהוא דבר טמא ודו"ק :

* ותתחל רוח ה' לפעמו במחנה דן אמר רבי אחא ברבי כב תנינא אותו היום חלה נבואתו של יעקב אבינו ע"פ דכתיב * יהי דן נחש עלי דרך לפעמו א"ר יצחק דבי רבי אמי מלמד שדוהה רוח הקדש מקשקשת לפניו כוונת כתי' הבא

דהאיא דתמנת להלא שקהא לאיסות היינו אחר שגזירה דשרי צשאר עכו"ס אפילו לר"ס ואנזין שא"ל כי אהה הולך לקחת אשה מערלים גומר דהיינו גם אחר שגזירה כיון שצאה מנורע פסול :

הרי"ף שמשון בעיניו מדר כי וק"ס למה לא הוי' צמטאו אלא מ"ס כי הוא ישרה עניניו והלא י' בידו מעשה רע שמשון ובעל בת אל נכר ועוד כי זה דרך כל העושים עבירה של זנות דענינא וליבא מרי סרסורי דעבירה איהו ואעפ"כ חיים לוקים על מרחית ענין אלא על גופה של עבירה ונראה דכיון שמה' היחה לו להאסר מפלשתים לא לקה צעון בת אל נכר אצל לקה על מה שצדק לומר אוהה קח כי היא ישרה צענין כי הנה זה יורה שאינו חס על כבוד קונו אלא אחר ענינו הלך לו שהענין הוא צדשותו של אדם והיה ראוי לומר אוהה קח לו כי אהבתיה שמהכח אינו צידו של אדם ואהב' הוניהא אותו ומחילתו אצל ממה שהו"כ' היא ישרה צענין מדר באלהיו לפיכך לקה צענינו ויקרסו פלשתים וזהו סמקנת המצ"י אלא מיהא כתר ישרות ענינו אול אצל צנוטו של מעשה מה' היה הדבר כי תואנה מנקס מפלשתי' אצל שאר בני אדם שא"ע ששומעוים בתרחית צענין מ"מ חיים מורדים בשמשון לומר ישר הדבר צענינו לכן הם לוקים על גופה של עבירה ולא על מרחית הענין דקיס לוי דבריה מניה : ויבקע אלהים את המכתש א"ר יצחק הוא נחאור לדבר טמא וכו' לריד' לבנין אחא' גייר ר' יצחק משלשה סברות שנתלקו צפ"ק ר"ל ורבינו ר' לוי אמר המקום האור הוא שמו לחי ורבינו אמר המק' הוא שמו מכתש ר' אבא' ור' ברכיה בשם ר' אליעזר מלמד שצדק לו הקב"ה מענין שנינו בלוי' זכות מברכתו של משה שנאמר יונק מן הבשן מבין שיניו וכאלו הביא סכר רביעיית ואפשר שהקשה לר' יצחק לסברת ר"ל שאמ' המק' הוא שמו לחי אם כן יקשה למה אמר המכתש בלחי בנקודה פת"ח שהוא הידוע ולא טעם מקומו אי' וגם לרבנן יקשה שאם מכתש הוא שם המקום מה זה שאת' אשר בלחי שאין המקום עומד בלחי וגם לסברת ר' ברכיה שצדק לו הקב"ה מענין מבין שיניו והמכתש הוא מקום הוצאת אשר בלחי שהוא מקום הסוקסשה ש"כ ל"ל שנפל לשמשון השן ונשאר המכתש וימנו ינא מים ואז' אחר כאלו המכתש פת"ח שהוא המכת' הידוע ואמנו לא ידענו מה היה לו לשמשון לזה א"ר יצחק הוא נחאור לדבר טמא וכו' ודרים ויבקע אלהי' את המכתש אשר בלחי שהיזכר למעלה שמה' לחי חמור עריה כי ביהות' מושלכ' לבלכיה לא נשאר בה כי אם גומת' השניסין ויאלמו ממנו מים וכיון ר' ברכיה לומר הוא נחאור לדבר טמא לרדקדק שני דקדוקים כפי דברי האסר שכתבו קודם וימלא מחר ויקרא אל ה' ויסמך ליה ויבקע אלהים ולא כתיב ויבקע ה' ועוד דכתיב ויאלמו ממנו שמת ממנו מיתותה ומסמך לומר ויבקע אלהים המכתש ויאלמו מים וישת אלא לרמוז שנתמה הדיון ומשפט ישר נתלו חיוו דבר טמא וו"ס יבקע אלהים דיון ישר לפי שממנו היה שהוא נחאור לדבר טמא כן נתלו חיוו דבר טמא וו"ס ינא ממנו מים כלומר ממנו שמשון שצמנתו לדבר ינא הדבר שילא מים מלחי החמור ונתלו חיוו דבר טמא :

* ויהי אחרי כן ויאהב אשה בנחל שורק ושמה דלילה תנא רבי אומר אלאמלא לא נקרא שמה דלילה ראוייה הייתה שתקרא דלילה דלדלה בחו דלדלה לבו דלדלה מעשיו' דלדלה בחו דכתיב * ויסר בחו מעליו' דלדלה לבו דכתיב * ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו דלדלה מעשיו דאסתלק שכינה הימנו דכתיב * והוא לא ידע כי ה' סר מעליו ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו מנא ידע' א"ר יוחנן א"רבי ניכר' וברבי אמת אביי אמר ידע' באותו צדיק דלא מפי' קם שמים לבטל' כיון דאמר ע"ה * כי נזיר אלהים אני אמרה השתא ודאי קושט' קאמר ע"ה * ויהי כי הציקה לו דבריהם כל הימים ותאלצהו ותןצור ע"ה * ונשון למות מאי ותאלצהו אמר רבי יצחק דבי רבי אמי

שפ"ט
ר"ב
ר"ה
מ"ה

המקנא

פרק ראשון

סוטה

שמות
כה
מספתי
י
גדולים
היו ועקרון
שמשון וטחנן
זה בזה
* והוא יחל
להושיע את
ישראל מיד
פלשתים אמר
רבי אחא כרבי
חנינא הוחלה
שבועתו של
אבימלך שנאמר
* אם תשקר
לי ולניני ולנברי
* ויגדל הנער
ויברכהו ה' במה
ברכו
א"ר יהודה אמר
רבי שברכו באמתו
(אמתו) ככני אדם
וורעו כנחל שוטף :

ר"ח ה' רוח נבואה שסרה על יעקב : מקשקשת לפניו לומר
באשר הולך : הוחלה שבועתו של אבימלך בעלה לטון
לא יחל דברו לפי שם עזרו על הסנועה חלה : במה ברכו
כל ברכם שבמקרא הוא לטון רצוי דבר המתכרזה ומלוי זו שוב
ומה ברכה נמלא זו לא נמלא עושר בשמשון : שברכו באמתו
להיות ורעו כנחל שוטף למה שחלפה כחצרך :

מהרש"א ויחלה רוח ה' גומ' חלה נבואתו של 'יעקב בו'
משמע ליה רוח ה' רוח נבואה כמשמעו במקום אחר
ולא רוח גבורה כחרגומו ולפי שלא נמלא בשמשון שהיה נביא ע"כ
אמר שחלה נבואתו של יעקב יהי דן נחש גומר וצ"ר מפרש
דמיון שמשון לנחש בכמה דברים וק"ל : שהיתה שכינה
מקשקשת לפניו בו' צירופי מפרש שהיו שערותיו מקשקשת
כיוצא בו' ע"ש : בין צרעה גו' צרעה ואשתאול ב' דרים גדולים
בו' דמשמע ליה קרא דמקום שהיה בין צ' מקומות הללו החל רוח
ה' גו' ולא פירש במה וע"כ אמרו צו שנין אותם צ' הרים היה רוח
ה' החל צו דרך גבורה שהיה ליה דמקום לאותן צ' הרים למקום שנין
שניהם ושם היה עומק וינחל ליה דמקרא מליו צרעה ואשתאול
צמחל יסודה היו דהיינו : עיירות אצל הכא צצ' הרים שנקראו
ג' צ' צרעה ואשתאול ויחל עמן זה בזה ודו"ק : הוחלה שבועתו
בו' דליו לפרש שהוא יחל להושיע ישראל מיד פלשתים דכבר
כקצו צימי שופטים ויאמר ה' הלא ממלכים גומר ומן הפלשתים
ותלעקו אלי ואושיע אחכם מידם וע"כ דרשו שחלה שבועתו של
אברהם צימי דכתיב גביה וצעת והיה פלשתים מושלים בישראל
אצל קודם זה גם שהיו פלשתים מזירים לישראל כדמוכח והיה קרא
ואושיע אחכם מידם מ"מ לא היו מושלים בהם כדרך המלך צעם
והסנועה היה שלא יהיה אח' מושל על חברו וצ"ל דצאוות זמן היה
נכדו של אבימלך קיים השנועה לא היה רק עד נכדו וכן נראה
מפרש"י פ"א כ"כ הרד"ק צם : יהושע ע"ש :

הרי"ף ויחלה רוח ה' לפעמו וכו' אותו היום חלה נבואתו של יעקב אצלו
ובו' נראה שבוקשה לו דהיינו ויהי רוח ה' עליו או יאמר ותללח
רוח ה' על שמשון כדכתיב בני דוד כמשמו שואל ותללח רוח ה' על דוד
מיהם והוא שחלה ולא כתיב שם ותלח רוח ה' על דוד ליה דרשו חו"ל
שחלה נבואתו של יעקב שחלה ידיו נחש עליו דרך וזהו תישיב מ"ס במתנה
דן כי להשראח רוח ה' לא יולד לו' במתנה דן כי רוחו נוססה בכל המקומות
אלא מ"ס שמתנה דן שנתבאר יעקב להיות דן נחש נוסס עליו דרך כן היה
שמשון נוסס ומתקם על פלשתים ולדקדק מ"ס לפעמו כי מה שייך פעימה
בהשרא' רוח הקודש לכד דרשו שהיתה רוח הקודש מקשק' קול לפניו כוונ
שהוא לטון פעמון והוא שהיה רוח הקודש משמח קול לפניו להורות שהיה
ה' עמו ובארי יתגבר ולכן לקח ב' הרים וטחנן זה בזה וזהו על אויביו יתגבר
וקרא יחל להושיע את ישראל ח' חלה וחלה שבועה של אבימלך וכו' נראה

ששני משמעות הכתוב שהוא לשון החתלה ודרשונו מ' חילול כמו לא יחל
דברו לפי שקודם לשמשון היה כמה שופטים שהושיעו את ישראל כגון גדעון
דכתיב כי השבתנו ממך מליו וכן יפתח הושיע את ישראל ומה יז שחמר
בשמשון והוא יחל אלל שהוא לטון יחלל שבועתו של אבימלך וכו' למה חילל
את השנועה כבר פירש"י לפי שם עזרו על הסנועה חלה וזהו יחלה מ"ס
שמשון נקחי הפעם מפלשתים שהכונה לומר אע"פ שאין מושפעים מפלשת'
מ"מ כיון שהם החתונו חלעו ליה נקחת הפעם שבועתו של אבימלך כי עכשו
עושה חלי עמה דרעה ברוכות וזהו רוח לרמוז עוד מפלשתים כלומר ממה
שעשו לי פלשתים שעברו על השנועה וכן פירש לב אהרן ועידן קש"י כיון
שהם עברו על השנועה חלה ח' לא חילל שמשון שבועה של אבימלך ואף
הוא אומר והוא יחל ח' חילול ואין כאן חילול שבועה ואפשר לומר ואף
שכחו ויחנה ה' ביד פלשתים מ' שנה והיו משועבדים חתה ידס מ"מ לא
הרגו אח' לישראל כמו שעשה שמשון שהרג ויד אוחס שוק על ירך מכה דרעה
מחד לכן נקרא שמשון מחלל שבועתו של אבימלך : ויברכהו ה' במה ברכו
ה' בו' קשה מהו זה שאלה שפאל במה ברכו כי פהה מיני ברכות יש עושר
וכבוד ואריכות ימים גם ברכות שיש מעל ורש"י י"ל פי' מה ברכה נמלא צו
לא מליו עושר בשמשון וע"פ דרכו י"ל שלא מליו צו אריכות ימים ועוד
אפשר לומר דהוקשה לו בכחוש שאמר ויגדל הנער ויברכהו ה' דמשני דהברכה
הואת הוא מידו דשייכי לעשר וכן ראוי לומר ותלח האשם בן וחקרא שמו
שמשון ויברכהו ה' מי ויגדל ויברכהו ה' לא פי' : דמה ברכו לעשר ח' ר'
יהודה שברכו באמתו שהיה זרעו כחל שוטף דקודם היות הנער נא לכלל
נער' אין לו זרע ראוי להליד אצל שמשון ויגדל נערות ראה הקצ' שהיה
שטוף בזימה ואם יהיה זרעו ככני אדם יכחיש כמו הוא יוכל עם הפלשת' אצל
נערות זרעו כמים רבים אע"פ שהיה שטוף לא יכחיש חילו ולא יחלש גופו :

*ויקרא שמשון אל ה' ויאמר ה' אלהים זכרני כג
נא וחוקני נא אך הפעם הזה ואנקמה נקם
אחת משתי עיני מפלשתים אמר רבי יהודה אמר רב
אמר שמשון לפני הקב"ה ברשע זכור לי עשרי ושנים
שנה ששפסתי את ישראל ולא אמרתי לאחר מרם
העבר לי מקל ממקום למקום :

נקם אחת משתי עיני צמדדש אמר רצונו של עולם קן לי שגר
עיני אחת בעולם הזה ושגר עיני אחרת חסא שמורה לי
ומתקונת לעתיד לבא :

מהרש"א זכרני נא גו' ואנקמה נקם אח' גו' פירש"י אחת
מעיני קן לי נקמה בו' ושגר האחרת לטה"צ עכ"ל
והוא מדברי הירושלמי ועי"ל לפי סוגיה התלמוד שלנו שנגעם
צענינו על שמרד צענינו כדאמר לעיל וע"כ אח' דהיה די לו בעונם
ח' מצ' עיניו ועל האחרת חל קן לי נקמה ושאמר זכור לי בו'
ולא אמרתי לא' מרם העבר לי מקל בו' אמר ג' שאליו שחד
קל כזה לא קבלתי ואין עונם עוונן עיני צענינו השחד כי יעור
וע"כ נקם אחד מצ' עיניו וק"ל : זכור לי עשרים ושנים שנה
ששפסתי בו' לא נמלא צדקא רק וכוףא שפט את ישראל עשרים
שנה וצירופי' כחזו א' אומר עשרים שנה וכתוב א' אומר ארבעי'
שנה ולא נמלא צדקא ארבעים שנה ועיניו צדקא צדקא שנה פרק במה
במהם וחילו' מתפרשים צדקא לפי שכלל הענין לכקצו שני פעמים
ששפט כ' שנה וע"כ אמר כתוב א' אומר כ' שנה והיינו קרא קמא
וכחזו א' דהיינו קרא שני הוסיף עוד עשרים שנה דה"ל ארבעים
על עשרים הראשונים ומשני ההם דפלשתים היו יראים ממנו כ'
שנים אחר מותו ולפי דרך זה יש לקיי' גרסת התלמוד שלנו דכל"ל
ונקב

כג
סס
סס

לשון עבירה כי' הוליו לשון טחניה מפסוטו דא"כ צבל כרחק
 טמן להם צריחים שהיא מלאכה כצדה וה"ל למחבז ופחן להם אל
 ונחנו לו לעומן דמשמע בע"כ אלל ויהי עומן משמע לשון רלון
 דהיינו לדבר עבירה כדמסקי כדאמרי אנשי בו' ומיימי מחטמא
 לאתר אשתי גו' דמוכח טפי לדבר עבירה כדכתיב בטר הכי ועליה
 יכרעון גומר כי היא זמה גומר :

הרי"ף בין כחפיו של שמואל שנים אמה ים קלח חמיה טעין שהדלתות
 של ענה אחר' שאינם פתוחות מן אמה והוא נשא הדלתות ושתי
 המזוזות אל' שיעור רוחם המזוזות יוכין להם ושמא מ"ס אהינס
 פתוחות מן' אמה הוא הדלתות עם המזוזות ועוד אפשר טעין כחפיו הינ
 הדלתות שהם ס' אמה על ס' אמה דהיינו בין כחף לחתף ושיעור רוחם
 המזוזות נעמן היו על גבי הכחפים : ויהי עומן בניה האסורים אר"י חין
 טחניה אלל לשון עבירה ולרדן לבקש כרחם מל' דאיעו עמיח טעין או
 קטניה שהיה עומן בניה האסורים וכן' בלי יקר פי' הרש"ל אה"ל דהריש
 בניה האסורים דבר האסורים לרמוז שהיה עומן ובעול הדברים האסור לו
 לו למי שידיו אסורות להיות עומן כרחים ומה גם דלמה השמיענו כוחות
 בכתובים שהיה עומן בניה האסורים כי לענין הכס שנגעו לו בנפול מגדל
 הבית מספיק לומר ויאסורו בנחשמים ומה לנו לידע אם היה עומן שם או
 עושה מלאכ' אחרת אלל לדרוש שהיה בעול גמי הפלשתיים כמו חטקן לאחר
 אשתי וכוונת' להכחיש כמו חרוב החשמים והבעילות והשחא נוחא שהשמיענו
 הכחז מה שהסורו בנחשמים כדי להחיש כמו חס הים מציאים לו נחשים'
 כדי שיתעברו ממנו בגורים וגם היו מתישים בזה את כוח הדגול ואף ע"פ
 שפאוחה שעה סר כמו ממנו מ"מ בלמא שער ראשו ויבד לקדמותו וכן ורעו
 היואל ממנו גבור בדרך יהיה בשמירה שער ראשו מגילוח :

ואמר רבי יוחנן שמשון דן את ישראל כאבירם **כה**
 שבשמים שנא' *דן דין עמו כאחד' ואמר רבי
 יוחנן שמשון על שמו של הקב"ה נקרא שנאמר *כי שמש
 ומנן ה' אלהים אלא מעתה לא ימחק אלא מעין שמו של
 הקב"ה מה הקב"ה מנן על כל העולם כולו אף שמשון
 הנין בדורו על ישראל ואמר רבי יוחנן בלעם חגר בגדלו
 אחת היה שמו *יולך שמשון חגר בשתי רגליו היה
 שנאמר *שפיפון עלי אורח :

באחד כיחודו של עולם שפט דקד' שמש לשון חומה כמו ושמתי
 כדכד שמוחיד : על שמו של הקב"ה משמע שכינה
 שם הקב"ה ממש : מעין שמו שאין שם ממש אלל מגין ומציל :
 שפי' שוליים"ן כמו דקף מדוכתיה : שפיפון שפיפה כפולה :
מהרש"א דן את ישראל בו' והמקרא מסורס דן ודין שגמי
 ישראל כאחד וכפי' רש"י דלענין הדין ממש קאמר
 אלל צד"ר ובחננומא מפרס לה לענין נקמה בפלשתיים ע"ש :
 שמשון מעין בו' שנא' כי שמש ומנן ה' אלהים גו' הכונה ש
 כי מדת הרחמים והדין לפי המקצלים כמו שמש הפועלם דברים
 הפכיים לפי המקצלים ושמשון מעין שמו אף שהיה ממדת הגבורה
 והדין דמזן קלחא כדאיתא בריס פסחים מ"מ לגבי ישראל צל
 דרחמים להגין עליהונו"ן שמשון כינוי על ישרא' שהי' שמשון ומגינן
 של ישראל ודו"ק : בתוס' צד"ה לא ימחק חמיה בו' והכא פריך
 אהא דקאמר על שמו של הקב"ה בו' עכ"ל וצ"ל דהמקרא פסיקא
 ליה בשם דוכחא דשמשון נמחק ולאן משום דלא חשיב ליה צהני
 הנין

זכור לי עשרים שנה דר"ל זכור לי שתי פעמים עשרים שנה
 דכתיבי בשני פסוקים דהיינו ארבעים שנה ואפשר שחלקן הכחז
 משום דבקר' קרא מפורש וישמע את ישראל בימי פלשתיים עשרים
 שנה דהיינו צעוד שהיו פלשתיים מושלים עשרים שנה וצאריך קרא
 לא כתיב בימי פלשתיים שנכנסו שוב בעשרי' שנה השניים שפט אותם
 אותן כ' שנה דה"ל שתי פעמים עשרים דהיינו מ' שנה ודו"ק :
הרי"ף נקס אחת משתי עיני פירש' במדרש אמר רבש"ע חן לי שפר
 עיני א' צבעה' וכו' וצ"ל שדוקדוק מ"ד ולאקמה נקס אחת משתי
 עיני דהיל"ל ולאקמה מב' עיני ולאקמה יאמר ולאקמה נקס ב' עיני ועוד
 למה הוכיח ב' עיני ומספיק לומר נקס אחת מעיני מפלשתיים ועוד דהיל"ל
 להקס נקס בקמ"ך ולא נקס בשב"א ולמה אמר נקס אח' כי בודאי הקס
 הוא פסע אח' ועוד דהיל"ל נקס אחד דהיל"ל ומכל אלל הדקדוקים דרש
 נקס עין אחת מהשני עינים צבעה' וכו' והאחד נכבה' :

בר' יולך שמשון וילכך שלש מאות שועלים מאי שנא
 שועלים אמר רבי אייבו בר נוגרי אמר רבי חייא
 בר אבא אמר שמשון יבא שועל שחורו לאחוריו ויפרע
 מפלשתים שחורו משבועתם * תניא אמר רבי שמעון
 החסיד בן כחפיו של שמשון ששי' אמה היה שני *וישכב
 שמשון עד חצי הלילה ויקס בחצי הלילה ויאחזו ברלחות
 שער העיר ובשתי המזוזות ויסעם עם הבריה וישם על
 כתפיו * תנא אין ברלחות עזה פתוחות מששים אמה *
 טס יו' ויהי עומן בבית האסורים אמר רבי יוחנן אין טחניה
 אינא אלא לשון עבירה וכן הוא אומר * תטחן לאחר אשתי
 לו ועלי' יכרעון אחרים מלמד שכל אחד ואחד הביא לו את
 אשתו לבית האסור' כדי שתתעבר ממנו א"ר פפא דיינו
 דאמרי אינשי קמי דשתי חמרא חמרא קמי רפיקי גריו'
 דובלא' ואמר רבי יוחנן כל המונה אשתו מזונת עליו
 שנאמר *אם נפתח לבי על אשה ועל פתח רעי ארבותי
 וכתבי חטקן לאחר אשתי ועליה יכרעון אחרים והיינו
 דאמרי אינשי יהוה יין קרי ואתתיה בן בוצינא :

שחורו לאחוריו וכסדרין אותו אינו מרחיק בדרות אלל חוזר
 עקלקלות : שער העיר צערי עזה משחתי קרא : על
 בתיפיו כשיעו' כחפיו קמי דשתי חמרא חמרא לפני כל אדם
 מציאים מה שרגיל בו לפני שותה יין מציאים יין : קמי רפיקא
 גריוא דובלא לפני עוזד אדמה וחופר צננים שרגיל לאכול ירק
 מציאים לו סל מלא ירק : דובלא מין ירק הוא : קרי ובוצינא
 מין אחד הוא אלל שאלו גדולים ואלו קטנים כלומר צמה שהוא
 עסוק הוא עסוקה :

מהרש"א יבא שועל שחורו לאחוריו בו' ובענין זה אמר ג"כ
 שהפנה וצנזותיהם על לזה דהיינו סגוריהם זה לזה
 לרמוז כיון שזה חזרו משנזעזעם לאחוריהם גם לישראל יתן רשות
 לחזור אחו' משנזעזעם : בין כחפיו כולי שנא' וישם על כתפיו
 וגמרי דאין בו' משמע ליה דסס אותם כולם מונחים על שני
 כתפיו ולא ססס מקלסם על כתפיו והשאל' מחול' לו כנושא קור'
 ארוך על כתפיו דא"כ מאי אשמועי' קרא דנשס על כתפיו דחשמי'
 על צ' כחפיו אי לאו לאשמועינן דנשסם שהיו מונחים כולם על צ'
 כתפיו דלפני ס' חסמ' כדגמרינן צנזותם וק"ל : אין טחניה אלא

הנך שאינו נמחקין דלא איכא למימר תנא ויפיר כדאמרין גבי
 סולס ודו"ק: בלעם חגר בגדלו אחת בו' אגרו צוה ש"י
 שנלחץ רגלו ו הקור היה מכותה וחגר צלותו רגל וזכר הכחזב זאת
 צננותה הראשונה דמיר שכל לא היה חס במכתו והלך שפי וחגר
 אולי ויכל לקללס כמ"ס הגאונים מקלקלת השורה וצמחשון קאמר
 דחגר היה צ"ב רגליו לפי הדמיון לנחש לפי שאין לו רגלים לרוץ
 ולהיזק הרי הוא מטיל עלמו על הארץ ודרך להיזק העוזרים
 ושמים שם ולהשיל הכחזב אחר כך שמאן אחר שהיה חגר צרגליו
 גם אחר צנחמים ולא היה יכול לרוץ אחרי הפלשחים להרגם
 כצדס הקצ"ה סיהרגס צדכנס על הגג וק"ל:

הר"ה שמשון על שמו של הקצ"ה וכו' פרש"י משמע שכינה שם הקצ"ה
 ממש מעין שמו שאין שם ממש אלא מעין ומליל כונת רש"י ו"ל
 מנזרח שמכחו זה שמו ומנן ה' אלו דורשים שאינו שנקרא הקצ"ה
 שמש אלא שמו השמש שהוא מנן כך ה' אלהים הוא מנן ולשמאן
 קראו לו שם שמשון מעין שם הקצ"ה שהוא מנן ומליל כך שמשון הגין
 על לורו וכן נראה מדברי החוספות שפי' הכא פירד וזא דקאמר על שמו
 של הקצ"ה וכו' ומאכן נראה שהשם הוא מעין שמו שהוא מנן ולא
 נקרא השם ע"ש של הקדוש ברוך הוא:

כו תנו רבנן חמשה נבראו מעין דוגמא של מעלה וכלם לקו
 בהן שמשון בכוחו שאול בצוארו אבשלום בשערו
 צדקיהו בעיניו אסא כרגליו שמשון בכוחו דכתיב *ויסר
 ברו מעליו שאול בצוארו דכתיב *ויקה שאול את הררב
 ויפול עלי' אבשלום בשערו דכתיב *ויחזק ראשו באלה'
 צדקיהו בעיניו דכתיב *ואת עיני צדקיהו עור * אסא
 כרגליו דכתיב *ויהי לעת ונקתו חלה את רגליו ואמר
 רב יהודה אמר רב שאהותו פגדנותו אמר ליה מר זוטרס
 בריה דרב נחמן לרב נחמן היכי דמי פורגרא אמר להם
 כמחט בבשר חי מנא ידעי איכא דאמרי מיחש הוה חייו
 ב' ואיכא דאמרי מרביה שמיע ליה ואיכא דאמרי *סוד
 ה' ליראיו ובריתו להודיעם * דרש רבא מפני מה נענש
 המלך אסא מפני שעשה אנגריא בתלמידו תכמים שנאמר
 *המלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי מאי אין נקי
 אמר רב יהודה אמר רב אפי' חתן מחרור וכלה מחופתה:
 מעין דוגמא נשתנו מן החתונות להפארת: ויסר כחו לא
 מיייתי ראיא חלא כדולן לקו: שאול בצוארו ויגבה מכל
 העם משכמו ומעלה: ויפול עליה צמקס שהרגים צחרז דהיינו
 צנאור: צדקיהו בעיניו לא ידענא מנלן דנשתנה לשצח וכן אסא
 צרגליו חלא כך שמו מרצו: פורגרא שם חולי הוא שאמו
 צרגלים וקורין פורגרא: נענש אסא לתלות * אנגריא ענודת
 המלך: השמיע את כל יהודה העוקין וישאלו את אבני הרמה
 שהיה מלך ישראל צונה עליו כך לצלתי חת יואל וזא לאסא:
 אפילו חתן שכתבו צו נקי יהיה לנחיו:

מהרש"א צדקיהו בעיניו כו' פרש"י לא ידענא מנלן דנשתנה
 לשצח וכן אסא כו' עכ"ל ונראה לפרש בצדקיהו ע"פ
 מ"ס הכחזב וכל אנשי המלחמ' דרך שער צין החוממים גו' ומפורס
 צמזרס וסניורו רש"י צוק פסר מלכים מערה הולכת מצינו עד

עצמות ירמו וצרח לו דרך המערה והקצ"ה זימן צ"י כו' ולכדורו
 כו' ע"ס והסחא מדסמך עלמו לצרום צלילה וצמטרה הרי היו לו
 עינים לראות מעין דוגמא של מעלה שרואה בחסוך ובצי אסא יש
 לפרש מדכתיב גביה דצ"ה וירצץ אסא מן העם גומר והוא ענין
 דריסת רגל כמו ויחרולו הצנים בקרצה גומ' דוגמא דצבל מעלה
 כתיב אסא נצצת ראשי לויחן ומיייתר לקע' ונקתו חלה את רגליו
 ואמר רב יהודה כו' דלא תימא דלא לקותא הוה אלא מחוך זקנה
 חלה ומיייתי דהא אמר רב יודא כו' שאמו פודגרא שזא ודאי לקות'
 כדמסיק כמחט כולי ואפשר דלמדה לומר כן מדכתיב דצ"ה עד
 למעלה מליו וגם צמליו לא דרש גו' וק"ל: מפני מה נענש
 אסא וכו' ומיייתי לה מדכתיב השמיע את כל יהודה לרצות ת"ח
 ודקאמר אין נקי כו' הוא מלחא צאנפי נפסיה לדרוס מייניה אפילו
 חתן כו' ואפשר דקאמר דגם מפני זה נענש אסא שעבר על דברי
 הכחזב נקי יהיה לנחיו גומר אף על גב דצמלמחמ מלוא אמרין
 צס"פ שמוח מלחמה הכל יואכין אפילו חתן מחדרו כו' הכא
 לאו מלחמת מלוא היה ודו"ק:

כתיב *ויסר שמשון תמנתה ובכתיב *הנה חמיך עולה כו'
 תמנתה אמר רבי אלעזר שמשון שנחנה בה
 כתיב ביה ירידה יהודה שנתעלה בה כתיב ביה עלייה *
 ר' שמואל בר נחמני אמר תרתי תמנת הוה חדא בירידה
 וחדא בעלייה * רב פפא אמר חדא תמנת הואי דאיתי
 מהאי גיסא ירידה ודאיתי מהאי גיסא עלייה כגון וורדינא
 וביבארי ושוקא דגרש *ותשב בפתח עינים אמר רבי
 אלכסנדר מלמד שהלכה וישבה לה בפתחו של אברהם
 אבינו מקום שכל עינים מצפות לראותה' רבי יוחנן אמר
 מקום הוא ששמו עינים וכן הוא אומר *תפוח והעינים' *
 שמואל בר נחמני אמר שנתנה עינים לרבריה כשתבעה *
 אמר לה שמא כותית את אמר' ליה גיורת אני שמא אשת
 איש את אמרה ליה פנויה אני שמא קבל כך אביך
 קידושין א"ל יתומה אני' שמא טמאה את א"ל טהור אני:
 כתיב ויסר שמשון תמנתה חלמא תמנת צירידה וכתיב
 עולה תמנתה חלמא עליה היא ושמאן ויסרס חרוייתו
 צארץ ישראל הו: שנחנה בה ששסא שם אסא מנזות פלשחים
 האסורין לו: יהודה נתעלה בה ששסא נולדו פירך וזרס שהעמידו
 מלכיו ונצויס ציזרס: דאיתי מהאי גיסא שהיה יושבת צאלע
 שמוע הדר הכא לה מראש הדר יורד והכא לה מרגלי הדר
 עולה: כגון וורדינא וביבארי וגרש שיריות הוהוונות צפוליי
 ההרים: מצפות לראותה' שהיו רגלים להקחלל שם וללון והיה
 חציז עליה: שנתנה עינים לרבריה דוגמ' ופחתי היתר היתקס
 נוקת לעלמס שאין ענינה צדכר: גיורת אני' ואיני עובדת
 עכו"ס וראוין לך: שמא אשת איש את ואיך ראוייה לי:
 פנויה אני וראוין לכל אדם: יתומה אני' והייתי קטנה והסיאנוני
 אמי ואחי ואין לער ואונן נסואי ליאסר עליו משום כללו דליו וכות
 לאס ואחסי להשיא הקטנה חלא הכז וזכה צה כדכתיב את צתי
 נחתי

של אנדרס אצטו וגרסה שדקדק רבי אלנפנדרו שאם עינים הוא מקום מאי כפחה עינים היל' וחשב נעניס כדכתיב איז הקדשה היא נעניס על הדך על פחה דרכים ואין לפרס כפחה עינים על שער העי' דא"כ היל' על פחה שער עינים מאי כפחה עינים אלא חדרר על מקו' מיוחד שהוא פחה הבית שהוא ביתו של אנדרס הנקרא עינים ע"ש שכל עינים מוצאם לראותה כלומר של בני אדם רוצים להיות מביחיו של אנדרס וזו יסבה כחיותו פחה לרמוז ליהודה שהיה מביחו של אנדרס אצטו ור' יוחנן אמר מקום הוא שמו עינים דריק מ"ס יאודה א"ל כעניס על הדך שהוא מקום ורש"י דרש שפחה פתח היח' כעניס של יהודה לומר שאין עיניה בדבר שאמר לה שמה וכו' יתומה איז פרש"י הייתי קטנה והשיאוני אחי ואחי וקשיא לי שאם הייתה קטנה למה נלכדה לומר לו פנויה אני וברי תשובתה יתומה אני ומסיק ללאת מידו שאלא אשת איש אח שכיון שהיא יתומה קטנה א"ע"ש שנשאת הייתה יכולה למאן אלא מכאן שמע שהיתה נערה לכך אם הייתה יתומה נשואה שוב אינה יכולה למאן לכך הולכנה לומר פנויה אני ולחשבה שמה קבל אינה קדושין לפי שהאב מקבל קידושין בנה הנערה אמרה יתומה אני ואפשר לומר לפרש"י שהיתה קטנה וא"ע"ש יכולה למאן לריבה למאן כפני שנים ולא עבר זר ביניהם לכך אמר לו פנויה אני ומה שפירש"י ולכן סברא לאו ביהו של שם הייתה דמשמע דלשאר סברות אפשר שהיתה ביהו של שם ביחוד הענין הוא שא"ע"ש שם מת"ס שנה קודם לכן אפשר שהיתה חמר בת"ס שנה בשרק זה אכל להאי סברא שאמרה שערין הייתה קטנה אי אפשר להיות ביהו של שם שנה לו"ס שנה סברת מת"ס ויש תימה לנכסר זו שלא הייתה ביהו של שם למה דנו אותה לשריפה דבשלמא לאפרים מקאשם שהיה ביהו של שם נחא ושמא לדידיה נמי קשה היח' היה דינה בשפחה כיון שהיתה שומרת יבם ושומרת יבם שזיתתה אינה נחיתה אלא א"ע"ש שאין הדיון כך השעה לריבה לכך לפי שהוא דבר בעור לנכות כלחו של מלך וכן להאי סברא שלא הייתה ביהו של שם גורו עליה שריפה משום לורך שעה :

*וישע אשל שבע אמר ריש לקיש מלמד ששעה בח פרדס ונטע בו כל מיני מגדים רבי יהודה ורבי טרס נחמיה חד אמר פרדס וחד אמר פונדק בשלמא למאן נחמיה דאמר פרדס היינו דכתיב וישע אשל בבאר שבע ואמר ר' ריש לקיש שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים אלא למאן דאמר פונדק מאי וישע כדכתיב *וישע אדלי דאפרט בין ימים להר צבי קדש *ויקרא שם בשם ה' אל עולם אמ' ריש לקיש אל תקרי ויקרא אלא ויקריא מלמד כד' שהקריא אבררם שמו של הקב"ה בפה כל עובר ושם כיצד לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו אמר להם ובי משלי אכלתם משל אל עולם אבררם הודו וברכו למי שאמר ויהי העולם :

ונטע בו ליהנות עונדים ושנים פונדק ללון סס אורחיו לשון אש"ל נוטריקון הוא אכילה שחיה לווה שהיה מאכילם ונושקן ומלוה אותם : וישע אדלי אפרטו פסוק הוא דנתייל על אחד המלכים : אלא ויקריא למד הצריות לקרוא בשם אלוני ישראל אל עולם : כיצד לאחר שאכלו ושתו משלו ועומדים לברכו לאברהם אמר להם ובי משלי אכלתם :

מהרש"א וישע אשל גר' וח'א פונדק בו' ופרש"י ולשון אש"ל נוטריקון אכילה שחיה לווה בו' עכ"ל וצ"ר מפורש אשל שאל קופר בו' והוא ממלות השוכות כמו כשז וכצ"ל ולפי פרש"י בחרושו ח"א פונדק לאכסניא וכו' כל מיני פירות עכ"ל נחא טע דאין אשל יולא ממשמעו שפאן לשון אילן בקרא ח"ב סמך א

וחמי לאים הוא לאשה ולהך סברא לאו ביהו של שם הייתה שמעתי ששים ליעקב כלים שחזיו של שם ויעקב כבר היה יותר מנן ק"ך שנה : טדורה אני מנדה :

מהרש"א שמשון שנחגגה בה בו'אף על גב דאיכא למימר דחורא כפסטיה או שבהר היה ויעל כפסטיה וירד לדרשא הגנאי או וירד כפסטיה דצעמק היה ויעל לדרשא שנחגלה מכל מקום קאמר כיון דלית דהו הכרע שניהם לדרשא אך קשה דהא גבי שמשון נמי בתיב ויעל וירד לאציו גר' ואם נחמא ביה כפסטיה שעלה מתמנה א"כ ע"כ מתקומם מוכרח דתמנה צעמק היה וכפסטיה כתיב שם וירד שמשון מתמנה ולא היל' למדרש אלא עלייה דיהודה ויש ליכס דלפי הדרשה הוא ויעל נמי דגבי שמשון על שנחגלה בו שחור חשם ופי' מהכוחו ופאל לאציו ואמו וחס מיתו בו כמ"ס האין צננות אחיך גר' עד אשר אח"כ חור הכתוב צננות כלם שא"י וירד שמשון ואציו ואמו גר' ודו"ק : שכל עינים מצפוח לראותו בו' כפרש"י לענין הכנסת אורחים צננות של אנדרס קאמ' לה ואכני שייך לאחיוך ויעל אכל בו' הכא אכל הר"ס פ'י' שכל עינים מוצאם לראותו היא מערת אנדרס בו' עכ"ל ע"ש ולא ידענא למה לקח לו דרך אחרת דלא משמע כן מתוך שמעתינן כמ"ס : גיורת אני בו' לאיסור נדה היה חושש דעמידה חורה לאיסור צננות ולאיסור כותית א"ע"ג דליונו אלא גזירת צ"ד של חשמונאי כדא"פ אין מעמידין היה חושש לאות' גזירה כמו שקיי' אנדרס' אפילו עירוב חצותין ועוד דמן התורה נמי קנאין פוגעין בו וכחז הר"ס ו"א אין חומר לבא על הגנה והלא בו' ושמא י"ל בו' אכל מ"מ קדשה בכסף או בשטר ואמר כך צא עליה בו' פ"ש ואין נראה דכתיב כן נהיה לבנו ומה גנאי היה אם נתקדשה לו ועוד אמרו גדולה עזירה לשמה בו' ועוד נראה דמעשה זה לא היה לא ציוו לצינה ואין אש' מתקדשת בלא עדים אפילו בקידושי ציאה והרמז"ס כפ"א דהלכות אישות כחז קודם מהן חורה היה אדם פוגע בנאשה צדוק אם רלה היא והוא נותן לה סכרה וצונו' אומה על אם הדרך והולך והיא נקדשת קדשה משתמה חורה נאסרה בו' עכ"ל כל זה תרמו על מעשה יהודה ואמר שלא נכשל אלא בדבר זה שעמידה חורה לאסור וצ"ר וימן לו הקב"ה מלאך הממונה על החפזה לעבור כזוה דהיינו דבר שעמידה חור' לאסור' וק"ל : פנויה אני בו' יתומה אני בו' פרש"י שהייתי קטנה בו' עכ"ל לא ידענא מי הכריחו לפרס כן דהא ודאי יהודה לא נחכוין לכך שהרי לא ידע שהיה כלתו אכל אינה לפרס דא"ל דשמא קבל אביך קידושין מאחר צלי ידיעתך דקטנותך ואין אחת פנויה כמו שאמרת ואל' יתומה אני שכבר מת אבי ביהוטי צטון אחי כמ"ס צאצאי וצדאי לא קבל אבי קידושין עלי והשתא נחא דיש לקיים שפיר ביהו של שם הייתה ודו"ק :

הר"ף וירד שמשון מתמנה שמשון שנחגגה בה וכו' הכוונה לח"ל הגה חמיר עולה מתמנה במעלות שנחגלה בה ממה שילאו ממנו פיר' חורא אכל בשמשון כתיב וירד מתמנה כלומר וירד וירדה הייתה לו מתעשה שעה בחמתה שאל על הכותית : וחשב כפחה עינים מלמד שכלה ויסבה כפחתו של אנדרס אצטו וכו' נריך לדרקדק מ"ל לומר זה דלמא בר' יוחנן שם מקום הוא שמשון עינים ועוד למק יסבה כפחתו

המקנא פרק ראשון סוטה

דף ק' : אל תקרי ויקרא אלא ויקריא כו' מה שהביא אותם להוציא אל ויקרא שהוא פועל עומד לשון ויקריא שהוא פועל יוצא לאתרים דל"כ מ"ע שקרא אברהם שם ה' צפונדק או צפרים אלא שבפונדק או צפרים לאחר שאכלו ושאו עמדו לצרכו כו' עד שהקריא אותם בשם ה' וק"ל :

הרי"ף ויקרא שם ה' ר"ל אל תקרא ויקרא אלא ויקריא מלמד שהקריא וכו' נראה דרייך כהאי קרא שם ויקרא שם בשם ה' אל עולם הוא על אברהם שיקרא שם ה' קשה חזי ויקרא שם דמשמע שם צלצל קרא בשם ה' ודרי בכל המקומות היה אברהם קורא בשם ה' שכן כתיב בעליונו ומזמרים ויך למסעיו מנגנו ועד בית אל ויקרא שם אברהם בשם ה' אלא ודאי כחותו דחזון כשעלה ממגרים כתיב ויקרא שם בשם ה' לומר שאע"פ שהיה כבוד שמוי עולם היה אברהם קורא בשם ה' אלא ויקריא לאחר בשם ה' כי הוא הנותן לו כח לעשות חיל אכל כחן כשחזו ויקרא שם בשם ה' לא היל"ל אלא ויקרא בשם ה' ועוד חזי אל עולם דכתיב הכא מה שלא נאמר באותו פסוק אלא ויקרא שם אברהם בשם ה' לך דרש כאן אל תקרי ויקרא שמוי עולם היה אברהם קורא בשם ה' אלא ויקריא לאחר בשם ה' ר"ל שצא ללמד שמתוך הפרדס או פונדק שעשה שם להאכיל העובדים הקריא שמו של הקב"ה כפי כל עיבור ופי' כיצד לאחר שאכלו ושאו וכו' ברם למי שאמר והיה העולם והוכרחו לומר בשם ה' אל עולם שהוא מורה עולם ומחזק מוון כלום ויש לך דקדק בזה דחזי ר"ל מלמד שהקריא אברהם דמשמע דהאי דרשה אחיה לנדידה שאמר אשל פרדס והלא גם למ"ד פונדק אחיה שפיר שהיה נותן צפונדק כל מיני מאכל ואחר אכילתם היה אומר ברם לאל עולם ומי שלא היה רוצה ה"ל חן דמי מה שאכלת ושחית כי אין לשלם במדבר בשם ויין אלא דקדק דמיים מרובים ומתוך כך היו מצרכין וכן כנ"ר פרשת וירא הניא סברה זו דאלה הוא פונדק ועלה קאמר אברהם היה מקבל את העובדים והשבים ומשחיו אוכלים ושחיתם אחר לון דריכו וחס אומרים מה נאמר ואל"ל בידו אל עולם שאכלנו משלו ה"ד ויקרא שם בשם ה' אל עולם ונרצין אנו לומר דהוא דר"ל דאמר פרדס לא אפליג אלא נחזי דקאמר וישע שהוא נעשה חלינות כמשמעו אבל לעול פני שהיה לאברהם שם פונדק להאכיל בו את העובדים וגם נעם פרדס שהיו נהנין מהמאנוות והלימוד היה שהקריא אברהם שמו של הקב"ה בשם כל עיבור ושד הוא לכ"ע :

בט *ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה * משום
ס דכסתה פניה חשבה לזונה אמר רבי אלעזר
ט"ז שבכסתה פניה בבית חמיה דאמר רבי שמואל בר נחמני
ס אמר רבי יוחנן כל כלה שצנועה בבית חמיה זוכה
ס ויוצאים ממנה מלכים וגביאי' מגלן מתמר נביאים רבתי'
פסטי *תון ישעיהו בן אמוץ מלכים מדוד ואמר ר' לוי דבר זה
א מסורת בירדנו מאבותינו אמוץ ואמציה אחים היו *הוא
ברא' מצאת והיא שלחה אל חמיה היא מתוצא' מיבעי' ליה אמ'
ל רבי אלעזר לאחר שנמצא סימניה בא סמאל ורחקן בא
פליס גבריאל וקרבן היינו דכתי' *למנצח על יונת אלם רחוק'
כו לדוד מכתם א"ר יוחנן לאחר שנתרחקו סימניה נעשית
פ"ק כיון' אלמית' לדוד מכתם שיצא הימנה דוד שמך וחם לכלי
דמני' דבר אחר מכתם שהיה מכתו תמה שנוגד כשהוא מורל
ושין דבר אחר מכתם כשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל
רס"ה מי שגדול ממנו ללמוד תורה כך בגדולתו הקטין עצמו
ברא' אצל מי שגדול ממנו ללמוד תורה *והיא שלחה אל חמיה
ל לא למא' אשך אלא לו אנכי והיה להימיר ליי' מי'א' בר
זוטרא בר טוביה אמר רב אבהו לאמר בר הונא בר
בינא אמר רבי שמעון חסידא ואמרי' לה אמר רבי יוחנן

משום רבי שמעון בן יוחאי נח לו לאדם שיפיל עצמו
לתוך כבשן האש ואל ילכין פני חבריו ברבים מאן קן
מתמר *הכך נא אמר רבי חמא בר חנינא בהבד סס
בישר לאביו בהבד בשרוהו בהבד בישר
*הבד נא חתנו' בנך היא אם לא בהבד בשרוהו הכר נא
למי דחזמת והפתילי' הכר נא אין נא אלא לשון בקשה
אמר' לו בבקשה ממך הכר נא בוראך ואל תעלים עיניך
ממני * ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני היינו דאמר רבי שם סס
חמא בר בינא א"ר שמעון חסידא יוסף שקדש שם שמי'
בסתר וכה והוסיפו לו אות אחי' משמו של הקב"ה רבתי'
*עדות ביהוק' שמי יהודה שקדש שם שמים בפרהסיא ח"ס
זכה ונקרא כולו על שמו של הקב"ה כיון שהורה ואמר סס
צדקה ממני יצתה בת קול ואמרה אתה הצלת חמר ושני
בני' מן האור חיך שאני מציל בזכותך ג' מבניך מן האור
מאן ניהו חניניה מישאל ועזריה * צדקה ממני מאן ידע
יצתה בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים * ולא יסף עוד סוף
לדעתה אמר שמואל סבא חמה דרב שמואל בר אבמי
כיון שירעה שוב לא פסק ממנה כתיב הכא ולא יסף עוד
לדעתה וכתיב התם *קול גדול ולא יסף :

כ כי כסתה פניה בבית חמיה ולא ראה אותה כל הימים שצ"ה
נכ"ה צניתו לסיק לא הכיר צה * ל"א שנסתה פניה צנית חמיה
והכי קאמר אע"פ שהיה צלצו שהיא חמר טועה היה צדק לומר
אחרת היא שהיה חמר לזונה היה : אבוי' צנזי יעז' ואנ"ה
מלך ויאהב אחים כוון ואמאי' חמר דוד היה ואמון אחיו נביא
היה אלתא' נביאים נפקו מינה : היא מתוצאת הוי משמע לשון
הוצאה צע"כ : היא מתוצאת משמע ל' מליאה : סימניה חוקם
ופתילים ומעט : שבא סמאל שהוא שר של ארס : ורחקן
כדי שחקרף ולא ילא דוד ממנה המכה את אדום צניא מלח שנים
עשר אלף : יונת אלם רחוקים על עסקיה הרחקה שנעשו סימניה
רחוקים : לדוד מכתם לאזרה שהיא ראוי' ועומדת לזאת ממנה
דוד שהוא מך ענין : והם קמים דרכיו : מכתו חמה מקום מילה
שהוא ראוי למכה היה קם ושלם שלא הולך לחסרו : דבר אחר
כשם שבקטנותו קודם שמתך כך בגדולתו לאחר שמתך לשון
מכתם שהיה מכתו שלמה ותחיתמה מתחלה לאמר שסופה לא
נקשרה ענותוהו ולא נשקנית : והיא שלחה וגו' לאיש אשר
אלה לו ולא שלחה לו לומר מתך אני הרה והכי סימנים שלך :
וחימר ליה חימר לשלית אמור לו שממנו אני הרה ואלו סימניו :
ואל ילכין כו' ואף זו נוח היה לה לשרף ואל תלכין פניו למיך
שלמה לו כן אם יורה ויגלה הוא עצמו את הדבר גלה ואם
לאו חסרף ואל תגלה היא את הדבר : בהבד בישר את אביו
דבר שנלמדנו דו ונפטר צברוהו : מאן ידע שממנו היא מעוברת
שם אף אחריים צאו עליה : ויאמר צח קול אחרה : כבושים
דברים עלומים שגזרו תלפני טילאו מזו מלכים ואי אפשר לזאת
אלא מיסודה דכתי' גור ארם יהודה' כבושים דברי חסרי גורח
מלך כמו דהדי כבשי דקצ"ה למח לך צברוכו גני חוקיהו : כיון
שירעה שידע צה שהיא דקס' ולס"ש נחמונה :

המקנא פרק ראשון סוטה רלח

מהרש"א משום דכסתה פניה בו' דליכא למימר דהוה מוסר דכסתה עכשיו פניה ולא היה יכול לראותה ולהכירה שחמרה היא חשבה לוונה דהא כיון דאין דרך הוונות לכסות פניהם אף אם לא הכיר זה שחמרה היא מ"מ לא היה לו לחשבה לוונה ולכאורה גס למירושם לא יהיה כי כסתה פניה טעם על ויתצנה לוונה אלא משום דכסתה פניה צדית חמיה לא הכירה וטעם ויתצנה לוונה לפי שזנבת דפרשת דרכים כפרס"י צדומם לפי פשוטו ורס"י צדומם פירש לפי דרשה דהכא כי כסתה פניה כשהיתה צדית חמיה היתה צדומה לפיכך לא חשדה עכ"ל ופ"י ניהא דכי כסתה פניה הוי שפיר טעם לויתצנה לוונה משום דכסתה פניה צדית חמיה בדרך הנזכרת ודא אשה לא כסתה פניה בדרך הפרדות לכך לא חשבה לחמרה אלא שהיא זונה וק"ל : בא גבריאל וקרבן כי הוא מלאך הממונה על השריפה ומלמד זכות לישראל כדאיתא פ' י"ה גזי נחמו לו גמלי אש לשרוף ירושלים בו' ופ"י ע"פ דהלל חנניה מישאל ועזריה ע"ש ופ"י הכחז מלמד שנלח גבריאל לסמאל על חמרה שהיתה אז כיונה אלא כשרחם סמאל סימניה בשביל דוד שהיה זונה וק"ל : למנצח על יונת אלם בו' קראה יונה ע"ש כ"י דמתילא ליונה ואמר שהיתה כאלם כדלקמן דלא צע"י ליה למימר כדי שלא להצנינו לא כאלם המרמז לאש אשר אלה לו אנכי הרה : כך וחס חריוניה כחצי דוד מך דכתי' כי יחיד ועני אני בו' וחס כי אני צדומי אלק ואמר ד"א שגולד כשהוא מהול בו' והא דאמר"י פרק הסכחל דבדא כיון שסכחל צמילה שצברו נתיצנה דעו בו' למ"ד שגולד כשהוא מהול שרריך להטיף ממנו דס ברית ניהא ולמ"ד אין לרר להטיף בו' ופ"י שחם שלא היה ערל גס כי לא נחקי"ו צדום עשה : נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך בבושן אש בו' מתום דפרק הוזהר ומחוס' דכתובות היא מולת בלא א"ף כמו וילת אש בו' עכ"ל וכזה הריעט"א דלא מונינו כן בכל הספרים בו' עכ"ל ואין מקום לתמיחה דאין ראונו שהוא חסר א' כדכחז אלא דר"ל שהוא חסר בקרי שהא"ף נחה ואינה נקראת אלא מולת בלא א' וכפרס"י כהדיא צד"ר ע"ש : הבר נא בו' בהרב ביישר בו' ר"ל שהקצ"ה פרע לו צדמה כשם שהוא רימה אציו ע"י כהונת זה שהיה חושב כי ערף יוסף והיה מטעור אציו על כך כך חמר ריממה אורח בכליו עד שנלעצר יהודה למלכה כמ"ס שן נהיה לבזו וכיוצא בזה אמרו צד"ר אשר רמיח לאבין צדגי' עוים חייך בו' ואף שהכחז הוא בלבן רבים נאח' ואח מאלו הכר נא בו' תלו בדרש הוה האמירה ביהודה כי הוא השחז צדקה ועל פיו עשו מך שטעו וק"ל : אין נא אלא לשון בקשה בו' הכר פני צוראך בו' ר"ל שאף אם תספור צדומו מעש' גס בסימנין לפי שלא היו עדי' צדומו מעשה גס שלא הכירו הסימנין הכר פני צוראך שהוא היודע ועד ו'א חתעלם עיניך ממני ורס"י פי' צדומם ו'א חתצד' נפשות שהם צלל שחמר' ממני כי העני' רך אמו ודאי למפרע ב' עונדי' היו לה וק"ל : ויבר יהוד' ויאב' צדק' ג' נראה דקשיא לי לתלמודא צקרא שחמר דריש דקרא והיא שלחה אל חמיה בו' וסיים ויבר יהודה גומר וקראו צדמו דהוא יתורא דקרא דלא ה"ל למכתב אלא ויבר ויתאמר דקרא גומר דהא ודאי אחמיה דריש דקרא קאי א"צ

הרי"ף שיהא ממנה דוד כי יש לחת טעם דהכירו כאן מכתם שיהא ממנה דוד סמוך ליונת אלם רחוקים שהיתה כיונה אלמח כשנחרתו הסימנים עם מה שפי' רש"י ו"ל לעיל בא סמאל וריחוק סמאל הוא שר של ארם וריחוק כי שחשק ולא ילא דוד ממנה היתה את ארם ביהא מלם וכפי זה אמר למלח על יונת אלם שהיא חמר שהיתה ביונה אלמח כשהיו סימניה רחוקים שריחוק סמאל ממני דוד מכתם שהיה מך והם וצדקתו עתיד להכות את ארם ויש ג"כ לרמוז לדוד מכתם מל' מכה שעתיד להכות את ארם ויש לדרוש עוד ששכנעל דוד ביד ארם מלך בת ויאמרו לו עבדי הלא יז דוד וקצת להרבו אז אמר מומור זה על יונת אלם רחוקים דכנחרתו למחר הסימנים בלא גבריאל וקירבן צדכות דוד שעתיד לנחם מחמר ורמוז בפסוק של היא מולת שחז כחז בו' מלאתי דוד עבדי וצדכות דוד שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו ונחקבל דבריה ויניולה ולקך אמר דוד בנחמו אורח פלחשים הלא אש חמר בשבילי עשית חסד בשעה שנחרתו הסימנים ועתה ממני אלהים כי שפתי אנוש וכו' ואני מך חס כי צדקתי החוקתי וכשם שנקטנתי בייחתי חס כי צדקתי לך ממני וכו' : נוח לו לאדם שיפיל עצמו למוך כדש האש וכו' סמך ב

ותימה דילמא תמר שטם תשלח לומר לו כי ממנו היה הרה לא יאמרו לה ואדרכה חעלה תחתיו של יהודה וישרפה ולהניל עולמה ריחקה הדבר כי כזה אפשר שיכחשו רמזיו עליה ולא מחסידות שלא להלכין פניו עשהה כך שמה כיון כפנקס יהודה לכבוש עמה לו הכר נא פני צוראך א"כ הרי זה אומרת לו שממנה היא מעוברת ואעפ"כ לא אחרה כן בנידור אלא דרך רמז כדי שלא לגלגין פניו : הכר נא כהכר בישרה וכו' נא אין מא אלא לשון נקשה וכו' ג"ל לשמן שמי הדורות הללו וגדקדק שאמר כלסון שלילה כזה נא לשון נקשה והענין הוא שחמר אחרה הכר נא פני צוראך כונתה בזה היתה לומר לו שטם על דינור של הכר פרע לו הקצ"ה שאמרו לו הכר למי החותמת וכו' כל שכן וק"ל על הדינא נפש א' מישראל על כל חמס שפרע ממנו הקצ"ה ועל זה אמרה לו הכר פני צוראך שאינו מותר אפי' שיהו ודינור שחמרת הכר נא את הכתונת וכו' ויכר יהודה ויאמר נדקמ ממני כלומר יעמתי באמת כי ממני היתה גרמה לבא לידי כך שחמרו לו הכר לוי החתמת על שחמתי אני לאני הכר נא הכתונת שאינו מותר באלו הדינור והאומר פני' מותרת במלת ממני ע"פ דרשה זו שדרשו חז"ל ומה שאמרו וכלסון שלילה אין נא אלא לשון נקשה הוא לפי שטם הוא לשון נקשה ה"ל נא הכר ולכן אמר שאף ע"פ שאינו צורך לומר בנקשה לאחר שאמר הכר מ"מ אין נא האומר כאן משמש בלכד כלסון עכשיו אלא גם כן משמש לשון נקשה ואמר לו הכר כנגד הכר נא הכתונת כנך וגם כיון לומר בנקשה ממך הכר נא פני צוראך שלא תהרגני חס ואל תעלם עיני ממני : יהודה שקידש ש"ס כפרסביא וכו' ויקרא על שמו של הקצ"ה יש תימה בזה שיהיה נקרא כך מלאתו מרחם אמו ולא היה עדיין בידו קידוש סס שמים כפרסביא אכל ויוסף מה שזכה והוסיפו לו אות משמו של הקצ"ה היה לאחר שקידש ש"ס כסתר שהיה נקרא יוסף ואל"כ יוסיפק ושמה ע"פ העדות נקרא יהודה שעתיד לקדש ש"ס כפרסבי' ולכן נקרא שמו בישראל כפי כל הבריות זה שמו יהודה מעת הולדו אכל יוסף שקידש סס שמים כסתר לא וזה מיוס שנולד להיות נקרא שמו בישראל יוסף אלא יוסף ולאחר מעשיו הוסיפו לו את אחת להיות נקרא יוספק וגם זה כסתר כי ציפי הבריות נקרא יוסף שמו אכל נקרא כן ככתובים עדות ביחוס שמו :

ל פיסקא אבשלום ונתנא בשערו ובכו ת"ר אבשלום בשערו מרד שנאמר *וכאבשלום לא היה איש יפה בכל ישראל להלל מאד מכף גדלו ועד קדקדו לא היה בו מום ובגלחו את ראשו והיה מקץ ימים לימי אשר יגלה כי כבר עליו וגלחו ושקל את שער ראשו מאתים שקלי' באבן המלך נתנא אבן שאנשי טבריא ואנשי ציפורי סס יח שוקלן בה לפיכך נתל' בשערו שנאמר *ויקרא אבשלום לפני עבדי רוד ואבשלום רוכב על הפרד ויבא הפרד תחת שובך האלה הגדולה ויחוק ראשו באלה שקל ספסירא בעא למפקסיה נתנא דבי רבי ישימעאל באותה שעה יקרא ניהגם שבנקעה מתחתיו *וירגו המלך ויעל על עליית השער ויבך וכה אמר בלכתו בני אבשלום בני בני אבשלומי' מי יתן מותי אני תחתיו אבשלום' בני בני והמלך לאט את פניו ויועק המלך קול גדול בני אבשלום אבשלום' בני בני הני תמניא זמני בני למה שבעה דאסקיה משבעה מדורי גיהנם אידך א"ר דקריב רישיה לגבי גופיה ואיכא דאמרי דאתייה לעלמא דאתי *ואבשלום לקח ויצב לו בחייו את מצבת אשר בעמק המלך כי אמ' אין לי בן בעבו' הוכיר שמי ויקרא למצבה על שמו ויקר' לה יד אבשלום עד היום הוה מאי לקח שלקח מקח רע יא לעצמ' את מצבה אשר בעמק המלך אמר רבי חנינא בר

סס שמואל ב"ר

סס יח

יא סס יח

פפא בעצה עמוק' של מלכו של עולם שנאמר *הנני מקים שמואל עליך רעה מכיתך כיוצא ברבר אתה אומר *וישלחו מעמק חברון אמר רבי חנינא בר פפא בעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון שנאמר *ידוע תדע כי גר יהי' בני זרעך בארץ לא לרם כי אמר אין לי בן ולא הוה ליה בני והכתוב *ויולדו לאבשלום שלשה בנים ובת אחת ושמה שמואל תמר אמר רבי יצחק בר אבדימי שלא היה לו בן הגון כ"ר למלכות רב חסדא אמר גמירי כל השורף תבואתו של חבריו אינו מניח בן לזרשו ואיהו קליה לדיואב דכתבי *ויאמר אבשלום אל עבדיו ראו חלקת יואב אל ידי ולי' שם שעורים לכו והציתוה וגומר :

מקץ ימים לימים משל לשנה שניר עולם היה ומגלה את ל"ב מדסים : דקריב רישיה לגבי גופיה שהיה ראש פושלך רחוק מגופו וקרונו : שלקח מקח רע לעצמו ה"ק קרא ואבשלום לקח השכרה הזאת בחייו : ויצב לראות מצבת אשר בעמק המלך עצה עמוקה של הקצ"ה שהוא מלך עולם שגור על דוג כן במעשה כח שבע' והנני מקים הליז אבשלום אורה עלה וקיימה מלכות דברו של הקצ"ה דכתי' לעולם ה' דברך נלץ כשמיים : ויקרא למצבת על שמו גרם לאותה רעה שחקרה על שמו : ויקרא לה יד אבשלום כך היא נקראת : וישלחו מעמק חברון ביוסף משעני קרא כששלחו יעקב אלא אחיו והיא חתלת סבת ירדת ישראל למצרים : של אותו צדיק הקבור בחברון זה אחרים :

מהרש"א והפרד אשר תחתיו ג' תנא דבי ר' באותה שעה ובקע' בו' וצגרסת הילקוט שקל ספסירא בעא למפסקיה תנא דבי ר' י' כו' וכו' בע' ונראה משום דהאי קרא יתורא הוא דמאי אשמועינן שספרד עבר מתחתיו אלא דאי לאו הכי שהיה הפרד עמד במקומו ודאי דהיה פוסק עולמו כספסירא אכל הפרד עבר מתחתיו נבקע שאלו מתחתיו ואלו היה חתך אבשלום את שערו כחצו היה נפל לשם וכן נראה מפרש"י בספר שמואל וק"ל : תמניא בני למה בו' ויש לפרש דמשמע ליה הכי מהלך דכתיב צריא דענינא ויעל על עליית השער גומר דמאי אשמועינן ביה לפי פשוטו וע"כ דרשו בזה דויעל על עליית גומ' קאי אבשלומי' דע"כ שאל' דוד הני בני העלה אותו אצלו עד שער העלין דמדור' הגיהנם וענין דו' פעמי' שאמר בני העלהו ור"ל א"ע דלצא לא מוכה ברא כדאמ' פר' חלק כמ' החסם הכא ה"ק כיון דמעת' כח שבע גרמה לו כמ' הנני מקים גו' אמר כיון שזנו נענש על ידו יוכה נמי כשצילו להעלותו מדמוריה גיהנם וז' מ' יתן מותי אני תחתיו כשרי עוני גרמה לו זאת וק"ל : ואידך א"ר דקריב רישיה לגבי גופיה בו' נקרא אינו מפורש שהיה ראש מושלך מגופו כפרש"י ואולי מדכתיב ויאלחו ראשו באלה ולא כתיב ויאלחו כשערות ראשו באלה כדקדקני נהלה כשערן משמע להו דהוצדל ראשו מגופו ע"כ שנאחו בזה וק"ל : ואבשלום לקח ויצב לו גו' מאי לקח בו' כה"ג דרש ר"ל צפ' חלק גבי ויקח קרח גומר ושם מפורש כמדושינו וכן יש לפרש הכא והוא המקח רע שהליו לעלמו בחייו נגד אצלו כמו ואלו נלצים גומר וז"ל המלכות זו היא דבר שאינו הגון להיות הן נלץ נגד אצלו אכל היה זה מעלה עמוקה כגבורת

המקנא

ראשון

רלמ

הדעה ההיא כדי שחמורה ויזהר מזה שמות ומילים וכל
האחמח על העוש שאליו אנחנו והריבנות וקשה הוא מדי כי הוא גרס
לנפשו להיות הרב ביהוה ככל תבאר לו ו"ש יקרא לה צדו כי הואומה
וקוראים למזהה ההוא יד אנשלו לרמוז כי יד אנשלו עשה הרעה לעמו
כי הוא בידיו הנה לעמו ולכן נקוד וקראו ה"ד בחי"ק והי"ד בנ"י
ולומר ויהי נקרא צדיק כל האומות יד אנשלו כלומר ידי אחרים לא שפט
דמו ויהי רדו חסדוואחמח

לה כל ישראל שבעה ימים במדבר שנאמ' *ותסגר מרים
מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא נסע עד האסף מרים'

נתעסק בוֹיֵאלָא מֶשֶׁה * מֶשֶׁה זָכָה בַּעֲצֻמוֹת יוֹסֵף אֵין גְּדוֹל
מִמּוֹן בְּיִשְׂרָאֵל שְׁוֹאֲמֵר * וְיֵהֶם מֶשֶׁה אֶם עֲצִימֵם יוֹסֵף עִמּוֹ

כל הצדיקים שנ* והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך :

שלא נתעסק בו אלא משה שהוא גדול. בישראל ואין בישראל גדול

מה שחלה עסק קבורת אציהם ציוסף לפי שהוא

בנינו ג' ויקברו אותו גומר שהשוו עמו בקצורת אציהם ע"כ דרשו
מהאי קרא שנאמר ויעל יוסף לקבור גומר דאשמועינן שהקבורה

דהא ודאי היו מתעסקין גם בן בקבורתו כאשר ליום וכמו שעשן
אחרי

הר"ף ואכשלוס לקח וכו' צריך לבאר מה ששאלו מאי לקח דלמה הוציאו הכתוב מידו פשוטו וע"ק לדרשח החלמוד על פי רש"י איך

ועוד כפי דרשם מה חזר לומר ויקרא לה יד אנשלים ונראה דח"ל הקשו
בכתוב זה דהוכיח אחר מיתחו של אנשלים ואנשלים לקח ויבן לו בחייו כי

^אהמנה חיד הוא לקח דמשמע שהמנהג שיהיה מקודם לכן לקחה אנשים ויקרא למנהג על שמו ואם הכוונה שלקח קרקע יולב בו המנהג ה"כ הי'ל' להוציא צמי' מה שלהם והנשיא זי רבוזה וחלימוד מאז לבת אלא הנציח מה

למה שהוא מחדש ועושה וא"כ מאי לקח ועוד יש לרדקק שאמר ויבא אח
מנצח אשר בעמק המלך אם הוא הניב המנצח היל"ל ויבא מנצח בעמק

אבשלום והיל"ל קריאה אחת ויקרא על שמו יד אבשלום * ולעד"ג שאע"פ שדרשו רז"ל הכתוב היה על דרך דרש מ"מ אין מקרא יולא מידי פשוטו

של אבשלום לומר שלקה מקח רע לעצמו ומחוכו נענש לפי שבא על עשר מילגשי אביו נעלו בו עשרה נערי יואב עשרה לונדיות וזכו סתם למיחמו

הרע הוא של מקיס רעה לקחו לעלמו ורזה לקיים גזירות הקב"ה שהיה

המקנא

פרק ראשון

סומה

אמר שחמ משה שקברו בשם אלא דלה קבורתו במשה בדבדו
יותר גדולים ומה זכה משה שהק"ה עליו נחמקו שגאמר
ויקבר אותו ג' פועל דויקבר קאי אקב"ה ובספרי איכא פלוגתא
הא דאיכא למ"ד דמשה קבר את עלמו וק"ל: לא על משה
בלבד כו' לענין אספה נשתחן של דייקים קאמר הכי ודמשה
עדיפא דזכה לזה בקבורה גזר כדקאמר מי גדול ממהה שלא
נחמקו ש אלא המיקס ואפשר דרמיה אספה נשתחן הדייקים
לקבורת משה שכבר היה משה בגופו מתחלק נחמקו דשיטתו ומאלכ
ונחמה מ' יום וששים מן האשה ולא קם בציור כמוהו וק"ל:
דרי"ף משה ולא על משה בלבד אמרו וכו' המשה הוחל משה היה
שקורס זה אמר שמה נחמקו בן הקב"ה שגאמר ויקבר אותו
ציור וכו' ומה יוסף עוד לומר ולא על משה בלבד אמרו ובי שאר כל
הדייקים נחמקו בן הקב"ה כי לא היה קל יותר וזולתו נחמקו לבדו
וגם הראיה שהיה מוהל לפניך דקדק חינו' על התייחסות ואפשר דהאי
מחזיקין סבר כהיה דמנהו שיהי מוטל בזמני שניה ומלכין שבת
אומרים דק"ה הנה אמרתי אמר מי יקום לי עם פרעיס וכו' וז'
להוכיח לשון ויאל' שקב"ה אמרו והבנה מאין תמא' וכו' ויכל מל'
שנשתחן המלאכים וגם הקב"ה אמר כאן לא על משה בלבד אמרו אלא
על כל הדייקים כי דקדק ויאל' לשון ויאל' אמרתי אומרים לפניך דקדק ה'
שזה וכבוד ה' יאספנה ויאל' מי יקום לי עם פרעיס ולהוכיח וגם
והבנה מאין תמא':

לב כ' דמי' התם שעתא חרא הבא שביעה יומי אמר אביי
אימא ולענין הטובה אינו כן א"ל והוא וכן לענין הטובה
י קתני אלא אמ' רבא הכי קאמ' וכן לענין הטובה דבאותה
טו מדה ולעולם מדה טובה מרוב ממדת פורענות* ותחצב
סו אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו* אמר ר' יצחק פרוק
סז זה כולו על שם שכינה נאמר ותחצב הכתיב *ויבא ה'
סח ויתיצב ויקר' כפעם כפעם* אחותו *אמור לחכמ' אחותי
סח את* מרחוק* מרחוקה' נראה לו' לדעה כי* אל דעות
סח ה' מה* מה' ה' אלהיך שואל מעמך* יעשה *יעשה
סח ה' לאדוני בית נאמן* לו *ויקרא לו ה' שלום* :

דברי' : אינו כן דיוטר ממה שהא מודד מודדין לו : דבאותה מרה
שחול : דוגמא מלחון ענין ומיכור יותר ממה שעשה מחלס דמרה
ספטי' : טובה מרובה בחסלוים ממדת פורענות : אמור לחבמה שהיא
אלה הקב"ה ומפיו שנאמר ביה' יתן חבמה מפיו וגומר :

[illegible]

פורענות פוקד עון וגו' על שלשים ועל רבעים וצמדה
טובה כחב וטובה חסד לאלפים דיינו אם צמדה פורענות משלם
דור רבעים הוא גבי חסד לאלפים אחד מח' ק' ואם משלם דור
שלשים הוא גבי חסד לאלפים אחד מח' ש בקירוב והכי נמי אם
אמחי' מריה שלם שעה הוא אח' מח' בקירוב ' ואם המחנה
רביע שעה הוא אחד מח' ש בקירוב ונקטו ששיר או רביע שעה
ודו' ק' צאותו צבור אבל קאי לר'וא צמרגלים פירע יוס לטנה
כו' מרובה מדת פורענותם ממדת טובה של מר'כו' ככל' דצריהם
המריס דלפי מה שפירשו לאו דוקא שעה אלא שלם שעה רעה
מדה טובה דמריס מרובה ט"ק על אח' ומדת פורענות המרגלים
אינו אלא שס"ה על אחד ואפשר דה"ק כיון דמדה טובה דמריס
ה'ל ט"ק על אחד א"כ צמדה רעה לא הוי אלא כשיעור שמדד
וצמרגלים הרי עליון צמדה רעה שס"ה על אחד ודו' ק' :
וחתצב אחותו וגו' דלפי קשטנו מה לו להזכיר כל זה דלא ה"ל
להזכיר רק הסבה הנפלאה שאלאו צה פרעה ציבור ואחותו צמדה
לאחותו הרק וקדחתו גומ' וע"כ דרשו מנייה להשמיטנו כי מעשה
ה' בפורענות ודעת רחוקות משלם האנושי כמו שהיה ענין
זה שזהלכתו ליאור חסבו שנחצבלה נצואת מריס כדלקמן
שאציה עממה על ראשה כו' אבל היתה סבה עליונה שהמלא אקוה
צח פרעה ושע"ז נחגדל צניני כל וע"ש שהשכינה כזיכול היא
בגלות עם ישראל שע"כ קראה אחותו שהיא בגלות עממה ובהחלת
גאולהם היתה השכינה נצבב שם דיינו וחתצב אחותו וגו' וקאמר
נחמוק לדעם דיינו כדעות רחוקי' מדעת האנושי ע"ז משה שהיה
צו היראה ציבור שכלות כח' מה' אלהיך גו' שאלרו צו שהיא
מלאך וטורייה נצבב משה שה' צו היראה האמיתי' וקאמ' נ' ויאמר
ה'גו' כ"א גילה סודו גו' כמו שגילה כבר זה למריס וסוים וידא
נ' וי' שלום להביא על ידו שלום בישראל בשלום משם וק'ל:

*יוֹקם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדָע אֶת יוֹסֵף רַב לֵב
 וּשְׂבוּאֵל הָד אָמַר חָדָשׁ מִמֶּשׁ וְהָד אָמַר שְׁנִתְחַדְשִׁי ^ס
 גִּירוֹתָיו * מֵאֵן דֹּאמ' חָדָשׁ מִמֶּשׁ דְּכִתִּי חָדָשׁ וּמֵאֵן דֹּאמ' ^ס
 שְׁנִתְחַדְשִׁי גִירוֹתָיו דִּלָּא כְּתִיב וַיִּמְלֹךְ יוֹסֵף וּמֵאֵי אֲשֶׁר
 לֹא יָדָע אֶת יוֹסֵף דְּהוּה דְּמִי כְּמֵאֵן דִּלָּא יָדָע לִיה' * וַיֹּאמֶר ^ס
 אֵל עֲמֹ הֵנּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם מִמֶּנּוּ * תִּנְאֲדוּהוּ
 הַתְּחִיל בְּעֵצָה תַּחֲלֶה שְׁנֹאמֶר וַיֹּאמֶר אֵל עֲמֹ לִפְיֶךָ לִקְהָ
 הוּא תַּחֲלֶה שְׁנֹאמֶר * וּבִכְהָ וּבְעֶמְךָ וּבְכָל עַבְדֶּיךָ יַעֲלֹ ^ס
 הַצִּפְרָדַּעִים * הִבֵּה נִתְחַבְּמַהֲלוּ לָרֶם מִיַּבְעֵי לִיה אֲמַר רַבִּי ^ס
 הֵמָּא בְּרַבִּי חֲנִינִי בּוֹא וְנִתְחַבֵּם לְמוֹשִׁיעִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּמָה
 נִדְוֹנִם נִדְוֹנִם בֹּאשׁ כְּתִיב * כִּי בֹאשׁ ה' נִשְׁפָּט נִדְוֹנִם ^ס
 בְּחֶרֶב * וּבְחֶרְבוֹ אֶת כָּל בִּשְׂרָ (אֵלֶּה) בּוֹא וְנִדְוֹנִם בְּמִים ^ס
 שִׁכְב' נִשְׁבַּע שְׂאִינוּ מִכִּי מִבּוֹל לְעוֹלָם שֵׁנִי * כִּי מִי נַח וְזֹאת ^ס
 לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מִעֲבוּר מִי נַח עוֹד עַל הָאָרֶץ וְהֵם אֵינִם
 יוֹדְעִים שְׁעַל כָּל הָעוֹלָם אֵינוּ מֵבִיא אֶבֶל עַל אוֹמֶה אַחַת
 מֵבִיא אִי נִמִּי הוּא אֵינוּ מֵבִי אֶבֶל רַם בֹּאִים וְנוֹפְלִים לַתּוֹךְ
 הַמִּים וְכֵן הוּא אוֹמֶר * וּמִצְרַיִם נָטִים לְקֶרְאָהּ וַיַּעֲדָהּ אֶת
 מִלְרִים ^ס

מה הקונים: סוכותם על שם שהיו יושבים בסוכות דכתיב ונשכר
 ואלהים וקרי להם משפחות סופרים דהיינו סנהדרין וכן תרעתיס
 קני שער: ועלינו מן הארץ מיבעי ליה גירסאנו מן הארץ
 נא ועלה מן הארץ הלוי שילא שונאיהם מארסם האלו ויראים
 פניהם: מלבן מין דפוס שפוזים צו הלגנים שממלאים אותם
 ויש ומחליקים אותם והיא הלגנה: ויתלו לו לפרעה דעליה קאי
 קרא ומיניה סליק ויאמר אל עמו וגו' הנה נתחמל'ן פ' ירצה וגו'
 ויזמו עליו שרי תמים למען יעוררו בסכנותם וגו': אמרנים
 משכן וקאי יכול לעשות תלכאם: שרי במס' דבר שמישים
 ידיו כל שמהם סגולות ומשמין לעבודה אורח המלכין שחלו לו
 היה לישראל ריחא של השמה אמר' למנט בלע"ז: למען עונות
 לפרעה כצביל סגולתם של ישראל שינו שם לסגול' ששכבות
 את בעליותם על ידי אותם הערים ואותה העבודה נתחמל
 וצריס לעשות בים: ששכבות מדלדלות כדכתיב ויגלו את
 מצרים וכצביל עבודה זו הוא דאירע לה' ולהאי לשנא לא גרסי'
 ואמר ג' כל העוסק בצנני מתחמכן ומאן דגרין ליה מתגר' לך
 דרב וסמואל דמי אכל צנני של כל ארס: משכבות פתחים שטול
 הצנני ומתא: במשכבות שמצינ את הארס לירי עניות דעמי מר
 בשבוי צנני קלה היה מתרוסס ונפל וחרוץ וצנני והוא נופל: פ'
 ההום בולעו בלעו צנני: דוח הקודש מבשרתן לישראל ואומ'
 למארים אין מועיל לתכס כן ירצה חמדי וכן יפרש: ויקיבו היה
 דומה להם כאלו עיניהם וגופם מלאים קוים כדאמרס את ישראל
 פרים ורצים: כפה רך משכנס כדצריס וכשכר עד שהרגילות
 בעבודה: כפיר' כצנני הגוף ומחנים וחקק' ה' גרסינ'
 בעבודה קשה אמר' ר' שמאי בר נחמני אמר ר' יונתן שצוי מחליפין
 וכו' וזו קשה שלא היו גרולים בכך: לש"ד נבי' צפר קמח
 כפה רך: האי צפר' צתרא ודאי מירכ' היא דהא כתיב וימירו:
 מורש'א ח'א חדש ממש וח'א שנתחדשו וכו' ובש"ר
 איכא צוה דעת שליטת ע"ס מידוס התלוכה כמו
 ונחשם שם התלוכה דסמואל שהורידוהו מצרים ומכסאו ג' חדשים
 עד ש"ל כו' ע"ס ודייק ליה שם מדכתיב ויקס שחורו והעמידוהו
 ולמ"ד שנתחדשו גיורתיו ויקס פקס עליהם לחדש
 גיורת רעות כמו רצח קמים עלי וק"ל: ויאמר אל עמו גו'
 תנא גו' לפיכך רצח תחלה כו' ולא מייחץ קרא דמקמי גזי
 לפרעדי דכתיב"ה"ו ועלו וצאו בציתך גו' וצנית עבדי צעמך גו'
 מאוס דכן דרך הכני' להוכיזם כפרת השם' שחז' קודם אבל אידך
 קר' מיד צתרי' תור' הוא גס שינוי הוא דכתיב וצנני וצנני
 שהקדים צהאי קרא צעמך לעבדיך וע"כ דרשו מהאי קרא דלפי
 תחלת העלה שנאמר ויאמר אל עמו גו' דשמעט הוא החמיל ואח"כ
 עמו ואח"כ עבדיו כך היה קללן כמפורס צהאי קרא צתרי' דגזי
 לפרעדיס וכן משמע בש"ר ע"ס אבל רש"י ז"ל לקח לעמו דרך
 אחרת והציג דרסה דהבא אקרא קמא דגזי לפרעדיס ודרכו לא
 ידענא וק"ל: הבה נתחכמה לו דלם כו' בואו ונחמכהם
 וכתב הר"ם: ולא ידעתי למא לא הוקסעם על רצ ועלום כו' שם

בלשון

מצרים בתוך הים והיינו דאמר רבי אלעזר מאי דלתיב
 יח' כי בדבר אשר ודו עליהם בקדרה שבשלו בה נתבשל
 (מאי משמע דדאי ודו לישנא דקרייה הוא דלתיב ויד
 יעקב נוד') אמר' היא בר אבא אמר רבי יוחנן שלשה
 ודו באותה עצה בלעם * איוב * יתרו * שבעה זכו בניו
 נהרג * איוב ששתק גידון ביסורין * יתרו שברה זכו בניו
 דס' כ' וישבו כלשכת הגזית שנאמר *ושפחות סופרים יושבי
 יעבץ תרעתים שמעתיס סוכתים המה הקנינים הבאים
 פוסט' פ' מחמת אבי בית רכבי וכתפ' *ובני קני חתן משה* ונולדם
 בנו ועלה מן הארץ ועלינו מיבעי לה אמר רבי אבא בר
 כהנא באדם שמקלל עצמו ותולה קללתו באחר *וישישו
 עליו שרי מסים עליה' מיבעי ליה חנא משור' אלעזר בר'
 שמעון אמרו למר שהביאו מלבן ותלו לו לפרע' בצוארו
 וכל אחד מישראל שאמר לרם איסטנים אני *אומרים לו
 כלום איסטנים אתה *יחד מפרעה * שרי מסים דבר
 פס' שמשים לבנים *למען עונות בסבלותם עונותם מיבעי לי'
 סס' למען עונותו לפרע' בסבלותם דירשאל *ויכן ערי מסכנו'
 לפרעה רב ושמואל חד אמר שמסכנות את בעליהם וחד
 אמר שמסכנות את בעליהם דאמר מר כל מי שעוסק
 פס' בכנין מתחסמן * *את פיתום ואת רעמסס רב ושמואל
 חד אמר פיתום שמה ולמה רעמסס שמה רעמסס שראשון
 ראשון מתרוסס וחד אמר רעמסס שמה ולמה נקרא שמה
 פס' פיתום שראשון ראשון פי תחם בולוע * *וכאשר יענו
 אותו כן ירבה וכן יפרץ כן רבו וכן פרצו מיבעי ליה אמ'
 רבי שמעון בן לקיש רוח הקדש מבשרתו כן ירבה וכן
 פס' יפרץ *ויקוצו מפני בני ישראל מלמד שהיו בעיניהם
 סס' כקוצים *ויעיבוד מצרים את בני ישראל בפרך *ראילעו'
 פס' ואמ' כפה רך ר' שמואל בר נחמני אמ' בפירכא *וימררו
 את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה
 כשרה אמר רבא בתחלה בחומר ובלבנים ולבסוף ובכל
 פס' עבודה בשרה *את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך
 אמ' רבי שמואל בר נחמני אמ' רבי יוחנן שהיו מחליפין
 מלאכ' אנשים לנשים ומלאכ' נשים לאנשים ולמאן דאמ'
 נמי החם כפה רך הכא ודאי בפירכא ;

דלא כתיב וימת מלך מצרים וימלך תחתי אחר : ונתחכם
לבושיעם נבקש לנו חכמה לנגוד : במה גרונם שלא יוכל
לזנונו צו שידענו דרכיו שמועד מדה כנג' מדה לז' הצבול ולאנשי
מקום : כי באש ה' נשפט וכן לנו יצמול : גרונם במים כל הין
הילוד וגו' שבשלו ל'יוד יעקב מויד : באותה עצה דתחממ'ל' :
יושבי יעבץ תלמידיו יעבץ אדם גדול צמורה היה כדכתיב ויירא
יעבץ לאלהי ישראל אם צרך צרכני צמורה והרצית את צבולי
צתלמידיו וגו' ויצא אלקים את אשר שאל : תרעמים מפרס
בפתח שמעו תרעם צהר פניו : לזון אחר תרעמים על של
סמיו ויסב' צשערי ירושלים : שמעתי שמעו מלכות צניה צדנני
מנצח צן רכב משעתי קר' וקס היו מצני צניו של יתרו דמז' ואולי

עליון יחיד בו' וע"ד האסמכתא הקשו להם מביני ליה בו' עכ"ל
 ע"ם באור ולי נראה לפרשו דדרשו כן דלא יתכן לו' נתחכם שהוא
 בקשת חכמה על כל מה שזכר בקרא לעשות לישראל וע"כ אמרו
 כי בקש חכמה זו היא דבר שכלי ועיוני נתחכם למושיעין בו' שהוא
 ודאי דבר עיוני וע"כ אסמכתא אמרו לו להם מצעי ליה כמ"ס
 הרא"ם אי נמי דקאמרו הכי דלא יהיה סתירה בדרשה זו כיון דלא
 כתיב להם אלא לו' נדונם בהרב כתיב וחרבו שלופה בידו
 גוי לכאורה מהאי קרא דמיייתי לעיל גבי אש ה"מ לאחויי נמי הכא
 דמסיים ביה כי באש ה' נפסעו ונחמנו את כל בשר גוי' וכ"ה בש"ר
 ונלקטו ולישנא תלמודנו נראה דדאי קראי איתגרו דמוכחי
 דהק"ה דן את המושלים לפניו באש ונחמד אבל מייחתי הוי קראי
 לענינא דהכא שהקב"ה משלם מדה כנגד מדה והכי מתפרש האי
 קרא כי הנה ה' באש יבא גומר בלהבות אש לדון מושלים לפניו
 באש כמ"ס כי באש ה' נפסעו בלשון נפסע ולא כתיב יפסע כדכיל
 לאותן שגנו אותם באש דהיינו שגנו את ישראל באש ע"ד עמו אנכי
 צורה וגבי מרב מייחתי כדכתי' וחרבו שלופה בידו גבי צלעם שרמו
 לו שחמדו והרב לבסוף על הליכה זו כמ"ס ואח צלעם צן צעור
 הרבו נחמד וזה היה מדה כנג' מדה כמו שה' החליף אומנחו שה'
 הרב כמ"ס לאחזנו לו ים מרב צדי גומר וכנגד ישראל בא לקלל
 צפה אף הם החליפו אומנח' ולא הרגוהו צפה אף נחמד כפרש"י
 צפר' מטות ודו"ק : והם אינם יודעים בו' צהאי קרא דמפורש
 ציה שזועה נחמדה דכתיב ולא יכרת כל בשר גוי' משמע עולם כולו
 כמו צייתי נח גם בקרא דמייחתי כי מי נח זאת לי גומר מעבור
 מי נח עוד על הארץ הוא כולל כל ישובו של עולם וק"ל : אבל רם
 באים ונופלים בו' פירש"י צחומם שהיו מהומין ומעורפים
 וראים לקראת הים עכ"ל ועיין דברי הרא"ם צזה ע"ס ולכאורה
 הכחוצי' אינם מוכיחים כן דכתיב וישונו המים ויכסו את הרצב
 גוי' דמשמע מוכיחים צאים עליהם והנהלה לפי מה שהכתובים
 מוכיחים במקום שנזכר ע"ס עולם והלכו הם בני ישראל
 צו צמקס רדפו מזרים אחריהם כדכתיב יירדפו מזרים ויצולו
 אחריה' גומר אל תוך הים והשפא נחא כשצבו המים על המצריים
 לא שצו רק על מקומם הראשון והכא ה"ק אינו מציא מצול לעולם
 לשטוף מקום היבש' כמו שהיה צייתי נח אף הוא מציא הבריות
 צחור הים לשטוף אותם והצול לא בא בצבולם אלא שהם צאים
 צגנול הים ודו"ק : כי ברבר אשר ודו' גוי' בקררה שבשלו
 בו' רש"י הציא קר דרשה צחומם פרשת יתרו וכתיב עליו הרא"ם
 אבל בש"ר-רק בקררה שצלו צה ולא ידעתי מהיכן הוציא בו'
 מלשון וידו ולא מלשון גם מזהים מלשון כמ"ס למא לא נאמר
 שלא כווננו צוק אלא משל בו' ולא שפירשו ודו' מורה ע"כ עכ"ל
 צכל הנוסחאות גמרות שלנו ישנו צנמרא דמייחתי האי קרא ויוד
 יעקב גומר ויש לקיימו וע"ס ומ"ס שלא כווננו צוק אלא משל
 צעלמא בו' עד חופר גומץ צו יפול בו' עכ"ל אין זה דומה
 דחופר גומץ הוא משל צוק על כל מי שחושב לעשות רעה לוולחו
 ולהפילו והוא עצמו נופל בו' אבל משל ציטול הקדרה בו' אינו ענין
 על הרעק שחישב לעשות לחצירו ולא מצינו קר משל ציטול קדרה

צום דוכחא רק צענינא דהכא כי הציטול נאמר צכל מקום על
 דבר הצא צמים וקאמר דצו בקדרה שצטלו אף ישראל לדונם צמי
 ים סוף כדכתיב כל הצן הילול היאור' בו' צו בקדרה נצטלו
 שטצטו צים סוף וכדכתיב וינער ה' את מזרים גומר כהרס
 שטנער את הקדרה כפרש"י סם : ג' היו באותו עצה כי
 לכאורה אין למאמר זה מקום כאן דמפרש קראי דפרשת שמוח
 ונראה דנשמך לכאן שזכר צעלם נתחכמה לו שהיו צעלם זו אלו
 שלשה ולכן אמר צאחון צ' דפרים שזכר צאחמה עלה שהם האש
 והרצב צלעיל צו נדונו ציינו אינן שחק נידון ציסורין אש
 כמ"ס אש אלהים נפלה גומר גם השחין מעצב אש הוא וצלעם
 שיעד להרע נידון צחרב כדמייחתי לעיל מקרא צלעם וחרצו
 שלופה בידו כמ"ס לעיל ויתרו צחרב וכו' צניו בו' שנאמר ומשפחת
 סופרים בו' מצויר צפרק חלקי' ועלה מן הארץ ועליה מבעי
 ליה בו' דלא משמע להו לפרש כפשוטו ועלה ישראל צעל כחמו
 כפרש"י צחומם דהא משמע מן הקרא שלא היו חופשים אותם
 לצעצדם ולולוי הסנה שים לחום ועלה מן הארץ לא היו משעבדים
 צהם כלל ומ"ה פירשו דועלה מן הארץ אמרם קאי שישראל
 ילחמו צהם ויגרשו ליצן חתיו וצ' ועלינו מצעי ליה בו' וק"ל :
 וישימו עלי' גוי' עליהם מביעי ליה בו' דלפי פשוטו ששמו
 שרי מסיים על ישראל לשון סימה לא יפול צו צמינו שרי מסיים
 וה"ל למכתב ויפקדו עליו שרי מסיים לכך דרשו דלא קאי אשרי
 מסיים אף ששמו ממש מלצן על פרעה ונדרך אסמכתא קאמר
 עליהם מצעי בו' כמ"ס הרא"ם ושלא יהיה סותר דרש כמ"ס
 לעיל וקאמר שרי מסיים דבר המסיים בו' הולך להוציא מפשוטו
 כיון דכתיבו דעליו לא קאי אפרא אלא אפרעה פירשו דבר המסיים
 בו' כפרש"י וק"ל : ח' שמכבנות את בעליהם פרש"י צלשון
 ראשון דע"י אותן ערים ואותה עבודה נסחכנו לעצב צים עכ"ל
 וקשה לאי שפיר דא' מה יפרשו צכל הוי שרי מסכנות דמלבי'
 ודר"ה דע"כ יתפרש להם הוי צעניו אחר וצ' למא לאם אף זה
 מן הכלל וכן יש לדקדק גבי מסכנות צלשון ראשון דכתיב וינללו
 את מזרים מה יפרש צכל אינן ודו"ק : בן יפרוך בן רבו וכן
 פרצו מבעי בו' לאו דוקא בן רבו ופרשו צלשון רבים אלא דלא
 ה"ל למכתב רצה ויפרוך לשון עתיד אלא לשון עבר רצה ופרך
 גם שמינו עתיד צמקס הוה כמו ככה יעשה אינן גומר נחא להו
 לדרוש ולפרשו כמשמעו מלעתי' ודו"ק : ח' א' פיתום שמה
 למא נקרא שמה רעשם בו' נראה דלמדו לומר כן שהוא
 פיתום הוא רעשם דכבר היה רעשם צייתי יעקב דכתיב ויושב
 את אציו בארץ רעשם וע"כ אמרו דסדא הוא שהוא הפיתום שגו
 נקראת רעשם ע"ס ראשון ראשון מתרופם ומ"א מקום רעשם
 ראשון צנו ונקראת פיתום ע"ס פי התהום וזהו היכון שהכריח
 לרש"י וצ' צפי' החומם לפרש לפי פשוטו אף פיתום ואת רעשם
 שלא היו מתחלה ראויים לכך ועשאן חזקת בו' עכ"ל משום דכתיב
 לא היו חלפת צנינם דהא כתיב צייתי יעקב ארץ רעשם והרא"ם
 דחק סם צפרש"י לאין לורך וימיהו דרש דהכא ומאן שיהיה ויבן
 צז אחיוק צנין רעשם כפרש"י צחומם לפי פשוטו דמלת ויבן

הר"ף הזה נחמדה לו להם מיבעי ליה וכו' * וקשה כיון דכתיב הנה עמ בני ישראל אשכנז קאמר הנה נחמדה לו לעם והכי נקט רב ועלום דקאי אשכנז דאי קאי אשכנז ישראל היל"ל רבים ועלום וכל הפרשה מדברת בלשון יחיד פן ירבה כן ירבה וכו' * וקשה גס הוא וכאשר יעשו אותו וכתיב ועלה מן הארץ מחור אל נחמדה אל נחמדה כתיב ועליו אלף חלם התולה קללחו וכו' * ואל"ל קאמר נחמדה לו לעם הנוכח ומאי פריך להם מיבעי ליה ודרש לו למיבעי של ישראל ונראה דככל מה שיקשו להם מיבעי ליה הוא דידבר אל הפרשה בלשון רבים נחמדה להם פן ירבו ונוספו גס הם וכו' * ולמה נקט נחמדה אל נחמדה למרשם ביה בחרי אפי' או לו על השם או לו למיבעי ומדמה יוכל למקט להם דלית ביה אלף משמעות אחד נקט לו דאיכא למרשם הכי והכי ש"מ למיבעי של ישראל קאמר ואע"ג דכתיב פן ירבה לשון יחיד ומאי אשכנז כיון דפתח תחלה בלשון יחיד נחמדה לו כיון דלחור מושיעו של ישראל סימניו בלשון יחיד ירבה העם ועוד אפשר דכיון דקאמר נחמדה לשון רבים ולא אחמדה כן היל"ל מני להם לשון רבים וישינו למיבעי של ישראל ויגבר מושיעו אמר נחמדה כלומר הלואי כלנו יחד נחמדה ואולי : ועלה מן הארץ ועליו מלעי ליה פרש"י יגרשונו מן הארץ מאי ועלה מן הארץ כיון דלדקא מאי פריך דלמא היו רוצים להשתעבד בהם ולא היו רוצים שיאלו מארס ומחת ירם ולכן אמרו ועלה מן הארץ שלא מדעתנו ונראה דל"ל היל"ל פן נלחם בהם ועלה מן הארץ דהיינו שחששם היו כשילחמו עם ישראל שיאלו שלא מרונם מהארץ אבל כיון דכתיב ונלחם ננו משמע שרם היו חוששים שלא ילחמו ישראל עמם וכיון שהיו יראים מהם א"כ טוב להם שיעלו מהארץ כי בזה לא ילחמו ישראל עמם : וזה כיון פש"י ז"ל שאמר הלואי יאלו מארס כיון שהם יראים מהם : וישימו עולו שרימסם עליהם מיבעי ליה גס אלף * לרד לבאר מאי קשיא לה דלמא וישימו עליו על העם קאמר : ויש לתרץ בזה דכיון דאיכא עס מחמיר ועס בני ישראל ומיניו דפתח קרא בלשון רבים וישימו ולא כתיב וישימו כלומר עם מחמירם אלף וישימו המלרים א"כ גס היה ראוי לומר עליהם על ישראל :

דרש"י רבי עקיבא בשכר נשים צדקניות שהיו באותו לר הדור נאלו אבותינו ממצרים שבשעה שיוצאות עם לשאוב מים מוזמן להם הקב"ה דנים קטנים בכדיהם ע"ז * ושואבו מחצה מים ומחצה דנים ובאות ושופחות שתי קדרות אחת של המין ואחת של דנים ומלוכות אותן אצל בעליהן לשרה ומרחיצות אותם וסכות אותם ומאכילות אותם ומשקות אותם ונוקקות להם בין שפתי שנאמר * אם תשכבון בין שפתיים בשכר תשכבון בין מים שפתיים וכו' * ישראל לבית מצרים שנאמר * כנפי יונה ספ נחפה בבסך ואברותיה בירקרק חרוץ וכיון שמתעברות באות לבתיהם וכיון שמיניע זמן מולידה' הולכות ויולדו' בשרה תחת התפוח שנא' * תחת התפוח עוררתך שמה ע"ה חבל' ילדתך והקב"ה שלח מלאך מן השמי' ומנקר אותם ומשפר אותם כחיה זו שמשפרת את הולד שנאמר * ומולדותיך ביו' הולדת אותך לא כרת שרך ובמים לא רחצת למישי' והמרח לא המלח' והחתל לא התלת ונתן לרם שני עגולים אחד של דבש ואחד של שמן שנאמר * ויניקרו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור יוכיון שמכירים דבריהם המצרי' באים עולים לדורם ונעש' לרם גם ונבלע' * ברקע ומביאים שוורים חורשים על גבם שני' * על גבי חרשו חורשים ולאחר שדולכים מבצצים ויוצא' כעשב השדה שנאמר * רבבה בצמח השדה נתתיך וגו' ולאחר ח"ב סא א

שמתחיל

חמ"ל על הרוז במקר' אחמלה בני ויבן את ננו גו' ואין להקשו לפי הדרש דהוא פיתוס הוא רעמסם מאי ערי מסכנות ד"ל דפיתוס ורעמסם שם מדינה ולא שם עיר ויהיה שז מלת ערי אכל ערי מדינת פיתוס שהוא רעמסם והענין מבוחר כי היו בני ישראל עם רב ולא היו קד' ומלאכהם שם שאלו לפי שהם ראשון ראשון מתורסם או פי תהום בלעו לקיים מתאר השם ועצבו' וענו אותם ד' מאות שנה וק"ל רוח הקודש מבשרת' גו' פי' הר"ם ויהיה פירוש כן ירבה וכן ופרוך כמו בשרם השינוי עכ"ל וע"ל כן ירבה כמו שהמרי' היו יראים ומאמר פן ירבה וכן נראה לפרש מפרש"י בחומש טיין שם וק"ל ויקוצו מפני גו' שהיו דומים בעיניהם בקוצי' כו' פי' המצרי' יעשו כקוצים בין החומים וע"ס מ"ס ב"ר כששנה בין החומים ד"ל כו' מה ששנה זו כשהוא בין החומים קשה ללקט כן באלוהם כו' * ישראל היה קשה לפני הקב"ה כמ"ס או הוסה גומר וע"ס כשהייסם בחמרים היוסם דומים לשפחה בין החומי' כו' ע"ס ודרשו ויקולו מלשון קוצים דלפי פשוטו הוא מקור קאר דה"ל למכחז ויקולו בחייהם מפני גומר כמו קחתי בחיי גו' בפרך רא"א בפה רך כו' פרש"י משכס דבדרים ובשכר כו' עכ"ל * ובמדרש ילקוט מפרש כדלעיל בשעה שאמר הנה נחמדה לו קינץ כל ישראל וז"ל בצקה מכס עשו עמי היום בשופה היינו דכתיב צפה רך נטל כל כו' וכל מי שהיה רואה פרעה נוטל כולי ביון שהתשיך העמיד עליהם נוגשים כו' עכ"ל ונראה ליישב לפי זה המדרש דלמ"ד נמי פה רך הא דכתיב לא תדרה זו בפרך ליכא לפרש'י אלף צפרה ונדמסיק האל ודאי צפרה אלף גבי צפרך קרא ויעבדו מלרים את בני ישראל בפרך שהוא תחלת השעבוד משמע ליה לפרש צפה רך ש"ע כו' נטל פרעה ג"כ סל ומגריפה כו' ומאן דפליג וס"ל דפרך קמא נמי צפרה דלחור יוס כשהתשיך החמיל הצפרה שהעמיד עליהם נוגשים כו' כדלעיל והכי מפורש צפר"י וק"ל : בתחלה בחומר ובבלבים כו' דכיון שעבדו בהם בכל מיני עבודה דכתיב את כל עבודתם לא פרט לך אלו אלף לאשמועינן שנתחלה בחומר ובלבנים ולבסוף בכל עבודה בשדה ולבסוף את כל עבודתם דהיינו בכל מיני עבודה הכי מסיים לה צפר"ה והוא מבוחר שכן הרגילים להיות לו בעבד' מגורים שנתחל' צנו לו ערים כי כן דרך אנשי עיר לבנות להם מצרי' מפני אויבי' וא"כ הוסיף עליהם עבודת אנשי כפרים דהיינו עבודה בשדה שהיא מלאכה שפלה כדאמרין ביצמות ולבסוף בכל מיני עבודה בעבד גומר : שהיו מחליפין כו' פירש רש"י ה"ג עבודת קשה ארשב"י א"ר יונתן שהיו מחליפין כו' וזו היא קשה שלא היו רגילי' בפרך עכ"ל אלף בכל הנוסחאות לא מייחיה הא שהיו מחליפין כו' אקרא דעבודה קשה אלף אקר' דלח כל עבודת' וכ"ה דהיא צפר"י וצילקוט ונראה לפר' דלפי הדרש נמי ולבסוף בכל עבודה כמפורש צפר"י כמ"ס לעיל לא ה"ל למכת' עבודה כינוי אלף ובכל עבודה כמו בכל עבודה צפרה עכ"ל דרשו דכינוי קאי אעבודה דאש' ודאש' וללחמ' שכן ע"כ עבדו זו בכל עבודתם דאש' ודאש' דהיינו שהיו מחליפין כו' דבלאו מלאכה המיוחד לכ"ה הוסיף להם מלאכות המוטלות ודו"ק :

המקנא פרק ראשון סיטה

שמתגדלים באים עדרים עדרים לבתים שנאמר* ותרבי ותגדלי ותבואי בעדי עדים אל תקרי בעדי עדים אלא בעדרי עדרים וכשנגלה הקב"ה על הים הם הבריות תחלה שנאמר *זה אלי ואנוהו :

ושופחות כשמוצינן את הסור על גבי הכירה קרי ליה שפחה : אחד של חמין לרמוך רגלי צעליהם צדה : בין שפחים בין מזרי השדות מקומות לנועים מזר גדול השדה גבוה מכאן ומצדו גבוה מכאן ומרץ צאלט : יונה ישראל שנאמר יונתי חמתי : עוררתך ללחם ממתי אמר : חבלתך לכן חבלי יולדה : בנקר מנקה : משפר חמ"ל ולר"י צלט : כמו שגושין לחינוקות ליטב את איבריהם ולתקנם שניתקין ממער הלידה : לא כרת שרף לא היו לך מילדות לחמוך עבור הולד : למשעי להחליק הנשר כמו חלקת לאוריו שטיעות : עגולים קעין כנר עגול נעשה להם נס : רבבה בצמח השדה גדלים מן הארץ כלמח השדה : ותבואי לנית חניך : הם הבריות שראו שנינוהו כנר : זה אלי שראיתו כנר :

מדרש"א נשים צדקניות בר' בשעה שהולכות לשאוב בר' הוא דר"י על נשים צדקניות שהיו מפרנסין את צעליהם והיו נזקקין להם ולא היו מונים תחת צעליהם ולכך עמדה לה הכא ליונה שאינה נזקקת אלא לכן וזוג וק"ל : הקב"ה מוזין להם דגים קטנים בר' ענין דגים קטנים כדאמר' צעלמא שהם מפרין ומרצין גופו של אדם וע"ה הכרעה דכן ירבה שנאמר וידעו לרוב גו' ורמז לזה צמה שאמרו זכרנו את הדגה אשר נאכל צמרים חס גו' שלא היו קונים אותן אלא סקצ"ה מוזין אותם להם כדכיה ואמ' בשאר תשכנון בין שפתי' ולא נתנו עיניהם צאמר וכו' להיות להם מן שזון וכו' לבית מלרים וישאלו ממלרי' כלי כסף וכלי זהב גומר כמ"ס זיה וז' נתן את מן העם גומר ואמר כיון שקגיע זמן מולדיהם הולכות ויולדו' צדה בר' מירא' מלרים עשו כן בגזירת כל הכן הילוד גו' ומייתי מדכתיב תחת התפוח עוררתך גו' ירשא דקרא מי זאת גו' מתרפקת על דודס דהיינו שנוקקה לכן וזוג צמרים וסיפא דקרא שמה דהיינו תחת התפוח חבלתך אמר גו' ואמ' הקב"ה שלח משמי מרום מי שמנקה כו' שנאמ' ומולדותיך ציוס גו' דכתיב הלא קראתי כתיב לא חסה עליך עין לעשות לך אחד מאלה לחמלה גו' דהיינו אחד מכל אלו שזכר שגושין לחמלה לולד ציוס הולדת וכתיב צמרים ואעבור עליך גו' דהיינו שהיו עושין לך מן משמי מרום ואמר ונותן להם ב' עגוליים בר' שנא' ויניקדו ירבש מסלע גו' דכש להקנה ושמן לסיכה והאי קרא לפי פשוטו צעונת ח"י הוא דכתי' ירכיבוהו על צמותי ארץ גו' אבל לפי משמעו מתם לא מלינו זה הנס דכש מסלע גו' צעונת ח"י או לאו צאלו הולדות שהיו לריכין לך דאמז אחר ליתרה הלכה למלאכה גם לצימה שלא ירגישו צו המלרים ואמר נעשה להם נס ונבלעים בקרקע ומביאים שוורים בר' גם כי ראו זה הנס נפלא חסנו שאין זה רק מעשה נישוף כמו שחשבו צמח מלרים ולפי שמעשה נישוף ודומה לו אין לו כח רק ציה"ו וכדי תפיסת יד אדם ע"כ חסנו שלא נגללו רק כדי מתריסה שהו' תפיסת יד אדם וז' ש' שהיו

שם
החן
פרק
כס
ספ
פ

חורשים על גבס שנאמר חרשו חורשים גומר שאמר צרישא דקרא רצח לרונני מנעורי ממש כשהיו קונים ונערים צמרים שנאלו להורגם אבל לא יכלו לו ע"י צליטה צקרקע ולפי שחשבו שהא מעשה נישוף ולא נגללו רק כדי מתריסה היו חורשים ע"כ לתופסן צחור כדי מתריס' ולשון חרשו חורשי' הוא כטול דהוא סני צקרא לומר ע"כ חרשו וי"ל חורשים מלשון חרשיא שהוא נישוף מי המלרי' היו צעלי כספים ודו"ק : היו יוצאים ומבצבצי' כעשב השדה שנאמר רבבה בצמח גו' דאי כפסטיה לענין רנני קמדתה לכו ללמח השדה : למח שינה מלשון האומר צנדכחם כחול הים או ככוכבים אלא לומר יליאחם מן הקרקע שנבלעו זה מדמה להו כלמח גו' ואמר באים עדרים בר' וחבאי בעדי עדיים גו' דאי כפסטיה מלשון עדי וקיסוט שצוצאי צקיסוט' קאמר הילך מסיים צו ואת ערום ועריה וע"כ חרשו מני' מלשון עדרים אבל לא מנינו מלה שהיה חסר הרי"ש שהיו עיקר המלה וי"ל צדרך לחות לפי שדרך הקטנים שמואל הרי"ש קשה להם צדנור ומדלגים אותה צדנורס צפרט אלו הקטני' שמתגדלו צמקוס שאין אדם וכלאו עמיהם ידבר הכח' בלשונם וחצוצאי עדי עדיים צמקוס עדרי עדרים צדלוג הרי"ש וז' ש"ת עדי עדיים צלא ר"ש כמו לה שקורין אלו הנערים שמתגדלו צדות שהיו משמעו מלשון קיסוט שם אלא עדי עדרים צרי"ש ודו"ק :

*ויאמר מלך מצרים למילות העבריות רב ושמואל
חד אמר אשה ובתה וחד אמר כלה וחמותה
בר' אמר אשה ובתה יוכבד ומרים ומאן דאמר כלה
והמותה יוכבד ואלישבע : תניא כמאן דאמר אשה ובתה
דחנני שפר' זו יוכבד ולמה נקרא שמה שפרה שמשפר'
את הולד : רבר אחר שפרה שפרו ורבו ישראל בימי'
פועה זו מרים ולמה נקרא שמה פועה שהיה' פועה לולד'
דבר אחר שהיה' פועה ברוח דקרא ואמרת עתידה
אמי שתלד בן שמושיע את ישראל ויאמר בילדכן את
העבריות וראיתן על האבנים מאי אבנים אמר ר' יוחנן
סימן גדול מבר' להם איכא דאמרי כדכתיב וארד בית
היוצר והנה הוא עושה מלאכה על האבנים מה יוצר זה
ירך מכאן וירך מכאן וסוף באמצע אף אשה ירך מכאן
וירך מכאן וולד באמצע ואיכא דאמרי בשעה שבוורע'
לילד ירכותי' מצטננות כאבנים אם בן הוא והמתן אותו
ואם בת היא וחיה א' חנינא סימן גדול מבר' להם בן פניו
למשנה בת פניה למעלה *ותיראן המילדות את אלהים
ולא עשו כאשר דבר אליהן להן מיבעי ליה א' ר' יוסי בר'
חנינא מלמד שחבצו דלבר עבירה ולא נחבצו *ותחיוסן
את הילדים תנא לא דיין שלא המיתו אותם אלא שהיו
מכפקות להם מים ומוזן *ותאמרן המילדות אל פרעה כי
לא כנשים המצוריות העבריות כי חיות הנה מאי חיות
אילימ' חיו' כמש אמו וזה לא צריכ' חיה אחריתי לאולדו' :
אלא אמרו לו אומה זו כחה נמשלת' : יהודה : *גור אריה חס
יהודה דן *חיה דן נחש עלי דרך : נפתלי *אילה שלוחה
בשכר

בשכר

המקנא

פרק ראשון

בומה

דלד

*יששכר חמור גרם' יוסף *כבוד שוורוהר לו *בנימין
ואב ישרף דכתיב ביה כתיב ביה, ולא כתיב ביה כתיב
ביה *ואמרת מה אמך לביא בין אריות רבעה בתוך
כפירים רבתי גוריה :

שפחה מרים מילדת או לעדיין קטנה היחה מה' שנים ויהיה זה
 אשר שם האמת הידועה צשמה במקום אשר יוכבד היחה שמה
 עכשיו צענין המילדות שפחה ושם השני' הידועה צשמה כבר למר
 מרים ולמר אלישבע עכשיו נקראת פועה כו' במא' אבנים אר"י
 סימן גדול מסר בו' עיין פי' רש"י ולשטתו כחצ ה"ב מאי אצני'
 אר"י סימן גדול מסר להם בו' ד"א על האצנים כדכתיב וארד א'
 בית היוצר גו' עכ"ל ומפרש ליה ד"א לאו לענין סימנים קאמר אלא
 להכי קרי ליה למשרא אשה אצנים כו' ע"ש אבל צש"ר משמע
 לדענין מהרי' סימנים קדמתי לה ליוצר ע"ש והכרחי צוה
 דודאי הני מרי לענין מסתרי סימנין קאמר כדמוכח צש"ר
 וכפי' הרמב"ן והרשב"א כי פרעה צוה להם שיהרגו הזכרים צסחם
 על האצנים שאפי' היוולדות עמלן לא ידעו צו בו' ע"ש ולפי שרוב
 הנשים שהיו צלירות נחן להם סימן שיכוונו עת לידתן ממם
 שתוכלו להרוב חוקן צסחם דהיינו כשיכירוהוין מעטננוח כאצנים
 ולד"א מה יוצר ירך כו' צתחלת הלידה של הולד צין הירכי' מוכלו
 להרוב אחסם צסחם והוא משל היות' כי כמו שפיוצר הוא צסחם
 שהוא אצנים הוא צין ירכו כל צידו לקלקל הכלי כמ' ע"ש וארד צין
 היוצר והנה הוא עובד מאלפה על האצנים ונשחת הכלי גו'
 כדומת' זו צתחלת לידת הולד כשהוא עדיין צין הירכים מוכלו
 לקלקלו ולהרגו ולזה הענין צעלמו שאמרו צסמוך סימן זה
 מסר להם בן פניו למשה בו' דכיון שצוה להרגו הזכרים צסחם
 היה לררך גם כן להודיען שידעו אז אחיה צן ואחיו צת ועוד כחצנו
 צוה דרך נכון מסכים לזה צפרק ד'מיתוח על הא דאמרין חסם
 צן נח נהרג על העוברים ולא ישראל ע"ש: באשר דבר אליהן
 לרן מבטי' ליה יס לדקדק למפרש' צפרש' חיי' שרה דאין נופל
 לשון ו' ולו ולהם אכל דבור אלא אי ואלי וצונו וצמקמותו שחלאל
 י' ולו ולהם סמוכי' אלא דבור ומפרש צמקן' עלי וצונו ועליהן וס'א
 הכא מאי קושיא לכן מצעי ליה דהא הכא ליכא לפרושי להן צמקוס
 עליהם אלא צמקוס ל' כמו כבשר דבר למילדות וי"ל כמ"ס
 הרא"ם גם הרמב"ן כי מלינו דבור צמקראות שאינו דבור ממם
 ומי צא אל פרעה ודברת גומר וידבר משה קחו את המנהג וה"כ
 הכא כאשר דבר הוא צמקוס אשר דכבר כתיב ויאמר מלך מצרים
 למילדות גומר ושפיר אופל צו ל' להן כמשמעו צמקוס ל'וק"ל:
 ותחיי' את הילדים תנא בו' עיין פי' רש"י אבל צש"ר דרש על
 מיתורא דקרא מאחר שלא עשו כבשר דבר אליהן כו' למה הולרך
 הכחצו לומר ותחיי' גומר ונראה לרשע ש"ר דרש על צו דררשין
 מכאשר דבר אליהם מלמת שצטצו לו' היינו ממלת אליהם דלהם
 מצעי ליה מיהו אין המקרא יולא מידי פשוטו דכאשר דבר אליהן
 שצ אשלא המיהו את הילדים ושפיר קאמר למה הולרך ותחיי'
 גומר: שהיו' מספקים להם מיון בו' עיין פי' רש"י וצש"ר
 לא דיין כו' אלא יס שהיו עניות והולכות המילדות ומצבות
 מזון מצתי שפירות כו' ע"ש ולשיטת רש"י צ"ל נמי הא דקאמר
 פרעה מדוע עשייתו הדבר הזה ותחיי' גומר ולא קאמר ולא
 המיתן דכ"ה ק"ל לא דיון שלא המיתם אלא שגם הייתה

מוֹטֶה

יהושע
טו

המקנה פרק ראשון סומה רמנ

פרש"א ויעש להם בתים בו' חד אמ' בתי בהונה בו' מפורש בפרק ר"א בתים אלו איני יודע מה הם כשהוא אומר אשר בנה שלמה שתי בתים את בית ה' וזו בית כהונה ואח' בית המלך זה מלכות וזהה יוכבד לכהונה ומרים למלכו' בו' ט"ס ונראה דהני אמוראי רב ושמואל דפליגי הכא פליגי נמי לעיל במילדתינו היו ומ"ד לעיל אשה ובהת ס"ל הכא בתי מלכו' מתמרים ומאן דאמר לעיל כלה ומתמרה במירא ליה הכא בתי כהונה מחלישבע אך מה שחזר דבתי לוויה מתמרה לא ידענא ומאי דרנותיה דהא כל שבש לוי נכחד לעבודה הלויים וי"ל דה"ק שאמר שנחגרה יוכבד מאישה עמרם לינשא שנית לעמרם שהיה לוי דהיינו שגולד ממנה משה שהיה לוי' וקאמר דרוד ממררים קאתי דכתיב ותמת עווצה גו' שבוזה בבורי ישראל מלשא אחיה לבי שהיה חולנית ונלטרעה ונשאה כלב ואחר כך כשהתפרת נקראת אפרת ועל שמה נקרא דוד אפרתי מלינו לבון אפרתי בנשתי אפרים כמ"ס ויאמרו לו אנשי גלעד האפרתי אשה גו' וגם דוד שם בזה אפרים מלינו נקרא כן כמ"ס בן תומן בן לוף אפרתי גו' אבל דוד שהיה מיהודה ודר בבית לחם יהודה ודאי דלא היה נקרא כן בשם אפרתי לא על שם אם המשתה שהיה חסובה דהיינו מרים שנקראת בקר' אפרת וכן לימלך מחלון וכליון נקראו אפרתיים דמאוסה משפחה היו גם המקים נקרא בית לחם אפרת ע"ס זה אך מ"ס דכלב היה איש מרים ומתם יאל דוד ל"ע דהא יחוסו של דוד מרם בן חזרון בספר רות וד"ה ומחזק הכתובים נראה דכלב לאו היינו רם דנ' בניס היו לו לחזרון ורחמיאל ורם וכלוב דהיינו כלב כדמוכחי קראי דד' הוי"ס ליסב דאמר מיוצאי בני רם נשא אשה מיוצאי בני כלב ולא היה דוד מתמספת כלב אלא מזר אם לא שחשיבות מרים עשה זאת שנקראו אפרתיים וק"ל דבתי' ותמת עוובה ויקח לו כלב את אפרת גו' כ"ל מקרא לעיל מנייה דמייחתי וכלב בן חזרון הוליד את עווצה אשה גו' לפי פשטא משמע שכלב הולידה עמם ובתו היה אלא דהאי קרא ותמת עווצה ויקח לו את אפרת גומר אלו היה צדו מה הוא הענין שחלה לקחת אפרת לאשה לו במיתת בתו עווצה וע"כ דרשו דהאי עווצה היא אפרת ופירוש ותמת היינו אחר שנלטרע' כדכתיב במרים אל נא התי כמת גומר שהמלורע חשו' כמת לקמה כשהכל עווצה עד שנתפרא' ונקרא' אפרת וצמדדש ילקוט אפרת פלטינו של וולכים מגדולי הדור דהיינו מרים ונראה דגם דהאי קרא גופי' הוליד את עווצה אשה גומר מדכתיב עווצה אשה משמע דאפרת דלכ' מאי אשה דקאמ' אל צדו היה: **כל הנושא אשה לשם שמים מעלה בו' שהרי כשנשאה עווצה הוא ונשאה שלא לשם יופי דקדקרי לה יריעות אלא לבנים נשאה שבדק בנחיה דרוב בניס הולכי' אחר אחי האם וה"ל כאלו הולידה אחדם שכבר נאמר בה ותמת עווצה דהיינו שנלטרעה כאלו מתו ומשנתרפה הרי כאלו הולידה וק"ל יריעות שדיו פניה בו' דלפי פשוטו שאת' הוליד את עווצה ואת יריעות גו' היינו ששניהם הולידו ובנותיה היו אבל השתא דאת עווצה ע"כ היא אשתו מרים כדלעיל ע"כ ואת יריעות נמי מתפרש על אשתו וליכא לפרש על אשתו אחרת שמה יריעות שפיר לא נמצא בה בשום מקום שמה דהיינו**

שנלטרעה ושהוא נשאה כאלו הולידה כמו שכתוב גבי עווצה ולזה דרשו דהאי עווצה אשתו היא בעלתה יריעות ונקראת כן ע"ס שהיה פניה דומות ליריעות ועוד קלף ראה דו היא עווצה זו היא יריעות מדכתיב וזה בניה גו' אם צ' בנותיו היו או צ' נכיו ה"ל למכתב ואלה בניהם ואם על אחד מהם קאי אין זה מוכרע ולזה אחר אל תקרי בניה אלא בניה בו' דכיון דהאי עווצה היא יריעות והיא מרים אי בניהם אי בניהם מתם קאמר ישר שוב גומר הכתוב השני דכתיב ביה ותמת עווצה ויקח לו כלב את אפרת שהיא ג"כ מרים ותלד לו את חור הוא קוחר זה דה"ל למחשבה גם הכא בבניה וע"כ דרשו מנייה דלא הוזכרו כאן בניה כלל אלא בנניה שהיה הוא בונה את האשה כדאמרין פרק כ"ב אין האשה כורחת ברת אלא למי ששאה כל שפירא כי בועליך עושיד ואישה זה נקרא ישר ע"ס שיר עלמו בענין זה בעלמו ששאה לש"ס וכן יש לפרש ששיצא את יצרו וכיוצא בזה שלא נשא אשה לשם נוי אבל רש"י פירש לענין מרגלים ע"ס ואמר וא"ד על שהיו פניה דומות לורד היינו אחר שנתרפאת : ולאשור אבי תתקע גו' אשור זה כלב גו' מדכתיב ואשת חזרון אביה וחלד לו את אשתו גו' כיון דגם הוא בן חזרון אמאי לא חשיב ביהי בניה של חזרון דכתיב ביה ובני חזרון גו' את רחמיאל ואת רם ואת כלב ולא נחא להו לפרש כפרס"י שם דאשור נולד לחזרון אחר שיחמו וע"כ דרשו דאשור זה הוא כלב שומר בכלל בניו של חזרון אלא שנקרא כן על שהושמו בו' גם בזה פרש"י לענין מרגלים ויש לפרש על ענין זה בעלמו שהיה מבקש רחמי שמים על רפואתה ואחר נעשה מרים כצ' נשים בו' דכיון דאשור זה כלב ולעיל לא חשיב הני נשים אלא עווצה ואפרת דרשו דגם אלו שמות נשיו הן בעלמם שמות אשתו מרים שומר לעיל וקראו כן ע"ס שבתחלה חלה ולבסוף נתרפאת ונעשית נערה וכה"ג אמרין לקמן ביובב שקראה בת לוי על שחזרה לנערותה ובוה יש לבון המקרא ויעש להם בתים שלא צ' המילדות וכו' ונעשו לבת שחזרו לנערותן וכמו שיאמ' מן מס מחים מן פת פתי' כך יאמ' מן בת בתים בלשון הבנים ואמר ובני חלה לרת גומר לרת שנעשית לרה בו' דכיון דו נערה זו חלה וכבר חשיב בני נערה שם אמאי חשיב את אן בניס לחלה ולחשבה נמי גבי נערה ועל כן דרש דלאו בני חשיב הכא אלא אחר שנבנית חלה ונתרפאת נעשית לרה בו' ודו"ק :

הרי"ף חד אמר בתי כהונה ולויה וכו' ולר"ך להיין במאי פליגי וכל חד יקח מדכתיב וי"ל דהא חליא בפלוגתא למעלה מי' היו המילדות המר רב יהודה כלה ומתמרה יוכבד ואלישבע בת עמינדב רב שיואל בר נחמן אמר אשה ובהת יוכבד ומרים והשתא רב לעמיה דאמר יוכבד ואלישבע וכו' אינו יכול לדרוש בתי מלכות מתמרים כי מרים אין לה עסק במילדות ולכן דרש בתי כהונה ולויה שמאלישבע אשת אהרן נמשכה שלשלת הכהונה ומיוכבד הלוייה ולמאן דאמר התם שהיו יוכבד ומרים יש לדרוש בתי כהונה ולויה ומלכות כהונה ולויה מיוכבד ומלכות מתמרים וכן למר ובין למר אחי שפיר מש"ס ויעש להם בתים בתי' דה"ל יועש להן בנ"ן כיון שמדבר בשמים ומאי להם דקאמר אלא כיון שמדבר על בתי כהונה ולויה או מלכות שהיו מתחייב לזכרים יכן אמר ויעש להם בתים : אל תקרי בניה אלא בנניה נראה דהא בנה של מרים היה חור כדכתיב ויקח כלב את אפרת ותלד לו את חור וכן שכתוב אלה בניה של מרים

המקנא פרק ראשון סומה

חיים לא הוכר חור וגם לא חיינו שהיה לחיים ביום אחרים מכלל אלא חור אכל ישר וסובב וארדון לא הוכרו בנפשו של חיים לזה אחר אל חקרי עניה אלא בוינו שמדבר בנפלה שבהא לחיים ונסאה כדפרש"י שיקרא בלב בשמות הללו ישר שישר עמלו מעלת המרגלים וכו' ואיכא דאמרי על שהיו פניה דומין לוודר פי' דאין ארדון שמו אלא ישר וסובב שמו לומר לנו שמרים שיקראת עובדה חורה להיות אח"כ פניה דומין לוודר וארדון וזה לומר וודר :

לוי יצו פרעה לכל עמו לאמר אמר רבי יוסי ברבי חנינא אף על עמו ^{שם} **גור ואמר רבי יוסי ברבי חנינא חתום שלש גזירות גור בתחל** ^{שם} ***אם בן הוא והמתן אותו ואח"כ** ^{שם} **היאורה תשליכוהו ולבסוף אף על עמו גור :**

אף על עמו גור דרש ר' נתנאמ"ו שם שגולד משה אמרו אלטעגנינים לפרעה היום נולד מושיען של ישראל ואין אנו יודעים אם יהודי הוא אם מזרי עמד וקצב כל עמו ובקש מהם ליתן לו בנים הולדים זו ביום וגור אף על עמו : **בתחלה והמתן אותו** לא הוסיב שומרים אלא סמך על המילדות : **השליכוהו הוסיב שומרים וקסדרין לדבר** : **ולבסוף על עמו** כדפרשית וניון שעבר היום ועדין רואין באלטעגנינות שלא לקה העמידו הגזירה עד היום שהשלך ליאור :

מרש"א ג' גזירו' גור פרעה פי' בתחל משו' פן ירצה גור למילדות אם הוא בן והמתן אותו : **בסתר ולבסוף** בשלל עשו כאשר דבר אליהן גור להוסיב שומרים להשליכם ליאור בדכתיב כל הן הילוד היאורה וגומר והיינו דנתחממה לו בנאו ונדונם במים שכבר נשבע הקב"ה שלא יביא מבול כו' כדאמרין לעיל ולבסוף כשאמרו לו אלטעגניניו שהיום נולד בן המושיעין גור אף על עמו לאנסו יס לרקדק צוה דכל הן הילוד היאורה גומר צתר ויולד פרעה לכל עמו הוא דכתיבא ומשמע שהוא קאי אגזרת כל עמו וכן הוא צדיקא בש"ר כל הן הילוד צין יהודי צין מזרי כו' דמיוול לכל עמו לחוד לא היה מוכח מידי דאמיא דזוה לכל עמו להקלין צני ישראל ליאור : **ושקא מנא לכו דכל הן הילוד גומר ויולד פרעה לכל עמו** ג' ה' צ' גזירו' ולהקדי' המאמר דהיינו דכל הן הילוד ג' היא גזרה שניה ויולד פרעה לכל עמו גזרה ג' ויש ליישב דסמכו עלאם לומר גזרה שניה מדכתיב צנה נתחממה לו דהיינו נתחממה למושיעין של ישראל לדונם : **במים כו' וצ' גזרות ראשונות היו משום פן ירצה והיה כי חקראנה גומר והר"ס כתב אלא דאמרי' שאמרו אלטעגניניו דלי משו' מיעוט זכרים לכו' מריה ורציה יותר היה לו להרוג הנקבות כו' עכ"ל ודבר' ^{שם} דהא צ' גזרות ראשונות אם בן הוא והמתן גומר וכל הן הילוד היאורה גומר לא אמרו לו עדין אלטעגניניו כלום ואע"פ כן לא גזר אל על הזכרים במפורש בקרא אם צה היא והיה ובדאמ' צדיקא בשמעתיין וכבר אמרו בש"ר עסס היה המלך להרוג את הנקבות כו' ע"ס : **אכל למדו לומר שהיה סס גזרה ג' ע"י אלטעגניניו מדכתיב ויולד ג' כל הן הילוד גומר צין יהודי צין מזרי כו' כמ"ס צדיקא בש"ר וכו' בתוספות לקמן בגזרת אם בן הוא והמתן לא היה לא משום פן ירצה ג' ונלחם צנו ודקרא אנסו להלחם עכ"ל והא דלא מספיק לכו ג' גזרה שלישית משו' דכבר נשבע הקב"ה שלא יביא****

מבול לעול' עד שהוצרכו לומר שאלעגניניו ראו לעתיד ללך' במים היינו משום דלא בטלה אותה גזרה שלישית עד שהשלך ליאור שחצו האלעגנינים שאז היה נלקה מושיעין כדאמרי' לקמן ובזה יתקבץ שלא עצרה צח פרעה גזרת אציה שאמר השלכתו שאמרו האלעגנינים שכבר נלקה מושיעין בטלה הגזרה ור"ס : **בתוספת כתב כך שאלו אלטעגניניו קראו ואם בן הוא והמתן ג' וזה אינו לפי הסוגיא דשמעתיין לגזרה ראשונה דלם בן הוא והמתן גומר לא היה אלא משום פן ירצה גומר ונלחם צנו ודו"ק :**

הרי"ף אמר רבי יוסי אף על עמו גור צריך לבקש אסמכתא מנ"ל דעל עמו גור דילמא כפשוטו שיהא לכל עמו שיהיו זחירין להשליך ליאור : **אח הכנים הנולדים ונראה דדייק שא"כ ה"ל כל הן הילוד לישראל היאורה תשליכוהו כמו שצוה למילדות בלדור אח העבריות** : **ואם בן הוא והמתן אותו** ומדקאמר כל הן הילוד סתם הוא גם על הילוד מן המזריים וגם דייק מאי לאמר דכתיב ככל אלה עם מה שדרש רבי נתנאמ"ו שאמרו האלעגנינים לפרעה היום נולד מושיעין של ישראל ואין אנו יודעים אם יהודי או מזרי עמד וקצב לכל עמו ובקש מהם ליתן לו בנים הולדים היום וגור אף על עמו והשתא נראה דאמר ויולד לכל עמו לאמר כסביל אמירת האלעגנינים לזה כל הן הילוד אפי' למזריים היאורה תשליכוהו וכו' : **שלשה גזירות גור בתחלה אם בן הוא וצ' פרש"י** : **בתחלה והמתן אותו** לא הוסיב שומרים וכו' וצ"ל מן הכריתו לרש"י פרש"י כן שבתחילה כו' ואח"כ הוסיב שומרים כי הרי לא הוכר שומרים במקראות ואפשר שדקדק רש"י שצין שגזירת היאורה תשליכוהו היתה על ישראל ועל כל עמו אם כן עשה אותם כמספר שני ביותם הכל גזירה אחת הוא להשליכם ליאור וכן גזירות והמתן וגזירות היאורה תשליכוהו הכל הוא גזרת מות בנפשו לזה פי' שהראשונה היתה ע"י המילדות שסמך על אמונתם ולא הוסיב עליהם שומרים ובשניה הוסיב שומרים וכן על ישראל הוסיב שומרים ועל כל עמו גזר ולא הוסיב שומרים ויש להחזיק בשומרים מדכתיב לאמר דהיינו ויולד לכל עמו לאמר לשומרים לשמור שיעליבו כהן הילוד לישראל ליאור :

*וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי להיבן הלך אמר לה רבי יהודה בר בונאי שהלך בעצת בתו ^{שם} **תנא שם עמרם גדול דדור היה כיון שגזר פרעה כל הן הילוד** ^{שם} **היאורה תשליכוהו אמר לשואו אנו עמלים עמר וגרש את אשתו עמדו כולם וגרשו נשותיהם** ^{שם} **אמרה לו בתו אבא קשה גזירתך יותר משל פרעה הרשע שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקבות פרעה לא גזר אלא בעולם הזה ואתה גזרת בעולם הזה ואם ולעולם הבא פרעה רשע הוא ספק גזרתו מתקיימת ספק אין מתקיימת ואחא צריך ודאי גזרתך מתקיימת שנאמר** ^{שם} ***ותגזור אומר ויקם לך עמד והחזיר את אשתו עמדו כלם והחזירו נשותיהם ויקח ויחזיר מיבעי ליה אמ' רבי יהודה בר בונאי שעשה לה מעשה לקחין הושיבה באפריון ואמרין מרדכיין לפניה ומלאכי השרת אומרים אם הבנים שמחה את בת לוי אפשר בת מאה ע"ש ושלישים שנה היתה דאמר רבי חמא בר חנינא זו יוכבר שהורתה כנען ולירדתה בין החומות שנאמר אשר ילדה אותה ללוי במצרים לירדתה במצרים ואין דורת' במצרים וקרי לה בת א"ר יהודה בר בונאי שגולדו בה סימני נערותו**

נחל הדור והיו הכל נשמעין לדבריו: על הזכרים ועל הנקבות
שלא ילדו לא זכר ולא נקבה: אלא בעולם הזה שהולדים
מתים וחוזרים ומתים לעולם הבא: אהה גורת בעולם הזה
ולעולם הבא שתיין שאין נולד אינו כל לעולם הבא: בת מאה
ושלשים כדמפרש ואזיל שגולה צירידתן למזרים וישראל נחשבנו
שם מאתים ועשר שנים ומשגולד משה לא נחשבנו לא שמינים שנה
כדכתיב ומשה בן שמינים שנה וגומר צדקם אל פרעה ואזקה שנה
ילאו ומלא שבערו מירידתן עד שגולד משה ק"ל וכשהחזיר עמרם
את יוכבד כבר הייתה מעוברת ממהם כדאמרין לקמן בשמעתין:
דאמר רבי חמא ביש נוחלין זו יוכבד צרפן של יורדי מזרים
לאה מוצא שבעים חסר אחת ונכללן אחת אומר הקאים מזרימה
שבעים זו יוכבד שהשלימה השבוען צניסותן לעיר: סיכעי גערר
חורה לימי עולמיה צלורח כנשים וחזר פנים ונחשטו הקמטין:
מרהשיא שולך בעצח ברו שמכו עמ' אהא דאמר' לקמן
שהיתה מתנבזה כשהיא אחת אחרן כולי וכן פירש
דש"ס פרק יש נוחלין ע"ש ויש לדקדק למה הוצרך כאן למימר
שהחזירה ע"י דבורה של מרים קשה גורתך בו' ואימא דמסוס
בנזואה זו שא"ל עתידה שחלד בן בו' החזירה וי"ל דמסוס נזואה
לא היה לר' להחזירה דהא ודאי היה יודע עמרם צניסותה של
יוכבד דהוא מעוברת כבר ג' חדשים כלקמן שהיא הכרת עובר
אלא ע"כ החזירה מטעם שאמר לו קשה גורתך בו' ושעל ידי
חזרתה יחזירו גם אחר' נשתייהם וק"ל: א"ל בתו קשה גורתך
בו' עמר דחזירה בו' ולא פני לה למימר שהחזירה ע"י נזואה
שחידה אמי שחלד בן בו' דכיון דכבר נחשברו מתנו בשלש חדשים
כלקמן שזו כדי הכרת עובר לא היה לר' לו להחזירה והטעם
מזבזר שזכרה ג' דברים נגד ג' גורת שגור פרעה כדאמרין
לעיל שנתחילה גור אס בן הוא והמתן אחוה ואס בת וגומר ע"י
אמרה לו קשה גורתך שפרעה לא גזר לא על הזכרים ואהה גורת
אף על הנקבות ושגור צניסיה כל הן הילוד היאורה בו' לא גזר
אלא על הגוף צנה"י אבל יחיו לחי עה"כ כדאמרין צניסותן
אפי' מתולדות ים אלו שנטעו צים ואהה גורת צנה"י וצנה"כ
ושגור בשלישי אף לכל עמו זו הגזירה ספק שיהיו' שהם המזריני
עלמם יצטלוה צעבור צניהם ואהה לדיק צודאי גורתקיימת שאל'
והגזור אומר וגו' ודו"ק: ויקח ויחזיר מיבעי ל"י בו' דכיון דע"כ
פירש מתנה כדלעיל מדכתיב וילך ע"כ נשואין שניים היו ומאי
ויקח דמשמע לקומין ראשונים אלא שגשה לה מעשה לקומין בו'
ואהרן ומרים היו מרקדין בו' עיין דרש"ס צפרק י"ג וצרח"ן
ואע"ג שידעו שכבר מעוברת ג' ירחים מ"מ היו משמחי' צחורת'
שלא יהיה נולד בן המושעין בהוצאה גרסה' ואמרה אס' הכנים
שמתה פי' הפסוק משיב עמרם העקרה שנתקרה מצינה להחזירה
שם ולא אס' שהיא יוכבד והכנים אהרן ומרים שמתה ונסמן לזה
צ"לח ישראל ממזרים וגו' אז נעשה זה וקל להבין:
לש' וותרר האשה וחתל בן והא דות מעיברא ביה תלחא
ירחי מעיקרא' אמר רב יודה בר זבינא מקיש
לדתה לדורתה מה דורתה שלא בצער אף לירתה שלא

בצער מכאן נשים צדקניות שלא היו בפיתקא של חוזה
והא דות מעברא ביה וכו' מקמי' דאדורה כלקמן: מקיש
לירתה וכו' לא נכתב הריון זה אלא לדרוש כך: בפיתקא
של חוזה צפסק דין שלה ושטר גזירות קללה דעלמין והריון:
מרהשיא והא דות מעברא בו' מעיקרא בו' דנחמד ענינא
לית לן למי' אין מוקדם ומאחר' צחורה וע"כ דרשו
שע"כ נכתב כאן כאלו לא הייתה מעוברת כבר שלא היה לה לער
עצור ומיהו מסמיכות שמע' גסם לידתה שלא בצער היה וק"ל:
*ותרר אחרו כי טוב הוא תניא רבי מאיר אומר טוב
שמו רבי יודה אומר טוביה שמו רבי נחמיה
אמר הגון לנביאות' אחרים אומרים נולד כשהוא מרחל
וחכמים אומרים בשעה שגולד משה נתמלא כל הבית
אורה כתיב הכא וותרר אותו כי טוב הוא וכתבי' רחם
*וידא אלהים את הארץ כי טוב *ותצפנו בו' ירחים דלא
מע לה מצרים אלא משעה דאדורה והיא דות מעברא
ביה תלחא ירחי מעיקרא' ולא יכלה עוד הצפינו ואמאי
תצפניה ותזיל אלא כל היבא דשמעי' מצראי דמתילי'ר
ינוקא ממנו ינוקין ומעוה רחם כי היכי דלשמע לקליירו
ונעו' בהדיירו דכתיב *אחוזו לנו שועלים שועלים קטנים
מחבלים כרמים:

הגן לנביאות ראהה צרות הקודש שמעיד לנזואה: ותצפנו
שלש ירחים ששה חדשים יכלה להצפינו שלא הלכו המזרי'
לצדוק אחריה אלא למוק' ע' חדשים משהחזירה והיא תוח מיצבא
ביה תלחא ירחי מעיקרא ומהכא נפקא לן: אמאי תצפניה ותזיל
מאחר שלמן צמחמים הוה כדכתי' ותצפנו מה היה לה לדאוג:
ומעוה רחם ולועקים שם ודרך חנוק לצטוק לקול חנוק חצרו:
אחוזו לנו שועלי' בת קול אומר למי הים אחוזו לנו שועלי' הקטני'
שהיו מחבלים הכרמים צהוקם שמדור צעוד הפרי קטן:
מרהשיא רמ"א טוב שמו בו' טוב ממש צקטן כזה לא שייך
לראות צו ואס' נפרש צו מלשון יפה כמו כי טובות
הנה איננו טעם על שהצפינה אותו וכי דקת כיוצא אי לא היה
יפה לא הצפינהו וע"כ דרש צו ר"מ טוב שמו ששם משה נחמה לו
בת פרעה אבל עיקר שמו טוב והיתה דייקא בשמו כי צהולד לה
אהרן ומרים נחוסף בגלות מרים ע"ש. וימירו את חיהם אהרן
ע"ש השלכת יאחז אבל בשם משה רח"ת כי טוב הוא שם"י יצא טוב'
וגאולה לישראל ור"י הוסיף צענין זה צעלמו טוביה שמו צנוסף לו
שם י"ה המוסוף בשמו כמו שם ישראל והרמו צו שם טוב צאמצע
וי' של כי מלפניו וה' של הוא מאחריו ור' נחמיה שאמר הגון
לנזואה עיין פרי"ש וז"ל שע"י צהה מרים ראהה זאת כי יוכבד לא
נחשבה בכלל ז' הנביאות צפ"ק דמגיילה ושאר שגולד כשהוא מהול
כי הער' הוא דיצוץ היל'ר שנקרא ערל גס רע וזהוהיך צהסרת
ערלה נקרא טוב ושאר שנתמלא צהית כולו אורה בו' הוא יחידש
נפלא והוראה על שעתיד לדבר עם השכינה פה אל פה שע"י זה
היה קרן עור פניו וק"ל: ותצפנו ג' ירחים דלא מע לה בו'
פרי"ש ומהכא נפקא לן והיינו מדתיה קולה להצפינו עד ג' חדשים

נראה
שמו' ב
ספ

ספ
הפרי'

עיינו משום דלא מנו לה כו' ורש"י בחומש חפס לו דרך אחרת
 ע"ש וברא"ס ואין כאן מקום להאריך ובספר פננת רזי כתב דהא
 ודאי מנזרים נמי הוא ידעי דיוולדת לו' וילדת למקוטעים וצדקו
 אחרים לטעם חדשים משעה דהדרה ואי הוה מעברא ג' חדשים
 מעיקרא וילדתו לו' מקוטעים דהיינו לג' חדשים משעה דהדרה
 וע"כ יכלה להפנינו ג' חדשים וניזיל לידתה אחרת עד ו' חדשים
 משעה דהדרה כך חוכן דבריו וכה"ג כתב החוקקני ע"ש ואלא
 יכלה עוד הצפינו אבאי תצפניה בו' פרש"י שלמן במסכתא
 היה כדכתיב וצפניה בו' עכ"ל היינו מסברא אכל ממה שהיה
 יכולה להפנינו שלשה חדשים אין ראייה דג' חדשים הראשונים לא
 צדקו אחרים כדלעיל דלא מנו כולי ושארר דהוי שמעו עזראי
 דאחיילד בו' לאו דוקא אלא שהרגישו שעת לידתה כי הכא צמשה
 דכבר נולד מקודם וה' חדשים לא שהרגישו זה לפיכך ע"ש הוליד
 למי דמיה וק"ל : אחזו לנו שועלים גוי' מפורש בשיר השירים
 רבה ונלח שועלים בו' ה"ר צרכים שועלים קדמיה מלא חנייה
 חסר שעלים כו' שירדו לטעלו של יס וע"ש ערמקם צדנה נחממה
 לו להשליכם ליאור משל לשועלים כו' וע"ש ודו"ק :

מא *והתקח לו חבת גמא ממי שגא גמא אמר רבי אלעזר
מכאן לצדיקים שממונם חביב עליהם יותר
 שם
 שמואל בר נחמני אמר רבך שיעמוד בפני דבר רך
 ובפני דבר קשה *והתמורה בחמר ובזפת חנא חמר
 בס בפנים וזפת מבחוץ שלא יריח אותו צדיק ריח רע'
 כס *ותשם בה את הילד ותשם בסוף על שפת היאור רבי
 אלעזר אומר יס סוף רבי שמואל בר נחמני אמר אגם
 דכתיב קנה וסוף קמלו :

שחביב עליהם ממונם גדומו וטעמין ואף ע"פ שהיה משתמר
 גופו יותר של עליהם ששים וחמקס : דבר רך צוה
 הוא משתמר יפה מן הכל לפי שהדבר הקשה כשהלים מוליכין
 אותו בחזקת וכו' נחלק באזן והוא נישוף וגשזר אכל דבר רך נחלק
 ונודק לאחוריו : ריח רע של זפת : אגם של עלי ערצה וקניס
 דקיס איש"ר צלע" והוא קנה וסוף קמלו דקרא קנה קניס
 סוף ערצה דקה : תוספות חמר מבפנים וזפת מבחוץ פי' ר'
 צס ר"ש בר קלונימוס זה וזה צדק ההצד והחמר היה מכסה את
 הוסף אכל מחזוף לא זפתה שלא ירגישו כי הגמא דומה לקנה
 היאור ולא יצמינו ההצד צדק קנה היאור :

מורה"ש *אחזו גמא ממי שגא אר"מכאן בו' וכה"ג
 אמרו צפרק ג"ה גבי יעקב שנתמר על פניו קטנים
 וכו' הכא שהיה משתמר גם בגמא לא שומר היה משתמר בעלים
 אחרים ומדחוכיר צפרק שהיה גמא לאשמועינן ומכאן לצדיקים כו'
 דל"כ אין לך דבר שעומד בפני פקוד נפש וכו' ממון וק"ל :
 בחמר ובזפת חנא חמר מבפנים כו' מהחזקך לז' מניס
 מחר וזפת אמרו דודאי חמר מחזוף אינו דבר מתקין צמים מחזוף
 ונחמק נח שהיה זפת מצפנים ומחזוף אע"ג דג' דקיס היה י"ל

כיון דחמשים רב היה שם לכל מין ומין לא היה די בחמר מצפנים
 שאפשר שיחפרק ע"י שימוש רב כזה ועוד יש לומר שכיוון הכא
 לומר שלא יריח בו' ע"ש שהכניסה היהיה עמו כדלקמן ומראהו
 וחזרו מיצעי ליה כו' וצוה יתיישבו דבריו רש"י בחומש פ' נח
 והרא"ס כתב שם דרך אחרת ע"ש : וכתבו התוספות פי' ר'
 צס רש"י דהוה חזק ההצד והחמר היה מכסה הוסף אכל
 מחזוף לא זפתה שלא ירגישו כי הגמא דומה לקנה היאור ולא
 יצמינו בו' עכ"ל וקלא ראייה שהגמא דומה לקנה כמו שפירש
 התרגום קנה וסוף קנה וגמא אך קשה לדבריו דל"כ מאי קאמר
 לעיל מ"ש גמא כו' דהא איכא למימר שלקחה גמא שלא יצמינו
 ההצד חזק קנה היאור ויש לייסד דשאר עך נמי דומה לגמא אלא
 לאפוקי זפת קאמר ודו"ק : ותשם בסוף רא"מ סוף בו' וק'
 המעשה במלרים ביאור ולפי הכתובי' שים סוף לאו במלרים אפשר
 שמן יס סוף נחמשים יאורים למלרים וע"כ קראו סוף וצס"ר יס
 סוף שים סוף מגיע עד נילוס ושארר רש"י אגם דכתיב קנה
 וסוף האו קרא נמי במלרים כתיב חלא דכריה לא שייך ציס סוף
 חלא צלגם דומיא דקנה דנקט גביה ופרש"י סוף ערצה דקה
 עכ"ל וכתרגום קנה וסוף קנה וגמא עכ"ל :

הרי"ף ותשם בסוף על שפת היאור רבי אלעזר אומר יס סוף וכו' י"ע
 מה עיני יס סוף אל היאור דהא כתיב הכא על שפת היאור
 וכתיב וחרד נת פרעה לרחוץ על היאור ונעורותיה הולכות ע"י היאור ומה
 בס כי היאור מלרים עד יס סוף יש דרך שלשת ימים ושאר חותה ארץ
 מלרים שבתורה אינה זו של עכשיו שקורין אותה מלרים והיא היהיה למעלה
 מזה על שפת היאור וסוכב אללים סוף וצוהו מקום היהיה ארץ מלרים
 הכתובה בחזרה וילדק לומר ותשם בסוף על שפת היאור :

*והתדר בת פרעה לרחוץ אמר רבי יוחנן
משום רבי שמעון בן יוחאי מלמד שירדה לרחוץ
 שם
 מגלולי בית אביה וכן הוא אומר *אם רחץ ה' את צואת
 שם
 בגות ציון *ונעורותיה הולכות על יד היאור אמר ר' יוחנן
 ע"כ
 אין הליכה זו אלא לשון מיתה וכן הוא אומר *הנה אנכי ב'
 שם
 הולך למות *ותרא את התיבה בחורף הסוף כיון דחזו
 שם
 דקבעה לאצולי למש' אמרו לה גבירתנך מנהנו של עולם
 כס
 מלך בשך ווס גזר גזרה אם אין כל העולם מקיימין אותה נחא'
 כס
 בניו ובני ביתו מקיימין אותה ואת עוברתה על גזרת אביך
 כס
 בא גבריאל וחבטן בקרקע *ותשלח את אמתה ותתקחה
 שם
 רבי יודנה רב נחמיה חר אמר ידה ויור אמר שפחתה מגל'
 שם
 מאן דאמר ידה דכתיב אמתה מאן דאמר שפחתה מלרא' פ'
 ע"כ
 כתיב ידה ולמאן דאמר שפחתה הא אמתה בא
 ע"כ
 גבריאל וחבטן בקרקע דשייר לה חרא דלאו אורח ארעא
 דבת מלכים למיקס לחודה ולמאן דאמר ידה לכתו' ידה
 הא קא משמע לן דאשתרביב אשתרביבי דאמר מר וכן
 אתה מוצא באמתה של בת פרעה וכן אתה מוצא בשני
 רשעים שנאמר *שני רשעים שברת ואמר ריש לקיש תליס :

אל תקרי שברת אלא שרבתת :
 לרחוץ לטבול שם לשם גרות : וכן הוא אומר פי' שהשז
 ומתקנה

המקנא פרק ראשון סוטה רמה

ומתקנה מעונו קרי רמז: לשון מיתה כדמפרש טעמא ואילן שהיו מותות בידה הללו של אותו לרוב: דאמר מר גבי שרצו הזבזב דלחשורוס דמסכת מגילה: בשני רשעים דעוג מלך הכטן צרכות דתחלת פרק הוראה: שרבת לישנא דאשתרצוב:

מהרש"א לרחוק וכו' לפי פרש"י לא ה"ל לאתויי האי קרא אס רח"ה' גומר דלא איירי ברמיזה ממע ועפי ה"ל לאתויי מכתה מקראות דכתיב רחילה גבי עזילה ועוד למה לא נאמר דלרחילה בעלמא ירדה אלא שזו הרחילה נאמרה למשל על רחילה עממה מגלוני ביה אביה ודרש ליה מדלא כתיב לרמוץ בחור היאור לא על היאור להורי' שלא היה זו רחילה ממע וצפא קמשהי גמי קרא דאס רח"ה' גו' משל על השנים ומתקנים שהיו מלוכלכים צנו' ציון בגלוי עכו"ס ואחא מייחיה לה פ"ק דתגיל' אחמי קרי לה יהודית שכפר' עכו"ס כו' ע"ש וק"ל: אין להיבה זו אלא לשון מיתה ברי' דא"ל צ"ל למה ליה למכתו ונערוהי' הולכו כפרש"י בחומש ודמייחיה הכא ותר' את התיבה גו' הפסיק הענין וס"ל לא מייחיה האי קרא כלל אלא דע"כ בחר ותר' את התיבה גו' שראו נערוהיה שצאחה להצילו כו' א"ל בבירתנו כו' וכא כתיב נערוהיה הולכות למיתה בחר ותר' את התיבה גו' אלא דאין המקרא יולא מידי פשוטו לכך הקדמנו דהיינו שהיו נערוהיה הולכות על שפת היאור קודם שראתה את התיבה גו' ולמדו לומר שצא גבריאל ותצטן כו' שצמיתה זו מתו מדכתיב הולכות על יד היאור שפירשו לפי הדרש הולכות למיתה בדרקע שכל שפת היאור שצא גבריאל ותצטן צה: מ"ד ידה דכתיב אמתה אף על גב דטפי אית לן לפרש כמשמעו אמתה מלשון אמה שפחה כדקאמר מ"ד שפחה מרדלא כתיב ידה כה"כ לניא לפרש כה"כ ידה שפחותיה מתו ולא תשצברא ליה למימר דשייר חדא וק"ה ידה דכתיב אמתה וכיון דשפחותיה מתו כבר ע"כ דליכא לפרש אלא ידה גס רש"י בחומש פירש לפי פשוטו אמתה שפחה ורצותיו דרשו לשון יד כו' ע"כ דהכי מוכה גמי מתוך שמעתין דאמתה שפחה' הוא יותר פשוטו משנפרש אמתה ידה והר"א' האריך בזה לפרש"י ואין צורך:

הרי"ף ונערוהיה הולכות א"ר יוחנן אית הליכה אלא מיתה וכו' אין להקשות כיון שלא מתו אלא לפי שמיטו בה ואמריו לה בבירתנו את עוברת על גזירת אביך וכו' בא גבריאל ותצטן אף הוא אמר בבירתה בת פריעה ליאור ונערוהיה הולכות לשון מיתה אלא לפי שהכחב הוא אומר ותר' בת פריעה ונערוהיה עמה נאמר הולכות להיות שצאחה היו הולכות למות בלוחה ירידה שעתידה לראות בת פריעה את הילד ותר' להצילו והס ימחו בידה וגבריאל עמד לתצטן הרי ק"ה שהליכה זאת שהיו הולכות עם גזירתן היא הליכה למות מתוך אותה ירידה ליאור: הא קמ"ל דאישתרצובי וכו' א"ל ח"ה דלא כתיב אלא לכתוב אמתה ב"מ' דגושה יש לומר דלכך היתה רפוייה מ"ס של אמתה לרמוז שגם ידה רחבה ושפחה נכונה למרחוק:

מג *ותפתח ותראו את הילד ותרא מבועי ליה אמר רבי יוסי בריה חנינא מלמד שראתה שכניה עמו * שהוא נער בוכ' קרי ליה ילד וקרי ליה נער תנא הוא ילד וקולו כנער דברי רבי יהודה אמר לו רבי נחמיה א"כ עשיתו למשה רבינו בעל מלא ששעש' לו אמר

חופת נעורים בחבה אמרה שמא לא אוכה לחופתו * ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים זה מנא ידעה אמר רבי יוסי ברי חנינא מלמד שראתה אותו מהול * זה אמר רבי יוחנן מלמד שנתנבאה שלא מדעתה זה נופל ואין אחר נופל והיינו דאמר רבי אלעזר מאי דכתיב * וכי יאמרו אליכם דרשו אל האובות ואל הירעונים * המצפצפים והמהגי' צופים ואינם יודעי' מה צופים מהנים ואינם יודעי' מה מהנים ראו שמושיעים של ישראל במים הוא לוקה עמרו וגזרו כל הבן הילד היאורה תשליכוהו כיון דשרייה למשה במיא אמרו תו לא קא חיוני כי ההוא סימנא בטלו לגזרותיהו והם אינם יודעי' שעל מי מריב' הוא לוקה והיינו דאמר רבי חמא ברי חנינא מאי דכתי' * הנה מי מריבה אשר רבו בני ישראל הנה שראו * אצטנניי פריעה ושענו היינו דקאמר משה * שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבן אמר להם משה לישראל בשבילי נצלתם כלכם:

שראתה עמו שכניה והיא את לשון עם כמו לא שלח ועקב את אחיו: נער גדול משמע: בעל בוס והוא לוי ונפסל בקול לעבודת השיר: ואין אחר נופל ליאור שאותו היום צטלו גזרותיו: וכי יאמרו אליכם העכו"ס דרשו כמונו אל האצנות המלפפס והמהגים נביא קרי להו הכי לגבי שאינם לא מלפפס כנגזרים ומהגים כיונים מולאים קול צנורם ואינם יודעים מה אומרים כך דרך של אצטנניים אינם רואים אלא סימן אבל לא פירושו של דבר: ראו אצטנניי פריעה שמושיעים של ישראל וכו' וזכר מלתא לאו רבי אלעזר קאמר לה דקרא לאו אמריו קא"ל אלא תלמודא קאמר לה וקא"ל אלא דאמרין לגיל ואין אחר נופל כד' אלעזר דאמר דאין יודעים מה הוגים הלכך ראו מזרים ולא ידעו מה ראו: כיון דשרייה למשה במים כל זמן שהיה ביאור אין לך לקותא גדול מזה וצטל הסימן של לקייה: רגלי' נצטלו כמו ויבך ה' אותך לרגלי: בשבילי נצלתם שצטלו מזרים גזרם:

תוספות נצטלו כלם חימה אדרבה נצטלו גזורה הגזרה שראו אצטנניי פריעה וי"ל הוא היה ראשון המושלך ליאור וגזרה ראשונה אס בן הוא והמיתן אותו לא נצטלו היתה אלא משום ונלחם בו ודרך אנשים להלחם:

מהרש"א ותפתח ותראו כו' ותרא את הילד גומר דכינוי ותר'הו הוא מיותר רמז דקאי הכינוי על השכינה וצפער צמי' כינוי ותר'הו ה' ו' ח"ה האחרון מהשם רמז לשכינה עכ"ל: קרי ליה ילד וקרי ליה נער כו' גס שמיני שהילד מיוס הולדו קרי' נער כמו מה נעשה לנער הילד גו' וכת' ויבשך דוד את האבי' צעד הנער מ"מ הכא לא ה"ל לשנות לקרותו נער כיון דכבר קרי ליה הכא ילד ורש"י בחומש הציא הק דרשה דר' שהיה קולו כנער ושענו עליו הרמז צ"ל וכבר דמו זה ואמריו א"כ עשיתו למשה רבינו בעל מוס ועוד כו' ע"ש והאריך הר"א' להשיג על דבריו ע"ש ומדבריו נרא' שהנער כשר לעבודת השיר של הלוי' וכן נרא' מפרש"י בשמעתין וקשה דהא לכל הדעות לא נקרא

ח"כ סב א

זהו רק עד ל'כ"מ הרא"ם צעלום צפ"י ושבד' הלוים לשיר
 אינם מתחילים אל מל'נה ואילך ולולי פירש"י היה נראה לפרש
 מ"ם עשית למשה צעל מוס לאו משום דלוי הוא אלא כל שינוי
 שבאדם בצרייתו משאר כל אדם נקרא צעל מוס וכיוצא בזה איש
 שקולו דק כשה נקרא צעל מוס וסרים וכן להיפך כשה שקולה
 עז תקרא צעלת מוס ואילונית ור"י לא היה חס' לדברי הר"ן
 דהתם ודאי שינוי צריית' הנראה על מותם אצל הכא קולו כנער
 מורה על מעלתו וגבורת לבו : שעשיתה לו חופה בר' הוכר
 הכח' להורות שנתאספה אמו ממנו וכדאמר' טעמיה אביה על
 כו' וק"ל : מילדי העברים מנא ידעה בר' פי' למאי דקאמרין
 לעיל דגם המזריים היו בגזירה שלישית מנא ידעה שמילדי עזרים
 הוא וקאמר שראה אותו מהול ואפילו למ"ד שגולד כשהוא מהול
 צח פרהה משנה שהוא ניומול כי הנולד' מהול הם מועטים ולמ"ד
 דגולד כשהוא מהול כריך להטויף ממנו דם צריית נוחא עפי שיש
 להכיר צין הניומול וצין הנולד מהול וק"ל : זה אר"י בר' זה נופל
 ואין בר' וצ"ה זה מהו זה זה נופל בר' ונראה לפרש דה"ק מהו
 זה דלפי הלשון לא ה"ל למכתב מילדי העזרים זה אלא מילדי
 העזרים הוא אצל זה למיעוט אחי זה נופל בר' וכה"ג דרשין
 צפרק ע"פ צננו זה פרט לסומין מדה"ל למכתב צננו הוא וכחז זה
 למעט אחי : המצפצפים והמהנים בר' מפרש"י נראה שהוא מל'
 אפ"ה כעופ' לפי הדרש אצל ממה שאמרו אופים ואינו יודעים בר'
 נראה שהוא מלשון השקפה והבטה כמו ויראו האופים והקמיות
 עליהם אופים שהם חזוי' ומתנבאים ואינם יודעים מה מתנבאים
 ומלת מלפזמים כפול על כונה זה שהם אופים ואינם אופים או
 שהכל מורה על המיעוט בדבר כמו ירקרק אדמדם : ראו
 שמושיעים של ישראל בר' גזרו כל הבן הילוד גו' היינו גזירה
 שלישית דקאמר לעיל דגזיה כחזי ולעיל דנקט האי קרא בגזירה
 שנייה ליטא דתלמודא הוא וסמך עצמו בגזירה שנייה אהבה
 נתחכמה לו גומר כמ"ס כל זה לעיל וק"ל : כיון דרשיוה
 למשה אמרו תו לא חזינו בר' שהיה סיומן הלקייה שהשליכוהו
 ליאור או ומה שהזכירו לומר שאינם יודעים שעל מי מריצה הוא
 לוקה דלא מתסחר להו למימר שסיומן הלקייה לא יורה אלא על
 השליכוהו ליאור לתוד שלא היה אלא לפי שעה ועוד שיצא מזה
 תשועה לישראל אלא שהיה זה ג"כ סיומן לתעיד על מי מריצה שהיה
 לקייה גמורה והם לא היו יודעים ועיין לזה פרש"י הכא וק"ל :
 המה מי מריצה בר' המה שראו בר' מלת המה הוא כמיותר
 לדרוש מניה המה מי מריצה הנזכרים במקום אחר בר' כפרש"י
 בחומש ובחטא מי המריצה פרש"י בחומש על שהכה הסלע ולא
 דבר אלו אצל צפרק חלק פירש על שאמר להם שמעו נא המורים
 גו' ועיין במפרשים וק"ל : ת"ר אלף רגלי גו' בשבילי
 צלחתם בר' נראה שדרשו כן ממלת רגלי שהוא נקוד בחיר"ק
 הלמ"ד דלפי פשוטו ה' צלח"ר רגלי וק"ל : בשבילי נצלחם
 כלכם כתבו תחפשות תימה דאדרבה צבצילו נגזרו הגזרות שראו
 אלעזריהו פרעה י"ל שהוא היה הראשון המושלך בר' עכ"ל ע"ס
 דבריהם מתקיים דהא ודאי' הא דאלעזריהו הוא גזרה שלישית

בר
 ס

המקנא

30 31

העלימה דבריה וזוה היתה נכזבת שם מרמזק לירע סוף נכזבה
וזוה אמה שלא ידעה נכזבה נשאלך לומר גם אם
רחה כנר שהצית היה כולו אורה חשנה לה לסבה אחרת וע"כ
עמדה וטפחה לה כו' דו"ק :

מז' פוסקא יוסף וזה לקבור את אביו וכו' מ"ש מעיקרא
דכתיב *ויעל יוסף לקבור את אביו ויעלו אתו
כל עברי פרעה והדר וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו
כו"ש לבסוף דכתיב *וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו
ס' והדר וכל העולים אתו לקבור את אביו אמר רבי יוחנן
בתהלה עד שלא ראו בכבודן של ישראל לא נהגו בהן
כבוד ולבסוף שראו בכבודן נהגו בהם כבוד דכתיב
ס' *ויבאו עד גרן האשר וכו' גרן יש לה לאשר א"ר אברו
מלמד שהקיפודו כתרם לארונם של יעקב כגון זה
שמקיפין לו אשר שבאו שם בני עשו ובני ישמעאל ובני
קטורה תנא כול' למלחמה באו כיון שראו כתרם של יוסף
שתלוי בארונם של יעק' נטלו כול' כתרם ותלאו בארונם
של יעקב תנא ל"ו כתרם נתלו בארונם של יעקב :
מאי שנה מעיקרא דהקדמינהו למלכ' מקמי אחי יוסף ומאי
שנה לבסוף דכתיב הוה ואחיו והדר וכל העולים אתו : וכו'
דרך לבסוף אעדים ולעשות מהן גרן : שמקיפין לו אשר גרן
של קוליס' ל"ו כתרם י"ב נשיאים דישמעאל וכו' אלופים דעשו
וא"כ כ"ה הם תימן וקנו ממנו שני פעמים *וא"ת קרנ נמנה שני
פעמים שני קרנ הם אחד מצני אלפים ואחד מצני אהליצמה מכל
מקום ל"ה הם וכתרו של יוסף הרי ל"ו :

מהרש"א והדר וכל העולים אתו כו' דמשמע להו דכל
העולים גו' על כל עבדי פרעה שהזכירו מעיקרא
צלונו עליהם ויעלו כל עבדי גומר וק"ל : נהגו בהם כבוד כו'
דהיינו שילכו לפניו ואף על גב דאמרין צ"ג א' שאכלו דאין
מכזיזין צורכים דהיינו ששנים שפגעו וכל העולים אתו : וכו'
מתחלה נודעו יחדיו ללכת כי הכא מכזדין כמו שכתבנו בפרק
הפועלים צ"ס החסוסות וק"ל : וכו' גרן יש לו לאשר כו' י"ג
לדקדק דאימא כפשיטה ונקרא כך ע"ש אשד המקיפו דהא לפי
הנמשל נמי ה"ק שהקיפודו כתר' כו' כגורן שמקיפין לו אשר וי"ל
דודאי אין דרך לקרות שם הגורן על דבר שכל המקיפו וסחם גורן
נמי מווקף באשד ולא צא קרא אלא לאשמועינן הנמשל שהקיפודו
כתרים כמו שמקיפין הגורן באשד וק"ל : שבאו כלם למלחמה
כו' מפורש צ"ב ע"ש והוא שצאו שלא יקבר יעקב במערת המכפלה
כלקמן וכיון שראו כתרם של יוסף כו' נטלו גם הם כתרם
מראשם כו' ע"ד נפלה עטרת ראשנו כדכתיב כתרם ויפסדו
מספד גו' : תנא ל"ו כתרם כו' עיון פרש"י מה שכתב דכ"ג
אלופים מצני עשו וחשיב קרנ צ' פעמים וצ"ב חשיב ליה חד
דמזמר היה א"כ לפירושו הוה אמרינן פ' חלק דכל אלוק מלכותא
צלא תגא הוא והיאך קאמ' דחלו כתרם גם נראה דלא היה להם
רק שמונה מלכים כדורות הללו שהיו קודם שחלק מלך ישראל

כמ"ש צרם וישלח גם ק"ק דהא חשיב נמי הכא צני קטורה שהיו
מלכי מדיון שם ולמה לא תלו גם הם כתרם ולולי פרש"י נראה
דהיה קנלה צידם שהיו הכל ככלל ל"ו כתרם וכו' דמתחומא שגם
מלכי כנען תלו כתרם ע"ש :

*ויספרו שם מספר גדול וכבר מאד תנא אפילו סוטים מח
ואפילו חמורים כיון שהגיעו למערת המכפלה שם
אתא עשו וקא מעכב אמר להו' ממרא קרית ארבע היא ס' ס'
חברון א"ר יצחק קרית ארבע ארבעה זוגות היו אדם
זוהו אברהם ושרה יצחק ורבקה *יעקב ולאה *אדמו
קברה ללוא בדיריה היא דפייש רידי הוה אמרו ליה
זבינתו מינך א' להו נהי רזיני בכירותא פשיטותי מי
זביני אמרי ליה אין דכתיב *בקברי אשר כריתי לי ס' ס'
בארץ כנען ואמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יעזרק אין
כירה אלא לשון מכירה שכן בכרכי הים קורין למכירה
כירה אמר להו הבו לי אינרתא א"ל אינרתא בארעא
דמצרים היא ומאן ניויל ניויל נפתלי דקליל כאלחא
דכתיב *נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר אל תקרי
ס' ס' אמרי שפר אלא אמרי ספר חוששים כן דן תמן הוה ויקרין
ליה אודניה אמר להו מאי האי אמרי ליה קא מעכב האי
עד דיייתי נפתלי מארעא דמצרים אמר להו ועד דאתי
נפתלי מארעא דמצרים יהא אבי אבא מוטל בביוון
שקל קולפא מחייה ארישיה נתרו עיניה נפלן אברעא
דיעקב פתחינהו יעקב לעיניה ואחיק דהיינו דכתיב *ישמח
צדיק כי הוה נקם פעמי ירחץ ברם דרשע (א"א בגמין ס'
פרק ה' שיהודה המית לעשו) באותה שעה נתקיימה
נבואתה של רבקה דכתיב *למה אשכל גם שניכם יום כ"ה
אחד ואע"ג דמיתתן כיום אחד לא הוה קבורתם מיהא כו'
כיום אחד הוה *ואי לא איעסק ביה יוסף אחוה מי לא
הוה מעסקי ביה והכתיב *וישאו אותו בניו ארצה כנען ס' ס'
אמרו הניחו לו כבודו במלכים יותר מבהדיטות :
וקא מעכב שלא יקברוהו שם : אמר קרית ארבע שמה שאינה
מתוקת אלא ארבע זוגות הוה דאמר ר' יוחנן לאו מלקיה דעשו
היא אלא תלמודא קאמר לה למימר טעמא דעכו"ז דודאי כך הוה
כדברי עשו שאינה מתוק' אלא שמה קצרים : אדמו יעקב : קברה
ללאה בדיריה בחלק המגיעו כדכתיב ושמה קברתי את לאה :
זבינתה כשמתה הצנורה : נהי רזיניתה לבכורות' שלא אטול
פי שנים אלא כמותן : פשיטותי מי זביני חלקי בחלק פסוט לא
מכרתי : אמרו ליה אין פשיטותך נמי זבינת חלקך צמעה וז'
לגמרי שכן אמר אצוני צמעת מיהא אשר כריתי לי : ואין כירה
אלא לשון מכירה כמו ואכרה לי צמעה עשר כסף : הבו לי
אגרת' הראו לי סער המכיר : יקירן אודניה כדדו אצוני משמוע :
מאי האי למה אינכם קוצרים אורו : שקל קולפא מקל כמו
קולפי עצי צלעי מאצוני צערכין : ואי לא איעסק ביה יוסף
אחיה מי לא הוה מתעסקי ביה כלומר היך הנימוא אחיו

המקנא פרק ראשון סוטה רמז

ליוסף ליטול לו לבדו את השם של קצורת אביהם וכי פרקו מעליה' העול ולא חשו לו ואם לא נחמק בן הוא לא היו מחמקים בן : והרבי' וישאו אותו בניו אלמא אף הם היו מחמקים במשלו ובקבורתו ומסקנא כח אחרי קצרו אביו חלה הדבר בן שהוא עיקר הדבר : אמרו אחי בנייהם : הניחו לו להחמק בן כנגד כלנו כבודו של אביו במלכים שיוסף מלך הוא :

מדרש"א מספר גדול וכבר מאד וכו' אפי' סוטים כו' מלשון זה שהוא מורה על גודל ורצוי ההספד דרשו בן שטשו בן לכבוד ואלי' שנינו כמו שטשים עתה למרכבת שרים ומלכים במיתתם להלצים הסוטים שחורים ולעשות להם כאלו גם הם צוים וק"ל : ממרא קרית ארבע כו' ארבע זוגות כו' אקרא דפרס' וישלח מייחיה ליה הכא וצפ"ה דעירובין אבל אקרא דתמלת פרס' חיי שרה דלא כתיב הארבע זה' יש לפרשו שהוא שם אים קרית אים ששמו ארבע והוא היה אבי ענקים במשמעות הכחוצים דספר יהושע קרית ארבע האדם גומר קרית ארבע אבי הענק גו' אבל האי קרא הארבע זה' הידועה לא תפול בשם העלם וע"כ דרשו בן שהוא שם המספר ע"ס ארבע זוגות ובצ"ר וכן פרס' שזהו דרשה דהכא אקרא דפרשת חיי שרה שמנו עלמם אקרא דפרשת וישלח מדכתיב' זה' הידועה ורש"י בפרס' וישלח שכן' לפי פשוטו דא"ר הוא שם העיר ומצינו כה"ג בחוספת ה' כגון בית הלחמי אבי העזרי און זה ראייה דלא מצינו אלא צב' תיבות ששניהם מהשם אבל הכא קרית איו מהשם אלא שהוא תרגומו של עיר ומה שטען הרא"ם אדרשה דהכא מקר' דספר יהושע אולי לא זכר הרב מה שדרשו בצ"ר האדם הגדול בענקים גו' זה אברהם ולמה כו' ויחסו לאברהם לפי שהוא קנה אותו בכסף מלא ובשיר השירים רבה האדם זה אדם הראשון הגדול זה אברהם יתכן ויעקב שנקראו גדולים ויהיה פירוש הכתוב ארבע ששם נקצרו ד' זוגות ששם אדם ושלהם שנקראו גדולים וענין הארבע זוגות נראה לפי הדין כי מנע עפרון לאברהם מקום לשטות לו קצר וחנן בפרק המוכר פירות המוכר לחברו מקום לעשות לו קצר עושה לו מערה ופומא לחוכה שמונה כוכין דהיינו ארבע זוגות והטעם בזה נראה קצר אחד לעלמו ועוד' קצרים לו' המוטלן עליו לקוצרו שכהן מטמא להם ודו"ק : והאי דפייש רידי' הוא כו' פשיטותי מי וביני כו' פרס'י שלא אטול פי' שנים אלא כמוהו עכ"ל נראה שדקדק לפרש בן דלא מנע עכו ליעקב את הבכורה אלא שלא יטול פי' שנים ולא שטול יעקב פי' שנים אלא שחלקו בצוה בנ' אחים פשוטים דא"כ מאי קאמר האי דפייש רידי' הוא דמשמע כולו ידידי הוא ואם מנע לו בכורתו ממש גם אם לא מנע לו פשיטותיה הרי יש ליעקב כל קצר' למה ועוד חלק שלישי מזה הקצר ואין לעשו רק צ' חלקים ואין אלו אלא דברי נביאות דסחם קאמר קרא וימכור את בכורתו ליעקב גומר והכי משמע פרק י"ג דרומיא שנתן יעקב ליוסף את הבכורה קנה יעקב בכורה מן עשו ובהדיא קאמר' החם גביה שטול פי' שנים וגולי' פירושו נראה דממש בכורתו קנה יעקב ליטול פי' שנים ואף על גב דהיה ליעקב גם כהאי קצר חלק ג' קאמר האי דפייש רידי' הוא שיש לי

צ' חלקי' בן וכו' רק חלק אחד ואשלים חלק ג' שיש לו בן וצ"ל דגם לפי האמת שמנע חלק פשיטותיה היינו דוקא כהאי קצרה אבל לא בשאר דברים שהרי לא הוכרז בקרא אלא שמכרו חלק בכורה אבל כהאי קצרה קנה ממנו גם חלק פשיטותיה שלא יקצר הרשע אלא הלידקים כדאמר' בעלמא ולקיים קרית ארבע ע"ס ד' זוגות אים ואשור ומפרש במדרש שנתן בשביל זה הרבה ממון שאמרו כריתי מלשון כרי שנטל כל כסף וזהו שהביא מבית לבן ועשה מהם כרי כו' ע"ס : ואין כירה אלא לשון מכירה כו' פרס'י כמו ואכרה לי בחמשים גומר עכ"ל וק"ל דהא תלמודא לא מייחיה אלא מההם ואדרבה פרק ג"ה מייחיה ליה אהבוא קרא מוקרא דהכא ויש ליישב בדיוהכא וביוהסם לא סמך אלא אהא דמייחיה שכן בכרתי הים קורין למכירה כירה אלא פרס'י צא לומר כאן דלא תימא שהיא מלה זרה כירה במקו' מכירה וקאמ' דכח' קאמרינן ואכרה לי בחמשים גו' וכן דרך התלמוד בכמה דוכתין לאתויי מההא להחם ומההם להכא מה"ט ודו"ק : אמרי' שפר' אלא אמרי' ספר כו' פירוש אותן אמרי' שאמרו לו איצטרא צמרי' הוא נפתלי היה נותן אותם בספר האצרת שהביא משם וק"ל : וחשיב בן דן כו' והיינו דכתיב' ישמח צדיק כי חוה גו' יראה שכל זה נדרש ממזמור זה שאמר זורו רשעים מרחם אדם עשו שבער צעודו ברחם היה מפרנסם ללאה אחר' עכו"ם תועה לדבר בזה שלא מנע חלק קצרו ליעקב חמת למנו כדמות חמת נחש גומר צא כעסו לטכז בקצרו כי כמו הוא נחש הקדמוני ואמר חרש יאטם אזנו והוא חושש בן דן שלא שמע לקול מלחשים והוא חוזר חזרים מחוכה לידע על מה שלחו לנפתלי והנה ע"י הרס שנינו גומר' של עשו ואמר דמחרן ענינה ונפלו כו' דכתיב נפלא אשח בל חור גומר' ודפחמינה לעיניה דכתיב כי חוה נקם גו' ושאמר ואחרי דכתיב ישמח לדיק ותלמודא קצר דרמו והביא סיפא דקרא וק"ל : נתקיימה נבואתה של רבקה דכתיב' למה אישכך גומר' פירוש שאלך דבריה למדנו נביאותה שביום אחד ימותו שהרי לא דלגה אלא על שיהרג עשו את יעקב צעיונו שם ואמרה למה אשכך גם שניכם יום אחד אלא שזה היה נבואתה שביום אחד ימותו וצ"ל דלאו במתנבאה מדעתה היא אלא כניבא ואינו יודע מה ניבא שהרי לא חזיב רבקה בזה כי שבעה נביאות בפרק קמא דמגילה וק"ל :

הר"ף חנא אפי' סוטים אפי' מחמרים אספר דדיין' אמרו גדול וכד' מאד דלא שייך כד' במספר אלא מספר גדול מאד מנעי' ליה למימר ליה דרשו האי כד' הוא כמאי דכתיב' לעיל ויעל ממנו גם ככ' גם פרשים ויהי המנעה כד' מאד הרי שאומר כד' על הריבוי ששם הסוטים והמחמרים וכתיב' נמי' ואברהם כד' מאד במקוה דהיינו נמי' בסוטים ובמחמרים וכאן בכלל המספר ששעו לא האכילו אותו היום הסוטים' והמחמרים באופן שהיו נוהגים ומלשערים בלוחו היום כאילו הם מספיקים והיה המספר כולל אפי' במקנה הסוטים והמחמרים כד' מאד : ואי לא איצטק' ביה יוסף פרס'י כלומר האך הניחוחו אחיו וכו' כוונת רש"י צ"ל לדקדק דמשמע שקושת הגמרא היא למה תלחה התורה הקצורה ביוסף דכתיב אחרי קצרו את אביו דמשמע דאי לא איצטק' ביה יוסף לא היו עוסקים בו אחיו והא כתיב וישאו אותו בניו וכו' ואי משום הא לא קשיא מיד שנין שיוסף התעורר בתמלה דכתיב ויעל יוסף לקבור את אביו ויעל.

המקנא

פרק

ראשון

סומה

בני ישראל ממצרים קברו בשכם אמר רבי חמא ברבי
 חיננא כל העושה דבר ולא גמרו ובא אחר וגמרו מעלה
 עליו הכתוב על שמרו כאלו עשאו ר' אלעזר אומר אף
 מורידין אותו מגדולתו דכתיב *ויחי בעת ההיא ויורד
 יהודה מאת אחיו רבי שמואל בר נחמני אמר אף קובר
 אשתו ובני שנאמר *ותמת בת שוע אשת יהודה וכתיב
 *וימת ער ואונן :

נתעסקי בביוה וינצלו את מזרים: כדי שיתברכו מימיו תמיד

לפי שאין ארץ מזרים שוהה ממני בשמים אלא כולה נחשית
יארורים וחריצים מנילום עד סוף המדינה כמה פרסאות ונילוס
עולה ומסקה ומתחדד וממלא מוחם יארורים ומהם מסיקים את
השדות וסיינו דכחיו וסיה אשר לא יעלה ומתשפחות האדמה ולא
עליהם יהיה הגשם ואם מתשפחות מזרים לא תעלה ולא צאה ולא
עליהם ואין כחצו כלן גשם אלא ולא עליהם יהיה מוחו נהר שהם
וחיון ממונו ויונתן תרגם ולא עליהם תיסק נילום : וידי האחד
מפיל הקורה צתלמדי גלישע כחצו צתלמס : והוא שאול
השליחלו לו : תלמדו של משה ולא שלמד מפיו אלא מוחו של
משה למדו לאלהו : בקברניט של מלכים צקצורות של מלכים
ולשון וני הוא : קיים זה מה שכתוב בזה אגדה זו מפורשת
צתנילח בפרשם ויהי שלח כחצו צוה אכני וכת' : צוה החתח אה'
אכני : כחצו צוה לא יהיה לך וכחצו צוה את אלהים וני ירא : לא
חש' מי פרעה : וכור את יום השבת : וטעמו טעמו וכן : ואין זה
אלא לשב וכן הוא אומר והיטו את אשר יצאו וכן כל עשרת
הדבור : ולא חש' את אחיך : לא תיסק ולא תטור : וחי ישראל
עמך : ואי לא איעסק ביה משה כלומר היאך שחלל ישראל
למשה להעסק צו הוא לצדו וכי לא חשו לשנועה אם לא נחשק
משה צו לא היו הם מתעסקים : והבתיב ובי' אלא לאח' שפטר
משה צקצות מואצ נחשקו צהם ישראל והעצורים את הירדן :
והוא אי לא הוו מתעסקים ביה ישראל לאחר שפטר משה מי
לא הוו מתעסקים ציה צניו והיאך הניחו צניו את שאר העם
להתעסק ציה והכחצו צשכס והיו צלני יוסף נלחלה אלא צתלחם
צקצורו דכחצו היה עליהם : ואיך צניו וטעמם הניחו לו שיתעסקו
צו ישראל כלס : כבורו במרבורים יותרו במבמעצוס ישראל
אמר : צעלמם צבור משה קיים הניחו לו להעסק צו משה לצדו
כצדו צדולים יותר מצקטנים : משכס גנבורו וישלחו מעמך
צחרון ויצא צממה ושם היו רועים ודוחן אינו מקום והא דכחצו
ויאמ' האים נסעו מזה כך אמר לו אחה אומר את אחי אכני מצקס
נסעו עלמם מן החמה הוחא ואינם ומוחקים עלמם כחמים לך
כי שמעתי אומרים ולכה דחמיה לבקש לך כלי דחוח ודין היאך
להמית אם חצא אלא : העלו בני ישראל הא כחצו ויחק
משה ולא שחרת ישראל : אף מורדין אותו מנדולחו מן
השמים להחיל ואינו גומר אלא אף כן נלחם כמשה שח צעצר
הירדן : דכתיב וירד ויורה וגומר : והוא החיל צלחלל יוסף
ולא גמר כשחמר מה צעצע : ו

תוספות סרה בת אשר כשת"ר מאותו הדור תימה והלא מכיר ויזכר
בן מנשה מולדו בימי יעקב והיו מבוא' הערך למה לא שאל

ויעלו אחיו עמו לנח חלה הקדורה ביוסף לומר אחרי קדו את אביו לזה
 "יורש" כלומר הור' הניחורו אחיו שהקשיח הוא לאחיו למה בתעוררו
 געלות לקבור את אביהם עד שיעלה יוסף והתחייב ליעלו לו לבדו את
 ה'סם של קבורה אביהם ופי' פקדו מעליהם העלו והתחייב אלו אחיו בני
 האם שמו יתחשבים יוסף ויחזיקו יוסף ויחזיקו לא תעוררו געליהם
 לקבור עד שתעורר יוסף ויעל יוסף והדר ויעלו אחיו אחיו ומשי' שאחיו
 בכוונה יהיו ליוסף שיתעסק כנגד מלם כדי שיכבדו יותר אביהם כי
 כבודו יותר במלכים מהדיעות ולכבוד אביהם תכוננו וכן פרש"י ו'ל'
 וענין יוסף ואי' לא איעש בדי משה וכו' והוא ויקבור ג'ל' כמו שפירשתי
 כאן וק"ל :

פִּי־סָקָא מִי לֵנו גִּדּוּל מִיּוֹסֵף שְׁלֵא נִתְעַסֵּק בּוֹ אֶלֶּא מִשְׁהִי תִנּוּ רַבֵּנּוּ בֵּא וְרֵאֵה כִּמָּה חֲבִיבוֹת מִצּוֹת עַל

משה רבינו שכל ישראל נתעסקו בביוזה והוא נתעסק
במצות שניא* חכם לב יקח מצות ואויל שפתים ילבט

ומנין היה יודע משה רבינו היכן יוסף קבור אמרו סרו
בת אשר נשתירה מאותו הדור הלך משה אצלה א"ל
כלום את יודעת היכן יוסף קבור אמר לו ארון של מתכת
עשו לו מצרים וקבעוהו בגילום הנהר כדי שיחברכו
מימיו הלך משה ועמר על שפת הנילוס אמר יוסף יוסף
תצו עת שנשבעת אתי ה"ה לנאול את ישראל והניע
השבעה שהשבעת אתי ישראל אם אחה מראה את
עצמי מטוב ואם לאו היא אנו מנוקים משבועתך מיד צף
ארונו של יוסף ואל תחמה הארץ ברזל צף שהרי כתיב

כ"ג *ויהי הא' מפיל הקורה ואת הברזל נפל אל המים ויצעק
ב ויאמר אהה אדני והוא שאול וגומר וישלך שמה ויצף
הברזל והלא דברים קל וחומר ומה אלישע תלמידו של
אליהו ואליהו תלמידו של משה צף הברזל מפניו מפני
משה רבינו על אחת כמה וכמה רבי נתן אומר בקברניט
של מלכים היה קבור הלך משה ועמר על קברניט של
מלכים אמר יוסף הגיע עת שנשבע הקב"ה לנאול את
ישראל והגיע השבועת שהשבעת את ישראל אם אתה
מראה את עצמך מוטב ואם לאו הרי אנו מנוקים

משבועותך באותה שעה נדרעו ארנו של יוסף נמלו
משה והביאו אצלו וכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר
היה ארנו של יוסף וארון של שכינה מהלכין זה עם זה
והיו עובדים ושבים אומרים מה טיבן של שתי ארונות
הללו אמרו אחד של מת ואחד של שכינה אמרו וכי דרכו
של מת להלך עם שכינה אמרו קיים זה מה שכתוב בזה:
וְאֵלֶּיךָ לֹא אֵינֶם כִּיָּה מֹשֶׁה לֹא הָיוּ מֵעַסְקוּ בֵּיהּ יִשְׂרָאֵל

הַשֶּׁשֶׁ הַשְּׁבִיעִי וְגוֹ' וְכֵתִיב וְאַתָּה עֲצֻמוֹ יוֹסֵף אֲשֶׁר הָעֵלּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם
כִּי קָבְרוּ בִשְׂכֶם וְחָא אֵי אֵעֲשֶׂק בֵּיהּ יִשְׂרָאֵל כְּנִי לֹא הוּא
שֶׁ מֵעֲשֶׂק בֵּיהּ וְכֵתִיב *וַיְהִי לְבְנֵי יוֹסֵף לְתוֹלָה אֲמָרוּ הַנִּחְיָה
לֹא כְבוֹדוֹ בְּמָרוּכִים יוֹתֵר מִכְמוּעִים וְחָא אֲמָרוּ הַנִּחְיָה לֹא
כְבוֹדוֹ בְּגוֹדִילִים יוֹתֵר מִכְּקֻטִּים * קָבְרוּ בִשְׂכֶם מֵאֵי שְׁנֵא
בִשְׂכֶם אֲמָרוּ מִשְׁכֶּם נִגְבְּרוּ וְלִשְׂכֶם נַחֲוִיר אַבְרָה קִשְׁיָא
קָרֵא אַהֲדָרִי כְּתִיב *וַיֹּקֶם מֹשֶׁה אֶת עֲצֻמֹת יוֹסֵף עַם כִּי
הַשֶּׁשֶׁ הַשְּׁבִיעִי וְגוֹ' וְכֵתִיב וְאַתָּה עֲצֻמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הָעֵלּוּ

כמ

55

• 58

תלכי'

הוש

מ'תנ

המקנה פרק ראשון סוטה רמח

משה אומר והם היו מבני בניו של יוסף י"ל מסוד הגולה נמשך לפרח כדאיתא בפרקי ר"א וכוין שכל משה הלכו וקני ישראל אלה לפי שכבר נכסלו על ידי בני אפרים שילאו ל' מנה לפני הקד ונמלכו עמה זה ואחריה להם מה לשון חמר לכס המושבע הזה חמר לה פקוד פקדתי אחריה להם א"כ הוא הוא י"ל כך הלך גם משה אלה :

מהרש"א בולן נתעסקו בבזיוה והוא נתעסק במצות בו'

דהיינו שהיתה המלוא חציבה עליו כמו ששנינו והיו מתחש הפסד מלוא כנגד שכרה והיינו חכם לב בו' שמתחש כן בלבו הפסד מלוא בו' : ומניין היה יודע משה בו' גם שאר ארונות של השבטים העלו עמם כפרש' פרשת בשלח וכדאמרי' פרק החול לבני יהודה מ' שנים שהיו ישראל במדבר היו עלמותיו מגולגלין בצרון אבל היו יודעים קצורתם משא"כ ביוסף שהעלימו המלרים קצורתו מעטם דמסיק שיתעכב שם כדי שיתצרכו מי יילום ולהכי קצעי ומנין היה יודע בו' דלוי דומה שידע זה צנזואה כיון שלא הוכר בקרא אבל ידע זה על ידי סרח בת אשר שהיא היחה מאותו הדור ככלל בשעי' שירדו למלרים והיתה חיה עדיין כמפורש במדרש מדכתיב אנכי שלומי אחימי ישראל גו' וא"ל ארון של מחכות בו' כדי שיתצרכו בו' ועשו של מחכות כדי שישקע צמים ולא ימלאו אורו להעלותו מעם ועכנזו שם כדי שיתצרכו בו' וצנזואה יעקב נמי ודאי היתה העילום עולה כדאיתא במדרשות אלא שלא היה יכולת בידם לעכב ארונם על יעקב ויוסף שליע היה צמלים והיה ספק בידו לעשות כו' כפי' רש"י בחומש פרשת בשלח : וא"ל יוסף הביע העת שנשבע הקב"ה בו' תלה שבועת יוסף בשבועת הקב"ה כמ"ש ענינו ויאמר יוסף גו' והעלה גו' כאשר נשבע ה' לאברהם גו' וישבע יוסף את בני ישראל גומר : ואל תחמה היאך ברזל צף בו' צף הברזל מפניו נסי ה' רבים הם ונחיתו בני משה שמעושה שהיו הנסים צרונם יתחבר ע"י צווי כמ"ש צ"י מכות וצקיעתם סוף אבל זה הנס הברזל קף לא היה בו צווי של הקב"ה כנראה מענינו וע"כ אמר אעפ"כ אל תחמה צו דומיא דאליעזר דבמעשה בעלמא שהשליך העץ אל המים קף הברזל בנס וכמ"ש ראון יראתו יעשה וק"ל : בקברניט של מלכים בו' פי' הערוך צבית הקצרות של מלכים והיו שם ארונות הרבה ולא היה יודע משה איהו עד שזודעזע מעלמו עכ"ל : וכל אורח שנים בו' היו ב' ארונות בו' כבר כתבנו דגם שאר ארונות של השבטים היו שם עמם במדבר לא שלא היו מתמה שכונה משא"כ ארונם של יוסף שלא נתעסק בו לא משה שהיה צמחה לוי קרוב למתנה שכונה כדאמרינן לקמן בפרק היה נוטל ע"ש וק"ל : קיים זה כל מ"ש בו' מפני רש"י בגדה זו מפורשת במכילתא בו' וכן כל הדברות לא תשא גו' לא תקום גו' ומי אחיך גו' עכ"ל ר"ל דכל מה שכתוב בעשרות הדברות חשב שם דקיים יוסף דהיינו מה שכתוב בלוחות שם י' הדברות ועוד חשב שם גם זה שלא נזכר צ"ה הדברות אלא בחורה דהיינו לא תשא את אחיך וציוסף ויחם אותם גו' לא תקום גו' אחס שחשבו גו' ומי אחיך גו' ויכלכל יוסף את אחיו גו' וק"ל : ואי לא עסק ביה משה ישראל בו' לנאורה כל זה סותר מאי דאמרינן לעיל שכל

ישראל נתעסקו בציות מלרים ולכן לא נתעסק בו רק משה ומאי פריך מהאי קרא שקצורו בשכס שזה היה שלא בשעת ציוה כמה שנים וי"ל מעיקר' במלרים דכתיב ויקח משה וגו' ודאי דיש לחלות מה שלא נתעסקו בו כל ישראל לפי שנתעסקו בציות אבל ארון ארבעים שנה שהיה משה מתעסק בו כדאמרינן גבי צ' ארונות דלא היה שם ציוה תקשי ליה שפיר וכו' ישראל לא הוו מתעסקי ציוה הא אח"כ נתעסקו ציוה בקצורו בשכס ומשני תסם עמא' אחרינא איכ' דהניחו לו כצודו בגדולים בו' כיון דכבר נתעסק בו משה בלחוד דהיינו גדולי' הניחו לו כך בגדולים ומיהו אי לא הוו מתעסק ציוה משה בלחוד מעיקרא מעטם דהניחו לו כצודו בגדולים בו' לא הוו שבקי ישראל מלהתעסק בו מעיקרא אי לאו משום ציוה כדאמר לעיל ' ומיהו הניחו לו כצודו צמרונין בו' דקאמר מעטם זה אפי' מעיקרא מיד אחר שחם משה עשו כן ואפשר משום דלף בני יוסף ודאי היו מתעסקי ציוה שם שם נמי ככלל בני ישראל משא"כ צממה דמשמע שהו' בלכד היה מתעסק בו צין במלרים וצין במדבר כמ"ש לעיל ולא הוו שבקי ליה אי לאו משום ציוה ודוק : מ"ש בשכס בו' משכס בגבורה בו' לפי השבועו שפרש"י בחומש ואנן נחתי לך שכס א' גו' דהיינו שם ממש שלקח יעקב צמרונין ובקשחו לא אלתריך ליה הכא לטעמא דמשכס בגבורה לא שזה נחו לו נחלה לקצר זה כפרש"י שם וק"ל : ויקח משה גו' ובתיב ואת עצמות בו' ר"ל דויקח משה את עצמות יוסף עמו דמשמע דכל העלייה משה היה עושה בכל אותם מ' שנים כדמוכח לקמן בפרק נוטל מהאי קרא ומדכתיב את עצמות יוסף אשר העלו גומר דמשמע דעלייתו נקרא על שם וקאמר משום דאין מלוא קריוה אלא על מי שנמרה גם שספר הכתוב צמח משה שהיה המלוא חציבה עליו ובגמאי ישראל דשקי ליה משום ציוה היינו שחלח לקחת ארונם של יוסף ממלרים שכל ישראל הוו שבקי ליה משום ציות מלרים אבל העלייתו צמ' השנים דלא הוו שבקי ליה אלא משום כצודו של יוסף הניחו לו כצודו בגדולים בו' נקרא שפיר על שם כיון דהם גמרו המלוא וקצורו והעטם צוה כי בכל דבר התכלית הוא עיקר דהיינו הכא הקצורה שעשו לו בשכס וק"ל : אף מורידין בו' שנא' ויהי בעת ההיא גו' דבעת ההיא הוא מותר למדרש מני' דקאי אעת שהזכר לעיל בשעת שהתחיל בהלאת יוסף ולא גמרה הורידוהו מגדולתו ורש"י פי' בחומש דמשום דהפסיק בפרשתו של יוסף דריש הכי ועוד פי' שם דלחוי בעלמא הורידוהו מזה הטעם אבל כלן פרש"י מן השמים : אף קיבר אשתו ובניו דכתיב בו' ובתיב וימת ער ראיונין צעון דמחו צעון יהודה אציהם שלא כמפורש בסדר עולם משמע להו דמחו צעון יהודה אציהם שלא גמר המלוא אע"ג דבקרא מפורש שמתו בהשחתת רוע הא והל גרמ' כדאמרי' פוקד עון אצות על צנים בשאחיון מעשה אצותיהם צדיהם ואי לאו הא חטא דיהודה לא היו נענשים כיון דלא הוו צני עונשין ודוק :

אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נקרא יוסף עצמות
בחייו מפני שלא מיחה בכבוד אביו דקא אמרי
ליה עבדך אביו ולא מיחה ולא אמר להו ולא מדייאמר
רב

המקנא פרק ראשון סוטה

פרק
הר"ה
ע"ס
ר"א
ג'ה
ל
שס

רב יהודה אמר רב ואיחיא רבי יוסף ברבי חנינא מפני מה מת יוסף קודם אחיו מפני שהנהיג עצמו ברבנות * ויוסף הורד מצרימה אמר רבי אלעזר אל תקרי הורד אלא הוריד שהוריד איצטננינו פרעה מגדולתו * ויקנהו פוטיפר סרים פרעה אמר רב שקנאו לעצמו בא גבריא'ל וסרסו בא גבריא'ל ופרעו מעיקרא כתי' פוטיפר ולבסוף כתיב פוטיפרע :

נקרא יוסף עצמות בחייו שנאמר והעלית את עצמותי מזה ועודנו חי : שהוריד אצטננינו פרעה מגדולתו כשפטר את החלוס והס לא ידעו לפתור : לעצמו למשכנו וזר מתוך יסיון : פרעו היינו סרים יחירה * תנא בא גבריא'ל וסרסו לא גרסינן : מהרשי"א מפני שלא מיחה בכבוד אביו הנוהג בו שלם שותפין באדם ומאזניו נבראו עלמות לכן נחצוה סיקרא עלמות בחייו כאלו לא היו לו אלא חלק הצא מאזניו דהיינו עלמות וק"ל : ויוסף הורד מצרימה אר"א אל תקרי כו' נר"א דדרשו כן משום דהאי קרא יתורא הוא דכבר כתיב והמדינו מכרו אותו אל מלרים לפוטיפר גומר וע"כ דרשו מנייה שהוריד כו' ואשמועינן דזה דתתל ציאתו לשם להורידן מגדולתן ויהיה הוא השליט עליהם כמפורס ב"ר ג"כ מלשון הורד שהוא שליט כמו וירד מים ועד גו' וכו' הוא הורד גו' ע"ס : ויקנהו פוטיפר סרים כו' ר"י ל' בא גבריא'ל וסרסו אלא בא גבריא'ל ופרעו דהיינו סירוס וגדרם משניו דקרא דמעיקרא כתיב גומ' אצל סרים דקרא כתרומתו רצא דפרעה והוא לשון משרת במקרא אצל ב"ר אמרו סרים שנפטרם בגופו כו' ע"ס ו"ע הגרסה לקיים גירמת הספרי משום דהאי קרא יתורא הוא דכבר כתיב צפרים שלמעלה והמדינים מכרו אותו לפוטיפר סרים גומר כמ"ל ע"כ דרשו דהכא מלשון סירוס שנפטרם בגופו כמ"ל ב"ר צ"ל ולכן הביא האי קרא דדרס' וזו ולא קרא דלעיל ומשניו פוטיפרע מתק' פוטיפר כחוספת ע' דרשו שפרעו והוא סירוס יתיר * כפרס' גופיה הכא וכמה גופי סריסים יש צפרק הערל וז"ל מהיכן יאל להם לומר דהיינו פוטיפר היינו פוטיפרע ואימא דאיש אחר הוא וע"כ המדרש שראתה אשת פוטיפר ע"י האצטננינות שהיתה לה זרע ממנו ניוח קל' ועוד נר"א לפרס מדכתי' וייקר' פרעה שס גו' ויתן לו את אסנת בת פוטיפרע גו' למה תלה אשה זו שם צנחני' פרע' דמשמע צעל כרחו של אצ"י פוטיפר' והיינו משום דלא רצה אציה פוטיפרע ליתן אותה לו משו' דנחצוה אשתו על ידו וגם הוא נפטרם על ידו דהיינו פוטיפר היינו פוטיפרע ולפי פשוטו נמי יש לומר דכ"כ של אציה היה משום דעצד היה גם עברי והא דכתיב הכא פוטיפרע כהן און וגבי פוטיפר קרי ליה שר השבטים כבר תירך הרמב"ן ע"ס צפיריטו ועיין גם ב"ר א"ס צוה צבור ועיין דבא גבריא'ל וסרסו כו' והיינו סרים חמה מתולדות אב שנבריא'ל הוא שר של אב כדאמרינן פרק ע"פ וצ"ב צ"ד דיומא וק"ל :

הר"ה יוסף הורד אל תקרי הורד אלא הוריד וכו' הוסיף לחז"ל דלא כתיב וירד יוסף מצרימה כמו שנאמר וירד יהודה מאת אחיו * וכו' דכיון שלא ירד בצחיתו אלא המדינים מכרוהו למלרים א"כ הו"ל ויוסף הורידהו למלרים מאי הורד דמשמע מאזניו כי לא הורד מעצמו אלא על ידי המדינים שהורידוהו שמה ועוד שהוא מיותר כיון שכחו לעל'

והמדינים מכרו אותו וגו' ולחזור ולהתחיל צענין ראשון כך הו"ל ויקנהו פוטיפר ליוסף כמלרים מיד הישמעאלים ל"א אל תקרי הורד אלא הוריד לאצטננינו פרעה מגדולתו כשפטר החלוס : ויקנהו פוטיפר סרים פרעה שקנאו לעצמו וכו' הנוהג שקנאו לחשימין ולכן בא גבריא'ל וסרסו בא גבריא'ל ופרעו שאו' סירוס יותר כמו שפרש"י וז"ל שכל דקדק שגרי שקודם שקנאו לחשימין היה פוטיפר סרים כדכתיב לעיל והמדינים מכרו אותו כמלרים לפוטיפר סרים פרעה והס לא כתיב ויקנהו פוטיפר סרים פרעה לרמוז שקנאו לחשימין לכן אמר כאן בא גבריא'ל ופרעו שקודם שקנאו היה סרים אצל לא היה מפורס כסירוס יחירה כחוספ' שעדיין היה רחוי לחשימין ועכשיו ניתוסף בו סירוס יחירה דהיינו בא גבריא'ל ופרעו ולכן כתיב ר"י ז"ל בא גבריא'ל וסרסו לא גרסי' כחומר שמקודם היה סרים אצל עכשיו בא גבריא'ל ופרעו סירוס יחירה ועוד ז"ל בכתוב שנפטרם של והמדינים לא הוכרח בו איש מזרי וכלא סרים פרעה איש מזרי דכיון שנתחלה היה סרים אלא שנפטרם סירוס יחירה עכשיו לפיכך באהו סירוס הראשון היה נקרא איש ראוי לחשימין וכאן מאתה כתיבה שהיה א' ש מזרי נפטרם לגמרי לפי שקנאו לעצמו לחשימין ולכן נקרא פוטיפרע על הפרעה היותר שנפטרם לגמרי :

פיסקא מי לנו גדול ממשא שלא נתעסק בו אלא הקב"ה נא שנה * ויקבור אותו בניה מול בית פנור וגו' ע"כ שס * ויאמר ה' אלי רב לך א"ר לוי ברב בישר ברב בשרוהו רב לך ברב בישר דכתי' * רב לכם בני לוי ברב בשרוהו רב לך ד"א רב לך רב לך רב לך וכו' ויהושע ד"א רב לך שלא יאמרו הרב כמה קשה והתלמיד כמה סרבן וכל כך למד * תנא דבי ר' ישמעאל לפום גמלא שחנא * ויאמר אילרם בן קדוש מאה ועשרי' שנה אנכי היום שאין ת"ל הוי' ומה ת"ל הוי' פ"ק היום מלאו ימי ושנותי ללמדך שהקב"ה משלים שנותיה' ע"ס של צדיקים מיום ליום ומחדש לחדש שנאמר * את מספר ימך אמלא' לא אוכל עוד לצאת ולבא מאי לצאת ולבא אילימ' לצאת ולבא ממש והכתי' * ומשה בן מאה ועשרי' שנה במותו לא כהתה עינו ולא נס לחה וכתיב * ויעל כל משה מערבות מואב אל הר נבו * ותניא שתיים עשרה מעלות היו שם ופסעין משה בפסיע' אחת אמ' רב שמואל בר כהנא אמר רבי יונתן לצאת ולבא בברברי תורה מלמד שנשתתבו ממנו מעינות החכמה * ויולך משה שס לא ויהושע וייתצבו באהל מועד תנא אותה שבת שבת של דיווני היתה ניטלה רשות מזה ונתנה לזה :

ברב בישר את בני ממלקותו רב לכם בני לוי זקקצ"ה מדקדק עס הצדיקים כחוש השערה ונענש באותה מד' : רב יש לך הגיעה מלכותו של יהושע ואין מלכותו נוגעת במדרגה ואילו כמלא ניוח : דבר אחר רב לך דין א' קרנה עוד נקשה : שלא יאמרו הרב כמה קשה שאינו מתפייס ושומע לו : והתלמיד כמה סרבן מפניו ולשון חכמים הוא כן מסרניו בו לשאת את בת אחותו צנדרים וצנצננות צמפרס צו מצירו שיהל עמו : וכל כך למד מה עונש נא בצמקנו נא המורים שהרבה צמקנות הרבה ולא נענה : לפום גמלא שחנא לפי כח הגמל מרצין צמשאן אף כאן לפי דקדוק מדקדקים אחריו : היום מלאו וציוס זה נולדתי : לא נס לחה לא נרת למלותי כחו : דיווני שני זוגות שני חברים היו צה תתל היום למשה וסופו ליהושע %

המקנא פרק ראשון סוטה רמט

מהרש"א רב לך כו' ברב בישר רב לבס כו' מצוה כי
מלך רב מורה על רוב טובה אם צעה"ו צרעיים
אם צעה"ו צלדקים כמ"ס זהו מה רב טובך גו' ובהפך צעה"ו
אמרין פרק החולץ הלדקים אינם מקבלים לא רוב טובה כו' אבל
מדת הרשעים שמקבלים רוב טובה צעה"ו כדי לטורדם מן
הע"ה צו"ש עשו ים לך רב דהיינו רוב טובה צעה"ו ויעקב לא אמר
רק ים לי כל דמשפך צעה"ו ובה"ה דפרק החולץ והא דכתיב רב
עוד יוסף בני חי גו' היינו נמי צעה"ו כמ"ס פסיון זה היה מסור
ביד יעקב מפי הבגורה אם לא ימות אחד מצני בחיי מוצעת אני
פאני רואה גיהנם כפרס"י פרש"י ויש והשאלה ה"ס ק"ה לפי שיש
אם עדת קרן צמח רשעים דהיינו רב לבס צעה"ו וכן דקדק
הקצ"ה עמו ונעטם ונחשבר הוא צנעין המדה זו רב לך צעה"ו
ונמדרש אמרו דרב לך היינו רב טוב האשון לך לעס"ו צפה"י
צחות ודו"ק: רב יש לך ומו יורשע כו' כמפורס צהר הא
קרא ולו את יהושע גו' כי הוא יעבור גו' ולענין שירה ורצנות
קאמר רב יש לך א"ל גם לענין חכמה כדלקמן שנסתתמו כו' ואמר
ד"א רב לך שלא יאמרו הרב כמה קש"ו פירשו רב לך מלי
רצנות כמ"ס הרא"ם וכמה קשה כו' וכמה סרבן מאל חוסף דבר
אלי גו' וק"ל: וכו"ב למה כו' לפום כו' פי' רש"י לפי דקתו
מדקדקים אחריו עכ"ל ולפירושו קאי אדלעיל דרב צהרובו כו' גם
קשה אמאי לא מייית האז משל צינחות פ"ו דעיקר מלקא איכא
הס דהקצ"ה מתקדק עם סביבו כחוט השערה ויש לפרש הכא
דקאי אהא דקאמר שלא יאמרו הרב כמה קשה והתלמיד כמה כו'
פלוגא וכו"ב למה שרי לא הווצר סם צקא שהפליד משה כ"כ
צה"ה"ה רק פעם אחת וקאמר דלפום גמלא שחלא דלגבי רב כזה
הקצ"ה ודאי דהפירה מועטת היא כמרוצה ופיר ק"ל אל חוסף
גו' וק"ל: אלימא לצאת ולבא ממש והכתיב לא נס לחה
כו' ולא נראה להס לפרש לא אכלל איני רשאי לפי שם' אמר אלי
לא תעבור גו' שלא תזניו וי"ו צמקס לפי כמ"ס הרא"ם ע"ס:
לצאת ולבא בדברי תורה מלמד שנסתתמו כו' ים לפרש
לפי זה סיפא דקרא וה' אמר אלי גו' שאל אל תחשבו שהיה לכם
עוד לצב צבאזי לא"י תחורר החכמ' אי דאורי דא"י תמכים הנה
ה' אמר אלי לא תעבור גו' וק"ל: ובכתיב ויעל משה מערבות
מואב גו' י"ב מעלות היו שם ופסען כו' דלא ה"ל למכחז
מערבות מואב אלא ויעל על הר נבו דכבר ידענו דנערבות מואב
היו כל ישראל אז וכל משנה תורה סם נאמר אלא דאשמועינן
דצפ"א ופסיעה אח' עליה מערבות מואב לשם צלי הפסך ציניהם
וענין י"ו מעלות כו' רמו על י"ו צבטים ע"פ מ"ס בתחומא ואח
עליה על כלנה אלו ברכותיו של משה כו' לא היה צו קטנה כו'
והענין מצוה"י לא היה מיתתו העדר ח"ו אבל הוא פסע צפסיעה
אחת על כולן שהיה שקול כנגד כל ישראל ומיתתו הוא העדרם
ופמיתותם הוא כמ"ס ויתעבר ה"ו למענטס גו' וק"ל: וילך משה
ויהושע ויחיצבו באהל כו' ארתה שבת שבת כו' דעד היום
לא בא למחנה שכינה דהיינו אהל מועד רק משה נלמד אכל יאמרו
ח"ב סג א

יום שמת משה היה גם יאושע נלכ צמחיה שכינה דהיינו שבת
דיווגי צחלת היום למשה וסופו ליהושע כפרס"י וקלח רחיים
מהאי ליטא דקאמר שבת של דיווגי שמת משה נצבת וכבר האריכו
צוה החוספות צפרק ע"פ עיון סם וק"ל:
הר"ה רב לך רב יש לך ומו יורשע נראה דררס כיון שהביע זמנו של
יהושע ניעול השירה ולהיות רב אל חוסף דבר עלי עוד דכבר
הוא אם הוא יתפון למחול אח דחבר עמו: רב לך שלא יאמרו וכו' נראה
שהיה שמשם הקצ"ה שלא יאמרו הרב כמה קשה והתלמיד כמה סרבן
ולכן אמר למשה רב לך הנה יש רב קשה למחול ואין ראוי לך להיות סרבן
והיה אפשר למחול לאידך גיסא ולומר כיון שהתלמיד הוא כמה סרבן לא
יהיה הרב קשה למחול לזה א"ל דע שיש לך רב והלך היה חפשה עיקר
שלא יתל הרב דברו וכיון שכן אל חוסף עוד דבר להיות התלמיד סרבן
ולזה שאל ואמר כל כך למה שכיון שהתלמיד היה סרבן יתחול הרב ולא
יהיה קשה לזה אמ' לפום גמלא שיתחל שכפי דקוחיו של משה לריך לדקדק
עמו להיות הרב קשה להפשים ולמחול וכיון שאלו עיקר לך לריך
התלמיד להעביר ענינו מלהיות סרבן:
תניא אמר רבי יהודה אלמלא מקרא כתוב אי אפשר נב
ל'אומריו היכן משה מת בחלקו של ראובן דכתיב
ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ונבו בחלקו של
ראובן קיימא דכתיב *וכני ראובן בנו את חשבון ואת
אלעל ואת קריתים ואת נבו ואת בעל מעון נבו ששם
מתו שלשה נביאים משה אהרן ומרים והיכן משה קבור
בחלקו של גד דכתיב *וירא ראשית לו כי שם חלקת
מחוקק ספון מחלקו של ראובן עד חלקו של גד כמה הוי
ארבעה מילין אותן ארבע מילין מי הוליכו מלמד שהיה
משה מת מוטל בכנפי שכינה ומלאכי השרת אומרים
*צדקה ה' עשה ומשפטיו עם ישראל * והקצ"ה מאי דנרש
אמר *מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פועלי און
ושמואל אמר *מי כהחכם יודע פשר דבר ורבי יוחנן
אמר *החכמה מאין תמצא ואיוז מקום כינה * ורב נחמן
בר יצחק אמר *וימת שם משה עבר ה' * סמליון אמר
וימת שם משה ספרא רבא דישראל:
בכנפי השכינה צנף חוד לצושו: מי יקום לי עם מרעים
לסוכות למי: פשר דבר שהיה יודע לעשות פסרה
צניו וצני צניו: סמליון סם חסם:
מהרש"א ותניא ארי"ב היכן משה מת בחלקו של
ראובן כו' והיכן קבור כו' המנוח גם צוה שלא
היה מיתתו וקבורתו צמקס אחד להורו' להס שיטערו על העדר
מיתתו כי לא היה להס עוד עומד צפרן ומוכיח אבל אין להס
לשעון רק על התשובה שהוא מעשה ראובן שפחם צחצח' והקצ"ה
היה בחלק של גד לכפר להן על עון פטור כדלקמן ואמר שעדיין
לא נקבר והיה מוטל בכנפי שכינה הפסידו המלאכים על העדר
לישראל וכו' דקת' ה' גומר שאין צפרא שיאמר משה כן על ענינו
כפסטיה ולפי שהלדק' שהלדס עושה אפשר שאינו כהוגן כדאמר
פ"ק דצ"ק ופ"ק דצ"ו שהקצ"ה מכשיל ליתן דקדק לשאיון מהוגין
ו"ס כי משה אין נביא כמוהו והיה צו מדה ה' צלדקס ליתנה
להגונים

נב
סס
דנרס
לד
צמדי
לג
דנרס
לד
לחיס
לד
קלה
איוג
כה
דנרס
לד

לְאֻגִּיּוֹס וְאִמֵּר וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל כִּינִיּוֹ דִמְשָׁפְטָיו עַל מִשָּׁה דִּמְדַּמְתָּ
מִשְׁפַּט הַלֵּךְ דְּיִנִּי אֶדֶם וְלֹא דְיִנִּי שְׂמִים שְׂהוּא תַּמּוּר וְיִתֵּר בְּכֵמָה
דְּבִרִי שְׂאִמְרוּ שְׂחִיב דְּיִנִּי שְׂמִים וּפְעוּר מְדִינִי אֶדֶם שְׂחִיבִי
יִשְׂרָאֵל כֵּמָה פְּעֻמִּים כְּלִיָּה דְיִנִּי שְׂמִים כִּמְ"ו וְאֶכְלָה אוֹרֵם כִּרְגַע
עֹמֵד מִשָּׁה בְּפֶרֶץ לְהִיבִיז חֲמַת ה' לְדוֹנֵם דְּיִנִּי אֶדֶם כִּמוֹ בְּעַגְל
שְׂהַרְבַּ ג' אֶלְפִּים וְנִתְכַּפֵּר לְנִשְׁאָרִים וְכֵן בְּמִשְׁטָה פְּעוּר וְאִמֵּר כִּי
הַקִּבְ"ה אִמֵּר עֲלֵיו בְּדֶרֶךְ הַסֶּפֶד כָּלֹא בְּכֹחַ מִיתָחוּ הוּא הַעֲדֵר גִּם
לֹא מִי יִקּוּם לִי גו' כִּפְרָשִׁי לְהוֹכִיחַ לְשִׁמִּי וְעִי"ל לִי מִמֶּשׁ שְׂהָקִים
אוֹרֵם לִי לַעֲם וְלֹא הַדְּלָתִי אוֹרֵם מִמֶּנִּי כִּמְ"ו אִם אֵין פִּנְיָ הוֹלִכִי
גִּבְ"ו שְׂמֹאל אִמֵּר מִי כִּהְחֵל גו' פֶּסֶר דְּבִר יֵשׁ לְפָרֶם אֲדִיבֹר לֹא יִהְיֶה
לֶךְ גו' שְׂהוּא כּוֹלֵא אִם כִּמְ"ו בְּעִי"ו כִּי אִם אוֹכְלָה הוּא אֵל קִנָּא וּמִי
יֹדַע לְפֶסֶר אוֹרֵם אִם כִּמוֹ שְׂעֵשָׁה מִשָּׁה בְּמִשְׁטָה עַגְל וּפְעוּר שְׂבָקָה
רַחֲמִים עֲלֵיהֶם לְהִיבִיז חֲמַת הָאֵשׁ וּלְהַפְּסִירוֹ וְרִי אִמֵּר וְהַחֲמַתָּ
מֵאֵין חֲמָלָא הַסֶּפֶד עֲלֵיו שְׂבָעִינִי הַחֲמַתָּה הִיָּה הַעֲדֵר לְדוֹרוֹ כִּמְ"ו
כִּי הוּא הֵאָז לְחִמְמִים וְלוֹ יִתָּן חֲמַתָּה הַפְּלֹפֶל מִלְּהוֹרָה וְהוּא
בְּמִתָּה לְכָל יִשְׂרָאֵל בְּעוֹזָה הֵאָזָה כִּמְ"ו בְּנִדְרִים וְהֵייוֹת מֵאֵין חֲמָלָא
בְּלִקְטָן פ' נוֹטֵל מִי שְׂמִשִּׁים עֲלָמוֹ כֵּלִין כִּמוֹ מִשָּׁה שְׂנֵאֵלִין צוֹ וְהֵאָז
מִשָּׁה עֲנִיּוֹ מֵאֵד גו' וְכִיבִיז וְאִנְתּוֹ מִה גו' צוֹ חֲמָלָא הַחֲמַתָּ וְרַב נַחֲמָן
אִמֵּר וַיֵּתֶן שֶׁם מִשָּׁה גוֹמֵר ע"מ מ"ש צִפְ"ק דְּצ"ב אִפְשָׁר מִשָּׁה מִי
וּכְחַצ וַיִּמַּת מִשָּׁה גו' ע"כ הַקִּבְ"ה אוֹמֵר וּמִשָּׁה כּוֹחַצ מִכָּאֵן וְאֵילֵךְ
הַקִּבְ"ה אוֹמֵר וּמִשָּׁה כּוֹחַצ דִּמְשָׁה כו' כִּמְפֹרֶשׁ שֶׁם צִמְדוּשִׁינִי
וְהֵייוֹת שְׂהָקָה אִמֵּר לְהוֹדִיעַ שְׂהוּא הַעֲדֵר גְּדוֹל לְדוֹרוֹ כִּמְ"ו עַבְד
ה' גו' וְלֹא קִם כִּמִּשָּׁה גו' לְכָל הָאוֹתוֹת אֲשֶׁר עֲשָׂה גו' : סְמִלִיּוֹן
אִמֵּר וַיִּמַּת שֶׁם מִשָּׁה סְפָרָא רַבָּא דִּישְׂרָאֵל וְכֵן ת"ל צִפְסוֹק
כִּי שֶׁם חִלְקָת מִתּוֹקֵק גו' וְהוּא מִצְוָר כִּי לֹא נִקְרָא מִשָּׁה כּוֹחַצ
לִישְׂרָאֵל רַק הַעֲנֵלָה שֶׁל הַתּוֹרָה כִּי הַסֶּפֶד שֶׁל הַתּוֹרָה כִּבֵּר כְּתוּבָה
לְפָנָיו ית' צ"ה קוֹדֶם בִּירְאָה עוֹלָם צֵאֵם שְׂחוּרָה עַל גִּבִּי אִם לְבִנָּה
וְע"כ אִמֵּר כִּי הוּא סְפָרָא רַבָּא דִּישְׂרָאֵל שְׂהוּא כִּבֵּר הַתּוֹרָה וַיִּתְּנָהּ
אֵל הַכֹּהֲנִים צִנִּי גוֹמֵר אוֹ סְפָרָא שְׂהִיָּה מוֹנֵה מִסְפָּרָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל צ'
פְּעֻמִּים וְכַחצוֹ הַחוֹסֶפֶת וְכ"ה צֶרֶךְ סְמִלִיּוֹן אֵיִת דִּאִמְרֵי שֶׁם
מֵלָךְ עכ"ל אִפְשָׁר דִּמְשָׁמַע לְהוֹ הִכִּי מִשּׁוֹם דִּהָא דִּאִמֵּר רַב נַחֲמָן
וַיִּמַּת שֶׁם מִשָּׁה אֵינוֹ מְפֹרֶשׁ צוֹ שׁוֹם שְׂבַת לְמִשָּׁה וְע"כ אִמֵּר דְּכוּלָּה
מֵלֵךְ דְּרַב נַחֲמָן הִיא דְּרַב נַחֲמָן אִם שׁוֹם הַסֶּפֶד אִמֵּר עֲלֵיו סְמִלִיּוֹן
הַמֵּלָךְ וַיִּמַּת שֶׁם מִשָּׁה סְפָרָא רַבָּא כו' וְאִמֵּר וַי"ל לֹא מִתְּ מִשָּׁה
בְּחִיצוֹ כו' וּמִשּׁוֹם הֵךְ קוֹשִׁי דִּפְ"ק דְּצ"ב וְכִי אִפְשָׁר מִשָּׁה מִתְּ וְכּוֹחַצ
וַיִּמַּת מִשָּׁה גוֹמֵר מ"ה קִאִמְרֵי דִּלָּא מִתְּ וּסְבִיחוֹ לִי אִג"ש דֶּסֶס שֶׁם
מִה לְהֵלֵן עוֹמֵד וּמִשְׁמַת כו' נִקְטָה הַשְׂמֹשׁ כְּדִאִמְרֵינוּ צִעֲלָמָא גְּדוֹל
שְׂמֹשָׁה יוֹתֵר מִלְּמוּדָה וְעֵינִין הַשְׂמֹשׁ מְפֹרֶשׁ לְקָמֵן פֶּרֶק נוֹטֵל וְכֵה"ג
אִמֵּר צִעֲנִיָּה יַעֲקֹב אֲנִיּוֹן לֹא מִתְּ וַיִּפְרֹשׁ שֶׁם :

דְּרִי"ף נִצּוֹ שֶׁשׁ מִתּוֹ שְׂלֵשָׁה נִצִּיּוֹס וְכו' נִרְאֶה דְּרִי"ף נִצּוֹ מִלְּשׁוֹן נִבּוּאָה
שֶׁשׁ מִתּוֹ ב' נִצִּיּוֹסִים שֶׁהֵיוּ בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵיוּ שְׂבָעִים
אֲנִים דְּכַחצֵי צִהוֹ וַיִּתְּנֵהוּ גִם הֵם אִפְשָׁר דְּרִי"ף שְׂלֵשָׁה נִצִּיּוֹסִים כִּמְיִין
אוֹתוֹתֵיהֶם שֶׁל נִצּוֹ שֶׁהֵם ב' אוֹתוֹת : סְמִלִיּוֹן אוֹמֵר וַיִּמַּת שֶׁם מִשָּׁה סְפָרָא רַבָּא
דִּישְׂרָאֵל נִרְאֶה דְּסְמִלִיּוֹן הוֹקֵשׁ לוֹ דְּלִרְבִּי נַחֲמָן דִּאִמֵּר וַיִּמַּת שֶׁם מִשָּׁה עַבְד
ה' אֵין כּוֹם מִקּוֹם לִקְבִ"ה לְהַסְפִּירוֹ הִיָּה שְׂמַת מִשָּׁה עַבְד כִּי גִם אֵל
שְׂעִינָה אִמֵּר הוּא הֵלֵךְ הוּא עַבְד ה' אֵלֵל הִיָּה מִפְּסִידוֹ עַל שְׂהִיָּה סְפָרָא

רַבָּא דִּישְׂרָאֵל לְלִמְדָּם סִפְרֵי הַתּוֹרָה וְחִסְרוֹ יִשְׂרָאֵל וְזִמְתּוֹ וְכֵן הִיָּה אוֹמֵר
הַקִּבְ"ה וַיִּתֵּן לוֹ שְׂמַת שֶׁם מִשָּׁה סְפָרָא רַבָּא דִּישְׂרָאֵל וְהוּא ע"ד שְׂרָשׁוֹ רַבִּי
יִזְמָן וְחִסְרֵי־וֹ שְׂהִיָּה אוֹמֵר מִי יִקּוּם לִי עִם מַרְעִים אוֹ מִי כִּהְחֵס וְכו' אוֹ
וְהַחֲמַתָּ מֵאֵין חֲמָלָא וְכו' :

תַּנְיָא רַבִּי אֲלִיעֶזֶר הַגְּדוֹל אוֹמֵר שְׁנֵים עֶשְׂרֵי מִיל עַל
שְׁנֵים עֶשְׂרֵי מִיל בְּנִגְדָּה מִחֲנֵה יִשְׂרָאֵל הִיָּה בֵּת קוֹל
מִשְׁמִיעַ וְאִמֵּר וַיִּמַּת מִשָּׁה סְפָרָא רַבָּא דִּישְׂרָאֵל וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים לֹא מִתְּ מִשָּׁה כְּתִיב הִכָּא וַיִּמַּת שֶׁם מִשָּׁה וְכַתִּיב
הָחֵם *וַיְהִי שֶׁם עִם ה' מ' יוֹם וַאֲרַבְעִים לֵילָה מִה לְהֵלֵן
עוֹמֵד וּמִשְׁמַשׁ אֵף כָּאֵן עוֹמֵד וּמִשְׁמַשׁ * וַיִּקְבֹּר אוֹתוֹ
בְּנִיא בְּאֶרֶץ מוֹאב מוֹל בֵּית פְּעוּר א"ר בְּרִכְיָה סִימָן
בְּתוֹךְ סִימָן וְאִפְּלוֹ הִבִּי וְלֹא יֵדַע אִישׁ אֵת קְבוּרָתוֹ
וְכַבֵּר שְׂלַחָה מַלְכוּת הָעוֹבִ"ם אֲצֵל וְנִסְטָרָא שֶׁל בֵּית פְּעוּר יֵךְ
הַרְאוּנִי הֵיכָן מִשָּׁה קְבוּרָה עֲמָדוֹ לְמַעֲלָה נִרְמָה לָהֶם לְמִשָּׁה
לְמִשָּׁה נִרְמָה לָהֶם לְמַעֲלָה נִחְלָקוּ לְשִׁנֵּי כְּתוּת אוֹתָם
הָעוֹמְרִים לְמַעֲלָה נִרְמָה לָהֶם לְמִשָּׁה אוֹתָם הָעוֹמְרִי לְמִשָּׁה
נִרְמָה לָהֶם לְמַעֲלָה לְקִיָּים מִה שְׂנֵאֵמֵר וְלֹא יֵדַע אִישׁ אֵת
קְבוּרָתוֹ עַד הַיּוֹם הוּא אִמֵּר רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא אֵף
מִשָּׁה רַבִּינוֹ אֵינוֹ יוֹדַע הֵיכָן קְבוּרָה כְּתִיב הִכָּא וְלֹא יֵדַע
אִישׁ אֵת קְבוּרָתוֹ וְכַתִּיב הָחֵם *וַאֲזַת הַבְּרִכָּה אֲשֶׁר בְּרֶךְ
מִשָּׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים וְאִמֵּר רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא מִפְּנֵי מִה
נִקְבֵּר מִשָּׁה רַבִּינוֹ מוֹל בֵּית פְּעוּר כְּדִי לְכַפֵּר עַל מַעֲשָׂה
פְּעוּר :

וַי"מֵת נוֹטְרִי"קוֹן דְּוִימַת : סִימָן בְּתוֹךְ סִימָן כְּלוֹמֵר סִימָנִים
הִרְבֵּה צֶאֱרָךְ מוֹאֵצַ צִנִּיא מוֹל בֵּית פְּעוּר וְאֵף ע"פ כֵּן וְכו' :
מַלְכוּת הָעוֹבִ"ם אֶרֶם : נִסְטָרָא מוֹשֵׁל כִּמוֹ שְׂאִמֵּר קוֹמוֹס דְּוֹנוֹם
שֶׁלְטוֹן וְחִסְרוֹ צִנְרָתָה וַיִּהְיוּ קֶרְטוֹן גִּסְטָרָא :

מִהְרָשָׁא וַיִּקְבֹּר אוֹתוֹ בְּנִיא מוֹל וְגו' סִימָן בְּתוֹךְ כו'
דְּכִיּוֹן דִּלָּא יֵדַע אִישׁ אֵת קְבוּרָתוֹ כֵּל הֵיָּה סִימָנִים לִ"ל
אֵלֵךְ דִּאִשְׁמוּעִינִי קִרָּא דִּאִפְ"ה לֹא יֵדַע כו' : וְכַבֵּר שְׂלַחָה מַלְכוּת
הָעוֹבִ"ם אֲצֵל כו' דִּהּוֹן חֲסִדִּי דְּכָל הֵיָּה סִימָנִי הֵיָּךְ אִפְשָׁר לֹמַ'
דִּלָּא יֵדַע אִישׁ גו' וְקִאִמֵּר דִּעֲמָדוֹ לְמַעֲלָה נִרְמָה כו' וְהוּא מִצְוָר
כִּי כִבֵּר נִעֲשָׂה הָאֵשׁ גִּם צִיּוּר דְּבִר רֹמִי מֵמֵלָךְ כִּמְ"ו לְחַס לֹא
אֵלֵךְ וַיִּפְרֹשׁ מִן מִשָּׁה ע"כ בְּאוֹתוֹ גּוֹפֵה כִּנְקֵר נִשְׁאֵר רֹמִי שְׂאֵין לוֹ
גְּדֵר צִמְקוֹס וְאֵין לְעַמּוּד עַל מִקּוּמוֹ הַמְיוּמֵד לוֹ הוֹסִיף רַבִּי חֲמַא
לֹמַר מִשָּׁה צִעֲלָמוֹ אֵינוֹ יוֹדַע כו' כִּי כֵן נִעֲשָׂה כּוֹלֵר רֹמִי שֶׁל יֵדַע
הֵיכָן גּוֹפֵה כָּלֵל כו' נִפְשַׁת הַחוֹמֵר מִמֶּנּוּ וק"ל : מִפְּנֵי מִה נִקְבֵּר
מִשָּׁה אֲצֵל בֵּית פְּעוּר כו' ר"ל גִּם שֶׁלֹּא זָכָה לִיכְנֵם לֹא"י צִיּוּס
מִפְּנֵי מִה לֹא זָכָה לְקִבֵּר צִא"י כִּמוֹ עֲלָמוֹס וַיִּסָּף וְקִאִמֵּר לְכַפֵּר כו'
וְהוּא עֵינִין הַכּוֹחַ שְׂאִמֵּר חֲפִלָּה מִשָּׁה כְּחִיצ וְכַחצ צִנִּיא מוֹל בֵּית
פְּעוּר גו' ר"ל שְׂחֵאֵל זֶה שְׂעִינָה צִנִּית פְּעוּר גִּרְמָה לִי לְקִבֵּר בְּח"ל
לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם וְעִי"ל שְׂאִמְרוּ מִפְּנֵי מִה נִקְבֵּר כו' דְּגִנְיָה הוּא לֹאִר
שֶׁם עֲבוֹ"ם עַל מִקּוֹם קְבוּרָתוֹ וְקִאִמֵּר כְּדִי לְכַפֵּר כו' וְעִי"ן חֲחוּסִי
ע"פ מ"א וְצִמְדָּרֵם לִקְוֶה אֵיִתָּא צִע"א מִה עֲשָׂה מִשָּׁה חֲפֵר כו' וְעוֹמֵן
חֲמָה צֶאֱרָךְ כו' וְכִישְׂרָאֵל מִתְּעִיָּס הִיָּה עוֹלָה וּפְעוּר פִּיּוֹ לְנִשְׁקָף

המקנא פרק ראשון סוטה רנ

וְאֵתוֹ לְהַשְׁמִית לְפִיכָךְ נִקְרָא שְׂמוֹ פְעוּר וְהִיא מִשָּׁה מוֹכִיר עָלָיו אֵת
 הַסֵּם וּמוֹרִידוֹ לְמַטָּה וְכַסְמָת מִה עֵשֶׂה הַקֶּזֶ"ה נָתַן אֵת קִבְרוֹ כְּגִידוֹ
 וְהָיָה רוֹאֵה קִבְרוֹ וּמוֹרֵד לְאִמְרוֹ כִּי וְהָיָה מְזוּחָר כְּדֵר בְּזֹה הַפָּרֶק
 שֶׁהִתְעַל מוֹלִיד מֵלֶךְ מִשְׁמִית וְהָיָה זֶה הַפְּעוּר שֶׁפָּעַר פִּי כִי וְדו"ק:
 נד ואמר רבי חמא ברבי חנינא מפני מה נסתתר קברו
 של משה מעיני בשר ודם מפני שנלוו וירדע לפני
 הקב"ה שעתיד בית המקדש ליחרב ולהגלות את ישראל
 מארצם שמה יבואו לקבורתו של משה באותה שעה
 ויעמרו בכבי"ת תחננו למשה ויאמרו לו משה רבי עמוד
 בתפלה בעדנו ועומד משה ומבטל את הגזירה מפני
 שחביבים צדיקים במיתתם יותר מבחייתם שכן אתה
 מוצא בשעה שהיו ישראל במדבר וסרה במעשיהם
 ועשו עגל קצף הקב"ה על ישראל אמר למשה הרף
 דברים ע ממני ואשמידם כמה צדיקים היו באותו הדור וכמה
 חסידים משה ואהרן ויהושע אלדד ומידר ושבעים זקנים
 ושאר חכמים ותלמידים ולא עשה בשבילם ולא ביטל
 הגזירה אלא בשביל משה ואמר רבי חמא בר חנינא
 שם יג מאי דכתיב אחרי ה' אלהיכם תלכו וכי אפשר לו לאדם
 שם ד להלך אחרי שכינה והלא כבר נאמר כי ה' אלהיך אש
 אוכלת הוא אל קנא אלא הלך אחר מדותיו של הקב"ה
 כראש"ג מה הוא הליכוש ערומים דכתיב ויעש ה' אלהים לאדם
 ולאשתו כתנות עור וילבישם אף אתה הלבש ערומי
 שם יח הקב"ה ביקר חולים דכתיב וירא אלו ה' באלוני
 ממרא אף אתה בקר חולים הקב"ה קבר מתים דכתיב
 דברים ויקבור אותו בניה אף אתה קבור מתים הקב"ה נתם
 לך אבלים דכתיב וירד אחרי מות אברהם ויברך אלהים
 כראש"ג את יצחק בנו אף אתה חסד אבלי ויעש ה' אלהי לאדם
 כה פרק ולאשתו כתנות עור וילבישם רב ושמואל חד אמר
 ע"ש דבר הבא מן העור חד אמר דבר שהעור נהנה בו דרש
 רש"י רבי שמלאי תורה תחלתה גמילות חסדים וסופה גמילות
 חסדים תחלתה גמילות חסדים דכתיב ויעש ה' אלהים
 לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם וסופה גמילות חסדים
 דכתיב ויקבור אותו בניה :

סג ב

וְאֵתוֹ כִּי הַפְּעוּל שֶׁהוּא הַקִּבּוּר חֲסֵד מִן הַמִּקְרָא מִי הוּא וּפִירְשׁוּהוּ
 דְּקָאֵי עַל הַקֶּזֶ"ה שֶׁמֹכֵר לַעֲלֵי וּבִסְפָרֵי אֵיכָא תַנָּא דְּפִלְגִי וְקָאִמַר
 וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ הוּא קִבְרֵי אֵת עֲלָמוֹ : דְּבַר הַבָּא מִן הָעוֹר בִּי וְלֹא
 עוֹר בָּמָה מִמֶּשׁ דְּעִידִין לֹא נִתְפַּשְׁטָה אִזּוּ שִׁסּוּ בְּהַמָּה כ"ב הַחֲקוּנִי:
 תורה תחלתה ג"ח כ' הוּא הוֹרָאָה בְּמַעֲלַת הַתּוֹרָה כִּי הַתּוֹרָה
 כֹּלָה מִרְאָשָׁה וְעַד סוֹפָה כֹּלָה חֲסֵד כִּמ"ט וְתוֹרַת חֲסֵד עַל לְשׁוֹנָה
 וְיָדוּעַ מַעֲלַת מִדָּה עוֹבֶה זוֹ עַל הַלִּדָּקָה וְשֹׁאֵר מִדּוֹת בְּהַמָּה מִקּוּמוֹת
 וְק"ל :
 דרש רבי שמלאי מפני מה נתאוו משה רבינו ליכנס
 לא"י וכי לאכול מפריה היה צריך או לשבוע משובה
 היה צריך אלא כך אמר משה רבינו הרבה מצות נצטוו
 ישראל שאינם מתקיימות אלא בארץ אכנס אני לארץ
 כדי שיתקיימו על ידי אמר לו הקב"ה כלום אתה מבקש
 אלא לקבל שכר מעלה אני עליך כאלו עשיתם שנאמר
 *לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל תחת
 אשר הערה למות נפשו ואת פושעים נמנה והוא חטא
 רבים נשא ולפושעים יפניע לכן אחלק לו ברבים
 שאני מחלק לו שכר שלם שמה נאמר כאחרונים ולא
 כראשונים ת"ל ואת עצומים יחלק שלל כאברהם יצחק
 ויעקב שהיו עצומים בתורה ובמצות תחת אשר הערה
 למות נפשו שמסר עצמו למיתה שנא *ועתה אם תשא
 שמוח חטאתם ואם אין מחנינא מספיק אשר כתבת ואת
 פושעים נמנה שומנה עם מתי מדבר והוא חטא רבים
 נשא שכיפר על מעשה העגל ולפושעים יפניע שבקש
 רחמים על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה ואין פניעה
 אלא תפלה שנאמר ואתה לא תתפלל בעד העם הזה רחמים
 ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בך :
 ולפושעים יפניע כגזל פושעים יפניע : הערה הריק :
 מהרש"א מפני מה נתאוו משה רבינו ליכנס בו' לניכא
 למימר שהיה מתאוו ליקבר בא"י משום גלגול
 מחילות כמ"ט כסוף כחצות גדי ועקב ויוסף דאעצרה נא וארצה
 את הארץ הטובה לא משמח כן וא"ל הקב"ה כלום אתה מבקש
 אלא לקבל שכר מעלה אני בו' יש לפרש זאת התשובה צה"ל קרא
 ויאמר ה' אלי רב לך גו' דהיינו רב טוב הזמן ללדיקים לעב"ד
 כמ"ט צמדדשות ומיחו קשה דהיאך קאמר שהיה מבקש לקיים
 המצות כדי לקבל שכר עליהם הא אמר'א תהיו כעבדי המשתמשים
 את הדב ע"מ לקבל פרס וי"ל דהיינו צמזוה שנתחייב זה כד
 אצל הכא שעתידין לא צא לא"י שש חיונה והקב"ה לא רצה שיהיה
 חייב צה שפיר תלי לבקש משום קבול שכרם ודו"ק : שנא לכן
 אחלק לו ברבים גו' דהיינו אחלק לו סכר ככלל הדברים שצאו
 לא"י ודימה לו הסכר הזה לשלל שהוא דבר שלא טרח בו אלא אחרי
 עשאוהו כן תקבל שכר כאלו עשית על דבר שלא טרחת בו אלא
 אחרי שצונו לשם והוא כונת הפסוק שם אנכי על אמרתך כמולא
 שלל גו' ר"ל שם אנכי על אמרתך אמירת התורה בעלמא צלא
 קיומה ועורר עשייתה כמולא שלל רב ששם על דבר שלא טרח בו
 וק"ל

במה א"ל התינו עשירה ענייה מאי איכא למימר אלא
כשם שמעשיה מעשה בהמה כך קרבנה מאכל בהמה :
חומר בוטין בלע"ז והוא של זה וחומתין בו ב' נארי חלוק לנוי :
דשמעיה לר"מ דחמר וכו' נפ"ק בני במה שאדם מודר: ענייה
לא האכילתו מעדיים למה מביאה מאכל בהמה : אלא היא עשתה מעשה
בהמה בשפוקה ענייה לתשמים למי שאינו בן זוגה :
תוספות חמין חומר פירש רבי הלל מרגלית : ע"א בושם חמין
חומרמא דפילון בשמים מעורבים חרוטם כלולה דפילא :
ע"א פי' רבינו מעדיים באון חמין המעשה דנלשון ארמי חומר אדם לחברו
מה חמרך כלומר מה תעשיר : (כדי שיראה על המים) :

ת"ר ג' צריכין שיראו עפר סוטה ואפר פרה ורוק יבמה וי'
משום רבי ישמעאל אמרו אף דם צפור :

עפר סוטה דכתיב אל המים שיראה עליהם מדלח כתיב במים : ורוק
יבמה לעיני הוקנים דכתיב לעיני הוקנים וחללה וירקק : ואפר
פרה דג"ש במייה מהדדי עפר סוטה ואפר פרה כדלקמן : אף דם לפור של
מזורע ששחטו אל כלי חרס על המים חיים ולרדך : שלא יתן מים אלא
כשישור שיהיה דם צפור ניכר בהם :

דרש רבי עקיבא איש ואשה זכו שבינה ביניהם לא זכו
אש אוכלתן אמר רבא ודאשה עדיפא מדאיש י'
מאי טעמא האי מצרף והאי לא מצרף : אמר רבא מפני
מה אמרה תורה הכנו עפר לטוטה שאם זכתה היינו לה
בנים כאברהם אבינו דכתיב ביה *ואנכי עפר ואפר לא ע"ש
זכתה תחזור לעפרה :

זכו ללכת בדרך ישרה שלא יהא הוא גוף ולא היא נואפת :
שבינה ביניהם שהרי חלק אח שמו ושכנו ציניהם יו"ד
זאיש וה"ל זאשה : לא זכו אש אוכלתן שהקנה מסלק את
שמו מציניהם וממלאו אש ואש : ודאשה עדיפא מדאיש אש של
אשה קשה וממחרת לאכול ולפטר מעל אש : מאי טעמא האי
מצרף אש של אשה נוח לדלוק שאין אות של שם מפסיקתו אלא
מתושר הוא ונקרא אש אצל של אש אין אחריות של אש מפורסם
יחד שסיו"ד של שכינה מפסיקתו :

דרש רבא בשכר שאמר אברהם *ואנכי עפר ואפר נ'
זכו בניו לשתי מצות לאפר פרה ולעפר סוטה
והא איכא נמי עפר כיסוי הדם החם הכשר מצוה איכא
הנאה ליכא דרש רבא בשכר שאמר אברהם *אם מחוט שם י'
ועד שרוך נעל זכו בניו לשתי מצות לרצועה של תפילין
ולתכלת של ציצית בשלמא רצועה של תפילין דכתיב
*וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך
ותנא ר' אליעזר הגדול אוסר אלו תפילין שבראש אלא
חוט של תכלת מאי היא דתניא היה רבי מאיר אומר מה
נשתנה תכלת מכל הצבעונים מפני שתכלת דומה לים
ויש דומה לרקיע וירקיע דומה לכסא הכבוד שנאמר
*ויראו את אלוהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת
הספיר וכעצם השמים לטוהר : וכתיב *כמראה אבן
ספיר דמות הכסא :

הנאה ליכא ואין זה קבול שכן אצל כלן יש הנאה צנוטה לחת
שלום ושלא ירבה ממזרות בישראל אש זונה היא ואש נקמה
וערערה

ק"ל : יכול באחרונים בו ר"ל יכול בלחורונים דהיינו בלחור
ברבים שיבואו לא"י לקיים המלות ולא כראשונים שהם אחרים ילחם
ויעקב דמפרש בהם שערס הגדול כמ"ס באברהם סכרן הרבה
מלך וכעין זה ילחם ויעקב שם הם היו עלומים בחורה וצמלות
שקיימו כל התורה מ"מ הרבה מלות התלויות בלחך ובקרבנות
ודלי לא קיימו התלויות בצבונם א"י וישיבה וסכרן הרבה מלך כן
תהיה סכרן גדול בלא קיומם : ואת פושעים נמנה שנמנה עם
מתי מדבר בו ע"כ הוא ראוי לחלק עמהם השכר שהרי הוא
נמנה עמהם במתי מדבר ובשנילן כמ"ס צענין ויחזקיה' ה' כי
למענכם גו' וק"ל : ולפושעים יפניע שבקש רחמים בו'
שיחזורו בתשובה בו' דהא דנקש רחמים על כפרתן כבר
מפורש שנקש בתפלתו ואם אין מחני גומר אצל קאמר ולשטעשים
יפניע שנקש רחמים שלא יהיו עוד פושעים דהיינו שיחזרו
בשטונה ומפורש בקרא שנקש עליהם כך בפסוק ונני יתן והיה
לצבם זה כל הימים גומר ודו"ק :

הרי"ף לכן חלק לו ברבים וכו' שמה חתמר בלחורונים ולא כראשונים
לדך לחת לו מה נשתנו האחרונים מהראשונים : כיון שהקב"ה
מנטיחו לחלק לו ברבים ואפשר לפי שיש להקב"ה אורז למי שאין לו שגאמר
ומנוחי את אשר אחון במחמת חסם וזה הוא שמה יחלק לו ברבים עם אותם
שאין להם אלא מחמתו אורז בחסם לו י"א ואל עלומים שטעלי' שברם בורע
משלהם ואינם נועלים משל אחרים כאברהם ויעקב ויעקב שבוטחם אובלים
באי עולם וכו' לעולם ונשכר מה יחלק שלל למשה בכל המלך שלא קיימם
שהיו תלויים בלחך והוא לא נכנס ללחך לו י"א חתח אשר הערה למות נפשו
שמשר נפשו על ישראל כן יתן ליהודו שכן מהמלות שמקיימים בל"י :

פרק היה מביא

היה מביא את מנחתה בתוך כפיפה מצרית ונותנה על
ידה כדי ליגיעה וכו' : נמי תניא אבא חנין אומר
משום רבי אלעזר כדי ליגיעה כדי שתחזור בה אם ככה
חסה התורה על עוברי רצונו על עושי רצונו ק"ו :
וכ"כ למה חנו מרחמין ליגיעה : על עוברי רצונו שאם זינתה עברה על
רצונו של מקום ורונה שחודה שלא שברק :

תניא אמר ר' ש ברין הוא שתהא מנתח חוטא טעונה
שמן ולבונה שלא יהא חוטא נשכר ומפני מה
אינה טעונה שלא יהא קרבנו מהורר וברין הוא שתהא
חטאת חלב טעונה נסכים שלא יהא חוטא נשכר ומפני
מה אינה טעונה שלא יהא קרבנו מהורר אבל חטאתו של
מצורע ואשמו טעונים נסכין לפי שאין באין על חטא :
שלא יהא חוטא נשכר כדלקמן ויחזק משאר מנחות : תעלת חלב
כל תעלת חסם קרי תעלת חלב דכתיב חלב כחייב וכל חלב וכל דם
לא חלבו וכו' כחיה פרשת תעלת : נסכים קולח למנחה עשרון לכנס
יין ושמן רביעית ההין כמו שמקריבין לעולה ושולמים ומפני מה אינה
טעונה דכתיב נפרש' : נסכים לפלח לדר או נדבה חלב נדר או נדבה עטון
נסכים ואין תעלת ואשם טעונים נסכים : תעלות ואשירי' של מזורע
אחריו גדול לנסכים במנחת מנחות פרק שמי מדות :

ר"ג אומר בשם וכו' תניא א"ל ר"ג לחכמים סופרים
הניחו לו ואדרשנה כמין חומר דשמעיה לר' מאיר
דקאמר היא האכילתו מעדני עולם לפיכך קרבנה מאכל

ר"ק
כסוי
הדם
רש"א
ברא"י

נ'
ס'
ברא"י
ס'
דבריו
כמ

מנחות
כד
יחזקאל
א

היה מביא פרק שני סוטה רנא

הנורעה ורע ומצטלת לנו מעל צניה: ואפר פרה לטור ולזכות
 אח ישראל ממעסה העגל: בשכר אם מחוט ועד שרוך נעל
 שהצרות עלמו מן הגזל: חוט של תבלת כנגד מחוט ו' ורנועה
 של תפילין כנגד שרוך דהיינו רנועה: בשלמא רצועה של
 תפילין קבול שר הוא דאיכא הנאה בדכתיב וכו': אלא חוט
 של תבלת רנועה מה הנאה איכא? מה גשוחה תבלת שהוקיעו
 הכחזב לנפיק: שהתבלת דומה לים נא ללמדנו שהמקוי מלות
 לזית כאלו הקביל מני שכניה והכי תניא לה בספרי ואלטריכו כל
 הני משום דלא אשכחן קראי אלא זרקיע שדומה לכסא הכבוד
 הילכך תכלת דומה לים ויס דומה לרקיע ותכלת לא דמי לרקיע
 כל כך אלא דומה לדומה כגון תכלת קרוצ למראה הים ולכן קא
 חזינו דים קרוצ למראה הרקיע: ורקיע דומה לכסא הכבוד
 קראי קא דרשינן דכתיב זרקיע כמעסה לבנת הספיר וקצינן צכסא
 הכבוד כמראה ארץ ספיר דמות כסא:

פרק היה נוטר

נח משנה אינה מספקת לשמות עד שפניה מוריקו ועיניה
 כ בולטות והיא מחמלאת גידים והם אומרים
 הוציאה הוציאה שלא תטמא את העורה אם יש לה
 זכות תולה לה' יש זכות תולה שנה אחת ויש זכות תולה
 שתי שנים ויש זכות תולה שלש שנים מכאן אמר בן
 עזאי חייב אדם ללמד את בנו תורה שנים אחת תורה
 שהזכות תולה לה רבי אלעזר אומר המלמד את בנו
 תורה מלמדה תפלות רבי יודיעו אומר רוצה אשה בקב
 ותפלות מתשעה קבין ופרישות' הוא היה אומר חסיד
 שוטף ורשע ערום ואשה פרוש' ומכות פרושים הרי אלו
 מבלי העולם:

מתמלאת גידין הנידון שצליהו נופתין ונראת כמלאה גידין
 וגם צברה נעשית שירה שטת של נפחים והכי תניא
 בספרי כמין שרביטין מזורקין זה מלמדה תפלות מפרש צגמ':
 רוצה אשה בקב ותפלות גרסינן ונצמרא מפרש מאי קאמר:
 מכות פרושים מפרש צגמרא שמה עלמו צתלים להראות
 שהיא עניו ולנוע:

תוספות רוצה אשה בקב ותפלות פר"ח רוצה אשה שיכא בעלה חמך
 ויהא מניו אלא בכל שבת לתת לה עונתה ולא יבוא לה אלא
 קב חטים ולא יבא גמל סוטר בדרך רחוקה ואינו נותן לה עונה אלא
 אחת לשנתיים ויס ונע"פ שכתוב לה לזכור ע' קבין חביצין עליה בכל שבת
 קב אחד מע' קבין ופרישות' לו יוס וכו':

ס והם אומרים הוציאה וכו' מ"ט דרלמא מתה למימרא
 ע"ז דמת אסור במחנה לוייה והתניא טמא מת מותר
 ליכנס למחנה לוייה ולא טמא מת בלבד אמרו אלא אפי'
 שחח מת עצמו שנאמר ויזקק משה את עצמות יוסף עמו עמו
 ב במחיצתו אמר אביי טמא תפרוס נדה למימרא
 שפיר דביעות' מרפייא אין דכתיב ותתחלחל המלכה מאד
 י ואמר רב שפירסה נדה והא אן תנן חרדה מסלקת דמים
 קרא צמית ביעתותא מרפייא:

כמחנה לוייה בחר היות דהא עזר' שיש וגם שער ויקטור לא נחקר
 בקדושת עזר' והרי כן כסא ר' הכין: עמו במחיצתו
 ובמדבר נמי היו ג' מחנות לפני מן הקלעים מחנה שכניה והלוויים יחנו
 סביב למשכן העדות זה מחנה לויים והדגלים ג' פרסאות זה מחנה ישראל
 ומשה היה לוי קאמר עמו: שמה תפרוס נדה אבז ביעתותא דמים המרים
 והגידה והזכרה ובעל קרי אכורים: מחנה לויים כדילפינן בפרק אלע
 דברים: פחד' נחית דלגה שאינה נאה פתאום אלא דואתא שחא יבואן
 לויים לאורגה נחית את המקור מלגולא דס ואפילו בשעת ספר' והיה
 נדה אדאבה אחיתאר דקתני הגיע שעת וסחה ולא בדקה עתאפה מפני
 שאורח צומנו בא ר"מ אומר אם הייתה במחנה ביעתה שעת ווסחה ולא
 בדקה עטורה אם בדקה אחר כך ומלחאה עטורה ולא אמרינן אורח צומנו
 בא שחררה מסלקת את הדמים: ביעתותא הנאה עליה פתאום כגון זו
 שלא הייתה חרדה עד עכשו ופתאום היא מרגשת בנערה וכן באסא שצאת
 לה שמועת מרדכי פתאום: מרפאי את הדמים ופחת את המקור:
 תוספות ביעתותא מרפאי תימה לר"י והא צפרק בחרא דנדה צגמ'
 צ"ס אומרים כל הנשים מחות נדות מ"ע דצ"ס ביעתותא
 דמיתה חזיא וכו' פליגי עליה וקמקסי תחם אלא הא דתניא צ"ס אומרים
 כל הנשים מחות נדות קרי כלן במשור ולא מחמת אונסו אלא עתאפה
 דצ"ס וכו' אלאה דלא אחר ביעתותא מרפאי וי"ל ביעתותא דמלך לא
 מרפאי דלא חזי אלא בשעת הולאת הנפש:

מנ' מתניהו דתניא כמה זכות תולה שלשה חרשים כרי
 הברת עובר שנאמר יונקתה ונורעה ורע רב רבי אבא
 יסי' בן חנן רבי אלעזר בן יצחק איש כפר דרום אומר
 תשעה חרשים כתיב הבא ונקתה ונורע ורע וכתוב התם
 *זרע יעבדנו יסופר לה' לדור ודור הראוי לספר רבי חני' כפ
 ישמעאל אומר שנים עשר חדש ואף על פי שאין ראיה
 לדבר וזכר לדבר שנאמר *להן מלכא מלכי ישפר עלך
 וחטייך בצדק פרוק ועייתך במחן עניין הן תהיה ארכ'
 לשלוחך וכתוב כולא טמא על נבוכדנאצר מלכא ובתי'
 *לקצת ירחין תרי עשר . לעולם רבי ישמעאל היא ס
 ואשבחן קרא דאמר דתני ומתלית דכתיב *כה אמר ה'
 על שלשה פשעי אדם ועל ארבעה אשמינו ומאי אף
 על פי שאין ראיה לה זכר לדבר דארכ' למיפקר דלמא
 שאני עובד'ם דלא מיפקד דינא עליהו:

מני מתניתין דקתני יס' זכות תולה שלש שנים כרי הברת עובר
 דדריש ונקתה על ידי זכות כדי ונורעה זרע כשיעור שהעובר
 ניכ' צמנוצרת: הראוי לספר הראוי להחיות ולנא לספר צמנו של
 מקום: ואף על פי שאין ראיה גמורה לדבר שזכות תולה עד
 י"ז חדש: זכר לדבר לקמיה מפרש אמאי אינה ראיה: להן
 מלכא מלכי ישפר עלך דניאל אחר לנ"י כשפיר לו החלוס
 שיכא נטרד מן האנשים להיות עס צמנה ומיה: להן מלכא
 אמנא המלך: מלכי ישפר עלך עמתי חטעו עלך להאמין לעמתי
 וחטייך בצדקה פרוק חטאין על ידי דקדק פדה: ועייתך
 במחן עניין ועוונותי צמנינו עניי: בכך תהיה ארכא
 לשלוחך צכן חסיה אורח זמן לשלומך שלא יבא עליך הצרעות
 וכן עשה היה מקדך בכל יום עניי ישראל שהצי' צגולא והיו לריבין
 למנוח ומפרנסין ואף דניאל כשהשילו עמא זו לכך נחזקו שראה
 אח ישראל שגמול צגולא ומסורין על ספקיה: וכתיב בלא מלא

היה נומר פרק שלישי סוטה

הברקנים ומן הפחתים ועדיין מתיירא מחיה רעה ומן הליסטים ואינו יודע באיזה דרך מהלך כיון שעלה עמוד השחר ניצול מחיה רעה ומן הליסטים ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך כיון שהגיע לפרשת דרכים ניצול מכולם דבר אחר עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה שנאמר *מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ^{ס"ה} אמר רב יוסף מצוה בעידנא דעסיק בה מגנה ומצלה בעינא דלא עסיק בה אגוני מגנה אצולי לא מצלה תורה בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה מגנה ומצלה' מתקוף לה רבא אלא מעשה דראג ואחיתופל מי לא עסקי בתורה אמאי לא הגינה עלייהו אלא אמר רבא תורה בעידנא דעסיק בה מגנה ומצלה בעידנא דלא עסיק בה אגונה מגנה אצולי לא מצלה מצוה בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנה אצולי לא מצלה רבינא אמר לעולם זכות דתורה ודקאמרת אינה מצוה ועושה נהי דפקודי לא מפקדי באגר' דמקריין בגייהו ומחניין בגייהו ונטרן לגברייהו עד דאתו בגי' רבנן מי לא מפלגי בהדיהו :

זכות דמאי איהו זכות מגינה כ"כ : זכות תורה שהיה עוסקת בתורה : היא לא מפקדה דכתיב ולמדתם אות' את צנינים ולא צנוחיתם וכיון דאינה מצוה אין שברה גדול כמלווה ושופה : היא תשיחך תליך צדק את זכותך : פחתים גומות : גורמיה לו אבוקה של אור כך וזה לקי' מצוה ניצול ממקצת פורענותיו : ועדיין מתיירא מחיה רעה ובלסטים שדרכן לילך בלילה פן יפגעו בו כדכתיב חשך חשך ויהי לילה זו תרומם כל מיתו יער : הגיע עמוד השחר ואף כאן וזה לתורה ניצול מן החטא ומן היסורין : ועדיין אינו יודע וכו' שמא יכפנו יאירו לנצל וישוב עליו יר הרע ופורענותו : הגיע לפרשת דרכים ושם הכיר את דרכו ואף כאן הגיע ליום מית' ולא פירש מן הקורה עד יום מותו ניצול מכלם והני מפרש לה לקמיה : עבירה מכבה שבר מצוה ואין עברה מכבה שבר מי שעסק צורה קודם לכן אלא מצוה לא מגני כולי האי : לכבות את האהבה זו תורה כדכתיב הניחתי אל בית היין ודגלו עלי אהבה סוד יין : אמר רב יוסף לעולם מגנה מן היסורין הרבה ומאי איהו מגנה דקאמר תנא קמא מן החטא שלא יכשילנו יר הרע קאמר : מצוה בעידנא דעסיק בה והיינו לפי שעה דקאמר : מגנה מן היסורין : ומצלה מיר הרע שלא יכשילנו לחטא : בעידנא דלא עסיק בה במגמר המלוה ואינו עוסק במלוה אגוני מגנה מן הפורענות : אצולי לא מצלה מיר הרע : אמאי לא הגינה עלייהו מיר הרע שהתחילם ושטתם רשעים בגמורים כלומר אמאי לא תוללו מן העצרות : מצוה בין בעידנא וכו' אגוני מגנה מן הפורענות כי מחנית' ודקתינא נמי בצרייתא עבירה מכבה מצוה לאו מלהגין מן היסורין קאמר אלא מליטול שבר לעתיד : לעולם זכות דתורה ולא עוסקת צורה אלא שצורת צנינים וצנעלה שיעסקו : ודמקריין

כל הפורענות כל אל צנוחיתא : לקצת ירחין תרי עשר אמא קלה לו זכות שנים עשר חדש : לעולם מהנימין דקתינא שלש שנים רבי שמעאל הוא דאשכחן קרא דאמר וחני סונה דהארכה זמן כלומ' מקרא כתיב שקצ' מהאריך זמן אחר זמן עד שלשה פעמים הולך הו' ג' שנים : דלא מפקד דינא עלייהו מן העכו"ם אין ממחרים מן השמים לפקד עוונותיהם עליהם צעולם הזה אכל מישראל ממחרים ליפרע צע"ז ומדקדקין אהריהם :

מהרש"א זכות תולה לה ג' חרשים כדי הכרת עובר בו פרש"י דדריש ונקתה ע"י זכות כדי ונורעה זרע וכו' עכ"ל ע"כ הוא דהוק דא"כ אמאי לא מיתו נמי הכא האי קרא דמיתויה לו : סמוך אמשעה חדשים וע"כ לפירושו דצפרק חלק קאמ' משעה רע היינו משנקלט הזרע צמחי אשה כפרש"י גופיה סס ונראה דה' מהאי קרא ונורעה זרע וליף ליה אלא דכל אשה סוטה השוטה היא צספק אס תקני אס לאו ומסבר' איה לן למימר דכמו דאס תקני ידעינן דהכרת עובר ה"ז זמנה ניהו לך אס לא תקני כדי הכרת עובר ודו"ק : זרע יעברנו יסופר הראוי לספר בו' יס לדקדק בזה דהכא משמע דהראוי לספר היינו משעה שזול שיש לו פה מקרי ראוי לספר להשמיע קולו דהיינו אחר ט' חדשים ימי עיבורה וצפרק חלק מוכח מהאי קרא גופיה דלאו היינו משעה שזול דפלגי' חס' אקטן מאומת צא לעצ"כ ח"א משעה שזול דכתיב ויגידו לדקדקו לעם נולד וח"א משעה שסיפר דכתיב זרע יעברנו יסופר וכו' דהאי תנא דהתם פליג אדקכא וס' משעה שסיפר היינו ממש משעה שזול לדבר ודו"ק : ר"י אומר ר"ב חרש ואע"פ שאין וכו' ולא נחא ליה למימר דר"י שיעור קמא דמחני' נקט דקתינא זכות הולה שנה ח' דכיון דמקרא ^{ס"ה} לה ר"י משמע דליק ליה אלא האי שיעורא ולמאי דמסיק דג' שנים נמי איכא קרא נחא דלא נקט אלא שיעורא קמא ואיה ליה נמי הני שיעורי דאית צהו נמי קראי ודו"ק : בבן תרנא ארכא בו' פרש"י ואף דניאל כשהשילא עשה זו לכך נחכונו שראה בו' עכ"ל וצ"כ דאמרין דנענש ע"ז ואי למר ה"ך שהתכוונו מגדולתו ואי למר דשדוק לגוצא דארוחא וקל להבין :

פ"ס קא ויש זכות תולה שלש שנים זכות דמאי אי לימא זכות דתורה היא אינה מצווה ועושה היא אלא זכות דמצוה ומי מגנה כולי האי וההניא את זו דרש רבי ^{ס"ה} זכ"ל : מנתפס ברבי יוסי *כי נר מצוה ותורה אור תלה הכתוב במצוה בנר ואת התורה באור לומר לך מה נר אינו מאיר אלא לפי שעה אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה ומה אור מאיר לעולם אף תורה מגינה לעולם ואימר ^{ס"ה} כ*בהתהלך תנחה אותך וגו' בהתהלך תנחה אותך בעה"ז בשכבך תשמור עליך זו מיתה והקיצות היא תשיחך לעוה"ב משל לאדם שהיה מהלך בדרך באישון לילה ואפילה ומתיירא מן הקוצים ומן הברקנים ומן הפחתים ומחיה רעה ומן הליסטים ואינו יודע באיזה דרך מהלך נורמנה לו אבוקה של אור ניצול מן הקוצים ומן

היה נומר פרק שלישי סוטה רנב

אמאי לא הגינה חורה עליה וי"ל דלא קאמר חורה מגנא אלא מפורעניו ויסורין ולא מתיקה וק"ל: באנרא דברקייין ומתניין בניירו בו' פירוש שהאשה מלווה צניחה יותר מהאיש ואומרת לבניהן לילך לבית הספר ויש לכוון בזה בקרא דכתיב כה תאמר לבית יעקב ועקב ותמיד לבני ישראל ודרשו בזה כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים בלשון רכה ותמיד לבני ישראל אלו הזכרים דצרים קשים כבידים ומתקדקים בזה למה הקדים הנקבות לזכרים אבל לפי שכלל הנקבות בנתינת החור' חף שאין האשה מלווה על למוד נקח טעם ואמר כה תאמר לבית יעקב שכן הנשים שתמיד לבני ישראל ויהיה חגיד נסתר לנקב' שהיא תמיד לבניהן שילמדו ומתרחם היא צלמיתיהם ובשכר זה יהיו הנשים בכלל קבלת התורה והם שדקדק הכתוב לקרות הנקבות במקום הזה בית יעקב והזכרים בני ישראל לפי שהיא מלווה צניחה יותר מוכנת טפי ללמוד צניח על ק"ל :

הר"ה יום זכות חולה זכות דמאי אי זכות דחורה וכו' יש לדקדק שמה הקשו והא אינה מלווה ועושה ודילמא משום הכי אינה מגינה לעולם אלא עד שלש שנים בלבד שאם הייתה מלווה ועושה הייתה החורה מגינה עד עולם וע"ק כינ"ד דזכות דחורה היא דל"כ היכי קאמר בן עזאי מכלל שמייד אדם ללמד בחור חור' שאם תסתה דתע שיהא זכות חולה לה והרי אם לא תלמוד חורה לא יהיה לה זכות לתלות להנכות לו שלא ילמד בחור חורה וכן על הכל האמר שהוא זכות דמלוה משמע דלא מקשה אלא מן הדבר אחר שאמר עברה מכזה מלוה וכחב רש"י י"ל אלא דמלוה לא מגנה כולי האי וא"כ לא הביא כל הברייתא דלעיל דליכא לאקשויי מינה משום דבברייתא אחר דמלוה מגינה לפי שעה וכן הוא בסוטה שמגינה עליה לזמן מועט וא"כ למה הביא רישא דברייתא וע"ק היל"ל ואלא זכות דמלוה והא לא מגינה כלל ולמה נקט מי מגינה כולי האי דמשמע שהיא מגינה במקצת ובדרשה שעברה מכזה מלוה משמע שאינה מגינה כלל וכן קשה בברייתא מ"ש אינה מגינה אלא לפי שעה דמשמע שיטול מכל הפורענות לפי שעה ובשאל שהיא מהבוקה משמע דאפילו לפי שעה אינו יטול מכל הפורענות אלא מחלקת פורענות בלבד כע שפרש"י דכתיב קאמר יטול מהפחיתים ועדין מחיירא מהחיות רעות ונמצא שאינה מגינה המלוה מכל הפורענות אפי' לפי שעה הרי שאין המשל דומה למשל' ובנאר מלי ואומר בתהלהב וכו' ונראה לפרש דאמר אי זכות דחורה הא אינה מלווה ועושה כלומר דמנ"ל דמגינה ג' שנים כיון שאמרנו בחורה עומה יס זכות חולה שנה א' יס ב' שנים יס ג' שנים א"כ דיינו לומר דמי שאינו מלווה ועושה שיתלה שנה א' או ב' שנים אבל ג' שנים מנ"ל ולמאי דס"ד שהוא זכות דחורה אחר בן עזאי חייב אדם ללמד בחור חורה היינו חורה שבע"פ שממנה לומדין סבר דחורה שהיא מגינה מהיסורין לפי שאם לא ילמדוה חורה שבע"פ והוא כבר למדה חורה שכתב שמה חתה והזכות של החורה תנין עליה ויתלה לה וכוין שלא למדה חורה שבע"פ לא יעשה שהזכות חולה לה ויאלץ שרע על הדין וכו' וביאור דברייתא נראה לדיק מ"ש א"ל או דרש ר' מנחם מלי א"ל ודרש ר' מנחם ואפשר דס"ד לדרוש ככתוב זה דכתיב כי נר מלוה ותור' אור דמדרש מרישא לסיפא ומסיפא לרישא דהיינו שיש מלוה איכות הנר והאור וגם לחורה כי איכות הנר והאור מדרגה כתיב כי נר ותור' אור וכפי זה אין לדרוש שחלה המלוה בנר ואת החורה בנר אבל א"ל או דרש ר' מנחם שאע"פ שגדור ק"מ מ"למה חלה המלוה בנר שלא אמר כי אור מלוה וחורה נר כי גם כהאיי היינו דורשים שיש איכות אור למלוה ולחורה ואיכות אור למלוה ולחורה ומעשה עיקר תלות הנר בחור המלוה בנר צריכין אנו לומר שיש התייחסות למלוה עם הנר ולחורה עם האור והוא שמה נר אינו מנ"ל אלא לפי שעה רק שלא נעשה פירוש מגינה לפי שעה

הוא

ודמקריין ומתניין שטורח על צניח להביאן אל בית הספר לקרות מקרא ולשמוע משנה : ונטיח לגבריינו ומתניין את בעליהן שישאלין לעיר אחרת ללמוד חורה :
מהרש"א מה אור מגין לעולם וכו' ואומר ברתהלהב תנחה אותך גומר מקמי' דהאי קרא כי נר מלוה וחורה אור כתיב האי קרא ובחורה איירי שאמר שהחורה מגינה לעולם כי צעה"ו תנחה אותך מלשון מנוחה מכל לרוע גם בשכנך בקבר חשומר עליך מחיצות הקבר גם לעה"ב מדינה של גיהנם היא חשיך להליך בערך ומה שהקשו ההוספות למאי דמסיק דמלוה צין צעידתא דמסיק זה ציון צעידתא דלא עסיק בה אגוני מגנא אמאי קאמר הכא דהחורה מגינה לעולם הא אף מלוה מגינה לעולם י"ל דהמלוה לא מגנא אלא לעולם צעה"ו אבל החורה מגינה אף לעה"ב מדני' של גיהנם דמיתתי מקרא והקילות היא חשיך ומיתתי נמי משל לאדם שהי' מהלך בו' הוא מנואר כי הא' מחובר בגוף וגשמה שהקו פועל מעש' המל' והגשמה שהוא שכלו של האדם פועל העיוני שהיא החורה ולפי שיש לאדם ג' מעייקים כלולים בגוף מונעים אותו משלמות האנושי וכמו שהצדקה צלילה מללאת את האדם מן הקוים בו' כן המל' צעה"ו שדומה ללילה מללאת את האדם מפורעניות המתרגשות צעה"ו שהם דבר וחורז ורעב מן הקוים הוא רמו על קושי המזון ורעב כמ"ש וקוץ ודרדר גו' פחיתים רמו על הדבר שמת ונופל לשחת ובצדקתם רמו על לרע חובי מחורז והמלוה שהוא שלמות הגופנים מגנת עליהם ועוד יש לאדם מעייקים שנים מונעים אותו משלמות הנפשי והם היסור' ונחזר רע המשיאו לרע' ולזה אמר אבל עדיין מחיירא הוא מחיה רעה וליסטים הוא רמו אלו שנים המציאים מונעים שלמות נפשו את האדם לידי טעא רמו להם הא' הוא היסור' והב' צפיהי אדם רע המסיחים אותו מזה אינו יטול ע"י זכות מלוה שהוא שלמות הגוף כ"א בזכות החורה שהיא שלמות הנפשי דמיון עמוד השדרה הוא יטול דציו"ר אמרו אם פגע צך מנוול זה משכחו לבית המדרש ונרשעים המסיחים אחר הכתוב החור צעמר גו' בצורה המעט אל תצא גו' והוא שלמות הנפשי וק"ל : עבירה בו' ואין עבירה בו' צניח דוכתין המשל חורה למים כמו כל תא לאו למים גו' אבל הכא דמדמה הפלגת אהבת החורה לאש כמו שכתב לעיל מינה כי עזה כמות אהבה בומר רשפיה רשפי אש שלהבת י"ה שהיא החורה שהיתה כתובה לפניו ויתבדך צאש שמורה על בני אש לבנה ורעה לומר כי עזה כמות גומר שהוא היסור' הוא מלאך המות האהבה שהיא החורה היא עזה כמותו לנלמו לפי שיש בה שלהבת י"ה כמ"ש שהקב"ה עוררו שנאמר ה' לא יעזבנו בידו והשתא במקום הזה לגבי אש דיתא העבירות למים רבים שלא יוכלו לכבד' אהבה עזה זו שזכר ודקמ' ד"ל עבירה בו' משמע דקאי לדלעיל וה"ק ד"ל דלכך חלה קרא המלוה בנר והחורה בצור למים רבים דהיינו עבירה מכזה מלוה דהיינו רק נר קטן אבל החורה שהיא אש ואור גדול לא יוכל לכבות ודו"ק : אלא אמר רבא תורה בו' ק"ק דאכתי כיון דאגנא לעולם למה מתו דואג ואחיסופל קודם זמנם דאחרינן פרק חלק

מאי פרשת דרכים מה הוא מדמה להגיע לפרשת דרכים
 דהא אבוקה היינו מלאה עמוד השמר היינו תורה אלא
 פרשת דרכים מאי היא : ויום המיתה ת"ח זיוס מותו של פירש
 לפרוק מעליו עול תורה : ויראת חטא זכה ליראת חטא אחר
 שזכה לקור' ניטול מכלם שהתורה מלמדו דברי מצוה ודברי איסור
 וממה הוא דריך לפרוש ויראת חטא נעשו מלרדו אחר יצרו :
 רסלקא ליה שמעתיא אליבא דהלכת' דה"ק עלה עמוד השמר
 ניטול מן החיה וכו' וזה לקורה ניטול מיצר הרע ומן החטא ועדיין
 אינו יודע צאי זה דרך מהלך אם יוכה שיסיעוהו מן השמים
 להקצבל דבריו ציון חזריו להורות כהלכה וכמשפט הגיע לפרשת
 דרכים וזה לכך ניטול מכלם : לאמר אלהים עובדו כך היו
 אומרים עליו אלהים עובד שצא על אשת איש ואין אלו נענשין עליו
 דפטו ותפשוהו כי אין מיל אין לו זכות שיצילו שהעבירה כבשה
 וזכותו : לא יראה בך עבירה ואם יראה ושב מאחריך : שמעון
 אחי עוריה תנא הוא במשנה קמיתא דזבחים ולמד תורה ע"י
 אחיו שהיה עוסק בפרקמטיא ומפרנסו כדי שיחלוק הוא בזכות
 תלמודו של שמעון ולשיכך הוא נקרא על סם עוריה אחיו וכן דבי
 יומאן למד ע"י הנשיא שהיה מפרנסו : הלל עסק במורה מתוך
 עוני כדמפרש במסכת יומא :

מהרש"א מאי פרשת דרכים ב' שמו"ל אל תאמין
 בעלמך עד יום מותך וזה ה"ח כיון דהקורה
 בעידנא דלא עסיק בה לא מלאה מחטא כדמסיק לעיל הרי כל
 ימיו הוא בספק שמא יבא לידי חטא והוא כהולך בדרך ולא ידע
 אם הוא הולך בדרך שדעתו לילך בה כן זה ה"ח הוא כל ימיו
 בספק עד יום מותו שהוא יודע אז בעלמו שלא חטא ושלא יחטא
 עוד וכן יש לפרש למ"ד זה ק"ח ויראת חטא שאז ילא מידי חטא
 הוא ודאי לא יחטא עוד ולמ"ד זה ת"ח רסלקא ליה שמעתיא
 ב' דהיינו פרשת דרכים ע"ד זה הדרך ישנו אור דעד שלא בא
 ה"ח למעלה וגם היה לו אור תורה כלעיל להצילו מחטא
 אפשר דאין מכין על האמת וק"ל : אלמלא דרשוהו רואנ ב'ו
 לאו דווקא קאמר דהו ידעי ה"י קרא דהא דואג צימי שאול הוה
 ולא היה מירק ל"ד שניס כדאמר פ' חלק וא"כ ע"כ שלמה נולד
 אחר מותו ועוד דגר יצמי אחיחופל לא ראה לו לשלמה רק ז' שנין
 שהיה שלמה בן צח כדאמרין פרק בן סורר ואחיחופל לא
 חיה א"ת דואג כדאמרין תוס' ובא' קרא הא שלמה קאמר ליה לא
 ה"ק אלמלא הו ידעי דהוה הוה וכוונתו דאין העבירה מכבה
 תורה ב' ועדין צבוגי' ו צפרס"י וחוספוט ודחידושיו צהלכות
 וק"ל : מאי בחי יביוו לו ב' ונראה כיון ידיע לפרש רישא דקרא
 אם יתן איש את כל הון צימו צהבנה דמייירי צהבנה הקורה ידע
 נמי לפרש צו יצונו מלשון ציון שמצוין אותו על כך אבל ה"ק מאי
 צו יצונו לו מלשון ככל דהו סגי למבצח יצונו לו וקאמר דצו
 יצונו לו כצבל דהיינו צעה"ו וצעה"ב כדמסיק דיצונו צעה"ו ולא
 לקראוהו הלל אחי שצנא כמו שקראו שמעון אחי עזריה לכבודו
 צעה"ו וכן ר' יומאן דני נשיאם נקרא צעה"ו בן לכבוד דני נשיאם

הוא צעה"ו כדמיון הגר שמאיר בלילה ולא ביום דשרגא בטיהרא מאי
 מהניא והקורה מבינה לעולם הוא צעה"ב וצעה"ו וא"כ הוי אמינא שהמנא'
 מבינה צעה"ו תמיד לה הכו' אומר בהלכה כהנה אהך צעה"ו וכו'
 דהאי קרא דבר מצוה כתיב בתריה דקרא דבהלכה וכו' שפאחו פסוק
 הודיענו מעלת התורה שמבינה צעה"ו וצעה"ב למה מור לומר בתריה
 ותורה אור שמבינה לעולם צעה"ו וצעה"ב אלא ודאי דהאי קרא ותורה
 אור שהוא מבינה לעולם הוא בעיניו בהלכה שהוא הולך בלילה ונדמנה לו
 אבוקה אחת שהוא נר מצוה מבינה עליו ממקלת פורעניות שהם הקוים
 וצורקים כל זמן שהאבוקה בידו דולקת רוחא מקום הפתח והוא ניטול אכל
 מפורעניות של חיות רעות ולסטים אין המלוא והאבוקה מבינה עליו
 אפ"פ שהמלוא היו בידו והוה מבינה לפי שעה בעוד שהאבוקה דולקת
 בידו אבל לאחר שעה שפלה האבוקה מידו אפ"פ שלא כבחה אינו ניטול
 מהפורעניות וכבחה הוא בעשיות עבירה ונפלה מידו הוא כשפירש מהמלוא
 ואינו בידו הרי מבינה לפי שעה מפורעניות הקוים אבל אם יבואו עליו
 החיות אינו ניטול אכל החור' הוא כאור היום שניטול מהחיות רעות ולסטים
 והיינו מבינה לעולם אפילו שאינו בידו ומכאן יש להקשות למ"ד דוכח
 מצוה מבינה ג' שנים והרי המלוא חיה מבינה אלא כשהוא עוסק בה
 דהיינו לפי שעה ולמקלת פורעניות ובס' יש להקשות מד"א שאמר עבירה
 שוכנה דהיינו אפ"פ לפי שעה אם יש בידו עבירה שעבר אחר עשיות
 המלוא היא מכבה המלוא שלא תבין על הפורעניות כלל וכאלו כסותה שיש
 עירה עבירה הרי המלוא שהיה בידה נכחה לה ואינה מבינה עליה
 מפורעניות ומשני רב יוסף פלוה צעה"ב וכו' דפירוש הכרייתא
 דאמרה דמלוא מבינה לפי שעה הוא לענין הפנה מהחטא שבעידנא דעסיק
 בה ושמר מצוה לא יודמן בידו חטא אבל לאחר שגמר המלוא אינו בטוח
 שלא יחטא אבל לעולם שהוא ניטול מהיסורין וכן מ"ס עבירה מכבה מצוה
 הוא בגמ' מהחטא ואיכא צינייהו דלגישא קמא מבינה מהחטא לפי שעה
 כל זמן שמתנה בידו והוא עסיק בה אבל אם פירש מהמלוא אף ע"פ שלא
 עשה עבירה אינה מבינה מהחטא כי יאפשר לו ללא לידי חטא ומבינה
 מהיסורין וכו' אחר דוקא עבירה מכבה מצוה דהיינו כשעשה עבירה
 אבל ב'ו שלא עשה עבירה צעה"ב שפירש המלוא הוא ניטול מהחטא דכ"ו
 שלא עבר עבירה בעידנא דעסיק בה אקרי' א"כ רב יוסף דאמר אפילו
 כשעבר עבירה מכבה המלוא שלא תבין מהיסורין והא דקטעה אם יש לה
 זכות מצוה מבינה מהיסורין אף על פי שיש בידה עבירה מיירי ששעתה
 המלוא אחר העבירה ולא חולה לה :

סא הגיע לפרשת דרכים מאי פרשת דרכים אמר רב חסדא
 זה תלמיד חכם ויום המיתה רב נחמן בר יצחק
 אמר זה ת"ו ויראת חטא : מר וזוירא אמר זה ת"ח
 רסלקא ליה שמעתיא אליבא דהלכתא : רב אחר עבירה
 מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה : אמר רב יוסף
 דרשיה רבי מנחם בר יוסף להאי קרא כסיני ואלמלא
 דרשוהו רואנ ואחיחופל הכי לא דרפו בחר דוד דכתיב
 תלס *לאמר אליה עובדו ורפו ותחששו כי אין מציל מאי
 עא דרשו *לוא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך ולא
 דניס ר' ידעי דעבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה :
 ככ *בחי יביוו לו אמר עולא לא כשמעון אחי עוריה ולא
 ש"ה ח *רבי יוחנן רבי נשיאה אלא כהלל ושבנא דכי אחא רב
 דימי אמר הלל ושבנא אחי הוה הלל עסק בתורה
 שבנא עבד עסקא לסוף א"ל תא נעירוב ונפלוג יצתה בת
 סס קול ואמרה *אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוו
 יביוו לו :

שם
ע"כ
פס"ה

ויבזו לו גס בע"ה מלמפלוג עמו שר למווד התורה וק"ל :
פיסקא רבי אלעזר אומר המלמד את בתו תורה למדה
 תפלות למדה ס"ד אלא כאלו למדה תפלות
 אמר רבי אבהו מ"ט דרבי אלעזר דבתיב "אני חכמה בו
 שכנתי ערמה כיון שנכנסה בו חכמה באדם נכנסה בו
 ערשומית ורבנן האי אני חכמה שכנתי ערמה מאי דרשי
 ביה מבעי ליה לכדרבי יוסי ברבי חנינא דאמר רבי יוסי
 בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד
 עצמו עליהם ערום שנאמר אני חכמה שכנתי ערמה א"ר
 יוחנן אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשמש עצמו
 במי שאינו יודע שנאמר "והחכמה מאין תמצא ר' יהושע
 אומר רוצה אשה בקב ותפלות מתשעה קבין ופרישות
 מאי קאמר הכי קאמר רוצה אשה בקב ותפלות עמו
 מתשעה קבין ופרישות : הוא היה אומר חסיד שוטף וכו'
 הובי דמי חסיד שוטף כגון דמבעה אתתא בנהרא ואמר
 לא מסיקא לה משום דקא מסתכלנא בערוה ' ורשע
 ערום הובי דמי רשע ערום אמר רבי חנינא זה המטעים
 דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חברו רבי אבהו אמר
 זה הנותן פרוטה לעני להשלימו למאתים זוז דתנן מי
 שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר
 עני היו לו מאתים זוז חסר אהת אפילו אלף נותנים לו
 כאחד הרי זה יטול רב אסי אמר רבי יוחנן זה המשיא
 עצה למכור בנכסים מועטים דאמר רב אסי אמר רבי
 יוחנן יתומים שקרמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו
 מכרו אביי אמר זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג
 דתניא נכסי לך ואחר כך לפלוני ירד הראשון ומכר ואכל
 השני מוציא מיד הלוקחות דברי רבי רשב"ג אומר אין
 לשני אלא מה ששיר הראשון בלבד :
 למדה תפלות ס"ד וכי התורה תפלות קריה לה : כאלו
 מתחכמה היא מבינה ערמימות ושנוא דבריה בלעגה :
 חכמה תורה : שמעמיד עצמו ערום עליה שפירש מכל עסקיו
 ונעשה עליה עני וחסר כל ל"א שמשים עצמו ערום עליה גרסינן
 שמערים לקיים תורתו לקבוע על ידו ללמוד מכל אדם : מאין
 תמצא מן השמיים כאלו תמצא רוצה אשה בקב ותפלות חכמה
 היא ליוון מיונות מועטים והיא תפלותה מלוי לה נחשמים :
 מתשעה קבין ופרישות לפרש מן הצלות לפיכך אין טוב
 שתלמוד תורה : משעים דבריו לדיין דמשקבעו בלז דדיין
 שערי זכות לדברי זה קשים לשלקם והרי ערמתו ורשע הוא
 שטורע על לא תשא שני סוף : להשלים לו מאתים זוז ומעסה
 לא יטול לקט ויש לו קרובים עניים שטורע : נכסים מועטים
 דתנן מי שמת והניח בנים ונותן צונו שהנכסים מרובים הצנים
 ירשו והצנות יורו נכסים מועטים הצנות יורו והצנים ישאלו על
 השתמים : שקרמו ומכרו קודם שזלו הצנות לז"ד וקעמידו
 בית דין הנכסים בצוקת הצנות :

א"כ

מהרש"א כיון שנכנס חכמה באדם נכנסה עמו
 ערשומית בר' ולגבי איש הוא תועלת להצין ערמת
 הרשעים ולהערים כנגדם וסיים צוה ודעת מומויות אמלא י"ל
 ע"י דעת של תורה מומויות של אחרים אמלא וע"ד עס עקס
 תתפל אל כל נשים דעתן קלות פן יערימו ויבזו לידי עברה
 וקלקול וק"ל : אין דברי תורה מתקיימין בו עיין פרש"י ועי"ל
 ע"ד שאמרו כל האותם ס"ת ערום כו' ערום בלא אהת מלוא
 כיוצא בזה קאמר הכא שמעמיד עצמו ערום על דברי תורה כאלו
 הוא ערום ממה ולינו מתגלה לומר שהוא חכם ואל' לבוס רב
 ובעיניו זה סמך לזה שאמר אלל דמי בשמים עצמו כמי שאינו כו'
 דהיינו גס אס חכם הוא משים עצמו כמי שאינו חכם ' כמ"ס
 איורו חכם הלומד מכל אדם ר"ל איור חכם שהתורה מתקיימת בו
 הלומד מכל אדם ואינו משים עצמו חכם והוא פי' הקרא דמיתיה
 החכמה מאין מי שמשים עצמו כאלו בו חכמה זו תמצא החכמה :
 רוצה אשה בקב פרש"י מפיל' ליוון כו' ויהא תפלו' תלוי כו' לפיכך
 אין טוב שתלמוד תורה עכ"ל גס שהתורה ודלי הדינה לפרש מן
 הצלות מתוך שהיא חפילה צה יותר לא תשגיח : בזהוהר התורה
 ומוטע סהיו שנגנינאל יהיו מוידין ועיין בחוס' לפי' רבינו האי נקט
 קצ וע' קבין דוקא ולפי ר"מ ל"ל דלא דוקא נקט קצ וע' קבין אלא
 דכן דרך התלמוד כמו ' קבין חכמה ירדו לעולם ע' קבין נעל א"י
 ואח' כל העולם כולו דפ' האים מקדש וכל הגוה דמיתיה שס דלאו
 דוקא קצ וע' ע"ס : זה הנותן דינר כו' מקרי רשע דעינו רעה
 בשל אחרים הוא והנותן עלה למכור כו' ואף ע"ג דאס הוא רעה
 בלנות הוא טובה לבנים וכן באחר כך לפלוני כו' מ"מ מקרי רשע
 שהוא מעביר דעת החכמים והנותן כמ"ס ההוספות וקל להצין :
אמר רב יוסף בר חמא אמר רב ששת זה המכריע סג
 אדרים באורחותיו ' רבי זריקא א"ר הונא זה
 המיקל לעצמו ומחמיר לאחרים עולא בר רב אמר זה
 שקרא ושנה ולא שמש תלמיד חכמים אתמר קרא ושנה
 ולא שמש ת"ח ר' אלעזר אמר ה"ז עם הארץ רב שמואל **כב**
 בר נחמני אמר הרי זה בור רבי ינאי אמר הרי זה כותי
 רב אחא בר יעקב אמר הרי זה אבגוש ' אמר בר נחמן
 בר יצחק מסתברא כותיה דרב אחא בר יעקב דאמר
 איגשי רמין מגושא ולא ידע מה רמין תני תנא ולא ידע
 מה תני :

המכריע לאחרים באורחותיו ראו ועשו כרצוני ולכו בדרכי
 ולא תבזונו זה לא להראות את עצמו ככשר צניני הצרי'
 ואין חוכו כצרו לא שלא ידקדקו אחריו לצדוק בהושבותיו : שקרא
 מקרא : ושנה משנה : ולא שמש ת"ח ללמוד תלמוד כצדא
 צטעמי המס' מה' ס' רשע הוא שאין תורתו על צוריו ואין ללמוד
 הימנו שט"ה העמ' י"ס חילוק צאסור והיתר וצדיני ממונות לזכות
 ולחייב ובעהרות לטמא ולהטהר כדאמרין בזהה דוכתי מ"ט אמר
 רב הני ומר הכי ואמרין מאי צנייהו ואמרין כך וכך וערום
 הוא שהשומע את קולו שונה משניותיו כצדור שצקי צטעמיהו
ח"ב סד א
 ונוקנין

היה נוטל פרק שלישי סוטה

ונוהגין צו כבוד כתלמוד חכם : אימאר גרסינן : הרי זה עם הארץ חסוד על הטירות ועל המעשרות : בור גרוע מעם הארץ : בוחי אסור לאכול פתו ולשקותו וינו דכיון דלא שמש חכמים אינו מקפיד על דברי חכמי לדעת' ולא שנה אלא להראות עלמו כח"ס : אמרש' משפך האומות את העינים וגובב את הלבויות ואף זה כן : רמין מגושא לוחם המספך : לוחם את לוחשיו ואינו מצין מה הם ומה פירושן אלא כך מעשיהם שמע שהמכשפות זאל על ידי אוחס לוחשים : חני תנא ואף תנא שלא שמש בתלמוד סנה משנתו ולאנו יודע מה הוא :

מהרש"א אזה המכריע אחרים באורחותיו בו' עיין פרש"י ועי'ל שמשא אחרים לפי אורחותיו ודרכיו שילא ממנו טובה לו גם שהצ' עומד קרוב להפסיד לאוחס אחרי' וק"ל : **רא"ה** ה"ז ע"ה רשב"ן אמר ה"ז בור בו' פרש"י צור גרוע מע"ה עכ"ל והיינו דע"ה אקרי ע"ה שהוא צורך ארץ ולא כן הצור שה' רק מכל דבר וכפי הרמב"ם בנח' אצות אמתניתין דאין צור ירא חטא ולא ע"ה חסיד צור הוא שאין לו חכמה ולא מדות וע"ה הוא שאין לו מעלות שכליות אבל יהי' לו קלמ מעלות המדות ע"ה : ר' ינאי אמר ה"ז בוחי בו' פרש"י דכיון שלא שמש ת"ח אינו מקפיד על דברי חכמים בו' עכ"ל ומה"ט אמרין צפ"ק דמולין בנחשים שאין מתקדקין במאות כישוראל ע"ה :

סר ת"ר איזהו עם הארץ כל שאינו קורא ק"ש שחרית **פס** וערבית בברכות דברי רבי אלעזר ורבי יהושע וחכמים אומרים כל שאינו מניח תפילין בן עזאי אמר כל שאין לו יציאת בבגדו רבי יונתן בר יוסף אומר כל מי שיש לו בנים ואינו מגדלן לתלמוד תורה אחרים אומרים אפילו קרא ושנה ולא שמש תלמידו חכמי' וזהו עם הארץ קרא ולא שנה דהיינו בור לא קרא ולא שנה עליו הכתוב אומר *וורעתי את בית יהוד' ואת בית ישראל ורע אדם ורע בהמה * ירא אתה' בני ומלך ועם שונים אל תתערב ירמיה לא ח"ר יצחק אלו ששונים הלכות פשיטא מהו דתימא מאי שונים שונים בחשא וכדבר הונא דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו ס"ד אלא אימא נעשה לו כהיתר קמ"ל : חני התנאים מבלי עולם מבלי עולם ס"ד אמר רבא שמורין הלכה מתוך משנתן תנאי נמי הכי א"ר ישמעאל ובי מבלי עולם הם חנני : והלא מיישבי עולם הם שנאמר *הליכות עולם לו אלא שמורין הלכה מתוך משנתן :

איזהו עם הארץ שנחמד על הטירות ועל המעשרות והצומצום מבעו טמא : כל שאינו קורא ק"ש דהא ודאי לא ידע מדיי אבל ידע לקרות וקורא לאו ע"ה הוא : ששונים הלכות שלא שמשו ת"ח ולא הקפידו על טעמי משנה הלכות משניות פשיטא דהכי הוא אלא נחמא נדרשיה אי לאו נהגי : הותרה לו דומה צענינו כהיתר : מבלי עולם ס"ד ומה הם גורמים לאחרים : שמורים הלכה מתוך משנתן קאמר שמצלים עולם כהוראות

טעות דכיון דאין יודעים טעם המשנה פעמים שמדמים לה דבר שאינו דומה ועוד יש משניות הרבה דלמרינן הא מני ר' פלוני היא ויחידאה היא ולית הלכתא כותיה ועוד שאנים יודעים במהלכות התנאים הלכה כדברי מי הילך מורין גוראות טעות : הליכות עולם לו השנה הלכות העולם שלו וצומצום :

מהרש"א איזהו ע"ה בו' פרש"י איזהו ע"ה שנחמד על הטירות ועל המעשרות בו' עכ"ל ר"ל איזהו ע"ה דאמר במקו' אחר משמע ומיהו הא דאמר פ"ג שאלו איזהו ע"ה שאינו אוכל חולין בטרה דברי ר"מ ונח"ל כל שאינו מעשר בו' לוי' לפרושי הכי וז"ל דהרבה עניני ע"ה הן כמ"ס הסו"ק : כל שאינו קורא ק"ש בו' ע"ה פ"מ שחי' הלחם אפי' לא קרא אד' אלא ק"ש שחרית וערבית קיים מצות לא ימוש בו' ומ"ה קאמר הכא אם לא קרא ק"ש ולא קיים מצות לא ימוש מקרי ע"ה ומיהו הא דאמר סס אסור לאומרו בפני ע"ה שלא יאמר צק"ש סגי כולי כפרש"י שס ע"ב דס' כהמרים דלקמן דע"ה קורא ק"ש ומ"ד הכא כל שאינו מניח תפילין היינו נמי גס אם קורא ק"ש אם אינו מניח תפילין ה"ז מעיד עדות שקר בצמנו כדאמר' בצרכות והוי ע"ה וכן למ"ד כל שאין לו יציאת בו' מה"ט הוא וכן למ"ד כל שיש לו בנים כו' היינו נמי מה"ט דכח' צק"ש ושנח' לצנצן גו' ולמדחם לא בנינים גו' וק"ל : לא קרא ולא שנה בו' ר"ל דהיינו שאינו יודע כהמה"זו שאינו יודעת כלום וז"ל לפי הדרש זה המקר' אין כאן מקומו דלפי ענינו מלפניו ומלאחריו איורי האי קרא במעלות ישראל ויהודים וכמו שח"י אללחמין כבעירא בו' ע"ה : ירא את ה' בני ומלך ועם שונים גו' בלחם קאמר האי קרא לבנו רחצטס ירא את ה' בני ומלך גס שחם מלך ולא תנא צור שאינו ירא חטא גס אם קרא הרי שלא שנה ואמר גס עם שונים ולא שמשו ת"ח א' התערב סהם ע"ה כדעת אחרים וכדמסיק שמורין הלכה מתוך משנתן בלא שמשו ת"ח אבל הלמד בשנה בלא הוראה מישוני עולם הן כמ"ס הליכות עולם לו גו' ועיין בחידושי אגדות דסוף מסכת נדה ודורות הללו אותן שמורין הלכה מתוך ש"ע והרי הם אינן יודעין טעם הענין של כל דבר אם לא ידקדקו מתחלה בדבר מתוך התלמוד שהוא שמוס ת"ח וטעות נפל כהוראות והרי הן בכלל מצלי עולם ויש לגעור בכן :

הרי"ף מהו דתימא מאי שונים שונים בחטא חימה למא אין אלו דורשים אותו כד כיון שהיא דרשה נכונה אל מאמר רב הונא כיון שעשה עבירה ושנה בה הותרה לו וכו' ושמא אין אלו עוקרים אותה דרשה אלא ס"ד דלא אחא קרא אלא להסיר דרשה לחודיה ליה בא' ר' יצחק ודרש גס דהרבה הווא שאלו ששונים משניות ולא שמשו ת"ח אל התערב בהם אי נמי דלא ניתא לן לאוקמי קרא כהא' כיון דאית לן לדרש ביה האי דרשה דשונים הלכות לפי ששונים בחטא למא ליה אל התערב שרי גדולה תשוב' לטהר אותם ואם הוא בלא תשוב' אפי' געבור עביר' פעם אחת אל התערב ואל לא אחא רבי יצחק למדרשה בשונים הלכות הויא דרשין ליה בשונים בחטא דלא אשכחן דרשה אחרית והשתא דדרים ליה ר' יצחק בשונים הלכו' הו' לא דרשין ליה בשונים בחטא דכהנהו התערב להחזיר למוטע' נעשית לו כהיתר כולמר שאינו מרגיש בעלמו שחטא כדי לשון כחשונה שחשט שיש ציורו דבר היתר :

היה נוטל פרק שלישי סוטה רנד

ס' פיסקא אשה פרושה וכו' : תנו רבנן בתולה צליינית
 ואלמנה שובבית וקטן שלא כלו לו חרשיו הרי
 ס' אלו מבלי עולם איני והאמר רבי יוחנן למדנו יראת
 חטא מבתולה וקבול שבר מאמר יראת חטא מבתולה
 דרבי יוחנן שמעיה דהדיא בתולה דנפלה על אפה ואמרה
 רבש"ע בראת נן עדן בראת גיהנם בראת רשעי' בראת
 צדיקים יהי רצון מלפניך שלא יכשלו בי בני אדם קבול
 שבר מאלמנה דהדיא ארמלתא דהויא בי כנישחא
 בשיכבותה וכל יומא הוה אתיא ומצלה בי מדרש' דרבי
 יוחנן אמר לה בתי לא בית הכנסת יש בשיכבותיך א"ל
 רבי ולא שבר פסיעות (יש לי) כי קאמרין כגון יוחני
 בת רטיבי :

צליינית צלת חפלה : ואלמנה שובבית צלת שכנות
 הולכת ומצרכת שכניה חמיד : הרי אלו מבלי עולם
 שאינם אלא נואפות ומכשפות ומראות עולמן כדקדקויות שלא ידקו
 אחריהן : קטן שלא כלו לו חרשיו לקמן מפרש : וקבול שבר
 מאלמנה שהיתה עורמת עמה יותר מן האורח כדי לקבל שבר
 כדמפרש ואולי למדנו מזה שיטתית אדם עולמו צמות כדי לקבל
 שבר יותר : בראת צדיקים לחול גן עדן : בראת רשעים לירש
 גיהנם : שלא יכשלו בי בני אדם להפסיד חלקי ע"י מגן עדן
 ולירש גיהנם : כי קאמר מבלי עולם : כגון יוחני בת רטיבי
 אמנה מכשפה היתה וכשמיגיע עת לידת אשה היתה עוררת רחמה
 במכשפות ולאחר שמשלשרת הדבה היתה אומרת אלך ואצק
 רחמיס אולי תשמע חשלי ויהלכת וסוקרת כשפיה והולד יולא
 פעם אחת היה לה שכיר יום צניעה והיא הלכה לבית האשה
 היוולדת ושמה השכיר קול הכשפים מתקשקים ככלי כמו שהולד
 מתקשקש צמעי האם וצא ופתח אז מגופת הכלי והכשפים יאלו
 והולד נולד וידעו כי צלת כשפים היא :

מהרש"א איני והאר"י למדנו קבול שבר בוי מבתולה לא
 פריך דהא לא משני מידי אבתולה והיינו משום
 דבתולה צליינית לא משמע אלא דמתפללת יותר מדאי ויומם ולילה
 כפי' הערוך משא"כ הך בתולה דיראת חטא היתה מתפללת צומה
 וכן אמנה שובבית משמע דדרכה בך מבקרת שכנותיה חמיד כפי'
 רש"י פריך שפיר מהך אלמנה דקבול שבר דמיירי בכה"ג נמי דכל
 יומא הוה אחת ומללתי בי מדרש' כו' וק"ל : יר"מ שלא יכשלו
 בי בני אדם כו' הא דלא היתה מתפללת על עצמה שלא אכשל
 בצני אדם ללא תיעוש אפשר דהיתה יודעת בנפשה לאוקמה ולא
 היתה מתפללת אלא שלא יכשלו הס בה לאונסה ויעשו על ידה
 וכדאמרי' כל מי שנענם חזירו על ידו אין מכניסין אותו במיתתו
 של הקב"ה ודו"ק :

הרי"ף בתולה צליינית וכו' : איני וכו' : יס קת' חמיה דמאי אקשי מלמדנו
 יראת חטא מבתולה דהבא קאמר על בתולה צלת חפלה חמיד
 לחזור אחר התפלה הוא ממחלי עולם שהנועה ריבה להיות צרכתי ביתה
 וכן נאלמנה שהיא שובבית מחזרת על שכניה חמיד היא ממחלי עולם אבל
 אלמנה הולכת להתפלל בנ"ה למדנו קבול שבר : ממנה וכו' תימא דקש' ליה
 דקאמר סתמא בתולה צליי' אלמנה שובבית דכללא כלי כולם והא שכתבתי

בתולה אחת ואלמנה שלמדנו מהס יראת חטא וקבול שבר ומשני דהא
 דאלמנה שובבית כגון יוחני בת רטיבי מ"מ אחי קש"מ סבל דבתולה כיוון
 ש"ס ש"ס בתולה שלמדנו ממנה יראת חטא ולא משני מידי יגס ליישב דמערקא
 לא אקשי אבתולה צליינית לפי שצרכה לפרנס עצמה ולא להיות צעלה
 חפילה לעולם שבתולה המתפללת היא ממחלי עולם ויודעת בתולה שלמדנו
 ממנ' יראת חטא היתה מתפללת יהי רצון שלא יכשלו בי בני אדם ולא אקשי
 אלא מאלמנה שובבית שלמדנו קבול שבר מחלמנה אף על פי שמחזק שהיא
 מחזרת ליקר אל בה"מ גם היתה שובבית כי בודאי סתמא על הסכנה של
 אותו מקום ותיירא לא אחר אלא כגון יוחני בת רטיבי :

מאי קטן שלא כלו לו חרשיו הבא תרנימו זה תלמיד סו
 חכם המבעט ברבותיו רבי אבא אמר זה תלמיד סס
 שלא הגיע להוראה ומורה דאמר רבי אבא אמר רב
 מאי דכתיב *כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה
 כי רבים חללים הפילה זה תלמיד חכם שלא הגיע
 להוראה ומורה ועצומים כל הרוגיה זה תלמיד חכם
 שהגיע להוראה ואינו מורה : ועד כמה עד ארבעים שנה
 אינו והא רבה אורי בשוין :

המבעט ברבותיו וקרי ליה קטן שלא כלו לו חדשיו ע"י שימיו
 מתקצרים כדאמרין צפרק קמא דמניגה : כי רבים
 חללים הפילה באשה זה קה משתעי ולתלמיד שאינו נזהר
 כשורה קרי ל'נמי הכי : זה תלמיד שלא הגיע וכו' הפילה
 לשון נפל שלא כלו לו חדשיו : ועצומים לשון עולם עיניו שצולמים
 וסוגרים פיהם ואינם מורי' לצריכים הוראה : ועד כמה הוי
 ראוי להוראה : והא רבה אורי' וכל שנותיו לא היו אלא ארבעים
 שנה כדאמרין דר"ה רבה ואזני מדבית עלי קאחו וכו' : בשוין
 אם שנה לגדול העיר בתכמה מותר להורות או שאין צעיר זקן
 ממנו :

מהרש"א ועצומים כל הרוגיה זה ת"ח שהגיע בו פרש"י
 מלשון עולם עיניו ויס לפרס כמשמעו ור"ל גדולים
 וחשובים שהגיעו להורא' כמ"ס לעיל ספ"ק ואת עיומים יחלק
 סלל כאצרהס יחלק ויעקב וק"ל : ועד כמה עד מ' שנים כו' כמו
 שנינו בן מ' שנה לבניה דהיינו שמצין דבר מתוך דבר דעד מ' שנה
 הוא זמן שמושם של תורה לקבל מרבו כדאמרין פ"ק דעכו"ס
 ולא נתן לה לבס לצדעת גו' עד היום הזה שאין אדם עומד
 על סוף דעתו של רבו וחכמה משתחו עד מ' שנה כו' אבל התו'
 כחצו דעד מ' שנה היינו משתחיל ללמוד ולא משעה שגולד כולי
 ע"ש והיינו משאם דהתם התחילו ללמוד ממחן תורה ואין זה
 מוכרח דודאי היו בדרך המדבר כמה וכמה קטנים גם שגולדו אז
 קודם מתן תורה ולא היו ראויים בהתחלה ללמוד : וגם עמסה
 הכחוש מדבר ולא נתן לבס לצדעת דהיינו שיש להם מ' שנה
 מלידתם גם אם לא למדו מ' שנה וכמו שנינו בן מ' לבניה דלא
 חיייר דווקא צלמד כל המ' שנה ודו"ק :

תנו רבנן ז' פרושים הם פרוש שבכמי פרוש נקפי סו
 פרוש קיואי פרוש מדיבה פרוש מה חובתי סס
 ואעשנה פרוש מאהבה פרוש מיראה פרוש שבכמי ע"ב
 זה העושה מעשה שכם פרוש נקפי זה המבקף את רגליו
 פרוש סד

דמפרסמא כיון לכזר עזר עזירה ועניה אותה דלכך נתחייז
הרינה ודו"ק: פרוש נקפי עיון פרש"י וע"ל ע"פ מ"ס פ"ק
דחולין דס נקף מרלה כדס עולה והוא דקאזיל לכזר מזזה וזה
הענין רגליו פרוש עזר עזירה כדס שחצוהו כפרוס ולדקי שחצפר כדס
עול ואמר פרוש מדוכה דמשפע בו' כפרס' הולך כפוף בו'
ע"ל אע"ב דלמרו' שילך האדם בכפיסה ראש ואלא בקומה וקופסה
אפשר דמשפע כי מדוכה היא כפופה ביותר מדלי ואפשר דכל הני
דנקט היינו בעושה אותן כמראים עלמס פניי הצריות צפריות
ואינו פרושים אצל הפרוש האמיתי העושה כן ה"ז משובח ככל הני
ענינים דנקט ועיון צערוך צאורך צערך פרוש כמה פרושים ככל
זה וכן בחסופות לפי הירושלמי ודו"ק: בי דינא רבה ליחפרע
מהני דחפו גונדי בו' פי' הערוך צערך גנדי צגדים שמורים וכן
רצ ענן לצג גונדי דפ' כל כתיבי פרש"י צגד שמור וגרלה לפרס
הכל דלגס גונדי צגדים שמורים כללו הוא מן הפרושים
המתאכלים על ירושלים כי ההוא דאלעזר ועירא דפרק הכונס
דהוה מסיים מסאני אוכמי דקא מאכלינא אירוסלים כזר יוהרא
בו' וכן פי' הערוך: אלא מן הצבועים שדומים לפרושים
בו' כלומר לצבועין שמורין לפניה ע"ס ודו"ק: שמעשיהן
במעשה זמרי בו' מעשה זמרי ודאי צגליו וצפרהס' היה כדכתיב
ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה ולעניו כל עדת גומר אלף
דה"ק מעשה זמרי שהיה צגליו והן עושין צסחר ומראין עלמס
צגליו כפרושין לצקש שכר כפנחס וכמה לדיקים היו שעשו מעשים
טובי' וכן כמה רשעים היו שעשו מעשים רעים אצל נקט אלו זמרי
ופנחס שהיו עושים מעשים הפכיים כדזר אחד ודוק:

פרק ארוסה

א"ר יאשיהו' דבריי סה לי ועירא מאנשי ירושלים כה
בעל שמחל על קניוין מחול וזקן ממרא שרצו ב"ד
למחול לו מנהלין לו וכן סודר ומורה שרצו אביו ואמו
למחול לו מנהלין לו וכשבאיתי אצל חברי שברדרום על
ב' הורו לי ועל זקן ממרא לא הורו לי כדי שלא ירבו
מחלוקת בישראל:

סח לי ועירא שהיה מאנשי ירושלים * וזקן ממרא שהמרה על ב"ד של
לשכת הבית ומיתחו בחנק:

אח"כ ככל מקום. מלקה חורה כבוד גדול לזקנים בנחמה קיימת אף אם
לא יהיו חכמי עיון שהסביון יעשה מבינים כמ"ס אלוהא ורוב שנים
יודיעו חכמה וכל טוב ההנהגה המדינה מן הזקנים וכן אמר המקובל כאשר
זקנים משער שבתו או ב"כ שבתו הנחמדים מנגינתם מהיות שמחים כי הם
מורים ומלמדים לנחמדים ולאנשים מהם יראו ויעשו כדכתיב ראשיכם
שבעים זקנים ושוערים ואמר דוד מוקיים אהבתו וימשך מזה שבעיהיה
הזקן מן הראשים ואדם ירד וצליעל אין לאחר מיתחו סן ימטאו רבים
המחשיבים אותו לבנון דעת וימשכו אחריו * והוא שאמר כאן שאם רולה
הצגל למחול על מה שיש לו חסד מאשתו ואם ואלס לסגול מרי צנס הרשות
בידם כי אין אלו מוקים אלא לפרט אחד אצל זקן שהמרה בנ"ד ויריע אף
ידיה כלל ישראל אין למחול לו בשום אופן אלא להמיתו ולגדעו פאשרה:

תניא

פרוש קוזאי אמר רב נתמן בר יצחק זה המקיז דס
בכותלים: פרוש מדוכה אמר רבה בר שילא דמשפע
כמדוכה: פרוש מה חובתי ואעשהנה * פרוש מאהבה
אלא דאמר מה חובתי תו ואעשהנה * פרוש מאהבה
פרוש מירא' אמרו ליה אביו ורבה לתנא לא תתני פרוש
מאהבה פרוש מיראה דאמר רב יהודה אמר רב לעולם
יעסקו אדם בתורה ובמצות אע"פ שלא לשמה שמתוך
שלא לשמה בא לשמה אמר רב נתמן בר יצחק דמטמרא
מטמרא דמגליא מגליא (ורמטמרא) דבי דינא רבה
ליחפרע מהני דחפו גונדי אמר לה ינאי מלכא לדבייתהו
אל תתירא מן הפרושים ולא ממי שאינם פרושים אלא
מן הצבועים שדומין לפרושים שמעשירם כמעשה זמרי
ומבקשים שכר כפנחס:

פרוש שבמי פרוש נקפי פרוש קוזאי פרוש מדוכה כולו
מפרס להו: מעשה שבס שאלו שלא לשם שמים אף זה
מעשיו להנאחו שיכבדוהו בני אדם ולא לשמים: מנקף את רגליו
מהלך בשפלות עקב כזר גודל ואינו מרים רגליו מן הארץ ומתוך
כך ענקף את אצבעותיו צגצנים: מקיז דס בכותלים עושה
עלמס כעולם עיניו שלא יסחכל צגשים ומתוך כך מכה ראשו
צכותל והדס יולא: דמשפע הולך כפוף: כמדוכה צוכנא שהוא
עשוי כמקצת וראשו כפוף: פרוש מה חובתי ואעשהנה למדני
מה עלי לעשות ואעשה: הא מעליותא היא אס אינו צקי
צאיוסורים וצדקדוקי האלוט וצא ללמוד: מה חובתי תו
ואעשהנה מה עלי לעשות עוד ולא עשיתי ומראה עלמס כאו קיים
את הכל: פרוש מאהבה מאהבת שכר מלות ולא מאהבת מלות
צוראן: ומיראה של עושין אלא מה על האדם לעשות מאהבת
יוצרו וכאשר לזני' אלהי וסוף השכר לצא: דמטמרא מטמרא
ובו' הנספרות נספרות מצני אדם והגלויות גלויות ומ"מ לב"ד
הגדול כולן גלויות והוא יספר מן המכסין צטליקות ומראין עלמס
כפרושין ואינו פרושין: אל תתירא מן הפרושין שהערושין היו
שונאים אותו לפי שהרג מן החכמים הרבה ונהפך להיות צדוקי
כדאמרין צקידושין וכשמה היתה אשתו יראה מהם שלא יעצירו
המלוכה מצניה והיתה אומרת לו לצקש מלפניהם עליה ואמר לה
אל תתירא מן הפרושין שצדיקים הם ולא יגמלון רעה ולא לצנין
שלא חטאו להם: ולא סמי שאינו פרושים שהם אזהני:
אלא מן הצבועים כלומר שאין מראיהם כחולדת' אלא צבועים
צמחון ואין חוכם כזרם שמעשיהם כמעשה זמרי שהם רשעים:
ומבקשים שכר כפנחס ואומרים לצריות לכזרם כפנחס ואיכא
דקא מפרס לה לענין לניעותא:

מדרש"א פרוש שבמי זה דעושה מעשה שבס בו' פרש"י
שאלו שלא לשם כו' ויש לדקדק דתקטי ליה הכא
כדמקשים צסמוך לעולם יעסקו אדם צתורה וצמלות אפילו שלא
לשמה דמתוך כו' וי"ל דהאי שלא לשמה דשכס גרוע עפי

כשם שהמים פרק המישי סוטה רנה

סח
פסוק
טו

תניא *ונקתה ונורעה ורע שאם היתה עקרה נפקרת דברי רבי עקיבא אמר לו רבי ישמעאל אם כן יסתרו כל העקר' ויפקדו וזו הואיל ולא נסתרה הפסידה אם כן מה תלמוד לומר ונורעה ורע שאם היתה יולדת בצער יולדת בריח ואם היתה יולדת נקבות יולדת זכרים קצרים יולדת ארוכים שחורים יולדת לבנים : וזו הואיל כל אשה לנורעה עקרה משום דלא נסתרה הפסידה :

פרק כשם שהמים

סח
פסוק
טו
כז
ע"ג
ל
ע"ג

משנה בו ביום דרש רבי עקיבא *או ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר שאין ת"ל לאמר מה ת"ל לאמר מלמד שהיו ישראל עונים שירה אחריו של משה (וכן) צברייתא מפורס (ויתר) ת"ר את זו דרש ר"ע בשעה שעלו ישראל בן הים נתנו עיניהם לומר שירה וכיצד אמרו שירה כגדול המקר' את ההלל והם עונים אחריו ראשי פרקים משה אמר אשריה לה' וישראל אומרים אשריה לה' משה אמר כי נאה גאה וישראל אומרים אשריה לה' רבי אלעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר כקטן המקרא את ההלל והם עונים אחריו מה שהוא אומ' משה אמר אשריה לה' והם אומרי' אשריה לה' משה אמר כי נאה גאה והם אומרים כי נאה גאה ר' גחמיה אומר כסופר הפורס על שמע בבית הבנסת שהוא פותח תחלה והם עונים אחריו ' במאי קא מיפלגי ר"ע סבר לאמר אמילתא קמייאת ורבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי סבר לאמר אבל מלתא ומלתא' ורבי נחמיה סבר ויאמרו דאמור כולו בהרי דררי לאמר דפתח משה ברישא' הון נתנו דרש רבי יוסי הגלילי בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר שירה וכיצד אמרו שירה עולל מוטל על ברכי אמו ותנוק יונק משרי אמו כיון שראו את השכינה עולל הגביה צוארו ותנוק שמשך דד אמו מפיו ואמרו *זה אלי ואנוהו שנא' *מפי עוללים ויונקים יסדת עוני' תניא היה רבי מאיר אומר מנין שאפילו עוברין שבמעי אמן אמרו שירה שנאמר *במקהלות ברכו אלהים אדני ממקור ישראל :

סח
פסוק
טו
כז
ע"ג
ל
ע"ג

בו ביום דרש זמסכת זכרות אמרין דכל היכי דתני בו ציוס הוא יוס שהצינו את רבי אלעזר בן עזריה נשיאות שנתרבו תלמידים שנתנו רשות לנכנס לכל שהיה רבי גמליאל אומר כל תלמיד חכם שאין חובו כדור אל יכנס לבית המדרש וריבית תורה זו ציוס ולא היתה הלכה תלויה בצית המדרש שלא פירשה : שאין ת"ל לאמר שאינו דומה לשאר לאמר שצמורה שהשכינה מזדרכת בגבור למשה לחזור וללמדו לישראל אצל כהן אין לומר כן : כגדול המקרא את ההלל מקרהו לצבור להלויא ודי מוצתן : והן עונין אחריו ראשי פרקים הללויה שהוא ראש הפרשה על כל דבר שהוא אומר עונין אחריו הללויה והכי חנן לה זמסכת סוכה : בספר מלמד מיונק' (ואת תמיד צב"ה) ופורס על שם

לעשה הנועדים פורס לשון פרוסה הגדול מתחיל בצרכות שלפי הכי ק"ש והן עונין אחריו וקורין כלם יחד כך שרפה רוח הקדש על כולם וכוננו יחד את השירה ככתבה : לאמר אמילתא קמייאת קאי שעונין תמיד אשריה לה' : ורבי נחמיה סבר ויאמרו אשה ונני ישראל קאי משמע דאמור כלוה צדי הדדי : לאמר דפתח משה ברישא' ה"ק ויאמרו כולם אחר שגרשו לאמר דהיינו אחר שפתח רבס : עולל גדול מיונק כדכתיב מעולל ועד יונק ודרך המקר' לומר כך כלומר הכל מן המצוה עד הגרוע כמו משור ועד סה : במקלות כשקבלו על הים : ממקור אף אותם שצמקו : מהרש"א כגדול המקרא את ההלל והן עונין אחריו ראשי פרקים בו עיין פירש"י וחספוס פר' לולב הגזול דראשי פרקים דהלל היינו הללויה בו' צלחת בו' לא לנו כו' אהצתי בו' ע"ש אצל הכהן ידענו ראש המקרא אלא אז ישיר ומהא דאמרין פ"ד דמס' ראש השנה צמחה צמחת אחריו הלויס אז ישיר ומי כמון בו' משמע דמי כמון נמי ריש פירקא הוא וק"ל : כקטן המקרא את ההלל בו' אע"ג שהיו יולאין צראשי פרקים דהא אין לנו גדול ממס' וצגדול המקרא אותן יולאין י"ח צמיתה י"ל משום פסומי מלתא לא היו רוצין ללכת בשמיע' ממשה והיו עונים כולם כקטן המקרא וק"ל : בסופר מלמד בו' פרש"י כך שרפה ר"ה על כולם בו' עכ"ל וכ"ה צמילתא לר"ן דאל"כ איך כווננו כולם לאומרה יחד ככתבה כולה וזאת ראשי פרקים אצל לר"ע ולר"א צרי' הגלילי אל"ל ששרפה עליהם ר"ה ק"ל שאמר דברי משה היו עונין למד כדלית ליה ולמר כדלית ליה ולפי' התוס' צדרי רבי נחמיה ע"ה התוספות שהיו משה פותח וישראל גומרין כגון משה אמר אז ישיר וישראל אומרים אשריה לה' בו' כ"ס דלית לן למימר דשרפה ר"ה על כולם אצל צמחומא אחתא כן צסס ר"א בן תדאי והיא דעת רביעית ומתוך לשון הגלמוד לרבי נחמיה דסבר ויאמרו דאמרו כלוה צדי הדדי בו' לא משמע לפרש הכי אלא כפרש"י ודו"ק : עולל מוטל בו' ותינוק יונק בו' והוא כדעת רבי נחמיה דלעיל דצרות הקדוש כווננו גם עוללים ויונקים לומר שירה וכ"פ הכתוב מפי עוללים ויונקים יסדת צרה"ק עזו שהיא השיר' שמספר זה עזו של הקצ"ה כמ"ס ואני אשר עוזך גו' ונאמר זה עזי וזוונתה ייה גו' ופס"ס צדי קרא דמיתתי למען לורריך להצניח אויב גו' דהיינו שהשירה הזאת מספרת צעונו של הקצ"ה שהצניח וכלית לוררך ואויב של ישראל שהם המצרי' שטבעו בים : וכתבו התוספות דאין לומר דר' הגלילי ס"ל דוקא עולל ופלגי אר"מ דאמר צמון דלפילו עוברין שבמעי אמן אמרו שירה דצמלמודא צפ"ג שכלו אחת צדריה דר' הגלילי נמי אית ליה להא דר"מ אלא דל"ל דליטעריך קרא נמי לעולל שהצניח לוארו ויונק שמתה דהד מפיו ע"כ תוכן לשון התוספות ע"ש צאורך ולי נראה ע"פ המדרש שאמרו צפ"ק שגולדו ישראל צברי' על השדה והקצ"ה מגדלן שם והם שהכירוהו על הים ואמרו זה אלי ואנוהו להכי אטעריך האי קרא דעולל ויונק שהם אמרו זה אלי ואנוהו משא"כ העוזרים דלא הכירוהו כבר צמארים והא דאמרי' שהקצ"ה נדמה להם על הים כגבור איש מלחמה אפשר דלקווקות צמארים צדה נדמה לכן נמי כןא"ל : שנאמר

במקלות

ומסיק ציה מר מיראה דהיינו שאינם מזל אהבה כמו בצדקה
ואינו כדקאמ' לעיל והיינו מדמסיים ציה פעלת לחוס' כך נגד
צני אדם דהיינו שאינם חוסים בהקב"ה וירא' ממנו אלא לפנים
דהיינו נגד צני אדם ולא מזל אהבה אבל צדיק קרא דאייירי
ציה בעושה מאהב' קאמר וישמחו כל חוסי כך חסם דהיינו שחוס'
בהקב"ה גס שלא נגד צני אדם וקאמר ציה לעולם ירננו ר"ל
לעולם גס אס אין סס יראת עונש כמ"ס גני אינו אס יקטלנו לו
איחל כמפורש לעיל ודו"ק :

פרק אלו נאמרים

תניא ר' שמעון בן יוחאי אומר אדם אומר שבחו בקול עב
נמוך וגגותו בקול רם שבחו בקול נמוך מירדיו רב
מעשר וגגותו בקול רם ממקרא בכורים וגגותו בקול ע"צ
רם והאמר רבי יוחנן משום רשב"י מפני מה תקנו תפלה
בלחש מפני שלא לבייש את עוברי עבירה שהרי לא
חלק הכתוב מקום בין השאת לעולה לא חימא גגותו
אלא אימא צערו בדתני' וטמא טמא יקרא צריך להודיע ויקט'
צערו לרבים ורבים מבקשים עליו רחמים :

שבחו לא עברתי ממנו וקד' ולא סכחתי היינו שבת עולמו : בקול
נמוך מדלא כתיב ציה עניי' וגגותו כגון ארמי אוזע
אזי וגומר והיינו גגות שמחודים שצדיקס לבן הארמי היה רשע :
מפני מה תיקנו שיהא אדם אומר תפלו בלש כדאשכחן בזה
וקולה לא ישמע : שלא לבייש עוברי עביר' המקודי בחפלת'
על עבירות שצדק : צערו לרות שצדק עליו דהיינו לרות שצדק
על ישראל לרת לבן לרות מזכרים : וטמא טמא יקרא לנו' סורו
מעליו כי טמא הוא : שהרי לא חלק הכתוב מקום בין השאת
לעולה לא קבע לשמיטת חפלת מקום צפני עולמו שלא יצינו שהוא
חטאת ויחביש :

מרהש"א מפני מה תיקנו חפל' בלחש בו' פרש"י כדאשכחן
בחנה וקולה לא ישמע עכ"ל יש לדקדק דהכ' קאמר
טעמא כדי שלא לבייש עוברי עבירה וצברק מי שמתו אמרי' ציה
טעמא אחרינא המשמיע קולו בחפלתו ה"ו מקטני אמנה ופרש"י
שם כאלו אין הקב"ה שומע תפלת לחש עכ"ל ויש ליישב דודא
אס היו כולי עלתא משמיעים קולם בחפלתם לא הוה שייך ציה
מקטני אמנה אלא כיון דחקו חפלת לחש משום עוברי עבירה
מאן דלא חש בזה ומשמיע קולו עפי משאר אינשי ה"ו מקטני אמנה
ודו"ק : אלא אימא צערו בדתניא בו' לפי' רש"י לרות שצדק
בו' וק"ק מאי שייך הכא להודיע צדק רם לערו שצדק כדי שצדק
רחמים על מה שצדק מאי דהוה הוה וי"ל צדוק לבקש עליו
רחמים שלא יבא עוד לרה כזו וק"ל : וטמא טמא יקרא בלומר
סורו בו' ופירושו דחוק דהכא לא נחזיון אלא שיקרא שהוא טמא
כדי לבקש רחמים עליו שיפא משומאונם נגעו ונערו אבל שיקרא
שיפא משומאונם הוא מילתא אחרייתא כדאמרי' בזהדיא פ"ק דמ"ק
וטמא טמא יקרא עומא קוראה לו פרוש ומקסי' והא מציע ליה
לקודש

יפסי' ואבררם גופיה מנא לן רכתבי' ר"ע אבררם אוהבי מאי
איכא בין עושה מאהבה לעושה מיראה איכ' בינייהו הא
דתניא ר"ש בן אלעזר אומר גדול העושה מאהבה יותר
מן העושה מיראה שזה תלוי לאלף דור וזה תלוי לאלפים
דור הכא כתיב *ועושה חסד לאלפים לאוהבי והתם
כתי' *ולשומרי מצותיו לאלף דור התם נמי כתי' לאוהבי
ולשומרי מצותיו לאלף דור האי לדסמך ליה והאי
לדסמך ליה הנהו תרי תלמידי דהוו קיימי קמיה דרבא
חד א"ל אקריון בחלמאי *מה רב טובך אשר צפנת
ליראיך וחד א"ל אקריון בחלמאי *וישמחו כל חוסי כך
לעולם ירננו וגו' אמר להו תריוכו צדיק נמורי אתון מר
מאהבה ומר מיראה :

באבררם כי ירא אלהים חסד : תלוי לו זכותו לדורותיו להגין
עליהם עד אלפים דור : לאלפים לאוהבי סמך
לאוהבי לאלפים ואיך קרא סמך לאלף דור אל שומרי מצותיו
דהיינו מיראה ואין אלו דומים למיראה לפרוש מאהב' דהוא
מאהבת השכר ומיראה פורענות הקלות והעונשין והנך מאהבת
המקום ומיראתו שמוראו וגדולו ואימתו מוטלת עליו : וישמחו
כל חוסי כך גו' סיפא דקרא ויעללו כך אוהבי סמך :
מרהש"א מה ירא אלהים האמור באבררם מאהבה בו'
מנזאר צם' עיקרים מ"ד פ"ה ו"ל נאמר עתה

ידעתי לפי שאז נעשה המעשה בעוול המורה בו' שאבררם יירא
אלהים ועובד מאהב' ולא ליראת עונש שאין בו' ולא נמנע מלעשות
כן מאהבת הסי' ולא תוארו הכתוב צדוקס בו' ע"ס וצא צבאן הג"ס
שלא חאמר צדוקס שהיה ירא אלהים ולא אוהב כמ"ד הכא בחתניאן
א"א כמו שנאמר באבררם שהיראה שנאמר זו היה ע"ד האהבה כן
נאמר צדוקס שהיה ירא ע"ד הדרך בעוול מאהבה כדמוכחי קראי
דמייתי בחתניאן : התם כתיב ולשומרי מצותיו לאלף בו'
שלשון שמירה נופל על ל"ח כמ"ס כ"ח שח' השמ' פ' ואינו א"ל
ל"ח ומלות ל"ח הם מזל הירא' כמ"ס המפרשים ועיין בפרש"י
הכא וצברק נופל חילוקי היראה ואהבה גם צם' עיקרים מ"ג פ'
ל"צ : התם נמי כתיב לאוהבי ולשומרי מצותיו לאלף
בו' לבאורה הו"מ לאקצויי הכי קרא קאמר דפרשת יתרו דמייתי
דכתיב ציה נמי ולשומרי מצותיו ויש ליישב ע"פ מ"ס לעיל באברה'
וצדוקס שהיראה הנאמר בהם היא מזל אהבה הכי נמי איכא
לפרוש לאוהבי ולשומרי מצותיו מזל האהבה ולכן לא פריך אלא
מקרא בתריה דלא כתיב ציה אלא לחלף דור דאוקמ' בירא' בעלמא
הא כתיב ציה נמי לאוהבי והכי ניהא למאי דמסיק האי לדסמך
ליה בו' שנדחק ציה הרא"ס בקרא קאמר דלשומרי מצותיו דבק עס
ועושה חסד דלפני פניו ולא עס לאלפים דלפניו בלדבריו ניהא
דלשומרי מצותיו דבק נמי אלא לפי' דהיינו בעושים מירא' על כד
האהבה והיינו לדסמך ליה ומיהו צדיק קרא דפ' ואחמנן האי
לדסמך ליה קאמר שפיר דלא קאי אלא לשומרי מצותיו ולא
לאוהבי א"א שאוהבי דבק עס שומר הצדק והחסד כמ"ס הרא"ס
ודו"ק : אקריון בחלמאי מה רב גו' צפנת ליראך וגו'

סומה

דַּרְי"ף אדם אומר שבו בקול נמוך וכו' גנותו בקול רם ממקרא

אליהם

אליהם שאז את ארון הצרית : כשהחזירו למקומו לבית קדשי הקדשים צימיו שלמה כדכתיב ויצאו כל יקני ישראל וישאו הכהנים את הארון והיונו החזירוהו למקומו כשגבלה צימיו עלי לארץ פלשתים מתוך בית קדשי הקדשי של משכן שעשה משה מוטל שהעשן נקבע בשמים ובשהחזירוהו בלשמים לא היה לו מקום קבוע שהיה חרב משכן שילה ונשתהה צבית אביגד ומשה הציאו דוד לסוף עשרי שנה לבית עוזר ומשם לעיר דוד עד שנה שלמה את בית המקדש וצנה לו את הדביר לפניו מן ההיכל ואמה ערקסין חוללת בתקום הפרוכת והוא קרוי מקומו התייחד וכדכתיב ויצאו הכהנים את ארון צרתה אל מקומו אל דביר הצית וגו' וכיון שנמכלו בשפה מזרחית כניסותן לחבור חזרו המים לאחוריהם שלא היו יורדים מן הכהנים ולמטה אלא שם עומדים והמים הצאי תמיד וגבהים ועולים למעלה כדכתיב קמו נד אח' והכהנים עמדו שם עד שצברו כלם : כמה גובהן של מים גרסי' : י"ב מיל בגג כנגד מחנה ישראל שהיה י"ב מיל על י"ב מיל והם עברו במחניהן רוחם מחניהם עברו יחד כמות שהוא רוח י"ב מיל נמלא שלא שה עברם אלא מהלך י"ב מיל של אורך מחניהם עד שגלו אחרונים של סוף המחנה וכוונגד גבה המים : היו אומר מים קלים לרוץ מן האדם וא"כ שהמים לא גבהו אלא י"ב מיל וחזרו למקומם נמלא שעדיין לא הספיקו לעבור וצאים המים ושועפים אותם : כיפין אולמות : ואף רחב אמה לשלוחי יהושע קודם שצברו את הירדן שעל קריעת ים סוף היו מפחדים עדיין : עורם בירדן אמר להם יהושע וכו' כדכתיב והכהני' נושאי הארון עומדי' בחוף הירדן עד חוס כל הדברים אשר ליה' את יהושע לדבר אל העם ככל אשר ליה' את יהושע להכי כתיב במשה כי אתם עוזרים את הירדן אל ארץ כנען והורשתם וגומר כלומר קודם שצברו את הירדן התנה עמהם ע"מ להורישם : ושוטפים אותיכם גרסינו צרייתא : דרימו לכם וכו' הם האזנים שהקימו דאמרי' לקמן שלשה מיני אזנים הם היו מתחת מלך רגלי הכהנים לזכרון להיות סימן לבנים שעברו : אבות את הירדן : שאז לכם מזה מתוך הירדן ממצב רגלי הבהנים וגו' הם שהקימו צבר עיניו וצנו הצינזו וקפלו וקבעו בגלגל :

מדרש א' * אחרי דרך מבוא השמש מקום שהחמה זורחת בו : עיין פרש"י הכא ויהיה לפי זה אחרי דרך מבוא גו' הכל דבור אחד ר"ל אחרי מופלג ורחוק מן מבוא השמש דהיינו מן המזרח לדר מערב ומ"ד לקמן מבוא השמש מקו' שהחמה שוקעת יהיה ג"כ הכל דבור אחד אחרי מופלג ורחוק מן מבוא השמש דהיינו מן המערב סמוך לירדן שהוא מזרח א"י אבל רש"י בחומש לקח לעלמו דרך אחרת שפיר' אחרי רחוק מן המזרח ודרך מבוא השמש לדר מערב וצ' דבורים הם והוא דלא כמאן מהני הנאי דשמעתין ואפשר שדרכו צפירו' החומש לשמור הפשוטו ולפי הניקוד צצ' עמיסם משמע ליה לפרש צצ' דבורים כמו שפיר' שם ועיין בזה מה שכתבנו כ"ג בחיזוי הלכות וק"ל : * בארץ הבנעני ארץ החור הוא בו' פרש"י בנימיתא בו' דהיינו משום דאף לא הציב ראש"י מידי דלאו קשיא הוא דגם אם חני הוא

קורא כנעני שהוא כולל כל ז' עמים הצרבה מקראות ומיהו מול הגלגל והלא לא ראו בו' דקא"ל בלשון קושיא לכאורה לא הציב ראש"י כלום ויש ליישב כיון דכולי קרא להראות הדרך אחת מציילא לא חקשי לן קרא להראות הדרך נמי אחת שהיה מול הגלגל ועיניו להראות להם הדרך בשנייה כמו בראשונה עיין פרש"י ויזר נראה לי לפרש להראות להם הדרך בשנייה דהיינו צכנוס ל"א מלכים ע"י יהושע כמו שהראה להם הדרך בראשונה צימיו משה צכנוס ארץ סימון ועוד דהאמת מפורש שם בדרך לבו ולא צדודת וכרמי' דכתיב במלחמת סימון לא נעם בשהה וברם וק"ל : בפרש"י דר"ה בדרך שהראה להם בו' שטחוד הענין ליפסוק במיתת משה בו' והא דאמרינו צצ' דר"ה ותענית צדכות אהרן היה הענין ובשמת נסתלק אפשר שחזר אח"כ צדכות משה כמו הצאר שסתלק במיתת מרים וחזר שוב צדכות משה וק"ל : בכל יום ארון בו' והיוס נסע וחתלה בו' דכל זמן שהיו צח"ל שהיו ארץ עמאל לא היה השכינה שורה לא בחור בני ישראל בצמנע הדגלים כמפור' במסעות אבל משצאו לארץ הקדושה נסעה השכינה חתלה כאלפים אמה לפנייה שמורה שהוא ליה אותה הארץ כמ"ס בזה הרמז צ' בספוק אלהי נכר הארץ וז"ל הנה ארון הצרית ששם השכינה אחר שהוא ארון אותה הארץ הקדש עלמו ועבר לפנייה וע"כ נשאוהו אז כהנים כמ"ס ויבדל אהרן להקדישו קודם קדשים ולכן נמי קאמר כשהחזירוהו למקומו שהוא קודם קדשים היה על ידי צני אהרן הכהנים וכן הסבת ירחו שכל ענינו היה צדקושה ז' שערות צו' ומים וצפעת ז' היה גם כן על ידי ז' כהנים הקדושים וק"ל : ובמה גברון של מים בראשון כך פירש רש"י וקאף קשה לפרשמו ולפירושו אמאי קאמר דחזרו המים לאחוריהם לא כיאף למימר שפיר דעמדו במקומו מלמעלה ולא ירדו מן הכהנים ולמטה בו' כפירושו וע"כ לפירושו אמאי לא קאמר נמי הכא שהיו נגדשין לכל הפחות י"ב מיל וע"כ כיון דלרבי יודא נמי בגובה מלמטה למעל' הלכו י"ב מיל אמאי קא קשיא ליה לראש"י כיון דמי' קלי' ואם כן צאים מים ושועפים בו' דאימנא דודאי הם קלים בהולכים דרך הלוכס מלמעלה למטה אבל בהולכים מלמטה למעלה בגובה אינם קלים מן הליכת אדם על הארץ ולולי פרש"י היה נראה גירסת ספרים דגרסי צדצרי ר"י וכמה רוחצן של מים בו' וכו' הגירסא בילקוט וצע"י והפ"י הוא לר"י כשנכרתו המים עמדו במקום הכריתה כד וחזרו כך לאחוריהם י"ב מיל כנגד מחנה ישראל אף על פי שאין ראיה לדבר וזכר לדבר הירדן יסוד לאחור ובשה צמילי ישראל לילך גס המים חזרו לילך ממקום חורסת נמלא רוחם החזיר' לאחור היה י"ב מיל ונמלא אחר שעברו כל ישראל כרוחצ י"ב מיל הלכו גם כן המים ממקו' חורסת לאחור עד מקו' שנכרתו דהיו נמי י"ב מיל והשקא שפיר קאמר ראש"י לר"י כיון דהמים קלים דרך הלוכס מלמעלה למטה היו שועפי' אותם קודם שצברו כלם שהרי צאו המים למקום העצרת ישראל מקודם שצברו כלם ולהכי קאמר ראש"י דמעולם לא חזרו המים לאחור אלא דצמקוס שנכרתו עמדו כד וכל המים הצאים מלמעלה היו נגדשים כן צנס יוחר מנ' מלחן מיל כדי שיראו אותן כל מלכי בו' ומיית' ח"ב סה א ראש"י

→

→

אזו נאמרים פרק שביעי סימה

כמו נד נולדו ומי הים קמו כמו נד עד למעלה השמים כי מה ראו כל העמים ונבחרו ולא קמה בהם עוד רוח וכו' :

אמר רב יהודה אבא חלפתא ואליעזר בן מתאי חגיגא עה
בן חבנאי עמדו על אותה אבא וכל אחת שיעורה
משוי מ' סאה וגמירי רכל מעוניה דמרלי אינש אכתפיה
תילתא דמעוניה הואי מכאן אתה מחשב לאשכול שנא'
*וישאוהו במוט בשנים ותניא ממשמע שנאמ' במוט איני נמדנך
יודע שהיה בשנים ומה ת'ל בשנים בשני מוטות א"ר י'
יצחק מלמד ששני מוטות היו טורטני וטורטני דטורטני
הא כיצד נמצא אתה אומר שמונה נשאן אשכול (שנים)
א' נשא רמון וא' נשא תאנה יהושע וכלב לא נשא כלום
מאי טעמא אי בעית אימא משום דחשיבי ואי בעית
אימא שלא היו באותה עצה פליגי בה רב אמר ורב יצחק
נפחא חד אמר לרב ר' יהודה בחגיגתו עברו לרב ר'
אליעזר ברבי שמעון בזה אחר זה עברו וחד אמר בין לר'
יהודה בין לרבי אליעזר בר שמעון בחגיגתו עברו מיהו
מר סבר אדם קל מר סבר מים קלים :

דמרלי אינש אכתפיה שארם עלמו מגביהו על כספו ואין אחר
מסייעו : תילתא דמעוניה היא אינו אלא שלים משא
שהוא נושא כשמעוניה אחר נמצא שהיה כל אחר מהם נושא משא
ק"כ סאין : ומכאן אתה מחשב כמה היה באשכול שנסאוהו
שמונה אנשי' והיו מסייעין לו את זה כשמרימים אותו על כתפם
משמע שגמירי ושאוהו אינו יודע שהוא נשקט : א"ר יצחק
טורטני וטורטני דטורטני משאוי ומשאוי תחת משאוי
שהתחננים מסייעין את העליונים ובכל אחד היו ז' מוטות בידי
ז' מוטות פולקין זה אלא זה וד' נוסאים אותם וב' מוטות אחרים
וד' בני אדם נוסאין אותם והם צאלכסון מתחת שני' העליונים מוט
האחד לראש האחד מוטות אחד לראש הב' והולכין צאלכסון ורבי
יצחק לאו מתקרא שמיע ליה אלא דפשיטא ליה דרמון ותאנה בני
בשני' ויהושע וכלב לא נשאו כלום פשו להו חגיגתו לאשכול ואם לא
מדרש הראשון המלמדנו דלאו מוט אחד אמר קרא לא היינו יודעין
לכוין מ' בני אדם למשאו לא שמינין מנייה דב' מוטות הוו ותאנה
רבי יצחק לא שמעוניה דשני' משאות היו שם וכל אחד ז' מוטות :
שלא היו באותה עצה להציא אשכול משניה כיו יושבית משונים
לרעה ותכוונו לומר כשם שפירותיהם משונים כך יושבית משונים
וגבזורים וגבזורים : לרב רבי יהודה שאמר לא גבזו המים אלא
י"ז מילין כלורך מחניהם : דרך חגיגתו עברו צירדן כל רוחם
מחניהם עברו יחד הילכך לא היה אורך העברה אלא י"ז מילין :
ולרב רבי אליעזר ברבי שמעון דאמר יוסף מג' מאות מיל
בזה אחר זה עברו איש אחר איש נמצא ששה הרבה מאוד לעבור
דלי בחגיגתו עברו משום דמיס קילי מתאדם לא היו נבצבין ב"כ :
מים קלים הרבה הם קלים מן האדם : ומר סבר אדם קל לרוץ
כמו המים :

מדרש א' כפרס' י' צד"ה תילתא דמעוניה בו' כ"א
מהם נשא ק"ך סאין ומלאו אותה בו' וצד"ה א"ר
יצחק טורטני בו' וצד"ה היה ז' מוטות בידי ז' מוטות הולכין בו' :
ומוט

ראצ"ש ראוהו לדבריו שהיו נגדשין כ"כ למעלה מן העננים כמ"ס
החופפות עד שראו בו' מדכתיב והיה כשמות כל מלכי גו' וימס
לצבם ולא היה בהם גו' דודאי מתוך השמועה צלמא לא היו
מתפחדין כ"כ אי לאו שראו הכם הגדול שהיו מי הירדן נגדשין
כ"כ האמינו בשמועה זו אשר הוציא גומר ומייחית צבא"ג ואף רחצ
בו' כי שמענו גומר וימס לצבנו ולא קמה גו' דמפי השמוע' צלמא'
לא היו מתפחדין כ"כ אצל כשראו הכם הגדול שכל המים אף
צבכלים נתבקעו להם כפרס' י' בחומם גבי ויצקעו המים האמינו
בשמועה אשר הוציא ה' מים סוף גומר כל זה נראה
לנו פסוק לקיים גרסת הספרים ישנים ודו"ק : עודם
צירדן בו' לכאורה לשיטתנו כל הני עודם צירדן מדברי
ראצ"ש כיון דשהו סס צירדן איך לא שטעו אותן המים
אם לא היו נגדשין כ"כ ואין זה ראוהו לדמות דברי ר"י דאמא
דכסאנים שהלכו בתחלת המהנה ודאי היה להם שהות לעמוד
ולשחות צירדן עד אשר יעצור את האחרון מן הדגלים אצל כל הני
עודם צירדן בו' הוא פירושם כי לא עברו ישראל את הירדן בו'
דקתי צרים הצריחה וכו' א"ר אבהו וק"ל : ע"מ שתורישו בו'
שנאמר והורשותם את כל יושבי בו' כפרס' י' דקרא דלקמי'
כי אתם עוצרי' את הירדן גו' ר"ל צבאם שארם עוצרים גו' האמר
כך לישראל והיינו ע"כ ע"י יהושע ולמדנו לומר כן מרישא דהקרא
קרא דכתיב דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם גומר
דואמרת אליהם גומר דקרא הוא רמז על יהושע שהוא יאמר
אליהם כן צבאם שהיו עוצרים את הירדן משום דלא יקבלו עליה'
הנס צרות כמ"ס החופפות ואם לא יתראו לקבלם המים באים
ושטעין בו' ומכיים צענין ושטעין אותם מאי אותם כולי
ופרס' י' ושטעין אותם גרסונו צברייתא עכ"ל נראה דר"ל דאין
זה דרש מן הפסוק אצל הוא לבן הצריחה והלמודא מדקדק מהאי
וישנא דאחריכס צו"ד אותי ואחכס בו' אצל צבירסח ע"י מייחית
לה מקרא שנאמ' עד השמידו אותם מאי אותם בו' והיינו קרא
דסוף ספר יהושע דהל"ל אחכס בלא וי"ו ומדכתיב אחכס צו"ו
משמע ליה נמי אותי ישטפו המים עתה צבאם לא הקבלו
הנסתרות והוא דחוק דמהיכא משמע ליה דהאי קרא צבירסח
הירדן איירי ודו"ק : עודם צירדן א"ל יהושע הרימי גומר
עודם צירדן א"ל יהושע שאו גו' אין זה צ' מיני אצנים
דאחרין לקמן אלא שהכל ענין א' דהו הם שלקחו סימן לצבים הן
הם שהציאו להם עיבל וכתבו עליהם ההורה ואח"כ העמידן צמלון
צבגלם ולא היו שם אצנים שניים שלקחו מתוך הירדן אלא אצנים
שניים היו שהקים יהושע מתוך הירדן תחת מצב רגלי הכהנים בו'
והיו שם עד היום הזה כמפורש בקרא והכי מפורש לקמן מתוך
שמעתי וק"ל :

הר"י ואף רחב הזונה שמענו וכו' לר"ך נבחר מה בא ללמדנו בזה שאף
רחב הזונה אמרה כי שמענו וכו' ומה שמענו רחב היה בקריע'
יס סוף ומה שמענו כל מלכי האמרי היה בקריע' הירדן ומה ענין זה
לזה ונראה שמשמע דרש ר"ל שהיו המים נגדשין ועולין למעלה כיופין על
בני כיסין יוסף משלם מאות מיל עד שראו אותן כל מלכי מורח ומשם
שמעו כל המלכים ולא היה בהם רוח ומהו אנו דורשין גם לקריעת ים
סוף שאמרה רחב כי שמענו וכו' ומיחין שמעו כל העולם אלא מתוך שגילו

בדכתיב וחקרצו יא' כלכם וגומר ואני איני מעבד על ידיך : כלום יש אדם וכו' כלומר אם הקב"ה צוה כלום היה אומר לו לעשות דבר שסופו לבא לידי חקלה : לבושתה של ארץ ישראל אותם ששאלו תחלה שלום המרגלים : לא עלה בידנו אין אנו יודעין לדרוש : שסתר דבריו הכמים ועשה שונאו דלאי : שעשה שונאו של הקב"ה מן חלש כדאמרינן לקמן אפי' צל הבית אינו יכול להוציא כליו משם : שהחביא דבריו לא אחרם כמות שהם : שפסע דלג שלא אחרם כאשר הם :

מהרש"א שלח ללדעתך וכו' אדם בורר בו עיני פרש"י והוא דחוק ונראה לפרש דר"ל דלא היה צוה דעת

הקב"ה שהעיד כבר עליה שהיא טובה והיה להם להאמינו בדרך מדרך משל באדם וכו' צורר לו חלק רע לעצמו וכו' השבורא צנירר לו א"י כמ"ש ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה וגו' וכבר האריך הרמז"ן צוה כיון דדעת משה היה ג"כ לשלום המרגלים מה חטאו הם יותר ממנו וחוכן הדברים כי גם במלחמות אלו שהיה להם חשונות ה' הלכו לפי הטבע קצת כמ"ס סוס מוכן למלחמה ולה' החשונה ולזה הסכים הקב"ה בשליחות יהושע צ' אנשים והם כלב ופנחס שהחזיקו כבר לאדקיקים ולא יוציאו דבה על הארץ ולא שלחו אותן רק שידעו מהיכן נוחה ליבנם וגם כן הסכים הקב"ה עם משה לשלח צ' אנשים כאילו כמ"ס שלח לך אנשים דרוז מיטע שני' אבל ישרא לא היה בונתם לכך אלא לידע אם טובה אם רעה ומשה לא ידע את כוננתם זו הרעה וע"כ אמר וייעצו בעיני משה וא"ל הקב"ה שלח לדעתך שלא ידעת כוננתם הרעה ולא לדעת כי ה' יראה ללבב שכל כוננתם לבושת א"י וע"פ כוננתם הרעה שלא האמינו להקב"ה שהיא ארץ טובה לא ראו כל שצט ושצט מהם לשלוח לו מרגל שאינו משבטו כי לא האמינו לו לזה א"ל אים א' אים אחד למטה אבותיו תשלחו כל נשיא גו' היינו לפי דעת כל נשיא שצט צהם ולא כן דעתו רק צב' אנשים כשרים כמו בשליחות יהושע וק"ל . בתיב הבא ויחפרו לנו את הארץ כו' מדינה לכתוב צפרשת דברים ויחפרו צמקום ויהיו דכתיב צפרשת שלח לך דרשונו מלשון בושח כמו וחפרה הלצנה גו' וק"ל : דבר זה מסורת כו' מרגלים על שם מעשיהם כו' דרשו כן מדכפל קרא לכתוב ולאח שמות גו' אה שמות האנשים גו' לומר לך לדייק בצמנותם שהם ע"ס מעשיהם סקור שסתר מעשיו של הקב"ה כו' עיין פרש"י ועוד יש לומר שמעשה הס"י בכל האותות והנסים המפורסמי' שעשה להם מיום לאחם מוצר מזהים הסקור וכסה אותן כאילו אינו רואה אותן שגלוי כן לא היה אומר לא נוכל לעלות ומיכאל עשה עלמנו מן שאין מ"ו בידו ית' צ"ה ליתן להם מוונות כמו שפרש לקמן שהוציאו דעת הארץ שסתר צה עיקר המוונות שהם עיקר חיי נפש שהם חטה ושעורה ושמן ונחצי' שהחביא דבריו של הקב"ה ולא האמינו צמה שהעיד על הארץ שהוא טובה ופסע על מדותיו של הקב"ה שנתן שכר טוב למאמינים צו כמ"ס בהצטת א"י אני ה' גו' והעיד ליתן עונש לנאפרים שלא האמינו לדבריו הוא הענין לכי דעת הס"י לא היו ראויים להיות שלוחים רק שני אנשים והם כלב ופנחס כמו שעשו צימי יהושע **סח ב** שסושלמו

ומה א' לראש הצ' והולכין צאלכסון ור"י לא מקרא שמיע ליה כו' עכ"ל מפי' יסן וצפסקי חוס' מפרש צע"א וכן שמעתי דמחס מוטע שני דמים אחד מימין ואחד משמאל שאלו קורין צל"א טרא"ג והיינו דכתיב ונחנו על החוט דעל צד אחד א"ל להקניט כל' והשחא שפיר קאמר מתמשע שנאמר צמוט אינו יודע צפסנים פירוש שים צו צ' קנים וצ' צני אדם נמי לא אלקריך מדכתיב וישאווה אלא שצ' מוטות מחוצרים היו כ"א צצ' קנים שים לכל אחד ד' ראשים וצכל ראש נשא אח' מהם והיינו ח' לצ' מוטות וק"ל : בחנייתן עברו לדברי ראב"ש בזה אחר זה כו' משמע מהאי לשנא דעברו דלא פליגי אלא בהצטרות הירדן צכל צמוטם פרש"י דאיתא צירושלמי איכא פלוגאח צכל המסעות צמדבר איכא מ"ד כתיבה היו ואלכנים מדכתיב כאשר ימנו כן יסעו ואיכא מ"ד כקורה היו מהלכים מדכתיב מאסף לכל המחנות ודע מה שדקדקו הקוס' כאן בשנכנסו לירדן נמשכו זה אלל זה ונמצאו עמלן שאם לא תאמר כן אלא בדרך חנייתן עמדו צירדן א"ל לא עמדו כולם צירדן צשעה שהחנה יהושע כו' עכ"ל ע"ס ואין זה ראה דמי הגיד להם דפעם אחת שמעו כלם החנאי' ואימא דיהושע והכניסם היו עומדין צירדן צכמה מקומו' ומשמע'י' החלפים כמה פעמים וכל העובר שם היה שומע ומ"ס הוסיפות צד"ה צזה אחר זה כו' יהיה אורך פרש"י מיל על רוחצ חצי מיל ופא מלן כו' עכ"ל וג' מאות מיל דקאמר נוסף על פרש"י יצ"מ מיל היינו ע"י קלות המים לדעת רבי אלעזר צד' במשון ועוד כתבו הקוס' צד"ה מ"ס אדם קל כו' אע"פ שהדבר ידוע כו' אבל כאז שהיו נגדשין ועולין כו' עכ"ל היינו לפי גרסאם צדברי ר"י וכמה צובנה דגם לר' יהודה היו נגדשין אבל קשה למה לא הציב ר"י כן לקושי' ראצ"ש דתשובה נחתה היא ולשיטתנו לפי הגירסא צדברי ר"י וכמה רוחצן לא ק"מ דהמים לא היו נגדשין כלל לר' כמס' וצעיקר קושייתם אע"פ שהדבר ידוע שהמים קלים י"ל דר"י לא חס משום דגם אם על הרוצ המי' קלים יש נהרות שאין מימיו קלים יותר מצן אדם דמינו מילוק צקלות המים צנהרות כדאמרינן מדקל חד קל שהיה קל יותר משאר נהרות מיהו צע"י פי' שם שהוא קל צע"א ודו"ק :

עו *שלח לך אנשי ויתורו שלח לך לדעתך וכו' אדם בורר **סס** חלק רע לעצמו היינו דכתיב *וייטב בעיני הרבר **ע"ב** אמר ריש לקיש בעיני ולא בעיני המקום *ויחפרו לנו את הארץ אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן **צ"ב** מרגלים לא נתבחנו אלא לבושתה של ארץ ישראל כתיב **דברים** הבא ויחפרו לנו את הארץ וכתיב התם *וחפרה הלבנה **ס** ובושה החמה ואלה שמותם למשה ראובן שמוע בן זכור **ישעיה** אמר רבי יצחק דבר זה מסורת בידנו מאבותינו מרגלי' על שם מעשיהם שקראו ואנו לא עלה בידנו אלא אחד **כ"י** חתור בן מיכאל סחור שסחר מעשיו של הקב"ה מיכאל שעשה שונאו מך *אמר רבי יוחנן אף אנו נאמר נחבי בן ופצי' נחבי שהחביא דבריו של הקב"ה ופצי' שפסע על מדותיו של הקב"ה :

לדעתך אני אינו מזה אורך אבל ישרא הם אומרים לך שתשלח

סוטהלו מפי הש"י ולא מפי נשיא כמ"ס כאן כל נשי' זהם כי כלל
היה משפט יהוד' ללא קביצ צנחון נשיא וכן מנחם שלא היה נמנה
בכלל הכהנים אבל הם חוונו לרעה למנות להם מכל שבת ושבת
שהיה לו נחלה בא"י ולכן לא רצו בפניהם ולזה כשנחצבר להם
יהושע משפט אפרים היה חושש משה ב"ן ג"כ נתמנה ע"פ
נשיא שבת אפרים ולא מפי הקב"ה שמת ח"י ילקל עמהם ע"כ
הוסף לו י' משמו של הקב"ה כמ"ס ויקרא משה להושע צן וכן
יהושע שם משפט יוסף שם לו נחופק אוח' א' משמו של הקב"ה
דשפת יהיה ליהושע אורחות בתחלת שמו מאותיות שם הש"י
כמ"ס ביהודה שם תמנו כלל שהיה ג"כ בראון הש"י ויהיה זהם
שני שלוחים שיום הש"י יוקף אם יתקלקל כל השאר להוילי דנה
יהיו אלו שנים מפי הש"י מנחשים אותם וטרי כמלה ודו"ק
הרי"ף שלה נך אנשים לדעתן היינו דכתיב ויטעו בעיני ולא בעיני
המקום וקשה כיון שהכריז שלא היה מדעתו של הקב"ה משום
שאין אדם נורר חלק רע לעלות אם כן משה שידע שלא היה טוב בעיניו ה'
לשלם דכתיב ויטעו בעיני ולא בעיני המק' א"ר היה שולחם ולא חשש שאין
שליחות זה יעלה כהגון ואפשר שכשקצרו ישראל ויאמרו לו נשלח אנשים
ויחפרו לנו את הארץ ולא היה טוב בעיני ה' משם שלא היה רע אלא במה
שאמרו ויחפרו שהוא לשון חרפה כדכתיב ותפסה הלכנה וע"כ לא היה טוב
בעיניו ה' אבל אם לא אמרו כן אלא ויחפרו היה טוב בעיניו ה' לשלח
השלוחים ועל כן אמר ויטעו בעיני הדבר של השליחות וחשתי שם טוב
בעיניו ה' השליחות רק הדבר יחפרו וע"כ אמר לו שלח אנשים ויחפרו ואנכי
לא ידעתי כי יעקב השליחות לא היה טוב בעיני המקום :

עו *ויעלו בנדב ויבא עד חברון ויבאו מיבעי ליה אמר

רבא מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים והלך
ס ונשתטח על קברי אבות אמר להם אבות העולם בקשו
ס עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים יהושע כבר בקש
עמדנו משה עליו רחמים שנאמר *ויקרא משה להושע בן נון
י' יהושע אמר לו יה ישיעך מעצת מרגלים והיינו דכתיב
ס *ועברי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו ונומר *ושם
ס אחימן ששי ותלמי ילידי הענק אחימן מיומן שבאחיו
ס ישי שמישים את הארץ כשחיתות תלמי שמישים את
ס הארץ תלמים תלמים ד"א אחימן בנה ענת ששי בנה
ס אלוש תלמי בנה תלבוש ילידי הענק שמעניקים חמה
בקומתם :

יהושע לא הולך ליהך שכבר נקם משה עליו רחמים : והיינו
דכתיב ועברי כלב וגו' ספיה דקרא והביאונו אל
הארץ אשר צא שמה היא חדרון כדכתיב ויחמו לכלב את חדרון
שם מיה כלל הוא דאול לחדרון : מיומן צור שזהם כמו שיר
היומן חסונה מהשאל : כשחיתות שמקום רגליו מעמיק בארץ
מרוצ כדור ויכיר שם כנומא וכשחית ולשון שזי לא פורש לי מאי
דמי לשחיתות ונראה לשון עמודי שם שם כדדים ומקום מעמדם
יכיר : תלמים כחלם התחרישה שמעלה העפר ומעמיק הארץ :
שהיו מעניקים את החמה בקומתם מרוצ גובה קומתם
דומין כאלו אחרות נוקב וטוען נקב שהחמה יולאה זו :
מהרש"א יה ישיעך מעצת מרגלים בו' ומה שנאמר כבר
נמלחמת עמלק ויאמר משה אל יהושע גו' נקרא כן
ע"ס העתיד כמ"ס ההולך קדמת אשור גומר ועדיין אשור לא היה

*והחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים מאי
נבנתה אילימא נבנתה ממש אפשר אדם בונה
בית לבנו קטן קודם שיבנ' בית לבנו הגדול דכתיב *ובני
חם כוש ומצרים ופוט ובענן אלא שהיתה מבונה על אחר
משבע' בצוען וכו' וחברון טרשים הוא והא כתיב *ויהי
מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא
ואשלם את נדרי אשר נדרתי לה' בחברון ואמר רב
אריא אמר רבה בר בר חנה שהלך להביא כבשים
מחברון' ותניא אילים ממואב כבשים מחברון מינה
איירי דקלישא ארעא עבדא רעיא ושמי' קנינא :
לבנו קטן כנען קטן מצרים של חם היה ומרים שני לבנים
מבונה לשון אכנה ממנה כלומר מיושבת צפירות : אלכה
ואשלמה את נדרי וגומר כלומר אלכה נא ואשלמה בחדרון את
נדרי אשר נדרתי נגשור כדכתיב צתרים כי נדר נדר עבדך נשפתי
נגשור ונחצרון מאי צע' והלא לא היה שם המנוח כי אם נגשעון :
להביא כבשים לעולה דאמר מר צמחנות כבשים מחברון אלמא
ארץ מרעה היתה : מינה כלומר מתחצותך אהא מסיעני שלא
היתה חסונה לרעה כשאר הארץ : דקלישא ארעא עפר שלה
טרשין דק וקלש ומועט הוא ומחודך כך לא היו חורשין וחורשין
אותה חצונות מאכל אדם : עבדא רעיא מלמחמת ומעלה עשבים
ואוכלים האלן : ושמי' קנינא מקנה האלן שמו שכן דרך האלן
לקיות משנת צאריך יבשה וטרשין יותר מאריך לחה :
מהרש"א כי היו בצוען שריו פי' שם היה מושב המלכים
וסרים ואיכא לאקשוי דהא דוד מלך בחדרון שבע
שנים וחצרון היה הטרשים שצ"י כדמסיק הכא וי"ל שאותו ז'
שנים לא מלך עדיין על כל ישראל לא נתנו לו לשב נחנקות
המעולה מחצרון ודו"ק :

במדרג
יב
ר
ס

עט יישובו מתור הארץ וכתוב וילכו (ויבאו) אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מקיש הליכה לביאה מה ביאה בעצה רעה אף הליכה בעצה רעה *ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש וזה פריה אפס כי עז העם אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר כל דבר לשון הרע שאין אומרים דברי אמת בתחלתו אין מתקיים בסופו:

וילכו ויבאו ל"ג אלא וכתוב וילכו ויתראו הוא כיון דכתיב וישנונו לא ה"ל למימר אלא ויבואו אל משה: מקיש הליכתו שהלכו לתור הארץ לביאתו: אף הליכתו בעצה רעה שמתחלה להוציא דבה נכתבו: אין מתקיים שמתחילים הזמנים אולם כדלן לפיכך אומרי דבר אמת תחלה כדי שיאמינו ואף מרגלים לכן פתחו בשם הארץ תחלה:

מהרש"א וילכו ויבואו בו אף הליכה בעצה בו גם לפי הדרך כלם אנשים גומ' דנפתלה אנשים כשרים היו היינו צעקה שנכתבו אבל בהלכות נעלה רעה היה וק"ל: ויספרו גו' וכתוב אפס כי עז העם גומר כל ל"ה בו' מלשון היה שאמר כל ל"ה שאין זו אמת מתחלתו בו' משמע דסבול ל"ה אינו אמת ואם ר"ל כי עז העם גומר והערים צללות גומר הרי ע"ז העיר הכתוב בפרשת עקב שהוא אמת שנאמר גוים גדולים ועלומים ממש ערים גדולות וצללות גומר: ונראה לפרש לפי ששלחו המרגלים על צ' דברים הא' להודיע אם אפשר לכוזש והב' אם יש בה חיי נפש כמ"ס העם היושב עליה החוק גומר ומה הארץ גומר הטובה גומר ומה הערים גומר ולפי שנשתנה א"י בשבעה מינים שנאמר ארץ חסד ושעורה גפן וזאפה וזמון ארץ זית שמן ודבש ועיקר חיי נפש שבה הם חטה ושעורה ושמן פדאמרי' פרק הספינה אין מולאין פירות מא"י דברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות ושמינים וסלת' ר"י מתיר ציין בו' ולכן נסמך ארץ קמח ושעורה וארץ זית חסד וגפן לית בהן מאמרים פ"ג שאכלו לפי שכן עיקר חיי נפש והשאר כשאלו סיפר הכתוב שאלו נפתלה לומר דבר אמת כדי להוציא דבה על הארץ שאין בה רק אלו ארבע מינים שהם הג' מינים שהביאו עמהם מן הגפן ומן הזאפה ומן הרמונים ואמרו וגם זאת חלב ודבש היא ודקדקו לסיים בדבר שקר ודבה וזה פריה שהראו אבל עיקר חיי הנפש שהם שאר הג' מינים חטה ושעורה ושמן אין בהן ועוד אמרו לירא' ש"א לכוזש דנפתלה אמרו אמת אפס כי עז העם גו' והערים צללות אבל סימנו בדבר שקר ודבה שאמרו וגם ילידי הענק ראינו שם שהרי העיד הכתוב שנכתבו היו והם לא צאו לשם רק כלב לבדו כדאמרינו לעיל מדכתיב ויבא אל לא אמרו בו' אלא כדי ליראם ולשחר כל ישראל ש"א לכוזש וכמ"ס לנבון לא נובל גו' ודו"ק:

הרי"ף וישנונו מתור הארץ וכתוב וילכו ויתראו מקש וכו' הא' דלא דרש הא' הקיפא כספון וילכו ויבאו והוא קודם קרא דיישונו הענין מנאמר דלא לא כתיב תחלה וישנונו לא היה מקשין לה דילמא הא בדאיחא אבל הכא דכתב כבר וישנונו מתור הארץ אין מקום עוד להויר בהליכה שהרי כבר חזרו ולמה הויר אח"כ וילכו אלא להקיש הליכתם לביאתם וכו' ובספר ספן מוקף פ"ג לך ביהרתי אני שאמר הכתוב וישנונו מתור הארץ מקץ מ' יום אע"פ שמזמור למעריב י"ט יום ואין סבנו כל

הארץ כדכתיב ויום מלמד שקפלה להם הדרך והלכו כל ארץ ישראל כדכתיב יום והעם לפי שפלה הקב"ה שכל יום ויום שהיו האלפים בו לריס' להתעבכ במדבר שנה א' דיינו יום לשנה וכו' ולכן אמר הכתוב דע להם שבו מקץ ארבעים יום שקפלה להם הדרך לפי שילכו ויבאו מקיש הליכתם לביאתם שגם הליכתם הייתה נעלה רעה ולכן כל יומי ההליכה גם הם היו ראויים לינעם כנגדם יום לשנה להיות במדבר וע"כ שבו מקץ ארבעים יום ולא נכתבו יותר כדי שלא יתעבכו יותר מארבעים שנה במדבר:

*ויהם כלב את העם אל משה אמר רבא שהסיתם פ בדברים דחוייה ליהושע דקא משתעי אמרי ש ליה דין ריש קטיעא ימלא אמר כלב אי משתעינא אמרי ש בי מלחא וחסמין לי אשתקינו ברישא והדר אמינא להו אמר להם וכו' זו בלבד עשה לנו בן עמרם סברי בננותיה קא משתעי אישתיקו אמר להם והלא הוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והוריד לנו את המן אם יאמר עשו סולמות ועל דבר קרע יגשמי לו *עלה ועל וירשנו סולמות כי יכול נובל להוהאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נובל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו אמר רבי חנינא בר פפא דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה כי חזק הוא ממנו (אל תחקי ממנו אלא ממנו) כביכול אפילו בעל הבית אין יכול להוציא בליו משם:

ויהם סיתק: אל משה אל דברים שהחמיל לדבר צמשה והיו סבורי' שנגזרות רועה לדבר: שהסיתם בדברים כדמפרש ואולי: דחוייה כלב ליהושע שרעה לדבר והשתקוהו בגיפה ואמרו לו ריש קטיעא ימלא מי שראשו קטוע שאין לו צנים לטול חלק בדרך הוא ידבר לפנינו: וחסמין לי משחקין אותי: עלה נעלה אף לשמים אם יגוה עלינו: ממנו מן הקב"ה: אל תחקי ממנו ל"ג שאין הפרס בקריאה בין ממנו שאמר על יחיד שמדברים עליו לממנו לבין דברים שאומרים על עולם: אינו יכול להוציא בליו אם הפקידם שם: בעל הבית ארון העולם:

מהרש"א ויהם כלב גו' עיין פרש"י והוא דמוק דלפי שנותיו של יהושע שהיו ק"י שנים לא היה לו ליהושע רק מ"ג שנים בזמן המרגלי' והיה ראוי להויר צנים וצני צנים וצנורך בערך ריש פ' לפי שקראו משה יהושע כולי לפי שאות היו"ד קטיעה היא עכ"ל גם זה הוא דמוק דמה לגלוג היה לו בזה ונראה לפי מה שאמרו לעיל דיהושע היה שלוח צנווי הש"ע וע"כ הוסיף לו משה יו"ד להדגילו מעלת המרגלים ע"ל לגלגו הם עליו וא"ל דרישא של שמוקן שהיא היו"ד היא קטיעה שמוקן ואחיה כחמד מחמתו שלא נחתם מפי הש"י מפי הנשיא שלו וע"כ חשב כלב אולי בדבר לגלוג מה יהיו חסמין גם לו בו' עד דסדרי בגיפהו קמשתעי התמיל לומר הוציאנו ממצרים בו' הוא היסוד שאמרו סתור שהסחיר מעשה הש"י אמר שפרסם הוא אותן הוציאנו ממצרים וקרע וכולי ועל שאמר מיכאל שעשה עצמו מן אמר והאכילנו את המן ועל שאמר שהביאו בו' ופסע על מדותיו אמר אם יאמר עשו סולמות כו' ויליף ליה מלשון הפלג עלה נעלה גומר וק"ל: כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא בליו משם בו' קראו הקב"ה בעל הבית צא"י כמ"ס שהוא אלהי הארץ ויש לפרש דר"ל דאף אם יצאו לשם לא נובל להוציאם משם

אלו נאמרים פרק שביעי סוטה

ע"כ נחמיינו כנייה לדורות להוילאס משם וכן נראה לפרס
בפרק כל המנחות וק"ל :

סדין רש"א פא סס כחבר יי
*ארץ אוכלת יושביה היא דרש רבא אמר הקב"ה
אני חשבתיה לטובה ורם חשבה לרעה אני
חשבתיה לטובה רכל היכא דמטו מיית השיבא דידהו
כי הוי דלטרוו ולא לשאלו אבתריהו ואיכא דאמרי
איוב נח נפשיה ואטרירו כולי עלמא בהספדיה ורם
חשבה לרעה ארץ אוכלת יושביה היא ונהי בעיינו

בחנכים וכן היינו בעיניהם * אמר רב משרשיא מרגלים
שקרי הוי בשלמא ונהי בעיינו לחי אלא וכן היינו
בעיניהם מנא ידעי ולא היא כי הו מברו אבירי תותי
ארזי הו מברי להו וכיון דהוינו מלוק באילנא שמינו

סס דקא אמרי קא חויני אינשי דרמו לקמצי באילני * ויהא
כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא אמר
רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן אותה הלילה ליל תשעה
באב היה אמר הקב"ה רם בכו כביה של חס ואני אקבע
סס יו להם בכיה לדורות * ויאמרו כל העדה לרגום אותם
באבנים ובכוד ה' נראה באהל מועד אמר רבי חייא בר

סס אבא מלמד שנטלו אבנים וזרקום כלפי מעלה * וימותו
האנשים מוציא דבת הארץ רעה במגפה לפני ה' אר"ל
למלך שמתו מיתה משונה אמר רבי חנינא בר פפא
דרש רב שילא איש כפר חמרתא מלמד שנשתרבב
לשונם ונפל על טבורם והיו תולעים יוצאים מלשונם
ונכנסים בטבורם ומטבורם נכנסים בלשונם רב נחמן בר
יצחק אמר באסכרה מתו :

אני חשבתיה לטובה שהאיתיה להם כאוכלת יושביה שמתים
זה דרש : שכיב איוב שלם קנין ונחתו עליהם והיינו

דקאמר כלב קר כלם מעליהם : הכי גרסין ולא היא כי הו מברי
אצילי תותי ארזי הו מברי ולא היו זוס שקרנים דלינאו שמעינאו
לאמוריים שהיו קורים אותם חגבים : דכי הו מברי אמוריים
את אציליהם כשחזורים מן הקצר דאמרינן לעיל בכל דוכתא דמטי

מכיו חשיבא מנייהו ומברינן לאכל סעודה תחת הארזים לנחמו :
בר חזינאו מרגלים והיו יראים לעמוד לפניו סלקו וכו' וזרקום
כלפי מעלה שרלו לרגום אותם נמי אכבוד ה' : במגפה מדלא
קרינן במגפה משמע דמיוחדת ורואיה להם מדה כנגד מדה :

באסכרה מתו שהיו זא על ל"ה כדאמרינן צננה מדליקין :
מהרש"א ארץ אוכלת יושביה כו' אמר הקב"ה אני

חשבתיה לטובה כו' דאם שקר היה זה שלם מתו
אז שם ולא ראו שם הקפד כלל להם לא הציבו אותם על כך ג"כ
יהושע וכלב דשקר קראו כמו שהציבו על שהולאו דזה שאין צטונת
א"י כלום א"ל טונה הארץ מאד דהיינו צכל הטונות כמ"ס לא
תסגר כל דה גס חיי נפש ואמרו המרגלים לא נוכל לה מפני
הענקי אמרו אל תיראו מפני עם הארץ גו' אבל החשונה על ארץ
אוכלת יושביה היא שהקב"ה חשבה לטובה כו' ואמר וד"ד איוב נח
נפשיה כו' איוב ודאי דוק גדול היה וכי משום שמת היה חשבו
סרץ אוכלת יושביה א"י שהם לא ידעו שאיוב מת וכיון דמלי עלמא

עשו הספד חשבו דרבים מתו שם והקב"ה חשבה לטובה שאיוב מת
וזאת החשונה מפורס דקרא שאמרו כי סר ללם גומר הוא איוב
וק"ל : ונהי בעיינו בחגבים כו' שקרי הו כו' לפי מה שכתבנו
לעיל היא גופה שרלו הענקים היה שקר כיון שלא היו בחצרנו אלא
שלם היו מוכתשים על כך אלא מפני יהושע וכלב אכל דבר זה וכן
היינו צענייהם מוכתש מלך עלמא דמנא הו ידעי ומשני ולא היא
כו' ר"ל דאפשר דמלך עלמא לא היו מוכתשים דכי הו מברי כו'
ודו"ק : אותו היום ט"ב היה כו' אין זה מפורס דהאי קרא אכל
בתקלים ק"ה מפורס וימאסו בארץ חמדה גו' וישא ידו להם
להסיל זרעם צגנים ולזרוחם בארצות גו' יש רמז דהאי קרא שהם
סמחו פיהן לשטן שאמרו או צמדדד הו לו מקונו ולמה מזיח אותנו
אל הארץ הולת לנפול צמדדד צסינו ונפטנו ויהיה לצו גו' ואמר אמור
אליהם מי אני נאם ה' אם לא כאשר דצרתם צצזני כן אעשה גומר
ואמר ופגריכם אחס ופלו צמדדד וצניכס יהיו רועים גו' אכל ופלו
אח"כ צגילות גס מ"ס נחנה ראש ונשונה חקיים צחורצן
צית ראשון ע"י ומוחן צו קרם הרי רמז צכל זה צנייה לדורות
וק"ל : ובתיב ובכור ה' גו' מדסמין ליה צחד קרא משמע ליה
שוכבוד ה' הו צדק לרגום אותם צצגנים דלעיל מיניה וק"ל :
וימותו האנשים גו' שמתו מיתה משונה כו' כמ"ס הסוספות
מדסמין רעה למגפה ולמ"ד מלמד שנשתרבב לשונם ונפל כולי
כפרש"י מדכתיב במגפה הצי"ת צפתח משמע המיוחד להם צמדדד
כנגד מדה וכן למ"ד באסכרה מתו שפלו על ל"ה כפרש"י וט"ל
למ"ד שנשתרבב לשונם כו' הכי משמע ליה וימותו האנשים מוציא
כולי דלא אצטריך ליה דודאי על המרגלי קאי אלא לאשמועי' שמתו
ממקום שהולאו דזה דהיינו לשונם שנשתרבב היה עיקר מוציא
דזה שם ע"כ נקרא לזון הרע :

דר"ה חזינא אינשי דרמו לקמצי וכו' פרש"י בחומש שמענו אמורים זה
לה נמלים יש צברמים ואכ"פ שהם אחרו ונהי צעיינו כחגבים
וכן היינו צענייהם משמע כחגבים והם שמעו שהיו נמלים שהיו דבר קטן
הרבה מההבד הענין הוא שלחיתם עומרים על גבי האילנות שהיו מקום
בבוא נדמו להם כדבר קטן שהיו הנמלה ובהיותם אלאם צענייהם היו נראים
גדולים מהנמלים דהיינו כחגבים : מלמד שנשתרבב לשונם ונפל על טיבורם
וכו' אפשר לומר שרלו הקב"ה להורותם שנות היה להם שלא יאכלו געולם
כי בעוד הולד צמעי אמו הטיבור פתח כו' מי משם הוא ניוון והפה סקום
ועצמיו היו תולעים ואלים מלשונם ונכנסים בטיבורם שפתח פי הטיבור
כאשר היה צנען אמו :

ב"ן שעלה אחרון שבישראל מן הירדן חזרו מים
למקומם שנאמר * ויהי בעלות הבהנים נושאי ארון
סס בריה ה' מתוך הירדן נתקו כפות רגלי הבהנים אל
סס יוסע החברה וישבו מי הירדן למקומם וילכו בחמול שלושם
על כל נדותיו ונמצא ארון ונושאו הבהנים מצד אחד
וישראל מצד אחד נשא ארון את נושאיו ועבר שנאמר
* ויהי כאשר תמו כל העם לעבור ויעבור ארון ה' והכהני
לפני העם ועל דבר זה נעשו עוה שנאמר * ויבאו עד
גורן נכון וישלח עוה אל ארון האלהים וישא בו כי שמעו
הבקר אמר לו הקב"ה עוה ארון נושאיו נושא הוא עצמן
לא כל שכן :

קיו

אלו נאמרים פרק שביעי סוטה רס

מהרש"א על עסקי שלו כו' שנגזר לאחוז בו כפרס י"ב גס פ' שמשו בפקד לא היה לו לאחוז בצרון שלא יפול דאס נוסאין נשא עמלו לא כ"ס ומ"ד על שעה נרכיז כו' היינו דזה נמי גרמה לו דהא דר"ה מפורש בקרא ויכזה על אשר שלח ידו בומר ולפ"י מ"ד על שלו היינו משום דה' שנגזר לחוד נעשם ויש לדקדק דא"כ מאי קאמר ר"י עזה דא' לעה"ב וכו' משום דה' דשגב לאחוז בצרון ולא למד ק"ו לא היה לו חלק לעה"ב ואלא נאמר דר"י הוא דקאמ' שעה נרכיז בפניו הוה נישא אצל א"כ הל"ל תסחיים דר"י הוא דקאמר שעה נרכיז לפניו ולא ר"א ויבולקט גבי עזה דא' לעה"ב ל"ג אמר ר"י והשתא נישא דלא קאמר תסחיים דר"י מלי סבר דשעה נרכיז ולהכי אינעריך לאשטעין דיש לו חלק לעה"ב ודו"ק שנסתנות פניו בחרר"י כו' שהיה מטעם על שחם עזה על ידו גס על שזה לשאח הארון ענגלה ולא נלכאז בפקד דינו ודרש מן ויחר חררה צ"ב ריש"ן כמ"ס בערך צערך חר שקראת חררה ע"ס החור שאשפיה צו עד כאן לשונו עיין שם :

בין שעלה וכו' סיפא דברייתא דלעיל הוא אלא אייתי דתנא דה ומכאן א"ה מתבאר לאשכול נקט לה לפרשם מרגלים הכא : שבו המים למקומם שהכניסם עמוד במקומה עד שעברו כל הים וכשעברו ניתקו כפות הכהנים א' החרבה ונמשכו לאחוריהם פסיגה א' מאלו ארון והכהנים מלך זה וכו' ואע"ג דההוא קרא דויהי כאשר תמו כל העם לעבור קדים דשמשע דהאי נקטו כפות רגלי הכהנים צעבר שני כתיב לא הוה הכי אלא אין מוקדם ומאחר דאי כסדרן כתיב ה' נפיק להו מן הירדן דכתיב ציה ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם והעם כבר עלו וכיון דארון וכהנים עלו ועברו אחריה' עד שאלו לפנייהם הרי יאלו להם מן הירדן ומאי חו דקאמר וילו יתושע את הכהנים לאמר עלו מן הירדן אלא אין מוקדם ומאחר והאי עלו מן הירדן דקאמר להו הכי קאמר להו סלקו רגליכם לאחוריהם ועודם צעבר המורחמי וכתיב צתריה נחקו כפות רגלי הכהנים א' החרבה וישנו מי הירדן למקומם : נשא ארון את נושאיו ועבר והיינו קרא קמא דכתיב ויהי כאשר תמו כל העם לעבור ויעבור ארון בריה' א' וגומר :

מהרש"א נמצא ארון ונושאיו הכהנים מצד א' כו' עיין פ' רש"י הכא מהיכא למדו לומר כן ולא כפשטיה שעברו הארון והכהנים ללך מערב צעברו ישראל וצפי' רש"י צם' יתושע הוכיח לומר כן מדכתיב ויעלו מן הירדן ולא כתיב ויעברו למדנו שכל השעה שהיו עומדים אלו עלו וא"ל לומר שהיו עומדים אצל שפת הירדן צמערב שהרי נאמר למעלה נעצלו רגלי הכהנים צקא המים וס' ויעמדו הכהנים וכל ישראל עוברים עכ"ל :

הרי"ף נמצא ארון מלך א' כו' פ"ס' ואע"ג דההוא קרא קדים וכו' לריך לצאר ה' דמשמע מלשון רש"י שפ' נפרש נחקו רגלי הכהנים צעבר שני הוי שפיר וכו' גס לאחוז פירוש לריך לומר אין מוקדם ומאחר לפי שפ' כבר עבר הארון והכהנים לפני העם אין אומר א"כ נחקו כפות רגלי הכהנים מוקדים אלא ודאי אין מוקדם והכל לפי דלתי שפיר אס נפרש אס נחקו אל העבר השני דקרא קמא קאמר כאשר תמו כל העם לעבור שיש בכלל כל העם גס הכהנים שנתקו אל העבר השני ואחר עברם נסעו עם הארון לפני העם וזה שחזר א"כ ואמר נחקו כפות רגלי הכהנים הוא ללמדנו שמי שנתקו אל החרבה חזרו מי הירדן ליתקומם אלא אס נפרש נחקו אל החרבה צעבר הירדן מורחמי אס כן כאשר תמו כל העם לעבור אינו מדבר על הכהנים כי הם לא עברו דרגל אלא הארון נשא את נושאיו וזה היה לאחר שנתקו רגלי הכהנים לחרב וא"ז הוא אומר נחקו רגלי הכהנים לאחר שהוכיז שני לפני העם אלא אין מוקדם ומאחר :

פ' יו"ח אף ה' בעזה ויכזה שם האלהים על השל רבי יוחנן ורבי אלעזר חר אמר על עסקי שלו וחד אמר שעשה צרכיו בפניו' וימת שם עם ארון האלהים אמר רבי יוחנן עזה בא לעה"ב שנאמר עם ארון האלהים מה ארון לעולם קיים אף עזה בא לעה"ב * ויחר לרור על אשר פרץ ה' פרץ בעזה אמר רבי אלעזר שנשנתו פניו בחררה אלא מעתה כל היכא דכתיב ויחר הכי נמי התם כתיב אף הבא לא כתיב אף :

על עסקי שלו שנגזר שנגזר לאחוז בו : שעשה צרכיו של לשון כי ישל ויחר וצלליה' דבר שמשל ממעלה למטה. הארון לעולם קיים שהרי נגזר כדאמרין ציומא שגזרו וישיחו : חררה עונה שואין על גבי גתלים :

דרש רבא מפני מה נענש דוד מפני שקרא לדברי תורה-פד ומירות שנאמר *ומירות היו לי חקך בבית מעורי ^{סס} אמר ליה הקב"ה דדברי תורה שכתוב בהן *התעייף עיניך ^{מ"ס} בו ואינו אתה קורא אותן ומירות הרניי מכשילך בדברך ^{קמ"ל} שאפי' תינוקות של בית רבן יודעין אותו שנאמר *ולבני ^{כ"ג} קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכחף ישאז ואיהן נמזגה ^{נמזגה} אתייה בענגלה :

נענש דוד שמת על ידו עזה : ומירות היו לי חקך בבית מעורי כשהייתי בורח מפני אויבי ויגורתי מנינו הייתי משתעשע בחקך והיו לי ומירות לשעשעי : התעייף לשון וכפלת דמהרגמינן וחציף שאס' תכפול עיניך לסחוס עין דהיסם הדעת מהסחכל בהם מיד ואינו : לא נתן משה עגלות לבני קהת לפי שיש עליהם לשאת בכתף כי לא היו הם ממונים אל על דבר קדוש הארון והשלחן :

מהרש"א ומירות כו' כי הומר הוא צפוי של אדם לפי שעה אצל ד"ת הם לריכים תמידות שלא ימושו מנינו כדי שלא ישכחו ממנו ועד' ואמרנו במרא גמור וזמורתא ^{ה"ז} ומייתי מקרא השעף עיניך גו' דאירי צד"ת דכתיב לעיל מנינו מצינך חדל דהיינו על צינך אל תשען שלי אחס לריך לחזור אחריה כי השעף עיניך גומר כי בקל תבא לידי סכמה וק"ל :

ב"ש הגאון מוה"ר צביגדור ז"ל חתן הגאון צעל קיקיון ^{ה"ז} דיונה ז"ל : הרניי מכשילך כו' ולבני קהת לא נתן וגו' שלמי סידור העבוד' קודם הצאת העגלה היה הכל צדקף ואחר שנאמר למשה קח מאתם וגומר ונתח אותם אל הלויים איש כפי עבודתו לא מלאנו היכן נרמו לו שלא ליתן לבני קהת עגלה רק צדקף ישאו וא"כ לא היה לדוד מוקם לעשות ונ"ל דנרמו למשה שארון נושא את נושאיו ולזה לא נתן עגלה לבני קהת וזהו כונת הפסוק ולבני קהת לא נתן ולמה לא נתן עגלות ומתוך כי צדקף ישאו שהי"ן ציקן ולא כצ"ל לרמוז שגני קהת ישאו מן הארון וצערתי :

וצערכין נפקא לן מהאי קרא ממשמע שנא' צנחא חזי יודע שיטא
 אלא לשירה מן ההורה וכה"א שאלו אמרה ע"ש ונקטינן צערכין
 משורר ששוער בשל חצרו חייב מיתה שנא' והור הקרצ וגומר ע"ש
 וזוהו יוצן טעותו של דוד שלקח עגלה דס"ל שהיה למשה ליתן לבני
 קהת ג"כ עגלו א"כ מקרי עבוד ולא ס"ל שהארונו נושא את נשאו
 ולכן אמר הקצ"ה הרניי מכשילך שסקה קושיה הגמרא אם נאמר
 צנחא למא נאמר ישאלו וי"ל דנליף מניה שירה מן ההורה וק"ל
 משורר ששוער בשל חצרו חייב מיתה אם כן היאך עבדו בני קהת
 משא ושירה הא משורר ששוער חייב מיתה מה שאין כן אי אמרינן
 ארון נושא את נשאו ולא ילערך עגלה הויה כלא אינה עבוד' וברי
 לכן לשורר ודו"ק' וזוהו פי' הפסוק וכנינוהו שר הלויים במשא יסור
 במשא כי מציו הוא' וכן לרקדק כלל במשא אם מלח כי מציו הוא
 מיוחדר אלא הפסוק מתרץ הענין איך הויהו שר במשא הלא משורר
 ששוער חייב מיתה' ומתרץ כי מציו הוא וידע כי ארון נושא את
 נשאו וק"ל וזהו כונת חו"י וישרה הפרות מלמד שהפכו פניהם
 ואמרו שירה סהורו שלא עבדו עבודה צניעות ארון ורשאי להם
 לשורר וק"ל :

הרי"ף מפני מה נענש דוד פרס' שמת עוזה על ידו וקשה שהרי עוזה
 נחטאו מה ע"ע עסקי שלו או שפעם לרביי פשיי הארון כדאמרן
 לעיל וי"ל דמ"מ לא היה מת שם בשעת שמחה העלת הארון שלא לערב
 השמחה אלא אח"כ הוא צעונו ויחא אלא מפני שנשאל על דוד מת עכשיו
 ונחשבנה השמחה אותה שעה ועל זה אמר מפני מה נענש דוד וכו' הרניי
 מכשילך וכו' חומה דהא דכתיב ולבני קהת לא נתון הוא במדבר לפי שעה
 ומ"ל דגם לדורות לא הותר ליטא את הארון צענלות וגם נבאר איך דוד
 עשה בדבר שהיטותו של בית דבן קורין בו ואם מה שטעה הוא כי חשב
 דוד שלא היתה מנוחה לדורות א"כ אמר הקצ"ה הרניי מכשילך בדבר
 שאפי' חינוך של בית דבן קורין י"ס לא נתון אלא צדולי ישראל
 ונראה שבדברי החורס כחזו ולבני קהת לא נתון כי עבודת הקדש עליהם
 צנחא ישאלו והאי ישאלו הוא מיוחדר דמספיק לומר כי עבודת הקדש עליהם
 צנחא או הו"ל צנחא נושאים מאי ישאל דכתיב מאי ישאל ועל האמת נכסל
 צנחא ולא צענלות דודו טעה שלא קדקק מאי דכתיב מאי ישאל ועל האמת נכסל
 בדבר שאפי' חינוך של בית דבן קורין י"ס לא נתון אלא צדולי ישראל
 לרמוז שגם לעתיד ישאלו צנחא ואיך יחיה צענל' ואחר שכתבנו זה מ"לתי
 שכת' בה הרב מהר"ר שמואל לאניאלדו ז"ל ב"כ כלי יקר ויחתי להעמקתו :

פה *ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון ה' משום דראו
 שם ויך רבי אבהו ורבי אלעזר חד אמר קוצרים
 ומשתחויו היו וחד אמר מלי אבור מאן אמריך דאמריית
 ומאן פייסך דאפייסת *ויך בעם שבעים איש וחמשים
 אלף איש רבי אבהו ורבי אלעזר חד אמר שבעים איש
 היו וכל אחד ואחד שקול בחמשים אלף איש וחד אמר
 חמשים אלף היו וכל אחד ואחד היה שקול כע' סנהדרין ;
 ויך באנשי בית שמש וגו' לאו צנח הכאה דדוד כתיב אלא
 כשהציאוהו הפרות מפלסחים ואידי דאיירי צלרון נקט לה ;
 משום דראו ומשחלכו צו כי צתמי : קוצרים ומשתחוים היו
 ולא צעלו מלחמא לכבודו והאי ראו לשון ציוון כמו אל תראוני
 שאני שמרתך : מאן אמריך דאמריית מי הכעישך שהנעשך
 ולא הללך עמך מן השני' ועקה מאן פייסך שנחפייסת לצא מאיך ;
 מהרש"א משום דראו ויך גו' כו' פרס' לא צעלו כו' והוא

ס
 סמאל
 16
 ס

דחוק ונראה לפרש על פי מדרש ויקוט' כיון שראו
 היה להם לישול את בגדיהם ולהניח על פניהם וליוטל לפניו שעה
 או 3' וגו' עד שהיבסם הארון של מ"ה הקצ"ה והם לא עשו כן
 אלא כשראו היו כוחקים וקופים ומרקדים מדברי דברים יחזירים
 שנאמר ובית שמש קולרים כו' ע"ש צנחך והיינו דלמ' שראו הארון
 בדרך קולרים ומשחמחים ולא נפלו על פניהם שלא לראותו דרך
 חרדה ויראה אבל עמדו וקופי' וראו ושמו כמפורס בסוף המקרא
 ושמתו לראו' דהיינו דרך קלות ראש ולא בדרך גילה צנחך' צמק'
 גילה קהא רעהה ודאמר מילי נמי אמור מאן אמריך כו' אפשר
 שנלמד ממה שנאמר בסוף הענין ויאמרו אנשי בית שמש מי ויכל
 לעמוד לפני ה' אלהים הקדוש הזה גו' שאחרי שנעשו הם אמרו
 כן בדרך וידוי כי לא יפה דברנו מאן אמריך כולי ומאן אחא לך
 דאפייסת וצנח מאלך אבל מה שחזר הארון וצא צעל כרחם של
 פלסחים הוא לפי שיד' ה' היה צנח כמפורס בקרא וק"ל : ויך בעם
 שבעים איש חמשים אלף איש גו' מדלא כתי' וחמשים איש צו"י
 גם מדכתיב איש איש בכל פרט משמע להו דהיינו הע' איש היינו
 ה' אלף למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דל"כ לכתוב ג' אלפים
 ע' איש ויונהן תרגם וקטל צנסי עמא שצעין צנחא כו' וצנחאל ג'
 אפים יתוישב לפי דבריו דנקט איש בכל פרט אבל לא יתוישב דהוא
 ליה למכתב וחמשים צו"י ודו"ק :

*וייה כי צעדו נושא ארון ה' ששה צעדים ויובח שור פו
 ומריא וכתיב שבעה פרים ושבעה אילים אמר ס
 רב פפא בר שמואל על כל פסיעה ופסיעה ששה ומריא ע"כ
 על כל שש פסיעות שבעה פרים ושבעה אילים אמר ליה סמאל
 רב חסדא אם כן מלאת כל ארץ ישראל במות אלא אמר כ
 רב חסדא על כל שש פסיעות שור ומריא על כל ששה
 פרים של שש פסיעות שבעה פרים ושבעה אילים *
 כתיב *גרן כידון וכתיב *נכון בתחלה כידון ולבסוף
 נכון' נמצאת אומר ג' מיני אבנים היו אחד שהקים
 משה בעבר הירדן שנאמר *בעבר הירדן בארץ מואב
 דואיל משה באר את התורה הוצאת לאמר ולהלן הוא
 אומר *וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הוצאת
 וגו' ואיתא באר באר' ואחד שהקים יהושע בתוך הירדן
 שנאמר *ושתיים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן
 ואחד שהקים יהושע בגלגל שנאמר *ואת שתיים עשרה
 האבנים האלה אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל ;
 וכתיב שבעה פרים ושבעה אילים צנחך הימים והכי רשיה
 דקרא ויהי צעזור האלהים את הלויים נושאי ארון ה'
 ויוצמו צענה פרים וצנעה אלים : מלאת כל ארץ ישראל
 במות מוצמות דעל כל פסיעה מוצת : כתיב כידון צנחך הימים
 ויצא עד גורן כידון וישלח עוה וגו' וצמאל כתיב גורן נכון' :
 בתחלה כשאז הארון שם נעש' להם כידון הוצר סהרד את עוה
 ולבסוף לאחר שנשחקה שלש חמשים צניות עובד אדום נעשה
 להם נכון שהיו את ציתו דכתיב צנחך ה' את עובד אדום אשמו
 ושמונה כלותיה ולדו ששה ששה צנחך אח' והיינו דכתיב פעולתי
 השמיני

ר"ה
 6
 3
 סמאל
 1
 3
 דברים
 6
 ס
 יחזק
 7
 ס

אלו נאמרים פרק שביעי סוטה רסא

השמיני ג' וכתיב שנים ושנים לעבוד אדום ושעמתי בשם רבי
מנחם בן רבי חלב גורן וכו' הוא גורן ארונה היצוי וכו' הוא
ה"ג בחמל' נכון ולבסוף כידון על שם המוצח שתחלתו בניו וסופו
חבר וכידון ל' שבר וחורבן הוא כמו ויראו עיניו כידו : נמצאת
אומר סיפא דברייתא דלעיל הוא אלא משום דתנא דאמר ועל דבר
זה נענש עזה השקיק בכל הני : שהעמיד משה בעבר הירדן
צערצו' מואב וכו' דתני בריית' קאי בצרך כעון וקרי עבר המזרמי
עבר הירדן וכי קאי צערצו' מואב או בשאר המסעות קרי ארץ
כעון עבר הירדן והוא עבר המערבי : בגלגל לאחר שזנו מהם
המוצח צהר עיזל קלום והציאם לגלגל וקצטום שם :

מהרש"א על כל פסיעה ב' ונ"ל דה"ק דככל א' מו' נעדים
שור ומריא ולא נק' : אלא משום ז' פרים וז' אלים
דמפורש באידך קרא דר"ה ולמ"ה על כל שם פסיעות שור ומריא
ניחא טפי דנקט צהרי קרא שם נעדים וקרא דהס"ז פרים וז'
אלים היינו על כל ז' סדרים כו' אע"ג דלא מפורש הס"ס כלום
נלמד סקום מן המפורש ה"ה הכא בשור ומריא ו' אף הס"ס צו'
פרים ו' ודו"ק : בתחלה כידון ולבסוף נכון ב' פ' שני שפרש"י
בשם רבי מנחם הוא דמוק דמשמע מתוך המקראות דשמואל וד"ה
שאמר שפרץ צהרה שם העהו בדרך לביט עובד אדום הגיטוי ושז
שהה שם ג' חדשים ואח"כ העלוהו לעיר דוד גם פי' ראשון הוא
דמוק לפרש כידון על פרץ עזה ונכון על צית עובד שאין זה ענין
אח' אלא הכראה כידון ע"ש פרץ עזה כשמשאורה צעלה וגורן
נכון על משאורה משם לעיר דוד על נכון על כחפי' כידון כמפורש
במקראות וק"ל : נמצאת אחת אומר ג' מיני אבנים יש לעיין
צוה מה טעם אבנים של משה שהקים דאוחן של יהושע בגלגל
מפורש כי ישאלון ג' אשר נכרתו מי הירדן ג' לזכרון לבני ישראל
עד עולם וכן שהגיהם צמי הירדן קאמר משמע זה ויהיו שם עד
היום הזה גם אינו מענין סיפורו של הצריית' דמירי כולו במעשה
יהושע צעברו הירדן הכו' צו' ידוע כח"ש צעל העיקרי בצמנותיו
ג' הם העיקרים ויסודי האמונה והם תורה מן השמים ומציאותו
יח' צ"ה המחדש עולמו ושכר ושונם והאבן הוא רמז בכל מקום
על היסוד ושיקר כמו אבן פנה ג' וקאמר ג' מיני אבנים לרמזו
על ג' יסודי האמונה אבנים של משה לרמזו על יסוד התורה
שנכתב עליהן מפי משה שהורידה משמים ובאותם שנגלגל והם
עלמן שזנו מהם מוצח צהר עיזל אשר שם נאמרו הקללות והצרכו'
שהם השכר והעונש צקיום התורה ובהעברת התורה שנכתבה
עליהן ואותן שהקים צחוק הירדן להורו' על מציאותו ויכלתו למדש
עולם צאות אשר נכרתו מי הירדן מפני ארון ג' וק"ל : שהקים
בגלגל בו' פרש"י דלאחר כו' והכי מוכח' הסוגיא לקמן דאוחן
של הר עיזל הו' בעלמן שהציאו אח"כ לגלגל ודברי רש"י בחומש
תמוהין צוה שכתב נמאל אחת אומר ג' מיני אבנים היו בירדן
וכנגדן בגלגל וכנגדן צהר עיזל כדאיתא במסכת סוטה עכ"ל וזה
אינו דהיינו של עיזל היינו של גלגל אלא דג' מיני אבנים האמור
בשמיטתן היינו עם אבנים של משה וכבר קצת תר"ס דל"ע :

הרי"ף על כל שם פסיעות ז' פרים ונראה לתח עטם שעל שם פסיעות
הקריבו שצפה פרים ולא שם כמנין הפסיעות לפי שכל פסיעה
היו מקריבין פר אחד וא"כ כפסיעה הששית היה ראוי להקריב ג' פר אחד
וגם כנגד כל השם פסיעות ששה פרים נמאל שהעטרף הפר שהוא כנגד
פסיעה ששית עם שם פרים שהם כנגד השם פסיעות עלו במספר שבעה
פרים וכן יתבאר לקמן על כל שם פסיעות שור ומריא ועל ששה סדרים
של ז' פסיעות ז' פרים :

תנו רבנן כיצד כתבו ישראל את התורה רבי יהודה פז
אומר על גבי אבנים כתבוהו שנאמר *וכתבת על שם
האבנים את כל דברי התורה ואחר כך סדוהו אותו בסיד
א"ל רבי שמעון לדבריהן היאך למדו עכו"ם את התורה
א"ל בינה יתירה תחן הקב"ה בעכו"ם ושגרו נוטריין
שלהם וקלפו את הסיד והשיארה באותה שעה נחתם
גור דין על עכו"ם לבאר שחת שהיה להם ללמוד תורה
ולא למדו רבי שמעון אומר על גבי סיד כתבוהו וכתבו
להם למטה *למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל
תועבותם הא למדת שאם חוזרים בתשובה מקבלים
אותם אמר רבא בר רב שילא מאי טעמא דרבי שמעון
דכתיב *והיו עמים משרפות סיד על עסקי סיד ור' יהודה ישיעיה
אמילך בסיד מה סיד אין לו תקנה אלא שרפה אף אות'
דעכו"ם אין להם תקנה אלא שרפ' כמאן אולא הא דתני'
*ושבתי שביו לרבות כנענים שבחוצה לארץ שאם
חוזרים בתשובה מקבלים אותם כמאן כרבי שמעון :
כיצד כתבו על המוצח צהר עיזל : היאך למדו עכו"ם תורה
הלא לא נלטו לכחשם שצנעם לשון אלא לצא וללמדה
כל הרוצה שלא יקח מחמון פה לעכו"ם לא היה לנו מהיכן ללמוד :
נוטריין שלהם סופרים שלה' והם קורים אותה נוטריין : והשיאו
והעתיקוה כלומר נעלוה משם ע"י העתקה : וכתבוהו להם
מלמדה בסוף הדף : למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות
לעיל מיניה כתיב כי התרם חתמים ודבר זה כתבו למטה להודיע
לעכו"ם היושבים חוץ מגבול ארץ ישראל שלא נלטו להחרימם
אלא על אותם שצחקו הגבולים נלטו להחרימם כדי שלא ילמדו
ואתו מעשה קלקלתם אכל אתם היושבים מולת לא אם אתם
חוזרים בתשובה נקבל אתכם והכי גרסינן בזהרי' בחומש פתח אם
אתם חוזרים בכם אנו מקבלי' אתכם ושבתוכה אין מקבלי' שמחת'
יראה עושים : מ"ט דרבי שמעון דלמך על גבי סיד כתבוהו :
על עסקי סיד שהתורה נכתבה עליו והיתה מגולה לטיניהם ולא
למדוה : אלא שרפה גיהנם של זמן שאין מתגיירים הם קרוים
עכו"ם אין חלקם אלא משרפות סיד : ה"ג וצית שניו לרבות
כנענים שנתו' לארץ דקרא בח"ל כתיב כי תאל למלחמה מן הארץ
לח"ל והכי תניא בספרי כי תאל למלחמה בתלמחת הרשות הכתוב
מדבר' : דכי תאל משמע כשתעלה על דעתך ללחא וצית שניו
לרבות כנענים שכתבו צא הכתוב להחריב כנענים שחל' ולקיים
מהם יפת תואר שלא יכו בכלל לא חמיה כל נשת' דהאי וצית קרא
יתירא הוא : כמאן בר"ש דלמך שכתבו להם שיחזרו בתשובה
ויקבלום אלמלא לא היו העומדים חוץ לגבולים בכלל לא חמיה כל'
נשמך

אזו נאמרים פרק שביעי סוטה

נשמה אצל לרצי יסודה כלם כנל לא חמיה כל נשמה :

מהרש"א שנאמר וכתבת על האבנים כו' ולא מיייתי קרא
לעויל מנייה והקמות לך אבנים גו' וכחצת עליהן
את כל דברי גו' משום דמנייה משמע כר"ס דכחצי וסדח אוחס
במיד וכחצת עליהם גו' דמשמע סיד ואח"כ הכתיבה אצל מהאי
קרא וכחצת על האבנים משמע הכתיבה על האבנים ממש ואח"כ
הסיד ואין מוקדם ומאחר בחורה ולכן פריך לקמן מ"ט דר"ס
דעל האבנים משמע ממש על האבנים ודו"ק : א"ל בינה יתירה
כו' נראה דלר"י אינטידיך ליתמר והסיומה דהיינו העתיקה
ונשאה ממש לכ"ע דע"י קילוף לאו כ"ע ידעי לקרות זו אצל
לר"ס דלא היה זו קילוף כ"ע ידעי לקרות זו ממש גס מ"ס ר"י
ועד"ו נתחם בור דינס כו' ראה קלל לדברי ר"י שהעתיקה הוה
היה מניו לכ"ע אצל לר"ס בלא העתק לא היו נעשים כ"כ ליתך
לסס לקרות זו וק"ל : וכתבו להם למשה למען אשר לא
ילמדו גו' נראה לפרש לר"י דכחצת על האבנים כדי שסופרי
עכו"ס יעתיקוהו לכל העולם לא היה כחצו האי קרא למטה
דאיירי דוקא זו' עומדים כפרש"י אצל לר"ס דלא העתיקוהו ממש
אלא כדי שיקראוהו שם על הסיד אין כפרה דמשום רחוקים
שיצולו שם לחוד נכתבה שם הלא משום זו' עומדים שכתובה נמי
וזה שכתוב האי קרא למטה למען אשר ילמדו גו' הוא העם אשר
נכתבה על הסיד שם כדי שילמדו זו' עומדים ג"כ ולא ילמדו אחתם
גומר וו"ס הא למדת שאם היו חוזרים כו' שהרי העיקר בשבילים
נכתבה שם והיינו דוקא לאותן שהלכו מא"י חוץ לגבול א"י אצל
שכתובה אין מקבילים שמתחם יראה עומדים כפרש"י ולא למדנו
מהאי קרא אלא אותן זו' עומדים שהלכו מעצמם מחוץ לגבול כגון
הגרסי שפנה אצל שהלכו בע"כ כגון כנענים שנשבו לא משתמע
מיני' להכי אלעזר ושבתי שניו דלפי' שאלו חוץ לגבול בע"כ ע"י
שני מקבילים אותם וזוהי יכול קצויה החופפות לקמן גס מה
שהקשו החוספות בענינא דהכא למא קבלו את רחצ שהרי בחוץ
א"י היתה נראה. דלאו קושיא היא דמפני השנועה שנשבעו לה
הב' שלוחים הולכו לקיימה כמו בלנשי בצעון שנאמר בזה ולא
הכוס בני ישראל כי נשבעו להם ונתתם לחוטאי עמים ולגאואי מים
מפני שהעו את בני ישראל כמפורש בקרא אצל השנועה לרחצ
היתה כהוגן מפני פקוח נפש גס שראו בה חמורה בשבט גמורה
במ"ס כי יי' אלהי' הוא אלהים צמתי' ממעל ועל הארץ מתחם וק"ל :
והיו עמים משרפות גו' פרש"י גיהנם כו' עכ"ל מפירושו נראה
דלר"ס דריש על עסקי סיד לא יהיה פירוש משרפות שריפת
גיהנם ואפשר דאיכא לפרשי' ע"פ מ"ס דרש"ק דע"י שהקב"ה דן
את עכו"ס שלא למדו חורה דהיינו על עסקי סיד ואמר החס
דמלוה להם מלוח סוכה ומקדיר להם חמה כחקופת תמוז כולי
והיינו משרפות אצל לר"י ליכא לפרושי הכי דסיד דקאמר מאי היא
אצל על שריפת גיהנם נוחא כמו שחיקון הסיד אינו אלא על ידי
שריפה כך חיקון של עכו"ס אינו אלא ע"י שריפת גיהנם וק"ל :
פח בוא וראה כמה נסים נעשו באותו היום עברו את הירדן
לן ובאו לחר גריזים ולחר עיבל יותר מששים מל ואין

כל בריה יכולה לעמוד בפניהם וכל העומד בפניהם מיד
נחרשנאמר * את אימתי אשלח לפניך והמתי את כל כב
העם אשר תבא ברם ונתתי את כל אויביך אליך עורף
ואומר * תפול עליהם אימתה ופחד בגדול ורועך ידמו שם עו
כאבן עד יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה * עד יעבור
עם זו קנית זו ביאה שניה * אמור מעתה ראין היו
ישראל לעשות להם נס כביאה שניה כביאה ראשונה
אלא שגם החמא * ואח"כ הביאו את האבנים ובנו את
המזבח וסדרוהו במיד וכתבו עליו את כל דברי התורה
בשבועים לשון שנאמר * באר היטב והעלו עולות ושלמים
ואכלו ושתו ושמתו וברכו וקללו וקפלו את האבנים ובאו
ולנו בגלגל שנ' * והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם
במלון יכול בכל מלון ומלון ח"ל אשר תלינו בו הלילה
וכתיב * ואת שתיים עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן שם
הירדן הקים יהושע בגלגל * תנא צרעה לא עברה עמכם
ולא והכתיב * ושלחת את הצרעה לפניך וגרשה וגומר
אמר ריש לקיש על הירדן עמדה וורקה ברם מרה וסימיתה כב
את עיניהם מלמעלה וסרסות מלמטה שנאמר * ואנוכי
השמדתי את האמורי מפניהם אשר כנובה ארזים גברו :
וחסון הוא כאלונים ואשמיר פריי ממעל ושרשי מתחת
רב פפא אמר שתי צרעות היו חרדא דמשה וחרדא דיהושע
דמשה לא עברה דיהושע עברה :

נתנו ותקלקל צרעי : והמתי לשון מהומה וטרורו הנוף ומה
שכתבו : ביאה ראשונה צימי יהושע : ביאה שניה צימי
עזרא לעשות להם נס לעלות בצרוע ולא היו מתעבדי' למלכות :
אלא שגם עומדים של ישראל צימי צית ראשון שנגזר עליהם שלא
ילאו אלא בדרוש דכתיב מי צדק מכל עמו : והעלו עולות
ושלמים שכן נלמדו בדרוש פירוש אבנים שלמות חצנה והעלית
עליו עולות וגו' פירושו ממעל ענינו : ושרשי מתחת סירוס :
מהרש"א באותו היום עברו כו' הגם שזה המעשה נהר
גריזים וזה עיבל אשר מעשה יריחו ועי כתיב
בספר יהושע אין מוקדם ומאחר כפרש"י שם ודבר זה מפורש
בחורה והיה ציוס אשר תעברו גומר והקמות לך אבנים גו' וזו ציוס
לה והיה צעצעים תקימו את האבנים גו' נהר עיבל גו' וזו ציוס
צאו ולנו בגלגל הכי משמע מספר יהושע והעם עלו מן הירדן גו'
ויחמו בגלגל גו' דמשמע חניה ראשונה בגלגל היה והיה ידוע להם
דהר גריזים וזה עיבל יותר מן' מיל היה ממערב הירדן וקאמר
וכל העומד בפניהם מיד נחר כו' גס זה מן הספ' שדרימוק הדקר
כ"כ שהלכו צו ציוס לא היה להם שום מעבד כי כל העומד כו'
ומיייתי ליה שנאמר ואת אימתי גומר והמתי את כל העם גו' רש"י
פי' דמלשון והמתי דריש ליה ולא ידענא דא"כ מהיכא דריש ליה
מאיך קרא דמיייתי ואומר תפול עליהם אימתה גו' ולולי פירושו
נראה דמלשון אימה דכתיב בזהנו קראי משמע ליה דכן דרך
המתפחד מאימה נחרו ומשום דההוא קרא דסירת אזי יסיר משמע
דצקריפת יס סוף איירי כל הענין שמעו עמים גו' או נכחלו וגו' .

אלו נאמרים פרק שביעי סוטה רסב

נמוגו גו' קאמר דעד יעצור גו' משמע דקאי נמי אהעצרת הירדן
 שיהיה לעתיד צימיו יהושע וכפל עד יעצור גו' צ"ל ציאה שניה צימיו
 עזרא דכתיב ציממיה אגרות יתנו לי אל פחות עזר הנהר אשר
 יעצורו גומר ולא ניתא ליה לתלמודא לפרש שני העצרות על נחלי
 ארנון ועל הירדן כהרגומם דלא מצינו לשון העצרה צנחלי ארנון
 וקאמ' דא"כ למע ציאה שניה צימיו עזרא לא היה אימה ופחד על
 העכו"ם כהעצרת הירדן דהא קרא מדמה להו וקאמר ראיון היו
 כו' כדמוכח בקרא לא שגרס החט"ע כ"ק קראם צימיו יהושע עמך
 אבל צימיו עזרא לא קראם כן אלא עס זו וק"ל : ואח"כ הביאו
 את האבנים ובנו את המזבח וסדרוהו בסיד וכתבו בו' וכן
 חני צמחני' ולכאורה קשה דהל"ל מאן תנא ר"ש אבל ר"י סבר
 לעיל כהצ' וואח"כ סד וי"ל דהאי וסדרוהו צמיד דהכא היינו צין כל
 אבן ואבן : לפיכך המזבח כעין שכתבו החסידים לעיל אבל אחר
 הכתיבה היה הסיד על האבנים כר"י ונימא דצדקא אחר כתיב
 וסדר אוחס צמיד וואח"כ וכחצת עליהן וגו' וצדק הכי כתיב שנית
 וסדר אוחס צמיד וגומר דמשמע אחר הכתיבה די"ל דסיד קמא
 היינו צין אבן לאבן למזבח וסיד צדקא על כתיבת האבני' ודו"ק :
 וכתבי וישתים עשרה האבנים האלה וגו' הא ראייה אדלעיל
 דאוחס אבנים שבנו מזבח בהר עיזל וכחצת התורה עליהן קפלוס
 ולנו צלגלג שהוא היה צמלון הראשון כדמסיים צהאי קרא הקים
 יהושע צלגלג ודו"ק צרעה לא עברה עמהם ולא כו' מפרש"י
 צמחום נראה לפרש דמדקדק הכי מדלח מנה צהאי קרא דושלחתי
 את הצרעה גו' מכל צרעה אומות אלא אלו הכנעני והחתי שהם
 ארץ סימון ועובד ופריך והכתיב ושלחתי וגו' וחסיב נמי חוי שהוא
 מעצר הירדן והלאה ומשני על שפת הירדן עמדה כו' דחוי קרוב
 לירדן מלד מערב היה כך חוכן צדיון ואינו יודע מנח ליה דחתי
 מארץ סימון ועובד הוא דהא גזי צמרון כתיב שהיו צני מח ורצקה
 אמרה קלחי מפני צנות מח דמוכח מכל זה דחתי מעצר לירדן
 צמערה היה ונראה לפרש דלאו אהאי קרא קסמיק לומר שלא
 עברה לרעה עמהם אלא מדכתיב ציהושע ואשלח לפניכם הצרעה
 ותגרם אותם מפניכם שני מלכי האמורי וגו' דמשמע הצרעה לא
 עברה שלא נגרסה אלא שני מלכי האמורי שהם ארץ סימון ועובד
 כצולי קראי ופריך מקר' דתורה ושלחתי את הצרע' וצין מחתי וצין
 מחוי שהוזכר בקרא פריך ומשני על שפת הירדן עמדה וזרקה וכו'
 ומייתי מדכתיב ואנכי השתדתי את האמורי וגו' אמורי ודאי מארץ
 סימון ועובד הוא כדמוכחי קראי ולא מייתי לא מהא דזרקה צהן
 מרה כו' והכי נמי ניתא דזרקה מלד זה של הירדן ללד האמר ולמדו
 לומר מהאי קרא דע"י וריק' היה מדכתיב אשר כנענה וגו' ואשמיד
 פרוי ממעל וגו' דאשמועינן דגם צנוצנו כ"כ הויקן הצרע' מלמח' פס
 למעלה צענייהם ע"י וריקסם וכן מלמעלה הויקסן מלמעלה ע"י רב
 סרוס וקרי העינים פרוי ממעל כי עין הוא עיקר פרי מעלליו
 להרע כמ"ע עינא וללח חרי סרוסורי דעצירה כן וק"ל :
 כ"כ משנה ששה שבטים עלו לראש הר עיבל והכהנים
 והלוים והארון עומדים למטה באמצע הכהנים

במקומם :
 למטה באמצע צין שני ההרים : מזה ומזה מכאן ומכאן על
 ההרים : הכבו הלוים פניהם כנגד הר גריזים ופיהם
 צנרעה' כל הארורים היו אומרים מחלה בלשון צנרעה : אלו ואלו
 שבה גריזים ושבהר עיזל והא דכתיב אלה יעמדו לצדך לא שיהו
 השבטים מצרכים ומקללים אלא הלוים העומדים צין שני ההרים
 הופכים פניהם להר גריזים צנרעה ולהר עיזל צללה : הביאו
 את האבנים כדכתיב וצנית שם מזבח וכחצת עליהן את כל דברי
 התורה הזאת צהר היעז : ונטלו את האבנים סתרו את המזבח
 לאחר שהעלו הטעלות והשלמים כדכתיב והעלית עליו עולות :
 ולנו במקומם צנית מלוס צלגלג ושם הקימו את האבנים :
 גמלא מאי * והחציו אמר רב כהנא בדרך שחלוקין כאן צ
 חלוקין באבני אפור מתיבי שני אבנים טובות לו
 היו לו לבחן גדול על כתפיו אחת מכאן ואחת מכאן יהושע
 ושמות של שנים עשר שבטים כתוב עליהם ששה על סוטה
 אבן זו ויששה על אבן זו שנאמר * ששה משמותם על האבן כח
 האחת ואת שמות הששה הנותרים על האבן השנית
 כחולדותם שנית כחולדותם ולא ראשונה כחולדותם
 מפני שיהודה מוקדם ונ' אותיות היו עשרים וחמש על
 אבן זו וז"כ על אבן זו ר"ה בן גמליאל אומר לא בדרך
 שחלוקין בחומש הפקודים חלוקין באבני אפור אלא
 בדרך שחלוקין בחומש שני כיצד בני לאה כסדרן בני
 רחל אח' מכאן ואחר מכאן ובני שפחות באמצע ואלא מה
 אני מקיים כחולדותם בשמותם שקרא להם אביהם ולא
 בשמות שקרא להם משה : ראובן ולא ראובני שמעון ולא
 שמעוני דן ולא דני גר ולא גדי' תיובתא דרב כהנא
 תיובתא : ואלא מאי והחציו תנא חציו של מול הר גריזי'
 מרוב' מחציו של מול הר עיבל מפני שלוי למטה אדירבה
 מפני שלוי למטה בצרי לזו הכי קאמ' אעפ"י שלוי למטה
 בני יוסף עמהם שנאמר * יודברו בני יוסף אל יהושע יהושע
 לאמר מדוע נתת לי גוי' חבל אחד גו' ויאמר להם יהושע פרק יז
 אם עם רב אתה עלה לך והערה אמר להם לכו והחביאו מחליץ
 עצמכם ביערים שלא תשלוט בכם עין רעה אמרו ליה כח
 זרעיה דיוסף לא שלטא ביה עינא בישא וכתבי' * כן פרת כח
 יוסף בן פרת עלי עין ואמר רבי אבהו אל תקרי עלי עין אלה
 סו ב

מא' מה פרק הפוע לים חל' פא

נראה לה

אלא עולי עין * רבי יוסי בר חנינא אמר מהבא * וידנו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים מים מבכים עליהם ואין העין שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין העין שולט בהם הני חמשיין אותיו * חמשיין נבי חדא הויין א"ר יצחק הסיפו ליוסף אות אחת שניאמר * ערות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים * מתקף לה רב נחמן בר יצחק כתולדותם בעינן אלא בכל התורה כולה בנימין כתיב הכא בנימין שלם כדכתי * ואביו קרא לו בנימין : מהאי והחציו בספר יהושע הכי כתיב : נהאי קרא דמתינתין וכל ישראל ונקניו וגו' חליו אל מול הר גריזים והחליו אל מול הר עיזל למה לי למכתב והסליו דמשמע חליו המיוחד לו חליו הנזכר במקום אחר : בדרך שחלוקין השנשים זה גריזים וזה עיזל כדכתיב אלה יעמדו לנרץ את העם על הר גריזים ואלה יעמדו על הקלה זה עיזל : כך חלוקין באבני אפוד שממור זהם ששה משמורת דהן ששה גריזים כחצוים על האחת וששה דהר עיזל כחצוין על השנית והיינו דכתי' והחליו אותו חליו המקוק באחת מן האנשים : כתולדותם כסדר לידתן ששה האחרונים כסדרן גד אשר ישכר וזולן יוסף בנימין זה סדר לידתן וששה ראשונים נכתבו זה יהודה ראשון שמעון לוי דן נפתלי כסדר לידתן מוז מיהודה : וב"ה על אבן זו לקמיה פריך ששה אחרונים כ"ד הוסיף הו : לא בדרך שחלוקין בחומש הפקודים כלומר לא בדרך שסדורין בחומש הפקודים הוא ספר וידבר שסדרו בראשו אלה שמות האנשים אשר יעמדו אתכם : בחומש שני בתחלת ואלה שמות ראשון שמעון לוי יהודה ישכר וזולן באחת מהן ובשניה בנימין דן נפתלי גד אשר יוסף : אם כן מה ת"ל כתולדותם הואיל ולא בדרך לידתן הם נסדרין : תיובתא דרב כהנא דכולה עמלא אין זה סדר הר גריזים וזה עיזל דא סדר הר גריזים שמעון לוי ויהודה ישכר ויוסף ובנימין : ודבר עיזל ראשון גד ואשר וזולן דן ונפתלי : מרובה מחציו כו' והיינו דקאמר והחליו אל מול הר עיזל המיומן שנתחלף מפני שליו למטה זקני כהונה ולויה היו עם הארון בין שני ההרים כדלקמן : ב"ש דבצרי להו חליו של הר גריזים שהיו שבת לוי מן היה : אלא הכי קאמר ואע"פ שליו למטה חליו הכי חליו של הר גריזים מרובה מפני שיוסף עמהם ומרובים היו : וידברו בני יוסף וגו' סיפיה דקרא ואני עם רב אשר עד כה זרעני ה' : עולי עין עולין על העין ואין העין עולה עליהם : וידנו לרוב כך זרען יעקב למג' ואפרים : בציר חדא דהו אאזן השנית קאי : כתולדותם בעינן בשמות אשר קרא להם אציהם :

מהרש"א בדרך שחלוקין באן כך כו' חלא הכחז זה

זה דכחו שצאני אפוד שני החלוקות לזכרון לטובה במפורש בקרא כן חלו שני החלוקות גם אוקם שמעמו על הקלה לזכרון לזרעה הספק וק"ל : שנית כתולדותם ולא ראשונה כו' ורש"י נחמס לא דק שפירם כתולדותם כסדר שגולו ראשון שמעון לוי ויהודה דן כו' ולא פי' דיהודה מאקדס כתולדותם לא

קאי רק אשניה מיהו נראה דגם לפי שמעון כתולדותם קאי נמי אראשונה לגבי חמשה האחרים אלא מדנקמך כתולדותם לשניה גמרין דראשונים לא כולה כתולדותם דיהודה מוקדם אצל רש"י בחומש דחשיב יהודה זרעני כתולדותו הוא סותר הנדיתא דהנא וק"ל : לא בדרך שחלוקין בחומש הפקודים כו' גם שלא נזכר שם לוי מ"ז הוה שם דיוסף נחלק לשנים אפרים ומנשה אלא בדרך שחלוקין בחומש שני כו' יהיה יוסף באחרונה כפרס"י הגם שלא נזכר בסדר האזן בקרא שם יוסף כלל דלא חשיב שם אלא י"א בני יעקב הנאים מזרימה מ"מ נזכר א"ח לכללו אחם כדכתיב ויוסף היה במצרי' ונחמה הטע'ם שהיה יוסף גדול באחיו נכתב באפוד באחרונה ומעלתו וגדולתו שלא היה בכלל צאי מצרי' כי כבר נגדל במצרים ערס צואם ואז צוואם נעשה מעמו של יעקב שלמה עם יוסף שהיה שם וק"ל : ולא בשמות שקרא להם משה ראובן : ולא ראובני כו' לא נמצא במקרא צמורה בפרשת פנחס לא בני ראובן ושמעון ראובני שמעוני אצל דן וגד לא נאמר שם הגדי הדני אלא בניצאים נמצא וז"ל דלא דוקא שקרא להם משה וק"ל : חציו של מול הר גריזים מרובה מחציו של הר עיזל כו' וכתבו האוס' דצירושלמי איתא דהייס' מלמד שמועטים זה גריזים ומרובים זה עיזל כו' וכתבו דצירושל' מיושב יותר והיינו משום דוהחליו זה עיזל דה' שמעט שהוא המצורר והוא הרוב דהיו חליו בשנשים ורובא בגריזי כו' ע"שצאל המקראות בפרטן של השנשים אינו מוכח כן אלא דאחז ו' שנשים שבה גריזים היו יותר ע' אלף צערך ודוחק לומר שמו' הלויס עמדו למטה ע' אלפים או יותר כמ"ס התוספות דמשמע לקמן דלא עמדו למטה אלא זקני כהנ' ולויהם אצל לחמלודיו דאחז דהר גריזים מרובים נחמא כוליה כפסטיה והא דכתיב והחליו זה' גבי הר עיזל לאו משום דהוא מצורר צרוב בגריזי כמ"ס התוספות אלא דה"פ שהוא מצורר בחליו של שנשים שאותן ו' שנשים שבה עיזל עמדו כלם שם אצל חליו של הר גריזים לא עמדו כלם שם שהרי מלוים עמדו הרבה מהם למטה וז"ס אע"פ שליו למטה מאותן של הר גריזים ולכן נאמר באותן של הר עיזל והחליו זה' שהוא מצורר יותר בחליו של שנשים שעמדו כלם שם מ"מ שבה גריזים מרובים כדמסיק שבני יוסף עמהם שניא' וידברו בני יוסף את יהושע וגו' ומיהו קלת קשה ל"ל לחליו קרא דיהושע משום דבני יוסף המרובים עמהם הא בפרטן של הר גריזים מפורש צמורה שהן מרובים חשעה אלפים צערך ונראה לפרש דמשמע ליה מהאי קרא דספר יהושע דנכתבו ונתגדלו בני יוסף באותה שנה להיות הרבה מהם יותר מצני כ' דהיינו ממנין אחרון שצירפת פנחס עד אחר העברת הירדן דלא"כ מהי קאמרי בני יוסף ואני עם רב שצרי בפרטן לא היו יותר מצני יהוד' רק צערך ע' אלפים ולהכי מיייתי מהאי קרא דאף אם נאמר שעמדו למטה כחשעה אלפים מצני לוי מ"מ שבה גריזים מרובים ע"י בני יוסף שנתרצו ודאי באותה שנה כדכתיב ואני עם רב וגומר דו"ק : **והבא בנימין שלם כדכתי' ואני קרא לו בנימין כו' דגבי קריאת**

אלו נאמרים פרק שביעי סוטה רסג

כמו לעקב וטעם : שנעץ אצבעותיו בקרקע וגסמך עליהם כדי שיסית דעתו ויטער בלערו ויעבור חוקק ילדו : מידו אצבעותיו של יעקב : משם זכה להיות רועה ומשם זכה להיות זאצן מאצני ישראל : רועה ישראל האוינה כלפי שכניה נאמר : נוהג בצאצן יוסף קרי ציה כלאצן יוסף המנהיגה כלאצן של יוסף אלאמא מקרי ישראל לאצן של יוסף והוא הכרועה : אלה תולדות יעקב יוסף תולדות שילא מיעקב כנגדן ראוי ללאצ מיוסף : ואף על פ"כ יצאו מבנימין אחיו אותם עשרה שפתח מיוסף צעמר אלצטותיו : שגר באכסניות צאצך נכריה : מופים מפרש צדצרי צני תחומא שהיה פיו כפי יעקב לאצו צהלות שקצל מסס ועבר :

תוספות לעשות לרציו נראה משום דהויאלו מלשון ביאה ויבא הביתה קא דייק נמי ולעשות לרציו נכנס : באותה שעה צאחה דיוקנו של אציו כחצ רציו משה דרשן ואין אים מאנשי בית לא היה סס מכלל דאם אחר שלא מאנשי בית כלומר חלק ומפלב מחורח אצשי הבית היה סס והוא דמות דיוקנו של אציו וחיותה קלת מנלן דנראית לל צהלון ושחא מרצחבי צבית משמע צבית לא צלה צהלון היה :

מהרש"א יוסף שקידש ש"ש בסתר כ"מאוי הוא דבתי' כ"מ מלמד ששניהם לדבר עבירה כ"מ לכאורה

הוא ראהו לסתור וי"ל דאם לא היה מתכוין הוא כצאצ לבית ג"כ לדבר עזירה אפטר שמיראת אלוניו פירש גס אז כמ"ס לעיל כן אלוני לא ידע אחי וגו' ולא חשך ממנו מאומה כי אס אוחך וגו' ויהי כצורה אלוני יוס יוס ולא שמע וגו' דאין זה קדוש הסס אלא מיראת אלוניו שחא ירגישו צדצר הוא אצשי הבית אצל הכא כחצו ויהי כהיום הזה וגו' ואין אים וגו' שלא היה לו יראה מאנשי צני צית כדלקמן אוחו היום יוס כ"מ דאשמועינן קרא דציאתו לבית היה גס כן לדבר עזירה ציוס הזה וצוב כשפיר' אח"כ הרי זה קדוש הסס צסתר והתוספות צסחצו משום דהויאלו מלשון ביאה ויבא וגומר ע"ס היינו לקצן למאן דאמר לעשות לרציו נכנס שלא הביא חתלת המקרא אצל הכא לא הוצרכו לצרש כן אלא מתחלת המקרא ויהי כהיום הזה וגו' דריש ליה כמו צסחצו : ועי"ל למאן דאמר לעשות לרציו נכנס מדלא כחצו לעשות מלאכה וכחצ מלאכתו דייק לעשות לרציו ולא מלאכת אלוניו ומאן דאמר מלאכתו ממס מפרש לה מלאכתו המיוחד' לצ כעין לעיין צפסוקים צמורס צתחומא ע"ס : ואין איש וגומר אפטר בית גדול כ"מ ורס"י צחומס קמפיק זה הדרוס מרישא דקרא ויהי כהיום הזה כלומר ויהי כאשר הגיע יוס מיוחד כ"מ ע"ס : ולא ידענא למה הניח צדרי החלמוד דלא מפיק ליה הכא אלא מסיפא דקרא ואין אים וגו' אפטר צית גדול כ"מ ויס לייצב פירש"י צחומס על פי התחומא דדרשי סס ר"י אין אים וגומר צצקס עלמו כ"מ ודרשי נמי ר"י גופיה הא דיוס אירס כ"מ והיינו מרישא דקרא ויהי כהיום הזה וגומר גס מה שפי' סס יוס מיוחד יוס לחוק כ"מ על פי התחומא ע"ס : באותה שעה באחה דיוקנו של אביו כ"מ עיין צחוס' צסס צני מאיר דרשן מדכתיב ואין אים מאנשי הבית הא חלוק מאנשי צית היה סס והיינו דמות דיוקנו כ"מ ומדכתיב צצית משמע צצית לא ע"כ חוקן צדרי ופי'

אציו ודאי איכא טעם צקריאתו כך כמו צכל צניו וכמו שפירש"י צן ימין צן שגולד צדרוס או ימין מלשון חוזק כמו שפירש הרמב"ן הולך לכחצו ימין ציו"ד לידע טעם קריאת אציו כך אצל צכל הצורה היכא דקראו לא אילטרקד לאשמועינן טעם קריאתו וכיון סס"ד נחה לא דק למחצנה ודו"ק :

אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא יוסף שקידש שם שמים בסתר וזה והוסיפו לו אות אה' משמו של הקב"ה יהודה שקידש שם שמים בפרהסי' וכה ונקרא כולו על שמו של הקב"ה יוסף מאי הוא דכתיב *יהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו אמ' רבי יוחנן שניהם לדבר עבירה נחכונו ויבא הביתה לעשות מלאכתו רב ושמואל חד אמר לעשות מלאכתו ממש נכנס וחד אמר לעשות צרכיו נכנס *ואין איש מאנשי הבית שם אפשר בית גדול כביתו של אותו רשע ולא היה בו איש יתנא דבי רבי ישמעאל אותו היום יוס אירס היה והלכו כולם לבית עכו"ס שלהם והיא אמר' להם חולה אני אמרה אין לה יום שיוסף נוקק לה כהיום הזה *ותחפשנה בבגדו לאמר שכבי עמי (תנא מלמד שעלו למטה שניהם ערומי) באות' שעה באחה דיוקנו של אביו ונראיו לו בחלון א"ל יוסף יוסף עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואחה ביניהם צצונך שימחה שמך מבניהם ותקרא רועה וזונת *שנאמר רועה וזונת יאבד הון מיר *תשב באיתן קשתו אמר רבי יוחנן משום רבי מלמד ששבה קשתו לאיתנה : *ויפוזו ורועי ידיו מלמד שנעץ צפרניו (ידיו) בקרקע ויצאת שכבת ורעו מבין צפרני ידיו *מיד אביר יעקב מי גרס לו שיכתב שמו על גבי (אבני) אפוד אלא אביר יעקב משם רועה אבן ישראל משם זכה יוסף ונקרא רועה ישראל שנא' *רועה ישראל האוינה נוהג בצאצן יוסף תנא ראויה יוסף לצאת ממנו ו"ב שבטים כדרך שיצאו מיעקב אביו שנאמר *אלה תולדו יעקב יוסף אלא שיצאת שכבת ורעו מבין צפרניו ואעפ"כ יצאו מבנימין אחיו וכולן נקראו על שמו של יוסף שנאמר *ובני בנימין בלע ובכר ואשבל גרא ונעמן אחי וראש מופים וחופים וארד בלע שנבלע בין העכו"ם בכר שהיה בכור לאמו' אשבל ששבו אל גרא שגר באכסניות' ונעמן שנעים ביותר' אחי וראש אחי וראשי הוא' מופים וחופים הוא לא ראה בחופתי ואני לא ראיתי בחופתי' וארד איכא דאמרי שירד לבין עכו"ם ואיכא דאמרי שפניו דומין לוורד :

בסתר שנחית טס הסרוה והטעמד על עלמו וכנס אק ילדו : יהודה שקידש ש"ש בפרהסי' על הים כדלקמן : נקרא כלו סס צן' אותיות כלול צסמו על יהודה : לדבר עבירה והאי מלאכתו חסמים : מלאכתו ממש מלאכה : צרכיו חסמים : יאבד הון סס טוב שהוא יקר מכל הון : קשתו צצבת ורעו על סס שזירה כחן : ויפוזו לשון ויפוזו שו"ן ונ"י מתחלפין זה צזה

אלו נאמרים פרק שביעי סוטה

ובשמיט הכא לפרס שם מופים משום דצפרס' פתח קראו שפוסט ועל פי התנאומא פירש' טעם לשם מופים ע"ש וכן לשם שפוסט פרס' צפרס' פתח ע"ש שהיה שפוף צין העכו"ם ודו"ק : **הרי"ף** יורה דקידוש ש"ס בפרהסיא וכו' אע"פ שבפרהסיא יורה עדין לא קידש ש"ס ונקרא על שם העקיד וכו' כ' במה לא נקרא גם כן יוסף כחמלה על שם העקיד חפסר לומר שמי שעקיד לקדש ש"ס בפרהסיא כנוני יורה על הים ראי להקרא שמו בפרהסיא יורה שכלל בשמו שם צן ארבע אותיות אבל יוסף שקדש בסתר ראו ליהודא אות א' של השם בסתר כי השם הגלוי לכל העמים הוא יוסף ויהוסף נקרא לעדות לישראל ומה שאמרו שיוסף קידש ש"ס בסתר הוא כי מי ידע אם כונתו של יוסף הייתה לטובתו או לאו והקב"ה מעיד על מה שהיה בסתר דביוסף היה העיטוב של חטא אר"י שניסר ללמד בעירה נחמנו וכו' חפסר דהא דרבי יוחנן אחיא אפי' למ"ד לעשות מלאכתו וכנס דמשמע של נחמנו לעבירה אלא לעשות מלאכתו ממנו מ"מ שחא אחר שבטתו הביחה להתחיל בעשיית מלאכתו כונתו היה דמנה יבא לעשות העבירה מלאך שעלו למטה ערומים רח"ל דילק מלכתיב ותתפשה בנגד' שחא היה הוא לבוש בלבוש מה ענין החפסה בנגדו לומר סכנה עמי כי אין זו חפסה כיון שיכול להשגח מהלכום ולילא אכל להיות שעלו שיהיה למטה ערומים ואח"כ כשראם דיוסף של אפי' נחשכ נחיתן קשור רחל יוסף ללבוש לבשו או בלה היה וחספה בנגדו שלא גימלו ללבוש לומר כיון שאחיה ערום עליי במטה סכנה עמי ולא חלש לבוש : משם זכה יוסף ונקרא רועה ונראה לפרש מהו אכן ישראל וצפרס' כחזו זכר להיות בלבוש מלכתיב ישראל ועדין לא מפורש בדברי רש"י מהו ענינו חלשם להיות מצריקו של אפי' נראה לו בחלון ואמר לו אחיך שיכתוב על אפיו האפוד ואחיה ביניהם רנוג שיחזק שמך מביניהם ותקרא רועה וזוהו וכסוכה יוסף ולא נכשל בעבירה או נתייחד שמו ליכתב בלבוש האפוד כשאר אחיו וזוהו משם רועה אכן ישראל זכה להיות רועה ויוסף חזק שמו חפסר דאפי' בלבוש מלכתיב ישראל החקוקים בלבוש ולא ימחה שמו מנין שמות השבטים :

צניח לא אכל בחלון היה וע"כ הוי דיוקא לא קאי אלאני בית כמש"עוה הכחזו דהנהו ודאי בחלון נמי לא הוו דהלכו לבית עכו"ם אלא דקאי אלאני אחר שלא מאגני בית ואולי שרמוזו בדמות דיוקנו והיא לורת יעקב החקיק' תחת כסא הכבוד נראית לו בחלון ושער השמים ולזה כתב מידי אציר יעקב ובמדרש כיון שאל ליוקק לה לא הקדוש ברוך הוא בדמות אציר ונתקדשה בו ע"כ : א"ל יוסף עתידין אחיך שיכתבו על אבני בו' שמך אדרסה דלקמן משם רועה אכן וגומר והוא מוצא שסכסח שמוחם צמקם קדוש על אבני אשור צבדי קודש שהיה שםם לזכרון בקדושה והוא צנדר ערוה כדאמרין כל מקום שיש גדר ערוה אהה מוא' קדושה וזה שאמר רנוג שימחה שמך מביניהם צנדר ערוה ותקרא רועה וזוהו יאכד הון בו' ופרס' שם טוב שהוא יקר מכל הון עכ"ל וזה לפרשו בפסטיה יאכד הון היינו האבן האפוד שהיה סוכ האון רב כדאמרין פ"צ דעכו"ם : וקאמר מיד ותשב בארץ קשתו בו' ששבה קשתו לאיתנו בו' עיין פרס' וכו' מלכון קשי ערוה וכן נראה מלשון צ"ר וקאמר ויפוזו ורועי ידיו וגומר ויצא שכבת זרעו מבין בו' עיין פרס' וכו' ויפוזו מלשון פוזר חסר הרי"ם וחרוטו מל' זרע וכן הוא לשון צ"ר ויפוזו ורועי ידיו אר"י נקפזו זרעו ויאל' לו דרך צפוניו ומידיו לשון רבים קאמר דנעץ ידיו בקרקע וכו' לשון תנאומא נעץ עשר אצבעותיו בקרקע בו' ודקדק לומר מצין צפוני ידיו בו' משום דדאי היה יוסף נזהר מליגע ידיו בלבושם כדאמרין בפרק כל היד ומיהו משו' בטול סכס' זרע נעגם שלא ילאו ממנו י"צ שצני' כדלקמן ואמר משם זכה ונעשה בו' דגם לזה זכה מתחת שאמר ליה אציר שלא יהיה נקרא רועה וזוהו וגומר וקבל דבריו זכה להיות רועה לכלל אח אציר וציקו במלרים וק"ל : ראוי היה יוסף לצאת בו' שנא' אלה תולדות יעקב יוסף וגומר דלפי פשוטו כמו אלה תולדות נח שם חס ויפח הוי ליה למכתב נמי הכא אלה תולדות יעקב ראובן בו' בסדר תולדות וכו' צ"ר לא הוה צ"ל בו אלא אלה תולדות יעקב ראובן וכו' ולכן דרש ליה הכא אלה תולדות במספר דהיינו י"צ שהיו ליעקב ראובן ללחא מיוסף ולפי שהוא היה עיקר תולדותיו שכל עולמו של יעקב לא עבד לא צחל וכל מה שאלע יעקב אירע מיוסף וזו יאקוני היה דומה לאציר במספרם סכס' צ"ר ולזה משפתו ממנו עשרה צנים בהולאח סכבת זרע נחמו לאחיו צנימין שהיה גם כן צן רחל וס' לשולא אס' או עשרה צנים שהוליד צנימין היו תחת הפתח של יוסף תולדות עולמו היכן הלכו דמסמא צנימין נמי היה ראוי להעמיד תולדות וס' לפרש שכל או עשרה נולדו לצנימין תחת הפתח של יוסף אלא דקא' ולכן נולדו לו כ"צ צנים עשר' שלא נולדו לאחר מן השבטי' כדי למלאות הפתח של יוסף ושהיו י"צ צנים מצני רחל כמו שהיו ראויים ללחא מיוסף ולכן נקראו על שם יוסף כמו שני צניו אפרי' ומנשה נקראו על שם שציו כח"ס כי נשני אלהים וגו' וכי הפרינו אלהים בצרך עניי וגו' כך נקראו לו עשרה צני צנימין ע"ש שציו של יוסף ומהשם כי שמוס הדבה מהשכנים טעם מפורסם בכחזו ראו חז"ל לתת צמדותו טעם גם בשאר שמות כדאמרין צמ"ק בדברות מנלן דשחא גרים דכתיב אשר שם שמות בצרך וגו'

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן בשעה שאמר **צב** **פרעה ליוסף** *ובלעדיך לא יורים איש את ידו ואת **ע"כ** **רגלו** אמרו לו אצטננינו עבד שלקחו רבו בעשרים כסף **סס** **תמשילו** עלינו אמ' לרון גנוני מלכות אני רואה בו אמרו **ברא'** **לו אם כן איך יודע בשבועים לשון אמ' לרון אי הכי לאחר** **מח** **איבדקה בלילאי בא גבריאלי ולמדו בשבועים לשון לא הוה** **תל' פד** **קא גמר הוספי לו אות אח' משמו של הקב"ה ולאמר שנא'** ***עדות ביהוסף** שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ירעתי אשמע לצפרא כל לשנא דאשתעי פרעה בהדיה אהדר ליה אידו לכון הוה קא משתעי יוסף בלשון הקדש ולא הוה פרעה ידע מאי הוה קאמר אמר ליה מאי האי אמ' ליה לשון הקדש אמ' ליה אנאמר ולא הוה קא גמר אמר ליה אשתבע לי דלא מגלית אישתבע ליה כי קאמר ליה יוסף *אבי השביעני לאמר אמר ליה זיל איתשיל בראש' אשבוותך אמ' ליה איתשיל נמי אדריך ואף על גב דלא **כ** נחא ליה אמ' ליה *עלה וקבור את אביך באש' השביעני : **סס** **אצטננינו** חכמים וחזקים צדככים ויודעין צחמית המולות : **סס** **גנוני מלכות** גונוני מלכות צחמית וגזורה ויופי : **סס** **עדות ביהוסף** שמו סיפיה דקרא שפת לא ידעתי אשמע : **סס** **איתשיל אשבוותך** חסאל לחכמים שיתורו לך : **סס** **מהרש"א** עבד שלקחו רבו בו' דאיתא במדרש סה' כחזו צנימוסי מלרים שאין עבד מולך ולא לזכר צנדי פריס

זה עם זה זה אומר אני יורד תחלה לים זה אומר אני יורד תחלה לים קצץ שבטו של בנימן וירד תחלה לים שנאמר *שם בנימן צעיר רודם אל תקרי רודם אלא רד גם והיו שרי יהוד' רוגמן אות' שנא' *שרי יהודה גנמם שרי זבולן שרי נפתלי לפיכך זכה בנימן הצדיק ונעשה אושפוימן לנבוכד נאמר *ובין כתפיו שכן אמר לו רבי יהודה לא כך היה מעשה אלא זה אומר אין אני יורד תחלה לים זה אומר אני יורד תחל' לים קצץ נחשון בן עמרנד יורד לים תחלה שנא' *סבכני בכחש אפרים ובמרמה בית ישראל ויהוד' עוד רד עם *קדושי' נאמן ועליו מפור' כקבל' דרשוני אלה' כי באו מים עד נפש גומר' אל תשטפני שכולת מים ואל תבלעני מצולה ואל תאטר עלי באר פיה באותה שעה היה משה מאריך בתפלה אמ' לו ידידי טובעים בים ואותה מאריך בתפל' לפני' אומר לפניו רבש"ע מה יל' לעשות אל' *ברך אל בני ישראל ויסעו ואתה הרם את משך ונשה את ירך על הים ובקעהו ונומר לפיכך זכה יהודה לעשות ממשלה בישראל שנ' *היתה יהוד' לקדשו ישראל ממשלותיו מ"ט הית' יהוד' לקדשו ישראל ממשלותיו מ"ט דהים ראה ויגוס: אושפוימן לגבורה צית קדשי הקדשים ציון חמלקן: בבחש אל ירד לים על צנעם צהקצק: ישראל ממשלותיו דיקוק

מִהֲרֵשׁ"א קִפֵּץ שְׂבִימִן וַיִּרְדּוּ לִים בּוֹרָה לִזְמֵ
קודם שנבקע הים והאמינו בדבר ה' אל משה דבר
אל בני ישראל ויסעו כפרס"י בחומש אין להם אלא ליסע שאין הים
וומד בפניהם בו"ע"ש ודכתיב דבר הכי וואהה ה"ס את מתן גו'
ובקטרו ויצאו בני ישראל גומר היינו משום שאר שבטים שלא
שטמו בדבור ויסעו גו' ויראו לנפשם לירד בים ומייתר שלחם שם
בנימין גו' דלעיל מיניה איירי בקריעת ים סוף דכתיב קדמו שרים
גו' במקלות דברו גו' במפורש פרק כס"ט ע"ס: **קִפֵּץ נַחֲשׁוֹן**
כּוֹ עיין פרס"י ועי"ל ע"ס פסל מיכה שהיה עמהם בים כח"ס
ועבר בים לרה כדלמ"ס פ'תלק אכלי יהודה עוד רד ע"ס אל כפרס"י
ומסיים ליה ועם קדושים אלאן שקדש"ס והאמינו דה' ומהפסה
לירד לים כח"ס ויסעו אין להם אלא ליסע כו' ואמרו עליו מפורש
בקבלה כו' לפי שבתורה אמר ויטקו בני ישראל אל ה' גו' דהיינו
תפלה וא"ל הקב"ה מה תעק גומר ואין תפלתם מפורש שם
וקאמ' דבקבלה מפורש תפלתם של כח זו שקדש"ס ע"ס שג"ל הושיעני
כי ברא מים גו' ואמ' דגם משה היה מאריך בתפלתו כו' כח"ס לו
הקב"ה מה תעק גומר במפורש במכילתא ועיין דרמב"ן ואפשר
דהיינו תפלה זו דמייתי דמפורש בקבלה שיש בה אריכות דברים
ולשונות ועניינים כפולים גם תפלה קצרה ילפינן ממשה שדמר אל'
ואר רפא נא לה ולא אחר' גומר אלהים וכתפלה זו ואמר הושיעני
אלהים במקום אל ה' הקב"ה ידידי עוזבתי בים ואלהי מאריך
גו' דנחמתי סנה ומתפללין תפלה הגרה בלשונות דמסתב דברנו

פרים כפרס"י בשסוף ער עבד עזרי והיתה חסונה פרעה גבוי
מלכות אני רואה צו כלומר שאני רואה נחמתי והוארו שאין זה
מן יומיו עבדים אלא מבני מלכיו וסלא כדון נאמר לעבד כמ"ס
י"ג גבג גבדתי מאדך גומר וכן שאמרו ליה אם כי יהא יודע צע'
לשון כו' היו בנימיהם וכלתארינו בסנהדרין דלא העמידו אלא
היודע בשבטים לשון ואמר בא גבריאול ולמדו בו' הוסף לו
אות אחת משמו בו' שנאמר עדות ביהוסף גומר איתא
ומדרשם רמזו בשאי קרא שמתחיל צע' ומסיים צע' וזה דואי הא
דוכה יוסף לחוספה' היה נענור שקידש שם שמים בפתר כלעיל
אלא דהא קאמר על ידי שקידש שם שמים בפתר וכבש יארו וזה
בשעה הזריכה לו להוסף לו ה' משמו של הקדוש ברוך הוא כדי
שידע צע' לשון וסעל ידי זה יעלה לגדולה ולגלי כשכש יארו
בשפת מוטפר לא היה וזה לכל זה וספרם הכחז כן הוא עדות
ביהוסף גו' שם של י"ה שהוא עדות לישראל בגדר ערוה כמ"ס
צטני י"ה עדות לישראל גו' נתקיים ביוסף שנתוסף לו ה' ביהוסף
שמו הוא שם י"ה ועל ידי זה וזה בלאו מושל על מזרים כי גם
שפת לא ידעתי אשמע וים צוה רמזו בזהוה שאתר פרעה הכלא
בזהוה לא ידעתי רוח אלהים גומר רמזו כח מלאכי שמים כמ"ס
עושה מלאכיו רוחות גומר או אות ה' משמו של הקדוש ברוך הוא
הוא רוח אלהים ואמ' ע"ז אחרי הדוע אלהים אותך את כל זאת
גומר הדיינו ע' לשון אין כיוון גומר ועל פיך יסק גומר ואמר
למחר כל לישנ' בו' אישיתעי איהו בל"ה לא הוה ידע בו'
גם צוה ג' רמז בקרא דבשר האי קרא דמייקת כתיב ויקרא פרעה
ג' יוסף פתח פתח גומר ע"ס מילי דמירין לפרעה היינו ל"ה
בליין כדר ליוסף גם שמעונו דמירין כדר ליוסף היינו ע' לשון
גבליין ליה עתה בחוספת ה' לו מסגיא לו משמע לשון הקדש אלא
בכלל שבטים לשונות וכן רראה דע' אומות בולת ישראל כדמוכה
מע' פריהג והא דאשבעיה פרעה דלא מגלי ליה לאו משום
נימוסיהן שידע המלך כל ע' לשונות דודאי ל"הק אינו בכלל ע'
לשון אלא משום דבגלי היה לו לפרעה שיוסף ידע לשון א' שהוא
ל"הק ויחר על ע' לשון והוא לא ידע להשיב לו השאלה אין מקום
לקושיית הרא"ם בצי פי המדבר גו' דאין הורשה יוסף לדבר עם
אחינו ל"הק בו' ע"ס דפרע' לא אשבעי' לא משום בגלי שלא ישתעי
משום כיון שלא יוכל להשיב לו וק"ל כ' א"ל אבי השביעני
אמר ליה איתשל ע' דמשמע מתוך הכתובים שחולק ע' ויוסף
לחזות עליו רעים לבקש מפרעה על כך כמה שכח דידבר ויוסף
אל בית פרעה גו' אם נא מלאכין צעיינים דצרו נא בלאוני פרעה
למחר אבי השביעני גו' והיינו דלא ניחא ליה לפרעה משום דאיתא
במדרשות שרא' פרעה שחזקך גילוס כשכא יעקב למלרים גם
פסקם הרעז וע"כ רזה לעבד גם ארונן שם וגילוי השבועה של
יוסף שקבל עליו לא היה נחרפה פרעה להעלותו משם כדכתי' עלה
וקצור את צניך כאשר השביעך וזודאי הדיק מפני ציוסף משום
ה' זיל איתשלך אשבעתך לא לאו דל"ל ואיתשל נא אדירך דנ"ק'
ה' ודורה מאי הראניא דיהר' מאיר אומר בשעה שהיו
ישראל עומדים על שפת הים היו שבטי מדיינים

צנ
די

לַיָּבִיחַ לְדַלֵּי אֶרֶץ שֶׁנָּה ע"פ הַדְּבָר הַזֶּה אִיזוּ נִוְשָׁאִי אֶרֶץ כְּנָעַן כְּהִנֹּחַ
לְגִוִּי וְקָל׃ אֵלּוּ וְאֵלּוּ לְמִשְׁפַּח בְּר׃ לְכֹאדָה קָסָה מֵהַיָּקִין כֹּסֶף
דָּבָר אֵם הָיוּ כֹּהֵן לְמִטָּה מ"ח תִּקְשִׁי דְבָרָא דְסַפֵּר וְהוֹשַׁע מוֹכֵחַ
שֶׁהָיוּ עַם הָאֲרֻזִּים הָיוּ בְּתַלְמִיעוֹת הַשְּׁטָנִים וְאֵם כֵּן אִמְלִי מַחֲשִׁיב
בְּקֶרֶב תּוֹרָה אֵת הָאֲרֻזִּים שֶׁהָיוּ הַשָּׂדֶה יַעֲמִדוּ עַל הַדְּבָרִים שֶׁהָיוּ
בְּרִיּוֹם שֶׁנִּתְּנָה הָיוּ שֶׁהָיוּ יַעֲמִדוּ עַל הַקִּלְלָה שֶׁהָיוּ עֵינֵי וְי"ל
דְּרִיב לֹא פְּלִיג בְּהָא אֲתַחֲזִיב לְעִיל אִי כִּמְר אִי כִּמְר וְלֹא פְּלִיג עֲלֵיהֶן
לֹא בְּתַלְמִיעוֹת אֲחֵרִיתָא דְּמַשְׁמַע מִדְּבָרִים דִּבְרִין שֶׁהָיוּ דְּבָרִים בְּרִיּוֹם
וְכֵן שֶׁהָיוּ דְּבָרִים עֵינֵי לְמַעֲלָה עַל הָאֲרֻזִּים מִמֶּנּוּ הָיוּ וְקִיָּא אִיזוּ
דְּאֵלּוּ וְאֵלּוּ לְמִטָּה בְר׃ וְעַל בְּסֻמּוֹן מַשְׁמַע כְּדֹתִיב וְנִתָּה עַל כו' הָא
דְּמַשְׁמַע לִיָּה עַל בְּסֻמּוֹן וְלֹא עַל מַשְׁמַע מִפְּרִים כְּתוּבָתוֹת ע"ס
הַיְּרוּשָׁלַיִם ע"ס׃

פִּיסקָא
הָפְמו פִּינִים כִּלְפֵי הָר גִּרְיוֹס וּפְתָח בְּבֵרֶכָה
וְכו' : תָּנוּ רַבֵּנָן בְּרוּךְ כֻּלָּל וּבְרוּךְ כִּפְרָט
אֲרוּר כֻּלָּל וְאֲרוּר כִּפְרָט לְמוֹד וּלְלַמַּד לְשׁוֹר וּלְעִשׂוֹת
הָרִי כֵּאֵן ד' / ר' דוֹהֲרִי כֵּאֵן ח' / ח' / וְח' הָרִי ט"ו / וְכו'
בְּסִינִי וְכו' בְּעֵרְבוֹת מוֹאֵב שְׁנֵאֲמַר * אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית
אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וְגו' וְכָתִיב * וַשְׁמַרְתֶּם אֶת דְּבָרֵי
הַבְּרִית הַזֹּאת וְעִשִּׂיתֶם אוֹתָם וְגו' נִמְצָא מ"ח בְּרִיתוֹת עַל
כֹּל מִצְוָה וּמִצְוָה רַבִּי שְׁמַעוֹן מִצְוֵי הָר גִּרְיוֹס וְהָר עֵיבַל
וּמְכִנִּים אֵימָּה מוֹעֵד שְׁבַמְדָּבָר וּבְפִלּוֹתֵי דְּהִנֵּי תֵּנְאִי דְּתַנִּי
רַבִּי יִשְׁמָאֵל אוֹמַר כֻּלְּלוֹת נֶאֱמָרוּ בְּסִינִי וּפְרָטוֹת בְּאֵלֶּה
מוֹעֵד רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר כֻּלְּלוֹת וּפְרָטוֹת נֶאֱמָרוּ בְּסִינִי
וְנִשְׁנוּ בְּאֵלֶּה מוֹעֵד וְנִשְׁתַּלְּשׁוּ בְּעֵרְבוֹת מוֹאֵב וְאִין לֶךְ כֹּל
מִצְוָה וּמִצְוָה שְׁכָתוּבָה בְּתוֹרָה שְׁלֵא נִכְרְתוּ עֲלֶיהָ מ"ח
בְּרִיתוֹת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוֹדָה אִישׁ כֹּפֵר עָזָא אוֹמַר מִשּׁוּם
רַבִּי שְׁמַעוֹן אִין לֶךְ כֹּל מִצְוָה וּמִצְוָה שְׁכָתוּבָה בְּתוֹרָה שְׁלֵא
נִכְרְתוּ עֲלֶיהָ מ"ח בְּרִיתוֹת שֶׁל שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת
אַלְפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים * אֲמַר רַבִּי לִדְבָרֵי ר' שְׁמַעוֹן
בֶּן יְהוֹדָה אִישׁ כֹּפֵר עָזָא שְׁאֲמַר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן אִין לֶךְ
כֹּל מִצְוָה וּמִצְוָה שְׁכָתוּבָה בְּתוֹרָה שְׁלֵא נִכְרְתוּ עֲלֶיהָ מ"ח
בְּרִיתוֹת שֶׁל שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אַלְפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹ
וְחֲמִשִּׁים * נִמְצָא לֵכָא אֲדָה מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת
אַלְפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים מֵאוֹ בִּינְיָוִי אֲמַר רַב
מִשְׁרָשִׁיא עֲרַבָא וְעֲרַבָא דְּעֲרַבָא אִיכָא בִּינְיָוִי :

ברוך בכלל ברוך בפרט כל הצרכות והקללות נאמרו בזה
גרויס וזהר עינל בכלל ופרט ברוך אשר יקים את דברי
התורה הזאת ארור אשר לא יקים הרי כלל וכן כל אחת ואחת
בפרט ברוך וארור * ברוך אשר לא יעשה פסל ומסכה ארור אשר
יעשה פסל ומסכה וכן כלם : ללמד וללמד לשמור ולעשות
כל המצוות כלין טעונות ארבעה אלה ולמדתם אותם ושמרתם
לעשותם וכתוב ולמדתם אותם בניכם הרי כאלו ארבעה מצוות
לכל מצוה ועל ארבעתן נאמרו ארור וברוך בכלל ופרט ברוך אם
ילמדו ארור אם לא ילמדו וכן ללמד וכן לשמור וכן לעשות בכל
אחד ארבע בריקות ברוך בכלל וברוך בפרט

אָקט לשון ידידי לר"ת לבנינו ירד חתלה לים וזה לבין חפיו
 שכן וזה הוא רישא דקרא קראו ידיד לבנינו אמר ידידי גומר
 ואמר פא"ל הקב"ה דבר אל בני ישראל וישטו לבני אחוז שירדו לים
 חתלה אין להם לא ליטע בו כפרס"ז בחומש ולבני שאר השבטים
 נטע את ירך גו' למיכן וזה יראה בו מה טעם בו משום דהים
 ראה ויגוור ר"ל משום דהים שקדשו ש"ס לירד חתלה לים זה
 ראה הים ויגוור מפני שלא הענינו עט"ד שחמך לדיק מושל
 ביראתה ה' וק"ל :

דרבי"ה היו שנים מדינים כי י"ל שבין היום פתחו מכל עבר ויש צורך ליכנס כמה שני דלת צרה אחת מהם לתחלוקת לומר אני נכנס תחלה הרי אני פתוח וכל תחלה ליכנס ויכנס מעבר אחר וכפסר הפך מוקף בזה"ר שלחתי נכים תחלה ארונם של יוסף כי בזה"ר קרר הים וכל שבע הדף ליכנס היה רזה ליקח עמו ארונם של יוסף דף ליכנס עמו אל שם ועל אף כי כל אחד ואחד ר"ל נכנס תחלה עם בנימין לעיר ויכנס ונכנס אל שם שלא היה עמו ארונם של יוסף שנאמר הם בנימין לעיר רגדם אל תקרי רגדם אלל ר"ל וי"ל אל תקרי רגדם הוא שאם הוא מלשון רידו וממשלה וליד לעיר רגד מלי רוד"ל רגדו רודם וטורקין משמע דר"ס ואף על פי שהוא דרש"ל מלבד דר"ס מ"ל ארונם וממשלה שהוא לשון רידו וממשלה שוכה שבע בנימין למלוכה וירידו מלך ומ"ל מ"ל כיון שגרי יכרה רבם אותם וקפלו אל הים הרי רוד וממשלת בנימין מעושה מן וממשלת יכרה והוא שני בנימין לעיר רודם ומשעו רוד וממשלתו של שפדרי סי יכרה רגמם ורודם ורגמם אותם ונלחם והו עיקר בירידה הרי וליכנס לבנימין שהחילו בקדום שמו יכרה החילו ממנו הלחולל של שאלו ובשני רגמם שהיה מליכרה כי רבם אותם הרי וליכנס וירידו ויכנס ליכנס כי ממנו פתח ממה יכרה:

תנ"י רבי אלעזר בן יעקב אומר אי אפשר לומר לוי למטה שכבר נאמר לוי למעלה ואי אפשר לומר למעלה שכבר נאמר למטה הא כיצד זקני כהונה ולויה למטה והשאר למעלה רבי יאשיה אומר כל הראוי לשר' למטה והשאר למעלה רבי אומ' אלו ואלו למטה עומדים הפכו פניהם כלפי הר גריזי' ופתחו בברכ' כלפי הר עיבל ופתחו בקללה והלוי על עץ בסמך אתה אומר על בסמך או אינו אלא על ממש כשהוא אומר *וסכות על הארץ את הפרכת הוי אומר על בסמך ;

שכבר נאמר לוי למעלה משה כחז כחורה אלה יעמדו לנר
וגו' שמעון ולוי וגו' : שכבר נאמר לוי למטה ספר
יהושע וכל ישראל וזקניו עומדים מזה ומזה לארץ וגד הכהנים
הלוים אלהם כהנים ולוים למטה הוי' הראוי לשרת לשאת את
הארון והיינו מבן ל' עד כנ' : למטה אצל הארון : אלו ואלו
יסאל ולוים זקנים ונערים למטה היו כדכתיב ספר יהושע
ועל הר גריזים ועל הר עיזל שכבז כחורה על כסמך כדמפרש
ואולי : על הארון על כרמיה על משה דהא מחילה הוי'
פרכה ולא הויא סכך :

מהרש"א כל הראוי לשרת למטה כ"י ע"י פרס"י ודקדק
לומר לשרת לשאת את הארון והם בני קהת וישינן
שם דמקמי קרא דיושע דיליף דלוי נמי למטה דמכר וכל ישראל
ומקני גו' כתיב ג' דהכנים הלויים נשאיו ארון בדיית גומר וק"ק
ל"ג ע"ל כי בני כהנים ולויה היו למטה את הכהנים קרא משרת
ומשאיו ארון הם ולא זקנים שפסולין לעבודת מ"ש מזב' ונ"ל

שמות
לו

צד
סל

13

דרי' לארור בכלל וברית לארור צפרט : ארבע וארבע ארבע דריתו' על ללמוד וארבע על ללמד הרי שמו' שמונה ושמו' דאוי' עוד שמונה לשמו' ולעשות : וכן בסני' שנאמרו כל המלות למשה ונתנו כלם בחרור וברוך כלל ופרט : וכן בערב' מואב כשאמר' לישראל כדכתיב בעבר הירדן צאריך מואב הוילם משה וגו' : שנאמר' אלה דברי הברית וגו' צאריך קללות וברית' כתי' מלמד הברית וגו' אלמא בברית ערבות מואב צברכות וקללות כן ברית חורב ודבר גריוס ודבר עיבל לא לריך קרא דעלה קאי (תנא) וכן איירי : מ"ח בריתות לכל אחד מישראל שש עשרה תלתא וימיני הוי מ"ח : מוציא הר גריוס לפי שלא אמר והקטע עליהם כל התורה אלא מלות שצפרטה ומכנים אהל מועד שלאחר שהוקם המשכן דבר הקב"ה עם משה בסיני : ולמדו כל התורה כדכתיב וידבר ה' אליו מאהל מועד לאחר : בללות נאמרו בסני' בסמך נאמר' התורה בסניי ולא נתפרשה לו וצאה מועד נתפרשה לו כגון בסניי נאמר ונתת עליי את עולותיך ואת שלמיך ולא פירש מתן דמים כילד והקטרה אימורים והקטע וניתוח וכליל של עולה ובספר ויקרא צאהל מועד פירשה : ונשתלשו בערבות מואב מפי משה לישראל ח"ק סצירה ליה כרצי ישמעל הילכך הר סיני ואהל מועד חדא הוא ורצי שמעון סצירה ליה כרצי עקיבא הילכך תרי גינהו : רבי שמעון בן יודר' אומר מ"ח בריתות לכל אחד של שש מאות אלף ושלש אלים וחמש מאות וחמשים כמנין שהיו בסניי שכל אחד נעשה ערב על כל אחיו ה"ג כחוספת' אמר' לדרבי רבי שמעון בן יהודה אין לך כל מזה ומזה שלא נכרתו עליה מ"ח בריתות של שש מאות אלף ושלש אלים וחמש מאות וחמשים וכן בכל אחד ואחד של שש מאות אלף ושלש אלים וחמש מאות וחמשים : מאי בינייהו מאי הוסיף רבי וצמיא פליגי : אמר רב משרשי' ערבא וערבא דערבא אס נעשה כל אחד ערב על ערבותו של חברו או לא רבי שמעון בן יהודה סבר לא נעשה כל אחד ערב על חברו אלא שישמרו את המלות נמאל כל אחד ואחד ערב על מ"ח בריתות של כל אחד ואחד אבל לא נעשה ערב על ערבותו של חברו אלא על תוצתו של חצירו ואחא רבן לוימר לדרבי ר"ס שצא למנות את בריתות הערבות יש לו למנות מ"ח בריתות של ס' רבוא לכל אחד ואחד וצכל אחד ואחד מאלה יש ס' רבוא שכלם נתערבו זה בזה על חובתם ועל ערבותם נמאל כל אחד מקבל עליו ערבות של ס' רבוא כשציל חובתו של חצירו וכל אחד מם' רבוא הללו ס' רבוא כשציל ערבות שנתערבו אחד על חצירו וזה קבל עליו אף הערבות של ערבים :

ופרש"י זו משנה שמציאה לידי מעשה בו' ע"ש ואין זה בכלל ללמוד דקאמר הכא דים לומד מרצו ומשכחה אבל שמירת המשנה שיהא חזור על משנתו שלא תשכחה מפיו ודבר זה מציא לידי מעשה ושייך גם צעשיה וכן לעשות דהכא לא עשייה ממש אלא קיום המלות הוא שייך גם בלאוין ודו"ק : ארבע וארבע דרי' ח' בו' עיין פרש"י ק"ק לפירושו למה חלקו כך בללמוד וללמד ח' ועוד בלשמו' ולעשות ח' הל"ד' צב"א הרי י"ו ויותר נראה לפרש ד' ברוך בכלל וד' ברוך צפרט הרי ח' ברוך ועוד ד' לארור בכלל וד' ארור צפרט הרי ח' ארור וניחא השאק דחילק תחלה ברוך בכלל מברוך צפרט ואחר כך חילק ח' ברוך מת' ארור והענין מוצא שהיה לריך כריתות ברית בכלל ארור אשר לא יקום גומר והיה לריך עוד כריתות ברית צפרט לכל מזה ומזה כי הוא ידוע כי מזד הנותן שהוא האחד האמיתי כל התורה היא במזה ואח' ויסוד אחד לכל התורה והיא האמונה כמ"ס זככות בא מזה והעמידה על אחת כמ"ס ולדיק בלמונתו ויחיה למפורש שס' וע"כ בא כריתות ברית ברוך אחד בכלל מזד הנותן ולפי שנתברר המלות מזד המקבלים כמנין תרי"ג ע"כ בא גם הברוך וכריתות הברית לכל מזה ומזה צפרט : וכן בסניי וכן בערבות מואב שנא' גו' הכי משמע ליה דכל הני הוא צענין זה ברוך וארור בכלל וצפרט צבר דגריוס ודבר עיבל משרש צפרט כי תצא ומדנסמך ליה הנהו קללות דמשנה חורה שהיו צברות מואב כדמסיים זהו אלה דברי הברית אשר לזה גומר צאריך מואב משמע ליה מתוך הסמיכות שהיו גם כן צענין דבר גריוס ודבר עיבל צאריך וארור בכלל ופרט ומדכתיב שם מלמד הברית אשר כרת אהם בחרור משמע ליה דלחוס דמורצ שהיו גם כן צענין זה צאריך וארור בכלל ופרט אבל דאהל מועד להאי תנא לא חשיב דהיינו בסניי היינו דאהל מועד' גם שזכרו קללות צב"כ שפיה צאהל מועד רש"י בחומש גזי מלמד הברית פירש היינו קללות שצב"כ שנאמרו בסניי עכ"ל ואין ל"ל דאין מוקדם ומאוחר צאריך אלא כמ"ד דסניי ואהל מועד חדא הוא ודו"ק : ונשתלשו בערבות מואב פרש"י מפי משה לישראל עכ"ל דדק צפירושו מפי משה בו' דלמ"ד נמי שנשתלשו צברות מואב הא דקרי ליה הכא אותן דערבות מואב משנה הורה היינו משום דמפי משה היו משא"כ דסניי ודאהל מועד ודו"ק : אין לך כל מצוה בו' מ"ח בריתות של ו' מאות אלף בו' משמע מזה הענין דהענין דהיה גם בסניי וצברות מואב ואחיה ס' סוגיא כר"י דסבר הכי צפרט נ"ה דעל הגלגל' נעשו אמרי' קודם שצברו את הירדן אבל לר"ן אף על הגלגל לא נעשו אחרים עד שצברו את הירדן לא הוי בכל מזה אלא י"ו בריתות של שש מאות אלף בו' ורש"י פיר' בחומש נקוד על לנו ולצנינו לדרוש אף על הגלגל לא עשו בו' צבר גריוס וצבר עיבל ונעשו ערבים זה לזה עכ"ל כל זה בו' כרצי נחמיהימ"ס הר"ס' ודו"ק :

דרש רב יהודה בר נחשני מתורגמניה דרבי שמעון בן **א** לקיש כל הפרשה כולה לא נאמרה אלא בשביל שס **נ**ואף ונאמרת שנאמר *ארור האיש אשר יעשה פסל ע"צ **נ**דרי' **נ**ומסכה

מהרש"א ברוך בו' ללמוד וללמד לשמור ולעשות הרי ארבע בו' האי לשמור אין לפרש מלשון לאו הוא בדאמרינן כל השמר וכן ואל אינו אלא ל"ה ולעשות היינו מזה עשה ממש דאם כן לא יהיו י"ו בריתות צמלות ואכן כן צב"ע אלא צב"א יהיו י"ז דהיינו בלאוין יהיו ד' בללמוד וד' בללמד וארבע בללמוד ובעשיהם יהיו ד' בללמוד וד' בללמד וד' בלעשות אלא דים לפרש לשמור גם צעשיה ולעשות גם צל"ה ולשמור היינו בדאמרינן צב"ק דקידושין אשר תשמרון זו משנה לעשות זו מעשה **ח**ב **ס**ו **א**

אלו נאמרים

פרק שביעי

סיפה

ומסכה תועבת ה' וגו' * רעבד פל ומסכה בארור סני די' אלא זה שבא על העיר והוליד בן והלך לבין העכו"ם ועבר בוים אמר הקב"ה ארורים אביו ואמו של זה שכן גרמו לו :

כל הפרשה של הר גריזים לא נאמרה אלא בנוסף ונואפת אשת אים בארור סני ליה צמתי כופר צניק' הוא סניא לוי' בארור : אלא זה הבא על הערו' א"ל והוליד ממנו ומתוך נוסחו שסבור לזא צקל' ה' ואינו מוזהר אלא הולך בין העכו"ם ועובר בוים : ארורים א' אשר עשאוהו לעצור פל ומסכה וכן דרש את כולם כ"ל לפי פשוטו אותן של עריות כגון שוכב עם חותנתו ואשת אביו ועם חמותו כולן בא"ל ולמית' צמתי ארורי' שוכב עם כל צמתי' א"ל שטענה מעזה צממה שטנאפת * מקלה אביו ואמו צא על א"ל מולד באביו וצאמו שגדלו גידולים רעים צמית' משנה עור מפתה א"ל שהיא סומא דברר ואינה יודעת עונשה כמוהו * משיג גבול רעוהו צא על אשתו הרי השיג גבולו * מכה רעוהו צמתי גורס לו צלחא שחורו שחמותו צמית' המים המרים : לוקח שומד להכות לוקח שומד להיו' עוקב אחר המנהלף ולפתות לו אשת איש וגורס לו מיתה * מטה משפט גר יתום אינו יודע לרשעו' (א"ל אש נחגייר גר וצנו ונשא הגר ישרא' וינחמה וכסבורי' זהו בן הגר ואין לאחיו שנחגייר חלק בירושה אף אם החזיק בנכסי אביו הרי מטה משפט גר * ויתום כשעטו שהממור חולק עם יתמי האב ולאמנה כה"ג ועוד דמויות רבים (כ) :

מהרש"א כל הפרשה כולה כו' בארור סני ליה אלא כו' אף לפרש וכו' בארור סני ליה דהא עובר כו"ם חייב סקילה דאם כן תיקיף ליה נמי נשוכב עם אשת אביו ונשוכב עם חותנתו דחייבים נמי מיתה חמור' למאי דלוקי ליה צנואף ונואפת דא"ל הא חייב מיתה מיתת חנק אלא דר"ל וכו' סני בארור דמשמע בארור צמתי' הא אין לו חלק בג' לעה"צ דמומר לעכו"ם הוא דמומר לכל הצורה ואין לו חלק לעה"צ משא"כ צנא על א"ל יש לו חלק לעה"צ כדאמרי' פ' הוזהב וה"ה צנא על שאר עריות אך קשה וכו' משום דקשי' ליה צמתי' קרא דעכו"ם וכו' בארור סני ליה הולך למדק דכולה פרשתא בארור כפרש"י וכן דורש את כולן כו' עכ"ל ע"ש ואין להאריך בדחוקיו בכל זה ולולי פירושו נראה דלא נתכוין לומר כולה פרשתא אלא י"ל ארורים אלא אפסוק זה למוד שהוא נקרא פרשה כולה דסוממה לפניו וסוממה מלחמיו :

רח תנאי אירך * כה חכמינו אית בני ישראל בשם המפורש איתא אומר בשם המפורש או אינו אלא בכנוי :

ת"ל ושמו את שמי שמי המיוחד לי יכול אף בנבולין בן נאמר כאן ושמו את שמי ונאמר להלן לשום את שמי שם מה להלן בית הבחירה אף כאן בית הבחירה רבי שמו' כו' יאשיה אומר אינו צריך הרי הוא אומר * בכל מקום אשר אוכיר את שמי אבא אליך בכל מקום ס"ד אלא מקרא זה ממסרם הוא בכל מקום אשר אבא אליך וברכתך שם אוכיר את שמי והיו אבא אליך וברכתך בבית הבחירה שם אוכיר את שמי בבית הבחירה :

כשם המיוחד ככתבו : ככ"מ ס"ד וכו' ככ"מ שם המיוחד נזכר הכתיב זה שמי וזה זכרי לא כשאני נכתב אני קרא' ועוד ככ"מ אשר אבא אליך והוא לא יתברר מקום להזכרה ה' מסורס ומתוך ככ"מ אשר אבא אליך נחזה מועד שמתברר בשילה ובכית עולמים :

חוספות או אינו אלא בכינוי רבי' היל' פי' כספרי בכינוי כגון אל חלתי' נבואה ולא מסביר דהיינו חוסף אדעתא לשנטי' קרא למימר יצרך אלה' בנקום שם כן ד' אחיות אלא בכינוי י"ל בקריאתו בא"ר :

אמר רבי יהושע בן לוי מנין שהקב"ה מתאווה לברכה כהנים שנאמר ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם * אמר רבי יהושע בן לוי מנין שכל כהן שמברך מתברך ושאין מברך אין מתברך שנאמר * ואברכה מברכך :

ושמו את שמי חלה הכתוב הדבר בהקב"ה (כח) להיות ברכה פ' אלו זו לנורך שימת שמו על עמו ולא עשה לנורך ישראל אלא לנורך המקום : ואברכה מברכך דאלו ואני אברכם ישראל קאי כרבי עקיבא דאמר צאלו ערפות למדנו ברכה לישראל מפי כהנים מפי הגבורה לא למדנו כשהוא אומר ואני אברכם הוי כהנים מפי מברכים והקב"ה מפי מפי עמם :

מהרש"א מנין שהקדוש ברוך הוא מתאווה לב"ב עיני פרש"י ועי"ל דרבי' ל' לטעמי' כפרש"י לקמן דסבר כר"ע דואני אברכם קאי לישראל שהכהנים מברכים לישראל והקב"ה מברכים ע"י וקאמר דא"כ הוא שהקב"ה מתברך את ישראל למה טוב לכהנים לברכם כלל ומה חוטא בברכתם אלא שהקב"ה מתאווה לברכה כהנים שמתברר ישראל ג"כ מפי הכהנים וק"ל :

דר"י מנין שהקב"ה מתאווה לב"ב וכו' פרש"י חלה הדבר בהקב"ה להיות ברכה על שימת שמו על עמו ולא עשה לנורך ישראל אלא לנורך המקום ע"כ : זו היא גירסת בעל עין יעקב ובגירסת התלמוד כחז כפרש"י חלה הכתוב הדבר כהן להיות ברכה וכו' ולרד"ק ליישב הגירסא הוציא אש חלה הדבר כהן ליישב כפי גירסא זו חלה הדבר לנורך ישראל אלא לנורך המקום ע"כ : ליישב כפי גירסא זו חלה הדבר בכמה' לומר ושמו את שמי ולא אמר ואשים שמי מפני שהוא לנורך המקום ששימו הכהנים שמו וגם לגירסת הבעל עין יעקב יש ליישב שהכוונה היא דאם שימת השם הוא לנורך ישראל היל' ושמו את שמי על בני ישראל ויתבררו מאי ואני אברכם אלא לומר ששימת שמו על בני ישראל הוא כדי למחאות רצון הקב"ה שאני מחוה לברכם ואני אברכם כדלוגי :

ואמר רבי יהושע בן לוי אין נותנין כוס של ברכ' לברך צח אלא לטוב עין שנאמר * טוב עין הוא יבורך כי שם מלחמו לרל את תקרי יבורך אלא יברך * ואמר רבי יהושע בן לוי מנין שאפילו עופות שמים מברכין בציר עין שנאמר * כי חנם מזורה הרשת בעינו כל בעל כנף ואמר רבי יהושע בן לוי כל הנהנה מציר עין עובר בלא שנאמר * אל תלחם את לחם רע עין וגו' כי כמו שער שם בנפשו כן הוא רב נחמן בר יצחק אמר עובר בשני לאוין שנאמר * אל תלחם ואל תתאו ואמר רבי יהושע בן לוי אין ענלה עירופ' באה אלא בשביל צרי העין שנא' * ועינו ואמר ר' יודן לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו דברים וכו' על לבנו עלתה שוקני בית דין שופכי דמים הם אלא כ"ל בא לדינו ופשרנוהו בלא מזונ' לא ראיתו והנהנתו בלא לווה :

אֵלֹהֵי נִאמְרִים   פֶּרֶק שִׁבְעִי   סוּמָה   רְסוּ

לְבָרְךָ זִכְרָת הַמָּוֶן : לְמִטְבַּע עֵין שׁוֹנָה זָלַע וְגוֹמֵל חֶסֶד זִמְמוּנוֹ :
מְבִירִין בְּצָרֵי עֵין וְאֵין אוֹכְלִים מִשְׁלֶכֶן : **כִּי הוּם מְזוּרָה**
הִרְשֵׁת לְעֵיל מִינִיּוֹת מִשְׁתַּעֲבִי בְּצָרֵי עֵין וְאִרְבֵּה לְדֵס כֹּל הוּן יִקֵּר
נִמְאָל : מְזוּרָה לְשׁוֹן יְזוּרָה עַל נוֹהוּ גִפְרִית כִּךְ הַיִּידִידִים דִּרְכֵּם
 לְזוֹרֵחַ חֲטִיט וְשִׁעוּרִים זִרְשָׁקִים כִּדִּי שִׁיבּוֹל הַעוֹפּוֹת לֹאכּוֹל וְאֵלּוּ
 לְרִי עֵין זִמְסֵם מֵאֲבָדִי מְזוּנוֹתִיהֶם שׁוֹרִין זִרְשָׁקִים זַעֲנִי כֹל זַעֲלִי
 כִּנֵּף שֶׁלֶף הֵם מְכִירִים זֵהֶם וְאֵין נִהְיִים מְזוּנוֹתִיהֶם : **כִּי כְמוֹ**
שִׁעוֹר בִּנְפִשׁוֹ כֵּן הוּא שִׁעוֹר זֶה עַל כִּרְחֻמוֹ לְשׁוֹן פֶּעַל וְנִקְדָּחוֹ
 מוֹכַח שִׁחֲלִיו קִמָּץ וְחֲלִיו פֶּתַח וְטַעְמוֹ מִלְמַטָּה כִּלְאוֹ זֶה הַאֲכוֹל מוֹדֵד
 וְהַשְׁעִיר נִפְסָפוּ שֶׁל אֵר עֵין כֵּן הוּא לְשׁוֹן כְּתֻאִים הַשְׁעוּרִים וּמִנְהֵם
 בֵּן מְרוֹק פִּירֵם לְשׁוֹן שִׁעוֹר חֲמִיד הוּא מִשְׁעוֹר נִפְסָפוּ כִּמָּה יֵאֵכֵל זֶה
 וְכֵד מִתִּי : וּפְטִרְנוֹרוֹ בְּלֵא מְזוּנוֹת לִמְרֵם לְמִזְנוֹת הַזֹּרֵךְ וְלֹא
 הִיָּה לוֹ וְרֵאָה אֲחֵד נוֹכַח מְזוּנוֹת וְכֹא לְחֻטְפֵּם מִמֶּנּוּ בִּלְיוֹנִם רַעֲזוֹנוֹ
 וְכֹא זֶה עֲלִיו וְהִרְגוּ : בְּלֵא לִיָּה מְזוּרָה שִׁלֵּךְ עֵמֶהֶם :

מְהִרְשָׁא אֵין נִתְחַנֵּן כּוֹס בִּי אֵלֵא לְמִטְבַּע עֵין כִּי דִרְיֵם
 הַכְּחִיץ זָלַל וְיִי' עַל הַמִּצְרֵךְ וְהַקְרִי יִצְוֹרֵךְ יֵשׁ לְדִרוֹם
 שֶׁהַמִּצְרֵךְ אֵת זַעַל הַצִּיּוֹת הוּא מִתְצַרֵּךְ וְכִדְלִמְרִי'ר' הַרְוֵא' עַל כּוֹס
 שֶׁל זִי' שֶׁהַמִּצְרֵךְ מִתְצַרֵּךְ שֶׁאֲמֵר וְאִרְבֵּה מִצְרֵיךְ כִּפְרִשִׁי' שֶׁס
 וְעִ"כ לֹא תִחַן הַצִּרְכָּה אֵלֵא לְטוֹב עֵין כִּי זִכְרָת הַמִּצְרֵךְ חֲחוֹל כִּפִּי
 כּוֹנֵחַ הַמִּצְרֵךְ וְהוּא כּוֹנֵחַ זִכְרָת כִּהְיִי' לְצֵרֵךְ אֵת עֲמוֹ יִשְׂרָאֵל זֶהֱכֵ'ר
 דִּהִיָּינוּ זִכּוֹנָה זַעֲנִין טוֹב' וְרִלּוֹן זָלַל וְאִמ' שֶׁ"כ יִצְרֵךְ הַמִּצְרֵךְ זַעֲנִין
 וְזָלַל טוֹב כִּי גֵם הוּא נִחָן מִלְמַטָּה זָלַל טוֹב לֵדל וְזֶה שִׁדְקָה מִלְמַטָּה
 שֶׁלֹּא אֵכֵל הוּא פֶּה יִפֶּה וְלֵדל נִחָן פֶּה קִיב' אֵלֵא גֵם לֵדל נִחָן מִלְמַטָּה
 כִּפִּי מֵה שֶׁהוּא וק"ל : **מְבִירִין** בְּצָרֵי עֵין כִּי הֵא וְדִלִּי דַעוּפּוֹת
 חֲיוֹן זִנִּי דַעַח וְשִׁכַּל לְהִכִּיר זֶה אֵכֵל קֵאֵת' הַקֵּצ' הַמִּשְׁבִּיעַ לִכֹּל מִי
 רִלּוֹן חֲיוֹן מְזוּמִין הַמָּוֶן לְעוֹפּוֹת אֵלֵל לִיָּידִי לְרִי עֵין חֲיִי' יֵשׁ לְפִרְשׁ
 דִּדְרֵךְ הַיִּידִידִים לְהַשְׁלִיךְ חֲטִיט וְשִׁעוּרִי' לְמִקֵּי' אִח' גֵּם קוֹדֵם הַיִּידִידִה
 לְהַרְגִיל הַעוֹפּוֹת שֶׁס וְלִיָּידִי לְרִי עֵין מִשְׁתַּעֲבִי' זֶה גֵם זַשְׁעַת לִידֵה
 וְזֶה מְכִירִים בֵּן שֶׁלֹּא זֶה אֵל לִלּוֹד אֲחֻסָּה וּמִרְחֻקִּים עֲלִמָּן מִיָּידִדִּתּוֹ
 וו"ש כִּי חֲסֵם מְזוּרָה הַיִּידִיד מַטַּע חֲטִיט זִרְשָׁקִים זַשְׁעַת לִידֵה כִּיוֹן
 שֶׁלֹּא הַרְגִילּוֹם שֶׁס מְקוֹדֵם וק"ל : **שְׁנֵאמֵר אֵל תִּלְחֵם** גִּי' עֵין
 פִּרְשִׁי' וְלִפִּי דִקְדוּק לְשׁוֹן אֵל תִּלְחֵם גִּי' וְלֹא קֵאֵמֵר אֵל תִּלְחֵם לֹחֵם
 גִּי' גִּרָּה לְפִרְשׁ כִּינִיּוֹ נִפְסָפוּ עַל הַאֲכוֹל מִמֶּנּוּ שֶׁאֲמֵר אֵל תִּלְחֵם
 שֶׁאֲכִילֶתֶךָ מִלְמַטָּה לֹא יַעֲשֶׂם לָךְ בֵּן טַעַם לֹחֵם וְזֶה שִׁמְפִּיִּים וְאֵת תִּחֲלּוֹ
 לְמַטַּעְמוֹתֵינוּ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂם לָךְ טַעַם הַאֲכִילָה אֵלֵל אֵלֵא כְמוֹ דִּבֵּר
 שִׁטְטָנוֹ מִר וְכִיכִיז זִכְרִיהֶם פֶּתַח אֵכֵלֵת הַקִּיּוּנָה גִי' וְדו"ק : אֵין
 עֵגֶלֶה עֵרּוּפָה בִּי' וְאִי' מִמִּי מִיָּיִיתִי מִהֵכָּה הֵא אִרְבֵּה אֵלּוּ וְקִנִּי
 זִי' אֲמוֹרִים שֶׁלֹּא זֶה לִידֵם וּפְטִרְנוֹרוֹ זָלַל מְזוּנוֹת וְלֹא הִיּוּ לְרִי
 עֵין לְגִזְיָה וְאִפְ"כ מְצִיאוֹם עֵגֶלֶה עֵרּוּפָה וְדוּחָק לִמְרֵם שֶׁלֹּא זֶה
 עֵגֶלֶה עֵרּוּפָה זִכְרִיהֶם לְרִי עֵין לְכַפֵּר עֲלֵינוּ אֵל שֶׁזֶה לְהוֹכִיר עֲלֵינוּ
 שֶׁלֹּא הִיּוּ הֵם לְרִי עֵין וי"ל מִדְּאֲמִירֵי כִפֵּר לַעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל גִּי' מִשְׁמַע
 לִיָּה שׁוֹקֵנִי זִי' אֲמִירוֹ דִּידֵנוּ לֹא שִׁכְכָה שֶׁלֹּא פְטִרְנוֹרוֹ זָלַל מְזוּנוֹ' וְאֵם
 אִח' מִשְׁאֵר הַעֵם פֶּעַר אֲחֻחוֹ זָלַל מְזוּנוֹת כִּפֵּר לַעֲמֹךְ גִּי' וְדו"ק :
הַרְרִיף טוֹב עֵין הוּא יִצְוֹרֵךְ אִח' יִצְוֹרֵךְ אֵלֵא יִצְרֵךְ גִּרָּה דִּהוּקָה לוֹ
 דִּהִי' טוֹב עֵין יִצְוֹרֵךְ מִמִּי הוּא דִּקְאֵמֵר כִּיוֹן דִּיּוֹרֵךְ הוּא עַל
 עֲלֵמּוֹ לֹה דִּרְשׁוֹ יֵאֵל יִצְרֵךְ אֵת אֲחִירֵם וְעוֹד דִּקְדָּק שֶׁלֵּךְ הוּא אֲמוֹר טוֹב

עֵין הוּא יִצְוֹרֵךְ דִּמְשַׁמֵּעַ הוּא וְלֹא אֲחֵר וְהִי כֹל יִרְאִי' ה' הוּא יִצְוֹרֵךְ שֶׁאֲמֵר
 כִּי כֵן יִצְוֹרֵךְ גִּבֵּר יִרְאִי' ה' לִזְלַח אֲמֵר אִח' יִצְוֹרֵךְ אֵלֵא יִצְרֵךְ כִּי טוֹב עֵין הוּא
 דִּקְאָה יִצְרֵךְ לְאֲחִירִים וְיֵשׁ לְרִמּוֹ מֵה שִׁפְרִשִׁי' טוֹב עֵין שׁוֹנָה זָלַע וְבִי' ח'
 זִמְמוּנוֹ כִּכְחוֹשׁ שֶׁאֲמֵר כִּי נִחָן מִלְמַטָּה כְּלוּמֵר וְלֹא מִלְחָם אֲחִירִים דִּהִיָּינוּ שׁוֹנָה
 מִמּוֹן אֲחִירִים וְגֵם גִּי' ח' כִּי נִחָן מִלְמַטָּה לֵדל וו' הוּא גִי' ח' עֵם הַנְּהִיִּים :
אֲמֵר רִבָּא בִּר הוּנָא כִּיוֹן שִׁנְפַּתָּ ס' ח' אֲכו' לְסַפֵּר אִפִּי' **לְט**
בְּדִבֵּר הִלְכָּה שְׁנֵא' וְכִפְחָחוּ עֲמָדוֹ וְאֵין עֲמִידָה **לחמיה**
אֵלֵא שִׁחִיקָה שְׁנֵאמֵר *וְהוֹחֲלִיתִי כִי לֹא יִדְבְּרוּ עֲמָדוֹ וְלֹא **חמיה**
עֵנו עוֹד רִבִּי יוֹרָא אֲמֵר רִב הַסֵּדָא מִדְּהָא *וְאִינוּ כֹל הָעָם **חמיה**
אֵל סַפֵּר הַתּוֹרָה :
וְכִפְחָחוּ וְכִסְחָחִיל זַעוּרָא כְּחִי' : עֲמָדוֹ שִׁחָקוֹ :
הוֹסְפּוֹת כִּיוֹן שִׁנְפַּתָּ ס' ח' אֲכוֹר לְסַפֵּר אִפִּי' בְּדִבֵּר הִלְכָּה מִקְשָׁה זַפ"ק
 בְּדִבְרוֹת דְּאֵמֵר דְּרִב שִׁחָח הוּם מִהִדֵּר אִפִּיהֶם וְגִרִּים אֲחִירֵם חֲיוֹנֵהוּ
 בְּדִידֵהוּ וְאֵלּוּ בְּדִידֵין וְחֲמִינוּ לְמִימֵר דִּמְהִדֵּר אִפִּיהֶם אֲשֵׁנִי מִשְׁוֹם דִּהוּא מִחוּר
 עֵינִים וְהִיָּה פְטוֹר מִקְרִיִּים מִשְׁוֹם דִּהוּא בְּדִרִּים שִׁנְכַּחַח אִי אֲחִירֵם רִשְׁאִי
 לְאֲחוּרֵין עַל פֶּה וכו' :

שְׁאֵלּוֹ תִּלְמִידֵיו אֵת רִבִּי אֲלַעזָר בֵּן שְׁמוּעַ בְּמֵה הָאֲרֵכֶת זַט
יָמִים אֲמֵר לֵהֶם מִיָּמִי לֹא עֲשִׂיתִי קִפְנוּרִיָּא בְּבֵית שֶׁס
רַבְנָסָה וְלֹא פִסְעִיתִי עַל רִאשֵׁי עַם קוֹרֵשׁ וְלֹא נִשְׁאִיתִי כִפִּי
בְּלֵא בִּרְכָּה מֵאִי מְבִרֵךְ אֲמֵר רִבִּי יוֹרָא אֲמֵר רִב הַסֵּדָא
אֲשֶׁר קִדְּשֵׁנוּ בְּקִדְּשָׁתוֹ שֶׁל אֲהֵרֹן וכו' כִּי עֵקֶר כִּרְעִיָּה
 לְמִסְכָּם מֵאִי אֲמֵר יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וכו' :

בְּמֵה הָאֲרֵכֶת יָמִים אִיִּים זְכוֹת יִצְרֵךְ עֵיקֶר שֶׁהָאֲרֵכֶת צֵה יָמִים :
קִפְנוּרִיָּא לְקִרֵּר דְּרִיב דִּרֵּךְ צִיָּת הַכְּנֵסָה לִנְכֵס זַשְׁעַת זֶה
 וְלִזְלַח כְּגוֹד וְלִשְׁוֹן קִפְנוּרִיָּא מִפְּרֵשׁ זַבְּרִי' אֲדִמְקִיפֵנָא דְּרִי יִשְׁוֹל
 זֶהֱכֵ'ר עַד שֶׁאֲנִי מִקִּיף כְּסִיז הַשּׁוֹרוֹת הֵלְלוּ אֲכּוֹנִים זֶה וְאִקְרָר אֵת
 דְּרִיבִי דְּרִי שׁוֹרוֹת זִכּוֹם : וְלֹא פִסְעִיתִי עַל רִאשֵׁי עַם קוֹרֵשׁ
 שֶׁהִיּוֹת הַתִּלְמִידִים יוֹשְׁבִין צִיָּת מִדְּשֶׁר ע"ג קִרְקֵס וְהוֹמַלֵּךְ צִיָּהֶם
 כִּשְׁהִיּוֹת יוֹשְׁבִין וְנִכְנֵס לִישֵׁב זַמְקוֹמוֹ מִרְחִיב פְּסוּעוּתוֹ עַל כִּרְחוֹ
 וְהוּא לְשׁוֹן מִפְסִיעַ וְנִרְאָה כִּמְפַסִּיעַ עַל רִשְׁפִּיהֶם וְלִפְיֵךְ לְרִיב
 לְהַקְדִּים אִו יֵשֶׁב לוֹ בְּזִמְנָה : וְלֹא נִשְׁאִיתִי כִפִּי לְצֵרֵךְ שֶׁכֵּהֶן הִיָּה :
וְכִי עֵקֶר כִּרְעִיָּה זַעוּדָה לְמִסְכָּה וְהוּא מִחוּר פְּנִיו כִּלְפִי קִיּוּנָה
 מִמִּי אֲמֵר :

מְהִרְשָׁא קִפְנוּרִיָּא בִּי' לְגִזְיָה זַט' ס' שְׁנִיּוֹ פ' הַרְוֵאֵה דְּאֲכוֹר
 מִדִּינָא וְלִיָּף לֵה מִצְרָה מְדַבְּחִיז וְאֵת מִקְדָּשִׁי הִירָאֻ
וְר' אֲלַעזָר הִיָּה מִחוּרֵי זֶה גֵם צִיָּת הַכְּנֵסָה שִׁנְקֵרָא מִקְדָּשׁ מַטַּע
 וְשֶׁאֲמֵר לֹא פִסְעִיתִי עַל רִאשֵׁי בִי' מְזוּרָה פ"ק דְּסִנְהֶדְרִין וק"ל :
עֲשִׂינוּ מֵה שְׁגוּרָת עֲלִינוּ בִי' הוּא כְמוֹ שִׁנְכַּחוּ לְעֵיל כִּיוֹן דִּהִצְרֵךְ
 חֲלוּיָה זִהֱכָז'ה כִּי' ס' וְאֵנִי אֲבִירְכֵם דְּקִאֵי עַל יִשְׂרָאֵל כְּדַעַת ר"ע
 וְאִי' כִּי זִכְרָת הַכְּהֵנִים לִמָּה וְאִינוּ אֵלֵא גִזְיָה מִפְּלֵךְ עֲלֵיהֶם שִׁיבְרֵנו
 אֵת יִשְׂרָאֵל וְשִׁקּוּחַ מִתְחַלֵּה לְצִרְכָּתָם כְּדִאֲמֵר רִיב' לְעֵיל וק"ל :
דִּרְרִיף וְלֹא נִשְׁאִיתִי כִפִּי זָלַל זִכְרָה וכו' יֵשׁ חֲיוֹנָה מִמִּי רְחוּתָה זִכְרִי
 אֲלַעזָר בֵּן שְׁמוּעַ שִׁבְרִי כֹל הַמָּוֶן מְצַרֵּךְ עֲלֵיהֶם עוֹד לְעִשְׁחִין
 וְאִפְשֵׁר לִמְרֵם דִּהוּא ס' ד' דִּסְנִי לְבִרְחוּיֵי בְּרוּךְ אֲשֶׁר לוֹ לְצֵרֵךְ אֵת עֲמוֹ יִשְׂרָאֵל
 זֶהֱכָהֶן ור' הִיָּה מִשְׁבַּח לְהַקֵּצ' בְּזִכְרָתוֹ חֲתֻלָּה עַל שִׁנְכַּחְתָּהּ נִקְדוּשׁוֹ שֶׁל
 אֲהֵרֹן וְאִח' מְסִיִּים זֶה וְנִינוּ לְצֵרֵךְ עֲמוֹ יִשְׂרָאֵל וְהוּא שִׁמְכֵךְ כֵּאֵן וְשֶׁאֵל מֵאִי
 מְבִרֵךְ אֲשֶׁר קִדְּשֵׁנוּ בְּקִדְּשׁוֹ כִי זֶה אֲכּוֹנוֹ : רִבִּי אֲלַעזָר שִׁבְרִי כוֹלֵל שִׁחָח
 זֶה זִכְרָהֶה :

אלו נאמרים פרק שביעי סוטה

אמר רבא בר אהינא אסברא לי * אחריה' אלהים
תלכו בזמן שהכותים מברכים את העם מה הן
אומרים א"ר זירא א"ר חסדא* ברכו ה' מלאכיו גבורי כח
וגו' ברכו ה' כל צבאו משרתיו עושי רצונו ברכו ה' כל
מעשיו בכל מקומות ממשלתו ברכי נפשי את ה' במוספי
דשבתא מה הן אומרים אמר ר' אסי* שיר המעלות הנה
ברכו את ה' כל עבדי ה' וגו' שאו ידיך קדש וברכו את
ה' * ברוך ה' מציון שוכן ירושלים הללויה ולימרו נמי
יברכך ה' מציון דכתיב ביה רא עניינא א"ר יתודה בריה
דר"ש בן פזי מתוך שהתחיל בברכותיו של הקב"ה מסי'
בברכותיו של הקב"ה במנחתא דתענית מאי אומ' אמ' ר'
אחא בר יעקב * אם עונו ענו בנו ה' עשה למען שמך
מקוה ישראל מושיעו בעת צרה למה תהי' כנר בארץ וגו'
למה תהיה כאיש נדדם כנכור לא יוכל להושיע וגומר
בנעילה דיומא דכפורי מאי אמר אמר מר זוטרא ואמר
לה במתניתא * הנה כי כן יבורך גבר יראה ה' יברכך ה'
מציון וראה בטוב ירושל' כל מי חידך וראה בנים לבניך
שלום על ישראל :

בר אהיה אסנרה לי בר אהיה חכם ששמו בר אהיה אסנרה לי הוינינו
טעמו של דבר: טעם מה הם אומרים שיורא מספרים פנים ומורים
לפניו בר ברתנחא להרעותה נומות לה: ברנכו ה' מלכינו ברנכו ה'
לפניו ברנכו ה' כל מעשיו שלם מקור לה: ברנכו ה' דעס: שאלו
דיוותא פנים: קדש שאינו כחול: קרית לחדש אה דרבי יוסף: ברנכו ה'
למיון אינו בלחות מומור הוינינו דקא פרץ ויטאל: יברכנו ה' למיון דכתיב:
בהרוא עניינא: נמתחא דהענינא שנסעין זו כפיס מה שפירן כח: בשאר
מנחות שאסו כפרות כדארמין: מתכבת חתנית חתן כפרת: כהרוא:
אס ענינו ענו גוה' ה' הני ספוקים דמנחתא מאי סכרת
הוספות אהיה אהיה כה' י"ל משום דהוי מתענין על הגרה שלא חנה
על הכזור ואמר כה' חתנית וספרה כהרוא דמנינא דברענא כהרוא
דיוותא כה' דרמי דהוינו ענינו ואלך כרנתי ואני יושב ומשתחא: ער
מנחת ערנא גוה':

ק
מ
א"ר אברו מריש הוה אמינא ענוותנא אנא כיון דחזיתיה
לרבי אבא דמן עכו דאיהו אמר חדא טעמא ואמר
אמוריה חד טעמא ולא קפיד אמינא לאו ענוותנא אנא
ומאי ענוותנותיה דר' אברו דאמר לה דביתו דאמוריה
דר' אברו דר' רוחו ורבי אבוי ירוח לא עריך קל
להאי ירידך והא דתנן דוקף עליה יקא דמלמאת הוא
דעבר ליה אזולת דביתו אמרה לי' לרבי אברו אמר לה
ומאי נפקא לך מינמיני ומיניה יתקלס עילאה וחזי אימנו
רבנן עליה דר' אברו למנוייה בריש מתיבתא חזייה דר'
אבא דמן עכו דתפסי ליה בעלי חובות אמר להו אית
לכו רבה' ס"א אמר להו עד דמצלנא ליה לרבי אבא לא
אתא עד דאציל ליה

אמוריה התתרגם לרבים מה שקוף לוח לו צעת הדרסה : לא
צריך לדיירך חכם הוא כמו צעך : יקרא רמלכותא
סהיה רבי אבהו נשוא פנים צצית המלך כדאמרין צמגינה נשוא
פנים: כגון רבי אבהו צי קיסר : וצמגינה צמגינה נשוא

מאמחה דבי קיסר לאמיה ומשרן קמיה דרש לעומה מזלגנה
לאומהיה ויהו רבנן אימנו עליה ועוד וו ענותותו : דפשישי
עליה בעלי חובות שהיה צריך ללוות : אמר רבי אבהו אית
לבו רבה חסד גדול ורואוי לישב בראש יותר ממני כדי שיוסיבנה
בראש ומוקנין לו מחנות ומעשרים אותו כדי שיהא חשוב וישמענו
דבריו כדמניא וסכנה גדולה ממחין גדלהו משל אחיו :

מהרש"א אמר איהו חד מעמא ואמר אמריה בן נאפה
דאי הוההוא חד עטמא ברעו מעלס דליה ודאי
דהיה לו להקפיד על זה שאומר סקר צביון אלא שהיה עדיף
מדליהו והיה לו להקפיד מעל מראה צביון רבי אבהו כללו הוא
חשוב כרבי אבהו ולא יעטרך ליה אי לאו ענותותיה דר' אבהו אצל
אמורא דרבי אבהו לא היה מראה את עטמו חשוב צביון רבי אבהו
אלא צביון אשתו הגיד זה ולא היה זה כ"כ ענוות מר' אבהו שלא
הקפיד עליו וז"ש רבי אבהו לדביהוהו מנ"מ מיני ומיניה בן' סבל
השומעים יסדרו דמפי אמרס וק"ל : ויהו רבי אבהו אימנו
רבנן עליה לממניה ברישא בן' חשיב זה לענוות מרבי אבהו
שלא למנות בראש גם למאי דאמרי' באריות בעדות אצל רבנן לכס
ולא כשרה ור"ל דהוינו כן דהסס דר"ל חסמא ור"י בן גודגד
דנמנו מנח' לורך פרנסתו כדפטרס הסס דה"ל מינוי רשות שלתן
בעדות כשבי' יום וכפועל להשיב פרנסתו אצל רבי אבהו הנא היה
עשיר ולא נחשב לו מינוי הרשות כעדות אלא כשרה וע"כ אמר
דמשום ענוות לא רצה לקבלו ושהיה רבי אבהו במקומו דלגביה
הוא המינוי רשות שלא כעדות שהוא צריך לו משני צעלי חובות
דנפיש ליה שט"י מינוי יתנו לו מנות כפרס"י גדלהו משל אחיו
וכפרס"י סס גביר ר"ל חסמא ור"י בן גודגד והרי ראה דזדורס
הראשונים שמי שהיה לו כדי פרנסתו היה צורם הם השכרה ולא
כן דזרות הללו שמי שיש לו עובר נחתמה בנכס ודודק אהר
הכבוד ואחד היה צומסם שהיה לדיק גמור והוא יהושע בן גמלי
שאלמלא הוא נשתכחה תורה בן' כדאמרין צפרק לא יחפור וכל
שנחתמה כ"ג צממון דתקרבא דיגריי שילאל ליה מרחא בן' אמר
עליו קטיר קחיונא הנא דמשמע קשר של רשעים לפי שהיו כהניו
אחרים חשובים יותר ממנו כמ"ס התוספות כל זה צפרק לא יחפור
אצל ראיתי גדול הסיבה זוה שהצעלי צחיס הס הם הממני
ומצריים להם רבן כפי רצונם לפי הנאת כל אחד מהם וציות
צממון אצל מן הראוי שהלואים והרצנים צעלמס צבירו להם
ראש כמו שהיה דזדורס הראשונים כמו שמשלנו צנך עוצא דר
אבהו אימנו רצנן עליה לממניה בראש בן' וכן צנך דהורוי' דר
גמלי' וצית דינו מינו את ר"ל חסמא ור"י בן גודגד : לראש
רבי אבהו רבי חייא בר אבא איקלעו להרוא אתר' ר'ב
חייא בר אבא דריש שמעתא ור' אבהו דריש אנדרת
שבקי כ"ע לרבי חייא בר אבא ואהו לקמיה דרבי אבה
חלש רעתיה אמר להם רבי אבהו אמשול לכם משל למ
הדבר דומה לשני בן אדם שנכנסו לעיר אחת אחד מוכר
מיני אבנים טובות ומרגליות ואחד מוכר מיני סרקתי' ע
מי קופצים : לא על מי שמוכר מיני סרקתי' כל יומ

אלו נאמרים פרק שביעי סופה רסו

תוספות ומנין שעל כל ברכה חלה שנאמר ומורום על כל ברכה ותהלה ואותה חלה מפרש כפ"ג דמסכת תענית שהיא ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד :

מהרש"א מנין שאין עונין אמן במקדש שנאמר כו' למי דעת המקובלים מלת אמן שהוא קיום והאמנה

דבר הוא מחבר ומתקן שם הקרי והכתיב דהיינו שם אדני' וסם הוי"ה במספר ל"א ממנין אמן והיינו בגבולין שאינו נקרא רק בשם אדני' כדאמרינן בס"פ אלו עוברין לריך לכוין גם לשם הכתיב בלירוף. במלת אמן וו"ש במקדש נזכר גדול העונה אמן יותר מן המזכר שהוא מזכר הכתיבה אבל במקדש שהקרי והכתיבה בשם הוי"ה אין כאן לירוף אמן אבל אומר שם על כל ברכה תהלה דהיינו ברכה ברכו את ה' מן העולם וגומר ותהלה דהיינו בשכמ"ל להורות על כוונה זו דשם הכבוד הוא שהוא שם הוי"ה הוא במקדש מן העה"ז ועד העה"ב משא"כ בגבולין דלא נקרא בעולם הזה אלא באל"ף דלית"א כמ"ס פסוק ואלו עוברין ע"ש ונוסח ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ע"ש ויזכרו את שם כבודך היינו ברוך שם כבודו ומורום היינו מלכותו ודו"ק :

ב"ש פרשת המלך כיצד מוצאי יום טוב הראשון של חג בשמיני במוצאי שביעית עושין לו בימה של

עץ בעזרה ויושב עליה שנאמר *מקץ שבע שנים במועד

שנת השמיטה בחג הסוכות וגו' וזוהו הכנסת נוטל ספר תור' לא

ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו לסתן והסגן

נותנו לבחן גדול וכן גדול נותנו למלך והמלך עומד

ומקבל ויושב וקורא * אנריפס המלך עמד וקבל וקרא

עומד ושבהו חכמים * וכשהגיע אצל *לא תוכל לתת

עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא ולגו עיניו דמעות

אמרו לו לא תתירא אנריפס המלך אחינו אתה אחינו

אתה וקורא מתחלת אלה הרברים :

פרשת המלך נאמרה בל' הקודם ז"ל הרמז"ס ז"ל כפי' המשנה

בשמינית אמרו בשמינית ר"ל שנה שמינית מהשמיטה

והיא תחלת השמיטה שנייה בלי ספק והקריאה הינה ציוס שני

מסוכות מוצאת השנה והוא מה שאמרו אי כחך רחמנא צתב

הסוכות הוא אחינא אפילו ציוס טוב האחרון כחך רחמנא צתב

כל ישראל מתאחלקה דמועדא רואה לומר תחלת חולו של מועד

ואמנם היו נוחטין ספר תורה מיד ליד לכבוד ולתפארת וממה

שאמר קורא ויושב דעו שבעות הגשים הינה הקריאה שהשיצה

מוצאת בה א"א הם המלך מצוה דוד שהוא יושב בעזרת ישראל

כמו שציאנו בינאם ואנריפס היה מקהל גרים ולא היה לו אם

מישראל ולא היה מותר למנותו בשם פנים לפי שנאמר שם חשים

עליך מלך מקרב אחיך ואמנם אמרו לו אחינו אתה משום שלום

מלכות עכ"ל הרמז"ס : רש"י בימה אלמ"צ צרא : מקץ שבע

שנים בסוף שבע שנים אוחה קרייה על יד מלך היא כדחשיב

בספרי פרשת המלך את משנה החזרה היתה און קורין ציוס

הקהל אלא במשנה החזרה : וקורא ויושב וקורא בשיצה : ורש"י

ז"ל כחך אנריפס המלך מלך ישראל היה מורשו של הורדוס והוא

שארצ' הנית ציוס : ולגו עיניו דמעות לפי שהמקרא הזה פסלו

מן

דיומא היה אזיל רבי חייא בר אבא ומלוי' בהר"ר רבי אבדו עד בבא דאושפזיה משום יקרא דבי קיסר' ההוא יומא אליה ר' אבדו לרבי חייא בר אבא עד אושפזיה ואפילו הכי לא איתותב דעתיה מיניה :

ה"ג רבי אבדו דרש בגדתא : שמעתא הלכות דינין ואיסור

וטעמות : סדקית כלי מלאכת הגשים ועניים כגון פלגין

ומטוין ולגורות : לא על מכור סדקית צתמיה מחוך שדמיהן

קליס יס להם קונים הרבה ולהפסיד דעתו היה אומר כן :

אמר רבי יצחק לעולם תרא אימית צבא' עליך שדרי

כתנים פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי שכינה

רב נחמן אמר מהבא *ויקם המלך דוד על רגליו ואמר

שמעוני אחי ועמי אם אחי למה עמי ואם עמי למה אחי

אמר רבי אלעזר כך אמר להם דוד לישראל אם אתם

שומעים לי אחי אתם ואם לאו עמי אתם ואני רודה

אתכם במקל :

שמעוני אחי ועמי היה מזהירם להגיד צדק הנית לבנין

בית המקדש : אם אתם שומעים לי להיות שלמים

למקום : אחי וקברי אתם אלמא המלך אימת לצור עליו אם

כשרים הם : עמי אתם כעוין חתאיו :

מהרש"א רב נחמן אמר מהבא ויקם המלך דוד כו'

עיין פרש"י והוא דחוק ועוד דהל"ל ואמר רבי

לעזר כו' צו"ל וע"כ הגרסה דמרישא דקרא מפיק ליה מדכתיב

ויקם המלך דוד על רגליו וגו' דמשמע שהיה יושב מקודש וקם

משני אימת לצור כמפורש שם שאמר כן לכל שרי השבטים ולשרי

המחלוקת ושרי אלפים והמאות ושרי וגומר ואבד דמיתיה רישא

דקרא מיתיה סיפא דקרא ויאמר שמעוני וגו' מלתא בצנפי נפשיה

למדאם אם אחי למה עמי כו' וכן דרך התלמוד וק"ל :

הר"ף לעולם חתא אימת לצור עליך וגו' לריך להוכיח מהיכן למדנו

כאן שהיה אימת לצור עליו שהרי קראם אחי ועמי אם אתם

שומעים לי אחי אתם ואין כאן אימת לצור ואם לאו אני רודה אתכם

במקל דהרבה אחינו מועלת על הליבור ועוד נבאר מה ששאלו אם אחי

למה עמי כי מה צריך להיות נקראים בשם אחי ועמי וגרסה דדייק כיון

שהעלה דוד את ישראל במעלות לקראם אחים שהם שנים במעלה אחד מה

אח חור להוריד אותם ולקראם עמי ואם : היה אומר עמי ואחיו היה מעלה

אוחם מגדר עמי לגדר אחי ולכן דרשו א"א אחם שומעים אחי אתם

דהיינו אחי ורועי וכיון שהם חסדים לו הרי קוהר להיות ירא מהם שהיה

במד בביר כמורד רבך הרי שבהיותו טוב צליוור כאחים ורועים לריך

להיות עליו הליבור כמורד שמים וזה ואם : תשמעוני חתיו בגדר אחי

ואם לאו עמי אתם כעוין חתאי ואני רודה אתכם במקל כמלך נעמו :

ס' ת"ר מנין שאין עונין אמן במקדש שנאמר *קומו וברכו

את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם ומנין שעל כל

ברכה וברכה חלה שנאמר *ומורום על כל ברכה ותהלה

על כל ברכה וברכה תן לו תהלה :

קומו וברכו וגו' בספר עזרא כתיב שכל ברכות שהיו מצרכין

במקדש כך היו מצרכין ברוך ה' אחי ישראל מן העולם ועד

העולם מגן אברהם וכן למחיה מתים ויברכו שם בבורך ושאר

שם יענין ברוך שם כבוד מלכותו שטעם עונים להלל ולהודות :

קב
ס
ד"ה
כח

קב
מא
דברים

פ ד

ס
ע"כ
כתמים
ט
ס

אלו

אלו נאמרים פרק שביעי סוטה רסח

אלה האני שכולה וגלמורה גולה וסורה ואלה מי גדל הן אני נשארתי לבדי אלה איפה הם :

לא ישועו כי אסרם כשיצאו עליהם יסורים לא חועילם שועה :
ויאמר ירמיה לחנניה הנביא שאמר נצוהת שקר על גלות יבניה וכלי המקדש נגלו עמו נצוד שחקים ימים אני מוסיפם אל המקום הזה : **אמן** בן יעשה ה' חנופה היא זו שהיה לו לומר נדחית שקר אחת ניצח : ויהי הוא בשער בנימין לאחר כמה ימים היה ירמיה יוצא מירושלים ללכת ארץ צנינים לחלוק נחלה שפלה לו ותספור ירחיה ואמר לו אל הכתדים חסד נופל : גמולה צדקה כמו ויגמל :

מהרשיא שיש בו חנופה בו כי אסרם עיין פרש"י ועוד ים לפרש שמציא אף לעולם שהוא אחד ממלאכי משמית כדאמרינן פ' ד' נדרים ואמר שלא ישועו שאין חפלתם נשמעת מעני שאותו אף מלאך משמית הוא המקטרג ואוסר חפלת' במאסר שלא תנול לפניו יתנדר ודו"ק : **כל אדם שיש בו חנופה בו ואין לאדם אלא עוברין בו** ים לעיין בזה דלשון לאומים הרבה נמקרא מלשון עמים דא"ל לפרש לפי פשוטו מלשון עוברין ובהאי קרא גופיה כתיב לעיל מנייה ושני לאומים ממעיד וגו' ונראה מהידוע כי אומה ישראלית נאמר בה למשפחות לבית אבות משפחת אב קרויה משפחה ולא משפחת אם וההפך נאמר עכו"ם אין להם יחוס אב דורמת סוסים ורמחם וים להם יחוס אם לאסור בקרובה מן האם וזה שאמר ביטמול שנים עשר נשיאי' לאומות ר"ל דבני יעקב נאמר שיתלדו י"ב נשיאים למשפחות לבית אבות ולא כן בבני ישמעאל שלא יתלדו לא לאומות כמ"ם כי צילמך יקרא לך זרע וגם בני עשו לא נקראו ע"ם אביו יצחק כמ"ם צילמך ולא כל יצחק והשחא יומא דכל לאומים שנקרא על עכו"ם נאמר שנקראו כן ע"ם שאין להם יחוס אב רק יחוס אם משום דקרא דהכא ושני לאומים וגו' ולאם מלאם וגו' גם על יעקב נאמר דאין בו משפחת אב רק משפחת אם ע"כ אמרו אין לאום דהכא אלא עוברין שקודם שגולד יעקב גם הוא יקרא לאום ע"ם אמו דעובר ירך אמו ולאם מגורת אם ולא יתייחס יעקב ע"ם משפחת אב רק עד אחר לידה כמ"ם חולדותם למשפחותם ופירוש הכחז ושני לאומים דהשחא צנען אדם שגם יעקב נקרא ע"ם אמו ממעיד יפרדו דהיינו מיד שילאו ממעיד יפרדו דזה יעקב יקרא אז ע"ם משפחת אביו וזה עשו יקרא גם אחר כך ע"ם אמו לאומים והענין מוצאם שהחוק שאלו לרשע דאיק וגומר לבו כל עמו ופיו ולבו מרוחקים ואינם שוים וזהו אמרו אפי' העוברין צדקה"ג יצירת לבם מרוחק מיצירת פיהם שהלב נצר' מתחל' כמ"ם ציומא דכל מדי' מתאמנותיה מתירא והפה אינו נצרא עד שיא לאור העולם שאו פיו פתוח כדאמרינן בנדה אפי"ם מקללין אותו כי המתיר מהפך מדה האמת לשקר ואומר לרשע דאיק וגומר וזה העובר נשבע שיהא דאיק ולא רשע בו' כדאמרינן ס' דו"ק : **כל המבחיף בו שנאמר ויאמר ירמיה לחנניה אמן** גו' אע"ג שדברך חפלה ותמנה' שהוא לשון האמנת דברים שיהא רצון שיהא אמת בן אחר כן כפרש"י צדק שבעות עדות גבי אמן בן האמנת דברים ומיילי לה שפלי קרא אמן בן יעשה גו' מ"מ לא היה לו

לירמיה לומר כן כיון שלפי נצוהו האמתיות היה זה שקר והיה לו להכחישו מיד כמ"ם לו לבסוף ואחרי הצעתם את העם הזה על שקר וק"ל : **כל עדה שיש בה חנופה מאסה בו** עדה היא עשרה אנשים כדלמינן משנה מרגלים ועליה רמז בזה שמרגלים צלו בדברי חנופה ושקר לבני ישראל וכמו שאמר מרמיק עלמו מנדה כדי שלא יכשל בה כך החמיקו ללב ויבטע את עולמם מהם ומעמדם כדאמרינן לעיל וע"פ הדברים האלה קאמר נמי ר"א כל עדה כו' לסוף גולה כו' כמו שמצינו במרגלים שע"י שקיפו מחמיפ' לישראל בדברי שקר גלו לסוף מן הארץ וכמ"ם שגור על ידם צניה לדורות וק"ל :

הרי"ף ולא עוד אלא שאין חפלתו נשמעת שחל"ל ישועו כי אסרם פרש"י לא ישועו כי אסרם כשיצאו עליהם יסורים לא חועילם שועה מונח הרב ז"ל לדרוש כי אסרם כמו כי ייסרם ביסורין לא חקובל שועתם ויש לחת טעם לבחיל שמוע חפלתם שבת חנופה וגו' מקבלים פני שכינה שנאמר כי לא לפניי חקן יבא אלא אין חפלתו נשמעת ועוד כיון שהיה אף לעולם הוא נענש בו חתלה כיון שגרם חקלה לעולם אין חפלתו נשמעת כל המתיר וכו' בחוספוס ים לפרש שלא במקום סכנה אבל במקום סכנה מותר כהאי דפ"ד נדרים עולא אלא לא"ל לו בחתרי' תרי חוחאי קס חר שחטיה לחבריה אמר לעולא יחוח עבדי אל' אין ופרע ליה בית השחיטה כי אחא לקמיה דר' יוחנן אמר דלמא מ"ו אחתקנה ידי עוברי עבירה אל' רבי יוחנן נפסח הלל : אל' אלעזר כל עדה שיש בה חנופה מאוסה כנדה וכו' ואח"כ כל עדה שיש בה חנופה מאוסה וכו' נראה דאמרינן האי תרי דר' אלעזר לומר דאע"פ שהנדה סופה ליעשר אבל עדה שיש בה חנופה היא מאוסה כנדה ואין סופה ליעשר אלא לסוף גולה :

אמר רב חסדא אמר רבי ירמיה בר אבא ארבע כתות קיי אין מקבלות פני שכינה בת צאים : **כת שקרים** :

כת חנפים : **כת מספרי לשון הרע** : **כת צאים דכתיב** *משך ידו את חבית* **כת שקרים דכתיב** *רובר שקרים לא יכון לגנר עיניו כת חנפים דכתיב *כי לא לפנינו חנף יבא בת מספרי לשון הרע דכתיב *כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע צדיק אתה לא יהיה במגורך רע :

משך ידו הקדוש כדון הוא מהיות את לוללים : **לא יגורך רע** : **לא יגור עמך רע וגבי מספרי לשון הרע** כתיב דכתיב צהיהא פרשתי כי אין צדיקה נכונה קרנב הוות וגומר :

מהרש"א ד' כתות בו' כת צאים שנאמר משך ידו את

לוצצים ופי' הכחז חתלתו יום מלכיו שהוא ר"ה וי"ה או לעתיד ביום הדין שאז הקצ"ה מלכו של עולם החלו שרים לבקש רחמים מפניו ית' ותלך העולם משך ידו מן הלאים שלא להכניסם כלל במחילתו אפילו בתקום הדין : **כת שקרים גו'** לפי שהמסקר יחשוב שאין מי שיכחשו וע"כ אמר לגנר עיניו המשתטות בכל הארץ : **כת חנפים כי לא לפנינו חנף יבא כי** כן דרך החנפים בחלתם ציומאם מחמיפיהם להאמין על דבריהם שלבסוף ואמר מספרי ל"ה דכתיב כי גוש' לא יגורך רע גו' דהיינו ל"ה שהוא בעלמו רע שאין לו הנאה בדבר כמ"ם אם ישוך הנחם גו' ומה יתרון לנעל הלשון והענין מוצאם של הארבע כתות כולל כל המעשים שע"י הדבור מציאין למדה הגרוע' שהוא ל"ה שהנגעים צאים עליהם כדאמרינן בערכין וכנס שבעה"ה אמי' הכחז

השע' 1
חלום
קא
חיוב י'
חלום

אלו נאמרים פרק שביעי סוטה

למלחמה רק על אויביהם לזה קאמר דנכתב דרוב מיתות ולא על
אחרים שאין אחים בכלל אויביהם שאסור לשנאוחו דכתיב לא
תשנא את אחיך גומר ויש לעיין דנקט לא יהודה על שמעון ולא
שמעון על בנימין לכאורה ע"פ ה"ל למקט לא יהודה על אחרים
לא כו' כדמיתוי מקרא ויקומו האנשים גומר דמיתוי במלחמה
יהודה ואחרים וגראה דרך משנה דהכא נשנית בזמן התנא' שהיו
בצית שני שלא חזרו ממצל רק שנים יהודה ונתימין הם גלו לבבל
ע"י נ"ל וחזרו בצית שני אבל שפרת השנאים כבר גלו ע"י מלך
אשור והם לא חזרו בצית שני ונקט הכא גם שמעון לפי שהיה
נחלתו בחור נחלת בני יהודה כמפורש בספר יהושע ומסתמא
עמם גלו וחזרו וכו' : אל ירך גומר לשונות הכפולים דרש
וזה שמסכים כ"ה אלהים גומר שנידו להילכס מכל אלה
ומפורש בירושלמי שם להקד"ה כנגדם עניו עברו צדד וגמלי חם
וירעם משמים ועליון יתן קולו גומר ע"ס : בנצחונו של גלית
כו' של שובך כו' נקט אלו שנים שמלכו בהם שעתידו בראש
מערכות המלחמה כמפורש בגלית ובצנף לפיכך הם צאו בנצחונ'
ואתם בנצחונם של מקום כ"ה אלהים הסולך גומר זה ממה
ארוך דהיוו השנים כמפורש לקמן וק"ל :

סכתו מוך למחנה מושבו כך צ"ב מוך למחנה שכינה מושבם
אל בעלי מדות הרעות האלו וצוה נוחא דלא חשיב הכא בזהות
הללו גם כח בעלי גאווה דאחריון זהו נמי צ"ק אוחיו לא אוכל
אין אני והוא יכול לדור בעול' לפי שאין כח בעלי הגאווה מכלל
ד' כיחוד שזכר שצאים ע"י דבור רע ומיהו לאיכא דמחני צפ"ק
אחספרי ל"ה שנאמר מלשני בסתר רעוהו אוחיו אומיה ה"ל לאחיו
נמי הכא ההוא קרא אכת מספרי ל"ה ולא הוה אסטרך ליה
לאחיו מקרא דלא יגורך רע ואסתר לחלק דהמקבלי פני שכינה
כו' דהכא ואין אני והוא יכולין לדור בעולם שני עניני' הם וק"ל :

פרק משוח מלחמה

קו משנה משוח מלחמה בשעה שהווא מדבר אל העם
בלשון הקדש היה מדבר שנאמר *והיה
סס כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן ודבר אל העם בלשון
דברים כ הקדש *ואמ' אליהם שמע ישראל וגומר על אויביכם על
סס שונאים ולא על אחיכם לא יהודי' על שמעון ולא שמעון
על בנימין שאם תפלו בידם ירחמו עליכם כמו שנאמר
ד"ה ז להלן *ויקומו האנשי' אשר נקבו בשמות ויחזיקו בשביה
וכל מערומיהם הלבישו מן השלל וילבישום וינעלו
כח ויאבילו וישקום ויטכום וינהלום בחמורים לכל כושל *
מלשון על אויביכם אתם הולכים שאם תפלו בידם אין
ככפל מרחמים עליכם * אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו
מחשבת שנים מן ואל תערצו מפניהם אל ירך לבבכם מפני צהלת סוסים
השלל וצחצוח חרבות' אל תיראו מפני הגפת התריסים ושפעת
ומגלה הקלגסים * ואל תחפזו מקול הקרנות * ואל תערצו מפני
רש"ה קול הצוחה כי ה' אלהיכם ההולך עמכם הם באים בנצחונו
של בשר ודם ואחם באים בנצחונו של מקום פלשתים
באים בנצחונו של גלית ומה היה סופו שנפל בחרב ודם
נפלו עמו * בני עמון באים בנצחונו של שובך ומה היה
סופו שנפל בחרב ודם נפלו עמו אבל אחם אין אחם כן
אלא *כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכ'
דברי' להושיע אתכם זה הארון :

משוח מלחמה כגון שנתרבה ונמשך לכך : שנאמר ונגש
הכהן בגמרא פריך מאי קאמר : ויקומו האנשים
בתיב צדי מלחמה פקח בן רמליהו עם אחר דצדרי הוימס שסבו
מזני יהודה הרבה וסם היה הנביא עודד שמו והוכיחם לבני ישראל
ואמר להם צחצח ה' על אחים בני יהודה נחם צידכם והייתם
בהם לאין מרפא ועשה אתם אומרים לכבוד אוחס לעצדים
שמעוני והשיבו את השנים : לכל כושל כל המושלים שבהם
שאינם ראויין ללכת ברגליהם : צהלת סוסים נקף הסוסים קרוי
צהלה בלשון מקרא : שפעת הקלגסים רבוי חילות : הגפת
תריסין מגיפין וסוגרין ומדקין התריסין זה סמך לזה כדי
חינקוהו על זה וקולס נשמע כקול המון לאיים על שנגנדין :
שובך סר לצא הרעור :

מהרש"א על אויביכם ולא על אחיכם לא יהודה כו'
באל"כ על אויביכם למע לי דודאי אין יולאין

***ואמר** אליהם שמע ישראל למה ליה למימר ליה שמע
קח ישראל אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן
עזאי אמר לרם הקב"ה לישראל אפילו לא קיימחם אלא
סס קריאת שמע שהרית וערבית אין אחם נמסרים בידם *
סס ת"ר ב' פעמים מדבר עמרם אחד בספר ואחד במלחמה
בספר מהו ואמר שמעו דברי מערכי המלחמה וחזרו
במלחמה מהו ואמר *אל ירך לבבכם אל תיראו ואל
סס תחפזו ואל תערצו כנגד ד' דברים שעובים עושים
מגיפין ומרעין וצוחין ורומשין :
שני פעמים מדבר עמרם אחד בספר כשולאין מחרס :
שמעו דברי מערכי המלחמה מי ראוי לחזור ומי
ראוי ללך יסורו הרמיוס למור כגון צוה צות ונוטע כרם וארס
אסע וירא ורך לבב ואף על גב דכתיב נהו ודצרו השוערים לקמן
אחריון דכהן קאמר להו אלא השוערים משמיעין דבריו לעם :
אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו ארבע
אזהרות כנגד ארבע דבר' שעובים עושים לאיים מגיפין בחרסין
ומרעין צקרנות ולחומין נקולס ורומשין בזהלת סוסים וזהרהוס
אכל לחמות חרבי' וספעת קלגסין הם טיקר המלחמה ואינם לאיים :
מהרש"א מ"ש שמע ישראל כו' אפילו לא קיימחם
כו' פרש"י למה החמול בלשון זה ע"ל והרש"ס
כחז דאל"כ שמע ישראל ל"ל דכבר כתיב וכו' ע"ס ולשון מאי
שנא דקאמר לא משמע כן דכ"ל שמע ישראל ל"ל וגראה לפרס
משום דלשני ולאחריו נקט בלשון רבים דכתיב ואמר אליהם שמע
ישראל אתם קרבים גומר וכו' שמע דכתיב בלשון יחיד ולא
כתיב שמעו ג"כ בלשון רבים למדרש אפילו לא קיימחם אלא ק"ש
כו' דווי היא בלל מלכות שמים ועול מלכות השכינה
לסלק עמכם להלחם גומר וזהו אמרו לקמן שנא גלית שחית
וערבית כדי לבטל מן "וק"ל :

אנשים על אמו בליה אחת ונתעברה מן אחד ומאל הראשון אביו
 וכולם מנאפים : נאנאי וכו' אב בלשון פרסי : פפי פד"ס שטרס :
 ולשון איש הבנים שלא מצין אנשים הרבה : בתיב ממערות
 וממערות פלתיים : בתיב ערפה שם האחת ערפה : בתיב הרפה
 אשר בילידי הרפה והיא ערפה כדאמרין שנגזר עליה שיפלו בניה
 בחרב ציד בני רוח שדנקה בשכניה : עורפין אותה הפקירה עמה
 כהקמה פנים כנגד עורף : כהריפות חטין כחושין : סף ומרון
 וגלית וישבי כולם בספר שמואל : חץ לשון חצי הודיעך הלחוב
 שלא ספר חצי בגורחו : לאודועי שבחיה דדור שנלחם עם

גבור כזה :

מהרש"א אני מפילו ע"י בן איש פי' שעדיין לא בא לכלל
 א"ס כמפורש בקרא ויבזהו כי היה נער בן' וק"ל :
 לבדו פיו וכו' וירד אלי בן' פרס"י משמע עלי שהוא וגזר בן'
 ע"ס הוא דחוק ונראה דרך שהמפחד במלחמה אינו הולך ללד
 שנגזר ועומד במקומו והסופך הריני ואינו מפחד הולך אל צד
 שנגזר להלחם זו והיינו דקאמר הכא פיו הכשילו לומר וירד אלי
 וכן כי א"ה בא עלי בן' שהוא יעמוד במקומו כאלו הוא מפחד אף
 על גב דודאי לא היה מפחד מדוד כמפורש בקרא איהו לא חזי
 מולו חזי וכו' ג' פרס"י בהדיא בספר שמואל גבי יונתן שפ"ס כה
 ואמר אליו דומה עד הגיענו גומר ואם כה ואמר עלו גומ' ע"ס
 וינחא השאף הא דמשיה דהר א"ל ואני בא עליך גו' שפרס"י ואין
 זה פתיחת פה לרעה כולי ופ"ל דחוק הוא אבל בשיטתו ינחא דהוא
 פתח ודאי רע כשלא אחד עומד במקומו משום פחד הכ' הולך
 אללו בלי פחד אבל כשנשים' הולכין זה כנגד זה אין סם מפחד כלל
 וע"כ דוד א"ל אם אזה אינו מפחד וצא לי בחרב גו' גם אנכי בלא
 פחד מתוך בלתי אליך צה"ס גו' משא"כ גלית לא אמר רק וירד
 אלי גו' אזה בא אלי במקלות גו' ולא אמר שהוא בא אל דוד אלא
 כמפחד ועומד במקומו ואין ספקיה ק"ל אמאי לא חשיב נמי הכא
 דקאמר ויאמר הפלסתי אל דוד לכה אלי גומה שפרס"י עוד צוה
 ואיך והכני ואף ע"כ דהדר אמר גומר והכניתי מ"מ פתיחת פיו
 לרעהו עכ"ל נראה לפרש בדרך אחרת דודאי והכניו לא אמר
 אלא בלשון ספק ואם אני אוכל לו והכניו אכל הכל אי' הוא קאי
 אם יוכל להלחם אלו והכני דמשמע מלח אם לשון ספק לא קאי
 רק איוכל להלחם אלו ולא להכני והיינו דפיו הכשילו שלא לומר
 והכני בלשון ספק כמו והכניתי ודו"ק : ויחציב מ' יום בן' עיין
 פרס"י ועוד יס לפרש על פי מ"ס א"ס זה לעומת זה עשה אלהים
 לך העומה לעומת לך ההסרה והקדושה וזמן שהסרה מלך
 קדושה קבלת משה נעמוד מ' יום צהר סיני כן יתכן כה ללך
 העומה שעמד גלית צהר לחק מטרות אלהים מ' יום אחרים
 כה הסרה והקדושה גזר' כי כהה של גלית לא היה יום שלם
 צוים ולא בליה משא"כ עומד משה היה בשלימות מ' יום : וס'
 לילה וק"ל : מאי בינים ב' שכל סיפור זה נסביר הוא ולאודועי
 שצחיה דדוד כדלקמן שאמר מצוה מכל מוס כמ"ס בנתיב מישל
 ועזריה אשר אין צה"ס כל מוס דאשילו ריבדא דכוסילתא לא הוה
 צה"ס ושארם בינוני שצחיהו כמ"ס בחפלת מהו ונחת לי זרע אנשים
 לא ארוך ולא גזר ושארם שרוא עשוי בבנין מורה על חוקי

בנין

ח"ב סח א

הרי"ף ואמר אליהם שמע ישראל להם ליה למימר להו שמע ישראל
 פרס"י להם מחחיל בלשון זה ועוד אפשר לומר דכיון שהכתוב
 מדבר בלשון רבים והיה בקרבנם אל המלחמה ואמר אחם קרנים היום אל
 המלחמה הי"ל גם כאן שמעו ישראל אחם קרנים היום וכו' מהא"ס בלשון
 יחיד שמע ישראל אחם קרנים היום וכו' לך דרש רבי יוחנן אשילו לא
 קיימחם אלא קריחא שמע שהיה שמע ישראל אחם קרנים היום אל
 חרינים וחרינים מחסרים צידס :

קט פלשתים באים בנצחוננו של גלית וכו' גלית אמר ר'
 יוחנן שעמד בגלוי פנים לפני המקום שנאמר

ע"כ *ברו לכם איש וירד אלי ואין איש אלא המקום שנא' ה'

איש מלחמה אמר הקב"ה הריני מפילו ביד בן איש שנא'

*ודור בן איש אפרתי הוא אמר רבי יוחנן משום ר"מ

בשלשה מקומות לבדו פ"ו לאותו רשע אחד *ברו לכם

איש וירד אלי ואיך אם יוכל להלחם אתי והכני והיינו

לכם לעברים ואיך הכלב אנכי כי אתה באת אלי

במקלות דוד נמי קא"ל אתה באת אלי בחרב ובחנית

ובכידון דוד הדר אמר ליה ואנכי בא אליך בשם ה' אלהי

עבא' אלהי מערכי ישראל אשר חרפת *ויגש הפלשתי

השכם והערב אמר רבי יוחנן כרי לבטלם מק"ש שחרית

כרי וערבית * ויחציב ארבעים יום כנגד ארבע"ים שניתנה

בהם התורה ויצא איש הבנים משנות פלשתים מאי

בינים אמר רב שגבונה מכל מוס שמואל אמר בינוני

שכאחיו דבי ר' שלא אמרי שהיה עשוי כבנין ר' יוחנן

אמר בר מאה פפי וחד נאנאי גלית שמו מנת תני רב

יוסף שהכל רשין כאמו כנת' כתיב ממערות וקרניו

אלי ממערכות תני רב יוסף שיהל העור באמרי כתי' *ערפה

וכתי' *הרפה רב ושמואל חד אמר הרפה שמה וחד אמר

ערפה שמה חד אמר הרפה שמה ולמה נקרא שמה ערפה

שהכל עורפין אותה מאחוריו וחד אמר ערפה שמה ולמה

נקרא שמה הרפה שהכל רשין אותה כהריפות וכן הוא

שמואל *ותקח האשה ותפרשו את המסך על פי הבאר

ותשטח עליו הריפות ולא נודע דבר ואי בעית אימא

מהב"ס *אם תכתוש את האויל במכתש בתוך הריפ' בעלי

*את ארבע' אלה ויהיו להרפה בנת ויפלו ביד דוד וביד

עבדיו מאן יננהו אמר רב חסדא סף ומרון גלית וישבי

בנוב כתיב *ותח' חניתו וקרניו ועץ חניתו אמר ר' אלעזר

עריין לא הניעו לשבחו של אותו רשע מכאן שאסור

לספר בשבחן של רשעים ולא לפרסומיה כלל אלא

לאודועי שבחו של דוד :

בגלוי פנים בחופה : ברו צהר : לבדו פיו פיו הכשילו : וירד

אלי משמע עלי שהוא יגזר דל' וילחם אלו : ואיך

והכני ואף"כ דהר א"ל אם אני אוכל לו והכניתי מ"מ פתיחת פיו

לרעהו הוה : דוד הדר קאמר ליה ואני בא וגומר ואין זו

פתיחת פה לרעה דקאמר ליה אזה בא למחול בי ע"י דבר שאין זו

מחל ואני בא למחול כך צה"ס שהלכותנו שלו : כנגד מ"זם

שאמר מורה להקצול יתכן לו כה להקצול : מבונה מכל מוס

מתוקן ומחיה מכל מוס כל כשור : שבאחיו ארבע אה"ס הוה

כדלקמן : בר מאה פפי וחד נאנאי בן התערבות שג"ל הרבה

משוח מלחמה פרק שמיני סוטה

בזמן ושאמר בר מאה פפי בו' אפשר שרמו בזה הזנים כמו
הכא נ"י שהוא מספר מאה ומדברי הירושלמי שכתבו ההוספת
נראה כי דרשו כן דרמו ממערות ממה ערלות ור"י קא"ל לפי
שיטתו שהורה הכתוב לך שומאם שהיה בו מונות אמו ועיין בזה
בחום' ודרים וגלית שמו מנה שכל דשין כו' דלא ה"ל למיכת' מנה
אלא גלית הגיות כמ"ס בקרא דמוק שמואל וע"כ דרשו מנה שכל
מאשה זו שכל דשין כו' : כתיב הרפה בו' משמע להו דערפה
זו היא הרפה פרס' כדאמרין לקמן שגזר עליהם שיפלו בניה כו'
ולכאורה היא גופה מגלן ויש לפרש דמה לו להזכיר דערפה וילדו
להרפה ויפלו גו' כעבר הזכיר למעלה מזה בקרא מפורש בפרטות
שנפלו ביד דוד ועבדיו אבל אשמועינן דוכחה ערפה לך' גבורים
הללו מפני הטיקה לתמוהה אבל רות שדברה בה זכחה למעלה
יתירה ממנה שנפלו בניגבוקה ביד בניה של רות הדבוקה וכה"ג
הוא מפורש בקרא ישיב נפל ביד אבישו וגלית נפל ביד אלחנן שהוא
דוד כדאמר' במדרשות ומדון ביד יהונתן בן שמעי אחי דוד הרי
אלו שלשה מבניה של רות היו מוך מסבני המושבין נפל בידו סך
איו מפורש שמבנים של רות היה ודע גם ערפה מפורש בקרא
דמואזיה היתה קרא בניה פלשמים דגנת נולדו לה שהוא מארץ
פלשמים גם בקרא מפורש שגנה ערפה משדה מואב עם חמותה
ולא זכר שז שגנה מחמותה לשדה מואב וק"ל : ארבעת אלה
יולדו להרפה גו' מאן נהו א"ר חסדא כו' לא ידענא מה
חידש לו רב חסדא שהרי כן מפורש בזהדי בקרא בסוף ספר שמואל
דחשיב אלו ד' וכתיב בחר הכי ארבעת אלה נפלו גו' ואפשר שמוס
דגבי גלית אינו מפורש בקרא שהיה מילידי הרפה כמפורש בסך
וציטני ובמדון מ"ה קאמר מאן נהו ד' מילידי הרפה וקאמ' דחשיב
מני גלית כחוסם א"ר משה דכתיב ביד דוד גו' ובקרא אינו מפור'
שחמד מל' אה שנפל ביד דוד וקאמר שהרי גלית גזבר בחור ד' אה
והוא שנפל ביד דוד ולא הולך הכא לפרש כיון שכבר מפורש וע"כ
ויך אלחנן גומר את גלית גומר דכתיב כאן היינו דוד וק"ל :
דרי"י גלית שמעך בניגיו פנים לפני המקום אפשר שאע"פ שיש לדון
דבריו של גלית שנתן כבוד להקב"ה כי אמר שאיני ירא כי אם
מפני ה' אלהים וגו' לא ברו לכם בחור לכל איש מלחמה שאם הוא יבא
להלחם בודאי יירד אלי משמע עלי שהוא יגבר אבל שוא חשונת אדם כי
אינו ירא מבני אדם אבל מ"מ עמד בניגיו פנים לפני המקום לומר בחור
לכם איש מלחמה שקרא להקב"ה איש ולכן אמר הקב"ה היני משילו ביד כן
איש שהוא אינו חושש מבני אדם גם בני איש הרני משילו ביד מי שעדיין לא
יאל לו סס בפני עולמו והוא נחלה בשם אבותיו שהוא טפל לאבותיו דוד כן
איש אפרחים' דוד מני קאמר אחת בא אלי דבר א"ל ואני בא אליך וכו' :
קשה כיון דגלית מני אמר ואם אני אוכל והיתני ואש"י אמרין דלכח פיו
הואיל ופתיחת פיו היתה לרעתו אם יבא א"ל גם דוד פתח פיו
לרעה ואמר אחת בא אלי ואע"כ דהדר ואמר ואני בא אליך מ"מ פתיחת
פיו לרעה היתה : ורש"י א"ל פ' ואין זו פתיחת פיו לרעה דקא"ל אחת בא
למשול בי ע"י : דבר שאין בו משק ומה בא למשול בשם שהלחמות שלו ומ"מ
לא נתיישב לו עדין מה שעתה חתלה ואמר אחת בא אלי ולכאורה היה
לומר דאינו דומה פתיחת פיו של גלית שכבר נכסל' פעמים בלשון וגם
השלישית היא מכשול לפיו שפתה רבעה אבל לדוד שלא נכסל בלשון פעם
הראשון א"ן לחוש על פתיחת פיו שאמר אחת בא אלי והנכון הוא שבדברי גלית
הס' כי מלוקות א"ל יבא אלי ובכני וכו' אלא וכו' והיתני ופתח
ברעתו כי פיו הכשילו אבל דברי דוד אינם שתי מלוקות לומר פתח ברעתו

ויפלו ביד דוד וביד עבדיו רבתי* ותשק ערפה לחמות'
ורות דבקה בה א"ר יצחק אמר הקב"ה יבואו בני
הנשוקה ויפלו ביד בני הרבוקה דרש רבא בשכר ארבע
דמעות שהוריר' ערפה על חמותה וכתה ויצאו ממנה ד'
גבורים הללו שנאמר* ותשאנה קולן ותכבנה עוד :
בני הנשוקה נשקה לחמותה ליסד מעמה שלא נחגיירה
ותכבנה עוד פעם שניה ללעול מיניה כתיב' ותשאנה קולן
ותכבנה עוד ארבעה דמעות לשתי כציות מצ' עינים :
מחרש'א בשכר ד' דמעות כו' עיין פרס' ויע"ל דמשמע
לוי ד' דמעות מד' כציות האחת דכתיב לעיל
ותשאנה קולן גו' ציפה ה' וכו' מדכתיב בחר הכי ותשנה קולן בלא
א' משמע מלשון שניו דהיינו ב' כציות וכתיב בחר הכי עוד
לרבות כצוה רביעית :

פ'סכא בני עצמן באו בנצחונן של שובך וכו' : כתיב
שובך וכתבי שופך רב ושמואל ואמרי לה רב
אמי ורב אמי : חד אמר שובך שמו ולמה נקרא שמו
שופך שכל הרואה אותו נשפך לפניו בקיתון וחד אמר
שופך שמו ולמה נקרא שמו שובך שעשוי כשובך *
אשפתו כקבר פתוח כלם גבורים רב ושמואל חד אמר
בשעה שזורקים חץ עושים אשפתו' אשפתות של חללי'
ושמא תאמר מפני שאומנין בקרב ת"ל כלם גבורים וחד
אמר בשעה שעושים ציכרים עושים אשפתות אשפתו'
של ובל ושמא תאמר מפני שחולי מעים דם ת"ל כלם
גבורים אמר רב מרי שמע מינה האי מאן דנפיש ובליה
חולי מעים הוא למאי נפקא מינה ליטרח בנפשיה
דאנה בלב איש ישחנה רבי אמי ורבי אבי חד אמר
ישינה מרעתו וחד אמר ישינה לאחוריה :

כתיב שובך בספר שמואל : כתיב שופך בדברי הימים :
אשפתו וגו' כמילות של נכוד נאזר כתיב ואידי דנקט
פלוגתא דרש ושמואל דדרשה דקראי נקט לה : מפני שאומנין
אבל

משוח מלחמה פרק שביעי סוטה רע

אבל לא גזורים: של זבל מחמת שאוכלין הרבה גזורה: ש"מ
מקלמך ושמא קלמך חולי מעים הם: ליטרח בנפשיה לנפש
הרפואות צורה יכד עליו חוליו:

מהרש"א אשפתו כקבר פתוח בו' לפי פשוטו מל' נרחק
כלי בית החללים מהו הדמיון כקבר פתוח וע"כ
דרשוהו למר אשפתו של חללים הנאים לקבר וכן למר חולי מעיו
אבל מ"ש צטע שורקין חן בו' קשה קצן מאן דכר שמה כיון
דאשפתו דרין מלשון אשפתות וק"ל: דאגה בלבן ג' סיפא דה"ל
קר' ודבר טוב ישמחה ר"ל דאגה בלבן איס ומטרידו מלמדו החורה
ויסמחה מדעתו כדי סיפא דעמו ללולה וע"כ דבר טוב שהיא
החורה ישמחה ממלכתו ולמ"ד יסמחה לאחרים כדי שיקנו לו
עלה על דאגתו כפרס"י בפ' ו"ה וזהו ודבר טוב שיתען לו חנינו
הוא ישמחו מלכתו ועיין פירוש רש"י בספר משלי וק"ל:

הר"ף דאגה בלבן איס יסמחה חד אמר יסמחה מדעתו וחד אמר
יסמחה לאחרים נראה לו דלא פליגי דהא וזהו איתנה יסמחה
מדעתו ואס אינו יכול להסימה מדעתו יסמחה לאחרים כי אותו אדם
שהוא מדבר עמו ידבר על לבו דברים טובים ומתוך כך יסמחה מדעתו
וקרא הכי קלמך דאגה בלבן איס יסמחה מדעתו ע"י דיוור שישמחה לאחרים
כי דבר טוב שידבר לו אותו אדם וכן יסמחה מדעתו:

ק"ב פיסקא אבל אתם אין אתם כן אלא כי ה' אלהיכם
ההולך עמכם וגו' זה מחנה הארון וכל כך למה
מפני שהשם וכינויו מונחים בארון כיצא בדברך אהה
אומר *וישלח אותם משה אלף למטה לצבא אותם אלו
סנהדרין' ואת פנחס זה משוח מלחמה כלי הקרש זה
הארון והלוחות שבו' והצוצרות התרועה אלו השופרות
תיא לא לחנם הלך דאגה פנחס מלחמה אלא ליפרע דין אבי
אמו שנאמר *והמדנים מכרו אותי אל מצרים' למימרא
דפנחס מיוסף קאיתו והתביב ואליעזר בן אהרן לקח לו
מבנו' פוטאל לו לאשה לאו מיתרו קאתי שפיטם עגלים
לעכו"ם לא מיוסף שפטט ביצרו והלא שבטים מבזין
אותו ראיחם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעכו"ם
אמא דאמיה מיתרו ואי אמא דאמיה מיוסף אביו דאמ"י
מיתרו דיקא נמי דכתי' מבנות פוטאל תרי משמע ש"מ:
ו"כ' למה אמר להם ומה היא הצטעה זו שהצטעה כי ה' אלהיכם
ההולך ולא אמר כי ה' אלהיכם עמכם מה היא הליכה זו
דמשמע חלק ממש: שהשם וכל כינויו מונחים בארון הו"ל
עמם כמלחמה: שפטט ביצרו ולאו אותו ולא חשבו: והלא
שבטים מבזין אותו כדאמרין בלאו הן הכשרפין לסיכך הולך
ליחסם סס פנחס בן אליעזר בן אהרן הכהן: תרי פוטי מלח
כתוב פוטאל:

מהרש"א וכו' למה מפני בו' עיין פרש"י והיינו דלעיל
מנינה דהך ענינה לא כתבי ההולך רק לא חירא
מהם כי יי' אלהיך עמך וגו' שס דרבי משה אבל כאן הם דברי
כקן משוח מלחמה שאלו קלמך דהולך ממש: שהשם וכל כינויו
בו' לאו דוקא כל כינויו דהא לא היו בן דק הלוחות כדלקמן שהיה
בהם עשרת הדברות ואין בהם רק השם וכינויו אלהיך ואל אבל

שאר כל הכינוי' דחשיב פרק שבעה' העדות לא היו בן דק וכו' א"א
וישלח אותם וגו' אותם ואת פנחס אותם אלו סנהדרין
מלחמה שנייה שהוא מיותר דרש אלו סנהדרין שהם שקולים ככל
ישראל ואמ' וכלי הקודש זה הארון והלוחות וגו' וכלי בלי רבים
קאי על הארון והלוחות ורש"י בנחום פי' וכלי הקודש זה הארון
והליך בו' והוא על פי הספרי כמ"ס הרא"ס אך מה שאמר
ומלוחות התרועה אלו השופרות לא ידענא פירושו דהא ודאי
חלוצות ממש והן על כסף היו להם כמלחמה דכתיב וכי תנאולו
מלחמה וגו' והערותם בתולדות וגו':

הר"ף כי ה' אלהיכם הוא ההולך עמכם וכו' וכל כך למה מפני שהשם
וכינויו מונחים בארון ודבר' לישנא למה הולכנו ידע שהשם
וכינויו מונחים בארון עיקר הכטעה הוא שה' הולך עמם להלחם: הן
אמת כי מדכתיב ההולך עמכם ולא כתיב כי ה' אלהיכם עמכם מלמד אל
הארון שהיה הולך עמם ממש אבל מ"מ לאו לנו למר שהשם וכינויו מונחים
בארון אמנם להיות שהארון ההולך עמם להלחם עם האויבים ולהושיע
ישראל וזהו שס' ה' הרחמים לרחם ולהושיע ישראל וסס אלהים דין להקסם
מהאויבי' וע"ז אמר כי ה' אלהיכם שהשם הרחמים וסס אלהים שהוא דין
ההולך עמכם וכיור היו דין ורחמים: בארון אלא מלך שהשם שהוא ההו"ה
וכינויו שהוא סס אלהים הכל הם בארון ההולך עמכם שהארון היה הולך
במלחמה כי כהן ישעיה חכמים וילחם לכם: חנוא לא לחנם הלך פנחס וכו' יש
לחמוהם שרי' הן להקסם ולהלחם קאתי ה' במדיו ומנין לנו שהלך ליפרע
דין אבי אמו ושמא דיוק דלמה הולך ליחסם כאן לפנחס שהוא בן אליעזר
דכתיב וישלח אותם ואת פנחס בן אליעזר אלא ללמדנו שהלך ליפרע דין אבי
אמו דכתיב ואלעזר לקח מבנות פוטאל ולכן הכיר כאן בן אליעזר שלקח
מבנות פוטאל:

ת"ר *אשר בנה אשר נטע אשר ארס למדך תורה ק"ג
דרך ארץ שיבנה ארס בית וישע כרס ואחר כך
ישא אשה' ואף שלמה אמרה בחכמתו *הבן בחוץ מר
מלאכתך ועתה בשדה לך אחר ובניית ביתך' הכן בחוץ מר
בחוץ מלאכתך זה בית ועתה בשדה לך זו כרס' אחר כר
ובניית ביתך לך זו אשה' ד"א הכן בחוץ מלאכתך זו מקרא
ועתה בשדה לך זו משנה' אחר ובניית ביתך זו תלמוד
ד"א הכן בחוץ מלאכתך זו מקרא ומשנה' ועתה בשדה
לך זו תלמוד' אחר ובניית ביתך אלו מעשים טובים ד'
אליעזר' בנו של רבי יוסי הגלילי אומר הכן בחוץ מלאכתך
זו מקרא ומשנה ותלמוד ועתה בשדה לך אלו מעשים
טובים' אחר ובניית ביתך דרוש וקבל שכר:

ועתה בשדה לך ונלמה מלאכתך צדקה לך: תלמוד לתת
סדרא צעמני המסנה והלכה כדברי מי:

מהרש"א אשר בנה בו' ד"א שיבנה בית וישע כרס
ואח"כ ישא אשה בו' למדו לומר כן דה"ל

להקדים גסויי אשם שהוא דבר אשה בכל ומלוי משא"כ בית וכו' ש'
כרס דאין כל אשה וזכה לך אבל למדה תורה דרך ארץ שמי
שיג לו יעשה כסדר הזה לישא אשה בלחמוהו ומייתו דכך סדרן
שלמה בחכמתו הכן בחוץ מלאכתך זה בית דמקום פנוי שהוא
חוץ עשה והכן בו מלאכתך לעשותו בית ופנים ועתה צדקה לך
זה כרס עתה כמו להיות עתידים ליום הזה מלשון הכנה שאמר
שיכילו צדק פנוי לעשותו כרס אח"כ וצניח ציחק זו אשה כדאמרין
סוטה ב' בעלמא

משוח מלחמה פרק שמיני

השתורה זוהי שחזור הירא חרד בשום כח"מ ע"ד ורס. בדעתה לעיקר הדבר והבטח הניבולו לו ההורא והכחד כהוא הכחש לו וקי ונדק לא ירס ונכסו כלבו בעזה כה"ל ולכן לפסיו חתומות ודברים קליס להעני ירסו וכל ולי יבוס והיאר וכו' דוק לנכח לפי "חלה" לו השורה כל כלו יסוח" בללן כלומר בסיסה לו חתם חלה החתול לחורחן ולא חסיה לו לגליסה היסוח דך הלבו חתם ויסעטו עליו שהא חטבירות בעידו והך זס מפרס רכ"י יסופבכחי כס' בחרונה:

*והיה ככלות השוטרין לדבר אל העם ופקדו שרי
צבאות בראש העם בעקובו של עם מעמידן דברים

זקופין לפנינו ואחרים מאהוריהם וכשילין של ברזל בידיהם וכל המבקש לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו

שְׁתַּחֲלֵת נִיסָה נִפִּילָה שְׁנָא* נִסְיָן יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פְלִשְׁתִּים וְגַם
מִגִּפָּה גְדוֹלָה הָיְתָה בָּעֵם וְלִהְיוֹת הוּא אֹמֵר* וַיִּנְסוּ יִשְׂרָאֵל

מפני פלשתים ויפלו חללים וגו' כד"א במלחמות הרשות
אבל במלחמות מצוה הכל יוצאים אפי' חתן מהדרו וכלה

מחופת א"ר יהודה בר"א במלחמות מצוה אבל במלחמ
החובה הכל יוצאים ואפילו חתן מחררו וכלה מחופתה :

בעקבו של עם נסופו של עם שעומדים שלא יחזרו אחרונים לנוס :
מצמידין וקופין מפניהם בראש שלל המלחמה מעמידים

בגני אדם בבורים ממונים לך שם יכול אחד מן הגלגלים יעמידוהו
 ויניקפוהו ויגבירו את אנשי הנצח בדבריהם ואנשים אחרים מאחריהם :
 בשלילת כל רבול וידברו לשמור שלא ייחלש ויחלש כל כיוון חזק ספורים

הוא תחלת האפלה : בד"א שחורים מן המערכה ויש שאין וזו ממקומן

הכל יולאין · רבי יהודה אומר וכו' מפרש בגמרא :

פרק עגלה ערופה

משנה מאין היו מודרין רבי אלעזר אומר מטבורו רבי קיד
עקיבא אומר מחוטמו ר' אלעזר בן יעקב אומר מה

ממקום שניגשה חלל מצוארו: גמי' במאי קא מפלגי מר ע"כ
סבר עיבר חיותא בא"ה הוא ומר סבר עיבר חיותא יומא

בן הוא אומר *ממשי אמן אהב גווי ואומר *גווי גורד רז"ט

השליכי אבא שאול אומר מטבורו ומשלח שרשיו אילך
אילך אפילו תימא אבא שאול עד כנא לא באמר אבא

שאלוהם אלא לענין יציר אבל לענין נשם דכולי עלמא
נאמיה הוא שגאמר * כל אשר נשמת רוח חיים באפיו ר' ראש

אלעזר בן יעקב אומר ממקום שנעשה חלל מצוארו מאי

צווארי חללי רשעים:

כדכתיב אל הערים אשר סביבות החלל : אתה גווי

[illegible]

ואמר מן האור הוא קרוי חלל דכתיב על נאורי חללי רשעים
הולך ממנו בן מודעו בדכבוד אל חלל :

סימן חמשה עשר מורדכי ברכייה אל סמך
תני

בעלמא וקורא לאשתו ביתו לפי שהיא עקרת הבית ולמאי דדרש
לענין תורה שלמה נחממו סדרן כן לעמוד מן הטפל על העיקר

והתכלית וו"ס הכן בחוץ מלאכתך דימה עסק החורה עד שיבא לתכליתה למכין עלמו לבנות לו בית וו"ס זה המקרא שאינו רק

הכנה ללמוד המשל' וכן ועתה נשדה לך זו משנה שאינו אלא הכנה
אל התלמוד אבל עיקר בנין הבית הוא התלמוד כדאמרין בפרק

אלו מציאות כל העוסקין במקרא מדה ואינה מדה במשנה מדה
וכו' בחלמוד אין לך מדה גדולה מזו וצפ' היה נוטל אמרינן קרא

ושנה ולא שמש ת"ח ה"ו עם הארץ ומאן דמוסיף על העיקר
המעשים טובים שהוא גמר בנין הצית דהחלמוד נמי אינו אלא הכנה

למעשים טובים כדאמרי' שהתלמוד מביא לידי מעש' ומאן דמוסיף עוד על עיקר בנין הציט ותכליתו דרוש וקבל סבר גם סבבר צא

לכולל שהציאו לידי מעשים טובים אמר דרוש וקבל שכר בחכמה
עיונית שע"ו אמרו כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו כו' דרמו

זוה על חכמה עיונית דאלו חכמת התלמוד ודאי קודמת ליראת
 חטא שהתלמוד מציא לידי מעשה ואמרו ולא עם הארץ חסיד

וכדמוכח הכא ודו"ק: *ר"י הגלילי אומר הירא ורך הלבב זהו
השתייירא מן העבירי' בו' כסז הרא"ס פי' ר"י הגלילי מאמר

שאין מיתה בלא עון אין לו לירא שימות אלא כשהוא בעל עבירות
ולפיכך פי' כולי"ע ש' צורך ובפרק במה נהמה ליתא הכי אלא

דרבני אמי הוה קאמר הכי ומסיק בתוניתא דים מיתה בלא חטא
ויוש יסורין בלא עון ואי הוה סבר ר"י הגלילי הכי היל"ל דר' אמי

בר' יוסי הגלילי ועוד לרבי אמי נמי הבא הא קאמר דאין מיתה בלא חטא כו' וכתבו ההוספ' שם פי' מיתה לפי שגזירה ובא אף על

השובג ואין יסורים בלא עון של מויד כו' ע"ס וא"כ הוא השובג
שלא נכודע לחוטא לא תקן שיחזור וימות במלחמה ודוחק לומר

דאין מיטע זאל חטא דקאמ'היינו דוקא צחטא שוגג שנתודע ועדין
ל' נחמך ודברי הרמב"ן ז"ל נכוני' סכת' ע"ד ר"י הגלילי כאשר

הַנְּעִיט הַכֶּהן שֶׁהָסֵס יוֹשִׁיעַם וְלֹא יִפְקֵד מֵהֶם אִישׁ רֹאשׁוֹ שִׁבְעִימָו 13
הַלְוִיָּקִים וְיֹזְהִירוּ הַשּׁוֹטְרִי אֶת הַיִּרְאִים מֵעֲבִירוֹת כּוֹעִ"ם וְהֶאֱרִיךְ

ש"ס עוד גם צדעת רבי עקיבא ש"ס חזן מחדרו כו' מפורש
צפ"ק גבי אין נקי אשילו חזן כולי :

מִתְנִי *וַיִּסְפּוּ הַשּׁוֹטְרִים לְדַבֵּר אֶל הָעֶסְוִי ר"ע אֹמֵר
הִירָא וּרְךָ הַלֵּב כְּמִשְׁמְעוֹ שְׂאִינוּ יָכוֹל לַעֲמֹד

בבקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה רבי יוסי הגלילי
אומר הלא ורך הלבב זה המתירא מן העבירות שבירו

לפי' תלתה לו התורה את כל אלו שיתחזר כנגדן רבי יוסי
אומר אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט

ממזרת ונתנה לישראל בת ישראל לממזר ונתן הרי הוא
הדרא ורך הלכב :

ו'ספ' השוטרים על דגרי הכהן : בקשרי שמחשקשים לעמוד לצופי' שלא
 יפחדו אויבים : לפי' שהירא זהו : הירא מעבירות חלה התורה
 ויהי ויטעו איזהו למען : ויטעו דגרי חתול : זה חתול : אל : ויטעו דגרי חתול :

בנה ונטע והירם ותמור בבנין כדי שיתלה בם החזרה ולא יחזיקו לומר מעבירות שבידו הוא ירא וחוזר : ר"י אומר וכו' בממלא מפרש במאי פליגי אדרבי יוסי הגלילי :

אזה"ב שבע העונ להביא יראה ורעד בלב החוטא יודע מרת נפשו כח"ס
הביא פחדו בליין חטאים ורועה רעדא חנפים וכן אמר חלמה
עוברת דמי ברא פלוגתא וקדשה לי אלו אפס חבדו וימי חלומי אמר חלמה

מבואר רשע היא תבואתו תוקדש לו ונכן תפסר ברבי יומי הגלילי חומר דה"פ

עגלה ערופה פרק תשיעי

סוטה

שלוהו: ויקרא שמה לו: ספייה דקרא הוא שמה עד היום הזה ומיניה יליף של נחשבלה ולא חרזה כדאמרין כל מקום שנאמר עד היום הוה לעולם ולעולמי עולמים הוא: שלא דבר בפיו דלא כתיב אלא ויראם באלזכו או בעקימת שפתיים כדלקמן: ולזרעו כדאמרין שאין מלאך המות שולט בהם: שלוהו פרעה כדכתיב וילך עליו פרעה אנשים וישלחו אותו: אינו ניווק אותו היותו לדרך: עד עברו: עיר שהיו יוצא ממנו והוא בית המלון שנתן ע' אמה ושירים לבתי העיר: כי צנייתא דבבל מקום הוא ובו דקלים הרבה כמו לוי הר הצרול כשרות: לא נתיישבה והיו לא יבז אדם שם לא גזר אדם הראשון יסוד שם והא דאמרי אינשי איתגבו משני אדם הראשון שגזר עליו אדם הראשון יסוד דקלים ולא דבר אחר:

מהרש"א כופין ללויה השב' לוי' אין לו שיעור ב' לענין סבר הוא דקאמר כדמסיק גרם הלל' כו' עד סוף כל הדורות כו' אבל עיקר המצוה יס' לה שיעור כדלקמן לכל אדם ד' אמות והרצ' כו' ולכן לא חשב לו ד' פ' מסכת פאה כדאי אלו דברים שאין להם שיעור כו' ולא שייך למימר כאן כל מ"ע שמחן שפרה בצדה אין כופין עליה דהיינו בצדה שמשורש חצורה גבי אנוי שלה כמו כבוד אב ואם כדאמרין פ' כ"ה משא"פ סבר לוי' דאינו מפורסם חצורה וק"ל: שנאמר הראנו את מבוא העיר כו' דהוה ודאי עיקר לוי' להראות למתלה שילך בדרך באין מכלול אל מקו' מתמחו: ומה חסד עשו עמו כו' לבאור מאי קאמר כולה מפורסם בקרא וי"ל משום דגבי רחצ נמי כתיב כה"ג ועשייתם גם אחס עס בית אבי חסד גו' ולהכי קאמר הכא ומה חסד עשו עס זה האים שקיים מצות לוי' שאין לה שיעור לשכרה יותר מהחסד שעשו לרחצו וקאמר דהכי כתיב ואת משפחתו גו' דהיינו כל משפחתו פלוני כשנצלו משא"פ בדרך לא נלוו רק בית אבי חסד כמפור' בקרא: שמה לו עד היום כו' בא סנחריב ולא בבלבלה כו' גבי סנחריב קאמר בצלה וגבי נ"ל קאמר המריבה עיין בחו"פ ק' גר'א' מדקרא שם אותו עיר שצנה לו צמח אותה העיר שהראה להם מצוה משמע ליה אותה העיר שצנה גו' כ' מצוה לא ידעו העולם דלכך נקרא לו כדאיתא במדרש דלו אחר היה עומד שם ע"פ המעור' ונגמסין דרך הלוח כו' כפרס"י בצפר שופטים ולכן לא יכלו לה סנחריב ונ"ל שלא ידעו מצוה וקאמר גם למלאך המות אין לו רשות כו' ואולי דינא להם דבר זה רמז מקרא דכתיב וילך האים ארץ החיים וגו' דלפי פשוטו ארץ בני חם מו' אומות קאמר ומתוך המקרא משמע דכשבו ישראל כל י' עממים וע"כ דרשו ארץ החיים ע"כ ארץ החיים וחיים כמו חיים ואחותיהו הח' ח"י פ' הראוי למות לפי שנתנו חי עדין והיינו שצוהה ארץ חיים לעולם ואין מלאך המות שולט בהם ואדם אחר לא יוכל להגליה בהם לילך להם כדאמרי' בפ' החיל בהקד' עזדי שלמה הרבוי דבר אינש אינון ערביין ליה: ומה נבנעני זה שלא דבר בפיו כו' התחיל בתקרי וסוי' כחל כח"ס דודאי עיקר מצות לוי' שגידי לו הדרך שילך בה היכן להשאיל והיכן להימין ואפשר שיטעה זה המתלו' וע"כ למעלה ממנו ההולך עמו כרגליו עד מקום שאין עוד לטעות מן הדרך והלוי הנרועה ופחות' משניה' המראה באלזכו או בעקימת

מיו וע"כ אחר שזה הכנעני לא דבר בפיו וא"ל שלא הלך כרגליו אלא מראה ביד או בפיו ק"ו עכ"ל מי שעשה מעלה עליונה שצלוה דהיינו שהלך כרגליו שהיה מרונה שרבו כמלה כפלים: דמהלך בדרך כו' יעסוק בתורה כו' שנא' כי לוי' חן רם וגו' כי ההולך בדרך ימירי בלא לוי' דמו כראש ורץ מן ורחמים כמו שחקנו בתפלת הדרך וחננו למן ולחמד בעיניך ונענינו כל ראונו וע"כ אחר שהחורש שפוסק בה חסיה במקום לוי' ליתן לו לראש צעירי כל ראונו ולא יהיה דמו כראש וכן שנינו בפ"ג דלצות המהלך בדרך ימירי ומתנה לצ' לנעלה ה"ו מתחייב כפסוק ומסיים הכא בצידי קרא וענקים וגו' כי חסיה חזרה לך לעזר במקום בני ענק וגבורים שלא תאטרך לגבורים שישמרוך וק"ל: ויצו עליו וגו' וישלחו אותו וגו' פי' וישלחו כהרגומו ואליהו לדינא לפרושי מל' שלוחם ממנו דלא שייך הכא' וכזה הרא"ס ולא מלשון גרושין כמו וישלחו ה' וגו' וא"ל ה' מל' גרושין ופ"ג דצרי' דחוקים הם וכי משום דהמלך גרושו לא יספר הכחוש בכבודו ונ"ל כיון דוישלחו וגומר קאי נמי אהז כל אשר לו שפי' כסף וזהב ומתקנה שוכר ע"כ וישלחו מל' לוי' דנפול בהם לשמור בדרך אבל ל' גרושין לא שייך כלל במטלטלין וק"ל: בשביל ד' פסיעות כו' השעבוד ודאי לא היה כשציל זה וכי מה פשע אברהם שלוהו אלא השעבוד גזר בציור בין הצדקים כשציל שאמר צמח אדע וגומר אלא שלא זכר שם אלא מי יהיו משועבדים וזכותה ד' פסיעות שלוהו פרע' וזה שאלנו יהיו משועבדי וכה"ג אמרי' בפ' חלק שוכה נ"ל לשעבד בישראל כשציל ד' פסיעות כמבואר שם ודו"ק: וכי לאחר שלא עבר כו' בפ"ק דברכות ל"ג ומאחר שלא יבז כו' לא גרסי' מאחר שלא עבר כו' וכן נראה דודאי אפשר שעבר ולא יבז ולמאי דמוקי ליה ארץ שגזר עליה אדם הראשון ליסוד כו' רישא דקרא כפסיעה שמספר הכחוש בדרך אשר לא עשה הקצ"ה עס ישראל שהולכים במדבר מ' שנה בדרך אשר לא עבר זה אים והיינו משום דלא גזר ארצה"ר יסוד שם ומה לא לעבור שם וק"ל: **הרי"ק** כופין ללויה ששכר לוי' אין לו שיעור: וקשה שהיו אין כופין על קיום המצוה אע"פ שלא ידעו שכרה ואפשר שהלוי' אינה ממוין המצוה של תורה כדי לטון על קיומה אבל למדנו הלוי' מזה שראינו שהגדיל ה' לעשות בשכרה וכיון שחביבה על כך לפני הקב"ה להפליג הלוי' ובאן ידענו שגדולה הלוי' ולפי' כופין למי שאינו רואה ללוח את חברו דכתיב ויראו השומרים וכו' וקשה שלא מנינו כאן לוי' אלא שהרא' מבואר העיר ואפשר דגם המלוא למיכרו הוא מורה לו הדרך אשר ילך בה ומצוה אותו לילך בדרך הזה ולא עולמו: וכן עמד שם עמו וי"ל מהסד הוא שלא הרבוי לא איקרי חסד כי אחת איקרי כיון שהראש מבואר העיר ומזה החסד שעשו עמו אלא מה ששלחו כל משפחתו דלא ודאי חסד הוא: המהלך בדרך וכו' נראה דדרים לראש ביום שאין אחר עומד אלא ראש בלבד ויחזיקו בדרך ואין עמו לוי' המורה הוא לוי' חן ללכת ולהילך: ואני דרשתי בספר כסף נבחר מ"ס וענקים לגרבותיהן מתייתם לדרשה זו שאע"פ שאין עמו בדרך לוי' הקצ"ה עשה לו דברי המורה שומר כאלוים עמו ענקים גבורים לשמור והענקים יהיה לגרבותיהן כמנין החוליות של הגרבת שכל דבר של חורה שיוצא מחולות הגרבת כנגד כל חוליות וחוליות נעשה ענק א' דהיינו מלאך לשמור בדרך: כשציל ד' אמות שלוהו פרעה להצריחם שחשבונו י' לתת קצת טעם מה עיניו השעבוד לגבי של אברהם כשציל הלוי' סברי כל המלוא את חנינו אין חנינו היות לדרך ניווק כדאמרי' כדאמר ואפשר שמתוך ששלח פרעה אנשים ללחץ את אברהם

עגלה ערופה פרק תשיעי סוטה רעב

ואברהם שלם בנמונו דכתיב אברהם כד מלך וכו' ושאל אם לא היו
מלוים אחותו היו שודדים כל כסף וזהב שהיו אברהם וכו' וכו' וכו' רבושו
של אברהם לא היה דוחה ללבו מעמו כי משיבת רוב המקנה לא נשאל אחים
הארץ לשבת ימיהו ואילו לא פירש לו מעט אברהם לא היה מחלוק עם אנשי
רשע אנשי סדום ולא היה לר' אברהם פירוש אחריו המלכים שהיה לא
רדמם אלא בשביל לטעם וכו' לא היה לו טעם מקדמו של עולם לא היה
אברהם מעיז דברים ואומר לו לא נחת וזה וכו' ירישני וחור לומר כמה
אדע כי אירסנה עד שגור עליו הקב"ה ידוע חדע כי דבר יהיה ורעך ד'מאות
שנה היו שעיך הדברים ומשבו שלם פירוש אחריו המלוות לאברהם:

קח אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר כל שאינו מלוה
(ומתלוה) כאלו שופך דמים שאלמלא ליווהו אנשי
יריחו לאלישע לא גירה דובים בתנוקות שנאמר ויעל
משם בית אל והוא עולה בדרך ונערים קטנים יצאו מן
העיר ויקלסו בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח שהקרחת
עלינו את המקום מאי נערים ומאי קטנים אמר רבי
אלעזר נערים שהיו מנועים מן המצו' קטנים שהיו מקטני
אמנה במתניתא חתנו נערים היו ובזבוז עצמם בקטנים
מתקף לה רב יוסף ודלמא על שם מקומם מי לא כתיב
* ואם יצאו גדודים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה
וקש' לן קרי לה נערה וקרי לה קטנה ואמ' רבי פדת קטני
דמן נעורין התם לא מפרש מקומה הכא מפרש מקומם
ס * ויפן אחריו ויראם ויקלסם בשם ה' מאי ויראם אמר רב
ראה ממש כדחניא רשב"ג אומר כל מקום שנתנו חכמי
עניינא בו או מיתה או עוני ושמואל אמר ראה שנתעבר'
בהן אמם ביום הכפורים ורבי יצחק נפתח אמר בלורית
ראה להם כמוררי' ויחנן אמ' ראה שאין בהם לחלוחית
של מצוה ודלמא בוריינהו הוא א"ר אלעזר לא בס ולא
מז בורעם עד סוף כל הדור' * ויקלסם בשם ה' ויצאנן שהם
ס דובים מן היער גו' רב ושמואל חד אמר נס וחד אמר נס
בחוץ נס מאן דאמר נס יער הוה דובים לא הו' ומאן
דאמר נס בתוך נס לא יער הוה ולא דובים הו' וליהו
דובים ולא להו יער משום דבעיתי:

עלה קרח שהקרחת עלינו את המקום שנסהיו המים
הרעים היכה פרנסתן להביא מים ולמנוח: מקטני אמנה
שהיו דוחקין שפס' פרנסתן בשביל שנתרפאו המים: ודלמא
קטנים ממש היו ועל שם מקומם קראו נערים שהיו מן נעורין:
הכא מפורש מקומן יריחו: וליהו דובים ולא ליהו יער
מאי עבד ליה יער דקרי ליה נס: בעיתי הדובים להתגרות צדק
כשאין מקום קרוב להם לנוס ולהתחבא וכשקרבין ליער יוצאין
וצאין בהצטעה:

ונערים וגומר אבל כחצוהו עלה צדק דליוקא שהוא עלה ולא
עלו הס עמו: עלה קרח שהקרחת בו' עיין פרש"י ומה
שהכריח להוציא מלח קרח מממשו קרח הראש גס הוא גנאי
וקלם כמ"ש החוספות גבי ר"י צן קרחה מהכנה עלה קרח עלה
קרח דרשו כן ש"ע א"ת קרח על שהקרחת בו' וק"ל מאי נערים
וקטנים בו' נערים משמע שהביאו שתי שערות וקטנים משמע
שלא הביאו כפרס"י גבי נערה וקטנה צ"פ דחולין ודריש ר"א
הכא נערים שמוערי' בו' וקטנים שהיו מקטני אמנה בו' או אג
קאמר או נערים היו וקטנים ע"ש קטני אמנה או דקטנים היו
ונערים על שם שמוערים בו' א"ר כיון דסחם הכחזו מה היו יס
למדרש תרוייהו ומ"ד נערים היו שאלו לכלל דעת ונבזו עלמין
בקטנים שאין צדק דעת לקלוס על כך ופריך דלמא ע"ש מקומן
בו' קטנה דמן נעורין בו' ונכחו הקום צ"פ דחולין דנעורין הוא
שם מקום דכתיב צד"ה למורח נעורין ולמערב גדר עכ"ל ויס
לדקדק מההוא סוגיא אסוגיא דהכא דפריך ההם כה"ג אעורבים
ממש ודלמא על שם מקומן מי לא בו' ומשני א"כ
עורבים מצעי ליה וה"ל הכא נעריים מצעי ליה ויס ליכא
ע"ש מ"ש החוספות שם עורבים מצעי ליה ואע"ג דכתיב
עברים מזרים ולא כתיב עבריים מזריים ההם ליכא
למעטי עכ"ל משא"כ צעורבים דאיכא למעטי עורבים ממש
ה"ל ליכא למעטי כיון דכתיב לגביה דקטנים היו ודו"ק:
ויראם ויקלסם וגומר מה ראה בו' ר"ל מה ראה לקלסם צדק
והיו הוא אסור בלאו דלא חלל חרש וקאמר רב ראה ממש בו'
דהיינו שלא קלסם צדק שהם אסורין הוא אלא קלסם צדקיה ממש
דכל מקום שנתנו עיניהם בו' והוא מפורש פ"ק דנדרים ע"ש
ושמואל אחר ראה שכולן נחעברה בו' והך ראה צננזאה קאמר
וה"ל דקבלה היה בידו דנתעברו אמן צאיסור תשמיש המטה שהוא
בלאו צד"ה ולא קאמר צאיסור אחר החמור כגון צאיסור נדה
וכיוצא בו ור"י שאתר ראה שלא היכה צדק למלוחות בו' נס זה
ראה צננזאה קאמר וכדמסיק עד סוף כל הדורות ומ"ד לגיל
מוערים מן המצוה: חד אמר נס וחד אמר נס בתוך נס בו'
דאי לאו נס והיו שם הדובים מזויים ושכימים היו מחיראים
הקטנים לילך לשם גס לא היה לו לתלות צדקה הדובים עליהם
בקללם אלישע ולפי זה נס לפשר הוא דקאמר וליהו דובים ולא
ליהו יער ומשני דבעיתי היינו אלו לא היה יער והדובים היו
צאים לכאן היו הקטנים נצטקים ככהיו רואים מרחוק הדובים
והיו צורמים להליל עליהם ורש"י פירש דבעיתי על הדובים והוא
דמוק כיון דביאתו צדק היו ודאי דלא היו צנוקים מלהקרות
צקטנים וק"ל:

הר"י כל שאינו מלוה כאלו שופך דמים וכו' נראה דליק' מאלשע שיאל
מירוחו דכתיב ויעל משם בית אל והוא עולה בדרך מאי והוא
עולה בדרך מאחר שכתב ויעל משם בית אל אלא לומר שחשיב' שהיה הוא
לכדו עולה בדרך ואין עמו לוייה כל לירי ש"ד שנגע' קטנים יצאו מן
העיר מירוחו אחר אלישע ויחלפו: צו ויעלנו לומר עלה קרח שהקרחת
עלינו את המקום שהיינו מתפרסמים בשאיבת המים להביא ממקום אחר כשהיו
המים של העיר רעים ועכשיו שרפאו המים קפחת פרנסתנו וכו' גרס
לנערי' שיוצאו באלישע על שלא היה אנשים מלוים אח אלישע שאינו לווה
אנשי

עגלה ערופה

וזכה ויצאתה ממנו רות שיאחז ממנה דוד ושלמה שהרצו להקריבו
קרבתה אלמא זה היה שבו : לקללה היו למעט את ישראל
ואזרח כוהן מנחיים : ואלא מאי טיבותיה דמקום קואלי
והמים רעים והאדן משכלת : הן מקום על יושביו ואפי' קוא
רע וזכר טוב :

תן אשה על בעלה ואפילו היא זנונית ונשאת חן צנינו.
אחר שגירה רובים בעון שגירה דונים צנינוקות חלה
תד חליו חרי וזה אשר ימות בו :

נתיחן חן לאחור מקום להיושב שם וכ"ה באלה שכבר נגזר להם
לישא אשה כי לא טוב לאדם להיות לבדו בת פלוני לפלו' כדלמרי'

תנו רבנן לעולם תהא שמאל רוחה וימין מקרבת לא קמא כאלישע שדחפו לגיחוי בשתי ידיו כו' אלישע מה

לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת בנדים וזתים
וברמים וצא ובקר ועבדים ושפחות ומי שכול חילי בני

רשע הניע חצות שאתה מבקש ליטול שכר שמנה שרצים

אמר רבי יוחנן שהלך להחזירו לגחוי בתשובה א"ל חזר

שואבת תלה לו לחטאת ירבעם בן נבט והעמידה בין
הארץ ובין השמים ואיכא דאמרי שם חקק לה על שפחה

עגלה ערופה פרק תשיעי סוטה רעג

והיתה אומרת אנכי ולא יהיה לך ואיכא דאמרי רבנן מע
מקמי אלישע דכתיב ויאמרו בני הנביאים אל אלישע
הנה נא המקום אשר אנחנו יושבים שם לפניך צר ממנו
מכלל דמעיקרא לא הוו(דחיק) תניא ר' שמעון בן אלעזר
אומר יצר חנוק ואשה תחא שמאל דוחה וימין מקרבת :
מי שקל בו' הא נהאי קרא כתיבי שמונה דנרים כסף ובגדים
לא וזכר ועבדים ושפחות וזנים וכרמים : כסף ובגדים
הוא ד'שקל דכחיו וז' ככרים כסף בשני מריטות ושתי חליפות
בגדים : בח' שרצים צרם שמונה שרצים במסכת סבא : הגיע
עת ליטול שכר חורתך בעולם הזה : אבן שואבת שמגבתה
המתכת מן הארץ ומעמידו כאויר בלא נגיעה וע"י אותו אבן
העמיד העגלים של ירבעם כאויר : רבנן מנע דוחה היה את
התלמידים מלפני אלישע כשהיה מתעמל : רבתיב לאחר
שפירש ממנו : המקום אשר אנחנו יושבים ציה המדרש של
רבנו : צר ממנו שנתסמו התלמידים שהיה גימיו דוחה : (ולא
מלכא קטליהו לרבנן כדאמרין בקידושין כהאומר) :

הרי"ף לא כאלישע שדחפו לגימיו בשתי ידיו וכו' לר"ך ליישע היכן מנינו
שדחפו אלישע לגימיו בשתי ידיו דנשאלא כיוצא בן פרחא
מנינו שדחפו דא' כל יומא אחי קמיה ולא קבלה אב' גימיו לא מנינו שכל
אל אלישע ולא קיבלו : ונראה שמחוק הקלה שקלנו בצרעת שר"ך ליבול
מבני אדם וכו' מתנו אין לך דיוחך בדולה מו' שאילו קלנו בעונם אחר לא
היה הולך מאללו והיה תאור בתשובה אבל נקללה הארעה דחפו בשתי ידיו
שלא לעמוד אללו ומחוק כן עבר עברה שהחשיף זה הרב' : ואיכא דאמרי
רבנן מנע מקמי אלישע וחתימה דנשאלא למי' אבן שואבת חלה או חקק
סס על שפחה היינו מתחת מה שדחפו אלישע אבל הא' דמנע רבנן מקמי
אלישע לא היה לאחר שדחפו אלישע אלא בחיתום משמש אללו מנע וכו'
דלאוי איכא דאמרי נמי מה שעשה גימיו אחר שדחפו אלישע הוא
שנשחט לעכו"ם ומאי דאמר איכא דאמרי דמנע רבנן הוא על מה
שאמר גימיו לאלישע : וקובלני מתוך שהחשיף את הרבים אין משפיקין
בדו לעשות תשובה וזכין החשיף את הרבים וכו' כיון שמניעת הזכמים
היה בעדות משמש לאלישע למה לא עיכב בדו אלישע ושאל היה מהלא לו
פנים שיש בהם שאינם בגוני' ואין ללמוד לתלמיד שאינו הבן אבל מ"מ היו
נמלאים בתוכם אנשים זקנים ואלישע לא ידע :

קב"ש משנה משרבו הרצחנין בטלה עגלה ערופה משבא
אלעזר בן רינאי ותתנה בין פרישה היה נקרא
חזרו לקריתו בן הרצחן : משרבו הנואפים פסקו המים
המאריים וריב' ה' הפסיקם שנא' *לא אפקיד על בנותיכם
כי תזנינה ועל בלותיכם כי תנאפנה כי הם עם הזונות
יפרדו' משמת יוסף בן יועזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן
איש ירושלים בטלו האשכולות שנאמר *אין אשכול
לאכול בכורה אותה נפשי : יוחנן כהן גדול העביר
הודיו' המעשר ואף הוא בטל את המעוררין ואת הנוקפין
עד ימיו היה פטיש מכה בירושל' כל ימיו אין אדם צריך
לשאול על הדמאי' : משבטלה סנהדרין בטל השיר מבתי
המשותתות שנא' *בשיר לא ישתו יין ימר שכר לשותיו'
המשותתות נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים' משתחרב
בה' מ' בטל השמיר ונופת צופים ופסקו אנשי אמנה שנא'
*הושיעה ה' כי גמר חסיד כי פסו אמונים מבני אדם *
רשב"ג אומר משום ר' ש' בן הסני משתחרב בה' מ' אין לך

הרי"ף דחפו אלישע לגימיו בשתי ידיו דנשאלא כיוצא בן פרחא
מנינו שדחפו דא' כל יומא אחי קמיה ולא קבלה אב' גימיו לא מנינו שכל
אל אלישע ולא קיבלו : ונראה שמחוק הקלה שקלנו בצרעת שר"ך ליבול
מבני אדם וכו' מתנו אין לך דיוחך בדולה מו' שאילו קלנו בעונם אחר לא
היה הולך מאללו והיה תאור בתשובה אבל נקללה הארעה דחפו בשתי ידיו
שלא לעמוד אללו ומחוק כן עבר עברה שהחשיף זה הרב' : ואיכא דאמרי
רבנן מנע מקמי אלישע וחתימה דנשאלא למי' אבן שואבת חלה או חקק
סס על שפחה היינו מתחת מה שדחפו אלישע אבל הא' דמנע רבנן מקמי
אלישע לא היה לאחר שדחפו אלישע אלא בחיתום משמש אללו מנע וכו'
דלאוי איכא דאמרי נמי מה שעשה גימיו אחר שדחפו אלישע הוא
שנשחט לעכו"ם ומאי דאמר איכא דאמרי דמנע רבנן הוא על מה
שאמר גימיו לאלישע : וקובלני מתוך שהחשיף את הרבים אין משפיקין
בדו לעשות תשובה וזכין החשיף את הרבים וכו' כיון שמניעת הזכמים
היה בעדות משמש לאלישע למה לא עיכב בדו אלישע ושאל היה מהלא לו
פנים שיש בהם שאינם בגוני' ואין ללמוד לתלמיד שאינו הבן אבל מ"מ היו
נמלאים בתוכם אנשים זקנים ואלישע לא ידע :

קב"ש משנה משרבו הרצחנין בטלה עגלה ערופה משבא
אלעזר בן רינאי ותתנה בין פרישה היה נקרא
חזרו לקריתו בן הרצחן : משרבו הנואפים פסקו המים
המאריים וריב' ה' הפסיקם שנא' *לא אפקיד על בנותיכם
כי תזנינה ועל בלותיכם כי תנאפנה כי הם עם הזונות
יפרדו' משמת יוסף בן יועזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן
איש ירושלים בטלו האשכולות שנאמר *אין אשכול
לאכול בכורה אותה נפשי : יוחנן כהן גדול העביר
הודיו' המעשר ואף הוא בטל את המעוררין ואת הנוקפין
עד ימיו היה פטיש מכה בירושל' כל ימיו אין אדם צריך
לשאול על הדמאי' : משבטלה סנהדרין בטל השיר מבתי
המשותתות שנא' *בשיר לא ישתו יין ימר שכר לשותיו'
המשותתות נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים' משתחרב
בה' מ' בטל השמיר ונופת צופים ופסקו אנשי אמנה שנא'
*הושיעה ה' כי גמר חסיד כי פסו אמונים מבני אדם *
רשב"ג אומר משום ר' ש' בן הסני משתחרב בה' מ' אין לך

קב"ש

סו

סו

סו

סו

סו

סו

עגרה ערופה פרק תשיעי סומה

וידעין שהוא דבר האבד והכי אמרינן לה צמ"ק : כל ימיו לא
הוצרך אדם לשאול לחבירו על הרמאי אם מעשה אם לאו
שהוא התקין שיהיו כל הלוקחין מעם הארץ מעשרין : בטל השיר
צמ"מ פירש מדכתיב זקנים משער שבתו צמ"ר מנניחם וכשפסקו
המנהגין והם הזקני' שאמר הקב"ה עליהם תתן לך ככל שעריך
נפסק השיר ג"כ : נביאים הראשונים הם נביאי בית ראשון אבל
נביאי בית שני והם חגי וזכריה ומלאכי וחזקיהם קורין אותם
נביאים אחרונים : נופת צופים פירש הרמב"ם ז"ל מין דגש שהיה
צא מארץ ישראל נקרא לופים היה מאד נפלא צמ"ר וצטעמו וצריחו
אנשי אמנה בזמנן בהקב"ה וכוונתו עליו לעשות טוב ואין
דואגין לחסרונ' וצמ"ר חמלא פירוש ארוך יותר על אגדה זו :
מהרש"א משבא אליעזר בן דניאל ב' היה מפורסם לרועה
צימיהם כפרס"י פ"ב דתכונות גבי כגון אשתו של בן
דינאי וז"ל וחתנה בן פריש' היה נקד' ר"ל שהיה מסב שמו צמ"ס
אחר כדי שלא ידעו בו ותורו לפרסם שמו צמ"ר לקרותו בן הרמון
ועי"ז בטלה עגלה ערופה כמפורש צמ"ר שאינה צאה אלא על
הספק וק"ל : משחרב ב' הם בושו חברים ב' ר"ל חברים
צמ"מ הנהגים צמ"ר שמוערה מעשה הם צמ"ה הם צמ"ה כי
ע"ה מלעגים עליהם צמ"ר שדברי צמ"ר שלהם וכן צמ"ר מורין
צמ"ה מן העבדים כההיא דקירושין פ"ב כל הפוסל צמ"ה פוסל
לגבי מי שקרא חצירו עבד וחפז ראשם מפני הצושה וגדלדלו אנשי
מעשה וגברו בו ע"פ מ"ס פ"א ח"ג מיום שנצרה ארופה של
חנניה כו' נתקלקלו המעשים ואין אדם יכול לומר לחצירו מעשי
גדולים ממעשי והיינו לחצירי הכא ע"י שגברו צמ"ר לומר
חנניה וז"ל לרדללו אנשי מעשים : ואין דורש ואין בו נקט ג'
לזנות נגד ג' עולמות אין דורש להם לטובה ככל העמ"ס צמ"ר
התחתון ואין מבזה עליהם צמ"ר האמתי כי כל העולמות מחוגדי'
להם כמ"ס אין מזל לישראל ואין שואל עליהם סגנונה צמ"ר של
מעלה כי התלככים מקטרגים להם ואין לנו להשגות רק על אצניו
שצמ"ס שהוא אדון על הכל ורמזיו מרובין ודקדק לומר אצניו כי
זכות אבותינו אצרה יתכן ויעקב כבר חמו ואין לנו להשגות רק על
אצניו זה שצמ"ס וק"ל : איש שרהל בו ב' עיני פרס"י פ"ב
דחמ"ר וצמ"ר צמ"ר אשכול והכא פרס"י שהכל בו תורה צמ"ר
ואין דופי וטעמה ומחלוקת ע"ל הכי מפורש : צמ"ר פ"ב ומסיק
סם אין דופי בצמיחה שהיתה מחלוקת ראשונה בין החכמי' כדאית'
צמ"ר צמ"ר ופרשן סם צמ"ר והא יוסי בן יעזר גופי' מפליג
פליג בצמיחה ומשי כי אפלג בסוף שניה דצמ"ר ליבא ע"ש ומייתי'
לה הכא צמ"ר פירוש אשכולות מקרא שאל' אין אשכול לאכול גו'
כת"י סם לית גבר דליה עובדין עיני משום דכתיב צמ"ר אבד
מעוררין בו מפרש הרמב"ם הכא ובסוף מסכת מעשר שני לפי
שהיו אומרים זה הפסוק כלא הם מדברים עם הע"י והיו נועקים
אליו בזה הפסוק וזה מה שאינו ראוי לעשות כלפי מעלה ע"ל וק'
דא"כ צמ"ר שישדו זה צמ"ר צמ"ר אשכול אחר וביים שיה
ט"ו ו"ל דזה המזמור נאמר ברות הקודש על בני הגלות ויאמרו כן

כדכתיב לעיל מניחם אף ונחם והכלמינו גומר עד כי עליך הורגנו
גומר וכדמסיק הכא לא צומן ישראל צמ"ר צמ"ר צמ"ר צמ"ר צמ"ר
נאמר עורה וגומר כדכתיב כאלו או שיהא לפני המקום אבל צמ"ר
יומנו כ"ג היה המקדש קיים וישראל היו צמ"ר על אדמתו אין ראוי
לאומרו וכו' א' אמרינן צמ"ר א' אהיה שאלהם הלא אלהים ונחמו
גומר עיני סם :
משרבו בעלי הנאה נתעוררו הריני ונתקלקלו המעשים קבנ'
ואין נוח בעולם' משרבו רואי פנים בדיון בטל סם
לא תנורו ופסק לא תכירו פנים' ופרקו מהם עול שמים ע"ז
ונחמו עליהם עול בשר ודם' משרבו לוחשי לחישות בדיון
רבו חרון אף ונסתלק' שכינה (משום) שנא' *בקרב אלהי' תליס'
ישפוט' משרבו אחרי בצעם לבם הולך רבו האומרים פ"ב
לרע טוב ולטוב רע משרבו האומרי' לרע טוב ולטוב רע צמ"ר
רבו היו היו בעולם' משרבו מושבי הרוק רבו היהירים פרק
ונתמעטו התלמידים והתורה חוזרת על לומדיה משרבו המוכר
היהירים התחילו בנות ישראל להנשא ליהירים שאין וע"ס
דורינו רואין אלא לפנים' : אינו והאמר רב מרי האי מאן
דמייחר אפי' איניש בתייה לא מתקבל שנאמר *ואף כי
היין בוגד גבר יהיר ולא ינוה אפי' בנה שלו אין מתקיים
מעיקרא קפצי' עליהו ולבסוף מתזלי' עליהו' משרבו
משילי מלאי על בעלי בתים רבה הישר והחיות המשפט
ופסקה הטוב משרבו מקבלני טובותיך ומחוקני טובותיך
רבו איש הישר בעיניו יעשה שפלים הונבחו ונבוחים
הושפלו ומלכותא אול' ונוול' משרבו צרי עין רבו טורפי
טרף ורבו מאמצי הלב וקופצי ידי' מלהלו' ועברו על מה
שכתוב בתורה *השמ' לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל דברים
משרבו מקבלי מחנות נתמעטו הימי' וקצרו השני' משום עו
שנא' *ישנוא מתנו' יהיה משרבו וחוזר הלב רבו מחלוקת' חס"ט
בישראל משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל
צרכן רבו מחלוקת בישראל ונעשית תורה כב' תורות :
נתעוררו הדינין דמחוק סם צמ"ר הנאה אין מעריטין עולמן
לעיני דיון וצמ"ר והיתר לרשות לצבור ומחוק כך
נתקלקלו המעשים ובינו שכן אין להקב"ה נחם צמ"ר ואין עולמו
נוח לו : לוחשי לחישות עורכי הדינין ומתלככים עם הדינין
לפתח בהם פתח צומתו של זה וצמ"ר של זה : רבה חרון אף
שעל הטיית המשפט אף וחרון צמ"ר שאלהם אס ענה חננה וגומר
וחרה אפי' הולכים אחרי בצעם להנאם : האומרי' לרע טוב
שצמ"ר את הרשעים : רבו היו דרי' דכתיב היו כהי כההיא
פרש"א טובא : מושבי הרוק מאריכי הרוק ומדח גאון הוא :
ונתמעטו התלמידים כדקיימא לן סימן לגסות הרוח נעיות של
חורה : חוזרת על לומדיה מחזרת אולי חמלא לומדים ולבסוף
מתזלי' עליהו נתמסו צמ"ר : משילי מלאי הדיינים מעלין
מקמטיא שלהם על בעלי בתים הידענים צמ"ר מחורה שישתכרו
הדיינים על ידם רבו איש הישר בעיניו יעשה שהיה הדיין
מפזיר לו פנים מפני טובה שעשה לו אינו ירא ממנו : שפלים

עגלה ערופה פרק תשיעי סוטה רעד

הונתו שאין אימת גדולי' על הקטנים ואין ניכר בין גזוה לשפל: ומלכותא מלכות של ישראל הולכת ומתנוולת: צרי עין מלהגות אחרים בממונס: טורפי טרף גולנים: ומאמצי הלב מן העניי' לרסם: וזוהי הלב שאין משין אוניהס לשמוע יפה מפי רבס וסומכים על ביקסם מלדקק על משומס:

מהרש"א משרבו בעלי הנאה בו' עיין פרש"י ועוד י"ל משרבו בעלי הנאה היינו האהנין מהצדיות נהנוותו בו' שע"י סנהסס מאחד מצעלי דינין מטע לו הדין כדאמרינן בפ"ק דסנהדרין מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומה ירסנה אס דומה למלך שא"ל לכלוס בו' וק"ל: ומלכותא אולא ונוולא בו' עיין פרש"י וי"ג אולא ונוולא בו"ו וקאי אמלכות עבו"ס שהיא הולכת ומתגדלת ע"י עזירה זו כמו יול מים מדליו ת"א יסגא מלכא בו' וק"ל: משרבו צרי עין וטורפי טרף בו' פרש"י גולנים כולי לפי עניינו לא שייך הכא ויש לפרש טורפי טרף המקפחין מחייתו של אדם ויורדיו למחיתו וגם בכללו מפקיעו שער"י שהם טורפי מזון וטרף של האדם ומייתו ועברו על מה שכתוב בחור' השמר לך פן גו' לא קאי ארבו ממלתי הלב וקופלי יד דקאמר דמפורש זהו לאו לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ גו' אלא אריסא דמלחא משרבו צרי עין בו' קאי דכתיב זהאי קרא השמר לך פן גומר ורעה ענינך דאחיק וגומר והיינו דקאמר משרבו צרי עין בו' שאין נותנין לעני כמפורש בו ורעה ענינך גו' נתן חזן לו גו' מצינו ליד רעה גדולה מזה שמתאמץ לבבו וקופץ ידו גם מלהכות לו כמ"ס גבי העטע העציטו כמפורש בכתובי' אס לא יולס בתקנתו לו זהלואה וקל להצין: משרבו וזוהי לב רבו מחוריו רבו משרבו תלמידי בו' רבו מחלוק' בו' לפי פרש"י הם שני דברים קרובי' לענין אחד במחלוקת של תורה וע"כ נ"ל ד' דברים הם משרבו וזוהי לב בו' רמו על הנייתוסין ולדוקין שהם זכו מדברי תכמים וקבלתם שעל ידיהם רבו מחלוק' בישראל צדית שני והוא מחלוקת של לש"ס ועוד קאמר משרבו תלמידי בו' רבו מחלוק' בישראל לשם שמים נהנוונו כלם כמו ששינו בלכות גם דוה מעלה וזה מהרש"א אומר וזה מחיר כלם נתנו מרועה אחד כדאמרינן דרים פ"ק דתניגא וקאמר דגם שנונס לש"ס נעשה תורה כז' תורות ע"י זה שלא שמשו כל צרכן וק"ל: משרבו מקבלי צדקה מן הבתים היו ישראל בו' דאסור לקבל צדקה מן הכותים משום צניס קליה. תשגרה בו' כדאמרינן פ"ק דצ"ב ונרמו דבר זה צרכות והליות גוים רצים ואסר לא תלוה והיית רק למעלה ולא תהיה למטה גומר וההפך

צקללות הגר אשר צדקך יעלה עליך מעלה גו' וק"ל: **ת"ד** יסגא האיש מעין האשה ההיא תשא את עונה בזמן שהאיש מנוקה מעין המים בורקין את אשתו אין האיש מנוקה מעין אין המים בורקין את אשתו ואומר י"ל אפקד על בנותיכם וכו' וימא עון ירידה אין רבניה ודבתי' לא ת"ש לא אפקד על בנותיכם כי תזניה נ"כ וימא עון ראשת איש אין עון דפניה לא ת"ש כי הם עם הוונות יפרדו ועם הקדשות ויבחו (גומר מאי) ועם לא יבין ילבט אמר ר"א אסר לא יבין לישראל אם אתם מקפידים על עצמכם מים בורקים נשוחים ואם לאו אין מים בורקים נשוחים:

מנוקה מעין מעין יולקף מלפס האסור לו בין מזה שנסתרה בין מאחור: עון דנניה ודנניהם שהם גולפים: לא אינו מונע את אשתו מלדקק: ת"ל אפקד לדקק את הכסית ומה עשם על בנותי' כי תזניה: **מהרש"א** וכו' ת"ע עין ירידה אין בו' פרש"י לא אפקד

לדקק את הנשים בו' עכ"ל ועיקר חסר מן המקרא דמשמע לא אפקד קאי על דנותיכם דכתיב בזהרם אכל נשים לא הוזכרו בקרא וי"ל דה"ק לא אפקד לדקק את דנותיכם כי תזניה כסתר משום דלנותיכם תנאפנה בגלוי ואין צני' מקפידין על נשוחים והנה גם צניס אינן מנוקין מעון ואמר וכו' עון א"ל בו' ת"ס כי הם עם הוונות יפרדו בו' זונות משמע ליה פנויה כמו הכזונה יעשה גו' ופרש"י יפרדו גולפים כפרדים הללו זנות הפרד מפורש שזא מסוס ותמור ואסור צנניהם וע"ל יפרדו מלשון פירוד ממש לפי שזוג איס ואסר קרוי דקוק דכתיב ודבק בלשנו והוא חיבור שס י"ה שצאיש ואסר כדאמר' פרק היה מציא והרועה זונות מפירד דקוקו מלשנו ומפירד שס י"ה שצניבור איס ואסר כדאמר' שס: ועם לא יבין ילבט בו' לפי שלא הצינו הדבר דיותר שהיו סוטים זהם ומשקין מי המרים לא היו המים צודקין אותו כדלקמן משרבו נשוחו כולי רבו מי המר' לא שפסקו ופירש להם הצניא הדבר דיותר שרבו הסוטים רבו שאין מקפידין על עצמם ואין מנוקים הם מעון וקל להצין:

פיסקא משבטלה סנהדרין בטל השיר שנא' *בשיר וגו' ומנ"ל דבסנהדרין כתיב א"ר הונא בריה דרב יהושע דאמר קרא *קנים משער שבתו בחורים מנינות' אמר רב אורנא דשמע זמרא תעקר א"ר זמרא בביתא חורבא בסיפא שנאמר *קול ישורר בחלון חורב בסף כי ארוה ערה' מאי כי ארוה ערה א"ר יצחק אפילו בית המסוכך באריום מתרועע ואיכא דאמרי אפילו בית המסוכך באריום עיר הוא א"ר אשי שמע מיניה כי מתחיל חורבה בביתא בספא מתחיל שנאמר חורב בסף ואי בעית אימא מהבא *ושאיה יוכת שער אמר מר בר רב אשי לחידי חזי לי ומננא כתורא א"ר הונא זמרי דנגדי ודבקרי שרי' דגרדא אסיר רב הונא בטל זמרא קם מאה אוויו בזווא ומאה סאוי חזי בזווא ולא איבעין אתארב חסדא ולול ביה איבעי אוווא בזווא ולא אשתכח א"ר יוסף זמרי גברי ועניין נשי פריצותא זמרן נשי וענו גברי כאש בנעורת למאי נפקא מיניה לבטולי זמר מביא חמש פורעניות לעולם שנאמר *הוי משכמי בבקר שכר ירדפו וגו' והיה כבוד ונבל ותוף וחליל ויין משתיהם גו' מה כתיב אחריו *לכן גלה עמי מבלי דעת שגורמין גלות לעולם וכבודו מתי רעב שמביאין רעב לעולם והרמונה צחה צמא שגורמי' לחור' שתשתכ' מלומדי' וישא אדם וישפל איש שגורמים שפלות לשונאו של הקב"ה ואינו איש אלא הקב"ה שנא' *האיש מלחמ' *ועיניו שמוט גבוהים תשפלנה שגורמי' שפלות לעבו"ס שונאיה של ישראל ומה כתיב אחריו לכן הרחיבה שאלו נפשה וגו': מתרועע ולשון ערה (לשון גילוי) כמו ערו ערו: בספא מתחיל מאסרופת הנית ופתחו: שאיה צית השואה מאין יושב ומתוך כל שטרים מרקדים שס ומננחין ונותקין את שטרי: זמרא דנגדי מושגי ספיתו כחצל: שרי שטינו אלא לזרין במלכותן ושלא יעמו: ודבקרי שמוזרין בשעה שמורסין

עגרה ערופה פרק תשיעי סומה

ואינו אלא לכנוי את השוורים לתלמידי השולמים לקול שער צליהם : דגרדאי אינו אלא לשמו : בטל ומרא גזר על דורו שלא יומרו צניהם וצניה המשתאחות : ולא איבעיין לא היו רואים לקנותם בכך : ולול בה לא הקריע למחוז בידם : כאש בנעורת לפי שהעונה מטה אנו לשמט את המזמר לענות אחריו ומאלו האנשי' מתניין לבס לקול הגסי' וקול צאשה ערוה כדכתיב השמיטני את קולך ומצער את ילדו כאש בנעורת אבל זמרי גברי ועניני נשי קצת פרייות יש דקול צאשה ערוה אבל אין מצער ילדו כל כך שאין המזמרים מניס אונס לקול העונין : לבטולי הא מקמי הא אם אין שומעין לנו לבטל את שניהם נקדים לבטל את זה שהוא כאש בנעורת : צחה צמא למיין מתרגמין לחונוא : הרחיבה שואל בפשה לאחר שהצילו ה' פורעניות הללו לעולם סופם נופלים צניהם :

מהרש"א וממאי דמשבטלה סנהדרין בו' דא"ק וקנים משער שבתו ג' וזהאי קרא סמין במתני' דמשמע משבטלו סנהדרין שנקראו ע' וקנים אז בטל הגביה והסיר ומיהו אישעירי' לאתניו במתני' קרא דנשר לא יסחו וידנהו' קרא משר' דאיירי צניהם ושיר שבצית משתאחות וק"ל : זמרא בביתא בו' דק"ל לומר צניהת דהקאז זמר לתענוג הוא לאסוקי זמרא נדבדי ודבדקי שאינו לתענוג אלא למלאכה בחזק דשרי כדלקמן ומייתי שגאמר קול יסור בחלון ג' דהיינו שמעמידין להם לתענוג עופות התלפזלים בחלונות ואמר מאי כי ארוה ערה אר"י צית בו' משום דמשמע ליה לפרש ערה מלשון עיר ומקום קאמר בלשון תימא כיון דמורז בנפ קאמר היאך קאמר הפך זה כי ארוה של אותו צית יהיה לו קיום כעיר וקאמר דליון כן אלא ערה מלשון ערה ומורזן שאותו צית משמרר' צו גס סהיה מסוכך צארי' מתרועע כן נראה לפרש מפרש"י ובע"י יש גירס' אחרת צוה ע"ס : ושאייה יובת ג' נראה דלכולה מלתא מיייתי ליה ממכא דהאי קרא גבי צשיר לא יסחו יין כתיב דע"י משמררין במשת"ין צא סהיה להכות שער והענין מפורש צ"י כילד הרגל ע"ס ק"ם ק' אוויו בוואו בו' יש לכוון צוה ע"ס פ"מ צ"ה הרהורא הרה' אוון בחלום ילפה לחמה ס' חממות בחזק תרונה כי האוון הוא הקולני צעופות עהורים ולזה הוצטל זמר האיסור וזכה לרינון החכמ' ומציא דברכה צמין האוון הרומו ע"ז וזהכך כי ולול ציה בו' וק"ל : כל השווחה בד' מיני זמר מביא ה' בו' ע"פ מ"ס פר' כל כתיב א"ר אבהו לא חרבה ירוסלים אלא שבעלו בה ק"ס שחריר וערצית שגא' הוי משכימי ג' אחר כדרכי המשכר' על הרוב צוים השבח עד מ"ס לבטל ק"ס של ערצית וגם למחרת שפסרי' וז"ל הוי משכימי צעת שברותם צווקר שאומר הוי כי עדיין ראשו עליו דוי ואחר שאז שבר ירדפו אפסר שבר גבול' כאן הוא שבר מתמרי' וז"ל בהשכח' למחרת שבר תמרים ירדוף לבנות ממנו שדקין יין סהיה לו בנשק של אחמול ואח' והיה כעור ונצל ג' כי חמת שפסרי' לו לקרות' ברכותיה צערב הרי הוא שפסרי' יוצד' מיני זמר ונעט' שכור ומצטל ק"ס והיינו ואת פוטל ה' לא ג' שערך לומר מדת יום צלילה בצרכת מעריב ערצים ומדת לילה צוים בצרכת יוצר המאורות וחסיב כנגד זה שבעל ק"ס צד' ברכותיה ע"י דמיני זמר במשקה יין שמציא ה' מיני פורעניות נגד צרכת מעריב ערצים שמספר צו מעשה ה' אחר צציעולה לכן

פ"סקא משמחו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים מאן נביאים קבו הראשונים שמואל דוד ושלמה רב נחמן אמר בימי דוד שס ומנין סליק ומנין לא סליק שהרי שאל צרוק ועלתה לו אביתר ולא ע"ז עלתה לו שגא' סליק אביתר מתוב רבה בר שמואל סויה לדרוש שמואל אלהים כל ימי זכריהו המכין בראות אלהים מאי לאו באורים ותומים צו עו לא בנביאות ח"י שישחרב בית המקדש ראשון שפלו עיר מנרש ופסקו ד"ה אורים ותומים ופסק מלך מבית דוד ואם לחשך אדם לומר ס"י ואמר צו ה' התרשטה להם אשר לא יאכלו בקשר הקדשיו עד עמוד הבזק לאורים עורא צ ותומים כאדם שאמר לחברו עד שיחיו מתים ויבא משיח בן דוד אלא סנהדרין אמר רב נחמן מאן נכוניא הראשונים לאסוקי חני זכריה ומלאכי דאיקרו פה אחורנים רתני' משמחו נביאי' האחורנים חני זכריה ומלאכי נסתלקה רוח וע"ס הקדש מישראל ועדין היו משתמשין בבית קול וכו' :

זמנין סליק פעמי' עלה בידם שבעו ופעמי' שלא עלה בידם שהרי כשצרח דוד מפני אכשלוס ויאל מירושל' שאל לרוק צאורים ותומים ועלתה לו שגא' ויבדלו ויאל אביתר ולא עלתה לו שגאמר ויעל אביתר הבקן עד חס וגומר שנסתלק מן הכהונה מפני שלא נענה צאורים ותומים והכי תניא בסדר עולם בני ארון וצברנו מפני אכשלוס צו יאל עמד עשו שעלה במעלה הותים ושאל צאורים ותומים ונסתלק אביתר חני הכהונה הגדולה ונגס לרוק תחתיו כדכתיב ויאלמר המלך לרוק השב את הארון וגו' : צימי זכריה צו יהודע סהיה צימי יואש : ערי מנרש ערי לויס שהענין הכתוב מנרשות : עד עמוד כסן וגומר אלהי אורים ותומים צימי שני אומר לו לא שבו אורים ותומים אלא כאלם האומר לחברו וכו' אלהם כל ימי מקדש ראשון הוי : דמיני דמיני זכריה ומלאכי נקראו אחורנים :

מהרש"א בימי דוד וזמנין בו' שאל אביתר ולא עלתה לו בו' צ"ס צ"א לו הפירוש משום דליון מדבר צרוח הקדש ואין סכינה שורה עליו ולא ידעגא מה שיך הכא דהא ודאי צימי שמואל וקודם לו נמי אס הדי כסן שלא מדבר צרוח הקדש בו' שלא עלתה לו וק"ל : ויהי לדרוש אלהים כל ימי זכריה המבין בו' פרש"י צימי זכריה והוא צו של יהודע סהיה צימי יואש עכ"ל ודבר צימי פי' דהא ודעגא צו של יהודע ככר צימי צימי מלך יואש וזה הכתוב נאמ' צימי עזיבוהו סהי' כלה דורוח אח"כ וצ"ס ד"ה פרש"י דזכריהו המבין הוא עזיבוהו וג' שמוח היו לו כג' ע"ס

עגלה ערופה פרק תשיעי סוטה ערה

ט"ו ודו"ק: משחרב ב"ה ראשון בטלו ערי מנרש ופסקו אורים וחומים כו' ויום לרקק דכסוף פ"ק דיומא קאמר ה' דברי' שהיו צין מקדש ראשון למקדש שני ואלו הן ארון וכפורת וכרובים ואם ושכינה ורוח הקודש ואורים וחומים ולא חצי הכא ארבע מדתה ולא חצי החס דרתי דחצי הכא וי"ל דהס לא חציז אלא הכן דהיינו למקדש והכא חציז דלא שייכי למקדש דאורים וחומים שייכי גם בלא מקדש ודו"ק: בארם שאומר לחבירו עד שיחיו מתים כו' כיון דלהס' אומר שיאלכו כשיעמוד כהן לאורי' גומר וזמן ימות משיח עדיין לא היה אז ע"כ כשיחיו לעתיד אמר להס' כן שיאלכו ע"פ אורים וחומים ודו"ק:

קבו פיסקא בטל השמיר ת"ר שמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש שנא' *והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה וגומר דברים ככתבן דברי רבי יהודה אמ' ליה רבי נחמיה וכי אפשר לומר כן והלא כבר נאמר כל אלה אבנים יקרות כמר' נזית ומגורות במנר' מבית ומבחוץ אלא מאי לא נשמע בבית בהבנותו שהיה מתקנן מבחוץ ומכניסן מבפנים אמר רב נחמן נראין דברי רבי יהודה באבני מקדש ונראין דברי רבי נחמיה באבני ביתו ולרבי נחמיה שמיר למה לי לאבני אפור כדתניא אבני הללו אין כותבין עליהם בדיו משום שנאמר *פתוחי חוחם ואין משרטין עליהם באיזמל (משום) שנאמר *במלואותם הא כיצד כותבין עליהם בדיו ומביא שמיר ומראה להם מבחוץ והם מתבקעים מאליהם ככתאנה שחבקעת בימות החמה ואינה חסרה כלום ת"ר שמיר זה ברייתו כשעורה ומששת ימי בראשית נברא ואין כל דבר קשה יכול לעמוד בפניו וכיצד מצניעין אותו כורכין אותו בספוגין של צמר ומניחים אותו באיטוני של אבר מלאה סובין שעורין ; דברים ככתבם כחשמען *אזן שלמה מסע כמה שהסעו מן ההר ולא סתהה עוד ככלי צרל : והלא כבר נאמר מגורות צמירה וגומר: שמיר למאי אתא דלחירין צמסכת גיטין שהציאו ע"י אשמדאי מלכא דקדיר: אבנים הללו שצאמד ומן : פתוחי חקק חשמע : במלואותם שהיו שלמות שלא יהו חסרות מהן כלום : ומראה להם שמיר על פני הדיו צמרן האות: איטוני של אבר מוצחא מלכא צלע" :

מהרש"א אבן שלמה מסע נבנה דכרובים ככתבן כו' פי' ככתבן שמן ההר הסיען כמו שהו ע"י השמיר כו' כפרס"י צמר מלכ' ולר' נחמיה שאל' שהיה מתקן צמחון ע"כ אין הדברים ככתבן ופי' הרמז"ן סוף פ' יצרו אבן שלמה מסע נבנה לא שהיה שלמה לגמרי רק שהיה שלמה שאין זה פסג כו' ע"ש צאורן וכחז עוד שם הרמז"ן דליחא צמחילחא לא חסרה אחרון בוית כו' אי אהה צונה אכל אהה צונה צהיכל וצק"ק ומה אני מקיים מקצות והגרזן וכל כלי צרל לא נשמע צנית גו' צנית אינו נשמע אכל צמוך נשמע כו' עכ"ל והיינו לדעת רבי נחמיה שהוא סובר כן אצל לרבי יהודה דצהיכל וצק"ק נמי אפי' צמוך לא היה מתקין וז"ל לר"י הך דנקיט קרא גבי מוצח לא חסרה אחרון גיית לאו דירוקא קאמר לא אלא דרבות' נקט קרא מוצח ומיני' נילף צק"ו ומה אס מוצח קיל אסור לגנות צן גיית הדיכל וק"ק סהן ממורי'

לא כ"ס והכו צעני למימר צמחילחא אי לאו דהיו מיעוטא ור"י לית ליה ההיא מיעוטא ודו"ק : ואין משרטין כו' שנ' במלואות' כו' מל' שלמות כפרס"י ומינינו ל'זה צכספ מלא יתנה גו' כפרס"י סס : שמיר זה ברייתו כשעורה ומששת ימי בראשית נברא כו' צמס' אבות חציז ליה שמיר צהדי' דברים שנצרכו צע"ס צין השמשות ופי' הרמז"ס דחציז נפלאות ומופת' : שהוסמו צעצע הדברי' ההס צין השמשות וז"ס האס שזהו דבר נפלא דבר קטן שצרייתו רק כשעורה ואין כל דבר קשה כו' ואין משמרין אותו רק צדצר רך צספוגין כו' שכן הוסס דבר נפלא צעצע משסת ימי צראשית ודו"ק :

פיסקא ופסקו אנשי אמנה מאי אנשי אמנה א"ר יצחק קבא אלו בני אדם המאמינים בהקב"ה רתניא ר"א סס הגדול אומר מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר אינו אלא מקטני אמנה והיינו דא"ר אלעזר מאי דכתיב *כי מי בו ליום קטנות מי גרם לצדיק' שיתבובו שלחנם לעתיד לבא קטנות שהיתה בהם שלא האמינו בהקב"ה ר"א אמר אלו קטנים בני רשעי ישראל ששבבובים דין אביה' לעתיד לבא אומר לפניו רבש"ע מאחר שאתה עתיד לפרע מהם למה אתה הקדית שיניהם בס' :

שטאמינים בהקב"ה נותנין צן לוותר ממונם לנוי הדור מזהו ולצדקה ולהנאלות צנתות וימים טובים : שיתבובו שלחנם לע"ל שאין מקצלין שטר שלם והכו משמע כי מי צן ליום הזה אס הצדיקים קטנות קטני אמנה קטני בני רשעי ישראל שמתו כשגן קטנים : ששבבובין דין אבירם קרעין דין אניהם כשצלין לדונם אומרין לפניו כו' : הקדית שיניהם בס' למה האבלתם ולערסתם עלינו צמחיו ונפרעת מהס צמיהס : מהרש"א מאי נופת צופים כו' קרא הוא צספר חליס ומפורס ציה שהוא דצס מחוק כדכתיב ומחוקים מדצס ונופת צופים אלא דהכא ה"ק מאי צנוקיה וצרכיה דנופת צופים שחלה ציעולה צמורצן המקדש וקאמר סולת שפסא כו' עיין פרס"י ועי"ל כי הסולת הוא החשוב והגס מן החמטים והקמה הוא הדק מצינו כמ"ס מוילחא אס הקמה וקולעת אס הסולת והיה הסולת פ"ג הצפה והקמה למטה ממנו סתחיו וקאמר מחוק סמנונית סנו היה קף סס כאלו הוא דבר למ דומה לעיסה שנילושה צדצס כו' שגרהה השמן קף על עורה ומאל' דפרס"ז ככרית כו' לפרס"י נופס מל' נוף צצאילן וצופים מל' קף ומאל' דמלכ"ל דצס סולת מן צופים כו' נראה דדריס נמי נופס מל' נוף שעל הרוב עובין לוותר שלהן ציערים צנופות האולנות : *בני אדם המווייפין דבריהם כו' פרס"י שקרנים והולכי רכיל עכ"ל נראה ששקרנים היו צמה שאמרו ועסה לכל אונן נפסר גו' ולנו הסגירו ציד המלך שהי' זה שקר כי לא היה זה ציד וק"ק אמאי לא מייתי ר"ל ראה לדבריו מקרא דכתיב צההוא ענינא גופא דכתיב ויבצר דוד צמדצר וף גו' ויקומו וילכו ויפסו גו' ודו"ק : פסקו אנשי אמנה אר"י אלו בני אדם שאינם מאמינים כו' דעל כרחק לא היה צהיכל דפ' כל כתיב דפסקו ממנה אנשי אמנ' דמסיק החס היינו צמסח ומחן דזה היה קודם שחצר המקדש כדלמך החס לא חרצנו ירושלים אלא על שפסקו וגו' אצל ה"ק שאחר שחרצנו צה"מ וראו שנתעטפה הצרכים פסקו

עגלה ערופה פרק תשיעי סוטה

פסקו אנשי אמונה דהיינו שאין להם צטחון בהקצ"ה ליתן לו גם פרנסתו של לחדם האמין שהקצ"ה זו אחת כל העולם מקרני ראמים עד צבאי כוים ואין לו לאדם לדאוג על מזונותיו מהיום ליום מהר כי לא תעז מה ילד מאר כדאמרין בעירובין שהדואג ע"כ הוא דואג לעולם שאינו שלו וצמחני' מיייתי לה מקרא הושיע' ה' כי גמר חסדי כי פסו אמונים וגו' כי זה ודאי מדת חסידות שיש לו צטחון אבל צדיקים שאינם צמדרגה זו קאמר מי גרס להם שיתצוו שלחנם בו' כההיא עובדא דר' חנינא בן דוסא דיהבי ליה חד כרעא דפתורא בו' וחזא בתלמא דלדיקי אכלי אפתורי דהבא דתלחא כרעי ואיהו אפתורא דתתי כרעי צבי רחמים וסקלוהו ע"כ ורבא דקאמר אלו קטני בו' שמבובין דין אביהם לעתיד בו' נ"ל לפי פרש"י דהקצ"ה דהאני' מתרעמי' על דין שמים צבאי' כמ"ל שיתקבל מה לכלם חסם מושלים וגומר אצות אכלו צומר ושיני צנים שהאצות היו חוטאים והצנים לוקים כה"ג אמר כאן שהאצות מתרעמים על דינם לצו ולקדוש אותו לעתיד שאם אצת עמיד ליפרע מהם למה הקהית שניהם צבאי' שיהיו לוקים צעון צניהם הקטני' ודו"ק : **קטני** רבי אילעא בר ברכיה אלמלא תפלתו של רוד היו כל ישראל מביי רבב שנאמר 'שיטה' ה' מורה להם ידוע ניום אנוש המה סה ואמר 'אילעא בר ברכיה אלמלא תפלתו של חבקוק היו שני ת"ח מתבסס בשלית אחר ועוסקים בתורה שנא' ה' שטעתי שמעך וראתי ה' פעלך בקרב שנים חייתי אל תקרי בקרב שנים אלא בקירוב שנים ואמר רבי אילעא ברבי ברכיה שני ת"ח המהלכים בדרך ואין ביניהם דברי תורה ראיון לישרף שנאמר 'ויהי המה הולכים הלוך ורבר והנה רבב אש וסוסי אש ויפרידו בין שניהם ויעל אליהו בסערה השמימה ונז' טעמא דאיכא דברו הא ליכא דבור ראיון לישרף 'ואי' אילעא בר ברכיה שני ת"ח הדורין בעיר אחר אחר נוחין זה לזה בהלכה אחר מת ואחר גולה שנאמר 'לנים שמה רוצח אשר ירצח את רעהו בבלי דעת ואין דעת אלא תורה שנאמר 'דמו עמי מבלי דעת א"ר יהודה בריה דרבי חייא כל העוסק בתורה מתוך דיוק תפלתו נשמעת שנא' 'כי עם בציון יושב בירושלם בכו לא תבכה חנוני ויחד לקול ועקד וגו' ובתיב בתריה ונתן ה' לכם לחם צד ומים לחץ 'ר' אהא בר הנינא אומר אף אין הפרגור נועל לפניו שנא' 'ולא יכנע עוד מוריד ר' אבהו אמר אף שם זוכה ומקבל פני שכינה שנא' 'יהו' ויהי' ויכנע עוד מוריד :

מוכרי רבב עניים : רבב הוא דבר מאוס כמו חזב ושומן ונדבק בנדיהם ונמאסין ואין לך אדם מתעסק בהם אלא עני : שיטה' ה' מורה להם לעיל מיניה כתיב כי לא לגלג יסבת אציון תקוח עניים חאבד לעד שיטה' ה' מורה להם חן להם מרות אלותן עני' עושה שיטיו הכושים נוהגים ביה כבוד וידוע הכושים שהם אנוש ואינם אלוותה שאין כל הכבוד וגדולה שלהם : מתכסין בגילית אחד מרוב עוני : קרב שנים אותה פעולה של דהיינו ד"ל שהיא בקירוב שנים ששנים רולים להתקרב כאחד כבסוי אחד מיהו רפאלו והכוונה חן להם מיהו : המה הולכים הלוך ודבר בדי"ת צאליהו וצאליעה כתיב : ראיון לישרף שעל מנת כן צא רבב אש עליהם אחד מת ע"י חדרו שהרגו שגגו : וא' גולה לעיר מקלט וא"כ מיתה סימן למיתה וגלות סימן לגלות שאח"כ ואחר גולה : צבלי דעת על שאל היה להם דעת להיות מלמדים זה את זה ולמדו זה מה : דמו עמי סיפא דקרא וחשבת תורה אלהיך : כי עם צליון יושב אלו יושבי ישיבת תורה וסיפא דקרא חזן יחד לקול ועקד : להם לא חזן הכבוד נקרב במי שמונותיו קשין עליו ואף עפ"כ יושב ועוסק בתורה : והיו עיניו רואות וגומר וכן בתריה לא יכנע כתיב וגומר : פרגוד מחילה : לא יכנע לא יתכסה מעד כדקב בנך ומחילתי' **מהרש"א** א"ר אילעא בר ברכיה בו' היו כל ישראל **מוכרי** רבב בו' לפי פרש"י אין שיכיות כאן לכל האמארים דרבי אילעא וצטרוך פי' רבב פסולת של עשוק הוא

ומפני שהזכיר שנטל נופח לופים צא להודיע שלא נשאר להם אלא פסולת של עשוק בו' עכ"ל ע"ש ודרש מורה מל' מרות כפרס"י וכה"ג דרשו ומורה לא יעלה על ראשו דגבי שמשון ומוחל עיין במידותיו בסוף מסכת מיר ע"ש : תפלתו של חבקוק היו ב' ת"ח מתבסין בו' דתפלתו של דוד כלעיל לא הועילה אלא למתעסקים צמחא ומחן שלא יהיו מתעסקים צדור שפל כמו רבב אלא צמק צמס שירויח בו אצל ת"ח שאין לו רק עסק חורה לא הועילה תפלתו שאין לו עסק משא ומחן שירויח בו עד שצא חבקוק והתפלל עליהם ואמר ה' שמעתי שמועך היא קבלת החורה שהיא שמיעה שכלית כדאמר נעשה קודם לנשמע כמלאכים שנא' צהם עושי צדור לשמוע צקול גומר אצל יראתי ה' פעלך שהוא פסולת העושים של עוני שצ"ח ספקריון שנים צביות אחד חייהו כפרס"י מל' מחיה או פירוש חייהו ממע מסכנת חולי בעלי ראקן כדאמרין צס"פ המדיר דריצ"ל הוה מכריך צהו ועסק צמורה דאגוני מגנא והיינו דמסי' תפלתו צהאי קרא צרונו רחס חזכור וק"ל : ב' ת"ח שנא' ויהי המה הולכים הלוך ודבר גו' מל' כפול הולכים הלוך דרשו שהיו עוסקים צעומקה של הלכה כך נראה מפרש"י פ"ק דתענית וצמדרש ילקוט ודבר אין צדור אלא חורה שנאמר הלא כה דברי כאש ע"ש וקאמר טעמא דאיכא דבור הא ליכא דבור ראיון לישרף נא' דאסי' דקרא סמך דכתיב והנה רבב אש וסוסי אש ויפרידו בין שניהם ר"ל שהיו נפרדים זה מזה צלי הוה משריפת האש הצב צניהם ולולי הדבור לא היו נפרדים כך צלי הוה מן האש צבא צין שניהם וק"ל : ב' ת"ח הדרין בו' אשר ירצח את רעהו בבלי דעת בו' אלא תורה בו' מדשינה למכת צלי דעת צמקוס שגגה דכתיב צפרשח 'מסעי לנוס שמה כל מכה נפש צגגה דרשו ליה צלי דעת החורה ועל כוונת זו נסמך ואלה החורה אשר שם משא גו' לפרשה זו ואלה גולן צצבן למנשה ואלה החורה גו' דכיון דא' מהם שהיה לו ללמוד ממנו ולא למד עכשו שאין לו ממי ללמוד אמרין בו היה גולה למקום חורה וק"ל : כל ת"ח בו' שנא' כי עם בציון יושב בירושלם' גומר עיין פרש"י ועי"ל דהיינו צליון היינו צירושלים וע"כ דרשו מיניה צליון הוה ת"ח המלוינים בהלכה ואמר תפלתו נשמעת גם לאחר חורבן צ"ה דננעלו שערי תפלה שנ' חסם תפלתו ומשום דאמר' פ' הוהב דשערי דמעה לא ננעלו אמר צבאן צכו לא תכנה ואין כאן דמעה ואע"כ הוהיה תפלתך נשמעת צכוכה זה שחטה לומר חורה מתוך הדחק ואמר משציעין אותו מזיו בו' היינו שגגה הקצ"ה לו ריו חורה דהיינו עיניו רואות את מוריד הוא הקצ"ה המלמד להועיל כפרס"י בספר יעשיה ואמר אף אין הפרגור ננעל בו' צפרק הוהב פרש"י פרגוד מחילה שצין שניהם לצבא מרוס עכ"ל וחצי צס"ג צדריס אין הפרגור ננעל צפניהם היינו צב' צצרו' ונאכלה גול וטעו' שאינו ננעל מלארוא מעשיה' הרע' לעונש אותם ע"כ אצל דהכל לא חציס הוה דלמלעות' קאמר הכא דאיון נועל הפרגוד מלהשגיח עליו לצטרה וק"ל : **הרי"ף** פעלך קרב שנים ח"ח קרב שנים אלא 'בקירוב שנים נראה דהוקשה לו בכתוב כפי פשוטו קרב שנים דמשא' צאדך השני' מיהו והפרע ממנו מעט מעט ולא ככת אף מאי קרב הו"ל כרוב שנים מיהו אלא לדרוש מעט שהוא קירוב צ' אנוש' צעליה ח' ומחמת עוני מיהו חן להם הגמה והרואה לעסוק צמורה : ב' ת"ח המהלכים בדרך בו' נראה

קטני
טו
ס
תהלים
עו
חבקוק
ג
מלכים
ג
דברים
ד
הושע
ד
ישעיה
ג
שם
שם

עגלה ערופה פרק תשיעי סוטה רעו

לך ולא צטל רוח מאכלך : אתא בריה דרבה דר רב הונא
 א"ל רב הונא לבריה שמחת את לבי צטרחק והקית את שני
 שהראיתני שהצחק על צנך יותר מעלי שנטלחת ממני ונחת לו :
 רחמי אהבה : איטפיל ביה גדלו צניחו : רבי רבי גדל גדל
 אחי ואף על פי כן איני צריך : בר ברתך אנא ואין עלי
 לכבדך כן :

מהרש"א אמר רבא כל יום בו הי בקר אלימא בקר
 דלמחר בוי'ס להקדק אחי לא דקדק כן רבא צרישא
 דקרא דכתיב צבקר תאמר מי יתן ערב הי ערב אלימא דלמחר מי
 ידע בו'יס לפרש צזה עמ"ס צספ"צ דשנח דמול יומא גרים וצא
 רבא לפרש טעם המשה דאין יום שאין צו קלה בו דבקר' מפורש
 דכל יום קללחו מרובה מחצירו שא"ע שיש יום דיום שאלחרי' יש
 לו מול טוב יותר משלפניו מ"מ קללחו מרובה מחצירו מיום שחרב
 צ"ה ומייתי מקרא שנא' צבקר תאמר מי גו' דמרישא דקרא ליכא
 ראיא דאימא דמי יתן ערב דלמחר ומלפני ומקוה למול יום אחר
 שיחמול צבר'אכל גבי ערב מי יתן צקר שפיר קא קש' לי' כיון דער'
 וצקר שאחרי' מול יום א' הוא מי ידע מאי הוא וקאמר לא דחליף
 דמול הצא בכל יום יסתפק לרע' יותר מיו' שלפניו וקאמ' דא"כ הוא
 עלמא אמאי קאי לבעל קצת רוע המול של כל יום המתרחב
 תמיד ואמר אקרושא דסדרא ואיהא שמייה רבה דאגרתא
 דהיינו תרתי שנאמר צו' תרגום שיצן צו גס ע"ה לקדושת ש"ס
 ולמוד תורה ומייתי לה מדרש מקרא דכתי' ארץ עיפשה כמו אופל
 גו' שרמו צזה חורבן צ"ה וגלות ישראל כמ"ס צוחנו' והיית ממשה
 צלזרים כאשר ימשה העור צאפילה והיינו ארץ שהוא א"י הוא
 צעיפשה וזהרים כמו צאופל ומיוס שנחמה זה היה ללמות וקללה
 צעולם ואין העולם מחקים צלא סדרים דהיינו צ' סדרים סדר
 קדושה וסדר פרשת השורה כפרס' ודוק' : מהרה בטלה טעם
 וריח בו' טהר' הוא דבר רוחני צטלה טעם וריח שכוף דבר רוחני
 כמ"ס כל הנשח' תהלה יא' חיון דבר שהנשח' : הנהה ממנו הוי אומר
 זה הריח ונ"ל לו טהרה יש צך כמ"ס נשמה שנתתה צי טהורה הוי
 בו' ומעשר שהוא דבר גשמי ויש בו ממש צטלה טעם והדבר שיש
 ג' כ ממשות' תמרתא דהינונית' בו' עיין פרס' י' כלן וצערך פי'
 שיש להם ריח הטהר ולכן הן צעלין וצערך אע"פ גרם רש"י
 דהינוניתא צה' מל' קרב לגבי דיקנא ואידעו ע"ס : והקדית את
 שיני בו' חולי שאמר האי לשנא לפי שאלכו לפניו ואחרי' אע"פ
 דאסור להשקות פניו השמש אפי' תמרי דהנוניתא כללא דמלח' כו'
 כל דאית ליה ריחא כו' דמיוק אחי מי שכולקן לפניו בו' כפרס' י' שם
 וק"ל : א"ל אשקין מיא א"ל לאו ברך אנא בו' אע"פ דצני
 צנים הרי הן כצנים ואפי' צרא לצרחת דאחרי' פר' הצע' היינו
 לענין מלות פריה ורביה והיינו עממא תמוס דלשנא ויהא והאיכא
 אכל לענין כבוד אכ' אינו כצנים וק"ל :

פסקא בפולמוס של אספספיונים קיסר גורו וכו' ושלא ילמר ארם
 את בנו חכמת עכו"ם ת"ר כשער מלכי בית השמונאי זה
 על זה וכו' . משמת ר"י וכולי ת"ר משמת ר"א ננו ס"ח משמת רבי
 יהושע בשלר קצה ומחשבה משמת ר"ע בשלה ורועי תורה ונסתחמו
 מעינות החכמה משמת ר' אלעזר בן עזריה בשלה עשרת חכמי' שעשרת
 חכמים עשרה משמת רבי חנינא בן רוסא בשלר אנשי מעינה משמת
 אבא

גראה דרוקא נקט שני ח"מ שידועין ד"ח ואינם עוסקים בה ראויים לישקף
 לפי שהחורה הוא אש דת שנא' הלא כה דברי באש וכיון שאינם עוסקים בה
 הצא האש ותאכלם וכן מצינו באלוה וצאלישע שהיו שניהם ח"מ ובהיותם
 הולכים בדרך היו עוסקים בד"ח דכתיב הלך ודבר וכיון שאמר והמה
 הולכים למה חור לומר הלך ודבר דמספיק לומר המה הולכי' ומדברים אלא
 לרמוז הלך ודבר שההלך היה מלך הדבור שאל"כ היה האש שורף' ולא
 היה בהם כח להלך אלא מלך הדבור של ד"ח היה ההלך וכיון שהיו
 עוסקים בד"ח שנמלח באש לכך והנה רבא אש הנעשה מד"ח הפריד צין
 שניהם ועל אליה שפתימה וצאלישע נשאר בקיומו אף ליכא דיבור ראוי
 לישקף ויש לרמוז עוד הלך ודבר מל' הלכה שהיה דיבור' צבקר הלכה וקרוצ
 לזה פי' כספר כלי יקר : כל העוסק בתורה מתוך הרוחק מ'נראה דררש
 מ"ד כי עם ציון וישב צירושלים כתיב ציון וירושלים ועוד דהל"ל כי עם
 ציון וירושלים ישב למה הפסיק ביניהם אלא הכוונה לרמוז כי עם ציון
 הם מזויינים בד"ח ובהלכה והם ציון ודוחק ישב וירושלים צובים מתוך
 דוחקם ועוסקים בד"ח חנון יתקן לקול ועקב כשעמיתו הקצ"ה תפלתו עקב :
 ר' אחא אבד אף הפרגוד און נעלל בפניו שניהם שבעת תפלתו מאחורי
 הפרגו' אלא מתוך הפרגו' ר' אבהו אמר אף וזכה להקביל פני שניהם ועין צענין
 יתוה גלות ה'הויה עיניך רואות את מוריד דכתיב אשבע ב'הקין חמונת :

קל פסקא אין יום שאין בו קללה וכו' אמר רבא כל יום יום
 מרובה קללתו משל חברו שנאמ' *בבקר תאמר
 מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר הי בקר אלימא
 כח בקר דלמח' מי ידע מאי הוי אלא דחליף ואולא עלמא
 אמאי קאי אקדושא דסדרא ואיהא שמייה רבה דאגרתא
 אינו' י' שנא' *ארץ עיפשה כמו אופל צלמות ולא סדרים ותפע
 כמו אופל הא יש סדרי' תופיע מאופל' ולא ירד מל לברכ'
 וניטל טעם הפירות תני' ר"ש בן אלעז' אומר מהרה בטלה
 טעם הפירות וירחים מעשר ביטל שומן דגן רב הונא אשבח
 תמרתא דהנוניתא כרבה בסדריה אתא רבה בריה א"ל
 קא מורח' מינך ריחא דהנוניתא א"ל בני מהרה יש בך
 יהביה ניהליה אדהכי אתא רבא בריה שקלה יהבה ניהלי'
 א"ל בני שמחת את לבי והקדית את שיני דאמרי אינשי
 רחמי דאבא אבני ורחמי דבני אבני דהוה להו רב אחא
 בר יעקב איטפיל ביה ברבי יעקב בר ברתיה כי גדל
 אמר ליה אשקין מיא אמר ליה אבן ברך אנא בר ברתך
 אנא והיינו דאמרי אינשי רבי רבי בר ברתך אנא :

דלמחר מי יתן שיצא יום : מי ידע אס ייצצ מן הלילה : אלא
 דחליף מי יתן והיה זה כליל שעבר : אלא עלמא אמאי
 קיים מאחר שהקלה הולכת ורבה : אקדושא דסדרא סדר
 קדושה שלא תקנוה אלא שיהו כל ישראל עוסקין בתורה בכל יום
 דבר מועט שאומרים קרייתו ותרגומו והם כעוסקים בתורה וכיון
 שנוהג בכל ישראל בתלמידים וצעמי הארץ ויש כאן שחיס תלמוד
 תורה וקדושת השם חציו הוא : וכן אחו' חזק שמה רבה מצד
 שעונין אחר ההגדה שהדרשן דורש צדדים בכל שבת היה נוהגין כן
 וסם היו נקבצים כל העם לשמוע אשמו יום של מלכא ויש כלן
 תורה וקדושת השם . סדרים סדרי' פרשיות : מהרה שפסקה מישר'
 צטלה טעם הפירות וירחים שמתוך שהם טהורים ונוהגים צטהרה
 אף הקצ"ה מטהר פירוקם מעטס רע וריח רע : מעשר ביטל
 שומן דגן צעון פיסוק מעשרות פסק שומן הדגן כשמו של מעשר
 דאיקרי מלצ' דכתיב כל מלצ' ויהר וגו' דהינוניתא מנהי ויש זה
 רית טוב ומין תמרים הוא לענין *מהרה יש בך לפיכך מריחא

קלא
 שם
 ע"ז
 מרובה
 ע"ש
 רש"א

עגלה ערופה פרק תשיעי סוטה

ואנשי הגבול יסיבבו מעיר לעיר ולא יחוננו ותכבדו סופרי' תסרת ויראי חטא ימאסו והאמת תהא נעדרת נערים ולבינו זקנים גדולים יעמדו מפני הקטנים בן מגבל אב בת קמה באמה כלה בחמותה איבי איש אנשי ביתו פני הרור כפני הכלב הבן לא יתבייש מאביו ועל מי יש לנו להשען אלא על אבינו שבשמים רבי פנחס בן יאיר אומר וזירות מביאה לירי נקיות וכו' רוח הקודש מביאה לירי תחיית המתים ותחיית המתים באה על ידי אליהו זכור לטוב המקום יוכנו לראות בכיאתו במהרה בימינו אמן :

שרו חבימא החכמים : ספריא מלמדו תינוקות שהם קטנים מן החכמים : כעמא דארעא כעמי הארץ : אולא ומנולה הולכים ודלים ומתנוולים : בעקבות המשיח בסוף הגלות לפני זיאת משיח : ואין תוכחתו אין כך אדם שיוכל להוכיח שכולם נכשלים בחטא וכשמוכיחן אומר לו אחי כמוני : ובית הועד של חכמי' יהיה לזית וזאת שכלו החכמים ואין לומד תורה ויהא חרב מאין איש ובעלי זמה מתגודדים גם מפני שחוק לעיר היו חתי מדרשות שלהם :

מהרש"א שרו חבימא למדיו בספריא כו' אמר שכ"א נפת' מתדרגו ממעלה למטה עד שעמי הארץ הולכים ודלים מפרש' ורעה דגרים נמי הכא אולא ונולא אצל לפי' הפי' שכתבו לעיל ב'אולא ונולא' ליכא הכא לפרש כן יאכל גרסינן הכא אולא ודלדלה כו' וכ"ה בכל ספרים ופנים ומסכים גם שהולכים ודלים וכ"כ אין שאל מהם על הפתחי' על מי להשען על הנחת אבינו שבשמים דבזה הועילה תפלתו של דוד כדאמר' לעיל ודו'ק : בעקבו' משיח' חוצפא כו' זה על אמ' ר' אבהו ג' מל' המשיח' ובפ' חלק איחא בגמ' בקלח בלשון אחר ע"ש ושאלמו היוקר יאמיר' בפ' חלק גרסינן היוקר יעוה יס לפר' שאמר שלא יהיה היוקר מפני שלא יהיו השנים מזכורו' אלא שהיה היוקר ע"י המעוה' והיינו משקיעי שערי' וכן יש לפרש הכא היוקר יאמיר מל' אימרו פועלים ואמיר ב"ה דפ' האומניו ויהר הדבר' במאמר הזה ינואר במידושינו פ' חלק ע"ש : משיח' ר"א נגנו ס' פרש' כדאמר' בסנהדרין הרבה תורה למדתי כו' ע"ש וזהו דא קאמר החסם פ"ד מית' אנוי לכס ב' ורועותי שקן כב' ס' ס' שגללין כו' ויניין שם במידושינו וק' : לא תתני ענוה כו' ולא תיתני יראת חטא דאיכ' אלא אין דרך החכמי' להספא ולהסתבך במעלה' וכמ' ש' יהללך זר ולא פיר' מ"ת כדי שלא יהא שונה בדרייתא בנעוה אמרו כן דל' בעלה משעת רציגס לא היה לו שנה בדבר בלאו דור כמ' ש' ויראי החטא ומאסו וק' :

ביש' מוסחאות מסים הכא ר' פנחס בן יאיר אמר וזירות מביאה לירי וזירות כו' וכבר הוא מפורש באורך במידושינו בפ' ק' דע"א ושם מקומו בדרייתא ואפשר דמיתי' ליה הכא בסוף' המסכתא דחשיב נמי במתניתין הכא אלו הי' מעלות שהיו בחכמים הראשונים שבעלו משתחו ומשחרז כמ' והאל יוכנו להחזיר עטרה ליושבי ויקיים כו' כאומר כי כלם ידעו דעת ה' גומר : אמן בן יחי' רנן :

אבא יוסי בן קשיתא שהיה מקטני חסיד' משמת בן עזאי בשלו השקדני' משמת בן זומא בשלו הררשנים משמת רשבין עלה גיבא ורבו צרות משמת רבי הובבלו הצרות משמת רבי בשל ענוה ויראת חטא א"ל רב יוסף לתנא לא תתני ענוה דאיכא אמר ליה רב נחמן בר יצחק לתנא לא תתני יראת חטא דאיכא אמר :

נגנו' ספר תורה שהיה בעל הכות מפי השמועה הרבה ומדורות בפיו בלא כתובים בספר כדאמר' ר' יוחנן : הרבה תורה למדתי מרבותי ולא עוד אלא שאני שונה שלש אלפים הלכות כו' : עלה ומחשבה שהיה והיר במדרשות ובקי בעלח המלכות ובתשובות המינין והנין ברמיזה כדאמרין בפ' ק' דמגינא כי נח נפשיה אמרו ליה רבנן מה תיהיו עלן ממינאי אמר להם אהיה עלה מננים נסרחה כחמסם של מנינים : ורועי תורה עומק סברא ולסמך עממי תורה שבעל פה על מדרש מקראות ואותיות התורים ולשונות המשתנים במקרא : ר' אלעזר בן עזריה היה עשיר כדאמר' י"ג אלפי ענלי הוה מעשר מעדריו כל שחא ושחא' דאיכא אלא שאני ענוה : מהרש"א בפולמוס על מ"טום כו' פרש' שהיה הורקנוס האריסטוטרל' אחיו כו' עכ"ל אצל התוס' פר' מרז' דמו

זה דעיתוס בשעת מורנו היה כדאמרין פרק הניזקין ומלכות בית חשמונאי קדמו טובא כדאמר' פ"ק דע"א וי"ל דמטיקרא גזרו ולא קבלו כו' עכ"ל ע"ש וגר' עוד בזה שזה המעשה דבני בית חשמונאי שהביאו פולמוס של ארמי' על ירושלי' היה החלחול וגרם החורבן שעברו הארמיים הבית שהיה להם עם ישראל כדאמר' פ"ק דע"א וכמ' בספר בן גוריון שע' מריצת אלו אחי בית חשמונאי בלו חיל ארמיים על ירושלים ובכשזה והוא הרמז דלקמן בצריית' שנפך החזיר לפורניו בחמה ונודע' כו' מסתהיר מיעור שהוא עשו והיה שולט בחומת ירושלים ויודע' כל ח"י על ידי וי"ה מיתתי הק' עובדא דאחים בית חשמונאי אפולמו' של טעוים שהיה סוף החורבן ג"כ ע"י הארמיים כמו של טעו' : למשמת ר"מ בטלו מושלי בור' כל קני דחשיב מוך משת' ר' בעלו כו' קדמו לר"מ טובא ואשם' משום דכל המשני' סתם ר' אליצר דר"מ הקדומו לכול' וקלמדין של ר' הוסיפו במתני' הא דמשת' ר' בעל' ענוה כו' כמ' הרמז' : משמת ריב' ר"ב בטלה ויו החבם' כו' ג' לפרשו גם בחכמ' דעלמ' כמו שמינו בהניזקין בספירו עם אספספיו וגבי בעל זיו הכהונה פרש' שהיה חסם ועשיר וכהנים רבים כו' לא ידענא היכן מלא זה שהיה עשיר ורבי' אולליו על שלתו אצל בס' מק' שנהגו הפלגיו במעלתו וקראו תלמידו של פנחס : משמת ר"ג הוקן בטל כו' ומתה טהרה ופרישות כו' ק"ק דא"כ כבר קודם מורבן הצית בעלה טהרה שהי' ר"ג הוקן היה טובא מקמיה דמורבן שהרי ר"ג דיכנה בן זנו היה נשיא בזמן החורבן ולעיל סינינו משחרב ב"ה ניטל טעם הצרות וקאמר דהטהרה נעל אלא הטעם ודו'ק :

קלב רבי יהושע אומ' מיום שחרב בית המדבר שרו חבימא סס למדיהו בספריא וספריא כתלמידא ותלמיד' כעמא פ' א' דארע' עמא דארע' אולא ומנולה ודלדלה אין דורש ואין מבקש על מי יש לנו להשען על אבינו שבשמי' בעקבות המשיח חוצפא יסני ויוקר יהא (יאמיר) הגפן תתן פריה ודיון ביוקר (פירוש שמשחקין) והמלכות תתן למינו ואין תוכחת בית הועד ירא לזנות והגליל יחרב' והגבול ישוש

הדרן עלך מסכת סוטה

האשה נקנית פרק ראשון קידושין רעז

פרק ראשון

אומה לבני אדם * וע"כ אין לומר שהיא בה דבר יוצא מן הסדר אם לא ברצון ללמד על הכלל כלי יוצא : ואף לא יהיה כן ודקדוקי שאר הלכות 'ותו' הסדר ללבוש ודקדוק לבוש הקדש הם הוא מוצא מן הלבוש : לכן עשרה פס' להשיענו מלת דרר כי היא נקבה ולמה לפעמים תבא בלבוש וזר למען ללמוד על מלות אחרות : והביא ראיה על היות תורה לשון נקבה מפסוק תורה ה' פתימה תכמה וכמה פסוקים : כחורה חוררים זה כי שם תאריך דרע"ה לתת גדרה ועליותה : וזו נראה בנס ח"ל מדויקים בלבוש מאד דלכא תבא ידיו אמר שלם דרכים ולא בלבוש"ה ואם חזינו לכמה פעמים בדבריהם וזר ונקבה כח"ש תהו"ה היבא דלכא לשוני משנינו ונקראי נמי יש דרשה וכו' ולא תחמה בנמה דרשות שפוטס הם : ל' בפסוקים אשר לא יכלים דקדוקי כי כיוון דענו דריו אף אסמכתות הם שפוטס ליימוד נכון על לבן דחוק במנה ופוטס תחת :

מהרש"א ותורה אקרי לשון נקבה דכתיב תורת ה' גו'

תורה כתיב לשון נקבה לגבי תורה דכתיב ואלת תורה וזכמה פסוקים כח"ג ויחיתו האי קרא מנ' תהלי' ואולי שנתכונו צמעת התורה למה נקרא שמה נקבה לפי שהיא משיבת נפש אדם לדרך החיים וזכ"מ תורה את התורה לאשה בנמה עניינים וכח"ש אלת אהבים ויעלת מן דדיה ירוח כלל עת גו' דכמו שהיה משיבה את נפש היונק בן התורה משיבה נפשו של כל הרווא ליק ממה וק"ל :

תניא ר"ש אומר מפני מה אמרה תורה * כי יקח איש אשה ולא כתיב כי תלקח איש לאיש מפני שדרשו של איש לחזור על אשה ואין דרכה של אשה לחזור על איש משל לאדם שאברה לו אברה מי דורו מ' על מי בעל אברה מחזור על אברתו :

מהרש"א משל לאדם שאבר' בו' משום שלקח' הללע ממנו בלי ידיעה צדוק התחבטה קרי ליה אברה כח"ש המין השר לר"ג צפרק אר"מ אלהים גבא הוא ללישקליה בדיא ולמה אמר דבעל אברה מור על אברתו שמואל זה שבת גדול שנתקנתה שם כמו שהבי' בת ספר שם צמל דנעלו ממנו קיתון של כסף והבינו לו של זה וק"ל :

הרי"ף מפני מה אמרה תורה כי יקח וכו' אין להקשות דבא כתיב כי יקח לפי שהאיש קונה את האשה ואין האשה קונה לאיש לפי שם אס כתב כי תלקח לאיש היה צמחשע שהאשה נקנית לאיש הקני' אותה ואין האשה קונה את האיש : אבל יש תימה מאי נפקא לן ללמודי אס דרבו של איש לחור אחר האשה או לאו ואפשר דרבה ללמודי שהאיש מזהב על פריה ורביה ולכן ישתלל האיש לקנות בכסף מלא את האשה ולא ימתיק עד שתרשנו האשה שדרבו של איש לחור אחר אברתו ואפשר שרבו בשאלתו מפני מה אמרה תורה כי יקח לפי דמשמע כי יקח בעל כרחו של אשה ואין אף נקנית אלא ברצונה וכו' ה"ל כי תלקח אשה לאיש דמשמע תלקח אשה מרצונה דהני חנן צמחיתין האשה נקנית ולא האיש קונה ללמודי שהאשה נקנית ברצונה ומפני שדרבו של איש לחור אחר אברתו נקט קרא סדרו של עולם :

איבעיא לה מיוחלת לי מה מועדתי לי מה צלעתי מה עורתי מה נותני מה עוצרתי מהו סגורתי מהו תחתיו מהו תפושתי מהו לקוחתי מהו פשוט מיהא חרא דתניא האומר לקוחתי הרי זו מקודש' משום שנאמר * כי יקח איש אשה איבעיא לה חרופתי מהו ת"ש וכו' ה"ק האומר חרופתי מקודשת שנאמר * והיא שפחה נחרפת לאיש :

ח"ב עיין א

ב מאי איריא דתני שלש ליתני שלשה משום דקא בעי למתני דרך ודרך לשון נקבה הוא דכתי' * והודעת להם את הדרך אשר ילכו בה ואלה הא דתניא בשבעה דרכים בורקין את הוב ליתני שבע משום דקבעי למתני דרך ואשכחן דרך דאקרי לשון וזכר דכתי' * בדרך אח' יצאו אליך ובשבעה דרכים ינוסו לפניך א"ה קשו קראי אהרדי וקשיין נמי מתניתין אהרדי קראי אהרדי לא קשיין הכא דבתורה קאי ותורה איקרי לשון נקבה ידכתיב * תורת ה' תמימה משיבת נפש כחב לה בלשון נקבה התם דבמלחמה קאי ודרבו של איש לעשות מלחמה ואין דרכה של אשה לעשות מלחמה כתב לה בלשון וזכר מתני' אהרדי לא קשיין וכו' :

בורקין את הוב כנאלל ובמסחה בחולי ובמסא כפילע ומראה והלחור שחא מחמת אחד מהו רהיטאונס הוא ועוד דרממא אחר מנשרו מאליו כח מחמת חוס והאס' בלונס נמי משמא כדלמך בפרק בנות כותים כשואל אומר כי יעזב וזכר דמה הרי חוס אומר : **חוספות** קשו קראי אהרדי אף ע"ג דלמנו כמה דבריש שנקראים בלשון וזכר ונקבה דכתיב יד שולח אלו וכו' תגלת ספר וכן השם בזה השם לא תחת האחת והאחר וכן בלשון חמשים ילמנו גבי נר שכתבה אין זקוק לה נר שכתבה הלכה חמור טרפון השוכר את החמור והדריקה והולכה בזה לא תפיק בעל הפרה למשך את החמור עד שיחא החמור וכהנה רבות מיסו היבא דלכא לשוני משנינו ונקראי נמי יש בו שום דרשה א"ל לפי שראה המשיב ששניו לשונם אחרי שני הפסוקים היה רוצה לתת בהם טעם ודקדוק עליהם : הכא דבתורה קאי ותורה איקרי לשון נקבה וא"ל מלחמה נמי איקרי לשון נקבה דכתיב ותכבד האלמנה אל שאלו ותוסף עוד מלחמה ועוד כי יוכי דקראי דרבו של איש לעשות מלחמה ולא אשה ה"ל דרבו של איש ללמוד תורה ולא אשה וכו' ללא דמי דהבא בתורה פוסה קאי דקרי הכתוב בלשון דרך ולא קאי בלומדיה ובכתי' ילאו א"לך אלאש' מלחמה קאי והם האשים שדרכן לעשות מלחמה :

אה"ב יראו ויבזבו המצרים והאנלפס בדברי תורה ותהבלי' חממת דקדוקי צמחשע כי הלימוד צו אינו מן ודי לנו לקרוא ולכתוב ע"פ הבקורות ולא תחתיהם וכל זה לבסות מעריותם ממנו אשר בתחת יהוד' פתע נסתבס מחמתו ומלמדי תינוקות לא ידעו ולא יביטו לתלמידיהם וזכר וידעו הערים עד שיהיו מחמתי הדור הגדולים אשר לא ידעו מה הוא : וכאשר יודעו להם איך דיוק חסירה או בדברי ח"ל יאמרו לא דק ולא קפיד ומכשיו לא משרו בדבריהם : כי לא בן דבר וכו' א"ל ואם יוספרה הכנה וגם חקרה ויאלץ להם כביכול כחבר ספר בשרם ושלחני לעין חפוטס יעבו' עליו ויעיין ויבין ויחקור כל חלקיו לכל יסודם כי שום טעות אל בחרותו כן ע"ד המלל כלל ע"ה כן ה' יתברך כל מה ואלה מתורקין קודם שחור ואלה

דברים
כי
ויקרא
יש

מיוחלת

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

מיוחדת לשון זהו לבשר אחד מיוחדת לשון אשר לא יעדה שהן לשון קידושין כלמה העבריה עזרת נגדתי לשון אעשה לו עזר כנגדו: סגורתי לשון וסגורתי בשר תחתיה עזורה לשון עזרת שתהא נאספת עמי ורבותי אמרו לשון כי אשה עזורה לנו ולא יהיה דהוא עזורה ממנו קאמר דהא אחימלך א"ל לרוד אס נעמור הנעבר אף מאשה ודור להדר ליה אשה עזורה לנו והנו טהורים:

תוספות עזורה מיהו פ"ק נקטערי ל' עזרת שתהא נאספת עמי צניח ורבותי וכו' גר"מ מיישב לישראל דקרא כפירוש רבותי דה"פ כי אשה שהיה עליה מתחיל שלום היה זה אבל עכשיו אהנו טהורים וינחא דכל אלו הפסוקים השתא לישראל דקרא:

א"ר הנה לך זה המנהג הזה אשר נפשתו מן הסתם שאפשר לקרא לאשה בהיותה לאיש ולרביעיה לאומי שאמר לאשה במקום הרי את מקודשת לי הרי את מיוחדת או אח' מלשונות אלו היא הרי מקודשת ואתה פרחב פיר' ומלואו דרש ורמו על כל אחד ואחד אולי לך אמר אבינו הראשון לנח יקרא אשה כי מאוס לוקח ואת כלומר רואה אני שיאות לנח כמה שמות מלך הדברים שבאו בחבורה ויורה לי אכן נומר אחי שעל כלם שמה היות נאות לה אשה כי מאוס לוקח כמ"ש פסוק מיהא חדא האומר לקוחתי הרי זה מקודשת מאוס שנאמר כי יקח איש אשה:

ב אמר רב יהודה אמר שמואל כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יאא לו עסק עמיהו א"ר אסי אמר רבי ווחן וקשים לעולם יותר מדור המבול שנאמר *אלה ובחש ורצוח וגונב ונאף פרצו ורמים ברמים נגעו מאי משמע ברמתרגם רב יוסף מולדין בניו מנשי חבריהון חובין על חובין מוסיפין וכתבי* על כן תאכל הארץ אומלל כל ישיב בה בחית השרה ובעוף השמים וגם דני הים יאספו ואלו בדור המבול לא נגזרה גזירה נרא' על דגים שבים שנאמר *מכל אשר בחרבה מתו ולא דגים שבים ואלו הכא אפי' דגים שבים ואימא עד יומיה דעביר לכולהו לא כלקא דעתך דכתבי* כי מפני אלה יי אכלה ארץ ואימא אלה לחוד והנך לחודייהו מי בתיב ופרצו פרצו כתיב:

וקשים לעולם דיינים המורים הוראה בעריות ואינם בקיאים יותר מדור המבול: מאי משמע מהכא דקשין לעולם דקאי על זאת תאכל האשה איש: ברמתרגם רב יוסף דהוה זקי בתרגום נביאים שחרג יונתן בן עוזיאל דהאי פרלו דמיס דדמים נגעו באשת איש קאי: פרצו כמו וכן יפרוץ מולדין בניו: כי מפני אלה אכלה הארץ צעלמא כתיב מיהו שמעינן מינה דלכל חדא קאמר על זאת תאכל הארץ דהא אלה חדא מהך דקרא קאמר: מי בתיב ופרצו דמוסיף על ענין ראשון דליקום על זאת אכלה מילתא: פרצו כתיב ומלתא דלפני נפשיה היא ועלה לחודה כתיב על זאת תאכל:

מהרש"א כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא בו הקדים גיטין לקידושין מטעם שהקדים המסדר מסכת גיטין קודם מסכת קידושין ובפירוט המשניות כחז הרמב"ם בהקדמתו ע"ד הכתוב ויהיה לאיש אתה שהקדים התיאור להויה ונראה הטעם דבקידושין לחוד הנל יודעין בו גם להחיר פטויה לאיש הוא דבר קל וזהו שחריצב המנהג בדורינו שמתניין רשות לכל אדם הנידע קל לעסוק בקידושין משא"כ

סס
עיון
צפירו
הנכות
יוסע
ס

צניטין שרצו כמו רצו דינים והלכותיה צומרת א"ל להחירה אף לאדם לעסוק צפ"א הודע בו וכן בקידושין שאמר הגיטין צאלו לא יהיה מתעסק בהם כ"א הודע צניט גיטין שהיו קודם הקידושין אס גיטין גמורים היו דשמת לא היה גט ויחיר על ידי קידושין שחמרו א"ל לעלמא: ועוד נאמר צוה ע"פ הפסוק וילאה ויהיה וגו' צמחור גרושתו משכאף יצא להאי איסורא דמחור גרושתו אפילו לאחר מיתת המקדש כי ישעה לומר גסם מצעלה הראשון לא היה גט וא"כ לא היה הקידושין שאחריו קידושין כלל ומותרת לראשון וצמחת היה הגט והיה הקידושין קידושין ואסורה לראשון לעולם אפילו אחר מיתת המקדש ודו"ק: וקשין לעולם יותר מדור המבול בו' הגס שיש צוה ספק א"ל וקל שגב וצדור המבול היו נכשלינן צדאי א"ל דצני נח נלטו על א"ל מ"מ זה קשה יותר דצני נח אין צו פסול ממור' אבל בישראל שיש בהם פסול ממזרות מא"ל עזירה גוררת עזירה כי העולם יטעו שהגיטין וקידושין גמורים היו והנשים כשרים וזהו צעלמו כונת היתרגם דמולדין בניו מנשי חזריהון חובין על כו' דהיינו פסול ממזרות יצאלו לעולם צניטין וקידושין שאינם כהלכת: *קשה אבקה של שביעית אדם נושא ונותן בפירות שביעית לטוף בו' ופירשו התוספות דמסבא צא עוגם זה על משא ומתן מזה כנגד מד' עכ"ל וק"ו דא"כ למה קאמר דנסמך וכי תמכרו ממכר וגומר לתסבא איש אל אחותו שהוא עיקר דין היוכל וי"ל משום דכבר כתיב עיקר דין יוצל זה לעיל מיניה ושבתם איש אל אחותו אבל האי קרא מעורב דכתיב לעיל מיניה מן השדה תאכלו את תוצות' וגומר דהיינו שהיו כולם שוים באכילה שדה לזהמה שאוכלת מן השדה שהכל יהיה הפקר וכמ"ל לאכלה ולא לסחורה ולזה אמר אע"פ שאמרינן לך שכולם שוים בפירות שביעית לענין אכילה אל תאמר שצאוקת שיהא לא תשוב הקרקע גופה לצעלה הראשון ותהיה הפקר אלא דאף צננה זו שתאכלו כולם תצאוקת הקרקע היא בחזקת צעליה גם לענין מלאכה ותקון קרקע המותרת בשביעית וציוכל והשתא נסמכה ספיר וכי תמכרו וגו' לאיסור פירות שביעית שאמר מן השדה תאכלו וגו' כולם ולא תעשו בהם סחורה אבל השמע' קרקע ועבדים כבר נאמר ושבת איש וגו' ולא חזרו כאן אלא משום פירות שביעית כמ"ס כן נראה לפי הדרש דהנא וק"ל: *לא באת לירד עוד שמוכר בו' פירש"י והכי משמע לא צאת לירד הרקור תצונה עד כו' עכ"ל והוא דחוק ויעיקר חסר מן הספר ולולי פירושו נראה דהאי לשא אמר צין ציל לו כיון דכמו והסוגי' ידו ומטה ידו דהיינו ממון דבר הניתן מיד ליד ו"ס כאן לא צאת לירד כלום ממכירת אחות אצותיו שעדיין אין לו עד שצא לעוגם גדול מזה דהיינו שמוכר צית מוצב עיר חומה ומקשה אמאי לא קאמר נמי הכא האי לשא דלא הרגיש ואמר כיון שסוגה הותרה בו' וצודאי לא ירגיש: *לא באת לירד עוד שמוכר את בתו בו' ואף ע"ג דצור לא כתיב צדאי עניינא לא קמ"ל בו' וקשה מהיבא קמ"ל הכי כיון דלא כתיבא הכא צק עניינא מי יימר דכאן מקומה ומסבא נמי

קשה

קשה

קשה

האשה נקנית פרק ראשון קידושין רעה

דאלס חדא מרלא כתיב ופרטו דהוא כמו הדבר הלמד מעניינו ומאי דחשני
מי כתיב ופרטו אף דלמחרתינ דאלס למודיה ואכ"ל כתיב כתיביה וכחש ורעו
וגזבו כזא"ל י"ל כיון דאלס כחש בראשונה הוי לחוד ושארע דל דעביד
לכוולא אבל מרחביה בסוף ספרו ולא ופרטו נשמע דכל דלחא חלמיש נפשא
רב מנגיד על דמקדש בשווקא ועל דמקדש בביאה
ועל דמקדש בלא שדוכי ועל דמבטל גיטא ועל
דמסר מודעא אניטא ועל דמצער שלוחו דרבנן ועל
דחלא שמתא עילויה תלתין יומין ועל חתנא דרייר בבי
חמה דרייר אין חליף לא והא ההוא חתנא דחליף אכנא
דבי חמה ונגרדיה רב ששתה ההוא מירם חתא דיימא
חמיה מנייה נגרדיע אמרי בבולרו לא מנגיד רב אלא
על דמקדש בביאה בלא שדוכי וא"ד אפילו בשדוכי
נמי משום פריצותא :

רב מנגיד כו' מאס פרייטא: ועל דמעגל גיטוה השולח בע לאשרו
והבע בשלח ילד' גט שמתחיל קר בעל הוא דלמא לא ידעי
ליה אשוי בעטליה קודם סיבא ילד' ומא' השליח לאחר שחזר ונחש
בו: ועל דמסר מודעא לארבע כבון בעל הימנעוה בישראל דמזויל לעז
בניה: דמזער שלוחי דרבנן שהזמינו לרין משי' הדיינים וזה קס עליו ומכח:
ועל חתנא דדיי' בני חבור שחא' יכסל בן סססן חמות אוהבת את חתניה:
דקמר מר' הוי וזכר בשתקן מחתנה הדיינים: מייס' הוי דיימא חסדו
מנון לעז דומה וזכר דומה:

תוספות נכללו לא מגיד רב על זה סומכים והתחמם בזמן הזה שדרים צדיק החזק ואפילו תלמד דרשים ליעיל הם שדרים ענשם היינו בשביל עונת המהם שדרים הם כמירוס שדרים דים הכוחם שאינם דרים בשביל החומם אלא בשביל שאר עונות שעושים להם : **אד"ב** אל כל הדברים הנחרקם על שדך קדן כנונים לעשות ועל שד' אל' פלג מעבר הנהר ומנו כמה מאלה שררה להם חולפא ועונות ראו לומר לכל עונות :

וַיֹּאמֶר אֶת מִמְכָּר אַחֲיוֹ רִשּׁוֹת אֶתָּה אוֹמֵר רִשּׁוֹת אוֹ
אֵינוֹ אֵלָא חֻבָּה ת"ל אִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לְדִנְיָאֵל
וְכִי יֵשׁ אֲדָם בְּיִשְׂרָאֵל שְׂאִין לוֹ גִּוְאָלִים אֵלָּא זֶה שֵׁשׁ לוֹ
וְאֵינוֹ רוֹצֵה לִיקַח שְׁתֵּרִשּׁוֹת בִּידוֹ דְּבָרֵי ר' יְהוֹשֻעַ ר"א
אוֹמֵר וַאֲלֵא אֶת מִמְכָּר אַחֲיוֹ חֻבָּה אֶתָּה אוֹמֵר חֻבָּה אוֹ
אֵינוֹ אֵלָא רִשּׁוֹת ת"ל בְּכָל גֹּו' גִּוְאָלָה תַתְּנֻן הַכְּתוּב
קִבְעוּ חֻבָּה :

רבי יש נד' אדם בישראל ממועלי חלק בדרך שאין לו גוואלים מורע יעקב
בעד חז"ל מכל ישראל קיים הוא קרוב לגואל יש לו גוואלים אבל
לאין הגואל רוצה ליקח ולוידם הכתוב שהרשות ביד קרוב : חובה והאי כי לא
היה לו גואל דמי בשא"ל כי הלא יורשו בגואל ואין הגואל מועלת
עליו חלה על הקרוב מה לו :

ת"ר* וראית בשביה בשעת שביה אשת ואפילו אשת
איש יפת תואר לא דברה תורה אלא כנגד ציה"ר
מוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שהשונות ואל יאכלו
בשר תמותות נבלות וחשקת אע"פ שאינה נאה בה ולא
בשר ובחברתה ולקחת ליקוחין שי"ל בה כל לאשה שלא
יקח שתי נשים אחת לו ואחת לאביה ואחת לבנו
והבאתה מלמד שלא ילחצנה במלחמה :

פת חוֹרֵר מִמֶּנּוּ מִחוּץ שֶׁמִּתְחַבֵּר בּוֹ יֵלְדוּ מִחֲמַת יוֹפִיה הַחִירָה לוֹ וּבְקוּשִׁי אֵלֶּה דְמוּטָה שֶׁאֵכְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּשָׂר תְּמוֹתוֹת שְׁמוּעוֹת בְּשָׂר מְסוּכֶנֶת שְׁמוּעָה וְהֵ"פ שֶׁהָיָה מְאוֹסָה כְּדֶנְתִּיב בִּיתְהֶאֱחָל וְלֹא בָּא בָּהּ בְּשָׂר פְּגוּל : וְלֹא

נמי לקאמיר דבחו קדמא למכור מללו דברית דברתיה מגרע
ונפקא והא מוספא ואזלא כפרס"י מה"ט נמי ה"ל להקדים נמי
מכירה גופיה קודם רבית דמגרע פדיון ונפיק כדקדמי מחתיקין
דעבד עברי יואל בגרעון ורבית מוסיק ואזיל ציה וגרעה לומר
דהכי קאמר דאי הוה מקומה של מכירת בחו בחר פרשת רבית
ה"ל למכתב שם ולא בפרשת משפטי' ומהא שמענין דע"כ מוקדם
מכירת בחו קודם פרשת רבית ומעטמא דברתיה מגרעא כו'
ומיהו במכירת עמנו לא תועיל הך צבארא ולא ימכור עמנו קודם
שילוח דברית מדכתיב בחר פרשת רבית וה"ל דלא כתבי' למכירת
בחי' קודם פרשת רבית כיון דשם מקומה ה"ל דלא תשיב אלא הך
שאלה עושה כן כסדר אבל במכירת בחי' קודם שילוח דברית אין
כל אלא עושה כן וזה סדקת לומר קמ"ל דנובין צריכיה כו'
ולא ניויף כו' ולא קאמר דנובין אינן כו' ולא יויף כו' דוודאי כן
יעשה האדם למכור בחו קודם שילוח דברית אבל הוא אינו עושה
כן אלא שמלוח דברית מקודם שימכור בחו ודו"ק :

בשם *הגאון בעל קיקיון דיונה וצ"ל מי כתיב ופרצו
פרצו כתיב בו' מקטין המסכילים א"כ נשמע דאכל חזק
ומתא קאי ע"כ תאכל הארץ וגו' דאי אפרצו למוד הא ע"כ דקאי
גם אלאה כמו שאמרו בשבועות דף ל"ט ע"כ דמצינא על אלה
למוד פסוק דע"כ תאכל הארץ וגו' וא"כ למא להגמרא למדרש
בדמרגס רב יוסף דמפרשו נשמע דצ"כ תאכל הארץ גומר
דדרי משום צהאי קרא ונאף דהיינו דאפ"ס ועליה קאי ע"כ
תאכל הארץ : ומהר"ו ז"ל בדקק צבריהו ע"ש וז"ל דאי לאו
הא דר"י היינו אומרים - דפרשנא היא עזירה שאינו א"ל דומים
צדמים נגעו היא ג"כ עזירה צפני נשמה וע"י קאי ע"כ תאכל
הארץ ר"ל על אלה לחוד כי מצינו גם כן מפני אלה אצדה הארץ
וקאי אליהו אס עזיר לכולהו היינו כחם ורמא וגבז ונאף דכתיב
צו"ל צצא אחא וקאי אפרו דומים צדמי' נגעו פסוק צצא שניה
וצ' עזירות אכל חד עזירה חוץ ממלה כגון ניאוף לצד לא נשמע
ולכן לריך למתרגם דרב יוסף דאכל דומים נגעו חד
עזירה דניאוף הוא ועליה קאי על כן תאכל הארץ וגו' ודו"ק :
הרי"ה וקסין לעולם חזון המולד ו"ל מנ"ל דמירי דניין שאינו יודע
נביי גיטין וקודשין דילמא במבלי עריות של א"ל קאמר ע"כ
תאכל הארץ וכו' ואפשר דליף מרבית ונאוף פרשו דנאוף מירי צנאופים
ופרשו הוא דביינים המורים הוראם בשותיה' לפרות ולרבות והיינו פרשו כמו
שפרש' כמו ופרשו מולידין וכו' נצטוו כתיב ע"כ תאכל הארץ וכו' ובה
נתיישב את שבתה הריש"א ו"ל בזה מולידין ניין מנשי חביריהו וכו' תימא
בלא חידוש דרב יוסף תיפוק ליה דכתיב בקרא נאוף וי"ל דאי לאו דרב
יוסף דר' דמיס דומים היינו מרגלשנא' קנשא חמיקא ליתא דלא
ליפנין מנאוף דכתיב בקרא אלא ניאוף ממש אכל דיינים המורים צבריות
מנ"ל ובמאי דתרגם רב יוסף מולידין ניין מנשי חביריהו יאכל כלל זה הדייני'
המור' ימחר בעריות מי כתי' פרשו כו' וקאש דלעיל דפרך דנאוף עד דעביד
כולהו הוא ליה פשוטי מי כתי' ופרשו נאוף כתיב דעלה נאוף כתיב עד
ואת תאכל ואין לומר דהשתא עיקר החיזוק הקודם דאס כן ה"ל אלא מי
כתיב ופרו אח"כ מלחתי בהריש"א ו"ל ה"ל אלא מי כתיב ופרו פרשו כתי'
ונוסח דרב גרסי אלא הכי בעי לפרושי עכ"ל : ואפשר דלא כתיב כי מפני
אלה אכלה הארץ מלמדו דחזקא קאמר לא הוא אמר' ליה מדוע דלא כתיב
ופרשו אכל כיון שאלה למודיה למדנו שאכלה הארץ כי לריק ג' ככולהו

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

ואכלו בשר תמותות לאחר שימותו ויהיו נבלות * תמותות אמורתי"י ש' :
מזבח חשוקי תהיה הכתוב ואפילו חינה * ואלה הם ובתורתה ולא יקח
סמים * ליקוחין יש לך בה קדושין תוספין ואע"פ שהיתה כותית שהרי חינה
מתגיירה מדעתה * לך ולא לאחרים שלא יקנה לנדר אחרים כגון אביו
שלא יתלחם במלחמה לכל עליה :

תוספות אשת אפילו אשת איז ואע"פ דאין אישות לעכו"ם כדאיתא
פרק ד' מיתות מ"ט איכא עשה דכתיב ודבק בנפשו ולא
באשת חברו : ה"ל שאל יקנה לאביו ולא לבנו וי"ל סתם א"ל ואל לאביו או
א"ל לו וא"ל לבנו דמאי איריא סתם אפי' אשת לאביו נמי היא איסור דהא לך
דרשין : שלא יתלחם במלחמה פירוש בקונע' לכל עליה משמע מחזק פירוש
במלחמה אסור לכל עליה כל עיקר * ואפילו ביאה ראשונה אינו מותר עד
לאחר כל המעשים ויתחיל א"כ מ"ק לא דברה * חזרה אלא כנגד ית"ר כיון
דמלחמ' אסור עד שיצא לביתו ולאחר כל המעשים הו"ל נתפסים ילדו בכך
אחרי איכא ית"ר * במלחמה ובכירה ירח ימים ועוד ק' אמאי קרי לה בשר
תמותות כיון שנתגיירה כ"ל מה דלמך בפ"ב דמסדרין תמר נח ימח
תואר ולפי' היתה מותרת לאמנון ברכיב דבר עלי אל המלך כי לא ימנעני
מך ואם לא בא ודך נעמך אם תמר עד לאחר כל המעשים הו"ל היתה
מותרת לאמנון והרי אחותו מלכיו היתה אסור אפי' תמר לאחר כל המעשים
חסונה גיורת וליקוחים * יש לו ד' דבשאלה אם נכרס דיעת תואר מותרת
מיד שפיר מאי דקאמר תמר כי לא ימנעני מך לפי שהיתה מותרת לו
דאיכא למימר שנתגיירה איה במלחמה שגדין היתה אמה כותית וזו אינה
חסונה ככתו של דוד דאין בן הבא מן העכו"ם קרי בן אלא בנה של כותית
אלא כפי' הקונע' נעל * עד דלמך ב"ב דמסדרין : קשה כדפי' וגררה
לך * וביאה ראשונה מותרת במלחמה אבל ביאה שנייה אסורה עד שתהא
גיורת * ויש מיישבים פ' הק' ולא ק' מיד מה שהקשה איך נתפסים ילדו
דאיכא למימר דבעל הימנו ית"ר כיון שיש לו פת בסלו סקופה להיות מותרת
לו לאחר כל המעשים ומה שהקשה איתא קרי לה בשר תמותות כיון שנתגיירה
ה"ל לא קשה דאיכא למימר לפי שנתגיירה בעל כרחיה ואינה גיורת גמורה קרי
לה בשר תמותות ומה שהקשה * מתמר לא קשה דאיכא למימר דתמר לא
היתה בת דוד אלא מוקדם כל היתה אמה מעוברת ופי' דכתיב בן תלכנשה
כיון שכל מעשים אמה משום שהיתה בתו אלא ופי' שגדלה בביתו של דוד
עם בנות המלך * אך אין לתרץ * שפיר לפי' הקונע' מה * חלק בן ביאה
ראשונה לגיטימי דמתקן תלמודא לגבי ויתור * אמר ר"י דבידועי מלכו
מתקנת אמוראים בדבר זה ופי' איתא שם כד אמר לא חתרו אלא ביאה
ראשונה ואני אמר לא ביאה שנייה ולא ראשונה * חזרה אלא לאחר כל
המעשים כדכתיב ואחר כך תבא אליה ונעלה :

ג' תלכו רבנן * כי טוב לו עמך * עמך במאכל עמך
במשהה שלא תראה אתה אוכל פת נקיה והוא
ע"כ **אוכל פת קיבר אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חרש**
ב **אחיה ישן על גב מוכב והוא ישן על גבי התבן מכאן**
אמרו חכמים הקונה עבד עברי כקונה ארון לעצמו *
סמח *** רצעו אדוניו את אביו במרצע וגו' ר' יוחנן ב"ר יהי**
פא **דורש מקר' והבמין חומר מה נשתנה און מכל האברים**
ספ **שבנוף אמר הקב"ה אחן ששמעה קולי על הר סיני * כי**
ע"כ **לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים והלך זה וקנה**
ויקרא **ארוון לעצמו ירצע כה * והגישו אל הרלת וגו' ר"ש היה**
פסח **דורש את המקרא היה במין חומר מה נשתנה דלת ומוזו'**
פא **מכל כלים שבבית אמר הקב"ה דלת ומוזוה שהיו עדים**
במצרים בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות
ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים
והוצאתים מעבדות לחירות והלך זה וקנה ארון לעצמו
ירצע בנפחים :

חומר **לרור המרגליות ולרור הנזוס תלוי בנזר לתכשט**
דר"ף **מה נשתנה און לירצע וכו' וי"ל ד"ס ככל הדברות אם עבר**
על לא תשא לו לא תחלו ויחלם בהם תחלה און שמעו כסיני
ועברה על אונן וע"כ **שכפי ב"ד שהיו גונז נפשות וע"כ** **אין לא נרצע אלא**
בית דין הוא ומכר בניבת און ואם אין לו ובמכר בניבתו ואיך הוא
נרצע על בניבת מומן לפי שמעש כסיני לא תגנוב שמדבר בניבת נפשות
כמחול' שהוא דבר הלמד מעניניו לא תחנך ים בו מיתא ב"ד אם לא תגנוב
מדבר בדבר שבו אונן ב"ד שהוא גונז נפשות וע"כ **אין לא נרצע אלא**
למי שאמר אחר שז' אהבתי את אדוני וגומר הלא תיקח סמך לגבינו וגם
לגנז ח"ף שיש בידו שלם היו ראויים לרצוע משום און שמעיה על הר סיני
לא תגנוב : וכן קשה לעולם כמכור עמלו נרצע און שמעיה כסיני כי לי בני
ישראל עבדים וגו' א"כ **בשעת מכירתו ה"ל לירצע ולמה חזיר הקב"ה**
וכי ימך אחיך ובמכר לך וכי תחורה מחירה לו דבר שהוא בא לעבדה על
דברי קוב' : ועוד כי לי בני ישראל עבדים אינו אסורה למכור עמלו אלא
אסורה לקונה אותו שלא ירדנו כפך לפי שעבדי הו"ל עבדים לעבדים *
וגלג' ד' שהמכר עמלו מחמת עניות חלילה לו למכור את עמלו וזה הקב"ה
לרבו שלא יתהגר עמו בדלות שש שנים כעבד שנאמר כי לי בני ישראל עבדי
וכו' ובלחלו לזה הקב"ה לטעניקו מכל אשר לו ואחר שיש בידו לפרנס את
עמלו מהעניקה רבו ובחר בדלות להיות עבד לבש' ודס והוא עבד ה"רואי לו
לירצע נמלח מלח רצונה עכשיו ולא קודם לב"ג נמי שמכרוהו ב"ד ומכר
על פי החורה על טעמוהו אשר חטא וזה אחר שקיבל ענשו וחזרו למכור
בדלון נפשו מהרש א"כ נראה למכור שאין מכירתו עונש כי העונש ההפך
לו לרצו בו מתוך הגניבה מכרוהו ב"ד ומתוך כך בא לירי כך לכן ראוי
עכשיו לירצע און שמעיה כסיני אלא תגנוב וכו' : אלא אם עבר על אחת
משאר מלות אינו ראוי לירצע כי ישא עונו מה שעבר על דעת קונו : גם מי
שיש בידו שלם קיבל ענשו בתלומי כפל כי הגונז חסד להיות לו יחירה
בממון ולאחר מומן מחירו ונכסא וזמ' לעשות כן יעשה לו ואין לו עוד עון
אשר חטא' ויקאפול הלא תגנוב מדבר בגונז נפשות אפטר לומר דכונת
חול' שאין הכוונ מדבר בגניבת מומן בלבד אלא כיון שגדלוהו בגונז נפשות
יש בכלל גם בניבת מומן כדכתיב לא תחיונו וגו' : עוד אפשר לי לומר דאפי'
אח"ל דלא תגנוב אינו מכלל אלא בגונז נפשות ולא בגונז מומן מכל מקום
אחי שפיר לפי שגונז נפשו אינו חייב רק אם גונז נפשו ומכור דכתיב וכי ימלא
איש גונז נפשו מחזיו והתחבר בו ומכרו ולכן כשכח זה לאחר שש שנים
שינא לרשות עמלו והוא אומר אהבתי את אדוני לא אלא חפסי הרי הוא
גונז נפשו מכלל ישראל ומכר עמלו ותקיים בו גונז נפשו משהוא אלא
ראוי לו לירצע ולכן בתחילת הגניבה שהיה גונז מומן לא היה בזה בניבת
נפשות ולא נמכר כי בית דין מכרוהו בגניבתו ע"פ החורה אבל כשגנז
ומנו ללחם וברצו עמלו גנז נפשו ומכר עמלו ראוי לו לירצע : עוד חדשתי
בזה מ"ש ר"ם שיהיו דברים כמין חומר מה נשתנה דלת ומוזוה וכו' שהכוונה
היא להיות שרבי יומן דרש מה ראהה און לירצע און שמעיה וכו' שכפי
אותה דרשה יקשה מ"ה והגישו אל האלהים תחנת נמי שמכרוהו ב"ד שיש
לומר והגישו אל האלהים אל הדיינין להמך במכרוהו אלא כמכור עמלו שאין
כאן ב"ד להמך בו כי לא תמכרוהו רק רואה עמלו מהו והגישו
אל האלהים ונדרשת רבי שמעון שדרס שדלת ומוזוה היו עדים כשפסח
הקב"ה על בני ישראלים מחייב שפיר מ"ה והגישו אל האלהים שידונו
בפני הדלת והמוזוה לומר כי לי בני ישראל עבדים וכו' שהם העדים ונכון
הוא לעיין בפסר כפך נכר :

ת"ר הכהן על עינו וסמאה על אונו וחרשה עבד יוצא
בהן לחירות כנגד עינו ואינו רואה כנגד אונו ואינו
שומע אין עבד יוצא בהן לחירות אמר רב שמן לרב
אשי למיטרא דקלא לאו כלום הוא והתנא רבי בה
יחזקאל תרגמו שרשיש ראשו לאור כלי וזכית ותקע
בו ושבדו משלם נזק שלם ואמר רב יוסף אמרי בי רב
קמ

האשה נקנית פרק ראשון קידושין רעט

בי רבנן דאביי דבי הווי עיילי תרין אפילו ביממא הווי מתוקי אמר להו לא ליתבי ליה אינש אושפיזא אפשר דמתרחש ניסא על בת בהווא בי רבנן אידמי ליה כתינא דר' רישותא כל כריעה דכרע נתר הד רישא אמר להו למחר אי לא איתרחיש ניסא סכנתין :

אם היה בנו זריו האז רואה שילע ממנו ואין לו סיפוק גכס' שילמדו שיהם ילמודו בנו וסוף ישרים אחר מונות ויסיקו : בי רבנן נית המדרש רחוק מן היסוד היה : לא ליתבי ליה אינש אושפיזא לרז אחא ועל כרתו לין צינת המדרש ומתוך חסידותו יעשה לו נס ויהרגו את המזיק : בת לן : על נכנס : אידמי ליה מיק : כתינא דרשבוע רישא סהי לו ו' גולגולת : כל כריעה דכרע רב אחא ומתפלל על אותו מזיק נחר מד רישא : סבתין סכנתא אותי :

מחרש"א אפשי' דאיתרחיש ניש' ב' ק"ק דהיך דמה אביי אותו למק' סכנה על הספק דש' יתרחש ניש' וגם אם יתרחש ניסא יהיו מניין לו ומזכותיו כדלמ' בעלתא וי"ל דודלג סמוך אביי על חסידותו ושמך תפלו לא יהיה ניווק ויהרגו את המזיק ואין זה מקרי נס לא אפשי' דש' קד' תפלה יתרחש ניש' ויניסו לו ומזכותיו ומש' ספק זה אין למנוע לו הודל' שיהרגו אותו ולזה יתיישב דל' למחר לא לא איתרחיש ניסא כו' שהיה מתרחש עליהם שלא תלה הדבר בתפלתו אלא צניסא והנאסם אותי לידו מדה זו שמנכין לו ומזכותיו וד' ק' : כתינא דר' רישותא ב' ע"פ מ"ס פ"ק ד"ק שדרו של אדם לאחר ע' שנים נעשה נחש וסוף דל' כרע צמודים וכתבו התוספות שם משום דכרעיה אמרי' כי זקין וזקין כי חויל ולזה אמר הכא כיון דכרע זה המסיד כדינו נקר ונפל אותו כח של הנחש ו' הרישין דתנינא הס' הו' כוחות השומאס שהביא הנחש הקדמוני לעולם :

אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה נושא אדם אשה ה ואח"כ לומר תורה רבי יוחנן אמר רחיים בצוארן **ס** ויעסוק בתורה ולא פליגי הא לן והא לרז :

נושא אשה דסנה בלא הרסור ואמר כך הולך ולומד תורה : הא לן בני בבל היו הולכין וגורסין משני' הסנאים שצאריך ישרא ומתוך שלומדים חוץ למקומם אין לרכי הצית מוטלין עליו נגשא אשה דסנה בלא הרסור ואח"כ הולך ולומד תורה : להו לבני ארץ ישראל הלומדים במקומם אם נושא אשה יהיו לרכי הצית מוטלין עליו וינעלוהו :

משותבת ליה רב חסרא לרב הונא בררר המנוא **נ** דאדם גדול הוא אמר ליה כשיבא לידך **ס**

הביאהו ליד כי אתא חויה דלא פריס סודרא אמר ליה מאי טעמ' לא פריסת סודרא א"ל דלא נסיבנא והדרנינא לאפיה מיניה א"ל חוי דלא חוית להו לאפאי עד דנסבת רב הונא למעמיה דאמר בן עשרים שנה ולא נשא אשה כל ימיו בעבירה דאמר בן עשרים שנה ולא נשא אשה בהרחורי עבירה : אמר רבא וכן תנא דבי רבי ישמעאל עד עשרים שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי ישא **אשה**

פוס שצנף וחמור שנער ושכרו כלים בתוך הבית משאלמים חצי נוק א"ל שאני אדם רכיון דבר דעת הוא איהו מבעית נפשיה כדתניא המבעית את חברו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים כיצד תקע באזנו והרשו פטור אחזו ותקע באזנו והרשו חייב :

בגדר ענינו שהיה כנחול והנעיתו בקול ואינו רואה או נתחרש : ושברו בקול : משלם נוק שלם כסומכוס מוקינן לו כפ"ק דמחר כהנה שהוקה בלירות משלם נוק שלם : ושברו את הלכות בקול : חצי נוק כדיו לירות לרבנן דפליגי עליה דסומכוס כ"ק ואמרי אינו משלם אלא חצי נוק לירות : שאני אדם דבר דעת הוא האני ניוק וכי מבעית מדעתיה קמיבעית שנתן לבו אל פחד קול הכא פתאום : **אה"ב** אדם נר דעת אין לו להחלה מקול בעלמא כמ"ס קול פחדים באזניו כשלם שודר יבואו :

כת סבי דנינוניא לא אתו לפירקיה דרב חסרא א"ל לרב המנוא זיל צניעיהו אול אמר להו מ"ט לא אתו רבנן לפירקא א"ל מאי ניתי דבעינן מיניה מלתא ולא פשט לן א"ל מי בעיתו מינאי מירי ולא פשטינא לבו בעו מיניה עבר שערות רבו בבצים מרו כמס' שבגלי דמי או לא היה כדירה א"ל מה שמך א"ל המנוא א"ל לאו המנוא אלא קרננא אתא לקמיה דרב חסרא א"ל מתינתא בעו מינך דתניא כ"ד ראשי איברים וכו' :

סבי דנינוניא שם מקום : זיל צניעיהו אמור אליהם להסגר ולישב בביתם וזה לשון דריו לת"ח כדאמרין במ"ק לאחר לו דרך כבוד הסגר ושב ביתך : כמו מוס שבגלי דמי שרי תלום : בנים ונכרים בחור או לו הוליל ועומים בתוך הכיס : קרננא יושב קרנות אהה ולא בעל תורה : מתינתא בעו מינך ברסנין דעבריתא דתני עליה דמתניחין רבי אמר אף הסירוס יליף לה :

תוספות המנוא פירש בקיטורים יושב בקרנות אהה ולא בעל תורה : ור"ח פי' אהה אמר המנוא היינו חס נגא דג חס ואין כן אלא קר נגא דג שאף קר :

תניא כ"ד ראשי איברים שבאדם כולן אינן מטמאין משום מחיה ואלו ראשי אצבעות ידים ורגלים וראשי אונים וראש החוטם וראש הנזיר וראשי דדים שבאשה רבי יהודה אומר אף שבאשי ותני עלה בטולם עבר יוצא בהם לחירות רבי אומר אף הסירוס כן עזאי אומר אף הלשון :

אין מעמאין משום מחיה שם אחד מן הנענים כדכתיב ומחית בשר מי בשאח ובחית'ה לכל מרחא עיני הכהן שחא כולה נראית כאז' פרע למחיה שאי במקום שמוע ויורד לכל דאין : יכל לראות ראש הנגע ורגליו כחמד : וראש אונים שפת האוזן : ראש הגויה גיד' וראשי דדים שבאשה אכל שגאים אינן נעלין כ"ל ואין זה שמיש : לחיות דכולם אם קלנו לו רנו מוס שבגלי הוא ואינו חור' : ר'אומר אף על הסירוס מוס'ק על אלו לעיני עבר וכן ועתין לא לאסריך ליה לר' דההיא דחבי חויל קרי כי רב הוא ות"ק לא פליג כהא : אף הלשון שדרו לראותו כשחא מדבר ומוס שבגלי הוא :

ד תנן רבנן הוא ללמוד ובנו ללמוד הוא קודם לבנו רבי **כט** יהודי' אומר אם בנו זרין ומוצאין ותלמודו מתקיים ע"ז בידו בנו קרמי כי הא דרבי יעקב ברירה דרב אחא בר יעקב שדריה אבוא לקמיה דאביי כי אתא חויה דלא היה מחרדן שמעתיה אמר ליה אנא עדיפנא ממך תיב את ואיזיל אנא שמע אביי דקא הוה אתי הוה הווא מוין

האשה נקנית

פרק ראשון

קידושין

אשה כיון שהניעו עשרים שנה ולא נשא אומר תיפח
עצמותיו של אותו האיש אמר רב חסדא האי דעדיפנא
מחבראי דנסיבנא בשיחסי ואי הוה נסיבנא בארביסר
הוה אמינא לשמן גירא בעיניך א"ל רבא לרב נתן בר
אמי אדירך על צואריה דברך משיחא ועד כ"ב ואמרי
מס' לה מחמני סרי עד כ"ד כותנא *חנוך לנער ע"פ דרבו
ס' ר' יהודה ורבי נחמיה חד אמר משיחא ועד כ"ב וח"א
מחמני סרי ועד כ"ד :

חוייה רב הונא ל' המנוח: דלא פרים סודר' כדרך הנשואים
סהו רגילין לכסות ראשן : הוה אמינא לשמן גירא
בעיניך כלומר היתיה מחגרה זו ושמן הוא יר הרע ולא אירע
שיחסיאני : אדירך על צוארי דברך צדוד ידך חקופה על צד
קודם שגיל ולא יקבל תוכחתה הציא אשה : משיחא שנין
הגיע זמן ליוכנס ויותר מכ"ב אל חתונה : ל"א אדירך על
צוארי דברך צדוד שטוד ידך חקופה עליו הוי זכיר ללמדו
תוכחת ואי זה זמנו משיחא עד כ"ב : צליר משיחא אין זו דעת
לקבל תוכחה כל כך ואל תכזיב יסודין ותוכחת : ויותר מכ"ב
יש לחוש שלא יצטע וזה עיקר : ע"פ דרבו דרך של ימיו יהא
מתקנה זו חנוך לו צערותיו ואינו הלא נערוהו רבי יהודה ורבי
נחמיה וכו' :

מהרש"א חזי דלא חזית אפיעד דנסכת בו דאמרינן
אסור להסתכל פני רשע והיה מחשיבו בלא אשה
כרשע כדאמר כל ימיו צדודו עזירה וק"ל : הקב"ה מצפה
לאדם בו אמר שהקב"ה מלפני בו כדאמרינן : צדודו כל שאינו
מקיים פ"ו כאלו ממעט הדמות ואמר תיפח עלמותיו לפי שג'
שוקפין יש צדוד ומאזין נצראו העלמות כדאמרינן : צדודו נדה
וזה שאינו מקיים פ"ו וממעט הדמות מהעלמות צדודו זו תיפח
עלמותיו : ואי הוה נסיבנ' ב"ד ה"א בו דקדוש י"ד לאו בר
עונשין וענין גירא צדוד ע"פ שהעין תחלת הסודר דעזירה וק"ל :
חנוך לנער ע"פ דרבו פרש"י שכל ימיו יהא מתקנה זו כולי
ולשון ע"פ לא משמע כן ונראה לפרש חנוך לנער ע"פ דרך טבע
שלו דהיינו זמנו משיחא עד כ"ב יש מי שראוי לקבל תוכחה
מתחלת י"ז ויש שזמנו מאוחר בכל השנים מ"ו עד כ"ב לפי שכלו
נעצו וכן למ"ד מ"ח בו היינו יש מתחלת י"ח ויש שזמנו
מאוחר בשנים שמ"ח עד כ"ד וכה"ג אמרינן גבי סמו ליה כי
תורא כנן ו' וכן ו' הא לצריה הא לחולה :

אמר ר' יהושע בן לוי כל המלמד בן בנו תורה מעלה
עליו הכתוב כאלו קבלה מהר סיני שנאמר
ס' דב' ר' *והודעתם לבניך ולבני בניך וסמך ליה יום אשר עמר'
ס' מ' *לפני האלהים בחורב ר'חיי' בר אבא אשכחי לר' יהושע
ס' פ' בן לוי דשרי ריסנא ארישי' וקא ממטי ליה לינוקא לבי
בנישואא א"ל מאי כולי האי א"ל מי זוגרא מאי דכתיב
והודעת לבניך וסמך ל' יום אשר עמדת לפני האלהים

בחורב מבא ואילך רבה בר הונא לא טעים אומצא
עד דמייתי ליה לינוקא לבי מדרשא רבי חייה בר
אבא לא טעים אומצא עד דמקרי לינוקא ומוספיה אמר
רב ספרא משום ר' יהושע בן חנניא מאי דכתיב
*ושנתם לבניך אל תקרי ושנתם אלא ושלשתם
לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה
שליש בתלמוד מי ידע כמה חיי לא צריכא ליומי :
לפיכך נקראו ראשונים סופרים שהיו סופרים כל אותיות ויקרא
שבחורה שהיו אומרים *וא' דגחון חציין של אותיות יא
של ספר תורה דרש חציין של תיבות *והתנחל
חציין של פסוקי *יכרסמנה חזיר מיער עי"ן דיער חציין
של תהלי' באותיו *והוא רחום יכפר עון חציין דפסוקי' סס"ט
דשרי ריסנא ארישיה מדין שאינו ראוי לעטיפה הראש אלא
כסוי צלמא סס על ראשו שלא לילך בגלוי ראש ולא
הספיק להצטטף בסודרו : מאי כולי האי שמיסת לאה בלא
עטיפה ההוגנת לך : לא טעים אומצא צדד מעט צנחלים היו
רגילין לטעום צדד : עד דמקרי לינוקא ומוספיה מהדר לו
מה שקרא אחרת ומלמדו עוד פסוק יותר : אלא ושלשתם
מדלא כתיב ושנתם חד זמנא מאי ושנתם צד' ונו"ן
שמע מיניה ששמיט אותו שני פעמים והיינו ושלשתם
פסילשם : ליומי מיי השנוע : לפיכך נקראים וכו' מלתא
באפיה נפשיה היא : תלמוד סדרות ועשמי סחיתון של משניות
ולחרגל צדד ססודות זו אח זו : נקראו ראשונים סופרים
כדכתיב ומשפחות סופרים יושבי יעצד : וא' דגחון כל הולך
על גחון :

תוספות וצירושיו מפרש שעשו כל החורה טולה מספרות כגון
אבות מלאכות ארבעים חסר אחת וארבעה אבות מלאכות
וכיוצא בהן :

מהרש"א והודעתם לבניך גו' כאלו למדו לבנו בו'
דכיון ש"א תלמד את בנו הרי ע"י אבי אביהם
עד סוף כל הדור' הם יודעים צדורה כי ממנו צד הלמוד לכולם
וכאלו הוא היה תלמד צדלמו כולם : שנא' והודעתם לבניך
ולבני בניך וסמך ליה יום אשר עמדת גו' רש"י צדודם
פ' לפי ששטו יום אשר עמדת מוסד על מקרא שלמעלה ממנו
אשר ראו עיניך והדרש דכא ימאן זה אלא דקאי ארסמוך
ליה והודעתם לבניך גומר שאלה ההודעה לבני צניס
ה"ל כאלו הוא יום אשר עמדת גומר ולכאורה דעס דור
המדבר ידבר המקרא שהיו צדד הרבה שקבלה מהר סיני ומאז
כאלו קבלה בו דמ"מ כיון דערבות מואצ צדוק מ' שנים נאמר בן
ולכלם אחר כן שהיו צדד הרבה שלא עמדו על הר סיני ועי"ל
דלא קאי כאלו קבלה מהר סיני על האצ אלא על בן הצד שלא היה
צדד סיני ודו"ק : עד דמקרי ליה ומוספיה בו' דמה שקרא
עמו אחרת לא קרי ליה הודעה כיון שכבר ידעו ומ"מ קרא ליה
גמיו הא דתחמול סיהא חזוד צדדו כדדרישין מושגחם מלשון טעון
וחזוד

האשה נקנית פרק ראשון קידושין רפ

ועם אלהים בא אלך צע וגו' וע"כ אמרו צמערצא שהוא פסוק
אחר ור"ל צעבור שימעה העם דברי עמך ויאמינו גם כן לעולם
כענין שנאמר ביום סוף ויאמינו בה' ובמשה וגו' ואח"כ יוגד משה
אח דברי וגו' לא משמע להו לפי ענינו פסוק אחד דלא תלינו בכל
הענין דברי העם יתקצר למשה ושוב דברי משה לישראל בפסוק
אחד ודו"ק :

הרי"ף המלמד צנו חורה כללו קבלו וכו' העם הוא כיון שלא ניתנה
חורה לישראל אלא מתוך ערבותו בענין שם ילמדו החורה
צמעה ובהל שאין בו חטא א"כ המלמד צנו חורה הוא יורה שמקבל החורה
מאשה כיון שמתקבל להם ערבותו ותקיים החורה בהל שאין בו
חטא ומי שאינו מלמד צנו חורה אינו מקיים התנאי של קבלת החור' שאל
והודעתם לבניך וסמך ליה יום אחד עמדת וכו' מ"ד ושנתה א"ח
ושנתה וכו' פירש"י מלא כתיב ושינתה חד זמנא מאי ושנתה צד' גוי"ן
ש"מ שימעה אותו צ' פעמים והיינו ושלשם שימעה לוי השבע ע"כ
ועדין הדבר נרדף תלמוד הו"ל למדנו ושלשם ואפשר דכיון דג' גוי"ן
הדברים האלה אשר אינו מלך היום היינו אחת ואמר לומר ושנתה דהיינו
צ' פעמים וזאת הא' היינו ג' ואי כתיב ושינתה היינו אומרים צ' עם הא'
הראשונה מדכתיב ושנתה הס' וזאת הא' דהיינו ג' ואין הכונה לומר
המקרא ג' פעמים דהכל לפי מה שהא' אדם יס לאומר בפס' אחד ויש צ'
פעמים אלא יסלם שלש מקרא שלש במשנה שלש בתלמוד : לפיכך נקראו
סופרים וכו' קשה מ"ס לפיכך ורש"י כתב מילתא דאפי' נשיה היא ולע"ד
כיון שדקדק מ"ס ושנתה בגו"ל יתירה ולא אמר ושינתה שפ' לומר ושלשם
כפרש"י ו"ל א"כ בכלל סופרים אותיות החורה יס א"כ מספר בגו"ל יתירה
שנושנתם ולדרשא קאחית וכתוס' נקראו סופרים פירש"י בדכתי' ממספחות
סופרים יושבי יעבד ויורשנו מפרש שבעו כל החורה מספרות בגו"ל אבות
מלאכות ארבעים חסר אחת וד' אבות נזקין ואפשר לומר שפרש"י ו"ל לא
פליג על הירושלמי דהא ודא' איתנהו ושייגי ביה אמנם בפס' שהם נקראו
סופרים על מספר המשנה מ' מלאכות ד' אבות נזקין וכו' ליתא למדרש
היו סופרים מבני יעבד לפי שמיני יעבד עדן לא נעשו מספרות הללו
שימי רבי נשית המשנה ונעשו המספרות אבות מלאכות מ' חסר א' ד'
אבות נזקין ודאחור וזמן לא נקראו סופרים אלא על חסר אחת החורה :

תלנו רבנן ח' אלפים ותתפ"ח פסוקים הויין ס"ת יתרה
עליו ספר תהלים ח' חסר ממנו ד"ה ח' תנו רבנן שם

*ושנתהם שיהיו דברי תורה מחודדי' בפ"ך שאם ישאל
לך אדם דבר אל תמנעם ותאמר אלא אמור לו מיד
שנאמר *אמר לחכמה אחותי את וגומר ואומר *קשרם
על אצבעותיך כתבם על לוח לבך ואומר *כתבים ביד
גבור כן בני העשירים ואומר *חציץ שונונים' ואומר
*אשרי הנבר אשר גלא את אשפתו מרס כי ירבו את
אויבים בשער מאי את אויבים בשער א"ר חייא בר
אבא אפי' האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה
בשער אחר נעשים שונונים זה את זה ואינם זויס משם
עד שנעשים אוהבים זה את זה שנאמר *את והב בסופה
אל תקרי בסופה אלא בסופה :

חסר ממנו ממנין ספר תורה : יהיו מחודדין בפ"ך חזור
עליהם ודוק צעומקה . שאם ישאלך אדם לא תצטרך
לגמגם אלא שכולל לומר מיד :

חוספות א"ל תבטח ותאמר לו ודא דאמינן באלו מציאות יתירבא
מרבני משני דבדוריה במבטח ואמר ר"ל דהיינו חס שאלין
אוחו למדת מסכת זו אל תתחזה לומר שלמדך כל' למדתי בדפיה אבל חס
שאלין

ותדוד בלעקמן ואהא מייחיה דאמר רב ספרא כו' דדרים ושנתה
צענין אחר מלשון שניות והיינו משום דכתיב ושנתה צד' גוי"ן
שימעה לימודו צ' פעמים דה"ל עם תחלת לימודו ג' פעמים
וקאמר א"ת ושנתה אלא ושלשם שהיו"ן מתחלף בלמ"ד
צלותיות דטלג"ת וקאמ' דטלג"ת לימודו צמק' ומשנה ותלמוד וי"ל
דמשמע דכתיב אדם גם לימוד עם צנו מקרא ומשנה ותלמוד
דא' ושנתה לבניך כתיב ולעיל מקשינו צפסימות לשמאל
מצרייתא דקתני למדו מקרא אין מלמדו משנה ויש ליכד דהך
צרייתא דלעיל לא איירי אלא צצן צנו כדמסיק כצולן צן דן ולא
קצולן כו' אבל צצנו חייב ללמדו ומקרא משני ותלמוד כדמוכח הלא
אבל הרא"ש לא כ"כ אלא דצצנו נמי אינו חייב ללמדו דמקרא
ודו"ק : לפיכך נקראו ראשוני' סופרי' כו' וכה"ג דרשו פרק
חלק וצפ' אין דורשין איה סופר כל אותיות שצמורה דלפי פשוטו
סופר ממש כמו עזרא הסופר שפ' הסופר אין זה צמעלו' התור' כ"כ
כמ"ס סופרי המלך ועוד כי הוא נאכרע מתקומו דכתי' סופרי'
תרעתי' שמעתי' כו' נדרש צמעות התור' כמ"ס צסותה וצפרק
חלק וכן סופר דכתי' צצני איה שוקל נדרש איה שוקל הק"ו וק"ל :
שהיו אומרים וא' דגהון כו' הכונה כלפי מ"ס כי החורה
זו לא מ"ט פנים עברה ומ"ט פנים עומאה וזה ע"פ חזון
אותיות לחיבו' והציונות לפסוקים אבל האותיות אינן מורים רק
על שמותיו של הקצ"ה שהוא הנסתר גמור של החורה ולפי
השקטרה דשמאלא וכה העומאה הוא גמ' הקדמוני וע"פ מ"ס
הולך על גמור' זו נמש וע"כ הפסיק צלותיות החורה צו"ו
דגמון לרמזו כפי אותיות החור' שהם כולם שמותיו של הקצ"ה
אין כאן מקום כלל לכח העומאה דו"ו' דגמון מפסקין ואמר
כ' דרש דרש הוא תליין של תיבות כו' כי התיבה צמורה אותיות
יש לה משמעות לצד העברה ולצד העומאה רמז צתיבת דרש
דרש דר"ל שדרש והמכוון לפי התיבה שנים הם אח' לצד העברה
וא' לצד העומאה שהם צ' חלקי החורה ולפי פשוטו הוא כן כמ"ס
דרש דרש צ' דרישות היו מפני מה נאכל זה וזה נשרף שהיה
דרישה א' לצד העברה ודרישה שנית לצד העומאה ואמר והתגלה
הוא תליין של פסוקים דודאי הפס' לפי חזונו צתיבות אין לו רק
משמעות א' לפי פשוטו מ"מ הענין נוגע צתיבות צמורה וצמורה
כי האי קרא והתגלה ואת הנתק לא יגלה והסגיר כו' דמעשה זה
אינו מעשה למצורע מוחלט אלא למוסגר שהוא ספק טהור וספק
טמא וע"פ כונה זו צממה אחר עי"ן דיער הוא הציצין של
אותיות דספרי תהלים לפי שהוא תניידס צתפלות לצטל כמו
של עשו שהוא כח העומאה של נחם הקדמוני ע"כ צא התלויה
וההפסק צלותיות חזיר מיער שהיה כמו של עשו כדאית' במדרשו
ואמר והוא רחם כו' הוא הציצין של פסוקים לומר כי
המכוון צמורה האותיות לתבות ולפסוקים שאנו מצביקים
ומתפללים שירחם הקצ"ה עלינו ולא ישיחית ע"י האף והחמה
שם מכוחות של מלאכים משתיקים דאמרינן צדדריס ודו"ק :
*לתלאת פסוקים ויאמ' ה' אל משה הנה אנכי בא אליך
בעב וגומר ר"ל משום דצעבור ישמע העם לפי פשוטו אינו

האשה נקנית

פרק ראשון

קידושין

שואלין אותו דבר הכל ללמוד ממנו מכאן נראה שיה' מחודדין צפוי שלא יגמס בדבר ולא דמי להא דלמחר מר למד לשון לומר איני יודע שמא תחברנה וחלואו דהיינו מניני דעמאל ואפי' בלח' שלא יאמר יודע אני דבר להפסד נכח אלא מה שידע יורה וילמד לתלמידים ע"כ פי' אומר לחכמה אמותי את שחלף בך בה כחומרך כמסורה כל א"י מסיפא דקרא ומודע לבינה תקרא שחלה ידועה כל' כחלים ביד גבור שחלש בהם עם איובי כן בני הנעורים תלמידיו של אדם קרין בניו כמ"ל ביהושפט בני אל השלום ואומר הנה אנכי והילדים אשר נתן לי וגו' אשר מלא את אשפתו מהם מאוס דמיינהו לחלשים קטע מלוי אפס' את האויבים בשער סליפא דלשני הגבר האל : נעשו אויבים מחמד שמקשים זה את זה ואין זה מקבל דברי זה ואח' והב' בסופה הכי דרש לה ספר מלחמות מלחמה ע"י ספר אהבה וס' בסופה: **מהרש"א** שנאמר **אומר לחכמה אמותי** גו' פרש"י שחלף צקי כו' א"ר מסיפא דקרא ומודע גו' ע"ל וכפי' ראשון מפורש כהר"א בגמרא בפ' דסנהדרין וע"ס צחידושוני :

קשרם על אצבעותיך גו' כמה קראי מקמי' דהאי קרא בכה"א כתיבין ס' קשרם על גרגרותיך גו' קשרם על לך גומר אצל מהאי קרא דמייחית משמע ליה דהקרא רגיל וסגור צדיק כ"כ שחול לבסין בהם בלי דבור גס דמיונות יד ואכזע דהיינו קשרם על אצבעותיך וק"ל : כהנים ביד גבור כן בני הנעורים גו' דעיקר החידוד והשגון צימי נערות דלענין שגון מדמה בני נעורי' לחך ומייחית דמליו שגון גבי חך חלי גבור שגונים חליך שגונים ואומר אשרי הגבר גו' משמע דלא נעורים מדבר אלא עם רבם אשרי רבם שהוא גבור שלהם כי מלא את אשפתו שהוא זה כעין מוק החלשים מאוחן תלמידים שהן שגונים כחלים הללו וע"ל אשפה ממש כיום כ"כ המונועים את הנערים מללמדם צדיקים שאומרי' שהם ממלאים צדיקם באשפה וע"כ אמר אשרי הגבר אשר מלא על ידיהם את ציטו באשפה ואינו מונוע ציטו מהם וק"ל : לא יבוישו כי ידברו את אויביהם וגו' מבי ידברו גו' משמע ליה דלא במלחמת אויב ממש אחר אלא במלחמת אויב כחורה איירי בדמחלה נעשו אויבים ולבסוף נעשו אוהבים שגא' את והב' שהוא חסר א' וכמו ורוא אהב ומליונו כה"א חסר א' כמו שפרש"י צחוטם גבי יומם מוסך' ואמר א"ר בסופה כו' יש לעיין בזה דהא אתלחמת קאי בפרש"י ומליונו לא לשון נקבה ותכבד המלחמה ותוסף עוד מלחמה כמ"ס ה'זוספות דר"ש וספיר כתיב בסופה בלשון נקבה דהיינו בסוף המלחמה ונ"ל להג"י בגמרא א"ה בסופה אלא בסופן צנו"ן ור"ל כיון דאתלחמות דקרא קאי שהוא לשון רבים לא טייך בסופה שהוא לשון יחיד לנקבה אחת אלא בסופן צנו"ן שהוא ל' לנקבות רבות וק"ל :

הרי"ף ואומר אשרי הגבר וכו' מאי את אויבים בשער א"ר חייא בר אבא אפילו האב וכו' ותלמידו וכו' וקשה ליה הדין כל אלו הנחומים ומאי ואומר ועוד קשה מה הוקשה לו בפסוק את אויבים בשער שדבר מנין מעלמו שהגבר שיש לו בנים או תלמידים גם כי לו אויבים לא יבוס ולא יכלם מפניה' כי בניו ותלמידיו הנה בעצמיהם וע"ק דלמא כי ידברו את אויבים הוא על שאר ח"ה ס'ם אויבים זה לזה אלא איז וכו' ותלמידו לא היה בכלל זה וע"ק מנ"ל שאינם זשים עד שיעשים אוהבים זה לזה ודברי לא הוזכרו כאן האבהה ואם למדו דבר זה מפסוק את וכו' בסופה מנין לנו לדורש בפסוק את אויבים בשער ועוד דאם ח"ל דאב וכו' רב ותלמידו נעשים אויבים זה לזה וילמא שחלשם לנעולם בעצמיהם אף על פי שבאשר ח"ה חזו"ל להיות אוהבי' מ"מ בלב וכו' שהחריש בהן או תלמידו כנגדו יהיה האדם גבור פשוט ואבד אורחין נבאר ל' ש"י שפי' את אויבים בשער סליפא דלשני הגבר הוא ומה דא' ללמדנו : ונראה שכל ללמדנו שהלמד תורה יהיו

ד"ה שגורים צפוי שלא יגמס אלא כשם שגורו על אחותו שאסור לו כן יהיה צקי בדינים על אסור אסור וכו' מה יעשה אדם להניע למדה קווי כי זו מתת אליהם הלא נכחור את תלמודו לו"א ואומר קשרם על אצבעותיך דהיינו לכתוב בידו ואצבעותיו את תלמודו וכו' נכתב' על לוח לבו וכו' ע"י התלמיד' יהיה קבוע תלמודו כמ"ס ומתלמידו יותר מכולם : עוד אפשר שהצ"ח ואומר קשרם שחל"ף אינו אומר אמותי את על כירור תלמודו אלא שיהיה אדוק בחורו כמו שדוק בחמותו ונקרבו שהיא מודע לבינה ל"א ואומר קשרם על אצבעותיך להיות תלמודו גלוי בין עיניך שאתה שגונים חתם בלמודו ומנין שיהיו מחודדין ח"ה לא כחלים ביד גבור שהם שגונים כך התחדד ע"י צדיק אלו תלמידים כי מתלמידו יותר מכולם וזהו שהכתוב אומר כחלים ביד גבור כן בני הנעורים שהם התלמידים הנקראים בניו ולריו"ן להיות תלמידים הנון שגון ומחודד בפ"י שהרי נמשלו לחלים כדכתיב' החם חלי גבור שגונים הרי שחלים הכתובים כלו הוא על השנינו של בני הנעורי' וכו' מה שברו של הלמד בשגון וחידוד לזה הדין קרא דכתיב אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו וכו' ומה שהקשה מאי את אויבים בשער הוא דה"ל כי ידבר בשער את אויבים אצל כהאי' ואומר ידבר את אויבים ומפרש היכן ידברו שהוא בשער הוא לשון מעוקס לו"א אפילו אב וכו' נעשי' אויבים ואינם זשים משם עד שיעשים אוהבים ור"ק הם אויבים צומו שעודם בשער כי לאחר שגמרו לימודם בשער נעשו אוהבים זה לזה ונפקא לן נמי אב וכו' רב ותלמידו מדכתיב אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם דהיינו הנעורי' שהם הצנים והתלמיד' שהם הגונים אשר לא יבוסו בלימוד' כי ידברו עם חבירי' הישיבה מרוב חידודם שהם כחלים ביד גבור שגונים ומה שכתב שז' זה הא"ס שחלף אשפתו מאלו הצנים והתלמידים שהוא נמנה עם שאר ח"ה שיעשים א"ס בשער בלבד ולא אחר גמר לימודם בשער שגורם אוהבים זה לזה וגם זה הא"ס שחלף עם הן או הרב עם התלמיד לא יהיה אויב עם בניו ותלמידו אע"פ שמשניו על פניו לומר אינו כן מ"מ אינו נעשי' אויב עם הן והתלמיד אלא בשער בלבד כמו שאר הצברים זה עם זה ולאחר נלחם מהשער נעשים אוהבים דס"ד וע"פ שאר הצברים יתורו לאוהבים אחר שיהיו אויבים מ"מ האב עם הן או הרב עם התלמיד שמגיד בלימוד הדין עברתו שגור נלח על שהחריש לדבר כנגדו וע"ל' הענינו להיות מחוסר שאין אויבים אלא בשער אינו ז' משם עד שיעשו אוהבים וזהו כיון רש"י ו"ל לומר אויבים בשער דלשני הגבר הנה לפי שיקשה בפסוק שאם האושר הוא כמ"ל לא יבוסו ואויבים בשער הוא ספי' דלא יבוסו אס כן הו"ל אשרי הגבר לו יבוסו בלשון יחיד אלא ספי' דלשני הגבר הוא מ"ס את אויבים בשער ור"ק אשרי הגבר אשר מלא אשפתו מהם לא יבוסו כי ידברו כל' שהם בניו שלא יבוסו : כי ידברו ומהו שכתב של הגבר שחלף אשפתו מהם שאף על פי שמתחרישם לדבר כנגדו לא יבוסו כי ידברו קשות עם אוהבים או רבם מכל מקום אינם אויבים אלא בשער ואינם זשים משם עד שיעשים אוהבים זה לזה :

ח"ר ושמתם סם תם נמשלה תורה בסם חיים משל לאדם שהבה את בנו מכה גדולה והניח לו רשיה על מכתו ואמר לו בני כל זמן שהרשיה זו על מכתך אכול מה שהנאתך ושחתה מה שהנאתך ורחוק בין בחמין בין צנוני ואין אתה מתיירא ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה נומי רח הקב"ה אמר להם לישעאל בני בראתי יצח' ובראתי לו תורה תכלין ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו שנאמר *הלא אדם חשיב שאת ואם אין אתם עוסקים בתורה אתם נמסרים בידו שנאמר *לפתח חטאת רובץ ולא עור אלא שכל משאו ומתנו כך שנאמר *ואליך תשוקתו ואם אתה רוצה אתה מישל בו שנא' *אתה תמשול בו : ושמתם את דברי : סם תם שלם שאינו חסר שוק הלא : מה שהנאתך כל מה שדעתך נח הימנו ואפי' רבם וכל מיני מתקע

ט
ס
ע"ב
ט
ס
ס
ס

ראשה נקנית פרק ראשון קידושין רפא

החוקה שקשים למכנה נומי אמחים מורסי לאלף בלעז : אם חטוב לקח טוב: שאת חתמנה על יצרכ: משאו וזמנו של יצר הרע באלם להמטיו : ואם אתה רוצה עסוק בחורה ואתה מושל בו :

מהרש"א ושמתם סם חס בו' לטון שימה לא יפול אלת דברי כמ"ס פ"ק פטמדהרין גבי אשר חשים אלו כלי כדדייני ופירש רש"י סם דשיכא זהו שימת דבר המוטלטל בו עכ"ל ונדרך לחות נקטם סם חיים במקום סם חס כי בדיקת מתם הוא מת שיהיו לו סם המות למכתו כמ"ס שיהי יצ"ה הוא מלאך המות והמשל : אכול מה שהנאתך בו' ית לפרש נמשל דכל זמן שאשה עוסק בחורה שהיא הטובה ע"ג מבחך שהוא יצ"ה אכול מה שהנאתך בו' ר"ל שחובל להנות מתענוגי עה"ז ואי אשה צא לידו עבירה כי הארה מגויה לו כרטיה זו שמגינה על המכה שלא תעלה נומי אצל כשאין אדם עוסקים בחירה שהוא העבירה הטובה מן המכה לא"ה שלא ילדי עבירה כענין ולא ע"ה חסיד שאינו יודע כמה יכשל ויש לעיין שאמר כך אמר הקב"ה לישראל בו' אין אדם נמסרים בידו שנאל' הלא אם חטוב שאת גו' וזה הכחוש לקין ואמר ויש לרשע דלכאורה הענין כפול שאמר אם חטוב שאת כפרש"י שתמשא על ה"ה"ה למחול בו ול' למכתב שוב אלה תמשכו בו וע"כ אמרו תולת המקרה אם חטוב גומר לגבי ישראל נאמר דלהם נחמה החורה שנקרחת לקח טוב אצל לקין לא נחמה החורה ועל פי כן קאמר לו כי הצמירה נהגה לו שנאמר החורה תמשל בו :

הרי"ף חנו רבנו ושמתם סם חס בו' ית לדקדק כי מאל לה לה' למה לדרוש ושמתם סם חס ולהוציא המקרה מפסוקו ועוד למה הוכיח ענין החורה שהוא סם חס בפרשה זו של והיה אם שמוע תשמעו כי מה ענינו כאן ונדקדק ב"כ מאי סם חס דמשמע שים סם אשר שאינו חס וסם זה הנחת סם חס'ל דכתיב ואת חתונה אשר סם מכה וכו' וזה נעשה לו סם חיים לא וזה נעשה לו סם המות ולא אמר סם סם חס וסם נכרס סם חס'ל להוציא חס'ל חס'ל וע"כ ובי למה הוצרך להביא משל ומלילה דהי"ל מיד ברחמי יצ"ה צררתי לו חורה תכלין וע"כ שאין המשל דומה למשל בשמל אמר המלך כל זמן שהרטיה בידך אכול מאי דאדקדק ונמשל אין לומר כן דיעשה כל מה שלבו חשך דא"כ החורה לא ראויה ח"ו וע"כ כפל הענין שאמר אם אדם עוסקים בחורה אין אדם נמסרים בידו וזמר לומר אם אדם רוצה אדם מושל בו סם חס הדברים ג"כ בפסוק ל"ל שאמר הלא אם חס חטוב שאת וזמר לומר ואתה תמשל בו וע"כ מ"ס ולא עוד אלא שמשאו ומתנו כד דמשמע שיהא רעה גדולה והתעורר יותר מהראשונה וכמעט אין לו הצננה : ונראה לענ"ד שז"ל דקדקו לו דקדקו חס'ל מלך הלשון וא' מלך הענין שיער הלשון כי שיער לומר שימה בדברים והי"ל ולמדת אה דברי אלה וכן דקדקו בפסוק ואת החורה אשר סם משה דהי"ל אשר דבר משה ולכך דרשוהו שהוא ממשון סם זכה נעשה לו סם חיים ונפסקו זה דקדקו ב"כ מלך הענין כי למה אמר ושמתם את דברי אדם החסידים לם סם יצ"ה ללכסס והי"ל קודם לכן סמוך לזהה אם שמוע תשמעו וכו' ואמר ושמתם את דברי וכו' ונתיי מנר ארליכס וכו' וע"כ למה לא נכתב פסוק ושמתם את דברי כפרשת סמע ישראל לא דרשו שהוא לרעו סם חס : וביאור הענין הוא מ"ס החורה לפי שאין הנה"ר מקטרג אלא בזמן שבה האדם ללכסס מלכותיה של חורה ורואיה לדבר שכן י"ב שגינה האדם לכלל המלכות שלה ה' את הנה"ר שיהיה לו לעור מהי"ה שיקום להתגבר עליו בלעז מתמלכות וקודם י"ב שערין האדם לא נחתייב במלות לא הוצרך ליה"ט לפי שאינו מקטרג אלא על קיס המלכות וע"כ וזהה אם שמוע תשמעו אל

מלכותי שאם יקום בניגור הנה"ר להחמיר חוששני כן פן יפחה לבדך לפי כר"ך אלה לם חס סם ד"ח וזהו שאמרה החורה וזכלת ושמתו ומחור השגינה חוששני לם סם פן יפחה לבכסם וז"ל השמור לם מן השגינה כי השגינה סופה גוררת עון פן יפחה לבכסם וזכרת וכו' ואם נאלץ נכשלתם בשגינה וזוהי החמירה לם סם חס ורטיה למכת השגינה שהיא עסק החורה והיא סם חיים לרפאות השגינה במלך ממלך שאמר לנו כל זמן שהרטיה על המכה אכול מה דאדקדק כך אמר הקב"ה כל זמן שאדם עוסקים בחירה אף על פי שתכלולו ותשבעו בשר מ"מ החורה היא תכלין ליה"ה המושל באלם מתוך שגינה ומ"ס סם חס הוא א"ע שיש סם אחר כנגד יצ"ה שהיא החטובה וכן אחו"ל יזכור לו יום המיתה שנאמר ודומו סלה וכן הגדה היא מכנעת ליה"ה כמ"ס חו"ל על פסוק אשריכס זורעני על כל מיס חס'ל איניס סמיים תמימים לפי שיה"ה של האדם מתחדש עליו בכל יום ויום ואם היום הוא נלחו בחטובה או בזכרון יום המות ולדקדק למחר ישוב ויעורר עמו מלחמה אחרת ולא הועילו הסמים אלא דבר יום ביומו אכל סם עסק החורה הוא סם חס : וע"כ ולא עוד אלא שכל משאו ומתנו כן כלומר אם לא חטוב דיינו עסק החורה שנקרא לקח טוב א"ע שחשבה חטובה או חסיד יום המיתה או חשבה דקדק עדיין משאו ומתנו כן כל יום ויום הוא מעורר מלחמות ומתחדש חמיד דכתיב רק רע כל היום אכל אם חטוב לעסוק בחורה הנקרה לקח טוב משתקל מכל וכל כי הוא נמשך בידך ולא יריוס ראש וקודם שיהיה סם חס יוחר מהכל וכל אדם אחר ואלה חטובים סם חס וכו' ונמשל סם חס יואה נמשך ביד יצ"ה אכל לא הוכחש שימסור יצ"ה בידו ואם יחמיר בעסק החורה עוד ישוב ומשל ממשיך רב בידו וזהו ואת' תמשכו בו כלומר כי עס הנה"ר היה לך ממשל והרמת ראש כיון שנלחמת נמאל שהוא גרס לך הממשלה ונפשיה דקדק ל' לא לפרש עם משל השפה שזיחת כספר החורה שזיה המלך לפחות לבנו והיתה מרדפתו לפחותו לעשות רצון המלך כך צוה הקב"ה ליה"ה להשיגו האדם למען יכסנו אם יעשה רצון איניס שבסמים ויהיה ר"ע א"פ שתחננה להחמיר האדם הוא רוצה שהאדם יחביר עליו וינלחמו וזהו ואלך חסוקתו של יצ"ה להחמיר וגם חסוקתו הוא שאתה תמשכו בו ותכניענו ולא ימשול הוא כן להחמיר כי רצונו לעשות רצון יצ"ה עוד דקדקתי דכיון דהביא פסוק ושמתם סם חס היא החורה ויה"ה למה הביא פסוק הלא אם חס חטוב שאת וכו' ע"כ שאין המשל דומה למשל שהרטיה צא אצל המכה ובמשל העוסק בחורה אין יצ"ה שולט בו ואינו צא לידו מכה : אמנם י"ל שהחורה היא סם חס לפי שיש סם אחר שהוא זכור יום המיתה הוא מוטייל לעקור שלא ינלחמו יצ"ה אכל לחקו מה שכבר נכשל והוא אינו מוטייל וכן החטובה מוטייל אכל עדיין אפשר שישוב למשל אצל החורה סם חס לחקו לשעבר הרטיה למכה וגם להבא שלא ישלש בו יצ"ה וזוהי מורסו בפסוק הלא אם חטוב שאת שאין יצ"ה שולט בו ולא עוד אלא שהחורה היא סם חס שמגינה ומנילה לעולם אצל זכירת המיתה והחטובה היא לפי שעה כי כל משאו ומתנו של הנה"ר הוא כן שיתחרט כל שעה : יצ"ה של אדם מתחדש עליו וכו' יש לדקדק למה הביא כל אחד פסוק אחר ומאלי בייביה דקדקו זה מתחדש ונקט זה מתגבר : ונראה דרבי יצחק דברש דרשע שבנכס יסיתורו ויכול לו הנה"ר וכל יום מתחדש חששו וזהו פסם בלי מלך בגבורה ולכך הביא וסבול סם כל היום שהוא כדור המושל שהיו רשעים ומשכ"ל מדבר בלדיק שנתסם עם יצ"ה הרע ויהיה יצ"ה כי לא יכול לו ונתגבר עליו בכמה חטבות ולכך הביא פסוק וזהה רשע שהוא הנה"ר לעל דלדיק ומקטש חטבותו בניגורו להתגבר עליו להמית :

חנו רבנו קשה יצר הרע שאפילו יוצא קראו רע שנא' *
* כי יצר לב האדם רע מנעוריו אמר ה' יצחק יצרו סם של אדם מתחדש עליו בכל יום שנאמר * רק רע כל בשר היום * אמר ר"ל יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום * ובמקש להמיתו שנאמר * ציפה רשע לצדיק ובמקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו שנאמר * ה' לא יעזבנו * עא"ה

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

לא יעזבונו בירו * תנא רבי'ר ישמעאל בני אם פגע בך
מנוול זה משכרו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח ואם
דומים ברזל הוא מתפוצץ שנאמר *הלא כה דברי כאש נאם
ה' וכפטיש יפוצץ סלע :

כל היום קרא יקירי הוא ללמדנו שכל שעות היום רעו מתחדש:
מנוול זה ינה"ר מתגרה נך : מתפוצץ שהתורה כלם
נמשלה המפעפע את הנדול :

תוספות אם ברזל הוא מתפוצץ תימה דלא קרא משמע שהפטיש
מופץ סלע ומשברו וכן קשה בדפדפי דיני ממונות דקאמר
מה פטיש מתחלק לכמה ניוולות אף דברי תורה מתחלקים לכמה עשמים
ועם גרים רש"ס מתקן ו"ל מתחלק ויש שגורסין כאלו הם ברזל הוא
פוטק סלע שהאש מפעפע שאלם הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש
יפוצץ משבר הנדול וה"ק וכפטיש יפוצץ מכת הסלע כדאמרינן במדרש
מעשה כה' שלקח סגפרינון לבדוק נחמו על הסדן והכה בקורנס נסבר
הקורנס ונתקן הסדן וסגפרינון לא זו ממקומו ע"כ : ועיין בפרק החילול
מה שכתוב שם בשם הריטב"א ו"ל :

מהרש"א קשה יצה"ר שאפי' יוצרו קראו רע בו' דד"א
שהמעל הדבר לא יגנה מלאכתו ואפי' קאמר זו
שיוצרו גינהו וקראו רע וכמ"ס א"י לה לעינים בו' וע"ל שפילו
יוצרו שבראו לטובת האדם כדי שיזכר על ידו אם ינלחמהו כמ"ס
כי טוב מזל דו"ל הר"מ קראו רע ע"ס שמתשבתו של י"הר
הוא להרע כמ"ס הוא השטן הוא הינה"ר הוא מלאך המות ודו"ק:
יצרו של אדם מתחבר בו' הכונה בזה דלגבי כח הנשמה שהוא
של העיוני אמר שיוצרו מתחת עליו בכל יום להשליחו בזהרור
הלב מה שאין דרכו בנך במעי אמו כדאמרינן פרק המפלת ולכן
מקרי דבר חדש ומייתי רק רע כל היום כדאמר' דאין אדם ניוול
מהרור עזירה אבל לגבי כח הגופני שדרכו בנך אמר שמתגבר
עליו להוסיף על חומר שלו ולזה אמר מתקם להימיתו דבגוף שיד
מיחה ודבר הלמד מעניינו הוא דהאי קרא נופה רשע גו' בשטן
איינו ולא ברשע אדם מדכתיו לעיל מיניה פי' דליק יהגה גומר
חורת אלהיו בלבו גומר וע"ל אמר נופה רשע ללדיק להשתיאו
ולהימיתו כמ"ס הוא השטן הוא הינה"ר הוא מלאך המות ואמר
שמים מ"מ הלא משהו מעיניו אות: אם פגע בך מנוול זה בו'
קראו כן ע"ס מצית הסורים יא' למלך כמ"ס לפתח תפלת רובץ
משעה שיולא ממעי אמו מתקום סרחון ועינופת כפרס' בקהלת
ואמ' משכרו לב' ה' למקום תורה שהוא התנזין ליו"הר כדלעיל
ואמר אם אבן הוא מזל הגוף והמומר הוא נמוח כחומר ע"י
החור' ואם ברזל הוא להשתיאו מזל כח הנשמה הוא מתפוצץ
ע"י התורה וזה שיומה התורה לאש מזל כח הנשמה שהנדר
מתפוצץ ע"י כפי' התוספת ודימה התורה למים מזל כח הגוף
שהאבן נמוח ע"י וק"ל :

ללמדנו אומנות מאן לן אמר חזקיה דאמר קרא *ראה
חיים עם אשה אשר אהבת אם אשה ממש
(היא) בשם שחייב להשיאו כך חייב ללמדו אומנות אם
תורה היא בשם שחייב ללמדו תורה כך חייב ללמדו
אומנות : ויש אמרים אף להשיטו בנדר מאי טעמא

ס
קבלת
ט

חיותיה היא ר' יהודה אומר כל שאינו מלמדו אומנות
כאלו מלמדו לסטות מאי בנייהו איכא בנייהו דאמריה
נמי עייסקא :

ראה חיים אומנות שחיה נז : עם אשה מקים אומנות לאשה
אם אשה האמורה כאלו אשה ממש היא כשם שמינו שחייב
אדם להשיאו אשה כך חייב וכו' : מאי בנייהו מאי קא מוסיף
רבי יהודה : עייסקא אם למדו ספורה לת"ק כרי למדו חיים לר'
יהודה דלאי לעמינה אומנות דוקא שכמה פעמים שאין לו
זמן לעשות ספורה ועומד ומלמס :

מהרש"א אם אשה ממש בשם שחייב להשיאו כך בו'
המקרא על עלמו וידבר אל מהיקשא לייף דגס
באצו הדין בן ותלה דבזר באשה דכמו להשיאו ציורר לר'ך
לאומנות להמיתו גם אם אשה ולפי הדרש אם חורה היא חלה
הדבר בחורה דגס אם הוא עוסק חמיר בחורה לר'ך לאומנות ולא
יסמוך על הגם כדאמרינן כל חורה שאין עמה מלאכה סופה
בעלה ובתמידים ראשונים נמי לא אמרו בצרכות אלא שש חורתן
קטע ומלאכתן ערלי והיא מתצרכת ודו"ק :

הרי"ף ניתן לה מידו ונאמר וכו' וקשה דא"כ היה לו לחייבו לאש
לפרנס לבתו ולהשיאה כמו שחייב להשיא לבתו דהרייבוי מחבר
קרא נפקא קיו לניכנס נשים ואלו בנתיבם חנו וכו' וע"ק מה ששאל
בשלמא בנו בידו דהרי בנו אינו ביד אביו לישא מה שיראה אביו אם הוא
אינו רוצה וחדרבה בזה או יותר ביד האב להשיאו כקטנותה או בגבורה
כי האב יבא בבתו וכו' והכי מתמה אלא דש' בידו ואם הוא שאינו יכול
להרגיל לה אנשים להשיאה כפרס' כן בהן אינו ביד האב להרגיל לו אשה
שישאה ואפשר לומר מדמכתיב קחו לכם נשים וקחו נשים לניכנס לניסין
דשקולים שמים כחיו שיהיה חייב לישא אשה לפרות ולרבות וו"ס קא
לכם נשים וגם כחאי לישאן לוא קחו לניכנס נשים שחייב להשיאו לבנו
אבל בגנות אמר ואלו בנתיבם חנו לנשים ולמה לא נקט נמי בגנות
לישא דקחו ולבנותיהם חנו לנשים חייב לישא אשה לפרות ולרבות הכן בידו ליקח
אשה כחפלו שחייב קונה והאשה נקנית אבל הכא אינה בידו של האב
לקנות לה איש שריר' שחייב יקנה אותה ולכן לא אמר ולבנותיהם קחו
אנשים שאין הלקיחה ביד האב אלא ביד הבעל הקונה אשה ולא קאמר חללא
בנותיהם חנו לנשים דהיינו חנו מיד ללבוש ולהתבטות כי הוי דליקטלו
עליה אינשי וכו' והו' אשכנחא מדברי חכמים שזו לחת לה דבר מועט
כמ"ס הרמב"ם ו"ל פ"ד מהלכות אישות :

תנו רבנן נאמר *כבר את אביך ואת אמך ונאמר יב
*כבר את ה' מהונך השוה הכתוב כבוד אב ואם
לכבוד המקום נאמר *איש אמו ואביו תירא ונאמר
*את ה' אלהיך תירא השוה הכתוב מוראת אב ואם
למוראת המקום נאמר *מקלל אביו ואמו מות יומת
ונאמר *איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו השוה
הכתוב ברכת אב ואם לברכת המקום אבל בהבאה
ודאי אי אפשר וכן בדין ששלשתן שותפין בו :
ודאי בהבאה אי אפשר לקיים שאין הכאה כלפי מעלה : וכן
בדין שיקטו לכבוד ומורא על הדין שחייב ק"ט

שותפין למקום :

תוספות כדא חת השם מהונך בירושלמי דורש מהונך כמו מהונך
משמע שהקיד הק"ה על כיבוד אב ואם יחזר ויכבודו
שכבודו הוא אומר כדא ח' מהונך דהיינו מהונך דמשמע מזה שמונך
כלומר אם יש לו ממון חייב ואם לאו פטור וכבודו אב ואם נאמר כדא ח' אב

ס
שמות
כ
חשי
ו'קרא
ט'
דברי'
שמות
ט'
ו'קרא
כ'

האשה נקנית פרק ראשון קידושין רפב

אביך דמשמע בין שיש לו ממון ובין שאין לו והוא דהאין לו מייב לחזור על הפתחים לזון את אבינו ואת אמו :
מהרש"א השוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום
 בו "ל דה"ק דודאי אין שווין ממש דכבוד אב
 ואם מאכל ומשקה בו לא שייך במקום וכן כבוד אב לא נועד
 במקומו ולא בו כל עול לא שייך במקום אבל השם אותו הכתוב
 צמד לשם לומר לך דכן דין להשוות לפי ששלשון שותפין זו
 וכדמסיק דהמכדון כאלו כיצד גם את המקום וקאמר דמעלה
 אני עליהם כאלו דרתי ביניהם דהיינו שם ו"ה המחבר ושיחף שם
 איש ואשה כדאמרין בטוסט וכלו כדני הן כ"ל וברבו נוספות
 בריש" וכוונתו בוי"ו וקאי גם לאב ואם שזכו לזאת מהם ולגדל
 בן כשר כזה ובהיפך קאמר לקמן וזמון שאדם מער אביו ואמו
 אחר הקב"ה יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם בו"ה היינו דהשם ו"ה
 משתלק בנתיניהם וכן ראה נשיקוסם ונשאר אש ואש לפי שלא זכו
 לגדל בן כשר ודו"ק :
 יג תנו רבנן שלשה שותפין הם באדם הקב"ה ואביו ואמו
 שם בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אמר הקב"ה
 מעלה אני עליהם כאלו דרתי ביניהם וכוברוני * תניא
 רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שכן
 לא מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשרלחו בדברים
 לפיכך הקדים הקב"ה כבוד אב לכבוד אם וגלוי וידוע
 לפני מי שאמר והיה העולם שהבן מתיירא מאביו יותר
 מאמו מפני שמלמדו תורה לפיכך הקדים הקב"ה מורא
 האם למורא האביתו אמר קמיא ררב נחמן בשם ר' שארם
 מצער את אביו ואת אמו אמר הקב"ה יפה עשיתי שלא
 דרתי ביניהם שאלמלא דרתי ביניהם צערוני :
 שלשה שותפין הם מפרש דבריהם במסכת נדה איש מוריע
 לזון שזו אשה מורעת אודם שזו והקב"ה נופח בו
 נשמה ומרלחו עין ושמיעתא וזכור : משרלחו מפקה
 אותו דמתרגמינן כי יפקה ארי יעל :
הרי"ף ב' שותפין בדם בו"ה ש'ל שאמר בענין הכיבוד מעלה אני עליהם
 וכו' ובענין שאדם מער את אביו ואמו הקב"ה יפה עשיתי
 וכו' הענין מבורר שמה טובה מרובה מידת פורענות ולפיכך כשמכבד
 את אביו ואמו אומר הקב"ה מעלה אני עליהם כאלו דרתי ביניהם
 וביבדוני ומלא שיש לו סכר כפול על כיבוד אביו ועל כיבוד הקב"ה וזהו
 יתבאר מ"ש דבריהם נאמר כבד את אביך ואמרו כבד את ה' השוה
 הכתוב כיבוד אב ואם לבידוד המקום דקשה למאי אנטריך האי היקשא
 חיפוק ליה שנוי המקום הוא כבד את אביך וכו' וכן"ה השוה להבדיל הכיבוד
 שיהיה בערך כיבוד המקום והרי אמרו דבריהם איהו כיבוד מאכל
 ומשקה בו"ה ולמה הולכין להקיש ארנס בטובה ולא שיהיה כבד הוא
 שקול כאלו כיצד ב"ה להקב"ה לחל על שכתב על שתייה כאלהם וז"ה השוה
 כיבוד אב וכו' אבל בענין המערה לאביו אינו מעלה עליו הקב"ה כאלו
 יעברו להקב"ה לחל על עונש על געורו על אביו ועל של הקב"ה אלא אחר
 הקב"ה יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם שלא דרתי הקב"ה ועל"ה השוה
 הכתוב כבוד אב ואם לכיבוד המקום לומר כשם ששם ה' הוא מהוה אש
 יש לך כבודה ואם לאו לא כך כיבוד אב אבל בירושלמי דפאה דמיית
 רשב"י אומר גדול הוא כיבוד אב ואם שהעדיפו המקום יותר מכבודו דאילו
 תחס כתיב כבד את ה' מהוה מפרים לקט שכתב ושיאה בו"ה אש יש
 אהה חייב ואם אין לך אין אהה חייב אבל אלא כבוד אב ואם נאמר כבד
 את אביך ואת אמי בין שיש לך ובין אין לך ואפי' אהה חזר על הפתחים
 והנהאם דכ' מתארים חילו שותף זה את זה דשם נאמר מדכתיב כבד

את אביו ולא נאמר כבדו מהוה אלו לומדים דאינס שנים כיבוד אב
 ואם עס כיבוד ה' דמהוה הוא קולא לדרוש אש יש לך חן ואם לאו לא
 וכד את אביך דלא כתיב מהוה הוא להחמיר ולהפילו אין לו חן חייב
 לכבדו וכאן נאמר דליף כבד את אביך מכבד את ה' מהוה ולא עוד אלא
 דאי מקרא כבד את אביך דאמרו כמכילתא כבד את אביך יכול דבריהם
 תלמוד לומר כבד את ה' מהוה א"כ מקרא כבד את אביך היינו לומדים
 כי אם כבוד דברים אבל לא כיבוד של ממון ומדלפין מכבד את ה' מהוה
 אנו לומדים להחמיר שפירך לכבדו בענייני ממון לפאליה דלא כתי' ולהקשות
 ולפרסו מממון * ועל"ד דהא הוא איהבו שמתהלך למדנו שהחמיר
 הקב"ה בכיבוד אב ואם מהוה כפי' כדי לדרוש ולהחמיר שחייב לכבד אפי'
 כשאין לו חן אבל עדיין ו"ה דחייב לכבדם שם כשאין לו חן אבל
 אימא דיכבדנו בדברים ע"ד שאמר הכתוב ותפק לרעב נפשו המפסיד
 בדברים וכן גם הבן יכבד לאביו כומן שאין לו יכבדנו בדברים לומר שפי'
 היינו רוצה לתת לך אבל מנין לזכור אין לו יחזור על הפתחים לזה
 ולפניו מהקושא דכבד את ה' מהוה כי אם מה שהחמיר כשאין לו ממון
 בכיבוד אב ואם שהוא ב"ה בענייניה דממונא לחזור על הפתחים מדלא
 כתיב מהוה כפי' וילפין כהקשא דאי איהא דאינו חייב לכבדו דבר ממון
 כלל א"כ למה נקט ליכבד דכבד דמשמע דאין לו חמלך מהקשא ואם
 ההיקשא היא לקולא לומר כמו שאם אין לו אינו חייב לכבד את ה' ב"כ
 כיבוד אב ואם אש יש לו הוא חייב ואי לא לא א"כ היל' כפירות כבד את
 אביך מהוה אלא ודאי שאנו דורשים היקשא בנתיא א' ויש הפרש בנתיא
 אחרת כאמור וזהו א"ה מנין שר' חז"ל לדרוש שיינו בין דברות
 הראשונות לשניות שזראשונות נאמר כבד את אביך ואת אמי למען יאריכו
 ימך ובדברות השניות כתיב כבד את אביך ואת אמי כאשר נז' ה' אלהיך
 ומה שיינו זה"ו ולא אלא שפירך להבין מאי כאשר נז' ה' אלהיך וחז"ל
 דרשו נז' כדמרי' ועם זה יש לדרוש דרש מחודשם שם את אביך חסם
 להחמיר שאפי' אין לך חן אהה חייב לכבדו וחזר בדברות קטניות לרמוז
 יכול יכבדנו בדברים כלבד כמו ותפק לרעב נפשו לו"ה כבד את אביך ואת
 אמי כאשר נז' ה' אלהיך כלומר כמו שזכר ה' אלהיך כבודו עלמו שזכיר
 לך הוה כן יהיה הכבוד של אבד ואם בענייני ממון כמכילתא ונשמה וכו' *
 וכדי שלא תטעה שאם יש לו ממון חייב לכבדהו כאשר נז' ה' אלהיך
 כבדו שכתוב מהוה לך לא הכיר בדברות הראשונות כאשר נז' ה'
 אלהיך לרמוז שאין כיבוד זה כמו שזכר בכבדו ה' דהתם אש יש לך אהה
 מחייב ואם לאו לא ל"כ כד חסם אפי' אין לך חייב כמכילתא והי' וז"ל
 נכון * וגם כזה מתבאר מ"ש כאן בגמרא דתניא נאמר כבד את ה' מהוה
 ונאמר כבד את אביך ואת אמי חסרין כים אף כאן חסרין כים וביירושלמי
 דרש מהוה ממה שהנך אבל בכיבוד אב ואם אפילו חזר על הפתחים
 ומנאלו דרשו אלו סותרות זו את זו ארנס מתבאר ע"ד שכתבתי למעלה
 והבן כי הוא כן :

אמר רבי יצחק כל העובר עברה בסתר כאלו דוחק יד
 רגלי שכינה שנאמר *כה אמר ה' השמים כסאי
 והארץ הדום רגלי' אמר ר' ירושע בן לוי אסור לו לאדם
 שיהלך ארבע אמות בקומה זקופה שנאמר *מלא כל
 הארץ כבודו רב הונא בריה דרב ירושע לא מסני ארבע
 אמות בגלילי הראש אמר שכינה למעלה מראשי :
 והארץ כולה הדום רגלי' והעובר בסתר אומר אין המקום כאן
 לפיכך הוא נסתר לומר אין יודע * נמלא כדומק רגליו
 ומקלין לומר אין כאן : מלא כל הארץ משמע משתרצצ ויורד
 למטה והזקוף קומתו נראה כדומק :
תוספות כל העובר עברה בסתר כאלו דוחק רגלי' שכינה היינו דמני'
 כיף לזריה כדלומכ דפרק קמא דמגיגה :
מהרש"א כל העובר עברה בסתר בו"ה דכיון דמתחייב
 מצני אלס לעבור צהקסיה ועובר בסתר דומה
 לו כאלו אין שם השכינה שרואה בסתר וקרי הוא דוחק כזה רגלי
 עא ב השכינה

סס
 יעמי
 סו
 סס

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

הפנינה כאלו אין רגלי השכינה על הארץ והכתוב מעיד והארץ הדום רגלי וזה נסמך מאת ריב"ל אסור לאדם שיהלך ד' אמות פי' שיעורו של אדם נכ"מ ארבע אמות וזה שהלך אופן ד' אמות בקומה וקופה ודומה לו כאלו הם שלו ממנו ואין מקום לשכינה שם והכתוב אמר מלא כל הארץ גומר וק"ל :

השקני מים ואימא אומרת השקני מים איזה מהם קורם א"ל הנה כבוד אמן ועשה כבוד אביך שאתה ואמר הייבין בכבוד אביך בא לפני ר' יהושע א"ל כך אמר לי ר' נתנאל מרזא"ל מבין ריסי עיניך ניכר שבן אלמנה אתה דהל' להם מים בספל וקעקע לרם בחרגול :

מהרש"א כי שמעו אמרי פיה מאמר פיה לא כו' לאלוהי שפיר קאמר אמרי פיה על צ' דברות אנוכי ולא יהיה דמפי הנצורה שמענום כדלמך בסוף מסכת מכות ויש ליישב דה"ק דמשמע דלא הורו כששמעו מתחלה על מאמר אח' שהוא אנוכי עד ששמעו עוד מאמרות וע"כ דלא על לא יהיה לך נחביון דאמאי הורו טפי כששמעו גם לא יהיה לך וגו' משמעו רק אנוכי אלא ע"כ נחביון הכתוב כששמעו גם כבוד אב ואם וכדמסיק דמשמעו אנוכי גם לא יהיה לך אמרו לכבוד עולמו כו' וכפ"ש י' ועוד שמעתי צוה דלפי הדגש יהיה אמרי מלשון י' ומלשון אימא של בגד שהוא סופו ודו"ק : אלא מסוף בו' י' לדרק דהיכן הוזכר סוף דברך במקרא ונראה לומר דאסיפא דקרא קסמך דכתוב ולעולם כל משפטי דרדך לפי שמלות כבוד אב ואם מזהו שלילת נמוסות כדמייני' בסמוך מה עשה עכו"ם אח' כו' ובבאח' אמו כו' ולכן הורו עכו"ם על ידי מזהו גם כן לראשונות וז"ל דע"י סוף דברך שהם לכל עול' ומשפט ודרק דהיינו כבוד אב ואם הורו לראש דברך שהם אנוכי ולא יהיה לך וקרא מלא' כבוד אב ואם סוף דברך כלפי מה שאמרו שכללותם שהם היו נכ"ל כ' דברות וה"ל כבוד אב ואם סוף ה' דברות מלות הראשונות ומייני' בזה הכי מרחיב וצדי דכן הוא דהע"ס מוקימין כבוד אב ואם :

מהרש"א א"ל הנה כבוד אמן ועשה כבוד אביך כו' יס לדרק דה"כ שפיר הקדים אב לאם בקרא ול"ל טעמא דלעיל בגוי יודוע כו' שהן מכבד את אמו יותר מאביו כו' וי"ל דעיקר הקושיא דלעיל למה סינה צמורה להקדים אם לא וק"ל : א"ל מבין ריסי עיניך ניכר שבן אלמנה כו' פרש"י שכן אלמנה אהה ולא לרדך אהה למעשה כו' עכ"ל והוא דמוק כיון דהוא לא היה לרדך לשאלות אלו לא הל"ל אבא ואמא אלא הל"ל אביו א"ל השקני ואמא א"ל השקני כו' וע"כ בשאלה קמייחא שאל ר"י דאבא אומר השקני למה לא א"ל ר"א כן מבין ריסי עיניך ניכר שכן אלמנה אהה וע"כ מה ראה ר"י צו שכן אלמנה הוא ואימא בן אלמן הוא ומתא אמו ובכח עליה עד שגמרו ריסי עיניו וי"ל דבשאלה קמייחא ודאי דמני ראה בריסי עיניו שהוא יתום אבל לא ידע א"ל שן אלמנה הוא אלא שן אלמן ומלחא דהוא לרדך לו כבר בביתו אביו ואמו שניהם קיימים ואולי אירע לו בדיהיה כן ושאל אם שפיר עשה אבל כשאל בנחגרה אמו מה צריך הדבר לאמו שאל ע"כ דלמו קיימת והוא בן אלמנה ולא שאל על עצמו שהרי כבר מת אביו אלא על אמו מן האם שנשאה אמו איש אחר והיה לה בנים ונחגרה ממנו הואך יעשו א"ל העל להם מים בספל כו' ר"ל אחיך מן האם יעשה כן דמיון דא"ל לו ליתן כוס לאחד והוא שהוא כלי השקיה יתן להם מים :

רבים לשיטה בכלי הרחילה שהוא הספל וקעקע כו' ודו"ק : **דר"ש** עולה רבה אפיתחא דבי נשיאה מ"ד *יודוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיה מאמר פיה לא נאמר אלא אמרי פיה ב' לשונות שאמר הקב"ה *אנוכי ולא יהיה לך אמרו עכו"ם לכבוד עצמו הוא דורש כיון שאמר *כבוד את אביך ואת אמן חורו והורו למאמר הראשון *רבה אמר מרבא *ראש דברך אמת ראש דברך ולא כוף דברך אלא מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת : חורו והורו למאמר ות הראשונות כל שכן שחייב אדם נכדורו

הר"ה דרש עולה רבה אפיתחא דבי נשיאה מ"ד יודוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיה מאמר פיה לא נאמר אלא אמרי פיה ב' לשונות שאמר הקב"ה *אנוכי ולא יהיה לך אמרו עכו"ם לכבוד עצמו הוא דורש כיון שאמר *כבוד את אביך ואת אמן חורו והורו למאמר הראשון *רבה אמר מרבא *ראש דברך אמת ראש דברך ולא כוף דברך אלא מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת : חורו והורו למאמר ות הראשונות כל שכן שחייב אדם נכדורו

ממין שהפסדתי בשביל כבוד אבא וכששמעו חכמים בדבר אמרו ומה מי שאינו מצווה כך מצווה ועושה על אחת כמה וכמה דאמר רבי חנינא גדול מצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה אמר רב יוסף מריש היה אמינא מאן דהוה אמר לי הלכה כר' דאמר סומא פטור מן המצות עבידנא יומא טבא לרבנן אמינא אנא לא מפקידנא וקא עבידנא השתא דשמענא לא דאמר רבי חנינא גדול מצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה מאן דאמר לי דאין הלכה כרבי יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן :

בששים רבוא שכר הים משתכר בהם' רבוא דגרי זקס :
 תחת מראשותיו של אצין וקוא יסן וכקצו בחוספות וזירושלמי מפרש סהו רגליו פטויות על הצהר ולכן לא צנורס :
 ע"כ : ומה מי שאינו מצווה ועושה כך שילס לו הקצ'ה סכרו : דא דרבי יהודה דאמ' סומא פטור מן המצות צ"ק פרק חמולל : לא מפקידנא סהים סגי נהור : יומא טבא לרבנן סעודה לתלמידים :

תוספות גדול המנוה ועושה נראה דהיינו עעמל דמי שמונה ועושה עדיף לפי שדואב ומלעער יותר סן יעבור ממי שאין מלונה ועושה שיש לו פת כסלו שאס ירלה יניח :

כ' אתא רב דימי אמר פעם אחת היה לבוש סירקון של זהב והיה יושב בין גדולי רומי ובאתה אמו וקרתו ממנו וטפתה לו על ראשו וירקה לו בפניו ולא הבלימה ונפל קורקסין שלה והושיטו לה שלא תצטער :
 תני אבימי בריה דר' אבהו יש מאכיל לאביו פסיוני וטורדו מן העולם ויש משחינו בריחים ומביאו לעולם הבא א"ר אבהו כנון אבימי ברי קיי' מצות כבוד חמשה בני סמכי הוו ל'לאבימי כחיי אביו ובי הוה אתי ר' אבהו קרי אבבא דהיש וואול ופתח ליה ואמר אין אין ארמטא התם יומ' חד א"ל אשקיין מיא אראיתיה ל'ינמנס נחין קאי עליה ער דאיתער אסתיעה מלתיה ודרש אבימי*מומר לאסף אלהים באו גוים בנחלתך אמר ליה רב יעקב בר אבהו לאביו כנון אבהו דער דאיתנא מבי רב אבא מרלא לי כסא ואימא מנא לי היבי אעביר א"ל מאמך קביל ומאבך לא תקבל דכיון דבר תורה הוא חלשא דעתיה :
 רבי מרפון הוה ליה ההיא אימא דכל אימת דהות בעיא למיסך לפוריא נחין וסליקא(וכל אימת דהות נחית נחתי עליה) אתא וקא משתבח כי מדרשא אמרה ליה עדין לא הגעת לחצי כבוד כלום וקא ארנקי בפניך ליס ולא הבלימתה' רב יוסף כי הוה שמע קול כרעא דאימיה אמ' איקום מקמי שכינה דאתיא אמר רבי יוחנן אשרי מי שלא חמאן רבי יוחנן עברתו אמו מת אביו ילדתו מתה אמר וכן אביו :

פעם אחת היה לבוש דמא'ן נתינים : סירקון צלום וסכסר יוחס איתא אסר נר ירוסס סקורין סניג'ר : של זהב מרוקס כחמיס זקס : פסיוני' עוף חסוד ושמן מין סלו סירד צמדקס : וטורדו מן העולם אביו שנועס עליו סמרה'ס לו לרת פין על סעודתו : ויש מלחיגן גרוסס

וצ"ש לא' שארדנה מן הכתוב משמע שהודו כי שצנו אמרי פיו שהס אנכי ולא יהיה לך שצמנו מפי הגבורה וגם אמרו על שאר כל הדברות ולא אמר על כבוד שהוא אחד מהם' והיינו יכולים לומר שאתרי פיה הוא על כבוד ועל את אשר חתף מן הקדש יסלם יקנה למת קרף לב אלה אמרי פיו שכל המלכות שנחורה הס אמרו של הקב"ה לכן אפשר לפרש ששיעור הכתוב כך הוא יודוך ה' כל מלכי ארץ שנינונו ועונו כשצמנו אמרי פיה שהס אנכי ולא יהיה לך אמרו כל מלך ב"ו הוא רולח כך וזעט"כ חורו והודו וישרו בדרכי ה' משה שראו כי גדול כבוד ה' מזה לאבותם כדלפי כי גדול כבוד ה' וזאת ועוד אחרת ראו כי גדול כבוד ה' בלונותו על הגול כי רס ה' וספל יראה שהס בני האדם להסירם על הגול שלגו ונגלו זה לזה וגם הזכיר יותר על הגול הגר הלא מתרחק להקריב לשכינה ונגסה שהוא הקב"ה גבוה על כל בנאים מתרחק יידע על הגר הלא מתרחק יידע לרחם עליו ולסלם לו קרן וחוסם על שחיס אלה יודוך כל מלכי ארץ ונחמאר הוה הקשו סכפי אותה דרשה לא היל"ל כי שצמו אלא גס כי שצמו אמרי פיה וישרו בדרכי ה' וכו' ואחריו סבכוונס לומר יודוך ה' כשצמנו כל המלכים אמרי פי הקב"ה שצמנו אנכי ולא יהיה לך מפיו הודו וסבחו לסס ה' לזה הקשו מתאר פיה לא נחמר סדרי הכ' דברות של אנכי ולא יהיה לך לא נחמר צכ' אמירות אלא נחמאר אחד כדכתוב אחת דבר אליהם שחיס וו שצמנו ר"א נחמאר פיה היל"ל נחמאר מתאר נכללו ב' אנכי ולא יהיה לך ולמה אמר אמרי פיה לזה דרשו פשעה שאמר הקב"ה אנכי ולא יהיה לך אמרו לכבוד עצמו הוא אמר כשצמנו כד את אנכי הודו למלחמות הרשאות והשתא ה"ק יודוך ה' כל מלכי ארץ כדיובר כד את אנכי יודוך גס על אמרי פיה שהס שרר הדברות אנכי ולא יהיה לך ולא תשא ויכור הודו נחמאר שלא דבה הקב"ה על כבוד עצמו וזה כי שצמו וסבחו שכל אותם המלחמות רשאותיו היו אמרי פיה להזכיר לישראל להנחות ולא לכבוד עצמו דבר פי ה' או יחמר יודוך ה' על כל המלחמות שצמנו מתארי פיה על כולם הודו וישרו ממה שראו כי גדול כבוד ה' לכבוד התחתונים שהס אלוסם וישרו בדרכי ה' שהס דרכים להלך בהם בני ישראל ולא לכבוד עצמו כי גדול כבוד ה' ומלכי כבוד הנבירות ונרמו דבור כבוד אכ מלכות כבוד ה' מזה לכבוד אכ אלוס כי רס ה' וספל יראה לזר על כבוד התחתונים : רכא אמר מהסא ראס דברך אחת מראה שדך סמיכות הכתובים שרים דרשני הס סהס ההלכים שאתרי לכבוד עצמו הוא דורס דרשני חס ולא כן אנכי כי מדברך פחד לפי שידע אני כי לא לכבודי הלא אומר מללס וכדי לסתום פי המלכים שס אנכי על אחרתך שווא דבור של כד את אנכי כמולא של רב הרי מסוף דברך שהוא אחרתך של כד ניגר שראס דברך אחת כל שאר הדברות לא נחמר לכבוד אלא נחמאר ונקרא דיובר של כד סוף דברך לפי שהדברות היו כתובים ה' על כל וכל וכלה האחד היה אמר ולא יהיה לך וזכור לך תשא האחרון שפסס הוא כד את אנכי :

י' בענו מיניה מרב עולא עד היכן כבוד אב ואם אמר להם צאו וראו מה עשה עכו"ם אחד לאביו באשקלון ודמא בן נתינה שמו פעם אחת בקשו חכמים פרגמטיא בן בששים רבוא שכר והיה מפתח מינה תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו אמר רב יהודה אמר שמואל שאלו את ר' אליעז' עד היכן כבוד אב ואם אמר להם צאו וראו מה עשה עכו"ם אחד באשקלון ודמא בן נתינה שמו אמרו פעם אחת בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים רבוא שכר ורב כהנא מתני בשמיים רבוא והיה מפתח מינה תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו לשנה האחרת נתן לו הקב"ה שכרו שנולדה לו פרה אדומה בעררו ונכנסו חכמי ישראל אצלו אמר להם יודע אני ככם שאם מבקש אני מכם כל ממון שבעולם אחס ונתתים לי אלא אין אני מבקש מכם אלא אותן

י' ס

מ"ס ע

ובספד יוחס איתא אסר נר ירוסס

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

בְּרָחִים שהוא מלאכה קשה : ומביאו לעולם הבא שמכדור
 נדברו דברים טובים ונחמונים והמלאכה מטיל עליו בלשון רכה
 ומראה לו לורך השעה שאין יכולין להספרם אלא בדיעה זו
 בתלמוד ירושלמי גרסוין מעשה בשניהם : מעשה בלחם שהיה
 מאכיל לאביו פסיוני פעם אחת אמר לו אביו מאין לך כל אלה
 אמר ליה אבא מה איכפת לך עמון ואכול כלומר לעום ואכול
 הקאשו קשה לו ורוב מעשה בלחם שהיה עמון ברחים והיה לו
 אב זקן שלם המלך בשביל אביו לבא לעבודת המלך אמר ליה בנו
 אבא עמון ואני אלק תחזיק לעבודת המלך שאין לו קנהא אי
 לבזוינא טב לך ואם למלך טב לך : הבני סמכי הוו לי לאבבימי
 בחיי אביו ואפי' כי היה קרי רבי אבהו אבא היה אביומי כך
 וקומה לו ואינו מניח לאחד מבניו לילך : אין אין אשתא אשתא :
 אסתייעא מילתיה צעודו גמין לפניו הבין במדרש מומור אחד
 שבספר חסידים שלא היה מצוין בו קורס : לכן להורשו יש מפרשים
 במתקרא זה לבדו דרש מומור לאסף אהים בלו גוים במתקין
 וגו' קנה לאסף מיצעי ליה ודרש כך שאמר אסף שירה על שכלה
 הקב"ה חתמו בעלים וצאנים שבציון מתוך כך הותר פליטה
 בישראל שאלמלא כך לא נשתיר מהם שריר : וכן הוא אומר בלה
 ה' את חתמו וטעם לא צאנים : כגון אבא שאני יומד והאבז לבני
 ויקר לאמי וטעם לי זאת מה אעשה : כיון דבר תורה הוא
 חלשה דעתיה אם תקבל ממנו עבודה : אשרי מי שלא
 במאן שאי אפשר לקיים כבוד ככל האורך והוא נענם עליהם :
תוספות בלחם אמו וקרתו : יש במדרש שהיה מעורפת מדעתה :
 ודרש אביומי מומור לאסף כתוב : במדרש שאסף אמר שירה
 על שטבעו בחרץ שערות משל לשפת : שהלכו לשאוב מים מן הבאר ונפל
 בדה לבאר והיה מעטערת וזכרה עד שנחת שפחת המלך : לשאוב מים מן
 הבאר ויורה בלי של זה ונפל אוחו בלי שם התחילה הראשונה לשורר
 ואמרה עד עכשיו לא הייתי סבורה שיוצא שם אדם כדי מן הבאר שאינו
 נמשך ועכשיו מי שיוצא אוחו של זה ויצא כדי עמו : כך בני קרח שהיו
 בלועים כשראו שטבעו בחרץ שערות אמרו שירה אמרו מי שיוצא השער'
 יוצא גם אוחו לכן אמר אסף מומור שהוא ממשפחת קרח : רבי ערסון
 היה ליה וכו' יש בירושלמי פעם אחת אימא דרבי ערסון אברה פוממי
 דידה בחלרה ויאלמא ממעתה : לנקשם ושם רבי ערסון ידיו תחת רגליה
 על הקרקע שלא תטק רגליה והיה דורסת על ידיו : ועוד בירושלמי
 דאימא דרבי ישמעאל בעדה כל שפחת ושפחה : והוא אחי רבי ישמעאל
 מבי מדרשא היה רוחות את רגליו והיה שותה את היינס כששמע רבי
 ישמעאל שהיה עושה כך היה מפרס בדבר עד שנחת לפני חכמים והיה
 קונלה על רבי ישמעאל בנה שלא היה מקיים מצות כבוד נהנה חכמים
 בדבר ושלא לרבי ישמעאל וספר להם המעשה וזויו לו שניתינה לעשות
 ראוה ובענין זה הוא כבוד :

מהרש"א ה' בני סמכי בו' דקדק לומר : דהו בני סמכי
 ובזדאיו הו ידעי לכבד אציה ולרוץ במקומו ולפסות
 לאציה אציהם אבל הוא לא הניח אותם כדי שיקיים הוא בעלמו
 מצות כבוד אב ועי' ל' בני סמכי שהיו סמוכים על שלחן אציהם
 אציהם והיה צידו לזנות עליהם ששעו מלאכתו במקומו לפסות
 לאציה אציהם ולא הניח אותם וק"ל : אסתייעא מילתא בו'
 לפי החזון ינחא משום דקיים אציהם מצות כבוד אב וזה להך
 דרשה שאמר אסף מומור משום כבוד בית אבותיו הצלועים שיעלו
 עס השערים צ"צ : מאבוכך לא תקבל בו' ואפי' למ' דלקמן

דבין האב ובין הרב שמחל על כבודו הוא מחול היינו כבודו שר'און
 התלמיד לעשות לבדו אבל אם הרב עושה כבוד לתלמידו כי האב
 אינו מחול דמ' חלש דעתיה וק"ל : עדיין לא הועת להצי
 כבוד כדאמרין בעלמא ציחק לרבי הכחז להסיר היכא דאיכא
 חסרון כיו דר' : אמר איקום מקמי שבינה בו' ע"ד שאמר
 לעיל צומן שאדם בו' מעלה אני עליהם כאלו דרתי ציניהם וכמ' ש
 דהיינו ה' : מש' י"ה שחשבה רומח לשניהם ודו"ק : *כבר את
 די מהונך מה להלך בחסרון כיוס בו' אע"ג דאמר' בעלמא
 דאין למיד ד"ח מדברי קבל' הכא אינו רק גילוי מלת' דלשון כבוד
 ישול בחסרון כיוס וק"ל :

רב אסי ה"ל הדא אימא זקנה א"ל בעינא תבשיטין
 עבד לה בעינא גברא ניעיין לך בעינא גברא דשפיר
 כוונתך שבקה ואויל לא' שמע דקאולה אבתריה אתא
 לקמיה דרבי יוחנן א"ל מהו לצאת מאי' לח' א"ל אסור
 לקראת אימא מהו א"ל איני יודע ארתח פורתא הדר
 אתא א"ל אסי נתרצית לצאת המקום יחזירך לשלום
 אתא לקמיה דרבי אליעזר א"ל ח' דלמא מירתת רתח
 א"ל מאי אמר לך א"ל במקום יחזירך לשלום א"ל ואי
 איתא דרתח לך הוה מברך לך אדרבה והבי שמעי
 לארונה דקאדי אמר אי ידעי לא נפקא :

נחרצית בלחם סבור היה שדעתו לחזור למקומו לכלל : יחזיר לשלום
 עד מקומו : א"ל רבי אסי לר' א' דילמא ח' מירתת רתח
 עלי רבי יוחנן :

מהרש"א נחרצית לצאת המקום בו' פרש"י סבור היה
 שדעתו לחזור למקומו כו' ע"ל והוא דמוק דמשמע
 דהדר אחא לשלול לקראת אמו קאמר גם נדחק לפרש יחזירך
 לשלום עד מקומו ולולי פירושו נראה דלקראת אמו ולחזור לאי'
 קאמר ואפי' ק"ל ר' יוחנן איני יודע דאפשר דגם משום כבוד
 אם אסור לצאת מאי' לח' ומוסר דמזות כבוד אם היה מציב
 עליה דרב אסי הדר אחי לפני ר' להחיר לו פסקיו וא"ל ר' י'
 נחרצית ללאת משום כבוד אם המקום יחזירך לכאן לאי' וק"ל :
 אמר אי ידעי לא נפקי בו' אע"ג דאמר' צומן מכדור בחיו
 ובמותו לקראת המת כי הכא אפשר שאין מקומו כבוד למת וק"ל :
ת"ר מכדור בחיו ומכדור במותו בחיו כיצד הנשמע שם
 בדברי אביו למקום לא יאמר שלחוני בשביל
 עצמי מהרוני בשביל עצמי פטרוני בשביל עצמי אלא
 כולו בשביל אבא במותו כיצד היה אומר דבר שמועה
 מפיו לא יאמר כך אמר אבא אלא כך אמר אבא מרי
 הריני כפרת משכבו ו"ה תוך י"ב חדש מכאן ואילך
 אומר וזכרונו לברכה לחיי העולם הבא :

הנשמע בדברי אביו למקום אם מכיר בלגסי המקום שמכדור את
 אביו לחלוק לו כבוד לקבל דברים שיאמר בשמו אל יתלה
 הכבוד בעלמו ואפי' יודע שיכדורו כאביו אלא יתלה הכבוד באביו : שלחוני
 בשביל אבא שהוא לך כי אלא אם איני נשמע למקום דבר אביו בדבר
 עצמו אל יתלה באביו שאינו לו אלא גבאי' : הריני כפרת משכבו עלי וזה
 כל רע הראוי לבא על נפשו : מכאן ואילך כבר קבל מה שקבל שאין משמע
 רשעי ישראל בניהם אלא י"ב חדש :

האשה נקנית פרק ראשון קידושין רפד

*כל תשחית עובד לוי בנפומביני ודלמ' מש"ה לא רחח
דעבר ליה בשעת ריתחיה :

ורירמא רחח ואמר לאבדו מידי ברתחיה : וקעבר רב הונא : משום
 ולפני עור לא חתן מכשול שגורם לבנו לחטוא : בנפומביני
 במקום התפירה שאינו נחסר מדמיו כך כגון בשליו :

אמר רבי יצחק בר שילא אמר רב מתנא אמר רב
חסדא האב שמחל על כבודו כבודו מחול הרב
שמחל על כבודו אין כבודו מחול רב יוסף אמר אפילו

הרב שמחל על כבודו כבודו מחול שנאמר *וה' הולך
לפניהם ויחס אמר רבא הכי השתא התם הקב"ה עלמא
דיליה הוא ותורה דיליה היא מחיל ליה לקריה הכא תנר'

דיליה היא דרר אמר רבא אין תורה דיליה היא דכתיב
*ובתורתו יתגה יומם וילילה :

הבא תורה דיליה היא בתמיה הכבוד תלוי בתורה ואין יכול למחול על
 כבוד התורה שיהא כל הקב"ה : ובתורתו יתגה כי אם בתורה ה'
 חפלו ובתורתו יתגה :

אח"כ ואחרי קאת מן החכמים כנס האדם הוא כח מוכן לקבל התענושות
 נכדל ונדעת האמתיו לרוב חו"ל שיהא עמם נכדל כבר ובהתחברם
 לגוף מהם האדם וכן הוא תורגמן שתתעלה כבודם בזה האדם חשוב להיות
 מעצמותיו וכן אמר הכתוב כי לא דבר רק הוא מכם : היא חייבם כלומר
 כמו הסתם שבים : זהו שאמר דבר אין תורה דיליה היא ויחזיקו ממ"ס כי
 אם בתורה ה' חפלו שהיה לו ובה יתגה ובתורתו רצה שאין היינו חוזר
 לה' אלא ליהם שבאשר ישים חפלו בתורה ה' חשוב להיות תורתו של ההנהגה
 דה עיין ותראה שזו כוונת רש"י וז"ל שהיה לפרש הדבר רש"י דקרא :

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק שהיו
מסובים בבית משתה בנו של רבן גמליאל

והיה רבן גמליאל עומד ומשקה עליהם נתן הכוס לרבי
אליעזר ולא נטלו ונתנו לרבי יהושע וקבלו אמר ליה רב

אליעזר מה זה יהושע אנו יושבים וגמליאל ברבי עומד
ומשקה עלינו אמר ליה מצינו גדול ממנו ששימש אברה'

גדול הדור היה וכתוב בו *והוא עומד עליהם ושמה
תאמר כמלאכי השרת נדמו לו לא נדמו לו אלא לערביי'

ואנו לא ירא רבן גמליאל ברבי עומד ומשקה עלינו אמר
להם רבי צדוק עד מתי אתם מניחים כבודו של מקום

ואתם עוסקים בכבוד הבריות הקב"ה משיב רוחות
ומעלה נשיאים ומוריד מטר ומצמיח ארמה ועורך שלחן

לפני כל אחד ואחד ואנו לא ירא גמליאל ברבי עומד
ומשקה עלינו :

לא נדמו לו אלא לערבים שאמר להם ורחשו רגליכם
שהעדרים משתחווים לאבק רגליהם כדאמרין בנצח

מליעא אמרו לו צעדיים משדגנו שמשחיתים לאבק רגליהם :
ר"ג ברבי כלומר אדם גדול וכן כל צדני שצחלמוד :

מהרש"א *והוא משקי בי הלוא כו' ולא קם מקמה
ואקפד בו צמה שהיה משקה אותן הרי הודיען
שמחל על כבודו ואע"פ כן לפי סדרת המקשה אקפד משום דאין
כבודו מחול ולצדדי המתירין אקפיד דמ"מ היורד צנו למעבד
דאל"כ מאי פריך דהא

אח"כ הארכינו חו"ל בנס' ו' במלות כבוד אם יאס כי גדלה מאד בעיני
 ה' והוא שאמר בלמה כמע בני מוסר אביך וגו' ואל תכל בו
 כנציל סייער אותך ואל תטעם חרות אדך גם שתפלה אותך בדברים וזה כי
 לויית חס ה' לראשך מוכן 'נצול' ג' בתפילין בלחם הקב"ה ואלו וכו'
 הם דברים עושים ליה פן לראשך הוא הקב"ה ה' רחם ואלו ככל * וענינים
 לגברותיהם גם הם לקבל ולתפלת * אלהים מ"ס פה מעבדו בחייו ובמותו
 פטעוהו דמכדו בחייו ועד השתא בזה דלא שקל ואילל כולל שמעתיח *
 אלא דעכשו בזה לומר שם לכבד האב"ל כלא בפניו בחייו חתן מתקומו
 להשגיחו יותר מאל אחרים * במותו דברא מוכי אלא ובעוד הוא מקיים
 מצות כיבודו בלומר הריני כפרת תשכבו יקל מעל אביו העושה בזכותו ולא
 יתנוהו עליו דהרי בלחם דבר עליו מזה קא עבד :

מהרש"א מכאן ואילך יאמר וזכרנו לברכה לחיי
 העה"ב כו' גם צמיין מלינו שיש לומר וזכרנו
 לצרכה כמ"ס ג' ואברהם היו יהיה לגוי גדול צמותו מוסף להי

עולם הזה וקל להבין :

יח' חנו רבנן איזוה מורא ואיזוה כבוד' מורא לא עומד
סס במקומו ולא יושב במקומו ולא פותר את דבריו

ולא מכריעו' כבוד מאכיל ומשקה מלביש ומנעיל מכנים
רבי ומוציא' איבעיא להו משל מי רב יהודה אמר משל בן

רב נתן אמר רב אושעיא משל אב' שאלו את רבי
אליעזר עד היכן כבוד אב ואם אמר להם כרי שיטול

ארנקי של דינרים ויטילו לים בפניו ולא יכלימו :

לא עומד במקומו במקום המיוחד לאביו לעמוד סס בסוד
זקנים עם תצויו צעק' : ולא מכריעו אם היה אביו ומכס

אחר מלוקים צדכר הלכה לא ואמר נראה דברי פלוני : משל מי
מאכילו ומשקהו ומכבדו :

הר"ף ואי איתא משל אב וכו' בחסות פירשו דלכ"ע היכא דלית
 ליה לאב רוחא ליה לבן חייב לון אביו וקשה לדבריהם מאי מקשה

ואי איתא משל אב וכו' דהא למ"ד משל אב מודה : דהבא חייב הבן לוונן
 ולכן לפיכך ב"ס דכד רח"ה בנדרין הבן לחסר כיסו ולון לאב היכא דלית

ליה ואפשר לומר דכיון דלפניו ב"ס מכבד את ה' דלית ליה ואפ"ה חייב
 אדם לכבדו להקב"ה כיסו כחמור כיסו לרבינו קרי לומר ימי כבד את אביך

אע"פ שיש לאב לרד לחסר כיסו : ואי איתא משל אב מאי נפקא ליה
 מני' ומשיב מלאכ' שמתכבד הבן ממלאכתו וזו היא חמור כיס : ח"ס ב'

מדה ציונית ואם אביו לרד לסעוד יותר יאכילו : ז"ל פועל עליו לפרנסתו
 אחים אב וכו' וכו' לא לריבא להעדרה וכו' פירש"י ז"ל פועל עליו לפרנסתו

מדה ציונית ואם אביו לרד לסעוד יותר יאכילו : ז"ל פועל עליו לפרנסתו
 דהקשה ואי איתא משל אב מלאכ' פורע חובו וכו' יתקבץ לנפשיה דאמר משל

אב היכא דלית לאב מחוייב הבן ומשל לוונן ונמלא פורע חובו בעני' מעשר
 עני דהא ע"כ דאין לו לאב ולאח ולשוקק מיירי דמאכילין לבן מעשר עני

ונמלא הבן פורע חובו מעשר עני וז"ל דהא דחייב לבן לוונן היינו דלית ליה
 לאב היינו בשלל נדמו לו מוון חס' מעשר עני שם נותנים לאב מעשר

עני שיהיה הקב"ה בולענינים אית ליה לאב מיקרי ואין זו פורע חובו אלא
 גזון לאביו כדאין לו והשתא חס' שפיר דאמר רבי יורחם חס' עליו מתרה

כלומר אי איתא משל אב ניתא והיכא דלית לאב אע"פ שמחוייב הבן לוונן
 מ"מ כשי' לפיו מעשר עני וכן לו' ומ"מ חס' עליו מתרה שמאכיל לאביו
 מעשר עני אכל השתא דאיתא משל בן ונותן מעשר עני מה שר"ל לאכול
 יותר מתרה קשה כיון ששעור חס' מאלו וזו משל והוא רחל לאכול יותר
 ממדתו למה חס' לו מתרה ומשיב אפילו הכי יולא ביה מלחא :

סס רב הונא קרע שיראי באפי רב בריה אמר איזיל איזוה
יקרא אי רחח אי לא רחח ודלמא רחח וקעבר *אלפני
יט עור לא נתן מכשול דמחיל ליה ליקריה ואת קעבר משו'

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

לא רבי יוסי הגלילי סבר אפילו יניק וחכים :

זקן אשמוי אשם רשע וע"ה : מוקני ישראל גמר זקן מוקני מה להלן גדולים וסבמים דכתיב אשר ידעת כי הם זקני ועם ושובריו : אין זקן אלא זה שקנה חכמה ולשון נוטריקון דבר הכתוב ולקמן פריך היינו ח"כ אלא במקום שיש לו הידור בעמידתו דהיינו תוך ד' אמות דמוכחא מלחא שמפניו הוא עומד : יכול יהדרנו בממון יכול יהא הידור זה חילוק ממון לכדור בממון : יכול יעלם עיניו כאלו לא ראהו לקמן פריך אנו דרשינן עסקין : דבר המסור ללב ללבו של עושה הדבר הוא יודע אם רואהו או לא לפי השטט מעיניו דבריו זקן אשמוי רשע שידעוהו לכך וזכות כאלו לא ראהו לכך נאמר ויראת מאלקך שכל מחשבות גלויות לו ויודע כך שלתור ולבטל מזהו נחמונה : שלא יעריח אם יכול לילך דרך אחרת שלא יעמיד את האזנר : זקן ויראת להכי ספק ויראת לזקן לומר שאף הוקו יירא : כל שיבה במשמע ואפילו זקן אשמוי : ות"ק סבר יניק וחכים לו ח"כ ו"ק אין זקן אלא זקן שהוא חכם שנאמר אספה לי ע' אש מוקני וחכים היו דכתיב אשר ידעת כי הם וגומר אלא זקנים וידועים היו ור"ה הגלילי דמשי ליה לקרא ממשעזו זקנה ממש ודרשו ליה וזכרונה חכמה סבר אפילו יניק וחכים :

תוספות זקן אשמוי פירוש כקוטרם רשע וע"ה וקשה דהכי קאמר אש"י בן יהודה דמשמע אש"י זקן אשמוי והלא מזהו אפילו להכותו לבותו ולולו לכך פי' ר"ח אשמוי לשון שומעין כמו פחמי שמאי דמנחות כלומר בור וע"ה כדמתרגמינן והאדמה לא תסס לא חסור : **מהרש"א** אין זקן אלא חכם שנאמר אספה לי ע' איש גר' עיין פרש"י וע"ל כיון שנתבאר כלס ע"כ תכמים היו דל"ן הנבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר ומ"ד זה שקנה חכמה שאל' קניי גו' ה' קרוים קניי כמו ששינוי צאבות אלל כיון שסמם מהו הקניי ניתא שהוא חמלה כל הקנינים שהוא חממת החסור במפורש כהאי קרא ה' קניי ראשית דרכו קדם גו' ודו"ק :

אין בעלי אומניות רשאים לעמוד מפני תלמיד חכם ב' **בשעה שעוסקים במלאכתם ולא רואה תניא כל בעלי** **אומניות שבירושלים עומדים בפניהם ושואלים בשלומם ואומרים להם אחינו אנשי מקום פלוני בואכם לשלום** **אמר רבי יוחנן מפניהם עומדים מפני תלמיד חכם** אין עומדים' אמר רבי אסי בר אבין בא רואה כמה חביבה מצוה בשעתה שרבי מפניהם עומדים מפני תלמיד חכם אין עומדים ודלמא שאני התם דאם כן נמצאת אתה מכשילן לעתיד לבא :

עומדין מפניהם נמצאין כזורים קאי כשעוזרים בתוך ירושלים : **נמצאת מכשילן** שלא יצאו עוד שיאמרו נזוים אנו צענייהם ולא משום חיובו מזהו הוא ואלו בני אדם הנכנסים חסונים צעיר היו ועוסקין במצות לא הוה לן למיקס מקמייהו : **מהרש"א** כמה חביבה מצוה כו' והעטם צמורה זו צעקה ולא אמרו לעמוד מפני העוסק במצוה אחרת כחז הרמז"ס צירוף תשניות לפי שהשחור והסגנים וגזרין יולאין לקראתם וכשנכנסו' סב זה קהל וכבוד לצור ולמאי דדמי וקאמ' דשאני חסם דא"כ אהם מכשילם לעמוד היינו נמי דוקא במצוה זו שנא' לסם כבוד גדול כמפורש שם שלא יאמרו נזוים אנו צענייהם כו' גרש"י וק"ל :

רבי

דקא א"י לכבודו מחול חיקפד עלייהו כיון דהם לא ידעו שמחל על כבודו ה"ל כנחוניו לאכול חויר ושל' צידו טלה כמ"ס החוספ' לעיל וכו' ל' לקמן צעודא דנחאי קר' י"ל לפי סדרת המקשה דברז שמתל על כבודו אין כבודו מחול היאך מחלו רבא ורב פפא על כבודו והסקו עליהן דהמחול ודאי הוא גם כן צאסור כדמוכח לקמן שהציאו רביה מאברהם דהא מהמלאכים שקבלו מחילתו ליכא רביה שהי' הם ידעו שמלאכים היו אלא מאברהם שנדמו לו כעבדים ומחל על כבודו ויחייא רביה וכן מוכח מההיא דכחצות גבי אגריפס המלך שערר מלפניו הכלה כו' ודו"ק : **אברהם גדול הדור היה כו'** היינו נשיא דכתיב ציה נשיא אהים אהה וגו' וק"ל : **א"ר' צדוק עמ' מתי אהם מניחים כבוד המקום כו' אלא כו'** אפילו דמ' נשיא כו' מלך שמתל על כבודו אין כבודו מחול כו' יש לדקדק דמהאי דינא דרבי דהוק ניתא נמי דלפני מחילת המלך מחילה מ"ק' מכבוד המקום וי"ל דהקב"ה עלמא דליה הוא ומלכותיה דליה נמי מחיל ליקריה כדאמרין לעיל כשנא' רב אלל מלך צר ודס מלכותא דארעא לא הוא אלא בעין מלכותא דשמי' ומשמאי מוקמי ליה ולאו דליה הוא כדכתיב כי לה' המלוכה ואין המלך ב"ו יכול למחול כבוד מלכות שמים וכה"ג מלאכי שוב במדרכי פרק הניקין צסס מהר"ס ע"ס : ואל' לישני הכא צאברהם דשאני הכא דמלכות כבוד אורמים שאני כדאמרין במלועא מה שפעה אברהם בעלמא והוא עומד עליהם עשה הקב"ה כו' דה"ל משני פרק א"י גבי אגריפס דעמד וקרא דמלכות שאני ועיין לישב זה בחוספות פרק צ' דכחצות ופ' א"גודו"ק :

הרי"ף לא נדמו לו אלא כעבדים וכו' ונריך לתת לב חיד אברהם עשה כל הכבוד הזה לאשפי' עבדים כיון שלא נדמו לו אלא לעבדים אומם מתבאר עס מ"ס כספ' הוה' שיהי' אילן לאברה' לאורמיו' וישבוו חתמיו ולאנשים וזכאם היה האילן פורה ענפיו להיות לסם ללל ולמי שאינו הגון היה אחרת כוונס העליון והענפים ולמי שהיה זכאי היה מחיליו וז"ל והשענו תחת העץ תחת האילן לנודקם ולכך האכלס אברהם וכיבדס :

ת"ר * מפני שיבה תקום יכול אפילו מפני זקן אשמוי **סס** **תלמוד לומר זקן אין זקן אלא חכם שנאמר** * **אספה** **ע"כ** לי שבעים איש מוקני ישראל רבי יוסי הגלילי אומר אין זקן אלא שקנה חכמה שנאמר ח"ה קניי ראשית דרכו יכול יעמוד בפניו במקום רחוק ת"ל תקום והדרת לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הדור יכול יהדרנו בממון **תלמוד לומר תקום והדרת מה קימה שאין בה חסרון כים** אף הידור שאין בה חסרון כים יכול יעמוד מפניו מבית הכסא ומבית המרחץ תלמוד לומר תקום והדרת לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הדור יכול יעצים עיניו כאלו לא ראהו תלמוד לומר ויראת דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלקך דשכ"א אומר מניין לזקן שלא יטריח תלמוד לומר זקן ויראת איש' בן יהודה אומר מפני שיבה תקום אפ"כ שיבה במשמער' יוסי הגלילי היינו ת"ק א"בא בינינו יניק וחכים ת"ק סבר יניק וחכים

רפה

一

הרי"ף מצדד שמים כחזר רש"י ז"ל שהרי פני יוֹזרזו אִינוּ מקבל אלה
 שורה ועבריה יולכזן מני שעזוד מפני זכר שמרית אִינוּ רש"י
 לעמוד מפניו אלה ערביה ונרדך נלזרז מ"ש רש"י יולכזן מני שעזוד מפני
 רבו נדעזז מלקזן מני מידס רש"י לזור היולכז מנעזז מרש"י ז"ל
 ללמדנו שלל נעטעז לזמר שלל הקפיד רבי אלעזר אלה שלל לקוס מקבל
 רבו פעמיים הרברז כזי אלה יחז כנזוד מרובזש מצודז שמים אִינוּ מקבל
 אלה שמרית וערביה שורה רש"י פעמיים בלדז וכפז יז יולכז לקוס מפני
 רבו ז"פ ככל יז ואלע"ז שהיוז הב' פעמיים רלופז בִּין שהיוז הב' פעמיים
 בהמרית לעמוד עזברית לבז אחר רש"י היולכז מני שעזוד שמרית
 אִינוּ מקבל לעמוד מפניו אלה ערביה כנלזרז אלע"ז שלל יקוס אלה פעם
 ז"ל בלדז אִינוּ רש"י לעמוד שחי פעמיים בהמרית אלה הפעם האחרז

737

דַּרְפֵּתָקִי מִקְרָאוֹת וְזֵרוֹם וְרָאוּ נִיסִים הִרְבֵּה וּמוֹתִים : עָדוּ עֲלֵיהֶם
עָבְרוּ עֲלֵיהֶם : אֲבִי יִיבִי יִידֵה פּוֹשֵׁעַ יָדוֹ לִקְנִים כָּל כְּמֵה
שֶׁפְּזָרִים אֵלָיו וְשֶׁנִּשְׁעִים עֲלָיו : רָצָה הוּא שׁוֹלֵם לַפְּשׁוֹעַ לִפְנֵי יָד אֲבֵל הוּא
עֲמֹל אֵל : רַב מִחֶמֶן וְנִיזִי סִרְסִים שׁוֹרֵה חֲמִיד לִפְנֵי יָד שֶׁהִיא שֶׁר
חָתָן הַנְּשִׂיא וְנָכַד ב"ד הוּא רִגְלִיו לַעֲמֹד לִפְנֵי מִשְׁתָּרִים הַמֵּת וְלִקְוֹף מֵאֵן
לֵאלֹהִי לֵימִית יִידֵה וְנִשְׁפָּע וְקִים עֲבֻדִים לִפְנֵי הוּא שׁוֹלֵם הַסִּרְסִים לַהֲמִיָּק
בְּמֵס אֲבֵל הוּא עֲמֹל אֵל הֵךְ לִגְלוֹל כְּחֹרֶתוֹ עֲלֵי אֵי אֵלֹהִימֹרֶה כֹּמֶה
יִידֵהם אֲבֵל שׁוֹקֵף הַיֵּלֶךְ אֵין תְּשׁוּבָתוֹ בְּשָׁבִיל עֲמֵל אֲלֵל בְּשָׁבִיל תּוֹרֶה :
וְאִיִּת דַּמְפְּרִי אֲבִי יִיבִי יִידֵה לִפְנֵי מִכְנֵד עֲמֹל בּוֹקִים : וְאִסֵּם אֵלֵי יִידֵה
שִׁשְׁעֵן הוּא עֲלֵיהֶם : רָצָה מִשְׁדֵּר שְׁמוֹ שִׁלְאוֹ לִקְרָאָתוֹ לְכַדּוֹד וְכֵן רַב
מִחֶמֶן וְלִיחָא דְבֵל הֵיכָא דְבִרְסִין יִיבִי יִדֵה לַהֲשַׁע אַחֲרִים עֲלָיו וְלֵאלֵהֶשֶׁעַן
הוּא לֵאלֵה אַחֲרִים כְּדֹאֵה פ"ק דִּיּוֹמֵא ר"ל הוּא סָדִי בִירְדֵנָה אֲחֵרָה רַבָּה בֵּר
בֵּר מִנָּה אֵיִל לֵהִי יִדֵה שִׁשְׁעֵן ר"ל עֲלָיו וְאִל לַשְׁפָּעֵה : אֲחֵרָה :

על עמוד 171 נ"ל א"א שח"ח ועד"ח כ"ה ש"א

הנכך מי שמואל מפני רצו שחריח חין רשמי לעמוד

מורא   ז' מוראם שמים   גומיר בדרכיך אם ב'   אלכיד מורא ג'

ד"ר דאס בן ה"ג חסר חינו ורח מפני ה' מלהים כי התם

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

עב כתיב *ובני ישראל אכלו את הזמן ארבעים שנה עד
בואם אל ארץ נושבת את הזמן אכלו עד בואם
אל קצה ארץ כנען אי אפשר לומר עד בואם אל ארץ
נושבת שכבר נאמר אל קצה ארץ כנען ואי אפשר לומר
אל קצה ארץ כנען שהרי כבר נאמר עד בואם נומר הא
ביצר בו בארד מת משה ופסק מן מלירד והיו מסתפקין
ממם שבכלהם עד ט"ז בניסן : תניא אידך ובני ישראל
אכלו את הזמן מ' שנה וכי מ' שנה אכלו והלא מ' שנה
חסר שלשים יום אכלו אלא לומר לך עונות שהוציאו
ממצרים מעמו בהם מעט מן : תניא אידך בו בארד
מת משה ובו בארד נולד מנין שבו בארד מת שנאמר
*וימת משה עבד ה' וכתוב *ויבכו בני ישראל את
משה נומר וכתוב *ויהי אחרי מות משה עבד ה' וכתוב
*משה עבדי מת ועתה קום עבור וגו' וכתוב *עברו
בתוך המחנה וצו את העם וגומר וכתוב *והעם עלו מן
הירדן בעשור לחדש הראשון צא ממנו ל"ג ימים למפרע
הא למדת שבו בארד מת משה ו' ומנין שבו בארד נולד
משה שנאמר *ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי
היום לא אוכל עוד לצאת ולבא שאני תלמוד לומר היום
מה תלמוד לומר היום היום מלא ימי ושנותי מלמד
שיושב הקב"ה וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום
ומחדש לחדש שנאמר *את מספר ימך אמלא :

אל ארץ נושבת מעבר הירדן ואילך שהיא חסונה מאד
סימון ועוד כדלשכתן צמחה שהיא מקוה לה כנס לה וקרי
לה עונה : קצה ארץ כנען צערנות מואצ שם מת משה שהיא
ארץ האמורי ועל שם הירדן שהיא קצה כניס ארץ כנען : חסר
ל' שנסתפקו מעונות שהוציאו ממצרים דכתיב ויסעו מאלים
ויצאו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין אשר בין אילים ובין סיני
צמחה עשר יום לחדש השני וכתוב צמחה על סין הצמר
וגו' וכתוב הני ממעור לכם לחם מן השמים אלמלא צ"ל צאיר
הזמן החמיל לירד : ויבכו בני ישראל שלשים יום עמדו
צערנות מואצ ל' ללכי ומאלעוה יסוע להסיס הכינו זה
ג' ימים ובשלישי עזרו את הירדן כדכתיב צעוד שלשת ימים
וכתיב צעשור לחדש הראשון אל ל"ג למפרע והס' דניסן כ"ג
דאדר למפרע והוא טענה דאדר ו' ימים עברו ממנו וכ"ג הרי
כ"ט שאדר חסר הוה :

מהרש"א ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום
ומחדש שבו ר"ל מיום ליום צימי חדש כמו צמחה
צו' צמחה נולד וכו' צמחה מת חבל און לפרס מיום ליום צימי
הצנוע דל"כ תקשי לך דוד שמת בצפת כדאמרי' פרק ב"מ ודאי
דגם בצפת נולד ולמה שאל שם הודיעה ה' קולי באלים יום בשבוע
שימות והודיעו לו בצפת ואפי' דוד לא היה מחזיק עצמו לצדיק
ואת מספר ימך גו' ר"ל לפי דרכינו אמלא הימים צמותו צימי
אזרח חדש שנולד בו ונראה הא דלא כתיב מספר שנותיו
אלמלא השום כיון דמיס ליום

עב כתיב *ובני ישראל אכלו את הזמן ארבעים שנה עד
בואם אל ארץ נושבת את הזמן אכלו עד בואם
אל קצה ארץ כנען אי אפשר לומר עד בואם אל ארץ
נושבת שכבר נאמר אל קצה ארץ כנען ואי אפשר לומר
אל קצה ארץ כנען שהרי כבר נאמר עד בואם נומר הא
ביצר בו בארד מת משה ופסק מן מלירד והיו מסתפקין
ממם שבכלהם עד ט"ז בניסן : תניא אידך ובני ישראל
אכלו את הזמן מ' שנה וכי מ' שנה אכלו והלא מ' שנה
חסר שלשים יום אכלו אלא לומר לך עונות שהוציאו
ממצרים מעמו בהם מעט מן : תניא אידך בו בארד
מת משה ובו בארד נולד מנין שבו בארד מת שנאמר
*וימת משה עבד ה' וכתוב *ויבכו בני ישראל את
משה נומר וכתוב *ויהי אחרי מות משה עבד ה' וכתוב
*משה עבדי מת ועתה קום עבור וגו' וכתוב *עברו
בתוך המחנה וצו את העם וגומר וכתוב *והעם עלו מן
הירדן בעשור לחדש הראשון צא ממנו ל"ג ימים למפרע
הא למדת שבו בארד מת משה ו' ומנין שבו בארד נולד
משה שנאמר *ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי
היום לא אוכל עוד לצאת ולבא שאני תלמוד לומר היום
מה תלמוד לומר היום היום מלא ימי ושנותי מלמד
שיושב הקב"ה וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום
ומחדש לחדש שנאמר *את מספר ימך אמלא :

מהרש"א ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום
ומחדש שבו ר"ל מיום ליום צימי חדש כמו צמחה
צו' צמחה נולד וכו' צמחה מת חבל און לפרס מיום ליום צימי
הצנוע דל"כ תקשי לך דוד שמת בצפת כדאמרי' פרק ב"מ ודאי
דגם בצפת נולד ולמה שאל שם הודיעה ה' קולי באלים יום בשבוע
שימות והודיעו לו בצפת ואפי' דוד לא היה מחזיק עצמו לצדיק
ואת מספר ימך גו' ר"ל לפי דרכינו אמלא הימים צמותו צימי
אזרח חדש שנולד בו ונראה הא דלא כתיב מספר שנותיו
אלמלא השום כיון דמיס ליום

אחרת כדמיון צמחה שנולד צו' דאדר כלו' לו ק"ך שנה צו' אדר
דצו' דאדר מתחיל שנת קכ"א חבל אחר דהשנים מלאים מיום
ליום צמותו מודם וקרא דל' מספר ימך אמלא רמז גס לזה
דאמלא בל' ל"ק הראשונה שהיא לשמוס מספרו ע"א כי שנות
האדם ע' שנים וע"א הם שנותיו של אדם צמחא שנת ציוס
שנולד מתחיל צו ציוס שנת ע"א דיוס אחד בשנה חסוב
שנה ודו"ק :

משנה כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו
ימיו ונוחל את הארץ וכל שאינו עושה מצוה
אחת אין מטיבין לו ואין מאריכין לו ימיו ואינו נוהל ע"כ

גמרא ורמינהו אלו דברים שאדם אוכל מפירותיהם
בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא אלו הן
כבוד אב ואם וגמילות חסדים והבנסת אורחים והבאת
שלום בין אדם לחבירו ונחלתא דתורה כגור כולם אמר
רבי יהודה הכי קאמר כל העושה מצוה אחת יתירה על
זכויותיו מטיבין לו ודומה כמי שמקיים כל התורה כולה
מכלל דהנך אפי' בחדא נמי אמר רב שמעיה לומר שאם
היתה שקולה מכרעת וכל העושה מצוה אחת יתירה על
זכויותיו מטיבין לו ורמינהו כל שזכויותיו מרובין
מעונותיו מריעין לו ודומה כמי ששרף כל התורה כולה
ולא שייר ממנה אפי' אות אחת וכל שעונותיו מרובים
מזכויותיו מטיבין לו ודומה כמי שקיים כל התורה כולה
ולא חיסר אות אחת ממנה אמר אביי מתניתין דעברין
ליה יום טוב ויום כיש רבא אמר הא מעי רבי יעקב היא
דאמר שבר מצוה בהאי עולמא ליכא :

כתב הרמב"ם ו"ל צירוס המפנה אחרו מטיבין ומאריכין
ימיו בעולם הזה וענין נוחל את הארץ ארץ החיים ורננה
לומר העולם הזה ואינו עתידין לצאת אותו בסנהדרין צ"ל ע"כ
ו"ל רש"י ו"ל העושה מצוה אחת מפרס צמחא : מטיבין
לו משמע דכאי עלמא : ונוחל את הארץ חיי העולם הזה :
אלו דברים וכו' הני הוא דאכל פירות והקרן קיימת אבל
מצוה אחרת לא ואין תנן מטיבין לו ונוחל את הארץ מכלל דהנך
אפי' חדא נמי ואפילו לא קיים שאר מצוה דקמי' וקא רננה עונות
הוא : שאם היתה שקולה מכרעת הא דקתני אלו דברי' בתמלה
עונות ומחלה זכיות קאמר ויש בתמלה זכיות אחד מאלו מכרעת
אח הכך כאלו הוי רננה זכיות ואינו צריך למצוה דקתני
וכי לית בה חדא מהני צריך למצוה יתירה : ובתוספות הקשו
דא דכלא הכי נמי אמרינן דמסכת ר"ה דרז' חסד מצוה כלפי
חסד כשאי שקלים ויש לוומר דבשאר מצוה כשמשעו שקלים
הוי כזיוני אבל דהאי מטיב דקדק גמור ע"כ : מריעין לו בעולם
הזה לנקותו מעונותיו שיעול שר שלם : מטיבין לו לשלם
לו שער מצותיו צמייו כדי לטורדו : מתניתין דקתני מטיבין
ומריעין : דעבדין ליה יום טוב ויום כיש מי שנוסח מצוה
וקיר' דהוה רננה זכיות מקטין לו צעק' ויום טוב שפירטין ממנו

האשה נקנית פרק ראשון קידושין רפו

שנותיו וזמן יוקון וזמן טוב לו ל'ה' וכל שנותיו מרובים
מזכותיו דקני מרעין לו היינו דעדין ליה הומת יום זים
שמלמין לו שכן מלמין כאלו להיות מתקון לו יום רע ותמל דידן
דקני מטיבין לו לעה"ז הוא דקאמ' רבא אמר לעולם כדאמרן
משקרא מטיבין לו בשכר פירות וקרן קיימא וקד' מתני' דקני
מרעין רבי יעקב הוא וצחוס' וזכר פס'י' לאזי ורצא וכתבו
וה' וקסא דמשינא הא מני רבי יעקב הוא משמע דעד השתא לא
מוקמינן רבי יעקב ולפי' הקונס' לאזי נמי זין מחני' זין בריהא
אפי' כר' יעקב' לכן פ'ר' מ' מתניתין דעדין ליה יום טוב ויום זים
והריוניה בעולם הוא' ומטיבין לו דבריהא הוא פירוש' אמרניתין
כלומר פעמים שנותין לו יום טוב כדי לקבל שכן מלמין
בעה"ז וצחוס' יום יסא דומה לו כמי שקיים כל התורה כולה אבל
רוב ימיו של רע שריו דרעה והיינו שנותיו מרובין על זכותיו
ומרעין לו היינו פעמים שנותין לו יום רע כדי למרק עונותיו
בעה"ז וצחוס' יום יסא דומה לו כמי ששקף כל התורה אבל רוב
ימיו של דק' שריו בעוזה כשזכותיו מרובין על עונותיו והיינו
דלא כר' יעקב דאמר שכן מלמ' זהאי' עמלא ליכא כלל ע"כ :
מהרש"א יתירה על זכותיו כו' מפ' הרמב"ם שהיה

מתנה זכאי ומתנה חייב ועושה מלמ' א' עד שיהיו
זכותיו מרובין מטיבין לו כו' וכיוצא בזה מ' הרש"ז אבל בספ'
לא פירש כן אלא דה"ל כל מי שנותיו מרובין לו מזכותיו
ואינו עושה מלמ' א' כדי שיהא מתנה זכאי ומתנה חייב אין מטיבין
כו' ולכאורה מי הכריחם לפרש כן דלויכ' לדק' מרישא לספא
דמרישא איכא לדיוקא הא אם אינו עושה מלמ' יתירה על
זכותיו עד שגא' מתנה על מתנה אין מטיבין כו' ובספא איכא
לדיוק' בהיפך זה הא אם עושה מלמ' א' עד שיהיו מתנה על
מתנה מטיבין לו כו' ולמה לא נפרש בספא כמו צרישא שהיה
בזר מתנה על מתנה ואינו עושה מלמ' אחת כדי שיהא רובו
זכותיו אין מטיבין לו כו' וכדיוקא דרישא ממש וכן מוכח בגמרא
דהכא בשאר מלות אין שקולה מרעית ונראה ליישב ע"פ דברי
התוס' דבשאר מלות נמי אמרינן במסכת ר"ה ורז חסד מטה
כלפי חסד והיינו דהוה כבינוני דזוכה לעה"ז מיהא דלפלו
בפושטי ישראל בגופן אמרינן סס נידונון גניהם ועולין והכא
קתני צאנו עושה מלמ' אחת דאינו גומל הארץ דהיינו עה"ז אלא
ע"כ דאזיירי אסופא בעונותיו מרובין מזכותיו והשתא לא תקשי
מדיוקא דרישא לסופא דוק' היטב :

בר רתנא ר' יעקב אומר אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה
בחוברה שמתן שברה בצורה שאין תחיית
המתים תלוי בה בכבוד אב ואם כתיב * למען יאריכון
ימך ולמען ייטב לך בשלוח הקן כתיב * למען ייטב לך
והארבת ימים הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי
גזולות ועלה לבירה ושלח את האם וגמל את הבנים
ובחזרתו נפל ונח' היכן טובות ימיו של זה והיכן אריכות
ימיו של זה אלא למען ייטב לך לעולם שכולו טוב למען

יאריכון ימך לעולם שכולו ארוך ודלמא לאו הכי הנה
רבי יעקב מעשה הוא ודלמא מהרהר בעבירה הוה
מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה ודלמא מהרהר
בעבון"ה הוה וכתוב * למען תפוש את ישראל בלבם איהו
נמי הכי קאמר אי סלקא דעתך שכר מצוה בהאי עלמא
אמאי לא אינן מצוה עליה כי הוינן דלא לית לידי הרהור
והאמר רבי אלעזר שלוחי מצוה אינו נזוקין (התם
בהליכתו שא"ר והא' אלעזר שלוחי מצוה אינו נזוקין)
לא בהליכתו ולא בחזירתו החס סולם רעוע הוה דקבוע
לויקא וכל ריבא דקביע הויקא לא סמכין אמיא דכתיב
* ויאמך שמואל איך אלך ושמע שאול ודרגני : אמר רב
יוסף אלמלא דרשיה אחר לראי קרא בר' יעקב בר
ברתיה לא חשא ואחר מאי הוא איכא דאמרי כי האי
גוונא הוא ואיכא דאמרי לישנא דגברא רבא הוא דהוה
גריר ליה דבר אחר אמר פה שהפיק מרגליות ילחך עפר
נפק וחטא :

שאין תחיית המתים תלוי צאנו מתן שכן להודיע שאין
מתן שכן אלא לעה"ז : ורילמא לא הוי הכי לא אירע
הדבר הוה לעולם אלא מאריכון ימיו ושנותיו ממש : ורילמא
אוקה שעה מהרהר בעצירה הוה ולא היה לנו לשמים ומשני
מחשבה רעה ומעשה לא עשה אין הקב"ה מצרפה למעשה
ולא הוה ללקות וכתבו בחוספ' ובעכו"ם אסופא מתענה רעה
הקב"ה מצרפה למעשה דכתיב מתחם אחיך יעקב חסדך נוסה
ונכרת לעולם ולא מלינו שעה עשו ליעקב שום רעה אלא
מתענה הרעה אשר חסד עליו מלרפה הקב"ה למעשה ומתענה
עוזה של עכו"ם אין הקב"ה מצרפה למעשה כדכתיב דניאל
ודריוש עד מעלי שמעא הוה משחרר לשנותיו פירוש שהיו
עושה בכל כחו להילל דניאל מגזר אריות אלמא אע"ג שהללו עד
הערב קאמ' קרא סלא היללו לא מבקש להיללו מדכתיב לשנותיה
ולא כתיב ושנותיה ע"כ : למען תפוש שחפסו בלנס הרהרי
עכו"ם דהא משעת קרא : והאמר ר"א כו' והיכי אמרי דרבי
יעקב מעשה חוט : איך אלך ואף על גב דצלימחא דמריה הוה
מסמחי מהיוקא דקביעא : אלמלא דרשיה אחר לראי קרא
דלמען ייטב לך לעולם הבא לא חשא דאיהו נמי כה"ג חט
אמר אין שכן בעולם ויאל לחצרוה רעם : ד"א חזיר :

מהרש"א דרי שא"ל אביו עלה לבירה כו' ולא תקשי
לך מכל היעודים שנקורה דא"ל לפרש רק צעה"ז
שאם תשמעו וצאו עליכם כל הצרכי' והעונות וישנו על אדמתם
ובהיפך אם לא תשמעו יצאו כל הקללות ואצדקם מן הארץ דו"ל
לרבי יעקב דמודה בנכות הרעים ומעשיהם הטובים מצידיהם להם
כל הצרכות וטובות שזכו צחורה גם צעה"ז וכן צהיק
במא' הרעים אבל ר"י לא אמר כן אלא צימיר שמרובה צרכיו
אין שכו' רק לעה"ז דע"ה מרעין לו כדי לזכותו צעה"ז וכן
צהיק במרובה עונות מטיבין לו צעה"ז כדי לטורדו צעה"ז
וענין

קידושין

[illegible]

ובענין זה אמרו אין צדינו לא מוסרי דוקים וגל משלות רשעים
ומה שיש לדקדק עוד בדברי ר' יעקב עיין בחידושינו סוף תוספת
מולין : הריב טובות ימיו של זה בו כדנצל אח"כ ומת לא כזה
קשה ליה היכן נטותו כו' דאיתא דהוה לו רוב עונות לבני מות
אלו כדפסד דתנאי' צל בחזירתו דהיינו בעוסק עדיין במלוא
זו כללקמן דאין חיל בין הליכתו וצ"ל חזרתו כו' אם היה לו
רוב עונות לא היה לו ליטול ולתום דשקן הנהגות תבין עליה אי
הוא שכן מלוא דהאי עלמא דכ"ג אחרתו לקמן י"א ס"ד כו' אחאי
לא אגין מלוא עליה כו' ואפילו למ"ד בתוספת סוטה מלוא
בין צדינא דמסיק בה כו' אגוני אגין משרענות אגוני לא מללא
מהטעם מ"מ מהדבור חש אגוני צדינא דמסיק בה כדאמ' הכא
ובג"ל למאי דמסיק כולם רעוע הואי דקביע סיוקא מ"מ אי
ס"ד דשכר מלוא דהאי עלמא איכא ה"ל לאגוני עליה צדינא
דמסיק בה ודו"ק : אלאמלא דרשריה אחר לראי קרא כו' ובפ'
אין דורשין קאמר אחר קאן נעשיות היינו לבתר דחוש כה"ל
לישא דגברא רבא וכו' ומפ' צידושמי דהכא דגברא רבא הוא רבי
יהודה הנחמקס וע"ס צמוס' פרק אין דורשין :

[illegible]

רמי ליה רב טובי בר רב קיסנא לרבא תנן כל העושה כה
מצוה אחת מטיבין לו עשה אין לא עשה לא סס
ורמינו ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה
מצוה אמר ליה התם כגון שבא דבר עבירה לידו וניצל
הימנה כי הא ר' חנינא בר פפי תבעתיה ההיא
מטרוניתא אמר מלתא ומלי נפשיה שיחנא וכיבי אמרה
היא מלתא ואיתסי שבקא ערק משא כההוא כי בני דכי
הוו עיילין ביה בתרין אפרילי ביממא הוו מתוקין למחר
אמרי ליה רבנן מאן נטרי אמר להו שני נושאין קסר
שמרוני כל הלילה שמוך ליה שבא דבר עבירה כוא לידך
ונצלת הימנה דתניא כל הבא דבר עבירה לידו וניצל
הימנה עושים לו נס* נבזרי כח עושי דברו לשמוע בקול
דברו כגון ר' צדוק (וחביריו ר' צדוק) תבעתיה ההיא
מטרוניתא אמר לה חלש לי לבאי ולא מצניא איכא
מידי למיכל אמרה ליה איכא דבר טמא אמר לה מאי
נפקא מיניה דעביד הא אכיל הא שגרא תנורא קא מנחת
ליה סליק ויתביב בגויה אמרה ליה מאי האי אמר לה
דעביד הא נפיל בהא אמרה ליה אי ידעי כולי האי לא
צערתיד רב כהנא הוה מוזבן דיקוליה תבעתיה ההיא
מטרוניתא אמר לה איזיל איקשית נפשיא סליק וקא
נפיל מאינרא לארעא אתא אליהו קבליה אמר ליה
אשרחתן ארבע מאות פרסי אמר ליה נרס לי לאן
עניותא יתב ליה שיפא דדיגרי :

רפז

נעכו"ם

דרייטן רבי חנינא כפנתיה הדיא מערונתא ר' מ' מהז וזא שאלה דאמרו לי מאן ענדך דלחיה כפנתיה ההכלנך תמנה אחוך ופסנך **שחר** עלך דריווחא דל' מנינא מצורא ליה ונחא עלה שאל מנל אלא על עבירה שבאה לידו וניולא ממנה ונראה דמסוס דאפילו ת"ח לרין תנחם הניכ דשמי יסויקא לא יעמוד במקום סכנה לשיך אמרו לי מאן ענדך דאמר ל' מנינא קיסר שמוניו זך אמר כיון שפנשה קם זה להנחת ב' נוטאי קיסר אין שמייה וז מכא התורה שאם כן לא מריאם לך ב' נוטאי קיסר ודוראי שבור עבירה דא לך וניולא ועשו לך גם כדמתיב כל הנה ידיו וכו' דבר הכ נעשי דברו וכו' פ"ט"ז אמר מאי נפקא מינה דהא מתלא דלא נודעו לי אלא דבר עמאי לי לא למוד העבירה דהא הובעל הרימא ראו תלמבל עמא ודורא בלאר לשון ר"י שלא יפ' פסוקו שאמר אמר דעניד אלא לא איכפת לי ב' דבאי ויפסא שדקק ר"י דהיל' ר' מאי איכא כן עבד כל העביר חל מאי האי ליכא דומי' ויוד דקדקו וז' מי שחטא דברא' מוכרה שחטא ב' וברי אפסר שחטא ב' ולא יחטא

האשה נקנית פדק ראשון קדושין

ואח"כ והארצות ומימי דלשון טוב נאמר על הקרן ובהנהו שאלכו מפירותיהן צעה"ו והקרן קיימת לעה"כ כתיב למען ייטב צדוק ובכל שאר מצות לאוכל גם מקרן צעה"ו כתיב למען ייטב צדוק וע"ז הם מייתי האי קרא אמרו לדקוק כי טוב גומר דהיינו שהקרן קיימת לו לעה"כ שכולו טוב כי צעה"ו לא יעדרך לכך כי יוכל צעה"ו הפרי וזהו דקוק טוב דקאמר היינו זהו דקוק שהטוב שהוא הקרן כולו קיים לו לעה"כ מתורק לזה ע"פ מ"ס חגיגה צרא דיקוקים צרא רשעים צרא ג"ע צרא גיטלין כ"א יש לו צ"ו חלקים אחד צג"ע ואחד צביהם זהו דקוק נוסף חלקו וחלק צבירו צג"ע שנאתו צארצכם משנה ירשון נחמייז הרשע צולט חלקו וחלק צבירו צביהם שנא' משנה צברון צצום והשפא דקוק וטוב לשמיו'ולצביון הקרן קיימת לעה"כ ויורש גם חלק צבירו הרשע צג"ע וע"כ אמרו דקוק כי טוב שיש לו חלק טוב וכפול לעה"כ ובהיפך הרע לשמים ולצבירוח נקרא רשע רע כי חלקו הוא כפול ברע שורש גם חלק הצדיק צביהם ועד"ו יש לפרש קרא כל קרני רשעים אגודת תרומתהו גו"ע שגדעו ונכרתו קרן וחלקו של הרשע צנן עזן תרומתהו קרן של דקוק צג"ע שהיה חלקו כפול שם : ואלא אלא אני מקיים ויאבלו מפרי גומר בו' בלא קרא אמרו דקוק כי טוב גו' ליכא לאוקרי במצות עוששה פירות דהאיקרא דומיא דאידך דכתיב לגביהו אוי לרשע רע כי גמול גומר דאייירי צעצירה שאינה עושה פירות והיינו ממס' דהטובה מרובה כמ"מ מחדת מורעוהו וכמ"צ אמרין נמי בצמוד לענין לירוק מתעשה וק"ל : אפילו חשב לעשות מצוה ונאנס בו' קאמר אפילו לגבי ע"א עשאה אצל נאנס דוקא נקט דאם לא עשאה צלח אונס הרי עזבא אמצות עשה ואין להקשות דאם נמי מייתי במתעשה רעה דומיא דהני דא"ה הקד"ה מורפה למעשה ויורחא דההוא קרא לא איירי אלא שלא עשה העצירה בלא נאנס אצל אס לא עשאה ע"י אונס ואם לא נאנס היה עשאה הקד"ה מורפה נמי למעשה כמו במתעשה טובה וי"ל ע"פ מ"ס צפרק גט פשוט מג' דברים אין אדם יכול בכל יום מהרהור עביר' ועיון תפלה ואבק לשון הרע והשח' האי קרא אין אס ראייתו צלבי גומר לא אקטריך לאשמועינן בשלא עשאה בלא נאנס דהא חלקא דפשיטא היא כיון דא"א בלא ההורו ולא אקטריך לאשמועינן אלא בשלא עשאה ע"י אונס ואם לא נאנס היה עשאה וא"ל לאשמועינן דאין הקד"ה מורפה למעשה וע"ז דרבינו נחמיון בקרא דבתר הכי אכן שמוע אלהים הקטשה צקול חפתי ר"ל ולא עוד גם חפתי הקטשה אף ע"פ שזין אדם ניוול מהרהור עבירה בחפלה כמו"ס ההוספות שם עיון דפלה היינו מהרהור רע בחפלה וסיים צדוק ה' אשר לא הסיר חפתי בשביל מהרהור עבירה וזה דקאי תפשו שמוע חפתי בכה"ג וקל להבין : מחשבה שעושה מעשה בו' מפרש"י וראה דגרמין מתעשה עוששה פירות בו' ושאיין עושה פירות בו' והענין אחד דהמעשה ודאי הוא פרי המתעשה והכל דפרריך מתפוס ישרא' בלחם משמע ליה מתעשה הלא למד בלא המתעשה דלא הוזהר שם פרי ומהתעשה ועד"ו יש לפרש אכן שלום ויאה לי כי יצטריו' לצבי אר' גו' גם שמעו עושים אמורים צבועד עכו"ם ויבדק זה צלבנן כשיחשבו מתעשה עכו"ם שלום ויהי מעושים האמורים

בעצמם הוא דכתיב דאמר מר חמרה עבד' שכל
דבופר בה כמורה בכל תורה כולה עולה אמר כדב
הוא דאמר רב הווא כיון שארם עבר עבירה ושנה בה
הותרה לו הותרה לו סלקא דעתך אלא געשית' לו
כחיתר ' אמר רבי אבהו משום רבי הנינא נוח לו לאדם
שיעבור עבירה בסתר ולא יתחיל' שם שמו' וכי' כמו
שכתוב למעלה במסכת הניגה

יִאֲרִיכוּן יִמִּךְ לְעוֹלָם הֵנָּה : יִיטֵב לָךְ כְּחֵיךְ : יִמְצֵא חַיִּים
לְעוֹלָם הֵנָּה : צִדְקָה וּכְבוֹד לְעוֹלָם הוּא : חַיִּיךְ צְלוֹם
הוּא : וְאוֹרֵךְ יָמִים לְעַ"כ : בְּשִׁלְחוֹת הֵקֵן נָמִי וְבוֹי וְלִיתְנִיחוֹ :
רַבִּי אִירִי אֶסְבְּרָא לִי אֵינִי דוֹמֵה לְאֵלֹו דְּהֵךְ כֻּלְּהוּ הַסְּבִרִית
נִתְּנִין מִמֶּנּוּ וְנִמְלֵא טוֹב לְשָׁמַיִם וְעוֹד לְבִרְיוֹת וְזִהְיָ כְּחַיִּיב כִּי פְרִי
מַעַלְלֵיו (דְּזִהְיָ קִרָּא כְּחַיִּיב כִּי טוֹב כִּי פְרִי מַעַלְלֵיו) וַיֵּאֱכַל כְּחִיּוֹ
כָּלֵל צְלוֹם הוּא טוֹב לְשָׁמַיִם הוּא וְאֵין כָּאֵן טוֹב לְבִרְיוֹת וְלֹא כְּחַיִּיב
זִהְיָ כִי פְרִי מַעַלְלֵיו וַיֵּאֱכַל הוֹלֵךְ לֵב חֲמִיּה בְּנֵי אֲרָכָל פִּירוֹתֶיהֶן
צְלוֹם הוּא : רַע לְשָׁמַיִם רַע לְבִרְיוֹת כְּגוֹן וְגוֹלָן וְגַבִּי :
רַע לְשָׁמַיִם וְאֵינִי רַע לְבִרְיוֹת מְנַלָּה עֲרִיט מְזוּהָ מוֹעֵדִים
אוֹכֵל חֵלֶב : אֵין לוֹ פִּירוֹת אֵין נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ יוֹתֵר מְכַדִּי רַשְׁעוֹ :
עֲבִירָה שְׁעוֹשֶׂה פִירוֹת כְּגוֹן מַלּוֹל הָסָּס שְׂאֵסִס חֲסוֹב טוֹבֵר
עֲבִירָה וְאַחֲרֵיהֶם לְמִדִּין הֵימָנוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן : מַחֲשִׁבָה שְׁעוֹשֶׂה
פִּירוֹת שְׂקִיּוֹת מַחֲשָׁנָה וְעַסָּה : מַצְרִיפָה לְמַעֲשֵׂה וְנִפְרָעִין מִמֶּנּוּ
אֵף עַל הַמַּחֲשָׁה : עוֹלָא אִמְרָא הָא דְּכְחִיב פְּרִי מַחֲשָׁנָה צְבוֹרֵר
וְשֹׁנֵה כְּחַיִּיב כִּי הֵדֵם מִתְּהַרֵּר לְעוֹלָם מִתְּהַרֵּר : לְמַעֲשֵׂה וּפְסִילוֹ לֹא
עֲבִיד לֵה אֵין מִחְרָוֵה לֵסֵם שְׁעִים אֵלֹא מִלָּא הוֹלֵךְ לֵה כְּדַרְז הוֹנָה
דְּלִאֲדֵר נִשְׁעִים לוֹ כְּחִיָּר :

מהרש"א בג"ח כתיב רודף צדקך וחסד כו' ציונות
פרק ז"ס פס"י חיים זעה"ב וכבוד זעה"ו ע"ל
ולאו פירושו נראה להקדים הע"ה דהיינו חיים זעה"ו וכבוד
זעה"ב כדאמרי' שהצדיקים יושבין ועטרתיהם בראשיהם וכן גבי
חור' כי הו' חיד זעה"ו ואורח יומך לעה"ב : בשלוח הקן נמי
כתיב למען ייטב לך גו' יש לקדקד דהך מחניתין דפאה ע"כ
כרצונא יעקב לא אחי דלדידה אפילו כביכוד רב ואם שבר מלוא
צדאי' עלמא לויא ממעשה דמא' כדקאמר רבא גמולא לעיל אלף
כרבן דמחני' דהכא דלויאכא שור' מלוא כדאי' עלמא ואם כן אחי
קסאי ליה לוחי נמי שלוח הקן הא אמרין לעיל דהך דקחני
היינו לענין דשקולה מברעת מחא"כ בכל שאר מלות דזענין רוב
זכוות כדקחני זמחני' וי"ל דהכי פריך כיון דלא פרט הני דהתם
אלא משום דשקולה מברעת ומכפל הלשון דכתיב דכו א"כ בשלות
הקן מני דכתיב זכה"ב כפל לשון למען ייטב לך והארכבגומר
גיחתי ליה נמי זיה דשקולה מברעת ומחני כיון דאין בשלות הקן
פירי אלף קרן לחוד לא חני ליה דלא נימא דשקולה מברעת אלף
היבא דלויאכא פירי דהיינו טוב לשמים ולבריות כדמסוק מחא"כ
בשלות הקן דלא הוה רוב טוב לשמים אלא פרי והכפל דכתיב
זיה בשלות הקן היינו שיהיה לו מן הקרן שבר טוב זעה"ו וגם
בצריכות יומים לע"ה ולכן הלשון דכבוד אכ כתיב למען
יארכיבון יומך ואחר כך למען ייטב לך והכא כתיב למען ייטב לך

האשה נקנית פרק ראשון קידושין רפח

מחשבה טובה הקב"ה מורשה למעשה וכו' שם נהנים היינו בעשיית מצוה
 שהם טוב' לבריות וזה שכתוב בפסוק ויטב לך והארכת ימים הוא לו
 נכדו כי שחר בני אדם לא יחללו מלכות מלך כיון שאינם נהנים ממנו
 שהרי אין בזה טוב לבריות כי אם טוב לשמים והשמים יתנו לדעולו אמרי'
 חנה ושייר הא' בשלות האון שאוכל בזה' והקדון קיים ומי' חנה אל
 דברים לפי דעהו אוכלים גם שחר בני אדם מעברית והכל הוא נכדו :
 מאי ולחשבי שמי אפי' חב' וכו' ולרוב' לייסב מנה' ליה' חתאי קרא דחשב
 ונאם והא' לא קאמר אלא ולחשבי שמו דלמא דחשב ועשה ליה' לו שחר
 על המעשה ועל המחשבה ונראה דייק מ"ס נדברו יראי' ה' מאי נדברו
 דלא כחיו דברו אפי' אל דעמו ועוד דפתח ביראי' ה' וסיים ביראי' ה'
 וחושבי שמו ולמה לו כתב נמי או נדברו יראי' ה' וחושבי ליה' לו דרם
 מלשון הכנה כמו ידבר עמים תחתיו וה' ק' בשראי' ה' רוצים לעשות
 מצוה ונדברו ונכדו שמי האדם ולא עשו המצוה ויחשב ה' וישמע ויכתב
 בספר זכרון ליראי' ה' שם בכלל יראי' ה' אפי' שלא עשו המצוה' שיון שהיו
 מחשבי שמו ומפני האדם שכתבו נמנעו משיבת ימיהו' ומע' עליהם הסי'
 כאלו עשאוהו ויכינו דמיון ליה' והיו לי אומר' ה' נצלות ליום אשר חמי עושה
 סגולה והנחלי עליהם כאשר ידעול אפי' על בני העובד אחרו דהיינו מענה
 קונו מאי היא זה העובד בעיניו בסתר וקשה לפר'ם דלמור' ח' סהור' לו
 לעבור בעירה אלא ה' יגיעת דרכים ולמישח שמורים משכרים ינה' ד'
 ומנועים האדם מהעבירה ולפי זה מה הפשה מדתן ראו' לו שלא בא לעול'
 מי עשור עבר'ה בסתר ר' ח' מי עשור בעירה אפי' בסתר ראו' לו שלא בא
 לעולם ומאי דלמור' רבי אלעאי' הוא לביעי' ינה' ד' שלא עשה העבירה
 ולפר'ם י' יחא' : ושמה גם לפר'ם אחר שיעשה חקוק זה כי בזה יכנס
 לבנו העבר ולא יחשב' ואם עד אלה לא ישוב ויכילנו יתרו יהיה לפחות
 בסתר ולא צנינו' א"ל לפר'ם ר"ח מה שהקשה התלמוד ואמר איני חינו
 לדברי רבי אלעאי' אלא קאי לדברי רבי אבהו שאלמר ית' לו לאדם שיעבור
 בעירה בסתר אחר אינו והתכן כל' שלא חס על כבוד קונו דהיינו עושי
 עבירה בסתר :

ר' תנן ר' חסא' אין מקיפין בחולו השם אחד שוגג ואחד בט
מזיד מאי אין מקיפין אחר מר' ונראה שיש
עושי' בחנוני המקיף' אחר מר' בריה דרבינא לומר
שאם היתה שקולה מברעת :

אין עושי' לו בחנוני המקיף' לאדם פעמים רבות וגובה כל
הקפותיו ביחד אין עושין כך מלמעלה למחללי השם אלא
נפרעין מיד : שאם היתה כף המאונים שקולה ויש בלחם
העונות חלול השם מכריעין אז הכף לחובה והאי מקיפין לשון
עיוני כמו אין מקיפין צביעי הקטינה ואידמו שמקד' זמח' אלא
זמח' ומעייני' אם דמונת :

מהרש"א אין מקיפין בו' פרש"י המקיף' אדם עכ"ל וקשה
לפירושו דפסוק ליה עבדי לחלל השם כדלמרינן

פרק קמא דעו' ש' אפ' ר' אבהו ר' אבהו ודעתי' בו' על כן אסקנא
 עליהם עונותיהם משל מאוהבו נפרע ממנו מעט מעט ומשנא
 נפרע ממנו צמח' והערוך פ' צ"א אין מתחין לו עד שיעש'
 זכות כנגד אותה העבירה כדי לדמוקה כמו הנוטל מן המנונים
 היום ומחר פורע עכ"ל וכו' לק"מ : ודע שמי' הכא אחד שוגג
 ואח' מזיד צמילול השם חלילה לומר בדריפ' ה' שהיה שם עונש
 שוגג כמזיד אלא דהשוגג ודאי קלח' חוטא הוא ולריך כפרה ועונש
 אצל אין לו עונש גדול כמזיד ולא קאמר אחד שוגג ואח' מזיד בו'
 אלא דבחלול השם אין מקיפין עונשו שם שוגג כמו שאין מקיפין
 עונשו של מזיד וכן הם דברי הרמב"ם בפ"ד דאבו' לענין דנפרעין

ממנו

בי צעירות לבי אלק ואינו נענש על המחשבה וע"ז אמ' שאינו כן
 דודאי נענש הוא למען ספות היום את המלאכה שהקב"ה מוסיף
 ומלר' עונש היום שהוא המחשבה לחוד כאלו היה רוח כיון שלא
 בא לידי מעשה את המלאכה דהיינו לעבוד עבו' שיהיה למא'
 ומתאזה' לכך וק"ל : כיון שאדם עבר עבירה וישנה בה בו'
 צ"י"ה מסמיך ליה' אקרא' ככל שז' על קיאו' כסול' פונה צלולתו
 ש"י יעשה כמו שלב' חפץ' בתו' פר"ח ח' סהור' לו לעבור
 בו' יגיעת דרכים והאכנסות ולבישת שמורים כו' עכ"ל וצתוסמו'
 פרק אין דורשין דחו פירושו דלא משמע כן משמעתיה שם ובמ"ק
 אלא לגמרי משמע דמוטב לו לאדם שיעשה חפלו בסתר כו' עכ"ל
 ונראה לקיים פירושו דודאי לפירושו נמי קאמר דאם לא מני
 כייף ליראי' דמוטב לו לאדם שיעשה בסתר אצל הא' דלבישת
 שמורים ויכסה שמורים עכ"ל אינו אלא מפוס' דלכופ' יתרו דדבר
 המעשרו ולא יחשב כלל וכן נרא' מפרש"י מיהו מה שפירש ריגעינת
 דרכים ואכנסות משכרים ינה' לא ילטרך פירש' מעשה משום
 שבירת רוח אלא דאם לא מני מעשרו צלבישת וכסוי שמורים לריך
 לילך למקום שאין מכירין אותו כדי שיעבור בסתר ולא בפרהסי'
 ודו"ק : * והתכן כל שלא חס על כבוד קונו ראו' לו שלא
 בא לעול' כמ"ס מה שצ"ה הקב"ה לכבודו צראו' שאל' בו' נעל'
 כל שלא חס על כבוד הכבוד למסד הוא נצ"ל ללא' תכלית ודו"ק :
 דר"ה י' י' דיק נמי ויש דיק שאינו טוב אלא טוב לשמים וכו'
 ופירש' רש"י ר' אדי אספרי' לי' אינו דומה אלאו' דהך כוללו
 הצניות נהנים ממנו ומאלו טוב לשמים וטוב לבריות ובההיא כתיב כי פרי
 מעליו יאכלו אכל בשלות הקו טוב לשמים הוא ואין כאן טוב לבריות ולא
 כתיב ביה כי פרי מעליו יאכלו : וקשה דלפי חירוק ר' ידי' אינו אוכל
 פירות על שלות הקו והמקרא' אומר למען ייעז' כן והארכת ימים וע"ק
 דאם כן לא שייך לומר אספרי' לי' כיון שחור' בו מן החירוק הראשון דחנה
 ושייר שסבור שאוכל פירות גם על שילות הקו והשאל' דר' ביה היל' אלא
 אחר רב ידי' דדוקא טוב לשמים ולבריות אוכל פירות אלא בשלות הקו
 ליכא טוב לבריות אינו אוכל ונתקדמו אספרי' לי' משמע דסברתו הוא
 עומד דגם בשלות הקו אוכל פירות וכול' כיליה' למתייתא דהנה דאכל
 פירותיו דהנה טוב לשמים ולבריות ושלול' הקו ואכתי' קשה כיון דאלו
 ואלו אוכל פירותיו היכא קאמר קרא דלריך טוב שהוא טוב לבריות פרי
 מעליו יאכלו ויהי' גם לריך שאינו טוב אוכל פירות בזה' והקדון קיימת
 לו לעכ"ל כדכתיב למען ייעז' כן והארכת ימים : ונלע"ד דקדוק' לשון
 השמה שאמר' אלו דברים שורש עושה אותם אוכל פירותיהם מאי
 שהאדם עושה אותם דאמר' ומספיק' לומר ואלו דברים שאוכל פירותיהם
 בזה' וכו' ולכאורה י' לפר'ם דר"ק דלברים אלו ע"כ' שלא היתה המחורה
 מזה' בזה האדם היה עושה אותם מדעתי' כי כיווד' האז' ואם האדם
 עושה דברך אינוט' אפי' ב"ח כי מתי' אלו לאו' שם הוא אפשר שינא
 למד' זו וכן הכנסת אורחים והשאל' שם וכו' ואע"כ שדרך נפש האדם
 עושה אותם מ"מ היה שכו' את מלך ה' שיאכל פירותיו בזה' והקדון
 קיימת לעכ"ל : אמנם עם חירוק רב ידי' דלספרי' דלמתייתא חירי'
 דברים שם טוב לשמים וטוב לבריות שהצניות נהנים ממנו וזה שאמר
 אדם עושה אותם לבריות נהנים ממנו בני האדם שמתוה' אצל שילות הקו
 שאין נהנים ממנו בני אדם כל לא אדם עושה אותם ולבי' לא נקט' לה
 מתניתין ככל אורח דברים דלאו' כי הדרי' מינה ומי' העונש ראו' כוונתו
 אוכל פירות בזה' ונעם לחלוף זה אספרי' רב ידי' מדכתיב אמרו לריך
 כי טוב שהוא הדרך שהוא טוב לבריות ג"כ פרי מעליו יאכלו דרך
 לשאל' דקרא' דלא קאמר פרי מעליו יאכל' אלא ויחלול לומר כיון שבמעשה
 כיבוד אב ואם שהאדם עושה ישמחו ויגיד' כל פני אדם מעשה הקב"ה על
 כל בני האדם שהם בזה ונהנים לחלו' הם עשו אותה מצוה ומחור' כן
 יאכלו כל בני אדם אפי' שלא עשו שום דבר כיון שנהנה ממנו שאיני

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

לְקִישׁ בְּתוּרָה עַל הָרָאוּנוֹת :

לפי שהעולם נידון אחר רובו וכו' וראה אדם עליו כאלו שקול כל העולם מחלה לדיקים וחסידים ומחלה רשעים וכלו מעשיו שקולים במחלה על מחלה עשה מחלה אמת נמלאו זכיותיו ומכריעין וממלא לדיק ועל ידו כל העול הוכרע להיות רובן לדיקים : וניהיו לדיק שמרד במחלה טוונת וכמחלה זכיות ולמה אצד את הראשונות : בתורה מתחרט על כל הטונות שטעה : **מחרש"א** כאלו חציו כו' עשה מצוה א' אשריו כו' נחלו : חייב וחלו וזכאי נמי אמרי' ורב חסד מטה כלפי חסד

היינו דהוי בינוני אבל לדיק גמור לא הוי עד שיהיו רוב זכיות כמ"ס החספס' לעיל וכן לכף חובה שיהיה רשע (גמור) לא הוי עד שיהיו רוב טוונות ודו"ק : ראב"ש אומר לפי שהעולם נידון אחר רובו כו' משום דלח"ק דליירי ביחוד דריש ליה מטעם אחד מלשון חטא אח' וקאמר ראב"ש דמוטע' ממש קאמר יחיד שחטא

דברבים איירי ומוטע' אח' מכריע אותן לחובה דהעולם נדון אחר רובו ודקאמר נמי ויחיד נידון אחר רובו לזכות משום דללו היה לאותו יחיד עליו רוב טוונות גם אם היה העולם מחלה על מחלה לא היה יכול הוא להכריע במלו' א' שטע' את כל העול לזכות כיון

דהוא גופים יס לו רוב טוונות והוא אינו זוכה במלו' זו איך יזכו הרבים על ידו וע"ה קטנ' ע"מך ואח"כ קטנ' אחרים ודו"ק :

אפילו צדיק גמור כל ימיו ומרד בו' אפי' למאי דס"ד השתא דלא מיירי בחו"ל על הראשונות מ"מ כיון שמרד באחרונות כדכתי'

לדקת הצדיק לא תחילו ביום פשעו דהיינו מרד באחרונים פ"ב דיומא פטעים אלו המרד' מ"ה לא תחילו לדקתו של כל ימיו

ופריך מ"מ אחי' (נימא) אצד אחד שבאחרונות יאצד לו כל דקתו שכבר עשה ולא יאח' אלא במחלה על מחלה והוי כבינוני ולמה

אצד כל דקתו בשביל מרד א' ומשני דמסתמא כיון דמרד באחרונ' ויודע את רבונו הוא הוא חוהא על הראשונות ואצד כל דקתו של

כל ימיו ומפרש"י נראה דלא מקשה ושני ליה אלא בלדיק שמרד פ"א באחרונה למה יאצד לדקתו של כל ימיו אבל מן הרשע לא

קאיא מידי שאמר צו לא יכשל ביום שבו מרשעו דמפרש ביה בדריא דליירי שש מרשעו של כל ימיו וכבר לו כבר ולכן אין

מוזכרין לו רשעו וק"ל :

הרי"ף עשה מצוה א' אשריו שהכריע בו' וקשה כיון שמוטע' אחד יאצד טובה הרבה והכריע כל העולם לכף חובה א"כ היך יפה כמו

של העושה מחלה שהכריע עליו לכף זכות ושם שאל"פ שהמוטע' הכריע העולם לכף חובה הוא על כלל העולם אבל זה האדם שזכה בדבר מחלה

הוא יגל' בלדקתו ורש"י פירש דהוא אדם עליו כול' שאין הכוונה אלא שיראה כל אדם עליו כאלו העולם שקול ויכריע הוא בלדקתו לכל העולם

וכל אדם ידון בעלמו כן ומתוך כך יהיה העולם נידון אחר הרוב שהם הדיקים : וניהיו במחלה עוונות רשע' וניהיו לדיק שמרד במחלה עוונות

כוונת רש"י הוא דלא אקשי על רשע כל ימיו ועשה חטא וניהיו במחלה עוונות דמדה טובה מרובה כיון שעשה חטא באחרונה אבל אקשי על

הלדיק שמרד נחשב במחלה עוונות :

משנה כל שישנו במקרא ובמשנה וברך ארץ

לא במהרה הוא חוטא שנאמר *והחטא המושלש לא במהרה ינתק' וכל שאינו לא במקרא

ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו חוטא : **ד"ף**

ומחו נגלו : *זכותו אין מקפין בו' פי' רמז מש' כו' אבל

לשון מקפין קשה כו' עכ"ל ונראה ליישב דנגלו ממנו ודאי דלא

קאמר לא דר"ל שהאדם גלוי לכל העוונות שיבא על אותו מחלה השם

הוא בשביל שזו על והיינו כי גפרעין מנינו מיד אחר שחלל השם

יחלו העוונות צו אבל אם יקפו לו גם אם יבא לו עונש לאחר זמן לא

יחלו אותו בעוונות מחלל השם ועם הענין כי היא מדה כנגד מדה

כי הוא חלל ש"ס בפרהסיא יבא לו העונש נמי צבוליו וצפרהסיא

ועוד נראה צוה דלמ' דמי שם היתה שקולה מברכת הוא דוחק

לפרס לשון מקפין מלשון עונוי כו' כפרס"י אלא דפירושו נמי

מלשון הקפה והמחלה אלא דמר וזערא קאמר אין מקפין כמנוני

שיעשה זכות כנגד חובה העבירה כו' כפי' הערוך שכתבנו לעיל

ומר צריה דרבינא קאמר דלענין זה קאמר דאין מקפין שם

היתה שקולה מברכת ואין מקפין וממתניין לו עד שיעשה עוד

עבירה להכריע לחובה דבשקולה נמי בחלול השם הוי כאלו יש

הכרע לחובה כאלו הוי רוב עוונות ונפרעין ממנו מיד ודו"ק :

הרי"ף אין מקפין בחלול השם כחבו החס' פר"ח משה במסכת אבות

ושם היינו הא דתנן כל המחלל ש"ס בסחר נפרעין ממנו בגלוי

אבל לשון מקפין קשה וכו' וי"ל לפרושו ולמא' דפי' אין עושין כמנוני

המקף ופרס"י ו'ל' שנפרעין מיד והא' כפי' מתחנין לא אחר אם נפרעין

מיד או לאחר זמן אלא נפרעין בגלוי ולמר בריה דרבינא דאמר אם היתה

שקולה מברכת לא איירי האי מתני' צבאי ולא שייכי כלל' ואל"ל דר"ח לא

סבר כפרס"י דאין מקפין הוא שנפרעין מיד אלא שנפרעין בבת אחת

ולא מעט מעט כמנוני המקף חתם למר וזערא אבל למר צריה דרבינא

לא שייכא כלל ואפשר דר"ח היינו הוא דתנן ביום שובג וא' מיד

הוא מה ששינוי במשנה המחלל ש"ס בסחר נפרעין ממנו בגלוי א' שובג

וא' מיד בח"ה וע"ה אחר כ"ח היינו הוא דתנן ביום שובג וא' מיד

ירשא דמילתא דתנא אין מקפין נח"ה ומה שאפשר ולמר הוא שמרד

עמחלל ש"ס בסחר שנפרעין ממנו בכה"ל ולא דלמא בפרהסיא שלא יכורע

העון עד ויחולן אבל המחלל בסחר יש לו כפרה ביסורין בכה"ל ואין

מקפין ליפרע ממנו מעט מעט אלא הכל בבת א' והיינו דתנן במס' אבות

האחלל שם שמים בסחר יש לו כפרה בצולה אלא שנפרעין ממנו בגלוי ואין

לדיק להמתין עד שעת מיתה אלא נפרעין ממנו מיד בכה"ל :

פ"ח

פ"ח

פ"ח

פ"ח

פ"ח

פ"ח

פ"ח

פ"ח

פ"ח

פ"ח

פ"ח

פ"ח

פ"ח

פ"ח

פ"ח

פ"ח

פ"ח

פ"ח

פ"ח

פ"ח

פ"ח

רפז

וכבר היה ר' שרפון ווקנים מסובין בעליית בית נתזה לא
כלור נשאלה שאלה זו בפניהם תלמוד גדול או
מעשה גדול: נענה רבי שרפון ואמר מעשה גדול נענה
מעשה גדול: נענה רבי שרפון ואמר מעשה גדול נענה

מחשלי י"ח

תורה

ה"ב ע"א

מהרש"א כל שישנו במקרא ובמשנה ובדורא ארץ כו'
 פי' הרמז"ס דרך ארץ שמשלו ומנהגו נחת עם
 הצדיות עכ"ל וכו' שכל מצות טובות אלא דנקט דך ממניח
 עליה דמתי' כך דרש רב פרא רגז כו' ולאדם עוז כו'
 בדלקמן ומיטו אל בני ליה בדרך ארץ לחזר בלא
 מקרא ומשנה כדאמרינו ולא ע"ה חסיד וק"ל :

פסלי 7

וידעך אלה חסדיך דמתיניהו לעיל דמחלק בין רוב זכיות ובין רוב עונות ומדמה את האדם לחילן כמ"ש כי האדם עץ השדה ואם דמיו האילן עושה פירות בענפיו כן האדם עושה פירות ומעשים באבריו ודימה את ההרץ ברוב זכיות שלו ומיעוט עונותיו למחילן שכולו כו' דהיינו שכל ענפיו פירות עונותים במקום טהרה ונפשו אחד עושה פירות נוטה למקום טומאה במקום טהרה על העומאה נקצץ אורו נוף א' הרי כולו במקום טהרה בן היא צדקת שרובו זכיות מקום טהרה ונפשו אח' שנוטה למקום טומאה דהיינו עון יחיד שבו נקצץ אורו נוף ועון צדקה ע"י וסורין הרי כולו טהרה צדקה וכן כל ההדרים בהיקף לצבא המדרגות רשעים צדקה כדי להורידן למדרגה כו' משום דיש רשעים ודגדגיוניו צדיקים ואח' כ' מלפנים ועולין כדאמרינן פ"ק דר"ה אקדמון הלא שאלו רשעים שבר קצלו שצדן משלם על מיעוט צדיקות שלהן צדקה אין עולין צדקה מן הגהותם ויורדים

האשה נקנית

אלא דלא חזיב הכא אלא מנות התלויות בצרף ולא נקט ערעל
ובכלאים אע"פ שהם תלוים בצרף נוהגין גם בח"ל כדמות צפ"ק
ועיי' דלא חזיב הכא אלא הכהו ודאי שמקיימו בזמנו דקאמר
צב"א משה"כ הכהו ג' שלא נקיימו בזמנאם לארץ כנענות
וק': שברו קודם למעשה שנאמר ויתן לרם ארצות
הים יומר בעבור ישמרו תקו' גו' צפרס' לעיל מפורס
קיום נמי הוא מדרש חכמי' שאינו תוקף ולקמן פרק האים מקום
אחריון משהו מדרש ולכאורה י' לדרקן דבהוא קרא מדרש
הזקיק והמשפטים אשר תשמרון לעשות נמי מפורס הלמוד

קודם לעשייתם כדאמרין לעיל דכה"ג איכא כמה קראי דכתב
זהו הלמוד ואח"כ העשיה ושכר לגביהו ו"ל דודאי הא דקאמר
שכר של תלמוד קודם למעשה ע"כ ריש כלמוד שכר ובמעשה יש
שכר אחר וזה אינו מפורש בחזרה רק צהאי קרא שהזכיר ויתן
להם חרות גוים הויא גוף הקרקע של ארץ כנען נתן להם
מתנה כח"ס הוא ברה"ה ונתנה למי שרולה ואמר ועמל' להמים
י"טו' להיטו מה שהעכו"ם הוסיפו על הקרקע כמו של וצאים גו'
בזרות גו' לא תצבן כרמים וחקים אשר לא נעשת גו' וקא' וזהו שכר
שני וע"כ כאמר בלשון ירושה מהעכו"ם חקנו אותן ואמר על שכר
הראשון נקנית א"י הוא היה צעזעור וסמרו חקיו שהוא המענה
ושכר השני עשו העכו"ם היה צעזעור שחורותיו שהם המלכות
יכלרו ויקיימו אותן הרי שכר המענה שהוא גוף א"י קודם לשכר
המעשה שהוא מה שעשו זו העכו"ם ודו"ק: **הראובל בשוק ה"ו**
דומה לבלב ב' דומה לכלל שאין מזונו מזני צינח ואוכל גם
בשוק אם ינחל לו סם וק"ל: **ר' גונן לא עלתה בידו אלא**
ר' גונתו ב' מסיים הפ' בדרש דבר קשר שהוא מעין המתקנין
איידי צחוט השלשי דרך ארץ היינו צעיקר המדות שיהא אדם
נותן לצדיקת כספרים הרמב"ם וזה הרגון הוא היסד' מזה מדה
הפסוקים שהפליגו ב' צ"פ ד' נדרים כל הכונס כל מיני גיהנם
סולקין זו ותחתיות פתח ב' וזהו צדוות שטותיות מרובין
מוכיותיו שנאמר וצעל חמה רב פסע וו"ש כאן שם שלא עלתה
בידו לרבות עונות מוכיות מאד' ר' גונתו מ"מ ידוע שהוא כבר
רוב עונות אלא שעלה בידו ר' גונתו שמצינו לו חולי התחתיות
ומיני גיהנם ואמר אבל לאדם עוזב היינו שים זו מדה זו שהיא
נות לבריות וה"ו בדתה זו ג"ה ומצינו שלום לבריות וע"כ
מטיעמים לו טעם"ו מפרי מעשו הטובים אלו והקרו קיימת
לשם"כ כדחקן צמח"ה הפאה דמיתיי לעיל: **ובל שאינו במקרא**
וב' ולא בררך ארץ דרך הנאה היבטנו ב' איך שיהיה נדור
שלא תהנה אחת ממנו ושלא יהיה הוא נהנה ממך כדי שלא תהא
אחת מזני עמו צדיקת לשים שנאמר ובצומצ ליום גו' שפרש"י
ונראה ע"פ הגמרא דפרק א"ף ע"פ דיושב וצב"ל צני שחוק
ולילנות כדי שלא יבא לרדי עממם דלמדי' מ"ש א"כ דמטללת
בגורית' קטניית' ונרדסור ע"פ פרש"י והם מושב ליום כעמנו'
דלמדין פ"ק דעכו"ם ודו"ק:

דרי"ף תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה ותימה כיון שחב"א
לידי מעשה ומשמע שהמעשה גדול מהתלמוד שמהדבר הקפון
הוא גמסך לבא לדבר גדול ורש"י פ' שהתלמוד מביא לידי מעשה ונתחיל

תורה דכתיב הוי כל זמא לכו לנשים : וכשט שדין פורענט
תורה קודם לדין פורענט מעשה : כך שברו אס עסק צמורה
קודם לשכר מעשה : בעבור ישמרו חקין ואמר מר לשל
תשמרו זה משנה יצטור ויקיימו : ופסול לעדות דכיון שאינו
מן היישוב אין מקפיד על עדות סקר ואין לו צו בנשים פנים :
האוכל בשוק האיל ואין מקפיד על כבודו ואין צום לזול
כבודו וליסבל : לא עלה בידו צמורה כל מש צמור בהרמנות
ולא נשקט כלום דוד נהור : שנאמר ובמושב לצים לא ישב
וזה שאינו צמח מאלו צמא יתעסק אס לא בליצנות :

[illegible]

מדרש"י וכבר היה ר' טרפון מהאי לישנא וכבר כו' משמע
דקאי אדלעיל מיני' ולא ידענא מה שייך דך מילתא
אסוגיא דלעיל ולפי מה שכתבנו דהך סוגיא דלעיל לא שייכא
אחך מחני' דהכא אלא אסוגיא דמתניתין דלעיל נזחא דהאי
דאחר וכבר קאי אמתניתין דהכא דשנינו בה כל שינוי במתקא
ובצמנה דהיינו שני חלקים למודה של תורה ובדרך ארץ הוא
בצמנה המדות הטובות בקיום שלשתן לא במהרה ינתק ולא
ידענא איזה מהן עיקר כדמשמע בקרא דמייטי דלחא מהן עיקר
גדול בנייהם מלל תכין וחוטין שלשה לא במהרה ינתקו חלל
וחוט אחד שהוא ממשלש ע"י שנים ששמו לא במהרה ינתק החוט
ועיקר מהם וע"י אחר כ"י כבר נסתפק בזה ר' טרפון ור' עקיב
היוה מהן עיקר והגדול בנייהם ומה שיש לדקדק עוד בזה עיינו
בחיובי הקלות הכל ובמקו פ"ק דנ"ק וק"ל : גדול תלמוד
שקדם לחלה ארבעים כו' וה"ה דהוא מלי למימר שקדם
לשלש מאות שנלמדו בנייתן לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית
רשו של עמלק ולבנות בית המקדש בדאמרינן בפרק כהן גדול

האיש מקדש פרק שני קידושין

ממס : דכתיב אחות לנו קטנה וכו' כחזר רש"י ז"ל בעולם היה שיהיה
דניאל וכן מרדכי המונה דמנה לן דעולם וכתב ללמוד ולכן חזר שיהיה
דניאל וכן מרדכי ולא זכו ללמד :

תניא הצנועין מושכין את ידיריה והגררנים חולקים
מאי חולקים חוטפים כדקתני סיפא מעשה

באחד שהטף חלקו וחלק חבריו והיו קוראין אותו בן
חמץ עד יום מותו אמר רבה בר שילא מאי קרא *אלהי
פלטי מיד רשע מכף מעול חומץ * רבא אמר מבא
*למדו דרובת ברך שישו משפט אשרו חוצץ :

חל
על
ישעיה

הצנועין מושכין וידיריה ממונו בני לחם הפנים תניא מ' שנים שמעו
שמעון הלוי נשתלח ברכה בלחם הפנים וכל כהן המציע
כוח יש אוכל ובעד יש אוכל ומותר מכלל ואילך נשתלח מזהר בלחם
הפנים וכל כהן המציע כול הצנועין מושכין וידיריה ממונו דלא מהני לה
מיד והגררנים חולקים וקס"ד דהאי חולקין לאו ליעול חלקו המציעו
קאמר כיון דנשתלח בו מזהר כשל למאי חזי אלא חולקין דרך עילוי
מניה חלקו לחצירו וטעל כנגדו נמקס אחר אלמא חיה כח דין חלקו
וע"כ הא"ר הוא דאמר ממונו הוא ומשני לעולם איז בו דין חלקו ומאי
חולקין חלקו המציעו קאמר וכשאינו שוה לו חוטף חלק חצירו ואוכל והא
דחזן במס' סוכה הנכנסים חולקים בלשון חלקו המציעו קאמר ובעד
שיהיה בו ברכה : מאי קרא דחמץ לשון חמץ : אשור חמץ החמירי
הגזל להניל מיד עושקו ולא אשור חמץ לא גרסין הכא אלא כנ"ק גפי
מנין שנקיין להוצע תחלה :

תוספות מאי חולקין חוטפין כלומר לעולם איז בו דין חלקו והא
חולקין לחלקו המציעו קאמר וכשאינו מציע לו כי אם מעט
חוטף חלק חצירו ואוכל כדקתני סיפא מעשה בלא שחטף חלק חצירו וא"כ
כיון שדרכו לחטוף אומאי קרי להווא חמץ עי' חומץ חמץ וי"ל לפי שחטף
חלק הגררן כמותו אלא המציעים לא היו חוטפין אלא מחלק הצנועין
כמושכין וידיריה :

תניא שמעון העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה
כיון שהגיע *לאח ה' אלהיך תירא פירש אמרו
לו תלמידיו רבי כל אתין שדרשת מה תירא עליהם
אמר להם בשם שקבלתי שכר על הדרישה כך אקבל
שכר על הפרישה עד שבא ר' עקיבא ולמד את ה' אלהיך
תירא לרבנות תלמידיו חכמים :

היה דורש כל אתין שבתורה לרצונו : פירש שנקייר
לרצונו שום דבר להסאותו למוראו :

מרש"א דריש כל אתין שבתורה כו' שזו ודאי כבוד
המורה שאין זה שום אוח שלא ללמד ולזה קאמר
בשם שקבלתי שכר על הדרישה מפני כבוד המורה כן
אקבל שכר על הפרישה שזו כבוד שמים הוא שאין להסאות
לו שום דבר לרצונו ור"ע לא היה שום מלצות ח"כ שגם זה
בכלל כבוד שמים וחורונו שגם לומדים אוחה וקל להנין :
תנו רבנן לאחר פטירתו של רבי מאיר אמר להם רבי
יהודה לתלמידיו אל יבטו תלמידיו רבי מאיר לבאן
מפני שקנחורנים הם ולא ללמוד תורה הם : אלא
לקפחנו בהלכות דם באים דחק כומכוס ונכנס אמר להם
כך שנה לי ר' מאיר דמקשר בחלקו בין בקדשי קדשים
ובין בקדשים קלים לא קדש בעם רבי יהודה אמר להם
לא כך אמרתי לכם אל יבטו תלמידיו ר' מאיר לבאן

לה
שיך
לדף ע

נעשים ירדו לעולם ט' נטלה חזירים וכו' * עשרה קבין
זנות ירדו לעולם ט' נטלה ערבים וכו' * עשרה קבין
עזות ירדו לעולם ט' נטלה מישן וכו' * עשרה קבין שיחה
ירדו לעולם ט' נטלו נשים וכו' * עשרה קבין שחרות
ירדו לעולם ט' נטלו כרשין וכו' * עשרה קבין שינה ירדה
לעולם תשעה קבין עבדים ואחר נטלו כל העולם כלו :

הכמה תורה ודרך דרך : האיפה לעול מינה כתיב זאת הרשעה
וישלב אותה א' חוך האופה יר הרע שנמסר צידם השליכו
צחוקה כדאמרין בסנהדרין שזיה צדוקא דאכרז ואלו שתי נשים
בשאו יר הרע : של חנופה ונסות הרוח כדכתיב ורוח כנפיה

היא נסות הרוח ומנסה נראה צנוני דדייק לה מכנפי הקסידה
עשוסה חסידות עם חזרותיה כדאמרין באלו טרפות : לרבא
לנצל : להחם לעולם : ריקא נמי דכתיב לבנות לה בית
בני הולכה כתיב להן שתי נשים וגבי קביעותא בשאלו לבנות בית
לקנות צצכל כתיב לה דהיינו מנסה למדע : ל"א לבנות ולא בנו
במו אז יבנה שלמה בית לכמוס ואמרין צקס לבנות ולא בנה ויש
מפרשים מדכתיב לה ולא כתיב להם משמע דליכא לא אחד והיינו
חנופה : וכתיב בנאם' ולא נהירא דהא בכל הפרשה קורא אופה
לשון יחיד ועל זה שייך שפיר לבנות לה : ויש מפרשים מדכתיב לה
באל מפיק ה"א דכל לה שצמקא מפיק ה"א בר מג' וזה אחד
מזה והוי כמו לא באל"ף ואשמועינן שלא נקתיים לה שם זה וכן
פרש"י גבי ויקרא לה נכח בשמו שהוא רפה לפי שלא נקתיים לה
שם זה ע"כ : מאי עניות דהוא ליה סימנא לבסות הרוח
עניות דתורה לאינע פוחה על גבי הרוח דמחוך גכותן אין
משמשין כל לורכן ואין מחזירים על שמועס : דכתיב אחות
לנו קטנה אלא עניות דהור' בעולם הוא שהיה זה דניל כדכתיב
ואני הייתי בשושן הצורה אשר בעולם המדינה וכן מרדכי ולא
היה דורס עושקין בתורה ולא זכו אלו חכמים ללמד כאלו לא היה
לפס שדים להניק אצל צצל וזכה ללמד בדכתיב צעורא כי הכין
ה' חק לבו להנין בתורה ה' וללמד לישראל חק ומשפט : עזות
מזמור : ט' נטלה מישן רוצן ממזרים כדאמרין לקמן גבי

יוחסין כו' ונשילי פ"ק דיבמות :

מהרש"א קבין חכמה ירדו לעולם כו' צלל הני קאמר
ירדו ר"ל ירדו מן השמים לפי הגזירה כדאמרין
צמסנת נדה בנחם וגבור ועשר שמאלך הממונה על כך מעמיד
העיסה לפני הקב"ה וגורו זה תהא חכם וזו גבור וזו עשר מיהו
אוחה הגזירה מוכנת יותר בצרך האוחה מצאמרת לפי מלאך ומול
אוחה מדינה בכל ארץ וארץ כפי העניינים שזכר ומ"ה לא קאמר
במ"י קבין דקורא ירדו לעולם ונחיה ר' קבין רשעות כו' משום
דהוא דבר שאינו גבור מן השמים כדקאמ' הסם אצל דניק ורשע
לא קאמר דהכל צדי שמים חוך מיראח שמים וק"ל :

דרי"ף מאי עניות וכו' כחזר רש"י ז"ל מאי עניות דהוא ליה סימנא
לבסות הרוח וכו' המונה לה' דאמר' לעיל י' קבין עניות
ירדו לעולם ט' נטלה בכל רבני אחר מאי עניות עניות דתורה דא"כ עניות
דתורה היו ט' חלקים ככלל לה פרש"י דמאי עניות עניות קאי אסימנא
לבסות הרוח עניות הוא עניות בתורה אצל ט' קבין נטלה בכל הוא עניות

אומר פרק שלישי קידושין רצ"א

פני שנתחנים הם ולא ללמוד תורה הם באים אלא לקפחנו בהלכות הם באים ובי אשה בעזרה מנין א"ר יוסי יאמרו מאיר שכיב יהודה כעס יוסי שחק תורה מה כעס תהא עליה ובי אין אד' עשיר לקבל קדושין לבתו בעזרה ואין אשה עשויה לעשו' לה שליח לקבל קדושיה בעזרה ועוד דהקה ונכנסה מאי :

קנתרנים מקניטים : לקפחנו כמו לקפת את שוקן לקנץ רגליו זהלכות להודיענו שם מריטים ואין עומד כנגדם : ובי אשה בעזרה מנין דקתי קדשי קדשים וקרי אם יולאים חוץ לעזרה אשילו לעזרה נשים הם נפלים ציואל ונשים אין נכנסות לה כדתנן בנזירות הטומאות צ"ק דמסכת כלים : לבתו קטנה או נערה : דהקה ונכנס' מרד וכו' וכו' לא הולכנו לשלול צניות המדרש מה יאמרו קדשה אם קדושין הם אם לאו : **תוספות** וכו' ובי אשה בעזרה פרס' וכו' ולא דק דלא אשכחנן בשום דוכתא דנשים אסורות ליכנס בעזרה שהרי צ"ק דכלים תנן החיל מקודש הימנו שאין טמא מת נכנס לשם למעלה הימנו עזרת ישראל שאין מחוסר כפורים נכנס לשם ומיבין עליה טמא וכו' ולא קתי נשים שאין נכנסים שם ועוד חזי' בפרק כל הפסולים שהשמיטה שפירה נשים אם ישלה ליכנס בעזרה ועוד הרי מוסה ונזירה נכנסת בעזרה להניח לבן ערה שאין רגילות להכנס לשם כדי להקדש שהרי שוין הוא ומלחא דלא שכיחא היא ולא חזירי תנא מזה :

פרק האומר

רבי גידל היה מהפך בהרוא ארעא' **אזיל רבי אבא** וזבנה **אזיל רב** גידל קבליה לרבי **ורא** **אזיל רבי אבא** וקבליה לרבי **יצחק נפחא** א"ל **המון** עד שיעלה עמנו לרגל כי סליק **אשכחיה** א"ל עני **המהפך** בהרוא ובא אחר ונטלה הימנו מאי א"ל **נקרא** רשע ואלא מר מאי **טעמא** עבוד רבי א"ל לא הוה ידענא השתא נמי ניתבה ניהליה מר א"ל וכוני לא מוכינא לה דארעא קמייתא היא לא מסמנא מלחא אי בעי לה במתנה נישקליה רב גידל לא נחית לה דכתיב ושונא מתנות יחיה **רבי אבא** לא נחית לה משום **ההפך** בה רב גידל לא מר נחית לה ולא מר נחית לה ומתקריא ארעא דרבנן :

ההפך בהרוא ארעא מחור עליה לקנות : קבליה קנל עליה סיפר דברי לעקמו לרבי ירמ' : לרגל כשדורשים זהלכות הרגל היו מקבלין פני הרב : עני **המהפך** בהרוא מחור אמריה לזכות זה מן הספק או שימנה לו בעל הית : **נקרא** רשע שיוצא לחיי חזרו * ונחפסות הקשו על פי' זה ואומר ר"ח **דאסור** דמהפך דנקט הכא לא שייך אלא דוקא כשרוצה העני להרויח בשכירות או כשרוצה לקנות דבר אחד וחזרו מקדים וקונה וכו' דומיא דרב גידל וזכו קאמר דנקרא רשע כי למה מחור על זאת שערך זה חזרו ילך וישחקר במקום אחר אבל אם היתה המרד דהפקר ליכא איסור שאם לא יוכח בזאת לא ימלא חמתו ע"כ * ועוד האריכו : לא הוה ידענא שרצ גידל מחפסק **נה** : **דארעא** קמייתא ראשונה שלקחתי מעולם ואינו סימן

עוד שימכור אדם מקחו הראשון : **ארע' דרבנן** הפקר לחמדיהם : **מהרש"א** לא מר נחית בו' ומתקריא ארעא דרבנן בו' ז"ל דאמ' ל' הפקיר אוקסר ר' אבא דלכ"כ לא הוו מלי רבנן להנות ממנה דמתנה אינה לשון הפקר ולא נחמס : **במתנה** אלא לרב גידל ומלאך דכל קנסות וספקות שצ"ד עושין גם צומן הוה הוא לת"ח ולא לעניי ע"ה ודוק :

מתני' ר"מ אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני נד וכוני ראובן אינו תנאי וכו' בשלמ' לר"מ היינו דכתי' * **אם תטיב שאת** ואם לא תטיב לפתח חטאת רובץ אלא לר' חנינ' ל"ל סד' אם תטיב אנרא אם לא תטיב לא אנרא ולא דינא קמ"ל בשלמא לר"מ ה"ד * **או** חקנה מאלתי וכו' בשלמא לר"מ ה"ד * **אם בחקותי** חלפו ואם בחקותי תמאנו אלא לרשב"ג ל"ל **אצטרך** סד' אם בחקותי חלפו ברכה ואם בחקותי תמאנו לא ברכה ולא קללה קמ"ל בשלמא לר"מ היינו דכתיב * **אם תאבדו** ושמתם ואם תמאנו ומרית' אלא לרשב"ג למה לי **אצטרך** סד' אם תאבדו טוב ואם תמאנו לא טובה ולא רעה קמ"ל מאי **הרב** תאכלו אמר רבא מילחא גלגליהא ונחמא רשערי אקישא ובצלי דאמר מר פת פורני הריב' במלח ובצלים קשים לגוף כהרבות :

שאת שטח שבר' ואם לא חזירי לפתח פורענות מוכח כלא חלמא כפילה נעילה ואם לא כפילה מצי אמר אם חזירי שאת הוה שמעתי דאמי' לא אם חזירי נמי שאת דתנאי' אלא כפלו אינו מבעל מתנה : למה לי אם לא חזירי בשמע מכלל : ס' ד' וכו' כולומר מכלל לא הוה נפקא לן אלא ביעול מתנה לא אם לא חזירי לא השא שבר' ופורענות נמי לא חשקול להכי אצטרך כפילה דינא דפורענותא : למה לי אם בחקותי תמאנו כשעמ' מכלל ברכה קללה : גלגליהא גסה :

אדריב החכמים האלו הודיענו איך רצה לבאר דבריו על השכר והעונש שיקבלו בהכרח כי אם שמתו מתחיו לא חל ולא ר"מ אע"פ דמילתא דפשיטא הוה שהמאס כעוב לא יתנו לו עונה אחר שכל התנאי לברר וללבו דהדר למען ישמעו וייראו : ולרשב"ג להודיעם כי האל נצח לאשם עלי ארץ להלחם בפרו' וז"ל לישב מנגד ולומר לאו דובשא ולאו עוקלא ובמאזנים לעמוד אלא לגנות או לכף זכות או לכף חובה ומ"ש חרב חלכלו ואמר רבא מילחא גלגליהא וכו' דמאי בעי ומאי קא מחרז ולמה לא יבין חרב חלכלו כמשמעו שהחרב חלכלם הנה הוא לפי שאמר הכתוב אם תלחם ושמתם עוב הארץ חלכלו וכן היל"ל ואם תמאנו ומריתם חלכלו מן הרע שגארו כי חרב חלכלו אינו דבר והפסדי אל עוב הארץ חלכלו ולהכי בעי מלי' חרב חלכלו ויחזיר רבא מאכלים קשים לגוף כהרבות ומסייעא ליה ג"כ חלכלו בלא וז"ל דקרי ביה חלכלו לשון מאכל :

תניא מעשה בינאי המלך שהלך לכוהלית שם בדבר לך וכבש שם שניאם כרכים ובחורתי הוה שמת **סו** שמתה גדולה שלה וקרא לכל חכמי ישראל אמר להם אבותינו היו אוכלים מלוחים בזמן שהיו עוסקים בבנין בית המקדש אף אנו נאכל מלוחים וזכר לאבותינו והעלו מלוחים על שלחנות של זהב ואכלו היה שם אדם אחד איש לץ לב רע ובליעל ואלעזר בן פועירא שמו ויאמר אלעזר בן פועיר' לינאי המלך ינאי המלך לבם של פרושים עליך ומה אעשה הקם להם בציון שבין עיניך הקים להם בציון שבין עיניו היה שם זקן א' ויהודה בן גרדיא שמך

האומר פרק שלישי קידושין

החופות פ' הקומץ וממסים כתר סס טוב עולה על גביהן
כמשמעו שעל האין היה כחוד קודם לה' ועל התפילין שס של שדי
ועל כתר מלכו' נאמר' וישב שלמה על כסא' השכתרו נקד' ע"ס והוא
ענין המלכות' כשהללית ינאלי במלחמ' קרא לחכמי ישראל' ועס' סעוד'
ע"ס חכמי ישראל ופרושים והעלו מלומים על שאלותיהם של דיוג
שימור האדם דיימי עושרו ומעלתו את ימי עניו ושפלתו כמ"ס
זכור עניי ומורדי וגו' ולאעזר זה היה מכת הדוקים שלא ראו
לקבל מרצם להשתמש שלא לקבל פרס אבל השיא את התלך ואמר
כי לבס וכוונתם בזה עליך למעט בצדקות הסעודה של שמה
שלין אתה ראוי לכל הכבוד הזה לכהו' ולמלוכה ו"ס הקס להס
בליך כו' ע"פ מ"ס מקום יס בראש להניח ב' תפילין כו' ונלמד
מכ"ג סהנית לך ותפילין ונמלא שח"ל לו להניח אלו ב' כתרים
בראש סהרי לין מקום בראש כ"ל להניח שנים מהס דהיינו דח"ל
להיות מלך וכ"ג דלס כן נדמו התפילין שהיו כתר תורה והמלך
וכהן גדול לריבין לאותו. כתר תורה דכתיב כי מלכים ימלוכו
השחא בל המין הזה להטעות למלך וא"ל בזה הצנח שכוונתם
לפחות מכבודך שכבר היה לו בראש כתר מלכות הקס להס בליך
כו' חתן גם כתר כהונה על ראשך ותראה מה יעשו ועשה כן
ואמר יהודה וכו' רב לך כתר מלכות שכבר היה בראשך הנח כתר
כהונה לזרעו של אהרן שחל"כ פתרון מעליך כתר תורה שכן
התפילין דח"ל שהיו ג' כתרים בראשך ביחד ואמר שהיו אומרים
כו' בלשון רבים דהיינו שכת הדוקים היו אומרים כי כוונתו של
יהודה לזולל במלך שאינו ראוי לכהונה משום דאמו נשפית כו'
ו"ס והאשה מלך וכ"ג כך הוא דין לזולל בצדוד ואמר רוממס
ותורה מה חסא עליה הרי כרובה ומונחת כו' בזה גם כן הטעה
את המלך דודאי אתה לריך ג' לכתר תורה ותנימה לאחרים
ואמר רב נחמן מיד נורקה בן מימון דגס לפי מה שהטעה אותו
תינת תורה שכתב תורה שבע"פ מה חסא עליה גסם אחרים לא
ידעו זה וממסים זה עד שכל שמעון בן שטח והתורה התורה
ליונשה דהיינו שלא תחמה התורה מפני ב' הכתרים שאחריה שגס
המלך לריך לה וכמ"ס לעיל והשחא נחמא בזה שדחה התפילין
שהוא כתר תורה מפני שני כתרים אחרים מיתו בן אכל בזה
שעבר עבודה לא מיתו בן גס לפי מה שהיו אומרים שאמו נשפית
כו' כיון דעבודתו כשרה דזעזע דקאמר לקמן וד"ק :

בן גרושה ובן חלוצה דעבודתו כשרה מנא לן אמר רב
יהודה אמר שמואל דאמר קרא *והיתה לו ולזרעו

אחריו בין זרע כשר ובין זרע פסול אבנה דשמואל אמר
מרבא *ברך ה' חילו ופעל דריו תרצה אפילו חולין שבו
תרצה רבי ינאי אמר מהבא *ובאת אל הכהן אשר יהיה
בימים ההם וכי תעלה על רעתך שאדם חולך אצל כהן
שלא היה בימיו אלא זה כשר ונתחלל בעל מוס דעבודתו
פסולה מנא לן אמר רב יהודה אמר שמואל אמר קרא
*לכן אמור הגני נותן לו את בריתו שלום כשהוא שלם
ולא כשהוא חסר והא שלום כתיב א"ר נחמן וא"ו רשלוס כג

קטיעא תרא :

והיה

ויאמר יהודה בן נירא לינאי המלך ינאי המלך רב לך
כתר מלכות הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן שהיו
אומרים אמו נשפית במודעית ויבוקש הדבר ולא נמצא
ויברלו חכמי ישראל בזעם ויאמר אלעזר בן פועירא
לינאי המלך ינאי המלך הדינו שבישראל כך היה דינו
אתה מלך וכהן גדול כך הוא דינך ומה אעשה אם אתה
שומע לעצתי רוממס ותורה מה תהא עליה הרי כרובה
דמונחת בקרן וזית כל הרוצה ללמוד יבא וילמוד אמר
רב נחמן בר יצחק מיד נורקה בן אפיקורסית דהיה ליה
למימר תינת תורה שכתב תורה שבעל פה מאי מיד
ותוצץ הרעה על יד אלעזר בן פועירא ויהרגו כל חכמי
ישראל והיה העולם משתומם עד שבא שמעון בן שטח
והחזיר את התורה ליושנה :

ינאי המלך מן הכהנים של חשמונאי הוה : לכוהלית סס
מדינה שזמדר : מלוחין ירקות הן ושמן קקלי בלשון
ארמי הקוטפים מלוח עלי סח : כשהיו עוסקים בבנין בית
שני שבאו מן הגולה והיו עניי' והיו מולאלין הכול' במלכא : ואף
אנו נאכל מלוחים להיות זכר לעניי אבותינו ולהודות לפני
הקד"ה שהליתנו ונעשירנו : ומה של פרושים עליך שחלף
הס ואין שמחין בהללחך : ומה של פרושים עליך שחלף
להם בציץ שבין עיניך מן יין הקודש על מלך ויעמדו על
רגליהם לפי שהס כחוד בן והס יגלו את לבס למחות בך
מחיות כהן ואע"ל דלאו שעת עבודה כדאמרין בפרק שני בגדי
כהונה נתנו להנחת זהס * ובחוספת הקסו על פירוש זה ומעט
דבינו סס דדוק' לין משום דכתיב בן וזה על מלכו תמיד משמע
דמותר שלא בשעת עבודה אבל בשאר נגדים לא ע"כ : שהיו
אומרים אמו נשפית במודעית לכן מיתו בן שהיו הפרושים
אומרים עליו אמו נשפית בזה המודעית וכך של בית חשמונאי
היו ושנויה פסולה לכהונה ונשאה ונלך חלל : ויברלו
חכמי ישראל בזעם שכת המלך עליהם : כך הוא דינו לסבול
חרפתו : וכך הוא דינך חכמי' שלא תנקס מהס דרוממס הורגס :
מה תהא עליה שחא תשתכח : א"ל הרי ספר תורה כרובה
דמונחת ובתוכו כתובות המלות ולא ישתכחו : ותוצץ הרעה
למחה לשון ויץ לין ויגמול שקדים לשון אחר בערה לשון
נואלס כניוין המצטער גחלת : שמעון בן שטח אחי אשתו
היה והחזינחא :

מהרש"א מעשה בינאי כו' הקוסיות במלך הזה שח"ל רב

לך כתר מלכות וכי עד אותו יום לא ראו שטעה
עבודה והתקין עליו ככהן כשר ולמה לא מיתו בן ומה ענין לבס
של פרושים עליך כו' הוא מבוזר ע"ס מה ששנינו ג' כתרים הס
כתר מלכות וכתר כהונה וכתר תורה וכתר סס טוב עולה על
גביהן וראה כמשמעו כתרים למלכי בית דוד היה כתר מלכות
גמ"ס בעבו"ס וזה היה לי ב' ג' שהיה הכתר הולמחו וכתר כהו'
הוא היץ שח"ל ל"ג על ראשו שהיה עשויין ככתר וכתר תור' הס
התפילין שבראש כל אדם כמ"ס כתר תורה מונח בקרן וזית כו'
ולכן נקרא טטפת ע"ס כלילא כמו לא תחא אשה בעטפת כמ"ס

רצב

הַיִּתָּה לֹא לִדְרוֹעַ וְאֶדְרִיּוֹ נֹגֵ' בֵּין זֶרַע פְּסוּל חֲלָל וּלְכַתְּלָהּ
קֹאמֵר דָּהָא מְחֻלָּל קְרִייתָ רַחֲמָנָא שְׁתַּחֲלַל מִתְּקוּשָׁתָּ כֶּהֱן :
הוֹלִין שְׁבוּ מַלְלִין שֶׁבִּשְׁבַּט לֹוי דְּקָרָא שִׁבְצָתָ לֹוי כְּחִיב : וְבַעַל
מוֹם רַעֲבוּרְתּוֹ פְּסוּלָּהּ מִנָּה לֵן וְאִם עֵבֶד בְּשׁוּגֵי דְלֹא בְּמִיד
כְּחִיב אִךְ אֵל הַפְּרַכָּת אֵל יִבָּא וְנֹגֵ' וְלֹא יִחַלֵּל אֵת מִתְּקַדְּשֵׁי אֵלֶּה עֵבֶד
בְּלֹא יְדִיעָה מִנָּה לֵן לֹא תִשְׁכַּרְיִין לִיּוֹת מִתְּהֵא קִרָּא דְּהוּסִיתָ לֹוי
וְלִדְרוֹעַ אַחֲרֵי : הֲגִי' נִדְּחוּ לֵן עֲלֵיהֶם בְּיוֹסֵהָ לֹא לִדְרוֹעַ כְּחִיב אִלֵּא
בְּשִׁלְמִים לֹא דְּקָרָא :
בְּשִׁלְמִים לֹא דְּקָרָא :

פשוטו לשון תרצה אינו נופל צו והוא יתור לשון
דפני ליה למיור דבר ה' חילו ופועל ידיו וע"כ דרשו חילו מלשון
חילין כמו ולא יחל דברו שהוא מלשון חללין ואע"פ שהוא חלל
ולכתתה נעשה חלל מלעבוד מ"מ תרצה בפועל ידיו דהיינו
עבודה דיעבד והאי ליכא נופל על הדיעבד גבי עבוד' כדאמר'
צ"פ כינר חילין נעמא הכשר כ"ו מורה ר' יהושע שאם זרק הוריה
והליך תרצה וק"ל : ואו' ר' שלום קמיעא כ"ו דה"ל חיו'
קמיעא כיו"ו וקרינן בליס שהוא תרגומו של תמים היפך בעל
מוס וקל להבין :

לט
זכרים
י
כמ
סס
ימיה
כב

חניא * וקצת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלוהיך
מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל
וה' גבוה מכל הארצות בשלמה ב"ה גבוה מכל א"י
היונו דהתיב * דברכי ריבות בשעריך וקצת ועלית אלא
ארץ ישראל גבוה מכל הארצות מנא לן דהתיב * לכן
הנה ימים באים ואנא ה' לא יאמר עוד זה * ונמר כי אם
זה ה' אשר העלה ואשר הביא וגו' * ונמר

בשלמא בית המקדש גבוה נשמו מיניה דהא צ"ל ו' משתני
קרא : רבדיו ריבוה בשעריך וקמא ועליה ג'
מכאן שחמקס גבוה מכל א"י דמכל דלדיה סתם כתיב ועליה :
אשר העלה מארץ אמן דהיינו צל ונכל הארצות אשר הדמסים
סס וכתיב אשר העלה :

ישראל המאמינים זה' וקדושתן עשר קדושות ו
למעלה מזה עד הכהן שהוא קודם הקדשים כמ"ס בסוף מסכת
הוריות ושם משיב מומר ונחין קודם לגר וחרורי היינו לענין
ההיתוות אבל הכא לענין ימוש וקדושה וגדר ערוה גירי וחרורי
קדומין להן והא דמשיב שחקין ואסופי לבסוף משום דהספק
שנשאל בזה מכלל דמי דקדוש ודע כי כמו כן בא"י שניחן
להם לישראלים י' דחשיב י' למעלה מזה עד ק"ק כדתני פ"ק
דכלים וכו' וכן שם בצלצול ועל"י וקדושתו ו' למעלה מזה כדמצינן
במדרש פ' כי צלצול על מעה שם כלל ישראל: *במצי איריא
דחשיב עלו מבבל לחגי הלכו לא"י כו' ו"ל חמאי לא מדקדק
כן דחשיב עניינא גופיה בקרא דקדוש ולאק העולים מחל מלח תל

אמר ר' אלעזר לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה
בסולת נקיה ועלה * כתיב * אלה העולים מתל
מלח תל חרשא כרוב ארן ויאמר ולא יכלו להניד בית
אבותיו וזרעם אם מישראל הם * תל מלח אלו בני אדם
שדומין למקשה * למעשה סדום שנהפכה לתל מלח * תל
חרשא זה מקשה אבא ואמו משתקו וכל יכלו להניד
בית אבותם וזרעם אם מישראל הם והו' אסופי שנאסף
מן השוק שאינו מכיר לא את אביו ולא את אמו כרוב
ארן ואומר אמר רבי אבהו אמר ארן אני אמרתי יהיו
ישראל לפני חשובים ככרוב והם שמו עצמם כנמר *
איכא דאמרני אמר רבי אבהו אמר ארן אי"פ ששמן
עצמן כנמר חשובים לפני ככרוב *:

לא עלה עזרא כל עמו של עזרא לנקות את צבל נחמין לפי
 מראה אותם שנתערבו בעמ"ס וראה שהיו כמתי הדור
 עולין עמו ואין עוד צבל שיתעסק לבדוק בהם ליחם עמד
 והפכים פסוליהם והוליקם עמו והדור מראו הפרישון הכיר
 בהם ולא חש שיתערבו בהם אלו העולים ולדורות הבאים נמ
 כיון דאמר מר לשכת הגזית שם היו יושבים מיוחסי כהונה
 ולויה בכל יום מזהר זהירי בפסולים : לסדרם שהיו מגלי
 עריות דכתיב רעים ותטאים רעים צגופם ותטאים צמומם
 ואמרנו במלק דמתי לאיתתא דחבריה ומפילה אמרי ליה חסוי
 גבך עד דמעברא והוון ממזרים לבני ישראל : חרשא לשון

מחרישין

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

מתרשין : בית אבותם אציו : וזרעם אמו : זה אסופי דאלו
 שחקיו מכיר להודיע אמו שהיא מישראל והכא לא ידעו אם מישראל
 הם : אמר ארון מפרסם המקרא ודרש ארן כמו ארון : אימר
 כמו אמר ארון הקב"ה : כבדו קדושים ככרובי הקדש כחיות
 הקדש דכתיב ציה מי הכרוב : בנמר כחיה זו שאינו מקפדת
 צווג חצרתה :

מהרש"א *כל ארצות עיסה בו' ועיני פרש' ועוד יס לפרש

דכאין להס פסול דימה אותם לסולת נקיה קודם
 שגבלה ונעשית עיסה גם אם נפל צו דבר שאינו ראוי איכא לדרר
 מחוכו להסליכו ונשאר נקיה אבל משנעשית עיסה אם נפל צו
 דבר שאינו ראוי קשה ליעלו ולהפרישו מחוך העיס' אחרי שגבל
 ונתערב צו וכן יס לפרש מפירות טרוך צערך אלמן ע"ש ודו"ק :

ומבני לוי לא מצאיתו וגו' מי' רש"י לא מצאתי ראויים לעבוד

בו' שקללו בהגות ידיהם בו' וכ"כ התוספות דהא צמחני' קהני
 דעלו נמי לויים מצבל ואפילו למ"ד עיקר שירה צפה ולא נפסלו

בשנים שזקנים היו ציורא מנ' שנים דקלץ בהגות היה צמורצן
 צית ראשון וזה היה צמחל צית שני הא' אמרין צפרק קמא דחולין

דצאהל מועד אין לויים נפסלי' בשנים אלא דיל' מהך זקנה' כ"כ
 נפסלים צקול כדאמר החס אך קשה מהאי קרא דמייתי דעלו

לויים מצבל דכתיב וישונו הכהנים והלויים וכל העם המשררים
 והשוערים וגומר וכמה מקראות מפורשים צענין דעורא שהיו

שם לויים משררים ואין לומר דהיינו אחר ששלח עורא לבספיה
 המקום להציא לו לויים כשרים משם כמפורש צקרא דאם כן

מאי מייתי מהאי קרא דלויים סליקו דכתיב וישונו
 הכהנים והלויים וגומר ואימא דהיינו אותם שהציאו לו

מכספיה וכשרים היו ומגלו דהנהו דמתניתין קולו בהגות
 הוו מצבל וי"ל דודאי אותם לויים דעורא דמוכר צו דכשרים היו

דהיינו מאותם שצלו מכספיה הוו כמפורש דעורא אבל האי קרא
 דמייתי ממתני' לא משמע ליה דאיידי צלויים כשרים ומן העם

הפסיק הענין והמשררים והשוערים לא קאי צלויים אלא אמן
 העם שהוצרכו להעמיד משררים מן העם כיון שלא היו שם לויים

כשרים ודו"ק : *חללי מגל דתניא ר"י אומר גדולה חזקה
 בו' עד ולבסוף אכול בתרומה דאורייתא בו' אע"ג דחללי

מקרי כדכתי' אשר לא יאכלו מקדשי וגו' מ"מ אכל אפילו בתרומה
 דאורייתא כיון דלא הוו רק ספק וק"ל : *גירי וחרורי מגל בו'

דאמר קרא כל הנברל משומא עבד' וגו' משמע גירי
 וחרורי שהיו עבד' כצו ונבדלו מעבד' ס' לדרו' את' ויס לדקדק

דמאיכא משמע מהאי קרא דעלו מצבל ודלמא ההם היו כדפריך
 לקמן גבי תמור ממאי דהכא הוו להו וסליקו בו' ויס ליישב דכתי'

צרישא דקרא ויאכלו בני ישראל השנים מהגולה ומשמע להו
 דהאי וכל הנבדל וגו' קאי נמי אשנים מהגולה דהיינו שעלו מצבל

וק"ל : *ממורי ונחניי האי פסקא דתקוני טעות הוא דלא מייתי
 ראיה הכא אלא אמתורא אבל לנחניי לא הוצרכו ראיה דכמה קראי

צעורא ונחניי מפורש דתקניו היו מן העולים וק"ל : שרומים

מעשרים למעשה סדום שנחפכה לתל מלח בו' הוא מפורש
 צפרש נצבים גפרית ומלח וגו' כמהפכת סדום וגו' ועי"ל דה"ק

שנהפכה אשך לטל לתל מלח שהוא מפורש צמחש סדום גוטיה
 ומעשה סדום פרש' שהיו מגלי עריות דכתיב רעים צנוסם וגו'

ואין לזרז לדרש זה צענינו מפורש שהיו מגלי עריות כמ"ש
 הוויאם אלאו ונדעה אותם ויאל להם זה הדרש דלפי פשוטו

דשמות מקומות הן למע הזכיר אותם מקומות שעלו מהו שצי
 הגולה יוצר משאר מקומות שעלו משם בני הגולה : חל הרשא

זה שקורא אבא בו' ומלת תל צמקום הוא חינו דרש לכאורה
 וי"ל תל מלשון חולה שהוא חולה את עמלו צאים אח' שהוא אציו

והאם משתקו : ולא יכלו להגיד וגו' והו אסופי בו' פרש' י
 וזרעם אמו נגד' דדרש אם מלשון אם צליר' י"ל ורעו מן האם

לא יוכל ג"כ להגיד וק"ל : אמר ארון כי ורם שמו עצמם
 בנמר בו' צ"ע נמר היכא רמיא כלל צקרא גולוי דרש אות

גו' מארון ואימר דצרה' מלשון נמר ופרש' בנמר כחיה שאינה
 מקפדת צווג בו' ונראה דכתי פירכוו אני אמרתי שיהיו עושים

רצוני ויהיו תשונים ככרוב שהיה צמקש שהיו דנוקים זה לזה
 כוכר ונקבה כמו שדרש בצסוק כמער אים ולויים וגו' והם לא

שמו כן אלא כנמר שאינה מקפדת צכ כפרש' ודו"ק :

אמר רבה בר בר חנה כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו' **מא**

מעלה עליו הבתוב כאלו הרשו לכל העולם כולו **סס**

וורעו מלח שנאמר *אלה העולים מתל מלח תל הרשא' **עזרא**

אמר רבה בר רב אדא אמר רב' כל הנושא אשה לשם **ס**

ממון הוויין לו בנים שאינם מהוגנים שנאמר *בה' בגדו **סס**

וגו' ושמה האמר ממון פלש תלמוד לומר *עתה יאכלם **הושע**

חדש את חלקיהם ושמה תאמר חלקו ולא חלקה **ה**

תלמוד לומר חלקיהם ושמה תאמר לזמן מרובה תלמוד **ה**

לומר חדש מאי משמע א"ר נחמן בר יצחק **ה**

חדש נכנס וחדש יצא וממנום אבד אמר **ה**

רבה בר רב אדא ואמר ליה אמר רב סלא **ה**

אמר רב דמענא כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו אליה **ה**

כופתו ודקב"ה רוצעיו ותנא על כול' אליה כותב ודקב"ה **ה**

חותם או לוי למי שפוסל את זרעו ופוגם את משפחתו **ה**

ולנושא אשה שאינה הוגנת לו' וכל הפוסל פסול ואינו **ה**

מברר בשבחו של עולם ואמר שמואל במימון פוסל : **ה**

כאלו חרשו בו' משום דלא יכלו להגיד יתוסם קרי להו תל **ה**

מלח מרשא לשון מורס : בנים זרים מאסם פסולה לו **ה**

ומשום ממון נסבה דכמסיים קרא יאכלם חדש את חלקיהם ממון **ה**

שנאסא לשמו יאכלם צחדש אחד : ושמה תאמר חלקך כגון **ה**

נכסי לאן צרול : ולא חלקה כגון נכסי מלוג דהיא לאו איסורא **ה**

עצדה שחורה לינאם ליתוסם : שאינה דוגנת פסולה לו כופתו **ה**

הלוקה ציית דין כופתין שתי ידיו על העמוד צמכסחא מכות **ה**

כופתו קושרו : רוצעו חלקהו צרועה : ועל כולם כהנים לויים **ה**

וישראלים : אליה כותב מאי דקאמר ואלו' איני לו לפוסל ורש **ה**

ולפסם **ה**

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין רצג

ולפנים את משפחתו כגון שנשא אשה שאינה הגונה לו : כל הפוסל מגדף תמיד את המשפחות הוא עלמנו פסול : ואינו מדבר בשבחה של עולם אין דרכו של פסול לדבר בשבח הצריות לעולם :

מהרש"א מעלה עליו הכתוב כאלו חרשו בו מזכור כי דמיון פרי בטן לפרי אדמה וכו' שהחורש לזרעו וזורע זו מלח לו זו שאין לו הנאה צוריעה אלא שגם הוא מכלה המריסה שאין דבר אחר ויכול ללמנו כמ"ש גפירת ומלח גומר לא חורש ולא וגו' כן הדבר הזה שמכלה המריסה והזרע' שאין לו זהם הנאה צורע פסול כדאמרין שאין הסניעה שורה אלא צמיונות פנישאל וצנוין זה קאמר בהם צדלו להפקיל שביניהן מזורעו כי צנים רעים וגומר מאשה היא זרה לו ושמא חמץ ממון פליט ויאלץ שכרו בהפסדו אם אין לו ודריך לממון להיות לו לפליטה צמיה צרכים ולא יחוס לפסול זרע ואמר שאינו כן שממנוס ודאי ואצד וזרעו פסול וסא"ר לו : ושמוא האמר חלקו בו' כפרס"י ולא חלקה שכן נכסי מלוג דלריך שהיה הקרן קיים ויהנה מיהת מאותם נכסיון שהיה צפירותיהם של נכסי מלוג שהם לצעל להיות לו לפליטה לזכרו ח"ל חלקיהם שגם הפירות מהם יאצדו לו ופרס"י יאכלם חמס שיאכלם צמס אחד וס"ל לא הל"ל חמס

נכנס קודם וא"כ חמס יולא אלא חמס אחד יולא וחמס אחר נכנס וממנוס אצד אלא נראה לפרש דודאי לאו צדקס אחד יאכל ויאצד הכל אלא דהכי פירושו נכנס ואחרו חמס יולא וממנוס אצד ונתמעט בכל יולא חמס עד שיחמעט בכל חמס וחמס עד שלא נשאר כלום צידו מאותו ממון והלא הדבר צמס כי גם מול החמס גורם לו להגרע לו על שלם צמס צמיונות ה' ונשא אשה לשם ממון ולפי ענין זה אמרו ליהוה כופוהו והקב"ה רוצנו לפי שהנוס' פסולה לו חייב מלקות צ"ד אלא שהוא מודד להיתר לומר שאינו אמת וגם צ"ד שלמטה אין צידם להלקות צמקוס שיש קלת ספק אצל אליהם שהוא פנחס הוא מלאך הצרית ללקוס ולקיא צדצר ערוה ואינו גלוי דבר ערוה הוא כופוהו והקב"ה מלקה אותו על שפילק זה שביניהן מזורעו וענין המלקת שאולת עליו מכות וגנעי צני אדם כענין שאמרו אם ארבע מיתות צטלו דין ארבע מיתות לא צטלו בו' : על כולם אליהו כותב בו' פרס"י כהנים לזום וישראלים בו' והוא דחוק דהיכן הוזכר כהנים לזום וישראלים ויש לשם דקאמר ועל כולם אחאי דקאמר ואילו דהיינו על ג' תקלות ששע"ה זה דהיינו ה"ל שפסל זרעו וסלקו מן הסניעה והב' שפסל את משפחתו שהטיל צנייהם פסול להתרחק מהם צדרי אחריו דלא ידעי מי הוא הפסול צמספתו שכולם נכנסו צמספת זה' והג' על שצער עצירה ונשוא אשה פסולה וענין התקיעה והצנייה שצדצתו זו עושה רוסס כי הוא משווע לא יוכל לתקן כמ"ס על המוליד בן מן הערוה וק"ל : וכל הפוסל פסול ואינו מדבר בו' מפרס"י נראה דאינו מדבר צמספה לא קאי אכל השוסל אלא אכל הפסול וצ' כללות קמיי ולא משמע כן גם קשה וכי כללל הוא דכל השוסל הוא פסול דקא איכא שפוסל צמספת ורס"י הרגיש צמספה כל הפוסל מגדף תמיד בו' ועיקר חסר מן הפסול וע"כ נראה דכללל חמץ קמיי והכי פירושו כל הפוסל פסול

מקרי' ט"ז ט"ז ט"ז

פרק המעלה ט"ז ט"ז ט"ז

ואיזה פוסל אחרתי לך צמיי שאינו מדבר צמספה של עולם שהוא מזכיר גנאי ופסול של אנשים ואינו מזכיר לעולם שצמס שצמס והו' ודאי פסול הוא וסא"ר מוסיק צמס דכל הפוסל הוא פסול צמס זה גופו שהוא פוסל צמיימיו מהך עוצדל דהוק רגיל דקרי לאכסי עצדי ולא היה רגיל צמספה כמו שש"ל ר"י ונמל' היה עבד : והוא גברא דעל לבי מטבחיא בפומבדיתא אמר לרו' מב הבו לי בשרא אמרו ליה נטר עד דשקיל שמעיה שס דרב יהודה בר יוחנאל ברישא וניתב לך אמר מאן יהודה בר שויסקאל דקרים לי דשקיל מן קמאי אולו אמרו ליה לרב יהודה איקפיד אפיק שיפורא ושמתיה אמרי ליה רגיל דקרי אינשי עבדי אכריו עליה דעברא הוא אול ההוא גברא אומניה לדינא לקמיה דרב נחמן אייתי פיתקא דהומנתא אול רב יהודה לקמ' דרב הונא אמר ליה אייול או לא אייול א"ל מיול לא מיבעיא לך למיול משום דנברא רבא את אלא משום יקרא דבי נשיאה קום ויל אתא אשכחיה דקעביר מעקה א"ל לא סבר מר להא דאמר רב הונא בר אידי אמר שמואל כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור אסור בעשיית מלאכה בפני ג' אמר ליה פורתא דגונדרי' הוא דקא עבידנא א"ל מי סניא מעקה דכתיב באורייתא או מחציה דאמור רבנן א"ל ליתבי מר אקרפוטא א"ל ומי סניא אצטבא דאמור רבנן או פסל דאמרי אינשי א"ל ליכול מר אתרונגא א"ל הכי אמר שמואל כל האומר אתרונגא תלתא ברמות רוחא דאית ביה לימא או אתרונג דקדריה רבנן או אתרונגא כדאמרי אינשי א"ל לישתי מר אנכנא א"ל מי סניא איספגונס דקריה רבנן או אנפק דאמרי אינשי אמר ליה תיתי דונג תשקינן אמר ליה הכי אמר שמואל אין משתמשין באשה קטנה היא בפירוש אמר שמואל אין משתמשין באשה כלל בין גדולה בין קטנה נשדר לה מר שלמא לולתא א"ל הכי אמר שמואל קול באשה ערוה אפשר על ידי שליח א"ל הכי אמר שמואל אין שואלין בשלום אשה על ידי בעלה א"ל הכי אמר שמואל אין שואלין בשלום אשה כלל שלחה ליה דביתהו שרי ליה תיגריה דלא נשויך כשאר אינשי א"ל מאי שיאמיה דמר הכא א"ל טסקא דהומנותא שדר מר אבחראי א"ל השתא שווא דמר לא גמירנא טסקא דהומנותא משרדנא למר אפיק דיסקא דהומנותא מבי חדייה ואחוי ליה א"ל הא גברא והא טסקא א"ל היא ואחא מר להכא לישתעי מיליה כי היכי דלא לימרו מחזיפי רבנן אהררי א"ל מאי טעמא שמתיה מר להרוא גברא ציער שולחא דרבנן וגנריה מר דרב מנניר על מאן דמצער שולחא דרבנן דעדיף מיניה עבדי ליה מ"ט אכריו מר עליה דעברא הוא א"ל רגיל דקרי אינשי עבדי וחניא כל הפוסל פסול ואינו מדבר בשבחיו של עולם ואמר שמואל במומו פוסל אימר דאמר שמואל למיחש לאכריו עליה מי אמר אדרבי והכי אתא הווא

רב

ח"ב ע"א

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

אמרו דלמער שלוחא דרבנו כדאמר' ב' קמא: לעדפא מליות תמורה ממנה עשיתי לו לקנסו: אדכתי אמר האוהו בר דיניא לרב יהודה לדידי דהתינה מביח חשמונאי קרית לני עבד: כל דאמר מביח חשמונאי חנא עבד הוא שכל ורעו הרגס הורדוס ועבד היה ומלך חתתיהם וקראו בנו על סם בית חשמונאי ומסמח' לאו בנות ישראל נסיב: דהוהרס' הם להשיב בנותם לעבדיו וכו' וכו' כולם עבדים: אם קודם שזא מעשה לידו אמר להאי שמועה לחלמיהו בשם רבו נאמן לאומרה שבעת מעשה וחס לאו אינו נאמן להעיד בשם רבו שזא מחמת מעשה הבא לידו הוא אמר כן: אבדא שפת הנהר: אבדא על הכפר א' חסד הספינה לעבור הנהר: אקריען כנחא כחננאל מנשי אותה המספחה: כי קא נסיב רב יהודה: למרגמיה לפי שגילה את פסולם: ורעיותה משפחות: וקס אעמא דנהר מלכא בנאון האבנים שהשליכו: דנהר עמד מכשול סתיה דמי הגהר ומנע את המים להלך:

תוספות אין שואלין בשלם אשה כלל והא דאמר דהשורח את הפועלים היה שרה אשת שזאלין בשלם האשה על ידי בעלה היינו דוקא בשלם אשה אבל בשלם אפילו על ידי בעלה אסור: **מהרש"א** יהודה בר שויסקאל דקדים בו' ודאי על רב

יהודה נחננו לומר שהיה גרגרן ור"ל יהודה בר שויסקאל שיהודה בר הכי הוא ולא על אציו נחננו ולי' שויסקאל לפרש"י מלשון ללי ואין הלמ"ד נוטל זו גם היכן הוזכר דהגרגר' אובלי' ללי אלא דרך שררה הוא כדאמר' גבי כהנים ים לפרש דהכי קאמר דשויסקאל כזן סורר דהיינו שנקילה על עיקר אכילת צמר ודו"ק: א"ל מי סניא מעקה בו' צהני ה"ק אי חשבת לי לוצרז מרצנן הוה לך למימר לשנא דאמרי רצנן ואי חשבת לי כש"ל אינשי כמו שהזמנת לי הל"ל לשנא דאמרי אינשי ולא היה לך למימר לשנא דלא רבלין ציה אצל גבי אחרונגא לומר כלה בשלשן אלא בחסוספת וז"ל הוה לך לחתוי ליה מדברי שמואל כלל האומר אחרונגא תלתא ברמות רוחא בו' ועיין פירש"י ויש לפר' ד' לשונות הם א' לשון דרבנן ואחד לשון שאר אנשי אצל לשון שאמרת הוא לשון שלישי ברמות רוחא כדשמואל ועי"ל שהגאון מתחלקת לג' חלקים הא' בצמעה כגון כולך עטוף והב' בצמעה דעתו שאין כמוהו והג' בדבורו שדבר גבוהה וזה שהוסקף באחרונגא הנ' מדבור הגבוהה שהגון' מאותו' דעלג"ס שסם כח הלשון שעל ידה מדבר גדולות וגבוהה וק"ל: א"ל תיתי דונג תשיקין א"ל בו' יש לדקדק צוה מאי קאמר רב נחמן הכי לרב יהודה דהא לפי דעתו שרי להשתמש מיהא בלשנה קטנה ודומק לומר דדרך שאלה קא"ל וי"ל שהשיב לרב יהודה אמאי דקאמר ליסתי מר אנבנא בלשנא דלא אמרי רצנן ולא אנשי כדלעיל ואהא השיב דלהכי אמרי צהאי לשנא כדי דתשמע צתי דונג ותיחי ותשיקין שהיא מורגלת צהאי לשנא צצית ריש גלותא וק"ל: א"ל מאי שיאמיה דמר הבא בו' אפשר ששנה דהזמנונו דמלתא דלא רמיא עליה דלוינש לאו דאדעתיה ודנתיא דל"ל שרי ליה תיגרא דרישא אמרה כן דודאי אית ליה מלחא הכא ודרך לומר כן לעשות בקשות איש כולי כפרש"י וק"ל: מ"ט שמחיה מר ציער שלוחא דרבנן בו' ולעיל משמע דסמיה משום דציה את רב יהודה ומגדן משום כבוד הרב כפרש"י לעיל ואפשר שרב יהודה מדרך ענוה לא הלה השמעת בכבודו דהא קושטא נמי דלער שלוחא דרבנן וק"ל: לאברוי עליה מי אמר אדכתי והבי בו' ר"ל אדכתי והבי שהיו נושאים ונותנים דבזר אס אמרה שמואל גם לאכריען וק"ל:

בר דיניה מנהרדעא א"ל הוא' בר דיניה לרב יהודה לדידי קרית לי עבדא דאתינא מבית חשמונאי מלכא א"ל הכי אמר שמואל כל דאמר מדבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא א"ל לא סבר מר להא דאמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב כל תלמידי חכמים שמונה הלכה ובא ואמרה אם קורס מעשה אמרה שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו א"ל הא איכא רב מתנה דקאי כותי רב מתנה לא חזיה לנהרדעא תליסר שני ההוא יומא אתא א"ל דכיר מר מאי דאמ' שמואל כי קאי חדא כרעא אנורא וחדא כרעא במבדא א"ל הכי אמר שמואל כל דאמ' מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא דלא אשתירי מינייהו אלא ההיא רביתא דסלקא לאיגרא ורמיא קלא ואמרה כל דאמר מבית חשמונאי אנא עבדא הוא נפלה מאיגרא ומיתה אכרוז עליה דעבדא הוא ההוא יומא אקריען כמה כתובתא בנהרדעא כי קא נפיק נפקו אבתריה למרגמיה אמר להו אי שתיקו שתיקו ואי לא מגלינא עליכו הא דאמר שמואל תרתי זרעייתא איכא בנהרדע' חדא מיקרי רבי יונה וחדא מיקרי רבי עירבבתא וסימנין טמא טמא טהור טהור שרייה לההוא ריגמא מידיהו וקס אשמא בנהר מלכא:

נמר עד דסקיל שמעיה דרב יהודה המתן עד שיעול שלוחא של רב יהודה שעומד כאן ליעול: בר שויסקאל לשון גבאי דגרין אוכל שויסקי ללי כדאמר' בפסחים בלחמיה פסח מליסין מאן לימא לן דלא שויסקי עבדיהו בשם רבינו הלוי: שמתיה כדאשכחן דמגדן לכבוד רבינו דמיועד קטן: אמרו ליה לרב יהודה רבלי האוהו בנהר דקרי לאנשי עבדי: לקמיה דרב הונא לימלך דו אס ים לו לילך לפני רב נחמן: לא איבעי לך למיזל לפני רב נחמן שאתה בן אמו ממוזע דאס צומבדיתא ורב נחמן רשע בנהרדעא ודיין לראש בלוחא וחתניה דבי נשיאה כדאמר' בעבור והורעב משום דרב נחמן חתניה דבי נשיאה הוא מלול בשמעתיה דר' יקרא' דבי נשיאה שהוא חתן הנשיא: אסור לעשות מלחמה צמני שלשה שבגוי הוא לו ושלשון דלור כפסופין לוח שאין לו מי שיעשה מלחמה: דגונדריא היינו מעקה בלחל הלשון: מי סניא בלומר מכוזר ושני' לחורה ולשון שאר בני אדם שאתה מדבר בעמקי שפה ומתכוון היה רב יהודה לחפשו דבריו ולקטרו להודיעו שלא היה לו להנשא עליו להאמינו לפניו: אקריפא פסלס: תילתא ברמות רוחא מתוך שליש רוחו גסה הוא משנה בדבורו: אנבנא כוס שהוא רביעית והיו רבלין לשחות כוס אחד ממסדה העשוי לשחותי שחרית וקוריה אספגרוס במסכת ברכות: אשפקא כוס של רביעית ולשון אשפקא היה שבור בפיהם: תיחי דונג תצי בתי שכן שיה: אין משתמשין בלשנה שלא ילמדה להיות רבילה בין האנשים: קטנה היא רב נחמן קאמר ליה: אשפקא כוס שהוא כדאס ערוה שואמר השמעני את קולך ואם אשאל בשלומי חסדיך: א"ל רב נחמן אפשר לשלוח לה שאלת שלום עי' עי' ואין שואלין בשלום אשה שזא מתוך שאלת שלום יהיו רבלין וזו עס זע ע"י שלום: ויבא ולי' חסיה: א"ל רב נחמן עי' בעלה אהיה אני שליח לרב: אין שואלין בשלום אשה כלל שנהרדעא לבה ודעתה לימלך אללו: שמה ליה לימלך לרב נחמן: שרי ליה חגיגיה פטור אותו מלפניך זה לשון התלמוד לומר משי' ליה חגיגיה כשמעיה לעשות בקשת האיש או דמי כר להפטר ממנו: מאי שיאמיה דמר הבא מה דכרו של אדוני לשוע הלום כלומר למה צא אדוני הנה: שותא דמר לא ידענא שיחתו של אדוני איני מתין לדבר בלחוח לשוע: לדעתא דמיתא ליה בחמיה: אפיק דיסקא דאומותא הוליא שער הומה מתקין ששאל רב נחמן שיבא לפניו: מצי דתייב מתוך חיק: לימא דמי שליח ידבר דברי וסוחו על ריבו של אותו האיש: מלער שלוחא דרבנן: דנחן מליה לפניו ומקריב דרב נחמן:

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין רצד

נשוא דנהרדעי כו' דמפורס צירמיה שגלו דכתיב ואהא פשחור
וכל יושבי ציחק חלכו צסבי גומר ע"ש וק"ל : אם ראיית בהן
בעוות כו' שנאמר ועמך כמריבי בהן ר"ל דמחור יחוסו
וחשיבותו של כהן הוא עומד צמריבה ואינו שותק שלי דעתו
מתוך חשיבותו אין ראוי לעזוב על מחותנו וזה כוונת הכתוב איש אל
יריבו גו' אלף יסחוק צמריבה וזה יחוסו כדלקמן אבל עינך שהוא
גם הסמוך אין עושין כן אלף שהם עושים צמריבי כהן כללו הוא
מיוחס ותשוב ככה שאינו שותק צמריבה ודוק : אין משרה
שכינתו כו' שנא' אהיה להם לאלהים לכל משפחות כו'
לפי מה שדרש צפרק נשאין להיות לך לאלהים ולנורעך גומר
צזעך מיוחס אחר כך מהאי קרא דאורייתא ה"מ לאחיו דאין
שכינה שורה אלף על משפחות מיוחסות צניסר אלף דהאי קרא
דמייתי הכא הוא מפורס טפי לפי פשוטו דלשון משפחות הוא
מלשון זרע של יחוס וק"ל :

אמר רבה בר רב הונא זו מעלה יתירה יש בין ישראל מד
לגרים דאלו בישראל כתיב ברו' *והיית להם
לאלהים והם יהיו לי לעם ואלו בגרים כתיב *מי הוא זה
ערב את לבו לנשות אלי נאום ה' והיו לי לעם ואני אהיה
להם לאלהים *א"ר חלבו קשים כרים לישראל כספחת
שנאמר *ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב כתיב
הכא ונספחו וכתיב התם *לשאת ולספחת אמר ר' חמא
ברבי חנינא כשהקב"ה מטהר את השבטי' שבטו של לוי יד
מטהר תחלה שנאמר *וישב מצרף ומטהר כסף ומטהר
את בני לוי וויקק אותם כהוב ודיו לה' מנישי מנחה
בצדקה אמר ריב"ל כסף מטהר ממזרים שנאמר וישב
מצרף ומטהר כסף מאי מנישי מנחה בצדקה אמר רבי עא
יצחק צדקה עשה הקדוש ב"ה ע ישראל שמשפחה
שנמשעה נמשעה :

בישראל כתיב והיית להם לאלהים א"ר ש' שאינם לי לעם ומתוך
שאינו מקרבן הם יהיו לי לעם אבל גרים אין מקרבין
אותן מן השמים אלף הם מקרבין עצמם תחלה להיות עובדים : קשים
גרים שאינם זכירים צמלות והרגילים אללם נמשכים אללם ולומדים
ממעשיהם : מטהר השבטים מיוחס : כסף מטהר מזמרים המועדעים
בישראל מחמת ממונם והוא גורם להם שיעהר שלעמך לנא אין הקב"ה
מנדילם מאחר שנדבקו בהם משפחות ישראל הרבה : שנאמר וישב מצרף
ומטהר כסף אותם שנטמעו מחמת עשבים * וסיפיה דקרא והיו לה' מנישי
מנחה בצדקה דקדו של הקב"ה הוא שאינו מנדיל אלף הואיל שנטמעו
נטמעו וריב"ל סניא ליה האי מטהר לאו מנדיל פסוליה קאמר אלף
מטהרם ומכשירם כלם :

מהרש"א שבטו של לוי מטהר תחלה שנאמר וישב
מצרף ומטהר כסף כו' מזורז כי ישראל צכלל
אס וזכין נמשלו לכסף כמ"ש פ' ג"ה כסף חלו דקדים שנאמר
לרור הכסף לקח צדו כמפורס שם צחידושיו ואס אינן וזכין
נמשלו לסגי כמ"ש ואלרור צבור סיגין וכדמיון זה הכא לענין
יחוס הם ככסף נקי והפסולות שנתערבו צהן הוא כסוי צחור
הכסף ולרר צירוף לטהרן שיעמדו ציומון על טהרן וזש"ה על
כלל ישראל כי לטהר יצו לצרפן ולטהרן ככסף נקי מהפסולות
שנתערבו צהן אחרי שיעהר צד את צני לוי שיקק אותן כזה כי
לפי

אלא והוא רביחא דסלקא לאיג' ורמיא קלא כו' משום
לער דנהרגו כולם ע"י הורדוס צגדת הכי וצרים פ"ק דצ"צ קאמ'
דהורדוס צעל למינסב' כדי שחקא משפחתו נקרא ע"ש חשמונאי
ופרס"י הכא ומסתמא לאו צנות ישראל נסיב דנהררים הם להשיא
כו' לשמואל דקסבר צפ' החולץ כותן וטבד הצא על צק ישראל
הולד כשר הולך למימר הכי מיוס צפ' אלו נאחרים פירס"י גבי
אגריפס המלך שהיה מורע הורדוס ואל' אחיו אחא שהיה אמו
מישראל ועיין צזה צחוס' ריש פ"ק דצ"צ דו"ק : איקרען כמה
בתובות כו' פירס"י מנשי אחא משפחה עכ"ל נראה דר"ל
דהנשים שלהן היו ב"ב מאותה משפחה דאל"כ ה"ל דמנה נשים
נאסרו לצטלותן מאותה משפחה ודו"ק : ואי לא מגלינא כו'
חרתי זרעייתא כו' וחדא דמקרייא דבי עורבתי וסימנא
טמא טמא כו' צד יהודה לא קא"ל אלף דרבינא ורצ אפי' ססדרו
תלמודא קא"ל דאל"כ הא גילה צד יהודה פסוליהו ולמה חורו
מרבמיהו אי נמי דלא הוי ידעי השקא כלל צשמומן אחיה מהס
דני יונה ואחיה דני עורבתי אלף דרבי יסוד' קאמ' דהוא ידע לגלו'
אחיה דני יונה ואחיה דני עורבתי וק"ל : צמי בר טוביה ברמו'
רוחא לא שקיל גיטא כו' משמע דאכריו עליו כדי שלא ישא
צת חורין וכמ"ד צפ' השולל דמנופצ גט שחרור אסור צצת חורין
וצח' סוף מסכת עכו"ס כחצו שהיה מותר צצפה ע"ש ודו"ק :
מן אמר רב יהודה אמר שמואל ארבע מאות עבדים
ואמרי לה ד' אלפים עבדים היו לו לפשחור בן
ע"צ אימר וכולם נטמעו בכהונה וכל כהן שיש בו עוות פנים
אינו אלא מהס ופליגא דרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר
אם ראיית בהן בעוות מצה אל תהרהר אחריו שנאמר
מועד *ועמך כמריבי כהן אמר רבי אבין בר רב אדא אמר
רב כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו כשהקב"ה משרה
שכינתו מעיר על כל השבטים ואין מעיר עליו שנאמר
פנים *ששם עליו שבטים שבטי יה עדות לישראל אימתי הוי
קבב עדות לישראל בזמן שהשבטים שבטי יה : א"ר חמא
סס בר חנינא כשהקב"ה משרה שכינתו אין משרה אלף על
כלם *משפחות מיוחסות שבישראל שנאמר *בעת ההיא
נאם ה' אהיה להם לאלהים לכל משפחו' בית ישראל לכל
ישראל לא נאמר אלא לכל משפחות והם יהיו לי לעם :
פשחור בן אימר צימיר ירמיה היה : נטמעו בכהונה ולא
רבי' גדול : נטמעו נדמעו נשאו צנות כהנים שהיו
מחזיקים עצמן צכהנים מתוך שהיו אוכלין תרומה מחמת עבדי
כהן : אל תהרהר אחריו אחר משפחותם שהם צני מריבה
דכתיב צמריבי כהן : עדות לישראל אותן שהם ישראל הוא
מעיר עליהם שהם משפחות ישראל משפחות שהם
ישראל גמורים :

מהרש"א ד' מאות עבדים כו' היה לו לפשחור בן אימר
וכולם נטמעו כו' זה הפשחור כהן היה והיה
פקיד ונגיד צצית ה' כמפורס צירמיה וע"י שאכלו אללו תרומה
היו מחזיקים עצמם ככהנים ונשאו כשרות ורס"י פי' נשאו צנות
כהנים כו' ולא ידענא מי הכריחו לכך ואמר כל כהן שיש צו
עוות כו' כדלקמן ציתא צצכל שיקנא ואמר אפי' וקולס יתבי

עשרה ירחים פרק רביעי קידושין

לפי חשיבותו של הכהנים בני לוי נדמו לזהב שהם מוזקין בו יותר
 כמו הכהן שנחשבו בו הפסולים ואמר ג' שטע לוי גם וכספך
 היינו לגבי לויים שאין להם פסול יותר מישראל שכל הכסף לישראל
 כשר ללוי ומסיים בזה קרא והיו לה' מגישי מנחה בלדקה כו'
 ולפי דברי ריב"ז דמפרש קרא כסף מטעה ממזרים מפרש מאי
 מגישי מנחה בלדקה אבל לפי מאי דאמרין הכא דמטעה ממז
 להבדילן מפסוליהו לא קאמר מאי מגישי מנחה גומר ונרא' לפרש
 לפי מה שמצינו בספר עזרא כשעלו צבית שני שנבדלו מנסים
 כותיות והציאו קרבנות אשם על חטאם שעבר כמ"ש שם ויתנו
 ידם להוציא נשיאם ואשמים איל לאן על אשמתם כן לעתיד
 כשיבדלו מן הפסולין ים להם להציא קרבן על חטאם שעבר ולפי
 שלא יהי' להם להציא קרבן עשיר כמ"ש אין בן דוד בא עד שיכלה
 פרוטה מן הכים אלא שיציאו קרבן של דלי דלות שהוא המנחה
 זו והיו מגישין לה' כל חטאן מנחה שמיציאין הדלי דלות השייכין
 בלדקה ר"ל במקבלי דקה שכן להם כלום משלהם אבל למ"ד
 דכסף מטעה ממזרים אין שייכין שיציאו קרבן האשם על העבר
 ולכן מקשה אליהם מאי מגישי מנחה כו' ודו"ק :

מה אמר רב יהודה אמר שמואל כל הארצות עישה לארץ
 ישראל ואי' עישה לכלב :

עיסה כעיסה שהיא מעורבת ר"ל שאינם מוחסים שארי הארצות כח"י :
 ומשם ר"מ מרומי שמעתי עישה כפסולת עניים שנסתקע משק
 שלהם :

מהרש"א בימי רבי בקשו לעשו' בבל עישה כו' נטפל
 עמרם ר"ח בר חמא כו' גם ר' סתם צמחיתין

הכי דתני עלו מבבל שעשהא כסולת נקיה כלעיל אלא לפי
 שהיה מבבל לא האמינו לו עד שאמר ר"ח קבלנו מר"י שאמר
 משום אביו ר' יוסי שהיה מאי' : * אמר ר' יוחנן היכלא כו'
 נשבע בקדושת היכל וכל' דאפי' לאחר המורצן יש בו קדושה דס"ל
 כמ"ד בפ"ק דמגילה דקדושה ראשונה קדשה גם לעתיד וק"ל :
 * ביריגו רואי פ"י בטרון ירמיס בדיקו המשפחות כולי ויותר
 נראה לפרש בדיקו הוא לגלות בלי שחציע לנו סכנה והשתא מוכח
 שפיר דס"ל משפחה שנטמעה נטמעה אבל אם מפני סכנה של
 גדולי הדור לא רצה לגלות לא מוכח מידי דס"ל כמ"ד משפחה
 שנטמעה נטמעה ופרש"י דאין להפרישו כו' אלא יניחם והם ספק
 והם כשרים לע"ל עכ"ל וכן מוכח לעיל דמטער ממזרים לעתיד
 אבל השתא בספק הן עומדין ומי שידע בספיקו ודאי דירחק
 מהן משום דאין השכינה שורה אלא על המיוחסות שנישראל אלא
 כיון שנטמעה ועתיד יהיו כשרים לגמרי אין לגלות לאחרים
 בספיקו ואין להפרישן כו' כפי' רש"י וצדור הזה רוצן ספיקות
 והמגלה לחבירו ואינו אלא כמוציא דבר ומתכבד בקלון מצדו הוא
 וכל הפוסל צדומו פוסל ויש לגעור בזה ולהוכיחן על פניהם
 שיסורו מדרבם הללו וצפרת השדכנים מועדים בזה ויש לעונסם
 על כך וק"ל : * משפחת בית הצריפה כו' מתנית' היא כסוף
 מסכת עדיות עד לרחק ולקרב ואביו מדקדק בה מדקדקי בה
 כגון אלו אליהו כו' משמע דוקא הני ידיעין אן להו בהשגשון
 ובפסולן אבל משפחה שנטמעה כו' וכן מפרש הסם ברישא א"ר
 יהושע אני כו' שאין אליהו בא לטהר ולטמא לרחק ולקרב אלא
 לרחק המקורצין ולקרב המרוחקין דהיינו שלא בא לרחק ולקרב

אשר נטמעו כבר אלא לרחק המקורצין צורע ולקרב צורע ומייחסי
 הק צבית הצריפה כו' ע"ש מה שמדקדק הרמב"ם שם צריפוס
 המשנה בלשון המשנה ודע מה שפירש"י הכא אליהו בא לע"ל
 דכתיב והשיב לב אבות על בנים זה מצני צניו כו' שם צמחתי' לא
 משמע הני אלא דאביא מ"ד הסם דפליג וקאמר אליהו לא בא לא
 לקרב ולא לרחק אלא לשטות שלום ומייחסי מהאי קרא והשיב לב
 אבות על בנים גו' אבל ר' יהושע דס"ל דבא לרחק ולקרב לא
 מייחסי ליה כלל מקרא אלא דכן היה מקובל מר"י צ"ו ששמע
 מרבו ורבו מרבו הלכה למטה מסיני ע"ש ודו"ק : * הריני נזיר
 אם לא אנלה כו' מנזאר כמ"ש בס' יוספון שהיה צומן הצית כת
 א' נקראו נזירים שהיו מתבודדין עלמאן גם במדברות כדי שלא
 יבואו לדבר בקלון בני אדם ולהתרחק מדבת' רעה ולזה אמר אם
 לא אנלה קלון ופסול משפחת אהיה נזיר כו' זו מדת נזירים היא
 ואמ' הסם כשיהיה נזיר הולך ללעז עלמנו ונקרא חוטא כדאמר'
 ומה זה שלא יזער עלמנו אלא מן היין כו' אעפ"כ אסור לו לגלות
 ויהיה נזיר כמלאו גם אם חוטא יהיה וק"ל :

אמר רבה בר בר חנה אר"י שם בן ד' אותיות חכמים מו
 מוסרים אותו לתלמידיהם פעם אחת בשבוע

ואמרי לה פעמים בשבוע אמר רב נחמן בר יצחק
 מסתברא כמאן דאמר פעם אחת בשבוע דכתיב * זה
 שמי לעולם לעולם כתיב רבא סבר למררשיה בפרקא
 א"ל הווא סבא לעלם כתיב רבי אבינא רמי כתיב זה
 שמי וכתיב זה זכרי אמר הקב"ה לא כשאני נכחב אני
 נקרא נכחב אני ביו"ד ה"א ונקרא באל"ף דל"ת ת"ר
 בראשונה שם בן שתיים עשרה היו מוסרים אותו לכל
 אדם משרבו הפריצים היו מוסרים אותו לצנועים
 שבכהונה והצנועים שבכהונה מבליעים אותו בנעימות
 אחיהם הכהנים תניא אמר רבי טרפון פעם אחת עליתי
 אחר אחי אמי לדוכן והטיתי אוני אצל כ"ג ושמעתי
 שהבליע שם בנעימות אחיו הכהנים א"ר יהודה א"ר
 שם בן ארבעי' ושתים אותיות אין מוסרים אותו אלא למי
 שצנוע ועניו ועומד בחצי ימיו ואינו כועס ואינו משתכר
 ואינו מעמיד על כבודו וכל היודעו והזהיר בו והמשמרו
 בטהרה ארוב למעלה נחמד למטה ואימית מוטלת על
 הבריות ונחל שתי עולמים הער' זו והער' זו :

שם בן ד' אותיות קריאון כחשיבו ופירשו : י' מוסרים אותו וכו' :
 לעלם להעלם : כתיב זה שמי וכתיב זה זכרי מנלה כתיב שמי
 וזכרי משמע שלמדו צ' שמות : ואמר לו זה שמי מיוחד וזה השני אני
 נזיר : שם בן י"ב וכן מ"ד לא פירשו לנו : משרבו הפריצים : זה
 לצנועים שבכהונה לנכר : זה הסם במקדש לאחר עבודת זכור של חמיר של
 שחר : מבליעין אותו בנעימות אחיהם הכהנים אותם שלא היו בקיאין בו
 ומנצנין בשם בן ד' אותיות כשהיו מושכין את קולם בנעימה היו אלו
 מאהרין להבליע שם בן י"ב וכן מ"ד לא פירשו לנו : משרבו הפריצים : זה
 חזיריהו בנעימת ביסוס קול שקורין טרופי' : * אחר אחי אמי שהיה לוי
 במסכת עדות ורבי טרפון היה כהן בחוספתא דבחוות מעשה בר' ערפון
 שקדש ש' נשים בשני צנורות כדי להאכילן חרומה : לדוכן שאומרים לוים
 השיר אחר עבודת שבת יסוד קול : וכל' היה מנצר לבנים מקול שנעמד
 אותו היום ורבי טרפון עלה אחר הלוי או הכותה בחליה ושאר כלי שיר שהכל
 כשרים בהם כדאמר' בערין או שהיה קטן ומריעין בקול עם אחי' ונעדי
 הלויים כדאמרין בערין : ואינו מעמיד על מדותיו לנעור איכה שמוא

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין רצה

ישמעאל בן להקם :

מהרש"א בן ד' אותיות חכמים מוסרין אותו כו' פ"א ב' פרש"י קריאתו כנתיבתו ופירושו חכמים כו' עכ"ל ר"ל דודאי קריאתו כנתיבתו הכל יודעין זו וא"כ מוסרין חכמים אבל פירושו של הכתיבה והקריאה וכוונתו אין כל אדם יודע אלא ע"י קבלה ומוסרית חכמים וכן רצא דעני לתדעין אצל כפשוטו קריאה וכתיבה לא שיער דרשה דהכל יודעין זו ומסיק לעיל כתיב דיע להעלם פירושו וגם קריאתו כנתיבתו אצור מדכתיב זה שמי וזה זכרי כדנשמך ומכאן מודעא רבה והמחאה מוחקת לאותן דרשים דברים דזוהריו צמוד השם ופירושו צמח לירופים ויחזר מהמה אם הם דברים שאינן נאמרים להם מפי חכם או שהלמד אינו הנין להבין הדברים על עקרן ושרן הרי הם דברי דבויים מלבם וה"ל ככלל מגלה פנים בתורה שלא כהלל' וכעושה הזורה פלסתר וכל מי שצידו למחות ראוי למחות דכס וגם אינו אם אישר מילי אצלעליה : כתיב זה שמי וזה זכרי כו' נכתב ב"ה ונקרא בא"ד כו' ואתרין צעלמ' דהיינו צעה"ו אצל צעה"ב נקרא כנתיבתו צי"ה והכוונ' כי צעה"ז הוא מרת הדין שולט בשיחוק הרמתי' כנתיבתו ששיחוק הקצ"ה הרמתיים והדין כמ"ש ציוס ברא"ה אלהים גו' וע"כ הכתיבה שם הרמתיים והקריאה שם הדין אצל עה"ב כולו רמתיים ואז יהיה השם שלם קריאתו כנתיבתו דעה"ו נקרא אדני שהוא הזכרה מורה על הדין ש"כ נקרא ר"ה שהוא יוס הדין יוס הזכרון ושם אדני מורה על זה א' הוא ר"ה וי' הוא י"כ וביניהם מלת דן שצאחן י' ימים שצין ר"ה ל"ה הם ימי הדין וע"כ צעה"ב שכולו רמתיים יהיה זכרו ג"כ שהיה הקריא' משתנה כולו לרמתיים וגם צעה"ו כשזכיר השם בתפלתו יהיה עיקר כוונתו על הרמתיים דיע אל למסור שהיה הכתיבה כמ"ש צנור א"ל וזה כוונת הכתוב דרשו כל צהמלאו דהיינו שיהיה הדרישה והכוונה בלב צהמלאו כנתיבתו אצל קריאהו אינו כן אלא צס אחר והוא השם צהימות קרוב אליו כקריאתו שהוא אדני היכל ההייה (צקריאה דנקודות שם א"ד הם עלמס נקודות שם י"ה) ודו"ק : בן י"ב היו מוסרי' אותו לכל אדם כו' וי"ל הא אמרין לעלם כתיב ואין צנור לחלק בין שם של ד' ובין של י"ב ופירש"י לעיל (דלעלם כתיב דהיינו) פירושו של שם הכא מיירי דהיו מוסרין לכל אדם כתיבתו שם י"ב דלא היו ציקין זו כל אדם מיהו קריאתו כנתיבתו ודאי דאסור גם זו מדכתיב זה שמי וזה זכרי דאין לחלק בין זה השם לשם של ד' ואולי שהיו מוסרין אותו לכל אדם היינו לבקני' ואפי' הקריאה כנתיבתו הוא דרשי במקדש צברתה הכהנים כדלמרי' פ' א"ג ושמו את שמי שמי המיוחד לי יכול אף צנבולין כו' וכדמיייתי נוסך עונדא דר' טרפון עליתי אחר אחי אחי לחוכן כו' אלא כ"ג כו' וק' דמשמע דבזמן רצ"ט שהי' קרוב לחורבן בית שני היו מצרכין צס המיוחד ואין אמרי' בר"פ טרף בקלפי משמע שבעון הדיק נמנעו הכהני' מלצרך צס ואפשר לחלק דהתם צסאר כהנים קאמר נמנעו אצל הקצ"ב איירי שלא היה נמנע וק"ל : שם בן מ"ב אותיות אין מוסרין אותו כו' הא דלמרי' בר"פ חלק ההוגה את השם בנתיבתו אין לו חלק לעולם הלא פרש"י פ"ק

דע"א שדורשו צמ"צ אותיות ועושה זו מה שהוא חפץ וע"ש צהוס' גם צזה ראיתי צדור הוא שאפילו מי שאין צו אחת ממדו' הללו השם צן מ"צ ממור צידו גם צברהכ' ומדע הראשונה דחצי' הכא אלא למי שצנוע כו' דהיינו שאינו מגלה אורו צברהכ' דלפי' להתלמד אסור צברהכ' כדלמרי' פ"ק דענו"ס גבי ר"ח צן מרדיון שבעים על כך ע"כ מי שצידו למחות יגער בנחמתי' הלאה לפי דעתם לאצד צזה גם הנה"צ ודו"ק :

זעירא הוה קא משחמיט מיניה דר' יוחנן דרזה אמר מו ליה נסיב ברת יומא חד הוה קאזלי באורחא סס מטו לעורקמא דמיא ארכביה לרבי יוחנן אכחפיה וקא ע"צ מעבר ליה אמר ליה אורייתין כשרן בנתין לא כשרן מאי דעתין אילימא מרתנן עשרה יוחסין עלו מבבל אטו כהני לויי וישראלי כולדו סליקו כי הויכ דאשתייר מהני אשתייר נמי מהני אשתיימתייהא דאמר רבי אלעזר לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה ועלה * עולא איקלע לפומבדיתא לבי רב יהוד' חוייה לרב יצחק ברי' דגדל ולא נסיב אמר מ"ט לא קמנסיב ל' מר אתת' לבריה א"ל מי ידענא מהכא אנסביה א"ל אטו אנן מי ידעינן מהיבן קאתינן דלמא מהנך דכתיב * נשיבן בציון א"כ פ ענו בתולות בערי יהוד' וכ"ת עכו"ס ועבר הבא על בת ישראל חול' כשר' ודלמ' מהנך דכתי' * השוכבי' על מטות ש"ס שן וסרוחיים על ערסותם' ואמר ר' יוסי בר חנינא אלו בני אדם המשתנים מים בפני משותרים ערומים ומגדף בה רבי אבדו אלא מעתה א"ה היינו דכתיב * לכן עתה סס יגלו בראש גולים משום דמשתנים מים בפני משותרים ערומים יגלו בראש גולים אלא אמר רבי אבדו אלו בני אדם שאובלים ושותים זה עם זה ומדבקין משותרים זה בזה ומחליפין משותרים זה לזה ומסריחים ערסותם בשכבת זרע שאינה שלמה אבר ליה הויכ נעביד א"ל זיל בתר שתיקותא כי אר בדבקי בני מערבא כי מינצו בי תרי בהדי הדדי חזו הי מינייהו דקדים ושתיק אמרי האי מיוחס טפי אמר רב שתיקתא דבבל דיינו יחוסא איני והא איקלע רב לבי בר שפי חלא ובדק בהו הויכ ברק לאו ליוחסים לא אי שתיק אי לא שתיק אמר רב יהודה אמר רב אם ראת' שני בני אדם שמתגרים זה בזה פסול יש באחד מהם ואין מניחים אותם לרבק אחד בחבירו אמר ר' יהושע בן לוי אם ראת' שתי משפחות מתגרות זו בזו שמץ פסול יש באחד מהם ואין מניחים אותה לרבק בחברתה :

דרהור אמר רבי יוחנן נסיב ברחמי ולא היה חפץ בה מצינא חלא מא"ל והוא היה מפלל : אורייתין כשרן בנתין לא כשרן תלמידי אהה ותורתיה כשרה קר' ובתי איך חפץ : מאי דעתן שאתה מחזיק בכל מיוחס' דתנן עשרה יוחסין וכו' וסבור אהה שעלו כל הפסולים : מהיכא נסיבנא אי זו אהה מיוחסת : זיל בתר שתיקותא שאלן קר' משנה שתיקת' שסתם בני מריבה הם פסולין שמתוך פסולן שהיו פסולין מהם נצרו איכה והחזיקו במריבה ומיוחסת דככל היינו שתיקתא מתוך שס' שתיק' הווקא במיוחסין א"כ הלא לצדקא ככלל אינו צורך אלא כשתיקת' : לבי בר שפי חלא סס האיש שפי חלא שותה חזקן כזה הפסול יין למריס' ואין מניחין אותו מן השמים לירבך צנבולין לכן העלו מן השמים מריס' צי"ה :

אמי כי הוה חזי פרסי דרכיב אמר היינו דובא נירא א"ל
 רבי ללוי הראיני פרסיים א"ל דומים לחיילות של בית
 דוד הראיני חברין א"ל דומים למלאכי חבלה הראיני
 ישמעאלים א"ל דומים לשעירים של בית הכסא הראיני
 תלמידי חכמים שבבבל אמר ליה דומים למלאכי השר':
 וחלח עליעין בפומה צמיה הראשונה (הסניה) שצמחה דניאל
 כתוב והיא צבל: בפומה צין שניה צמחה משמע מצפני'
 צין שניה משמע שפולטת מצמוץ: וז חליון והדיב וגליצין סם
 צמחא מפורש מקומות הס שנה סמחז עשרה הצטטין דרך
 סם: בולעתן מושל עליהם: ומסורבלין כדוב צעלי צטר לשון
 עוזי ושמן הוא ובעלמא נמי אמרינן קטן מסורבל צצר המלושם
 צצר כצבל: דוב אין לו מנוחה כשקוף קשור הולך ונא תמיד
 סניצותיו: דובא נירא דוב וודד: הראיני פרסיים צעל
 משלות ודומיות היה לוי וקאמר ליה רבי משול לי פרסיים למה
 הן דומין: כחיילות של בית דוד גבורים: חברים אומה
 הסמוכה לפרסיים ומשוחתים הם וערפנים הם יותר מפרסיים:
 לשעירים מלוששים שמורים ודומים לשדים: דומין למלאכי
 השרת לבושים לבנים ועטופים לבנים כמלאכי שפת דכתיב
 והאיש לבוש הכדים והכי נמי אמרינן צמחה מדליקין ע"ר יהודה
 שהיה מחטטף צסדינן המזויזיים (המזויזין) ודומה למלאך
 וכו' וצנדרים נמי אמרינן מאן מלאכי השרת צנן ואמאי קרי להו
 מלאכי השרת משום דמזויזין כמלאכי השרת צמלושים נאים:
 מהרש"א תניינא דמיא לרוב חני רב יוסף אלו פרסיים
 בו' וע"ה זה נקרא שר של פרס של מעל' דוציא כמפורש
 פ' י"ה ע"ס: הראיני פרסיים דומים לחיילות של בית
 דוד כפרש"י לענין גבורה דמפורש צחיילות צית דוד הגבור' צפוף
 ספר שמואל וצפרסיים אמרינן לעיל עשרה קצין גבורה צאל לעול'
 ט' נעלו פרסיים בו': הראיני חברים דומין בו' עיין פרש"י
 וצערך פי' שהם כומרי של פרסיים ועיין צחו' פ"ק דשבת צאורך
 צוה: הראיני ישמעאלים דומים לשעירים בו' פרש"י לענין
 מלוששים שמורים והראיני ת"ח' בו' לענין מלוששים לבנים והוא
 דמוק מה לו לחלות לשעירי' ממזיקין שצצית הכסא גס מה שהצית
 ראיה לח"מ מרבי יודא צר אלעאי לאו בצבל היה וצחוסקס דפ"ק
 דשבת ניחא שכתבן כן גבי חצרים שהם כומרין שדרך לצאת
 צשחורים וגר' לפרש דלענין נקיות טהר' קאמר הראיני ישמעאלים
 דומים לשעירים שצצית הכסא דאין מקפידין לנקיות כלל ות"ח
 צצבל דומים למלאכי השרת שמקפידים צנקיות וכת"ס צת"ח
 דאסור אפי' להכרר צד"ח צמזנאות הצטנפות ודו"ק:
 כ' הוה ניחא נפשיה דרבי אמר הומניא איכא בבבל
 כלה דעמונאי היא' ססגריא איכא בבבל כלה
 דממוראי היא' בירקא איכא בבבל שני אחים יש שם
 שמחליפים נשותיהם זה לזה' בירתא דסגיא איכא
 בבבל היום סרו מאחריה' דאקפי' פירא דכוורי ואולו
 וצרו בהו בשבתא שמתיהו רבי אחי בר יאשיה
 ואשתמד' אקרא דאנמא איכא בבבל אדא בר אבהה
 יש בה היום יושב בחיקו של אברהם: היום נירא רב

מהרש"א א"ל אורייתין כשרן בנתין לאו בו' מדמה להו
 ע"ס מ"ס פ"ק ראה חיים עס אשה גו' אס אשה
 ממש כסם שחייב בו' אס אשה מורה היא כסם בו' וק"ל: א"ל מי
 ירענ' מהיכא אנסבי' בו' י"ל הא רב יודא צצבל היה נאיהו גופי'
 קאמר לעיל משמיה דשמואל א"י עיסה לצבל ויס לייסז דאע"ב
 דאחן דנסחיריו צימי עורא צצבל מיוחסין היו מ"מ היה חושם
 דמאחור זמן מימי עורא שהיה כמעט ת"ר שנה עד רב יודא
 נחטרו צם פסוליס הסמוכים לצבל דיש לו גבול לייחוס כדלקמן
 וק"ל: וכ"ת עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר
 בו' דאפי' מנשים לק"מ דמאן דמכסר צין צפנויה צין צא"א
 מבסר כדמסיק פרק החולץ וע"ל דאפי' למאי דס"ד הסם דלא
 מכסר צא"א מנסי' דקרא ל"ק ליה כלל דרוב צעילות אחר הצעל
 ודו"ק: משום דמשתינין בו' סכנת עניות אמרו שם צפרק
 צמה אס דמשתינין צפני מטוחיהם ערומים מ"מ האי עונשא
 דיגלו צראש גולים לא שייך ציה וק"ל: אלו בני אדם שאוכלי'
 ושותין זה בו' מפורש שם אוכלים כרים מלאן גומר והשוחים
 צמורקי יין גו' מחך אלו חטונגי' שאוכלים ושוחים זה עס זה עס
 צשוחיהם ציואל לננות צנניהם ומסרחים ערומים צפ"י שאינו
 שלהם מחך שהם מחליטין נשים לננות אינן רוצין שיתעברו
 צשוחיהם כמ"ס גבי עדה ואלה שאותה לתשמים מצוין זה שלא
 תתעבר וע"ל הש"י מסרחים כמ"ס פרק רע"ק דש"י המסרחים אינן
 ראוי להיוולד נולד ממנו וק"ל: ויל בחר שתיקוהא בו'
 פרש"י מחך פסולן שהיו פורשין מהן נערי איבה עכ"ל ודוחק ויס
 לצדד צהיך מחך שהן פסוליס יראים להחזיק צמריצה כדי שלא
 יגלה לו צעל מריצו אח פסולו ויס לפרש דדרך צעלי מריצות
 שצ"א מולול צחצירו ואומר לו פסול מה ופעמי' שהאחד מתחכם
 פי ירא שחצירו יאמר לו פסול מה שעליו הוא מקדים עלמו לומר'
 לחצירו אותו פסול וז"ס כל הפסול צמומו פסול כדי שלא יאמר
 לו חצירו אותו פסול ולכך אמר הכא האי דלא קדים לומר' לחצירו
 פסול מה לא דקדים. ושתיק הוא מיוחס עפי מחצירו שא"ל פסול
 מה דאס היה צו אותו פסול היה הוא מקדים עלמו לאומרו
 לחצירו דכל הפסול צמומו פסול ודו"ק: אריב"ל אס ראיית ב'
 משפחות בו' צשני צני אדם כדקאמר רב איכא למימר דנפלה
 שנהא ציניהם ע"י שום דבר שפעא אחד נגד חצירו אצל צצ'
 משפחות שכל צני משפחה זו מתגורר עס צני משפח' אחרת ליכא
 עממא אלא דמן השמים אינן מניחין בו' וק"ל: * בבב בריאה
 מישן מרתה מדי בו' למאי דאמרי' פרק הערל דממורין אינן
 חיי כרי שלא יעמעו צו הרי הוא צצבל צריאה בו' כולה כחשמה
 וק"ל: וכוולן לפסול כמ"ס שגלו בו' פירש"י אפי' למ"ד דלא הוי
 ממור פגום מיהא בו' עכ"ל ולפי פירש"י עס ניחא עפי דמ"מ איכ'
 ממורות שהן לא נזקרו. ונא זה אחמו או צחו בו' ע"ס ודו"ק:
 מה * ותרלת עלעין בפומה בין שינה א"ר יוחנן זו חליון
 עב והרייב ונציבין שפעמים בולעתן ופעמים
 צולמחן * וארו חיוא אחרי תניינא דמיא לרוב חני רב
 ס יוסף אלו פרסיים שאוכלים ושותים כדוב ומסורבלים
 כדוב ומגורלים שער כדוב ואין להם מנוחה כדוב רבי

עשרה יוחסין פרק רביעי קירושין רצו

יחודה בבבל דאמר מר בשמת רבי עקיבא נולד רבי כשמת רבי נולד רב יהודה כשמת רב יהודה נולד רבא כשמת רבא נולד רב אשי ללמדך שאין צדיק נהטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו שנאמר *וורח השמש ובא השמש עד שלא ככתה שמשו של עלי ורחה שמשו שמואל הרמתי שנאמר *ונר אלהים טרם יכבה ושמואל שוכב גו' :

כי הוה נחא נפשיה נורקה נזאח צפין : הומניא עיר שמה כן : סגריא עיר היא וכל הנך כללו מקומות נינהו : בירתא רסמאי על סס פסוקו מאחרי המקום ופרש רבי היאך סרו : דאקפי פירא דבורי וכו' דלקפי הלף כדמתרגמינן וילך הצרול וקפא פרוזא : פירא דריקה העשויה לקבל דגים וצלע' צינר : ואישתמוד נשתמדו : היום יושב בחיקו של אברהם באומרים מה היום וא"כ אין זה רב אלא שנתלמד ונראה דהאי יושב בחיקו של אברהם אבינו שנכנס לבית מילה וזה רב אלא בר אבא שהאריך ימים הרבה משמת רבי עד דורות אחרונים צימי רב נחמן בר ינחך כדאמר' ב"ב ע"ד כאל פירוש רש"י ובתוספות פירשו בסס ר"י דשני רב אלא בר אבא זה :

מרהש"א היום יושב בחיקו של אברהם אבינו בו' מלת חיק נאמר ב"מ על מקום הערורה ולפי שהיוס מת קלה בחיק של אברהם דר"ל שוכה רב אלא בר אבא לבא לג"ע דאברהם הוא הניניוס כמ"ס דאברהם רואה בכל הנכנס לג"ע אס צעל כותית ערלתו מתפקד ליה ואין מכניסו ולפי שכן ציוס נכנס לבית מילה חלה בחיק אברהם שהוא ראשון הנימול בעול"ק : שאין צדיק נפטר בו' דלפי פשוטו לא ה"ל למכתב רק חד שמש או וורח ובא השמש או וורח השמש ובא אל מקומו גו' וע"כ דרשו דשמש דקרא רמו על שני אורות וזמנות של הדיוקים קאיירי דעד שלא ככתה שמשו של דיק זה ורחה שמשו של דיק אחר ומסיים ביה וס מקומו של דיק המת שואף וזורח דיק השני וקאי נמי שיר אקרא דלעיל מיניה דור הולך דור בא גו' דהיינו דיק זה מת וצדיק זה נולד מיד ומייתי מהאי קרא ונר אלהים טרם גו' דלפי פשוטו המקרא מפורש כדאמרין לקמן בפירקין ושמואל שוכב דהיכל ה' והלא אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד לא נר אלהים טרם יכבה דהיכל ה' ושמואל שוכב במקומו וע"כ דרשו הכא דלכך נאמר ושמואל שוכב לגר אלהים לרמוז נר אלהים היא הגשמה כמ"ס נר אלהים נשמת אדם טרם יכבה היינו טרם שנפטר עלי וכבר שמואל היה סס מוכן חתיו וזרחה שמש וכמפורש בפרק הכי ויקרא ה"ל שמואל גו' וק"ל :

ג צוה ה' ליעקב סביביו צריי רב יהודה אומר כנון הומניא לפוס נהרא ויג' כהנבאי ופלטירו כן ע"כ בניהומת ואפול על פני ואקרא בקול גדול ואומר אהה ה' אלהים רב ושמואל חד אמר לטובה וחד אמר לרעה מאן דאמר לטובה כי הא דאיסתגדרי דמישן חתניה דנבוכד נאצר הוה שלח ליה מכולי האי שבייא דאייתית לך לא שדרת לך דקאי לקמן בעי לשדורי ליה מישראל אמר ליה פלטירו כן בניהו און דחשבינן ניקוס קמך הבה

ועברין ניולו לתתם ואמר נביא מי שעשה טובה לישראל ימות בחצי ימיו : מ"ד לרעה דכתיב *ותבא אותי אל שער בית ה' הקדמוני הפונה קרימה והנה בפתח שער ההיכל בין האולם ולמזבח עשרים וחמשה איש ואראה בתוכם את יאזניה בן עוזר ואת פלטיהו בן בנידו שרי העם וכתיב *ויבא אותי אל שער בית ה' הפנימי והנה בפתח ההיכל בין האולם ולמזבח עשרים וחמשה איש אחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה ממשמע שנאמר ופניהם קדמה איני יודע שאחוריהם כלפי מערב מה תלמוד לומר אחוריהם אל היכל ה' מלמד שהיו מפריעין עצמם ומתריזין כלפי מעלה וקאמר נביא מי שעשה הרעה הזאת בישראל ימות על מטתו :

צוה ה' ליעקב סביביו צריי צריס שהיו סובבים אותם צאלס דהיינו עמון ומואב שהלכו להם יותר מן הכל כדאמרין בחלק עמון ומואב שכיני ציסי דירושלים היו אותם לוח שיהיו סובבין אותם אף בגלותם כגון הומניא דבבל דכלה דעמונאי היא כדאמרין לעיל הוצינס סתריז דבבל והיו מזינים לישראל שפסוס נהרא : חד אמר לטובה היה מניילול הנביא עליו : וחד אמר לרעה שהיה רע צענינו שמת מיתה יפה : דאיסתגדריא דמישן שטון של מישן : מי שעשה הטובה הזאת שהלך את הגולה מלחיות עבדים לעבדותו איני יודע שאחוריהם אל ההיכל שהיו צמערס העזרה : מה ת"ל אחוריהם אחריה' ממש כשהוא מפורט שהיו מתכוונין להראות אחריהם לגנאי :

מרהש"א מי שעשה טובה בו' דמסיים בזה' קרא אהה אדני ה' כלה אהה עושה שארית ישראל דמשמע שהיה מלפטר עליו שהיה משארת ישראל שנעשה כלה דהיינו שמת קודם זמנו אך למ"ד לרעה קשה דהאין יתפרש סיפיה דקרא כלה אהה עושה גו' ויש ליישב דמשום דלעיל מיניה כתוב בחרב חפולו על גו' וזה פלטיהו מת כדרך כל הארץ על מטתו ולכך התרעס וקוצל הנבי' ומוקלל שזה שעשה מעשה רע כזה ימות על מטתו ושארית ישראל יהיו כלים דהיינו צמיחת מרז שזכר וק"ל : עשרי' וחמשה איש אחוריה' בו' בזה' קרא לא הוזכר צמערס שהיה פלטיהו זון צניהו בתוכם גם הביא התלמוד המקראות שלא כסדרן ונראה משום דבהאי קרא דכתיב אחוריהם אל היכל גו' הוזכר שהיו כ"ה איש ובהוא קרא ותבא אותי אל שער ה' גו' הוזכר נמי שהיו כ"ה איש מסתמא חית לן למימר שאותן כ"ה איש היו ופלטיהו היה בחזקתו כמפורש בזהוא קרא ונראה דבהוא קרא דאחוריה' אל היכל בלאו הכי דרשא מפורש ביה מעשה הרעה שעשו שאמר עוד תשוב תראה הועצות גדולות תאלה ויבא גו' ופניהם קדמה והנה משתמשים קדמה לשמש ודוק : *שמואל לשעמיה דאמר המפקיר עבדו בו' וא"ג גמ' שחרור בו' עבד שאין לרב וכו' עיין פרש"י וק"ל לפי זה בזהו דוס שהרג כל בית חמונאי הרי לא היה עליו רשות רבו וא"ל גמ' שחרור ואמאי קאמר שמואל כל האומר מצית חמונאי אלא שבדא קא' וי"ל דלאו לענין אסורין קאמר שבדא הוא אלא דמעבדים אחי מצית

טורדוס

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

שהיה כתוב בסדרי הדיונים שהיו רבלין יוחסין את הראשונים לדון שהיו מיוחסין ומוכחין על הסדר פלוני ופלוני מיוחסין הם שאין רבלין בני המקום למנות דין שאינו מיוחס : באיטריטא על מלך בנמרד מפרש לה :

פיסקא ולא מסנהדרין ולמעלה מאי טעמא דתני רב נב יוסף כשם שבית דין מנוקים בצדק כך מנוקים הם מכל מום אמר מרימר מאי קרא *כלך יפה רעית ומוס ע"כ אין כך *אימא מום מומא ממש אמר רב אחא בר יעקב אמר קרא *והתיצבו שם עמך עמך בדומים לך ודלמא משום שכינה אמר רב נחמן אמר קרא *ונשאו אתך בדומים לך :

מכל מום פסול יוחסין ובסנהדרין קאמר זין גדולה זין קטנה אכל דינין בטלח לא כדלקמן : עמך מיוחסים כמחקר : ודלמא משום שכינה סנהדרין שזכותה שעה הולכין להיות מיוחסים משום שכינה שלש נזואה נאספו שם כדכתיב ואלתי מן הרוח וגו' אכל סנהדרים שהם לדון כגון סנהדרין דיתרו חותן משה לא : ונשאו אתך גרמין וגו' כמכא העם אלא אסנהדרין דיתרו קאי והקל מעליך ונשאו אתך :

פיסקא רבי הנינא בן אנטיגנוס אומר אף מי שהיה נב מוכתב באיטריטא וכו' *א"ר יהודה אמר שם

שמואל בחיילות של בית דוד : אמר רב יוסף מאי קרא דכתיב *והתייחס בצבא המלחמה ושעמ' מאי אמר רב יהודה אמר רב כרי שחרה זכותם וזכות אבותם מסייעתם והאיכא צלק העממי מאי לאו דאתי מעמין לא דיתבי בעמין . והאיכא אוריה החתי מאי לאו דאתי מחת לא דיתבי בחת והאיכא אתי הגתי וכי תימא ה"נ דיתבי בנת והא אר"נ אתי הגתי באובטלה לעינ' * ועוד אמר רב יהודה אמר רב ארבע מאות ילדים היו לו לדוד וכולם בני יפת תואר היו וכולם משתפרים קומי ומגדלי בלורית היו וכולם יושבים בקרונות של זהב והיו מהלכים בראשי גייסות והם דם בעלי ארנפים של בית דוד דאולי לבעותי עלמא :

בחיילות של בית דוד שהיו צאים צמחלקות חדש בחדש ומחזיקין חלילה והוא לשון איטריטא ומוכחין בשמות משפחת פלוני ופלוני בחדש פלוני והיו וזכרין ליחסן מכל מום כדמפרש שקייסם זכות אבותם צמחמה וכו' ליכא לא גרסי' : צלק העממי בראשי גזורים אשר לדוד נמנה . דאתי מעמין ונחגיג אלא לא הקפיד על הגרים : והא אמר רב נחמן במסכת ע"א : בא אתי הגתי שהיטעו"ס וצט"ל לעכו"ס של עשרת מלכס והוא שם שקוד עמונים : ילדים צמורים היו לדוד בחיילותיו ולא היו צנין : בני יפת תואר נשים שלקח ישראל צמחמה כדכתיב והצאת אל חוך ביתך ומתוך כך היו נוהגים כמשפטי הגוים : מספרים קומי ומגדלי בלורית מחמורי ערפס לבעותי עלמא אכל לא היו יורדין בתוך המלחמ' עם ישראל :

משנה לא יתיחד אדם עם שתי נשים : לימא מתני' נר דלא כאבא שאול דתניא כל שלשים יום יוצא פ בחיק ונקבר באש' אחת וב' אנשים אבל לא באיש' אחת ע"כ

הורדוס ולא מנית חשמונאי הוא שנהרגו כולם אכל קשה דא"כ לתם הכרוז עליו רב יהודה דעבדא הוא דמשמע לענין פסול עבד וים ליישב דוחק דלכך הכרוז עליו לפי שהיה מחזיק עמו ככה מנית חשמונאי ולכך הכרוז עליו דמנית הורדוס הוא ואינו כהן אלא עבד משומר כשמואל ודו"ק :

ת"ר ממזרי ונתני טרורים לעתיד לבא דברי ר' יוסי רבי מאיר אומר אין טרורים א"ל רבי יוסי והלא כבר נאמר *וורקתי עליכם מים טרורים וטהרתם א"ל ר"מ כשהוא אומר מכל טומאותיכם ומכל גלוליםיכם ולא מן הממזרות א"ל רבי יוסי כשהוא אומר אטהר אתכם הוי אומר אף מן הממזרות בשלמא לר"מ היינו דכתיב *וישב ממזר באשדוד אלא לרבי יוסי מאי וישב ממזר באשדוד כדמתרגם רב יוסף יתבון בית ישראל לרונצין בארעהון דהוו דמו בה לנובראין' אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי א"ר יוסף אי לאו דא"ר יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי הוה אתי אליהו ומפיק מינן צורני צורני :

וישב ממזר באשדוד יצדלו הממזרים וישבצפני עלמן : ויחזון בית ישראל לרונצין חרובם של וישב דהו דמיין בה לנובראין חרובו של ממזר וה"ק וישב העם שהיה מוכר מגבול ארצו ויטרו כממזר באשדוד גם הוא מגבול א"י ויהושע חלקה להם אע"פ שלא נכנסה בימיו כדכתיב אחת וקצת וצאת בנימין והא"ר נאחש הרבה מאלד לרש' יזי ואולי ה' סרני פלשתיים העזתי והאשדודי וגומר : צורני צורני נ"ח חבורות : **א"ה** א"ן להתפאר בגדולת היום כי בדתם העמים ומה גם לבני ישראל אשר נתפזרו בנפשות הארץ לא יוכלו להגיד מלכותם עד למעלה ומי יודע מוצאם היאך ויש מתגאים ביחסם ואולי הם ממונים שכחוב בהם נשים ציון עמל עמל דומיהם על כן שחך רב יוסף במאי דליתר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי כי הטיב דבר מי' שאלת כל המצפחות בני קרית יערים פן יבא אליהו על דמות מכה וכתר הגלים צמחמור :

מהרש"א וישב ממזר כו' בארעהון דהוו דמיין בה לנובראין כו' כפרס' דארץ פלשתיים מגבול א"י

היא וגרסה דהוו דמיין בה לנובראין צעה"ו מכת שזועת אחרים אצמילך כמ"ל במלכות ציון של יבוסים וזה ססיים צענין והיה עקרון כיבוסים ר"ל כמו שהתיר יבוסים צעה"ו כך היה מותר כל ארץ פלשתיים צעה"כ שלא היתה השזועת רק בעולם הזה וק"ל :

נא משנה אין בודקין לא מן המזבח ולמעלה ולא מן הדוכן ולמעלה אין מן סנהדרין ולמעלה וכל שרעווקו אבותיו משוברים ונבאי צדקה משיאין לכהונה ואין צריך לבדוק אחריהם רבי יוסי אומר אף מי שהיה חתום עד בערכי הישנה של צפורי רבי הנינ' בן אנטיגנוס אומר אף מי שהיה מוכתב באיטריטא של מלך :

אין בודקין מן המזבח ולמעלה החיל לדקוק בזהמחה ומלא שאני אביה שמש על המזבח א"ל לדקוק בלא אבי אביה דכיון דננה שמש על המזבח בידוע שמשותם הוא : ולא מן הדוכן ולמעלה אם הוה עליו שער אלא היום בדוכן לשורר שיר ולא מן סנהדרין ולמעלה אם נמנה בסנהדרין א"ל לדקוק את אמו וכן שוערי הכרים ונבאי דקדק משיאין בנותיהן לכהנים ואין לרובין לדקוק אחריהם ועמל דכולהו מפרש בנ"ח . אף מי שהיה חתום בערכי הישנה של צפורי עיר סוכה לאפורי שמה ויטה כדמחזי' בעירובין בעיר משה שניהרה דהיינו עיר ששמה חסד כדכתיב לן וחדשה : בערכי

יחזקאל לו

מ"ה ט

נא עו

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין רצז

הנך שבייתא דאתאן להרדע' אסקניהו לבי רב עמרם נח
חסידא אפר שקולו דרגא מקמיירו בהדיה דקא ס
חלפא דרגא מינייהו נפל נהורא באיפומה שקליה רב
עמרם לדרגא דלא הוה יכלין כי עשרה למירלי' דליה
לחוריה סליק ואויל כי משא לפלגא דרגא אפשת רמא
קלא אמר נורא כי עמרם אתור רכנן אמרו ליה כסיפתין
אמר להו משב תיכפפו בי עמרם בעלמא הדין ולא
תיכספו מיני לעלמא דאתי אשבעיה ליצריה דינפק מיני
נפק מיניה כי עמודא דנורא א"ל חזית דאת נורא ואנא
בשרא ואנא עדיפנא מינך :

אסקניהו שנים עליהם לפדוחם ונתנום צעליהו : בהדי דקא
חלפא דרגא מינייהו סהיקה עוברת אלל פי הארז
שמן העליהם שהיו פניהם מאירות וקא סליק להוצע' : אפשת הרמז
ויספק רגליו לעמוד במקומו בחזק להחזק על יצרו אמר נורא
בי עמר' הוסיק בני השנוה לאסוף ולצא לנצות הדליקה כדי
שיחל מלרו שיתבזים מהם : אתור רבנן שהיו סבורין שיש
דליק' לכצו' את הדליק' אשבעיה רב עמר' ליה דרע שילא ממנו
מהרש"א * סקבא דשתא דיגלא פרס"י שיש שם קבולות
אנשים שיש לשמוע הדרסה כו' וכו' א' אמרו
בב"ס ששעו חיקון גדול פר' החליל ולפירושו הל"ל שצחא דיגלא
דלו עיקר הדרסה וצערון פי' דריגאל ממנו ומשו' דמיון שאוכלין
וסוחין וצטלן ממלאכתם מתחדין כו' עכ"ל ע"ס : נורא כי
עמרם אחרו כו' ודלוי דס הצניו שלדיק צניות כפרס"י אצל
הוא ודלוי נחמנו על נורא דילכ"ר כדמסיק דודאי לא הוליא רבי
עמרם חסידא סקר מפיו וענין דלשצניה עד דיוקן מיניה כו'
בענין שאלמו גבי צנוע שאלר ח"ה' שהיה נצטע ליצרו ונקרא
יצא דעצירה נורא כי כמו שהאם ממחם כן יצא דעצירה הוא
מחמם כח"ס גבי אלאז האונוה רחמ' משום דלחלץ צוית מלונן
היה ועסקה לו ליצול צורח וזנות לחממו ואמרו נמי ציר' דעצירה
כאז צנעורה וז"ל את נורא ואלא צנחא ואלא עדיפנא מינך וק"ל :

רבי מאיר היה מתלוצץ בעוברי עבירה יומא דרא אירמ' נ
ליה שטן באתתא בהך גיסא דנהרא לא הוה מבר' ס
נקט מצר' וקא עבר ואויל כי משא פלגא דמצרא שבקיה
אמר אי לאו דקא מכריון עלך ברקיע הוהו בר' מאיר
ותורתו שויתנהו לרמך בתרתי מעי' ר' עקיבא חוה
מתלוצץ בעוברי עבירה יומא דרא אירמ' ליה שטן
באתתא בריוש דקלא נקטיה לרדקלא וקא סליק ואויל
כי משא לפלגיה דרדקלא שבקיה אמר אי לאו דמכריון
עלך ברקיעא הוהו ברבי עקיבא ותורתו שויתין
לרמך בתרתי מעי' :

מתלוצץ בעוברי עבירה אומר שנקל הוא להחזק על יצרו
אם הוא רוצה : אירמ' ליה שטן דקא יצר הרע :
בהך גיסא דמברא לר' השני שמעור המים : לא הוה מברא
ספינה המעברת : נקט מצרא חזל מחומו משפח הגהר א' שפתו
ואוחזין צו לצא על דף קר המוטל צרוח הגהר : שבקיה יצא

מקורס"א

לרבי מאיר :

עה

דשתי נשים אבא שאול אומר אף באיש אחד ושתי נשי'
אפי' תימא אבא שאול בשעת אנינות תביר יציר' ורבנן
נכסי בר' יצחק דאמר רבי יצחק * מה יתאונן אדם חי
גבר על חטאיו אפי' בשעת אנינותו של אדם יצרו
מתגבר עליו ואבא שאול כי כתיב הוא במתערעם על
מדותיו כתיב והכי קאמר מה מדותיו על יתרעם על מדותיו וכי
גבר על חטאיו דיו חיים שנתתיו לו ורבנן (אין מתגבר
אפי' באנינות) כי הוה מעשה דההיא אתתא דהוה
עוברא ואפיקתיה :

עם שתי נשים מפני שדעתן קלה וסחיתן נומות להספחות ולא תירא ז'
מחברתה שאלה היא תעשה כמותה : כל גשמים וס' ולר שמת בחור
שלשים יום אין לירך לכדו בנותו להולילו לקבורה כל בשעה ולא ככליה
אלא כחיק' ונקב' בלשון חתם וז' אנשים ואין נשים ליום אלל ב' אכל
לא נאש' אחד ושתי נשים משום יחוד שלה היו כתי הקבורות סמוכות לעיר
מה יתאונן מה מועיל אנינות לאדם לספק על קר מלוכה ציריו כל זמן
שהוא חי נרד להיות גבר על חטאיו שאם לא כן יצא יצרו גובר עליו
וישע' אפי' על תדחתו על קרחתו הקורות אותו : מה יתאונן אדם חי למה
יתערס אדם על הקור' הכמות עליו אחר כל החסד שאני עוש' עמו שנתתי
לו חיים ולא הבאתי עליו מיתה : וכי גבר על חטאיו הוא שלא חטא לי
וצלדקתו הוא חי בתמים : עמנו כללו נוסד' חינוך מת ויואלין
שפעמים שאין סם אנינות ועושין עמנו כללו נוסד' חינוך מת ויואלין
לעצירה כי הוה עובדא דהוה עובדא דהוה איתתא ואפיקתיה לחינוך מי
בחתת מת לעשות עבירה עס הקולן עשה לקבור : ל' א' ממורי וקול' וז'
רבנן אלל כולה כח' שאלו נגרש דיו חיים שנתתי לו כי הוה עובד' דהוה
איתתא דאמר' צמ' סקניה על מחה יותר מדאי עד שמתו ז' צניו והוא
אחיהם מחמם שבתאוננה יותר על מדותיה דהוה עובדא ואפיקתיה ל' א'
תוספות כי הוה מעשה דהוה איתתא וכו' פר"ח מעשה בלשון
איתת שהיה צונח ומתחלוצת על קבר בעלה והיה שם אדם
אחד שהיה שומר תליו אחד וזהו לו המלך לשמרו ובא אלל האשה ופתה אות'
ושמעה לו וכשחר אל התליו לא מולו והיה שומע מלך ממנה המלך אמר'
ל' האש' אל תירא קח לי בעלי מקברו ותלוהו במקומו ואפיקתיה לבעל' ותלוהו
הרי לך שאש' בשעת אנינות גבר עליה וזהו ענין הקורעיה פירש' בשונות
זכו' לשון שני וכו' כדאיתא צנועה קטן מעשה בלשון איתת שהיו לה ז'
צניס וחת א' מהם והיתה צונח ואמרו לו אל תבני ואם לאו עוד ימות
זו אחר ולא שחקת ומת אחר וכן עסקה עד שמתו כולם והוא אחר' מחמם
שבתאוננה על מח' יותר מדאי' לא יתירה דאדם וכו' אלל אשה איתת וכו' :

סם אמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא בכשרים אבל
בפרוצים אפילו בעשרה נמי לא הוה מעשה
והוציאוה עשרה במטה א"ר יוסף תרע דמחברי בי עשרה
וגנבי כשורא ולא מכספי מהררי :

והוציאוה' בשעת חתוק שיהא ממה וקלגלו עמה ושאם אדם
היה : דמחברי בי' וגנבי כשורא שיש מה שמאיו לעשרה :
רב ור' יהודה ור' אבאלי באורחא אתא הוה אתתא
קמייהו א"ל רב לר' יהוד' דל כרעך מקמי גיהנא' ל'
והא מר אמר בכשרים שפיר דמי א"ל מי ימר דבכשרי'
כנון אנא ואתא אלא כנון רבי תנינא בר פפי וחבריו :
דר כרעך מהר ללכת שנקרמה : כנון אכן בתמים : רבי תנינא בר
פפי וחבריו רבי נדוק ור' כהנא :

מהרש"א א"ל וזה מר הוא דאמר בכשרים ש"ד כו' וז"ל
דיוס רב ורביס דהוה עוד אנשים אחרים דאל"כ
ואלי קשיא ליה לר' יהודה דר' דר' כהנא ובעי רב שלמה
וקל להנין :

פא

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

מהרש"א אלא כו' הוהרנבר"מ וחותנו כו' ר"ל דודאי ה"ל ס' סולט יותר צדוליס כמ"ס כל גדול מחזירו ילדו גדול אלא סתמורה מגנא ומללא מגנא מיסורין ומללא מן התעל כדלחמין פרק היה נוטל ע"ס דוק : **נז פלימו** זה רגיל למימר כל יומא גירא בעיניה דשטנא יומא חד מעלי יומא דכפורי הוה אירמי ליה כעניא אתא קרא אבכא אפיקין ליה רפתא א"ל יומא ב' האירנ' כולי עלמא מנואי ואנא אבראי עייליה וקריבו ליה ריפתא אמר ליה יומא כי האירנא כולי עלמ' אתכא ואנא לחוראי אתיה אותכונה אתכא והוה מלא נפשיה שיחנא וכיבי עליה וקא עבד ביה מלי דמאיסא א"ל תיב שפיר א"ל הבו לי כסא יהבו ליה כסא אכמר שדי ביה כיח נחרו ביה שקא ומית שמעיה דהוה קאמרי פלימו קטל גברא ערק וטש בבית הכסא אול בתריה נפל קמיה כד חזיה דהוה מצטער גלי ליה נפשיה אמר ליה מאי טעמא אמרת הכי אלא היכי אימא אמר ליה לימא מר רחמנא ניגער ביה בשטן :

כולי עלמא אתכא על השלחן אוכלין : וכיבי ולנ"ך המוליאין ליה ומלואסין : תיב שד כהנו שאל מהלסט : יהבו ליה כסא מוגו ליה כוס : אכמר שדא ביה כיח השליך בחנוכו פת כיחו לימה היוולא מן הריאה אכמר' טיטיר צלע' : נחרו ביה גערן צו : שקא ומית הוה החזיק עלמו כמ"ס שקא הלכות כמו שקל : שמעיה דקאמרי פלימו קטל גברא השמיט קול יולא מנחוך שומרים פלימו קטל גברא : ערק פלימו קסנור שצאס עליו נוגסי המלך להגרו : ששאל נחצו : בבית הכסא חוך לעיר : חזייה שטן לפלימו דמלסער : מ"ט אמרת הכי למה הורגלך לקללני : אלא היכי אימא לדחוק מעלי שלא תמטיאני : **מהרש"א** אירמי ליה כעניא כו' כ"ע גוואי כו' כ"ע אכתא ואנא כו' כי זה דרכו של ה"ה"ר כמ"ס פ' החליץ בחמ"ק קראו הלך ולבסוף קראו אורח ולבסוף קראו א"ס בפרש"י סס וכן הכא בחמ"ק עני הולך מצרני ברחוק שאל על הפתחים ואח"כ כאורח מגוואי ואח"כ כבעל הבית אכתא : אול בתריה נפל קמיה כדחזייה מצטער כו' לפי דעת פלימו סהיה זה בן אדם ומית כזר צניח שלכך ערק לצ"ה ליה סנור עתה שזה דנפל קמיה א"ס אמר הוא ולא ידע מה היה לו או אפס' דהוה סנר השתא דנחתלה טעה ולא מת אז ואול השתא צתריה ונפל קמיה ומית ולכן היה מצטער צותר : לימא מר רחמנא ניגער ביה כו' דוק מדת דלוקים כמ"ס ציהושע בן יהוהלדק סהיה דלוק והשטן עומד על ימיו לסטנו ויאמר ה' אל השטן יגער גו' ולא מינו שקלנו ודו"ק :

רבי חייא בר אשי הוה רגיל כל עירך דהוה נפיל על אפיה הוה אמר הרחמן יצילני מיצר הרע : יומא חד שמעתינהו דביתיהו אמר' מכרי הא כמה שני דפריש ליה מינאי מאי טעמא קאמ' הכי יומא חרא הוה קא גרים בגינתיה קשטה נפשה חלפה ותנייה קמיה אמר לה מאן את אמרה אנא חרותא דהרדי מיומא תבעה אמרה ליה אייתי ניהליה לחך רומנא דריש צוצית' שונר אול אייתה

ניהלה כי אחא לביתיה הוה קא שגרא דביתיהו תנורא סליק וקא יתיב בגויה אמרה ליה מאי האי אמר לה הכי והכי הוה מעשה אמרה ליה אנא הוא לא אשגח בה עד דיהבה ליה סימנא אמר לה אנא מיהא לאיסורא איכווני כל ימינו של אותו צדיק היה מצטע' עד שמת באות' מית' דחניא * אישה הפרס וה' יסלח לה כמה הכתוב מדבר באשה שגנר' בניור ושמע בעלה והפר לה והוא לא ידעה שהפר לה בעלה והיתה שותה יין ומשטמא למתים : דפריש מינאי מחמת זקנה ומה ירא מילר הרע : קשטה נפשה בתכשטים בקשטני נשים צמאים ואפרסמון : חלפה ותנייה קמיה עזרה לפניו ושנתה פסע שניה : אנא חרותא סס וזנה ניכרת צעיר : דהרדי מיומא שחורתי היום הלום : צוציתא ענף קטן שגנזה הדקל : שוור קפץ : יקא יתיב בגויה להמית את עלמו : אישה הפרס לריבא סלימה : כמה הכתוב מדבר מאחר שאישה הפרס צמה שאכלה צהיתר אכלה ומה הוא זה הסלימה : והוא שותה יין מזהה ואע"פ שצחיתר כיון שהיא לאיסור נחכונה לריבא סלימה :

מהרש"א הרחמן יצילני מיצר' כו' הגם שאח"ל הכל צדיד שמים חוך מיראת שמים מ"מ האן עזרנו אן יכול לו מסייעין לו וכו' : צ' אחרין צ"ק אלתא הקד"ס עוורו אן יכול לו כו' ע"ס : כמה שני דפרי' מינאי מ"ט קאמ' כו' פרש"י דפריש מינאי מחמת זקנה ומה ירא מילר' רעכ"ר ר"ל עד השתא הוה סברה הא דפרי' מינא מחמת זקנה הוא ולכן לא קשטע עלמא כל אוחס השני' אכל השתא דשמעה מיניה להסתפלל להלילו מילר' ר' אי הוה פריש משום זקנה לא הוה צריך להסתפלל ומ"ט קאמר הכי ולכן ראיה השתא לקשט עלמו צפניו וק"ל : אישה הפרס וה' יסלח לה כו' והוא לא ידעה שהפר לה בעלה כו' צקרא קמאי דפרשט הפרס אכל לצתו וצתרת ארוסה נמי כתיב וה' יסלח לה ומיירי נמי אחר ההפדה כמו שפרש"י צחונם ואפשר דאי לאו קרא דהכא צנשוה סנור צ' קראי וס' יסלח לה איירי צפניו אחר שאם עזרה ולא הפר לה האז והארוס יסלח לה להאז צהאי קרא דנשוא' מפור' ע"י אישה הפרס וק' יסלח לה דמשא אחר הפר' וק"ל

רבי עקיבא כי הוה משי להאי פסוקא הוה כבי אמר נט ומה מי שנתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר סס מלה אמרה תורה צריכה כפרה וסליחה מי שנתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כמה וכמה כיוצא בדבר אתה אומר * והוא לא ידע ואשם ונשא עונו כשהיה רבי עקיבא מגיע לפסוק זה היה בוכה ומה מי שנתכוון לאכול שומן ועלה בידו חלב אמרה תורה והוא לא ידע ואשם ונשא עונו מי שנתכוון לאכול חלב ועלה בידו חלב על אחת כמה וכמה וכמה איסי בן יהודה אומר והוא לא ידע ואשם ונשא עונו על דבר זו ידיו כל הדווים :

כל הדווים כל שיש להם לצ' לדוות ידיו על זה שאינו מתכוון ויש כאלן נסילת עון :

מהרש"א כי מטי להאי פסוקא כו' לאכול בשר חזיר כו' ובאידך קרא נקט ר' עקיבא נט שנתכוון לאכול שומן כו' דקרא קמא

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין רצח

בני נדרים הוא בלאו וכמוהו בשר חזיר אבל האי קרא והוא לא ידע ואשם
 גו' בקרבן חייבי דלא בא רק על חייבי כריתות כמו חלבושהא נוחא
 דלעשרינו היי תרי קראי משום דלינן שוים דהיינו דדרים דלינן רק בלאו
 יש לו סליחה אבל האי דחלב נשא עגו ואין לו סליחה רק בקרבן אבל בפ"ד
 דנויר מייית גס בקר אחרינא משל דחזיר והולך גס לעשו' לריכות אחרתי
 מליחה דר"ע: אסי' בן יהודה אומר כו' בפ"ד דנדרים קאמר דליק' קאמר
 דקרא חייבי בני חטותא א' של מלך וא' של שומן ויחא' לפ' שאלו עד"ו
 ידו כל הרוויס דר"ל עד"ו: שקבע איסורא יש לדווי שזרי' נשיאח עון
 אבל לא בחתיכה א' דלא נקבע זו איסורא כלל וכחכו חוספת גס דדרשי
 ד' ו' ר"ת יד"ע ו"אשם ו"נשא:

ס"ב אחא בר אבא איקלע לבי רב הסרא חתניה שקליה
 לבת ברתיה וכו' מר נמי עבר ליה ארשמואל דאמר
 שמואל אין משתמשין באשה א"ל אנא כאידך דשמואל
 ס"ל דאמר שמואל הכל לשם שמים:
 הכל לשם שמים ואין דעתי אחריה לביית אישות אלא לביית קורבה
 ולעשות קורת רוח לאמה בשמי מחבר את בתה:
 תוספות הכל לשם שמים ועל זה אנו קומדין השתא שאנו משתמשים
 בנשים:

מ'שנה ר' מאיר אומר לעולם ילמד אדם את בנו אומני'
 נקיה וקלה ויחפול למי שהעושר והנכסים שלו
 שאין אומנות שאין בה עניות ועשירות שלא עניות מן
 האומנות ולא עשירות מן האומנות אלא הכל לפי זכותו
 של אדם ר"ש בן אלעזר אומר ראית מימך היה ועוף
 שיש להם אומנות ומתפרנסים שלא בצער והלא לא
 נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני ומה
 אלו שנבראו לשמשני הם מתפרנסים שלא בצער ואני
 שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא
 בצער אלא שהרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי:
 אבא גוריון איש צידן אומר משום אבא גוריא לא ילמד
 אדם את בנו חמר גמל קדר ספן רועה ותונוי שאומנותן
 אומנות לסטים רבי יהודה אומר משום החמרים רובם
 דשעים והגמלים רובם בשרים הספנים רובם חסידים
 טוב שבירופאים לגיהנם והכשר שבטבחים שותפו של
 עמלק: ר' נהוראי אומר מניח אני כל אומניות שבעולם
 ואני מלמד את בני אלה תורה שאדם אוכל משכרה
 בעולם הזה והתן קיימת לעולם הבא ושאר כל אומניות
 אינן כן וכשארם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי
 יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו הרי הוא מת ברעב
 אבל התורה אינה כן אלא משמרתו מכל רע בנערותו
 ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו בנערותו
 יס'מ' מהו אומר *קויה' יחליפו כח בזקנותו מהו אומר *עור
 ינובון בשיבה וכן הוא אומר באברהם אבינו *ואברהם
 ח' ח' וגו' וה' ברח את אברהם בכל מציון שעשה אברהם
 צ' אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה שנאמר *עקב
 כ' אשר שמע אברהם בקולי וישמר משמרת מצותי
 ס' מקותי ותרותי:

נקיה וקלה מפרש בגמרא ואל יאמר בלבו אומנות זה אינה
 מעשרה אלא יבקש רחמי' ממני שהעושר שלו: חמר גמל ספן
 קדר כל קדרות כל אלו אומנותן לעשות נשלינן דברים הם

תוספות אלא הכל לפי זכותו וכוונתו: לפי עולו דבני חיי ומוני לאו בזכותא
 תליא מילתא אלא בזכותא:
 מ'הרש"א לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה כו' כ"ל
 נכראה מפרש"א אבל ממאי דדרש בגמרא דר קפרא לעולם
 כו' נקיה וקלה וקאמר עלה מאי הוא משמע דמלת וקלה לא היה כתוב
 במתני' דא"כ מה הוסיף דר קפרא אמתני' ועוד אמאי לא קאמר מאי הוא
 ממתני' ור"ל דרואי בלי אומנות כלל לא יסורין אדם על תפלותו להעשיר
 כדאמרין בפ"ק שחייב כל אב ללמד בנו אומנות וליכ' מאן דפליג ושינוי ב"ב
 בזכות כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בעלה אלא דקאמר שאל יאסור
 אדם דמלאכה כדדי יתפרנס ותהיה מלאכתו קבע ותורתו עראי אלא
 יעסוק במלאכה נקיה וקלה שיוכל לעשו' תורתו קבע ומלאכתו עראי כדאמר'
 במסכת נדרות: ויחפול למי שהעושר שלו שיוכל להעשיר גס ממלאכ' קלה
 ועראי מהר אלוני ש"א רומני' שאין בה עניות ועשירות כו' יוכל להעשיר
 ממלאכה קלה ועראי כמו מכבדה שהיא קבע והכל לפי הזכות ממש כמ"ס
 פירוש בח"ע ע"ס ורבי נהוראי דקאמר נמי לקמן מניח אני כל אומנות
 כשעולם כו' אלא תורה ודאי דלא פליג ונזכר כל אדם ללמוד אומנות אלא
 דה"ק מניח אני כל האומנות ואני מלמד תורה בקצת אומנות
 עראי וז"ל דהאומנות אינו עומד ללמד אלא בילדותו שאז הוא נכחו לקבוע
 לו אומנות כדבר אבל בשבט ליד זקנה או חולי אינו יכול לעשות מלאכה
 כ"כ כדי פרנסתו אבל התורה אינה כן דע"י התורה המלאכה נקיה וקלה
 שיוכל לעשו' לפי צימ' דקמות ומשכרה לו וזה וזה נקיים בידו כדן דחשוד'
 הראשונים בנדרות ומייית בנערותו מהו אומר קויה' י' יחליפו כח גומר
 בפסוקים דלעיל מניח אחר נותן ליעקב כח וליון אונים גו' עד ילכו ולא
 ייעצו הפל כלל ולא לפי שיש ב' אונים באלם נערות ונדרות וזקנה גס כל
 מעשה האדם תלוי בנ' דברים דהיינו באלם השתדלות כמ"ס יד חרונים
 תעשר וזה' בזמן כמ"ס חיי בני ומוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא בזמן
 וה' בזכות גדול המשה מוז כמ"ס הח' כסוף משכנת שבת והכל לפי זמנות
 דקתני נמי הכא היינו נמי זכות גדול כמ"ס בח' והשתא קאמר נותן ליעקב
 ע"י השתדלות רב כח וליון אונים מזה המול עומה רבה ואמר והרי אלה
 ויעצו נערי' במלאכתו גס יעצו מלך מולן וכן נחזירים כאל מלך השתדלותן
 ויכשלו מלך מולן אבל קויה' השוה' תורתן קבע ומלאכתן עראי יחליפו כח
 תחת תחתון ע"י השור' שנקראת חושי' כן מלך מולן גם אם הוא רע יעצו
 אחר כשירים להיות מלך למעלה ויחזקו מלך באלהם הבטע ע"י אלו
 הבטע אלא מלמעלה למטה כו' ומסיים שזכינו לנ"ה כמ"ס ונדעה
 ונדדפה גו' ולא יעצו ויכלו אח"כ לנ"ה כמ"ס וכלו מחיל חיל ולא ייעצו:
 ראית מימך מהו ועוף שיש להם אומנות כו' י"ל דלא נקע נמי בהמה
 ובכריתא קאמר מימך ולא רחמי' לבי קיין וארי כו' ולא לישחיתו למנקה
 ממי בהמה וע"ק שנינו לשון לא נבראו אלא לשמשני ה"ל נמי ואני לא
 נבראתי אלא לשמש קונו וי"ל כי באלת החיה אינה נזר' לתשיש' אדם
 למלאכה כדקאמר פרק ד' מיתות דפירי והכתיב וכל החיה הרומשה מאי
 לאו לאכילה ופס' י' דקמות וזהו מנקה ממי נדחק

דש צלחין בו' אכל הנהמה עיקר חשיבותו למלאכת אדם והא דקאמר הכא
 לא נבראו אלא לשמשי היינו משום ד"א כמ"ס כ"ז זה כל האדם והשאר
 נראה כיון דמונותה כחם חליון ענין עבדו כחם ענין מלאכתו כשחוקל
 אדם בעצמו תחלה נס הנהמה נחלקה עמו ובני ישראל כחיו והשאר
 דגמ' בו' ונחתי לבסמך וכמ"ס אמרי' כדמורו מכל חקיה ומכל הנהמה
 אס מחיה נחלקה מנהמה לכ"ס בו' ודקאמר לא נבראו אלא לשמשי שס
 מורכחם נבראו על ענין מעשיהם וזריכהם לאדם אכל האדם ש"ס לו
 בחיה לא אמר האי לשא אלא אני נבראתי לשמש קוני לפי בחירתי הטובה
 וקא' שפיר דיש ללמוד ק"ו מחיה אלא שרעיותו לא מעשי לעשות תורה
 עראי והמלאכה קבע כדלעיל ודק' לא ילמוד בו' חמ"ד גמל קר ספן בו'
 עיון פרש"י דכולן בו' ולפי דבריו' דלומר משמו פליג דהמלין רובם
 בשמים והספין רובם חסידים ולולי פירוש' נראה דחמ"ד גמל ספן לאו משו'
 ביניה הוא אלא משו' שמלאכתו דרכים וחקים חוץ מביתו והאי שאומנות
 אומנות לסטים לא קאי אלא ארעהו וחמיו' והשאר ר"י משמו לא פליג
 ומלאך בלשני נפש היא וק"ל' טוב שברופאים לביהם והשאר בו' יס
 לפרש טוב שברופאים דהיינו שחזיק עמו לטוב ולחמיה שברופאים שאין
 בחובה וסמך ביניה על ההשאלה מחוץ בחובה ולעמים הוא טועה בעצמו
 זה החולה וממית אל החולה כדפארתי' כדבר שחזיק לחולה זה אכל יס לו
 לישא וליתן עם שאר רופאים כיון שהוא סכנה נפשות : והכשר שבעתים
 שחפז וכו' לפי שבעתים מושגים בנדידה מזהבית' גם שס אש"י שחך
 ליתן דפי' בשאר בני אדם וע"כ אמר גם הכשר שבהם שנותן לשונו לדבר
 ביניה אל תאמן בו כל זמן שגדלי' המורכחין על הכשרים עליו והרי הוא
 ממש שחפז על עמלם שנאמר בו וישמע הכעני וגו' יוסף הגב' העמלך
 היה כבדיהוסיפה לשמו לדבר בלשון כעני כפירוש רש"י בחומש ודק' :
 ח"ד כל שעסקו עם הגוים סורו רע כיון הצורפים
 והסריקין והנקורות והרוכלין והגרדיים והספרים
 והכובסים והגרע והבלן והבורסקין אין מעמידין מהם לא
 מלך ולא כ"ג מ"ט אלא משום דפסלי' ממש דויל
 אומנותיהו' ח"ד' דברים נאמרו בנרע מהלך על צדו
 ורועו גסה ונתלה יושב ואינו יושב ועינו צרה ועינו רעה
 אוכל הרבה ומוציא קמעה וחשוד על העריות ועל הגזל
 ועל שפיכות דמים :

סורו רע מנהגו רע קרבתו רעה להשתדל עמו שיהא סר אליו ונא
 לציות' האורפים לורפי' זה העושים לנשים שירים נומי' ועצנו' :

הסרוקים סורק בגדים לנשים פלוג' ייר' דא' הנקורות מנקרי' רחיים של יד
 שנים טוחות כהם כדחין בכתובות אלו מלאכת שהאשה עושה לבעלה
 טוחות ואופה ואמרי' בירמיה' דירא : והרובלין מוכרים קישוטי' בשמים
 לנשים : והספרין הנשים לריכות להם בשביל בניהם : והגרע חיוני המקין
 די' ע"ס שפגער עמל' : הכורסקי עבדו להם עורות ללבוש וללעול
 והכלן ממחם מרחלשות : מהלך על דוד ורועו גסה ונתלה יושב ואינו יושב
 נלשמן סימני גאווה אכל אין א דומה לו ובעלן הוא חלוק ממדת הכשרים
 כהיה יושב ואינו יושב ח"ד' נסמך או לחמוריו או על דרך גאווה ובעלן
 שגברות מוכרין בפסח ליד הוא מתאבה : ועינו כרה במעונו להוציא כלום
 מפני שהוא מלמד לאכול אלא המקיין ואינו מלמד להוציא : ועינו רעה
 נותן עינו על הבריות שימלו ויהי' לריבים לו : אוכל הרבה שמומלד
 ללבוש עם כמה אכסים בכל יום : ומולאי קומעא מחוץ שחמלני יפה בלחם
 נקי וסר שפן שמעשיו אה הויל' שאדם מכין לסעודה הקים מהלך כדראה
 וחשוד על העריות מחוץ שהנשים לריכות לו וטעמו עמל' : ועל הגזל
 שהנשים גוזלות מבעליהן ונותנות לו : ועל שפיכות דמים ומנין דשפיק ליה
 למדא לפסח מרביעין :

תניא רבי אומר אין לך אומנות שעוברת מן העולם
אשרי מי שרואה את הוריו באומנות מעולה אוי
לו למי שרואה את הוריו באומנו' פנומה אי אפשר לעולם
בלא בשם ובלא בורסקי אשרי מי שאומנותו בשם ואין

סא
 סס
 ט"ז

לו למי שאומנותו בורסקי א"א לעולם בלא זכרים ובלא
 נקבות אשרי מי שבניו זכרים ואין לו למי שבניו נקבות'
 רמ"א לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה זקלה
 ריבקא רחמני' למי שהעושר והובסים שלו שאין עניות
 מן האומנו' ולא עשירות מן האומנות אלא למי שהעושר
 שלו שנאמר *לי הכסף ולי הזהב אמר ה' צבאות :
פיסקא רשב"א אומ' ראית מימך וכו' תניא רשב"א
אומ' מימי לא ראיתי צבי קיין וארי סבל ושועל
חנוני והם מתפרנסים שלא בצער והם לא נבראו אלא
לשמשי ואני נבראתי לשמש את קוני' ומה אלו שלא
נבראו אלא לשמשי מתפרנסים שלא בצער אני
שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא
בצער אלא שהרעותי את מעשי קפחתי את פרנסתי
שנאמ' ענותיכם והוא אלה וגומר :
פיסקא ר' נהריא אומר מימי אני כל אומנות וכו' תניא רבי
נהריא אומר אומר מימי אני כל אומנות
שבועות ואני מלמד את בני אלא תורה שכל אומניות
שבועות אין עומדות לו אלא בימי ילדותו אבל בימי
זקנתו הרי' : מוטל ברעב אבל תורה אינה כן עומדת
לו לאדם בעת ילדותו ונותנה לו אחרית ותקוה בעת
זקנותו בעת ילדותו מה הוא אומ' וקו' ה' יחליפו כה יעלו
אבר כנשרים' בוקנותו מהו אומר עוד ינובון בשיבה
דשנים ורעננים יהיו :

שעוברת מן העולם שבעול מן העולם בין שהיא נקיה בין שהיא
 מאוהבת יס' זה נזכר וחס לא ילמדנה זה ולמדנה אחר
 ומ"א אשרי מי שרואה את הוריו וילדיו וחס ילדיו באומנות נקיה : כס
 מוכר בשמים : צני קיין מייבש קטניות בשדה סבל נושא משאית : כל
 אומנו' אין להם מחן שבר לאחר זמן אלא שבר המלי' להם שבעתן אכל חור'
 מחן שברה בא מחליו לאחר ימים ואף לחולה ולזקן שאינו יכול לעסוק עה
 עכשיו אוכל מן הקדמת שאלת עוד ינובון בשיבה יאמרו' למא ויתחמד
 שברן לעת שינחן דשנים ורעננים יהיו :

מהרש"א בקדוה מהו אומר עוד ינובון בשיבה וכו' שאמר איש צער
 וכו' דהיינו שפוסק מלאכתו קבע וחורתו עראי לא ידע
 דאין זה קיום לו לקדוהו' ח"ס בפרוש רשעים כמו עשב שמליחין במלח
 כמ"ס אין לו עשב מלאכה שאין לו מול מלמעלה ויוליו כל פועליו און מנד
 השתדלות פועלו' ומלאכתו להשפיע עדי' עד שאין זה מחקיקין לו בוקה
 אכל נמדה לדיקים אמר כתמר יפרח כמיטע מלנכה שמחברת בו וכלתר
 בלגלג ישנה מנד מולו ואחר שיה נעשה על פ"י ששע' חורתן קבע דהיינו
 שחולים בניהם' שחור' הם בחליות אלוהים ופירשו' דהיינו בניה מדרשו' זה
 להם אחרית ותקוה בקדוהם שינובון שחור' פנים' : ואמרי עוד שיתר
 על שנותני יתחן לו סיטונן בשיבה עד שיפלו לגבורה דהיינו פ"ס'ים שחור'
 גי' עוד וע"י מייחית מחברתם שיה ליד כל החורב כולה ומלאכתו מחברת
 גם בוקנותו כמ"ס ובהכשר זקן וה' כד' וכו' ופ"ק דיומא האי לשא דמתני'
 דהא מיתר דרב ה"א פ"ג צ"ל דיומא וס' מיתר' ע"ס : אשרי מי שרואה
 הוריו כו' אשרי מי שאומנתו כס' לו לכאורה לא הוה ל"א אלא כן בחריש'
 ומה איכפת ליה באומנות אבותיו ויש לומר דבקייתא' אשומעין גשאים
 הוא סינה מלאכתו לנקים מ"אוי לו למי שרואה אבותיו מלאכה שאינה
 נקיה דקא' לו ללמוד מלאכה אחרת גם אס' היא קלה כיון שלא הרגל
 כס' שלא ראה אוחה מאמנותו וק"ל :

חם ונשלם בעורת האל

מני
 סב
 סס
 ירתי
 סב
 סס